

A IV 23

ff.IV
B.V.9

BIBLIA
SACRA.

BIBLIA
SACRA
Vulgatæ Editionis
SIXTI V.
PONT. MAX.
IVSSV
recognita atque
edita.

LVGDVNI, EX TYPOGRAPHIA IOANNIS CARTERON
M. DC. LXIX.

BIBLIA
SACRA,
VULGATÆ EDITIONIS,
SIXTI V. PONT. MAX.
IUSSU RECOGNITA,
ET CLEMENTIS VIII.
AUCTORITATE EDITA.

Indicéque Epistolarum, & Euangeliorum aucta.

LUGDUNI,
Apud PHILIPPUM BORDE, LAURENTIUM ARNAUD, & PETRUM BORDE.

M. DC. LXIX.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

IN multis magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, solam veterem, ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia probata fuerat grauissimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certè tanta versionum varietas atque diuersitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud ferè euenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cùm vnusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret. [Præf. In Iosue.] Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longè anteferendam esse, apud æquos iudices in dubium reuocari non possit. Qui namque in ea Libri continentur (vt à maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione, suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. [S. Hier. in c. 49. Isa. S. Aug. Libr. 2. Doctr. Chr. 15. S. Greg. Epist. Dedic. ad Leand. c. 5. in fine] Ac de Veteris quidem huius siue Italæ editionis sinceritate atque præstantia, præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo Libro de Doctrina Christiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quòd esset, vt ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat; atque eius translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. [S. Aug. vbi sup. Lib 18. de Ciu. Dei cap 43. Lib. 20. Mor. 24. Lib 6. Etymo.] Eumdem sanctus Gregorius ita prædicat, vt eius translationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veriùs transfudisse dicat: atque idcircò dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non vno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententiis. Sophronius quoque vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modò, sed etiam Græcis valdè probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porrò qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt vsi, vt ceteræ, quæ penè innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleuerint. Quare non immeritò Catholica Ecclesia, sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitus excitatum, ita celebrat, [Lib. 1. de Diuini. offic. 12.] vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria, præ-

ſtare ſe poſſe confidunt. Ceterùm ne tam fidelis tranſlatio, tamque in omnes partes Eccleſiæ vtilis, vel iniurja temporum, vel impreſſorum incuria, vel temerè emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem ſacroſancta Synodus Tridentina illud Decreto ſuo ſapienter adiecit, vt hæc ipſa vetus ac vulgata Editio emendatiſſimè, quoad fieri poſſet, imprimeretur: neque vlli liceret eam ſine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto ſimul typographorum temeritati ac licentiæ modum impoſuit; & Paſtorum Eccleſiæ, in tanto bono quam diligentiſſimè retinendo & conſeruando: vigilantiam atque induſtriam excitauit. Et quamuis inſignium Academiarum Theologi in Editione vulgata priſtino ſuo nitori reſtituenda magna cum laude laborauerint: quia tamen in tanta re nulla poteſt eſſe nimia diligentia; & codices manuſcripti complures & vetuſtiores Summi Pontificis iuſſu conquiſiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipſa Scripturarum integritas ac puritas, ad curam Apoſtolicæ Sedis potiſſimùm pertinere cognoſcitur: ideò Pius IV. Pontifex Maximus, pro ſua in omnes Eccleſiæ partes incredibili vigilantia, lectiſſimis aliquot ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, aliiſque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritiſſimis viris, eam prouinciam demandauit: vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquiſſimis codicibus manuſcriptis, inſpectis quoque Hebraicis Græciſque Bibliorum fontibus; conſultis denique veterum Patrum commentariis, accuratiſſimè caſtigarent. Quod itidem inſtitutum Pius V. proſecutus eſt. Verùm Conuentum illum, ob varias grauiſſimaſque Sedis Apoſtolicæ occupationes iam dudum intermiſſum, Sixtus V. diuina prouidentia ad ſummum Sacerdotium euocatus, ardentiſſimo ſtudio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iuſſit. Quod cùm iam eſſet excuſum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in ſacra Biblia præli vitio irrepſiſſe, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus ſub incudem reuocandum cenſuit atque decreuit. Id verò cùm morte præuentus præſtare non potuiſſet, Gregorius XIV. qui poſt Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto ſucceſſerat, eius animi intentionem executus, perficere aggreſſus eſt, ampliſſimis aliquot Cardinalibus, aliiſque doctiſſimis viris, ad hoc iterùm deputatis. Sed eo quoque, & qui illi ſucceſſit, Innocentio IX. breuiſſimo tempore de hac luce ſubtractis; tandem ſub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Eccleſiæ vniuerſæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo benè iuuante perfectum eſt. Accipe igitur Chriſtiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam ſacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam: quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vſque diem prodierunt: emendatiorem puriotemque, eſſe minimè dubitandum. Et verò quamuis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuſcriptis, Hebræis Græciſque fontibus, & ipſis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocre ſtudium adhibitum fuerit: in hac tamen peruulgata Lectione, ſicut nonnulla conſultò mutata, ita etiam alia quæ mutanda videbantur, conſultò immutata relicta ſunt: tum quòd ita faciendum eſſe, ad offenſionem populorum vitandam, ſanctus Hieronymus non ſemel admonuit: tum quòd facilè fieri poſſe credendum eſt, vt majores noſtri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quam ij, qui poſt illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortaſſe, tam longo tempore identidem deſcribendo, minus puri atque integri euaſerunt: tum denique, quia ſacræ Congregationi Ampliſſimorum Cardinalium, aliiſque eruditiſſimis viris ad hoc opus à Sede Apoſtolica delectis, propoſitum non fuit, nouam aliquam editionem

Epiſt. ad Suniam & Fretellam Præf. Euang. ad Damaſum

tionem

tionem cudere, vel antiquum interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; ſed ipſam veterem ac vulgatam editionem Latinam, à mendis veterum Librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, ſuæ priſtinæ integritati ac puritati, quoad eius fieri potuit, reſtituere; eaque reſtituta, vt quam emendatiſſimè imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adſcititium, nihil extraneum apponere viſum eſt: atque ea cauſa fuit, cur Liber III. & IV. Eſdræ inſcripti, quos inter Canonicos libros ſacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipſa etiam Manaſſæ regis Oratio, quæ neque Hebraicè, neque Græcè quidem exſtat, neque in manuſcriptis antiquioribus inuenitur, neque pars eſt vllius Canonici libri, extra Canonicæ ſcripturæ ſeriem poſita ſint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ poſthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conſpiciantur. Sed ſicut Apoſtolica Sedes induſtriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes ſancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inſeruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipſa Vaticana editione ejuſmodi adiumenta, pro ſtudioſorum commoditate atque vtilitate in poſterum adjiciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipſius Textus minimè annotentur.

CLE-

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

VM sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus, summis laboribus ac vigiliis restitutus, & quam accuratissimè mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in posterum idem Textus incorruptus vt decet, conseruetur, opportunè prouidere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtius inhibemus, ne intra decem annos, à data præsentium numerandos, tam citra, quam vltra montes, alibi quam in nostra Vaticana Typographia, à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuso; cujus exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifestè adscribendum sit, inuiolabiliter obseruetur. Si quis vero Typographus in quibuscumque Regnis, Ciuitatibus, Prouinciis, & locis tam nostræ S. R. E. ditioni in temporalibus subjectis, quam non subjectis, hanc eandem Sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quam iuxta huiusmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut alias edere vel euulgare; aut si quis Bibliopola à se vel ab aliis quibusuis, post datam præsentium, huius editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quam à Typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel euulgare præsumpserit, vltra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales; etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolui non possit. Mandamus itaque vniuersis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum etiam regularium Prælatis, vt præsentes litteras in suis quisque Ecclesiis & Iurisdictionibus ab omnibus inuiolatè perpetuo obseruari curent ac faciant. Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuersitatum, etiam studiorum generalium iuramento, confirmatione Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinis, ac priuilegiis indultis, ac literis Apostolicis incontrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissimè derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides vbique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum, sub Anulo Piscatoris, die IX. Nouembris, M. D. XCII. *Nostri Anno* I.

M. VESTRIVS BARBIANVS.

DE

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM.

EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA.

ACROSANCTA, Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuò ante oculos proponens, vt ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur.

Et infrà:

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt verò infra ſcripti: Teſtamenti veteris, Quinque Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ioſue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores: id eſt, Oſea, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, Duo Machabæorum, primus, & ſecundus. Teſtamenti noui: Quattuor Euangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti: Quattuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli. Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Ioannis Apoſtoli tres: Iacobi Apoſtoli vna: Iudæ Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.

ORDO LIBRORVM
VETERIS TESTAMENTI.

Genesis	1
Exodus.	35
Leuiticus.	63
Numeri.	82
Deuteronomium.	110
Iosue.	135
Liber Iudicum.	152
Ruth.	169
Regum primus.	172
Regum secundus.	196
Regum tertius.	216
Regum quartus.	239
Paralipomenon primus.	261
Paralipomenon secundus.	281
Esdræ primus.	306
Esdræ secundus.	314
Tobias.	324
Iudith.	331
Esther.	341
Iob.	350
Liber Psalmorum.	371
Prouerbia Salomonis.	422
Ecclesiastes.	440
Canticum Canticorum.	446
Liber Sapientiæ.	449
Ecclesiasticus.	460
Isaias.	490
Ieremias.	525
Baruch.	570
Ezechiel.	575
Daniel.	611
Osee.	626
Ioel.	632
Amos.	634
Abdias.	638
Ionas.	ibid.
Micheas.	640
Nahum.	643
Habacuc.	644
Sophonias.	646
Aggæus.	648
Zacharias.	649
Malachias.	655
Machabæorum primus.	657
Machabæorum secundus.	680

ORDO LIBRORVM
NOVI TESTAMENTI.

Euangelium secundum Matthæum.	697
Euangelium secundum Marcum.	720
Euangelium secundum Lucam.	734
Euangelium secundum Ioannem.	759
Acta Apostolorum.	778
Pauli Epistola ad Romanos.	802
ad Corinthios prima.	812
ad Corinthios secunda.	822
ad Galathas.	828
ad Ephesios.	831
ad Philippenses.	835
ad Colossenses.	837
ad Thessalonicenses prima.	839
ad Thessalonicenses secunda.	841
ad Timotheum prima.	842
ad Timotheum secunda.	845
ad Titum.	847
ad Philemonem.	848
ad Hebræos.	849
Iacobi Epistola.	856
Petri Epistola prima.	858
Petri Epistola secunda.	861
Ioannis Epistola prima.	862
Ioannis Epistola secunda.	865
Ioannis Epistola tertia.	ibid.
Iudæ Epistola.	866
Apocalypsis.	867
Oratio Manassæ.	879
Esdræ liber tertius.	ibid.
Esdræ liber quartus.	887

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione & ornatu, deque hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creauerat.

Psal. 32. b. 6. 135. a 5. Eccli. 18. a. 1. Act. 14. c. 14. 17. e. 24.

N principio crea- 1
uit Deus cælum & A
terram. * Terra au- 2
tem erat inanis &
vacua, & tenebræ
erant super faciem
abyssi : & Spiritus
Dei ferebatur su-
per aquas. * Dixit- 3
que Deus : † Fiat *† Heb. 11. a. 3.*
lux. Et facta est lux.
*Et vidit Deus lucem quod esset bona : Et 4
diuisit lucem à tenebris. * Appellauitque lu- 5
cem Diem,& tenebras Noctem : Factumque
est vespere & mane, dies vnus. * Dixit quo- 6
que Deus: Fiat firmamentum in medio aqua-
rum : & diuidat aquas ab aquis. * Et fecit 7
Deus firmamentum, diuisitque aquas quæ *† Psalm. 135. a. 6. 148. a. 4. Ierem. 10. b. 12. 51. b. 15.*
erant sub firmamento, ab his † quæ erant
super firmamentum. Et factum est ita. * Vo- 8
cauitque Deus firmamentum, Cælum : & fa-
ctum est vespere & mane, dies secundus. * 9
Dixit verò Deus : Congregentur aquæ, quæ
sub cælo sunt, in locum vnum : & appareat
arida. Et factum est ita. * Et vocauit Deus ari- 10
dam, † Terram, congregationesque aquarum B *Iob. 38. a. 4. Psal. 32. b. 7. 88. b. 11. 135. a. 6.*
appellauit Maria. Et vidit Deus quod esset
bonum. * Et ait : Germinet terra herbam vi- 11
rentem & facientem semen, & lignum po-
miferum faciens fructum iuxta genus suum,
cuius semen in semetipso sit super terram. Et
factum est ita. * Et protulit terra herbam vi- 12
rentem, & facientem semen iuxta genus
suum, lignumque faciens fructum, & habens
vnumquodque sementem secundùm speciem
13 suam. Et vidit Deus quod esset bonum. * Et
factum est vespere & mane, dies tertius.
14 * Dixit autem Deus : Fiant luminaria in
firmamento cæli, & diuidant diem ac no- *† Psalm. 135. a. 7.*
ctem, & sint † in signa & tempora, & dies &
15 annos: * vt luceant in firmamento cæli, & il-
16 luminent terram. Et factum est ita. * Fecit-
que Deus duo luminaria magna : luminare
majus, vt præesset diei : & luminare minus,
17 vt præesset nocti : & stellas. * Et posuit eas in
firmamento cæli, vt lucerent super terram,
18 * & præessent diei ac nocti, & diuiderent
lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset
19 bonum. * Et factum est vespere & mane,
20 dies quartus. * Dixit etiam Deus : Producant
C aquæ reptile animæ viuentis, & volatile su-
21 per terram sub firmamento cæli. * Creauit-
que Deus cete grandia, & omnem animam
viuentem atque motabilem, quam produxe-
rant aquæ in species suas, & omne volatile
secundùm genus suum. Et vidit Deus quod
22 esset bonum. * Benedixitque eis, dicens :
Crescite, & multiplicamini, & replete aquas
maris : auesque multiplicentur super terram.
23 * Et factum est vespere & mane,dies quintus.
24 * Dixit quoque Deus : Producat terra ani-
mam viuentem in genere suo, jumenta, &
reptilia, & bestias terræ secundùm species
25 suas. Factumque est ita. * Et fecit Deus be-
stias terræ iuxta species suas, & jumenta &
omne reptile terræ in genere suo. Et vidit
26 Deus quod esset bonum, * & ait : Faciamus
hominem † ad imaginem & similitudinem *† Infr. 5. a. 1. 9. a. 6. 1 Cor. 11. b. 7. Col. 3. b. 10.*
nostram : & præsit piscibus maris, & volatili-
27 bus cæli, & bestiis, vniuersæque terræ, omni-
D que reptili quod mouetur in terra. * Et crea-
uit Deus hominem ad imaginem suam : † ad *† Sap. 2. c. 23. Eccli. 17. a. 1.*
imaginem Dei creauit illum, † masculum &
28 feminam creauit eos. * Benedixitque illis *† Matt. 19. a. 4.*
Deus, & ait: † Crescite,& multiplicamini, & *† Inf. 8. c. 17. 9. a. 1.*
replete terram,& subjicite eam,& dominami-

 ni

mi piscibus maris,& volatilibus cæli,& vniuer-
sis animantibus, quæ mouentur super ter-
ram. * Dixitque Deus: Ecce dedi vobis om- 29
nem herbam afferentem semen super ter-
ram, & vniuersa ligna quæ habent in semet-
† Inf. 9. a. 3. ipsis sementem generis sui, † vt sint vobis in
escam: * & cunctis animantibus terræ, om- 30
nique volucri cæli, & vniuersis quæ mouen-
tur in terra, & in quibus est anima viuens, vt
habeant ad vescendum. Et factum est ita.
† Eccli. 39. b. 21. Mar. 7. d. 37. * † Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & 31
erant valde bona. Et factum est vespere, &
mane, dies sextus.

CAPVT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in Paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit, cui Euam ex ipsius costa in adiutorium formauit, ac matrimonium instituit.

IGitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis 1
ornatus eorum. * Compleuitque Deus die A
† Exod. 20. b. 11. 31. d. 17. Deut. 5. b. 14. Heb. 4. b. 4. septimo opus suum quod fecerat: & † re- 2
quieuit die septimo ab vniuerso opere quod
patrarat. * Et benedixit diei septimo: & san- 3
ctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab
omni opere suo quod creauit Deus vt face-
ret. * Istæ sunt generationes cœli & terræ, 4
quando creata sunt, in die quo fecit Domi-
nus Deus cœlum & terram. * Et omne vir- 5
gultum agri antequam oriretur in terra, om-
nemque herbam regionis priusquàm germi-
naret: non enim pluerat Dominus Deus su-
per terram, & homo non erat qui operare-
tur terram: * Sed fons ascendebat è terra, 6
irrigans vniuersam superficiem terræ. * For- 7
mauit igitur Dominus Deus hominem de li-
mo terræ, & inspirauit in faciem eius spira-
† 1. Cor. 15. f. 45. culum vitæ, & † factus est homo in animam
viuentem. * Plantauerat autem Dominus 8
Deus Paradisum voluptatis à principio: in B
quo posuit hominem quem formauerat. * 9
Produxitque Dominus Deus de humo om-
ne lignum pulchrum visu, & ad vescendum
suaue: lignum etiam vitæ in medio Paradi-
si, lignumque scientiæ boni & mali. * Et flu- 10
uius egrediebatur de loco voluptatis ad irri-
gandum Paradisum, qui inde diuiditur in
† Eccli. 24. e. 35. quatuor capita. * Nomen † vni Phison: ipse 11
est qui circuit omnem terram Heuilath, vbi
nascitur aurum: * Et aurum terræ illius opti- 12
mum est: ibi inuenitur bdellium, & lapis
onychinus. * Et nomen fluuij secundi Ge- 13
hon: ipse est qui circumit omnem terram
Æthiopiæ. * Nomen verò fluminis tertij, 14
Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius C
autem quartus, ipse est Euphrates. * Tulit 15
ergo Dominus Deus hominem, & posuit
eum in paradiso voluptatis, vt operaretur
& custodiret illum: * Præcepitque ei dicens: 16
Ex omni ligno paradisi comede: * De ligno 17
autem scientiæ boni & mali ne comedas, in
quocumque enim die comederis ex eo, mor-

18 te morieris. * Dixit quoque Dominus Deus:
Non est bonum esse hominem solum: facia-
19 mus ei adiutorium simile sibi. * Formatis igi-
tur, Dominus Deus, de humo cunctis animan-
tibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, addu-
xit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea:
omne enim quod vocauit Adam animæ vi-
20 uentis, ipsum est nomen eius. * Appellauitque
D Adam nominibus suis cuncta animantia, &
vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ:
Adæ verò non inueniebatur adiutor similis
21 eius. * Immisit ergo Dominus Deus soporem
in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam
22 de costis eius, & repleuit carnem pro ea. * Et
ædificauit Dominus Deus costam, quam tule-
rat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad
23 Adam. * Dixitque Adam: † Hoc nunc, os ex † 1. Cor. 11. b. 9.
ossibus meis, & caro de carne mea: hæc voca- Matth. 19. a. 5.
bitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Mar. 10. a. 7.
24 * † Quamobrem relinquet homo patrem † Ephes. 5. g. 31.
suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: † & † 1. Cor. 6. d. 16.
25 erunt duo in carne vna. * Erat autem vterque
nudus, Adam scilicet & vxor eius: & non
erubescebant.

CAPVT III.

Serpentis astutia, primi parentes Dei præceptum transgrediuntur; atque indicta singulis pœna, è paradiso pelluntur.

1 SEd & serpens erat callidior cunctis ani-
A mãtibus terræ quæ fecerat Dominus Deus.
Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis
Deus vt non comederetis de omni ligno para-
2 disi? * Cui respondit mulier: De fructu ligno-
3 rum, quæ sunt in paradiso vescimur: * de fructu
verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit
nobis Deus ne comederemus, & ne tangere-
4 mus illud, ne fortè moriamur. * Dixit autem
serpens ad mulierem: † Nequaquam morte † 1. Cor. 11. a. 3.
5 moriemini. * Scit enim Deus quod in quocũ-
que die comederitis ex eo, aperientur oculi
vestri: & eritis sicut dij, scientes bonum & ma-
6 lum. * Vidit igitur mulier quòd bonum esset li-
gnum ad vescendum, & pulchrum oculis, as-
pectuque delectabile: & tulit de fructu illius,
& † comedit: deditque viro suo; qui comedit. † Eccli. 25. d. 33. 1. Tim. 2. d. 14.
7 * Et aperti sunt oculi amborum: cumque co-
B gnouissent se esse nudos, consuerunt folia fi-
8 cus, & fecerunt sibi perizomata. * Et cum au-
dissent vocem Domini Dei deambulantis in
paradiso ad auram post meridiem, abscondit
se Adam & vxor eius à facie Domini Dei in
9 medio ligni paradisi. * Vocauitque Dominus
10 Deus Adam, & dixit ei: Vbi es? * Qui ait: Vo-
cem tuam audiui in paradiso: & timui eo
11 quòd nudus essem: & abscondi me. * Cui di-
xit: Quis enim indicauit tibi quod nudus es-
ses, nisi quod ex ligno de quo præceperam ti-
12 bi ne comederes, comedisti? * Dixitque
Adam: Mulier quam dedisti mihi sociam,
13 dedit mihi de ligno, & comedi. * Et dixit
Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc feci-
C sti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & co-
14 medi. * Et ait Dominus Deus ad serpentem:
Quia

Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia
animantia,& bestias terræ: super pectus tuum
gradieris, & terram comedes cunctis diebus
vitæ tuæ.* Inimicitias ponam inter te & mulie- 15
rem,& semen tuum & semen illius: ipsa con-
teret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo
eius. * Mulieri quoque dixit:Multiplicabo æ- 16
rūnas tuas,& conceptus tuos:in dolore paries
† 1. Cor. 14.f.34. filios,& sub viri potestate eris, † & ipse domi-
nabitur tui. * Adæ verò dixit : Quia audisti 17
vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex
quo præceperam tibi, ne comederes, maledi-
cta terra in opere tuo: in laboribus comedes
ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. * Spinas & tri- 18
bulos germinabit tibi & comedes herbam
terræ. * In sudore vultus tui vesceris pane, 19
donec reuertaris in terram de qua sump- D
tus es: quia puluis es, & in puluerem reuer-
teris. * Et vocauit Adam nomen vxoris suæ 20
Heua : eo quòd mater esset cunctorum vi-
uentium. * Fecit quoque Dominus Deus 21
Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & in-
duit eos: * Et ait : Ecce Adam quasi vnus 22
ex nobis factus est, sciens bonum & malum:
nunc ergo ne fortè mittat manum suam, &
sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, &
viuat in æternum. * Et emisit eum Domi- 23
nus Deus de paradiso voluptatis, vt opera-
retur terram, de qua sumptus est. * Eiecit- 24
que Adam, & collocauit ante paradisum vo-
luptatis Cherubim, & flammeum gladium
atque versatilem, ad custodiendam viam li-
gni vitæ.

CAPVT IV.

Impius Caïn pium Abel fratrem occidit, & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit, sed & Adam Seth generauit, cui natus est Enos.

ADam verò cognouit vxorem suam He- 1
uam: quæ concepit & peperit Caïn, A
dicens: Possedi hominem per Deum. * Rur- 2
sumque peperit fratrem eius Abel. Fuit au-
tem Abel pastor ouium, & Caïn agricola. * 3
Factum est autem post multos dies vt offerret
Caïn de fructibus terræ munera Domino. * 4
Heb.11. a.4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis
sui, & de adipibus eorum: & respexit Domi-
nus ad Abel, & ad munera eius. * Ad Caïn 5
verò,& ad munera illius non respexit: iratus-
que est Caïn vehementer, & concidit vultus
eius. * Dixitque Dominus ad eum : Quare 6
iratus es? & cur concidit facies tua.* Nonne 7
si benè egeris, recipies: sin autem malè, sta- B
tim in foribus peccatum aderit? sed sub te
erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.
*Dixitque Caïn ad Abel fratrem suum:Egre- 8
diamur foras. Cumque essent in agro, con-
surrexit Caïn aduersus fratrem suum: Abel,
† Sap 10. a.3. Matt.23. d.35 1. Ioan 3. b.12. & † interfecit eum. * Et ait Dominus ad 9
Caïn: Vbi est Abel frater tuus? Qui respon-
dit : Nescio. Num custos fratis mei sum
ego? * Dixitque ad eum : Quid fecisti? vox 10
sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Iude b.11.
11 * Nunc igitur maledictus eris super terram,
quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem
12 fratris tui de manu tua. * Cum operatus fue-
ris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus &
13 profugus eris super terram. * Dixitque Caïn
ad Dominum : Maior est iniquitas mea,
14 quam vt veniam merear. * Ecce ejicis,me
hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar,
C & ero vagus & profugus in terra: omnis igi-
15 tur qui inuenerit me, occidet me. * Dixitque
ei Dominus: Nequaquam ita fiet, sed omnis
qui occiderit Caïn, septuplum punietur. Po-
suitque Dominus Caïn signum,vt non interfi-
16 ceret eum omnis qui inuenisset eum.* Egres-
susque Caïn à facie Domini, habitauit profu-
17 gus in terra ad orientalem plagam Eden. *
Cognouit autem Caïn vxorem suam, quæ
concepit & peperit Henoch: & ædificauit ci-
uitatem, vocauitque nomen eius ex nomine
18 filij sui, Henoch. * Porrò Henoch genuit
Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael ge-
nuit Mathusael, & Mathusael genuit La-
19 mech. * Qui accepit duas vxores, nomen vni
20 Ada, & nomen alteri Sella. * Genuitque Ada
Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis,
21 atque pastorum. * Et nomen fratris eius Iubal:
D ipse fuit pater canentium cithara & organo.*
22 Sella quoque genuit Tubalcain qui fuit mal-
leator, & faber in cuncta opera æris & ferri.
23 Soror verò Tubalcain, Noema. * Dixitque
Lamech vxoribus suis Adæ & Sellæ. Audite
vocem meam vxores Lamech, auscultate
sermonem meum : quoniam occidi virum in
vulnus meum, & adolescentulum in liuorem
24 meum.* Septuplum vltio dabitur de Caïn : de
25 Lamech verò septuagies septies. * Cogno-
uit quoque adhuc Adam vxorem suam : &
peperit filium, vocauitque nomen eius Seth,
dicens. Posuit mihi Deus semen aliud pro
26 Abel, quem occidit Caïn. * Sed & Seth na-
tus est filius quem vocauit Enos : iste cœpit
inuocare nomen Domini.

CAPVT V.

Propagatio Adæ ac posterorum, annique vitæ ipsorum vsque ad Noë.

1 HIc est liber generationis Adam. In die
A qua creauit Deus hominem,† ad simi- † Sap. 2. d.23. Eccl. 17. a.1. Sup.1.d. 27. Infr. 9. b 6.
2 litudinem Dei fecit illum ; * Masculum &
fœminam creauit eos, & benedixit illis : &
vocauit nomen eorum Adam,in die quo crea-
3 ti sunt. * Vixit autem Adam centum trigin-
ta annis; & genuit ad imaginem, & similitu-
dinem suam, vocauitque nomen eius Seth.
4 * Et facti sunt dies † Adam, postquam ge- † 1. Par. 1. a. 1.
nuit Seth, octingenti anni : genuitque filios
5 & filias. * Et factum est omne tempus quod
vixit Adam anni nongenti triginta, & mor-
6 tuus est. * Vixit quoque Seth centum quin-
7 que annis, & genuit Enos. * Vixitque Seth
postquam genuit Enos, octingentis septem
8 annis, genuitque filios & filias. * Et facti sunt

omnes dies Seth nongentorum duodecim B
annorum, & mortuus est. * Vixit verò Enos 9
nonaginta annis, & genuit Cainan. * Post 10
cuius ortum vixit octingentis quindecim an-
nis & genuit filios & filias. * Factique sunt 11
omnes dies Enos nongenti quinque anni, &
mortuus est. * Vixit quoque Cainan septua- 12
ginta annis, & genuit Malaleel. * Et vixit 13
Cainan postquam genuit Malaleel, octin-
gentis quadraginta annis, genuitque filios
& filias. * Et facti sunt omnes dies Cainan 14
nongenti decem anni, & mortuus est. * Vi- 15
xit autem Malaleel sexaginta quinque annis,
& genuit Iared. * Et vixit Malaleel post- 16
quam genuit Iared, octingentis triginta an-
nis: & genuit filios & filias. * Et facti sunt 17
omnes dies Malaleel octingenti nonaginta
quinque anni, & mortuus est. * Vixitque Ia- 18
red centum sexaginta duobus annis, & ge-
nuit Henoch. * Et vixit Iared postquam ge- 19
nuit Henoch, octingentis annis & genuit C
filios & filias. * Et facti sunt omnes dies Ia- 20
red nongenti sexaginta duo anni, & mortuus
Eccl. 44. c. 6. Heb. 11. a. 5.
est. * Porro Henoch vixit sexaginta quin- 21
que annis, & genuit Mathusalam. * Et am- 22
bulauit Henoch cum Deo, & vixit, post-
quam genuit Mathusalam, trecentis annis,
& genuit filios, & filias. * Et facti sunt om- 23
nes dies Henoch trecenti sexaginta quin-
que anni. * Ambulauitque cum Deo, & non 24
apparuit: quia tulit eum Deus. * Vixit quo- 25
que Mathusala centum octoginta septem
annis, & genuit Lamech. * Et vixit Mathu- 26
sala, postquam genuit Lamech, septingen-
tis octoginta duobus annis, & genuit filios
& filias. * Et facti sunt omnes dies Mathusala 27
nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus D
est. * Vixit autem Lamech centum octogin- 28
ta duobus annis, & genuit filium: * vocauit- 29
que nomen eius Noë, dicens: Iste consola-
bitur nos ab operibus & laboribus manuum
nostrarum, in terra cui maledixit Dominus.
* Vixitque Lamech postquam genuit Noë, 30
quingentis nonaginta quinque annis, & ge-
nuit filios & filias. * Et facti sunt omnes dies 31
Lamech septingenti septuaginta septem an-
ni, & mortuus est. Noë verò cum quingen-
torum esset annorum, genuit Sem, Cham,
& Iapheth.

CAPVT VI.

Hominis peccata fuere diluuij causa: Noë tamen iustus inuentus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera seruentur.

CVmque cœpissent homines multiplica- 1
ri super terram, & filias procreassent, A
* videntes filij Dei filias hominum quod es- 2
sent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex om-
nibus, quas elegerant. * Dixitque Deus: 3
Non permanebit spiritus meus in homine in
æternum, quia caro est: eruntque dies illius
centum viginti annorum. * Gigantes autem 4
erant super terram in diebus illis: postquam
enim ingressi sunt filij Dei ad filias homi-
num, illæque genuerunt, isti sunt potentes
5 à sæculo viri famosi. * Videns autem Deus
quòd multa malitia hominum esset in terra,
& † cuncta cogitatio cordis intenta esset ad
† Inf. 8. d. 21. Matt. 15. b. 19.
6 malum omni tempore, * pœnituit eum quòd
. hominem fecisset in terra. Et tactus dolore
7 cordis intrinsecus, * Delebo, inquit, homi-
B nem, quem creaui à facie terræ, ab homi-
ne vsque ad animantia, à reptili vsque ad
volucres cæli: pœnitet enim me fecisse
8 eos. * Noë verò inuenit gratiam coram
9 Domino. * Hæ sunt generationes Noë:
† Eccl. 44. c. 17.
† Noë vir iustus atque perfectus fuit in ge-
10 nerationibus suis, cum Deo ambulauit. * Et
genuit tres filios Sem, Cham, & Iapheth.
11 * Corrupta est autem terra coram Deo, &
12 repleta est iniquitate. * Cúmque vidisset
C Deus terram esse corruptam (omnis quippe
13 caro corruperat viam suam super terram) * di-
xit ad Noë: Finis vniuersæ carnis venit co-
ram me: repleta est terra iniquitate à facie
eorum, & ego disperdam eos cum terra.
14 * Fac tibi arcam de lignis læuigatis: mansiun-
culas in arca facies, & bitumine linies in-
15 trinsecus & extrinsecus. * Et sic facies eam:
Trecentorum cubitorum erit longitudo ar-
cæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & tri-
16 ginta cubitorum altitudo illius. * Fenestram
in arca facies, & in cubito consummabis
summitatem eius: ostium autem arcæ pones
ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega fa-
17 cies in ea. * Ecce ego adducam aquas dilu-
uij super terram, vt interficiam omnem car-
nem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum:
18 * Vniuersa quæ in terra sunt consumentur.
D Ponamque fœdus meum tecum: & ingre-
dieris arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxo-
19 res filiorum tuorum, tecum. * Et ex cunctis
animantibus vniuersæ carnis bina induces
in arcam, vt viuant tecum: masculini se-
20 xus & fœminini. * De volucribus iuxta ge-
nus suum, & de iumentis in genere suo, &
ex omni reptili terræ secundùm genus suum:
bina de omnibus ingredientur tecum, vt pos-
21 sint viuere. * Tolles igitur tecum ex omni-
bus escis, quæ mandi possunt, & comporta-
Heb. 11. b. 7.
bis apud te: & erunt tam tibi quàm illis in
22 cibum. * Fecit igitur Noë omnia, quæ præ-
ceperat illi Deus.

CAPVT VII.

Ingresso Noë cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina centum quinquaginta diebus superauit, reliquaque animantia submersit.

1 DIxitque Dominus ad eum: Ingredere
A tu, & omnis domus tua in arcam: te
enim vidi iustum coram me in generatione
2. Pet. 2. a. 5.
2 hac. * Ex omnibus animantibus mundis tolle
septena & septena, masculum & fœminam:
de animantibus verò immundis duo & duo,
masculum

masculum & fœminam. * Sed & de volatili- 3
bus cœli septena & septena, masculum & fœ-
minam: vt saluetur semen super faciem vni-
uersæ terræ. * Adhuc enim & post dies sep- 4
tem ego pluam super terram quadraginta die-
bus & quadraginta noctibus: & delebo om-
nem substantiam quam feci, de superficie ter-
ræ. * Fecit ergo Noë omnia quæ mandauerat 5
ei Dominus. * Eratque sexcentorum anno- 6
rum quando diluuij aquæ inundauerunt su- B
per terrã. † * Et ingressus est Noë & filij eius, 7
† Matth. 24. c. 37. Luc. 17. f. 26. 1 Petr. 3. d. 10.
vxor eius & vxores filiorum eius cum eo, in
arcam propter aquas diluuij. * De animanti- 8
bus quoque mundis & immundis, & de volu-
cribus, & ex omni quod mouetur super ter-
ram,* duo & duo ingressa sunt ad Noë in ar- 9
cam, masculus & fœmina, sicut præceperat
Dominus Noë.* Cumque transissent septem 10
dies, aquæ diluuij inundauerunt super terram.
* Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense se- 11
cundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt
omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli
apertæ sunt: * & facta est pluuia super ter- 12
ram quadraginta diebus & quadraginta no-
ctibus. * In articulo diei illius ingressus est 13
Noë, & Sem, & Cham, & Iapheth, filij eius, C
vxor illius, & tres vxores filiorum eius cum
eis, in arcam: * ipsi & omne animal secun- 14
dùm genus suum, vniuersaque iumenta in ge-
nere suo, & omne quod mouetur super ter-
ram in genere suo, cunctumque volatile se-
cundùm genus suum, vniuersæ aues, omnes-
que volucres, * ingressæ sunt ad Noë in ar- 15
cam, bina & bina ex omni carne, in qua erat
spiritus vitæ. * Et quæ ingressa sunt, mascu- 16
lus & fœmina ex omni carne introïerunt, si-
cut præceperat ei Deus: & inclusit eum Do-
minus de foris. * Factumque est diluuium 17
quadraginta diebus super terram: & multi-
plicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in
sublime à terra. * Vehementer enim inunda- 18
uerunt: & omnia repleuerunt in superficie
terræ: porrò arca ferebatur super aquas. * Et 19
aquæ præualuerunt nimis super terram: oper- D
tique sunt omnes montes excelsi sub vniuer-
so cœlo. * Quindecim cubitis altior fuit aqua 20
super montes, quos operuerat. * † Consum- 21
† Sap. 10. a. 4. Eccles. 39. c. 28. 2. Petr. 3. d. 10.
ptaque est omnis caro quæ mouebatur super
terram, volucrum, animantium, bestiarum,
omniumque reptilium, quæ reptant super ter-
ram: vniuersi homines, * & cuncta, in qui- 22
bus spiraculum vitæ est in terra, mortua
sunt. * Et deleuit omnem substantiam, 23
quæ erat super terram, ab homine vsque
ad pecus, tam reptile quàm volucres cœ-
li: & deleta sunt de terra: remansit autem
solus Noë, & qui cum eo erant in arca. * 24
Obtinueruntque aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

CAPVT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluuij, post corui ac columbæ emissionem, Noë cum vniuersis qui in arca continebantur, egreditur: & altari extructo offert holocausta.

1 RECordatus autem Deus Noë, cuncto-
A rumque animantium, & omnium iu-
mentorum, quæ erant cum eo in arca, addu-
xit spiritum super terram, & imminutæ sunt
2 aquæ. * Et clausi sunt fontes abyssi, & catara-
ctæ cœli: & prohibitæ sunt pluuiæ de cœlo.
3 * Reuersæque sunt aquæ de terra euntes &
redeuntes: & cœperunt minui post centum
4 quinquaginta dies. * Requieuitque arca men-
se septimo, vigesimoseptimo die mensis, su-
5 per montes Armeniæ. * At verò aquæ ibant
& decrescebant vsque ad decimum mensem:
decimo enim mense, prima die mensis, appa-
6 ruerunt cacumina montium. * Cumque tran-
B sissent quadraginta dies, aperiens Noë fene-
7 stram arcæ, quam fecerat, dimisit coruum: *
qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec
8 siccarentur aquæ super terram. * Emisit quo-
que columbam post eum, vt videret si iam ces-
9 sassent aquæ super faciem terræ. * Quæ cùm
non inuenisset vbi requiesceret pes eius, re-
uersa est ad eum in arcam: aquæ enim erant
super vniuersam terram: extenditque manum,
10 & apprehensam intulit in arcam. * Expectatis
autem vltra septem diebus aliis, rursum dimisit
11 columbam ex arca. * At illa venit ad eum ad
vesperam, portans ramum oliuæ virentibus
foliis in ore suo, intellexit ergo Noë quòd
12 cessassent aquæ super terram.* Expectauitque
C nihilominùs septem alios dies: & emisit co-
13 lumbam, quæ non est reuersa vltra ad eum. *
Igitur sexcentesimo primo anno, primo men-
se, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ su-
per terram: & aperiens Noë tectum arcæ, as-
pexit, viditque quòd exiccata esset superficies
14 terræ. * Mense secundo, septimo & vigesimo
15 die mensis, arefacta est terra. * Locutus est au-
16 tem Deus ad Noë, dicens: * Egredere de ar-
ca, tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorum
17 tuorum tecum: * Cuncta animantia quæ sunt
apud te, ex omni carne, tam in volatilibus
quàm in bestiis & vniuersis reptilibus, quæ
reptant super terram, educ tecum, & ingre-
dimini super terram: † crescite & multiplica-
† Sap. 1. c. 12. d. 18. Infr. 9. a. 1. b. 7.
18 mini super eam. * Egressus est ergo Noë, & fi-
D lij eius, vxor illius, & vxores filiorum eius,
19 cum eo. * Sed & omnia animantia, iumenta,
& reptilia quæ reptant super terram, secun-
20 dùm genus suum, egressa sunt de arca. * Ædi-
ficauit autem Noë altare Domino: & tollens
de cunctis pecoribus & volucribus mundis,
21 obtulit holocausta super altare. * Odoratus-
que est Dominus odorem suauitatis, & ait.
Nequaquam vltrà maledicam terræ propter
homines: † sensus enim & cogitatio humani
† Sap. 6. a. 5. Matth. 15. c. 19.
cordis in malum prona sunt ab adolescentia
sua: non igitur vltrà percutiam omnem ani-
22 mam viuentem sicut feci. * Cunctis diebus ter-
ræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas
& hiems, nox & dies non requiescent.

CAPVT IX.

Deus Noë ac filiis eius benedicit, cunctaque animantia vnà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluuij, iride firmatur. Noë ebrium ridens filius Cham, in Chanaam filio maledicitur: Sem verò & Iapheth benedicuntur.

† Sup. 1. c. BEnedixitque Deus Noë & filiis eius. Et 1
22.8. c.17. dixit ad eos: † Crescite & multiplicami- A
ni,& replete terram. * Et terror vester ac tre- 2
mor sit super cuncta animalia terræ, & super
omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mo-
uentur super terram: omnes pisces maris ma-
nui vestræ traditi sunt. * Et omne quod mo- 3
† Sup. 1. uetur & viuit,erit vobis in † cibum: quasi ole-
d. 29. ra virentia tradidi vobis omnia: * Excepto, 4
Leu. 17. quòd carnem cum sanguine non comedetis.
d. 14. * Sanguinem enim animarum vestrarum re- 5
quiram de manu cunctarum bestiarum: & de
manu hominis,de manu viri & fratris eius,re-
quiram animam hominis. * Quicumque † ef- 6
† Matt.26. fuderit humanum sanguinem, fundetur san- B
e.52. guis illius: † ad imaginem quippe Dei factus
Apoc. 13. est homo. * † Vos autem crescite & multipli- 7
13 c.10. camini, & ingredimini super terram, & im-
† Sup. 1. plete eam.*Hæc quoque dixit Deus ad Noë, 8
c.26. & ad filios eius cum eo. * Ecce ego statuam 9
† Sup.1 d. pactum meum vobiscum, & cum semine ve-
28.8. c.17. stro post vos: * & ad omnem animam viuen- 10
tem, quæ est vobiscum, tam in volucribus
quàm in iumentis & pecudibus terræ cunctis,
quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestiis
† Isa. 54. terræ.* † Statuam pactum meum vobiscum, & 11
d. 9. nequaquam vltrà interficietur omnis caro
diluuij, neque erit deinceps diluuium dissi-
pans terram. * Dixitque Deus: Hoc signum 12
fœderis quod do inter me & vos, & ad om-
nem animam viuentem, quæ est vobiscum in
generationes sempiternas. * Arcum meum 13
ponam in nubibus, & erit signum fœderis
† Eccl. 43. inter me & inter terram. * † Cúmque obdu- 14
b. 12. xero nubibus cœlum,apparebit arcus meus in C
nubibus: * & recordabor fœderis mei vobis- 15
cum, & cum omni anima viuente quæ car-
nem vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij
ad delendum vniuersam carnem. * Eritque 16
arcus in nubibus, & videbo illum, & recor-
dabor fœderis sempiterni quod pactum est
inter Deum & omnem animam viuentem
vniuersæ carnis quæ est super terram.*Dixit- 17
que Deus ad Noë. Hoc erit signum fœderis,
quod constitui inter me & omnem carnem
super terram. * Erant ergo filij Noë,qui egres- 18
si sunt de arca, Sem, Cham, & Iaphet: porrò
Cham ipse est pater Chanaam. * Tres isti fi- 19
lij sunt Noë: & ab his disseminatum est om-
ne genus hominum super vniuersam terram.
* Cœpitque Noë vir agricola exercere terrã, 20
& plantauit vineam. * Bibensque vinum ine- D
briatus est, & nudatus in tabernaculo suo. 21
* Quod cùm vidisset Cham pater Chanaam, 22
verenda scilicet patris sui esse nudata, nun-
23 tiauit duobus fratribus suis foras. * At verò
Sem & Iaphet pallium imposuerunt humeris
suis, & incedentes retrorsum, operuerunt ve-
renda patris sui: faciesque eorũ auersæ erant,
24 & patris virilia non viderunt. * Euigilans au-
tem Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat
25 ei filius suus minor, * ait: Maledictus Cha-
26 naam,seruus seruorum erit fratribus suis.*Di-
xitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit
27 Chanaam seruus eius.*Dilatet Deus Iapheth,
& habitet in tabernaculis Sem, sitque Cha-
28 naam seruus eius. * Vixit autem Noë post
29 diluuium trecentis quinquaginta annis. *
Et impleti sunt omnes dies eius nongen-
torum quinquaginta annorum: & mortuus
est.

CAPVT X.

Genealogia filiorum Noë, à quibus diuisæ sunt gentes post diluuium.

1 HÆ sunt generationes filiorum Noë, 1. Par. 1.
A Sem, Cham & Iaphet: natique sunt eis a. 5.
2 filij post diluuium. * Filij Iapheth: Gomer, &
Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, &
3 Mosoch,& Thiras.*Porrò filij Gomer: Asce-
4 nez & Riphath & Thogorma. * Filij autem
Iauan: Elisa & Tharsis, Cethin,& Dodanin.
5 * Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in re-
gionibus suis: vnusquisque secundum linguã
6 suam & familias suas in nationibus suis.*Filij
autem Cham: Chus & Mesraïm, & Phuth,
7 & Chanaam. * Filij Chus: Saba, & Heuila,
& Sabatha, & Regma, & Sabathaca.Filij Re-
8 gma: Saba, & Dadan. * Porrò Chus genuit
B Nemrod: ipse cœpit esse potens in terra,*&
9 erat robustus venator coram Domino. Ob
hoc exiuit prouerbium: Quasi Nemrod ro-
10 bustus venator coram Domino. * Fuit autem
principium regni eius Babylon, & Arach, &
11 Achad, & Chalanne, in terra Sennaar. * De
terra illa egressus est Assur, & ædificauit Ni-
12 niuen, & plateas ciuitatis, & Chale. * Resen
quoque inter Niniuen & Chale: hæc est ci-
13 uitas magna. * At verò Mesraïm genuit Lu-
14 dim, & Ananim, & Laabim, Nephtuim, * &
Phetrusim, & Chasluim: de quibus egressi
15 sunt Philisthiim & Caphtorim.*Chanaam au-
tem genuit Sidonem primogenitum suum,
16 Hethæum, * & Iebusæum, & Amorrhæum,
17 Gergesæum,*Heuæum,& Aracæum:Sinæum,
C *& Aradiũ,Samaræum,& Amathæum:& post
18 hæc disseminati sunt populi Chananæorum.
19 * Factique sunt termini Chanaam venienti-
bus à Sidone Geraram vsque Gazan, donec
ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & A-
20 damam, & Seboim,vsque Lesa. * Hi sunt filij
Cham in cognationibus, & linguis, & gene-
21 rationibus, terrisque & gentibus suis. * De
Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum
22 Heber, fratre Iapheth maiore. * † Filij Sem: † 1. Par. 1.
Ælam & Assur,& Arphaxad,& Lud,& Aram. b. 17.
23 * Filij Aram: Vs, & Hul & Gether, & Mes.
* At

* At verò Arphaxad genuit Sale, de quo or- 24
tus est Heber. * Natique sunt Heber filij duo: 25
nomen vni Phaleg, eò quòd in diebus eius D
diuisa sit terra: & nomen fratris eius Iectan.
* Qui Iectan genuit Elmodad, & Saleph, & 26
Asarmoth, Iare, * & Aduran, & Vzal, & De- 27
cla, *& Ebal, & Abimaël, Saba, * & Ophir, & 28
Heuila, & Iobab; omnes isti filij Iectan. * Et 29
facta est habitatio eorum de Messa pergenti- 30
bus vsque Sephar montem orientalem. * Isti 31
filij Sem, secundùm cognationes, & linguas,
& regiones, in gentibus suis. * Hæ familiæ 32
Noë iuxta populos, & nationes suas. Ab his
diuisæ sunt gentes in terra post diluuium.

CAPVT XI.

In turris Babel ædificatione, superborum fastus, ac lingua confunditur. Sem genealogia vsque ad Abram texitur.

Sap 10.a.5. ERat autem terra labij vnius, & sermonum 1
eorundem. * Cumque proficiscerentur 2
de oriente, inuenerunt campum in terra Sen- A
naar, & habitauerunt in eo. * Dixitque alter 3
ad proximum suum: Venite, faciamus lateres,
& coquamus eos igni. Habuerúntque lateres
pro saxis, & bitumen pro cæmento: *& dixe- 4
runt: Venite, faciamus nobis ciuitatem &
turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum: &
celebremus nomen nostrum antequam diui-
damur in vniuersas terras. * Descendit autem 5
Dominus vt videret ciuitatem & turrim, quā
ædificabant filij Adam, * & dixit: Ecce, vnus 6
est populus, *& vnum labium omnibus: cœ-
perúntque hoc facere, nec desistent à cogi-
tationibus suis, donec eas opere compleant.
* Venite igitur, descendamus, & confundamus 7
ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisq; B
vocē proximi sui. * Atq; ita diuisit eos Domi- 8
nus ex illo loco in vniuersas terras, & cessaue-
runt ædificare ciuitatem. * Et idcircò vocatum 9
est nomen eius Babel, quia ibi confusum est
labium vniuersæ terræ: & inde dispersit eos
Dominus super faciem cunctarum regionum.
† 1. Par. 1. b.17. * Hæ sunt generationes Sem: † Sem erat cen- 10
tum annorum quando genuit Arphaxad,
biennio post diluuium. * Vixitque Sem post- 11
quam genuit Arphaxad, quingentis annis: &
genuit filios & filias. * Porrò Arphaxad vixit 12
triginta quinque annis, & genuit Sale. * Vi- 13
xitque Arphaxad postquam genuit Sale, tre-
centis tribus annis, & genuit filios & filias.
* Sale quoque vixit triginta annis, & genuit 14
Heber. * Vixitque Sale postquam genuit He- 15
ber, quadringentis tribus annis, & genuit fi- C
lios & filias. * Vixit autem Heber triginta 16
quatuor annis, & genuit Phaleg. * Et vixit 17
Heber postquam genuit Phaleg, quadrin-
gentis triginta annis: & genuit filios & filias.
* Vixit quoque Phaleg triginta annis, & ge- 18
† 1 Par. 1. b.19. nuit Reu. * † Vixitque Phaleg postquam ge- 19
nuit Reu, ducentis nouem annis: & genuit fi-
lios & filias. * Vixit autem Reu triginta duo- 20
bus annis, & genuit Sarug. * Vixit quoque 21
Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem
22 annis: & genuit filios & filias. * Vixit verò
23 Sarug triginta annis, & genuit Nachor. * Vi-
xitque Sarug postquam genuit Nachor, du-
24 centis annis: & genuit filios & filias. * Vixit
autem Nachor viginti nouem annis, & ge-
25 nuit Thare. * Vixitque Nachor postquam
genuit Thare, centum decem, & nouem an-
26 nis: & genuit filios & filias. * Vixitque Thare † Ios. 24. a.2.
D septuaginta † annis, & genuit Abram, Na- 1. Par. 1.
27 chor, & Aran. * Hæ sunt autem generationes b.27.
Thare: Thare genuit Abram, Nachor, &
28 Aran. Porrò Aran genuit Lot. * Mortuúsque
est Aran ante Thare patrem suum in terra
29 natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum. * Duxe-
runt autem Abram & Nachor vxores: no-
men vxoris Abram, Saraï, & nomen vxoris
Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, &
30 patris Ieschæ. * Erat autem Saraï sterilis, nec
31 habebat liberos. * † Tulit itaque Thare Abram † Ios. 24.
filium suum, & Lot filium Aran, filium filij a.2.
sui, & Saraï nurum suam, vxorem Abram filij 2. Esdr. 9.
sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorū, † vt irent b.7. † Iudith. 5.
in terram Chanaam: veneruntque vsque b.7. Act. 7.
32 † Haran, & habitauerunt ibi. * Et facti sunt a.2.
dies Thare ducentorum quinque annorum,
& mortuus est in Haran.

CAPVT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem sacrificauit. Inde propter famem Ægyptum ingressus, vxorem suam vocat sororem: quam in domum Regis sublatam, postea ditatus recipit.

1 DIxit autem Dominus ad Abram: Egre- Act. 7. a.3.
A dere de terra tua, & de cognatione tua,
& de domo patris tui, & veni in terram quam
2 monstrabo tibi. * Faciamque te in gentem
magnam, & benedicam tibi, & magnificabo
3 nomen tuum, erisque benedictus. * Benedi-
cam benedicentibus tibi, & maledicam male-
dicentibus tibi, atque † IN TE benedicentur † Inf. 18. c.
4 vniuersæ cognationes terræ. * Egressus est ita- 18.22.d.17.
que † Abram sicut præceperat ei Dominus, Gal. 3. b.8. † Heb. 11.
& iuit cum eo Lot: septuaginta quinque an- b.8.
norum erat Abram cùm egrederetur de Ha-
5 ran. * Tulitque Saraï vxorem suam, & Lot fi-
lium fratris sui vniuersamque substantiam
quam possederant, & animas quas fecerant
in Haran: & egressi sunt vt irent in terram
6 Chanaan. Cumque venissent in eam, * per-
B transiuit Abram terram vsque ad locum Si-
chem, vsque ad conuallem illustrem: Chana-
7 næus autem tunc erat in terra. * Apparuit au-
tem Dominus Abram, & dixit ei: † Semini † Inf. 15.
tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi al- c.14.15.d.
8 tare Domino, qui apparuerat ei. * Et inde 18.26.a.4.
transgrediens ad montem, qui erat contra Deut. 34.
orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum b.4.
suum, ab occidente habēs Bethel, & ab orien-
te Haï: ædificauit quoque ibi altare Domi-
9 no, & inuocauit nomen eius. * Perrexitque
Abram vadens, & vltrà progrediens ad meri-

 diem.

diem. * Facta est autem fames in terra: des- 10
cenditque Abram in Ægyptum, vt peregri- C
naretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.
* Cumque propè esset, vt ingrederetur Ægy- 11
ptum, dixit Sarai vxori suæ: Noui quòd pul-
chra sis mulier:* & quòd cùm viderint te Æ- 12
gyptij, dicturi sunt: Vxor ipsius est: & interfi-
† Inf. 20. 6. 11. cient me, & te reseruabunt. * † Dic ergo, ob- 13
secro te, quòd soror mea sis: vt benè sit mihi
propter te, & viuat anima mea ob gratiam
tui. * Cùm itaque ingressus esset Abram Æ- 14
gyptum, viderunt Ægyptij mulierem quòd
esset pulchra nimis. * Et nuntiauerunt prin- 15
cipes Pharaoni, & laudauerunt eam apud il-
lum: & sublata est mulier in domũ Pharaonis.
* Abram verò benè vsi sunt propter illam: fue- 16
runtque ei oues, & boues, & asini, & serui & fa- D
mulæ, & asinæ & cameli. * Flagellauit autem 17
Dominus Pharaonẽ plagis maximis, & domũ
eius, propter Sarai vxorem Abram. * Voca- 18
uitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam
est hoc quod fecisti mihi? quare non indi-
casti quòd vxor tua esset? * Quam ob causam 19
dixisti esse sororem tuam, vt tollerem eam
mihi in vxorem? Nunc igitur ecce coniux
tua, accipe eam, & vade. * Præcepitque Pha- 20
rao super Abram viris: & deduxerunt eum, &
vxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPVT XIII.

Abram & Lot Ægyptum egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: vbi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

AScendit ergo Abram de Ægypto, ipse 1
& vxor eius, & omnia quæ habebat, & A
Lot cum eo, ad Australem plagam. * Erat au- 2
tem diues valdè in possessione auri & argen-
ti. * Reuersusque est per iter, quo venerat, à 3
meridie in Bethel, vsque ad locum vbi priùs
fixerat tabernaculum inter Bethel & Haï:
† Sup. 12. b. 7. * in loco altaris † quod fecerat priùs, & in- 4
uocavit ibi nomen Domini. * Sed & Lot qui 5
erat cum Abram, fuerunt greges ouium, &
armenta, & tabernacula. * Nec poterat eos 6
† Inf. 36. a. 7. capere terra, vt habitarent simul: † erat quip- B
pe substantia eorum multa, & nequibant ha-
bitare communiter. * Vnde & facta est rixa 7
inter pastores gregum Abram & Lot. Eo au-
tem tempore Chananæus & Pherezæus ha-
bitabant in terra illa. * Dixit ergo Abram ad 8
Lot: Ne quæso sit iurgium inter me & te, &
inter pastores meos & pastores tuos: fratres
enim sumus. * Ecce vniuersa terra coram te 9
est: recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris,
ego dexteram tenebo: si tu dexteram elege-
ris, ego ad sinistram pergam. * Eleuatis itaque 10
Lot oculis, vidit omnem circà regionem Ior-
danis, quæ vniuersa irrigabatur, antequam
subuerteret Dominus Sodomam & Gomor-
rham, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyp- C
tus venientibus in Segor. * Elegitque sibi Lot 11
regionem circa Iordanem, & recessit ab O-
riente: diuisique sunt alterutrum à fratre suo.
12 * Abram habitauit in terra Chanaan: Lot
verò moratus est in oppidis, quæ erant circa
13 Iordanem, & habitauit in Sodomis. * Homi-
nes autem Sodomitæ pessimi erant, & pecca-
14 tores coram Domino nimis. * Dixitque Do-
minus ad Abram, postquam diuisus est ab eo
Lot: † Leua oculos tuos, & vide à loco, in quo † Sup. 12. b. 7.
nunc es; ad aquilonem & meridiem, ad orien- Inf. 15.
15 tem & occidentem. * Omnem terram, quam c. 18. 26.
conspicis, tibi dabo & semini tuo vsque in a. 4.
16 sempiternum. * Faciámque semen tuum sicut Deut. 34. b. 4.
D puluerem terræ: si quis potest hominum nu-
merare puluerem terræ, semen quoque tuum
17 numerare poterit. * Surge, & perambula ter-
ram in longitudine, & in latitudine sua: quia
18 tibi daturus sum eam. * Mouens igitur taber-
naculum suum Abram, venit & habitauit iux-
ta conuallem Mambre, quæ est in Hebron:
ædificauitque ibi altare Domino.

CAPVT XIV.

Deuictis quinque Regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captiuus ducitur à quatuor Regibus victoribus: quos Abram persecutus, omnes captiuos, spoliaque reduxit; atque benedictione à Melchisedech accepta, cuncta Regi Sodomorum reddidit.

1 FActum est autem in illo tempore, vt Am-
A raphel Rex Sennaar. & Arioch Rex Pon-
ti, & Chodorlahomor Rex Elamitarum, &
2 Thadal Rex Gentium, * inirent bellum con-
tra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa
regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem
Adamæ, & contra Semeber regem Seboim,
3 contraque regem Balæ, ipsa est Segor. * Om-
nes hi conuenerunt in vallem Siluestrem,
4 quæ nunc est mare salis. * Duodecim enim
annis seruierant Chodorlahomor, & tertio-
5 decimo anno recesserunt ab eo. * Igitur quar-
todecimo anno venit Chodorlahomor, &
reges qui erant cum eo: percusseruntque Ra-
phaim in Astaroth carnaim, & Zuzim cum eis,
6 & Emim in Saue Cariathaim, * & Chorræos in
montibus Seir, vsque ad Campestria Pharan,
7 quæ est in solitudine. * Reuersique sunt, &
venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades:
& percusserunt omnem regionem Amaleci-
tarum, & Amorrhæum qui habitabat in Asa-
8 sonthamar. * Et egressi sunt, rex Sodomorum,
B & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Se-
boim, nec non & rex Balæ, quæ est Segor: &
direxerunt aciem contra eos in valle Siluestri:
9 * scilicet aduersus Chodorlahomor regem
Elamitarum, & Thadal regem Gentium, &
Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem
10 Ponti: quatuor reges aduersus quinque. * Val-
lis autem Siluestris habebat puteos multos
bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomor-
rhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui
11 remanserant, fugerunt ad montem. * Tule-
C runt autem omnem substantiam Sodomorum

&

& Gomorrhæ, & vniuersa quæ ad cibum per- C
tinent, & abierunt: * necnon & Lot & sub- 12
stantiam eius, filium fratris Abram, qui habi-
tabat in Sodomis. * Et ecce vnus qui euase- 13
rat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat
in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Escol,
& fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus
cum Abram. * Quod cùm audisset Abram, 14
captum videlicet Lot fratrem suum, numera-
uit expeditos vernaculos suos trecentos de-
cem & octo, & persecutus est vsque Dan. * Et 15
diuisis sociis, irruit super eos nocte: percussit-
que eos, & persecutus est eos vsque Hoba,
quæ est ad læuam Damasci.* Reduxitque om- 16
nem substantiam, & Lot fratrem suum cum
substantia illius, mulieres quoque & popu-
lum.* Egressus est autem rex Sodomorum in 17
occursum eius, postquam reuersus est à cæde
Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant
† Hebr 7. a.1. in valle Saue, quæ est vallis regis. * † At verò 18
Melchisedech rex Salem, proferens panem & D
vinú, erat enim sacerdos Dei altissimi, * bene- 19
dixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excel-
so, qui creauit cœlum & terram, * & benedi- 20
ctus Deus excelsus, quo protegente, hostes in
manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex om-
nibus. * Dixit autem rex Sodomorum ad A- 21
bram: Da mihi animas, cætera tolle tibi. * Qui 22
respondit ei: Leuo manum meam ad Domi-
num Deum excelsum possessorem cæli & ter-
ræ, * quòd à filo subtegminis vsque ad cori- 23
giam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ
tua sunt, ne dicas Ego ditaui Abram:* excep- 24
tis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus
virorum qui venerunt mecum, Aner, Escol,
& Mambre: isti accipient partes suas.

CAPVT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, auditque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

HIs itaque transactis, factus est sermo Do- 1
mini ad Abram per visionem dicens: A
Noli timere Abram, ego protector tuus sum,
& merces tua magna nimis. * Dixitque A- 2
bram; Domine Deus, quid dabis mihi? ego
vadam absque liberis, & filius procuratoris
domus meæ iste Damascus Eliezer. * Addi- 3
ditque Abram: Mihi autem non dedisti se-
men: & ecce vernaculus meus, hæres meus
erit.* Statimque sermo Domini factus est ad 4
eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui
egredietur de vtero tuo ipsum habebis hæ- B
† Rom 4.c. 18. redem.* Eduxitque eum foras, & ait illi: † Sus- 5
pice cœlum, & numera stellas, si potes. Et di-
† Rom.4. a 3. Gal.3. a. 6. Iac.2 d.23. xit ei: Sic erit semen tuum. * † Credidit A- 6
bram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.
* Dixit que ad eum: Ego Dominus qui edu- 7
xi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram
istam, & possideres eam.* At ille ait: Domine 8
Deus, vnde scire possum, quod possessurus sim
9 eam?* Et respondens Dominus: Sume, inquit,
mihi vaccam triennem, & capram trimam, &
arietem annorum trium, turturem quoque &
10 columbam. * Qui tollens vniuersa hæc, † di- † Iere. 34.d.18.
uisit ea per medium, & vtrasque partes contra
se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit.
11 * Descenderuntque volucres super cadauera,
12 & abigebat eas Abram.* Cumque sol occum-
C beret, sopor irruit super Abram, & horror ma-
13 gnus, & tenebrosus inuasit eum.* Dictumque
est ad eum: Scito prænoscens quòd † peregri- † Act.7.a 6
num futurum sit semen tuum in terra non sua,
& subijcient eos seruituti, & affligent qua-
14 dringentis annis. * Verumtamen gentem,
cui seruituri sunt, ego iudicabo, & posthæc
15 egredientur cum magna substantia. * Tuau-
tem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in se-
16 nectute bona. * Generatione autem quarta
D reuertentur huc: necdum enim completæ
sunt iniquitates Amorrhæorum vsque ad præ-
17 sens tempus.* Cùm ergo occubuisset sol, facta
est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fu-
mans, & lampas ignis transiens inter diuisio-
18 nes illas. * In illo die † pepigit Dominus fœ- † Sup.12. b.7.13.c. 15. Inf.26.a.4. Deut.34. b.4. 2.Par.9. f 26. 3.Reg.4. c.21.
dus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo ter-
ram hanc à fluuio Ægypti vsque ad fluuium
19 magnum Euphraten. * Cinæos, & Cenezæos,
20 Cedmonæos, * & Hethæos, & Pherezæos,
21 Raphaim quoque,* & Amorrhæos, & Cha-
nanæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

CAPVT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ vxor: quæ vbi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init; sed iussu Angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1 IGitur Sarai, vxor Abram, non genuerat li-
A beros: sed habens ancillam Ægyptiam no-
2 mine Agar, * dixit marito suo: Ecce conclusit
me Dominus, ne parerem, ingredere ad an-
cillam meam, si fortè saltém ex illa suscipiam
filios. Cúmque ille acquiesceret deprecanti,
3 * tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, post
annos decem quam habitare cœperant in
terra Chanaan: & dedit eam viro suo vxorem.
4 * Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse
B se videns, despexit dominam suam. * Dixit-
5 que Sarai ad Abram: Iniquè agis contra me:
ego dedi ancillam meam in sinum tuum,
quæ videns quòd conceperit, despectui me
6 habet, iudicet Dominus inter me & te. * Cui
respondens Abram: Ecce, ait ancilla tua in
manu tua est, vtere ea vt libet. Affligente igi-
7 tur eam Sarai, fugam inijt. * Cúmque inue-
nisset eam angelus Domini iuxta fontem
aquæ in solitudine, qui est in via Sur in de-
8 serto, * dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, vn-
de venis? & quò vadis? quæ respondit: A fa-
9 cie Sarai dominæ meæ ego fugio.* Dixítque
C ei angelus Domini: Revertere ad dominam
10 tuam, & humiliare sub manu illius. * Et rur-
sum: Multiplicans, inquit, multiplicabo se-
men tuum, & non numerabitur præ multitu-
dine

dine. * Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & 11
paries filium: vocabisque nomen eius Ismaël,
eò quòd audierit Dominus afflictionem
tuam. *Hic erit ferus homo, manus eius con- 12
tra omnes & manus omnium contra eum: &
è regione vniuersorum fratrum suorum figet
tabernacula. * Vocauit autem nomen Do- 13
mini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui D
vidisti me. Dixit enim: Profectò hîc vidi po-
steriora videntis me. * Propterea appellauit 14
puteum illum, Puteum viuentis & videntis
Inf.14.g. 62. me. Ipse est inter Cades & Barad. * Peperít- 15
que Agar Abræ filium: qui vocauit no-
men eius Ismaël. * Octoginta & sex anno- 16
rum erat Abram quando pepetit ei Agar Is-
maëlem.

CAPVT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius, & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur, filius ex Sara promittitur vnà cum successu Ismaelis, & Abraham circumcisionis præceptum exequitur.

POstquàm verò nonaginta & nouem án- 1
norum esse cœperat, apparuit ei Domi- A
nus: dixítque ad eum: Ego Deus omnipotens:
ambula coram me, & esto perfectus. * Ponam- 2
que fœdus meum inter me & te, & multi-
plicabo te vehementer nimis. * Cecidit A- 3
bram pronus in faciem. * Dixítque ei Deus: 4
† Eccl 44. c. 20. Ego sum, & pactum meum tecum, † erísque
Rom 4. c. 17. pater multarum gentium. * Nec vltrà voca- 5
bitur nomen tuum Abram: sed appellaberis
Abraham: quia patrem multarum gentium
constitui te. * Faciámque te crescere vehe- 6
mentissimè, & ponam te in gentibus, reges-
que ex te egredientur. * Et statuam pactum 7
meum inter me & te, & inter semen tuum
post te in generationibus suis, fœdere sem-
piterno: vt sim Deus tuus, & seminis tui post
te. * Dabóque tibi & semini tuo terram pe- 8
regrinationis tuæ, omnem terram Chanaan B
in possessionem æternam, eróque Deus eo-
† Act.7.a. 8. rum, * Dixit iterùm Deus ad Abraham: † Et 9
tu ergo custodies pactum meum, & semen
tuum post te in generationibus suis. * Hoc 10
est pactum meum quod obseruabitis inter me
& vos, & semen tuum post te: Circumcide-
tur ex vobis omne masculinum: * & circum- 11
† Leu.12.a. 3. cidetis carnem præputij vestri, vt sit † in si-
Luc.2 c.21. gnum fœderis inter me & vos. * Infans octo 12
Rom. 4. b.11. dierum circumcidetur in vobis, omne mascu-
linum in generationibus vestris: tam verna-
culus, quàm emptitius circumcidetur, & qui-
cumque non fuerit de stirpe vestra: * erít- 13
que pactum meum in carne vestra in fœdus
æternum. * Masculus, cuius præputij caro 14
circumcisa non fuerit, delebitur anima illa
de populo suo: quia pactum meum irritum
fecit. * Dixit quoque Deus ad Abraham: 15
Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Sa- C
ram. * Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi 16
filium cui benedicturus sum, erítque in na-
tiones, & reges populorum orientur ex eo.

17 * Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, di-
cens in corde suo: Putasne centenario nas-
18 cetur filius? & Sara nonagenaria pariet? * Di-
xitque ad eum: Vtinam Ismaël viuat coram
19 te. * Et ait Deus ad Abraham: † Sara vxor † Inf.18. b.10.21.a. 2.
tua pariet tibi filium, vocabísque nomen eius
Isaac, & constituam pactum meum illi in fœ-
dus sempiternum, & semini eius post eum.
20 * Super Ismaël quoque exaudiui te: ecce,
benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum
valdè: duodecim duces generabit, & faciam
21 illum in gentem magnam. * Pactum verò
D meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sa-
22 ra tempore isto in anno altero. * Cúmque
finitus esset sermo loquentis, cum eo, ascen-
23 dit Deus ad Abraham. * Tulit autem Abra-
ham Ismaël filium suum, & omnes vernacu-
los domus suæ: vniuersósque quos emerat,
cunctos mares ex omnibus viris domus suæ:
& circumcidit carnem præputij eorum sta-
tim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.
24 * Abraham nonaginta & nouem erat anno-
rum quando circumcidit carnem præputij
25 sui. * Et Ismaël filius tredecim annos imple-
26 uerat tempore circumcisionis suæ. * Eadem
die circumcisus est Abraham & Ismaël filius
27 eius. * Et omnes viri domus illius, tam ver-
naculi, quàm emptitij & alienigenæ pariter
circumcisi sunt.

CAPVT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum euersio prædicitur, pro quibus Abraham sæpiùs deprecatur.

1 APparuit autem ei Dominus in conualle Heb. 13. a.2.
A Mambre sedenti in ostio tabernaculi
2 sui, in ipso feruore diei. * Cúmque eleuasset
oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope
eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occur-
sum eorum de ostio tabernaculi, & adora-
3 uit in terram. * Et dixit: Domine, si inue-
ni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum
4 tuum: * sed afferam pauxillum aquæ, & la-
uate pedes vestros, & requiescite sub arbo-
5 re. * Ponamque buccellam panis, & confor-
tate cor vestrum, posteà transibitis: idcircò
enim declinastis ad seruum vestrum. Qui di-
6 xerunt: Fac vt locutus es. * Festinauit Abra-
ham in tabernaculum ad Saram, dixítque ei:
Accelera, tria sata similæ commisce, & fac
7 subcinericios panes. * Ipse verò ad armen-
B tum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerri-
mum & optimum, deditque puero: qui festi-
8 nauit & coxit illum. * Tulit quoque buty-
rum & lac, & vitulum quem coxerat, & po-
suit coram eis, ipse verò stabat iuxta eos sub
9 arbore. * Cúmque comedissent, dixerunt ad
eum: Vbi est Sara vxor tua? ille respondit:
10 Ecce in tabernaculo est. * Cui dixit: † Reuer- † Sup.17. c.19.
tens veniam ad te tempore isto, vita comite, Inf. 21. a.1.
& habebit filium Sara vxor tua. Quo audito,
11 Sara risit post ostium tabernaculi. * Erant Rom.9.b.9.
autem

autem ambo senes, prouectæque ætatis, &
desierant Saræ fieri muliebria. * Quæ risit 12
† 1.Pet.3. a.6. occultè, dicens: Postquam consenui, & † do-
minus meus vetulus est, voluptati operam
dabo? * Dixit autem Dominus ad Abraham. 13
Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura
sum anus? * Numquid Deo quidquam est 14
difficile? iuxta condictum reuertar ad te hoc
eodem tempore, vita comite, & habebit Sara
filium. * Negauit Sara dicens, non risi: ti- 15
more perterrita. Dominus autem: Non est,
inquit, ita: sed risisti. * Cùm ergo surrexis- 16
sent inde viri, direxerunt oculos contra So-
domam: & Abraham simul gradiebatur, de-
ducens eos. * Dixitque Dominus: Num ce- 17
lare potero Abraham quæ gesturus sum:
* cùm futurus sit in gentem magnam, ac ro- 18
Sup. 12. a.3. bustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo
Inf. 22. d. 18. omnes nationes terræ? * Scio enim quòd 19
præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post C
se, vt custodiant viam Domini, & faciant iu-
dicium & iustitiam: vt adducat Dominus
propter Abraham omnia quæ locutus est ad
eum. * Dixit itaque Dominus: Clamor So- 20
domorum & Gomorrhæ multiplicatus est,
& peccatum eorum aggrauatum est nimis.
* Descendam & videbo, vtrum clamorem 21
qui venit ad me, opere compleuerint: an
non est ita, vt sciam. * Conuerteruntque se 22
inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò
adhuc stabat coram Domino. * Et appropin- 23
quans ait: Numquid perdes iustum cum im-
pio? * Si fuerint quinquaginta iusti in ciuita- 24
te, peribunt simul? & non parces loco illi
propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo?
* Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iu- 25
stum cum impio, fiatque iustus sicut impius,
non est hoc tuum: qui iudicas omnem ter-
ram, nequaquam facies iudicium hoc. * Di- 26
xitque Dominus ad eum: Si inuenero Sodo-
mis quinquaginta iustos in medio ciuitatis,
dimittam omni loco propter eos. * Respon- 27
densque Abraham ait: Quia semel cœpi, lo- D
quar ad Dominum meum, cùm sim puluis &
cinis. * Quid si minus quinquaginta iustis, 28
quinque fuerint? delebis, propter quadragin-
ta quinque, vniuersam vrbem? Et ait: Non
delebo, si inuenero ibi quadraginta quinque.
* Rursumque locutus est ad eum: Sin autem 29
quadraginta ibi inuenti fuerint, quid facies?
Ait. Non percutiam propter quadraginta.
* Ne quæso, inquit, indigneris Domine si lo- 30
quar: Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Res-
pondit: Non faciam, si inuenero ibi triginta.
* Quia semel, ait cœpi, loquar ad Dominum 31
meum: Quid si ibi inuenti fuerint viginti? Ait:
Non interficiam propter viginti. * Obsecro, 32
inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc
semel: Quid si inuenti fuerint ibi decem? Et
dixit: Non delebo propter decem. * Abijtque 33
Dominus, postquam cessauit loqui ad Abra-
ham: & ille reuersus est in locum suum.

CAPVT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraque filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum vtraque filia incestum ignorans commisit, vnde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

1 VEneruntque duo Angeli Sodomam Heb. 13. a.2.
A vespere, & sedente Lot in foribus ciui-
tatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & iuit
obuiam eis, adorauitque pronus in terram,
2 * & dixit: Obsecro, domini, declinate in do-
mum pueri vestri, & manete ibi: lauate pedes
vestros, & manè proficiscemini in viam ve-
stram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea
3 manebimus. * Compulit illos oppidò vt di-
uerterent ad eum: ingressisque domum il-
lius fecit conuiuium, & coxit azyma: & come-
4 derunt. * Priùs autem quam irent cubitum,
viri ciuitatis vallauerunt domum à puero vs-
5 que ad senem, omnis populus simul. * Voca-
ueruntque Lot, & dixerunt ei: Vbi sunt viri
qui introierunt ad te nocte? educ illos huc,
6 vt cognoscamus eos. * Egressus ad eos Lot,
7 post tergum occludens ostium, ait: * Nolite,
quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.
8 * Habeo duas filias, quæ necdum cognoue-
B runt virum: educam eas ad vos, & abutimini
eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis
nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vm-
9 bra culminis mei. * At illi dixerunt: Recede
illuc: Et rursus: Ingressus es, inquiunt, vt
aduena; numquid vt iudices te? ergo ipsum
magis quàm hos affligemus. † Vimque facie- † 2.Pet.2. b.8.
bant Lot vehementissimè: iamque propè
10 erat vt effringerent fores. * Et ecce miserunt
manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clau-
11 seruntque ostium: * & eos, qui foris erant,
† percusserunt cæcitate à minimo vsque ad †1.Sap.19. c.16.
maximum, ita vt ostium inuenire non pos-
12 sent. * Dixerunt autem ad Lot: Habes hîc
C quempiam tuorum? generum, aut filios, aut
filias, omnes, qui tui sunt, educ de vrbe hac:
13 * delebimus enim locum istum, eò quòd in-
creuerit clamor eorum coram Domino, qui
14 misit nos vt perdamus illos. * Egressus ita-
que Lot, locutus est ad generos suos qui ac-
cepturi erant filias eius, & dixit: Surgite egre-
dimini de loco isto: quia delebit Dominus
ciuitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens
15 loqui. * Cúmque esset manè, cogebant
eum Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem
tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pa-
16 riter pereas in scelere ciuitatis. * Dissimulan-
D te illo, apprehenderunt manum eius, & ma-
num vxoris, ac duarum filiarum eius, eò
17 quòd parceret Dominus illi. * † Eduxerunt- † Sap.10. b.6.
que eum, & posuerunt extra ciuitatem: ibi-
que locuti sunt ad eum, dicentes: Salua ani-
mam tuam: noli respicere post tergum, nec stes
in omni circà regione: sed in monte saluum
18 te fac, ne & tu simul pereas. * Dixitque Lot
ad

ad eos: Quæso Domine mi, * quia inuenit 19
seruus tuus gratiam coram te, & magnifica-
sti misericordiam tuam quam fecisti mecum,
vt saluares animam meam, nec possum in
monte saluari, ne fortè apprehendat me ma-
lum, & moriar: * Est ciuitas hæc iuxtà, ad 20
quam possum fugere, parua, & saluabor in
ea: numquid non modica est, & viuet anima
mea? * Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc 21
suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem E
† Sap.10. pro qua locutus es. * † Festina & saluare ibi: 22
b.6. quia non potero facere quidquam donec in-
grediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen
vrbis illius Segor. * Sol egressus est super ter- 23
† Deut. ram, & Lot ingressus est Segor. * † Igitur 24
29.d.15. Dominus pluit super Sodomam & Gomor-
Isa.13.d. rham sulphur & ignem à Domino de cælo:
19. Ierem.50. * & subuertit ciuitates has, & omnem circà 25
f.40. Ezech.16. regionem, vniuersos habitatores vrbium, &
f.49. Ose 11.c.8. cuncta terræ virentia. * † Respiciensque 26
Amos 4. vxor eius post se, versa est in statuam salis.
d.11. * Abraham autem consurgens manè, vbi ste- 27
Luc. 17. f.28. terat † prius cum Domino, * intuitus est So- 28
Iudæ 1.b.7. domam & Gomorrham, & vniuersam ter-
† Luc.17. g.32. ram regionis illius: viditque ascendentem
† Sup.18. fauillam de terra quasi fornacis fumum.
a.1. * Cùm enim subuerteret Deus ciuitates re- 29
gionis illius, recordatus Abrahæ, liberauit Lot F
de subuersione vrbium in quibus habitaue-
rat. * Ascenditque Lot de Segor, & mansit 30
in monte, duæ quoque filiæ eius cum eo (ti-
muerat enim manere in Segor) & mansit in
spelunca ipse, & duæ filiæ eius cum eo. * Di- 31
xitque maior ad minorem: Pater noster se-
nex est, & nullus virorum remansit in terra
qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuer-
sæ terræ. * Veni, inebriemus eum vino, dor- 32
miamusque cum eo, vt seruare possimus ex
patre nostro semen. * Dederunt itaque patri 33
suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est
maior, dormiuitque cum patre: at ille non
sensit, nec quando accubuit filia, nec quando
surrexit. * Altera quoque die dixit maior ad 34
minorem: Ecce dormiui heri cum patre G
meo, demus ei bibere vinum etiam hac no-
cte, & dormies cum eo, vt saluemus semen de
patre nostro. * Dederunt etiam & illa nocte 35
patri suo bibere vinum, ingressaque minor fi-
lia, dormiuit cum eo: & ne tunc quidem sen-
sit quando concubuerit, vel quando illa sur-
rexerit. * Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de 36
patre suo. * Peperitque maior filium, & vo- 37
cauit nomen eius Moab: ipse est pater Moa-
bitarum vsque in præsentem diem. * Minor 38
quoque peperit filium, & vocauit nomen eius
Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pa-
ter Ammonitarum vsque hodie.

CAPVT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur; quæ ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

1 PRofectus inde Abraham in terram au-
A stralem, habitauit inter Cades & Sur: &
2 peregrinatus est in Geraris. * Dixitque de
Sara vxore sua, Soror mea est. Misit ergo
3 Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. * Venit
autem Deus ad Abimelech per somnium no-
cte, & ait illi: En morieris propter mulierem
4 quam tulisti: habet enim virum. * Abime-
lech verò non tetigerat eam, & ait: Domi-
ne, num gentem ignorantem & iustam in-
5 terficies? * Nonne ipse dixit mihi: Soror mea
est: & ipsa ait: Frater meus est? in simpli-
citate cordis mei, & munditia manuum mea-
6 rum, feci hoc. * Dixitque ad eum Deus: Et
B ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò
custodiui te ne peccares in me, & non di-
7 misi vt tangeres eam. * Nunc ergo redde
viro suo vxorem, quia propheta est: & ora-
bit pro te, & viues: si autem nolueris redde-
re, scito quòd morte morieris tu, & omnia
8 quæ tua sunt. * Statimque de nocte consur-
gens Abimelech, vocauit omnes seruos suos:
& locutus est vniuersa verba hæc in auribus
9 eorum, timueruntque omnes viri valdè. * Vo-
C cauit autem Abimelech etiam Abraham, &
dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccaui-
mus in te, quia induxisti super me & super
regnum meum peccatum grande? quæ non
10 debuisti facere, fecisti nobis. * Rursumque
expostulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres?
11 * Respondit Abraham: Cogitaui mecum, di-
cens: Forsitan non est timor Dei in loco isto:
& interficient me propter vxorem meam:
12 * aliàs autem & † verè soror mea est, filia pa- † Sup.12.
tris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam c.13.
13 in vxorem. * Postquam autem eduxit me
Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc
† misericordiam facies mecum: In omni loco, † Inf.21.
ad quem ingrediemur, dicos quòd frater tuus c.23.
14 sim. * Tulit igitur Abimelech oues & boues,
D & seruos & ancillas, & dedit Abraham: red-
15 diditque illi Saram vxorem suam, * & ait: Ter-
ra coram vobis est, vbicumque tibi placuerit
16 habita. * Saræ autem dixit: Ecce mille argen-
teos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen
oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quo-
cumque perrexeris: mementoque te depre-
17 hensam. * Orante autem Abraham, sanauit
Deus Abimelech & vxorem, ancillásque eius,
18 & pepererunt: * concluserat enim Dominus
omnem vuluam domus Abimelech propter
Saram vxorem Abrahæ.

CAPVT XXI.

Nascitur Isaac, & ablactatur; Ismaël verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 VIsitauit autem Dominus Saram sicut † † Sup.17.
A promiserat: & impleuit quæ locutus est. c.19. 18.b.10.
2 * Concepitque & † peperit filium in senectu- † Gal.4.
3 te sua, tempore quo prædixerat ei Deus. * Vo- c.23.
cauitque Abraham nomen filij sui, quem ge- Heb. 11. c.11.
4 nuit ei Sara Isaac: * & circumcidit eum octauo
die,

† Sup.17. d.10. die, sicut † præceperat ei Deus: * cùm cen- 5
Matth.1. a.2. tum esset annorum: hac quippe ætate patris,
natus est Isaac. * Dixitque Sara: Risum fe- 6
cit mihi Deus: quicumque audierit, corri-
debit mihi. * Rursumque ait: Quis audito- 7
rum crederet Abraham, quòd Sara lactaret
filium, quem peperit ei iam seni? * Creuit 8
igitur puer & ablactatus est: fecitque Abra-
ham grande conuiuium in die ablactationis
eius. * Cumque vidisset Sara filium Agar 9
Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit
† Gal.4. d.30. ad Abraham: * † Eiice ancillam hanc, & fi- 10
lium eius: non enim erit hæres filius ancillæ
cum filio meo Isaac. * Durè accepit hoc 11
Abraham pro filio suo: * Cui dixit Deus: 12
Non tibi videatur asperum super puero, & B
super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara,
† Rom. 9. b.7. audi vocem eius: quia † in Isaac vocabitur ti-
Heb.11. d.18. bi semen. * Sed & filium ancillæ faciam in 13
gentem magnam, quia semen tuum est.* Sur- 14
rexit itaque Abraham manè,& tollens panem
& vtrem aquæ, imposuit scapulæ eius, tradi-
ditque puerum,& dimisit eam. Quæ cum abiis-
set,errabat in solitudine Bersabee. * Cumque 15
consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum
subter vnam arborum,quæ ibi erant.* Et abiit, 16
seditque è regione procul quantum potest
arcus iacere, dixit enim: Non videbo mo-
rientem puerum: & sedens contrà, leuauit
vocem suam & fleuit.* Exaudiuit autem Deus 17
vocem pueri: vocauitque Angelus Dei Agar
de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli time-
re; exaudiuit enim Deus vocem pueri de lo-
co in quo est. * Surge, tolle puerum, & tene 18
manum illius: quia in gentem magnam fa- C
ciam eum. * Aperuitque oculos eius Deus: 19
quæ videns puteum aquæ, abiit, & impleuit
vtrem, deditque puero bibere. * Et fuit cum 20
eo: qui creuit, & moratus est in solitudine, fa-
ctusque est iuuenis sagittarius. * Habitauit- 21
que in deserto Pharan, & accepit illi mater
sua vxorem de terra Ægypti. * Eodem tem- 22
pore dixit Abimelech, & Phicol princeps
exercitus eius, ad Abraham: Deus tecum est
in vniuersis quæ agis. * Iura ergo per Deum, 23
ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique
† Sup.20. c.15. meæ: sed iuxta misericordiam, † quam feci
tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es
aduena. * Dixitque Abraham: Ego iurabo. 24
* Et increpauit Abimelech propter puteum 25
aquæ quem vi abstulerant serui eius. * Res- 26
ponditque Abimelech: Nesciui quis fecerit
hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, &
ego non audiui præter hodie. * Tulit itaque 27
Abraham oues & boues, & dedit Abime- D
lech: percusseruntque ambo fœdus. * Et sta- 28
tuit Abraham septem agnas gregis seorsum.
* Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt 29
septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
* At ille: Septem, inquit, agnas accipies de 30
manu mea: vt sint mihi in testimonium, quo-
niam ego fodi puteum istum. * Idcirco voca- 31
tus est locus ille Bersabee: quia ibi vterque

32 iurauit. * Et inierunt fœdus pro puteo iura-
33 menti. * Surrexit autem Abimelech, & Phi-
col princeps exercitus eius, reuersique sunt
in terram Palæstinorum. Abraham verò plan-
tauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi no-
34 men Domini Dei æterni. * Et fuit colonus
terræ Palæstinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filij sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur, promissionesque ei confirmantur: & filij Nachor fratris Abrahæ numerantur.

1 QVæ postquam gesta sunt, † tentauit † Iudith.8. c.22.
A Deus Abraham, & dixit ad eum: Abra- Heb.11.
ham, Abraham. At ille respondit: Adsum. d.17.
2 * Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum,
quem diligis, Isaac, & vade in terram visio-
nis: atque ibi offeres eum in holocaustum
super vnum montium quem monstrauero
3 tibi. * Igitur Abraham de nocte consurgens,
strauit asinum suum: ducens secum duos iu-
uenes,& Isaac filium suum: Cumque conci-
disset ligna in holocaustum, abiit ad locum
4 quem præceperat ei Deus.* Die autem tertio,
5 eleuatis oculis, vidit locum procul: * dixit-
que ad pueros suos: Expectate hic cum asi-
no: ego & puer illuc vsque properantes,
postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 * Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit
B super Isaac filium suum: ipse verò portabat
in manibus ignem & gladium. Cùmque duo
7 pergerent simul, * dixit Isaac patri suo: Pa-
ter mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce,
inquit, ignis & ligna: vbi est victima holo-
8 causti? * Dixit autem Abraham: Deus pro-
uidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Per-
9 gebant ergo pariter, * & venerunt ad locum
quem ostenderat ei Deus, in quo ædifica-
uit altare, & desuper ligna composuit: cum-
que alligasset Isaac filium suum: posuit eum
10 in altare super struem lignorum. * Extendit- Iac.2.d.
que manum, & arripuit gladium, vt immo- 21.
11 laret filium suum. * Et ecce Angelus Domi-
ni de cœlo clamauit, dicens: Abraham,
12 Abraham. Qui respondit: Adsum. * Dixit-
C que ei: Non extendas manum tuam super
puerum, neque facias illi quidquam: nunc
cognoui quòd times Deum, & non peperci-
13 sti vnigenito filio tuo propter me. * Leua-
uit Abraham oculos suos, viditque post ter-
gum arietem inter vepres hærentem corni-
bus, quem assumens obtulit holocaustum pro
14 filio. * Appellauitque nomen loci illius, Do-
minus videt. Vnde vsque hodie dicitur, In
15 monte Dominus videbit. * Vocauit autem
Angelus Domini Abraham secundò de cœ-
16 lo, dicens: * † Per memet ipsum iuraui, dicit † Psal.104. a.9.
Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pe- Luc.1.g.73.
17 percisti filio tuo vnigenito propter me: * be- Eccli.44. d.21.
D nedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut Heb.6. c.13.
stellas cœli, & velut arenam quæ est in litore 11.d.17.
maris: possidebit semen tuum portas inimico- 1.Mach.2. f.52.

ad eos: Quæso Domine mi, * quia inuenit 19
seruus tuus gratiam coram te, & magnifica-
sti misericordiam tuam quam fecisti mecum,
vt saluares animam meam, nec possum in
monte saluari, ne fortè apprehendat me ma-
lum, & moriar: * Est ciuitas hæc iuxtà, ad 20
quam possum fugere, parua, & saluabor in
ea: numquid non modica est, & viuet anima
mea? * Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc 21
suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem E
pro qua locutus es. * † Festina & saluare ibi: 22
quia non potero facere quidquam donec in-
grediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen
vrbis illius Segor. * Sol egressus est super ter- 23
ram, & Lot ingressus est Segor. * † Igitur 24
Dominus pluit super Sodomam & Gomor-
rham sulphur & ignem à Domino de cælo:
* & subuertit ciuitates has, & omnem circà 25
regionem, vniuersos habitatores vrbium, &
cuncta terræ virentia. * † Respiciensque 26
vxor eius post se, versa est in statuam salis.
* Abraham autem consurgens manè, vbi ste- 27
terat † prius cum Domino, * intuitus est So- 28
domam & Gomorrham, & vniuersam ter-
ram regionis illius: viditque ascendentem
fauillam de terra quasi fornacis fumum.
* Cùm enim subuerteret Deus ciuitates re- 29
gionis illius, recordatus Abrahæ, liberauit Lot F
de subuersione vrbium in quibus habitaue-
rat. * Ascenditque Lot de Segor, & mansit 30
in monte, duæ quoque filiæ eius cum eo (ti-
muerat enim manere in Segor) & mansit in
spelunca ipse, & duæ filiæ eius cum eo. * Di- 31
xitque maior ad minorem: Pater noster se-
nex est, & nullus virorum remansit in terra
qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuer-
sæ terræ. * Veni, inebriemus eum vino, dor- 32
miamusque cum eo, vt seruare possimus ex
patre nostro semen. * Dederunt itaque patri 33
suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est
maior, dormiuitque cum patre: at ille non
sensit, nec quando accubuit filia, nec quando
surrexit. * Altera quoque die dixit maior ad 34
minorem: Ecce dormiui heri cum patre G
meo, demus ei bibere vinum etiam hac no-
cte, & dormies cum eo, vt saluemus semen de
patre nostro. * Dederunt etiam & illa nocte 35
patri suo bibere vinum, ingressaque minor fi-
lia, dormiuit cum eo: & ne tunc quidem sen-
sit quando concubuerit, vel quando illa sur-
rexerit. * Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de 36
patre suo. * Peperitque maior filium, & vo- 37
cauit nomen eius Moab: ipse est pater Moa-
bitarum vsque in præsentem diem. * Minor 38
quoque peperit filium, & vocauit nomen eius
Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pa-
ter Ammonitarum vsque hodie.

† Sap. 10. b. 6.
† Deut. 29. d. 23. Isa. 13. d. 19. Ierem. 50. f. 40. Ezech. 16. f. 49. Ose 11. c. 8. Amos 4. d. 11. Luc. 17. f. 28. Iudæ 1. b. 7.
† Luc. 17. g. 32.
† Sup. 18. a. 1.

Capvt XX.

Abraha in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur; quæ ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domus regis restituitur.

1 Profectus inde Abraham in terram au-
A stralem, habitauit inter Cades & Sur: &
2 peregrinatus est in Geraris. * Dixitque de
Sara vxore sua, Soror mea est. Misit ergo
3 Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. * Venit
autem Deus ad Abimelech per somnium no-
cte, & ait illi: En morieris propter mulierem
4 quam tulisti: habet enim virum. * Abime-
lech verò non tetigerat eam, & ait: Domi-
ne, num gentem ignorantem & iustam in-
5 terficies? * Nonne ipse dixit mihi: Soror mea
est: & ipsa ait: Frater meus est? in simpli-
citate cordis mei, & munditia manuum mea-
6 rum, feci hoc. * Dixitque ad eum Deus: Et
B ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò
custodiui te ne peccares in me, & non di-
7 misi vt tangeres eam. * Nunc ergo redde
viro suo vxorem, quia propheta est: & ora-
bit pro te, & viues: si autem nolueris redde-
re, scito quòd morte morieris tu, & omnia
8 quæ tua sunt. * Statimque de nocte consur-
gens Abimelech, vocauit omnes seruos suos:
& locutus est vniuersa verba hæc in auribus
9 eorum, timueruntque omnes viri valdè. * Vo-
C cauit autem Abimelech etiam Abraham, &
dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccaui-
mus in te, quia induxisti super me & super
regnum meum peccatum grande? quæ non
10 debuisti facere, fecisti nobis. * Rursumque
expostulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres?
11 * Respondit Abraham: Cogitaui mecum, di-
cens: Forsitan non est timor Dei in loco isto:
& interficient me propter vxorem meam:
12 * aliàs autem & † verè soror mea est, filia pa-
tris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam
13 in vxorem. * Postquam autem eduxit me
Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc
† misericordiam facies mecum: In omni loco,
ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus
14 sim. * Tulit igitur Abimelech oues & boues,
D & seruos & ancillas, & dedit Abraham: red-
15 diditque illi Saram vxorem suam, * & ait: Ter-
ra coram vobis est, vbicumque tibi placuerit
16 habita. * Saræ autem dixit: Ecce mille argen-
teos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen
oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quo-
cumque perrexeris: mementoque te depre-
17 hensam. * Orante autem Abraham, sanauit
Deus Abimelech & vxorem, ancillásque eius,
18 & pepererunt: * concluserat enim Dominus
omnem vuluam domus Abimelech propter
Saram vxorem Abrahæ.

† Sup. 12. c. 13.
† Inf. 21. e. 23.

Capvt XXI.

Nascitur Isaac, & ablactatur; Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 Visitauit autem Dominus Saram sicut †
A promiserat: & impleuit quæ locutus est.
2 * Concepitque & † peperit filium in senectu-
3 te sua, tempore quo prædixerat ei Deus. * Vo-
cauitque Abraham nomen filij sui, quem ge-
4 nuit ei Sara Isaac: * & circumcidit eum octauo
die,

† Sup. 17. c. 19. 18. b. 10.
† Gal. 4. e. 23. Heb. 11. c. 11.

† Sap.17. d.10. die, sicut † præceperat ei Deus: * cùm cen- 5
Matth.1. a.2. tum esset annorum: hac quippe ætate patris,
natus est Isaac. * Dixitque Sara: Risum fe- 6
cit mihi Deus: quicumque audierit, corri-
debit mihi. * Rursumque ait: Quis auditu- 7
rum crederet Abraham, quòd Sara lactaret
filium, quem peperit ei iam seni? * Creuit 8
igitur puer & ablactatus est: fecitque Abra-
ham grande conuiuium in die ablactationis
eius. * Cumque vidisset Sara filium Agar 9
Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit
† Gal.4 d.30. ad Abraham: * † Eiice ancillam hanc, & fi- 10
lium eius: non enim erit hæres filius ancillæ
cum filio meo Isaac. * Durè accepit hoc 11
Abraham pro filio suo: * Cui dixit Deus: 12
Non tibi videatur asperum super puero, & B
super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara,
† Rom.9. b.7. audi vocem eius: quia † in Isaac vocabitur ti-
Heb.11. d.18. bi semen. * Sed & filium ancillæ faciam in 13
gentem magnam, quia semen tuum est. * Sur- 14
rexit itaque Abraham manè, & tollens panem
& vtrem aquæ, imposuit scapulæ eius, tradi-
ditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiis-
set, errabat in solitudine Bersabee. * Cumque 15
consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum
subter vnam arborum, quæ ibi erant. * Et abiit, 16
seditque è regione procul quantum potest
arcus iacere, dixit enim: Non videbo mo-
rientem puerum: & sedens contrà, leuauit
vocem suam & fleuit. * Exaudiuit autem Deus 17
vocem pueri: vocauitque Angelus Dei Agar
de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli time-
re; exaudiuit enim Deus vocem pueri de lo-
co in quo est. * Surge, tolle puerum, & tene 18
manum illius: quia in gentem magnam fa- C
ciam eum. * Aperuitque oculos eius Deus: 19
quæ videns puteum aquæ, abiit, & impleuit
vtrem, deditque puero bibere. * Et fuit cum 20
eo: qui creuit, & moratus est in solitudine, fa-
ctusque est iuuenis sagittarius. * Habitauit- 21
que in deserto Pharan, & accepit illi mater
sua vxorem de terra Ægypti. * Eodem tem- 22
pore dixit Abimelech, & Phicol princeps
exercitus eius, ad Abraham: Deus tecum est
in vniuersis quæ agis. * Iura ergo per Deum, 23
ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique
† Sup.20. c.13. meæ: sed iuxta misericordiam, † quam feci
tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es
aduena. * Dixitque Abraham: Ego iurabo. 24
* Et increpauit Abimelech propter puteum 25
aquæ quem vi abstulerant serui eius. * Res- 26
ponditque Abimelech: Nesciui quis fecerit
hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, &
ego non audiui præter hodie. * Tulit itaque 27
Abraham oues & boues, & dedit Abime- D
lech: percusseruntque ambo fœdus. * Et sta- 28.
tuit Abraham septem agnas gregis seorsum.
* Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt 29
septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
* At ille: Septem, inquit, agnas accipies de 30
manu mea: vt sint mihi in testimonium, quo-
niam ego fodi puteum istum. * Idcircò voca- 31
tus est locus ille Bersabee: quia ibi vterque

32 iurauit. * Et inierunt fœdus pro puteo iura-
33 menti. * Surrexit autem Abimelech, & Phi-
col princeps exercitus eius, reuersique sunt
in terram Palæstinorum. Abraham verò plan-
tauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi no-
34 men Domini Dei æterni. * Et fuit colonus
terræ Palæstinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filij sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur, promissionesque ei confirmantur: & filij Nachor fratris Abrahæ numerantur.

1 QVæ postquam gesta sunt, † tentauit † Iudith.8. c.22.
A Deus Abraham, & dixit ad eum: Abra- Heb.11.
ham, Abraham. At ille respondit: Adsum. d.17.
2 * Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum,
quem diligis, Isaac, & vade in terram visio-
nis: atque ibi offeres eum in holocaustum
super vnum montium quem monstrauero
3 tibi. * Igitur Abraham de nocte consurgens,
strauit asinum suum: ducens secum duos iu-
uenes, & Isaac filium suum: Cumque conci-
disset ligna in holocaustum, abiit ad locum
4 quem præceperat ei Deus. * Die autem tertio,
5 eleuatis oculis, vidit locum procul: * dixit-
que ad pueros suos: Expectate hîc cum asi-
no: ego & puer illuc vsque properantes,
postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 * Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit
B super Isaac filium suum: ipse verò portabat
in manibus ignem & gladium. Cúmque duo
7 pergerent simul, * dixit Isaac patri suo: Pa-
ter mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce,
inquit, ignis & ligna: vbi est victima holo-
8 causti? * Dixit autem Abraham: Deus pro-
uidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Per-
9 gebant ergo pariter, * & venerunt ad locum
quem ostenderat ei Deus, in quo ædifica-
uit altare, & desuper ligna composuit: cum-
que alligasset Isaac filium suum: posuit eum
10 in altare super struem lignorum. * Extendit- Iac.2.d.
que manum, & arripuit gladium, vt immo- 21.
11 laret filium suum. * Et ecce Angelus Domi-
ni de cœlo clamauit, dicens: Abraham,
12 Abraham. Qui respondit: Adsum. * Dixit-
C que ei: Non extendas manum tuam super
puerum, neque facias illi quidquam: nunc
cognoui quòd times Deum, & non peperci-
13 sti vnigenito filio tuo propter me. * Leua-
uit Abraham oculos suos, viditque post ter-
gum arietem inter vepres hærentem corni-
bus, quem assumens obtulit holocaustum pro
14 filio. * Appellauitque nomen loci illius, Do-
minus videt. Vnde vsque hodie dicitur. In
15 monte Dominus videbit. * Vocauit autem
Angelus Domini Abraham secundò de cœ-
16 lo, dicens: * † Per memetipsum iuraui, dicit † Psal.104. a.9.
Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pe- Luc.1.g.73.
17 percisti filio tuo vnigenito propter me: * be- Eccle.44. d.21.
D nedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut Heb.6.c.
stellas cœli, & velut arenam quæ est in litore 11.d.19.
maris: possidebit semen tuum portas inimico- 1.Mach.2. f.52.

† Sup. 12. a. 3. 18. b. 18. Inf. 26. b. 4. Eccli. 44. d. 25. Act. 3. d. 25.

rum suorum, * & † BENEDICENTVR in 18
semine tuo omnes gentes terræ, quia obedi-
sti voci meæ. * Reuersus est Abraham ad 19
pueros suos, abieruntque Bersabee simul, &
habitauit ibi. * His ita gestis, nuntiatum est 20
Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset fi-
lios Nachor fratri suo, * Hus primogenitum, 21
& Buz fratrem eius, & Camuel patrem Sy-
rorum, * & Cased, & Azau, Pheldas quoque 22
& Iedlaph, * ac Bathuel, de quo nata est Re- 23
becca: octo istos genuit Melcha, Nachor
fratri Abrahæ. * Concubina verò illius, nomi- 24
ne Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Ta-
has, & Maacha.

CAPVT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

VIxit autem Sara centum viginti septem 1
annis. * Et mortua est in ciuitate Ar- 2
bee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: ve- A
nitque Abraham vt plangeret & fleret eam.
* Cúmque surrexisset ab officio funeris, lo- 3
cutus est ad filios Heth, dicens: * Aduena 4
sum & peregrinus apud vos: date mihi ius
sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum
meum. * Responderunt filij Heth, dicentes: 5
* Audi nos domine, princeps Dei es apud 6
nos: in electis sepulchris nostris sepeli mor-
tuum tuum: nullusque te prohibere pote-
rit quin in monumento eius sepelias mor-
tuum tuum. * Surrexit Abraham, & adora- 7
uit populum terræ, filios videlicet Heth: B
* dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ 8
vt sepeliam mortuum meum, audite me, &
intercedite pro me apud Ephron filium
Seor: * vt det mihi speluncam duplicem, 9
quam habet in extrema parte agri sui: pecu-
nia digna tradat eam mihi coram vobis in
possessionem sepulchri. * Habitabat autem 10
Ephron in medio filiorum Heth. Respon-
ditque Ephron ad Abraham cunctis audien-
tibus qui ingrediebantur portam ciuitatis il-
lius, dicens: * Nequaquam ita fiat, domine C
mi, sed tu magis ausculta quod loquor: A- 11
grum trado tibi, & speluncam quæ in eo est,
præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum
tuum. * Adorauit Abraham coram populo 12
terræ. * Et locutus est ad Ephron circum- 13
stante plebe: Quæso, vt audias me: Dabo pe-
cuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepe-
liam mortuum meum in eo: * Responditque 14
Ephron: * Domine mi, audi me: Terra, 15
quam postulas, quadringentis siclis argenti
valet: istud est pretium inter me & te: sed
quantum est hoc: sepeli mortuum tuum.
* Quod cùm audisset Abraham, appendit 16
pecuniam, quam Ephron postulauerat, au-
dientibus filiis Heth, quadringentos siclos ar-
genti probatæ monetæ publicæ. * Confirma- 17
tusque est ager quondam Ephronis, in quo
erat spelunca duplex, respiciens Mambre, D
tam ipse, quàm spelunca, & omnes arbores
eius in cunctis terminis eius per circuitum.
18 * Abrahæ in possessionem, videntibus filijs
Heth, & cunctis qui intrabant portam ci-
19 uitatis illius. * Atque ita sepeliuit Abra-
ham Saram vxorem suam in spelunca agri
duplici, quæ respiciebat Mambre, † hæc est
20 Hebron in terra Chanaan. * Et confir-
matus est ager, & antrum quod erat in eo,
Abrahæ in possessionem monumenti à filiis
Heth.

† Inf. 35. d. 27.

CAPVT XXIV.

Seruus Abrahæ ab ipso adiuratus & in Mesopotamiam ad quærendam vxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratris ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille ducit in vxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

1 ERat autem Abraham senex, dierumque
A multorum: & Dominus in cunctis be-
2 nedixerat ei. * Dixitque ad seruum seniorem
domus suæ, qui præerat omnibus quæ habe-
bat: † Pone manum tuam subter femur
3 meum, * vt adiurem te per Dominum Deum
cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio
meo de filiabus Chananæorum, inter quos
4 habito: * sed ad terram & cognationem meam
proficiscaris, & inde accipias vxorem filio
5 meo Isaac. * Respondit seruus: Si noluerit
mulier venire mecum in terram hanc, num-
quid reducere debeo filium tuum ad locum,
6 de quo tu egressus es? * Dixitque Abra-
ham: Caue nequando reducas filium meum
7 illuc: * Dominus Deus cæli, qui tulit me
de domo patris mei, & de terra natiuitatis
meæ, qui locutus est mihi, & iurauit mihi,
dicens: † Semini tuo dabo terram hanc: ip-
se mittet Angelum suum coram te, & acci-
8 pies inde vxorem filio meo: * sin autem
mulier noluerit sequi te, non tenebris iura-
mento: filium meum tantùm ne reducas il-
9 luc. * Posuit ergo seruus manum sub femore
Abraham domini sui, & iurauit illi super ser-
10 mone hoc. * Tulitque decem camelos de
B grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis
eius portans secum, profectusque perrexit in
11 Mesopotamiam ad vrbem Nachor. * Cúm-
que camelos fecisset accumbere extra oppi-
dum iuxta puteum aquæ vespere, tempore
quo solent mulieres egredi ad hauriendam
12 aquam, dixit: * Domine Deus domini mei
Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, &
fac misericordiam cum domino meo Abra-
13 ham. * Ecce ego sto prope fontem aquæ,
& filiæ habitatorum huius ciuitatis egredien-
14 tur ad hauriendam aquam. * Igitur puella,
cui ego dixero: Inclina hydriam tuam vt
bibam: & illa responderit, Bibe, quin & ca-
melis tuis dabo potum: ipsa est, quam præ-
parasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelli-
gam quòd feceris misericordiam cum do-
15 mino meo. * Necdum intra se verba com-

† Inf. 47. g. 29.

† Sup. 12. b. 7. 13. c. 15. 15. d. 18. Inf. 26. a. 2.

pleue

pleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia
Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris
Abraham, habens hydriam in scapula sua:
*puella decora nimis, virgoque pulcherri- 16
ma, & incognita viro: descenderat autem ad
fontem, & impleuerat hydriam, ac reuerte-
batur. *Occurritque ei seruus, & ait: Pau- 17
xillum aquæ mihi ad bibendum præbe de C
hydria tua. *Quæ respondit: Bibe domine 18
mi, celeriterque deposuit hydriam super vl-
nam suam, & dedit ei potum. *Cúmque ille 19
bibisset, adiecit: Quin & camelis tuis hau-
riam aquam, donec cuncti bibant. *Effun- 20
densque hydriam in canalibus, recurrit ad
puteum vt hauriret aquam: & haustam om-
nibus camelis dedit. *Ipse autem contem- 21
plabatur eam tacitus, scire volens vtrùm
prosperum iter suum fecisset Dominus, an
non: *Postquam autem biberunt cameli, 22
protulit vir inaures aureas, appendentes si-
clos duos, & armillas totidem pondo siclo-
rum decem. *Dixitque ad eam: Cuius es 23
filia? indica mihi: est in domo patris tui lo-
cus ad manendum? *Quæ respondit: Filia 24
sum Bathuelis, filij Melchæ, quem peperit
ipsi Nachor. *Et addidit, dicens: Palearum 25
quoque & fœni plurimum est apud nos, &
locus spatiosus ad manendum. *Inclinauit se 26
homo, & adorauit Dominum, *dicens: Be- 27
nedictus Dominus Deus domini mei Abra-
ham, qui non abstulit misericordiam & veri-
tatem suam à domino meo, & recto itinere
me perduxit in domum fratris domini mei.
*Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in do- 28
mum matris suæ omnia quæ audierat. *Ha- 29
bebat autem Rebecca fratrem nomine La- D
ban, qui festinus egressus est ad hominem,
vbi erat fons. *Cúmque vidisset inaures & 30
armillas in manibus sororis suæ, & audisset
cuncta verba referentis: Hæc locutus est mi-
hi homo: venit ad virum, qui stabat iuxta ca-
melos, & prope fontem aquæ: *dixitque ad 32
eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris
stas? præparaui domum, & locum camelis.
*Et introduxit eum in hospitium: ac destra- 32
uit camelos, deditque paleas & fœnum, &
aquam ad lauandos pedes eius, & virorum
qui venerant cum eo. *Et appositus est in 33
conspectu eius panis. Qui ait: Non come-
dam, donec loquar sermones meos. Respon-
dit ei: Loquere. *At ille: Seruus, inquit, A- 34
braham sum: *& Dominus benedixit domi- 35
no meo valdè, magnificatusque est: & dedit
ei oues & boues, argentum & aurum, seruos
& ancillas, camelos & asinos. *Et peperit Sa- 36
ra vxor domini mei filium domino meo in
senectute sua, deditque illi omnia quæ habue-
rat. *Et adiurauit me dominus meus, dicens: 37
Non accipies vxorem filio meo de filiabus
Chananæorum, in quorum terra habito: *sed 38
ad domum patris mei perges, & de cognatio-
ne mea accipies vxorem filio meo: *ego ve- 39
rò respondi domino meo: Quid si noluerit
40 venire mecum mulier? *Dominus ait, in cu-
E ius conspectu ambulo, mittet angelum suum
tecum, & diriget viam tuam: accipiesque vxo-
rem filio meo de cognatione mea & de do-
41 mo patris mei. *Innocens eris à maledictio-
ne mea, cùm veneris ad propinquos meos, &
42 non dederint tibi. *Veni ergo hodie ad fon-
tem aquæ, & dixi: Domine Deus domini
mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua
43 nunc ambulo, *ecce sto iuxta fontem aquæ,
& virgo, quæ egredietur ad hauriendam
aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum
44 aquæ ad bibendum ex hydria tua: *& dixerit
mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa
est mulier quam præparauit Dominus filio
45 domini mei. *Dúmque hæc tacitus mecum
voluerem, apparuit Rebecca veniens cum
hydria, quam portabat in scapula: descendit-
que ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad
46 eam: Da mihi paululum bibere. *Quæ festi-
nans deposuit hydriam de humero, & dixit
mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam po-
74 tum. Bibi, & adaquauit camelos. *Interroga-
uique eam, & dixi: Cuius es filia? Quæ res-
pondit: Filia Bathuelis sum, filij Nachor,
quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque
inaures ad ornandam faciem eius, & armillas
48 posui in manibus eius. *Pronusque adora-
F ui Dominum, benedicens Domino Deo do-
mini mei Abraham, qui perduxit me recto
itinere, vt sumerem filiam fratris domini mei
49 filio eius. *Quamobrem si facitis misericor-
diam & veritatem cum domino meo, indi-
cate mihi: sin autem aliud placet, & hoc di-
cite mihi, vt vadam ad dexteram, siue ad sini-
50 stram. *Responderuntque Laban & Ba-
thuel: A Domino egressus est sermo: non
possumus extra placitum eius quidquam aliud
51 loqui tecum. *En Rebecca coram te est, tol-
le eam, & proficiscere, & sit vxor filij domini
52 tui, sicut locutus est Dominus. *Quod cùm
audisset puer Abraham, procidens adorauit
53 in terram Dominum. *Prolatisque vasis ar-
genteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Re-
beccæ pro munere, fratribus quoque eius
54 & matri dona obtulit. *Inito conuiuio, ves-
centes pariter & bibentes manserunt ibi. Sur-
gens autem manè, locutus est puer: Dimit-
55 tite me, vt vadam ad dominum meum. *Res-
ponderuntque fratres eius & mater: Maneat
puella saltem decem dies apud nos, & posteà
56 proficiscetur. *Nolite, ait, me retinere,
quia Dominus direxit viam meam: dimit-
57 tite me vt pergam ad dominum meum. *Et
dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus
58 ipsius voluntatem. *Cúmque vocata ve-
G nisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homi-
59 ne isto? Quæ ait: Vadam. *Dimise-
runt ergo eam & nutricem illius, & seruum-
60 que Abraham, & comites eius, *imprecantes
prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror
nostra es: crescas in mille millia, & possideat
semen tuum portas inimicorum suorum.

* Igitur Rebecca & puellæ illius, aſcenſis ca- 61
melis, ſecutæ ſunt virum : qui feſtinus reuer-
tebatur ad dominum ſuum. * Eo autem tem- 62
pore deambulabat Iſaac per viam quæ ducit
ad Puteum, cuius nomen eſt Viuentis &
Sup.16. d.14. videntis : habitabat enim in terra auſtrali:* & 63
egreſſus fuerat ad meditandu m in agro, in-
clinata iam die : cumque eleuaſſet oculos, vi-
dit camelos venientes procul.* Rebecca quo- 64
que, conſpecto Iſaac, deſcendit de camelo,
* & ait ad puerum : Quis eſt ille homo qui ve- 65
nit per agrum in occurſum nobis? Dixitque
ei: Ipſe eſt Dominus meus. At illa tollens
citò pallium, operuit ſe. * Seruus autem cun- 66
cta quæ geſſerat, narrauit Iſaac. * Qui intro- 67
duxit eam in tabernaculum Saræ matris ſuæ,
& accepit eam vxorem : & in tantum dile-
xit eam, vt dolorem, qui ex morte matris eius
acciderat, temperaret.

CAPVT XXV.

Abraham multis ex Cetura ſuſceptis filiis mortuus eſt: Iſmael quoque poſtquam duodecim genuit duces, moritur. Iſaac pro vxore ſua ſterili precatus, geminos genuit Eſau & Iacob; quorum maior vendidit minori primogenita.

1.Par.1. c.32. ABraham verò aliam duxit vxorem no- 1
mine Ceturam :* quæ peperit ei Zam- A
ran & Iecſan,& Madan, & Madian,& Ieſboc, 2
& Sue. * Iecſan quoque genuit Saba, & Da- 3
dan. Filij Dadan fuerunt, Aſſurim, & Latu-
ſim, & Loomim. * At verò ex Madian ortus 4
eſt Epha, & Opher, & Henoch, & Abida, &
Eldaa : omnes hi filij Ceturæ. * Deditque 5
Abraham cuncta quæ poſſederat,Iſaac : * filiis 6
autem concubinarum largitus eſt munera, &
ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc
ipſe viueret,ad plagam orientalem. * Fuerunt 7
autem dies vitæ Abrahæ, centum ſeptuaginta
quinque anni. * Et deficiens mortuus eſt in 8
ſenectute bona, prouectæque ætatis,& plenus
dierum : congregatuſque eſt ad populum
ſuum. * Et ſepelierunt eum Iſaac & Iſmaël 9
filij ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in
agro Ephron filij Seor Hethæi, è regione
Mambre, * quem emerat à filiis Heth : ibi ſe- 10
pultus eſt ipſe,& Sara vxor eius. * Et poſt obi- 11
tum illius benedixit Deus Iſaac filio eius, qui B
habitabat iuxta puteum nomine Viuentis &
videntis. * Hæ ſunt generationes Iſmaël filij 12
Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia fa-
mula Saræ: * & hæc nomina filiorum eius in 13
† 1.Par.1. b.29. vocabulis & generationibus ſuis. † Primoge-
nitus Iſmaëlis Nabaioth, deinde Cedar, &
Adbeel,& Mabſam,* Maſma quoque, & Du- 14
ma, & Maſſa,* Hadar, & Thema,& Iethur, & 15
Naphis,& Cedma. * Iſti ſunt filij Iſmaëlis: & 16
hæc nomina per caſtella & oppida eorum,
duodecim principes tribuum ſuarum. * Et fa- 17
cti ſunt anni vitæ Iſmaëlis centum triginta
ſeptem, deficienſque mortuus eſt,& appoſitus
ad populum ſuum. * Habitauit autem ab He- 18
uila vſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum in- C
troëuntibus Aſſyrios, coram cunctis fratribus
19 ſuis obiit. * Hæ quoque ſunt generationes
Iſaac filij Abraham : Abraham genuit Iſaac:
20 * qui cùm quadraginta eſſet annorum, duxit
vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de
21 Meſopotamia, ſororem Laban. * Depreca-
tuſque eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eò
quòd eſſet ſterilis : qui exaudiuit eum, & de-
22 dit conceptum Rebeccæ. * Sed collidebantur
in vtero eius paruuli; quæ ait : Si ſic mihi fu-
turum erat, quid neceſſe fuit concipere? Per-
23 rexitque vt conſuleret Dominum. * Qui reſ-
pondens, ait : † Duæ gentes ſunt in vtero † Rom.9. c.10.
tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur,
populuſque populum ſuperabit, & maior ſer-
24 uiet minori. * Iam tempus pariendi aduene-
rat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt.
25 * † Qui prior egreſſus eſt, rufus erat, & totus † Oſee 12. a.3.
D in morem pellis hiſpidus : vocatumque eſt
nomen eius Eſau. † Protinus alter egrediens, † Matt.1. a.2.
plantam fratris tenebat manu : & idcircò ap-
26 pellauit eum Iacob. * Sexagenarius erat Iſaac
27 quando nati ſunt ei paruuli. * Quibus adul-
tis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & ho-
mo agricola : Iacob autem vir ſimplex habi-
28 tabat in tabernaculis. * Iſaac amabat Eſau,
eò quòd de venationibus illius veſceretur:
29 & Rebecca diligebat Iacob. * Coxit autem
Iacob pulmentum : ad quem cùm veniſſet
30 Eſau de agro laſſus, * ait : Da mihi de coctio-
ne hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam
ob cauſam vocatum eſt nomen eius † Edom † Heb.12. c.16. Abd.a.1.
31 * Cui dixit Iacob : Vende mihi primoge-
32 nita tua. * Ille reſpondit: En morior, quid
33 mihi proderunt primogenita? * Ait Iacob:
Iura ergo mihi. Iurauit ei Eſau, & vendi-
34 dit primogenita. * Et ſic accepto pane &
lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit;
paruipendens quòd primogenita vendi-
diſſet.

CAPVT XXVI.

Iſaac ob famem in Geraris peregrinatus, poſt acceptam Terræ promiſſionem & ſeminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech quòd Rebeccam dixerit ſuam eſſe ſororem : & paſtoribus ipſorum pro puteis iurgantibus, Abimelech cum Iſaac fœdus percuſſit.

1 ORta autem fame ſuper terram, poſt eam
A ſterilitatem quæ acciderat in diebus
Abraham, abiit Iſaac ad Abimelech regem
2 Palæſtinorum in Gerara. * Apparuitque ei
Dominus, & ait: Ne deſcendas in Ægyp-
tum, ſed quieſce in terra, quam dixero tibi.
3 * Et peregrinare in ea, eroque tecum, & be-
nedicam tibi : tibi enim & ſemini tuo dabo
vniuerſas regiones has, † complens iura- † Sup.12. b.7.15.d.18.
mentum quod ſpopondi Abraham patri tuo.
4 * Et multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas
cæli : daboque poſteris tuis vniuerſas regio- † Sup.12. a.3.18.c.18.22.d.17. Inf.28.c.14.
B nes has: † & BENEDICENTVR in ſemine
5 tuo omnes gentes terræ, * eò quòd obedierit
Abraham vo[illegible]æ, & cuſtodierit præcepta
&

& mandata mea, & ceremonias legésque
seruauerit. * Mansit itaque Isaac in Geraris. 6
* Qui cum interrogaretur à viris loci illius 7
super vxore sua, respondit: Soror mea est: ti-
muerat enim confiteri quod sibi esset sociata
coniugio, reputans ne fortè interficerent eum
propter illius pulchritudinem. * Cumque 8
pertransissent dies plurimi, & ibidem mora-
retur, prospiciens Abimelech rex Palæstino-
rum per fenestram, vidit eum iocantem cum
Rebecca vxore sua. * Et accersito eo, ait: 9
Perspicuum est quòd vxor tua sit: cur men-
titus es eam sororem tuam esse? Respondit:
timui ne morerer propter eam. * Dixitque 10
Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit C
coire quispiam de populo cum vxore tua, &
induxeras super nos grande peccatum. Præ-
cepitque omni populo, dicens. * Qui tetige- 11
rit hominis huius vxorem, morte morietur.
* Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in 12
ipso anno centuplum: benedixitque ei Do-
minus. * Et locupletatus est homo, & ibat 13
proficiens atque succrescens, donec magnus
vehementer effectus est: * habuit quoque 14
possessiones ouium & armentorum, & fami-
liæ plurimùm. Ob hoc inuidentes ei Palæ-
stini, * omnes puteos, quos foderant serui pa- 15
tris illius Abraham, illo tempore obstruxe- D
runt, implentes humo: * in tantum, vt ipse 16
Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis,
quoniam potentior nobis factus es valdè. * Et 17
ille discedens, vt veniret ad torrentem Gera-
ræ, habitaretque ibi: * rursum fodit alios pu- 18
teos, quos foderant serui patris sui Abraham,
& quos, illo mortuo, olim obstruxerant Phi-
listhiim: appellauitque eos eisdem nomini-
bus quibus antè pater vocauerat. * Foderunt- 19
que in Torrente, & reppererunt aquam vi-
uam. * Sed & ibi iurgium fuit pastorum Ge- 20
raræ aduersus pastores Isaac, dicentium: No-
stra est aqua, quam ob rem nomen putei, ex
eo quod acciderat, vocauit Calumniam.
* Foderunt autem & alium: & pro illo quo- 21
que rixati sunt, appellauitque eum, Inimici- E
tias. * Profectus inde fodit alium puteum, pro 22
quo non contenderunt: itaque vocauit no-
men eius, Latitudo, dicens: Nunc dilatauit
nos Dominus, & fecit crescere super terram.
* Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, 23
* vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, di- 24
cens: Ego sum Deus Abraham patris tui, no-
li timere, quia ego tecum sum: benedicam ti-
bi, & multiplicabo semen tuum propter ser-
uum meum Abraham. * Itaque ædificauit ibi 25
altare: & inuocato nomine Domini: exten- F
dit tabernaculum: præcepitque seruis suis vt
foderent puteum. * Ad quem locum cùm 26
venissent de Geraris, Abimelech, & Ocho-
zath amicus illius, & Phicol dux militum,
* locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, 27
hominem quem odistis, & expulistis à vobis?
* Qui responderunt: Vidimus tecum esse 28
Dominum, & idcircò nos diximus: Sit iura-
29 mentum inter nos, & ineamus fœdus, * vt
non facias nobis quidquam mali, sicut & nos
nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te
læderet: sed cum pace dimisimus auctum bene-
30 dictione Domini * Fecit ergo eis conuiuium,
31 & post cibum & potum, * surgentes manè,
G iurauerunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac
32 pacificè in locum suum. * Ecce autem vene-
runt in ipso die serui Isaac, annuntiantes ei
de puteo quem foderant, atque dicentes:
33 Inuenimus aquam. * Vnde appellauit eum,
Abundantiam: & nomen vrbi impositum est
34 Bersabee, vsque in præsentem diem. * Esaü
verò quadragenarius duxit vxores, Iudith fi-
liam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon
35 eiusdem loci: * † quæ ambæ offenderant ani- † Infr. 27. g. 46.
mum Isaac & Rebeccæ.

CAPVT XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esaü accepit; ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haran ad Laban concedat.

1 SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi
A eius, & videre non poterat: vocauitque
Esaü filium suum maiorem, & dixit ei: Fili
2 mi? Qui respondit: Adsum. * Cui pater: Vi-
des, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem
3 mortis meæ. * Sume arma tua, pharetram,
& arcum, & egredere foras: cúmque vena-
4 tu aliquid apprehenderis, * fac mihi inde
pulmentum sicut velle me nosti, & affer vt
comedam: & benedicat tibi anima mea ante-
5 quam moriar. * Quod cùm audisset Rebec-
ca, & ille abiisset in agrum vt iussionem pa-
6 tris impleret, * dixit filio suo Iacob: Audiui
patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo,
7 & dicentem ei. * Affer mihi de venatione
B tua, & fac cibos vt comedam, & benedicam
8 tibi coram Domino antequam moriar. * Nūc
9 ergo fili mi, acquiesce consiliis meis: * &
pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos
optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo, qui-
10 bus libenter vescitur: * quas cùm intuleris,
& comederit, benedicat tibi priusquam mo-
11 riatur. * Cui ille respondit: Nosti quòd Esaü
frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:
12 * si attrectauerit me pater meus, & senserit,
timeo ne putet me sibi voluisse illudere, &
inducam super me maledictionem pro be-
13 nedictione. * Ad quem mater: In me sit,
ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vo-
14 cem meam, & pergens affer quæ dixi. * Abiit,
& attulit, deditque matri. Parauit illa cibos,
15 sicut velle nouerat patrem illius. * Et vesti-
bus Esaü valdè bonis, quas apud se habebat
16 domi induit eum: * pelliculásque hœdo-
rum circumdedit manibus, & colli nuda
17 protexit. * Deditque pulmentum, & panes,
18 quos coxerat, tradidit. * Quibus illatis, dixit:
C Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis
19 es tu fili mi? * Dixitque Iacob: Ego sum
primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepi-
sti mihi: surge, sede, & comede de venatione

mea, vt benedicat mihi anima tua. * Rursúm- 20
que Isaac ad filium suum: Quo modo, in-
quit, tam citò inuenire potuisti, fili mi? Qui
respondit: Voluntas Dei fuit vt citò occur-
reret mihi quod volebam. * Dixitque Isaac: 21
Accede huc, vt tangam te fili mi, & probem
verùm tu sis filius meus Esau, an non. * Acces- 22
sit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac:
Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, ma-
nus sunt Esau. * Et non cognouit eum, quia 23
pilosæ manus similitudinem maioris expres-
serant. Benedicens ergo illi, * ait: Tu es filius 24
meus Esau? Respondit, Ego sum. * At ille: 25
Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, D
fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos
cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vi-
num, quo hausto, * dixit ad eum: Accede ad 26
me, & da mihi osculum, fili mi. * Accessit, & 27
osculatus est eum. Statimque vt sensit vesti-
mentorum illius fragrantiam, benedicens il-
li, ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri ple-
ni, cui benedixit Dominus. * Det tibi Deus 28
de rore cœli, & de pinguedine terræ, abun-
dantiam frumenti & vini. * Et seruiant tibi 29
populi, & adorent te tribus: esto dominus fra-
trum tuorum, & incuruentur ante te filij ma-
tris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledi- E
ctus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus
repleatur. * Vix Isaac sermonem impleuerat: 30
& egresso Iacob foras, venit Esau, * coctós- 31
que de venatione cibos intulit patri, dicens:
Surge pater mi, & comede de venatione filij
tui: vt benedicat mihi anima tua. * Dixitque 32
illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit:
Ego sum filius tuus primogenitus Esau. * Ex- 33
pauit Isaac stupore vehementi: & vltrà quàm
credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille
est qui dudum captam venationem attulit mi-
hi, & comedi ex omnibus priusquam tu ve-
nires? benedixique ei, & erit benedictus.
* Auditis Esau sermonibus patris irrugiit cla- 34
more magno: & consternatus ait: Benedic
etiam & mihi, pater mi. * Qui ait: Venit ger- 35
manus tuus fraudulenter, & accepit benedi-
ctionem tuam. * At ille subjunxit: Iustè vo- 36
catum est nomen eius Iacob: supplantauit F
Sup. 25. d. 34. enim me en altera vice: † primogenita mea
ante tulit, & nunc secundo surripuit benedi-
ctionem meam. Rursumq; ad patrem: Num-
quid non reseruasti, ait, & mihi benedictio-
nem? * Respondit Isaac: Dominum tuum il- 37
lum constitui, & omnes fratres eius seruituti
illius subjugaui: frumento & vino stabiliui
eum, & tibi post hæc, fili mi, vltrà quid fa-
ciam? * Cui Esau: Num vnam, inquit, tan- 38
tùm benedictionem habes, pater? mihi quo-
que obsecro vt benedicas. Cumque eiulatu
magno fleret, * motus Isaac, dixit ad eum: 39
Heb. 11. d. 20. † In pinguedine terræ, & in rore cæli de su-
per, * erit benedictio tua. Viues in gladio, & 40
fratri tuo seruies: tempusque veniet, cùm ex-
cutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis.
* Oderat ergo semper Esau Iacob pro bene- 41
G dictione qua benedixerat ei pater: dixitque in
corde suo: † Venient dies luctus patris mei, & † Abd. c. 10.
42 occidam Iacob fratrem meum. * Nuntiata
sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens & vocans
Iacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau
43 frater tuus minatur vt occidat te. * Nunc er-
go, fili mi, audi vocem meam, & consurgens
44 fuge ad Laban fratrem meum in Haran: * ha-
bitabisq; cum eo dies paucos, donec requies-
45 cat furor fratris tui, * & cesset indignatio eius,
obliuiscaturque eorum quæ fecisti in eum:
posteà mittam, & adducam te inde huc. cur
46 vtroque orbabor filio in vno die? * Dixitque
Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ pro- Sup. 26. g. 35.
pter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem
de stirpe huius terræ, nolo viuere.

Capvt XXVIII.

Iacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vouet.

1 VOcauit itaque Isaac Iacob, & benedi-
A xit eum, præcepitque ei dicens: Noli
accipere coniugem de genere Chanaan:
2 * sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam
Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ,
& accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban
3 auunculi tui. * Deus autem omnipotens be-
nedicat tibi, & crescere te faciat, atque mul-
4 tiplicet: vt sis in turbas populorum. * Et det
tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo
post te: vt possideas terram peregrinationis
5 tuæ, quam pollicitus est avo tuo. * † Cumque † Osee 12. c. 12.
dimisisset eum Isaac, profectus venit in Me-
sopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel
6 Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ. * Videns
B autem Esau quòd benedixisset pater suus Ia-
cob, & misisset eum in Mesopotamiam Sy-
riæ, vt inde vxorem duceret; & quòd post
benedictionem præcepisset ei, dicens: Non
7 accipies vxorem de filiabus Chanaan: * quod-
que obediens Iacob parentibus suis isset in
8 Syriam: * probans quoque quòd non li-
benter aspiceret filias Chanaan pater suus:
9 * iuit ad Ismaëlem, & duxit vxorem, abs-
que iis quas prius habebat, Maheleth filiam
Ismaël filij Abraham, sororem Nabaioth.
10 * Igitur egressus Iacob de Bersabee perge-
11 bat Haran. * Cumque venisset ad quemdam
locum, & vellet in eo requiescere post solis
occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant,
& supponens capiti suo, dormiuit in eodem
12 loco. * Viditque in somnis scalam stantem
C super terram, & cacumen illius tangens cæ-
lum: Angelos quoque Dei ascendentes &
13 descendentes per eam, * & Dominum inni-
xum scalæ dicentem sibi: † Ego sum Domi- † Inf. 35. a. 1. 48. a. 3.
nus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac:
Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini
14 tuo. * Eritque semen tuum quasi puluis ter-
ræ: † dilataberis ad Occidentem, & Orien- † Deut. 12. c. 20. & 19. b. 8.
tem, & Septentrionem, & Meridiem: &

† Sup. 26. b. 4.

& † BENEDICENTVR IN TE & in semi-
ne tuo cunctæ tribus terræ. * Et ero custos 15
tuus quocumque perrexeris, & reducam te
in terram hanc: nec dimittam nisi comple-
uero vniuersa quæ dixi. * Cumque euigilas- 16
set Iacob de somno, ait: Verè Dominus est
in loco isto, & ego nesciebam. * Pauensque, 17
Quam terribilis est, inquit, locus iste! non D
est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.
* Surgens ergo Iacob manè, tulit lapidem 18
quem supposuerat capiti suo, & erexit in ti-
tulum, † fundens oleum desuper. * Appellauit- 19
que nomen vrbis Bethel, quæ priùs Luza vo-
cabatur. * Vouit etiam votum, dicens: Si fue- 20
rit Deus mecum, & custodierit me in via,
per quam ego ambulo, & dederit mihi pa-
nem ad vescendum, & vestimentum ad in-
duendum, * reuersusque fuero prosperè ad 21
domum patris mei: erit mihi Dominus in
Deum, * & lapis iste, quem erexi in titulum, 22
vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ
dederis mihi, decimas offeram tibi.

Inf. 31. b. 13.

CAPVT XXIX.

Iacob à Laban susceptus, septem annis pro Rachel seruiuit; cui cùm supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

PRofectus ergo Iacob venit in terram 1
Orientalem. * Et vidit puteum in agro, 2
tres quoque greges ouium accubantes iuxta A
eum: nam ex illo adaquabantur pecora, &
os eius grandi lapide claudebatur. * Moris- 3
que erat vt cunctis ouibus congregatis deuol-
uerent lapidem, & refectis gregibus rursum
super os putei ponerent. * Dixitque ad pa- 4
stores: Fratres, vnde estis? Qui responde-
runt: De Haran. * Quos interrogans, Nun- 5
quid, ait, nostis Laban filium Nachor? Di-
xerunt: Nouimus. * Sanusne est? inquit. Va- 6
let, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit
cum grege suo. * Dixitque Iacob: Adhuc mul- 7
tum diei superest, nec est tempus vt redu-
cantur ad caulas greges: date antè potum
ouibus, & sic eas ad pastum reducite. * Qui 8
responderunt: non possumus, donec omnia B
pecora congregentur, & amoueamus lapi-
dem de ore putei, vt adaquemus greges.
* Adhuc loquebantur, & ecce Rachel ve- 9
niebat cum ouibus patris sui: nam gregem
ipsa pascebat. * Quam cùm vidisset Iacob, 10
& sciret consobrinam suam, ouesque Laban
auunculi sui: amouit lapidem quo puteus
claudebatur. * Et adaquato grege, osculatus 11
est eam: & eleuata voce fleuit, * & indicauit 12
ei quòd frater esset patris sui, & filius Re-
beccæ: at illa festinans nuntiauit patri suo.
* Qui cùm audisset venisse Iacob filium so- 13
roris suæ, cucurrit obuiàm ei, complexus-
que eum, & in oscula ruens, duxit in do-
mum suam. Auditis autem causis itineris,
* respondit: Os meum es, & caro mea. Et 14
postquam impleti sunt dies mensis vnius,
15 * dixit ei: Num quia frater meus es, gratis
seruies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 * Habebat verò duas filias, nomen maioris
17 Lia: minor verò appellabatur Rachel. * Sed
Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, &
18 venusto aspectu. * Quam diligens Iacob, ait:
C Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore, se-
19 ptem annis. * Respondit Laban: Melius est
vt tibi eam dem quàm alteri viro, mane apud
20 me. * Seruiuit ergo Iacob pro Rachel se-
ptem annis: & videbantur illi pauci dies præ
21 amoris magnitudine. * Dixitque ad Laban:
Da mihi vxorem meam: quia iam tempus
22 impletum est, vt ingrediar ad illam. * Qui
vocatis multis amicorum turbis ad conui-
23 uium, fecit nuptias. * Et vespere Liam filiam
24 suam introduxit ad eum, * dans ancillam fi-
liæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex mo-
re Iacob fuisset ingressus, facto manè vidit
25 Liam: * & dixit ad socerum suum: Quid est
quod facere voluisti? nónne pro Rachel ser-
26 uiui tibi? quare imposuisti mihi? * Respondit
Laban: Non est in loco nostro consuetudi-
27 nis, vt minores antè tradamus ad nuptias. * Im-
D ple hebdomadam dierum huius copulæ: &
hanc quoque dabo tibi pro opere quo serui-
28 turus es mihi septem annis aliis. * Acquie-
uit placito: & hebdomada transacta, Ra-
29 chel duxit vxorem: * cui pater seruam Ba-
30 lam tradiderat. * Tandemque potitus optatis
nuptiis, amorem sequentis priori prætulit,
31 seruiens apud eum septem annis aliis. * Vi-
dens autem Dominus quod despiceret Liam
aperuit vuluam eius, sorore sterili perma-
32 nente. * Quæ conceptum genuit filium, vo-
cauitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit
Dominus humilitatem meam, nunc amabit
33 me vir meus. * Rursumque concepit & pe-
E perit filium, & ait: Quoniam audiuit me
Dominus haberi contemptui, dedit etiam
istum mihi, vocauitque nomen eius Simeon.
34 * Concepitque tertiò, & genuit alium filium:
dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi
maritus meus, eò quòd pepererim ei tres fi-
lios: & idcircò appellauit nomen eius, Leui.
35 * Quartò concepit, & peperit filium, & ait:
Modò confitebor Domino. † & ob hoc vo-
cauit eum, Iudam: cessauitque parere.

Matt. 1. a. 2.

CAPVT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit: Rachel verò Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimùm ditatus est.

1 CErnens autem Rachel quòd infecunda
A esset, inuidit sorori suæ, & ait marito
2 suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. * Cui
iratus respondit Iacob: Num pro Deo ego
3 sum, qui priuauit te fructu ventris tui? * At
illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingre-
dere ad illam, vt pariat super genua mea, &

habeam ex illa filios. * Deditque illi Balam 4
in coniugium, quæ, * ingresso ad se viro, 5
concepit, & peperit filium. * Dixitque Ra- 6
chel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit
vocem meam, dans mihi filium: & idcircò
appellauit nomen eius, Dan. * Rursumque 7
Bala concipiens peperit alterum, * pro quo 8
ait Rachel: Comparauit me Deus cum soro- B
re mea, & inualui: vocauitque eum, Neph-
thali. * Sentiens Lia quòd parere desiisset, 9
Zelpham ancillam suam marito tradidit.
* Qua post conceptum edente filium, * dixit: 10
Feliciter: & idcircò vocauit nomen eius, 11
Gad. * Peperit quoque Zelpha alterum. * Di- 12
xitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Bea- 13
tam quippe me dicent mulieres. propterea
appellauit eum, Aser. * Egressus autem Ru- 14
ben tempore messis triticeæ in agrum, repe-
rit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Di-
xitque Rachel: Da mihi partem de mandra-
goris filij tui. * Illa respondit: Parumne tibi 15
videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi
etiam mandragoras filij moi tuleris? Ait Ra- C
chel: Dormiat tecum hac nocte pro mandra-
goris filij tui. * Redeuntique ad vesperam Ia- 16
cob de agro, egressa est in occursum eius Lia,
& Ad me, inquit, intrabis: quia mercede
conduxi te pro mandragoris filij mei. Dor-
miuitque cum ea nocte illa. * Et exaudiuit 17
Deus preces eius: concepitque & peperit fi-
lium quintum, * & ait: Dedit Deus merce- 18
dem mihi, quia dedi ancillam meam viro
meo. appellauitque nomen eius, Issachar.
* Rursum Lia concipiens, peperit sextum fi- 19
lium, * & ait: Dotauit me Deus dote bona: 20
etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò
quòd genuerim ei sex filios: & idcircò appel-
lauit nomen eius, Zabulon. * Post quem pe- 21
perit filiam, nomine Dinam. * Recordatus 22
quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam, D
& aperuit vuluam eius. * Quæ concepit & 23
peperit filium, dicens: Abstulit Deus op-
probrium meum. * Et vocauit nomen eius, 24
Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium
alterum. * Nato autem Ioseph, dixit Iacob 25
socero suo: Dimitte me vt reuertar in pa-
triam, & ad terram meam. * Da mihi vxo- 26
res, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi,
vt abeam: tu nosti seruitutem qua seruiui ti-
bi. * Ait illi Laban: Inueniam gratiam in 27
conspectu tuo: experimento didici, quia be-
nedixerit mihi Deus propter te: * constitue 28
mercedem tuam quam dem tibi. * At ille res- 29
pondit: Tu nosti quomodo seruierim tibi, & E
quanta in manibus meis fuerit possessio tua.
* Modicum habuisti antequam venirem ad 30
te, & nunc diues effectus es: benedixitque
tibi Dominus ad introitum meum. Iustum
est igitur vt aliquando prouideam etiam do-
moi meæ. * Dixitque Laban: Quid tibi da-
bo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod 31
postulo, iterùm pascam, & c[illegible] pe-co-
ra tua. * Gyra omnes greges tuos, & separa 32
cunctas oues varias & sparso vellere: & quod-
cumque furuum, & maculosum, variúm-
que fuerit, tam in ouibus quam in capris,
33 erit merces mea. * Respondebitque mihi
cras iustitia mea, quando placiti tempus ad-
uenerit coram te: & omnia quæ non fuerint
varia, & maculosa, & furua, tam in ouibus
34 quam in capris, furti me arguent. * Dixit-
35 que Laban: Gratum habeo quod petis. * Et
F separauit in die illa, capras, & oues, & hir-
cos, & arietes, varios atque maculosos: con-
ctum autem gregem vnicolorem, id est, albi
& nigri velleris, tradidit in manu filiorum
36 suorum. * Et posuit spatium itineris trium
dierum inter se & generum, qui pascebat
37 reliquos greges eius. * Tollens ergo Iacob
virgas populeas virides, & amygdalinas, &
ex platanis, ex parte decorticauit eas: detra-
ctisque corticibus, in his quæ spoliata fue-
rant candor apparuit: illa verò quæ integra
fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc
38 modum color effectus est varius. * Posuitque
eas in canalibus, vbi effundebatur aqua: vt
cùm venissent greges ad bibendum, ante
oculos haberent virgas, & in aspectu earum
39 conciperent. * Factumque est vt in ipso ca-
G lore coitus oues intuerentur virgas, & pare-
rent maculosa, & varia, & diuerso colore res-
40 persa. * Diuisitque gregem Iacob, & posuit
virgas in canalibus ante oculos arietum:
erant autem alba & nigra quæque, Laban:
cetera verò, Iacob, separatis inter se gregibus.
41 * Igitur quando primo tempore ascendeban-
tur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus
aquarum ante oculos arietum & ouium, vt
42 in earum contemplatione conciperent: *
quando verò serotina admissura erat, & con-
ceptus extremus, non ponebat eas. Factaque
sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ
43 primi temporis, Iacob. * Ditatusque est ho-
mo vltra modum, & habuit greges multos,
ancillas & seruos, camelos & asinos.

Capvt XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus reuertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem patriis idolis ablatis, ipsum quærentem astu decipit: tandemque Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quisque discedit.

1 POstquam autem audiuit verba filiorum
A Laban dicentium: Tulit Iacob omnia
quæ fuerunt patris nostri, & de illius facul-
2 tate ditatus, factus est inclytus: * animad-
uertit quoque faciem Laban, quòd non es-
3 set erga se sicut heri & nudiustertius, * ma-
ximè dicente sibi Domino: Reuertere in
terram patrum tuorum, & ad generationem
4 tuam, eroque tecum. * Misit, & vocauit Ra-
chel & Liam in agrum, vbi pascebat greges,
5 * dixitque eis: Video faciem patris vestri quòd
non sit erga me sicut heri & nudiustertius:
6 Deus autem patris mei fuit mecum. * Et ipsæ
nostis quòd totis viribus meis seruierim patri
vestro.

vestro. * Sed & pater vester circumuenit me, 7
& mutauit mercedem meam decem vicibus: &
tamen non dimisit eum Deus vt noceret mi-
hi. * Si quando dixit: Variæ erunt mercedes 8
tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus,
quando verò è contrario ait: Alba quæque
accipies pro mercede: omnes greges alba B
pepererunt. * Tulitque Deus substantiam pa- 9
tris vestri, & dedit mihi. * Postquam enim 10
conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui
oculos meos, & vidi in somnis ascendentes
mares super fœminas, varios & maculosos, &
diuersorum colorum.* Dixitque Angelus Dei 11
ad me in somnis: Iacob? Et ego respondi:
Adsum. * Qui ait: Leua oculos tuos, & vide 12
vniuersos masculos ascendentes super femi-
nas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi
enim omnia quæ fecit tibi Laban. * Ego sum 13
† Sup. 28. d. 18.
Deus Bethel, † vbi vnxisti lapidem, & votum
vouisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere
de terra hac, reuertens in terram natiuitatis
tuæ.* Responderuntque Rachel & Lia: Num- 14
quid habemus residui quidquam in facul-
tatibus & hereditate domus patris nostri?
* Nónne quasi alienas reputauit nos, & ven- 15
didit, comeditque pretium nostrum? * Sed 16
Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit
nobis, ac filiis nostris: vnde omnia quæ præ-
cepit tibi Deus, fac.* Surrexit itaque Iacob, & 17
impositis liberis ac coniugibus suis super ca C
melos, abijt. * Tulitque omnem substantiam 18
suam, & greges; & quidquid in Mesopotamia
acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in
terram Chanaan. * Eo tempore ierat Laban 19
ad tondendas oues, & Rachel furata est ido-
la patris sui. * Noluitque Iacob confiteri so- 20
cero suo quòd fugeret. * Cumque abiisset 21
tam ipse quàm omnia quæ iuris sui erant, &
amne transmisso pergeret contra Montem
Galaad, * nuntiatum est Laban die tertio 22
quòd fugeret Iacob. * Qui, assumptis fratri- 23
bus suis, persecutus est eum diebus septem: &
comprehendit eum in Monte Galaad. * Vi- 24
ditque in somnis dicentem sibi Deum: Caue
ne quidquam asperè loquaris contra Iacob. D
* Iamque Iacob extenderat in monte taber- 25
naculum: cumque ille consecutus fuisset eum
cum fratribus suis, in eodem Monte Galaad
fixit tentorium. * Et dixit ad Iacob: Quare 26
ita egisti, vt clàm me abigeres filias meas
quasi captiuas gladio? * Cur ignorante me 27
fugere voluisti, nec indicare mihi, vt prose-
querer te cum gaudio, & canticis, & tympa-
nis, & citharis? * Non es passus vt oscularer 28
filios meos & filias: stultè operatus es: &
nunc quidem * valet manus mea reddere ti- 29
bi malum: sed Deus patris vestri heri dixit
† Infr. 48. c. 16.
mihi: † Caue ne loquaris contra Iacob quid-
quam durius. * Esto, ad tuos ire cupiebas, & 30
desiderio erat tibi domus patris tui: cur fura-
tus es deos meos? * Respondit Iacob: Quòd 31
inscio te profectus sum, timui ne violenter
auferres filias tuas. * Quòd autem furti me 32
E arguis: apud quemcumque inueneris deos
tuos, necetur coram fratribus nostris. scruta-
re, quidquid tuorum apud me inueneris, &
aufer. hæc dicens, ignorabat quòd Rachel
33 furata esset idola. * Ingressus itaque Laban
tabernaculum Iacob & Liæ, & vtriusque fa-
mulæ, non inuenit. Cumque intrasset tento-
34 rium Rachelis, * illa festinans abscondit ido-
la subter stramenta cameli, & sedit desuper:
scrutantique omne tentorium, & nihil inue-
35 nienti, * ait: Ne irascatur dominus meus
quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta
consuetudinem feminarum nunc accidit mi-
36 hi. sic delusa sollicitudo quærentis est. * Tu-
mensque Iacob, cum iurgio ait: Quam ob
culpam meam, & ob quod peccatum meum
37 sic exarsisti post me, * & scrutatus es omnem
supellectilem meam? Quid inuenisti de cun-
cta substantia domus tuæ? pone hîc coram
fratribus meis & fratribus tuis, & iudicent
38 inter me & te. * Idcircò viginti annis fui te-
cum? oues tuæ & capræ steriles non fuerunt,
39 arietes gregis tui non comedi: * nec captum
F à bestia ostendi tibi, ego damnum omne red-
debam: quidquid furto peribat, à me exige-
40 bas: * die noctuque æstu vrebar, & gelu, fu-
41 giebatque somnus ab oculis meis. * Sicque
per viginti annos in domo tua seruiui tibi,
quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregi-
bus tuis: immutasti quoque mercedem meam
42 decem vicibus. * Nisi Deus patris mei Abra-
ham, & timor Isaac, affuisset mihi, forsitan
modò nudum me dimisisses: afflictionem
meam & laborem manuum mearum respexit
43 Deus, & arguit te heri. * Respondit ei Laban:
Filiæ meæ & filij, & greges tui, & omnia quæ
cernis, mea sunt: quid possum facere filiis &
44 nepotibus meis? * Veni ergo, & ineamus fœ-
dus: vt sit in testimonium inter me & te.
45 * Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit illum
46 in titulum: * dixitque fratribus suis: Afferte
lapides. Qui congregantes fecerunt tumu-
47 lum, comederuntque super eum: * quem voca-
uit Laban Tumulum testis, & Iacob, Acer-
uum testimonij, vterque iuxta proprietatem
48 linguæ suæ. * Dixitque Laban: Tumulus iste
G erit testis inter me & te hodie, & idcircò ap-
pellatum est nomen eius Galaad, id est, Tu-
49 mulus testis. * Intueatur & iudicet Dominus
50 inter nos quando recesserimus à nobis, * si af-
flixeris filias meas, & si introduxeris alias vxo-
res super eas: nullus sermonis nostri testis est
51 absque Deo, qui præsens respicit. * Dixitque
rursus ad Iacob: En tumulus hic, & lapis quem
52 erexi inter me & te, * testis erit: tumulus, in-
quam, iste & lapis sint in testimonium, si aut
ego transiero illum pergens ad te, aut tu præ-
53 terieri, malum mihi cogitans. * Deus Abra-
ham, & Deus Nachor, iudicet inter nos, Deus
54 patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem
patris sui Isaac, * immolatisque victimis in
monte, vocauit fratres suos vt ederent pa-
nem. Qui cum comedissent, manserunt ibi.
* Laban

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

* Laban verò de nocte consurgens , oscula- 55
tus est filios & filias suas,& benedixit illis : re-
uersusque est in locum suum.

CAPVT XXXII.

Iacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, intereà cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris neruo accepit.

Infr 48, c. 16.

IAcob,† quoque abijt itinere quo cœperat : 1
fueruntque ei obuiam Angeli Dei. * quos A
cùm vidisset, ait : Castra Dei sunt hæc & ap- 2
pellauit nomen loci illius Mahanaim, id est,
Castra. * Misit autem & nuntios ante se ad 3
Esaü fratrem suum in terram Seir, in regio-
nem Edom : * præcepitque eis, dicens : Sic 4
loquimini domino meo Esaü : Hæc dicit fra-
ter tuus Iacob : Apud Laban peregrinatus
sum, & fui vsque in præsentem diem. * Ha- 5
beo boues, & asinos, & oues, & seruos, & an-
cillas : mittoque nunc legationem ad domi- B
num meum, vt inueniam gratiam in con-
spectu tuo. * Reuersique sunt nuntij ad Ia- 6
cob, dicentes : Venimus ad Esaü fratrem
tuum, & ecce properat tibi in occursum cum
quadringentis viris. * Timuit Iacob valdè : & 7
perterritus diuisit populum qui secum erat,
greges quoque & oues & boues, & camelos,
in duas turmas, * dicens : Si venerit Esaü ad 8
vnam turmam, & percusserit eam, alia turma,
quæ reliqua est, saluabitur. * Dixitque Iacob : 9
Deus patris mei Abraham, & Deus patris
mei Isaac : Domine qui dixisti mihi : Reuer- C
tere in terram tuam, & in locum natiuitatis
tuæ, & benefaciam tibi : * minor sum cun- 10
ctis miserationibus tuis, & veritate tua quam
expleuisti seruo tuo. In baculo meo transiui
Iordanem istum : & nunc cum duabus turmis
regredior. * Erue me de manu fratris mei 11
Esaü, quia valdè eum timeo : ne fortè ve-
niens percutiat matrem cum filiis.* Tu locu- 12
tus es quòd benefaceres mihi, & dilatares se-
men meum sicut arenam maris, quæ præ mul-
titudine numerari non potest. * Cumque 13
dormisset ibi nocte illa, separauit de his quæ D
habebat, munera Esaü fratri suo, * capras 14
ducentas, hircos viginti, oues ducentas, &
arietes viginti, * camelos fœtas cum pullis 15
suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros
viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.
* Et misit per manus seruorum suorum singu- 16
los seorsum greges, dixitque pueris suis : An-
tecedite me : & sit spatium inter gregem &
gregem. * Et præcepit priori dicens : Si ob- 17
uium habueris fratrem meum Esaü : & inter-
rogauerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, E
Cuius sunt ista quæ sequeris? * Respondebis: 18
Serui tui Iacob, munera misit domino meo
Esaü : ipse quoque post nos venit. * Similiter 19
dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis
qui sequebantur greges, dicens : Iisdem ver-
bis loquimini ad Esaü, cùm inueneritis eum.
* Et addetis : Ipse quoque seruus tuus Iacob 20
iter nostrum insequitur : dixit enim : Placabo
illum muneribus quæ præcedunt, & posteà vi-
21 debo illum, forsitan propitiabitur mihi.* Præ-
cesserunt itaque munera ante eum, ipse verò
22 mansit nocte illa in castris. * Cumque matu-
F rè surrexisset, tulit duas vxores suas & toti-
dem famulas, cum vndecim filiis, & transiuit
23 vadum Iaboc. * Traductisque omnibus quæ
24 ad se pertinebant, * mansit solus : & ecce vir
25 luctabatur cum eo vsque manè. * Qui cum
videret quòd eum superare non posset, teti-
git neruum femoris eius, & statim emarcuit.
26 * Dixitque ad eum : Dimitte me, iam enim
ascendit aurora. Respondit : Non dimittam
27 te, nisi benedixeris mihi. * Ait ergo : Quod
28 nomen est tibi? Respondit : Iacob. * At ille,
Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur no-
men tuum, sed Israël : quoniam si contra
Deum fortis fuisti, quantò magis contra ho-
29 mines præualebis? * Interrogauit eum Iacob:
G Dic mihi, quo appellaris nomine? Respon-
dit : Cur quæris nomen meum? Et benedixit
30 ei in eodem loco. * Vocauitque Iacob nomen
loci illius Phanuel, dicens : Vidi Deum facie
31 ad faciem, & salua facta est anima mea. * Or-
tusque est ei statim sol, postquam transgres-
sus est Phanuel : ipse verò claudicabat pede.
32 * Quam ob causam non comedunt neruum
filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob, v-
sque in præsentem diem : eò quòd tetigerit
neruum femoris eius, & obstupuerit.

CAPVT XXXIII.

Iacob ab Esaü occurrente benignè excipitur, agreque adigit vt munera accipiat, domùmque reuertatur: & sic Iacob in Salem profectus agri partem emit, fixisque tabernaculis altare erexit.

1 ELeuans autem Iacob oculos suos, vidit
A venientem Esaü, & cum eo quadringen-
tos viros diuisitque filios Liæ & Rachel, am-
2 barumque famularum : * & posuit vtramque
ancillam, & liberos earum, in principio : Liam
verò, & filios eius, in secundo loco : Rachel
3 autem & Ioseph nouissimos. * Et ipse pro-
grediens adorauit pronus in terram septies,
4 donec appropinquaret frater eius. * Currens
itaque Esaü obuiàm fratri suo, amplexatus est
eum : stringensque collum eius & osculans
5 fleuit. * Leuatisque oculis, vidit mulieres &
paruulos earum, & ait : Quid sibi volunt isti?
B & si ad te pertinent? Respondit : Paruuli sunt,
6 quos donauit mihi Deus seruo tuo. * Et ap-
propinquantes ancillæ & filij earum, incur-
7 uati sunt. * Accessit quoque Lia cum pueris
suis : & cùm similiter adorassent, extremi Io-
8 seph & Rachel adorauerunt. * Dixitque Esaü:
Quænam sunt istæ turmæ quas obuiàm ha-
bui? Respondit : Vt inuenirem gratiam co-
9 ram domino meo. * At ille ait : Habeo pluri-
10 ma, frater mi, sint tua tibi. * Dixitque Iacob :
Noli ita, obsecro : sed si inueni gratiam in
oculis tuis, accipe munusculum de manibus
C meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim
vultum

vultum Dei : esto mihi propitius, * & susci- 11
pe benedictionem quam attuli tibi, & quam
donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fra-
tre compellente suscipiens, * ait : Gradia- 12
mur simul, eroque socius itineris tui. * Dixit- 13
que Iacob : Nosti Domine mi, quòd paruu-
los habeam teneros, & oues & boues fœtas,
mecum: quas si plus in ambulando fecero la-
borare, morientur vna die cuncti greges.
* Præcedat dominus meus ante seruum suum: 14
& ego sequar paulatim vestigia eius, sicut vi-
dero paruulos meos posse, donec veniam ad
dominum meum in Seir. * Respondit Esau: 15
Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem
socij remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, ne-
cesse : hoc vno tantùm indigeo, vt inueniam
gratiam in conspectu tuo domine mi. * Re- 16
uersus est itaque illo die Esaü itinere quo ve-
nerat in Seir. * Et Iacob venit in Socoth : vbi 17
ædificata domo & fixis tentoriis, appellauit D
nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.
* Transiuitque in Salem vrbem Sichimorum, 18
quæ est in terra Chanaan, postquam reuersus
est de Mesopotamia Syriæ : & habitauit iuxta
oppidum. * Emitque partem agri in qua fi- 19
xerat tabernacula, à filiis Hemor patris Si-
chem, centum agnis. * Et erecto ibi altari, in- 20
uocauit super illud fortissimum Deum Israël.

CAPVT XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac stuprum, Sichemitæ priùs circumcisi, à Simeone & Leui Dinæ fratribus perimũtur, atque à reliquis Iacob filiis vrbs eorũ vastatur: quapropter Simeon & Leui à patre arguuntur.

EGressa est autem Dina filia Liæ vt vide- 1
ret mulieres regionis illius. * Quam cùm 2
vidisset Sichem filius Hemor Heuæi, prin- A
ceps terræ illius adamauit eam : & rapuit, &
dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.
* Et conglutinata est anima eius cum ea, tri- 3
stémque deliniuit blanditiis. * Et pergens ad 4
Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi
puellam hanc coniugem. * Quod cùm audis- 5
set Iacob, absentibus filiis, & in pastu peco-
rum occupatis, siluit donec redirent. * Egres- 6
so autem Hemor patre Sichem vt loqueretur
ad Iacob, * ecce filij eius veniebant de agro : 7
auditoque quod acciderat, irati sunt valdè,
eò quòd fœdam rem operatus esset in Israël,
&, violata filia Iacob, rem illicitam perpetras-
set. * Locutus est itaque Hemor ad eos : Si- 8
chem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ : da-
te eam illi vxorem : * & iungamus vicissim 9
connubia : filias vestras tradite nobis, & filias
nostras accipite. * Et habitate nobiscum : ter- 10
ra in potestate vestra est, exercete, negotia- B
mini, & possidete eam. * Sed & Sichem ad 11
patrem & ad fratres eius ait : Inueniam gra-
tiam coram vobis : & quæcumque statueritis,
dabo : * augete dotem, & munera postulate, 12
& libenter tribuam quod petieritis : tantùm
date mihi puellam hanc vxorem. * Respon- 13
derunt filij Iacob Sichem & patri eius in do-
14 lo, sæuientes ob stuprum sororis : * Non pos-
sumus facere quod petitis, nec dare sororem
nostram homini incircumciso: quod illicitum
15 & nefarium est apud nos. * Sed in hoc vale-
bimus fœderari, si volueritis esse similes no-
stri, & circumcidatur in vobis omne masculi-
16 ni sexus; * tunc dabimus & accipiemus mu-
tuò filias vestras ac nostras : & habitabimus
17 vobiscum, erimusque vnus populus: * si autem
C circumcidi nolueritis, tollemus filiam no-
18 stram, & recedemus. * Placuit oblatio eorum
19 Hemor, & Sichem filio eius : * nec distulit
adolescens quin statim quod petebatur ex-
pleret : amabat enim puellam valdè, & ipse
20 erat inclytus in omni domo patris sui. * In-
gressique portam vrbis, locuti sunt ad popu-
21 lum : * Viri isti pacifici sunt, & volunt habi-
tare nobiscum : negotientur in terra, & exer-
ceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus in-
diget : filias eorum accipiemus vxores, & no-
22 stras illis dabimus. * Vnum est, quo differtur
tantum bonum : Si circumcidamus masculos
23 nostros, ritum gentis imitantes. * Et substan-
tia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident,
nostra erunt : tantùm in hoc acquiescamus,
& habitantes simul, vnum efficiemus popu-
24 lum. * Assensique sunt omnes, circumcisis
25 cunctis maribus. * Et ecce, die tertio, quan-
D do grauissimus vulnerum dolor est : arreptis,
duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ,
gladiis, ingressi sunt vrbem confidenter : † in- † Inf. 49. a. 6.
26 terfectisque omnibus masculis, * Hemor &
Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam
27 de domo Sichem sororem suam. * Quibus
egressis, irruerunt super occisos ceteri filij Ia-
cob : & depopulati sunt vrbem in vltionem
28 stupri. * Oues eorum, & armenta, & asinos,
cunctaque vastantes quæ in domibus & in
29 agris erant: * paruulos quoque eorum & vxo-
30 res duxerunt captiuas. * Quibus patratis au-
dacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui : Tur-
bastis me, & odiosum fecistis me Chananæis
& Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos
pauci sumus : illi congregati percutient me,
31 & delebor ego, & domus mea. * Responde-
runt : Numquid vt scorto abuti debuere so-
rore nostra?

CAPVT XXXV.

Vbi Iacob idola suorum iuxta Sichem defodisset, iubente Domino ascendit in Bethel, vbi Debora moritur : nascitur Benjamin cum morte matris Rachel : Ruben cum Bala dormit : numerantur filij Iacob, cuius pater Isaac moritur.

1 INtereà locutus est Deus ad Iacob : Surge,
A & ascende Bethel, & habita ibi, facque al-
tare Deo qui † apparuit tibi quando fugiebas † Sup. 28. c. 13.
2 Esaü fratrem tuum. * Iacob verò conuocata
omni domo sua, ait : Abiicite deos alienos
qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac
3 mutate vestimenta vestra. * Surgite, & ascen-
damus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo;
qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, &
socius

socius fuit itineris mei. * Dederunt ergo ei 4
omnes deos alienos quos habebant, & inau-
res quæ erant in auribus eorum: at ille infodit
ea subter terebinthum, quæ est post vrbem
Sichem. * Cumque profecti essent, terror 5
Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, &
non sunt ausi persequi recedentes. * Venit 6
igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Cha- B
naan, cognomento Bethel: ipse & omnis po-
pulus cum eo. * Ædificauitque ibi altare, & 7
appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi
† Sup 28. c. 18. enim † apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem
suum. * Eodem tempore mortua est Debora 8
nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Be-
thel subter quercum: vocatumque est no-
men loci illius, Quercus fletus. * Apparuit 9
autem iterùm Deus Iacob postquam reuersus
est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,
† Sup 32. f. 28. * dicens: † Non vocaberis vltrà Iacob, sed 10
Israël erit nomen tuum. Et appellauit eum
Israël, * dixitque ei: Ego Deus omnipotens, 11
cresce, & multiplicare: gentes & populi na-
tionum ex te erunt, reges de lumbis tuis egre-
dientur. * Terramque quam dedi Abraham 12
& Isaac, dabo tibi & semini tuo post te. * Et 13
recessit ab eo. * Ille verò erexit titulum lapi- 14
deum in loco quo locutus fuerat ei Deus: li- C
bans super eum libamina, & effundés oleum: 15
* vocansque nomē loci illius, Bethel, * Egres- 16
sus autem inde, venit verno tempore ad ter-
ram quæ ducit Ephratam: in qua cùm partu-
riret Rachel, * ob difficultatem partus peri- 17
clitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli ti-
mere, quia & hunc habebis filium. * Egre- 18
diente autem anima præ dolore, & immi-
nente iam morte, vocauit nomen filij sui Be-
noni, id est, filius doloris mei: pater verò ap-
pellauit eum Benjamin, id est, filius dextræ.
* Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in 19
via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.
* Erexitque Iacob titulum super sepulchrum 20
† Infr. 48. b. 7. eius: † Hic est titulus monumenti Rachel, vs-
que in præsentem diem. * Egressus inde, fixit 21
† Infr 49. a. 4. tabernaculum trans Turrem gregis. * † Cum- 22
que habitaret in illa regione, abiit Ruben, D
& dormiuit cum Bala concubina patris sui:
quod illum minimè latuit. Erāt autem filij Ia-
cob duodecim. * Filij Liæ: primogenitus Ru- 23
ben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Issachar,
& Zabulon. * Filij Rachel: Ioseph & Benja- 24
min. * Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & 25
Nephthali. * Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad 26
& Aser: hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in
Mesopotamia Syriæ. * Venit etiam ad Isaac 27
patrem suum in Mambre, Ciuitatem Arbee,
hæc est Hebron: in qua peregrinatus est
Abraham & Isaac. * Et completi sunt dies 28
Isaac centum octoginta annorum. * Consum- 29
ptusque ætate mortuus est: & appositus est
populo suo senex & plenus dierum: & sepe-
lierunt eum Esaü & Iacob filij sui.

Caput XXXVI.

Esaü cum vxoribus & filiis à fratre Iacob ob nimiam vtriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1 HÆ sunt autem generationes Esaü, ipse
2 est Edom. * Esaü accepit vxores de fi-
A liabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi,
& Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi:
3 * Basemath quoque filiam Ismaël sororem
4 Nabaioth. * † Peperit autem Ada, Eliphaz: † 1. Par. 1. c. 35.
5 Basemath genuit Rahuel: * Oolibama genuit
Iehus & Ihelon & Core. hi filij Esaü qui nati
6 sunt ei in terra Chanaan. * Tulit autem Esaü
vxores suas & filios & filias, & omnem ani-
mam domus suæ, & substantiam, & pecora, &
cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan:
& abijt in alteram regionem, recessitque à fra-
7 tre suo Iacob, * † Diuites enim erant valdè, & † Sup. 13. b. 6.
simul habitare non poterant: nec sustinebat
eos terra peregrinationis eorum præ multitu-
8 dine gregum. * † Habitauitque Esaü in monte † Ios. 24. a. 4.
9 Seir, ipse est Edom. * Hæ autē sunt generatio-
10 nes Esau patris Edom in monte Seir, * & hæc
B nomina filiorum eius: † Eliphaz filius Ada † 1. Par. 1. c. 35.
vxoris Esaü: Rahuel quoque filius Basemath
11 vxoris eius. * Fueruntque Eliphaz filij: The-
man, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.
12 * Erat autem Thamna, concubina Eliphaz
filij Esaü: quæ peperit ei Amalech. hi sunt fi-
13 lij Ada vxoris Esaü. * Filij autem Rahuel:
Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filij Ba-
14 semath vxoris Esaü. * Isti quoque erant filij
Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esaü,
15 quos genuit ei, Iehus & Ihelon & Core. * Hi
duces filiorum Esaü: filij Eliphaz primogeni-
ti Esaü: dux Theman, dux Omar, dux Se-
16 pho, dux Cenez, * dux Core, dux Gathan, dux
Amalech. hi filij Eliphaz in Terra Edom, &
17 hi filij Ada. * Hi quoq; filij Rahuel filij Esaü:
dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Me-
za. hi autem duces Rahuel in Terra Edom:
18 isti filij Basemath vxoris Esaü. * Hi autem fi-
lij Oolibama vxoris Esaü: dux Iehus, dux Ihe-
C lun, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ
19 vxoris Esaü. * Isti sunt filij Esaü, & hi duces
20 eorum: ipse est Edom. * † Isti sunt filij Seir † 1. Par. 1. c. 38.
Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, &
21 Sebeon, & Ana, * & Dison, & Eser, & Di-
san. hi duces Horræi, filij Seir, in Terra Edom.
22 * Facti sunt autem filij Lotan: Hori & He-
23 man. erat autem soror Lotan, Thamna. * Et
isti filij Sobal: Aluan & Manahat & Ebal, &
24 Sepho & Onam. * Et hi filij Sebeon: Aia &
Ana. Iste est Ana qui inuenit aquas calidas in
solitudine, cùm pasceret asinos Sebeon pa-
25 tris sui: * habuitque filium Dison, & filiam
26 Oolibama. * Et isti filij Dison: Hamdan, &
27 Eseban, & Iethram, & Charan. * Hi quoque
28 filij Eser: Balaan & Zauan, & Acan. * Ha-
29 buit autem filios Disan: Hus & Aram. * Hi
duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux
30 Sebeon, dux Ana, * dux Dison, dux Eser, dux
Disan:

Diſan : iſti duces Horræorum qui impera-
uerunt in Terra Seir. * Reges autem qui re- 31
gnauerunt in Terra Edom antequam habe- D
rent regem filij Iſraël, fuerunt hi ?* Bela fi- 32
lius Beor, nomenque vrbis eius Denaba.
* Mortuus eſt autem Bela, & regnauit pro eo 33
Iobab filius Zaræ de Boſra. * Cumque mor- 34
tuus eſſet Iobab, regnauit pro eo Huſam de
terra Themanorum. * Hoc quoque mortuo, 35
regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percuſ-
ſit Madian in regione Moab : & nomen vrbis
eius Auith. * Cumque mortuus eſſet Adad, 36
regnauit pro eo Semla de Maſreca. * Hoc 37
quoque mortuo, regnauit pro eo Saül de flu-
uio Rohoboth. * Cumque & hic obiiſſet, ſuc- 38
ceſſit in regnum Balanan filius Achobor.
* Iſto quoque mortuo, regnauit pro eo Adar, 39
nomenque vrbis eius Phaü : & appellabatur
vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Me-
zaab. * Hæc ergo nomina ducum Eſaü, in 40
cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis : dux
Thamna, dux Alua, dux Ietheth, * dux Ooli- 41
bama, dux Ela, dux Phinon, * dux Cenez, 42
dux Theman, dux Mabſar, * dux Magdiel, 43
dux Hiram : hi duces Edom habitantes in
terra imperij ſui ; ipſe eſt Eſaü pater Idu-
mæorum.

CAPVT XXXVII.

Ioſeph fratres apud patrem accuſans, viſaque ſomnia narrans, fratrum odium in ſe concitat: quare primùm volentes illum occidere, conſilio Iudæ vendunt Iſmaëlitis inſcio Ruben : à patre autem lugetur, & in Ægypto Putiphari venditur.

HAbitauit autem Iacob in terra Chanaan, 1
in qua pater ſuus peregrinatus eſt. * Et A
hæ ſunt generationes eius : Ioſeph cùm ſe- 2
decim eſſet annorum, paſcebat gregem cum
fratribus ſuis adhuc puer : & erat cum filiis
Balæ & Zelphæ vxorum patris ſui, accuſauit-
que fratres ſuos apud patrem crimine peſſi-
mo. * Iſraël autem diligebat Ioſeph ſuper om- 3
nes filios ſuos, eò quòd in ſenectute genuiſ-
ſet eum : fecitque ei tunicam polymitam.
* Videntes autem fratres eius quòd à patre 4
plus cunctis filiis amaretur, oderant eum,
nec poterant ei quidquam pacificè loqui.
* Accidit quoque vt viſum ſomnium referret 5
fratribus ſuis : quæ cauſa maioris odij ſemina- B
rium fuit.* Dixitque ad eos: Audite ſomnium 6
meum quod vidi : * Putabam nos ligare mani- 7
pulos in agro : & quaſi conſurgere manipu-
lum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos
circumſtantes adorare manipulum meum.
* Reſponderunt fratres eius : Numquid rex 8
noſter eris ? aut ſubiiciemur ditioni tuæ ? Hæc
ergo cauſa ſomniorum atque ſermonum, in-
uidiæ & odij fomitem miniſtrauit. * Aliud 9
quoque vidit ſomnium, quod narrans fratri-
bus, ait : Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, &
lunam, & ſtellas vndecim, adorare me,
* Quod cùm patri ſuo & fratribus retuliſſet, 10
increpauit eum pater ſuus, & dixit : Quid C
ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti ? num
ego & mater tua & fratres tui adorabi-
11 mus te ſuper terram ? * Inuidebant ei igi-
tur fratres ſui : pater verò rem tacitus conſi-
12 derabat. * Cumque fratres illius in paſcendis
13 gregibus patris morarentur in Sichem, * di-
xit ad eum Iſraël : Fratres tui paſcunt oues
in Sichimis : veni, mittam te ad eos. Quo
14 reſpondente, * Præſtò ſum, ait ei : Vade, &
vide ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos,
& pecora : & renuntia mihi quid agatur.
D Miſſus de Valle Hebron, venit in Sichem :
15 * Inuenitque eum vir errantem in agro, &
16 interrogauit quid quæreret. * At ille reſpon-
dit : Fratres meos quæro, indica mihi vbi
17 paſcant greges. * Dixitque ei vir : Receſſe-
runt de loco iſto : audiui autem eos dicentes:
Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioſeph
poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothain.
18 * Qui cùm vidiſſent eum procul, antequam
accederet ad eos : cogitauerunt illum occi-
19 dere : * & mutuò loquebantur : Ecce ſom-
20 niator venit : * venite, occidamus eum, &
mittamus in ciſternam veterem : dicemuſ-
E que, Fera peſſima deuorauit eum : & tunc
21 apparebit quid illi proſint ſomnia ſua.* † Au- † Infr. 42. d. 22.
diens autem hoc Ruben, nitebatur liberare
22 eum de manibus eorum, & dicebat : * Non
interficiatis animam eius, nec effundatis ſan-
guinem : ſed proiicite eum in ciſternam
hanc ; quæ eſt in ſolitudine, manuſque ve-
ſtras ſeruate innoxias hoc autem dicebat, vo-
lens eripere eum de manibus eorum, & red-
23 dere patri ſuo. * Confeſtim igitur vt peruenit
ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari
24 & polymita : * miſeruntque eum in ciſternam
25 veterem, quæ non habebat aquam. * Et
ſedentes vt comederent panem, viderunt
F Iſmaëlitas viatores venire de Galaad, & came-
los eorum, portantes aromata, & reſinam, &
26 & ſtacten, in Ægyptum. * Dixit ergo Iudas
fratribus ſuis : Quid nobis prodeſt ſi occide-
rimus fratrem noſtrum, & celauerimus ſan-
27 guinem ipſius ? * Melius eſt vt venumdetur
Iſmaëlitis, & manus noſtræ non polluantur :
frater enim & caro noſtra eſt. Acquieuerunt
28 fratres ſermonibus illius : * † Et prætereunti- † Sap. 10. c. 13.
bus Madianitis negotiatoribus, extrahentes
eum de ciſterna, vendiderunt eum Iſmaëli-
tis, viginti argenteis : qui duxerunt eum in
29 Ægyptum. * Reuerſuſque Ruben ad ciſter-
30 nam, non inuenit puerum : * & ſciſſis veſti-
bus pergens ad fratres ſuos, ait : Puer non
31 comparet, & ego quò ibo ? * Tulerunt au-
tem tunicam eius, & in ſanguine hœdi,
32 quem occiderant, tinxerunt : * mittentes qui
ferrent ad patrem, & dicerent : Hanc inue-
G nimus : vide vtrùm tunica filij tui ſit, an non.
33 * Quam cùm agnouiſſet pater, ait : Tunica
filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, be-
34 ſtia deuorauit Ioſeph. * Sciſſiſque veſtibus,
indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum mul-
35 to tempore. * Congregatis autem cunctis

liberis eius vt lenirent dolorem patris noluit
conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam
ad filium meum lugens in infernum. Et illo
perſeuerante in fletu, * Madianitæ vendide- 36
runt Ioſeph in Ægypto Putiphari eunucho
Pharaonis, magiſtro militum.

CAPVT XXXVIII.

Iudas ex vxore Chananæa tribus filiis ſuſceptis, primum & deinde ſecundum Thamar copulauit: quibus mortuis, eam inſcius pro ſcorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit.

EOdem tempore deſcendens Iudas à fra- 1
tribus ſuis, diuertit ad virum Odollami- A
† 1.Par. 2. a. 3. tem, nomine Hiram. * † Viditque ibi filiam 2
hominis Chananæi, vocabulo Sue: & acce-
pta vxore, ingreſſus eſt ad eam. * Quæ con- 3
cepit, & peperit filium, & vocauit nomen
† Numer. 26.b.19. eius Her. * † Rurſumque concepto fœtu, na- 4
tum filium vocauit Onan. * Tertium quoque 5
peperit: quem appellauit Sela. quo nato, pa-
rere vltrà ceſſauit. * Dedit autem Iudas vxo- 6
rem primogenito ſuo Her, nomine Thamar.
† Numer. 26.b.19. * † Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, ne- 7
quam in conſpectu Domini: & ab eo occiſus B
eſt.* Dixit ergo Iudas ad Onan filium ſuum: 8
Ingredere ad vxorem fratris tui,& ſociare illi,
vt ſuſcites ſemen fratri tuo. * Ille ſciens non 9
ſibi naſci filios, introiens ad vxorem fratris
ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fra-
tris nomine naſcerentur. * Et idcircò percuſ- 10
ſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem fa-
ceret. * Quamobrem dixit Iudas Thamar nu- 11
rui ſuæ: Eſto vidua in domo patris tui, donec
creſcat Sela filius meus: timebat enim ne &
ipſe moreretur ſicut fratres eius. Quæ abijt,&
habitauit in domo patris ſui.* Euolutis autem 12
multis diebus, mortua eſt filia Sue vxor Iudæ: C
qui poſt luctum conſolatione ſuſcepta aſcen-
debat ad tonſores ouium ſuarum, ipſe & Hi-
ras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.
* Nuntiatumque eſt Thamar quòd ſocer il- 13
lius aſcenderet in Thamnas ad tondendas
oues. * Quæ, depoſitis viduitatis veſtibus, aſ- 14
ſumpſit theriſtrum: & mutato habitu, ſedit in
biuio itineris,quod ducit Thamnam:eò quòd
creuiſſet Sela, & non eum accepiſſet mari-
tum. * Quam cùm vidiſſet Iudas, ſuſpicatus 15
eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum D
ſuum, ne agnoſceretur. * Ingrediensque ad 16
eam, ait: Dimitte me vt coëam tecum: neſ-
ciebat enim quòd nurus ſua eſſet. Qua reſ-
pondente: Quid dabis mihi vt fruaris concu-
bitu meo? * dixit: Mittam tibi hœdum de 17
gregibus. Rurſumque illa dicente: Patiar
quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec
mittas quod polliceris. * Ait Iudas: Quid 18
tibi vis pro arrhabone dari? Reſpondit: An-
nulum tuum, & armillam, & baculum quem
manu tenes. Ad vnum igitur coitum mulier
concepit, * & ſurgens abijt: depoſitoque ha- 19
bitu, quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis ve- E
ſtibus. * Miſit autem Iudas hœdum per pa- 20
ſtorem ſuum Odollamitem, vt reciperet pi-
gnus quod dederat mulieri: qui cùm non in-
21 ueniſſet eam, * interrogauit homines loci il-
lius: Vbi eſt mulier quæ ſedebat in biuio?
Reſpondentibus cunctis: Non fuit in loco iſto
22 meretrix; * reuerſus eſt ad Iudam, & dixit ei:
Non inueni eam. ſed & homines loci illius
dixerunt mihi, nunquam ſediſſe ibi ſcortum.
23 * Ait Iudas: Habeat ſibi, certè mendacij ar-
F guere nos non poteſt ego miſi hœdum quem
24 promiſeram,& tu non inueniſti eã. * Ecce au-
tem poſt tres menſes nuntiauerunt Iudæ, di-
centes: Fornicata eſt Thamar nurus tua,& vi-
detur vterus illius intumeſcere. Dixitque Iu-
25 das: Producite eã vt comburatur.* Quæ cùm
duceretur ad pœnam, miſit ad ſocerum ſuum,
dicens: De viro, cuius hæc ſunt, concepi: co-
gnoſce cuius ſit annulus, & armilla, & bacu-
26 lus. * Qui, agnitis muneribus, ait: Iuſtior me
G eſt: quia non tradidi eam Sela filio meo. At-
27 tamen vltrà non cognouit eam. * † Inſtante † Mat.1. a.3.
autem partu, apparuerunt gemini in vtero:
atque in ipſa effuſione infantium, vnus pro-
tulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinũ,
28 dicens: * Iſte egredietur prior. * Illo verò re-
29 trahente manum, egreſſus eſt alter: dixitque
mulier: Quare diuiſa eſt propter te maceria? &
ob hanc cauſam vocauit nomen eius Phares.
30 * † Poſteà egreſſus eſt frater eius, in cuius † 1.Par.2. a.4.
manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

CAPVT XXXIX.

Cum proſperè ageret Ioſeph apud herum Putipharem, contemnens heram ſæpius de concubitu interpellantem, accuſatur apud dominum, & in carcerem conijcitur; vbi cuſtodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

1 IGitur Ioſeph ductus eſt in Ægyptum,
A emitque eum Putiphar eunuchus Pharao-
nis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de ma-
nu Iſmaëlitarum, à quibus perductus erat.
2 * Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cũ-
ctis proſperè agens: habitauitque in domo
3 domini ſui, * qui optimè nouerat Dominum
eſſe cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo di-
4 rigi in manu illius. * Inuenitque Ioſeph gra-
tiam coram domino ſuo, & miniſtrabat ei, à
quo præpoſitus omnibus, gubernabat credi-
tam ſibi domum, & vniuerſa quæ ei tradita
5 fuerant: * benedixitque Dominus domui Æ-
B gyptij propter Ioſeph, & multiplicauit tam in
ædibus, quàm in agris cunctam eius ſubſtan-
6 tiam; * nec quidquam aliud nouerat: niſi pa-
nem quo veſcebatur. Erat autem Ioſeph pul-
7 chra facie, & decorus aſpectu. * Poſt multos
itaque dies iniecit domina ſua oculos ſuos in
8 Ioſeph, & ait: Dormi mecum. * Qui nequa-
quam acquieſcens operi nefario, dixit ad eam:
Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ig-
9 norat quid habeat in domo ſua: * nec quid-
quam eſt quod non in mea ſit poteſtate, vel
non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius
es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere,

&

& peccare in Deum meum? * Huiuſcemo- 10
di verbis per ſingulos dies, & mulier moleſta
erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum. C
* Accidit autem quadam die, vt intraret Io- 11
ſeph domum, & operis quippiam abſque ar-
bitris faceret: * & illa apprehenſa lacinia ve- 12
ſtimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui
relicto in manu eius pallio fugit, & egreſſus
eſt foras. * Cumque vidiſſet mulier veſtem 13
in manibus ſuis, & ſe eſſe contemptam, * vo- 14
cauit ad ſe homines domus ſuæ, & ait ad eos:
En introduxit virum Hebræum, vt illuderet
nobis: ingreſſus eſt ad me, vt coïret mecum:
cumque ego ſucclamaſſem, * & audiſſet vo- 15
cem meam, reliquit pallium quod tenebam,
& fugit foras. * In argumentum ergo fidei 16
retentum pallium oſtendit marito reuertenti D
domum, * & ait: Ingreſſus eſt ad me ſeruus 17
Hebræus quem adduxiſti vt illuderet mihi:
* cumque audiſſet me clamare, reliquit pal- 18
lium quod tenebam, & fugit foras. * His au- 19
ditis dominus, & nimium credulus verbis
† Pſalm. 104.b.18.
coniugis, iratus eſt valdè: * † tradiditque Io- 20
ſeph in carcerem, vbi vincti regis cuſtodie-
bantur, & erat ibi clauſus. * Fuit autem Do- 21
minus cum Ioſeph, & miſertus illius dedit ei
gratiam in conſpectu principis carceris. * Qui 22
tradidit in manu illius vniuerſos vinctos qui
in cuſtodia tenebantur: & quidquid fiebat,
ſub ipſo erat. * Nec nouerat aliquid, cunctis 23
ei creditis: Dominus enim erat cum illo, &
omnia opera eius dirigebat.

CAPVT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioſeph ſomnia interpretatus, alterum officio reſtituendum, alterum ſuſpendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt.

HIs ita geſtis, accidit vt peccarent duo 1
eunuchi, pincerna regis Ægypti, & A
piſtor, domino ſuo. * Iratuſque contra eos 2
Pharao (nam alter pincernis præerat, alter
piſtoribus) * miſit eos in carcerem principis 3
militum in quo erat vinctus & Ioſeph. * At 4
cuſtos carceris tradidit eos Ioſeph, qui &
miniſtrabat eis. Aliquantulum temporis flu-
xerat, & illi in cuſtodia tenebantur. * Vide- 5
runtque ambo ſomnium nocte vna iuxta in-
terpretationem congruam ſibi: * ad quos 6
cùm introiſſet Ioſeph manè, & vidiſſet eos
triſtes, * ſciſcitatus eſt eos dicens: Cur tri- 7
ſtior eſt hodie ſolito facies veſtra? * Qui reſ- 8
ponderunt: Somnium vidimus, & non eſt B
qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Io-
ſeph: Numquid non Dei eſt interpretatio?
referte mihi quid videritis. * Narrauit prior, 9
præpoſitus pincernarum, ſomnium ſuum:
Videbam coram me vitem, * in qua erant 10
tres propagines, creſcere paulatim in gem-
mas, & poſt flores vuas matureſcere: * cali- 11
cemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo
vuas, & expreſſi in calicem quem tenebam, &
tradidi poculum Pharaoni. * Reſpondit Io- 12
ſeph: Hæc eſt interpretatio ſomnij: Tres
13 propagines, tres adhuc dies ſunt: * poſt quos
recordabitur Pharao miniſterij tui, & reſti-
tuet te in gradum priſtinum: dabiſque ei ca-
licem iuxta officium tuum, ſicut antè facere
14 conſueueras. * Tantùm memento mei, cùm
C bene tibi fuerit, & facias mecum miſericor-
diam: vt ſuggeras Pharaoni vt educat me de
15 iſto carcere: * quia furto ſublatus ſum de ter-
ra Hebræorum, & hîc innocens in lacum
16 miſſus ſum. * Videns piſtorum magiſter quòd
prudenter ſomnium diſſoluiſſet, ait: Et ego
vidi ſomnium, Quòd tria caniſtra farinæ ha-
17 berem ſuper caput meum: * & in vno cani-
ſtro quod erat excelſius, portare me omnes ci-
bos qui fiunt arte piſtoria, aueſque comedere
18 ex eo. * Reſpondit Ioſeph: Hæc eſt interpre-
D tatio ſomnij. Tria caniſtra, tres adhuc dies sũt:
19 * poſt quos auferet Pharao caput tuum, ac
ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres
20 carnes tuas. * Exinde dies tertius natalitius
Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium
pueris ſuis, recordatus eſt inter epulas magi-
21 ſtri pincernarum, & piſtorum principis. * Re-
ſtituitque alterum in locum ſuum, vt porrige-
22 ret ei poculum: * alterum ſuſpendit in pati-
23 bulo, vt coniectoris veritas probaretur. * Et
tamen ſuccedentibus proſperis, præpoſitus
pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

CAPVT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & ſpicis vnicus Ioſeph interpretatus, toti Ægypto præficitur; & ex Aſſeneth data ſibi à Pharaone vxore duos ſuſtulit filios ante ſeptem famis annos.

1 POſt duos annos vidit Pharao ſom-
A nium. Putabat ſe ſtare ſuper fluuium,
2 * de quo aſcendebant ſeptem boues, pul-
chræ & craſſæ nimis: & paſcebantur in lo-
3 cis paluſtribus. * Aliæ quoque ſeptem emer-
gebant de flumine, fœdæ confectæque ma-
cie: & paſcebantur in ipſa amnis ripa in
4 locis virentibus: * deuorauerùntque eas, qua-
rum mira ſpecies & habitudo corporum
5 erat. Expergefactus Pharao, * rurſum dor-
miuit, & vidit alterum ſomnium: Septem
ſpicæ pullulabant in culmo vno plenæ at-
6 que formoſæ: * aliæ quoque totidem ſpi-
cæ tenues & percuſſæ vredine orieban-
7 tur, * deuorantes omnem priorum pulchri-
tudinem. Euigilans Pharao poſt quietem,
8 * & facto manè, pauore perterritus, mi-
ſit ad omnes coniectores Ægypti, cunctóſ-
que ſapientes: & accerſitis narrauit ſom-
9 nium, nec erat qui interpretaretur. * Tunc
B demum reminiſcens pincernarum magiſter,
10 ait: Confiteor peccatum meum: * Iratus
rex ſeruis ſuis, me & magiſtrum piſtorum
retrudi iuſſit in carcerem principis mili-
11 tum: * vbi vna nocte vterque vidimus ſom-
12 nium præſagum futurorum. * Erat ibi puer
Hebræus, eiuſdem ducis militum famulus:
13 cui narrantes ſomnia, * audiuimus quidquid

postcà rei probauit euentus. ego enim red-
ditus sum officio meo : & ille suspensus est
in cruce. * Protinus ad regis imperium edu- 14
ctum de carcere Ioseph totonderunt : ac ve-
ste mutata, obtulerunt ei.* Cui ille ait : Vi- 15
di somnia, nec est qui edisserat : quæ audiui
te sapientissimè coniicere. * Respondit Io- 16
seph : absque me Deus respondebit prospera
Pharaoni.* Narrauit ergo Pharao quod vide- 17
rat : Putabam me stare super ripam fluminis, C
* & septem boues de amne conscendere, pul- 18
chras nimis, & obesis carnibus : quæ in pastu
paludis virecta carpebant. * & ecce, has se- 19
quebantur aliæ septem boues in tantum de-
formes & macilentæ, vt numquam tales in ter-
ra Ægypti viderim : * quæ, deuoratis & con- 20
sumptis prioribus, * nullum saturitatis dedere 21
vestigium: sed simili macie & squalore torpe-
bant. Euigilans, rursus sopore depressus, * vi- 22
di somnium: Septem spicæ pullulabant in cul-
mo vno plenæ atque pulcherrimæ. * Aliæ 23
quoque septem tenues & percussæ vredine,
oriebantur è stipula: * quę priorum pulchritu- 24
dinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus
somnium, & nemo est qui edisserat. * Res- 25
pondit Ioseph : Somnium regis vnum est:
quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.
* Septem boues pulchræ, & septem spicæ ple- 26
næ, septem vbertatis anni sunt : eandémque D
vim somnij comprehendunt. * Septem quo- 27
que boues tenues atque macilentæ, quæ as-
cenderunt post eas, & septem spicæ tenues,
& vento vrente percussæ : septem anni ven-
turæ sunt famis. * Qui hoc ordine comple- 28
buntur : * Ecce septem anni venient fertilita- 29
tis magnæ in vniuersa terra Ægypti : * quos 30
sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt
obliuioni tradatur cuncta retrò abundantia:
consumptura est enim fames omnem terram,
* & vbertatis magnitudinem perditura est in- 31
opiæ magnitudo.* Quòd autem vidisti secun- 32
dò ad eamdem rem pertinens somnium: fir-
mitatis indicium est, eò quòd fiat sermo Dei,
& velocius impleatur. * Nunc ergo proui- 33
deat rex virum sapientem & industrium, &
præficiat eum Terræ Ægypti: * Qui consti- 34
tuat præpositos per cunctas regiones: & quin-
tam partem fructuum per septem annos fer-
tilitatis, * qui iam nunc futuri sunt, congre- 35
get in horrea : & omne frumentum sub Pha-
raonis potestate condatur, seruetúrque in vr-
bibus. * Et præparetur futuræ septem anno- 36
rum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & E
non consumetur terra inopia. * Placuit Pha- 37
raoni consilium & cunctis ministris eius:
* locutusque est ad eos : Num inuenire pote- 38
rimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
* Dixit ergo ad Ioseph : Quia ostendit tibi 39
Deus omnia quæ locutus es, numquid sapien-
tiorem & consimilem tui inuenire potero?
* † Tu eris super domum meam, & ad tui oris 40
imperium cunctus populus obediet: vno tan-
tùm regni solio te præcedam. * Dixitque rur- 41

† Psal. 104. b. 1. 1. Mac. 2. f. 51. Actor. 7. b. 10.

sus Pharao ad Ioseph : Ecce, constitui te su-
42 per vniuersam terram Ægypti. * Tulitque
annulum de manu sua, & dedit eum in ma-
nu eius : vestiuitque eum stola byssina, & col-
43 lo torquem auream circumposuit. * Fecitque
eum ascendere super currum suum secun-
dum, clamante præcone, vt omnes coram eo
genu flecterent, & præpositum esse scirent
44 vniuersæ Terræ Ægypti. * Dixit quoque rex
F ad Ioseph : Ego sum Pharao : absque tuo im-
perio non mouebit quisquam manum aut pe-
45 dem in omni terra Ægypti. * Vertitque no-
men eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca,
Saluatorem mundi. Deditque illi vxorem
Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Helio-
poleos. Egressus est itaque Ioseph ad terram
46 Ægypti (* triginta autem annorum erat
quando stetit in conspectu regis Pharaonis)
47 & circuiuit omnes regiones Ægypti. * Ve-
nitque fertilitas septem annorum : & in ma-
nipulos redactæ segetes congregatæ sunt in
48 horrea Ægypti. * Omnis etiam frugum abun-
49 dantia in singulis vrbibus condita est. * tantá-
que fuit abundantia tritici, vt arenæ maris
coæquaretur, & copia mensuram excederet.
50 * † Nati sunt autem Ioseph filij duo ante-
G quam veniret fames : quos peperit ei Ase-
neth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.
51 * Vocauitque nomen primogeniti, Manasses,
dicens : Obliuisci me fecit Deus omnium la-
52 borum meorum, & domus patris mei. * No-
men quoque secundi appellauit Ephraïm, di-
cens: Crescere me fecit Deus in terra pauper-
53 tatis meæ. * Igitur transactis septem vbertatis
54 annis, qui fuerant in Ægypto : * cœperunt
venire septem anni inopiæ : quos prædixerat
Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in
55 cuncta autem terra Ægypti panis erat.* Qua
esuriente, clamauit populus ad Pharaonem,
alimenta petens. Quibus ille respondit : Ite
ad Ioseph : & quidquid ipse vobis dixerit, fa-
56 cite. * Crescebat autem quotidie fames in
omni terra : aperuitque Ioseph vniuersa hor-
rea, & vendebat Ægyptiis : nam & illos op-
57 presserat fames. * Omnesque prouinciæ ve-
niebant in Ægyptum, vt emerent escas, &
malum inopiæ temperarent.

† Infr. 48. d. 20 49. a. 5.

CAPVT XLII.

Fratres Ioseph in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, & in carcerem coniiciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto reuertuntur, pecuniam in saccis vnà cum frumento inscij referentes.

1 AVdiens autem Iacob quòd alimenta
A venderentur in Ægypto, dixit filiis
2 suis : Quare negligitis ? * audiui quòd triti-
cum venumdetur in Ægypto: descendite, &
emite nobis necessaria, vt possimus viuere, &
3 non consumamur inopia.* Descendentes igi-
tur fratres Ioseph decem, vt emerent frumen-
4 ta in Ægypto, * Benjamin domi retento à
Iacob,

Iacob, qui dixerat fratribus eius : Ne fortè in
itinere quidquam patiatur mali : * ingressi 5
sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant
ad emendum. Erat autem fames in terra Cha-
naan. * Et Ioseph erat princeps in terra Æ- 6
gypti, atque ad eius nutum frumenta populis
vendebantur. Cumque adorassent eum fra- B
tres sui, * & agnouisset eos, quasi ad alienos 7
duriùs loquebatur, interrogans eos : Vnde
venistis ? Qui responderunt : De terra Cha-
naan, vt emamus victui necessaria. * Et ta- 8
men fratres ipse cognoscens, non est cogni-
tus ab eis. * Recordatusque somniorum, quæ 9
aliquando viderat, ait ad eos : Exploratores
estis : vt videatis infirmiora terræ venistis.
* Qui dixerunt : Non est ita, domine, sed 10
serui tui venerunt vt emerent cibos. * Om- 11
nes filij vnius viri sumus : pacifici venimus,
nec quidquam famuli tui machinantur mali. C
* Quibus ille respondit : Aliter est : immuni- 12
ta terræ huius considerare venistis. * At illi: 13
Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres sumus,
filij viri vnius in terra Chanaan : minimus
cum patre nostro est, alius nō est super. * Hoc 14
est, ait, quod locutus sum : Exploratores
estis. * Iam nunc experimentum vestri ca- 15
piam : per salutem Pharaonis non egrediemi-
ni hinc, donec veniat frater vester minimus.
* Mittite ex vobis vnum, & adducat eum : vos 16
autem eritis in vinculis, donec probentur
quæ dixistis vtrùm vera an falsa sint : alioquin
per salutem Pharaonis exploratores estis.
* Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. 17
* Die autem tertio eductis de carcere, ait : Fa- 18
cite quæ dixi, & viuetis : Deum enim timeo.
* Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in 19
carcere : vos autem abite, & ferte frumen- D
† Infr. 43. a. 3. ta quæ emistis, in domos vestras, * † & fra- 20
trem vestrum minimum ad me adducite, vt
possim vestros probare sermones, & non mo-
riamini. Fecerunt vt dixerat, * & locuti sunt ad 21
inuicem : Meritò hæc patimur, quia pec-
cauimus in fratrem nostrum, videntes an-
gustiam animæ illius, dum deprecaretur nos,
& non audiuimus : idcircò venit super nos
ista tribulatio. * E quibus vnus Ruben, ait : 22
† Sup. 37. e. 22. Numquid non dixi vobis : † Nolite pecca-
re in puerum : & non audistis me ? en san-
guis eius exquiritur. * Nesciebant autem 23
quòd intelligeret Ioseph : eò quòd per in- E
terpretem loqueretur ad eos. * Auertitque 24
se parumper, & fleuit : & reuersus locutus
est ad eos. * Tollensque Simeon, & ligans 25
illis præsentibus, iussit ministris vt implerent
eorum saccos tritico, & reponerent pecu-
nias singulorum in sacculis suis, datis su-
prà cibariis in viam : qui fecerunt ita. * At 26
illi portantes frumenta in asinis suis, profe-
cti sunt. * Apertoque vnus sacco, vt daret 27
iumento pabulum in diuersorio, contem-
platus pecuniam in ore sacculi, * dixit fra- 28
tribus suis : Reddita est mihi pecunia, en ha-
betur in sacco. Et obstupefacti turbatique,
F mutuò dixerunt : Quid nam est hoc quod
29 fecit nobis Deus ? * Veneruntque ad Iacob
patrem suum in terram Chanaan, & nar-
rauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, di-
30 centes : * Locutus est nobis dominus terræ
durè, & putauit nos exploratores esse pro-
31 uinciæ. * Cui respondimus : Pacifici sumus,
32 nec vllas molimur insidias. * Duodecim fra-
tres vno patre geniti sumus : vnus non est su-
per, minimus cum patre nostro est in terra
33 Chanaan. * Qui ait nobis : Sic probabo quòd
pacifici sitis : Fratrem vestrum vnum dimitti-
te apud me, & cibaria domibus vestris ne-
34 cessaria sumite, & abite, * fratremque ve-
strum minimum adducite ad me, vt sciam
quòd non sitis exploratores : & istum, qui te-
netur in vinculis, recipere possitis : ac dein-
ceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.
35 * His dictis, cùm frumenta effunderent, sin-
G guli repererunt in ore saccorum ligatas pecu-
36 nias : exterritisque simul omnibus, * dixit pa-
ter Iacob : Absque liberis me esse fecistis, Io-
seph non est super, Simeon tenetur in vincu-
lis, & Benjamin auferetis : in me hæc omnia
37 mala reciderunt. * Cui respondit Ruben :
Duos filios meos interfice, si non reduxero
illum tibi : trade illum in manu mea, & ego
38 eum tibi restituam. * At ille : Non descendet,
inquit, filius meus vobiscum : frater eius mor-
tuus est, & ipse solus remansit : si quid ei ad-
uersi acciderit in terra ad quam pergitis, de-
ducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPVT XLIII.

Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Ioseph à patre, vt in Ægyptum reuertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui, educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Ioseph.

1 INterim fames omnem terram vehemen-
2 ter premebat. * Consumptisque cibis quos
A ex Ægypto detulerant, dixit Iacob ad filios
suos : Reuertimini, & emite nobis pauxillum
3 escarum. * Respondit Iudas : Denuntiauit
nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, di-
cens : Non videbitis faciem meam, nisi fra-
trem vestrum minimum adduxeritis vobis-
4 cum. * Si ergo vis eum mittere nobiscum,
pergemus pariter, & ememus tibi necessaria :
5 * sin autem non vis, non ibimus : vir enim,
vt sæpè diximus, denuntiauit nobis, dicens :
† Non videbitis faciem meam absque fratre † Sup. 42. d. 20.
6 vestro minimo. * Dixit eis Israël : in meam
B hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei & alium
7 habere vos fratrem. * At illi responderunt :
Interrogauit nos homo per ordinem nostram
progeniem : si pater viueret : si haberemus
fratrem : & nos respondimus ei consequenter
iuxta id quod fuerat sciscitatus : numquid sci-
re poteramus quòd dicturus esset : Adducite
8 fratrem vestrum vobiscum ? * Iudas quoque
dixit patri suo : Mitte puerum mecum, vt pro-
ficiscamur, & possimus viuere : ne moriamur

† Infr. 44. g. 32.

nos & paruuli nostri. * † Ego suscipio pue- 9
rum: de manu mea require illum. nisi redu-
xero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in
te omni tempore. * Si non intercessisset dila- 10
tio, iam vice altera venissemus. * Igitur Israël 11
pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, C
facite quod vultis; sumite de optimis terræ
fructibus in vasis vestris, & deferte viro mu-
nera, modicum resinæ, & mellis, & stora-
cis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.
* Pecuniam quoque duplicem ferte vobis- 12
cum: & illam, quam inuenistis in sacculis, re-
portate, ne fortè errore factum sit: * sed & fra- 13
trem vestrum tollite, & ite ad virum. * Deus 14
autem meus omnipotens faciat vobis eum
placabilem: & remittat vobiscum fratrem ve-
strum quem tenet, & hunc Benjamin: ego
autem quasi orbatus absque liberis ero. * Tu- 15
lerunt ergo viri munera, & pecuniam dupli-
cem, & Benjamin: descenderuntque in Ægy-
ptum, & steterunt coram Ioseph. * Quos 16
cùm ille vidisset, & Benjamin simul, præce- D
pit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc
viros domum, & occide victimas, & instrue
conuiuium: quoniam mecum sunt comesturi
meridie. * Fecit ille quod sibi fuerat impera- 17
tum, & introduxit viros domum. * Ibique ex- 18
territi, dixerunt mutuò: Propter pecuniam,
quam retulimus priùs in saccis nostris, intro-
ducti sumus: vt deuoluat in nos calumniam,
& violenter subiiciat seruituti, & nos, & asi-
nos nostros. * Quamobrem in ipsis foribus 19
accedentes ad dispensatorem domus * locuti 20
† Sup. 42. a. 3. sunt: Oramus domine vt audias nos. † Iam
antè descendimus vt emeremus escas: * qui- 21
bus emptis, cùm venissemus ad diuersorium,
aperuimus saccos nostros: & inuenimus pe-
cuniam in ore saccorum: quam nunc eodem E
pondere reportauimus. * Sed & aliud attuli- 22
mus argentum, vt emamus quæ nobis neces-
saria sunt: non est in nostra conscientia quis
posuerit eam in marsupiis nostris. * At ille res- 23
pondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus
vester, & Deus patris vestri, dedit vobis the-
sauros in saccis vestris. nam pecuniam, quam
dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxit-
que ad eos Simeon. * Et introductis domum, 24
attulit aquam, & lauerunt pedes suos, dedit-
que pabulum asinis eorum. * Illi verò para- 25
bant munera, donec ingrederetur Ioseph me- F
ridie: audierant enim quòd ibi comesturi es-
sent panem. * Igitur ingressus est Ioseph do- 26
mum suam, obtuleruntque ei munera, tenen-
tes in manibus suis: & adorauerunt proni in
terram. * At ille, clementer resalutatis eis, in- 27
terrogauit eos, dicens: Saluus ne est pater ve-
ster senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vi-
uit? * Qui responderunt: Sospes est seruus 28
tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati,
adorauerunt eum. * Attollens autem Ioseph 29
oculos, vidit Benjamin fratrem suum vteri-
num, & ait: Iste est frater vester paruulus, de
quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, in-
30 quit, misereatur tui, fili mi. * Festinauitque,
G quia commota fuerant viscera eius super fra-
tre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens
31 cubiculum fleuit, * Rursumque lota facie
egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.
32 * Quibus appositis seorsum Ioseph, & seor-
sum fratribus, Ægyptiis quoque qui vesce-
bantur simul, seorsum (illicitum est enim
Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profa-
33 num putant huiuscemodi conuiuium) * sede-
runt coram eo, primogenitus iuxta primoge-
nita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et
34 mirabantur nimis, * sumptis partibus quas ab
eo acceperant: maiorque pars venit Benja-
min, ita vt quinque partibus excederet. Bibe-
runtque & inebriati sunt cum eo.

CAPVT XLIV.

Ioseph absconso scypho suo in sacco Benjamin, reuocates ab itinere fratres furti arguit; Iudas autem pro Benjamin se in seruitutem offert.

1 PRæcepit autem Ioseph dispensatori do-
A mus suæ, dicens: Imple saccos eorum
frumento, quantum possunt capere: & pone
pecuniam singulorum in summitate sacci.
2 * Scyphum autem meum argenteum, & pre-
tium quod dedit tritici, pone in ore sacci iu-
3 nioris. Factumque est ita. * Et orto manè,
4 dimissi sunt, cum asinis suis. * Iamque vrbem
exierant, & processerant paululum: tunc Io-
seph accersito dispensatore domus, Surge, in-
quit, & persequere viros: & apprehensis di-
cito: Quare reddidistis malum pro bono?
5 * Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo
B bibit dominus meus, & in quo augurari solet:
6 pessimam rem fecistis. * Fecit ille vt iusserat.
7 Et apprehensis per ordinem locutus est. * Qui
responderunt: Quare sic loquitur dominus
noster, vt serui tui tantum flagitij commise-
8 rint? * Pecuniam, quam inuenimus in sum-
mitate saccorum, reportauimus ad te de terra
Chanaan: & quo modo consequens est vt
furati simus de domo domini tui aurum vel
9 argentum? * Apud quemcumque fuerit in-
uentum seruorum tuorum quod quæris, mo-
riatur, & nos erimus serui domini nostri.
10 * Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram senten-
C tiam: apud quemcumque fuerit inuentum,
ipse sit seruus meus, vos autem eritis inno-
11 xij. * Itaque festinatò deponentes in terram
12 saccos, aperuerunt singuli. * Quos scrutatus,
incipiens à maiore vsque ad minimum, inue-
13 nit scyphum in sacco Benjamin.* At illi, scis-
sis vestibus, oneratisque rursum asinis, reuersi
14 sunt in oppidum. * Primúsque Iudas cum fra-
tribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim
de loco abierat) omnesque ante eum pariter
15 in terram corruerunt. * Quibus ille ait: Cur
D sic agere voluistis? an ignoratis quòd non sit
16 similis mei in augurandi scientia? * Cui Iu-
das: Quid respondebimus, inquit domino
meo? vel quid loquemur, aut iustè poteri-
mus obtendere: Deus inuenit iniquitatem
ser

seruorum tuorum: en omnes serui sumus
domini mei, & nos, & apud quem inuentus
est scyphus. * Respondit Ioseph: Absit à 17
me vt sic agam: qui furatus est scyphum, ipse
sit seruus meus: vos autem abite liberi ad pa-
trem vestrum. * Accedens autem propiùs Iu- 18
das, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur E
seruus tuus verbum in auribus tuis, & ne iras-
caris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem
† Sup. 42. c. 13. * dominus meus. † Interrogasti priùs seruos 19
tuos: Habetis patrem, aut fratrem? * & nos 20
respondimus tibi domino meo: Est nobis pa-
ter senex, & puer paruulus, qui in senectute
illius natus est; cuius vterinus frater mor-
tuus est: & ipsum solum habet mater sua, pa-
ter verò tenerè diligit eum. * Dixistique 21
seruis tuis: Adducite eum ad me, & ponam F
oculos meos super illum. * Suggessimus do- 22
mino meo: Non potest puer relinquere pa-
trem suum: si enim illum dimiserit, morietur.
† Sup. 43. a. 3. & 5. * † Et dixisti seruis tuis: Nisi venerit frater 23
vester minimus vobiscum, non videbitis am-
pliùs faciem meam. * Cùm ergo ascendisse- 24
mus ad famulum tuum patrem nostrum, nar-
rauimus ei omnia quæ locutus est dominus
meus. * Et dixit pater noster: Reuertimini, 25
& emite nobis parum tritici. * Cui diximus: 26
Ire non possumus: si frater noster minimus
descenderit nobiscum, proficiscemur simul:
alioquin illo absente, non audemus videre
† Sup. 17. c. 20. & 33. faciem viri. * Ad quæ ille respondit: † Vos sci- 27
tis quòd duos genuerit mihi vxor mea. G
* Egressus est vnus, & dixistis: Bestia deuo- 28
rauit eum: & hucusque non comparet. * Si 29
tuleritis & istum, & aliquid ei in via conti-
gerit, deducetis canos meos cum mœrore ad
inferos. * Igitur si intrauero ad seruum tuum 30
patrem nostrum, & puer defuerit (cùm ani-
ma illius ex huius anima pendeat) * viderit- 31
que eum non esse nobiscum, morietur, & de-
ducent famuli tui canos eius cum dolore ad
inferos. * Ego propriè seruus tuus sim, qui 32
in meam hunc recepi fidem: & spopondi
† Sup. 43. b. 9. dicens: † Nisi reduxero eum, peccati reus
ero in patrem meum omni tempore. * Ma- 33
nebo itaque seruus pro puero in ministerio
domini mei, & puer ascendat cum fratribus
suis. * Non enim possum redire ad patrem 34
meum, absente puero: ne calamitatis, quæ
oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Ioseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharao vnà cum tota domo sua exultans, præcepit vt adducetur pater cum vniuersa domo sua in Ægyptum: idem multis verbis denuntiat Ioseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

NOn se poterat vltrà cohibere Ioseph 1
multis coràm astantibus: vnde præ- A
cepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus
interesset alienus agnitioni mutuæ. * Eleuauit- 2
que vocem cum fletu: quam audierunt Æ-
3 gyptij, omnisque domus Pharaonis. * Et di-
xit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pa-
ter meus viuit? Non poterant respondere
4 fratres nimio terrore perterriti. * Ad quos
B ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et
cùm accessissent propè, † Ego sum, ait, Io- † Act. 7. b. 13.
seph, frater vester, quem vendidistis in Ægy-
5 ptum. * Nolite pauere, neque vobis durum
esse videatur quòd vendidistis me in his re-
gionibus: † pro salute enim vestra misit me † Inf. 50. d. 20.
6 Deus ante vos in Ægyptum. * Biennium
est enim quòd cœpit fames esse in terra: &
adhuc quinque anni restant, quibus nec ara-
7 ri poterit nec meti. * Præmisitque me Deus
vt reseruemini super terram, & escas ad vi-
8 uendum habere possitis. * Non vestro con-
C silio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui
fecit me quasi patrem Pharaonis, & domi-
num vniuersæ domus eius, ac principem in
9 omni terra Ægypti. * Festinate, & ascendite
ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat
filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum
vniuersæ terræ Ægypti: descende ad me, ne
10 moreris, * & habitabis in terra Gessen: eris-
que iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum
tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa
11 quæ possides. * Ibique te pascam (adhuc
D enim quinque anni residui sunt famis) ne &
tu pereas, & domus tua, & omnia quæ pos-
12 sides. * En oculi vestri, & oculi fratris mei
Beniamin, vident quòd os meum loquatur
13 ad vos. * Nuntiate patri meo vniuersam glo-
riam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægy-
14 pto: festinate, & adducite eum ad me. * Cum-
que amplexatus recidisset in collum Benia-
min fratris sui, fleuit: illo quoque similiter
15 flente super collum eius. * Osculatusque est
Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super
singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.
16 * Auditumque est, & celebri sermone vul-
gatum in aula regis: Venerunt fratres Io-
E seph: & gauisus est Pharao, atque omnis fa-
17 milia eius. * Dixitque ad Ioseph vt imperaret
fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta,
18 ite in terram Chanaan, * & tollite inde patrem
vestrum & cognationem, & venite ad me: &
ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt co-
19 medatis medullam terræ. * Præcipe etiam vt
tollant plaustra de terra Ægypti, ad subue-
ctionem paruulorum suorum ac coniugum:
F & dicito: Tollite patrem vestrum, & prope-
20 rate quantocyùs venientes. * Nec dimittatis
quidquam de supellectili vestra: quia omnes
21 opes Ægypti, vestræ erunt. * Feceruntque
filij Israël, vt eis mandatum fuerat. Quibus
dedit Ioseph plaustra, secundùm Pharaonis
22 imperium: & cibaria in itinere. * Singulis
quoque proferri iussit binas stolas: Beniamin
verò dedit trecentos argenteos cum quin-
23 que stolis optimis: * tantumdem pecuniæ
& vestium mittens patri suo, addens & asinos
decem, qui subueherent ex omnibus diuitiis
Ægypti: & totidem asinas, triticum in iti-

nere panesque portantes. * Dimisit ergo fra- 24
tres suos, & proficiscentibus ait : Ne irasca-
mini in via. * Qui ascendentes ex Ægypto, 25
venerunt in terram Chanaan ad patrem G
suum Iacob. * Et nuntiauerunt ei, dicentes: 26
Ioseph filius tuus viuit : & ipse dominatur in
omni terra Ægypti. Q o audito Iacob,
quasi de graui somno euigilans, tamen non
credebat eis. * Illi è contrà referebant om- 27
nem ordinem rei. Cúmque vidisset plaustra,
& vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius,
* & ait : Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius 28
meus viuit : vadam, & videbo illum ante-
quam moriar.

Capvt XLVI.

Iacob renouata Dei promissione cum vniuersis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Ægyptum descendit : cui occurrens Ioseph, suadet vt Pharaoni se pastores ouium dicant.

PRofectusque Israël cum omnibus quæ 1
habebat, venit ad Puteum iuramenti, & A
mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,
* audiuit eum per visionem noctis vocantem 2
se, & dicentem sibi : Iacob, Iacob, cui respon-
dit : Ecce adsum. * Ait illi Deus : Ego sum 3
fortissimus Deus patris tui : noli timere, des-
cende in Ægyptum, quia in gentem ma-
gnam faciam te ibi. * Ego descendam te- 4
cum illuc, & ego inde adducam te reuerten-
tem : Ioseph quoque ponet manus suas super
oculos tuos. * Surrexit autem Iacob à Puteo 5
† Act.7. b.13. iuramenti : † tuleruntque eum filij cum par-
uulis & vxoribus suis in plaustris quæ miserat
Pharao ad portandum senem, * & omnia quæ 6
† Ios.24. a.5 Psal.104. b.23. Isa.52.b.4. possederat in Terra Chanaan : † veneruntque in
Ægyptum cum omni semine suo, * filij eius, 7
& nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.
* Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, 8
qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum libe- B
† Exod.1. a.2. 6. & 14. Num.26. a.5. 1.Par.5.a.1. & 1. ris suis. † Primogenitus Ruben. * Filij Ru- 9
ben : Henoch & Phallu & Hesron & Char-
mi. * † Filij Simeon : Iamuel & Iamin & 10
Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul filius Cha-
† Exod.6. c.15. 1.Par.4. d.24. naanitidis. * † Filij Leui : Gerson & Caath & 11
Merari. * † Filij Iuda : Her & Onan & Sela 12
& Phares & Zara, mortui sunt autem Her &
† 1.Par.6. a.1. Onan in terra Chanaan. Natique sunt filij
† 1.Par.2. a.5. & d.21. Phares : Hesron & Hamul. * † Filij Issachar: 13
Thola & Phua & Iob & Semron. * Filij Za- 14
† 1.Par.7. a.1. bulon : Sared & Elon & Iahelel. * Hi filij Lia 15
quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Di-
na filia sua, omnes animæ filiorum eius &
filiarum, triginta tres. * Filij Gad : Sephion & 16
Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi &
† 1.Par.7. f.30. Areli. * † Filij Aser : Iamne & Iesua & Iessui 17
& Beria, Sara quoque soror eorum. Filij Beria:
Heber & Melchiel : * hi filij Zelphæ, quam 18
dedit Laban Liæ filiæ suæ, & hos genuit Ia-
cob sedecim animas. * Filij Rachel vxoris Ia- 19
† cap.41. g.50. cob : Ioseph & Beniamin. * † Natique sunt 20
Ioseph filij in terra Ægypti, quos genuit ei C
Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopo-

21 leos : Manasses & Ephraim. * Filij Beniamin:
† Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naa- † 1.Par.7. b.6. 8. 4. 1.
man & Echi & Ros & Mophim & Ophim
22 & Ared. * hi filij Rachel quos genuit Ia-
23 cob : omnes animæ, quatuordecim. * Filij
24 Dan : Husim. * Filij Nepthali : Iasiel & Gu-
25 ni & Ieser & Sallem. * Hi filij Balæ, quam
dedit Laban Racheli filiæ suæ : & hos genuit
26 Iacob : omnes animæ, septem. * Cunctæ ani-
mæ, quæ ingressæ sunt cum Iacob in Ægy-
ptum, & egressæ sunt de femore illius, abs-
que vxoribus filiorum eius, saxaginta sex.
27 * Filij autem Ioseph, qui nati sunt ei in terra
Ægypti, animæ duæ. † Omnes animæ domus † Deut. 10.d.22.
Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fue-
28 re septuaginta. * Misit autem Iudam ante se
ad Ioseph, vt nuntiaret ei, & occurreret in
29 Gessen. * Quò cùm peruenisset, iuncto Ioseph
D curru suo, ascendit obuiam patri suo ad eum-
dem locum : vidensque eum, irruit super col-
30 lum eius, & inter amplexus fleuit. * Dixit-
que pater ad Ioseph : Iam lætus moriar, quia
vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.
31 * At ille locutus est ad fratres suos, & ad om-
nem domum patris sui : Ascendam & nun-
tiabo Pharaoni, dicamque ei : Fratres mei, &
domus patris mei, qui erant in Terra Cha-
32 naan, venerunt ad me : * & sunt viri pastores
ouium, curamque habent alendorum gre-
gum : pecora sua, & armenta, & omnia quæ
habere potuerunt, adduxerunt secum.
33 * Cúmque vocauerit vos, & dixerit : Quod
34 est opus vestrum ? * Respondebitis : Viri pa-
stores sumus serui tui ab infantia nostra vs-
que in præsens, & nos & patres nostri. Hæc
autem dicetis, vt habitare possitis in Terra
Gessen : quia detestantur Ægyptij omnes
pastores ouium.

Capvt XLVII.

Introducto Iacob cum filiis ad Pharaonem Terra Gessen conceditur : fames tantum premit Ægyptum, vt venditis pecoribus terram quoque vendere sint coacti : quo factum est vt quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuò cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Iacob plurimùm ditatus adiurat Ioseph de sua sepultura.

1 INgressus ergo Ioseph nuntiauit Pharao-
A ni, dicens : Pater meus & fratres, oues eo-
rum & armenta, & cuncta quæ possident, vene-
runt de Terra Chanaan : & ecce consistunt
2 in Terra Gessen. * Extremos quoque fra-
trum suorum quinque viros constituit coram
3 rege : * quos ille interrogauit : Quid habetis
operis ? Responderunt : Pastores ouium su-
4 mus serui tui, & nos, & patres nostri. * Ad
peregrinandum in terra tua venimus : quo-
niam non est herba gregibus seruorum tuo-
rum, ingrauescente fame in terra Chanaan:
petimusque vt esse nos iubeas seruos tuos in
5 Terra Gessen. * Dixit itaque rex ad Ioseph:
Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.
* Terra

* Terra Ægypti in conspectu tuo est: in op- 6
timo loco fac eos habitare, & trade eis Ter-
ram Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros in-
dustrios, constitue illos magistros pecorum
meorum. * Post hæc introduxit Ioseph pa- 7
trem suum ad Regem, & statuit eum coram
eo: qui benedicens illi, * & interrogatus ab 8
eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? * Res- 9
pondit: Dies peregrinationis meæ centum
triginta annorum sunt, parui & mali, & non
peruenerunt vsque ad dies patrum meorum C
quibus peregrinati sunt. * Et benedicto rege, 10
egressus est foras, * Ioseph verò patri & fra- 11
tribus suis dedit possessionem in Ægypto in
optimo terræ loco, Ramesses, vt præceperat
Pharao. * Et alebat eos, omnemque domum 12
patris sui, præbens cibaria singulis. * In toto 13
enim orbe panis deerat, & oppresserat fames
terram, maxime Ægypti & Chanaan. * E 14
quibus omnem pecuniam congregauit pro
venditione frumenti, & intulit eam in æra-
rium regis. * Cumque defecisset emptoribus 15
pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioseph, D
dicens: Da nobis panes: quare morimur co-
ram te, deficiente pecunia? * Quibus ille res- 16
pondit: Adducite pecora vestra, & dabo vo-
bis pro eis cibos, si pretium non habetis.
* Quæ cùm adduxissent, dedit eis alimenta 17
pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: su-
stentauitque eos illo anno pro commutatio-
ne pecorum. * Venerunt quoque anno se- 18
cundo, & dixerunt ei: Non celabimus do-
minum nostrum, quòd deficiente pecunia,
pecora simul defecerunt: nec clam te est,
quòd absque corporibus & terra nihil ha-
beamus. * Cur ergo moriemur te vidente? 19
& nos & terra nostra tui erimus: eme nos
in seruitutem regiam, & præbe semina, ne
pereunte cultore redigatur terra in solitudi-
nem. * Emit igitur Ioseph omnem Terram 20
Ægypti, vendentibus singulis possessiones E
suas præ magnitudine famis. Subiecitque eam
Pharaoni, * & cunctos populos eius, à nouis- 21
simis terminis Ægypti vsque ad extremos
fines eius, * præter terram sacerdotum, quæ 22
à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta ci-
baria ex horreis publicis præbebantur, & id-
circò non sunt compulsi vendere possessio-
nes suas. * Dixit ergo Ioseph ad populos: 23
En vt cernitis, & vos & terram vestram Pha-
rao possidet: accipite semina, & serite agros,
* vt fruges habere possitis. Quintam partem 24
regi dabitis: quatuor reliquas permitto vo- F
bis in sementem, & in cibum familiis & li-
beris vestris. * Qui responderunt: Salus no- 25
stra in manu tua est: respiciat nos tantum
dominus noster, & læti seruiemus regi. * Ex 26
eo tempore vsque in præsentem diem, in vni-
uersa Terra Ægypti, regibus quinta pars sol-
uitur, & factum est quasi in legem, absque
terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditio-
ne fuit. * Habitauit ergo Israel in Ægypto, 27
id est, in Terra Gessen, & possedit eam: au-
28 ctusque est, & multiplicatus nimis. * Et vixit
in ea decem & septem annis: factique sunt
omnes dies vitæ illius centum quadraginta
29 septem annorum. * Cumque appropinquare
G cerneret diem mortis suæ, vocauit filium
suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gra-
tiam in conspectu tuo, † pone manum tuam † Sup. 24.
sub femore meo: & facies mihi misericor- a. 2.
diam & veritatem: vt non sepelias me in
30 Ægypto: * sed dormiam cum patribus meis,
& auferas me de terra hac, condasque in
sepulchro maiorum meorum. Cui respon-
31 dit Ioseph: Ego, faciam quod iussisti. * Et
ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iuran-
te, adorauit Israël Deum, conuersus ad le-
ctuli caput.

CAPVT XLVIII.

Iacob ægrotantem inuisit Ioseph, cuius filios Manassen & Ephraim Iacob sibi adoptat, ac benedicit, minorem contradicente Ioseph maiori præponens, & suprà fratres partem vnam Ioseph tribuens.

1 HIs ita transactis, nuntiatum est Ioseph
A quòd ægrotaret pater suus: qui, assum-
ptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire
2 perrexit. * Dictumque est seni: Ecce filius
tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus se-
3 dit in lectulo. * Et ingresso ad se ait: Deus
omnipotens † apparuit mihi in Luza, quæ est † Sup. 28.
4 in terra Chanaan: Benedixitque mihi, * & ait: c. 13.
Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te
in turbas populorum: daboque tibi terram
hanc, & semini tuo post te, in possessionem
5 sempiternam. * Duo ergo filij tui, qui † nati † Sup. 41.
sunt tibi in Terra Ægypti antequam huc ve- f. 50.
nirem ad te, mei erunt: † Ephraim & Ma- † Iosu. 13.
nasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur b. 7. d. 29.
6 mihi. * Reliquos autem quos genueris post
B eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vo-
7 cabuntur in possessionibus suis. * Mihi enim,
quando veniebam de Mesopotamia, † mor- † Sup. 35.
tua est Rachel in terra Chanaan in ipso c. 19.
itinere, eratque vernum tempus: & ingre-
diebar Ephratam, & sepeliui eam iuxta viam
Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Beth-
8 lehem. * Videns autem filios eius dixit ad
9 eum: Qui sunt isti? * Respondit: Filij mei
sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco.
Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis.
10 * Oculi enim Israël caligabant præ nimia se-
nectute, & clarè videre non poterat. Appli-
citosque ad se deosculatus, & circumplexus
11 eos, * dixit ad filium suum: Non sum frau-
datus aspectu tuo: insuper ostendit mihi
12 Deus semen tuum. * Cúmque tulisset eos
Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in
13 terram. * Et posuit Ephraim ad dexteram
C suam, id est, ad sinistram Israel: Manassen
verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet pa-
14 tris, applicuitque ambos ad eum. * Qui ex-
tendens manum dexteram, posuit super ca-
put Ephraim minoris fratris: sinistram autem
super

ſuper caput Manaſſe qui maior natu erat,
† Heb.11. d.21. commutans manus, * † Benedixitque Iacob 15
filiis Ioſeph, & ait: Deus, in cuius conſpectu
ambulauerunt patres mei Abraham & Iſaac,
Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea vſ-
† Sup. 31. d.19. 32. a.2 que in præſentem diem: * † Angelus, qui 16
eruit me de cunctis malis, benedicat pueris
Mat.18.b. 10. iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum,
nomina quoque patrum meorum Abraham
& Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper
terram. * Videns autem Ioſeph quòd poſuiſ- 17
ſet pater ſuus dexteram manum ſuper caput D
Ephraim, grauiter accepit: & apprehenſam
manum patris leuare conatus eſt de capite
Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſſe.
* Dixitque ad patrem: Non ita conuenit 18
pater: quia hic eſt primogenitus, pone dex-
teram tuam ſuper caput eius. * Qui renuens, 19
ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidem erit in
populos, & multiplicabitur: ſed frater eius
minor, maior erit illo: & ſemen illius creſcet
in gentes. * Benedixitque eis in tempore 20
illo, dicens: In te benedicetur Iſraël, atque
dicetur: Faciat tibi Deus ſicut Ephraim, &
ſicut Manaſſe. Conſtituitque Ephraim an-
te Manaſſen. * Et ait ad Ioſeph filium ſuum: 21
En ego morior, & erit Deus vobiſcum, re-
ducetque vos ad terram patrum veſtrorum.
† Ioſ.15.b. 7.16.a.1. * Do tibi † partem vnam extra fratres tuos, 22
† Ioſ 14. b.8. quam tuli de manu † Amorrhæi in gladio &
arcu meo.

CAPVT XLIX.

Iacob ſingulis filiis ſuis benedicens, & quorumdam defectus arguens, futura illis prædicit, tandemque declarato ſepulturæ ſuæ loco moritur.

Deut. 33.a 6. VOcauit autem Iacob filios ſuos, & ait 1
eis: Congregamini, vt annuntiem quæ A
ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis.
* Congregamini & audite filij Iacob, audite 2
Iſrael patrem veſtrum: * Ruben primoge- 3
nitus meus, tu fortitudo mea, & principium
doloris mei: prior in donis, maior in impe-
rio. * Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: 4
† Sup.35. d.22. 1.Par 5. a.1. † quia aſcendiſti cubile patris tui, & macula-
ſti ſtratum eius. * Simeon & Leui fratres: 5
vaſa iniquitatis bellantia: * In conſilium eo- 6
rum non veniat anima mea, & in cœtu illorum
† Sup.34. d.25. non ſit gloria mea: † quia in furore ſuo oc-
ciderunt virum, & in voluntate ſua ſuffode-
runt murum. * Maledictus furor eorum, quia 7
pertinax: & indignatio eorum, quia dura:
† Ioſ.19. a.1. † diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in 8
Iſraël. * Iuda, te laudabunt fratres tui: ma- B
nus tua in ceruicibus inimicorum tuorum,
adorabunt te filij patris tui. * † Catulus leonis 9
† 1.Par.5. a.2. Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſ-
cens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis
ſuſcitabit eum? * † NON AVFERETVR 10
† Ioan.1. g.45. Mat.2.a. 6. ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, do-
nec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit ex-
pectatio gentium. * Ligans ad vineam pul- 11
lum ſuum, & ad vitem, ô fili mi, aſinam ſuam.

Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine
12 vuæ pallium ſuum. * Pulchriores ſunt ocu-
li eius vino, & dentes eius lacte candidiores.
13 * Zabulon in littore maris habitabit, & in
ſtatione nauium pertingens vſque ad Sido-
14 nem. * Iſſachar aſinus fortis accubans inter
15 terminos. * Vidit requiem quòd eſſet bona,
& terram quòd optima: & ſuppoſuit hume-
rum ſuum ad portandum, factuſque eſt tribu-
16 tis ſeruiens. * Dan iudicabit populum ſuum
17 ſicut & alia tribus in Iſraël. * Fiat Dan colu-
C ber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vn-
18 gulas equi, vt cadat aſcenſor eius retrò. * SA-
19 LVTARE tuum expectabo Domine. * Gad,
accinctus præliabitur ante eum: & ipſe ac-
20 cingetur retrorſum. * Aſer, pinguis panis
21 eius, & præbebit delicias regibus. * Neph-
thali, ceruus emiſſus, & dans eloquia pulchri-
22 tudinis, * † Filius accreſcens Ioſeph, filius † 1.Par.5. a.1.
accreſcens & decorus aſpectu: filiæ diſcur-
23 rerunt ſuper murum. * Sed exaſperaue-
runt eum, & iurgati ſunt, inuideruntque illi
24 habentes iacula. * Sedit in forti arcus eius,
& diſſoluta ſunt vincula brachiorum & ma-
nuum illius per manus potentis Iacob: inde
25 paſtor egreſſus eſt lapis Iſraël. * Deus pa-
tris tui erit adiutor tuus, & omnipotens be-
nedicet tibi benedictionibus cœli deſuper,
benedictionibus abyſſi iacentis deorſum, be-
26 nedictionibus vberum & vuluæ. * Benedi-
D ctiones patris tui confortatæ ſunt benedi-
ctionibus patrum eius: donec veniret deſide-
rium collium æternorum: fiant in capite Io-
ſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos.
27 * Beniamin lupus rapax, manè comedet præ-
28 dam, & veſpere diuidet ſpolia. * Omnes
hi in tribubus Iſraël duodecim hæc locutus
eſt eis pater ſuus, benedixitque ſingulis, be-
29 nedictionibus propriis. * Et præcepit eis,
dicens: Ego congregor ad populum meum:
ſepelite me cum patribus meis in ſpelunca
30 duplici quæ eſt in agro Ephron Hethæi, *
contra Mambre in terra Chanaan, † quam † Sup.23. d.17.
emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo
31 in poſſeſſionem ſepulchri. * Ibi ſepelierunt
eum, & Saram vxorem eius: ibi ſepultus eſt
Iſaac cum Rebecca coniuge ſua: ibi & Lia
32 condita iacet. * Finitiſque mandatis quibus
filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper le-
ctulum, & obiit: appoſituſque eſt ad popu-
lum ſuum.

CAPVT L.

Ioſeph corpus patris curans cum ſenioribus Ægypti proficiſcitur vt in terra Chanaan ſepeliat: quo magna ſolemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam ſibi timentes, benignè ſuſcipit & conſolatur: qui vbi mandatum dediſſet de ſuis oſſibus in Terram Chanaan deferendis, in pace quieuit.

1 QVod cernens Ioſeph, ruit ſuper faciem
A patris flens & deoſculans eum, * Præ-
2 cepitque ſeruis ſuis medicis vt aromatibus
con

condirent patrem. * Quibus iussa explenti- 3
bus, transierunt quadraginta dies: iste quip-
pe mos erat cadauerum conditorum, fleuit-
que eum Ægyptus septuaginta diebus. * Et 4
expleto planctus tempore, locutus est Ioseph
ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiam
in conspectu vestro, loquimini in auribus
Pharaonis: * eò quòd pater meus adiuraue- 5
rit me, dicens: En, morior, in sepulchro meo
† Sup.47. g.29. † quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies
me. Ascendam igitur & sepeliam patrem
meum, ac reuertar. * Dixitque ei Pharao: 6
Ascende & sepeli patrem tuum sicut adiura-
tus es. * Quo ascendente, ierunt cum eo 7
omnes senes domus Pharaonis, cunctique B
maiores natu Terræ Ægypti. * domus Ioseph 8
cum fratribus suis, absque paruulis & gregi-
bus, atque armentis, quæ dereliquerant in
Terra Gessen. * Habuit quoque in comitatu 9
currus & equites: & facta est turba non mo-
dica. * Veneruntque ad Aream Atad, quæ 10
sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exe-
quias planctu magno atque vehementi, im-
pleuerunt septem dies. * Quod cùm vidis- 11
sent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt:
Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcir-
cò vocatum est nomen loci illius, Planctus
Ægypti, * Fecerunt ergo filij Iacob sicut 12
præceperat eis. * Et portantes eum in Ter- 13
† Act.7. b.16. ram Chanaan, † sepelierunt eum in spelunca
duplici, † quam emerat Abraham cum agro
† Sup.23. c.16. in possessionem sepulchri ab Ephron He-
thæo contra faciem Mambre. * Reuersusque 14
est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis, & C
omni comitatu, sepulto patre. * Quo mortuo, 15
timentes fratres eius, & mutuò colloquen-
tes: Ne fortè memor sit iniuriæ quam pas-
sus est, & reddat nobis omne malum quod
16 fecimus, * mandauerunt ei dicentes: Pa-
ter tuus præcepit nobis antequam moreretur,
17 * vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro
vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & pec-
cati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos
quoque oramus vt seruis Dei patris tui dimit-
tas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit
18 Ioseph. * Veneruntque ad eum fratres sui:
& proni adorantes in terram dixerunt: Serui
19 tui sumus. * Quibus ille respondit: Nolite
timere: num Dei possumus resistere volun-
20 tati? * † Vos cogitastis de me malum: sed † Sup.45. b.5.
D Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me,
sicut in præsentiarum cernitis, & saluos fa-
21 ceret multos populos. * Nolite timere: ego † † Sup.47. c.12.
pascam vos & paruulos vestros. consolatus-
que est eos, & blandè ac leniter est locutus.
22 * Et habitauit in Ægypto cum omni domo
patris sui: vixitque centum decem annis. Et
vidit Ephraim filios vsque ad tertiam gene-
rationem. † Filij quoque Machir filij Manas- † Num. 32.8 39.
23 se nati sunt in genibus Ioseph. * Quibus
transactis, † locutus est fratribus suis: Post † Heb. 11. d.22.
mortem meam Deus visitabit vos, & ascen-
dere vos faciet de terra ista ad terram quam
24 iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. * Cumque
adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit
vos: † asportate ossa mea vobiscum de loco † Exod. 13 d.19. Ios. 24. g. 32.
25 isto: * mortuus est, expletis centum decem
vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, re-
positus est in loculo in Ægypto.

LIBER EXODVS,
HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt; quorum multiplicationem nouus Pharao frustrà impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

Gen.46. a,8. HÆc sunt nomina filio- 1
rum Israël qui ingressi A
sunt in Ægyptum cum
Iacob: singuli cum do-
mibus suis introierunt:
* Ruben, Simeon, Leui, 2
Iudas, * Issachar, Zabu- 3
lon & Beniamin, * Dan & Nephthali, Gad, & 4
Aser. * Erant igitur omnes animæ eorum qui 5
egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Io-
seph autem in Ægypto erat. * Quo mortuo, 6
& vniuersis fratribus eius, omnique cogna-
† Act.7. b.17. tione illa, * † filij Israël creuerunt, & quasi 7
germinantes multiplicati sunt: ac roborati
8 nimis, impleuerunt terram. * Surrexit intereà
B rex nouus super Ægyptum, qui ignorabat
9 Ioseph: * & ait ad populum suum: Ecce, po-
pulus filiorum Israël multus, & fortior nobis
10 est. * Venite sapienter opprimamus eum, ne
fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos
bellum, addatur inimicis nostris, expugnatis-
11 que nobis egrediatur de terra. * Præposuit
itaque eis magistros operum, vt affligerent
eos oneribus: ædificaueruntque vrbes taber-
naculorum Pharaoni, Phithom & Rames-
12 ses. * Quantoque opprimebant eos, tantò
magis multiplicabantur, & crescebant:
13 * oderantque filios Israel Ægyptij, & affligе-
14 bant illudentes eis: * atque ad amaritudinem
C perducebant vitam eorum operibus duris luti
& lateris, omnique famulatu, quo in terræ
15 operibus premebantur. * Dixit autem Rex
Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum
16 vna vocabatur Sephora, altera Phua, * præ-
cipiens eis: Quando obstetricabitis He-
bræas

bræas, & partus tempus aduenerit : si mascu-
lus fuerit, interficite eum : si fœmina, reser-
uate. * Timuerunt autem obstetrices Deum, 17
& non fecerunt iuxta præceptum regis Æ- D
gypti, sed conseruabant mares. * Quibus ad 18
se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod
facere voluistis, vt pueros seruaretis? * Quæ 19
responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Æ-
gyptiæ mulieres : ipsæ enim obstetricandi
habent scientiam : & priusquam veniamus
ad eas pariunt. * Benè ergo fecit Deus ob- 20
stetricibus : & creuit populus, confortatus-
que est nimis. * Et quia timuerunt obstetri- 21
ces Deum, ædificauit eis domos. * Præcepit 22
ergo Pharao omni populo suo, dicens:
Quidquid masculini sexus natum fuerit, in
flumen proiicite: quidquid fœminini, re-
seruate.

CAPVT II.

Moyses aquis expositus, & inde extractus, ac à matre sua nutritus iussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptauit, propter Ægyptij cædem in Madian metu regis fugit, vbi accepta vxore filia sacerdotis duos genuit filios.

EGressus est post hæc vir de domo Le- 1
† Inf.6.c.20. ui: † & accepit vxorem stirpis suæ.* quæ A
† Heb.11.c.23. concepit, & † peperit filium: & videns eum 2
elegantem, abscondit tribus mensibus.* Cum- 3
que iam celare non posset, sumpsit fiscellam
scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice:
posuitque intus infantulum & exposuit eum
in carecto ripæ fluminis, * stante procul so- 4
rore eius, & considerante euentum rei.
† Act.7.c.21. Heb.11.c.23. * † Ecce autem descendebat filia Pharaonis 5
vt lauaretur in flumine : & puellæ eius gra-
diebantur per crepidinem aluei. Quæ cùm
vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam
è famulabus suis : & allatam * aperiens, 6
cernensque in ea paruulum vagientem, mi-
serta eius, ait : De infantibus Hebræorum
est hic.* Cui soror pueri: Vis, inquit, vt va- 7
dam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ B
nutrire possit infantulum? * Respondit: Va- 8
de. Perrexit puella & vocauit matrem suam.
* Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, 9
ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo
tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, &
nutriuit puerum: adultumque tradidit filiæ
Pharaonis. * Quem illa adoptauit in locum 10
filij, vocauitque nomen eius Moyses, dicens:
Quia de aqua tuli eum. * In diebus illis post- 11
† Heb.11.c.24. quam creuerat Moyses, † egressus est ad fra-
tres suos: viditque afflictionem eorum, & vi-
rum Ægyptium percutientem quemdam de
Hebræis fratribus suis. * Cumque circum- 12
spexisset huc atque illuc, & nullum adesse vi-
disset, percussum Ægyptium abscondit sabu-
lo. * Et egressus die altero conspexit duos 13
Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat
iniuriam: Quare percutis proximum tuum?
* Qui respondit: Quis te constituit princi- 14
pem & iudicem super nos? num occidere me C
tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Ti-
muit Moyses, & ait: Quomodo palàm fa-
15 ctum est verbum istud? * Audiuitque Pha-
rao sermonem hunc, & quærebat occidere
Moysen: qui fugiens de conspectu eius,
moratus est in terra Madian, & sedit iuxta
16 puteum. * Erant autem sacerdoti Madian
septem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam
aquam: & impletis canalibus adaquare cu-
17 piebant greges patris sui. * Superuenere pa-
stores, & eiecerunt eas: surrexitque Moyses,
& defensis puellis, adaquauit oues earum.
18 * Quæ cùm reuertissent ad Raguel patrem
suum, dixit ad eas. Cur velociùs venistis solito?
19 * Responderunt: Vir Ægyptius liberauit
nos de manu pastorum: insuper & hausit
aquam nobiscum, potumque dedit ouibus.
20 * At ille: Vbi est? inquit. Quare dimisi-
D stis hominem? vocate eum vt comedat pa-
21 nem. * Iurauit ergo Moyses quòd habita-
ret cum eo. † Accepitque Sephoram filiam † Inf.18.a.3.
22 eius vxorem: * quæ peperit ei filium, quem 1.Par.23.b.15.
vocauit Gersam, dicens: Aduena fui in
terra aliena. Alterum verò peperit, quem
vocauit Eliezer, dicens: Deus enim pa-
tris mei adiutor meus eripuit me de manu
23 Pharaonis. * Post multum verò temporis
mortuus est rex Ægypti: & ingemiscentes
filij Israël, propter opera vociferati sunt: as-
cenditque clamor eorum ad Deum ab operi-
24 bus. * Et audiuit gemitum eorum, ac recorda-
tus est fœderis quod pepigit cum Abraham,
25 Isaac, & Iacob. * Et respexit Dominus filios
Israël, & cognouit eos.

CAPVT III.

Dominus Moysi, oues Iethro soceri pascenti, in rubo apparens mittit eum etiam renitentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptiis.

1 MOyses autem pascebat oues Iethro so-
A ceri sui sacerdotis Madian: cumque
minasset gregem ad interiora deserti, venit
2 ad montem Dei Horeb. * † Apparuitque ei † Act.7.d.30.
Dominus in flamma ignis de medio rubi: &
videbat quòd rubus arderet & non combu-
3 reretur. * Dixit ergo Moyses: Vadam, & vi-
debo visionem hanc magnam, quare non
4 comburatur rubus. * Cernens autem Domi-
B nus quòd pergeret ad videndum, vocauit
eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses.
5 Qui respondit: adsum. * At ille: Ne appro-
pies, inquit, huc: solue calceamentum de pe-
dibus tuis: locus enim, in quo stas, terra san-
6 cta est. * Et ait: † Ego sum Deus patris tui, † Mat.22.d.32.
Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Marc.12.c.26.
Abscondit Moyses faciem suam: non enim Luc.20.f.37.
7 audebat aspicere contra Deum. * Cui ait Do-
minus: Vidi afflictionem populi mei in Ægy-
C pto, & clamorem eius audiui propter duritiam
8 eorum qui præsunt operibus: * & sciens do-
lorem eius descendi vt liberem eum de mani-
bus Ægyptiorum, & educam de terra illa in
terram

terram bonam, & ſpatioſam, in terram quæ C
fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & He-
thæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, &
Iebuſæi. * Clamor ergo filiorum Iſraël venit 9
ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab
Ægyptiis opprimuntur. * Sed veni, & mit- 10
tam te ad Pharaonem; vt educas populum
meum, filios Iſraël de Ægypto. * Dixitque 11
Moyſes ad Deum: Quis ſum ego vt vadam
ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de
Ægypto? * Qui dixit ei: Ego ero tecum: & 12
hoc habebis ſignum, quòd miſerim te: Cùm
eduxeris populum meum de Ægypto, immo- D
labis Deo ſuper montem iſtum. * Ait Moy- 13
ſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael,
& dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit
me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen
eius? quid dicam eis? * Dixit Deus ad Moy- 14
ſen: EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic dices
filiis Iſraël: QVI EST, miſit me ad vos. * Di- 15
xitque iterùm Deus ad Moyſen: Hæc dices
filiis Iſrael: Dominus Deus patrum veſtro-
rum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus E
Iacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt
in æternum, & hoc memoriale meum in ge-
nerationem & generationem. * Vade, & 16
congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Do-
minus Deus patrum veſtrorum apparuit mi-
hi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob,
dicens: Viſitans viſitaui vos, & vidi omnia
quæ acciderunt vobis in Ægypto: * Et dixi 17
vt educam vos de afflictione Ægypti, in ter- F
ram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi,
& Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi, ad ter-
ram fluentem lacte & melle. * Et audient vo- 18
cem tuam: ingredieriſque tu, & ſeniores
Iſrael, ad regem Ægypti, & dices ad eum:
Dominus Deus Hebræorum vocauit nos:
ibimus viam trium dierum in ſolitudinem,
vt immolemus Domino Deo noſtro. * Sed 19
ego ſcio quòd non dimittet vos rex Ægypti G
vt eatis, niſi per manum validam. * Exten- 20
dam enim manum meam, & percutiam
Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ
facturus ſum in medio eorum: poſt hæc di-
mittet vos. * Daboque gratiam populo 21
huic coram Ægyptiis: † & cùm egredie- († Infr. 11. a.2. & 12. e.35.)
mini, non exibitis vacui: * ſed poſtulabit 22
mulier à vicina ſua & ab hoſpita ſua, vaſa
argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſque eas
ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Æ-
gyptum.

CAPVT IV.

Moyſes tribus ſignis à Deo acceptis, in Ægyptum cum vxore proficiſcitur: vxor circumcidit filium. Aaron fratri Moyſi occurrit, ſimul'que venerunt ad filios Iſraël.

RESpondens Moyſes ait: Non credent 1
mihi, neque audient vocem meam, ſed A
dicent: Non apparuit tibi Dominus. * Di- 2
xit ergo ad eum: Quid eſt quod tenes in ma-
nu tua? Reſpondit: Virga. * Dixitque Do- 3
minus: Proiice eam in terram. Proiecit, &
verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes.
4 * Dixitque Dominus: Extende manum
tuam, & apprehende caudam eius. Extendit,
5 & tenuit, verſaque eſt in virgam. * Vt cre-
dant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus
Deus patrum ſuorum, Deus Abraham, Deus
6 Iſaac, & Deus Iacob. * Dixitque Dominus
B rurſum: Mitte manum tuam in ſinum tuum.
Quam cùm miſiſſet in ſinum, protulit lepro-
7 ſam inſtar niuis. * Retrahe, ait, manum tuam
in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterùm,
8 & erat ſimilis carni reliquæ. * Si non credi-
derint, inquit, tibi, neque audierint ſermo-
nem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequen-
9 tis. * Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis
crediderint, neque audierint vocem tuam:
ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper
aridam, & quidquid hauſeris de fluuio, verte-
10 tur in ſanguinem. * Ait Moyſes: Obſecro
C Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiu-
ſtertius: & ex quo locutus es ad ſeruum
tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum.
11 * Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os ho-
minis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſur-
12 dum, videntem & cæcum? nónne ego? * Per-
ge igitur, † & ego ero in ore tuo: docebóque († Matt. 10 b.20.)
13 te quid loquaris. * At ille: Obſecro, inquit,
14 Domine, mitte quem miſſurus es. * Iratus
Dominus in Moyſen, ait: Aaron frater tuus
leuites, ſcio quòd eloquens ſit: ecce ipſe
egreditur in occurſum tuum, videnſque te
15 lætabitur corde. * Loquere ad eum, & pone
D verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo,
& in ore illius, † & oſtendam vobis quid († Inf. 7. a.2.)
16 agere debeatis. * Ipſe loquetur pro te ad po-
pulum, & erit os tuum: tu autem eris in his
17 quæ ad Deum pertinent. * Virgam quoque
hanc ſume in manu tua, in qua facturus es
18 ſigna. * Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Ie-
thro ſocerum ſuum, dixitque ei: Vadam &
reuertar ad fratres meos in Ægyptum, vt vi-
deam ſi adhuc viuant. Cui ait Iethro: Vade
19 in pace. * Dixit ergo Dominus ad Moyſen
E in Madian: Vade, & reuertere in Ægyptum:
Mortui ſunt enim omnes qui quærebant ani-
20 mam tuam. * Tulit ergo Moyſes vxorem ſuam,
& filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum,
reuerſuſque eſt in Ægyptum, portans virgam
21 Dei in manu ſua. * Dixitque ei Dominus re-
uertenti in Ægyptum: Vide vt omnia oſtenta
quæ poſui in manu tua, facias coram Pharao-
ne: ego indurabo cor eius, & non dimittet
22 populum. * Diceſque ad eum: Hæc dicit Do-
minus: Filius meus primogenitus Iſraël.
23 * Dixi tibi: Dimitte filium meum vt ſeruiat
F mihi; & noluiſti dimittere eum: ecce ego
interficiam filium tuum primogenitum.
24 * Cumque eſſet in itinere, in diuerſorio oc-
currit ei Dominus, & volebat occidere eum.
25 * Tulit illicò Sephora acutiſſimam petram,
& circumcidit præputium filij ſui, tetigit-
que pedes eius, & ait: Sponſus ſanguinum

tu mihi es. * Et dimisit eum postquam dixe- 26
rat: Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.
* Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in 27
occursum Moysi in desertum. Qui perrexit G
obuiam ei in Montem Dei, & osculatus est
eum. * Narrauitque Moyses Aaron omnia 28
verba Domini quibus miserat eum: & signa
quæ mandauerat. * Veneruntque simul, & 29
congregauerunt cunctos seniores filiorum
Israël. * Locutusque est Aaron omnia verba 30
quæ dixerat Dominus ad Moysen: & fecit
signa coram populo, * & credidit populus. 31
Audieruntque quòd visitasset Dominus filios
Israel, & quòd respexisset afflictionem illo-
rum: & proni adorauerunt.

CAPVT V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quæ ille contemnens, grauiùs Israelitas premit negatis paleis: quod audiens Moyses orat pro eis Dominum.

POst hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, 1
& dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Domi- A
nus Deus Israël: Dimitte populum meum vt
sacrificet mihi in deserto. * At ille respon- 2
dit: Quis est Dominus, vt audiam vocem
eius, & dimittam Israel? nescio Dominum
& Israel non dimittam. * Dixeruntque: 3
Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus
viam trium dierum in solitudinem, & sacrifi-
cemus Domino Deo nostro: ne forte acci-
dat nobis pestis aut gladius. * Ait ad eos rex 4
Ægypti: Quare Moyses & Aaron sollicitatis
populum ab operibus suis? ite ad onera ve-
stra. * Dixitque Pharao: Multus est populus 5
terræ: videtis quòd turba succreuerit: quan-
tò magis si dederitis eis requiem ab operi-
bus? * Præcepit ergo in die illo præfectis 6
operum & exactoribus populi, dicens. * Ne- B
quaquàm vltrà dabitis paleas populo ad con- 7
ficiendos lateres, sicut priùs: sed ipsi vadant,
& colligant stipulas. * Et mensuram late- 8
rum, quam priùs faciebant, imponetis super
eos, nec minuetis quidquam? vacant enim,
& idcircò vociferantur, dicentes: Eamus,
& sacrificemus Deo nostro. * Oppriman- 9
tur operibus, & expleant ea: vt non acquies-
cant verbis mendacibus. * Igitur egressi præ- 10
fecti operum & exactores, ad populum di-
xerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis pa-
leas: * ite, & colligite sicubi inuenire pote- 11
ritis, nec minuetur quidquam de opere ve-
stro. * Dispersusque est populus per omnem 12
terram Ægypti ad colligendas paleas. * Præ- 13
fecti quoque operum instabant, dicentes: C
Complete opus vestrum quotidie, vt priùs
facere solebatis quando dabantur vobis pa-
leæ. * Flagellatique sunt qui præerant operi- 14
bus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis,
dicentibus: Quare non impletis mensuram
laterum sicut priùs, nec heri, nec hodie? * Ve- 15
neruntque præpositi filiorum Israel, & vocife-
rati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita
16 agis contra seruos tuos? * Paleæ non dantur
nobis, & lateres similiter imperantur: en fa-
muli tui flagellis cædimur, & iniustè agitur
17 contra populum tuum. * Qui ait: Vacatis
otio, & idcircò dicitis: Eamus, & sacrificemus
18 Domino. * Ite ergo, & operamini: paleæ
non dabuntur vobis, & reddetis consuetum
19 numerum laterum. * Videbantque se præpo-
D siti filiorum Israël in malo, eo quòd dicere-
tur eis: non minuetur quidquam de lateribus
20 per singulos dies. * Occurreruntque Moysi
& Aaron, qui stabant ex aduerso, egredien-
21 tibus à Pharaone: * & dixerunt ad eos: Vi-
deat Dominus & iudicet, quoniam fœtere
fecistis odorem nostrum coram Pharaone &
seruis eius, & præbuistis ei gladium, vt occi-
22 deret nos. * Reuersusque est Moyses ad Do-
minum & ait: Domine, cur afflixisti popu-
23 lum istum? quare misisti me? * Ex eo enim
quo ingressus sum ad Pharaonem vt loquerer
in nomine tuo, afflixit populum tuum: &
non liberasti eos.

CAPVT VI.

Consolatur Deus Israelitas per Moysen, Terra Chanaan promissione; recensetúrque genealogia Ruben, Simeonis & Leui, vsque ad Moysen & Aaron.

1 DIxitque Dominus ad Moysen: Nunc
A videbis quæ facturus sim Pharaoni: per
manum enim fortem dimittet eos, & in ma-
2 nu robusta eiiciet illos de terra sua. * Locu-
tusque est Dominus ad Moysen dicens: Ego
3 Dominus * qui apparui Abraham, Isaac, &
Iacob, in Deo omnipotente: & nomen meum
4 ADONAI non indicaui eis. * Pepigique fœdus
cum eis, vt darem eis Terram Chanaan, ter-
ram peregrinationis eorum, in qua fuerunt
5 aduenæ, * Ego audiui gemitum filiorum Is-
rael, quo Ægyptij oppresserunt eos: & re-
6 cordatus sum pacti mei. * Ideò dic filiis Is-
raël: Ego Dominus qui educam vos de erga-
stulo Ægyptiorum, & eruam de seruitute: ac
redimam in brachio excelso, & iudiciis ma-
7 gnis. * Et assumam vos mihi in populum, &
B ero vester Deus: & scietis quòd ego sum
Dominus Deus vester qui eduxerim vos de
8 ergastulo Ægyptiorum: * & induxerim in
terram super quam leuaui manum meam vt
darem eam Abraham, Isaac, & Iacob: daboque
9 illam vobis possidendam, ego Dominus. * Nar-
rauit ergo Moyses omnia filiis Israel: qui non
acquieuerunt ei, propter angustiam spiritus,
10 & opus durissimum. * Locutusque est Domi-
11 nus ad Moysen, dicens: * Ingredere, & loque-
re ad Pharaonem regem Ægypti, vt dimittat
12 filios Israel de terra sua. * Respondit Moyses
coram Domino: Ecce filij Israël non audiunt
me: & quo modo audiet Pharao, præsertim
13 cùm incircumcisus sim labiis? * Locutusque
C est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit
mandatum ad filios Israel, & ad Pharaonem
regem Ægypti, vt educerent filios Israel
de

† Gen. 46. b.9. Num. 26. a.5. 1. Par. 5. a.1. de Terra Ægypti. * † Isti sunt principes do- 14
morum per familias suas. Filij Ruben primo-
geniti Israelis: Henoch & Phallu Hesron
& Charmi. * hæ cognationes Ruben. † Fi- 15
† 1. Par. 4. d.24. lij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod, & Ia-
chin, & Soar, & Saul filius Chananitidis, hæ
progenies Simeon. * Et hæc nomina filio- 16
rum Leui per cognationes suas: Gerson &
Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui fue-
† 1. Par. 6. a.1.23.a.6. runt centum triginta septem. * † Filij Ger- 17
† Num. 3. c.19. 26. g. 57.58. 1. Par. 6. a. 2.23.b.18. son Lobni & Semei, per cognationes suas.
* † Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, 18
& Oziel, anni quoque vitæ Caath, centum
triginta tres. * Filij Merari: Moholi & Mu- 19
si, hæ cognationes Leui per familias suas.
* Accepit autem Amram vxorem Iochabed 20
patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & D
Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram,
centum triginta septem: * Filij quoque Isaar: 21
Core, & Nepheg, & Zechri. * Filij quoque 22
Oziel: Misaël, & Elisaphan, & Sethri. * Ac- 23
cepit autem Aaron vxorem Elisabeth, fi-
liam Aminadab, sororem Nahason, quæ
peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, &
Ithamar. * Filij quoque Core: Aser, & El- 24
cana, & Abiasaph. hæ sunt cognationes
Coritarum. * At verò Eleazar filius Aaron 25
accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ pe-
perit ei Phinees. hi sunt principes familia-
rum Leuiticarum per cognationes suas. * Iste 26
est Aaron & Moyses, quibus præcepit Do-
minus vt educerent filios Israël de Terra
Ægypti per turmas suas. * Hi sunt, qui lo- 27
quuntur ad Pharaonem regem Ægypti, vt
educant filios Israël de Ægypto: iste est
Moyses & Aaron, * in die qua locutus est 28
Dominus ad Moysen, in Terra Ægypti.
* Et locutus est Dominus ad Moysen, di- 29
cens: Ego Dominus: loquere ad Pharao-
nem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor
tibi. * Et ait Moyses coram Domino: En in- 30
circumcisus labiis sum, quomodo audiet me
Pharao?

CAPVT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: quæ etiam faciunt magi Pharaonis suis incantationibus; quam ob causam Pharao magis induratur.

DIxitque Dominus ad Moysen: Ecce 1
constitui te Deum Pharaonis: & Aa- A
† Sap. 4. d.15. ron frater tuus erit propheta tuus. * † Tu lo- 2
quêris ei omnia quæ mando tibi: & ille lo-
quetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israël
de terra sua. * Sed ego indurabo cor eius, & 3
multiplicabo signa & ostenta mea in Terra
Ægypti, * & non audiet vos: immittamque 4
manum meam super Ægyptum, & educam
exercitum & populum meum filios Israel de
Terra Ægypti per iudicia maxima. * Et 5
scient Ægyptij quia ego sum Dominus qui
extenderim manum meam super Ægyptum,
& eduxerim filios Israël de medio eorum.
6 * Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præ-
7 ceperat Dominus: ita egerunt. * Erat autem
Moyses octoginta annorum, & Aaron octo-
ginta trium, quando locuti sunt ad Pharao-
8 nem. * Dixitque Dominus ad Moysen &
9 Aaron: * Cùm dixerit vobis Pharao, Osten-
dite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam
tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac
10 vertetur in colubrum. * Ingressi itaque Moy-
B ses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut
præceperat Dominus, tulitque Aaron virgam
coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est
11 in colubrum. * † Vocauit autem Pharao sa- † 2. Tim. 3. b.8.
pientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi
per incantationes Ægyptiacas & arcana
12 quædam similiter. * Proieceruntque singuli
virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed
13 deuorauit virga Aaron virgas eorum. * Indu-
ratumque est cor Pharaonis, & non audiuit
14 eos, sicut præceperat Dominus. * Dixit au-
tem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est
cor Pharaonis, non vult dimittere populum.
15 * Vade ad eum manè, ecce egredietur ad
C aquas: & stabis in occursum eius super ripam
fluminis: & virgam, quæ conuersa est in
16 draconem, tolles in manu tua. * Dicesque
ad eum: Dominus Deus Hebræorum misit
me ad te, dicens: Dimitte populum meum
vt sacrificet mihi in deserto: & vsque ad
17 præsens audire noluisti. * Hæc igitur dicit
Dominus: In hoc scies quòd sim Dominus:
ecce percutiam virga, quæ in manu mea est,
aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.
18 * Pisces quoque, qui sunt in fluuio, morien-
tur, & computrescent aquæ, & affligentur
19 Ægyptij bibentes aquam fluminis. * Dixit
quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aa-
ron, Tolle virgam tuam, & extende manum
tuam super aquas Ægypti, & super fluuios
eorum, & riuos ac paludes, & omnes lacus
aquarum, vt vertantur in sanguinem: & sit
cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis
20 vasis quàm in saxeis. * Feceruntque Moyses
D & Aaron sicut præceperat Dominus: † & ele- † Inf. 17. b.5.
uans virgam percussit aquam fluminis coram Psal. 77. e.44.
Pharaone & seruis eius: quæ versa est in san-
21 guinem. * Et pisces, qui erant in flumine,
mortui sunt: computruitque fluuius, &
non poterant Ægyptij bibere aquam flu-
minis, & fuit sanguis in tota Terra Ægy-
22 pti. * † Feceruntque similiter malefici Ægy- † Sap. 17. b.7.
ptiorum incantationibus suis; & induratum
est cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præ-
23 ceperat Dominus. * Auertitque se, & in-
gressus est domum suam, nec apposuit cor
24 etiam hac vice. * Foderunt autem omnes
Ægyptij per circuitum fluminis aquam
vt biberent: non enim poterant bibere
25 de aqua fluminis. * Impletique sunt sep-
tem dies, postquam percussit Dominus flu-
uium.

CAPVT VIII.

Secunda Ægypti plaga est ranarum: pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum; propter quas rursum promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

DIxit quoque Dominus ad Moysen: In- 1
gredere ad Pharaonem, & dices ad A
eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte popu-
lum meum, vt sacrificet mihi: *sin autem no- 2
lueris dimittere, ecce ego percutiam omnes
terminos tuos ranis. *Et ebulliet fluuius ra- 3
nas: quæ ascendent; & ingredientur do-
mum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super
stratum tuum, & in domos seruorum tuorum,
& in populum tuum, & in furnos tuos, & in
reliquias ciborum tuorum: *& ad te, & ad 4
populum tuum, & ad omnes seruos tuos, in-
trabunt ranæ. *Dixitque Dominus ad Moy- 5
sen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam
super fluuios ac super riuos & paludes, &
educ ranas super Terram Ægypti. *Et ex- 6
tendit Aaron manum super aquas Ægypti, B
& ascenderunt ranæ, operueruntque Ter-
ram Ægypti. *†Fecerunt autem & malefici 7
per incantationes suas similiter, eduxerunt-
que ranas super Terram Ægypti. *Voca- 8
uit autem Pharao Moysen & Aaron, & di-
xit eis: Orate Dominum vt auferat ranas à
me & à populo meo: & dimittam populum
vt sacrificet Domino. *Dixitque Moyses ad 9
Pharaonem: Constitue mihi quando de-
precer pro te, & pro seruis tuis, & pro po-
pulo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo
tua & à seruis tuis & à populo tuo: & tan-
tùm in flumine remaneant. *Qui respon- 10
dit: Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum tuum C
faciam: vt scias quoniam non est sicut Do-
minus Deus noster. *Et recedent ranæ à te, 11
& à domo tua, & à seruis tuis, & à populo
tuo: & tantùm in flumine remanebunt. *E- 12
gressique sunt Moïses & Aaron à Pharaone:
& clamauit Moïses ad Dominum pro spon-
sione ranarum quam condixerat Pharaoni.
*Fecitque Dominus iuxta verbum Moysi: 13
& mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, D
& de agris. *Congregaueruntque eas in im- 14
mensos aggeres, & computruit terra. *Vi- 15
dens autem Pharao quòd data esset requies,
ingrauauit cor suum, & non audiuit eos, sicut
præceperat Dominus. *Dixitque Dominus 16
ad Moisen: Loquere ad Aaron: Extende vir-
gam tuam, & percute puluerem terræ: & sint
sciniphes in vniuersa Terra Ægypti. *Fece- 17
runtque ita. Et extendit Aaron manum, vir-
gam tenens: percussitque puluerem terræ, &
facti sunt sciniphes in hominibus, & in iu-
mentis: omnis puluis terræ versus est in sci-
niphes per totam Terram Ægypti. *Fece- 18
runtque similiter malefici incantationibus
suis vt educerent sciniphes, & non potue-
runt: erantque sciniphes tam in hominibus
19 quàm in iumentis. *Et dixerunt malefici ad
E Pharaonem: Digitus Dei est hic, indura-
tumque est cor Pharaonis, & non audiuit eos
20 sicut præceperat Dominus. *Dixit quoque
Dominus ad Moisen: Consurge diluculo, &
sta coram Pharaone; egredietur enim ad
aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Domi-
nus: Dimitte populum meum vt sacrificet
21 mihi. *Quod si non dimiseris eum, ecce ego
immittam in te, & in seruos tuos, & in po-
pulum tuum, & in domos tuas, omne genus
muscarum & implebuntur domus Ægy-
ptiorum muscis diuersi generis, & vniuersa
22 terra in qua fuerint. *Faciamque mirabilem
F in die illa Terram Gessen, in qua populus
meus est, vt non sint ibi muscæ: & scias quo-
23 niam ego Dominus in medio terræ. *Ponam-
que diuisionem inter populum meum & po-
24 pulum tuum: cras erit signum istud. *Fecit-
que Dominus ita. †Et venit musca grauissima
in domos Pharaonis & seruorum eius, & in
omnem Terram Ægypti, corruptaque est
25 terra ab huiuscemodi muscis. *Vocauitque
Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: Ite &
26 sacrificate Deo vestro in terra hac. *Et ait
G Moyses: Non potest ita fieri: abominationes
enim Ægyptiorum immolabimus Domino
Deo nostro, quòd si mactauerimus ea quæ
colunt Ægyptij coram eis, lapidibus nos ob-
27 ruent. *Viam trium dierum pergemus in so-
litudinem: & sacrificabimus Domino Deo
28 nostro †sicut præcepit nobis. *Dixitque Pha-
rao: Ego dimittam vos vt sacrificetis Domi-
no Deo vestro in deserto: verumtamen lon-
29 giùs ne abeatis, rogate pro me. *Et ait Moï-
ses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet
musca à Pharaone, & à seruis suis, & à populo
eius cras: verumtamen noli vltra fallere, vt
non dimittas populum sacrificare Domino.
30 *Egressusque Moïses à Pharaone, orauit Do-
31 minum. *Qui fecit iuxta verbum illius: &
abstulit muscas à Pharaone, & à seruis suis, &
à populo eius: non superfuit ne vna quidem.
32 *Et ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt nec
hac quidem vice dimitteret populum.

† Sap.17. b.7.

† Sap.16. b.9.

† Sup.3. f.18.

CAPVT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta vlcerum, septima grandinis; ad quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verùm nec id complet: nullus autem filiorum Israel in his malis vllum patitur damnum.

1 DIxit autem Dominus ad Moïsen: In-
A gredere ad Pharaonem, & loquere ad
eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum:
Dimitte populum meum vt sacrificet mihi.
2 *Quòd si adhuc renuis, & retines eos: *ec-
3 ce manus mea erit super agros tuos: & su-
per equos, & asinos, & camelos, & bo-
4 ues, & oues, pestis valdè grauis. *Et fa-
ciet Dominus mirabile, inter possessiones
Israël, & possessiones Ægyptiorum, vt nihil
omnino

omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios
Iſraël. * Conſtituitque Dominus tempus, di- 5
cens : Crâs faciet Dominus verbum iſtud in B
terra. * Fecit ergo Dominus verbum hoc al- 6
tera die mortuaque ſunt omnia animantia
Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Iſ-
raël nihil omnino periit. * Et miſit Pharao ad 7
videndũ : nec erat quidquam mortuum de his
quæ poſſidebat Iſraël. Ingrauatumque eſt cor
Pharaonis, & non dimiſit populum. * Et di- 8
xit Dominus ad Moyſen & Aaron : Tollite
plenas manus cineris de camino, & ſpargat
illum Moyſes in cœlum coram Pharaone : * 9
Sitque puluis ſuper omnem Terram Ægypti:
erunt enim in hominibus & iumentis vlcera,
& veſicæ turgentes, in vniuerſa Terra Ægy-
pti.* Tuleruntque cinerem de camino, & ſte- 10
terunt coram Pharaone, & ſparſit illũ Moyſes
in cœlum: factáque ſunt vlcera veſicarum tur-
gentium in hominibus, & iumentis : * nec 11
poterant malefici ſtare coram Moyſe propter C
vlcera quæ in illis erant, & in omni Terra
Ægypti. * Indurauitque Dominus cor Pha- 12
raonis, & non audiuit eos ſicut locutus eſt Do-
minus ad Moyſen. * Dixitque Dominus ad 13
Moyſen : Manè conſurge, & ſta coram Pha-
raone, & dices ad eum : Hæc dicit Dominus
Deus Hebræorum : Dimitte populum meum
vt ſacrificet mihi. * Quia in hac vice mittam 14
omnes plagas meas ſuper cor tuum, & ſuper
ſeruos tuos, & ſuper populum tuum : vt ſcias
quòd non ſit ſimilis mei in omni terra. * Nunc 15
enim extendens manum percutiam te & po-
† Rom 9. d. 17. pulum tuum peſte peribiſque de terra. * † 16
Idcircò autem poſui te, vt oſtendam in te for- D
titudinem meam, & narretur nomen meum
in omni terra. * Adhuc retines populum 17
meum : & non vis dimittere eum ? * En 18
pluam cras hac ipſa hora grandinem multam
nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua
fundata eſt, vſque in præſens tempus. * Mitte 19
ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, &
omnia quę habes in agro: homines enim, & iu-
menta, & vniuerſa quæ inuenta fuerint foris,
nec congregata de agris, ceciderit que ſuper
ea grando, morientur. * Qui timuit verbum 20
Domini de ſeruis Pharaonis, fecit confuge-
re ſeruos ſuos & iumenta in domos : * qui 21
autem neglexit ſermonem Domini, dimiſit
ſeruos ſuos & iumenta in agris. * Et dixit 22
Dominus ad Moyſen : Extende manum E
tuam in cœlum, vt fiat grando in vniuerſa
Terra Ægypti ſuper homines, & ſuper iu-
menta, & ſuper omnem herbam agri in Ter-
† Sap.16. c.16.& 19. d.19. ra Ægypti. † Extenditque Moyſes virgam 23
in cœlum, & Dominus dedit tonitrua, &
grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper
terram : pluitque Dominus grandinem ſuper
Terram Ægypti. * Et grando & ignis miſta 24
pariter ferebantur : tantæque fuit magnitu-
dinis, quanta antè nunquam apparuit in vni-
uerſa Terra Ægypti ex quo gens illa con-
dita eſt. * Et percuſſit grando in omni Ter- 25
F ra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab
homine vſque ad iumentum, cunctamque
herbam agri percuſſit grando, & omne li-
26 gnum regionis confregit. * Tantum in Ter-
ra Geſſen, vbi erant filij Iſraël, grando non
27 cecidit. * Miſitque Pharao, & vocauit Moy-
ſen & Aaron, dicens ad eos : Peccaui etiam
nunc : Dominus iuſtus : ego & populus
28 meus, impij. * Orate Dominum vt deſinant
tonitrua Dei, & grando : vt dimittam vos,
29 & nequaquam hic vltrà maneatis. * Ait
Moyſes : Cùm egreſſus fuero de vrbe, ex-
tendam palmas meas ad Dominum, & ceſ-
ſabunt tonitrua, & grando non erit : vt
30 ſcias quia Domini eſt terra : * noui autem,
quòd & tu, & ſerui tui, necdum timeatis
31 Dominum Deum. * Linum ergo & hor-
G deum læſum eſt, eò quòd hordeum eſſet vi-
rens, & linum iam folliculos germinaret :
32 * triticum autem & far non ſunt læſa, quia
33 ſerotina erant. * Egreſſuſque Moyſes à Pha-
raone ex vrbe, tetendit manus ad Domi-
num : & ceſſauerunt tonitrua & grando,
34 nec vltra ſtillauit pluuia ſuper terram. * Vi-
dens autem Pharao quòd ceſſaſſet pluuia, &
35 grando, & tonitrua, auxit peccatum : * & in-
grauatum eſt cor eius, & ſeruorum illius, &
induratum nimis : nec dimiſit filios Iſraël,
ſicut præceperat Dominus per manum
Moyſi.

Capvt X.

Octauum ſignum eſt locuſtarum ; quibus ablatis, obduratus Pharao ne ſic quidem iuxta condictum dimittit populum : quapropter nonum additur, nempe tenebrarum denſiſſimarum ; propter quas permittit Pharao vt exeant, ſed protinus idem denegat, Moyſique minatur.

1 ET dixit Dominus ad Moyſen : Ingre-
A dere ad Pharaonem : ego enim indura-
ui cor eius, & ſeruorum illius : vt faciam ſi-
2 gna mea hæc in eo, * & narres in auribus filij
tui, & nepotum tuorum, quoties contriue-
rim Ægyptios, & ſigna mea fecerim in eis:
3 & ſciatis quia ego Dominus. * Introierunt
ergo Moyſes & Aaron ad Pharaonem, & di-
xerunt ei : Hæc dicit Dominus Deus He-
bræorum : Vſquequò non vis ſubiici mihi?
dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi.
4 * † Sin autem reſiſtis, & non vis dimittere † Sap 16. b 9.
eum : ecce ego inducam cras locuſtam in fi-
B nes tuos : * quæ operiat ſuperficiem terræ, ne
5 quidquam eius appareat, ſed comedatur quod
reſiduum fuerit grandini. corrodet enim om-
6 nia ligna quæ germinant in agris, * Et im-
plebunt domos tuas, & ſervorum tuorum,
& omnium Ægyptiorum : quantam non vi-
derunt patres tui, & aui ex quo orti ſunt
ſuper terram vſque in præſentem diem.
7 Auertitque ſe, & egreſſus eſt à Pharaone. * Di-
xerunt autem ſerui Pharaonis ad eum : Vſque-
quo patiemur hoc ſcandalum? dimitte homi-
nes, vt ſacrificent Dño Deo ſuo. nónne vides

quòd perierit Ægyptus? * Reuocaueruntque 8
Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit C
eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: qui-
nam sunt qui ituri sunt? * Ait Moyses: Cum 9
paruulis nostris & senioribus pergemus, cum
filiis & filiabus, cum ouibus & armentis: est
enim solemnitas Domini Dei nostri. * Et res- 10
pondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum,
quo modo ego dimittam vos, & paruulos ve-
stros. cui dubium est quòd pessimè cogitetis?
* Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrifi- 11
cate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Sta-
timque eiecti sunt de conspectu Pharaonis.
* Dixit autem Dominus ad Moysen: Exten- 12
de manum tuam super terram Ægypti ad lo- D
custam, vt ascendat super eam, & deuoret
omnem herbam quæ residua fuerit grandini.
* Et extendit Moyses virgam super Terram 13
Ægypti: & Dominus induxit ventum vren-
tem tota die illa & nocte: & manè facto, ven-
tus vrens leuauit locustas. * Quæ ascende- 14
runt super vniuersam Terram Ægypti: & se-
derunt in cunctis finibus Ægyptiorum innu-
merabiles, quales ante illud tempus non fue-
rant, nec posteà futuræ sunt. * Operuerunt- 15
que vniuersam superficiem terræ, vastantes
omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & E
quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ
grando dimiserat: nihilque omnino virens
relictum est in lignis & in herbis terræ, in
cuncta Ægypto. * Quam ob rem festinus 16
Pharao vocauit Moysen & Aaron, & dixit
eis: Peccaui in Dominum Deum vestrum, &
in vos. * Sed nunc dimittite peccatum mihi 17
etiam hac vice, & rogate Dominũ Deum ve-
strum, vt auferat à me mortem istam. * Egres- 18
susque Moyses de conspectu Pharaonis, ora-
uit Dominum. * Qui flare fecit ventum ab 19
occidente vehementissimum, & arreptam lo- F
custam proiecit in Mare rubrum: non remansit ne vna quidem in cunctis finibus Æ-
gypti. * Et indurauit Dominus cor Pharao- 20
nis, nec dimisit filios Israël. * Dixit autem 21
Dominus ad Moysen: Extende manum tuam
in cœlum: & sint tenebræ super Terram
Ægypti, tam densæ vt palpari queant. * Ex- 22
tenditque Moyses manum in cælum: & factæ
sunt tenebræ horribiles in vniuersa terra
† Sap. 17. a. 2. Ægypti tribus diebus. * † Nemo vidit fratrem 23
suum, nec mouit se de loco in quo erat: † vbi- 24
† Sap. 18. a. 1. cumque autem habitabant filij Israël, lux erat. G
Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & dixit
eis: Ite, sacrificate Domino: oues tantùm ve-
stræ & armenta remaneant, paruuli vestri
eant vobiscum. * Ait Moyses: Hostias quo- 25
que & holocausta dabis nobis, quæ offera-
mus Domino Deo nostro. * Cuncti greges 26
pergent nobiscum: non remanebit ex eis vn-
gula: quæ necessaria sunt in cultum Domini
Dei nostri: præsertim cùm ignoremus quid
debeat immolari, donec ad ipsum locum per-
ueniamus. * Indurauit autem Dominus cor 27
Pharaonis, & noluit dimittere eos. * Dixit- 28
que Pharao ad Moysen: Recede à me, &
caue ne vltrà videas faciem meam: quocum-
29 que die apparueris mihi, morieris. * Respon-
dit Moyses: Ita fiet vt locutus es, non videbo
vltra faciem tuam.

CAPVT XI.

Ante decimum signum quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti spoliationem.

1 ET dixit Dominus ad Moysen: Adhuc
A vna plaga tangam Pharaonem & Ægy-
ptum, & post hæc dimittet vos, & exire com-
2 pellet. * † Dices ergo omni plebi, vt postulet † Sap. 3.
vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa g 22. Inf. 12.
3 argentea & aurea. * Dabit autem Dominus e 35.
gratiam populo suo coram Ægyptiis. † Fuit-
que Moyses vir magnus valdè in Terra Ægy- † Eccli. 45. a. 1.
pti, coram seruis Pharaonis & omni populo.
4 * Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte
B egrediar in Ægyptum: * & morietur omne
5 primogenitum in terra Ægyptiorum, à pri-
mogenito Pharaonis qui sedet in solio eius,
vsque ad primogenitum ancillæ quæ est ad
molam, & omnia primogenita iumentorum.
6 * Eritque clamor magnus in vniuersa Terra
C Ægypti, qualis nec antè fuit, nec posteà fu-
7 turus est. * Apud omnes autem filios Israël
non mutiet canis ab homine vsque ad pecus:
vt sciatis quanto miraculo diuidat Dominus
8 Ægyptios & Israël. * Descendentque om-
D nes serui tui isti ad me, & adorabunt me, di-
centes: Egredere tu, & omnis populus qui
9 subiectus est tibi: post hæc egrediemur. * Et
exiuit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem
Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pha-
rao, vt multa signa fiant in terra Ægypti.
10 * Moyses autem & Aaron fecerunt omnia
ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone.
Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec
dimisit filios Israël de terra sua.

CAPVT XII.

Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorum super liminaribus illito, cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitæ cum diuitiis Ægypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Ægypto.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen &
2 Aaron in Terra Ægypti: * Mensis iste,
A vobis principium mensium: primus erit in
3 mensibus anni. * Loquimini ad vniuersum
cœtum filiorum Israël, & dicite eis: Decima
die mensis huius tollat vnusquisque agnum
4 per familias & domos suas. * Sin autem mi-
nor est numerus, vt sufficere possit ad vescen-
dum agnum, assumet vicinum suum qui iun-
ctus est domui suæ, iuxta numerum anima-
rum quæ sufficere possunt ad esum agni.
5 * Erit autem agnus absque macula, masculus,
anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœ-
6 dum. * Et seruabitis eum vsque ad quartam
decimam diem mensis huius: immolabitque
cum

eum vniuersa multitudo filiorum Israël ad
vesperam. * Et sument de sanguine eius, ac 7
ponent super vtrumque postem,& in super- B
liminaribus domorum, in quibus comedent
illum. * Et edent carnes nocte illa assas igni 8
& azymos panes cum lactucis agrestibus.
* Non comedetis ex eo crudum quid, nec 9
coctum aqua, sed tantùm assum igni: caput
cum pedibus eius & intestinis vorabitis.
*Nec remanebit quidquam ex eo vsque ma- 10
nè. si quid residuum fuerit, igne combure-
tis. * Sic autem comedetis illum: Renes ve- 11
stros accingetis, & calceamenta habebitis in
pedibus, tenentes baculos in manibus, & co-
medetis festinanter: est enim Phase (id est
transitus) Domini. * Et transibo per Terram 12
Ægypti nocte illa, percutiamque omne pri-
mogenitum in Terra Ægypti ab homine
vsque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti
faciam iudicia, ego Dominus. * Erit autem 13
sanguis vobis in signum in ædibus in quibus
eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos:
nec erit in vobis plaga disperdens quando
percussero Terram Ægypti. * Habebitis au- 14
tem hunc diem in monumentum: & cele- C
brabitis eam solemnem Domino in gene-
rationibus vestris cultu sempiterno. * Sep- 15
tem diebus azyma comedetis: in die primo
non erit fermentum in domibus vestris: qui-
cumque comederit fermentatum, peribit
anima illa de Israël, à primo die vsque ad
diem septimum. * Dies prima erit sancta at- 16
que solemnis, & dies septima eadem festiui-
tate venerabilis: nihil operis facietis in eis,
exceptis his quæ ad vescendum pertinent.
* Et obseruabitis azyma: in eadem enim ip- 17
sa die educam exercitum vestrum de Terra
Ægypti, & custodietis diem istum in gene-
† Leu. 23. a. 5. Num. 28. c. 16. rationes vestras ritu perpetuo.*†Primo men- 18
se, quartadecima die mensis ad vesperam,
comedetis azyma vsque ad diem vigesimam
primam eiusdem mensis ad vesperam.* Sep- 19
tem diebus fermentum non inuenietur in
domibus vestris: qui comederit fermenta-
tum, peribit anima eius de cœtu Israël, tam
de aduenis quàm de indigenis terræ. * Om- 20
ne fermentatum non comedetis: in cunctis D
habitaculis vestris edetis azyma. * Vocauit 21
autem Moyses omnes seniores filiorum Is-
raël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per
familias vestras, & immolate Phase.* Fasci- 22
† Heb. 11. e. 28. culumque † hyssopi tingite in sanguine qui
est in limine, & aspergite ex eo superlimi-
nare, & vtrumque postem: nullus vestrûm
egrediatur ostium domus suæ vsque manè.
* Transibit enim Dominus percutiens Æ- 23
gyptios: cumque viderit sanguinem in su-
perliminari, & in vtroque poste, transcendet
ostium domus, & non sinet percussorem in-
gredi domos vestras & lædere. * Custodi ver- 24
bum istud legitimum tibi & filiis tuis vsque
in æternum. * Cumque introieritis terram, 25
quam Dominus daturus est vobis vt pollici-
26 tus est, obseruabitis ceremonias istas. * Et
cùm dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista
27 religio? * dicetis eis: Victima transitus Do-
mini est, quando transiuit super domos filio-
rum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios,
& domos nostras liberans. Incuruatusque
28 populus adorauit. * Et egressi filij Israël fece-
runt sicut præceperat Dominus Moysi &
29 Aaron. * Factum est autem in noctis medio,
E percussit Dominus omne primogenitum in
Terra Ægypti, à primogenito Pharao-
nis, qui in solio eius sedebat † vsque ad pri- † Sap. 11. b. 5. Sap. 18. a. 5.
mogenitum captiuæ quæ erat in carcere,
30 & omne primogenitum iumentorum. * Sur-
rexitque Pharao nocte, & omnes serui eius,
cunctaque Ægyptus, & ortus est clamor ma-
gnus in Ægypto: neque enim erat domus in
31 qua non iaceret mortuus. * Vocatisque Pha-
rao Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite &
egredimini à populo meo, vos & filij Israël:
32 ite, immolate Domino sicut dicitis. * Oues
vestras & armenta assumite vt petieratis, &
33 abeuntes benedicite mihi. * Vrgebantque
Ægyptij populum de terra exire velociter,
34 dicentes: Omnes moriemur. * Tulit igitur
populus conspersam farinam antequam fer-
mentaretur: & ligans in palliis, posuit super
35 humeros suos. * Feceruntque filij Israël † si- † Sap 11. a. 2.
cut præceperat Moyses: & petierunt ab Æ-
gyptiis vasa argentea & aurea, vestemque
36 plurimam. * Dominus autem dedit gratiam
populo coram Ægyptiis vt commodarent eis:
37 & spoliauerunt Ægyptios. * Profectique sunt
F filij Israël de Ramesse in Socoth, sexcenta
ferè millia peditum virorum, absque paruu-
38 lis. * Sed & vulgus promiscuum innumera-
bile ascendit cum eis, oues & armenta &
39 animantia diuersi generis multa nimis. * Co-
xeruntque farinam, quam dudum de Ægyp-
to conspersam tulerant: & fecerunt subcine-
ricios panes azymos: neque enim poterant
fermentari cogentibus exire Ægyptiis, &
nullam facere sinentibus moram: nec pul-
40 menti quidquam occurrerat præparare.* Ha-
bitatio autem filiorum Israël qua manserunt
in Ægypto, fuit quadringentorum triginta
41 annorum.*Quibus expletis, eadem die egres-
sus est omnis exercitus Domini de Terra
42 Ægypti. * Nox ista est obseruabilis Domini,
quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc
obseruare debent omnes filij Israël in gene-
43 rationibus suis.*Dixitque Dominus ad Moy-
G sen & Aaron: Hæc est religio Phase: Om-
44 nis alienigena non comedet ex eo. * Omnis
autem seruus emptitius circumcidetur, & sic
45 comedet. * Aduena & mercenarius non
46 edent ex eo. * † In vna domo comedetur, nec † Num. 9. b. 12. Ioan. 19. g. 36.
efferetis de carnibus eius foras, nec os illius
47 confringetis. * Omnis cœtus filiorum Israël
48 faciet illud. * Quòd si quis peregrinorum in
vestram voluerit transire coloniam, & facere
Phase Domini, circumcidetur priùs omne
masculinum eius, & tunc ritè celebrabit:

eritque ficut indigena terræ : fi quis autem
circumcifus non fuerit , non vefcetur ex eo.
* Eadem lex erit indigenæ & colono qui pe- 49
regrinatur apud vos. * Feceruntque omnes 50
filii Ifraël ficut præceperat Dominus Moyfi
& Aaron. * Et eadem die eduxit Dominus 51
filios Ifraël de terra Ægypti per turmas fuas.

CAPVT XIII.

Liberationis ab Ægypto Dominus religione Phafe ac primogenitorum confecratione meminiffe iubet. Inde Ifrael per defertum egrediens, offa Iofeph fecum defert, & columna ignis ac nubis ducatum accipit.

† Iof 34. c.19. LOcutufque eft Dominus ad Moyfen,di- 1
Leu 27. c 26. cens : * † Sanctifica mihi omne primo- 2
Num 8. genitum quod aperit vuluam in filiis Ifrael, A
c.16 tam de hominibus quàm de iumentis : mea
Luc 2.c 23. funt enim omnia.*Et ait Moyfes ad populum 3
Mementote diei huius in qua egreffi eftis de
Ægypto & de domo feruitutis, quoniam in
manu forti eduxit vos Dominus de loco ifto:
vt non comedatis fermentatum panem.*Ho- 4
die egredimini menfe nouarum frugum. * 5
Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi &
Heuæi & Iebufæi quam iurauit patribus tuis
vt daret tibi, terram fluentem lacte & melle,
celebrabis hunc morem facrorum menfe ifto.
* Septem diebus vefcèris azymis : & in die 6
feptimo erit folemnitas Domini.*Azyma co- 7
medetis feptem diebus : non apparebit apud
te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis. * Narrabifque filio tuo in die illo, 8
dicens : Hoc eft quod fecit mihi Dominus B
quando egreffus fum de Ægypto. * Et erit 9
quafi fignum in manu tua, & quafi monumentum ante oculos tuos : & vt lex Domini
femper fit in ore tuo, in manu enim forti
eduxit te Dominus de Ægypto.* Cuftodies 10
huiufcemodi cultum ftatuto tempore à diebus in dies. * Cumque introduxerit te Do- 11
minus in Terram Chananæi ficut iurauit tibi
† Iof 22. & patribus tuis, & dederit tibi eam: * † fepa- 12
d 19 & 4. c 19 rabis omne quod aperit vuluam Domino, &
Ezech 44 quod primitiuum eft in pecoribus tuis: quid-
8 30. quid habueris mafculini fexus, confecrabis
Domino. * Primogenitum afini mutabis oue: 13
quod fi non redemeris , interficies. Omne
autem primogenitum hominis de filiis tuis,
pretio redimes. * Cumque interrogauerit te 14
filius tuus cras dicens: Quid eft hoc? refpon- C
debis ei: In manu forti eduxit nos Dominus
de terra Ægypti de domo feruitutis. * Nam 15
cum induratus effet Pharao , & nollet nos
dimittere , occidit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti , à primogenito hominis vfque ad primogenitum iumentorum: idcircò immolo Domino omne
quod aperit vuluam mafculini fexus , &
omnia primogenita filiorum meorum redi-
Deut. 6. mo. * † Erit igitur quafi fignum in manu tua, 16
b. 8. & quafi appenfum quid, ob recordationem,
inter oculos tuos : eò quòd in manu forti
17 eduxit nos Dominus de Ægypto. * Igitur
cùm emififfet Pharao populum, non eos duxit Deus per viam Terræ Philifthiim quæ vicina eft : reputans ne fortè pœniteret eum, fi
vidiffet aduerfum fe bella confurgere , &
18 reuerteretur in Ægyptum. * Sed circumdu-
D xit per viam deferti, quæ eft iuxta Mare rubrum : & armati afcenderunt filii Ifrael de
19 Terra Ægypti.*Tulit quoque Moyfes offa Iofeph fecum: eò quòd adiuraffet filios Ifrael
dicens: † Vifitabit vos Deus, efferte offa mea † Gen 50.
20 hinc vobifcum. * Profectique de Socoth ca- d. 24.
ftrametati funt in Etham in extremis finibus
21 folitudinis.*†Dominus autem præcedebat eos † Num 14.
ad oftendendam viam per diem in columna c.14.
nubis, & per noctem in columna ignis:vt dux 1 Cor.10. a 1.
22 effet itineris vtroque tempore. * Numquam 2. Efd 9.
defuit columna nubis per diem , nec colum- d.19.
na ignis per noctem, coram populo.

CAPVT XIV.

Pharao Ifraelem perfequens, & mare per ficcum poft illum ingrediens, cum vniuerfo equitatu ac curribus fubmergitur.

1 LOcutus eft autem Dominus ad Moyfen,
2 dicens : * Loquere filiis Ifraël : Reuerfi
A caftrametentur è regione Phihahiroth, quæ
eft inter Magdalum & mare contra Beelfephon : in confpectu eius caftra ponetis fuper
3 mare.*Dicturufq; eft Pharao fuper filiis Ifrael
Coarctati funt in terra, conclufit eos defer-
4 tum. * Et indurabo cor eius, ac perfequetur
vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni
exercitu eius. fcientq; Ægyptii quia ego fum
5 Dominus. Feceruntque ita. * Et nuntiatum
B eft regi Ægyptiorum quòd fugiffet populus
immutatumque eft cor Pharaonis & feruorũ
eius fuper populo, & dixerunt : Quid voluimus facere vt dimitteremus Ifrael,ne feruiret
6 nobis? * Iunxit ergo currum , & omnem po-
7 pulum fuum affumpfit fecum.* Tulitque fexcentos currus electos,& quidquid in Ægypto
8 curruum fuit : & duces totius exercitus. * Indurauitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti,& perfecutus eft filios Ifraël:at illi egref-
9 fi erant in manu excelfa. * † Cumque perfe- † 1.Mac.4 a 9.
querentur Ægyptii veftigia præcedentium, Iof 24. b.6
repererunt eos in caftris fuper mare : omnis
equitatus & currus Pharaonis : & vniuerfus
exercitus, erant in Phihahiroth contra Beel-
10 fephon. * Cumque appropinquaffet Pharao,
C leuantes filii Ifrael oculos , viderunt Ægyptios poft fe : & timuerunt valdè : clamaue-
11 runtque ad Dominum , * & dixerunt ad
Moyfen : Forfitan non erant fepulchra in
Ægypto , ideò tulifti nos vt moreremur in
folitudine : quid hoc facere voluifti , vt
12 educeres nos ex Ægypto? * Nónne ifte eft
fermo , quem loquebamur ad te in Ægypto
dicentes : Recede à nobis , vt feruiamus
Ægyptiis? multò enim melius erat feruire eis,
quàm mori in folitudine. * Et ait Moyfes
ad

ad populum : Nolite timere : ſtare , & videte
magnalia Domini quæ facturus eſt hodie :
Ægyptios enim , quos nunc videtis , nequa-
quam vltrà videbitis vſque in ſempiternum.
* Dominus pugnabit pro vobis, & vos tace- 14
bitis.* Dixitque Dominus ad Moyſen : Quid 15
clamas ad me ? Loquere filiis Iſraël vt profi- D
ciſcantur. * Tu autem eleua virgam tuam , & 16
extende manum tuam ſuper mare , & diuide
illud : vt gradiantur filij Iſraël in medio mari
per ſiccum. * Ego autem indurabo cor Ægy- 17
ptiorum vt perſequantur vos : & glorificabor
in Pharaone , & in omni exercitu eius , & in
curribus & in equitibus illius. * Et ſcient Æ- 18
gyptij quia ego ſum Dominus , cùm glorifica-
tus fuero in Pharaone, & in curribus atque
in equitibus eius. * Tollenſque ſe angelus 19
Dei, qui præcedebat caſtra Iſraël , abiit poſt
eos : & cum eo pariter columna nubis, prio-
ra dimittens , poſt tergum * ſtetit , inter ca- 20
ſtra Ægyptiorum & caſtra Iſraël : & erat nu- E
bes tenebroſa , & illuminans noctem , ita vt
ad ſe inuicem toto noctis tempore accedere
non valerent. * Cumque extendiſſet Moyſes 21
manum ſuper mare , abſtulit illud Dominus
flante vento vehementi & vrente tota nocte,
† Pſal. 77. b 13. 104. d 37. 113. a 3. Heb. 11. f. 29.
& vertit in ſiccum : diuiſaque eſt aqua. * † Et 22
ingreſſi ſunt filij Iſraël per medium ſicci ma-
ris : erat enim aqua quaſi murus à dextra eo-
rum & læua. * Perſequenteſque Ægyptij in- 23
greſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pha-
raonis , currus eius & equites , per medium
maris. * Iamque aduenerat vigilia matutina, 24
† Sap. 18. c. 15.
† & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra F
Ægyptiorum per columnam ignis & nubis,
interfecit exercitum eorum : * & ſubuertit 25
rotas curruum, ferebanturque in profundum.
Dixerunt ergo Ægyptij : Fugiamus Iſraëlem:
Dominus enim pugnat pro eis contra nos.
* Et ait Dominus ad Muyſen : Extende ma- 26
num tuam ſuper mare , vt reuertantur aquæ
ad Ægyptios ſuper currus & equites eorum.
* Cumque extendiſſet Moyſes manum con- 27
tra mare, reuerſum eſt primo diluculo ad prio-
rem locum : fugientibuſque Ægyptiis occur-
rerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in me-
diis fluctibus. * Reuerſæque ſunt aquæ , & 28
& operuerunt currus & equites cuncti exer- G
citus Pharaonis , qui ſequentes ingreſſi fue-
rant mare : nec vnus quidem ſuperfuit ex eis.
* Filij autem Iſraël perrexerunt per medium 29
ſicci maris , & aquæ eis erant quaſi pro muro
à dextris & à ſiniſtris : * liberauitque Domi- 30
nus in die illa Iſraël de manu Ægyptiorum.
* Et viderunt Ægyptios mortuos ſuper lit- 31
tus maris , & manum magnam quam exer-
cuerat Dominus contra eos : timuitque po-
pulus Dominum, & crediderunt Domino, &
Moyſi ſeruo eius.

CAPVT XV.

*Iſraëlitæ , gratiis Deo cum cantu peractis vene-
runt in Marath ; vbi amaritudine aquarum ver-
ſa in dulcedinem , venerunt in Elim.*

1 TVnc † cecinit Moyſes & filij Iſraël car- † Sap 10. d 20.
A men hoc Domino : & dixerunt : Can-
temus Domino : glorioſè enim magnifica-
tus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare.
2 * † Fortitudo mea , & laus mea Dominus, † Iſa 12. a 2 Pſal. 117. c. 14.
& factus eſt mihi in ſalutem : iſte Deus
meus , & glorificabo eum : Deus patris mei ,
& exaltabo eum.
3 * Dominus quaſi vir pugnator , omnipo-
tens nomen eius.
4 * Currus Pharaonis & exercitum eius pro-
iecit in mare : electi principes eius ſubmerſi
ſunt in Mari rubro.
5 * Abyſſi operuerunt eos , deſcenderunt in
profundum quaſi lapis.
6 * Dextera tua Dumine magnificata eſt in
fortitudine : dextera tua , Domine , percuſſit
inimicum.
7 * Et in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti
aduerſarios tuos : miſiſti iram tuam , quæ de-
uorauit eos ſicut ſtipulam.
8 * Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt
B aquæ : ſtetit vnda fluens , congregatæ ſunt
abyſſi in medio mari.
9 * Dixit inimicus : Perſequar & compre-
hendam, diuidam ſpolia , implebitur anima
mea : euaginabo gladium meum , interficiet
eos manus mea.
10 * Flauit ſpiritus tuus , & operuit eos mare:
ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehe-
mentibus.
11 * Quis ſimilis tui in fortibus Domine ?
quis ſimilis tui , magnificus in ſanctitate, ter-
ribilis atque laudabilis , faciens mirabilia ?
12 * Extendiſti manum tuam , & deuorauit
eos terra.
13 * Dux fuiſti in miſericordia tua populo
quem redemiſti : & portaſti eum in fortitu-
dine tua , ad habitaculum ſanctum tuum.
14 * Aſcenderunt populi, & irati ſunt : dolores
obtinuerunt habitatores Philiſthiim.
15 * Tunc conturbati ſunt principes Edom,
robuſtos Moab obtinuit tremor : obriguerunt
omnes habitatores Chanaan.
16 * Irruat ſuper eos formido & pauor , in
magnitudine brachij tui : fiant immobiles
quaſi lapis , donec pertranſeat populus tuus
C Domine , donec pertranſeat populus tuus
iſte , quem poſſediſti.
17 * Introduces eos , & plantabis in monte
hæreditatis tuæ , firmiſſimo habitaculo tuo
quod operatus es Domine: ſanctuarium tuum
Domine , quod firmauerunt manus tuæ.
18 * Dominus regnabit in æternum & vltra.
19 * Ingreſſus eſt enim eques Pharao cum
curribus & equitibus eius in mare : & redu-
xit ſuper eos Dominus aquas maris : filij au-
tem Iſraël ambulauerunt per ſiccum in me-
dio eius.
20 * Sumpſit ergo Maria propheiſſa , ſoror
Aaron , tympanum in manu ſua : egreſſæque
ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis
21 & choris, * quibus præcinebat, dicens: Can-
temus

temus Domino, gloriosè enim magnificatus
est, equum & ascensorem eius deiecit in ma-
re. * Tulit autem Moyses Israël de mari ru- 22
bro, & egressi sunt in desertum Sur: ambu-
lauerunt que tribus diebus per solitudinem, D
& non inueniebant aquam. * Et venerunt in 23
Mara, nec poterant bibere aquas de Mara,
eò quòd essent amaræ: vnde & congruum
loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id
est, amaritudinem. * Et murmurauit populus 24
contra Moysen, dicens, quid bibemus? * At 25
ille clamauit ad Dominum, qui ostendit ei li-
† Iudith 5. c. 15. Eccli. 38. a. 5.
gnum: quod cùm misisset in aquas, in † dul-
cedinem versæ sunt. ibi constituit ei præce-
pta, atque iudicia, & ibi tentauit eum, * di- 26
cens: Si audieris vocem Domini Dei tui, &
quod rectum est coram eo feceris, & obedie-
ris mandatis eius, custodierisque omnia præ-
cepta illius, cunctum languorem, quem po-
sui in Ægypto, non inducam super te: ego
† Nu. 33. b. 9.
enim Dominus sanator tuus. * † Venerunt 27
autem in Elim filij Israël, vbi erant duode-
cim fontes aquarum, & septuaginta palmæ:
& castrametati sunt iuxta aquas.

CAPVT XVI.

Murmurantibus in Sin pro cibo Israëlitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem: iussio Domini de eo colligendo, & in monumentum reponendo.

Sap. 11. a. 2.
PRofectique sunt de Elim, & venit om- 1
nis multitudo filiorum Israël in desertum A
Sin, quod est inter Elim & Sinaï: quintode-
cimo die mensis secundi, postquam egressi
sunt de terra Ægypti. * Et murmurauit om- 2
nis congregatio filiorum Israël contra Moy-
sen & Aaron in solitudine. * Dixeruntque fi- 3
lij Israël ad eos: Vtinam mortui essemus per
manum Domini in terra Ægypti, quando
sedebamus super ollas carnium, & comede-
bamus panem in saturitate: cur eduxistis nos
in desertum istud, vt occideretis omnem mul-
titudinem fame? * Dixit autem Dominus ad 4
Moysen: Ecce, ego pluam vobis panes de B
cœlo: egrediatur populus, & colligat quæ
sufficiunt per singulos dies: vt tentem eum
vtrùm ambulet in lege mea, an non. * Die 5
autem sexto parent quod inferant: & sit du-
plum quàm colligere solebant per singulos
dies. * Dixeruntque Moyses & Aaron ad 6
omnes filios Israël: Vesperè scietis quòd
Dominus eduxerit vos de terra Ægypti:
* & manè videbitis gloriam Domini: audiuit 7
enim murmur vestrum contra Dominum:
nos verò quid sumus, quia mussitastis con-
tra nos? * Et ait Moyses: Dabit vobis Do- 8
minus vesperè carnes edere, & manè panes
in saturitate: eò quòd audierit murmuratio-
nes vestras quibus murmurati estis contra
eum, nos enim quid sumus? nec contra nos
est murmur vestrum, sed contra Dominum. C
* Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic vni- 9
uersæ congregationi filiorum Israël: Accedite
coram Domino: audiuit enim murmur ve-
10 strum. * Cumque loqueretur Aaron ad om-
nem cœtum filiorum Israël, respexerunt ad so-
litudinem: & ecce † gloria Domini apparuit † Eccli. 45. a. 3.
11 in nube. * Locutus est autem Dominus ad
12 Moysen, dicens: * Audiui murmurationes
filiorum Israël, loquere ad eos: Vespere co-
mederis carnes, & manè saturabimini pani-
bus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus
13 vester. * Factum est ergo vespere, & ascen-
dens coturnix, cooperuit castra: manè quo-
que ros iacuit per circuitum castrorum.
14 * Cumque operuisset superficiem terræ, † † Nu. 11. b. 7. Psal. 77. c. 24. Sap. 16. c. 20. Ioan. 6. d. 31.
D apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo
tusum, in similitudinem pruinæ super ter-
15 rám. * Quod cum vidissent filij Israël, dixerunt
ad inuicem: Manhu? quod significat: Quid
est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus
ait Moyses: † Iste est panis, quem Dominus † 1. Cor. 10. a. 3.
16 dedit vobis ad vescendum. * Hic est sermo,
quem præcepit Dominus: Colligat vnus-
quisque ex eo quantum sufficit ad vescen-
dum: gomor per singula capita, iuxta nu-
merum animarum vestrarum quæ habitant
17 in tabernaculo sic tolletis. * Feceruntque ita
filij Israël: & collegerunt alius plus, alius
18 minus. * Et mensi sunt ad mensuram gomor:
E † nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec † 2. Cor. 8. c. 15.
qui minus parauerat, reperit minus: sed sin-
guli iuxta id quod edere poterant, congre-
19 gauerunt. * Dixitque Moyses ad eos: Nullus
20 relinquat ex eo in manè. * Qui non audie-
runt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque
manè, & scatere cœpit vermibus, atque com-
21 putruit. & iratus est contra eos Moyses. * Col-
ligebant autem manè singuli, quantum suffi-
cere poterat ad vescendum: cumque incaluis-
22 set sol, liquefiebat. * In die autem sexta col-
legerunt cibos duplices, id est, duo gomor
per singulos homines: venerunt autem om-
nes principes multitudinis, & narrauerunt
23 Moysi. * Qui ait eis: Hoc est quod locutus
est Dominus: Requies sabbati sanctificata est
Domino cras. quodcumque operandum est,
facite: & quæ coquenda sunt coquite: quid-
quid autem reliquum fuerit, reponite vsque
24 in manè. * Feceruntque ita vt præceperat
Moyses, & non computruit, neque vermis
25 inuentus est in eo. * Dixitque Moyses: Co-
F medite illud hodie, quia sabbatum est Domi-
26 ni: non inuenietur hodie in agro. * Sex die-
bus colligite: in die autem septimo sabbatum
27 est Domini, idcircò non inuenietur. * Ve-
nitque septima dies: & egressi de populo vt
28 colligerent, non inuenerunt. * Dixit autem
Dominus ad Moysen: Vsquequò non vultis
custodire mandata mea, & legem meam?
29 * Videte quòd Dominus dederit vobis sab-
batum, & propter hoc die sexta tribuit vobis
cibos duplices: maneat vnusquisque apud
semetipsum, nullus egrediatur de loco suo
30 die septimo. * Et sabbatizauit populus die se-
31 ptimo. * Appellauitque domus Israël nomen
eius

eius Man : quod erat quasi semen coriandri
album , gustusque eius quasi similæ cum mel-
le. * Dixit autem Moyses:Iste est sermo,quem 32
præcepit Dominus : Imple gomor ex eo , &
custodiatur in futuras retrò generationes : vt G
nouerint panem , quo alui vos in solitudine,
quando educti estis de Terra Ægypti. * Di- 33
xitque Moyses ad Aaron : Sume vas vnum,&
mitte ibi Man , quantum potest capere go-
mor : & repone coram Domino , ad seruan-
dum in generationes vestras , * sicut præce- 34
pit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron
† 2. Esdr. 9.d.21. Iudith.5.c.15. in tabernaculo reseruandum. * † Filij autem 35
Israël comederunt Man quadraginta annis,
donec venirent in terram habitabilem : hoc
cibo aliti sunt , vsquequò tangerent fines ter-
ræ Chanaan. * Gomor autem decima pars 36
est Ephi.

CAPVT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim pro aqua filiis Israël , dat Dominus aquam de petra : & in monte Moyse extensis manibus orante, vincunt ipsi Amalecitas.

IGitur profecta omnis multitudo filiorum 1
Israël de deserto Sin per mansiones suas, A
iuxta sermonem Domini , castrametati sunt
in Raphidim , vbi non erat aqua ad biben-
† Nu. 20. a. 4. dum populo. * † Qui iurgatus contra Moy- 2
sen, ait : Da nobis aquam , vt bibamus. Qui-
bus respondit Moyses : Quid iurgamini con-
tra me ? cur tentatis Dominum ? * Sitiuit er- 3
go ibi populus præ aquæ penuria , & murmu-
rauit contra Moysen , dicens : Cur fecisti nos
exire de Ægypto , vt occideres nos , & libe-
ros nostros , ac iumenta, siti ? * Clamauit au- 4
tem Moyses ad Dominum , dicens : Quid fa- B
ciam populo huic? adhuc paululum, & lapida-
bit me. * Et ait Dominus ad Moysen : Ante- 5
cede populum , & sume tecum de senio-
† Sap.14. e 21. Psalm. 77. b.15. 1.Cor.10. a. 4. ribus Israël : & virgam qua † percussisti flu-
uium , tolle in manu tua , & vade. * En ego 6
stabo ibi coram te, supra petram Horeb : per-
cutiesque petram , & exibit ex ea aqua , vt
bibat populus. Fecit Moyses ita coram senio-
ribus Israël : * & vocauit nomen loci illius, 7
Tentatio , propter iurgium filiorum Israël , &
quia tentauerunt Dominum, dicentes : Est C
† Iudith. 4.c.13. Sap.11.a.3. Deut.25. d.17. ne Dominus in nobis, an non ? * † Venit au- 8
tem Amalec : & pugnabat contra Israël in
Raphidim. * Dixitque Moyses ad Iosue : Eli- 9
ge viros : & egressus, pugna contra Amalec:
cras ego stabo in vertice collis , habens vir-
gam Dei in manu mea. * Fecit Iosue vt locu- 10
tus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec:
Moyses autem & Aaron & Hur ascenderunt
super verticem collis. * Cumque leuaret Moy- 11
ses manus, vincebat Israël : sin autem paulu-
lum remisisset, superabat Amalec. * Manus 12
autem Moysi erant graues : sumentes igitur
lapidem, posuerunt subter eum, in quo se-
dit : Aaron autem & Hur sustentabant ma-
nus eius ex vtraque parte. Et factum est vt
D manus illius non lassarentur vsque ad occa-
13 sum solis. * Fugauitque Iosue Amalec , & po-
14 pulum eius in ore gladij. * Dixit autem Do-
minus ad Moysen : Scribe hoc ob monimen-
tum in libro, & trade auribus Iosue : delebo
15 enim memoriam Amalec sub cœlo. * Ædifi-
cauitque Moyses altare : & vocauit nomen
16 eius, Dominus exaltatio mea, dicens : * Quia
manus solij Domini , & bellum Domini , erit
contra Amalec , à generatione in genera-
tionem.

CAPVT XVIII.

Iethro socer Moysi vxorem cum filiis ad eum reduxit : & auditis Dei operibus, cùm Domino sacrificasset , sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus.

1 CVmque audisset Iethro , sacerdos Ma-
A dian , cognatus Moysi, omnia quæ fece-
rat Deus Moysi, & Israëli populo suo,& quòd
2 eduxisset Dominus Israël de Ægypto : * tulit
3 Sephoram vxorem Moysi quam remiserat:* &
duos filios eius,quorum vnus vocabatur Ger-
sam, dicente patre:† Aduena fui in terra alie- † Sup. 2. d. 22.
4 na. * Alter verò Eliezer : Deus enim, ait, pa-
tris mei adiutor meus , & eruit me de gladio
5 Pharaonis. * Venit ergo Iethro cognatus
Moysi , & filij eius, & vxor eius , ad Moysen
in desertum , vbi erat castrametatus iuxta
6 montem Dei. * Et mandauit Moysi , dicens:
Ego Iethro cognatus tuus venio ad te , &
7 vxor tua , & duo filij tui cum ea. * Qui egres-
sus in occursum cognati sui ; adorauit , & os-
culatus est eum : salutaueruntque se mutuò
B verbis pacificis. Cumque intrasset tabernacu-
8 lum , * narrauit Moyses cognato suo cuncta
quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis
propter Israël ; vniuersumque laborem , qui
accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat
9 eos Dominus. * Lætatusque est Iethro super
omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israëli,
eò quòd eruisset eum de manu Ægyptio-
10 rum,* & ait,Benedictus Dominus, qui libera-
uit vos de manu Ægyptiorum , & de manu
Pharaonis, qui eruit populum suum de manu
11 Ægypti. * Nunc cognoui , quia magnus Do-
minus super omnes deos : eò quòd † superbè † Sup. 1. b. 14. 10. c.10.5. b 7.14.b.8.
12 egerint contra illos. * Obtulit ergo Iethro
C cognatus Moysi holocausta & hostias Deo :
veneruntque Aaron & omnes seniores Israël,
vt comederent panem cum eo coram Deo.
13 * Altera autem die sedit Moyses, vt iudicaret
populum ; qui assistebat Moysi à manè vsque
14 ad vesperam. * Quod cùm vidisset cognatus
eius , omnia scilicet quæ agebat in populo,
ait : Quid est hoc quod facis in plebe ? cur
solus sedes, & omnis populus præstolatur de
15 manè vsque ad vesperam ? * Cui respondit
Moyses : Venit ad me populus quærens sen-
16 tentiam Dei. * Cumque acciderit eis aliqua
disceptatio , veniunt ad me vt iudicem inter
eos, & ostendam præcepta Dei & leges eius.
17 * At ille : Non bonam , inquit , rem facis ;

* ſtulto labore conſumeris & tu & populus 18
iſte qui tecum eſt : vltra vires tuas eſt nego-
† Deut. 1 c. 12. tium,† ſolus illud non poteris ſuſtinere. * Sed 19
audi verba mea atque conſilia , & erit Deus
tecum. Eſto tu populo in his quæ ad Deum
pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum:
* oſtendaſque populo ceremonias & ritum 20
colendi, viamque per quam ingredi debeant,
& opus quod facere debeant. * Prouide au- 21
tem de omni plebe viros potentes, & timen-
tes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint D
auaritiam, & conſtitue ex eis tribunus, & cen-
turiones , & quinquagenarios , & decanos,
* qui iudicent populum omni tempore:quid- 22
quid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi
minora tantummodò iudicent : leuiúſque ſit
tibi , partito in alios onere. * Si hoc feceris, 23
implebis imperium Dei, & præcepta eius po-
teris ſuſtentare : & omnis hic populus reuer-
tetur ad loca ſua cum pace. * Quibus auditis, 24
Moyſes fecit omnia quæ ille ſuggeſſerat. * Et 25
electis viris ſtrenuis de cuncto Iſraël , conſti-
tuit eos principes populi , tribunos, & centu-
riones , & quinquagenarios , & decanos.
* Qui iudicabant plebem omni tempore: 26
quidquid autem grauius erat, referebant ad
eum, faciliora tantummodò iudicantes.* Di- 27
miſitque cognatum ſuum : qui reuerſus abiit
in terram ſuam.

CAPVT XIX.

Iuxta montem Sinai commemorato liberationis ex Ægypto beneficio, populus ſanctificari iubetur, vt deſcendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moyſi locuturus.

Num 23. c. 15. MEnſe tertio egreſſionis Iſraël de Terra 1
Ægypti, in die hac venerunt in ſolitu- A
dinem Sinaï. * Nam profecti de Raphidim, 2
& peruenientes vſque in deſertum Sinaï, ca-
ſtrametati ſunt in eodem loco , ibique Iſraël
† Act 7. c. 38. fixit tentoria è regione montis.* † Moyſes au- 3
tem aſcendit ad Deum , vocauitque eum Do-
minus de monte , & ait : Hæc dices domui
† Deut. 29 a 2. Iacob , & annuntiabis filiis Iſraël : * † Vos 4
ipſi vidiſtis quæ fecerim Ægyptiis, quo modo
portauerim vos ſuper alas aquilarum , & aſ-
ſumpſerim mihi. * Si ergo audieritis vocem 5
meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis
† Pſal. 23. a. 1. mihi in peculium de cunctis populis : † mea
† 1 Pet. b. 9. eſt enim omnis terra. * † Et vos eritis mihi in 6
regnum ſacerdotale, & gens ſancta. hæc ſunt B
verba quæ loquêris ad filios Iſraël. * Venit 7
Moyſes: & conuocatis maioribus natu popu-
li, expoſuit omnes ſermones quos mandaue-
rat Dominus.* Reſponditque omnis populus 8
ſimul: Cuncta quæ locutus eſt Dominus, fa-
ciemus. Cumque retuliſſet Moyſes verba po-
puli ad Dominum , * ait ei Dominus : Iam 9
nunc veniam ad te in caligine nubis, vt au-
diat me populus loquentem ad te, & credat
tibi in perpetuum. Nuntiauit ergo Moyſes
verba populi ad Dominum. * Qui dixit ei : 10
Vade ad populum : & ſanctifica illos hodie &

11 cras , lauentque veſtimenta ſua. * Et ſint pa-
rati in diem tertium : in die enim tertia deſ-
cendet Dominus coram omni plebe ſuper
12 montem Sinaï. * Conſtitueſque terminos po-
C pulo per circuitum, & dices ad eos Cauete ne
aſcendatis in montem , † nec tangatis fines † Hebr. 12. c. 18.
illius : omnis qui tetigerit montem , morte
13 morietur. * Manus non tanget eum , ſed la-
pidibus opprimetur , aut confodietur iaculis:
ſiue iumentum fuerit , ſiue homo, non viuet,
cum cœperit clangere buccina , tunc aſcen-
14 dant in montem. * Deſcenditque Moyſes de
monte ad populum , & ſanctificauit eum.
15 Cumque lauiſſent veſtimenta ſua , * ait ad
eos : Eſtote parati in diem tertium, & ne ap-
16 propinquetis vxoribus veſtris. * Iamque ad-
uenerat tertius dies, & manè inclaruerat : &
ecce cœperunt audiri tonitrua , ac micare
fulgura, & nubes denſiſſima operire montem,
clangorque buccinæ vehementiùs perſtrepe-
bat : & timuit populus qui erat in caſtris.
17 * Cumque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum
Dei de loco caſtrorum , ſteterunt ad radices
18 montis. * † Totus autem mons Sinaï fuma- † Deut. 4. b. 11.
D bat : eò quòd deſcendiſſet Dominus ſuper
eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi
de fornace : eratque omnis mons terribilis.
19 * Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in
maius , & prolixiùs tendebatur : Moyſes lo-
20 quebatur , & Deus reſpondebat ei. * Deſcen-
ditque Dominus ſuper montem Sinaï in ipſo
montis vertice , & vocauit Moyſen in cacu-
21 men eius. Quò cùm aſcendiſſet , * dixit ad
eum : Deſcende , & conteſtare populum :
ne fortè velit tranſcendere terminos ad vi-
dendum Dominum : & pereat ex eis pluri-
22 ma multitudo. * Sacerdotes quoque qui acce-
dunt ad Dominum , ſanctificentur, ne per-
23 cutiat eos. * Dixitque Moyſes ad Dominum:
Non poterit vulgus aſcendere in montem
Sinaï: tu enim teſtificatus es, & iuſſiſti ,di-
cens : Pone terminos circa montem , & ſan-
24 ctifica illum. * Cui ait Dominus : Vade, deſ-
cende: aſcendeſque tu, & Aaron tecum. ſa-
cerdotes autem & populus ne tranſeant ter-
minos, nec aſcendant ad Dominum , ne fortè
25 interficiat illos. * Deſcenditque Moyſes ad
populum , & omnia narrauit eis.

CAPVT XX.

Moyſes decalogum à Domino auditum territo populo narrat , ac terreum aut lapideum de inſectis lapidibus altare fieri iubet , ad quod non ſit per gradus aſcendendum.

1 LOcutuſque eſt Dominus cunctos ſermo-
2 nes hos : * † Ego ſum Dominus Deus † Deut. 5. a 6.
A tuus, qui eduxi te de terra Ægypti , de domo Pſal 80. c. 11.
3 ſeruitutis. * Non habebis deos alienos co- † Pſal. 96. b 7.
4 ram me. * † Non facies tibi ſculptile, neque Leuit. 26. a 1
omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo deſu-
per, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ Deut. 4. c 15.
5 ſunt in aquis ſub terra. * Non adorabis ea, Ioſ. 24. c. 14.
neque coles : ego ſum Dominus Deus tuus
fortis,

fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in
filios, in tertiam & quartam generationem
eorum qui oderunt me: * & faciens misericur- 6
diam in millia his qui diligunt me, & custo- B
† Leu. 19. f. 12. diunt præcepta mea. * † Non assumes nomen 7
Deut. 5. b. 11. Domini Dei tui in vanum. nec enim habe-
Matth. 5. f. 33. bir insontem Dominus eum qui assumpserit
† Infr. 31. e. 13. nomen Domini Dei sui frustra. * † Memen- 8
Ezech. 20. b. 12. to vt diem sabbati sanctifices. * Sex diebus 9
Deut. 5. b. 13. operaberis, & facies omnia opera tua. * Sep- 10
timo autem die sabbatum Domini Dei tui
est: non facies omne opus in eo, tu, & fi-
lius tuus & filia tua, seruus tuus & ancilla
tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra
† Gen. 2. a. 2. portas tuas. * † Sex enim diebus fecit Domi- 11
nus cœlum & terrã, & mare, & omnia quæ in
eis sunt, & requieuit in die septimo, idcircò
benedixit Dominus diei sabbati, & sanctifi-
† Deut. 5. b. 16. cauit eum. * † Honora patrem tuum & ma- 12
Matth. 19. a. 4. trem tuam, vt sis longæuus super terram, quam C
Ephes. 6. a. 2. Dominus Deus tuus dabit tibi. * † Non occi- 13
des. * Non mœchaberis. * Non furtum facies. 14
† Matth 5. c. 21. * Non loquêris contra proximum tuum fal- 15
† Rom. 7. b. 7. 13. c 9. sum testimonium. * † Non concupisces do- 16
mum proximi tui: nec desiderabis vxorem 17
eius, non seruum non ancillam, non bo-
uem, non asinum, nec omnia quæ illius
sunt. * Cunctus autem populus videbat vo- 18
ces & lampades, & sonitum buccinæ, mon-
temque fumantem: & perterriti ac pauore
concussi, steterunt procul, * dicentes Moysi: 19
Loquere tu nobis, & audiemus: non loqua-
tur nobis Dominus, ne fortè moriamur. * Et 20
ait Moyses ad populum: Nolite timere: vt
enim probaret vos venit Deus, & vt terror
illius esset in vobis, & non peccaretis. * Ste- 21
† Deut. 10. c. 16. titque populus de longè. † Moyses autem ac-
Heb. 12. c. 18. cessit ad caliginem in qua erat Deus. * Di- 22
xit prætereà Dominus ad Moysen: Hæc di- D
ces filiis Israël: Vos vidistis quòd de cœlo lo-
cutus sim vobis. * Non facietis deos argen- 23
† Inf. 27. b. 8. 38. a 7. teos, nec deos aureos facietis vobis. * † Al- 24
tare de terra facietis mihi, & offeretis su-
per eo holocausta & pacifica vestra, oues
vestras & boues, in omni loco in quo me-
moria fuerit nominis mei: veniam ad te, &
† Deut. 27. a. 5. benedicam tibi. * † Quòd si altare lapideum 25
Ios. 8. f. 31. feceris mihi, non ædificabis illud de sectis
lapidibus: si enim leuaueris cultrum super
eo, polluetur. * Non ascendes per gra- 26
dus ad altare meum, ne reueletur turpitu-
do tua.

Caput XXI.

Præcepta iudicialia quoad emptitios seruos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bouem.

HÆc sunt iudicia quæ propones eis. * Si 1
† Deut. 15. c. 12. † emeris seruum Hebræum, sex annis 2
Ierem. 34. c. 14. seruiet tibi: in septimo egredietur liber gra- A
tis. * Cum quali veste intrauerit, cum tali ex- 3
eat: si habens vxorem, & vxor egredietur si-
4 mul. * Sin autem dominus dederit illi vxo-
rem, & pepererit filios & filias: mulier & li-
beri eius erunt domini sui, ipse verò exibit
5 cum vestitu suo. * Quòd si dixerit seruus:
Diligo dominum meum & vxorem ac libe-
6 ros, non egrediar liber: * offeret eum domi-
nus diis, & applicabitur ad ostium & postes,
B perforabitque aurem eius subula: & erit ei
7 seruus in sæculum. * Si quis vendiderit filiam
suam in famulam, non egredietur sicut ancil-
8 læ exire consueuerunt. * Si displicuerit oculis
domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam:
populo autem alieno vendendi non habebit
9 potestatem, si spreuerit eam. * Sin autem filio
suo desponderit eam, iuxta morem filiarum
10 faciet illi. * Quòd si alteram ei acceperit, pro-
uidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pre-
11 rium pudicitiæ non negabit. * Si tria ista non
12 fecerit egredietur gratis absque pecunia. * † † Leu. 24. e. 17.
Qui percusserit hominem volens occidere,
13 morte moriatur. * Qui autem non est insidia-
C tus, sed Deus illum tradidit in manus eius:
† constituam tibi locum in quem fugere de- † Deut. 19. a. 3.
14 beat. * Si quis per industriam occiderit proxi-
mum suum, & per insidias: ab altari meo
15 euelles eum, vt moriatur. * Qui percusserit
patrem suum aut matrem, morte moriatur.
16 * Qui furatus fuerit hominem, & vendide-
rit eum, conuictus noxæ morte moriatur.
17 * † Qui maledixerit patri suo vel matri, mor- † Leu. 20. b. 9.
18 te moriatur. * Si rixati fuerint viri, & percus- Prou. 20. c. 20.
serit alter proximum suum lapide vel pu- Matth. 15. a 4.
gno, & ille mortuus non fuerit, sed iacue- Marc 7. b. 10.
19 rit in lectulo: * si surrexerit, & ambulaue-
D rit foris super baculum suum, innocens erit
qui percusserit, ita tamen vt operas eius &
20 impensas in medicos restituat. * Qui percus-
serit seruum suum vel ancillam virga, & mor-
tui fuerint in manibus eius criminis reus
21 erit. * Sin autem vno die vel duobus super-
uixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecu-
22 nia illius est. * Si rixati fuerint viri, & per-
cusserit quis mulierem prægnantem, & ab-
ortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit:
subiacebit damno quantum maritus mulieris
23 expetierit, & arbitri iudicauerint. * Sin au-
E tem mors eius fuerit subsecuta, reddet ani-
24 mam pro anima, * † oculum pro oculo, † Leu. 24. d. 20.
dentem pro dente, manum pro manu, pe- Deut. 19. d. 21.
25 dem pro pede, * adustionem pro adustione, Matt. 5. f. 38.
26 vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore. * Si
percusserit quispiam oculum serui sui aut an-
cillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos libe-
27 ros pro oculo quem eruit. * Dentem quo-
que si excusserit seruo vel ancillæ suæ, simi-
28 liter dimittet eos liberos. * Si bos cornu pet-
cusserit virum aut mulierem, & mortui fue-
rint, lapidibus obruetur: & non comeden-
tur carnes eius, dominus quoque bouis in-
29 nocens erit. * Quòd si bos cornupeta fue-
F rit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt
dominum eius, nec recluserit eum; occide-
ritque virum aut mulierem: & bos lapidibus

obruetur, & dominum eius occident.* Quòd 30
si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus. * Filium 31
quoque & filiam si cornu percusserit, simili
sententiæ subiacebit. * Si seruum ancillam- 32
que inuaserit, triginta siclos argenti domino G
dabit, bos verò lapidibus opprimetur. * Si 33
quis aperuerit cisternam, & foderit, & non
operuerit eam, cecideritque bos aut asinus
in eam, * reddet dominus cisternæ pretium 34
iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius
erit. * Si bos alienus bouem alterius vulne- 35
rauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium, cadauer
autem mortui inter se dispertient. * Sin au- 36
tem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiuit eum dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

CAPVT XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati, atque stupri lex, idololatriæ supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœna: mutui, vsuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

SI quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & 1
occiderit vel vendiderit: quinque boues A
pro vno boue restituet, † & quatuor oues pro *† 2. Reg. 12. b. 6.*
vna oue. * Si effringens fur domum siue suf- 2
fodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere
mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis. * Quòd si orto sole hoc fecerit, ho- 3
micidium perpetrauit, & ipse morietur. Si
non habuerit quod pro furto reddat ipse venumdabitur. * Si inuentum fuerit apud eum 4
quod furatus est: viuens, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplum restituet. * Si læserit 5
quispiam agrum vel vineam: & dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in
vinea, pro damni æstimatione restituet. * Si 6
egressus ignis inuenerit spinas, & compre- B
henderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. * Si quis commendauerit amico pe- 7
cuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur,
duplum reddet. * Si latet fur, dominus domus 8
applicabitur ad deos, & iurabit quòd non
extenderit manum in rem proximi sui, * ad 9
perpetrandam fraudem, tam in boue, quam in asino, & oue ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest: ad deos vtriusque causa perueniet: & si illi iudicauerint,
duplum restituet proximo suo. * Si quis 10
commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum, ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc
viderit: * iusiurandum erit in medio, quòd 11
non extenderit manum ad rem proximi
sui: suscipietque dominus iuramentum, & C
ille reddere non cogetur. * † Quòd si fur- 12 *† Gen. 31. f. 39.*
to ablatum fuerit, restituet damnum domi-
13 no. * Si comestum à bestia, deferat ad eum
14 quod occisum est, & non restituet. * Qui à
proximo suo quidquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente, reddere compelle-
15 tur. * Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum ve-
16 nerat pro mercede operis sui. * † Si seduxe- *† Deut. 22. d. 28.*
rit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit
17 eam vxorem. * Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis,
18 quam virgines accipere consueuerunt.* Ma-
19 leficos non patieris viuere. * Qui coierit cum
20 iumento, morte moriatur. * † Qui immolat *† Leu. 18. a. 4.*
diis, occidetur, præterquam Domino so-
21 li. * Aduenam non contristabis, neque affli-
D ges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in Ter-
22 ra Ægypti. * † Viduæ & pupillo non noce- *† Zach. 7. c. 10.*
23 bitis. * Si læseritis eos, vociferabuntur ad
24 me, & ego audiam clamorem eorum: * &
indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & fi-
25 lij vestri pupilli. * Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec
26 vsuris opprimes. * † Si pignus à proximo tuo *† Deut. 24. c. 13.*
acceperis vestimentum, ante solis occasum
27 reddes ei. * Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me,
28 exaudiam eum, quia misericors sum. * Diis
non detrahes, & † principi populi tui non *† Act. 23. b. 5.*
29 maledices. * Decimas tuas & primitias tuas
non tardabis reddere: † primogenitum filio- *† Ezech. 44. f. 30. Sup. 13. a. 2. b. 11. Infr. 34. c. 19.*
30 rum tuorum dabis mihi.* De bobus quoque,
& ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi.
31 * Viri sancti eritis mihi: † carnem, quæ à be- *† Leuit. 22. a. 8.*
stiis fuerit prægustata, non comedetis, sed proiicietis canibus.

CAPVT XXIII.

Leges præfixæ iudicibus: bos & asinus inimici seruandus: non accipienda iudicibus munera: de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: de Angelo in ducem itineris præmittendo, & præmiis seruantium præcepta.

1 NOn suscipies vocem mendacij: nec iun-
A ges manum tuam vt pro impio dicas
2 falsum testimonium. * Non sequeris turbam
ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero de-
3 uies.* Pauperis quoque nō misereberis in iu-
4 dicio. * † Si occurreris boui inimici tui, aut *† Deut. 22. a. 1.*
5 asino erranti, reduc ad eum. * Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non per-
6 transibis, sed subleuabis cum eo. * Non decli-
7 nabis in iudicium pauperis. * Mendacium fugies. * † Insontem & iustum non occides: quia *† Dan. 13. f. 53.*
8 auersor impium. * † Nec accipies munera, quæ *† Deut. 16. d. 19. Eccli. 20. d. 31.*
B etiā excæcant prudentes, & subuertunt verba
iustorum.

iustorum. * Peregrino molestus non eris, sci- 9
† Gen. 46. a. 6. tis enim aduenarum animas: quia & ipsi †
peregrini fuistis in Terra Ægypti. * Sex an- 10
nis seminabis terram tuam, & congregabis
fruges eius. * Anno autem septimo dimittes 11
eam, & requiescere facies, vt comedant pau-
peres populi tui: & quidquid reliquum fue-
rit, edant bestiæ agri: ita facies in vinea & in
olueto tuo.* Sex diebus operaberis: septimo 12
die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus: C
& refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.
* Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per 13
nomen externorum deorum non iurabitis,
neque audietur ex ore vestro. * Tribus vici- 14
bus per singulos annos mihi festa celebrabitis.
* Solemnitatem azymorum custodies, Sep- 15
† Sup. 13. a. 3. 4. tem diebus comedes azyma, † sicut præcepi
Infr. 34. c. 21. tibi, tempore mensis nouorum quando egres-
† Deut. 16 d. 16. sus es de Ægypto: † non apparebis in cons-
pectu meo vacuus. * Et solemnitatem messis 16
Eccli. 35. a. 6. primitiuorum operis tui, quæcumque semi- D
naueris in agro. solemnitatem quoque in exi-
tu anni, quando congregaueris omnes fru-
† Inf. 34. c. 23. ges tuas de agro. * † Ter in anno apparebit 17
Deut. 16. d. 16. omne masculinum tuum coram Domino
Deo tuo. * Non immolabis super fermento 18
sanguinem victimæ meæ, nec remanebit
† Infr. 34. d. 26. adeps solemnitatis meæ vsque manè. * † Pri- 19
mitias frugum terræ tuæ deferes in domum
† Deut. 14. c. 21. Domini Dei tui. † Non coques hœdum in la-
cte matris suæ. * Ecce ego mittam Ange- 20
lum meum, qui præcedat te, & custodiat in
via, & introducat in locum quem paraui:
* Obserua eum, & audi vocem eius, nec 21
contemnendum putes: quia non dimittet
cùm peccaueris, & est nomen meum in illo.
† Deut. 7. b. 12. * † Quòd si audieris vocē eius, & feceris om- 22
nia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, E
† Infr. 33. a. 2. & affligam affligentes te. * † Præcedetque te 23
Iosu. 24. c. 11. Angelus meus, & introducet te ad Amor-
rhæum, & Hethæum, & Phærezeum, Cha-
nanæumque, & Heuæum, & Iebusæum,
quos ego conteram. * Non adorabis deos 24
eorum: nec coles eos: non facies opera eo-
† Deut. 7. d. 22. rum, sed † destrues eos, & confringes statuas
eorum. * Seruietisque Domino Deo vestro, 25
vt benedicam panibus tuis & aquis & aufe-
ram infirmitatem de medio tui. * Non erit 26
infœcunda nec sterilis in terra tua: nume- F
rum dierum tuorum implebo. * Terrorem 27
meum mittam in præcursum tuum, & occi-
dam omnem populum, ad quem ingredieris:
cunctorumque inimicorum tuorum coram
† Deut. 7. c. 20. te terga vertam: * emittens † crabrones priùs, 28
qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, &
Hethæum, antequam introëas. * Non eii- 29
ciam eos à facie tua anno vno: ne terra in so-
litudinem redigatur, & crescant contra te be-
stiæ. * Paulatim expellam eos de conspectu 30
tuo, donec augearis, & possideas Terram.
* Ponam autem terminos tuos à Mari rubro 31
vsque ad Mare Palæstinorum, & à deserto
vsque ad fluuium: tradam in manibus vestris
habitatores Terræ, & eiiciam eos de conspe-
32 ctu vestro. * † Non inibis cum eis fœdus, nec † Inf. 34. b. 15.
33 cum diis eorum. * Non habitent in terra tua, Deut. 7. a. 2.
ne fortè peccare te faciant in me, si seruieris
diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CAPVT XXIV.

Oblatis Domino sacrificiis, fæderisque sanguine in populum resperso, Moyses, cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, vbi cum Domino quadraginta diebus permansit.

1 MOysi quoque dixit: Ascende ad Domi-
A num tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, &
septuaginta senes ex Israël, & adorabitis pro-
2 cul. * Solusque Moyses adscendet ad Domi-
num, & illi non appropinquabunt: nec popu-
3 lus ascendet cum eo. * Venit ergo Moyses &
narrauit plebi omnia verba Domini, atque
iudicia: responditque omnis populus vna vo-
ce: Omnia verba Domini, quæ locutus est,
4 faciemus. * Scripsit autem Moyses vniuersos
sermones Domini: & manè consurgens ædi-
ficauit altare ad radices montis, & duode-
5 cim titulos per duodecim tribus Israël. * Mi-
B sitque iuuenes de filiis Israël, & obtulerunt
holocausta, immolaueruntque victimas pa-
6 cificas Domino, vitulos. * Tulit itaque Moy-
ses dimidiam partem sanguinis, & misit in
crateras: partem autem residuam fudit super
7 altare. * Assumensque volumen fœderis, le-
git audiente populo: qui dixerunt: Omnia
quæ locutus est Dominus, faciemus, & eri-
8 mus obedientes. * Ille verò sumptum sangui-
nem respersit in populum, & ait: Hic est † † Heb. 9. e. 20.
sanguis fœderis quod pepigit Dominus vo-
9 biscum super cunctis sermonibus his. * As-
C cenderuntque Moyses & Aaron, Nadab &
Abiu, & septuaginta de senioribus Israël:
10 * & viderunt Deum Israël: & sub pedibus
eius quasi opus lapidis saphirini, & quasi
11 cœlum cùm serenum est. * Nec super eos
qui procul recesserant de filiis Israël, misit
manum suam, videruntque Deum, & co-
12 mederunt, ac biberunt. * Dixit autem Do-
minus ad Moysen: Ascende ad me in mon-
tem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapi-
deas, & legem ac mandata quæ scripsi, vt
13 doceas eos. * Surrexerunt Moyses & Iosue
minister eius: adscendensque Moyses in
14 montem Dei, * senioribus ait: Expectate
D hîc donec reuertamur ad vos. Habetis Aa-
ron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit
15 quæstionis, referetis ad eos. * Cúmque as-
cendisset Moyses, operuit nubes montem,
16 * & habitauit gloria Domini super Sinaï, te-
gens illum nube sex diebus: septimo autem
17 die vocauit eum de medio caliginis. * Erat
autem species gloriæ Domini, quasi ignis ar-
dens super verticem montis, in conspectu
18 filiorum Israël. * Ingressusque Moyses me-
dium nebulæ, ascendit in montem: & fuit
ibi quadraginta diebus, & quadraginta no-
ctibus.

Capvt XXV.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctaque illis pertinentia.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Loquere filiis Israël, vt tollant 2
† Inf. 35. a. 5. mihi primitias, ab † omni homine qui offeret A
vltroneus, accipietis eas. * Hæc sunt autem 3
quæ accipere debetis: Aurum, & argentum,
& æs, * hyacinthum & purpuram, coccum- 4
que bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,
* & pelles arietum rubricatas, pellesque ian- 5
thinas, & ligna setim: * oleum ad lumina- 6
ria concinnanda: aromata in vnguentum, &
thymiamata boni odoris: * lapides onychi- 7
nos & gemmas ad ornandum ephod ac ra-
tionale. * Facientque mihi sanctuarium, & ha- 8
Hebr. 9. a. 2. bitabo in medio eorum: * † iuxta omnem si- 9
militudinem tabernaculi quod ostendam tibi,
& omnium vasorum in cultum eius: sicque
facietis illud: * Arcam de lignis setim com- 10
pingite, cuius longitudo habeat duos & semis
cubitos: latitudo cubitum & dimidium: altitu-
do, cubitum similiter ac semissem. * Et deau- 11
rabis eam auro mundissimo intus & foris: fa-
ciesque supra, coronam auream per circui-
tum: * & quatuor circulos aureos, quos po- 12
nes per quatuor arcæ angulos: duo circuli sint
in latere vno, & duo in altero. * Facies quo- 13
que vectes de lignis setim, & operies eos au-
ro. * Inducesque per circulos qui sunt in ar- 14
cæ lateribus, vt portetur in eis, * qui semper B
erunt in circulis, nec vnquam extrahentur 15
ab eis. * Ponesque in arca testificationem 16
quam dabo tibi: * Facies & propitiatorium 17
de auro mundissimo: duos cubitos & dimi-
dium tenebit longitudo eius, & cubitum ac
semissem latitudo. * Duos quoque Cheru- 18
bim aureos & productiles facies, ex vtraque
parte oraculi. * Cherub vnus sit in latere vno, 19
& alter in altero. * Vtrumque latus propitia- 20
torij tegant, expandentes alas & operientes
oraculum, respiciantque se mutuò versis vul-
tibus in propitiatorium quo operienda est
arca, * in qua pones testimonium quod da- 21
bo tibi. * Inde præcipiam, & loquar ad te 22
supra propitiatorium, ac de medio duorum C
Cherubim, qui erunt super arcam testimo-
nij, cuncta quæ mandabo per te filiis Israël.
* Facies & mensam de lignis setim, haben- 23
tem duos cubitos longitudinis, & in latitudi-
ne cubitum, & in altitudine cubitum ac se-
missem. * Et inaurabis eam auro purissimo: 24
faciesque illi labium aureum per circuitum,
* & ipsi labio coronam interrasilem altam 25
quatuor digitis: & super illam, alteram coro-
nam aureolam. * Quatuor quoque circulos 26
aureos præparabis, & pones eos in quatuor
angulis eiusdem mensæ per singulos pedes.
* Subter coronam erunt circuli aurei, vt 27
mittantur vectes per eos, & possit mensa
portari. * Ipsos quoque vectes facies de lignis 28
setim, & circumdabis auro ad subuehendam
29 mensam. * Parabis & acetabula, ac phialas,
thuribula, & cyathos, in quibus offerenda
30 sunt libamina, ex auro purissimo. * Et pones
super mensam panes propositionis in cons-
31 pectu meo semper. * Facies & candelabrum
D ductile de auro mundissimo, hastile eius, &
calamos, scyphos, & sphærulas, ac lilia, ex
32 ipso procedentia. * Sex calami egredientur
de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex al-
33 tero. * Tres scyphi quasi in nucis modum
per calamos singulos, sphærulaque simul &
lilium: & tres similiter scyphi instar nucis in
calamo altero, sphærulaque simul & lilium.
hoc erit opus sex calamorum, qui producen-
34 di sunt de hastili: * in ipso autem candela-
bro erunt quatuor scyphi in nucis modum,
35 sphærulæque per singulos, & lilia. * Sphæru-
læ sub duobus calamis per tria loca, qui si-
36 mul sex fiunt, procedentes de hastili vno. * Et
sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, vni-
37 uersa ductilia de auro purissimo. * Facies &
lucernas septem, & pones eas super cande-
38 labrum, vt luceant ex aduerso, * Emuncto-
ria quoque, & vbi quæ emuncta sunt extin-
39 guantur, fiant de auro purissimo. * Omne
pondus candelabri cum vniuersis vasis suis
40 habebit talentum auri purissimi. * † Inspice, † Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44.
& fac secundum exemplar quod tibi in Mon-
te monstratum est.

Capvt XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Mosaici, veli, arcæ, propitiatorij, mensæ, candelabri, & tentorij iuxta suas quæque mensuras.

1 TAbernaculum verò ita facies: Decem
A cortinas de bysso retortas, & hyacintho,
ac purpura, coccoque bis tincto, variatas ope-
2 re plumario facies. * Longitudo cortinæ
vnius habebit viginti octo cubitos: latitudo,
quatuor cubitorum erit. Vnius mensuræ fient
3 vniuersa tentoria. * Quinque cortinæ sibi
iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu si-
4 mili cohærebunt. * Ansulas hyacinthinas in
lateribus ac summitatibus facies cortinarum,
5 vt possint inuicem copulari. * Quinquage-
nas ansulas cortina habebit in vtraque parte,
ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, &
6 altera alteri possit aptari. * Facies & quinqua-
B ginta circulos aureos quibus cortinarum ve-
la iungenda sunt, vt vnum tabernaculum
7 fiat. * Facies & saga cilicina vndecim, ad
8 operiendum tectum tabernaculi. * Longi-
tudo sagi vnius habebit triginta cubitos:
& latitudo; quatuor: æqua erit mensura
9 sagorum omnium. * E quibus quinque iun-
ges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis,
ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices.
10 * Facies & quinquaginta ansas in ora sagi
vnius, vt coniungi cum altero queat: &
quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt
11 cum altero copuletur. * Facies & quinquagin-
ta fibulas æneas, quibus iungantur ansæ, vt
vnum

vnum ex omnibus operimentum fiat.* Quod 12
autem superfuerit in sagis quæ parantur te- C
cto, id est, vnum sagum quod amplius est,
ex medietate eius operies posteriora taberna-
culi. * Et cubitus ex vna parte pendebit, & 13
alter ex altera, qui plus est in sagorum lon-
gitudine, vtrumque latus tabernaculi prote-
gens.* Facies & operimentum aliud tecto de 14
pellibus arietum rubricatis: & super hoc rur-
sum aliud operimentum de ianthinis pelli-
bus. * Facies & tabulas stantes tabernaculi 15
de lignis setim, * quæ singulæ denos cubitos 16
in longitudine habeant, & in latitudine sin-
gulos ac semissem. * In lateribus tabulæ, 17
duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri D
tabulæ connectatur: atque in hunc modum
cunctæ tabulæ parabuntur.* Quarum viginti 18
erunt in latere meridiano quod vergit ad Au-
strum.* Quibus quadraginta bases argenteas 19
fundes, vt binæ bases singulis tabulis per duos
angulos subjiciantur.* In latere quoque se- 20
cundo tabernaculi quod vergit ad Aquilo-
nem, viginti tabulæ erunt, * quadraginta 21
habentes bases argenteas. binæ bases singulis E
tabulis supponentur.* Ad occidentalem vero 22
plagam tabernaculi facies sex tabulas,* & rur- 23
sum alias duas quæ in angulis erigantur post
tergum tabernaculi. * Eruntque coniunctæ à 24
deorsum, vsque sursum, & vna omnes com-
pago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ
in angulis ponendæ sunt similis iunctura ser-
uabitur. * Et erunt simul tabulæ octo, bases 25
earum argenteæ sedecim, duabus basibus per
vnam tabulam supputatis.* Facies & vectes 26
de lignis setim quinque ad continendas
tabulas in vno latere tabernaculi, * & quin- 27
que alios in altero, & eiusdem numeri ad
occidentalem plagam: * qui mittentur per 28
medias tabulas à summo vsque ad summum.
* Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes 29
in eis annulos aureos, per quos vectes ta- F
bulata contineant: quos operies laminis au-
reis. * Et eriges tabernaculum iuxta exem- 30
plar quod tibi in † Monte monstratum est. († Sup. 25. d. 40.)
* Facies & velum de hyacintho, & purpu- 31
ra coccoque bis tincto, & bysso retorta,
opere plumariu & pulchra varietate con-
textum: * quod appendes ante quatuor co- 32
lumnas de lignis setim quæ ipsæ quidem
deauratæ erunt, & habebunt capita aurea,
sed bases argenteas. * Inseretur autem ve- 33
lum per circulos, intra quod pones arcam G
testimonii, quo & Sanctuarium & Sanctua-
rii sanctuaria diuidentur. * Pones & pro- 34
pitiatorium super arcam testimonij in San-
cto sanctorum: * mensamque extra velum: 35
& contra mensam candelabrum in latere
tabernaculi meridiano: mensa enim stabit
in parte Aquilonis. * Facies & tentorium in 36
introitu tabernaculi de hyacintho, & pur-
pura, coccoque bis tincto, & byssu retorta,
opere plumarij. * Et quinque columnas 37
deaurabis lignorum setim, ante quas du-
cetur tentorium: quarum erunt capita aurea,
& bases æneæ.

CAPVT XXVII.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ & oleum lucernarum parari iubentur.

1 FAcies & altare de lignis † setim, quod ha- († Inf. 38. a. 6.)
A bebit quinque cubitos in longitudine,
& totidem in latitudine, id est, quadrum, &
2 tres cubitos in altitudine. * Cornua autem
per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies
3 illud ære. * Faciesque in vsus eius lebetes ad
suscipiendos cineres, & forcipes atque fus-
cinulas, & ignium receptacula. omnia vasa
4 ex ære fabricabis.* Craticulamque in modum
retis æneam: per cuius quatuor angulos
5 erunt quatuor annuli ænei, * quos pones
subter arulam altaris. eritque craticula vsque
6 ad altaris medium.* Facies & vectes altaris
de lignis setim duos, quos operies laminis
7 æneis: * & induces per circulos, eruntque ex
B vtroque latere altaris ad portandum. * † Non († Sup. 20. d. 24.)
8 solidum, sed inane & cauum intrinsecus fa-
cies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.
9 * Facies & atrium tabernaculi, in cuius au-
strali plaga contra meridiem erunt tentoria
de bysso retorta: centum cubitos vnum latus
10 tenebit in longitudine.* Et columnas viginti
cum basibus totidem æneis quæ capita cum
11 cælaturis suis habebunt argentea. * Similiter
& in latere aquilonis per longum erunt ten-
toria centum cubitorum, columnæ viginti,
& bases æneæ eiusdem numeri, & capita ea-
12 rum cum cælaturis suis argentea. * In lati-
C tudine verò atrij, quod respicit ad occi-
dentem, erunt tentoria per quinquaginta
cubitos, & columnæ decem, basesque toti-
13 dem. * In ea quoque atrii latitudine, quæ
respicit ad orientem, quinquaginta cubiti
14 erunt. * in quibus quindecim cubitorum
tentoria lateri vno deputabuntur, colum-
15 næque tres & bases totidem: * & in late-
re altero erunt tentoria cubitos obtinentia
quindecim, columnæ tres, & bases totidem.
16 * In introitu verò atrii fiet tentorium cubi-
torum viginti ex hyacintho & purpura, coc-
coque bis tincto, & byssu retorta, opere plu-
marii: columnas habebit quatuor, cum ba-
17 sibus totidem. * Omnes columnæ atrii per
circuitum vestitæ erunt argenteis laminis,
18 capitibus argenteis, & basibus æneis: * In
D longitudine occupabit atrium cubitos cen-
tum, in latitudine quinquaginta, altitudo
quinque cubitorum erit. fietque de byssu re-
19 torta, & habebit bases æneas.* Cuncta vasa
tabernaculi in omnes vsus & ceremonias, tam
20 paxillos eius quàm atrii, ex ære facies.* Præ-
cipe filiis Israel vt afferant tibi oleum de ar-
boribus oliuarum purissimum, piloque con-
21 tusum: vt ardeat lucerna semper in * taberna-
culo testimonii, extra velum quod oppansum
est testimonio. Et collocabunt eam Aaron &
filii eius, vt vsque manè luceat coram Dño.

Perpetuus erit cultus per successiones eorum
à filiis Israel.

Caput XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius describuntur.

APplica quoque ad te Aaron fratrem 1
tuum cum filiis suis de medio filiorum A
Israel, vt sacerdotio fungantur mihi: Aaron,
Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. * Fa- 2
ciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo
in gloriam & decorem. * Et loqueris cunctis 3
sapientibus corde, quos repleui spiritu pru-
dentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibus
sanctificatus ministret mihi. * Hæc autem 4
erunt vestimenta quæ facient: Rationale, &
superhumerale, tunicam & lineam strictam,
cidarim & balteum. Facient vestimenta san-
cta fratri tuo Aaron & filiis eius, vt sacerdo-
tio fungantur mihi. * Accipientque aurum, 5
& hyacinthum, & purpuram, coccumque
bis tinctum, & byssum. * Facient autem su- 6
perhumerale de auro & hyacintho & purpu- B
ra, coccoque bis tincto, & bysso retorta, ope-
re polymito. * Duas oras iunctas habebit in 7
vtroque latere summitatum, vt in vnum re-
deant. * Ipsa quoque textura & cuncta ope- 8
ris varietas erit ex auro, & hyacintho, & pur-
pura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.
* Sumesque duos lapides onychynos, & scul- 9
pes in eis nomina filiorum Israël: * sex no- 10
mina in lapide vno, & sex reliqua in altero,
iuxta ordinem natiuitatis eorum. * Opere 11
sculptoris & cælatura gemmarij sculpes eos
nominibus filiorum Israel, inclusos auro at-
que circumdatos: * & pones in vtroque la- 12
tere superhumeralis, memoriale filiis Israel.
Portabitque Aaron nomina eorum coram
Domino super vtrumque humerum, ob re- C
cordationem. * Facies & vncinos ex auro, 13
* & duas catenulas ex auro purissimo sibi inui- 14
cem cohærentes, quas inseres vncinis. * Ra- 15
tionale quoque iudicij facies opere polymito
iuxta texturam superhumeralis, ex auro, hya-
cintho, & purpura coccoque bis tincto, &
bysso retorta. * Quadrangulum erit & du- 16
plex: mensuram palmi habebit tam in lon-
gitudine quàm in latitudine. * Ponesque in 17
eo quattuor ordines lapidum: in primo ver-
su erit lapis sardius, & topazius, & smarag-
dus: * in secundo carbunculus sapphirus, & 18
iaspis: * in tertio ligurius, achates, & ame- 19
thystus: * in quarto chrysolitus, onychynus, 20
& beryllus. inclusi auro erunt per ordines
suos. * Habebuntque nomina filiorum Israel: 21
duodecim nominibus cælabuntur, singuli la-
pides nominibus singulorum per duodecim
tribus. * Facies in rationali catenas sibi inui- 22
cem cohærentes ex auro purissimo: * & duos D
annulos aureos, quos pones in vtraque ratio- 23
nalis summitate: * catenasque aureas iunges 24
annulis, qui sunt in marginibus eius: * & ip- 25
sarum catenarum extrema duobus copulabis
vncinis in vtroque latere superhumeralis
26 quod rationale respicit. * Facies & duos an-
nulos aureos, quos pones in summitatibus
rationalis, in oris, quæ è regione sunt super-
27 humeralis, & posteriora eius aspiciunt. * Nec
non & alios duos annulos aureos, qui po-
nendi sunt in vtroque latere superhumeralis
deorsum, quod respicit contra faciem iun-
cturæ inferioris, vt aptari possit cum super-
28 humerali, * & stringatur rationale annulis
suis cum annulis superhumeralis vitta hya-
cinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à
se inuicem rationale & superhumerale ne-
29 queant separari. * Portabitque Aaron no-
E mina filiorum Israël in rationali iudicii super
pectus suum, quando ingredietur Sanctua-
rium, memoriale coram Domino in æter-
30 num. * Pones autem in rationali iudicii Do-
ctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore
Aaron, quando ingredietur coram Domino:
& gestabit iudicium filiorum Israel in pecto-
31 re suo, in conspectu Domini semper. * Facies
& tunicam superhumeralis totam hyacin-
32 thinam, * in cuius medio supra erit capitium,
& ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet *
in extremis vestium partibus, ne facilè rum-
33 patur. * Deorsum verò, ad pedes eiusdem tu-
F nicæ, per circuitum, quasi mala punica fa-
cies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis
34 tincto, mixtis in medio tintinnabulis, * ita vt
tintinnabulum sit aureum & malum puni-
cum, rursumque tintinnabulum aliud au-
35 reum & malum punicum. * † Et vestietur ea
Aaron in officio ministerij, vt audiatur soni- † Eccli 45. b. 11.
tus quando ingreditur & egreditur Sanctua-
rium in conspectu Domini, & non moria-
36 tur. * Facies & laminam de auro purissimo:
in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Do-
37 mino. * Ligabisque eam vitta hyacinthina, &
38 erit super tiaram, * imminens fronti pontifi-
cis. Portabitque Aaron iniquitates eorum,
quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israel,
in cunctis muneribus & donariis suis. Erit
autem lamina semper in fronte eius, vt pla-
39 catus sit eis Dominus. * Stringesque tunicam
G bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum
40 opere plumarij. * Porrò filiis Aaron tunicas
lineas parabis, & balteos ac tiaras, in gloriam
41 & decorem: * vestiesque his omnibus Aaron
fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cun-
ctorum consecrabis manus, sanctificabisque
42 illos, vt sacerdotio fungantur mihi. * Facies
& feminalia linea, vt operiant carnem turpi-
tudinis suæ, à renibus vsque ad femora:
43 * & vtentur eis Aaron & filij eius quando
ingredientur tabernaculum testimonij, vel
quando appropinquant ad altare vt mini-
strent in sanctuario, ne iniquitatis rei mo-
riantur. Legitimum sempiternum erit Aa-
ron, & semini eius post eum.

Caput XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis

oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio 1
† Leuit.9. a.2. consecrentur. † Tolle vitulum de armen- A
to, & arietes duos immaculatos, * panesque 2
azymos, & crustulam absque fermento, quæ
conspersa sit oleo, lagana quoque azyma
oleo lita: de simila triticea cuncta facies. * Et 3
posita in canistro offeres: vitulum autem &
duos arietes. * Et Aaron ac filios eius appli- 4
cabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cum-
que laueris patrem cum filijs suis aqua, * in- 5
dues Aaron vestimentis suis, id est, linea &
tunica, & superhumerali & rationali, quod
cõstringes balteo. * Et pones tiaram in capi- 6
te eius: & laminam sanctam super tiaram, * 7
& oleum vnctionis fundes super caput eius: B
atque hoc ritu consecrabitur. * Filios quoque 8
illius applicabis, & indues tunicis lineis,
cingesque balteo. * Aaron scilicet & liberos 9
eius, & impones eis mitras: eruntque sacer-
dotes mihi religione perpetua. Postquam
† Leuit.1. a.3. initiaueris manus eorum, * † applicabis & vi- 10
tulum coram tabernaculo testimonij. Impo-
nentque Aaron & filij eius manus super ca-
put illius, * & mactabis eum in conspectu Do- 11
mini, iuxta ostium tabernaculi testimonij. * 12
Sumptumque de sanguine vituli pones super
cornua altaris digito tuo, reliquum autem
† Leu. 3. a.3. sanguinem fundes iuxta basim eius, * † Su- 13
mes & adipem totum qui operit intestina, &
reticulum iecoris ac duos renes, & adipem
qui super eos est, & offeres incensũ super al-
tare: * carnes verò vituli & corium & fimũ 14
combures foris extra castra, eò quòd pro pec- C
cato sit. * Vnum quoque arietem sumes, su- 15
per cuius caput ponent Aaron & filij eius
manus. * Quem cum mactaueris, tolles de 16
sanguine eius, & fundes circa altare. * ip- 17
sum autem arietem secabis in frusta. lotaque
intestina eius ac pedes pones super concisas
carnes, & super caput illius. * Et offeres to- 18
tum arietem in incensum super altare oblatio
est Domino odor suauissimus victimæ Domi-
ni. * Tolles quoque arietem alterum, super 19
cuius caput Aaron & filij eius ponent ma-
nus. * Quem cum immolaueris, sumes de san- 20
guine eius, & pones super extremum auri-
culæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super
pollices manus eorum ac pedis dextri, fundes-
que sanguinem super altare per circuitum.
* Cumque tuleris de sanguine qui est super 21
altare, & de oleo vnctionis, adsperges Aaron
& vestes eius, filios & vestimenta eorum. D
Consecratisque ipsis & vestibus, * tolles adi- 22
pem de ariete, & caudam & aruinam, quæ
operit vitalia ac reticulum iecoris, & duos re-
nes atque adipem qui super eos est armũque
dextrum eò quòd sit aries consecrationis: * 23
tortamque panis vnius, crustulam cõspersam
oleo, laganum de canistro azymorum, quod
positum est in conspectu Domini: * pones- 24
que omnia super manus Aaron & filiorũ eius
& sanctificabis eos eleuans coram Domino.
25 * Suscipiesque vniuersa de manibus eorum:
& incendes super altare in holocaustum,
odorem suauissimum in conspectu Domini,
26 quia oblatio eius est. * Sumes quoque pe-
ctusculum de ariete quo initiatus est Aaron,
sanctificabisque illud eleuatum coram Domi-
27 no, & cedet in partem tuam. * Sanctificabis-
E que & pectusculum consecratum, & armum
28 quem de ariete separasti, * quo initiatus est
Aaron & filij eius, cedentque in partem Aa-
ron & filiorum eius iure perpetuo à filijs Is-
rael: quia primitiua sunt & initia de victi-
mis eorum pacificis quæ offerunt Domino.
29 * Vestem autem sanctam, qua vtetur Aaron
habebunt filij eius post eum, vt vngantur
30 in ea, & consecrentur manus eorum. * Septem
diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit
constitutus de filijs eius, & qui ingredietur
tabernaculum testimonij vt ministret in San-
31 ctuario. * Arietem autem consecrationis tol-
les, & coques carnes eius in loco sancto:
32 * quibus vescetur Aaron & filii eius. † Panes † Leuit.8. f.31. & 24. b.9.
quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo ta-
33 bernaculi testimonii comedent, * vt sit pla- Mat.12. a.4.
cabile sacrificium, & sanctificentur offeren-
tium manus. Alienigena non vescetur ex eis,
34 quia sancti sunt. * Quòd si remanserit de
carnibus consecratis, siue de panibus vsque
manè, combures reliquias igni: non come-
35 dentur, quia sanctificata sunt. * Omnia quæ
F præcepi tibi, facies super Aaron & filiis eius.
Septem diebus consecrabis manus eorum:
36 * & vitulum pro peccato offeres per singulos
dies ad expiandum. Mundabisque altare
cùm immolaueris expiationis hostiam, & vn-
37 ges illud in sanctificationem. * Septem die-
bus expiabis altare, & sanctificabis, & erit
Sanctum sanctorum. omnis qui tetigerit il-
38 lud, sanctificabitur. * Hoc est quod facies in
altari: † Agnos anniculos duos per singulos † Num.28. a.3.
39 dies iugiter, * vnum agnum manè, & alte-
40 rum vespere, * decimam partem similæ con-
spersæ oleo tuso, quod habeat mensuram
quartam partem hin, & vinum ad libandum
41 eiusdem mensuræ in agno vno. * Alterum
verò agnum offeres ad vesperam iuxta ritum
matutinæ oblationis, & iuxta ea que diximus
42 in odorem suauitatis: * sacrificium est Do-
G mino, oblatione perpetua in generationes
vestras, ad ostium tabernaculi testimonij co-
ram Domino, vbi constituam vt loquar ad te.
43 * Ibique præcipiam filiis Israël, & sanctifica-
44 bitur altare in gloria mea. * Sanctificabo &
tabernaculum testimonii cum altari, & Aa-
ron cum filiis suis, vt sacerdotio fungantur
45 mihi. * Et habitabo in medio filiorum Is-
46 raël, eroque eis Deus, * & scient quia ego
Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de
Terra Ægypti, vt manerem inter illos, ego
Dominus Deus ipsorum.

CAPVT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in vsus tabernaculi exigendæ, labij ænei construendi, vnctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

FAcies quoque altare ad adolendum thy- 1
miama, de lignis setim, * habens cubi- 2
tum longitudinis, & alterum latitudinis, id A
est, quadrangulum, & duos cubitos in altitu-
dine. Cornua ex ipso procedent. * Vesties- 3
que illud auro purissimo, tam craticulam eius,
quàm parietes per circuitum, & cornua. Fa-
ciesque ei coronam aureolam per gyrum,* & 4
duos annulos aureos sub corona per singula
latera, vt mittantur in eos vectes, & altare
portetur. * Ipsos quoque vectes facies de li- 5
gnis setim, & inaurabis. * Ponesque altare 6
contra velum, quod ante arcam pendet te-
stimonii coram propitiatorio quo tegitur te-
stimonium, vbi loquar tibi. * Et adolebit in- 7
censum super eo Aaron, suaue fragrans, ma-
nè. Quando componet lucernas, incendet
illud: * & quando collocabit eas ad vespe- 8
rum, vret thymiama sempiternum coram
Domino in generationes vestras.*Non offe- 9
retis super eo thymiama compositionis alte-
rius, nec oblationem, & victimam, nec liba-
bitis libamina. * Et deprecabitur Aaron su- 10
per cornua eius semel per annum, in sangui- B
ne quod oblatum est pro peccato, & placabit
super eo in generationibus vestris. Sanctum
sanctorum erit Domino. * Locutusque est 11
†Num. 1. a. 2. Dominus ad Moysen, dicens: * † Quando 12
tuleris summam filiorum Israël iuxta nume-
rum, dabunt singuli pretium pro animabus
suis Domino, & non erit plaga in eis cùm
fuerint recensiti. * Hoc autem dabit omnis 13
qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta
† Leu. 27 c. 25. Num. 3. g. 47. Ezech. 45 d. 2. mensuram templi. † Siclus viginti obolos
habet. Media pars sicli offeretur Domino.
* Qui habetur in numero, à viginti annis & 14
suprà, dabit pretium. * Diues non addet ad 15
medium sicli, & pauper nihil minuet. * Sus- 16
ceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis
Israel, trades in vsus tabernaculi testimonii,
vt sit monimentum eorum coram Domino,
& propitietur animabus eorum.*Locutusque 17
est Dominus ad Moysen, dicens: * Facies & 18
labrum æneum cum basi sua ad lauandum: C
ponesque illud inter tabernaculum testimo-
nii & altare. Et missa aqua, * lauabunt in ea 19
Aaron & filii eius manus suas ac pedes, * 20
quando ingressuri sunt tabernaculũ testimo-
nii, & quando accessuri sunt ad altare, vt of-
ferant in eo thymiama Domino, * ne fortè 21
moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi,
& semini eius per successiones. * Locutus- 22
que est Dominus ad Moysen, * dicens: Su- 23
me tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ
quingentos siclos, & cinnamomi medium,
id est, ducentos quinquaginta siclos, calami
similiter ducentos quinquaginta, * casiæ 24
autem quingentos siclos, in pondere san-
25 ctuarii, olei de oliuetis mensuram hin: * fa-
ciesque vnctionis oleum sanctum, vnguen-
26 tum compositum opere vnguentarii, * & vn-
ges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam
27 testamenti, * mensamque cum vasis suis, can-
delabrum, & vtensilia eius, altaria thymia-
28 matis * & holocausti,& vniuersam supellecti-
29 lem quæ ad cultum eorum pertinet. * Sancti-
D ficabisque omnia, & erunt sancta sanctorum:
30 qui tetigerit ea, sanctificabitur. * Aaron &
filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sa-
31 cerdotio fungantur mihi. * Filiis quoque Is-
raël dices: Hoc oleum vnctionis sanctum
32 erit mihi in generationes vestras. * Caro
hominis non vngetur ex eo, & iuxta com-
positionem eius non facietis aliud, quia san-
33 ctificatum est, & sanctum erit vobis. * Ho-
mo quicumque tale composuerit, & dederit
ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.
34 * Dixitque Dominus ad Moysen: Sume ti-
bi aromata, stacten & onycha, galbanum
boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis
35 ponderis erunt omnia: * faciesque thymia-
ma compositum opere vnguentarii, mixtum
diligenter, & purum, & sanctificatione
36 dignissimum. * Cumque in tenuissimum
puluerem vniuersa contuderis, pones ex eo
coram tabernaculo testimonii, in quo loco
apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vo-
37 bis thymiama. * Talem compositionem non
facietis in vsus vestros, quia sanctum est Do-
38 mino. * Homo quicumque fecerit simile, vt
odore illius perfruatur, peribit de populis
suis.

CAPVT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cæterorum quæ dicta sunt: de sabbati obseruatione, & de tabulis à Domino Moysi datis.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Ecce, vocaui ex nomine Bese-
A leel filium Vri filii Hur de tribu Iuda, * &
3 impleui eum spiritu Dei, sapientia, & intel-
4 ligentia, & scientia in omni opere, * ad ex-
cogitandum quidquid fabrefieri potest ex
5 auro, & argento, & ære, * marmore, & gem-
6 mis, & diuersitate lignorum. * Deditque ei
B socium Ooliab filium Achisamech de tribu
Dan. Et in corde omnis eruditi posui sa-
pientiam: vt faciant cuncta quæ præcepi ti-
7 bi, * tabernaculum fœderis, & arcam testi-
monii, & propitiatorium, quod super eam
8 est, & cuncta vasa tabernaculi, * mensamque
& vasa eius, candelabrum purissimum cum
9 vasis suis, & altaria thymiamatis,* & holocau-
sti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi
10 sua, * vestes sanctas in ministerio Aaron sa-
cerdoti & filiis eius, vt fungantur officio suo
11 in sacris. * oleum vnctionis,& thymiama aro-
matum in Sanctuario, omnia quæ præcepi ti-
12 bi, facient. * Et locutus est Dñs ad Moysen,
dicens:

dicens : * Loquere filiis Israël, & dices ad 13
† Sup. 20. b. 8. eos : † Videte vt sabbatum meum custodia- C
Ezech. 20. b. 12. tis : quia signum est inter me & vos in gene-
rationibus vestris : vt sciatis quia ego Do-
minus, qui sanctifico vos. * Custodite sabba- 14
tum meum, sanctum est enim vobis : qui pol-
luerit illud, morte morietur : qui fecerit in
eo opus, peribit anima illius de medio populi
sui. * Sex diebus facietis opus : in die septi- 15
mo sabbatum est, requies sancta Domino.
omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.
* Custodiant filij Israel Sabbatum & cele- 16
brent illud in generationibus suis. Pactum est D
sempiternum * inter me & filios Israel, si- 17
† Gen. 2. a. 2. gnumque perpetuum. † sex enim diebus fe-
cit Dominus cælum & terram, & in septimo
ab opere cessauit.* Deditque Dominus Moy- 18
si, completis huiuscemodi sermonibus in
† Deut. 9. b. 10. monte Sinaï, † duas tabulas testimonij lapi-
deas, scriptas digito Dei.

CAPVT XXXII.

Ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur, tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone obiurgato idololatras occidi iubet, cæterisque veniam impetrat.

VIdens autem populus quòd moram fa- 1
ceret descendendi de monte Moyses, A
† Act. 7. e. 40. congregatus aduersus Aaron, dixit : † Surge,
fac nobis deos, qui nos præcedant : Moysi
enim huic viro, qui nos eduxit de Terra
Ægypti, ignoramus quid acciderit. * Dixit- 2
que ad eos Aaron : Tollite inaures aureas, de
vxorum filiorumque & filiarum vestrarum au-
ribus, & afferte ad me. * Fecitque populus 3
quæ iusserat, deferens inaures ad Aaron.
† Ps. 105. c. 19. * † Quas cùm ille accepisset, formauit opere 4
fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem.
* dixeruntque : Hi sunt dij tui Israël, qui te 5
eduxerunt de Terra Ægypti. * Quod cùm
vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, &
præconis voce clamauit dicens : Cras solem-
nitas Domini est. * Surgentesque manè, ob- 6
tulerunt holocausta, & hostias pacificas, & B
† 1. Cor. 10. b. 7. † sedit populus manducare, & bibere, & sur-
rexerunt ludere. * Locutus est autem Domi- 7
† Deut. 9. c. 12. nus ad Moysen, dicens : † Vade, descende:
peccauit populus tuus, quem eduxisti de Ter-
ra Ægypti. * Recesserunt citò de via, quam 8
ostendisti eis : feceruntque sibi vitulum con-
flatilem, & adorauerunt, atque immolantes
† 3. Reg. 12. g. 28. ei hostias, dixerunt : † Isti sunt dij tui Israël,
qui te eduxerunt de Terra Ægypti. * Rur- 9
† Inf. 33. a. 3. sumque ait Dominus ad Moysen : † Cerno
Deut. 9. c. 13. quòd populus iste duræ ceruicis sit : * dimitte 10
me, vt irascatur furor meus contra eos, & C
deleam eos, faciamque te in gentem ma-
gnam. * Moyses autem orabat Dominum 11
† Ps. 105. d. 23. Deum suum, dicens : † Cur, Domine, ira-
Num. 14. c. 13. scitur furor tuus contra populum tuum, quem
eduxisti de Terra Ægypti, in fortitudine ma-
gna, & in manu robusta ? * Ne quæso dicant 12
Ægyptij : Callidè eduxit eos, vt interficeret
in montibus, & deleret è terra : quiescat ira
tua ; & esto placabilis super nequitia populi
13 tui. * Recordare Abraham, Isaac, & Israël,
seruorum tuorum, quibus iurasti per teme-
tipsum, dicens : † Multiplicabo semen ve- † Gen. 12. b. 7. 15. b. 7. 48. b. 16.
strum sicut stellas cœli : & vniuersam terram
hanc, de qua locutus sum, dabo semini ve-
14 stro, & possidebitis eam semper. * Placatus-
D que est Dominus ne faceret malum quod lo-
15 cutus fuerat aduersus populum suum. * Et re-
uersus est Moyses de monte, portans duas ta-
bulas testimonij in manu sua, scriptas ex
16 vtraque parte, * & factas opere Dei : scriptu-
17 ra quoque Dei erat sculpta in tabulis. * Au-
diens autem Iosue tumultum populi vocife-
rantis, dixit ad Moysen : Vlulatus pugnæ au-
18 ditur in castris. * Qui respondit : Non est
clamor adhortantium ad pugnam, neque vo-
ciferatio compellentium ad fugam : sed vo-
19 cem cantantium ego audio. * Cumque ap-
proquinquasset ad castra, vidit vitulum, &
choros : iratusque valde proiecit de manu
tabulas, & confregit eas ad radicem montis:
20 * arripiensque vitulum quem fecerant, com-
E bussit, & contriuit vsque ad puluerem, quem
sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis
21 Israël. * Dixitque ad Aaron : Quid tibi fe-
cit hic populus, vt induceres super eum pec-
22 catum maximum ? * Cui ille respondit : Ne
indignetur Dominus meus : tu enim nosti
populum istum, quòd pronus sit ad malum:
23 * dixerunt mihi : Fac nobis deos, qui nos
præcedant : huic enim Moysi, qui nos edu-
xit de Terra Ægypti, nescimus quid acci-
24 derit. * Quibus ego dixi : Quis vestrûm ha-
bet aurum ? Tulerunt, & dederunt mihi :
& proieci illud in ignem, egressusque est
25 hic vitulus. * Videns ergo Moyses populum
quòd esset nudatus, (spoliauerat enim eum
Aaron propter ignominiam sordis, & inter
26 hostes nudum constituerat) * & stans in porta
F castrorum ait : Si quis est Domini, iungatur
mihi. Congregatique sunt ad eum omnes
27 filij Leui : * quibus ait : Hæc dicit Dominus
Deus Israël : Ponat vir gladium super femur
suum : ite, & redite de porta vsque ad portam
per medium castrorum, & occidat vnusquis-
que fratrem, & amicum, & proximum suum.
28 * Feceruntque filij Leui iuxta sermonem
Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti
29 tria millia hominum. * Et ait Moyses : Con-
secrastis manus vestras hodie Domino, vnus-
quisque in filio, & in fratre suo, vt detur
30 vobis benedictio. * Facto autem altero die,
G locutus est Moyses ad populum : Peccastis
peccatum maximum : ascendam ad Domi-
num, si quo modo quiuero eum deprecari
31 pro scelere vestro. * Reuersusque ad Domi-
num, ait : Obsecro, peccauit populus iste
peccatum maximum, feceruntque sibi deos
32 aureos : aut dimitte eis hanc noxam, * aut si
non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.
33 * Cui respondit Dominus : Qui peccauerit
mihi,

mihi, delebo eum de libro meo: * tu autem 34
vade, & duc populum istum quò locutus
sum tibi: angelus meus præcedet te. Ego
autem in die vltionis visitabo & hoc pec-
catum eorum. * Percussit ergo Dominus 35
populum pro reatu vituli, quem fecerat
Aaron.

Capvt XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: Vade, ascende de loco isto tu, & A
populus tuus quem eduxisti de Terra Ægy-
pti, in terram quam iuraui Abraham, Isaac,
† Gen. 12. b. 7. & Iacob, dicens: † Semini tuo dabo eam: * & 2
† Sup. 32. g. 14. † mittam præcursorem tui angelum, vt eiiciam
† Ios. 24. c. 11. † Chananæum, & Amorrhæum & Hethæum,
Deut. 7. d. 22. & Phærezeum, & Heuæum, & Iebusæum,
* & intres in terram fluentem lacte & mel- 3
† Sup. 32. b. 9. le. Non enim ascendam tecum, † quia po-
Deut. 9. c. 13. pulus duræ ceruicis es: ne fortè disperdam
te in via. * Audiensque populus sermonem 4
hunc pessimum, luxit: & nullus ex more in-
dutus est cultu suo. * Dixitque Dominus ad 5
Moysen: Loquere filiis Israel; Populus du-
ræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui,
& delebo te. Iam nunc depone ornatum
tuum, vt sciam quid faciam tibi. * Deposue- 6
runt ergo filij Israël ornatum suum à monte
Horeb. * Moyses quoque tollens taberna- 7
culum, tetendit extra castra procul, vocauit- B
que nomen eius, Tabernaculum fœderis.
Et omnis populus, qui habebat aliquam quæ-
stionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœ-
deris, extra castra. * Cumque egrederetur 8
Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa
plebs, & stabat vnusquisque in ostio papi-
lionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, do-
nec ingrederetur tentorium. * Ingresso au- 9
tem illo tabernaculum fœderis, descendebat
columna nubis, & stabat ad ostium, loque-
baturque cum Moyse. * cernentibus vniuer- 10
sis quòd columna nubis staret ad ostium Ta-
bernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant
per fores tabernaculorum suorum. * Loqueba- 11
tur autem Dominus ad Moysen facie ad fa- C
ciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.
Cumque ille reuerteretur in castra, minister
eius Iosue filius Nun, puer non recedebat de
Tabernaculo. * Dixit autem Moyses ad Do- 12
minum: Præcipis vt educam populum istum:
& non indicas mihi quem missurus es me-
cum, præsertim cum dixeris: Noui te ex no-
mine, & inuenisti gratiam coram me. * Si 13
ergo inueni gratiam in conspectu tuo, osten-
de mihi faciem tuam, vt sciam te, & inue-
niam gratiam ante oculos tuos: respice popu-
lum tuum gentem hanc. * Dixitque Domi- 14
nus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo
tibi. * Et ait Moyses: Si non tu ipse præce- 15
16 das, ne educas nos de loco isto. * In quo
enim scire poterimus ego & populus tuus
inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi
ambulaueris nobiscum, vt glorificemur ab
omnibus populis qui habitant super terram?
17 * Dixit autem Dominus ad Moysen: Et ver-
D bum istud, quod locutus es, faciam: inuenisti
enim gratiam coram me, & teipsum noui ex
18 nomine. * Qui ait: Ostende mihi gloriam
19 tuam. * Respondit: Ego ostendam omne
bonum tibi, & vocabo in nomine Domini
coram te: & † miserebor cui voluero, & † Rom. 9. c. 15.
20 clemens ero in quem mihi placuerit. * Rur-
sumque ait: Non poteris videre faciem
meam: non enim videbit me homo, & viuet.
21 Et iterum * Ecce, inquit, est locus apud me,
22 & stabis supra petram. * Cumque transibit glo-
ria mea, ponam te in foramine petræ, & pro-
23 tegam dextera mea, donec transeam: * tol-
lamque manum meam, & videbis posteriora
mea: faciem autem meam videre non po-
teris.

Capvt XXXIV.

Moyses reparatis tabulis, prohibitaque Gentium societate & idololatria, datisque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, cæterisque festis, post 40. dierum ieiunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

1 AC deinceps: † Præcide, ait tibi duas † Deut. 10. a. 1.
A tabulas lapideas instar priorum, &
scribam super eas verba, quæ habuerunt
2 tabulæ quas fregisti. * Esto paratus manè,
vt ascendas statim in montem Sinaï, stabis-
3 que mecum super verticem montis. * Nul-
lus ascendat tecum, nec videatur quispiam
per totum montem: boues quoque & oues
4 non pascantur è contrà. * Excidit ergo duas
tabulas lapideas, quales anteà fuerant: &
de nocte consurgens ascendit in montem
Sinaï, sicut præceperat ei Dominus, por-
5 tans secum tabulas. * Cumque descendis-
set Dominus per nubem, stetit Moyses
6 cum eo, inuocans nomen Domini. * Quo
transeunte coram eo, ait: Dominator Do-
mine Deus, misericors & clemens, patiens
7 & multæ miserationis, ac verax, * qui
† custodis misericordiam in millia: qui au- † Deut. 5. a. 10.
fers iniquitatem, & scelera, atque pecca- Ier. 32. c. 18.
ta, † nullusque apud te per se innocens est.
† Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac † Ps. 142. a. 2.
nepotibus, in tertiam & quartam proge- † Ier. 32. c. 18.
8 niem. * Festinusque Moyses, curuatus est Deut. 5. a. 9.
B pronus in terram, & adorans * ait: Si inue-
9 ni gratiam in conspectu tuo Domine, obse-
cro vt gradiaris nobiscum (populus enim du-
ræ ceruicis est) & auferas iniquitates nostras
10 atque peccata, nosque possideas. * Res-
pondit Dominus: † Ego inibo pactum vi- † Deut. 5. a. 2.
dentibus cunctis, signa faciam quæ num- Ier. 3. g. 40.
quam visa sunt super terram, nec in vllis
gentibus: vt cernat populus iste, in cuius es
medio, opus Domini terribile quod facturus
sum.

sum. * Obserua cuncta quæ hodie mando ti- 11
bi: ego ipse eiiciam ante faciem tuam Amor-
rhæum, & Chananæum, & Hethæum, Phe-
rezæum quoque, & Heuæum, & Iebusæum.
* Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ 12
illius iungas amicitias, quæ sint tibi in rui-
nam: * sed aras eorum destrue, confringe 13
statuas, lucosque succide: * noli adorare 14
Deum alienum. Dominus zelotes nomen
† Sup. 23. g. 32. Deut. 7. a. 2. eius, Deus est æmulator. * † Ne ineas pa- 15
ctum cum hominibus illarum regionum: ne,
cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adora-
uerint simulachra eorum, vocet te quispiam
† 3. Reg. 11. a. 2. vt comedas de immolatis. * † Nec vxorem de 16
filiabus eorum accipies filiis tuis: ne post-
quam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari fa-
ciant & filios tuos in deos suos. * Deos con- 17
flatiles non facies tibi. * Sollemnitatem azy- 18
morum custodies. Septem diebus vesceris azy- C
mis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis no-
uorum: mense enim verni temporis egressus
† Sup 13. a. 2. & 12. 22. d 29. es de Ægypto. * † Omne quod aperit vul- 19
uam generis masculini, meum erit, de cun-
ctis animantibus, tam de bobus, quàm de
ouibus, meum erit. * Primogenitum asini 20
redimes oue: sin autem nec pretium pro eo
dederis, occidetur. Primogenitum filiorum
tuorum redimes: nec apparebis in conspe-
ctu meo vacuus. * Sex diebus operaberis, 21
† Sup. 23. a. 15. die septimo cessabis arare & metere. * † Sol- 22
lemnitatem hebdomadarum facies tibi in
primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & sol-
lemnitatem, quando redeunte anni tempore
† Sup. 23. d. 17. Deut. 16. d. 16. cuncta conduntur. * † Tribus temporibus 23
anni apparebit omne masculinum tuum in
conspectu omnipotentis Domini Dei Israël.
* Cùm enim tulero gentes à facie tua, & di- 24
latauero terminos tuos, nullus insidiabitur
terræ tuæ, ascendente te, & apparente in
conspectu Domini Dei tui ter in anno.
† Sup. 23. d. 18. 19. * † Non immolabis super fermento sangui- 25
nem hostiæ meæ: neque residebit mane de D
victima sollemnitatis Phase. * Primitias fru- 26
gum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei
† Sup. 23. d. 19. tui. † Non coques hœdum in lacte matris
suæ. * Dixitque Dominus ad Moysen. Scribe 27
tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Is-
† Sup. 24. d. 18. raël † pepigi fœdus. * Fuit ergo ibi cum Do- 28
† Deut. 9. b 9. c. 18. mino † quadraginta dies & quadraginta no-
ctes: panem non comedit, & aquam non
† Deut. 4. b. 13. bibit, & scripsit in tabulis † verba fœderis
decem. * Cumque descenderet Moyses de 29
monte Sinaï, tenebat duas tabulas testimo-
nij, & ignorabat quòd cornuta esset facies
sua ex consortio sermonis Domini. * Viden- 30
tes autem Aaron & filij Israël cornutam Moy-
si faciem, timuerunt propè accedere. * Voca- 31
tique ab eo, reuersi sunt tam Aaron quàm
principes synagogæ. Et postquam locutus est
ad eos, * venerunt ad eum etiam omnes fi- 32
lij Israël: quibus præcepit cuncta quæ audie-
rat à Domino in monte Sinaï. * Impletisque 33
† 2. Cor. 3. c. 13. sermonibus, † posuit velamen super faciem
34 suam. * Quod ingressus ad Dominum, &
loquens cum eo, auferebat donec exiret, &
tunc loquebatur ad filios Israël omnia quæ
35 sibi fuerant imperata. * Qui videbant faciem
egredientis Moysi esse cornutam, sed operie-
bat ille rursus faciem suam, si quando loque-
batur ad eos.

CAPVT XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

1 IGitur congregata omni turba filiorum
A Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit
2 Dominus fieri. * Sex diebus facietis opus:
septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, &
requies Domini: qui fecerit opus in eo, oc-
3 cidetur. * Non succendetis ignem in omni-
4 bus habitaculis vestris per diem sabbati. * Et
ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Is-
raël: Iste est sermo quem præcepit Dominus,
5 dicens: * Separate apud vos primitias Domi-
no: † Omnis voluntarius & prono animo of- † Sup 25. a. 2.
ferat eas Domino: aurum & argentum, &
6 æs, * hyacinthum & purpuram, coccumque
7 bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, * pel-
lesque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna
8 setim, * & oleum ad luminaria concinnanda,
& vt conficiatur vnguentum, & thymiama
9 suauissimum, * lapides onychinos, & gem-
mas ad ornatum superhumeralis & rationalis.
10 * Quisquis vestrûm sapiens est, veniat, & fa-
11 ciat quod Dominus imperauit. * Taberna-
B culum scilicet & tectum eius, atque operi-
mentum, annulos, & tabulata cum vectibus,
12 paxillos & bases: * Arcam & vectes, propi-
tiatorium, & velum quod ante illud oppan-
13 ditur: * Mensam cum vectibus & vasis, &
14 propositionis panibus: * Candelabrum ad
luminaria sustentanda, vasa illius & lucer-
15 nas, & oleum ad nutrimenta ignium: * Al-
tare thymiamatis, & vectes, & oleum vnctio-
nis & thymiama ex aromatibus: Tentorium
16 ad ostium tabernaculi: * Altare holocausti,
& craticulam eius æneam cum vectibus &
17 vasis suis: labrum & basim eius: * Cortinas
atrij cum columnis & basibus, tentorium in
18 foribus vestibuli, * paxillos tabernaculi &
19 atrij cum funiculis suis: * Vestimenta, quo-
rum vsus est in ministerio sanctuarij, vestes
Aaron pontificis ac filiorum eius, vt sacer-
20 dotio fungantur mihi. * Egressaque omnis
multitudo filiorum Israël de conspectu Moy-
21 si, * obtulerunt mente promptissima atque
C deuota primitias Domino, ad faciendum
opus tabernaculi testimonij. Quidquid ad
cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,
22 * viri cum mulieribus præbuerunt, armil-
las & inaures, annulos & dextralia: omne
vas aureum in donaria Domini separatum
23 est. * Si quis habebat hyacinthum, & purpu-
ram, coccumque bis tinctum, byssum & pi-
los

los caprarum, pelles arietum rubricatas, &
ianthinas, * argenti ærisque metalla, obtule- 24
runt Domino, lignaque setim in varios vsus.
* Sed & mulieres doctæ, quæ neuerant, de- 25
derunt hyacinthum, purpuram, & vermicu-
lum, ac byssum, * & pilos caprarum, sponte 26
propria cuncta tribuentes. * Principes verò 27
obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad
super humerale & rationale, * aromataque & 28
oleum ad luminaria concinnanda, & ad præ-
parandum vnguentum, ac thymiama odoris
suauissimi componendum. * Omnes viri & 29
mulieres mente deuota obtulerunt donaria, D
vt fierent opera quæ iusserat Dominus per
manum Moysi. Cuncti filij Israel voluntaria
Domino dedicauerunt. * Dixitque Moyses 30
† Sup 31. a. 2. ad filios Israël: † Ecce, vocauit Dominus ex
nomine Beseleel filium Vri filij Hur de tri-
bu Iuda. * Impleuitque eum spiritu Dei, sa- 31
pientia & intelligentia, & scientia, & omni
doctrina, * ad excogitandum, & faciendum 32
opus in auro & argento, & ære, * sculpendis- 33
que lapidibus, & opere carpentario, quidquid
fabrè adinueniri potest, * dedit in corde eius: 34
Ooliab quoque filium Achisamec de tribu
Dan: * ambos erudiuit sapientia, vt faciant 35
opera abietarij, polymitarij, ac plumarij, de
hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto,
& bysso, & texant omnia, ac noua quæque
reperiant.

Capvt XXXVI.

Oblatis plus quàm opus esset donariis, paratur tabernaculum iuxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

Sup 26. a. 1. FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis 1
vir sapiens, quibus dedit Dominus sa- A
pientiam & intellectum vt scirent fabrè ope-
rari quæ in vsus Sanctuarij necessaria sunt,
1. Par. 21. d. 29. & quæ præcepit Dominus. * Cumque vo- 2
casset eos Moyses, & omnem eruditum vi-
rum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui
sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,
* tradidit eis vniuersa donaria filiorum Is- 3
raël. Qui cùm instarent operi, quotidie ma-
nè vota populus offerebat. * Vnde artifices 4
venire compulsi, * dixerunt Moysi. * Plus 5
offert populus quàm necessarium est. * Iussit 6
ergo Moyses præconis voce cantari: Nec
vir nec mulier quidquam offerat vltrà in
opere Sanctuarij. Sicque cessatum est à mu-
neribus offerendis, * eò quòd oblata suffice- 7
rent & superabundarent. * Feceruntque om- 8
nes corde sapientes ad explendum opus ta-
bernaculi, cortinas decem, de bysso retor-
ta, & hyacintho, & purpura coccoque bis tin- B
cto, opere vario & arte polymita: * qua- 9
rum vna habebat in longitudine viginti
octo cubitos, & in latitudine quattuor,
vna mensura erat omnium cortinarum.
* Coniunxitque cortinas quinque, alteram 10
alteri, & alias quinque sibi inuicem copula-
11 uit. * Fecit & ansas hyacinthinas in ora cor-
tinæ vnius ex vtroque latere, & in ora corti-
12 næ alterius similiter, * vt contra se inuicem
13 venirent ansæ, & mutuò iungerentur. * vn-
de & quinquaginta fudit circulos aureos,
qui morderent cortinarum ansas, & fieret
14 vnum tabernaculum. * Fecit & saga vnde-
cim de pilis caprarum ad operiendum te-
15 ctum tabernaculi: * vnum sagum in longi-
tudine habebat cubitos triginta, & in latitu-
dine cubitos quatuor: vnius mensuræ erant
16 omnia saga: * quorum quinque iunxit seor-
17 sum, & sex alia separatim. * Fecitque ansas
quinquaginta in ora sagi vnius, & quinqua-
ginta in ora sagi alterius, vt sibi inuicem iun-
18 gerentur. * Et fibulas æneas quinquaginta,
quibus necteretur tectum, vt vnum pallium
19 ex omnibus sagis fieret. * Fecit & operto-
C rium tabernaculi de pellibus arietum rubri-
catis: aliudque de super velamentum de pel-
20 libus ianthinis. * Fecit & tabulas tabernaculi
21 de lignis setim stantes. * Decem cubitorum
erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac se-
22 mis cubitum latitudo retinebat. * Binæ in-
castraturæ erant per singulas tabulas, vt alte-
ra alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus ta-
23 bernaculi tabulis. * E quibus viginti ad pla-
gam meridianam erant contra Austrum,
24 * cum quadraginta basibus argenteis. Duæ
bases sub vna tabula ponebantur ex vtraque
parte angulorum, vbi incastraturæ laterum in
25 angulis terminantur.* Ad plagam quoque ta-
bernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit
26 viginti tabulas, * cum quadraginta basibus
argenteis, duas bases per singulas tabulas.
27 * Contra occidentem verò, id est, ad eam
partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit
28 sex tabulas, * & duas alias per singulos angu-
29 los tabernaculi retrò: * quæ iunctæ erant à
deorsum vsque sursum, & in vnam compa-
ginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtra-
30 que parte per angulos: * vt octo essent simul
tabulæ, & haberent bases argenteas sede-
cim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.
31 * Fecit & vectes de lignis setim, quinque
D ad continendas tabulas vnius lateris taber-
32 naculi, * & quinque alios ad alterius lateris
coaptandas tabulas: & extra hos, quinque
alios vectes ad occidentalem plagam taber-
33 naculi contra mare. * Fecit quoque vectem
alium, qui per medias tabulas ab angulo vs-
34 que ad angulum perueniret. * Ipsa autem
tabulata deaurauit, fusis basibus earum argen-
teis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos
vectes induci possent: quos & ipsos lami-
35 nis aureis operuit. * Fecit & velum de hya-
cintho, & purpura, vermiculo, ac bysso re-
torta, opere polimitario, varium atque distin-
36 ctum: * & quattuor columnas de lignis se-
tim, quas cum capitibus deaurauit, fusis ba-
37 sibus earum argenteis. * Fecit & tentorium
in introitu tabernaculi ex hyacintho, pur-
pura, vermiculo, byssoque retorta, opere
plu

plumarij: * & columnas quinque cum capi- 38
tibus ſuis, quas operuit auro, baſeſque earum
fudit æneas.

CAPVT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, menſa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, ipſumque thymiama.

FEcit autem Beſeleel & arcam de lignis 1
ſetim, habentem duos ſemis cubitos in A
longitudine, & cubitum ac ſemiſſem in la-
titudine, altitudo quoque vnius cubiti fuit &
dimidij: veſtiuitque eam auro puriſſimo in-
tus ac foris. * Et fecit illi coronam auream 2
per gyrum, * conflans quattuor annulos 3
aureos per quattuor angulos eius: duos an-
nulos in latere vno, & duos in altero. * Ve- 4
ctes quoque fecit de lignis ſetim, quos ve-
ſtiuit auro, * & quos miſit in annulos, qui 5
erant in lateribus arcæ ad portandum eam.
* Fecit & propitiatorium, id eſt, oraculum, 6
de auro mundiſſimo, duorum cubitorum &
dimidij in longitudine, & cubiti ac ſemis in
latitudine. * Duos etiam Cherubim ex au- 7
ro ductili, quos poſuit ex vtraque parte
propitiatorij: * Cherub vnum in ſummitate 8
vnius partis, & Cherub alterum in ſummi- B
tate partis alterius: duos Cherubim in ſin-
gulis ſummitatibus propitiatorij: * exten- 9
dentes alas, & tegentes propitiatorium, ſe-
que mutuò & illud reſpicientes. * Fecit & 10
menſam de lignis ſetim in longitudine duo-
rum cubitorum, & in latitudine vnius cubi-
ti, quæ habebat in altitudine cubitum ac
ſemiſſem. * circumdeditque eam auro mun- 11
diſſimo, & fecit illi labium aureum per gy-
rum, * ipſique labio coronam auream in- 12
terraſilem quatuor digitorum, & ſuper eam-
dem, alteram coronam auream. * Fudit & 13
quatuor circulos aureos, quos poſuit in qua-
tuor angulis per ſingulos pedes menſæ
* contra coronam: miſitque in eos vectes, 14
vt poſſit menſa portari. * Ipſos quoque ve- 15
ctes fecit de lignis ſetim, & circumdedit eos
auro. * Et vaſa ad diuerſos vſus menſæ, ace- 16
tabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex C
auro puro, in quibus offerenda ſunt liba-
mina. * Fecit & candelabrum ductile de 17
auro mundiſſimo. De cuius vecte calami,
ſcyphi, ſphærulæque ac lilia procedebant:
* ſex in vtroque latere, tres calami ex parte 18
vna, & tres ex altera: * tres ſcyphi in nucis 19
modum per calamos ſingulos, ſphærulæque
ſimul & lilia: & tres ſcyphi inſtar nucis in
calamo altero, ſphærulæque ſimul & lilia.
Æquum erat opus ſex calamorum, qui pro-
cedebant de ſtipite candelabri. * In ipſo 20
autem vecte erant quatuor ſcyphi in nucis
modum, ſphærulæque per ſingulos ſimul &
lilia. * & ſphærulæ ſub duobus calamis per 21
loca tria, qui ſimul ſex fiunt calami proce-
dentes de vecte vno. * & ſphærulæ igitur, 22
& calami ex ipſo erant, vniuerſa ductilia ex
D auro puriſſimo. * Fecit & lucernas ſeptem
23 cum emunctoriis ſuis, & vaſa vbi ea quæ
emuncta ſunt extinguantur, de auro mun-
24 diſſimo: * Talentum auri appendebat can-
25 delabrum cum omnibus vaſis ſuis. * Fecit &
altare thymiamatis de lignis ſetim, per qua-
drum ſingulos habens cubitos, & in altitu-
dine duos: è cuius angulis procedebant cor-
26 nua. * Veſtiuitque illud auro puriſſimo, cum
27 craticula ac parietibus & cornibus. * Fecit-
que ei coronam aureolam per gyrum, & duos
annulos aureos ſub corona per ſingula latera,
vt mittantur in eos vectes, & poſſit altare por-
28 tari. * Ipſos autem vectes fecit de lignis ſe-
29 tim, & operuit laminis aureis. * Compoſuit
& oleum ad ſanctificationis vnguentum, &
thymiama de aromatibus mundiſſimis, opere
pigmentarij.

CAPVT XXXVIII.

Formatur altare holocauſti, cum labio æneo & atrio, oblataque donaria recenſentur.

1 FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, 2.Par.1.
A quinque cubitorum per quadrum, & b.5.
2 trium in altitudine: * cuius cornua de an-
gulis procedebant operuitque illud laminis
3 æneis. * Et in vſus eius parauit ex ære vaſa
diuerſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, vncinos,
4 & ignium receptacula. * Craticulamque eius
in modum retis fecit æneam, & ſubter eam
5 in altaris medio arulam, * fuſis quattuor an-
nulis per totidem retiaculi ſummitates, ad
6 immittendos vectes ad portandum: * quos
& ipſos fecit de lignis ſetim, & operuit lami-
7 nis æneis: * induxitque in circulos, qui in
lateribus altaris eminebant. Ipſum autem al-
tare non erat † ſolidum, ſed cauum ex tabu- † sup.27.
8 lis, & intus vacuum. * Fecit & labrum æ- b.8.
neum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum,
9 quæ excubabant in oſtio tabernaculi. * Fecit
B & atrium, in cuius auſtrali plaga erant ten-
toria de byſſo retorta, cubitorum centum,
10 * columnæ æneæ viginti cum baſibus ſuis, ca-
pita columnarum, & tota operis cælatura,
11 argentea. * Æquè ad ſeptemtrionalem pla-
gam, tentoria, columnæ, baſeſque & capita
columnarum, eiuſdem menſuræ, & operis,
12 ac metalli, erant. * In ea verò plaga, quæ ad
Occidentem reſpicit, fuerunt tentoria cu-
bitorum quinquaginta, columnæ decem cum
baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum,
13 & tota operis cælatura, argentea. * Porrò
contra Orientem, quinquaginta cubitorum
14 parauit tentoria: * è quibus, quindecim cu-
bitos columnarum trium, cum baſibus ſuis,
15 vnum tenebat latus: * & in parte altera
quia inter vtraque introitum tabernaculi
fecit) quindecim æquè cubitorum erant
tentoria, columnæque tres, & baſes toti-
16 dem. * Cuncta atrij tentoria byſſus retor-
17 ta texuerat. * Baſes columnarum fuere æ-
C neæ, capita autem earum cum cunctis cæ-
laturis ſuis argentea: ſed & ipſas columnas

atrij vestiuit argento. * Et in introitu eius 18
opere plumario fecit tentorium ex hyacin-
tho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta,
quod habebat viginti cubitos in longitudine,
altitudo verò quinque cubitorum erat, iuxta
mensuram, quam cuncta atrij tentoria habe-
bant. * Columnæ autem in ingressu fuere 19
quatuor cum basibus æneis, capitaque earum
& cælaturæ argenteæ. * Paxillos quoque ta- 20
bernaculi & atrij per gyrum fecit æneos.
* Hæc sunt instrumenta tabernaculi testi- 21
monij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum
Moysi in ceremoniis Leuitarum per manum
Ithamar filij Aaron sacerdotis: * quæ Bese- 22
leel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Domi-
no per Moysen iubente, compleuerat, * iun- 23
cto sibi socio Ooliab filio Achisamech de
tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egre-
gius fuit, & polymitarius atque plumarius
ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso.
* Omne aurum quod expensum est in opere 24
Sanctuarij, & quod oblatum est in donariis, D
viginti nouem talentorum fuit, & septingen-
torum triginta siclorum, ad mensuram San-
ctuarij. * Oblatum est autem ab his qui tran- 25
sierunt ad numerum, à viginti annis & su-
prà, de sexcentis tribus millibus & quingen-
tis quinquaginta, armatorum. * Fuerunt præ- 26
tereà centum talenta argenti, è quibus con-
flatæ sunt bases Sanctuarij, & introitus vbi
velum pendet. * Centum bases factæ sunt de 27
talentis centum, singulis talentis per bases
singulas supputatis. * De mille autem septin- 28
gentis & septuaginta quinque, fecit capita
columnarum, quas & ipsas vestiuit argento.
* Æris quoque oblata sunt talenta septuagin- 29
ta duo millia, & quadringenti suprà sicli, * ex 30
quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi
testimonii, & altare æneum cum craticula
sua, omniaque vasa quæ ad vsum eius per-
tinent, * & bases atrii tam in circuitu quàm in 31
ingressu eius & paxilli tabernaculi atque atrii
per gyrum.

Caput XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque iniunctum opus perficitur.

† Sup. 28. b. 6.

DE † hyacintho verò & purpura, vermi- 1
culo ac bysso, fecit vestes, quibus in- A
dueretur Aaron quando ministrabat in san-
ctis, sicut præcepit Dominus Moysi. * Fecit 2
igitur superhumerale de auro, hyacintho, &
purpura, coccoque bis tincto, & bysso retor-
ta, * opere polymitario; inciditque bra- 3
cteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent
torqueri cum priorum colorum subtegmine,
* duasque oras sibi inuicem copulatas in vtro- 4
que latere summitatum, * & balteum ex 5
eisdem coloribus, sicut præceperat Domi-
nus Moysi. * Parauit & duos lapides ony- 6
chinos, astrictos & inclusos auro, & scul- B
ptos arte gemmaria nominibus filiorum Is-
raël: * posuitque eos in lateribus super- 7
humeralis, in monimentum filiorum Israël,
8 sicut præceperat Dominus Moysi. * Fecit &
rationale opere polymito iuxta opus superhu-
meralis, ex auro, hyacintho, purpura, coc-
9 coque bis tincto, & bysso retorta: * quadran-
10 gulum, duplex, mensuræ palmi. * Et posuit
C in eo gemmarum ordines quatuor. In primo
11 versu erat sardius, topazius, smaragdus. * In
secundo, carbunculus, sapphirus, & iaspis.
12 * In tertio, ligurius, achates, & amethystus.
13 * In quarto, chrysolithus, onychinus, & be-
ryllus, circumdati & inclusi auro per ordi-
14 nes suos. * Ipsique lapides duodecim, scul-
pti erant nominibus duodecim tribuum Is-
15 raël, singuli per nomina singulorum. * Fe-
cerunt in rationali & catenulas sibi inuicem
16 cohærentes, de auro purissimo: * & duos vn-
cinos, totidemque annulos aureos. Porrò
annulos posuerunt in vtroque latere ratio-
17 nalis, * è quibus penderent duæ catenæ
aureæ, quas inseruerunt vncinis, qui in
18 superhumeralis angulis eminebant. * Hæc
D & antè & retrò ita conueniebant sibi, vt su-
perhumerale & rationale mutuò necteren-
19 tur, * stricta ad balteum, & annulis fortiùs
copulata, quos iungebat vitta hyacinthina,
ne laxa fluerent, & à se inuicem mouEren-
20 tur, sicut præcepit Dominus Moysi. * Fe-
cerunt quoque tunicam superhumeralis to-
21 tam hyacinthinam, * & capitium in su-
periori parte contra medium, oramque per
22 gyrum capitij textilem: * deorsum autem
ad pedes mala punica ex hyacintho, purpu-
23 ra, vermiculo, ac bysso retorta: * & tintin-
E nabula de auro purissimo, quæ posuerunt in-
ter malogranata, in extrema parte tunicæ
24 per gyrum: * tintinnabulum autem aureum,
& malum punicum, quibus ornatus incede-
bat pontifex quando ministerio fungebatur,
25 sicut præceperat Dominus Moysi. * Fece-
runt & tunicas byssinas opere textili Aaron
26 & filiis eius: * & mitras cum coronulis suis ex
27 bysso: * feminalia quoque linea, byssina:
28 * cingulum verò de bysso retorta, hyacin-
tho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte
plumaria, sicut præceperat Dominus Moysi.
29 * Fecerunt & laminam sacræ venerationis
F de auro purissimo, scripseruntque in ea ope-
30 re gemmario, Sanctum Domini: * & strin-
xerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, si-
31 cut præceperat Dominus Moysi. * Perfe-
ctum est igitur omne opus tabernaculi & te-
cti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta
32 quæ præceperat Dominus Moysi. * Et obtu-
lerunt tabernaculum & tectum & vniuersam
supellectilem, annulos, tabulas, vectes, colum-
33 nas ac bases, * opertorium de pellibus arie-
tum rubricatis, & aliud operimentum de ian-
34 thinis pellibus, * velum: arcam, vectes, pro-
35 pitiatorium, * mensam cum vasis suis &
36 propositionis panibus: * candelabrum,
G lucernas, & vtensilia earum cum oleo: * al-
37 tare aureum, & vnguentum, & thymiama
ex

ex aromatibus : * & tentorium in introitu 38
tabernaculi : * altare æneum, retiaculum, 39
vectes, & vasa eius omnia : labrum cum basi
sua : tentoria atrij, & columnas cum basibus
suis : * tentorium in introitu atrij, funiculosque 40
que illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ
in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis
deris iussa sunt heri. * Vestes quoque, quibus 41
sacerdotes vtuntur in Sanctuario, Aaron scilicet
licet & filij eius, * obtulerunt filij Israël, 42
sicut præceperat Dominus. * Quæ post- 43
quam Moyses cuncta vidit completa, benedixit
dixit eis.

Capvt XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur; quo facto, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continue operiente, nisi dum esset proficiscendum.

Locutusque est Dominus ad Moysen, 1
dicens : * Mense primo, prima die men- 2
sis, eriges tabernaculum testimonij, * & po- A
nes in eo arcam, demittesque ante illam ve- 3
lum : * & illata mensa, pones super eam 4
quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum sta-
bit cum lucernis suis, * & altare aureum in 5
quo adoletur incensum, coram arca testi-
monij. Tentorium in introitu tabernaculi
pones, * & ante illud altare holocausti: 6
* labrum inter altare & tabernaculum, quod 7
implebis aqua. * Circumdabisque atrium 8
tentoriis, & ingressum eius. * Et assumpto 9
vnctionis oleo vnges tabernaculum cum va-
sis suis, vt sanctificentur : * altare holocau- 10
sti & omnia vasa eius : * labrum cum basi 11
sua : omnia vnctionis oleo consecrabis, vt
sint Sancta sanctorum. * Applicabisque Aa- 12
ron & filios eius ad fores tabernaculi testi- B
monij, & lotos aqua * indues sanctis vesti- 13
bus, vt ministrent mihi, & vnctio eorum in
sacerdotium sempiternum proficiat. * Fe- 14
citque Moyses omnia quæ præceperat Do-
minus. * Igitur mense primo anni secundi, 15
prima die mensis, collocatum est tabernacu-
16 lum. * † Erexitque Moyses illud, & posuit † Num. 7. a.1.
tabulas ac bases & vectes, statuitque colum-
17 nas, * & expandit tectum super tabernacu-
lum, imposito desuper operimento, sicut
18 Dominus imperauerat. * Posuit & testimo-
nium in arca, subditis infrà vectibus, & ora-
19 culum desuper. * Cumque intulisset arcam
in tabernaculum, appendit ante eam velum,
20 vt expleret Domini iussionem. * Posuit &
mensam in tabernaculo testimonij ad pla-
21 gam Septemtrionalem extra velum, * ordi-
natis coràm propositionis panibus, sicut præ-
22 ceperat Dominus Moysi. * Posuit & cande-
C labrum in tabernaculo testimonij è regione
23 mensæ in parte australi, * locatis per ordi-
nem lucernis, iuxta præceptum Domini.
24 * Posuit & altare aureum sub tecto testimo-
25 nij contra velum, * adoleuit super eo incen-
sum aromatum, sicut iusserat Dominus Moy-
26 si. * Posuit & tentorium in introitu taberna-
27 culi testimonij, * & altare holocausti in ve-
stibulo testimonij, offerens in eo holocau-
stum, & sacrificia, vt Dominus imperauerat.
28 * Labrum quoque statuit inter tabernacu-
D lum testimonij & altare, implens illud aqua.
29 * Laueruntque Moyses & Aaron ac filij eius
30 manus suas & pedes, * cùm ingrederentur
tectum fœderis, & accederent ad altare, si-
31 cut præceperat Dominus Moysi. * Erexit
& atrium per gyrum tabernaculi & altaris,
ducto in introitu eius tentorio. Postquam
32 omnia perfecta sunt, * † operuit nubes ta- † Num. 9. c. 15.
bernaculum testimonii, & gloria Domini 3. Reg. 8. b. 10.
33 impleuit illud. * Nec poterat Moyses in-
gredi tectum fœderis, nube operiente om-
nia, & maiestate Domini coruscante, quia
34 cuncta nubes operuerat. * Si quando nu-
bes tabernaculum deserebat, proficiscebantur
35 tur filii Israël per turmas suas : * si pende-
bat desuper, manebant in eodem loco.
36 * Nubes quippe Domini incubabat per
diem tabernaculo, & ignis in nocte, viden-
tibus cunctis populis Israël per cunctas man-
siones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA.

Capvt Primvm.

Varius ritus ac modus holocaustorum, armentorum, pecudum & auium offerendorum.

Vocavit autem Moy- 1
sen, & locutus est ei Do- A
minus de tabernaculo
testimonii, dicens : * Lo- 2
quere filiis Israël, & di-
ces ad eos : Homo, qui
obtulerit ex vobis ho-
stiam Domino de pecoribus, id est, de bo-
3 bus & ouibus offerens victimas, * † si ho- † Exod. 29. b. 10.
locaustum fuerit eius oblatio, ac de armen-
to; masculum immaculatum offeret ad o-
stium tabernaculi testimonii, ad placandum
4 sibi Dominum : * ponetque manum super
B caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in
5 expiationem eius proficiens. * immolabit-
que vitulum coram Domino, & offerent
filii Aaron sacerdotes sanguinem eius, fun-
dentes per altaris circuitum, quod est ante
6 ostium tabernaculi. * detractaque pelle ho-
7 stiæ, artus in frusta concident, * & subiicient

in altari ignem, strue lignorum antè com-
posita: * & membra quæ sunt cæsa, desu- 8
per ordinantes, caput videlicet, & cuncta
quæ adhærent iecori, * intestinis & pedibus 9
lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super
altare in holocaustum & suauem odorem C
Domino. * Quòd si de pecoribus oblatio 10
est, de ouibus siue de capris holocaustum,
masculum absque macula offeret: * immo- 11
labitque ad latus altaris, quod respicit ad
Aquilonem, coram Domino: sanguinem
verò illius fundent super altare filij Aaron
per circuitum: * diuidentque membra, ca- 12
put, & omnia quæ adhærent iecori: & po- D
nent super ligna, quibus subijciendus est
ignis: * intestina verò & pedes lauabunt 13
aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos su-
per altare, in holocaustum & odorem suauis-
simum Domino. * Si autem de auibus, ho- 14
locausti oblatio fuerit Domino, de turturibus,
aut pullis columbæ, * offeret eam sacerdos 15
ad altare: & retorto ad collum capite, ac rup-
to vulneris loco, decurrere faciet sangui-
nem super crepidinem altaris: * vesiculam 16
verò gutturis, & plumas proijciet prope alta-
re ad orientalem plagam, in loco in quo ci-
neres effundi solent, * confringetque ascel- 17
las eius, & non secabit, neque ferro diuidet
eam, & adolebit super altare, lignis igne sup-
posito. Holocaustum est & oblatio suauissimi
odoris Domino.

CAPVT II.

Ritus oblationis sacrificiorum similæ oleo conspersæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

ANima cùm obtulerit oblationem sacri- 1
ficij Domino, simila erit eius oblatio, A
funditque super eam oleum, & ponet thus,
* ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quo- 2
rum vnus tollet pugillum plenum similæ &
olei, ac totum thus, & ponet memoriale su-
per altare, in odorem suauissimum Domino.
† Eccli 7. d. 34. * † quod autem reliquum fuerit de sacrificio, 3
erit Aaron & filiorum eius, Sanctum san-
ctorum de oblationibus Domini. * Cùm au- 4
tem obtuleris sacrificium coctum in clibano: B
de simila, panes scilicet absque fermento,
conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.
* Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ 5
conspersæ oleo & absque fermento, * diuides 6
eam minutatim, & fundes super eam oleum.
* Sin autem de craticula fuerit sacrificium, 7
æquè simila oleo conspergetur: * quam 8
offerens Domino, trades manibus sacerdo-
tis. * Qui cùm obtulerit eam, tollet memo- 9
riale de sacrificio, & adolebit super altare, in C
odorem suauitatis Domino: * quidquid au- 10
tem reliquum est, erit Aaron & filiorum eius,
Sanctum sanctorum de oblationibus Domi-
ni. * Omnis oblatio, quæ offertur Domino, 11
absque fermento fiet, nec quidquam fermen-
ti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.
12 * Primitias tantùm eorum offeretis ac mu-
nera: super altare verò non imponentur in
13 odorem suauitatis. * Quidquid obtuleris sa-
D crificij, † sale condies, nec auferes sal fœderis † Mar. 9. f. 48.
Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione
14 tua offeres sal. * Si autem obtuleris munus
primarum frugum tuarum Domino de spi-
cis adhuc virentibus, torrebis igni, & con-
fringes in morem farris, & sic offeres primi-
15 tias tuas Domino, * fundens suprà oleum,
& thus imponens, quia oblatio Domini est.
16 * de qua adolebit sacerdos in memoriam mu-
neris, partem farris fracti, & olei, ac to-
tum thus.

CAPVT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ouibus, agnis, & capris.

1 QVòd si hostia pacificorum fuerit eius
A oblatio, & de bobus voluerit offerre,
marem siue feminam, immaculata offeret
2 coram Domino. * Ponetque manum super
caput victimæ suæ, quæ immolabitur in in-
troitu tabernaculi testimonij, fundentque filij
Aaron sacerdotes sanguinem per altaris cir-
3 cuitum. * Et offerent de hostia pacificorum
in oblationem Domino, † adipem qui operit † Exod. 29. b. 13.
vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinse-
4 cus: * duos renes cum adipe quo teguntur
ilia, & reticulum iecoris cum renunculis.
5 * adolebuntque ea super altare in holocau-
B stum, lignis igne supposito: in oblationem sua-
6 uissimi odoris Domino. * Si verò de ouibus
fuerit eius oblatio & pacificorum hostia, siue
masculum obtulerit, siue feminam, immacula-
7 ta erunt. * Si agnum obtulerit coram Domi-
8 no, * ponet manum suam super caput victimæ
suæ: quæ immolabitur in vestibulo taberna-
culi testimonij: fundentque filij Aaron san-
9 guinem eius per circuitum altaris. * Et offe-
rent de pacificorum hostia sacrificium Domi-
10 no: adipem & caudam totam * cum renibus,
C & pinguedinem quæ operit ventrem atque
vniuersa vitalia, & vtrumque renunculum
cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque ie-
11 coris cum renunculis: * & adolebit ea sacer-
dos super altare, in pabulum ignis & oblatio-
12 nis Domini. * Si capra fuerit eius oblatio, &
13 obtulerit eam Domino, * ponet manum suam
super caput eius: immolabitque eam in in-
troitu tabernaculi testimonij. Et fundent filij
D Aaron sanguinem eius per altaris circuitum.
14 * Tollentque ex ea in pastum ignis Domini-
ci, adipem qui operit ventrem, & qui tegit
15 vniuersa vitalia: * duos renunculos, cum re-
ticulo quod est super eos iuxta ilia, & arui-
16 nam iecoris cum renunculis: * adolebitque
ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis,
& suauissimi odoris. Omnis adeps, Domini
17 erit * iure perpetuo in generationibus, &
cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem
nec adipem omnino comedetis.

CAPVT IV.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Loquere filiis Israël: Anima, 2
quæ peccauerit per ignorantiam, & de vni- A
uersis mandatis Domini, quæ præcepit vt
non fierent, quidpiam fecerit: * si sacerdos, 3
qui vnctus est, peccauerit, delinquere faciens
populum, offeret pro peccato suo vitulum
immaculatum Domino: * & adducet illum 4
ad ostium tabernaculi testimonij coram Do-
mino: ponetque manum super caput eius, &
immolabit eum Domino. * Hauriet quoque 5
de sanguine vituli, inferens illum in taber-
naculum testimonij. * Cumque intinxerit 6
digitum in sanguine, asperget eo septies co- B
ram Domino contra velum Sanctuarii. * po- 7
netque de eodem sanguine super cornua al-
taris thymiamatis gratissimi Domino, quod
est in tabernaculo testimonij. omnem autem
reliquum sanguinem fundet in basim altaris
holocausti in introitu tabernaculi. * Et adi- 8
pem vituli auferet pro peccato, tam eum qui
vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus
sunt: * duos renunculos, & reticulum quod 9
est super eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum
renunculis, * sicut aufertur de vitulo hostiæ 10
pacificorum: & adolebit ea super altare ho- C
locausti. * Pellem verò & omnes carnes cum 11
capite & pedibus & intestinis & fimo, * & reli- 12
quo corpore efferet extra castra in locũ mun-
dum vbi cineres effundi solent: incendetque
ea super lignorum struem, quæ in loco effuso-
rum cinerum cremabuntur, * Quòd si omnis 13
turba Israel ignorauerit, & per imperitiam
fecerit quod contra mandatum Domini est,
* & posteà intellexerit peccatum suum, offe- 14
ret pro peccato suo vitulum adducetque eum
ad ostium tabernaculi. * Et ponent seniores 15
populi manus super caput eius coram Domi- D
no. Immolatoque vitulo in conspectu Domi-
ni, * inferet sacerdos, qui vnctus est, de san- 16
guine eius in tabernaculum testimonij, * tin- 17
cto digito aspergens septies contra velum.
* ponetque de eodem sanguine in cornibus 18
altaris quod est coram Domino in tabernacu-
lo testimonij: reliquum autem sanguinem
fundet iuxta basim altaris holocaustorum,
quod est in ostio tabernaculi testimonij. * 19
Omnemque eius adipem tollet, & adolebit
super altare: * sic faciens & de hoc vitulo 20
quo modò fecit & prius, & rogante pro eis
sacerdote, propitius erit eis Dominus. * Ip- 21
sum autem vitulum efferet extra castra, at-
que comburet sicut & priorem vitulum:
quia est pro peccato multitudinis. * Si pec- 22
cauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus E
per ignorantiam, quod Domini lege prohi-
betur, * & posteà intellexerit peccatum 23
suum; offeret hostiam Domino, hircum de
capris immaculatum. * Ponetque manum 24
suam super caput eius: cumque immolaue-
rit eum in loco vbi solet mactari holocau-
stum coram Domino, quia pro peccato est,
25 * tinget sacerdos digitum in sanguine ho-
stiæ pro peccato, tangens cornua altaris
holocausti, & reliquum fundens ad basim
26 eius. * Adipem verò adolebit suprà, sicut in
victimis pacificorum fieri solet: rogabitque
pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & di-
27 mittetur ei. * Quòd si peccauerit anima per
F ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quid-
quam de his quæ Domini lege prohiben-
28 tur, atque delinquat, * & cognouerit pec-
catum suum, offeret capram immaculatam.
29 * Ponetque manum super caput hostiæ quæ
pro peccato est, & immolabit eam in lo-
30 co holocausti. * Tolletque sacerdos de san-
guine in digito suo: & tangens cornua
altaris holocausti, reliquum fundet ad ba-
31 sim eius. * Omnem autem adipem aufe-
G rens, sicut auferri solet de victimis paci-
ficorum, adolebit super altare in odorem
suauitatis: Domino rogabitque pro eo, & di-
32 mittetur ei. * Sin autem de pecoribus obtu-
lerit victimam pro peccato, ouem scilicet
33 immaculatam; * ponet manum super caput
eius, & immolabit eam in loco vbi solent
34 cædi holocaustorum hostiæ. * Sumetque sa-
cerdos de sanguine eius digito suo, & tan-
gens cornua altaris holocausti, reliquum
35 fundet ad basim eius. * Omnem quoque
adipem auferens, sicut auferri solet adeps
arietis qui immolatur pro pacificis; crema-
bit super altare in incensum Domini: roga-
bitque pro eo, & pro peccato eius, & dimit-
tetur ei.

CAPVT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 SI peccauerit anima, & audierit vocem iu-
A rantis, testisque fuerit quòd aut ipse vi-
dit aut conscius est: nisi indicauerit, porta-
2 bit iniquitatem suam. * Anima quæ tetigerit
aliquid immundum, siue quod occisum à be-
stia est, aut per se mortuum, aut quodlibet
aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ
3 suæ, rea est, & deliquit: * & si tetigerit quid-
quam de immunditia hominis iuxta omnem
impuritatem qua pollui solet, oblitaque co-
4 gnouerit posteà, subjacebit delicto. * Ani-
ma, quæ iurauerit, & protulerit labiis suis,
vt vel malè quid faceret, vel benè, & idip-
sum iuramento & sermone firmauerit, obli-
taque posteà intellexerit delictum suum,
5 * agat pœnitentiam pro peccato, & * offe-
6 rat de gregibus agnam siue capram, orabit-
B que pro ea sacerdos & pro peccato eius: * sin
7 autem non potuerit offerre pecus, offerat
† duos turtures, vel duos pullos columbarum, † Inf. 12. d. 8. Luc 2.c.24
Domino, vnum pro peccato, & alterum in
8 holocaustum, * dabitque eos sacerdoti: qui

primum offerens pro peccato, retorquebit
caput eius ad pennulas, ita vt collo hæreat, &
non penitus abrumpatur. * Et asperget de 9
sanguine eius parietem altaris. quidquid au-
tem reliquum fuerit, faciet distillare ad fun-
damentum eius, quia pro peccato est. * Al- 10
terum vero adolebit in holocaustum, vt fieri
solet : rogabitque pro eo sacerdos & pro pec-
cato eius,& dimittetur ei. * Quòd si non qui- 11
uerit manus eius duos offerre turtures, aut C
duos pullos columbarum, offeret pro peccato
suo similæ partem ephi decimam. non mit-
tet in eam oleum nec thuris aliquid imponet,
quia pro peccato est. * tradetque eam sacer- 12
doti : qui plenum ex ea pugillum hauriens,
cremabit super altare in monimentum eius
qui obtulerit, * rogans pro illo & expians, 13
reliquam verò partem ipse habebit in mu-
nere. * Locutusque est Dominus ad Moy- 14
sen, dicens : * Anima si præuaricans cere- 15
monias, per errorem, in his quæ Domino
sunt sanctificata peccauerit, offeret pro deli-
cto suo arietem immaculatum de gregibus,
qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus D
Sanctuarij : * ipsumque quod intulit damni 16
restituet, & quintam partem ponet suprà,
tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens
arietem, & dimittetur ei. * Anima si pecca- 17
uerit per ignorantiam feceritque vnum ex
his quæ Domini lege prohibentur, & pec-
cati rea intellexerit iniquitatem suam : * of- 18
feret arietem immaculatum de gregibus sa-
cerdoti, iuxta mensuram æstimationemque
peccati : qui orabit pro eo, quia nesciens fe-
cerit : & dimittetur ei, * quia per errorem 19
deliquit in Dominum

CAPVT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die vnctionis suæ : & in genere de hostia pro peccato : quíve & quando his vesci possint.

LOcutus est Dominus ad Moysen, di- 1
cens : * Anima quæ peccauerit, & con- 2
tempto Domino, negauerit proximo suo de- A
positum quod fidei eius creditum fuerat, vel
vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,
* siue rem perditam inuenerit, & inficians 3
insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex
pluribus fecerit, in quibus solent peccare
homines, * conuicta delicti, reddet * omnia 4
quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & 5
† quintam insuper partem domino cui dam- († Num.5. a 7.)
num intulerat. * Pro peccato autem suo offe- 6
ret arietem immaculatum de grege, & dabit
eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensu-
ramque delicti : * qui rogabit pro eo coram 7
Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ
faciendo peccauit * Locutusque est Domi- 8
nus ad Moysen, dicens : * Præcipe Aaron & 9
filiis eius : Hæc est lex holocausti : Crema- B
bitur in altari tota nocte vsque manè : ignis
10 ex eodem altari erit. * vestietur tunica sacer-
dos & feminalibus lineis : tolletque cineres
quos vorans ignis exussit, & ponens iuxta al-
11 tare : * spoliabitur prioribus vestimentis, in-
dutusque aliis, efferet eos extra castra, & in
loco mundissimo vsque ad fauillam consumi
12 faciet. * Ignis autem in altari semper arde-
bit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna
manè per singulos dies, &, imposito holo-
causto, desuper adolebit adipes pacificorum.
13 * Ignis est iste perpetuus, qui numquam de-
14 ficiet in altari. * Hæc est lex sacrificij & li-
bamentorum, quæ offerent filii Aaron co-
15 ram Domino, & coram altari. * Tollet sa-
cerdos pugillum similæ, quæ conspersa est
oleo, & totum thus, quod super similam po-
situm est : adolebitque illud in altari, in mo-
16 nimentum odoris suauissimi Domino : * re-
liquam autem partem similæ comedet Aa-
C ron cum filiis suis, absque fermento : & co-
17 medet in loco Sancto Atrij tabernaculi. * Ideò
autem non fermentabitur, quia pars eius in
Domini offertur incensum. Sanctum sancto-
18 rum erit, sicut pro peccato atque delicto. * Ma-
res tantùm stirpis Aaron comedent illud. Le-
gitimum ac sempiternum erit in generationi-
bus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui
19 tetigerit illa, sanctificabitur. * Locutusque est
20 Dominus ad Moysen, dicens: * Hæc est obla-
tio Aaron & filiorum eius, quam offerre de-
bent Domino in die vnctionis suæ. Decimam
partem ephi offerent similæ in sacrificio sem-
piterno, medium eius mane, & medium eius
21 vesperè : * quæ in sartagine oleo conspersa
frigetur. Offeret autem eam calidam, in odo-
22 rem suauissimum Domino, * sacerdos qui iu-
re patri successerit : & tota cremabitur in al-
23 tari. * Omne enim sacrificium sacerdotum
D igne consumetur, nec quisquam comedet ex
24 eo. * Locutus est autem Dominus ad Moy-
25 sen, dicens : * Loquere Aaron & filiis eius:
ista est lex hostiæ pro peccato : In loco vbi
offertur holocaustum, immolabitur coram
26 Domino. Sanctum sanctorum est. * Sacer-
dos qui offert, comedet eam in loco sancto,
27 in atrio tabernaculi. * Quidquid tetigerit
carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine
illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco
28 sancto. * Vas autem fictile, in quo cocta est,
confringetur. quòd si vas æneum fuerit, de-
29 fricabitur, & lauabitur aqua. * Omnis mas-
culus de genere sacerdotali vescetur de car-
30 nibus eius, quia Sanctum sanctorum est. *
Hostia enim quæ cæditur pro peccato, † cu-
ius sanguis infertur in tabernaculum testi- († Heb.13. b. 11. Sup.4.a.5.)
monij ad expiandum in Sanctuario, non co-
medetur, sed comburetur igni.

CAPVT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum : adeps & sanguis in vniuersum comedi prohibentur.

1 HÆc quoque lex hostiæ pro delicto,
2 Sancta sanctorum est : * idcircò vbi im-
molabitur

molabitur holocaustum, mactabitur & victi- A
ma pro delicto: sanguis eius per gyrum alta-
ris fundetur. * Offerent ex ea caudam & adi- 3
pem qui operit vitalia: * Duos renunculos, 4
& pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticu-
lumque iecoris cum renunculis. * & adole- 5
bit ea sacerdos super altare: incensum est
Domini pro delicto. * Omnis masculus de 6
sacerdotali genere, in loco sancto vescetur
his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.
* Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro 7
delicto: vtriusque hostiæ lex vna erit: ad sa-
cerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. * 8
Sacerdos qui offert holocausti victimam, ha-
bebit pellem eius. * Et omne sacrificium si- 9
milæ, quod coquitur in clibano, & quidquid
in craticula vel in sartagine præparatur, eius
erit sacerdotis à quo offertur: * siue oleo con- 10
spersa siue arida fuerint, cunctis filijs Aaron B
mensura æqua per singulos diuidetur. * Hæc 11
est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Do-
mino. * Si pro gratiarum actione oblatio 12
fuerit, offerent panes absque fermento con-
spersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, co-
ctamque similam, & collyridas olei admi-
stione conspersas: * panes quoque fermen- 13
tatos, cum hostia gratiarum, quæ immola-
tur pro pacificis: * ex quibus vnus pro pri- 14
mitiis offeretur Domino, & erit sacerdotis
qui fundet hostiæ sanguinem. * cuius carnes 15
eadem comedentur die, nec remanebit ex
eis quidquam vsque manè. *Si voto vel spon- 16
te quispiam obtulerit hostiam, eadem simi-
liter edetur die: sed & si quid in crastinum
remanserit, vesci licitum est: * quidquid 17
autem tertius inuenerit dies, ignis absumet.
* si quis de carnibus victimæ pacificorum 18
die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec
proderit offerenti: quin potiùs quæcumque
anima tali se edulio contaminauerit, præ- C
uaricationis rea erit. * Caro, quæ aliquid teti- 19
gerit immundum, non comedetur, sed com-
buretur igni: qui fuerit mundus vescetur ex
ea. * Anima polluta quæ ederit de carnibus 20
hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino,
peribit de populis suis. * Et quæ tetigerit im- 21
munditiam hominis, vel iumenti, siue om-
nis rei quæ polluere potest, & comederit de
huiuscemodi carnibus, interibit de populis
suis. * Locutusque est Dominus ad Moysen, 22
dicens: * Loquere filiis Israël: Adipem ouis, 23
& bouis, & capræ, non comedetis. * Adipem 24
cadaueris morticini, & eius animalis quod à
bestia captum est, habebitis in varios vsus.
* Si quis adipem, qui offerri debet in incen- 25
sum Domini, comederit, peribit de populo
suo. * Sanguinem quoque omnis animalis 26
non sumetis in cibo, tam de auibus quàm de
pecoribus. * Omnis anima, quæ ederit san- 27
guinem, peribit de populis suis. * Locutus- 28
que est Dominus ad Moysen, dicens: * Lo- 29
quere filiis Israël, dicens: Qui offert victi-
mam pacificorum Domino, offerat simul &
30 sacrificium, id est, libamenta eius. * tenebit
D manibus adipem hostiæ, & pectusculum:
cumque ambo oblata Domino consecraue-
31 rit, tradet sacerdoti, * qui adolebit adipem
super altare, pectusculum autem erit Aaron
32 & filiorum eius. * armus quoque dexter de
pacificorum hostiis cedet in primitias sacer-
33 dotis. * Qui obtulerit sanguinem & adipem,
filiorum Aaron, ipse habebit & armum dex-
34 trum in portione sua. * Pectusculum enim
eleuationis, & armum separationis, tuli à filiis
Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aa-
ron sacerdoti, & filiis eius, lege perpetua, ab
35 omni populo Israel. * Hæc est vnctio Aaron
& filiorum eius in ceremoniis Domini, die
qua obtulit eos Moyses vt sacerdotio funge-
36 rentur, * & quæ præcepit eis dari Dominus à
filiis Israel religione perpetua in generatio-
37 nibus suis. * Ista est lex holocausti, & sacrifi-
cij pro peccato atque delicto, & pro conse-
38 cratione & pacificorum victimis: * quam
constituit Dominus Moysi in monte Sinai,
quando mandauit filiis Israel vt offerrent
oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT VIII.

Aaronis & filiorum eius consecratio, ac tabernaculi supellectilisque eius vnctio.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Tolle Aaron cum filijs suis ve-
A stes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro
peccato, duos arietes, canistrum cum azy-
3 mis, * & congregabis omnem cœtum ad
4 ostium tabernaculi. * Fecit Moyses vt Do-
minus imperauerat. Congregataque omni
5 turba ante fores tabernaculi, * ait: Iste est
6 sermo, quem iussit Dominus fieri. * Statim-
que obtulit Aaron & filios eius. Cumque la-
7 uisset eos, * vestiuit pontificem subucula li-
nea, accingens eum balteo, & induens eum
tunica hyacinthina, & desuper humerale
8 imposuit, * quod adstringens cingulo ap-
tauit rationali, in quo erat Doctrina & Ve-
9 ritas. * Cidari quoque texit caput: & super
B eam, contra frontem, posuit laminam auream
consecratam in sanctificatione, sicut præce-
10 perat ei Dominus. * Tulit & vnctionis oleum
quo liniuit tabernaculum cum omni supel-
11 lectili sua, * Cumque sanctificans aspersisset
altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia
vasa eius, labrumque cum basi sua sanctifica-
12 uit oleo. *†Quod fundens super caput Aaron, †Eccli. 45. c. 16.
13 vnxit eum, & consecrauit: * filios quoque
eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit
balteis, imposuitque mitras, vt iusserat Domi-
14 nus. *Obtulit & vitulum pro peccato. cumque
C super caput eius posuisset Aaron, & filij eius
15 manus suas, * immolauit eum: hauriens san-
guinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris
per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit
reliquum sanguinem ad fundamenta eius.
16 * Adipem verò qui erat super vitalia, & reti-
culum iecoris, duosque renunculos cum ar-

uinulis suis, adoleuit super altare: * vitulum 17
cum pelle & carnibus, & fimo, cremans ex-
tra castra, sicut præceperat Dominus * Ob- 18
tulit & arietem in holocaustum super cuius
caput cùm imposuissent Aaron & filij eius
manus suas, * immolauit eum, & fudit san- 19
guinem eius per circuitum altaris. * Ipsum- 20
que arietem in frusta concidens caput eius,
& artus, & adipem adoleuit igni, * lotis prius 21
intestinis & pedibus totumque simul arietem D
incendit super altare, eò quòd esset holocau-
stum suauissimi odoris Domino, sicut præce-
perat ei. * Obtulit & arietem secundum, in 22
consecratione sacerdotum: posueruntque
super caput eius Aaron & filij eius manus
suas. * quem cum immolasset Moyses su- 23
mens de sanguine eius tetigit extremum auri-
culæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius E
dextræ, similiter & pedis. * Obtulit & filios Aa- 24
ron. cumque de sanguine arietis immolati teti-
gisset extremum auriculæ singulorum dextræ,
& pollices manus ac pedis dextri, reliquum
fudit super altare per circuitum: * adipem 25
verò, & caudam omnemque pinguedinem
quæ operit intestina reticulumque iecoris, &
duos renes cum adipibus suis & armo dextro
separauit. * Tollens autem de canistro azymo- 26
rum quod erat coram Domino, panem ab-
que fermento, & collyridam conspersam oleo
laganumque, posuit super adipes & armum
dextrum, * tradens simul omnia Aaron & fi- 27
lijs eius. Qui postquam leuauerunt ea coram
Domino, * rursum suscepta de manibus eo- 28
rum, adoleuit super altare holocausti, eò F
quòd consecrationis esset oblatio, in odorem
suauitatis sacrificij Domino. * Tulitque pe- 29
ctusculum, eleuans illud coram Domino, de
ariete consecrationis in partem suam, sicut
præceperat ei Dominus. * Assumensque vn- 30
guentum & sanguinem qui erat in altari, as-
persit super Aaron & vestimenta eius, &
super filios illius ac vestes eorum. * Cumque 31
sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis,
dicens: Coquite carnes ante fores taberna- G
culi, & ibi comedite eas. panes quoque con-
secrationis edite qui positi sunt in canistro,
† Exod 29 e 32. Infr. 24. b. 9. sicut præcepit mihi Dominus, dicens: † Aa-
ron & filii eius comedent eos: * quidquid 32
autem reliquum fuerit de carne & panibus,
ignis absumet. * De ostio quoque taberna- 33
culi non exibitis septem diebus, vsque ad
diem quo complebitur tempus consecratio-
nis vestræ. septem enim diebus finitur con-
secratio: * sicut & impræsentiarum factum 34
est, vt ritus sacrificij compleretur. * Die ac 35
nocte manebitis in tabernaculo obseruantes
custodias Domini, ne moriamini: sic enim
mihi præceptum est. * Feceruntque Aaron 36
& filij eius cuncta quæ locutus est Dominus
per manum Moysi.

CAPVT IX.

Primitiis sacrificiorum pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum deuorauit.

1 FActo autem octauo die, vocauit Moyses
A Aaron & filios eius, ac maiores natu Is-
2 raël, dixitque ad Aaron: * † Tolle de armen- † Exod. 29. a. 1.
to vitulum pro peccato, & arietem in holo-
caustum, vtrumque immaculatum, & offer
3 illos coram Domino. * Et ad filios Israël lo-
quêris: Tollite hircum pro peccato, & vitu-
lum atque agnum anniculos, & sine macula,
4 in holocaustum, * bouem & arietem pro pa-
cificis: & immolate eos coram Domino, in
sacrificio singulorum similam conspersam
oleo offerentes. hodie enim Dominus appa-
5 rebit vobis. * Tulerunt ergo cuncta quæ ius-
B serat Moyses ad ostium tabernaculi: vbi
6 cùm omnis multitudo astaret, * ait Moyses:
Iste est sermo, quem præcepit Dominus: fa-
7 cite, & apparebit vobis gloria eius. * Et dixit
ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro
peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare
pro te & pro populo. cumque mactaueris ho-
stiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Do-
8 minus. * Statimque Aaron accedens ad altare,
9 immolauit vitulum pro peccato suo: * cuius
sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tin-
gens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit
10 residuum ad basim eius. * Adipemque & re-
nunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro
peccato, adoleuit super altare, sicut præce-
11 perat Dominus Moisi: * carnes verò & pel-
12 lem eius extra castra combussit igni. * Immo-
C lauit & holocausti victimam: obtuleruntque
ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per
13 altaris circuitum. * ipsam etiam hostiam in
frusta concisam, cum capite & membris sin-
gulis, obtulerunt. quæ omnia super altare
14 cremauit igni, * lotis aqua priùs intestinis &
15 pedibus. * Et pro peccato populi offerens
16 mactauit hircum: expiatoque altari, * fecit
17 holocaustum, * addens in sacrificio liba-
menta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea
super altare, absque ceremonijs holocausti
18 matutini. * Immolauit & bouem atque arie-
tem, hostias pacificas populi: obtuleruntque
ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare
19 in circuitum. * Adipem autem bouis, & cau-
D dam arietis, renunculosque cum adipibus suis,
20 & reticulum iecoris * posuerunt super pecto-
ra. cumque cremati essent adipes super alta-
21 re, * pectora eorum, & armos dextros, se-
parauit Aaron, eleuans coram Domino, si-
22 cut præceperat Moyses. * Et extendens ma-
nus ad populum benedixit ei. Sicque comple-
tis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pa-
23 cificis, descendit. * Ingressi autem Moyses &
Aaron in tabernaculum testimonii, & dein-
ceps egressi, benedixerunt populo. † Appa- † 2. Mac. 2. b. 10.
ruitque gloria Domini omni multitudini:
24 * & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit
holocaustum, & adipes qui erant super alta-
re. Quod cùm vidissent turbæ, laudauerunt
Dominum, ruentes in facies suas.

CAPVT X.

Igne Nadab & Abiu consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vino autem sacerdotibus interdicto, præcipitur vt residuum oblationis comedant.

ARreptisque Nadab & Abiu filij Aaron 1
thuribulis, † posuerunt ignem & in- A
† Num. 3. a.4.26.g. 61.a.Par. 24 a.1.
censum desuper, offerentes coram Domino
ignem alienum: quod eis præceptum non
erat. * Egressusque ignis à Domino, deuo- 2
rauit eos, & mortui sunt coram Domino.
* Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod 3
locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui
appropinquant mihi, & in conspectu omnis
populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aa-
ron. * Vocatis autem Moyses Misaële & Eli- 4
saphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos:
Ite & tollite fratres vestros de conspectu San-
ctuarij, & asportate extra castra. * Confe- 5
stimque pergentes, tulerunt eos sicut iace-
bant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt fo-
ras, vt sibi fuerat imperatum. * Locutusque est 6
Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, B
filios eius: Capita vestra nolite nudare, & ve-
stimenta nolite scindere, ne fortè moriami-
ni, & super omnem cœtum oriatur indigna-
tio. Fratres vestri, & omnis domus Israël,
plangant incendium quod Dominus susci-
tauit: * vos autem non egrediemini fores 7
tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quip-
pe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fece-
runt omnia iuxta præceptum Moysi. * Dixit 8
quoque Dominus ad Aaron: * Vinum & 9
omne quod inebriare potest, non bibetis tu
& filij tui, quando intratis in tabernaculum
testimonij, ne moriamini: quia præceptum
sempiternum est in generationes vestras.* Et 10
vt habeatis scientiam discernendi inter san-
ctum & profanum, inter pollutum & mun-
dum: * doceatisque filios Israël omnia legi- 11
tima mea quæ locutus est Dominus ad eos
per manum Moysi. * Locutusque est Moyses 12
ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios C
eius, qui erant residui: Tollite sacrificium,
quod remansit de oblatione Domini, & co-
medite illud absque fermento iuxta altare,
quia Sanctum sanctorum est.* Comedetis au- 13
tem in loco sancto: quod datum est tibi & fi-
liis tuis de oblationibus Domini, sicut præ-
ceptum est mihi.* Pectusculum quoque quod 14
oblatum est, & armum qui separatus est, ede-
tis in loco mundissimo tu & filij tui, & filiæ
tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita
sunt de hostiis salutaribus filiorum Israël:
* eò quòd armum & pectus, & adipes qui 15
cremantur in altari, eleuauerunt coram Do-
mino, & pertineant ad te, & ad filios tuos,
† 2. Mac. 2. c.11.
lege perpetua, sicut præcepit Dominus. * † 16
Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro D
peccato, cùm quæreret Moyses, exustum re-
perit: iratusque contra Eleazar & Ithamar fi-
lios Aaron, qui remanserant, ait: * Cur non 17
comedistis hostiam pro peccato in loco san-
cto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis
vt portetis iniquitatem multitudinis, & roge-
18 tis pro ea in conspectu Domini, * præsertim
cùm de sanguine illius non sit illatum intra
sancta & comedere debueritis eam in San-
19 ctuario, sicut præceptum est mihi? * Respon-
dit Aaron: Oblata est hodie victima pro pec-
cato, & holocaustum coram Domino: mihi
autem accidit, quod vides. quomodo potui
comedere eam, aut placere Domino in cere-
20 moniis, mente lugubri? * Quòd cùm audis-
set Moyses recepit satisfactionem.

CAPVT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumque vsus, vt sancti sint filij Israël sicut & Dominus.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen &
2 Aaron, dicens: * Dicite filiis Israël:
A † Hæc sunt animalia quæ comedere debetis
† Deut. 14 a 3.
3 de cunctis animantibus terræ: * Omne quod
habet diuisam vngulam, & ruminat in peco-
4 ribus, comedetis. * Quidquid autem ruminat
quidem, & habet vngulam, sed non diuidit
eam, sicut camelus & cetera, non comedetis
5 illud & inter immunda reputabitis. * Chœro-
gryllus qui ruminat, vngulamque non diui-
6 dit, immundus est. * Lepus quoque: nam
& ipse ruminat, sed vngulam non diuidit.
7 * Et † sus: qui cùm vngulam diuidat, non
† 2. Mac. 6.d.18.
8 ruminat. * horum carnibus non vescemini,
nec cadauera contingetis, quia immunda
9 sunt vobis. * Hæc sunt quæ gignuntur in
B aquis, & vesci licitum est. Omne quod ha-
bet pinnulas & squamas, tam in mari quàm
10 in fluminibus & stagnis, comedetis. * Quid-
quid autem pinnulas & squamas non habet
eorum quæ in aquis mouentur & viuunt,
11 abominabile vobis * execrandúmque erit,
carnes eorum non comedetis, & morticina
12 vitabitis. * Cuncta quæ non habent pinnulas
13 & squamas in aquis, polluta erunt. * Hæc
sunt quæ de auibus comedere non debetis,
& vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem,
14 & haliæetum, * & miluum ac vulturem iuxta
15 genus suum, * & omne coruini generis in si-
16 militudinem suam, * struthionem, & no-
ctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus
17 suum: * bubonem, & mergulum, & ibin,
18 * & cygnum, & onocrotalum, & porphyrio-
19 nem, * herodionem & charadrion iuxta ge-
C nus suum, vpupam quoque, & vespertilio-
20 nem. * Omne de volucribus quod graditur
super quatuor pedes, abominabile erit vobis.
21 * Quidquid autem ambulat quidem super
quatuor pedes, sed habet longiora retrò cru-
22 ra, per quæ salit super terram, * comedere
debetis, vt est bruchus in genere suo, & atta-
chus atque ophiomachus, ac locusta, singula
23 iuxta genus suum. * Quidquid autem ex vo-
lucribus quatuor tantùm habet pedes, exe-
24 crabile erit vobis: * & quicunque morticina
eorum

eorum tetigerit, polluetur, & erit immun- D
dus vſque ad veſperum: * & ſi neceſſe fuerit 25
vt portet quippiam horum mortuum, laua-
bit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad
occaſum ſolis. * Omne animal quod habet 26
quidem vngulam, ſed non diuidit eam, nec
ruminat, immondum erit: & qui tetigerit il-
lud, contaminabitur. * Quod ambulat ſuper 27
manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt
quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit
morticina eorum, polluetur vſque ad veſpe-
rum. * Et qui portauerit huiuſcemodi cada- 28
uera, lauabit veſtimenta ſua, & immundus
erit vſque ad veſperum: quia omnia hæc im-
munda ſunt vobis. * Hæc quoque inter pollu- 29
ta reputabuntur de his quæ mouentur in ter- E
ra, muſtela & mus & crocodilus, ſingula iux-
ta genus ſuum, * mygale, & chamæleon, & 30
ſtellio, & lacerta, & talpa: * omnia hæc 31
immunda ſunt qui tetigerit morticina eorum,
immundus erit vſque ad veſperum: * & ſu- 32
per quod ceciderit quidquam de morticinis
eorum, polluetur, tam vas ligneum & veſti-
mentum, quàm pelles & cilicia: & in quo-
cumque fit opus, tingentur aqua, & polluta
erunt vſque ad veſperum, & ſic poſteà mun-
dabuntur. * Vas autem fictile, in quod horum 33
quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcir-
cò frangendum eſt. * Omnis cibus quem co- 34
mederis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, im-
mundus erit: & omne liquens quod bibitur
de vniuerſo vaſe, immundum erit. * Et quid- 35
quid de morticinis huiuſcemodi ceciderit ſu-
per illud, immundū erit: ſiue clibani, ſiue chy- F
tropodes, deſtruentur, & immundi erunt.
* Fontes verò & ciſternæ, & omnis aquarum 36
congregatio munda erit. Qui morticinum eo-
rum tetigerit, polluetur. * Si ceciderit ſuper 37
ſementem, non polluet eam. * Si autem quiſ- 38
piam aqua ſementem perfuderit, & poſteà
morticinis tacta fuerit, illicò polluetur. * Si 39
mortuum fuerit animal quod licet vobis co-
medere, qui cadauer eius tetigerit, immun-
dus erit vſque ad veſperum: * & qui come- 40
derit ex eo quippiam, ſiue portauerit; laua-
bit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque
ad veſperum. * Omne quod reptat ſuper ter- 41
ram, abominabile erit, nec aſſumetur in ci-
bum. * Quidquid ſuper pectus quadrupes 42
graditur, & multos habet pedes, ſiue per G
humum trahitur, non comedetis, quia abo-
minabile eſt. * Nolite contaminare animas 43
veſtras, nec tangatis quidquam eorum, ne
immundi ſitis. * Ego enim ſum Dominus 44
Deus veſter: † ſancti eſtote, quia ego ſan-
ctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in om-
ni reptili quod mouetur ſuper terram. * Ego 45
enim ſum Dominus, qui eduxi vos de Ter-
ra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum: Sancti
eritis, quia ego ſanctus ſum. * Iſta eſt lex ani- 46
mantium ac volucrum, & omnis animæ vi-
uentis quæ mouetur in aqua & reptat in ter-
ra, * vt differentias noueritis mundi & im- 47
mundi, & ſciatis quid comedere & quid reſ-
puere debeatis.

† 1. Pet. 1. c. 16.

Capvt XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
2 cens: * Loquere filiis Iſraël, & dices
A ad eos: † Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepere-
rit maſculum, immunda erit ſeptem diebus,
3 iuxta dies ſeparationis menſtruæ. * † Et die
4 octauo circumcidetur infantulus: * ipſa verò
B triginta tribus diebus manebit in ſanguine
purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tan-
get, nec ingredietur in Sanctuarium, donec
5 impleantur dies purificationis ſuæ. * Sin au-
tem fœminam pepererit, immunda erit dua-
bus hebdomadibus iuxta ritum fluxus men-
ſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſan-
6 guine purificationis ſuæ. * Cumque expleti
C fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſi-
ue pro filia, deferet agnum anniculum in ho-
locauſtum, & pullum columbæ ſiue turturem
pro peccato, ad oſtium tabernaculi teſtimo-
7 nij, & tradet ſacerdoti, * qui offeret illa coram
Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabi-
D tur à profluuio ſanguinis ſui. iſta eſt lex pa-
8 rientis maſculum aut fœminam. * Quòd ſi
non inuenerit manus eius, nec potuerit of-
ferre agnum, ſumet † duos turtures vel duos
pullos columbarum, vnum in holocauſtum,
& alterum pro peccato. orabitque pro ea ſa-
cerdos, & ſic mundabitur.

† Luc. 2. c. 22.
† Luc. 2. c. 21. Ioan. 7. c. 22.
† Sup. 5. b. 7. c. 11. Luc. 2. c. 24.

Capvt XIII.

Lex & cognitio lepræ in homine & veſtimento.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, &
2 Aaron, dicens: * Homo, in cuius cute
A & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtu-
la, aut quaſi lucens quippiam, id eſt, plaga
lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel
3 ad vnum quemlibet filiorum eius. * Qui cùm
viderit lepram in cute, & pilos in album mu-
tatos colorem, ipſamque ſpeciem lepræ hu-
miliorem cute & carne reliqua; plaga lepræ
4 eſt, & ad arbitrium eius ſeparabitur. * Sin
autem lucens candor fuerit in cute, nec hu-
milior carne reliqua, & pili coloris priſtini,
5 recludet eum ſacerdos ſeptem diebus, * & cō-
ſiderabit die ſeptimo: & ſiquidem lepra vltrà
non creuerit, nec tranſierit in cute priores
terminos, rurſum recludet eum ſeptem die-
6 bus aliis. * Et die ſeptimo contemplabitur:
ſi obſcurior fuerit lepra, & non creuerit in
cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: laua-
bitque homo veſtimenta ſua, & mundus erit.
7 * Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt, &
B reddinis munditiæ, iterùm lepra creuerit; ad-
8 ducetur ad eum, * & immunditiæ condem-
9 nabitur. * Plaga lepræ ſi fuerit in homine, ad-
10 ducetur ad ſacerdotem, * & videbit eum. Cum-
que color albus in cute fuerit, & capillorum
mutauerit aſpectum, ipſa quoque caro viua
appa

apparuerit : * lepra vetustissima iudicabitur, 11
atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum
sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ
immunditiæ est. * Sin autem effloruerit dis- 12
currens lepra in cute, & operuerit omnem
cutem à capite vsque ad pedes, quidquid sub
aspectum oculorum cadit, * considerabit 13
eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iu-
dicabit : eò quòd omnis in candorem versa
sit, & idcircò homo mundus erit. * Quando 14
verò caro viuens in eo apparuerit, * tunc sa- 15
cerdotis iudicio polluetur, & inter immundos
reputabitur. caro enim viva si lepra aspergitur,
immunda est. * Quòd si rursum versa fuerit 16
in alborem, & totum hominem operuerit,
* considerabit eum sacerdos, & mundum esse 17
decernet. * Caro autem & cutis in qua vlcus 18
natum est & sanatum, * & in loco vlceris ci- C
catrix alba apparuerit, siue subrufa, adduce- 19
tur homo ad sacerdotem : * qui cùm viderit 20
locum lepræ humiliorem carne reliqua, &
pilos versos in candorem, contaminabit eum:
plaga enim lepræ orta est in vlcere. * Quòd 21
si pilus coloris est pristini, & cicatrix sub-
obscura, & vicina carne non est humilior,
recludet eum septem diebus. * & si quidem 22
creuerit, adiucabit eum lepræ. * sin autem 23
steterit in loco suo, vlceris est cicatrix, & ho-
mo mundus erit. * Caro autem & cutis quam 24
ignis exusserit, & sanata albam siue rufam
habuerit cicatricem, * considerabit eam sa- 25
cerdos, & ecce versa est in alborem, & locus
eius reliqua cute est humilior: contaminabit
eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.
* Quòd si pilorum color non fuerit immuta- 26
tus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa D
lepræ species fuerit subobscura, recludet eum
septem diebus, * & die septimo contempla- 27
bitur : si creuerit in cute lepra, contamina-
bit eum. * sin autem in loco suo candor ste- 28
terit non satis clarus, plaga combustionis est,
& idcircò mundabitur, quia cicatrix est com-
busturæ. * Vir, siue mulier, in cuius capi- 29
te vel barba germinauerit lepra, videbit eos
sacerdos. * & siquidem humilior fuerit lo- 30
cus carne reliqua, & capillus flauus solito-
que subtilior; contaminabit eos, quia lepra
capitis ac barbæ est. * Sin autem viderit lo- 31
cum maculæ æqualem vicinæ carni, & capil-
lum nigrum : recludet eum septem diebus,
* & die septimo intuebitur. Si non creuerit 32
macula, & capillus sui coloris est, & locus E
plagæ carni reliquæ æqualis : * radetur ho- 33
mo absque loco maculæ, & includetur sep-
tem diebus aliis. * Si die septimo visa fuerit 34
stetisse plaga in loco suo, nec humilior car-
ne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus
suis mundus erit. * Sin autem post emunda- 35
tionem rursus creuerit macula in cute, * non 36
quæret ampliùs vtrùm capillus in flauum co-
lorem sit immutatus, quia apertè immundus
est. * Porrò si steterit macula, & capilli ni- 37
gri fuerint, nouerit hominem sanatum esse,
& confidenter eum pronunciet mundum.
38 * Vir, siue mulier, in cuius cute candor ap-
39 paruerit, * intuebitur eos sacerdos. si depre-
henderit subobscurum alborem lucere in cu-
te, sciat non esse lepram, sed maculam co-
40 loris candidi, & hominem mundum. * Vir,
de cuius capite capilli fluunt, caluus & mun-
41 dus est: * & si à fronte ceciderint pili, recal-
42 uaster & mundus est. * Sin autem in calui-
F tio siue in recaluatione albus vel rufus color
43 fuerit exortus, * & hoc sacerdos viderit, con-
demnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta
44 est in caluitio. * Quicumque ergo maculatus
fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sa-
45 cerdotis, * habebit vestimenta dissuta, caput
nudum, os veste contectum contaminatum
46 ac sordidum se clamabit. * Omni tempore,
quo leprosus est & immundus, solus habita-
47 bit extra castra. * Vestis lanea siue linea, quæ
48 lepram habuerit * in stamine atque subteg-
mine, aut certè pellis, vel quidquid ex pel-
49 le confectum est, * si alba vel rufa macula
fuerit infecta, lepra reputabitur, ostende-
50 turque sacerdoti. * qui consideratam reclu-
51 det septem diebus : * & die septimo rursus
aspiciens si deprehenderit creuisse, lepra per-
seuerans est : pollutum iudicabit vestimen-
52 tum, & omne in quo fuerit inuenta : * &
53 idcircò comburetur flammis. * Quòd si eam
54 viderit non creuisse, * præcipiet, & laua-
bunt id in quo lepra est, recludetque illud
55 septem diebus aliis. * Et cùm viderit faciem
G quidem pristinam non reuersam, nec ta-
men creuisse lepram, immundum iudicabit,
& igne comburet, eò quòd infusa sit in su-
56 perficie vestimenti vel per totum, lepra. *
Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, post-
quam vestis est lota, abrumpet eum, & à
57 solido diuidet. * Quòd si vltrà apparuerit
in his locis quæ priùs immaculata erant,
lepra volatilis & vaga : debet igne comburi.
58 * si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt,
59 secundò, & munda erunt. * Ista est lex lepræ
vestimenti lanei & linei, staminis, atque sub-
tegminis, omnisque supellectilis pelliceæ,
quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens : * Hic est ritus leprosi, quando
A mundandus est: † Adducetur ad sacerdotem: † Matt. 8. a. 4.
3 * qui egressus de castris, * cùm inuenerit le- † Mar. 1. d. 44.
4 pram esse mundatam, * † præcipiet ei qui pu- Luc 5. c. 14.
rificatur, vt offerat duos passeres viuos pro se,
quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum,
5 vermiculumque & hyssopum. * & vnum ex
passeribus immolari iubebit in vase fictili su-
6 per aquas viuentes : * alium autem viuum
cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo, tin-
7 get in sanguine passeris immolati, * quo as-
perget illum, qui mundandus est, septies, vt
iure

iure purgetur: & dimittet passerem viuum, vt
in agrum auolet. * Cumque lauerit homo ve- 8
stimenta sua, radet omnes pilos corporis, &
lauabitur aqua: purificatusque ingredietur
castra, ita dumtaxat vt maneat extra taberna-
culum suum septem diebus, * & die septimo 9
radet capillos capitis, barbamque & superci-
lia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum ve- B
stibus & corpore, * die octauo assumet duos 10
agnos immaculatos, & ouem anniculam abs-
que macula, & tres decimas similæ in sacrifi-
cium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei
sextarium. * Cumque sacerdos purificans ho- 11
minem, statuerit eum, & hæc omnia coram
Domino in ostio tabernaculi testimonij, * tol- 12
let agnum, & offeret eum pro delicto, oleique
sextarium. & oblatis ante Dominum omni-
bus, * immolabit agnum, vbi solet immolari 13
hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in
loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro
delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta
sanctorum est. * Assumensque sacerdos de 14
sanguine hostiæ, quæ immolata est pro de-
licto, ponet super extremum auriculæ dex-
træ eius qui mundatur, & super pollices ma-
nus dextræ & pedis: * & de olei sextario 15
mittet in manum suam sinistram, * tinget- 16
que digitum dextrum in eo, & asperget co-
ram Domino septies. * quod autem reliquum 17
est olei in læua manu, fundet super extre- C
mum auriculæ dextræ eius qui mundatur, &
super pollices manus ac pedis dextri, & su-
per sanguinem qui effusus est pro delicto,
* & super caput eius. * Rogabitque pro eo 18
coram Domino, & faciet sacrificium pro 19
peccato. tunc immolabit holocaustum, * & 20
ponet illud in altari cum libamentis suis, &
homo ritè mundabitur. * Quòd si pauper est, 21
& non potest manus eius inuenire quæ dicta
sunt, pro delicto assumet agnum ad oblatio-
nem, vt roget pro eo sacerdos, decimamque
partem similæ conspersæ oleo in sacrificium,
† Sup 5. b.7 c.11. 12.d.8. Luc. 2. c. 24.
& olei sextarium, * † duosque turtures siue 22
duos pullos columbæ, quorum vnus sit pro
peccato, & alter in holocaustum: * offeretque 23
ea die octauo purificationis suæ sacerdoti, ad
ostium tabernaculi testimonij coram Domi- D
no. * qui suscipiens agnum pro delicto & sex- 24
tarium olei, leuabit simul: * immolatoque ag- 25
no, de sanguine eius ponet super extremum
auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super
pollices manus eius ac pedis dextri: * olei ve- 26
rò partem mittet in manum suam sinistram,
* in quo tingens digitum dextræ manus as- 27
perget septies coram Domino: * tangetque 28
extremum dextræ auriculæ illius qui munda-
tur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco
sanguinis qui effusus est pro delicto: * reli- 29
quam autem partem olei, quæ est in sinistra
manu, mittet super caput purificati, vt pla-
cet pro eo Dominum: * & turturem siue 30
pullum columbæ offeret, * vnum pro deli- 31
cto, & alterum in holocaustum cum liba-
32 mentis suis. * Hoc est sacrificium leprosi, qui
habere non potest omnia in emundationem
33 sui. * Locutusque est Dominus ad Moysen
34 & Aaron, dicens: * Cùm ingressi fueritis
E Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in
possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,
35 * ibit cuius est domus, nuntians sacerdoti, &
dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse
36 in domo mea. * At ille præcipiet vt efferant
vniuersa de domo, priusquam ingrediatur
eam, & videat vtrùm leprosa sit, ne im-
munda fiant omnia quæ in domo sunt. Intra-
bitque posteà vt consideret lepram domus:
37 * & cùm viderit in parietibus illius quasi
valliculas pallore siue rubore deformes, &
38 humiliores superficie reliqua, * egredietur
ostium domus, & statim claudet illam septem
39 diebus. * Reuersusque die septimo, consi-
derabit eam. si inuenerit creuisse lepram,
40 * iubebit erui lapides in quibus lepra est, &
F proiici eos extra ciuitatem in locum immun-
41 dum: * domum autem ipsam radi intrinse-
cus per circuitum, & spargi puluerem ra-
42 suræ extra vrbem in locum immundum, * la-
pidesque alios reponi pro his qui ablati fue-
43 rint, & luto alio liniri domum. * Sin autem
postquam eruti sunt lapides, & puluis erasus,
44 & alia terra lita, * ingressus sacerdos viderit
reuersam lepram, & parietes respersos ma-
culis, lepra est perseuerans, & immunda do-
45 mus: * quam statim destruent, & lapides eius
ac ligna, atque vniuersum puluerem proii-
cient extra oppidum in locum immundum.
46 * Qui intrauerit domum quando clausa est,
47 immundus erit vsque ad vesperum: * & qui
dormierit in ea, & comederit quippiam, la-
48 uabit vestimenta sua. * Quòd si introiens sa-
G cerdos viderit lepram non creuisse in domo,
postquam denuò lita fuerit, purificabit eam
49 reddita sanitate: * & in purificationem eius su-
met duos passeres, lignumque cedrinum, &
50 vermiculum atque hyssopum: * & immolato
vno passere in vase fictili super aquas viuas,
51 * tollet lignum cedrinum, & hyssopum, &
coccum & passerem viuum, & tinget omnia
in sanguine passeris immolati, atque in aquis
52 viuentibus, & asperget domum septies, * pu-
rificabitque eam tam in sanguine passeris
quàm in aquis viuentibus, & in passere vi-
uo, lignoque cedrino & hyssopo atque ver-
53 miculo. * Cumque dimiserit passerem auo-
lare in agrum liberè, orabit pro domo, & iure
54 mundabitur. * Ista est lex omnis lepræ & per-
55 cussuræ, * lepræ vestium & domorum, * ci-
56 catricis & erumpentium papularum, lucentis
maculæ, & in varias species, coloribus im-
57 mutatis, * vt possit sciri quo tempore mun-
dum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

*Seminiflui viri & menstruosæ mulieris ex-
piatio.*

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen &
2 Aaron, dicens: * Loquimini filiis Israël,
&

& dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, A
immundus erit.* Et tunc iudicabitur huic vi- 3
tio subiacere, cùm per singula momenta ad-
hæserit carni eius, atque concreuerit fœdus
humor. * Omne stratum, in quo dormierit, 4
immundum erit, & vbicumque sederit. * Si 5
quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit
vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immun-
dus erit vsque ad vesperum.* Si sederit vbi il- 6
le sederat, & ipse lauabit vestimenta sua: &
lotus aqua, immundus erit vsque ad vespe-
rum. * Qui tetigerit carnem eius lauabit ve- 7
stimenta sua: & ipse lotus aqua, immun-
dus erit vsque ad vesperum. * Si saliuam hu- 8
iuscemodi homo iecerit super eum qui mun-
dus est, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua,
immundus erit vsque ad vesperum. * Sagma, 9
super quo sederit, immundum erit: * & 10
quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis B
patitur, pollutum erit vsque ad vesperum.
Qui portauerit horum aliquid, lauabit vesti-
menta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit
vsque ad vesperum. * Omnis, quem tetigerit 11
qui talis est, non lotis antè manibus, lauabit
vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit
vsque ad vesperum. * Vas fictile quod tetige- 12
rit, confringetur: vas autem ligneum laua-
bitur aqua. * Si sanatus fuerit qui huiusce- 13
modi sustinet passionem, numerabit septem
dies post emundationem sui, & lotis vesti-
bus & toto corpore in aquis viuentibus, erit
mundus.* Die autem octauo sumet duos tur- 14
tures, aut duos pullos columbæ, & veniet in
conspectum Domini ad ostium tabernaculi
testimonij, dabitque eos sacerdoti. * qui fa- 15
ciet vnum pro peccato, & alterum in holo-
caustum: rogabitque pro eo coram Domino,
vt emundetur à fluxu seminis sui. * Vir de 16
quo egreditur semen coitus, lauabit aqua
omne corpus suum: & immundus erit vsque C
ad vesperum.* Vestem & pellem, quam ha- 17
buerit, lauabit aqua, & immunda erit vsque
ad vesperum.* Mulier, cum qua coierit, laua- 18
bitur aqua, & immunda erit vsque ad vespe-
rum. * Mulier, quæ redeunte mense patitur 19
fluxum sanguinis, septem diebus separabi-
tur. * Omnis qui tetigerit eam, immūdus erit 20
vsque ad vesperum: * & in quo dormierit 21
vel sederit diebus separationis suæ polluetur.
* Qui tetigerit lectum eius, lauabit vesti- 22
menta sua: & ipse lotus aqua, immundus
erit vsque ad vesperum. * Omne vas, super 23
quo illa sederit, quisquis attigerit, lauabit
vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus
erit vsque ad vesperum. * Si coierit cum ea 24
vir tempore sanguinis menstrualis, immun- D
dus erit septem diebus: & omne stratum, in
quo dormierit, polluetur. * Mulier, quæ pa- 25
titur multis diebus fluxum sanguinis non in
tempore menstruali, vel quæ post menstruum
sanguinem fluere non cessat, quamdiu subia-
cet huic passioni, immunda erit quasi sit in
tempore menstruo. * omne stratum in quo 26
dormierit, & vas in quo sederit, pollutum
27 erit. * quicumque tetigerit ea, lauabit vesti-
menta sua: & ipse lotus aqua, immundus
28 erit vsque ad vesperum. * Si steterit sanguis,
& fluere cessauerit, numerabit septem dies
29 purificationis suæ: * & die octauo offeret pro
se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos
columbarum ad ostium tabernaculi testimo-
30 nij: * qui vnum faciet pro peccato, & alte-
rum in holocaustum, rogabitque pro ea co-
ram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius.
31 * Docebitis ergo filios Israël vt caueant im-
munditiam, & non moriantur in sordibus
suis, cùm polluerint tabernaculum meum
32 quod est inter eos. * Ista est lex eius, qui pa-
titur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,
33 * & quæ menstruis temporibus separatur, vel
quæ iugi fluit sanguine, & hominis, qui dor-
mierit cum ea.

CAPVT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare vnà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen post
A mortem duorum filiorum Aaron, quando
† offerentes ignem alienum interfecti sunt: † Sup. 10. a. 1
2 * & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron
fratrem tuum, † ne omni tempore ingredia- † Exod. 30. b. 10. Heb. 9. b. 7.
tur Sanctuarium, quod est intra velum coram
propitiatorio quo tegitur arca, vt non moria-
tur (quia in nube apparebo super oraculum)
3 * nisi hæc antè fecerit: Vitulum pro pecca-
4 to offeret, & arietem in holocaustum. * Tu-
nica linea vestietur, feminalibus lineis verecun-
da celabit: accingetur zona linea, cidarim
lineam imponet capiti: hæc enim vestimen-
ta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fue-
5 rit, induetur. * Suscipietque ab vniuersa mul-
B titudine filiorum Israël duos hircos pro pecca-
6 to, & vnum arietem in holocaustum. * Cum-
que obtulerit vitulum, & orauerit pro se &
7 pro domo sua, * duos hircos stare faciet co-
ram Domino in ostio tabernaculi testimonij:
8 * mittensque super vtrumque sortem, vnam
9 Domino, & alteram capro emissario: * cuius
exierit sors Domino, offeret illum pro pecca-
10 to: * cuius autem in caprum emissarium, sta-
tuet eum viuum coram Domino, vt fundat
preces super eo, & emittat eum in solitudinē.
11 * His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans
12 pro se & pro domo sua, immolabit eū. * assum-
ptoque thuribulo, quod de prunis altaris im-
pleuerit, & hauriens manu cōpositum thymia-
ma in incensū, vltrà velum intrabit in sancta:
13 * vt positis super ignē aromatibus, nebula eo-
C rum & vapor operiat oraculū, quod est supra
14 testimonium, & non moriatur. * Tollet quo-
que de sanguine vituli, & asperget digito sep-
15 ties contra propitiatorium ad orientem. * Cū-
que mactauerit hircum pro peccato populi,
inferet sanguinem eius intra velum, sicut præ-

ceptum est de sanguine vituli, vt aspergat è
regione oraculi, * & expiet Sanctuarium ab 16
immunditiis filiorum Israël, & à præuarica-
tionibus eorum, cunctisque peccatis. Iuxta
hunc ritum faciet tabernaculo testimonij,
quod fixum est inter eos in medio sordium D
† Luc.1. a.10. habitationis eorum. * † Nullus hominum sit 17
in tabernaculo, quando pontifex sanctua-
rium ingreditur, vt roget pro se & pro do-
mo sua, & pro vniuerso cœtu Israël, donec
egrediatur. * Cùm autem exierit ad altare 18
quod coram Domino est, oret pro se, &
sumptum sanguinem vituli atque hirci fun-
dat super cornua eius per gyrum: * asper- 19
gensque digito septies, expiet & sanctificet
illud ab immunditiis filiorum Israël. * Post- 20
quam emundauerit Sanctuarium, & taberna-
culum, & altare, tunc offerat hircum viuen-
tem: * & posita vtraque manu super caput 21
eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum
Israël, & vniuersa delicta atque peccata eo-
rum: quæ imprecans capiti eius, emittet il-
lum per hominem paratum, in desertum.
* Cumque portauerit hircus omnes iniqui- 22
tates eorum in terram solitariam, & dimissus E
fuerit in deserto, * reuertetur Aaron in ta- 23
bernaculum testimonij, & depositis vestibus,
quibus priùs indutus erat cùm intraret San-
ctuarium, relictisque ibi, * lauabit carnem 24
suam in loco sancto, indueturque vestibus
suis. Et postquam egressus obtulerit holocau-
stum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm
pro populo: * & adipem, qui oblatus est pro 25
peccatis, adolebit super altare. * Ille verò, 26
qui dimiserit caprum emissarium, lauabit ve-
stimenta sua & corpus aqua, & sic ingredie-
tur in castra. * Vitulum autem & hircum, 27
qui pro peccato fuerant immolati, & quo- F
rum sanguis illatus est in Sanctuarium vt ex-
piatio compleretur, asportabunt foras castra,
† Heb.13. b.11. † & comburent igni tam pelles quàm carnes
eorum ac fimum: * & quicumque combusse- 28
rit ea, lauabit vestimenta sua & carnem
† Inf.23. e.27.28. aqua, & sic ingredietur in castra. * † Eritque 29
vobis hoc legitimum sempiternum: Mense
septimo, decima die mensis, affligetis animas
vestras, nullumque opus facietis, siue indi-
gena, siue aduena qui peregrinatur inter vos.
* In hac die expiatio erit vestri, atque mun- 30
datio ab omnibus peccatis vestris: corã Domi- G
no mundabimini. * sabbatum enim requietio- 31
nis est, & affligetis animas vestras religione
perpetua. * Expiabit autem sacerdos, qui vn- 32
ctus fuerit, & cuius manus initiatæ sunt vt
sacerdotio fungatur pro patre suo: indue-
turque stola linea & vestibus sanctis, * & ex- 33
piabit sanctuarium & tabernaculum testimo-
nij atque altare, sacerdotes quoque & vni-
uersum populum. * Eritque vobis hoc legiti- 34
mum sempiternum, vt oretis pro filiis Israël,
& pro cunctis peccatis eorum semel in an-
no. Fecit igitur sicut præceperat Dominus
Moysi.

CAPVT XVII.

Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrificandum, atque à sanguine & morticino abstinendum.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Loquere Aaron & filiis eius, &
A cunctis filiis Israël, dicens ad eos: Iste est ser-
3 mo quem mandauit Dominus, dicens: * Ho-
mo quilibet de domo Israël, si occiderit bo-
uem aut ouem, siue capram, in castris vel ex-
4 tra castra, * & non obtulerit ad ostium taber-
naculi oblationem Domino, sanguinis reus
erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit
5 de medio populi sui. * Ideò sacerdoti offer-
re debent filij Israël hostias suas, quas occi-
dent in agro, vt sanctificentur Domino ante
ostium tabernaculi testimonij, & immolent
6 eas hostias pacificas Domino. * Funditque
B sacerdos sanguinem super altare Domini ad
ostium tabernaculi testimonij, & adolebit adi-
7 pem in odorem suauitatis Domino: * & ne-
quaquam vltrà immolabunt hostias suas dæ-
monibus, cum quibus fornicati sunt. Legiti-
mum sempiternum erit illis & posteris eo-
8 rum. * Et ad ipsos dices: Homo de domo
Israël, & de aduenis qui peregrinantur apud
vos, qui obtulerit holocaustum siue victimam,
9 * & ad ostium tabernaculi testimonij non ad-
duxerit eam, vt offeratur Domino, interibit
10 de populo suo. * Homo quilibet de domo
C Israël, & de aduenis qui peregrinantur inter
eos, si comederit sanguinem, obfirmabo fa-
ciem meam contra animam illius, & disper-
11 dam eam de populo suo, * quia anima carnis
in sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt
super altare in eo expietis pro animabus ve-
12 stris, & sanguis pro animæ piaculo sit. * Idcir-
cò dixi filiis Israël: Omnis anima ex vobis
non comedet sanguinem, nec ex aduenis
13 qui peregrinantur apud vos. * Homo qui-
cumque de filiis Israël, & de aduenis qui pe-
regrinantur apud vos, si venatione atque au-
cupio ceperit feram vel auem, quibus ves-
D ci licitum est, fundat sanguinem eius, & ope-
14 riat illum terra. * † Anima enim omnis car- † Gen.9. a.4. Sup.7. e.26.
nis in sanguine est: vnde dixi filiis Israël:
Sanguinem vniuersæ carnis non comedetis,
quia anima carnis in sanguine est: & qui-
15 cumque comederit illum, interibit. * Ani-
ma quæ comederit morticinum, vel captum
à bestia, tam de indigenis, quàm de adue-
nis, lauabit vestimenta sua & semetipsum
aqua, & contaminatus erit vsque ad vespe-
16 rum: & hoc ordine mundus fiet. * Quòd si
non lauerit vestimenta sua & corpus, porta-
bit iniquitatem suam.

CAPVT XVIII.

Gradus coniugij illiciti, ad gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 * Loquere filiis Israël, & dices ad eos:
Ego

Ego Dominus Deus vester: *, iuxta consue- 3
tudinem Terræ Ægypti, in qua habitastis, A
non facietis: & iuxta morem Regionis Cha-
naan, ad quam ego introducturus sum vos,
non agetis, nec in legitimis eorum ambulabi-
tis. * Facietis iudicia mea, & præcepta mea 4
seruabitis, & ambulabitis in eis. ego Domi-
† Ezech. 20. b. 11. nus Deus vester. * † Custodite leges meas 5
Rom. 10. a. 5. atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in
Gal. 3. b. 12. eis. Ego Dominus. * Omnis homo ad pro- 6
ximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet
turpitudinem eius. Ego Dominus. * Tur- 7
pitudinem patris tui & turpitudinem matris
tuæ non discooperies: mater tua est. non re-
uelabis turpitudinem eius. * Turpitudinem 8
vxoris patris tui non discooperies: turpitudo
enim patris tui est. * Turpitudinem sororis 9
tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi vel fo- B
ris genita est, non reuelabis. * Turpitudinem 10
filiæ filij tui vel neptis ex filia non reuelabis:
quia turpitudo tua est. * Turpitudinem filiæ 11
vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, &
est soror tua, non reuelabis. * Turpitudinem 12
sororis patris tui non discooperies: quia caro
est patris tui. * Turpitudinem sororis matris 13
tuæ non reuelabis, eò quòd caro sit matris
tuæ. * Turpitudinem patrui tui non reuela- 14
bis, nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affi-
nitate coniungitur. * Turpitudinem nurus tuæ 15
non reuelabis, quia vxor filij tui est, nec dis-
cooperies ignominiam eius. * Turpitudinem 16
vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitu-
do fratris tui est. * Turpitudinem vxoris tuæ 17
& filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & C
filiam filiæ illius non sumes, vt reueles igno-
miniam eius: quia caro illius sunt, & talis coi-
tus incestus est. * Sororem vxoris tuæ in pel- 18
licatum illius non accipies, nec reuelabis
turpitudinem eius adhuc illa viuente. * Ad 19
mulierem quæ patitur menstrua, non acce-
des, nec reuelabis fœditatem eius. * Cum 20
vxore proximi tui non coibis, nec seminis
† Inf. 20. a. 2. commistione maculaberis. * † De semine tuo 21
non dabis vt consecretur idolo Moloch, nec
polles nomen Dei tui. Ego Dominus. * Cum 22
masculo non commiscearis coitu fœmineo,
quia abominatio est. * Cum omni pecore 23
† Inf. 20. c. 16. non coibis, nec maculaberis cum eo. † Mu- D
lier non succumbet iumento, nec miscebi-
tur ei: quia scelus est. * Nec polluamini in 24
omnibus his, quibus contaminatæ sunt vni-
uersæ gentes, quas ego eiiciam ante cons-
pectum vestrum, * & quibus polluta est ter- 25
ra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat ha-
bitatores suos. * Custodite legitima mea at- 26
que iudicia, & non faciatis ex omnibus abo-
minationibus istis, tam indigena quàm colo-
nus qui peregrinantur apud vos. * Omnes 27
enim execrationes istas fecerunt accolæ ter-
ræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.
* Cauete ergo ne & vos similiter euomat, 28
cùm paria feceritis, sicut euomuit gentem,
quæ fuit ante vos. * Omnis anima, quæ fe- 29
cerit de abominationibus his quippiam pe-
30 ribit de medio populi sui. * Custodite man-
data mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui
fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego
Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia ac iudicialia.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 * Loquere ad omnem cœtum filiorum
A Israël, & dices ad eos: † Sancti estote: quia † Sup. 11.
ego sanctus sum, Dominus Deus vester. g. 44.
3 * Vnusquisque patrem suum, & matrem 1. Pet. 1. c. 16.
suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego
4 Dominus Deus vester. * Nolite conuerti ad
idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego
5 Dominus Deus vester. * Si immolaueritis ho-
stiam pacificorum Domino, vt sit placabilis,
6 * eo die quo fuerit immolata, comedetis
eam, & die altero: quidquid autem residuum
7 fuerit in diem tertium, igne comburetis. * si
quis post biduum comederit ex ea, profanus
8 erit, & impietatis reus: * portabitque ini-
B quitatem suam, quia sanctum Domini pol-
9 luit, & peribit anima illa de populo suo. * † † Inf. 23. d. 22.
Cum messueris segetes terræ tuæ, non tonde-
bis vsque ad solum superficiem terræ: nec re-
10 manentes spicas colliges. * Neque in vinea
tua racemos & grana decidentia congregabis,
sed pauperibus & peregrinis carpenda dimit-
11 tes. ego Dominus Deus vester. * Non facie-
C tis furtum. Non mentiemini, nec decipiet
12 vnusquisque proximum suum. * † Non per- † Exod.
iurabis in nomine meo, nec polles nomen 20. b. 7.
13 Dei tui. Ego Dominus. * † Non facies calum- † Eccl. 10. a. 6.
niam proximo tuo, nec vi opprimes eum. † † Deut.
Non morabitur opus mercenarij tui apud te 24. c. 14. Tob. 4.
14 vsque manè. * Non maledices surdo, nec co- c. 15.
ram cœco pones offendiculum: sed timebis
Dominum Deum tuum, quia ego sum Do-
15 minus. * Non facies quod iniquum est, nec
iniustè iudicabis. † Non consideres personam † Deut. 1.
pauperis, nec honores vultum potentis. Iustè c. 17. 16. d. 19.
16 iudica proximo tuo. * Non eris criminator, Prou. 24.
nec susurro in populo. Non stabis contra san- c. 23. Eccli. 42.
17 guinem proximi tui. ego Dominus. * † Non a. 1.
oderis fratrem tuum in corde tuo, sed † publi- Iac. 2. a. 2. † 1. Ioan.
cè argue eum, ne habeas super illo peccatum. 2. b. 11. 3.
18 * Non quæras vltionem, nec memor eris in- c. 14. † Eccl. 19.
D iuriæ ciuium tuorum. † Diliges amicum tuum b. 13.
19 sicut te ipsum. ego Dominus. * Leges meas Matt. 18.
custodite. Iumentum tuum non facies coi- b. 15. Luc. 17.
re cum alterius generis animantibus. Agrum a. 3.
tuum non seres diuerso semine. Veste quæ † Matt. 5. g. 43. 22.
20 ex duobus texta est, non indueris. * Homo d. 39.
si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ Luc. 6. d. 27.
sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non Rom. 13.
redempta, nec libertate donata. vapulabunt c. 9.
ambo, & non morientur, quia non fuit
21 libera. * pro delicto autem suo offeret
E Domino ad ostium tabernaculi testimonij
22 arietem: * orabitque pro eo sacerdos, &
pro peccato eius coram Domino, & repro-

ptiabitur ei, dimitteturque peccatum.* Quan- 23
do ingressi fueritis terram, & plantaueritis
in ea ligna pomifera, auferetis præputia eo-
rum: poma quæ germinant, immunda erunt
vobis, nec edetis ex eis.* Quarto autem an- 24
no omnis fructus eorum sanctificabitur lau-
dabilis Domino. * Quinto autem anno co- 25
medetis fructus, congregantes poma quæ pro-
ferunt. ego Dominus Deus vester.* Non co- 26
medetis cum sanguine. Non augurabimini,
nec obseruabitis somnia. * Neque in rotun- 27
dum attondebitis comam: nec radetis bar-
bam. * Et super mortuo non incidetis carnem 28
vestram ne que figuras aliquas aut stigmata F
facietis vobis. ego Dominus.* Ne prostituas 29
filiam tuam, ne contaminetur terra, & im-
pleatur piaculo. * Sabbata mea custodite, & 30
Sanctuarium meum metuite. ego Dominus.
* Non declinetis ad magos, nec ab ariolis 31
aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.
ego Dominus Deus vester. * Coram cano 32
capite consurge, & honora personam senis:
& time Dominum Deum tuum. ego sum Do-
† Exod.22. d.21. minus. * † Si habitauerit aduena in terra ve- 33
stra, & moratus fuerit inter vos, non expro- G
bretis ei: * sed sit inter vos quasi indigena: 34
& diligetis eum quasi vosmetipsos: fui-
stis enim & vos aduenæ in Terra Ægypti.
ego Dominus Deus vester. * Nolite facere 35
iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pon-
dere, in mensura. * Statera iusta, & æqua sint 36
pondera, iustus modius, æquusque sextarius.
ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de
Terra Ægypti. * Custodite omnia præcepta 37
mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. ego
Dominus.

CAPVT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Hæc loquêris filiis Israël: Ho- 2
mo de filiis Israël, & de aduenis qui habitant A
† Sup.18. c.21. in Israël, † si quis dederit de semine suo ido-
lo Moloch, morte moriatur: populus terræ
lapidabit eum.* Et ego ponam faciem meam 3
contra illum: succidamque eum de medio
populi sui, eò quòd dederit de semine suo
Moloch, & contaminauerit Sanctuarium
meum, ac polluerit nomen sanctum meum.
* Quòd si negligens populus terræ, & quasi 4
paruipendens imperium meum dimiserit ho-
minem qui dedit de semine suo Moloch, nec
voluerit eum occidere: * ponam faciem 5
meam super hominem illum, & super co-
gnationem eius, succidamque & ipsum, &
omnes qui consenserunt ei vt fornicaretur
cum Moloch, de medio populi sui. * Ani- 6
ma, quæ declinauerit ad magos & ariolos, &
fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam
contra eam, & interficiam illam de medio
7 populi sui. * † Sanctificamini & estote sancti, † 1. Pet. 1. c. 16.
8 quia ego sum Dominus Deus vester. * Cu-
B stodite præcepta mea, & facite ea: Ego Do-
9 minus qui sanctifico vos. * † Qui maledixe- † Exod. 21. c. 17. Prou. 20. c. 20. Matt. 15. a. 4 Marc. 7. b. 10.
rit patri suo, aut matri, morte moriatur: pa-
tri, matrique maledixit, sanguis eius sit su-
10 per eum. * † Si mœchatus quis fuerit cũ vxo- † Deut. 22. c. 22. † Ioan. 8. a. 5.
re alterius, & adulterium perpetrauerit cum
coniuge proximi sui, morte moriantur &
11 mœchus & adultera. * Qui dormierit cum
nouerca sua, & reuelauerit ignominiam pa-
tris sui, morte moriantur ambo: sanguis eo-
12 rum sit super eos.* Si quis dormierit cum nu-
ru sua, vterque moriatur, quia scelus operati
13 sunt: sanguis eorum sit super eos. * Qui dor-
mierit cum masculo, coitu femineo, vterque
operatus est nefas, morte moriantur: sit san-
14 guis eorum super eos. * Qui supra vxorem fi-
C liam, duxerit matrem eius, scelus operatus est:
viuus ardebit cum eis, nec permanebit tan-
15 tum nefas in medio vestri. * Qui cum iumen-
to & pecore coierit, morte moriatur: pecus
16 quoque occidite. * † Mulier quæ succubuerit † Sup. 18. d. 23.
cuilibet iumento, simul interficietur cum eo:
17 sanguis eorum sit super eos. * Qui acceperit
sororem suam, filiam patris sui, vel filiam ma-
tris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque
conspexerit fratris ignominiam: nefariam
rem operati sunt: occidentur in conspectu
populi sui, eò quòd turpitudinem suam mu-
tuò reuelauerint, & portabunt iniquitatem
18 suam. * Qui coierit cum muliere in fluxu
menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius,
ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, in-
19 terficientur ambo de medio populi sui.* Tur-
D pitudinem materteræ & amitæ tuæ non dis-
cooperies: qui hoc fecerit, ignominiam car-
nis suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatem
20 suam. * Qui coierit cum vxore patrui, vel
auunculi sui, & reuelauerit ignominiam co-
gnationis suæ, portabunt ambo peccatum
21 suum: absque liberis morientur * Qui duxe-
rit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, tur-
pitudinem fratris sui reuelauit: absque liberis
22 erunt. * Custôdite leges meas, atque iudicia,
& facite ea: ne & vos euomat terra quam
23 intraturi estis & habitaturi. * Nolite ambu-
lare in legitimis nationum, quas ego ex-
pulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fe-
24 cerunt, & abominatus sum eas. * Vobis au-
E tem loquor: Possidete terram eorum, quam
dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem
lacte & melle. ego Dominus Deus vester,
25 qui separaui vos à cæteris populis. * Separa-
te ergo & vos iumentum mundum ab im-
mundo, & auem mundam ab immunda: ne
polluatis animas vestras in pecore, & aui-
bus, & cunctis quæ mouentur in terra, &
26 quæ vobis ostendi esse polluta. * † Eritis mi- † 1. Pet. 1. c. 16.
hi sancti, quia sanctus sum ego Dominus,
& separaui vos à cæteris populis, vt essetis
27 mei. * † Vir, siue mulier, in quibus pythoni- † Deut. 18. b. 11. 1. Reg. 28. b. 7.
cus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte
moriantur.

moriantur. lapidibus obruent eos : sanguis
eorum sit super illos.

CAPVT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere vxores ; quive inepti sint ad sacerdotium : & de filia sacerdotis fornicante.

DIxit quoque Dominus ad Moysen : Lo- 1
quere ad sacerdotes filios Aaron, & di- A
ces ad eos : Ne contaminetur sacerdos in
mortibus ciuium suorum, * nisi tantum in 2
consanguineis, ac propinquis, id est, super
patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,
* & sorore virgine quæ non est nupta viro: 3
* sed nec in principe populi sui contamina- 4
† Sup. 19. c.27. Ezech.44. f.20. bitur. * † Non radent caput, nec barbam, ne- 5
que in carnibus suis facient incisuras. * San- 6
cti erunt Deo suo, & non polluent nomen
eius : incensum enim Domini, & panes Dei
† Sup.19. f.29. sui offerunt, & ideò sancti erunt. * † Scortum 7
& vile prostibulum non ducent vxorem, nec
eam quæ repudiata est à marito : quia conse-
crati sunt Deo suo, * & panes propositionis 8
offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus B
sum, Dominus, qui sanctifico eos. * Sacer- 9
dotis filia si deprehensa fuerit in stupro, &
violauerit nomen patris sui, flammis exuretur.
* Pontifex, id est, sacerdos maximus inter 10
fratres suos, super cuius caput fusum est vn-
ctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio
consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vesti-
bus, caput suum non discooperiet, vestimen-
ta non scindet : * & ad omnem mortuum non 11
ingredietur. omnino super patre quoque suo
& matre non contaminabitur. * Nec egre- 12
dietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium
Domini, quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui C
† Ezech. 44.f.22. super eum est. ego Dominus. * † Virginem 13
ducet vxorem : * Viduam autem & repudia- 14
tam, & sordidam, atque meretricem non ac-
cipiet, sed puellam de populo suo : * ne com- 15
misceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ:
quia ego Dominus qui sanctifico eum. * Lo- 16
cutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
* Loquere ad Aaron : Homo de semine tuo 17
per familias qui habuerit maculam, non of-
feret panes Deo suo, * nec accedet ad mi- 18
nisterium eius : si cæcus fuerit, si claudus,
si paruo vel grandi vel torto naso, * si fracto 19
pede, si manu, * si gibbus, si lippus, si albugi- 20
nem habens in oculo, si iugem scabiem, si
impetiginem in corpore, vel herniosus. * Om- 21
nis qui habuerit maculam de semine Aaron D
sacerdotis, non accedet offerre hostias Do-
mino, nec panes Deo suo : * vescetur tamen 22
panibus qui offeruntur in Sanctuario, * ita 23
dumtaxat, vt intra velum non ingrediatur,
nec accedat ad altare, quia maculam habet,
& contaminare non debet Sanctuarium
meum. Ego Dominus qui sanctifico eos. * 24
Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad fi-
lios eius, & ad omnem Israel, cuncta quæ
fuerant sibi imperata.

CAPVT XXII.

Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant & quæ debeant offerri.

1 LOcutus quoque est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens : * Loquere ad Aaron & ad
A filios eius, vt caueant ab his quæ consecrata
sunt filiorum Israel, & non contaminent no-
men sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt.
3 ego Dominus. * Dic ad eos, & ad posteros
eorum : Omnis homo, qui accesserit de stir-
pe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ
obtulerunt filij Israel Domino, in quo est
immunditia, peribit coram Domino. ego
4 sum Dminus. * Homo de semine Aaron, qui
fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis,
non vescetur de his quæ sanctificata sunt
mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immun-
dum super mortuo, & ex quo egreditur semen
5 quasi coitus, * & qui tangit reptile, & quod-
libet immundum, cuius tactus est sordidus,
6 * immundus erit vsque ad vesperum, & non
vescetur his quæ sanctificata sunt : sed cum
7 lauerit carnem suam aqua, * & occubuerit sol,
tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia
8 cibus illius est. * † Morticinum & captum à †Sup.17.d.15.
bestia non comedent, nec polluentur in eis. Exod. 22.
9 ego sum Dominus. * Custodiant præcepta d.31.
B mea, vt non subiaceant peccato, & morian- Deut 14.
tur in Sanctuario, cum polluerint illud. ego c.21.
10 Dominus qui sanctifico eos. * Omnis alieni- Ezech 44.
gena non comedet de sanctificatis, inquilinus g 31.
sacerdotis & mercenarius non vescentur ex
11 eis. * Quem autem sacerdos emerit & qui
vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex
12 eis. * Si filia sacerdotis cuilibet ex populo
nupta fuerit : de his quæ sanctificata sunt, &
13 de primitijs non vescetur * sin autem vidua,
vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit
ad domum patris sui : sicut puella consueue-
rat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena
comedendi ex eis non habet potestatem.
14 * Qui comederit de sanctificatis per igno-
rantiam, addet quintam partem cum eo quod
comedit, & dabit sacerdoti in Sanctuarium.
15 * Nec contaminabunt sanctificata filiorum Is-
16 rael, quæ offerunt Dño : * ne fortè sustineant
C iniquitatem delicti sui, cum sanctificata come-
17 derint. ego Dñs qui sanctifico eos. * Locutus-
18 que est Dñs ad Moysen, dicens : * Loquere
ad Aaron & filios eius, & ad omnes filios Is-
rael, dicesque ad eos : Homo de domo Israel,
& de aduenis qui habitant apud vos, qui ob-
tulerit oblationem suam, vel vota soluens, vel
sponte offerens, quidquid illud obtulerit in
19 holocaustum Domini, * vt offeratur per vos,
masculus immaculatus erit ex bobus, & oui-
20 bus, & ex capris : * si maculam habuerit, non
21 offeretis, neque erit acceptabile. * † Homo † Deut.15.d.21
qui obtulerit victimam pacificorum Domi- Eccli 35.
no, vel vota soluens, vel sponte offerens, tam b. 14.
de bobus quàm de ouibus, immaculatum offe-
ret, vt acceptabile sit : omnis macula non erit

in eo. * Si cæcum fuerit, si fractum, si cica- 22
tricem habens, si papulas, aut scabiem, aut
impetiginem: non offeretis ea Domino, nec D
adolebitis ex eis super altare Domini. * Bo- 23
uem & ouem, aure & cauda amputatis, vo-
luntariè offerre potes, votum autem ex eis
solui non potest. * Omne animal quod vel 24
contritis, vel tusis, vel sectis ablatisque testi-
culis est, non offeretis Domino, & in terra
vestra hoc omnino ne faciatis. * De manu 25
alienigenæ non offeretis panes Deo vestro,
& quidquid aliud dare voluerit: quia corrup-
ta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.
*Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: 26
* Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, sep- 27
tem diebus erunt sub vbere matris suæ: die
autem octauo, & deinceps offerri poterunt
Domino. * Siue illa bos, siue ouis, non im- 28
molabuntur vna die cum fœtibus suis. * Si 29
immolaueritis hostiam pro gratiarum actione
Domino, vt possit esse placabilis, * eodem 30
die comedetis eam, non remanebit quidquam
in mane alterius diei. ego Dominus. * Custo- 31
dite mandata mea, & facite ea. ego Domi-
nus. * Ne polluatis nomen meum sanctum, 32
vt sanctificer in medio filiorum Israel. Ego
Dominus qui sanctifico vos, * & eduxi de 33
Terra Ægypti, vt essem vobis in Deum ego
Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paschæ, Primitiarũ, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Loquere filiis Israël, & dices ad 2
eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis A
sanctas. * Sex diebus facietis opus: dies septi- 3
mus, quia sabbati requies est, vocabitur san-
ctus. omne opus non facietis in eo sabbatum
Domini est in cunctis habitationibus vestris.
* Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas 4
celebrare debetis temporibus suis. * † Mense 5
primo, quartadecima die mensis ad vesperum
Phase Domini est: * & quintadecima die 6
mensis huius, solemnitas azymorum Domini
est. Septem diebus azyma comedetis. * dies 7
primus erit vobis celeberrimus, sanctusque:
omne opus seruile non facietis in eo: *sed of- 8
feretis sacrificium in igne Domino septem
diebus. dies autem septimus erit celebrior & B
sanctior nullumque seruile opus facietis in eo.
* Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 9
cens: * Loquere filijs Israel, & dices ad eos: 10
Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo
vobis, & messueritis segetem, feretis mani-
pulos spicarum, primitias messis vestræ, ad
sacerdotem: * qui eleuabit fasciculum co- 11
ram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, al-
tero die Sabbati, & sanctificabit illum: * At- 12
que in eodem die quo manipulus consecra-
tur, cædetur agnus immaculatus, anniculus
in holocaustum Domini. * Et libamenta of- 13

† Exod. 12. c. 4. Num. 28. c. 16.

ferentur cum eo, duæ decimæ similæ cons-
persæ oleo in incensum Domini, odorem-
que suauissimum: liba quoque vini, quarta
14 pars hin. * Panem, & polentam, & pultes
non comedetis ex segete, vsque ad diem qua
C offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est
sempiternum in generationibus, cunctisque
15 habitaculis vestris. * † Numerabitis ergo ab
altero die Sabbati, in quo obtulistis manipu-
lum primitiarum, septem hebdomadas ple-
16 nas, *vsque ad alteram diem expletionis heb-
domadæ septimæ, id est, quinquaginta dies:
& sic offeretis sacrificium nouum Domino
17 * ex omnibus habitaculis vestris, panes pri-
mitiarum duos de duabus decimis similæ fer-
mentatæ, quos coquetis in primitias Domi-
18 ni. *Offeretisque cum panibus septem agnos
immaculatos anniculos, & vitulum de armen-
to vnum, & arietes duos, & erunt in holo-
caustum cum libamentis suis, in odorem sua-
19 uissimum Domino. * Facietis & hircum pro
peccato, duosque agnos anniculos hostias
20 pacificorum. * Cumque eleuauerit eos sa-
D cerdos cum panibus primitiarum coram Do-
21 mino, cedent in vsum eius. * Et vocabitis
hunc diem celeberrimum, atque sanctissi-
mum: omne opus seruile non facietis in eo.
Legitimum sempiternum erit in cunctis ha-
22 bitaculis, & generationibus vestris. * † Post-
quam autem messueritis segetem terræ ve-
stræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec
remanentes spicas colligetis, sed pauperibus
& peregrinis dimittetis eas. Ego sum Domi-
23 nus Deus vester. * Locutusque est Dominus
24 ad Moysen, dicens: * † Loquere filiis Israël:
Mense septimo, prima die mensis, erit vobis
sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, &
25 vocabitur sanctum: * omne opus seruile non
facietis in eo, & offeretis holocaustum Do-
26 mino. * Locutusque est Dominus ad Moy-
27 sen, dicens, * † Decimo die mensis huius
septimi, dies expiationum erit celeberrimus, &
E vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras
in eo, & offeretis holocaustum Domino.
28 * Omne opus seruile non facietis in tempore
diei huius: quia dies propitiationis est, vt
29 propitietur vobis Dominus Deus vester. *
Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac,
30 peribit de populis suis: * & quæ operis quip-
31 piam fecerit, delebo eam de populo suo. * Ni-
hil ergo operis facietis in eo: legitimum sem-
piternum erit vobis in cunctis generationi-
32 bus, & habitationibus vestris. * sabbatum re-
F quietionis est, & affligetis animas vestras die
nono mensis: A vespera vsque ad vesperam
33 celebrabitis sabbata vestra. * Et locutus est
34 Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere fi-
lijs Israel: A quintodecimo die mensis huius
septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem
35 diebus Domino. * Dies primus vocabitur ce-
leberrimus atque sanctissimus: omne opus
36 seruile non facietis in eo. * Et septem diebus
offeretis holocausta Domino. dies quoque
octauus

† Deut. 16. b. 9.

† Sup. 19. b. 9.

† Num. 29. a. 1.

† Sup 16. f. 29. Num. 29. a. 7. Ioan 7. f. 17.

octauus erit celeberrimus atque sanctissimus,
& offeretis holocaustum Domino: est enim
cœtus atque collectæ: omne opus seruile non
facietis in eo. * Hæ sunt feriæ Domini, quas 37
vocabitis celeberrimas atque sanctissimas,
offeretisque in eis oblationes Domino, holo-
causta & libamenta iuxta ritum vniuscuius-
que diei: * exceptis sabbatis Domini, donis- 38
que vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ
sponte tribuetis Domino. * A quinto decimo 39
ergo die mensis septimi, quando congrega-
ueritis omnes fructus terræ vestræ celebrabi- G
tis ferias Domini septem diebus. die primo &
die octauo erit sabbatum, id est requies. * Su- 40
metisque vobis die primo fructus arboris
pulcherrimæ, spathulasque palmarum, & ra-
mos ligni densarum frondium, & salices de
torrente, & lætabimini coram Domino Deo
vestro. * celebrabitisque solemnitatem eius 41
septem diebus per annum. legitimum sem-
piternum erit in generationibus vestris. Men-
se septimo festa celebrabitis, * & habitabitis 42
in vmbraculis septem diebus. omnis, qui de
genere est Israel, manebit in tabernaculis:
* vt discant posteri vestri, quòd in tabernacu- 43
lis habitare fecerim filios Israel, cùm educe-
rem eos de Terra Ægypti. ego Dominus
Deus vester. * Locutusque est Moyses super 44
solemnitatibus Domini ad filios Israel.

Caput XXIV.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis; pœna blasphemorum ac talionis.

ET locutus est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Præcipe filiis Israel, vt afferant 2
tibi oleum de oliuis purissimum, ac lucidum, A
ad concinnandas lucernas iugiter, * extra ve- 3
lum testimonii in tabernaculo fœderis. Po-
netque eas Aaron à vespere vsque ad manè
coram Domino, cultu rituque perpetuo in
generationibus vestris. * Super candelabrum 4
mundissimum ponentur semper in conspe-
ctu Domini. * Accipies quoque similam, & 5
coques ex ea duodecim panes, qui singuli
habebunt duas decimas: * quorum senos al- 6
trinsecus super mensam purissimam coram B
Domino statues, * & pones super eos thus 7
lucidissimum, vt sit panis in monimentum
oblationis Domini. * Per singula sabbata mu- 8
tabuntur coram Domino suscepti à filiis Is-
rael fœdere sempiterno: * eruntque Aaron 9
& filiorum eius, vt comedant eos in loco san-
cto: quia Sanctum sanctorum est de sacrifi-
ciis Domini iure perpetuo. * Ecce autem 10
egressus filius mulieris Israelitidis, quem pe-
pererat de viro Ægyptio inter filios Israel,
iurgatus est in castris cum viro Israëlita. * 11
Cumque blasphemasset nomen & maledi-
xisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocaba-
tur autem mater eius Salumith, filia Dabri de
tribu Dan.) * Miseruntque eum in carcerem, 12
donec nossent quid iuberet Dominus. * Qui 13
locutus est ad Moysen, * dicens: Educ blas- 14
C phemum extra castra, & ponant omnes qui
audierunt, manus suas super caput eius, & la-
15 pidet eum populus vniuersus: * Et ad filios
Israel loqueris. Homo, qui maledixerit Deo
16 suo, portabit peccatum suum: * & qui blas-
phemauerit nomen Domini, morte moria-
tur: lapidibus opprimet eum omnis multitu-
do, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui
blasphemauerit nomen Domini, morte mo-
17 riatur. * † Qui percusserit, & occiderit homi- † Exod. 21. b. 12.
18 nem, morte moriatur. * Qui percusserit ani-
mal, reddet vicarium, id est, animam pro ani-
19 ma. * Qui irrogauerit maculam cuilibet ci-
20 uium suorum: sicut fecit, sic fiet ei: * † fra- † Exod. 21. c. 24. Deut. 19. d. 21. Matt. 5. f. 38.
D cturam pro fractura, oculum pro oculo, den-
tem pro dente restituet. qualem inflixerit ma-
21 culam, talem sustinere cogetur. * Qui percus-
serit iumentum, reddet aliud. Qui percusse-
22 rit hominem, punietur. * Æquum iudicium
sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis pec-
cauerit: quia ego sum Dominus Deus ve-
23 ster. * Locutusque est Moyses ad filios Is-
rael: & eduxerunt eum, qui blasphemaue-
rat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt.
Feceruntque filij Israel sicut præceperat Do-
minus Moysi.

Caput XXV.

Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumenda à fratribus vsura, nec ipsi seruitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab aduenis potentibus redimendi.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen in
2 monte Sinai, dicens: * Loquere filiis
A Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueri-
tis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes
3 sabbatum Domino. * † Sex annis seres agrum † Exod. 23. b. 10.
tuum, & sex annis putabis vineam tuam, col-
4 ligesque fructus eius: * septimo autem anno
sabbatum erit terræ, requietionis Domini:
5 agrum non seres, & vineam non putabis, *
Quæ sponte gignet humus, non metes: &
vuas primitiarum tuarum non colliges quasi
vindemiam: annus enim requietionis terræ
6 est: * sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo
tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ
7 qui peregrinantur apud te: * iumentis tuis &
pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbe-
8 bunt cibum. * Numerabis quoque tibi sep-
tem hebdomadas annorum, id est, septies
septem, quæ simul faciunt annos quadragin-
9 ta nouem * & clanges buccina mense septimo,
decima die mensis, propitiationis tempore
10 in vniuersa terra vestra. * Sanctificabisque
B annum quinquagesimum, & vocabis remis-
sionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse
est enim iubileus. Reuertetur homo ad posses-
sionem suam, & vnusquisque redict ad fami-
11 liam pristinam: * quia iubileus est & quin-
quagesimus annus. Non seretis, neque me-
tetis sponte in agro nascentia, & primitias
12 vindemiæ non colligetis, * ob sanctificatio-
nem iubilei, sed statim oblata comedetis.

* Anno iubilei redient omnes ad possessio- 13
nes suas. * quando vendes quippiam ciui tuo, 14
vel emes ab eo, ne cōtristes fratrem tuum, sed
iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo,
* & iuxta supputationem frugum vendet tibi, 15
* Quantò plures anni remanserint post iu- 16
bileum, tantò crescet & pretium: & quantò
minus temporis numeraueris, tanto minoris
& emptio constabit. tempus enim frugum
vendet tibi. * Nolite affligere contribules ve- 17
stros, sed timeat vnusquisque Deum suum,
quia ego Dominus Deus vester. * Facite præ- 18
cepta mea, & iudicia custodite, & implete, C
ea vt habitare possitis in terra absque vllo pa-
uore, * & gignat vobis humus fructus suos, 19
quibus vescamini vsque ad saturitatem, nul-
lius impetum formidantes. * Quod si dixeri- 20
tis: Quid comedemus anno septimo, si non
seuerimus, neque collegerimus fruges no-
stras? * Dabo benedictionem meam vobis 21
anno sexto, & faciet fructus trium annorum:
* seretisque anno octauo, & comedetis vete- 22
res fruges vsq; ad nonum annum: donec noua
nascantur, edetis vetera. * Terra quoque non 23
vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos
aduenæ & coloni mei estis. * vnde cuncta 24
regio possessionis vestræ sub redemptionis
conditione vendetur. * Si attenuatus frater 25
tuus vendiderit possessiunculam suam, &
voluerit propinquus eius, potest redimere
quod ille vendiderat. * sin autem non ha- 26
buerit proximum, & ipse pretium ad redi-
mendum potuerit inuenire: * computabun- 27
tur fructus ex eo tempore quo vendidit: & D
quod reliquum est, reddet emptori, sicque
recipiet possessionem suam. * quòd si non 28
inuenerit manus eius vt reddat pretium, ha-
bebit emptor quod emerat, vsque ad an-
num iubileum. In ipso enim omnis vendi-
tio redibit ad dominum & ad possessorem
pristinum. * Qui vendiderit domum intra vr- 29
bis muros, habebit licentiam redimendi, do-
nec vnus impleatur annus. * si non redemerit, 30
& anni circulus fuerit euolutus, emptor pos-
sidebit eam & posteri eius in perpetuum, &
redimi non poterit etiam in iubileo. * Sin au- 31
tem in villa fuerit domus, quæ muros non
habet, agrorum iure vendetur. si antè re-
dempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad
dominum. * Ædes Leuitarum, quæ in vrbi- 32
bus sunt, semper possunt redimi: * si redem- 33
ptæ non fuerint, in iubileo reuertentur ad E
dominos, quia domus vrbium Leuitarum pro
possessionibus sunt inter filios Israel. * Subur- 34
bana autem eorum non veneant, quia pos-
sessio sempiterna est. * Si attenuatus fuerit fra- 35
ter tuus, & infirmus manu, & susceperis eum
quasi aduenam & peregrinum, & vixerit te-
cum, * ne accipias vsuras ab eo, nec amplius 36
quàm dedisti. Time Deum tuum, vt viuere
possit frater tuus apud te. * Pecuniam tuam 37
non dabis ei ad vsuram, & frugum superabun-
dantiam non exiges. * Ego Dominus Deus 38
F vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt da-
rem vobis Terram Chanaan, & essem vester
39 Deus. * Si paupertate compulsus vendiderit
se tibi frater tuus, non eum opprimes serui-
40 tute famulorum, * sed quasi mercenarius &
colonus erit: vsque ad annum iubileum ope-
41 rabitur apud te, * & posteà egredietur cum
liberis suis, & reuertetur ad cognationem &
42 ad possessionem patrum suorum, * mei enim
serui sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægy-
43 pti. non veneant conditione seruorum: * ne
affligas eum per potentiam, sed metuito
44 Deum tuum. * Seruus & ancilla sint vobis de
45 nationibus quæ in circuitu vestro sunt. * Et
de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel
qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos
46 habebitis famulos: * & hereditario iure trans-
mittetis ad posteros, ac possidebitis in æter-
num. fratres autem vestros filios Israel ne op-
47 primatis per potentiam. * Si inualuerit apud
G vos manus aduenæ atque peregrini, & atte-
nuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cui-
48 quam de stirpe eius: * post venditionem po-
test redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, re-
49 dimet eum, * & patruus, & patruelis, & con-
sanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potue-
50 rit, redimet se, * supputatis dumtaxat annis à
tempore venditionis suæ vsque ad annum iu-
bileum: & pecunia, qua venditus fuerat, iux-
ta annorum numerum & rationem merce-
51 narij supputata. * Si plures fuerint anni qui
remanent vsque ad iubileum, secundùm hos
52 reddet & pretium. * si pauci, ponet ratio-
nem cum eo iuxta annorum numerum, &
reddet emptori quod reliquum est annorum,
53 * quibus antè seruiuit mercedibus imputa-
tis: non affliget eum violenter in conspectu
54 tuo. * Quòd si per hæc redimi non potuerit,
anno iubileo egredietur cum liberis suis.
55 * Mei enim sunt serui, filii Israel, quos eduxi
de Terra Ægypti.

CAPVT XXVI.

Dei præcepta seruantibus bona promittuntur, non seruantibus verò plurima mala.

1 EGo Dominus Deus vester: † Non facie- † Exod. 20. a. 4.
A tis vobis idolum & sculptile, nec titulos Deut. 5. a. 8.
erigetis, nec insignem lapidem ponetis in Psal. 96. b. 7.
terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum
2 Dominus Deus vester. * Custodite sabbata
mea, & pauete ad Sanctuarium meum. ego
3 Dominus. * † Si in præceptis meis ambulaueri- † Deut. 28. a. 1.
tis, & mandata mea custodieritis, & feceritis
4 ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, * &
terra gignet germen suum, & pomis arbores
5 replebuntur. * Apprehendet messium tritura
vindemiam, & vindemia occupabit semen-
tem: & comedetis panem vestrum in saturi-
tate, & absque pauore habitabitis in terra
6 vestra: * Dabo pacem in finibus vestris, dor-
B mietis, & non erit qui exterreat. Auferam ma-
las bestias: & gladius non transibit terminos
7 vestros. * Persequemini inimicos vestros, &
corruent

corruent coram vobis,*persequentur quinque 8
de vestris centum alienos: & centum de vo-
bis decem millia: cadent inimici vestri gla-
dio in conspectu vestro. * Respiciam vos, 9
& crescere faciam: multiplicabimini, & fir-
mabo pactum meum vobiscum. * Comede- 10
tis vetustissima veterum, & vetera nouis su-
peruenientibus proijcietis. * Ponam taber- 11
naculum meum in medio vestri, & non ab-
† 1.Cor.6. d.16. ijciet vos anima mea. * † Ambulabo inter 12
vos, & ero Deus vester, vosque eritis popu-
lus meus. * Ego Dominus Deus vester: qui 13
eduxi vos de Terra Ægyptiorum, ne serui-
retis eis, & qui confregi catenas ceruicum
† Deut.28. b.15. vestrarum, vt incederetis erecti. * † Quòd si 14
non audieritis me, nec feceritis omnia man-
Thren.2. f.17. data mea, * si spreueritis leges meas, & iu- 15
Malac.2. a.2. dicia mea contempseritis, vt non faciatis ea C
quæ à me constituta sunt, & ad irritum per-
ducatis pactum meum: * ego quoque hæc 16
faciam vobis: Visitabo vos velociter in ege-
state & ardore, qui conficiat oculos vestros,
& consumat animas vestras. Frustra seretis
sementem, quæ ab hostibus deuorabitur.
* Ponam faciem meam contra vos, & cor- 17
ruetis coram hostibus vestris, & subijciemini
his qui oderunt vos, fugietis, nemine perse-
quente. * Sin autem nec sic obedieritis mi- 18
hi, addam correptiones vestras septuplum
propter peccata vestra, * & conteram super- 19
biam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœlum
desuper sicut ferrum, & terram æneam.
* Consumetur incassum labor vester, non 20
proferet terra germen, nec arbores poma D
præbebunt. * Si ambulaueritis ex aduerso 21
mihi, nec volueritis audire me, addam pla-
gas vestras in septuplum propter peccata ve-
stra: * immittamque in vos bestias agri, quæ 22
consumant vos, & pecora vestra, & ad pauci-
tatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ
vestræ. * Quòd si nec sic volueritis recipere 23
disciplinam, sed ambulaueritis ex aduerso
mihi: * ego quoque contra vos aduersus in- 24
cedam, & percutiam vos septies propter pec-
cata vestra. * inducamque super vos gladium 25
vltorem fœderis mei. Cumque confugeritis
in vrbes, mittam pestilentiam in medio ve-
stri, & trademini in manibus hostium, * post- 26
quam confregero baculum panis vestri: ita
vt decem mulieres in vno clibano coquant
panes, & reddant eos ad pondus: & come-
detis, & non saturabimini. * Sin autem nec 27
per hæc audieritis me, sed ambulaueritis con-
tra me: * & ego incedam aduersus vos in 28
furore contrario, & corripiam vos septem E
plagis propter peccata vestra, * ita vt come- 29
datis carnes filiorum vestrorum & filiarum
vestrarum, * destruam excelsa vestra, & si- 30
mulachra confringam. Cadetis inter ruinas
idolorum vestrorum, & abominabitur vos
anima mea, * in tantum vt vrbes vestras re- 31
digam in solitudinem, & deserta faciam San-
ctuaria vestra, nec recipiam vltrà odorem sua-

32 uissimum. * Disperdamque terram vestram,
& stupebunt super ea inimici vestri, cum
33 habitatores illius fuerint. * vos autem disper-
gam in Gentes, & euaginabo post vos gla-
dium, eritque terra vestra deserta, & ciuitates
34 vestræ dirutæ. * Tunc placebunt terræ sab-
bata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quan-
35 do fueritis * in terra hostili, sabbatizabit, &
requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eò quòd
non requieuerit in sabbatis vestris quando
36 habitabatis in ea. * Et qui de vobis reman-
F serint, dabo pauorem in cordibus eorum in
regionibus hostium, terrebit eos sonitus fo-
lij volantis, & ita fugient quasi gladium: ca-
37 dent, nullo persequente, * & corruent sin-
guli super fratres suos quasi bella fugien-
tes, nemo vestrûm inimicis audebit resi-
38 stere. * peribitis inter Gentes, & hostilis
39 vos terra consumet, * Quòd si & de iis
aliqui remanserint, tabescent in iniquitati-
bus suis, in terra inimicorum suorum, &
propter peccata patrum suorum & sua af-
40 fligentur: * donec confiteantur iniquitates
suas, & maiorum suorum, quibus præuaricati
sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mi-
41 hi. * Ambulabo igitur & ego contra eos, &
inducam illos in terram hostilem, donec eru-
bescat incircumcisa mens eorum: tunc ora-
42 bunt pro impietatibus suis. * Et recordabor
G fœderis mei, quod pepigi cum Iacob, Isaac,
& Abraham. Terræ quoque memor ero:
43 * quæ cum relicta fuerit ab eis, complacebit
sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem pro-
pter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis,
eò quòd abiecerint iudicia mea, & leges
44 meas despexerint. * Et tamen etiam cùm es-
sent in terra hostili, non penitus abieci eos,
neque sic despexi vt consumerentur, & irri-
tum facerem pactum meum cum eis. Ego
45 enim sum Dominus Deus eorum, * & recor-
dabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos
de Terra Ægypti in conspectu Gentium, vt
essem Deus eorum, ego Dominus. Hæc sunt
iudicia atque præcepta & leges, quas dedit
Dominus inter se & filios Israël in monte
Sinai per manum Moysi.

CAPVT XXVII.

*Variorum generum vota, & illorum ac deci-
marum persolutio.*

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Loquere filiis Israel, & dices ad
A eos: Homo qui votum fecerit, & sponderit
Deo animam suam, sub æstimatione da-
3 bit pretium. * Si fuerit masculus à vigesimo
anno vsque ad sexagesimum annum, dabit
quinquaginta siclos argenti ad mensuram
4 Sanctuarij: * si mulier triginta. * A quinto
5 autem anno vsque ad vigesimum, masculus
6 dabit viginti siclos: fœmina decem.* Ab vno
mense vsque ad annum quintum, pro mas-
culo dabuntur quinque sicli: pro fœmina
7 tres. * Sexagenarius & vltrà masculus dabit
quin

quindecim ſiclos: fœmina decem. * Si pau- 8
per fuerit, & æſtimationem reddere non va-
lebit, ſtabit coram ſacerdote: & quantum
ille æſtimauerit, & viderit eum poſſe redde-
re, tantum dabit. * Animal autem quod im- 9
molari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſan-
ctum erit, * & mutari non poterit, id eſt, nec 10
melius malo, nec peius bono, quòd ſi muta-
uerit: & ipſum quod mutatum eſt, & illud
pro quo mutatum eſt, conſecratum erit Do-
mino. * Animal immundum, quod immo- 11
lari Domino non poteſt, ſi quis vouerit, ad- B
ducetur ante ſacerdotem. * qui iudicans 12
vtrùm bonum an malum ſit, ſtatuet pretium.
* quod ſi dare voluerit is qui offert, addet 13
ſupra æſtimationem quintã partem. * Homo 14
ſi vouerit domum ſuam, & ſanctificauerit Do-
mino, conſiderabit eam ſacerdos vtrùm bo-
na an mala ſit, & iuxta pretium, quod ab eo
fuerit conſtitutum, venumdabitur: * ſin au- 15
tem ille qui vouerat, voluerit redimere eam,
dabit quintam partem æſtimationis ſupra, &
habebit domum. * Quòd ſi agrum poſſeſ- 16
ſionis ſuæ vouerit, & conſecrauerit Domino:
iuxta menſuram ſementis æſtimabitur pre-
tium, ſi triginta modiis hordei ſeritur terra,
quinquaginta ſiclis venundetur argenti. * Si 17
ſtatim ab anno incipientis iubilei vouerit
agrum, quanto valere poteſt, tanto æſtima-
bitur. * ſin autem poſt aliquantum temporis: 18
ſupputabit ſacerdos pecuniam iuxta anno-
rum, qui reliqui ſunt, numerum vſque ad
iubileum, & detrahetur ex pretio. * Quòd 19
ſi voluerit redimere agrum ille qui vouerat, C
addet quintam partem æſtimatæ pecuniæ, &
poſſidebit eum. * Sin autem noluerit redi- 20
mere, ſed alteri cuilibet fuerit venumdatus,
vltra eum qui vouerat redimere non pote-
rit: * quia cùm iubilei venerit dies, ſancti- 21
ficatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata
22 ad ius pertinet ſacerdotum. * Si ager em-
ptus eſt, & non de poſſeſſione maiorum
23 ſanctificatus fuerit Domino, * ſupputabit
ſacerdos iuxta annorum numerum vſque ad
iubileum, pretium: & dabit ille qui vouerat
24 eum, Domino. * in iubileo autem reuerte-
tur ad priorem dominum, qui vendiderat
eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ.
25 * Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij pondera-
26 bitur. † Siclus viginti obolos habet. * Pri- † Exod. 30 b. 13. Num. 3. g. 47. Ezech. 45. d. 12.
mogenita, quæ ad Dominum pertinent,
nemo ſanctificare poterit & vouere: ſiue
27 bos, ſiue ouis fuerit, Domini ſunt. * Quòd
D ſi immundum eſt animal, redimet qui obtu-
lit, iuxta æſtimationem tuam, & addet
quintam partem pretij, ſi redimere nolue-
rit, vendetur alteri quantocumque à te fue-
28 rit æſtimatum. * Omne quod Domino con-
ſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue
ager, non vendetur, nec redimi poterit.
Quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſan-
29 ctum ſanctorum erit Domino. * Et omnis
conſecratio, quæ offertur ab homine, non
30 redimetur, ſed morte morietur. * Omnes
decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de po-
mis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctifi-
31 cantur. * Si quis autem voluerit redimere
decimas ſuas, addet quintam partem earum.
32 * Omnium decimarum bouis & ouis & ca-
præ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quid-
quid decimum venerit, ſanctificabitur Do-
33 mino. * Non eligetur nec bonum nec ma-
lum, nec altero commutabitur, ſi quis muta-
uerit: & quod mutatum eſt, & pro quo mu-
tatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non
34 redimetur. * Hæc ſunt præcepta, quæ man-
dauit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in mon-
te Sinaï.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER.

Capvt Primvm.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij Leui ad deferendum tabernaculum inſtituuntur.

Ocuniſque eſt Domi- 1
nus ad Moyſen in de- A
ſerto Sinaï in taberna-
culo fœderis, prima die
menſis ſecundi, anno
altero egreſſionis eorum
ex Ægypto, dicens:
† Exod. 30. b. 12. * † Tollite ſummam vniuerſæ congregatio- 2
nis filiorum Iſraël per cognationes & domos
ſuas, & nomina ſingulorum, quidquid ſexus
eſt maſculini * à vigeſimo anno & ſupra, 3
omnium virorum fortium ex Iſraël, & nume-
rabitis eos per turmas ſuas, tu & Aaron.
4 * Eruntque vobiſcum principes tribuum ac
5 domorum in cognationibus ſuis, * quorum
B iſta ſunt nomina: De Ruben, Eliſur filius
6 Sedeur. * de Simeon, Salamiel filius Suriſad-
7 dai. * de Iuda, Nahaſſon filius Aminadab.
8 * de Iſſachar, Nathanaël filius Suar. * de
9 Zabulon, Eliab filius Helon. * Filiorum au-
10 tem Ioſeph, de Ephraim, Eliſama filius Am-
miud. de Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſur.
11 * De Beniamin, Abidan filius Gedeonis.
12 * de Dan, Ahiezer filius Amiſaddai. * de
13 Aſer, Phegiel filius Ochran. * de Gad, Elia-
14 ſaph filius Duel. * de Nephtali, Ahira filius
15 Enan. * Hi nobiliſſimi principes multitudi-
16 nis per tribus & cognationes ſuas, & capita
17 exercitus Iſraël: * quos tulerunt Moyſes

&

& Aaron cum omni vulgi multitudine: * & 18
congregauerunt primo die mensis secundi,
recensentes eos per cognationes, & domos,
ac familias, & capita, & nomina singulorum
à vigesimo anno & supra, * sicut præceperat 19
Dominus Moysi. Numeratique sunt in deser- C
to Sinai. * De Ruben primogenito Israëlis 20
per generationes & familias ac domos suas,&
nomina capitum singulorum, omne quod se-
xus est masculini à vigesimo anno & supra,
procedentium ad bellum, * quadraginta sex 21
millia quingenti.* De filiis Simeon per gene- 22
rationes ac familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina & capita
singulorum, omne quod sexus est masculini
à vigesimo anno & supra, procedentium ad
bellum,*quinquaginta nouem millia trecenti. 23
* De filiis Gad per generationes & familias 24
ac domos cognationum suarum recensiti sunt
per nomina singulorum à viginti annis & su-
pra, omnes qui ad bella procederent, * qua- 25
draginta quinque millia sexcenti quinqua-
ginta. * De filiis Iuda per generationes & 26
familias ac domos cognationum suarum, per D
nomina singulorum à vigesimo anno & supra
omnes qui poterant ad bella procedere, * re- 27
censiti sunt septuaginta quatuor millia sex-
centi. * De filiis Issachar, per generationes 28
& familias ac domos cognationum suarum,
per nomina singulorum à vigesimo anno &
supra, omnes qui ad bella procederent, * re- 29
censiti sunt quinquaginta quatuor millia
quadringenti. * De filiis Zabulon per ge- 30
nerationes & familias ac domos cognatio-
num suarum recensiti sunt per nomina sin-
gulorum à vigesimo anno & supra, omnes
qui poterant ad bella procedere, * quinqua- 31
ginta septem millia quadringenti. * De filiis 32
Ioseph, filiorum Ephraim per generationes E
& familias ac domos cognationum suarum
recensiti sunt per nomina singulorum à vi-
gesimo anno & supra,omnes qui poterant ad
bella procedere, * quadraginta millia quin- 33
genti. * Porrò filiorum Manasse per genera- 34
tiones & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina singulo-
rum à viginti annis & supra, omnes qui po-
terant ad bella procedere, * triginta duo mil- 35
lia ducenti. * De filiis Beniamin per gene- 36
rationes & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt nominibus singulorum
à vigesimo anno & supra, omnes qui pote-
rant ad bella procedere, * triginta quinque 37
millia quadringenti. * De filiis Dan per ge- 38
nerationes & familias ac domos cognatio-
num suarum recensiti sunt nominibus singu-
lorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui
poterant ad bella procedere, * sexaginta duo 39
millia septingenti, * De filiis Aser per gene- 40
rationes & familias ac domos cognationum F
suarum recensiti sunt per nomina singulorum
à vigesimo anno & supra, omnes qui pote-
rant ad bella procedere, * quadraginta mil- 41
42 lia & mille quingenti. * De filiis Nephtha-
li per generationes & familias ac domos co-
gnationum suarum recensiti sunt nominibus
singulorum à vigesimo anno & supra, om-
43 nes qui poterant ad bella procedere, * quin-
44 quaginta tria millia quadringenti. * Hi sunt,
quos numerauerunt Moyses & Aaron, &
duodecim principes Israël, singulos per do-
45 mos cognationum suarum. * Fueruntque
omnis numerus filiorum Israël per domos
& familias suas à vigesimo anno & su-
46 pra, qui poterant ad bella procedere, * sex-
centa tria millia virorum quingenti quinqua-
47 ginta. * Leuitæ autem in tribu familiarum
48 suarum non sunt numerati cum eis. * Locu-
G tusque est Dominus ad Moysen, dicens:
49 * Tribum Leui noli numerare, neque po-
50 nes summam eorum cum filiis Israël: * sed
constitue eos super tabernaculum testimonij
& cuncta vasa eius, & quidquid ad ceremo-
nias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum
& omnia vtensilia eius: & erunt in ministe-
rio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
51 * Cùm proficiscendum fuerit, deponent Le-
uitæ tabernaculum: cùm castrametandum,
erigent, quisquis externorum accesserit,
52 occidetur. * Metabuntur autem castra filij
Israël vnusquisque per turmas & cuneos
53 atque exercitum suum. * Porrò Leuitæ per
gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat
indignatio super multitudinem filiorum Is-
raël, & excubabunt in custodiis tabernacu-
54 li testimonij. * Fecerunt ergo filij Israël
iuxta omnia quæ præceperat Dominus
Moysi.

CAPVT II.

Quæ tribus ad quamuis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen &
2 Aaron, dicens: * Singuli per turmas,
A signa, atque vexilla, & domos cognationum
suarum, castrametabuntur filij Israël, per
3 gyrum tabernaculi fœderis. * Ad Orientem
Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui:
eritque princeps filiorum eius Nahasson fi-
4 lius Aminadab, * & omnis de stirpe eius
summa pugnantium, septuaginta quatuor
5 millia sexcenti. * Iuxta eum castrametati
sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit
6 Nathanaël filius Suar. * & omnis numerus
pugnatorum eius, quinquaginta quatuor
7 millia quadringenti. * In tribu Zabulon prin-
8 ceps fuit Eliab filius Helon. * Omnis de
stirpe eius exercitus pugnatorum, quinqua-
9 ginta septem millia quadringenti. * Vniuersi
qui in castris Iudæ annumerati sunt, fuerunt
centum octoginta sex millia quadringenti: &
10 per turmas suas primi egredientur. * In ca-
B stris filiorum Ruben ad meridianam plagam
11 erit princeps Elisur filius Sedeur: * & cunctus
exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt,
12 quadraginta sex millia quingenti. * Iuxta
eum

eum castrametati sunt de tribu Simeon: quo-
rum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.
* & cunctus exercitus pugnatorum eius qui 13
numerati sunt, quinquaginta nouem millia
trecenti. * In tribu Gad princeps fuit Elia- 14
saph filius Duel, * & cunctus exercitus pu- 15
gnatorum eius qui numerati sunt, quadra-
ginta quinque millia sexcenti quinquaginta.
* Omnes qui recensiti sunt in castris Ru- 16
ben, centum quinquaginta millia & mille
quadringenti quinquaginta per turmas suas:
in secundo loco proficiscentur. * Leuabitur 17
autem tabernaculum testimonij per officia
Leuitarum & turmas eorum, quomodo eri-
getur, ita & deponetur. Singuli per loca &
ordines suos proficiscentur. * Ad occidenta- 18
lem plagam erunt castra filiorum Ephraim, C
quorum princeps fuit Elisama filius Am-
miud. * cunctus exercitus pugnatorum eius 19
qui numerati sunt, quadraginta millia quin-
genti. * Et cum eis tribus filiorum Manasse, 20
quorum princeps fuit Gamaliel filius Pha-
dassur. * cunctusque exercitus pugnatorum 21
eius qui numerati sunt, triginta duo millia
ducenti. * In tribu filiorum Benjamin prin- 22
ceps fuit Abidan filius Gedeonis. * & cun- 23
ctus exercitus pugnatorum eius qui recensiti
sunt, triginta quinque millia quadringenti.
* Omnes qui numerati sunt in castris 24
Ephraim, centum octo millia centum per tur-
mas suas: tertij proficiscentur. * Ad Aquilo- 25
nis partem castrametati sunt filij Dan: quo-
rum princeps fuit Ahiezer filius Ammisad-
dai. * cunctus exercitus pugnatorum eius 26
qui numerati sunt, sexaginta duo millia sep- D
tingenti. * Iuxta eum fixere tentoria de tribu 27
Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius
Ochran. * cunctus exercitus pugnatorum 28
eius qui numerati sunt, quadraginta millia
& mille quingenti.* De tribu filiorum Neph- 29
thali princeps fuit Ahira filius Enan. * cun- 30
ctus exercitus pugnatorum eius, quinquagin-
ta tria millia quadringenti. * Omnes qui nu- 31
merati sunt in castris Dan, fuerunt centum
quinquaginta septem millia sexcenti: & no-
uissimi proficiscentur.*Hic numerus filiorum 32
Israël, per domos cognationum suarum &
turmas diuisi exercitus, sexcenta tria millia
quingenti quinquaginta. * Leuitæ autem non 33
sunt numerati inter filios Israël: sic enim
præceperat Dominus Moysi. * Feceruntque 34
filij Israël iuxta omnia quæ mandauerat Do-
minus. Castrametati sunt per turmas suas, &
profecti per familias ac domos patrum
suorum.

CAPVT III.

Leuitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministeriis, & loco primogenitorum Israël suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Leuitarum excedentia pretio redimuntur.

HÆ sunt generationes Aaron & Moy- 1
si, in die qua locutus est Dominus ad A
2 Moysen in monte Sinaï. * † Et hæc nomina † Exod. 6.d.23.
filiorum Aaron: primogenitus eius Nadab,
3 deinde Abiu & Eleazar, & Ithamar. * Hæc
nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vn-
cti sunt, & quorum repletæ & consecratæ ma-
4 nus vt sacerdotio fungerentur. * † Mortui † Leu.10.a.1.2.
sunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent 1.Par.24.a.24.
ignem alienum in conspectu Domini in de-
serto Sinaï, absque liberis: functique sunt sa-
cerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron
5 patre suo. * Locutusque est Dominus ad
6 Moysen, dicens: * Applica tribum Leui, &
fac stare in conspectu Aaron sacerdotis vt
7 ministrent ei, & excubent, * & obseruent
quidquid ad cultum pertinet multitudinis co-
8 ram tabernaculo testimonij, * & custodiant
vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius.
9 * Dabisque dono Leuitas * Aaron & filiis
10 eius, quibus traditi sunt à filiis Israël. Aaron
B autem & filios eius constitues super cultum
sacerdotij. Externus, qui ad ministrandum
11 accesserit morietur. * Locutusque est Do-
12 minus ad Moysen, dicens: * Ego tuli Le-
uitas à filiis Israël pro omni primogenito,
qui aperit vuluam in filiis Israël, eruntque
13 Leuitæ mei.* † Meum est enim omne primo- † Exod. 13.a.2. Inf.8.c.16.
genitum: ex quo percussi primogenitos in
Terra Ægypti: sanctificaui mihi quidquid
primum nascitur in Israël ab homine vsque
14 ad pecus, mei sunt: ego Dominus. * Lo-
cutusque est Dominus ad Moysen in de-
15 serto Sinaï, dicens: * Numera filios Leui
C per domos patrum suorum & familias, om-
16 nem masculum ab vno mense & supra. * Nu-
merauit Moyses, vt præceperat Dominus,
17 * † & inuenti sunt filij Leui per nomina † Exod. 6.c.16.
18 sua, Gerson & Caath & Merari. * Filij
19 Gerson: Lebni & Semei. * Filij Caath:
20 Amram & Iesaar, Hebron & Oziel. * Fi-
21 lij Merari: Moholi & Musi. * De Gerson
fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:
22 * quarum numeratus est populus sexus mas-
culini ab vno mense & supra, septem mil-
23 lia quingenti. * Hi post tabernaculum me-
24 tabuntur ad Occidentem, * sub principe
25 Eliasaph filio Lael. * Et habebunt excubias
26 in tabernaculo fœderis, * ipsum taberna-
D culum & operimentum eius, tentorium quod
trahitur ante fores tecti fœderis, & corti-
nas atrij: tentorium quoque quod appen-
ditur in introitu atrij tabernaculi, & quid-
quid ad ritum altaris pertinet, funes taber-
27 naculi & omnia vtensilia eius. * Cognatio
Caath habebit populos Amramitas & Iesaa-
ritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt
familiæ Caathitarum recensitæ per nomi-
28 na sua: * omnes generis masculini ab vno
mense & supra, octo millia sexcenti ha-
29 bebunt excubias Sanctuarij, * & castra-
30 metabuntur ad meridianam plagam. * Prin-
cepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel:
31 * & custodient arcam, mensamque &
E candelabrum, altaria & vasa Sanctuarij, in

qui

quibus miniſtratur, & velum, cunctamque
huiuſcemodi ſupellectilem. * Princeps au- 32
tem principum Leuitarum Eleazar filius
Aaron ſacerdotis, erit ſuper excubitores cu-
ſtodiæ Sanctuarij. * At verò de Merari erunt 33
populi Moholitæ & Muſitæ recenſiti per no-
mina ſua: * omnes generis maſculini ab 34
vno menſe & ſupra, ſex millia ducenti.
* Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in 35
plaga ſeptemtrionali caſtrametabuntur. * E- 36
runt ſub cuſtodia eorum tabulæ tabernaculi
& vectes, & columnæ ac baſes earum, & om-
nia quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent:
* columnæque atrij per circuitum cum ba- 37
ſibus ſuis, & paxilli cum funibus. * Caſtra- 38
metabuntur ante tabernaculum fœderis, id F
eſt ad orientalem plagam, Moyſes & Aaron
cum filiis ſuis, habentes cuſtodiam Sanctua-
rij in medio filiorum Iſraël. quiſquis alienus
acceſſerit, morietur. * Omnes Leuitæ, quos 39
numerauerunt Moyſes & Aaron iuxta præ-
ceptum Domini per familias ſuas in gene-
re maſculino à menſe vno & ſupra, fuerunt
viginti duo millia. * Et ait Dominus ad Moy- 40
ſen: Numera primogenitos ſexus maſculi-
ni de filiis Iſraël ab vno menſe & ſupra, &
habebis ſummam eorum. * Tolleſque Leui- 41
tas mihi pro omni primogenito filiorum
Iſraël, ego ſum Dominus: & pecora eorum
pro vniuerſis primogenitis pecorum filio-
rum Iſraël. * Recenſuit Moyſes, ſicut præ- 42
ceperat Dominus, primogenitos filiorum
Iſraël. * & fuerunt maſculi per nomina ſua, 43
à menſe vno & ſupra, viginti duo millia G
ducenti ſeptuaginta tres. * Locutuſque eſt 44
Dominus ad Moyſen, dicens: * Tolle Le- 45
uitas pro primogenitis filiorum Iſraël, &
pecora Leuitarum pro pecoribus eorum,
eruntque Leuitæ mei. ego ſum Dominus.
* In pretio autem ducentorum ſeptuaginta 46
trium, qui excedunt numerum Leuitarum
de primogenitis filiorum Iſraël, * accipies 47
quinque ſiclos per ſingula capita ad men-
† Exod. 30.b.13. Leu.27.c.25. Inf.18.c.16. Ezech.45.d.12. ſuram Sanctuarij. †Siclus habet viginti obolos.
* Dabiſque pecuniam Aaron & filiis eius, 48
pretium eorum qui ſupra ſunt. * Tulit igi- 49
tur Moyſes pecuniam eorum qui fuerant
amplius, & quos redemerant à Leuitis * pro 50
primogenitis filiorum Iſraël, mille trecen-
torum ſexaginta quinque ſiclorum iuxta
pondus Sanctuarij, * & dedit eam Aaron 51
& filiis eius iuxta verbum quod præceperat
ſibi Dominus.

Caput IV.

Ritus officia Leuitarum iuxta cuiuſque familiam diſtribuuntur.

Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & 1
Aaron, dicens: * Tolle ſummam filio- 2
rum Caath de medio Leuitarum per domos A
& familias ſuas, * à trigeſimo anno & ſu- 3
pra, vſque ad quinquageſimum annum, om-
nium qui ingrediuntur vt ſtent & miniſtrent
4 in tabernaculo fœderis. * Hic eſt cultus fi-
liorum Caath: Tabernaculum fœderis, &
5 Sanctum ſanctorum * ingredientur Aaron
& filij eius, quando mouenda ſunt caſtra,
& deponent velum quod pendet ante fores,
6 inuoluentque eo arcam teſtimonij, & ope-
rient rurſum velamine ianthinarum pel-
lium, extendentque deſuper pallium totum
7 hyacinthinum, & inducent vectes. * Men-
ſam quoque propoſitionis inuoluent hya-
cinthino pallio, & ponent cum ea thuribula
& mortariola, cyathos & crateras ad liba
8 fundenda: panes ſemper in ea erunt: * ex-
tendentque deſuper pallium coccineum,
quod rurſum operient velamento ianthina-
9 rum pellium, & inducent vectes. * Sument
& pallium hyacinthinum quo operient can-
delabrum cum lucernis & forcipibus ſuis &
emunctoriis & cunctis vaſis olei, quæ ad con-
10 cinnandas lucernas neceſſaria ſunt: * & ſuper
omnia ponent operimentum ianthinarum
11 pellium, & inducent vectes. * Nec non &
B altare aureum inuoluent hyacinthino veſti-
mento, & extendent deſuper operimen-
tum ianthinarum pellium, inducentque ve-
12 ctes. * Omnia vaſa, quibus miniſtratur in
Sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, &
extendent deſuper operimentum ianthina-
13 rum pellium, inducentque vectes. * Sed &
altare mundabunt cinere, & inuoluent illud
14 purpureo veſtimento, * ponentque cum eo
omnia vaſa, quibus in miniſterio eius vtun-
tur, id eſt ignium receptacula, fuſcinulas ac
tridentes, vncinos & batilla. Cuncta vaſa al-
taris operient ſimul velamine ianthinarum
15 pellium, & inducent vectes. * Cumque in-
uoluerint Aaron & filii eius Sanctuarium &
omnia vaſa eius in commotione caſtrorum,
tunc intrabunt † filij Caath vt portent in- † 1.Par. 15.b.15.
uoluta: & non tangent vaſa Sanctuarij, ne
moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath
16 in tabernaculo fœderis: * ſuper quos erit
Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cuius cu-
ram pertinet oleum ad concinnandas lucer-
nas, & compoſitionis incenſum, & ſacri-
ficium, quod ſemper offertur, & oleum vn-
ctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi
pertinet, omniumque vaſorum, quæ in San-
17 ctuario ſunt. * Locutuſque eſt Dominus ad
18 Moyſen & Aaron, dicens: * Nolite perdere
19 populum Caath de medio Leuitarum: * ſed
hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, ſi
tetigerint Sancta ſanctorum. Aaron & filij
eius intrabunt, ipſique diſponent opera ſin-
gulorum, & diuident quid portare quis de-
20 beat. * Alij nulla curioſitate videant quæ ſunt
in Sanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin
21 moriantur. * Locutuſque eſt Dominus ad
22 Moyſen, dicens: * Tolle ſummã etiam filiorum
Gerſon per domos ac familias & cognationes
23 ſuas, * à triginta annis & ſupra, vſque ad an-
C nos quinquaginta. Numera omnes qui ingre-
diuntur & miniſtrant in tabernaculo fœderis.

* Hoc est officium familiæ Gersonitarum, 24
* vt portent cortinas tabernaculi & tectum 25
fœderis operimentum aliud, & super omnia
velamen ianthinum tentoriumque quod
pendet in introitu tabernaculi fœderis,* cor- 26
tinas atrij, & velum in introitu quod est ante
tabernaculum. Omnia quæ ad altare perti-
nent, funiculos, & vasa ministerij, * iubente 27
Aaron & filiis eius, portabunt filij Gerson:
& scient singuli cui debeant oneri manci-
pari. * Hic est cultus familiæ Gersonitarum 28
in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu
Ithamar filij Aaron sacerdotis. * Filios quo- 29
que Merari per familias & domos patrum
suorum recensebis, * à triginta annis & su- 30
pra, vsque ad annos quinquaginta, omnes
qui ingrediuntur ad officium ministerij sui
& cultum fœderis testimonij. * Hæc sunt 31
onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi
& vectes eius, columnas ac bases earum,
* columnas quoque atrij per circuitum cum 32
basibus & paxillis & funibus suis. Omnia va-
sa & supellectilem ad numerum accipient,
sicque portabunt. * Hoc est officium fami- 33
liæ Meraritarum & ministerium in taber- D
naculo fœderis: eruntque sub manu Itha-
mar filij Aaron sacerdotis. * Recensuerunt 34
igitur Moyses & Aaron & principes synago-
gæ filios Caath per cognationes & domos
patrum suorum, * à triginta annis & supra, 35
vsque ad annum quinquagesimum, omnes
qui ingrediuntur ad ministerium taberna-
culi fœderis:* & inuenti sunt duo millia sep- 36
tingenti quinquaginta. * Hic est numerus 37
populi Caath qui intrant tabernaculum fœ-
deris: hos numerauit Moyses & Aaron iux-
ta sermonem Domini per manum Moysi.
* Numerati sunt & filij Gerson per cogna- 38
tiones & domos patrum suorum, * à trigin- 39
ta annis & supra, vsque ad quinquagesimum
annum, omnes qui ingrediuntur vt mini-
strent in tabernaculo fœderis: * & inuenti 40
sunt duo millia sexcenti triginta. * Hic est 41
populus Gersonitarum, quos numerauerunt
Moyses & Aaron iuxta verbum Domini.
* Numerati sunt & filij Merari per cogna- 42
tiones & domos patrum suorum, * à trigin- 43
ta annis & supra, vsque ad annum quinqua-
gesimum, omnes qui ingrediuntur ad ex-
plendos ritus tabernaculi fœderis: * & in- 44
uenti sunt tria millia ducenti. * hic est nu- 45
merus filiorum Merari, quos recensuerunt
Moyses & Aaron iuxta imperium Domini
per manum Moysi. * Omnes qui recensiti 46
sunt de Leuitis, & quos recenseri fecit ad
nomen Moyses, & Aaron, & principes Is-
raël, per cognationes & domos patrum
suorum, * à triginta annis & supra, vsque 47
ad annum quinquagesimum, ingredientes
ad ministerium tabernaculi, & onera por-
tanda, * fuerunt simul octo millia quin- 48
genti octoginta. * Iuxta verbum Domini 49
recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta
officium & onera sua, sicut præceperat ei
Dominus.

CAPVT V.

Qui immundi extra castra arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, & lege Zelotypiæ.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Præcipe filiis Israël, vt eijciant
A de castris omnem leprosum, & qui semine
3 fluit, pollutusque est super mortuo: * tam
masculum quàm fœminam eiicite de castris,
ne contaminent ea cùm habitauerim vobis-
4 cum. * Feceruntque ita filij Israël, & eiece-
runt eos extra castra, sicut locutus erat Do-
5 minus Moysi. * Locutusque est Dominus
6 ad Moysen, dicens: * Loquere ad filios Is-
raël: Vir, siue mulier, cùm fecerint ex om-
nibus peccatis, quæ solent hominibus acci-
dere, & per negligentiam transgressi fuerint
mandatum Domini, atque deliquerint,
7 * confitebuntur peccatum suum, & reddent
ipsum caput, quintamque partem desuper,
8 ei in quem peccauerint. * Sin autem non
fuerit qui recipiat, dabunt Domino, &
erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur
9 pro expiatione, vt sit placabilis hostia. * Om-
nes quoque primitiæ, quas offerunt filij Is-
10 raël, ad sacerdotem pertinent: * & quid-
B quid in Sanctuarium offertur à singulis, &
11 traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. * Lo-
cutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
12 * Loquere ad filios Israël, & dices ad eos:
Vir cuius vxor errauerit, maritumque con-
13 temnens * dormierit cum altero viro, & hoc
maritus deprehendere non quiuerit, sed la-
tet adulterium, & testibus argui non po-
14 test, quia non est inuenta in stupro: * si spi-
ritus zelotypiæ concitauerit virum contra
vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa
15 suspicione appetitur, * adducet eam ad sa-
cerdotem, & offeret oblationem pro illa,
decimam partem sati farinæ hordeaceæ:
non fundet super eam oleum, nec imponet
thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & obla-
16 tio inuestigans adulterium. * Offeret igi-
tur eam sacerdos, & statuet coram Domino.
17 * assumetque aquam sanctam in vase fictili,
C & pauxillum terræ de pauimento tabernacu-
18 li mittet in eam. * Cumque steterit mulier
in conspectu Domini, discooperiet caput
eius, & ponet super manus illius sacrifi-
cium recordationis, & oblationem zeloty-
piæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas,
in quibus cum execratione maledicta con-
19 gessit. * adiurabitque eam, & dicet: Si non
dormiuit vir alienus tecum, & si non pollu-
ta es deserto mariti thoro, non te nocebunt
aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta con-
20 gessi. * Sin autem declinasti à viro tuo, at-
que polluta es, & concubuisti cum altero viro:
21 * his maledictionibus subiacebis: Det te Do-
minus in maledictionem, exemplumque

cun

cunctorum in populo suo: putrescere faciat
femur tuum, & tumens vterus tuus dirum-
patur. * ingrediantur aquæ maledictæ in ven- 22
trem tuum, & vtero tumescente putrescat
femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.
* Scribetque sacerdos in libello ista maledi- 23
cta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas D
maledicta congessit, * & dabit ei bibere. 24
Quas cùm exhauserit, * tollet sacerdos de 25
manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit
illud coram Domino, imponetque illud su-
per altare: ita dumtaxat vt priùs * pugil- 26
lum sacrificij tollat de eo quod offertur, &
incendat super altare: & sic potum det mu-
lieri aquas amarissimas. * Quas cùm biberit, 27
si polluta est, & contempto viro adulterij
rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis,
& inflato ventre computrescet femur: erit-
que mulier in maledictionem, & in exem-
plum omni populo. * Quòd si polluta non 28
fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. * Ista 29
est lex zelotypiæ. Si declinauerit mulier à vi-
ro suo, & si polluta fuerit, * maritusque ze- 30
lotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in
conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos iux-
ta omnia quæ scripta sunt: * maritus abs- 31
que culpa erit, & illa recipiet iniquitatem
suam.

CAPVT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio; quibusque verbis sacerdotes populo benedicerent.

Locutusque est Dominus ad Moysen, 1
dicens: * Loquere ad filios Israël, & di- 2
ces ad eos: Vir, siue mulier, cùm fecerint A
votum vt sanctificentur, & se voluerint Do-
mino consecrare: * à vino, & omni quod 3
inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex
vino, & ex qualibet alia potione, & quid-
quid de vua exprimitur, non bibent: vuas re-
centes siccasque non comedent * cunctis 4
diebus quibus ex voto Domino consecran-
tur: quidquid ex vinea esse potest, ab vua
passa vsque ad acinum non comedent. * Om- 5
† Iudic. 13 a. 5. ni tempore separationis suæ † nouacula non
transibit per caput eius, vsque ad comple-
tum diem quo Domino consecratur. Sanctus
erit, crescente cæsarie capitis eius. * Omni 6
tempore consecrationis suæ super mortuum B
non ingredietur, * nec super patris quidem 7
& matris & fratris sororisque funere conta-
minabitur, quia consecratio Dei sui super
caput eius est. * Omnibus diebus separatio- 8
nis suæ sanctus erit Domino. * Sin autem 9
mortuus fuerit subitò quispiam coram eo,
polluetur caput consecrationis eius: quod
radet illicò in eadem die purgationis suæ,
& rursum septima. * in octaua autem die 10
offeret duos turtures, vel duos pullos co-
lumbæ sacerdoti in introitu fœderis testimo-
nij. * facietque sacerdos vnum pro pecca- 11
to, & alterum in holocaustum, & depreca-
bitur pro eo, quia peccauit super mortuo:
12 sanctificabitque caput eius in die illo: * &
consecrabit Domino dies separationis il-
lius, offerens agnum anniculum pro peccato:
ita tamen vt dies priores irriti fiant, quo-
13 niam polluta est sanctificatio eius. * Ista est
C lex consecrationis. Cùm dies, quos ex voto
decreuerat, complebuntur: adducet eum ad
14 ostium tabernaculi fœderis, * & offeret obla-
tionem eius Domino, agnum anniculum im-
maculatum in holocaustum, & ouem annicu-
lam immaculatam pro peccato, & arietem
15 immaculatum, hostiam pacificam, * cani-
strum quoque panum azymorum qui con-
spersi sint oleo, & lagana absque fermento
16 vncta oleo, ac libamina singulorum: * quæ
offeret sacerdos coram Domino, & faciet
tam pro peccato, quàm in holocaustum.
17 * Arietem verò immolabit hostiam pacifi-
cam Domino, offerens simul canistrum azy-
morum, & libamenta quæ ex more debentur.
18 * † Tunc radetur Nazaræus ante ostium ta- † Act. 21. d. 24.
bernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ:
tolletque capillos eius, & ponet super ignem,
19 qui est suppositus sacrificio pacificorum. * Et
armum coctum arietis, tortamque absque fer-
D mento vnam de canistro, & laganum azy-
mum vnum, & tradet in manus nazaræi, post-
20 quam rasum fuerit caput eius. * Susceptaque
rursum ab eo, eleuabit in conspectu Domi-
ni: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pe-
ctusculum, quod separari iussum est, & fe-
mur. post hæc potest bibere nazaræus vinum.
21 * Ista est lex nazaræi, cùm vouerit oblatio-
nem suam Domino tempore consecrationis
suæ, exceptis his quæ inuenerit manus eius,
iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad
22 perfectionem sanctificationis suæ. * Locu-
tusque est Dominus ad Moysen, dicens:
23 * Loquere Aaron & filiis eius: Sic benedi-
24 cetis filiis Israël, & dicetis eis: * † Benedi- † Eccli. 36. c. 19.
25 cat tibi Dominus, & custodiat te. * Osten-
dat tibi Dominus faciem suam tibi, & miserea-
26 tur tui. * Conuertat Dominus vultum suum
27 ad te, & det tibi pacem. * Inuocabuntque
nomen meum super filios Israël, & ego be-
nedicam eis.

CAPVT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de propitiatorio.

1 Factum † est autem in die qua compleuit † Exod. 40. b 16.
A Moyses tabernaculum, & erexit illud:
vnxitque & sanctificauit cum omnibus vasis
2 suis, altare similiter & omnia vasa eius. * Ob-
tulerunt principes Israël & capita familia-
rum, qui erant per singulas tribus, præfecti-
3 que eorum qui numerati fuerant, * mune-
ra coram Domino, sex plaustra tecta cum
duodecim bobus. Vnum plaustrum obtule-
re duo duces, & vnum bouem singuli ob-
4 tuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
5 * Ait autem Dominus ad Moysen: * suscipe

ab eis vt seruiant in ministerio tabernaculi,
& trades ea Leuitis iuxta ordinem ministe-
rij sui. * Itaque cum suscepisset Moyses plau- 6
stra & boues, tradidit eos Leuitis. * Duo 7
plaustra & quatuor boues dedit filijs Gerson,
iuxta id quod habebant necessarium. * qua- 8
tuor alia plaustra & octo boues dedit filiis
Merari, secundùm officia & cultum suum,
sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.
* filiis autem Caath non dedit plaustra & 9
boues: quia in Sanctuario seruiunt, & onera
propriis portant humeris. * Igitur obtule- 10
runt duces in dedicationem altaris, die qua
vnctum est, oblationem suam ante altare:
* Dixitque Dominus ad Moysen : Singuli 11
duces per singulos dies offerant munera in B
dedicatiooem altaris. * Primo die obtulit 12
oblationem suam Naasson filius Aminadab
de tribu Iuda: * fueruntque in ea, acetabu- 13
lum argenteum pondo centum triginta si-
clorum, phiala argentea habens septuaginta
siclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
* mortariolum ex decem siclis aureis ple- 14
num incenso: * bouem de armeoto, & arie- 15
tem, & agnum anniculum in holocaustum:
* hircumque pro peccato: * & in sacrificio 16
pacificorum boues duos, arietes quinque, hir- 17
cos quinque, agnos anniculos quinque. hæc
est oblatio Nahasson filij Amioadab. * Se- 18
cundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux
de tribu Issachar, * acetabulum argenteum 19
appendens centum triginta siclos, phialam
argenteam habentem septuaginta siclos, iux-
ta pondus Sanctuarij, vtrumque plenum si-
mila conspersa oleo in sacrificium: * mor- 20
tariolum aureum habens decem siclos, ple-
num incenso: * bouem de armento, & arie- 21
tem & agnum anniculum in holocaustum:
* hircumque pro peccato: * & in sacrifi- 22
cio pacificorum boues duos, arietes quin- 23
que, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que, hæc fuit oblatio Nathanaël filij Suar.
* Tertio die princeps filiorum Zabulon, 24
Eliab filius Helon, * obtulit acetabulum 25
argenteum appendens centum triginta si-
clos, phialam argenteam habentem septua-
ginta siclos, ad pondus Sanctuarij, vtrum C
que plenum simila conspersa oleo in sacri-
ficium : * mortariolum aureum appendens 26
decem siclos, plenum incenso: * bouem de 27
armento, & arietem, & agnum annicu-
lum in holocaustum: * hircumque pro pec- 28
cato : * & in sacrificio pacificorum boues 29
duos, arietes quinque, hircos quinque, ag-
nos anniculos quinque. hæc est oblatio
Eliab filij Helon. * Die quarto princeps fi- 30
liorum Ruben, Elisur filius Sedeur, * obtu- 31
lit acetabulum argenteum appendens cen-
tum triginta siclos, phialam argenteam ha-
bentem septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila conspersa
oleo in sacrificium: * mortariolum aureum 32
appendens decem siclos, plenum incenso:
33 * bouem de armento, & arietem, & agnum
34 anniculum in holocaustum : * hircumque
35 pro peccato: * & in hostiis pacificorum bo-
ues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque, hæc fuit oblatio
36 Elisur filij Sedeur. * Die quinto princeps
filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai,
37 * obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad pondus
Sanctuarij, vtrumque plenum simila con-
38 spersa oleo in sacrificium: * mortariolum
aureum appendens decem siclos, plenum in-
39 censo: * bouem de armento, & arietem, &
40 agnum anniculum in holocaustum: * hir-
41 cumque pro peccato: * & in hostias pacifi-
D corum boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque, hæc fuit
42 oblatio Salamiel filij Surisaddai. * Die sexto
princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,
43 * obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila conspersa
44 oleo in sacrificium: * mortariolum aureum
appendens decem siclos, plenum incenso:
45 * bouem de armento, & arietem, & agnum
46 anniculum in holocaustum: * hircumque
47 pro peccato: * & in hostias pacificorum
boues duos, arietes quioque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
48 Eliasaph filii Duel. * Die septimo princeps
filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,
49 * obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarii, vtrumque plenum simila conspersa
50 oleo in sacrificium: * mortariolum aureum
appendens decem siclos, plenum incenso:
51 * bouem de armento, & arietem, & agnum
52 anniculum in holocaustum: * hircumque
53 pro peccato: * & in hostiis pacificorum,
E boues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
54 Elisama filii Ammiud. * Die octauo princeps
filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadas-
55 sur, * obtulit acetabulum argenteum appen-
dens centum triginta siclos, phialam argen-
team habentem septuaginta siclos, ad pon-
dus Sanctuarii, vtrumque plenum simila
56 conspersa oleo in sacrificium: * mortario-
lum aureum appendens decem siclos, ple-
57 num incenso: * bouem de armento, & arie-
tem, & agnum anniculum in holocaustum:
58 * hircumque pro peccato: * & io hostias pa-
59 cificorum boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quinque. hæc
60 fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur. * Die
nono princeps filiorum Beniamin, Abidan fi-
61 lius Gedeonis, * obtulit acetabulum argen-
teum appendens centum triginta siclos, phia-
lam argenteam habentem septuaginta siclos,
ad

ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum si-
mila conspersa oleo in sacrificium: * & mor- 62
tariolum aureum appendens decem siclos,
plenum incenso: * bouem de armento, & 63
arietem, & agnum anniculum in holocau-
stum: * hircumque pro peccato: * & in 64
hostias pacificorum boues duos, arietes 65
quinque, hircos quinque, agnos annicu- F
los quinque. hæc fuit oblatio Abidan filij
Gedeonis. * Die decimu princeps filiorum 66
Dan, Ahiezer filius Ammisaddai, * obtulit 67
acetabulum argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarij, vtrũ-
que plenum simila conspersa oleo in sacri-
ficium: * mortariolum aureum appendens 68
decem siclos, plenum incenso: * bouem de ar- 69
mento, & arietem, & agnum anniculum in
holocaustum: * hircumque pro peccato: 70
* & in hostias pacificorum boues duos, arietes 71
quinque, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer filij Am-
misaddai. * Die vndecimo princeps filiorum 72
Aser, Phegiel filius Ochran, * obtulit ace- 73
tabulum argenteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum simila conspersa oleo in
sacrificium: * mortariolum aureum, appen- 74
dens decem siclus, plenum incenso: * bo- 75
uem de armento, & arietem, & agnum anni-
culum in holocaustum: * hircumq; pro pecca- 76
to: * & in hostias pacificorũ boues duos, arie- 77
tes quinq; hircos quinque, agnos anniculos
quinq; hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochran.
* Die duodecimo princeps filiorum Neph- 78
thali, Ahira filius Enan, * obtulit acetabu- 79
lum argenteum appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam habentem septua-
ginta siclos, ad pondus Sanctuarij, vtrum-
que plenum simila oleo conspersa in sacrifi- G
cium: * mortariolum aureum appendens 80
decem siclos, plenum incenso: * bouem de 81
armento, & arietem, & agnum anniculum
in holocaustum: * hircumque pro peccato: 82
* & in hostias pacificorum boues duos, arie- 83
tes quinque, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan. * 84
Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à
principibus Israel, in die qua consecratum est.
acetabula argentea duodecim: phialæ argen-
teæ duodecim: mortariola aurea duodecim:
* ita vt centum triginta siclos argenti habe- 85
ret vnum acetabulum, & septuaginta siclos
haberet vna phiala: id est, in commune
vasorum omnium ex argento sicli duo mil-
lia quadringenti, pondere Sanctuarij. * mor- 86
tariola aurea duodecim plena incenso, de-
nos siclos appendentia pondere Sanctuarij:
id est, simul auri sicli centum viginti: * 87
boues de armento in holocaustum duode-
cim, arietes duodecim, agni anniculi duo-
decim, & libamenta eorum: hirci duode-
88 cim pro peccato. * In hostias pacificorum,
boues viginti quatuor, arietes sexaginta, hir-
ci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc
oblata sunt in dedicatione altaris, quando
89 vnctum est. * Cumque ingrederetur Moyses
tabernaculum fœderis, vt consuleret oraculũ,
audiebat vocem loquentis ad se de propitia-
torio quod erat super arcam testimonii in-
ter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

Candelabri & lucernarum situs ac forma: ætasque & consecratio Leuitarum.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Loquere Aaron, & dices ad eum:
A Cùm posueris septem lucernas, candelabrum
in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe
vt lucernæ contra boream è regione respi-
ciant ad mensam panum propositionis, con-
tra eam partem, quam candelabrum respicit,
3 lucere debebunt. * Fecitque Aaron, & impo-
suit lucernas super candelabrum, vt præce-
4 perat Dominus Moysi. * Hæc autem erat fa-
ctura candelabri, ex auro ductili, tam medius
stipes, quàm cuncta quæ ex vtroque calamo-
rum latere nascebantur: iuxta exemplum
quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus
5 est candelabrum. * Et locutus est Dominus
6 ad Moysen, dicens: * Tolle Leuitas de me-
7 dio filiorum Israel, & purificabis eos * iuxta
B hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis,
& radant omnes pilos carnis suæ. Cumque
lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint,
8 * tollent bouem de armentis, & libamentum
eius similam oleo conspersam: bouem autem
alterum de armento tu accipies pro peccato:
9 * & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœ-
deris, conuocata omni multitudine filiorum
10 Israel. * Cumque Leuitæ fuerint coram Do-
mino ponent filij Israel manus suas super eos.
11 * & offeret Aaron Leuitas, munus in con-
spectu Domini à filijs Israel, vt seruiant in
12 ministerio eius. * Leuitæ quoque ponent
manus suas super capita boum, è quibus
vnum facies pro peccato, & alterum in holo-
13 caustum Domini, vt depreceris pro eis. *
C Statuesque Leuitas in conspectu Aaron & fi-
liorum eius, & consecrabis oblatos Domino,
14 * ac separabis de medio filiorum Israel, vt sint
15 mei. * & posteà ingredientur tabernaculum
fœderis vt seruiant mihi. Sicque purificabis
& consecrabis eos in oblationem Domini:
quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel.
16 * † Pro primogenitis quæ aperiunt omnem † Exod. 13. a. 2.
17 vuluam in Israel, accepi eos. * Mea sunt enim Sup. 3. b. 13. Luc. 2. c. 23.
omnia primogenita filiorum Israel, tam ex
hominibus quàm ex iumentis. Ex die quo
percussi omne primogenitum in Terra Ægy-
18 pti, sanctificaui eos mihi: * & tuli Leuitas
19 pro cunctis primogenitis filiorum Israel: *
tradidique eos dono Aaron & filijs eius de
medio populi, vt seruiant mihi pro Israel in
tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit

in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad
Sanctuarium.* Feceruntque Moyses & Aa- 20
ron & omnis multitudo filiorum Israel super D
Leuitis quæ præceperat Dominus Moysi:
* purificatique sunt, & lauerunt vestimenta 21
sua. Eleuauitque eos Aaron in conspectu Do-
mini, & orauit pro eis, * vt purificati ingre- 22
derentur ad officia sua in tabernaculum fœ-
deris coram Aaron & filijs eius. Sicut præce-
perat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum
est. * Locutusque est Dominus ad Moysen, 23
dicens: * Hæc est lex Leuitarum, A viginti 24
quinque annis & supra, ingredientur vt mi-
nistrent in tabernaculo fœderis.* Cumque 25
quinquagesimum annum ætatis impleuerint,
seruire cessabunt: * eruntque ministri fra- 26
trum suorum in tabernaculu fœderis, vt cu-
stodiant quæ sibi fuerint commendata, opera
autem ipsa uon faciant. Sic dispones Leuitis in
custodijs suis.

CAPVT IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

LOcutus est Dominus ad Moysen in de- 1
serto Siuai, anno secundo post quam A
egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo,
dicens: * † Faciant filij Israel Phase in tem- 2
pore suo: * quartadecima die mensis huius 3
ad vesperam, iuxta omnes ceremonias & iusti-
ficationes eius.* Præcepitque Moyses filijs Is- 4
raël vt facerent Phase. * Qui fecerunt tem- 5
pore suo: quartadecima die mensis ad vespe-
ram, in monte Sinai. Iuxta omnia quæ man-
dauerat Dominus Muysi, fecerunt filij Israel.
* Ecce autem quidam immundi super anima 6
hominis, qui non poterant facere Phase in
die illo, accedẽtes ad Moysen & Aarõ,* dixe- 7
runt eis: Immundi sumus super anima homi- B
nis. quare fraudamur vt non valeamus obla-
tionem offerre Dño in tempore suo inter fi-
lios Israel?* Quibus respondit Moyses: State vt 8
consulam quid præcipiat Dominus de vobis. 9
* Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens: * Lo- 10
quere filijs Israel: Homo qui fuerit immun-
dus super anima, siue in via procul in gente
vestra, faciat Phase Dominu * in mense se- 11
cundo, quartadecima die mensis ad vesperam:
cum azymis & lactucis agrestibus comedent
illud: * non relinquent ex eo quidpiam vsque 12
manè, † & os eius non confringent, omnem
ritum Phase obseruabunt. * Si quis autem & 13
mundus est, & in itinere non fuit, & tamen
non fecit Phase, exterminabitur anima illa
de populis suis, quia sacrificium Domino
non obtulit tempore suo: peccatum suum C
ipse portabit. * Peregrinus quoque & ad- 14
uena si fuerint apud vos, facient Phase
Domino iuxta ceremonias & iustificationes
eius. Præceptum idem erit apud vos tam ad-
uenæ quàm indigenæ. * † Igitur die qua 15
erectum est tabernaculum, operuit illud nu-
bes. A vespere autem super tentorium erat
16 quasi species ignis vsque manè. * sic fiebat
iugiter: per diem operiebat illud nubes, &
17 per noctem quasi species ignis. * Cumque
ablata fuisset nubes quæ tabernaculum prote-
gebat, tunc proficiscebantur filij Israel: &
in loco vbi stetisset nubes, ibi castrameta-
18 bantur. * Ad imperium Domini proficisce-
bantur, & ad imperium illius figebant taber-
naculum. † Cunctis diebus quibus stabat nu-
bes super tabernaculum, manebant in eo-
19 dem loco: * & si euenisset vt multo tempore
D maneret super illud, erant filij Israël in ex-
cubiis Domini, & non proficiscebantur
20 * quot diebus fuisset nubes super tabernacu-
lum. Ad imperium Domini erigebant ten-
21 toria, & ad imperium illius deponebant. * Si
fuisset nubes à vespere vsque manè, & sta-
tim diluculo tabernaculum reliquisset, pro-
ficiscebantur: &, si post diem & noctem re-
22 cessisset, dissipabant tentoria. * Si verò biduo
aut vno mense vel longiori tempore fuisset
super tabernaculum, manebant filij Israël in
eodem loco, & non proficiscebantur: sta-
23 tim autem vt recessisset, mouebant castra. *
Per verbum Domini figebant tentoria, &
per verbum illius proficiscebantur, erantque
in excubijs Domini iuxta imperium eius per
manum Muysi.

† Exod. 12. a 3.
† Exod. 12. g 46. Ioan 19. g 36.
† Exod. 40. b 16. d 32. Sup. 7. a 1.
† 1. Cor. 10. a 1.

CAPVT X.

Vsus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab vt cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cum eleuaretur vel deponeretur arca.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen di-
2 cens: * Fac tibi duas tubas argenteas du-
A ctiles, quibus conuocare possis multitudinem
3 quando mouenda sunt castra. * Cumque in-
crepueris tubis, congregabitur ad te omnis
4 turba ad ostium tabernaculi fœderis. * Si se-
mel clangueris, venient ad te principes, &
5 capita multitudinis Israel. * Si autem prolixior
atque concisus clangor increpuerit, moue-
bunt castra primi qui sunt ad orientalem pla-
6 gam. * In secundo autem sonitu & pari vlu-
latu tubæ leuabunt tentoria qui habitant ad
meridiem. & iuxta hunc modum reliqui fa-
cient, vlulantibus tubis in profectionem.
7 * Quando autem congregandus est populus,
simplex tubarum clangor erit, & non conci-
8 sè vlulabunt. * Filij autem Aaron sacerdotes
clangent tubis: eritque hoc legitimum sem-
9 piternum in generationibus vestris. * Si exie-
B ritis ad bellum de terra vestra contra hostes,
qui dimicant aduersum vos, clangetis vlu-
lantibus tubis, & erit, recordatio vestri co-
ram Domino Deo vestro, vt eruamini de
10 manibus inimicorum vestrorum. * Si quando
habebitis epulum, & dies festos, & calendas,
canetis tubis super holocaustis, & pacificis
victimis, vt sint vobis in recordationem Dei
11 vestri. ego Dominus Deus vester. * Anno
secundo,

secundo, mense secundo, vigesima die mensis, eleuata est nubes de tabernaculo fœderis:
12 *profectique sunt filij Israel per turmas suas
de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan: * Moueruntque castra primi 13
iuxta imperium Domini in manu Moysi.
† Sup. 1. b. 7. *† Filij Iuda per turmas suas: quorum prin- 14
ceps erat Nahasson filius Aminadab. * In 15
tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanaël filius Suar. * In tribu Zabulon erat prin- 16
ceps Eliab filius Helon. * Depositumque est 17
tabernaculum, quod portantes egressi sunt
filij Gerson & Merari. * Profectique sunt & 18
filij Ruben, per turmas & ordinem suum:
quorum princeps erat Helisur filius Sedeur. C
* In tribu autem filiorum Simeon, princeps 19
fuit Salamiel filius Surisaddai. * Porrò in tri- 20
bu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.
*Profectique sunt & Caathitæ portantes San- 21
ctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur
donec venirent ad erectionis locum. * Moue- 22
runt castra & filij Ephraim per turmas suas,
in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud. * In tribu autem filiorum Ma- 23
nasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.
* & in tribu Beniamin erat dux Abidan fi- 24
lius Gedeonis. * Nouissimi castrorum omnium 25
profecti sunt filii Dan per turmas suas, in
quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius
Ammisaddai. * In tribu autem filiorum Aser 26
erat princeps Phegiel filius Ochran. * Et in 27
tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. * Hæc sunt castra, & profe- 28
ctiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur. * Dixitque Moyses Ho- 29
bab filio Raguel Madianitæ, cognato suo:
Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israe- D
li. * Cui ille respondit: Non vadam tecum, 30
sed reuertar in terram meam, in qua natus
sum. * Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu 31
enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.
* Cumque nobiscum veneris, quidquid op- 32
timum fuerit ex opibus, quas nobis tradi-
turus est Dominus, dabimus tibi. * Profecti 33
sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat
eos, per dies tres prouidens castrorum locum. * Nubes quoque Domini super eos 34
erat per diem cùm incederent. * Cumque 35
† Psal. 67. a. 2 eleuaretur arca, dicebat Moyses: † Surge
Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua. * Cùm au- 36
tem deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

CAPVT XI.

Murmuris pœna plexi Iudæi coturnicum carnes impetrant: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur qui omnes prophetant, puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

1 A INterea ortum est murmur populi, quasi † Psal. 77. c. 19.
dolentium pro labore, contra Dominum. 1. Cor. 10.
Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et c. 10.
† accensus in eos ignis Domini deuorauit ex- † Psal. 77. c. 21.
2 tremam castrorum partem. * Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad
3 Dominum, & absorptus est ignis. * Vocauitque nomen loci illius, Incensio: eò quòd
4 incensus fuisset contra eos ignis Domini. *
Vulgus quippe promiscuum, quod ascendebat cum eis flagrauit desiderio, sedens &
flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait:
† Quis dabit nobis ad vescendum carnes? † 1. Cor. 10. a. 3.
5 * Recordamur piscium quos comedebamus
B in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt
cucumeres, & pepones, porrique & cepe, &
6 allia. * Anima nostra arida est, nihil aliud
7 respiciunt oculi nostri nisi Man. * † Erat au- † Exod. 16. d. 14.
tem Man quasi semen coriandri, coloris Psal. 77.
8 bdellii. * Circuibatque populus, & colligens c. 24.
illud, frangebat mola, siue terebat in mor- Sup. 16. c. 20.
tario, coquens in olla, & faciens ex eo tor- Ioan. 6.
9 tulas saporis quasi panis oleati. * Cumque d. 31.
descenderet nocte super castra ros, descen-
10 debat pariter & Man. * Audiuit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valdè: sed & Moysi intole-
11 randa res visa est. * & ait ad Dominum:
C Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti
pondus vniuersi populi huius super me?
12 * Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi:
Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua
13 iurasti patribus eorum? * Vnde mihi carnes
vt dem tantæ multitudini? flent contra me,
dicentes: Da nobis carnes vt comedamus.
14 * Non possum solus sustinere omnem hunc
15 populum, quia grauis est mihi. * Sin aliter
tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis affi-
16 ciar malis. * Et dixit Dominus ad Moysen:
Congrega mihi septuaginta viros de senibus
Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint
ac magistri: & duces eos ad ostium taberna-
17 culi fœderis, faciesque ibi stare tecum, * vt
D descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum
18 onus populi, & non tu solus graueris. * populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere:
Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis
erat in Ægypto. Vt det vobis Dominus car-
19 nes, & comedatis: * non vno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti
20 quidem, * sed vsque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in
nauseam, eò quòd repuleritis Dominum,

qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo, E
dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?
* Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum 21
huius populi sunt. & tu dicis: Dabo eis esum
Ioan. 6. b. 10. carnium mense integro? * † Numquid 22
ouium & boum multitudo cædetur, vt possit
sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in
vnum congregabantur, vt eos satient? * 23
† Isai. 59. a 1. Cui respondit Dominus: † Numquid manus
Domini inualida est? Iam nũc videbis vtrùm
meus sermo opere compleatur. * Venit igi- 24
tur Moyses, & narrauit populo verba Do-
mini, congregans septuaginta viros de seni- F
bus Israel quos stare fecit circa tabernaculum.
* Descenditque Dominus per nubem, & lo- 25
cutus est ad eum auferens de spiritu qui
erat in Moyse, & dans septuaginta viris.
Cumque requieuisset in eis Spiritus, prophe-
tauerunt, nec vltrà cessauerunt. * Remanse- 26
rant autem in castris duo viri, quorum vnus
vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos
requieuit Spiritus. nam & ipsi descripti fue-
rant, & non exierant ad tabernaculum. * 27
Cumque propheterent in castris, cucurrit
puer, & nuntiauit Moysi, dicens: Eldad &
Medad prophetant in castris. * Statim Iosue 28
filius Nun, minister Moysi, & electus è pluri-
bus, ait: Domine mi Moyses prohibe eos. * At 29
ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tri-
buat vt omnis populus prophetet, & det eis
Dominus Spiritum suum? * Reuersusque est 30
† Psal. 77. c. 26. 27. Moyses, & maiores natu Israel in castra. * † 31
Ventus autem egrediens à Domino, arrep- G
tans trans mare coturnices detulit, & demisit
in castra itinere quantum vno die confici po-
test, ex omni parte castrorũ per circuitum,
volabantque in aëre duobus cubitis altitudi-
ne super terram. * Surgens ergo populus toto 32
die illo, & nocte, ac die altero, congregauit
coturnicum, qui parum, decem coros: & sic-
† Psal. 77. d 30. cauerunt eas per gyrum castrorum. * † Ad- 33
huc carnes erant in dentibus eorum, nec de-
fecerat huiuscemodi cibus: & ecce furor
Domini concitatus in populum, percussit
eum plaga magna nimis. * Vocatusque est 34
ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi
enim sepelierunt populum qui deside-
rauerat. Egressi autem de Sepulchris concu-
piscentiæ venerunt in Haseroth, & manse-
runt ibi.

CAPVT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum: Maria lepra percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.

LOcutaque est Maria & Aaron contra 1
Moysen propter vxorem eius Æthiopis- A
sam, * & dixerunt: Num per solum Moysen 2
locutus est Dominus? nónne & nobis simili-
ter est locutus? Quod cum audisset Dominus,
3 (* Erat enim Moyses vir mitissimus super
omnes homines qui morabantur in terra)
4 * statim locutus est ad eum, & ad Aaron
B & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad
tabernaculum fœderis. Cumque fuissent
5 egressi, * descendit Dominus in columna
nubis, & stetit in introitu tabernaculi vo-
6 cans Aaron & Mariam. Qui cùm issent, * di-
xit ad eos: Audite sermones meos: Si quis
fuerit inter vos propheta Domini, in visione
apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.
7 * At non talis seruus meus Moyses, † qui in † Heb. 3. a. 2.
8 omni domo mea fidelissimus est: * † ore † Exod. 33. b. 11.
enim ad os loquor ei: & palàm, & non per
C ænigmata & figuras Dominum videt. Quare
ergo non timuistis detrahere seruo meo Moy-
9 si? * Iratusque contra eos, abijt: * nubes
10 quoque recessit quæ erat super tabernaculum:
& ecce Maria apparuit cãdens lepra quasi nix.
Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset
11 perfusam lepra, * ait ad Moysen: Obsecro
domine mi, ne imponas nobis hoc pecca-
12 tum quod stultè commisimus, * ne fiat hæc
D quasi mortua, & vt abortiuum quod proji-
citur de vulua matris suæ. ecce iam medium
13 carnis eius deuoratum est à lepra. * Clamauit-
que Moyses ad Dominum, dicens: Deus,
14 obsecro, sana eam. * Cui respondit Dominus
Si pater eius spuisset in faciem illius, nónne
debuerat saltem septem diebus rubore suffun-
di? Separetur septem diebus extra castra, &
15 posteà reuocabitur. * Exclusa est itaque Ma-
ria extra castra septem diebus: & populus
non est motus de loco illo, donec reuocata
est Maria.

CAPVT XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum referunt; qui tamen vniuersi, præter Caleb & Iosue, murmur in populo concitant.

1 PRofectusque est populus de Haseroth,
A fixis tentoriis in deserto Pharan. * ibi-
2 que locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
3 * Mitte viros, qui considerent Terram Cha-
naan, quam daturus sum filiis Israël, singu-
4 los de singulis tribubus, ex principibus. * Fe-
cit Moyses quod Dominus imperauerat,
B de deserto Pharan mittens principes viros,
5 quorum ista sunt nomina. * De tribu Ru-
6 ben, Sammua filium Zechur. * De tribu
7 Simeon, Saphat filium Huri. * De tribu Iu-
8 da, Caleb filium Iephone. * De tribu Issa-
9 char, Igal filium Ioseph. * De tribu Ephraïm,
10 Osee filium Nun. * De tribu Benjamin,
11 Phalti filium Raphu. * De tribu Zabulon,
12 Geddiel filium Sodi. * De tribu Ioseph, sce-
13 ptri Manasse, Gaddi filium Susi. * De tribu
14 Dan, Ammiel filium Gemalli. * De tribu Aser,
15 Sthur filium Michaël. * De tribu Nephthali,
16 Nahabi filium Vapsi. * De tribu Gad, Guel
filium

filium Machi. * hæc ſunt nomina virorum, 17
quos miſit Moyſes ad conſiderandam Ter- C
ram : vocauitque Oſee filium Nun, Ioſue.
* miſit ergo eos Moyſes ad conſiderandam 18
Terram Chanaan, & dixit ad eos : Aſcendite
per meridianam plagam. Cumque veneritis
ad montes, * conſiderate Terram, qualis ſit : 19
& populum qui habitator eſt eius, vtrùm for-
tis ſit an infirmus : ſi pauci numero an plures:
* ipſa terra bona an mala : vrbes quales, mu- 20
ratæ an abſque muris : * humus, pinguis an 21
ſterilis, nemoroſa an abſque arboribus. Con-
fortamini, & afferte nobis de fructibus Ter-
ræ. Erat autem tempus quando iam præco-
quæ vuæ veſci poſſunt. * Cumque aſcendiſ- 22
ſent, explorauerunt Terram à deſerto Sin, vſ- D
que Rohob intrantibus Emath. * Aſcende- 23
runtque ad meridiem, & venerunt in He-
bron, vbi erant Achiman & Siſai & Tholmai
filij Enac. nam Hebron ſeptem annis ante Ta-
† Deut. 1. d. 24. nim vrbem Ægypti condita eſt. * † Pergen- 24
teſque vſque ad Torrentem botri, abſcide-
runt palmitem cum vua ſua, quem portaue- E
runt in vecte duo viri. De malis quoque gra-
natis & de ficis loci illius tulerunt : * qui ap- 25
pellatus eſt Neheleſcol, id eſt, Torrens bo-
tri, eò quòd botrum portaſſent inde filij Iſraël:
* Reuerſique exploratores Terræ poſt qua- 26
draginta dies, omni regione circuita, * vene- 27
runt ad Moyſen & Aaron & ad omnem cœ-
tum filiorum Iſraël in deſertum Pharan, quod
eſt in Cades. Locutique eis & omni multitu-
dini oſtenderunt fructus Terræ : * & narra- 28
uerunt, dicentes : Venimus in Terram, ad F
quam miſiſti nos, quæ re vera fluit lacte &
melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt :
* ſed cultores fortiſſimos habet, & vrbes 29
grandes atque muratas. Stirpem Enac vidi-
mus ibi. * Amalec habitat in meridie, Hethæus 30
& Iebuſæus & Amorrhæus in montanis:
Chananæus verò moratur iuxta mare & cir-
ca fluenta Iordanis. * Inter hæc Caleb com- 31
peſcens murmur populi, qui oriebatur contra
Moyſen, ait : Aſcendamus, & poſſideamus
Terram, quoniam poterimus obtinere eam. G
* Alij verò, qui fuerant cum eo, dicebant : 32
Nequaquam ad hunc populum valemus aſ-
cendere, quia fortior nobis eſt. * Detraxe- 33
runtque Terræ, quam inſpexerant, apud fi-
lios Iſraël, dicentes : Terra, quam luſtra-
uimus, deuorat habitatores ſuos : populus,
quem aſpeximus, proceræ ſtaturæ eſt. * Ibi 34
vidimus monſtra quædam filiorum Enac de
genere giganteo : quibus comparati, quaſi
locuſtæ videbamur.

Capvt XIV.

Murmur populi fruſtrà ſedare conantur Ioſue & Caleb : iratum Dominum placat Moyſes : omnes morti in deſerto addicuntur præter Caleb ac Ioſue; & pugnantes Iſraelitæ contra Domini voluntatem caduntur ab hoſtibus.

IGitur vociferans omnis turba fleuit nocte 1
illa, * & murmurati ſunt contra Moyſen 2
A & Aaron cuncti filij Iſraël, dicentes : * Vti-
3 nam mortui eſſemus in Ægypto : & in hac
vaſta ſolitudine vtinam pereamus, & non in-
ducat nos Dominus in Terram iſtam, ne ca-
damus gladio, & vxores ac liberi noſtri du-
cantur captiui. Nónne melius eſt reuerti in
4 Ægyptum ? * Dixeruntque alter ad alterum:
Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur
5 in Ægyptum. * Quo audito Moyſes & Aa-
ron ceciderunt proni in terram coram omni
6 multitudine filiorum Iſraël. * † At verò Io- † Eccli. 45. b. 9.
ſue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui 1. Mach. 2. f. 55. 56.
& ipſi luſtrauerant terram, ſciderunt veſti-
7 menta ſua, * & ad omnem multitudinem fi-
B liorum Iſraël locuti ſunt : Terra, quam cir-
8 cuiuimus, valdè bona eſt. * ſi propitius fuerit
Dominus, inducet nos in eam, & tradet hu-
9 mum lacte & melle manantem. * Nolite re-
belles eſſe contra Dominum : neque timeatis
populum Terræ huius, quia ſicut panem
ita eos poſſumus deuorare. receſſit ab eis om-
ne præſidium : Dominus nobiſcum eſt, no-
10 lite metuere. * Cumque clamaret omnis mul-
titudo, & lapidibus eos vellet opprimere, ap-
paruit gloria Domini ſuper tectum fœderis
11 cunctis filiis Iſraël. * Et dixit Dominus ad
Moyſen : Vſquequò detrahet mihi populus
iſte ? Quouſque non credent mihi, in om-
12 nibus ſignis quæ feci coram eis ? * Feriam
igitur eos peſtilentia, atque conſumam : te
autem faciam principem ſuper gentem ma-
13 gnam, & fortiorem quàm hæc eſt. * Et ait
C Moyſes ad Dominum : Vt audiant Ægyptij,
de quorum medio eduxiſti populum iſtum,
14 * & habitatores Terræ huius, qui audierunt
quòd tu Domine in populo iſto ſis, & facie
videáris ad faciem. † & nubes tua protegat † Exod. 13. d. 21.
illos, & in columna nubis præcedas eos per
diem, & in columna ignis per noctem:
15 * quòd occideris tantam multitudinem quaſi
16 vnum hominem, & dicant: * Non poterat in-
troducere populum in terram, pro qua iura-
uerat : † idcircò occidit eos in ſolitudine. † Exod. 32. f. 28.
17 * Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut † Pſ. 102. b. 8.
18 iuraſti, dicens : * † Dominus patiens & mul-
tæ miſericordiæ, † auferens iniquitatem & † Exod. 34. a. 7.
ſcelera, nullumque innoxium derelinquens, † Exod. 20. a. 5.
qui † viſitas peccata patrum in filios in ter-
19 tiam & quartam generationem. * Dimitte,
D obſecro, peccatum populi huius ſecundùm
magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut pro-
pitius fuiſti egredientibus de Ægypto vſque
20 ad locum iſtum. * Dixitque Dominus : Di-
21 miſi iuxta verbum tuum. * Viuo ego : & im-
22 plebitur gloria Domini vniuerſa terra. * At-
tamen omnes homines qui viderunt maieſta-
tem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto &
in ſolitudine, & tentauerunt me iam per de-
23 cem vices, nec obedierunt voci meæ, * † † Deut. 1. f. 35.
non videbunt Terram pro qua iuraui patri-
bus eorum, nec quiſquam ex illis qui detra-
24 xit mihi, intuebitur eam. * † Seruum meum † Ioſ. 14. b. 6.
Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me,
inducam

inducam in Terram hane, quam circuiuit :
& semen eius possidebit eam. * Quoniam 25
Amalecites & Chananæus habitant in valli- E
bus. Cras mouete castra, & reuertimini in so-
litudinem per viam Maris rubri. * Locutus- 26
que est Dominus ad Moysen & Aaron, di-
cens : * Vsquequò multitudo hæc pessima 27
murmurat contra me? querelas filiorum Israël
audiui. * Dic ergo eis : Viuo ego, ait Domi- 28
nus : sicut locuti estis audiente me, sic faciam
† Ps.105. d. 26. vobis.* † In solitudine hac iacebunt cadauera 29
vestra. Omnes qui numerati estis à viginti
annis & supra, & murmurastis contra me,
† Deut. 1. f. 35. * † non intrabitis Terram, super quam leuaui 30
manum meam vt habitare vos facerem, præ-
ter Caleb filium Iephone, & Iosue filium
Nun. * Paruulos autem vestros, de quibus 31
dixistis quòd prædæ hostibus forent, intro-
ducam : vt videant Terram, quæ vobis dis-
plicuit. * Vestra cadauera iacebunt in solitu- 32
dine. * Filij vestri erunt vagi in deserto an- 33
nis quadraginta, & portabunt fornicationem
vestram, donec consumantur cadauera pa-
trum in deserto, * iuxta numerum quadra- 34
ginta dierum, quibus considerastis Terram : F
† Ezech. 4 b 6. † annus pro die imputabitur. † Et quadra-
† Ps 94. b. 10. ginta annis recipietis iniquitates vestras, &
scietis vltionem meam : * quoniam sicut lo- 35
cutus sum, ita faciam omni multitudini huic
pessimæ, quæ consurrexit aduersum me : in
† 1.Cor. 10.c 10. Heb 3. d 17. Iuda 1. b. 5. solitudine hac deficiet, & morietur. * † Igitur 36
omnes viri, quos miserat Moyses ad contem-
plandam Terram, & qui reuersi murmurare
fecerant contra eum omnem multitudinem,
detrahentes Terræ quòd esset mala, * mor- 37
tui sunt atque percussi in conspectu Domini.
* Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Ie- 38
phone, vixerunt ex omnibus qui perrexe- 39
rant ad considerandam Terram. * Locutus- G
que est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes
filios Israël, & luxit populus nimis. * Et ecce 40
manè primo surgentes ascenderunt verticem
montis, atque dixerunt : Parati sumus ascen-
dere ad locum, de quo Dominus locutus est:
quia peccauimus. * Quibus Moyses : Cur, in- 41
quit, transgredimini verbum Domini, quod
† Deut.1. g. 42. vobis non cedet in prosperum ? * † Nolite 42
ascendere : non enim est Dominus vobis-
cum : ne corruatis coram inimicis vestris.
* Amalecites & Chananæus ante vos sunt, 43
quorum gladio corruetis, eò quòd nolueri-
tis acquiescere Domino, nec erit Dominus
vobiscum. * At illi contenebrati ascenderunt 44
in verticem montis. Arca autem testamenti
Domini & Moyses non recesserunt de ca-
stris. * Descenditque Amalecites & Chana- 45
næus, qui habitabat in monte : & percutiens
eos atque concidens, persecutus est eos vs-
que Horma.

CAPVT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ : pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi : lapidatur qui Sabbato ligna collegit : fimbriæ ac vittæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 * Loquere ad filios Israël, & dices ad
A eos : Cùm ingressi fueritis Terram habitatio-
3 nis vestræ, quam ego dabo vobis, * & fece-
ritis oblationem Domino in holocaustum,
aut victimam, vota soluentes, vel sponte of-
ferentes munera, aut in solemnitatibus ve-
stris adolentes odorem suauitatis Domino,
4 de bobus siue de ouibus : * offeret quicum-
que immolauerit victimam, sacrificium simi-
læ, decimam partem ephi, conspersæ oleo,
quod mensuram habebit quartam partem
5 hin * & vinum ad liba fundenda eiusdem
mensuræ dabit in holocaustum siue in victi-
6 mam. Per agnos singulos * & arietes erit sa-
crificium similæ duarum decimarum, quæ
7 conspersa sit oleo tertiæ partis hin : * & vi-
num ad libamentum tertiæ partis eiusdem
mensuræ offeret in odorem suauitatis Do-
8 mino. * Quando verò de bobus feceris holo-
B caustum aut hostiam, vt impleas votum vel
9 pacificas victimas, * dabis per singulos boues
similæ tres decimas conspersæ oleo quod ha-
10 beat medium mensuræ hin : * & vinum ad
liba fundenda eiusdem mensuræ in oblatio-
11 nem suauissimi odoris Domino. * Sic Facies
12 * per singulos boues & arietes & agnos &
13 hœdos. * Tam indigenæ quàm peregrini
14 * eodem ritu offerent sacrificia.* Vnum præ-
15 ceptum erit atque iudicium tam vobis quàm
16 aduenis terræ. * Locutus est Dominus ad
17 Moysen, dicens : * Loquere filiis Israël, &
18 dices ad eos : * Cùm veneritis in terram,
19 quam dabo vobis, * & comederitis de pani-
bus regionis illius, separabitis primitias Do-
20 mino * de cibis vestris. Sicut de areis primi-
21 tias separatis, * ita & de pulmentis dabitis
22 primitiua Domino. * Quòd si per ignoran-
tiam præterieritis quidquam horum, quæ lo-
23 cutus est Dominus ad Moysen,* & mandauit
per eum ad vos, à die qua cœpit iubere &
24 vltrà, * oblitaque fuerit facere multitudo :
C offeret vitulum de armento, holocaustum
in odorem suauissimum Domino, & sacrifi-
cium eius ac liba; vt ceremoniæ postulant,
25 hircumque pro peccato : * & rogabit sacer-
dos pro omni multitudine filiorum Israël: &
dimittetur eis, quoniam non sponte peccaue-
runt, nihilominùs offerentes incensum Do-
mino pro se & pro peccato atque errore suo:
26 * & dimittetur vniuersæ plebi filiorum Israël,
& aduenis qui peregrinantur inter eos : quo-
niam culpa est omnis populi per ignoran-
27 tiam. * Quòd si anima vna nesciens pecca-
uerit, offeret capram anniculam pro peccato
28 suo : * & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd
inscia peccauerit coram Domino : impetra-
29 bitque ei veniam, & dimittetur illi. * Tam
indigenis quàm aduenis vna lex erit omnium,
30 qui peccauerint ignorantes.* Anima verò,quę
per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis
sit

sit ille, siue peregrinus, (quoniam aduersus
Dominum rebellis fuit) peribit de populo
suo: *verbum enim Domini contempsit, & 31
præceptum illius fecit irritum: idcircò dele- D
bitur, & portabit iniquitatem suam. * Factum 32
est autem, cùm essent filij Israël in solitudine,
& inuenissent hominem colligentem ligna
in die Sabbati, * obtulerunt eum Moysi & 33
Aaron & vniuersæ multitudini. * Qui reclu- 34
serunt eum in carcerem, nescientes quid su-
per eo facere deberent. * Dixitque Dominus 35
ad Moysen: Morte moriatur homo iste, ob-
ruat eum lapidibus omnis turba extra castra.
* Cumque eduxissent eum foras, obruerunt 36
lapidibus, & mortuus est sicut præceperat
Dominus.* Dixit quoque Dominus ad Moy- 37
sen: * Loquere filüs Israël, & dices ad eos † 38
vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum,
ponentes in eis vittas hyacinthinas: * quas 39
cùm viderint, recordentur omnium manda-
torum Domini, nec sequantur cogitationes
suas & oculos per res varias fornicantes,
* sed magis memores præceptorum Domini 40
faciant ea, sintque sancti Deo suo. * Ego 41
Dominus Deus vester, qui eduxi vos de
Terra Ægypti, vt essem Deus vester.

† Deut. 22. b. 12. Matt 23. a. 5.

CAPVT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem mouent, hosque viuos terra absorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incensum, & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium.

ECce autem Core filius Isaar, filij Caath, 1
filij Leui, & Dathan atque Abiron filij A
Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis
Ruben,* surrexerunt contra Moysen, aliique 2
filiorum Israël ducenti quinquaginta viri
proceres synagogæ, & qui tempore concilij
per nomina vocabantur. * † Cumque stetis- 3
sent aduersum Moysen & Aaron, dixerunt:
Sufficiat vobis: quia omnis multitudo sancto-
rum est, & in ipsis est Dominus: Cur eleua-
mini super populum Domini? * Quod cùm 4
audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:
* locutusque ad Core & ad omnem multitu- 5
dinem: Manè, inquit, notum faciet Domi-
nus qui ad se pertineant, & sanctos applica-
bit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt
ei. * Hoc igitur facite: Tollat vnusquisque 6
thuribula sua, tu Core, & omne concilium B
tuum: * & hausto cras igne, ponite desuper 7
thymiama coram Domino: & quemcumque
elegerit, ipse erit sanctus: multùm erigimi-
ni filij Leui.* Dixitque rursum ad Core: Au- 8
dite filij Leui: * Num parum vobis est, quòd 9
separauit vos Deus Israël ab omni populo, &
iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu taberna-
culi, & staretis coram frequentia populi, &
ministraretis ei?* Idcircò ad se fecit accedere 10
te & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis
etiam sacerdotium vendicetis, * & omnis 11
globus tuus stet contra Dominum? quid est
enim Aaron vt murmuretis contra eum?

† Eccli. 45. c. 22. 1. Cor. 10. c. 10. Iuda 1. b. 11.

12 * Misit ergo Moyses vt vocaret Dathan &
Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non
13 venimus. * numquid parum est tibi quòd
eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle ma-
nabat, vt occideres in deserto, nisi & domi-
14 natus fueris nostri? * Reuerà induxisti nos
in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis, &
dedisti nobis possessiones agrorum & vinea-
rum. an & oculos nostros vis eruere? non ve-
15 nimus. * Iratusque Moyses valde, ait ad Do-
C minum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis
quòd ne asellum quidem vmquam accepe-
rim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.
16 * Dixitque ad Core: Tu & omnis congre-
gatio tua state seorsum coram Domino, &
17 Aaron die crastino separatim. * Tollite sin-
guli thuribula vestra, & ponite super ea in-
censum, offerentes Domino ducenta quin-
quaginta thuribula: Aaron quoque teneat
18 thuribulum suum. * Quod cum fecissent,
19 stantibus Moyse & Aaron, * & coaceruas-
sent aduersum eos omnem multitudinem ad
ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria
20 Domini. * Locutusque Dominus ad Moysen
21 & Aaron, ait: * Separamini de medio con-
gregationis huius, vt eos repentè disperdam.
22 * Qui ceciderunt proni in faciem, atque di-
D xerunt: Fortissime Deus spirituum vniuersæ
carnis, num vno peccante, contra omnes ira
23 tua deseuiet? * Et ait Dominus ad Moysen:
24 * Præcipe vniuerso populo vt separetur à ta-
25 bernaculis Core, & Dathan & Abiron.* Sur-
rexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abi-
ron: & sequentibus eum senioribus Israël,
26 * dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis
hominum impiorum, & nolite tangere quæ
ad eos pertinent, ne inuoluamini in pecca-
27 tis eorum. * Cumque recessissent à tentoriis
eorum per circuitum, Dathan & Abiron
egressi stabant in introitu papilionum suorum,
cum vxoribus & liberis, omnique frequen-
28 tia: * Et ait Moyses: In hoc scietis, quòd
Dominus miserit me vt facerem vniuersa
quæ cernitis, & non ex proprio ea corde
29 protulerim: * Si consueta hominum morte
E interierint, & visitauerit eos plaga, qua &
cæteri visitari solent, non misit me Domi-
30 nus: * sin autem nouam rem fecerit Domi-
nus, vt aperiens terra os suum degluciat eos
& omnia quæ ad illos pertinent, descende-
rintque viuentes in infernum, scietis quòd
31 blasphemauerint Dominum. * † Confestim
igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub
32 pedibus eorum: * & aperiens os suum, de-
uorauit illos cum tabernaculis suis & vniuer-
33 sa substantia eorum. * descenderuntque viui
in infernum operti humo, & perierunt de
34 medio multitudinis. * At verò omnis Israël,
qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem
pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra
35 degluciat. * Sed & ignis egressus à Domino,
interfecit ducentos quinquaginta viros, qui
36 offerebant incensum. * Locutusque est Do-
minus

† Deut. 11. a. 6. Psal 105. c. 17. 18.

minus ad Moysen, dicens: * Præcipe Elea- 37
zaro filio Aaron sacerdoti vt tollat thuribula
quæ iacent in incendio, & ignem huc illuc-
que dispergat: quoniam sanctificata sunt
* in mortibus peccatorum: producatque ea 38
in laminas, & affigat altari, eò quòd oblatum F
sit in eis incensum Domino, & sanctificata
sint, vt cernant ea pro signo & monimento
filij Israël. * Tulit ergo Eleazar sacerdos thu- 39
ribula ænea, in quibus obtulerant hi quos
incendium deuorauit, & produxit ea in lami-
nas, affigens altari: * vt haberent posteà filij 40
Israël, quibus commonerentur, ne quis acce-
dat alienigena, & qui non est de semine Aa-
ron, ad offerendum incensum Domino, ne
patiatur sicut passus est Core, & omnis con-
gregatio eius, loquente Domino ad Moysen.
* Murmurauit autem omnis multitudo filio- 41
rum Israël sequenti die contra Moysen & Aa-
ron, dicens: Vos interfecistis populum Do-
mini. * Cumque oriretur seditio, & tumultus 42
increscerer, * Moyses & Aaron fugerunt ad 43
tabernaculum fœderis. Quod postquam in- G
gressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria
Domini. * Dixitque Dominus ad Moysen: 44
* Recedite de medio huius multitudinis, 45
etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in
terra, * dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuri- 46
bulum, & hausto igne de altari, mitte incen-
sum desuper, pergens citò ad populum vt
† Sap. 18. d. 21. roges pro eis: † iam enim egressa est ira à
Domino, & plaga deseuit. * Quod cùm fe- 47
cisset Aaron, & cucurrisset ad mediam mul-
titudinem, quam iam vastabat incendium, ob-
tulit thymiama: * & stans inter mortuos ac 48
viuentes, pro populo deprecatus est, & pla-
ga cessauit. * Fuerunt autem qui percussi sunt 49
quatuordecim millia hominum, & septin-
genti, absque his qui perierant in seditione
Core. * Reuersusque est Aaron ad Moysen ad 50
ostium tabernaculi fœderis postquam quie-
uit interitus.

CAPVT XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit, seruataque est in tabernaculo testimonij.

ET locutus est Dominus ad Moysen, di- 1
cens: * Loquere ad filios Israël, & ac- 2
cipe ab eis virgas singulas per cognationes A
suas, à cunctis principibus tribuum, virgas
duodecim, & vniuscuiusque nomen super-
scribes virgæ suæ. * nomen autem Aaron erit 3
in tribu Leui, & vna virga cunctas seorsum
familias continebit: * ponesque eas in taber- 4
naculo fœderis coram testimonio, vbi loquar
ad te. * quem ex his elegero, germinabit vir- 5
ga eius: & cohibebo à me querimonias fi- B
liorum Israël, quibus contra vos murmurant.
* Locutusque est Moyses ad filios Israël: & 6
dederunt ei omnes principes virgas per sin-
gulas tribus: fueruntque virgæ duodecim
absque virga Aaron. * Quas cùm posuisset 7
C Moyses coram Domino in tabernaculo testi-
8 monij: * sequenti die regressus inuenit ger-
minasse virgam Aaron in domo Leui: & tur-
gentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis
9 dilatatis, in amygdalas deformati sunt. * Pro-
tulit ergo Moyses omnes virgas de conspe-
ctu Domini ad cunctos filios Israël: viderunt-
10 que & receperunt singuli virgas suas. * Di-
D xitque Dominus ad Moysen: Refer virgam
Aaron in tabernaculum testimonij, † vt ser- † Heb. 9. a. 4.
uetur ibi in signum rebellium filiorum Israël,
& quiescant querelæ eorum à me, ne mo-
11 riantur. * Fecitque Moyses sicut præceperat
12 Dominus. * Dixerunt autem filij Israël ad
Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes pe-
13 riuimus. * quicumque accedit ad tabernacu-
lum Domini, moritur. num vsque ad inter-
necionem cuncti delendi sumus?

CAPVT XVIII.

De onere sacerdotum & excubiis Leuitarum: primitia & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Leuitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & fi-
A lij tui, & domus patris tui tecum, porta-
bitis iniquitatem Sanctuarij: & tu & filij tui
2 simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri. *
sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrum
patris tui sume tecum, præstoque sint, &
ministrent tibi: tu autem & filij tui mini-
3 strabitis in tabernaculo testimonij. * Excu-
babuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad
cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, vt
ad vasa Sanctuarij & ad altare non accedant,
ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.
4 * sint autem tecum, & excubent in custodiis
tabernaculi, & in omnibus ceremoniis eius.
5 Alienigena non miscebitur vobis. * Excuba-
te in custodia Sanctuarij, & in ministerio al-
taris: ne oriatur indignatio super filios Israël.
6 * Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de
medio filiorum Israël, & tradidi donum Do-
mino, vt seruiant in ministeriis tabernaculi
7 eius. * Tu autem & filij tui custodite sacerdo-
B tium vestrum: & omnia quæ ad cultum al-
taris pertinent, & intra velum sunt, per sa-
cerdotes administrabuntur. si quis externus
8 accesserit, occidetur. * Locutusque est Domi-
nus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam pri-
mitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur
à filiis Israël, tradidi tibi & filiis tuis pro offi-
9 cio sacerdotali legitima sempiterna. * Hæc
ergo accipies de his, quæ sanctificantur &
oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sa-
crificium, & quidquid pro peccato atque de-
licto redditur mihi, & cedit in Sancta san-
10 ctorum, tuum erit, & filiorum tuorum. * In
Sanctuario comedes illud: mares tantùm
11 edent ex eo, quia consecratum est tibi. * Pri-
mitias autem, quas vouerint & obtulerint fi-
lij Israël, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus
tuis, iure perpetuo. qui mundus est in domo
tua,

tua, vescetur eis. * Omnem medullam olei, 12
& vini, ac frumenti, quidquid offerunt pri-
mitiarum Domino, tibi dedi. * Vniuersa 13
frugum initia, quas gignit humus, & Domi-
no deportantur, cedent in vsus tuos: qui mun- 14
dus est in domo tua, vescetur eis. * Omne
quod ex voto reddiderint filij Israel, tuum
erit. * Quidquid primum erumpit è vulua 15
cunctæ carnis, quam offerunt Domino, siue
ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui C
iuris erit: ita dumtaxat, vt pro hominis pri-
mogenito pretium accipias, & omne animal
quod immundum est, redimi facias, * cuius 16
redemptio erit post vnum mensem, siclis ar-
genti quinque, pondere Sanctuarij. † Siclus
viginti obolos habet. * Primogenitum autem 17
bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia
sanctificata sunt Domino, sanguinem tan-
tum eorum fundes super altare, & adipes ado-
lebis in suauissimum odorem Domino. * Car- 18
nes verò in vsum tuum cedent, sicut pectus-
culum consecratum, & armus dexter, tua erunt
* Omnes primitias Sanctuarij, quas offerunt 19
filij Israel Domino, tibi dedi, & filijs ac filia-
bus tuis, iure perpetuo. Pactum salis est sem-
piternum coram Domino, tibi ac filijs tuis. * 20
Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum
nihil possidebitis, nec habebitis partem inter
eos: ego pars & hæreditas tua in medio fi-
liorum Israel. * Filijs autem Leui dedi om- 21
nes decimas Israelis in possessionem, pro mi-
nisterio quo seruiunt mihi in tabernaculo
fœderis: * vt nòn accedant vltrà filij Israel 22
ad tabernaculum, nec committant peccatum
mortiferum, * solis filijs Leui mihi in taber- 23
naculo seruientibus, & portantibus peccata D
populi. legitimum sempiternum erit in gene-
rationibus vestris. † Nihil aliud possidebunt,
* decimarum oblatione contenti, quas in 24
vsus eorum & necessaria separaui. * Locutus- 25
que est Dominus ad Moysen, dicens: * Præ- 26
cipe Leuitis, atque denuntia: Cùm accepe-
ritis à filijs Israel decimas, quas dedi vobis,
primitias earum offerte Domino, id est, de-
cimam partem decimæ, * vt reputetur vobis 27
in oblationem primitiuorum, tam de areis
quàm de torcularibus: * & vniuersis quo- 28
rum accipitis primitias, offerte Domino, &
date Aaron sacerdoti. * Omnia quæ offeretis 29
ex decimis, & in donaria Domini separabi-
tis, optima & electa erunt, * Dicesque ad 30
eos: Si præclara & meliora quæque obtuleri-
tis ex decimis, reputabitur vobis quasi de
area & torculari dederitis primitias: * & co- 31
medetis eas in omnibus locis vestris, tam vos
quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro
ministerio, quo seruitis in tabernaculo testi-
monij. * Et non peccabitis super hoc, egre- 32
gia vobis & pinguia reseruantes, ne pol-
luatis oblationes filiorum Israel, & mo-
riamini.

† Exod. 30. b. 13. Leuit. 27. c. 25. Sup. 3. g. 47. Ezech. 45. d. 12.

† Deut. 18. a. 1.

Capvt XIX.

Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua varia immunditia abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadauer hominis.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen &
2 Aaron, dicens: * Ista est religio victi-
A mæ quam constituit Dominus. Præcipe filijs
Israel, vt adducant ad te vaccam rufam æta-
tis integræ, in qua nulla sit macula, nec por-
3 tauerit iugum: * tradetisque eam Eleazaro
sacerdoti. † qui eductam extra castra, immo-
4 labit in conspectu omnium: * & tingens digi-
tum in sanguine eius, asperget contra fores
5 tabernaculi septem vicibus, * combureteque
eam cunctis videntibus, tam pelle & carni-
bus eius quàm sanguine & fimo flammæ
6 traditis. * Lignum quoque cedrinum, & hys-
sopum, coccumque bis tinctum sacerdos mit-
7 tet in flammam, quæ vaccam vorat. * Et
B tunc demum, lotis vestibus & corpore suo,
ingredietur in castra, commaculatusque erit
8 vsque ad vesperum. * Sed & ille qui com-
busserit eam, lauabit vestimenta sua & cor-
pus, & immundus erit vsque ad vesperum.
9 * Colliget autem vir mundus cineres vaccæ,
& effundet eos extra castra in loco purissimo,
vt sint multitudini filiorum Israel in custo-
diam, & in aquam aspersionis: quia pro pec-
10 cato vacca combusta est. * Cumque lauerit,
qui vaccæ portauerat cineres, vestimenta
sua, immundus erit vsque ad vesperum. Ha-
bebunt hoc filij Israel & aduenæ, qui habi-
11 tant inter eos, sanctum iure perpetuo. * Qui
tetigerit cadauer hominis, & propter hoc
12 septem diebus fuerit immundus: * asperge-
C tur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic
mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit
13 septimo non poterit emundari. * Omnis qui
tetigerit humanæ animæ morticinum, & as-
persus hac commistione non fuerit, polluet
tabernaculum Domini, & peribit ex Israel:
quia aqua expiationis non est aspersus, im-
mundus erit, & manebit spurcitia eius super
14 eum. * Ista est lex hominis qui moritur in
tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur ten-
torium illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt,
15 polluta erunt septem diebus. * Vas, quod
non habuerit operculum, nec ligatu-
16 ram desuper, immundum erit. * Si quis
in agro tetigerit cadauer occisi hominis,
aut per se mortui, siue os illius, vel sepul-
chrum, immundus erit septem diebus.
17 * Tollentque de cineribus combustionis
atque peccati, & mittent aquas viuas su-
18 per eos in vas. * in quibus cùm homo mun-
D dus tinxerit hyssopum, adsperget ex eo
omne tentorium, & cunctam supellecti-
lem, & homines huiuscemodi contagione
19 pollutos: * atque hoc modo mundus lu-
strabit immundum tertio & septimo die.
expiatusque die septimo, lauabit & se &

† Heb. 13. b. 11.

vestimenta sua, & immundus erit vsque ad
vesperum. * Si quis hoc ritu non fuerit ex- 20
piatus, peribit anima illius de medio Eccle-
siæ: quia sanctuarium Domini polluit,& non
est aqua lustrationis aspersus. * erit hoc præ- 21
ceptum legitimum sempiternum. Ipse quo-
que qui aspergit aquas, lauabit vestimenta
sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis
immundus erit vsque ad vesperum. * Quid- 22
quid tetigerit immundus, immundum faciet:
& anima quæ horum quippiam tetigerit, im-
munda erit vsque ad vesperum.

CAPVT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis e petra fluit: negantesque transitum Edom, discedunt ad montem Hor: vbi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

VEneruntque filij Israel, & omnis mul- 1
titudo in desertum Sin, mense primo & A
mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi
Maria, & sepulta in eodem loco. * Cumque 2
indigeret aqua populus, conuenerunt aduer-
sum Moysen & Aaron: * & versi in seditio- 3
nem, dixerunt: Vtinam perijssemus inter
† Exod.17. a 3. fratres nostros coram Domino. * † Cur edu- 4
xistis Ecclesiam Domini in solitudinem, vt
& nos & nostra iumenta moriamur? * Qua- 5
re nos fecistis ascendere de Ægypto, & ad-
duxistis in locum istum pessimum, qui seri
non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas,
nec malogranata, insuper & aquam non ha-
bet ad bibendum? * Ingressusque Moyses & 6
Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum
fœderis, corruerunt proni in terram, cla-
mauerúntque ad Dominum, atque dixerunt:
Domine Deus audi clamorem huius populi,
& aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ
viuæ, vt satiati, cesset murmuratio eorum. Et B
apparuit gloria Domini super eos. * Locu- 7
tusque est Dominus ad Moysen, dicens: * 8
Tolle virgam, & congrega populum, tu &
Aaron frater tuus, & loquimini ad petram
coram eis, & illa dabit aquas. Cumque edu-
xeris aquam de petra, bibet omnis multitu-
† Exod.17. b.5.6. do & iumenta eius. * † Tulit igitur Moyses 9
Sap 11.a.4. virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut
præceperat ei, * congregata multitudine an- 10
te petram, dixitque eis: Audite rebelles & in-
† Psal 77. b 15 c.20. creduli: † Num de petra hac vobis aquam po-
1 Cor.10. terimus eijcere? * Cumque eleuasset Moyses 11
a. 4. manum, percutiens virga bis silicem, egressæ
sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet &
iumenta. * Dixitque Dominus ad Moysen & 12
† Deut.1. Aaron: † Quia non credidistis mihi, vt sancti-
f. 37. ficaretis me coram filis Israel, non introduce-
tis hos populos in Terram, quam dabo eis. * 13
Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt
filij Israel contra Dominum, & sanctificatus C
est in eis. * Misit interea nuntios Moyses de 14
Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc
mandat frater tuus Israel: Nosti omnem la-
15 borem qui apprehendit nos, * quo modo
descenderint patres nostri in Ægyptum, &
habitauerimus ibi multo tempore, afflixerint-
16 que nos Ægyptij, & patres nostros: * & quo
modo clamauerimus ad Dominum, & exau-
dierit nos, miseritque angelum, qui eduxe-
rit nos de Ægypto. Ecce in vrbe Cades, quæ
17 est in extremis finibus tuis, positi, * obsecra-
mus vt nobis transire liceat per terram tuam.
Non ibimus per agros, nec per vineas, non
bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur
via publica, nec ad dexteram nec ad sini-
stram declinantes, donec transeamus termi-
18 nos tuos. * Cui respondit Edom: Non tran-
sibis per me, alioquin armatus occurram ti-
19 bi. * Dixeruntque filij Israel: Per tritam
gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas
nos & pecora nostra, dabimus quod iustum
est: nulla erit in pretio difficultas, tantùm ve-
20 lociter transeamus. * At ille respondit: Non
transibis. Statimque egressus est obuius, cum
21 infinita multitudine, & manu forti, * nec vo-
luit acquiescere deprecanti, vt concederet
D transitum per fines suos, quamobrem diuer-
22 tit ab eo Israel. * Cumque castra mouissent
de Cades, venerunt in montem Hor, qui est
23 in finibus terræ Edom: * vbi locutus est Do-
24 minus ad Moysen. * Pergat, inquit, Aaron
ad populos suos: non enim intrabit Terram,
quam dedi filijs Israel, eò quòd incredulus
fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.
25 * † Tolle Aaron & filium eius cum eo, & du- † Inf 33. c. 38.
26 ces eos in montem Hor. * Cumque nudaue- Deut.32.
ris patrem veste sua, indues ea Eleazarum g. 50.
filium eius: Aaron colligetur, & morietur ibi.
27 * Fecit Moyses vt præceperat Dominus: &
ascenderunt in montem Hor coram omni
28 multitudine. * Cumque Aaron spoliasset ve-
stibus suis, induit eis Eleazarum filium eius.
29 * Illo mortuo in montis supercilio, descendit
30 cum Eleazaro. * Omnis autem multitudo vi-
dens occubuisse Aaron fleuit super eo trigin-
ta diebus per cunctas familias suas.

CAPVT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananæus: serpentes in populum ob itineris tædium murmurantem immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur. Sehon & Og reges vincuntur.

1 QVod cùm audisset Chananæus rex Arad,
A qui habitabat ad meridiem, venisse
scilicet Israel per exploratorum viam, pugna-
uit contra illum, & victor existens, duxit ex
2 eo prædam. * At Israel voto se Domino obli-
gans ait: Si tradideris populum istum in ma-
3 nu mea, delebo vrbes eius. * Exaudiuitque
Dominus preces Israel, & tradidit Chana-
næum, quem ille interfecit subuersis vrbi-
B bus eius: & vocauit nomen loci illius Hor-
4 ma, id est, anathema. * Profecti sunt au-
tem & de monte Hor, per viam quæ ducit
ad Mare rubrum, vt circumirent terram
Edom. Et tædere cœpit populum itineris
ac

ac laboris : * locutuſque contra Deum & 5
Moyſen, ait : Cur eduxiſti nos de Ægypto,
vt moreremur in ſolitudine ? Deeſt panis,
non ſunt aquæ : anima noſtra iam nauſeat
† Iudith. 8.c.25. Sap 16.a.5. 1 Cor.10. b.9. ſuper cibo iſto leuiſſimo. * † Quamobrem 6
miſit Dominus in populum ignitos ſerpen-
tes, ad quorum plagas & mortes plurimo-
rum, * venerunt ad Moyſen, atque dixerunt: 7
Peccauimus, quia locuti ſumus contra Do-
minum & te : ora vt tollat à nobis ſerpentes.
Orauitque Moyſes pro populo, * & locutus 8
eſt Dominus ad eum:Fac ſerpentem æneum, C
& pone eum pro ſigno : qui percuſſus aſpexe-
† Ioan. 3. b.14. rit eum, viuet. * † Fecit ergo Moyſes SER- 9
PENTEM ÆNEVM,& poſuit eum pro ſigno:
quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur. * 10
Profectique filij Iſrael caſtrametati ſunt in
Oboth. * Vnde egreſſi fixere tentoria in Iea- 11
barim, in ſolitudine, quæ reſpicit Moab con-
tra orientalem plagam. * Et inde mouentes, 12
venerunt ad Torrentem Zared. * Quem re- 13
linquentes caſtrametati ſunt contra Arnon,
quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus
† Iudic. 11.c.18. Amorrhei. † ſiquidem Arnon terminus eſt
Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. * 14
Vnde dicitur in libro bellorum Domini : Si- D
cut fecit in Mari rubro, ſic faciet in torrenti-
bus Arnon. * Scopuli torrentium inclinati 15
ſunt, vt requieſcerent in Ar, & recumberent
in finibus Moabitarum. * Ex eo loco appa- 16
ruit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus
ad Moyſen : Congrega populum, & dabo ei
aquam. * Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud : 17
Aſcendat puteus. Concinebant : * Puteus : 18
quem foderunt principes; & parauerunt du-
ces multitudinis in datore legis, & in bacu-
lis ſuis. De ſolitudine, Matthana. * De Mat- 19
thana in Nahaliel : de Nahaliel in Bamoth.
* De Bamoth, vallis eſt in regione Moab, 20
in vertice Phaſga : quod reſpicit contra de- E
† Deut.2. e.26 Iud c.11. d.19. ſertum. * † Miſit autem Iſrael nuntios ad 21
Sehon regem Amorrhæorum, dicens : * Ob- 22
ſecro vt tranſire mihi liceat per terram tuam
non declinabimus in agros & vineas, non
bibemus aquas ex puteis, via regia gradie-
mur, donec tranſeamus terminos tuos. * Qui 23
concedere noluit vt tranſiret Iſraël per fines
ſuos : quin potiùs exercitu congregato, egreſ-
ſus eſt obuiàm in deſertum, & venit in Iaſa,
† Pſa 134. b.11. Amos 2.c.9. pugnauitque contra eum. * † A quo percuſ- 24
ſus eſt in ore gladij, & poſſeſſa eſt terra eius
ab Arnon vſque Ieboc, & filios Ammon: quia
forti præſidio tenebãtur termini Ammonita-
rum. * Tulit ergo Iſrael omnes ciuitates eius, 25
& habitauit in vrbibus Amorrhæi, in Heſe- F
bon ſcilicet, & viculis eius. * Vrbs Heſebon 26
fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit
contra regem Moab : & tulit omnem terram,
quæ ditionis illius fuerat, vſque Arnon. * Id- 27
circò dicitur in Prouerbio : Venite in Heſe-
bon, ædificetur, & conſtruatur ciuitas Sehon
* Ignis egreſſus eſt de Heſebon, flamma 28
de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabi-
tarum, & habitatores excelſorum Arnon.
29 * † Væ tibi Moab, periſti popule Chamos. † Iudic. 11 d.14. 3. Reg.11. b.7.
Dedit filios eius in fugam, & filias in capti-
30 uitatem, regi Amorrhæorum, Sehon. * Iu-
gum ipſorum diſperijt ab Heſebon vſque
Dibon, laſſi peruenerunt in Nophe, & vſ-
31 que Medaba. * Habitauit itaque Iſrael in
32 Terra Amorrhæi. * Miſitque Moyſes qui
G explorarent Iazer : cuius ceperunt viculos,
33 & poſſederunt habitatores. * † Verteruntque † Deut 3. a 3.29.a 7.
ſe, & aſcenderunt per viam Baſan, & oc-
currit eis Og rex Baſan cum omni populo
34 ſuo, pugnaturus in Edrai. * Dixitque Do-
minus ad Moyſen : Ne timeas eum, quia in
manu tua tradidi illum, & omnem popu-
lum ac terram eius facieſque illi ſicut feciſti
Sehon regi Amorrhæorum habitatori He-
35 ſebon. * Percuſſerunt igitur & hunc cum
filijs ſuis, vniuerſumque populum eius vſ-
que ad internecionem, & poſſederunt ter-
ram illius.

CAPVT XXII.

Bis vocatur Balaam à rege Balac, vt Iſraelitis malediceret; quem Angelus aſina loquente corripit.

1 PRofectique caſtrametati ſunt in campe-
A ſtribus Moab, vbi trans Iordanem Ieri-
2 cho ſita eſt. * Videns autem Balac filius Se-
3 phor omnia quæ fecerat Iſraël Amorrhæo, *
& quòd pertimuiſſent eum Moabitæ, & im-
4 petum eius ferre non poſſent, * dixit ad ma-
iores natu Madian : Ita delebit hic populus
omnes, qui in noſtris finibus commorantur,
quo modo ſolet bos herbas vſque ad radices
carpere. * Ipſe erat eo tempore rex in Moab.
5 * † Miſit ergo nuntios ad Balaam filium Beor Ioſ 24.c.9.
ariolum, qui habitabat ſuper flumen terræ
filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dice-
rent : Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto,
B qui operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra
6 me. * Veni igitur, & maledic populo huic,
quia fortior me eſt : ſi quo modo poſſim per-
cutere & eijcere eum de terra mea. noui
enim quòd benedictus ſit cui benedixeris, &
maledictus in quem maledicta congeſſeris.
7 * Perrexeruntque ſeniores Moab, & maio-
res natu Madian, habentes diuinationis
pretium in manibus. Cumque veniſſent ad
Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac:
8 * ille reſpondit : Manete hîc nocte, & reſ-
C pondebo quidquid mihi dixerit Dominus.
Manentibus illis apud Balaam, venit Deus,
9 & ait ad eum : * Quid ſibi volunt homi-
10 nes iſti apud te ? * Reſpondit : Balac filius
11 Sephor rex Moabitarum miſit ad me, * di-
cens : Ecce populus qui egreſſus eſt de
Ægypto, operuit ſuperficiem terræ : veni,
& maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnans
12 abigere eum. * Dixitque Deus ad Balaam:
Noli ire cum eis, neque maledicas popu-
13 lo : quia benedictus eſt. * Qui manè conſur-
gens dixit ad principes: Ite in terram veſtram,

quia prohibuit me Dominus venire vobiſ-
cum. * Reuerſi principes dixerunt ad Balac: 14
Noluit Balaam venire nobiſcum. * Rurſum 15
ille multò plures & nobiliores quàm antè mi-
ſerat, miſit. * Qui cùm veniſſent ad Balaam, 16
dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne
cuncteris venire ad me: * paratus ſum hono- 17
rare te, & quidquid volueris dabo tibi: veni, D
& maledic populo iſti. * Reſpondit Balaam: 18
† Inf. 24. c. 13. † Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam
argenti & auri, non potero immutare verbum
Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus lo-
quar. * Obſecro vt hîc maneatis etiam hac no- 19
cte,& ſcire queam quid mihi rurſum reſpon-
deat Dominus. * Venit ergo Deus ad Balaam 20
nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt ho-
mines iſti, ſurge, & vade cum eis: ita dum-
taxat, vt quod tibi præcepero, facias. * Sur- 21
† 2. Pet. 2. c. 15. rexit Balaam manè, & ſtrata aſina ſua profe-
ctus eſt cum eis. * † Et iratus eſt Deus. Ste- 22
titque angelus Domini in via contra Ba-
laam, qui inſidebat aſinæ, & duos pueros
habebat ſecum. * Cernens aſina angelum 23
ſtantem in via, euaginato gladio, auertit ſe E
de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm
verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam re-
ducere, * ſtetit angelus in anguſtijs duarum 24
maceriarum, quibus vineæ cingebantur. * 25
Quem videns aſina, iunxit ſe parieti, & at-
triuit ſedentis pedem. At ille iterùm verbe-
rabat eam: * & nihilominus angelus ad lo- 26
cum anguſtum tranſiens, vbi nec ad dexte-
ram nec ad ſiniſtram poterat deuiare, obuius
ſtetit. * Cumque vidiſſet aſina ſtantem ange- 27
lum, concidit ſub pedibus ſedentis. qui iratus,
vehementiùs cædebat fuſte latera eius. * 28
Aperuitque Dominus os aſinæ, & locuta eſt:
Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam
tertiò? * Reſpondit Balaam: Quia comme- 29
ruiſti, & illuſiſti mihi: vtinam haberem gla- F
dium, vt te percuterem. * Dixit aſina: Non- 30
ne animal tuum ſum, cui ſemper ſedere con-
ſueuiſti vſque in præſentem diem? dic quid
ſimile vmquam fecerim tibi. At ille ait: Num-
quam. * Protinus aperuit Dominus oculos 31
Balaam, & vidit angelum ſtantem in via eua-
ginato gladio, adorauitque eum pronus in
terram. * Cui angelus: Cur, inquit, tertiò 32
verberas aſinam tuam? Ego veni vt aduerſa-
rer tibi, quia peruerſa eſt via tua, mihique
contraria: * & niſi aſina declinaſſet de via, 33
dans locum reſiſtenti, te occidiſſem, & illa
viueret. * Dixit Balaam. Peccaui, neſciens
quòd tu ſtares contra me: & nunc ſi diſplicet 34
tibi vt vadam, reuertar. * Ait angelus: Vade 35
cum iſtis, & caue ne aliud quàm præcepero
tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus.
* Quod cum audiſſet Balac, egreſſus eſt in 36
occurſum eius, in oppido Moabitarum, quod G
ſitum eſt in extremis finibus Arnon. * Dixit- 37
que ad Balaam: Miſi nuntios vt vocarem te
cur non ſtatim veniſti ad me? an quia mer-
cedem aduentui tuo reddere nequeo? * Cui 38
ille reſpondit: Ecce adſum: numquid loqui
potero aliud, niſi quod Deus poſuerit in ore
39 meo? * Perrexerunt ergo ſimul, & venerunt
in vrbem, quæ in extremis regni eius finibus
40 erat. * Cumque occidiſſet Balac boues &
oues, miſit ad Balaam, & principes qui cum
41 eo erant, munera. * Manè autem facto duxit
eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt extre-
mam partem populi.

Caput XXIII.

Balaam loco maledictionis, benedicit ſemel ac iterùm populo Iſrael, multa de illo vaticinatus.

1 Dixitque Balaam ad Balac: Ædifica mi-
A hi hic ſeptem aras, & para totidem vi-
2 tulos, eiuſdemque numeri arietes. * Cumque
feciſſet iuxta ſermonem Balaam, impoſue-
3 runt ſimul vitulum & arietem ſuper aram. *
Dixitque Balaam ad Balac: Sta pauliſper iux-
ta holocauſtum tuum, donec vadam, ſi for-
tè occurrat mihi Dominus, & quodcumque
4 imperauerit, loquar tibi. * Cumque abijſſet
velociter, occurrit illi Deus. Locutuſque ad
eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, &
5 impoſui vitulum & arietem deſuper. * Do-
minus autem poſuit verbum in ore eius, &
6 ait: Reuertere ad Balac, & hæc loquêris. * Re-
uerſus inuenit ſtantem Balac iuxta holocau-
ſtum ſuum, & omnes principes Moabitarum:
7 * aſſumptaque parabola ſua, dixit: De Aram
adduxit me Balac rex Moabitarum, de mon-
tibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Ia-
8 cob: propera, & deteſtare Iſrael. * Quomo-
B do maledicam, cui non maledixit Deus? Qua
ratione deteſter, quem Dominus non dete-
9 ſtatur? * De ſummis ſilicibus videbo eum,
& dè collibus conſiderabo illum. Populus ſo-
lus habitabit, & inter gentes non reputabi-
10 tur. * Quis dinumerare poſſit puluerem Ia-
cob, & noſſe numerum ſtirpis Iſrarel? Mo-
riatur anima mea morte iuſtorum, & fiant
11 nouiſſima mea horum ſimilia. * Dixitque Ba-
lac ad Balaam: Quid eſt hoc quod agis? Vt
malediceres inimicis meis vocaui te: & tu è
12 contrariò benedicis eis. * Cui ille reſpondit:
Num aliud poſſum loqui, niſi quod iuſſerit
13 Dominus? * Dixit ergo Balac: Veni mecum
in alterum locum vnde partem Iſrael videas,
& totum videre non poſſis, inde maledicito
14 ei. * Cumque duxiſſet eum in locum ſubli-
mem, ſuper verticem montis Phaſga, ædi-
ficauit Balaam ſeptem aras, & impoſitis ſu-
15 prà vitulo atque ariete, * dixit ad Balac: Sta
C hîc iuxta holocauſtum tuum, donec ego ob-
16 uius pergam. * Cui cùm Dominus occurriſ-
ſet, poſuiſſetque verbum in ore eius, ait: Re-
17 uertere ad Balac, & hæc loquêris ei. * Reuer-
ſus inuenit eum ſtantem iuxta holocauſtum
ſuum, & principes Moabitarum cum eo. Ad
quem Balac: Quid, iniquit, locutus eſt Do-
18 minus? * At ille aſſumpta parabola ſua ait:
19 Sta Balac, & auſculta, audi fili Sephor: * Non
eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur: nec vt filius
hominis,

hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non fa-
ciet? locutus est, & non implebit? * Ad 20
benedicendum adductus sum, benedi-
ctionem prohibere non valeo. * Non est 21
idolum in Iacob, nec videtur simulachrum
in Israel. Dominus Deus eius cum eo est,
† Iosu. 24. b. 4. & clangor victoriæ regis in illo. * † Deus 22
eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo si- D
milis est rhinocerotis. *. Non est augurium 23
in Iacob, nec diuinatio in Israel. Tempori-
bus suis dicetur Iacob & Israëli quid opera-
tus sit Deus. * Ecce populus vt leæna con- 24
surget, & quasi leo erigetur: non accubabit
donec deuoret prædam, & occisorum san-
guinem bibat. * Dixitque Balac ad Balaam: 25
Nec maledicas ei, nec benedicas. * Et ille ait: 26
Nonne dixi tibi, quòd quidquid mihi Deus
imperaret, hoc facerem? * Et ait Balac ad 27
eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si
fortè placeat Deo vt inde maledicas eis. * 28
Cumque duxisset eum super verticem mon-
tis Phogor, qui respicit solitudinem, *dixit ei 29
Balaam: Ædifica mihi hîc septem aras, &
para totidem vitulos, eiusdemque numeri
arietes. * Fecit Balac vt Balaam dixerat: im- 30
posuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPVT XXIV.

Balaam tertiò benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Cinæis, & Romanis.

CVmque vidisset Balaam quòd placeret 1
Domino vt benediceret Israeli, nequa- A
quam abiit vt antè perrexerat, vt augurium
quæreret: sed dirigens contra desertum vul-
tum suum, * & eleuans oculos, vidit Israel in 2
tentoriis commorantem per tribus suas: &
irruente in se spiritu Dei, * assumpta parabo- 3
la ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo,
cuius obturatus est oculus: * dixit auditor ser- 4
monum Dei, qui visionem Omnipotentis
intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi
eius. * Quam pulchra tabernacula tua Iacob, 5
& tentoria tua Israel! * vt valles nemorosæ, 6
vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula
quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.
* Fluet aqua de situla eius, & semen illius 7
erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, B
rex eius, & auferetur regnum illius. * Deus 8
† Sup. 23. d. 22. eduxit illum de Ægypto, † cuius fortitudo,
similis est rhinocerotis. Deuorabunt gentes
hostes illius, ossaque eorum confringent, &
perforabunt sagittis. * Accubans dormiuit 9
vt leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus
audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse be-
nedictus: qui maledixerit, in maledictione
reputabitur. * Iratusque Balac contra Balaam, 10
complosis manibus ait: Ad maledicendum
inimicis meis vocaui te, quibus è contrariò
tertiò benedixisti: * reuertere ad locum tuum. 11
Decreueram quidem magnificè honorare te,
sed Dominus priuauit te honore disposito.
* Respondit Balaam ad Balac: Nonne nun- 12
C tijs tuis, quos misisti ad me, dixi: * † Si dede- † Sup. 22. d. 18.
13 rit mihi Balac plenam domum suam argenti
& auri, non potero præterire sermonem
Domini Dei mei, vt vel boni quid vel mali
proferam ex corde meo: sed quidquid Domi-
14 nus dixerit, hoc loquar? * Verumtamen
pergens ad populum meum, dabo consi-
lium, quid populus tuus populo huic faciat
15 extremo tempore. * Sumpta igitur parabola,
rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit
16 homo, cuius obturatus est oculus: * dixit au-
ditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam
Altissimi, & visiones Omnipotentis videt,
17 qui cadens apertos habet oculos. * Videbo
eum, sed non modò: intuebor illum, sed non
propè. † ORIETVR STELLA ex Iacob, & † Matt. 2. a. 2.
consurget virga de Israel, & percutiet duces
18 Moab, vastabitque omnes filios Seth. * Et
D erit Idumæa possessio eius: hereditas Seir ce-
19 det inimicis suis: Israel verò fortiter aget. * De
Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias
20 ciuitatis. * Cumque vidisset Amalec, assu-
mens parabolam ait: Principium Gentium
21 Amalec, cuius extrema perdentur. * Vidit
quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait:
Robustum quidem est habitaculum tuum: sed
22 si in petra posueris nidum tuum, * & fueris
electus de stirpe Cin, quamdiu poteris per-
23 manere? Assur enim capiet te. * Assumpta-
que parabola iterùm locutus est: Heu, quis
24 victurus est, quando ista faciet Deus? * † Ve- † Dan. 11. e. 30.
nient in trieribus de Italia, superabunt Assy-
rios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum
25 etiam ipsi peribunt. * Surrexitque Balaam,
& reuersus est in locum suum: Balac quo-
que via, qua venerat, rediit.

CAPVT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Madianitis iubet Deus principes suspendi: ipsique Phinees dat perpetuum sacerdotium, eò quòd diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

1 MOrabatur autem eo tempore Israel
A in Settim, & fornicatus est populus
2 cum filiabus Moab, * quæ vocauerunt eos
ad sacrificia sua. At illi comederunt & ado-
3 rauerunt deos earum. * † Initiatusque est Is- † Iosu. 22. d. 17.
4 rael Beelphegor: & iratus Dominus, * ait
ad Moysen: † Tolle cunctos principes popu- † Deut. 4. a. 3.
li, & suspende eos contra solem in patibulis:
5 vt auertatur furor meus ab Israel. * Dixit-
B que Moyses ad Iudices Israel: † Occidat † Exod. 32. f. 27.
vnusquisque proximos suos, qui initiati sunt
6 Beelphegor. * Et ecce vnus de filijs Israel in-
trauit coram fratribus suis ad scortum Ma-
dianitidem, vidente Moyse, & omni turba
filiorum Israel, qui flebant ante fores taberna-
7 culi. * † Quod cùm vidisset Phinees filius † Psal. 105. e. 30.
Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de
8 medio multitudinis, & arrepto pugione, * in- 1. Mac. 2. e. 26.
gressus est post virum Israelitem in lupanar, &
perfodit ambos simul, virum scilicet & mulie- 1. Cor. 10. b. 8.
C rem, in locis genitalibus. Cessauitque plaga à

filijs Israel: * & occisi sunt viginti quatuor 9
millia hominum. * dixitque Dominus ad 10
Moysen: * Phinees filius Eleazari filij Aaron 11
sacerdotis auertit iram meam à filijs Israel:
quia zelo meo commotus est contra eos, vt
non ipse delerem filios Israel in zelo meo.
† Eccli.45. d 10. * idcircò loquere ad eum: † Ecce do ei pa- 12
1.Mac.2. f.45. cem fœderis mei, * & erit tam ipsi quàm se- 13
mini eius pactum sacerdotij sempiternum,
quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit sce-
lus filiorum Israël. * Erat autem nomen viri 14
Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide,
Zambri filius Salu, dux de cognatione & tri- D
bu Simeonis. * Porrò mulier Madianitis, 15
quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi,
filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.
* Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 16
† Inf. 31. a. 2. cens: * † Hostes vos sentiant Madianitæ, & 17
percutite eos: * quia & ipsi hostiliter ege- 18
runt contra vos, & decepêre insidiis per ido-
lum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian
sororem suam, quæ percussa est in die plagæ
pro sacrilegio Phogor.

Capvt XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti sunt Terram promissionis ingressuri.

POstquam noxiorum sanguis effusus est, 1
dixit Dominus ad Moysen, & Eleaza- A
† Sup. 1. a. 2. 3. rum filium Aaron sacerdotem: * † Numera- 2
te omnem summam filiorum Israël à viginti
annis & supra, per domos & cognationes
suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.
* Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sa- 3
cerdos in campestribus Moab super Iorda-
nem contra Iericho, ad eos qui erant * à vi- 4
ginti annis & supra, sicut Dominus impera-
uerat, quorum iste est numerus: * Ruben 5
† Gen.46. b. 9. Exod. 6. c. 14. 1. Par. 5. a. 3. primogenitus Israël. † huius filius, Henoch, à
quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo
familia Phalluitarum: * & Hesron, à quo fa- 6
milia Hesronitarum: & Charmi, à quo fami-
lia Charmitarum. * hæ sunt familiæ de stirpe 7
Ruben: quarum numerus inuentus est, qua-
draginta tria millia & septingenti triginta.
* Filius Phallu, Eliab. * hujus filij, Namuel 8
& Dathan & Abiron. isti sunt Dathan & 9
† Sup.16. a. 3. Abiron principes populi, † qui surrexerunt
contra Moysen & Aaron in seditione Core,
quando aduersus Dominum rebellauerunt: B
* & aperiens terra os suum deuorauit Core, 10
morientibus plurimis; quando combussit
ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum
est grande miraculum, * vt, Core pereunte, fi- 11
lij illius non perirent. * Filij Simeon per co- 12
gnationes suas: Namuel, ab hoc familia Na-
muelitarum: Iamin, ab hoc familia Iaminita-
rum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum:
* Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab 13
hoc familia Saulitarum. * hæ sunt familiæ de 14
stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit,
viginti duo millia ducenti. * Filij Gad per 15
cognationes suas: Sephon, ab hoc familia
Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggi-
tarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:
16 * Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab
17 hoc familia Heritarum: * Arod, ab hoc fa-
milia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia
18 Arielitarum. * istæ sunt familiæ Gad, qua-
rum omnis numerus fuit, quadraginta millia
19 quingenti. * † Filij Iuda, Her & Onan, qui † Gen.38.
20 ambo mortui sunt in Terra Chanaan. * Fue- a. 8.
C runtque filij Iuda, per cognationes suas: Se-
la, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo
familia Pharesitarum: Zare, à quo familia
21 Zareitarum. * Porrò filij Phares: Hesron,
à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à
22 quo familia Hamulitarum. * Istæ sunt fami-
liæ Iuda, quarum omnis numerus fuit, sep-
23 tuaginta sex millia, quingenti. * Filij Issa-
char, per cognationes suas: Thola, à quo
familia Tholaitarum: Phua, à quo familia
24 Phuaitarum: * Iasub, à quo familia Iasubi-
tarum: Semran, à quo familia Semranita-
25 rum. * hæ sunt cognationes Issachar, qua-
rum numerus fuit sexaginta quatuor millia
26 trecenti. * Filij Zabulon per cognationes
suas: Sared, à quo familia Sareditarum: E-
lon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo
27 familia Ialelitarum. * hæ sunt cognationes
Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta
28 millia quingenti. * Filii Ioseph per cognatio-
29 nes suas, Manasse & Ephraim. * De Manasse
D ortus est Machir, à quo familia Machirita-
rum. † Machir genuit Galaad, à quo familia † Ios. 17. a. 1.
30 Galaaditarum. * Galaad habuit filios: Iezer,
à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo
31 familia Helecitarum: * & Asriel, à quo fami-
lia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia
32 Sechemitarum: * & Semida, à quo familia
Semidaitarum: † & Hepher, à quo familia † Inf. 27. a. 1.
33 Hepheritarum. * Fuit autem Hepher pater
Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum
filias, quarum ista sunt nomina: † Maala, & † Ibid.
34 Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. * hæ
sunt familiæ Manasse, & numerus earum,
35 quinquaginta duo millia septingenti. * Filii
autem Ephraim per cognationes suas, fue-
runt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum:
Becher, à quo familia Becheritarum: The-
36 hen, à quo familia Thehenitarum. * porrò
E filius Suthala fuit Heran, à quo familia He-
37 ranitarum. * hæ sunt cognationes filiorum
Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo
38 millia quingenti. * Isti sunt filii Ioseph per
familias suas. Filii Beniamin in cognationibus
suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à
quo familia Asbelitarum: Ahiram, à quo fa-
39 milia Ahiramitarum: * Supham, à quo fa-
milia Suphamitarum: Hupham à quo familia
40 Huphamitarum. * Filii Bela: Hered & Noë-
man. De Hered, familia Hereditarum: de
41 Noëman, familia Noëmanitarum. * hi sunt
filij Beniamin per cognationes suas, quorum
numerus fuit, quadraginta quinque millia
42 sexcenti. * Filij Dan per cognationes suas:
Suham,

Suham, à quo familia Suhamitarum. hæ sunt
cognationes Dan per familias suas. * omnes 43
fuere Suamitæ, quorum numerus erat, sexa-
giota quatuor millia quad:ingenti. *Filij Aser 44
per cognatiooes suas: Iéna, à quo familia Iem-
naitarum: Iessui, à quo familia Iessuitarũ: Brie,
à quo familia Brieitarum. * Filii Brie : Heber, 45
à quo familia Heberitarum : & Melchiel, à
quo familia Melchielitarum. * Nomen autem 46
filiæ Aser, fuit Sara. * hæ cognationes filio- 47
rum Aser, & oumerus eorum, quioquagin-
ta tria millia quadringenti. * Filii Nephthali 48
per cognationes suas : Iesiel, à quo familia F
Iesielitarum : Guni, à quo familia Guoitarum:
*Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo 49
familia Sellemitarum. * hæ sunt cognationes 50
filiorum Nephthali per familias suas : quorum
numerus, quadraginta quinque millia qua-
dringenti. * Ista est summa filiorum Israel, 51
qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille
septingeoti triginta. * Locutusque est Do- 52
minus ad Moysen, dicens : * Istis diuidetur 53
terra iuxta numerum vocabulorum in posses-
siones suas. * Pluribus maiorem partem dabis, 54
& paucioribus minorem : singulis, sicut nunc
recensiti sunt, tradetur possessio : * ita dum- 55
taxat vt sors Terram Tribubus diuidat & fa-
milijs. * Quidquid sorte contigerit, hoc vel 56
† Exod. 6. d. 16. plures accipiant, vel pauciores. * † Hic quo- 57
que est oumerus filiorum Leui per familias
suas : Gerson, à quo familia Gersonitarum:
Caath, à quo familia Caathitarum : Merari,
à quo familia Meraritarum. * hæ sunt fami- 58
liæ Leui : Familia Lobni, familia Hebrooi, G
familia Moholi, familia Musi, familia Core.
At verò Caath genuit Amram : * qui ha- 59
buit vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata
est ei in Ægypto. hæc genuit Amran viro
suo filios Aaroo & Moysen, & Mariam so-
rorem eorum. * De Aaroo orti sunt Nadab & 60
† Sup. 3. a. 4. Leu. 10. a. 1. 1. Par 24. a. 2. Abiu, & Eleazar & Ithamar : * † quorum 61
Nadab & Abiu mortui sunt, cùm obtulissent
ignem alienum coram Domino. * Fuerunt- 62
que omnes qui oumerati sunt, viginti tria
millia generis masculini, ab vno mense & su-
prà : quia non sunt recensiti inter filios Israel,
nec eis cum cæteris data possessio est. * Hic est 63
numerus filiorum Israel qui descripti sunt à
Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestri-
bus Moab supra Iordanem contra Iericho. *
† 1. Cor. 10. a. 5. * † inter quos, nullus fuit eorum qui antè 64
numerati sunt à Moyse & Aaron io deserto
† Sup 14. d. 23. 24. Sinai. * † Prædixerat enim Dominus, quòd 65
omnes morerentur io solitudioe. Nullusque
remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone,
& Iosue filius Nun.

CAPVT XXVII.

Filiæ Salphaad patri succedunt in hæreditatem : dicitque Dominus Moysen moriturum, vbi ex monte Terram promissionis conspexerit.

† Sup. 26. d. 32. 33. Inf. 36. a. 1. Iosu 17. a. 1.
ACcesserunt † autem filiæ Salphaad, fi- 1
lij Hepher, filij Galaad, filij Machir, A
filij Manasse qui fuit filius Ioseph : quarum
sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, &
2 Melcha, & Thersa. * Steteruntque coram
Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis prin-
cipibus populi ad ostium tabernaculi fœderis,
3 atque dixerunt: * Pater noster mortuus est in
deserto, nec fuit in seditione, quæ † conci- † Sup. 16. a. 2.
tata est cootra Dominum sub Core, sed in
peccato suo mortuus est : hic non habuit
mares filios. Cur tollitur nomen illius de
familia sua, quia non habuit filium ? Date
B nobis possessionem inter cognatos patris no-
4 stri. * Retulitque Moyses causam earum ad
5 iudicium Domini. * Qui dixit ad eum: * Iu-
6 stam rem postulant filiæ Salphaad : da eis pos-
sessionem inter cognatos patris sui, & ei in
7 hæreditatem succedant. * Ad filios autem Is-
8 rael loquêris hæc: * Homo cum mortuus fuerit
absque filio, ad filiam eius transibit hæreditas.
9 * si filiam noo habuerit, habebit successores
10 fratres suos. * quòd si & fratres non fuerint,
11 dabitis hæreditatem fratribus patris eius. * sin
autem nec patruos habuerit, dabitur hæredi-
C tas his qui ei proximi sunt, eritque hoc filijs Is-
rael sanctũ lege perpetua, sicut præcepit Do-
12 minus Moysi. * Dixit quoque Dominus ad
Moysen : † Ascende io mootem istum Aba- † Deut. 32. g. 49.
rim, & contemplare inde Terram, quam datu-
13 rus sum filijs Israël. * cumque videris eam, ibis
& tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus
14 Aaron : * † quia offendistis me in deserto Sio † Sup. 20. b. 12.
in contradictione multitudiois, nec sanctifi- † Deut. 32. g. 51.
care me voluistis coram ea super aquas. hæ
sunt aquæ contradictionis in Cades deserti
15 Sin. * Cui respondit Moyses : * Prouideat
16 Dominus Deus spirituum omnis carnis, ho-
17 minem, qui sit super multitudinem hanc : *
& possit exire & intrare ante eos, & edu-
D cere eos vel introducere : ne sit populus
18 Domini sicut oues absque pastore. * Dixit-
que Dominus ad eum : † Tolle Iosue filium † Deut. 3. d. 21.
Nuo, virum in quo est Spiritus, & pooe ma-
19 num tuam super eum. * Qui stabit coram
20 Eleazaro sacerdote & omni multitudine : * &
dabis ei præcepta cunctis videntibus, & par-
tem gloriæ tuæ vt audiat eum omnis synago-
21 ga filiorum Israel. * Pro hoc, si quid agendum
erit. Eleazar sacerdos coosulet Domioum. Ad
verbum eius egredietur & ingredietur ipse,
& omnes filij Israël cum eo, & cetera mul-
22 titudo. * Fecit Moyses vt præceperat Do-
minus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum
coram Eleazaro sacerdote & omni frequen-
23 tia populi. * Et impositis capiti eius mani-
bus, cuncta replicauit quæ mandauerat Do-
minus.

CAPVT XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duabus sollemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen :
2 * Præcipe filiis Israël, & dices ad eos :

Oblationem meam & panes, & incensum A
odoris suauissimi offerte per tempora sua.
* Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: 3
† Exod.29. f.38. † Agnos anniculos immaculatos duos quoti-
die in holocaustum sempiternum: * vnum 4
offeretis manè, & alterum ad vesperum:
* decimam partem ephi similæ, quæ cons- 5
persa sit oleo purissimo, & habeat quartam
partem hin. * holocaustum iuge est quod 6
obtulistis in monte Sinai in odorem suauissi-
mum incensi Domini. * & libabitis vini quar- 7
tam partem hin per agnos singulos in San-
ctuario Domini. * Alterumque agnum simi- 8
liter offeretis ad vesperam, iuxta omnem ri-
tum sacrificij matutini, & libamentorum
eius, oblationem suauissimi odoris Domino. B
† Matt.12. a.5. * † Die autem sabbati offeretis duos agnos 9
anniculos immaculatos, & duas decimas simi-
læ oleo conspersæ in sacrificio, & liba * quæ 10
ritè funduntur per singula sabbata in holocau-
stum sempiternum. * In calendis autem of- 11
feretis holocaustum Domino, vitulos de ar-
mento duos, arietem vnum, agnos annicu-
los septem immaculatos, * & tres decimas 12
similæ oleo conspersæ in sacrificio per singu-
los vitulos: & duas decimas similæ oleo cons-
persæ per singulos arietes: * & decimam de- 13
cimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos
singulos. holocaustum suauissimi odoris atque
incensi est Dño. * Libamenta autem vini, quæ 14
per singulas fundenda sunt victimas, ista erũt:
media pars hin per singulos vitulos, tertia per
arietem, quarta per agnum. hoc erit holocau-
stum per omnes menses, qui sibi anno ver- C
tente succedunt. * Hircus quoque offeretur 15
Domino pro peccatis in holocaustum sem-
† Exod.12. c.18. Leuit.23. a.5 piternum cum libamentis suis. * † Mense au- 16
tem primo, quartadecima die mensis, Phase
Domini erit, * & quintadecima die solẽnitas: 17
septem diebus vescentur azymis. * Quarum 18
dies prima venerabilis & sancta erit: omne
opus seruile non facietis in ea. * Offeretisque 19
incensum holocaustum Domino, vitulos de
armento duos, arietem vnum, agnos anni-
culos immaculatos septem: * & sacrificia 20
singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo,
tres decimas per singulos vitulos, & duas de-
cimas per arietem, * & decimam decimæ per 21
agnos singulos: id est, per septem agnos.
* Et hircum pro peccato vnum, vt expietur 22
pro vobis, * præter holocaustum matutinum 23
quod semper offeretis. * Ita facietis per sin- 24
gulos dies septem dierum in fomitem ignis, D
& in odorem suauissimum Domino, qui sur-
get de holocausto, & de libationibus singulo-
rum. * Dies quoque septimus celeberrimus 25
& sanctus erit vobis: omne opus seruile non
facietis in eo. * Dies etiam primitiuorum, 26
quando offeretis nouas fruges Domino, ex-
pletis hebdomadibus, venerabilis & sancta
erit: omne opus seruile non facietis in ea.
* Offeretisque holocaustum in odorem 27
suauissimum Domino, vitulos de armento
duos, arietem vnum, & agnos anniculos
28 immaculatos septem: * atque in sacrificijs
eorum similæ oleo conspersæ tres decimas
29 per singulos vitulos, per arietes duas, * per
agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni
30 septem. hircum quoque? * qui mactatur pro
expiatione: præter holocaustum sempiter-
31 num & liba eius. * Immaculata offeretis om-
nia cum libationibus suis.

CAPVT XXIX.

Sollemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe sollemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habent oblationes.

1 A MEnsis etiam septimi prima dies ve-
nerabilis & sancta erit vobis. omne
opus seruile non facietis in ea, quia dies
2 clangoris est & tubarum. * Offeretisque
holocaustum in odorem suauissimum Domi-
no, vitulum de armento vnum, arietem
vnum, & agnos anniculos immaculatos sep-
3 tem: * & in sacrificijs eorum, similæ oleo
conspersæ tres decimas per singulos vitulos,
4 duas decimas per arietem, * vnam decimam
5 per agnum, qui simul sunt agni septem: *
& hircum pro peccato, qui offertur in ex-
6 piationem populi, * præter holocaustum ca-
lendarum cum sacrificijs suis, & holocau-
stum sempiternum cum libationibus solitis.
eisdem ceremonijs offeretis in odorem sua-
7 uissimum incensum Domino. * † Decima † Leu.16. f.29.23. e.7.
quoque dies mensis huius septimi erit vobis
sancta atque venerabilis, & affligetis animas
vestras: omne opus seruile non facietis in ea.
8 * Offeretisque holocaustum Domino in
odorem suauissimum, vitulum de armento
vnum, arietem vnum agnos anniculos imma-
9 culatos septem: * & in sacrificijs eorum, si-
B milæ oleo conspersæ tres decimas per singu-
10 los vitulos, duas decimas per arietem, * de-
cimam decimæ per agnos singulos, qui sunt
11 simul agni septem: * & hircum pro peccato,
absque his quæ offerri pro delicto solent in
expiationem, & holocaustum sempiternum,
12 cum sacrificio & libaminibus eorum. * Quin-
tadecima verò die mensis septimi, quæ
vobis sancta erit atque venerabilis, omne
opus seruile non facietis in ea, sed celebra-
bitis sollemnitatem Domino septem diebus.
13 * offeretisque holocaustum in odorem sua-
uissimum Domino, vitulos de armento tre-
decim, arietes duos, agnos anniculos im-
14 maculatos quatuordecim: * & in libamen-
tis eorum, similæ oleo conspersæ tres de-
cimas per vitulos singulos, qui sunt simul
vituli tredecim: & duas decimas arieti vno,
15 id est, simul arietibus duobus, * & decimam
decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni
16 quatuordecim *: & hircum pro peccato,
C absque holocausto sempiterno, & sacrificio,
17 & libamine eius. * In die altero offeretis vi-
tulos de armento duodecim, arietes duos,
agnos,

agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
* sacrificiaque & libamina singulorum per 18
vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
* & hircum pro peccato, absque holocausto 19
sempiterno, sacrificioque & libamine eius.
* Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes 20
duos, agnos anniculos immaculatos quatuor-
decim: * sacrificiaque & libamina singulo- 21
rum per vitulos & arietes & agnos ritè cele-
brabitis: * & hircum pro peccato, absque 22
holocausto sempiterno, sacrificioque & li-
bamine eius. * Die quarto offeretis vitulos 23
decem, arietes duos, agnos anniculos im-
maculatos quatuordecim: * sacrificiaque & 24
libamina singulorum per vitulos & arietes
& agnos ritè celebrabitis: * & hircum pro 25
peccato absque holocausto sempiterno, sa-
crificioque eius & libamine. * Die quinto 26
offeretis vitulos nouem, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quatuordecim: * sa- 27
crificiaque & libamina singulorum per vitu-
los & arietes & agnos ritè celebrabitis: * & 28
hircum pro peccato, absque holocausto sem-
piterno, sacrificioque eius & libamine. * Die 29
sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, D
agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
* sacrificiaque & libamina singulorum per 30
vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
* & hircum pro peccato, absque holocausto 31
sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
* Die septimo offeretis vitulos septem, & 32
arietes duos, agnos anniculos immaculatos
quatuordecim: * sacrificiaque & libamina 33
singulorum per vitulos & arietes & agnos ri-
tè celebrabitis: * & hircum pro peccato abs- 34
que holocausto sempiterno, sacrificioque
eius & libamine. * Die octauo, qui est cele- 35
berrimus, omne opus seruile non facietis,
* offerentes holocaustum in odorem suauissi- 36
mum Domino, vitulum vnum, arietem vnum,
agnos anniculos immaculatos septem: * sa- 37
crificiaque & libamina singulorum per vitu-
los & arietes & agnos ritè celebrabitis: * & 38
hircum pro peccato, absque holocausto sem-
piterno, sacrificioque eius & libamine. * Hæc 39
offeretis Domino in solemnitatibus vestris:
præter vota & oblationes spontaneas in ho-
locausto, in sacrificio, in libamine, & in ho-
stijs pacificis.

CAPVT XXX.

De voto ac iuramento virorum, & quando puel-larum & vxorum vota seu iuramenta rata sint, vel irrita.

Narrauitque Moyses filiis Israel omnia 1
quæ ei Dominus imperarat: * & locu- 2
tus est ad principes tribuum filiorum Israel: A
Iste est sermo quem præcepit Dominus: * Si 3
quis virorum votum Domino vouerit, aut se
constrinxerit iuramento: non faciet irritum
verbum suum, sed omne quod promisit im-
plebit. * Mulier si quippiam vouerit, & se 4
constrinxerit iuramento, quæ est in domo
patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cog-
nouerit pater votum quod pollicita est, & iu-
ramentum quo obligauit animam suam, &
5 tacuerit, voti rea erit: * quidquid pollicita est
6 & iurauit, opere complebit. * Sin autem sta-
B tim vt audierit, contradixerit pater: & vota
& iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia
tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit
7 pater. * Si maritum habuerit, & vouerit ali-
quid, & semel de ore eius verbum egrediens
8 animam eius obligauerit iuramento: * quo
die audierit vir, & non contradixerit, voti
rea erit, reddetque quodcumque promiserat.
9 * Sin autem audiens statim contradixerit, &
C irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque
quibus obstrinxerat animam suam: propitius
10 erit ei Dominus. * Vidua & repudiata quid-
11 quid vouerint: reddent. * Vxor in domo vi-
12 ri cùm se voto constrinxerit & iuramento. * si
audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit
sponsioni, reddet quodcumque promiserat,
13 * sin autem extemplò contradixerit, non te-
nebitur promissionis rea: quia maritus con-
14 tradixit, & Dominus ei propitius erit. * Si vo-
D uerit, & iuramento se constrinxerit, vt per ie-
iunium, vel cæterarum rerum abstinentiam
affligat animam suam. in arbitrio viri erit
15 vt faciat, siue non faciat. * quòd si audiens vir
tacuerit, & in alteram diem distulerit senten-
tiam: quidquid vouerat atque promiserat, red-
16 det: quia statim vt audiuit tacuit. * sin autem
contradixerit postquam resciuit, portabit ipse
17 iniquitatem eius. * Istæ sunt leges, quas con-
stituit Dominus Moysi, inter virum & vxo-
rem, inter patrem & filiam, quæ in puellari
adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis
domo.

CAPVT XXXI.

Cæsis Madianitis virgines solæ reseruantur, sub-stantia ex æquo diuiditur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdotis ac Leuitis traduntur, gratiæ Deo cum donarijs offeruntur.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Vlciscere priùs filios Israel de
A Madianitis, & sic colligêris ad populum tuum.
3 * Statimque Moyses, † Armate, inquit, ex † Sup. 25. d. 17
vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem
4 Domini expetere de Madianitis. * mille viri
de singulis tribubus eligantur ex Israel qui
5 mittantur ad bellum. * Dederuntque mille-
nos de singulis tribubus, id est, duodecim mil-
6 lia expeditorum ad pugnam: * quos misit
Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis,
vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum
7 tradidit ei. * Cumque pugnassent contra Ma-
dianitas atque vicissent, omnes mares occide-
8 runt, * † & reges eorum, Eui, & Recem, & Ios. 13. e. 21.
B Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes
gentis: Balaam quoque filium Beor interfe-
9 cerunt gladio. * Ceperuntque mulieres eo-
rum, & paruulos, omniaque pecora, & cun-
ctam supellectilē: quidquid habere potuerant
depopulati

depopulati sunt: * tam vrbes quàm viculos 10
& castella flamma consumpsit. * Et tule- 11
runt prædam, & vniuersa quæ ceperant tam
ex hominibus quàm ex iumentis, * & addu- 12
xerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdo-
tem, & ad omnem multitudinem filiorum
Israel. reliqua autem vtensilia portauerunt
ad castra in campestribus Moab iuxta Iorda-
nem contra Iericho. * Egressi sunt autem 13
Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes princi- C
pes synagogæ, in occursum eorum extra ca-
stra. * Iratusque Moyses principibus exerci- 14
tus, tribunis, & centurionibus qui venerant
† Sup. 25. d. 18. de bello, * ait: Cur feminas reseruastis? * † 15
Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios If- 16
raël ad suggestionem Balaam, & præuaricari
vos fecerunt in Domino super peccato Pho-
† Iud. 21. b. 11. gor, vnde & percussus est populus? * † Ergo 17
cunctos interficite quidquid est generis mas-
culini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ
nouerunt viros in coitu, iugulate: * puellas 18
autem & omnes feminas virgines reseruate
vobis: * & manete extra castra septem diebus 19
Qui occiderit hominem, vel occisum tetige-
rit, lustrabitur die tertio & septimo. * Et de 20
omni præda, siue vestimentum fuerit, siue
vas, & aliquid in vtensilia præparatum, de
caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expia-
bitur. * Eleazar quoque sacerdos, ad viros 21
exercitus qui pugnauerant, sic locutus est: D
† Leu 6. d. 28. 11. e 15. 15. b. 12. Hoc est præceptum legis, † quod mandauit
Dominus Moysi: * Aurum, & argentum, & 22
æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,
* & omne quod potest transire per flam- 23
mas, igne purgabitur. quidquid autem ignem
non potest sustinere, aqua expiationis san-
ctificabitur: * & lauabitis vestimenta vestra 24
die septimo, & purificati posteà castra intra-
bitis. * Dixit quoque Dominus ad Moysen: 25
* Tollite summam eorum quæ capta sunt, 26
ab homine vsque ad pecus, tu & Eleazar sa-
cerdos & principes vulgi: * diuidesque ex æ- 27
quo prædam, inter eos qui pugnauerunt
egressique sunt ad bellum, & inter omnem
reliquam multitudinem: * & separabis par- 28
tem Domino ab his qui pugnauerunt & fue- E
runt in bello, vnam animam de quingentis,
tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis
& ouibus, * & dabis eam Eleazaro sacerdo- 29
ti, quia primitiæ Domini sunt. * Ex media 30
quoque parte filiorum Israel accipies quin-
quagesimum caput hominum, & boum, &
asinorum, & ouium, cunctorum animan-
tium, & dabis ea Leuitis, qui excubant in
custodiis tabernaculi Domini. * Fecerunt- 31
que Moyses & Eleazar, sicut præceperat Do-
minus. * Fuit autem præda, quam exercitus 32
ceperat, ouium sexcenta septuaginta quin-
que millia, * boum septuaginta duo millia, 33
* asinorum sexaginta millia & mille: * ani- 34
mæ hominum sexus feminei, quæ non co- 35
gnouerant viros, triginta duo millia. * Da- 36
taque est media pars his qui in prælio fue-
rant, ouium trecenta triginta septem millia
37 quingentæ: * è quibus in partem Domini
F supputatæ sunt oues sexcentæ septuaginta
38 quinque. * Et de bobus triginta sex millibus,
39 boues septuaginta & duo: * de asinis tri-
ginta millibus quingentis, asini sexaginta
40 vnus: * de animabus hominum sedecim
millibus, cesserunt in partem Domini trigin-
41 ta duæ animæ. * Tradiditque Moyses nume-
rum primitiarum Domini Eleazaro sacerdo-
42 ti, sicut fuerat ei imperatum, * ex media par-
te filiorum Israel, quam separauerat his qui
43 in prælio fuerant. * De media verò parte
quæ contigerat reliquæ multitudini, id est,
de ouibus trecentis triginta septem millibus
44 quingentis, * & de bobus triginta sex mil-
45 libus, * & de asinis triginta millibus quin-
46 gentis, * & de hominibus sedecim millibus,
47 * tulit Moyses quinquagesimum caput, &
G dedit Leuitis, qui excubabant in taberna-
culo Domini, sicut præceperat Dominus.
48 * Cumque accessissent principes exercitus
ad Moysen, & tribuni, centurionesque,
49 dixerunt: * Nos serui tui recensuimus nume-
rum pugnatorum, quos habuimus sub manu
50 nostra: & ne vnus quidem defuit. * Ob
hanc causam offerimus in donarijs Domini
singuli quod in præda auri potuimus inueni-
re, periscelides & armillas, annulos & dex-
tralia, ac murænulas, vt depreceris pro no-
51 bis Dominum. * Susceperuntque Moyses
& Eleazar sacerdos, omne aurum in di-
52 uersis speciebus, * pondo sedecim millia,
septingentos quinquaginta siclos, à tribunis
53 & centurionibus. * Vnusquisque enim
54 quod in præda rapuerat, suum erat. * Et
susceptum intulerunt in tabernaculum testi-
monij, in monimentum filiorum Israel co-
ram Domino.

CAPVT XXXII.

Filijs Ruben Gad & dimidiæ tribui Manasse portio datur trans Iordanem, modò fratres suos in Terram promissionis armati præcedant.

1 FIlij autem Ruben & Gad habebant pe-
A cora multa, & erat illis in iumentis infi-
nita substantia. Cumque vidissent Iazer &
2 Galaad aptas animalibus alendis terras, * ve-
nerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacer-
dotem, & principes multitudinis, atque di-
3 xerunt: * Ataroth, & Dibon, & Iazer, &
Nemra, Hesebon, & Eleale, & Saban, &
4 Nebo, & Beon, * terra quam percussit Do-
minus in conspectu filiorum Israël, regio
vberrima est ad pastum animalium: & nos
5 serui tui habemus iumenta plurima: * pre-
camurque si inuenimus gratiam coram te,
vt des nobis famulis tuis eam in possessio-
6 nem, nec facias nos transire Iordanem. *
B Quibus respondit Moyses: Numquid fratres
vestri ibunt ad pugnam, & vos hîc sedebitis?
7 * Cur subuertitis mentes filiorum Israel, ne
transire audeant in locum, quem eis daturus
est

est Dominus ? * nonne ita egerunt patres 8
vestri, quando misi de Cadesbarne ad explo-
randam terram ? * † Cumque venissent vsque 9
†Sup.13.d.24. ad Vallem botri, lustrata omni regione, sub-
uerterunt cor filiorum Israel, vt non intra-
rent fines, quos eis Dominus dedit. * Qui 10
iratus iurauit, dicens : * Si videbunt homines 11
isti, qui ascenderunt ex Ægypto, à viginti
annis & supra, Terram, quàm sub iuramen-
to pollicitus sum Abraham, Isaac & Iacob:&
noluerunt sequi me, * præter Caleb filium 12
Iephone Cenezæum, & Iosue filium Nun : C
isti impleuerunt voluntatem meam. * Iratus- 13
que Dominus aduersum Israel, circumduxit
eum per desertum quadraginta annis, donec
consumeretur vniuersa generatio, quæ fe-
cerat malum in conspectu eius. * Et ecce, 14
inquit, vos surrexistis pro patribus vestris,
incrementa & alumni hominum peccato-
rum, vt augeretis furorem Domini contra Is-
rael. * Quòd si nolueritis sequi eum, in soli- 15
tudine populum derelinquet, & vos causa
eritis necis omnium. * At illi propè acceden- 16
tes, dixerunt : Caulas ouium fabricabimus,
& stabula iumentorum, paruulis quoque no-
stris vrbes munitas : * nos autem ipsi armati 17
& accincti pergemus ad prælium ante filios D
Israel, donec introducamus eos ad loca sua.
Paruuli nostri, & quidquid babere possumus,
erunt in vrbibus muratis, propter habitato-
rum insidias. * Non reuertemur in domos 18
nostras, vsque dum possideant filij Israel he-
reditatem suam : * nec quidquam quæremus 19
trans Iordanem, quia iam habemus nostram
possessionem in orientali eius plaga. * Quibus 20
†Iosu.1.a.14. Moyses ait : † Si facitis quod promittitis, expe-
diti pergite coram Domino ad pugnam : * & 21
omnis vir bellator armatus Iordanem tran-
seat, donec subuertat Dominus inimicos suos
* & subijciatur ei omnis Terra : tunc eri- 22
tis inculpabiles apud Dominum & apud Is- E
rael, & obtinebitis regiones, quas vultis,
coram Domino. * Sin autem quod dicitis, 23
non feceritis, nulli dubium est quin pec-
cetis in Deum : & scitote quoniam pecca-
tum vestrum apprehendet vos. * Ædificate 24
ergo vrbes paruulis vestris, & caulas & sta-
bula ouibus ac iumentis : & quod polliciti
†Iosu.4.a.12. estis implete. * † Dixeruntque filij Gad & 25
Ruben ad Moysen : Serui tui sumus, facie-
mus quod iubet dominus noster. * Paruulos 26
nostros, & mulieres, & pecora, ac iumenta
relinquemus in vrbibus Galaad : * nos au- 27
tem famuli tui omnes expediti pergemus ad
bellum, sicut tu domine loqueris. * Præ- 28
cepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & F
Iosue filio Nun, & principibus familiarum
†Deut.3.b.12. Iosu.13.b.8. 22.a.4. per tribus Israel, & dixit ad eos : * † Si tran- 29
sierint filij Gad & filij Ruben vobiscum Ior-
danem, omnes armati ad bellum coram Do-
mino, & vobis fuerit Terra subiecta : date
eis Galaad in possessionem. * Sin autem no- 30
luerint transire armati vobiscum in Terram

Chanaan, inter vos habitandi accipiant lo-
31 ca. * Responderuntque filij Gad, & filij
Ruben : Sicut locutus est Dominus seruis
32 suis, ita faciemus : * ipsi armati pergemus
coram Domino in Terram Chanaan, & pos-
sessionem iam suscepisse nos confitemur
33 trans Iordanem. * † Dedit itaque Moyses fi- †Iosu.22.a.4.
lijs Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Ma-
nasse filij Ioseph regnum Sebon regis Amor-
G rhæi, & regnum Og regis Basan, & ter-
ram eorum cum vrbibus suis per circuitum.
34 * Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, &
35 Ataroth, & Aroer, * & Etroth, & Sophan,
36 & Iazer, & Iegbaa, * & Bethnemra, &
Betharan, vrbes munitas, & caulas pecori-
37 bus suis. * Filij verò Ruben ædificauerunt
38 Hesebon, & Eleale, & Cariathaim, * &
Nabo, & Baalmeon, versis nominibus, Saba-
ma quoque : imponentes vocabula vrbibus
39 quas extruxerant. * † Porrò filij Machir, fi- †Gen.50.d.22.
lij Manasse, perrexerunt in Galaad, & va-
stauerunt eam interfecto Amorrhæo habita-
40 tore eius. * Dedit ergo Moyses Terram Ga-
laad Machir filio Manasse, qui habitauit in ea.
41 * Iair autem filius Manasse abijt & occupa-
uit vicos eius, quos appellauit Hauoth Iair,
42 id est, Villas Iair. * Nobe quoque perrexit,
& apprehendit Chanath cum viculis suis :
vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPVT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino iubentur interimi.

1 HÆ sunt mansiones filiorum Israel, qui
A egressi sunt de Ægypto per turmas suas
2 in manu Moysi & Aaron, * quas descripsit
Moyses iuxta castrorum loca, quæ Domi-
3 ni iussione mutabant. * Profecti igitur de
Ramesse mense primo, quintadecima die
mensis primi, altera die Phase, filij Israel in
manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptijs,
4 * & sepelientibus primogenitos, quos per-
cusserat Dominus (nam & in dijs eorum
5 exercuerat vltionem) * castrametati sunt
6 in Soccoth. * Et de Soccoth venerunt in
B Etham, quæ est in extremis finibus solitu-
7 dinis. * † Inde egressi venerunt contra Phi- †Exod.14.a.2.
hahiroth, quæ respicit Beelsephon, & ca-
8 strametati sunt ante Magdalum. * Profecti-
que de Phihahiroth, transierunt per me-
dium mare in solitudinem : & ambulantes
tribus diebus per desertum Etham, castrame-
9 tati sunt in Mara * † Profectique de Mara ve- †Exod.15.d.27.
nerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes
aquarum, & palmæ septuaginta : ibique ca-
10 strametati sunt. * Sed & inde egressi, fixe-
runt tentoria super Mare rubrum. Profecti-
11 que de Mari rubro, * castrametati sunt in de-
12 serto Sin. * Vnde egressi venerunt in Daphca.
13 * Profectique de Daphca, castrametati sunt
14 in Alus. * Egressique de Alus, in Raphi-
dim fixere tentoria, † vbi populo defuit aqua †Exod.17.a.1.
ad

ad bibendum. * Profectique de Raphidim, C
† Exod. 19. a. 2. caſtrametati ſunt in deſerto Sinai. * Sed & 15
de ſolitudine † Sinai egreſſi, venerunt ad ſe- 16
† Sup. 11. g. 34. pulchra concupiſcentiæ. * † Profectique de 17
ſepulchris concupiſcentiæ, caſtrametati ſunt
† Sup. 13. a. 1. in Haſeroth. * † Et de Haſeroth venerunt 18
in Rethma. * Profectique de Rethma, ca- 19
ſtrametati ſunt in Remmomphares. * Vnde 20
egreſſi, venerunt in Lebna. * De Lebna, 21
caſtrametati ſunt in Reſſa. * Egreſſique de 22
Reſſa, venerunt in Ceelatha. * Vnde profe- 23
cti, caſtrametati ſunt in monte Sepher * 24
Egreſſi de monte Sepher, venerunt in Ara-
da. * Inde proficiſcentes, caſtrametati ſunt 25
in Maceloth. * Profectique de Maceloth, 26
venerunt in Thahath. * De Thahath, ca- 27
ſtrametati ſunt in Thare. * Vnde egreſſi, fi- 28
xere tentoria in Methca. * Et de Methca, 29
caſtrametati ſunt in Heſmona. * Profectique 30
de Heſmona, venerunt in Moſeroth. * Et 31
de Moſeroth, caſtrametati ſunt in Bene- D
† Deut. 10. b. 7. iaacan. * † Profectique de Beneiaacan, vene- 32
runt in montem Gadgad. * Vnde profecti, 33
caſtrametati ſunt in Ietebatha. * Et de Iete- 34
batha, venerunt in Hebrona. * Egreſſique 35
de Hebrona, craſtrametati ſunt in Aſionga-
† Sup. 20. a. 1. ber. * † Inde profecti, venerunt in deſertum 36
Sin, hæc eſt Cades. * Egreſſique de Cades, 37
† Sup. 20. d. 25. Deut. 32. g. 50. caſtrametati ſunt in monte Hor, in extremis E
finibus Terræ Edom: * † Aſcenditque Aaron 38
ſacerdos in montem Hor, iubente Domi-
no: & ibi mortuus eſt anno quadrageſimo
egreſſionis filiorum Iſrael ex Ægypto, men-
ſe quinto, prima die menſis, * cùm eſſet an- 39
norum centum viginti trium. * Audiuitque 40
Chananæus rex Arad, qui habitabat ad me-
ridiem, in Terram Chanaan veniſſe filios
Iſrael. * Et profecti de monte Hor, caſtra- 41
metati ſunt in Salmona. * Vnde egreſſi, ve- 42
nerunt in Phunon. * Profectique de Phu- 43
non, caſtrametati ſunt in Oboth. * Et de 44
Oboth, venerunt in Iieabarim, quæ eſt in F
finibus Moabitarum. * Profectique de Iica- 45
barim, fixere tentoria in Dibongad. * Vnde 46
egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmondebla-
thaim. * Egreſſique de Helmondeblathaim. 47
venerunt ad montes Abarim contra Nabo.
* Profectique de montibus Abarim, tranſie- 48
runt ad campeſtria Moab, ſupra Iordanem
contra Iericho. * Ibique caſtrametati ſunt de 49
Betſimoth vſque ad Abelſatim in planiori-
bus locis Moabitarum, * vbi locutus eſt Do- 50
minus ad Moyſen: * Præcipe filijs Iſrael, & 51
dic ad eos: Quando tranſieritis Iordanem,
intrantes Terram Chanaan, * diſperdite 52
† Deut. 7. a. 5. Iudic. 2. a. 2. cunctos habitatores Terræ illius: † confrin- G
gite titulos, & ſtatuas comminuite, atque
omnia excelſa vaſtate, * mundantes terram, 53
& habitantes in ea. ego enim dedi vobis il-
lam in poſſeſſionem, * quam diuideris vobis 54
ſorte. Pluribus dabiris latiorem, & paucis
anguſtiorem. Singulis vt ſors ceciderit,
ita tribuetur hereditas. Per tribus & familias
55 poſſeſſio diuidetur. * Sin autem nolueritis
interficere habitatores Terræ: qui reman-
ſerint, erunt vobis quaſi claui in oculis,
& lanceæ in lateribus, & aduerſabuntur
56 vobis in Terra habitationis veſtræ: * &
quidquid illis cogitaueram facere, vobis
faciam.

Capvt XXXIV.

Terræ promiſſionis ſitus & limites iuxta varias orbis plagas; eaque ſorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
2 cens: * Præcipe filijs Iſrael, & dices ad
A eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram Chanaan,
& in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his
3 finibus terminabitur. * † Pars meridiana in- † Ioſ. 15. a. 2.
cipiet à ſolitudine Sin, quæ eſt iuxta Edom:
& habebit terminos contra Orientem mare
4 ſalſiſſimum. * qui circuibunt auſtralem pla-
gam per aſcenſum Scorpionis, ita vt tran-
ſeant in Senna, & perueniant à Meridie vſ-
que ad Cadesbarne, vnde egredientur con-
finia ad villam nomine Adar, & tendent
5 vſque ad Aſemona. * ibitque per gyrum ter-
B minus ab Aſemona vſque ad Torrentem
6 Ægypti, & maris magni littore finietur. *
Plaga autem occidentalis à mari magno inci-
7 piet, & ipſo fine claudetur. * Porrò ad ſep-
temtrionalem plagam à mari magno termi-
ni incipient, peruenientes vſque ad montem
8 altiſſimum, * à quo venient in Emath vſque
9 ad terminos Sedada: * ibuntque confinia
vſque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt
10 termini in parte Aquilonis. * Inde metabun-
tur fines contra orientalem plagam de villa
11 Enan vſque Sephama, * & de Sephama
deſcendent termini in Rebla contra fontem
Daphnim: inde peruenient contra Orien-
12 tem ad mare Cenereth, * & tendent vſque
C ad Iordanem, & ad vltimum ſalſiſſimo clau-
dentur mari. Hanc habebitis Terram per
13 fines ſuos in circuitu. * Præcepitque Moyſes
filijs Iſrael dicens: Hæc erit Terra, quam
poſſidebitis ſorte, & quam iuſſit Dominus
14 dari nouem tribubus, & dimidiæ tribui. *
Tribus enim filiorum Ruben per familias
ſuas, & tribus filiorum Gad iuxta cognatio-
num numerum, media quoque tribus Ma-
15 naſſe, * id eſt, duæ ſemis tribus, acceperunt
partem ſuam trans Iordanem contra Iericho
16 ad orientalem plagam. * Et ait Dominus ad
17 Moyſen: * † Hæc ſunt nomina virorum
qui Terram vobis diuident, Eleazar ſacerdos, † Ioſ. 14. a. 1. 2.
18 & Ioſue filius Nun, * & ſinguli principes
D de tribubus ſingulis, * quorum iſta ſunt vo-
19 cabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iepho-
20 ne. * De tribu Simeon, Samuel filius Am-
21 miud. * De tribu Beniamin, Elidad filius
22 Chaſelon. * De tribu filiorum Dan, Boc-
23 ci filius Iogli. * Filiorum Ioſeph de tribu
24 Manaſſe, Hanniel filius Ephod. * De tribu
25 Ephraim, Camuel filius Sephthan. * De tribu
Zabulon,

Zabulon, Elisaphan filius Pharnach. * De 26
tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan. * De 27
tribu Aser, Ahiud filius Salomi. * De tribu 28
Nephthali, Phedael filius Ammiud. * Hi 29
sunt, quibus præcepir Dominus vt diuide-
renr filiis Israël Terram Chanaan.

Capvt XXXV.

Assignari iubentur vrbes & suburbana Leuitis; & vrbes refugij pro homicidio non voluntario: lex homicidij voluntarij, & non voluntarij: vnius testimonio nemo puniendus.

HÆc quoque locutus est Dominus ad 1
Moysen in campestribus Moab supra A
† Inf. 21. a. 2. Iordanem, contra Ierico: * † Præcipe filiis 2
Israël vt denr Leuitis de possessionibus suis
* vrbes ad habitandum, & suburbana earum 3
per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant,
& suburbana sinr pecoribus ac iumenris:
* quæ à muris ciuitatum forinsecus, per cir- 4
cuitum, mille passuum spatio tendentur. * cō- 5
tra Orientem duo millia erunt cubiti, & con-
tra Meridiem similiter erunr duo millia: ad
mare quoque, quod respicir ad Occiden-
tem, eadem mensura erit, & septemtriona-
lis plaga æquali termino finietur. erunrque
† Ios. 20. a. 2. Deut. 4. f. 41. vrbes in medio, & foris suburbana. * † De 6
ipsis aurem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex
erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fu-
giat ad ea qui fuderit sanguinem: & excep-
tis his, alia quadraginta duo oppida, * id est, 7
simul quadraginta octo cum suburbanis suis.
* Ipsæque vrbes, quæ dabuntur de posses- 8
sionibus filiorum Israël, ab his qui plus ha- B
benr, plures auferentur: & qui minus, pau-
ciores. singuli iuxta mensuram hereditatis
suæ dabunt oppida Leuitis.* Ait Dominus ad 9
Moysen: * Loquere filiis Israël, & dices ad 10
† Deut. 19. a. 2. Ios. 20. a. 2. eos: † Quando transgressi fueritis Iordanem
in Terram Chanaan, * decernite quæ vrbes 11
esse debeanr in præsidia fugitiuorum, qui
nolentes sanguinem fuderint: * in quibus 12
cùm fuerir profugus cognatus occisi non po-
terir eum occidere, donec stet in conspectu
† Deut. 4. f. 41. Ios. 20. c. 7. & 8. multitudinis, & causa illius iudicetur. * † De 13
ipsis autem vrbibus, quæ ad fugitiuorum sub-
sidia separantur, * tres erunr trans Iordanem, 14
& tres in Terra Chanaan, * tam filiis Israël 15
quàm aduenis atque peregrinis, vt confugiat
ad eas qui nolens sanguinem fuderit. * Si 16
quis ferro percusserit, & mortuus fuerir qui C
percussus est: reus erit homicidij, & ipse
morietur. * Si lapidem iecerir, & ictus occu- 17
buerir: similiter punietur. * Si ligno percus- 18
sus interierir: percussoris sanguine vindica-
bitur. * Propinquus occisi, homicidam inter- 19
ficiet: statim vt apprehenderir eum, interfi-
† Deut. 19. a. 11. ciet. * † Si per odium quis hominem impu- 20
lerit, vel iecerit quippiam in eum per insi-
dias: * aut cùm esset inimicus, manu percus- 21
serir, & ille mortuus fuerit: percussor, ho-
micidij reus erit. cognatus occisi statim vt in-
uenerir eum, iugulabit. * Quòd si fortuitu, 22
23 & absque odio * & inimicitiis, quidquam
24 horum fecerir, * & hoc audiente populo
fuerit comprobatum, atque inter percusso-
rem & propinquum sanguinis quæstio ven-
25 tilata: * liberabitur innocens de vltoris manu,
D & reducetur per sententiam in vrbem, ad
quam confugerat, manebitque ibi, donec
sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est,
26 moriatur. * Si interfector extra fines vrbium,
27 quæ exulibus deputatæ sunt, * fuerit inuen-
tus, & percussus ab eo qui vltor est san-
guinis: absque noxa erit qui eum occide-
28 rit. * debuerat enim profugus vsque ad mor-
tem Pontificis in vrbe residere. postquam
autem ille obierir, homicida reuertetur in
29 terram suam. * Hæc sempiterna erunt, &
legitima in cunctis habitationibus vestris.
30 * Homicida sub testibus punietur: ad vnius
31 testimonium nullus condemnabitur, * Non
accipietis pretium ab eo qui reus est sangui-
32 nis, statim & ipse morietur. * Exules & pro-
fugi ante mortem Pontificis nullo modo in
33 vrbes suas reuerti poterunr: * ne polluatis
terram habitationis vestræ, quæ insontium
cruore maculatur: nec aliter expiari potest,
nisi per eius sanguinem, qui alterius san-
34 guinem fuderit. * Atque ita emundabitur
vestra possessio, mè commorante vobiscum.
ego enim sum Dominus qui habito inter fi-
lios Israël.

Capvt XXXVI.

Tribus per connubia non misceantur, ne possessiones confundantur.

1 ACcesserunt † autem & principes fa- † Sup. 27. a. 1.
A miliatum Galaad filij Machir, filij Ma-
nasse de stirpe filiorum Ioseph: locutique
sunt Moysi coram principibus Israël, at-
2 que dixerunr: * Tibi domino nostro præ-
cepit Dominus vr Terram sorte diuideres fi-
liis Israël, & vr filiabus Salphaad fratris no-
3 stri dares possessionem debitam patri: * quas
si alterius tribus homines vxores accepe-
rint, sequetur possessio sua & translata ad
B aliam tribum, de nostra hereditate minue-
4 tur. * atque ita fiet, vt cùm iubileus, id
est, quinquasimus annus remissionis adue-
nerit, confundatur sortium distributio, &
5 aliorum possessio ad alios transeat. * Res-
pondir Moyses filiis Israël & Domino præ-
cipiente, air: Rectè tribus filiorum Ioseph
6 locuta est. * & hæc lex super filiabus Sal-
C phaad à Domino promulgata est: † Nubant † Tob. 7. c. 14.
quibus volunt, tantum vr suæ tribus homi-
7 nibus: * ne commisceatur possessio filio-
rum Israël de tribu in tribum. Omnes enim
viri ducent vxores de tribu & cognatio-
8 ne sua: * & cunctæ feminæ de eadem tri-
bu maritos accipienr: vt hereditas perma-
9 neat in familiis, * nec sibi misceantur tribus,
10 sed ita maneant * vt à Domino separatæ
sunt. Feceruntque filiæ Salphaad, vt fuerat
11 imperatum: * & nupserunt, Maala, & Thersa,

& Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui sui D
* de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: 12
& possessio, quæ illis fuerat attributa mansit
in tribu & familia patris earum. * Hæc sunt 13
mandata atque iudicia, quæ mandauit Do-
minus per manum Moysi ad filios Israël, in
campestribus Moab supra Iordanem contra
Iericho.

LIBER DEVTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM,

Breuis Epilogus eorum quæ Israëli in deserto contigerant, pœnaque infideli populo inflicta.

HÆc sunt verba, quæ locu- 1
tus est Moyses ad omnem A
Israël trans Iordanem in
solitudine campestri, con-
tra Mare rubrum, inter
Pharan & Thophel &
Laban & Haseroth, vbi
auri est plurimum: * vndecim diebus de 2
Horeb per viam montis Seir vsque ad Ca-
desbarne. * Quadragesimo anno, vndecimo 3
mense, prima die mensis, locutus est Moy-
ses ad filios Israël omnia quæ præceperat illi
† Nu.21. e.24. Dominus, vt diceret eis: * † postquam per- 4
cussit Sehon regem Amorrhæorum, qui ha-
bitabat in Hesebon: & Og regem Basan,
qui mansit in Astaroth, & in Edrai, * trans 5
Iordanem in Terra Moab. Cœpitque Moy- B
ses explanare legem, & dicere: * Dominus 6
Deus noster locutus est ad nos in Horeb, di-
cens:Sufficit vobis quòd in hoc monte man-
sistis: * reuertimini, & venite ad montem 7
Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxi-
ma sunt campestria atque montana & hu-
miliora loca contra Meridiem, & iuxta lit-
tus maris, Terram Chananæorum, & Liba-
ni vsque ad flumen magnum Euphraten.
* En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & 8
possidete eam, super qua iurauit Dominus
patribus vestris, Abraham, Isaac, & Iacob, vt
daret illam eis, & semini eorum post eos.
† Exod. 18.c.18. * Dixitque vobis illo in tempore: * † Non 9
possum solus sustinere vos: quia Dominus 10
Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie
sicut stellæ cœli, plurimi. (* Dominus Deus 11
patrum vestrorum addat ad hunc numerum C
multa millia, & benedicat vobis sicut locu-
tus est.)* Non valeo solus negotia vestra su- 12
stinere, & pondus ac iurgia. * Date ex vobis 13
viros sapientes & gnaros, & quorum con-
uersatio sit probata in tribubus vestris, vt po-
nam eos vobis principes. * Tunc respondi- 14
stis mihi: Bona res est, quam vis facere. * Tu- 15
lique de tribubus vestris viros sapientes &
nobiles,& constitui eos principes,tribunos, &
centuriones, & quinquagenarios ac decanos,
qui docerent vos singula. * Præcepique eis, 16
† Ioan.7. d.24. dicens: Audite illos, & † quod iustum est iu-
dicate: siue ciuis sit ille, siue peregrinus.

17 * † Nulla erit distantia personarum, ita par- † Inf.16.
uum audietis vt magnum: nec accipietis cu- d.19.
iusquam personam, quia Dei iudicium est. Leu.19.
D Quòd si difficile vobis visum aliquid fuerit, c.15.
18 referte ad me, & ego audiam. * Præcepique Prou.24.
19 omnia quæ facere deberetis. * Profecti au- c.23.
tem de Horeb, transiuimus per eremum ter- Eccli.42.
ribilem & maximam, quam vidistis, per a.1.
viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Iac.2.a.1.
Dominus Deus noster nobis. Cumque ve-
20 nissemus in Cadesbarne, * dixi vobis: Ve-
nistis ad montem Amorrhæi, quem Domi-
21 nus Deus noster daturus est nobis. * Vide
Terram, quam Dominus Deus tuus dat ti-
bi: ascende & posside eam, sicut locutus est
Dominus Deus noster patribus tuis: noli ti-
22 mere, nec quidquam paueas. * † Et accessi- † Nu.13.
stis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus a.3.
viros qui considerent Terram: & renuntient
per quod iter debeamus ascendere, & ad
23 quas pergere ciuitates. * Cumque mihi ser-
mo placuisset, misi ex vobis duodecim vi-
24 ros, singulos de tribubus suis. * Qui cùm
perrexissent, & ascendissent in montana, ve-
nerunt vsque ad Vallem botri: & conside-
25 rata terra, * sumentes de fructibus eius, vt
ostenderent vbertatem, attulerunt ad nos,
E atque dixerunt: Bona est terra, quam Do-
26 minus Deus noster daturus est nobis. * Et
noluistis ascendere, sed increduli ad sermo-
27 nem Domini Dei nostri * murmurastis in
tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit
nos Dominus, & idcircò eduxit nos de Ter-
ra Ægypti, vt traderet nos in manu Amor-
28 rhæi, atque deleret. * Quò ascendemus?
nuntij terruerunt cor nostrum dicentes: Ma-
xima multitudo est, & nobis statura proce-
rior: vrbes magnæ, & ad cœlum vsque mu-
29 nitæ, filios Enacim vidimus ibi. * Et dixi
vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos:
30 * Dominus Deus, qui ductor est vester, pro
vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto
31 cunctis videntibus. * Et in solitudine (ipse
vidisti) portauit te Dominus Deus tuus, vt
solet homo gestare paruulum filium suum, in
F omni via per quam ambulastis, donec veni-
32 retis ad locum istum.* Et nec sic quidem cre-
33 didistis Domino Deo vestro, * † qui præces- † Exod.
sit vos in via, & metatus est locum in quo ten- 13.d.21.
toria figere deberetis, nocte ostendens vobis Num.14.
34 iter per ignem, & die per columnam nubis.* c.14.
Cumque audisset Dominus vocē sermonum
vestrorum,

† Nu.14. d. 21. Psal. 94. b. 11.

vestrorum , iratus iurauit & ait : * † Non 35
videbit quispiam de hominibus generationis
huius pessimæ Terram bonam , quam sub iu-
ramento pollicitus sum patribus vestris:* præ- 36
ter Caleb filium Iephone. ipse enim videbit
eam , & ipsi dabo Terram , quam calcauit, &
filiis eius, quia secutus est Dominum. * Nec 37
miranda indignatio in populum , cum mihi
quoque iratus Dominus propter vos dixerit:
Nec tu ingredieris illuc : * sed Iosue filius 38
Nun minister tuus , ipse intrabit pro te. hunc
exhortare & robora , & ipse forte Terram
diuidet Israëli. * Paruuli vestri , de quibus 39
dixistis quòd captiui ducerentur , & filij qui
hodie boni ac mali ignorant distantiam , ipsi
ingredientur : & ipsis dabo Terram , & pos- G
sidebunt eam. * Vos autem reuertimini & 40
abite in solitudinem per viam maris rubri.

† Nu.14. g. 40.

* † & respondistis mihi : Peccauimus Domi- 41
no : ascendemus & pugnabimus , sicut præ-
cepit Dominus Deus noster. Cumque instru-
cti armis pergeretis in montem , * ait mihi 42

† Nu.14. c.42.

Dominus : Dic ad eos : † Nolite ascendere,
neque pugnetis , non enim sum vobiscum :
ne cadatis coram inimicis vestris. * Locutus 43
sum, & non audistis : sed aduersantes impe-
rio Domini , & tumentes superbia , ascendi-
stis in montem. * Itaque egressus Amor- 44
rhæus, qui habitabat in montibus, & obuiàm
veniens , persecutus est vos, sicut solent apes
persequi : & cecidit de Seir vsque Horma.
* Cumque reuersi ploraretis coram Domino, 45
non audiuit vos , nec voci vestræ voluit ac-
quiescere.* Sedistis ergo in Cadesbarne mul- 46
to tempore.

CAPVT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio, regisque Sehon & terræ ipsius expugnatio.

PRofectique inde venimus in solitudi- 1
nem, quæ ducit ad Mare rubrum , sicut A
mihi dixerat Dominus : & circuiuimus mon-
tem Seir longo tempore..* Dixitque Domi- 2
nus ad me : * Sufficit vobis circuire montem 3
istum : ite contra Aquilonem : * & populo 4
præcipe, dicens : Transibitis per terminos fra-
trum vestrorum filiorum Esaü , qui habitant
in Seir , & timebunt vos. * Videte ergo dili- 5
genter ne moueamini cōtra eos. neque enim
dabo vobis de terra eorum quantum potest
vnius pedis calcare vestigium , quia in pos-
sessionem Esaü dedi montem Seir. * Cibos 6
emetis ab eis pecunia , & comedetis : aquam
emptam haurietis, & bibetis.* Dominus Deus 7
tuus benedixit tibi in omni opere manuum B
tuarum : nouit iter tuum , quomodo tran-
sieris solitudinem hanc magnam , per qua-
draginta annos habitans tecum Dominus
Deus tuus , & nihil tibi defuit. * Cumque 8
transissemus fratres nostros filios Esaü , qui
habitabant in Seir , per viam campestrem
de Elath, & de Asiongaber , venimus ad iter,
9 quod ducit in desertum Moab. * Dixitque
Dominus ad me: Non pugnes contra Moabi-
tas, nec ineas aduersus eos prælium: non enim
dabo tibi quidquam de terra eorum , quia fi-
10 liis Loth tradidi Ar in possessionem. * Emim
primi fuerunt habitatores eius , populus ma-
gnus , & validus , & tam excelsus, vt de Ena-
11 cim stirpe, * quasi gigantes , crederentur, &
essent similes filiorum Enacim. Denique
12 Moabitæ appellant eos Emim. * In Seir au-
C tem priùs habitauerunt Horrhæi : quibus ex-
pulsis atque deletis , habitauerunt filij Esaü,
sicut fecit Israël in terra possessionis suæ ,
13 quam dedit illi Dominus. * Surgentes ergo
vt transiremus torrentem Zared , venimus
14 ad eum. * Tempus autem , quo ambulaui-
mus de Cadesbarne vsque ad transitum tor-
rentis Zared , triginta & octo annorum fuit:
donec consumeretur omnis generatio homi-
num bellatorum de castris , sicut iurauerat
15 Dominus : * Cuius manus fuit aduersum eos,
16 vt interirent de castrorum medio. * Post-
quam autem vniuersi ceciderunt pugnatores,
17 * locutus est Dominus ad me , dicens : * Tu
18 transibis hodie terminos Moab , vrbem no-
19 mine Ar : * & accedens in vicina filiorum
D Ammon , caue ne pugnes contra eos , nec
mouearis ad prælium : non enim dabo tibi
de terra filiorum Ammon , quia filiis Loth
20 dedi eam in possessionem. * Terra gigantum
reputata est : & in ipsa olim habitauerunt gi-
gantes , quos Ammonitæ vocant Zomzom-
21 mim , * populus magnus , & multus , & pro-
ceræ longitudinis , sicut Enacim , quos dele-
uit Dominus à facie eorum : & fecit illos ha-
22 bitare pro eis , * sicut fecerat filiis Esaü , qui
habitant in Seir , delens Horrhæos , & ter-
ram eorum illis tradens , quam possident vs-
23 que in præsens. * Heuæos quoque , qui ha-
bitabant in Haserim vsque Gazam, Cappado-
ces expulerunt : qui egressi de Cappadocia
E deleuerunt eos , & habitauerunt pro illis.
24 * Surgite , & transite torrentem Arnon : ec-
ce tradidi in manu tua Sehon regem Hese-
bon Amorrhæum , & terram eius incipe pos-
sidere , & committe aduersus eum prælium.
25 * Hodie incipiam mittere terrorem atque
formidinem tuam in populos , qui habitant
sub omni cœlo : vt audito nomine tuo pa-
ueant , & in morem parturientium contre-
26 miscant , & dolore teneantur. * † Misi ergo † Num. 21. e. 21.
nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon
27 regem Hesebon verbis pacificis , dicens : *
Transibimus per terram tuam , publica gra-
diemur via : non declinabimus neque ad
28 dexteram : neque ad sinistram. * Alimenta
pretio vende nobis , vt vescamur : aquam
pecunia tribue , & sic bibemus. Tantùm est
29 vt nobis concedas transitum , * sicut fece-
runt filij Esaü , qui habitant in Seir , & Moa-
F bitæ , qui morantur in Ar : donec veniamus
ad Iordanem, & transeamus ad Terram quam
Dominus Deus noster daturus est nobis.

* Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis 30
transitum: quia indurauerat Dominus Deus
tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius,
vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vi-
† Amos 2. c. 9. des. * Dixitque Dominus ad me: † Ecce cœ- 31
pi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe
possidere eam. * Egressusque est Sehon ob- 32
uiàm nobis cum omni populo suo ad præ-
lium in Iasa.* Et tradidit eum Dominus Deus 33
noster nobis: percussimusque eum cum filiis
suis & omni populo suo. * Cunctasque vr- 34
bes in tempore illo cepimus, interfectis ha- G
bitatoribus earum, viris ac mulieribus & par-
uulis. non reliquimus in eis quidquam. * 35
Absque iumentis, quæ in partem venere præ-
dantium: & spoliis vrbium quas cepimus * 36
ab Aroër, quæ est super ripam torrentis Ar-
non, oppido quod in valle situm est, vsque
Galaad. Non fuit vicus & ciuitas, quæ no-
stras effugeret manus: omnes tradidit Do-
minus Deus noster nobis. * Absque terra fi- 37
liorum Ammon, ad quam non accessimus:
& cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc, & vr-
bibus montanis, vniuersisque locis à quibus
nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus eius, atque sors duarum tribuum & semis citra Iordanem: precatur Moyses vt liceat ei Terram promissam ingredi.

ITaque conuersi ascendimus per iter Basan: 1
† Nu.21. g. 33. Inf. 29. a. 7. † egressusque est Og rex Basan in occur- A
sum nobis cum populo suo ad bellandum in
Edrai. * Dixitque Dominus ad me. Ne ti- 2
meas eum: quia in manu tua traditus est cum
omni populo ac terra sua: faciesque ei † sicut
† Nu.21. e. 24. † Nu.21. g. 35. fecisti Sehô regi Amorrhæorum, qui habita-
uit in Hesebon. * † Tradidit ergo Dominus 3
Deus noster in manibus nostris etiam Og re-
gem Basan, & vniuersum populum eius:
percussimusque eos vsque ad internecionem,
* vastantes cunctas ciuitates illius vno tem- 4
pore. non fuit oppidum, quod nos effugeret:
sexaginta vrbes, omnem regionem Argob
regni Og in Basan. * Cunctæ vrbes erant 5
munitæ muris altissimis, portisque & vecti-
bus, absque oppidis innumeris, quæ non ha-
bebant muros. * Et deleuimus eos, sicut fe- 6
ceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes B
omnem ciuitatem, virosque ac mulieres &
paruulos: * iumenta autem & spolia vrbium 7
diripuimus. * Tulimusque illo in tempore 8
terram de manu duorum regum Amorrhæo-
rum, qui erant trans Iordanem: à torrente
Arnon vsque ad montem Hermon, * quem 9
Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir: * 10
omnes ciuitates, quæ sitæ sunt in planitie, &
vniuersam Terram Galaad & Basan vsque ad
Selcha & Edrai ciuitates regni Og in Basan.
* Solus quippe Og rex Basan restiterat de 11
stirpe gigantum. Monstratur lectus eius fer-
reus, qui est in Rabbath filiorum Ammon,
nouem cubitos habens longitudinis, & qua-
tuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis
12 manus. * Terramque possedimus tempore il-
lo ab Aroër, quæ est super ripam torrentis
Arnon, vsque ad mediam partem montis Ga-
laad: & ciuitates illius † dedi Ruben & Gad. † Nu.32. f. 29.
13 * Reliquam autem partem Galaad, & om-
nem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui
Manasse, omnem regionem Argob: cuncta-
14 que Basan vocatur Terra gigantum. * Iair fi-
lius Manasse possedit omnem regionem Ar-
gob vsque ad terminos Gessuri & Machati.
Vocauitq; ex nomine suo Basan, Hauoth Iair,
C id est, Villas Iair, vsque in præsentem diem.
15 * Machir quoque dedi Galaad. * Et tribubus
16 Ruben & Gad dedi de Terra Galaad vsque
ad Torrentem Arnon medium torrentis, &
confinium vsque ad torrentem Ieboc, qui est
17 terminus filiorum Ammon:* & planitiem so-
litudinis, atque Iordanem, & terminos Cene-
reth vsque ad mare deserti, quod est salsissi-
mum, ad radices montis Phasga contra orien-
18 tem. * Præcepique vobis in tempore illo di-
cens: Dominus Deus vester dat vobis terram
hanc in hereditatem, expediti præcedite fra-
19 tres vestros filios Israël omnes viri robusti: *
absque vxoribus, & paruulis, atque iumentis.
Noui enim quòd plura habeatis pecora, & in
vrbibus remanere debebunt, quas tradidi vo-
20 bis, * donec requiem tribuat Dominus fratri-
bus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant
D ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans
Iordanem: tunc reuertetur vnusquisque in
21 possessionem suam, quam dedi vobis. * † Io- † Nu.27. d. 18.
sue quoque in tempore illo præcepi, dicens:
Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus
vester duobus his regibus: sic faciet omnibus
22 regnis, ad quæ transiturus es.* Ne timeas eos:
Dominus enim Deus vester pugnabit pro vo-
23 bis. * Precatusque sum Dominum in tempo-
24 re illo, dicens: * Domine Deus, tu cœpisti
ostendere seruo tuo magnitudinem tuam,
manumque fortissimam. neque enim est alius
Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit fa-
cere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.
25 * Transibo igitur, & videbo Terram hanc
optimam trans Iordanem, & montem istum
26 egregium, & Libanum. * Iratusque est Do-
minus mihi propter vos, nec exaudiuit me,
sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam vl-
27 trà loquaris de hac re ad me. * Ascende ca-
cumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad
occidentem, & ad aquilonem, austrumque &
orientem, & aspice.† nec enim transibis Ior- † Infr.31. a.2.34.b.4.
28 danem istum. * Præcipe Iosue, & corrobora
eum atque conforta: quia ipse præcedet po-
pulum istum, & diuidet eis Terram quam vi-
29 surus es. * Mansimusque in valle contra fa-
num Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta, comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginum

imaginem quæ ad idololatriam induceret, suam prædicit mortem, tresque vrbes refugij separat.

ET nunc Israël audi præcepta & iudicia, 1
quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, A
& ingrediens possideas Terram, quam Domi-
nus Deus patrum vestrorum daturus est vo-
bis. * Non addetis ad verbum quod vobis lo- 2
quor, nec auferetis ex eo: custodite mandata
Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.
† Nu. 25. a. 4. * † Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit 3
Dominus contra Beelphegor, quomodo con-
triuerit omnes cultores eius de medio vestri.
* Vos autem qui adhæretis Domino Deo 4
vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentem
diem. * Scitis quòd docuerim vos præcepta 5
atque iustitias, sicut mandauit mihi Domi-
nus Deus meus: sic facietis ea in Terra,
quam possessuri estis: * & obseruabitis & 6
implebitis opere. Hæc est enim vestra sa-
pientia & intellectus coram populis, vt au-
dientes vniuersa præcepta hæc, dicant: En
populus sapiens & intelligens, gens magna.
* Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat 7
deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster B
adest cunctis obsecrationibus nostris. * Quæ 8
est enim alia gens sic inclyta, vt habeat cere-
monias, iustaque iudicia, & vniuersam le-
gem, quam ego proponam hodie ante ocu-
los vestros? * Custodi igitur temetipsum, & 9
animam tuam sollicitè. Ne obliuiscaris ver-
borum, quæ viderunt oculi tui, & ne exci-
dant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ.
Docebis ea filios ac nepotes tuos, * à die in 10
quo stetisti coram Domino Deo tuo in Ho-
reb, quando Dominus locutus est mihi, di-
cens: Congrega ad me populum, vt audiant
sermones meos, & discant timere me om-
ni tempore quo viuunt in terra, doceant-
† Exod. 19. d. 13. que filios suos. * † Et accessistis ad radices 11
montis, qui ardebat vsque ad cœlum: erant-
que in eo tenebræ, & nubes, & caligo. * Lo- 12
cutusque est Dominus ad vos de medio ig-
nis. Vocem verborum eius audistis, & for-
mam penitus non vidistis. * Et ostendit vo- 13
bis pactum suum, quod præcepit vt faceretis,
& decem verba, quæ scripsit in duabus tabu-
lis lapideis. * Mihique mandauit in illo tem- 14
pore vt docerem vos ceremonias & iudicia, C
quæ facere deberetis in Terra, quam posses-
suri estis. * Custodite igitur sollicitè animas 15
vestras. Non vidistis aliquam similitudinem,
in die qua locutus est vobis Dominus in Ho-
reb de medio ignis: * ne fortè decepti facia- 16
tis vobis sculptam similitudinem, aut imagi-
nem masculi vel fœminæ, * similitudinem 17
omnium iumentorum quæ sunt super terram,
vel auium sub cœlo volantium, * atque re- 18
ptilium quæ mouentur in terra, siue piscium
qui sub terra morantur in aquis: * ne fortè 19
eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem &
Lunam, & omnia astra cœli, & errore de-
ceptus adores ea & colas quæ creauit Domi-
nus Deus tuus in ministerium cunctis gen-
20 bus, quæ sub cœlo sunt. * Vos autem tulit
Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægy-
pti, vt haberet populum hæreditarium, sicut
21 est in præsenti die. * † Iratusque est Dominus † Sup. 1. f. 37.
contra me propter sermones vestros, & iu-
rauit vt non transirem Iordanem, nec ingre-
derer Terram optimam, quam daturus est
22 vobis. * Ecce morior in hac humo, non tran-
D sibo Iordanem: vos transibitis, & possidebi-
23 tis terram egregiam. * Caue ne quando obli-
uiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit
tecum: & facias tibi sculptam similitudinem
24 eorum, quæ fieri Dominus prohibuit: * † † Heb. 12. g. 29.
quia Dominus Deus tuus ignis consumens
25 est, Deus æmulator. * Si genueritis filios ac
nepotes, & morati fueritis in Terra, decep-
tique feceritis vobis aliquam similitudinem,
patrantes malum coram Domino Deo ve-
26 stro, vt eum ad iracundiam prouocetis: * te-
stes inuoco hodie cœlum & terram, citò pe-
rituros vos esse de Terra, quam transito Ior-
dane possessuri estis. non habitabitis in ea
longo tempore, sed delebit vos Dominus,
27 * atque disperget in omnes gentes, & rema-
nebitis pauci in nationibus, ad quas vos du-
28 cturus est Dominus. * Ibique seruietis diis,
qui hominum manu fabricati sunt, ligno &
lapidi qui non vident, nec audiunt, nec co-
29 medunt, nec odorantur. * Cumque quæsie-
ris ibi Dominum Deum tuum, inuenies
E eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tri-
30 bulatione animæ tuæ. * Postquam te inuene-
rint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo tem-
pore reuerteris ad Dominum Deum tuum, &
31 audies vocem eius. * Quia Deus misericors,
Dominus Deus tuus est: non dimittet te,
nec omnino delebit, neque obliuiscetur pa-
32 cti, in quo iurauit patribus tuis. * Interroga
de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die
quo creauit Deus hominem super terram, à
summo cœlo vsque ad summum eius, si facta
est aliquando huiuscemodi res, aut vmquam
33 cognitum est, * vt audiret populus vocem
Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audi-
34 sti & vixisti: * si fecit Deus vt ingrederetur,
& tolleret sibi Gentem de medio nationum,
per tentationes, signa, atque portenta, per pu-
gnam, & robustam manum, extentumque
brachium, & horribiles visiones, iuxta omnia
F quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in
35 Ægypto, videntibus oculis tuis: * vt scires
quoniam Dominus ipse est Deus, & non est
36 alius præter eum. * De cœlo te fecit audire
vocem suam, vt doceret te, & in terra osten-
dit tibi ignem suum maximum, & audisti
37 verba illius de medio ignis, * quia dilexit
patres tuos, & elegit semen eorum post eos.
† Eduxitque te præcedens in virtute sua ma- † Exod. 13. d. 21.
38 gna ex Ægypto, * vt deleret nationes ma-
ximas & fortiores te in introitu tuo: & in-
troduceret te, daretque tibi terram earum in
39 possessionem, sicut cernis in præsenti die. *
Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo

quod Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum,
& in terra deorsum, & non sit alius. * Cu- 40
stodi præcepta eius atque mandata, quæ ego
præcipio tibi: vt benè sit tibi, & filiis tuis
post te, & permaneas multo tempore super
Terram, quam Dominus Deus tuus datu-
† Nu.35. b.14. rus est tibi. * † Tunc separauit Moyses tres 41
ciuitates trans Iordanem ad Orientalem pla- G
gam, * vt confugiat ad eas qui occiderit no- 42
lens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus
ante vnum & alterum diem, & ad harum
† Iosu.20. d.8. aliquam vrbium possit euadere: * † Bosor in 43
solitudine, quæ sita est in terra campe-
stri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad,
quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan,
quæ est in tribu Manasse. * Ista est lex, quam 44
proposuit Moyses coram filiis Israël, * & 45
hæc testimonia & ceremoniæ, atque iudicia,
quæ locutus est ad filios Israël, quando egres-
si sunt de Ægypto, * trans Iordanem in val- 46
le contra fanum Phogor in terra Sehon re-
gis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon,
quem percussit Moyses. Filij quoque Israël
egressi ex Ægypto * possederunt terram eius, 47
& terram Og regis Basan, duorum regum
Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad
solis ortum: * Ab Aroër, quæ sita est super 48
ripam torrentis Arnon, vsque ad montem
Sion, qui est & Hermon, * omnem pla- 49
nitiem trans Iordanem ad Orientalem pla-
gam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad
radices montis Phasga.

Caput V.

Præceptorum Decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israel, cùm Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent.

VOcauitque Moyses omnem Israëlem, 1
& dixit ad eum: Audi Israël ceremo- A
nias atque iudicia, quæ ego loquor in auri-
bus vestris hodie: discite ea, & opere com-
plete. * Dominus Deus noster pepigit nobis- 2
cum fœdus in Horeb. * Non cum patribus 3
nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in præ-
sentiarum sumus, & viuimus. * Facie ad fa- 4
ciem locutus est nobis in monte de medio
ignis. * Ego sequester & medius fui inter Do- 5
minum & vos in tempore illo, vt annuntia-
rem vobis verba eius. timuistis enim ignem,
† Exod. 20. a.2. & non ascendistis in montem, & ait: * † Ego 6
Leuit 26. a 1. Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra
Psal. 80. b 11. Ægypti, de domo seruitutis. * † Non habebis 7
† Exod. deos alienos in conspectu meo. * † Non fa- 8
20 a.5. cies tibi sculptile, nec similitudinem om-
Psal.80. b 10. nium, quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in
† Exod. 20 a.3. terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub
Leuit 26. a 1. terra. * † Non adorabis ea, & non coles. Ego 9
Psal 96. b. 7. enim sum Dominus Deus tuus: † Deus æmu-
† Exod. 34 b.14. lator, reddens iniquitatem patrum super filios
† Exod. 20 b.7. in tertiam & quartam generationem his qui
oderunt me, & faciens misericordiam in 10
multa millia diligentibus me, & custodienti-
bus præcepta mea. * † Non vsurpabis nomen 11

B Domini Dei tui frustra: quia non erit impu- Leuit.19. c.12.
nitus qui super re vana nomen eius assump- Matt.5. c.33.
12 serit. * Obserua diem Sabbati, vt sanctifices
eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.
13 * Sex diebus operaberis, & facies omnia
14 opera tua. * † Septimus dies Sabbati est, id † Gen.1. a.2.
est, requies Domini Dei tui. Non facies in Exod.20.
eo quidquam operis tu, & filius tuus, & fi- b.10.
lia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & om- Heb.4. b.4.
ne iumentum tuum, & peregrinus qui est
intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus,
15 & ancilla tua, sicut & tu. * Memento quòd
& ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te
inde Dominus Deus tuus in manu forti, &
brachio extento. Idcircò præcepit tibi vt
16 obseruares diem Sabbati. * † Honora pa- † Exod.
trem tuum & matrem, sicut præcepit tibi 20 c.12. Eccli.3.
C Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempo- b.9.
re, & benè sit tibi in Terra, quam Domi- Matth.15. a 4.
17 nus Deus tuus daturus est tibi. * Non occi- Marc.7.
18 des. * Neque mœchaberis. * Furtumque non b.10.
19 facies. * Nec loquêris contra proximum Ephes.6. a.2.
20 tuum falsum testimonium. * † Non concupis- † Matt.5.
21 ces vxorem proximi tui: non domum, non d.28.
agrum, non seruum, non ancillam, non Rom.7. b.7.
bouem, non asinum & vniuersa quæ illius
22 sunt. * Hæc verba locutus est Dominus ad
omnem multitudinem vestram in monte de
medio ignis & nubis, & caliginis, voce ma-
gna, nihil addens ampliùs: & scripsit ea in
duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.
23 * Vos autem postquam audistis vocem de
medio tenebrarum, & montem ardere vidi-
stis, accessistis ad me omnes principes tri-
24 buum, & maiores natu, atque dixistis: * Ec-
ce ostendit nobis Dominus Deus noster ma-
iestatem & magnitudinem suam. vocem eius
audiuimus de medio ignis, & probauimus
hodie, quod loquente Deo cum homine,
25 vixerit homo. * Cur ergo moriemur, &
deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim
audierimus vltrà vocem Domini Dei no-
26 stri, moriemur. * Quid est omnis caro,
D vt audiat vocem Dei viuentis, qui de me-
dio ignis loquitur sicut nos audiuimus, &
27 possit viuere? * Tu magis accede: & au-
di cuncta quæ dixerit Dominus Deus no-
ster tibi: loquerisque ad nos, & nos audien-
28 tes faciemus ea. * Quod cùm audisset Do-
minus, ait ad me: Audiui vocem verborum
populi huius quæ locuti sunt tibi: benè om-
29 nia sunt locuti. * Quis det talem eos habere
mentem, vt timeant me, & custodiant vni-
uersa mandata mea in omni tempore, vt be-
nè sit eis & filiis eorum in sempiternum?
30 * Vade & dic eis: Reuertimini in tentoria ve-
31 stra. * Tu verò hîc sta mecum, & loquar tibi
omnia mandata mea, & ceremonias atque iu-
dicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in Terra,
32 quam dabo illis in possessionem. * Custodite
igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus
vobis: non declinabitis neque ad dexteram,
33 neque ad sinistram: * sed per viam, quam

præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis.
vt viuatis, & benè sit vobis, & protelentur
dies in terra possessionis vestræ.

CAPVT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusque mandata sollicitè seruanda, & posteris inculcanda.

HÆc sunt præcepta, & ceremoniæ, at- 1
que iudicia, quæ mandauit Dominus A
Deus vester vt docerem vos, & faciatis ea in
Terra, ad quam transgredimini possiden-
dam : * vt timeas Dominum Deum tuum, 2
& custodias omnia mandata & præcepta eius,
quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus
tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongen-
tur dies tui. * Audi Israël, & obserua vt fa- 3
cias quæ præcepit tibi Dominus, & benè sit
tibi, & multiplíceris ampliùs, sicut pollici-
tus est Dominus Deus patrum tuorum tibi
terram lacte & melle manantem. * Audi 4
Israël, Dominus Deus noster, Dominus
† Inf. 11. b. 13. Matt 22. d 37. Marc. 12. c. 30. Luc. 10. c. 27. vnus est. * † Diliges Dominum Deum tuum 5
ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & B
ex tota fortitudine tua. * Eruntque verba 6
hæc, quæ ego precipio tibi hodie, in corde
tuo : * & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis 7
in eis sedens in domo tua, & ambulans in iti-
nere, dormiens atque consurgens. * Et liga- 8
bis ea quasi signum in manu tua, eruntque
& mouebuntur inter oculos tuos, * scribes- 9
que ea in limine & ostiis domus tuæ. * Cum- 10
que introduxerit te Dominus Deus tuus in
Terram, pro qua iurauit patribus tuis, Abra-
ham, Isaac, & Iacob : & dederit tibi ciuitates
magnas & optimas, quas non ædificasti,
* domos plenas cunctarum opum, quas non 11
extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vineta
& olíueta, quæ non plantasti, * & comederis, 12
& saturatus fueris : * caue diligenter, ne 13
obliuiscaris Domini, qui eduxit te de Terra
† Inf. 10. d 20. Matt. 4. b 10. Luc. 4. b. 8. Ægypti, de domo seruitutis. † Dominum
Deum tuum timebis, & illi soli seruies, ac
per nomen illius iurabis. * Non ibitis post 14
deos alienos cunctarum Gentium, quæ in C
circuitu vestro sunt : * quoniam Deus æmu- 15
lator, Dominus Deus tuus in medio tui : ne-
quando irascatur furor Domini Dei tui con-
tra te, & auferat te de superficie terræ.
† Matt. 4. a 7. Luc. 4. b. 12. * † Non tentabis Dominum Deum tuum, si- 16
cut tentasti in loco tentationis. * Custodi 17
præcepta Domini Dei tui, ac testimonia &
ceremonias, quas præcepit tibi : * & fac quod 18
placitum est & bonum in conspectu Domi-
ni, vt benè sit tibi : & ingressus possideas ter-
ram optimam, de qua iurauit Dominus pa-
tribus tuis, * vt deleret omnes inimicos tuos 19
coram te, sicut locutus est. * Cumque interro- 20
gauerit te filius tuus cras, dicens : Quid sibi
volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque
iudicia, quæ præcepit Dominus Deus noster D
nobis ? * dices ei : Serui eramus Pharaonis 21
in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Æ-
gypto in manu forti : * fecitque signa atque 22
prodigia magna & pessima in Ægypto con-
tra Pharaonem, & omnem domum illius, in
23 conspectu nostro, * & eduxit nos inde, vt
introductis daret Terram, super qua iurauit
24 patribus nostris. * Præcepitque nobis Do-
minus, vt faciamus omnia legitima hæc, &
timeamus Dominum Deum nostrum, vt be-
nè sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut
25 est hodie. * Eritque nostri misericors, si cu-
stodierimus & fecerimus omnia præcepta
eius coram Domino Deo nostro, sicut man-
dauit nobis.

CAPVT VII.

Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & vbertatem, modò eius præcepta obseruent.

1 CVm introduxerit te Dominus Deus
A tuus in Terram, quam possessurus in-
grederis, & deleuerit Gentes multas coram
te, † Hethæum & Gergezeum, & Amor- † Exod. 23. e 23. 33. a. 2.
rhæum, Chananæum, & Pherezæum, & He-
uæum, & Iebusæum, septem Gentes multò
maioris numeri quàm tu es, & robustiores
2 te : * tradideritque eas Dominus Deus tuus
tibi, percuties eas vsque ad internecionem.
† Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis † Exod. 23. f. 32. 34. b. 15.
3 earum, * neque † sociabis cum eis coniugia.
Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam † Exod. 34. b. 16.
4 illius accipies filio tuo : * quia seducet filium
tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat
diis alienis. irasceturque furor Domini, &
5 delebit te citò. * Quin potiùs hæc facietis
eis : † Aras eorum subuertite, & confringite † Exod. 23. e. 14. Inf. 12. a 3.
statuas, lucosque succidite, & sculptilia com-
6 burite. * † Quia populus sanctus es Domino † Inf. 14. a. 2.
Deo tuo. † Te elegit Dominus Deus tuus, vt † Inf 26. d. 18.
sis ei populus peculiaris de cunctis populis,
7 qui sunt super terram. * Non quia cunctas
gentes numero vincebatis, vobis iunctus est
B Dominus, & elegit vos, cùm omnibus sitis
8 populis pauciores : * sed quia dilexit vos Do-
minus, & custodiuit iuramentum, quod iura-
uit patribus vestris : eduxitque vos in manu
forti, & redemit de domo seruitutis, de ma-
9 nu Pharaonis regis Ægypti. * Et scies, quia
Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis &
fidelis, custodiens pactum & misericordiam
diligentibus se, & his qui custodiunt præ-
10 cepta eius, in mille generationes : * & red-
dens odientibus se statim, ita vt disperdat
eos, & vltrà non differat, protinus eis resti-
11 tuens quod merentur. * Custodi ergo præ-
cepta & ceremonias atque iudicia, quæ ego
12 mando tibi hodie vt facias. * Si postquam
audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris,
custodiet & Dominus Deus tuus pactum
tibi, & misericordiam quam iurauit patribus
13 tuis : * & diliget te ac multiplicabit, bene-
dicetque fructui ventris tui, & fructui terræ
tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo, &
armentis, gregibus ouium tuarum super Ter-

ram, pro qua iurauit patribus tuis vt daret C
14 eam tibi. * Benedictus eris inter omnes po-
† Exod. 23 f.26. pulos. † Non erit apud te sterilis vtriusque
sexus, tam in hominibus quàm in gregibus
15 tuis. * Auferet Dominus à te omnem lan-
guorem: & infirmitates Ægypti pessimas,
quas nouisti, non inferet tibi, sed cunctis ho-
16 stibus tuis. * Deuorabis omnes populos, quos
Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non
parcet eis oculus tuus, nec seruies diis eorum,
17 ne sint in ruinam tui. * Si dixeris in corde
tuo: Plures sunt gentes istæ quàm ego, quo
18 modo potero delere eas? * noli metuere, sed
recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus
19 Pharaoni, & cunctis Ægyptiis, * plagas ma-
ximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque
portenta, manumque robustam, & extentum
brachium, vt educeret te Dominus Deus
tuus. sic faciet cunctis populis, quos metuis.
20 † Exod. 23 f.28. Iof. 24. c.12. * † Insuper & crabrones mittet Dominus
Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque
disperdat qui te fugerint, & latere potuerint. D
21 * Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus
in medio tui est, Deus magnus & terribilis:
22 * ipse consumet nationes has in conspectu
tuo paulatim atque per partes. Non poteris
eas delere pariter: ne fortè multiplicentur
23 contra te bestiæ terræ. * Dabitque eos Do-
minus Deus tuus in conspectu tuo: & in-
24 terficiet illos donec penitus deleantur. * Tra-
detque reges eorum in manus tuas, & dis-
perdes nomina eorum sub cœlo: nullus po-
terit resistere tibi, donec conteras eos.
25 † 2. Mac. 12 g.40. * † Sculptilia eorum igne combures: non
concupisces argentum & aurum, de quibus
facta sunt, neque assumes ex eis tibi quid-
quam, ne offendas, propterea quia abomina-
26 tio est Domini Dei tui. * Nec inferes quip-
piam ex idolo in domum tuam, ne fias ana-
thema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam
detestaberis, & velut inquinamentum ac
sordes abominationi habebis, quia anathe-
ma est.

CAPVT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

1 OMne mandatum, quod ego præcipio
A tibi hodie, caue diligenter vt facias: vt
possitis viuere, & multiplicemini, ingressi-
que possideatis Terram, pro qua iurauit Do-
2 minus patribus vestris. * Et recordaberis
cuncti itineris, per quod adduxit te Domi-
nus Deus tuus quadraginta annis per deser-
tum, vt affligeret te atque tentaret, & nota
fierent quæ in tuo animo versabantur, vtrùm
3 custodires mandata illius, an non. * Afflixit
te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod
ignorabas tu & patres tui: vt ostenderet tibi
† Matt. 4. a.4. Luc. 4. a.4. quòd non † in solo pane viuat homo, sed in
4 omni verbo quod egreditur de ore Dei. * Ve-
stimentum tuum, quo operiebaris, nequa-
B quam vetustate defecit, & pes tuus non est
5 subtritus, en quadragesimus annus est. * Vt
recogites in corde tuo, quia sicut erudit fi-
lium suum homo, sic Dominus Deus tuus
6 erudiuit te, * vt custodias mandata Domini
Dei tui, & ambules in viis eius, & timeas
7 eum. * Dominus enim Deus tuus introdu-
cet te in terram bonam, terram riuorum
aquarumque & fontium: in cuius campis &
8 montibus erumpunt fluuiorum abyssi: * ter-
ram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua
ficus, & malogranata, & oliueta nascuntur:
9 terram olei ac mellis. * Vbi absque vlla pe-
nuria comedes panem tuum, & rerum om-
nium abundantia perfrueris: cuius lapides
ferrum sunt, & de montibus eius æris me-
10 talla fodiuntur: * vt cùm comederis, & satia-
C tus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro
11 terra optima, quam dedit tibi. * Obserua, &
caue nequando obliuiscaris Domini Dei tui,
& negligas mandata eius atque iudicia &
ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie:
12 * ne postquam comederis & satiatus fueris,
domos pulchras ædificaueris, & habitaueris
13 in eis, * habuerisque armenta boum, &
ouium greges, argenti & auri cunctarumque
14 rerum copiam, * eleuetur cor tuum, & non
reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te
15 de Terra Ægypti, de domo seruitutis: * &
ductor tuus fuit in solitudine magna atque
terribili, † in qua erat serpens flatu adurens, † Num. 20. b.9. 21 b.6.
& scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: † † Exod. 17. b.6.
16 qui eduxit riuos de petra durissima, * & † ci- † Exod. 16. d.14.
D bauit te Manna in solitudine, quod nescie-
runt patres tui. Et postquam afflixit ac pro-
17 bauit, ad extremum misertus est tui, * ne di-
ceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur
manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.
18 * Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse
vires tibi præbuerit, vt impleret pactum
suum, super quo iurauit patribus tuis, sicut
19 præsens indicat dies. * Sin autem oblitus Do-
mini Dei tui, secutus fueris deos alienos, co-
lueris que illos & adoraueris: ecce nunc præ-
20 dico tibi quòd omnino dispereas. * Sicut
Gentes, quas deleuit Dominus in introitu
tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fue-
ritis voci Domini Dei vestri.

CAPVT IX.

Reprimitur elatio ne futuras victorias sibi sed soli Domino adscribant, cùm semper Deo aduersati sint.

1 AVdi Israël: Tu transgredieris hodie
A Iordanem, vt possideas nationes ma-
ximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad
2 cælum vsque muratas, * populum magnum
atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vi-
disti, & audisti, quibus nullus potest ex ad-
3 uerso resistere. * Scies ergo hodie quòd Do-
minus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis
deuorans atque consumens, qui conterat
eos & deleat atque disperdat ante faciem
tuam

tuam velociter, ſicut locutus eſt tibi. * Ne 4
dicas in corde tuo, cùm deleuerit eos Domi-
nus Deus tuus in conſpectu tuo: Propter iu-
ſtitiam meam introduxit me Dominus vt
terram hanc poſſiderem, cùm propter im-
pietates ſuas iſtæ deletæ ſint nationes. * Ne- 5
que enim propter iuſtitias tuas, & æquita-
tem cordis tui, ingredieris vt poſſideas ter-
ras earum: ſed quia illæ egerunt impiè, in-
troëunte te deletæ ſunt: & vt compleret ver-
bum ſuum Dominus, quod ſub iuramento
pollicitus eſt patribus tuis, Abraham, Iſaac,
& Iacob. * Scito ergo quòd non propter iu- 6
ſtitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi B
terram hanc optimam in poſſeſſionem, cùm
duriſſimæ ceruicis ſis populus. * Memento, 7
& ne obliuiſcaris, quomodo ad iracundiam
prouocaueris Dominum Deum tuum in ſo-
litudine. Ex eo die, quo egreſſus es ex Æ-
gypto vſque ad locum iſtum, ſemper aduer-
† Exod. 17.b.6. 19.a.3. 32.d. 28. 32.a. 25. ſum Dominum contendiſti. * † Nam & in 8
Horeb prouocaſti eum, & iratus delere te
voluit, * quando aſcendi in montem, vt ac- 9
ciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod
pepigit vobiſcum Dominus: & perſeueraui
in monte quadraginta diebus ac noctibus,
panem non comedens, & aquam non bi-
† Exod. 31.d. 18. bens. * † Deditque mihi Dominus duas ta- 10
bulas lapideas ſcriptas digito Dei, & con-
tinentes omnia verba quæ vobis locutus eſt
in monte de medio ignis, quando concio
populi congregata eſt. * Cumque tranſiſ- 11
ſent quadraginta dies, & totidem noctes, de-
dit mihi Dominus duas tabulas lapideas, ta-
† Exod. 32.b.7. bulas fœderis, * dixitque mihi: † Surge, & 12
deſcende hinc citò: quia populus tuus, quem
eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt velociter C
viam quam demonſtraſti eis, feceruntque
ſibi conflatile. * Rurſumque ait Dominus 13
ad me: Cerno quòd populus iſte duræ cer-
uicis ſit: * dimitte me vt conteram eum, & 14
deleam nomen eius de ſub cælo, & conſti-
tuam te ſuper Gentem, quæ hac maior &
fortior ſit. * Cumque de monte ardente deſ- 15
cenderem, & duas tabulas fœderis vtraque
tenerem manu, * vidiſſemque vos peccaſſe 16
Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitu-
lum conflatilem, ac deſeruiſſe velociter viam
eius, quam vobis oſtenderat: * proieci tabu- 17
las de manibus meis, confregique eas in
conſpectu veſtro. * Et procidi ante Domi- 18
num ſicut priùs, quadraginta diebus & no-
ctibus panem non comedens, & aquam non
bibens, propter omnia peccata veſtra quæ
geſſiſtis contra Dominum, & eum ad ira-
cundiam prouocaſtis: * timui enim indigna- 19
tionem & iram illius, qua aduerſum vos con-
citatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me
Dominus etiam hac vice. * Aduerſum Aa- 20
ron quoque vehementer iratus, voluit eum
conterere, & pro illo ſimiliter deprecatus
ſum. * Peccatum autem veſtrum quod fece- 21
ratis, id eſt vitulum, arripiens, igne combuſſi,

& in fruſta comminuens, omninoque in
D puluerem redigens, proieci in torrentem,
22 qui de monte deſcendit. * † In incendio † Num. 11.a.1. 16.a.2.21. b.3.
quoque & in tentatione, & in Sepulchris
23 concupiſcentiæ prouocaſtis Dominum: * &
quando miſit vos de Cadesbarne, dicens:
Aſcendite & poſſidete Terram, quam dedi
vobis, & contemſiſtis imperium Domini
Dei veſtri, & non crediſtis ei, neque vo-
24 cem eius audire voluiſtis: * ſed ſemper fui-
25 ſtis rebelles à die qua noſſe vos cœpi. * Et
iacui coram Domino quadraginta diebus ac
noctibus, quibus eum ſuppliciter deprecabar,
26 ne deleret vos vt fuerat comminatus: * &
orans dixi: Domine Deus ne diſperdas po-
pulum tuum, & hæreditatem tuam, quam
redemiſti in magnitudine tua, quos eduxiſti
27 de Ægypto in manu forti. * Recordare ſer-
uorum tuorum, Abraham, Iſaac, & Iacob:
ne aſpicias duritiam populi huius, & impie-
28 tatem atque peccatum: * ne fortè dicant ha-
bitatores terræ, de qua eduxiſti nos: Non
poterat Dominus introducere eos in Ter-
ram, quam pollicitus eſt eis, & oderat illos:
idcircò eduxit, vt interficeret eos in ſolitu-
29 dine. * qui ſunt populus tuus & hæreditas
tua, quos eduxiſti in fortitudine tua magna,
& in brachio tuo extento.

CAPVT X.

Tabularum ſecundarum inſtauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad ſeruanda præcepta mouere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

1 IN † tempore illo dixit Dominus ad me: † Exod. 34.a.1.
A Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut prio-
res fuerunt, & aſcende ad me in montem:
2 facieſque arcam ligneam, * & ſcribam in
tabulis verba quæ fuerunt in his quas antè
3 confregiſti, poneſque eas in arca. * Feci igi-
tur arcam de lignis ſettim. Cumque dolaſ-
ſem duas tabulas lapideas inſtar priorum,
aſcendi in montem, habens eas in manibus.
4 * Scripſitque in tabulis, iuxta id quod priùs
ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Do-
minus ad vos in monte de medio ignis, quan-
do populus congregatus eſt: & dedit eas
5 mihi. * Reuerſuſque de monte, deſcendi, &
poſui tabulas in arcam, quam feceram, quæ
B hucuſque ibi ſunt, ſicut mihi præcepit Do-
6 minus * † Filij autem Iſraël mouerunt caſtra † Num. 33.d.31.
ex Beroth filiorum Iacan in Moſara, vbi
† Aaron mortuus ac ſepultus eſt, pro quo, ſa- † Num. 20.d.28. 29.
7 cerdotio functus eſt Eleazar filius eius: * In-
de venerunt in Gadgad: de quo loco profe-
cti, caſtrametati ſunt in Ietebatha, in Terra
8 aquarum atque torrentium. * Eo tempore
ſeparauit tribum Leui, vt portaret arcam fœ-
deris Domini, & ſtaret coram eo in miniſte-
rio, ac benediceret in nomine illius vſque in
9 præſentem diem. * Quam ob rem non ha-
buit Leui partem, neque poſſeſſionem cum
fratribus-

fratribus suis: quia ipse Dominus possessio
eius est, sicut promisit ei Dominus Deus
tuus. * Ego autem steti in monte, sicut priùs, 10
quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuit- C
que me Dominus etiam hac vice, & te per-
dere noluit. * Dixitque mihi: Vade; & præ- 11
cede populum, vt ingrediatur, & possideat
Terram, quam iuraui patribus eorum vt tra-
derem eis. * Et nunc Israël, quid Dominus 12
Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Domi-
num Deum tuum, & ambules in viis eius &
diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in
toto corde tuo, & in tota anima tua: * cu- 13
stodiasque mandata Domini, & ceremonias
eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt benè
sit tibi? * En Domini Dei tui cælum est, & 14
cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt:
* & tamen patribus tuis conglutinatus est Do- 15
minus, & amauit eos, elegitque semen eo-
rum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus: D
sicut hodie comprobatur. * Circumcidite 16
igitur præputium cordis vestri, & ceruicem
vestram ne induretis ampliùs: * quia Do- 17
minus Deus vester, ipse est Deus deorum,
& Dominus dominantium, Deus magnus
† 2. Par. 19. b. 7. Iob. 34. b. 19. Sap. 16. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6.
& potens, & terribilis, qui † personam non
accipit, nec munera. * Facit iudicium pu- 18
pillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei
victum atque vestitum. * & vos ergo amate 19
peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in
Terra Ægypti. * † Dominum Deum tuum 20
timebis, & ei soli seruies: ipsi adhærebis,
iurabisque in nomine illius. * Ipse est laus 21
† Sup. 6. b. 13. Mat. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8.
tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magna-
lia & terribilia, quæ viderunt oculi tui. * † In 22
† Gen. 46. c. 27. Exod. 1. a. 5.
septuaginta animabus descenderunt patres
tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicauit
te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.

CAPVT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur seruantibus eius præcepta, mala autem non seruantibus, hoc est benedictio & maledictio.

AMa itaque Dominum Deum tuum, & 1
obserua præcepta eius & ceremonias, A
iudicia atque mandata omni tempore. * Co- 2
gnoscite hodie quæ ignorant filij vestri, qui
non viderunt disciplinam Domini Dei ve-
stri, magnalia eius & robustam manum, ex-
tentumque brachium, * signa & opera quæ 3
fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, &
vniuersæ terræ eius, * omnique exercitui 4
Ægyptiorum, & equis ac curribus: quo mo-
do operuerint eos aquæ maris rubri, cùm
vos persequerentur, & deleuerit eos Do-
minus vsque in præsentem diem: * vobisque 5
quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad
† Num. 16. a. 1. † Num. 16. c. 31.
hunc locum: * & † Dathan atque Abiron 6
filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos † aper-
to ore suo terra absorbuit, cum domibus &
tabernaculis, & vniuersa substantia eorum,
quam habebant in medio Israël. * Oculi ve- 7
stri viderunt omnia opera Domini magna
8 quæ fecit, * vt custodiatis vniuersa mandata
illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & pos-
B sitis introire, & possidere Terram, ad quam
9 ingredimini, * multóque in ea viuatis tem-
pore: quam sub iuramento pollicitus est Do-
minus patribus vestris, & semini eorum, la-
10 cte & melle manantem. * Terra enim ad
quam ingrederis possidendam, non est sicut
Terra Ægypti, de qua existi, vbi iacto se-
mine in hortorum mórem aquæ ducuntur
11 irriguæ: * sed montuosa est & campestris,
12 de cælo expectans pluuias. * quam Dominus
Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea
sunt à principio anni vsque ad finem eius.
13 * † Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ † Sup. 10. c. 12.
ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Domi-
num Deum vestrum, & seruiatis ei in toto
14 corde vestro, & in tota anima vestra: * dabit
pluuiam terræ vestræ temporaneam & sero-
tinam, vt colligatis frumentum, & vinum, &
15 oleum, * fœnumque ex agris ad pascenda
iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini.
16 * Cauete ne fortè decipiatur cor vestrum, &
recedatis à Domino, seruiatisque diis alienis,
17 & adoretis eos: * iratusque Dominus claudat
cælum, & pluuiæ non descendant, nec terra
det germen suum, pereatisque velociter de
C terra optima, quam Dominus daturus est vo-
18 bis. * † Ponite hæc verba mea in cordibus & † Sup. 6. b. 6.
in animis vestris, & suspendite ea pro signo
in manibus, & inter oculos vestros colloca-
19 te. * Docete filios vestros vt illa meditentur,
quando sederis in domo tua, & ambulaue-
ris in via, & accubueris atque surrexeris.
20 * Scribes ea super postes & ianuas domus
21 tuæ: * vt multiplicentur dies tui, & filiorum
tuorum, in Terra, quam iurauit Dominus
patribus tuis, vt daret eis quamdiu cælum im-
22 minet terræ. * Si enim custodieritis manda-
ta quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt
diligatis Dominum Deum vestrum, & am-
buletis in omnibus viis eius, adhærentes ei,
23 * disperdet Dominus omnes gentes istas
ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ
24 maiores & fortiores vobis sunt. * † Omnis † Ios. 1. a. 3.
locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.
A deserto, & à Libano, à flumine magno
Euphrate vsque ad mare occidentale erunt
25 termini vestri. * Nullus stabit contra vos: ter-
rorem vestrum & formidinem dabit Domi-
D nus Deus vester super omnem terram quam
26 calcaturi estis sicut locutus est vobis. * En
propono in conspectu vestro hodie benedi-
27 ctionem & maledictionem: * benedictio-
nem, si obedieritis mandatis Domini Dei
28 vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: * ma-
ledictionem, si non obedieritis mandatis Do-
mini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam
ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis
29 post deos alienos, quos ignoratis. * Cùm
verò introduxerit te Dominus Deus tuus in
Terram ad quam pergis habitandam, pones

benedictionem super montem Garizim, ma-
ledictionem super montem Hebal: * qui sunt 30
trans Iordanem, post viam quæ vergit ad so-
lis occubitum, in Terra Chananæi, qui ha-
bitat in campestribus contra Galgalam, quæ
est iuxta vallem tendentem & intrantem
procul. * Vos enim transibitis Iordanem, vt 31
possideatis Terram, quam Dominus Deus
vester daturus est vobis, vt habeatis & possi-
deatis illam. * Videte ergo vt impleatis ce- 32
remonias atque iudicia, quæ ego hodie po-
nam in conspectu vestro.

Capvt XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolui, & comedi, sanguinemque vitari.

HÆc sunt præcepta atque iudicia, quæ 1
facere debetis in terra, quam Domi- A
nus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt
possideas eam cunctis diebus quibus super
humum gradieris. * Subuertite omnia loca, 2
in quibus coluerunt gentes, quas possessuri
estis, deos suos super montes excelsos, & col-
les, & subter omne lignum frondosum.
† Inf.7. * † Dissipate aras eorum, & confringite sta- 3
d.25. tuas, lucos igne comburite, & idola commi-
...12. nuite: disperdite nomina eorum de locis
14.a. illis. * Non facietis ita Domino Deo vestro: 4
* sed ad locum, quem elegerit Dominus 5
Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt
ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, ve-
nietis: * & offeretis in loco illo holocausta 6
& victimas vestras, decimas & primitias ma-
nuum vestrarum, & vota atque donaria, pri-
mogenita boum & ouium. * Et comedetis 7
ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac læta-
bimini in cunctis, ad quæ miseritis manum
vos & domus vestræ, in quibus benedixerit
vobis Dominus Deus vester. * Non facie- 8
tis ibi quæ nos hîc facimus hodie, singuli
quod sibi rectum videtur. * Neque enim 9
vsque in præsens tempus venistis ad re-
quiem, & possessionem, quam Dominus
Deus vester daturus est vobis. * Transibitis 10
Iordanem, & habitabitis in Terra, quam Do- B
minus Deus vester daturus est vobis, vt re-
quiescatis à cunctis hostibus per circuitum:
& absque vllo timore habitetis * in loco 11
quem elegerit Dominus Deus vester, vt sit
nomen eius in eo. illuc omnia, quæ præci-
pio, conferetis, holocausta, & hostias, ac de-
cimas, & primitias manuum vestrarum: &
quidquid præcipuum est in muneribus, quæ
vouebitis Domino. * Ibi epulabimini coram 12
Domino Deo vestro, vos & filij ac filiæ ve-
stræ, famuli & famulæ, atque Leuites qui in
vrbibus vestris commoratur. neque enim ha-
bet aliam partem & possessionem inter vos.
* Caue ne offeras holocausta tua in omni 13
loco, quem videris: * sed in eo, quem ele- 14
gerit Dominus, in vna tribuum tuarum of-
feres hostias, & facies quæcumque præcipio
15 tibi. * Sin autem comedere volueris, & te
esus carnium delectauerit, occide, & come-
de iuxta benedictionem Domini Dei tui,
quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immun-
dum fuerit, hoc est, maculatum & debile:
siue mundum, hoc est, integrum & sine ma-
cula, quod offerri licet, sicut capream & cer-
16 uum, comedes, * absque esu dumtaxat san-
C guinis, quem super terram quasi aquam ef-
17 fundes. * Non poteris comedere in oppi-
dis tuis decimam frumenti, & vini, & olei
tui, primogenita armentorum & pecorum, &
omnia quæ voueris, & sponte offerre vo-
18 lueris, & primitias manuum tuarum: * sed
coram Domino Deo tuo comedes ea, in
loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu
& filius tuus & filia tua, & seruus & famu-
la, atque Leuites qui manet in vrbibus tuis:
& lætaberis & reficieris coram Domino Deo
tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum
19 tuam. * Caue ne derelinquas Leuitem in om-
20 ni tempore quo versaris in terra. * † Quando † Gen.28.
dilatauerit Dominus Deus tuus terminos c.14.
tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci Exod.34.
c.24.
21 carnibus, quas desiderat anima tua: * locus Inf.19.b.8.
autem, quem elegerit Dominus Deus tuus
vt sit nomen eius ibi si procul fuerit, occides
de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut
præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt
22 tibi placet. * Sicut comeditur caprea & cer-
uus, ita vesceris eis: & mundus & immundus
23 in commune vescentur. * Hoc solum caue,
ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum
pro anima est: & idcirco non debes ani-
24 mam comedere cum carnibus: * sed super
25 terram fundes quasi aquam, * vt benè sit
D tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod
26 placet in conspectu Domini. * Quæ autem
sanctificaueris, & voueris Domino, tolles, &
venies ad locum, quem elegerit Dominus:
27 * & offeres oblationes tuas carnem & sangui-
nem super altare Domini Dei tui: sangui-
nem hostiarum fundes in altari: carnibus
28 autem ipse vesceris. * Obserua & audi om-
nia quæ ego præcipio tibi, vt benè sit tibi &
filiis tuis post te in sempiternum, cùm feceris
quod bonum est & placitum in conspectu
29 Domini Dei tui. * † Quando disperdiderit † Inf.19.
Dominus Deus tuus ante faciem tuam gen- a.1.
tes, ad quas ingredieris possidendas, & pos-
sederis eas, atque habitaueris in terra earum:
30 * caue ne imiteris eas, postquam te fuerint
introëunte subuersæ, & requiras ceremonias
earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ
31 deos suos, ita & ego colam. * Non facies si-
militer Domino Deo tuo. Omnes enim abo-
minationes, quas auersatur Dominus, fece-
runt diis suis, offerentes filios & filias, &
32 comburentes igni. * Quod præcipio tibi, hoc
tantùm facito Domino: nec addas quid-
quam, nec minuas.

Capvt XIII.

Pseudopropheta à Deo auertens occidi debet,
quam

quantumuis propinquus sit vel amicus : imò & vrbs vastari funditùs, cuius habitatores id facere conati fuerint.

SI surrexerit in medio tui prophetes, aut 1
qui somnium vidisse se dicat, & prædi- A
xerit signum atque portentum, * & euenerit 2
quod locutus est, & dixerit tibi : Eamus &
sequamur deos alienos quos ignoras, & ser-
uiamus eis : * non audies verba prophetæ 3
illius aut somniatoris : quia tentat vos Do-
minus Deus vester, vt palàm fiat vtrum dili-
gatis eum an non, in toto corde, & in tota
anima vestra. * Dominum Deum vestrum 4
sequimini, & ipsum timete, & mandata illius
custodite, & audite vocem eius : ipsi seruie-
tis, & ipsi adhærebitis. * Propheta autem il- 5
le, aut fictor somniorum interficietur : quia B
locutus est vt vos auerteret à Domino Deo
vestro, qui eduxit vos de Terra Ægypti, &
redemit vos de domo seruitutis : vt errare
te faceret de via, quam tibi præcepit Domi-
nus Deus tuus : & auferes malum de medio
tui. * Si tibi voluerit persuadere frater tuus 6
filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue
vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem di-
ligis vt animam tuam, clam dicens : Eamus,
& seruiamus diis alienis, quos ignoras tu, &
patres tui, * cunctarum in circuitu gentium, 7
quæ iuxta vel procul sunt, ab initio vsque ad
finem terræ, * non acquiescas ei, nec audias, 8
neque parcat ei oculus tuus vt miserearis &
† Inf. 17. b. 7. occultes eum, * sed statim interficies. † sit 9
primùm manus tua super eum, & posteà om-
nis populus mittat manum. * Lapidibus 10
obrutus necabitur : quia voluit te abstrahe- C
re à Domino Deo tuo, qui eduxit te de Ter-
ra Ægypti, de domo seruitutis : * vt omnis 11
Israel audiens timeat, & nequaquam vltra
faciat quippiam huius rei simile. * Si audieris 12
in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus
tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes ali-
quos : * Egressi sunt filij Belial de medio tui, 13
& auerterunt habitatores vrbis suæ, atque
dixerunt : Eamus, & seruiamus diis alienis
quos ignoratis : * quære sollicitè & diligen- 14
ter, rei veritate perspecta, si inueneris certum
esse quod dicitur, & abominationem hanc
opere perpetratam, * statim percuties habi- 15
tatores vrbis illius in ore gladij, & delebis D
eam, ac omnia quæ in illa sunt, vsque ad pe-
cora. * quidquid etiam supellectilis fuerit, 16
congregabis in medio platearum eius, & cum
ipsa ciuitate succendes, ita vt vniuersa con-
sumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sem-
piternus. non ædificabitur ampliùs, * & non 17
adhærebit de illo anathemate quidquam in
manu tua : vt auertatur Dominus ab ira furo-
ris sui, & misereatur tui, multiplicetque te
sicut iurauit patribus tuis, * quando audieris 18
vocem Domini Dei tui, custodiens omnia
præcepta eius, quæ ego præcipio tibi hodie,
vt facias quod placitum est in conspectu Do-
mini Dei tui.

CAPVT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus : animalium mundorum & immundorum discretio : & decimas esse soluendas.

A FIlij estote Domini Dei vestri : non vos
1 incidetis, nec facietis caluitium super
2 mortuo. * † Quoniam populus sanctus es † Sup. 7. a. 6.
Domino Deo tuo, & te elegit vt sis ei in Inf. 26.
populum peculiarem, de cunctis gentibus d. 18.
3 quæ sunt super terram. * † Ne comedatis † Leu. 11.
4 quæ immunda sunt. * Hoc est animal quod 11. a. 4.
comedere debetis, Bouem, & ouem, & ca-
5 pram, * ceruum & capream, bubalum, tra-
gelaphum, pygargum, orygem, camelopar-
6 dalum. * Omne animal, quod in duas partes
7 findit vngulam, & ruminat comedetis. * De
his autem quæ ruminant, & vngulam non
findunt, comedere non debetis, vt camelum,
leporem, chœrogrillum : hæc quia ruminant,
& non diuidunt vngulam, immunda erunt
8 vobis. * Sus quoque quoniam diuidit vngu-
B lam, & non ruminat, immunda erit. carni-
bus eorum non vescemini, & cadauera non
9 tangetis. * Hæc comedetis ex omnibus quæ
morantur in aquis : Quæ habent pinnulas &
10 squamas, comedite : * quæ absque pinnulis
& squamis sunt, ne comedatis, quia immun-
11 da sunt. * Omnes aues mundas comedite.
12 * Immundas ne comedatis : aquilam scilicet,
13 & gryphem, & haliæetum, * ixion, & vultu-
14 rem ac miluum iuxta genus suum : * & omne
15 coruini generis, * & struthionem, ac no-
ctuam, & larum, atque accipitrem iuxta ge-
16 nus suum : * herodium ac cygnum, & ibin,
17 * ac mergulum porphyrionem, & nyctico-
18 racem, * onocrotalum, & charadrium, sin-
gula in genere suo, vpupam quoque & ves-
19 pertilionem. * Et omne quod reptat & pen-
C nulas habet, immundum erit, & non come-
20 detur. * Omne quod mundum est, comedi-
21 te. * Quidquid autem morticinum est, ne ves-
camini ex eo. Peregrino, qui intra portas
tuas est, da vt comedat, aut vende ei : quia tu
populus sanctus Domini Dei tui es. † Non † Exod.
22 coques hœdum in lacte matris suæ. * Deci- 23. d. 19. 34. d. 26.
mam partem separabis de cunctis fructibus
tuis qui nascuntur in terra per annos singu-
23 los, * & comedes in conspectu Domini Dei
tui, in loco quem elegerit vt in eo nomen
illius inuocetur, decimam frumenti tui, &
vini, & olei, & primogenita de armentis &
ouibus tuis : vt discas timere Dominum
24 Deum tuum omni tempore. * Cùm autem
D longior fuerit via, & locus quem elegerit
Dominus Deus tuus, tibique benedixerit,
nec potueris ad eum hæc cuncta portare,
25 * vendes omnia, & in pretium rediges, por-
tabisque manu tua, & proficisceris ad locum
26 quem elegerit Dominus Deus tuus : * &
emes ex eadem pecunia quidquid tibi pla-
cuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus, vi-
num quoque & siceram, & omne quod
desi

desiderat anima tua: & comedes coram Do-
mino Deo tuo, & epulaberis tu & domus
tua; * & Leuites qui intra portas tuas est: 27
caue ne derelinquas eum, quia non habet
aliam partem in possessione tua. * Anno 28
tertio separabis aliam decimam ex omnibus
quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones 29
intra ianuas tuas. * Venietque Leuites qui
aliam non habet partem nec possessionem te-
cum, & peregrinus ac pupillus & vidua,
qui intra portas tuas sunt, & comedent &
saturabuntur: vt benedicat tibi Dominus
Deus tuus in cunctis operibus manuum tua-
rum quæ feceris.

CAPVT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur: de seruo Hebræo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

SEptimo anno facies remissionem, * quæ 1
hoc ordine celebrabitur. Cui debetur 2
aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, A
repetere non poterit, quia annus remissionis
est Domini. * A peregrino & aduena exi- 3
ges: ciuem & propinquum repetendi non
habebis potestatem. * Et omnino indigens 4
& mendicus non erit inter vos: vt benedi-
cat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam
traditurus est tibi in possessionem. * Si ta- 5
men audieris vocem Domini Dei tui, & cu-
stodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego ho-
die precipio tibi, benedicet tibi, vt pollici-
tus est. * Fœnerabis gentibus multis, & ipse 6
à nullo accipies mutuum. Dominaberis na-
tionibus plurimis, & tui nemo dominabitur.
* Si vnus de fratribus tuis, qui morantur in- 7
tra portas ciuitatis tuæ, in terra quam Do-
minus Deus tuus daturus est tibi, ad pauper-
tatem venerit: non obdurabis cor tuum, B
nec contrahes manum, * sed aperies eam 8
† Matt. 5.42. Luc. 6. 8. 34. pauperi, † & dabis mutuum, quo eum in-
digere perspexeris. * Caue ne fortè subre- 9
pat tibi impia cogitatio, & dicas in corde
tuo: Appropinquat septimus annus remissio-
nis: & auertas oculos tuos à paupere fratre
tuo, nolens ei quod postulat mutuum com-
modare: ne clamet contra te ad Dominum, &
fiat tibi in peccatum. * Sed dabis ei: nec ages 10
quippiam callidè in eius necessitatibus su-
bleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus
tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ
† Matt. 26.6.11. manum miseris. * † Non deerunt pauperes 11
in terra habitationis tuæ: idcircò ego præci-
pio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno
& pauperi, qui tecum versatur in terra.
† Exod. 21. 4.2. Ier 34.6. 14. * † Cùm tibi venditus fuerit frater tuus He- 12
bræus, aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi C
in septimo anno dimittes eum liberum * & 13
quem libertate donaueris, nequaquam va-
cuum abire patieris: * sed dabis viaticum 14
de gregibus, & de area, & torculari tuo, qui-
bus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.
* Memento quòd & ipse seruieris in Terra 15
Ægypti, & liberauerit te Dominus Deus tuus,
16 & idcircò ego nunc præcipio tibi. * Sin au-
tem dixerit: Nolo egredi: eò quòd diligat
te, & domum tuam, & benè sibi apud te esse
17 sentiat: * assumes subulam, & perforabis au-
rem eius in ianua domûs tuæ, & seruiet tibi
vsque in æternum. ancillæ quoque similiter
18 facies. * Non auertas ab eis oculos tuos,
quando dimiseris eos liberos: quoniam iuxta
D mercedem mercenarij per sex annos seruiuit
tibi? vt benedicat tibi Dominus Deus tuus
19 in cunctis operibus quæ agis. * De primo-
genitis, quæ nascuntur in armentis, & in oui-
bus tuis, quidquid est sexus masculini, san-
ctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis
in primogenito bouis, & non tondebis pri-
20 mogenita ouium. * In conspectu Domini
Dei tui comedes ea per annos singulos, in
loco quem elegerit Dominus, tu & domus
21 tua. * † Sin autem habuerit maculam, vel † Leu. 22. 6.20. 21. Eccli. 35. 6.14.
claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua par-
te deforme vel debile, non immolabitur Do-
22 mino Deo tuo. * sed intra portas vrbis tuæ
comedes illud: tam mundus quam immun-
dus similiter vescentur eis, quasi caprea &
23 ceruo. * Hoc solum obseruabis, vt sangui-
nem eorum non comedas, sed effundes in
terram quasi aquam.

CAPVT XVI.

Tres præcipua anni sollemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iustis iudicibus constituendis, & de cauendo ab occasionibus idololatriæ.

1 OBserua mensem nouarum frugum, &
A verni primum temporis, vt facias Pha-
se Domino Deo tuo: quoniam in isto men-
se eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto
2 nocte. * Immolabisque Phase Domino Deo
tuo de ouibus, & de bobus, in loco quem
elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet no-
3 men eius ibi. * Non comedes in eo panem
fermentatum: Septem diebus comedes abs-
que fermento, afflictionis panem, quoniam
in pauore egressus es de Ægypto: vt me-
mineris diei egressionis tuæ de Ægypto,
4 omnibus diebus vitæ tuæ. * Non appare-
bit fermentum in omnibus terminis tuis sep-
tem diebus, & non remanebit de carni-
bus eius quod immolatum est vespere in die
5 primo vsque manè. * Non poteris immo-
B lare Phase in qualibet vrbium tuarum, quas
6 Dominus Deus tuus daturus est tibi; * sed
in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus,
vt habitet nomen eius ibi: immolabis Pha-
se vespere ad solis occasum, quando egres-
7 sus es de Ægypto. * Et coques, & come-
des in loco quem elegerit Dominus Deus
tuus, maneque consurgens vades in taber-
8 nacula tua. * Sex diebus comedes azyma:
& in die septima, quia collecta est Domi-
9 ni Dei tui, non facies opus. * Septem heb-
domadas numerabis tibi ab ea die qua fal-

cem in segetem miseris. * & celebrabis diem 10
festum hebdomadarum Domino Deo tuo,
oblationem spontaneam manus tuæ, quam
offeres iuxta benedictionem Domini Dei
tui: * & epulaberis coram Domino Deo 11
tuo, tu, filius tuus, & filia tua, seruus tuus, &
ancilla tua, & Leuites qui est intra portas
tuas, aduena ac pupillus & vidua, qui moran- C
tur vobiscum: in loco quem elegerit Domi-
nus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi:
* & recordaberis quoniam seruus fueris in 12
Ægypto: custodiesque ac facies quæ præce-
pta sunt. * Sollemnitatem quoque taberna- 13
culorum celebrabis per septem dies, quando
collegeris de area & torculari fruges tuas:
* & epulaberis in festiuitate tua, tu, filius tuus 14
& filia, seruus tuus & ancilla, Leuites quo-
que & aduena, pupillus ac vidua qui intra
portas tuas sunt. * Septem diebus Domino 15
Deo tuo festa celebrabis, in loco quem ele-
gerit Dominus: benedicetque tibi Domi-
nus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in
omni opere manuum tuarum, erisque in læ-
titia. * Tribus vicibus per annum apparebit 16
omne masculinum tuum in conspectu Do-
mini Dei tui, in loco quem elegerit: in sol-
lemnitate azymorum, in sollemnitate heb- D
domadarum, & in sollemnitate tabernaculo-
rum. † Non apparebit ante Dominum va-
cuus. * Sed offeret vnusquisque secundùm 17
quod habuerit iuxta benedictionem Domi-
ni Dei sui, quam dederit ei: * Iudices & ma- 18
gistros constitues in omnibus portis tuis,
quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per
singulas tribus tuas: vt iudicent populum
iusto iudicio, * nec in alteram partem decli- 19
nent. † Non accipies personam, nec munera:
quia munera excæcant oculos sapientum, &
mutant verba iustorum. * Iustè quod iustum 20
est persequêris: vt viuas & possideas Terram,
quam Dominus Deus tuus dederit tibi.
* Non plantabis lucum, & omnem arborem 21
iuxta altare Domini Dei tui. * Nec facies ti- 22
bi, neque constitues statuam: quæ odit Do-
minus Deus tuus.

† Exod 23. 6.15 34.c. 20. Eccli.35. a.6.

† Exod.23. b.8. Sup 1.e 17. Leu 19. c 15. Eccl.20.d. 31.

CAPVT XVII.

Hostia deligenda, idololatria punienda: in graui difficultate ad summum sacerdotem eiusque concilium recurrendum, & quæ regi eligendo sint obseruanda.

NOn immolabis Domino Deo tuo ouem 1
& bouem, in quo est macula, aut quip- A
piam vitij: quia abominatio est Domino
Deo tuo. * Cùm reperti fuerint apud te, in- 2
tra vnam portarum tuarum quas Dominus
Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui fa-
ciant malum in conspectu Domini Dei tui,
& transgrediantur pactum illius, * vt vadant 3
& seruiant diis alienis, & adorent eos, so-
lem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ
non præcepi: * & hoc tibi fuerit nuntia- 4
tum, audiensque inquisieris diligenter, &
verum esse repereris, & abominatio facta est
5 in Israël: * educes virum ac mulierem, qui
rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas
6 ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. * † In
ore duorum aut trium testium peribit qui
interficietur. Nemo occidatur, vno contra
7 se dicente testimonium. * Manus testium
B prima interficiet eum, † & manus reliqui po-
puli extrema mittetur: vt auferas malum de
8 medio tui. * Si difficile & ambiguum apud
te iudicium esse perspexeris inter sanguinem
& sanguinem, causam & causam, lepram
& lepram: & iudicum intra portas tuas vi-
deris verba variari: surge, & ascende ad lo-
cum, quem elegerit Dominus Deus tuus.
9 * † Veniesque ad sacerdotes Leuitici gene-
ris, & ad iudicem qui fuerit illo tempore:
quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudi-
10 cij veritatem. * Et facies quodcumque di-
xerint qui præsunt loco quem elegerit Do-
11 minus, & docuerint te * iuxta legem eius, se-
querisque sententiam eorum. nec declina-
12 bis ad dexteram neque ad sinistram. * Qui
C autem superbierit, nolens obedire sacerdo-
tis imperio, qui eo tempore ministrat Domi-
no Deo tuo, & decreto iudicis, morietur
13 homo ille, & auferes malum de Israël: * cun-
ctusque populus audiens timebit, vt nullus
14 deinceps intumescat superbia. * Cùm in-
gressus fueris Terram quam Dominus Deus
tuus dabit tibi, & possederis eam, habita-
uerisque in illa, & dixeris: Constituam su-
per me regem, sicut habent omnes per cir-
15 cuitum nationes: * eum constitues, quem
Dominus Deus tuus elegerit de numero fra-
trum tuorum. Non poteris alterius gentis
hominem regem facere, qui non sit frater
16 tuus. * Cumque fuerit constitutus, non mul-
tiplicabit sibi equos, nec reducet populum
in Ægyptum, equitatus numero subleuatus,
D præsertim cum Dominus præceperit vobis:
vt nequaquam ampliùs per eamdem viam
17 reuertamini. * Non habebit vxores pluri-
mas, quæ alliciant animum eius, neque ar-
18 genti & auri immensa pondera. * Postquam
autem sederit in solio regni sui, describet
sibi Deuteronomium legis huius in volumi-
ne, accipiens exemplar à sacerdotibus Le-
19 uiticæ tribus, * & habebit secum, legetque
illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat ti-
mere Dominum Deum suum, & custodire
verba & ceremonias eius, quæ in lege præ-
20 cepta sunt. * Nec eleuetur cor eius in su-
perbiam super fratres suos, neque decli-
net in partem dexteram vel sinistram, vt lon-
go tempore regnet ipse, & filij eius, super
Israël.

† Inf.19. d.15. Matt 18. c.16. 2.Cor.13. a.1.

† Sup 13. b.9.

† 2.Par. 19.c.8.

CAPVT XVIII.

Sacerdotibus & Leuitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia: cauenda omnis superstitio: de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo.

Non

† Sup.10. b.9. Num.18. c.20.d.23. 1.Cor.9. b.13. NOn † habebunt sacerdotes & Leuitæ, 1
& omnes qui de eadem tribu sunt, A
partem & hereditatem cum reliquo Israël,
quia sacrificia Domini, & oblationes eius co-
medent, * & nihil aliud accipient de posses- 2
sione fratrum suorum: Dominus enim ipse
est hereditas eorum, sicut locutus est illis.
* Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, 3
& ab his qui offerunt victimas: siue bouem,
siue ouem immolauerint, dabunt sacerdoti
† Num. 18.b.11. armum ac ventriculum: * † primitias fru- 4
menti, vini, & olei, & lanarum partem ex
ouium tonsione. * Ipsum enim elegit Do- 5
minus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt
stet, & ministret nomini Domini ipse, &
filij eius in sempiternum. * Si exierit Le- 6
uites ex vna vrbium tuarum ex omni Israël B
in qua habitat, & voluerit venire, deside-
rans locum quem elegerit Dominus, * mi- 7
nistrabit in nomine Domini Dei sui, si-
cut omnes fratres eius Leuitæ qui stabunt
eo tempore coram Domino. * Partem ci- 8
borum eandem accipiet, quam & ceteri:
excepto eo, quod in vrbe sua ex paterna
ei successione debetur. * Quando ingressus 9
fueris Terram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi, caue ne imitari velis abomina-
† Leu. 20. a.27. tiones illarum gentium. * † nec inueniatur 10
in te qui lustret filium suum, aut filiam, du-
cens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur,
& obseruet somnia atque auguria, nec sit
maleficus, * nec incantator, nec qui py- 11
† 1 Reg. 28.b.7. thones consulat, nec diuinos, † aut quærat
à mortuis veritatem. * omnia enim hæc 12
abominatur Dominus, & propter istiusmo- C
di scelera delebit eos in introitu tuo. * per- 13
fectus eris, & absque macula cum Domino
Deo tuo. * Gentes istæ, quarum possidebis 14
terram, augures & diuinos audiunt: tu au-
tem à Domino Deo tuo aliter institutus es.
† Ioan.1. g.45. * † PROPHETAM de gente tua & de fra- 15
tribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus
Act.3. d.22. Deus tuus: ipsum audies, * vt petisti à Do- 16
† Exod. 20.c.21. mino Deo tuo † in Horeb, quando concio
congregata est, atque dixisti: Vltrà non
audiam vocem Domini Dei mei, & ignem
hunc maximum ampliùs non videbo, ne
moriar. * Et ait Dominus mihi: Benè om- 17
† Ioan 1. g.45. nia sunt locuti. * † Prophetam suscitabo eis 18
de medio fratrum suorum similem tui: & po- D
nam verba mea in ore eius, loqueturque ad
eos omnia quæ præcepero illi. * qui autem 19
verba eius, quæ loquetur in nomine meo,
audire noluerit, ego vltor existam. * Pro- 20
pheta autem qui arrogantia deprauatus volue-
rit loqui in nomine meo, quæ ego non præ-
cepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum
deorum, interficietur. * Quòd si tacita cogi- 21
tatione responderis: Quo modo possum in-
telligere verbum, quod Dominus non est
locutus? * hoc habebis signum: Quod in 22
nomine Domini propheta ille prædixerit,
& non euenerit: hoc Dominus non est locu-
tus, sed per tumorem animi sui propheta con-
finxit: & idcircò non timebis eum.

CAPVT XIX.

Separandæ vrbes refugij, & qui ad eas tutè confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

1 CVm disperdiderit Dominus Deus tuus
A gentes, quarum tibi traditurus est ter-
ram, & possederis eam, habitaueritque in
2 vrbibus eius & in ædibus: * † tres ciuitates † Num. 35.b.11. Ios.20.a.2.
separabis tibi in medio Terræ, quam Do-
minus Deus tuus dabit tibi in possessionem,
3 * sternens diligenter viam: & in tres æqua-
liter partes totam Terræ tuæ prouinciam di-
uides: vt habeat è vicino qui propter homi-
cidium profugus est, quò possit euadere.
4 * Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius
vita seruanda est: Qui percusserit proximum
suum nesciens, & qui heri & nudiustertius
nullum contra eum odium habuisse compro-
5 batur: * sed abiisse cum eo simpliciter in sil-
uam ad ligna cædenda, & in succisione li-
gnorum securis fugerit manu, ferrumque
lapsum de manubrio amicum eius percusse-
B rit, & occiderit: hic ad vnam supradictarum
6 vrbium confugiet, & viuet: * ne forsitan
proximus eius, cuius effusus est sanguis, do-
lore stimulatus, persequatur, & apprehendat
eum si longior via fuerit, & percutiat ani-
mam eius, qui non est reus mortis: quia nul-
lum contra eum, qui occisus est, odium priùs
7 habuisse monstratur. * Idcircò præcipio ti-
bi, vt tres ciuitates æqualis inter se spatij di-
8 uidas. * † Cùm autem dilatauerit Dominus † Gen. 28. c.14.
Deus tuus terminos tuos, sicut iurauit patri- Exod. 34. c.24.
bus tuis, & dederit tibi cunctam Terram,
9 quam eis pollicitus est, * (si tamen custodieris Sup. 11. c.20.
mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio
tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, &
ambules in viis eius omni tempore) addes ti-
bi tres alias ciuitates, & supradictarum trium
10 vrbium numerum duplicabis: * vt non ef-
C fundatur sanguis innoxius in medio Terræ,
quam Dominus Deus tuus dabit tibi possiden-
11 dam, ne sis sanguinis reus. * † Si quis autem † Num. 35.c.16.
odio habens proximum suum, insidiatus fue-
rit vitæ eius, surgensque percusserit illum, &
mortuus fuerit, fugeritque ad vnam de supra-
12 dictis vrbibus, * mittent seniores ciuitatis il-
lius, & arripient eum de loco effugij, tradent-
que in manu proximi, cuius sanguis effusus
13 est, & morietur. * Non misereberis eius, &
auferes innoxium sanguinem de Israël, vt
14 benè sit tibi. * Non assumes, & transferes
terminos proximi tui, quos fixerunt priores
in possessione tua, quam Dominus Deus
tuus dabit tibi in Terra, quam acceperis pos-
15 sidendam. * † Non stabit testis vnus con- † Sup 17. a.6.
tra aliquem, quidquid illud peccati & faci- Matt.18. c.16.
noris fuerit: sed in ore duorum aut trium te-
16 stium stabit omne verbum. * Si steterit testis 2.Cor.13. a.1.
mendax contra hominem, accusans eum

praeuaricationis, * stabunt ambo, quorum 17
causa est, ante Dominum in conspectu sacer-
dotum & iudicum qui fuerint in diebus il-
† Dan. 13. g 62. lis. * † Cumque diligentissimè perscrutantes, 18
inuenerint falsum testem dixisse contra fra-
trem suum mendacium: * reddent ei sicut 19
fratri suo facere cogitauit, & auferes malum
de medio tui: * vt audientes ceteri timorem 20
habeant, & nequaquam talia audeant facere.
† Exod. 21. c. 23. 24. Leu. 24. d. 20. Matt. 5. f. 38. * Non misereberis eius, † sed animam pro ani- 21
ma, oculum pro oculo, dentem pro dente, ma-
num pro manu, pedem pro pede exiges.

CAPVT XX.

Qui tempore pugnae sint domum remittendi: iura belli quomodo seruanda: quae arbores caedendae ad machinas instruendas, & quae relinquendae.

SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & 1
videris equitatus & currus, & maiorem A
quàm tu habeas aduersarij exercitus multitu-
dinem, non timebis eos: quia Dominus Deus
tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægyp-
ti. * Appropinquante autem iam praelio, sta- 2
bit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad
populum: * Audi Israël, vos hodie contra 3
inimicos vestros pugnam committitis, non
pertimescat cor vestrum, nolite metuere, no-
lite cedere, nec formidetis eos: * quia Do- 4
minus Deus vester in medio vestri est, & pro
vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat
vos de periculo: * Duces quoque per singu- 5
las turmas audiente exercitu proclamabunt:
† 1. Mac. 3. g 56. † Quis est homo qui aedificauit domum no-
uam, & non dedicauit eam? vadat, & reuer-
tatur in domum suam, ne fortè moriatur in
bello, & alius dedicet eam. * Quis est homo 6
qui plantauit vineam, & necdum fecit eam B
esse communem, & de qua vesci omnibus li-
ceat? vadat, & reuertatur in domum suam,
ne fortè moriatur in bello, & alius homo
eius fungatur officio. * Quis est homo qui 7
despondit vxorem, & non accepit eam? vadat
& reuertatur in domum suam, ne fortè mo-
riatur in bello, & alius homo accipiat eam.
* His dictis addent reliqua, & loquentur ad 8
† Iudic. 7. a. 3. populum: † Quis est homo formidolosus, &
corde pauido? vadat & reuertatur in domum
suam, ne pauere faciat corda fratrum suo-
rum, sicut ipse timore perterritus est. * Cum- 9
que siluerint duces exercitus, & finem lo- C
quendi fecerint, vnusquisque suos ad bellan-
dum cuneos praeparabit. * Si quando accesse- 10
ris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei
primùm pacem. * Si receperit, & aperuerit 11
tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, sal-
uabitur, & seruiet tibi sub tributo. * Sin au- 12
tem foedus inire noluerit, & coeperit contra
te bellum, oppugnabis eam. * Cumque tradi- 13
derit Dominus Deus tuus, illam in manu tua,
percuties omne quod in ea generis mascu-
lini est, in ore gladij, * absque mulieribus & 14
infantibus, iumentis & ceteris quae in ciuitate
sunt. Omnem praedam exercitui diuides, &
comedes de spoliis hostium tuorum, quae Do-
15 minus Deus tuus dederit tibi. * Sic facies
cunctis ciuitatibus, quae à te procul valdè
sunt, & non sunt de his vrbibus, quas in pos-
16 sessionem accepturus es. * De his autem ci-
D uitatibus, quae dabuntur tibi, nullum omnino
17 permittes viuere: * sed interficies in ore gla-
dij, Hethaeum videlicet & Amorrhaeum &
Chananaeum, Pherezaeum, & Heuaeum, &
Iebusaeum, sicut praecepit tibi Dominus Deus
18 tuus: * ne fortè doceant vos facere cunctas
abominationes, quas ipsi operati sunt diis
suis, & peccetis in Dominum Deum ve-
19 strum. * Quando obsederis ciuitatem multo
tempore, & munitionibus circumdederis vt
expugnes eam, non succides arbores de qui-
bus vesci potest, nec securibus per circuitum
debes vastare regionem: quoniam lignum
est, & non homo, nec potest bellantium con-
20 tra te augere numerum. * Si qua autem ligna
non sunt pomifera, sed agrestia, & in cete-
ros apta vsus, succide, & instrue machinas,
donec capias ciuitatem, quae contra te di-
micat.

CAPVT XXI.

Cautio super homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

1 QVando inuentum fuerit in terra, quam
A Dominus Deus tuus daturus est tibi, ho-
minis cadauer occisi, & ignorabitur caedis
2 reus, * egredientur maiores natu, & iudices
tui, & metientur à loco cadaueris singularum
3 per circuitum spatia ciuitatum: * & quam
viciniorem ceteris esse perspexerint, senio-
res ciuitatis illius tollent vitulam de armen-
to, quae non traxit iugum, nec terram scidit
4 vomere, * & ducent eam ad vallem asperam
atque saxosam, quae numquam arata est, nec
sementem recepit: & caedent in ea ceruices
5 vitulae: * accedentque sacerdotes filij Leui,
quos elegerit Dominus Deus tuus vt mini-
strent ei & benedicant in nomine eius, & ad
verbum eorum, omne negotium, & quid-
quid mundum, vel immundum est, iudice-
6 tur. * Et venient maiores natu ciuitatis illius
B ad interfectum, lauabuntque manus suas su-
7 per vitulam, quae in valle percussa est, * &
dicent: Manus nostrae non effuderunt san-
8 guinem hunc, nec oculi viderunt. * propi-
tius esto populo tuo Israel, quem redemisti
Domine, & ne reputes sanguinem inno-
centem in medio populi tui Israël. Et aufe-
9 retur ab eis reatus sanguinis: * tu autem alie-
nus eris ab innocentis cruore, qui fusus est,
10 cùm feceris quod praecepit Dominus. * Si
egressus fueris ad pugnam contra inimicos
tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus
11 in manu tua, captiuosque duxeris, * & videris
in numero captiuorum mulierem pulchram,
& adamaueris eam, voluerisque habere vxo-
12 rem, * introduces eam in domum tuam:
quae

quæ radet cæsariem, & circumcidet vngues,
* & deponet vestem, in qua capta est: se- 13
densque in domo tua, flebit patrem & ma-
trem suam vno mense: & posteà intrabis ad C
eam, dormiesque cum illa, & erit vxor tua.
* Si autem posteà non sederit animo tuo, di- 14
mittes eam liberam, nec vendere poteris pe-
cunia, nec opprimere per potentiam: quia
humiliasti eam. * Si habuerit homo vxores 15
duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, ge-
nuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odio-
sæ primogenitus, * volueritque substantiam 16
inter filios suos diuidere: non poterit filium
dilectæ facere primogenitum, & præferre fi-
† 1.Par.5. a.1. lio odiosæ, * † sed filium odiosæ agnoscet 17
primogenitum, dabitque ei de his quæ ha-
buerit cuncta duplicia: iste est enim princi-
pium liberorum eius, & huic debentur pri-
mogenita. * Si genuerit homo filium con- 18
tumacem & proteruum, qui non audiat patris D
aut matris imperium, & coërcitus obedire
contempserit: * apprehendent eum, & du- 19
cent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam
iudicij, * dicentque ad eos; Filius noster iste 20
proteruus & contumax est, monita nostra
audire contemnit, comessationibus vacat, &
luxuriæ atque conuiuiis: * lapidibus eum 21
obruet populus ciuitatis: & morietur, vt au-
feratis malum de medio vestri, & vniuersus
Israel audiens pertimescat. * Quando pec- 22
cauerit homo quod morte plectendum est,
& adiudicatus morti appensus fuerit in pa-
tibulo: * non permanebit cadauer eius in 23
† Gal.3. b.13. ligno, sed in eadem die sepelietur: † quia
maledictus à Deo est qui pendet in ligno: &
nequaquam contaminabis terram tuam, quam
Dominus Deus tuus dederit tibi in posses-
sionem.

CAPVT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de inuento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diuersi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda.

† Exod. 23.a.4. NOn † videbis bouem fratris tui, aut 1
ouem errantem, & præteribis: sed re- A
duces fratri tuo, * etiam si non est propin- 2
quus frater tuus, nec nosti eum: duces in
domum tuam, & erunt apud te quandiu quæ-
rat ea frater tuus, & recipiat. * Similiter fa- 3
cies de asino, & de vestimento, & de omni
re fratris tui, quæ perierit: si inueneris eam, ne
negligas quasi alienam. * Si videris asinum 4
fratris tui aut bouem cecidisse in via, non des-
picies, sed subleuabis cum eo. * Non induetur 5
mulier veste virili, nec vir vtetur veste femi-
nea: abominabilis enim apud Deum est qui
facit hæc. * Si ambulans per viam, in arbore 6
vel in terra nidum auis inueneris, & matrem
pullis vel ouis desuper incubantem: non te-
nebis eam cum filiis: * sed abire patieris, cap- 7
tos tenens filios: vt benè sit tibi, & longo
8 viuas tempore. * Cùm ædificaueris domum
nouam, facies murum tecti per circuitum:
B ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus
9 labente alio & in præceps ruente. * Non se-
res vineam tuam altero semine: ne & sementis
quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pa-
10 riter sanctificentur. * Non arabis in boue si-
11 mul & asino. * Non induêris vestimento,
12 quod ex lana linoque contextum est. * † Funi- † Num. 15.d.38.
culos in fimbriis facies per quatuor angulos
13 pallij tui, quo operieris. * Si duxerit vir vxo-
14 rem, & posteà odio habuerit eam, * quæsie-
ritque occasiones quibus dimittat eam, obij-
ciens ei nomen pessimum, & dixerit: Vxorem
hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni
15 virginem: * tollent eam pater & mater eius,
& ferent secum signa virginitatis eius ad se-
16 niores vrbis qui in porta sunt: * & dicet pa-
ter: Filiam meam dedi huic vxorem: quam
17 quia odit, * imponit ei nomen pessimum, vt
C dicat: Non inueni filiam tuam virginem: &
ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. ex-
pandent vestimentum coram senioribus ciui-
18 tatis: * apprehendentque senes vrbis illius
19 virum, & verberabunt illum, * condemnan-
tes insuper centum siclis argenti, quos dabit
patri puellæ: quoniam diffamauit nomen pes-
simum super virginem Israël: habebitque
eam vxorem, & non poterit dimittere eam
20 omnibus diebus vitæ suæ. * Quòd si verum
est quod obijcit, & non est in puella inuenta
21 virginitas: * eijcient eam extra fores domus
patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis
illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Is-
raël, vt fornicaretur in domo patris sui: & au-
22 feres malum de medio tui. * † Si dormierit † Leu. 20. b. 10.
vir cum vxore alterius, vterque morietur, id
est, adulter & adultera: & auferes malum de
23 Israël. * Si puellam virginem desponderit vir,
& inuenerit eam aliquis in ciuitate, & con-
24 cubuerit cum ea, * educes vtrumque ad por-
D tam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur:
puella, quia non clamauit, cùm esset in ciuita-
te: vir, quia humiliauit vxorem proximi sui.
25 & auferes malum de medio tui. * Sin autem
in agro repererit vir puellam, quæ despon-
sata est, & apprehendens concubuerit cum
26 ea, ipse morietur solus: * puella nihil patie-
tur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro
consurgit contra fratrem suum, & occidit
27 animam eius, ita & puella perpessa est. * sola
erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui
28 liberaret eam. * Si inuenerit vir puellam vir-
ginem, quæ non habet sponsum, & appre-
hendens concubuerit cum illa, & res ad iu-
29 dicium venerit: * † dabit qui dormiuit cum † Exod. 22.c.16.
ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti,
& habebit eam vxorem, quia humiliauit il-
lam: non poterit dimittere eam cunctis die-
30 bus vitæ suæ. * Non accipiet homo vxorem
patris sui, nec reuelabit operimentum eius.

Caput XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumaeus & Ægyptius non sunt abijciendi, de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturae deputando: de seruo fugitiuo, de mercede prostibuli, fugienda vsura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

NOn intrabit eunuchus, attritis vel am- 1
putatis testiculis, & absciso veretro, A
ecclesiam Domini. * Non ingredietur mam- 2
zer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam
Domini, vsque ad decimam generationem.
† Esdr. 13. a. 1. *† Ammonites & Moabites etiam post de- 3
cimam generationem non intrabunt eccle-
siam Domini, in æternum: * quia nolue- 4
runt vobis occurrere cum pane & aqua in via
quando egressi estis de Ægypto: & † quia
† Num. 22. a. 5. conduxerunt contra te Balaam filium Beor
de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi:
* & noluit Dominus Deus tuus audire Ba- 5
laam, vertitque maledictionem eius in bene- B
dictionem tuam, eò quòd diligeret te. * Non 6
facies cum eis pacem, nec quæras eis bona
cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.
* Non abominaberis Idumæum, quia frater 7
tuus est: nec Ægyptium, quia aduena fuisti
in terra eius. * Qui nati fuerint ex eis, tertia 8
generatione intrabunt in ecclesiam Domini.
* Quando egressus fueris aduersus hostes 9
tuos in pugnam, custodies te ab omni re
mala. * Si fuerit inter vos homo, qui noctur- 10
no pollutus sit somnio, egredietur extra ca-
stra, * & non reuertetur, priusquam ad ves- 11
peram lauetur aqua: & post solis occasum
regredietur in castra. * Habebis locum ex- 12
tra castra, ad quem egrediaris ad requisita
naturæ, * gerens paxillum in balteo. cumque 13
sederis, fodies per circuitum, & egesta humo C
operies * quo releuatus es (Dominus enim 14
Deus tuus ambulat in medio castrorum, vt
eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint
castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœ-
ditatis, ne derelinquat te. * Non trades ser- 15
uum Domino suo, qui ad te confugerit. * ha- 16
bitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in
vna vrbium tuarum requiescet: ne contri-
stes eum. * Non erit meretrix de filiabus Is- 17
raël, nec scortator de filiis Israël. * Non offe- 18
res mercedem prostibuli, nec pretium canis,
in domo Domini Dei tui, quidquid illud est
quod voueris: quia abominatio est vtrum-
que apud Dominum Deum tuum. * Non fœ- 19
nerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec D
fruges, nec quamlibet aliam rem: * sed alie- 20
no. Fratri autem tuo absque vsura, id quo in-
diget, commodabis: vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in omni opere tuo in Terra,
ad quam ingredieris possidendam. * Cùm 21
votum voueris Domino Deo tuo, non tar-
dabis reddere: quia requiret illud Dominus
Deus tuus. & si moratus fueris, reputabitur
tibi in peccatum. * Si nolueris polliceri, 22
23 absque peccato eris. * Quod autem semel
egressum est de labiis tuis, obseruabis, &
facies sicut promisisti Domino Deo tuo, &
24 propria voluntate & ore tuo locutus es. * In-
gressus vineam proximi tui, comede vuas
quantum tibi placuerit: foras autem ne effe-
25 ras tecum. * Si intraueris in segetem amici
tui, franges spicas, & manu conteres: falce
autem non metes.

Caput XXIV.

Libellus repudij permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de iudicio aduenæ & pupilli, de reliquiis messis, ac vindemiæ.

1 SI † acceperit homo vxorem, & habuerit † Matt. 5. e. 31. 19. a. 7. Marc. 10. a. 4.
A eam, & non inuenerit gratiam ante ocu-
los eius propter aliquam fœditatem: scribet
libellum repudij, & dabit in manu illius, &
2 dimittet eam de domo sua. * Cumque egres-
3 sa alterum maritum duxerit, * & ille quoque
oderit eam, dederitque ei libellum repudij,
& dimiserit de domo sua, vel certè mortuus
4 fuerit: * non poterit prior maritus recipe-
re eam in vxorem: quia polluta est, & abo-
minabilis facta est coram Domino: ne pec-
care facias Terram tuam, quam Dominus
5 Deus tuus tradiderit tibi possidendam.* Cùm
B acceperit homo nuper vxorem, non proce-
det ad bellum, nec ei quippiam necessitatis
iniungetur publicæ, sed vacabit absque cul-
pa domi suæ, vt vno anno lætetur cum vxo-
6 re sua. * Non accipies loco pignoris infe-
riorem, & superiorem molam: quia animam
7 suam opposuit tibi. * Si deprehensus fuerit
homo sollicitans fratrem suum de filiis Israël,
& vendito eo acceperit pretium, interficie-
8 tur, & auferes malum de medio tui. * Obser-
ua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed
facies quæcumque docuerint te sacerdotes
Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis,
9 & imple sollicitè * † Mementote quæ fe- † Num. 12. c. 10.
cerit Dominus Deus vester Mariæ in via
10 cùm egrederemini de Ægypto. * Cùm re-
C petes à proximo tuo rem aliquam, quam de-
bet tibi, non ingredieris domum eius vt pi-
11 gnus auferas: * † sed stabis foris, & ille tibi † Exod. 22. d. 26.
12 proferet quod habuerit. * sin autem pauper
13 est, non pernoctabit apud te pignus, * sed
statim reddes ei ante solis occasum: vt dor-
miens in vestimento suo, benedicat tibi, &
habeas iustitiam coram Domino Deo tuo.
14 * † Non negabis mercedem indigentis, & † Leu. 19. c. 13. Tob. 4. c. 15.
pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum
15 moratur in terra, & intra portas tuas est: * sed
eadem die reddes ei pretium laboris sui ante
solis occasum, quia pauper est, & ex eo su-
stentat animam suam: ne clamet contra te ad
Dominum, & reputetur tibi in peccatum.
16 * † Non occidentur patres pro filiis, nec filij † 4 Reg. 14. b. 6. 2 Par. 25. a. 4. Ezech. 18. e. 20.
pro patribus, sed vnusquisque pro peccato
17 suo morietur. * Non peruertes iudicium
aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco
viduæ

viduæ vestimentum. * Memento quòd ser- D
uieris in Ægypto, & eruerit te Dominus 18
Deus tuus inde. Idcircò præcipio tibi vt facias
hâc rem.* Quando messueris segetem in agro 19
tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non
reuerteris vt tollas illum : sed aduenam, &
pupillum, & viduam auferre patieris, vt be-
nedicat tibi Dominus Deus tuus in omni
opere manuum tuarum. * Si fruges college- 20
ris oliuarum, quidquid remanserit in arbori-
bus, non reuerteris vt colligas : sed relinques
aduenæ, pupillo, ac viduæ.* Si vindemiaue- 21
ris vineam tuam, non colliges remanentes
racemos, sed cedent in vsus aduenæ, pupil-
li, ac viduæ. * Memento quòd & tu seruieris 22
in Ægypto, & idcircò præcipio tibi vt facias
hanc rem.

CAPVT XXV.

Quot plagis reus cædendus, bouis trituranti os non alligandum, semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura iniustitia, Amalecitæ delendi.

SI fuerit causa inter aliquos, & interpel- 1
lauerint iudices: quem iustum esse perspe- A
xerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem
impium, condemnabunt impietatis. * Sin au- 2
tem eum qui peccauit dignum viderint pla-
gis: prosternent, & coram se facient verbe-
rari. Pro mensura peccati erit & plagarum
† 2. Cor. 11. f. 24. modus: * ita dumtaxat, † vt quadragena- 3
rium numerum non excedant: ne fœdè la-
ceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.
* † Non ligabis os bouis terentis in area fru- 4
† 1. Cor. 9. b. 9. 1. Tim. 5. c. 18. ges tuas.* † Quando habitauerint fratres si- 5
mul, & vnus ex eis absque liberis mortuus
fuerit, vxor defuncti non nubet alteri sed ac-
† Matt. 22. c. 24. Marc 12. b. 19. Luc. 20. e. 28. cipiet eam frater eius, & suscitabit semen
fratris sui: * & primogenitum ex ea filium 6
nomine illius appellabit, vt non deleatur B
nomen eius ex Israël. * Sin autem noluerit 7
accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege de-
betur, perget mulier ad portam ciuitatis, &
† Ruth. 4. b. 5. interpellabit maiores natu, dicetque. † Non
vult frater viri mei suscitare nomen fratris
sui in Israël: nec me in coniugem sumere.
* Statimque accersiri eum facient, & inter- 8
rogabunt. Si responderit: Nolo eam vxorem
accipere: * accedet mulier ad eum coram se- 9
nioribus, & tollet calceamentum de pede
eius, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic C
fiet homini, qui non ædificat domum fratris
sui.* Et vocabitur nomen illius in Israël, Do- 10
mus discalceati. * Si habuerint inter se iur- 11
gium viri duo, & vnus contra alterum rixari
cœperit, volensque vxor alterius eruere vi-
rum suum de manu fortioris, miseritque ma-
num, & apprehenderit verenda eius: * ab- 12
scides manum illius, nec flectêris super eam
vlla misericordia. * Non habebis in sacculo 13
diuersa pondera, maius & minus: * nec erit 14
in domo tua modius maior & minor. * pon- 15
dus habebis iustum & verum, & modius
æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas
tempore super Terram, quam Dominus
16 Deus tuus dederit tibi. * abominatur enim
D Dominus Deus tuus eum qui facit hæc &
17 auersatur omnem iniustitiam. * † Memento † Exod. 17. c. 8.
quæ fecerit tibi Amalec in via quando egre-
18 diebaris ex Ægypto: * quomodo occurrerit
tibi: & extremos agminis tui, qui lassi resi-
debant, ceciderit, quando tu eras fame & la-
bore confectus, & non timuerit Deum.
19 * Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit ti-
bi requiem, & subiecerit cunctas per circui-
tum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus
est: delebis nomen eius sub cœlo. Caue ne
obliuiscaris.

CAPVT XXVI.

Primitiæ ac decimæ vbi & quibus exoluendæ & sub qua verborum forma.

1 CVmque intraueris Terram, quam Do-
A minus Deus tuus tibi daturus est possi-
dendam, & obtinueris eam, atque habita-
2 ueris in ea: * tolles de cunctis frugibus tuis
primitias, & pones in cartallo, pergesque ad
locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt
3 ibi inuocetur nomen eius: * accedesque ad
sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & di-
ces ad eum Profiteor hodie coram Domi-
no Deo tuo, quòd ingressus sum in Terram,
pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam
4 nobis.* Suscipiensque sacerdos cartallum de
manu tua, ponet ante altare Domini Dei tuū
5 * & loquêris in conspectu Domini Dei tui:
Syrus persequebatur patrem meum, qui des-
cendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in
paucissimo numero: creuitque in gentem ma-
B gnam ac robustam & infinitæ multitudinis.
6 * Afflixeruntque nos Ægyptij, & persecuti
7 sunt imponentes onera grauissima:* & clama-
uimus ad Dominum Deum patrum nostro-
rum: qui exaudiuit nos, & respexit humili-
tatem nostram, & laborem, atque angustiam:
8 * & eduxit nos de Ægypto in manu forti, &
brachio extento, in ingenti pauore, in signis
9 atque portentis: * & introduxit ad locum
istum, & tradidit nobis terram lacte & melle
10 manantem. * Et idcircò nunc offero primi-
tias frugum Terræ, quam Dominus dedit mi-
hi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei
11 tui, & adorato Domino Deo tuo. * Et epula-
beris in omnibus bonis, quæ Dominus Deus
tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites,
12 & aduena qui tecum est. * Quando comple-
C ueris decimam cunctarum frugum tuarum,
anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & ad-
uenæ, & pupillo & viduæ, vt comedant intra
13 portas tuas, & saturentur: * loquerisque in
conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod
sanctificatum est de domo mea, † & dedi il- † Sup. 14. d. 29.
lud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac viduæ,
sicut iussisti mihi: non præteriui mandata tua,
14 nec sum oblitus imperij tui. * Non comedi

ex eis in luctu meo, nec separaui ea in quali-
bet immunditia, nec expendi ex his quid-
quam in re funebri. Obediui voci Domini
Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mi-
† Isai. 63. d. 19. Baruc. 2. c. 16.
hi. * † Respice de sanctuario tuo, & de ex- 15
celso cœlorum habitaculo, & benedic populo
tuo Israël, & Terræ quam dedisti nobis, si-
cut iurasti patribus nostris, terræ lacte & mel- D
le manant. * Hodie Dominus Deus tuus 16
præcepit tibi vt facias mandata hæc atque iu-
dicia: & custodias & impleas ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua. * Dominum ele- 17
gisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in
viis eius, & custodias ceremonias illius, &
mandata atque iudicia, & obedias eius im-
† Sup 7. a. 6.
perio. * & † Dominus elegit te hodie, vt sis 18
ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, &
custodias omnia præcepta illius: * & faciat 19
te excelsiorem cunctis gentibus quas creauit
in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt
sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut
locutus est.

CAPVT XXVII.

Altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum.

PRæcepit autem Moyses & seniores Israël, 1
populo dicentes: Custodite omne man- A
datum quod præcipio vobis hodie. * Cum- 2
que transieritis Iordanem in Terram, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingen-
tes lapides, & calce læuigabis eos, * vt possis 3
in eis scribere omnia verba legis huius, Ior-
dane transmisso: vt introëas Terram, quam
Duminus Deus tuus dabit tibi, terram lacte &
melle manantem, sicut iurauit patribus tuis.
* Quando ergo transieritis Iordanem, erigi- 4
te lapides, quos ego hodie præcipio vobis,
in Monte Hebal, & læuigabis eos calce:
* & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, 5
† Exod. 20. d. 25. Iosu. 8. f. 31.
de lapidibus quos † ferrum non tetigit, * B
& de saxis informibus & impolitis: & offe- 6
res super eo holocausta Domino Deo tuo,
* & immolabis hostias pacificas, comedes- 7
que ibi, & epulaberis coram Domino Deo
tuo. * Et scribes super lapides omnia verba 8
legis huius planè & lucidè. * Dixeruntque 9
Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad om-
nem Israëlem: Attende, & audi Israël: ho-
die factus es populus Domini Dei tui: * au- 10
dies vocem eius & facies mandata atque iu-
stitias, quas ego præcipio tibi, * Præcepit- 11
que Moyses populo in die illo, dicens: * Hi 12
stabunt ad benedicendum populo super mõ-
tem Garizim, Iordane transmisso: Simeon,
Leui, Iudas, Issachar, Ioseph, & Benjamin.
* Et è regione isti stabunt ad maledicendum 13
in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & C
† Dan. 9. c. 11.
Zabulon, Dan, & Nephthali. * † Et pro- 14
nuntiabunt Leuitæ, dicentque ad omnes vi-
ros Israël excelsa voce. * Maledictus homo 15
qui facit sculptile & conflatile, abominatio-
nem Domini, opus manuum artificum, po-
netque illud in abscondito. & respondebit
6 omnis populus, & dicet: Amen. * Male-
dictus qui non honorat patrem suum, &
matrem. & dicet omnis populus: Amen.
17 * Maledictus qui transfert terminos proximi
18 sui. & dicet omnis populus: Amen. * Male-
dictus qui errare facit cæcum in intinere. &
19 dicet omnis populus: Amen. * Maledictus
qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, &
20 viduæ. & dicet omnis populus: Amen. * Ma-
D ledictus qui dormit cum vxore patris sui, &
reuelat operimentum lectuli eius. & dicet
21 omnis populus: Amen. * Maledictus qui dor-
mit cum omni iumento. & dicet omnis po-
22 pulus: Amen. * Maledictus qui dormit cum
sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ. &
23 dicet omnis populus: Amen. * Maledictus
qui dormit cum socru sua. & dicet omnis po-
24 pulus: Amen. * Maledictus qui clàm percus-
serit proximum suum. & dicet omnis popu-
25 lus: Amen. * Maledictus qui accipit munera,
vt percutiat animam sanguinis innocentis. &
26 dicet omnis populus: Amen. * Maledictus
qui non permanet in sermonibus legis hu-
ius, nec eos opere perficit. & dicet omnis po-
pulus: Amen.

CAPVT XXVIII.

Multiplex promittitur obseruantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

1 SI autem audieris vocem Domini Dei tui,
A vt facias atque custodias omnia mandata
eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te
Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis
2 gentibus, quæ versantur in terra. * Venient-
que super te vniuersæ benedictiones istæ, &
apprehendent te: si tamen præcepta eius au-
3 dieris. * Benedictus tu in ciuitate, & benedi-
4 ctus in agro. * Benedictus fructus ventris tui,
& fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum
tuorum, greges armentorum tuorum, & cau-
5 læ ouium tuarum. * Benedicta horrea tua, &
6 benedictæ reliquiæ tuæ. * Benedictus eris tu
7 ingrediens & egrediens. * Dabit Dominus
inimicos tuos, qui consurgunt aduersum te,
corruentes in conspectu tuo: per vnam viam
venient contra te, & per septem fugient à fa-
8 cie tua. * Emittet Dominus benedictionem
super cellaria tua, & super omnia opera ma-
nuum tuarum: benedicetque tibi in terra,
9 quam acceperis: * Suscitabit te Dominus
sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi: si
custodieris mandata Domini Dei tui, & am-
10 bulaueris in viis eius. * Videbuntque omnes
B terrarum populi quòd nomen Domini in-
11 uocatum sit super te, & timebunt te. * Abun-
dare te faciet Dominus omnibus bonis, fru-
ctu vteri tui, & fructu iumentorum tuorum,
fructu terræ tuæ, quam iurauit Dominus pa-
12 tribus tuis vt daret tibi. * Aperiet Dominus
thesaurum suum optimum, cœlum, vt tribuat
pluuiam terræ tuæ in tempore suo: benedi-
cetque

ceeque cunctis operibus manuum tuarum. Et
fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo
fœnus accipies. * Constituet te Dominus in 13
caput, & non in caudam: & eris semper su-
prà, & non subter: si tamen audieris man-
data Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi
hodie, & custodieris & feceris, * ac non de- 14
clinaueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad si-
nistram, nec secutus fueris deos alienos, ne-
que colueris eos. * † Quòd si audire nolueris 15
vocem Domini Dei tui, vt custodias, & fa-
cias omnia mandata eius & ceremonias, quas
ego præcipio tibi hodie, venient super te om-
nes maledictiones istæ, & apprehendent te.
* Maledictus eris in ciuitate, maledictus in 16
agro. * Maledictum horreum tuum, & male- 17
dictæ reliquiæ tuæ. * Maledictus fructus ven- 18
tris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum
tuorum, & greges ouium tuarum, * Maledi- 19
ctus eris ingrediens, & maledictus egrediẽs.
* Mittet Dominus super te famem & esu- 20
riem, & increpationem in omnia opera tua,
quæ tu facies: donec conterat te, & perdat C
velociter, propter adinuentiones tuas pessi-
mas in quibus reliquisti me. * Adiungat tibi 21
Dominus pestilentiam, donec consumat te
de terra, ad quam ingredieris possidendam.
* Percutiat te Dominus egestate, febri & fri- 22
gore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac ru-
bigine, & persequatur donec pereas. * Sit 23
cœlum, quod supra te est, æneum: & terra,
quam calcas, ferrea. * Det Dominus imbrem 24
terræ tuæ puluerem, & de cœlo descendat su-
per te cinis, donec conteraris. * Tradat te 25
Dominus corruentem ante hostes tuos. per
vnam viam egrediaris contra eos, & per se-
ptem fugias, & dispergaris per omnia regna
terræ. * sitque cadauer tuum in escam cunctis 26
volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non sit
qui abigat. * Percutiat te Dominus vlce- 27
re Ægypti, & partem corporis, per quam
stercora egeruntur, scabie quoque & pru-
rigine: ita vt curari nequeas. * Percutiat 28
te Dominus amentia & cæcitate ac furore
mentis, * & palpes in meridie sicut palpare 29
solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias
tuas. Omnique tempore calumniam sustineas,
& opprimaris violentia, nec habeas qui libe-
ret te. * Vxorem accipias, & alius dormiat 30
cum ea. Domum ædifices, & non habites in
ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.
* Bos tuus immoletur coram te, & non co- 31
medas ex eo. Asinus tuus rapiatur in cons- D
pectu tuo, & non reddatur tibi. Oues tuæ
dentur inimicis tuis, & non sit qui te adiu-
uet. * Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri po- 32
pulo, videntibus oculis tuis, & deficientibus
ad conspectum eorum tota die, & non sit
fortitudo in manu tua. * Fructus terræ tuæ, 33
& omnes labores tuos, comedat populus
quem ignoras: & sis semper calumniam su-
stinens, & oppressus cunctis diebus, * & stu- 34
pens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi

† Leui. 26. b. 14. Thren. 2. f. 17. Baruch 1. d. 10. Malac. 2. a. 2.

35 tui. * Percutiat te Dominus vlcere pessimo in
genibus & in suris, sanarique non possis à
36 planta pedis vsque ad verticem tuum. * Du-
cet te Dominus, & regem tuum, quem con-
stitueris super te, in gentem, quam ignoras
tu & patres tui: & seruies ibi diis alienis, li-
37 gno, & lapidi. * Et eris perditus in prouer-
bium ac fabulam omnibus populis, ad quos
38 te introduxerit Dominus. * † Sementem mul-
tam iacies in terram, & modicum congrega-
39 bis: quia locustæ deuorabunt omnia. * Vi-
neam plantabis, & fodies: & vinum non bi-
bes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam
40 vastabitur vermibus. * Oliuas habebis in om-
nibus terminis tuis, & non vngêris oleo:
41 quia defluent, & peribunt. * Filios generabis
& filias, & non fruêris eis: quoniam ducen-
42 tur in captiuitatem. * Omnes arbores tuas &
E fruges terræ tuæ rubigo consumet. * Aduena,
43 qui tecum versatur in terra, ascendet super te,
eritque sublimior: tu autem descendes, &
44 eris inferior. * Ipse fœnerabit tibi, & tu non
fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in
45 caudam. * Et venient super te omnes male-
dictiones istæ, & persequentes apprehen-
dent te, donec intereas: quia non audisti vo-
cem Domini Dei tui, nec seruasti mandata
46 eius & ceremonias, quas præcepit tibi. * Et
erunt in te signa atque prodigia, & in semi-
47 ne tuo vsque in sempiternum: * eò quòd
non seruieris Domino Deo tuo in gaudio,
cordisque lætitia, propter rerum omnium
48 abundantiam: * seruies inimico tuo, quem
immittet tibi Dominus, in fame, & siti, &
nuditate: & omni penuria: & ponet iugum
ferreum super ceruicem tuam, donec te con-
49 terat. * Adducet Dominus super te Gentem
de longinquo, & de extremis terræ finibus,
in similitudinem aquilæ volantis cum impe-
tu: cuius linguam intelligere non possis:
50 * Gentem procacissimam, quæ non deferat
51 seni, nec misereatur paruuli, * & deuoret fru-
ctum iumentorum tuorum, ac fruges Terræ
tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi
triticum, vinum, & oleum, armenta boum,
52 & greges ouium: donec te disperdat, * & con-
terat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur
muri tui firmi atque sublimes, in quibus ha-
bebas fiduciam in omni Terra tua. Obsidebe-
F ris intra portas tuas in omni Terra tua, quam
53 dabit tibi Dominus Deus tuus: * & † co-
medes fructum vteri tui, & carnes filiorum
tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi
Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate
54 qua opprimet te hostis tuus. * Homo delica-
tus in te, & luxuriosus valdè, inuidebit fra-
55 tri suo, & vxori, quæ cubat in sinu suo, * nè
det eis de carnibus filiorum suorum, quas co-
medet: eò quòd nihil aliud habeat in obsi-
dione & penuria, qua vastauerint te inimici
56 tui intra omnes portas tuas. * Tenera mulier
& delicata, quæ super terram ingredi non
valebat, nec pedis vestigium figere, propter
mollitiem

† Mich. 6. d. 15. Aggæi 1. b. 6.

† Thren. 4. b. 10. Baruc. 2. a. 3.

mollitiem & teneritudinem nimiam, inuide-
bit viro suo, qui cubat in sinu eius, super fi-
lij & filiæ carnibus, * & illuuie secundarum, 57
quæ egrediuntur de medio feminum eius, &
super liberis qui eadem hora nati sunt. come-
dent enim eos clàm propter rerum omnium
penuriam in obsidione & vastitate, qua oppri-
met te inimicus tuus intra portas tuas. * Nisi 58
custodieris & feceris omnia verba legis huius,
quæ scripta sunt in hoc volumine, & timue-
ris nomen eius gloriosum & terribile, hoc
est, Dominum Deum tuum: * augebit Do- 59
minus plagas tuas, & plagas seminis tui, pla-
gas magnas & perseuerantes, infirmitates pes-
simas & perpetuas. * & conuertet in te omnes 60
afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhæ- G
rebunt tibi: * Insuper & vniuersos languo- 61
res, & plagas, quæ non sunt scriptæ in vo-
lumine legis huius inducet Dominus super
te, donec te conterat: * & remanebitis pauci 62
numero, qui priùs eratis sicut astra cœli præ
multitudine, quoniam non audisti vocem Do-
mini Dei tui. * Et sicut antè lætatus est Do- 63
minus super vos, benè vobis faciens, vosque
multiplicans: sic lætabitur disperdens vos at-
que subuertens, vt auferamini de Terra, ad
quam ingredieris possidendam. * Disperget 64
te Dominus in omnes populos, à summita-
te terræ vsque ad terminos eius: & seruies
ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres
tui, lignis & lapidibus. * In gentibus quo- 65
que illis non quiesces, neque erit requies
vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus
ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & ani-
mam consumptam mœrore: * Et erit vita tua 66
quasi pendens ante te. Timebis nocte & die,
& non credes vitæ tuæ. * Manè dices: Quis 67
mihi det vesperum? & vespere: Quis mihi
det manè? propter cordis tui formidinem,
qua terreberis, & propter ea, quæ tuis vide-
bis oculis. * Reducet te Dominus classibus in 68
Ægyptum, per viam de qua dixit tibi vt eam
ampliùs non videres. Ibi venderis inimi-
cis tuis in seruos & ancillas, & non erit
qui emat.

CAPVT XXIX.

Fœdus & iuramentum Israelitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus fœdifragos.

HÆc sunt verba fœderis, quod præce- 1
pit Dominus Moysi vt feriret cum fi- A
liis Israël in Terra Moab: præter illud fœdus,
quod cum eis pepigit in Horeb. * Vocauit- 2
que Moyses omnem Israël, & dixit ad eos:
† Exod. 19. a. 4. † Vos vidistis vniuersa, quæ fecit Dominus
coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, &
omnibus seruis eius, vniuersæque terræ il-
lius, * tentationes magnas, quas viderunt 3
oculi tui, signa illa portentaque ingentia, * & 4
non dedit vobis Dominus cor intelligens, &
oculos videntes, & aures quæ possint audire,
† Sup. 8. a. 2. vsque in præsentem diem. * † Adduxit vos 5
quadraginta annis per desertum: non sunt
attrita vestimenta vestra, nec calceamenta
pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.
6 * Panem non comedistis, vinum & siceram
non bibistis: vt sciretis quia ego sum Domi-
7 nus Deus vester. * † Et venistis ad hunc lo- † Sup. 3. a. 1.
cum: egressusque est Sehon rex Hesebon,
& Og rex Basan, occurrentes nobis ad pu-
8 gnam. Et percussimus eos, * & tulimus ter-
B ram eorum, ac tradidimus possidendam Ru-
9 ben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse. * Cu-
stodite ergo verba pacti huius, & implete ea:
10 vt intelligatis vniuersa quæ facitis. * Vos sta-
tis hodie cuncti coram Domino Deo vestro,
principes vestri, & tribus, ac maiores natu,
11 atque doctores, omnis populus Israël, * liberi
& vxores vestræ, & aduena qui tecum mora-
tur in castris, exceptis lignorum cæsoribus,
12 & his qui comportant aquas: * vt transeas in
fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando
quod hodie Dominus Deus tuus percutit te-
13 cum: * vt suscitet te sibi in populum, & ipse
sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut
iurauit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Ia-
14 cob. * Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio,
15 & hæc iuramenta confirmo, * sed cunctis
16 præsentibus & absentibus. * Vos enim nostis
C quo modo habitauerimus in Terra Ægypti,
& quo modo transierimus per medium na-
17 tionum, quas transeuntes, * vidistis abomi-
nationes & sordes, id est, idola eorum, lig-
num & lapidem, argentum & aurum, quæ co-
18 lebant. * Ne fortè sit inter vos vir aut mulier,
familia aut tribus, cuius cor auersum est ho-
die à Domino Deo nostro: vt vadat & ser-
uiat diis illarum Gentium: & sit inter vos
19 radix germinans fel & amaritudinem. * Cum-
que audierit verba iuramenti huius, bene-
dicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mi-
hi, & ambulabo in prauitate cordis mei: &
20 absumat ebria sitientem, * & Dominus non
ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor
eius fumet, & zelus contra hominem illum,
& sedeant super eum omnia maledicta, quæ
scripta sunt in hoc volumine: & deleat Do-
21 minus nomen eius sub cœlo, * & consumat
eum in perditionem ex omnibus tribubus
Israël, iuxta maledictiones, quæ in Libro le-
22 gis huius ac fœderis continentur. * Dicet-
que sequens generatio, & filij qui nascentur
deinceps, & peregrini, qui de longè venerint,
D videntes plagas Terræ illius, & infirmitates,
23 quibus eam afflixerit Dominus, * sulphure
& salis ardore comburens, ita vt vltrà non
seratur, nec virens quippiam germinet, in
exemplum † subuersionis Sodomæ & Go- † Gen. 19. d. 24.
morrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit
24 Dominus in ira & furore suo. * Et dicent
omnes Gentes: † Quare sic fecit Dominus † 3. Reg. 9. b. 8. Ier. 22. b. 8.
Terræ huic? quæ est hæc ira furoris eius im-
25 mensa? * Et respondebunt: Quia derelique-
runt pactum Domini, quod pepigit cum pa-
tribus eorum, quando eduxit eos de Terra
Ægypti:

Ægypti: * & seruierunt diis alienis, & ado- 26
rauerunt eos: quos nesciebant, & quibus non
fuerant attributi: * idcircò iratus est furor 27
Domini contra Terram istam, vt induceret
super eam omnia maledicta, quæ in hoc vo-
lumine scripta sunt: * & eiecit eos de terra 28
sua in ira & in furore, & in indignatione ma-
xima, proiecitque in terram alienam, sicut
hodie comprobatur. * Abscondita, Domino 29
Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & fi-
liis nostris vsque in sempiternum, vt facia-
mus vniuersa verba legis huius.

Capvt XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longè à nobis separatur: proponitur bonum & malum: vt vltro bonum eligentes, viuamus; & non pereamus, malo adhærentes.

CVm ergo venerint super te omnes ser- 1
mones isti, benedictio, siue maledictio, A
quam proposui in conspectu tuo: & ductus
pœnitudine cordis tui in vniuersis gentibus,
in quas dispersit te Dominus Deus tuus,
* & reuersus fueris ad eum, & obedieris eius 2
imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum
filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima
tua: * reducet Dominus Deus tuus captiuita- 3
tem tuam, ac miserebitur tui, & rursum con-
gregabit te de cunctis populis, in quos te an-
tè dispersit. * Si ad cardines cœli fueris dissi- 4
patus, inde te retrahet Dominus Deus tuus,
† 2. Mac. 1. 29. * & † assumet, atque introducet in Terram, 5
quam possederunt patres tui, & obtinebis
eam: & benedicens tibi, maioris numeri te B
esse faciet quàm fuerunt patres tui.* Circũci- 6
det Dominus Deus tuus cor tuum, & cor se-
minis tui: vt diligas Dominum Deum tuum
in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt
possis viuere. * Omnes autem maledictiones 7
has conuertet super inimicos tuos, & eos qui
oderunt te & persequuntur. * Tu autem re- 8
uertêris, & audies vocem Domini Dei tui:
faciesque vniuersa mandata quæ ego præci-
pio tibi hodie: * & abundare te faciet Do- 9
minus Deus tuus in cunctis operibus ma-
nuum tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu
iumentorum tuorum, in vbertate terræ tuæ,
& in rerum omnium largitate. Reuertetur
enim Dominus, vt gaudeat super te in omni-
bus bonis, sicut gauisus est in patribus tuis: * si 10
tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cu-
stodieris præcepta eius & ceremonias, quæ in C
hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad
Dominum Deum tuum in toto corde tuo, &
in tota anima tua. * Mandatum hoc, quod 11
ego præcipio tibi hodie, non supra te est, ne-
que procul positum, * nec in cœlo situm, vt 12
† Rom. 10. 6. possis dicere: † Quis nostrûm valet ad cœ-
lum ascendere, vt deferat illud ad nos, & au-
diamus atque opere compleamus? * Neque 13
trans mare positum: vt causeris, & dicas: Quis
ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad
nos vsque deferre: vt possimus audire & fa-
14 cere quod præceptum est? * Sed iuxta te est
sermo valdè, in ore tuo, & in corde tuo, vt fa-
15 cias illum. * Considera quòd hodie propo-
suerim in conspectu tuo vitam & bonum, &
16 è contrariò mortem & malum: * vt diligas
Dominum Deum tuum, & ambules in viis
eius, & custodias mandata illius ac ceremo-
D nias atque iudicia: & viuas, atque multipli-
cet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam
17 ingredieris possidendam.* Si autem auersum
fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque
errore deceptus adoraueris deos alienos, &
18 seruieris eis: * prædico tibi hodie quòd pe-
reas, & paruo tempore morêris in Terra, ad
quam, Iordane transmisso, ingredieris possi-
19 dendam.* Testes inuoco hodie cœlum & ter-
ram: quòd proposuerim vobis vitam & mor-
tem, benedictionem & maledictionem. Eli-
ge ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum:
20 * & diligas Dominum Deum tuum, atque
obedias voci eius, & illi adhæreas (ipse est
enim vita tua, & longitudo dierum tuorum)
vt habites in Terra, pro qua iurauit Domi-
nus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob,
vt daret eam illis.

Capvt XXXI.

Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi iubet, & in arca seruari.

1 ABiit itaque Moyses, & locutus est om-
A nia verba hæc ad vniuersum Israël, * &
2 dixit ad eos: Centum viginti annorum sum
hodie, non possum vltrà egredi, & ingredi,
præsertim cùm & Dominus dixerit mihi:
3 † Non transibis Iordanem istum. * Domi- † Nu. 27. c. 13.
nus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse Sup. 3. d. 27.
delebit omnes gentes has in conspectu tuo,
& possidebis eas: & Iosue iste transibit ante
4 te, sicut locutus est Dominus. * Facietque
Dominus eis † sicut fecit Sehon & Og re- † Nu. 21. e. 24.
gibus Amorrhæorum, & terræ eorum, de-
5 lebitque eos. * Cùm ergo & hos tradiderit
vobis, † similiter facietis eis sicut præcepi vo- † Sup 7. a. 2.
6 bis: * Viriliter agite, & confortamini:
B nolite timere, nec paueatis ad conspectum
eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est
ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet
7 te. * Vocauitque Moyses Iosue, & dixit ei
coram omni Israël: † Confortare, & esto ro- † Ios. 1. b. 6.
bustus: tu enim introduces populum istum
in Terram, quam daturum se patribus eo-
rum iurauit Dominus, & tu eam sorte diui-
8 des. * Et dominus qui ductor est vester, ipse
erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te:
9 noli timere, nec paueas. * Scripsit itaque
Moyses legem hanc, & tradidit eam sacer-
dotibus filiis Leui, qui portabant arcam fœ-
deris Domini, & cunctis senioribus Israël.
10 * Præcepitque eis, dicens: Post septem an-
C nos, anno remissionis, in solemnitate taber-
11 naculorum, * conuenientibus cunctis ex
Israël, vt appareant in conspectu Domini
Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges

verba

verba legis huius coram omni Iſraël, audien-
tibus eis, * & in vnum omni populo congre- 12
gato, tam viris quàm mulieribus, paruulis &
aduenis, qui ſunt intra portas tuas: vt audien-
tes diſcant, & timeant Dominum Deum ve-
ſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes
ſermones legis huius. * filij quoque eorum 13
qui nunc ignorant; vt audire poſſint, & ti-
meant Dominum Deum ſuum cunctis die-
bus quibus verſantur in Terra, ad quam vos,
Iordane tranſmiſſo, pergitis obtinendam.* Et 14
ait Dominus ad Moyſen: Ecce propè ſunt
dies mortis tuæ: voca Ioſue, & ſtate in ta- D
bernaculo teſtimonij, vt præcipiam ei. Abie-
runt ergo Moyſes & Ioſue, & ſteterunt in
tabernaculo teſtimonij: * apparuitque Do- 15
minus ibi in columna nubis, quæ ſtetit in in-
troitu tabernaculi. * Dixitque Dominus ad 16
Moyſen: Ecce tu dormies cum patribus tuis,
& populus iſte conſurgens fornicabitur poſt
deos alienos in Terra, ad quam ingreditur
vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irri-
tum faciet fœdus, quod pepigi cum eo. * Et 17
iraſcetur furor meus contra eum in die il-
lo: & derelinquam eum, & abſcondam fa-
ciem meam ab eo, & erit in deuorationem:
inuenient eum omnia mala & afflictiones,
ita vt dicat in illo die: Verè quia non eſt
Deus mecum, inuenerunt me hæc mala.* Ego 18
autem abſcondam, & celabo faciem meam E
in die illo, propter omnia mala quæ fecit
quia ſecutus eſt deos alienos. * Nunc itaque 19
ſcribite vobis canticum iſtud, & docete fi-
lios Iſraël: vt memoriter teneant, & ore de-
cantent, & ſit mihi carmen iſtud pro teſti-
monio inter filios Iſraël. * Introducam enim 20
eum in Terram, pro qua iuraui patribus eius,
lacte & melle manantem. Cumque comede-
rint, & ſaturati, craſſique fuerint, auerten-
tur ad deos alienos, & ſeruient eis: detra-
hentque mihi, & irritum facient pactum
meum. * Poſtquam inuenerint eum mala 21
multa & afflictiones, reſpondebit ei canti-
cum iſtud pro teſtimonio, quod nulla dele- F
bit obliuio ex ore ſeminis ſui. Scio enim co-
gitationes eius, quæ facturus ſit hodie, ante-
quam introducam eum in Terram, quam ei
pollicitus ſum. * Scripſit ergo Moyſes canti- 22
cum, & docuit filios Iſraël. * Præcepitque 23
Dominus Ioſue filio Nun, & ait: Conforta-
re, & eſto robuſtus: tu enim introduces fi-
lios Iſraël in Terram, quam pollicitus ſum, &
ego ero tecum.* Poſtquam ergo ſcripſit Moy- 24
ſes verba legis huius in volumine, atque
compleuit: * præcepit Leuitis, qui portabant 25
arcam fœderis Dumini, dicens: * Tollite li- 26
brum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœ- G
deris Domini Dei veſtri: vt ſit ibi contra te
in teſtimonium. * Ego enim ſcio contentio- 27
nem tuam, & ceruicem tuam duriſſimam.
Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcum,
ſemper contentiosè egiſtis contra Domi-
num: quantò magis cùm mortuus fuero?

28 * Congregate ad me omnes maiores natu
per tribus veſtras, atque doctores, & loquar
audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo
29 contra eos cœlum & terram. * Noui enim
quòd poſt mortem meam iniquè agetis, &
declinabitis citò de via, quam præcepi vobis:
& occurrent vobis mala in extremo tempo-
re, quando feceritis malum in conſpectu Do-
mini, vt irritetis eum per opera manuum
30 veſtrarum. * Locutus eſt ergo Moyſes, au-
diente vniuerſo cœtu Iſraël, verba carminis
huius, & ad finem vſque compleuit.

CAPVT XXXII.

Canticum Moyſi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem ſæpiùs à Domino caſtigatam: iubetur Moyſes montem Abarim aſcendere, vt promiſſam terram contempletur.

1 AVdite cœli quæ loquor, audiat terra
A verba oris mei.
2 * Concreſcat vt pluuia doctrina mea, fluat
vt ros eloquium meum, quaſi imber ſuper
herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.
3 * Quia nomen Domini inuocabo: date
magnificentiam Deo noſtro.
4 * Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ
eius iudicia: Deus fidelis, & abſque vlla ini-
quitate, iuſtus & rectus.
5 * Peccauerunt ei, & non filij eius in ſordi-
bus: generatio praua atque peruerſa.
6 * Hæccine reddis Domino popule ſtulte
& inſipiens? numquid non ipſe eſt pater tuus,
qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?
7 * † Memento dierum antiquorum, cogi- † Ioſ. 8. b. 8.
ta generationes ſingulas: interroga patrem
tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos, &
dicent tibi.
8 * Quando diuidebat Altiſſimus gentes: quan-
B do ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos
populorum iuxta numerum filiorum Iſraël.
9 * Pars autem Domini, populus eius: Ia-
cob funiculus hereditatis eius.
10 * Inuenit eum in terra deſerta, in loco
horroris, & vaſtæ ſolitudinis: circumduxit
eum, & docuit: & cuſtodiuit quaſi pupillam
oculi ſui.
11 * Sicut aquila prouocans ad volandum
pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit
alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit in
humeris ſuis.
12 * Dominus ſolus dux eius fuit: & non erat
cum eo Deus alienus.
13 * Conſtituit eum ſuper excelſam terram:
vt comederet fructus agrorum, vt ſugeret
mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.
14 * Butyrum de armento, & lac de ouibus
C cum adipe agnorum, & arietum filiorum Ba-
ſan: & hircos cum medulla tritici, & ſangui-
nem vuæ biberet meraciſſimum.
15 * Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit:
incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereli-
quit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo
ſalutari ſuo.

* Pro

* Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in 16
abominationibus ad iracundia concitauerunt.
* Immolauerunt dæmonijs & non Deo, dijs 17
quos ignorabant : noui recentesque vene-
runt, quos non coluerunt patres eorum.
* Deum qui te genuit dereliquisti, & obli- 18
tus es Domini creatoris tui.
* Vidit Dominus, & ad iracundiam concita- 19
tus est: quia prouocauerũt eum filij sui & filiæ.
* Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, 20
& considerabo nouissima eorum : generatio
enim peruersa est, & infideles filij.
* Ipsi me prouocauerunt in eo qui non 21
erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis: D
† Ierem. 15. c. 14. Rom. 10. d. 19. & † ego prouocabo eos in eo qui non est po-
pulus, & in gente stulta irritabo illos.
* Ignis succensus est in furore meo, & ar- 22
debit vsque ad inferni nouissima : deuorabit-
que terram cum germine suo, & montium
fundamenta comburet.
* Congregabo super eos mala, & sagittas 23
meas complebo in eis.
* Consumentur fame, & deuorabunt eos 24
aues morsu amarissimo: dentes bestiarum im-
mittam in eos, cum furore trahentium super
terram, atque serpentium.
* Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, 25
iuuenem simul ac virginem, lactentem cum
homine sene.
* Dixi : Vbinam sunt? cessare faciam ex 26
hominibus memoriam eorum.
* Sed propter iram inimicorum distuli : ne 27
fortè superbirent hostes eorum, & dicerent:
Manus nostra excelsa, & non Dominus, fe-
cit hæc omnia.
* Gens absque consilio est, & sine prudentia. 28
† Ierem. 9. d. 12. * † Vtinam saperent, & intelligerent, ac 29
nouissima prouiderent.
* Quo modo persequatur vnus mille, & duo 30
fugent decem millia? nónne ideò, quia Deus
suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos? E
* Non enim est Deus noster vt dij eorum: 31
& inimici nostri sunt iudices.
* De vinea Sodomorum, vinea eorum, 32
& de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua
fellis, & botri amarissimi.
* Fel draconum vinum eorum, & vene- 33
num aspidum insanabile.
* Nonne hæc condita sunt apud me, & 34
signata in thesauris meis?
† Eccli. 28. a. 1. Rom. 12. d. 19. Hebr. 10. f. 30. * † Mea est vltio, & ego retribuam in tem- 35
pore, vt labatur pes eorum : iuxta est dies per-
ditionis, & adesse festinant tempora.
* Iudicabit Dominus populum suum, & 36
† 2. Mac. 7. b. 6. † in seruis suis miserebitur : videbit quod in-
firmata sit manus, & clausi quoque defece-
runt, residuique consumpti sunt.
† Ierem. 2. f. 28. * Et dicet : † Vbi sunt dij eorum, in qui- 37
bus habebant fiduciam?
† 1. Reg. 2. a. 6. Tob. 13. a. 2. Sap. 16. b. 13. * De quoru[illegible] comedebant adipes, 38
& bibebant vinum libaminum : surgant, &
opitulentur vobis, & in necessitate vos pro-
tegant.

39 * Videte quòd ego sim solus, & non sit
alius Deus præter me : † ego occidam, & ego † Iob. 10. b. 7.
viuere faciam : percutiam, & ego sanabo, † & Sap. 16. c. 15.
non est qui de manu mea possit eruere.
40 * Leuabo ad cælum manum meam, & di-
cam : Viuo ego in æternum.
41 * Si acuero vt fulgur gladium meum, &
arripuerit iudicium manus mea : reddam vl-
tionem hostibus meis : & his qui oderunt
me retribuam.
42 * Inebriabo sagittas meas sanguine, &
gladius meus deuorabit carnes, de cruore
occisorum, & de captiuitate, nudati inimi-
corum capitis.
43 * † Laudate gentes, populum eius, quia † 2. Mac. 7. b. 6.
sanguinem seruorum suorum vlciscetur : &
vindictam retribuet in hostes eorum, & pro-
pitius erit terræ populi sui.
44 * Venit ergo Moyses, & locutus est om-
F nia verba cantici huius in auribus populi,
ipse & Iosue filius Nun.
45 * Compleuitque omnes sermones istos,
46 loquens ad vniuersum Israel. * & dixit ad
eos : Ponite corda vestra in omnia verba, quæ
ego testificor vobis hodie : vt mandetis ea fi-
liis vestris custodire & facere, & implere vni-
47 uersa quæ scripta sunt legis huius : * quia
non incassum præcepta sunt vobis, sed vt sin-
guli in eis viuerent : quæ facientes longo
perseueretis tempore in Terra, ad quam,
Iordane transmisso, ingredimini possidendam.
48 * Locutusque est Dominus ad Moysen in
49 eadem die, dicens : * Ascende in montem
istum Abarim, id est, transituum, in mon-
tem Nebo, qui est in Terra Moab contra Ie-
rico : & vide Terram Chanaan, quam ego
tradam filiis Israel obtinendam, & motere
50 in monte. * Quem conscendens iungeris po-
pulis tuis, † sicut mortuus est Aaron frater † Num. 20. d. 26. 27. c. 13.
tuus in monte Hor, & appositus populis suis:
51 * † quia præuaricati estis contra me, in me- † Num. 20. b. 12. 27. c. 14.
dio filiorum Israel, ad Aquas contradictionis
in Cades deserti Sin : & non sanctificastis
52 me inter filios Israel. * E contrà videbis ter-
ram, & non ingrediêris in eam, quam ego
dabo filiis Israel.

CAPVT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel.

1 HÆc est benedictio, qua benedixit Moy-
A ses, homo Dei, filijs Israel ante mor-
tem suam.
2 * Et ait : Dominus de Sinai venit, & de
Seir ortus est nobis : apparuit de monte Pha-
ran, & cum eo sanctorum millia. In dextera
eius ignea lex.
3 * Dilexit populos, † omnes sancti in ma- † Sap. 3. a. 1. 3. a. 5.
nu illius sunt : & qui appropinquant pedi-
bus eius, accipient de doctrina illius.
4 * Legem præcepit nobis Moyses, here-
ditatem multitudinis Iacob.
5 * Erit apud rectissimum rex, congregatis
M princi

principibus populi cum tribubus Iſrael.
* Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit 6
paruus in numero.
* Hæc eſt Iudæ benedictio: Audi Domi- 7
ne vocem Iudæ, & ad populum ſuum intro- B
duc eum: manus eius pugnabunt pro eo, &
adiutor illius contra aduerſarios eius erit.
* Leui quoque ait: Perfectio tua, & do- 8
ctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in
tentatione, & iudicaſti ad Aquas contradi-
ctionis. * Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: 9
Neſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: &
neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt elo-
quium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, * 10
iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſraël:
ponent thymiama in furore tuo, & holocau-
ſtum ſuper altare tuum.
* Benedic Domine fortitudini eius, & ope- 11
ra manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa ini-
micorum eius, & qui oderunt eum, non con-
ſurgant.
* Et Beniamin ait: Amantiſſimus Domi- 12
ni habitabit confidenter in eo: quaſi in tha-
lamo tota die morabitur, & inter humeros
illius requieſcet.
* Ioſeph quoque ait: De benedictione 13
Domini terra eius, de pomis cæli, & rore, at- C
que abyſſo ſubjacente. * De pomis fructuum 14
ſolis ac lunæ. * de vertice antiquorum mon- 15
tium, de pomis collium æternorum: * & 16
de frugibus terræ, & de plenitudine eius.
† Exod 3. a. 2. Benedictio illius † qui apparuit in rubo, ve-
niat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem
nazaræi inter fratres ſuos. * Quaſi primoge- 17
niti tauri pulchritudo eius, cornua rhinoce-
rotis cornua illius: in ipſis ventilabit Gen-
tes vſque ad terminos terræ. hæ ſunt mul-
titudines Ephraim: & hæc millia Ma-
naſſe.
* Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu 18
tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis.
* Populos vocabunt ad montem: ibi im- 19
molabunt victimas iuſtitiæ. Qui inundatio-
nem maris quaſi lac ſugent, & theſauros
abſconditos arenarum.
* Et Gad ait: Benedictus in latitudine 20
Gad: quaſi leo requieuit, cepitque brachium
& verticem. * Et vidit principatum ſuum, 21
quòd in parte ſua doctor eſſet repoſitus:
qui fuit cum principibus populi, & fecit
iuſtitias Domini, & iudicium ſuum cum
Iſrael.
* Dan quoque ait: Dan catulus leonis, 22
fluet largiter de Baſan. D
* Et Nephthali dixit: Nephthali abundan- 23
tia perfruetur, & plenus erit benedictioni-
bus Domini: mare & meridiem poſſidebit.
* Aſer quoque ait: Benedictus in filiis Aſer 24
ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo
25 pedem ſuum. * Ferrum & æs calceamen-
tum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſe-
26 nectus tua. * Non eſt Deus alius vt Deus re-
ctiſſimi, aſcenſor cœli auxiliator tuus. Magni-
27 ficentia eius diſcurrunt nubes, * habitaculum
eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna:
eijciet à facie tua inimicum, dicetque: Con-
terere.
28 * Habitabit Iſrael confidenter, & ſolus.
Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cœ-
lique caligabunt rore.
29 * Beatus es tu Iſrael: quis ſimilis tui popu-
le, qui ſaluaris in Domino? ſcutum auxilij
tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te ini-
mici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPVT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyſes, & occultè à Deo ſepultus fletur à populo, illique Ioſue ſubſtituitur: commendatur propheta Moyſes à Dei familiaritate, & factis per ipſum ſignis.

1 ASCendit † ergo moyſes de campeſtribus † Sap. 3. d. 27.
A Moab ſuper Montem Nebo, in verti- 2. Mac. 2. a. 4.
cem Phaſga contra Iericho: oſtenditque ei
Dominus omnem Terram Galaad vſque
2 Dan. * & vniuerſum Nephthali, terramque
Ephraim & Manaſſe, & omnem terram Iu-
3 da vſque ad mare nouiſſimum, * & auſtra-
lem partem, & latitudinem campi Iericho ci-
4 uitatis palmarum vſque Segor. * Dixitque
B Dominus ad eum: † Hæc eſt Terra, pro † Gen 12. b. 7. 15. d. 18.
qua iuraui Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens:
Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis
5 tuis, & non tranſibis ad illam. * Mortuuſ-
que eſt ibi Moyſes ſeruus Domini, in terra
6 Moab, iubente Domino: * & ſepeliuit eum in
valle Terræ Moab contra Phogor: & non co-
gnouit homo ſepulchrum eius vſque in præ-
7 ſentem diem. * Moyſes centum & viginti
annorum erat quando mortuus eſt: non
caligauit oculus eius, nec dentes illius mo-
8 ti ſunt. * Fleueruntque eum filij Iſrael in cam-
C peſtribus Moab triginta diebus: & completi
9 ſunt dies planctus lugentium Moyſen. * Io-
ſue verò filius Nun repletus eſt Spiritu ſa-
pientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum ma-
nus ſuas. Et obedierunt ei filij Iſrael, fece-
10 runtque ſicut præcepit Dominus Moyſi. * Et
non ſurrexit vltrà propheta in Iſraël ſicut
Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad
11 faciem, * in omnibus ſignis, atque porten-
D tis, quæ miſit per eum, vt faceret in Ter-
ra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſeruis
12 eius, vniuerſæque terræ illius, * & cun-
ctam manum robuſtam, magnaque mira-
bilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſ-
rael.

LIBER IOSVE,

HEBRAICE IEHOSVA.

Capvt Primvm.

Confortatus Iosue à Domino, monet populum vt se ad Iordanis transitum praeparent; tribus autem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, vt fratres ad promissam Terram deducant.

T factum est post mor- 1
tem Moysi serui Domi- A
ni, vt loqueretur Domi-
nus ad Iosue filium Num
ministrum Moysi, & di-
ceret ei: * Moyses ser- 2
uus meus mortuus est:
surge, & transi Iordanem istum tu, & omnis
populus tecum, in Terram, quam ego dabo
† Deut. 11. c. 24. filijs Israel. * † Omnem locum, quem calca- 3
uerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, si-
cut locutus sum Moysi. * A deserto & Liba- 4
no vsque ad fluuium magnum Euphratem,
omnis terra Hethaeorum vsque ad mare ma-
gnum contra solis occasum erit terminus ve-
ster. * Nullus poterit vobis resistere cunctis 5
† Infr. 3 b. 7 Heb. 13. a. 5. diebus vitae tuae: † sicut fui cum Moyse, ita
ero tecum: non dimittam, nec derelinquam
† Deut. 31. b. 7. f. 23. 3. Reg. 2. a. 2. te. * † Confortare, & esto robustus: tu enim 6
sorte diuides populo huic Terram, pro qua iu- B
raui patribus suis, vt traderem eam illis. * Con- 7
fortare igitur, & esto robustus valdè: vt cus-
dias, & facias omnem legem, quam praecepit
tibi Moyses seruus meus: ne declines ab ea
ad dexteram vel ad sinistram, vt intelligas cun-
cta quae agis. * Non recedat volumen legis hu- 8
ius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac
noctibus, vt custodias & facias omnia quae
scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, &
intelliges eam. * Ecce praecipio tibi, confor- 9
tare, & esto robustus. Noli metuere, & noli- C
timere quoniam tecum est Dominus Deus
tuus in omnibus ad quaecumque perrexeris.
* Praecepitque Iosue principibus populi, di- 10
cens: Transite per medium castrorum, & im-
perate populo, ac dicite. * Preparate vobis 11
cibaria: quoniam post diem tertium transibi-
tis Iordanem, & intrabitis ad possidendam
Terram, quam Dominus Deus vester datu-
rus est vobis. * Rubenitis quoque & Gaditis 12
& dimidiae tribui Manasse ait: * Mementote 13
sermonis, quem praecepit vobis Moyses famu-
lus Domini, dicens: Dominus Deus vester
† Num. 32. d. 20. dedit vobis requiem, & omnem terram. * † 14
Vxores vestrae, & filij, ac iumenta manebunt
in Terra, quam tradidit vobis Moyses trans
Iordanem: vos autem transite armati ante fra-
tres vestros, omnes fortes manu, & pugnate
pro eis, * donec det Dominus requiem fra- 15
tribus vestris sicut & vobis dedit, & possi-
D deant ipsi quoque Terram, quam Dominus
Deus vester daturus est eis: & sic reuertemi-
ni in Terram possessionis vestrae, & habitabi-
tis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus
Domini trans Iordanem contra solis ortum.
16 * Responderuntque ad Iosue, atque dixerunt:
Omnia, quae praecepisti nobis, faciemus: &
17 quocumque miseris, ibimus. * Sicut obediui-
mus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi:
tantùm sit Dominus Deus tuus tecum, sicut
18 fuit cum Moyse. * Qui contradixerit ori tuo
& non obedierit cunctis sermonibus quos
praeceperis ei, moriatur. tu tantùm conforta-
re, & viriliter age.

Capvt II.

Missi exploratores in vrbem Iericho, à Rahab meretrice, promissa illi misericordia, à morte liberantur.

1 MIsit igitur Iosue filius Nun de Setim
A duos viros exploratores in abscondito:
& dixit eis: Ite, & considerate Terram, vr-
bemque Iericho. † Qui pergentes ingressi † Heb. 11. f. 31.
sunt domum mulieris meretricis, nomine Iac. 2. d. 25.
2 Rahab, & quieuerunt apud eam. * Nuntia-
tumque est regi Iericho, & dictum: Ecce vi-
ri ingressi sunt huc per noctem de filijs Israel,
3 vt explorarent Terram. * Misitque rex Ieri-
cho ad Rahab, dicens: Educ viros, qui ve-
nerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam:
exploratores quippe sunt, & omnem Ter- † Inf. 6.
4 ram considerare venerunt. * † Tollensque c. 27.
mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, vene-
5 runt ad me, sed nesciebam vnde essent: *
cumque porta clauderetur in tenebris, & illi
pariter exierunt, nescio quò abierunt: perse-
6 quimini citò, & comprehendetis eos. * Ipsa
autem fecit ascendere viros in solarium domus
suae, operuitque eos stipula lini, quae ibi erat.
7 * Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos
B per viam quae ducit ad vadū Iordanis: illisque
8 egressis statim porta clausa est. * Necdum ob-
dormierant qui latebant, & ecce mulier ascen-
9 dit ad eos, & ait: * Noui quòd Dominus tradi-
derit vobis Terram: etenim irruit in nos ter-
ror vester, & elanguerunt omnes habitatores † Exod.
10 Terrae. * Audiuimus quòd † siccauerit Domi- 14. e. 21.
nus aquas Maris rubri ad vestrum introitum,
quando egressi estis ex Ægypto: † & quae † Num. 21.
feceritis duobus Amorrhaeorum regibus, c. 24.
qui erant trans Iordanem, Sehon & Og, quos
11 interfecistis. * Et haec audientes pertimuimus,
& elanguit cor nostrum, nec remansit in
nobis spiritus ad introitum vestrum: Domi-
nus enim Deus vester, ipse est Deus in caelo † Inf. 6.
sursum, & in terra deorsum. * † Nunc ergo d. 22.

iurate mihi per Dominum, vt quomodo ego
misericordiam feci vobiscum, ita & vos fa-
ciatis cum domo patris mei: detisque mihi ve-
rum signum, * vt saluetis patrem meum & 13
matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ C
illorum sunt, & eruatis animas nostras à
morte. * Qui responderunt ei: Anima nostra 14
sit pro vobis in mortem, si tamen non prodi-
deris nos. cumque tradiderit nobis Dominus
terram, faciemus in te misericordiam & veri-
tatem. * Demisit ergo eos per funem de fe- 15
nestra: domus enim eius hærebat muro,
* Dixitque ad eos: Ad montana conscendi- 16
te, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibi-
que latitate tribus diebus, donec redeant, &
sic ibitis per viam vestram. * Qui dixerunt ad 17
eam: Innoxij erimus à iuramento hoc, quo
adiurasti nos: * si ingredientibus nobis Ter- 18
ram, signum fuerit funiculus iste coccineus,
& ligaueris eum in fenestra, per quam de-
misisti nos: & patrem tuum ac matrem, fra-
tresque & omnem cognationem tuam, con- D
gregaueris in domum tuam. * Qui ostium do- 19
mus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit
in caput eius, & nos erimus alieni. Cuncto-
rum autem sanguis, qui tecum in domo fue-
rint, redundabit in caput nostrum, si eos ali-
quis tetigerit. * Quòd si nos prodere volueris, 20
& sermonem istum proferre in medium, eri-
mus mundi ab hoc iuramento, quo adiura-
sti nos. * Et illa respondit: Sicut locuti estis, 21
ita fiat. dimittensque eos vt pergerent, ap-
pendit funiculum coccineum in fenestra. * 22
Illi verò ambulantes peruenerunt ad monta-
na, & manserunt ibi tres dies, donec reuer-
terentur qui fuerant persecuti: quærentes
enim per omnem viam, non repererunt eos.
* Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & des- 23
cenderunt exploratores de monte: & trans-
misso Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun,
narraueruntque ei omnia quæ acciderant
sibi, * atque dixerunt: Tradidit Dominus 24
omnem terram hanc in manus nostras, &
timore prostrati sunt cuncti habitatores
eius.

CAPVT III.

Siccatum Dei miraculo Iordanem populus transit.

IGitur Iosue de nocte consurgens mouit ca- 1
stra: egredientesque de Setim, venerunt A
ad Iordanem ipse & omnes filij Israel, &
morati sunt ibi tres dies. * Quibus euolutis 2
transierunt præcones per castrorum me-
dium, * & clamare cœperunt: Quando vi- 3
deritis arcam fœderis Domini Dei vestri,
& sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam,
vos quoque consurgite, & sequimini præce-
dentes: * sitque inter vos & arcam spatium 4
cubitorum duûm millium: vt procul videre
possitis, & nosse per quam viam ingrediami-
ni: quia priùs non ambulastis per eam: & B
cauete ne appropinquetis ad arcam. * Dixit- 5
que Iosue ad populum: Sanctificamini: cras
enim faciet Dominus inter vos mirabilia.
6 * Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis:
& præcedite populum. Qui iussa complen-
tes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos.
7 * Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie inci-
piam exaltare te coram omni Israel: vt sciant
quòd † sicut cum Mose fui, ita & tecum sim. †Sup.1.a.5
8 * Tu autem præcipe sacerdotibus, qui por-
tant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingres-
si fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea.
9 * Dixitque Iosue ad filios Israel: Accedite
huc, & audite verbum Domini Dei vestri.
10 * Et rursum: In hoc, inquit, scietis quòd
C Dominus Deus viuens in medio vestri est,
& disperdet in conspectu vestro Chananæum
& Hethæum, Heuæum & Pherezæum, Ger-
gesæum quoque & Iebusæum, & Amor-
11 rhæum. * † Ecce, arca fœderis Domini †Act.7.f.45.
omnis terræ antecedet vos per Iordanem.
12 * Parate duodecim viros de tribubus Israel,
13 singulos per singulas tribus. * Et cum posue-
rint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui
portant arcam Domini Dei vniuersæ terræ,
in aquis Iordanis, aquæ quæ inferiores sunt,
decurrent atque deficient: quæ autem de-
14 super veniunt, in vna mole consistent. *
Igitur egressus est populus de tabernaculis
suis, vt transiret Iordanem: & sacerdotes,
qui portabant arcam fœderis, pergebant an-
15 te eum. * Ingressisque eis Iordanem, & pe-
D dibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis
autem ripas aluei sui tempore † messis imple- †Eccli.24.c.36.
16 uerat) * steterunt aquæ descendentes in lo-
co vno, & ad instar montis intumescentes
apparebant procul, ab vrbe quæ vocatur
Adom vsque ad locum Sarthan: quæ autem
inferiores erant, in Mare solitudinis (quod
nunc vocatur mortuum) descenderunt, vs-
17 quequò omnino deficerent. * Populus au-
tem incedebat contra Iericho: & sacerdotes,
qui portabant arcam fœderis Domini, stabant
super siccam humum in medio Iordanis ac-
cincti, omnisque populus per arentem al-
ueum transibat.

CAPVT IV.

*Duodecim lapides de Iordane siccato ad postero-
rum memoriam colliguntur, alijque duodecim in
ipso Iordanis alueo statuuntur.*

1 QVibus transgressis, dixit Dominus ad
A Iosue: * Elige duodecim viros singu-
2 los per singulas tribus: * & præcipe eis, vt
3 tollant de medio Iordanis alueo, vbi stete-
runt pedes sacerdotum, duodecim durissi-
mos lapides, quos ponetis in loco castrorum,
4 vbi fixeritis hac nocte tentoria. * Vocauit-
que Iosue duodecim viros, quos elegerat de
5 filijs Israel, singulos de singulis tribubus, *
& ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei ve-
stri ad Iordanis medium, & portate inde sin-
guli singulos lapides in humeris vestris, iuxta
6 numerum filiorum Israel, * vt sit signum inter
vos: & quando interrogauerint vos filij vestri
cras

cras, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?
* respondebitis eis: Defecerunt aquæ Iorda- 7
nis ante arcam fœderis Domini, cùm transi- B
ret eum: idcircò positi sunt lapides isti in mo-
numentum filiorum Israel vsque in æternum.
* Fecerunt ergo filij Israel sicut præcepit eis 8
Iosue, portantes de medio Iordanis alueo
duodecim lapides, vt Dominus ei imperarat,
iuxta numerum filiorum Israel, vsque ad lo-
cum in quo castrametati sunt, ibique posue-
runt eos. * Alios quoque duodecim lapides 9
posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi ste-
terunt sacerdotes, qui portabant arcam fœ-
deris: & sunt ibi vsque in præsentem diem.
* Sacerdotes autem, qui portabant arcam, 10
stabant in Iordanis medio, donec omnia
complerentur, quæ Iosue, vt loqueretur ad
populum, præceperat Dominus, & dixerat
ei Moyses. Festinauitque populus, & transiit.
* Cumque transissent omnes, transiuit & 11
arca Domini, sacerdotesque pergebant an- C
te populum. * Filij quoque Ruben, & Gad, 12
& dimidia tribus Manasse, armati præcede-
† Num. 32. f. 28. bant filios Israel, † sicut eis præceperat Moy-
ses. * & quadraginta pugnatorum millia per 13
turmas, & cuneos, incedebant per plana
atque campestria vrbis Iericho. * In die illo 14
magnificauit Dominus Iosue coram omni
Israel, vt timerent eum, sicut timuerant
Moysen, dum adiuiueret. * Dixitque ad 15
eum: * Præcipe sacerdotibus, qui portant 16
arcam fœderis, vt ascendant de Iordane. * 17
Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Ior-
dane. * Cumque ascendissent portantes ar- 18
cam fœderis Domini, & siccam humum cal-
care cœpissent, reuersæ sunt aquæ in alueum
suum, & fluebant sicut antè consueuerant. D
* Populus autem adscendit de Iordane, deci- 19
mo die mensis primi, & castrametati sunt
in Galgalis contra Orientalem plagam vrbis
Iericho. * Duodecim quoque lapides, quos 20
de Iordanis alueo sumpserant, posuit Iosue
in Galgalis, * & dixit ad filios Israel: Quando 21
interrogauerint filij vestri cras patres suos,
& dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?
* docebitis eos, atque dicetis: Per arentem 22
alueum transiuit Israel Iordanem istum, * sic- 23
cante Domino Deo vestro, aquas eius in cons-
† Exod. 14. e. 22. pectu vestro, donec transiretis: * † sicut fe- 24
cerat priùs in mari rubro, quod siccauit do-
nec transiremus: * vt discant omnes terrarum 25
populi fortissimam Domini manum, vt &
vos timeatis Dominum Deum vestrum omni
tempore.

Caput V.

Terrentur Chananæi; circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur; deficit manna vbi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Iosue apparet.

POstquam ergo audierunt omnes reges 1
Amorrhæorum, qui habitabant trans Ior- A
danem ad Occidentalem plagam, & cuncti
reges Chanaan, qui propinqua possidebant
magni maris loca, quòd siccasset Dominus
fluenta Iordanis coram filijs Israel donec
transirent, dissolutum est cor eorum, & non
remansit in eis spiritus, timentium introitum
2 filiorum Israel. * Eo tempore ait Dominus
ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & cir-
3 cumcide secundò filios Israel: * Fecit quod
iusserat Dominus, & circumcidit filios Is-
4 rael in colle præputiorum. * Hæc autem cau-
B sa est secundæ circumcisionis: Omnis populus,
qui egressus est de Ægypto generis masculi-
ni, vniuersi bellatores viri, mortui sunt in
5 deserto per longissimos viæ circuitus, * qui
omnes circũcisi erant. Populus autem qui na-
6 tus est in deserto, * per quadraginta annos
itineris latissimæ solitudinis, incircuncisus fuit
donec consumerentur qui non audierant vo-
cem Domini, & quibus antè iurauerat vt
non ostenderet eis Terram lacte & melle
7 manantem. * Horum filij in locum successe-
C runt patrum, & circumcisi sunt à Iosue: quia
sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos
8 in via aliquis circunciderat. * Postquam au-
tem omnes circumcisi sunt, manserunt, in
eodem castrorum loco, donec sanarentur.
9 * Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstu-
li opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque
est nomen loci illius Galgala, vsque in præ-
10 sentem diem. * Manseruntque filij Israel in
Galgalis, & fecerunt Phase, quartadecima
die mensis ad vesperum, in campestribus Ie-
11 richo: * & comederunt de frugibus Ter-
D ræ die altero, azymos panes, & polentam
12 eiusdem anni. * Defecitque manna post-
quam comederunt de frugibus Terræ, nec
vsi sunt vltrà cibo illo filij Israel, sed comede-
runt de frugibus præsentis anni Terræ Cha-
13 naan, * Cùm autem esset Iosue in agro vr-
bis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum
stantem contra se, euaginatum tenentem
gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster
14 es, an aduersariorum? * Qui respondit: Ne-
quaquam: sed sum princeps exercitus Domi-
15 ni, & nunc venio. * Cecidit Iosue pronus in
terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus
16 loquitur ad seruum suum? * † Solue, inquit, † Exod. 3. b. 5.
calceamentum tuum de pedibus tuis: locus Act. 7. d. 33.
enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Io-
sue vt sibi fuerat imperatum.

Caput VI.

Post varios septem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur, seruata Rahab cum suis; readificatori vrbis maledicitur.

1 IEricho autem clausa erat atque munita, ti-
A more filiorum Israel, & nullus egredi au-
2 debat aut ingredi. * Dixitque Dominus ad
Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, &
3 regem eius, omnesque fortes viros. * Cir-
cuite vrbem cuncti bellatores semel per diem:
4 sic facietis sex diebus. * Septimo autem die
sacerdotes tollant septem buccinas, quarum

vſus eſt in iubileo, & præcedant arcam fœ-
deris: ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & ſa-
cerdotes clangent buccinis. * Cumque in- 5
ſonuerit vux tubæ longior atque conciſior,
& in auribus veſtris increpuerit, conclama-
bit omnis populus vociferarione maxima, &
muri funditus corruent ciuitaris, ingredien-
turque ſinguli per locum contra quem ſtete-
rinr. * Vocauit ergo Ioſue filius Nun ſacer- 6
dotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis
& ſeptem alij ſacerdotes tollant ſeptem iubi-
leorum buccinas,& incedant ante arcam Do-
mini. * Ad populum quuque ait: Ite, & cir- 7
cuite ciuitatem; armati, præcedentes arcam
Domini.* Cumque Ioſue verba finiſſet,& ſep- 8
tem ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent B
ante arcam fœderis Domini, * omniſque præ- 9
cederet armatus exercitus, reliquum vulgus
arcam ſequebatur, ac buccinis omnia con-
crepabant. * Præceperat autem Ioſue populo, 10
dicens: Non clamabitis, nec audietur vox ve-
ſtra, neque vllus ſermo ex ore veſtro egredie-
tur: donec veniat dies in quo dicam vobis:
Clamate,& vociferamini.* Circuiuit ergo ar- 11
ca Domini ciuitatem ſemel per diem, & re-
uerſa in caſtra, manſit ibi. * Igitur Ioſue de 12
nocte conſurgente,tulerunt ſacerdotes arcam
Domini, * & ſeptem ex eis ſeptem buccinas, 13
quarum in iubileo vſus eſt: præcedebantque
arcam Domini ambulantes atque clangen-
tes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus
autem reliquum ſequebatur arcam, & buc-
cinis perſonabat. * Circuieruntque ciuita- 14
tem ſecundo die ſemel, & reuerſi ſunt in ca-
ſtra. Sic fecerunt ſex diebus. * Die autem ſep- 15
timo; diluculò conſurgentes,circuierunt vr- C
bem, ſicut diſpoſitum erat, ſepties. * Cum- 16
que ſeptimo circuitu clangerent buccinis ſa-
cerdotes, dixit Ioſue ad omnem Iſrael: Vo-
ciferamini: tradidit enim vobis Dominus ci-
uitatem: * ſitque ciuitas hæc anathema: & 17
omnia quæ in ea ſunt, Domino. ſola Rahab
† Sup. 2. a. 4 meretrix viuat, cum vniuerſis qui cum ea in
domo ſunt: † abſcondit enim nuntios quos
Hebr. 11. f. 31. direximus. * Vos autem cauete, ne de his, 18
quæ præcepta ſunt, quippiam contingatis, &
ſitis præuaricationis rei, & omnia caſtra Iſ-
rael ſub peccato ſint atque turbentur. * Quid- 19
quid autem auri & argenti fuerit, & vaſorum
æneorum ac ferri Dominu conſecretur, re-
† Heb 11. f. 30. poſitum in theſauris eius. * † Igitur omni po- 20
pulo vociferante, & clangentibus tubis,
poſtquam in aures multitudinis vox ſonituſ-
que increpuit, muri illicò corruerunt: & aſ-
cendit vnuſquiſque per locum, qui contra ſe
† 2. Mac. 12. c. 15. erat: † ceperuntque ciuitatem, * & interfe- 21
cerunt omnia quæ erant in ea, à viro vſque
ad mulierem, ab infante vſque ad ſenem.
Boues quoque & oues & aſinos in ore gladij
† Sup 2. a. 1. c. 14. percuſſerunt. * Duobus autem viris, qui † ex- 22
ploratores miſſi fuerant, dixit Ioſue: Ingredi-
mini domum mulieris meretricis, & produ-
cite eam, & omnia quæ illius ſunt, ſicut illi

D iuramento firmaſtis. * † Ingreſſique iuuenes, † Heb. 11. f. 31.
23 eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres
quoque, & cunctam ſupellectilem ac cogna-
tionem illius, & extra caſtra Iſrael manere
24 fecerunt. * Vrbem autem, & omnia quæ † Inf. 8. a. 2.
erant in ea, ſuccenderunt; abſque auro &
argento, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in æra-
25 rium Domini conſecrarunt. * Rahab verò
meretricem, & domum patris eius, & om-
nia quæ habebat, fecit Ioſue viuere, & habi-
tauerunt in medio Iſrael vſque in præſentem
diem: eò quod abſconderit nuntios, quos mi-
ſerat vt explorarent Iericho. In tempore illo
26 imprecatus eſt Ioſue, dicens: * Maledictus † 3. Reg. 16. g. 34.
vir coram Domino, qui ſuſcitauerit & ædifi-
cauerit ciuitatem Iericho. In primogenito
ſuo fundamenta illius iaciat; & in nouiſſimo
27 liberorum ponat portas eius. * Fuit ergo Do-
minus cum Ioſue, & nomen eius vulgatum
eſt in omni terra.

Capvt VII.

Explorata Hai cedit populus Iſrael hoſtibus propter furtum de anathemate Iericho; quapropter post Ioſue lamentationem, miſſa ſorte Achan lapidatur iuſſu Domini.

1 Filij † autem Iſrael præuaricati ſunt man- † Inf. 22. d. 20.
A datum, & vſurpauerunt de anathemate.
† Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, fi- † 1. Par. 2. a. 7.
lij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de ana-
themate: iratuſque eſt Dominus contra fi-
2 lios Iſrael. * Cumque mitteret Ioſue de Ieri-
cho viros contra Hai, quæ eſt iuxta Betha-
uen, ad Orientalē plagam oppidi Bethel, di-
xit eis: Aſcendite, & explorate Terram. Qui
præcepta complentes explorauerunt Hai.
3 * Et reuerſi dixerunt ei: Non aſcendat om-
nis populus, ſed duo vel tria millia virorum
pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis
populus fruſtra vexabitur contra hoſtes pau-
4 ciſſimos? * Aſcenderūt ergo tria millia pugna-
5 torum. Qui ſtatim terga vertentes, * percuſ-
ſi ſunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis
triginta ſex homines: perſecutique ſunt eos
aduerſarij de porta vſque ad Sabarim, & ce-
ciderunt per prona fugientes: pertimuitque
cor populi, & inſtar aquæ liquefactum eſt.
6 * Ioſue verò ſcidit veſtimenta ſua, & pronus
cecidit in terram coram arca Domini vſque
ad veſperam, tam ipſe quàm omnes ſenes
Iſrael: miſeruntque puluerem ſuper capita
7 ſua, * & dixit Ioſue: Heu Domine Deus, quid
B voluiſti traducere populum iſtum Iordanem
fluuium, vt traderes nos in manus Amor-
rhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus, man-
8 ſiſſemus trans Iordanem. * Mi Domine Deus
quid dicam, videns Iſraëlem hoſtibus ſuis ter-
9 ga vertentem? * Audient Chananæi, &
omnes habitatores Terræ, & pariter con-
globati circumdabunt nos, atque delebunt
nomen noſtrum de terra: & quid facies
01 magno nomini tuo? * Dixitque Dominus
ad Ioſue: Surge, cur iaces pronus in terra?
* Peccauit

* Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum 11
meum : tuleruntque de anathemate, & fura-
ti sunt atque mentiti, & absconderunt inter
vasa sua. * Nec poterit Israel stare ante ho- 12
stes suos, eosque fugiet : quia pollutus est
anathemate. non ero vltrà vobiscum, donec
conteratis eum qui huius sceleris reus est.
* Surge, sanctifica populum, & dic eis : 13
† Sanctificamini in crastinum : hæc enim
† Leu. 20. a. 7. dicit Dominus Deus Israel : Anathema in
Sup. 1. b. 5. medio tui est Israel : non poteris stare coram
Num. 11. d. 18. hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc
1 Reg. 16. b. 5. contaminatus est scelere. * Accedetisque 14
manè singuli per tribus vestras : & quam- C
cumque tribum sors inuenerit, accedet per
cognationes suas, & cognatio per domos,
domusque per viros. * Et quicumque ille in 15
hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur
igni cum omni substantia sua : quoniam
præuaricatus est pactum Domini, & fecit
nefas in Israel. * Surgens itaque Iosue ma- 16
nè, applicuit Israel per tribus suas, & inuen-
ta est tribus Iuda. * Quæ cùm iuxta familias 17
suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Il-
lam quoque per domos offerens, reperit
Zabdi : * cuius domum in singulos diuidens 18
viros, inuenit Achan filium Charmi, filij
Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. * Et ait Io- 19
sue ad Achan : Fili mi, da gloriam Domino
Deo Israel, & confitere, atque indica mihi
quid feceris, ne abscondas. * Respônditque 20
Achan Iosue, & dixit ei : Verè ego peccaui
Domino Deo Israel, & sic & sic feci. * vi- 21
di enim inter spolia pallium coccineum val-
dè bonum, & ducentos siclos argenti, regu-
lamque auream quinquaginta siclorum : &
concupiscens abstuli, & abscondi in terra
contra medium tabernaculi mei, argentum-
que fossa humo operui. * Misit ergo Iosue mi- 22
nistros : qui currentes ad tabernaculum illius
repererunt cuncta abscondita in eodem loco,
& argentum simul. * Auferentesque de ten- 23
torio tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios D
Israel, proieceruntque ante Dominum. * Tol- 24
lens itaque Iosue Achan filium Zare, argen-
tumque & pallium, & auream regulam, fi-
lios quoque & filias eius, boues & asinos, &
oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam su-
pellectilem : (& omnis Israel cum eo) duxe-
runt eos ad Vallem Achor : * vbi dixit Iosue : 25
Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in
die hac. Lapidauitque eum omnis Israel : &
cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.
2 Reg. 18. d. 17. * Congregaueruntque super eum † aceruum 26
magnum lapidum, qui permanet vsque in
præsentem diem. Et auersus est furor Domi-
ni ab eis. Vocatumque est nomen loci illius,
Vallis Achor, vsque hodie.

CAPVT VIII.

Expugnata Hai, rex eius suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

1 Dixit autem Dominus ad Iosue : ne ti-
A meas, neque formides : tolle tecum om-
nem multitudinē pugnatorum, & consurgens
ascende in oppidum Hai. ecce tradidi in ma-
nu tua regem eius : & populum vrbemque
2 & terram. * Faciesque vrbi Hai, & regi
eius, † sicut fecisti Iericho, & regi illius : præ- † Sup. 6. d. 24.
dam verò, & omnia animantia diripietis vo-
3 bis : pone insidias vrbi post eam. * Surrexit-
que Iosue, & omnis exercitus bellatorum
cum eo, vt ascenderent in Hai : & electa
triginta millia virorum fortium misit nocte,
4 * præcepitque eis, dicens : Ponite insidias
post ciuitatem : nec longiùs recedatis : & eri-
5 tis omnes parati. * ego autem, & reliqua
B multitudo quæ mecum est, accedemus ex
aduerso contra vrbem. Cumque exierint
contra nos, † sicut antè fecimus, fugiemus & † Sup. 7. a. 4.
6 terga vertemus : * donec persequentes ab
vrbe longiùs protrahantur : putabunt enim
7 nos fugere sicut priùs. * Nobis ergo fugien-
tibus, & illis persequentibus, consurgetis de
insidijs, & vastabitis ciuitatem : tradetque
eam Dominus Deus vester in manus vestras.
8 * Cumque ceperitis, succendite eam, & sic
9 omnia facietis, vt iussi. * Dimisitque eos, &
perrexerunt ad locum insidiarum, sederunt-
que inter Bethel & Hai, ad Occidentalem
plagam vrbis Hai : Iosue autem nocte illa in
10 medio mansit populi, * surgensque dilucu-
lo recensuit socios, & ascendit cum seniori-
bus in fronte exercitus, vallatus auxilio pu-
11 gnatorum. * Cumque venissent & ascendis-
C sent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Sep-
tentrionalem vrbis plagam, inter quam &
12 eos erat vallis media. * Quinque autem mil-
lia viros elegerat, & posuerat in insidijs in-
ter Bethel & Hai, ex occidentali parte eius-
13 dem ciuitatis : * omnis verò reliquus exerci-
tus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt no-
uissimi illius multitudinis Occidentalem pla-
gam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue no-
14 cte illa, & stetit in vallis medio. * Quod cùm
vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus
est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque
aciem contra desertum, ignorans quòd post
15 tergum laterent insidiæ. * Iosue verò & om-
nis Israel cesserunt loco, simulantes metum,
16 & fugientes per solitudinis viam. * At illi
vociferantes pariter, & se mutuò cohortan-
tes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent
17 à ciuitate, * & ne vnus quidem in vrbe Hai
D & Bethel remansisset qui non persequere-
tur Israel (sicut erupérant aperta oppida re-
18 linquentes,) * dixit Dominus ad Iosue :
Leua clypeum, qui in manu tua est, con-
tra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.
19 * Cumque eleuasset clypeum ex aduerso ci-
uitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt
confestim : & pergentes ad ciuitatem, ce-
20 perunt, & succenderunt eam. * Viri autem
ciuitatis, qui persequebantur Iosue, respicien-
tes & videntes fumum vrbis ad cœlum vsque

conſcendere, non potuerunt vltrà huc illuc-
que diffugere: præſertim cùm hi qui ſimu-
lauerunt fugam, & tendebant ad ſolitudi-
nem, contra perſequentes fortiſſimè reſtitiſ- E
ſent. * Videnſque Ioſue & omnis Iſrael quòd 21
capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis aſcenderet,
reuerſus percuſſit viros Hai. * Si quidem & 22
illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatem,
egreſſi ex vrbe contra ſuos, medios hoſtium
ferire cœperunt. Cùm ergo ex vtraque par-
te aduerſarij cæderentur, ita vt nullus de tan-
ta multitudine ſaluaretur, * regem quoque vr- 23
bis Hai apprehenderunt viuentem, & obtu-
lerunt Ioſue. * Igitur omnibus interfectis, qui 24
Iſraelem ad deſerta tendentem fuerant per-
ſecuti, & in eodem loco gladio corruentibus
reuerſi filij Iſrael percuſſerunt ciuitatem. * 25
Erant autem qui in eodem die conciderant
à viro vſque ad mulierem, duodecim millia
hominum, omnes vrbis Hai. * Ioſue verò 26
non contraxit manum quam in ſublime por-
rexerat, tenens clypeum donec interficeren-
tur omnes habitatores Hai. * Iumenta au- 27
tem & prædam ciuitatis diuiſerunt ſibi filij F
Iſrael, ſicut præceperat Dominus Ioſue. * 28
Qui ſuccendit vrbem, & fecit eam tumulum
ſempiternum: * regem quoque eius ſuſpen- 29
dit in patibulo vſque ad veſperam & ſolis oc-
caſum. Præcepitque Ioſue, & depoſuerunt
cadauer eius de cruce: proiecerùntque in ip-
ſo introitu ciuitatis, congeſto ſuper eum ma-
gno aceruo lapidum, qui permanet vſque in
præſentem diem. * Tunc ædificauit Ioſue 30
altare Domino Deo Iſrael in monte Hebal:
* † ſicut præceperat Moyſes famulus Domi- 31
ni filijs Iſrael, & ſcriptum eſt in volumine le-
gis Moyſi: Altare verò de lapidibus impoli-
tis, quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper
eo holocauſta Domino, immolauitque paci-
ficas victimas. * Et ſcripſit ſuper lapides Deu- 32
teronomium legis Moyſi, quod ille digeſſe- G
rat coram filijs Iſrael. * Omnis autem popu- 33
lus, & maiores natu, ducéſque ac iudices
ſtabant ex vtraque parte arcæ, in conſpectu
ſacerdotum qui portabant arcam fœderis
Domini, vt aduena ita & indigena. Media
pars eorum iuxta montem Garizim, & me-
dia iuxta montem Hebal, ſicut præceperat
Moyſes famulus Domini. Et primùm quidem
benedixit populo Iſrael. * Poſt hæc legit om- 34
nia verba benedictionis & maledictionis, &
cuncta quæ ſcripta erant in legis volumine. * 35
Nihil ex his quæ Moyſes iuſſerat, reliquit in-
tactum, ſed vniuerſa replicauit coram omni
multitudine Iſrael, mulieribus ac paruulis &
aduenis, qui inter eos morabantur.

† Exod. 20. d 25. Deut. 27. b. 5.

CAPVT IX.

Gabaonitæ ſimulatione longi itineris imponentes Ioſue & principibus Iſraelitarum, medio iuramento ſaluantur; inſecuto tamen murmure, perpetuo famulitio adſtringuntur.

1 QVibus auditis, cuncti reges trans Iorda-
A nem, qui verſabantur in montanis &
campeſtribus, in maritimis ac littore magni
maris, hi quoque qui habitabant iuxta Li-
banum, Hethæus & Amorrhæus, Chana-
næus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebuſæus,
2 * congregati ſunt pariter, vt pugnarent con-
tra Ioſue & Iſrael vno animo, eademque
3 ſententia. * At hi qui habitabant in Gabaon,
audientes cuncta quæ fecerat Ioſue, Iericho
4 & Hai: * & callide cogitantes, tulerunt
ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes,
5 & vtres vinarios ſciſſos atque conſutos, * cal-
ceamentaque perantiqua quæ ad indicium
vetuſtatis pittacijs conſuta erant, induti ve-
teribus veſtimentis: panes quoque quos por-
tabant ob viaticum, duri erant, & in fruſta
6 comminuti: * perrexerùntque ad Ioſue, qui
tunc morabatur in caſtris Galgalæ, & dixe-
runt ei, atque ſimul omni Iſraeli: De terra
longinqua venimus, pacem vobiſcum face-
re cupientes. Reſponderùntque viri Iſrael ad
7 eos, atque dixerunt: * Ne fortè in terra, quæ
B nobis ſorte debetur, habitetis, & non poſſi-
8 mus fœdus inire vobiſcum. * At illi ad Io-
ſue: Serui, inquiunt, tui ſumus. Quibus Io-
ſue ait: Quinam eſtis vos? & vnde veniſtis?
9 * Reſponderunt: De terra longinqua valdè
venerunt ſerui tui in nomine Domini Dei
tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius,
10 cũcta quæ fecit in Ægypto, * † & duobus re-
gibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Ior-
danem, Sehon regi Heſebon, & Og regi
11 Baſan qui erat in Aſtaroth: * dixerùntque
nobis ſeniores, & omnes habitatores Terræ
noſtræ: Tollite in manibus cibaria ob longiſ-
ſimam viam, & occurrite eis, & dicite: Ser-
12 ui veſtri ſumus, fœdus inite nobiſcum. * En,
panes quando egreſſi ſumus de domibus no-
ſtris, vt veniremus ad vos, calidos ſumpſi-
mus, nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate ni-
13 mia comminuti. * vtres vini nouos impleui-
mus, nunc rupti ſunt & ſoluti. veſtes & cal-
ceamenta quibus induimur, & quæ habemus
in pedibus, ob longitudinem longioris viæ
14 trita ſunt, & penè conſumpta. * Suſcepe-
C runt igitur de cibarijs eorum, & os Domi-
15 ni non interrogauerunt. * † Fecitque Ioſue
cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus eſt
quòd non occiderentur: principes quoque
16 multitudinis iurauerunt eis. * Poſt dies au-
tem tres initi fœderis, audierunt quòd in vi-
17 cino habitarent, & inter eos futuri eſſent. *
Mouerùntque caſtra filij Iſrael, & venerunt
in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc
vocabula ſunt, Gabaon, & Caphira, &
18 Beroth, & Cariathiarim. * Et non percuſ-
ſerunt eos, eò quòd iuraſſent eis principes
multitudinis in nomine Domini Dei Iſ-
rael. Murmurauit itaque omne vulgus con-
19 tra principes. * Qui reſponderunt eis: Iura-
uimus illis in nomine Domini Dei Iſrael,
& idcircò non poſſumus eos contingere.
* Sed

† Num. 21. c. 24.

† 2. Reg. 21. a. 2.

* Sed hoc faciemus eis: Referuentur quidem 20
vt viuant, ne contra nos ira Domini conci-
tetur, si peierauerimus: * sed sic viuant, vt 21
in vsus vniuersæ multitudinis ligna cædant, D
aquasque comportent. Quibus hæc loquen-
tibus: * vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit 22
eis: Cur nos decipere fraude voluistis, vt
diceretis: Procul valdè habitamus à vobis,
cùm in medio nostri sitis? * Itaque sub ma- 23
ledictione eritis, & non deficiet de stirpe
vestra ligna cædens, aquasque comportans
in domum Dei mei. * Qui responderunt: 24
Nuntiatum est nobis seruis tuis, quòd pro-
misisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo
vt traderet vobis omnem Terram, & disper-
deret cunctos habitatores eius. Timuimus
igitur valdè, & prouidimus animabus nostris
vestro terrore compulsi, & hoc consilium ini-
uimus. * Nunc autem in manu tua sumus: 25
quod tibi bonum & rectum videtur, fac no-
bis. * Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit 26
eos de manu filiorum Israel, vt non occide-
rentur. * Decreuitque in illo die eos esse in 27
ministerio cuncti populi, & altaris Domini,
cædentes ligna, & aquas comportantes, vs-
que in præsens tempus, in loco quem Do-
minus elegisset.

Capvt X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto sole vnius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque aliæ ciuitates capiuntur.

QVæ cùm audisset Adonisedec rex Ieru- 1
salem, quòd scilicet cepisset Iosue Hai, A
& subuertisset eam (sicut enim fecerat Ieri-
cho & regi eius, sic fecit Hai & regi illius)
& quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israel,
& essent fœderati eorum, * timuit valdè. 2
Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ci-
uitatum regalium, & maior oppido Hai, om-
nesque bellatores eius fortissimi. * Misit er- 3
go Adonisedec rex Ierusalem ad Oham re-
gem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth,
ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Da-
bir regem Eglon, dicens: * Ad me adscen- 4
dite, & ferte præsidium, vt expugnemus
Gabaon, quare transfugerit ad Iosue, & ad
filios Israel. * Congregati igitur ascenderunt 5
quinque reges Amorrhæorum, rex Ierusa-
lem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis,
rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & ca-
strametati sunt circa Gabaon, oppugnantes
eam. * Habitatores autem Gabaon vrbis 6
obsessæ miserunt ad Iosue, qui tunc moraba- B
tur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei:
Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruo-
rum tuorum: ascende citò, & libera nos, fer-
que præsidium: conuenerunt enim aduer-
sum nos omnes reges Amorrhæorum, qui
habitant in montanis. * Ascenditque Iosue 7
de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum
cum eo, viri fortissimi. * Dixitque Dominus 8
ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas
tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere pote-
9 rit. * Irruit itaque Iosue super eos repentè,
10 tota nocte ascendens de Galgalis. * Et contur-
bauit eos Dominus à facie Israel: contriuit-
que plaga magna in Gabaon, ac persecutus
est eos per viam ascensus Beth horon, & per-
11 cussit vsque Azeca & Maceda. * Cumque
C fugerent filios Israel, & essent in descensu
Beth horon, Dominus misit super eos lapides
magnos de cœlo vsque ad Aseca: & mortui
sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm
12 quos gladio percusserant filij Israel. * Tunc
locutus est Iosue Domino, in die qua tradi-
dit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel,
dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne
13 mouearis, & Luna contra vallem Aialon. *
Steteruntque † Sol & Luna, donec vlcisce- † Eccli. 46. a 5.
retur se gens de inimicis suis. Nonne scri- Isai. 28. f. 21.
ptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque
Sol in medio cœli, & non festinauit occum-
14 bere spatio vnius diei. * Non fuit antea nec
postea tam longa dies, obediente Domino
15 voci hominis, & pugnante pro Israel. * Re-
uersusque est Iosue cum omni Israel in castra
16 Galgalæ. * Fugerant enim quinque reges, &
se absconderant in spelunca vrbis Maceda.
17 * Nuntiatumque est Iosue, quòd inuenti
essent quinque reges latentes in spelunca vr-
18 bis Maceda. * Qui præcepit socijs, & ait:
D Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & po-
nite viros industrios, qui clausus custodiant:
19 * vos autem nolite stare, sed persequimini
hostes, & extremos quosque fugientium
cædite: nec dimittatis eos vrbium suarum in-
trare præsidia, quos tradidit Dominus Deus
20 in manus vestras. * Cæsis ergo aduersarijs
plaga magna, & vsque ad internecionem
pænè consumptis, hi qui Israel effugere po-
21 tuerunt, ingressi sunt ciuitates munitas. *
Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in
Maceda, vbi tunc erant castra, sani & inte-
gro numero: nullusque contra filios Israel
22 mutire ausus est. * Præcepitque Iosue, di-
cens: Aperite os speluncæ, & producite ad
23 me quinque reges, qui in ea latitant. * Fece-
runtque ministri vt sibi fuerat imperatum:
& eduxerunt ad eum quinque reges de spe-
lunca, regem Ierusalem, regem Hebron, re-
gem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon.
24 * Cumque educti essent ad eum, vocauit om-
E nes viros Israel, & ait ad principes exercitus
qui secum erant: Ite, & ponite pedes super
colla regum istorum. Qui cùm perrexissent,
25 & subiectorum colla pedibus calcarent, * rur-
sum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis,
confortamini & estote robusti: sic enim fa-
ciet Dominus cunctis hostibus vestris, aduer-
26 sum quos dimicatis. * Percussitque Iosue,
& interfecit eos, atque suspendit super quin-
que stipites: fueruntque suspensi vsque ad
27 vesperum. * † Cumque occumberet sol, præ- † Deut. 21. d. 23.
cepit socijs vt deponerent eos de patibulis.
Qui depositos proiecerunt in speluncam,
in

* in qua latuerant, & posuerunt super os eius
saxa ingentia, quæ permanent vsque in præ-
sens. * Eodem quoque die Macedam cepit 28
Iosue, & percussit eam in ore gladij, regem-
que illius interfecit, & omnes habitatores F
eius non dimisit in ea saltem paruas reliquias.
Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Ie-
richo. * Transiuit autem cum omni Israel 29
de Maceda in Lebna, & pugnabat contra
eam: * quam tradidit Dominus cum rege 30
suo in manus Israel: percusseruntque vrbem
in ore gladij, & omnes habitatores eius. non
dimiserunt in ea vllas reliquias. Feceruntque
† Sup. 6. a. 21. regi Lebna, † sicut fecerant regi Iericho. * 31
De Lebna transiuit in Lachis cum omni If-
rael: & exercitu per gyrum disposito oppu-
gnabat eam. * Tradiditque Dominus Lachis 32
in manus Israel, & cepit eam die altero, at-
que percussit in ore gladij, omnemque ani-
mam, quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.
* Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, 33
vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue
cum omni populo eius vsque ad interneció-
nem. * Transiuitque de Lachis in Eglon, & 34
circumdedit, * atque expugnauit eadem die: 35
percussitque in ore gladij omnes animas quæ
erant in ea, iuxta omnia quæ fecerat Lachis.
* Ascẽdit quoque cum omni Israel de Eglo in 36
Hebron, & pugnauit contra eam: * cepit eam, 37
& percussit in ore gladij, regem quoque eius, G
& omnia oppida regionis illius, vniuersas-
que animas quæ in ea fuerant commoratæ:
non reliquit in ea vllas reliquias: sicut fece-
rat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in
ea reperit consumens gladio. * Inde reuer- 38
sus in Dabir, * cœpit eam atque vastauit: 39
regem quoque eius atque omnia per circui-
tum oppida percussit in ore gladij: non dimi-
sit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron
& Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir
& regi illius. * Percussit itaque Iosue omnem 40
Terram montanam & meridianam atque
campestrem, & Asedoth, cum regibus suis:
non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne
quod spirare poterat interfecit, sicut præce-
perat ei Dominus Deus Israel, * à Cadesbar- 41
ne vsque Gazam. Omnem Terram Gosen
vsque Gabaon, * vniuersosque reges, & re- 42
giones eorum, vno impetu cepit atque va-
stauit: Dominus enim Deus Israel pugnauit
pro eo * reuersusque est cum omni Israel ad 43
locum castrorum in Galgala.

Capvt XI.

Expugnat Iosue Iabin cum alijs pluribus regibus ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moysi præceperat.

Qvæ cùm audisset Iabin rex Asor, misit 1
ad Iobab regem Madon, & ad regem A
Semeron, atque ad regem Achsaph: * ad 2
reges quoque Aquilonis, qui habitabant
in montanis & in planitie contra meridiem
Ceneroth, in campestribus quoque & in
3 regionibus Dor iuxta mare: * Chananæum
quoque ab Oriente & Occidente, & Amor-
rhæum atque Hethæum ac Pherezæum &
Iebusæum in montanis: Heuæum quoque
qui habitabat ad radices Hermon in Terra
4 Maspha. * Egressique sunt omnes cum tur-
mis suis, populus multus nimis sicut arena
B quæ est in littore maris, equi quoque & cur-
5 rus immensæ multitudinis. * conuenerunt-
que omnes reges isti in vnum ad Aquas Me-
6 rom, vt pugnarent contra Israel. * Dixit-
que Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras
enim hac eadem hora ego tradam omnes
istos vulnerandos in conspectu Israel equos
eorum subneruabis, & currus igne combu-
7 res. * Venitque Iosue, & omnis exercitus
cum eo, aduersus illos ad Aquas Merom su-
8 bitò, & irruerunt super eos, * tradiditque
illos Dominus in manus Israel. Qui percus-
serunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sido-
nem magnam, & Aquas Maserephoth, cam-
pumque Masphe, qui est ad Orientalem il-
lius partem. Ita percussit omnes, vt nullas di-
9 mitteret ex eis reliquias: * fecitque sicut
præceperat ei Dominus, equos eorum sub-
10 neruauit, currusque combussit igni. * Re-
uersusque statim cepit Asor: & regem eius
percussit gladio. Asor enim antiquitus inter
11 omnia regna hæc principatum tenebat * Per-
cussitque omnes animas, quæ ibidem mora-
bantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed
C vsque ad internecionem vniuersa vastauit,
12 ipsamque vrbem peremit incendio. * Et om-
nes per circuitum ciuitates, regesque earum
cepit, percussit atque deleuit, † sicut præce- † Deut. 7. a. 2.
13 perat ei Moyses famulus Domini. * Absque
vrbibus, quæ erant in collibus & in tumulis
sitæ, ceteras succendit Israel: vnam tantùm
14 Asor munitissimam flamma consumpsit. *
Omnemque prædam istarum vrbium ac iu-
menta diuiserunt sibi filij Israel, cunctis ho-
15 minibus interfectis. * † Sicut præceperat Do- † Exod. 34. b. 11. Deut. 7. a. 1.
minus Moysi seruo suo, ita præcepit Moyses
Iosue, & ille vniuersa compleuit: non præ-
terijt de vniuersis mandatis, nec vnum qui-
dem verbum quod iusserat Dominus Moysi.
16 * Cepit itaque Iosue omnem Terram mon-
tanam, & meridianam, terramque Gosen,
& planitiem, & Occidentalem plagam,
17 montemque Israel, & campestria eius: * &
partem montis quæ ascendit Seir vsque Baal-
gad, per planitiem Libani subter montem
D Hermon: omnes reges eorum cepit, percus-
18 sit, & occidit. * Multo tempore pugnauit
19 Iosue contra reges istos. * Non fuit ciuitas
quæ se traderet filijs Israel, præter Heuæum,
qui habitabat in Gabaon: omnes enim bel-
20 lando cepit. * Domini enim sententia
fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pu-
gnarent contra Israel & caderent, & non me-
rerentur vllam clementiam, ac perirent, si-
21 cut præceperat Dominus Moysi. * In illo
tempore venit Iosue, & interfecit Enacim
de

de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab,
& de omni monte Iuda & Israel, vrbesque
eorum deleuit. * Non reliquit vllum de stir- 22
pe Enacim, in Terra filiorum Israel: absque
ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in qui-
bus solis relicti sunt. * Cepit ergo Iosue om- 23
nem Terram, sicut locutus est Dominus ad
Moysen, & tradidit eam in possessionem fi-
lijs Israel, secundum partes & tribus suas.
quieuitque Terra à prælijs.

CAPVT XII.

Numerantur reges 31. citra & vltra Iordanem, quos percusserant Moyses & Iosue.

HI sunt reges, quos percusserunt filij Is- 1
rael, & possederunt Teram eorum trans A
Iordanem ad solis ortum, à torrenre Arnon
vsque ad montem Hermō, & omnem Orien-
talem plagam quæ respicit solitudinem. * 2
Sehon rex Amorrhæorum, qui habitauit in
Hesebon, dominatus est ab Aroër, quæ sita
est super ripam torrentis Arnon, & mediæ
partis in valle, dimidiæque Galaad, vsque ad
torrentem Iaboc, qui est terminus filiorum
Ammon. * & à solitudine vsque ad mare Ce- 3
neroth contra Orientem, & vsque ad Mare B
deserti, quod est mare salsissimum, ad Orien-
talem plagam per viam quæ ducit Bethsi-
moth: & ab australi parte, quæ subiacet Ase-
doth, Phasga. * Terminus Og regis Basan, 4
de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Asta-
roth, & in Edrai, & dominatus est in monte
Hermon, & in Salecha, atque in vniuersa
Basan, vsque ad terminos. * Gessuri, & Ma- 5
chati, & dimidiæ partis Galaad: terminos
Sehon regis Hesebon. * Moyses famulus 6
Domini, & filij Israel percusserunt eos, tra- C
diditque Terram eorum Moyses in possessio-
nem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tri-
bui manasse. * Hi sunt reges Terræ quos 7
percussit Iosue, & filij Israel, trans Iorda-
nem ad Occidentalem plagam, à Baalgad in
campo Libani, vsque ad montem cuius pars
ascendit in Seir: tradiditque eam Iosue in
possessionem tribubus Israel, singulis partes
suas, * tam in montanis quàm in planis atque 8
campestribus. In Asedoth, & in solitudine,
ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, 9
Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebu- D
sæus. * Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ est 10
ex latere Bethel, vnus: * rex Ierusalem 11
vnus, rex Hebron vnus: * rex Ierimoth 12
vnus, rex Lachis vnus, * rex Eglon vnus, 13
rex Gazer vnus, * rex Dabir vnus, rex Ga- 14
der vnus, * rex Herma vnus, rex Hered vnus, 15
* rex Lebna vnus, rex Odullam vnus, * rex 16
Maceda vnus, rex Bethel vnus, * rex Ta- 17
phua vnus, rex Opher vnus, * rex Aphec 18
vnus, rex Saron vnus, * rex Madon vnus, 19
rex Asor vnus, * rex Semerom vnus, rex 20
Achsaph vnus, * rex Thenac vnus, rex Ma- 21
geddo vnus, * rex Cades vnus, rex Iacha- 22
nan Carmeli vnus, * rex Dor, & prouinciæ 23
24 Dor vnus, rex Gentium Galgal vnus, * rex
Thersa vnus: omnes reges triginta vnus.

CAPVT XIII.

Iubet Dominus Iosue vt terram diuidat, assignatis partibus Ruben Gad & dimidiæ tribui Manasse trans Iordanem

1 IOsue senex, prouectæque ætatis erat & di-
A xit Dominus ad eum: Senuisti, & lon-
gæuus es, terraque latissima derelicta est, quæ
2 necdum sorte diuisa est: * omnis videlicet
Galilæa, Philisthiim, & vniuersa Gessuri.
3 * A fluuio turbido, qui irrigat Ægyptum, vs-
que ad terminos Accaron contra Aquilonem:
Terra Chanaan, quæ in quinque regulos
Philisthiim diuiditur, Gazæos, & Azotios,
4 Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas. *
Ad meridem verò sunt Heuæi, omnis Ter-
ra Chanaan, & Maara Sidoniorum: vsque
5 Apheca & terminos Amorrhæi, * eiusque
confinia. Libani quoque regio contra Orien-
tem, à Baalgad sub monte Hermon, donec
6 ingrediaris Emath. * Omnium qui habitant
in monte, à Libano vsque ad Aquas Mase-
rephoth, vniuersique Sidonij. Ego sum qui
delebo eos à facie filiorum Israel. Veniat er-
go in partem hereditatis Israel, sicut præce-
7 pi tibi. * Et nunc diuide terram in possessio-
B nem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Ma-
8 nasse, * cum qua Ruben & Gad possede-
runt terram, † quam tradidit eis Moyses fa- †Num. 32. f. 33.
mulus Domini, trans fluenta Iordanis ad orien
9 talem plagam. * Ab Aroër, quæ sita est in ri-
pa torrentis Arnon, & in vallis medio, vni-
uersaque campestria Medaba, vsque Dibon,
10 * & cunctas ciuitates Sehon, regis Amorrhæi,
qui regnauit in Hesebon, vsque ad terminos
11 filiorum Ammon, * & Galaad, ac terminum
Gessuri & Machati, & omnem montem Her-
12 mon, & vniuersam Basan, vsque ad Salecha, *
omne regnum Og in Basan, qui regnauit in
Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquijs Ra-
phaim: percussitque eos Moyses, atque de-
13 leuit. * Nolueruntque disperdere filij Israel
Gessuri & Machati: & habitauerunt in me-
14 dio Israel vsque in presentem diem. * † Tri- †Num. 18. c. 20.
bui autem Leui non dedit possessionem: sed
sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa
15 est eius hereditas, sicut locutus est illi. * De-
dit ergo Moyses possessionem tribui filiorum
16 Ruben iuxta congnationes suas. * Fuitque
C terminus eorum ab Aroër, quæ sita est in ripa
torrentis Arnon, & in valle eiusdem torren-
tis media: vniuersam planitiem, quæ ducit
17 Medaba, * & Hesebon, cunctosque viculos
earum, qui sunt in campestribus: Dibon
quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baal-
18 maon, * & Iassa, & Cedimoth, & Me-
19 phaath, * & Cariathaim, & Sabama, &
20 Sarathasar in monte conuallis. * Bethpho-
21 gor & Asedoth, Phasga & Bethiesimoth, *
& omnes vrbes campestres, vniuersaque re-
gna Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in
Hesebon,

†Num. 31 b. 8.
Hesebon,† quem percussit Moyses cum prin-
cipibus Madian: Heuæum, & Recem, &
Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habita-
tores Terræ. * Et Balaam filium Beor ario- 22
lum occiderunt filij Israel gladio cum ceteris
interfectis. * Factusque est terminus filiorum 23
Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio
Rubenitarum per cognationes suas vrbium
& viculorum. * Deditque Moyses tribui Gad 24
& filiis eius per cognationes suas possessio-
nem, cuius hæc diuisio est. * Terminus Ia- 25
ser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam D
partem terræ filiorum Ammon, vsque ad
Aroër, quæ est contra Rabba. * & ab Hese- 26
bon vsque Ramoth, Masphe & Betonim:
& à Manaim vsque ad terminos Dabir. * in 27
valle quoque Betharan, & Bethnemra, &
Socoth, & Saphon reliquam partem regni
Sehon regis Hesebon: huius quoque finis
Iordanis est, vsque ad extremam partem ma-
ris Cenereth trans Iordanem ad orientalem
plagam. * hæc est possessio filiorum Gad per 28
familias suas, ciuitates & villæ earum. * De- 29
dit & dimidiæ tribui Manasse, filijsque eius
iuxta cognationes suas possessionem, * cuius 30
hoc principium est: à Manaim vniuersam
Basan, & cuncta regna Og regis Basan, om-
nesque vicos Iair, qui sunt in Basan, sexagin-
ta oppida. * & dimidiam partem Galaad, & 31
Astaroth, & Edrai, vrbes regni Og in Ba-
san: filijs Machir, filij Manasse, dimidiæ par-
ti filiorum Machir iuxta cognationes suas. * 32
Hanc possessionem diuisit Moyses in cam-
pestribus Moab trans Iordanem contra Ieri-
†Num. 18. c. 20.
cho ad Orientalem plagam. * † Tribui autem 33
Leui non dedit possessionem: quoniam Do-
minus Deus Israel ipse est possessio eius, vt
locutus est illi.

CAPVT XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi promissam, eò quòd alijs exploratoribus detrahentibus Terræ promissæ, ipse secutus sit Dominum.

HOc est quod possederunt filij Israel in 1
Terra Chanaan, quam dederunt eis A
Eleazar sacerdos & Iosue filius Nun, & prin-
cipes familiarum per tribus Israel: * sorte 2
†Num. 34. c. 13.
omnia diuidentes, † sicut præceperat Do-
minus in manu Moysi, nouem tribubus, & di-
midiæ tribui. * Duabus enim tribubus, & di- 3
midiæ dederat Moyses trās Iordanem posses-
sionem: absque Leuitis, qui nihil terræ ac-
ceperunt inter fratres suos: * sed in eorum 4
successerunt locum filij Ioseph in duas diuisi B
tribus, Manasse & Epraim: nec acceperunt
Leuitæ aliam in Terra partem, nisi vrbes ad
habitandum, & suburbana earum ad alenda
iumenta & pecora sua. * Sicut præceperat 5
Dominus Moysi, ita fecerunt filij Israël,
& diuiserunt Terram. * Accesserunt itaque 6
filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est
†Num. 14. d. 24.
ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: †
Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen
hominem Dei de me & te in Cadesbarne.
7 * Quadraginta annorum eram quando mi-
C sit me Moyses famulus Domini de Cades-
barne, vt considerarem Terram, nuntiaui-
8 que ei quod mihi verum videbatur. * Fratres
autem mei, qui ascenderant mecum, dissol-
uerunt cor populi: & nihilominùs ego secu-
9 tus sum Dominum Deum, * Iurauitque
Moyses in die illo, dicens: Terra, quam
calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filio-
rum tuorum in æternum: quia secutus es
10 Dominum Deum meum. * Concessit ergo
Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vs-
que in præsentem diem Quadraginta &
quinque anni sunt, ex quo locutus est Do-
minus verbum istud ad Moysen, quando am-
bulabat Israel per solitudinem: hodie octo-
11 ginta quinque annorum sum, * sic valens, vt
D eo valebam tempore quando ad exploran-
dum missus sum: illius † in me temporis forti- †Eccli. 46. b. 11.
tudo vsque hodie perseuerat, tam ad bellan-
12 dum quam ad gradiendum. * Da ergo mihi
montem istum, quem pollicitus est Domi-
nus, te quoque audiente, in quo Enacim
sunt & vrbes magnæ atque munitæ: si fortè
13 sit Dominus mecum, & potuero delere eos,
sicut promisit mihi. * Benedixitque ei Iosue:
14 & tradidit ei Hebron in possessionem. * at-
que ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone
Cenezæo vsque in præsentem diem:
15 quia secutus est Dominum Deum Israel. *
Nomen Hebron antè vocabatur Cariath
Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs
est: & Terra cessauit à prælijs

CAPVT XV.

Sors tribus Iudæ, ciuitates & villæ earum: Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eò quòd obtinueris Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

1 IGitur sors filiorum Iudæ per cognatio-
A nes suas ista fuit, † A termino Edom, deser- †Num. 34. a. 3.
tum Sin contra Meridiem, & vsque ad extre-
2 mam partem australis plagæ. * initium eius
à summitate maris salsissimi, & à lingua
3 eius, quæ respicit Meridiem. * Egrediturque
que contra Ascensum Scorpionis, & per-
transit in Sina: ascenditque in Cadesbarne,
& peruenit in Esron, ascendens ad Addar,
4 & circuiens Carcaa, * atque inde pertran-
siens in Asemona, & perueniens ad Tor-
rentem Ægypti: eruntque termini eius
mare magnum. hic erit finis meridianæ
5 plagæ. * Ab Oriente verò erit initium, ma-
re salsissimum vsque ad extrema Iordanis:
& ea quæ respiciunt ad Aquilonem, à lin-
B gua maris vsque ad eumdem Iordanis flu-
6 uium. * ascenditque terminus in Beth Ha-
gla, & transit ab Aquilone in Beth Ara-
ba: ascendens ad lapidem Boën filij Ru-
7 ben. * & tendens vsque ad terminos Debera
de Valle Achor, contra Aquilonem res-
piciens Galgala, quæ est ex aduerso Ascen-
sionis Adommim, ab australi parte torrentis:
transitque

transitque aquas, quæ vocantur Fons solis: &
erunt exitus eius ad Fontem Rogel. * ascen- 8
ditque per conuallem filij Ennom ex latere
Iebusæi ad Meridiem, hæc est Ierusalem: &
inde se erigens ad verticem montis, qui est
contra Geennom ad Occidentem in summi-
tate vallis Raphaim contra Aquilonem.* per- 9
transitque à vertice montis vsque ad fontem C
aquæ Nephtoa, & peruenit vsque ad vicos
montis Ephron: inclinaturque in Baala, quæ
est Cariathiarim, id est, vrbs siluarum. * & 10
circuit de Baala contra Occidentem, vsque
ad montem Seir: transitque iuxta latus mon-
tis Iarim ad Aquilonem in Cheslon: & des-
cendit in Bethsames, transitque in Tamna.
* & peruenit contra Aquilonem partis Acca- 11
ron ex latere: inclinaturque Sechrona, &
transit montem Baala: peruenitque in Ieb-
neel, & magni maris contra Occidentem
fine concluditur. * hi sunt termini filiorum 12
Iuda per circuitum in cognationibus suis.
* Caleb verò filio Iephone dedit partem in 13
medio filiorum Iuda, sicut præceperat ei
Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa D
† Iudic. 1. b. 10. est Hebron, * † Deleuitque ex ea Caleb tres 14
filios Enac, Sesai & Ahimam & Tholmai
de stirpe Enac. * Atque inde conscendens 15
venit ad habitatores Dabir, quæ priùs vo-
cabatur Cariath Sepher, id est, ciuitas litte-
rarum. * Dixitque Caleb: Qui percusserit 16
Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei
Axam filiam meam vxorem. * Cepitque eam 17
Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior:
deditque ei Axam filiam suam vxorem. * Quæ 18
cùm pergerent simul, suasa est à viro suo vt
peteret à patre suo agrum, suspirauitque vt
sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes,
inquit? * At illa respondit: Da mihi bene- 19
dictionem: Terram australem & arentem
dedisti mihi, iunge & irriguam. Dedit ita-
que ei Caleb irriguum superius & inferius.
* Hæc est possessio tribus filiorum Iuda per 20
cognationes suas. * Erantque ciuitates ab ex- 21
tremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos
Edom à Meridie: Cabseel & Eder & Iagur, E
* & Cina & Dimona & Adada, * & Cades 22
& Asor & Iethnam, * Ziph & Telem & Ba- 23
loth, * Asor noua & Carioth, Hesron, hæc 24
est Asor. * Amam, Sama, & Molada, * & 25
Asergadda & Hassemon & Bethphelet, * & 26
Hasersual & Bersabee & Baziothia * & Baa- 27
la & Iim & Esem, * & Eltholad & Cesil & 28
Harma, * & Siceleg & Medemena & Sen- 29
senna, * Lebaoth & Selim & Aën & Rẽmon. 30
omnes ciuitates viginti nouem, & villæ ea- 31
rum. * In campestribus verò: Estaol & Sarea 32
& Asena, * & Zanoë & Ængannim & Ta- F
phua & Enaim, * & Ierimoth & Adullam, So- 33
cho & Azeca, * & Saraim & Adithaim & Ge- 34
dera & Gederothaim: vrbes quatuordecim, 35
& villæ earum. * Sanan & Hadassa & Mag- 36
dalgad, * Delean & Masepha & Iecthel, 37
* Lachis & Bascath & Eglon, * Chebbon & 38

39 Leheman & Cethlis * & Gideroth & Beth-
40 dagon & Naama & Maceda: ciuitates sede-
41 cim, & villæ earum. * Labana & Ether & A-
42 san, * Iephtha & Esna & Nesib, * & Ceila
43 & Achzib & Maresa: ciuitates nouem, & vil-
44 læ earum. * Accaron cum vicis & villulis suis.
45 * Ab Accaron vsque ad mare: omnia quæ
46 vergunt ad Azotum & viculos eius. * Azotus
47 cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis &
villulis suis, vsque ad torrentem Ægypti, &
48 mare magnum terminus eius. * Et in monte:
49 Samir & Iether & Socoth * & Danna & Ca-
50 riathsenna, hæc est Dabir; * Anab & Iste-
51 mo, & Anim, * Gosen & Olon & Gilo: ci-
G uitates vndecim & villæ earum. * Arab & Ru-
52 ma & Esaan, * & Ianum & Beththaphua &
53 Apheca, * Athmatha & Cariatharbe, hæc
54 est Hebron, & Sior: ciuitates nouem, & vil-
55 læ earum. * Maon & Carmel & Ziph & Io-
56 ta, * Iezrael & Iucadan & Zanoë, * Accain,
57 Gabaa, & Thamna: ciuitates decem, & villæ
58 earum. * Halhul, & Bessur, & Gedor, * Ma-
59 reth, & Bethanoth, & Eltecon: ciuitates sex
60 & villæ earum. * Cariathbaal, hæc est Caria-
thiarim vrbs siluarum, & Arebba: ciuitates
61 duæ & villæ earum. * In deserto Betharaba,
62 Meddin, & Sachacha * & Nebsan, & ciui-
tas salis, & Engaddi: ciuitates sex, & villæ
63 earum, * Iebusæum autem habitatorem Ie-
rusalem non potuerunt filij Iuda delere: ha-
bitauitque Iebusæus cum filiis Iuda in Ieru-
salem vsque in præsentem diem.

CAPVT XVI.

Sors Ephraim, vrbes & viculi eorum; mansit-que inter hos Chananæus tributarius.

1 CEcidit quoque sors filiorum Ioseph, ab
A Iordane contra Iericho & aquas eius
ab Oriente: solitudo quæ adscendit de Ieri-
2 cho ad montem Bethel: * & egreditur de
Bethel Luza: transitque terminum Archi,
3 Atharoth. * & descendit ad Occidentem
B iuxta terminum Iephleti, vsque ad terminos
Beth horon inferioris, & Gazer: finiunturque
4 regiones eius mari magno: * possederuntque
5 filij Ioseph Manasses & Ephraim. * Et fa-
ctus est terminus filiorum Ephraim per co-
gnationes suas: & possessio eorum contra
Orientem Atharoth Addar vsque Beth ho-
6 ron superiorem. * Egrediunturque confinia
C in mare: Machmethath verò Aquilonem re-
spicit, & circuit terminos contra Orientem
in Thanathselo: & pertransit ab Oriente Ia-
7 noë. * descenditque de Ianoë in Atharoth
& Naaratha: & peruenit in Iericho, egredi-
8 turque ad Iordanem. De * Taphua pertran-
sit contra mare in Vallem arundineti, sunt-
D que egressus eius in mare salsissimum. hæc est
possessio tribus filiorũ Ephraim per familias
9 suas. * Vrbesque separatæ sunt filiis Ephraim
in medio possessionis filiorum Manasse, &
10 villæ earum. * Et non interfecerunt filij
Ephraim Chananæum, qui habitabat in

Gazer: habitauitque Chananæus in medio
Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Ioseph.

CEcidit autem sors tribui Manasse: (ipse 1
enim est primogenitus Ioseph) Ma- A
chir primogenito Manasse patri Galaad, qui
fuit vir pugnator, habuitque possessionem
† Nu. 26. d. 30. Galaad & Basan: * † & reliquis filiorum Ma- 2
nasse iuxta familias suas, filiis Abiezer, & fi-
liis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, &
filiis Hepher, & filiis Semida. isti sunt filij
Manasse filij Ioseph, mares, per cognatio-
† Nu. 27. a. 1. 16. d. 11. nes suas. * † Salphaad verò filio Hepher fi- 3
lij Galaad filij Machir filij Manasse, non
erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista sunt
nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha
& Thersa. * Veneruntque in conspectu E- 4
leazari sacerdotis, & Iosue filij Nun, & prin-
cipum, dicentes: Dominus præcepit per ma-
nū Moysi, vt daretur nobis possessio in medio
fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta impe-
rium Domini possessionem in medio fratrum
patris earum. * Et ceciderunt funiculi Ma- 5
nasse, decem, absque Terra Galaad & Ba- B
san trans Iordanem. * Filiæ enim Manasse 6
possederunt hereditatem in medio filiorum
eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem
filiorum Manasse qui reliqui erant. * Fuit- 7
que terminus Manasse ab Aser, Machme-
thath quæ respicit Sichem: & egreditur ad
dextram iuxta habitatores Fontis Taphuæ.
* Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra 8
Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse fi-
liorum Ephraim. * Descenditque terminus 9
Vallis arundineti in meridiem torrentis ciui-
tatum Ephraim, quæ in medio sunt vrbium
Manasse: terminus Manasse ab Aquilone
torrentis, & exitus eius pergit ad mare: * ita 10
vt possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aqui- C
lone Manasse, & vtramque claudat mare, &
coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone,
& in tribu Issachar ab Oriente.* Fuitque he- 11
reditas Manasse in Issachar & in Aser Beth-
san & viculi eius, & Ieblaam cum viculis
suis, & habitatores Dor cum oppidis suis,
habitatores quoque Endor cum viculis suis:
similiterque habitatores Thenac cum viculis
suis, & habitatores Mageddo cum viculis
suis, & tertia pars vrbis Nopheth. * Nec po- 12
tuerunt filij Manasse has ciuitates subuertere,
sed cœpit Chananæus habitare in terra sua.
* Postquam autem conualuerunt filij Israël, 13
subiecerunt Chananæos: & fecerunt sibi tri-
butarios, nec interfecerunt eos. * Locutique 14
sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt: Qua- D
re dedisti mihi possessionem sortis & funi-
culi vnius, cùm sim tantæ multitudinis, &
benedixerit mihi Dominus? * Ad quos Iosue 15
ait: Si populus multus es, ascende in siluam,
& succide tibi spatia in Terra Pherezæi &
Raphaim: quia angusta est tibi possessio mon-
16 tis Ephraim. * Cui responderunt filij Ioseph:
Non poterimus ad montana conscendere,
cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui
habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt
Bethsan cum viculis suis, & Iezraël medians
17 possidens vallem.* Dixitque Iosue ad domum
Ioseph, Ephraim & Manasse: Populus mul-
tus es, & magnæ fortitudinis, non habebis
18 sortem vnam? * sed transibis ad montem, &
succides tibi, atque purgabis ad habitandum
spatia: & poteris vltrà procedere cùm sub-
uerteris Chananæum, quem dicis ferreos ha-
bere currus, & esse fortissimum.

CAPVT XVIII.

Mittuntur qui describant Terram, reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

1 COngregatique sunt omnes filij Israël in
A Silo, ibique fixerunt tabernaculum te-
2 stimonij, & fuit eis Terra subiecta. * Reman-
serant autem filiorum Israël septem tribus,
quæ necdum acceperant possessiones suas.
3 * Ad quos Iosue ait: Vsquequò marcetis ig-
nauia, & non intratis ad possidendam Ter-
ram, quam Dominus Deus patrum vestro-
4 rum dedit vobis? * Eligite de singulis tribu-
bus ternos viros, vt mittam eos, & pergant
atque circumeant Terram, & describant eam
iuxta numerum vniuscuiusque multitudinis:
5 referantque ad me quod descripserint. * Di-
uidite vobis Terram in septem partes: Iudas
sit in terminis suis ab australi plaga, & do-
6 mus Ioseph ab Aquilone.* mediam inter hos
Terram in septem partes describite: & huc
venietis ad me, vt coram Domino Deo ve-
7 stro mittam vobis hîc sortem: * quia non est
inter vos pars Leuitarum, sed sacerdotium
Domini est eorum hereditas. Gad autem &
B Ruben, & dimidia tribus Manasse, iam acce-
perant possessiones suas trans Iordanem ad
Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses
8 famulus Domini. * Cumque surrexissent vi-
ri, vt pergerent ad describendam Terram,
præcepit eis Iosue, dicens: Circuite Terram,
& describite eam, ac reuertimini ad me: vt
hîc coram Domino, in Silo, mittam vobis
9 sortem. * Itaque perrexerunt: & lustrantes
eam, in septem partes diuiserunt, scribentes
in volumine. Reuersique sunt ad Iosue in ca-
10 stra Silo. * Qui misit sortes coram Domino
in Silo, diuisitque Terram filiis Israël in sep-
11 tem partes. * Et ascendit sors prima filiorum
Beniamin per familias suas, vt possiderent
12 Terrã inter filios Iuda & filios Ioseph. * Fuit-
que terminus eorum contra Aquilonem à
Iordane: pergens iuxta latus Iericho sep-
temtrionalis plagæ, & inde contra Occiden-
tem ad montana conscendens, & perueniens
13 ad solitudinem Bethauen, * atque pertransiẽs
iuxta † Luzan ad Meridiem, ipsa est Bethel: † Gen. 28. d. 19.
descenditque in Ataroth addar, in montem
qui est ad Meridiem Beth horon inferioris:

* Et

* Et inclinatur circuiens contra mare ad Me- 14
ridiem montis qui respicit Beth horon con- C
tra Africum: suntque exitus eius in Cariath
baal, quæ vocatur & Cariathiarim, vrbem fi-
liorum Iuda. hæc est plaga contra mare, ad
Occidentem. * A Meridie autem ex parte 15
Cariathiarim egreditur terminus contra ma-
re, & peruenit vsque ad fontem aquarum
Nephtoa. * Descenditque in partem mun- 16
tis qui respicit Vallem filiorum Ennom: &
est contra septemtrionalem plagam in extre-
ma parte Vallis Raphaim. Descenditque in
Geennom (id est, Vallem Ennom) iuxta latus
Iebusæi ad Austrum: & peruenit ad Fontem
Rogel,* transiens ad Aquilonem,& egrediens 17
ad Ensemes,id est,fontem solis: * & pertran- 18
sit vsque ad tumulos, qui sunt è regione As- D
census Adommim: descenditque ad Aben-
boën id est, lapidem Boën filij Ruben & per-
transit ex latere Aquilonis ad campestria·des-
cenditque in planitiem, * & prætergreditur 19
contra Aquilonem Beth hagla: suntque exi-
tus eius contra linguam maris salsissimi ab
Aquilone in fine Iordanis ad australem pla-
gam: * qui est terminus illius ab Oriente. 20
hæc est possessio filiorum Benjamin per ter-
minos suos in circuitu,& familias suas. * Fue- 21
runtque ciuitates eius, Iericho & Beth ha-
gla & Vallis Casis, * Beth Araba & Sama- 22
raim & Bethel * & Auim & Aphara & Ophe- 23
ra, * Villa Emona & Ophni & Gabee:ciuita- 24
tes duodecim, & villæ earum. * Gabaon & 25
Rama & Beroth, * & Mesphe & Caphara,& 26
Amosa * & Recem, Iarephel & Tharela, * & 27
Sela, Eleph, & Iebus quæ est Ierusalem, Ga- 28
baath & Cariath: ciuitates quatuordecim, &
villæ earum. Hæc est possessio filiorum Ben-
jamin iuxta familias suas.

Capvt XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Iosue.

Et egressa est sors secunda filiorum Si- 1
meon per cognationes suas: fuitque he- A
reditas * eorum in medio possessionis filiorum 2
Iuda: Bersabee & Sabee & Molada * & Ha- 3
sersual, Bala & Asem * & Eltholad, Bethul & 4
Harma * & Siceleg & Bethmarchaboth & 5
Hasersusa * & Bethlebaoth & Sarohen:ciui- 6
tates tredecim, & villæ earum.* Ain & Rem- 7
mon & Athar & Asan: ciuitates quatuor, &
villæ earum: * omnes viculi per circuitum 8
vrbium istarum vsq; ad Baalath Beer Ramath
contra australem plagam. Hæc est hereditas
filiorum Simeon iuxta cognationes suas,* in 9
possessione & funiculo filiorum Iuda: quia
maior erat.& idcircò filij Simeon possederunt
in medio hereditatis eorum.* Ceciditque sors 10
tertia filiorum Zabulon per cognationes suas:
& factus est terminus possessionis eorum vsq;
Sarid.* Ascenditq; de Mari & Merala,& per- 11
uenit in Debbaseth, vsque ad torrentem qui
est contra Ieconam. * Et reuertitur de Sared 12
contra Orientem in fines Ceseleththabor, &
egreditur ad Dabereth, ascēditque contra Ia-
13 phie. * Et inde pertransit vsque ad orientalē
plagam Gethhepher & Thacasin:& egredi-
14 tur in Remmon, Amthar & Noa. * Et circuit
B ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus
15 eius Vallis Iephtahel, * & Careth & Naalol
& Semeron & Iedala & Bethlehem: ciuita-
16 tes duodecim, & villæ earum. * Hæc est he-
reditas tribus filiorum Zabulon per cogna-
17 tiones suas, vrbes & viculi earum. * Issachar
egressa est sors quarta per cognationes suas.
18 * fuitque eius hereditas, Iezraël & Casaloth
19 & Sunem * & Haphataim & Seon, & Ana-
20 harath * & Rabboth & Cesion, Abes, * &
21 Rameth, & Engannim, & Enhadda,& Beth-
22 pheses. * Et peruenit terminus eius vsque
Thabor & Sehesima & Betsames: eruntque
exitus eius Iordanis: ciuitates sedecim, & vil-
23 læ earum.* Hæc est possessio filiorum Issachar
per cognationes suas, vrbes & viculi earum.
24 * Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser
25 per cognationes suas: * fuitque terminus eo-
rum Halcath & Chali & Betem & Axaph
26 * & Elmelech & Amaad & Messal:& perue-
nit vsque ad Carmelum maris & Sihor & La-
27 banath. * Ac reuertitur contra Orientē Beth-
dagon: & pertransit vsque Zabulon & Val-
C lem Iephthaël contra Aquilonem in Bethe-
mec & Nehiel. Egrediturque ad læuam Ca-
28 bul, * & Abran & Rohob & Hamon & Ca-
29 na, vsque ad Sidonem magnam. * reuertitur-
que in Horma vsque ad ciuitatem munitissi-
mam Tyrum,& vsque Hosa: eruntque exitus
30 eius in mare de funiculo Achziba: * & Am-
ma & Aphec & Rohob.ciuitates viginti duæ,
31 & villæ earum. * Hæc est possessio filiorum
Aser per cognationes suas, vrbesque & viculi
32 earum. * Filiorum Nephthali sexta sors ceci-
33 dit per familias suas: * & cœpit terminus de
Heleph & Elon in Saananim, & Adami,quæ
est Neceb, & Iebnaël vsque Lecum:& egres-
34 sus eorum vsque ad Iordanem: * reuertitur-
que terminus contra Occidentē in Azanot-
thabor, atque inde egreditur in Hucuca, &
pertransit in Zabulon contra Meridiem, &
in Aser contra Occidentem, & in Iuda ad
35 Iordanem contra ortum solis. * ciuitates mu-
36 nitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Rec-
37 cath & Cenereth, * & Edema & Arama,
38 Asor,* & Cedes & Edrai, Enhasor * & Ieron
& Magdalel Horem & Bethanath & Bethsa-
mes: ciuitates decem & nouem, & villæ ea-
39 rum. * Hæc est possessio tribus filiorū Neph-
40 thali per cognationes suas,vrbes & viculi ea-
41 rum. * Tribui filiorum Dan per familias suas
D egressa est sors septima:* & fuit terminus pos-
42 sessionis eius Saraa & Esthaol,& Hirsemes,id
43 est,ciuitas solis.* Selebin & Aialon & Iethela,
44 * Elon & Themna & Acron,* Elthece,Geb-
45 bethon & Balaath, * & Iud & Bane & Ba-
46 rach & Gethremmon:* & Meiarcon & Are-
47 con, cum termino qui respicit Ioppen, * &

ipso fine concluditur. Ascenderuntque filij
Dan, & pugnauerunt contra Lesem, ceperuntque
eam: & percusserunt eam in ore
gladij, & possederunt, & habitauerunt in ea,
vocantes nomen eius Lesem Dan, ex nomine
Dan patris sui. * Hæc est possessio tri- 48
bus filiorum Dan, per cognationes suas, vrbes
& viculi earum. * Cumque complesset 49
sorte diuidere Terram singulis per tribus
suas, dederunt filij Israël possessionem Iosue
filio Nun in medio sui, * iuxta præceptum 50
Domini, vrbem quam postulauit, Thamnath
Sara in monte Ephraïm: & ædificauit
ciuitatem, habitauitque in ea. * Hæ sunt pos- 51
sessiones, quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos
& Iosue filius Nun, & principes familiarum,
ac tribuum filiorum Israël, in Silo, coram
Domino ad ostium tabernaculi testimonij,
partitique sunt Terram.

Capvt XX.

Sex refugij ciuitates, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

Et locutus est Dominus ad Iosue, di- 1
cens: Loquere filiis Israël, & dic eis: A
† Nu. 35. b 10. Deut. 19. a 2. * Separate vrbes fugitiuorum, † de quibus lo- 2
cutus sum ad vos per manum Moysi; * vt 3
confugiat ad eas quicumque animam percusserit
nescius: & possit euadere iram proximi,
qui vltor est sanguinis: * cùm ad vnam ha- 4
rum confugerit ciuitatum, stabit ante portam B
ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius, ea
quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient
eum, & dabunt ei locum ad habitandum.
* Cumque vltor sanguinis eum fue- 5
rit persecutus, non tradent in manus eius:
quia ignorans percussit proximum eius, nec
ante biduum, triduumve, eius probatur inimicus.
* Et habitabit in ciuitate illa, donec 6
stet ante iudicium causam reddens facti sui, C
& moriatur sacerdos magnus, qui fuerit illo
tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur
ciuitatem & domum suam de qua
fugerat. * Decreueruntque Cedes in Gali- 7
læa montis Nephthali, & Sichem in monte
Ephraïm, & Cariatharbe, ipsa est Hebron in
monte Iuda. * Et trans Iordanem contra 8
† Deut. 4. g 43. Orientalem plagam Iericho, † statuerunt Bo- D
sor, quæ sita est in campestri solitudine, de
tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu
Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.
* Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis 9
Israël, & aduenis qui habitabant inter eos:
vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset,
& non moreretur in manu proximi, effusum
sanguinem vindicare cupientis, donec
staret ante populum expositurus causam suã.

Capvt XXI.

Leuitis assignantur ciuitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione, pax & requies datur filiis Israël.

Accesseruntque principes familiarum 1
Leui ad Eleazarum sacerdotem, & Io-
A sue filium Nun, & ad duces cognationum
2 per singulas tribus filiorum Israël: * locutique
sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan,
atque dixerunt: † Dominus præcepit per † Nu. 35. a 2.
manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad
habitandum, & suburbana earum ad alen-
3 da iumenta. * Dederuntque filij Israël de
possessionibus suis iuxta imperium Domi-
4 ni, ciuitates & suburbana earum. * Egressaque
est sors in familiam Caath filiorum Aaron
sacerdotis, de tribubus Iuda, & Simeon,
5 & Benjamin, ciuitates tredecim: * Et reliquis
filiorum Caath, id est Leuitis qui superfuerant
de tribubus Ephraïm, & Dan,
& dimidia tribu Manasse, ciuitates decem.
6 * Porrò filiis Gerson egressa est sors, vt
acciperent de tribubus Issachar & Aser &
Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in
7 Basan, ciuitates numero tredecim. * Et filiis
Merari per cognationes suas de tribubus
Ruben & Gad & Zabulon, vrbes duo-
8 decim. * Dederuntque filij Israël Leuitis
ciuitates & suburbana earum, sicut præcepit
Dominus per manum Moysi, singu-
9 lis sorte tribuentes. * De tribubus filiorum
B Iuda & Simeon dedit Iosue ciuitates: † † 1. Par. 6. c 55.
10 quarum ista sunt nomina, * filiis Aaron per
familias Caath Leuitici generis (prima enim
11 sors illis egressa est) * Cariatharbe patris
Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iu-
12 da, & suburbana eius per circuitum. * † A- † Sup. 14. c 14.
gros verò & villas eius, dederat Caleb fi-
13 lio Iephone ad possidendum. * Dedit ergo
filiis Aaron sacerdotis Hebron confugij ciuitatem,
ac suburbana eius: & Lobnam cum
14 suburbanis suis: * & Iether, & Estemo, * &
15 Holon, & Dabir, * & Ain, & Ieta, &
16 Bethsames, cum suburbanis suis: ciuitates
nouem, de tribubus, vt dictum est, duabus.
17 * De tribu autem filiorum Benjamin, Ga-
18 baon, & Gabaë, * & Anathoth, & Almon
19 cum suburbanis suis: ciuitates quatuor. *
Omnes simul ciuitates filiorum Aaron sacerdotis,
tredecim, cum suburbanis suis.
20 * Reliquis verò per familias filiorum Caath
Leuitici generis, hæc est data possessio.
21 * De tribu Ephraïm vrbes confugij, Si-
chem cum suburbanis suis in monte E-
22 phraïm, & Gazer * & Cibsaim & Beth
horon, cum suburbanis suis, ciuitates qua-
23 tuor. * De tribu quoque Dan, Eltheco &
24 Gabathon, * & Aialon & Gethremmon,
C cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. *
25 Porrò de dimidia tribu Manasse, Thanach
& Gethremmon, cum suburbanis suis, ci-
26 uitates duæ. * Omnes ciuitates decem, &
suburbana earum, datæ sunt filiis Caath in-
27 ferioris gradus. * Filiis quoque Gerson Leuitici
generis dedit de dimidia tribu Manasse
confugij ciuitates, Gaulon in Basan, & Bosram,
cum suburbanis suis, ciuitates duas.
28 * Porrò de tribu Issachar, Cesion, & Da-
29 bereth, * & Iaramoth, & Engannim,
cum

cum suburbanis suis, ciuitates quatuor. * De 30
tribu autem Aser, Masal & Abdun * & Hel- 31
cath & Rohub, cum suburbanis suis, ciuita-
tes quatuor. * De tribu quoque Nephtali 32
ciuitates confugij: Cedes in Galilæa, & Ham-
moth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis,
ciuitates tres. * Omnes vrbes familiarum 33
Gerson, tredecim, cum suburbanis suis. * Fi- 34
liis autem Merari Leuitis inferioris gradus
per familias suas data est de tribu Zabulon,
Iecnam & Cartha * & Damna & Naalol, 35
ciuitates quatuor cum suburbanis suis. * De 36
tribu Ruben vltra Iordanem contra Ierichu
ciuitates refugij, Bosor in solitudine, Misor D
& Iaser & Iethson & Mephaath, ciuitates
quatuor cum suburbanis suis. * De tribu Gad 37
ciuitates confugij, Ramoth in Galaad, & Ma-
naim & Hesebon & Iaser, ciuitates quatuor
cum suburbanis suis. * Omnes vrbes filiorum 38
Merari per familias & cognationes suas,
duodecim. * Itaque ciuitates vniuersæ Leui- 39
tarum in medio possessionis filiorum Israël
fuerunt quadraginta octo * cum suburbanis 40
suis, singulæ per familias distributæ. * De- 41
ditque Dominus Deus tuus Israëli omnem
Terram, quam traditurum se patribus eorum
iurauerat: & possederunt illam, atque habi-
tauerunt in ea. * Dataque est ab eo pax in 42
omnes per circuitum nationes: nullusque eis
hostium resistere ausus est, sed cuncti in eo-
rum ditionem redacti sunt. * Ne vnum qui- 43
dem verbum, quod illis præstiturum se esse
promiserat irritum fuit, sed rebus expleta
sunt omnia.

CAPVT XXII.

Remissa ad suam possessionem trans Iordanem, tribus Ruben & Gad & dimidia Manasse, suspicionem mouent ceteris tribubus propter extructum altare; sed missi legati suscipiunt iustam eorum excusationem.

Eodem tempore vocauit Iosue Rubeni- 1
tas, & Gaditas, & dimidiam tribum Ma- A
nasse, * dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ 2
præcepit vobis Moyses famulus Domini: mi-
hi quoque in omnibus obedistis, * nec reli- 3
quistis fratres vestros longo tempore, vsque
in præsentem diem, custodientes imperium
Domini Dei vestri. * Quia igitur dedit Do- 4
minus Deus vester fratribus vestris quietem
& pacem, sicut pollicitus est: reuertimini, &
ite in tabernacula vestra, & in terram pos-
† Nu. 32. f. 33. Sup. 13. b. 8. sessionis, † quam tradidit vobis Moyses fa-
mulus Domini trans Iordanem: * ita dum- 5
taxat, vt custodiatis attentè, & opere com-
pleatis mandatum & legem quam præcepit
vobis Moyses famulus Domini, vt diliga-
tis Dominum Deum vestrum, & ambuletis
in omnibus viis eius, & obseruetis mandata
illius, adhæreatisque ei, ac seruiatis in omni B
corde, & in omni anima vestra. * Benedi- 6
xitque eis Iosue, & dimisit eos. Qui reuersi
sunt in tabernacula sua. * Dimidiæ autem tri- 7
bui Manasse possessionem Moyses dederat in
Basan: & idcirco mediæ quæ superfuit, de-
dit Iosue sortem inter ceteros fratres suos
trans Iordanem ad Occidentalem plagam.
Cumque dimitteret eos in tabernacula sua,
8 & benedixisset eis, * dixit ad eos: in mul-
ta substantia atque diuitiis reuertimini ad se-
des vestras, cum argento & auro, ære ac fer-
ro, & veste multiplici: diuidite prædam ho-
9 stium cum fratribus vestris. * Reuersique sunt,
& abierunt filij Ruben, & filij Gad, & dimi-
dia tribus Manasse, à filiis Israël de Silo, quæ
sita est in Chanaan, vt intrarent Galaad Ter-
ram possessionis suæ, quam obtinuerant iux-
10 ta imperium Domini in manu Moysi. * Cum-
C que venissent ad tumulos Iordanis in Ter-
ram Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem
11 altare infinitæ magnitudinis. * Quod cùm
audissent filij Israël, & ad eos certi nuntij de-
tulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, &
dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Cha-
naan, super Iordanis tumulos, contra filios
12 Israël: * conuenerunt omnes in Silo, vt ascen-
13 derent & dimicarent contra eos. * Et inte-
rim miserunt ad illos in Terram Galaad Phi-
14 nees filium Eleazari sacerdotis, * & decem
principes cum eo, singulos de singulis tribu-
15 bus. * Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad,
& dimidiæ tribus Manasse, in Terram Ga-
16 laad: dixeruntque ad eos: * Hæc mandat
omnis populus Domini: Quæ est ista trans-
D gressio? Cur reliquistis Dominum Deum Is-
raël, ædificantes altare sacrilegum, & à cul-
17 tu illius recedentes? * An parum vobis est † † Nu. 25. a. 1. Deut. 4. a. 3.
quòd peccastis in Beelphegor, & vsque in
præsentem diem macula huius sceleris in no-
bis permanet? multique de populo cor-
18 ruerunt. * Et vos hodie reliquistis Dominum,
& cras in vniuersum Israël ira eius desæuiet.
19 * Quòd si putatis immundam esse terram
possessionis vestræ, transite ad Terram, in
qua tabernaculum Domini est, & habita-
te inter nos: tantùm vt à Domino, & à no-
stro consortio non recedatis, ædificato alta-
20 ri præter altare Domini Dei nostri. * † Nón- † Sup. 7. a. 1.
ne Achan filius Zare præteriit mandatum
Domini, & super omnem populum Israël
ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo,
atque vtinam solus periisset in scelere suo.
21 * Responderuntque filij Ruben & Gad, &
dimidia tribus Manasse, principibus lega-
22 tionis Israël: * Fortissimus Deus Domi-
E nus, Fortissimus Deus Dominus, ipse no-
uit, & Israël simul intelliget: si præuarica-
tionis animo hoc altare construximus, non
custodiat nos, sed puniat nos in præsenti:
23 * & si ea mente fecimus, vt holocausta, & sa-
crificium & pacificas victimas super eo impo-
24 neremus, ipse quærat & iudicet: * & non ca
magis cogitatione atque tractatu, vt dicere-
mus. Cras dicent filij vestri filiis nostris: Quid
25 vobis & Domino Deo Israël? terminum po-
suit Dominus inter nos & vos, ô filij Ruben

& filij Gad, Iordanem fluuium: & idcircò
partem non habetis in Domino. Et per hanc
occaſionem auertent filij veſtri filios noſtros
à timore Domini: Putauimus itaque meliùs,
26 * & diximus. Extruamus nobis altare, non in
F holocauſta, neque ad victimas offerendas,
27 * ſed in teſtimonium inter nos & vos, & ſo-
bolem noſtram veſtramque progeniem, vt
ſeruiamus Domino, & iuris noſtri ſit offer-
re, & holocauſta, & victimas, & pacificas
hoſtias: & nequaquam dicant cras filij ve-
ſtri filiis noſtris: Non eſt vobis pars in Do-
28 mino. * Quòd ſi voluerint dicere, reſpon-
debunt eis: Ecce altare Domini, quod fece-
runt patres noſtri, non in holocauſta, ne-
que in ſacrificium, ſed in teſtimonium no-
29 ſtrum ac veſtrum. * Abſit à nobis hoc ſcelus,
vt recedamus à Domino, & eius veſtigia re-
linquamus, extructo altari ad holocauſta, &
ſacrificia, & victimas offerendas, præter al-
tare Domini Dei noſtri, quod extructum eſt
30 ante tabernaculum eius. * Quibus auditis,
Phinees ſacerdos, & principes legationis
Iſraël, qui erant cum eo, placati ſunt: &
G verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ
31 tribus Manaſſe, libentiſſimè ſuſceperunt. *
Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad
eos: Nunc ſcimus quòd nobiſcum ſit Domi-
nus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione
hac, & liberaſtis filios Iſraël de manu Do-
32 mini. * Reuerſuſque eſt cum principibus à
filiis Ruben & Gad, de Terra Galaad, fi-
nium Chanaan, ad filios Iſraël, & retulit eis.
33 * Placuitque ſermo cunctis audientibus. Et
laudauerunt Deum filij Iſraël, & nequa-
quam vltrà dixerunt, vt adſcenderent con-
tra eos, atque pugnarent, & delerent Ter-
34 ram poſſeſſionis eorum. * Vocaueruntque fi-
lij Ruben, & filij Gad, altare quod extruxe-
rant, Teſtimonium noſtrum, quòd Domi-
nus ipſe ſit Deus.

Capvt XXIII.

Ioſue ſenex, iamque moribundus, exhortatur filios Iſraël ad ſeruanda Dei præcepta, & cauendam ſocietatem cum Gentibus.

1 EVoluto autem multo tempore, poſtquam
A pacem dederat Dominus Iſraëli, ſubie-
ctis in gyro nationibus vniuerſis, & Ioſue iam
2 longæuo, & perſenilis ætatis: * vocauit Io-
ſue omnem Iſraëlem, maioreſque natu, &
principes ac duces, & magiſtros, dixitque ad
eos: Ego ſenui, & progreſſioris ætatis ſum:
3 * voſque cernitis omnia, quæ fecerit Domi-
nus Deus veſter cunctis per circuitum natio-
nibus, quo modo pro vobis ipſe pugnauerit:
4 * & nunc quia vobis ſorte diuiſit omnem
Terram, ab Orientali parte Iordanis vſque
ad mare magnum, multæque adhuc ſuperſunt
5 nationes: * Dominus Deus veſter diſperdet
B eas & auferet à facie veſtra, & poſſidebitis
6 Terram, ſicut vobis pollicitus eſt. * tantùm
confortamini, & eſtote ſolliciti, vt cuſtodiatis
cuncta quæ ſcripta ſunt in volumine legis
Moyſi: & non declinetis ab eis neque ad dex-
7 teram neque ad ſiniſtram: * ne poſtquam in-
traueritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ
ſunt, iuretis in nomine deorum earum, &
8 ſeruiatis eis, & adoretis illos: * ſed adhæreatis
Domino Deo veſtro: quod feciſtis vſque in
9 diem hanc. * Et tunc auferet Dominus Deus
C in conſpectu veſtro gentes magnas & robu-
10 ſtiſſimas, & nullus vobis reſiſtere poterit. *
Vnus è vobis perſequetur hoſtium mille vi-
ros: quia Dominus Deus veſter pro vobis
11 ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt. * Hoc tan-
tùm diligentiſſimè præcauete, vt diligatis Do-
12 minum Deum veſtrum. * Quòd ſi volueritis
gentium harum, quæ inter vos habitant, er-
roribus adhærere, & cum eis miſcere connu-
13 bia, atque amicitias copulare: * iam nunc
ſcitote quòd Dominus Deus veſter non eas
deleat ante faciem veſtram, ſed ſint vobis in
D foueam ac laqueum, & offendiculum ex late-
re veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec
14 vos auferat atque diſperdat de Terrá hac
optima, quam tradidit vobis. * † En ego ho- † 3. Reg. 2. a. 2.
die ingredior viam vniuerſæ terræ, & toto
animo cognoſcetis, quòd de omnibus verbis,
quæ ſe Dominus præſtiturum vobis eſſe pol-
licitus eſt, vnum non prætierierit incaſſum.
15 * Sicut ergo impleuit opere quod promiſit,
& proſpera cuncta venerunt: ſic adducet ſu-
per vos quidquid malorum comminatus eſt,
donec vos auferat atque diſperdat de Ter-
16 ra hac optima, quam tradidit vobis, * eò
quòd prætierieritis pactum Domini Dei ve-
ſtri, quod pepigit vobiſcum, & ſeruieritis
diis alienis & adoraueritis eos: citò atque
velociter conſurget in vos furor Domini, &
auferemini ab hac Terra optima, quam tra-
didit vobis.

Capvt XXIV.

Commemorantur beneficia Iſraelitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Ioſue, ſepultura oſſium Ioſeph, & mors Eleazari ſacerdotis.

1 COngregauitque Ioſue omnes tribus Iſ-
A raël in Sichem, & vocauit maiores natu,
ac principes, & iudices, & magiſtros: ſtete-
2 runtque in conſpectu Domini: * & ad po-
pulum ſic locutus eſt: Hæc dicit Dominus
Deus Iſraël: Trans fluuium habitauerunt pa-
tres veſtri ab initio, † Thare pater Abraham † Gen. 11. d. 26.
3 & Nachor: ſeruieruntque diis alienis. * † Tu- † Gen. 11. d. 31.
li ergo patrem veſtrum Abraham de Meſo-
potamiæ finibus: & adduxi eum in Ter-
ram Chanaan: multiplicauique ſemen eius, † Gen. 21. a. 2.
4 * † & dedi ei Iſaac: † Illique rurſum dedi Ia- † Gen. 25. d. 26.
cob & Eſaü. † E quibus, Eſau dedi montem † Gen. 36. a. 8.
Seir ad poſſidendum: † Iacob verò & filij eius
5 deſcenderunt in Ægyptum. * † Miſique Moy- † Gen. 46. a. 6.
B ſen & Aaron, & percuſſi Ægyptum multis † Exod. 3. c. 10.
6 ſignis atque portentis: * † Eduxique vos & † Exod. 12. f. 37.
patres veſtros de Ægypto, & veniſtis ad
mare:

† Exod. 14. b. 9. mare : persecutique sunt † Ægyptij patres
vestros cum curribus & equitatu, vsque ad
Mare rubrum. * Clamauerunt autem ad do- 7
minum filij Israël: qui posuit tenebras inter
vos & Ægyptios, & adduxit super eos mare,
& operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta
quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in so-
litudine multo tempore: * & introduxi vos 8
in terram Amorrhæi, qui habitabat trans
† Num. 21. c. 24. Iordanem. † Cumque pugnarent contra vos,
tradidi eos in manus vestras, & possedistis
Terram eorum, atque interfecistis eos.
Num. 22. a. 5. * † Surrexit autem Balac filius Sephor rex 9
Moab, & pugnauit contra Israëlem. Mi-
sitque & vocauit Balaam filium Beor, vt ma- C
lediceret vobis: * & ego nolui audire eum, 10
sed è contrario per illum benedixi vobis, &
† Sup. 3. c. 14. & 4. a. 1. 11. & 5. liberaui vos de manu eius. * † Transistisque 11
Iordanem, & venistis ad Iericho. Pugnaue-
runtque contra vos viri ciuitatis eius, Amor-
rhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & He-
thæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebu-
† Exod. 23. 28. Deut. 7. c. 20. Sap. 12. a. 10. sæus: & tradidi illos in manus vestras. * † Mi- 12
sitque ante vos crabrones: & eieci eos de
locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in
gladio nec in arcu tuo. * Dedique vobis 13
Terram, in qua non laborastis, & vrbes quas
non ædificastis, vt habitaretis in eis: vineas
† 1. Reg. 7. a. 3. Tob. 14. b. 10. & oliueta, quæ non plantastis. * † Nunc er- 14
go timete Dominum, & seruite ei perfecto
corde atque verissimo: & auferte deos, qui- D
bus seruierunt patres vestri in Mesopota-
mia & in Ægypto, ac seruite Domino.
* Sin autem malum vobis videtur vt Domi- 15
no seruiatis, optio vobis datur: eligite ho-
die quod placet, cui seruire potissimùm de-
beatis, vtrùm diis, quibus seruierunt patres
vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæo-
rum, in quorum Terra habitatis: ego autem
& domus mea seruiemus Domino. * Res- 16
ponditque populus, & ait: Absit à nobis vt
relinquamus Dominum, & seruiamus diis
alienis. * Dominus Deus noster ipse eduxit 17
nos, & patres nostros, de Terra Ægypti, de
domo seruitutis: fecitque videntibus nobis
signa ingentia, & custodiuit nos in omni
via, per quam ambulauimus, & in cunctis
populis, per quos transiuimus. * Et eiecit 18
vniuersas gentes, Amorrhæum habitatorem

Terræ, quam nos intrauimus. Seruiemus
igitur Domino, quia ipse est Deus noster.
19 * Dixitque Iosue ad populum: Non poteri-
E tis seruire Domino: Deus enim sanctus, &
fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus
20 vestris atque peccatis. * Si dimiseritis Do-
minum, & seruieritis diis alienis, conuertet
se, & affliget vos, atque subuertet postquam
21 vobis præstiterit bona. * Dixitque populus
ad Iosue: Nequaquam ita vt loqueris, erit,
22 sed Domino seruiemus. * Et Iosue ad po-
pulum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi ele-
geritis vobis Dominum vt seruiatis ei. Res-
23 ponderuntque: Testes. * Nunc ergo, ait, au-
F ferte deos alienos de medio vestri, & incli-
nate corda vestra ad Dominum Deum Is-
24 raël. * Dixitque populus ad Iosue: Domi-
no Deo nostro seruiemus, & obedientes eri-
25 mus præceptis eius. * Percussit ergo Iosue
in die illo fœdus, & proposuit populo præ-
26 cepta atque iudicia in Sichem. * Scripsit
quoque omnia verba hæc in volumine legis
Domini: & tulit lapidem pergrandem, po-
suitque eum subter quercum, quæ erat in
27 Sanctuario Domini: * & dixit ad omnem po-
pulum: En lapis iste erit vobis in testimo-
nium, quòd audierit omnia verba Domini
quæ locutus est vobis: ne fortè postea nega-
re velitis, & mentiri Domino Deo vestro.
28 * Dimisitque populum, singulos in posses-
29 sionem suam. * Et post hæc mortuus est
Iosue filius Num seruus Domini, centum &
30 decem annorum: * sepelieruntque eum in
G finibus possessionis suæ in Thamnathsare,
quæ est sita in monte Ephraim, à Septem-
31 trionali parte montis Gaas. * Seruiuitque
Israël Domino cunctis diebus Iosue, & se-
niorum qui longo vixerunt tempore post Io-
sue, & qui nouerunt omnia opera Domini
32 quæ fecerat in Israël. * † Ossa quoque Io- † Gen. 50. d. 24.
seph, quæ tulerant filij Israël de Ægypto, Exod. 13. d. 19.
sepelierunt in Sichem, in parte agri, † quem † Gen. 33. d. 19.
emerat Iacob à filiis Hemor patris Sichem,
centum nouellis ouibus, & fuit in possessio-
33 nem filiorum Ioseph. * Eleazar quoque fi-
lius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum
in Gabaath Phinees filij eius, quæ data est
ei in monte Ephraim.

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETHIM.

Capvt Primvm.

Iuda duce vnà cum fratre ipsius Simeone plurimæ gentium ciuitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarij seruantur.

OST mortem Iosue 1
consuluerunt filij Israël A
Dominum, dicentes:
Quis ascendet ante nos
contra Chananæum, &
erit dux belli? * Dixit- 2
que Dominus: Iudas
ascendet: ecce tradidi Terram in manus eius.
* Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende 3
mecum in sortem meam, & pugna contra
Chananæum, vt & ego pergam tecum in sor-
tem tuam. Et abiit cum eo Simeon. * Ascen- 4
ditque Iudas, & tradidit Dominus Chana-
næum ac Pherezæum in manus eorum: &
percusserunt in Bezec decem millia viro-
rum. * Inueneruntque Adonibezec in Be- 5
zec, & pugnauerunt contra eum, & percus- B
serunt Chananæum & Phærezeum. * Fugit 6
autem Adonibezec: quem persecuti com-
prehenderunt, cæsis summitatibus manuum
eius ac pedum. * Dixitque Adonibezec: 7
Septuaginta reges, amputatis manuum ac
pedum summitatibus, colligebant sub men-
sa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita red-
didit mihi Deus. Adduxeruntque eum in
Ierusalem, & ibi mortuus est. * Oppugnan- 8
tes ergo filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam,
& percusserunt in ore gladij, tradentes cun-
ctam incendio ciuitatem. * Et posteà des- 9
cendentes pugnauerunt contra Chana-
næum, qui habitabat in montanis, & ad
† Ios.15. d.14. meridiem, & in campestribus. * † Pergens- 10
que Iudas contra Chananæum, qui habitabat C
in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Ca-
riath Arbe) percussit Sesai, & Ahiman, &
Tholmai: * atque inde profectus abiit ad ha- 11
bitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Ca-
riath Sepher, id est, ciuitas litterarum. * Di- 12
xitque Caleb: Qui percusserit Cariath Se-
pher, & vastauerit eam, dabo ei Axam filiam
meam vxorem. * Cumque cepisset eam 13
Othoniel filius Cenez frater Caleb minor,
dedit ei Axam filiam suam coniugem.
* Quam pergentem in itinere monuit vir 14
suus vt peteret à patre suo agrum: Quæ cùm
suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb:
Quid habes? * At illa respondit: Da mihi 15
benedictionem, quia terram arentem dedisti
mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei
D Caleb irriguum superius, & irriguum infe-
16 rius. * Filij autem Cinæi cognati Moysi, as-
cenderunt de ciuitate palmarum, cum filiis
Iuda, in desertum sortis eius, quod est ad me-
17 ridiem Arad, & habitauerunt cum eo. * Abiit
autem Iudas cum Simeone fratre suo, & per-
cusserunt simul Chananæum qui habitabat
in Sephaath, & interfecerunt eum. Voca-
tumque est nomen vrbis, Horma, id est, ana-
18 thema. * Cepitque Iudas Gazam cum fini-
bus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum
19 terminis suis. * Fuitque Dominus cum Iuda,
E & montana possedit: nec potuit delere ha-
bitatores vallis, quia falcatis curribus abun-
20 dabant. * Dederuntque Caleb Hebron, † si-
cut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres fi- † Num. 14 d 24. Ios.15.d.14.
21 lius Enac. * Iebusæum autem habitatorem
Ierusalem non deleuerunt filij Beniamin: ha-
bitauitque Iebusæus cum filiis Benjamin in
22 Ierusalem, vsque in præsentem diem. * Do-
mus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuit-
23 que Dominus cum eis. * Nam cùm obsi-
derent vrbem, quæ priùs Luza vocabatur,
24 * viderunt hominem egredientem de ciui-
tate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis in-
troitum ciuitatis, & faciemus tecum miseri-
25 cordiam. * Qui cùm ostendisset eis, percus-
serunt vrbem in ore gladij: hominem autem
illum, & omnem cognationem eius, dimi-
26 serunt. * Qui dimissus, abiit in Terram Het-
F thim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque
eam Luzam: quæ ita appellatur vsque in præ-
27 sentem diem. * Manasses quoque non dele-
uit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, &
habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo
cum viculis suis, cœpitque Chananæus ha-
28 bitare cum eis. * Postquam autem confor-
tatus est Israël, fecit eos tributarios, & dele-
29 re noluit. * Ephraim etiam non interfecit
Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed ha-
30 bitauit cum eo. * Zabulon non deleuit ha-
bitatores Cetron, & Naalol: sed habitauit
Chananæus in medio eius, factusque est ei
31 tributarius. * Aser quoque non deleuit ha-
G bitatores Accho, & Sidonis, & Ahalab &
Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:
32 * habitauitque in medio Chananæi habita-
33 toris illius terræ, nec interfecit eum. * Neph-
thali quoque non deleuit habitatores Beth-
sames & Bethanath: & habitauit inter Cha-
nanæum habitatorem Terræ, fueruntque ei
34 Bethsamitæ & Bethanitæ tributarij. * Ar-
ctauitque Amorrhæus filios Dan in monte,
nec dedit eis locum vt ad planiora descen-
35 derent: * habitauitque in monte Hares,
quod interpretatur testaceo, in Aialon &

Sale

Salebim. Et aggrauata est manus domus Io-
seph, factusque est ei tributarius. * Fuit au- 36
tem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scor-
pionis, petra, & superiora loca.

CAPVT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus: post mortem tamen Iosue & coæuorum, Israël frequenter liberatus, semper in peiora recidit.

ASCenditque Angelus Domini de Gal- 1
galis ad locum flentium, & ait: Eduxi A
vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro
qua iuraui patribus vestris: & pollicitus sum,
vt non facerem irritum pactum meum vo-
biscum in sempiternum: * ita dumtaxat vt 2
non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ
huius, sed aras eorum subuerteretis: & no-
luistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?
* Quam ob rem nolui delere eos à facie ve- 3
stra: vt habeatis hostes, & dij eorum sint
vobis in ruinam. * Cumque loqueretur An- 4
gelus Domini hæc verba ad omnes filios
Israël: eleuauerunt ipsi vocem suam, & fle-
uerunt. * Et vocatum est nomen loci illius: 5
Locus flentium, siue lacrymarum: immola- B
† Iosue 24. 28. uerunt que ibi hostias Domino. * † Dimisit 6
ergo Iosue populum, & abierunt filij Israël
vnusquisque in possessionem suam, vt obti-
nerent eam: * seruieruntque Domino cun- 7
ctis diebus eius, & seniorum qui longo post
eum vixerunt tempore, & nouerant omnia
opera Domini quæ fecerat cum Israël.* Mor- 8
tuus est autem Iosue filius Nun, famulus Do-
mini, centum & decem annorum, * & se- 9
pelierunt eum in finibus possessionis suæ in
Thamnathsare in monte Ephraim, à Sep-
temtrionali plaga montis Gaas. * Omnisque 10
illa generatio congregata est ad patres suos:
& surrexerunt alij, qui non nouerant Do-
minum, & opera quæ fecerat cum Israël.* Fe- 11
ceruntque filij Israël malum in conspectu
Domini, & seruierunt Baalim. * Ac dimise- 12
runt Dominum Deum patrum suorum, qui C
eduxerat eos de Terra Ægypti: & secu-
ti sunt deos alienos, deosque populorum,
qui habitabant in circuitu eorum, & ado-
rauerunt eos: & ad iracundiam conci-
tauerunt Dominum, * dimittentes eum, 13
& seruientes Baal & Astaroth. * Iratusque 14
Dominus contra Israël, tradidit eos in ma-
nus diripientium: qui ceperunt eos, & ven-
diderunt hostibus, qui habitabant per gy-
rum: nec potuerunt resistere aduersariis
suis: * sed quocumque pergere voluissent, 15
manus Domini super eos erat, sicut locutus
est, & iurauit eis: & vehementer afflicti sunt.
* Suscitauitque Dominus iudices, qui libe- 16
rarent eos de vastantium manibus: sed nec
eos audire voluerunt, * fornicantes cum diis 17
alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt
viam, per quam ingressi fuerant patres eo-
rum: & audientes mandata Domini, omnia
18 fecere contraria. * Cumque Dominus iudi-
ces suscitaret, in diebus eorum flectebatur
D misericordia, & audiebat afflictorum gemi-
tus, & liberabat eos de cæde vastantium.
19 *Postquam autem mortuus esset iudex,reuer-
tebantur, & multò faciebant peiora quàm
fecerant patres eorum, sequentes deos alie-
nos, seruientes eis, & adorantes illos. Non
dimiserunt adinuentiones suas, & viam du-
rissimam, per quam ambulare consueuerunt.
20 * Iratusque est furor Domini in Israël, &
ait: Quia irritum fecit gens ista pactum
meum, quod pepigeram cum patribus eo-
21 rum, & vocem meam audire contempsit: * &
ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue,
22 & mortuus est: * vt in ipsis experiar Israël,
vtrùm custodiant viam Domini, & ambu-
lent in ea, sicut custodierunt patres eorum,
23 an non. * Dimisit ergo Dominus omnes na-
tiones has, & citò subuertere noluit, nec tra-
didit in manus Iosue.

CAPVT III.

Israël sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem: ideò sæpius per extraneos reges affligitur; sed resipiscens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

1 HÆ sunt gentes quas Dominus dereli-
A quit, vt erudiret in eis Israëlem, &
omnes qui non nouerant bella Chananæo-
2 rum: * vt postea discerent filij eorum certa-
re cum hostibus, & habere consuetudinem
3 præliandi: * quinque satrapas Philisthino-
rum, omnemque Chananæum, & Sidonium,
atque Heuæum, qui habitabat in monte Li-
bano, de monte Baal Hermon vsque ad in-
4 troitum Emath. * Dimisitque eos, vt in ipsis
experiretur Israëlem, vtrùm audiret manda-
ta Domini quæ præceperat patribus eorum
5 per manum Moysi, an non. * Itaque filij Is-
raël habitauerunt in medio Chananæi, &
Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & He-
6 uæi, & Iebusæi: * & duxerunt vxores filias
eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradide-
7 runt, & seruierunt diis eorum. * Fecerunt-
que malum in conspectu Domini, & obliti
sunt Dei sui, seruientes Baalim & Astaroth.
8 * Iratusque contra Israël Dominus, tradidit
eos in manus Chusan Rasathaim regis Me-
9 sopotamiæ, seruieruntque ei octo annis. * Et
B clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis
saluatorem, & liberauit eos, Othoniel vide-
licet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:
10 * fuitque in eo Spiritus Domini, & iudica-
uit Israël. Egressusque est ad pugnam & tra-
didit Dominus in manus eius Chusan Rasa-
11 thaim regem Syriæ, & oppressit eum.* Quie-
uitque terra quadraginta annis, & mortuus
12 est Othoniel filius Cenez. * Addiderunt au-
tem filii Israël facere malum in conspectu
Domini: qui confortauit aduersum eos
Eglon regem Moab: quia fecerunt malum
13 in conspectu eius. * Et copulauit ei filios
Am

Ammon, & Amalec, abiitque & percussit
Israël, atque possedit Vrbem palmarum.
* Seruieruntque filij Israël Eglon regi Moab 14
decem & octo annis: * & posteà cla- 15
mauerunt ad Dominum: qui suscitauit
eis saluatorem vocabulo Aod, filium Gera, C
filij Iemini, qui vtraque manu pro dextera
vtebatur, Miseruntque filij Israël per illum
munera Eglon regi Moab. * Qui fecit sibi 16
gladium ancipitem, habentem in medio ca-
pulum longitudinis palmæ manus, & accin-
ctus est eo subter sagum in dextro femore.
* Obtulitque munera Eglon regi Moab. 17
Erat autem Eglon crassus nimis. * Cumque 18
obtulisset ei munera, prosecutus est socios,
qui cum eo venerant. * Et reuersus de Gal- 19
galis, vbi erant idola, dixit ad regem: Ver-
bum secretum habeo ad te ô Rex. Et ille im-
perauit silentium: egressisque omnibus qui
circa eum erant, * ingressus est Aod ad eum: 20
sedebat autem in æstiuo cœnaculo solus, di-
xitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui sta-
tim surrexit de throno. * Extenditque Aod 21
sinistram manum, & tulit siccam de dextro
femore suo, infixitque eam in ventre eius
* tam validè, vt capulus sequeretur ferrum 22
in vulnere, ac pinguissimo adipe stringere-
tur. Nec eduxit gladium, sed ita vt percus-
serat, reliquit in corpore: statimque per se-
creta naturæ alui stercora proruperunt.* Aod 23
autem clausis diligentissimè ostiis cœnaculi,
& obfirmatis sera, * per posticum egressus 24
est. Seruique regis ingressi viderunt clausas
fores cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan pur- D
gat aluum in æstiuo cubiculo. * Expectan- 25
tesque diu donec erubescerent, & videntes
quòd nullus aperiret, tulerunt clauem: & ape-
rientes inuenerunt dominum suum in terra
iacentem mortuum. * Aod autem, dum illi 26
turbarentur, effugit, & pertransiit Locum
idolorum, vnde reuersus fuerat. Venitque
in Seirath: * & statim insonuit buccina in 27
monte Ephraim: descenderuntque cum eo
filij Israël, ipso in fronte gradiente. * Qui 28
dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim
Dominus inimicos nostros Moabitas in ma-
nus nostras. Descenderuntque post eum, &
occupauerunt vada Iordanis quæ transmit-
tunt in Moab: & non dimiserunt transire
quemquam: * sed percusserunt Moabitas in 29
tempore illo, circiter decem millia, omnes ro-
bustos & fortes viros. nullus eorum euadere
potuit. * Humiliatusque est Moab in die 30
illo sub manu Israël: & quieuit Terra octo-
ginta annis. * Post hunc fuit Samgar fi- 31
lius Anath, qui percussit de Philisthiim sex-
centos viros vomere: & ipse quoque defen-
dit Israël.

CAPVT IV.

Debbora prophetissa & Barac aduersus Sisaram principem regis Iabin dimicant, quem profugum occidit Iahel vxor Haber Cinæi.

1 ADdideruntque filij Israël facere malum
A in conspectu Domini post mortem
2 Aod, * † & tradidit illos Dominus in manus † 1. Reg. 12. b. 9.
Iabin regis Chanaam, qui regnauit in Asor:
habuitque ducem exercitus sui nomine Si-
saram, ipse autem habitabat in Haroseth
3 gentium. * Clamaueruntque filij Israel ad
Dominum: nongentos enim habebat falca-
tos currus, & per viginti annos vehementer
4 oppresserat eos. * Erat autem Debbora pro-
phetis vxor Lapidoth, quæ iudicabat popu-
5 lum in illo tempore. * Et sedebat sub palma,
quæ nomine illius vocabatur, inter Rama &
Bethel in monte Ephraim: ascendebantque
6 ad eam filij Israel in omne iudicium. * Quæ
misit & vocauit Barac filium Abinoen de
B Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Præce-
pit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc
exercitum in montem Thabor, tollesque
tecum decem millia pugnatorum de filiis
7 Nephthali, & de filiis Zabulon: * ego au-
tem adducam ad te in loco torrentis Cison,
Sisaram principem exercitus Iabin, & cur-
rus eius, atque omnem multitudinem, & tra-
8 dam eos in manu tua. * Dixitque ad eam
Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris
9 venire mecum, non pergam, * Quæ dixit ad
eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice vi-
ctoria non reputabitur tibi, quia in manu mu-
lieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbo-
10 ra, & perrexit cum Barac in Cedes. * Qui,
accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum
decem millibus pugnatorum, habens Deb-
11 boram in comitatu suo. * Haber autem Ci-
næus recesserat quondam à ceteris Cinæis
fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: &
tetenderat tabernacula vsque ad vallem, quæ
12 vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes. * Nun-
tiatumque est Sisaræ, quòd ascendisset Ba-
13 rac filius Abinoem in montem Thabor. * &
congregauit nongentos falcatos currus, &
omnem exercitum de Haroseth gentium
14 ad torrentem Cison. * Dixitque Debbora
ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua
C tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en
ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac
de monte Thabor, & decem millia pugna-
15 torum cum eo. * † Perterruitque Dominus † Psal. 82. b. 10.
Sisaram, & omnes currus eius, vniuersam-
que multitudinem, in ore gladij, ad conspe-
ctum Barac: in tantum, vt Sisara de curru de-
16 siliens, pedibus fugeret, * & Barac perse-
queretur fugientes currus, & exercitum vs-
que ad Haroseth gentium, & omnis ho-
stium multitudo vsque ad internecionem ca-
17 deret. * Sisara autem fugiens peruenit ad
tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat
enim pax inter Iabin regem Azor, & do-
18 mum Haber Cinæi. * Egressa igitur Iahel
in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad
me domine mi: intra, ne timeas. Qui in-
gressus tabernaculum eius, & opertus ab ea
19 pallio, * dixit ad eam: Da mihi, obsecro,
paulu

paululum aquæ, quia sitio valdè. Quæ ape-
ruit vtrem lactis, & dedit ei bibere, & ope-
ruit illum. * Dixitque Sisara ad eam: Sta an- 20
te ostium tabernaculi : & cùm venerit ali- D
quis interrogans te, & dicens: Numquid hîc
est aliquis? Respondebis: Nullus est. * Tu- 21
lit itaque Iahel vxor Haber clauum taberna-
culi, assumens pariter & malleum : & in-
gressa abscondité & cum silentio, posuit su-
pra tempus capitis eius clauum, percussum-
que malleo defixit in cerebrum vsque ad ter-
ram : qui soporem morti consocians defecit,
& mortuus est. * Et ecce Barac sequens Si- 22
saram veniebat : egressaque Iahel in occur-
sum eius, dixit ei : Veni, & ostendam tibi
virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad
eam, vidit Sisaram iacentem mortuum, &
clauum infixum in tempore eius. * Humi-
liauit ergo Deus in die illo Iabin re- 23
gem Chanaan coram filiis Israël: * qui cres-
cebant quotidie, & forti manu opprime- 24
bant Iabin regem Chanaan, donec delerent
eum.

CAPVT V.

Canticum gratiarum actionis Debbora & Barac post victoriam.

CEcineruntque Debbora & Barac filius 1
Abinoëm in illo die, dicentes: A
* Qui sponte obtulistis de Israel animas 2
vestras ad periculum, benedicite Domino.
* Audite reges, auribus percipite princi- 3
pes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam,
psallam Domino Deo Israel.
* Domine cum exires de Seir, & transires 4
per regiones Edom, terra mota est, cœlique
ac nubes distillauerunt aquis.
* Montes fluxerunt à facie Domini, & 5
Sinai à facie Domini Dei Israel.
* In diebus Samgar filij Anath, in diebus 6
Iahel, quieuerunt semitæ : & qui ingredie-
bantur per eas, ambulauerunt per calles
deuios.
* Cessauerunt fortes in Israel, & quieue- 7
runt : donec surgeret Debbora, surgeret ma-
ter in Israel.
* Noua bella elegit Dominus, & portas 8
hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si
apparuerint in quadraginta millibus Israel.
* Cor meum diligit principes Israel: qui 9
propria voluntate obtulistis vos discrimini, B
benedicite Domino.
* Qui ascenditis super nitentes asinos, & 10
sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loqui-
mini.
* Vbi collisi sunt currus, & hostium suf- 11
focatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ
Domini & clementia in fortes Israel : tunc
descendit populus Domini ad portas, & ob-
tinuit principatum.
* Surge, surge Debbora, surge, surge, & 12
loquere canticum: surge Barac, & apprehen-
de captiuos tuos fili Abinoem.

13 * Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus
in fortibus dimicauit.
14 * Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, &
post eum ex Beniamin in populos tuos ô
Amalec: de Machir principes descenderunt,
& de Zabulon qui exercitum ducerent ad
bellandum.
15 * Duces Issachar fuere cum Debbora, &
Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præ-
ceps ac barathrum se discrimini dedit: diuiso
contra se Ruben, magnanimorum reperta
est contentio.
16 * Quare habitas inter duos terminos, vt
C audias sibilos gregum? diuiso contra se Ru-
ben, magnanimorum reperta est contentio.
17 * Galaad trans Iordanem quiescebat, &
Dan vacabat nauibus : Aser habitabat in
littore maris, & in portubus morabatur.
18 * Zabulon verò & Nephthali obtulerunt
animas suas morti in regione Merome.
19 * Venerunt reges & pugnauerunt, pugna-
uerunt reges Chanaan in Thanach iuxta
aquas Mageddo, & tamen nihil tulere præ-
dantes.
20 * De cælo dimicatum est contra eos : stel-
læ manentes in ordine & cursu suo, aduersus
Sisaram pugnauerunt.
21 * Torrens Cison traxit cadauera eorum,
torrens Cadumim, torrens Cison : conculca
anima mea robustos.
22 * Vngulæ equorum ceciderunt, fugienti-
tibus impetu, & per præceps ruentibus fortis-
simis hostium.
23 * Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus
Domini: maledicite habitatoribus eius, quia
non venerunt ad auxilium Domini, in adiu-
torium fortissimorum eius.
24 * Benedicta inter mulieres Iahel vxor
D Haber Cinæi, & benedicatur in tabernacu-
lo suo.
25 * Aquam petenti lac dedit, & in phiala
principum obtulit butyrum.
26 * Sinistram manum misit ad clauum, &
dexteram ad fabrorum malleos, percussit-
que Sisaram quærens in capite vulneri lo-
cum, & tempus validè perforans.
27 * Inter pedes eius ruit: defecit, & mortuus
est : voluebatur ante pedes eius, & iacebat
exanimis & miserabilis.
28 * Per fenestram respiciens, vlulabat ma-
ter eius : & de cœnaculo loquebatur : Cur
moratur regredi currus eius? quare tardaue-
runt pedes quadrigarum illius?
29 * Vna sapientior ceteris vxoribus eius,
hæc socrui verba respondit:
30 * Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcher-
rima fœminarum eligitur ei : vestes diuer-
sorum colorum Sisaræ traduntur in præ-
dam, & suppellex varia ad ornanda colla
congeritur.
31 * Sic pereant omnes inimici tui Domine:
qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo
splendet, ita rutilent.

* Quieuitque Terra per quadraginta 32
annos.

Caput VI.

Israëlitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designatur, qui post sacrificium & altare Deo erectum, destruxit aram Baal, eique rursum datur signum in vellere.

FEcerunt autem filij Israël malum in con- 1
spectu Domini: qui tradidit illos in ma- A
nu Madian septem annis, * & oppressi sunt 2
valdè ab eis. Feceruntque sibi antra & spe-
luncas in montibus, & munitissima ad repug-
nandum loca. * Cumque seuisset Israël, as- 3
cendebat Madian & Amalec, ceterique
Orientalium nationum: * & apud eos figen- 4
tes tentoria, sicut erant in herbis cuncta va-
stabant vsque ad introitum Gazæ: nihilque
omnino ad vitam pertinens relinquebant in
Israël, non oues, non boues, non asinos. * Ip- 5
si enim & vniuersi greges eorum veniebant
cum tabernaculis suis, & instar locustarum
vniuersa complebant, innumera multitudo
hominum, & camelorum, quidquid tetige-
rant deuastantes. * Humiliatusque est Israël 6
valdè in conspectu Madian. * Et clamauit 7
ad Dominum postulans auxilium contra Ma-
dianitas. * Qui misit ad eos virum prophe- 8
tam, & locutus est: Hæc dicit Dominus B
Deus Israël: Ego vos feci conscendere de
Ægypto, & eduxi vos de domo seruitutis,
* & liberaui de manu Ægyptiorum, & om- 9
nium inimicorum, qui affligebant vos: eie-
cique eos ad introitum vestrum, & tradidi
vobis Terram eorum. * Et dixi: Ego Do- 10
minus Deus vester, ne timeatis deos Amor-
rhæorum, in quorum terra habitatis. Et no-
luistis audire vocem meam. * Venit autem 11
Angelus Domini, & sedit sub quercu, quæ
erat in Ephra & pertinebat ad Ioas patrem
familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius eius
excuteret atque purgaret frumenta in torcu-
lari, vt fugeret Madian, * apparuit ei Ange- 12
lus Domini, & ait: Dominus tecum, viro- C
rum fortissime. * Dixitque ei Gedeon: Ob- 13
secro, mi domine, si Dominus nobiscum est,
cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi
sunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres
nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit
nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos
Dominus, & tradidit in manu Madian. * Res- 14
† 1. Reg. 12. b 11. pexitque ad eum Dominus, & ait: † Vade
in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de
manu Madian: scito quòd miserim te. * Qui 15
respondens ait: Obsecro, mi domine, in quo
liberabo Israël? ecce familia mea infima est
in Manasse, & ego minimus in domo patris
mei. * Dixitque ei Dominus: Ego ero te- 16
cum: & percuties Madian quasi vnum vi-
rum. * Et ille, Si inueni, inquit, gratiam co- 17
ram te, da mihi signum quòd tu sis qui loque-
ris ad me. * Nec recedas hinc, donec reuer- 18
tar ad te, portans sacrificium, & offerens tibi.
D Qui respondit: Ego præstolabor aduentum
19 tuum. * Ingressus est itaque Gedeon & co-
xit hœdum, & de farinæ modio azymos pa-
nes: carnesque ponens in canistro, & ius car-
nium mittens in ollam, tulit omnia sub quer-
20 cu, & obtulit ei. * Cui dixit Angelus Domi-
ni: Tolle carnes & azymos panes, & pone
supra petram illam, & ius desuper funde.
21 Cumque fecisset ita, * extendit Angelus Do-
mini summitatem virgæ, quam tenebat in
manu, & tetigit carnes & panes azymos:
ascenditque ignis de petra, & carnes azymos-
que panes consumpsit: Angelus autem Do-
22 mini euanuit ex oculis eius. * Vidensque
Gedeon quòd esset Angelus Domini, ait:
Heu mi Domine Deus: quia vidi Angelum
23 Domini facie ad faciem. * Dixitque ei Do-
minus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.
24 * Ædificauit ergo ibi Gedeon altare Domi-
E no, vocauitque illud, Domini pax, vsque in
præsentem diem. Cumque adhuc esset in
Ephra, quæ est familiæ Ezri. * nocte illa dixit
25 Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, &
alterum taurum annorum septem, destrues-
que aram Baal, quæ est patris tui: & nemus,
26 quod circa aram est, succide: * & ædificabis
altare Domino Deo tuo in summitate petræ
huius, super quam antè sacrificium posuisti:
tollesque taurum secundum, & offeres holo-
caustum super struem lignorum, quæ de ne-
27 more succideris. * Assumptis ergo Gedeon
decem viris de seruis suis, fecit sicut præce-
perat ei Dominus. Timens autem domum
patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem
noluit id facere, sed omnia nocte compleuit.
28 * Cumque surrexissent viri oppidi eius ma-
F nè, viderunt destructam aram Baal, lucum-
que succisum, & taurum alterum impositum
super altare, quod tunc ædificatum erat.
29 * Dixeruntque ad inuicem: Quis hoc fecit?
Cumque perquirerent auctorem facti, dictum
est: Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia. * Et
30 dixerunt ad Ioas: Produc filium tuum huc,
vt moriatur: quia destruxit aram Baal, & suc-
31 cidit nemus. * Quibus ille respondit: Num-
quid vltores estis Baal, vt pugnetis pro eo?
qui aduersarius est eius, moriatur antequam
lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se
32 de eo, qui suffodit aram eius. * Ex illo die
vocatus est Gedeon, Ierobaal, eò quòd di-
xisset Ioas: Vlciscatur se de eo Baal, qui suf-
33 fodit aram eius. * Igitur omnis Madian, &
Amalec, & Orientales populi congregati
sunt simul: & transeuntes Iordanem, ca-
34 strametati sunt in valle Iezrael. * Spiritus
G autem Domini induit Gedeon, qui clan-
gens buccina conuocauit domum Abie-
35 zer, vt sequeretur se. * Misitque nuntios in
vniuersum Manassen, qui & ipse secutus
est eum: & alios nuntios in Aser & Zabu-
36 lon & Nephthali, qui occurrerunt ei. * Di-
xitque Gedeon ad Deum: Si saluum facis
per manum meam Israël, sicut locutus es:
* ponam

* ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in so- 37
lo vellere fuerit: & in omni terra siccitas,
sciam quòd per manum meam, sicut locutus
es, liberabis Israël. * Factumque est ita. Et de 38
nocte consurgens, expresso vellere, concham
rore impleuit. * Dixitque rursus ad Deum: 39
Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc
semel tentauero, signum quærens in vellere.
Oro vt solum vellus siccum sit, & omnis ter-
ra rore madens. * Fecitque Deus nocte illa 40
vt postulauerat: & fuit siccitas in solo velle-
re, & ros in omni terra.

CAPVT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito vnius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus; quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit.

IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte 1
consurgens, & omnis populus cum eo, ve- A
nit ad fontem qui vocatur Harad. erant au-
tem castra Madian in valle ad Septemtrio-
nalem plagam collis excelsi. * Dixitque Do- 2
minus ad Gedeon: Multus tecum est popu-
lus, nec tradetur Madian in manus eius: ne
glorietur contra me Israël, & dicat: Meis vi-
ribus liberatus sum. * Loquere ad populum, 3
† Deut. 20.b.8. 1. Mach. 3. 56. & cunctis audientibus prædica: † Qui formi-
dolosus & timidus est, reuertatur. Recesse-
runtque de monte Galaad, & reuersi sunt de
populo viginti duo millia virorum, & tantùm
decem millia remanserunt. * Dixitque Do- 4
minus ad Gedeon: Adhuc populus multus B
est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: &
de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse per-
gat: quem ire prohibuero, reuertatur. * Cum- 5
que descendisset populus ad aquas, dixit Do-
minus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint
aquas, sicut solent canes lambere, separabis
eos seorsum: qui autem curuatis genibus
biberint, in altera parte erunt. * Fuit itaque 6
numerus eorum qui manu ad os proiiciente
lambuerant aquas, trecenti viri: omnis au-
tem reliqua multitudo flexo poplite biberat.
* Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis 7
viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & C
tradam in manu tua Madian: Omnis autem
reliqua multitudo reuertatur in locum suum.
* Sumptis itaque pro numero cibariis & tu- 8
bis, omnem reliquam multitudinem abire
præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum
trecentis viris se certamini dedit. Castra
autem Madian erant subter in valle. * Ea- 9
dem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, &
descende in castra: quia tradidi eos in manu
tua. * sin autem solus ire formidas, descen- 10
dat tecum Phara puer tuus. * Et cùm au- 11
dieris quid loquantur, tunc confortabuntur
manus tuæ, & securior ad hostium castra
descendes. Descendit ergo ipse & Phara
puer eius in partem castrorum, vbi erant
armatorum vigiliæ. * Madian autem & A- 12
D malec, & omnes Orientales populi, fusi
iacebant in valle, vt locustarum multitudo:
cameli quoque innumerabiles erant, sicut
13 arena quæ iacet in littore maris. * Cumque
venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium
proximo suo: & in hunc modum referebat
quod viderat: Vidi somnium, & videbatur
mihi quasi subcinericius panis ex hordeo
volvi, & in castra Madian descendere: cum-
que peruenisset ad tabernaculum, percussit
illud, atque subuertit, & terræ funditus
14 coæquauit. * Respondit is, cui loqueba-
tur: Non est hoc aliud, nisi gladius Ge-
deonis filij Ioas viri Israelitæ: tradidit enim
Dominus in manus eius Madian & omnia
15 castra eius. * Cumque audisset Gedeon
E somnium, & interpretationem eius, adora-
uit: & reuersus est ad castra Israel, & ait:
Surgite, tradidit enim Dominus in manus
16 nostras castra Madian. * Diuisitque trecen-
tos viros in tres partes, & dedit tubas in ma-
nibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades
17 in medio lagenarum. * Et dixit ad eos:
Quod me facere videritis, hoc facite: ingre-
diar partem castrorum, & quod fecero se-
18 ctamini. * Quando personuerit tuba in ma-
nu mea, vos quoque per castrorum circui-
tum clangite & conclamate, Domino &
19 Gedeoni. * Ingressusque est Gedeon, &
F trecenti viri qui erant cum eo, in partem
castrorum incipientibus vigiliis noctis me-
diæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buc-
cinis clangere, & complodere inter se lage-
20 nas. * Cumque per gyrum castrorum in tri-
bus personarent locis, & hydrias confregis-
sent, tenuerunt sinistris manibus lampades,
& dextris sonantes tubas, clamaueruntque:
21 Gladius Domini & Gedeonis: * stantes sin-
. guli in loco suo per circuitum castrorum
hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt,
22 & vociferantes, vlulantesque fugerunt: * &
nihilominùs insistebant trecenti viri bucci-
nis personantes. † Immisitque Dominus † Ps. 82. c. 10.
gladium in omnibus castris, & mutua se cæ-
23 de truncabant, * fugientes vsque ad Beth-
setta, & crepidinem Abelmehula in Teb-
G bath. Conclamantes autem viri Israel de
Nephthali, & Aser, & omni Manasse, per-
24 sequebantur Madian. * Misitque Gedeon
nuntios in omnem montem Ephraim, di-
cens: Descendite in occursum Madian, &
occupate aquas vsque Bethbera atque Ior-
danem. Clamauitque omnis Ephraim, &
præoccupauit aquas atque Iordanem vsque
25 Bethbera. * † Apprehensosque duos viros † Ps. 82. c. 12. Isa. 10. f. 26.
Madian, Oreb & Zeb, interfecit Oreb in
Petra Oreb, Zeb verò in Torculari Zeb.
Et persecuti sunt Madian, capita Oreb
& Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta
Iordanis.

CAPVT VIII.

Ephraim insurgit aduersus Gedeon; qui deuictis

Zebee

Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod quod domui suæ & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filiis ex vxoribus, & vno ex concubina, mortuus est, reduitque Israel ad idololatriam.

DIxeruntque ad eum viri Ephraim: 1
Quid est hoc quod facere voluisti, vt A
nos non vocares, cùm ad pugnam pergeres
contra Madian? iurgantes fortiter, & propè
vim inferentes. * Quibus ille respondit: 2
Quid enim tale facere potui, quales vos fe-
cistis? nonne melior est racemus Ephraim,
vindemiis Abiezer? * In manus vestras Do- 3
minus tradidit principes Madiam, Oreb &
Zeb: quid tale facere potui, quale vos feci-
stis? Quod cùm locutus esset, requieuit spi-
ritus eorum, quo tumebant contra eum.
* Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, 4
transiuit eum cum trecentis viris qui secum
erant: & præ lassitudine, fugientes persequi
non poterant. * Dixitque ad viros Soccoth: 5
Date, obsecro, panes populo qui mecum est, B
quia valdè defecerunt: vt possimus persequi
Zebee & Salmana reges Madian. * Respon- 6
derunt principes Soccoth: Forsitan palmæ
manuum Zebee & Salmana in manu tua
sunt, & idcircò postulas vt demus exercitui
tuo panes. * Quibus ille ait: Cùm ergo tra- 7
diderit Dominus Zebee & Salmana in ma-
nus meas, conteram carnes vestras cum spi-
nis tribulisque deserti. * Et inde conscen- 8
dens, venit in Phanuel: locutusque est ad
viros loci illius similia. Cui & illi responde-
runt, sicut responderant viri Soccoth. * Dixit 9
itaque & eis: Cùm reuersus fuero victor in
pace, destruam turrim hanc: * Zebee autem 10
& Salmana requiescebant cum omni exer- C
citu suo. Quindecim enim millia viri reman-
serant ex omnibus turmis Orientalium po-
pulorum cæsis centum viginti millibus bella-
† Osee.10. d.14. torum educentium gladium. * † Ascendens- 11
que Gedeon per viam eorum qui in taberna-
culis morabantur, ad Orientalem partem No-
be & Iegbaa, percussit castra hostium, qui se-
curi erant, & nihil aduersi suspicabantur.
* Fugeruntque Zebee & Salmana, quos per- 12
sequens Gedeon comprehendit, turbato om-
ni exercitu eorum. * Reuertensque de bello 13
ante solis ortum, * apprehendit puerum de 14
viris Soccoth: interrogauitque eum nomina
principum & seniorum Soccoth, & descripsit
septuaginta septem viros. * Venitque ad Soc- 15
coth, & dixit eis: En Zebee & Salmana, su-
per quibus exprobrastis mihi, dicentes: For-
sitan manus Zebee & Salmana in manibus
tuis sunt, & idcircò postulas vt demus viris, D
qui lassi sunt & defecerunt, panes. * Tulit 16
ergo seniores ciuitatis & spinas deserti ac tri-
bulos, & contriuit cum eis, atque comminuit
viros Soccoth. * Turrim quoque Phanuel 17
subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. * Di- 18
xitque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt
viri, quos occidistis in Thabor? Qui respon-
derunt: similes tui, & vnus ex eis quasi filius
19 regis. * Quibus ille respondit: Fratres mei
fuerunt, filij matris meæ. viuit Dominus, quia
20 si seruassetis eos, non vos occiderem. * Di-
E xitque Iether primogenito suo: Surge, &
interfice eos. Qui non eduxit gladium: time-
21 bat enim, quia adhuc puer erat. * Dixerunt-
que Zebee & Salmana: Tu surge, & irrue in
nos: quia iuxta ætatem robur est hominis.
Surrexit Gedeon, † & interfecit Zebee & Sal- † Psal. 82.c.12.
mana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus
colla regalium camelorum decorari solent.
22 * Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon:
Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filij
tui: quia liberasti nos de manu Madian.
23 * Quibus ille ait: Non dominabor vestri,
nec dominabitur in vos filius meus, sed do-
24 minabitur vobis Dominus. * Dixitque ad
eos: Vnam petitionem postulo à vobis: Date
mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim
25 aureas Ismaelitæ habere consueuerant. * Qui
responderunt: Libentissimè dabimus. Ex-
F pandentesque super terram pallium, proiece-
26 runt in eo inaures de præda: * & fuit pondus
postulatarum inaurium, mille septingenti
auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, &
veste purpurea, quibus reges Madian vti so-
liti erant, & præter torques aureas camelo-
27 rum. * Fecitque ex eo Gedeon Ephod, &
posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatus-
que est omnis Israel in eo, & factum est Ge-
28 deoni & omni domui eius in ruinam. * Hu-
miliatus est autem Madian coram filiis Israël,
nec potuerunt vltrà ceruices eleuare? sed
quieuit terra per quadraginta annos, quibus
29 Gedeon præfuit. * Abiit itaque Ierobaal filius
30 Ioas, & habitauit in domo sua: * habuitque
septuaginta filios, qui egressi sunt de femore
31 eius: eò quòd plures haberet vxores. * Con-
G cubina autem illius, quam habebat in Si-
chem, genuit ei filium nomine Abimelech.
32 * Mortuusque est Gedeon filius Ioas in se-
nectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas
33 patris sui in Ephra de familia Ezri. * Post-
quam autem mortuus est Gedeon, auersi sunt
filij Israël, & fornicati sunt cum Baalim. Per-
cusseruntque cum Baal fœdus, vt esset eis in
34 deum: * nec recordati sunt Domini Dei sui,
qui eruit eos de manibus inimicorum suo-
35 rum omnium per circuitum: * nec fecerunt
misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon,
iuxta omnia bona quæ fecerat Israëli.

CAPVT IX.

Abimelech occisis 70. fratribus suis, imperium sibi tyrannicè vsurpat; qui post parabolam Ioatham fratris eius qui seruatus erat, exercitum Gaal denicit, turrimque Sichem exussit, & à muliere tandem fragmine molæ oppressus est.

1 ABiit autem Abimelech filius Ierobaal
A in Sichem ad fratres matris suæ, & locu-

tus

tus eſt ad eos, & ad omnem cognationem do-
mus patris matris ſuæ, dicens: * Loquimini ad 2
omnes viros Sichem: Quid vobis eſt melius,
vt dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes
filij Ierobaal, an vt dominetur vnus vir? ſimul-
que conſiderate, quòd os veſtrum & caro
veſtra ſum. * Locutique ſunt fratres matris 3
eius de eo ad omnes viros Sichem vniuerſos
ſermones iſtos, & inclinauerunt cor eorum
poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt.
* Dederuntque illi ſeptuaginta pondo ar- 4
genti de fano Baalberit. Qui conduxit ſibi
ex eo viros inopes & vagos, ſecutique ſunt
eum. * Et venit in domum patris ſui in E- 5
phra, & occidit fratres ſuos filios Ierobaal
ſeptuaginta viros, ſuper lapidem vnum re-
manſitque Ioatham filius Ierobaal minimus,
& abſconditus eſt. * Congregati ſunt autem 6
omnes viri Sichem, & vniuerſæ familiæ vr-
bis Mello: abieruntque & conſtituerunt
regem Abimelech, iuxta quercum quæ ſta-
bat in Sichem. * Quod cùm nuntiatum 7
eſſet Ioatham, iuit, & ſtetit in vertice mon-
tis Garizim: eleuataque voce clamauit, &
dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat B
vos Deus. * Ierunt ligna, vt vngerent ſu- 8
per ſe regem: dixeruntque oliuæ: Impera
nobis. * Quæ reſpondit: Numquid poſ- 9
ſum deſerere pinguedinem meam, qua &
dij vtuntur & homines, & venire vt inter
ligna promouear? * Dixeruntque ligna ad 10
arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum
accipe. * Quæ reſpondit eis: Numquid 11
poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſ-
que ſuauiſſimos, & ire vt inter cetera ligna
promouear? * Locutaque ſunt ligna ad vi- 12
tem: Veni, & impera nobis. * Quæ reſ- 13
pondit eis: Numquid poſſum deſerere vi-
num meum, quod lætificat Deum & ho-
mines, & inter ligna cetera promoueri? * Di- 14
xeruntque omnia ligna ad rhamnum: Ve-
ni, & impera ſuper nos. * Quæ reſpondit 15
eis. Si verè me regem vobis conſtituitis, ve-
nite, & ſub vmbra mea requieſcite. ſi autem
non vultis, egrediatur ignis de rhamno, &
deuoret cedros Libani. * Nunc igitur, ſi 16
rectè & abſque peccato conſtituiſtis ſuper C
vos regem Abimelech, & benè egiſtis cum
Ierobaal, & cum domo eius, & reddidiſtis
vicem beneficiis eius, qui pugnauit pro vo-
bis, * & animam ſuam dedit periculis, vt erue- 17
ret vos de manu Madian, * qui nunc ſurre- 18
xiſtis contra domum patris mei, & interfe-
ciſtis filios eius ſeptuaginta viros ſuper vnum
lapidem, & conſtituiſtis regem Abimelech
filium ancillæ eius ſuper habitatores Sichem,
eò quòd frater veſter ſit: * ſi ergo rectè & 19
abſque vitio egiſtis cum Ierobaal, & domo
eius, hodie lætamini in Abimelech, & ille
lætetur in vobis. * Sin autem peruersè: egre- 20
diatur ignis ex eo, & conſumat habitatores
Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque
ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, &
21 deuoret Abimelech. * Quæ cùm dixiſſet, fu-
git, & abiit in Bera: habitauitque ibi ob me-
22 tum Abimelech fratris ſui. * Regnauit itaque
23 Abimelech ſuper Iſraël tribus annis. * Mi-
ſitque Dominus ſpiritum peſſimum inter Abi-
melech & habitatores Sichem: qui cœpe-
24 runt eum deteſtari, * & ſcelus interfectionis
ſeptuaginta filiorum Ierobaal, & effuſionem
ſanguinis eorum conferre in Abimelech fra-
trem ſuum, & in ceteros Sichimorum prin-
25 cipes, qui eum adiuuerant. * Poſueruntque
D inſidias aduerſus eum in ſummitate mon-
tium: & dum illius præſtolabantur aduen-
tum, exercebant latrocinia, agentes prædas
de prætereuntibus. nuntiatumque eſt Abi-
26 melech. * Venit autem Gaal filius Obed cum
fratribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam. Ad
cuius aduentum erecti habitatores Sichem,
27 * egreſſi ſunt in agros, vaſtantes vineas, vuaſ-
que calcantes: & factis cantantium choris,
ingreſſi ſunt fanum dei ſui, & inter epulas &
28 pocula maledicebant Abimelech, * claman-
te Gaal filio Obed: Quis eſt Abimelech,
& quæ eſt Sichem, vt ſeruiamus ei? num-
quid non eſt filius Ierobaal, & conſtituit
principem Zebul ſeruum ſuum ſuper viros
Emor patris Sichem? Cur ergo ſeruiemus ei?
29 * vtinam daret aliquis populum iſtum ſub
manu mea, vt auferrem de medio Abime-
lech. Dictumque eſt Abimelech: Congrega
30 exercitus multitudinem, & veni. * Zebul
enim princeps ciuitatis, auditis ſermonibus
31 Gaal filij Obed, iratus eſt valdè, * miſit clàm
ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal
E filius Obed venit in Sichimam cum fratri-
bus ſuis, & oppugnat aduerſum te ciuita-
32 tem. * Surge itaque nocte cum populo qui
33 tecum eſt, & latita in agro: * & primo ma-
nè oriente ſole, irrue ſuper ciuitatem. illo au-
tem egrediente aduerſum tecum populo ſuo,
34 fac ei quod potueris. * Surrexit itaque Abi-
melech cum omni exercitu ſuo nocte, & te-
tendit inſidias iuxta Sichimam in quatuor lo-
35 cis. * Egreſſuſque eſt Gaal filius Obed, &
ſtetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit au-
tem Abimelech, & omnis exercitus cum eo
36 de inſidiarum loco. * Cumque vidiſſet popu-
lum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de monti-
bus multitudo deſcendit. Cui ille reſpondit:
Vmbras montium vides quaſi capita homi-
37 num, & hoc errore deciperis. * Rurſumque
Gaal ait: Ecce populus de vmbilico terræ
deſcendit, & vnus cuneus venit per viam
38 quæ reſpicit quercum. * Cui dixit Zebul:
Vbi eſt nunc os tuum, quo loquebaris:
Quis eſt Abimelech vt ſeruiamus ei? Non-
ne hic populus eſt, quem deſpiciebas? Egre-
39 dere, & pugna contra eum. * Abiit ergo
Gaal, ſpectante Sichimorum populo, & pu-
40 gnauit contra Abimelech, * qui perſecutus
eſt eum fugientem, & in vrbem compulit:
cecideruntque ex parte eius plurimi, vſque
41 ad portam ciuitatis: * & Abimelech ſedit

in Ruma: Zebul autem, Gaal & socios eius F
expulit de vrbe, nec in ea passus est commo-
rari. * Sequenti ergo die egressus est popu- 42
lus in campum. Quod cùm nuntiatum esset
Abimelech, * tulit exercitum suum, & diui- 43
sit in tres turmas, tendens insidias in agris.
Vidensque quòd egrederetur populus de
ciuitate, surrexit, & irruit in eos * cum cu- 44
neo suo, oppugnans, & obsidens ciuitatem:
duæ autem turmæ palantes per campum ad-
uersarios persequebantur.*Porrò Abimelech 45
omni die illo oppugnabat vrbem, quam ce-
pit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque de-
structa, ita vt sal in ea dispergeret. * Quòd 46
cùm audissent qui habitabant in turre Sichi-
morum, ingressi sunt fanum dei sui Berith,
vbi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo lo-
cus nomen acceperat, qui erat munitus val-
dè. * Abimelech quoque audiens viros tur- 47
ris Sichimorum pariter conglobatos, * as- 48
cendit in montem Selmon cum omni po-
pulo suo: & arrepta securi, præcidit arboris
ramum, impositumque ferens humero, dixit
ad socios: Quod me videtis facere, citò fa-
cite. * Igitur certatim ramos de arboribus 49
præcidentes, sequebantur ducem. Qui cir- G
cumdantes præsidium, succenderunt; atque
ita factum est, vt fumo & igne mille homi-
nes necarentur, viri pariter & mulieres, ha-
bitatorum turris Sichem. * Abimelech au- 50
tem inde proficiscens venit ad oppidum
Thebes, quod circumdans obsidebat exer-
citu. * Erat autem turris excelsa in media 51
ciuitate, ad quam confugerant simul viri ac
mulieres, & omnes principes ciuitatis, clau-
sa firmissimè ianua, & super turris tectum
stantes per propugnacula. * Accedensque 52
Abimelech iuxta turrim, pugnabat fortiter:
& appropinquans ostio, ignem supponere
† 2. Reg. 11.d.21. nitebatur: * † & ecce vna mulier fragmen 53
molæ desuper iaciens, illisit capiti Abime-
† 1. Reg. 31.a.4. 1. Par. 10. b.4. lech, & confregit cerebrum eius. * † Qui vo- 54
cauit citò armigerum suum, & ait ad eum:
Euagina gladium tuum, & percute me: ne
fortè dicatur quòd à fœmina interfectus sim.
Qui iussa perficiens, interfecit eum. * Illo- 55
que mortuo, omnes qui cum eo erant de
Israel, reuersi sunt in sedes suas. * & reddi- 56
dit Deus malum, quod fecerat Abimelech
contra patrem suum, interfectis septuagin-
ta fratribus suis. * Sichimitis quoque, 57
quod operati erant, retributum est, & ve-
nit super eos maledictio Ioatham filij Ie-
robaal.

CAPVT X.

Thola vita functo, Iair dux succedit: Israëlita verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

POst Abimelech surrexit dux in Israël 1
Thola filius Phua patrui Abimelech, vir A
de Issachar, qui habitauit in Samir montis
2 Ephraim: * & iudicauit Israelem viginti & tri-
bus annis, mortuusque est, ac sepultus in
3 Samir. * Huic successit Iair Galaadites, qui
iudicauit Israelem per viginti & duos an-
4 nos, * habens triginta filios sedentes super
triginta pullos asinarum, & principes trigin-
B ta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appel-
latæ Hauoth Iair, id est, oppida Iair, vsque
5 in præsentem diem, in Terra Galaad. * Mor-
tuusque est Iair, ac sepultus in loco cui est vo-
6 cabulum Camon. * Filij autem Israël pec-
catis veteribus iungentes noua, fecerunt ma-
lum in conspectu Domini, & seruierunt ido-
lis, Baalim & Astaroth, & diis Syriæ ac Sido-
nis & Moab & filiorum Ammon & Phili-
sthiim: dimiseruntque Dominum, & non
7 coluerunt eum. * Contra quos Dominus ira-
tus, tradidit eos in manus Philisthiim & filio-
8 rum Ammon. * Afflictique sunt, & vehe-
menter oppressi per annos decem & octo,
omnes qui habitabant trans Iordanem in
9 Terra Amorrhæi, qui est in Galaad: * in
tantum, vt filij Ammon, Iordane transmisso,
vastarent Iudam & Beniamin & Ephraim:
10 afflictusque est Israël nimis. * Et clamantes
C ad Dominum, dixerunt: Peccauimus tibi,
quia dereliquimus Dominum Deum no-
11 strum, & seruiuimus Baalim. * Quibus locu-
tus est Dominus: Numquid non Ægyptij &
Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthiim,
12 * Sidonij quoque & Amalec & Chanaan, op-
presserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos
13 de manu eorum? * Et tamen reliquistis me,
& coluistis deos alienos: idcircò non addam
14 vt vltrà vos liberem: * ite, & inuocate deos
quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore
15 angustiæ. * Dixeruntque filij Israël ad Domi-
D num: Peccauimus, redde tu nobis quidquid
16 tibi placet: tantùm nunc libera nos. * Quæ
dicentes, omnia de finibus suis alienorum
deorum idola proiecerunt, & seruierunt Do-
mino Deo: qui doluit super miseriis eorum.
17 * Itaque filij Ammon conclamantes in Ga-
laad fixere tentoria: contra quos congregati
filij Israel, in Maspha castrametati sunt. * Di-
18 xeruntque principes Galaad singuli ad pro-
ximos suos: Qui primus ex nobis contra fi-
lios Ammon cœperit dimicare, erit dux po-
puli Galaad.

CAPVT XI.

Iephte iudex factus, Dei spiritu accensus, primùm ratione agit cum rege Ammonitarum; deinde vbi eos vicisset, ob votum temerè factum filiam suam sacrificauit.

1 FVit illo tempore Iephte Galaadites vir
A fortissimus atque pugnator, filius mulie-
2 ris meretricis, qui natus est de Galaad. * Ha-
buit autem Galaad vxorem, de qua suscepit
filios: qui postquam creuerant, eiecerunt Iephte,
te, dicentes: Heres in domo patris nostri es-
se non poteris, quia de altera matre natus
es.

es. * Quos ille fugiens atque deuitans, ha- 3
bitauit in Terra Tob: congregatique sunt
ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi
principem sequebantur. * In illis diebus 4
pugnabant filij Ammon contra Israël. * Qui- 5
bus acriter instantibus, perrexerunt maiores
natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui
Iephte de Terra Tob: * dixeruntque ad 6
eum: Veni & esto princeps noster, & pugna
contra filios Ammon. * Quibus ille respon- 7
† Gen. 26. 27. dit: † Nonne vos estis, qui odistis me, & B
eiecistis de domo patris mei, & nunc veni-
stis ad me necessitate compulsi? * Dixerunt- 8
que principes Galaad ad Iephthe: Ob hanc
igitur causam nunc ad te venimus, vt profi-
ciscaris nobiscum, & pugnes contra filios
Ammon, sisque dux omnium qui habitant
in Galaad. * Iephte quoque dixit eis: Si verè 9
venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra
filios Ammon, tradideritque eos Dominus in
manus meas, ego ero vester princeps? * Qui 10
responderunt ei: Dominus, qui hæc audit,
ipse mediator ac testis est, quòd nostra pro-
missa faciemus. * Abiit itaque Iephte cum 11
principibus Galaad, fecitque eum omnis po-
pulus principem sui. Locutusque est Iephte
omnes sermones suos coram Domino in Mas-
pha. * Et misit nuntios ad regem filiorum 12
Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid
mihi & tibi est, quia venisti contra me, vt va-
stares terram meam? * Quibus ille respon- 13
† Num. 21. a. 24. dit: † Quia tulit Israël terram meam, quando C
ascendit de Ægypto, à finibus Arnon vsque
Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace
redde mihi eam. * Per quos rursum manda- 14
uit Iephte, & imperauit eis vt dicerent regi
Ammon: * Hæc dicit Iephte: Non tulit Is- 15
raël Terram Moab, nec Terram filiorum
Ammon: * sed quando de Ægypto conscen- 16
derunt, ambulauit per solitudinem vsque ad
† Num. 20. d. 14. Mare rubrum, & venit in Cades. * † Misitque 17
nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me
vt transeam per terram tuam. Qui noluit ac-
quiescere precibus eius. Misit quoque ad Re-
gem Moab, qui & ipse transitum præbere
contempsit: Mansit itaque in Cades, * & cir- 18
cuiuit ex latere Terram Edom, & Terram
Moab: venitque contra Orientalem plagam D
Terræ Moab, & castrametatus est trans Ar-
non: nec voluit intrare terminos Moab:
† Num. 21. c. 13. † Arnon quippe confinium est Terræ Moab.
* Misit itaque Israël nuntios ad Sehon re- 19
gem Amorrhæorum, qui habitabat in Hese-
bon, & dixerunt ei: Dimitte vt transeam per
terram tuam vsque ad fluuium. * Qui & ipse 20
Israël verba despiciens, non dimisit eum tran-
sire per terminos suos: sed infinita multitu-
dine congregata, egressus est contra eum in
Iasa, & fortiter resistebat. * Tradiditque eum 21
Dominus in manus Israel cum omni exercitu
suo, qui percussit eum, & possedit omnem
Terram Amorrhæi habitatoris regionis il-
lius, * & vniuersos fines eius, de Arnon vsque 22
Iaboc, & de solitudine vsque ad Iordanem.
23 * Dominus ergo Deus Israël subuertit A-
murrhæum, pugnante contra illum popu-
lo suo Israël, & tu nunc vis possidere terram
24 eius? * Nonne ea quæ possidet Chamos
Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem
Dominus Deus noster victor obtinuit, in
25 nostram cedent possessionem: * † nisi fortè † Num. 22. a. 2.
E melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut
docere potes, quòd iurgatus sit contra Israel,
26 & pugnauerit contra eum, * quando habi-
tauit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroër,
& villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta
Iordanem, per trecentos annos. Quare tan-
to tempore nihil super hac repetitione ten-
27 tastis? * Igitur non ego pecco in te, sed tu
contra me malè agis indicens mihi bella
non iusta. Iudicet Dominus arbiter huius
diei, inter Israel & inter filios Ammon.
28 * Noluitque acquiescere rex filiorum Am-
mon verbis Iephte, quæ per nuntios man-
29 dauerat. * Factus est ergo super Iephte Spi-
ritus Domini, & circuiens Galaad, & Ma-
nasse, Maspha quoque Galaad, & inde tran-
30 siens ad filios Ammon, * votum vouit Do-
F mino, dicens: Si tradideris filios Ammon in
31 manus meas, * quicumque primus fuerit
egressus de foribus domus meæ, mihique oc-
currerit reuertenti cum pace à filiis Am-
mon, eum holocaustum offeram Domino.
32 * Transiuitque Iephte ad filios Ammon, vt
pugnaret contra eos: quos tradidit Domi-
33 nus in manus eius. * Percussitque ab Aroer
vsque dum venias in Mennith, viginti ciui-
tates, & vsque ad Abel, quæ est vineis consi-
ta, plaga magna nimis. humiliatique sunt fi-
34 lij Ammon à filiis Israel. * Reuertente au-
tem Iephte in Maspha domum suam, oc-
currit ei vnigenita filia sua cum tympanis
& choris. non enim habebat alios liberos.
35 * Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait:
Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa de-
cepta es: aperui enim os meum ad Domi-
36 num, & aliud facere non potero. * Cui illa
G respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad
Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus
es, concessa tibi vltione atque victoria de
37 hostibus tuis. * Dixitque ad patrem: Hoc
solum mihi præsta quod deprecor: Dimitte
me vt duobus mensibus circumeam mon-
tes, & plangam virginitatem meam cum so-
38 dalibus meis. * Cui ille respondit: Vade. Et
dimisit [illegible] duobus mensibus. Cumque
abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat
39 virginitatem suam in montibus. * Expletis-
que duobus mensibus, reuersa est ad patrem
suum, & fecit ei sicut vouerat, quæ ignorabat
virum. Exinde mos increbruit in Israel, &
40 consuetudo seruata est: * vt post anni cir-
culum conueniant in vnum filiæ Israel, &
plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus
quatuor.

Caput XII.

Ephrathæi aduersus Iephte insurgentes ad vada Iordanis occiduntur, cùm vocem Scibboleth proferre non possent; quo vita functo, succedunt duces Abesan, Ahialon, & Abdon.

ECce autem in Ephraim orta est seditio. 1
Nam transeuntes contra aquilonem, di- A
xerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam
contra filios Ammon, vocare nos noluisti,
vt pergeremus tecum? Igitur incendemus
domum tuam. * Quibus ille respondit: Dis- 2
ceptatio erat mihi & populo meo contra filios
Ammon vehemens: vocauique vos, vt
præberetis mihi auxilium, & facere noluistis.
* Quod cernens posui animam meam 3
in manibus meis, transiuique ad filios Ammon,
& tradidit eos Dominus in manus
meas. Quid commerui, vt aduersum me consurgatis
in prælium? * Vocatis itaque ad se 4
cunctis viris Galaad pugnabat contra E- B
phraim: percusseruntque viri Galaad Ephraim,
quia dixerat: Fugitiuus est Galaad
de Ephraim, & habitat in medio Ephraim
& Manasse. * Occupaueruntque Galaaditæ 5
vada Iordanis, per quæ Ephraim reuersurus
erat. Cumque venisset ad ea de Ephraim
numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro
vt me transire permittatis: dicebant ei Galaaditæ:
Numquid Ephrathæus es? quo dicente:
Non sum: * interrogabant eum: Dic 6
ergo Scibboleth, quod interpretatur Spica. C
Qui respondebat, Sibboleth: eadem littera
spicam exprimere non valens, Statimque
apprehensum iugulabant in ipso Iordanis
transitu. Et ceciderunt in illo tempore de
Ephraim quadraginta duo millia. * Iudica- 7
uit itaque Iephte Galaadites Israël sex annis:
& mortuus est, ac sepultus in ciuitate
sua Galaad. * Post hunc iudicauit Israel Abe- 8
san de Bethlehem: * qui habuit triginta fi- 9
lios, & totidem filias, quas emittens foras,
maritis dedit, & eiusdem numeri filiis suis D
accepit vxores, introducens in domum suam.
Qui septem annis iudicauit Israël. * mor- 10
tuusque est, ac sepultus in Bethlehem. * Cui 11
successit Ahialon Zabulonites: & iudicauit
Israël decem annis: * mortuusque est, ac se- 12
pultus in Zabulon. * Post hunc iudicauit Is- 13
raël Abdon, filius Illel, Pharathonites: * qui 14
habuit quadraginta filios, & triginta ex eis
nepotes, ascendentes super septuaginta pullos
asinarum, & iudicauit Israël octo annis:
* mortuusque est, ac sepultus in Pharathon 15
terræ Ephraim, in monte Amalec.

Caput XIII.

Israelitæ rursum in idololatriam lapsi, Philisthæis traduntur: Samson nasciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natusque à Domino benedicitur.

† Sup. 10. a 6.
RVrsumque † filij Israel fecerunt malum 1
in conspectu Domini: qui tradidit eos A
in manus Philisthinorum: quadraginta an-
2 nis. * Erat autem quidam vir de Saraa, & de
stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem
3 sterilem. * Cui apparuit Angelus Domini,
& dixit ad eam: Sterilis es & absque liberis:
4 † sed concipies & paries filium: * † caue ergo † Gen. 16. c. 11.
ne bibas vinum ac siceram, nec immun- 1. Reg. 1.
5 dum quidquam comedas: * quia concipies, c. 20.
& paries filium, cuius non tanget caput no- Luc. 1. c. 31. † Num. 6.
uacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia a 34.
sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet libe-
6 rare Israël de manu Philisthinorum. * Quæ
B cùm venisset ad maritum suum dixit ei: Vir
Dei venit ad me, habens vultum angelicum,
terribilis nimis. Quem cùm interrogassem,
quis esset, & vnde venisset, & quo nomine
7 vocaretur, noluit mihi dicere: * sed hoc respondit:
Ecce concipies & paries filium: caue
ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo
vescaris immundo: erit enim puer nazaræus
Dei ab infantia sua, ex vtero matris suæ vs-
8 que ad diem mortis suæ. * Orauit itaque
Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine,
vt vir Dei, quem misisti, veniat iterùm,
& doceat nos quid debeamus facere de pue-
9 ro, qui nasciturus est. * Exaudiuitque Dominus
deprecantem Manue, & apparuit rursum
Angelus Dei vxori eius sedenti in agro.
Manue autem maritus eius non erat cum ea.
10 Quæ cùm vidisset Angelum, * festinauit, &
cucurrit ad virum suum: nuntiauitque ei,
dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem antè
11 videram. * Qui surrexit, & secutus est vxorem
suam: veniensque ad virum, dixit ei:
Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respon-
dit: Ego sum. * Cui Manue: Quando, in-
12 quit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis vt
C faciat puer? aut à quo se obseruare debebit?
13 * Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab
omnibus, quæ locutus sum vxori tuæ, absti-
14 neat se: * & quidquid ex vinea nascitur, non
comedat: vinum & siceram non bibat, nullo
vescatur immundo: & quod ei præcepi,
15 impleat atque custodiat. * Dixitque Manue
ad Angelum Domini: Obsecro te vt acquiescas
precibus meis, & faciamus tibi hœdum
16 de capris. * Cui respondit Angelus: Si me
cogis, non comedam panes tuos: si autem vis
holocaustum facere, offer illud Domino. Et
nesciebat Manue quòd Angelus Domini
17 esset. * Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen,
vt, si sermo tuus fuerit expletus, hono-
18 remus te? * Cui ille respondit: † Cur quæ- † Gen. 32.
19 ris nomen meum, quod est mirabile? * Tulit g. 29.
itaque Manue hœdum de capris, & libamenta,
& posuit super petram, offerens Do-
D mino, qui facit mirabilia: ipse autem & vxor
20 eius intuebantur. * Cumque ascenderet flamma
altaris in cœlum, Angelus Domini pariter
in flamma ascendit. Quod cùm vidissent
Manue & vxor eius, proni ceciderunt in ter-
21 ram, * & vltrà eis non apparuit Angelus Domini.
Statimque intellexit Manue Angelum

lum Domini esse, * & dixit ad vxorem suam: 22
Morte moriemur, quia vidimus Deum. * Cui 23
respondit mulier: Si Dominus nos vellet oc-
cidere: de manibus nostris holocaustum & li-
bamenta non suscepisset, nec ostendisset
nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventu-
ra dixisset. * Peperit itaque filium, & voca- 24
uit nomen eius Samson. Creuitque puer: &
benedixit ei Dominus. * Cœpitque Spiritus 25
Domini esse cum eo in castris Dan inter Sa-
raa & Esthaol.

Caput XIV.

Samson vxorem ducit Philisthæam; quam cùm viseret, leonem lacerauit, in cuius ore postmodum reperto melle sumpsit ab eo parabolam: qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis vxorem intellexerunt.

DEscendit ergo Samson in Thamnatha. 1
Videnſque ibi mulierem de filiabus Phi- A
listhiim, * ascendit, & nuntiauit patri suo, & 2
matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Tham-
natha de filiabus Philistinorum: quam quæ-
so vt mihi accipiatis vxorem. * Cui dixerunt 3
pater & mater sua: Numquid non est mulier
in filiabus fratrum tuorum, & in omni popu-
lo meo, quia vis accipere vxorem de Phili-
sthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Sam-
son ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia
placuit oculis meis. * Parentes autem eius 4
nesciebant quòd res à Domino fieret, & quæ-
reret occasionem contra Philisthiim. eo enim B
tempore Philisthiim dominabantur Israëli.
* Descendit itaque Samson cum patre suo 5
& matre in Thamnatha. Cumque venissent
ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæ-
uus, & rugiens, & occurrit ei. * Irruit autem 6
spiritus Domini in Samson, & dilacerauit
leonem, quasi hœdum in frusta discerpens,
nihil omnino habens in manu: & hoc patri
& matri noluit indicare. * Descenditque & 7
locutus est mulieri, quæ placuerat oculis eius.
* Et post aliquot dies reuertens vt acciperet 8
eam, declinauit vt videret cadauer leonis, &
ecce examen apum in ore leonis erat ac fa-
uus mellis. * Quem cùm sumpsisset in mani- 9
bus, comedebat in via: veniensque ad pa-
trem suum & matrem, dedit eis partem, qui
& ipsi comederunt: nec tamen eis voluit in-
dicare quòd mel de corpore leonis assumpse-
rat. * Descendit itaque pater eius ad mulie- 10
rem, & fecit filio suo Samson conuiuium. sic C
enim iuuenes facere consueuerant. * Cum er- 11
go ciues loci illius vidissent eum, dederunt
ei sodales triginta vt essent cum eo. * Qui- 12
bus locutus est Samson: proponam vobis
problema: quod si solueritis mihi intra sep-
tem dies conuiuij, dabo vobis triginta sindo-
nes, & totidem tunicas: * sin autem non po- 13
tueritis soluere, vos dabitis mihi triginta sin-
dones, & eiusdem numeri tunicas. Qui res-
ponderunt ei: Propone problema, vt audia-
mus. * Dixitque eis: De comedente exiuit 14
cibus, & de forti egressa est dulcedo. nec po-
tuerunt per tres dies propositionem soluere.
15 * Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad
vxorem Samson: Blandire viro tuo, & sua-
de ei vt indicet tibi quid significet problema.
quod si facere nolueris, incendemus te, &
domum patris tui. an idcircò vocastis nos ad
16 nuptias vt spoliaretis? * Quæ fundebat apud
D Samson lacrymas, & querebatur dicens:
Odisti me, & non diligis: idcircò proble-
ma, quod proposuisti filiis populi mei, non
vis mihi exponere. At ille respondit: Patri
meo & matri nolui dicere: & tibi indicare
17 potero? * Septem igitur diebus conuiuij fle-
bat ante eum: tandemque die septimo cùm
ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indi-
18 cauit ciuibus suis. * Et illi dixerunt ei die se-
ptimo ante solis occubitum: Quid dulcius
melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos:
Si non arassetis in vitula mea, non inuenisse-
19 tis propositionem meam. * Irruit itaque in
eum Spiritus Domini, descenditque Ascalo-
nem, & percussit ibi triginta viros. quorum
ablatas vestes dedit iis qui problema solue-
rant. Iratusque nimis ascendit in domum pa-
20 tris sui: * vxor autem eius accepit maritum
vnum de amicis eius & pronubis.

Caput XV.

Per vulpium multitudinem Samson Philisthæorum segetes incendit: & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostrauit, è cuius dente molari aqua sitienti fluxerunt.

1 POst aliquantulum autem temporis, cùm
A dies triticeæ messis instarent, venit Sam-
son, inuisere volens vxorem suam, & attulit
ei hœdum de capris. Cumque cubiculum
eius solito vellet intrare, prohibuit eum pater
2 illius, dicens: * Putaui quòd odisses eam, &
ideò tradidi illam amico tuo: sed habet so-
rorem, quæ iunior & pulchrior illa est, sit ti-
3 bi pro ea vxor. * Cui Samson respondit: Ab
hac die non erit culpa in me contra Phili-
4 sthæos: faciam enim vobis mala. * Perrexit-
que & cepit trecentas vulpes, caudasque ea-
rum iunxit ad caudas, & faces ligauit in me-
5 dio: * quas igne succendens, dimisit, vt huc il-
lucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt
in segetes Philistinorum. Quibus succensis
& comportatæ iam fruges, & adhuc stantes
B in stipula, concrematæ sunt, in tantum, vt
vineas quoque & olíueta flamma consume-
6 ret. * Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit
hanc rem? Quibus dictum est: Samson ge-
ner Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, &
alteri tradidit, hæc operatus est. Ascende-
runtque Philisthiim: & combusserunt tam
7 mulierem quàm patrem eius. * Quibus ait
Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc
ex vobis expetam vltionem, & tunc quies-
8 cam. * Percussitque eos ingenti plaga, ita vt
stupentes suram femori imponerent. Et des-
cendens habitauit in spelunca petræ Etam.

* Igitur ascendentes Philisthiim in Terram 9
Iuda, castrametati sunt in loco qui posteà vo-
catus est Lechi, id est, maxilla, vbi eorum ef-
fusus est exercitus. * Dixeruntque ad eos de 10
tribu Iuda: Cur ascendistis aduersum nos?
Qui responderunt. Vt ligemus Samson, ve-
nimus, & reddamus ei quæ in nos operatus C
est. * Descenderunt ergo tria millia virorum 11
de Iuda ad specum silicis Etam, dixerunt-
que ad Samson: Nescis quòd Philisthiim
imperent nobis? quare hoc facere voluisti?
Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci
eis. * Ligare, inquiunt, te venimus, & tra- 12
dere in manus Philistinorum. Quibus Sam-
son, Iurate, ait, & spondete mihi quòd non
occidatis me. * Dixerunt: Non te occide- 13
mus, sed vinctum trademus. Ligaueruntque
eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum
de petra Etam. * Qui cùm venisset ad lo- 14
cum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes oc-
currissent ei, irruit Spiritus Domini in eum:
& sicut solent ad odorem ignis lina consumi,
ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt
& soluta. * Inuentamque maxillam, id est, 15
mandibulam asini, quæ iacebat, arripiens, in- D
terfecit in ea mille viros, * & ait: In maxilla 16
asini, in mandibula pulli asinarum, deleui eos,
& percussi mille viros. * Cumque hæc verba 17
canens complesset, proiecit mandibulam de
manu, & vocauit nomen loci illius Rama-
thlechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ.
* Sitiensque valdè, clamauit ad Dominum, 18
& ait: Tu dedisti in manu serui tui salutem
hanc maximam atque victoriam: en siti mo-
rior, incidamque in manus incircumcisorum.
* Aperuit itaque Dominus molarem dentem 19
in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ.
Quibus haustis, refocillauit spiritum, & vi-
res recepit. Idcircò appellatum est nomen
loci illius, Fons inuocantis de maxilla, vsque
in præsentem diem. * Iudicauitque Israël in 20
diebus Philisthiim viginti annis.

CAPVT XVI.

Samson, obseruantibus eum custodibus, portas Gazæ vrbis in montem detulit: à Dalila autem cui sæpiùs illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, excæcatur ab hostibus; quos tandem vnà secum interemit.

Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mu- 1
lierem meretricem, ingressúsque est ad A
eam. * Quod cùm audissent Philisthiim, & 2
percrebruisset apud eos, intrasse vrbem Sam-
son, circumdederunt eum, positis in porta
ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cum si-
lentio præstolantes, vt facto manè exeuntem
occiderent. * Dormiuit autem Samson vsque 3
ad medium noctis: & inde consurgens, appre-
hendit ambas portæ fores cum postibus suis
& sera, impositásque humeris suis portauit
ad verticem montis, qui respicit Hebron.
* Post hæc amauit mulierem, quæ habitabat 4
in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. * Vene- 5
runtque ad eam principes Philistinorum, at-
que dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo,
B in quo habeat tantam fortitudinem; & quo
modo eum superare valeamus, & vinctum
affligere. quod si feceris, dabimus tibi singuli
6 mille & centum argenteos. * Locuta est ergo
Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo
sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo liga-
7 tus erumpere nequeas? * Cui respondit Sam-
son: Si septem neruiceis funibus, necdum
siccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, in-
8 firmus ero vt ceteri homines. * Attulerunt-
que ad eam satrapæ Philisthinorum septem
9 funes, vt dixerat: quibus vinxit eum, * la-
tentibus apud se insidiis, & in cubiculo fi-
nem rei expectantibus, clamauitque ad eum:
Philisthiim super te Samson. Qui rupit vin-
cula, quo modo si rumpat quis filum de stup-
pæ tortum putamine, cùm odorem ignis ac-
10 ceperit: & non est cognitum in quo esset for-
C titudo eius. * Dixitque ad eum Dalila: Ecce
illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem
11 nunc indica mihi quo ligari debeas. * Cui
ille respondit: Si ligatus fuero nouis funibus,
qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero,
12 & aliorum hominum similis. * Quibus rur-
sum Dalila vinxit eum, & clamauit: Phili-
sthiim super te Samson, in cubiculo insidiis
præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila
13 telarum. * Dixitque Dalila rursum ad eum:
Vsquequò decipis me, & falsum loqueris?
ostende quo vinciri debeas. Cui respondit
Samson: Si septem crines capitis mei cum li-
cio plexueris, & clauum his circumligatum
14 terræ fixeris, infirmus ero. * Quod cùm fe-
cisset Dalila, dixit ad eum: Philisthiim su-
per te Samson. Qui consurgens de somno ex-
15 traxit clauum cum crinibus & licio. * Dixit-
D que ad eum Dalila: Quomodo dicis quòd
amas me, cùm animus tuus non sit mecum?
Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti
16 dicere in quo sit maxima fortitudo tua. *
Cumque molesta esset ei, & per multos dies
iugiter adhæreret, spatium ad quietem non
tribuens, defecit anima eius, & ad mortem
17 vsque lassata est. * Tunc aperiens veritatem
rei, dixit ad eam: Ferrum numquam ascen-
dit super caput meum, quia nazaræus, id est,
consecratus Deo, sum de vtero matris meæ:
si rasum fuerit caput meum, recedet à me
fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut ce-
18 teri homines. * Vidensque illa quòd con-
fessus ei esset omnem animum suum, misit
ad principes Philisthinorum ac mandauit:
Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi
E aperuit cor suum. Qui ascenderunt, assump-
19 ta pecunia quam promiserant. * At illa dor-
mire eum fecit super genua sua, & in sinu
suo reclinare caput. Vocauitque tonsorem,
& rasit septem crines eius, & cœpit abigere
eum, & à se repellere: statim enim ab eo
20 fortitudo discessit: * dixitque: Philisthiim
super te Samson. Qui de somno consurgens,
dixit

dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci,
& me excutiam, nesciens quòd recessisset ab
eo Dominus.* Quem cùm apprehendissent 21
Philisthiim, statim eruerunt oculos eius, &
duxerunt Gazam vinctum catenis, & clau-
sum in carcere molere fecerunt. * Iamque ca- 22
pilli eius renasci cœperant, * & principes 23
Philisthinorum conuenerunt in vnum vt im-
molarent hostias magnificas Dagon deo suo,
& epularentur, dicentes: Tradidit deus no-
ster inimicum nostrum Samson in manus no- F
stras. * Quod etiam populus videns, lauda- 24
bat deum suum, eademque dicebat: Tradi-
dit deus noster aduersarium nostrum in ma-
nus nostras, qui deleuit terram nostram &
occidit plurimos. * Lætantesque per conui- 25
uia, sumptis iam epulis, præceperunt vt vo-
caretur Samson, & ante eos luderet. Qui ad-
ductus de carcere ludebat ante eos, fecerunt-
que eum stare inter duas columnas. * Qui 26
dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me,
vt tangam columnas, quibus omnis immi-
net domus, & reclinet super eas, & paulu-
lum requiescam. * Domus autem erat plena 27
virorum ac mulierum, & erant ibi omnes
principes Philisthinorum, ac de tecto & so-
lario circiter tria millia vtriusque sexus spe- G
ctantes ludentem Samson. * At ille inuocato 28
Domino ait: Domine Deus, memento mei,
& redde mihi nunc fortitudinem pristinam
Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis, &
pro amissione duorum luminum vnam vltio-
nem recipiam. * Et apprehendens ambas co- 29
lumnas, quibus innitebatur domus, alteram-
que earum dextera, & alteram læua tenens,
* ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. 30
concussisque fortiter columnis, cecidit do-
mus super omnes principes, & ceteram multi-
tudinem quæ ibi erat: multóque plures inter-
fecit moriens, quàm antè viuus occiderat.
* Descendentes autem fratres eius & vni- 31
uersa cognatio tulerunt corpus eius, & se-
pelierunt inter Saraa & Esthaol in sepul-
chro patris sui Manue: iudicauitque Israël
viginti annis.

CAPVT XVII.

Mater Michæ conflauit ipsi de seruato argento idolum; cui ille primò filium suum, deinde Leuiten Bethlehemiten præfecit sacerdotem.

FVit eo tempore vir quidam de monte 1
Ephraim nomine Michas, * qui dixit ma- 2
tri suæ: Mille & centum argenteos, quos se- A
paraueras tibi, & super quibus me audiente
iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt.
Cui illa respondit: Benedictus filius meus
Domino.* Reddidit ergo eos matri suæ, quæ 3
dixerat ei: Consecraui & voui hoc argen-
tum Domino, vt de manu mea suscipiat fi- B
lius meus, & faciat sculptile atque conflatile:
& nunc trado illud tibi.* Reddidit igitur eos 4
matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, &
dedit eos argentario, vt faceret ex eis sculp-
tile atque conflatile, quod fuit in domo Mi-
5 chæ.* Qui ædiculā quoque in ea Deo separa-
uit, & fecit ephod, & theraphim, id est, vestem
sacerdotalem, & idola: impleuitque vnius fi-
liorum suorum manum, & factus est ei sacer-
6 dos. * In diebus illis non erat rex in Israel,
C sed vnusquisque, quod sibi rectum videba-
7 tur, hoc faciebat. * Fuit quoque alter ado-
lescens de Bethlehem Iuda, ex cognatione
eius: eratque ipse Leuites, & habitabat ibi.
8 * Egressusque de ciuitate Bethlehem, pere-
grinari voluit vbicumque sibi commodum
reperisset. Cumque venisset in montem E-
phraim, iter faciens, & declinasset parumper
9 in domum Michæ, * interrogatus est ab eo
D vnde venisset. Qui respondit: Leuita sum de
Bethlehem Iuda, & vado vt habitem vbi po-
10 tuero, & vtile mihi esse perspexero. * Dixit-
que Michas: Mane apud me, & esto mihi
parens ac sacerdos: daboque tibi per annos
singulos decem argenteos, ac vestem dupli-
11 cem, & quæ ad victum sunt necessaria. * Ac-
quieuit, & mansit apud hominem, fuitque illi
12 quasi vnus de filiis. * impleuitque Michas
manum eius, & habuit puerum sacerdotem
13 apud se. * Nunc scio, dicens, quod benefa-
ciet mihi Deus habenti Leuitici generis sa-
cerdotem.

CAPVT XVIII.

Missis primùm exploratoribus, secuti posteà sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem; & ablato Michæ idolo cum sacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerunt.

1 IN diebus illis non erat rex in Israël, & tri-
A bus Dan quærebat possessionem sibi, vt ha-
bitaret in ea: vsque ad illum enim diem in-
2 ter ceteras tribus sortem non acceperat.* Mi-
serunt ergo filij Dan, stirpis & familiæ suæ
quinque viros fortissimos de Saraa & Esthaol,
vt explorarent terram, & diligenter inspice-
rent: dixeruntque eis: Ite, & considerate ter-
ram. Qui cum pergentes venissent in mon-
tem Ephraim, & intrassent domum Michæ,
3 requieuerunt ibi: * & agnoscentes vocem
adolescentis Leuitæ, vtentesqoe illius diuer-
B sorio, dixerunt ad eum: Quis te huc addu-
xit? quid hîc agis? quam ob causam huc ve-
4 nire voluisti?* Qui respondit eis: Hæc & hæc
præstitit mihi Michas, & me mercede con-
5 duxit, vt sim ei sacerdos. * Rogauerunt au-
tem eum, vt consuleret Dominum, vt scire
possent an prospero itinere pergerent, & res
6 haberet effectum. * Qui respondit eis: Ite
in pace: Dominus respicit viam vestram, &
7 iter quò pergitis. * Euntes igitur quinque vi-
ri venerunt Lais: videruntque populum ha-
bitantem in ea absque vllo timore, iuxta con-
suetudinem Sidoniorum, securum & quie-
tum, nullo ei penitus resistente, magnarum-
C que opum: & procul Sidone atque à cunctis
8 hominibus separatum. * Reuersique ad fra-
tres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent
scisci

scíscitantibus responderunt : * Surgite , as- 9
cendamus ad eos , vidimus enim terram val-
dè opulentam & vberem : nolite negligere,
nolite cessare. eamus , & possideamus eam ,
nullus erit labor. * Intrabimus ad securos , in 10
regionem latissimam , tràdetque nobis Do-
minus locum , in quo nullius rei est penuria,
eorum quæ gignuntur in terra. * Profecti 11
igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Sa-
raa & Esthaol , sexcenti viri accincti armis
bellicis , * adscendentesque manserunt in 12
Cariathiarim Iudæ : qui locus, ex eo tempo-
re, Castrorum Dan nomen accepit , & est
post tergum Cariathiarim. * Inde transierunt 13
in montem Ephraim. Cumque venissent ad D
domum Michæ,* dixerunt quinque viri,qui 14
priùs missi fuerant ad considerandam Ter-
ram Lais, ceteris fratribus suis : Nostis quòd
in domibus istis sit ephod , & theraphim ,&
sculptile , atque conflatile : videte quid vobis
placeat. * Et cum paululùm declinassent, in- 15
gressi sunt domum adolescentis Leuitæ , qui
erat in domo Michæ : salutaueruntque eum
verbis pacificis. * Sexcenti autem viri ita vt 16
erant armati , stabant ante ostium. * At illi 17
qui ingressi fuerant domum iuuenis,sculptile,
& ephod , & theraphim , atque conflatile tol-
lere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostiũ,
sexcentis viris fortissimis haud procul expe- E
ctantibus.* Tulerunt igitur qui intrauerant , 18
sculptile, ephod , & idola , atque conflatile.
Quibus dixit sacerdos : Quid facitis ? * Cui 19
responderunt : Tace, & pone digitum super
os tuum : venique nobiscum , vt habeamus
te patrem , ac sacerdotem. Quid tibi melius
est, vt sis sacerdos in domo vnius viri , an in
vna tribu & familia in Israël ? * Quod cùm 20
audisset , acquieuit sermonibus eorum , & tu-
lit ephod , & idola , ac sculptile , & profectus
est cum eis. * Qui cum pergerent, & ante se 21
ire fecissent paruulos ac iumenta , & omne
quod erat pretiosum,* & iam à domo Michæ 22
essent procul , viri qui habitabant in ædibus
Michæ conclamantes secuti sunt , * & post 23
tergum clamare cœperunt. Qui cùm respe- F
xissent, dixerunt ad Micham : Quid tibi vis?
cur clamas ? * Qui respondit : Deos meos, 24
quos mihi feci , tulistis , & sacerdotem , &
omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est ?
* Dixeruntque ei fili Dan : Caue ne vltrà lo- 25
quaris ad nos, & veniant ad te viri animo
concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.
* Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns 26
autem Michas, quòd fortiores se essent, re-
uersus est in domum suam.* Sexcenti autem 27
viri tulerunt sacerdotem , & quæ suprà dixi-
mus:veneruntque in Lais ad populum quies-
centem atque securum, & percusserunt eos
in ore gladij : vrbemque incendio tradide-
runt, * nullo penitus ferente præsidium , eò 28
quòd procul habitarent à Sidone , & cum G
nullo hominum haberent quidquam socie-
tatis ac negotij. Erat autem ciuitas sita in re-
gione Rohob : quam rursum exstruentes ha-
29 bitauerunt in ea , * vocato nomine ciuitatis
Dan , iuxta vocabulum patris sui , quem ge-
30 nuerat Israel, quæ priùs Lais dicebatur. * Po-
sueruntque sibi sculptile , & Ionatham filium
Gersam filij Moysi , ac filios eius sacerdotes
in tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis suæ.
31 * Mansitque apud eos idolum Michæ omni
tempore , quo fuit domus Dei in Silo. in die-
bus illis non erat rex in Israël.

CAPVT XIX.

Cùm Leuita suam vxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singula portiones missæ sunt.

1 A FVit quidam vir Leuites habitans in late-
re montis Ephraim , qui accepit vxorem
2 de Bethlehem Iuda : * quæ reliquit eum , &
reuersa est in domum Patris sui in Bethle-
hem , mansitque apud eum quatuor mensi-
3 bus, * Secutusque est eam vir suus,volens re-
conciliari ei , atque blandiri , & secum redu-
cere, habens in comitatu puerum & duos asi-
nos : quæ suscepit eum, & introduxit in do-
mum patris sui.Quod cùm audisset socer eius,
4 eumque vidisset, occurrit ei lætus, * & am-
plexatus est hominem. Mansitque gener in
domo soceri tribus diebus , comedens cum
5 eo & bibens familiariter. * Die autem quar-
to de nocte consurgens , proficisci voluit.
quem tenuit socer,& ait ad eum : Gusta priùs
B pauxillum panis , & conforta stomachum , &
6 sic proficisceris. * Sederuntque simul , ac co-
mederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ
ad generum suum : Quæso te vt hodie hîc
7 maneas pariterque lætemur. * At ille consur-
gens , cœpit velle proficisci. Et nihilominus
obnixè eum socer tenuit , & apud se fecit
8 manere. * Manè autem facto parabat Leuites
iter. Cui socer rursum : Oro te , inquit , vt
paululum cibi capias, & assumptis viribus, do-
nec increscat dies , posteà proficiscaris. Co-
9 mederunt ergo simul. * Surrexitque adoles-
cens, vt pergeret cum vxore sua & puero.
Cui rursum locutus est socer : Considera
quòd dies ad occasum decliuior sit, & pro-
pinquat ad vesperum: mane apud me etiam
C hodie, & duc lætum diem, & cras proficiscê-
10 ris vt vadas in domum tuam. * Noluit gener
acquiescere sermonibus eius sed statim per-
rexit , & venit contra Iebus , quæ altero no-
mine vocatur Ierusalem ducens secum duos
11 asinos onustos , & concubinam. * Iamque
erant iuxta Iebus , & dies mutabatur in no-
ctem : dixitque puer ad dominum suum : Ve-
ni, obsecro , declinemus ad vrbem Iebusæo-
12 rum,& maneamus in ea.* Cui respondit Do-
minus : Non ingrediar oppidum gentis alie-
næ, quæ non est de filiis Israël, sed transibo
13 vsque Gabaa : * & cùm illuc peruenero,
manebimus in ea , aut certè in vrbe Rama.
* Tran

* Transierunt ergo Iebus, & cœptum carpe- 14
bant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa, quæ
est in tribu Benjamin: * diuerteruntque ad 15
eam, vt manerent ibi. Quo cùm intrassent,
sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos re- D
cipere voluit hospitio. * Et ecce, apparuit ho- 16
mo senex, reuertens de agro & de opere suo
vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim,
& peregrinus habitabat in Gabaa. homines
autem regionis illius erant filij Iemini. * Ele- 17
uatisque oculis, vidit senex sedentem homi-
nem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis:
& dixit ad eum: Vnde venis? & quò vadis?
* Qui respondit ei: Profecti sumus de Beth- 18
lehem Iuda, & pergimus ad locum nostrum,
qui est in latere montis Ephraim, vnde iera-
mus in Bethlehem, & nunc vadimus ad do-
mum Dei, nullusque sub tectum suum nos
vult recipere, * habentes paleas & fœnum 19
in asinorum pabulum, & panem ac vinum
in meos & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui me-
cum est: nulla re indigemus nisi hospitio. E
* Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego 20
præbebo omnia quæ necessaria sunt: tan-
tùm, quæso, ne in platea maneas. * Introdu- 21
xitque eum in domum suam, & pabulum asi-
nis præbuit: ac postquam lauerunt pedes
suos, recepit eos in conuiuium. * Illis epu- 22
lantibus, & post laborem itineris, cibo & po-
tu reficientibus corpora, venerunt viri ciui-
tatis illius, filij Belial, (id est, absque iugo)
& circumdantes domum senis, fores pulsare
cœperunt, clamantes ad dominum domus,
† Gen. 19. a. 5. atque dicentes: † Educ virum, qui ingressus
est domum tuam, vt abutamur eo. * Egres- 23
susque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, F
nolite facere malum hoc, quia ingressus est
homo hospitium meum, & cessate ab hac
stultitia: * habeo filiam virginem, & hic ho- 24
mo habet concubinam, educam eas ad vos,
vt humilietis eas, & vestram libidinem com-
pleatis: tantùm obsecro, ne scelus hoc con-
tra naturam operemini in virum. * Nolebant 25
acquiescere sermonibus illius. quod cernens
homo, eduxit ad eos concubinam suam, &
eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte
abusi essent, dimiserunt eam manè. * At mu- 26
lier, recedentibus tenebris, venit ad ostium
domus, vbi manebat dominus suus, & ibi
corruit. * Manè facto, surrexit homo & ape- 27
ruit ostium, vt cœptam expleret viam: & ec-
ce concubina eius iacebat ante ostium sparsis
in limine manibus. * Cui ille, putans eam 28
quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. G
Qua nihil respondente, intelligens quòd
erat mortua; tulit eam, & imposuit asino, re-
uersusque est in domum suam. * Quam cùm 29
esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer
vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac
frusta concidens, misit in omnes terminos
Israël. * Quòd cùm vidissent singuli, concla- 30
mabant: Numquam res talis facta est in Is-
raël, ex eo die quo ascenderunt patres no-
stri de Ægypto, vsque in præsens tempus:
ferte sententiam, & in commune decernite
quid facto opus sit.

CAPVT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus aduersus Benjamin semel atque iterum bello inferiores, tertioque committentes iussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos qui in solitudinem fugerant, penitus deleuerunt.

1 EGressi itaque sunt omnes filij Israël, &
A pariter congregati, quasi vir vnus, † de † Ose. 9. c. 9.
Dan vsque Bersabee, & Terra Galaad, ad
2 Dominum in Maspha: * Omnesque anguli
populorum, & cunctæ tribus Israël in Eccle-
siam populi Dei conuenerunt, quadrin-
3 genta millia peditum pugnatorum. (* Nec
latuit filios Benjamin, quòd ascendissent filij
Israël in Maspha.) Interrogatusque Leuita,
maritus mulieris interfectæ, quomodo tan-
4 tum scelus perpetratum esset, * respondit: Ve-
ni in Gabaa Benjamin cum vxore mea, illuc-
5 que diuerti: * & ecce homines ciuitatis illius
circumdederunt nocte domum, in qua ma-
nebam, volentes me occidere, & vxorem
meam incredibili furore libidinis vexantes,
6 denique mortua est. * Quam arreptam, in
frusta concidi, misique partes in omnes ter-
minos possessionis vestræ: quia numquam
tantum nefas, & tam grande piaculum fa-
7 ctum est in Israël. * Adestis omnes filij Israël,
8 decernite quid facere debeatis. * Stansque
omnis populus, quasi vnius hominis sermo-
B ne respondit: Non recedemus in tabernacu-
la nostra, nec suam quisquam intrabit do-
9 mum: * sed hoc contra Gabaa in commune
10 faciamus. * Decem viri eligantur è centum
ex omnibus tribubus Israël, & centum de
mille, & mille de decem millibus, vt com-
portent exercitui cibaria, & possimus pugna-
re contra Gabaa Benjamin, & reddere ei
11 pro scelere, quod meretur. * Conueniteque
vniuersus Israel ad ciuitatem, quasi homo
12 vnus, eadem mente, vnoque consilio. * &
miserunt nuntios ad omnem tribum Benia-
min, qui dicerent: Cur tantum nefas in vo-
13 bis repertum est? * Tradite homines de Ga-
baa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt mo-
riantur, & auferatur malum de Israël. Qui
noluerunt fratrum suorum filiorum Israël au-
14 dire mandatum: * sed ex cunctis vrbibus,
quæ sortis suæ erant, conuenerunt in Gabaa,
vt illis ferrent auxilium, & contra vniuersum
15 populum Israël dimicarent. * Inuentique sunt
viginti quinque millia de Benjamin educen-
16 tium gladium, præter habitatores Gabaa, * qui
C septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt
dextra præliantes: & sic fundis lapides ad
certum iacientes, vt capillum quoque possent
percutere, & nequaquam in alteram partem
17 ictus lapidis deferretur. * Virorum quoque
Israel, absque filiis Benjamin, inuenta sunt
quadringenta millia educentium gladios, &
paratorum

conspectu eius sedentes vsque ad vesperam,
leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœpe-
runt flere, dicentes: * Quare Domine Deus 3
Israel factum est hoc malum in populo tuo,
vt hodie vna tribus auferretur ex nobis? * 4
Altera autem die diluculo consurgentes,
extruxerunt altare, obtuleruntque ibi holo-
causta, & pacificas victimas, & dixerunt: * 5
Quis non ascendit in exercitu Domini de
vniuersis tribubus Israel? Grandi enim iura-
mento se constrinxerant, cùm essent in
Maspha, interfici eos qui defuissent. * Du- 6
ctique pœnitentia filij Israel super fratre suo
Beniamin, cœperunt dicere, Ablata est tri- B
bus vna de Israel, * vnde vxores accipient? 7
omnes enim in commune iurauimus, non
daturos nos his filias nostras. * Idcircò di- 8
xerunt: Quis est de vniuersis tribubus Is-
rael, qui non ascendit ad Dominum in Ma-
spha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes
Galaad in illo exercitu non fuisse. (* Eo 9
quoque tempore cùm essent in Silo, nullus
ex eis ibi repertus est.) * Miserunt itaque 10
decem millia viros robustissimos, & præce-
perunt eis: Ite, & percutite habitatores Ia-
bes Galad in ore gladij, tam vxores quam
paruulos eorum. * Et hoc erit quod obser- 11
†Num.31. c.17.18. uare debebitis: † Omne generis masculini,&
mulieres quæ cognouerunt viros, interfici-
te, virgines autem reseruate. * Inuentæque 12
sunt de Iabes Galaad quadringentæ virgi-
nes, quæ nescierunt viri torum, & adduxe-
runt eas ad castra in Silo, in Terram Cha-
naam. * Miseruntque nuntios ad filios Ben- 13
iamin, qui erant in Petra Remmon, & præ-
ceperunt eis, vt eos susciperent in pace. * 14
Veneruntque filij Beniamin in illo tempore,
& datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes Ga-
laad: alias autem non repererunt, quas simi-
C li modo traderent. * Vniuersusque Israel
15 valdè doluit, & egit pœnitentiam super in-
16 terfectione vnius tribus ex Israel. * Dixerunt-
que maiores natu: Quid faciemus reliquis,
qui non acceperunt vxores? omnes in Ben-
17 iamin feminæ conciderunt, * & magna no-
bis cura, ingentique studio prouidendum
18 est, ne vna tribus deleatur ex Israel. * Filias
enim nostras eis dare non possumus, con-
stricti iuramento & maledictione, qua dixi-
mus: Maledictus qui dederit de filiabus suis
19 vxorem Beniamin. * Ceperuntque consi-
lium, atque dixerunt: Ecce sollemnitas
Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita
est ad Septemtrionem vrbis Bethel, & ad
Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel
D tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppi-
20 di Lebona. * Præceperuntque filiis Benia-
min, atque dixerunt: Ite, & latitate in vi-
21 neis. * Cumque videritis filias Silo ad ducen-
dos choros ex more procedere, exite repen-
tè de vineis, & rapite ex eis singuli vxores
22 singulas, & pergite in Terram Beniamin. *
Cumque venerint patres earum, ac fratres,
& aduersum vos queri cœperint, atque iur-
gari, dicemus eis: Misereminí eorum: non
enim rapuerunt eas iure bellantium atque
victorum, sed rogantibus vt acciperent, non
23 dedistis, & à vestra parte peccatum est. * Fe-
ceruntque Filij Beniamin, vt sibi fuerat im-
peratum: & iuxta numerum suum, rapue-
runt sibi de his quæ ducebant choros, vxo-
res singulas: abieruntque in possessionem
suam ædificantes vrbes, & habitantes in
24 eis. * Filij quoque Israel reuersi sunt per
tribus & familias in tabernacula sua. In
diebus illis non erat rex in Israel, sed vnus-
quisque, quod sibi rectum videbatur, hoc
faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum vxore Noemi ac filijs in Moab concedit: quo vnà cùm filijs mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reuertens, non vult vocari Noëmi, sed Mara.

N diebus vnius iudicis, 1
quando iudices præerant, A
facta est fames in Terra.
Abijtque homo de Beth-
lehem Iuda, vt peregrina-
retur in regione Moabi-
tide, cum vxore sua ac
duobus liberis. * Ipse vocabatur Elimelech,& 2
vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon,
& alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem
Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, mo-
rabantur ibi. * Et mortuus est Elimelech ma- 3
4 ritus Noëmi, remansitque ipsa cum filiis. *
Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum
vna vocabatur Orpha, altera verò Ruth,
5 Manseruntque ibi decem annis, * & ambo
mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion:
remansitque mulier orbata duobus liberis ac
6 marito. * Et surrexit vt in patriam pergeret,
cum vtraque nuru sua, de regione Moabiti-
B de: audierat enim quòd respexisset Domi-
7 nus populum suum, & dedisset eis escas. *
Egressa est itaque de loco peregrinationis
suæ, cum vtraque nuru: & iam in via reuer-
8 tendi posita in Terram Iuda, * dixit ad eas:
Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum
Dominus misericordiam, sicut fecistis cum
9 mortuis & mecum. * Det vobis inuenire re-
quiem in domibus virorum, quos sortituræ
estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata vo-
10 ce flere cœperunt, * & dicere: Tecum

Capvt III.

Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto læto responso multas hordei mensuras ad socrum defert.

POstquam autem reuersa est ad socrum 1
suam, audiuit ab ea: Filia mea, quæram A
tibi requiem, & prouidebo vt benè sit tibi.
* Booz iste, euius puellis in agro iuncta es, 2
propinquus noster est, & hac nocte aream
hordei ventilat. * Lauare igitur & vngere, & 3
induere cultioribus vestimentis, & descende
in aream. non te videat homo, donec esum
potumque finierit. * Quando autem ierit ad 4
dormiendum, nota locum in quo dormiat:
veniesque & discooperies pallium, quo operitur
à parte pedum, & proiicies te, & ibi
iacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.
* Quæ respondit: Quidquid præcepe- 5
ris faciam. * Descenditque in aream, & fe- 6
cit omnia quæ sibi imperauerat socrus. * B
Cumque comedisset Booz, & bibisset, & fa- 7
ctus esset hilarior, issetque ad dormiẽdum iuxta
aceruum manipulorum, venit absconditè, &
discooperto pallio à pedibus eius, se proiecit.
* Et ecce, nocte iam media expauit homo, & 8
conturbatus est: viditque mulierem iacentem
ad pedes suos, * & ait illi: Quæ es? Illa- 9
que respondit: Ego sum Ruth ancilla tua:
expande pallium tuum super famulam tuam,
quia propinquus es. * Et ille, Benedicta, in- 10
quit, es à Domino filia, & priorem miseri- C
cordiam posteriore superasti: quia non es secuta
iuuenes, pauperes siue diuites. * Noli 11
ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam
tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat
intra portas vrbis meæ, mulierem te esse
virtutis. * Nec abnuo me propinquum, sed 12
est alius me propinquior. * Quiesce hac no- 13
cte: & facto manè, si te voluerit propinquitatis
iure retinere, benè res acta est: sin autem
ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione
suscipiam, viuit Dominus. dormi vsque D
manè. * Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque
ad noctis abscessum. Surrexit itaque an- 14
tequam homines se cognoscerent mutuò,
& dixit Booz: Caue ne quis nouerit quòd
huc veneris. * Et rursum, expande, inquit, 15
pallium tuum quo operiris, & tene vtraque
manu. Qua extendente, & tenente, mensus
est sex modios hordei, & posuit super eam.
Quæ portans ingressa est ciuitatem, & venit
ad socrum suam. * Quæ dixit ei: Quid egi- 16
sti filia? Narrauitque ei omnia, quæ sibi fecisset
homo. * Et ait: Ecce sex modios hor- 17
dei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te reuerti
ad socrum tuam. * Dixitque Noëmi: Expe- 18
cta filia donec videamus quem res exitum
habeat. neque enim cessabit homo nisi compleuerit
quod locutus est.

Capvt IV.

Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in vxorem, cedente alio propinquiore iuri propinquitatis, ex qua genuit Obed auum Dauid regis.

1 AScendit ergo Booz ad portam, & sedit
A ibi. Cumque vidisset propinquum præterire,
de quo prius sermo habitus est, dixit
ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans
eum nomine suo. Qui diuertit, & sedit.
2 * Tollens autem Booz decem viros de senio-
3 ribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. *
Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum:
Partem agri fratris nostri Elimelech
vendet Noëmi, quæ reuersa est de regione
4 Moabitide: * quod audire te volui, & tibi
dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus
natu de populo meo. Si vis possidere iure
propinquitatis: eme, & posside. sin autem
displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam
B quid facere debeam. nullus enim est propinquus,
excepto te, qui prior es: & me, qui
secundus sum. At ille respondit: Ego agrum
5 emam. * Cui dixit Booz: Quando emeris
agrum de manu mulieris, Ruth quoque
Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes
accipere: vt suscites nomen propinqui tui in
6 hereditate sua. * Qui respondit: Cedo iuri
propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ
meæ delere debeo. tu meo vtere priui-
7 legio, quo me libẽter carere profiteor. * † Hic †Deut.25.b.7.
autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos,
vt si quando alter alteri suo iuri cedebat,
vt esset firma concessio, soluebat homo
calceamentum suum, & dabat proximo
suo. hoc erat testimonium cessionis in Is-
8 rael.* Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle
calceamentum tuum. Quod statim soluit de
9 pede suo. * At ille maioribus natu, & vni-
C uerso populo, Testes vos, inquit, estis hodie,
quòd possederim omnia quæ fuerunt
Elimelech, & Chelion, & Mahalon, traden-
10 te Noëmi: * & Ruth Moabitidem vxorem
Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem
nomen defuncti in hereditate sua, ne
vocabulum eius de familia sua ac fratribus, &
populo deleatur. Vos, inquam, huius rei te-
11 stes estis.* Respondit omnis populus, qui erat
in porta, & maiores natu: Nos testes sumus:
faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur
domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ
ædificauerunt domum Israel: vt sit exemplum
virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen
12 in Bethlehem: * fiatque domus tua, sicut
domus Phares, † quem Thamar peperit Iu- †Gen. 38.g.29.
dæ, de semine quod tibi dederit Dominus
13 ex hac puella. * Tulit itaque Booz Ruth, &
D accepit vxorem: ingressusque est ad eam,
& dedit illi Dominus vt conciperet, &
14 pareret filium. * Dixeruntque mulieres ad
Noëmi: Benedictus Dominus, qui non est
passus vt deficeret successor familliæ tuæ, &
15 vocaretur nomen eius in Israel. * Et habeas
qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem.
de nuru enim tua natus est, quæ te
diligit: & multò tibi melior est, quam si se-

ptem haberes filios. * Susceptumque Noëmi 16
puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac ge-
rulæ fungebatur officio. * Vicinæ autem mu- 17
lieres congratulantes ei, & dicentes: Natus
est filius Noëmi: vocauerunt nomen eius
Obed: hic est pater Isai, patris Dauid. * 18

Hæ sunt generationes † Phares genuit Esró,
19 * Esron genuit Aram, Aram genuit Amina- † 1. Par. 2. a 5. 4. & 1. Matth. 1. a 3.
20 dab, * Aminadab genuit Nahasson, Na-
21 hasson genuit Salmon, * Salmon genuit
22 Booz, Booz genuit Obed, * Obed genuit
Isai, Isai genuit Dauid.

LIBER PRIMVS

SAMVELIS,

QVEM NOS PRIMVM REGVM DICIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis, & æmula improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem Domino obtulit, vt vouerat.

VIT vir vnus de Rama- 1
thaimsophim, de monte A
Ephraim, & nomen eius
Elcana, filius Ieroham,
filij Eliu, filij Thobu, fi-
lij Suph, Ephrathæus:
* & habuit duas vxores, 2
nomen vni Anna, & nomen secundæ Phe-
nenna. Fueruntque Phenennæ filij: Annæ
autem non erant liberi: * Et ascendebat vir 3
ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret
& sacrificaret Domino exercituum in Silo.
Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phi-
nees, sacerdotes Domini. * Venit ergo dies, & 4
immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxo-
ri suæ, & cunctis filiis eius, & filiabus par-
tes: * Annæ autem dedit partem vnam tristis, 5
quia Annam diligebat. Dominus autem con-
cluserat vuluam eius. * Affligebat quoque 6
eam æmula eius, & vehementer angebat,
in tantum, vt exprobraret quòd Dominus
conclusisset vuluam eius: * sicque faciebat 7
per singulos annos, cùm redeunte tempore B
ascenderent ad templum Domini: & sic pro-
uocabat eam. porrò illa flebat, & non capie-
bat cibum. * Dixit ergo ei Elcana vir suus: 8
Anna, cur fles? & quare non comedis? &
quam ob rem affligitur cor tuum? numquid
non ego melior tibi sum, quam decem filij?
* Surrexit autem Anna postquam comederat 9
& biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente
super Sellam ante postes templi Domini, * 10
cum esset Anna amaro animo, orauit ad Do-
minum, flens largiter, * & votum vouit, di- 11
cens: Domine exercituum, si respiciens vide-
ris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus
mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederis-
que seruæ tuæ sexum virilem: dabo eum Do-
mino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula
12 non ascendet super caput eius. * Factum est
autem, cùm illa multiplicaret preces coram
13 Domino, vt Heli obseruaret os eius. * Por-
rò Anna loquebatur in corde suo, tantúmque
labia illius mouebantur, & vox penitus non
audiebatur. Æstimauit ergo eam Heli te-
14 mulentam, * dixitque ei: Vsquequò ebria
C eris: digere paulisper vinum quo mades. *
15 Respondens Anna, Nequaquam, inquit,
domine mi: nam mulier infelix nimis ego
sum, vinumque & omne quod inebriare po-
test, non bibi, sed effudi animam meam in
16 conspectu Domini. * Ne reputes ancillam
tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex
multitudine doloris & mœroris mei, locuta
17 sum vsque in præsens. * Tunc Heli ait ei: Va-
de in pace, & Deus Israel det tibi petitio-
18 nem tuam, quam rogasti eum. * Et illa di-
xit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in
oculis tuis. Et abijt mulier in viam suam, &
comedit, vultusque illius non sunt ampliùs
19 in diuersa mutati. * Et surrexerunt mane, &
adorauerunt coram Domino: reuersique sunt
& venerunt in domum suam Ramatha. Co-
gnouit autem Elcana Annam vxorem suam:
20 & recordatus est eius Dominus. * Et factum
est post circulum dierum, concepit Anna,
& peperit filium, vocauitque nomen eius
Samuel: eò quòd à Domino postulasset
21 eum. * Ascendit autem vir eius Elcana,
D & omnis domus eius, vt immolaret Do-
mino hostiam solemnem, & votum suum,
22 * & Anna non ascendit: dixit enim viro
suo: Non vadam, donec ablactetur infans,
& ducam eum, vt appareat ante conspectum
23 Domini, & maneat ibi iugiter. * Et ait ei
Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi vide-
tur, & mane donec ablactes eum: precor-
que

que vt impleat Dominus verbum suum.
Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum,
donec amoueret eum à lacte. * Et adduxit 24
eum secum, postquam ablactauerat, in vi-
tulis tribus, & tribus modiis farinæ, & am-
phora vini,& adduxit eum ad domum Domi-
ni in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus
* & immolauerunt vitulum, & obtulerunt 25
puerum Heli. * Et ait Anna: Obsecro mi 26
domine, viuit anima tua domine, ego sum
illa mulier, quæ steti coram te hic orans
Dominum. * Pro puero isto oraui, & dedit 27
mihi Dominus petitionem meam quam po-
stulaui eum.* Idcircò & ego commodaui eum 28
Dominu, cunctis diebus quibus fuerit com-
modatus Domino.Et adorauerunt ibi Domi-
num. Et orauit Anna, & ait:

Capvt II.

Annæ canticum in gratiarum actionem; quæ rursum tres filios & duas filias generauit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam, fit illi & domus eius comminatio, ac mors filiorum prædicitur.

Exultauit cor meum in Domino, & exal- 1
tatum est cornu meum in Deo meo: di- A
latatum est os meum super inimicos meos:
quia lætata sum in salutari tuo.

* Non est sanctus, vt est Dominus: neque 2
enim est alius extra te, & non est fortis sicut
Deus noster.

* Nolite multiplicare loqui sublimia, glo- 3
riantes: recedant vetera de ore vestro: quia:
Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præ-
parantur cogitationes.

* Arcus fortium superatus est, & infirmi 4
accincti sunt robore.

* Repleti priùs, pro panibus se locaue- 5
runt: & famelici saturati sunt, donec sterilis
peperit plurimos: & quæ multos habebat fi-
lios, infirmata est.

* † Dominus mortificat & viuificat, dedu- 6
cit ad inferos & reducit. B

*Deut 32. 39. Tob.13.a.2. Sap 16. b.13.

* Dominus pauperem facit & ditat, hu- 7
miliat & subleuat.

* Suscitat de puluere egenum, & de ster- 8
core eleuat pauperem: vt sedeat cum princi-
pibus, & solium gloriæ teneat. Domini
enim sunt cardines terræ, & posuit super
eos orbem.

* Pedes sanctorum suorum seruabit, & 9
impij in tenebris conticescent: quia non in
fortitudine sua roborabitur vir.

* Dominum formidabunt aduersarij eius 10
& super ipsos in cœlis tonabit: Domi- C
nus iudicabit fines Terræ, & dabit impe-
rium regi suo, & sublimabit cornu Christi
sui.

* Et abijt Elcana Ramatha,in domum suam: 11
puer autem erat minister in conspectu Domi-
ni ante faciem Heli sacerdotis.

* Porrò filij Heli, filij Belial, nescientes 12
Dominum, * neque officium sacerdotum 13
ad populum: sed quicumque immolasset vi-
ctimam, veniebat puer sacerdotis, dum co-
querentur carnes, & habebat fuscinulam
14 tridentem in manu sua, * & mittebat eam
in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam,
siue in cacabum: & omne quod leuabat fus-
cinula, tollebat sacerdus sibi. sic faciebant
15 vniuerso Israeli venientium in Silo. * etiam
antequam adolerent adipem, veniebat puer
sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi
D carnem, vt coquam sacerdoti: non enim ac-
16 cipiam à te carnem coctam, sed crudam. *
Dicebatque illi immolans: Incendatur pri-
mùm iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi
quantumcumque desiderat anima tua. Qui
respondens aiebat ei: Nequaquam: nunc
17 enim dabis, alioquin tollam vi. * Erat ergo
peccatum puerorum grande nimis coram
Domino: quia retrahebant homines à sa-
18 crificio Domini. * Samuel autem ministra-
bat ante faciem Domini, puer, accinctus
19 ephod lineo. * Et tunicam paruam faciebat
ei mater sua, quam afferebat statutis diebus,
ascendens cum viro suo, vt immolaret ho-
20 stiam sollemnem. * Et benedixit Heli Elca-
næ & vxori eius:dixitque ei:Reddat tibi Do-
minus semen de muliere hac, pro fœnore
quod commodasti Domino. Et abierunt in
21 locum suum. * Visitauit ergo Dominus An-
E nam & concepit, & peperit tres filios, &
duas filias: & magnificatus est puer Samuel
22 apud Dominum. * Heli autem erat senex
valdè, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui
vniuerso Israeli: & quomodo dormiebant
cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium
23 tabernaculi: * & dixit eis: Quare facitis res
huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas,
24 ab omni populo? * Nolite filij mei: non
enim est bona fama, quam ego audio, vt
25 transgredi faciatis populum Domini. * Si
peccauerit vir in virum,placari ei potest Deus:
si autem in Dominum peccauerit vir, quis
orabit pro eo? Et non audierunt vocem pa-
26 tris sui: quia voluit Dominus occidere eos.*
F Puer autem Samuel proficiebat, atque cre-
cebat, & placebat tam Domino quàm homi-
27 nibus. * Venit autem vir Dei ad Heli, & ait
ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid
non apertè reuelatus sum domui patris tui,
cum essent in Ægypto in domo Pharaonis?
28 * Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel
mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad altare
meum, & adoleret mihi incensum, & por-
taret ephod coram me: & dedi domui pa-
tris tui omnia de sacrificijs filiorum Israel.
29 * Quare calce abiecistis victimam meam, &
munera mea quæ præcepi vt offerrentur in
templo: & magis honorasti filios tuos quam
me, vt comederetis primitias omnis sacrifi-
30 cij Israel populi mei? * Propterea ait Domi-
nus Deus Israel: † Loquens locutus sum, vt
domus tua, & domus patris tui, ministraret
in conspectu meu, vsque in sempiternum.

† 3.Reg.2. c.27.

P 3 Nunc

Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me:
sed quicumque glorificauerit me, glorificabo
eum: qui autem contemnunt me, erunt
ignobiles. * Ecce dies veniunt, & præcidam 31
brachium tuum, & brachium domus patris G
tui, vt non sit senex in domo tua. * Et vide- 32
bis æmulum tuum in templo, in vniuersis
prosperis Israel & non erit senex in domo
tua omnibus diebus. * Verumtamen non au- 33
feram penitus virum ex te ab altari meo: sed
vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua:
& pars magna domus tuæ morietur, cùm ad
virilem ætatem venerit. * Hoc autem erit 34
tibi signum, quod venturum est duobus filiis
tuis, Ophni & Phinees: In die vno morien-
tur ambo. * Et suscitabo mihi sacerdotem fi- 35
delem, qui iuxta cor meum & animam
meam faciet: & ædificabo ei domum fide-
lem, & ambulabit coram Christo meo cun-
ctis diebus. * Futurum est autem, vt quicum- 36
que remanserit in domo tua, veniat vt ore-
tur pro eo, & offerat nummum argenteum, &
tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro
ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam
buccellam panis.

CAPVT III.

Samuel quater à Domino vocatus, reuelationem sibi aduersum Heli factam, et refert.

PVer autem Samuel ministrabat Domino 1
coram Heli, & sermo Domini erat pre- A
tiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.
* Factum est ergo in die quadam, Heli iace- 2
bat in loco suo, & oculi eius caligauerant,
nec poterat videre: * lucerna Dei antequam 3
extingueretur, Samuel dormiebat in templo
Domini, vbi erat arca Dei. * Et vocauit Do- 4
minus Samuel. Qui respondens, ait: Ecce
ego. * Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce 5
ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vo-
caui: reuertere, & dormi. Et abijt, & dormi-
uit. * Et adiecit Dominus rursum vocare 6
Samuelem. Consurgensque Samuel, abijt ad
Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me.
Qui respondit: Non vocaui te fili mi: reuer- B
tere, & dormi. * Porrò Samuel necdum 7
sciebat Dominum, neque reuelatus fuerat
ei sermo Domini. * Et adiecit Dominus, & 8
vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui con-
surgens, abijt ad Heli, * & ait: Ecce ego: 9
quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia
Dominus vocaret puerum: & ait ad Samue-
lem: Vade, & dormi: & si deinceps voca-
uerit te, dices: Loquere Domine, quia au-
dit seruus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormi-
uit in loco suo. * Et venit Dominus, & stetit: 10
& vocauit, sicut vocauerat secundò, Samuel,
Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine,
quia audit seruus tuus. * Et dixit Dominus 11
ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Is- C
rael: quod quicumque audierit, tinnient
ambæ aures eius. * In die illa suscitabo ad- 12
uersum Heli omnia quæ locutus sum super
13 domum eius: incipiam, & complebo. * Præ-
dixi enim ei quòd iudicaturus essem domum
eius in æternum, propter iniquitatem, eò
quòd nouerat indignè agere filios suos, &
14 non corripuerit eos. * Idcircò iuraui Domui
Heli, quòd non expietur iniquitas domus
eius victimis & muneribus vsque in æternum,
15 * Dormiuit autem Samuel vsque manè, ape-
ruitque ostia domus Domini. Et Samuel time-
16 bat indicare visionem Heli. * Vocauit ergo
Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi?
17 Qui respondens, ait: Præstò sum. * Et inter-
D rogauit eum: Quis est sermo, quem locutus
est Dominus ad te? oro te ne celaueris me.
hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si abscon-
deris à me sermonem, ex omnibus verbis quæ
18 dicta sunt tibi. * Indicauit itaque ei Samuel
vniuersos sermones, & non abscondit ab eo.
Et ille respondit: Dominus est: quod bo-
19 num est in oculis suis faciat. * Creuit autem
Samuel, & Dominus erat cum eo, & non ce-
20 cidit ex omnibus verbis eius in terram. * Et
cognouit vniuersus Israel à Dan, vsque Ber-
sabee, quòd fidelis Samuel propheta esset
21 Domini. * Et addidit Dominus vt appare-
ret in Silo, quoniam reuelatus fuerat Domi-
nus Samueli in Silo, iuxta verbum Domi-
ni. Et euenit sermo Samuelis vniuerso Is-
raeli.

CAPVT IV.

Caduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumque adducta in castra arca caduntur, captaque arca duo filij Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru eius in partu moriente.

1 ET factum est in diebus illis, conuene-
A runt Philisthiim in pugnam: & egres-
sus est Israel obuiam Philisthiim in prælium,
& castrametatus est iuxta Lapidem adiutorij.
2 Porrò Philisthiim venerunt in Aphec, * &
instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem
certamine, terga vertit Israel Philisthæis: &
cæsa sunt in illo certamine passim per agros,
3 quasi quatuor millia virorum. * Et reuer-
sus est populus ad castra: dixeruntque ma-
iores natu de Israel: Quare percussit nos Do-
minus hodie coram Philisthiim? Afferamus
ad nos de Silo arcam fœderis Domini, &
veniat in medium nostri, vt saluet nos de
4 manu inimicorum nostrorum. * Misit ergo
populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœ-
deris Domini exercituum sedentis super
Cherubin: erantque duo filij Heli cum arca
5 fœderis Dei, Ophni & Phinees. * Cum-
que venisset arca fœderis Domini in castra
vociferatus est omnis Israel clamore gran-
6 di, & personuit terra. * Et audierunt Phili-
B sthiim vocem clamoris, dixeruntque. Quæ-
nam est hæc vox clamoris magni in castris
Hebræorum? Et cognouerunt quòd arca Do-
7 mini venisset in castra. * Timueruntque Phi-
listhiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et in-
8 gemuerunt, dicentes: * Væ nobis: non enim
fuit

fuit tanta exultatio heri & nudiustertius, væ
nobis quis nos saluabit de manu Deorũ subli-
mium istorum? hi sunt Dij, qui percusserunt
Ægyptum omni plaga, iu deserto. * Confor- 9
tamini, & estote viri, Philisthiim: nc ser-
uiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt vo-
bis: confortamini, & bellate. * Pugnauerunt 10
ergo Philisthiim, & cæsus est Israel, & fu-
git vnusquisque in tabernaculum suum: &
facta est plaga magna nimis: & ceciderunt
de Israel triginta millia peditũ. * Et arca Dei 11
capta est: duo quoque filij Heli mortui sunt C
Ophni & Phinees. * Currens autem vir de 12
Beniamin ex acie, venit in Silo in die illa,
scissa veste, & conspersus puluere caput. * 13
Cumque ille venisset, Heli sedebat super
sellam contra viam spectans. Erat enim cor
eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille
postquam ingressus est, nuntiauit vrbi: &
vlulauit omnis ciuitas. * Et audiuit Heli so- 14
nitum clamoris, dixitque: Quis est hic soni-
tus tumultus huius? At ille festinauit, & venit,
& nuntiauit Heli. * Heli autem erat nonagin- 15
ta & octo annorum, & oculi eius caligaue-
rant, & videre non poterat. * Et dixit ad 16
Heli: Ego sum qui veni de prælio, & ego
qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid
actum est fili mi? * Respondens autem ille, 17
qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel coram
Philisthiim, & ruina magna facta est in po-
pulo: insuper & duo filij tui mortui sunt,
Ophni & Phinees: & arca Dei capta est. D
* Cumque ille nominasset arcam Dei, ceci- 18
dit de sella retrorsum iuxta ostium, & fra-
ctis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat
vir & grandæuus: & ipse iudicauit Israel
quadraginta annis. * Nurus autem eius, vxor 19
Phinees, pregnans erat, vicinaque partui:
& audito nuntio quòd capta esset arca Dei,
& mortuus esset socer suus, & vir suus, in-
curuauit se & peperit: irruerant enim in eam
dolores subiti. * In ipso autem momento 20
mortis eius, dixerunt ei quæ stabant circa
eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ
non respondit eis, neque animaduertit. * Et 21
vocauit puerum, Ichabod, dicens: Transla-
ta est gloria de Israel, quia capta est arca Dei,
& pro socero suo & pro viro suo, * & ait: 22
Translata est gloria ab Israel, eò quòd capta
esset arca Dei.

CAPVT V.

Dagon coram arca semel ac iterùm corruit, abscissis in limine, capite & manibus, Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi, arcam à se repellunt.

PHilisthiim autem tulerunt arcam Dei, 1
& asportauerunt eam à Lapide adiuto- A
rij in azotum. * Tuleruntque Philisthiim ar- 2
cam Dei, & intulerunt eam in templum Da-
gon, & statuerunt eam iuxta Dagon. * 3
Cumque surrexissent diluculo Azotij altera
die, ecce Dagon iacebat pronus in terra
ante arcam Domini: & tulerunt Dagon,
4 & restituerunt eum in locum suum. * Rur-
sumque manè die altera consurgentes, inue-
nerunt Dagon iacentem super faciem suam
in terra coram arca Domini: caput autem
B Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ
5 erant super limen: * porrò Dagon solus
truncus remanserat in loco suo. Propter
hanc causam non calcant sacerdotes Dagon,
& omnes qui ingrediuntur templum eius,
super limen Dagon in Azoto, vsque in ho-
6 diernum diem. * Aggrauata est autem ma-
nus Domini super Azotios, & demolitus est
eos: † & percussit in secretiori parte natium † Psal. 77.
Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ g.66.
& agri in medio regionis illius & nati sunt
mures, & facta est confusio mortis magnæ
7 in ciuitate. * Videntes autem viri Azotij hu-
C iuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat
arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est
manus eius super nos, & super Dagon Deum
8 nostrum. * Et mittentes congregauerunt om-
nes satrapas Philisthinorum ad se, & dixe-
runt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Res-
ponderuntque Gethæi: Circumducatur arca
Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei
9 Israel. * Illis autem circumducentibus eam,
fiebat manus Domini per singulas ciuitates
interfectionis magnæ nimis: & percutie-
bat viros vniuscuiusque vrbis, à paruo vs-
que ad maiorem, & computrescebant pro-
minentes extales eorum. Inieruntque Gethæi
10 consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas. *
D Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cum-
que venisset arca Dei in Accaron, exclama-
uerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt
ad nos arcam Dei Israel, vt interficiat nos &
11 populum nostrum. * Miserunt itaque & con-
gregauerunt omnes satrapas Philisthinorum
qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israel, &
reuertatur in locum suum, & non interficiat
12 nos cum populo nostro. * Fiebat enim pauor
mortis in singulis vrbibus, & grauissima val-
dè manus Dei. viri quoque, qui mortui non
fuerant, percutiebantur in secretiori parte
natium: & ascendebat vlulatus vniuscuius-
que ciuitatis in cœlum.

CAPVT VI.

Philisthæi arcam cum muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & nouum plaustrum vsque Bethsames: vbi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolauerunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conspexissent.

1 FVit ergo arca Domini in regione Phili-
A sthinorum septem mensibus. * Et voca-
2 uerunt Philisthiim sacerdotes & diuinos,
dicentes: Quid faciemus de arca Domini?
indicate nobis quomodo remittamus eam
3 in locum suum. Qui dixerunt: * Si remit-
titis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam
vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro

peccato & tunc curabimini : & scietis quare
non recedat manus eius à vobis. * Qui di- 4
xerunt : Quid est quod pro delicto reddere
debeamus ei ? Responderuntque illi : * Iux- 5
ta numerum prouinciarum Philisthinorum,
quinque anos aureos facietis, & quinque
mures aureos : quia plaga vna fuit omnibus
vobis, & satrapis vestris. Facietisque simili-
tudines anorum vestrorum, & similitudines
murium, qui demoliti sunt terram. & da-
bitis Deo Israel gloriam : si forte releuet
manum suam à vobis, & à dijs vestris, & à B
terra vestra. * Quare aggrauatis corda ve- 6
stra, sicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao
cor suum ? † nónne postquam percussus est,
tunc demisit eos, & abierunt ? * Nunc ergo 7
arripite & facite plaustrum nouum vnum :
& duas vaccas fœtas, quibus non est imposi-
tum iugum, iungite in plaustro, & recludite
vitulos earum domi. * Tolletisque arcam 8
Domini, & ponetis in plaustro, & vasa au-
rea, quæ exsoluistis ei pro delicto, ponetis
in capsellam ad latus eius : & dimittite eam
vt vadat. * Et aspicietis : & si quidem per- 9
viam finium suorum ascenderit contra Beth-
sames, ipse fecit nobis hoc malum grande :
sin autem, minimè : sciemus quia nequa-
quam manus eius tetigit nos, sed casu acci-
dit. * Fecerunt ergo illi huc modo : & tollen- 10
tes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, iun-
xerunt ad plaustrum, vitulosque earum con-
cluserunt domi. * Et posuerunt arcam Dei 11
super plaustrum, & capsellam, quæ habebat C
mures aureos & similitudines anorum. * 12
Ibant autem in directum vaccæ, per viam quæ
ducit Bethsames, & itinere vno gradieban-
tur, pergentes & mugientes : & non decli-
nabant neque ad dexteram neque ad sini-
stram : sed & satrapæ Philisthiim sequeban-
tur vsque ad terminos Bethsames. * Porrò 13
Bethsamitæ metebant triticum in valle : &
eleuantes oculos suos, viderunt arcam, &
gauisi sunt cùm vidissent. * Et plaustrum 14
venit in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit
ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conci-
derunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt
super ea holocaustum Domino. * Leuitæ au- 15
tem deposuerunt arcam Dei, & capsellam
quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea,
& posuerunt super lapidem grandem. Viri
autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta,
& immolauerunt victimas in die illa Domi-
no. * Et quinque satrapæ Philisthinorum vi- 16
derunt, & reuersi sunt in Accaron in die illa.
* Hi sunt autem ani aurei, quos reddide- 17
runt Philisthiim pro delicto, Domino : Azo- D
tus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth
vnum, Accaron vnum : * & mures aureos se- 18
cundum numerum vrbium Philisthiim, quin-
que prouinciarum, ab vrbe murata vsque ad
villam quæ erat absque muro, & vsque ad
Abelmagnum, super quem posuerunt arcam
Domini, quæ erat vsque in illum diem in

† Exod.12. c.31.

19 agro Iosue Bethsamitis. * Percussit autem de
viris Bethsamitibus, eò quòd vidissent arcam
Domini : & percussit de populo septuaginta
viros, & quinquaginta millia plebis. Luxit-
que populus, eò quòd Dominus percussisset
20 plebem plaga magna. * Et dixerunt viri Beth-
samitæ : Quis poterit stare in cóspectu Domi-
ni Dei sancti huius ? & ad quem ascendet à
21 nobis ? * Miseruntque nuntios ad habitatores
Cariathiarim, dicentes : Reduxerunt Phili-
sthiim arcam Domini, descendite, & redu-
cite eam ad vos.

CAPVT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conuersi Philisthæos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

1 VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & re-
A duxerunt arcam Domini, & intulerunt
eam in domum Abinadab in Gabaa : Eleaza-
rum autem filium eius sanctificauerunt vt
2 custodiret arcam Domini. * Et factum est,
ex qua die mansit arca Domini in Cariathia-
rim, multiplicati sunt dies (erat quippe iam
annus vigesimus) & requieuit omnis domus
3 Israel post Dominum. * Ait autem Samuel
ad vniuersam domum Israel, dicens : † Si in
toto corde vestro reuertimini ad Dominum,
auferte deos alienos de medio vestri, Baalim
& Astaroth : & præparate corda vestra Do-
mino, & seruite ei soli, & eruet vos de ma-
4 nu Philisthiim. * Abstulerunt ergo filij Is-
B rael Baalim & Astaroth, & seruierunt Do-
5 mino soli. * Dixit autem Samuel : Congre-
gate vniuersum Israel in Masphath, vt orem
6 pro vobis Dominum. * Et conuenerunt in
Masphath : hauseruntque aquam, & effude-
runt in conspectu Domini, & ieiunauerunt
in die illa, atque dixerunt ibi : Peccauimus
Domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in
7 Masphath. * Et audierunt Philisthiim quòd
congregati essent filij Israel in Masphath, &
ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Is-
rael. Quod cùm audissent filij Israel, timue-
8 runt à facie Philisthinorum. * Dixeruntque
C ad Samuelem : Ne cesses pro nobis clamare
ad Dominum Deum nostrum, vt saluet nos
9 de manu Philisthinorum. * Tulit autem Sa-
muel agnum lactentem vnum, & obtulit il-
lum holocaustum integrum Domino : &
clamauit Samuel ad Dominum pro Israel, &
10 exaudiuit eum Dominus. * Factum est au-
tem, cùm Samuel offerret holocaustum, Phi-
listhiim iniere prælium contra Israel : † into-
nuit autem Dominus fragore magno in die
illa super Philisthiim, & exterruit eos, &
11 cæsi sunt à facie Israel. * † Egressique viri Is-
rael de Masphath, persecuti sunt Philisthæos,
& percusserunt eos, vsque ad locum qui erat
12 subter Bethchar. * Tulit autem Samuel lapi-
dem vnum, & posuit eum inter Masphat &
inter Sen : & vocauit nomen loci illius, La-
pis adiutorij. Dixitque : Hucusque auxiliatus
est

† Deut.6. b.13. Matth.4. b.10.

† Eccli.46. d.20.

† Eccli.46. d.21.

est nobis Dominus. * Et humiliati sunt Phi- D
listhiim, nec apposuerunt vltrà vt venirent 13
in terminos Israel. Facta est itaque manus
Domini super Philisthæos, cunctis die-
bus Samuelis. * Et redditæ sunt vrbes, quas 14
tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli, ab Ac-
caron vsque Geth, & terminos suos: libera-
uitque Israel de manu Philisthinorum, erat-
que pax inter Israel & Amorrhæum. * Iudi- 15
cabat quoque Samuel Israelem cunctis die-
bus vitæ suæ: * & ibat per singulos annos 16
circuiens Bethel & Galgala & Masphath, &
iudicabat Israelem in supradictis locis. * Re- 17
uertebaturque in Ramatha: ibi enim erat
domus eius: & ibi iudicabat Israelem: ædifi-
cauit etiam ibi altare Domino.

CAPVT VIII.

Filijs Samuelis ad auaritiam declinantibus petit populus sibi regem; quibus Samuel, iubente Domino, ius regis prædicit, sed non auditur.

FActum est autem cùm senuisset Samuel, 1
posuit filios suos iudices Israel. * Fuitque A
nomen filij eius primogeniti Ioel: & nomen 2
secundi Abia, iudicum in Bersabee. * Et non 3
ambulauerunt filij illius in vijs eius: sed de-
clinauerunt post auaritiam, acceperuntque
munera, & peruerterunt iudicium. * Con- 4
gregati ergo vniuersi maiores natu Israel, ve-
nerunt ad Samuelem in Ramatha. * Dixe- 5
runtque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non
† Osee 13. 10. Act 13. c. 21. ambulant in vijs tuis: † constitue nobis regem,
vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent na-
tiones. * Displicuit sermo in oculis Samuelis 6
eò quòd dixissent: Da nobis regem, vt iudi- B
cet nos. Et orauit Samuel ad Dominum. * 7
Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi
vocem populi in omnibus quæ loquuntur ti-
bi. non enim te abiecerunt, sed me, ne re-
gnem super eos. * Iuxta omnia opera sua, 8
quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto
vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me,
& seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam
tibi. * Nunc ergo vocem eorum audi: ve- 9
runtamen contestare eos, & prædic eis ius
regis, qui regnaturus est super eos. * Dixit 10
itaque Samuel omnia verba Domini ad po-
pulum, qui petierat à se regem, * & ait: Hoc 11
erit ius regis, qui imperaturus est vobis: Fi- C
lios vestros tollet, & ponet in curribus suis,
facietque sibi equites & præcursores quadri-
garum suarum, * & constituet sibi tribu- 12
nos, & centuriones, & aratores agrorum
suorum, & messores segetum, & fabros ar-
morum & curruum suorum. * Filias quoque 13
vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias,
& panificas. * Agros quoque vestros, & vi- 14
neas, & olineta optima tollet, & dabit ser-
uis suis. * Sed & segetes vestras, & vinearum 15
reditus addecimabit, vt det eunuchis & fa-
mulis suis. * Seruos etiam vestros, & ancil- 16
las, & iuuenes optimos, & asinos auferet,
& ponet in opere suo. * Greges quoque 17
vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.
18 * Et clamabitis in die illa à facie regis vestri,
D quem elegistis vobis: & non exaudiet vos
Dominus in die illa, quia petistis vobis re-
19 gem. * Noluit autem populus audire vocem
Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam: rex
20 enim erit super nos, * & erimus nos quoque
sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex no-
ster, & egredietur ante nos, & pugnabit
21 bella nostra pro nobis. * Et audiuit Samuel
omnia verba populi, & locutus est ea in au-
22 ribus Domini. * Dixit autem Dominus ad
Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue
super eos regem. Et ait Samuel ad viros Is-
rael: Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

CAPVT IX.

Saul quærendo patris asinas peruenit ad Samuelem, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

1 ET erat vir de Beniamin nomine Cis, fi-
A lius Abiel, filij Seror, filij Bechorath,
2 filij Aphia, filij Iemini, fortis robore. * Et
erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus:
& non erat vir de filiis Israel melior illo. ab
humero & sursum eminebat super omnem
3 populum. * Perierant autem asinæ Cis patris
Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle
tecum vnum de pueris, & consurgens vade,
& quære asinas. Qui cùm transissent per mon-
4 tem Ephraim, * & per terram Salisa, & non
inuenissent, transierunt etiam per Terram
Salim, & non erant: sed & per Terram
5 Iemini, & minimè repererunt. * Cum au-
tem venissent in Terram Suph, dixit Saul
ad puerum qui erat cum eo: Veni & reuer-
tamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas,
6 & sollicitus sit pro nobis. * Qui ait ei: Ec-
ce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: om-
ne quod loquitur, sine ambiguitate venit.
nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis
7 de via nostra, propter quam venimus. * Di-
B xitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus:
quid feremus ad virum Dei? panis defecit
in sitarcijs nostris: & sportulam non habe-
mus, vt demus homini Dei, nec quidquam
8 aliud. * Rursum puer respondit Sauli, & ait:
Ecce inuenta est in manu mea quarta pars
stateris argenti, demus homini Dei, vt indi-
9 cet nobis viam nostram. * (Olim in Israel sic
loquebatur vnusquisque vadens consulere
Deum: Venite, & eamus ad Videntem.
Qui enim Propheta dicitur hodie, vocaba-
10 tur olim Videns) * & dixit Saul ad puerum
suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus.
Et ierunt in ciuitatem, in qua erat vir Dei.
11 * Cumque ascenderent cliuum ciuitatis,
inuenerunt puellas egredientes ad haurien-
dam aquam, & dixerunt eis: Num hic est
12 Videns? * Quæ respondentes, dixerunt il-
lis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie
enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est
13 hodie populi in excelso. * Ingredientes vrbē,
statim

statim inuenietis eum antequam ascendat ex-
celsum ad vescendum. neque enim comesu-
rus est populus donec ille veniat: quia ipse
benedicit hostiæ, & deinceps comedunt qui
vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia
hodie reperietis eum.* Et ascenderunt in ci- 14
uitatem. Cumque illi ambularent in medio
vrbis, apparuit Samuel egrediens obuiam C
† Act. 13. c. 21. eis, vt ascenderet in excelsum.* † Domi- 15
nus autem reuelauerat auriculam Samuelis
ante vnam diem quàm veniret Saul, dicens:
* Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mit- 16
tam virum ad te de Terra Beniamin, & vn-
ges eum ducem super populum meum Is-
rael: & saluabit populum meum de ma-
nu Philisthinorum: quia respexi populum
meum, venit enim clamor eorum ad me.* 17
Cumque aspexisset Samuel Saulem, Domi-
nus dixit ei: Ecce vir quem dixeram tibi,
iste dominabitur populo meo.* Accessit au- 18
tem Saul ad Samuelem in medio portæ, &
ait: Indica, oro, mihi, vbi est domus Vi-
dentis.* Et respondit Samuel Sauli dicens: 19
Ego sum videns: ascende ante me in excel-
sum: vt comedatis mecum hodie, & dimit-
tam te manè: & omnia quæ sunt in corde
tuo, indicabo tibi.* Et de asinis, quas nu- 20
diustertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia
inuentæ sunt. Et cuius erunt optima quæ-
que Israel? nónne tibi & omni domui pa-
tris tui?* Respondens autem Saul, ait: 21
Numquid non filius Iemini ego sum, de
minima tribu Israel, & cognatio mea no-
uissima inter omnes familias de tribu Ben-
iamin? quare ergo locutus es mihi sermo-
nem istum?* Assumens itaque Samuel 22
Saulem, & puerum eius, introduxit eos in D
triclinium, & dedit eis locum in capite eo-
rum qui fuerant inuitati. erant enim quasi
triginta viri.* Dixitque Samuel coco: Da 23
partem, quam dedi tibi, & præcepi vt re-
poneres seorsum apud te.* Leuauit autem 24
cocus armum, & posuit ante Saul. Dixit-
que Samuel: Ecce quod remansit, pone an-
te te, & comede: quia de industria seruatum
est tibi, quando populum vocaui. Et come-
dit Saul cum Samuele in die illa.* Et des- 25
cenderunt de excelso in oppidum, & lo-
cutus est cum Saule in solario: strauitque
Saul in solario, & dormiuit.* Cumque ma- 26
nè surrexissent, & iam elucesceret, voca-
uit Samuel Saulem in solario, dicens: Sur-
ge, & dimittam te. Et surrexit Saul: egressi-
que sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel.
* Cumque descenderent in extrema parte 27
ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero
vt antecedat nos, & transeat: tu autem
subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum
Domini.

CAPVT X.

*Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac suc-
cedentibus signis, prophetat inter prophetas, &
missis fortibus à Samuele confirmatur in regem: lex
regni in libro scripta, coram Domino reponitur.*

1 TVlit † autem Samuel lenticulam olei, & † Act. 13. c. 21.
A effudit super caput eius, & deosculatus
est eum, & ait: Ecce, vnxit te Dominus su-
per hereditatem suam in principem, & li-
berabis populum suum de manibus inimico-
rum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc
tibi signum, quia vnxit te Deus in princi-
2 pem.* Cùm abieris hodie à me, inuenies
duos viros iuxta sepulchrum Rachel in fini-
bus Beniamin, in meridie, dicentque tibi: In-
uentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquiren-
das: & intermissis pater tuus asinis, sollici-
tus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de
3 filio meo?* Cumque abieris inde, & vltrà
transieris, & veneris ad quercum Thabor,
inuenient te ibi tres viri ascendentes ad
Deum in Bethel, vnus portans tres hœ-
dos, & alius tres tortas panis, & alius por-
4 tans lagenam vini.* Cumque te salutaue-
rint, dabunt tibi duos panes, & accipies de
5 manu eorum.* Post hæc venies in collem
Dei, vbi est statio Philisthinorum: & cùm
ingressus fueris ibi vrbem, obuium habebis
gregem prophetarum descendentium de ex-
celso, & ante eos psalterium & tympanum,
& tibiam, & citharam, ipsosque propheta-
6 tes.* Et insiliet in te Spiritus Domini, &
B prophetabis cum eis, & mutaberis in virum
7 alium.* Quando ergo euenerint signa hæc
omnia tibi, fac quæcumque inuenerit ma-
8 nus tua, quia Dominus tecum est.* Et des-
cendes ante me in Galgala, (ego quippe
descendam ad te) vt offeras oblationem, &
immoles victimas pacificas: septem diebus
expectabis, donec veniam ad te, & osten-
9 dam tibi quid facias.* Itaque cùm auertisset
humerum suum vt abiret à Samuele, immu-
tauit ei Deus cor aliud & venerunt omnia
10 signa hæc in die illa.* Veneruntque ad præ-
dictum collem, & ecce cuneus propheta-
rum obuius ei: & insiluit super eum Spiri-
tus Domini, & prophetauit in medio eo-
11 rum.* Videntes autem omnes qui nouerant
eum heri & nudiustertius, quod esset cum
prophetis, & prophetaret, & dixerunt ad
inuicem: Quænam res accidit filio Cis? num
12 & Saul inter prophetas?* Responditque
C alius ad alterum, & dicens: Et quis pater eo-
rum? propterea versum est in prouerbium: † Inf. 19 d. 24.
13 † Num & Saul inter prophetas?* Cessauit
14 autem prophetare, & venit ad excelsum.*
Dixitque patruus Saul ad eum, & ad pue-
rum eius: Quò abistis? Qui responderunt:
Quærere asinas: quas cùm non reperisse-
15 mus, venimus ad Samuelem.* Et dixit ei pa-
truus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Sa-
16 muel.* Et ait Saul ad patruum suum: In-
dicauit nobis quia inuentæ essent asinæ. De
sermone autem regni non indicauit ei quem
17 locutus fuerat ei Samuel.* Et conuocauit Sa-
18 muel populum ad Dominum in Maspha:* &
ait

ait ad filios Iſrael : Hæc dicit Dominus Deus
Iſrael : Ego eduxi Iſrael de Ægypto, & erui
vos de manu Ægyptiorum, & de manu om-
nium regum qui affligebant vos. * Vos au- 19
tem hodie proiecistis Deum veſtrum, qui ſo-
lus ſaluauit vos de vniuerſis malis & tribula-
† Sup. 8. d. 19. tionibus veſtris : & dixiſtis : † Nequaquam :
ſed regem conſtitue ſuper nos. Nunc ergo
ſtate coram Domino per tribus veſtras, & D
per familias. * Et applicuit Samuel omnes 20
tribus Iſrael, & cecidit ſors tribus Beniamin.
* Et applicuit tribum Beniamin & cognatio- 21
nes eius, & cecidit cognatio Metri & perue-
nit vſque ad Saul filium Cis. Quæſierunt
ergo eum, & non eſt inuentus. * Et conſu- 22
luerunt poſt hæc Dominum, vtrúmnam ven-
turus eſſet illuc. Reſpondítque Dominus: Ec-
ce abſconditus eſt domi. * Cucurrerunt ita- 23
que & tulerunt eum inde : ſtetitque in me-
dio populi, & altior fuit vniuerſo populo ab
humero & ſurſum. * Et ait Samuel ad om- 24
nem populum : Certè videtis quem elegit
Dominus, quoniam non ſit ſimilis illi in om-
ni populo. Et clamauit omnis populus, & ait:
Viuat Rex. * Locutus eſt autem Samuel ad 25
populum legem regni, & ſcripſit in libro, &
repoſuit coram Domino : & dimiſit Samuel
omnem populum, ſingulos in domum ſuam.
* Sed & Saul abijt in domum ſuam in Gabaa: 26
& abijt cum eo pars exercitus, quorum teti-
gerat Deus corda. * Filij verò Belial dixerunt: 27
Num ſaluare nos poterit iſte ? Et deſpexe-
runt eum, & non attulerunt ei munera ? ille
verò diſſimulabat ſe audire.

CAPVT XI.

Saul, irruente in ipſum Spiritu Domini, diui-ſiſque ſuis bobus, populum ad bellum conuocat, vin-citque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Iabes Galaad, & regnum eius inſtauratur in Gal-gala.

ET factum eſt quaſi poſt menſem, aſcen- 1
dit Naas Ammonites, & pugnare cœpit A
aduerſum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes
viri Iabes ad Naas : Habeto nos fœderatos &
ſeruiemus tibi. * Et reſpondit ad eos Naas 2
Ammonites : In hoc feriam vobiſcum fœ-
dus, vt eruam omnium veſtrûm oculos
dextros ponamque vos opprobrium in vni-
uerſo Iſrael. * Et dixerunt ad eum ſeniores 3
Iabes : Concede nobis ſeptem dies, vt mit-
tamus nuntios ad vniuerſos terminos Iſrael :
& ſi non fuerit qui defendat nos, egredie-
mur ad te. * Venerunt ergo nuntij in Ga- 4
baa Saulis : & locuti ſunt verba hæc, audien- B
te populo : & leuauit omnis populus vocem
ſuam, & fleuit. * Et ecce Saul veniebat, ſe- 5
quens boues de agro, & ait : Quid habet
populus quòd plorat ? Et narrauerunt ei ver-
ba virorum Iabes. * Et inſiliuit Spiritus Do- 6
mini in Saul, cùm audiſſet verba hæc, &
iratus eſt furor eius nimis. * Et aſſumens 7
vtrumque bouem, concîdit in fruſta, mi-
ſitque in omnes terminos Iſrael per manum
nuntiorum, dicens : Quicumque non exie-
rit, & ſecutus fuerit Saul & Samuel, ſic fiet
bobus eius. Inuaſit ergo timor domini popu-
8 lum, & egreſſi ſunt quaſi vir vnus. * Et recen-
C ſuit eos in Bezech : fueruntque filiorum Iſrael
trecenta millia : virorum autem Iuda trigin-
9 ta millia. * Et dixerunt nuntijs, qui venerant:
Sic dicetis viris, qui ſunt in Iabes Galaad :
Cras erit vobis ſalus, cùm incaluerit ſol. Ve-
nerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris
10 Iabes : qui lætati ſunt. * Et dixerunt : Ma-
nè exibimus ad vos : & facietis nobis omne
11 quod placuerit vobis. * Et factum eſt, cùm
D dies craſtinus veniſſet, conſtituit Saul popu-
lum in tres partes : & ingreſſus eſt media
caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Am-
mon vſque dum incaleſceret dies : reliqui
autem diſperſi ſunt, ita vt non relinqueren-
12 tur in eis duo pariter. * Et ait populus ad Sa-
muelem : † Quis eſt iſte qui dixit : Saul num † Sup. 10.
regnabit ſuper nos ? Date viros, & interfi- d. 27.
13 ciemus eos. * Et ait Saul : Non occidetur
quiſquam in die hac, quia hodie fecit Do-
14 minus ſalutem in Iſrael. * Dixit autem Sa-
muel ad populum : Venite, & eamus in Gal-
15 gala, & innouemus ibi regnum. * Et per-
rexit omnis populus in Galgala, & fecerunt
ibi regem Saul coram Domino in Galgala,
& immolauerunt ibi victimas pacificas coram
Domino. Et lætatus eſt ibi Saul, & cuncti
viri Iſrael nimis.

CAPVT XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Iſraelem ingratitudinis arguit, datis è cælo ſignis, hortatur-que vt Domino adhæreant, nõ ceſſans pro ipſis orare.

1 DIxit autem Samuel ad vniuerſum Iſrael:
A Ecce audiui vocem veſtram, iuxta om-
nia quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper
2 vos regem. * Et nunc rex graditur ante vos.
ego autem ſenui, & incanui : porrò filij mei
vobiſcum ſunt : itaque conuerſatus coram
vobis ab adoleſcentia mea vſque ad hanc
3 diem, ecce præſto ſum. * † Loquimini de me † Eccli. 46. d. 22.
coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrum
bouem cuiuſquam tulerim, aut aſinum : ſi
quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi ali-
quem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi:
& contemnam illud hodie, reſtituamque
4 vobis. * Et dixerunt Non es calumniatus nos
neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu ali-
5 cuius quippiam. * Dixitque ad eos : Teſtis
eſt Dominus aduerſum vos, & teſtis Chri-
ſtus eius in die hac, quia non inueneritis
in manu mea quippiam. Et dixerunt : Te-
6 ſtis. * Et ait Samuel ad populum : Dominus,
qui fecit Moyſen & Aaron, & eduxit patres
7 noſtros de Terra Ægypti. * Nunc ergo
B ſtate, vt iudicio contendam aduerſum vos
coram Domino, de omnibus miſericor-
dijs Domini, quas fecit vobiſcum & cum
8 patribus veſtris : * † quo modo Iacob † Gen. 46. a. 5.
ingreſſus

ingressus est in Ægyptum, & clamauerunt
patres vestri ad Dominum: & misit Dominus
Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros
de Ægypto: & collocauit eos in loco hoc. * 9
†Iudic. 4. a. 2. Qui obliti sunt Domini Dei sui, † & tradi-
dit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Ha-
sor, & in manu Philisthinorum, & in manu
regis Moab, & pugnauerunt aduersum eos. 10
* Posteà autem clamauerunt ad Dominum,
& dixerunt: Peccauimus, quia dereliqui-
mus Dominum, & seruiuimus Baalim &
Astaroth: nunc ergo erue nos de manu ini-
micorum nostrorum, & seruiemus tibi. * † Et 11
†Iudic. 6. c. 14. misit Dominus Ierobaal, & Badan, & Ieph-
te, & Samuel, & eruit vos de manu inimi-
corum vestrorum per circuitum, & habitastis
confidenter. * Videntes autem quòd Naas 12
rex filiorum Ammon venisset aduersum vos C
†Sup. 8. d. 19. 10. e. 19. dixistis mihi: † Nequaquam, sed rex impe-
rabit nobis: cùm Dominus Deus vester re-
gnaret in vobis. * Nunc ergo præstò est rex 13
vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit
vobis Dominus regem. * Si timueritis Do- 14
minum; & seruieritis ei, & audieritis vocem
eius, & non exasperaueritis os Domini: eri-
tis & vos, & rex qui imperat vobis, sequen-
tes Dominum Deum vestrum. * si autem non 15
audieritis vocem Domini, sed exasperaueri-
tis sermones eius, erit manus Domini su-
per vos, & super patres vestros. * Sed & 16
nuno, & state, & videte rem istam grandem,
quam facturus est Dominus in conspectu ve-
stro. * Numquid non messis tritici est hodie? 17
inuocabo Dominum, & dabit voces & plu-
uias: & scietis, & videbitis, quia grande ma-
lum feceritis vobis in conspectu Domini, pe-
tentes super vos regem. * Et clamauit Samuel 18
ad Dominum, & dedit Dominus voces & D
pluuias in illa die. * Et timuit omnis populus 19
nimis Dominum & Samuelem, & dixit vni-
uersus populus ad Samuelem: Ora pro ser-
uis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non
moriamur. addidimus enim vniuersis pecca-
tis nostris malum, vt peteremus nobis regem.
* Dixit autem Samuel ad populum: Nolite 20
timere, vos fecistis vniuersum malum hoc:
verumtamen nolite recedere à tergo Domi-
ni, sed seruite Domino in omni corde ve-
stro, * Et nolite declinare post vana, quæ 21
non proderunt vobis, neque eruent vos, quia
vana sunt. * Et non derelinquet Dominus 22
populum suum, propter nomen suum ma-
gnum: quia iurauit Dominus facere vos sibi
populum. * Absit autem à me hoc peccatum 23
in Dominum, vt cessem orare pro vobis, &
docebo vos viam bonam & rectam. * Igitur 24
timete Dominum, & seruite ei in veritate, &
ex toto corde vestro. vidistis enim magnifica
quæ in vobis gesserit. * Quòd si perseuera- 25
ueritis in malitia: & vos & rex vester pari-
ter peribitis.

CAPVT XIII.

*Victi à Saule Philisthæi maximo apparatu ad-
uersus Israelem armantur; territi Hebræi in an-
tris latitant: & Saul quia non expectato Samue-
lis aduentu obtulit holocaustum, reprobatus à Do-
mino dicitur: de cautela Philisthæorum vt Israeli-
tæ armis spoliarentur.*

1 FIlius vnius anni erat Saul cum regnare
A cœpisset, duobus autem annis regnauit
2 super Israel. * Et elegit sibi Saul tria millia de
Israel: & erant cum Saul duo millia in Mach-
mas, & in monte Bethel: mille autem cum
Ionatha in Gabaa Beniamin. porrò ceterum
populum remisit vnumquemque in taberna-
3 cula sua. * Et percussit Ionathas stationem
Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod
cùm audissent Philisthiim, Saul cecinit buc-
cina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.
4 * Et vniuersus Israel audiuit huiuscemodi fa-
mam: Percussit Saul stationem Philisthino-
rum: & erexit se Israel aduersus Philisthiim.
Clamauit ergo populus post Saul in Galgala.
5 * Et Philisthiim congregati sunt ad prælian-
dum contra Israel, triginta millia curruum, &
sex millia equitum, & reliquum vulgus, si-
cut arena quæ est in littore maris plurima.
Et ascendentes castrametati sunt in Mach-
6 mas ad Orientem Bethauen. * Quod cum
B. vidissent viri Israel se in arcto positos, (affli-
ctus enim erat populus) absconderunt se in
speluncis, & in abditis, in petris quoque & in
7 antris, & in cisternis. * Hebræi autem transie-
runt Iordanem in Terram Gad & Galaad.
Cùmque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus
populus perterritus est, qui sequebatur eum.
8 * Et expectauit septem diebus iuxta placitum
Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, di-
9 lapsusque est populus ab eo. * Ait ergo Saul:
Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et ob-
10 tulit holocaustum. * Cumque cõplesset offe-
rens holocaustum, ecce Samuel veniebat: &
egressus est Saul obuiàm ei vt salutaret eum.
11 * Locutusque est ad eum Samuel: Quid fe-
cisti? Respondit Saul: Quia vidi quòd popu-
lus dilaberetur à me, & tu non veneras iux-
ta placitos dies, porrò Philisthiim congre-
12 gati fuerant in Machmas, * dixi: Nunc des-
C cendent Philisthiim ad me in Galgala, &
faciem Domini non placaui. Necessitate com-
13 pulsus, obtuli holocaustum. * Dixitque Sa-
muel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti man-
data Domini Dei tui, quæ præcepit tibi.
Quod si non fecisses, iam nunc præparasset
Dominus regnum tuum super Israel in sem-
14 piternum, * sed nequaquam regnum tuum
vltrà consurget. † Quæsiuit Dominus si- †Act. 13. d. 22.
bi virum iuxta cor suum: & præcepit ei
Dominus vt esset dux super populum suum,
eò quòd non seruaueris quæ præcepit Do-
15 minus. * Surrexit autem Samuel, & ascendit
de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui
populi ascenderunt post Saul obuiàm populo,
qui

qui expugnabant eos venientes de Galgala
in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit
Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo,
quasi sexcentos viros. * Et Saul & Ionathas 16
filius eius, populusque qui inuentus fuerat
cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porrò Phi- D
listhiim consederant in Machmas.* Et egres- 17
si sunt ad prædandum de castris Philisthino-
rum tres cunei. Vnus cuneus pergebat con-
tra viam Ephra ad Terram Sual. * porrò 18
alius ingrediebatur per viam Beth horon
tertius autem verterat se ad iter termini im-
minentis valli Seboim contra desertum. * 19
Porrò faber ferrarius non inueniebatur in
omni Terra Israel. cauerant enim Phili-
sthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium
aut lanceam. * Descendebat ergo omnis Is- 20
rael ad Philisthiim, vt exacueret vnusquis-
que vomerem suum, & ligonem, & securim,
& sarculum. * Retusæ itaque erant acies vo- 21
merum, & ligonum, & tridentum, & secu-
rium, vsque ad stimulum corrigendum. * 22
Cumque venisset dies prælij, non est inuen-
tus ensis & lancea in manu totius populi,
qui erat cum Saule & Ionatha, excepto
Saul & Ionatha filio eius. * Egressa est au- 23
tem statio Philisthiim, vt transcenderet in
Machmas.

CAPVT XIV.

Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthæos dispersit; verùm post victoriam, melle gustato, ob patris iuramentum mortem comminatum, populi auxilio vix euasit.

ET accidit quadam die vt diceret Iona- 1
thas filius Saul ad adolescentem armi- A
gerum suum: Veni, & transeamus ad statio-
nem Philisthinorum, quæ est trans locum
illum: Patri autem suo hoc ipsum non indi-
cauit. * Porrò Saul morabatur in extrema 2
parte Gabaa, sub malogranato, quæ erat in
Magron: & erat populus cum eo quasi sex-
centorum virorum. * Et Achias filius Achi- 3
tob fratris Ichabod filij Phinees, † qui or-
tus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Si-
lo, portabat ephod. Sed & populus ignora-
bat quò isset Ionathas. * Erant autem inter 4
ascensus, per quos nitebatur Ionathas transi-
re ad stationem Philisthinorum, eminentes
petræ ex vtraque parte, & quasi in modum
dentium scopuli hinc & inde prærupti, no-
men vni Boses, & nomen alteri Sene: * vnus 5
scopulus prominens ad Aquilonem ex aduer-
so Machmas, & alter ad Meridiem contra
Gabaa. * Dixit autem Ionathas ad adolescen- 6
tem armigerum suum: Veni, transeamus ad B
stationem incircumcisorum horum, si fortè
faciat Dominus pro nobis: quia non est Do-
mino difficile saluare, vel in multis, vel in
paucis. * Dixitque ei armiger suus: Fac om- 7
nia quæ placent animo tuo: perge quò cu-
pis, & ero tecum vbicumque volueris. * Et 8
ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros

† Sup. 4. d. 21.

9 istos. Cumque apparuerimus eis,* si taliter lo-
cuti fuerint ad nos, manete donec veniamus
ad vos: stemus in loco nostro, nec ascenda-
10 mus ad eos. * Si autem dixerint: Ascendite
ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Domi-
nus in manibus nostris: hoc erit nobis sig-
11 num. * Apparuit igitur vterque stationi Phi-
listhinorum: dixeruntque Philisthiim: En
Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus
12 absconditi fuerant. * Et locuti sunt viri de
statione ad Ionatham, & ad armigerum eius,
dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostende-
mus vobis rem. Et ait Ionathas ad armige-
rum suum: Ascendamus, sequere me: † tra-
didit enim Dominus eos in manus Israel.
13 * Ascendit autem Ionathas manibus & pe-
dibus reptans, & armiger eius post eum. Ita-
C que alij cadebant ante Ionatham, alios armi-
14 ger eius interficiebat sequens eum. * Et facta
est plaga prima, qua percussit Ionathas & ar-
miger eius, quasi viginti virorum, in media
parte iugeri, quam par boum in die arare
15 consueuit. * Et factum est miraculum in ca-
stris, per agros: sed & omnis populus statio-
nis eorum, qui ierant ad prædandum, obstu-
puit, & conturbata est terra: & accidit quasi
16 miraculum à Deo. * Et respexerunt specula-
tores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, &
ecce multitudo prostrata, & huc illucque
17 diffugiens. * Et ait Saul populo, qui erat cum
eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis.
Cumque requisissent, repertum est non ad-
18 esse Ionatham, & armigerum eius. * Et ait
Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat
enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Is-
19 rael.) * Cumque loqueretur Saul ad sacerdo-
tem, tumultus magnus exortus est in castris
Philisthinorum: crescebatque paulatim, &
clariùs resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem:
20 Contrahe manum tuam: * Conclamauit
ergo Saul, & omnis populus qui erat cum
eo, & venerunt vsque ad locum certami-
nis: & ecce versus fuerat gladius vniuscu-
iusque ad proximum suum, & cædes mag-
21 na nimis. * Sed & Hebræi qui fuerant cum
D Philisthiim heri & nudiustertius, ascende-
rantque cum eis in castris, reuersi sunt vt
essent cum Israel, qui erant cum Saul & Io-
22 natha. * Omnes quoque Israelitæ qui se abs-
conderant in monte Ephraim, audientes
quòd fugissent Philisthæi, sociauerunt se
cum suis in prælio. Et erant cum Saul, qua-
23 si decem millia virorum. * Et saluauit Do-
minus in die illa Israel. pugna autem perue-
24 nit vsque ad Bethauen. * Et viri Israel socia-
ti sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul
populum, dicens: Maledictus vir, qui co-
mederit panem vsque ad vesperam, donec
vlciscar de inimicis meis. Et non mandu-
25 cauit vniuersus populus panem: * omne-
que terræ vulgus venit in saltum, in quo
26 erat mel super faciem agri. * Ingressus est
itaque populus saltum, & apparuit fluens

† 1. Mac. 4. d. 30.

mel, nullusque applicuit manum ad os suum.
timebat enim populus iuramentum. * Porrò 27
Ionathas nun audierat cùm adiuraret pater
eius populum : extenditque summitatem vir-
gæ, quam habebat in manu, & intinxit in fa-
uum mellis : & conuertit manum suam ad
os suum, & illuminati sunt oculi eius. * Res- 28
pondensque vnus de populo, ait : Iureiuran-
do constrinxit pater tuus populum, dicens :
Maledictus vir, qui comederit panem hodie.
(defecerat autem populus.) * Dixitque Iona- 29
thas : Turbauit pater meus terram : vidistis E
ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd
gustauerim paululum de melle isto : * quantò 30
magis si comedisset populus de præda ini-
micorum suorum, quam reperit ? nónne
maior plaga facta fuisset in Philisthiim ? * 31
Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à
Machmis vsque in Aialon. Defatigatus est
autem populus nimis : * & versus ad præ- 32
dam, tulit oues, & boues, & vitulos, &
mactauerunt in terra : comeditque populus
cum sanguine. * Nuntiauerunt autem Sauli 33
dicentes, quòd populus peccasset Domino,
comedens cum sanguine. Qui ait : Præua-
ricati estis : voluite ad me iam nunc saxum
grande. * Et dixit Saul : Dispergimini in 34
vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me
vnusquisque bouem suum & arietem, & oc-
cidite super istud, & vescimini, & non pec-
cabitis Dumino comedentes cum sanguine.
Adduxit itaque omnis populus vnusquisque
bouem in manu sua vsque ad noctem : &
occiderunt ibi. * Ædificauit autem Saul al- 35
tare Domino; tuncque primùm cœpit ædi-
ficare altare Domino. * Et dixit Saul : Ir- 36
ruamus super Philisthæos nocte, & vaste-
mus eos vsque dum illucescat manè, nec
relinquamus ex eis virum. Dixitque popu- F
lus : Omne quòd bonum videtur in oculis
tuis, fac. Et ait sacerdos : Accedamus huc ad
Deum. * Et consuluit Saul Dominum : Num 37
persequar Philisthiim ? si trades eos in ma-
nus Israel ? & non respondit ei in die illa.
* Dixitque Saul : Applicate huc vniuersos 38
angulos populi : & scitote, & videte, per
quem acciderit peccatum hoc hodie. * Vi- 39
uit Dominus saluator Israel, quia si per Io-
natham filium meum factum est, absque re-
tractatione morietur. Ad quod nullus con-
tradixit ei de omni populo. * Et ait ad vni- 40
uersum Israel : Separamini vos in partem
vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero
in parte altera. Responditque populus ad
Saul : Quod bonum videtur in oculis tuis,
fac. * Et dixit Saul ad Dominum Deum 41
Israel : Domine Deus Israel da indicium :
quid est quòd non responderis seruo tuo
hodie ? Si in me, aut in Ionatha filio meo,
est iniquitas hæc, da ostensionem : aut si hæc
iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem.
Et deprehensus est Ionathas & Saul, po-
pulus autem exiuit. * Et ait Saul : Mittite 42
sortem Inter me, & inter Ionatham filium
43 meum. Et captus est Ionathas. * Dixit au-
tem Saul ad Ionatham : Indica mihi quid fe-
ceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait : Gu-
stans gustaui in summitate virgæ, quæ erat
in manu mea, paululum mellis, & ecce ego
44 morior. * Et ait Saul : Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, quia morte morieris Ionatha.
45 * Dixitque populus ad Saul : Ergóne Iona-
G thas morietur, qui fecit salutem hanc ma-
gnam in Israel ? hoc nefas est : viuit Domi-
nus, si ceciderit capillus de capite eius in
terram, quia cum Deo operatus est hodie.
Liberauit ergo populus Ionatham, vt non
46 moreretur. * Recessitque Saul, nec persecu-
tus est Philisthiim : porrò Philisthiim abie-
47 runt in loca sua. * Et Saul, confirmato re-
gno super Israel, pugnabat per circuitum
aduersum omnes inimicos eius, contra
Moab, & filios Ammon, & Edom, & re-
ges Soba, & Philisthæos : & quocumque
48 se verterat, superabat. * Congregatoque e-
xercitu, percussit Amalec, & eruit Israel de
49 manu vastatorum eius. * Fuerunt autem fi-
lij Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchisua:
& nomina duarum filiarum eius, nomen pri-
mogenitæ Merob, & nomen minoris Mi-
50 chol. * Et nomen vxoris Saul, Achinoam fi-
lia Achimaas : & nomen principis militiæ
51 eius Abner, filius Ner, patruelis Saul. * Por-
rò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner,
52 filius Abiel. * Erat autem bellum potens ad-
uersum Philisthæos omnibus diebus Saul.
Nam quemcumque viderat Saul virum for-
tem, & aptum ad prælium, sociabat eum
sibi.

CAPVT XV.

Saul missus à Domino ad delendum fundi-
tus Amalec, Agag eorum regem multamque præ-
dam reseruans, inobedientia arguitur commen-
data obedientia, ideoque à regno reiicitur; in-
terfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuele lu-
getur.

1 ET dixit Samuel ad Saul : Me misit Do-
A minus, vt vngerem te in regem super
populum eius Israel : nunc ergo audi vocem
2 Domini : * Hæc dicit Dominus exercituum:
Recensui quæcumque fecit Amalec Israeli,
† quomodo restitit ei in via cum ascenderet † Exod. 17.a.8.
3 de Ægypto. * Nunc ergo vade, & percute
Amalec, & demolire vniuersa eius : non
parcas ei, & non concupiscas ex rebus ip-
sius aliquid : sed interfice à viro vsque ad
mulierem, & paruulum atque lactentem,
4 bouem & ouem, camelum & asinum. * Præ-
cepit itaque Saul populo, & recensuit eos
quasi agnos : ducenta millia peditum, & de-
5 cem millia virorum Iuda. * Cumque venisset
Saul vsque ad ciuitatem Amalec, tetendit
6 insidias in torrente. * Dixitque Saul Ci-
næo : Abite, recedite, atque descendite ab A-
malec : ne fortè inuoluam te cum eo. tu enim
fecisti

fecisti misericordiam cum omnibus filiis Is- B
rael, cùm ascenderent de Ægypto. Et re-
cessit Cinæus de medio Amalec. * Percussit- 7
que Saul Amalec, ab Heuila, donec venias
ad Sur, quæ est è regione Ægypti.* Et appre- 8
hendit Agag regem Amalec viuum: omne
autem vulgus interfecit in ore gladij. * Et pe- 9
percit Saul, & populus, Agag, & optimis
gregibus ouium & armentorum, & vestibus
& arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant,
nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò
vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.
* Factum est autem verbum Domini ad Sa- 10
muel, dicens: * Pœnitet me quòd constitue- 11
rim Saul regem: quia dereliquit me, & ver- C
ba mea opere non impleuit. Contristatusque
est Samuel, & clamauit ad Dominum tota
nocte. * Cumque de nocte surrexisset Sa- 12
muel, vt iret ad Saul manè, nunciatum est
Samueli, eò quòd venisset Saul in Carme-
lum, & erexisset sibi fornicem triumphalem,
& reuersus transisset, descendissetque in Gal-
gala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offe-
rebat holocaustum Domino, de initiis præda-
rum quæ attulerat ex Amalec. * Et cùm ve- 13
nisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedi-
ctus tu Domino, impleui verbum Domini.
* Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gre- 14
gum, quæ resonat in auribus meis, & armen- D
torum, quam ego audio? * Et ait Saul: De 15
Amalec adduxerunt ea: pepercit enim popu-
lus melioribus ouibus & armentis, vt immo-
larentur Domino Deo tuo; reliqua verò oc-
cidimus. * Ait autem Samuel ad Saul: Sine 16
me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus
ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. * Et ait 17
Samuel: Nónne cùm paruulus esses in oculis
tuis, caput in tribubus Israel factus es? vnxit-
que te Dominus in regem super Israel, * & 18
misit te Dominus in viam, & ait: Vade, &
interfice peccatores Amalec, & pugnabis
contra eos vsque ad internecionem eorum.
* Quare ergo non audisti vocem Domini: 19
sed versus ad prædam es, & fecisti malum in
oculis Domini? * Et ait Saul ad Samuelem: 20
Immò audiui vocem Domini, & ambulaui in E
via per quam misit me Dominus, & adduxi
Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.
* Tulit autem de præda populus oues & bo- 21
ues, primitias eorum quæ cæsa sunt, vt im-
molet Domino Deo suo in Galgalis. * Et ait 22
† Eccli. 4. d 17. Osee 6 c 6. Matth 9. b. 13. 12. a. 7. Samuel: † Numquid vult Dominus holocau-
sta & victimas, & non potiùs vt obediatur
voci Domini? MELIOR est enim obedien-
tia quàm victimæ: & auscultare magis quàm
offerre adipem arietum. * quoniam quasi pec- 23
catum ariolandi est, repugnare: & quasi sce-
lus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo er-
go quòd abiecisti sermonem Domini, abie-
cit te Dominus ne sis rex. * Dixitque Saul 24
ad Samuelem: Peccaui, quia præuaricatus
sum sermonem Domini, & verba tua, ti-
mens populum, & obediens voci eorum.

25 * Sed nunc porta, quæso, peccatum meum,
F & reuertere mecum, vt adorem Dominum.
26 * Et ait Samuel ad Saul: Non reuertar tecum,
quia proiecisti sermonem Domini, & proie-
27 cit te Dominus ne sis rex super Israel. * Et
conuersus est Samuel vt abiret: ille autem
apprehendit summitatem pallij eius, quæ &
28 scissa est. * Et ait ad eum Samuel: † Scidit † Infr. 28. c. 17.
Dominus regnum Israel à te hodie, & tradi-
29 dit illud proximo tuo meliori te. * Porrò
Triumphator in Israel non parcet, & pœni-
tudine non flectetur: neque enim homo est
30 vt agat pœnitentiam. * At ille ait: Peccaui:
G sed nunc honora me coram senioribus po-
puli mei, & coram Israel, & reuertere me-
cum, vt adorem Dominum Deum tuum.
31 * Reuersus ergo Samuel secutus est Saulem:
32 & adorauit Saul Dominum. * Dixitque Sa-
muel: Adducite ad me Agag regem Amalec.
Et oblatus est ei Agag pinguissimus, & tre-
mens. Et dixit Agag: Siccine separat amara
33 mors? * Et ait Samuel: Sicut fecit absque li-
beris mulieres gladius tuus, sic absque libe-
ris erit inter mulieres mater tua. Et in frusta
concidit eum Samuel coram Domino in Gal-
34 galis. * Abiit autem Samuel in Ramatha:
Saul verò ascendit in domum suam in Ga-
35 baa. * Et non vidit Samuel vltrà Saul vsque
ad diem mortis suæ: verumtamen lugebat
Samuel Saulem, quoniam Dominum pœni-
tebat quòd constituisset eum regem super
Israel.

CAPVT XVI.

Reprobato Saul, Dauid inter fratres in regem vngitur: quo cithara psallente coram Saule agitato spiritu malo, ille leuiùs habebat.

1 DIxitque Dominus ad Samuelem: Vs-
A quequò tu luges Saul, cùm ego proie-
cerim eum ne regnet super Israel: Imple cor-
nu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Isai
Bethlehemitem: prouidi enim in filiis eius
2 mihi regem. * Et ait Samuel: Quo modo va-
dam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et
ait Dominus: Vitulum de armento tolles in
manu tua, & dices: Ad immolandum Do-
3 mino veni. * Et vocabis Isai ad victimam, &
ego ostẽdam tibi quid facias, & vnges quem-
4 cumque mostrauero tibi. * Fecit ergo Samuel,
sicut locutus est ei Dominus. venitque in
Bethlehem, & admirati sunt seniores ciuita-
tis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificúsne
5 est ingressus tuus? * Et ait: Pacificus: ad immo-
B landum Domino veni, sanctificamini, & ve-
nite mecum vt immolem. Sanctificauit ergo
Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrifi-
6 cium. * Cumque ingressi essent, vidit Eliab,
& ait: Num coram Domino est Christus
7 eius? * Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne
respicias vultum eius, neque altitudinem sta-
turæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta
intuitum hominis ego iudico: homo enim
videt ea quæ parent, † Dominus autem † Psal. 7. 10.

intuetur cor. * Et vocauit Isai Abinadab, & 8
adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec
hunc elegit Dominus. * Adduxit autem Isai 9
Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit
Dominus. * Adduxit itaque Isai septem fi- 10
lios suos coram Samuele: & ait Samuel ad
Isai: Non elegit Dominus ex istis. * Dixit- 11
que Samuel ad Isai: Numquid iam comple-
ti sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus
est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad C
Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim dis-
cumbemus priùs quàm huc ille veniat. * Mi- 12
sit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus,
& pulcher aspectu, decoraque facie, & ait
Dominus: Surge: vnge eum, ipse est enim.
* Tulit ergo Samuel cornu olei, † & vnxit 13
eum in medio fratrum eius: & directus est
Spiritus Domini à die illa in Dauid, & dein-
ceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha.
* Spiritus autem Domini recessit à Saul, & 14
exagitabat eum spiritus nequam, à Domino.
* Dixeruntque serui Saul ad eum: Ecce spi- 15
ritus Dei malus exagitat te. * Iubeat domi- 16
nus noster, & serui tui qui coram te sunt, quæ-
rent hominem scientem psallere cithara, vt
quando arripuerit te spiritus Domini malus,
psallat manu sua, & leuiùs feras. * Et ait Saul 17
ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem
benè psallentem, & adducite eum ad me.
* Et respondens vnus de pueris, ait: Ecce 18
vidi filium Isai Bethlehemitem, scientem D
psallere, & fortissimum robore, & virum bel-
licosum, & prudentem in verbis, & virum
pulchrum: & Dominus est cum eo. * Misit 19
ergo Saul nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad
me Dauid filium tuum, qui est in pascuis. * 20
Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, &
lagenam vini, & hœdum de capris vnum,
& misit per manum Dauid filij sui Sauli. * Et 21
venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo: at
ille dilexit eum nimis, & factus est eius armi-
ger. * Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Da- 22
uid in conspectu meo: inuenit enim gratiam
in oculis meis. * Igitur quandocumque spiri- 23
tus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tol-
lebat citharam, & percutiebat manu sua, &
refocillabatur Saul, & leuiùs habebat. recede-
bat enim ab eo spiritus malus.

† 1. Reg. 7. b. 8. Psal. 77. g. 70. 88. c. 21. Act. 7. f. 46. 13. d. 22.

CAPVT XVII.

Philisthæis contra Israelem ad pugnam congregatis. Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis Dauid occidit præcisumque caput, diffusis Philisthæis, ad Saulem tulit.

CONgregantes autem Philisthiim agmi- 1
na sua in prælium, conuenerunt in So- A
cho Iudæ, & castrametati sunt inter Socho &
Azeca, in finibus Dommim. * Porrò Saul & 2
filij Israel congregati venerunt in Vallem te-
rebinthi, & direxerunt aciem ad pugnan-
dum contra Philisthiim. * Et Philisthiim sta- 3
bant super montem ex parte hac, & Israel
stabat supra montem ex altera parte: val-
4 lisque erat inter eos. * Et egressus est vir spu-
rius de castris Philistinorum, nomine Go-
liath, de Geth, altitudinis sex cubitorum &
5 palmi: * & cassis ærea super caput eius, &
lorica squamata induebatur, porrò pondus
loricæ eius, quinque millia siclorum æris
6 erat: * & ocreas æreas habebat in cruri-
bus: & clypeus æreus tegebat humeros eius.
7 * hastile autem hastæ eius, erat quasi liciato-
rium texentium. ipsum autem ferrum hastæ
eius, sexcentos siclos habebat ferri: & ar-
8 miger eius antecedebat eum. * Stansque cla-
mabat aduersum phalangas Israel, & dice-
bat eis: Quare venistis parati ad prælium?
B Numquid ego non sum Philisthæus, & vos
serui Saul? Eligite ex vobis virum; & des-
9 cendat ad singulare certamen. * si quiuerit
pugnare mecum, & percusserit me, erimus
vobis serui: si autem ego præualuero, &
percussero eum, vos serui eritis, & seruietis
10 nobis. * Et aiebat Philisthæus: Ego expro-
braui agminibus Israel hodie: Date mihi vi-
rum, & ineat mecum singulare certamen.
11 * Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ,
sermones Philisthæi huiuscemodi, stupebant,
12 & metuebant nimis. * Dauid autem erat fi-
lius viri Ephrathæi, de quo † suprà dictum
est, de Bethlehem Iuda, cui nomen erat Isai,
qui habebat octo filios, & erat vir in die-
bus Saul senex, & grandæuus inter viros.
13 * Abierunt autem tres filij eius maiores post
Saul in prælium: & nomina trium filiorum
eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab pri-
mogenitus, & secundus Abinadab, tertius-
14 que Samma. * Dauid autem erat minimus.
15 Tribus ergo maioribus secutis Saulem, * abiit
Dauid, & reuersus est à Saul, vt pasceret
16 gregem patris sui in Bethlehem. * Procede-
bat verò Philisthæus manè & vespere, &
17 stabat quadraginta diebus. * Dixit autem
Isai ad Dauid filium suum: Accipe fratribus
tuis ephi polentæ, & decem panes istos, &
18 curre in castra ad fratres tuos, * & decem
C formellas casei has deferes ad tribunum: &
fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum
19 quibus ordinati sunt, disce. * Saul autem, & illi,
& omnes filij Israel in Valle terebinthi pu-
20 gnabant aduersum Philisthiim. * Surrexit
itaque Dauid manè, & commendauit gre-
gem custodi: & onustus abiit, sicut præce-
perat ei Isai. Et venit ad locum Magala, &
ad exercitum, qui egressus ad pugnam voci-
21 feratus erat in certamine. * Direxerat enim
aciem Israel, sed & Philisthiim ex aduerso
22 fuerant præparati. * Derelinquens ergo Da-
uid vasa quæ attulerat, sub manu custodis
ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, &
interrogabat si omnia rectè agerentur erga
23 fratres suos. * Cumque adhuc ille loquere-
tur eis, apparuit vir ille spurius ascendens,
Goliath nomine Philisthæus, de Geth, de
castris Philisthinorum: & loquente eo hæc
24 eadem verba audiuit Dauid. * Omnes autem
Israelitæ,

† Sup. 16. a. 1.

Israelitæ, cùm vidissent virum, fugerunt à fa-
cie eius, timentes eum valde, * Et dixit vnus 25
quispiam de Israel: Num vidistis virum hunc
qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli
ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, D
ditabit rex diuitiis magnis, & filiam suam
dabit ei, & domum patris eius faciet absque
tributo in Israel. * Et ait Dauid ad viros qui 26
stabant secum, dicens: Quid dabitur viro,
qui percusserit Philistæum hunc, & tulerit
opprobrium de Israel? quis enim est hic
Philisthæus incircumcisus, qui exprobrauit
acies Dei viuentis? * Referebat autem ei 27
populus eumdem sermonem, dicens: Hæc
dabuntur viro, qui percusserit eum. * Quod 28
cùm audisset Eliab frater eius maior, loquen-
te eo cum aliis, iratus est contra Dauid, &
ait: Quare venisti, & quare dereliquisti
pauculas oues illas in deserto? ego noui su-
perbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia
vt videres prælium, descendisti. * Et dixit 29
Dauid: Quid feci? numquid non verbum
est? * Et declinauit paululum ab eo ad 30
alium: dixitque eumdem sermonem. Et re-
spondit ei populus verbum sicut priùs. * Au- 31
dita sunt autem verba, quæ locutus est Da-
uid, & annunriata in conspectu Saul. * Ad 32
quem cùm fuisset adductus, locutus est ei:
Non concidat cor cuiusquam in eo: ego ser-
uus tuus vadam, & pugnabo aduersus Phi-
listhæum. * Et ait Saul ad Dauid: Non va- 33
les resistere Philisthæo isti, nec pugnare ad-
uersus eum: quia puer es, hic autem vir bel-
lator est ab adolescentia sua. * Dixitque 34
† Eccli. 47. 3. Dauid ad Saul: † Pascebat seruus tuus pa- E
tris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus,
& tollebat arietem de medio gregis: * & 35
persequebar eos, & percutiebam, eruebam-
que de ore eorum: & illi consurgebant
aduersum me, & apprehendebam mentum
eorum, & suffocabam, interficiebamque
eos. * Nam & leonem & vrsum interfeci 36
ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus
hic incircumcisus, quasi vnus ex eis. Nunc
vadam & auferam opprobrium populi: quo-
niam quis est iste Philisthæus incircumcisus,
qui ausus est maledicere exercitui Dei vi-
uentis? * Et ait Dauid: Dominus qui eri- 37
puit me de manu leonis, & de manu vrsi,
ipse me liberabit de manu Philisthæi huius.
Dixit autem Saul ad Dauid: Vade, & Do-
minus tecum sit. * Et induit Saul Dauid ve- 38
stimentis suis, & imposuit galeam æream su-
per caput eius, & vestiuit eum lorica. * Ac- 39
cinctus ergo Dauid gladio eius super vestem
suam, cœpit tentare si armatus posset incede-
re: non enim habebat consuetudinem. Dixit-
que Dauid ad Saul: Non possum sic incede-
re, quia non vsum habeo. Et deposuit ea,
* & tulit baculum suum, quem semper habe- 40
bat in manibus, & elegit sibi quinque lim-
pidissimos lapides de torrente, & misit eos
in peram pastoralem, quam habebat secum,
& fundam manu tulit: & processit aduersum
41 Philisthæum. * Ibat autem Philisthæus ince-
F dens, & appropinquans aduersum Dauid,
42 & armiger eius ante eum. * Cúmque inspe-
xisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despe-
xit eum. Erat enim adolescens: rufus, & pul-
43 cher aspectu. * Et dixit Philisthæus ad Da-
uid: Numquid ego canis sum, quòd tu venis
ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus
44 Dauid in diis suis: * dixitque ad Dauid: Ve-
ni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœ-
45 li & bestiis terræ. * Dixit autem Dauid ad
Philisthæum: Tu venis ad me cum gladiu, &
hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in
nomine Domini exercituum, Dei agminum
46 Israel, quibus exprobrasti * hudie, & dabit
te Dominus in manu mea, & percutiam te,
& auferam caput tuum à te: & dabo cada-
uera castrorum Philisthiim hodie volatilibus
cœli, & bestiis terræ: vt sciat omnis terra,
47 quia est Deus in Israel. * Et nouerit vniuersa
Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in ha-
sta saluat Dominus: ipsius enim est bellum:
48 & tradet vos in manus nostras. * Cùm ergo
surrexisset Philisthæus, & veniret, & appro-
pinquaret contra Dauid, festinauit Dauid,
& cucurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi.
49 * Et misit manum suam in peram: tulitque
vnum lapidem, & funda iecit, & circumdu-
G cens percussit Philisthæum in fronte: & in-
fixus est lapis in fronte eius, & cecidit in fa-
50 ciem suam super terram. * † Præualuitque Da- † Eccli. 47. a. 4. 1. Mac. 4. d. 30.
uid aduersum Philisthæum in funda & lapi-
de; percussumque Philisthæum interfecit. Cú-
que gladium non haberet in manu Dauid,
51 * cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tu-
lit gladium eius, & eduxit eum de vagina
sua: & interfecit eum, præciditque caput eius.
Videntes autem Philisthiim, quòd mortuus
52 esset fortissimus eorum, fugerunt. * Et consur-
gentes viri Israel & Iuda vociferati sunt, &
persecuti sunt Philisthæos vsque dum veni-
rent in vallem, & vsque ad portas Accaron,
cecideruntque vulnerati de Philisthiim in
via Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad
53 Accaron. * Et reuertentes filij Israel post-
quam persecuti fuerant Philisthæos, inuase-
54 runt castra eorum. * Assumens autem Dauid
caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalem:
arma verò eius posuit in tabernaculo suo.
55 * Eo autem tempore, quo viderat Saul Da-
uid egredientem contra Philisthæum, ait ad
Abner principem militiæ: De qua stirpe des-
cendit hic adolescens, Abner? dixitque Ab-
56 ner: Viuit anima tua, rex, si noui. * Et ait
rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer.
57 * Cumque regressus esset Dauid, percusso
Philistæo, tulit eum Abner: & introduxit co-
ram Saule, caput Philisthæi habentem in ma-
58 nu. * Et ait ad eum Saul: De qua progenie
es, ô adolescens? Dixitque Dauid: Filius ser-
ui tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

Capvt XVIII.

Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita sui & Dauid comparatione, malo spiritu agitatus nititur Dauid configere; & Merob filiam, quam erat Dauidi pollicitus, tradit alteri; Michol verò iam iorem callide mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet Dauid in vxorem.

ET factum est cùm complesset loqui ad 1
Saul: anima Ionathæ conglutinata est A
animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi
animam suam. * Tulitque eum Saul in die 2
illa, & non concessit ei vt reuerteretur in
domum patris sui. * Inierunt autem Dauid 3
& Ionathas fœdus: diligebat enim eum quasi
animam. * Nam expoliauit se Ionathas tuni- 4
ca, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, &
reliqua vestimenta sua, vsque ad gladium &
arcum suum, & vsque ad balteum. * Egredie- 5
batur quoque Dauid ad omnia quæcumque B
misisset eum Saul, & prudenter se agebat:
posuitque eum Saul super viros belli, & ac-
ceptus erat in oculis vniuersi populi, maxi-
meque in conspectu famulorum Saul. * Por- 6
rò cùm reuerteretur Percusso Philisthæo
Dauid, egressæ sunt mulieres de vniuersis
vrbibus Israel, cantantes, chorosque du-
centes in occursum Saul regis in tympanis
lætitiæ, & in sistris. * Et præcinebant mu- 7
lieres ludentes atque dicentes: † Percussit
Saul mille, & Dauid decem millia. * Iratus 8
est autem Saul nimis, & displicuit in oculis
eius sermo iste: dixitque: Dederunt Da- C
uid decem millia, & mihi mille dederunt:
quid ei superest, nisi solum regnum? * Non 9
rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die
illa, & deinceps. * Post diem autem alte- 10
ram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & pro-
phetabat in medio domus suæ: Dauid au-
tem psallebat manu sua, sicut per singulos
dies. tenebatque Saul lanceam, * & misit 11
eam, putans quòd configere posset Dauid
cum pariete: & declinauit Dauid à facie
eius secundò. * Et timuit Saul Dauid, eò 12
quòd Dominus esset cum eo, & à se reces-
sisset. * Amouit ergo eum Saul à se, & fecit 13
eum tribunum super mille viros: & egre- D
diebatur, & intrabat in conspectu populi.
* In omnibus quoque viis suis Dauid pru- 14
denter agebat, & Dominus erat cum eo.
* Vidit itaque Saul quòd prudens esset ni- 15
mis, & cœpit cauere eum. * Omnis autem Is- 16
rael & Iuda diligebat Dauid: ipse enim in-
grediebatur & egrediebatur ante eos. * Di- 17
xitque Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior
Merob, ipsam dabo tibi vxorem: tantùm
modò esto vir fortis, & præliare bella Domi-
ni. Saul autem reputabat, dicens: Non sit
manus mea in eum, sed sit super eum manus
Philisthinorum. * Ait autem Dauid ad Saul: 18
Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut co- E
gnatio patris mei in Israel, vt fiam gener re-
gis? * Factum est autem tempus, cùm debe- 19

† Infr. 21. d 11. Eccl. 47. a. 7.

ret dari Merob filia Saul Dauid, data est
20 Hadrieli Molathitæ vxor. * Dilexit autem
Dauid Michol filia Saul altera. Et nuntiatum
21 est Saul, & placuit ei. * Dixitque Saul: Da-
bo eam illi, vt fiat ei in scandalum, & sit su-
per eum manus Philisthinorum. Dixitque
Saul ad Dauid. In duabus rebus gener
22 meus eris hodie. * Et mandauit Saul seruis
suis: Loquimini ad Dauid clam me, dicen-
tes: Ecce places regi, & omnes serui eius di-
23 ligunt te. Nunc ergo esto gener regis. * Et
locuti sunt serui Saul in auribus Dauid om-
F nia verba hæc. Et ait: Dauid: Num parum
videtur vobis, generum esse regis? Ego au-
24 tem sum vir pauper & tenuis. * Et renuntia-
uerunt serui Saul, dicentes: Huiuscemodi
25 verba locutus est Dauid. * Dixit autem Saul:
Sic loquimini ad Dauid: Non habet rex
sponsalia necesse, nisi tantùm centum præ-
putia Philisthinorum, vt fiat vltio de inimi-
cis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Da-
26 uid in manus Philisthinorum. * Cumque re-
nuntiassent serui eius Dauid, verba quæ di-
xerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, vt
27 fieret gener regis. * Et post paucos dies sur-
G gens Dauid, abiit cum viris, qui sub eo erant.
Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, &
attulit eorum præputia, & annumerauit ea
regi, vt esset gener eius. Dedit itaque Saul
28 ei Michol filiam suam vxorem. * Et vidit
Saul, & intellexit quòd Dominus esset cum
Dauid. Michol autem filia Saul diligebat
29 eum. * Et Saul magis cœpit timere Dauid:
factusque est Saul inimicus Dauid cunctis
30 diebus. * Et egressi sunt principes Philisthi-
norum. à principio autem egressionis eorum,
prudentiùs se gerebat Dauid, quàm omnes
serui Saul, & celebre factum est nomen
eius nimis.

Capvt XIX.

Saul Dauid occidere volens, voce Ionathæ placatur quem coram se cithariçantem, iterùm transfigere tentat, & fugientem industria Michol in Naioth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

1 LOcutus est autem Saul ad Ionatham fi-
A lium suum, & ad omnes seruos suos, vt
occiderent Dauid. Porrò Ionathas filius Saul
2 diligebat Dauid valdè. * Et indicauit Ionathas
Dauid, dicens: Quærit Saul pater meus oc-
cidere te: quapropter obserua te: quæso, ma-
3 nè, & manebis clàm, & absconderis. * Ego au-
tem egrediens stabo iuxta patrem meum, in
agro vbicumque fueris: & ego loquar de te
ad patrem meum: & quodcumque videro,
4 nuntiabo tibi. * Locutus est ergo Ionathas
de Dauid bona ad Saul patrem suum: dixit-
que ad eum: Ne pecces rex in seruum tuum.
Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius
5 bona sunt tibi valdè. * Et posuit animam
suam in manu sua, & percussit Philisthæum,
& fecit Dominus salutem magnam vniuerso
Israëli

Israeli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo pec-
cas in sanguine innoxio, interficiens Dauid,
qui est absque culpa? * Quod cùm audisset 6
Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit: Viuit B
Dominus, quia non occidetur. * Vocauit 7
itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei om-
nia verba hæc: & introduxit Ionathas Da-
uid ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri
& nudiustertius. * Motum est autem rursum 8
bellum: & egressus Dauid, pugnauit aduer-
sum Philisthiim: percussitque eos plaga ma-
gna, & fugerunt à facie eius. * Et factus est 9
Spiritus Domini malus in Saul. sedebat au-
tem in domo sua, & tenebat lanceam: por-
rò Dauid psallebat manu sua. * Nisusque 10
est Saul configere Dauid lancea in pariete,
& declinauit Dauid à facie Saul: lancea au-
tem casso vulnere perlata est in parietem, &
Dauid fugit, & saluatus est nocte illa. * Misit 11
ergo Saul satellites suos in domum Dauid, vt
custodirent eum, & interficeretur manè.
Quod cùm annuntiasset Dauid Michol vxor
sua, dicens: Nisi saluaueris te nocte hac,
cras morieris: * deposuit eum per fenestram. 12
porrò ille abiit & aufugit, atque saluatus est.
* Tulit autem Michol statuam, & posuit eam 13
super lectum, & pellem pilosam caprarum C
posuit ad caput eius, & operuit eam vesti-
mentis. * Misit autem Saul apparitores, qui 14
raperent Dauid: & responsum est quòd
ægrotaret. * Rursumque misit Saul nuntios 15
vt viderent Dauid, dicens: Afferte eum ad
me in lecto, vt occidatur. * Cumque ve- 16
nissent nuntij, inuentum est simulacrum
super lectum, & pellis caprarum ad ca-
put eius. * Dixitque Saul ad Michol: Qua- 17
re sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum
meum vt fugeret? Et respondit Michol ad
Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte
me, alioquin interficiam te. * Dauid autem 18
fugiens, saluatus est, & venit ad Samuel in
Ramatha, & nuntiauit ei omnia quæ fecerat
sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel, & mo-
rati sunt in Naioth. * Nuntiatum est autem 19
Sauli à dicentibus: Ecce Dauid in Naioth
in Ramatha. * Misit ergo Saul lictores, vt 20
raperent Dauid: qui cùm vidissent cuneum D
prophetarum vaticinantium, & Samuelem
stantem super eos, factus est etiam Spiritus
Domini in illis, & prophetare cœperunt
etiam ipsi. * Quod cùm nuntiatum esset Sau- 21
li, misit & alios nuntios: prophetauerunt
autem & illi. Et rursum misit Saul tertios
nuntios: qui & ipsi prophetauerunt. Et ira-
tus iracundia Saul, * abiit etiam ipse in Ra- 22
matha, & venit vsque ad cisternam magnam,
quæ est in Socho, & interrogauit, & dixit:
In quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictum-
que est ei: Ecce in Naioth sunt in Rama-
tha. * Et abiit in Naioth in Ramatha, & fa- 23
ctus est etiam super eum Spiritus Domini,
& ambulabat ingrediens, & prophetabat v-
sque dum veniret in Naioth in Ramatha.

24 * Et expoliauit etiam ipse se vestimentis suis,
& prophetauit cum ceteris coram Samuele,
& cecidit nudus tota die illa & nocte.
Vnde & exiuit prouerbium: † Num & Saul † Sup. 10. c. 11.
inter prophetas?

CAPVT XX.

Ionathas post repetitum cum Dauid fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur, illum tamen è manibus eius trium sagittarum signo liberat.

1 FVgit autem Dauid de Naioth, quæ est in
A Ramatha, veniensque locutus est coram
Ionatha; Quid feci? quæ est iniquitas mea, &
quod peccatum meum in patrem tuum, quia
2 quærit animam meam? * Qui dixit ei: Absit,
non morieris: neque enim faciet pater meus
quidquam grande vel paruum, nisi priùs in-
dicauerit mihi: hunc ergo celauit me pater
meus sermonem tantummodò? nequaquam
3 erit istud. * Et iurauit rursum Dauid: Et ille
ait: Scit profectò pater tuus quia inueni gra-
tiam in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Io-
nathas, ne fortè tristetur. Quinimmò viuit
Dominus, & viuit anima tua, quia vno tan-
tùm (vt ita dicam) gradu, ego morsque diui-
4 dimur. * Et ait Ionathas ad Dauid: Quod-
cumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 * Dixit autem Dauid ad Ionathan: Ecce
calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere
soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo
me vt abscondar in agro vsque ad vesperam
6 diei tertiæ. * Si respiciens requisierit me
B pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Da-
uid, vt iret celeriter in Bethlehem ciuitatem
suam: quia victimæ solemnes ibi sunt vni-
7 uersis contribulibus suis. * Si dixerit, Benè:
pax erit seruo tuo. si autem fuerit iratus, scito
8 quia completa est malitia eius. * Fac ergo
misericordiam in seruum tuum: quia fœdus
Domini me famulum tuum tecum inire fe-
cisti. si autem est iniquitas aliqua in me, tu
me interfice, & ad patrem tuum ne introdu-
9 cas me. * Et ait Ionathas: Absit hoc à te:
neque enim fieri potest, vt si certè cognoue-
ro completam esse patris mei malitiam con-
10 tra te, non annuntiem tibi. * Respondítque
Dauid ad Ionathan: Quis renuntiabit mihi,
si quid fortè responderit tibi pater tuus durè
11 de me? * Et ait Ionathas ad Dauid: Veni,
C & egrediamur foras in agrum. Cumque exis-
12 sent ambo in agrum, * ait Ionathas ad Da-
uid: Domine Deus Israel, si inuestigauero
sententiam patris mei crastino vel perendie:
& aliquid boni fuerit super Dauid, & non
statim misero ad te, & notum tibi fecero,
13 * hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc ad-
dat. Si autem perseuerauerit patris mei ma-
litia aduersum te, reuelabo aurem tuam, &
dimittam te, vt vadas in pace, & sit Dominus
14 tecum, sicut fuit cum patre meo. * Et si vi-
xero, facies mihi misericordiam Domini: si
15 verò mortuus fuero, * non auferes miseri-

cordiam tuam à domo mea vſque in ſempi-
ternum, quando eradicauerit Dominus ini-
micos Dauid, vnumquemque de terra: au-
ferat Ionathan de domo ſua, & requirat Do-
minus de manu inimicorum Dauid. * Pepi- 16
git ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: D
& requiſiuit Dominus de manu inimicorum
Dauid. * Et addidit Ionathas deierare Da- 17
uid, eò quòd diligeret illum: ſicut enim ani-
mam ſuam, ita diligebat eum. * Dixitque ad 18
eum Ionathas: Cras calendæ ſunt, & requi-
rêris: * requiretur enim ſeſſio tua vſque pe- 19
rendie. Deſcendes ergo feſtinus, & venies
in locum vbi celandus es in die qua operari
licet, & ſedebis iuxta lapidem, cui nomen
eſt Ezel. * Et ego tres ſagittas mittam iuxta 20
eum, & iaciam quaſi exercens me ad ſig-
num. * Mittam quoque & puerum, dicens 21
ei: Vade, & affer mihi ſagittas. * Si dixero 22
puero: Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle eas
tu veni ad me, quia pax tibi eſt, & nihil eſt
mali, viuit Dominus. Si autem ſic locutus fue-
ro puero: Ecce ſagittæ vltra te ſunt: vade
in pace, quia dimiſit te Dominus. * De verbo 23
autem quod locuti ſumus ego & tu, ſit Do-
minus inter me & te vſque in ſempiternum.
* Abſconditus eſt ergo Dauid in agro, & 24
venerunt calendæ, & ſedit rex ad comeden- E
dum panem. * Cùmque ſediſſet rex ſuper 25
cathedram ſuam (ſecundum conſuetudi-
nem) quæ erat iuxta parietem, ſurrexit Iona-
thas, & ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſque
apparuit locus Dauid. * Et non eſt locutus 26
Saul quidquam in die illa: cogitabat enim
quòd fortè eueniſſet ei, vt non eſſet mundus,
nec purificatus. * Cumque illuxiſſet dies ſe- 27
cunda poſt calendas, rurſus apparuit vacuus
locus Dauid. Dixitque Saul ad Ionathan fi-
lium ſuum: Cur non venit filius Iſai, nec
heri, nec hodie, ad veſcendum? * Reſpon- 28
ditque Ionathas Sauli: Rogauit me obnixè,
vt iret in Bethlehem, * & ait, Dimitte me, 29
quoniam ſacrificium ſollemne eſt in ciuitate,
vnus de fratribus meis accerſiuit me: nunc
ergo ſi inueni gratiam in oculis tuis, vadam
citò: & videbo fratres meos. Ob hanc cau-
ſam non venit ad menſam regis. * Iratus au- 30
tem Saul aduerſum Ionathan, dixit ei: Fili F
mulieris virum vltrò rapientis numquid ig-
noro quia diligis filium Iſai, in confuſionem
tuam, & in confuſionem ignominioſæ ma-
tris tuæ? * Omnibus enim diebus, quibus fi- 31
lius Iſai vixerit ſuper terram; non ſtabilieris
tu, neque regnum tuum. Itaque iam nunc
mitte, & adduc eum ad me: quia filius mor-
tis eſt. * Reſpondens autem Ionathas Sauli 32
patri ſuo, ait: Quare morietur? quid fecit?
* Et arripuit Saul lanceam vt percuteret eum. 33
Et intellexit Ionathas quòd definitum eſſet
à patre ſuo, vt interficeret Dauid. * Surrexit 34
ergo Ionathas à menſa in ira furoris, & non
comedit in die calendarum ſecunda panem.
Contriſtatus eſt enim ſuper Dauid, eò quòd
35 confudiſſet eum pater ſuus. * Cumque illu-
xiſſet manè, venit Ionathas in agrum iuxta
placitum Dauid, & puer paruulus cum eo,
36 * & ait ad puerum ſuum: Vade, & affer mi-
G hi ſagittas, quas ego iacio. Cumque puer cu-
curriſſet, iecit aliam ſagittam trans puerum.
37 * Venit itaque puer ad locum iaculi, quod
miſerat Ionathas: & clamauit Ionathas poſt
tergum pueri, & ait: Ecce ibi eſt ſagitta por-
38 rò vltrà te. * Clamauitque iterùm Ionathas
poſt tergum pueri, dicens: Feſtina velociter,
ne ſteteris. Collegit autem puer Ionathæ
39 ſagittas: & attulit ad dominum ſuum: * &
quid ageretur, penitus ignorabat: tantum-
modò enim Ionathas & Dauid rem noue-
40 rant. * Dedit ergo Ionathas arma ſua pue-
ro? & dixit ei: Vade, & defer in ciuitatem.
41 * Cumque abiiſſet puer, ſurrexit Dauid de
loco, qui vergebat ad Auſtrum, & cadens pro-
nus in terram, adorauit tertiò: & oſculantes
ſe alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid au-
42 tem ampliùs. * Dixit ergo Ionathas ad Da-
uid: Vade in pace: quæcumque iurauimus
ambo in nomine Domini, dicentes: Domi-
nus ſit inter me & te, & inter ſemen meum
43 & ſemen tuum vſque in ſempiternum. * Et
ſurrexit Dauid, & abiit: ſed & Ionathas in-
greſſus eſt ciuitatem.

CAPVT XXI.

Profugus Dauid in Nobe, fame compulſus panes ſanctificatos comedit datos ab Achimelech coram Doëg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore ſimulat.

1 VEnit autem Dauid in Nobe ad Achi-
A melech ſacerdotem: & obſtupuit Achi-
melech, eò quòd veniſſet Dauid. Et dixit ei:
2 Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum? * Et ait
Dauid ad Achimelech ſacerdotem: Rex præ-
cepit mihi ſermonem, & dixit: Nemo ſciat
rem, propter quam miſſus es à me, & cuiuſ-
modi præcepta tibi dederim: nam & pueris
3 condixi in illum & illum locum. * Nunc er-
go ſi quid habes ad manum, vel quinque pa-
4 nes, da mihi, aut quidquid inueneris. * Et
reſpondens ſacerdos ad Dauid, ait illi: Non
habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm
panem ſanctum: ſi mundi ſunt pueri, maxi-
5 mè à mulieribus? * Et reſpondit Dauid ſa-
B cerdoti, & dixit ei: Equidem ſi de mulieri-
bus agitur: continuimus nos ab heri & nu-
diuſtertius, quando egrediebamur, & fuerunt
vaſa puerorum ſancta. porrò via hæc polluta
eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis.
6 * † Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum pa- † Matth. 12. a. 3. 4.
nem. neque enim erat ibi panis, niſi tantùm
panes propoſitionis, qui ſublati fuerant à fa-
cie Domini, vt ponerentur panes calidi.
7 * Erat autem ibi vir quidam de ſeruis Saul,
in die illa, intus in tabernaculo Domini: &
nomen eius Doëg Idumæus, potentiſſimus
8 paſtorum Saul. * Dixit autem Dauid ad

Achimelech: Si habes hîc ad manum hastam, C
aut gladium ? quia gladium meum, & arma
mea non tuli mecum, sermo enim regis vr-
gebat. * Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius 9
Goliath Philisthæi, quem percussisti in Val-
le terebinthi, est inuolutus pallio post ephod:
si istum vis tollere, tolle. neque enim hîc est
alius absque eo. Et ait Dauid: Non est huic
alter similis, da mihi eum. * Surrexit itaque 10
Dauid, & fugit in die illa à facie Saul: &
venit ad Achis regem Geth: * dixeruntque 11
serui Achis ad eum cùm vidissent Dauid: D
Numquid non iste est Dauid rex terræ ? non-
ne huic cantabant per choros, dicentes:
† Percussit Saul mille, & Dauid decem mil-
lia ? * Posuit autem Dauid sermones istos 12
in corde suo, & extimuit valdè à facie Achis
regis Geth. * Et immutauit os suum coram 13
eis, & collabebatur inter manus eorum, &
impingebat in ostia portæ, defluebantque
saliuæ eius in barbam. * Et ait Achis ad ser- 14
uos suos: Vidistis hominem insanum: qua-
re adduxistis eum ad me ? * An desunt no- 15
bis furiosi, quòd introduxistis istum, vt fure-
ret me præsente ? hiccine ingredietur do-
mum meam.

† Sup. 18. 7. Eccl. 47. 7.

CAPVT XXII.

Dauid cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, vnde consilio Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad Dauid confugit, per Doëg Idumæum iussit interimi.

ABiit ergo Dauid inde, & fugit in spe- 1
luncam Odollam. Quod cùm audissent A
fratres eius, & omnis domus patris eius, des-
cenderunt ad eum illuc. * Et conuenerunt 2
ad eum omnes, qui erant in angustia con-
stituti, & oppressi ære alieno, & amaro ani-
mo: & factus est eorum princeps, fueruntque
que cum eo quasi quadringenti viri. * Et 3
profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est
Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat,
oro pater meus & mater mea vobiscum, do-
nec sciam quid faciat mihi Deus. * Et reli- 4
quit eos ante faciem regis Moab: manse-
runtque apud eum cunctis diebus, quibus
Dauid fuit in præsidio. * Dixitque Gad pro- 5
pheta ad Dauid: Noli manere in præsidio,
proficiscere, & vade in Terram Iuda. Et pro-
fectus est Dauid: & venit in saltum Haret.
* Et audiuit Saul quòd apparuisset Dauid, 6
& viri qui erant cum eo. Saul autem cùm
maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod
est in Rama, hastam manu tenens, cuncti-
que serui eius circumstarent eum, * ait ad ser- 7
uos suos qui assistebant ei: Audite nunc filij B
Iemini: numquid omnibus vobis dabit filius
Isai agros & vineas; & vniuersos vos faciet
tribunos, & centuriones: * quoniam coniu- 8
rastis omnes aduersum me, & non est qui
mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus
fœdus inierit cum filio Isai ? Non est qui
vicem meam doleat ex vobis, nec qui an-
nuntiet mihi: eò quòd suscitauerit filius
meus seruum meum aduersum me, insidian-
9 tem mihi vsque hodie. * Respondens au-
tem Doëg Idumæus, qui assistebat, & erat
primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium
Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achi-
10 tob sacerdotem. * Qui consuluit pro eo Do-
minum, & cibaria dedit ei: sed & gladium
11 Goliath Philisthæi dedit illi. * Misit ergo rex
ad accersendum Achimelech sacerdotem fi-
lium Achitob, & omnem domum patris
eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui
12 vniuersi venerunt ad regem. * Et ait Saul
C ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui res-
13 pondit: Præstò sum domine. * Dixitque ad
eum Saul: Quare coniurastis aduersum me,
tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gla-
dium, & consuluisti pro eo Deum, vt con-
surgeret aduersum me, insidiator vsque hodie
14 permanens ? * Respondensque Achimelech
regi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis, sicut
Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad
imperium tuum, & gloriosus in domo tua ?
15 * Num hodie cœpi pro eo consulere Deum?
absit hoc à me ? ne suspicetur rex aduersus
seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa
domo patris mei: non enim sciuit seruus
tuus quidquam super hoc negotio, vel mo-
16 dicum vel grande. * Dixitque rex: Morte
morieris Achimelech, tu, & omnis domus
17 patris tui. * Et ait rex emissariis, qui circum-
stabant eum: Conuertimini, & interficite
D sacerdotes Domini: nam manus eorum cum
Dauid est: scientes quòd fugisset, & non in-
dicauerunt mihi. Noluerunt autem serui re-
gis extendere manus suas in sacerdote Do-
18 mini. * Et ait rex ad Doëg: Conuertere tu,
& irrue in sacerdotes. Conuersusque Doëg
Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit
in die illa octogintaquinque viros vestitos
19 ephod lineo. * Nobe autem ciuitatem sacer-
dotum percussit in ore gladij, viros & mulie-
res, & paruulos, & lactentes bouemque &
20 asinum, & ouem in ore gladij. * Euadens
autem vnus filius Achimelech, filij Achi-
tob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad
21 Dauid, * & annuntiauit ei quòd occidisset
22 Saul sacerdotes Domini. * Et ait Dauid ad
Abiathar: Sciebam in die illa, quod cùm ibi
esset Doëg Idumæus, proculdubiò annuntia-
ret Sauli: ego sum reus omnium animarum
23 patris tui. * Mane mecum, ne timeas: si quis
quæsierit animam meam, quæret & animam
tuam, mecumque seruaberis.

CAPVT XXIII.

Cùm Dauid Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter Dauid & Ionathan renouato, Saul eum persequitur, sed propter Philisthæorum irruptionem liberatur.

Et

ET annuntiauerunt Dauid, dicentes: Ec- 1
ce Philisthiim oppugnant Ceilam, & A
diripiunt areas. * Consuluit ergo Dauid Do- 2
minum, dicens: Num vadam, & percutiam
Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid:
Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam
saluabis. * Et dixerunt viri, qui erant cum 3
Dauid, ad eum: Ecce nos hic in Iudæa con-
sistentes timemus: quantò magis si ierimus
in Ceilam aduersum agmina Philisthino-
rum? * Rursum ergo Dauid consuluit Do- 4
minum. Qui respondens, ait ei: Surge, &
vade in Ceilam: ego enim tradam Phili-
sthæos in manu tua. * Abiit ergo Dauid, & 5
viri eius, in Ceilam, & pugnauit aduersum
Philisthæos & abegit iumenta eorum &
percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid
habitatores Ceilæ. * Porrò eo tempore, quo 6
fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Da-
uid in Ceilam, ephod secum habens descen-
derat. * Nuntiatum est autem Sauli quòd ve- 7
nisset Dauid in Ceilam: & ait Saul: Tradi- B
dit eum Deus in manus meas, conclususque
est, introgressus vrbem in qua portæ & seræ
sunt. * Et præcepit Saul omni populo vt ad 8
pugnam descenderet in Ceilam: & obside-
ret Dauid, & viros eius. * Quod cùm Dauid 9
rescisset, quia præpararet ei Saul clàm malum,
dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.
* Et ait Dauid: Domine Deus Israël, audiuit 10
famam seruus tuus, quòd disponat Saul ve-
nire in Ceilam, vt euertat vrbem propter me:
* Si tradent me viri Ceilæ in manus eius: & 11
si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus?
Domine Deus Israël indica seruo tuo. Et ait
Dominus: Descendet. * Dixitque Dauid: 12
Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt
mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus:
Tradent. * Surrexit ergo Dauid & viri eius 13
quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque
illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est
Sauli quòd fugisset Dauid de Ceila, & salua-
tus esset: quam ob rem dissimulauit exire.
* Morabatur autem Dauid in deserto in lo- 14
cis firmissimis, mansitque in monte solitu-
dinis Ziph, in monte opaco: quærebat eum
tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit
eum Deus in manus eius. * Et vidit Dauid 15
quòd egressus esset Saul vt quæreret animam C
eius. Porrò Dauid erat in deserto Ziph in
silua. * Et surrexit Ionathas filius Saul, & 16
abiit ad Dauid in siluam, & confortauit ma-
nus eius in Deo: dixitque ei: * Ne timeas: 17
neque enim inueniet te manus Saul patris
mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero
tibi secundus, sed & Saul pater meus scit
hoc. * Percussit ergo vterque fœdus coram 18
Domino: mansitque Dauid in silua: Iona-
thas autem reuersus est in domum suam.
† Inf. 26. a. 1. * † Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in 19
Gabaa, dicentes: Nonne ecce Dauid latitat
apud nos in locis tutissimis siluæ, in Colle
Hachila, quæ est ad dexteram deserti?
20 * Nunc ergo, sicut desiderauit anima tua vt
descenderes, descende: nostrum autem erit
21 vt tradamus eum in manus regis. * Dixitque
Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluistis
22 vicem meam. * Abite ergo, oro, & diligen-
tiùs præparate, & curiosiùs agite, & consi-
D derate locum vbi sit pes eius, vel quis vide-
rit eum ibi: recogitat enim de me, quòd cal-
23 lidè insidier ei. * Considerate & videte om-
nia latibula eius, in quibus absconditur: &
reuertimini ad me ad rem certam, vt vadam
vobiscum. quòd si etiam in terram se abstru-
serit, perscrutabor eum in cunctis millibus
24 Iuda. * At illi surgentes abierunt in Ziph
ante Saul: Dauid autem & viri eius erant in
deserto Maon, in campestribus, ad dexteram
25 Iesimon. * Iuit ergo Saul & socij eius ad quæ-
rendum eum: & nuntiatum est Dauid, sta-
timque descendit ad petram, & versabatur
in deserto Maon. quod cùm audisset Saul,
26 persecutus est Dauid in deserto Maon. * Et
ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Da-
uid autem & viri eius erant in latere montis
ex parte altera: porrò Dauid desperabat se
posse euadere à facie Saul: itaque Saul & vi-
ri eius, in modum coronæ cingebant Dauid
27 & viros eius, vt caperent eos. * Et nuntius
venit ad Saul, dicens: Festina, & veni quo-
niam infuderunt se Philisthiim super ter-
28 ram. * Reuersus est ergo Saul desistens per-
sequi Dauid, & perrexit in occursum Phi-
listhinorum. propter hoc vocauerunt locum
illum, Petram diuidentem.

CAPVT XXIV.

Dauid in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul persequentis abscidit, & ne occideretur ipsum liberauit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens Dauid regnaturum, suscepto ab ipso iuramento ei reconciliatur.

1 ASCendit * ergo Dauid inde: & habita-
A uit in locis tutissimis Engaddi. * Cum-
2 que reuersus esset Saul, postquam persecutus
est Philisthæos, nuntiauerunt ei, dicentes:
3 Ecce, Dauid in deserto est Engaddi. * Assu-
mens ergo Saul tria millia electorum viro-
rum ex omni Israel, perrexit ad inuestigan-
dum Dauid & viros eius, etiam super abrup-
tissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.
4 * Et venit ad caulas ouium, quæ se offere-
bant vianti. eratque ibi spelunca quam in-
gressus est Saul, vt purgaret ventrem: por-
ro Dauid & viri eius in interiore parte spe-
luncæ latebant. * Et dixerunt serui Dauid
5 ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Do-
minus ad te: Ego tradam tibi inimicum
tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis
B tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram
6 chlamydis Saul silenter. * Post hæc percussit
cor suum Dauid, eo quod abscidisset oram
7 chlamydis Saul. * Dixitque ad viros suos:
Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc
rem domino meo, christo Domini, vt mit-

tam

tam manum meam in eum, quia Christus
Domini est. * Et confregit Dauid viros suos 8
sermonibus, & non permisit eos vt consur-
gerent in Saul: porrò Saul exurgens de spe-
lunca, pergebat cœpto itinere. * Surrexit 9
autem & Dauid post eum: & egressus de
spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens:
Domine mi rex. Et respexit Saul post se: &
inclinans se Dauid pronus in terram, ado-
rauit, * dixitque ad Saul: Quare audis verba 10
hominum loquentium, Dauid quærit malum
aduersum te? * Ecce hodie viderunt oculi 11
tui, quòd tradiderit te Dominus in manu
mea in spelunca: & cogitaui vt occiderem
te, sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim: C
Non extendam manum meam in dominum
meum, quia christus Domini est. * Quin po- 12
tiùs pater mi, vide, & cognosce oram chlamy-
dis tuæ in manu mea: quoniam cùm præscin-
derem summitatem chlamydis tuæ, nolui ex-
tendere manum meam in te. animaduerte,
& vide, quoniam non est in manu mea ma-
lum, neque iniquitas, neque peccaui in te:
tu autem insidiaris animæ meæ vt auferas
eam. * Iudicet Dominus inter me & te, & 13
vlciscatur me Dominus ex te: manus autem
mea non sit in te. * Sicut & in prouerbio 14
antiquo dicitur: Ab impiis egredietur im-
pietas: manus ergo mea non sit in te.
* Quem persequeris, rex Israel? quem per- 15
sequeris? canem mortuum persequeris, &
pulicem vnum. * Sit Dominus iudex, & 16
iudicet inter me & te: & videat, & iudi-
cet causam meam, & eruat me de manu
tua. * Cùm autem complesset Dauid loquens 17
sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul:
Numquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et D
leuauit Saul vocem suam, & fleuit: * dixit- 18
que ad Dauid: Iustior tu es quàm ego: tu
enim tribuisti mihi bona: ego autem reddi-
di tibi mala. * Et tu indicasti hodie quæ fe- 19
ceris mihi bona: quomodo tradiderit me Do-
minus in manum tuam, & non occideris me.
* Quis enim cùm inuenerit inimicum suum, 20
dimittet eum in via bona? Sed Dominus
reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod
hodie operatus es in me. * Et nunc quia scio 21
quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus
in manu tua regnum Israël: * iura mihi in 22
Domino, ne deleas semen meum post me,
neque auferas nomen meum de domo patris
mei. * Et iurauit Dauid Sauli. Abiit ergo Saul 23
in domum suam: & Dauid & viri eius ascen-
derunt ad tutiora loca.

Caput XXV.

Mortuus Samuel plangitur: Dauid Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoam, Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

† Inf. 28. a. Eccli. 46. d. 23.

Mortuus † est autem Samuel, & congre- 1
gatus est vniuersus Israël, & planxe- A
runt eum, & sepelierunt eum in domo sua
in Ramatha. Consurgensque Dauid descen-
2 dit in desertum Pharan. * Erat autem vir
quispiam in solitudine Maon, & possessio eius
in Carmelo, & homo ille magnus nimis:
eratque ei oues tria millia, & mille capræ:
& accidit vt tonderetur grex eius in Carme-
3 lo. * Nomen autem viri illius erat Nabal: &
nomen vxoris eius Abigail. eratque mulier
illa prudentissima & speciosa: porrò vir eius
durus, & pessimus & malitiosus: erat autem
4 de genere Caleb. * Cùm ergo audisset Dauid
in deserto quòd tonderet Nabal gregem
5 suum, * misit decem iuuenes, & dixit eis:
Ascendite in Carmelum, & venietis ad Na-
bal, & salutabitis eum ex nomine meo pa-
6 cificè. * Et dicetis: Sit fratribus meis, & ti-
B bi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæ-
7 cumque habes, sit pax, * Audiui quòd ton-
derent pastores tui, qui erant nobiscum in
deserto: numquam eis molesti fuimus, nec
aliquando defuit quidquam eis de grege,
omni tempore quo fuerunt nobiscum in
8 Carmelo. * Interroga pueros tuos, & indi-
cabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui
gratiam in oculis tuis: in die enim bona ve-
nimus. quodcumque inuenerit manus tua,
9 da seruis tuis, & filio tuo Dauid. * Cumque
venissent pueri Dauid, locuti sunt ad Nabal
omnia verba hæc ex nomine Dauid: & si-
10 luerunt. * Respondens autem Nabal pueris
Dauid, ait: Quis est Dauid? & quis est filius
Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt do-
11 minos suos. * Tollam ergo panes meos, &
aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi
tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio
12 vnde sint? * Regressi sunt itaque pueri Da-
C uid per viam suam, & reuersi venerunt, &
nuntiauerunt ei omnia verba quæ dixerat.
13 * Tunc ait Dauid pueris suis: Accingatur
vnusquisque gladio suo. Et accincti sunt sin-
guli gladiis suis, accinctusque est & Dauid
ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadrin-
genti viri: porrò ducenti remanserunt ad
14 sarcinas. * Abigail autem vxori Nabal nun-
tiauit vnus de pueris suis, dicens: Ecce Da-
uid misit nuntios de deserto, vt benedice-
rent domino nostro: & auersatus est eos.
15 * homines isti, boni satis fuerunt nobis, &
non molesti: nec quidquam aliquando pe-
riit omni tempore, quo fuimus conuersati
16 cum eis in deserto: * pro muro erant nobis
tam in nocte quàm in die, omnibus diebus
17 quibus pauimus apud eos greges. * Quam ob
rem considera, & recogita quid facias: quo-
niam completa est malitia aduersum virum
tuum, & aduersum domum tuam, & ipse est
18 filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui. * Fe-
stinauit igitur Abigail, & tulit ducentos pa-
nes, & duos vtres vini, & quinque arietes
D coctos, & quinque sata polentæ, & centum
ligaturas vuæ passæ, & ducentas massas cari-
19 carum, & posuit super asinos: * dixitque
pueris

pueris suis: Præcedite me? ecce ego post
tergum sequar vos: viro autem suo Nabal
non indicauit. * Cum ergo ascendisset asi- 20
num, & descenderet ad radices montis, Da-
uid & viri eius descendebant in occursum
eius: quibus & illa occurrit. * Et ait Dauid: 21
Verè frustrà seruaui omnia quæ huius erant
in deserto, & non periit quidquam de cun-
ctis quæ ad eum pertinebant? & reddidit
mihi malum pro bono. * Hæc faciat Deus 22
inimicis Dauid: & hæc addat, si reliquero
de omnibus quæ ad ipsum pertinent vsque
manè, mingentem ad parietem. * Cùm au- 23
tem vidisset Abigail Dauid, festinauit, & des-
cendit de asino, & procidit coram Dauid su-
per faciem suam, & adorauit super terram,
* & cecidit ad pedes eius, & dixit: In me sit, 24
domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro,
ancilla tua in auribus tuis: & audi verba fa-
mulæ tuæ. * Ne ponat, oro, dominus meus 25
rex cor suum super virum istum iniquum Na-
bal: quoniam secundum nomen suum stultus
est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla
tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos
misisti. * Nunc ergo domine mi, viuit Do- 26
minus, & viuit anima tua, qui prohibuit te E
ne venires in sanguinem, & saluauit manum
tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici
tui, & qui quærunt domino meo malum.
* Quapropter suscipe benedictionem hanc, 27
quam attulit ancilla tua tibi domino meo: &
da pueris qui sequuntur te dominum meum.
* Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens 28
enim faciet Dominus tibi domino meo do-
mum fidelem, quia prælia Domini, domine
mi, tu prælaris: malitia ergo non inueniatur
in te omnibus diebus vitæ tuæ. * Si enim sur- 29
rexerit aliquando homo persequens te, &
quærens animam tuam, erit anima domini
mei custodita, quasi in fasciculo viuentium,
apud Dominum Deum tuum: porrò inimi-
corum tuorum anima rotabitur, quasi in im-
petu & circulo fundæ. * Cùm ergo fecerit 30
Dominus tibi domino meo omnia quæ lo-
cutus est bona de te, & constituerit te du-
cem super Israël, * non erit tibi hoc in sin- 31
gultum, & in scrupulum cordis domino
meo, quòd effuderis sanguinem innoxium,
aut ipse te vltus fueris: & cùm benefecerit
Dominus domino meo, recordaberis ancil-
læ tuæ. * Et ait Dauid ad Abigail: Benedi- 32
ctus Dominus Deus Israël, qui misit hodie F
te in occursum meum, & benedictum elo-
quium tuum, * & benedicta tu, quæ prohi- 33
buisti me hodie ne irem ad sanguinem, &
vlciscerer me manu mea. * Alioquin viuit 34
Dominus Deus Israël, qui prohibuit me ne
malum facerem tibi: nisi citò venisses in oc-
cursum mihi, non remansisset Nabal vsque
ad lucem matutinam, mingens ad parietem.
* Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia 35
quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacificè
in domum tuam, ecce audiui vocem tuam, &
36 honoraui faciem tuam. * Venit autem Abi-
gail ad Nabal: & ecce erat ei conuiuium in
domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Na-
bal iucundum: erat enim ebrius nimis: &
non indicauit ei verbum pusillum aut gran-
37 de vsque manè. * Diluculo autem cùm di-
G gestisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua
verba hæc, & emortuum est cor eius intrinse-
38 cus, & factus est quasi lapis. * Cumque per-
transissent decem dies, percussit Dominus
39 Nabal, & mortuus est. * Quod cùm audisset
Dauid mortuum Nabal, ait: Benedictus Do-
minus, qui iudicauit causam opprobrij mei
de manu Nabal, & seruum suum custodiuit
à malo, & malitiam Nabal reddidit Domi-
nus in caput eius. Misit ergo Dauid, & lo-
cutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi in
40 vxorem. * Et venerunt pueri Dauid ad
Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam,
dicentes: Dauid misit nos ad te, vt acci-
41 piat te sibi in vxorem. * Quæ consurgens
adorauit prona in terram, & ait: Ecce fa-
mula tua sit in ancillam, vt lauet pedes ser-
42 uorum domini mei. * Et festinauit, & surre-
xit Abigail, & ascendit super asinum, &
quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ
eius, & secuta est nuntios Dauid: & facta est
43 illi vxor. * Sed & Achinoam accepit Da-
uid de Iezrael: & fuit vtraque vxor eius.
44 * Saul autem dedit Michol filiam suam,
vxorem Dauid, Phalti filio Lais, qui erat
de Gallim.

CAPUT XXVI.

Dauid à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, reuocatoque Dauidi securitatem pollicetur.

1 ET †venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, † Sup. 23. c. 19.
A dicentes: Ecce Dauid absconditus est
in colle Hachila, quæ est ex aduerso solitu-
2 dinis. * Et surrexit Saul, & descendit in de-
sertum Ziph, & cum eo tria millia virorum
de electis Israel, vt quæreret Dauid in deser-
3 to Ziph. * Et castrametatus est Saul in Ga-
baa Hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis
in via: Dauid autem habitabat in deserto.
Videns autem quòd venisset Saul post se in
4 desertum, * misit exploratores, & didicit
5 quòd illuc venisset certissimè. * Et surrexit
Dauid clàm, & venit ad locum vbi erat
Saul: cumque vidisset locum, in quo dor-
miebat Saul, & Abner filius Ner, princeps
militiæ eius, & Saulem dormientem in ten-
torio, & reliquum vulgus per circuitum eius,
6 * ait Dauid ad Achimelech Hethæum, &
Abisai filium Saruiæ, fratrem Ioab, dicens.
Quis descendet mecum ad Saul in castra?
Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.
7 * Venerunt ergo Dauid & Abisai ad popu-
lum nocte, & inuenerunt Saul iacentem &
dormientem in tentorio: & hastam fixam in
terra ad caput eius: Abner autem & popu-
lus

lum dormientes in circuitu eius. * Dixitque 8
Abisai ad Dauid: Conclusit Deus inimicum
tuum hodie in manus tuas: nunc ergo per-
fodiam eum lancea in terra, semel, & se-
cundò opus non erit. * Et dixit Dauid ad 9
Abisai: Ne interficias eum: quis enim ex-
tendet manum suam in christum Domini, &
innocens erit? * Et dixit Dauid: Viuit Do- 10
minus, quia nisi Dominus percusserit eum,
aut dies eius venerit vt moriatur, aut in præ-
lium descendens perierit: * propitius sit mi- 11
hi Dominus ne extendam manum meam in
christum Domini. nunc igitur tolle hastam,
quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, &
abeamus. * Tulit igitur Dauid hastam,& scy- 12
phum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abie-
runt: & non erat quisquam, qui videret &
intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormie-
bant, quia sopor Domini irruerat super eos.
* Cumque transisset Dauid ex aduerso, & 13
stetisset in vertice montis de longè, & esset
grande interuallum inter eos: * clamauit 14
Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner,
dicens: Nonne respondebis Abner? Et res-
pondens Abner, ait: Quis es tu,qui clamas &
inquietas regem? * Et ait Dauid ad Abner: 15
Numquid non vir tu es? & quis alius similis C
tui in Israël? quare ergo non custodisti domi-
num tuum regem? ingressus est enim vnus
de turba, vt interficeret regem, dominum
tuum. * Non est bonum hoc, quod fecisti: vi- 16
uit Dominus, quoniam filij mortis estis vos,
qui non custodistis dominum vestrum, chri-
stum Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta
regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad
caput eius. * Cognouit autem Saul vocem 17
Dauid, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili
mi Dauid? & ait Dauid: Vox mea, domine
mi rex. * Et ait: Quam ob causam dominus 18
meus persequitur seruum suum? Quid feci?
aut quod est malum in manu mea? * Nunc 19
ergo audi,oro, domine mi rex, verba serui tui:
Si Dominus incitat te aduersum me, odore-
tur sacrificium: si autem filij hominum, ma- D
ledicti sunt in conspectu Domini: qui eiece-
runt me hodie, vt non habitem in hereditate
Domini, dicentes: Vade, serui diis alienis.
* Et nunc non effundatur sanguis meus in 20
terram coram Domino? qui egressus est rex
Israel vt quærat pulicem vnum, sicut perse-
quitur perdix in montibus. * Et ait Saul: Pec- 21
caui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam
enim vltrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa
fuerit anima mea in oculis tuis hodie: appa-
ret enim quòd stultè egerim, & ignorauerim
multa nimis. * Et respondens Dauid, ait: Ec- 22
ce hasta regis: transeat vnus de pueris regis,
& tollat eam. * Dominus autem retribuet vni- 23
cuique, secundùm iustitiam suam & fidem:
tradidit enim te Dominus hodie in manum
meam, & nolui extendere manum meam in
Christum Domini. * Et sicut magnificata est 24
anima tua hodie in oculis meis, sic magnifi-
cetur anima mea in oculis Domini, & liberet
25 me de omni angustia. * Ait ergo Saul ad Da-
uid: Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem
faciens facies, & potens poteris. Abiit autem
Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in
locum suum.

CAPVT XXVII.

Dauid apud Achis profugus, vrbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regum Iuda, vnde plurimas agebat prædas imponens regi Achis.

1 ET ait Dauid in corde suo: Aliquando
A incidam vna die in manus Saul: nonne
melius est vt fugiam, & saluer in Terra Phi-
listhinorum, vt desperet Saul, cesseteque me
quærere in cunctis finibus Israel? fugiam er-
2 go manus eius. * Et surrexit Dauid, & abiit
ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium
3 Maoch regem Geth. * Et habitauit Dauid
cum Achis in Geth: ipse & viri eius, vir &
domus eius; & Dauid, & duæ vxores eius,
B Achinoam Iezrahelitis, & Abigail vxor Na-
4 bal Carmeli. * Et nuntiatum est Sauli quòd
fugisset Dauid in Geth, & non addidit vltrà
5 quærere eum. * Dixit autem Dauid ad Achis:
Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi
locus in vna vrbium regionis huius, vt habi-
tem ibi: cur enim manet seruus tuus in ci-
6 uitate regis tecum? * Dedit itaque ei Achis
in die illa Siceleg: propter quam causam fa-
cta est Siceleg regum Iuda, vsque in diem
7 hanc. * Fuit autem numerus dierum, quibus
habitauit Dauid in regione Philisthinorum,
8 quatuor mensium. * Et ascendit Dauid, &
C viri eius, & agebant prædas de Gessuri, & de
Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habi-
tabantur in terra antiquitus, euntibus Sur
9 vsque ad Terram Ægypti. * Et percutiebat
Dauid omnem terram, nec relinquebat vi-
uentem virum & mulierem: tollensque
oues, & boues, & asinos, & camelos, & ve-
10 stes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. * Di-
cebat autem ei Achis: In quem irruisti ho-
D die? Respondebat Dauid: Contra meridiem
Iudæ, & contra meridiem Ierameel, & con-
11 tra meridiem Ceni. * Virum & mulierem
non viuificabat Dauid, nec adducebat in
Geth, dicens: Ne fortè loquantur aduersum
nos: Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum
illi omnibus diebus quibus habitauit in re-
12 gione Philisthinorum. * Credidit ergo Achis
Dauid, dicens: Multa mala operatus est con-
tra populum suum Israel: erit igitur mihi
seruus sempiternus.

CAPVT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Achis. Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari iubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1 FActum est autem in diebus illis, congre-
gauerunt Philisthiim agmina sua, vt præ-
R para

pararentur ad bellum contra Israel: dixitque
Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quo- A
niam mecum egredieris in castris tu, & viri
tui. * Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies 2
quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad
Dauid: Et ego custodem capitis mei ponam
† Sup. 25. te cunctis diebus. * † Samuel autem mortuus 3
a. 1 Eccli. 46. est, planxitque eum omnis Israel, & sepelie-
d. 23. runt eum in Ramatha vrbe sua. Et Saul ab-
stulit magos & ariolos de terra. * Congrega- 4
tique sunt Philisthiim, & venerunt, & ca-
strametati sunt in Sunam: congregauit au-
tem & Saul vniuersum Israel, & venit in Gel-
boë. * Et vidit Saul castra Philisthiim, & ti- 5
muit, & expauit cor eius nimis. * Consuluit- 6
que Dominum, & non respondit ei neque B
per somnia, neque per sacerdotes, neque per
prophetas. * Dixitque Saul seruis suis: Quæ- 7
† Leu. 20. rite mihi mulierem habentem † pythonem,
c. 27. Deut. 18. & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et
b. 11. dixerunt serui eius ad eum: Est mulier py-
Act. 16. c. 16. thonem habens in Endor. * Mutauit ergo 8
habitum suum: vestitusque est aliis vesti-
mentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, ve-
neruntque ad mulierem nocte, & ait illi:
Diuina mihi in pythone, & suscita mihi
quem dixero tibi. * Et ait mulier ad eum: 9
Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quo mo-
do eraserit magos & ariolos de terra: quare
ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar? * Et 10
iurauit ei Saul in Domino, dicens? Viuit Do-
minus, quia non eueniet tibi quidquam mali
propter hanc rem. * Dixitque ei mulier: 11
Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem
mihi suscita. * Cùm autem vidisset mulier Sa- 12
muelem, exclamauit voce magna, & dixit ad
Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim
Saul. * Dixitque ei rex: Noli timere: quid 13
vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi as-
cendentes de terra. * Dixitque ei: Qualis est 14
forma eius? Quæ ait: Vir senex ascendit, & C
ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul
quòd Samuel esset, & inclinauit se super fa-
ciem suam in terra, & adorauit. * Dixit au- 15
† Eccli. 46. tem Samuel ad Saul: † Quare inquietasti me
d. 23. vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: si-
quidem Philisthiim pugnant aduersum me,
& Deus recessit à me, & exaudire me noluit,
neque in manu prophetarum, neque per
somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi
quid faciam. * Et ait Samuel: Quid interro- 16
gas me, cùm Dominus recesserit à te, & tran-
sierit ad æmulum tuum? * Faciet enim tibi 17
Dominus sicut locutus est in manu mea, &
scindet regnum tuum de manu tua, & dabit
illud proximo tuo Dauid: * quia non obe- 18
disti voci Domini, neque fecisti iram furoris
eius in Amalec. idcircò quod pateris, fecit ti-
bi Dominus hodie. * Et dabit Dominus etiam 19
Israël tecum in manus Philisthiim: cras au- D
tem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra
Israël tradet Dominus in manus Philisthiim.
* Statimque Saul cecidit porrectus in terram: 20
extimuerat enim verba Samuelis, & robur
non erat in eo, quia non comederat panem
21 tota die illa. * Ingressa est itaque mulier illa
ad Saul, (conturbatus enim erat valdè,) di-
xitque ad eum: Ecce obediuit ancilla tua vo-
ci tuæ, & posui animam meam in manu mea:
& audiui sermones tuos, quos locutus es ad
22 me. * Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ
tuæ, & ponam coram te buccellam panis, vt
comedens conualescas, & possis iter agere.
23 * Qui renuit, & ait: Non comedam. Coëge-
runt autem eum serui sui & mulier, & tan-
dem audita voce eorum surrexit de terra, &
24 sedit super lectum. * Mulier autem illa habe-
bat vitulum pascualem in domo, & festinauit,
& occidit eum: tollensque farinam, miscuit
25 eam, & coxit azyma, * & posuit ante Saul &
ante seruos eius. Qui cùm comedissent, surre-
xerunt, & ambulauerunt per totam noctem
illam.

CAPVT XXIX.

*Dauid cum Philisthæis aduersus Israël proficis-
cens remittitur: quia metuebant principes ne in
prælio fieret ipsis aduersarius.*

1 CONgregata sunt ergo Philisthiim vniuer-
A sa agmina in Aphec: sed & Israel ca-
strametatus est super fontem, qui erat in Iez-
2 rahel. * Et satrapæ quidem Philisthiim in-
cedebant in centuriis & millibus: Dauid au-
tem & viri eius erant in nouissimo agmine
3 cum Achis. * Dixeruntque principes Phili-
sthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi
isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim:
Num ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul re-
gis Israel, & est apud me multis diebus, vel
annis, & non inueni in eo quidquam, ex
die qua transfugit ad me, vsque ad diem
4 hanc? * † Irati sunt autem aduersus eum † 1. Par.
B principes Philisthiim, & dixerunt ei: Reuer- 12. f. 19.
tatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo
constituisti eum, & non descendat nobiscum
in prælium, ne fiat nobis aduersarius, cùm
præliari cœperimus: quomodo enim aliter
poterit placare dominum suum, nisi in capi-
5 tibus nostris? * Nonne iste est Dauid, cui
cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul
in millibus suis, & Dauid in decem millibus
6 suis? * Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei.
C Viuit Dominus, quia rectus es tu, & bonus
in conspectu meo: & exitus tuus, & introi-
tus tuus mecum est in castris: & non inue-
ni in te quidquam mali, ex die qua venisti
ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis non
7 places. * Reuertere ergo, & vade in pace, &
non offendas oculos satraparum Philisthiim.
8 * Dixitque Dauid ad Achis: Quid enim fe-
D ci, & quid inuenisti in me seruo tuo, à die
qua fui in conspectu tuo vsque in diem hanc,
vt non veniam, & pugnem contra inimi-
9 cos domini mei regis? * Respondens autem
Achis, locutus est ad Dauid: Scio quia bo-
nus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei:
sed

ſed principes Philiſthinorum dixerunt: Non
aſcendet nobiſcum in prælium. * Igitur con- 10
ſurge manè tu, & ſerui domini tui, qui vene-
runt tecum: & cùm de nocte ſurrexeritis, &
cœperit diluceſcere, pergite. * Surrexit ita- 11
que de nocte Dauid ipſe & viri eius, vt pro-
ficiſcerentur mane, & reuerterentur ad Ter-
ram Philiſthiim: Philiſthiim autem aſcende-
runt in Iezrahel.

CAPVT XXX.

Abſente Dauid, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos Dauid perſequens occidit, recepta præda, quam ſingulis ſociis ex æquo diuiſit etiam iis qui ad ſarcinas laſſi remanſerant.

† 1. Par. 12. a. 10.

CVmque † veniſſent Dauid & viri eius 1
in Siceleg die tertia, Amalecitæ impe- A
tum fecerant ex parte auſtrali in Siceleg, &
percuſſerant Siceleg, & ſuccenderant eam
igni. * Et captiuas duxerant mulieres ex ea, 2
à minimo vſque ad magnum: & non inter-
fecerant quemquam, ſed ſecum duxerant, &
pergebant itinere ſuo. * Cùm ergo veniſ- 3
ſent Dauid & viri eius ad ciuitatem, &
inueniſſent eam ſuccenſam igni, & vxores
ſuas, & filios ſuos, & filias ductas eſſe cap-
tiuas, * leuauerunt Dauid & populus qui 4
erat cum eo voces ſuas, & planxerunt do-
nec deficerent in eis lacrymæ. * Siquidem 5
& duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, B
Achinoam Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal
Carmeli. * Et contriſtatus eſt Dauid valdè: 6
volebat enim eum populus lapidare, quia
amara erat anima vniuſcuiuſque viri ſuper
filiis ſuis & filiabus: confortatus eſt autem
Dauid in Domino Deo ſuo. * Et ait ad 7
Abiathar ſacerdotem filium Achimelech:
Applica ad me ephod. Et applicauit Abia-
thar ephod ad Dauid, * & conſuluit Da- 8
uid Dominum, dicens: Perſequar latruncu-
los hos, & comprehendam eos, an non? Di-
xitque ei Dominus: Perſequere: abſque du-
bio enim comprehendes eos, & excuties
prædam. * Abiit ergo Dauid ipſe, & ſex- 9
centi viri qui erant cum eo, & venerunt vſ- C
que ad Torrentem Beſor: & laſſi quidam
ſubſtiterunt. * Perſecutus eſt autem Dauid 10
ipſe, & quadringenti viri: ſubſtiterant enim
ducenti, qui laſſi tranſire non poterant Tor-
rentem Beſor. * Et inuenerunt virum Ægyp- 11
tium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid:
dederuntque ei panem vt comederet, & bi-
beret aquam, * ſed & fragmen maſſæ cari- 12
carum, & duas ligaturas vuæ paſſæ. Quæ cùm
comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus eius, & re-
focillatus eſt: non enim comederat panem, D
neque biberat aquam, tribus diebus & tribus
noctibus. * Dixit itaque ei Dauid: Cuius es 13
tu? vel vnde? & quò pergis? Qui ait: Puer
Ægyptius ego ſum, ſeruus viri Amalecitæ:
dereliquit autem me dominus meus, quia
ægrotare cœpi nudiuſtertius. * Siquidem nos 14
erupimus ad auſtralem plagam Cerethi, &
contra Iudam, & ad Meridiem Caleb, & Si-
15 celeg ſuccendimus igni. * Dixitque ei Da-
uid: Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui
ait: Iura mihi per Deum, quòd non occidas
me, & non tradas me in manus domini mei,
& ego ducam te ad cuneum iſtum. Et iura-
16 uit ei Dauid. * Qui cùm duxiſſet eum, ecce
illi diſcumbebant ſuper faciem vniuerſæ ter-
ræ, comedentes & bibentes, & quaſi feſtum
celebrantes diem, pro cuncta præda, & ſpo-
liis quæ ceperant de Terra Philiſthiim, & de
17 Terra Iuda. * Et percuſſit eos Dauid à veſpe-
E re vſque ad veſperam alterius diei, & non
euaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri
adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, &
18 fugerant. * Eruit ergo Dauid omnia quæ tu-
lerant Amalecitæ, & duas vxores ſuas eruit.
19 * Nec defuit quidquam à paruo vſque ad
magnum, tam de filiis quàm de filiabus, &
de ſpoliis, & quæcumque rapuerant, omnia
20 reduxit Dauid. * Et tulit vniuerſos greges &
armenta, & minauit ante faciem ſuam: dixe-
21 runtque: Hæc eſt præda Dauid. * Venit au-
tem Dauid ad ducentos viros, qui laſſi ſubſti-
terant, nec ſequi potuerant Dauid, & reſidere
F eos iuſſerat in Torrente Beſor: qui egreſſi
ſunt obuiam Dauid & populo qui erat cum
eo. Accedens autem Dauid ad populum,
22 ſalutauit eos pacificè. * Reſpondenſque om-
nis vir peſſimus & iniquus, de viris qui ierant
cum Dauid, dixit: Quia non venerunt no-
biſcum, non dabimus eis quidquam de præ-
da, quam eruimus: ſed ſufficiat vnicuique
vxor ſua & filij: quos cùm acceperint, rece-
23 dant. * Dixit autem Dauid: Non ſic facietis
fratres mei, de his quæ tradidit nobis Domi-
nus, & cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos,
qui eruperant aduerſum nos in manus no-
24 ſtras: * nec audiet vos quiſquam ſuper ſer-
mone hoc. æqua enim pars erit deſcenden-
G tis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, &
25 ſimiliter diuident. * Et factum eſt hoc ex die
illa, & deinceps conſtitutum & præfinitum,
& quaſi lex in Iſraël vſque in diem hanc.
26 * Venit ergo Dauid in Siceleg, & miſit dona
de præda ſenioribus Iuda proximis ſuis, di-
cens: Accipite benedictionem de præda ho-
27 ſtium Domini: * His qui erant in Bethel, &
qui in Ramoth ad Meridiem, & qui in Iether,
28 * & qui in Aroër, & qui in Sephamoth, &
29 qui in Eſthamo, * & qui in Rachal, & qui in
30 vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni, * &
qui in Arama, & qui in lacu Aſan, & qui in
31 Athach, * & qui in Hebron, & reliquis qui
erant in his locis, in quibus commoratus
fuerat Dauid ipſe, & viri eius.

CAPVT XXXI.

Saul cum filiis in pugna caſi, corpus truncato capite in muro Bethſan ſuſpenditur, armaque eius in templo Aſtaroth: viri autem Iabes, ablatis Saul ac filiorum eius corporibus, iuxta Iabes ea ſepelierunt.

PHilisthiim autem pugnabant aduersum 1
Israel: & fugerunt viri Israel ante fa- A
ciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti
† 1.Par. 10.a.1.3. in monte Gelboë. * † Irrueruntque Phili- 2
sthiim in Saul, & in filios eius, & percus-
serunt Ionathan, & Abinadab, & Melchi-
sua, filios Saul, * totumque pondus prælij 3
versum est in Saul: & consecuti sunt eum
viri sagittarij, & vulneratus est vehementer
† 1 Par. 10.b.4. à sagittariis: * † Dixitque Saul ad armigerum 4
suum: Euagina gladium tuum, & percute
me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & in-
terficiant me, illudentes mihi. Et noluit ar- B
miger eius: fuerat enim nimio terrore per-
territus. arripuit itaque Saul gladium, & irruit
super eum. * Quod cùm vidisset armiger 5
eius, videlicet quod mortuus esset Saul, ir-
ruit etiam ipse super gladium suum, & mor-
tuus est cum eo. * Mortuus est ergo Saul, & 6
tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri
eius in die illa pariter. * Videntes autem vi- 7
ri Israel, qui erant trans vallem, & trans Ior-
danem, quòd fugissent viri Israelitæ, & quòd
C mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt
ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque
8 Philisthiim, & habitauerunt ibi. * Facta au-
tem die altera, venerunt Philisthiim, vt spo-
liarent interfectos, & inuenerunt Saul &
9 tres filios eius iacentes in monte Gelboë. * Et
præciderunt caput Saul, & spoliauerunt eum
armis: & miserunt in Terram Philisthino-
rum per circuitum, vt annuntiaretur in tem-
10 plo idolorum, & in populis. * Et posuerunt
D arma eius in templo Astaroth, corpus verò
11 eius suspenderunt in muro Bethsan. * † Quod † 2.Reg. 2.a.4.
cùm audissent habitatores Iabes Galaad, quæ-
12 cumque fecerant Philisthiim Saul, * surre-
xerunt omnes viri fortissimi, & ambulaue-
runt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, &
cadauera filiorum eius, de muro Bethsan: ve-
neruntque Iabes Galaad, & combusserunt ea
13 ibi: * & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt
in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem
diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, QVEM NOS SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Dauid occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum ceteris occisis, ieiunans ac præcipiens vt filios Iuda docerent arcum.

ACTVM est autem A
postquam mortuus est 1
Saul, vt Dauid reuerte-
retur à cæde Amalec,
& maneret in Siceleg
duos dies. * In die au- 2
tem tertia, apparuit ho-
mo veniens de castris Saul, veste conscissa,
& puluere conspersus caput: & vt venit ad
Dauid, cecidit super faciem suam, & ado-
rauit. * Dixitque ad eum Dauid: Vnde ve- 3
nis? Qui ait ad eum: De castris Israel fu-
gi. * Et dixit ad eum Dauid: Quod est ver- 4
bum quod factum est? Indica mihi. Qui
ait: Fugit populus ex prælio, & multi cor-
ruentes è populo mortui sunt: sed & Saul
& Ionathas filius eius interierunt. * Dixit- 5
que Dauid ad adolescentem, qui nuntia-
bat ei: Vnde scis quia mortuus est Saul, &
6 Ionathas filius eius? * Et ait adolescens, qui
nuntiabat ei: Casu veni in montem Gel-
boë, & Saul incumbebat super hastam suam:
porrò currus & equites appropinquabant
7 ei, * & conuersus post tergum suum, vi-
B densque me vocauit. Cui cùm respondis-
8 sem: Adsum: * dixit mihi: Quisnam es
tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum.
9 * Et locutus est mihi: Sta super me, & in-
terfice me: quoniam tenent me angustiæ;
10 & adhuc tota anima mea in me est. * Stans-
que super eum, occidi illum: sciebam enim
quòd viuere non poterat post ruinam: &
tuli diadema quod erat in capite eius, & ar-
millam de brachio illius, & attuli ad te domi-
11 num meum huc. * Apprehendens autem
Dauid vestimenta sua scidit, omnesque viri
12 qui erant cum eo, * & planxerunt, & fleue-
runt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam, su-
per Saul, & super Ionathan filium eius, &
super populum Domini, & super domum
13 Israel, eò quòd corruissent gladio. * Dixitque
Dauid ad iuuenem qui nuntiauerat ei: Vnde
es tu? Qui respondit: Filius hominis adue-
14 næ Amalecitæ ego sum. * Et ait ad eum Da-
uid:

† Ps. 104. b 15.

uid: † Quare non timuisti mittere manum C
tuam vt occideres christum Domini? * Vo- 15
cansque Dauid vnum de pueris suis, ait: Ac-
cedens irrue in eum. Qui percussit illum, &
mortuus est. * Et ait ad eum Dauid: San- 16
guis tuus super caput tuum: os enim tuum
locutum est aduersum te, dicens: Ego inter-
feci christum Domini. * Planxit autem Da- 17
uid planctum huiuscemodi super Saul, &
super Ionathan filium eius, (* & præcepit vt 18
docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum
est in Libro iustorum.) Et ait: Considera
Israël, pro his qui mortui sunt super excel-
sa tua vulnerati. * Inclyti, Israel, super mon- 19
tes tuos interfecti sunt: quo modo cecide-
runt fortes? * Nolite annuntiare in Geth, 20
neque annuntietis in compitis Ascalonis: D
ne fortè lætentur filiæ Philisthiim, ne exul-
tent filiæ incircumcisorum. * Montes Gel- 21
boë, nec ros nec pluuia veniant super vos,
neque sint agri primitiarum: quia ibi abie-
ctus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi
non esset vnctus oleo. * A sanguine interfe- 22
ctorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ
numquam rediit retrorsum, & gladius Saul
non est reuersus inanis. * Saul & Ionathas 23
amabiles, & decori in vita sua, in morte quo-
que non sunt diuisi: aquilis velociores, leo-
nibus fortiores. * Filiæ Israël super Saul fle- 24
te, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui
præbebat ornamenta aurea cultui vestro.
* Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Io- 25
nathas in excelsis tuis occisus est? * Doleo 26
super te frater mi Ionatha decore nimis, &
amabilis super amorem mulierum. Sicut ma-
ter vnicum amat filium suum, ita ego te dili-
gebam. * Quo modo ceciderunt robusti, & 27
perierunt arma bellica?

CAPVT II.

Dauid in Hebron super Iuda in regem vnctus, viros Iabes Galaad ob Saul sepulturam commendat: Isboseth verò in regem super Israël vnctio, grauem peperit seditionem ac pugnam.

IGitur post hæc consuluit Dauid Domi- 1
num, dicens: Num ascendam in vnam A
de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum:
Ascende. Dixitque Dauid: Quò ascendam?
Et respondit ei: In Hebron. * Ascendit er- 2
go Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam
Iezraëlites, & Abigail vxor Nabal Carmeli:
* sed & viros, qui erant cum eo, duxit Da- 3
uid singulos cum domo sua: & manserunt
† 1 Mac. 2.5.57. in oppidis Hebron. * † Veneruntque viri 4
Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret
super domum Iuda. Et nuntiatum est Da-
uid, quòd viri Iabes Galaad sepelissent
Saul. * Misit ergo Dauid nuntios ad viros 5
Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti
vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc
cum domino vestro Saul, & sepelistis eum.
* Et nunc retribuet vobis quidem Dominus 6
misericordiam & veritatem: sed & ego red-
B dam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud.
7 * Confortentur manus vestræ, & estote filij
fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus
vester Saul, tamen me vnxit domus Iuda in
8 regem sibi. * Abner autem filius Ner, prin-
ceps exercitus Saul, tulit Isboseth filium
9 Saul, & circumduxit eum per castra, * re-
gemque constituit super Galaad, & super
Gessuri, & super Iezrael, & super Ephraim,
& super Beniamin, & super Israel vniuer-
10 sum. * Quadraginta annorum erat Isboseth
filius Saul, cùm regnare cœpisset super Is-
C rael, & duobus annis regnauit: sola autem
11 domus Iuda sequebatur Dauid. * Et fuit nu-
merus dierum, quos commoratus est Dauid,
imperans in Hebron super domum Iuda,
12 septem annorum, & sex mensium. * Egres-
susque est Abner filius Ner, & pueri Isbo-
13 seth filij Saul, de castris in Gabaon. * Porrò
Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi
sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam Ga-
baon. Et cùm in vnum conuenissent, è re-
gione sederunt: hi ex vna parte piscinæ, &
14 illi ex altera. * Dixitque Abner ad Ioab:
Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et res-
15 pondit Ioab: Surgant. * Surrexerunt ergo,
& transierunt numero duodecim de Benia-
min, ex parte Isboseth filij Saul, & duode-
16 cim de pueris Dauid. * Apprehensoque
vnusquisque capite comparis sui, defixit gla-
dium in latus contrarij, & ceciderunt simul:
D vocatumque est nomen loci illius: Ager ro-
17 bustorum, in Gabaon. * Et ortum est bellum
durum satis in die illa: fugatusque est Abner,
18 & viri Israel, à pueris Dauid. * Erant autem
ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abisai, & Asaël:
porrò Asaël cursor velocissimus fuit, quasi
19 vnus de capreis quæ morantur in siluis. * Per-
sequebatur autem Asaël Abner, & non de-
clinauit ad dexteram neque ad sinistram
20 omittens persequi Abner. * Respexit itaque
Abner post tergum suum, & ait: Tune es
21 Asaël? Qui respondit: Ego sum. * Dixitque
E ei Abner: Vade ad dexteram, siue ad sini-
stram, & apprehende vnum de adolescenti-
bus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem
22 Asaël omittere quin vrgeret eum. * Rursum-
que locutus est Abner ad Asaël: Recede,
noli me sequi, ne compellar confodere te in
terram, & leuare non potero faciem meam ad
23 Ioab fratrem tuum. * Qui audire contemp-
sit, & noluit declinare: percussit ergo eum
Abner auersa hasta in inguine, & transfodit,
& mortuus est in eodem loco: omnesque qui
transibant per locum illum, in quo ceciderat
24 Asaël, & mortuus erat, subsistebant. * Perse-
F quentibus autem Ioab & Abisai fugientem
Abner, sol occubuit: & venerunt vsque ad
Collem aquæ ductus, qui est ex aduerso val-
25 lis itineris deserti in Gabaon. * Congrega-
tique sunt filij Beniamin ad Abner: & con-
globati in vnum cuneum, steterunt in sum-
26 mitate tumuli vnius. * Et exclamauit Abner

ad Ioab, & ait: Num vſque ad internecio-
nem tuus mucro deſæuiet? an ignoras quòd
periculoſa ſit deſperatio? vſquequò non di-
cis populo vt omittat perſequi fratres ſuos?
* & ait Ioab: Viuit Dominus, ſi locutus fuiſ- 27
ſes, manè receſſiſſet populus perſequens fra-
trem ſuum. * Inſonuit ergo Ioab buccina, 28
& ſtetit omnis exercitus, nec perſecuti ſunt G
vltrà Iſraël, neque iniêre certamen. * Abner 29
autem & viri eius abierunt per campeſtria,
tota nocte illa: & tranſierunt Iordanem, &
luſtrata omni Beth horon, venerunt ad ca-
ſtra. * Porrò Ioab reuerſus, omiſſo Abner, 30
congregauit omnem populum: & defuerunt
de pueris Dauid decem & nouem viri, excep-
to Aſaële. * Serui autem Dauid percuſſe- 31
runt de Beniamin, & de viris qui erant cum
Abner, trecentos ſexaginta, qui & mortui
ſunt. * Tuleruntque Aſaël, & ſepelierunt 32
eum in ſepulchro patris ſui in Bethlehem:
& ambulauerunt tota nocte Ioab & viri qui
erant cum eo, & in ipſo crepuſculo perue-
nerunt in Hebron.

CAPVT III.

Abner iratus regi Isboſeth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Iſraelitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè deflet Abner.

FActa eſt ergo longa concertatio inter 1
domum Saul, & inter domum Dauid: A
Dauid proficiſcens, & ſemper ſeipſo robu-
ſtior, domus autem Saul decreſcens quotidie.
† 1. Par. 3. a. 1. * † Natique ſunt filij Dauid in Hebron: fuit- 2
que primogenitus eius Amnon de Achi-
noam Iezraëlitide. * Et poſt eum Cheleab 3
de Abigail vxore Nabal Carmeli: porrò ter-
tius Abſalom, filius Maacha filiæ Tholmai
regis Geſſur. * Quartus autem Adonias, fi- 4
lius Haggith: & quintus Saphathia, filius
Abital. * Sextus quoque Iethraam, de Egla 5
vxore Dauid. hi nati ſunt Dauid in He-
bron. * Cùm ergo eſſet prælium inter do- 6
mum Saul & domum Dauid, Abner filius
Ner regebat domum Saul. * Fuerat autem 7
Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aia. B
Dixitque Isboſeth ad Abner. * Quare in- 8
greſſus es ad concubinam patris mei? Qui
iratus nimis propter Isboſeth, ait: Numquid
caput canis ego ſum aduerſum Iudam hodie,
qui fecerim miſericordiam ſuper domum
Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos
eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu
requiſiſti in me quod argueres pro mulie-
re hodie? * Hæc faciat Deus Abner, & 9
hæc addat ei, niſi quomodo iurauit Domi-
nus Dauid, ſic faciam cum eo, * vt transfe- 10
ratur regnum de domo Saul, & eleuetur thro-
nus Dauid ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, à
Dan vſque Berſabee. * Et non potuit reſ- 11
pondere ei quidquam: quia metuebat illum.
* Miſit ergo Abner nuntios ad Dauid pro 12
ſe dicentes: Cuius eſt terra? Et vt loque-
rentur: Fac mecum amicitias, & erit manus
mea tecum, & reducam ad te vniuerſum Iſ-
13 raël. * Qui ait: Optimè: ego faciam tecum
amicitias: ſed vnam rem peto à te, dicens:
Non videbis faciem meam, antequam addu-
C xeris Michol filiam Saul: & ſic venies, & vi-
14 debis me. * Miſit autem Dauid nuntios ad
Isboſeth filium Saul, dicens: † Redde vxo- † 1. Reg. 18. f. 27.
rem meam Michol, quam deſpondi mihi
15 centum præputiis Philiſthiim. * Miſit ergo
Isboſeth, & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, fi-
16 lio Lais. * Sequebaturque eam vir ſuus, plo-
rans vſque Bahurim: & dixit ad eum Abner:
17 Vade, & reuertere. Qui reuerſus eſt. * Ser-
monem quoque intulit Abner ad ſeniores
Iſraël, dicens: Tam heri quàm nudiuſtertius
quærebatis Dauid vt regnaret ſuper vos.
18 * Nunc ergo facite: quoniam Dominus
locutus eſt ad Dauid, dicens: In manu ſer-
ui mei Dauid ſaluabo populum meum Iſraël
D de manu Philiſthiim, & omnium inimico-
19 rum eius. * Locutus eſt autem Abner etiam
ad Beniamin. Et abiit vt loqueretur ad Da-
uid in Hebron, omnia quæ placuerant Iſ-
20 raeli & vniuerſo Beniamin. * Veneruntque ad
Dauid in Hebron cum viginti viris: & fe-
cit Dauid Abner, & viris eius qui venerant
21 cum eo conuiuium. * Et dixit Abner ad Da-
uid: Surgam, vt congregem ad te dominum
meum regem omnem Iſraël, & ineam tecum
fœdus, & imperes omnibus, ſicut deſiderat
anima tua. Cum ergo deduxiſſet Dauid
22 Abner, & ille iſſet in pace, * ſtatim pueri
Dauid & Ioab venerunt, cæſis latronibus,
cum præda magna nimis: Abner autem
non erat cum Dauid in Hebron, quia iam
dimiſerat eum, & profectus fuerat in pace.
23 * Et Ioab, & omnis exercitus qui erat cum
eo, poſteà venerunt: nuntiatum eſt itaque
Ioab à narrantibus: Venit Abner filius Ner
E ad regem, & dimiſit eum, & abiit in pace.
24 * Et ingreſſus eſt Ioab ad regem, & ait:
Quid feciſti? Ecce venit Abner ad te:
quare dimiſiſti eum, & abiit & receſſit?
25 * ignorans Abner filium Ner, quoniam ad
hoc venit ad te, vt deciperet te, & ſciret
exitum tuum & introitum tuum, & noſſet
26 omnia quæ agis? * Egreſſus itaque Ioab à
Dauid, miſit nuntios poſt Abner, & redu-
xit eum à ciſterna Sira, ignorante Dauid.
27 * Cumque rediiſſet † Abner in Hebron, ſeor- † 3. Reg. 2. a. 5.
ſum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt
loqueretur ei, in dolo: & percuſſit illum ibi
in inguine, & mortuus eſt in vltionem ſan-
28 guinis Aſaël fratris eius. * Quod cùm au-
diſſet Dauid rem iam geſtam, ait: Mundus
ego ſum, & regnum meum, apud Do-
minum, vſque in ſempiternum, à ſangui-
29 ne Abner filij Ner; * & veniat ſuper caput
F Ioab, & ſuper omnem domum patris eius:
nec deficiat de domo Ioab fluxum ſeminis
ſuſtinens, & leproſus & tenens fuſum, & ca-
30 dens gladio, & indigens pane. * Igitur Ioab
&

& Abiſai frater eius interfecerunt Abner, eò
quòd occidiſſet Aſaël fratrem eorum in Ga-
baon, in prælio. * Dixit autem Dauid ad 31
Ioab, & ad omnem populum, qui erat cum
eo: Scindite veſtimenta veſtra, & accingi-
mini ſaccis, & plangite ante exequias Ab-
ner. porrò rex Dauid ſequebatur feretrum.
* Cumque ſepeliſſent Abner in Hebron, le- 32
uauit rex Dauid vocem ſuam, & fleuit ſuper
tumulum Abner: fleuit autem & omnis po-
pulus. * Plangenſque rex & lugens Abner, 33
ait: Nequaquam vt mori ſolent ignaui, mor-
tuus eſt Abner.* Manus tuæ ligatæ non ſunt, 34
& pedes tui non ſunt compedibus aggraua-
ti: ſed ſicut ſolent cadere coram filiis ini-
quitatis, ſic corruiſti. Congeminanſque om- G
nis populus fleuit ſuper eum. * Cumque ve- 35
niſſet vniuerſa multitudo cibum capere cum
Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, di-
cens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat,
ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem vel
aliud quidquam. * Omniſque populus audi- 36
uit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in
conſpectu totius populi.* & cognouit omne 37
vulgus & vniuerſus Iſrael in die illa, quo-
niam non actum fuiſſet à rege vt occideretur
Abner filius Ner. * Dixit quoque rex ad ſer- 38
uos ſuos: Num ignoratis quoniam princeps
& maximus cecidit hodie in Iſrael? * Ego 39
autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porrò
viri iſti filij Saruiæ duri ſunt mihi: retribuat
Dominus facienti malum iuxta malitiam ſuã.

CAPVT IV.

Baana & Rechab caput Isboſeth quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt, quos pro mercede iuſſit interimi.

AVdiuit autem Isboſeth filius Saul, quòd 1
cecidiſſet Abner in Hebron: & diſ- A
ſolutæ ſunt manus eius, omniſque Iſrael per-
turbatus eſt. * Duo autem viri principes la- 2
tronum erant filio Saul, nomen vni Baana,
& nomen alteri Rechab, filij Remmon Be-
rothitæ de filiis Benjamin: ſiquidem & Be-
roth reputata eſt in Benjamin. * & fugerunt 3
Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi ad-
uenæ vſque ad tempus illud. * Erat autem 4
Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quin- B
quennis enim fuit, quando venit nuntius de
Saul & Ionatha ex Iezrael. tollens itaque
eum nutrix ſua, fugit: cumque feſtinaret vt
fugeret, cecidit, & claudus effectus eſt: ha-
buitque vocabulum Miphiboſeth. * Venien- 5
tes igitur filij Remmon Berothitæ, Rechab
& Baana, ingreſſi ſunt feruente die domum
Isboſeth: qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum
meridie. Et oſtiaria domus purgans triticum,
obdormiuit. * Ingreſſi ſunt autem domum 6
latenter aſſumentes ſpicas tritici, & percuſ-
ſerunt eum in inguine Rechab & Baana fra-
ter eius, & fugerunt. * Cùm autem ingreſſi 7
fuiſſent domum, ille dormiebat ſuper lectum
ſuum in conclaui, & percutientes interfece-
C runt eum: ſublatoque capite eius, abierunt
8 per viam deſerti tota nocte,* & attulerunt ca-
put Isboſeth ad Dauid in Hebron: dixerunt-
que ad regem: Ecce caput Isboſeth filij Saul
inimici tui, qui quærebat animam tuam: &
dedit Dominus domino meo regi vltionem
9 hodie de Saul, & de ſemine eius. * Reſpon-
dens autem Dauid, Rechab, & Baana fratri
eius, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos:
viuit Dominus, qui eruit animam meam de
10 omni anguſtia: * † quoniam eum, qui an- † Sup. 1. 6.14.
nuntiauerat mihi, & dixerat: Mortuus eſt
D Saul: qui putabat ſe proſpera nuntiare, te-
nui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat
11 mercedem dare pro nuntio. * Quantò ma-
gis nunc, cùm homines impij interfecerunt
virum innoxium, in domo ſua, ſuper lectum
ſuum, non quæram ſanguinem eius de ma-
12 nu veſtra, & auferam vos de terra? * Præce-
pit itaque Dauid pueris ſuis, & interfecerunt
eos: præcidenteſque manus & pedes eorum,
ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in He-
bron: caput autem Isboſeth tulerunt, & ſe-
pelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

CAPVT XV.

Dauid vnctus ſuper totum Iſrael, pulſis Iebuſæis arcem Sion cepit; vbi extructa domo habitauit, alias ſuperinducens vxores, filioſque procreans, & Philiſthæos bis proſternens.

1 ET venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Da-
A uid in Hebron, dicentes: † Ecce nos, os † 1 Par. 11.a.1.
2 tuũ & caro tua ſumus.* Sed & heri & nudiuſ-
tertius, cùm eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras
educens & reducens Iſrael: dixit autem Do-
minus ad te: Tu paſces populum meum Iſ-
3 rael, & tu eris dux ſuper Iſrael. * Venerunt
quoque & ſeniores Iſrael ad regẽ in Hebron,
& percuſſit cum eis rex Dauid fœdus in He-
bron coram Domino: vnxeruntque Dauid
4 in regem ſuper Iſrael. * Filius triginta anno-
rum erat Dauid, cùm regnare cœpiſſet, † & † 3.Reg.2. b.11.
5 quadraginta annis regnauit.*In Hebron reg-
nauit ſuper Iudam ſeptem annis & ſex men-
ſibus: in Ieruſalem autem regnauit triginta
tribus annis ſuper omnem Iſrael & Iudam.
6 * Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum
eo, in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem
terræ: dictumque eſt Dauid ab eis: Non in-
B gredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos
7 dicentes: Non ingredietur Dauid huc. * Ce-
pit autem Dauid arcem Sion, hæc eſt ciuitas
8 Dauid. * Propoſuerat enim Dauid in die illa
præmium, qui percuſſiſſet Iebuſæum, & te-
tigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cæ-
cos & claudos odientes animam Dauid. id-
circò dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus
9 non intrabunt in templum. * Habitauit au-
tem Dauid in arce, & vocauit eam, Ciui-
tatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mel-
10 lo & intrinſecus. * Et ingrediebatur profi-
ciens atque ſuccreſcens, & Dominus Deus † 1. Par. 14.a.1.
11 exercituum erat cum eo. * † Miſit quoque

Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid, & ligna
cedrina, & artifices lignorum, artificesque
lapidum ad parietes: & ædificauerunt do-
mum Dauid. * Et cognouit Dauid quoniam 12
confirmasset eum Dominus regem super
Israel, & quoniam exaltasset regnum eius su- C
† 1. Par. 3. a. 12. per populum suum Israel. * † Accepit ergo 13
Dauid adhuc concubinas & vxores de Ieru-
salem, postquam venerat de Hebron: nati-
que sunt Dauid & alij filij & filiæ: * & hæc no- 14
mina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem, Sa-
mua, & Sobab, & Nathan, & Salomon, * & 15
Iebahar, & Elisua, & Nepheg, * & Iaphia, 16
& Elisama, & Elioda, & Eliphaleth. * Audie- 17
runt ergo Philisthiim quòd vnxissent Dauid
in regem super Israel: & ascenderunt vni-
uersi vt quærerent Dauid: quòd cùm audis-
† 1. Par. 14. b. 9. set Dauid, descendit in præsidium. * † Phi- 18
listhiim autem venientes diffusi sunt in Val-
le Raphaim. * & consuluit Dauid Dominum, 19
dicens: Si ascendam ad Philisthiim? & si da-
bis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad
Dauid: Ascende, quia tradens dabo Phili-
† Isa. 28. e. 21. sthiim in manu tua. * † Venit ergo Dauid in 20
Balaad Pharasim; & percussit eos ibi, & dixit: D
Diuisit Dominus inimicos meos coram me,
sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est
nomen loci illius, Baal Pharasim. * Et reli- 21
querunt ibi sculptilia sua: quæ tulit Dauid,
& viri eius. * Et addiderunt adhuc Phili- 22
sthiim vt ascenderent, & diffusi sunt in Val-
le Raphaim. * Consuluit autem Danid Do- 23
minum: Si ascendam contra Philisthæos, &
tradas eos in manus meas? Qui respondit:
Non ascendas contra eos, sed gyra post ter-
gum eorum, & venies ad eos ex aduerso py-
rorum. * Et cùm audieris sonitum gradientis 24
in cacumine pyrorum tunc inibis prælium:
quia tunc egredietur Dominus ante faciem
tuam, vt percutiat castra Philisthiim. * Fe- 25
cit itaque Dauid sicut præceperat ei Domi-
nus, & Percussit Philisthiim, de Gabaa, vs-
que dum venias Gezer.

CAPVT VI.

Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est, quòd illam attigisset, quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum verò in Ierusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol vxore ridetur: in cuius pœnam numquam illa deinceps peperit.

CONgregauit autem rursum Dauid om- 1
† 1 Par. 13. b. 5. nes electos ex Israel triginta millia. * † 2
Surrexitque Dauid, & abiit, & vniuersus po- A
pulus qui erat cum eo de viris Iuda, vt addu-
cerent arcam Dei super quam inuocatum est
nomen Domini exercituum, sedentis in Che-
rubim super eam. * Et imposuerunt arcam 3
Dei super plaustrum nouum: tuleruntque
eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa:
Oza autem & Ahio filij Abinadab, mina-
bant plaustrum nouum. * † Cumque tulissent 4
† 1 Reg. 7. a. 1. eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa,
custodiens arcam Dei Ahio præcedebat ar-
5 cam. * Dauid autem & omnis Israel ludebant
coram Domino: in omnibus lignis fabrefa-
ctis, & citharis & lyris & tympanis & sistris
6 & cymbalis. * Postquam autem venerunt ad
Aream Nachon, extendit Oza manum ad ar-
cam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitra-
7 bant boues, & declinauerunt eam. * Iratus-
B que est indignatione Dominus contra Ozam,
& percussit eum super temeritate: qui mor-
8 tuus est ibi iuxta arcam Dei. * † Contristatus † 1 Par. 13. d. 11.
est autem Dauid, eò quòd percussisset Do-
minus Ozam, & vocatum est nomen loci
illius, Percussio Oze, vsque in diem hanc.
9 * Et extimuit Dauid Dominum in die illa,
dicens: Quo modo ingredietur ad me arca
10 Domini: * Et noluit diuertere ad se arcam
Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam
11 in domum Obededom Gethæi. * Et habita-
uit arca Domini in domo Obededom Ge-
thæi tribus mensibus: & benedixit Dominus
12 Obededom, & omnem domum eius. * Nun-
tiatumque est regi Dauid quòd bendixisset
Dominus Obededom, & omnia eius, prop-
ter arcam Dei. † Abiit ergo Dauid, & ad- † 1. Par. 15. d. 25.
duxit arcam Dei de domo Obededom in ci-
uitatem Dauid cum gaudio: & erant cum
13 Dauid septem chori, & victima vituli. * † † 1. Par. 15. d. 26.
C Cumque transcendissent qui portabant ar-
cam Domini sex passus, immolabat bouem
14 & arietem, * & Dauid saltabat totis viribus
ante Dominum. porrò Dauid erat accinctus
15 ephod lineo. * Et Dauid & omnis domus Is-
rael ducebant arcam testamenti Domini, in
16 iubilo, & in clangore buccinæ. * Cumque
intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid,
Michol filia Saul prospiciens per fenestram,
vidit regem Dauid subsilientem, atque saltan-
tem coram Domino: & despexit eum in
17 corde suo. * Et introduxerunt arcam Domi-
ni, & imposuerunt eam in loco suo, in me-
dio tabernaculi quod tetenderat ei Dauid:
& obtulit Dauid holocausta, & pacifica co-
18 ram Domino. * Cumque complesset offerens
holocausta & pacifica, benedixit populo in
19 nomine Domini exercituum. * Et partitus
est viuersæ multitudini Israel, tam viro quàm
D mulieri, singulis colliridam panis vnam, &
assaturam bubulæ carnis vnam, & similam
frixam oleo: & abiit omnis populus, vnus-
20 quisque in domum suam. * Reuersusque est
Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa
Michol filia Saul in occursum Dauid, ait:
Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, disco-
operiens se ante ancillas seruorum suorum,
& nudatus est, quasi si nudetur vnus de scur-
21 ris. * Dixitque Dauid ad Michol: Ante Do-
minum, qui elegit me potiùs quàm patrem
tuum, & quàm omnem domum eius, & præ-
cepit mihi vt essem dux super populum Do-
22 mini in Israel, * & ludam, & vilior fiam plus
quàm factus sum: & ero humilis in oculis
meis: & cum ancillis, de quibus locuta es,
gloriosior

gloriosior apparebo. * Igitur Michol filiæ 23
Saul non est natus filius vsque in diem mor-
tis suæ.

CAPVT VII.

Dauid proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primùm collaudatur, postmodum iubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, vnde Domino gratias agit.

FActum est autem cùm sedisset rex in do- 1
mo sua, & Dominus dedisset ei requiem A
vndique ab vniuersis inimicis suis, * dixit ad 2
† 1. Par. 17. a. 1. Nathan prophetam: † Vidésne quòd ego
habitem in domo cedrina, & arca Dei posi-
ta sit in medio pellium? * Dixitque Nathan 3
ad regem: Omne quod est in corde tuo, va-
de, fac: quia Dominus tecum est. * Factum 4
est autem in illa nocte: & ecce sermo Domi-
ni ad Nathan, dicens: * Vade, & loque- 5
re ad seruum meum Dauid: Hæc dicit Do-
minus. Numquid tu ædificabis mihi domum
ad habitandum? * Neque enim habitaui in 6
domo ex die illa qua eduxi filios Israel de
Terra Ægypti, vsque in diem hanc: sed am-
bulabam in tabernaculo, & in tentorio. * Per 7
cuncta loca, quæ transiui cum omnibus filiis
Israel; numquid loquens locutus sum ad
vnam de tribubus Israel, cui præcepi, vt pas-
ceret populum meum Israel, dicens: Quare
non ædificastis mihi domum cedrinam? * Et 8
nunc hæc dices seruo meo Dauid: Hæc di- B
† 1. Reg. 16. c. 11. Psal. 77. g. 70. cit Dominus exercituum: † Ego tuli te de
pascuis sequentem greges, vt esses dux su-
per populum meum Israel: * & fui tecum in 9
omnibus vbicumque ambulasti, & interfeci
vniuersos inimicos tuos à facie tua: fecique
tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum
qui sunt in terra. * Et ponam locum populo 10
meo Israel, & plantabo eum, & habitabit
sub eo, & non turbabitur ampliùs: nec ad-
dent filij iniquitatis vt affligant eum sicut
priùs, * ex die qua constitui iudices super po- 11
pulum meum Israel: & requiem dabo tibi ab
omnibus inimicis tuis. prædicitque tibi Do-
minus, quòd domum faciat tibi Dominus.
† 3. Reg. 8. b. 19. * † Cumque completi fuerint dies tui, & 12
dormieris cum patribus tuis, suscitabo se-
men tuum post te, quod egredietur de vtero
† 3. Reg. 5. a. 5. tuo, & firmabo regnum eius, * † ipse ædifi- 13
cabit domum nomini meo, & stabiliam thro-
† 1. Par. 22. b. 10. Hebr. 1. b. 5. num regni eius vsque in sempiternum. * † 14
Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in
filium: qui si iniquè aliquid gesserit, arguam
eum in virga virorum, & in plagis filiorum
† Psal. 88. a. 4. e. 37. hominum. * † Misericordiam autem meam 15
non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem
amoui à facie mea. * Et fidelis erit domus tua, 16
& regnum tuum vsque in æternum ante fa- C
† Heb. 1. c. 8. ciem tuam, & † thronus tuus erit firmus iu-
giter. * Secundùm omnia verba hæc, & iux- 17
ta vniuersam visionem istam, sic locutus est
Nathan ad Dauid. * Ingressus est autem rex 18
Dauid, & sedit coram Domino, & dixit:
Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus
19 mea, quia adduxisti me hucusque? * Sed &
hoc parum visum est in conspectu tuo Do-
mine Deus, nisi loquereris etiam de domo
serui tui in longinquum: ista est enim lex
20 Adam Domine Deus. * Quid ergo addere
poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu
21 enim scis seruum tuum Domine Deus. * Pro-
pter verbum tuum, & secundùm cor tuum
fecisti omnia magnalia hæc, ita vt notum fa-
22 ceres seruo tuo. * Idcircò magnificatus es
Domine Deus, quia non est similis tui, ne-
que est Deus extra te, in omnibus quæ audi-
23 uimus auribus nostris. * Quæ est autem, vt po-
pulus tuus Israel, gens in terra, propter quam
D iuit Deus, vt redimeret eam sibi in populum,
& poneret sibi nomen, faceretque eis mag-
nalia, & horribilia super terram, à facie po-
puli tui, quem redemisti tibi ex Ægypto,
24 gentem, & deum eius. * Firmasti enim tibi
populum tuum Israel in populum sempiter-
num: & tu Domine Deus factus es eis in
25 Deum. * Nunc ergo Domine Deus, verbum
quod locutus es super seruum tuum, & su-
per domum eius, suscita in sempiternum: &
26 fac sicut locutus es, * vt magnificetur no-
men tuum vsque in sempiternum, atque di-
catur: Dominus exercituum, Deus super Is-
rael. Et domus serui tui Dauid erit stabilita
27 coram Domino, * quia tu Domine exerci-
tuum Deus Israel reuelasti aurem serui tui,
dicens: domum ædificabo tibi: propterea in-
uenit seruus tuus cor suum vt oraret te ora-
28 tione hac. * Nunc ergo Domine Deus, tu es
Deus, & verba tua erunt vera: locutus es
29 enim ad seruum tuum bona hæc. * Incipe
ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in
sempiternum coram te: quia tu Domine
Deus locutus es, & benedictione tua bene-
dicetur domus serui tui in sempiternum.

CAPVT VIII.

Victoria Dauid, qui multos fecit tributarios quibus solent Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere deuicto, à quo multa spolia Dauid abstulit: officiarij quos habebat Dauid recensentur.

1 FActum est autem post hæc, percussit Da-
A uid Philisthiim, & humiliauit eos, † & † 1. Par. 18. a. 1.
tulit Dauid Frenum tributi de manu Phili-
2 sthiim. * Et percussit Moab, & mensus est
eos funiculo, coæquans terræ: mensus est
autem duos funiculos, vnum ad occidendum,
& vnum ad viuificandum: factusque est Moab
3 Dauid seruiens sub tributo. * Et percussit Da-
uid Adarezer filium Rohob regem Soba,
quando profectus est vt dominaretur super
4 flumen Euphraten. * Et captis Dauid ex par-
te eius mille septingentis equitibus, & vi-
B ginti millibus peditum, subneruauit omnes
iugales curruum: dereliquit autem ex eis
5 centum currus. * Venit quoque Syria Damas-
ci, vt præsidium ferret Adarezer regi Soba:
&

& percussit Dauid de Syria viginti duo mil-
lia virorum. * Et posuit Dauid præsidium in 6
Syria Damasci: factaque est Syria Dauid ser-
uiens sub tributo: seruauitque Dominus Da-
uid in omnibus ad quæcumque profectus est.
* Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant 7
serui Adarezer, & detulit ea in Ierusalem.
* Et de Bete & de Beroth, ciuitatibus Ada- 8
rezer, tulit rex Dauid æs multum nimis.
* Audiuit autem Thou rex Emath, quòd 9
percussisset Dauid omne robur Adarezer,
* & misit Thou Ioram filium suum ad re- 10
gem Dauid, vt salutaret eum congratulans,
& gratias ageret: eò quòd expugnasset Ada- C
rezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat
Thou Adarezer, & in manu eius erant vasa
aurea, & vasa argentea, & vasa ærea: * quæ 11
& ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cùm
argento & auro, quæ sanctificauerat de vni-
uersis gentibus quas subegerat, * de Syria, & 12
Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, &
Amalec, & de manubiis Adarezer filij Ruhob
regis Soba. * Fecit quoque sibi Dauid no- 13
men, cùm reuerteretur capta Syria in Valle D
Salinarum, cæsis decem & octo millibus: * & 14
posuit in Idumæa custodes, statuitque præsi-
dium: & facta est vniuersa Idumæa seruiens
Dauid. & seruauit Dominus Dauid in om-
nibus ad quæcumque profectus est. * Et re- 15
gnauit Dauid super omnem Israel: faciebat
quoque Dauid iudicium & iustitiam omni
populo suo. * Ioab autem filius Saruiæ erat 16
super exercitum: porrò Iosaphat Filius Ahi-
lud erat à commentariis: * & Sadoc filius A- 17
chitob, & Achimelech filius Abiathar, erant
sacerdotes: & Saraias, scriba: * Banaias au- 18
tem filius Ioiadæ, super Cerethi & Phele-
thi: filij autem Dauid sacerdotes erant.

CAPVT IX.

Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphiboseth filio Ionathæ claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac seruis suis, Miphiboseth ad mensam Dauid recepto.

ET dixit Dauid: Putásne est aliquis qui 1
remanserit de domo Saul, vt faciam cum A
eo misericordiam propter Ionathan? * Erat 2
autem de domo Saul, seruus nomine Siba:
quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei: Tú-
ne es Siba? & ille respondit: Ego sum ser-
uus tuus. * Et ait rex: Numquid superest ali- 3
quis de domo Saul, vt faciam cum eo mise-
ricordiam Dei? Dixitque Siba regi: Super-
est filius Ionathæ, debilis pedibus. * Vbi, in- 4
quit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in do- B
mo est Machir filij Ammiel in Lodabar.
* Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de do- 5
mo Machir filij Ammiel de Lodabar.* Cùm 6
autem venisset Miphiboseth filius Ionathæ
filij Saul ad Dauid, corruit in faciem suam,
& adorauit. Dixitque Dauid: Miphiboseth?
Qui respondit: Adsum seruus tuus. * Et ait 7
ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam
in te misericordiam propter Ionathan pa-
C trem tuum, & restituam tibi omnes agros
Saul patris tui, & tu comedes panem in men-
8 sa mea semper. * Qui adorans eum, dixit:
Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti
9 super canem mortuum similem mei? * Voca-
uit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit
ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & vni-
uersam domum eius, dedi filio domini tui.
10 * Operare igitur ei terram tu, & filij tui, &
D serui tui: & inferes filio domini tui cibos vt
alatur: Miphiboseth autem filius domini tui
comedet semper panem super mensam meã.
Erant autem Sibæ quindecim filij, & viginti
11 serui. * Dixitque Siba ad regem: Sicut iussi-
sti domine mi rex seruo tuo, sic faciet seruus
tuus: & Miphiboseth comedet super men-
12 sam meam, quasi vnus de filiis regis. * Ha-
bebat autem Miphiboseth filium paruulum
nomine Micha: omnis verò cognatio do-
13 mus Sibæ seruiebat Miphiboseth. * Porrò
Miphiboseth habitabat in Ierusalem: quia
de mensa regis iugiter vescebatur: & erat
claudus vtroque pede.

CAPVT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam seruis Dauid iniuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis, profligatur semel ac iterùm.

1 FActum est autem post hæc, vt moreretur
A rex filiorum Ammon, & regnauit Ha-
2 non filius eius pro eo. * Dixitque Dauid: † († 1. Par. 19. a. 2.)
Faciam misericordiam cum Hanõ filio Naas,
sicut fecit pater eius mecum misericordiam.
Misit ergo Dauid, consolans eum per seruos
suos super patris interitu. Cùm autem venis-
sent serui Dauid in terram filiorum Ammon,
3 * dixerunt principes filiorum Ammon ad
Hanon dominum suum: Putas quòd propter
honorem patris tui miserit Dauid ad te con-
solatores, & non ideò vt inuestigaret, & ex-
ploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit
4 Dauid seruos suos ad te? * Tulit itaque Ha-
non seruos Dauid, rasitque dimidiam par-
B tem barbæ eorum, & præscidit vestes eorum
5 medias vsque ad nates, & dimisit eos.* Quod
cùm nuntiatum esset Dauid, misit in occur-
sum eorum: erant enim viri confusi turpiter
valdè, & mandauit eis Dauid: Manete in Ie-
richo, donec crescat barba vestra, & tunc
6 reuertimini. * Videntes autem filij Ammon
quòd iniuriam fecissent Dauid, miserunt, &
conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Sy-
rum Soba, viginti millia peditum, & à rege
Maacha mille viros, & ab Istob duodecim
7 millia virorum. * Quod cùm audisset Dauid,
misit Ioab & omnem exercitum bellatorum.
8 * Egressi sunt ergo filij Ammon, & direxe-
runt aciem ante ipsum introitum portæ: Sy-
rus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maa-
9 cha, seorsum erant in campo. * Videns igi-
tur Ioab quòd præparatum esset aduersum se
prælium,

prælium, & ex aduerso & post tergum, ele-
git ex omnibus electis Israel, & instruxit C
aciem contra Syrum: * reliquam autem par- 10
tem populi tradidit Abisai fratri suo, qui di-
rexit aciem aduersus filios Ammon. * Et ait 11
Ioab: Si præualuerint aduersum me Syri, eris
mihi in adiutorium: si autem filij Ammon
præualuerint aduersum te, auxiliabor tibi.
* Esto vir fortis, & pugnemus pro populo 12
nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus au-
tem faciet quod bonum est in conspectu suo.
* Iniit itaque Ioab, & populus qui erat cum 13
eo, certamen contra Syros: qui statim fuge-
runt à facie eius. * Filij autem Ammon vi- 14
dentes quia fugissent Syri: fugerunt & ipsi à
facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: re-
uersusque est Ioab à filiis Ammō, & venit Ie-
rusalem. * Videntes igitur Syri quoniam cor- 15
ruissent coram Israel, congregati sunt pari- D
ter. * Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui 16
erant trans fluuium, & adduxit eorum exer-
citum: Sobach autem, magister militiæ Ada-
rezer, erat princeps eorum. * Quod cùm 17
nuntiatum esset Dauid, contraxit omnem Is-
raelem, & transiuit Iordanem, venitque in
Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso
Dauid, & pugnauerunt contra eum. * Fuge- 18
runtque Syri à facie Israel, & occidit Dauid
de Syris septingentos currus, & quadraginta
millia equitum: & Sobach principem mili-
tiæ percussit: qui statim mortuus est. * Vi- 19
dentes autem vniuersi reges, qui erant in
præsidio Adarezer, se victos esse ab Israel, ex-
pauerunt & fugerunt quinquaginta & octo
millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum
Israel: & seruierunt eis, timueruntque Syri
auxilium præbere vltrà filiis Ammon.

CAPVT XI.

Obsessa Rabba ciuitate Ammonitarum, Dauid adulterio Bethsabee admixit, ad id celandum, homicidium viri illius Vriæ, acceptaque illa in vxorem, & nato ex ea filio, Dominum commouit ad iram.

† 1. Par. 20. a. 1.

FActum est autem, † vertête anno, eo tem- 1
pore quo solent reges ad bella procedere, A
misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, &
vniuersum Israel, & vastauerunt filios Am-
mon, & obsederunt Rabba: Dauid autem re-
mansit in Ierusalem. * Dum hæc agerentur, 2
accidit vt surgeret Dauid de strato suo post
meridiem, & deambularet in solario domus
regiæ: viditque mulierem se lauantem, ex
aduerso super solarium suum: erat autem mu-
lier pulchra valdè. * Misit ergo rex, & re- 3
quisiuit quæ esset mulier. Nuntiatumque est
ei, quò ipsa esset Bethsabee filia Eliam,
vxor Vriæ Hethæi. * Missis itaque Dauid 4
nuntijs, tulit eam. quæ cùm ingressa esset ad
† Leuit. 15. d. 18. illum, dormiuit cum ea: † statimque sanctifi-
cata est ab immunditia sua: * & reuersa est 5
in domum suam concepto fetu. Mittensque
nuntiauit Dauid, & ait: Concepi. * Misit au- 6
tem Dauid ad Ioab, dicens: Mitte ad me
Vriam Hethæum. Misitque Ioab Vriam ad
7 Dauid. * Et venit Vrias ad Dauid. Quæsiuit-
B que Dauid quàm rectè ageret Ioab, & po-
pulus, & quomodo administraretur bellum.
8 * & dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum
tuam, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias
de domo regis, secutusque est eum cibus re-
9 gius. * Dormiuit autem Vrias ante portam
domus regiæ cum aliis seruis domini sui, &
10 non descendit ad domum suam. * Nuntia-
tumque est Dauid à dicentibus: Non iuit
Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad V-
riam: Numquid non de via venisti? quare
11 non descendisti in domum tuam? * Et ait
Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israel & Iuda
habitant in papilionibus, & dominus meus
Ioab, & serui domini mei super faciem ter-
ræ manent: & ego ingrediar domum meam,
vt comedam, & bibam, & dormiam cum
vxore mea? per salutem tuam, & per salutem
12 animæ tuæ, non faciam rem hanc. * Ait er-
go Dauid ad Vriam: Mane hîc etiam hodie,
& cras dimittam te. Mansit Vrias in Ierusalem
13 in die illa & altera: * & vocauit eum Dauid
vt comederet coram se & biberet, & inebria-
uit eum: qui egressus vespere, dormiuit in
C strato suo cum seruis domini sui, & in do-
14 mum suam non descendit. * Factum est ergo
manè, & scripsit Dauid epistolam ad Ioab:
15 misitque per manum Vriæ, * scribens in epi-
stola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi for-
tissimum est prælium: & derelinquite eum, vt
16 percussus intereat. * Igitur cùm Ioab obside-
ret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat
17 viros esse fortissimos. * Egressique viri de ci-
uitate, bellabant aduersum Ioab, & cecide-
runt de populo seruorum Dauid, & mortuus
18 est etiam Vrias Hethæus. * Misit itaque Ioab,
19 & nuntiauit Dauid omnia verba prælij: *
præcepitque nuntio, dicens: Cùm comple-
20 ueris vniuersos sermones belli ad regem, * si
eum videris indignari, & dixerit: Quare ac-
cessistis ad murum, vt præliaremini? an igno-
rabatis quòd multa desuper ex muro tela mit-
21 tantur? * Quis percussit Abimelech filium Ie-
robaal? † nónne mulier misit super eum frag- † Iudic. 9. g. 53.
men molæ de muro, & interfecit eum in
Thebes? quare iuxta murum accessistis? di-
D ces: Etiam seruus tuus Vrias Hethæus occu-
22 buit. * Abiit ergo nuntius, & venit, & narra-
uit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab.
23 * Et dixit nuntius ad Dauid: Præualuerunt
aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in
agrum: nos autem facto impetu persecuti
24 eos sumus vsque ad portam ciuitatis. * Et di-
rexerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex
muro desuper: mortuique sunt de seruis re-
gis, quinetiam seruus tuus Vrias Hethæus
25 mortuus est. * Et dixit Dauid ad nuntium:
Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res: va-
rius enim euentus est belli; nunc hunc, &
nunc illum consumit gladius: conforta bella-
tores

tores tuos aduersus vrbem, vt destruas eam,
& exhortare eos.* Audiuit autem vxor Vriæ, 26
quòd mortuus esset Vrias vir suus, & planxit
eum.* Transacto autem luctu, misit Dauid, 27
& introduxit eam in domum suam, & facta
est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit
verbum hoc, quod fecerat Dauid, coram
Domino.

Caput XII.

Dauid sub parabola à Nathan proposita, in se ipsum tulit sententiam: vnde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero, nascitur Salomon; ac ciuitas Rabbath cum magna vltione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius.

Misit ergo Dominus Nathan ad Dauid: 1
qui cùm venisset ad eum, dixit ei: A
Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, &
alter pauper.* Diues habebat oues, & boues 2
plurimos valdè.* Pauper autem nihil habe- 3
bat omnino, præter ouem vnam paruulam,
quam emerat & nutrierat, & quæ creuerat
apud eum cum filiis eius simul de pane il-
lius comedens, & de calice eius bibens, &
in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.
* Cùm autem peregrinus quidam venisset ad 4
diuitem, parcens ille sumere de ouibus & de
bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregri-
no illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pau-
peris, & præparauit cibos homini qui venerat
ad se.* Iratus autem indignatione Dauid ad- 5
uersus hominem illum nimis, dixit ad Na- B
than: Viuit Dominus, quoniam filius mor-
† Exod. 22.a.1. tis est vir qui fecit hoc.* † Ouem reddet in 6
quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud,
& non pepercerit.* Dixit autem Nathan ad 7
Dauid: Tu es ille vir: Hæc dicit Dominus
Deus Israel: Ego vnxi te in regem super Is-
rael, & ego erui te de manu Saul.* & dedi 8
tibi domum domini tui, & vxores domini tui
in sinu tuo, dedique tibi domum Israel &
Iuda: & si parua sunt ista, adiiciam tibi mul-
tò maiora.* Quare ergo contempsisti ver- 9
bum Domini, vt faceres malum in conspe- C
ctu meo? Vriam Hethæum percussisti gla-
dio, & vxorem illius accepisti in vxorem ti-
bi, & interfecisti eum gladio filiorum Am-
mon.* Quamobrem non recedet gladius de 10
domo tua vsque in sempiternum, eò quòd
despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ He-
thæi, vt esset vxor tua.* Itaque hæc dicit Do- 11
minus: Ecce, ego suscitabo super te malum
de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis
† Infr. 16. d 22. tuis, & † dabo proximo tuo, & dormiet cum
vxoribus tuis in oculis Solis huius.* Tu enim 12
fecisti abscondite: ego autem faciam verbum
istud in conspectu omnis Israel, & in cons-
pectu Solis.* Et dixit Dauid ad Nathan: 13
Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Da-
† Eccli. 47 b.13. uid: † Dominus quoque transtulit peccatum
tuum: non morieris.* Verumtamen, quo- 14

D niam blasphemare fecisti inimicos Domini,
propter verbum hoc, filius, qui natus est ti-
15 bi, morte morietur.* Et reuersus est Nathan
in domum suam. Percussit quoque Dominus
paruulum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid,
16 & desperatus est.* Deprecatusque est Da-
uid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Da-
uid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit su-
17 per terram.* Venerunt autem seniores do-
mus eius: cogentes eum vt surgeret de terra:
18 qui noluit nec comedit cum eis cibum.* Ac-
cidit autem die septima vt moreretur infans:
timueruntque serui Dauid nuntiare ei quòd
mortuus esset paruulus. dixerunt enim: Ec-
ce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur
ad eum, & non audiebat vocem nostram:
quantò magis si dixerimus, Mortuus est puer,
19 se affliget?* Cùm ergo Dauid vidisset ser-
E uos suos mussitantes, intellexit quòd mor-
tuus esset infantulus: dixitque ad seruos suos:
Num mortuus est puer? Qui responderunt
20 ei: Mortuus est.* Surrexit ergo Dauid de
terra: & lotus vnctusque est: cumque mu-
tasset vestem, ingressus est domum Domini:
& adorauit, & venit in domum suam, petiuit-
21 que vt ponerent ei panem, & comedit.* Di-
xerunt autem ei serui sui: Quis est sermo,
quem fecisti? propter infantem, cùm adhuc
viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem
22 puero, surrexisti, & comedisti panem.* Qui
F ait: Propter infantem, dum adhuc viueret,
ieiunaui & fleui: dicebam enim: Quis scit
si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat
23 infans?* Nunc autem quia mortuus est, qua-
re ieiunem? Numquid potero reuocare eum
ampliùs? ego vadam magis ad eum: ille ve-
24 rò non reuertetur ad me.* Et consolatus est
Dauid Bethsabee vxorem suam, ingressusque
ad eam dormiuit cum ea: quæ genuit filium,
& vocauit nomen eius Salomon, & Dominus
25 dilexit eum.* Misitque in manu Nathan
prophetæ, & vocauit nomen eius, Amabilis
Domino, eò quòd diligeret eum Dominus.
26 * † Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath fi- † 1. Par. 20.a.1.
liorum Ammon, & expugnabat vrbem re-
27 giam.* Misitque Ioab nuntios ad Dauid, di-
G cens: Dimicaui aduersum Rabbath, & ca-
28 pienda est Vrbs aquarum.* Nunc igitur con-
grega reliquam partem populi, & obside ci-
uitatem, & cape eam: ne, cùm à me vastata
fuerit vrbs, nomini meo adscribatur victoria.
29 * Congregauit itaque Dauid omnem popu-
lum, & profectus est aduersum Rabbath: cum-
30 que dimicasset, cepit eam.* Et tulit diadema
regis eorum de capite eius, pondo auri talen-
tum, habens gemmas pretiosissimas, & im-
positum est super caput Dauid. Sed & præ-
31 dam ciuitatis asportauit multam valdè:* po-
pulum quoque eius adducens serrauit, & cir-
cumegit super eos ferrata carpenta: diuisitque
cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit
vniuersis ciuitatibus filiorũ Ammon. Et reuer-
sus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem.

Capvt XIII.

Absalom, propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon occidit : iratoque patre profugus ad regem Gessur , tribus annis ibi permansit.

FActum est autem post hæc , vt Absalom 1
filij Dauid sororem speciosissimam , vo- A
cabulo Thamar, adamaret Amnon filius Da-
uid, * & deperiret eam valdè, ita vt propter 2
amorem eius ægrotaret: quia cum esset virgo,
difficile ei videbatur vt quippiam inhonestè
ageret cum ea. * Erat autem Amnon amicus, 3
nomine Ionadab , filius Semmaa fratris Da-
uid, vir prudens valdè. * Qui dixit ad eum: 4
Quare sic attenuaris macie fili regis per sin-
gulos dies: cur non indicas mihi ? Dixitque
ei Amnon : Thamar sororem fratris mei Ab-
salom amo. * Cui respondit Ionadab : Cuba 5
super lectum tuum , & languorem simula:
cumque venerit pater tuus vt visitet te, dic ei:
Veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi
cibum, & faciat pulmentum vt comedam de
manu eius. * Accubuit itaque Amnon , & 6
quasi ægrotare cœpit : cumque venisset rex B
ad visitandum eum, ait Amnon ad regem:
Veniat , obsecro, Thamar soror mea , vt fa-
ciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & ci-
bum capiam de manu eius. * Misit ergo Da- 7
uid ad Thamar domum, dicens : Veni in do-
mum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.
* Venitque Thamar in domum Amnon fra- 8
tris sui : ille autem iacebat : quæ tollens fari-
nam commiscuit: & liquefaciens, in oculis eius
coxit sorbitiunculas. * Tollensque quod co- 9
xerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit
comedere : dixitque Amnon: Eiicite vniuer-
sos à me. Cumque eiecissent omnes , * dixit 10
Amnon ad Thamar : Infer cibum in concla-
ue, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar
sorbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Am- C
non fratrem suum in cõclaue. * Cumque ob- 11
tulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Ve-
ni, cuba mecum soror mea. * Quæ respondit 12
ei : Noli frater mi, noli opprimere me, neque
enim hoc fas est in Israel : noli facere stulti-
tiam hanc. * Ego enim ferre non potero op- 13
probrium meum, & tu eris quasi vnus de in-
sipientibus in Israel: quin potiùs loquere ad
regem, & non negabit me tibi. * Noluit au- 14
tem acquiescere precibus eius , sed præua-
lens viribus oppressit eam , & cubauit cum
ea. * Et exosam eam habuit Amnon odio ma- 15
gno nimis : ita vt maius esset odium quo ode-
rat eam, amore quo antè dilexerat. Dixitque
ei Amnon : Surge, & vade. * Quæ respondit 16
ei : Maius est hoc malum, quod nunc agis ad-
uersum me , quam quod antè fecisti , expel-
lens me. Et noluit audire eam : * sed vocato 17
puero, qui ministrabat ei , dixit : Eiice hanc D
à me foras, & claude ostium post eam. * Quæ 18
induta erat talari tunica : huiuscemodi enim
filiæ regis virgines vestibus vtebantur. Eiecit
itaque eam minister illius foras : clausitque
19 fores post eam. * Quæ aspergens cinerem ca-
piti suo, scissa talari tunica, impositisque ma-
nibus super caput suum , ibat ingrediens , &
20 clamans. * Dixit autem ei Absalom frater
suus : Numquid Amnon frater tuus con-
cubuit tecum ? sed nunc soror tace , frater
tuus est : neque affligas cor tuum pru hac re.
Mansit itaque Thamar contabescens in do-
21 mo Absalom fratris sui. * Cùm autem audisset
rex Dauid verba hæc , contristatus est valdè,
& noluit contristare spiritum Amnon filij
sui, quoniam diligebat eum, quia primoge-
22 nitus erat ei. * Porrò non est locutus Absa-
E lom ad Amnon, nec malum nec bonum : ode-
rat enim Absalom Amnon , eò quòd violas-
23 set Thamar sororem suam. * Factum est au-
tem post tempus biennij, vt tonderentur oues
Absalom in Baalhasor, quæ est iuxta Ephraim:
24 & vocauit Absalom omnes filios regis, * ve-
nitque ad regem , & ait ad eum : Ecce ton-
dentur oues serui tui : veniat , oro, rex cum
25 seruis suis ad seruum suum. * Dixitque rex
ad Absalom : Noli fili mi , noli rogare vt ve-
niamus omnes, & grauemus te. Cùm autem
cogeret eum, & noluisset ire , benedixit ei.
26 * Et ait Absalom : Si non vis venire , ve-
niat, obsecro, nobiscum saltem Amnon fra-
ter meus dixitque ad eum rex : Non est
27 necesse vt vadat tecum. * Coëgit itaque Ab-
salum eum , & dimisit cum eo Amnon &
vniuersos filios regis. Feceratque Absalom
28 conuiuium quasi conuiuium regis. * Præ-
F ceperat autem Absalom pueris suis, dicens:
Obseruate cùm temulentus fuerit Amnon
vino , & dixero vobis : Percutite eum , &
interficite : nolite timere : ego enim sum
qui præcipio vobis: roboramini, & estote vi-
29 ri fortes. * Fecerunt ergo pueri Absalom ad-
uersum Amnon , sicut præceperat ei Absa-
lom. Surgentesque omnes filij regis ascen-
30 derunt singuli mulas suas, & fugerunt. * Cum-
que adhuc pergerent in itinere , fama per-
uenit ad Dauid , dicens : Pecussit Absalom
omnes filios regis, & non remansit ex eis sal-
31 tem vnus. * Surrexit itaque rex , & scidit ve-
stimenta sua : & cecidit super terram, & om-
nes serui illius, qui assistebant ei , sciderunt
32 vestimenta sua. * Respondens autem Iona-
dab filius Semmaa fratris Dauid , dixit : Ne
æstimet dominus meus rex , quòd omnes
pueri filij regis occisi sint : Amnon solus mor-
tuus est , quoniam in ore Absalom erat posi-
tus , ex die qua oppressit Thamar sororem
33 eius. * Nunc ergo ne ponat dominus meus
rex super cor suum verbum istud , dicens:
G Omnes filij regis occisi sunt : quoniam Am-
34 non solus mortuus est. * Fugit autem Absa-
lom : & eleuauit puer speculator oculos suos,
& aspexit : & ecce populus multus veniebat
35 per iter deuium ex latere montis. * Dixit au-
tem Ionadab ad regem: Ecce filij regis adsunt:
36 iuxta verbum serui tui sic factum est. * Cum-
que cessasset loqui , apparuerunt & filij regis:

& intrantes leuauerunt vocem suam, & fle-
uerunt: sed & rex & omnes serui eius fleue-
runt ploratu magno nimis. * Porrò Absa- 37
lom fugiens, abiit ad Tholomai filium Am-
miud regem Gessur. Luxit ergo Dauid filium
suum cunctis diebus. * Absalom autem cùm 38
fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus
annis. * Cessauitque rex Dauid persequi Ab- 39
salom, eò quòd consolatus esset super Am-
non interitu.

CAPVT XIV.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia reuocari curat Ioab à Gessur in Ierusalem: de pulchritudine & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Ioab incendi iussit.

INtelligens autem Ioab filius Saruiæ quòd 1
cor regis versum esset ad Absalom, * mi- 2
sit Thecuam, & tulit inde mulierem sapien- A
tem: dixitque ad eam: Lugere te simula, &
induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt
sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens
mortuum: * & ingredieris ad regem, & 3
loquêris ad eum sermones huiuscemodi. Po-
suit autem Ioab verba in ore eius. * Itaque 4
cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad
regem, cecidit coram eo super terram, &
adorauit, & dixit: Serua me rex. * Et ait ad 5
eam rex: Quid causæ habes? Quæ respon-
dit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus
est enim vir meus. * Et ancillæ tuæ erant 6
duo filij: qui rixati sunt aduersum se in agro, B
nullusque erat qui eos prohibere posset: &
percussit alter alterum, & interfecit eum.
* Et ecce consurgens vniuersa cognatio ad- 7
uersum ancillam tuam, dicit: Trade eum
qui percussit fratrem suum, vt occidamus
eum pro anima fratris sui quem interfecit,
& deleamus heredem: & quærunt extingue-
re scintillam meam, quæ relicta est, vt non
supersit viro meo nomen, & reliquiæ super
terram. * Et ait rex ad mulierem: Vade in 8
domum tuam, & ego iubebo pro te. * Dixit- 9
que mulier Thecuitis ad regem: In me, do-
mine mi rex, sit iniquitas, & in domum pa-
tris mei: rex autem & thronus eius sit inno-
cens. * Et ait rex: Qui contradixerit tibi, ad- 10
duc eum ad me, & vltrà non addet vt tangat
te. * Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei 11
sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis C
ad vlciscendum, & nequaquam interficiant
filium meum. Qui ait: Viuit Dominus, quia
non cadet de capillis filij tui super terram.
* Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad 12
dominum meum regem verbum. Et ait: Lo-
quere. * Dixitque mulier: Quare cogitasti 13
huiuscemodi rem contra populum Dei, & lo-
cutus est rex verbum istud, vt peccet, & non
reducat eiectum suum? * Omnes morimur, 14
& quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non
reuertuntur: † nec vult Deus perire animam,
sed retractat cogitans ne penitus pereat qui
abiectus est. * Nunc igitur veni, vt loquar 15
ad dominum meum regem verbum hoc, præ-
D sente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad
regem, si quo modo faciat rex verbum ancil-
16 læ suæ. * Et audiuit rex, vt liberaret ancillam
suam de manu omnium, qui volebant de he-
reditate Dei delere me, & filium meum si-
17 mul. * Dicat ergo ancilla tua vt fiat verbum
domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim
Angelus Dei, sic est dominus meus rex, vt
nec benedictione, nec maledictione moueа-
tur: vnde & Dominus Deus tuus est te-
18 cum. * Et respondens rex, dixit ad mulie-
rem: Ne abscondas à me verbum, quod te
interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere do-
19 mine mi rex. * Et ait rex: Numquid manus
Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit
mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, do-
E mine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dex-
teram est, ex omnibus his quæ locutus est
dominus meus rex: seruus enim tuus Ioab,
ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os an-
20 cillæ tuæ omnia verba hæc. * Vt verterem fi-
guram sermonis huius, seruus tuus Ioab præ-
cepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens
es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt
21 intelligas omnia super terram.* Et ait rex ad
Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: va-
22 de ergo, & reuoca puerum Absalom. * Ca-
densque Ioab super faciem suam in terram,
adorauit & benedixit regi: & dixit Ioab: Ho-
die intellexit seruus tuus, quia inueni gra-
tiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti
23 enim sermonem serui tui. * Surrexit ergo
F Ioab & abiit in Gessur, & adduxit Absalom
24 in Ierusalem. * Dixit autem rex: Reuertatur
in domum suam, & faciem meam non vi-
deat. Reuersus est itaque Absalom in domum
25 suam, & faciem regis non vidit. * Porrò sicut
Absalom, vir non erat pulcher in omni Is-
rael, & decorus nimis: à vestigio pedis vs-
que ad verticem non erat in eo vlla macula.
26 * Et quando tondebat capillum (semel autem
in anno tondebatur, quia grauabat eum cæ-
saries) ponderabat capillos capitis sui ducen-
27 tis siclis, pondere publico. * Nati sunt autem
Absalom filij tres: & filia vna nomine Tha-
28 mar, elegantis formæ. * Mansitque Absa-
lom in Ierusalem duobus annis, & faciem re-
29 gis non vidit. * Misit itaque ad Ioab, vt mitte-
ret eum ad regem: qui noluit venire ad eum.
Cumque secundò misisset, & ille noluisset ve-
30 nire ad eum, * dixit seruis suis: Scitis agrum
G Ioab iuxta agrum meum, habentem messem
hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Suc-
cenderunt ergo serui Absalom segetem ig-
ni. Et venientes serui Ioab, scissis vestibus
suis, dixerunt: Succenderunt serui Absalom
31 partem agri igni. * Surrexitque Ioab, & ve-
nit ad Absalom in domum eius, & dixit:
Quare succenderunt serui tui segetem meam
32 igni? * Et respondit Absalom ad Ioab: Misi
ad te obsecrans vt venires ad me, & mitte-
rem te ad regem, & diceres ei: Quare veni
de

† Ezech. 18.g.23. 33.c.11.

de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro
ergo vt videam faciem regis: quòd si memor
est iniquitatis meæ interficiat me. * Ingressus 33
itaque Ioab ad regem, nuntiauit ei omnia:
vocatusque est Absalom, & intrauit ad ré-
gem, & adorauit super faciem terræ coram
eo: osculatusque est rex Absalom.

Capvt XV.

Absalom conciliato sibi populi fauore, aduersus patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum Arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus, 1
& equites, & quinquaginta viros qui præ- A
cederent eum. * Et manè consurgens Ab- 2
salom, stabat iuxta introitum portæ, & om-
nem virum, qui habebat negotium vt veni-
ret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad
se, & dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui
respondens aiebat: Ex vna tribu Israel ego
sum seruus tuus. * Respondebatque ei Absa- 3
lom: Videntur mihi sermones tui boni & iu-
sti. Sed non est qui te audiat constitutus à re-
ge. dicebatque Absalom: * Quis me consti- 4
tuat iudicem super terram, vt ad me veniant
omnes qui habent negotium, & iustè iudi-
cem? * Sed & cùm accederet ad eum homo 5
vt salutaret illum, extendebat manum suam, B
& apprehendens, osculabatur eum. * Facie- 6
batque hoc omni Israel venienti ad iudicium,
vt audiretur à rege, & sollicitabat corda vi-
rorum Israel. * Post quadraginta autem an- 7
nos, dixit Absalom ad regem Dauid: Va-
dam, & reddam vota mea quæ voui Domino
in Hebron. * Vouens enim vouit seruus 8
tuus, cùm esset in Gessur Syriæ, dicens: Si
reduxerit me Dominus in Ierusalem, sacrifi-
cabo Domino. * Dixitque ei rex Dauid: Va- 9
de in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.
* Misit autem Absalom exploratores in vni- 10
uersas tribus Israel, dicens: Statim vt audie-
ritis clangorem buccinæ, dicite: Regnauit
Absalom in Hebron. * Porrò cum Absalom 11
ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati, eun-
tes simplici corde, & causam penitus ignoran-
tes. * Accersiuit quoque Absalom Achitophel 12
Gilonitem consiliarium Dauid, de ciuitate C
sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta
est coniuratio valida, populusque concurrens
augebatur cum Absalom. * Venit igitur nun- 13
tius ad Dauid, dicens: Toto corde vniuer-
sus Israel sequitur Absalom. * Et ait Dauid 14
seruis suis, qui erant cum eo in Ierusalem:
Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis ef-
fugium à facie Absalom: festinate egredi, ne
fortè veniens occupet nos, & impellat super
nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore
gladij. * Dixeruntque serui regis ad eum: 15
Omnia quæcumque præceperit dominus no-
ster rex: libenter exequemur serui tui. * Egres- 16
sus est ergo rex, & vniuersa domus eius, pe-
dibus suis: & dereliquit rex decem mulie-
res concubinas ad custodiendam domum.
17 * Egressusque rex & omnis Israel pedibus
18 suis, stetit procul à domo, * & vniuersi serui
D eius ambulabant iuxta eum, & legiones Ce-
rethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugna-
tores validi, sexcenti viri, qui secuti eum
fuerant de Geth pedites, præcedebant re-
19 gem. * Dixit autem rex ad Ethai Gethæum:
Cur venis nobiscum? reuertere, & habita
cum rege, quia peregrinus es, & egressus es
20 de loco tuo, * Heri venisti, & hodie com-
pelleris nobiscum egredi? ego autem vadam
quò iturus sum: reuertere, & reduc tecum
fratres tuos, & Dominus faciet tecum miseri-
cordiam & veritatem, quia ostendisti gra-
21 tiam & fidem. * Et respondit Ethai regi, di-
cens: Viuit Dominus, & viuit dominus meus
rex: quoniam in quocumque loco fueris do-
mine mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi
22 erit seruus tuus. * Et ait Dauid Ethai: Veni,
E & transi. Et transiuit Ethai Gethæus, & om-
nes viri qui cum eo erant, & reliqua multi-
23 tudo. * Omnesque flebant voce magna, &
vniuersus populus transibat: rex quoque trans-
grediebatur Torrentem Cedron, & cunctus
populus incedebat contra viam, quæ respicit
24 ad desertum. * Venit autem & Sadoc sacer-
dos, & vniuersi Leuitæ cum eo, portantes
arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam
Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus
esset omnis populus, qui egressus fuerat de
25 ciuitate. * Et dixit rex ad Sadoc: Reporta
arcam Dei in vrbem: si inuenero gratiam in
oculis Domini, reducet me, & ostendet mi-
26 hi eam, & tabernaculum suum. * Si autem
F dixerit mihi: Non places: præstò sum, fa-
27 ciat quod bonum est coram se. * Et dixit rex
ad Sadoc sacerdotem: O videns reuertere in
ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus,
& Ionathas filius Abiathar, duo filij vestri,
28 sint vobiscum. * Ecce ego abscondar in cam-
pestribus deserti, donec veniat sermo à vo-
29 bis indicans mihi. * Reportauerunt ergo
Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusa-
30 lem: & manserunt ibi. * Porrò Dauid as-
cendebat Cliuum oliuarum, scandens &
flens, nudis pedibus incedens, & operto
capite: sed & omnis populus, qui erat cum
31 eo, operto capite ascendebat plorans. *
Nuntiatum est autem Dauid, quòd & Achi-
tophel esset in coniuratione cum Absalom,
dixitque Dauid: Infatua, quæso, Domine
32 consilium Achitophel. * Cumque ascende-
G ret Dauid summitatem montis, in quo ado-
raturus erat Dominum, ecce occurrit ei
Chusai Arachites, scissa veste, & terra ple-
33 no capite. * Et dixit ei Dauid: Si veneris
34 mecum, eris mihi oneri: * si autem in ciui-
tatem reuertaris, & dixeris Absalom: Seruus
tuus sum, rex: sicut fui seruus patris tui, sic ero
seruus tuus: dissipabis consilium Achitophel.
35 * Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sa-
cerdotes: & omne verbum quodcumque

audieris de domo regis, indicabis Sadoc &
Abiathar sacerdotibus. * Sunt autem cum eis 36
duo filij eorum, Achimaas filius Sadoc, &
Ionathas filius Abiathar: & mittetis per eos
ad me omne verbum quod audieritis. * Ve- 37
niente ergo Chusai amico Dauid in ciuita-
tem, Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

Caput XVI.

Siba cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat Absalom Ierusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

CVmque Dauid transisset paululùm mon- 1
tis verticem, apparuit Siba puer Miphi- A
boseth in occursum eius, cum duobus asinis,
qui onerati erant ducentis panibus, & cen-
tum alligaturis vuæ passæ, & centum massis
palatharum, & vtre vini. * Et dixit rex Sibæ: 2
Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba:
Asini, domesticis regis vt sedeant: panes &
palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum
autem, vt bibat siquis defecerit in deserto.
† Infr. 19. c. 17. * Et ait rex: Vbi est filius domini tui? † Res- 3
ponditque Siba regi: Remansit in Ierusalem,
dicens: Hodie restituet mihi domus Israel
regnum patris mei. * Et ait rex Sibæ: Tua 4
sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixit-
que Siba: Oro, vt inueniam gratiam coram
te, domine mi rex. * Venit ergo rex Dauid 5
vsque Bahurim: & ecce egrediebatur inde
vir de cognatione domus Saul, nomine Se-
mei, filius Gera, procedebatque egrediens, &
† 3. Reg. 2. b. 8. † maledicebat, * mittebatque lapides contra 6
Dauid, & cõtra vniuersos seruos regis Dauid: B
omnis autem populus, & vniuersi bellato-
res, à dextro & à sinistro latere regis ince-
debant. * Ita autem loquebatur Semei cùm 7
malediceret regi: Egredere, egredere vir san-
guinum, & vir Belial. * Reddidit tibi Domi- 8
nus vniuersum sanguinem domus Saul: quo-
niam inuasisti regnum pro eo, & dedit Do-
minus regnum in manu Absalom filij tui: &
ecce premunt te mala tua, quoniam vir san-
guinum es. * Dixit autem Abisai filius Sar- 9
uiæ, regi: Quare maledicit canis hic mor-
tuus domino meo regi? vadam, & amputa-
bo caput eius. * Et ait rex: Quid mihi & vo- 10
bis est filij Saruiæ? dimittite eum, vt maledi-
cat: Dominus enim præcepit ei vt maledice-
ret Dauid: & quis est qui audeat dicere, qua-
re sic fecerit? * Et ait rex Abisai, & vniuersis 11
seruis suis: Ecce filius meus, qui egressus est C
de vtero meo, quærit animam meam: quan-
tò magis nunc filius Iemini? dimittite eum,
vt maledicat iuxta præceptum Domini: * si 12
fortè respiciat Dominus afflictionem meam:
& reddat mihi Dominus bonum pro maledi-
ctione hac hodierna. * Ambulabat itaque 13
Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei
autem per iugum montis ex latere, contra
illum gradiebatur, maledicens, & mittens
lapides aduersum eum, terramque spargens.
14 * Venit itaque rex, & vniuersus populus
15 cum eo lassus, & refocillati sunt ibi. * Absa-
lom autem & omnis populus eius ingressi
sunt Ierusalem, sed & Achitophel cum eo.
16 * Cùm autem venisset Chusai Arachites
amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad
17 eum: Salue rex, salue rex. * Ad quem Absa-
D lom, Hæc est inquit gratia tua ad amicum
18 tuum? quare non iuisti cum amico tuo? *
Responditque Chusai ad Absalom: Nequa-
quam: quia illius ero, quem elegit Dominus,
& omnis hic populus, & vniuersus Israel, &
19 cum eo manebo. * Sed vt & hoc inferam?
cui ego seruiturus sum? nónne filio regis?
20 sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. * Di-
xit autem Absalom ad Achitophel: Inite con-
21 silium quid agere debeamus. * Et ait Achi-
tophel ad Absalom: Ingredere ad concubi-
nas patris tui, quas dimisit ad custodiendam
domum: vt cùm audierit omnis Israel quòd
fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum
22 manus eorum. * † Tetenderunt ergo Absa- † Sup. 12. c. 11.
lom tabernaculum in solario, ingressusque
est ad concubinas patris sui coram vniuerso
23 Israel. * Consilium autem Achitophel, quod
dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret
Deum: sic erat omne consilium Achitophel,
& cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum
Absalom.

Caput XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, idque per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici Dauid munera adferunt, ne eius populus necessariis egens deficeret.

1 DIxit ergo Achitophel ad Absalom: Eli-
A gam mihi duodecim millia virorum, &
2 consurgens persequar Dauid hac nocte. * Et
irruens super eum (quippe qui lassus est, &
solutis manibus) percutiam eum: cumque fu-
gerit omnis populus qui cum eo est, percu-
3 tiam regem desolatum. * Et reducam vniuer-
sum populum, quomodo vnus homo reuer-
ti solet: vnum enim virum tu quæris: &
4 omnis populus erit in pace. * Placuitque ser-
mo eius Absalom, & cunctis maioribus na-
5 tu Israel. * Ait autem Absalom: vocate Chusai
Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.
6 * Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait
Absalom ad eum: Huiuscemodi sermonem
B locutus est Achitophel: facere debemus an
7 non? quod das consilium? * Et dixit Chusai
ad Absalom: Non est bonum consilium,
8 quod dedit Achitophel hac vice. * Et rur-
sum intulit Chusai: Tu nosti, patrem tuum,
& viros qui cum eo sunt, esse fortissimos &
amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in
saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est,
9 nec morabitur cum populo. * Forsitan nunc
latitat in foueis, aut in vno, quo voluerit, lo-
co: & cùm ceciderit vnus quilibet in prin-
cipio, audiet quicumque audierit, & dicet:
Facta

Facta est plaga in populo qui sequebatur
Absalom. * Et fortissimus quisque, cuius 10
cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit C
enim omnis populus Israel: fortem esse pa-
trem tuum, & robustos omnes qui cum eo
sunt. * Sed hoc mihi videtur rectum esse 11
consilium: Congregetur ad te vniuersus Is-
rael, à Dan vsque Bersabee, quasi arena ma-
ris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.
* Et irruemus super eum in quocumque lo- 12
co inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut
cadere solet ros super terram: & non relin-
quemus de viris, qui cum eo sunt, ne vnum qui-
dem. * Quòd si vrbem aliquã fuerit ingressus, 13
circumdabit omnis Israel ciuitati illi funes, &
trahemus eam in torrentem, vt non reperia-
tur ne calculus quidem ex ea. * Dixitque 14
Absalom, & omnes viri Israel: Melius est D
consilium Chusai Arachitæ, consilio Achi-
tophel, Domini autem nutu dissipatum est
consiliũ Achitophel vtile, vt induceret Domi-
nus super Absalom malum. * Et ait Chusai 15
Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc
modo consilium dedit Achitophel Absalom,
& senioribus Israel: & ego tale & tale dedi
consilium. * Nunc ergo mittite citò, & nun- 16
tiate Dauid, dicentes: Ne moreris nocte
hac in campestribus deserti, sed absque di-
latione transgredere: ne fortè absorbeatur
rex, & omnis populus qui cum eo est. * Io- 17
nathas autem & Achimaas stabant iuxta Fon- E
tem rogel: abijt ancilla & nuntiauit eis: &
illi profecti sunt, vt referrent ad regem Da-
uid nuntium: non enim poterant videri,
aut introire ciuitatem. * Vidit autem eos 18
quidam puer, & indicauit Absalom: illi
verò concito gradu ingressi sunt domum
cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat pu-
teum in vestibulo suo, & descenderunt in
eum. * Tulit autem mulier, & expandit ve- 19
lamen super os putei, quasi siccans ptisanas:
& sic latuit res. * Cumque venissent serui 20
Absalom in domum, ad mulierem dixerunt:
Vbi est Achimaas & Ionathas? Et respon-
dit eis mulier: Transierunt festinanter, gu-
stata paululùm aqua. At hi qui quærebant
cùm non reperissent, reuersi sunt in Ierusa-
lem. * Cumque abiissent, ascenderunt illi 21
de puteo, & pergentes nuntiauerunt regi F
Dauid, & dixerunt: Surgite, & transite citò
fluuium: quoniam huiuscemodi dedit con-
silium contra vos Achitophel. * Surrexit 22
ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo
erat, & transierunt Iordanem, donec dilu-
cesceret: & ne vnus quidem residuus fuit,
qui non transisset fluuium. * Porrò Achito- 23
phel videns quod non fuisset factum consi-
lium suum, strauit asinum suum surrexitque &
abijt in domum suam & in ciuitatem suam:
& disposita domo sua, suspendio interijt, &
sepultus est in sepulchro patris sui. * Da- 24
uid autem venit in Castra, & Absalom
transiuit Iordanem, & ipse & omnes viri
G Israel cum eo. * Amasam verò constituit Ab-
25 salom pro Ioab super exercitum: Amasa au-
tem erat filius viri, qui vocabatur Iethra de
Iesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam
Naas, sororem Saruiæ, quæ fuit mater Ioab.
26 * Et castrametatus est Israel cum Absalom in
27 Terra Galaad. * Cumque venisset Dauid in
Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum
Ammon, & Machir filius Ammihel de Lo-
dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,
28 * obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fi-
ctilia, frumentum, & hordeum, & farinam,
& polentam, & fabam, & lentem, & frixum
29 cicer, * & mel, & butyrum, oues, & pin-
gues vitulos. dederuntque Dauid, & populo
qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati
enim sunt, populum fame & siti fatigari in
deserto.

CAPVT XVIII.

Absalom victus prælio, quercuque pendens ab Ioab transfoditur; quod audiens Dauid, amarè eum flevit.

1 IGitur considerato Dauid populo suo, con-
A stituit super eos tribunos & centuriones,
2 * & dedit populi tertiam partem sub manu
Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai fi-
lij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem sub
manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque rex
3 ad populum: Egrediar & ego vobiscum. *
Et respondit populus: Non exibis: siue enim
fugerimus, non magnopere ad eos de nobis
pertinebit: siue media pars ceciderit è nobis
non satis curabunt: quia tu vnus pro decem
millibus computaris: melius est igitur vt sis
4 nobis in vrbe præsidio. * Ad quos rex ait:
Quod vobis videtur rectum, hoc faciam.
Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebatur-
que populus per turmas suas, centeni, & mil-
5 leni. * Et præcepit rex Ioab, & Abisai, &
B Ethai, dicens: Seruate mihi puerum Absa-
lom. Et omnis populus audiebat præcipien-
tem regem cunctis principibus pro Absalom.
6 * Itaque egressus est populus in campum con-
tra Israel, & factum est prælium in saltu
7 Ephraim. * Et cæsus est ibi populus Israel ab
exercitu Dauid, factaque est plaga magna in
8 die illa, viginti millium. * Fuit autem ibi præ-
lium dispersum super faciem omnis terræ, &
multo plures erant quos saltus consumpserat
9 de populo, quàm hi quos vorauerat gladius
in die illa. * Accidit autem vt occurreret
Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cum-
que ingressus fuisset mulus subter conden-
sam quercum & magnam, adhæsit caput
eius quercui: & illo suspenso inter cælum
& terram, mulus, cui insederat, pertransi-
10 uit. * Vidit autem hoc quispiam, & nun-
tiauit Ioab, dicens: Vidi Absalom pendere
11 de quercu. * Et ait Ioab viro, qui nuntiaue-
C rat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum
cum terra, & ego dedissem tibi decem argen-
12 ti siclos, & vnum balteum? * Qui dixit ad

Ioab : Si appenderes in manibus meis mille
argenteos , nequaquam mitterem manum
meam in filium regis? audientibus enim no-
bis præcepit rex tibi , & Abisai , & Ethai, di-
cens : Custodite mihi puerum Absalom. * 13
Sed & si fecissem contra animam meam au-
dacter , nequaquam hoc regem latere potuis-
set, & tu stares ex aduerso ? * Et ait Iuab: 14
Non sicut tu vis , sed aggrediar eum coram
te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua , &
infixit eas in corde Absalom : cumque adhuc
palpitaret hærens in quercu , * cucurrerunt 15
decem iuuenes armigeri Ioab , & percutien- D
tes interfecerunt eum. * Cecinit autem Ioab 16
buccina, & retinuit populum, ne persequere-
tur fugientem Israel , volens parcere multi-
tudini. * Et tulerunt Absalom , & proiece- 17
runt eum in saltu , in foueam grandem , &
comportauerunt super eum aceruum lapi-
dum magnum nimis : omnis autem Israel fu-
git in tabernacula sua. * Porrò Absalom ei e- 18
xerat sibi , cùm adhuc viueret , titulum qui
est in Valle regis : dixerat enim : Non ha-
beo filium , & hoc erit monimentum nomi-
nis mei. Vocauitque titulum nomine suo , &
appellatur Manus Absalom, vsque ad hanc
diem. * Achimaas autem filius Sadoc , ait : 19
Curram , & nuntiabo regi , quia iudicium fe-
cerit ei Dominus de manu inimicorum eius
* Ad quem Ioab dixit : Non eris nuntius in 20
hac die , sed nuntiabis in alia : hodie nolo te E
nuntiare, filius enim regis est mortuus. * Et 21
ait Ioab Chusi : Vade , & nuntia regi quæ
vidisti. Adorauit Chusi Ioab , & cucurrit. * 22
Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad
Ioab : Quid impedit si etiam ego curram
post Chusi ? Dixitque ei Ioab : Quid vis cur-
rere fili mi ? non eris boni nuntij baiulus. * 23
Qui respondit: Quid enim si cucurrero? & ait:
ei : Curre. Currens ergo Achimaas per viam
compendij, transiuit Chusi. * Dauid autem 24
sedebat inter duas portas : speculator verò,
qui erat in fastigio portæ super murum , ele-
uans oculos, vidit hominem currentem so-
lum. * Et exclamans indicauit regi : dixitque 25
rex : Si solus est,bonus est nuntius in ore eius.
Properante autem illo, & accedente propiùs,
* vidit speculator hominem alterum curren- 26
tem, & vociferans in culmine , ait : Apparet F
mihi alter homo currens solus. Dixitque
rex : Et iste bonus est nuntius. * Speculator 27
autem , Contemplor , ait , cursum prioris,
quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait
rex : Vir bonus est : & nuntium portans bo-
num , venit. * Clamans autem Achimaas , 28
dixit ad regem : Salue rex. Et adorans regem
coram eo pronus in terram , air : Benedictus
Dominus Deus tuus, qui conclusit homines
qui leuauerunt manus suas contra domi-
num meum regem. * Et ait rex : Estne pax 29
puero Absalom ? Dixitque Achimaas : Vidi
tumultum magnum,cùm mitteret Ioab seruus
tuus , ô rex, me seruum tuum : nescio aliud.

G * Ad quem rex : Transi, ait, & sta hîc. Cum-
30 que ille transisset, & staret , * apparuit Chu-
31 si : & veniens ait : Bonum apporto nuntium,
domine mi rex : iudicauit enim pro te Domi-
nus hodie de manu omnium qui surrexerunt
32 contra te. * Dixit autem rex ad Chusi : Est-
ne pax puero Absalom? Cui respondens Chu-
si , Fiant , inquit , sicut puer , inimici domi-
ni mei regis , & vniuersi qui consurgunt ad-
33 uersus eum in malum. * Contristatus itaque
rex , ascendit cœnaculum portæ , & fleuit.
Et sic loquebatur, vadens : † Fili mi Absalom, †Inf. 19. a. 4.
Absalom fili mi : quis mihi tribuat vt ego mo-
riar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CAPVT XIX.

Dauid Ioab verbis commotus , suos conspiratores sibi reconciliat , & à viris Iuda in Ierusalem reducitur , ac Semei veniam precanti , ignoscit , & Miphibofeth recipit , iubens vt agros cum Siba diuidat ; valedicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam. Israel autem cum Iuda pro Dauid contendit.

1 NVntiatum est autem Ioab quòd rex fle-
A ret & lugeret filium suum : * & versa
2 est victoria in luctum in die illa omni popu-
lo : audiuit enim populus in die illa dici : Do-
3 let rex super filio suo. * Et declinauit popu-
lus in die illa ingredi ciuitatem , quomodo
declinare solet populus versus & fugiens de
4 prælio. * Porrò rex operuit caput suum , &
clamabat , voce magna : Fili mi Absalom ,
5 Absalom fili mi , fili mi. * Ingressus ergo
Ioab ad regem in domum , dixit : Confudi-
sti hodie vultus omnium seruorum tuorum,
qui saluam fecerunt animam tuam , & ani-
mam filiorum tuorum , & filiarum tuarum,
& animam vxorum tuarum , & animam con-
6 cubinarum tuarum. * Diligis odientes te , &
odio habes diligentes te : & ostendisti ho-
die , quia non curas de ducibus tuis , & de
seruis tuis : & verè cognoui modò , quia si
Absalom viueret,& omnes nos occubuissemus
7 tunc placeret tibi. * Nunc igitur surge , &
B procede , & alloquens satisfac seruis tuis? iu-
ro enim tibi per Dominum,quòd si non exie-
ris, ne vnus quidem remansurus sit tecum no-
cte hac: & peius erit hoc tibi,quàm omnia ma-
la quæ venerunt super te , ab adolescentia
8 tua vsque in præsens. * Surrexit ergo rex &
sedit in porta: & omni populo nuntiatum est
quòd rex sederet in porta : venitque vniuer-
sa multitudo coram rege : Israel autem fugit
9 in tabernacula sua. * Omnis quoque populus
certabat in cunctis tribubus Israel, dicens:
Rex liberauit nos de manu inimicorum no-
strorum , ipse saluauit nos de manu Philisthi-
norum : & nunc fugit de terra propter Absa-
10 lom. * Absalom autem, quem vnximus su-
per nos,mortuus est in bello: vsquequò siletis,
11 & non reducitis regem ? * Rex vero Dauid
misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes , dicens:
Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes:
Cur

Cur venitis nouissimi ad reducendum regem C
in domum suam? (Sermo autem omnis Is-
rael peruenerat ad regem in domo eius.)
* Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, 12
quare nouissimi reducitis regem? * Et Ama- 13
sæ dicite: Nónne os meum, & caro mea es?
Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non
magister militiæ fueris coram me omni tem-
pore pro Ioab. * Et inclinauit cor omnium 14
virorum Iuda, quasi viri vnius: miseruntque
ad regem, dicentes: Reuertere tu, & om-
nes serui tui. * Et reuersus est rex: & venit 15
vsque ad Iordanem & omnis Iuda venit vs-
que in Galgalam, vt occurreret regi, & tra-
†3.Reg.2.b.8. duceret eum Iordanem. * † Festinauit autem 16
Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, &
descendit cum viris Iuda in occursum regis
Dauid * cum mille viris de Beniamin, & Si- 17
ba puer de domo Saul: & quindecim filij
eius, ac viginti serui erant cum eo: & irrum- D
pentes Iordanem, ante regem * transierunt 18
vada, vt traducerent domum regis, & face-
rent iuxta iussionem eius: Semei autem filius
Gera prostratus coram rege, cùm iam tran-
sisset Iordanem,* dixit ad eum: Ne reputes mi- 19
hi domine mi iniquitatem, neque memineris
iniuriarum serui tui in die qua egressus es do-
mine mi rex de Ierusalem, neque ponas rex in
corde tuo.* Agnosco enim seruus tuus pecca- 20
tum meum: & idcircò hodie primus veni de
omni domo Ioseph, descendique in occur-
sum domini mei regis. * Respondens verò 21
Abisai filius Saruiæ, dixit: Numquid pro his
verbis non occidetur Semei, quia maledixit
Christo Domini? * Et ait Dauid: Quid mi- 22
hi, & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi
hodie in satan? ergóne hodie interficietur
vir in Israel? an ignoro hodie me factum re-
gem super Israel?* Et ait rex Semei: Non mo- 23
rieris. Iurauitque ei. * Miphiboseth quoque 24
filius Saul descendit in occursum regis, illo- E
tis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas
non lauerat à die qua egressus fuerat rex, vs-
que ad diem reuersionis eius in pace. * Cum- 25
que Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex:
Quare non venisti mecum Miphiboseth?* Et 26
respondens ait: Domine mi rex: seruus meus
contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, vt
sterneret mihi asinum, & ascendens abirem
cum rege: claudus enim sum seruus tuus. * 27
†Sup.16.a.3. † Insuper & accusauit me seruum tuum ad te
dominum meum regem: tu autem Domine
mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placi-
tum est tibi. * Neque enim fuit domus pa- 28
tris mei, nisi morti obnoxia domino meo re-
gi: tu autem posuisti me seruum tuum in-
ter côuiuas mensæ tuæ: quid ergo habeo iustæ
querelæ: aut quid possum vltra vociferari ad
regem? * Ait ergo ei rex: Quid vltrà loque- 29
ris? fixum est quod locutus sum: tu & Siba
diuidite possessiones. * Respônditque Miphi- 30
boseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam
reuersus est dominus meus rex pacificè in
31 domum suam. * Berzellai quoque Galaadi-
F tes, descendens de Rogelim, traduxit regem
Iordanem, paratus etiam vltra fluuium pro-
32 sequi eum. * † Erat autem Berzellai Galaadi- †Sup.17.g.28. 3.Reg.2.b.7.
tes valdè senex, id est, octogenarius, & ipse
præbuit alimenta regi, cum moraretur in
33 Castris: fuit quippe vir diues nimis. * Dixit
itaque rex ad Berzellai: Veni mecum: vt re-
34 quiescas securus mecum in Ierusalem. * Et
ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies anno-
rum vitæ meæ, vt ascendam cum rege in Ie-
35 rusalem? * Octogenarius sum hodie: num-
quid vigent sensus mei ad discernendum sua-
ue, aut amarum? aut delectare potest seruum
tuum cibus & potus? vel audire possum vl-
trà vocem cantorum, atque cantatricum?
quare seruus tuus sit oneri domino meo re-
36 gi? * Paululum procedam famulus tuus ab
Iordane tecum: non indigeo hac vicissitudi-
37 ne, * sed obsecro vt reuertar seruus tuus, &
moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta se-
pulchrum patris mei, & matris meæ. Est au-
tem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum
domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum
38 videtur. * Dixit itaque ei rex: Mecum tran-
G seat Chamaam, & ego faciam ei quidquid
tibi placuerit, & omne, quod petieris à me
39 impetrabis.* Cumque transisset vniuersus po-
pulus & rex Iordanem, osculatus est rex
Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est
40 in locum suum. * Transiuit ergo rex in Gal-
galam, & Chamaam cum eo. omnis autem
populus Iuda traduxerat regem, & media
41 tantùm pars adfuerat de populo Israel. * Ita-
que omnes viri Israel concurrentes ad re-
gem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres
nostri viri Iuda, & traduxerunt regem & do-
mum eius Iordanem, omnesque viros Da-
42 uid cum eo? * Et respondit omnis vir Iuda
ad viros Israel: Quia mihi propior est rex:
cur irasceris super hac re? numquid come-
dimus aliquid ex rege, aut munera nobis
43 data sunt? * Et respondit vir Israel ad viros
Iuda, & ait: Decem partibus maior ego sum
apud regem, magisque ad me pertinet Da-
uid quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam, &
non mihi nuntiatum est prior, vt reduce-
rem regem meum? Duriùs autem responde-
runt viri Iuda viris Israel.

CAPVT XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri mouentem contra Dauid seditionem in Israel, Amasam in via occidit, tandemque ab obsidione Abelæ, misso Seba per murum capite, discedit.

1 ACcidit quoque vt ibi esset vir Belial,
A nomine Seba, filius Bochri, vir Iemi-
neus: & cecinit buccina, & ait: Non est
nobis pars in Dauid, neque hereditas in filio
2 Isai: reuertere in tabernacula tua Israel: *
Et separatus est omnis Israel à Dauid, secu-
tusque est Seba filium Bochri: viri autem Iu-
da adhæserunt regi suo, à Iordane vsque Ieru-

salem. * Cumque venisset rex in domum 3
suam in Ierusalem, tulit decem mulieres con-
cubinas, quas dereliquerat ad custodiendam
domum, & tradidit eas in custodiam, ali-
menta eis præbens : & non est ingressus ad
eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis B
suæ in viduitate viuentes. * Dixit autem 4
rex Amasæ : Conuoca mihi omnes viros Iu-
da in diem tertium, & tu adesto præsens.
* Abijt ergo Amasa vt conuocaret Iudam, & 5
moratus est extra placitum quod ei consti-
tuerat rex. * Ait autem Dauid ad Abisai: 6
Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bo-
chri quàm Absalom : tolle igitur seruos do-
mini tui, & persequere eum, ne fortè inue-
niat ciuitates munitas, & effugiat nos. * 7
Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi C
quoque & Phelethi : & omnes robusti exie-
runt de Ierusalem ad persequendum Seba fi-
lium Bochri. * Cumque illi essent iuxta lapi- 8
dem grandem, qui est in Gabaon, Amasa
veniens occurrit eis. Porrò Ioab vestitus erat
tunica stricta ad mensuram habitus sui, & de-
super accinctus gladio dependente vsque ad
ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egre-
di poterat, & percutere. * Dixit itaque Ioab 9
†3.Reg.2. a.5. ad Amasam : Salue mi frater. † Et tenuit ma-
nu dextera mentum Amasæ, quasi osculans
eum. * Porrò Amasa non obseruauit gladium 10
quem habebat Ioab, qui percussit eum in la-
tere, & effudit intestina eius in terram, nec
secundum vulnus apposuit, & mortuus est.
Ioab autem, & Abisai frater eius, persecuti D
sunt Seba filium Bochri. * Intereà quidam 11
viri, cùm stetissent iuxta cadauer Amasæ, de
socijs Ioab, dixerunt : Ecce qui esse voluit
pro Ioab comes Dauid. * Amasa autem cons- 12
persus sanguine, iacebat in media via. Vidit
hoc quidam vir quòd subsisteret omnis po-
pulus ad videndum eum, & amouit Amasam
de via in agrum, operuitque eum vestimen-
to, ne subsisterent transeuntes propter eum.
* Amoto ergo illo de via, transibat omnis 13
vir sequens Ioab ad persequendum Seba fi-
lium Bochri. * Porrò ille transierat per om- 14
nes tribus Israel in Abelam, & Bethmaacha:
omnesque viri electi congregati fuerant ad
eum. * Venerunt itaque & oppugnabant 15
eum in Abela, & in Bethmaacha, & cir- E
cumdederunt munitionibus ciuitatem, &
obsessa est vrbs : omnis autem turba, quæ erat
cum Ioab, moliebatur destruere muros. * Et 16
exclamauit mulier sapiens de ciuitate : Au-
dite, audite, dicite Ioab : Appropinqua huc,
& loquar tecum. * Qui cùm accessisset ad 17
eam, ait illi : Tu es Ioab? Et ille respondit :
Ego. Ad quem sic locuta est : Audi sermo- F
nes ancillæ tuæ. Qui respondit : Audio. * 18
Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur
in veteri prouerbio : Qui interrogant, inter-
rogent in Abela : & sic perficiebant. * Non- 19
ne ego sum quæ respondeo veritatem in Is-
rael, & tu quæris subuertere ciuitatem, &
euertere matrem in Israel ? Quare præcipi-
20 tas hereditatem Domini? * Respondensque
Ioab, ait : Absit, absit hoc à me : non præ-
21 cipito, neque demolior. * Non sic se habet
G res, sed homo de monte Ephraim Seba, fi-
lius Bochri cognomine, leuauit manum suam
contra regem Dauid : tradite illum solum, &
recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab :
Ecce caput eius mittetur ad te per murum.
22 * Ingressa est ergo ad omnem populum, &
locuta est eis sapienter : qui abscissum caput
Seba filij Bochri proiecerunt ad Ioab, & ille
cecinit tuba, & recesserunt ab vrbe, vnus-
quisque in tabernacula sua : Ioab autem re-
23 uersus est Ierusalem ad regem. * † Fuit ergo †Sup.8. d.16.
Ioab super omnem exercitum Israel : Banaias
autem filius Ioiadæ super Cerethæos & Phe-
24 lethæos. * Aduram verò super tributa : porrò
25 Iosaphat filius Ahilud, à commentarijs. * Si-
ua autem, scriba : Sadoc verò & Abiathar,
26 sacerdotes. * Ira autem Iairites erat sacerdos
Dauid.

CAPVT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas peccatum fame triennij, ad illorum petitionem Dauid Saulis reliquias, præter Miphiboseth tradit, vt crucifigerentur, quarum ossa vnà cum Saulis & Ionathæ ossibus iubet sepulturæ tradi : narrantur & quatuor bella Dauid aduersus Philisthæos.

1 FActa est quoque fames in diebus Dauid
A tribus annis iugiter : & consuluit Dauid
oraculum Domini. Dixitque Dominus :
Propter Saul, & domum eius sanguinum, quia
2 occidit Gabaonitas. * Vocatis ergo Gabao-
nitis, rex dixit ad eos. (Porrò Gabaonitæ
non erant de filijs Israel, sed reliquiæ Amor-
rhæorum : † filij quippe Israel iurauerant eis, †Iosu.9. c.15.
& voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro
3 filiis Israel & Iuda.) * Dixit ergo Dauid ad
Gabaonitas : Quid faciam vobis? & quod erit
vestri piaculum, vt benedicatis hereditati
4 Domini? * Dixeruntque ei Gabaonitæ : Non
est nobis super argento & auro quæstio, sed
contra Saul, & contra domum eius : ne-
que volumus vt interficiatur homo de
Israel. Ad quos rex ait : Quid ergo vultis
5 vt faciam vobis? * Qui dixerunt regi : Vi-
rum qui attriuit nos & oppressit iniquè,
ita delere debemus, vt ne vnus quidem re-
siduus sit de stirpe eius in cunctis finibus
6 Israel. * Dentur nobis septem viri de filiis
eius, vt crucifigamus eos Domino in Ga-
baa Saul, quondam electi Domini. Et ait
7 rex : Ego dabo. * Pepercitque rex Miphi-
boseth filio Ionathæ filij Saul, † propter iusiu- †1.Reg.18. a.3.
randum Domini, quod fuerat inter Dauid
8 & inter Ionathan filium Saul. * Tulit ita-
que rex duos filios Respha filiæ Aia, quos
peperit Sauli, Armoni & Miphiboseth : &
quinque filios Michol filiæ Saul, quos genue-
rat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Mola-
9 thi, * & dedit eos in manus Gabaonitarũ : qui
crucifi

crucifixerunt eos in monte coram Domino:
& ceciderunt hi septem simul occisi in die-
bus messis primis, incipiente messione hor-
dei. * Tollens autem Respha filia Aia cili- 10
cium, substrauit sibi supra petram, ab initio
messis, donec stillaret aqua super eos de cœ-
lo: & non dimisit aues lacerare eos per diem,
neque bestias per noctem. * Et nuntiata sunt 11
Dauid quæ fecerat Respha, filia Aia, concu- C
bina Saul. * Et abiit Dauid, & tulit ossa Saul, 12
& ossa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad,
† 1. Reg. 31.d.12. † qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in
qua suspenderant eos Philisthiim cum inter-
fecissent Saul in Gelboë: * & asportauit in- 13
de ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & col-
ligentes ossa eorum qui affixi fuerant, * sepe- 14
lierunt ea cum ossibus Saul & Ionathæ filij
eius in Terra Beniamin, in latere, in sepul-
chro Cis patris eius: feceruntque omnia, quæ
præceperat rex, & repropitiatus est Deus
terræ post hæc. * Factum est autem rursum 15
prælium Philisthinorum aduersum Israel, &
descendit Dauid, & serui eius cum eo, & pu-
gnabant contra Philisthiim. Deficiente au-
tem Dauid, * Iesbibenob, qui fuit de genere 16
† 1. Reg. 17.a.7. arapha, † cuius ferrum hastæ trecentas vn-
cias appendebat, & accinctus erat ense no-
uo, nisus est percutere Dauid. * Præsidioque 17
ei fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum Phi- D
listhæum interfecit. Tunc iurauerunt viri Da-
uid, dicentes: Iam non egredieris nobiscum
in bellum, ne extinguas lucernam Israël.
† 1. Par. 20.c.4. * † Secundum quoque bellum fuit in Gob 18
contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai
de Husati, Saph de stirpe arapha de genere
gigantum. * Tertium quoque fuit bellum 19
in Gob contra Philisthæos, in quo percussit
Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethle-
hemites Goliath Gethæum, cuius hastile ha-
stæ erat quasi liciatorium texentium. * Quar- 20
tum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit ex-
celsus, qui senos in manibus pedibusque ha-
bebat digitos, id est, viginti quatuor, & erat
de origine arapha. * Et blasphemauit Israël: 21
percussit autem eum Ionathan filius Samaa
fratris Dauid. * Hi quatuor nati sunt de ara- 22
pha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid
& seruorum eius.

CAPVT XXII.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

LOcutus est autem Dauid Domino verba 1
carminis huius, in die qua liberauit eum A
Dominus de manu omnium inimicorum
suorum, & de manu Saul. * & ait: 2
† Psal. 17. a.3. † Dominus petra mea, & robur meum, &
saluator meus.
* Deus fortis meus, sperabo in eum: scu- 3
tum meum, & cornu salutis meæ: eleuator
meus, & refugium meum: saluator meus, de
iniquitate liberabis me.
† Psal. 17. a.4. * † Laudabilem inuocabo Dominum: 4
& ab inimicis meis saluus ero.
5 * Quia circumdederunt me contritiones
mortis: torrentes Belial terruerunt me.
6 * Funes inferni circumdederunt me: præ-
uenerunt me laquei mortis.
7 * In tribulatione mea inuocabo Domi-
num, & ad Deum meum clamabo: & exau-
diet de templo suo vocem meam, & clamor
meus veniet ad aures eius.
8 * Commota est & contremuit terra: fun-
damenta montium concussa sunt, & conquas-
sata, quoniam iratus est eis.
9 * Ascendit fumus de naribus eius, & ignis
de ore eius vorabit: carbones succensi sunt
ab eo.
10 * Inclinauit cælos, & descendit: & caligo
sub pedibus eius.
11 * Et ascendit super cherubim, & volauit:
B & lapsus est super pennas venti.
12 * Posuit tenebras in circuitu suo latibulum:
cribrans aquas de nubibus cœlorum.
13 * Præ fulgore in conspectu eius, succensi
sunt carbones ignis.
14 * Tonabit de cælo Dominus: & excelsus
dabit vocem suam.
15 * Misit sagittas, & dissipauit eos; fulgur, &
consumpsit eos.
16 * Et apparuerunt effusiones maris, & re-
uelata sunt fundamenta orbis, ab increpa-
tione Domini, ab inspiratione spiritus furo-
ris eius.
17 * Misit de excelso, & assumpsit me: & ex-
traxit me de aquis multis.
18 * Liberauit me ab inimico meo potentissi-
mo, & ab his qui oderant me: quoniam ro-
bustiores me erant.
19 * Præuenit me in die afflictionis meæ, &
factus est Dominus firmamentum meum.
20 * Et eduxit me in latitudinem: liberauit
me, quia complacui ei.
21 * Retribuet mihi Dominus secundùm iu-
stitiam meam: & secundùm munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.
22 * Quia custodiui vias Domini, & non egi
impiè, à Deo meo.
23 * Omnia enim iudicia eius in conspectu
meo: & præcepta eius non amoui à me.
24 * Et ero perfectus cum eo: & custodiam
C me ab iniquitate mea.
25 * Et restituet mihi Dominus secundùm
iustitiam meam: & secundùm munditiam
manuum mearum, in conspectu oculorum
suorum.
26 * Cum sancto sanctus eris: & cum robu-
sto perfectus.
27 * Cum electo electus eris: & cum peruer-
so peruerteris.
28 * Et populum pauperem saluum facies:
oculisque tuis excelsos humiliabis.
29 * Quia tu lucerna mea Domine: & tu Do-
mine illuminabis tenebras meas.
30 * In te enim curram accinctus: in Deo
meo transiliam murum.

* Deus,

* Deus, immaculata via eius, eloquium 31
Domini igne examinatum: scutum est om-
nium sperantium in se.
* Quis est Deus præter Dominum: & quis 32
fortis præter Deum nostrum?
* Deus qui accinxit me fortitudine: & 33
complanauit perfectam viam meam.
* Coæquans pedes meos ceruis, & super 34
excelsa mea statuens me.
† Psal.143. a.1. * † Docens manus meas ad prælium, & 35
componens quasi arcum æreum brachia
mea.
* Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & 36
mansuetudo tua multiplicauit me.
* Dilatabis gressus meos subtus me: & 37
non deficient tali mei. D
* Persequar inimicos meos, & conteram: 38
& non conuertar donec consumam eos.
* Consumam eos & confringam, vt non 39
consurgant: cadent sub pedibus meis.
* Accinxisti me fortitudine ad prælium: 40
incuruasti resistentes mihi subtus me.
* Inimicos meos dedisti mihi dorsum; 41
odientes me, & disperdam eos.
* Clamabunt, & non erit qui saluet: ad 42
Dominum, & non exaudiet eos.
* Delebo eos vt puluerem terræ: quasi lu- 43
tum platearum comminuam eos atque con-
fringam.
* Saluabis me à contradictionibus populi 44
mei: custodies me in caput Gentium: popu-
lus, quem ignoro, seruiet mihi.
* Filij alieni resistent mihi, auditu auris 45
obedient mihi.
* Filij alieni defluxerunt, & contrahentur 46
in angustiis suis.
* Viuit Dominus, & benedictus Deus 47
meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
* Deus qui das vindictas mihi, & deiicis 48
populos sub me.
* Qui educis me ab inimicis meis, & à re- 49
† Psal.17. d.49. sistentibus mihi eleuas me: † à viro iniquo li-
berabis me.
* † Proptereà confitebor tibi Domine in 50
† 1.Rom. 15.c.9. gentibus: & nomini tuo cantabo. 51
* Magnificans salutes regis sui, & faciens
misericordiam christo suo Dauid, & semini
eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

Verba nouissima Dauid, & catalogus virorum ipsius illustrium.

HÆc autem sunt verba Dauid nouissima. 1
Dixit Dauid filius Isai: Dixit vir, cui A
constitutum est de christo Dei Iacob, egre-
gius psaltes Israel: * Spiritus Domini locu- 2
tus est per me, & sermo eius per linguam
meam. * Dixit Deus Israel mihi, locutus est 3
fortis Israel, Dominator hominum, iustus
dominator in timore Dei. * Sicut lux auroræ, 4
oriente sole, manè absque nubibus rutilat, &
sicut pluuiis germinat herba de terra. * Nec 5
tanta est domus mea apud Deum, vt pactum
æternum iniret mecum, firmum in omnibus
atque munitum. Cuncta enim salus mea, &
omnis voluntas: nec est quidquam ex ea
6 quod non germinet. * Præuaricatores autem
quasi spinæ euellentur vniuersi: quæ non tol-
7 luntur manibus. * Et si quis tangere voluerit
eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igne-
que succensæ comburentur vsque ad nihi-
8 lum. * † Hæc nomina fortium Dauid. Sedens † 1.Par. 11.c.10.
in cathedra sapientissimus princeps inter
tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermicu-
lus, qui octingentos interfecit impetu vno.
9 * Post hunc, Eleazar filius patrui eius Aho-
hites inter tres fortes, qui erant cum Dauid
B quando exprobrauerunt Philisthiim, & con-
10 gregati sunt illuc in prælium. * Cumque as-
cendissent viri Israel, ipse stetit & percussit
Philisthæos, donec deficeret manus eius, &
obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus
salutem magnam in die illa: & populus qui
fugerat, reuersus est ad cæsorum spolia de-
11 trahenda. * Et post hunc, Semma filius Age
de Arari. & congregati sunt Philisthiim in
statione: erat quippe ibi ager lente plenus.
Cumque fugisset populus à facie Philisthiim,
12 * stetit ille in medio agri, & tuitus est eum,
percussitque Philisthæos: & fecit Dominus
13 salutem magnam. * Nec non & antè des-
cenderant tres qui erant principes inter tri-
ginta, & venerant tempore messis ad Dauid
in speluncam Odollam: castra autem Phili-
sthinorum erant posita in Valle gigantum.
14 * Et Dauid erat in præsidio: porrò statio
Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.
15 * Desiderauit ergo Dauid, & ait: O si quis
C mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ est
16 in Bethlehem iuxta portam! * Irruperunt
ergo tres fortes castra Philisthinorum, &
hauserunt aquam de cisterna Bethlehem:
quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Da-
uid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Do-
17 mino, * dicens: Propitius sit mihi Dominus,
ne faciam hoc: num sanguinem hominum
istorum, qui profecti sunt, & animarum peri-
culum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fe-
18 cerunt tres robustissimi. * Abisai quoque fra-
ter Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus:
ipse est qui leuauit hastam suam contra tre-
centos, quos interfecit, nominatus in tribus,
19 * & inter tres nobilior, eratque eorum prin-
ceps, sed vsque ad tres primos non peruene-
20 rat. * Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi,
magnorum operum, de Cabseel: ipse percus-
sit duos leones Moab, & ipse descendit, &
percussit leonem in media cisterna in diebus
21 niuis. * Ipse quoque interfecit virum Ægy-
ptium, virum dignum spectaculo, habentem
in manu hastam: itaque cùm descendisset
ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu
22 Ægyptij, & interfecit eum hasta sua. * hæc
23 fecit Banaias filius Ioiadæ. * Et ipse nomi-
natus inter tres robustos, qui erant inter tri-
ginta nobiliores: verumtamen vsque ad tres
non

non peruenerat: fecitque eum sibi Dauid D
auricularium, à secreto. * Asaël frater Ioab 24
inter triginta. Elehanan filius patrui eius de
Bethlehem, * Semma de Harodi, Elica de 25
Harodi, * Heles de Phalti, Hira filius Acces 26
de Thecua, * Abiezer de Anathoth, Mobon- 27
nai de Husati, * Selmon Ahohites, Maharai 28
Netophathites, * Heled filius Baana, & ipse 29
Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath
filiorum Beniamin, * Banaia Pharathonites, 30
Heddai de Torrente Gaas, * Abialbon Ar- 31
bathites, Azmaueth de Beromi, * Eliaba de 32
Salaboni. Filij Iassen, Ionatham, * Semma de 33
Orori, Aiam filius Sarar Arorites, * Eliphelet 34
filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achi-
tophel Gelonites, * Hesrai de Carmelo, 35
Pharai de Arbi, * Igaal filius Nathan de So- 36
ba, Bonni de Gadi, * Selec de Ammoni, Na- 37
harai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ,
* Ira Iethrites, Gareb & ipse Iethrites, * Vrias 38
Hethæus. Omnes triginta septem. 39

CAPVT XXIV.

Dauid ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus oblatis pestem triduanam elegit; qua in populum sæuiente, ac 70000. interemptis, orat Dauid Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit cessatque pestis.

† 1.Par. 21.a.1.

ET † addidit furor Domini irasci contra 1
Israël, commouitque Dauid in eis di- A
centem: Vade, numera Israel & Iudam. * Di- 2
xitque rex ad Ioab principem exercitus sui:
Perambula omnes tribus Israel à Dan vsque
Bersabee, & numerate populum, vt sciam nu-
merum eius. * Dixitque Ioab regi: Adaugeat 3
Dominus Deus tuus ad populum tuum, quan-
tus nunc est, iterumque centuplicet in con-
spectu domini mei regis: sed quid sibi domi-
nus meus rex vult in huiuscemodi? * Ob- 4
tinuit autem sermo regis verba Ioab & prin-
cipum exercitus: egressusque est Ioab, &
principes militum, à facie regis, vt numera-
rent populum Israël. * Cumque pertransis- 5
sent Iordanem, venerunt in Aroër ad dexte-
ram vrbis, quæ est in valle Gad: * & per Ia- 6
zer transierunt in Galaad, & in terram infe-
riorem Hodsi, & venerunt in Dan siluestria.
Circumeuntesque iuxta Sidonem, * transie- 7
runt prope mœnia Tyri, & omnem terram
Heuæi & Chananæi, veneruntque ad meri-
diem Iuda in Bersabee: * & lustrata vniuer- 8
sa terra, adfuerunt post nouem menses & B
viginti dies in Ierusalem. * Dedit ergo Ioab 9
numerum descriptionis populi regi, & in-
uenta sunt de Israël octingenta millia viro-
rum fortium, qui educerent gladium: & de
Iuda quingenta millia pugnatorum. * Per- 10
cussit autem cor Dauid eum, postquam nu-
meratus est populus: & dixit Dauid ad Do-
minum: Peccaui valdè in hoc facto: sed pre-
cor Domine, vt transferas iniquitatem serui
11 tui, quia stultè egi nimis. * Surrexit itaque
Dauid manè, & sermo Domini factus est ad
Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens:
12 * Vade, & loquere ad Dauid: Hæc dicit Do-
minus: Trium tibi datur optio, elige vnum
13 quod volueris ex his, vt faciam tibi. * Cum-
que venisset Gad ad Dauid, nuntiauit ei, di-
cens: Aut septem annis veniet tibi fames in
terra tua: aut tribus mensibus fugies aduer-
sarios tuos, & illi te persequentur: aut certè
C tribus diebus erit pestilentia in terra tua:
Nunc ergo delibera, & vide quem respon-
14 deam ei, qui me misit, sermonem. * Dixit au-
tem Dauid ad Gad: Coarctor nimis: † sed
melius est vt incidam in manus Domini (mul-
tæ enim misericordiæ eius sunt) quàm in ma-
15 nus hominum. * Immisitque Dominus pe-
stilentiam in Israel, de manè vsque ad tem-
pus constitutum, & mortui sunt ex populo,
à Dan vsque ad Bersabee, septuaginta millia
16 virorum. * Cumque extendisset manum suam
Angelus Domini super Ierusalem vt disper-
deret eam, misertus est Dominus super affli-
ctione, & ait Angelo percutienti populum:
Sufficit: nunc contine manum tuam. erat au-
tem Angelus Domini iuxta aream Areuna
17 Iebusæi. * Dixitque Dauid ad Dominum,
cùm vidisset Angelum cædentem populum:
Ego sum qui peccaui, ego inique egi: isti
qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obse-
cro, manus tua contra me, & contra domum
18 patris mei. * Venit autem Gad ad Dauid in
D die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue
19 altare Domino in area Areuna Iebusæi. * Et
ascendit Dauid iuxta sermonem Gad, quem
20 præceperat ei Dominus. * Conspiciensque
Areuna, animaduertit regem & seruos eius
21 transire ad se: * & egressus adorauit regem
prono vultu in terram, & ait: Quid causæ
est vt veniat dominus meus rex ad seruum
suum? Cui Dauid ait: Vt emam à te aream,
& ædificem altare Domino, & cesset inter-
22 fectio quæ grassatur in populo. * Et ait Areu-
na ad Dauid. Accipiat, & offerat dominus
meus rex, sicut placet ei: habes boues in holo-
caustum, & plaustrum & iuga boum in vsum
23 lignorum. * Omnia dedit Areuna rex regi:
dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus
24 tuus suscipiat votum tuum. * Cui respondens
rex, ait: Nequaquam vt vis, sed emam pretio
à te, & non offeram Domino Deo meo ho-
locausta gratuita. Emit ergo Dauid aream, &
25 boues, argenti siclis quinquaginta: * & ædi-
ficauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit
holocausta & pacifica: & propitiatus est Do-
minus terræ, & cohibita est plaga ab Israël.

† 1.Par. 21.b.13. Dan.13. c.23.

LIBER REGVM TERTIVS, SECVNDVM HEBRÆOS PRIMVS MALACHIM.

CAPVT PRIMVM.

Dauid senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regem; quo audito, fugit Adonias.

T rex Dauid senuerat, 1
habebatque ætatis plu- A
rimos dies: cumque
operiretur vestibus, non
calefiebat. * Dixerunt 2
ergo ei serui sui: Quæ-
ramus domino nostro
regi adolescentulam virginem, & stet co-
ram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu
suo, & calefaciat dominum nostrum regem.
* Quæsierunt igitur adolescentulam specio- 3
sam in omnibus finibus Israël: & inuene-
runt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt
eam ad regem. * Erat autem puella pulchra 4
nimis, dormiebatque cum rege, & mini-
strabat ei, rex verò non cognouit eam.
* Adonias autem filius Haggith eleuabatur 5
dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus
& equites & quinquaginta viros qui curre-
rent ante eum. * Nec corripuit eum pater 6
suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti?
Erat autem & ipse pulcher valdè, secundus
natu post Absalom. * Et sermo ei cum Ioab 7
filio Saruiæ, & cum Abiathar sacerdote, qui B
adiuuabant partes Adoniæ. * Sadoc verò 8
sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Na-
than propheta, & Semei & Rei, & robur
exercitus Dauid, non erat cum Adonia.* Im- 9
molatis ergo Adonias arietibus & vitulis, &
vniuersis pinguibus, iuxta lapidem zoheleth,
qui erat vicinus Fonti rogel, vocauit vni-
uersos fratres suos filios regis, & omnes vi-
ros Iuda seruos regis. * Nathan autem pro- 10
phetam, & Banaian, & robustos quosque,
& Salomonem fratrem suum, non vocauit.
* Dixit itaque Nathan ad Bethsabee ma- 11
trem Salomonis: Num audisti, quòd regna-
uerit Adonias filius Haggith, & dominus
noster Dauid hoc ignorat? * Nunc ergo 12
veni, accipe consilium à me, & salua ani-
mam tuam, filiique tui Salomonis. * Va- 13
de & ingredere ad regem Dauid, & dic ei:
Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancil-
læ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regna-
bit post me, & ipse sedebit in solio meo?
14 quare ergo regnat Adonias? * Et adhuc ibi
te loquente cum rege, ego veniam post te,
15 & complebo sermones tuos. * Ingressa est
C itaque Bethsabee ad regem in cubiculum:
rex autem senuerat nimis, & Abisag Suna-
16 mitis ministrabat ei. * Inclinauit se Bethsa-
bee, & adorauit regem. Ad quam rex, Quid
17 tibi, inquit vis? * Quæ respondens, ait: Do-
mine mi, tu iurasti per Dominum Deum
tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regna-
bit post me, & ipse sedebit in solio meo.
18 * Et ecce nunc Adonias regnat, te, domi-
19 ne mi rex, ignorante. * Mactauit boues, &
pinguia quæque, & arietes plurimos, & vo-
cauit omnes filios regis, Abiathar quoque
sacerdotem, & Ioab principem militiæ: Sa-
lomonem autem seruum tuum non vocauit.
20 * Verumtamen domine mi rex, in te ocu-
li respiciunt totius Israël, vt indices eis,
quis sedere debeat in solio tuo, domine
21 mi rex, post te. * Eritque cùm dormierit
dominus meus rex cum patribus suis, eri-
mus ego & filius meus Salomon pecca-
22 tores. * Adhuc illa loquente cum rege,
23 Nathan propheta venit. * Et nuntiauerunt
regi, dicentes: Adest Nathan propheta.
Cùmque introisset in conspectu regis, &
24 adorasset eum pronus in terram, * dixit
D Nathan: Domine mi rex: tu dixisti: Ado-
nias regnet post me, & ipse sedeat super
25 thronum meum? * Quia descendit hodie,
& immolauit boues, & pinguia, & arietes
plurimos, & vocauit vniuersos filios regis, &
principes exercitus, Abiathar quoque sacer-
dotem: illisque vescentibus, & bibentibus
coram eo, & dicentibus: Viuat rex Adonias:
26 * Me seruum tuum, & Sadoc sacerdotem,
& Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem
27 famulum tuum, non vocauit. * Numquid à
domino meo rege exiuit hoc verbum, &
mihi non indicasti seruo tuo, quis sessurus
esset super thronum domini mei regis post
28 eum? * Et respondit rex Dauid, dicens:
Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm fuisset
ingressa coram rege, & stetisset ante eum,
29 * iurauit rex, & ait: Viuit Dominus,
qui eruit animam meam de omni angustia,
30 * quia sicut iuraui tibi per Dominum Deum
Israël,

Iſrael, dicens: Salomon filius tuus regnabit
poſt me, & ipſe ſedebit ſuper ſulium meum
pro me: ſic faciam hodie. * Summiſſoque 31
Bethſabee in terram vultu, adorauit regem, E
dicens: Viuat dominus meus Dauid in æter-
num. * Dixit quoque rex Dauid: Vocate 32
mihi Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophe-
tam, & Banaiam filium Ioiadæ. Qui cùm in-
greſſi fuiſſent coram rege, * dixit ad eos: 33
Tullite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & im-
ponite Salomonem filium meum ſuper mulam
meam: & ducite eum in Gihon. * & vngat 34
eum ibi Sadoc ſacerdos, & Nathan prophe-
ta, in regem ſuper Iſraël: & canetis buccina,
atque dicetis: Viuat rex Salomon. * Et aſ- 35
cendetis poſt eum, & veniet, & ſedebit ſu-
per ſolium meum, & ipſe regnabit pro me:
illique præcipiam vt ſit dux ſuper Iſraël, &
ſuper Iudam. * Et reſpondit Banaias filius 36
Ioiadæ, regi dicens: Amen: ſic luquatur
Dominus Deus domini mei regis. * Quo- 37
modo fuit Dominus cum domino meo re-
ge, ſic ſit cum Salumone, & ſublimius faciat
ſolium eius à ſolio domini mei regis Dauid.
* Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos, & Nathan 38
propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cere-
thi, & Phelethi: & impoſuerunt Salomo-
nem ſuper mulam regis Dauid, & adduxe-
runt eum in Gihon. * Sumpſitque Sadoc ſa 39
cerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit
Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit
omnis populus: Viuat rex Salomon. * Et aſ- 40
cendit vniuerſa multitudo poſt eum, & po- F
pulus canentium tibiis, & lætantium gaudio
magno, & inſonuit terra à clamore eorum.
* Audiuit autem Adonias, & omnes qui 41
inuitati fuerant ab eo, iamque conuiuium
finitum erat: ſed & Ioab, audita voce tubæ,
ait: Quid ſibi vult clamor ciuitatis tumul-
tuantis? * Adhuc illo loquente, Ionathas filius 42
Abiathar ſacerdotis venit: cui dixit Ado-
nias: ingredere, quia vir fortis es, & bona
nuntians. * Reſponditque Ionathas Adu- 43
niæ: Nequaquam: Dominus enim noſter
rex Dauid regem conſtituit Salomonem:
* miſitque cum eo Sadoc ſacerdotem, & 44
Nathan prophetam, & Banaiam filium
Ioiadæ, & Cerethi & Phelethi, & impo-
ſuerunt eum ſuper mulam regis, * Vnxe- 45
runtque eum Sadoc ſacerdos & Nathan pro-
pheta regem in Gihon: & aſcenderunt
inde lætantes, & inſonuit ciuitas: hæc eſt
vox, quam audiſtis. * Sed & Salomon ſedet 46
ſuper ſolium regni. * Et ingreſſi ſerui regis 47
benedixerunt domino noſtro regi Dauid di- G
centes: Amplificet Deus nomen Salomo-
nis ſuper nomen tuum, & magnificet thro-
num eius ſuper thronum tuum. Et adora-
uit rex in lectulo ſuo: * & locutus eſt: Be- 48
nedictus Dominus Deus Iſraël, qui dedit
hodie ſedentem in ſolio meo, videntibus
oculis meis. * Territi ſunt ergo, & ſurre- 49
xerunt omnes qui inuitati fuerant ab Ado-
nia, & iuit vnuſquiſque in viam ſuam.
50 * Adonias autem timens Salumonem, ſurre-
51 xit, & abiit, tenuitque cornu altaris. * Et
nuntiauerunt Salomoni, dicentes: Ecce
Adonias timens regem Salomonem, tenuit
cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salo-
mon hodie, quòd non interficiat ſeruum
52 ſuum gladio. * Dixitque Salomon: Si fuerit
vir bonus, non cadet ne vnus quidem capil-
lus eius in terram: ſin autem malum inuen-
53 tum fuerit in eo, morietur. * Miſit ergo rex
Salumon, & eduxit eum ab altari: & ingreſ-
ſus adurauit regem Salomonem: dixitque ei
Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

Dauid datis Salomoni varus præceptis moritur. Adonias petens Abiſag in vxorem, occidi à Salomone iubetur, Abiathar ſacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præſcriptum egreſſus eſt Ieruſalem, occiditur.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauid
A vt moreretur, præcepitque Salomoni
2 filio ſuo, dicens: * Ego ingredior viam vni-
3 uerſæ terræ: confortare, & eſto vir. * Et
obſerua cuſtodias Domini Dei tui, vt ambu-
les in viis eius, vt cuſtodias cæremonias eius,
& præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia,
† ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi: vt intel- † Deut.
ligas vniuerſa quæ facis, & quocumque te 17.d.19.
4 verteris: * vt confirmet Dominus ſermones
ſuos, quos locutus eſt de me, dicens: Si
cuſtodierint filij tui vias ſuas, & ambulaue-
rint coram me in veritate, in omni corde
ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur
5 tibi vir de ſolio Iſraël. * Tu quoque noſti
quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fe-
cerit duobus principibus exercitus Iſraël,
† Abner filio Ner, & † Amaſæ filio Iether: † 2. Reg 3
B quos occidit, & effudit ſanguinem belli in e.27.
pace, & poſuit cruorem prælij in balteo ſuo, † 2. Reg. 20. c. 10.
qui erat circa lumbos eius, & in calceamen-
6 to ſuo, quod erat in pedibus eius. * Facies
ergo iuxta ſapientiam tuam, & non deduces
7 canitiem eius pacificè ad inferos. * Sed &
filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam,
eruntque comedentes in menſa tua: † occur- † 2. Reg.
rerunt enim mihi quando fugiebam à facie 19.f.31.
8 Abſalom fratris tui. * † Habes quoque apud † 2. Reg.
te Semei filium Gera filij Iemini de Bahu- 16.a.5.19.
rim, qui maledixit mihi maledictione peſſi- d 19.
ma, quando ibam ad Caſtra: ſed quia deſcen-
dit mihi in occurſum cùm tranſirem Iorda-
nem, & iuraui ei per Dominum, dicens: Non
9 te interficiam gladio: * tu noli pati eum
eſſe innoxium. Vir autem ſapiens es, vt
ſcias quæ facies ei, deduceſque canos eius
10 cum ſanguine ad inferos. * † Dormiuit igi- † Act. 2.
tur Dauid cum patribus ſuis, & ſepultus eſt d 29.
11 in ciuitate Dauid. * † Dies autem quibus † 1. Par.
regnauit Dauid ſuper Iſrael, quadraginta an- 29 g 27.
ni ſunt: in Hebron regnauit ſeptem annis:

in Ierusalem, triginta tribus. * Salomon au- 12
tem sedit super thronum Dauid patris sui,
& firmatum est regnum eius nimis. * Et 13
ingressus est Adonias filius Haggith ad
Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit C
ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui res-
pondit: Pacificus. * Addiditque: Sermo 14
mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille:
* Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, 15
& me præposuerat omnis Israël sibi in regem:
sed translatum est regnum, & factum est
fratris mei: à Domino enim constitutum est
ei.* Nunc ergo petitionem vnam precor à te; 16
ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad
eum: Loquere. * Et ille ait: Precor vt di- 17
cas Salomoni regi (neque enim negare ti-
bi quidquam potest) vt det mihi Abisag Su-
namitidem vxorem, * Et ait Bethsabee: Be- 18
nè, ego loquar pro te regi. * Venit ergo 19
Bethsabee ad regem Salomonem, vt loque-
retur ei pro Adonia: & surrexit rex in oc-
cursum eius, adorauitque eam, & sedit super
thronum suum: positusque est thronus ma- D
tri regis, quæ sedit ad dexteram eius. * Di- 20
xitque ei: petitionem vnam paruulam ego
deprecor à te; ne confundas faciem meam.
Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim
fas est vt auertam faciem tuam. * Quæ ait: 21
Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo
vxor. * Responditque rex Salomon, & dixit 22
matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamiti-
dem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est
enim frater meus maior me, & habet Abia-
thar sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ. * Iu- 23
rauit itaque rex Salomon per Dominum, di-
cens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat,
quia contra animam suam locutus est Ado-
nias verbum hoc. * Et nunc viuit Dominus, 24
qui firmauit me, & collocauit me super so-
lium Dauid patris mei, & qui fecit mihi do-
mum, sicut locutus est, quia hodie occidetur
Adonias. * Misitque rex Salomon per ma- 25
num Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eum,
& mortuus est. * Abiathar quoque sacerdo- 26
ti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum
tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te E
non interficiam, quia portasti arcam Domini
Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti
laborem in omnibus, in quibus laborauit pa-
ter meus. * Eiecit ergo Salomon Abiathar, 27
† 1. Reg. 2. g. 31. vt non esset sacerdos Domini, † vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super
domum Heli in Silo. * Venit autem nuntius 28
ad Ioab, quòd Ioab declinasset post Ado-
niam, & post Salomonem non declinasset:
fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini,
& apprehendit cornu altaris. * Nuntiatum- 29
que est regi Salomoni, quod fugisset Ioab in
tabernaculum Domini, & esset iuxta altare,
misitque Salomon Banaiam filium Ioiadæ: di-
cens: Vade interfice eum. * Et venit Banaias 30
ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc
dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar,
sed hic moriar. Renuntiauit Banaias regi ser-
monem, dicens: Hæc locutus est Ioab, &
31 hæc respondit mihi. * Dixitque ei rex: Fac
sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli,
& amouebis sanguinem innocentem, qui
effusus est à Ioab, à me, & à domo patris mei.
32 * Et reddet Dominus sanguinem eius super
caput eius, quia interfecit duos viros iustos,
melioresque se: & occidit eos gladio, patre
F meo Dauid ignorante, † Abner filium Ner † 2. Reg. 3. 27.
principem militiæ Israël, & † Amasam filium † 2. Reg. 20. c. 10.
33 Iether principem exercitus Iuda:* & reuer-
tetur sanguis illorum in caput Ioab, & in ca-
put seminis eius in sempiternum. Dauid au-
tem & semini eius, & domui & throno il-
lius, sit pax vsque in æternum à Domino.
34 * Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, &
aggressus eum interfecit: sepultusque est in
35 domo sua in deserto. * Et constituit rex Ba-
naian filium Ioiadæ pro eo super exercitum,
& Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.
36 * Misit quoque rex, & vocauit Semei, di-
xitque ei: Ædifica tibi domum in Ierusalem,
& habita ibi: & non egredieris inde huc at-
37 que illuc. * Quacumque autem die egressus
fueris, & transieris Torrentem Cedron, scito
te interficiendum: sanguis tuus erit super
38 caput tuum. * Dixitque Semei regi: Bonus
G sermo. sicut locutus est dominus meus rex,
sic faciet seruus tuus. Habitauit itaque Semei
39 in Ierusalem diebus multis. * Factum est au-
tem post annos tres, vt fugerent serui Semei
ad Achis filium Maacha regem Geth: nun-
tiatumque est Semei, quòd serui eius issent
40 in Geth. * Et surrexit Semei, & strauit asi-
num suum: iuitque ad Achis in Geth ad
requirendum seruos suos, & adduxit eos de
41 Geth. * Nuntiatum est autem Salomoni,
quòd isset Semei in Geth de Ierusalem, &
42 rediisset. * Et mittens vocauit eum, dixitque
illi: Nonne testificatus sum tibi per Domi-
num, & prædixi tibi: Quacumque die egres-
sus, ieris huc & illuc, scito te esse morituc-
rum? Et respondisti mihi: Bonus sermo,
43 quem audiui. * Quare ergo non custodisti
iusiurandum Domini, & præceptum quod
44 præceperam tibi? * Dixitque rex ad Semei:
Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium
est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo:
reddidit Dominus malitiam tuam in caput
45 tuum. * Et rex Salomon benedictus, & thro-
nus Dauid erit stabilis coram Domino vsque
46 in sempiternum. * Iussit itaque rex Banaiæ
filio Ioiadæ: qui egressus, percussit eum, &
mortuus est.

CAPVT III.

Salomon, accepta in vxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit, quam vnà cum diuitiis & gloria accipit, & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

1 CONfirmatum est igitur regnum in ma- 2. Par. 1. a. 1.
nu Salomonis, & affinitate coniunctus
est

est Pharaoni regi Ægypti : accepit namque A
filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid,
donec compleret ædificans domum suam &
domum Domini, & murum Ierusalem per
circuitum. * Attamen populus immolabat in 2
excelsis: non enim ædificatum erat templum
nomini Domini vsque in diem illum. * Dile- 3
xit autem Salomon Dominum, ambulans in
præceptis Dauid patris sui, excepto quod in
excelsis immolabat, & accendebat thymia-
ma. * Abiit itaque in Gabaon, vt immolaret 4
ibi : illud quippe erat excelsum maximum:
mille hostias in holocaustum obtulit Salo-
mon super altare illud in Gabaon. * Appa- 5
ruit autem Dominus Salomoni per somnium
nocte, dicens: Postula quod vis vt dem tibi.
* Et ait Salomon : Tu fecisti cum seruo tuo 6
Dauid patre meo misericordiam magnam,
sicut ambulauit in conspectu tuo in verita-
te, & iustitia, & recto corde tecum : custo-
disti ei misericordiam tuam grandem, & de-
disti ei filium sedentem super thronum
eius, sicut est hodie. * Et nunc Domine 7
Deus, tu regnare fecisti seruum tuum pro B
Dauid patre meo: ego autem sum puer par-
uulus, & ignorans egressum & introitum
meum. * Et seruus tuus in medio est po- 8
puli, quem elegisti, populi infiniti, qui nu-
merari & supputari non potest præ multi-
† 1.Par. 1.a.10. tudine. * † Dabis ergo seruo tuo cor doci- 9
le, vt populum tuum iudicare possit, & dis-
cernere inter bonum & malum. quis enim
poterit iudicare populum istum, populum
tuum hunc multum? * Placuit ergo sermo 10
coram Domino, quòd Salomon postulasset
huiuscemodi rem. * Et dixit Dominus Sa- 11
lomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non
petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut
animas inimicorum tuorum, sed postulasti
tibi sapientiam ad discernendum iudicium:
* ecce feci tibi secundùm sermones tuos, & 12
dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tan-
tum vt nullus ante te similis tui fuerit, nec
† Sap. 7. b.11. Matth.6. d.29. post te surrecturus sit. * † Sed & hæc, quæ 13
non postulasti, dedi tibi: diuitias scilicet, & C
gloriam, vt nemo fuerit similis tui in regi-
bus cunctis retrò diebus. * Si autem ambu- 14
laueris in viis meis, & custodieris præcepta
mea, & mandata mea, sicut ambulauit pa-
ter tuus, longos faciam dies tuos. * Igitur 15
euigilauit Salomon, & intellexit quòd esset
somnium: cumque venisset Ierusalem, stetit
coram arca fœderis Domini, & obtulit ho-
locausta, & fecit victimas pacificas, & gran-
de conuiuium vniuersis famulis suis. * Tunc 16
venerunt duæ mulieres meretrices ad re-
gem, steteruntque coram eo, * quarum vna 17
ait: Obsecro, mi domine: ego & mulier
hæc habitabamus in domo vna, & peperi
apud eam in cubiculo. * Tertia autem die 18
postquam ego peperi, peperit & hæc: &
eramus simul, nullusque alius nobiscum in
domo, exceptis nobis duabus. * Mortuus est 19
autem filius mulieris huius nocte, dormiens
20 quippe oppressit eum. * Et consurgens in-
tempestæ noctis silentio, tulit filium meum
de latere meo ancillæ tuæ dormientis, &
collocauit in sinu suo: suum autem filium,
21 qui erat mortuus, posuit in sinu meo. * Cum-
D que surrexissem manè vt darem lac filio
meo, apparuit mortuus: quem diligentiùs
intuens clara luce, deprehendi non esse
22 meum quem genueram. * Responditque al-
tera mulier: Non est ita vt dicis, sed filius
tuus mortuus est, meus autem viuit. E con-
trariò illa dicebat: Mentiris: filius quippe
meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atque
in hunc modum contendebant coram rege.
23 * Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vi-
uit, & filius tuus mortuus est. Et ista respon-
dit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus
24 autem viuit. * Dixit ergo rex: Afferte mihi
gladium. Cumque attulissent gladium co-
25 ram rege. * Diuidite, inquit, infantem
viuum in duas partes, & date dimidiam par-
26 tem vni, & dimidiam partem alteri. * Di-
xit autem mulier, cuius filius erat viuus, ad
regem: (commota sunt quippe viscera eius
super filio suo) Obsecro domine, date illi
infantem viuum, & nolite interficere eum.
E contrariò illa dicebat: Nec mihi, nec ti-
27 bi sit, sed diuidatur. * Respondit rex, &
ait: Date huic infantem viuum, & non
28 occidatur: hæc est enim mater eius. * Au-
diuit itaque omnis Israel iudicium quod iu-
dicasset rex, & timuerunt regem, videntes
sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iu-
dicium.

CAPVT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius.

1 ERat autem rex Salomon regnans su-
2 per omnem Israel: * & hi principes
A quos habebat? Azarias filius Sadoc sacer-
3 dotis: * Eliboreph & Ahia filij Sisa scribæ:
4 Iosapbat filius Abilud à commentariis: * Ba-
naias filius Ioiadæ super exercitum: Sadoc
5 autem, & Abiathar sacerdotes. * Azarias
filius Nathan, super eos qui assistebant re-
gi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus
6 regis: * & Ahisar præpositus domus: & Ado-
7 niram filius Abda super tributa. * Habebat
autem Salomon duodecim præfectos super
omnem Israel, qui præbebant annonam re-
gi & domui eius: per singulos enim menses
in anno, singuli necessaria ministrabant.
8 * Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte
9 Ephraim. * Bendecar, in Macces, & in Sale-
bim, & in Bethsames, & in Elon, & in Betha-
10 nan. * Benhesed in Aruboth: ipsius erat So-
11 cho, & omnis terra Epher. * Benabinadab,
B cuius omnis Nephath dor, Tapheth filiam
12 Salomonis habebat vxorem. * Bana filius

Ahilud regebat Thanac & Mageddo, &
vniuersam Bethsan, quæ est iuxta Sartha-
na subter Iezrael, à Bethsan vsque Abelme-
hula è regione Iecmaan. * Bengaber in 13
Ramoth Galaad : habebat Auothiair filij
Manasse in Galaad, ipse præerat in omni re-
gione Argob, quæ est in Basan, sexaginta
ciuitatibus magnis atque muratis, quæ ha-
bebant seras æreas. * Ahinadab filius Addo 14
præerat in Manaim. * Achimaas in Nep- 15
thali: sed & ipse habebat Basemath filium
Salomonis in coniugio. * Baana filius Husi, 16
in Aser, & in Baloth. * Iosaphat filius 17
Pharuë, in Issachar. * Semei filius Ela in 18
Beniamin. * Gaber filius Vri, in terra Ga- 19
laad, in terra Sehon regis Amorrhæi & Og
regis Basan, super omnia quæ erant in illa
terra. * Iuda & Israel innumerabiles, sicut 20
arena maris in multitudine : comedentes, & C
† Eccli. 47. b.15.
bibentes, atque lætantes. * † Salomon autem 21
erat in ditione sua, habens omnia regna à
flumine terræ Philisthiim vsque ad termi-
num Ægypti: offerentium sibi munera, &
seruientium ei cunctis diebus vitæ eius.
* Erat autem cibus Salomonis per dies sin- 22
gulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori
farinæ, * decem boues pingues, & viginti 23
boues pascuales, & centum arietes, excepta
venatione ceruorum, caprearum atque buba-
lorum, & auium altilium. * Ipse enim ob- 24
tinebat omnem regionem quæ erat trans
flumen, à Thaphsa vsque ad Gazan, & cun-
ctos reges illarum regionum: & habebat pa-
cem ex omni parte in circuitu. * Habita- 25
batque Iuda & Israel absque timore vllo,
vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à
Dan vsque Bersabee, cunctis diebus Salo-
† 2 Par. 9. f.25.
monis. * † Et habebat Salomon quadragin- 26
ta millia præsepia equorum currilium, &
duodecim millia equestrium. * Nutriebant- 27
que eos supradicti regis præfecti : sed & ne- D
cessaria mensæ regis Salomonis, cum ingen-
ti cura præbebant in tempore suo. * Hor- 28
deum quoque & paleas equorum & iumen-
torum, deferebant in locum vbi erat rex,
iuxta constitutum sibi. * Dedit quoque 29
Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam
multam nimis, & latitudinem cordis, quasi
arenam quæ est in littore maris. * Et præce- 30
debat sapientia Salomonis sapientiam om-
† Eccli. 47. b 16.
nium Orientalium & Ægyptiorum, * † & 31
erat sapientior cunctis hominibus : sapien-
tior Ethan, Ezrahita, & Heman, & Chal-
col, & Dorda, filiis Mahol: & erat nomi-
natus in vniuersis gentibus per circuitum.
* Locutus est quoque Salomon tria millia 32
parabolas: & fuerunt carmina eius quinque
& mille. * Et disputauit super lignis, à ce- 33
dro quæ est in Libano, vsque ad hyssopum
quæ egreditur de pariete: & disseruit de iu-
mentis, & volucribus & reptilibus, & pisci-
bus. * Et veniebant de cunctis populis ad 34
audiendam sapientiam Salomonis, & ab vni-
uersis regibus terræ, qui audiebant sapien-
tiam eius.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria, numerus cæsorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

1 MIsit quoque Hiram rex Tyri seruos
A suos ad Salomonem : audiuit enim
quòd ipsum vnxissent regem pro patre eius:
quia amicus fuerat Hiram Dauid omni tem-
2 pore. * Misit autem Salomon ad Hiram,
3 dicens : * Tu scis voluntatem Dauid patris
mei, & quia non potuerit ædificare domum
nomini Domini Dei sui propter bella im-
minentia per circuitum, donec daret Do-
4 minus eos sub vestigio pedum eius: * Nunc
autem requiem dedit Dominus Deus meus
mihi per circuitum : & non est satan, ne-
5 que occursus malus. * Quamobrem cogi-
to ædificare templum nomini Domini Dei
mei, sicut locutus est Dominus Dauid pa-
tri meo, dicens: † Filius tuus, quem dabo
† 2.Reg.7. b.13. 1.Par.22. c.10.
B pro te super solium tuum ipse ædificabit do-
6 mum nomini meo. * Præcipe igitur vt præ-
cidant mihi serui tui cedros de Libano, &
serui mei sint cum seruis tuis : mercedem
autem seruorum tuorum dabo tibi quam-
cumque petieris : scis enim quomodo non
est in populo meo vir qui nouerit ligna cæ-
7 dere sicut Sidonij. * Cùm ergo audisset Hi-
ram verba Salomonis, lætatus est valdè, &
ait : Benedictus Dominus Deus hodie, qui
dedit Dauid filium sapientissimum super po-
8 pulum hunc plurimum. * Et misit Hiram
ad Salomonem, dicens: Audiui quæcumque
mandasti mihi : ego faciam omnem volun-
tatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.
9 * Serui mei deponent ea de Libano ad mare:
& ego componam ea in ratibus in mari, vs-
C que ad locum quem significaueris mihi; &
applicabo ea ibi, & tu tolles ea : præbebisque
necessaria mihi, vt detur cibus domui meæ.
10 * Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedri-
na, & ligna abiegna, iuxta omnem volunta-
11 tem eius. * Salomon autem præbebat Hi-
ram, coros tritici viginti millia, in cibum
domui eius, & viginti coros purissimi olei:
hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos
12 annos. * † Dedit quoque Dominus sapien-
† Sup. 3. b.12.
tiam Salomoni, sicut locutus est ei : & erat
pax inter Hiram & Salomonem, & percus-
13 serunt ambo fœdus. * Elegitque rex Salo-
D mon operarios de omni Israël, & erat indi-
14 ctio triginta millia virorum. * Mittebatque
eos in Libanum, decem millia per menses
singulos vicissim, ita vt duobus mensibus es-
sent in domibus suis : & Adoniram erat su-
15 per huiuscemodi indictione. * Fueruntque
Salomoni septuaginta millia eorum qui one-
ra portabant, & octoginta millia latomorum
16 in monte : * absque præpositis qui præerant
singulis

singulis operibus, numero trium millium &
trecentorum, præcipientium populo & his
qui faciebant opus. * Præcepitque rex, vt 17
tollerent lapides grandes, lapides pretiosos,
in fundamentum templi, & quadrarent eos:
* quos dolauerunt cæmentarij Salomonis, & 18
cæmentarij Hiram: porrò Giblij præpara-
uerunt ligna & lapides ad ædificandam do-
mum.

CAPVT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas eius partes interiores & exteriores.

†2.Par.3. a.1.

Factum est ergo quadringentesimo & 1
octogesimo anno egressionis filiorum Is- A
rael de Terra Ægypti, in anno quarto, men-
se Zio, (ipse est mensis secundus) regni Sa-
lomonis super Israel, ædificari cœpit domus
Domino. * Domus autem, quam ædificabat 2
rex Salomon Domino, habebat sexaginta
cubitos in longitudine, & viginti cubitos in
latitudine, & triginta cubitos in altitudine.
* Et porticus erat ante templum viginti cu- 3
bitorum longitudinis, iuxta mensuram lati-
tudinis templi: & habebat decem cubitos la-
titudinis ante faciem templi. * Fecitque in 4
templo fenestras obliquas. * Et ædificauit su- 5
per parietem templi tabulata per gyrum,
in parietibus domus per circuitum templi &
oraculi, & fecit latera in circuitu. * Tabula- 6
tum quod subter erat, quinque cubitos ha-
bebat latitudinis, & medium tabularum sex
cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum
septem habens cubitos latitudinis. Trabes au-
tem posuit in domo per circuitum forinse-
cus, vt non hærerent muris templi. * Do- 7
mus autem cùm ædificaretur, de lapidibus
dolatis atque perfectis ædificata est: & mal-
leus, & securis, & omne ferramentum, non
sunt audita in domo cùm ædificaretur. * 8
Ostium lateris medij in parte erat domus B
dextræ: & per cochleam ascendebant in me-
dium cœnaculum, & à medio in tertium. * 9
Et ædificauit domum, & consummauit eam:
texit quoque domum laquearibus cedrinis. * 10
Et ædificauit tabulatum super omnem do-
mum quinque cubitis altitudinis, & operuit
domum lignis cedrinis. * Et factus est sermo 11
Domini ad Salomonem, dicens: * Domus 12
hæc, quam ædificas, si ambulaueris in præ-
ceptis meis, & iudicia mea feceris, & custo-
dieris omnia mandata mea, gradiens per
†2.Reg.7. c.16. ea: firmabo sermonem meum tibi, † quem
†1.Par.22. b.9. locutus sum ad Dauid patrem tuum. * † Et 13
habitabo in medio filiorum Israel, & non de-
relinquam populum meum Israel. * Igitur 14
ædificauit Salomon domum, & consumma-
uit eam. * Et ædificauit parietes domus in- 15
trinsecus tabulatis cedrinis, à pauimento do-
mus vsque ad summitatem parietum, & vs-
que ad laquearia, operuit lignis cedrinis in-
trinsecus: & texit pauimentum domus tabu-
lis abiegnis. * Ædificauitque viginti cubi- 16
torum ad posteriorem partem templi tabula-
ta cedrina, à pauimento vsque ad superiora:
& fecit interiorem domum oraculi in San-
17 ctum sanctorum. * Porrò quadraginta cubi-
torum erat ipsum templum pro foribus ora-
18 culi. * Et cedro omnis domus intrinsecus
C vestiebatur, habens tornaturas & iuncturas
suas fabrefactas, & cælaturas eminentes:
omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec om-
19 nino lapis apparere poterat in pariete. * Ora-
culum autem in medio domus, in interiori
parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœderis
20 Domini. * Porrò oraculum habebat viginti
cubitos longitudinis, & viginti cubitos lati-
tudinis, & viginti cubitos altitudinis: &
operuit illud atque vestiuit auro purissimo.
21 sed & altare vestiuit cedro. * Domum quo-
que ante oraculum operuit auro purissimo,
22 & affixit laminas clauis aureis. * Nihilque
erat in templo quod non auro tegeretur: sed
23 & totum altare oraculi texit auro. * Et fecit
in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum,
24 decem cubitorum altitudinis. * Quinque cu-
bitorum ala cherub vna, & quinque cubi-
torum ala cherub altera: id est, decem
cubitos habentes, à summitate alæ vnius vs-
25 que ad alæ alterius summitatem. * Decem
quoque cubitorum erat cherub secundus: in
mensura pari, & opus vnum erat in duo-
26 bus cherubim, * id est, altitudinem habe-
bat vnus cherub decem cubitorum, & simi-
27 liter cherub secundus. * Posuitque cherubim
D in medio templi interioris: extendebant au-
tem alas suas cherubim, & tangebat ala vna
parietem, & ala cherub secundi tangebat
parietem alterum: alæ autem alteræ in me-
28 dia parte templi se inuicem contingebant. *
29 Texit quoque cherubim auro. * Et omnes
parietes templi per circuitum sculpsit varijs
cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim,
& palmas, & picturas varias, quasi promi-
30 nentes de pariete, & egredientes. * Sed &
pauimentum domus texit auro intrinsecus &
31 extrinsecus. * Et in ingressu oraculi fecit
ostiola de lignis oliuarum, postesque angu-
32 lorum quinque. * Et duo ostia de lignis oliua-
rum: & sculpsit in eis picturam cherubim,
& palmarum species, & anaglypha valdè
prominentia: & texit ea auro: & operuit
tam cherubim quàm palmas, & cetera,
33 auro. * Fecitque in introitu templi postes de
34 lignis oliuarum quadrangulatos: * & duo
ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrum-
que ostium duplex erat, & se inuicem tenens
35 aperiebatur. * Et sculpsit cherubim, & pal-
mas, & cælaturas valdè eminentes: operuit-
que omnia laminis aureis opere quadro ad
36 regulam. * Et ædificauit atrium interius tri-
bus ordinibus lapidum politorum, & vno
37 ordine lignorum cedri. * Anno quarto fun-
38 data est domus Domini in mense Zio: * &
in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis
octauus) perfecta est domus in omni opere suo

& in vniuersis vtensilibus suis : ædificauit-
que eam annis septem.

CAPVT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus atque vxoris eius, varia & sumptuosissima templi supellex.

†Infr. 9. b. 10.
DOmum autem suam ædificauit Salomon 1
† tredecim annis, & ad perfectum vs- A
que perduxit. * Ædificauit quoque domum 2
saltus Libani centum cubitorum longitudi-
nis, & quinquaginta cubitorum latitudinis,
& triginta cubitorum altitudinis : & quatuor
deambulacra inter columnas cedrinas : li-
gna quippe cedrina exciderat in columnas.
* Et tabulatis cedrinis vestiuit totam came- 3
ram, quæ quadraginta quinque columnis
sustentabatur. Vnus autem ordo habebat
columnas quindecim * contra se inuicem po- 4
sitas, * & è regione se respicientes, æquali 5
spatio inter columnas, & super columnas
quadrangulata ligna in cunctis æqualia. * Et 6
porticum columnarum fecit quinquaginta
cubitorum longitudinis, & triginta cubito-
rum latitudinis : & alteram porticum in facie
maioris porticus : & columnas, & epistylia
super columnas. * Porticum quoque solij, in 7
qua tribunal est, fecit : & texit lignis cedri-
nis à pauimento vsque ad summitatem. * Et 8
domuncula, in qua sedebatur ad iudican-
dum, erat in media porticu, simili opere.
†Sup 3. a. 1.
Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (†
quam vxorem duxerat Salomon) tali opere,
quali & hanc porticum. * Omnia lapidibus 9
pretiosis, qui ad normam quamdam atque B
mensuram tam intrinsecus quàm extrinsecus
serrati erant : à fundamento vsque ad sum-
mitatem parietum, & extrinsecus vsque ad
atrium maius. * Fundamenta autem de lapi- 10
dibus pretiosis, lapidibus magnis decem siue
octo cubitorum. * Et desuper lapides pretio- 11
si æqualis mensuræ secti erant, similiterque
de cedro. * Et atrium maius rotundum, trium 12
ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis
de dolata cedro : necnon & in atrio domus
Domini interiori, & in porticu domus. * 13
Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de
Tyro, * filium mulieris viduæ de tribu Neph- 14
thali, patre Tyrio, artificem ærarium, &
plenum sapientia, & intelligentia, & doctri-
na ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm
venisset ad regem Salomonem, fecit omne
opus eius. * Et finxit duas columnas æreas, 15
decem & octo cubitorum altitudinis colum-
†Ier. 52. d. 21.
nam vnam : † & linea duodecim cubitorum C
ambiebat columnam vtramque. * Duo quo- 16
que capitella fecit, quæ ponerentur super
capita columnarum, fusilia ex ære : quinque
cubitorum altitudinis capitellum vnum, &
quinque cubitorum altitudinis capitellum
alterum : * & quasi in modum retis, & cate- 17
narum sibi inuicem miro opere contextarum.
Vtrumque capitellum columnarum fusile
erat : septena versuum retiacula in capitello
vno, & septena retiacula in capitello altero.
18 * Et perfecit columnas, & duos ordines per
circuitum retiaculorum singulorum, vt tege-
rent capitella, quæ erant super summitatem,
malogranatorum : eodem modo fecit & ca-
19 pitello secundo. * Capitella autem, quæ
erant super capita columnarum, quasi opere
lilij fabricata erant in porticu quatuor cubi-
20 torum. * Et rursum alia capitella in summita-
te columnarum desuper iuxta mensuram co-
lumnæ contra retiacula : malogranatorum
autem ducenti ordines erant in circuitu ca-
21 pitelli secundi. * Et statuit duas columnas in
porticu templi : cumque statuisset columnam
dexteram, vocauit eam nomine Iachin : si-
militer erexit columnam secundam, & voca-
22 uit nomen eius Booz. * Et super capita co-
D lumnarum opus in modum lilij posuit : per-
23 fectumque est opus columnarum. * † Fecit
†2. Par. 4. a. 2.
quoque mare fusile decem cubitorum à labio
vsque ad labium, rotundum in circuitu :
quinque cubitorum altitudo eius, & resticu-
la triginta cubitorum cingebat illud per cir-
24 cuitum. * Et sculptura subter labium circui-
bat illud decem cubitis ambiens mare : duo
ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.
25 * Et stabat super duodecim boues, è quibus
tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad
Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad
Orientem, & mare super eos desuper erat :
quorum posteriora vniuersa intrinsecus latita-
26 bant. * Grossitudo autem luteris, trium vn-
ciarum erat : labiumque eius, quasi labium
calicis, & folium repandi lilij : duo millia
27 batos capiebat. * Et fecit decem bases æneas,
quatuor cubitorum longitudinis bases singu-
las, & quatuor cubitorum latitudinis, &
28 trium cubitorum altitudinis. * Et ipsum opus
basium, interrasile erat : & sculpturæ in-
29 ter iuncturas. * Et inter coronulas & plectas,
leones & boues & cherubim : & in iunctu-
ris similiter desuper : & subter leones & bo-
30 ues, quasi lora ex ære dependentia. * Et
quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei :
& per quatuor partes quasi humeruli subter
luterem fusiles, contra se inuicem respectan-
31 tes. * Os quoque luteris intrinsecus erat in
E capitis summitate : & quod forinsecus appa-
rebat, vnius cubiti erat totum rotundum,
pariterque habebat vnum cubitum & dimi-
dium : in angulis autem columnarum va-
riæ cælaturæ erant : & media intercolum-
32 nia, quadrata non rotunda. * Quatuor
quoque rotæ, quæ per quatuor angulos
basis erant, cohærebant sibi subter basim :
vna rota habebat altitudinis cubitum & se-
33 mis. * Tales autem rotæ erant, quales so-
lent in curru fieri : & axes earum, & ra-
dij, & canthi, & modioli, omnia fusilia.
34 * Nam & humeruli illi quatuor per singu-
los angulos basis vnius, ex ipsa basi fusi-
35 les & coniuncti erant. * In summitate au-
tem basis erat quædam rotunditas dimidij
cubiti,

cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset
imponi, habens cælaturas suas, variasque
sculpturas ex semetipsa. * Sculpsit quoque 36
in tabulatis illis quæ erant ex ære, & in an- F
gulis, cherubim, & leones, & palmas, qua-
si in similitudinem hominis stantis, vt non
cælata, sed apposita per circuitum videren-
tur. * In hunc modum fecit decem bases, 37
fusura vna, & mensura, sculpturaque con-
simili. * Fecit quoque decē luteres æneos: qua- 38
draginta batos capiebat luter vnus, eratque
quatuor cubitorum: singulos quoque lute-
res per singulas, id est, decem bases, posuit.
* Et constituit decem bases, quinque ad dex- 39
teram partem templi, & quinque ad sini-
stram: mare autem posuit ad dexteram par-
tem templi contra Orientem ad Meridiem.
* Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & 40
hamulas, & perfecit omne opus regis Salo-
monis in templo Domini. * Columnas duas, 41
& funiculos capitellorum super capitella co-
lumnarum duos: & retiacula duo, vt operi-
rent duos funiculos, qui erant super capita
columnarum.* Et malogranata quadringenta 42
in duobus retiaculis: duos versus malogra-
natorum in retiaculis singulis, ad operien-
dos funiculos capitellorum, qui erant super
capita columnarum. * Et bases decem, & 43
luteres decem super bases. * Et mare vnum, 44
& boues duodecim subter mare. * Et lebe- 45
tes, & scutras, & hamulas, omnia vasa, G
quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Do-
mini, de aurichalco erant. * In campestri 46
regione Iordanis fudit ea rex in argillosa ter-
ra, inter Sochoth & Sarthan. * Et posuit 47
Salomon omnia vasa: propter multitudinem
autem nimiam non erat pondus æris. * Fe- 48
citque Salomon omnia vasa in domo Domi-
ni: altare aureum, & mensam, super quam
ponerentur panes propositionis, auream: * 49
& candelabra aurea, quinque ad dexteram,
& quinque ad sinistram, contra oraculum, ex
auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas
desuper aureas: & forcipes aureos, * & hy- 50
drias, & fuscinulas, & phialas, & mortario-
la, & thuribula, de auro purissimo: & car-
dines ostiorum domus interioris Sancti san-
ctorum, & ostiorum domus templi, ex auro
†2. Par. 5. a. 1. erant. * † Et perfecit omne opus quod facie- 51
bat Salomon in domo Domini, & intulit quæ
sanctificauerat Dauid pater suus, argentum
& aurum, & vasa, reposuitque in thesauris
domus Domini.

Capvt VIII.

Templum introducta in ipsum arca dedicatur, nebula illud implente, Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ouium immolatarum hac celebri festiuitate.

†2. Par. 5. a. 2. TVnc † congregati sunt omnes maiores 1
natu Israel cum principibus tribuum, A
& duces familiarum filiorum Israel, ad re-
gem Salomonem in Ierusalem: vt deferrent
arcam fœderis Domini, de ciuitate Dauid,
2 id est, de Sion. * Conuenitque ad regem Sa-
lomonem vniuersus Israel in mense Ethanim,
in sollemni die, ipse est mensis septimus.
3 * Veneruntque cuncti senes de Israel, & tu-
4 lerunt arcam sacerdotes, * & portauerunt ar-
cam Domini, & tabernaculum fœderis, &
omnia vasa Sanctuarij, quæ erant in taber-
5 naculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitæ. *
Rex autem Salomon, & omnis multitudo
Israel, quæ conuenerant ad eum, gradiebatur
cum illo ante arcam, & immolabant oues &
6 & boues absque æstimatione & numero. *
Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Do-
mini in locum suum, in oraculum templi, in
Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.
7 * Siquidem cherubim expandebant alas su-
per locum arcæ, & protegebant arcam & ve-
8 ctes eius desuper. * Cumque eminerent ve-
ctes, & apparerent summitates eorum foris
Sanctuarium ante oraculum, non apparebant
vltrà extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsque in
9 præsentem diem. * In arca autem non erat
aliud, † nisi duæ tabulæ lapideæ, quas po- †Exod. 34. d. 17. Heb. 9. a. 4.
suerat in ea Moyses in Horeb, quando pepi-
git Dominus fœdus cum filijs Israel, cùm
10 egrederentur de Terra Ægypti. * Factum
B est autem, cùm exissent sacerdotes de San-
11 ctuario, nebula impleuit domum Domini, *
& non poterant sacerdotes stare & ministra-
re propter nebulam: impleuerat enim gloria
12 Domini domum Domini. * Tunc ait Salo-
mon: † Dominus dixit vt habitaret in nebu- †2 Par. 6. a. 1.
13 la. * Ædificans ædificaui domum in habita-
culum tuum, firmissimum solium tuum in
14 sempiternum. * Conuertitque rex faciem
suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel: om-
15 nis enim ecclesia Israel stabat. * Et ait Salo-
mon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui
locutus est ore suo ad Dauid patrem meum,
16 & in manibus eius perfecit, dicens: * A die
qua eduxi populum meum Israel de Ægypto,
non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Is-
rael, vt ædificaretur domus, & esset nomen
meum ibi: sed elegi Dauid vt esset super po-
17 pulum meum Israel. * † Voluitque Dauid †2 Reg. 7. a. 5.
pater meus ædificare domum nomini Dei
18 Israel: * & ait Dominus ad Dauid patrem
meum: Quod cogitasti in corde tuo ædifi-
care domum nomini meo, benè fecisti, hoc
19 ipsum mente tractans. * Verumtamen tu
non ædificabis mihi domum, sed filius tuus,
qui egredietur de renibus tuis, ipse ædifica-
20 bit domum nomini meo. * Confirmauit Do-
minus sermonem suum, quem locutus est:
stetique pro Dauid patre meo, & sedi su-
per thronum Israel, sicut locutus est Domi-
nus: & ædificaui domum nomini Domini
21 Dei Israel. * Et constitui ibi locum arcæ, in
qua fœdus Domini est, quod percussit cum
patribus nostris, quando egressi sunt de Ter-
22 ra Ægypti. * Stetit autem Salomon ante al-
tare Domini in conspectu ecclesiæ Israel, &
expandit

expandit manus suas in cœlum, * & ait: 23
Domine Deus Israel, non est similis tui Deus C
in cœlo desuper, & super terram deorsum:
qui custodis pactum & misericordiam seruis
tuis, qui ambulabant coram te in toto corde
suo. * Qui custodisti seruo tuo Dauid patri 24
meo quæ locutus es ei: ore locutus es, &
manibus perfecisti, vt hæc dies probat. * 25
Nunc igitur Domine Deus Israel, conserua
famulo tuo Dauid patri meo quæ locutus es
ei, dicens: † Non auferetur de te vir coram
me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen
si custodierint filij tui viam suam, vt
ambulent coram me sicut tu ambulasti in
conspectu meo. * Et nunc Domine Deus 26
Israel firmentur verba tua, quæ locutus es
seruo tuo Dauid patri meo. * Ergone pu- 27
tandum est quòd verè Deus habitet super
terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te
capere non possunt, quantò magis domus
hæc, quam ædificaui? * Sed respice ad ora- 28
tionem serui tui, & ad preces eius, Domine
Deus meus: audi hymnum & orationem,
quam seruus tuus orat coram te hodie: * vt 29
sint oculi tui aperti super domum hanc no-
cte ac die: super domum, de qua dixisti: †
Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem,
quam orat in loco isto ad te seruus
tuus. * Vt exaudias deprecationem serui tui 30
& populi tui Israel, quodcumque orauerint
in loco isto? & exaudies in loco habitaculi
tui in cœlo, & cùm exaudieris, propitius
eris. * Si peccauerit homo in proximum 31
suum, & habuerit aliquod iuramentum, D
quo teneatur astrictus; & venerit propter
iuramentum coram altari tuo in domum
tuam, * tu exaudies in cœlo: & facies, & 32
iudicabis seruos tuos, condemnans impium,
& reddens viam suam super caput eius,
iustificansque iustum, & retribuens ei secundùm
iustitiam suam. * Si fugerit populus 33
tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus
est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes
nomini tuo, venerint, & orauerint,
& deprecati te fuerint in domo hac; * exau- 34
di in cœlo, & dimitte peccatum populi tui
Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti
patribus eorum. * Si clausum fuerit cœ- 35
lum, & non pluerit propter peccata eorum,
& orantes in loco isto, pœnitentiam egerint
nomini tuo, & à peccatis suis conuersi fuerint
propter afflictionem suam: * exaudi eos 36
in cœlo, & dimitte peccata seruorum tuorum,
& populi tui Israel: & ostende eis
viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam
super terram tuam, quam dedisti populo
tuo in possessionem. * Fames si oborta 37
fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus
aër, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, &
afflixerit eum inimicus eius portas obsidens,
omnis plaga, vniuersa infirmitas, * cuncta 38
deuotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni
homini de populo tuo Israel: si quis co-

†2.Reg 7. b.12.

†Deut.12. b.11.

gnouerit plagam cordis sui, & expanderit
39 manus suas in domo hac, * tu exaudies in
cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis,
& facies vt des vnicuique secundum
E omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia
tu nosti solus cor omnium filiorum homi-
40 num) * vt timeant te cunctis diebus, quibus
viuunt super faciem terræ, quam dedisti
41 patribus nostris. * Insuper & alienigena,
qui non est de populo tuo Israel, cùm venerit
de terra longinqua propter nomen tuum
(audietur enim nomen tuum magnum, &
42 manus tua fortis, & brachium tuum. * exten-
tum, vbique) cùm venerit ergo, & oraue-
43 rit in hoc loco, * tu exaudies in cœlo in firmamento
habitaculi tui, & facies omnia pro
quibus inuocauerit te alienigena: vt discant
vniuersi populi terrarum nomen tuum timere,
sicut populus tuus Israel, & probent quia
nomen tuum inuocatum est super domum
44 hanc, quam ædificaui. * Si egressus fuerit
populus tuus ad bellum contra inimicos suos,
per viam, quocumque miseris eos, orabunt
te contra viam ciuitatis, quam elegisti, &
contra domum, quam ædificaui nomini tuo,
45 * & exaudies in cœlo orationes eorum, &
46 preces eorum, & facies iudicium eorum. *
Quòd si peccauerint tibi († non est enim
homo qui non peccet) & iratus tradideris eos
inimicis suis, & captiui ducti fuerint in terram
47 inimicorum longè vel propè, * & egerint
pœnitentiam in corde suo in loco captiuitatis,
& conuersi deprecati te fuerint in captiuitate
sua, dicentes: Peccauimus, inique
48 egimus, impiè gessimus: * & reuersi fuerint
ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua
in terra inimicorum suorum, ad quam capti-
F ui ducti fuerint: & orauerint te contra viam
terræ suæ, quam dedisti patribus eorum,
& ciuitatis quam elegisti, & templi quod
49 ædificaui nomini tuo: * exaudies in cælo, in
firmamento solij tui, orationes eorum, & pre-
50 ces eorum, & facies iudicium eorum: * & propitiaberis
populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus
iniquitatibus eorum, quibus præuaricati
sunt in te: & dabis misericordiam coram
eis qui eos captiuos habuerint, vt misereantur
51 eis. * Populus enim tuus est, & hereditas
tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de me-
52 dio fornacis ferreæ. * Vt sint oculi tui aperti
ad deprecationem serui tui, & populi tui Israel,
& exaudias eos in vniuersis pro quibus
53 inuocauerint te * Tu enim separasti eos tibi
in hereditatem de vniuersis populis terræ,
sicut locutus es per Moysen seruum tuum,
quando eduxisti patres nostros de Ægypto,
54 Domine Deus. * Factum est autem, cùm
compleßet Salomon orans Dominum omnem
orationem & deprecationem hanc,
surrexit de conspectu altaris Domini:
vtrumque enim genu in terram fixerat, &
55 manus expanderat in cælum. * Stetit ergo, &
benedixit omni ecclesiæ Israel voce magna,
dicens:

†2.Par.6. f.36. Eccles.7. c.21. 1.Ioan.1. d.8.

dicens: * Benedictus Dominus, qui dedit re- 56
quiem populo suo Israel, iuxta omnia quæ lo-
cutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo,
ex omnibus bonis quæ locutus est per Moy-
sen seruum suum. * Sit Dominus Deus no- 57
ster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris,
non derelinquens nos, neque proiiciens.
* Sed inclinet corda nostra ad se, vt ambu- 58
lemus in vniuersis viis eius, & custodiamus
mandata eius, & ceremonias eius, & iudi-
cia quæcumque mandauit patribus nostris.
* Et sint sermones mei isti, quibus depreca- 59
tus sum coram Domino, appropinquantes G
Domino Deo nostro die ac nocte, vt faciat
iudicium seruo suo, & populo suo Israel per
singulos dies: * vt sciant omnes populi ter- 60
ræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est
vltra absque eo. * Sit quoque cor nostrum 61
perfectum cum Domino Deo nostro, vt am-
bulemus in decretis eius, & custodiamus
mandata eius, sicut & hodie. * Igitur rex, & 62
omnis Israel cum eo, immolabant victimas
coram Domino. * Mactauitque Salomon ho- 63
stias pacificas, quas immolauit Domino,
boum viginti duo millia, & ouium, centum
viginti millia: & dedicauerunt templum Do-
mini rex & filij Israel. * In die illa sanctifica- 64
uit rex medium atrij, quod erat ante domum
Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sa-
crificium, & adipem pacificorum: quoniam
altare æreum, quod erat coram Domino,
minus erat, & capere non poterat holocau-
stum, & sacrificium, & adipem pacificorum.
* Fecit ergo Salomon in tempore illo festiui- 65
tatem celebrem, & omnis Israel cum eo, mul-
titudo magna ab introitu Emath vsque ad Ri-
uum Ægypti, coram Domino Deo nostro,
septem diebus, & septem diebus, id est, qua-
tuordecim diebus. * Et in die octaua dimisit 66
populos: qui benedicentes regi, profecti
sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri
corde super omnibus bonis, quæ fecerat Do-
minus Dauid seruo suo, & Israel populo suo.

CAPVT IX.

Dominus Salomoni secundò apparens, iubet sua seruare præcepta, addita comminatione nisi seruata fuerint. Salomon plures ædificat ciuitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipit.

FActum est autem cùm perfecisset Salo- 1
mon ædificium domus Domini, & ædi- A
ficium regis, & omne quod optauerat & vo-
luerat facere, * apparuit ei Dominus secun- 2
† Sup. 3. a. 5. 2. Par. 7. c. 12. dò, † sicut apparuerat ei in Gabaon. * Dixit- 3
que Dominus ad eum: Exaudiui orationem
tuam & deprecationem tuam, quam depre-
catus es coram me: sanctificaui domum hanc,
quam ædificasti, vt ponerem nomen meum
ibi in sempiternum, & erunt oculi mei &
cor meum ibi cunctis diebus. * Tu quoque si 4
ambulaueris coram me, sicut ambulauit pa-
ter tuus, in simplicitate cordis, & in æquita-
te: & feceris omnia, quæ præcepi tibi, & le-
5 gitima mea & iudicia mea seruaueris, * † po- † 2. Reg. 7. c. 12. e. 16.
nam thronum regni tui super Israel in sem-
piternum, sicut locutus sum Dauid patri tuo,
dicens: Non auferetur vir de genere tuo de
6 solio Israel. * Si autem auersione auersi fueri-
tis vos & filij vestri, non sequentes me, nec
custodientes mandata mea, & cæremonias
meas, quas proposui vobis, sed abieritis &
colueritis deos alienos, & adoraueritis eos:
7 * auferam Israel de superficie terræ, quam
B dedi eis: & templum, quod sanctificaui no-
mini meo, proiiciam à conspectu meo erit-
que Israel in prouerbium, & in fabulam cun-
8 ctis populis. * Et domus hæc erit in exem-
plum: omnis qui transierit per eam, stupe-
bit, & sibilabit, & dicet: † Quare fecit Do- † Deut. 29. d. 24. Ier. 22. c. 8.
9 minus sic terræ huic, & domui huic? * Et res-
pondebunt: Quia dereliquerunt Dominum
Deum suum, qui eduxit patres eorum de
Terra Ægypti, & secuti sunt deos alienos, &
adorauerunt eos, & coluerunt eos: idcircò
induxit Dominus super eos omne malum
10 hoc. * † Expletis autem annis viginti post- † 2. Par. 8. a. 1.
quam ædificauerat Salomon duas domos, id
11 est, domum Domini, & domum regis, * (Hi-
ram rege Tyri præbente Salomoni ligna ce-
drina & abiegna, & aurum iuxta omne quod
opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram
12 viginti oppida in Terra Galilææ. * Et egressus
est Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ de-
13 derat ei Salomon, & non placuerunt ei, * &
C ait: Hæcine sunt ciuitates, quas dedisti mi-
hi, frater? Et appellauit eas Terram chabul,
14 vsque in diem hanc. * Misit quoque Hiram
ad regem Salomonem centum viginti talen-
15 ta auri. * Hæc est summa expensarum, quam
obtulit rex Salomon ad ædificandam domum
Domini & domum suam, & Mello, & murum
Ierusalem, & Heser, & Mageddo, & Gazer.
16 * Pharao rex Ægypti ascendit, & cepit Ga-
zer, succenditque eam igni: & Chananæum,
qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit
eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis.
17 * Ædificauit ergo Salomon Gazer, & Beth
18 horon inferiorem, * & Baalath, & Palmiram
19 in Terra solitudinis. * Et omnes vicos, qui
ad se pertinebant, & erant absque muro,
muniuit, & ciuitates curruum & ciuitates
equitum, & quodcumque ei placuit vt ædi-
ficaret in Ierusalem, & in Libano, & in om-
20 ni terra potestatis suæ. * Vniuersum popu-
lum, qui remanserat de Amorrhæis, & He-
thæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis,
21 qui non sunt de filiis Israel: * horum filios,
D qui remanserant in terra, quos scilicet non
poterant filij Israel exterminare: fecit Salo-
22 mon tributarios, vsque in diem hanc. * De
filiis autem Israel non constituit Salomon
seruire quemquam, sed erant viri bellatores,
& ministri eius, & principes, & duces, &
23 præfecti curruum & equorum. * Erant autem
principes super omnia opera Salomonis præ-
positi

positi quingenti quinquaginta, qui habebant
subiectum populum, & statutis operibus im-
ar 8. perabant. * † Filia autem Pharaonis ascendit 24
de ciuitate Dauid in domum suam, quam
ædificauerat ei Salomon: tunc ædificauit
Mello. * Offerebat quoque Salomon tribus 25
vicibus per annos singulos holocausta, & pa-
cificas victimas, super altare quod ædificaue-
rat Domino, & adolebat thymiama coram
Domino: perfectumque est templum. * Clas- 26
sem quoque fecit rex Salomon in Asionga-
ber, quæ est iuxta Ailath in littore Maris ru-
bri, in Terra Idumææ. * Misitque Hiram in 27
classe illa seruos suos viros nauticos & gna-
ros maris, cum seruis Salomonis. * Qui cùm 28
venissent in Ophir, sumptum inde aurum
quadringentorum viginti talentorum, detu-
lerunt ad regem Salomonem.

CAPVT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem: quæ eius mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; vasa & scuta, magnificumque thronum construit; multam ac pretiosam habet supellectilem in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

† 2. Par. 9. a. 1. Matt. 12. d. 42. Luc. 11. d. 31.
SEd † & regina Saba, audita fama Salomo- 1
nis in nomine Domini, venit tentare eum A
in ænigmatibus. * Et ingressa Ierusalem mul- 2
to cum comitatu, & diuitiis, camelis portan-
tibus aromata, & aurum infinitum nimis, &
gemmas pretiosas, venit ad regem Salomo-
nem, & locuta est ei vniuersa quæ habebat
in corde suo. * Et docuit eam Salomon om- 3
nia verba quæ proposuerat: non fuit sermo,
qui regem posset latêre, & non responderet
ei. * Videns autem regina Saba omnem sa- 4
pientiam Salomonis, & domum quam ædi-
ficauerat, * & cibos mensæ eius, & habitacu- 5
la seruorum, & ordines ministrantium, ve-
stesque eorum, & pincernas, & holocausta
quæ offerebat in domo Domini: non habe-
bat vltrà spiritum. * dixitque ad regem: Ve- 6
rus est sermo, quem audiui in terra mea, * su- 7
per sermonibus tuis, & super sapientia tua:
& non credebam narrantibus mihi, donec
ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui
quòd media pars mihi nuntiata non fuerit:
maior est sapientia & opera tua, quàm rumor
quem audiui. * Beati viri tui, & beati serui 8
tui, qui stant coram te semper, & audiunt sa- B
pientiam tuam. * Sit Dominus Deus tuus be- 9
nedictus, cui complacuisti, & posuit te super
thronum Israel, eò quòd dilexerit Dominus
Israel in sempiternum, & constituit te regem,
vt faceres iudicium & iustitiam. * Dedit ergo 10
regi centum viginti talenta auri, & aromata
multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt
allata vltrà aromata tam multa, quàm ea quæ
† 2. Par. 9. c. 10. dedit regina Saba regi Salomoni, (* Sed & † 11
classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir,
attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, &
12 gemmas pretiosas. * Fecitque rex de lignis
thyinis fulcra domus Domini, & domus re-
giæ, & citharas lyrasque cantoribus: non sunt
allata huiuscemodi ligna thyina, neque visa
13 vsque in præsentem diem.) * Rex autem Sa-
lomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit
& petiuit ab eo: exceptis his, quæ vltrò ob-
tulerat ei munere regio. Quæ reuersa est, &
14 abiit in terram suam cum seruis suis. * Erat
autem pondus auri, quod afferebatur Salo-
C moni per annos singulos, sexcentorum sexa-
15 ginta sex talentorum auri: * excepto eo, quod
afferebant viri qui super vectigalia erant, &
negotiatores, vniuersique scruta vendentes,
16 & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ. * Fe-
cit quoque rex Salomon ducenta scuta de au-
ro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in
17 laminas scuti vnius. * Et trecentas peltas ex
auro probato: trecentæ minæ auri vnam pel-
tam vestiebant: posuitque eas rex in domo
18 saltus Libani. * Fecit etiam rex Salomon thro-
num de ebore grandem: & vestiuit eum au-
19 ro fuluo nimis, * qui habebat sex gradus: &
summitas throni rotunda erat in parte poste-
riori: & duæ manus hinc atque inde tenen-
tes sedile: & duo leones stabant iuxta manus
20 singulas. * Et duodecim leunculi stantes su-
per sex gradus hinc atque inde: non est fa-
21 ctum tale opus in vniuersis regnis. * Sed &
omnia vasa, quibus potabat rex Salomon,
erant aurea: & vniuersa supellex domus sal-
tus Libani de auro purissimo: non erat ar-
gentum, nec alicuius pretij putabatur in die-
22 bus Salomonis. * quia classis regis per mare
D cum classe Hiram semel per tres annos ibat
in Tharsis, deferens inde aurum, & argen-
tum, & dentes elephantorum, & simias, &
23 pauos. * Magnificatus est ergo rex Salomon
super omnes reges terræ, diuitiis, & sapien-
24 tia. * Et vniuersa terra desiderabat vultum
Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quam
25 dederat Deus in corde eius. * Et singuli de-
ferebant ei munera, vasa argentea & aurea,
vestes & arma bellica, aromata quoque, &
26 equos & mulos, per annos singulos. * † Con- † 2. Par. 1. d. 14.
gregauitque Salomon currus & equites, &
facti sunt ei mille quadringenti currus, &
duodecim millia equitum: & disposuit eos
per ciuitates munitas, & cum rege in Ierusa-
27 lem. * Fecitque vt tanta esset abundantia ar-
genti in Ierusalem, quanta & lapidum: &
cedrorum præbuit multitudinem, quasi sy-
28 comoros quæ nascuntur in campestribus. * Et
educebantur equi Salomoni de Ægypto, &
de Coa. Negotiatores enim regis emebant
29 de Coa, & statuto pretio perducebant. * Egre-
diebatur autem quadriga ex Ægypto sexcen-
tis siclis argenti, & equus centum quinqua-
ginta. Atque in hunc modum cuncti reges
Hethæorum & Syriæ equos venumdabant.

CAPVT XI.

Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis,

nis, & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola conuertitur: in quem iratus Dominus, suscitat ei aduersarios Adad, Razon, & Ieroboam; cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israel, seruata vna tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

† Deut. 17.d.17. Eccli. 47.c.21. REx autem Salomon † adamauit mulieres 1
alienigenas multas, filiam quoque Pha- A
raonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idu-
mæas, & Sidonias, & Hetthæas: * de genti- 2
bus, super quibus dixit Dominus filiis Israel:
† Exod. 34.b.16. † Non ingrediemini ad eas, neque de illis in-
gredientur ad vestras: certissimè enim auer-
tent corda vestra vt sequamini deos earum.
His itaque copulatus est Salomon ardentissi-
mo amore. * Fueruntque ei vxores quasi re- 3
ginæ septingentæ, concubinæ trecentæ: &
auerterunt mulieres cor eius. * Cumque iam 4
esset senex, deprauatum est cor eius per mu-
lieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat
cor eius perfectum cum Domino Deo suo, si-
cut cor Dauid patris eius. * Sed colebat Sa- 5
lomon Astarthen deam Sidoniorum, & Mo-
loch idolum Ammonitarum. * Fecitque Sa- 6
lomon quod non placuerat coram Domino, B
& non adimpleuit vt sequeretur Dominum,
sicut Dauid pater eius. * Tunc ædificauit Sa- 7
lomon fanum, Chamos idolo Moab, in mon-
te qui est contra Ierusalem, & Moloch idolo
filiorum Ammon. * Atque in hunc modum 8
fecit vniuersis vxoribus suis alienigenis, quæ
adolebant thura, & immolabant diis suis.
* Igitur iratus est Dominus Salomoni, quòd 9
auersa esset mens eius à Domino Deo Israel,
† Sup. 9.a.2. qui † apparuerat ei secundò, * & præceperat 10
de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, &
non custodiuit quæ mandauit ei Dominus.
* Dixit itaque Dominus Salomoni: quia ha- 11
buisti hoc apud te, & non custodisti pactum
meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi,
disrumpens scindam regnum tuum, & dabo
† Inf. 12.d.15. illud seruo tuo. * † Verumtamen in diebus 12
tuis non faciam, propter Dauid patrem tuum: C
de manu filii tui scindam illud, * nec totum 13
regnum auferam, sed tribum vnam dabo fi-
lio tuo, propter Dauid seruum meum, & Ie-
rusalem quam elegi. * Suscitauit autem Do- 14
minus aduersarium Salomoni, Adad Idu-
mæum de semine regio, qui erat in Edom.
† 2. Reg. 8.d.14. * † Cùm enim esset Dauid in Idumæa, & 15
ascendisset Ioab princeps militiæ ad sepelien-
dum eos qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa (* sex enim 16
mensibus ibi moratus est Ioab, & omnis Is-
rael, donec interimeret omne masculinum
in Idumæa) * fugit Adad ipse, & viri Idu- 17
mæi de seruis patris eius cum eo, vt ingre-
deretur Ægyptum: erat autem Adad puer
paruulus. * Cumque surrexissent de Madian, 18
venerunt in Pharan, tuleruntque secum vi-
ros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad
Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei do-

mum, & cibos constituit, & terram delega-
19 uit. * Et inuenit Adad gratiam coram Pha-
D raone valdè, in tantum vt daret ei vxorem,
sororem vxoris suæ germanam Taphnes re-
20 ginæ. * Genuitque ei soror Taphnes Genu-
bath filium, & nutriuit eum Taphnes in do-
mo Pharaonis: eratque Genubath habitans
21 apud Pharaonem cum filiis eius. * Cumque
audisset Adad in Ægypto, dormisse Dauid
cum patribus suis, & mortuum esse Ioab
principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte
22 me, vt vadam in terram meam. * Dixitque ei
Pharao: Qua enim re apud me indiges: vt
quæras ire ad terram tuam? At ille respon-
dit: Nulla: sed obsecro te vt dimittas me.
23 * Suscitauit quoque ei Deus aduersarium
Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer
24 regem Soba dominum suum: * & congrega-
E uit contra eum viros, & factus est princeps
latronum cùm interficeret eos Dauid: abie-
runtque Damascum, & habitauerunt ibi, * &
25 constituerunt eum regem in Damasco, * erat-
que aduersarius Israeli cunctis diebus Salo-
monis: & hoc est malum Adad, & odium
26 contra Israel, regnauitque in Syria. * † Iero- † 2. Par. 13.a.6.
boam quoque filius Nabath, Ephrathæus, de
Sareda, seruus Salomonis, cuius mater erat
nomine Sarua, mulier vidua: leuauit manum
27 contra regem. * Et hæc est causa rebellionis
aduersus eum, quia Salomon ædificauit Mel-
lo, & coæquauit voraginem ciuitatis Dauid
28 patris sui. * Erat autem Ieroboam vir fortis
& potens: vidensque Salomon adolescen-
tem bonæ indolis & industrium, constituerat
eum præfectum super tributa vniuersæ do-
29 mus Ioseph. * † Factum est igitur in tempo- † 2. Par. 10.d.15.
re illo, vt Ieroboam egrederetur de Ierusa-
lem, & inueniret eum Ahias Silonites pro-
pheta in via opertus pallio nouo: erant au-
30 tem duo tantùm in agro. * Apprehendens-
que Ahias pallium suum nouum, quo co-
31 opertus erat, scidit in duodecim partes. * Et ait
ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc
F enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego
scindam regnum de manu Salomonis, & da-
32 bo tibi decem tribus. * Porrò vna tribus re-
manebit ei, propter seruum meum Dauid,
& Ierusalem ciuitatem, quam elegi ex omni-
33 bus tribubus Israel: * eò quòd dereliquerit
me, & adorauerit Astarthen deam Sidonio-
rum, & Chamos deum Moab, & Moloch
deum filiorum Ammon: & non ambulaue-
rit in viis meis, vt faceret iustitiam coram
me, & præcepta mea, & iudicia sicut Da-
34 uid pater eius. * Nec auferam omne regnum
de manu eius, sed ducem ponam eum cun-
ctis diebus vitæ suæ, propter Dauid seruum
meum, quem elegi, qui custodiuit mandata
35 mea & præcepta mea. * Auferam autem re-
gnum de manu filii eius, & dabo tibi decem
36 tribus: * filio autem eius dabo tribum vnam,
vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cun-
ctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate,
quam

quam elegi vt eſſet nomen meum ibi. * Te G
autem aſſumam, & regnabis ſuper omnia 37
quæ deſiderat anima tua, eriſque rex ſuper
Iſrael. * Si igitur audieris omnia, quæ præce- 38
pem tibi, & ambulaueris in viis meis, & fe-
ceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiens
mandata mea & præcepta mea, ſicut fecit
Dauid ſeruus meus: ero tecum, & ædificabo
tibi domum fidelem, quomodo ædificaui Da-
uid domum, & tradam tibi Iſrael: * & affli- 39
gam ſemen Dauid ſuper hoc, veruntamen
non cunctis diebus. * Voluit ergo Salomon 40
interficere Ieroboam: qui ſurrexit, & aufugit
in Ægyptum ad Seſac regem Ægypti, & fuit
in Ægypto vſque ad mortem Salomonis.
* Reliquum autem verborum Salomonis, & 41
omnia quæ fecit, & ſapientia eius: ecce vni-
uerſa ſcripta ſunt in Libro verborum dierum
Salomonis. * Dies autem, quos regnauit Salo- 42
mon in Ieruſalem ſuper omnem Iſrael, qua-
draginta anni ſunt. * Dormiuitque Salomon 43
cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Ciuita-
te Dauid patris ſui, regnauitque Roboam fi-
lius eius pro eo.

CAPVT XII.

Roboam iuuenum ſecutus conſilium patitur regni diuiſionem, & Ieroboam rex ſuper decem tribus conſtituitur, exercitum quoque Roboam aduerſus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam diſſipat. Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, conſtitutis ſollemnitate, altari, ac ſacerdotibus.

† 2. Par. 10.a.1.

VEnit autem Roboam in Sichem: illuc 1
enim congregatus erat omnis Iſrael ad A
conſtituendum eum regem. * At verò Iero- 2
boam filius Nabat, cum adhuc eſſet in Ægy-
pto profugus à facie regis Salomonis, audi-
ta morte eius, reuerſus eſt de Ægypto. * Mi- 3
ſeruntque & vocauerunt eum: venit ergo
Ieroboam, & omnis multitudo Iſrael, & lo-
cuti ſunt ad Roboam, dicentes: * Pater tuus 4
duriſſimum iugum impoſuit nobis: tu itaque
nunc imminue paululum de imperio patris
tui duriſſimo, & de iugo grauiſſimo quod im-
poſuit nobis, & ſeruiemus tibi. * Qui ait eis: 5
Ite vſque ad tertium diem, & reuertimini ad B
me. Cumque abiiſſet populus, * iniit conſi- 6
lium rex Roboam cum ſenioribus, qui aſſi-
ſtebant coram Salomone patre eius cùm ad-
huc viueret, & ait: Quod datis mihi conſi-
lium, vt reſpondeam populo huic? * Qui 7
dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic,
& ſeruieris, & petitioni eorum ceſſeris, lo-
cutuſque fueris ad eos verba lenia, erunt
tibi ſerui cunctis diebus. * Qui dereliquit 8
conſilium ſenum, quod dederant ei, & adhi-
buit adoleſcentes, qui nutriti fuerant cum
eo, & aſſiſtebant illi, * dixitque ad eos: Quod 9
mihi datis conſilium, vt reſpondeam popu-
lo huic, qui dixerunt mihi: Leuius fac iu-
gum quod impoſuit pater tuus ſuper nos?
* Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerant 10
C cum eo: Sic loquêris populo huic qui locuti
ſunt ad te, dicentes: Pater tuus aggrauauit
iugum noſtrum, tu releua nos. Sic loquêris
ad eos: Minimus digitus meus groſſior eſt
11 dorſo patris mei. * Et nunc pater meus po-
ſuit ſuper vos iugum graue, ego autem ad-
dam ſuper iugum veſtrum: pater meus cæ-
cidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcor-
12 pionibus. * Venit ergo Ieroboam, & omnis
populus ad Roboam die tertia, ſicut locutus
fuerat rex, dicens: Reuertimini ad me die
13 tertia. * Reſponditque rex populo dura, de-
relicto conſilio ſeniorum: quod ei dederant,
14 * & locutus eſt eis ſecundum conſilium iu-
uenum, dicens: Pater meus aggrauauit iu-
gum veſtrum: ego autem addam iugo ve-
D ſtro: pater meus cæcidit vos flagellis, ego
15 autem cædam vos ſcorpionibus. * Et non ac-
quieuit rex populo: quoniam auerſatus fue-
rat eum Dominus, vt ſuſcitaret verbum ſuum,
† quod locutus fuerat in manu Ahiæ Siloni-
16 tæ, ad Ieroboam filium Nabat. * Videns ita-
que populus quòd noluiſſet eos audire rex,
reſpondit ei, dicens: Quæ nobis pars in Da-
uid? vel quæ hæreditas in filio Iſai? Vade in
tabernacula tua Iſrael: nunc vide domum
tuam Dauid. Et abiit Iſrael in tabernacula
17 ſua. * Super filios autem Iſrael, quicumque
habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Ro-
18 boam. * Miſit ergo rex Roboam Aduram,
qui erat ſuper tributa: & lapidauit eum om-
E nis Iſrael, & mortuus eſt. Porrò rex Roboam
feſtinus aſcendit currum, & fugit in Ieruſa-
19 lem: * receſſitque Iſrael à domo Dauid, vſ-
20 que in præſentem diem. * Factum eſt autem
cùm audiſſet omnis Iſrael, quòd reuerſus
eſſet Ieroboam, miſerunt, & vocauerunt
eum congregato cœtu, & conſtituerunt eum
regem ſuper omnem Iſrael, nec ſecutus eſt
quiſquam domum Dauid præter tribum Iu-
21 da ſolam. * Venit autem Roboam Ieruſa-
lem, & congregauit vniuerſam domum Iuda,
& tribum Benjamin, centum octoginta mil-
lia electorum virorum bellatorum, vt pugna-
rent contra domum Iſrael, & reducerent re-
22 gnum Roboam filio Salomonis. * † Factus eſt
autem ſermo Domini ad Semeiam virum
23 Dei, dicens: * Loquere ad Roboam filium
F Salomonis regem Iuda, & ad omnem do-
mum Iuda, & Benjamin, & reliquos de po-
24 pulo, dicens: * Hæc dicit Dominus: Non aſ-
cendetis, neque bellabitis contra fratres ve-
ſtros filios Iſrael: reuertatur vir in domum
ſuam, à me enim factum eſt verbum hoc. Au-
dierunt ſermonem Domini, & reuerſi ſunt de
25 itinere, ſicut eis præceperat Dominus. * Æ-
dificauit autem Ieroboam Sichem in monte
Ephraim, & habitauit ibi: & egreſſus inde ædi-
26 ficauit Phanuel. * Dixitque Ieroboam in cor-
de ſuo: Nunc reuertetur regnum ad domum
27 Dauid, * ſi aſcenderit populus iſte vt faciat
ſacrificia in domo Domini in Ieruſalem: &
conuertetur cor populi huius ad dominum
ſuum

† Sup. 11. f. 31.

† 2. Par. 11.a.2.

suum Roboam regem Iuda, interficientque
† Tob.1. a.5. † Exod. 32.b.8.
me, & reuertentur ad eum. * † Et excogitato 28
consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis:
nolite vltrà ascendere in Ierusalem: † Ecce
dij tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Æ- G
gypti. * Posuitque vnum in Bethel, & alte- 29
rum in Dan: * Et factum est verbum hoc in 30
peccatum: ibat enim populus ad adorandum
vitulum vsque in Dan. * Et fecit fana in ex- 31
celsis, & † sacerdotes de extremis populi,
† 2.Par. 11.c.15.
qui non erant de filiis Leui. * Constituitque
diem sollemnem in mense octauo, quintade-
cima die mensis, in similitudinem sollemnita-
tis, quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens 32
altare, similiter fecit in Bethel, vt immolaret
vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque
in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fece-
rat. * Et ascendit super altare quod extruxe- 33
rat in Bethel, quintadecima die mensis octa-
ui, quem finxerat de corde suo: & fecit so-
lemnitatem filiis Israel, & ascendit super al-
tare, vt adoleret incensum.

CAPVT XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat: quo orante, manus Ieroboam quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem.

ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermo- 1
ne Domini in Bethel, Ieroboam stante A
super altare, & thus iaciente. * Et exclamauit 2
contra altare in sermone Domini, & ait: Al-
† 4.Reg. 23.d.16.
tare, altare, hæc dicit Dominus: † Ecce fi-
lius nascetur domui Dauid, Iosias nomine,
& immolabit super te sacerdotes excelsorum,
qui nunc in te thura succendunt, & ossa ho-
minum super te incendet. * Deditque in illa 3
die signum, dicens: Hoc erit signum quod
locutus est Dominus: Ecce altare scindetur,
& effundetur cinis qui in eo est. * Cumque 4
audisset rex sermonem hominis Dei, quem
inclamauerat contra altare in Bethel, ex-
tendit manum suam de altari, dicens: Ap- B
prehendite eum. Et exaruit manus eius, quam
extenderat contra eum: nec valuit retrahere
eam ad se. * Altare quoque scissum est, & 5
effusus est cinis de altari, iuxta signum quod
prædixerat vir Dei in sermone Domini. * Et 6
ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Do-
mini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur
manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem
Domini, & reuersa est manus regis ad eum,
& facta est sicut priùs fuerat. * Locutus est 7
autem rex ad virum Dei: Veni mecum do-
mum vt prandeas, & dabo tibi munera * Re- 8
spondit que vir Dei ad regem: Si dederis mi-
hi mediam partem domus tuæ, non veniam
tecum, nec comedam panem, neque bibam
aquam in loco isto: * sic enim mandatum est 9
mihi in sermone Domini præcipientis: Non
comedes panem, neque bibes aquam: nec
C reuerteris per viam qua venisti. * Abiit ergo
10 per aliam viam, & non est reuersus per iter
11 quo venerat in Bethel. * Prophetes autem
quidam senex habitabat in Bethel, ad quem
venerunt filij sui, & narrauerunt ei omnia
opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Be-
thel: & verba quæ locutus fuerat ad regem,
12 narrauerunt patri suo. * Et dixit eis pater eo-
rum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei
filij sui viam, per quam abierat vir Dei, qui
13 venerat de Iuda. * Et ait filiis suis: Sternite
mihi asinum. Qui cùm strauissent, ascendit,
14 * & abiit post virum Dei, & inuenit eum se-
dentem subtus terebinthum: & ait illi: Tu-
D ne es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit
15 ille: Ego sum. * Dixitque ad eum: Veni me-
16 cum domum, vt comedas panem. * Qui ait:
Non possum reuerti, neque venire tecum,
nec comedam panem, neque bibam aquam
17 in loco isto: * quia locutus est Dominus ad
me in sermone Domini, dicens: Non come-
des panem, & non bibes aquam ibi, nec re-
18 uerteris per viam qua ieris. * Qui ait illi: Et
ego propheta sum similis tui: & angelus lo-
cutus est mihi in sermone Domini, dicens:
Reduc eum tecum in domum tuam, vt come-
19 dat panem, & bibat aquam. Fefellit eum, * &
reduxit secum: comedit ergo panem in do-
20 mo eius, & bibit aquam. * Cúmque sederent
E ad mensam, factus est sermo Domini ad pro-
21 phetam, qui reduxerat eum. * Et exclamauit
ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens:
Hæc dicit Dominus: Quia non obediens
fuisti ori Domini, & non custodisti manda-
tum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus,
22 * & reuersus es, & comedisti panem, & bibi-
sti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne co-
mederes panem, neque biberes aquam, non
inferetur cadauer tuum in sepulchrum pa-
23 trum tuorum. * Cúmque comedisset & bibis-
set strauit asinum suum prophetæ, quem re-
24 duxerat. * Qui cùm abiisset, inuenit eum leo
in via, & occidit, & erat cadauer eius proie-
ctum in itinere: asinus autem stabat iuxta il-
25 lum, & leo stabat iuxta cadauer. * Et ecce, viri
transeuntes viderunt cadauer proiectum in
via, & leonem stantem iuxta cadauer. Et ve-
nerunt & diuulgauerunt in ciuitate, in qua
26 prophetes ille senex habitabat. * Quod cùm
F audisset propheta ille, qui reduxerat eum de
via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori
Domini, & tradidit eum Dominus leoni, &
confregit eum, & occidit iuxta verbum Do-
27 mini, quod locutus est ei. * Dixitque ad filios
suos: Sternite mihi asinum. Qui cùm strauis-
28 sent, * & ille abiisset, inuenit cadauer eius
proiectum in via, & asinum & leonem stantes
iuxta cadauer: non comedit leo de cadauere,
29 nec læsit asinum. * Tulit ergo prophetes ca-
dauer viri Dei, & posuit illud super asinum,
& reuersus intulit in ciuitatem prophetæ
30 senis vt plangeret eum. * Et posuit cadauer
eius in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu

heu mi frater. * Cúmque planxissent eum, 31
dixit ad filios suos: Cùm mortuus fuero, se- G
pelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepul-
tus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea.* Pro- 32
fectò enim veniet sermo, quem prædixit in
sermone Domini contra altare quod est in
Bethel, & contra omnia fana excelsorum,
quæ sunt in vrbibus Samariæ. * Post verba 33
hæc non est reuersus Ieroboam de via sua
pessima, sed è contrariò fecit de nouissimis
populi sacerdotes excelsorum: quicumque
volebat implebat manum suam, & fiebat sa-
cerdos excelsorum. * Et propter hanc cau- 34
sam peccauit domus Ieroboam, & euersa est,
& deleta est de superficie terræ.

CAPUT XIV.

Abias propheta ab vxore Ieroboam super filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam penitus euertendam; quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Ægypti diripit domum Domini in Ierusalem; & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

IN tempore illo ægrotauit Abia filius Iero- 1
boam. * Dixitque Ieroboam vxori suæ: 2
Surge, & commuta habitum ne cognoscaris A
quòd sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi
† Sup. 11. f. 31. est Ahias propheta, † qui locutus est mihi,
quòd regnaturus essem super populum hunc.
* Tolle quoque in manu tua decem panes, 3
& crustulam, & vas mellis, & vade ad illum:
ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit
puero huic. * Fecit vt dixerat, vxor Iero- 4
boam: & consurgens abiit in Silo, & venit
in domum Ahiæ: at ille non poterat vide-
re, quia caligauerant oculi eius præ sene-
ctute. * Dixit autem Dominus ad Ahiam: 5
Ecce vxor Ieroboam ingreditur vt con- B
sulat te super filio suo qui ægrotat. hæc &
hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, &
dissimularet se esse quæ erat: * audiuit Ahias 6
sonitum pedum eius introëuntis per ostium,
& ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare
aliam te esse simulas? ego autem missus
sum ad te durus nuntius. * Vade, & dic Ie- 7
roboam: Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Quia exaltaui te de medio populi, & dedi
te ducem super populum meum Israel: * & 8
scidi regnum domus Dauid, & dedi illud
tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid,
qui custodiuit mandata mea, & secutus est
me in toto corde suo, faciens quod placi- C
tum esset in conspectu meo: * sed operatus 9
es mala super omnes qui fuerunt ante te,
& fecisti tibi deos alienos & conflatiles, vt
me ad iracundiam prouocares, me autem
proiecisti post corpus tuum: * idcircò ecce 10
ego inducam mala super domum Ieroboam,
† Inf. 15. f. 29. & † percutiam de Ieroboam mingentem ad
parietem, & clausum, & nouissimum in Is-
rael: & mundabo reliquias domus Iero-
boam, sicut mundari solet fimus vsque ad
purum. * Qui mortui fuerint de Ieroboam 11
in ciuitate, comedent eos canes: qui autem
mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues
12 cæli: quia Dominus locutus est. * Tu igitur
surge, & vade in domum tuam: & in ipso
introitu pedum tuorum in vrbem, morietur
13 puer, * & planget eum omnis Israel, & sepe-
D liet: iste enim solus inferetur de Ieroboam
in sepulchrum, quia inuentus est super eo
sermo bonus à Domino Deo Israel, in do-
14 mo Ieroboam. * Constituit autem sibi Domi-
nus regem super Israel, qui percutiet domum
Ieroboam in hac die, & in hoc tempore:
15 * & percutiet Dominus Deus Israel, sicut
moueri solet arundo in aqua: & euellet Is-
rael de terra bona hac, quam dedit patribus
eorum: & ventilabit eos trans Flumen: quia
fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominum.
16 * Et tradet Dominus Israel propter peccata
Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Is-
17 rael. * Surrexit itaque vxor Ieroboam, &
abiit, & venit in Thersa: cumque illa ingre-
18 deretur limen domus, puer mortuus est,* &
sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel
iuxta sermonem Domini, quem locutus est in
19 manu serui sui Ahiæ prophetæ. * Reliqua
E autem verborum Ieroboam, quomodo pug-
nauerit, & quomodo regnauerit, ecce scripta
sunt in Libro verborum dierum regum Is-
20 rael. * Dies autem, quibus regnauit Iero-
boam, viginti duo anni sunt: & dormiuit
cum patribus suis: regnauitque Nadab filius
21 eius pro eo. * † Porrò Roboam filius Salo- † 2. Par. 12. d. 13.
monis regnauit in Iuda. Quadraginta & vnius
anni erat Roboam, cùm regnare cœpisset:
decem & septem annos regnauit in Ierusa-
lem ciuitate, quam elegit Dominus vt pone-
ret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus
F Israel. Nomen autem matris eius Naama
22 Ammanitis. * Et fecit Iudas malum coram
Domino, & irritauerunt eum super omni-
bus, quæ fecerant patres eorum in peccatis
23 suis quæ peccauerunt. * Ædificauerunt enim
& ipsi sibi aras, & statuas, & lucos, super
omnem collem excelsum, & subter omnem
24 arborem frondosam: * sed & effeminati fue-
runt in terra, feceruntque omnes abomina-
tiones gentium, quas attriuit Dominus ante
25 faciem filiorum Israel. * In quinto autem
anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Æ-
26 gypti in Ierusalem, * & tulit thesauros do-
mus Domini, & thesauros regios, & vni-
uersa diripuit: scuta quoque aurea, quæ †
27 fecerat Salomon: * pro quibus fecit rex Ro- † Sup. 10. c. 16.
G boam scuta ærea, & tradidit ea in manum du-
cum scutariorum, & eorum qui excubabant
28 ante ostium domus regis. * Cumque ingrede-
retur rex in domum Domini, portabant ea
qui præeundi habebant officium: & posteà
reportabant ad armamentarium scutariorum.
29 * Reliqua autem sermonum Roboam, & om-
nia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermo-
30 num dierum regum Iuda. * Fuitque bellum
31 inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus. *
Dormi

Dormiuitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

CAPVT XV.

Impio Abiæ regi Iudæ succedit pius filius Asa, qui aduersus Basan regem Israel præliatur, impetrato à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat: at Baasa Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

IGitur in octauo decimo annu regni Iero- 1
boam filij Nabat, regnauit Abiam super A
Iudam. * Tribus annis regnauit in Ierusalem: 2
† 2.Par. 13.a.2. † nomen matris eius Maacha filia Abessalom.
* Ambulauitque in omnibus peccatis patris 3
sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius
perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor
Dauid patris eius.* Sed propter Dauid dedit 4
ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusa-
lem, vt suscitaret filium eius post eum,& sta-
tueret Ierusalem:* eò quòd fecisset Dauid re- 5
ctum in oculis Domini,& non declinasset ab B
omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus
† 2.Reg. 11.a.4. vitæ suæ, † excepto sermone Vriæ Hethæi.
* Attamen bellum fuit inter Roboam & Ie- 6
roboam, omni tempore vitæ eius. * Reliqua 7
autem sermonum Abiam, & omnia quæ fe-
† 2.Par. 13.a.3. cit, nónne hæc † scripta sunt in libro verbo-
rum dierum regum Iuda? Fuitque prælium
inter Abiam & inter Ieroboam. * Et dormi- 8
uit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt
† 2.Par. 14.a.1. eum in ciuitate Dauid: † regnauitque Asa
filius eius pro eo. * In anno ergo vigesimo 9
Ieroboam regis Israel regnauit Asa rex Iuda,
* & quadraginta & vno anno regnauit in 10
Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia
Abessalom. * Et fecit Asa rectum ante con- 11
spectum Domini, sicut Dauid pater eius:
* & abstulit effeminatos de terra, purgauit- 12
que vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant C
patres eius. * Insuper & Maacham matrem 13
suam amouit, ne esset princeps in sacris Pria-
pi,& in luco eius, quem consecrauerat: sub-
uertitque specum eius, & confregit simula-
chrum turpissimum, & combussit in Torren-
te Cedron: * excelsa autem non abstulit. 14
Verumtamen cor Asa perfectum erat cum
Domino cunctis diebus suis: * & intulit ea, 15
quæ sanctificauerat pater suus, & vouerat, in
domum Domini, argentum & aurum, & va-
sa. * Bellum autem erat inter Asa, & Baasa 16
† 2.Par. 16.a.1. regem Israel, cunctis diebus eorum. * † As- 17
cendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, &
ædificauit Rama, vt non posset quispiam egre-
di vel ingredi de parte Asa regis Iuda. * Tol- 18
lens itaque Asa omne argentum & aurum,
quod remanserat in thesauris domus Domi-
ni, & in thesauris domus regiæ, dedit il-
lud in manus seruorum suorum: & misit ad
Benadad filium Tabremon filij Hezion, re-
D gem Syriæ, qui habitabat in Damasco, di-
19 cens: Fœdus est inter me & te, & inter pa-
trem meum & patrem tuum: ideò misi tibi
munera, argentum & aurum: & peto vt ve-
nias, & irritum facias fœdus, quod habes
20 cum Baasa rege Israel, & recedat à me. * Ae-
quiescens Benadad regi Asa, misit principes
exercitus sui in ciuitates Israel, & percusse-
runt Ahion, & Dan,& Abeldomum Maacha,
& vniuersam Cenneroth, omnem scilicet
21 Terram Nephthali. * Quod cùm audisset
Baasa: intermisit ædificare Rama, & reuer-
22 sus est in Thersa. * Rex autem Asa nuntium
E misit in omnem Iudam, dicens: Nemo sit
excusatus. & tulerunt lapides de Rama, & li-
gna eius, quibus ædificauerat Baasa, & extru-
xit de eis rex Asa Gabaa Bëjamin, & Maspha,
23 * Reliqua autem omnium sermonum Asa, &
vniuersæ fortitudines eius, & cuncta quæ fe-
cit,& ciuitates quas extruxit, nónne hæc scri-
pta sunt in Libro verborũ dierum regum Iu-
da? Verumtamen in tempore senectutis suæ
24 doluit pedes.* Et dormiuit cum patribus suis,
& sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid pa-
tris sui.† Regnauitque Iosaphat filius eius pro † 2.Par. 17.a.1.
25 eo. * Nadab verò filius Ieroboam regnauit
F super Israel anno secundo Asa regis Iuda: re-
26 gnauitque super Israel duobus annis. * Et fe-
cit quod malum est in conspectu Domini &
ambulauit in viis patris sui,& in peccatis eius,
27 quibus peccare fecit Israel.* Insidiatus est au-
tem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar,
& percussit eum in Gebbethon, quæ est vrbs
Philisthinorum: si quidem Nadab & omnis
28 Israel obsidebant Gebbethon. * Interfecit
ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iu-
29 da, & regnauit pro eo. * Cúmque regnasset,
† percussit omnem domum Ieroboam: non † Inf 21. f.22.
dimisit ne vnam quidem animam de semine
eius, donec deleret eum, iuxta verbum Do-
mini, † quod locutus fuerat in manu serui sui † Sup. 14. c.10.
30 Ahiæ Silonitis; * propter peccata Ieroboam,
G quæ peccauerat, & quibus peccare fecerat Is-
rael: & propter delictum,quo irritauerat Do-
31 minum Deum Israel. * Reliqua autem ser-
monum Nadab, & omnia quæ operatus est,
nónne hæc scripta sunt in Libro verborum
32 dierum regum Israel? * Fuitque bellum in-
ter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis die-
33 bus eorum. * Anno tertio Asa regis Iuda, re-
gnauit Baasa filius Ahiæ,super omnem Israel,
34 in Thersa, viginti quatuor annis. * Et fecit
malum coram Domino, ambulauitque in
via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus
peccare fecit Israel.

CAPVT XVI.

Iehu prophetat regis Baasa & domus ipsius subuersionem: cui mortuo, succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum inuadente elegit Israel Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Iezabel duxit uxorem, & eius tempore reædificatur Iericho.

V 2 Factus

FActus est autem sermo Domini ad Iehu 1
filium Hanani contra Baasa, dicens: A
* Pro eo quòd exaltaui te de puluere, & po- 2
sui te ducem super populum meum Israel, tu
autem ambulasti in via Ieroboam, & pecca-
re fecisti populum meum Israel, vt me irri-
tares in peccatis eorum: * ecce, ego deme- 3
tam posteriora Baasa, & posteriora domus
eius: & faciam domum tuam sicut domum
† Sup.14. c.11. Ieroboam filij Nabat. * † Qui mortuus fuerit 4
de Baasa in ciuitate, comedent eum canes:
& qui mortuus fuerit ex eo in regione, co-
† 2.Par. 16.a.2. medent eum volucres cæli.* † Reliqua autem 5
sermonum Baasa, & quæcumque fecit, & B
prælia eius, nónne hæc scipta sunt in Libro
verborum dierum regum Israel? * Dormiuit 6
ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque
est in Thersa: & regnauit Ela filius eius pro
eo. * Cùm autem in manu Iehu filij Hanani 7
prophetæ verbum Domini factum esset con-
tra Baasa, & contra domum eius, & contra
omne malum, quod fecerat coram Domi-
no, ad irritandum eum in operibus manuum
suarum, vt fieret sicut domus Ieroboam: ob
hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu fi-
lium Hanani, prophetam. * Anno vigesi- 8
mo sexto Asa regis Iuda, regnauit Ela filius
Baasa super Israel in Thersa duobus annis.
* Et rebellauit contra eum seruus suus Zam- 9
bri, dux mediæ partis equitum: erat autem
Ela in Thersa bibens &. temulentus, in do-
† 4.Reg.9. f.31. mo Arsa præfecti Thersa. * † Irruens ergo 10
Zambri, percussit & occidit eum, anno vi- C
gesimo septimo Asa regis Iuda, & regnauit
pro eo. * Cumque regnasset, & sedisset super 11
solium eius, percussit omnem domum Baa-
sa, & non dereliquit ex ea mingentem ad
parietem, & propinquos & amicos eius.
* Deleuitque Zambri omnem domum Baa- 12
sa, iuxta verbum Domini, quod locutus fue-
rat ad Baasa in manu Iehu prophetæ, * pro- 13
pter vniuersa peccata Baasa, & peccata Ela
filij eius, qui peccauerunt, & peccare fece-
runt Israel, prouocantes Dominum Deum
Israel in vanitatibus suis. * Reliqua autem 14
sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne D
hæc scripta sunt in Libro verborum dierum
regum Israel? * Anno vigesimo septimo Asa 15
regis Iuda, regnauit Zambri septem diebus
in Thersa: porrò exercitus obsidebat Geb-
bethon vrbem Philisthinorum. * Cumque 16
audisset rebellasse Zambri, & occidisse re-
gem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui
erat princeps militiæ super Israel in die illa
in castris. * Ascendit ergo Amri, & omnis Is- 17
rael cum eo, de Gebbethon, & obsidebant
Thersa. * Videns autem Zambri quòd expu- 18
gnanda esset ciuitas, ingressus est palatium, &
succendit se cum domo regia: & mortuus est
* in peccatis suis, quæ peccauerat faciens 19
malum coram Domino, & ambulans in via
Ieroboam, & in peccato eius, quo fecit pecca-
re Israel. * Reliqua autem sermonum Zam- 20
E bri, & insidiarum eius, & tyrannidis, nónne
hæc scripta sunt in Libro verborum dierum
21 regum Israel? * Tunc diuisus est populus Is-
rael in duas partes: media pars populi seque-
batur Thebni filium Gineth, vt constitueret
22 eum regem: & media pars Amri. * Præualuit
autem populus qui erat cum Amri, populo
qui sequebatur Thebni filium Gineth: mor-
23 tuusque est Thebni, & regnauit Amri.* An-
no trigesimo primo Asa regis Iuda, regnauit
Amri super Israel, duodecim annis: in Ther-
24 sa regnauit sex annis. * Emitque montem
Samariæ à Somer duobus talentis argenti: &
ædificauit eum, & vocauit nomen ciuitatis,
quam extruxerat, nomine Semer domini mō-
25 tis, Samariam.* Fecit autem Amri malum in
F conspectu Domini, & operatus est nequiter
26 super omnes qui fuerunt ante eum. * Ambu-
lauitque in omni via Ieroboam filij Nabat,
& in peccatis eius quibus peccare fecerat Is-
rael: vt irritaret Dominum Deum Israel in
27 vanitatibus suis. * Reliqua autem sermonum
Amri, & prælia eius quæ gessit nónne hæc
scripta sunt in Libro verborum dierum re-
28 gum Israel? * Dormiuitque Amri cum patri-
bus suis, & sepultus est in Samaria: regnauitq;
29 Achab filius eius pro eo.* Achab vero filius
Amri regnauit super Israel anno trigesimo
octauo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab fi-
lius Amri super Israel in Samaria viginti &
30 duobus annis. * Et fecit Achab filius Amri
G malum in conspectu Domini, super omnes
31 qui fuerunt ante eum. * Nec suffecit ei vt
ambularet in peccatis Ieroboam filij Nabat:
insuper duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal
regis Sidoniorum. Et abiit, & seruiuit Baal, &
32 adorauit eum. * Et posuit aram Baal in tem-
33 plo Baal, quod ædificauerat in Samaria, * &
plantauit lucum: & addidit Achab in opere
suo, irritans Dominum Deum Israel, super
34 omnes reges Israel qui fuerunt ante eum. * † † Iosu.6. d.26.
In diebus eius ædificauit Hiel de Bethel, Ie-
richo: in Abiram primitiuo suo fundauit
eam, & in Segub nouissimo suo posuit por-
tas eius: iuxta verbum Domini quod locutus
fuerat in manu Iosue filij Nun.

CAPVT XVII.

Elias cælum triennio claudit, primumque pascitur à coruis, deinde à muliere Sarephtana; cuius hydria farina & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur.

1 ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Eccli.48. a.1.
A Galaad ad Achab: Viuit Dominus Deus Iac.5.d.17.
Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his
2 ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. * Et
factum est verbum Domini ad eum, dicens:
3 * Recede hinc, & vade contra Orientem,
& abscondere in Torrente carith, qui est
4 contra Iordanem, * & ibi de torrente bibes:
5 coruisque præcepi vt pascant te ibi. * Abiit
ergo, & fecit iuxta verbum Domini: cúmque
abiisset, sedit in Torrente carith, qui est contra
Iordanem.

Iordanem. * Corui quoque deferebant ei pa- 6
nem & carnes manè, similiter panem & car-
nes vesperi, & bibebat de torrente. * post 7
dies autem siccatus est torrens: non enim
pluerat super terram. * Factus est ergo sermo 8
Domini ad eum, dicens: * Surge, & vade in 9
Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: præce- B
pi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te. * † Sur- 10
† Luc. 4. 26. rexit, & abijt in Sarephta. Cumque venisset
ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua
colligens ligna, & vocauit eam, dixitque ei:
Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibam. * 11
Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit
post tergum eius, dicens: Affer mihi, obsecro,
& buccellā panis in manu tua. * Quæ respon- 12
dit: Viuit Dominus Deus tuus, quia non ha-
beo panem, nisi quantum pugillus capere po-
test farinæ in hydria, & paululum olei in le-
cytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar &
faciam illum mihi & filio meo, vt comedamus,
& moriamur. * Ad quam Elias ait: Noli ti- 13
mere, sed vade, & fac sicut dixisti: verunta- C
men mihi primùm fac de ipsa farinula subci-
nericium panem paruulum, & affer ad me:
tibi autem & filio tuo facies posteà. * Hæc 14
autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria
farinæ non deficiet, nec lecythus olei minue-
tur, vsque ad diem in qua Dominus daturus
est pluuiam super faciem terræ. * Quæ abijt, 15
& fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit ipse,
& illa, & domus eius: & ex illa die * hy- 16
dria farinæ non defecit, & lecythus olei non
est imminutus, iuxta verbum Domini, quod
locutus fuerat in manu Eliæ. * Factum est 17
autem post hæc, ægrotauit filius mulieris ma-
tris familias, & erat languor fortissimus, ita
vt non remaneret in eo halitus. * Dixit ergo 18
ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? ingres- D
sus es ad me, vt, rememorarentur iniquitates
meæ, & interficeres filium meum? * Et ait 19
ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque
eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum
vbi ipse manebat, & posuit super lectulum
suum. * Et clamauit ad Dominum, & dixit: 20
Domine Deus meus, etiam ne viduam,
apud quam ego vtcumque sustentor, afflixi-
sti vt interficeres filium eius? * Et expandit 21
se, atque mensus est super puerum tribus
vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait:
Domine Deus meus, reuertatur obsecro ani-
ma pueri huius in viscera eius. * Et exaudi- 22
uit Dominus vocem Eliæ: & reuersa est ani-
ma pueri intra eum, & reuixit. * Tulitque 23
Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo
in inferiorem domum, & tradidit matri suæ,
& ait illi: En viuit filius tuus. * Dixitque mu- 24
lier ad Eliam: Nune in isto cognoui, quo-
niam vir Dei es tu, & verbum Domini in
ore tuo verum est.

CAPVT XVIII.

Increscente fame, Elias Abdiæ herbam peco-ribus quærenti occurrit; cui ægrè persuadet vt nun-tiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 850. pseudopro-phetas occidi iubet, dato de cælo igne ad con-summationem holocausti, & pluuiam à Deo im-petrat.

1 POst dies multos factum est verbum Do-
A mini ad Eliam, in anno tertio dicens:
Vade, & ostende te Achab, vt dem pluuiam
2 super faciem terræ. * Iuit ergo Elias, vt osten-
deret se Achab: erat autem fames vehemens
3 in Samaria. * Vocauitque Achab Abdiam
dispensatorem domus suæ: Abdias autem ti-
4 mebat Dominum valdè. * Nam cùm inter-
ficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille
centum prophetas, & abscondit eos quin-
quagenos & quinquagenos in speluncis, &
5 pauit eos pane & aqua. * Dixit ergo Achab
ad Abdiam: Vade in terram ad vniuersos
fontes aquarum, & in cunctas valles, si
fortè possimus inuenire herbam, & sal-
uare equos & mulos, & non penitus iu-
menta intereant. * Diuiseruntque sibi regio-
6 B nes, vt circuirent eas: Achab ibat per viam
vnam, & Abdias per viam alteram seor-
7 sum. * Cumque esset Abdias in via, Elias
occurrit ei: qui cùm cognouisset eum, ce-
cidit super faciem suam, & ait: Num tu
8 es, domine mi, Elias? * Cui ille respon-
dit: ego. Vade, & dic domino tuo: Adest
9 Elias. * Et ille, Quid peccaui, inquit:
quoniam tradis me seruum tuum in ma-
10 nu Achab, vt interficiat me? * Viuit Do-
minus Deus tuus, quia non est gens aut
regnum, quò non miserit dominus meus te
requirens: & respondentibus cunctis: Non
est hic: adiurauit regna singula & gentes,
11 eò quòd minimè reperireris. * Et nunc: tu
dicis mihi: Vade, & dic domino tuo: Adest
12 Elias. * Cumque recessero à te, Spiritus
Domini asportabit te, in locum quem ego
ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, &
non inueniens te, interficiet me: seruus au-
tem tuus timet Dominum ab infantia sua
13 * Numquid non indicatum est tibi domi-
no meo, quid fecerim cùm interficeret Ie-
C zabel prophetas Domini quod absconderim
de prophetis Domini centum viros, quin-
quagenos & quinquagenos, in speluncis,
14 & pauerim eos pane & aqua? * Et nunc
tu dicis: Vade, & dic domino tuo: Adest
15 Elias: vt interficiat me? * Et dixit Elias:
Viuit Dominus exercituum, ante cuius
16 vultum sto, quia hodie apparebo ei. *
Abijt ergo Abdias in occursum Achab,
& indicauit ei: venitque Achab in occur-
17 sum Eliæ. * Et cùm vidisset eum, ait: Tú-
18 ne es ille, qui conturbas Israel? * Et ille
ait: Non ego turbaui Israel, sed tu, &
domus patris tui, qui dereliquistis mandata
19 Domini, & secuti estis Baalim. * Verum-
tamen nunc mitte, & congrega ad me
vniuersum Israel in monte Carmeli, & pro-
phetas Baal quadringentos quinquaginta,

prophetasque lucorum quadringentos, qui
comedunt de mensa Iezabel. * Misit Achab 20
ad omnes filios Israel, & congregauit pro-
phetas in monte Carmeli. * Accedens au- 21
tem Elias ad omnem populum, ait: Vsque- D
quo claudicatis in duas partes? si Do-
minus est Deus, sequimini eum: si autem
Baal, sequimini illum. Et non respondit
ei populus verbum. * Et ait rursus Elias 22
ad populum: Ego remansi propheta Do-
mini solus: prophetæ autem Baal quadrin-
genti & quinquaginta viri sunt. * Dentur 23
nobis duo boues, & illi eligant sibi bo-
uem vnum, & in frusta cædentes, ponant
super ligna, ignem autem non supponant:
& ego faciam bouem alterum, & impo-
nam super ligna, ignem autem non suppo-
nam. * Inuocate nomina deorum vestro- 24
rum, & ego inuocabo nomen Domini
mei: & Deus qui exaudierit per ignem,
ipse sit Deus. Respondens omnis populus
ait: Optima propositio. * Dixit ergo Elias 25
prophetis Baal: Eligite vobis bouem vnum
& facite primi, quia vos plures estis: & in- E
uocate nomina deorum vestrorum, ignem-
que non supponatis. * Qui cùm tulissent 26
bouem, quem dederat eis, fecerunt: &
inuocabant nomen Baal de manè vsque ad
meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et
non erat vox, nec qui responderet: tran-
siliebantque altare quod fecerant. * Cúm- 27
que esset iam meridies, illudebat illis Elias,
dicens: Clamate voce maiore: Deus enim
est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio
est, aut in itinere, aut certè dormit, vt
excitetur. * Clamabant ergo voce magna, 28
& incidebant se iuxta ritum suum cultris
& lanceolis, donec perfunderentur san-
guine. * Postquam autem transiit meridies, 29
& illis prophetantibus venerat tempus quo
sacrificium offerri solet, nec audiebatur
vox, nec aliquis respondebat, nec atten-
debat orantes: * dixit Elias omni populo: 30
Venite ad me. Et accedente ad se popu-
lo, curauit altare Domini, quod destru-
ctum fuerat. * Et tulit duodecim lapides iux- 31
ta numerum tribuum filiorum Iacob, ad
† Gen. 32. f. 28. quem factus est sermo Domini, dicens: †
Israel erit nomen tuum. * Et ædificauit de 32
lapidibus altare in nomine Domini: fecitque F
aquæductum, quasi per duas aratiunculas
in circuitu altaris, * & composuit ligna: di- 33
uisitque per membra bouem, & posuit su-
per ligna, * & ait: Implete quatuor hy- 34
drias aqua, & fundite super holocaustum,
& super ligna. Rursumque dixit: Etiam se-
cundò hoc facite. Qui cùm fecissent secun-
dò, ait: Etiam tertiò idipsum facite. Fece-
runtque tertiò, * & currebant aquæ circum 35
altare, & fossa aquæductus repleta est. * 36
Cumque iam tempus esset vt offerretur ho-
locaustum, accedens Elias propheta, ait:
Domine Deus Abraham, & Isaac, & Is-
rael, ostende hodie quia tu es Deus Israel,
& ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum
37 feci omnia verba hæc. * Exaudi me Domine,
exaudi me: vt discat populus iste, quia tu es
Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum
38 iterùm. * Cecidit autem ignis Domini, & vo-
rauit holocaustum, & ligna, & lapides, pulue-
rem quoque, & aquam, quæ erat in aquæ
39 ductu lambens. * Quod cùm vidisset omnis
populus, cecidit in faciem suam, & ait:
Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est
40 Deus. * Dixitque Elias ad eos: Apprehen-
G dite prophetas Baal, & ne vnus quidem
effugiat ex eis. Quos cùm apprehendissent,
duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & in-
41 terfecit eos ibi. * Et ait Elias ad Achab: As-
cende, comede, & bibe: quia sonus multæ
42 pluuiæ est. * Ascendit Achab vt come-
deret & biberet: Elias autem ascendit in ver-
ticem Carmeli, & pronus in terram posuit
43 faciem suam inter genua sua, * & dixit ad
puerum suum: Ascende, & prospice contra
mare. Qui cùm ascendisset, & contempla-
tus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum
44 ait illi: Reuertere septem vicibus. * In septi-
ma autem vice, Ecce nubecula parua quasi
vestigium hominis ascendebat de mari. Qui
ait: Ascende, & dic Achab: Iunge currum
45 tuum & descende, ne occupet te pluuia. *
Cumque se verteret huc atque illuc, ecce
cæli contenebrati sunt, & nubes, & ventus,
& facta est pluuia grandis. Ascendens itaque
46 Achab abijt in Iezrahel: * & manus Domi-
ni facta est super Eliam, accinctisque lum-
bis currebat ante Achab, donec veniret in
Iezrahel.

CAPVT XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem diuinitus missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb peruenit; ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittiturque ad vngendum Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Israel & Eliseum in prophetam.

1 NVntiauit autem Achab Iezabel omnia
A quæ fecerat Elias, & quomodo occi-
2 disset vniuersos prophetas gladio. * Misit-
que Iezabel nuntium ad Eliam, dicens:
Hæc mihi faciant dij, & hæc addant, ni-
si hac hora cras posuero animam tuam sicut
3 animam vnius ex illis. * Timuit ergo Elias,
& surgens abijt quocumque eum ferebat
voluntas: venitque in Bersabee Iuda, &
4 dimisit ibi puerum suum, * & perrexit in
desertum, viam vnius diei. Cumque venis-
set, & sederet subter vnam iuniperum,
petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait: Suf-
ficit mihi Domine, tolle animam meam:
neque enim melior sum, quàm patres mei.
5 * Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra
iuniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum
6 & dixit illi: Surge, & comede. * Respexit,
&

& ecce ad caput suum subcinericius panis, & B
vas aquæ : comedit ergo, & bibit, & rur-
sum obdormiuit. * Reuersusque est Angelus 7
Domini secundò, & tetigit eum, dixit-
que illi : Surge, comede : grandis enim tibi
restat via. * Qui cùm surrexisset, comedit 8
& bibit, & ambulauit in fortitudine cibi il-
lius, quadraginta diebus & quadraginta no-
ctibus, vsque ad montem Dei Horeb. * 9
Cumque venisset illuc, mansit in spelunca :
& ecce sermo Domini ad eum, dixitque
illi: Quid hîc agis Elia? * At ille respondit: 10
Zelo zelatus sum pro Domino Deo exer-
cituum, quia dereliquerunt pactum tuum
filij Israel : altaria tua destruxerunt, prophe-
tas tuos occiderunt gladio, derelictus sum
ego solus, & quærunt animam meam vt au-
ferant eam. * Et ait ei : Egredere, & sta in 11
monte coram Domino : & ecce Dominus C
transit, & spiritus grandis & fortis subuer-
tens montes, & conterens petras ante Do-
minum: non in spiritu Dominus, & post
spiritum commotio : non in commotione
Dominus, * & post commotionem ignis: 12
non in igne Dominus, & post ignem sibi-
lus auræ tenuis. * Quod cùm audisset Elias, 13
operuit vultum suum pallio, & egressus ste-
tit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum
dicens: Quid hîc agis Elia? Et ille respon-
dit. * Zelo zelatus sum pro Domino Deo 14
†Rom. 11. a. 3. exercituum : † quia dereliquerunt pactum
tuum filij Israel : altaria tua destruxerunt,
prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus
sum ego solus, & quærunt animam meam vt
auferant eam. * Et ait Dominus ad eum: Va- 15
de, & reuertere in viam tuam per desertum
in Damascum: cumque perueneris illuc, vn-
ges Hazaël regem super Syriam, * † & Iehu 16
†4. Reg. 9. a. 2. filium Namsi vnges regem super Israel : Eli-
seum autem filium Saphat, qui est de Abel-
meüla, vnges prophetam pro te. * Et erit, 17
quicumque fugerit gladium Hazaël, occidet
eum Iehu : & quicumque fugerit gladium Ie-
†Rom. 11. a. 4. hu, interficiet eum Eliseus. * † Et derelin- 18
quam mihi in Israel septem millia virorum,
quorum genua non sunt incuruata ante Baal,
& omne os, quod non adorauit eum osculans
manus. * Profectus ergo inde Elias, reperit 19
Eliseum filium Saphat, arantem in duode-
cim iugis boum, & ipse in duodecim iugis
boum arantibus vnus erat : cumque venisset
Elias ad eum, misit pallium suum super illum.
* Qui statim relictis bobus cucurrit post 20
Eliam, & ait : Osculer, oro, patrem meum,
& matrem meam, & sic sequar te. Dixitque
ei : Vade, & reuertere : quod enim meum
erat, feci tibi. * Reuersus autem ab eo, tulit 21
par boum, & mactauit illud, & in aratro
boum coxit carnes, & dedit populo, & co-
mederunt: consurgensque abijt, & secutus
est Eliam, & ministrabat ei.

CAPVT XX.

Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum prouinciarum, rursumque anno altero in campestribus cæduntur : rex autem Achab à propheta reprehenditur, quod fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque viuum dimiserit.

1 PORrò Benadad rex Syriæ congregauit
A omnem exercitum suum, & triginta duos
reges secum, & equos, & currus : & ascen-
dens pugnabat contra Samariam, & obside-
2 bat eam. * Mittensque nuntios ad Achab re-
3 gem Israel in ciuitatem, * ait : Hæc dicit
Benadad : Argentum tuum, & aurum tuum
meum est, & vxores tuæ, & filij tui optimi,
4 mei sunt. * Responditque rex Israel : Iuxta
verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego,
5 & omnia mea. * Reuertentesque nuntij, di-
xerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos
ad te : Argentum tuum, & aurum tuum, &
6 vxores tuas, & filios tuos dabis mihi. * Cras
igitur hac eadem hora mittam seruos meos
ad te, & scrutabuntur domum tuam, & do-
mum seruorum tuorum: & omne quod eis
placuerit, pònent in manibus suis & aufe-
7 rent. * Vocauit autem rex Israel omnes se-
niores terræ, & ait : Animaduertite, & vi-
dete, quoniam insidietur nobis. misit enim
B ad me pro vxoribus meis, & filijs & pro argẽto
8 & auro; & non abnui. * Dixeruntque omnes
maiores natu, & vniuersus populus, ad eum:
9 Non audias, neque acquiescas illi. * Respon-
dit itaque nuntijs Benadad : Dicite domino
meo regi : Omnia propter quæ misisti ad me
seruum tuum in initio, faciam: hanc autem
10 rem facere non possum. * Reuersique nun-
tij retulerunt ei. Qui remisit, & ait : Hæc fa-
ciant mihi dij, & hæc addant, si suffecerit
puluis Samariæ pugillis omnis populi qui se-
11 quitur me. * Et respondens rex Israel, ait :
Dicite ei: Ne glorietur accinctus æquè vt dis-
12 cinctus. * Factum est autem, cum audisset
Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges
in vmbraculis, & ait seruis suis : Circumdate
13 ciuitatem. Et circumdederunt eam. * Et ecce
propheta vnus accedens ad Achab regem
Israel, ait ei : Hæc dicit Dominus : Certè
vidisti omnem multitudinem hanc nimiam?
ecce, ego tradam eam in manu tua hodie:
14 vt scias, quia ego sum Dominus. * Et ait
Achab : Per quem : Dixitque ei : Hæc dicit
Dominus : Per pedissequos principum pro-
C uinciarum. Et ait : Quis incipiet prœliari?
15 Et ille dixit : Tu. * Recensuit ergo pueros
principum prouinciarum, & reperit nume-
rum ducentorum triginta duorum : & re-
censuit post eos populum, omnes filios Israel,
16 septem millia : * & egressi sunt meridie. Be-
nadad autem bibebat temulentus in vmbra-
culo suo, & reges triginta duo cum eo,
17 qui ad auxilium eius venerant. * Egressi
sunt autem pueri principum prouinciarum
in prima fronte. misit itaque Benadad. Qui

nunciauerunt ei, dicentes: Viri egressi sunt
de Samaria. * Et ille ait: Siue pro pace ve- 18
niunt, apprehendite eos viuos: siue vt prae-
lientur, viuos eos capite. * Egressi sunt er- 19
go pueri principum prouinciarum, ac reliquus D
exercitus sequebatur: * & percussit vnusquis- 20
que virum, qui contra se veniebat: fugerunt-
que Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit
quoque Benadad Rex Syriae in equo cum
equitibus suis. * Necnon egressus rex Israel 21
percussit equos & currus, & percussit Sy-
riam plaga magna. * (Accedens autem pro- 22
pheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, &
confortare, & scito, & vide quid facias: se-
quenti enim anno rex Syriae ascendet contra
te.) * Serui verò regis Syriae dixerunt ei: 23
Dij montium sunt dij eorum, ideò superaue-
runt nos: sed melius est vt pugnemus contra
eos in campestribus, & obtinebimus eos. * 24
Tu ergo verbum hoc fac: Amoue reges sin-
gulos ab exercitu tuo, & pone principes
pro eis; * & instaura numerum militum qui 25
ceciderunt de tuis, & equos secundum
equos pristinos, & currus secundum currus
quos ante habuisti: & pugnabimus contra
eos in campestribus, & videbis quòd obti-
nebimus eos. Credidit consilio eorum, &
fecit ita. * Igitur postquam annus transierat, 26
recensuit Benadad Syros, & ascendit in E
Aphec, vt pugnaret contra Israel. * Porrò fi- 27
lij Israel recensiti sunt, & acceptis cibarijs
profecti ex aduerso, castraque metati sunt
contra eos, quasi duo parui greges caprarum:
Syri autem repleuerunt terram. (* Et acce- 28
dens vnus vir Dei, dixit ad regem Israel
Haec dicit Dominus: Quia dixerunt Syri:
Deus montium est Dominus, & non est
Deus vallium: dabo omnem multitudinem
hanc grandem in manu tua, & scietis quia
ego sum Dominus.) * Dirigebantque se- 29
ptem diebus ex aduerso hi atque illi acies,
septima autem die commissum est bellum:
percusseruntque filij Israel de Syris centum
millia peditum in die vna. * Fugerunt au- 30
tem qui remanserant in Aphec, in ciuita-
tem: & cecidit murus super viginti septem
millia hominum qui remanserant. Porro
Benadad fugiens ingressus est ciuitatem, in
cubiculum quod erat intra cubiculum. * di- 31
xeruntque ei serui sui: Ecce, audiuimus quòd
reges domus Israel clementes sint: ponamus
itaque saccos in lumbis nostris, & funicu-
los in capitibus nostris, & egrediamur ad re-
gem Israel: forsitan saluabit animas nostras. F
* Accinxerunt saccis lumbos suos, & posue- 32
runt funiculos in capitibus suis, venerunt-
que ad regem Israel, & dixerunt ei: Ser-
uus tuus Benadad dicit: Viuat, oro te, ani-
ma mea. Et ille ait: Si adhuc viuit, fra-
ter meus est. * Quod acceperunt viri pro 33
omine: & festinantes rapuerunt verbum
ex ore eius, atque dixerunt: Frater tuus
Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum
ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad,
34 & leuauit eum in currum suum. * Qui dixit
ei: Ciuitates, quas tulit pater meus à patre
tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damas-
co, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego
foederatus recedam à te. Pepigit ergo foedus
35 & dimisit eum. * Tunc vir quidam de filijs
prophetarum dixit ad socium suum in ser-
mone Domini: Percute me. At ille noluit
36 percutere. * Cui ait: Quia noluisti audire
vocem Domini, ecce recedes à me, & per-
cutiet te leo. Cumque paululum recessisset
37 ab eo, inuenit eum leo, atque percussit. *
G Sed & alterum inueniens virum, dixit ad
eum: Percute me. Qui percussit eum, & vul-
38 nerauit. * Abijt ergo propheta, & occurrit
regi in via, & mutauit aspersione pulueris
39 os & oculos suos. * Cúmque rex transisset,
clamauit ad regem, & ait: Seruus tuus egres-
sus est ad praeliandum cominus: cumque fu-
gisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me,
& ait: Custodi virum istum: qui si lapsus fue-
rit erit anima tua pro anima eius, aut talentum
40 argenti appendes. * Dum autem ego turba-
tus huc illucque me verterem, subitò non
comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est
41 iudicium tuum, quod ipse decreuisti. * At il-
le statim abstersit puluerem de facie sua, &
cognouit eum rex Israel, quòd esset de pro-
42 phetis. * Qui ait ad eum: Haec dicit Domi-
nus: † Quia dimisisti virum dignum mor- †Inf. 22. 8. 17.
te de manu tua, erit anima tua pro anima
43 eius, & populus tuus pro populo eius. * Re-
uersus est igitur rex Israel in domum suam,
audire contemnens, & furibundus venit in
Samariam.

CAPVT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus iussu Iezabel accusatus lapidatur, quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quae tamen Achab se humiliando euadit.

1 POst verba autem haec, tempore illo vi-
A nea erat Naboth Iezrahelitae, qui erat in
Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Sama-
2 riae. * Locutus est ergo Achab ad Naboth,
dicens. Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi
hortum olerum, quia vicina est, & prope
domum meam, daboque tibi pro ea vineam
meliorem: aut si commodius tibi putas, ar-
3 genti pretium, quanto digna est. * Cui res-
pondit Naboth: propitius sit mihi Dominus,
ne dem hereditatem patrum meorum tibi.
4 * Venit ergo Achab in domum suam indi-
gnans, & frendens super verbo, quod locu-
tus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens
B Non dabo tibi hereditatem patrum meorum.
Et proijciens se in lectulum suum, auertit fa-
ciem suam ad parietem, & non comedit pa-
5 nem. * Ingressa est autem ad eum Iezabel vxor
sua, dixitque ei Quid est hoc, vnde anima tua
6 contristata est? & quare non comedis panem? *
Qui

* Qui respondit ei : Locutus sum Naboth 6
Iezrahelitæ, & dixi ei : Da mihi vineam
tuam, accepta pecunia : aut, si tibi placet, da-
bo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait:
Non dabo tibi vineam meam. * Dixit ergo 7
ad eum Iezabel vxor eius : Grandis auctori-
tatis es, & benè regis regnum Israel. Surge,
& comede panem, & æquo animo esto, ego
dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitæ. * Scri- 8
psit itaque litteras ex nomine Achab, & sig- C
nauit eas annulo eius, & misit ad maiores
natu & optimates, qui erant in ciuitate eius,
& habitabant cum Naboth. * Litterarum au- 9
tem hæc erat sententia: Prædicate ieiunium,
& sedere facite Naboth inter primos populi,
* & submittite duos viros filios Belial contra 10
eum, & falsum testimonium dicant : Bene-
dixit Deum & regem: & educite eum, & la-
pidate, sicque moriatur. * Fecerunt ergo ci- 11
ues eius maiores natu & optimates, qui habi-
tabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis
Iezabel, & sicut scriptum erat in litteris quas
miserat ad eos: * prædicauerunt ieiunium, & 12
sedere fecerunt Naboth inter primos populi. D
* Et adductis duobus viris filiis diaboli, fece- 13
runt eos sedere contra eum : at illi, scilicet vt
viri diabolici, dixerunt contra eum testimo-
nium coram multitudine : Benedixit Na-
both Deum & regem : quem ob rem eduxe-
runt eum extra ciuitatem, & lapidibus inter-
fecerunt. * Miseruntque ad Iezabel, dicentes: 14
Lapidatus est Naboth, & mortuus est. * Fa- 15
ctum est autem, cùm audisset Iezabel lapida-
tum Naboth, & mortuum, locuta est ad A-
chab: Surge, & posside vineam Naboth Iez-
rahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare
eam accepta pecunia : non enim viuit Na-
both, sed mortuus est. * Quod cum audisset 16
Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit,
& descendebat in vineam Naboth Iezrahe-
litæ, vt possideret eam. * Factus est igitur ser- 17
mo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens:
* Surge & descende in occursum Achab re- 18
gis Israël, qui est in Samaria : ecce ad vineam E
Naboth descendit, vt possideat eam : * & 19
loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Domi-
nus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post
† Inf. 22. f. 38. hæc addes: Hæc dicit Dominus: † In loco
hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Na-
both, lambent quoque sanguinem tuum. * Et 20
ait Achab ad Eliam : Num inuenisti me ini-
micum tibi? Qui dixit: Inueni eò quòd ve-
numdatus sis, vt faceres malum in conspectu
† 4. Reg. 9. 8. Domini. * † Ecce ego inducam super te ma- 21
lum, & demetam posteriora tua, & interfi-
ciam de Achab mingentem ad parietem, &
clausum & vltimum in Israël. * Et dabo do- 22
† Sup. 15. 29. mum tuam sicut † domum Ieroboam filij Na- F
† Sup. 16. 3. bat, & sicut domum † Baasa filij Ahia: quia
egisti, vt me ad iracundiam prouocares, &
† 4. Reg. 9. 36. peccare fecisti Israël. * † Sed & de Iezabel 23
locutus est Dominus, dicens: Canes come-
dent Iezabel in agro Iezrahel. * Si mortuus 24
fuerit Achab in ciuitate, comedent eum ca-
nes: si autem mortuus fuerit in agro, come-
25 dent eum volucres cœli : * Igitur non fuit
alter talis sicut Achab, qui venumdatus est
vt faceret malum in conspectu Domini: con-
26 citauit enim eum Iezabel vxor sua, * & abo-
G minabilis factus est, in tantum vt sequeretur
idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos con-
27 sumpsit Dominus à facie filiorum Israël. * Ita-
que cùm audisset Achab sermones istos, sci-
dit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem
suam, ieiunauitque & dormiuit in sacco, &
28 ambulauit demisso capite. * Et factus est ser-
mo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:
29 * Nonne vidisti humiliatum Achab coram
me? quia igitur humiliatus est mei causa, non
inducam malum in diebus eius, sed † in die- † 4. Reg. 9. 26.
bus filij sui inferam malum domui eius.

CAPVT XXII.

Achab & Iosaphat reges, pseudoprophetarum vaticinio decepti ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam veram prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Iosaphat succedit impius filius Ioram.

1 TRansierunt igitur tres anni absque bello † 2. Par. 18. 1.
2 inter Syriam & Israël. * In anno au-
A tem tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad
3 regem Israël (* Dixitque rex Israel ad ser-
uos suos: Ignoratis quòd nostra sit Ramoth
Galaad, & negligimus tollere eam de manu
4 regis Syriæ?) * Et ait ad Iosaphat: Veniesne
mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?
5 * Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Sicut
ego sum, ita & tu: populus meus, & populus
tuus vnum sunt: & equites mei, equites tui.
Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Quære:
6 oro te, hodie sermonem Domini. * Congre-
gauit ergo rex Israël prophetas, quadringen-
tos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in
Ramoth Galaad ad bellandum, an quiesce-
re? Qui responderunt: Ascende, & dabit
7 eam Dominus in manu regis. * Dixit autem
Iosaphat: Non est hîc propheta Domini
8 quispiam, vt interrogemus per eum? * Et ait
rex Israel ad Iosaphat: Remansit vir vnus,
per quem possumus interrogare Dominum:
B sed ego odi eum, quia non prophetat mihi
bonum, sed malum, Michæas filius Iemla.
9 Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. * Vo-
cauit ergo rex Israël eunuchum quemdam,
& dixit ei: Festina adducere Michæam filium
10 Iemla. * Rex autem Israël, & Iosaphat rex
Iuda, sedebant vnusquisque in solio suo, ve-
stiti cultu regio, in area iuxta ostium portæ
Samariæ, & vniuersi prophetæ propheta-
11 bant in conspectu eorum. * Fecit quo-
que sibi Sedecias filius Chanaana cornua
ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His
ventilabis Syriam, donec deleas eam:
12 * Omnesque prophetæ similiter propheta-
bant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad,
&

& vade prosperè, & tradet Dominus in ma-
nus regis. * Nuntius verò, qui ierat vt vo- 13
caret Michæam, locutus est ad eum, dicens:
Ecce sermones prophetarum ore vno regi
bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis
eorum: & loquere bona. * Cui Michæas ait: 14
Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit
mihi Dominus, hoc loquar. * Venit ita- 15
que ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire de-
bemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an
cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade
prosperè, & tradet eam Dominus in manus C
regis. * Dixit autem rex ad eum. Iterum at- 16
que iterum adiuro te, vt non loquaris mihi
nisi quod verum est, in nomine Domini.
* Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum 17
in montibus, quasi oues non habentes pasto-
rem, & ait Dominus: Non habent isti do-
minum: reuertatur vnusquisque in domum
suam in pace. (* Dixit ergo rex Israël ad 18
Iosaphat: Numquid non dixi tibi, quia non
prophetat mihi bonum, sed semper malum?)
* Ille verò addens, ait: Propterea audi sermo- 19
nem Domini: Vidi Dominum sedentem su-
per solium suum, & omnem exercitum cæli
assistentem ei à dextris & à sinistris: * & ait 20
Dominus: Quis decipiet Achab regem Is-
raël, vt ascendat, & cadat in Ramoth Ga-
laad? Et dixit vnus verba huiuscemodi, &
alius aliter. * Egressus est autem spiritus, & 21
stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam
illum. Cui locutus est Dominus: In quo?
* Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax 22
in ore omnium prophetarum eius. Et dixit D
Dominus: Decipies, & præualebis: egrede-
re, & fac ita. * Nunc igitur ecce dedit Do- 23
minus spiritum mendacij in ore omnium
prophetarum tuorum, qui hic sunt: & Do-
minus locutus est contra te malum. * Acces- 24
sit autem Sedecias filius Chanaana, & per-
cussit Michæam in maxillam, & dixit: Mene
ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est
tibi? * Et ait Michæas: Visurus es in die illa, 25
quando ingredieris cubiculum intra cubicu-
lum vt abscondaris. * Et ait rex Israël: Tol- 26
lite Michæam, & maneat apud Amon prin-
cipem ciuitatis, & apud Ioas filium Amelech,
& dicite eis: * Hæc dicit rex: Mittite virum 27
istum in carcerem, & sustentate eum pane
tribulationis, & aqua angustiæ, donec reuer-
tar in pace. * Dixitque Michæas: Si reuersus 28
fueris in pace, non est locutus in me Domi-
nus. Et ait: Audite populi omnes. * Ascen- 29
dit itaque rex Israël, & Iosaphat rex Iuda, in
Ramoth Galaad. * Dixit itaque rex Israël ad 30
Iosaphat: Sume arma, & ingredere prælium,
& induere vestibus tuis. porrò rex Israël mu-
tauit habitum suum, & ingressus est bellum.
* Rex autem Syriæ præceperat principibus 31
curruum triginta duobus, dicens: Non pu- E
gnabitis contra minorem & maiorem quem-
piam, nisi contra regem Israël solum. * Cùm 32
ergo vidissent principes curruum Iosaphat,
suspicati sunt quòd ipse esset rex Israel, &
impetu facto pugnabant contra eum: & ex-
33 clamauit Iosaphat. * Intellexeruntque prin-
cipes curruum quòd non esset rex Israel, &
34 cessauerunt ab eo. * Vir autem quidem te-
tendit arcum, in incertum sagittam diri-
gens, & casu percussit regem Israel inter pul-
monem & stomachum. At ille dixit aurigæ
suo: Verte manum tuam & eijce me de exer-
35 citu, quia grauiter vulneratus sum. * Com-
missum est ergo prælium in die illa, & rex
Israel stabat in curru suo contra Syros, &
mortuus est vespere: fluebat autem sanguis
36 plagæ in sinum currus, * & præco insonuit
in vniuerso exercitu antequam sol occum-
beret, dicens: Vnusquisque reuertatur in ci-
37 uitatem, & in terram suam. * Mortuus est
autem rex, & perlatus est in Samariam, sepe-
38 lieruntque regem in Samaria, * & † lauerunt † Sup. 21. c. 19.
F currum eius in piscina Samariæ, & linxerunt
canes sanguinem eius, & habenas lauerunt,
iuxta verbum Domini quod locutus fuerat.
39 * Reliqua autem sermonum Achab, & vni-
uersa quæ fecit, & domus eburnea quam ædi-
ficauit, cunctarumque vrbium quas extruxit,
nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum
40 dierum regum Israel? * Dormiuit ergo A-
chab cum patribus suis, & regnauit Ochozias
41 filius eius pro eo. * Iosaphat verò filius Asa
regnare cœperat super Iudam anno quarto
42 Achab regis Israel. * Triginta quinque an-
norum erat cùm regnare cœpisset, & viginti
quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen
43 matris eius Azuba filia Salai. * Et ambulauit
in omni via Asa patris sui, & non declinauit
ex ea: fecitque quod rectum erat in conspe-
44 ctu Domini. * Verumtamen excelsa non ab-
stulit: adhuc enim populus sacrificabat, &
45 adolebat incensum in excelsis. * Pacemque
46 habuit Iosaphat cum rege Israel. * Reliqua
autem verborum Iosaphat, & opera eius, quæ
G gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in
47 Libro verborum dierum regum Iuda? * Sed
& reliquias effeminatorum, qui remanserant
in diebus Asa patris eius, abstulit de terra.
48 * Nec erat tunc rex constitutus in Edom.
49 * Rex verò Iosaphat fecerat classes in mari,
quæ nauigarent in Ophir propter aurum: &
ire non potuerunt, quia confractæ sunt in
50 Asiongaber. * Tunc ait Ochozias filius A-
chab ad Iosaphat: Vadant serui mei cum seruis
51 tuis in nauibus. Et noluit Iosaphat. * Dormi-
uitque Iosaphat cum patribus suis, & sepultus
est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui: re-
52 gnauitque Ioram filius eius pro eo. * Ocho-
zias autem filius Achab regnare cœperat su-
per Israel in Samaria, anno septimodecimo
Iosaphat regis Iuda, regnauitque super Israel
53 duobus annis. * Et fecit malum in conspectu
Domini, & ambulauit in via patris sui & ma-
tris suæ, & in via Ieroboam filij Nabat, qui
54 peccare fecit Israel. * Seruiuit quoque Baal,
& adorauit eum, & irritauit Dominum Deum
Israel, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

LIBER REGVM QVARTVS, SECVNDVM HEBRÆOS MALACHIM SECVNDVS.

Capvt Primvm.

Ochozias super ægritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cælestis deuorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia seruato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo, succedit frater Ioram.

PRÆVARICATVS est 1
autem Moab in Israel, A
postquam mortuus est
Achab. * Ceciditque 2
Ochozias per cancellos
cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotauit: misitque nuntios, dicens ad eos:
Ite consulite Beelzebub deum Accaron,
vtrùm viuere queam de infirmitate mea hac.
* Angelus autem Domini locutus est ad 3
Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende
in occursum nuntiorum regis Samariæ, &
dices ad eos: Numquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Beelzebub
deum Accaron? * Quam ob rem hæc dicit 4
Dominus: De lectulo, super quem ascendisti,
non descendes, sed morte morieris. Et abiit
Elias. * Reuersique sunt nuntij ad Ochoziam. 5
Qui dixit eis: Quare reuersi estis? * At illi 6
responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit B
ad nos: Ite, & reuertimini ad regem, qui
misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus:
Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis vt consulatur Beelzebub deus Accaron?
Idcircò de lectulo, super quem ascendisti,
non descendes, sed morte morieris. * Qui 7
dixit eis: Cuius figuræ & habitus est vir ille,
qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?
* At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pelli- 8
cea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est. * Misitque ad eum quinquagena- 9
rium principem, & quinquaginta qui erant
sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique
in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit vt descendas. * Respondensque Elias, 10
dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, C
descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de
cælo, & deuorauit eum, & quinquaginta
qui erant cum eo. * Rursumque misit ad 11
eum principem quinquagenarium alterum,
& quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, des-
12 cende. * Respondens Elias ait: Si homo
Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum, & quin-
13 quaginta eius. * Iterùm misit principem
quinquagenarium tertium, & quinquaginta
qui erant cum eo. Qui cùm venisset, curuauit genua contra Eliam, & precatus est eum,
& ait: Homo Dei, noli despicere animam
meam, & animas seruorum tuorum qui me-
14 cum sunt. * Ecce descendit ignis de cælo,
& deuorauit duos principes quinquagena-
D rios primos, & quinquagenos qui cum eis
erant: sed nunc obsecro vt miserearis animæ
15 meæ. * Locutus est autem Angelus Domini
ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo
16 ad regem, * & locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non
esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo, super quem
ascendisti, non descendes, sed morte mo-
17 rieris. * Mortuus est ergo iuxta sermonem
Domini, quem locutus est Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno secundo
Ioram filij Iosaphat regis Iudæ: non enim
18 habebat filium. * Reliqua autem verborum
Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

Capvt II.

Eliseus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem, aqua Eliæ pallio diuisa, cum illo transit? Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Iordanis aquas diuidit. Elias quæsitus non inuenitur: aquæ Iericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur: puerique Eliseum irridentes, ab vrsis lacerantur.

1 FActum est autem, cùm leuare vellet Do-
A minus Eliam per turbinem in cælum,
2 ibant Elias & Eliseus de Galgalis. * Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit Dominus, & viuit anima tua,
quia

lerat Dominus à facie eorum: feceruntque
verba pessima irritantes Dominum. * & co- 12
luerunt immunditias, de quibus præcepit eis
Dominus ne facerent verbum hoc.* Et testi- 13
ficatus est Dominus in Israel & in Iuda, per
manum omnium Prophetarum & Viden-
tium, dicens: † Reuertimini à viis vestris C [† Ierem. 25.a.5.]
pessimis, & custodite præcepta mea, & cere-
monias, iuxta omnem legem quam præcepi
patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu
seruorum meorum Prophetarum.* Qui non 14
audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam
iuxta ceruicem patrum suorum, qui nolue-
runt obedire Domino Deo suo. * Et abiece- 15
runt legitima eius, & pactum, quod pepigit
cum patribus eorum, & testificationes, qui-
bus contestatus est eos: secutique sunt vani-
tates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gentes,
quæ erant per circuitum eorum, super qui-
bus præceperat Dominus eis, vt non facerent
sicut & illæ faciebant.* Et dereliquerunt om- 16
nia præcepta Domini Dei sui: feceruntque
sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & ado-
rauerunt vniuersam militiam cœli: & seruie-
runtque Baal, * & consecrauerunt filios suos, 17
& filias suas, per ignem: & diuinationibus
inseruiebant & auguriis: & tradiderunt se vt
facerent malum coram Domino, vt irritarent
eum. * Iratusque est Dominus vehementer 18
Israeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non
remansit nisi tribus Iuda tantummodò. * Sed 19
nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini
Dei sui: verum ambulauit in erroribus Israel,
quos operatus fuerat. * Proiecitque Dominus 20
omne semen Israel, & afflixit eos, & tradidit D
eos in manu diripientium, donec proiiceret
eos à facie sua: * † ex eo iam tempore, quo 21 [† 3. Reg. 12.d.19.]
scissus est Israel à domo Dauid, & constitue-
runt sibi regem Ieroboam filium Nabat: se-
parauit enim Ieroboam Israel à Domino, &
peccare eos fecit peccatum magnum. * Et 22
ambulauerunt filij Israel in vniuersis pecca-
tis Ieroboam quæ fecerat: & non recesse- 23
runt ab eis, * † vsquequò Dominus auferret [† Ierem. 25.b.9.]
Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in manu
omnium seruorum suorum Prophetarum:
translatusque est Israel de terra sua in Assy-
rios, vsque in diem hanc. * Adduxit autem 24
rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, &
de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim: &
collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro fi-
liis Israel: qui possederunt Samariam: & ha-
bitauerunt in vrbibus eius. * Cumque ibi ha- 25
bitare cœpissent, non timebant Dominum:
& immisit in eos Dominus leones, qui in-
terficiebant eos. * Nunciatumque est regi 26
Assyriorum, & dictum: Gentes, quas tran- E
stulisti & habitare fecisti in ciuitatibus Sama-
riæ, ignorant legitima Dei terræ: & immisit
in eos Dominus leones, & ecce interficiunt
eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ. * 27
Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Du-
cite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde
captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum
28 eis: & doceat eos legitima Dei terræ. * Igi-
tur cùm venisset vnus de sacerdotibus his,
qui captiui ducti fuerant de Samaria, habi-
tauit in Bethel, & docebat eos quomodo co-
29 lerent Dominum. * Et vnaquæque Gens
fabricata est Deum suum: posueruntque eos
in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, Gens
& Gens in vrbibus suis, in quibus habitabat.
30 * Viri enim Babylonij fecerunt Sochothbe-
noth: viri autem Chutæi fecerunt Nergel:
31 & viri de Emath fecerunt Asima. * Porrò
F Heuæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi
autem qui erant de Sepharuaim, combure-
bant filios suos igni, Adramelech & Aname-
32 lech diis Sepharuaim, * & nihilominùs co-
lebant Dominum. Fecerunt autem sibi de
nouissimis sacerdotes excelsorum, & pone-
33 bant eos in fanis sublimibus. * Et cùm Do-
minum colerent, diis quoque suis seruiebant
iuxta consuetudinem Gentium, de quibus
34 translati fuerant Samariam: * vsque in præ-
sentem diem morem sequuntur antiquum:
non timent Dominum, neque custodiunt
ceremonias eius, iudicia, & legem, & man-
datum, quod præceperat Dominus filiis Ia-
35 cob, † quem cognominauit Israel: * & per- [† Gen. 32. f.28.]
G cusserat cum eis pactum, & mandauerat eis,
dicens: Nolite timere deos alienos, & non
adoretis eos, neque colatis eos, & non im-
36 moletis eis: * Sed Dominum Deum vestrum,
qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudi-
ne magna, & in brachio extento, ipsum ti-
mete, & illum adorate, & ipsi immolate.
37 * Ceremonias quoque & iudicia, & legem,
& mandatum, quod scripsit vobis, custodite
vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis
38 deos alienos. * Et pactum, quod percussit vo-
biscum, nolite obliuisci: nec colatis deos alie-
39 nos, * sed Dominum Deum vestrum time-
te, & ipse eruet vos de manu omnium inimi-
40 corum vestrorum. * Illi verò non audierunt
sed iuxta consuetudinem suam pristinam per-
41 petrabant. * Fuerunt igitur Gentes istæ ti-
mentes quidem Dominum, sed nihilominùs
& idolis suis seruientes: nam & filij eorum,
& nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita fa-
ciunt vsque in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac aneo Moysi serpente confracto, percutit Edom; & cùm Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechia veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemiis in Deum per Rabsacen iactatis.

1 ANno † tertio Osee filij Ela regis Israel, [† 2. Par. 28.d.27. 29.a.1.]
A regnauit Ezechias filius Achaz regis
2 Iuda. * Vigintiquinque annorum erat, cùm
regnare cœpisset: & vigintinouem annis re-
gnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abi

filia Zachariæ. * Fecitque quod erat bonum 3
coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat
Dauid pater eius. * Ipse dissipauit excelsa, & 4
contriuit statuas, & succidit lucos, confre-
† Num.21. c.9. gitque serpentem æneum, † quem fecerat
Moyses: siquidem vsque ad illud tempus filij
Israel adolebant ei incensum: vocauitque
nomen eius Nohestan. * In Domino Deo Is- 5
rael sperauit: itaque post eum non fuit similis
ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his
qui ante eum fuerunt: * & adhæsit Domino, 6
& non recessit à vestigiis eius, fecitque man- B
data eius, quæ præceperat Dominus Moysi.
* Vnde & erat Dominus cum eo, & in cun- 7
ctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat.
Rebellauit quoque contra regem Assyrio-
rum, & non seruiuit ei. * Ipse percussit Phi- 8
listhæos vsque ad Gazam, & omnes termi-
nos eorum, à Turre custodum vsque ad Ci-
uitatem munitam. * Anno quarto regis Eze- 9
chiæ, qui erat annus septimus Osee filij Ela
regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyrio-
rum in Samariam, & oppugnauit eam, * & 10
cepit. Nam post annos tres, anno sexto Eze-
† Sup.17. a 6. chiæ, id est † nono anno Osee regis Israel,
Tob.1.a.2. capta est Samaria: * & transtulit rex Assy- 11
riorum Israel in Assyrios, collocauitque eos in
Hala & in Habor fluuiis Gozan in ciuitati-
bus Medorum: * quia non audierunt vocem 12
Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pa-
ctum eius: omnia quæ præceperat Moyses
seruus Domini non audierunt, neque fece-
† 2.Par. 32 a.1. runt. * † Anno quartodecimo regis Ezechiæ, 13
Isai.36. a 1. ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad vni-
Eccli.48. c.10. uersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. C
* Tunc misit Ezechias rex Iuda nuntios ad 14
regem Assyriorum in Lachis, dicens: Pecca-
ui, recede à me: & omne, quod imposueris mi-
hi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Eze-
chiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti, &
triginta talenta auri. * Deditque Ezechias 15
omne argentum quod repertum fuerat in do-
mo Domini, & in thesauris regis. * In tem- 16
pore illo confregit Ezechias valuas templi
Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat,
& dedit eas regi Assyriorum. * Misit autem 17
rex Assyriorum Thartan, & Rabsaris, &
Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam,
cum manu valida, Ierusalem: qui cùm ascen- D
dissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iux-
ta aquæ ductum piscinæ superioris, quæ est
in via Agrifullonis. * Vocaueruntque regem: 18
egressus est autem ad eos Eliacim filius Hel-
ciæ præpositus domus, & Sobna scriba, &
Ioahe filius Asaph à commentariis. * Dixit- 19
que ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ:
Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: quæ
est ista fiducia qua niteris? * Forsitan inisti 20
consilium, vt præpares te ad prælium. In quo
confidis, vt audeas rebellare? * an speras in 21
baculo, arundineo atque confracto Ægyp-
to, super quem, si incubuerit homo, commi-
nutus ingredietur manum eius, & perforabit
eam? sic est Pharao rex Ægypti, omnibus
22 qui confidunt in se. * Quòd si dixeritis mi-
E hi: In Domino Deo nostro habemus fidu-
ciam, nonne iste est, cuius abstulit Ezechias
excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ieru-
salem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusa-
23 lem? * Nunc igitur transite ad dominum
meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo
millia equorum, & videte an habere valeatis
24 ascensores eorum. * Et quo modo potestis
resistere ante vnum satrapam de seruis do-
mini mei minimis? An fiduciam habes in
25 Ægypto propter currus & equites? * Num-
quid sine Domini voluntate ascendi ad lo-
cum istum, vt demolirer eum? Dominus di-
xit mihi: Ascende ad terram hanc, & demo-
26 lire eam. * Dixerunt autem, Eliacim filius
Helciæ, & Sobna, & Ioahe, Rabsaci: Pre-
camur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè:
siquidem intelligimus hanc linguam: & non
loquaris nobis Iudaicè, audiente populo, qui
27 est super murum. * Responditque eis Rabsa-
F ces, dicens: Numquid ad dominum tuum,
& ad te misit me dominus meus, vt loquerer
sermones hos, & non potiùs ad viros, qui se-
dent super murum, vt comedant stercora sua,
28 & bibant vrinam suam vobiscum? * Stetit
itaque Rabsaces, & exclamauit voce magna
Iudaicè, & ait: Audite verba regis magni,
29 regis Assyriorum. * Hæc dicit rex: Non vos
seducat Ezechias: non enim poterit eruere
30 vos de manu mea. * Neque fiduciam vobis
tribuat super Dominum, dicens: Eruens li-
berabit nos Dominus, & non tradetur ciui-
31 tas hæc in manu regis Assyriorum. * Nolite
audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assy-
riorum: Facite mecum quod vobis est vtile
& egredimini ad me, & comedet vnusquis-
que de vinea sua; & de ficu sua; & bibetis
32 aquas de cisternis vestris: * donec veniam, &
transferam vos in terram, quæ similis est ter-
ræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem
G vini, terram panis & vinearum, terram oli-
uarum, & olei ac mellis, & viuetis, & non
moriemini. * Nolite audire Ezechiam, qui
vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.
33 * Numquid liberauerunt dij Gentium ter-
34 ram suam de manu regis Assyriorum? * Vbi
est Deus Emath, & Arphad? vbi est Deus
Sepharuaim, Ana, & Aua? numquid libe-
35 rauerunt Samariam de manu mea? * Qui-
nam illi sunt in vniuersis diis terrarum, qui
eruerunt regionem suam de manu mea, vt
possit eruere Dominus Ierusalem de manu
36 mea? * Tacuit itaque populus, & non res-
pondit ei quidquam: siquidem præceptum
regis acceperant, vt non responderent ei.
37 * Venitque Eliacim filius Helciæ, præpositus
domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph
à commentariis, ad Ezechiam, scissis vesti-
bus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XIX.

Ezechia & Isaia conuersis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabsacis blasphemias, percutit Angelus Domini 185000. Assyriorum; & fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filiis suis occiditur.

Isa.37.a.1. QVæ cùm audisset Ezechias rex, scidit 1
vestimenta sua, & opertus est sacco, in- A
gressúsque est domum Domini. * Et misit 2
Eliacim præpositum domus, & Sobnam scri-
bam, & senes de sacerdotibus, opertos sac-
cis, ad Isaiam prophetam filium Amos.* Qui 3
dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribula-
tionis, & increpationis, & blasphemiæ, dies
iste: venerunt filij vsque ad partum, & vires
non habet parturiens. * Si fortè audiat Do- 4
minus Deus tuus vniuersa verba Rabsacis,
quem misit rex Assyriorum dominus suus, vt
exprobraret Deum viuentem,& argueret ver-
bis, quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac
orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.
* Venerunt ergo serui regis Ezechiæ ad 5
Isaiam. * Dixitque eis Isaias: Hæc dicetis 6
domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli B
timere à facie sermonum, quos audisti, qui-
bus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum
me. * Ecce, ego immittam ei spiritum, & au- 7
diet nuntium, & reuertetur in terram suam,
& deiiciam eum gladio in terra sua. * Re- 8
uersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem
Assyriorum expugnantem Lobnam: Audie-
rat enim quòd recessisset de Lachis. * Cum- 9
que audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, di-
centes: Ecce, egressus est vt pugnet aduer-
sum te: & iret contra eum, misit nuntios ad
Ezechiam, dicens: * Hæc dicite Ezechiæ 10
regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in
quo habes fiduciam: neque dicas: Non tra-
detur Ierusalem in manus regis Assyriorum.
* Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges 11
Assyriorum vniuersis terris, quo modo vasta- C
uerunt eas: num ergo solus poteris liberari?
* Numquid liberauerunt dij Gentium sin- 12
gulos, quos vastauerunt patres mei, Gozan
videlicet: & Haran, & Reseph, & filios
Eden, qui erant in Thelassar? * Vbi est rex 13
Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Se-
pharuaim, Ana, & Aua? * Itaque cùm acce- 14
pisset Ezechias litteras de manu nuntiorum,
& legisset eas, ascendit in domum Domini,
& expandit eas coram Domino, * & orauit 15
in conspectu eius, dicens: Domine Deus Is-
rael, qui sedes super cherubim, tu es Deus
solus regum omnium terræ: tu fecisti cæ-
lum & terram. * Inclina aurem tuam, & au- 16
di: aperi Domine oculos tuos, & vide: au-
di omnia verba Sennacherib, qui misit vt D
exprobraret nobis Deum viuentem. * Ve- 17
rè Domine dissipauerunt reges Assyriorum
Gentes, & terras omnium. * Et miserunt 18
deos eorum in ignem: non enim erant dij,
sed opera manuum hominum ex ligno &
19 lapide, & perdiderunt eos. * Nunc igitur
Domine Deus noster, saluos nos fac de ma-
nu eius, vt sciant omnia regna terræ, quia
20 tu es Dominus Deus solus. * Misit autem
Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Quæ depreca-
tus es me super Sennacherib rege Assyrio-
21 rum, audiui. * Iste est sermo, quem locu-
tus est Dominus de eo: Spreuit te, & sub-
sannauit te, virgo filia Sion: post tergum
22 tuum caput mouit, filia Ierusalem. * Cui ex-
E probrasti, & quem blasphemasti? contra
quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in
excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.
23 * Per manum seruorum tuorum exprobrasti
Domino, & dixisti: In multitudine cur-
ruum meorum ascendi excelsa montium in
summitate Libani, & succidi sublimes ce-
dros eius, & electas abietes illius. Et ingres-
sus sum vsque ad terminos eius, & saltum
24 carmeli eius * ego succidi. Et bibi aquas
alienas, & siccaui vestigiis pedum meorum
25 omnes aquas clausas. * Numquid non au-
disti quid ab initio fecerim? Ex diebus an-
tiquis plasmaui illud, & nunc adduxi: erunt-
que in ruinam collium pugnantium ciuita-
26 tes munitæ. * Et qui sedent in eis, hu-
miles manu, contremuerunt & confusi
sunt, facti sunt velut fœnum agri, & vi-
rens herba tectorum, quæ arefacta est an-
27 tequam veniret ad maturitatem. * Habi-
F taculum tuum, & egressum tuum, & in-
troitum tuum, & viam tuam ego præsciui
28 & furorem tuum, contra me. * Insanisti
in me, & superbia tua ascendit in aures
meas: ponam itaque circulum in naribus tuis,
& camum in labiis tuis, & reducam te in
29 viam, per quam venisti. * Tibi autem Eze-
chia hoc erit signum: Comede hoc anno
quæ repereris: in secundo autem anno, quæ
sponte nascuntur: porrò in tertio anno semi-
nate & metite: plantate vineas, & comedite
30 fructum earum. * Et quodcumque reliquum
fuerit de domo Iuda, mittet radicem deor-
31 sum, & faciet fructum sursum. * De Ierusa-
lem quippe egredientur reliquiæ, & quod sal-
uetur de monte Sion: zelus Domini exerci-
32 tuum faciet hoc. * Quamobrem hæc dicit
Dominus de rege Assyriorum: Non ingre-
dietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagit-
tam, nec occupabit eam clypeus, nec circum-
33 dabit eam munitio. * Per viam, qua venit, re-
G uertetur: & ciuitatem hanc non ingredietur,
34 dicit Dominus.* Protegamque vrbem hanc,
& saluabo eam propter me, & propter Dauid
35 seruum meum. * † Factum est igitur in nocte † Tob.1.
illa, venit Angelus Domini, & percussit in d.21. Eccli.48.
castris Assyriorum centum octoginta quinque d.24.
millia. Cúmque diluculo surrexisset, vidit om- Isa.37. g.36
nia corpora mortuorum: & recedens abiit, * 1.Mach.7.
36 & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, f.41 2.Mach.8.
37 & mansit in Niniue. * † Cumque adoraret in e.19.
templo Nesroch deum suum, Adramelech † Tob.1. d.24.

& Sarazar filij eius percusserunt eum gladio,
fugeruntque in terram Armeniorum, & re-
gnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

Capvt XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat, at ille sua oratione sanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyriis autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captiuitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

2. Par. 32. f. 24. Isa. 38 a. 1.
IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque 1
ad mortem: & venit ad eum Isaias filius A
Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit
Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morie-
ris enim tu, & non viues. * Qui conuertit 2
faciem suam ad parietem, & orauit Domi-
num, dicens: * Obsecro Domine, memen- 3
to quæso quomodo ambulauerim coram te in
veritate, & in corde perfecto, & quod placi-
tum est coram te fecerim. Fleuit itaque Eze-
chias fletu magno. * Et antequam egredere- 4
tur Isaias mediam partem atrij, factus est ser-
mo Domini ad eum, dicens: * Reuertere, 5
& dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit
Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui ora-
tionem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce
sanaui te, die tertio ascendes templum Do-
mini. * Et addam diebus tuis quindecim an- 6
nos: sed & de manu regis Assyriorum libera- B
bo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem
istam propter me, & propter Dauid seruum
meum. * Dixitque Isaias: Afferte massam fi- 7
corum. Quam cùm attulissent, & posuissent
super vlcus eius, curatus est. * Dixerat autem 8
Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia
Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum
die tertia templum Domini? * Cui ait Isaias: 9
Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit
Dominus sermonem, quem locutus est: Vis
vt ascendat vmbra decem lineis, an vt reuer-
tatur totidem gradibus? * Et ait Ezechias: 10
Facile est, vmbram crescere decem lineis:
nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retror-
sum decem gradibus. * Inuocauit itaque Isaias 11
propheta Dominum, & reduxit vmbram
per lineas, quibus iam descenderat in horo- C
† Isa. 39. a 1. logio Achaz, retrorsum decem gradibus. * † 12
In tempore illo misit Berodach Baladan, fi-
lius Baladan, rex Babyloniorum, litteras &
munera ad Ezechiam: audierat enim quòd
ægrotasset Ezechias. * Lætatus est autem in 13
aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis
domum aromatum, & aurum & argentum,
& pigmenta varia, vnguenta quoque, &
domum vasorum suorum, & omnia quæ ha-
bere poterat in thesauris suis. Non fuit quod
non monstraret eis Ezechias in domo sua,
& in omni potestate sua. * Venit autem 14
Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixit-
que ei: Quid dixerunt viri isti? aut vnde ve-
nerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra
longinqua venerunt ad me, de Babylone.
15 * At ille respondit: Quid viderunt in domo
tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt
D in domo mea, viderunt: nihil est quod non
16 monstrauerim eis in thesauris meis. * Dixit
itaque Isaias Ezechiæ: Audi sermonem Do-
17 mini: * Ecce dies venient, & auferentur
omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ con-
diderunt patres tui vsque in diem hanc, in
Babylonem: non remanebit quidquam, ait
18 Dominus. * Sed & de filiis tuis qui egre-
dientur ex te, quos generabis, tollentur,
& erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.
19 * Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo
Domini, quem locutus es: sit pax & veri-
20 tas in diebus meis. * Reliqua autem sermo-
num Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, &
quomodo fecerit piscinam, & aquæ ductum,
& introduxerit aquas in ciuitatem, nónne
hæc scripta sunt in Libro sermonum die-
21 rum regum Iuda? * Dormiuitque Ezechias
cum patribus suis, & regnauit Manasses fi-
lius eius pro eo.

Capvt XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum: cui succedit impius filius Amon; & hoc à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

1 DVodecim annorum erat Manasses cùm 2. Par. 33. a. 1.
A regnare cœpisset, & quinquaginta quin-
que annis regnauit in Ierusalem: nomen
2 matris eius Haphsiba. * Fecitque malum in
conspectu Domini, iuxta idola Gentium,
quas deleuit Dominus à facie filiorum Israel.
3 * † Conuersusque est, & ædificauit excelsa, † 2. Par. 33. a. 3.
quæ dissipauerat Ezechias pater eius? & ere-
xit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab
rex Israel, & adorauit omnem militiam cœ-
4 li, & coluit eam. * Extruxitque aras in domo
Domini, de qua dixit Dominus: † In Ierusa- † 2. Reg. 7. b. 10.
5 lem ponam nomen meum. * Et extruxit alta-
ria vniuersæ militiæ cœli in duobus atriis
6 templi Domini. * Et traduxit filium suum
per ignem: & ariolatus est, & obseruauit au-
guria, & fecit pythones, & aruspices mul-
tiplicauit, vt faceret malum coram Domino,
7 & irritaret eum. * Posuit quoque idolum lu-
B ci, quem fecerat in templo Domini; † super † 2. Reg. d. 26. 3. Reg. 8. b. 16. a. 9.
quod locutus est Dominus ad Dauid, & ad
Salomonem filium eius: In templo hoc, &
in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus
Israel, ponam nomen meum in sempiter-
8 num. * Et vltrà non faciam commoueri pe-
dem Israel de terra, quam dedi patribus eo-
rum: si tamen custodierint opere omnia quæ
præcepi eis, & vniuersam legem, quam man-
9 dauit ei seruus meus Moyses. * Illi verò non
audierunt: sed seducti sunt à Manasse, vt fa-
cerent malum, super gentes quas contriuit
10 Dominus à facie filiorum Israel. * Locutus-
que est Dominus in manu seruorum suorum
11 Prophetarum, dicens: * † Quia fecit Ma- † Ierem. 15. a. 4.
nasses

nasses rex Iuda abominationes istas pessimas,
super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante
eum, & peccare fecit etiam Iudam in im-
munditijs suis: * proptereà hæc dicit Domi- 12
nus Deus Israel: Ecce ego inducam mala C
super Ierusalem & Iudam: vt quicumque au-
dierit, tinniant ambæ aures eius. * Et exten- 13
dam super Ierusalem funiculum Samariæ, &
pondus domus Achab: & delebo Ierusalem,
sicut deleri solent tabulæ: & delens vertam,
& ducam crebriùs stylum super faciem eius.
* Dimittam verò reliquias hereditatis meæ, 14
& tradam eas in manus inimicorum eius:
eruntque in vastitatem, & in rapinam cun-
ctis aduersarijs suis: * eò quòd fecerint ma- 15
lum coram me, & perseuerauerint irritan-
tes me, ex die qua egressi sunt patres eo-
rum ex Ægypto, vsque ad hanc diem. * In- 16
super & sanguinem innoxium fudit Manas-
ses multum nimis, donec impleret Ierusa-
lem vsque ad os: absque peccatis suis, quibus
peccare fecit Iudam, vt faceret malum co-
ram Domino. * Reliqua autem sermonum 17
Manasse, & vniuersa quæ fecit, & pecca-
tum eius quod peccauit, nonne hæc scri-
pta sunt in Libro sermonum dierum regum
Iuda? * Dormiuitque Manasses cum patribus 18
suis, & sepultus est in horto domus suæ, in
horto Oza: & regnauit Amon filius eius pro
eo. * Viginti duorum annorum erat Amon 19
cùm regnare cœpisset: duobus quoque an- D
nis regnauit in Ierusalem. nomen matris eius
Messalemeth filia Harus de Ieteba. * Fecit- 20
que malum in conspectu Domini, sicut fe-
cerat Manasses pater eius. * Et ambulauit in 21
omni via, per quam ambulauerat pater eius:
seruiuitque immunditijs, quibus seruierat
pater eius, & adorauit eas, * & dereliquit 22
Dominum Deum patrum suorum, & non
ambulauit in via Domini. * Tetenderunt- 23
que ei insidias serui sui, & interfecerunt re-
gem in domo sua. * Percussit autem populus 24
terræ, omnes qui coniurauerant contra re-
gem Amon: & constituerunt sibi regem Io-
siam filium eius pro eo. * Reliqua autem ser- 25
monum Amon quæ fecit, nónne hæc scri-
pta sunt in Libro sermonum dierum regum
Iuda? * Sepelieruntque eum in sepulchro 26
suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius
eius pro eo.

CAPVT XXII.

Iosias templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomij libro consulens, responsum accipit, inducenda super Iudam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum; ipsum tamen priùs in pace moriturum.

2. Par. 34. 1.

OCto annorum erat Iosias cùm regnare 1
cœpisset, triginta & vno anno regna- A
uit in Ierusalem: nomen matris eius Idida,
filia Hadaia de Besecath. * Fecitque quod 2
placitum erat coram Domino, & ambulauit
per omnes vias Dauid patris sui: non decli-
3 nauit ad dexteram, siue ad sinistram. * An-
no autem octauo decimo regis Iosiæ, misit
rex Saphan filium Aslia, filij Messulam, scri-
4 bam templi Domini, dicens ei: * Vade ad
Helciam sacerdotem magnum, vt confletur
pecunia, quæ illata est in templum Domini,
quam collegerunt ianitores templi à populo,
5 * deturque fabris per præpositos domus Do-
mini: qui & distribuant eam his qui operan-
tur in templo Domini, ad instauranda sarta-
6 tecta templi: * tignarijs videlicet & cæmen-
B tarijs, & ijs qui interrupta componunt: & vt
emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad
7 instaurandum templum Domini. * Verum-
tamen non supputetur eis argentum quod
accipiunt, sed in potestate habeant, & in fi-
8 de. * Dixit autem Helcias pontifex ad Sa-
pham scribam: Librum Legis reperi in do-
mo Domini: deditque Helcias volumen Sa-
9 phan, qui & legit illud. * Venit quoque Sa-
phan scriba ad regem, & renuntiauit ei quod
præceperat, & ait: Conflauerunt serui tui
pecuniam, quæ reperta est in domo Domi-
ni: & dederunt vt distribueretur fabris à præ-
10 fectis operum templi Domini. * Narrauit
quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum
dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm le-
11 gisset Saphan coram rege, * & audisset rex
verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta
12 sua. * Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahi-
cam filio Sapham, & Achobor filio Micha,
& Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, di-
13 cens: * Ite & consulite Dominum super me
C & super populo, & super omni Iuda, de ver-
bis voluminis istius, quod inuentum est: ma-
gna enim ira Domini succensa est contra
nos: quia non audierunt patres nostri verba
Libri huius, vt facerent omne quod scriptum
14 est nobis. * Ierunt itaque, Helcias sacerdos
& Ahicam, & Achobor, & Saphan, &
Asaia, ad Holdam prophetidem, vxorem
Sellum, filij Thecuæ, filij Araas custodis
vestium, quæ habitabat in Ierusalem in Se-
15 cunda: locutique sunt ad eam. * Et illa res-
pondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel:
16 Dicite viro, qui misit vos ad me. * Hæc di-
D cit Dominus: Ecce, ego adducam mala su-
per locum istum, & super habitatores eius,
17 omnia verba Legis quæ legit rex Iuda: * quia
dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alie-
nis, irritantes me in cunctis operibus manuum
suarum: & succendetur indignatio mea in
18 loco hoc, & non extinguetur. * Regi autem
Iuda, qui misit vos vt consuleretis Dominum,
sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel:
19 Pro eo quòd audisti verba voluminis, * & per-
territum est cor tuum, & humiliatus es coram
Domino, auditis sermonibus contra locum
istum, & habitatores eius, quòd videlicet fie-
rent in stuporem & in maledictum: & scidisti
vestimenta tua, & fleuisti corám me, & ego audi-
20 ui, ait Dominus: * idcircò colligam te ad patres
tuos, & colligéris ad sepulchrum tuum in

pace, vt non videant oculi tui omnia mala
quæ inducturus sum super locum istum.

Capvt XXIII.

Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus; præcipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Ægyptum, substituto Eliacim quem Ioakim nominat, & ei grauem mulctam imponit.

2.Par.34. f.26. ET renuntiauerunt regi quod dixerat. 1
Qui misit: & congregati sunt ad eum A
omnes senes Iuda & Ierusalem. * Ascendit- 2
que rex templum Domini, & omnes viri Iu-
da, vniuersique qui habitabant in Ierusalem,
cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis po-
pulus à paruo vsque ad magnum: legitque
cunctis audientibus omnia verba libri fœde-
ris, qui inuentus est in domo Domini. * Ste- 3
titque rex super gradum: & fœdus percus-
sit coram Domino, vt ambularent post Do-
minum, & custodirent præcepta eius, & te-
stimonia, & ceremonias, in omni corde, &
in tota anima, & suscitarent verba fœderis
huius, quæ scripta erant in libro illo: acquie-
uitque populus pacto. * Et præcepit rex Hel- 4
ciæ pontifici & sacerdotibus secundi ordinis,
† Ez.49. a.1. & ianitoribus, † vt proijcerent de templo
Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, B
& in luco, & vniuersæ militiæ cæli: & combus-
sit ea foris Ierusalem in Conualle cedron, &
tulit puluerem eorum in Bethel. * Et deleuit 5
aruspices, quos posuerant reges Iuda ad sa-
crificandum in excelsis per ciuitates Iuda, &
in circuitu Ierusalem: & eos, qui adolebant
incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duode-
cim signis, & omni militiæ cæli. * Et efferri 6
fecit lucum de domo Domini foras Ierusa-
lem in Conualle cedron, & combussit eum
ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super
sepulchra vulgi. * Destruxit quoque ædiculas 7
effeminatorum, quæ erant in domo Domi-
ni, pro quibus mulieres texebant quasi do-
munculas luci. * Congregauitque omnes 8
sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contami-
nauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes,
de Gabbaa vsque Bersabee: & destruxit aras C
portarum in introitu ostij Iosue principis
ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuita-
tis. * Veruntamen non ascendebant sacer- 9
dotes excelsorum ad altare Domini in Ieru-
salem: sed tantùm comedebant azyma in
medio fratrum suorum. * Contaminauit quo- 10
que Tophet, quod est in Conualle filii
Ennom: vt nemo consecraret filium suum
aut filiam per ignem, Moloch. * Abstulit 11
quoque equos, quos dederant reges Iuda,
Soli, in introitu templi Domini iuxta exe-
dram Nathammelech eunuchi, qui erat in
Pharurim: currus autem Solis combussit
igni. * Altaria quoque, quæ erant super te- 12
cto cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges
Iuda, & altaria quæ fecerat Manasses in duo-
bus atrijs templi Domini, destruxit rex: &
cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in
13 Torrentem cedron. * Excelsa quoque quæ
erant in Ierusalem ad dexteram partem Mon-
tis offensionis, † quæ ædificauerat Salomon † 3.Reg.11. b.7.
rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Cha-
mos offensioni Moab, & Melchom abomina-
14 tioni filiorum Ammon, polluit rex. * Et con-
triuit statuas, & succidit lucos: repleuitque
15 loca eorum ossibus mortuorum. * † Insuper & † 3.Reg.12. g.12.
D altare, quod erat in Bethel, & excelsum,
quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui pec-
care fecerat Israel: & altare illud, & excel-
sum destruxit, atque combussit, & commi-
nuit in puluerem, succenditque etiam locum.
16 * Et conuersus Iosias, vidit ibi sepulchra,
quæ erant in monte: misitque & tulit ossa
de sepulchris, & combussit ea super altare, &
polluit illud iuxta verbum Domini, quod lo-
17 cutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc. *
† Et ait: Quis est titulus ille, quem video? † 3.Reg.13. a.1.
Responderuntque ei ciues vrbis illius: Sepul-
chrum est hominis Dei, qui venit de Iuda,
& prædixit verba hæc, quæ fecisti super al-
18 tare Bethel. * Et ait: Dimittite eum, nemo
commoueat ossa eius. Et intacta manserunt
ossa illius, cum ossibus prophetæ qui vene-
19 rat de Samaria. * Insuper & omnia fana ex-
celsorum quæ erant in ciuitatibus Samariæ,
quæ fecerant reges Israel ad irritandum Do-
minum, abstulit Iosias: & fecit eis, secun-
20 dùm omnia opera quæ fecerat in Bethel. *
Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorum,
qui erant ibi super altaria: & combussit ossa
humana super ea: reuersusque est Ierusa-
21 lem. * † Et præcepit omni populo, dicens: † 2.Par.35. a.1.
E Facite Phase Domino Deo vestro, secun-
dùm quòd scriptum est in libro fœderis hu-
22 ius. * Nec enim factum est Phase tale à die-
bus iudicum, qui iudicauerunt Israel, &
omnium dierum regum Israel, & regum Iu-
23 da, * sicut in octauo decimo anno regis Io-
siæ factum est Phase istud Domino in Ieru-
24 salem. * Sed & pythones, & ariolos, & fi-
guras idolorum, & immunditias, & abomi-
nationes, quæ fuerant in terra Iuda & Ieru-
salem, abstulit Iosias: vt statueret verba le-
gis, quæ scripta sunt in Libro, quem inue-
25 nit Helcias sacerdos in templo Domini. * Si-
milis illi non fuit ante eum rex, qui reuerte-
retur ad Dominum in omni corde suo, &
F in tota anima sua, & in vniuersa virtute
sua, iuxta omnem legem Moysi: neque
26 post eum surrexit similis illi. * Veruntamen non est auersus Dominus ab ira furoris
sui magni, quo iratus est furor eius contra
Iudam: propter irritationes, quibus prouoca-
27 uerat eum Manasses. * † Dixit itaque Domi- † Inf.24. a.2.
nus: Etiam Iudam auferam à facie mea, si-
cut abstuli Israel: & proijciam ciuitatem hanc,
quam elegi, Ierusalem, & domum de qua
28 dixi: Erit nomen meum ibi. * Reliqua autem
sermonum

sermonum Iosiæ, & vniuersa quæ fecit, nón-
ne hæc scripta sunt in Libro verborum die-
†2.Par.35.c.20. rum regum Iuda? * † In diebus eius ascendit 29
Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem
Assyriorum, ad flumen Euphraten: & abijt
Iosias rex in occursum eius: & occisus est in
Mageddo, cùm vidisset eum. * Et portaue- 30
runt eum serui sui mortuum de Mageddo: &
pertulerunt in Ierusalem, & sepelierunt eum
in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Ioa-
chaz filium Iosiæ: & vnxerunt eum, & con-
*2.Par.36.a.1. stituerunt eum regem pro patre suo. * † Vi- 31
ginti trium annorum erat Ioachaz cùm regna-
re cœpisset, & tribus mensibus regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia
Ieremiæ, de Lobna. * Et fecit malum coram 32
Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres G
eius. * Vinxitque eum Pharao Nechao in Re- 33
bla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in
Ierusalem: & imposuit mulctam terræ, cen-
tum talentis argenti, & talento auri. * Re- 34
gemque constituit Pharao Nechao Eliacim
filium Iosiæ pro Iosia patre eius: vertitque no-
men eius Ioakim. porrò Ioachaz tulit, & du-
xit in Ægyptum, & mortuus est ibi. * Argen- 35
tum autem & aurum dedit Ioakim Pharaoni,
cùm indixisset terræ per singulos, vt confer-
retur iuxta præceptum Pharaonis: & vnum-
quemque iuxta vires suas exegit, tam argen-
tum quàm aurum de populo terræ, vt daret
Pharaoni Nechao. * Vigintiquinque anno- 36
rum erat Ioakim cùm regnare cœpisset: &
vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen
matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma. * 37
Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia
quæ fecerant patres eius.

CAPVT XXIV.

Ioakim triennio seruit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Ioachin; quem cum thesauris templi ac domus regiæ vniuersoque robore habitatorum Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania quem vocauit Sedeciam.

IN diebus eius ascendit Nabuchodonosor 1
rex Babylonis, & factus est ei Ioakim ser- A
uus tribus annis: & rursum rebellauit contra
eum. * Immisitque ei Dominus latrunculos 2
Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrun-
culos Moab, & latrunculos filiorum Am-
mon: & immisit eos in Iudam, vt disperde-
†Sup.23.f.27. rent eum, † iuxta verbum Domini, quod lo-
cutus fuerat per seruos suos prophetas. * Fa- 3
ctum est autem hoc per verbum Domini con-
tra Iudam, vt auferret eum coram se, propter
peccata Manasse vniuersa quæ fecit, * & pro- 4
pter sanguinem innoxium, quem effudit, &
impleuit Ierusalem cruore innocentium:
& ob hanc rem noluit Dominus propitia-
ri. * Reliqua autem sermonem Ioakim, & 5
vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro sermonum dierum regum Iuda?
B Et dormiuit Ioakim cum patribus suis: * &
6 regnauit Ioachin filius eius pro eo. * Et vl-
7 tra non addidit rex Ægypti, vt egrederetur
de terra sua: tulerat enim rex Babilonis, à
riuo Ægypti vsque ad fluuium Euphraten,
8 omnia quæ fuerant regis Ægypti. * Decem
& octo annorum erat Ioachin cùm regnare
cœpisset, & tribus mensibus regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Nohesta fi-
9 lia Elnathan de Ierusalem. * Et fecit malum
coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat
10 pater eius. * † In tempore illo ascenderunt †Dan.1.a.1.
serui Nabuchodonosor regis Babylonis in
Ierusalem, & circumdata est vrbs munitio-
11 nibus. * Venitque Nabuchodonosor rex
C Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis, vt
12 oppugnarent eam. * Egressusque est Ioa-
chin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse
& mater eius, & serui eius, & principes
eius, & eunuchi eius: & suscepit eum
13 rex Babylonis anno octauo regni sui. * Et
protulit inde omnes thesauros domus Do-
mini, & thesauros domus regiæ: & con-
cidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Salo-
mon rex Israel in templo Domini iuxta
14 verbum Domini. * Et transtulit omnem Ie-
rusalem, & vniuersos principes, & omnes
fortes exercitus, decem millia, in captiui-
tatem; & omnem artificem & clusorem: ni-
hilque relictum est, exceptis pauperibus
15 populi terræ. * † Transtulit quoque Ioachin †2.Par.36.b.10.
D in Babylonem, & matrem regis, & vxores Esth.2.a.6.
regis, & eunuchos eius: & iudices terræ 11.b.4.
duxit in captiuitatem de Ierusalem in Baby-
16 lonem: * Et omnes viros robustos, septem
millia, & artifices, & clusores mille, om-
nes viros fortes & bellatores: duxitque eos
17 rex Babylonis captiuos in Babylonem. * † Et †Iere.37.a.1.52.a.1.
constituit Matthaniam patruum eius pro eo:
18 imposuitque nomen ei Sedeciam. * Vige-
simum & primum annum ætatis habebat
Sedecias cùm regnare cœpisset, & vnde-
cim annis regnauit in Ierusalem, nomen
matris eius erat Amital, filia Ieremiæ, de Lo-
19 bna. * Et fecit malum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecerat Ioakim. * Irascebatur
20 enim Dominus contra Ierusalem & contra
Iudam, donec proijceret eos à facie sua: re-
cessitque Sedecias à rege Babylonis.

CAPVT XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram se filijs in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exusta vnà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam, quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate sublimatur à rege Babylonis.

1 FActum est autem anno nono regni eius, † Iere 39.a.1.52.a.4.
mense decimo, decima die mensis, ve-
nit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse &
omnis exercitus eius, in Ierusalem, & circum-

dederunt eam : & extruxerunt in circuitu A
eius munitiones. * Et clausa est ciuitas atque 2
vallata, vsque ad vndecimum annum regis
Sedeciæ, * nona die mensis : prævaluitque fa- 3
mes in ciuitate, nec erat panis populo terræ.
* Et interrupta est ciuitas : & omnes viri 4
bellatores nocte fugerunt, per viam portæ,
quæ est inter duplicem murum ad hortum
regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu
ciuitatem) fugit itaque Sedecias per viam
quæ ducit ad campestria solitudinis. * Et 5
persecutus est exercitus Chaldæorum regem, B
comprehenditque eum in planitie Iericho :
& omnes bellatores, qui erant cum eo, dis-
persi sunt, & reliquerunt eum. * Apprehen- 6
sum ergo regem duxerunt ad regem Babylo-
nis in Reblatha : qui locutus est cum eo iudi-
cium. * Filios autem Sedeciæ occidit coram 7
eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum ca-
tenis, & adduxit in Babylonem. * Mense 8
quinto, septima die mensis, ipse est annus
nonus decimus regis Babylonis : venit Nabu-
zardan princeps exercitus, seruus regis Baby-
† Psal. 78. a. 7. lonis, in Ierusalem. * † Et succendit domum 9
Domini, & domum regis : & domos Ierusa-
lem omnemque domum combussit igni. * Et 10
muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis C
exercitus Chaldæorum, qui erat cum prin-
cipe militum. * Reliquam autem populi par- 11
tem, quæ remanserat in ciuitate, & perfugas
qui transfugerant ad regem Babylonis, &
reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan
princeps militiæ. * Et de pauperibus terræ 12
† Ierem. 27. d. 19. reliquit vinitores & agricolas. * † Columnas 13
autem æreas, quæ erant in templo Domini,
& bases, & mare æreum, quod erat in do-
mo Domini, confregerunt Chaldæi, &
transtulerunt æs omne in Babylonem. * Ol- 14
las quoque æreas, & trullas, & tridentes, &
scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea,
in quibus ministrabant, tulerunt. * Necnon 15
& thuribula, & phialas ; quæ aurea, aurea ; D
& quæ argentea, argentea ; tulit princeps
militiæ : * id est, columnas duas, mare vnum, 16
& bases quas fecerat Salomon in templo
Domini : non erat pondus æris omnium va-
† 3. Reg. 7. b. 15. 2. Par. 3. d. 15. Ierem. 52. d. 21. sorum. * † Decem & octo cubitos altitudinis 17
habebat columna vna : & capitellum æreum
super se altitudinis trium cubitorum : & re-
tiaculum, & malogranata super capitellum
columnæ, omnia ærea : similem & colum-
18 na secunda habebat ornatum. * Tulit quo-
que princeps militiæ Saraiam sacerdotem pri-
mum, & Sophoniam sacerdotem secundum
19 & tres ianitores. * Et de ciuitate eunuchum
vnum, qui erat præfectus super bellatores vi-
E ros : & quinque viros de his qui steterant
coram rege, quos reperit in ciuitate : & So-
pher principem exercitus, qui probabat ty-
rones de populo terræ : & sexaginta viros è
20 vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate. * Quos
tollens Nabuzardan princeps militum, du-
21 xit ad regem Babylonis in Reblatha. * Per-
cussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos
in Reblatha in terra Emath : & translatus est
22 Iuda de terra sua. * Populo autem qui reli-
ctus erat in terra Iuda, quem dimiserat Na-
buchodonosor rex Babylonis, præfecit Go-
23 doliam filium Ahicam filij Saphan. * Quod
cùm audissent omnes duces militum, ipsi &
F viri qui erant cum eis, videlicet quòd consti-
tuisset rex Babylonis Godoliam, venerunt ad
Godoliam in Maspha, Ismahel filius Natha-
niæ, & Iohanan filius Caree, & Saraia filius
Thanehumeth Netophathites, & Iezonias
24 filius Maachathi, ipsi & socij eorum. * Iura-
uitque Godolias ipsis & socijs eorum, di-
cens : Nolite timere seruire Chaldæis : ma-
nete in terra, & seruite regi Babylonis, &
25 benè erit vobis. * Factum est autem in men-
se septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, fi-
lij Elisama de semine regio, & decem viri cum
eo : percusseruntque Godoliam, qui & mor-
tuus est : sed & Iudæos & Chaldæos, qui
26 erant cum eo in Maspha. * Consurgensque
omnis populus à paruo vsque ad magnum,
& principes militum, venerunt in Ægy-
27 ptum, timentes Chaldæos. * Factum est ve-
G rò in anno trigesimo septimo transmigra-
tionis Ioachin regis Iuda, mense duodeci-
mo, vigesima septima die mensis subleua-
uit Euilmerodach rex Babylonis, anno quo
regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda
28 de carcere. * Et locutus est ei benignè &
posuit thronum eius super thronum regum,
29 qui erant cum eo in Babylone. * Et muta-
uit vestes eius, quas habuerat in carcere, &
comedebat panem semper in conspectu eius
30 cunctis diebus vitæ suæ. * Annonam quo-
que constituit ei sine intermissione, quæ &
dabatur ei à rege per singulos dies omnibus
diebus vitæ suæ.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

Caput Primum.

Genealogia Adam vsque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vnà cum filiis ac posteris Esaü, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam essent reges super filios Israel.

Gen.2.a.7. DAM, Seth, Enos, 1
4.d.25.5. * Cainan, Malaleel, Ia- A
a.6.b.9. red, * Henoch, Mathu- 2
sale, Lamech, * Noë, 3
Sem, Cham, & Iapheth. 4
* Filij Iapheth, Gomer, 5
& Magog, & Madai, &
Iauan, Thubal, Mosoch, Thiras. * Porrò fi- 6
lij Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogor-
ma. * Filij autem Iauan: Elisa & Tharsis, 7
Cethim & Dodanim. * Filij Cham: Chus, 8
& Mesrahim, & Phut, &. Chanaan. * Filij 9
autem Chus: Saba, & Heuila, Sabatha, &
Regma, & Sahathacha. Porrò filij Regma:
Saba, & Dadan. * Chus autem genuit 10
† Gen.10.b.8. † Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.
* Mesraim verò genuit Ludim, & Anamim, 11
& Laabim, & Nephthuim, * Phetrusim quo- 12
que & Casluim: de quibus egressi sunt Phi-
listhiim, & Caphtorim. * Chanaan verò ge- 13
nuit Sidonem primogenitum suum, He- B
thæum quoque, * & Iebusæum, & Amor- 14
rhæum, & Gergæseum, * Heuæumque & 15
Aracæum, & Sinæum; * Aradium quoque, 16
† Gen.10. & Samaræum, & Hamathæum. * Filij † Sem: 17
d.22.21.b. Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, &
10. Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mo-
soch. * Arphaxad autem genuit Sale, qui & 18
ipse genuit Heber. * Porrò Heber nati sunt 19
duo filij, nomen vni Phaleg, quia in diebus
eius diuisa est terra; & nomen fratris eius
Iectan. * Iectan autem genuit Elmodad, & 20
Saleph & Asarmoth, & Iare, * Adoram quo- 21
que, & Huzal, & Decla, * Hebal etiam, & 22
Abimaël, & Saba, necnon * & Ophir, & He- 23
uila, & Iobab. omnes isti filij Iectan. * Sem, 24
Arphaxad, Sale, * Heber, Phaleg, Ragau, 25
† Gen.12. * Serug, Nachor, Thare, * Abram, † iste 26
d.16. est Abraham. * Filij autem Abraham, Isaac 27
& Ismahel. * Et hæ generationes eorum. Pri- 28
† Gen.25. mogenitus † Ismahelis, Nabaioth, & Cedar, 29
b.13. & Abdeel, & Mahsam, * & Masma, & Du- 30
ma, Massa, Hadad, & Thema, * Ietur, Na- 31
phis, Cedma. hi sunt filij Ismahelis. * Filij 32
autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos
genuit: Zamran, Iecsan, Madan, Madian,
Iesboc, & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba, &
Dadan. Filij autem Dadan: Assurim, & La-
C tussim, & Laomim. * Filij † autem Madian: † Gen.25.
33 Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & a.4.
34 Eldaa. omnes hi, filij Ceturæ. * Genuit † au- † Gen.25.
tem Abraham Isaac: cuius fuerunt filij, Esau c.29.
35 & Israël. * Filij † Esau: Eliphaz, Rahuel, † Gen.36.b.10.
36 Iehus, Ihelom, & Core. * Filij Eliphaz:
Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez,
37 Thamna, Amalec. * Filij Rahuel: Nahath,
38 Zara, Samma, Meza. * Filij Seir: Lotan, So-
39 bal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan. * Filij
Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan
40 fuit Thamna. * Filij Sobal: Alian, & Ma-
nahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filij Se-
41 beon: Aia & Ana. Filij Ana: Dison: * Fi-
lij Dison: Hamram, & Eseban, & Iethran,
42 & Charan. * Filij Eser: Balaan, & Zauan,
43 & Iacan. Filij Disan: Hus & Aran. * Isti sunt
D reges, qui imperauerunt in Terra Edom,
antequam esset rex super filios Israel: Bale
Filius Beor: & nomen ciuitatis eius, Dena-
44 ba. * Mortuus est autem Bale, & regnauit
45 pro eo Iobab filius Zare de Bosra. * Cum-
que & Iobab fuisset mortuus, regnauit pro
46 eo Husam de Terra Themanorum. * Obiit
quoque & Husam, & regnauit pro eo Adad
filius Badad, qui percussit Madian in Terra
Moab: & nomen ciuitatis eius Auith.
47 * Cumque & Adad fuisset mortuus, regna-
48 uit pro eo Semla de Masreca. * Sed & Sem-
la mortuus est, & regnauit pro eo Saül de
49 Rohoboth, quæ iuxta amnem sita est. * Mor-
tuo quoque Saul, regnauit pro eo Balanan
50 filius Achobor. * Sed & hic mortuus est, &
regnauit pro eo Adad: cuius vrbis nomen
fuit Phau, & appellata est vxor eius Mee-
51 tabel filia Matred filiæ Mezaab. * Adad au-
tem mortuo, duces pro regibus in Edom
esse cœperunt: dux Thamna, dux Alua,
52 dux Ietheth, * dux Oolibama, dux Ela, dux
53 Phinon, * dux Cenez, dux Theman, dux
54 Mabsar, * dux Magdiel, dux Hiram. hi du-
ces Edom.

Caput II.

Genealogia Iudæ Patriarchæ vsque ad Isai patrem Dauid fratrumque ac sororum eius.

1 FIlii autem Israël: Ruben, Simeon, Leui, Gen.29.d.
2 Iuda, Issachar, & Zabulon, * Dan Io- 32.30.a.5.
A seph, Beniamin. Nephthali, Gad, & Aser. 35.d.22.
3 * Filii † Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres nati † Gen.38.
sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem a.3.44.b.
Her primogenitus Iuda, malus coram Do- 22.
4 mino, & occidit eum. * † Thamar autem nu- † Inf.4.a.1.
rus eius peperit ei Phares & Zara. omnes Matt.1.a.3.
ergo

ergo filij Iuda, quinque. * Filii autem Pha- 5
res: Hesron & Hamul. * Filii quoque Za- 6
ræ: Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal
quoque, & Dara, simul quinque. * Filii 7
† Ios. 7. a 1. † Charmi: Achar, qui turbauit Israël, & pec-
cauit in furto anathematis. * Filii Ethan: 8
† Ruth. 4. d. 19. Azarias. * Filii † autem Hesron qui nati sunt 9
ci: Ierameel, & Ram, & Calubi. * Porrò 10
Ram genuit Aminadab. Aminadab autem B
genuit Nahasson, principem filiorum Iuda.
* Nahasson quoque genuit Salma, de quo 11
ortus est Booz. * Booz verò genuit Obed, 12
† 1. Reg. 16 b. 6. 8. 9. 17. b. 12. qui & ipse genuit Isai. * † Isai autem genuit 13
primogenitum Eliab, secundum Abinadab,
tertium Simmaa, * quartum Nathanaël, quin- 14
tum Raddai, * sextum Asom, septimum Da- 15
uid. * quorum sorores fuerunt, Saruia, & 16
Abigail. Filii Saruiæ: Abisai, Ioab, & Asaël, C
tres. * Abigail autem genuit Amasa, cuius 17
pater fuit Iether Ismahelites. * Caleb verò 18
filius Hesron accepit vxorem nomine Azu-
ba, de qua genuit Ierioth: fueruntque filii
eius Iaser, & Sobab, & Ardon. * Cumque 19
mortua fuisset Azuba, accepit vxorem Ca-
leb, Ephrata: quæ peperit ei Hur. * Porrò 20
Hur genuit Vri: & Vri genuit Bezeleel.
* Post hæc ingressus est Hesron ad filiam 21
Machir patris Galaad, & accepit eam cùm
esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Se-
gub. * Sed & Segub genuit Iair, & posse- 22
dit viginti tres ciuitates in Terra Galaad.
* Cepitque Gessur, & Aram, oppida Iair; & 23
Canath, & viculos eius sexaginta ciuitatum.
omnes isti, filii Machir patris Galaad. * Cùm 24
autem mortuus esset Hesron, ingressus est D
Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron
vxorem Abia, quæ peperit ei Assur patrem
Thecuæ. * Nati sunt autem filii Ierameel pri- 25
mogeniti Hesron, Ram primogenitus eius,
& Buna, & Aram, & Asum, & Achia. * Du- 26
xit quoque vxorem alteram Ierameel, nomi-
ne Atara, quæ fuit mater Onam. * Sed & fi- 27
lii Ram primogeniti Ierameel, fuerunt Moos,
Iamin, & Achar. * Onam autem habuit fi- 28
lios, Semei, & Iada. Filii autem Semei: Na-
dab, & Abisur. * Nomen verò vxoris Abisur, 29
Abihail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid.
* Filii autem Nadab fuerunt, Saled, & Ap- 30
phaim. Mortuus est autem Saled absque li-
beris. * Filius verò Apphaim, Iesi: qui Iesi 31
genuit Sesan. Porrò Sesan genuit Oholai.
* Filii autem Iada fratris Semei: Iether, & 32
Ionathan. Sed & Iether mortuus est absque E
liberis. * Porrò Ionathan genuit Phaleth, 33
& Ziza. Isti fuerunt filii Ierameel. * Sesan 34
autem non habuit filios, sed filias; & seruum
Ægyptium nomine Ieraa. * Deditque ei fi- 35
liam suam vxorem: quæ peperit ei Ethei.
* Ethei autem genuit Nathan, & Nathan 36
genuit Zabad. * Zabad quoque genuit Oph- 37
lal, & Ophlal genuit Obed, * Obed genuit 38
Iehu, Iehu genuit Azariam, * Azarias ge- 39
nuit Helles, & Helles genuit Elasa, * Elasa 40
genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum, * Sel-
41 lum genuit Icamiam, Icamia autem genuit
42 Elisama. * Filii autem Caleb fratris Iera-
F meel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater
43 Ziph: & filii Maresa patris Hebron. * Porrò
filii Hebron, Core, & Taphua; & Recem,
44 & Samma. * Samma autem genuit Raham,
patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai.
45 * Filius Sammai, Maon: & Maon pater
46 Bethsur. * Epha autem concubina Caleb pe-
perit Haran, & Mosa, & Gezez. Porrò Ha-
47 ran genuit Gezez. * Filii autem Iahaddai,
Regom, & Ioathan, & Gesan, & Phalet, &
48 Epha, & Saaph. * Concubina Caleb Maa-
49 cha, peperit Saber, & Tharana. * Genuit
autem Saaph pater Madmena, Sue patrem
Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Ca-
50 leb, fuit Achsa. * Hi erant filii Caleb, filii
G Hur primogeniti Ephrata, Sobal pater Ca-
51 riathiarim, * Salma pater Bethlehem, Ha-
52 riph pater Bethgader. * Fuerunt autem filii
Sobal patris Cariathiarim, Qui videbat di-
53 midium requietionum. * Et de cognatione
Cariathiarim, Iethrei, & Aphuthei, & Se-
mathei, & Maserei. Ex his egressi sunt Sa-
54 raitæ, & Esthaolitæ. * Filii Salma, Bethle-
hem, & Netophathi, Coronæ domus Ioab,
55 & dimidium requietionis Sarai. * Cogna-
tiones quoque scribarum habitantium in
Iabes, Canentes atque Resonantes, & in
tabernaculis commorantes. Hi sunt Ci-
næi, qui venerunt de Calore patris domus
Rechab.

CAPVT III.

Generationes Dauid & regum Iuda ex progenie Dauid, cum filiis ac filiabus eorum.

1 DAuid verò hos habuit filios, qui ei na- 2. Reg. 3. a. 2.
A ti sunt in Hebron; primogenitum Am-
non ex Achinoam Iezrahelitide, secundum
2 Daniel de Abigail Carmelitide, * tertium
Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis
Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,
3 * quintum Saphatiam ex Abital, sextum Ie-
4 thraham de Egla vxore sua. * Sex ergo na-
ti sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem
annis, & sex mensibus. Triginta autem &
5 tribus annis regnauit in Ierusalem. * † Porrò † 2. Reg. 5. c. 14.
B in Ierusalem nati sunt ei filii, Simmaa, & So-
bab, & Nathan, & Salomon, quatuor de
6 Bethsabee filia Ammiel, * Iebaar quoque,
7 & Elisama, * & Eliphaleth, & Noge, & Ne-
8 pheg, & Iaphia, * necnon Elisama, & Elia-
9 da, & Elipheleth, nouem: * omnes hi, fi-
lii Dauid, absque filiis concubinarum: habue-
10 runtque sororem Thamar. * Filius autem
Salomonis, Roboam: cuius Abia filius ge-
nuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat,
11 * pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziam,
12 ex quo ortus est Ioas: * & huius Amasias fi-
13 lius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Ioa-
C than * procreauit Achaz patrem Ezechiæ,
14 de quo natus est Manasses. * Sed & Manasses
genuit

genuit Amon patrem Iosiæ. * Filij autem Io- 15
siæ fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus
Ioakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
* † De Ioakim natus est Iechonias, & Sede- 16
cias. * Filii Iechoniæ fuerunt, Asir, Sala- 17
thiel, * Melchiram, Phadaia, Senneser, & 18
Iecemia, Sama, & Nadabia. * De Phadaia 19
orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel
genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith
sororem eorum: * Hasaban quoque, & 20
Ohol, & Barachian, & Hasadian, Iosabhe-
sed, quinque. * Filius autem Hananiæ, Phal- 21
tias pater Ieseiæ, cuius filius Raphaia. huius D
quoque filius, Arnan, de quo natus est Ob-
dia, cuius filius fuit Sechenias. * Filius Se- 22
cheniæ, Semeia: cuius filij, Hattus, & Iegaal,
& Baria & Naaria, & Saphat, sex numero.
* Filius Naariæ, Elioënai, & Ezechias, & Ez- 23
ricam, tres. * Filij Elioënai, Odüia, & Elia- 24
sub, & Pheleia, & Accub, & Iohanan, & Da-
laia, & Anani septem.

† Matt.1.b.11.

CAPVT IV.

Rursus posteritas Iudæ ac Simeonis, & habitationes eorum: stirps Cham deletur à filiis Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.

Filii Iuda: Phares, Hesron, & Charmi, & 1
Hur, & Sobal. * Raia verò filius Sobal 2
genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai & A
Laad. hæ cognationes Sarathi. * Ista quoque 3
stirps Etam: Iezrahel, & Iesema, & Iedebos.
Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.
* Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pa- 4
ter Hosa. isti sunt filii Hur primogeniti E-
phratha patris Bethlehem. * Assur verò pa- 5
tri Thecuæ erant duæ vxores, Halaa, & Naa-
ra. * Peperit autem ei Naara, Oozam, & 6
Hepher, & Themani, & Ahasthari. isti sunt
filii Naara. * Porrò filii Halaa, Sereth, Isaar, 7
& Ethnan. * Cos autem genuit Anob, & So- 8
boba, & cognationem Aharehel filii Arum. B
* Fuit autem Iabes inclytus præ fratribus 9
suis, & mater eius vocauit nomen illius Ia-
bes, dicens: Quia peperi eum in dolore.
* Inuocauit verò Iabes Deum Israël, dicens: 10
Si benedicens benedixeris, mihi, & dilata-
ueris terminos meos, & fuerit manus tua me-
cum, & feceris me à malitia non opprimi. Et
præstitit Deus quæ precatus est. * Caleb au- 11
tem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater
Esthon. * Porrò Esthon genuit Bethrapha, 12
& Phesse, & Tehinna patrem vrbis Naas:
hi sunt viri Recha. * Filii autem Cenez. 13
Othoniel, & Saraia. Porrò filii Othoniel, Ha- C
thath, & Maonathi. * Maonathi genuit 14
Ophra, Saraia autem genuit Ioab patrem
Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.
* Filij verò Caleb filii Iephone, Hir, & Ela, 15
& Naham. Filij quoque Ela: Cenez. * Filij 16
quoque Ialeleel: Ziph, & Zipha, Thiria, &
Asraël. * Et filij Ezra, Iether, & Mered, & 17
Epher, & Ialon, genuitque Mariam, & Sam-
mai, & Iesba patrem Esthamo. * Vxor quo- 18

Gen. 38.a.3.46.b.12. Sup.2.a.4. Matt.1.a.3.

que eius Iudaia, peperit Iared patrem Ge-
dor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel pa-
trem Zanoë. hi autem filij Bethiæ filiæ Pha-
19 raonis, quam accepit Mered. * Et filij vxo-
D ris Odaiæ sororis Naham patris Ceila, &
Garmi, & Esthamo, qui fuit de Machathi.
20 * Filij quoque Simon, Amnon & Rinna fi-
lius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi, Zoheth,
21 & Benzoheth. * Filij † Sela, filij Iuda: Her
pater Lecha, & Laada pater Maresa, & co-
gnationes domus operantium byssum in do-
22 mo iuramenti. * Et qui stare fecit Solem,
virique Mendacij, & Securus, & Incendens,
qui principes fuerunt in Moab, & qui reuersi
sunt in Lahem. hæc autem verba vetera.
23 * Hi sunt figuli habitantes in Plantationi-
bus, & in Sepibus, apud regem in operibus
24 eius, commoratique sunt ibi. * Filij † Si-
meon: Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul.
25 * Sellum filius eius, Mapsam filius eius, Mas-
26 ma filius eius. * Filij Masma: Hamuel filius
E eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. * Fi-
27 lij Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem
eius non habuerunt filios multos, & vniuer-
sa cognatio non potuit adæquare summam
28 filiorum Iuda. * Habitauerunt autem in Ber-
29 sabee, & Molada, & Hasarsuhal, * & in Bala,
30 & in Asom, & in Tholad, * & in Bathuel,
31 & in Horma, & in Siceleg, * & in Beth-
marchaboth, & in Hasarsusim, & in Beth-
berai, & in Saarim. hæ ciuitates eorum vs-
32 que ad regem Dauid. * Villæ quoque eorum:
Etam, & Aen, Remmon, & Thochen, &
33 Asan, ciuitates quinque. * Et vniuersi vicu-
F li eorum per circuitum ciuitatum istarum vs-
que ad Baal. hæc est habitatio eorum, & se-
34 dium distributio. * Mosobab quoque & Iem-
35 lech, & Iosa filius Amasiæ, * & Ioël, & Iehu
36 filius Iosabiæ filij Saraiæ filii Asiel, * & Elioë-
nai, & Iacoba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel,
37 & Ismiel, & Banaia. * Ziza quoque filius Se-
phei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Sa-
38 maia. * Isti sunt nominati principes in co-
gnationibus suis, & in domo affinitatum
39 suarum multiplicati sunt vehementer. * Et
profecti sunt vt ingrederentur in Gador vs-
que ad Orientem vallis, & vt quærerent
40 pascua gregibus suis. * Inueneruntque pas-
G cuas vberes, & valdè bonas, & terram la-
tissimam & quietam & fertilem. in qua
41 antè habitauerant de stirpe Cham. * Hi
ergo venerunt, quos suprà descripsimus
nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iu-
da: & percusserunt tabernacula eorum, &
habitatores qui inuenti fuerant ibi, &
deleuerunt eos vsque in præsentem diem:
habitaueruntque pro eis, quoniam vber-
42 rimas pascuas ibidem repererunt. * De
filiis quoque Simeon abierunt in mon-
tem Seir viri quingenti, habentes prin-
cipes Phalthiam & Naariam & Raphaiam
43 & Oziel filios Iesi: * & percusserunt re-
liquias, quæ euadere potuerant, Amale-
citarum,

† Gen. 38.a.5.
† Gen. 46.b.10.

citarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad
diem hanc.

CAPVT V.

Catalogus filiorum Ruben Gad & dimidia tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idololatriam ipsorum.

FIlij quoque Ruben primogeniti Israël 1
(ipse quippe fuit primogenitus eius: sed A
† Gen. 35. d. 22. 49. a. 4. cùm † violasset thorum patris sui, data sunt
primogenita eius filiis Ioseph filij Israël, &
non est ille reputatus in primogenitum.
* Porrò Iudas, qui erat fortissimus inter fra- 2
tres suos, de stirpe eius principes germinati
sunt: primogenita autem reputata sunt Io-
† Gen 46. b. 9. Exod. 6. c. 14. Num. 26. a. 5. seph.) * filij † ergo Ruben primogeniti Is- 3
raël: Enoch, & Phallu, Esron, & Carmi. * Fi- 4
lij Ioël: Samia filius eius, Gog filius eius, Se-
mei filius eius, * Micha filius eius, Reia fi- 5
lius eius, Baal filius eius, * Beera filius eius, 6
quem captiuum duxit Thelgathphalnasar
rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ru-
ben. * Fratres autem eius, & vniuersa co- 7
gnatio eius, quando numerabantur per fa-
milias suas, habuerunt principes, Iehiel &
Zachariam. * Porrò Bala filius Azaz, filij 8
Samma, filij Ioël, ipse habitauit in Aroër vs- B
que ad Nebo & Beelmeon. * Contrà O- 9
rientalem quoque plagam habitauit vsque
ad introitum eremi, & flumen Euphraten.
multum quippe iumentorum numerum pos-
sidebant in Terra Galaad. * In diebus au- 10
tem Saul præliati sunt contra Agareos, & in-
terfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in
tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ res-
picit ad Orientem Galaad. * Filij verò Gad 11
è regione eorum habitauerunt in Terra Ba-
san vsque Selcha: * Ioël in capite, & Sa- 12
phan secundus: Ianai autem, & Saphat, in
Basan. * Fratres verò eorum secundùm do- 13
mos cognationum suarum, Michaël, & Mo-
sollam, & Sebe, & Iorai, & Iachan, & Zie, &
Heber, septem. * Hi filij Abihail, filij Huri, 14
filij Iara, filij Galaad, filij Michaël, filij Iesesi,
filii Ieddo, filij Buz. * Fratres quoque filii 15
Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis
suis. * Et habitauerunt in Galaad, & in 16
Basan, & in viculis eius, & in cunctis su-
burbanis Saron, vsque ad terminos. * Om- 17
nes hi numerati sunt in diebus Ioathan regis C
Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israël. * Fi- 18
lii Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manas-
se, viri bellatores, scuta portantes & gladios,
& tendentes arcum, eruditique ad prælia
quadraginta quatuor millia & septingenti
sexaginta, procedentes ad pugnam. * Dimi- 19
cauerunt contra Agareos: Ituræi verò, & Na-
phis, & Nodab, * præbuerunt eis auxilium. 20
Traditique sunt in manus eorum Agarei, &
vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum in-
uocauerunt cùm præliarentur: & exaudiuit
eos, eò quòd credidissent in eum. * Cepe- 21
runtque omnia quæ possederant, camelorum
quinquaginta millia, & ouium ducenta quin-
quaginta millia, & asinos duo millia, & ani-
22 mas hominum centum millia. * Vulnerati
D autem multi corruerunt: fuit enim bellum
Domini. Habitaueruntque pro eis vsque ad
23 transmigrationem. * Filij quoque dimidiæ
tribus Manasse, possederunt terram à finibus
Basan vsque Baal, Hermon, & Sanir, & mon-
tem Hermon, ingens quippe numerus erat.
24 * Et hi fuerunt principes domus cognatio-
nis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ez-
riel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel, viri for-
tissimi & potentes, & nominati duces in fa-
25 miliis suis. * Reliquerunt autem Deum pa-
trum suorum, & fornicati sunt post deos
populorum terræ, quos abstulit Deus coram
26 eis. * & suscitauit Deus Israël spiritum Phul
regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-
phalnasar regis Assur: & transtulit Ruben,
& Gad, & dimidiam tribum Manasse,
& adduxit eos in Lahela, & in Habor, &
Ara, & fluuium Gozan, vsque ad diem
hanc.

CAPVT VI.

Genealogia filiorum Leui, & quos ex eis constituerit Dauid cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum vrbibus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint ciuitates refugij.

1 FIlii Leui: Gerson, Caath, & Merari. Gen. 46. b. 11. Inf. 23. b.
2 * Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron,
3 & Oziel. * Filii Amram: Aaron, Moyses,
A & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu,
4 Eleazar & Ithamar. * Eleazar genuit Phi-
5 nees, & Phinees genuit Abisue, * Abisue ve-
6 rò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi. * Ozi
genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth.
7 * Porrò Meraioth genuit Amariam, & Ama-
8 rias genuit Achitob. * Achitob genuit Sa-
9 doc, & Sadoc genuit Achimaas, * Achi-
maas genuit Azariam, Azarias genuit Ioha-
10 nan, * Iohanan genuit Azariam. ipse est
qui sacerdotio functus est, in domo quam
11 ædificauit Salomon in Ierusalem. * Genuit
autem Azarias Amariam, & Amarias genuit
12 Achitob, * Achitob genuit Sadoc, & Sa-
13 doc genuit Sellum, * Sellum genuit Hel-
14 ciam, & Helcias genuit Azariam, * Azarias
B genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec.
15 * Porro Iosedec egressus est, quando tran-
stulit Dominus Iudam & Ierusalem per ma-
16 nus Nabuchodonosor. * Filii † ergo Leui: † Exod. 6. c. 16.
17 Gerson, Caath, & Merari. * Et hæc nomi-
18 na filiorum Gerson: Lobni, & Semei. * Fi-
lii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron,
19 & Oziel. * Filii Merari: Moholi & Musi.
Hæ autem cognationes Leui secundùm
20 familias eorum. * Gerson, Lobni filius
eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius,
21 * Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara
22 filius eius, Iethrai filius eius. * Filii Caath
Amina,

Quid mihi & tibi est ? vade ad propheras
patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israël:
Quare congregauit Dominus tres reges hos,
vt traderet eos in manus Moab ? * Di- 14
xitque ad eum Eliseus : Viuit Dominus exer-
cituum, in cuius conspectu sto, quòd si non
vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem,
non attendissem quidem te, nec respexissem.
* Nunc autem adducite mihi psaltem. Cum- 15
que caneret psaltes, facta est super eum ma- C
nus Domini, & ait: * Hæc dicit Dominus: 16
Facite alueum torrentis huius fossas & fossas.
* Hæc enim dicit Dominus : Non videbitis 17
ventum, neque pluuiam : & alueus iste reple-
bitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ,
& iumenta vestra. * Parumque est hoc in 18
conspectu Domini : insuper tradet etiam
Moab in manus vestras. * Et percutietis om- 19
nem ciuitatem munitam, & omnem vrbem
electam, & vniuersum lignum fructiferum
succidetis, cunctosque fontes aquarum obtu-
rabitis, & omnem agrum egregium operietis
lapidibus. * Factum est igitur manè, quando 20
sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ venie-
bant per viam Edom, & repleta est terra
aquis. * Vniuersi autem Moabitæ, audientes 21
quòd ascendissent reges vt pugnarent aduer-
sum eos, conuocauerunt omnes qui accincti
erant balteo desuper, & steterunt in termi-
nis. * Primoque manè surgentes, & orto iam 22
sole ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ
econtrà aquas rubras quasi sanguinem, * di- 23
xeruntque: Sanguis gladij est: pugnauerunt D
reges contra se, & cæsi sunt mutuò : nunc
perge ad prædam Moab. * Perrexeruntque 24
in castra Israël: portò consurgens Israël, per-
cussit Moab : at illi fugerunt coram eis. Ve-
nerunt igitur qui vicerant & percusserunt
Moab, * & ciuitates destruxerunt : & om- 25
nem agrum optimum, mittentes singuli lapi-
des, repleuerunt : & vniuersos fontes aqua-
rum obturauerunt: & omnia ligna fructifera
succiderunt, ita vt muri tantùm fictiles rema-
nerent : & circumdata est ciuitas à fundibu-
lariis, & magna ex parte percussa. * Quod 26
cùm vidisset rex Moab, præualuisse scilicet
hostes, tulit secum septingentos viros edu-
centes gladium, vt irrumperent ad regem
Edom : & non potuerunt. * Arripiensque fi- 27
lium suum primogenitum, qui regnaturus
erat pro eo, obtulit holocaustum super mu-
rum : & facta est indignatio magna in Israël,
statimque recesserunt ab eo, & reuersi sunt
in terram suam.

CAPVT IV.

Eliseus viduæ paupercula oleum impetrat quo soluat creditoribus; Sunamitidi hospitæ suæ filium, quem posteà mortuum suscitat; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

MVlier autem quædam de vxoribus pro- 1
phetarum clamabat ad Eliseum, dicens:
A Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu no-
sti quia seruus tuus fuit timens Dominum :
& ecce creditor venit vt tollat duos filios
2 meos ad seruiendum sibi. * Cui dixit Eliseus:
Quid vis vt faciam tibi ? Dic mihi, quid ha-
bes in domo tua ? At illa respondit : Non
habeo ancilla tua quidquam in domo mea,
3 nisi parum olei, quo vngar. * Cui ait : Va-
de, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis va-
4 sa vacua non pauca. * Et ingredere, & clau-
de ostium tuum, cùm intrinsecus fueris tu,
& filij tui : & mitte inde in omnia vasa hæc:
5 & cùm plena fuerint, tolles. * Iuit itaque
mulier, & clausit ostium super se, & su-
per filios suos: illi offerebant vasa, & illa in-
6 fundebat. * Cumque plena fuissent vasa,
dixit ad filium suum : Affer mihi adhuc vas.
Et ille respondit : Non habeo. Stetitque
7 oleum. * Venit autem illa, & indicauit homi-
B ni Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum,
& redde creditori tuo : tu autem, & filij tui
8 viuite de reliquo. * Facta est autem quæ-
dam dies, & transibat Eliseus per Sunam :
erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit
eum vt comederet panem, cumque frequen-
ter inde transiret, diuertebat ad eam vt come-
9 deret panem. * Quæ dixit ad virum suum:
Animaduerto quòd vir Dei sanctus est iste,
10 qui transit per nos frequenter. * Faciamus
ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus
ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, &
candelabrum, vt cùm venerit ad nos ma-
11 neat ibi. * Facta est ergo dies quædam, & ve-
niens diuertit in cœnaculum, & requieuit
12 ibi. * Dixitque ad Giezi puerum suum :
Voca Sunamitidem istam. Qui cùm vocas-
13 set eam, & illa stetisset coram eo, * dixit ad
puerum suum : Loquere ad eam : Ecce, se-
dulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis
vt faciam tibi : numquid habes negotium,
& vis vt loquar regi, siue principi militiæ ?
C Quæ respondit : In medio populi mei habi-
14 to. * Et ait : Quid ergo vult vt faciam ei ?
Dixitque Giezi : Ne quæras : filium enim
15 non habet, & vir eius senex est. * Præce-
pit itaque vt vocaret eam : quæ cum vocata
16 fuisset, & stetisset ante ostium, * dixit ad
eam : In tempore isto, & in hac eadem ho-
ra, si vita comes fuerit, habebis in vtero fi-
lium. At illa respondit : Noli quæso domine
17 mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. * Et
concepit mulier, & peperit filium, in tempo-
re, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.
18 * Creuit autem puer. Et cùm esset quædam
dies, & egressus isset ad patrem suum, ad
19 messores, * ait patri suo : Caput meum do-
leo, caput meum doleo. At ille dixit pue-
ro: Tolle, & duc eum ad matrem suam.
20 * Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad ma-
D trem suam, posuit eum illa super genua sua
21 vsque ad meridiem, & mortuus est. * Ascen-
dit autem, & collocauit eum super lectulum
hominis Dei, & clausit ostium : & egressa

* vocauit virum suum, & ait: Mitte mecum, 22
obsecro, vnum de pueris, & asinam vt ex-
curram vsque ad hominem Dei, & reuer-
tar. * Qui ait illi: Quam ob causam vadis 23
ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque
Sabbatum. Quæ respondit: Vadam. * Stra- 24
uitque asinam, & præcepit puero: Mina, &
propera, ne mihi moram facias in eundo:
& hoc age quod præcipio tibi. * Profe- 25
cta est igitur, & venit ad virum Dei in
montem Carmeli: cumque vidisset eam
vir Dei econtrà, ait ad Giezi puerum suum:
Ecce Sunamitis illa. * Vade ergo in occur- 26
sum eius, & dic ei: Rectene agitur circa te,
& circa virum tuum, & circa filium tuum?
Quæ respondit: Rectè. * Cumque venis- 27
set ad virum Dei in montem, apprehendit
pedes eius: & accessit Giezi vt amoueret
eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: ani- E
ma enim eius in amaritudine est, & Domi-
nus celauit à me, & non indicauit mihi.
* Quæ dixit illi: Numquid petiui filium à 28
domino meo? numquid non dixi tibi: Ne
illudas me? * Et ille ait ad Giezi: Accinge 29
lumbos tuos, & tolle baculum meum in ma-
nu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo,
non salutes eum: & si salutauerit te quis-
piam, non respondeas illi: & pones bacu-
lum meum super faciem pueri. * Porrò ma- 30
ter pueri ait: Viuit Dominus, & viuit anima
tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secu-
tus est eam. * Giezi autem præcesserat ante 31
eos, & posuerat baculum super faciem pueri,
& non erat vox, neque sensus: reuersusque
est in occursum eius, & nuntiauit ei, dicens:
Non surrexit puer. * Ingressus est ergo Eli- 32
seus domum, & ecce puer mortuus iacebat
in lectulo eius: * ingressusque clausit ostium 33
super se, & super puerum: & orauit ad Do-
minum. * Et ascendit, & incubuit super pue- 34
rum: posuitque os suum super os eius, & F
oculos suos super oculos eius, & manus suas
super manus eius: & incuruauit se super
eum, & calefacta est caro pueri. * At ille 35
reuersus, deambulauit in domo, semel huc
atque illuc: & ascendit, & incubuit super
eum, & oscitauit puer septies, aperuitque
oculos. * At ille vocauit Giezi, & dixit ei: 36
Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, in-
gressa est ad eum Qui ait: Tolle filium
tuum. * Venit illa, & corruit ad pedes eius, 37
& adorauit super terram: tulitque filium
suum, & egressa est, * & Eliseus reuersus est 38
in Galgala. Erat autem fames in terra, & filij
prophetarum habitabant coram eo. dixitque
vni de pueris suis: Pone ollam grandem,
& coque pulmentum filiis prophetarum. * Et 39
egressus est vnus in agrum vt colligeret her- G
bas agrestes: inuenitque quasi vitem silue-
strem, & collegit ex ea colocynthidas agri, &
impleuit pallium suum, & reuersus concidit
in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.
* Infunderunt ergo sociis, vt comederent: 40
cumque gustassent de coctione, clamauerunt,
dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non po-
41 tuerunt comedere. * At ille, Afferte, inquit
farinam. Cumque tulissent, misit in ollam,
& ait: Infunde turbæ, vt comedant. Et non
fuit ampliùs quidquam amaritudinis in olla.
42 * Vir autem quidam venit de Baalsalisa de-
ferens viro Dei panes primitiarum, viginti
panes hordeaceos, & frumentum nouum in
pera sua. At ille dixit: Da populo, vt come-
43 dat. * Respondítque ei minister eius: Quan-
tum est hoc, vt apponam centum viris? Rur-
sum ille ait: Da populo, vt comedat: hæc
enim dicit Dominus: Comedent, & supere-
44 rit. * Posuit itaque coram eis: qui comede-
runt, & superfuit iuxta verbum Domini.

CAPVT V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quòd iussisset rex Syriæ vt Naaman leprosum curaret; quem Eliseus septena in Iordane lotione mundat à lepra, qua Giezi propter munera suscepta, ab Eliseo spreta, perpetuò adhæsit.

1 NAaman princeps militiæ regis Syriæ,
A erat vir magnus apud dominum suum,
& honoratus: per illum enim dedit Domi-
nus salutem Syriæ: erat autem vir fortis &
2 diues, sed leprosus. * Porrò de Syria egressi
fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de
Terra Israël puellam paruulam, quæ erat in
3 obsequio vxoris Naaman, * quæ ait ad domi-
nam suam: Vtinam fuisset dominus meus ad
prophetam, qui est in Samaria: profectò cu-
4 rasset eum à lepra, quam habet. * Ingressus
est itaque Naaman ad dominum suum, &
nuntiauit ei, dicens: Sic & sic locuta est
5 puella de Terra Israël. * Dixitque ei rex Sy-
riæ: Vade, & mittam litteras ad regem Is-
B raël. Qui cum profectus esset, & tulisset se-
cum decem talenta argenti, & sex millia au-
6 reos, & decem mutatoria vestimentorum, * de-
tulit litteras ad regem Israël, in hæc verba:
Cùm acceperis epistolam hanc, scito quod
miserim ad te Naaman seruum meum, vt cu-
7 res eum à lepra sua. * Cumque legisset rex
Israël litteras, scidit vestimenta sua, & ait:
Numquid Deus ego sum, vt occidere pos-
sim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt
curem hominem à lepra sua? animaduerti-
te, & videte quòd occasiones quærat ad-
8 uersum me. * Quod cùm audisset Eliseus vir
C Dei, scidisse videlicet regem Israël vestimen-
ta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti
vestimenta tua? veniat ad me, & sciat es-
9 se prophetam in Israël. * Venit ergo Naa-
man cum equis & curribus, & stetit ad
10 ostium domus Elisei: * misitque ad eum
Eliseus nuntium, dicens: Vade, & lauare
septies in Iordane, & recipiet sanitatem ca-
11 ro tua, atque mundaberis. * Iratus Naaman
recedebat, dicens: Putabam quòd egredere-
tur ad me, & stans inuocaret nomen Domi-
ni Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ,
12 & curaret me. * Numquid non meliores
sunt

ſunt Abana & Pharphar, fluuij Damaſci,
omnibus aquis Iſraël, vt lauer in eis, & mun- D
der? Cùm ergo vertiſſet ſe, & abiret indi-
gnans, * acceſſerunt ad eum ſerui ſui, & 13
locuti ſunt ei: Pater, & ſi rem grandem di-
xiſſet tibi propheta, certè facere debueras:
quantò magis quia nunc dixit tibi: Lauare, &
mundaberis? * † Deſcendit, & lauit in Ior- 14
† Lucæ 4. c. 27. dane ſepties iuxta ſermonem viri Dei, & re-
ſtituta eſt caro eius, ſicut caro pueri paruuli,
& mundatus eſt. * Reuerſuſque ad virum Dei 15
cum vniuerſo comitatu ſuo, venit, & ſtetit
coram eo, & ait: Verè ſcio quòd non ſit
alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantùm
in Iſraël. Obſecro itaque vt accipias bene-
dictionem à ſeruo tuo. * At ille reſpondit: 16
Viuit Dominus, ante quem ſto, quia non E
accipiam. Cumque vim faceret, penitùs
non acquieuit. * Dixitque Naaman: Vt 17
vis: ſed, obſecro, concede mihi ſeruo tuo,
vt tollam onus duorum burdonum de terra:
non enim faciet vltrà ſeruus tuus holocau-
ſtum aut victimam diis alienis, niſi Domi-
no. * Hoc autem ſolum eſt, de quo de- 18
preceris Dominum pro ſeruo tuo, quando
ingredietur dominus meus templum Rem-
mon, vt adoret, & illo innitente ſuper ma-
num meam, ſi adorauero in templo Rem-
mon, adorante eo in eodem loco, vt ignoſcat
mihi Dominus ſeruo tuo pro hac re. * Qui 19
dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo
electo terræ tempore. * Dixitque Giezi puer 20
viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman F
Syro iſti, vt non acciperet ab eo quæ attulit:
viuit Dominus, quia curram poſt eum, & ac-
cipiam ab eo aliquid. * Et ſecutus eſt Giezi 21
poſt tergum Naaman: quem cùm vidiſſet il-
le currentem ad ſe, deſiliit de curru in oc-
curſum eius, & ait: Recténe ſunt omnia?
* Et ille ait: Rectè. dominus meus miſit me 22
ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo ado-
leſcentes de monte Ephraim, ex filiis Pro-
phetarum: da eis talentum argenti, & veſtes
mutatorias duplices. * Dixitque Naaman: 23
Melius eſt vt accipias duo talenta. Et coë-
git eum, ligauitque duo talenta argenti in
duobus ſaccis, & duplicia veſtimenta, &
impoſuit duobus pueris ſuis, qui & porta-
uerunt coram eo. * Cumque veniſſet iam 24
veſperi, tulit de manu eorum, & repoſuit G
in domo, dimiſitque viros, & abierunt. * ip- 25
ſe autem ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo.
Et dixit Eliſeus? Vnde venis Giezi? Qui reſ-
pondit: Non iuit ſeruus tuus quóquam. * At 26
ille ait: Nonne cor meum in præſenti erat,
quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in
occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argen-
tum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta &
vineas & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas.
* Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſe- 27
mini tuo, vſque in ſempiternum. Et egreſſus
eſt ab eo leproſus quaſi nix.

CAPVT VI.

Eliſeus ferrum ſecuri natare facit: regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariam ab Eliſeo, quem ob regis ſui ſecreta regi Iſrael patefacta capere mittebantur: at poſtmodum Syris obſidentibus Samariam, matres ob mediam filios ſuos comedunt, propter quod Eliſeus à rege iubetur occidi.

1 DIxerunt autem filij prophetarum ad
A Eliſeum: Ecce locus, in quo habita-
2 mus coram te, anguſtus eſt nobis. * Eamus
vſque ad Iordanem, & tollant ſinguli de ſil-
ua materias ſingulas, vt ædificemus nobis
ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.
3 * Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum
4 ſeruis tuis. Reſpondit: Ego veniam. * Et abiit
cum eis. Cumque veniſſent ad Iordanem,
5 cædebant ligna. * Accidit autem, vt cùm
vnus materiam ſuccidiſſet, caderet ferrum
ſecuris in aquam: exclamauitque ille, & ait:
Heu heu heu domine mi, & hoc ipſum mu-
6 tuò acceperam. * Dixit autem homo Dei:
B Vbi cecidit? At ille monſtrauit ei locum. Præ-
cidit ergo lignum, & miſit illuc: natauitque
7 ferrum, * & ait: Tolle. Qui extendit ma-
8 num, & tulit illud. * Rex autem Syriæ pug-
nabat contra Iſraël, conſiliumque iniit cum
ſeruis ſuis, dicens: In loco illo & illo po-
9 namus inſidias, * Miſit itaque vir Dei ad re-
gem Iſraël, dicens: Caue ne tranſeas in
locum illum: quia ibi Syri in inſidiis ſunt.
10 * Miſit itaque rex Iſrael ad locum quem dixe-
rat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & ob-
11 ſeruauit ſe ibi non ſemel neque bis. * Con-
turbatumque eſt cor regis Syriæ pro hac
re: & conuocatis ſeruis ſuis, ait: Quare
non indicatis mihi quis proditor mei ſit
12 apud regem Iſrael? * Dixitque vnus ſer-
C uorum eius: Nequaquam domine mi rex,
ſed Eliſeus propheta, qui eſt in Iſrael, in-
dicat regi Iſrael omnia verba quæcumque
13 locutus fueris in conclaui tuo. * Dixitque
eis: Ite, & videte vbi ſit: vt mittam, & ca-
piam eum. Annuntiaueruntque ei dicentes:
14 Ecce in Dothan. * Miſit ergo illuc equos &
currus, & robur exercitus: qui cùm veniſ-
ſent nocte, circumdederunt ciuitatem.
15 * Conſurgens autem diluculò miniſter viri
Dei, egreſſus, vidit exercitum in circitu ci-
uitatis, & equos & currus: nuntiauitque
ei, dicens: Heu heu heu domine mi, quid
16 faciemus? * At ille reſpondit: Noli timere:
plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum il-
17 lis. * Cumque oraſſet Eliſeus, ait: Domine,
D aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Do-
minus oculos pueri, & vidit: & ecce
mons plenus equorum, & curruum igneo-
18 rum, in circuitu Eliſei. * Hoſtes verò
deſcenderunt ad eum: porrò Eliſeus orauit
ad Dominum, dicens: Percute, obſecro,
gentem hanc cæcitate. Percuſſitque eos Do-
minus, ne viderent, iuxta verbum Eliſei.

* Dixit autem ad eos Eliseus : Non est hæc 19
via, neque ista est ciuitas : sequimini me, &
ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit
ergo eos in Samariam : * cumque ingressi 20
fuissent in Samariam. dixit Eliseus : Domine
aperi oculos istorum, vt videant. Aperuitque
Dominus oculos eorum, & viderunt se esse
in medio Samariæ. * Dixitque rex Israël ad 21
Eliseum, cùm vidisset eos: Numquid percu-
tiam eos, pater mi ? * At ille ait : Non per- 22
cuties : neque enim cepisti eos gladio & ar- E
cu tuo, vt percutias : sed pone panem &
aquam coram eis, vt comedant & bibant, &
vadant ad dominum suum. * Appositaque 23
est eis ciborum magna præparatio, & come-
derunt & biberunt, & dimisit eos, abierunt-
que ad dominum suum,& vltrà non venerunt
latrones Syriæ in Terram Israël. * Factum 24
est autem post hæc, congregauit Benadad rex
Syriæ, vniuersum exercitum suum, & ascen-
dit, & obsidebat Samariam. * Factaque est 25
fames magna in Samaria : & tamdiu obsessa
est, donec venumdaretur caput asini octo-
ginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris
columbarum quinque argenteis. * Cumque 26
rex Israël transiret per murum, mulier quæ- F
dam exclamauit ad eum, dicens : Salua me
domine mi rex. * Qui ait: Non te saluat Do- 27
minus : vnde te possum saluare ? de area, vel
de torculari ? Dixitque ad eam rex: Quid ti-
bi vis ? Quæ respondit : * Mulier ista dixit 28
mihi : Da filium tuum, vt comedamus eum
hodie, & filium meum comedemus cras.
* Coximus ergo filium meum, & comedi- 29
mus. Dixitque ei die altera : Da filium tuum,
vt comedamus eum. Quæ abscondit filium
suum. * Quod cùm audisset rex, scidit vesti- 30
menta sua, & transibat per murum. Viditque
omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad
carnem intrinsecus. * Et ait rex : Hæc mihi 31
faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput G
Elisei filij Saphat super ipsum hodie. * Eli- 32
seus autem sedebat in domo sua, & senes se-
debant cum eo. Præmisit itaque virum : &
antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes:
Numquid scitis quòd miserit filius homicidæ
hic, vt præcidatur caput meum ? videte ergo,
cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non
sinatis eum introire : ecce enim sonitus pe-
dum domini eius post eum est. * Adhuc illo 33
loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat
ad eum. Et ait : Ecce, tantum malum à
Domino est : quid amplius expectabo à
Domino ?

CAPVT VII.

Eliseus in Samaria prædicit frumenti abundantiam; quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem soluentibus : dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

DIxit autem Eliseus : Audite verbum 1
Domini : Hæc dicit Dominus : In
tempore hoc cras modius similæ vno state-
A re erit, & duo modij hordei statere vno, in
2 porta Samariæ. * Respondens vnus de duci-
bus, super cuius manum rex incumbebat, ho-
mini Dei, ait : Si Dominus fecerit etiam ca-
taractas in cælo, numquid poterit esse quod
loqueris ? Qui ait : Videbis oculis tuis, & in-
3 de non comedes. * Quatuor ergo viri erant
leprosi iuxta introitum portæ : qui dixerunt
ad inuicem : Quid hîc esse volumus donec
4 moriamur ? * siue ingredi voluerimus ciui-
tatem, fame moriemur : siue manserimus
B hîc, moriendum nobis est : venite ergo, &
transfugiamus ad castra Syriæ. si pepercerint
nobis, viuemus : si autem occidere volue-
5 rint, nihilominùs moriemur. * Surrexerunt
ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ.
Cumque venissent ad principium castrorum
6 Syriæ, nullum ibidem repererunt. * Siqui-
dem Dominus sonitum audiri fecerat in ca-
stris Syriæ curruum, & equorum, & exercitus
plurimi : dixeruntque ad inuicem : Ecce
mercede conduxit aduersum nos rex Israël
reges Hethæorum & Ægyptiorum, & vene-
7 runt super nos. * Surrexerunt ergo, & fu-
gerunt in tenebris, & dereliquerunt tento-
ria sua, & equos & asinos, in castris, fuge-
runtque, animas tantùm suas saluare cupien-
8 tes. * Igitur cùm venissent leprosi illi ad prin-
cipium castrorum, ingressi sunt vnum taber-
naculum, & comederunt, & biberunt : tule-
runtque inde argentum, & aurum, & vestes,
& abierunt, & absconderunt : & rursum
reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde
9 similiter auferentes absconderunt. * Dixe-
C runtque ad inuicem : Non rectè facimus :
hæc enim dies boni nuntij est. Si tacueri-
mus, & noluerimus nuntiare vsque manè,
sceleris arguemur : venite, eamus, & nun-
10 tiemus in aula regis. * Cumque venissent
ad portam ciuitatis, narrauerunt eis : di-
centes : Iuimus ad castra Syriæ, & nullum
ibidem reperimus hominem, nisi equos
11 & asinos alligatos, & fixa tentoria. * Ierunt
ergo portarij, & nuntiauerunt in palatio re-
12 gis intrinsecus. * Qui surrexit nocte, &
ait ad seruos suos : Dico vobis quid fecerint
nobis Syri : Sciunt quia fame laboramus,
& ideircò egressi sunt de castris, & latitant
in agris, dicentes : Cùm egressi fuerint de
ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ci-
13 uitatem ingredi poterimus. * Respondit
autem vnus seruorum eius : Tollamus quin-
que equos, qui remanserunt in vrbe (quia
ipsi tantùm sunt in vniuersa multitudine
Israël, alij enim consumpti sunt) & mitten-
14 tes, explorare poterimus. * Adduxerunt
ergo duos equos, misitque rex in castra
15 Syrorum, dicens : Ite, & videte. * Qui
D abierunt post eos vsque ad Iordanem : ecce
autem omnis via plena erat vestibus & va-
sis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur :
16 reuersique nuntij indicauerunt regi. * Et
egressus

egreſſus populus diripuit caſtra Syriæ: factuſ-
que eſt modius ſimilæ ſtatere vno, & duo
modij hordei ſtatere vno, iuxta verbum Do-
mini. * Porrò rex ducem illum, in cuius ma- 17
nu incumbebat, conſtituit ad portam: quem
conculcauit turba in introitu portæ, & mor-
tuus eſt, iuxta quod locutus fuerat vir Dei,
quando deſcenderat rex ad eum. * Factum- 18
que eſt ſecundùm ſermonem viri Dei, quem
dixerat regi, quando ait: Duo modij hordei
ſtatere vno erunt, & modius ſimilæ ſtatere
vno, hoc eodem tempore cras in porta Sama-
riæ:* quando reſponderat dux ille viro Dei, 19
& dixerat: Etiamſi Dominus fecerit catara-
ctas in cœlo, numquid poterit fieri quod lo-
queris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, &
inde non comedes. * Euenit ergo ei ſicut 20
prædictum fuerat, & conculcauit eum po-
pulus in porta, & mortuus eſt.

CAPVT VIII.

Poſt ſeptennem famem ab Eliſeo prædictam, Sunamitis, quæ ipſius conſilio peregrinata erat, reuerſa ſuos agros cum fructibus recuperat: Eliſeus Benadad ægrotantem reſpondet moriturum, & impium Hazael regnaturum: Ioram rex Iuda percuſſit Idumæos, quòd à ſe receſſiſſent; cui impio ſuccedit Ochozias filius impius.

†Sup.4. f.35.

ELiſeus autem locutus eſt ad mulierem, † 1
cuius viuere fecerat filium, dicens: Sur- A
ge, vade tu & domus tua, & peregrinare
vbicumque repereris: vocauit enim Domi-
nus famem, & veniet ſuper terram ſeptem
annis. * Quæ ſurrexit, & fecit iuxta verbum 2
hominis Dei: & vadens cum domo ſua, pe-
regrinata eſt in Terra Philiſthiim diebus mul-
tis. * Cumque finiti eſſent anni ſeptem, re- 3
uerſa eſt mulier de Terra Philiſthiim: &
egreſſa eſt vt interpellaret regem pro domo
ſua, & pro agris ſuis. * Rex autem loqueba- 4
tur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Nar-
ra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliſeus. * 5
Cumque ille narraret regi quo modo mor-
tuum ſuſcitaſſet, apparuit mulier, cuius B
viuificauerat filium, clamans ad regem pro
domo ſua, & pro agris ſuis. Dixitque Giezi:
Domine mi rex, hæc eſt mulier, & hic eſt
filius eius, quem ſuſcitauit Eliſeus. * Et inter- 6
rogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. De-
ditque ei rex eunuchum vnum, dicens: Re-
ſtitue ei omnia quæ ſua ſunt, & vniuerſos
reditus agrorum, à die qua reliquit terram vſ-
que ad præſens. * Venit quoque Eliſeus Da- 7
maſcum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat:
nuntiaueruntque ei, dicentes: Venit vir Dei
huc. * Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum mu- 8
nera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule C
Dominum per eum, dicens: Si euadere po-
tero de infirmitate mea hac? * Iuit igitur Ha- 9
zaël in occurſum eius, habens ſecum mune-
ra, & omnia bona Damaſci, onera quadragin-
ta camelorum. Cumque ſtetiſſet coram eo, ait:
Filius tuus Benadad rex Syriæ miſit me ad te,
dicens: Si ſanari potero de infirmitate mea
10 hac? * Dixitque ei Eliſeus: Vade, dic ei: Sa-
naberis: porrò oſtendit mihi Dominus quia
11 morte morietur. * Stetitque cum eo, & con-
turbatus eſt vſque ad ſuffuſionem vultus: fle-
12 uitque vir Dei. * Cui Hazaël ait: Quare do-
D minus meus flet? At ille dixit: Quia ſcio quæ
facturus ſis filiis Iſrael mala. Ciuitates eorum
munitas igne ſuccendes, & iuuenes eorum
interficies gladio, & paruulos eorum elides,
13 & prægnantes diuides. * Dixitque Hazael:
Quid enim ſum ſeruus tuus canis, vt faciam
rem iſtam magnam? Et ait Eliſeus: Oſten-
14 dit mihi Dominus te regem Syriæ fore. *
Qui cùm receſſiſſet ab Eliſeo, venit ad do-
minum ſuum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eli-
ſeus? At ille reſpondit: Dixit mihi: Reci-
15 pies ſanitatem. * Cumque veniſſet dies alte-
ra, tulit ſtragulum, & infudit aquam, & ex-
pandit ſuper faciem eius: quo mortuo, re-
16 gnauit Hazaël pro eo. * Anno quinto Io-
ram filij Achab regis Iſrael, & Ioſaphat re-
gis Iuda, regnauit Ioram filius Ioſaphat rex
17 Iuda. * † Triginta duorum annorum erat †2.Par.21. b.5.
cùm regnare cœpiſſet, & octo annis regna-
18 uit in Ieruſalem. * Ambulauitque in vijs re-
E gum Iſrael, ſicut ambulauerat domus Achab:
filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod
19 malum eſt in conſpectu Domini. * † Noluit †2.Reg.7. c.16.
autem Dominus diſperdere Iudam, propter
Dauid ſeruum ſuum, ſicut promiſerat ei, vt
daret illi lucernam, & filijs eius cunctis die-
20 bus. * † In diebus eius receſſit Edom, ne eſſet †2.Par.21. b.8.
21 ſub Iuda, & conſtituit ſibi regem. * Venit-
F que Ioram Seira, & omnes currus cum eo:
& ſurrexit nocte, percuſſitque Idumæos, qui
eum circumdederant, & principes curruum,
22 populus autem fugit in tabernacula ſua. * Re-
ceſſit ergo Edom ne eſſet ſub Iuda, vſque ad
diem hanc. Tunc receſſit & Lobna in tem-
23 pore illo. * Reliqua autem ſermonum Ioram,
& vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt
24 in Libro verborum dierum regum Iuda? *
Et dormiuit Ioram cum patribus ſuis, ſepul-
tuſque eſt cum eis in Ciuitate Dauid, & re-
25 gnauit Ochozias filius eius pro eo. * † Anno †2.Par.22. a.1.
duodecimo Ioram filij Achab regis Iſrael, re-
26 gnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ. * Vi-
G ginti duorum annorum erat Ochozias cùm
regnare cœpiſſet, & vno anno regnauit in
Ieruſalem: nomen matris eius Athalia filia
27 Amri regis Iſrael. * Et ambulauit in vijs do-
mus Achab: & fecit quod malum eſt coram
Domino, ſicut domus Achab: gener enim
28 domus Achab fuit. * Abijt quoque cum Io-
ram filio Achab, ad præliandum contra Ha-
zaël regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vul-
29 nerauerunt Syri Ioram: * qui reuerſus eſt vt
curaretur, in Iezrahel: quia vulnerauerant
eum Syri in Ramoth, præliantem contra Ha-
zael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Io-
ram rex Iuda, deſcendit inuiſere Ioram fi-
lium Achab in Iezrael, quia ægrotabat ibi.

CAPVT IX.

Iehu in regem Israel vncto mandat Dominus vt deleat domum Achab: occidit ergo Ioram vnà cum Ochozia rege Iuda, & corpus Iezabel à fenestra ipsius iussu præcipitata canes comederunt, iuxta Eliæ vaticinium.

ELiseus autem propheta vocauit vnum 1
de filijs prophetarum, & ait illi: Accin- A
ge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei
hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad
†1.Reg.19.c.16. *† Cumque veneris illuc: videbis Iehu fi- 2
lium Iosaphat filij Namsi: & ingressus susci-
tabis eum de medio fratrum suorum, & in-
troduces in interius cubiculum.* Tenensque 3
lenticulam olei, fundes super caput eius, &
dices: Hæc dicit Dominus: Vnxi te regem
super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, &
non ibi subsistes. * Abijt ergo adolescens 4
puer prophetæ in Ramoth Galaad, * & in- 5
gressus est illuc, ecce autem principes exerci-
tus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te, ô
princeps. Dixitque Iehu: Ad quem ex om-
nibus nobis? At ille dixit: Ad te, ô princeps.
* Et surrexit & ingressus est cubiculum: at 6
ille fudit oleum super caput eius, & ait: Hæc B
dicit Dominus Deus Israel: Vnxi te regem
super populum Domini Israel, * & percuties 7
domum Achab domini tui, & vlciscar san-
guinem seruorum meorum prophetarum, &
sanguinem omnium seruorum Domini, de
†1.Reg.21.c.21. manu Iezabel. * † Perdamque omnem do- 8
mum Achab: & interficiam de Achab min-
gentem ad parietem, & clausum & nouissi-
mum in Israel. * Et dabo domum Achab, si- 9
†1.Reg.15.f.29. cut † domum Ieroboam filij Nabat, & sicut
†1.Reg.16.a.3. domum † Baasa filij Ahia. * Iezabel quoque 10
comedent canes in agro Iezrahel, nec erit
qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit
* Iehu autem egressus est ad seruos domini 11
sui: qui dixerunt ei: Recténe sunt omnia?
quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis:
Nostis hominem, & quid locutus sit. * At il- 12
li responderunt: Falsum est, sed magis nar- C
ra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus
est mihi, & ait: Hæc dicit Dominus: Vnxi
te regem super Israel. * Festinauerunt itaque 13
& vnusquisque tollens pallium suum posue-
runt sub pedibus eius, in similitudinem tri-
bunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt:
Regnauit Iehu. * Coniurauit ergo Iehu fi- 14
†Sup.8.g.28. lius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: † por-
rò Ioram obsederat Ramoth Galaad, ipse &
omnis Israel, contra Hazaël regem Syriæ: * 15
& reuersus fuerat vt curaretur in Iezrahel
propter vulnera, quia percusserant eum Syri,
præliantem contra Hazaël regem Syriæ. Di-
xitque Iehu: Si placet vobis, nemo egredia-
tur profugus de ciuitate, ne vadat, & nun-
tiet in Iezrahel. * Et ascendit, & profectus 16
est in Iezrahel: Ioram enim ægrotabat ibi,
& Ochozias rex Iudà descenderat ad visi-
tandum Ioram. * Igitur speculator qui sta- 17
D bat super turrim Iezrahel, vidit globum
Iehu venientis, & ait: Video ego globum.
Dixitque Ioram: Tolle currum, & mitte in
occursum eorum, & dicat vadens: Recténe
18 sunt omnia? * Abijt ergo, qui ascenderat cur-
rum, in occursum eius, & ait: Hæc dicit
rex: Pacatáne sunt omnia? Dixitque Iehu:
Quid tibi & paci? transi, & sequere me.
Nuntiauit quoque speculator, dicens: Ve-
19 nit nuntius ad eos, & non reuertitur. * Mi-
sit etiam currum equorum secundum: venit-
que ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Numquid
pax est? Et ait Iehu: Quid tibi & paci? tran-
20 si, & sequere me. * Nuntiauit autem specu-
lator, dicens: Venit vsque ad eos, & non
E reuertitur: est autem incessus quasi incessus
21 Iehu filij Namsi, præceps enim graditur. * Et
ait Ioram: Iunge currum. Iunxeruntque cur-
rum eius, & egressus est Ioram rex Israel, &
Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis,
egressique sunt in occursum Iehu, & inue-
22 nerunt eum in agro Naboth Iezrahelitæ. *
Cumque vidisset Ioram Iehu dixit: Pax est
Iehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc
fornicationes Iezabel matris tuæ, & venefi-
23 cia eius multa vigent. * Conuertit autem Io-
ram manum suam, & fugiens ait ad Ocho-
24 ziam: Insidiæ Ochozia. * Porrò Iehu teten-
dit arcum manu, & percussit Ioram inter sca-
pulas: & egressa est sagitta per cor eius, sta-
25 timque corruit in curru suo. * Dixitque Iehu
ad Badacer ducem: Tolle, proijce eum in
agro Naboth Iezrahelitæ: memini enim quã-
do ego & tu sedentes in curru sequebamur
Achab patrem huius, quòd Dominus onus
26 hoc leuauerit super eum, dicens: * † Si nõ pro †1.Reg.21.f.19.
F sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum
eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam ti-
bi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo
tolle, & proijce eum in agrum, iuxta ver-
27 bum Domini. * Ochozias autem rex Iuda vi-
dens hoc, fugit per viam domus horti: perse-
cutusque est eum Iehu, & ait: Etiam hunc
percutite in curru suo. & percusserunt eum in
ascensu Gauer, qui est iuxta Ieblaam: qui fu-
28 git in Mageddo, & mortuus est ibi. * Et im-
posuerunt eum serui eius super currum suum,
& tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum
in sepulchro cum patribus suis in Ciuitate
29 Dauid. * Anno vndecimo Ioram filij Achab,
30 regnauit Ochozias super Iudam, * venitque
Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius
audito, depinxit oculos suos stibio, & orna-
uit caput suum, & respexit per fenestram.
31 * ingredientem Iehu per portam, & ait: † †1.Reg.16.f.10.
Numquid pax potest esse Zambri, qui inter-
32 fecit dominum suum? * Leuauitque Iehu fa-
G ciem suam ad fenestram, & ait: Quæ est ista?
& inclinauerunt se ad eum duo vel tres eunu-
33 chi. * At ille dixit eis: Præcipitate eam deor-
sum. & præcipitauerunt eam, aspersusque est
sanguine paries, & equorum vngulæ concul-
34 cauerunt eam. * Cumque introgressus esset, vt
comederet,

comederet, biberetque, ait: Ite, & videte
maledictam illam, & sepelite eam: quia filia
regis est. * Cumque issent, vt sepelirent eam, 35
non inuenerunt nisi caluariam, & pedes, &
summas manus. * Reuersique nuntiauerunt 36
ei. Et ait Iehu: † Sermo Domini est, quem
locutus est per seruum suum Eliam Thes-
biten, dicens: In agro Iezrahel come-
dent canes carnes Iezabel, * & erunt carnes 37
Iezabel sicut stercus super faciem terræ in
agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant:
Hæccine est illa Iezabel.

Capvt X.

Iehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen propter peccata Iehu vehementer cæsus est Israel ab Hazaël: mortuo autem Iehu, succedit filius eius Ioachaz.

ERant autem Achab septuaginta filij in 1
Samaria: scripsit ergo Iehu litteras, & A
misit in Samariam, ad optimates ciuitatis, &
ad maiores natu, & ad nutritios Achab, di-
cens: * Statim vt acceperitis litteras has, 2
qui habetis filios domini vestri, & currus,
& equos, & ciuitates firmas, & arma, * eligi- 3
te meliorem, & eum qui vobis placuerit de
filiis domini vestri, & eum ponite super so-
lium patris sui, & pugnate pro domo domi-
ni vestri. * Timuerunt illi vehementer, & 4
dixerunt; Ecce duo reges non potuerunt sta-
re coram eo, & quo modo nos valebimus re-
sistere? * Miserunt ergo præpositi domus, & 5
præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutri-
tij, ad Iehu, dicentes: Serui tui sumus, quæ-
cumque iusseris faciemus, nec constituemus
nobis regem: quæcumque tibi placent, fac.
* Rescripsit autem eis litteras secundò, di- 6
cens: Si mei estis, & obeditis mihi tollite ca- B
pita filiorum domini vestri, & venite ad me
hac eadem hora cras in Iezrahel. Porrò filij
regis, septuaginta viri, apud optimates ciui-
tatis nutriebantur. * Cumque venissent litte- 7
ræ ad eos, tulerunt filios regis, & occide-
runt septuaginta viros, & posuerunt capita
eorum in cophinis, & miserunt ad eum in
Iezrahel. * Venit autem nuntius, & indica- 8
uit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum
regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acer-
uos iuxta introitum portæ vsque manè. * 9
Cumque diluxisset, egressus est, & stans di-
xit ad omnem populum: Iusti estis: si ego
coniuraui contra dominum meum, & inter-
†3.Reg.21. feci eum, quis percussit omnes hos? * † Vi- 10
g.29. dete ergo nunc quoniam non cecidit de ser-
monibus Domini in terram, quos locutus est C
Dominus super domum Achab, & Dominus
fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ.
* Percussit igitur Iehu, omnes qui reliqui 11
erant de domo Achab in Iezrahel, & vniuer-
sos optimates eius, & notos, & sacerdotes,

12 donec non remanerent ex eo reliquiæ. * Et
surrexit, & venit in Samariam: cumque ve-
13 nisset ad Cameram pastorum in via, * inue-
nit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad
eos: Quinam estis vos? Qui responderunt:
Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad
14 salutandos filios regis, & filios reginæ. * Qui
ait: Comprehendite eos viuos. Quos cùm
comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in
cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos
viros, & non reliquit ex eis quemquam.
15 * Cumque abijsset inde, inuenit Ionadab fi-
lium Rechab in occursum sibi, & benedixit
ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum re-
ctum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait
Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam.
Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum
16 ad se in currum: * dixitque ad eum: Veni me-
D cum, & vide zelum meũ pro Domino. * Et im-
17 positum in curru suo, * duxit in Samariam. Et
percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab
in Samaria vsque ad vnum, iuxta verbum
18 Domini, quod locutus est per Eliam. * Con-
gregauit ergo Iehu omnem populum, & di-
xit ad eos: † Achab coluit Baal parum, ego †3.Reg.16.
19 autem colam eum amplius. * Nunc igitur om- g.31.
nes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius
& cunctos sacerdotes ipsius, vocate ad me:
nullus sit qui non veniat, sacrificium enim
grande est mihi Baal: quicumque defuerit,
E non viuet. Porrò Iehu faciebat hoc insidio-
20 sè, vt disperderet cultores Baal. * Et dixit:
Sanctificate diem sollemnem Baal. Vocauit-
21 que, * & misit in vniuersos terminos Israel,
& venerunt cuncti serui Baal: non fuit resi-
duus ne vnus quidem qui non veniret. Et in-
gressi sunt templum Baal: & repleta est do-
22 mus Baal, à summo vsque ad summum. *
Dixitque his qui erant super vestes; Profer-
te vestimenta vniuersis seruis Baal. Et pro-
23 tulerunt eis vestes. * Ingressusque Iehu, &
Ionadab filius Rechab, templum Baal, ait
cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne
quis fortè vobiscum sit de seruis Domini,
24 sed vt sint serui Baal soli. * Ingressi sunt igi-
tur vt facerent victimas & holocausta: Iehu
autem præparauerat sibi foris octoginta vi-
ros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de
hominibus his, quos ego adduxero in manus
vestras, anima eius erit pro anima illius.
25 * Factum est autem, cùm completum esset
F holocaustum, præcepit Iehu militibus &
ducibus suis: Ingredimini, & percutite
eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in
ore gladij, & proiecerunt milites & duces
26 & ierunt in ciuitatem templi Baal, * &
protulerunt statuam de fano Baal, & con-
27 busserunt, * & comminuerunt eam. Destru-
xerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro
ea latrinas vsque in diem hanc. * Deleuit
28 itaque Iehu Baal de Israel: * verumtamen
29 à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vi-

tulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.
* Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia stu- 30 C
diosè egisti quod rectum erat, & placebat in
oculis meis, & omnia quæ erant in corde
† Infr. 15. c. 12. meo fecisti contra domum Achab: † filij tui
vsque ad quartam generationem sedebunt
super thronum Israel. * Porrò Iehu non cu- 31
stodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Is-
rael in toto corde suo: non enim recessit à G
peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Is-
rael. * In diebus illis cœpit Dominus tædere 32
super Israel: percussitque eos Hazael in vni-
uersis finibus Israel, * à Iordane contra Orien- 33
talem plagam, omnem Terram Galaad, &
Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroër, quæ
est super Torrentem Arnon, & Galaad, &
Basan. * Reliqua autem verborum Iehu, & 34
vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nónne
hæc scripta sunt in Libro verborum dierum
regum Israel? * Et dormiuit Iehu cum pa- 35
tribus suis, sepelieruntque eum in Samaria:
& regnauit Ioachaz filius eius pro eo. * Dies 36
autem, quos regnauit Iehu super Israel, vi-
ginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPVT XI.

Athalia, omni semine regio præter Ioas per ipsam extincto, regnum sibi vsurpat; sed præcipiente Ioiada sacerdote occiditur, & Ioas rex Iuda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

2. Par. 22. d. 10. Athalia verò mater Ochoziæ, videns 1
mortuum filium suum, surrexit, & in- A
terfecit omne semen regium. * Tollens au- 2
tem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ,
Ioas filium Ochoziæ, furata est eum de me-
dio filiorum regis qui interficiebantur, & nu-
tricem eius, de triclinio: & abscondit eum
à facie Athaliæ, vt non interficeretur. * Erat- 3
que cum ea sex annis clàm in domo Domini:
† 2 Par. 23. a. 1. porrò Athalia regnauit super terram. * † An- 4
no autem septimo misit Ioiada, & assumens
centuriones & milites, introduxit ad se in
templum Domini, pepigitque cum eis fœdus:
& adiurans eos in domo Domini, ostendit
eis filium regis: * & præcepit illis, dicens: 5
Iste est sermo, quem facere debetis: * Ter- 6
tia pars vestrum introëat sabbato, & obser- B
uet excubias domus regis. Tertia autem pars
sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad por-
tam, quæ est post habitaculum scutariorum:
& custodietis excubias domus Messa. * Duæ 7
verò partes è vobis, omnes egredientes sab-
bato, custodiant excubias domus Domini
circa regem. * Et vallabitis eum, habentes 8
arma in manibus vestris: si quis autem ingres-
sus fuerit septum templi, interficiatur: eritis-
que cum rege introëunte & egrediente. * 9
Et fecerunt centuriones, iuxta omnia quæ
præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumen-
tes singuli viros suos, qui ingrediebantur
sabbatum, cum his qui egrediebantur sabba-
to, venerunt ad Ioiadam sacerdotem. * Qui 10
dedit eis hastas, & arma regis Dauid, quæ

11 erant in domo Domini. * Et steterunt singu-
C li habentes arma in manu sua, à parte tem-
pli dextera, vsque ad partem sinistram altaris
12 & ædis, circum regem. * Produxitque filium
regis, & posuit super eum diadema, & testi-
monium: feceruntque eum regem, & vn-
xerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vi-
13 uat rex. * Audiuit autem Athalia vocem po-
puli currentis: & ingressa ad turbas in tem-
14 plum Domini, * vidit regem stantem super
tribunal iuxta morem, & cantores & tubas
prope eum, omnemque populum terræ læ-
tantem, & canentem tubis: & scidit vesti-
menta sua, clamauitque: Coniuratio, coniu-
15 ratio.* Præcepit autem Ioiada centurionibus,
qui erant super exercitum, & ait eis: Educi-
te eam extra septa templi, & quicumque eam
secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat
enim sacerdos: Non occidatur in templo
16 Domini. * Imposueruntque ei manus, &
impegerunt eam per viam introitus equo-
17 rum, iuxta palatium, & interfecta est ibi. *
D Pepigit ergo Ioiadas fœdus inter Dominum,
& inter regem, & inter populum, vt esset
populus Domini, & inter regem & popu-
18 lum. * Ingressusque est omnis populus terræ
templum Baal, & destruxerunt aras eius: &
imagines contriuerunt validè: Mathan quo-
que sacerdotem Baal occiderunt coram alta-
ri. Et posuit sacerdos custodias in domo Do-
19 mini. * Tulitque centuriones, & Cerethi &
Phelethi legiones, & omnem populum terræ,
deduxeruntque regem de domo Domini: &
venerunt per viam portæ scutariorum in pa-
20 latium, & sedit super thronum regum. * Læ-
tatusque est omnis populus terræ, & ciuitas
21 conquieuit: Athalia autem occisa est gladio
in domo regis. * Septemque annorum erat
Ioas, cùm regnare cœpisset.

CAPVT XII.

Ioas gazophylacij pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatij thesauros, tandemque à seruis suis occiditur, cui succedit filius eius Amasias.

1 Anno septimo Iehu, regnauit Ioas: &
A quadraginta annis regnauit in Ierusa-
2 lem. nomen matris eius Sebia de Bersabee. *
Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis
diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos.
3 * Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc
enim populus immolabat, & adolebat in ex-
4 celsis incensum. * Dixitque Ioas ad sacerdo-
tes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata
fuerit in templum Domini à prætereunti-
bus, quæ offertur pro pretio animæ, &
quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt
5 in templum Domini: * accipiant illam sa-
cerdotes iuxta ordinem suum, & instau-
rent sartatecta domus, si quid necessarium
6 viderint instauratione. * Igitur vsque ad
vigesimum tertium annum regis Ioas, non
instaura

instaurauerunt sacerdotes sartatecta templi.
* Vocauitque rex Ioas Ioiadam pontificem 7
& sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta B
non instauratis templi? nolite ergo amplius
accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum,
sed ad instaurationem templi reddite eam.
* Prohibitique sunt sacerdotes vltrà accipe- 8
re. pecuniam à populo, & instaurare sarta-
tecta domus. * Et tulit Ioiada pontifex ga- 9
zophylacium vnum, aperuitque foramen de-
super, & posuit illud iuxta altare ad dexte-
ram ingredientium domum Domini, mitte-
bantque in eo sacerdotes, qui custodiebant
ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur
ad templum Domini. * Cumque viderent ni- 10
miam pecuniam esse in gazophylacio, ascen-
debat scriba regis, & pontifex, effundebant-
que & numerabant pecuniam, quæ inuenie-
batur in domo Domini.* & dabant eam iux- 11
ta numerum atque mensuram, in manu eo- C
rum qui præerant cæmentariis domus Domi-
ni: qui impendebant eam in fabris ligno-
rum, & in cæmentariis iis, qui operabantur
in domo Domini, * & sartatecta faciebant: 12
& in iis, qui cædebant saxa, & vt emerent
ligna, & lapides, qui excidebantur, ita vt
impleretur instauratio domus Domini, in vni-
uersis quæ indigebant expensa ad munien-
dam domum. * Verumtamen non fiebant ex 13
eadem pecunia hydriæ templi Domini, &
fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas
aureum & argenteum, de pecunia quæ infe-
rebatur in templum Domini. * iis enim qui 14
faciebant opus, dabatur vt instauraretur tem-
plum Domini: * & non fiebat ratio iis ho- 15
minibus, qui accipiebant pecuniam vt distri-
buerent eam artificibus, sed in fide tracta-
bant eam. * Pecuniam verò pro delicto, & pe- 16
cuniam pro peccatis, non inferebant in tem-
plum Domini, quia sacerdotum erat. * Tunc 17
ascendit Hazaël rex Syriæ, & pugnabat con- D
tra Geth, cepitque eam: & direxit faciem
suam vt ascenderet in Ierusalem. * Quamob- 18
rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata,
quæ consecrauerant Iosaphat & Ioram &
Ochozias, patres eius reges Iuda, & quæ
ipse obtulerat: & vniuersum argentum, quod
inueniri potuit in thesauris templi Domini,
& in palatio regis: misitque Hazaëli regi Sy-
riæ, & recessit ab Ierusalem. * Reliqua autem 19
sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, nónne
hæc scripta sunt in Libro verborum dierum
regum Iuda? * Surrexerunt autem serui eius, 20
& coniurauerunt inter se, percusseruntque
Ioas in Domo Mello in descensu Sella. * Io- 21
sachar namque filius Semaath, & Iozabad
filius Somer, serui eius, percusserunt eum,
& mortuus est: & sepelierunt eum cum pa-
tribus suis in Ciuitate Dauid, regnauitque
Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

*Ioachaz rex Israel propter peccata sua grauissi-
mè afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominum
liberatur; cui mortuo succedit filius Ioas, iuxta
Elisei morientis vaticinium Syros ter deuicit: mor-
tui autem Elisei sepulchro iniectus quidam mor-
tuus suscitatur.*

1 ANno vigesimo tertio Ioas filij Ochoziæ
A regis Iuda, regnauit Ioachaz filius Ie-
hu super Israel in Samaria decem & septem
2 annis. * Et fecit malum coram Domino, secu-
tusque est peccata Ieroboam filij Nabat, qui
peccare fecit Israel, & non declinauit ab eis.
3 * Iratusque est furor Domini contra Israel,
& tradidit eos in manu Hazaël regis Syriæ,
& in manu Benadad filij Hazaël, cunctis die-
4 bus. * Deprecatus est autem Ioachaz faciem
Domini, & audiuit eum Dominus: vidit
enim angustiam Israel, quia attriuerat eos rex
5 Syriæ: * & dedit Dominus saluatorem Israe-
li, & liberatus est de manu regis Syriæ: ha-
bitaueruntque filij Israel in tabernaculis suis
6 sicut heri & nudiustertius. * Verumtamen
B non recesserunt à peccatis domus Ieroboam,
qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambula-
uerunt: siquidem & lucus permansit in Sa-
7 maria. * Et non sunt derelicti Ioachaz de po-
pulo nisi quinquaginta equites, & decem
currus, & decem millia peditum: interfece-
rat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi
8 puluerem in tritura areæ. * Reliqua autem
sermonum Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, &
fortitudo eius, nónne hæc scripta sunt in Li-
9 bro sermonum dierum regum Israel? * Dor-
miuitque Ioachaz cum patribus suis, & sepe-
lierunt eum in Samaria: regnauitque Ioas fi-
10 lius eius pro eo. * Anno trigesimo septimo
Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioachaz
11 super Israel in Samaria sedecim annis, * &
fecit quod malum est in conspectu Domini:
non declinauit ab omnibus peccatis Iero-
boam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, sed
12 in ipsis ambulauit. * Reliqua autem sermo-
num Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitu-
do eius, quomodo pugnauerit contra Ama-
siam regem Iuda, nónne hæc scripta sunt in
13 Libro sermonum dierum regum Israel? * Et
dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam
autem sedit super solium eius. Porrò Ioas se-
14 pultus est in Samaria cum regibus Israel. * Eli-
C seus autem ægrotabat infirmitate, qua & mor-
tuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel,
& flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pa-
15 ter mi, currus Israel, & auriga eius. * Et ait
illi Eliseus: Affer arcum, & sagittas. Cumque
16 attulisset ad eum arcum, & sagittas, * dixit
ad regem Israel: Pone manum tuam super ar-
cum. Et cùm posuisset ille manum suam, su-
perposuit Eliseus manus suas manibus regis,
17 * & ait: Aperi fenestram orientalem. Cum-
que aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam.
Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini,
& sagitta salutis contra Syriam: percutiesque
18 Syriam in Aphec, donec consumas eam. * Et
ait: Tolle sagittas. Qui cùm tulisset, rursum
dixit ei: Percute iaculo terram. Et cùm per-
cussisset

cussisset tribus vicibus, & stetisset, * iratus est 19
vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses
quinquies, aut sexies, siue septies, percussis-
ses Syriam vsque ad consumptionem: nunc
autem tribus vicibus percuties eam. * Mor- 20
tuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. La- D
trunculi autem de Moab venerunt in terram
† Eccli. 48.b.14. in ipso anno. * † Quidam autem sepelientes 21
hominem, viderunt latrunculos, & proiece-
runt cadauer in sepulchro Elisei. Quod cùm
tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit
super pedes suos. * Igitur Hazael rex Syriæ 22
afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: * & mi- 23
sertus est Dominus eorum, & reuersus est ad
eos propter pactum suum, quod habebat cum
Abraham, & Isaac, & Iacob: & noluit dis-
perdere eos, neque proiicere penitus, vsque
in præsens tempus. * Mortuus est autem Ha- 24
zaël rex Syriæ, & regnauit Benadad filius
eius pro eo. * Porrò Ioas filius Ioachaz tulit 25
vrbes de manu Benadad filij Hazaël, quas
tulerat de manu Ioachaz patris sui iure præ-
lij, tribus vicibus percussit eum Ioas, & red-
didit ciuitates Israel.

CAPVT XIV.

Amasias interfectis occisoribus patris sui Ioas, percutit Edom; sed prouocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam, qui ab angustiis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porrò facta coniuratione aduersus Amasiam regem Iuda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

IN anno secundo Ioas filij Ioachaz regis 1
Israel, regnauit Amasias filius Ioas regis A
† 2. Par. 25.a.1. Iuda. * † Viginti quinque annorum erat cùm 2
regnare cœpisset: viginti autem & nouem
annis regnauit in Ierusalem, nomen matris
eius Ioadan de Ierusalem. * Et fecit rectum 3
coram Domino, veruntamen non vt Dauid
pater eius. Iuxta omnia, quæ fecit Ioas pa-
ter suus, fecit: * nisi hoc tantùm quòd ex- 4
celsa non abstulit: adhuc enim populus im-
molabat, & adolebat incensum in excel-
sis. * Cumque obtinuisset regnum, percussit 5
seruos suos, qui interfecerant regem patrem B
suum: * filios autem eorum qui occiderant, 6
non occidit, iuxta quod scriptum est in libro
legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens:
† Deut. 24.c.16. Ezech. 18. c.20. † Non morientur patres pro filiis, neque fi-
lij morientur pro patribus: sed vnusquisque
in peccato suo morietur. * Ipse percussit Edom 7
in Valle Salinarum decem millia, & appre-
hendit petram in prælio, vocauitque nomen
eius Iectehel, vsque in præsentem diem.
* Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas fi- 8
lium Ioachaz, filij Iehu regis Israel, dicens:
Veni, & videamus nos. * Remisitque Ioas 9
rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicens:
Carduus Libani misit ad cedrum quæ est in
Libano: dicens: Da filiam tuam filio meo
vxorem. Transieruntque bestiæ saltus quæ
C sunt in Libano, & conculcauerunt carduum.
10 * Percutiens inualuisti super Edom, & suble-
uauit te cor tuum: contentus esto gloria, &
sede in domo tua: quare prouocas malum, vt
11 cadas tu & Iudas tecum? * Et non acquieuit
Amasias: ascenditque Ioas rex Israel, & vi-
derunt se, ipse & Amasias rex Iuda, in Be-
12 thsames oppido Iudæ. * Percussusque est Iu-
da coram Israel, & fugerunt vnusquisque in
13 tabernacula sua. * Amasiam verò regem Iu-
D da, filium Ioas filij Ochoziæ, cepit Ioas rex
Israel in Bethsames, & adduxit eum in Ieru-
salem: & interrupit murum Ierusalem, à
porta Ephraim vsque ad portam anguli,
14 quadringentis cubitis. * Tulitque omne au-
rum, & argentum: & vniuersa vasa, quæ in-
uenta sunt in domo Domini, & in thesauris
regis, & obsides, & reuersus est in Samariam.
15 * Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit, &
fortitudo eius qua pugnauit contra Amasiam
regem Iuda, nónne hæc scripta sunt in Li-
16 bro sermonum dierum regum Israel? * Dor-
miuitque Ioas cum patribus suis, & sepultus
E est in Samaria cum regibus Israel: & regna-
17 uit Ieroboam filius eius pro eo. * Vixit au-
tem Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquam
mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel,
18 quindecim annis. * Reliqua autem sermo-
num Amasiæ, nónne hæc scripta sunt in Li-
19 bro sermonum dierum regum Iuda? * Facta-
que est contra eum coniuratio in Ierusalem:
at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum
20 in Lachis, & interfecerunt eum ibi. * Et as-
portauerunt in equis, sepultusque est in Ie-
rusalem cum patribus suis in Ciuitate Dauid.
21 * † Tulit autem vniuersus populus Iudæ Aza- † 2. Par. 26.a.1.
F riam annos natum sedecim, & constituerunt
22 eum regem pro patre eius Amasia. * Ipse ædi-
ficauit Ælath, & restituit eam Iudæ, post-
23 quam dormiuit rex cum patribus suis. * Anno
quintodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda,
regnauit Ieroboam filius Ioas regis Israel in
24 Samaria, quadraginta & vno anno: * & fe-
cit quod malum est coram Domino. Non
recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filij
25 Nabat, qui peccare fecit Israel. * Ipse resti-
tuit terminos Israel, ab introitu Emath, vs-
que ad mare solitudinis, iuxta sermonem
Domini Dei Israel, quem locutus est per ser-
G num suum † Ionam filium Amathi prophe- † Ion. 1. a.1.
tam, qui erant de Geth, quæ est in Opher.
26 * Vidit enim Dominus afflictionem Israel
amaram nimis, & quòd consumpti essent
vsque ad clausos carcere, & extremos, & non
27 esset qui auxiliaretur Israeli. * Nec locutus est
Dominus vt deleret nomen Israel de sub cæ-
lo, sed saluauit eos in manu Ieroboam filij
28 Ioas. * Reliqua autem sermonum Ieroboam,
& vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua
præliatus est, & quomodo restituit Damas-
cum & Emath Iudæ in Israel, nónne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum re-
gum Israel? * Dormiuitque Ieroboam cum
patribus

patribus suis regibus Israel, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

CAPVT XV.

Azariæ leproso succedit filius Ioathan in Iuda, Zachariæ autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee; cuius temporibus Theglathphalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioathan, succedit filius Achaz.

ANno vigesimo septimo Ieroboam regis 1
Israel, regnauit Azarias filius Amasiæ A
regis Iuda. * Sedecim annorum erat cùm re- 2
gnare cœpisset, & quinquaginta duobus an-
nis regnauit in Ierusalem: nomen matris
eius Iechelia de Ierusalem. * Fecitque quod 3
erat placitum coram Domino, iuxta omnia
quæ fecit Amasias pater eius. * Verumtamen 4
excelsa non est demolitus: adhuc populus sa-
crificabat, & adolebat incensum in excelsis.
† 2. Par. 26.d.21. * † Percussit autem Dominus regem, & fuit 5
leprosus vsque in diem mortis suæ, & habi-
tabat in domo libera seorsum: Ioatham verò
filius regis gubernabat palatium, & iudicabat
populum terræ. * Reliqua autem sermonum 6
Azariæ, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc B
scripta sunt in Libro verborum dierum re-
gum Iuda? * Et dormiuit Azarias cum patri- 7
bus suis: sepelieruntque eum cum maioribus
suis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioathan
filius eius pro eo. * Anno trigesimo octauo 8
Azariæ regis Iuda, regnauit Zacharias filius
Ieroboam super Israel in Samaria sex mensi-
bus: * & fecit quod malum est coram Do- 9
mino, sicut fecerant patres eius: non recessit
à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
fecit Israel. * Coniurauit autem contra eum 10
Sellum filius Iabes: percussitque eum palàm,
& interfecit, regnauitque pro eo. * Reliqua 11
autem verborum Zachariæ, nónne hæc scri-
pta sunt in Libro sermonum dierum regum
† Sup. 10. f. 30. Israel? * † Iste est sermo Domini, quem lo- 12
cutus est ad Iehu, dicens: Filij tui vsque ad C
quartam generationem sedebunt super thro-
num Israel. Factumque est ita. * Sellum fi- 13
lius Iabes regnauit trigesimo nono anno A-
zariæ regis Iuda: regnauit autem vno men-
se in Samaria. * Et ascendit Manahem filius 14
Gadi de Thersa, venitque in Samariam, &
percussit Sellum filium Iabes in Samaria, &
interfecit eum, regnauitque pro eo. * Reli- 15
qua autem verborum Sellum, & coniuratio
eius, per quam tetendit insidias, nónne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum re-
gum Israel? * Tunc percussit Manahem Tha- 16
psam, & omnes qui erant in ea, & terminos
eius de Thersa: noluerant enim aperire ei:
& interfecit omnes prægnantes eius, & sci-
dit eas. * Anno trigesimo nono Azariæ regis 17
Iuda, regnauit Manahem filius Gadi super D
Israel decem annis in Samaria. * Fecitque 18
quod erat malum coram Domino: non reces-
sit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui pec-
19 care fecit Israel cunctis diebus eius.* Venie-
bat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat
Manahem Phul mille talenta argenti, vt es-
set ei in auxilium, & firmaret regnum eius.
20 * Indixitque Manahem argentum super Is-
rael cunctis potentibus & diuitibus, vt daret
regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti
per singulos: reuersusque est rex Assyriorum,
21 & non est moratus in terra. * Reliqua est au-
tem sermonum Manahem, & vniuersa quæ
fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermo-
22 num dierum regum Israel? * Et dormiuit
E Manahem cum patribus suis: regnauitque
23 Phaceia filius eius pro eo. * Anno quinqua-
gesimo Azariæ regis Iuda, regnauit Phaceia
filius Manahem super Israel in Samaria bien-
24 nio: & fecit quod erat malum coram Domi-
no: non recessit à peccatis Ieroboam filij Na-
25 bat, qui peccare fecit Israel. * Coniurauit au-
tem aduersus eum Phacee filius Romeliæ,
dux eius, & percussit eum in Samaria in tur-
re domus regiæ, iuxta Argob, & iuxta Arie,
& cum eo quinquaginta viros de filiis Ga-
laaditarum, & interfecit eum, regnauitque
26 pro eo. * Reliqua autem sermonum Phaceia,
& vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt
27 in Libro sermonum dierum regum Israel? *
F Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis
Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ super
28 Israel in Samaria viginti annis.* Et fecit quod
erat malum coram Domino: non recessit à
peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
29 fecit Israel. * In diebus Phacee regis Israel
venit Theglathphalasar rex Assur, & cepit
Aion, & Abel Domum, Maacha & Ianoë, &
Cedes, & Asor, & Galaad, & Calilæam, &
vniuersam Terram Nephthali: & transtulit
30 eos in Assyrios. * Coniurauit autē, & tetendit
insidias Osee filius Ela contra Phacee filium
Romeliæ, & percussit eum, & interfecit:
regnauitque pro eo vigesimo anno Ioatham
31 filij Oziæ. * Reliqua autem sermonum Pha-
cee, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum regum Is-
32 rael? * † Anno secundo Phacee, filij Rome- † 2.Par. 27.a.1.
liæ regis Israel, regnauit Ioatham filius Oziæ
33 regis Iuda. * Viginti quinque annorum erat
G cùm regnare cœpisset, & sedecim annis re-
gnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ie-
34 rusa, filia Sadoc. * Fecitque quod erat placi-
tum coram Domino: iuxta omnia quæ fece-
35 rat Ozias pater suus, operatus est. * Verumta-
men excelsa non abstulit: adhuc populus im-
molabat, & adolebat incensum in excelsis:
ipse ædificauit portam domus Domini subli-
36 missimam. * Reliqua autem sermonum Ioa-
tham, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scri-
pta sunt in Libro verborum dierum regum
37 Iuda? * In diebus illis cœpit Dominus mitte-
re in Iudam, Rasin regem Syriæ, & Phacee
38 filium Romeliæ. * Et dormiuit Ioatham cum
patribus

Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir
filius eius, * Elcana filius eius, Abiasaph 23
filius eius, Asir filius eius. * Thahath filius 24
eius: Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul
filius eius. * Filii Elcana, Amasai & Achi- 25
moth * & Elcana: Filii Elcana: Sophai fi- 26
lius eius, Nahath filius eius, * Eliab filius 27
eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.
* Filij Samuel, primogenitus Vasseni, & 28
Abia. * Filii autem Merari, Moholi: Lobni 29
filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, C
* Sammaa filius eius, Haggia filius eius, 30
Asaia filius eius. * Isti sunt, quos constituit 31
Dauid super cantores domus Domini, ex
quo collocata est arca: * & ministrabant 32
coram tabernaculo testimonii, canentes do-
nec ædificaret Salomon domum Domini in
Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem
suum in ministerio. * Hi verò sunt, qui as- 33
sistebant cum filiis suis, de filiis Caath, He-
mam cantor filius Iohel, filii Samuel, * fi- 34
lii Elcana, filii Ieroham, filii Eliel, filii Tho-
hu, * filii, Suph, filii Elcana, filii Mahath, 35
filii Amasai, * filii Elcana, filii Iohel, filii 36
Azariæ, filii Sophoniæ, * filii Thahath, fi- 37
lii Asir, filii Abiasaph, filii Core, * filii Isaar, 38
filii Caath, filii Leui, filii Israël. * Et frater 39
eius Asaph, qui stabat à dextris eius, Asaph
filius Barachiæ, filii Samaa, * filii Michaël 40
filii Basaiæ, filii Melchiæ, * filii Athanai, 41
filii Zara, filii Adaia, * filii Ethan, filii 42
Zamma, filii Semei, * filii Ieth, filii Ger- 43
som, filii Leui. * Filii autem Merari fra- 44
tres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cu- D
si, filii Abdi, filii Maloch, * filii Hasabiæ, 45
filii Amasiæ, filii Helciæ, * filii Amasai, 46
filii Boni, filii Somer, * filii Moholi, fi- 47
lii Musi, filii Merari, filii Leui. * Fratres 48
quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in
cunctum ministerium tabernaculi domus Do-
mini. * Aaron verò, & filii eius adolebant 49
incensum super altare holocausti, & super
altare thymiamatis, in omne opus Sancti
sanctorum: & vt precarentur pro Israel,
iuxta omnia quæ præceperat Moyses seruus
Dei. * Hi sunt autem filii Aaron: Elea- 50
zar filius eius, Phinees filius eius, Abisue
filius eius, * Bocci filius eius, Ozi filius eius, 51
Zarahia filius eius, * Meraioth filius eius, 52
Amarias filius eius, Achitob filius eius,
* Sadoc filius eius, Achimaas filius eius, 53
* Et hæc habitacula eorum per vicos atque 54
confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta co-
gnationes Caathitarum: ipsis enim sorte
contigerant. * Dederunt igitur eis He- 55
bron in terra Iuda, & suburbana eius per E
† Iosu. 21. b. 12. circuitum: * † agros autem ciuitatis, & 56
villas, Caleb filio Iephone. * Porrò filiis 57
Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum,
Hebron, & Lobna & suburbana eius, * Ie- 58
ther quoque & Esthemo cum suburbanis
suis, sed & Helon & Dabir cum suburba-
nis suis, * Asan quoque & Bethsemes & 59

60 suburbana earum. * De tribu autem Benia-
min, Gabee & suburbana eius, & Almath
cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum
suburbanis suis. omnes ciuitates, tredecim,
61 per cognationes suas. * Filiis autem Caath
residuis de cognatione sua, dederunt ex
dimidia tribu Manasse in possessionem vr-
62 bes decem. * Porrò filiis Gersom per co-
gnationes suas, de tribu Issachar, & de tri-
bu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu
63 Manasse in Basan, vrbes tredecim. * Filiis
autem Mera per cognationes suas, de tri-
bu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Za-
bulon, dederunt sorte ciuitates duodecim.
64 * Dederunt quoque filii Israel Leuitis ciui-
F tates, & suburbana earum: * dederuntque
65 per sortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tri-
bu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum
Beniamin, vrbes has quas vocauerunt no-
66 minibus suis, * & his qui erant de cogna-
tione filiorum Caath, † fueruntque ciuita- † Iosu. 21. b. 21.
tes in terminis eorum de tribu Ephraim.
67 * Dederunt ergo eis vrbes ad confugien-
dum, Sichem cum Suburbanis suis in monte
Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,
68 * Iecmaan quoque cum suburbanis suis, &
69 Bethoron similiter, * necnon & Helon cum
suburbanis suis, & Gethremmon in eumdem
70 modum. * Porrò ex dimidia tribu Manasse,
Aner & suburbana eius, Baalam & suburba-
na eius: his videlicet, qui de cognatione fi-
71 liorum Caath reliqui erant. * Filiis autem
Gersom, de cognatione dimidiæ tribus Ma-
nasse, Gaulon in Basan & suburbana eius, &
72 Astharoth cum suburbanis suis. * De tribu
G Issachar, Cedes & suburbana eius, & Dabe-
73 reth cum suburbanis suis, * Ramoth quo-
que & suburbana eius, & Anem cum subur-
74 banis suis. * De tribu verò Aser: Masal cum
75 suburbanis suis, & Abdon similiter, * Hucac
quoque & suburbana eius, & Rohob cum
76 suburbanis suis. * Porrò de tribu Nephtha-
li Cedes in Galilæa & suburbana eius, Ha-
mon cum suburbanis suis, & Cariathaim &
77 suburbana eius. * Filiis autem Merari resi-
duis: de tribu Zabulon, Remmono & subur-
bana eius, & Thabor cum suburbanis suis:
78 * trans Iordanem quoque ex aduerso Ieri-
cho contra Orientem Iordanis, de tribu Ru-
ben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis,
79 & Iassa cum suburbanis suis, * Cademoth
quoque & suburbana eius, & Mephaat cum
80 suburbanis suis. * Necnon & de tribu Gad,
Ramoth in Galaad & suburbana eius, & Ma-
81 naim cum suburbanis suis, * sed & Hesebon
cum suburbanis suis, & Iezer cum suburba-
nis suis.

CAPVT VII.

Genealogia Issachar, Beniamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

1 PORRÒ filii Issachar: Thola, & Phua, Ia- Gen. 46. b. 13.
2 sub, & Simeron, quatuor. * Filii Thola:

Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Ieb- A
ſem, & Samuel, principes per domos cogna-
tionum ſuarum. De ſtirpe Thola viri fortiſ-
ſimi numerati ſunt in diebus Dauid, viginti
duo millia ſexcenti. * Filij Ozi: Izrahia, de 3
quo nati ſunt Michaël, & Obadia, & Iohel,
& Ieſia, quinque omnes principes. * Cum- 4
que eis per familias & populos ſuos, accincti
ad prælium, viri fortiſſimi, triginta ſex mil-
lia: multas enim habuerunt vxores, & fi-
lios. * Fratres quoque eorum per omnem 5
cognationem Iſſachar, robuſtiſſimi ad pu- B
gnandum, octoginta ſeptem millia nume-
† Gen. 46. c.21.
rati ſunt. * Filij † Beniamin: Bela, & Be- 6
chor, & Iadiel, tres. * Filij Bela: Esbon, 7
& Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai,
quinque principes familiarum, & ad pu-
gnandum robuſtiſſimi: numerus autem eo-
rum, viginti duo millia & triginta quatuor.
* Porrò filij Bechor: Zamira, & Ioas, & 8
Eliezer, & Elioënai, & Amri, & Ierimoth,
& Abia, & Anathoth, & Almath: omnes
hi, filij Bechor. * Numerati ſunt autem per 9
familias ſuas principes cognationum ſuarum,
ad bella fortiſſimi, viginti millia & ducen-
ti. * Porrò filij Iadihel: Balan. Filij autem 10
Balan: Iehus, & Beniamin, & Aod, & Cha- C
nana, & Zethan, & Tharſis, & Ahiſahar.
* omnes hi filij Iadihel, principes cognatio- 11
num ſuarum, viri fortiſſimi, decem & ſep-
tem millia & ducenti, ad prælium proceden-
tes. * Sepham quoque & Hapham filij Hir: 12
† Gen. 46. c.23.
& Haſim filij Aher. * † Filij autem Neph- 13
thali: Iaſiel, & Guni, & Ieſer, & Sellum,
filii Bala. * Porrò filius Manaſſe, Eſriel: 14
concubinaque eius Syra peperit Machir pa-
trem Galaad. * Machir autem accepit vxo- 15
res filiis ſuis Happhim & Saphan: & ha-
buit ſororem nomine Maacha: nomen au-
tem ſecundi, Salphaad, natæque ſunt Sal-
phaad filiæ. * & peperit Maacha vxor Ma- 16
chir filium, vocauitque nomen eius Phares: D
porrò nomen fratris eius, Sares: & filij eius
Vlam, & Recen. * Filius autem Vlam, Ba- 17
dan. hi ſunt filij Galaad, filii Machir, filij
Manaſſe. * Soror autem eius Regina pepe- 18
rit Virum decorum, & Abiezer, & Moho-
la. * Erant autem filii Semida, Ahin, & Se- 19
chem, & Leci, & Aniam. * Filij autem 20
Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Tha-
hath filius eius, Elada filius eius, Thahath
filius eius, huius filius Zabad, * & huius 21
filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad E
occiderunt autem eos viri Geth indigenæ,
quia deſcenderant vt inuaderent poſſeſſio-
nes eorum. * Luxit igitur Ephraim pater 22
eorum multis diebus & venerunt fratres
eius vt conſolarentur eum. * Ingreſſuſque 23
eſt ad vxorem ſuam: quæ concepit, & pe-
perit filium, & vocauit nomen eius Beria,
eò quòd in malis domus eius ortus eſſet:
* filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit 24
Bethoron inferiorem & ſuperiorem, &
25 Ozenſara. * Porrò filius eius Rapha, & Re-
ſeph, & Thale, de quo natus eſt Thaan,
26 * qui genuit Laadan: huius quoque filius
27 Ammiud, qui genuit Elizama, * de quo ortus
28 eſt Nun, qui habuit filium Ioſue. * Poſſeſſio
F autem eorum & habitatio, Bethel cum filia-
bus ſuis, & contra Orientem Noran, ac Oc-
cidentalem plagam Gazer & filiæ eius, Si-
chem quoque cum filiabus ſuis, vſque ad Aza
29 cum filiabus eius. * Iuxta filios quoque Ma-
naſſe, Bethſan & filias eius, Thanach & filias
eius, Mageddo & filias eius: Dor & filias eius:
in his habitauerunt filii Ioſeph, filii Iſrael.
30 * Filii † Aſer: Iemna, & Ieſua, & Ieſſui, & Ba- † Gen. 46. b.17.
31 ria, & Sara ſoror eorum. * Filii autem Baria:
Heber, & Melchiel: ipſe eſt pater Barſaith.
32 * Heber autem genuit Iephlat, & Somer, &
G Hothan, & Suaa ſororem eorum. * Filii Ieph-
33 lat: Phoſech, & Chamaal, & Aſoth: hi filii
34 Iephlat. * Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga,
35 & Haba, & Aram. * Filii autem Helem fra-
tris eius: Supha & Iemna, & Selles, & Amal.
36 * Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, &
37 Beri, & Iamra, * Boſor, & Hod, & Samma, &
38 Saluſa, & Iethran, & Bera. * Filii Iether: Ie-
39 phone, & Phaſpha, & Ara. * Filii autem Ol-
40 la: Aree, & Haniel, & Reſia. * Omnes hi fi-
lii Aſer, principes cognationum, electi atque
fortiſſimi duces ducum: numerus autem eo-
rum ætatis quæ apta eſſet ad bellum, viginti
ſex millia.

CAPVT VIII.

Rurſum genealogia Beniamin & Saul, filiorumque ipſius.

1 BEniamin autem genuit Bale primoge- Gen. 46. c.21.
A nitum ſuum, Asbel ſecundum, Ahara Sup.7.b.6.
2 tertium. * Nohaa quartum, & Rapha quin-
3 tum. * Fueruntque filii Bale, Addar, & Ge-
4 ra, & Abiud, * Abiſue quoque & Naaman,
5 & Ahoë, * ſed & Gera, & Sephuphan, &
6 Huram. * Hi ſunt filii Ahod, principes
cognationum habitantium in Gabaa, qui
7 tranſlati ſunt in Manahath. * Naaman au-
tem, & Achia, & Gera ipſe tranſtulit eos, &
8 genuit Oza, & Ahiud. * Porrò Saharaim
genuit in regione Moab, poſtquam dimiſit
9 Huſim & Bara vxores ſuas. * Genuit autem
de Hodes vxore ſua Iobab, & Sebia, & Mo-
10 ſa, & Molchom, * Iehus quoque, & Sechia,
& Marma. hi ſunt filii eius, principes in fa-
11 miliis ſuis. * Mehuſim verò genuit Abi-
12 tob, & Elphaal. * Porrò filii Elphaal: He-
B ber, & Miſaam, & Samad: hic ædificauit
13 Ono, & Lod, & filias eius, * Baria autem
& Sama, principes cognationum habi-
tantium in Aialon: hi fugauerunt habi-
14 tatores Geth. * Et Ahio, & Seſac, & Ieri-
15 moth, * & Zabadia, & Arod, & Heder,
16 * Michaël quoque, & Ieſpha, & Ioha, filii
17 Baria. * Et Zabadia, & Moſollam, & He-
18 zeci, & Heber, * & Ieſamari, & Iezlia, &
19 Iobab, filii Elphaal, * & Iacim, & Zechri,
&

& Zabdi, * & Elioënai, & Selethai, & Eliel, 20
* & Adaia, & Baraia, & Samarath filij Se- 21
mei. * Et Iespham, & Heber, & Eliel, * & 22
Abdon, & Zechri, & Hanan, * & Hana- 23
nia, & Ælam, & Anathothia, * & Iephdaia, 24
& Phanuel filij Sesac. * & Samsari, & So- 25
horia, & Otholia, * & Iersia, & Elia, & Ze- 26
chri, filij Ieroham. * hi patriarchæ, & co- 27
gnationum principes, qui habitauerunt in 28
Ierusalem. * in † Gabaon autem habitaue- C
runt Abigabaon, & nomen vxoris eius Maa- 29
cha: * filiusque eius primogenitus Abdon, & 30
Sur, & Cis, & Baal, & Nadab. * Gedor quo- 31
que, & Ahio, & Zacher, & Macelloth: * & 32
Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque
ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem cum
fratribus suis. * † Ner autem genuit Cis, & 33
Cis genuit Saul. Porrò Saul genuit Iona-
than, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.
* Filius autem Ionathan, Meribbaal: & Me- 34
ribbaal genuit Micha. * Filij Micha, Phi- 35
thon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. * & 36
Ahaz genuit Ioada, & Ioada genuit Ala- D
math, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri
genuit Mosa, * & Mosa genuit Banaa, cu- 37
ius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa,
qui genuit Asel. * Porrò Asel sex filij fue- 38
runt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismaël,
Saria, Obdia, & Hanan. omnes hi filij Asel.
* Filii autem Esec fratris eius, Vlam primo- 39
genitus, & Iehus secundus, & Eliphalet ter-
tius. * Fueruntque filij Vlam viri robustis- 40
simi, & magno robore tendentes arcum: &
multos habentes filios ac nepotes, vsque
ad centum quinquaginta. Omnes hi, filij
Beniamin.

† Inf. 9. f. 35.

† 1. Reg. 14. f. 52. Inf. 9. f. 39.

CAPVT IX.

Qui primi filiorum Israël habitauerint in Ierusalem, & officia sacerdotum ac Leuitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur.

VNiuersus ergo Israël dinumeratus est: 1
& summa eorum scripta est in Libro A
regum Israël, & Iuda: translatique sunt in
Babylonem propter delictum suum. * Qui 2
autem habitauerunt primi in possessionibus,
& in vrbibus suis: Israël, & Sacerdotes, &
Leuitæ, & Nathinæi. * Commorati sunt in 3
Ierusalem de filiis Iuda, & de filiis Beniamin,
de filiis quoque Ephraim, & Manasse. * O- 4
thei filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai,
filij Bonni, de filiis Phares filij Iuda. * Et 5
de Siloni: Asaia primogenitus, & filij eius.
* De filiis autem Zara: Iehuel, & fratres 6
eorum, sexcenti nonaginta. * Porrò de fi- 7
liis Beniamin: Salo filius Mosollam, filij Od-
uia, filij Asana: * & Iobania filius Ieroham: 8
& Ela filius Ozi, filij Mochori: & Mosollam B
filius Saphatiæ, filij Rahuel, filij Iebaniæ,
* & fratres eorum per familias suas, non- 9
genti quinquaginta sex. Omnes hi, princi-
pes cognationum per domos patrum suorum.

10 * De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, &
11 Iachin: * Azarias quoque filius Helciæ, filii
Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii
12 Achitob, pontifex domus Dei. * Porrò
Adaias, filius Ieroham, filii Phassur, filii Mel-
chiæ: & Maasai filius Adiel, filii Iezra, filii
Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer.
13 * fratres quoque eorum principes per fami-
C lias suas, mille septingenti sexaginta, fortissi-
mi robore ad faciendum opus ministerii in
14 domo Dei. * De Leuitis autem: Semeia fi-
lius Hassub, filii Ezricam, filii Hasebia, de
15 filiis Merari. * Bacbacar quoque carpenta-
rius, & Galal, & Mathania filius Micha, fi-
16 lii Zechri, filii Asaph: * & Obdia filius Se-
meiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia
filius Asa, filii Elcana, qui habitauit in atriis
17 Netophati. * Ianitores autem: Sellum, &
Accub, & Telmon, & Ahimam, & frater
18 eorum Sellum princeps, * vsque ad illud
tempus, in porta regis ad Orientem, obser-
19 uabant per vices suas de filiis Leui. * Sellum
verò filius Core, filii Abiasaph, filii Core,
D cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt
Coritæ super opera ministerii, custodes vesti-
bulorum tabernaculi: & familiæ eorum per
vices castrorum Domini custodientes introi-
20 tum. * Phinees autem filius Eleazari, erat
21 dux eorum coram Domino. * Porrò Zacha-
rias filius Mosollamia, ianitor portæ taberna-
22 culi testimonii. * Omnes hi electi in ostiarios
per portas, ducenti duodecim: & descripti in
villis propriis: quos constituerunt Dauid, &
23 Samuel Videns, in fide sua, * tam ipsos,
quam filios eorum, in ostiis domus Domini,
24 & in tabernaculo, vicibus suis. * Per quatuor
ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, &
ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Au-
25 strum. * Fratres autem eorum in viculis mo-
rabantur, & veniebant in Sabbatis suis de
26 tempore vsque ad tempus. * His quatuor
E Leuitis creditus erat omnis numerus ianito-
rum, & erant super exedras, & thesauros
27 domus Domini. * Per gyrum quoque tem-
pli Domini morabantur in custodiis suis:
vt cùm tempus fuisset, ipsi manè aperirent
28 fores. * De horum genere erant & super
vasa ministerii: ad numerum enim & infe-
29 rebantur vasa, & efferebantur. * De ipsis,
& qui credita habebant vtensilia sanctuarii,
præerant similæ, & vino, & oleo, & thuri,
30 & aromatibus. * Filii autem sacerdotum
31 vnguenta ex aromatibus conficiebant. * Et
Mathathias Leuites primogenitus Sellum
Coritæ, præfectus erat eorum quæ in sar-
32 tagine frigebantur. * Porrò de filiis Caath
F fratribus eorum, super panes erant propo-
sitionis, vt semper nouos per singula sab-
33 bata præpararent. * Hi sunt principes
cantorum per familias Leuitarum, qui in
exedris morabantur, vt die ac nocte iu-
34 giter suo ministerio deseruirent. * Capi-
ta Leuitarum, per familias suas principes,

† Sup.8 6.29. Manserunt in Ierusalem. * In † Gabaon 35
autem commorati sunt, pater Gabaon Ie-
hiel, & nomen vxoris eius Maacha. * Filius 36
primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis, &
Baal, & Ner, & Nadab, * Gedor quoque, & 37
Ahio, & Zacharias, & Macelloth. * Porrò 38
Macelloth genuit Samaan: isti habitauerunt G
è regione fratrum suorum in Ierusalem,
† Sup.8.c.33. cum fratribus suis. * † Ner autem genuit 39
Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Io-
nathan, & Melchisua, & Abinadab, &
Esbaal. * Filius autem Ionathan, Meribaal: 40
& Meribaal genuit Micha, * Porrò filii
Micha, Phirhon, & Melech, & Tharaa,
& Ahaz. * Ahaz autem genuit Iara, & 41
Iara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri.
Zamri autem genuit Mosa. * Mosa verò 42
genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit
Elasa: de quo ortus est Asel. * Porrò Asel 43
sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bo-
cru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt
filij Asel.

CAPVT X.

Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filiis; eiusque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Iabes Galaad.

1.Reg 31. a.1. PHilisthiim autem pugnabant contra If- 1
raël, fugeruntque viri Israël Palæsthinos, A
& ceciderunt vulnerati in monte Gelboë.
* Cumque appropinquassent Philisthæi 2
persequentes Saul, & filios eius, percusse-
runt Ionathan, & Abinadab, & Melchi-
sua, filios Saul. * Et aggrauatum est præ- 3
lium contra Saul, inueneruntque eum sa-
gittarii, & vulnerauerunt iaculis. * Et di- 4
xit Saul ad armigerum suum: Euagina gla- B
dium tuum, & interfice me: ne fortè ve-
niant incircumcisi isti, & illudant mihi. No-
luit autem armiger eius hoc facere, timore
perterritus: arripuit ergo Saul ensem, &
irruit in eum. * Quod cùm vidisset armi- 5
ger eius, videlicet mortuum esse Saul, ir-
ruit etiam ipse in gladium suum, & mor-
tuus est. * Interiit ergo Saul, & tres filii 6
eius, & omnis domus illius pariter conci-
dit. * Quòd cùm vidissent viri Israel, qui 7
habitabant in campestribus, fugerunt: &
Saul ac filiis eius mortuis, dereliquerunt vr-
bes suas, & huc illucque dispersi sunt: ve- C
neruntque Philisthiim, & habitauerunt in
eis. * Die igitur altero detrahentes Phi- 8
listhiim spolia cæsorum, inuenerunt Saul,
& filios eius iacentes in monte Gelboe.
* Cumque spoliassent eum, & amputassent 9
caput, armisque nudassent, miserunt in ter-
ram suam, vt circumferretur, & ostendere-
tur idolorum templis, & populis: * arma 10
autem eius consecrauerunt in fano dei sui,
& caput affixerunt in templo Dagon. * Hoc 11
cùm audissent viri Iabes Galaad omnia sci-
licet quæ Philisthiim fecerant super Saul,
12 * consurrexerunt singuli virorum fortium,
D & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: at-
tuleruntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa
eorum subter quercum, quæ erat in Iabes,
13 & ieiunauerunt septem diebus. * Mortuus
est ergo Saul propter iniquitates suas, eò
quòd præuaricatus sit † mandatum Domini † Exod.17. d.14.
quod præceperat, & non custodierit illud: sed 1. Reg.
† insuper etiam pythonissam consuluerit, 15.a.3.
14 * nec sperauerit in Domino: propter quod † 1.Reg. 28.b.8.
interfecit eum, & transtulit regnum eius ad
Dauid filium Isai.

CAPVT XI.

Vnctus Dauid in regem deuictis Iebusæis habitauit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit Dauid desideratam bibere aquam, eò quòd cum fortium suorum periculo allata esset.

1 CONgregatus est igitur omnis Israel ad 2.Reg 5. a.1.
A Dauid in Hebron, dicens: Os tuum
2 sumus, & caro tua. * Heri quoque, & nudiu-
stertius, cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui
educebas, & introducebas Israel: tibi enim
dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces popu-
lum meum Israel, & tu eris princeps super
3 eum. * Venerunt ergo omnes maiores natu
Israel ad regem in Hebron, & iniit Dauid
cum eis fœdus coram Domino: vnxerunt-
que eum regem super Israel, iuxta sermo-
B nem Domini, quem locutus est in manu Sa-
4 muel. * Abiit quoque Dauid, & omnis If-
rael, in Ierusalem. hæc est Iebus, vbi erant Ie-
5 busæi habitatores terræ. * Dixeruntque qui
habitabant in Iebus ad Dauid: Non ingre-
dieris huc. Porrò Dauid cepit arcem Sion,
6 quæ est Ciuitas Dauid, * dixitque: Omnis
qui percusserit Iebusæum in primis, erit prin-
ceps & dux. Ascendit igitur primus Ioab
7 filius Saruiæ, & factus est princeps. * Ha-
bitauit autem Dauid in arce, & idcircò ap-
8 pellata est Ciuitas Dauid. * Ædificauitque
vrbem in circuitu à Mello vsque ad gyrum,
9 Ioab autem reliqua vrbis extruxit. * Profi-
ciebatque Dauid vadens & crescens, & Do-
10 minus exercituum erat cum eo. * † Hi prin- † 2 Reg. 23. a.8.
C cipes virorum fortium Dauid, qui adiuue-
runt eum vt rex fieret super omnem Israel,
iuxta verbum Domini, quod locutus est
11 ad Israel. * Et iste numerus robustorum
Dauid: Iesbaam filius Achamoni princeps
inter triginta: iste leuauit hastam suam su-
12 per trecentos vulneratos vna vice. * Et
post eum Eleazar filius patrui eius Ahohi-
13 tes, qui erat inter tres potentes. * Iste
fuit cum Dauid in Phesdomim, quando
Philisthiim congregati sunt ad locum il-
lum in prælium: & erat ager regionis il-
lius plenus hordeo, fugeratque populus à
14 facie Philisthinorum. * Hi steterunt in me-
dio agri, & defenderunt eum: cumque per-
D cussissent Philisthæos, dedit Dominus salu-
15 tem magnam populo suo. * Descenderunt
autem

autem tres de triginta principibus ad petram,
in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam,
quando Philisthiim fuerant castrametati in
†2.Reg.23.b.14. Valle raphaim. * † Porrò Dauid erat in præ- 16
sidio, & statio Philisthinorum in Bethle-
hem. * Desiderauit igitur Dauid, & dixit: 17
O si quis daret mihi aquam de cisterna Beth-
lehem, quæ est in porta. * Tres ergo isti 18
per media castra Philisthinorum perrexe-
runt, & hauserunt aquam de cisterna Bethle-
hem, quæ erat in porta, & attulerunt ad
Dauid vt biberet: qui noluit, sed magis li-
bauit illam Domino, * dicens: Absit vt in 19
conspectu Dei mei hoc faciam, & sangui- E
nem istorum virorum bibam: quia in peri-
culo animarum suarum attulerunt mihi
aquam. Et ob hanc causam noluit bibere.
hæc fecerunt tres robustissimi. * Abisai 20
quoque frater Ioab ipse erat princeps trium
& ipse leuauit hastam suam contra trecen-
tos vulneratos, & ipse erat inter tres no-
minatissimus, * & inter tres secundos incly- 21
tus, & princeps eorum: verumtamen vs-
que ad tres primos non peruenerat. * Ba- 22
naias filius Ioiadæ viri robustissimi, qui mul-
ta opera perpetrarat, de Cabseel: ipse per-
cussit duos ariel Moab: & ipse descendit,
& interfecit leonem in media cisterna tem-
pore niuis. * Et ipse percussit virum Ægy- 23
ptium, cuius statura erat quinque cubito-
rum, & habebat lanceam vt liciatorium te-
xentium: descendit igitur ad eum cum vir-
ga, & rapuit hastam, quam tenebat manu,
& interfecit eum hasta sua. * Hæc fecit Ba- 24
naias filius Ioiadæ, qui erat inter tres robu- F
stos nominatissimus, * inter triginta primus, 25
verumtamen ad tres vsque non peruenerat:
posuit autem eum Dauid ad auriculam suam.
* Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel 26
frater Ioab, & Elchanaan filius patrui eius
de Bethlehem, * Sammoth Arorites, Hel- 27
les Phalonites, * Ira filius Acces Thecuites, 28
Abiezer Anathothites, * Sobbochai Husa- 29
thites, Ilai Ahohites, * Maharai Netopha- 30
thites, Heled filius Baana Netophathites, * 31
Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benia- G
min, Banaia Pharatonites, * Hurai de Tor- 32
rente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth
Baüramites, Eliaba Salabonites. * Filij As- 33
sem Gezonites, Ionathan filius Sage Arari-
tes, * Ahiam filius Sachar Ararites, * Eli- 34
phal filius Vr, * Hepher Mecherathites, 35
Ahia Phelonites, * Hesro Carmelites, Naa- 36
rai filius Asbai, * Ioel frater Nathan, Miba- 37
har filius Agarai. * Selec Ammonites, Naa- 38
rai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ. * 39
Ira Iethræus, Gareb Iethræus, * Vrias He- 40
thæus Zabad filius Oholi, * Adina filius Si- 41
za Rubenites princeps Rubenitarum, & cum 42
eo triginta: * Hanan filius Maacha, & Iosa- 43
phat Mathanites, * Ozia Astarothites, Sam- 44
ma & Iehiel filij Hotham Arorites, * Iedi- 45
hel filius Samri, & Ioha frater eius Thosai-
46 tes, * Eliel Mahumites, & Ieribai, & Iosaia
filij Elnaëm, & Iethma Moabites Eliel, &
Obed, & Iasiel de Masobia.

Capvt XII.

Qui Dauid fuerant secuti fugientem Saul, & qui posteà ex omnibus tribubus venerunt vt eum regem constituerent in Hebron.

1 HI quoque venerũt ad Dauid in Siceleg,
A cùm adhuc fugeret Saul filium Cis, qui
2 erant fortissimi & egregij pugnatores, * ten-
dentes arcum, & vtraque manu fundis saxa
iacientes, & dirigentes sagittas: de fratri-
3 bus Saul ex Beniamin. * Princeps Ahiezer,
& Ioas, filij Samaa, Gabaathites, & Iaziel,
& Phallet filij Azmoth, & Baracha, & Iehu
4 Anathotites. * Samaias quoque Gabaonites
fortissimus inter triginta & super triginta. Ie-
remias, & Ieheziel, & Iohanan, & Iezabad
5 Gaderothites. * & Eluzai & Ierimuth, &
Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.
6 * Elcana, & Iesia, & Azareel, & Ioëzer &
B Iesbaam de Carehim: * Ioëla quoque, & Za-
7 badia, filij Ieroham de Gedor. * Sed & de
8 Gaddi transfugerunt ad Dauid, cùm lateret
in deserto, viri robustissimi, & pugnatores
optimi, tenentes clypeum & hastam: facies
eorum quasi facies leonis, & veloces quasi
9 capreæ in montibus: * Ezer princeps, Ob-
10 dias secundus, Eliab tertius, * Masmana
11 quartus, Ieremias quintus, * Ethi sextus,
12 Eliel septimus, * Iohanan octauus, Elze-
13 bad nonus, * Ieremias decimus, Machba-
14 nai vndecimus. * hi de filijs Gad principes
exercitus: nouissimus centum militibus præ-
15 erat, & maximus, mille. * Isti sunt qui tran-
sierunt Iordanem mense primo, quando
inundare consueuit super ripas suas: & om-
nes fugauerunt qui morabantur in vallibus
16 ad Orientalem plagam, & Occidentalem. *
C Venerunt autem & de Beniamin, & de Iu-
da, ad præsidium in quo morabatur Da-
17 uid. * Egressusque est Dauid obuiàm eis,
& ait: Si pacificè venistis ad me vt auxilie-
mini mihi, cor meum iungatur vobis: si
autem insidiamini mihi pro aduersarijs meis,
cùm ego iniquitatem in manibus non ha-
beam, videat Deus patrum nostrorum, &
18 iudicet. * Spiritus verò induit Amasai prin-
cipem inter triginta, & ait: Tui sumus ô
Dauid, & tecum fili Isai: pax pax tibi, & pax
adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tuus.
Suscepit ergo eos Dauid, & constituit prin-
19 cipes turmæ. * Porrò de Manasse transfu-
gerunt ad Dauid, quando veniebat cum
Philisthiim aduersus Saul, vt pugnaret: &
non dimicauit cum eis; † quia inito con- †1.Reg.29.b.4.
silio remiserunt eum principes Philisthino-
D rum, dicentes: Periculo capitis nostri re-
20 uertetur ad dominum suum Saul. * Quando
igitur reuersus est in Siceleg, transfugerunt
ad eum de Manasse, Ednas, & Iozabad, &
Iedihel, & Michaël, & Ednas, & Iozabad,

& Eliu, & Salathi, principes millium in Ma-
naſſe. * hi præbuerunt auxilium Dauid ad- 21
uerſus latrunculos: omnes enim erant viri
fortiſſimi, & facti ſunt principes in exercitu.
* Sed & per ſingulos dies veniebant ad Da- 22
uid ad auxiliandum ei, vſque dum fieret gran-
dis numerus, quaſi exercitus Dei. * Iſte quo- 23
que eſt numerus principum exercitus, qui
venerunt ad Dauid, cùm eſſet in Hebron,
vt transferrent regnum Saul ad eum, iuxta
verbum Domini. * Filij Iuda portantes cly- 24
peum & haſtam, ſex millia octingenti expe-
diti ad prælium. * De filijs Simeon, viro- 25
rum fortiſſimorum ad pugnandum, ſeptem
millia centum. * De filijs Leui, quatuor 26
millia ſexcenti. * Ioiada quoque princeps 27
de ſtirpe Aaron, & cum eo tria millia ſe-
ptingenti. * Sadoc etiam puer egregiæ indo- E
lis, & domus patris eius, principes viginti 28
duo. * De filijs autem Beniamin fratribus 29
Saul tria millia: magna enim pars eorum ad-
huc ſequebatur domum Saul. * Porrò de fi- 30
lijs Ephraim viginti millia octingenti, fortiſ-
ſimi robore, viri nominati in cognationi-
bus ſuis. * Et ex dimidia tribu Manaſſe, de- 31
cem & octo millia, ſinguli per nomina ſua
venerunt vt conſtituerent regem Dauid. * 32
De filijs quoque Iſſachar viri eruditi, qui F
nouerant ſingula tempora ad præcipiendum
quid facere deberet Iſrael, principes ducen-
ti: omnis autem reliqua tribus, eorum con-
ſilium ſequebatur. * Porrò de Zabulon qui 33
egrediebantur ad prælium, & ſtabant in
acie inſtructi armis bellicis, quinquaginta
millia venerunt in auxilium, non in corde
duplici. * Et de Nephthali, principes mil- 34
le: & cum eis inſtructi clypeo & haſta, tri-
ginta & ſeptem millia. * De Dan etiam 35
præparati ad prælium, viginti octo millia ſex-
centi. * Et de Aſer egredientes ad pugnam, 36
& in acie prouocantes, quadraginta millia.
* Trans Iordanem autem de filijs Ruben, & 37
de Gad, & dimidia parte tribus Manaſſe,
inſtructi armis bellicis, centum viginti mil-
lia. * Omnes iſti viri bellatores expediti ad 38
pugnandum, corde perfecto venerunt in G
Hebron, vt conſtituerent regem Dauid ſu-
per vniuerſum Iſrael: ſed & omnes reliqui
ex Iſrael, vno corde erant, vt rex fieret Da-
uid. * Fueruntque ibi apud Dauid tribus die- 39
bus comedentes & bibentes. præparauerant
enim eis fratres ſui. * Sed & qui iuxta eos 40
erant, vſque ad Iſſachar, & Zabulon, &
Nephthali afferebant panes in aſinis, &
camelis, & mulis, & bobus, ad veſcen-
dum: farinam, palathas, vuam-paſſam, vi-
num, oleum, boues, arietes ad omnem co-
piam. gaudium quippe erat in Iſrael.

CAPVT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Iſrael cum Dauid ante eam ludentibus: ſed quia Oza arcam contingens à Domino percuſſus eſt, auertit eam Dauid in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1 INijt autem conſilium Dauid cum tribunis,
A & centurionibus, & vniuerſis principibus,
2 * & ait ad omnem cœtum Iſrael: Si placet
vobis: & à Domino Deo noſtro egreditur
ſermo, quem loquor: mittamus ad fratres
noſtros reliquos in vniuerſas regiones Iſrael
& ad Sacerdotes, & Leuitas, qui habitant in
ſuburbanis vrbium, vt congregentur ad
3 nos, * & reducamus arcam Dei noſtri ad
nos: non enim requiſiuimus eam in diebus
4 Saul. * Et reſpondit vniuerſa multitudo vt
B ita fieret: placuerat enim ſermò omni popu-
5 lo. * Congregauit ergo Dauid cunctum Iſ-
rael, à Sihor Ægypti, vſque dum ingredia-
ris Emath, † vt adduceret arcam Dei de Ca- † 1.Reg 6. a 2.
6 riathiarim. * Et aſcendit Dauid, & omnis vir
Iſrael, ad collem Cariathiarim, qui eſt in
Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei ſe-
dentis ſuper cherubim, vbi inuocatum eſt no-
7 men eius. * Impoſueruntque arcam Dei ſu-
C per plauſtrum nouum, de domo Abinadab:
Oza autem, & frater eius, minabant plau-
8 ſtrum. * Porrò Dauid, & vniuerſus Iſrael,
ludebant coram Deo omni virtute in canti-
cis, & in citharis, & pſalterijs, & tympanis
9 & cymbalis, & tubis. * Cùm autem per-
ueniſſent ad Aream Chidon, tetendit Oza
manum ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos
quippe laſciuiens paululum inclinauerat eam.
10 * Iratus eſt itaque Dominus contra Ozam, &
percuſſit eum, eò quòd tetigiſſet arcam: &
11 mortuus eſt ibi coram Domino. * Contriſta-
D tuſque eſt Dauid, eò quòd diuiſiſſet Domi-
nus Ozam: vocauitque locum illum: Diuiſio
12 Ozæ, vſque in præſentem diem. * Et timuit
Deum tunc temporis: Quo modo poſſum
13 ad me introducere arcam Dei? * Et ob hanc
cauſam non adduxit eam ad ſe, hoc eſt, in
Ciuitatem Dauid, ſed auertit in domum
14 Obededom Gethæi. * Manſit ergo arca Dei
in domo Obededom tribus menſibus: & be-
nedixit Dominus domui eius, & omnibus
quæ habebat.

CAPVT XIV.

Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam ſibi domum, alias ducit vxores, ac multos gignit liberos, & conſulto Domino bis cadit Philiſthæos.

1 MIſit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad 2.Reg.5. b.11.
A Dauid, & ligna cedrina, & artifices
parietum, lignorumque: vt ædificarent ei do-
2 mum. * Cognouitque Dauid quòd confir-
maſſet eum Dominus in regem ſuper Iſrael,
& ſubleuatum eſſet regnum ſuum ſuper po-
3 pulum eius Iſrael. * † Accepit quoque Dauid † 2.Reg 5. c.15.
4 alias vxores in Ieruſalem: genuitque filios, &
B filias. * Et hæc nomina eorum, qui nati ſunt
5 ei in Ieruſalem: Samua, & Sobad, Nathan,
6 & Salomon, * Iebahar, & Eliſua, & Elipha-
7 let, * Noga quoque, & Napheg, & Iaphia, *
Eliſama,

Elisama, & Baaliada, & Eliphalet. * † Au- 8
†2.Reg.5. c.17. dientes autem Philisthiim eò quòd vnctus
esset Dauid in regem super vniuersum Israel,
ascenderunt omnes vt quærerent eum: quod
cùm audisset Dauid, egressus est obuiàm
eis. * Porrò Philisthiim venientes, diffusi 9
sunt in Valle Raphaim. * Consuluitque Da- 10
uid Dominum, dicens: Si ascendam ad C
Philisthæos, & si trades eos in manu mea?
Et dixit ei Dominus: Ascende, & tradam eos
in manu tua. * Cumque illi ascendissent in 11
Baalpharasim, percussit eos ibi Dauid, &
dixit: Diuisit Deus inimicos meos per ma-
num meam, sicut diuiduntur aquæ: & idcir-
cò vocatum est nomen illius loci Baalphara-
sim. * Dereliqueruntque ibi deos suos, quos 12
Dauid iussit exuri. * Alia etiam vice Phili- 13
sthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle. * 14
Coosuluitque rursum Dauid Deum, & dixit D
ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab
eis, & venies contra illos ex aduerso pyro-
rum. * Cumque audieris sonitum gradientis 15
in cacumioe pyrorum, tunc egredieris ad
bellum. Egressus est enim Deus ante te, vt
percutiat castra Philisthiim. * Fecit ergo Da- 16
uid sicut præceperat ei Deus, & percussit ca-
stra Philistbinorum, de Gabaon vsque Ga-
zera. * Diuulgatumque est nomen Dauid in 17
vniuersis regionibus, & Dominus dedit pa-
uorem eius super omnes gentes.

Capvt XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ierusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus verò ac Leuitis iuxta sua officia ministrantibus; & Michol despicit Dauid coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

Fecit quoque sibi domos in Ciuitate Da- 1
uid: & ædificauit locum arcæ Dei, teten- A
ditque ei tabernaculum. * Tunc dixit Dauid: 2
Illicitum est vt à quocumque portetur arca
Dei nisi à Leuitis, quos elegit Dominus ad
portandum eam, & ad ministrandum sibi
vsque in æteroum. * Congregauitque vni- 3
uersum Israel in Ierusalem, vt afferretur ar-
ca Dei in locum suum, quem præpa-
rauerat ei. * Necnon & filios Aaron, & Le- 4
uitas. * de filijs Caath, Vriel princeps fuit, 5
& fratres eius centum viginti. * De filijs Me- 6
rari, Asaia princeps; & fratres eius ducenti
viginti. * De filijs Gersom, Ioël princeps; 7
& fratres eius centum triginta. * De filijs 8
Elisaphan, Semeias princeps; & fratres eius
ducenti. * De filijs Hebron, Eliel princeps; 9
& fratres eius octoginta. * De filijs Oziel, 10
Aminadab princeps; & fratres eius centum
duodecim. * Vocauitque Dauid Sadoc & 11
Abiathar Sacerdotes, & Leuitas, Vriel, B
Asaiam, Ioël, Semeiam, Eliel & Amina-
dab: * & dixit ad eos: Vos qui estis princi- 12
pes familiarum Leuiticarum, sanctificamini
cum fratribus vestris, & afferte arcam Do-
mini Dei Israel, ad locum qui ei præpara-
13 tus est: * † ne vt à priocipio, quia non era- †Sup.13. c.10.
tis præsentes, percussit nos Dominus; sic &
nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.
14 * Sanctificati sunt ergo Sacerdotes, & Leui-
tæ, vt portarent arcam Domini Dei Israel.
15 * † Et tulerunt filij Leui arcam Dei, sicut †Num.4. b.15.
præceperat Moyses iuxta verbum Domini,
16 humeris suis, in vectibus. * Dixitque Da-
uid principibus Leuitarum, vt constituerent
de fratribus suis cantores in organis musi-
corum, nablis videlicet, & lyris, & cymba-
17 lis, vt resonaret in excelsis sonitus lætitiæ. *
Constitueruntque Leuitas: Hemam filium
Ioël, & de fratribus eius, Asaph filium Bara-
chiæ: de filijs verò Merari, fratribus eo-
18 rum, Ethan filium Casaiæ. * Et cum eis fra-
tres eorum: in secundo ordine, Zachariam,
& Ben, & Iaziel, & Semiramoth, & Ia-
hiel, & Ani, Eliab, & Baoaiam, & Maa-
siam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Ma-
C ceoiam, & Obededom, & Iehiel, ianitores.
19 * Porrò cantores, Heman, Asaph, & Ethan,
20 in cymbalis æneis concrepantes. * Zacha-
rias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Ia-
hiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Ba-
21 naias, in nablis arcana cantabant. * Porrò
Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, &
Obededom, & Iehiel, & Ozaziu, in citha-
22 ris pro octaua canebant epinicion. * Chone-
nias autem princeps Leuitarum, prophetiæ
præerat, ad præcioendam melodiam: erat
23 quippe valdè sapiens. * Et Barachias, & El-
24 cana, ianitores arcæ. * Porrò Sebenias, &
Iosaphat, & Nathanaël, & Amasai, & Za-
charias, & Banaias, & Eliezer, sacerdotes,
25 clangebant tubis coram arca Dei: & Obede-
D dom, & Iehias, erant ianitores arcæ. * † Igi- †2.Reg.6. b.12.
tur Dauid, & omnes maiores natu Israel, &
tribuni, ierunt ad deportaodam arcam fœde-
ris Domioi de domo Obededom, cum læti-
26 tia. * Cumque adiuuisset Deus Leuitas, qui
portabant arcam fœderis Domini, immola-
27 baotur septem tauri, & septem arietes. * Por-
rò Dauid erat iodutus stola byssina, & vniuer-
si Leuitæ qui portabant arcam, cantoresque,
& Chonenias princeps prophetiæ inter can-
tores: Dauid autem etiam indutus erat ephod
28 lineo. * Vniuersusque Israel deducebant ar-
cam fœderis Domini in iubilo, & sonitu
buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis,
29 & citharis concrepantes. * Cumque peruenis-
set arca fœderis Domini vsque ad Ciuita-
tem Dauid, Michol filia Saül prospicieos
per fenestram, vidit regem Dauid saltan-
tem atque ludentem, & despexit eum in cor-
de suo.

Capvt XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis, & populo à Dauid benedicto, ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuinæ laudis.

1 ATtulerunt igitur arcam Dei, & consti- 2.Reg.6. c.17.
tuerunt eam in medio tabernaculi, quod

tetenderat ei Dauid: & obtulerũt holocauſta, A
& pacifica coram Deo. * Cumque compleſ- 2
ſet Dauid offerens holocauſta, & pacifica,
benedixit populo in nomine Domini. * Et 3
diuiſit vniuerſis per ſingulos, à viro vſque ad
mulierem tortam panis, & partem aſſæ carnis
bubalæ, & frixam oleo ſimilam. * Conſtituit- 4
que coram arca Domini de Leuitis, qui mi-
niſtrarent, & recordarentur operum eius, &
glorificarent atque laudarent Dominum
Deum Iſrael: * Aſaph principem; & ſecun- 5
dum eius Zachariam: Porrò Iahiel, & Semi-
ramoth, & Iehiel, & Mathathiam, & Eliab,
& Banaian, & Obededom: Iehiel ſuper or-
gana pſalterij, & lyras: Aſaph autem vt cym-
balis perſonaret; * Banaiam verò & Iaziel 6
ſacerdotes, canere tuba iugiter coram arca
fœderis Domini. * In illo die fecit Dauid 7
principem ad confitendum Domino Aſaph,
& fratres eius.
† Pſ. 104. a. 1. Iſai. 12. b. 4. * † Confitemini Domino, & inuocate no- 8
men eius: notas facite in populis adinuentio-
nes eius.
* Cantate ei, & pſallite ei: & narrate om- 9
nia mirabilia eius.
* Laudate nomen ſanctum eius: lætetur 10
cor quærentium Dominum.
* Quærite Dominum, & virtutem eius: 11
quærite faciem eius ſemper. B
* Recordamini mirabilium eius, quæ fecit: 12
ſignorum illius, & iudiciorum oris eius.
* Semen Iſrael ſerui eius: filij Iacob electi 13
eius.
* Ipſe Dominus Deus noſter: in vniuerſa 14
terra iudicia eius.
* Recordamini in ſempiternum pacti 15
eius: ſermonis, quem præcepit in mille ge-
nerationes.
* Quem pepigit cum Abraham: & iura- 16
menti illius cum Iſaac.
* Et conſtituit illud Iacob in præceptum: 17
& Iſrael in pactum ſempiternum.
* Dicens: Tibi dabo Terram Chanaam, 18
funiculum hereditatis veſtræ.
* Cùm eſſent pauci numero, parui & co- 19
loni eius.
* Et tranſierunt de gente in gentem, & de 20
regno ad populum alterum.
* Non dimiſit quemquam calumniari eos, 21
ſed increpauit pro eis reges.
† Pſal. 104. b. 15. * † Nolite tangere chriſtos meos: & in pro- 22
phetis meis nolite malignari. C
† Pſ. 95. a. 1. * † Cantate Domino omnis terra: annun- 23
tiate ex die in diem ſalutare eius.
* Narrate in gentibus gloriam eius: in cun- 24
ctis populis mirabilia eius.
* Quia magnus Dominus, & laudabilis 25
nimis: & horribilis ſuper omnes deos.
* Omnes enim dij populorum idola: Do- 26
minus autem cœlos fecit.
* Confeſſio & magnificentia coram eo: for- 27
titudo & gaudium in loco eius.
* Afferte Domino familiæ populorum: 28
afferte Domino gloriam & imperium.
29 * Date Domino gloriam nomini eius, le-
uate ſacrificium, & venite in conſpectu eius:
& adorate Dominum in decore ſancto.
30 * Commoueatur à facie eius omnis terra:
ipſe enim fundauit orbem immobilem.
31 * Lætentur cœli, & exultet terra: & di-
cant in nationibus, Dominus regnauit.
32 * Tonet mare, & plenitudo eius: exultent
agri, & omnia quæ in eis ſunt.
33 * Tunc laudabunt ligna ſaltus coram Do-
mino: quia venit iudicare terram.
34 * Confitemini Domino, quoniam bonus:
quoniam in æternum miſericordia eius.
35 * Et dicite: Salua nos Deus ſaluator no-
D ſter; & congrega nos, & erue de gentibus,
vt confiteamur nomini ſancto tuo, & exul-
temus in carminibus tuis.
36 * Benedictus Dominus Deus Iſrael ab æter-
no vſque in æternum: & dicat omnis popu-
lus: Amen, & hymnum Domino.
37 * Reliquit itaque ibi coram arca fœderis
Domini, Aſaph & fratres ejus, vt miniſtra-
rent in conſpectu arcæ iugiter, per ſingulos
38 dies, & vices ſuas. * Porrò Obededom, &
fratres eius ſexaginta octo; & Obededom fi-
39 lium Idithun, & Hoſa conſtituit ianitores. *
Sadoc autem ſacerdotem, & fratres eius ſa-
cerdotes, coram tabernaculo Domini in ex-
40 celſo, quod erat in Gabaon, * vt offerrent
holocauſta Domino ſuper altare holocauto-
matis iugiter, manè & veſperè, iuxta omnia
quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quam præ-
41 cepit Iſraeli. * Et poſt eum Heman, & Idi-
thun, & reliquos electos vnumquemque vo-
cabulo ſuo ad confitendum Domino: Quo-
42 niam in æternum miſericordia eius. * He-
man quoque & Idithun canentes tuba, &
quatientes cymbala, & omnia muſicorum
organa, ad canendum Deo: filios autem Idi-
43 thun fecit eſſe portarios. * Reuerſuſque eſt
omnis populus in domum ſuam; & Dauid,
vt benediceret etiam domui ſuæ.

CAPVT XVII.

Cogitanti Dauid ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam ſit ædificaturus; vnde Dauid gratias agit, Dei erga ſe bonitatem extollens.

1 A CVm autem habitaret Dauid in domo
ſua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce 2 Reg. 7. a. 2.
ego habito in domo cedrina: arca autem fœ-
2 deris Domini ſub pellibus eſt. * Et ait Nathan
ad Dauid: Omnia, quæ in corde tuo ſunt,
3 fac: Deus enim tecum eſt. * Igitur nocte il-
la factus eſt ſermo Dei ad Nathan, dicens:
4 * Vade, & loquere Dauid ſeruo meo: Hæc
dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi do-
5 mum ad habitandum. * Neque enim manſi
in domo, ex eo tempore quo eduxi Iſrael,
vſque ad diem hanc: ſed fui ſemper mutans
6 loca tabernaculi, & in tentorio * manens
cum omni Iſrael. Numquid locutus ſum ſal-
tem vni iudicum Iſrael, quibus præceperam
vt

vt pascerent populum meum, & dixi: Qua-
re non ædificastis mihi domum cedrinam?
* Nunc itaque sic loqueris ad seruum meum 7
Dauid: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego
tuli te, cùm in pascuis sequereris gregem, vt
esses dux populi mei Israel: * Et fui tecum 8
quocumque perrexisti: & interfeci omnes ini- B
micos tuos coram te, fecique tibi nomen qua-
si vnius magnorum, qui celebrantur in terra.
* Et dedi locum populo meo Israel: planta- 9
bitur, & habitabit in eo, & vltrà non com-
mouebitur: nec filij iniquitatis atterent eos,
sicut à principio, * ex diebus quibus dedi iu- 10
dices populo meo Israel, & humiliaui vniuer-
sos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd
ædificaturus sit tibi Dominus domum, * Cum- 11
que impleueris dies tuos, vt vadas ad patres
tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit
de filiis tuis: & stabiliam regnum eius. * Ipse 12
ædificabit mihi domum, & firmabo solium
eius vsque in æternum. * Ego ero ei in pa- 13
trem, & ipse erit mihi in filium: & misericor-
diam meam non auferam ab eo, sicut abstuli
ab eo qui ante te fuit. * Et statuam eum in 14
domo mea, & in regno meo, vsque in sem-
piternum: & thronus eius erit firmissimus in C
perpetuum. * Iuxta omnia verba hæc, & iux- 15
ta vniuersam visionem istam, sic locutus est
Nathan ad Dauid. * Cúmque venisset rex 16
Dauid, & sedisset coram Domino, dixit: Quis
ego sum Domine Deus, & quæ domus mea,
vt præstares mihi talia? * Sed & hoc parum 17
visum est in conspectu tuo, ideóque locutus
es super domum serui tui etiam in futurum:
& fecisti me spectabilem super omnes homi-
nes, Domine Deus. * Quid vltrà addere po- 18
test Dauid, cùm ita glorificaueris seruum
tuum, & cognoueris eum? * Domine prop- 19
ter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti om-
nem magnificentiam hanc, & nota esse vo-
luisti vniuersa magnalia. * Domine non est 20
similis tui: & non est alius Deus absque te,
ex omnibus, quos audiuimus auribus nostris.
* Quis enim est alius, vt populus tuus Israel, 21
gens vna in terra, ad quam perrexit Deus,
vt liberaret, & faceret populum sibi, & ma- D
gnitudine sua atque terroribus eiiceret natio-
nes à facie eius, quem de Ægypto liberarat?
* Et posuisti populum tuum Israel tibi in po- 22
pulum vsque in æternnm, & tu Domine fa-
ctus es Deus eius. * Nunc igitur Domine, 23
sermo, quem locutus es famulo tuo, super do-
mum eius, confirmetur in perpetuum, & fac
sicut locutus es. * Permaneatque & magnifi- 24
cetur nomen tuum vsque in sempiternum:
& dicatur: Dominus exercituum Deus Israel,
& domus Dauid serui eius permanens co-
ram eo. * Tu enim Domine Deus meus re- 25
uelasti auriculam serui tui, vt ædificares ei do-
mum: & idcircò inuenit seruus tuus fidu-
ciam, vt oret coram te. * Nunc ergo Domi- 26
ne, tu es Deus: & locutus es ad seruum tuum
tanta beneficia. * Et cœpisti benedicere do- 27
mui serui tui, vt sit semper coram te: te enim
Domine benedicente, benedicta erit in per-
petuum.

CAPVT XVIII.

Prælia Dauid, & tributa gentibus imposita, atque officiarij eius.

1 FActum est autem post hæc, vt percute- †2.Reg. 8. a. 1.
A ret Dauid Philisthiim, & humiliaret eos,
& tolleret Geth, & filias eius, de manu Phi-
2 listhiim, * percusserétque Moab, & fierent
Moabitæ serui Dauid, offerentes ei munera.
3 * Eo tempore percussit Dauid etiam Adare-
zer regem Soba regionis Hemath, quando
perrexit vt dilataret imperium suum vsque ad
4 flumen Euphraten. * Cepit ergo Dauid mil-
le quadrigas eius, & septem millia equitum,
ac viginti millia virorum peditum, subnerua-
uitque omnes equos curruum, exceptis cen-
5 tum quadrigis, quas reseruauit sibi. * Super-
B uenit autem & Sytus Damascenus, vt auxi-
lium præberet Adarezer regi Soba: sed &
huius percussit Dauid viginti duo millia vi-
6 rorum. * Et posuit milites in Damasco, vt Sy-
ria quoque seruiret sibi, & offerret munera.
Adiuuitque eum Dominus in cunctis, ad quæ
7 perrexerat. * Tulit quoque Dauid pharetras
aureas, quas habuerant serui Adarezer, & at-
8 tulit eas in Ierusalem.* Necnon de Thebath
& Chun, vrbibus Adarezer, æris plurimum,
de quo fecit Salomon mare æneum, & co-
9 lumnas, & vasa ænea. * Quod cùm audisset
C Thoù rex Emath, percussisse videlicet Dauid
10 omnem exercitum Adarezer regis Soba, *
misit Adoram filium suum ad regem Dauid,
vt postularet ab eo pacem, & congratulare-
tur ei, quòd percussisset & expugnasset Ada-
rezer: aduersarius quippe erat Thoù Adare-
11 zer. * Sed & omnia vasa aurea, & argentea,
& ænea consecrauit Dauid rex Domino, cum
argento & auro, quod tulerat ex vniuersis
gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis
Ammon, quàm de Philisthiim & Amalec.
12 * Abisai verò filius Saruiæ percussit Edom in
D Valle Salinarum, decem & octo millia: * &
13 constituit in Edom præsidium, vt seruiret
Idumæa Dauid: saluauitque Dominus Da-
14 uid in cunctis, ad quæ perrexerat. * Regna-
uit ergo Dauid super vniuersum Israel, & fa-
ciebat iudicium atque iustitiam cuncto po-
15 pulo suo.* Porrò Ioab filius Saruiæ erar super
exercitum, & Iosaphat filius Ahilud à com-
16 mentariis. * Sadoc autem filius Achitob, &
Achimelec filius Abiathar, sacerdotes: &
17 Susa, scriba. * Banaias quoque filius Ioiadæ
super legiones Cerethi, & Phelethi: porrò
filij Dauid primi ad manum regis.

CAPVT XIX.

Hanon rex Ammon, seruis Dauid, qui ad consolandum de patris morte venerant contumelia affectis: à Dauid inuaditur, ac vincitur vnà cum Syris auxiliaribus.

Accidit

2. Reg. 10. a. 1.

ACcidit autem vt moreretur Naas rex fi- 1
liorum Ammon, & regnaret filius eius A
pro eo. * Dixitque Dauid: Faciam miseri- 2
cordiam cum Hanon filio Naas: præstitit
enim mihi pater eius gratiam. Misitque Da-
uid nuncius ad consolandum eum super mor-
te patris sui. Qui cùm peruenissent in ter-
ram filiorum Ammon, vt consolarentur Ha-
non, dixerunt principes filiorum Ammon ad 3
Hanon: Tu forsitan putas, quòd Dauid ho-
noris causa in patrem tuum miserit qui con-
solentur te: nec animaduertis, quòd vt ex-
plorent, & inuestigent, & scrutentur terram
tuam, venerint ad te serui eius. * Igitur Ha- 4
non pueros Dauid decaluauit, & rasit, & præ- B
cîdit tunicas eorum à natibus vsque ad pedes,
& dimisit eos. * Qui cùm abiissent, & hoc 5
mandassent Dauid, misit in occursum eorum
(grandem enim contumeliam sustinuerant)
& præcepit vt manerent in Iericho, donec
cresceret barba eorum, & tunc reuerterentur.
* Videntes autem filij Ammon, quòd iniu- 6
riam fecissent Dauid, tam Hanon, quàm re-
liquus populus, miserunt mille talenta argen-
ti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, &
de Syria Maacha, & de Soba, currus & equi-
tes. * Conduxeruntque triginta duo millia 7
curruum, & regem Maacha cum populo eius.
Qui cùm venissent, castrametati sunt è regio-
ne Medaba. Filij quoque Ammon congre-
gati de vrbibus suis, venerunt ad bellum. C
* Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab, & 8
omnem exercitum virorum fortium:* egressi- 9
que filij Ammon, direxerunt aciem iuxta por-
tam ciuitatis: reges autem, qui ad auxilium
eius venerant, separatim in agro steterunt.
* Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso 10
& post tergum contra se fieri, elegit viros
fortissimos de vniuerso Israel, & perrexit con-
tra Syrum. * Reliquam autem partem populi 11
dedit sub manu Abisai fratris sui; & perrexe-
runt contra filios Ammon. * Dixitque: Si vi- 12
cerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem su-
perauerint te filij Ammon, ero tibi in præsi-
dium. * Confortate, & agamus viriliter pro 13
populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri:
Dominus autem, quod in conspectu suo bo-
num est, faciet.* Perrexit ergo Ioab, & po- 14
pulus qui cum eo erat, contra Syrum ad præ- D
lium: & fugauit eos. * Porrò filij Ammon vi- 15
dentes quòd fugisset Syrus, ipsi quoque fu-
gerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt
ciuitatem: reuersusque est etiam Ioab in Ie-
rusalem. * Videns autem Syrus quòd cecidis- 16
set coram Israel, misit nuntios, & adduxit Sy-
rum, qui erat trans fluuium: Sophach autem
princeps militiæ Adarezer, erat dux eorum.
* Quod cùm nuntiatum esset Dauid, con- 17
gregauit vniuersum Israel, & transiuit Ior-
danem, irruitque in eos, & direxit ex aduer-
so aciem, illis contrà pugnantibus. * Fugit au- 18
tem Syrus Israel: & interfecit Dauid de Sy-
ris septem millia curruum, & quadraginta
millia peditum, & Sophac exercitus princi-
19 pem. * Videntes autem serui Adarezer se ab
Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid,
& seruierunt ei: noluitque vltrà Syria auxi-
lium præbere filiis Ammon.

CAPVT XX.

Bella à Dauid prosperè acta aduersum Ammonitas ac Philisthæos, & in his occiditur gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

2. Reg. 10 b. 7. 11 a.

1 FActum est autem post anni circulum, eo
A tempore, quo solent reges ad bella pro-
cedere, congregauit Ioab exercitum, & ro-
bur militiæ, & vastauit terram filiorum Am-
mon; perrexitque & obsedit Rabba: porrò
Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab
2 percussit Rabba; & destruxit eam.* Tulit au-
B tem Dauid coronam Melchom de capite eius,
& inuenit in ea auri pondo talentum, & pre-
tiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diade-
ma: manubias quoque vrbis plurimas tulit:
3 * populum autem, qui erat in ea, eduxit: &
fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata
carpenta transire, ita vt dissecarentur, & con-
tererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus fi-
liorum Ammon; & reuersus est cum omni
4 populo suo in Ierusalem. * † Post hæc initum
C est bellum in Gazer aduersum Philisthæus:
in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai
5 de genere Raphaim, & humiliauit eos. *
Aliud quoque bellum gestum est aduersus
Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius
Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Ge-
thæi, cuius hastæ lignum erat quasi liciato-
6 rium texentium. * Sed & aliud bellum acci-
D dit in Geth, in quo fuit homo longissimus,
senos habens digitos, id est, simul viginti
quatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe
7 generatus.* Hic blasphemauit Israel: & per-
cussit eum Ionathan filius Samaa fratris Da-
uid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceci-
derunt in manu Dauid & seruorum eius.

† 2. Reg. 21. d. 18.

CAPVT XXI.

Dauid populum numerando Deum offendens, peste quam ex tribus elegerat percutitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Iebusæi erigeret.

† 2. Reg. 24. a. 1. Inf. 27. c. 24.

1 COnsurrexit autem Satan contra Israel:
A & concitauit Dauid vt numeraret Israel.
2 * Dixitque Dauid ad Ioab, & ad principes
populi: Ite, & numerate Israel à Bersabee vs-
que Dan: & afferte mihi numerum vt sciam.
3 * Responditque Ioab: Augeat Dominus po-
pulum suum centuplum, quàm sunt: nónne
domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare
hoc quærit dominus meus, quod in pecca-
4 tum reputetur Israeli? * Sed sermo regis ma-
gis præualuit: egressusque est Ioab: & circui-
uit vniuersum Israel; & reuersus est Ierusa-
5 lem: * Deditque Dauidi numerum eorum,
quos circuierat: & inuentus est omnis nu-
merus Israel, mille millia & centum millia
virorum

virorum educentium gladium : de Iuda au-
tem quadringenta septuaginta millia bellato-
rum. * Nam Leui & Beniamin non numera- 6
uit : eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis
imperium. * Displicuit autem Deo quod ius- 7
sum erat; & percussit Israel. * Dixitque Da- 8
uid ad Deum : Peccaui nimis vt hoc facerem:
obsecro aufer iniquitatem serui tui, quia in- B
sipienter egi. * Et locutus est Dominus ad 9
Gad Videntem Dauidis, dicens : * Vade, & 10
loquere ad Dauid, & dic ei : Hæc dicit Do-
minus: Trium tibi optionem do; vnum quod
volueris, elige , & faciam tibi. * Cumque ve- 11
nisset Gad ad Dauid, dixit ei : Hæc dicit Do-
minus : Elige quod volueris : * aut tribus an- 12
nis famem: aut tribus mensibus te fugere ho-
stes tuos , & gladium eorum non posse eua-
dere : aut tribus diebus gladium Domini, &
pestilentiam versari in terra, & angelum Do-
mini interficere in vniuersis finibus Israel:
nunc igitur vide quid respondeam ei,qui mi-
sit me. * Et dixit Dauid ad Gad : Ex omni 13
parte me angustiæ premunt : sed melius mi-
hi est, vt incidam in manus Domini, quia
multæ sunt miserationes eius, quàm in manus
hominum. * Misit ergo Dominus pestilen- 14
tiam in Israel: & ceciderunt de Israel septua-
ginta millia virorum. * Misit quoque ange- 15
lum in Ierusalem, vt percuteret eam : cum-
que percuteretur, vidit Dominus , & miser-
tus est super magnitudine mali: & impera- C
uit angelo, qui percutiebat : Sufficit , iam ces-
set manus tua. Porrò angelus Domini stabat
iuxta aream Ornan Iebusæi. * Leuansque 16
Dauid oculos suos , vidit angelum Domi-
ni stantem inter cælum & terram , & euagi-
natum gladium in manu eius , & versum
contra Ierusalem : & ceciderunt , tam ipse
quàm maiores natu vestiti ciliciis , proni in
terram. * Dixitque Dauid ad Deum : Nónne 17
ego sum, qui iussi vt numeraretur populus ?
Ego, qui peccaui : ego, qui malum feci : iste
grex quid commeruit : Domine Deus meus,
vertatur obsecro manus tua in me , & in do-
mum patris mei : populus autem tuus non
percutiatur. * Angelus autem Domini præ- 18
cepit Gad , vt diceret Dauidi vt ascenderet,
extrueretque altare Domino Deo in area
Ornan Iebusæi. * Ascendit ergo Dauid iuxta 19
sermonem Gad , quem locutus ei fuerat ex
nomine Domini. * Porrò Ornan cùm sus- 20
pexisset, & vidisset angelum quatuorque filij
eius cum eo , absconderunt se : nam eo tem-
pore terebat in area triticum. * Igitur cùm 21
veniret Dauid ad Ornan, conspexit eum Or-
nan, & processit ei obuiàm de area , & ado-
rauit eum pronus in terram. * Dixitque ei 22
Dauid:Da mihi locum areæ tuæ vt ædificem
in ea altare Domino:ita vt quantum valet ar-
genti accipias, & cesset plaga à populo.* Di- 23
xit autem Ornan ad Dauid : Tolle , & faciat
dominus meus rex quodcumque ei placet :
sed & boues do in holocaustum, & tribulas
D in ligna , & triticum in sacrificium : Omnia
24 libens præbebo. * Dixitque ei rex Dauid :
Nequaquam ita fiet , sed argentum dabo
quantum valet : neque enim tibi auferre de-
beo , & sic offerre Domino holocausta gra-
25 tuita. * Dedit ergo Dauid Ornan pro loco
26 siclus auri iustissimi ponderis sexcentos.* † Et † 2 Par. 3.a.1.
ædificauit ibi altare Domino : obtulitque ho-
locausta, & pacifica, & inuocauit Dominum,
& exaudiuit eum in igne de cælo super altare
27 holocausti. * Præcepitque Dominus angelo:
28 & conuertit gladium suum in vaginam. *
Protinus ergo Dauid , videns quòd exaudis-
set eum Dominus in area Ornan Iebusæi,
29 immolauit ibi victimas. * Tabernaculum au-
tem Domini , † quod fecerat Moyses in de- † Exod. 36.a.2.
serto, & altare holocaustorum, ea tempesta-
30 te erat in excelso Gabaon. * Et non præua-
luit Dauid ire ad altare , vt ibi obsecraret
Deum : nimio enim fuerat timore perterri-
tus, videns gladium Angeli Domini.

CAPVT XXII.

Praparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat, Deumque semper sedulò colat, exhortans principes vt illi sint auxilio.

1 Dixitque Dauid : Hæc est domus Dei, &
2 hoc altare in holocaustum Israel. * Et
A præcepit vt congregarentur omnes proselyti
de Terra Israel, & constituit ex eis latomos
ad cædendos lapides & poliendos, vt ædifica-
3 retur domus Dei. * Ferrum quoque pluri-
mum ad clauos ianuarum, & ad commissuras
atque iuncturas præparauit Dauid : & æris
4 pondus innumerabile. * Ligna quoque ce-
drina non poterant æstimari, quæ Sidonij &
5 Tyrij deportauerant ad Dauid. * Et dixit Da-
uid : Salomon filius meus puer paruulus est
& delicatus ; domus autem, quam ædificari
volo Domino , talis esse debet vt in cunctis
regionibus nominetur : præparabo ergo ei
necessaria. Et ob hanc causam ante mortem
6 suam omnes præparauit impensas. * Vocauit-
B que Salomonem filium suum : & præcepit ei
vt ædificaret domum Domino Deo Israel.
7 * Dixitque Dauid ad Salomonem : Fili mi,
voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum
8 nomini Domini Dei mei,* sed factus est ser-
mo Domini ad me, dicens : Multum sangui-
nem effudisti , & plurima bella bellasti : non
poteris ædificare domum nomini meo, tanto
9 effuso sanguine coram me : * filius, qui nas-
cetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim
eum requiescere ab omnibus inimicis suis
per circuitum : & ob hanc causam Pacificus
vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel
10 cunctis diebus eius. * † Ipse ædificabit do- † 2. Reg. 7. b.13.
mum nomini meo, & † ipse erit mihi in fi- 3. Reg. 5. a 5.
C lium , & ego ero illi in patrem : firmaboque 1. Reg. 7. b.14.
solium regni eius super Israel in æternum.
11 * Nunc ergo fili mi , sit Dominus tecum, & † Heb. 1. b 5.
prosperare, & ædifica domum Domino Deo
tuo,

tuo, ſicut locutus eſt de te. * Det quoque ti- 12
bi Dominus prudentiam & ſenſum, vt rege-
re poſſis Iſrael, & cuſtodire legem Domini
Dei tui. * Tunc enim proficere poteris, ſi 13
cuſtodieris mandata & judicia, quæ præcepit
Dominus Moyſi vt doceret Iſrael: confortare
& viriliter age, ne timeas, neque paueas.
* Ecce ego in paupertate mea præparaui im- 14
penſas domus Domini, auri talenta centum
millia, & argenti mille millia talentorum:
æris verò & ferri non eſt pondus, vincitur
enim numerus magnitudine: ligna & lapi-
des præparaui ad vniuerſa impendia. * Ha- 15
bes quoque plurimos artifices, latomos, & D
cæmentarios, artificeſque lignorum, & om-
nium artium ad faciendum opus prudentiſſi-
mos, * in auro & argento & ære & ferro, 16
cuius non eſt numerus. Surge igitur, & fac,
& erit Dominus tecum. * Præcepit quoque 17
Dauid cunctis principibus Iſrael, vt adiuua-
rent Salomonem filium ſuum. * Cernitis, in- 18
quiens, quòd Dominus Deus veſter vobiſ-
cum ſit, & dederit vobis requiem per circui-
tum, & tradiderit omnes inimicos veſtros in
manus veſtras, & ſubiecta ſit terra coram
Domino, & coram populo eius. * Præbete 19
igitur corda veſtra & animas veſtras, vt quæ-
ratis Dominum Deum veſtrum: & conſur-
gite, & ædificate ſanctuarium Domino Deo,
vt introducatur arca fœderis Domini, & va-
ſa Domino conſecrata, in domum, quæ ædi-
ficatur nomini Domini.

CAPVT XXIII.

*Dauid ſenex, Salomone rege deſignato, nume-
ratorum Leuitarum officia deſignat: Moyſique filij
Leuitis annumerantur.*

IGitur Dauid ſenex & plenus dierum, re- 1
gem conſtituit Salomonem filium ſuum ſu- A
per Iſrael. * Et congregauit omnes principes 2
Iſrael, & Sacerdotes atque Leuitas. * Nu- 3
meratique ſunt Leuitæ à triginta annis, &
ſupra: & inuenta ſunt triginta octo millia vi-
rorum. * Ex his electi ſunt, & diſtributi in 4
miniſterium domus Domini, viginti quatuor
millia: præpoſitorum autem & iudicum ſex
millia. * Porrò quatuor millia ianitores: & 5
totidem pſaltæ canentes Domino in organis,
† Sup 6. a.1. quæ fecerat ad canendum. * † Et diſtribuit 6
eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerſon
videlicet, & Caath, & Merari. * Filij Gerſon: 7
Leedan, & Semei. * Filij Leedan: princeps 8
Iahiel, & Zethan, & Ioël, tres. * Filij Semei: 9
Salomith, & Hoſiel, & Aran, tres: iſti prin- B
cipes familiarum Leedan. * Porrò filij Semei, 10
Leheth, & Ziza, & Iaus, & Baria: iſti filij Se-
mei, quatuor. * Erat autem Leheth prior, Zi- 11
za ſecundus: porrò Iaus & Baria non habue-
runt filios plurimos, & idcircò in vna fami-
lia, vnaque domo computati ſunt. * Filij 12
† Sup 6. a.3. Caath: Amram, & Iſaar, Hebron, & Oziel,
quatuor. * † Filij Amran: Aaron & Moyſes. 13
† Heb.5. b.4. † Separatuſque eſt Aaron vt miniſtraret in
Sancto ſanctorum, ipſe & filij eius in ſempi-
ternum, & adoleret incenſum Domino ſe-
cundum ritum ſuum, ac benediceret nomini
14 eius in perpetuum. * Moyſi quoque hominis
15 Dei filij annumerati ſunt in tribu Leui. * Fi-
16 lij † Moyſi: Gerſom, & Eliezer. * Filij Ger- † Exod. 2. d.22.18. a.3.4.
17 ſom: Subuel primus. * Fuerunt autem filij
Eliezer: Rohobia primus: & non erant Elie-
zer filij alij. Porrò filij Rohobia multiplicati
18 ſunt nimis. * Filij Iſaar: Salomith primus.
19 * Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias ſe-
C cundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus.
20 * Filij Oziel: Micha primus, Ieſia ſecundus.
21 * Filij Merari: Moholi, & Muſi. Filij Moho-
22 li: Eleazar, & Cis. * Mortuus eſt autem Elea-
zar, & non habuit filios, ſed filias: accepe-
23 runtque eas filij Cis fratres earum. * Filij Mu-
24 ſi: Moholi, & Eder, & Ierimoth, tres. * Hi fi-
lij Leui in cognationibus & familiis ſuis,
principes per vices, & numerum capitum
ſingulorum, qui faciebant opera miniſterij
25 domus Domini, à viginti annis & ſupra. *
Dixit enim Dauid: Requiem dedit Domi-
nus Deus Iſrael populo ſuo, & habitationem
26 Ieruſalem vſque in æternum. * Nec erit offi-
cij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum,
27 & omnia vaſa eius ad miniſtrandum. * Iuxta
præcepta quoque Dauid nouiſſima, ſupputa-
bitur numerus filiorum Leui à viginti annis
28 & ſuprà. * Et erunt ſub manu filiorum Aaron
D in cultum domus Domini, in veſtibulis, &
in exedris, & in loco purificationis, & in
ſanctuario, & in vniuerſis operibus miniſte-
29 rij templi Domini. * Sacerdotes autem, ſu-
per panes propoſitionis, & ad ſimilæ ſacrifi-
cium, & ad lagana azyma, & ſartaginem, &
ad torrendum, & ſuper omne pondus atque
30 menſuram. * Leuitæ verò, vt ſtent manè ad
confitendum & canendum Domino: ſimili-
31 terque ad veſperam * tam in oblatione ho-
locauſtorum Domini, quàm in ſabbatis &
Calendis & ſollemnitatibus reliquis, iuxta
numerum, & ceremonias vniuſcuiuſque rei,
32 iugiter coram Domino. * Et cuſtodiant ob-
ſeruationes tabernaculi fœderis, & ritum
ſanctuarij, & obſeruationem filiorum Aa-
ron fratrum ſuorum, vt miniſtrent in domo
Domini.

CAPVT XXIV.

*Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in
miniſterio Domini à Dauid deſignantur, reliquo-
rumque Leuitarum familiæ ſimiliter ſorte diſtri-
buuntur.*

1 POrrò filiis Aaron hæ partitiones erant:
A Filij Aaron: Nadab, & Abiu, & Elea-
2 zar, & Ithamar. * † Mortui ſunt autem Na- † Leu. 10. a.2. Num. 3. a.4.
dab & Abiu ante patrem ſuum abſque libe-
ris: ſacerdotioque functus eſt Eleazar, &
3 Ithamar. * Et diuiſit eos Dauid, id eſt, Sa-
doc de filiis Eleazari, & Ahimelech de filiis
Ithamar, ſecundùm vices ſuas & miniſte-
4 rium. * Inuentique ſunt multò plures filij
Eleazar

Eleazar in principibus viris, quàm filij Ithamar.
mar. Diuisit autem eis, hoc est filiis Eleazar,
principes per familias sedecim: & filiis Ithamar
mar per familias & domos suas octo. * Porrò 5
diuisit vtrasque inter se familias sortibus: B
erant enim principes sanctuarij, & principes
Dei, tam de filiis Eleazar, quàm de filiis
Ithamar. * Descripsitque eos Semeias filius 6
Nathanaël scriba Leuites, coram rege &
principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech
lech filio Abiathar, principibus quoque familiarum
miliarum sacerdotalium & Leuiticarum:
vnam domum, quæ ceteris præerat, Eleazar
zar: & alteram domum, quæ sub se habebat
ceteros, Ithamar. * Exiuit autem sors prima 7
Ioiarib, secunda Iedei, * tertia Harim quarta 8
ta Seorim, * quinta Melchia, sexta Maiman, 9
* septima Accos, octaua Ahia, * nona Iesua, 10
decima Sechenia, * vndecima Eliasib, duo- 11
decima Iacim, * tertia decima Hoppha, de- 12
eimaquarta Isbaab, * decimaquinta Belga, 13
decimasexta Emmer, * decimaseptima He- 14
zir, decimaoctaua Aphses, * decimanona 15
Pheteia, vigesima Hezechiel, * vigesima- 16
prima Iachin, vigesimasecunda Gamul, * vi- 17
gesimatertia Dalaiaü, vigesimaquarta Maa- 18
ziaü. * Hæ vices eorum secundùm ministe- 19
ria sua, vt ingrediantur domum Domini, & C
iuxta ritum suum sub manu Aaron patris
eorum: sicut præceperat Dominus Deus Israel.
rael. * Porrò filiorum Leui, qui reliqui fue- 20
rant, de filiis Amram erat Subaël, & de filiis
liis Subaël, Iehedeia. * De filiis quoque Ro- 21
hobiæ princeps Iesias. * Isaari verò filius Sa- 22
lemoth, filiusque Salemoth Iahath: * filius- 23
que eius Ieriaü primus, Amarias secundus,
Iahaziel tertius, Iecmaan quartus. * Filius 24
Oziel, Micha: filius Micha, Samir. * Fra- 25
ter Micha, Iesia: filiusque Iesiæ, Zacharias.
* Filij Merari: Moholi & Musi. Filius O- 26
ziaü: Benno. * Filius quoqne Merari: O- 27
ziaü & Soam & Zachur & Hebri. * Porrò 28
Moholi filius: Eleazar, qui non habebat li- D
beros. * Filius verò Cis, Ierameel. * Filij 29
Musi: Moholi, Eder, & Ierimoth. isti filij 30
Leui secundùm domos familiarum suarum.
* Miseruntque & ipsi sortes contra fratres 31
suos filios Aaron, coram Dauid rege, & Sadoc,
doc, & Ahimelech, & principibus familiarum
rum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores,
iores, quàm minores. omnes sors æqualiter
diuidebat.

Capvt XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun, cantoribus, psaltis ac citharædis, viginti quatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

IGitur Dauid & magistratus exercitus, se- 1
gregauerunt in ministerium filios Asaph, A
& Heman, & Idithun: qui prophetarent in
citharis, & psalteriis, & cymbalis, secundùm
numerum suum dedicato sibi officio seruientes.
tes. * De filiis Asaph: Zacchur, & Ioseph, & 2
Nathania, & Asarela, filij Asaph: sub manu
3 Asaph prophetantis iuxta regem. * Porrò
Idithun filij Idithun, Godolias, Sori, Iesei as,
& Hasabias, & Mathathias, sex sub manu
patris sui Idithun, qui in cithara propheta-
bat super confitentes & laudantes Domi-
4 num. * Heman quoque: filij Heman, Boc-
B ciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Ierimoth,
Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, &
Romemthiezer, & Iesbacassa, Mellothi, Othir,
5 Mahazioth: * omnes isti filij Heman Videntis
tis regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu:
nu: deditque Deus Heman filios quatuorde-
6 cim, & filias tres. * Vniuersi sub manu patris
sui ad cantandum in templo Domini distri-
buti erant, in cymbalis, & psalteriis, & cithara-
ris, in ministeria domus Domini iuxta re-
gem: Asaph videlicet, & Idithun, & He-
7 man. * Fuit autem numerus eorum cum fra-
tribus suis, qui erudiebant canticum Domi-
ni, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.
8 * Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo
tam maior quàm minor, doctus pariter, & in-
9 doctus. * Egressaque est sors prima Ioseph,
C qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi &
10 filiis eius, & fratribus eius duodecim. * Ter-
tia Zachur, filiis & fratribus eius duodecim.
11 * Quarta Isari, filiis & fratribus eius duode-
12 cim. * Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus
13 eius duodecim. * Sexta Bocciau, filiis & fra-
14 tribus eius duodecim. * Septima Isreela, fi-
15 liis & fratribus eius duodecim. * Octaua Ie-
16 saiæ, filiis & fratribus eius duodecim. * No-
na Mathaniæ, filiis & fratribus eius duode-
17 cim. * Decima Semeiæ, filiis & fratribus eius
18 duodecim. * Vndecima Azareel, filiis & fra-
19 tribus eius duodecim. * Duodecima Hasa-
20 biæ filijs & fratribus eius duodecim. * Ter-
D tiadecima Subael, filiis & fratribus eius duo-
21 decim. * Quartadecima Mathathiæ, filiis &
22 fratribus eius duodecim. * Quintadecima Ie-
23 rimoth, filiis & fratribus eius duodecim. *
Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus eius
24 duodecim. * Septimadecima Iesbacassæ, filiis
25 & fratribus eius duodecim. * Octauadecima
26 Hanani, filiis & fratribus eius duodecim. *
Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus eius
27 duodecim. * Vigesima Eliatha, filiis & fratri-
28 bus eius duodecim. * Vigesimaprima Othir,
29 filiis & fratribus eius duodecim. * Vigesima
secunda Geddelthi, filiis & fratribus eius
30 duodecim. * Vigesimatertia Mahazioth, fi-
31 liis & fratribus eius duodecim. * Vigesima-
quarta Romemthiezer, filiis & fratribus eius
duodecim.

Capvt XXVI.

Templi ianitores designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant,

1 DIuisiones autem ianitorum: de Coritis
A Meselemia, filius Core, de filiis Asaph.
2 * Filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus,

Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanaël
quartus, * Ælam quintus, Iohanan sextus, 3
Elioënai septimus: * Filij autem Obededom: 4
Semeias primogenitus, Iozabad secundus,
Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanaël
quintus, * Ammiel sextus, Issachar septimus, 5
Phollathi octauus: quia benedixit illi Do-
minus. * Semei autem filio eius nati sunt fi- 6
lij, præfecti familiarum suarum: erant enim
viri fortissimi. * filij ergo Semeiæ: Othni, & 7
Raphael, & Obed, Elzabad, fratres eius viri
fortissimi: Eliu quoque, & Samachias. * Om- 8
nes, hi de filiis Obededom: ipsi, & filij, &
fratres eorum fortissimi ad ministrandum, se-
xaginta duo de Obededom. * Porrò Mesele- 9
miæ filij, & fratres eorum robustissimi, de-
cem & octo. * De Hosa autem, id est, de filiis 10
Merari: Semri princeps (non enim habue- B
rat primogenitum, & idcircò posuerat eum
pater eius in principem) * Helcias secundus, 11
Tabelias tertius, Zacharias quartus. omnes
hi filij, & fratres Hosa, tredecim. * Hi diuisi 12
sunt in ianitores, vt semper principes custo-
diarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in
domo Domini. * Missæ sunt ergo sortes ex 13
æquo, & paruis, & magnis, per familias suas,
in vnamquamque portarum. * Cecidit ergo 14
sors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ fi-
lio eius, viro prudentissimo, & erudito, sor-
titò obtigit plaga Septemtrionalis. * Obede- 15
dom verò & filiis eius ad Austrum: in qua
parte domus erat seniorum concilium. * Se- 16
phim & Hosa ad Occidentem, iuxta portam,
quæ ducit ad viam ascensionis: custodia con-
tra custodiam. * Ad Orientem verò Leuitæ 17
sex: & ad Aquilonem quatuor per diem: at-
que ad Meridiem similiter in die quatuor: &
vbi erat concilium, bini & bini. * In cellulis 18
quoque ianitorum ad Occidentem quatuor C
in via, binique per cellulas. * Hæ sunt diui- 19
siones ianitorum, filiorum Core & Merari.
* Porrò Achias erat super thesauros domus 20
Dei, & vasa sanctorum. * Filij Ledan, filij Ger- 21
sonni: de Ledan principes familiarum, Le-
dan, & Gersonni, Iehieli. * Filij Iehieli: Za- 22
than, & Ioël fratres eius, super thesauros do-
mus Domini. * Amramitis, & Isaaritis, & He- 23
bronitis, & Ozihelitis. * Subaël autem filius 24
Gersom, filij Moysi præpositus thesauris. * 25
Fratres quoque eius Eliezer, cuius filius Ra-
habia, & huius filius Isaias, & huius filius Io-
ram, huius quoque filius Zechri. & huius fi-
lius Selemith. * Ipse Selemith, & fratres eius, 26
super thesauros sanctorum, quæ sanctifica-
uit Dauid rex, & principes familiarum, &
tribuni, & centuriones, & duces exercitus,
* de bellis & manubiis præliorum, quæ con- 27
secrauerant ad instaurationem, & supellecti- D
lem templi Domini. * Hæc autem vniuersa 28
sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius
Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Sar-
uiæ: omnes, qui sanctificauerant ea per ma-
num Selemith, & fratrum eius. * Isaaritis ve- 29
rò præerat Chonenias, & filij eius, ad opera
forinsecus super Israel, ad docendum, & iu-
30 dicandum eos. * Porrò de Hebronitis Ha-
sabias, & fratres eius viri fortissimi, mille sep-
tingenti, præerant Israeli trans Iordanem
contra Occidentem, in cunctis operibus Do-
31 mini, & in ministerium regis. * Hebronita-
rum autem princeps fuit Ieria, secundùm
familias & cognationes eorum. Quadragesi-
mo anno regni Dauid recensiti sunt, & in-
uenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad,
32 * fratresque eius robustioris ætatis, duo mil-
lia septingenti principes familiarum. Præpo-
suit autem eos Dauid rex Rubenitis, & Gad-
ditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne mi-
nisterium Dei, & regis.

CAPVT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus præerant, ad hæc principes seu præfecti tribuum thesaurorum, reliquæque substantiæ regis recensentur.

1 Filij autem Israel secundùm numerum
A suum, principes familiarum, tribuni, &
centuriones, & præfecti, qui ministrabant re-
gi iuxta turmas suas, ingredientes & egre-
dientes per singulos menses in anno, viginti
2 quatuor millibus singuli præerant. * Primæ
turmæ in primo mense Iesboam præerat fi-
lius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor mil-
3 lia. * De filiis Phares, princeps cunctorum
4 principum in exercitu mense primo. * Se-
cundi mensis habebat turmam Dudia Aho-
hites, & post se alter nomine Macelloth, qui
regebat partem exercitus viginti quatuor mil-
5 lium. * Dux quoque turmæ tertiæ in mense
tertio, erat Banaias filius Ioiadæ sacerdos: &
6 in diuisione sua viginti quatuor millia. * Ipse
B est Banaias fortissimus inter triginta, & super
triginta, præerat autem turmæ ipsius Amiza-
7 bad filius eius. * Quartus, mense quarto, A-
sahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post
eum: & in turma eius viginti quatuor millia.
8 * Quintus, mense quinto, princeps Samaoth
Iezerites: & in turma eius viginti quatuor
9 millia. * Sextus, mense sexto, Hira filius
Acces Thecuites: & in turma eius viginti
10 quatuor millia. * Septimus, mense septimo,
Helles Phallonites de filiis Ephraim: & in
11 turma eius viginti quatuor millia. * Octauus,
mense octauo, Sobochai Husathites de stir-
pe Zarahi: & in turma eius viginti qua-
12 tuor millia. * Nonus, mense nono, Abie-
zer Anathothites de filiis Iemini: & in tur-
13 ma eius viginti quatuor millia. * Decimus,
mense decimo, Marai, & ipse Nemphathi-
tes de stirpe Zarai: & in turma eius viginti
14 quatuor millia. * Vndecimus, mense vnde-
cimo, Banaias Pharathonites de filiis E-
phraim: & in turma eius viginti quatuor mil-
15 lia. * Duodecimus, mense duodecimo, Hol-
dai Nethophathites, de stirpe Gothoniel: &
16 in turma eius viginti quatuor millia. * Porrò
tribubus

tribubus præerant Israel, Rubenitis, dux Elie- C
zer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias
filius Maacha: * Leuitis, Hasabias filius Ca- 17
muel: Aaronitis, Sadoc: * Iuda, Eliu frater 18
Dauid: Issachar, Amri filius Michael. * Za- 19
bulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthali-
tibus, Ierimoth filius Ozriel: * filiis Ephraim, 20
Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse,
Ioel filius Phadaiæ: * & dimidiæ tribui Ma- 21
nasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ: Ben-
iamin autem, Iasiel filius Abner. * Dan ve- 22
rò, Ezrihel filius Ieroham: hi principes fi-
liorum Israel. * Noluit autem Dauid nume- 23
rare eos à viginti annis inferiùs: quia dixe-
rat Dominus vt multiplicaret Israel quasi stel-
† Sup. 21. a. 2. las cæli. * † Ioab filius Saruiæ cœperat nu- 24
merare, nec compleuit: quia super hoc ira
irruerat in Israel: & idcircò numerus eorum
qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos
regis Dauid. * Super thesauros autem regis 25
fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesau- D
ris, qui erant in vrbibus, & in vicis, & in
turribus, præsidebat Ionathan filius Oziæ.
* Operi autem rustico, & agricolis qui exer- 26
cebant terram, præerat Ezri filius Chelub:
* vinearumque cultoribus, Semeias Roma- 27
thites: cellis autem vinariis Zabdias Aphoni-
tes.* Nam super olueta & ficeta, quæ erant in 28
campestribus, Balanan Gederites: super apo-
thecas autem olei, Ioas. * Porrò armentis, 29
quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Se-
trai Saronites: & super boues in vallibus, Sa-
phat filius Adli: * super camelos verò Vbil 30
Ismaelites: & super asinos, Iadias Merona-
thites. * super oues quoque Iaziz Agareus. 31
omnes hi, principes substantiæ regis Dauid.
* Ionathan autem patruus Dauid, consilia- 32
rius, vir prudens & litteratus: Ipse & Iahiel
filius Hachamoni erant cum filiis regis. * 33
Achitophel etiam consiliarius regis, & Chu-
sai Arachites amicus regis * Post Achito- 34
phel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar.
Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

CAPVT XXVIII.

Dauid præparatis ad templi ædificationem omnibus necessariis, Salomonem vniuersosque principes conuocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribens formam templi ædificandi.

CONuocauit igitur Dauid omnes princi- 1
pes Israel, duces tribuum, & præposi- A
tos turmarum, qui ministrabant regi: tribu-
nos quoque & centuriones, & qui præerant
substātiæ & possessionibus regis filiosque suos
cum eunuchis, & potentes, & robustissimos
quosque in exercitu Ierusalem. * Cumque 2
surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fra-
tres mei, & populus meus: Cogitaui vt ædi-
ficarem domum, in qua requiesceret arca fœ-
deris Domini, & scabellum pedum Dei no-
stri: & ad ædificandum, omnia præparaui.
† 2. Reg. 7. b. 13. * Deus autem dixit mihi: † Non ædificabis 3
domum nomini meo, eò quòd sis vir bellator,
4 & sanguinem fuderis. * Sed elegit Dominus
Deus Israel me de vniuersa domo patris mei,
vt essem rex super Israel in sempiternum:
de Iuda enim elegit principes: porrò de do-
mo Iuda, domum patris mei: & de filiis pa-
tris mei, placuit ei vt me eligeret regem su-
5 per cunctum Israel. * † Sed & de filiis meis † Sup. 9. b. 7.
B (filios enim mihi multos dedit Dominus) ele-
git Salomonem filium meum, vt sederet in
6 throno regni Domini super Israel, * dixit-
que mihi: Salomon filius tuus ædificabit do-
mum meam, & atria mea: ipsum enim elegi
7 mihi in filium, & ego ero ei in patrem. * Et
firmabo regnum eius vsque in æternum, si
perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia,
8 sicut & hodie. * Nunc ergo coram vniuerso
cœtu Israel, audiente Deo nostro, custodite,
& perquirite cuncta mandata Domini Dei
nostri: vt possideatis Terram bonam, & re-
linquatis eam filiis vestris post vos vsque in
9 sempiternum. * Tu autem Salomon fili mi,
scito Deum patris tui, & seruito ei corde
perfecto, & animo voluntario: † omnia enim † Psal. 7. b. 10.
corda scrutatur Dominus, & vniuersas men-
tium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum,
inuenies: si autem dereliqueris eum, proii-
10 ciet te in æternum. * Nunc ergo quia elegit
te Dominus vt ædificares domum Sanctua-
11 rij, confortare, & perfice. * Dedit autem Da-
C uid Salomoni filio suo descriptionem porti-
cus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi,
& cubiculorum in adytis, & domus propi-
12 tiationis,* necnon & omnium quæ cogitaue-
rat atriorum, & exedrarum per circuitum
in thesauros domus Domini, & in thesauros
13 sanctorum, * diuisionumque Sacerdotalium
& Leuiticarum, in omnia opera domus Do-
mini, & in vniuersa vasa ministerij templi
14 Domini.* Aurum in pondere per singula va-
sa ministerij. Argenti quoque pondus pro
15 vasorum & operum diuersitate. * Sed & in
candelabra aurea, & ad lucernas eorum, au-
rum pro mensura vniuscuiusque candelabri
& lucernarum. Similiter & in candelabra ar-
gentea, & in lucernas eorum, pro diuersita-
16 te mensuræ, pondus argenti tradidit. * Au-
rum quoque dedit in mensas propositionis
pro diuersitate mensarum: similiter & argen-
17 tum in alias mensas argenteas. * Ad fuscinu-
D las quoque, & phialas, & thuribula, ex auro pu-
rissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mē-
suræ pondus distribuit in leunculum & leun-
culum. Similiter & in leones argenteos diuer-
18 sum argenti pondus separauit.* Altari autem,
in quo adoletur incensum, aurum purissimum
dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ
cherubim, extendentium alas, & velantium
19 arcam fœderis Domini. * Omnia, inquit, ve-
nerunt scripta manu Domini ad me, vt in-
20 telligerem vniuersa opera exemplaris. * Di-
xit quoque Dauid Salomoni filio suo: Viri-
liter age, & confortare, & fac: ne timeas,

& ne paueas: Dominus enim Deus meus te-
cum erit, & non dimittet te, nec derelin-
quet, donec perficias omne opus ministerij
domus Domini. * Ecce diuisiones Sacerdo- 21
tum & Leuitarum, in omne ministerium do-
mus Domini assistunt tibi, & parati sunt &
nouerunt tam principes quàm populus face-
re omnia præcepta tua.

CAPVT XXIX.

*Recensentur impensa à Dauid in ædificium tem-
pli præparata, quibus principes ac populus pluri-
ma adiiciunt donaria: Dauid benedicens Domi-
num orat pro Salomone ac populo; & sacrificiis
cum ingenti lætitia oblatis, vngitur secundo Salo-
mon in regem pro patre Dauid, qui anno regni
quadragesimo in pace quieuit.*

LOcutusque est Dauid rex ad omnem ec- 1
clesiam: Salomonem filium meum vnum A
elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus
namque grande est, neque enim homini
præparatur habitatio, sed Deo. * Ego autem 2
totis viribus meis præparaui impensas domus
Dei mei. Aurum ac vasa aurea, & argentum
in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea,
ligna ad lignea, & lapides onychinos, & qua-
si stibinos, & diuersorum colorum, omnem-
que pretiosum lapidem, & marmor Parium
abundantissimè: * & super hæc, quæ obtuli 3
in domum Dei mei de peculio meo aurum
& argentum, do in templum Dei mei, excep-
tis his, quæ præparaui in ædem sanctam.
* Tria millia talenta auri de auro Ophir: & 4
septem millia talentorum argenti probatissi- B
mi, ad deaurandos parietes templi. * Et, vbi- 5
cumque opus est aurum de auro, & vbicum-
que opus est argentum de argento, opera
fiant per manus artificum: & si quis sponte
offert, impleat manum suam hodie, & offe-
rat quod voluerit Domino. * Polliciti sunt 6
itaque principes familiarum, & proceres tri-
buum Israel, tribuni quoque, & centurio-
nes, & principes possessionum regis. * De- 7
deruntque in opera domus Dei auri talenta
quinque millia, & solidos decem millia: ar-
genti talenta decem millia, & æris talenta
decem & octo millia: ferri quoque centum
millia talentorum. * Et apud quemcumque 8
inuenti sunt lapides, dederunt in thesauros C
domus Domini, per manum Iahiel Gerso-
nitis. * Lætatusque est populus, cùm vota 9
sponte promitterent: quia corde toto offe-
rebant ea Domino: sed & Dauid rex læta-
tus est gaudio magno. * Et benedixit Do- 10
mino coram vniuersa multitudine, & ait:
Benedictus es Domine Deus Israel patris
nostri ab æterno in æternum. * Tua est Do- 11
mine magnificentia, & potentia, & gloria,
atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ
in cœlo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Do-
mine regnum, & tu es super omnes princi-
pes. * Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu do- 12
minaris omnium, in manu tua virtus & po-
tentia: in manu tua magnitudo & Imperium
13 omnium. * Nunc igitur Deus noster confite-
D mur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.
14 * Quis ego, & quis populus meus, vt possi-
mus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt
omnia: & quæ de manu tua accepimus, de-
15 dimus tibi. * Peregrini enim sumus coram te,
& aduenæ, sicut omnes patres nostri. † Dies † Sap. 2. b. 5.
nostri quasi vmbra super terram, & nulla est
16 mora. * Domine Deus noster, omnis hæc
copia, quam parauimus, vt ædificaretur do-
mus nomini sancto tuo, de manu tua est, &
17 tua sunt omnia. * Scio Deus meus quòd pro-
bes corda, & simplicitatem diligas, vnde &
ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli
E vniuersa hæc: & populum tuum, qui hîc re-
pertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi of-
18 ferre donaria. * Domine Deus Abraham, &
Isaac, & Israel, patrum nostrorum, custodi
in æternum hanc voluntatem cordis eorum,
& semper in venerationem tui mens ista per-
19 maneat. * Salomoni quoque filio meo da cor
perfectum, vt custodiat mandata tua, testi-
monia tua, & ceremonias tuas, & faciat vni-
uersa: & ædificet ædem: cuius impensas pa-
20 raui. * Præcepit autem Dauid vniuersæ Ec-
clesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et
benedixit omnis Ecclesia Domino Deo pa-
trum suorum: & inclinauerunt se, & adora-
21 uerunt Deum, & deinde regem. * Immola-
F ueruntque victimas Domino: & obtulerunt
holocausta die sequenti, tauros mille, arietes
mille, agnos mille cum libaminibus suis, &
vniuerso ritu abundantissimè in omnem Is-
22 rael. * Et comederunt, & biberunt coram
Domino in die illo cum grandi lætitia. † Et † 3. Reg. 1. c. 34.
vnxerunt secundò Salomonem filium Da-
uid. Vnxerunt autem eum Domino in prin-
23 cipem, & Sadoc in pontificem. * Seditque
Salomon super solium Domini in regem pro
Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit
24 illi omnis Israel. * Sed & vniuersi principes,
& potentes, & cuncti filij regis Dauid dede-
runt manum, & subiecti fuerunt Salomoni
25 regi. * Magnificauit ergo Dominus Salomo-
G nem super omnem Israel: & dedit illi glo-
riam regni, qualem nullus habuit ante eum
26 rex Israel. * Igitur Dauid filius Isai regnauit
27 super vniuersum Israel. * † Et dies, quibus re- † 3. Reg. 2. b. 11.
gnauit super Israel, fuerunt quadraginta an-
ni: in Hebron regnauit septem annis, & in
28 Ierusalem annis triginta tribus. * Et mortuus
est in senectute bona, plenus dierum, & di-
uitiis, & gloria. & regnauit Salomon filius
29 eius pro eo. * Gesta autem Dauid regis
priora, & nouissima, scripta sunt in Libro Sa-
muelis Videntis, & in Libro Nathan pro-
phetæ, atque in volumine Gad Videntis:
30 vniuersique regni eius, & fortitudinis, &
temporum, quæ transierunt sub eo, siue in
Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

LIBER SECVNDVS
PARALIPOMENON,
HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

Capvt Primvm.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis diuitiis & gloria; post quæ currus & equites congregat.

3.Reg.3. a.1. ONFORTATVS est 1
ergo Salomon filius Da- A
uid in regno suo, & Do-
minus Deus eius erat cum
eo, & magnificauit eum
in excelsum. * Præcepit- 2
que Salomon vniuerso
Israeli, tribunis, & centurionibus, & duci-
bus, & iudicibus omnis Israel, & principi-
bus familiarum:* & abijt cum vniuersa multi- 3
tudine in Excelsum Gabaon, vbi erat ta-
bernaculum fœderis Dei, quod fecit Moy-
ses famulus Dei in solitudine. * Arcam au- 4
tem Dei adduxerat Dauid de Cariathiarim, B
in locum quem præparauerat ei, & vbi fi-
xerat illi tabernaculum, hoc est, in Ierusa-
† Exod.38. a.8. lem. * Altare quoque æneum, † quod fabri- 5
catus fuerat Beseleel filius Vri filij Hur, ibi
erat coram tabernaculo Domini: quod &
requisiuit Salomon, & omnis ecclesia. * Ad- 6
cenditque Salomon ad altare æneum, co-
ram tabernaculo fœderis Domini, & obtu-
lit in eo mille hostias. * Ecce autem in ipsa 7
nocte apparuit ei Deus dicens: Postula quod
vis, vt dem tibi. * Dixitque Salomon Deo: 8
Tu fecisti cum Dauid patre meo misericor-
diam magnam: & constituisti me regem pro
eo. * Nunc ergo Domine Deus impleatur 9
sermo tuus, quem pollicitus es Dauid pa- C
tri meo: tu enim me fecisti regem super
populum tuum multum, qui tam innumera-
†Sap.9. b.10. bilis est, quàm puluis terræ. * † Da mihi sa- 10
pientiam & intelligentiam, vt ingrediar &
egrediar coram populo tuo: quis enim po-
test hunc populum tuum dignè, qui tam
grandis est, iudicare? * Dixit autem Deus 11
ad Salomonem: Quia hoc magis placuit
cordi tuo, & non postulasti diuitias, & sub-
stantiam, & gloriam, neque animas eorum
qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos:
petisti autem sapientiam & scientiam, vt iu-
dicare possis populum meum, super quem
constitui te regem. * Sapientia & scientia 12
data sunt tibi: diuitias autem & substantiam D
& gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus
nec ante te nec post te fuerit similis tui. * 13
Venit ergo Salomon ab Excelso Gabaon in
Ierusalem coram tabernaculo fœderis, & re-
14 gnauit super Israel. * † Congregauitque si- †3.Reg.10. d.26.
bi currus & equites, & facti sunt ei mille
quadringenti currus, & duodecim millia
equitum; & fecit eos esse in vrbibus quadri-
15 garum, & cum rege in Ierusalem. * Præbuit-
que rex argentum & aurum in Ierusalem
quasi lapides, & cedros quasi sycomoros,
quæ nascuntur in campestribus multitudine
16 magna. * Adducebantur autem ei equi de
Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis,
17 qui ibant, & emebant pretio, * quadrigam
eorum sexcentis argenteis, & equum centum
quinquaginta: similiter de vniuersis regnis
Hethæorum, & à regibus Siriæ, emptio ce-
lebrabatur.

Capvt II.

Ordinatis pro templo ædificando operarijs, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cædendis.

1 DEcreuit autem Salomon ædificare do-
A mum nomini Domini, & palatium si-
2 bi.* Et numerauit septuaginta millia virorum
portantium humeris, & octoginta millia qui
cæderent lapides in montibus, præpositos-
3 que eorum tria millia sexcentos. * † Misit †3.Reg.5. a.2.
quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Si-
cut egisti cum Dauid patre meo, & misisti
4 ei ligna cedrina vt ædificaret sibi domum, in
qua & habitauit: * sic fac mecum, vt ædifi-
cem domum nomini Domini Dei mei, vt
consecre meam ad adolendum incensum co-
ram illo, & fumiganda aromata, & ad pro-
positionem panum sempiternam, & ad ho-
locautomata manè, & vesperè, sabbatis quo-
que, & neomenijs & sollemnitatibus Domi-
ni Dei nostri in sempiternum, quæ man-
5 data sunt Israeli. * Domus enim, quam ædi-
B ficare cupio, magna est: magnus est enim
6 Deus noster super omnes deos. * Quis ergo
poterit præualere, vt ædificet ei dignam do-
mum? si cælum, & cæli cælorum capere
eum nequeunt: quantus ego sum, vt pos-
sim ædificare ei domum? sed ad hoc tan-
7 tum, vt adoleatur incensum coram illo. *
Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noue-
rit operari in auro, & argento, ære, & fer-
ro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui
sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus,
quos mecum habeo in Iudæa & Ierusalem,
8 quos præparauit Dauid pater meus. * Sed
& ligna cedrina mitte mihi, & arceutina,
& pinea, de Libano: scio enim quòd serui

tui nouerint cædere ligna de Libano, &
erunt serui mei cum seruis tuis, * vt paren- 9
tur mihi ligna plurima. Domus enim, quam C
cupio ædificare, magna est nimis, & inclyta. * 10
Præterea operarijs, qui cæsuri sunt ligna,
seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti
millia, & hordei coros totidem, & vini vi-
ginti millia metretas, olei quoque sata vigin-
ti millia. * Dixit autem Hiram rex Tyri per 11
litteras, quas miserat Salomoni: Quia dile-
xit Dominus populum suum, idcircò te re-
gnare fecit super eum. * Et addidit, dicens: 12
Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit
cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium
sapientem & eruditum & sensatum atque
prudentem, vt ædificaret domum Domino,
& palatium sibi. * Misi ergo tibi virum pru- 13
dentem & scientissimum Hiram, patrem
meum, * filium mulieris de filiabus Dan, cu- 14
ius pater fuit Tyrius, qui nouit operari in
auro, & argento, ære, & ferro & marmore, &
lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & D
bysso, & coccino: & qui scit cælare om-
nem sculpturam, & adinuenire prudenter
quodcumque in opere necessarium est, cum
artificibus tuis, & cum artificibus domini
mei Dauid patris tui. * Triticum ergo, & 15
hordeum, & oleum & vinum, quæ pollici-
tus es domine mi, mitte seruis tuis. * Nos 16
autem cædemus ligna de Libano, quot ne-
cessaria habueris, & applicabimus ea rati-
bus per mare in Ioppe: tuum autem erit
transferre ea in Ierusalem. * Numerauit igi- 17
tur Salomon omnes viros proselytos, qui erant
in terra Israel, post dinumerationem, quam
dinumerauit Dauid pater eius, & inuenti
sunt centum quinquaginta millia, & tria
millia sexcenti. * Fecitque ex eis septuaginta 18
millia, qui humeris onera portarent, & octo-
ginta millia, & qui lapides in montibus cæ-
derent: tria autem millia & sexcentos præ-
positos operum populi.

CAPVT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis ante fores templi.

3.Reg.6. a.1.

ET cœpit Salomon ædificare domum Do- 1
mini in Ierusalem in monte Moria, qui A
demonstratus fuerat Dauid patri eius, in lo-
co, quem parauerat Dauid in † area Ornan
Iebusæi. * Cœpit autem ædificare mense 2
secundo, anno quarto regni sui. * Et hæc 3
sunt fundamenta, quæ iecit Salomon, vt
ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos
in mēsura prima sexaginta, latitudinis cubitos
viginti. * Porticum verò ante frontem, quæ 4
tendebatur in longum iuxta mensuram latitu-
dinis domus, cubitorum viginti: porrò alti- B
tudo centum viginti cubitorum erat: &
deaurauit eam intrinsecus auro mundissimo.
* Domum quoque maiorem texit tabulis 5
ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affi-
xit per totum: sculpsitque in ea palmas, &

† 2.Reg.24. d.25. 1.Par.21. d.16.

quasi catenulas se inuicem complectentes.
6 * Strauit quoque pauimentum templi pre-
7 tiosissimo marmore, decore multo. * Porrò
aurum erat probatissimum, de cuius laminis
texit domum, & trabes eius, & postes, &
parietes, & ostia: & cælauit cherubim in pa-
8 rietibus. * Fecit quoque domum Sancti san-
ctorum; longitudinem iuxta latitudinem do-
mus, cubitorum viginti, & latitudinem si-
militer viginti cubitorum: & laminis aureis
9 texit eam, quasi talentis sexcentis. * Sed &
C clauos fecit aureos, ita vt singuli claui siclos
quinquagenos appenderent: cœnacula quo-
10 que texit auro. * Fecit etiam in domo Sancti
sanctorum cherubim duos, opere statuario:
11 & texit eos auro. * Alæ cherubim viginti
cubitis extendebantur: ita vt vna ala haberet
cubitos quinque & tangeret parietem domus:
& altera quinque cubitos habens, alam tan-
12 geret alterius cherub. * Similiter cherub al-
terius ala, quinque habebat cubitos, & tange-
bat parietem: & ala eius altera quinque cu-
bitorum, alam cherub alterius contingebat.
13 * Igitur alæ vtriusque cherubim expansæ
D erant, & extendebantur per cubitos viginti:
ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies
eorum erant versæ ad exteriorem domum.
14 * † Fecit quoque velum ex hyacintho, pur- † Mat.27. f.51.
pura, cocco, & bysso: & intexuit ei cherubim.
15 * † Ante fores etiam templi duas columnas, † Ierem.52. d.20.
quæ triginta & quinque cubitos habebant
altitudinis: porrò capita earum, quinque cubi-
16 torum. * Necnon & quasi catenulas in oracu-
lo, & superposuit eas capitibus columnarum:
malogranata etiam centum, quæ catenulis in-
17 terposuit. * Ipsas quoque columnas posuit in
vestibulo templi, vnam à dextris, & alteram
à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocauit
Iachin; & quæ ad læuam, Booz.

CAPVT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phialarum, ac ceterorum quæ ad templum eiusque ornatum pertinebant.

1 FEcit quoque altare æneum viginti cubi-
A torum longitudinis, & viginti cubitorum
latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.
2 * † Mare etiam fusile decem cubitis à labio † 3.Reg.7. d.23.
vsque ad labium, rotundum per circuitum:
quinque cubitos habebat altitudinis, & funi-
culus triginta cubitorum ambiebat gyrum
3 eius. * Similitudo quoque boum erat subter
illud, & decem cubitis quædam extrinsecus
cælaturæ, quasi duobus versibus aluum maris
4 circuibant. Boues autem erant fusiles: *
& ipsum Mare super duodecim boues impo-
B situm erat, quorum tres respiciebant ad Aqui-
lonem, & alij tres ad Occidentem: por-
rò tres alij Meridiem, & tres qui reliqui
erant, Orientem, habentes mare superpo-
situm: posteriora autem boum erant intrin-
5 secus sub mari. * Porrò vastitas eius habebat
mensuram

mensuram palmi, & labium illius erat quasi
labium calicis, vel repandi lilij: capiebatque
tria millia metretas. * Fecit quoque conchas 6
decem: & posuit quinque à dextris, & quin-
que à sinistris, vt lauarent in eis omnia, quæ
in holocaustum oblaturi erant: porrò in
mari sacerdotes lauabantur. * Fecit autem & 7
candelabra aurea decem, secundùm spe-
ciem qua iussa erant fieri: & posuit ea in
templo, quinque à dextris, & quinque à si-
nistris. * Necnon & mensas decem: & posuit 8
eas in templo, quinque à dextris, & quin-
que à sinistris: phialas quoque aureas cen-
tum. * Fecit etiam atrium sacerdotum, & 9
basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ C
texit ære. * Porrò mare posuit in latere dex- 10
tro contra Orientem ad Meridiem. * Fecit 11
autem Hiram lebetes, & creagras, & phia-
las: & compleuit omne opus regis in domo
Dei: * hoc est, columnas duas, & epistylia, 12
& capita, & quasi quædam retiacula, quæ
capita tegerent super epistylia. * Malograna- 13
ta quoque quadringenta, & retiacula duo,
ita vt bini ordines malogranatorum singulis
retiaculis iungerentur, quæ protegerent epi-
stylia, & capita columnarum. * Bases etiam 14
fecit, & conchas, quas superposuit basibus:
* mare vnum, boues quoque duodecim sub 15
mari. * Et lebetes, & creagras, & phialas. 16
Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater
eius in domo Domini ex ære mundissimo. * 17
In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa D
terra, inter Sochot & Saredatha. * Erat au- 18
tem multitudo vasorum innumerabilis, ita
vt ignoraretur pondus æris. * Fecitque Sa- 19
lomon omnia vasa domus Dei, & altare au-
reum, & mensas, & super eas panes propo-
sitionis: * candelabra quoque cum lucernis 20
suis, vt lucerent ante oraculum iuxta ritum,
ex auro purissimo: * & florentia quædam, & 21
lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro
mundissimo facta sunt.* Thymiamateria quo- 22
que, & thuribula, & phialas, & mortariola,
ex auro purissimo. Et ostia cælauit templi in-
terioris, id est, in Sancta sanctorum: & ostia
templi forinsecus aurea. Sicque completum
est omne opus, quod fecit Salomon in domo
Domini.

CAPVT V.

Oblatis plurimis donarijs arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, vnde gloria Domini impleuit templum.

3.Reg.7.g.51. INtulit igitur Salomon omnia, quæ voue- 1
rat Dauid pater suus, argentum, & aurum A
& vniuersa vasa posuit in thesauris domus
†3.Reg.8.a.1. Dei. * † Post quæ congregauit maiores na- 2
tu Israel, & cunctos principes tribuum, &
capita familiarum de filiis Israel in Ierusa-
lem, vt adducerent arcam fœderis Domini
de Ciuitate Dauid, quæ est Sion. * Vene- 3
runt itaque ad regem omnes viri Israel in die
sollemni mensis septimi. * Cumque venissent 4
cuncti seniorum Israel, portauerunt Leuitæ
5 arcam, * & intulerunt eam, & omnem pa-
B raturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarij,
quæ erat in tabernaculo, portauerunt Sacer-
6 dotes cum Leuitis. * Rex autem Salomon,
& vniuersus cœtus Israel, & omnes qui fue-
runt congregati ante arcam, immolabant
arietes, & boues absque vllo numero: tan-
7 ta enim erat multitudo victimarum. * Et in-
tulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domi-
ni in locum suum, id est, ad oraculum tem-
pli, in Sancta sanctorum subter alas cheru-
8 bim: * ita vt cherubim expanderent alas suas
super locum, in quo posita erat arca, &
9 ipsam arcam tegerent cum vectibus suis. *
Vectium autem, quibus portabatur arca, quia
C paululum longiores erant, capita parebant
ante oraculum: si verò quis paululum fuisset
extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit
10 itaque arca ibi vsque in præsentem diem. *
Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ,
quas posuerat Moyses in Horeb, quando
legem dedit Dominus filijs Israel egredien-
11 tibus ex Ægypto. * Egressis autem Sacerdo-
tibus de sanctuario (omnes enim Sacerdo-
tes, qui ibi potuerant inueniri, sanctificati
sunt: nec adhuc in illo tempore vices, &
ministeriorum ordo inter eos diuisus erat)
12 * tam Leuitæ quàm cantores, id est, & qui
sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub
D Idithun, filij, & fratres eorum, vestiti byssi-
nis, cymbalis, & psalterijs, & citharis con-
crepabant, stantes ad Orientalem plagam al-
taris, & cum eis Sacerdotes centum viginti
13 canentes tubis. * Igitur cunctis pariter, & tu-
bis, & voce, & cymbalis, & organis, & di-
uersi generis musicorum concinentibus, &
vocem in sublime tollentibus; longè sonitus
audiebatur, ita vt cùm Dominum laudare
cœpissent & dicere: Confitemini Domino
quoniam bonus, quoniam in æternum mise-
ricordia eius; impleretur domus Dei nube,
14 * nec possent Sacerdotes stare & ministrare
propter caliginem. Compleuerat enim glo-
ria Domini domum Dei.

CAPVT VI.

Benedicit Salomon populo Israel, gratias Deo agens de impletione promissionis factæ Dauid, oratque supplex coram multitudine, vt orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

1 TVnc Salomon ait: Dominus pollicitus 3.Reg.8.b.12.
A est vt habitaret in caligine: * ego autem
2 ædificaui domum nomini eius, vt habitaret
3 ibi in perpetuum. * Et conuertit rex faciem
suam, & benedixit vniuersæ multitudini Is-
rael (nam omnis turba stabat intenta) &
4 ait: * Benedictus Dominus Deus Israel, qui
quod locutus est Dauid patri meo, opere
5 compleuit, dicens: * A die, qua eduxi po-
pulum meum de Terra Ægypti, non elegi
ciuitatem de cunctis tribubus Israel, vt ædi-
ficaretur in ea domus nomini meo: neque

elegi quemquam alium virum, vt esset dux B
in populo meo Israel, * sed elegi Ierusalem, 6
vt sit nomen meum in ea, & elegi Dauid,
vt constituerem eum super populum meum
Israel. * Cumque fuisset voluntatis Dauid 7
patris mei, vt ædificaret domum nomini
Domini Dei Israel, * dixit Dominus ad 8
eum: Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædifica-
res domum nomini meo, benè quidem feci-
sti huiuscemodi habere voluntatem: * sed 9
non tu ædificabis domum, verùm filius tuus,
qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædifica-
bit domum nomini meo. * Compleuit ergo 10
Dominus sermonem suum, quem locutus
fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo,
& sedi super thronum Israel, sicut locutus est
Dominus: & ædificaui domum nomini Do-
mini Dei Israel. * Et posui in ea arcam, in 11
qua est pactum Domini, quod pepigit cum
filijs Israel. * Stetit ergo coram altari Domi- 12
ni ex aduerso vniuersæ multitudinis Israel,
& extendit manus suas. * Siquidem fecerat 13
Salomon basim æneam, & posuerat eam in
medio basilicæ, habentem quinque cubitos
longitudinis, & quinque cubitos latitudi-
nis, & tres cubitos altitudinis: stetitque su-
per eam: & deinceps flexis genibus contra
vniuersam multitudinem Israel, & palmis in C
†2.Mac. 2.b.8. cœlum leuatis, * ait: † Domine Deus Is- 14
rael, non est similis tui Deus in cœlo & in
terra: qui custodis pactum & misericordiam
cum seruis tuis, qui ambulant coram te in
toto corde suo: * Qui præstitisti seruo tuo 15
Dauid patri meo quæcumque locutus fueras
ei: & quæ ore promiseras opere complesti,
sicut & præsens tempus probat. * Nunc er- 16
go Domine Deus Israel, imple seruo tuo
patri meo Dauid quæcumque locutus es,
dicens: Non deficiet ex te vir coram me,
qui sedeat super thronum Israel: ita tamen
si custodierint filij tui vias suas, & ambula-
uerint in lege mea, sicut & tu ambulasti
coram me. * Et nunc Domine Deus Israel, 17
firmetur sermo tuus, quem locutus es ser-
uo tuo Dauid. * Ergóne credibile est vt ha- 18
bitet Deus cum hominibus super terram?
Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt,
quantò magis domus ista, quam ædificaui?
* Sed ad hoc tantùm facta est, vt respicias 19
orationem serui tui, & obsecrationem eius,
Domine Deus meus: & audias preces, quas
fundit famulus tuus coram te: * vt aperias 20
oculos tuos super domum istam diebus ac D
noctibus, super locum, in quo pollicitus
es vt inuocaretur nomen tuum, * & exau- 21
dires orationem, quam seruus tuus orat in
eo: & exaudias preces famuli tui, & po-
puli tui Israel. Quicumque orauerit in loco
isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de
cœlis, & propitiare. * Si peccauerit quispiam 22
in proximum suum, & iurare contra eum pa-
ratus venerit, seque maledicto constrinxe-
rit coram altari in domo ista: * tu audies de 23
cœlo, & facies iudicium seruorum tuorum,
ita vt reddas iniquo viam suam in caput pro-
prium, & vlciscaris iustum, retribuens ei se-
24 cundùm iustitiam suam. * Si superatus fue-
rit populus tuus Israel ab inimicis (pecca-
bunt enim tibi) & conuersi egerint pœniten-
tiam, & obsecrauerint nomen tuum, & fue-
25 rint deprecati in loco isto, * tu exaudies de
cœlo, & propitiare peccato populi tui Israel,
& reduc eos in terram, quam dedisti eis, & pa-
26 tribus eorum. * Si clauso cœlo pluuia non
E fluxerit propter peccata populi, & deprecati
te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo,
& conuersi à peccatis suis, cùm eos afflixe-
27 ris, * exaudi de cœlo Domine, & dimitte
peccata seruis tuis & populi tui Israel & do-
ce eos viam bonam, per quam ingredian-
tur: & da pluuiam terræ, quam dedisti po-
28 pulo tuo ad possidendum. * † Fames si orta †Inf.20. b.9.
fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & au-
rugo, & locusta, & bruchus; & hostes, va-
statis regionibus, portas obsederint ciuitatis,
29 omnisque plaga & infirmitas presserit: * si
quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus,
cognoscens plagam & infirmitatem suam, &
30 expanderit manus suas in domo hac, * tu
exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habita-
culo tuo, & propitiare, & redde vnicuique
secundùm vias suas, quas nosti eum habere
in corde suo: (tu enim solus nosti corda fi-
31 liorum hominum.) * vt timeant te, & am-
F bulent in vijs tuis cunctis diebus, quibus vi-
uunt super faciem terræ, quam dedisti patri-
32 bus nostris. * Externum quoque, qui non est
de populo tuo Israel, si venerit de terra lon-
ginqua, propter nomen tuum magnum, &
propter manum tuam robustam, & brachium
33 tuum extentum, & adorauerit in loco isto, *
tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo
tuo, & facies cuncta, pro quibus inuocaue-
rit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi
terræ nomen tuum, & timeant te sicut po-
pulus tuus Israel, & cognoscant, quia no-
men tuum inuocatum est super domum
34 hanc, quàm ædificaui. * Si egressus fuerit
populus tuus ad bellum contra aduersarios
suos per viam in qua miseris eos, adorabunt
te contra viam, in qua ciuitas hæc est, quam
elegisti, & domus, quam ædificaui nomini,
35 tuo: * tu exaudies de cœlo preces eorum, &
36 obsecrationem, & vlciscaris. * Si autem pec-
cauerint tibi († neque enim est homo, qui †3.Reg. 8. e.46. Eccl.7. c.21. 1.Ioan.1. d.8.
non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris
hostibus, & captiuos duxerint eos in terram
37 longinquam, vel certè quæ iuxta est, * & con-
uersi in corde suo, in terra, ad quam captiui
G ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & de-
precati te fuerint in terra captiuitatis suæ, di-
centes: Peccauimus, iniquè fecimus, iniustè
38 egimus: * & reuersi fuerint ad te in toto cor-
de suo, & in tota anima sua, in terra capti-
uitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te
contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus
eorum,

eorum, & vrbis, quam elegisti & domus,
quam ædificaui nomini tuo: * tu exaudies 39
de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo, pre-
ces eorum, & facias iudicium, & dimittas po-
pulo tuo, quamuis peccatori: * tu es enim 40
Deus meus: aperiantur, quæso, oculi tui, &
aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in 41
† Psal. 131. b.8. loco isto. * † Nunc igitur consurge Domi-
ne Deus in requiem tuam, tu & arca fortitu-
dinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus in-
duantur salutem, & sancti tui lætentur in
bonis. * Domine Deus ne auerteris faciem 42
christi tui: memento misericordiarum Dauid
serui tui.

CAPVT VII.

Post deuorata cælesti igne sacrificia, Dei maiestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octauo fit collecta; Dominus autem Salomoni reuelat, se ipsius orationem exaudisse.

CVmque complesset Salomon fundens 1
preces, ignis descendit de cælo, & de- A
† 2. Mac. 2.b.8. uorauit holocausta & victimas: † & maie-
stas Domini impleuit domum. * Nec pote- 2
rant sacerdotes ingredi templum Domini,
eò quòd implesset maiestas Domini tem-
plum Domini. * Sed & omnes filij Israël vi- 3
debant descendentem ignem, & gloriam
Domini super domum: & corruentes proni
in terram super pauimentum stratum lapide,
adorauerunt, & laudauerunt Dominum:
Quoniam bonus, quoniam in sæculum mi-
sericordia eius. * Rex autem, & omnis pô- 4
pulus, immolabant victimas coram Domino.
† 3. Reg. 8. g.63. * † Mactauit igitur rex Salomon hostias, 5
boum viginti duo millia, arietûm centum vi-
ginti millia: & dedicauit domum Dei rex, &
vniuersus populus. * Sacerdotes autem sta- 6
bant in officiis suis: & Leuitæ in organis B
carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad
laudandum Dominum: Quoniam in æter-
num misericordia eius, hymnos Dauid ca-
nentes per manus suas: porrò Sacerdotes
canebant tubis ante eos, cunctusque Israël
stabat. * Sanctificauit quoque Salomon me- 7
dium atrij ante templum Domini: obtulerat
enim ibi holocausta & adipes pacificorum:
quia altare æneum, quod fecerat, non poterat
sustinere holocausta & sacrificia & adipes.
* Fecit ergo Salomon solemnitatem in tem- 8
pore illo septem diebus, & omnis Israël cum
eo, ecclesia magna valdè, ab introitu Emath
vsque ad Torrentem Ægypti. * Fecitque 9
die octauo collectam, eò quòd dedicasset
altare septem diebus, & sollemnitatem cele-
brasset diebus septem. * Igitur in die vigesi- 10
mo tertio mensis septimi dimisit populos ad
tabernacula sua, lætantes atque gaudentes
super bono, quod fecerat Dominus Dauidi,
† 3. Reg. 9. a.1. & Salomoni, & Israëli populo suo. * † Com- 11
pleuitque Salomon domum Domini, & do-
mum regis, & omnia quæ disposuerat in
corde suo, vt faceret in domo Domini, &
12 in domo sua, & prosperatus est. * Apparuit
C autem ei Dominus nocte, & ait: Audi-
ui orationem tuam, & elegi locum istum
13 mihi in domum sacrificij. * Si clausero cæ-
lum, & pluuia non fluxerit, & mandauero &
præcepero locustæ, vt deuoret terram, &
misero pestilentiam in populum meum:
14 * conuersus autem populus meus, super
quos inuocatum est nomen meum, depre-
catus me fuerit, & exquisierit faciem meam,
& egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: &
ego exaudiam de cœlo, & propitius ero
peccatis eorum & sanabo terram eorum.
15 * Oculi quoque mei erunt aperti, & aures
meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco
16 isto orauerit. * Elegi enim, & sanctificaui
locum istum, vt sit nomen meum ibi in sem-
piternum, & permaneant oculi mei, & cor
17 meum, ibi cunctis diebus. * Tu quoque si
D ambulaueris coram me, sicut ambulauit Da-
uid pater tuus, & feceris iuxta omnia quæ
præcepi tibi, & iustitias meas iudiciaque ser-
18 uaueris: * suscitabo thronum regni tui, sicut
pollicitus sum Dauid patri tuo, dicens: Non
auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps
19 in Israël. * Si autem auersi fueritis, & dere-
liqueritis iustitias meas, & præcepta mea, quæ
proposui vobis, & abeuntes seruieritis diis
20 alienis, & adoraueritis eos, * euellam vos de
terra mea, quam dedi vobis: & domum
hanc, quam sanctificaui nomini meo, proii-
ciam à facie mea, & tradam eam in parabo-
21 lam, & in exemplum cunctis populis. * Et
domus ista erit in prouerbium vniuersis tran-
seuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit
Dominus sic terræ huic, & domui huic?
22 * Respondebuntque: Quia dereliquerunt
Dominum Deum patrum suorum, qui edu-
xit eos de Terra Ægypti, & apprehende-
runt deos alienos, & adorauerunt eos, &
coluerunt: idcircò venerunt super eos vni-
uersa hæc mala.

CAPVT VIII.

Ædificatis à Salomone variis ciuitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Leuitarum ministeria iuxta dispositionem Dauid constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

1 EXpletis autem viginti annis, postquam 3. Reg. 9. b.10.
A ædificauit Salomon domum Domini &
2 domum suam: * ciuitates, quas dederat Hi-
ram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fe-
3 cit filios Israël. * Abiit quoque in Emath
4 Suba, & obtinuit eam. * Et ædificauit Palmi-
ram in deserto, & alias ciuitates munitissi-
5 mas ædificauit in Emath. * Extruxitque Be-
thoron superiorem, & Bethoron inferiorem,
ciuitates muratas habentes portas & vectes
6 & seras: * Balaath etiam & omnes vrbes fir-
missimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctas-
que

que vrbes quadrigarum, & vrbes equitum.
omnia quæcumque voluit Salomon atque dis- B
posuit, ædificauit in Ierusalem & in Libano,
& in vniuersa terra potestatis suæ. * Om- 7
nem populum, qui derelictus fuerat de He-
thæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & He-
uæis, & Iebusæis, qui non erant de stirpe Is-
raël: * de filiis eorum, & de posteris, quos 8
non interfecerant filij Israël, subiugauit Salo-
mon in tributarios, vsque in diem hanc.* Por- 9
rò de filiis Israël non posuit vt seruirent ope-
ribus regis: ipsi enim erant viri bellatores,
& duces primi, & principes quadrigarum
& equitum eius. * Omnes autem principes 10
exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti
quinquaginta, qui erudiebant populum.* Fi- 11
liam verò Pharaonis transtulit de Ciuitate
Dauid, in domum quam ædificauerat ei. Di-
xit enim rex: Non habitabit vxor mea in
domo Dauid regis Israël, eò quòd sanctifica-
ta sit: quia ingressa est in eam arca Domini.
* Tunc obtulit Salomon holocausta Domi- 12
no super altare Domini, quod extruxerat C
ante porticum, * vt per singulos dies offer- 13
retur in eo iuxta præceptum Moysi in sabba-
tis & in calendis, & in festis diebus, ter per
annum, id est, in solemnitate azymorum, &
in solemnitate hebdomadarum & in solem-
nitate tabernaculorum. * Et constituit iuxta 14
dispositionem Dauid patris sui, officia sacer-
dotum in ministeriis suis: & Leuitas in or-
dine suo, vt laudarent, & ministrarent coram
Sacerdotibus, iuxta ritum vniuscuiusque diei:
& ianitores in diuisionibus suis per portam
& portam: sic enim præceperat Dauid ho-
mo Dei. * Nec prætergressi sunt de manda- 15
tis regis, tam Sacerdotes quàm Leuitæ, ex D
omnibus quæ præceperat, & in custodiis the-
saurorum. * Omnes impensas præparatas 16
habuit Salomon, ex eo die quo fundauit do-
mum Domini, vsque in diem quo perfecit
eam. * Tunc abiit Salomon in Asiongaber, 17
& in Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in
Terra Edom. * Misit autem ei Hiram per 18
manus seruorum suorum naues, & nautas
gnaros maris, & abierunt cum seruis Salomo-
nis in Ophir, tuleruntque inde quadringen-
ta quinquaginta talenta auri, & attulerunt
ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis adferebatur: hastas, scuta, omniaque conuiuij vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo diuitiarum, sapientia & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

3.Reg.10. a1. Matt.12. d42. Luc.11. d31.

Regina quoque Saba, cùm audisset fa- 1
mam Salomonis, venit vt tentaret eum A
in ænigmatibus in Ierusalem, cum magnis
opibus, & camelis qui portabant aromata,
& auri plurimum, gemmasque pretiosas.
Cumque venisset ad Salomonem, locuta est
2 ei quæcumque erant in corde suo. * Et ex-
posuit ei Salomon omnia quæ proposuerat:
nec quidquam fuit, quod non perspicuum
3 ei fecerit. * Quæ postquam vidit, sapien-
tiam scilicet Salomonis, & domum quam
4 ædificauerat, * necnon & cibaria mensæ
eius, & habitacula seruorum, & officia mi-
nistrorum eius, & vestimenta eorum, pin-
cernas quoque & vestes eorum, & victimas
quas immolabat in domo Domini: non erat
5 præ stupore vltrà in ea spiritus. * Dixitque
ad regem: Verus est sermo, quem audieram
B in terra mea de virtutibus & sapientia tua.
6 * Non credebam narrantibus, donec ipsa
venissem, & vidissent oculi mei, & probas-
sem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuis-
se narratam: vicisti famam virtutibus tuis.
7 * Beati viri tui, & beati serui tui, qui assi-
stunt coram te omni tempore, & audiunt
8 sapientiam tuam. * Sit Dominus Deus tuus
benedictus, qui voluit te ordinare super thro-
num suum, regem Domini Dei tui. Quia di-
ligit Deus Israël, & vult seruare eum in æter-
num, idcircò posuit te super eum regem, vt
9 facias iudicia atque iustitiam. * Dedit autem
regi centum viginti talenta auri, & aromata
multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non
C fuerunt aromata talia vt hæc, quæ dedit re-
10 gina Saba regi Salomoni. * Sed & serui Hi-
ram cum seruis Salomonis attulerunt aurum
de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pre-
11 tiosissimas: * de quibus fecit rex, de lignis
scilicet thyinis, gradus in domo Domini, &
in domo regia, citharas quoque & psalteria
cantoribus: numquam visa sunt in Terra Iu-
12 da ligna talia. * Rex autem Salomon dedit
reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ po-
stulauit, & multò plura quàm attulerat ad
eum: quæ reuersa, abiit in terram suam cum
13 seruis suis. * Erat autem pondus auri, quod
afferebatur Salomoni per singulos annos,
14 sexcenta sexaginta sex talenta auri: * ex-
cepta ea summa, quam legati diuersarum
D gentium, & negotiatores afferre consueue-
rant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ
terrarum, qui comportabant aurum & ar-
15 gentum Salomoni. * Fecit igitur rex Salo-
mon ducentas hastas aureas de summa sex-
centorum aureorum, qui in singulis hastis
16 expendebantur: * trecenta quoque scuta au-
rea trecentorum aureorum, quibus tegeban-
tur singula scuta: posuitque ea rex in arma-
mentario, quod erat consitum nemore.
17 * Fecit quoque rex solium eburneum gran-
18 de, & vestiuit illud auro mundissimo. * Sex
E quoque gradus, quibus adscendebatur ad
solium, & scabellum aureum, & brachiola
duo altrinsecus, & duos leones stantes iuxta
19 brachiola, * sed & alios duodecim leun-
culos stantes super sex gradus ex vtraque
parte: non fuit tale solium in vniuersis regnis.
* Om

* Omnia quoque vaſa conuiuij regis erant 20
aurea, & vaſa domus ſaltus Libani ex auro
puriſſimo. Argentum enim in diebus illis
pro nihilo reputabatur. * Siquidem naues 21
regis ibant in Tharſis cum ſeruis Hiram, ſe-
mel in annis tribus: & deferebant inde au-
rum & argentum, & ebur, & ſimias, & pa-
uos. * Magnificatus eſt igitur Salomon ſu- 22
per omnes reges terræ præ diuitiis & gloria.
* Omneſque reges terrarum deſiderabant 23
videre faciem Salomonis, vt audirent ſapien- F
tiam, quam dederat Deus in corde eius: * & 24
deferebant ei munera, vaſa argentea, & au-
rea, & veſtes, & arma, & aromata, equos, &
mulos, per ſingulos annos. * Habuit quo- 25
que Salomon quadraginta millia equorum in
ſtabulis, & curruum equitumque duodecim
millia, conſtituitque eos in vrbibus quadri-
garum, & vbi erat rex in Ieruſalem. * Exer- 26
cuit etiam poteſtatem ſuper cunctos reges,
à flumine Euphrate vſque ad terram Phili-
ſthinorum, & vſque ad terminos Ægypti.
* Tantamque copiam præbuit argenti in Ie- 27
ruſalem quaſi lapidum; & cedrorum tantam G
multitudinem velut ſycomororum, quæ gi-
gnuntur in campeſtribus. * Adducebantur 28
autem ei equi de Ægypto, cunctiſque re-
gionibus. * Reliqua autem operum Salo- 29
monis priorum & nouiſſimorum, ſcripta ſunt
in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ
Silonitis, in viſione quoque Addo Videntis,
contra Ieroboam filium Nabat. * Regnauit 30
autem Salomon in Ieruſalem ſuper omnem
Iſrael quadraginta annis. * Dormiuitque 31
cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in
Ciuitate Dauid: regnauitque Roboam filius
eius pro eo.

CAPVT X.

Roboam ſpreto ſeniorum conſilio, & iuuenile ſecutus, ſcidit regnum in duo, electo in regem Ieroboam ſuper decem tribus.

3. Reg. 12. a. 1.
PRofectus eſt autem Roboam in Sichem: 1
illuc enim cunctus Iſraël conuenerat vt A
conſtituerent eum regem. * Quod cùm au- 2
diſſet Ieroboam filius Nabat, qui erat in Æ-
gypto (fugerat quippe illuc ante Salomo-
nem) ſtatim reuerſus eſt. * Vocaueruntque 3
eum, & venit cum vniuerſo Iſrael, & locuti
ſunt ad Roboam, dicentes: * Pater tuus du- 4
riſſimo iugo nos preſſit, tu leuiora impera
patre tuo, qui nobis impoſuit grauem ſer-
uitutem, & paululum de onere ſubleua, vt
ſeruiamus tibi. * Qui ait: Poſt tres dies re- 5
uertimini ad me. Cumque abiiſſet populus,
* iniit conſilium cum ſenibus, qui ſteterant 6
coram patre eius Salomone dum adhuc vi- B
ueret, dicens: Quid datis conſilij vt reſpon-
deam populo? * Qui dixerunt ei: Si pla- 7
cueris populo huic, & leniueris eos verbis
clementibus, ſeruient tibi omni tempore.
* At ille reliquit conſilium ſenum, & cum 8
iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti
9 fuerant, & erant in comitatu illius. * Dixit-
que ad eos: Quid vobis videtur? vel reſ-
pondere quid debeo populo huic, qui dixit
mihi: Subleua iugum quod impoſuit nobis
10 pater tuus? * At illi reſponderunt vt iuuenes,
& nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt:
C Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus
aggrauauit iugum noſtrum, tu ſubleua: &
ſic reſpondebis ei: Minimus digitus meus
11 groſſior eſt lumbis patris mei. * Pater meus
impoſuit vobis graue iugum, & ego maius
pondus apponam: pater meus cecidit vos
flagellis, ego verò cædam vos ſcorpionibus.
12 * Venit ergo Ieroboam, & vniuerſus popu-
lus, ad Roboam die tertio, ſicut præceperat
13 eis. * Reſponditque rex dura, derelicto con-
14 ſilio ſeniorum: * locutuſque eſt iuxta iuue-
num voluntatem: Pater meus graue vobis
impoſuit iugum, quod ego grauius faciam:
pater meus cecidit vos flagellis, ego verò
15 cædam vos ſcorpionibus. * Et non acquie-
D uit populi precibus: erat enim voluntatis
Dei, vt compleretur ſermo eius, † quem † 3. Reg. 11. d. 29.
locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad
16 Ieroboam filium Nabat. * Populus autem
vniuerſus, rege duriora dicente, ſic locutus
eſt ad eum: Non eſt nobis pars in Dauid,
neque hereditas in filio Iſai. Reuertere in
tabernacula tua Iſraël, tu autem paſce do-
mum tuam Dauid. Et abiit Iſraël in taber-
17 nacula ſua. * Super filios autem Iſraël, qui
habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit
18 Roboam. * Miſitque rex Roboam Aduram,
qui præerat tributis, & lapidauerunt eum fi-
lij Iſraël, & mortuus eſt: porrò rex Roboam
currum feſtinauit aſcendere, & fugit in Ie-
19 ruſalem. * Receſſitque Iſraël à domo Dauid,
vſque ad diem hanc.

CAPVT XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Iſraël: extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluunt ad eum Leuitæ ac ſacerdotes abiecti à Ieroboam, cęterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas

1 VEnit autem Roboam in Ieruſalem, & 3. Reg. 12. c. 21.
A conuocauit vniuerſam domum Iuda &
Beniamin, centum octoginta millia electo-
rum atque bellantium, vt dimicaret contra
Iſraël, & conuerteret ad ſe regnum ſuum.
2 * Factuſque eſt ſermo Domini ad Semeiam
3 hominem Dei, dicens: * Loquere ad Ro-
boam filium Salomonis regem Iuda, & ad
vniuerſum Iſraël qui eſt in Iuda & Benia-
4 min: * Hæc dicit Dominus: Non aſcende-
tis, neque pugnabitis contra fratres veſtros:
reuertatur vnuſquiſque in domum ſuam,
B quia mea hoc geſtum eſt voluntate. Qui
cùm audiſſent ſermonem Domini, reuerſi
ſunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.
5 * Habitauit autem Roboam in Ieruſalem, &
6 ædificauit ciuitates muratas in Iuda. * Ex-
ſtruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue,
* Beth

* Bethsur quoque, & Socho, & Odollam, 7
* necnon & Geth, & Maresa, & Ziph, * sed 8
& Aduram, & Lachis, & Azeca, * Saraa 9
quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant 10
in Iuda & Beniamin, ciuitates munitissimas.
* Cumque clausisset eas muris, posuit in eis 11
principes, ciborumque horrea, hoc est, olei,
& vini. * Sed & in singulis vrbibus fecit ar- 12
mamentarium scutorum & hastarum, firma-
uitque eas summa diligentia, & imperauit
super Iudam & Beniamin. * Sacerdotes au- 13
tem & Leuitæ, qui erant in vniuerso Israël, C
venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,
* relinquentes suburbana & possessiones 14
suas, & transeuntes ad Iudam & Ierusalem:
eò quòd abiecisset eos Ieroboam, & posteri
eius, ne sacerdotio Domini fungerentur.
* Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, 15
& dæmoniorum, vitulorumque quos fece-
rat. * Sed & de cunctis tribubus Israël, qui- 16
cumque dederant cor suum vt quærerent
Dominum Deum Israël, venerunt in Ieru-
salem ad immolandum victimas suas coram
Domino Deo patrum suorum. * Et robora- 17
uerunt regnum Iuda, & confirmauerunt Ro- D
boam filium Salomonis per tres annos: am-
bulauerunt enim in viis Dauid & Salomo-
nis, annis tantùm tribus. * Duxit autem 18
Roboam vxorem Mahalath, filiam Ierimoth,
filij Dauid: Abihail quoque filiam Eliab filij
Isai, * quæ peperit ei filios, Iehus, & Somo- 19
riam, & Zoom. * Post hanc quoque accepit 20
Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei
Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith. * Ama- 21
uit autem Roboam Maacha filiam Absalom,
super omnes vxores suas, & concubinas: nam
vxores decem & octo duxerat, concubinas
autem sexaginta: & genuit viginti octo fi-
lios, & sexaginta filias. * Constituit verò in 22
capite, Abiam filium Maacha, ducem super
omnes fratres suos: ipsum enim regem face-
re cogitabat, * quia sapientior fuit, & poten- 23
tior super omnes filios eius, & in cunctis fi-
nibus Iuda, & Beniamin, & in vniuersis ciui-
tatibus muratis: præbuitque eis escas pluri-
mas, & multas petiuit vxores.

CAPVT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iuda, tradit illos Deus regi Ægypti; qui captis munitissimis ciuitatibus Iuda, diripit Ierusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

CVmque roboratum fuisset regnum Ro- 1
boam & confortatum, dereliquit legem A
Domini, & omnis Israël cum eo. * Anno 2
autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac
rex Ægypti in Ierusalem (quia peccauerant
Domino) * cum mille ducentis curribus, & 3
sexaginta millibus equitum: nec erat nume-
rus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto,
Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes.
4 * Cepitque ciuitates munitissimas in Iuda, &
5 venit vsque in Ierusalem. * Semeias autem
propheta ingressus est ad Roboam, & prin-
cipes Iuda, qui congregati fuerant in Ierusa-
lem, fugientes Sesac, dixitque ad eos: Hæc
B dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego
6 reliqui vos in manu Sesac. * Consternati-
que principes Israël & rex dixerunt: Iustus
7 est Dominus. * Cumque vidisset Dominus,
quòd humiliati essent, factus est sermo Do-
mini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati
sunt, non disperdam eos, daboque eis pau-
8 xillum auxilij, & non stillabit furor meus su-
per Ierusalem per manum Sesac. * Veruntа-
men seruient ei, vt sciant distantiam seruitu-
9 tis meæ, & seruitutis regni terrarum. * Re-
cessit itaque Sesac rex Ægypti ab Ierusalem,
sublatis thesauris domus Domini, & domus
regis, omniaque secum tulit, & clypeos au-
10 reos, quos fecerat Salomon, * pro quibus
C fecit rex æneos, & tradidit illos principibus
scutariorum, qui custodiebant vestibulum
11 palatij. * Cumque introiret rex domum Do-
mini, veniebant scutarij, & tollebant eos,
iterumque referebant eos ad armamenta-
12 rium suum. * Veruntamen quia humiliati
sunt, auersa est ab eis ira Domini, nec deleti
sunt penitus: siquidem & in Iuda inuenta
13 sunt opera bona. * † Confortatus est ergo † 3 Reg.
rex Roboam in Ierusalem, atque regnauit: 14. a. 21.
D quadraginta autem & vnius anni erat cùm
regnare cœpisset, & decem & septem annis
regnauit in Ierusalem, vrbe, quam elegit Do-
minus, vt confirmaret nomen suum ibi, de
cunctis tribubus Israël: nomen autem ma-
14 tris eius Naama Ammanitis. * Fecit autem
malum, & non præparauit cor suum vt quæ-
15 reret Dominum. * Opera verò Roboam pri-
ma & nouissima, scripta sunt in Libris Se-
meiæ prophetæ, & Addo Videntis, & dili-
genter exposita: pugnaueruntque aduersum
16 se Roboam & Ieroboam cunctis diebus. * Et
dormiuit Roboam cum patribus suis, sepul-
tusque est in Ciuitate Dauid. Et regnauit
Abia filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

Abia ad bellum contra Ieroboam accedens, dehortatur exercitum Ieroboam à bello contra se, cùm Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & sperans in Domino victor euadit, ac diuersas cepit ciuitates, plurimosque ex variis vxoribus procreat liberos.

1 ANno octauo decimo regis Ieroboam, 3. Reg. 15.
2 regnauit Abia super Iudam. * Tribus a. 2.
A annis regnauit in Ierusalem, nomenque ma-
tris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: &
erat bellum inter Abiam & Ieroboam:
3 * † Cumque iniisset Abia certamen, & habe- † 3. Reg.
ret bellicosissimos viros, & electorum qua- 15. b. 7.
dringenta millia: Ieroboam instruxit econtrà
aciem octingenta millia virorum, qui &
4 ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. * Stetit
ergo

ergo Abia super montem Semeron, qui erat
in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & om-
nis Israël. * Num ignoratis quòd Dominus 5
Deus Israël dederit regnum Dauid super
Israël in sempiternum, ipsi & filiis eius in
pactum salis? * Et surrexit Ieroboam filius 6
† 3 Reg. 11.e.26. Nabat, seruus Salomonis filij Dauid: † &
rebellauit contra dominum suum. * Con- 7
gregatique sunt ad eum viri vanissimi, & B
filij Belial: & præualuerunt contra Roboam
filium Salomonis: porrò Roboam erat ru-
dis, & corde pauido, nec potuit resistere eis.
* Nunc ergo vos dicitis quòd resistere pos- 8
sitis regno Domini, quòd possidet per filios
Dauid, habetisque grandem populi multi-
tudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vo-
† 3. Reg. 12.g.31. bis Ieroboam in deos. * † Et eiecistis Sacer- 9
dotes Domini, filios Aaron, atque Leuitas:
& fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes po-
puli terrarum: quicumque venerit, & ini-
tiauerit manum suam in tauro de bobus, &
in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui
non sunt dij. * Noster autem Dominus, 10
Deus est quem non relinquimus, Sacerdo-
tesque ministrant Domino de filiis Aaron,
& Leuitæ sunt in ordine suo: * Holocau- 11
sta quoque offerunt Domino per singulos
dies manè & vesperè, & thymiama iuxta
legis præcepta confectum, & proponuntur
panes in mensa mundissima, estque apud C
nos candelabrum aureum, & lucernæ eius,
vt accendantur semper ad vesperam: nos
quippe custodimus præcepta Domini Dei
nostri, quem vos reliquistis. * Ergo in exer- 12
citu nostro dux Deus est, & Sacerdotes
eius, qui clangunt tubis, & resonant con-
tra vos: filij Israël nolite pugnare contra
Dominum Deum patrum vestrorum, quia
non vobis expedit. * Hæc illo loquente, 13
Ieroboam retrò moliebatur insidias. Cum-
que ex aduerso hostium staret, ignorantem
Iudam suo ambiebat exercitu. * Respi- 14
ciensque Iudas vidit instare bellum ex ad-
uerso & post tergum, & clamauit ad Do-
minum: ac Sacerdotes tubis canere cœpe-
runt. * Omnesque viri Iuda vociferati sunt: 15
& ecce illis clamantibus, perterruit Deus
Ieroboam, & omnem Israël qui stabat ex
aduerso Abia & Iuda. * Fugeruntque filij 16
Israël Iudam, & tradidit eos Deus in ma-
nu eorum. * Percussit ergo eos Abia, & 17
populus eius, plaga magna: & corruerunt D
vulnerati ex Israël quingenta millia viro-
rum fortium. * Humiliatique sunt filij Is- 18
raël in tempore illo, & vehementissimè
confortati filij Iuda, eò quòd sperassent in
Domino Deo patrum suorum. * Persecu- 19
tus est autem Abia fugientem Ieroboam, &
cepit ciuitates eius, Bethel & filias eius,
& Iesana cum filiabus suis, Ephron quo-
que & filias eius: * nec valuit vltrà resiste- 20
re Ieroboam in diebus Abia: quem percus-
sit Dominus, & mortuus est. * Igitur Abia, 21
confortato imperio suo, accepit vxores
quatuordecim: procreauitque viginti duos
22 filios, & sedecim filias. * Reliqua autem
sermonum Abia, viarumque & operum eius,
scripta sunt diligentissimè in Libro Addo
Prophetæ.

CAPVT XIV.

Abia succedit filius Asa; qui, pace à Deo concessa, idolorum cultum subuertit, & ciuitates Iuda ædificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium diuino auxilio deuicit.

1 DOrmiuit autem Abia cum patribus suis, 3. Reg. 15. b.8.
A & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid:
regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius
2 diebus quieuit terra annis decem. * Fecit
autem Asa quod bonum & placitum erat in
conspectu Dei sui, & subuertit altaria pere-
3 grini cultus, & excelsa, * & confregit statuas,
4 lucosque succidit: * & præcepit Iudæ vt
quæreret Dominum Deum patrum suorum,
5 & faceret legem, & vniuersa mandata: * &
abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras, & fa-
6 na, & regnauit in pace. * Ædificauit quo-
que vrbes munitas in Iuda, quia quietus
erat, & nulla temporibus eius bella surrexe-
7 rant, pacem Domino largiente. * Dixit au-
B tem Iudæ: Ædificemus ciuitates istas, & val-
lemus muris, & roboremus turribus, & por-
tis, & seris, donec à bellis quieta sunt om-
nia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum
patrum nostrorum, & dederit nobis pacem
per gyrum. Ædificauerunt igitur, & nul-
8 lum in extruendo impedimentum fuit. * Ha-
buit autem Asa in exercitu suo portantium
scuta & hastas de Iuda trecenta millia, de
Beniamin verò scutariorum & sagittario-
rum ducenta octoginta millia, omnes isti
9 viri fortissimi. * Egressus est autem contra
C eos Zara Æthiops cum exercitu suo, decies
centena millia, & curribus trecentis: & ve-
10 nit vsque Maresa. * Porrò Asa perrexit ob-
uiàm ei, & instruxit aciem ad bellum in
11 Valle Sephata, quæ est iuxta Maresa: * &
inuocauit Dominum Deum, & ait: † Do- † 1. Reg. 14.b.6.
mine non est apud te vlla distantia, vtrùm
D in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua
nos Domine Deus noster: in te enim, &
in tuo nomine habentes fiduciam, veni-
mus contra hanc multitudinem. Domine,
Deus noster tu es, non præualeat contra te
12 homo. * Exterruit itaque Dominus Æthio-
pes coram Asa & Iuda: fugeruntque Æthio-
13 pes. * Et persecutus est eos Asa, & populus
qui cum eo erat, vsque Gerara: & ruerunt
Æthiopes vsque ad internecionem, quia
Domino cædente contriti sunt, & exercitu
illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa,
14 * & percusserunt ciuitates omnes per cir-
cuitum Geraræ: grandis quippe cunctos ter-
ror inuaserat: & diripuerunt vrbes, & mul-
15 tam prædam asportauerunt. * Sed & caulas

ouium destruentes, tulerunt pecorum infini-
tam multitudinem, & camelorum: reuersi-
que sunt in Ierusalem.

CAPVT XV.

Azarias propheta Israël futurum multò tempore absque Deo vero, sacerdote & lege; cuius prophetæ exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum, suamque matrem idololatram imperio priuat; populus autem iurat se Deo seruiturum.

Azarias autem filius Oded, facto in se 1
spiritu Dei, * egressus est in occur- 2
sum Asa, & dixit ei: Audite me Asa & A
omnis Iuda & Beniamin: Dominus vobis-
cum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum,
inuenietis: si autem dereliqueritis eum,
derelinquet vos. * Transibunt autem mul- 3
ti dies in Israël absque Deo vero, & abs-
que sacerdote doctore, & absque lege.
* Cumque reuersi fuerint in angustia sua 4
ad Dominum Deum Israël, & quæsierint
eum, reperient eum. * In tempore illo non 5
erit pax egredienti, & ingredienti, sed ter-
rores vndique in cunctis habitatoribus ter-
rarum: * pugnabit enim gens contra gen- 6
tem, & ciuitas contra ciuitatem, quia Do- B
minus conturbabit eos in omni angustia.
* Vos ergo confortamini, & non dissoluan- 7
tur manus vestræ: erit enim merces operi
vestro. * Quod cùm audisset Asa, verba sci- 8
licet & prophetiam Azariæ filij Oded pro-
phetæ, confortatus est, & abstulit idola de
omni terra Iuda, & de Beniamin, & ex vr-
bibus, quas ceperat, montis Ephraim, & de-
dicauit altare Domini quod erat ante porti-
cum Domini. * Congregauitque vniuersum 9
Iudam & Beniamin, & aduenas cum eis de
Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plu-
res enim ad eum confugerant ex Israël, vi-
dentes quòd Dominus Deus illius esset cum C
eo. * Cumque venissent in Ierusalem mense 10
tertio, anno decimoquinto regni Asa, * im- 11
molauerunt Domino in die illa, de manubiis
& præda quam adduxerant, boues septin-
gentos, & arietes septem millia. * Et intrauit 12
ex more ad corroborandum fœdus, vt quæ-
rerent Dominum Deum patrum suorum in
toto corde, & in tota anima sua. * Si quis 13
autem, inquit, non quæsierit Dominum
Deum Israël, moriatur à minimo vsque ad
maximum, à viro vsque ad mulierem. * Iu- 14
rauerunt que Domino voce magna in iubilo,
& in clangore tubæ, & in sonitu buccina-
rum, * omnes qui erant in Iuda cum exe- 15
cratione: in omni enim corde suo iurauerunt, D
& in tota voluntate quæsierunt eum, & inue-
nerunt: præstititque eis Dominus requiem
per circuitum. * Sed & Maacham matrem 16
Asa regis ex augusto deposuit imperio, eò
quòd fecisset in luco simulacrum Priapi:
quod omne contriuit, & in frusta commi-
nuens combussit in Torrente cedron. * Ex- 17
celsa autem derelicta sunt in Israël: attamen
cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius.
18 * Eaque quæ vouerat pater suus, & ipse, in-
tulit in domum Domini, argentum, & aurum,
19 vasorumque diuersam supellectilem. * Bellum
verò non fuit vsque ad trigesimum quintum
annum regni Asa.

CAPVT XVI.

Pugnante Baasa rege Israël contra Asa, vocauit Asa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipsum ob id increpantem in neruum conjecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

1 Anno autem trigesimo sexto regni
A eius, ascendit Baasa rex Israël in Iu-
dam, & muro circumdabat Rama, vt nul-
lus tutè posset egredi & ingredi de regno
2 Asa. * Protulit ergo Asa argentum & au-
rum de thesauris domus Domini, & de the-
sauris regis, misitque ad Benadad regem
Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:
3 * Fœdus inter me & te est, pater quoque
meus & pater tuus habuere concordiam:
quam ob rem misi tibi argentum & aurum,
vt rupto fœdere, quod habes cum Baasa re-
4 ge Israel, facias eum à me recedere. * Quo
B comperto, Benadad misit principes exerci-
tuum suorum ad vrbes Israel: qui percusse-
runt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & vniuer-
5 sas vrbes Nephthali muratas. * Quod cùm
audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & inter-
6 misit opus suum. * Porrò Asa rex assumpsit
vniuersum Iudam, & tulerunt lapides de
Rama, & ligna quæ ædificationi præparaue-
rat Baasa, ædificauitque ex eis Gabaa, & Mas-
7 pha. * In tempore illo venit Hanani prophe-
ta ad Asa regem Iuda, & dixit ei: Quia ha-
buisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Do-
C mino Deo tuo, idcircò euasit Syriæ regis exer-
8 citus de manu tua. * † Nonne Æthiopes & † Sup. 14. c. 9.
Libyes multò plures erant, quadrigis & equi-
tibus, & multitudine nimia: quos, cùm Do-
9 mino credidisses, tradidit in manu tua? * O-
culi enim Domini contemplantur vniuer-
sam terram, & præbent fortitudinem his,
qui corde perfecto credunt in eum. Stultè
igitur egisti, & propter hoc ex præsenti
10 tempore aduersum te bella consurgent. * Ira-
tusque Asa aduersus Videntem, iussit eum
mitti in neruum: valdè quippe super hoc
fuerat indignatus: & interfecit de populo
11 in tempore illo plurimos. * Opera autem
Asa prima & nouissima, scripta sunt in Li-
12 bro regum Iuda & Israel. * Ægrotauit etiam
D Asa anno trigesimo nono regni sui, dolo-
re pedum vehementissimo, & nec in infir-
mitate sua quæsiuit Dominum, sed magis
13 in medicorum arte confisus est. * Dormi-
uitque cum patribus suis: & mortuus est an-
14 no quadragesimo primo regni sui. * Et se-
pelierunt eum in sepulchro suo quod foderat
sibi in Ciuitate Dauid: posueruntque eum
super lectum suum, plenum aromatibus

&

& vnguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPVT XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, diuitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuersum Iudam; cuius principes recensentur, cum numero subiectorum militum.

Regnauit autem Iosaphat filius eius pro 1
eo, & inualuit contra Israël. * Consti- A
tuitque militum numeros in cunctis vrbibus 2
Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque
disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus
Ephraim, quas ceperat Asa pater eius. * Et 3
fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit
in viis Dauid patris sui primis: & non spera-
uit in Baalim, * sed in Deo patris sui, & per- 4
rexit in præceptis illius, & non iuxta pecca-
ta Israël. * Confirmauitque Dominus re- 5
gnum in manu eius, & dedit omnis Iuda mu-
nera Iosaphat: factæque sunt ei infinitæ di-
uitiæ, & multa gloria. * Cumque sumpsisset 6
cor eius audaciam propter vias Domini, B
etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit.* Ter- 7
tio autem anno regni sui, misit de principi-
bus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam,
& Nathanaël, & Michæam, vt docerent in
ciuitatibus Iuda: * & cum eis Leuitas, Se- 8
meiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asaël
quoque, & Semiramoth, & Ionathan, Ado-
niamque & Thobiam, & Thobadoniam, Le-
uitas, & cum eis Elisama & Ioram Sacerdotes,
* docebantque populum in Iuda, habentes 9
librum legis Domini, & circuibant cunctas
vrbes Iuda, atque erudiebant populum. * Ita- 10
que factus est pauor Domini super omnia C
regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda,
nec audebant bellare contra Iosaphat. * Sed 11
& Philisthæi Iosaphat munera deferebant,
& vectigal argenti, Arabes quoque adduce-
bant pecora, arietum septem millia septin-
genta, & hircorum totidem. * Creuit ergo 12
Iosaphat, & magnificatus est vsque in subli-
me: atque ædificauit in Iuda domos ad in-
star turrium, vrbesque muratas. * Et multa 13
opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque
bellatores, & robusti erant in Ierusalem,
* quorum iste numerus per domos atque fa- 14
milias singulorum: In Iuda principes exer- D
citus, Ednas, dux & cum eo robustissimi viri
trecenta millia. * Post hunc Iohanan prin- 15
ceps, & cum eo ducenta octoginta millia.
* Post istum quoque Amasias filius Zechri, 16
consecratus Domino, & cum eo ducenta mil-
lia virorum fortium. * Hunc sequebatur ro- 17
bustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium
arcum & clypeum ducenta millia. * Post 18
istum etiam Iozabad, & cum eo centum octo-
ginta millia expeditorum militum. * Hi om- 19
nes erant ad manum regis; exceptis aliis,
quos posuerat in vrbibus muratis, in vniuerso
Iuda.

CAPVT XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus, Michæas autem contrarium prophetans, incarceratur, sed Achab iuxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

1 Fuit ergo Iosaphat diues & inclytus mul-
A tùm, & affinitate coniunctus est Achab.
2 * Descenditque post annos ad eum in Sa-
mariam: ad cuius aduentum mactauit Achab
arietes & boues plurimos, ipsi, & populo
qui venerat cum eo: persuasitque illi vt as-
3 cenderet in Ramoth Galaad. * Dixitque
Achob rex Israël ad Iosaphat regem Iudæ:
Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille
respondit: Vt ego, & tu: sicut populus
tuus, sic & populus meus: tecumque eri-
4 mus in bello. * Dixitque Iosaphat ad re-
gem Israël: Consule obsecro impræsentia-
5 rum sermonem Domini. * Congregauit igi-
B tur rex Israël prophetarum quadringentos
viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad
ad bellandum ire debemus an quiescere?
At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus
6 in manu regis. * Dixitque Iosaphat: Num-
quid non est hic prophetes Domini, vt ab
7 illo etiam requiramus? * Et ait rex Israël ad
Iosaphat: Est vir vnus, à quo possumus
quærere Domini voluntatem: sed ego odi
eum, quia non prophetat mihi bonum, sed
malum omni tempore: est autem Michæas
filius Iemla. Dixitque Iosaphat: Ne loqua-
8 ris rex hoc modo. * Vocauit ergo rex Israël
vnum de eunuchis, & dixit ei: Voca citò
9 Michæam filium Iemla. * Porrò rex Israel,
C & Iosaphat rex Iuda, vterque sedebant in
solio suo, vestiti cultu regio: sedebant au-
tem in area iuxta portam Samariæ, omnes-
10 que prophetæ vaticinabantur coram eis. * Se-
decias verò filius Chanaana fecit sibi cor-
nua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His
ventilabis Syriam, donec conteras eam.
11 * Omnesque prophetæ similiter propheta-
bant, atque dicebant: Ascende in Ramoth
Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Do-
12 minus in manu regis. * Nuntius autem, qui
ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En ver-
ba omnium prophetarum vno ore bona regi
annuntiant: quæso ergo te vt & sermo tuus
ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.
13 * Cui respondit Michæas: Viuit Dominus,
quia quodcumque dixerit mihi Deus meus,
14 hoc loquar. * Venit ergo ad regem. Cui
rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth
D Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui
ille respondit: Ascendite: cuncta enim
prospera euenient, & tradentur hostes in
15 manus vestras. * Dixitque rex: Iterùm at-
que iterùm te adiuro, vt mihi non loquaris,
16 nisi quod verum est, in nomine Domini.
* At ille ait: Vidi vniuersum Israël dispersum

in montibus, ficut oues abfque paftore: &
dixit Dominus: Non habent iſti dominos:
reuertatur vnuſquiſque in domum ſuam in
pace. * Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat: Nónne 17
dixi tibi, quòd non prophetaret iſte mihi
quidquam boni, ſed ea quæ mala ſunt? * At 18
ille, Idcircò, ait, audite verbum Domini: Vi-
di Dominum ſedentem in ſolio ſuo, & om-
nem exercitum cæli aſſiſtentem ei à dextris
& à ſiniſtris. * Et dixit Dominus: Quis de- 19
cipiet Achab regem Iſraël, vt aſcendat & E
corruat in Ramoth Galaad? Cumque dice-
ret vnus hoc modo, & alter alio: * proceſſit 20
ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego
decipiam eum. Cui Dominus, In quo, in-
quit, decipies? * At ille reſpondit: Egre- 21
diar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium
prophetarum eius. Dixitque Dominus: De-
cipies, & præualebis: egredere, & fac ita.
* Nunc igitur, ecce Dominus dedit ſpiritum 22
mendacij in ore omnium prophetarum tuo-
rum, & Dominus locutus eſt de te mala.
* Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & 23
percuſſit Michææ maxillam, & ait: Per quam
viam tranſiuit Spiritus Domini à me, vt lo-
queretur tibi? * Dixitque Michæas: Tu ipſe 24
videbis in die illo, quando ingreſſus fueris
cubiculum de cubiculo vt abſcondaris. * Præ- 25
cepit autem rex Iſraël, dicens: Tollite Mi- F
chæam, & ducite eum ad Amon principem
ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech. * Et di- 26
cetis: Hæc dicit rex mittite hunc in carce-
rem. & date ei panis modicum, & aquæ pau-
xillum, donec reuertar in pace. * Dixitque 27
Michæas: Si reuerſus fueris in pace, non eſt
locutus Dominus in me. Et ait: Audite om-
nes populi. * Igitur aſcenderunt rex Iſraël 28
& Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad.
* Dixitque rex Iſraël ad Ioſaphat: Mutabo 29
habitum, & ſic ad pugnam vadam, tu autem
induere veſtibus tuis. Mutatoque rex Iſraël
habitu, venit ad bellum. * Rex autem Syriæ 30
præceperat ducibus equitatus ſui, dicens: Ne G
pugnetis contra minimum, aut contra maxi-
mum, niſi contra ſolum regem Iſraël. * Ita- 31
que cùm vidiſſent principes equitatus Ioſa-
phat, dixerunt: Rex Iſraël eſt iſte. Et circum-
dederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad
Dominum, & auxiliatus eſt ei, atque auertit
eos ab illo. * Cum enim vidiſſent duces equi- 32
tatus, quòd non eſſet rex Iſrael, reliquerunt
eum. * Accidit autem vt vnus è populo ſa- 33
gittam in incertum iaceret, & percuteret re-
gem Iſrael inter ceruicem & ſcapulas. at ille
aurigæ ſuo ait: Conuerte manum tuam, &
educ me de acie, quia vulneratus ſum.
* Et finita eſt pugna in die illo: porrò rex 34
Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros vſ-
que ad veſperam, & mortuus eſt occiden-
te ſole.

Capvt XIX.

Ioſaphat à Iehu propheta correptus de præſtito auxilio Achab, conſtitutos à ſe iudices admonet de ſeruanda iuſtitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoque rectè inſtituendo.

1 Reuerſus eſt autem Ioſaphat rex Iuda in
A domum ſuam pacificè in Ieruſalem.
2 * Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns,
& ait ad eum: Impio præbes auxilium, &
his qui oderunt Dominum amicitia iunge-
ris, & idcircò iram quidem Domini mere-
3 baris: * ſed bona opera inuenta ſunt in te,
eò quòd abſtuleris lucos de terra Iuda, &
præparaueris cor tuum vt requireres Do-
4 minum Deum patrum tuorum. * Habita-
uit ergo Ioſaphat in Ieruſalem: rurſumque
egreſſus eſt ad populum de Berſabee vſque
B ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad
5 Dominum Deum patrum ſuorum. * Con-
ſtituitque iudices terræ in cunctis ciuitatibus
6 Iuda munitis per ſingula loca, * & præci-
piens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis:
non enim hominis exercetis iudicium, ſed
Domini: & quodcumque iudicaueritis, in
7 vos redundabit. * Sit timor Domini vobiſ-
cum, & cum diligentia cuncta facite: non
eſt enim apud Dominum Deum noſtrum
iniquitas, † nec perſonarum acceptio, nec
8 cupido munerum. * In Ieruſalem quoque
C conſtituit Ioſaphat Leuitas, & Sacerdotes,
& principes familiarum ex Iſrael, vt iu-
dicium & cauſam Domini iudicarent ha-
9 bitatoribus eius. * Præcepitque eis, di-
cens: Sic agetis in timore Domini fideli-
10 ter & corde perfectò. * Omnem cauſam,
quæ venerit ad vos, fratrum veſtrorum, qui
habitant in vrbibus ſuis inter cognationem
& cognationem, vbicumque quæſtio eſt
de lege, de mandato, de ceremoniis, de
D iuſtificationibus: oſtendite eis, vt non
peccent in Dominum, & ne veniat ira ſu-
per vos & ſuper fratres veſtros: ſic ergo
11 agentes non peccabitis. * Amarias autem
ſacerdos & pontifex veſter, in his, quæ ad
Deum pertinent, præſidebit: porrò Zaba-
dias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo
Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis
officium pertinent: habetiſque magiſtros
Leuitas coram vobis, confortamini, & agi-
te diligenter, & erit Dominus vobiſcum
in bonis.

* Deut.10. d.17. Sap.6.b.8. Eccli.35. b.15. Actor.10. e.34. Rom.2.b.11. Gal.2.b.6. Ephe.6.b.9. Coloſſ.3. d.25. 1.Pet.1. c.17.

Capvt XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Ioſaphat inſurgentibus, ipſe prædicato ieiunio vnà cum populo ſuo ſupplex ad Deum confugit, ſicque ab eis ſe mutuò cædentibus liberatus, ſpolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

1 Poſt hæc congregati ſunt filij Moab, &
A filij Ammon, & cum eis de Ammonitis,
ad Ioſaphat, vt pugnarent contra eum. * Ve-
2 neruntque nuntij, & indicauerunt Ioſaphat,
dicentes: Venit contra te multitudo magna,
de his locis quæ trans mare ſunt, & de
Syria,

Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar,
quæ est Engaddi. * Iosaphat autem timore 3
perterritus, totum se contulit ad rogandum
Dominum, & prædicauit ieiunium vniuer-
so Iuda. * Congregatusque est Iudas ad de- 4
precandum Dominum: sed & omnes de vr-
bibus suis venerunt ad obsecrandum eum. * 5
Cumque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iu-
da,& Ierusalem,in domo Domini ante atrium
nouum, * ait: Domine Deus patrum nostro- 6
rum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cun- B
ctis regnis Gentium, in manu tua est fortitu-
do & potentia, nec quisquam tibi potest resi-
stere. * Nónne tu Deus noster interfecisti 7
omnes habitatores terræ huius coram popu-
lo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham
amici tui in sempiternum? * Habitauerunt- 8
que in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium
nomini tuo, dicentes: * Si irruerint super nos 9
mala, gladius iudicij, pestilentia,& fames, sta-
bimus coram domo hac in conspectu tuo, in
qua inuocatum est nomen tuum: & clamabi-
mus ad te in tribulationibus nostris, & exau-
dies, saluosque facies. * Nunc igitur ecce fi- 10
† Deut. 2. a. 1. lij Ammon, & Moab, & mons Seir, † per
quos non concessisti Israel vt transirent quan-
do egrediebantur de Ægypto, sed declina-
uerunt ab eis, & non interfecerunt illos: * 11
è contrario agunt, & nituntur eijcere nos de
possessione, quam tradidisti nobis. * Deus 12
noster, ergo non iudicabis eos? In nobis qui
dem non est tanta fortitudo, vt possimus huic
multitudini resistere, quæ irruit super nos.
Sed cùm ignoremus quid agere debeamus,
hoc solùm habemus residui, vt oculos nostros
dirigamus ad te. * Omnis verò Iuda stabat 13
coram Domino, cum paruulis, & vxoribus C
& liberis suis. * Erat autem Iahaziel filius 14
Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Ma-
thaniæ, Leuites de filijs Asaph, super quem
factus est Spiritus Domini in medio turbæ, * 15
& ait: Attendite omnis Iuda, & qui habi-
tatis Ierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc dicit
Dominus vobis: Nolite timere, nec paueat-
tis hanc multitudinem: non est enim vestra
pugna, sed Dei. * Cras descendetis contra 16
eos: ascensuri enim sunt per cliuum nomi-
ne Sis, & inuenietis illos in summitate tor-
rentis, qui est contra solitudinem Ieruel. * 17
Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantum
modò confidenter state, & videbitis auxi-
lium Domini super vos, ô Iuda, & Ierusa- D
lem: nolite timere, nec paueatis: cras egre-
diemini contra eos, & Dominus erit vobis-
cum. * Iosaphat ergo,& Iuda,& omnes habi- 18
tatores Ierusalem, ceciderunt proni in ter-
ram coram Domino, & adorauerunt eum.
* Porrò Leuitæ de filijs Caath, & de filijs 19
Core, laudabant Dominum Israel vo-
ce magna, in excelsum. * Cumque manè 20
surrexissent, egressi sunt per desertum The-
cue: profectisque eis, stans Iosaphat in me-
dio eorum, dixit: Audite me viri Iuda, &
omnes habitatores Ierusalem: credite in Do-
mino Deo vestro, & securi eritis: credite
prophetis eius, & cuncta euenient prospera
21 * Deditque consilium populo, & statuit can-
tores Domini, vt laudarent eum in turmis
suis, & antecederent exercitum, ac voce
consona dicerent: † Confitemini Domino, † Psal. 135. a. 1.
22 quoniam in æternum misericordia eius. *
E Cumque cœpissent laudes canere, vertit Do-
minus insidias eorum in semetipsos, filiorum
scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir,
qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iu-
23 dam, & percussi sunt. * Namque filij Am-
mon, & Moab, consurrexerunt aduersum
habitatores montis Seir, vt interficerent &
delerent eos: cumque hoc opere perpetras-
sent, etiam in semetipsos versi, mutuis con-
24 cidere vulneribus. * Porrò Iuda cùm venis-
set ad speculam, quæ respicit solitudinem, vi-
dit procul omnem latè regionem plenam ca-
daueribus, nec superesse quemquam, qui
25 necem potuisset euadere. * Venit ergo Iosa-
phat, & omnis populus cum eo, ad detrahen-
da spolia mortuorum: inueneruntque inter
cadauera variam supellectilem vestes quo-
que, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita
vt omnia portare non possent, nec per tres
dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.
26 * Die autem quarto congregati sunt in Val-
F le benedictionis: etenim quoniam ibi bene-
dixerant Domino, vocauerunt locum illum
Vallis benedictionis vsque in præsentem
27 diem. * Reuersusque est omnis vir Iuda,
& habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante
eos, in Ierusalem cum lætitia magna, eò quòd
dedisset eis Dominus gaudium de inimicis
28 suis. * Ingressique sunt in Ierusalem cum psal-
terijs & citharis, & tubis, in domum Domi-
29 ni. * Irruit autem pauor Domini super vni-
uersa regna terrarum, cùm audissent quòd
pugnasset Dominus contra inimicos Israel.
30 * Quieuitque regnum Iusaphat, & præbuit
31 ei Deus pacem per circuitum. * Regnauit
G igitur Iosaphat super Iudam, & erat triginta-
quinque annorum cùm regnare cœpisset:
viginti autem & quinque annis regnauit in
Ierusalem, & nomen matris eius Azuba filia
32 Selahi. * Et ambulauit in via patris sui Asa,
nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erant
33 coram Domino. * Veruntamen excelsa non
abstulit, & adhuc populus non direxerat cor-
suum ad Dominum Deum patrum suorum
34 * Reliqua autem gestorum Iosaphat prio-
rum & nouissimorum, scripta sunt in ver-
bis Iehu filij Hanani, quæ digessit in Libros
35 regum Israel. * Post hæc iniit amicitias Io-
saphat rex Iuda cum Ochozia rege Israel,
36 cuius opera fuerunt impijssima. * Et par-
ticeps fuit vt facerent naues, quæ irent in
Tharsis: feceruntque classem in Asionga-
37 ber. * Prophetauit autem Eliezer filius
Dodaü de Maresa ad Iosaphat, dicens:
Quia habuisti fœdus cum Ochozia, per-

cussit Dominus opera tua, contritæque sunt
naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

Caput XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda, cui Elias per litteras pessimam ægritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsecuta sunt.

3.Reg.22. g.51.

DOrmiuit autem Iosaphat cum patribus 1
suis, & sepultus est cum eis in Ciuita- A
te Dauid: regnauitque Ioram filius eius pro
eo. * Qui habuit fratres, filios Iosaphat, 2
Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam
& Michael, & Saphatiam omnes hi,
filij Iosaphat regis Iuda. * Deditque eis pater 3
suus multa munera argenti, & auri, & pensitationes,
cum ciuitatibus munitissimis in
Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eò quòd
esset primogenitus. * Surrexit ergo Ioram su- 4
per regnum patris sui: cúmque se confirmasset,
occidit omnes fratres suos gladio, &
quosdam de principibus Israel. * Triginta 5
duorum annorum erat Ioram cùm regnare B
cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem.
* Ambulauitque in vijs regum Israel, sicut 6
egerat domus Achab: filia quippe Achab erat
vxor eius, & fecit malum in conspectu Domini.
* Noluit autem Dominus disperdere 7
domum Dauid, propter pactum quod inierat
cum eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam,
& filijs eius omni tempore. * In diebus 8
illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ:
& constituit sibi regem. * Cúmque transisset 9
Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu
qui erat secum, surrexit nocte, & percussit
Edom, qui se circumdederat, & omnes
duces equitatus eius. * Attamen rebella- 10
uit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque
ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit
ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim
Dominum Deum patrum suorum: * insuper 11
& excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & C
fornicari fecit habitatores Ierusalem, & præuaricari
Iudam. * Allatæ sunt autem ei lit- 12
teræ ab Elia propheta, in quibus scriptum
erat: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris
tui: Quoniam non ambulasti in vijs Iosaphat
patris tui, & in vijs Asa regis Iuda, * 13
sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari
fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem,
imitatus fornicationem domus Achab, insuper
& fratres tuos, domum patris tui, meliores
te, occidisti, * ecce Dominus percutiet te 14
plaga magna, cum populo tuo, & filijs, &
vxoribus tuis, vniuersáque substantia tua.
* tu autem ægrotabis pessimo languore vteri 15
tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim
per singulos dies. * Suscitauit ergo Domi- 16
nus contra Ioram spiritum Philisthinorum,
& Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.
* & ascenderunt in Terram Iuda, & vastaue- 17
runt eam, diripueruntque cunctam substan-
D tiam, quæ inuenta est in domo regis, insuper
& filios eius, & vxores: nec remansit ei fi-
18 lius, nisi Ioachaz, qui minimus natu erat. *
Et super hæc omnia percussit eum Dominus
19 alui languore insanabili. * Cúmque diei succederet
dies, & temporum spatia voluerentur,
duorum annorum expletus est circulus:
& sic longa consumptus tabe, ita vt egereret
etiam viscera sua, languore pariter & vita
caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima,
& non fecit ei populus secundùm morem
combustionis, exequias, sicut fecerat maio-
20 ribus eius. * Triginta duorum annorum fuit,
cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit
in Ierusalem. Ambulauitque non rectè,
& sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: veruntamen
non in sepulchro regum.

Caput XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram occidit Iehu, simul & Ioram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, seruauit Iosabeth Ioas natu minimum.

1 COnstituerunt autem habitatores Ierusa- 4.Reg.8. f.25.
A lem Ochoziam filium eius minimum,
regem pro eo: omnes enim maiores natu,
qui ante eum fuerant, interfecerant latrones
Arabum, qui irruerant in castra: regnauit-
2 que Ochozias filius Ioram regis Iuda. * Quadraginta
duorum annorum erat Ochozias
cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit
in Ierusalem, & nomen matris eius Atha-
3 lia filia Amri. * Sed & ipse ingressus est per
B vias domus Achab: mater enim eius impulit
4 eum vt impiè ageret. * Fecit igitur malum in
conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi
enim fuerunt ei consiliarij post mortem pa-
5 tris sui, in interitum eius. * Ambulauitque in
consiliis eorum. Et perrexit cum Ioram filio
Achab rege Israel, in bellum contra Hazaël
regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraue-
6 runtque Syri Ioram. * Qui reuersus est vt cu-
C raretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat
in supradicto certamine. Igitur Ochozias
filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret
Ioram filium Achab in Iezrahel ægro-
7 tantem. * Voluntatis quippe fuit Dei aduersus
Ochoziam, vt veniret ad Ioram: & cùm
venisset, & egrederetur cum eo aduersum
Iehu filium Namsi, quem vnxit Dominus vt
8 deleret domum Achab. * Cùm ergo euerteret
Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda,
& filios fratrum Ochoziæ, qui ministra-
9 bant ei, & interfecit illos. * Ipsum quoque
perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem
in Samaria: adductumque ad se, occidit,
& sepelierunt eum: eò quòd esset fi-
D lius Iosaphat, qui quæsierat Dominum in toto
corde suo. nec erat vltrà spes aliqua, vt
10 de stirpe quis regnaret Ochoziæ. * † si qui- †4.Reg.11. a.1.
dem Athalia mater eius, videns quòd mortuus
esset filius, surrexit, & interfecit omnem
11 stirpem regiam domus Ioram. * Porrò Iosabeth

ſabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ,
& furata eſt eum de medio filiorum regis,
cùm interficerentur: abſconditque eum cum
nutrice ſua in cubiculo lectulorum: Ioſabeth
autem, quæ abſconderat eum: erat filia re-
gis Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, ſoror Ocho-
ziæ, & idcircò Athalia non interfecit eum.
* Fuit ergo cum eis in domo Dei abſcondi- 12
tus ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper
terram.

CAPVT XXIII.

Ioiada Pontifex vnxit Ioas in regem Iuda, curauitque vt Athalia occideretur, & cultus Dei reſtitueretur; populus autem deſtruit domum, altaria ac ſimulacra Baal.

4. Reg. 11. a. 4.

ANno autem ſeptimo confortatus Ioia- 1
da, aſſumpſit centuriones, Azariam vi A
delicet filium Ieroham, & Iſmahel filium
Iohanan, Azariam quoque filium Obed, &
Maaſiam filium Adaiæ, & Eliſaphat filium
Zechri: & iniit cum eis fœdus. * Qui circum- 2
euntes Iudam, congregauerunt Leuitas de
cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum
Iſrael, veneruntque in Ieruſalem. * Iniit ergo om- 3
nis multitudo pactum in domo Dei cum re-
ge: dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius re-
gis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus ſu-
per filios Dauid. * Iſte eſt ergo ſermo quem 4
facietis: * Tertia pars veſtrûm qui veniunt 5
ad Sabbatum, Sacerdotum, & Leuitarum
& ianitorum, erit in portis: tertia verò pars
ad domum regis: & tertia ad portam, quæ
appellatur Fundamenti: omne verò reli-
quum vulgus ſit in atriis domus Domini. * 6
Nec quiſpiam alius ingrediatur domum Do- B
mini, niſi Sacerdotes, & qui miniſtrant de
Leuitis: ipſi tantummodò ingrediantur, quia
ſanctificati ſunt: & omne reliquum vulgus
obſeruet cuſtodias Domini. * Leuitæ autem 7
circumdent regem, habentes ſinguli arma
ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit tem-
plum, interficiatur) ſintque cum rege &
intrante & egrediente. * Fecerunt ergo Le- 8
uitæ, & vniuerſus Iuda, iuxta omnia quæ
præceperat Ioiada pontifex: & aſſumpſerunt
ſinguli viros qui ſub ſe erant, & venie-
bant per ordinem ſabbati, cum his qui im-
pleuerant ſabbatum, & egreſſuri erant. ſi-
quidem Ioiada pontifex non dimiſerat abire
turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas
ſuccedere conſueuerant. * Deditque Ioiada 9
ſacerdos centurionibus lanceas, clypeoſ-
que & peltas regis Dauid, quas conſecraue-
rat in domo Domini. * Conſtituitque om- 10
nem populum tenentium pugiones, à parte
templi dextra, vſque ad partem templi ſini-
ſtram, coram altari, & templo, per circuitum
regis. * Et eduxerunt filium regis, & impo- 11
ſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederunt-
que in manu eius tenendam legem, & con-
ſtituerunt eum regem: vnxit quoque illum
Ioiada pontifex, & filii eius: imprecatique
C ſunt ei, atque dixerunt: Viuat rex. * Quod
12 cùm audiſſet Athalia, vocem ſcilicet curren-
tium atque laudantium regem, ingreſſa eſt
13 ad populum in templum Domini. * Cum-
que vidiſſet regem ſtantem ſuper gradum
in introitu, & principes, turmaſque circa
eum, omnemque populum terræ gauden-
tem, atque clangentem tubis, & diuerſi ge-
neris organis concinentem, vocemque lau-
dantium, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Inſidiæ,
14 Inſidiæ. * Egreſſus autem Ioiada pontifex ad
centuriones, & principes exercitus, dixit eis:
Educite illam extra ſepta templi, & interfi-
ciatur foris gladio. Præcepitque ſacerdos
15 ne occideretur in domo Domini. * Et impo-
ſuerunt ceruicibus eius manus: cumque in-
traſſet portam equorum domus regis, inter-
16 fecerunt eam ibi. * Pepigit autem Ioiada fœ-
dus inter ſe, vniuerſumque populum, & re-
17 gem, vt eſſet populus Domini. * Itaque in-
D greſſus eſt omnis populus domum Baal, &
deſtruxerunt eam: & altaria ac ſimulacra il-
lius confregerunt: Mathan quoque ſacerdo-
18 tem Baal interfecerunt ante aras. * Conſti-
tuit autem Ioiada præpoſitos in domo Do-
mini ſub manibus Sacerdotum, & Leuita-
rum, quos diſtribuit Dauid in domo Domi-
ni: vt offerrent holocauſta Domino, ſicut
ſcriptum eſt in lege Moyſi, in gaudio & can-
19 ticis, iuxta diſpoſitionem Dauid. * Conſti-
tuit quoque ianitores in portis domus Do-
mini, vt non ingrederetur eam immundus
20 in omni re. * Aſſumpſitque centuriones, &
fortiſſimos viros ac principes populi, & om-
ne vulgus terræ, & fecerunt deſcendere re-
gem de domo Domini, & introire per
medium portæ ſuperioris in domum regis,
21 & collocauerunt eum in ſolio regali. * Læta-
tuſque eſt omnis populus terræ, & vrbs quie-
uit: porrò Athalia interfecta eſt gladio.

CAPVT XXIV.

Ioas viuente Ioiada bonus ac pius, iuſſit ad ſartatecta templi congregari pecuniam; deinde factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: Iuda & Ieruſalem à Syris diripiuntur, & Ioas à ſeruis ſuis occiditur.

1 SEptem annorum erat Ioas cùm regnare 4. Reg. 11. d. 21. 12. a. 1.
A cœpiſſet: & quadraginta annis regnauit
in Ieruſalem, nomen matris eius Sebia de
2 Berſabee. * Fecitque quod bonum eſt coram
3 Domino cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis. *
Accepit autem ei Ioiada vxores duas, è qui-
4 bus genuit filios & filias. * Poſt quæ placuit
5 Ioas vt inſtauraret domum Domini. * Con-
gregauitque Sacerdotes, & Leuitas, & dixit
eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colli-
gite de vniuerſo Iſrael pecuniam ad ſar-
tatecta templi Dei veſtri, per ſingulos an-
B nos, feſtinatoque hoc facite. porrò Leuitæ
6 egere negligentiùs. * Vocauitque rex Ioia-
dam principem, & dixit ei: Quare tibi non
fuit curæ, vt cogeres Leuitas inferre de Iuda

& de Ierusalem pecuniam, quæ constituta
est à Moyse seruo Domini, vt inferret eam
omnis multitudo Israel in tabernaculum testi-
monij? * Athalia enim impijssima, & filij 7
eius, destruxerunt domum Dei; & de vni-
uersis, quæ sanctificata fuerant in templo
Domini, ornauerunt fanum Baalim. * Præ- 8
cepit ergo rex, & fecerunt arcam: posue-
runtque eam iuxta portam domus Domini
forinsecus. * Et prædicatum est in Iuda & Ie- 9
rusalem, vt deferrent singuli pretium Domi-
† Exod. 30. b. 12. no, † quod constituit Moyses seruus Dei su- C
per omnem Israel in deserto. * Lætatique 10
sunt cuncti principes, & omnis populus:
& ingressi contulerunt in arcam Domini,
atque miserunt ita vt impleretur. * Cumque 11
tempus esset vt deferrent arcam coram re-
ge per manus Leuitarum (videbant enim
multam pecuniam) ingrediebatur scriba re-
gis, & quem primus sacerdos constituerat:
effundebantque pecuniam quæ erat in arca:
porrò arcam reportabant ad locum suum: sic-
que faciebant per singulos dies, & congregata
est infinita pecunia. * Quam dederunt rex & 12
Ioiada his, qui præerant operibus domus Do-
mini: at illi conducebant ex ea cæsores lapi-
dum, & artifices operum singulorum, vt D
instaurarent domum Domini: fabros quo-
que ferri & æris, vt quod cadere cœperat,
fulciretur. * Egeruntque hi qui operabantur 13
industriè, & obducebatur parietum cicatrix
per manus eorum, ac suscitauerunt domum
Domini in statum pristinum, & firmiter eam
stare fecerunt. * Cumque complessent om- 14
nia opera, detulerunt coram rege & Ioiada
reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt
vasa templi in ministerium, & ad holocau-
sta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea &
argentea: & offerebantur holocausta in do-
mo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ. * 15
Senuit autem Ioiada plenus dierum, & mor- E
tuus est cùm esset centum triginta annorum.
* sepelieruntque eum in Ciuitate Dauid cum 16
regibus, eò quòd fecisset bonum cum Is-
rael, & cum domo eius. * Postquam autem 17
obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda: &
adorauerunt regem; qui delinitus obsequiis
eorum, acquieuit eis. * Et dereliquerunt 18
templum Domini Dei patrum suorum, ser-
uieruntque lucis & sculptilibus, & facta est
ira contra Iudam & Ierusalem propter hoc
peccatum. * Mittebatque eis prophetas vt 19
reuerterentur ad Dominum, quos protestan-
tes, illi audire nolebant. * Spiritus itaque 20
Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacer-
dotem, & stetit in conspectu populi, & di-
xit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare F
transgredimini præceptum Domini, quod
vobis non proderit, & dereliquistis Dominum
vt derelinqueret vos? * Qui congregati ad- 21
uersus eum, miserunt lapides iuxta regis im-
perium in atrio domus Domini. * Et non est 22
recordatus Ioas rex misericordiæ, quam fe-
cerat Ioiada pater illius secum, † sed interfe- † Mat. 23. d. 35.
cit filium eius. Qui cùm moreretur, ait: Vi-
23 deat Dominus, & requirat. * Cúmque euo-
lutus esset annus, ascendit contra eum exer-
citus Syriæ: venitque in Iudam & Ierusalem,
& interfecit cunctos principes populi, atque
vniuersam prædam miserunt regi in Damas-
24 cum. * Et certè cùm permodicus venisset
G numerus Syrorum, tradidit Dominus in ma-
nibus eorum infinitam multitudinem, eò
quòd dereliquissent Dominum Deum pa-
trum suorum: in Ioas quoque ignominiosa
25 exercuere iudicia. * Et abeuntes dimiserunt
eum in languoribus magnis: surrexerunt au-
tem contra eum serui sui, in vltionem san-
guinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderunt
eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelie-
runtque eum in Ciuitate Dauid, sed non in
26 sepulchris regum. * Insidiati verò sunt ei, Za-
bad filius Semmaath Ammanitidis, & Ioza-
27 bad filius Semarith Moabitidis. * Porrò filij
eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat
sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt
diligentiùs in Libro regum: regnauit autem
Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XXV.

Amasias patri Ioas succedens, interfecit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis victoriam, adorauit deos illorum, & ob id capitur à Ioas rege Israel, quem ad prælium prouocauerat, ac Ierusalem diripitur, tandemque Ioas in Lachis fugiens occiditur.

1 VIgintiquinque annorum erat Amasias 4. Reg. 14. a. 1.
A cùm regnare cœpisset, & vigintino-
uem annis regnauit in Ierusalem, nomen
2 matris eius Ioadam de Ierusalem. * Fecitque
bonum in conspectu Domini: verumtamen
3 non in corde perfecto. * Cumque roboratum
sibi videret imperium, iugulauit seruos, qui
4 occiderant regem patrem suum, * sed filios
eorum non interfecit, sicut scriptum est in
Libro legis Moysi, vbi præcepit Dominus,
dicens: † Non occidentur patres pro filijs, † Deut. 24. c. 16.
neque filij pro patribus suis, sed vnusquis- 4. Reg. 14. b. 6.
5 que in suo peccato morietur. * Congregauit Ezech. 18. e. 20.
igitur Amasias Iudam, & constituit eos per
familias, tribunosque & centuriones in vni-
B uerso Iuda & Beniamin: & recensuit à vigin-
ti annis suprà, inuenitque trecenta millia iu-
uenum, qui egrederentur ad pugnam, &
6 tenerent hastam & clypeum. * Mercede quo-
que conduxit de Israel centum millia robu-
7 storum, centum talentis argenti. * Venit au-
tem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne
egrediatur tecum exercitus Israel: non est
enim Dominus cum Israel, & cunctis filijs
8 Ephraim: * quòd si putas in robore exercitus
bella consistere, superari te faciet Deus ab
hostibus: Dei quippe est adiuuare, & in fu-
9 gam conuertere. * Dixitque Amasias ad ho-
minem Dei: Quid ergo fiet de centum talen-
tis, quæ dedi militibus Israel? Et respondit
ei

ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi da- C
re possit multò his plura. * Separauit itaque 10
Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex
Ephraim, vt reuerteretur in locum suum:
at illi contra Iudam vehementer irati, reuer-
si sunt in regionem suam. * Porrò Amasias 11
confidenter eduxit populum suum, & abiit
in Vallem salinarum, percussitque filios Seir
decem millia. * Et alia decem millia virorum 12
ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præru-
ptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntque
eos de summo in præceps, qui vniuersi cre-
puerunt. * At ille exercitus, quem remiserat 13
Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus D
est in ciuitatibus Iuda, à Samaria vsque ad
Bethoron, & interfectis tribus millibus, di-
ripuit prædam magnam. * Amasias verò post 14
cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum
Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos,
& illis adolebat incensum. * Quamobrem ira- 15
tus Dominus contra Amasiam, misit ad il-
lum prophetam, qui diceret ei: Cur adora-
sti deos, qui non liberauerunt populum suum E
de manu tua? * Cúmque hæc ille loquere- 16
tur, respondit ei: Num consiliarius regis es?
quiesce ne interficiam te. Discedensque pro-
pheta, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus
occidere te, quia fecisti hoc malum, & in-
super non acquieuisti consilio meo. * Igitur 17
Amasias rex Iuda, inito pessimo consilio, mi-
sit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu, regem
Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuò.
* At ille remisit nuntios, dicens, Carduus, 18
qui est in Libano, misit ad cedrum Libani,
dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: &
ecce bestiæ, quæ erant in silua Libani, tran-
sierunt, & conculcauerunt carduum. * Di- 19
xisti: Percussi Edom, & idcircò erigitur cor F
tuum in superbiam: sede in domo tua, cur
malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu,
& Iuda tecum? * Noluit audire Amasias, eò 20
quòd Domini esset voluntas vt traderetur in
manus hostium propter deos Edom. * As- 21
cendit igitur Ioas rex Israel, & mutuos sibi
præbuere conspectus: Amasias autem rex
Iuda erat in Bethsames Iuda: * corruitque Iu- 22
da coram Israel, & fugit in tabernacula sua.
* Porrò Amasiam regem Iuda, filium Ioas fi- 23
lij Ioachaz, cepit Ioas rex Israel in Bethsa-
mes, & adduxit in Ierusalem: destruxitq; mu-
rum eius à porta Ephraim vsque ad portam G
anguli, quadringẽtis cubitis. * Omne quoque 24
aurum, & argentum, & vniuersa vasa, quæ re-
pererat in domo Dei, & apud Obededom.
In thesauris etiam domus regiæ, necnon &
filios obsidum, reduxit in Samariam. * Vixit 25
autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam
mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel,
quindecim annis. * Reliqua autem sermo- 26
num Amasiæ priorum & nouissimorum, scri-
pta sunt in Libro regum Iuda & Israel. * Qui 27
postquam recessit à Domino tetenderunt ei
insidias in Ierusalem. Cumque fugisset in La-
28 chis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. * Re-
portantesque super equos, sepelierunt eum
cum patribus suis in Ciuitate Dauid.

CAPVT XXVI.

Oziæ filij Amasiæ pietas commendatur, qui aduersus Philisthiim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit ciuitates: at postmodum ob nimiam felicitatem elatus, præsumpsit incensum adolere; quamobrem ad diem vsque mortis à Domino lepra percussus est gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum.

1 OMnis autem populus Iuda, filium eius 4.Reg.14.
A Oziam annorum sedecim, constituit re- f. 21.
2 gem pro Amasia patre suo. * Ipse ædificauit
Ailath, & restituit eam ditioni Iuda post-
3 quam dormiuit rex cum patribus suis. * Se-
decim annorum erat Ozias cùm regnare cœ-
pisset, & quinquaginta duobus annis regna-
uit in Ierusalem, nomen matris eius Ieche-
4 lia de Ierusalem. * Fecitque quod erat rectum
in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat
5 Amasias pater eius. * Et exquisiuit Dominum
in diebus Zachariæ intelligentis & videntis
Deum: cumque requireret Dominum dire-
6 xit eum in omnibus. * Denique egressus est,
& pugnauit contra Philisthiim, & destruxit
murum Geth, & murum Iabniæ, murumque
Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto,
7 & in Philisthiim. * Et adiuuit eum Deus
contra Philisthiim, & contra Arabes, qui
habitabant in Gurbaal, & contra Ammoni-
8 tas. * Appendebantque Ammonitæ munera
B Oziæ: & diuulgatum est nomen eius vsque ad
introitum Ægypti propter crebras victorias.
9 * Ædificauitque Ozias turres in Ierusalem
super portam anguli, & super portam vallis,
& reliquas in eodem muri latere, firmauit-
10 que eas. * Extruxit etiam turres in solitudi-
ne, & effodit cisternas plurimas, eò quòd
haberet multa pecora, tam in campestribus,
quàm in eremi vastitate: vineas quoque ha-
buit vinitores in montibus, & in carmelo:
11 erat quippe homo agriculturæ deditus. * Fuit
autem exercitus bellatorum eius, qui proce-
debant ad prælia, sub manu Iehiel scribæ,
Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ,
12 qui erat de ducibus regis. * Omnisque nu-
merus principum per familias virorum for-
13 tium, duorum millium sexcentorum. * Et sub
eis vniuersus exercitus trecentorum & sep-
tem millium quingentorum: qui erant apti
ad bella, & pro rege contra aduersarios di-
14 micabant. * Præparauit quoque eis Ozias, id
C est, cuncto exercitui, clypeos: & hastas, &
& galeas, & loricas, arcusque & fundas ad
15 iaciendos lapides. * Et fecit in Ierusalem di-
uersi generis machinas, quas in turribus col-
locauit, & in angulis murorum, vt mitterent
sagittas, & saxa grandia: egressumque est no-
men eius procul, eò quòd auxiliaretur ei
16 Dominus, & corroborasset illum. * Sed cùm
roboratus esset, eleuatum est cor eius in inte-
ritum

ritum suum, & neglexit Dominum Deum
suum: ingressusque templum Domini, ado-
lere voluit incensum super altare thymiama-
tis. * Statimque ingressus post eum Azarias 17
sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octo-
ginta, viri fortissimi, * restiterunt regi, atque 18
dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas
Incensum Domino: sed Sacerdotum, hoc est,
filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huius-
cemodi ministerium: egredere de sanctuario,
ne contempseris: quia non reputabitur tibi
in gloriam hoc à Domino Deo. * Iratusque 19
Ozias, tenens in manu thuribulum vt adole- D
ret incensum, minabatur sacerdotibus. Sta-
timque orta est lepra in fronte eius coram
Sacerdotibus in domo Domini super altare
thymiamatis. * Cúmque respexisset eum A- 20
zarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes,
viderunt lepram in fronte eius, & festinatò
expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, ac-
celerauit egredi, eò quod sensisset illicò pla-
† 4. Reg. 15. a 5. gam Domini. * † Fuit igitur Ozias rex le- 21
prosus vsque ad diem mortis suæ, & habita-
uit in domo separata plenus lepra, ob quam
eiectus fuerat de domo Domini. Porrò Ioa-
tham filius eius rexit domum regis, & iudica-
bat populum terræ. * Reliqua autem sermo- 22
num Oziæ priorum & nouissimorum, scripsit
Isaias filius Amos, propheta. * Dormiuitque 23
Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum
in agro regalium sepulchrorum, eò quòd es-
set leprosus: regnauitque Ioatham filius eius
pro eo.

Capvt XXVII.

Ioatham pietas commendatur qui deuicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

4. Reg. 15. a 31. VIgintiquinque annorum erat Ioatham 1
cùm regnare cœpisset, & sedecim an- A
nis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius
Ierusa filia Sadoc. * Fecitque quod rectum 2
erat coram Domino, iuxta omnia quæ fece-
rat Ozias pater suus, excepto quòd non est
ingressus templum Domini, & adhuc popu-
lus delinquebat. * Ipse ædificauit portam do- 3
mus Domini excelsam, & in muro Ophel B
multa construxit. * Vrbes quoque ædificauit 4
in montibus Iuda, & in saltibus castella &
turres. * Ipse pugnauit contra regem filio- 5
rum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei fi-
lij Ammon in tempore illo centum talenta
argenti, & decem millia coros tritici, ac to- C
tidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij
Ammon, in anno secundo & tertio. * Cor- 6
roboratusque in Ioatham, eò quòd direxis-
set vias suas coram Domino Deo suo. * Re- 7
liqua autem sermonum Ioatham, & omnes
pugnæ eius, & opera, scripta sunt in Libro
regum Israel & Iuda. * Vigintiquinque an- 8
norum erat cùm regnare cœpisset, & sede- D
cim annis regnauit in Ierusalem. * Dormi- 9
uitque Ioatham cum patribus suis, & sepe-
lierunt eum in Ciuitate Dauid: & regnauit
Achaz filius eius pro eo.

Capvt XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primùm ab Assyriis, deinde à filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Iudæos captiuos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

1 VIginti annorum erat Achaz cùm regna- 4. Reg. 16. a 2.
A re cœpisset: & sedecim annis regnauit
in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu
2 Domini sicut Dauid pater eius: * sed ambu-
lauit in viis regum Israel, insuper & statuas
3 fudit Baalim. * Ipse est, qui adoleuit incen-
sum in Vallebenennom, & lustrâuit filios
suos in igne, iuxta ritum gentium, quas in-
terfecit Dominus in aduentu filiorum Israel.
4 * Sacrificabat quoque, & thymiama succen-
debat in excelsis, & in collibus, & sub omni
5 ligno frondoso. * Tradiditque eum Domi-
nus Deus eius in manu regis Syriæ, qui per-
cussit eum, magnamque prædam cepit de
eius imperio, & adduxit in Damascum: ma-
nibus quoque regis Israel traditus est, & per-
6 cussus plaga grandi. * Occiditque Phacee, fi-
lius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia
in die vno, omnes viros bellatores: eò quòd
reliquissent Dominum Deum patrum suo-
7 rum. * Eodem tempore occidit Zechri, vir
potens ex Ephraim, Maasiam filium regis,
& Ezricam ducem domus eius, Elcanam
8 quoque secundum à rege. * Ceperuntque fi-
lij Israel de fratribus suis ducenta millia mu-
lierum, puerorum, & puellarum, & infini-
tam prædam: pertuleruntque eam in Sama-
9 riam. * Ea tempestate erat ibi propheta Do-
B mini, nomine Oded: qui egressus obuiàm
exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ec-
ce iratus Dominus Deus patrum vestrorum
contra Iuda: tradidit eos in manibus vestris,
& occidistis eos atrociter, ita vt ad cœlum
10 pertingeret vestra crudelitas. * Insuper filios
Iuda & Ierusalem vultis vobis subiicere in
seruos & ancillas. quod nequaquam facto
opus est: peccastis enim super hoc Domino
11 Deo vestro. * Sed audite consilium meum,
& reducite captiuos, quos adduxistis de fra-
tribus vestris, quia magnus furor Domini im-
12 minet vobis. * Steterunt itaque viri de prin-
cipibus filiorum Ephraim, Azarias filius Io-
hanan, Barachias filius Mosullamoth, Eze-
chias, filius Sellum, & Amasa filius Adali,
13 contra eos qui veniebant de prælio, * & di-
xerunt eis: Non introducetis huc captiuos,
ne peccemus Domino. Quare vultis adiicere
super peccata nostra, & vetera cumulare de-
licta? grande quippe peccatum est, & ira fu-
14 roris Domini imminet super Israel. * Dimi-
seruntque viri bellatores prædam, & vniuer-
sa quæ ceperant, coram principibus, & omni
multi

multitudine. * Steteruntque viri, quos suprà 15
memorauimus, & apprehendentes captiuos, C
omnesque qui nudi erant, vestierunt de spo-
liis: cumque vestissent eos, & calceassent, &
refecissent cibo ac potu, vnxissentque prop-
ter laborem, & adhibuissent eis curam: qui-
cumque ambulare non poterant, & erant im-
becillo corpore, imposuerunt eos iumentis,
& adduxerunt Iericho Ciuitatem palmarum
ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Sa-
mariam. * Tempore illo misit rex Achaz ad 16
regem Assyriorum, postulans auxilium. * Ve- 17
neruntque Idumæi, & percusserunt multos
ex Iuda, & ceperunt prædam magnam. * Phi- 18
listhiim quoque diffusi sunt per vrbes cam-
pestres, & ad Meridiem Iuda: ceperuntque
Bethsames, & Aialon, & Gaderoth, Socho
quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum vi-
culis suis, & habitauerunt in eis. * Humilia- 19
uerat enim Dominus Iudam propter Achaz
regem Iuda, eò quòd nudasset eum auxilio,
& contemptui habuisset Dominum. * Addu- 20
xitque contra eum Thelgathphalnasar, re- D
gem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nul-
lo resistente vastauit. * Igitur Achaz, spoliata 21
domo Domini, & domo regum ac princi-
pum, dedit regi Assyriorum munera, & ta-
men nihil ei profuit. * Insuper & tempore 22
angustiæ suæ auxit contemptum in Domi-
num, ipse per se rex Achaz, * immolauit 23
diis Damasci victimas percussoribus suis, &
dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos
ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm
è contrariò ipsi fuerint ruinæ ei, & vniuerso
Israel.* Direptis itaque Achaz omnibus vasis 24
domus Dei, atque confractis, clausit ianuas
templi Dei, & fecit sibi altaria in vniuersis
angulis Ierusalem. * In omnibus quoque vr- 25
bibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus,
atque ad iracundiam prouocauit Dominum
Deum patrum suorum. * Reliqua autem ser- 26
monum eius, & omnium operum suorum
priorum & nouissimorum, scripta sunt in Li-
bro regum Iuda & Israel. * Dormiuitque A- 27
chaz cum patribus suis, & sepelierunt eum
in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt
eum in sepulchra regum Israel. Regnauitque
Ezechias filius eius pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restitutisque sacerdotibus, Leuitis & cantoribus, instaurat; oblatis plurimis holocaustis & sacrificiis cum ingenti lætitia.

4.Reg.18. a. 2.

IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm vigin- 1
ti quinque esset annorum, & viginti no- A
uem annis regnauit in Ierusalem: nomen
matris eius Abia, filia Zachariæ. * Fecitque 2
quod erat placitum in conspectu Domini,
iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.
* Ipse anno & mense primo regni sui, ape- 3
ruit valuas domus Domini, & instaurauit
eas. * adduxitque Sacerdotes atque Leuitas, 4
& congregauit eos in plateam Orientalem.
5 * Dixitque ad eos: Audite me Leuitæ & san-
ctificamini, mundate domum Domini Dei
patrum vestrorum, & auferte omnem im-
6 munditiam de sanctuario. * Peccauerunt pa-
tres nostri, & fecerunt malum in conspectu
Domini Dei nostri, derelinquentes eum:
auerterunt facies suas à tabernaculo Domini,
7 & præbuerunt dorsum. * Clauserunt ostia,
B quæ erant in porticu, & extinxerunt lucer-
nas, incensumque non adoleuerunt, & ho-
locausta non obtulerunt in sanctuario Deo
8 Israel. * Concitatus est itaque furor Domini
super Iudam & Ierusalem, tradiditque eos in
commotionem, & in interitum, & in sibilum,
9 sicut ipsi cernitis oculis vestris. * En, corrue-
runt patres nostri gladiis, filij nostri, & filiæ
nostræ, & coniuges captiuæ ductæ sunt, pro-
10 pter hoc scelus. * Nunc ergo placet mihi vt
ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, &
11 auertet à nobis furorem iræ suæ. * Filij mei
nolite negligere: vos elegit Dominus vt ste-
tis coram eo, & ministretis illi, colatisque
12 eum, & cremetis ei incensum. * Surrexerunt
ergo Leuitæ: Mahath filius Amasai, & Ioel fi-
C lius Azariæ, de filiis Caath: Porrò de filiis Me-
rari, Cis filius Abdi: & Azarias filius Ialaleel.
De filiis autem Gersom, Ioah filius Zemma,
13 & Eden filius Ioah. * At verò de filiis Eli-
saphan, Samri, & Iahiel. De filiis quoque
14 Asaph, Zacharias, & Mathanias; * Necnon
de filiis Heman, Iahiel, & Semei: Sed & de
15 filiis Idithun, Semeias, & Oziel. * Congre-
gaueruntque fratres suos, & sanctificati sunt,
& ingressi sunt iuxta mandatum regis & im-
perium Domini, vt expiarent domum Dei.
16 * Sacerdotes quoque ingressi templum Do-
mini vt sanctificarent illud, extulerunt om-
nem immunditiam, quam intrò repererant
in vestibulo domus Domini, quam tulerunt
Leuitæ, & asportauerunt ad Torrentem Ce-
17 dron foras. * Cœperunt autem prima die
D mensis primi mundare, & in die octauo eius-
dem mensis ingressi sunt porticum templi
Domini, expiaueruntque templum diebus
octo, & in die sextadecima mensis eiusdem,
18 quod cœperant impleuerunt. * Ingressi quo-
que sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei:
Sanctificauimus omnem domum Domini, &
altare holocausti, vasaque eius, necnon &
mensam propositionis cum omnibus vasis
19 suis, * cunctamque templi supellectilem,
quam polluerat rex Achaz in regno suo, post-
quam præuaricatus est: & ecce exposita sunt
20 omnia coram altare Domini * Consurgens-
que diluculò Ezechias rex, adunauit omnes
principes ciuitatis, & ascendit in domum Do-
21 mini: * obtuleruntque simul tauros septem,
& arietes septem, agnos septem & hircos se-
ptem pro peccato, pro regno, pro sanctuario,
pro Iuda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron
22 vt offerrent super altare Domini.* Mactaue-
runt igitur tauros & susceperunt sanguinem

Sacerdotes,& fuderunt illum super altare ma-
ctauerunt etiam arietes,& illorum sanguinem E
super altare fuderunt , immolaueruntque ag-
nos,& fuderunt super altare sanguinē. * Ap- 23
plicuerunt hircos pro peccato, coram rege &
vniuersa multitudine,imposueruntque manus
suas super eos: * & immolauerunt illos Sacer- 24
dotes, & asperserūt sanguinem eorum coram
altare pro piaculo vniuersi Israelis: pro omni
quippe Israel præceperat rex vt holocaustum
fieret, & pro peccato. * Constituit quoque 25
Leuitas in domo Domini, cum cymbalis, &
psalteriis, & citharis, secundùm dispositio-
nem Dauid regis, & Gad Videntis, & Na- F
than prophetæ: siquidem Domini præcep-
tum fuit per manum prophetarum eius.* Ste- 26
teruntque Leuitæ tenentes organa Dauid,&
Sacerdotes tubas. * Et iussit Ezechias vt of- 27
ferrent holocausta super altare: cumque of-
ferrentur holocausta, cœperunt laudes cane-
re Domino, & clangere tubis, atque in di-
uersis organis, quæ Dauid rex Israel præpa-
rauerat, concrepare. * Omni autem turba 28
adorante, cantores, & ij qui tenebant tubas,
erant in officio suo, donec compleretur ho-
locaustum. * Cumque finita esset oblatio, in- 29
curuatus est rex, & omnes qui erant cum eo,
& adorauerunt. * Præcepitque Ezechias & 30
principes Leuitis, vt laudarent Dominum
sermonibus Dauid, & Asaph Videntis: qui
laudauerunt eum magna lætitia, & incurua-
to genu adorauerunt.* Ezechias autem etiam 31
hæc addidit: Implestis manus vestras Domi- G
no, accedite, & offerte victimas, & laudes
in domo Domini. Obtulit ergo vniuersa mul-
titudo hostias, & laudes, & holocausta, men-
te deuota. * Porrò numerus holocaustorum, 32
quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros sep-
tuaginta, arietes centum, agnos ducentos.
* Sanctificaueruntque Domino boues sex- 33
centos, & oues tria millia. * Sacerdotes ve- 34
rò pauci erant nec poterant sufficere vt pel-
les holocaustorum detraherent: vnde & Le-
uitæ fratres eorum adiuuerunt eos,donec im-
pleretur opus, & sanctificarentur antistites:
Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificantur,
quàm Sacerdotes. * Fuerunt ergo holocausta 35
plurima, adipes pacificorum, & libamina ho-
locaustorum: & completus est cultus domus
Domini. * Lætatusque est Ezechias, & om- 36
nis populus, eò quòd ministerium Domini
esset expletum. De repentè quippe hoc fieri
placuerat.

CAPVT XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Iudam nuntiis, populum conuocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase; quo facto, celebrarunt sollemnitatem azymorum bis septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

Misit quoque Ezechias ad omnem Israel 1
& Iudam: scripsitque epistolas ad A
Ephraim & Manassen, vt venirent ad do-
mum Domini in Ierusalem, & facerent Pha-
2 se Domino Deo Israel. * Inito ergo consilio
regis & principum, & vniuersi cœtus Ierusa-
lem, decreuerunt vt facerent Phase mense
3 secundo. * Non enim potuerant facere in
tempore suo, quia sacerdotes, qui possent
sufficere, sanctificati non fuerant, & popu-
lus nondum congregatus fuerat in Ierusa-
4 lem. * Placuitque sermo regi, & omni mul-
5 titudini. * Et decreuerunt vt mitterent nun-
tios in vniuersum Israel, de Bersabee,vsque
Dan, vt venirent, & facerent Phase Domi-
no Deo Israel in Ierusalem: multi enim non
6 fecerant sicut lege præscriptum est. * Perre-
xeruntque cursores cum epistolis ex regis im-
perio, & principum eius, in vniuersum Is-
rael & Iudam, iuxta id, quod rex iusserat,
prædicantes: Filij Israel reuertimini ad Do-
minum Deum Abraham, & Isaac, & Israel:
B & reuertetur ad reliquias, quæ effugerunt
7 manum regis Assyriorum. * Nolite fieri sicut
patres vestri & fratres, qui recesserunt à Do-
mino Deo patrum suorum, qui tradidit eos
8 in interitum, vt ipsi cernitis. * Nolite indu-
rare ceruices vestras, sicut patres vestri: tra-
dite manus Domino, & venite ad sanctua-
rium eius, quod sanctificauit in æternum:
seruite Domino Deo patrum vestrorum, &
9 auertetur à vobis ira furoris eius. * Si enim
vos reuersi fueritis ad Dominum: fratres ve-
stri, & filij habebunt misericordiam coram
dominis suis, qui illos duxerunt captiuos, &
reuertentur in terram hanc: pius enim &
clemens est Dominus Deus vester, & non
auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueri-
10 tis ad eum. * Igitur cursores pergebant ve-
lociter de ciuitate in ciuitatem, per terram
Ephraim & Manasse vsque ad Zabulon, il-
11 lis irridentibus & subsannantibus eos. * At-
tamen quidam viri ex Aser, & Manasse, &
Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt
12 Ierusalem. * In Iuda verò facta est manus
Domini vt daret eis cor vnum: vt facerent
iuxta præceptum regis, & principum ver-
13 bum Domini. * Congregatique sunt in Ie-
rusalem populi multi, vt facerent sollemni-
14 tatem azymorum, in mense secundo: * &
C surgentes destruxerunt altaria quæ erant in
Ierusalem, atque vniuersa, in quibus idolis
adolebatur incensum, subuertentes, proie-
15 cerunt in Torrentem cedron. * Immolaue-
runt autem Phase quartadecima die mensis
secundi. Sacerdotes quoque atque Leuitæ
tandem sanctificati obtulerunt holocausta in
16 domo Domini: * Steteruntque in ordine
suo, iuxta dispositionem & legem Moysi ho-
minis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant ef-
fundendum sanguinem de manibus Leuita-
17 rum, * eò quòd multa turba sanctificata non
esset: & idcircò immolarent Leuitæ Phase
his, qui non occurrerant sanctificari Domi-
18 no. * Magna etiam pars populi de Ephraim,
& Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ
san

sanctificata non fuerat, comedit Phase, non
iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis
Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabi-
tur* cunctis, qui in toto corde requirunt Do- 19
minum Deum patrum suorum: & non impu-
tabit eis quòd minùs sanctificati sunt.* Quem 20
exaudiuit Dominus, & placatus est populo. * 21
Feceruntque filij Israel, qui inuenti sunt in Ie-
rusalem, sollemnitatem azymorum septem
diebus in lætitia magna, laudantes Dominum
per singulos dies: Leuitæ quoque & Sacerdo-
tes, per organa, quæ suo officio congrue-
bant. * Et locutus est Ezechias ad cor om- 22
nium Leuitarum, qui habebant intelligen- D
tiam bonam super Domino: & comederunt
septem diebus sollemnitatis, immolantes vi-
ctimas pacificorum, & laudantes Dominum
Deum patrum suorum. * Placuitque vniuer- 23
sæ multitudini vt celebrarent etiam alios dies
septem: quod & fecerunt cum ingenti gau-
dio. * Ezechias enim rex Iuda præbuerat 24
multitudini mille tauros, & septem millia
ouium: principes verò dederant populo tau-
ros mille, & oues decem millia: sanctificata
est ergo sacerdotum plurima multitudo. * Et 25
hilaritate perfusa omnis turba Iuda, tam Sa-
cerdotum & Leuitarum, quàm vniuersæ fre-
quentiæ, quæ venerat ex Israel: proselyto-
rum quoque de Terra Israel, & habitantium
in Iuda. * Factaque est grandis celebritas in 26
Ierusalem, qualis à diebus Salomonis filij Da-
uid regis Israel in ea vrbe non fuerat. * Sur- 27
rexerunt autem Sacerdotes atque Leuitæ be-
nedicentes populo: & exaudita est vox eo-
rum: peruenitque oratio in habitaculum san-
ctum cœli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Iuda & Ephraim demolitur, Ezechias Sacerdotes & Leuitas componit in ordinem ministerij; populo autem abundantissimè offerente, constituuntur, factis horreis, qui seruarent ac distribuerent Leuitico generi quæ oblata erant.

CVmque hæc fuissent ritè celebrata, egres- 1
sus est omnis Israel, qui inuentus fuerat A
in vrbibus Iuda, & fregerunt simulacra, suc-
cideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, &
altaria destruxerunt, non solùm de vniuerso
Iuda & Benjamin, sed & de Ephraim quo-
que & Manasse, donec penitus euerterent:
reuersique sunt omnes filij Israel in possessio-
nes & ciuitates suas. * Ezechias autem con- 2
stituit turmas Sacerdotales & Leuiticas per
diuisiones suas, vnumquemque in officio pro-
prio, tam Sacerdotum videlicet quàm Leui-
tarum, ad holocausta & pacifica, vt mini-
strarent & confiterentur, canerentque in por-
tis castrorum Domini.* Pars autem regis erat, 3
vt de propria eius substantia offerretur holo-
caustum, manè semper & vesperè. Sabbatis
quoque & Calendis, & sollemnitatibus cete-
ris, sicut scriptum est in lege Moysi. * Præ- 4
cepit etiam populo habitantium Ierusalem, vt
darent partes Sacerdotibus, & Leuitis vt pos-
5 sent vacare legi Domini. * Quòd cùm per-
B crebruisset in auribus multitudinis, plurimas
obtulere primitias filij Israel frumenti, vini, &
olei, mellis quoque: & omnium, quæ gignit
6 humus, decimas obtulerunt. * Sed & filij Is-
rael & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda,
obtulerunt decimas boum & ouium, decimas-
que sanctorum, quæ vouerant Domino Deo
suo: atque vniuersa portantes, fecerunt acer-
7 uos plurimos. * Mense tertio cœperunt acer-
uorum iacere fundamenta, & mense septi-
8 mo compleuerunt eos. * Cúmque ingressi
fuissent Ezechias & principes eius, viderunt
aceruos, & benedixerunt Domino ac popu-
9 lo Israel. * Interrogauitque Ezechias Sacer-
10 dotes & Leuitas, cur ita iacerent aceruí. *
Respondit illi Azarias Sacerdos primus de
stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt of-
ferri primitiæ in domo Domini, comedimus,
& saturati sumus, & remanserunt plurima,
eò quod benedixerit Dominus populo suo:
C reliquiarum autem copia est ista, quam cer-
11 nis. * Præcepit igitur Ezechias vt præpara-
rent horrea in domo Domini. Quod cùm fe-
12 cissent, * intulerunt, tam primitias, quàm de-
cimas, & quæcumque vouerant, fideliter.
Fuit autem præfectus eorum Chonenias Le-
13 uita, & Semei frater eius, secundus, * post
quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & A-
sael, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel,
& Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præ-
positi sub manibus Choneniæ, & Semei fra-
tris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ
pontificis domus Dei ad quos omnia perti-
14 nebant. * Core verò filius Iemna Leuites &
ianitor Orientalis portæ, præpositus erat iis
quæ sponte offerebantur Domino, primitiis-
15 que & consecratis in Sancta sanctorum. * Et
sub cura eius Eden, & Benjamin, Iesue, &
Semeias, Amarias quoque & Sechenias, in
ciuitatibus Sacerdotum, vt fideliter distribue-
rent fratribus suis partes, minoribus atque
16 maioribus: * exceptis maribus ab annis tri-
D bus & supra, cunctis qui ingrediebantur tem-
plum Domini, & quidquid per singulos dies
conducebat in ministerio, atque obserua-
17 tionibus iuxta diuisiones suas, * Sacerdoti-
bus per familias, & Leuitis à vigesimo anno
18 & supra, per ordines & turmas suas, * vni-
uersæque multitudini, tam vxoribus, quàm
liberis eorum vtriusque sexus, fideliter cibi,
de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.
19 * Sed & filiorum Aaron per agros, & subur-
bana vrbium singularum, dispositi erant viri,
qui partes distribuerent vniuerso sexui mas-
20 culino de Sacerdotibus & Leuitis. * Fecit er-
go Ezechias vniuersa quæ diximus in omni
Iuda: operatusque est bonum & rectum &
21 verum, coram Domino Deo suo, * in vniuer-
sa cultura ministerij domus Domini, iuxta le-
gem & cærimonias, volens requirere Deum

suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

Caput XXXII.

Sennacherib Iudam inuadente, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum auertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib; qui fugiens, à filiis occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit; cui impius filius Manasses succedit.

4. Reg. 18. c. 13. Eccli. 48. c. 10. Isai. 36. a. 1.

POst quæ & huiuscemodi veritatem, ve- 1
nit Sennacherib rex Assyriorum, & in- A
gressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, vo-
lens eas capere. * Quod cum vidisset Eze- 2
chias, venisse scilicet Sennacherib, & totum
belli impetum verti contra Ierusalem, * inito 3
cum principibus consilio, virisque fortissimis,
vt obturarent capita fontium, qui erant extra
vrbem: & hoc omnium decernente senten-
tia, * congregauit plurimam multitudinem, 4
& obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui
fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant
reges Assyriorum, & inueniant aquarum
abundantiam. * Ædificauit quoque, agens in- 5
dustriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus,
& extruxit turres desuper, & forinsecus alte-
rum murum: instaurauitque Mello in Ciuita-
te Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam
& clypeos: * constituitque principes bella- 6
torum in exercitu: & conuocauit vniuersos B
in platea portæ ciuitatis, ac locutus est ad cor
eorum dicens: * Viriliter agite, & conforta- 7
mini: nolite timere, nec paueatis regem As-
syriorum, & vniuersam multitudinem, quæ
est cum eo: multò enim plures nobiscum
sunt, quàm cum illo.* Cum illo enim est bra- 8
chium carneum: nobiscum Dominus Deus
noster, qui auxiliator est noster, pugnatque
pro nobis. Confortatusque est populus hu-
iuscemodi verbis Ezechiæ regis Iuda. * Quæ 9
postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex
Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse
enim cum vniuerso exercitu obsidebat La-
chis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem C
populum qui erat in vrbe, dicens: * Hæc di- 10
cit Sennacherib rex Assyriorum: In quo ha-
bentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem?
* Num Ezechias decipit vos, vt tradat morti 11
in fame & siti, affirmans quòd Dominus
Deus vester liberet vos de manu regis Assy-
riorum? * Numquid non iste est Ezechias 12
qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præ-
cepit Iuda & Ierusalem, dicens: Coram al-
tari vno adorabitis, & in ipso comburetis in-
censum? * An ignoratis quæ ego fecerim, 13
& patres mei, cunctis terrarum populis? num-
quid præualuerunt dij gentium, omniumque
terrarum, liberare regionem suam de manu
mea? * Quis est de vniuersis diis gentium 14
quas vastauerũt patres mei, qui potuerit erue-
re populum suum de manu mea, vt possit
etiam Deus vester eruere vos de hac manu?* 15
D Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana
persuasione deludat, neque credatis ei. Si
enim nullus potuit Deus cunctarum gen-
tium atq; regnorum liberare populum suum
de manu mea, & de manu patrum meorum,
consequenter nec Deus vester poterit erue-
16 re vos de manu mea. * Sed & alia multa lo-
cuti sunt serui eius contra Dominum Deum,
17 & contra Ezechiam seruum eius. * epistolas
quoque scripsit plenas blasphemiæ in Do-
minum Deum Israel, & locutus est aduersus
eum: Sicut dij gentium ceterarum non po-
tuerunt liberare populum suum de manu
mea: sic & Deus Ezechiæ eruere non pote-
18 rit populum suum de manu ista. * Insuper
& clamore magno, lingua Iudaïca, contra
populum qui sedebat in muris Ierusalem,
personabat, vt terreret eos, & caperet ciui-
19 tatem. * Locutusque est contra Deum Ieru-
E salem, sicut aduersum deos populorum ter-
20 ræ, opera manuum hominum. * Orauerunt
igitur, Ezechias rex, & Isaias filius Amos
prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac
21 vociferati sunt vsque in cælum. * † Et misit † Tob. 1. d. 21.
Dominus angelum, qui percussit omnem vi-
rum robustum, & bellatorem, & principem
exercitus regis Assyriorum: reuersusque est
cum ignominia in terram suam. Cumque in-
gressus esset domum dei sui, filij qui egressi
fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gla-
22 dio.* Saluauitque Dominus Ezechiam & ha-
bitatores Ierusalem de manu Sennacherib
regis Assyriorum, & de manu omnium, &
23 præstitit eis quietem per circuitum. * Multi
etiam deferebant hostias & sacrificia Domi-
F no in Ierusalem, & munera Ezechiæ regi Iu-
da: qui exaltatus est post hæc coram cunctis
24 gentibus. * † In diebus illis ægrotauit Eze- † 4 Reg. 20. a. 1.
chias vsque ad mortem, & orauit Dominum: Isai. 38.
25 exaudiuitque eum, & dedit ei signum. * Sed a. 1.
non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit,
quia eleuatum est cor eius: & facta est con-
tra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.
26 * Humiliatusque est posteà, eò quòd exalta-
tum fuisset cor eius, tam ipse, quàm habita-
tores Ierusalem: & idcircò non venit super
27 eos ira Domini in diebus Ezechiæ. * Fuit
autem Ezechias diues, & inclytus valdè, &
thesauros sibi plurimos congregauit argenti
& auri & lapidis pretiosi aromatum, & ar-
morum vniuersi generis, & vasorum magni
28 pretij. * Apothecas quoque frumenti, vini,
& olei, & præsepia omnium iumentorum,
29 caulasque pecorum, * & vrbes ædificauit si-
bi: habebat quippe greges ouium & armen-
torum innumerabiles, eò quòd dedisset ei
30 Dominus substantiam multam nimis. * Ipse
G est Ezechias, qui obturauit superiorem fon-
tem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad
Occidentem Vrbis Dauid: in omnibus operi-
31 bus suis fecit prosperè quæ voluit. * Attamen
in legatione principum Babylonis, qui missi
fuerant ad eum, vt interrogarent de portento,
quod

quod acciderat super terram, dereliquit eum
Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia
quæ erant in corde eius. * Reliqua autem ser- 32
monum Ezechiæ, & misericordiarum eius,
scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos pro-
phetæ, & in Libro regum Iuda & Israel. * 33
Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, &
sepelierunt eum super sepulchra filiorum Da-
uid: & celebrauit eius exequias vniuersus Iu-
da, & omnes habitatores Ierusalem: regna-
uitque Manasses filius eius pro eo.

Caput XXXIII.

Manasses ob suas impietates captiuus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conuersus, suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius eius filius Iosias.

4 Reg. 21. a. 1. DVodecim annorum erat Manasses cùm 1
regnare cœpisset, & quinquagintaquin- A
que annis regnauit in Ierusalem. * Fecit au- 2
tem malum coram Domino, iuxta abomina-
tiones gentium, quas subuertit Dominus co-
ram filiis Israel: * & conuersus instaurauit 3
excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pa-
ter eius: construxitque aras Baalim, & fecit
lucos, & adorauit omnem militiam cæli, &
coluit eam. * Ædificauit quoque altaria in 4
† 2. Reg. 7. b. 10. domo Domini, de qua dixerat Dominus: †
In Ierusalem erit nomen meum in æternum.
* Ædificauit autem ea cuncto exercitui cæ- 5
li, in duobus atriis domus Domini. * Tran- 6
sireque fecit filios suos per ignem in Valle-
benennom: obseruabat somnia, sectabatur
auguria, maleficis artibus inseruiebat, habe-
bat secum magos, & incantatores: multa-
que mala operatus est coram Domino, vt ir-
ritaret eum. * Sculptile quoque & conflatile 7
† 3. Reg. 8. b. 18. signum posuit in domo Dei, † de qua locu- B
tus est Deus ad Dauid, & ad Salomonem fi-
lium eius, dicens: In domo hac & in Ierusa-
lem, quã elegi de cũctis tribubus Israel, ponam
nomen meum in sempiternum. * Et moueri 8
non faciam pedem Israel de terra, quam tra-
didi patribus eorum: ita dumtaxat si custo-
dierint facere quæ præcepi eis, cunctamque
legem & cærimonias atque iudicia per ma-
num Moysi. * Igitur Manasses seduxit Iudam, 9
& habitatores Ierusalem, vt facerent malum
super omnes gentes, quas subuerterat Domi-
nus à facie filiorum Israel. * Locutusque est 10
Dominus ad eum, & ad populum illius, & at-
tendere noluerunt. * Idcircò superinduxit eis 11
principes exercitus regis Assyriorum: cepe-
runtque Manassen, & vinctum catenis atque
compedibus duxerunt in Babylonem. * Qui 12
postquam coangustatus est, orauit Domi-
num Deum suum: & egit pœnitentiam val-
dè coram Deo patrum suorum. * Deprecatus- 13
que est eum, & obsecrauit intentè: & exau- C
diuit orationem eius, reduxitque eum Ierusa-
lem in regnum suum, & cognouit Manasses
quòd Dominus ipse esset Deus. * Post hæc 14
ædificauit murum extra Ciuitatem Dauid, ad
Occidentem Gihon in conualle ab introitu
portæ piscium per circuitum vsque ad Ophel,
& exaltauit illum vehementer: constituitque
principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iu-
15 da munitis: * & abstulit deos alienos, & si-
mulacrum de domo Domini; aras quoque,
quas fecerat in monte domus Domini, & in
Ierusalem, & proiecit omnia extra vrbem.
16 * Porrò instaurauit altare Domini, & immo-
lauit super illud victimas, & pacifica, & lau-
dem: præcepitque Iudæ vt seruiret Domino
17 Deo Israel. * Attamen adhuc populus immo-
18 labat in excelsis Domino Deo suo. * Reli-
qua autem gestorum Manasse: & obsecratio
eius ad Deum suum: verba quoque Viden-
tium, qui loquebantur ad eum in nomine
Domini Dei Israel, continentur in sermoni-
19 bus regum Israel. * Oratio quoque eius &
D exauditio, & cuncta peccata atque contem-
ptus, loca etiam in quibus ædificauit excel-
sa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret
pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Ho-
20 zai. * Dormiuit ergo Manasses cum patri-
bus suis, & sepelierunt eum in domo sua: re-
21 gnauitque pro eo filius eius Amon. * Vigin-
ti duorum annorum erat Amon cùm regna-
re cœpisset, & duobus annis regnauit in Ie-
22 rusalem. * Fecitque malum in conspectu Do-
mini, sicut fecerat Manasses pater eius: &
cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabrica-
23 tus, immolauit atque seruiuit. * Et non est
reueritus faciem Domini, sicut reueritus est
Manasses pater eius: & multò maiora deli-
24 quit. * Cumque coniurassent aduersus eum
serui sui, interfecerunt eum in domo sua.
25 * Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis,
qui Amon percusserant, constituit regem Io-
siam filium eius pro eo.

Caput XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat: repertoque legis libro, conterritus est, & conuocato populo lectoque libro, fœdus cum Domino percussit.

OCto annorum erat Iosias cùm regnare 4 Reg. 22. a. 1.
1 cœpisset, & triginta & vno anno regna-
A uit in Ierusalem. * Fecitque quod erat rectum
2 in conspectu Domini, & ambulauit in viis
Dauid patris sui: non declinauit neque ad
3 dextram, neque ad sinistram. * Octauo au-
tem anno regni sui, cum adhuc esset puer,
cœpit quærere Deum patris sui Dauid: &
duodecimo anno, postquam regnare cœpe-
rat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excelsis,
4 & lucis, simulacrisque & sculptilibus. * De-
struxeruntque coram eo aras Baalim: & si-
mulacra, quæ superposita fuerant, demoliti
sunt: lucos etiam, & sculptilia succîdit atque
comminuit: & super tumulos eorum, qui eis
immolare consueuerant, fragmenta dispersit.
5 * Ossa præterea sacerdotum combussit in alta-
B ribus idolorum, mundauitq; Iudam & Ierusa-
6 lem. * Sed & in vrbibus Manasse, & Ephraim,

& Simeon vsque Nephthali, cuncta subuer-
tit. * Cúmque altaria dissipasset, & lucos, & 7
sculptilia contriuisset in frusta, cunctaque de-
lubra demolitus esset de vniuersa terra Israel,
reuersus est in Ierusalem. * Igitur anno octa- 8
uodecimo regni sui, mundata iam terra, &
templo Domini, misit Saphan filium Esceliæ,
& Maasiam principem ciuitatis, & Ioha fi-
lium Ioachaz à commentariis, vt instaura-
rent domum Domini Dei sui. * Qui vene- 9
runt ad Helciam sacerdotem magnum: ac-
ceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fue-
rat in dumum Domini, & quam congrega- C
uerant Leuitæ, & ianitores de Manasse, &
Ephraim, & vniuersis reliquiis Israel, ab om-
ni quoque Iuda, & Benjamin, & habitatori-
bus Ierusalem, * tradiderunt in manibus eo- 10
rum qui præerant operariis in domo Domi-
ni, vt instaurarent templum, & infitma quæ-
que sarcirent. * At illi dederunt eam artifici- 11
bus, & cæmentariis, vt emerent lapides de la-
picidinis, & ligna ad commissuras ædificij,
& ad contignationem domorum, quas de-
struxerant reges Iuda. * Qui fideliter cuncta 12
faciebant. Erant autem præpositi operantium,
Iahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias
& Mosollam de filiis Caath, qui vrgebant
opus: omnes Leuitæ scientes organis canere.
* Super eos verò, qui ad diuersos vsus one- 13
ra portabant, erant scribæ, & magistri de Le-
uitis ianitores. * Cúmque efferrent pecuniam, 14
quæ illata fuerat in templum Domini, repe- D
rit Helcias sacerdos Librum legis Domini
per manum Moysi. * Et ait ad Saphan scri- 15
bam: Librum legis inueni in domo Domini:
Et tradidit ei. * At ille intulit volumen ad re- 16
gem, & nuntiauit ei dicens: Omnia quæ de-
disti in manu seruorum tuorum, ecce com-
plentur. * Argentum quod repertum est in 17
domo Domini, conflauerunt: datumque est
præfectis artificum, & diuersa opera fabrican-
tium. * Prætereà tradidit mihi Helcias sacer- 18
dos hunc librum. Quem cùm rege præsente
recitasset, * audissetque ille verba legis, sci- 19
dit vestimenta sua: * & præcepit Helciæ, & 20
Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha,
Saphan quoque scribæ, & Asaæ seruo regis,
dicens: * Ite, & orate Dominum pro me, & 21
pro reliquiis Israel & Iuda, super vniuersis E
sermonibus Libri istius, qui repertus est: ma-
gnus enim furor Domini stillauit super nos,
eò quòd non custodierint patres nostri ver-
ba Domini, vt facerent omnia quæ scripta
sunt in isto volumine. * Abiit ergo Helcias, 22
& qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam
prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath,
filij Hasra custodis vestium: quæ habitabat
in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei
verba, quæ suprà narrauimus. * At illa respon- 23
dit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Di-
cite viro, qui misit vos ad me: * Hæc dicit 24
Dominus: Ecce ego inducam mala super lo-
cum istum, & super habitatores eius, cuncta-
que maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc,
25 quem legerunt coram rege Iuda. * Quia de-
F reliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis,
vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis
operibus manuum suarum, idcircò stillabit
furor meus super locum istum, & non extin-
26 guetur. * Ad regem autem Iuda, qui misit
vos pro Domino deprecando, sic loquimini:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam
27 audisti verba voluminis, * atque emollitum
est cor tuum, & humiliatus es in conspectu
Dei, super his quæ dicta sunt contra locum
hunc, & habitatores Ierusalem, reueritusque
faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fle-
uisti coram me: ego quoque exaudiui te, di-
28 cit Dominus. * Iam enim colligam te ad pa-
tres tuos, & infereris in sepulchrum tuum
in pace: nec videbunt oculi tui omne malum,
quod ego inducturus sum super locum istum,
& super habitatores eius. † Retulerunt itaque † 4. Reg. 23. a. 1.
29 regi cuncta quæ dixerat. * At ille conuocatis
vniuersis maioribus natu Iuda & Ierusalem,
30 * ascendit in domum Domini, vnaque om-
G nes viri Iuda & habitatores Ierusalem, Sacer-
dotes & Leuitæ, & cunctus populus à mini-
mo vsque ad maximum. Quibus audientibus
in dumo Domini, legit rex omnia verba vo-
31 luminis: * & stans in tribunali suo, percussit
fœdus coram Domino, vt ambularet post
eum, & custodiret præcepta, & testimonia,
& iustificationes eius, in toto corde suo, &
in tota anima sua, faceretque quæ scripta
32 sunt in volumine illo, quod legerat. * Adiu-
rauit quoque super hoc omnes, qui reperti
fuerant in Ierusalem & Benjamin: & fece-
runt habitatores Ierusalem iuxta pactum Do-
33 mini Dei patrum suorum. * Abstulit ergo Io-
sias cunctas abominationes de vniuersis re-
gionibus filiorum Israel: & fecit omnes, qui
residui erant in Israel, seruire Domino Deo
suo. Cunctis diebus eius non recesserunt à
Domino Deo patrum suorum.

CAPVT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebrauit, deinde contra regem Ægypti pugnare tentans, grauiterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Ieremiæ.

1 FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase Do- 4. Reg. 23. c. 21.
A mino, quod immolatum est quartadeci-
2 ma die mensis primi: * & constituit Sacer-
dotes in officiis suis, hortatusque est eos vt
3 ministrarent in domo Domini. * Leuitis quo-
que, ad quorum eruditionem omnis Israel
sanctificabatur Domino, locutus est: Poni-
te arcam in sanctuario templi, quod ædifica-
uit Salomon filius Dauid rex Israel, nequa-
quam enim eam vltrà portabitis: nunc autem
ministrate Domino Deo vestro, & populo
4 eius Israel. * Et præparate vos per domos &
cognationes vestras, in diuisionibus singu-
lorum,

lorum, ſicut præcepit Dauid rex Iſraël & deſ-
cripſit Salomon filius eius. * Et miniſtrate 5
in ſanctuario per familias turmaſque Leui-
ticas, * & ſanctificati immolate Phaſe : fra- 6
tres etiam veſtros, vt poſſint iuxta verba quæ
locutus eſt Dominus in manu Moyſi facere,
præparate. * Dedit prætereà Ioſias omni 7
populo, qui ibi fuerat inuentus in ſolemni-
tate Phaſe, agnos & bœdos de gregibus, &
reliqui pecoris triginta millia boum quoque
tria millia. bæc de regis vniuerſa ſubſtantia.
* Duces quoque eius, ſponte quod voue- 8
rant, obtulerunt, tam populo, quàm Sacer-
dotibus & Leuitis. Porrò Helcias, & Za-
charias, & Iahiel, principes domus Domi- B
ni, dederunt ſacerdotibus ad faciendum Pha-
ſe pecora commixtim duo millia ſexcenta,
& boues trecentos. * Cbonenias autem, & 9
Semeias, etiam Nathanaël, & fratres eius, nec-
non Haſabias, & Iehiel, & Iozabad, prin-
cipes Leuitarum, dederunt ceteris Leuitis
ad celebrandum Phaſe quinque millia pe-
corum, & boues quingentos. * Præpara- 10
tumque eſt miniſterium, & ſteterunt ſacer-
dotes in officio ſuo: Leuitæ quoque in tur-
mis, iuxta regis imperium. * Et immolatum 11
eſt Phaſe : aſperſeruntque Sacerdotes manu
ſua ſanguinem, & Leuitæ detraxerunt pelles
bolocauſtorum : * & ſeparauerunt ea vt da- 12
rent per domos & familias ſingulorum, &
offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in
Libro Moyſi : de bobus quoque ſecerunt ſi-
militer. * Et aſſauerunt Phaſe ſuper ignem, 13
iuxta quod in lege ſcriptum eſt : pacificas
verò boſtias coxerunt in lebetibus, & caca-
bis, & ollis, & feſtinatò diſtribuerunt vni-
uerſæ plebi : * ſibi autem, & Sacerdotibus 14
poſteà parauerunt : nam in oblatione holo-
cauſtorum & adipum vſque ad noctem ſa-
cerdotes fuerunt occupati : vnde Leuitæ ſi- C
bi, & ſacerdotibus filiis Aaron parauerunt
nouiſſimis. * Porrò cantores filij Aſaph ſta- 15
bant in ordine ſuo, iuxta præceptum Da-
uid, & Aſaph, & Heman, & Idithun, pro-
pbetarum regis : Ianitores verò per portas
ſingulas obſeruabant, ita vt nec puncto qui-
dem diſcederent à miniſterio: quam ob rem
& fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos.
* Omnis igitur cultura Domini ritè comple- 16
ta eſt in die illa, vt facerent Phaſe, & offer-
rent bolocauſta ſuper altare Domini, iuxta
præceptum regis Ioſiæ. * Feceruntque filij 17
Iſraël, qui reperti fuerant ibi, Pbaſe in tem-
pore illo, & ſolemnitatem azymorum ſep-
tem diebus. * Non fuit Phaſe ſimile buic 18
in Iſraël à diebus Samuelis propbetæ : ſed
nec quiſquam de cunctis regibus Iſrael fecit
Phaſe ſicut Ioſias, Sacerdotibus, & Leuitis,
& omni Iudæ, & Iſrael qui repertus fuerat,
& habitantibus in Ieruſalem. * Octauode- 19
cimo anno regni Ioſiæ hoc Phaſe celebra-
† 4 Reg. 23 f. 29. tum eſt. * † Poſtquam inſtaurauerat Ioſias 20
templum, aſcendit Nechao rex Ægypti ad
pugnandum in Cbarcamis iuxta Euphra-
21 ten : & proceſſit in occurſum eius Ioſias. * At
ille, miſſis ad eum nuntiis, ait : Quid mihi
D & tibi eſt rex Iuda ? non aduerſum te bodie
venio, ſed contra aliam pugno domum, ad
quam me Deus feſtinatò ire præcepit : deſine
aduerſum Deum facere, qui mecum eſt, ne
22 interficiat te.* Noluit Ioſias reuerti, ſed præpa-
rauit contra eum bellum, nec acquieuit ſe mo-
nibus Nechao ex ore Dei : † verùm perrexit † Zach. 12 d. 11.
23 vt dimicaret in campo Mageddo. * Ibique
vulneratus à ſagittariis, dixit pueris ſuis : Edu-
cite me de prælio, quia oppidò vulneratus
24 ſum. * Qui tranſtulerunt eum de curru in
alterum currum, qui ſequebatur eum more
regio, & aſportauerunt eum in Ieruſalem,
mortuuſque eſt, & ſepultus in mauſoleo pa-
trum ſuorum : & vniuerſus Iuda & Ieruſa-
25 lem luxerunt eum : * Ieremias maximè : cu-
ius omnes cantores atque cantatrices, vſque
in præſentem diem, lamentationes ſuper
Ioſiam replicant ; & quaſi lex obtinuit in
Iſraël : Ecce ſcriptum fertur in lamentatio-
26 nibus. * Reliqua autem ſermonum Ioſiæ
& miſericordiarum eius, quæ lege præcep-
27 ta ſunt Domini ; * opera quoque illius prima
& nouiſſima, ſcripta ſunt in Libro regum Iu-
da & Iſraël.

CAPVT XXXVI.

Ioſiæ ſuccedit eius filius Ioachaz : quem rex Ægypti transfert in Ægyptum, fratremque Eliakim, quem Ioakim nominat, ſubſtituit : quo in Babylonem ducto, regnat filius Ioachin, & hunc rex Aſſyriorum vnà cum vaſis templi in Babylonem abducit, patruumque illius impium Sedeciam ſubſtituit : qui Aſſyris rebellans, templo ac Ieruſalem incenſis, transfertur vnà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Perſarum redeundi datur facultas.

TVlit ergo populus terræ Ioachaz filium 4. Reg 23. f. 30.
1 Ioſiæ, & conſtituit regem pro patre
A ſuo in Ieruſalem. * Viginti trium annorum
2 erat Ioachaz cùm regnare cœpiſſet, & tri-
3 bus menſibus regnauit in Ieruſalem. * Amo-
uit autem eum rex Ægypti cùm veniſſet in
Ieruſalem, & condemnauit terram centum
4 talentis argenti, & talento auri. * Conſti-
tuitque pro eo regem, † Eliakim fratrem † Matt. 1 b. 13.
eius, ſuper Iudam & Ieruſalem : & vertit
nomen eius Ioakim : ipſum verò Ioachaz
5 tulit ſecum, & abduxit in Ægyptum. * Vi-
gintiquinque annorum erat Ioakim cùm re-
gnare cœpiſſet, & vndecim annis regna-
uit in Ieruſalem : fecitque malum coram
6 Domino Deo ſuo. * Contra hunc aſcendit
B Nabuchodonoſor rex Cbaldæorum, & vin-
7 ctum catenis duxit in Babylonem. * Ad
quam & vaſa Domini tranſtulit, & poſuit
8 ea in templo ſuo. * Reliqua autem verbo-
rum Ioakim, & abominationum eius, quas
operatus eſt, & quæ inuenta ſunt in eo, con-

tinentur in Libro regum Iuda & Israel. Re-
gnauit autem Ioachin filius eius pro eo. * 9
Octo annorum erat Ioachin cùm regnare
cœpisset, & tribus mensibus, ac decem die-
bus regnauit in Ierusalem, fecitque malum in
conspectu Domini. * Cumque anni circulus 10
volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui
adduxerunt eum in Babylonem, asportatis
†4.Reg.24.d.17 simul pretiosissimis vasis domus Domini. †
Ier.37.a.1. Regem verò constituit Sedeciam patruum
eius super Iudam & Ierusalem. * Viginti & 11
vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœ-
pisset, & vndecim annis regnauit in Ierusa-
lem. * Fecitque malum in oculis Domini 12
Dei sui, nec erubuit faciem Ieremiæ prophe- C
tæ, loquentis ad se ex ore Domini. * A rege 13
quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiu-
rauerat eum per Deum: & indurauit cerui-
cem suam & cor, vt non reuerteretur ad
Dominum Deum Israel. * Sed & vniuersi 14
principes sacerdotum, & populus, præuari-
cati sunt iniquè iuxta vniuersas abominatio-
nes Gentium, & polluerunt domum Domi-
ni quam sanctificauerat sibi in Ierusalem.
* Mittebat autem Dominus Deus patrum 15
suorum ad illos per manum nuntiorum suo-
rum, de nocte consurgens, & quotidie com-
monens: eò quòd parceret populo & habi-
taculo suo. * At illi subsannabant nuntios 16
Dei, & paruipendebant sermones eius, illu-
debantque prophetis, donec ascenderet fu-
ror Domini in populum eius, & esset nulla
17 curatio. * Adduxit enim super eos regem
Chaldæorum, & interfecit iuuenes eorum
gladio in domo sanctuarij sui: non est miser-
tus adolescentis, & virginis, & senis, nec de-
crepiti quidem, sed omnes tradidit in mani-
18 bus eius. * Vniuersaque vasa domus Domi-
D ni, tam maiora, quàm minora, & thesauros
templi, & regis, & principum, transtulit in
19 Babylonem. * Incenderunt hostes domum
Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, vni-
uersas turres combusserunt, & quidquid pre-
20 tiosum fuerat, demoliti sunt. * Si quis euase-
rat gladium, ductus in Babylonem seruiuit
regi & filijs eius, donec imperaret rex Persa-
21 rum, * & compleretur sermo Domini ex ore
Ieremiæ, & celebraret terra sabbata sua:
cunctis enim diebus desolationis egit sabba-
tum, vsque dum complerentur septuagin- †1.Esd.1.a.1.&c. Ier.25.c.12.29.c.10.
22 ta anni. * † Anno autem primo Cyri regis
Persarum, ad explendum sermonem Do-
mini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ,
suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Per-
sarum: qui iussit prædicari in vniuerso regno
23 suo, etiam per scripturam, dicens: * Hæc
dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna ter-
ræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse
præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ie-
rusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est
in omni populo eius? sit Dominus Deus
suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

CAPVT PRIMVM.

Cyrus diuinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis 5400. captiuitatem Israelitis relaxat, concedens templi readificationem.

2.Par.36.d.22. Ierem.25.c.12.29.c.10.

IN anno primo Cyri regis 1
Persarum, vt comple- A
retur verbum Domini ex
ore Ieremiæ, suscitauit
Dominus spiritum Cyri
regis Persarum: & tradu-
xit vocem in omni regno
suo, etiam per scripturam, dicens, * Hæc 2
dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna ter- B
ræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse
præcepit mihi vt ædificarem ei domum in
Ierusalem, quæ est in Iudæa. * Quis est in vo- 3
bis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius
cum ipso. Ascendat in Ierusalem, quæ est in
Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Is-
rael, ipse est Deus qui est in Ierusalem. * Et 4
omnes reliqui in cunctis locis vbicumque ha-
bitant, adiuuent eum viri de loco suo argento
& auro, & substantia, & pecoribus excepto
quod voluntariè offerunt templo Dei, quod
5 est in Ierusalem. * Et surrexerunt principes
C patrum de Iuda, & Beniamin, & Sacerdo-
tes, & Leuitæ, & omnis cuius Deus susci-
tauit spiritum, vt ascenderent ad ædifican-
dum templum Domini, quod erat in Ierusa-
6 lem. * Vniuersique qui erant in circuitu,
adiuuerunt manus eorum in vasis argenteis
& aureis, in substantia & iumentis, in su-
pellectili, exceptis his quæ sponte obtule-
7 rant. * Rex quoque Cyrus protulit vasa tem-
pli Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor
de Ierusalem, & posuerat ea in templo dei
8 sui. * Protulit autem ea Cyrus rex Persarum
D per manum Mithridatis filij Gazabar, & an-
9 numerauit ea Sassabasar principi Iuda. * Et
hic est numerus eorum: Phialæ aureæ trigin-
ta, phialæ argenteæ, mille, cultri vigintino-
10 uem, scyphi aurei triginta, * scyphi argentei
secundi quadringenti decem: vasa alia mille.
11 * Omnia vasa aurea & argentea, quinque
millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar,
cum his qui ascendebant de transmigratione
Babylonis in Ierusalem.

CAPVT II.

Numerus reuertentium duce Zorobabel è captiuitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum in readificationem templi oblatorum.

2. Esd. 7. b 6.

HI sunt autem prouinciæ filij, qui ascen- 1
derunt de captiuitate, quam transtu- A
lerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Ba-
bylonem, & reuersi sunt in Ierusalem & Iu-
dam, vnusquisque in ciuitatem suam. * Qui 2
venerunt cum Zorobabel, Iosue, Nehemia,
Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mes-
phar, Reguai, Rehum, Baana. Numerus vi-
rorum populi Israel: * Filij Pharos, duo mil- 3
lia centum septuagintaduo. * Filij Sephatia, 4
trecenti septuagintaduo. * Filij Area, sep- 5
tingenti septuagintaquinque. * Filij Pha- 6
hath Mohab, filiorum Iosue: Ioab, duo mil-
lia octingenti duodecim. * Filij Ælam, mil- 7
le ducenti quinquaginta quatuor. * Filij 8
Zethua, nongenti quadragintaquinque. * 9
Filij Zachai, septingenti sexaginta. * Filij. 10
Bani, sexcenti quadragintaduo. * Filij Be- 11
bai, sexcenti vigintitres. * Filij Azgad, mil- 12
le ducenti vigintiduo. * Filij Adonicam, sex- 13
centi sexagintasex. * Filij Beguai, duo mil- 14
lia quinquagintasex. * Filij Adin, quadrin- 15
genti quinquagintaquatuor. * Filij Ather, 16
qui erant ex Ezechia, nonagintaocto. * Fi- 17
lij Besai, trecenti viginti tres. * Filij Iora, 18
centum duodecim. * Filij Hasum, ducenti B
vigintitres. * Filij Gebbar, nonagintaquinque. 19
* Filij Bethlehem, centum vigintitres. * 20
Viri Netupha, quinquaginta sex. * Viri 21
Anathoth, centum vigintiocto. * Filij Az- 22
maueth, quadragintaduo. * Filij Cariathia- 23
rim, Cephira, & Beroth, septingenti qua- 24
dragintatres. * Filij Rama & Gabaa, sex- 25
centi viginti vnus. * Viri Machmas, cen- 26
tum vigintiduo. * Viri Bethel & Hai, du- 27
centi viginritres. * Filij Nebo, quinquagin- 28
taduo. * Filij Megbis, centum quinquagin- 29
tasex. * Filij Ælam alterius, mille ducen- 30
ti quinquagintaquatuor. * Filij Harim, tre- 31
centi viginti. * Filij Lod, Hadid, & Ono, 32
septingenti vigintiquinque. * Filij Iericho, 33
trecenti quadragintaquinque. * Filij Senaa, 34
tria millia sexcenti triginta. * Sacerdotes: Fi- 35
lij Iodaia in domo Iosue, nongenti septua- 36
gintatres. * Filij Emmer, mille quinquagin- 37
taduo. * Filij Pheshur, mille ducenti qua- 38
dragintaseptem. * Filij Harim, mille decem 39
& septem. * Leuitæ: Filij Iosue & Cedmi- 40
hel filiorum Odouiæ, septuagintaquatuor * 41
Cantores: Filij Asaph, centum vigintiocto.
* Filij Ianitorum: filij Sellum, filij Ater, fi- 42
lij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij So- C
bai: vniuersi centum trigintita nouem. * 43
Nathinæi: filij Siha, filij Hasupha, filij Tab- 44
baoth, * filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, 45
* filij Lebana, filij Hagaba, filij Accub, * fi- 46
lij Hagab, filij Semlai, filij Hanan, * filij 47
Gaddel, filij Gaher, filij Raaia, * filij Rasin, 48
49 filij Necoda, filij Gazam, * filij Aza, filij
50 Phasea, filij Besee, * filij Asena, filij Mu-
51 nim, filij Nephusim, * filij Bacbuc, filij Ha-
52 cupha, filij Harhur, * filij Besluth, filij Ma-
53 hida, filij Harsa, * filij Bercos, filij Sisara, fi-
54 lij Thema, * filij Nasia, filij Hatipha, * filij
55 seruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sophe-
56 ret, filij Pharuda, * filij Iala, filij Dercon,
57 filij Geddel, * filij Saphatia, filij Hatil, filij
Phochereth, qui erant de Asebaim, filij
58 Ami. * omnes Nathinæi, & filij seruorum
59 Salomonis, trecenti nonagintaduo. * Et hi
qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa,
Cherub, & Adon, & Emer: & non potue-
runt indicare domum patrum suorum & se-
60 men suum, vtrùm ex Israel essent. * Filij Da-
laia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quin-
61 quagintaduo. * Et de filijs Sacerdotum: Filij
Hobia, filij Accos, filij Berzellai, qui acce-
D pit de filiabus Berzellai Galaaditis, vxorem,
62 & vocatus est nomine eorum: * hi quæsie-
runt scripturam genealogiæ suæ, & non in-
63 uenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio. * Et
dixit Athersatha eis, vt non comederent de
Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos
64 doctus atque perfectus. * Omnis multitudo
quasi vnus, quadragintaduo millia trecenti
65 sexaginta: * exceptis seruis eorum, & aucil-
lis, qui erant septem millia trecenti triginta-
septem: & in ipsis cantores atque cantatrices
66 ducenti. * Equi eorum septingenti triginta-
sex, muli eorum, ducenti quadragintaquin-
67 que, * cameli eorum, quadringenti triginta-
quinque, asini eorum, sex millia septingen-
68 ti viginti. * Et de principibus patrum, cùm
ingrederentur templum Domini, quod est
in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum
69 Dei ad extruendam eam in loco suo. * Se-
cundùm vires suas dederunt impensas operis,
auri solidos sexaginta millia & mille, argen-
70 timnas quinque millia, & vestes sacerdota-
les centum. * Habitauerunt ergo Sacerdotes,
& Leuitæ & de populo, & cantores, & ianito-
res, & Nathinæi, in vrbibus suis, vniuersus-
que Israel in ciuitatibus suis.

CAPVT III.

Conuocato populo in Ierusalem, extruitur altare super quo victima offeruntur; celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: & secundo reuersionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 IAmque venerat mensis septimus, & erant
A filij Israel in ciuitatibus suis: congregatus
est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem.
2 * Et surrexit Iosue filius Iosedec, & fratres
eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel,
& fratres eius, & ædificauerunt altare Dei
Israel, vt offerrent in eo holocautomata, si-
3 cut scriptum est in lege Moysi viri Dei: *
Collocauerunt autem altare Dei super ba-
ses suas, deterrentibus eos per circuitum
populis terrarum, & obtulerunt super illud

holocaustum Domino manè & vespere : * 4
Feceruntque solemnitatem tabernaculorum,
sicut scriptum est, & holocaustum diebus
singulis per ordinem secundùm præceptum B
opus diei in die suo. * Et post hæc holocau- 5
stum iuge, tam in Calendis quàm in vniuer-
sis sollemoitatibus Domioi, quæ erant con-
secratæ, & in omoibus in quibus vltrò offe-
tebatur munus Domino. * A primo die men- 6
sis septimi cœperunt offerte holocaustum
Domino: portò templum Dei oondum fun-
datum erat. * Dederunt autem pecunias la- 7
tomis & cæmentarijs : cibum quoque, & po-
tum, & oleum, Sidonijs Tyrijsque, vt de-
ferrent ligna cedtina de Libano ad mare Iop-
pe, iuxta quod præceperat Cyrus tex Persa-
rum eis. * Anno autem secundo aduentus 8
eorum ad templum Dei in Ierusalem, men- C
se secundo, cœperunt Zorobabel filius Sala-
thiel, & Iosue filius Iosedec, & teliqui de
fratribus eorum Sacetdotes, & Leuitæ, &
omnes qui veoerant de captiuitate io Ierusa-
lem, & constituerunt Leuitas à viginti an-
nis & supra, vt vrgerent opus Domini. * 9
Stetitque Iosue & filij eius, & fratres eius:
Cedmihel & filij eius, & filij Iuda, quasi vir
vnus, vt instarent super eos qui faciebant
opus in templo Dei: filij Henadad, & filij
eorum, & fratres eorum Leuitæ. * Funda- 10
to igitur à cæmentarijs templo Domini, ste-
terunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis:
& Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt lauda-
rent Deum per manus Dauid tegis Israel. * 11
Et coocinebant in hymnis & confessione
Domino : Quoniam boous, quoniam in D
æternum misericordia eius supet Istael. Om-
nis quoque populus vocifetabatur clamore
magno in laudando Dominum, eò quòd
fundatum esset templum Domini. * plurimi 12
etiam de Sacerdotibus & Leuitis, & prin-
cipes patrum, & seniores, qui viderant tem-
plum ptiùs cùm fundatum esset, & hoc tem-
pluun in oculis eorum, flebaot voce magna:
& multi vociferantes in lætitia, eleuabant vo-
cem. * Nec poterat quisquam agnoscere 13
vocem clamoris lætaotium, & vocem fletus
populi : commixtim enim populus vocife-
tabatut clamore magno, & vox audiebatur
procul.

CAPVT IV.

Israelis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ, impediunt templi & vrbis instaurationem, quod non admitterentur vt simul ædificarent, & vsque ad secundum Darij annum intermitti procurant.

AVdieruot autem hostes Iudæ & Beoia- 1
min, quia filij captiuitatis ædificarent A
templum Domino Deo Istael: * & acceden- 2
tes ad Zorobabel, & ad principes patrum,
dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, qui ita
vt vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos
immolauimus victimas à diebus Asor Had-
3 dan regis Assur, qui adduxit nos huc. * Et
dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui prin-
cipes patruoi Israel: Non est vobis & nobis
vt ædificemus domum Deo nostro, sed nos
ipsi soli ædificabimus Domioo Deo nostro,
4 sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum. *
Factum est igitur, vt populus terræ impedi-
ret manus populi Iudæ, & turbaret eos in
5 ædificando. * Conduxerunt autem aduersus
eos coosiliatores, vt destruerent coosilium
eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum,
& vsque ad regnum Darij regis Persarum.
6 * In tegno autem Assueri, in principio re-
gni eius, sctipserunt accusationem aduersus
7 habitatores Iudæ & Ierusalem. * Et io die-
B bus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates,
& Thabeel, & teliqui qui erant in coosilio
eorum, ad Artaxerxem regem Persarum:
epistola autem accusationis scripta erat Syria-
8 cè, & legebarut sermone Syro. * Reum
Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epi-
stolam vnam de Ierusalem Artaxerxi regi,
9 huiuscemodi: * Reûm Beelteem, & Sam-
sai scriba, & reliqui consiliatotes eorum, Di-
næi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Aphar-
sæi, Erchuæi, Babylonij, Susanechæi, Dieui
10 & Ælamitæ, * & ceteti de Gentibus, quas
transtulit Asenaphar magnus & gloriosus:
& habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ,
& in reliquis regionibus trans Flumen in
11 pace: (* Hoc est exemplar epistolæ, quam
miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui,
viri qui sunt traos Fluuium, salutem dicunt.
12 * Notum sit regi, quia Iudæi, qui as-
cenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem
ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædi-
ficant, extruentes muros eius, & parietes
13 componentes. * Nunc igitut notum sit regi,
quia si ciuitas illa ædificata fuetit, & muri
C eius in staurati tributum, & vectigal, & an-
nuos reditus non dabunt, & vsque ad reges
14 hæc noxa perueniet. * Nos autem memo-
tes salis, quod io palatio comedimus, &
quia læsiones regis videre nefas ducimus, id-
15 circò misimus & nuntiauimus regi, * vt re-
censeas in libtis historiarum patrum tuorum,
& iouenies sctiptum in commeotarijs: &
scies quoniam vtbs illa, vrbs rebellis est,
& nocens regibus & prouincijs, & bella con-
citanrut in ea ex diebus aotiquis: quam ob
16 rem & ciuitas ipsa destructa est. * Nuntiamus
nos tegi, quoniam si ciuitas illa ædificata
fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem
17 trans Fluuium non habebis. * Verbum mi-
sit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scri-
bam, & ad reliquos qui erant in consilio eo-
rum habitatores Samariæ, & ceteris traos
18 Fluuium, salutem dicens & pacem. * Ac-
D cusatio, quam misistis ad nos, manifestè le-
19 cta est coram me. * & à me præceptum est: &
recensuerunt, inueneruntque quoniam ciui-
tas illa à diebus antiquis aduersum reges re-
bellat, & seditiones, & prælia concitantur in
ea:

ea: * nam & reges fortiſſimi fuerunt in Ie- 20
ruſalem, qui & dominati ſunt omni regioni,
quæ trans Fluuium eſt: tributum quoque &
vectigal, & reditus accipiebant. * Nunc er- 21
go audite ſententiam: Prohibeatis viros il-
los, vt vrbs illa non ædificetur, donec ſi
fortè à me iuſſum fuerit. * Videte ne negli- 22
genter hoc impleatis, & paulatim creſcat
malum contra reges. * Itaque exemplum 23
edicti Artaxerxis regis lectum eſt coram
Reum Beelteem, & Samſai ſcriba, & con-
ſiliariis eorum: & abierunt feſtini in Ieru-
ſalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in
brachio & robore. * Tunc intermiſſum eſt 24
opus domus Domini in Ieruſalem, & non
fiebat vſque ad annum ſecundum regni Da-
rij regis Perſarum.

CAPVT V.

Aggai & Zacharia exhortatione templi ædificatio repetitur, fruſtrà conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria conſtituti erant à rege Aſſyriorum.

PRophetauerunt autem Aggæus Prophe- 1
ta & Zacharias filius Addo, prophetan- A
tes ad Iudæos, qui erant in Iudæa & Ieruſa-
lem, in nomine Dei Iſraël. * Tunc ſurrexe- 2
runt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue fi-
lius Ioſedec, & cœperunt ædificare templum
Dei in Ieruſalem, & cum eis prophetæ Dei
adiuuantes eos. * In ipſo autem tempore ve- 3
nit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flu-
men, & Stharbuzanai, & conſiliarij eorum:
ſicque dixerunt eis: Quis dedit vobis con-
ſilium vt domum hanc ædificaretis, & muros
eius inſtauraretis? * Ad quod reſpondimus 4
eis, quæ eſſent nomina hominum auctorum
ædificationis illius. * Oculus autem Dei 5
eorum factus eſt ſuper ſenes Iudæorum, &
non potuerunt inhibere eos. Placuitque vt
res ad Darium referretur, & tunc ſatisface- B
rent aduerſus accuſationem illam. * Exem- 6
plar epiſtolæ, quam miſit Thathanai dux re-
gionis trans Flumen, & Stharbuzanai, &
conſiliatores eius Arphaſachæi, qui erant
trans Flumen, ad Darium regem. * Sermo 7
quem miſerant ei, ſic ſcriptus erat: Dario
regi pax omnis. * Notum ſit regi, iſſe nos 8
ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei ma-
gni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna
ponuntur in parietibus: opuſque illud dili-
genter extruitur, & creſcit in manibus eo-
rum. * Interrogauimus ergo ſenes illos, & 9
ita diximus eis: Quis dedit vobis poteſtatem
vt domum hanc ædificaretis, & muros hos
inſtauraretis? * Sed & nomina eorum quæ- 10
ſiuimus ab eis, vt nuntiaremus tibi: ſcripſi- C
muſque nomina eorum virorum, qui ſunt
principes in eis. * Huiuſcemodi autem ſer- 11
monem reſponderunt nobis, dicentes: Nos
ſumus ſerui Dei cœli & terræ, & ædificamus
templum, quod erat extructum ante hos an-
nos multos, quodque rex Iſrael magnus ædi-
12 ficauerat, & extruxerat. * Poſtquam autem ad
iracundiam prouocauerunt patres noſtri
Deum cæli, tradidit eos in manus Nabucho-
donoſor regis Babylonis Chaldæi, domum
quoque hanc deſtruxit, & populum eius tran-
13 ſtulit in Babylonem. * Anno autem primo
Cyri regis Babylonis, Cyrus rex propoſuit
edictum vt domus Dei hæc ædificaretur.
14 * Nam & vaſa templi Dei aurea & argen-
tea, quæ Nabuchodonoſor tulerat de tem-
D plo, quod erat in Ieruſalem, & aſportauerat
ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex
de templo Babylonis, & data ſunt Saſſabaſar
vocabulo, quem & principem conſtituit,
15 * dixitque ei: Hæc vaſa tolle, & vade, &
pone ea in templo, quod eſt in Ieruſalem, &
16 domus Dei ædificetur in loco ſuo. * Tunc
itaque Saſſabaſar ille venit & poſuit funda-
menta templi Dei in Ieruſalem, & ex eo
tempore vſque nunc ædificatur, & necdum
17 completum eſt. * Nunc ergo, ſi videtur regi
bonum, recenſeat in bibliotheca regis, quæ
eſt in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iuſ-
ſum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ie-
ruſalem, & voluntatem regis ſuper hac re
mittat ad nos.

CAPVT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca ſua inuentum iubet compleri, ſuppeditato ſumptu; templum autem ſexto Darij anno abſolutum, cum ingenti lætitia plurimiſque victimis dedicatur, ac Paſcha ſeptem diebus celebratur.

1 TVnc Darius rex præcepit: & recenſue-
A runt in bibliotheca librorum, qui erant
2 repoſiti in Babylone, * & inuentum eſt in
Ecbatanis, quod eſt caſtrum in Medena pro-
uincia, volumen vnum, taliſque ſcriptus erat
3 in eo commentarius: * Anno primo Cyri
regis: Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædi-
ficaretur, quæ eſt in Ieruſalem, in loco vbi
immolent hoſtias, & vt ponant fundamenta
ſupportantia altitudinem cubitorum ſexa-
ginta, & latitudinem cubitorum ſexaginta,
4 * ordines de lapidibus impolitis tres, & ſic
ordines de lignis nouis: ſumptus autem de
5 domo regis dabuntur. * Sed & vaſa templi
Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodo-
noſor tulerat de templo Ieruſalem, & attu-
lerat ea in Babylonem, reddantur, & referan-
tur in templum in Ieruſalem in locum ſuum,
6 quæ & poſita ſunt in templo Dei. * Nunc
ergo Thathanai dux regionis, quæ eſt trans
Flumen, Stharbuzanai, & conſiliarij veſtri
Apharſachæi, qui eſtis trans Flumen, pro-
7 cul recedite ab illis, * & dimittite fieri tem-
B plum Dei illud à duce Iudæorum, & à ſenio-
ribus eorum, vt domum Dei illam ædificent
8 in loco ſuo. * Sed & à me præceptum eſt,
quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum
illis, vt ædificetur domus Dei, ſcilicet vt de
arca regis, id eſt, de tributis, quæ dantur de
regione

regione trans Flumen, studiosè sumptus
dentur viris illis ne impediatur opus. * Quòd 9
si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœ-
dos in holocaustum Deo cœli, frumentum,
sal, vinum, & oleum, secundùm ritum Sacer-
dotum, qui sunt in Ierusalem detur eis per
singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.
* Et offerant oblationes Deo cæli, orentque 10
pro vita regis, & filiorum eius. * A me ergo 11
positum est decretum: Vt omnis homo qui
hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum
de domo ipsius, & erigatur, & configatur in
eo, domus autem eius publicetur. * Deus au- 12
tem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dis- C
sipet omnia regna, & populum qui exten-
derit manum suam vt repugnet, & dissipet
domum Dei illam, quæ est in Ierusalem. Ego
Darius statui decretum, quod studiosè im-
pleri volo. * Igitur Thathanai dux regio- 13
nis trans Flumen, & Stharbuzanai, & con-
siliarij eius, secundùm quod præceperat Da-
rius rex, sic diligenter executi sunt. * Senio- 14
res autem Iudæorum ædificabant, & prospe-
rabantur iuxta prophetiam Aggæi prophe-
tæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt
& construxerunt, iubente Deo Israël, & iu-
bente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus
Persarum: * & compleuerunt domum Dei 15
istam vsque ad diem tertium mensis Adar,
qui est annus sextus regni Darij regis. * Fe- 16
cerunt autem filij Israël, Sacerdotes & Le-
uitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, de-
dicationem Domus Dei in gaudio. * Et ob- 17
tulerunt in dedicationem Domus Dei vitu- D
los centum, arietes ducentos, agnos quadrin-
gentos, hircos caprarum pro peccato totius
Israël duodecim, iuxta numerum tribuum
Israël. * Et statuerunt Sacerdotes in ordini- 18
bus suis, & Leuitas in vicibus suis, super ope-
† Num. 3. a.6.8 b.9. ra Dei in Ierusalem, † sicut scriptum est in
libro Moysi. * Fecerunt autem filij Israël 19
transmigrationis, Pascha, quartadecima die
mensis primi. * Purificati enim fuerant Sa- 20
cerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mun-
di ad immolandum pascha vniuersis filiis
transmigrationis, & fratribus suis Sacerdo-
tibus, & sibi. * Et comederunt filij Israël, 21
qui reuersi fuerant de transmigratione, &
omnes qui se separauerant à coinquinatio-
ne Gentium terræ ad eos, vt quærerent Do-
minum Deum Israël. * Et fecerunt solem- 22
nitatem azymorum septem diebus in lætitia,
quoniam lætificauerat eos Dominus, &
conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiu-
uaret manus eorum in opere domus Domini
Dei Israël.

CAPVT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Ierusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

POst hæc autem verba, in regno Artaxer- 1
xis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ
A filij Azariæ, filij Helciæ, * filij Sellum, filij
2 Sadoc, filij Achitob, * filij Amariæ, filij Aza-
3 riæ, filij Maraioth, * filij Zarahiæ, filij Ozi,
4 filij Bocci, * filij Abisue, filij Phinees, filij
5 Eleazar, filij Aaron sacerdotis ab initio. * Ip-
6 se Esdras ascendit de Babylone, & ipse scri-
ba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus
dedit Israël: & dedit ei rex secundùm ma-
num Domini Dei eius super eum, omnem
7 petitionem eius. * Et ascenderunt de filiis
Israël, & de filiis Sacerdotum, & de filiis
Leuitarum, & de cantoribus, & de ianito-
ribus, & de Nathinæis, in Ierusalem, anno
8 septimo Artaxerxis regis. * Et venerunt in
Ierusalem mense quinto, ipse est annus sep-
9 timus regis. * Quia in primo die mensis pri-
mi cœpit ascendere de Babylone, & in pri-
mo die mensis quinti venit in Ierusalem,
10 iuxta manum Dei sui bonam super se. * Es-
dras enim parauit cor suum, vt inuestigaret
legem Domini, & faceret & doceret in Is-
11 raël præceptum & iudicium. * Hoc est au-
B tem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex
Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito
in sermonibus & præceptis Domini, & ce-
12 remoniis eius in Israël. * Artaxerxes rex re-
gum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli
13 doctissimo, salutem. * A me decretum est,
vt cuicumque placuerit in regno meo de po-
pulo Israël, & de Sacerdotibus eius, & de Le-
14 uitis, ire in Ierusalem, tecum vadat. * A fa-
cie enim regis, & septem consiliatorum eius,
missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in
15 lege Dei tui, quæ est in manu tua: * & vt
feras argentum & aurum, quod rex & con-
siliatores eius sponte obtulerunt Deo Israël,
16 cuius in Ierusalem tabernaculum est. * Et
omne argentum & aurum quodcumque in-
ueneris in vniuersa prouincia Babylonis, &
populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus
quæ sponte obtulerint domui Dei sui, quæ
17 est in Ierusalem, * liberè accipe, & studio-
C sè eme de hac pecunia vitulos, arietes, ag-
nos, & sacrificia & libamina eorum, & offer
ea super altare templi Dei vestri, quod est in
18 Ierusalem. * Sed & si quid tibi & fratribus
tuis placuerit, de reliquo argento & auro
vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri fa-
19 cite. * Vasa quoque, quæ dantur tibi in mi-
nisterium domus Dei tui, trade in conspe-
20 ctu Dei in Ierusalem. * Sed & cetera, qui-
bus opus fuerit in domum Dei tui, quan-
tumcumque necesse est vt expendas, dabitur
21 de thesauro, & de fisco regis, * & à me. Ego
Artaxerxes, rex, statui atque decreui om-
nibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt
trans Flumen, vt quodcumque petierit à
vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli
22 absque mora detis, * vsque ad argenti ta-
lenta centum, & vsque ad frumenti coros
centum, & vsque ad vini batos centum, &
vsque ad batos olei centum, sal verò absque
23 mensura. * Omne, quod ad ritum Dei cæli
perti

net, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: D
ne fortè irascatur contra regnum regis, &
filiorum eius. * Vobis quoque notum faci- 24
mus de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis,
& cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, &
ministris domus Dei huius, vt vectigal, &
tributum, & annonas, non habeatis pote-
statem imponendi super eos. * Tu autem 25
Esdra secundùm sapientiam Dei tui, quæ
est in manu tua, constitue iudices & præsi-
des, vt iudicent omni populo qui est trans
Flumen, his videlicet qui nouerunt legem
Dei tui, sed & imperitos docete liberè. * Et 26
omnis qui non fecerit legem Dei tui, & le-
gem regis diligenter, iudicium erit de eo,
siue in mortem, siue in exilium, siue in con-
demnationem substantiæ eius, vel certè in
carcerem. * Benedictus Dominus Deus pa- 27
trum nostrorum, qui dedit hoc in corde re-
gis, vt glorificaret domum Domini, quæ est
in Ierusalem, * & in me inclinauit miseri- 28
cordiam suam coram rege & consiliatoribus
eius, & vniuersis principibus regis potenti-
bus: & ego confortatus manu Domini Dei
mei, quæ erat in me, congregaui de Israël
principes qui ascenderent mecum.

CAPVT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto ieiunio pro directione itineris Deum precantes, prosperè perueniunt in Ierusalem, ac vasa quæ secum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

HI sunt ergo principes familiarum, & 1
genealogia eorum, qui ascenderunt A
mecum in regno Artaxerxis regis de Baby-
lone. * De filiis Phinees, Gersom. De filiis 2
Ithamar, Daniel. De filiis Dauid, Hattus.
* De filiis Secheniæ, filiis Pharos, Zacha- 3
rias: & cum eo numerati sunt viri centum
quinquaginta. * De filiis Phahath Moab, 4
Elioënai filius Zarehe, & cum eo ducenti
viri. * De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, 5
& cum eo trecenti viri. * De filiis Adan, 6
Abed filius Ionathan, & cum eo quinqua-
ginta viri. * De filiis Alam, Isaias filius Atha- 7
liæ, & cum eo septuaginta viri. * De filiis 8
Saphatiæ, Zebedia filius Michaël, & cum eo B
octoginta viri. * De filiis Ioab, Obedia fi- 9
lius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo
viri. * De filiis Selomith, filius Iosphiæ, & 10
cum eo centum sexaginta viri. * De filiis 11
Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo
viginti octo viri. * De filiis Azgad, Ioha- 12
nan filius Eccetan, & cum eo centum & de-
cem viri. * De filiis Adonicam, qui erant no- 13
uissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth,
& Iehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta
virigi. * De filiis Begui, Vthai & Zachur, & 14
cum eis septuaginta viri. * Congregaui au- 15
tem eos ad fluuium, qui decurrit ad Ahaua,
& mansimus ibi tribus diebus: quæsiuique
in populo & in sacerdotibus de filiis Leui, &
16 non inueni ibi. * Itaque misi Eliezer, &
C Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib,
& alterum Elnathan, & Nathan, & Zacha-
riam, & Mosollam principes: & Ioiarib, &
17 Elnathan sapientes. * Et misi eos ad Eddo,
qui est primus in Chasphiæ loco, & posui
in ore eorum verba, quæ loquerentur ad
Eddo, & fratres eius Nathinæos, in loco
Chasphiæ, vt adducerent nobis ministros
18 domus Dei nostri. * Et adduxerunt nobis
per manum Dei nostri bonam super nos,
virum doctissimum de filiis Moholi filij Le-
ui filij Israël, & Sarabiam & filios eius &
19 fratres eius decem & octo, * & Hasabiam, &
D cum eo Isaiam de filiis Merari, fratresque
20 eius & filios eius viginti: * & de Nathi-
næis, quos dederat Dauid & principes ad-
ministeria Leuitarum, Nathinæos ducentos
viginti: omnes hi suis nominibus vocaban-
21 tur. * Et prædicaui ibi ieiunium iuxta flu-
uium Ahaua, vt affligeremur coram Domi-
no Deo nostro, & peteremus ab eo viam
rectam nobis & filiis nostris, vniuersæque
22 substantiæ nostræ. * Erubui enim petere à
rege auxilium & equites, qui defenderent
nos ab inimico in via: quia dixeramus re-
gi: Manus Dei nostri est super omnes, qui
quærunt eum in bonitate: & imperium eius
& fortitudo eius, & furor super omnes, qui
23 derelinquunt eum. * Ieiunauimus autem, &
E rogauimus Deum nostrum per hoc: & eue-
24 nit nobis prosperè. * Et separaui de prin-
cipibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam,
& Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum
25 decem. * appendique eis argentum & au-
rum, & vasa consecrata domus Dei nostri,
quæ obtulerat rex & consiliatores eius, &
principes eius, vniuersusque Israël eorum,
26 qui inuenti fuerant: * & appendi in mani-
bus eorum argenti talenta sexcenta quin-
quaginta, & vasa argentea centum, auri
27 centum talenta: * & crateres aureos vi-
F ginti, qui habebant solidos millenos, & va-
sa æris fulgentis optimi duo, pulchra, vt au-
28 rum. * Et dixi eis: Vos sancti Domini, &
vasa sancta, & argentum & aurum quod
sponte oblatum est Domino Deo patrum
29 nostrorum: * vigilate & custodite, donec
appendatis coram principibus Sacerdotum,
& Leuitarum, & ducibus familiarum Israël
in Ierusalem, in thesaurum domus Domi-
30 ni. * Susceperunt autem Sacerdotes & Le-
uitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, vt
deferrent Ierusalem in domum Dei nostri.
31 * Promouimus ergo à flumine Ahaua duo-
decimo die mensis primi vt pergeremus
Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super
nos, & liberauit nos de manu inimici & in-
32 sidiatoris in via. * Et venimus Ierusalem, &
33 mansimus ibi tribus diebus. * Die autem
quarta appensum est argentum, & aurum,
& vasa in domo Dei nostri per manum Me-
remoth filij Vriæ Sacerdotis, & cum eo
Elea-

Eleazar filius Phinees, cumque eis Iozabed
filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ,
* iuxta numerum & pondus omnium: 34
descriptumque est omne pondus in tempore illo.
* Sed & qui venerant de captiuita- 35
te filij transmigrationis, obtulerunt holocautomata
Deo Israël, vitulos duodecim pro
omni populo Israël, arietes nonaginta sex,
agnos septuaginta septem, hircos pro peccato
duodecim: omnia in holocaustum Domino.
* Dederunt autem edicta regis satrapis, 36
qui erant de conspectu regis, & ducibus
trans Flumen, & eleuauerunt populum &
domum Dei.

CAPVT IX.

Audiens Esdras Iudæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1 POstquam autem hæc completa sunt, accesserunt
ad me principes, dicentes: A
Non est separatus populus Israël, Sacerdotes
& Leuitæ, à populis terrarum, & abominationibus
eorum, Chananæi videlicet, &
Hethæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonitarum,
& Mohabitarum, & Ægyptiorum,
& Amorrhæorum: * tulerunt 2
enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, &
commiscuerunt semen sanctum cum populis
terrarum: manus etiam principum &
magistratuum fuit in transgressione hac prima.
* Cumque audissem sermonem istum, 3
scidi pallium meum & tunicam, & euelli
capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.
* Conuenerunt autem ad me omnes, 4
qui timebant verbum Dei Israël, pro transgressione
eorum qui de captiuitate venerant, B
& ego sedebam tristis vsque ad sacrificium
vespertinum: * & in sacrificio vespertino 5
surrexi de afflictione mea, & scisso pallio
& tunica, curuaui genua mea, & expandi
manus meas ad Dominum Deum meum,
* & dixi: Deus meus confundor & erubes- 6
co leuare faciem meam ad te: quoniam iniquitates
nostræ multiplicatæ sunt super caput
nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque
ad cœlum, * à diebus patrum nostro- 7
rum: sed & nos ipsi peccauimus grauiter
vsque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris
traditi sumus ipsi, & reges nostri, &
Sacerdotes nostri, in manum regum terrarum,
& in gladium, & in captiuitatem, &
in rapinam, & in confusionem vultus, sicut
& die hac. * Et nunc quasi parum & ad 8
momentum facta est deprecatio nostra apud C
Dominum Deum nostrum, vt dimitterentur
nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus
in loco sancto eius, & illuminaret oculos
nostros Deus noster, & daret nobis vitam
modicam in seruitute nostra, * quia ser- 9
ui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit
nos Deus noster, sed inclinauit super
nos misericordiam coram rege Persarum,
vt daret nobis vitam, & sublimaret
domum Dei nostri, & exstrueret solitudines
eius, & daret nobis sepem in Iuda &
10 Ierusalem. * Et nunc quid dicemus Deus
noster post hæc? quia dereliquimus manda-
11 ta tua, * quæ præcepisti in manu seruorum
tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad
quam vos ingredimini vt possideatis eam,
terra immunda est, iuxta immunditiam populorum,
ceterarumque terrarum, abominationibus
eorum qui repleuerunt eam ab
ore vsque ad os in coinquinatione sua.
12 * Nunc ergo † filias vestras ne detis filiis † Deut. 7. 3.
eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis
vestris, & non quæratis pacem eorum, &
D prosperitatem eorum, vsque in æternum:
vt confortemini, & comedatis quæ bona
sunt terræ, & heredes habeatis filios vestros
13 vsque in sæculum. * Et post omnia quæ venerunt
super nos in operibus nostris pessimis,
& in delicto nostro magno, quia tu
Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra,
& dedisti nobis salutem sicut est hodie,
14 * vt non conuerteremur, & irrita faceremus
mandata tua, neque matrimonia iungeremus
cum populis abominationum istarum.
Numquid iratus es nobis vsque ad consummationem
ne dimitteres nobis reliquias
15 ad salutem? * Domine Deus Israel iustus
es tu: quoniam derelicti sumus, qui saluaremur
sicut die hac. Ecce coram te sumus in
delicto nostro. non enim stari potest coram
te super hoc.

CAPVT X.

Esdras, conuocatis vniuersis filiis transmigrationis præcepit repudiari vxores alienigenas: quod cùm se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

1 SIc ergo orante Esdra, & implorante eo,
A & flente, & iacente ante templum Dei,
collectus est ad eum de Israel cœtus grandis
nimis virorum & mulierum & puerorum,
2 & fleuit populus fletu multo. * Et respondit
Sechenias filius Iehiel de filiis Ælam,
& dixit Esdræ: Nos præuaricati sumus in
Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas
de populis terræ, & nunc, si est pœ-
3 nitentia in Israel super hoc, * percutiamus
fœdus cum Domino Deo nostro, vt proiiciamus
vniuersas vxores, & eos qui de his
nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum
qui timent præceptum Domini Dei no-
4 stri: secundùm legem fiat. * Surge, tuum
est decernere, nosque erimus tecum: con-
5 fortare, & fac. * Surrexit ergo Esdras, &
adiurauit principes Sacerdotum & Leuitarum,
& omnem Israel, vt facerent secun-
6 dùm verbum hoc, & iurauerunt. * Et surrexit
Esdras ante domum Dei, & abiit ad
cubiculum Iohanan filij Eliasib, & ingressus
est illuc, panem non comedit, & aquam
non

non bibit : lugebat enim transgressionem
corum, qui venerant de captiuitate. * & 7
missa est vox in Iuda, & in Ierusalem om- B
nibus filiis transmigrationis, vt congrega-
rentur in Ierusalem: * & omnis qui non ve- 8
nerit in tribus diebus iuxta consilium prin-
cipum & seniorum, auferetur vniuersa sub-
stantia eius, & ipse abiicietur de cœtu
transmigrationis. * Conuenerunt igitur om- 9
nes viri Iuda & Beniamin in Ierusalem tri-
bus diebus, ipse est mensis nonus, vigesi-
mo die mensis: & sedit omnis populus in
platea domus Dei, trementes pro peccato,
& pluuiis. * Et surrexit Esdras sacerdos, 10
& dixit ad eos: Vos transgressi estis, & du-
xistis vxores alienigenas, vt adderetis super
delictum Israël. * Et nunc date confessio- 11
nem Domino Deo patrum vestrorum, &
facite placitum eius, & separamini à popu-
lis terræ, & ab vxoribus alienigenis. * Et 12
respondit vniuersa multitudo, dixitque vo-
ce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, sic
fiat. * Verumtamen quia populus multus 13
est, & tempus pluuiæ, & non sustinemus
stare foris, & opus non est diei vnius vel
duorum (vehementer quippe peccauimus
in sermone isto) * constituantur principes 14
in vniuersa multitudine: & omnes in ciui-
tatibus nostris qui duxerunt vxores alieni-
genas, veniant in temporibus statutis, & C
cum his seniores per ciuitatem & ciuita-
tem, & iudices eius, donec auertatur ira
Dei nostri à nobis super peccato hoc.
* Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaa- 15
sia filius Thecue, steterunt super hoc, &
Mesollam & Sebethai Leuites adiuuerunt
eos: * Feceruntque sic filij transmigra- 16
tionis. Et abierunt, Esdras Sacerdos, &
viri principes familiarum, in domos pa-
trum suorum, & omnes per nomina sua,
& sederunt in die primo mensis decimi vt
quærerent rem. * Et consummati sunt om- 17
nes viri, qui duxerant vxores alienige-
nas, vsque ad diem primam mensis primi.

18 * Et inuenti sunt de filiis sacerdotum qui
duxerant vxores alienigenas. De filiis Io-
sue filij Iosedec, & fratres eius, Maasia, &
19 Eliezer, & Iarib, & Godolia. * Et dede-
runt manus suas vt eiicerent vxores suas,
& pro delicto suo arietem de ouibus offer-
20 rent. * Et de filiis Emmer, Hanani, & Ze-
21 bedia. * Et de filiis Harim, Maasia, & Elia,
22 & Semeia, & Iehiel, & Ozias. * Et de filiis
Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismaël, Na-
23 thanaël, Iozabed, & Elasa. * Et de filiis
Leuitarum, Iozabed, & Semei, & Celaia,
D ipse est Calita, Phataia, Iuda, & Eliezer.
24 * Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianito-
25 ribus, Sellum, & Telem, & Vri. * Et ex
Israel, de filiis Pharos, Remeia, & Iezia,
& Melchia, & Miamin, & Eliezer, &
26 Melchia, & Banea. * Et de filiis Ælam,
Mathania, Zacharias, & Iehel, & Abdi,
27 & Ierimoth, & Elia. * Et de filiis Ze-
thua, Elioënai, Eliasib, Mathania, & Ie-
28 rimuth, & Zabad, & Aziza. * Et de filiis
Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Atha-
29 lai. * Et de filiis Bani, Mosollam, & Mel-
luch, & Adaia, Iasub, & Saal & Ramoth.
30 * Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Cha-
lal, Banaias, & Maasias, Mathanias, Be-
31 seleel, Bennui, & Manasse. * Et de filiis
Herem, Eliezer, Iosue, Melchias, Semeias,
32 Simeon, * Beniamin, Maloch, Samarias.
33 * Et de filiis Hasom, Mathanai, Matha-
tha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Se-
34 mei. * De filiis Bani, Maaddi, Amram, &
35 Vel, * Baneas, & Badaias, Cheliau, * Va-
36 nia, Marimuth, & Eliasib, * Mathanias,
37 Mathanai, & Iasi, * & Bani, & Bennui, Se-
38 mei, * & Salmias, & Nathan, & Adaias,
39 * Mechnedebai, Sisai, Sarai, * Ezrel, &
40 Selemiau, Semeria, * Sellum, Amaria, Io-
41 seph. * De filiis Nebo, Iehiel, Mathathia,
42 Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioël, & Banaia.
43 * Omnes hi acceperant vxores alienige-
44 nas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepe-
rerant filios.

LIBER NEHEMIÆ, QVI ET ESDRÆ SECVNDVS DICITVR.

CAPVT PRIMVM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Iudæorum qui à captiuitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

ERBA Nehemiæ filij 1
Helchiæ. Et factum est A
in mense Casleu, anno
vigesimo, & ego eram
in Susis castro.* Et venit 2
Hanani vnus de fratri-
bus meis, ipse & viri ex
Iuda : & interrogaui eos de Iudæis, qui
remanserant & supererant de captiuitate,
& Ierusalem. * Et dixerunt mihi: Qui re- 3
manserunt, & relicti sunt de captiuita- B
te ibi in prouincia, in afflictione magna
sunt, & in opprobrio : & murus Ierusalem
dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt
igni. * Cumque audissem verba huiusce- 4
modi, sedi, & fleui, & luxi diebus mul-
tis : ieiunabam, & orabam ante faciem
† Dan. 9. a. 4. Dei cœli. * Et dixi : † Quæso Domine 5
Deus cæli fortis, magne atque terribilis,
qui custodis pactum & misericordiam cum
his qui te diligunt, & custodiunt man-
data tua : * fiant aures tuæ auscultantes, & 6
oculi tui aperti, vt audias orationem serui C
tui, quam ego oro coram te hodie, nocte &
die, pro filiis Israël seruis tuis : & confiteor
pro peccatis filiorum Israël, quibus pecca-
uerunt tibi : ego & domus patris mei pec-
cauimus, * vanitate seducti sumus, & non 7
custodiuimus mandatum tuum, & ceremo-
nias, & iudicia, quæ præcepisti Moysi fa-
mulo tuo. * Memento verbi, quod man- 8
dasti Moysi seruo tuo, dicens : Cùm trans-
gressi fueritis, ego dispergam vos in po-
pulos : * & si reuertamini ad me, & cu- 9
stodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiam- D
si abducti fueritis ad extrema cæli, inde
congregabo vos, & reducam in locum,
quem elegi vt habitaret nomen meum ibi.
* Et ipsi serui tui, & populus tuus : quos 10
redemisti in fortitudine tua magna, & in
manu tua valida. * Obsecro Domine, sit 11
auris tua attendens ad orationem serui tui,
& ad orationem seruorum tuorum, qui
volunt timere nomen tuum : & dirige ser-
uum tuum hodie, & da ei misericordiam
ante virum hunc. ego enim eram pincer-
na regis.

CAPVT II.

Nehemias, impetratis à rege litteris, venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

1 FActum est autem in mense Nisan, an-
A no vigesimo Artaxerxis regis : & vi-
num erat ante eum, & leuaui vinum, & de-
di regi : & eram quasi languidus ante fa-
2 ciem eius. * Dixitque mihi rex : Quare vul-
tus tuus tristis est, cùm te ægrotum non vi-
deam ? non est hoc frustrà, sed malum ne-
scio quod in corde tuo est. Et timui valdè,
3 ac nimis : * & dixi regi : Rex in æternum
viue : quare non mœreat vultus meus, quia
ciuitas domus sepulchrorum patris mei de-
serta est, & portæ eius combustæ sunt igni?
4 * Et ait mihi rex : Pro qua re postulas ? Et
5 oraui Deum cæli, * & dixi ad regem : Si vi-
detur regi bonum, & si placet seruus tuus
ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam,
ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædifi-
6 cabo eam. * Dixitque mihi rex, & regina
B quæ sedebat iuxta eum : Vsque ad quod
tempus erit iter tuum, & quando reuertêris
& placuit ante vultum regis, & misit me : &
7 constitui ei tempus. * Et dixi regi : Si regi
videtur bonum, epistulas det mihi ad du-
ces regionis trans Flumen, vt traducant me,
8 donec veniam in Iudæam : * & epistolam
ad Asaph custodem saltus regis, vt det mihi
ligna, vt tegere possim portas turris domus,
& muros ciuitatis, & domum, quam ingres-
sus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum
9 Dei mei bonam mecum. * Et veni ad duces
regionis trans Flumen, dedique eis episto-
las regis. Miserat autem rex mecum princi-
10 pes militum, & equites. * Et audierunt, Sa-
naballat Horonites, & Tobias seruus Am-
C manites : & contristati sunt afflictione ma-
gna, quòd venisset homo, qui quæreret pro-
11 speritatem filiorum Israël. * Et veni Ierusa-
12 lem, & eram ibi tribus diebus, * & surrexi
nocte ego, & viri pauci mecum, & non in-
dicaui cuiquam quid Deus dedisset in corde
meo vt facerem in Ierusalem, & iumen-
tum non erat mecum, nisi animal, cui se-
13 debam. * Et egressus sum per portam val-
lis nocte, & ante fontem draconis, & ad
portam

portam ſtercoris, & conſiderabam murum
Ieruſalem diſſipatum, & portas eius conſump-
tas igni. * Et tranſiui ad portam fontis, & 14
ad aquæductum regis, & non erat locus iu-
mento, cui ſedebam, vt tranſiret. * Et aſcendi 15
per torrentem nocte, & conſiderabam mu-
rum, & reuerſus veni ad portam vallis, & re-
dij. * Magiſtratus autem neſciebant quò 16
abiiſſem, aut quid ego facerem: ſed & Iu-
dæis & ſacerdotibus, & optimatibus, & ma-
giſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, vſ-
que ad id loci nihil indicaueram. * Et dixi 17
eis: Vos noſtis afflictionem in qua ſumus;
quia Ieruſalem deſerta eſt, & portæ eius con-
ſumptæ ſunt igni: venite, & ædificemus mu-
ros Ieruſalem, & non ſimus vltrà oppro-
brium. * Et indicaui eis manum Dei mei, 18
quòd eſſet bona mecum, & verba regis, D
quæ locutus eſſet mihi, & aio: Surgamus,
& ædificemus. Et confortatæ ſunt manus
eorum in bono. * Audierunt autem, Sana- 19
ballat Horonites, & Tobias ſeruus. Am-
manites, & Goſem Arabs, & ſubſanna-
uerunt nos, & deſpexerunt, dixerunt-
que: Quæ eſt hæc res, quam facitis? num-
quid contra regem vos rebellatis? * Et red- 20
didi eis ſermonem, dixique ad eos: Deus
cœli ipſe nos iuuat, & nos ſerui eius ſu-
mus: ſurgamus & ædificemus: vobis au-
tem non eſt pars, & iuſtitia, & memoria in
Ieruſalem.

CAPVT III.

*Ieruſalem in muris, turribus, ac portis, ædifica-
tur à variis qui hic recenſentur.*

ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & 1
fratres eius ſacerdotes, & ædificauerunt A
portam gregis: ipſi ſanctificauerunt eam, &
ſtatuerunt valuas eius, & vſque ad turrim
centum cubitorum ſanctificauerunt eam vſ-
que ad turrim Hananeel. * Et iuxta eum 2
ædificauerunt viri Iericho: & iuxta eum ædi-
ficauit Zachur filius Amri. * Portam autem 3
piſcium ædificauerunt filij Aſnaa: ipſi texe-
runt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſeras,
& vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth
filius Vriæ, filij Accus. * Et iuxta eum ædi- 4
ficauit Moſollam filius Barachiæ, filij Meſe- B
zebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius
Baana: * Et iuxta eos ædificauerunt The- 5
cueni: optimates autem eorum non ſuppo-
ſuerunt colla ſua in opere Domini ſui. * Et 6
portam veterem ædificauerunt, Ioiada filius
Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi te-
xerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſe-
ras, & vectes: * & iuxta eos ædificauerunt, 7
Melrias Gabaonites, & Iadon Meronathites,
viri de Gabaon & Maſpha, pro duce qui erat
in regione trans Flumen. * Et iuxta eum 8
ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta
eum ædificauit Ananias filius pigmentarij:
& dimiſerunt Ieruſalem vſque ad murum
plateæ latioris. * Et iuxta eum ædificauit 9

C Raphaia filius Hur, princeps vici Ieruſalem.
10 * Et iuxta eum ædificauit Iedaia filius Ha-
romaph contra domum ſuam: & iuxta eum
11 ædificauit Hattus filius Haſeboniæ. * Me-
diam partem vici ædificauit Melchias filius
Herem, & Haſub filius Phahath Moab, &
12 turrim furnorum. * Et iuxta eum ædifica-
uit Sellum filius Alohes princeps mediæ
13 partis vici Ieruſalem, ipſe & filiæ eius. * Et
portam vallis ædificauit Hanun, & habita-
tores Zanoë: ipſi ædificauerunt eam, & ſta-
tuerunt valuas eius, & ſeras, & vectes, &
mille cubitos in muro vſque ad portam ſter-
14 quilinij. * Et portam ſterquilinij ædificauit
D Melchias filius Rechab, princeps vici Be-
thacharam: ipſe ædificauit eam, & ſtatuit
15 valuas eius, & ſeras, & vectes. * Et por-
tam fontis ædificauit Sellun filius Cholho-
za, princeps pagi Maſpha ipſe ædificauit
eam, & texit, & ſtatuit valuas eius, & ſeras,
& vectes, & muros piſcinæ Siloë in hortum
regis, & vſque ad gradus, qui deſcendunt
16 de Ciuitate Dauid. * Poſt eum ædificauit
Nehemias filius Azboc, princeps dimidiæ
partis vici Bethſur, vſque contra ſepulchrum
Dauid, & vſque ad piſcinam, quæ grandi
opere conſtructa eſt, & vſque ad domum
17 fortium. * Poſt eum ædificauerunt Leuitæ,
Rehum filius Benni: Poſt eum ædificauit
Haſebias princeps dimidiæ partis vici Cei-
18 læ in vico ſuo. * Poſt eum ædificauerunt
fratres eorum, Bauai filius Enadad, princeps
19 dimidiæ partis Ceilæ. * Et ædificauit iuxta
E eum Azer filius Ioſue, princeps Maſpha,
menſuram ſecundam, contra aſcenſum fir-
20 miſſimi anguli. * Poſt eum in monte ædifi-
cauit Baruch filius Zachai menſuram ſecun-
dam, ab angulo vſque ad portam domus
21 Eliaſib ſacerdotis magni. * Poſt eum ædifi-
cauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, men-
ſuram ſecundam, à porta domus Eliaſib, do-
22 nec extenderetur domus Eliaſib. * Et poſt
eum ædificauerunt ſacerdotes, viri de cam-
23 peſtribus Iordanis. * Poſt eum ædificauit
Beniamin & Haſub contra domum ſuam:
& poſt eum ædificauit Azarias filius Maaſiæ
24 filij Ananiæ contra domum ſuam. * Poſt eum
F ædificauit Bennui filius Henadad menſuram
ſecundam, à domo Azariæ vſque ad flexu-
25 ram, & vſque ad angulum. * Phalel filius
Ozi contra flexuram & turrim, quæ emi-
net de domo regis excelſa, id eſt, in atrio
carceris: poſt eum Phadaia filius Pharos.
26 * Nathinæi autem habitabant in Ophel vſ-
que contra portam aquarum ad Orientem, &
27 turrim, quæ prominebat. * Poſt eum ædi-
ficauerunt Thecueni menſuram ſecundam
è regione, à turre magna & eminente vſ-
28 que ad murum templi. * Surſum autem à
porta equorum ædificauerunt ſacerdotes,
29 vnuſquiſque contra domum ſuam. * Poſt eos
ædificauit Sadoc filius Emmer contra domum
ſuam. Et poſt eum ædificauit Semaia filius

Sechenię, custos portæ Orientalis. * Post 30
eum ædificauit Hanania filius Selemiæ, &
Hanun filius Seleph sextus, mensuram secun-
dam: post eum ædificauit Mosollam filius Ba-
rachiæ, contra gazophylacium suum. Post
eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque
ad domum Nathinæorum, & scruta venden-
tium contra portam iudicialem, & vsque ad
cœnaculum anguli. * Et inter cœnaculum 31
anguli in porta gregis ædificauerunt aurifices
& negotiatores.

CAPVT IV.

Aduersantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias Deum orante opus perficitur.

FActum est autem, cùm audisset Sana- 1
ballat quòd ædificaremus murum, ira- A
tus est valdè: & motus nimis subsannauit
Iudæos, * & dixit coram fratribus suis, & 2
frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi
faciunt imbecilles? Num dimittent eos gen-
tes? Num sacrificabunt, & complebunt in
vna die? Numquid ædificare poterunt la-
pides de aceruis pulueris, qui combusti
sunt? * Sed & Tobias Ammanites proxi- 3
mus eius, ait: Ædificent: si ascenderit vul-
pes, transiliet murum eorum lapideum. * Au- 4
di Deus noster, quia facti sumus despectui:
conuerte opprobrium super caput eorum,
& da eos in despectionem in terra captiui-
tatis. * Ne operias iniquitatem eorum, & 5
peccatum eorum coram facie tua non de-
leatur, quia irriserunt ædificantes. * Itaque 6
ædificauimus murum, & coniunximus to- B
tum vsque ad partem dimidiam: & prouo-
catum est cor populi ad operandum. * Fa- 7
ctum est autem, cùm audisset Sanaballat, &
Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azo-
tii, quod obducta esset cicatrix muri Ierusa-
lem, & quòd cœpissent interrupta concludi,
irati sunt nimis. * Et congregati sunt omnes 8
pariter, vt venirent, & pugnarent contra Ie-
rusalem, & molirentur insidias. * Et oraui- 9
mus Deum nostrum, & posuimus custodes
super murum die ac nocte contra eos. * Di- 10
xit autem Iudas: Debilitata est fortitudo
portantis, & humus nimia est, & nos non po-
terimus ædificare murum. * Et dixerunt ho- 11
stes nostri: Ne sciant, & ignorent, donec C
veniamus in medium eorum, & interficia-
mus eos, & cessare faciamus opus. * Factum 12
est autem, venientibus Iudæis, qui habita-
bant iuxta eos, & dicentibus nobis per de-
cem vices, ex omnibus locis quibus vene-
rant ad nos, * statui in loco post murum 13
per circuitum populum in ordinem cum
gladiis suis, & lanceis, & arcubus. * Et 14
perspexi atque surrexi: & aio ad optimates
& magistratus, & ad reliquam partem vul-
gi: Nolite timere à facie eorum. Domini
magni & terribilis mementote, & pugnate
pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus
vestris, & vxoribus vestris, & domibus ve-
15 stris. * Factum est autem, cùm audissent ini-
mici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit
Deus consilium eorum. Et reuersi sumus
omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum.
16 * Et factum est à die illa, media pars iuue-
num eorum faciebat opus, & media parata
erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus,
& loricæ, & principes post eos in omni do-
17 mo Iuda, * ædificantium in muro, & por-
D tantium onera, & imponentium: vna ma-
nu sua faciebat opus, & altera tenebat gla-
18 dium: * ædificantium enim vnusquisque
gladio erat accinctus renes. Et ædificabant,
19 & clangebant buccina iuxta me. * Et dixi
ad optimates, & ad magistratus, & ad reli-
quam partem vulgi: Opus grande est & la-
tum, & nos separati sumus in muro procul
20 alter ab altero: * in loco quocumque audie-
ritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad
21 nos: Deus noster pugnabit pro nobis. * Et
nos ipsi faciamus opus: & media pars no-
strûm teneat lanceas: ab ascensu auroræ do-
22 nec egrediantur astra. * In tempore quoque
illo dixi populo: Vnusquisque cum puero
suo maneat in medio Ierusalem, & sint no-
bis vices per noctem, & diem, ad operandum.
23 * Ego autem & fratres mei, & pueri mei, &
custodes, qui erant post me, non deponeba-
mus vestimenta nostra: vnusquisque tantùm
nudabatur ad baptismum.

CAPVT V.

In magna fame Nehemias diuites auaros increpat, vsurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens.

1 ET factus est clamor populi & vxorum
A eius magnus, aduersus fratres suos Iu-
2 dæos. * Et erant qui dicerent: Filij nostri,
& filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus
pro pretio eorum frumentum, & comeda-
3 mus, & viuamus. * Et erant qui dicerent:
Agros nostros, & vineas, & domos nostras
opponamus, & accipiamus frumentum in
4 fame. * Et alij dicebant: Mutuò sumamus
pecunias in tributa regis, demusque agros
5 nostros & vineas: * & nunc sicut carnes
fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: &
sicut filij eorum, ita & filij nostri. ecce nos
subiugamus filios nostros & filias nostras in
seruitutem, & de filiabus nostris sunt famu-
læ, nec habemus vnde possint redimi, &
agros nostros, & vineas nostras alij possident.
6 * Et iratus sum nimis cùm audissem clamo-
B rem eorum secundùm verba hæc: * cogita-
7 uitque cor meum mecum: & increpaui opti-
mates & magistratus, & dixi eis: Vsuráſne
singuli à fratribus vestris exigitis? Et congre-
8 gaui aduersum eos concionem magnam, * &
dixi eis: Nos, vt scitis redemimus fratres no-
stros Iudæos, qui venditi fuerant gentibus,
secun

secundùm possibilitatem nostram : & vos
igitur vendetis fratres vestros, & redimemus
eos? Et siluerunt, nec inuenerunt quid res-
ponderent. * Dixitque ad eos: Non est bo- 9
na res, quam facitis : quare non in timore
Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis
à gentibus inimicis nostris? * Et ego, & 10
fratres mei, & pueri mei, commodauimus
plurimis pecuniam & frumentum : non re-
petamus in commune istud, æs alienum
concedamus, quod debetur nobis. * Red- 11
dite eis hodie agros suos, & vineas suas &
olíueta sua, & domos suas: quin potiùs &
centesimam pecuniæ frumenti, vini, & olei,
quam exigere soletis ab eis, date pro illis.
* Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil 12
quæremus : sicque faciemus vt loqueris. Et C
vocaui Sacerdotes, & adiuraui eos, vt fa-
cerent iuxta quod dixeram. * Insuper ex- 13
cussi sinum meum, & dixi : Sic excutiat
Deus omnem virum, qui non compleuerit
verbum istud, de domo sua, & de laboribus
suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit
vniuersa multitudo: Amen. Et laudauerunt
Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.
* A die autem illa, qua præceperat rex mi- 14
hi vt essem dux in terra Iuda, ab anno vige-
simo vsque ad annum trigesimum secundum
Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego
& fratres mei annonas, quæ ducibus debe-
bantur, non comedimus. * Duces autem 15
primi, qui fuerant ante me, grauauerunt po-
pulum, & acceperunt ab eis, in pane, & vi-
no, & pecunia, quotidie siclos quadraginta:
sed & ministri eorum depresserunt popu-
lum. Ego autem non feci ita propter timo-
rem Dei: * quin potiùs in opere muri ædi- 16
ficaui, & agrum non emi, & omnes pueri D
mei congregati ad opus erant. * Iudæi quo- 17
que & magistratus, centum quinquaginta vi-
ri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ
in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.
* Parabatur autem mihi per dies singulos 18
bos vnus, arietes sex electi, exceptis volati-
libus, & inter dies decem vina diuersa, &
alia multa tribuebam : insuper & annonas
ducatus mei non quæsiui : valdè enim atte-
nuatus erat populus. * Memento mei Deus 19
meus in bonum, secundùm omnia quæ feci
populo huic.

CAPVT VI.

Sanaballat cum sociis Iudæis ad fœdus insidiosis litteris inuitans, ac sic ædificationem impedire nitens non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

FActum est autem, cùm audisset Sana- 1
ballat, & Tobias, & Gossem Arabs, A
& ceteri inimici nostri, quòd ædificassem
ego murum, & non esset in ipso residua in-
terruptio (vsque ad tempus autem illud
valuas non posueram in portis) * miserunt 2
Sanaballat & Gossem ad me, dicentes: Ve-
ni, & percutiamus fœdus pariter in viculis
in Campo Ono. Ipsi autem cogitabant vt fa-
3 cerent mihi malum. * Misi ergo ad eos nun-
tios, dicens: Opus grande ego facio, & non
possum descendere: ne fortè negligatur, cùm
4 venero & descendero ad vos. * Miserunt au-
tem ad me secundùm verbum hoc per qua-
5 tuor vices: & respondi eis iuxta sermonem
B priorem. * Et misit ad me Sanaballat iuxta
verbum prius quinta vice puerum suum, &
epistolam habebat in manu sua scriptam huc
6 modo: * IN GENTIBVS auditum est, &
Gossem dixit, quòd tu & Iudæi cogiteris re-
bellare, & propterea ædifices murum, & le-
uare te velis super eos regem: propter quam
7 causam * & prophetas posueris, qui prædi-
cent de te in Ierusalem, dicentes: Rex in
Iudæa est. Auditurus est rex verba hæc : id-
circò nunc veni, vt ineamus consilium pari-
8 ter. * Et misi ad eos, dicens: Non est factum
secundùm verba hæc, quæ tu loqueris: de
9 corde enim tuo tu componis hæc. * Omnes
enim hi terrebant nos, cogitantes quòd ces-
sarent manus nostræ ab opere, & quiescere-
mus. Quam ob causam magis confortaui ma-
10 nus meas: * & ingressus sum domum Semaiæ
C filij Dalaiæ filii Metabeel secretò. Qui ait:
Tractemus nobiscum in domo Dei in medio
templi, & claudamus portas ædis: quia ven-
turi sunt vt interficiant te, & nocte venturi
11 sunt ad occidendum te. * Et dixi: Num quis-
quam similis mei fugit? & quis vt ego ingre-
dietur templum, & viuet? non ingrediar.
12 * Et intellexi quòd Deus non misisset eum,
sed quasi vaticinans locutus esset ad me, &
Tobias, & Sanaballat conduxissent eum,
13 * acceperat enim pretium, vt territus face-
rem, & peccarem, & haberent malum, quod
14 exprobrarent mihi. * Memento mei Domi-
ne pro Tobia & Sanaballat, iuxta opera eo-
rum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cete-
rorum prophetarum, qui terrebant me.
15 * Completus est autem murus vigesimo quin-
D to die mensis Elul, quinquaginta duobus die-
16 bus. * Factum est ergo cùm audissent om-
nes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gen-
tes, quæ erant in circuitu nostro, & conci-
derent intra semetipsos, & scirent quòd à
17 Deo factum esset opus hoc. * Sed & in die-
bus illis, multæ optimatum Iudæorum episto-
læ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia venie-
18 bant ad eos. * Multi enim erant in Iudæa ha-
bentes iuramentum eius, quia gener erat Se-
cheniæ filij Area, & Iohanan filius eius acce-
19 perat filiam Mosollam filij Barachiæ: * sed &
laudabant eum coram me, & verba mea nun-
tiabant ei : & Tobias mittebat epistolas vt
terreret me.

CAPVT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem: deinde conuocato populo recensentur hi qui

duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta
septem. * Habitauerunt autem Sacerdotes, 73
& Leuitæ, & ianitores, & cantores, & reli-
quum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel, in
ciuitatibus suis.

CAPVT VIII.

Esdras distinctè populo verba Legis recitat, facto per Leuitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro Legis.

ET venerat mensis septimus: filij au- 1
tem Israel erant in ciuitatibus suis. Con- A
gregatusque est omnis populus quasi vir
vnus, ad plateam quæ est ante portam aqua-
rum: & dixerunt Esdræ scribæ vt afferret li-
brum legis Moysi, quam præceperat Domi-
nus Israeli.* Attulit ergo Esdras Sacerdos le- 2
gem coram multitudine virorum & mulie-
rum, cunctisque qui poterant intelligere, in
die prima mensis septimi. * Et legit in eo 3
apertè in platea, quæ erat ante portam aqua-
rum, de manè vsque ad mediam diem, in
conspectu virorum & mulierum & sapien-
tium: & aures omnis populi erant erectæ ad
Librum. * Stetit autem Esdras scriba super 4
gradum ligneum, quem fecerat ad loquen-
dum: & steterunt iuxta eum, Mathathias, & B
Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maa-
sia, ad dexteram eius: & ad sinistram, Pha-
daia, Misaël, & Melchia, & Hasum, & Has-
badana, Zacharia, & Mosollam. * Et aperuit 5
Esdras librum coram omni populo: super vni-
uersum quippe populum eminebat: & cùm
aperuisset eum, stetit omnis populus. * Et be- 6
nedixit Esdras Domino Deo magno: & res-
pondit omnis populus: Amen, Amen: ele-
uans manus suas, & incuruati sunt, & adora-
uerunt Deum proni in terram. * Porrò Iosue, 7
& Bani, & Serebia, Iamin, Accub, Septhai,
Odia, Maasia, Celitha, Azarias, Iozabed, Ha-
nan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in
populo ad audiendam legem: populus autem
stabat in gradu suo. * Et legerunt in Libro le- 8
gis Dei distinctè, & apertè ad intelligen-
dum: & intellexerunt cùm legeretur. * Dixit 9
autem Nehemias (ipse est Athersatha) & Es- C
dras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpre-
tantes vniuerso populo: Dies sanctificatus est
Domino Deo nostro, nolite lugere, & noli-
te flere. Flebat enim omnis populus cùm au-
diret verba legis. * Et dixit eis: Ite, comedite 10
pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes
his qui non præparauerunt sibi: quia sanctus
dies Domini est, & nolite contristari: gau-
dium etenim Domini est fortitudo nostra. * 11
Leuitæ autem silentium faciebant in omni
populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est
& nolite dolere. * Abiit itaque omnis popu- 12
lus, vt comederet & biberet, & mitteret par-
tes, & faceret lætitiam magnam: quia intel-
lexerant verba, quæ docuerat eos. * Et in die 13
secundo congregati sunt principes familia-
rum vniuersi populi, Sacerdotes & Leuitæ, ad
Esdram scribam, vt interpretaretur eis verba
14 Legis. * Et inuenerunt scriptum in Lege,
præcepisse Dominum in manu Moysi, vt ha-
bitent filij Israel in tabernaculis, in die sol-
15 lemni, mense septimo: * & vt prædicent, &
D diuulgent vocem in vniuersis vrbibus suis, &
in Ierusalem, dicentes: Egredimini in mon-
tem, & afferte frondes oliuæ, & frondes lig-
ni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos pal-
marum, & frondes ligni nemorosi, vt fiant
16 tabernacula, sicut scriptum est. * Et egressus
est populus, & attulerunt. Feceruntque sibi
tabernacula vnusquisque in domate suo, &
in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in pla-
tea portæ aquarū, & in platea portæ Ephraim.
17 * Fecit ergo vniuersa Ecclesia eorum qui re-
dierant de captiuitate, tabernacula, & habi-
tauerunt in tabernaculis: non enim fecerant
à diebus Iosue filij Nun taliter filij Israel vs-
que ad diem illum. Et fuit lætitia magna ni-
18 mis. * Legit autem in Libro legis Dei per
dies singulos, à die primo vsque ad diem no-
uissimum. & fecerunt sollemnitatem septem
diebus, & in die octauo collectam iuxta ritum.

CAPVT IX.

Populus in ieiunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Leuitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1 IN die autem vigesimoquarto mensis huius,
A conuenerunt filij Israel in ieiunio & in
2 saccis, & humus super eos. * Et separatum est
semen filiorum Israel ab omni filio alienige-
na: & steterunt, & confitebantur peccata
3 sua, & iniquitates patrum suorum. * Et con-
surrexerunt ad standum: & legerunt in vo-
lumine legis Domini Dei sui, quater in die,
& quater confitebantur, & adorabant Do-
4 minum Deum suum. * Surrexerunt autem
super gradum Leuitarum, Iosue, & Bani, &
Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, &
Chanani: & clamauerunt voce magna ad
5 Dominum Deum suum. * Et dixerunt Leui-
tæ, Iosue, & Cedmihel, Bonni, Hasebnia,
Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite,
benedicite Domino Deo vestro ab æterno vs-
que in æternum: & benedicant nomini glo-
riæ tuæ excelso in omni benedictione & lau-
6 de. * Tu ipse Domine solus tu fecisti cœlum,
B & cœlum cœlorum, & omnem exercitum
eorum: terram, vniuersa quæ in ea sunt: ma-
ria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas
7 omnia hæc, & exercitus cœli te adorat. * Tu
ipse, Domine Deus, qui elegisti Abram, &
† eduxisti eum de igne Chaldæorum, & po- † Gen. 12. d. 31.
8 suisti nomen eius Abraham. * Et inuenisti
cor eius fidele coram te: percussisti cum eo
fœdus, vt dares eis Terram Chananæi, He-
thæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi,
& Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti

verba tua, quoniam iuſtus es. * Et vidiſti af- 9
flictionem patrum noſtrorum in Ægypto:
clamoremque eorum audiſti ſuper Mare ru-
brum. * Et dediſti ſigna atque portenta in 10
Pharaone, & in vniuerſis ſeruis eius, & in
omni populo terræ illius: cognouiſti enim
quia ſuperbè egerant contra eos: & feciſti
tibi nomen, ſicut & in hac die. * Et mare di- 11
uiſiſti ante eos, & tranſierunt per medium
maris in ſicco: perſecutores autem eorum pro-
ieciſti in profundum, quaſi lapidem in aquas
validas. * Et in columna nubis ductor eorum 12
fuiſti per diem, & in columna ignis per no- C
ctem, vt appareret eis via, per quam ingredie-
bantur. * Ad montem quoque Sinai deſcen- 13
diſti, & locutus es cum eis de cælo, & dediſti
eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremo-
nias, & præcepta bona: * & ſabbatum ſanctifi- 14
catum tuum oſtendiſti eis, & mandata, & ce-
remonias, & legem præcepiſti eis, in manu
Moyſi ſerui tui. * Panem quoque de cælo de- 15
diſti eis in fame eorum, & aquam de petra
eduxiſti eis ſitientibus, & dixiſti eis vt ingre-
derentur & poſſiderent terram, ſuper quam
leuaſti manum tuam, vt traderes eis. * Ipſi ve- 16
rò & patres noſtri ſuperbè egerunt, & indu-
rauerunt ceruices ſuas, & non audierunt man-
data tua. * Et noluerunt audire, & non ſunt 17
recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis.
Et indurauerunt ceruices ſuas, & dederunt
caput vt conuerterentur ad ſeruitutem ſuam,
quaſi per contentionem. Tu autem Deus
propitius, clemens & miſericors, longani- D
mis & multæ miſerationis, non dereliquiſti
eos, * & quidem cùm feciſſent ſibi vitulum 18
conflatilem, & dixiſſent: Iſte eſt Deus tuus,
qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blaſ-
phemias magnas. * Tu autem in miſericor- 19
diis tuis multis non dimiſiſti eos in deſerto:
columna nubis non receſſit ab eis per diem,
vt duceret eos in viam, & columna ignis per
noctem, vt oſtenderet eis iter per quod in-
grederentur. * Et ſpiritum tuum bonum de- 20
diſti qui doceret eos, & manna tuum non
prohibuiſti ab ore eorum, & aquam dediſti
eis in ſiti. * Quadraginta annis pauiſti eos in 21
deſerto, nihilque eis defuit: veſtimenta eo-
rum non inueterauerunt, & pedes eorum
non ſunt attriti. * Et dediſti eis regna, & po- 22
pulos, & partitus es eis ſortes: & poſſede-
runt terram Sehon, & terram regis Heſe-
bon, & terram Og regis Baſan. * Et multi- 23
plicaſti filios eorum ſicut ſtellas cæli, & addu-
xiſti eos ad terram, de qua dixeras patribus
eorum vt ingrederentur & poſſiderent. * Et 24
venerunt filij, & poſſederunt terram, & hu-
miliaſti coram eis habitatores terræ Chana-
næos, & dediſti eos in manu eorum, & re- E
ges eorum & populos terræ, vt facerent eis
ſicut placebat illis. * Ceperunt itaque vrbes 25
munitas, & humum pinguem, & poſſederunt
domos plenas cunctis bonis; ciſternas ab aliis
fabricatas, vineas, & olìueta, & ligna pomife-
ra multa: & comederunt, & ſaturati ſunt, &
impinguati ſunt, & abundauerunt deliciis in
26 bonitate tua magna. * Prouocauerunt autem
te ad iracundiam, & receſſerunt à te, & pro-
iecerunt legem tuam poſt terga ſua: & pro-
phetas tuos occiderunt, qui conteſtabantur
eos vt reuerterentur ad te: feceruntque blaſ-
27 phemias grandes. * Et dediſti eos in manu
hoſtium ſuorum, & afflixerunt eos. Et in
tempore tribulationis ſuæ clamauerunt ad te,
& tu de cælo audiſti, & ſecundùm miſeratio-
nes tuas multas dediſti eis ſaluatores, qui ſal-
28 uarent eos de manu hoſtium ſuorum. * Cúm-
F que requieuiſſent, reuerſi ſunt vt facerent
malum in conſpectu tuo: & dereliquiſti eos
in manu inimicorum ſuorum, & poſſederunt
eos. Conuerſique ſunt, & clamauerunt ad te:
tu autem de cælo exaudiſti, & liberaſti eos in
29 miſericordiis tuis, multis temporibus. * Et
conteſtatus es eos vt reuerterentur ad Legem
tuam. Ipſi verò ſuperbè egerunt & non au-
dierunt mandata tua, & in iudiciis tuis pec-
cauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis:
& dederunt humerum recedentem, & ceruí-
30 cem ſuam indurauerunt, nec audierunt. * Et
protraxiſti ſuper eos annos multos, & con-
teſtatus es eos in ſpiritu tuo per manum pro-
phetarum tuorum: & non audierunt, & tra-
31 didiſti eos in manu populorum terrarum. * In
miſericordiis autem tuis plurimis non feciſti
eos in conſumptionem, nec dereliquiſti eos:
quoniam Deus miſerationum, & clemens
32 es tu. * Nunc itaque Deus noſter magne, for-
tis, & terribilis, cuſtodiens pactum & miſe-
ricordiam, ne auertas à facie tua omnem la-
borem, qui inuenit nos, reges noſtros, &
principes noſtros, & ſacerdotes noſtros, &
G prophetas noſtros, & patres noſtros, & om-
nem populum tuum, à diebus regis Aſſur vſ-
33 que in diem hanc. * Et tu iuſtus es in omni-
bus, quæ venerunt ſuper nos quia veritatem
34 feciſti, nos autem impiè egimus. * Reges no-
ſtri, principes noſtri, ſacerdotes noſtri, &
patres noſtri, non fecerunt legem tuam, &
non attenderunt mandata tua, & teſtimonia
35 tua quæ teſtificatus es in eis. * Et ipſi in reg-
nis ſuis, & in bonitate tua multa, quam de-
deras eis, & in terra latiſſima & pingui, quam
tradideras in conſpectu eorum, non ſeruie-
runt tibi, nec reuerſi ſunt à ſtudiis ſuis peſſi-
36 mis. * Ecce nos ipſi hodie ſerui ſumus: & ter-
ra, quam dediſti patribus noſtris vt comede-
rent panem eius, & quæ bona ſunt eius, &
37 nos ipſi ſerui ſumus in ea. * Et fruges eius
multiplicantur regibus, quos poſuiſti ſuper
nos propter peccata noſtra, & corporibus
noſtris dominantur, & iumentis noſtris ſe-
cundùm voluntatem ſuam, & in tribulatione
38 magna ſumus. * Super omnibus ergo his nos
ipſi percutimus fœdus, & ſcribimus, & ſig-
nant principes noſtri, Leuitæ noſtri, & Sa-
cerdotes noſtri.

Caput X.

Designantur qui fœdus initum signarunt, quo pollicentur se seruaturos vniuersa Dei praecepta, maximè de non commiscendo cum alienigenis, de seruandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

Signatores autem fuerunt, Nehemias, A- 1
thersatha filius Hachelai, & Sedecias, * A
Saraias, Azarias, Ieremias, * Pheshur, Ama- 2
rias, Melchias, * Hattus, Sebenia, Melluch, 3
* Harem, Merimuth, Obdias, * Daniel, 4
Genthon, Baruch, * Mosollam, Abia, Mia- 5
min, * Maazia, Belgai, Semeia: hi Sacer- 6
dotes. * Porrò Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, 7
Bennui de filiis Henadad, Cedmihel, * & 8
fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, 9
Phalaia, Hanan, * Micha, Rohob, Hase- 10
bia, * Zachur, Serebeia, Sabania, * Odaia, 11
Bani, Baninu. 12
* Capita populi, Pharos, Phahathmoab, 13
Aelam, Zethu, Bani, * Bonni, Azgad, Bebai, 14
* Adonia, Begoai, Adin, * Arer, Hezecia, 15
Azur, * Odaia, Hasum, Besai * Hareph, 16
Anathoth, Nebai, * Megphias, Mosollam, 17
Hazir, * Mesizabel, Sadoc, Ieddua, * Phel- 18
tia, Hanan, Anaia, * Osee, Hanania, Hasub, 19
* Alohes Phalea, Sobec, * Rehum, Haseb- 20
na, Maasia, * Echaia, Hanan, Anan, * Mel- 21
luch, Haran, Baana: * & reliqui de populo, 22
Sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cantores, Na- 23
thinæi, & omnes qui se separauerunt de po- 24
pulis terrarum ad legem Dei vxores eorum, 25
filij eorum, & filiæ eorum, * omnes qui po- 26
terant sapere spondentes pro fratribus suis, 27
optimates eorum, & qui veniebant ad polli- 28
cendum & iurandum vt ambularent in lege B
Dei, quam dederat in manu Moysi serui 29
Dei, vt facerent & custodirent vniuersa man-
data Domini Dei nostri, & iudicia eius &
ceremonias eius, * & vt non daremus filias 30
nostras populo terræ, & filias eorum non ac-
ciperemus filiis nostris. * Populi quoque ter- 31
ræ, qui important venalia, & omnia ad vsum
per diem sabbati vt vendant, non accipiemus
ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et di-
mittemus annum septimum, & exactionem
vniuersæ manus. * Et statuemus super nos 32
præcepta, vt demus tertiam partem sicli per C
annum ad opus domus Dei nostri, * ad pa- 33
nes propositionis, & ad sacrificium sempi-
ternum, & in holocaustum sempiternum in
sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in
sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro
Israel, & in omnem vsum domus Dei nostri.
* Sortes ergo misimus super oblationem lig- 34
norum, inter Sacerdotes, & Leuitas, & po-
pulum, vt inferrentur in domum Dei nostri
per domos patrum nostrorum, per tempora,
à temporibus anni vsque ad annum: vt ar-
derent super altare Domini Dei nostri, sicut
scriptum est in lege Moysi: * & vt afferre- 35
mus primogenita terræ nostræ, & primitiua
vniuersi fructus omnis ligni, ab anno in an-
36 num, in domo Domini. * & primitiua filio-
rum nostrorum, & pecorum nostrorum, si-
D cut scriptum est in lege, & primitiua boum
nostrorum, & ouium nostrarum, vt offerren-
tur in domo Dei nostri, Sacerdotibus qui mi-
37 nistrant in domo Dei nostri: * & primitias
ciborum nostrorum, & libaminum nostro-
rum, & poma omnis ligni, vindemiæ quo-
que & olei, afferemus Sacerdotibus ad ga-
zophylacium Dei nostri, & decimam partem
terræ nostræ Leuitis. Ipsi Leuitæ decimas ac-
cipient ex omnibus ciuitatibus operum no-
38 strorum. * Erit autem Sacerdos filius Aaron
cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leui-
tæ offerent decimam partem decimæ suæ in
domo Dei nostri, ad gazophylacium in do-
39 mum thesauri. * Ad gazophylacium enim de-
portabunt filij Israel, & filij Leui, primitias
frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa san-
ctificata, & Sacerdotes, & cantores, & ianito-
res, & ministri, & non dimittemus domum
Dei nostri.

Caput XI.

Recensentur incolæ Ierusalem & ciuitatum Iuda post instaurationem.

1 Habitauerunt autem principes populi in
A Ierusalem: reliqua verò plebs misit sor-
tem, vt tollerent vnam partem de decem,
qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate
2 sancta, nouem verò partes in ciuitatibus. *
Benedixit autem populus omnibus viris qui
se sponte obtulerant vt habitarent in Ierusa-
3 lem. * Hi sunt itaque principes prouinciæ,
qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitati-
bus Iuda. Habitauit autem vnusquisque in
possessione sua, in vrbibus suis, Israel, Sa-
cerdotes, Leuitæ Nathinæi, & filij seruorum
4 Salomonis. * Et in Ierusalem habitauerunt
de filiis Iuda, & de filiis Beniamin: de fi-
liis Iuda, Arbaias filius Aziam, filij Zacha-
riæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij Malaleel:
5 de filiis Phares, * Maasia filius Baruch, filius
Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius
6 Ioiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis: *
omnes hi filij Phares, qui habitauerunt in
Ierusalem, quadringenti sexagintaocto viri
7 fortes. * Hi sunt autem filij Beniamin: Sel-
B lum filius Mosollam, filius Ioed, filius Pha-
daia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel,
8 filius Isaia, * & post eum Gebbai, Sellai, non-
9 genti vigintiocto, * & Ioël filius Zechri præ-
positus eorum, & Iudas filius Senua super
10 ciuitatem secundus. * Et de sacerdotibus,
11 Idaia filius Ioarib, Iachin, * Saraia filius Hel-
ciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Me-
raioth, filius Achitob princeps domus Dei,
12 * & fratres eorum facientes opera templi:
octingenti viginti duo. Et Adaia filius Iero-
ham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Za-
13 chariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ, * &
fratres eius principes patrum: ducenti qua-
draginta

draginta duo. Et Amassai filius Azreel, filius
Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,
* & fratres eorum potentes nimis : centum 14
vigintiocto, & præpositus eorum Zabdiel fi-
lius potentium. * Et de Leuitis Semeia filius 15
Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, fi-
lius Boni, * & Sabathai & Iozabed, super 16
omnia opera, quæ erant forinsecus in domo C
Dei, à principibus Leuitarum. * Et Matha- 17
nia filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph,
princeps ad laudandum & ad confitendum
in oratione, & Becbecia secundus de fra-
tribus eius, & Abda filius Samua, filius Ga-
lal, filius Idithum : * omnes Leuitæ in ciui- 18
tate sancta ducenti octoginta quatuor. * Et 19
ianitores, Accub, Telmon, & fratres eorum,
qui custodiebant ostia : centum septuaginta
duo. * Et reliqui ex Israel Sacerdotes & Le- 20
uitæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquis-
que in possessione sua. * Et Nathinæi, qui 21
habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha
de Nathinæis. * Et episcopus Leuitarum in 22
Ierusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiæ,
filius Mathaniæ, filius Micbæ. De filiis A-
saph, cantores in ministerio domus Dei. * 23
Præceptum quippe regis super eos erat, &
ordo in cātoribus per dies singulos,* & Pha- 24
thahia filius Mesezebel, de filiis Zara filij Iu- D
da in manu regis, iuxta omne verbum po-
puli,* & in domibus per omnes regiones eo- 25
rum. De filiis Iuda habitauerunt in Caria-
tharbe & in filiabus eius : & in Dibon, & in
filiabus eius : & in Cabseel, & in viculis eius,
* & in Iesue, & in Molada, & in Bethpha- 26
leth, * & in Hasersual, & in Bersabee, & in 27
filiabus eius, * & in Siceleg, & in Mochona, 28
& in filiabus eius, * & in Remmon, & in Sa- 29
raa, & in Ierimuth, * Zanoa, Odullam, & in 30
villis earum, Lachis & regionibus eius, &
Azeca, & filiabus eius. Et manserunt in Ber-
sabee vsque ad vallem Ennom. * Filij autem 31
Beniamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Be-
thel, & filiabus eius: * Anathoth, Nob, Ana- 32
nia, * Asor, Rama, Gethaim, * Hadid, Se- 33
boim, & Neballat, Lod * & Ono valle artifi- 34
cum. * Et de Leuitis portiones Iudæ & Ben- 35
iamin. 36

CAPVT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Leuitarum qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum : magna sollemnitate conuocatis vndique Leuitis celebrant dedicationem muri Ierusalem,

HI sunt autem Sacerdotes & Leuitæ, qui 1
ascenderunt cum Zorobabel filio Sala- A
thiel, & Iosue : Saraia, Ieremias, Esdras, * 2
Amaria, Melluch, Hattus, * Sebenias, Rheum, 3
Merimuth, * Addo, Genthon, Abia, * Mia- 4
min, Madia, Belga, * Semeia, & Ioiarib, Idaia, 5
Sellum, Amoc, Helcias, * Idaia. Isti princi- 6
pes Sacerdotum, & fratres eorum, in diebus 7
Iosue. * Porrò Leuitæ, Iesua, Bennui, Ced- 8
mihel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super
9 hymnos ipsi & fratres eorum, * & Becbe-
cia atque Hanni, & fratres eorum, vnus-
10 quisque in officio suo. * Iosue autem genuit
Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib
11 genuit Ioiada, * & Ioiada genuit Ionathan,
12 & Ionathan genuit Ieddoa. * In diebus au-
tem Ioacim erant Sacerdotes & principes fa-
miliarum : Saraiæ, Maraia : Ieremiæ, Hana-
13 nia : * Esdræ, Mosollam : Amariæ, Iohanan:
14 * Milicho, Ionathan : Sebeniæ, Ioseph : *
15 Haram, Edna : Maraioth, Helci : * Adaiæ, Za-
16 charia : Genthon, Musollam : * Abiæ, Ze-
17 chri : Miamin & Moadiæ, Phelti : * Belgæ,
18 Sammua : Semaiæ, Ionathan : * Ioiarib, Ma-
19 thanai : Iodaiæ, Azzi : * Sellai, Celai : A-
20 moc, Heber : * Helciæ, Hasebia : Idaiæ, Na-
21 thanaël. * Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioia-
22 da, & Iohanan, & Ieddoa, scripti princi-
B pes familiarum, & Sacerdotes in regno Da-
23 rij Persæ. * Filij Leui principes familiarum,
scripti in Libro verborum dierum, & vsque
24 ad dies Ionathan, filij Eliasib. * Et principes
Leuitarum, Hasebia, Serebia, & Iosue filius
Cedmihel : & fratres eorum per vices suas,
vt laudarent & confiterentur iuxta præcep-
tum Dauid viri Dei, & obseruarent æquè
25 per ordinem. * Mathania, & Becbecia, Obe-
dia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes
26 portarum & vestibulorum ante portas. * Hi
in diebus Ioacim filij Iosue filij Iosedec, &
in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdo-
27 tis scribæque. * In dedicatione autem muri
Ierusalem, requisierunt Leuitas de omnibus
locis suis, vt adducerent eos in Ierusalem, &
facerent dedicationem & lætitiam in actione
gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psal-
28 teriis, & citharis. * Congregati sunt autem
filij cantorum de campestribus circa Ierusa-
29 lem, & de villis Nethuphati, * & de domo
Galgal, & de regionibus Gebba & Azma-
ueth : quoniam villas ædificauerunt sibi can-
30 tores in circuitu Ierusalem. * Et mundati
C sunt Sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt
31 populum, & portas, & murum. * Ascendere
autem feci principes Iuda super murum, &
statui duos magnos choros laudantium. Et
ierunt ad dexteram super murum ad portam
32 sterquilinij. * Et iuit post eos Osaias, & me-
33 dia pars principum Iuda, * & Azarias, Esdras,
& Mosollam, Iudas, & Beniamin, & Se-
34 meia, & Ieremias. * Et de filiis sacerdo-
tum in tubis, Zacharias filius Ionathan, fi-
lius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Mi-
35 chaiæ, filius Zechur, filius Asaph, * & fra-
tres eius, Semeia, & Azareel, Malalai, Ga-
lalai, Maai, Nathanaël, & Iudas, & Hana-
ni, in vasis cantici Dauid viri Dei : & Esdras
36 scriba ante eos in porta Fontis. * Et contra
eos ascenderunt in gradibus Ciuitatis Dauid,
in ascensu muri super domum Dauid, & vs-
37 que ad portam Aquarum ad Orientem. * Et
chorus secundus gratias referentium ibat ex
aduerso,

aduerſo, & ego poſt eum, & media pars po-
puli ſuper murum & ſuper turrim furno-
rum, & vſque ad murum latiſſimum, * & 38
ſuper portam Ephraim, & ſuper portam an-
tiquam, & ſuper portam piſcium & turrim
Hananeel, & turrim Emath : & vſque ad
portam gregis : & ſteterunt in porta cuſto-
diæ,* ſteteruntque duo chori laudantium in 39
domo Dei, & ego, & dimidia pars magi-
ſtratuum mecum. * Et Sacerdotes, Eliachim, 40
Maaſia, Miamin, Michea, Elioënai, Zacha- D
ria, Hanania in tubis, * & Maaſia, & Se- 41
meia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Mel-
chia, & Ælam, & Ezer. Et clarè cecine-
runt cantores, & Iezraia præpoſitus : * & im- 42
molauerunt in die illa victimas magnas, &
lætati ſunt : Deus enim lætificauerat eos læ-
titia magna : ſed & vxores eorum & liberi
gauiſi ſunt, & audita eſt lætitia Ieruſalem
procul. * Recenſuerunt quoque in die illa 43
viros ſuper gazophylacia theſauri ad libami-
na, & ad primitias, & ad decimas, vt intro-
ferrent per eos principes ciuitatis in decore
gratiarum actionis, Sacerdotes & Leuitas :
quia lætificatus eſt Iuda in Sacerdotibus &
Leuitis aſtantibus. * Et cuſtodierunt obſer- 44
uationem Dei ſui, & obſeruationem expia-
tionis, & cantores, & ianitores iuxta præce-
ptum Dauid, & Salomonis filij eius, * quia 45
in diebus Dauid & Aſaph ab exordio erant
principes conſtituti cantorum, in carmine
laudantium & confitentium Deo. * Et om- 46
nis Iſrael, in diebus Zorobabel, & in diebus
Nehemiæ, dabant partes cantoribus & ia-
nitoribus per dies ſingulos, & ſanctifica-
bant Leuitas, & Leuitæ ſanctificabant filios
Aaron.

CAPVT XIII.

Lecto Deuteronomio eiiciuntur alienigenæ, partes Leuitis aſſignantur, è quo tamen gazophylacio vaſa domus Tobiæ proiiciuntur, & ſabbati violatores puniuntur : increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerant alienigenas.

IN die autem illo lectum eſt in volumine 1
Moyſi audiente populo : & inuentum eſt A
† Deut. 23. a. 3.
ſcriptum in eo, quòd non debeant introire
Ammonites & Moabites in Eccleſiam Dei
vſque in æternum : * eò quòd non occurre- 2
rint filiis Iſrael cum pane & aqua : & condu-
xerint aduerſum eos Balaam, ad maledicen-
dum eis : & conuertit Deus noſter maledi-
ctionem in benedictionem. * Factum eſt au- 3
tem, cùm audiſſent legem, ſeparauerunt om-
nem alienigenam ab Iſrael. * Et ſuper hoc 4
erat Eliaſib ſacerdos, qui fuerat præpoſitus in
gazophylacio domus Dei noſtri, & proximus
Tobiæ. * Fecit ergo ſibi gazophylacium 5
grande, & ibi erant ante eum reponentes
munera, & thus, & vaſa, & decimam fru-
menti, vini, & olei, partes Leuitarum, &
cantorum, & ianitorum, & primitias ſacer-
dotales. * In omnibus autem his non fui in 6
Ieruſalem, quia anno trigeſimo ſecundo Ar-
taxerxis regis Babylonis veni ad regem, &
7 in fine dierum rogaui regem. * Et veni in
Ieruſalem, & intellexi malum, quod fecerat
Eliaſib Tobiæ, vt faceret ei theſaurum in ve-
8 ſtibulis domus Dei. * Et malum mihi viſum
B eſt valdè. Et proieci vaſa domus Tobiæ fo-
9 ras de gazophylacio : * Præcepique & emun-
dauerunt gazophylacia : & retuli ibi vaſa do-
10 mus Dei, ſacrificium, & thus. * Et cogno-
uì quòd partes Leuitarum non fuiſſent datæ :
& fugiſſet vnuſquiſque in regionem ſuam
de Leuitis, & cantoribus & de his qui mini-
11 ſtrabant : * & egi cauſam aduerſus magiſtra-
tus, & dixi : Quare dereliquimus domum
Dei ? Et congregaui eos, & feci ſtare in ſta-
12 tionibus ſuis. * Et omnis Iuda apportabat de-
13 cimam frumenti, vini, & olei, in horrea. *
Et conſtituimus ſuper horrea Selemiam Sa-
cerdotem, & Sadoc ſcribam, & Phadaiam de
Leuitis, & iuxta eos Hanan filium Zachur,
filium Mathaniæ : quoniam fideles compro-
bati ſunt, & ipſis creditæ ſunt partes fratrum
14 ſuorum. * Memento mei Deus meus pro
hoc, & ne deleas miſerationes meas, quas
feci in domo Dei mei, & in cæremoniis eius.
15 * In diebus illis vidi in Iuda calcantes tor-
cularia in ſabbato, portantes aceruos, & one-
rantes ſuper aſinos vinum, & vuas, & ficus,
& omne onus, & inferentes in Ieruſalem die
ſabbati. Et conteſtatus ſum, vt in die qua ven-
16 dere liceret, venderent. * Et Tyrij habita-
C uerunt in ea, inferentes piſces, & omnia
venalia : & vendebant in ſabbatis filiis Iuda
17 in Ieruſalem : * & obiurgaui optimates Iuda,
& dixi eis : Quæ eſt hæc res mala quam vos
18 facitis, & profanatis diem ſabbati ? * Num-
quid non hæc fecerunt patres noſtri, & ad-
duxit Deus noſter ſuper nos omne malum
hoc, & ſuper ciuitatem hanc ? Et vos addi-
tis iracundiam ſuper Iſrael violando Sabba-
19 tum. * Factum eſt autem, cùm quieuiſſent
portæ Ieruſalem in die Sabbati, dixi : & clau-
ſerunt ianuas, & præcepi vt non aperirent
eas vſque poſt Sabbatum : & de pueris meis
conſtitui ſuper portas vt nullus inferret onus
20 in die Sabbati. * Et manſerunt negotiatores,
& vendentes vniuerſa venalia, foris Ieruſa-
21 lem ſemel & bis. * Et conteſtatus ſum eos,
& dixi eis : Quare manetis ex aduerſo muri ?
ſi ſecundò hoc feceritis, manum mittam in
vos. Itaque ex tempore illo non venerunt
22 in Sabbato. * Dixi quoque Leuitis vt mun-
darentur, & venirent ad cuſtodiendas portas,
D & ſanctificandam diem Sabbati : & pro hoc
ergo memento mei Deus meus : & parce mi-
hi ſecundùm multitudinem miſerationum
23 tuarum. * Sed & in diebus illis vidi Iudæos
ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, &
24 Moabitidas.* Et filij eorum ex media parte lo-
quebantur Azoticè, & neſciebãt loqui Iudai-
cè, & loquebãtur iuxta linguam populi & po-
25 puli. * Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecìdi
ex

ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in
Deo, vt non darent filias suas filiis eorum,
& non acciperent de filiabus eorum filiis
suis: & sibimetipsis, dicens: * † Numquid 26
non in huiuscemodi re peccauit Salomon
rex Israel? & certè in gentibus multis non
erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat,
& posuit eum Deus regem super omnem Is-
rael: † & ipsum ergo duxerunt ad peccatum
mulieres alienigenæ. * Numquid & nos in- 27
obedientes faciemus omne malum grande
hoc, vt præuaricemur in Deo nostro, & du-
28 camus vxores peregrinas? * De filiis autem
Ioiada filij Eliasib Sacerdotis magni, gener
erat Sanaballat Horonites, quem fugaui à
29 me. * Recordare Domine Deus meus, ad-
uersum eos qui polluunt sacerdotium, ius-
30 que Sacerdotale & Leuiticum. * Igitur mun-
daui eos ab omnibus alienigenis, & consti-
tui ordines Sacerdotum & Leuitarum, vnum-
31 quemque in ministerio suo: * & in oblatio-
ne lignorum in temporibus constitutis, &
in primitiuis: memento mei Deus meus in
bonum. Amen.

† 1 Reg. 3. a. 13. & 1. — † 3 Reg. 11. a. 4.

LIBER TOBIÆ.

Capvt Primvm.

Tobias in captiuitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna vxore susceptum Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit, quocumque vult: confratres captiuos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quòd mortuos sepeliret, eum persequitur.

OBIAS ex tribu & ci- 1
uitate Nephthali (quæ A
est in superioribus Gali-
læa supra Naasson, post
viam quæ ducit ad Occi-
dentem, in sinistro ha-
bens ciuitatem Sephet)
* † cùm captus esset in diebus Salmanasar re- 2
gis Assyriorum, in captiuitate tamen positus,
viam veritatis non deseruit, * ita vt omnia, 3
quæ habere poterat, quotidie concaptiuis
fratribus, qui erant ex eius genere, imper-
tiret. * Cumque esset iunior omnibus in tri- 4
bu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in
opere. * Denique cùm irent omnes ad vitu- 5
los aureos, † quos Ieroboam fecerat rex Israel,
hic solus fugiebat consortia omnium, * sed 6
pergebat in Ierusalem ad templum Domini, B
& ibi adorabat Dominum Deum Israel om-
nia primitiua sua, & decimas suas fideliter of-
ferens, * ita vt in tertio anno proselytis & ad- 7
uenis ministraret omnem decimationem. * 8
Hæc & his similia secundùm legem Dei pue-
rulus obseruabat. * Cùm verò factus esset vir 9
accepit vxorem Annam de tribu sua, genuit-
que ex ea filium, nomen suum imponens ei,
* quem ab infantia timere Deum docuit, & 10
abstinere ab omni peccato. * Igitur, cùm per 11
captiuitatem deuenisset cum vxore sua, & fi-
lio in ciuitatem Niniuen cum omni tribu
sua, (* cùm omnes ederent ex cibis Genti- 12
lium) iste custodiuit animam suam & num-
quam contaminatus est in escis eorum. * Et 13
quoniam memor fuit Domini in toto corde C
suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Sal-
manasar regis, * & dedit illi potestatem quo- 14
cumque vellet ire, habens libertatem quæ-
15 cumque facere voluisset. * Pergebat ergo ad
omnes, qui erant in captiuitate, & monita sa-
16 lutis dabat eis. * Cùm autem venisset in Ra-
ges ciuitatem Medorum, & ex his, quibus ho-
noratus fuerat à rege, habuisset decem talen-
17 ta argenti: * & cùm in multa turba generis
sui Gabelum egentem videret, qui erat ex
tribu eius, sub chyrographo dedit illi memo-
18 ratum pondus argenti. * Post multum verò
temporis, mortuo Salmanasar rege, cùm reg-
naret Sennacherib filius eius pro eo, & filios
19 Israel exosos haberet in conspectu suo. * To-
bias quotidie pergebat per omnem cognatio-
nem suam, & consolabatur eos, diuidebatque
vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis:
20 * esurientes alebat nudisque vestimenta præ-
D bebat, & mortuis atque occisis sepulturam
21 sollicitus exhibebat. * † Denique cùm reuer-
sus esset rex Sennacherib, fugiens à Iudæa
plagam, quam circa eum fecerat Deus prop-
ter blasphemiam suam, & iratus multos occi-
deret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpo-
22 ra eorum. * At vbi nuntiatum est regi, iussit
eum occidi, & tulit omnem substantiam eius.
23 * Tobias verò cum filio suo & cum vxore fu-
giens, nudus latuit, quia multi diligebant
24 eum. * † Post dies verò quadragintaquinque
25 occiderunt regem filij ipsius, * & reuersus est
Tobias in domum suam, omnisque facultas
eius restituta est ei.

† 4 Reg. 17. a. 3. 18. b. 9. — † 3 Reg. 12. g. 28. — † 4 Reg. 19. f. 35. Eccli. 48. d. 24. 2. Mac. 8. e. 19. — † 4 Reg. 19. g. 37. 2. Par. 32. e. 21. Isai. 37. g. 38.

Capvt II.

Tobias mortuorum defatigatus sepulturâ, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab vxore ac amicis ipsum irridentibus afficitur opprobrio.

1 Post hæc verò, cùm esset dies festus Do-
A mini, & factum esset prandium bonum
2 in domo Tobiæ, * dixit filio suo: Vade, &
adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deű,
3 vt epulentur nobiscum. * Cumque abiisset, re-
uersus nuntiauit ei, vnum ex filiis Israel iu-
gulatum iacere in platea. Statimque exiliens
de accubitu suo, relinquens prandium, ieiu-
4 nus peruenit ad corpus: * tollensque illud
portauit ad domum suam occultè, vt, dum sol
occu

occubuisset, cautè sepeliret eum. * Cumque 5
occultasset corpus, manducauit panem cum
luctu & tremore,* memorans illum sermonẽ, 6
† Amos 8. c.10. quem dixit Dominus † per Amos Prophe- B
1. Mach. 1.e.41. tam: Dies festi vestri conuertentur in lamen-
tationem & luctum,* Cùm verò sol occubuis- 7
set, abiit, & sepeliuit eum. * Arguebant au- 8
tem eum omnes proximi eius, dicentes: Iam
huius rei causa interfici iussus es, & vix effugi-
sti mortis imperiũ, & iterùm sepelis mortuos?
† Sup.1. d.21. * † Sed Tobias plus timens Deum, quàm re- 9
gem, rapiebat corpora occisorum, & occulta-
bat in domo sua, & mediis noctibus sepelie-
bat ea. * Contigit autem vt quadam die fati- 10
gatus à sepultura, veniens in domum suam,
iactasset se iuxta parietem, & obdormisset,* & 11
ex nido hirundinum dormiẽti illi calida ster-
cora inciderent super oculos eius, fieretque
cæcus. * Hanc autem tentationem ideò per- 12
misit Dominus euenire illi, vt posteris dare-
tur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti
Iob.* Nam cùm ab infantia sua semper Deum 13
timuerit, & mandata eius custodierit, non est C
contristatus contra Deum, quòd plaga cæci-
tatis euenerit ei,* sed immobilis in Dei timo- 14
re permansit, agẽs gratias Deo omnibus die-
bus vitæ suæ. * Nam sicut beato Iob insulta- 15
bant reges, ita isti parentes & cognati eius ir-
ridebant vitam eius, dicentes: * Vbi est spes 16
tua, pro qua eleemosynas & sepulturas facie-
bas? * Tobias verò increpabat eos, dicens: 17
Nolite ita loqui: * quoniam filij sanctorum 18
sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus
daturus est his, qui fidem suam numquã mu-
tãt ab eo.* Anna verò vxor eius ibat ad opus 19
textrinum quotidie, & de labore manuũ sua- D
rum victum, quem consequi poterat, defere-
bat. * Vnde factum est, vt hœdum caprarum 20
accipiens detulisset domi:* Cuius cùm vocem 21
balantis vir eius audisset, dixit: Videte, ne for-
tè furtiuus sit, reddite eum dominis suis, quia
non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut
† Iob. 2. f.9. contingere.* † Ad hæc vxor eius irata respõ- 22
dit: Manifestè vana facta est spes tua, & elee-
mosynæ tuæ modò apparuerunt. * Atque his 23
& aliis huiuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPVT III.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ad ancillæ improperium propter septem ipsius maritos à dæmonio interemptos: vtriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos misso.

TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare 1
cum lacrymis,* dicens: Iustus es Domi- 2
ne, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes A
viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudicium.
* Et nunc Domine memor esto mei, & ne 3
vindictam sumas de peccatis meis, neque re-
miniscaris delicta mea, vel parentum meo-
† Deut. 28.b.15. rum. * † Quoniam non obediuimus præcep- 4
tis tuis, ideò traditi sumus in direptionem,
& captiuitatem, & mortem, & in fabulam, &
in improperium omnibus nationibus, in qui-
5 bus dispersisti nos. * Et nunc Domine mag-
na iudicia tua, quia non egimus secundùm
præcepta tua, & non ambulauimus sinceritet
6 coram te. * Et nunc Domine secundùm vo-
B luntatem tuam fac mecum, & præcipe in pa-
ce recipi spiritum meum: expedit enim mi-
7 hi mori magis quàm viuere. * Eadem itaque
die contigit, vt Sara filia Raguelis in Rages
ciuitate Medorum, & ipsa audiret imprope-
8 rium ab vna ex ancillis patris sui,* quoniam
tradita fuerat septem viris; & dæmonium no-
mine Asmodæus occiderat eos, mox vt in-
9 gressi fuissent ad eam. * Ergo cùm pro cul-
pa sua increparet puellam, respondit ei, di-
cens: Ampliùs ex te non videamus filium
aut filiam super terram, interfectrix virorum
10 tuorum.* Numquid & occidere me vis, sicut
iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem
perrexit in superius cubiculum domus suæ:
& tribus diebus, & tribus noctibus non man-
11 ducauit, neque bibit: * sed in oratione per-
sistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, vt
12 ab isto improperio liberaret eam. * Factum
est autem die tertia, dum compleret oratio-
13 nem benedicens Dominum,* dixit: Benedi-
C ctum est nomen tuum Deus patrum nostro-
rum: qui cùm iratus fueris, misericordiam fa-
cies, & in tempore tribulationis peccata di-
14 mittis his, qui inuocant te. * Ad te Domine
faciem meam conuerto, ad te oculos meos di-
15 rigo. * Peto Domine vt de vinculo imprope-
rij huius absoluas me, aut certè desuper ter-
16 ram eripias me.* Tu scis Domine, quia num-
quam concupiui virum, & mundam seruaui
17 animam meam ab omni concupiscentia. *
Numquam cum ludentibus miscui me: ne-
que cum his, qui in leuitate ambulant, parti-
18 cipem me præbui. * Virum autem cum timo-
re tuo, non cum libidine mea consensi sus-
19 cipere. * Et, aut ego indigna fui illis, aut illi
forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan
20 viro alij conseruasti me. * Non est enim
21 in hominis potestate consilium tuum. * Hoc
D autem pro certo habet omnis qui te colit;
quòd vita eius, si in probatione fuerit coro-
nabitur: si autem in tribulatione fuerit libe-
rabitur: & si in correptione fuerit ad miseri-
22 cordiam tuam venire licebit. * Non enim de-
lectaris in perditionibus nostris: quia post tem-
pestatem, tranquillum facis: & post lacryma-
23 tionem & fletum, exultationem infundis. *
Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in
24 sæcula. * In illo tempore exauditæ sunt pre-
ces amborum in conspectu gloriæ summi
25 Dei: * & missus est Angelus Domini san-
ctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum
vno tempore sunt orationes in conspectu
Domini recitatæ.

CAPVT IV.

Tobias cùm se breui putaret moriturum, filio pijssima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtu-

tem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

IGitur cùm Tobias putaret orationem ſuam 1
exaudiri vt mori potuiſſet, vocauit ad ſe A
Tobiam filium ſuum, * dixitque ei : † Audi 2
fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo,
quaſi fundamentum conſtrue. * Cùm acce- 3
perit Deus animam meam, corpus meum
† Exod. 20.c.12. Eccli.7.c.29.
ſepeli : † & honorem habebis matri tuæ om-
nibus diebus vitæ eius:* memor enim eſſe de- 4
bes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter
te in vtero ſuo.* Cùm autem & ipſa comple- 5
uerit tempus vitæ ſuæ, ſepelias eam circa me. B
* Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente 6
habeto Deum : & caue ne aliquando pecca-
to conſentias, & prætermittas præcepta Do-
† Prou.3.b.9. Eccli.4.a.1.14.b.13.14. Luc.3.c.13.
mini Dei noſtri. * † Ex ſubſtantia tua fac 7
eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam
ab vllo paupere : ita enim fiet vt nec à te
auertatur facies Domini.* † Quomodo potue- 8
ris, ita eſto, miſericors.* † Si multum tibi fue- 9
† Eccli.35.b.12.
rit, abundanter tribue : ſi exiguum tibi fue-
rit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.
* Præmium enim bonum tibi theſaurizas in 10
† Eccli.29.b.15.
die neceſſitatis. * † quoniam eleemoſyna ab 11
omni peccato & à morte liberat, & non pa-
tietur animam ire in tenebras. * Fiducia ma- 12
gna erit coram ſummo Deo eleemoſyna om- C
† 1.Theſ.4.a.3.
nibus facientibus eam. * † Attende tibi fili 13
mi ab omni fornicatione, & præter vxorem
tuam numquam patiaris crimen ſcire. * Su- 14
perbiam numquam in tuo ſenſu, aut in tuo
† Gen.3.a.5.
verbo dominari permittas : † in ipſa enim
† Leu.19.c.13. Deut.24.c.14.
initium ſumpſit omnis perditio. * † Quicum- 15
que tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei
mercedem reſtitue, & merces mercenarij tui
† Matth.7.b.12. Luc.6.d.31.
apud te omnino non remaneat. *† Quod ab 16
alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando
alteri facias. * † Panem tuum cum eſurienti- 17
† Luc.14.c.13.
bus & egenis comede, & de veſtimentis tuis
nudos tege. * Panem tuum & vinum tuum 18
ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex D
eo manducare & bibere cum peccatoribus.
* conſilium ſemper à ſapiente perquire. * 19
Omni tempore benedic Deum : & pete ab 20
eo, vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua
in ipſo permaneant. * Indico etiam tibi fili 21
mi, dediſſe me decem talenta argenti, dum
adhuc infantulus eſſes, Gabelo, in Rages ci-
uitate Medorum, & chirographum eius apud
me habeo : * & ideò perquire quo modo ad 22
eum peruenias & recipias ab eo ſuprà memo-
ratum pondus argenti, & reſtituas ei chiro-
graphum ſuum. * Noli timere fili mi : paupe- 23
† Rom.8.d.17.
rem quidem vitam gerimus, ſed † multa bo-
na habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſ-
ſerimus ab omni peccato, & fecerimus benè.

CAPVT V.

Tobiæ ſocium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filij deflet abſentiam.

1 TVnc reſpondit Tobias patri ſuo, & di-
A xit : Omnia quæcumque præcepiſti mi-
2 hi faciam pater. * Quo modo autem pecu-
niam hanc requiram, ignoro. ille me neſcit,
& ego eum ignoro : quod ſignum dabo ei? ſed
neque viam, per quam pergatur illuc, ali-
3 quando cognoui. * Tunc pater ſuus reſpon-
dit illi, & dixit : Chirographum quidem il-
lius penes me habeo : quod dum illi oſten-
4 deris, ſtatim reſtituet. * Sed perge nunc, &
inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat
tecum ſalua mercede ſua : vt, dum adhuc vi-
5 uo, recipias eam. * Tunc egreſſus Tobias, in-
uenit iuuenem ſplendidum, ſtantem præcin-
6 ctum, & quaſi paratum ad ambulandum. * Et
B ignorans quòd Angelus Dei eſſet, ſalutauit
eum, & dixit : Vnde te habemus bone iuue-
7 nis? * At ille reſpondit : Ex filiis Iſrael. Et
Tobias dixit ei : Noſti viam, quæ ducit in re-
8 gionem Medorum? * Cui reſpondit : Noui:
& omnia itinera eius frequenter ambulaui,
& manſi apud Gabelum fratrem noſtrorum:
qui moratur in Rages ciuitate Medorum quę
9 poſita eſt in monte Ecbatanis. * Cui Tobias
ait : Suſtine me obſecro, donec hæc ipſa nun-
10 tiem patri meo. * Tunc ingreſſus Tobias, in-
dicauit vniuerſa hæc patri ſuo. Super quæ
admiratus pater, rogauit vt introiret ad eum.
11 * Ingreſſus itaque ſalutauit eum, & dixit :
12 Gaudium tibi ſit ſemper. * Et ait Tobias :
Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſe-
13 deo, & lumen cæli non video? * Cui ait iu-
uenis : Forti animo eſto, in proximo eſt vt à
14 Deo cureris. * Dixit itaque illi Tobias : Num-
C quid poteris perducere filium meum ad Ga-
belum in Rages ciuitatem Medorum? & cùm
15 redieris, reſtituam tibi mercedem tuam. * Et
dixit ei Angelus : Ego ducam & reducam
16 eum ad te. * Cui Tobias reſpondit : Rogo
te, indica mihi, de qua domo, aut de qua
17 tribu es tu? * Cui Raphael Angelus dixit :
Genus quæris mercenarij, an ipſum merce-
18 narium, qui cum filio tuo eat? * Sed ne for-
tè ſollicitum te reddam, Ego ſum Azarias
19 Ananiæ magni filius. * Et Tobias reſpondit:
Ex magno genere es tu. Sed peto ne iraſca-
ris quod voluerim cognoſcere genus tuum.
20 * Dixit autem illi Angelus : Ego ſanum du-
21 cam, & ſanum tibi reducam filium tuum. *
Reſpondens autem Tobias, ait : Benè ambu-
letis, & ſit Deus in itinere veſtro, & Angelus
22 eius comitetur vobiſcum. * Tunc paratis om-
D nibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias
vale patri ſuo & matri ſuæ, & ambulauerunt
23 ambo ſimul. * † Cúmque profecti eſſent, cœ- † Inf.10.a.4.
pit mater eius flere, & dicere : Baculum ſe-
nectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti à nobis.
24 * Numquam fuiſſet ipſa pecunia, pro qua mi-
25 ſiſti eum. * Sufficiebat enim nobis paupertas
noſtra, vt diuitias computaremus hoc, quòd
26 videbamus filium noſtrum. * Dixitque ei
Tobias : Noli flere, ſaluus perueniet filius
noſter, & ſaluus reuertetur ad nos, & oculi
tui

cui videbunt illum. * Credo enim quòd An- 27
gelus Dei bonus comitetur ei, & benè dispo-
nat omnia , quæ circa eum geruntur , ita vt
cum gaudio reuertatur ad nos. * Ad hanc 28
vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

Capvt VI.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat, cor eius, fel, & iecur ad medicamenta reseruans: & ad Raguelem diuertunt, vt iussu Angeli petat in vxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat dæmonium, discens, ab Angelo quo fine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

PRofectus est autem Tobias , & canis se- 1
cutus est eum, & mansit prima mansione A
iuxta fluuium Tigris. * Et exiuit vt lauaret 2
pedes suos , & ecce piscis immanis exiuit ad
deuorandum eum. * Quem expauescens To- 3
bias clamauit voce magna , dicens : Domine,
inuadit me. * Et dixit ei Angelus : Appre- 4
hende branchiam eius , & trahe eum ad te.
Quod cùm fecisset , attraxit eum in siccum,
& palpitare cœpit ante pedes eius. * Tunc 5
dixit ei Angelus : Exentera hunc piscem , &
cor eius, & fel , & iecur repone tibi : sunt
enim hæc necessaria ad medicamenta vtili-
ter. * Quod cum fecisset, assauit carnes eius, 6
& secum tulerunt in via : cetera salierunt,
quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in
Rages ciuitatem Medorum. * Tunc interro- 7
gauit Tobias Angelum , & dixit ei : Obsecro B
te Azaria frater vt dicas mihi , quod reme-
dium habebunt ista, quæ de pisce seruare ius-
sisti ? * Et respondens Angelus, dixit ei : Cor- 8
dis eius particulam si super carbones ponas,
fumos eius extricat omne genus dæmonio-
rum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltrà non
accedat ad eos. * Et fel valet ad vngendos 9
oculos , in quibus fuerit albugo , & sanabun-
tur. * Et dixit ei Tobias : Vbi vis vt manea- 10
mus ? * Respondensque Angelus, ait : Est hîc 11
Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua,
& hîc habet filiam nomine Saram , sed ne-
que masculum, neque feminam vllam habet
† Nu. 27. 6. 8. 36. c. 8. aliam præter eam. * † Tibi debetur omnis 12
substantia eius , & oportet eam te accipere
coniugem. * Pete ergo eam à patre eius, & 13
dabit tibi eam in vxorem. * Tunc respondit 14
Tobias, & dixit : Audio quia tradita est sep- C
tem viris, & mortui sunt sed & hoc audiui,
quia dæmonium occidit illos. * Timeo ergo, 15
ne fortè & mihi hæc eueniant : & cùm sim
vnicus parentibus meis , deponam senectu-
tem illorum cum tristitia ad inferos. * Tunc 16
Angelus Raphael dixit ei : Audi me, & osten-
dam tibi qui sunt , quibus præualere potest
dæmonium. * Hi namque qui coniugium ita 17
suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente ex-
cludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus
& mulus, quibus non est intellectus : habet
potestatem dæmonium super eos. * Tu au- 18
tem cùm acceperis eam ingressus cubiculum,
D per tres dies continens esto ab ea , & nihil
19 aliud , nisi orationibus vacabis cum ea. * Ipsa
autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur
20 dæmonium. * Secunda verò nocte in copu-
latione sanctorum patriarcharum admitteris.
21 * Tertia autem nocte, benedictionem conse-
quêris , vt filij ex vobis procreentur incolu-
22 mes. * Transacta autem tertia nocte, accipies
virginem cum timore Domini , amore filio-
rum magis quàm libidine ductus , vt in semi-
ne Abrahæ benedictionem in filiis conse-
quaris.

Capvt VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in vxorem tradidit consilio Raphaelis , & scriptis coniugij litteris nuptiæ celebrantur.

1 INgressi sunt autem ad Raguelem , & sus-
2 cepit eos Raguel cum gaudio. * Intuensque
A que Tobiam Raguel , dixit Annæ vxori suæ:
Quàm similis est iuuenis iste consobrino
3 meo ! * Et cùm hæc dixisset , ait : Vnde estis
iuuenes fratres nostri ? At illi dixerunt : Ex
tribu Nephthali sumus , ex captiuitate Nini-
4 ue. * Dixitque illis Raguel : Nostis Tobiam
5 fratrem meum ? Qui dixerunt : Nouimus. *
Cumque multa bona loqueretur de eo , di-
xit Angelus ad Raguelem : Tobias, de quo in-
6 terrogas , pater istius est. * Et misit se Raguel,
B & cum lacrymis osculatus est eum , & plo-
7 rans supra collum eius , * dixit, Benedictio sit
tibi fili mi , quia boni & optimi viri filius es.
8 * Et Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia, la-
9 crymatæ sunt. * Postquam autem locuti sunt,
præcepit Raguel occidi arietem , & parari
conuiuium. Cumque hortaretur eos discum-
10 bere ad prandium , * Tobias dixit : Hîc ego
hodie non manducabo neque bibam , nisi
priùs petitionem meam confirmes, & promit-
11 tas mihi dare Saram filiam tuam. * Quo au-
dito verbo Raguel , expauit , sciens quid eue-
C nerit illis septem viris , qui ingressi sunt ad
eam : & timere cœpit ne fortè & huic simili-
ter contingeret : & cùm nutaret , & non da-
12 ret petenti vllum responsum , * dixit ei An-
gelus : Noli timere dare eam isti , quoniam
huic timenti Deum debetur coniux filia tua:
13 propterea alius non potuit habere illam. *
Tunc dixit Raguel : Non dubito quòd Deus
preces & lacrymas meas in conspectu suo ad-
14 miserit. * Et credo quoniam ideò fecit vos ve-
nire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suę
† secundùm legem Moysi : & nunc noli du- † Nu. 36. c. 6.
15 bium gerere quòd tibi eam tradam. * Et ap-
prehendens dexteram filiæ suæ , dextræ To-
D biæ tradidit, dicens : Deus Abraham, & Deus
Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse con-
iungat vos, impleatque benedictionem suam
16 in vobis. * Et accepta charta , fecerunt con-
17 scriptionem coniugij. * Et post hæc epulati
18 sunt , benedicentes Deum. * Vocauitque
Raguel ad se Annam vxorem suam , & præ-
cepit ei vt præpararet alterum cubiculum.

* Et introduxit illuc Saram filiam suam, & la- 19
crymata est. * Dixitque ei: Forti animo esto 20
filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium
pro tædio quod perpessa es.

CAPVT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem iecoris piscis assat; & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis à Sara parentibus, lætum apparatur conuiuium; & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

POstquam verò cœnauerunt, introduxe- 1
runt iuuenem ad eam. * Recordatus ita- 2
que Tobias sermonum Angeli, protulit de A
cassidili suo partem iecoris, posuitque eam
super carbones viuos. * Tunc Raphael An- 3
gelus apprehendit dæmonium, & religauit
illud in deserto superioris Ægypti. * Tunc 4
hortatus est virginem Tobias, dixitque ei:
Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie,
& cras, & secundum cras: quia bis tribus
noctibus Deo iungimur: tertia autem transa- B
cta nocte, in nostro erimus coniugio. * filij 5
quippe sanctorum sumus, & non possumus
ita coniũgi, sicut gentes quæ ignorant Deum.
* Surgentes autem pariter, instanter ora- 6
bant ambo simul, vt sanitas daretur eis. * Di- 7
xitque Tobias: Domine Deus patrum no-
strorum, benedicant te cœli & terræ, ma-
reque & fontes, & flumina, & omnes crea-
turæ tuæ, quæ in eis sunt, * † Tu fecisti A- 8
dam de limo terræ, dedistique ei adiuto-
rium Heuam. * Et nunc Domine tu scis, 9
quia non luxuriæ causa accipio sororem
meam coniugem, sed sola posteritatis dile-
ctione, in qua benedicatur nomen tuum in
sæcula sæculorum. * Dixit quoque Sara: Mi- 10
serere nobis Domine, miserere nobis, &
consenescamus ambo pariter sani. * Et factum 11
est circa pullorum cantum, accersiri iussit Ra-
guel seruos suos, & abierunt cum eo pari-
ter vt foderent sepulchrum. * Dicebat enim: 12
ne fortè simili modo euenerit ei, quo & ce-
teris illis septem viris qui sunt ingressi ad C
eam. * Cumque parassent fossam, reuersus 13
Raguel ad vxorem suam, dixit ei: * Mitte 14
vnam ex ancillis tuis, & videat si mortuus
est, vt sepeliam eum antequam illucescat dies.
* At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ 15
ingressa cubiculum, reperit eos saluos & in-
columes, secum pariter dormientes. * Et 16
reuersa, nuntiauit bonum nuntium: & be-
nedixerunt Dominum, Raguel videlicet &
Anna vxor eius, * & dixerunt: Benedici- 17
mus te Domine Deus Israel, quia non con-
tigit quemadmodum putabamus. * Fecisti 18
enim nobiscum misericordiam tuam, & ex-
clusisti à nobis inimicum persequentem nos.
* Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos 19
Domine pleniùs benedicere te: & sacrifi-

† Gen. 2. a. 7.

D cium tibi laudis tuæ & suæ sanitatis offerre,
vt cognoscat vniuersitas gentium, quia tu es
20 Deus solus in vniuersa terra. * Statimq; præ-
cepit seruis suis Raguel, vt replerent fossam,
21 quam fecerant, priusquam elucesceret. * Vxo-
ri autem suæ dixit vt instrueret conuiuium,
& præpararet omnia quæ, in cibos erant
22 iter agentibus necessaria. * Duas quoque
pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fe-
cit, & parari epulas omnibus vicinis suis,
23 cunctisque amicis. * Et adiurauit Raguel To-
biam, vt duas hebdomadas moraretur apud
24 se. * De omnibus autem, quæ possidebat
Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ: &
fecit scripturam, vt pars dimidia, quæ su-
pererat post obitum eorum, Tobiæ dominio
deueniret.

CAPVT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

1 TVnc vocauit Tobias Angelum ad se,
A quem quidem hominem existimabat, di-
xitque ei: Azaria frater, peto vt ausceltes ver-
ba mea.
2 * Si me ipsum tradam tibi seruum, non
3 ero condignus prouidentiæ tuæ. * Tamen
obsecro te, vt assumas tibi animalia siue ser-
uitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciui-
tatem Medorum: reddasque ei chirogra-
phum suum, & recipias ab eo pecuniam, &
4 roges eum venire ad nuptias meas. * Scis
B enim ipse quoniam numerat pater meus dies:,
& si tardauero vna die plus, contristatur ani-
5 ma eius. * Et certè vides quomodo adiurauit
me Raguel, cuius adiuramentum spernere
6 non possum. * Tunc Raphael assumens qua-
tuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in
Rages ciuitatem Medorum perrexit: & in-
ueniens Gabelum, reddidit ei chirographum
suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.
7 * Indicauitque ei de Tobia filio Tobiæ,
C omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum
8 venire ad nuptias. * Cumque ingressus esset
domum Raguelis, inuenit Tobiam discum-
bentem: & exiliens, osculati sunt se inui-
cem: & fleuit Gabelus, benedixitque Deum,
9 * & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia fi-
lius es optimi viri, & iusti, & timentis
10 Deum, & eleemosynas facientis: * & dica-
tur benedictio super vxorem tuam, & super
11 parentes vestros: * & videatis filios vestros,
D & filios filiorum vestrorum, vsque in tertiam
& quartam generationem: & sit semen ve-
strum benedictum à Deo Israel, qui regnat
in sæcula sæculorum.
12 * Cumque omnes dixissent, Amen, ac-
cesserunt ad conuiuium: sed & cum timo-
re Domini nuptiarum conuiuium exerce-
bant.

CAPVT X.

Parentes Tobiæ longam eius moram anxiè queruntur; ille autem ægrè obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore: porrò Raguel illis benè precando, admonet filiam de officio matris familias.

CVm verò moras faceret Tobias, causa 1
nuptiarum, sollicitus erat pater eius To- A
bias, dicens: Putas quare moratur filius
meus, aut quare detentus est ibi? * Putas- 2
ne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi
pecuniam? * Cœpit autem contristari nimis 3
ipse, & Anna vxor eius cum eo: & cœpe-
runt ambo simul flere: eò quòd die statuto
minimè reuerteretur filius eorum ad eos. * 4
† Flebat igitur mater eius irremediabilibus
†Sup 5. d.23. lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi,
vt quid te misimus peregrinari, lumen ocu-
lorum nostrorum, baculum senectutis no-
stræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis B
nostræ? * Omnia simul in te vno habentes, 5
te non debuimus dimittere à nobis. * Cui 6
dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus
est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum
quo misimus eum. * Illa autem nullo modo 7
consolari poterat, sed quotidie exiliens cir-
cumspiciebat, & circuibat vias omnes, per
quas spes remeandi videbatur, vt procul vi-
deret eum, si fieri posset, venientem. * At 8
verò Raguel dicebat ad generum suum: Ma- C
ne hîc, & ego mittam nuntium salutis de te
ad Tobiam patrem tuum. * Cui Tobias ait: 9
Ego noui, quia pater meus & mater mea
modò dies computant, & cruciatur spiritus
eorum in ipsis. * Cumque verbis multis roga- 10
ret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratio-
ne vellet audire, tradidit ei Saram, & dimi-
diam partem omnis substantiæ suæ in pueris,
in puellis, in pecudibus, in camelis, & in
vaccis, & in pecunia multa: & saluum atque
gaudentem dimisit eum à se, * dicens: An- 11
gelus Domini sanctus sit in itinere vestro, D
perducatque vos incolumes, & inueniatis
omnia rectè circa parentes vestros, & vi-
deant oculi mei filios vestros priusquam mo-
riar. * Et apprehendentes parentes filiam 12
suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire: * 13
monentes eam honorare soceros, diligere ma-
ritum, regere familiam, gubernare domum,
& se ipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPVT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, latè à parentibus Tobiæ excipiuntur: quo patris oculos felle iecoris liniente, ille visum recipit; quapropter actis Deo gratijs, post aduentum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

CVmque reuerterentur, peruenerunt ad 1
Charan, quæ est in medio itinere con- A
tra Niniuen, vndecimo die. * Dixitque An- 2
gelus: Tobia frater, scis quemadmodum re-
3 liquisti patrem tuum. * Si placet itaque tibi,
præcedamus, & lento gradu sequantur iter
nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, &
4 cum animalibus. * Cumque hoc placuisset vt
irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle te-
cum ex felle piscis: erit enim necessarium.
Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.
5 * Anna autem sedebat secus viam, quotidie
in supercilio montis, vnde respicere poterat
6 de longinquo. * Et dum ex eodem loco spe-
B culeretur aduentum eius, vidit à longè, &
illicò agnouit venientem filium suum: cur-
rensque nuntiauit viro suo, dicens: Ecce ve-
7 nit filius tuus. * Dixitque Raphael ad To-
biam: At vbi introieris domum tuam, statim
adora Dominum Deum tuum: & gratias
8 agens ei, accede ad patrem tuum, & oscula-
re eum. * Statimque lini super oculos eius ex
felle isto piscis, quod portas tecum. scias enim
quoniam mox aperientur oculi eius, & vi-
9 debit pater tuus lumen cœli, & in aspectu
C tuo gaudebit. * Tunc præcucurrit canis, qui
simul fuerat in via: & quasi nuntius adue-
10 niens, blandimento suæ caudæ gaudebat. * Et
consurgens cæcus pater eius, cœpit offendens
pedibus currere: & data manu puero, occur-
11 rit obuiàm filio suo. * Et suscipiens osculatus
est eum cum vxore sua, & cœperunt am-
12 bo flere præ gaudio. * Cumque adorassent
Deum, & gratias egissent, consederunt.
13 * Tunc sumens Tobias de felle piscis, lini-
14 uit oculos patris sui. * Et sustinuit quasi di-
midiam ferè horam: & cœpit albugo ex ocu-
15 lis eius, quasi membrana oui, egredi. * Quam
apprehendens Tobias traxit ab oculis eius,
16 statimque visum recepit. * Et glorificabant
Deum, ipse videlicet, & vxor eius, & omnes
17 qui sciebant eum. * Dicebatque Tobias: Be-
D nedico te Domine Deus Israel, quia tu ca-
stigasti me, & tu saluasti me: & ecce ego vi-
18 deo Tobiam filium meum. * Ingressa est
etiam post septem dies Sara vxor filij eius,
& omnis familia sana, & pecora, & came-
li, & pecunia multa vxoris: sed & illa pecu-
19 nia, quam receperat à Gabelo: * & narra-
uit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ
fecisset circa eum per hominem qui eum
20 duxerat. * Veneruntque Achior & Nabath
consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam,
& congratulantes ei de omnibus bonis, quæ
21 circa illum ostenderat Deus. * Et per septem
dies epulantes, omnes cum gaudio magno
gauisi sunt.

CAPVT XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditisque quæ sibi ac filio præstiterat beneficijs, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, & post reuelata alia mysteria in cælum subleuatur; quo facto, illi in terram proni ruentes Deum benedicunt.

1 TVnc vocauit ad se Tobias filium suum,
dixitque ei: Quid possumus dare viro

isti sancto, qui venit tecum? * Respondens A
Tobias, dixit patri suo: Pater, quam merce- 2
dem dabimus ei? aut quid dignum poterit
esse beneficijs eius? * Me duxit & reduxit sa- 3
num, pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxo-
rem ipse me habere fecit, & dæmonium ab
ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius
fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit,
te quoque videre fecit lumen cœli, & bo-
nis omnibus per eum repleti sumus. Quid
illi ad hæc poterimus dignum dare? * Sed 4
peto te pater mi, vt roges eum, si fortè di- B
gnabitur medietatem de omnibus, quæ alla-
ta sunt, sibi assumere. * Et vocantes eum, 5
pater scilicet & filius, tulerunt eum in par-
tem: & rogare cœperunt, vt dignaretur di-
midiam partem omnium, quæ attulerant, ac-
ceptam habere. * Tunc dixit eis occultè: Be- 6
nedicite Deum cœli, & coram omnibus vi-
uentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum
misericordiam suam. * Etenim sacramentum 7
regis abscondere bonum est: opera autem
Dei reuelare & confiteri honorificum est. * 8
Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna
magis quàm thesauros auri recondere: * 9
quoniam eleemosyna à morte liberat, &
ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inue-
nire misericordiam & vitam æternam. * Qui 10
autem faciunt peccatum, & iniquitatem, C
hostes sunt animæ suæ. * Manifesto ergo vo- 11
bis veritatem, & non abscondam à vobis oc-
cultum sermonem. * Quando orabas cum la- 12
crymis, & sepeliebas mortuos, & derelinque-
bas prandium tuum, & mortuos abscondebas
per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos,
ego obtuli orationem tuam Domino. * Et 13
quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt ten-
tatio probaret te. * Et nunc misit me Domi- 14
nus vt curarem te, & Saram vxorem filij tui
à dæmonio liberarem. * Ego enim sum Ra- 15
phaël Angelus, vnus ex septem, qui astamus
ante Dominum. * Cumque hæc audissent, 16
turbati sunt, & trementes ceciderunt super
terram in faciem suam. * Dixitque eis Ange- 17
lus: Pax vobis, nolite timere. * Etenim cùm 18
essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: D
ipsum benedicite, & cantate illi. * Videbar 19
quidem vobiscum manducare, & bibere: sed
ego cibo inuisibili, & potu, qui ab homini-
bus videri non potest, vtor. * Tempus est er- 20
go vt reuertar ad eum, qui me misit: vos au-
tem benedicite Deum, & narrate omnia mi-
rabilia eius. * Et cùm hæc dixisset, ab aspectu 21
eorum ablatus est, & vltrà eum videre non
potuerunt. * Tunc prostrati per horas tres in 22
faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes
narrauerunt omnia mirabilia eius.

Capvt XIII.

Tobias senior benedicit ac confitetur Domino, & vniuersos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Ierusalem.

1 APeriens autem Thobias senior os suum
A benedixit Dominum, & dixit: Magnus
es Dumine in æternum, & in omnia sæcula
2 regnum tuum: * † quoniam tu flagellas & † Deut. 32. f. 39.
saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non 1 Reg 2. b. 6.
3 est qui effugiat manum tuam. * Confitemini Sap. 16. b. 13.
Domino filij Israel, & in conspectu gentium
4 laudate eum: * quoniam ideò dispersit vos
inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enar-
retis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia
non est alius Deus omnipotens præter eum.
5 * Ipse castigauit nos propter iniquitates no-
stras: & ipse saluabit nos propter misericor-
6 diam suam. * Aspicite ergo quæ fecit nobis-
cum, & cum timore & tremore confitemi-
B ni illi: regemque sæculorum exaltate in ope-
7 ribus vestris. * Ego autem in terra captiuita-
tis meæ confitebor illi: quoniam ostendit ma-
8 iestatem suam in gentem peccatricem. *
Conuertimini itaque peccatores, & facite iu-
stitiam coram Deo, credentes quòd faciat
9 vobiscum misericordiam suam. * Ego autem,
10 & anima mea in eo lætabimur. * Benedicite
Dominum omnes electi eius: agite dies læ-
11 titiæ, & confitemini illi. * Ierusalem ciuitas
Dei, castigauit te Dominus in operibus ma-
12 nuum tuarum. * Confitere Domino in bo-
C nis tuis, & benedic Deum sæculorum, vt
reædificet in te tabernaculum suum, & reuo-
cet ad te omnes captiuos, & gaudeas in om-
13 nia sæcula sæculorum. * Luce splendida ful-
14 gebis: & omnes fines terræ adorabunt te * † † Isa. 60. a. 5.
Nationes ex longinquo ad te venient: & mu-
nera deferentes, adorabunt in te Dominum, &
15 terram tuam in sanctificatiunem habebunt. *
16 Nomen enim magnum inuocabunt in te. *
Maledicti erunt qui contempserint te: &
condemnati erunt omnes qui blasphemaue-
17 rint te: benedictique erunt qui ædificauerint
D te. * Tu autem lætaberis in filijs tuis, quo-
niam omnes benedicentur, & congregabun-
18 tur ad Dominum. * Beati omnes qui diligunt
19 te, & qui gaudent super pace tua. * Anima
mea benedic Dominum, quoniam liberauit
Ierusalem ciuitatem suam à cunctis tribula-
20 tionibus eius, Dominus Deus noster. * Bea-
tus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad vi-
21 dendam claritatem Ierusalem. * † Portæ Ie- † Apoc. 21. f. 19.
rusalem ex saphiro & smaragdo ædificabun-
tur: & ex lapide pretioso omnis circuitus mu-
22 rorum eius. * Ex lapide candido & mundo
omnes plateæ eius sternentur: & per vicos
23 eius alleluia cantabitur. * Benedictus Domi-
nus, qui exaltauit eam, & sit regnum eius in
sæcula sæculorum super eam. Amen.

Capvt XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, vtque sepultis parentibus è Niniue migrent, quam euertendam dicit, & Ierusalem instaurandam: quod filius obseruans, tandem ad soceros reuertitur, ibique completis 99. annis moritur.

ET consummati sunt sermones Tobiæ. 1
Et postquam illuminatus est Tobias, vi- A
xit annis quadragintaduobus, & vidit filios
nepotum suorum. * Completis itaque annis 2
centum duobus, sepultus est honorificè in
Niniue. * Quinquaginta namque & sex an- 3
norum lumen oculorum amisit, sexagenarius
verò recepit. * Reliquum verò vitæ suæ in 4
gaudio fuit, & cum bono profectu timoris
Dei perrexit in pace. * In hora autem mortis 5
suæ vocauit ad se Tobiam filium suum, &
septem iuuenes filios eius nepotes suos, di-
xitque eis: * Propè erit interitus Niniue: 6
† 1. Esd 3. c. 8. non enim excidit verbum Domini: & † fra- B
tres nostri, qui dispersi sunt à terra Israel,
reuertentur ad eam. * Omnis autem deser- 7
ta terra eius replebitur, & domus Dei, quæ
in ea incensa est, iterùm reædificabitur: ibi-
que reuertentur omnes timentes Deum, * 8
& relinquent gentes idula sua, & venient in
Ierusalem, & inhabitabunt in ea, * & gau- 9
debunt in ea omnes reges terræ, adorantes
regem Israel. * Audite ergo filij mei patrem 10
vestrum: Seruite Domino in veritate, & in-
11 quirite vt faciatis quæ placita sunt illi: * & fi-
C lijs vestris mandate vt faciant iustitias & elee-
musynas, vt sint memores Dei & benedi-
cant eum in omni tempore in veritate, &
12 in tota virtute sua. * Nunc ergo filij audite
me, & nolite manere hîc: sed quacumque
die sepelieritis matrem vestram circa me in
vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros
13 vt exeatis hinc: * video enim quia iniquitas
14 eius finem dabit ei. * Factum est autem post
D obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Nini-
ue cum vxore sua, & filijs, & filiorum filijs,
15 & reuersus est ad soceros suos. * inuenitque
eos incolumes in senectute bona: & curam
eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum:
& omnem hereditatem domus Raguelis ipse
percepit: viditque quintam generationem,
16 filios filiorum suorum. * Et completis annis
nonagintanouem in timore Domini, cum
17 gaudio sepelierunt eum. * Omnis autem co-
gnatio eius, & omnis generatiu eius in bona
vita, & in sancta conuersatione permansit,
ita vt accepti essent tam Deo, quàm homini-
bus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER IVDITH.

CAPVT PRIMVM.

Nabuchodonosor victo rege Medorum cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus iurat se id vlturum.

RPHAXAD itaque, 1
rex Medorum, subiuga- A
uerat multas gentes im-
perio suo, & ipse ædifica-
uit ciuitatem potentissi-
mam, quam appellauit
Ecbatanis, * ex lapidibus 2
quadratis & sectis: fecit muros eius in latitu-
dinem cubitorum septuaginta, & in alti-
tudinem cubitorum triginta, turres verò eius
posuit in altitudinem cubitorum centum.
* Per quadrum verò earum, latus vtrumque 3
vicinorum pedum spatio tendebatur, posuit- B
que portas eius in altitudinem turrium: * & 4
gloriabatur quasi potens in potentia exerci-
tus sui, & in gloria quadrigarum suarum. * 5
Anno igitur duodecimo regni sui: Nabucho-
donosor rex Assyriorum, qui regnabat in Ni-
niue ciuitate magna, pugnauit contra Arpha-
xad, & obtinuit eum * in campo magno, 6
qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & C
Tigrin, & Iadason, in campo Erioch regis
Elicorum. * Tunc exaltatum est regnum 7
Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est:
& misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia,
& Damasco, & Libano, * & ad gentes quæ 8
sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes
Galilæam in campo magno Esdrelon, * & 9
D ad omnes qui erant in Samaria, & trans flu-
men Iordanem vsque ad Ierusalem, & om-
nem terram Iesse, quousque perueniatur ad
10 terminos Æthiopiæ. * Ad hos omnes misit
nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum:
11 * qui omnes vno animo contradixerunt, &
remiserunt eos vacuos, & sine honore abie-
12 cerunt. * Tunc indignatus Nabuchodono-
sor rex aduersus omnem terram illam, iura-
uit per thronum & regnum suum, quòd de-
fenderet se de omnibus regionibus his.

CAPVT II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor vniuersos inuasit.

1 ANno tertio decimo Nabuchodonosor
A regis, vigesima & secunda die mensis
primi, factum est verbum in domo Nabu-
chodonosor regis Assyriorum vt defenderet
2 se. * Vocauitque omnes maiores natu, om-
nesque duces, & bellatores suos, & habuit
3 cum eis mysterium consilij sui. * dixitque co-
gitationem suam in eo esse, vt omnem ter-
4 ram suo subiugaret imperio. * Quod dictum
cùm placuisset omnibus, vocauit Nabucho-
donosor rex Holofernem principem mili-
5 tiæ suæ, * & dixit ei: Egredere aduersus om-
ne regum Occidentis, & contra eos præci-
6 puè, qui contempserunt imperium meum. *
B Non parcet oculus tuus vlli regno, omnem-
7 que vrbem munitam subiugabis mihi. *
Tunc Holofernes vocauit duces, & magistra-

tus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros
in expeditionem, sicut præcepit ei rex, cen-
tum viginti millia peditum pugnatorum, &
equitum sagittariorum duodecim millia. * 8
Omnemque expeditionem suam fecit præire
in multitudine innumerabilium camelorum,
cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè,
boum quoque armenta gregesque ouium,
quorum non erat numerus. * Frumentum ex 9
omni Syria in transitu suo parari constituit.
* Aurum verò & argentum, de domo regis 10
assumpsit multum nimis. * Et profectus est 11
ipse, & omnis exercitus, cum quadrigis, & C
equitibus, & sagittarijs qui cooperuerunt fa-
ciem terræ, sicut locustæ. * Cumque pertran- 12
sisset fines Assyriorum, venit ad magnos
montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ,
ascenditque omnia castella eorum, & obti-
nuit omnem munitionem. * Effregit autem 13
ciuitatem opinatissimam Melothi, prædauit-
que omnes filios Tharsis, & filios Ismael,
qui erant contra faciem deserti, & ad au-
strum terræ Cellon. * Et transiuit Euphra- 14
ten, & venit in Mesopotamiam: & fregit D
omnes ciuitates excelsas, quæ erant ibi, à
torrente Mambre vsquequò perueniatur ad
mare: * & occupauit terminos eius, à Cili- 15
cia vsque ad fines Iapheth, qui sunt ad au-
strum. * Abduxitque omnes filios Madian, 16
& prædauit omnem locupletationem eorum,
omnesque resistentes sibi occidit in ore gla-
dij. * Et post hæc descendit in campos Da- 17
masci in diebus messis, & succendit omnia sa-
ta, omnesque arbores & vineas fecit incidi:
* & cecidit timor illius super omnes inhabi- 18
tantes terram.

CAPVT III.

Holoferni se vltrò dedunt vniuersarum vrbium ac prouinciarum principes, ex quibus auxiliares sibi assumit, & tamen ipsorum ciuitates ac deos destruit, quò solus Nabuchodonosor deus habeatur.

TVnc miserunt legatos suos, vniuersa- 1
rum vrbium ac prouinciarum reges ac A
principes, Syriæ scilicet Mesopotamiæ, & Sy-
riæ Sobal, & Lybiæ, atque Ciliciæ, qui ve-
nientes ad Holofernem, dixerunt: * Desinat 2
indignatio tua circa nos: Melius est enim vt
viuentes seruiamus Nabuchodonosor regi
magno, & subditi simus tibi, quàm morien-
tes cum interitu nostro ipsi seruitutis nostræ
damna patiamur. * Omnis ciuitas nostra, 3
omnisque possessio, omnes montes, & col- B
les, & campi, & armenta boum, gregesque
ouium, & caprarum, equorumque & came-
lorum, & vniuersæ facultates nostræ, atque
familiæ, in conspectu tuo sunt: * sint omnia 4
nostra sub lege tua. * Nos, & filij nostri, ser- 5
ui tui sumus. * Veni nobis pacificus domi- 6
nus, & vtere seruitio nostro, sicut placuerit
tibi. * Tunc descendit de montibus cum 7
equitibus in virtute magna, & obtinuit om-
nem ciuitatem, & omnem inhabitantem
8 terram. * De vniuersis autem vrbibus assum-
C psit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad
9 bellum. * Tantusque metus prouincijs illis
incubuit, vt vniuersarum vrbium habitato-
res principes, & honorati simul cum populis
10 exirent obuiam venienti, * excipientes eum
cum coronis, & lampadibus ducentes cho-
11 ros in tympanis, & tibijs. * Nec ista tamen
facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare
12 potuerunt: * nam & ciuitates eorum de-
13 struxit, & lucos eorum excidit. * præce-
D perat enim illi Nabuchodonosor rex, vt
omnes deos terræ exterminaret, videlicet
vt ipse solus diceretur Deus ab his nationi-
bus, quæ potuissent Holofernis potentia sub-
14 iugari. * Pertransiens autem Syriam Sobal, &
omnem Apameam, omnemque Mesopota-
15 miam, venit ad Idumæos in terram Gabaa, *
accepitque ciuitates eorum, & sedit ibi per tri-
ginta dies, in quibus diebus adunari præce-
pit vniuersum exercitum virtutis suæ.

CAPVT IV.

Filij Israel vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese ieiunijs ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1 TVnc audientes hæc filij Israel, qui ha-
A bitabant in Terra Iuda, timuerunt val-
2 dè à facie eius. * Tremor & horror inuasit
sensus eorum, ne hoc faceret Ierusalem &
templo Domini, quod fecerat ceteris ciuita-
3 tibus & templis earum. * Et miserunt in om-
nem Samariam per circuitum vsque Iericho
& præoccupauerunt omnes vertices mon-
4 tium: * & muris circumdederunt vicos suos, &
congregauerunt frumenta in præparationem
5 pugnæ. * Sacerdos etiam Eliachim, scripsit
B ad vniuersos qui erant contra Esdrelon, quæ
est contra faciem campi magni iuxta Do-
thain, & vniuersos, per quos via transitus
6 esse poterat, * vt obtinerent ascensus mon-
tium, per quos via esse poterat ad Ierusalem
& illic custodirent vbi angustum iter esse
7 poterat inter montes. * Et fecerunt filij Is-
rael, secundùm quod constituerat eis sacer-
8 dos Domini Eliachim. * Et clamauit omnis
populus ad Dominum instantia magna, &
humiliauerunt animas suas in ieiunijs, &
9 orationibus, ipsi & mulieres eorum. * Et in-
duerunt se Sacerdotes cilicijs, & infantes
prostrauerunt contra faciem templi Domini,
10 & altare Domini operuerūt cilicio: * & clama-
C uerunt ad Dominum Deum Israel vnanimi-
ter, ne darentur in prædam infantes eorum, &
vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eo-
rum in exterminium, & sancta eorum in
pollutionem, & fierent opprobrium Gen-
11 tibus. * Tunc Eliachim, sacerdos Do-
mini magnus, circuiuit omnem Israel, allo-
12 cutusque est eos, * dicens: Scitote quoniam
exaudiet Dominus preces vestras, si manen-
tes

tes permanseritis in ieiuniis, & orationibus
† Exod. 17.d.12. in conspectu Domini. * † Memores estote 13
Moysi serui Domini, qui Amalec confiden-
tem in virtute sua, & in potentia sua, & in
exercitu suo, & in clypeis suis, & in curri- D
bus suis, & in equitibus suis, non ferro pu-
gnando, sed precibus sanctis orando deiecit:
* sic erunt vniuersi hostes Israël: si perse- 14
ueraueritis in hoc opere, quod cœpistis.
* Ad hanc igitur exhortationem eius de- 15
precantes Dominum, permanebant in con-
spectu Domini, * ita vt etiam hi, qui offe- 16
rebant Domino holocausta, præcincti cili-
ciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis
super capita eorum. * Et ex toto corde suo 17
omnes orabant Deum, vt visitaret populum
suum Israël.

CAPVT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, monetque ne temerè contra illos pugnet, quibus auditis indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

NVntiatumque est Holoferni principi 1
militiæ Assyriorum, quòd filij Israël A
præpararent se ad resistendum, ac montium
itinera conclusissent, * & furore nimio 2
exarsit in iracundia magna, vocauitque om-
nes principes Moab & duces Ammon, * & 3
dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste,
qui montana obsidet: aut quæ, & quales,
& quantæ sint ciuitates eorum: quæ etiam
sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eo-
rum: vel quis rex militiæ illorum: * & quare 4
præ omnibus, qui habitant in Oriente, isti
contempserunt nos, & non exierunt ob-
uiàm nobis, vt susciperent nos cum pace?
* Tunc Achior dux omnium filiorum Am- 5
mon respondens, ait: Si digneris audire do-
mine mi, dicam veritatem in conspectu tuo,
de populo isto qui in montanis habitat, &
non egredietur verbum falsum ex ore meo.
* Populus iste ex progenie Chaldæorum est: 6
† Gen. 11. d.31. * † hic primùm in Mesopotamia habitauit, 7
quoniam noluerunt sequi deos patrum suo- B
rum, qui erant in Terra Chaldæorum. * De- 8
serentes itaque ceremonias patrum suorum,
quæ in multitudine deorum erant, * vnum 9
† Gen. 12. a.1. Deum cæli coluerunt, † qui & præcepit eis
vt exirent inde, & habitarent in Charan.
Cumque operuisset omnem terram fames,
† Gen. 46. a.6. † descenderunt in Ægyptum, illicque per
quadringentos annos sic multiplicati sunt,
vt dinumerari eorum non posset exercitus.
* Cumque grauaret eos rex Ægypti, atque 10
in ædificationibus vrbium suarum in luto &
latere subiugasset eos, clamauerunt ad Do-
minum suum, & percussit totam Terram
† Exod. 12.e.33. Ægypti plagis variis. * † Cumque eiecissent 11
eos Ægyptij à se, & cessasset plaga ab eis,
& iterùm eos vellent capere, & ad suum ser-
† Exod. 14.g.29. uitium reuocare, * † fugientibus his Deus 12
cæli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi
murus solidarentur, & isti pede sicco fun-
13 dum maris perambulando transirent. * In
quo loco dum innumerabilis exercitus Æ-
gyptiorum eos persequeretur, ita aquis coo-
pertus est, vt non remaneret vel vnus, qui
14 factum posteris nuntiaret. * Egressi verò ma-
re rubrum, deserta Sina montis occupaue-
runt, in quibus numquam homo habitare po-
15 tuit, vel filius hominis requieuit. * Illic fon-
C tes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, &
per annos quadraginta annonam de cœlo
16 consecuti sunt. * Vbicumque ingressi sunt
sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio,
17 Deus eorum pugnauit pro eis, & vicit. * Et
non fuit qui insultaret populo isti, nisi quan-
18 do recessit à cultu Domini Dei sui. * Quo-
tiescumque autem præter ipsum Deum
suum, alterum coluerunt, dati sunt in præ-
dam, & in gladium, & in opprobrium.
19 * Quotiescumque autem pœnituerunt se re-
cessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli
20 virtutem resistendi. * Denique Chananæum
regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & He-
thæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & om-
nes potentes in Hesebon prostrauerunt, &
terras eorum, & ciuitates eorum ipsi possede-
21 runt: * & vsque dum non peccarent in con-
spectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus
22 enim illorum odit iniquitatem. * Nam & an-
te hos annos, cùm recessissent à via, quam de-
derat illis Deus, vt ambularent in ea, exter-
minati sunt præliis à multis nationibus, &
plurimi eorum captiui abducti sunt in terram
23 non suam. * Nuper autem reuersi ad Domi-
D num Deum suum, ex dispersione qua dispersi
fuerant, adunati sunt, & ascenderunt monta-
na hæc omnia, & iterùm possident Ierusalem,
24 vbi sunt sancta eorum. * Nunc ergo mi do-
mine, perquire si est aliqua iniquitas eorum
in conspectu Dei eorum: ascendamus ad il-
los, quoniam tradens tradet illos Deus eorum
tibi, & subiugati erunt sub iugo potentiæ
25 tuæ. * Si verò non est offensio populi huius
coram Deo suo, non poterimus resistere illis:
quoniam Deus eorum defendet illos: & eri-
26 mus in opprobrium vniuersæ terræ. * Et fa-
ctum est, cùm cessasset loqui Achior verba
hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis,
& cogitabant interficere eum, dicentes ad
27 alterutrum: * Quis est iste, qui filios Israël
posse dicat resistere regi Nabuchodonosor,
& exercitibus eius, homines inermes, & sine
28 virtute, & sine peritia artis pugnæ? * Vt er-
go agnoscat Achior quoniam fallit nos, as-
cendamus in montana: & cùm capti fuerint
potentes eorum, tunc cum eisdem gladio
29 transuerberabitur: * vt sciat omnis gens, quo-
niam Nabuchodonosor deus terræ est, &
præter ipsum alius non est.

CAPVT VI.

Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethuliam,

*liam, vt ea deuicta simul puniatur; at serui à fun-
dibularijs repulsi: eum arbori alligant: quem solu-
tum filij Israël cognita causa benignè consolantur,
Deum humiliter implorantes.*

FActum est autem cùm cessassent loqui, 1
indignatus Holofernes vehementer, di- A
xit ad Achior: * Quoniam prophetasti no- 2
bis dicens, quòd gens Israël defendatur à
Deo suo, vt ostendam tibi quoniam non est
Deus, nisi Nabuchodonosor: * cùm percus- 3
serimus eos omnes, sicut hominem vnum,
tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio in-
teribis, & omnis Israël tecum perditione dis-
periet: * & probabis quoniam Nabuchodo- 4
nosor dominus sit vniuersæ terræ: tuncque
gladius militiæ meæ transiet per latera tua,
& confixus cades inter vulneratos Israël, &
non respirabis vltrà, donec extermineris
cum illis. * Porrò autem si prophetiam tuam 5
veram existimas, non concidat vultus tuus,
& pallor, qui faciem tuam obtinet, absce-
dat à te, si verba mea hæc putas impleri
non posse. * Vt autem noueris quia simul 6
cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora B
illorum populo sociaberis, vt, dum dignas
mei gladij pœnas exceperint, ipse simul vl-
tioni subiaceas. * Tunc Holofernes præce- 7
pit seruis suis vt comprehenderent Achior,
& perducerent eum in Bethuliam, & tra-
derent eum in manus filiorum Israël. * Et 8
accipientes eum serui Holofernis, profecti
sunt per campestria: sed cùm appropinquas-
sent ad montana, exierunt contra eos fun-
dibularij. * Illi autem diuertentes à latere 9
montis, ligauerunt Achior ad arborem ma-
nibus & pedibus, & sic vinctum restibus di-
miserunt eum, & reuersi sunt ad dominum
suum. * Porrò filij Israël descendentes de 10
Bethulia, venerunt ad eum: Quem soluen-
tes duxerunt ad Bethuliam, atque in me- C
dium populi illum statuentes, percunctati
sunt quid rerum esset, quòd illum vinctum
Assyrij reliquissent. * In diebus illis erant il- 11
lic principes, Ozias filius Micha de tribu
Simeon, & Charmi, qui & Gothoniel. * In 12
medio itaque seniorum, & in conspectu
omnium, Achior dixit omnia quæ locutus
ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: &
qualiter populus Holofernis voluisset pro-
pter hoc verbum interficere eum, * & quem- 13
admodum ipse Holofernes iratus iussetit
eum Israëlitis hac de causa tradi: vt, dum vi-
cerit filios Israël, tunc & ipsum Achior di-
uersis iubeat interire supplicijs, propter hoc
quòd dixisset: Deus cœli defensor eorum
† Sup 1. 4.6. est. * † Cumque Achior vniuersa hæc ex- 14
posuisset, omnis populus cecidit in faciem,
adorantes Dominum, & communi lamen-
tatione & fletu vnanimes preces suas Domi-
no effuderunt, * dicentes: Domine Deus 15
cæli & terræ, intuere superbiam eorum, &
respice ad nostram humilitatem, & faciem
sanctorum tuorum attende, & ostende quo-
D niam non derelinquis præsumentes de te: &
præsumentes de se, & de sua virtute glo-
16 riantes, humilias. * Finito itaque fletu, &
per totam diem oratione populorum com-
17 pleta, consolati sunt Achior, * dicentes:
Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem
prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudi-
nem, vt eorum magis tu interitum videas.
18 * Cum verò Dominus Deus noster dederit
hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus
in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita
cum tuis omnibus conuerseris nobiscum.
19 * Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum
in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.
20 * Et vocatis omnibus presbyteris, simul ex-
21 pleto ieiunio refecerunt. * Posteà verò con-
uocatus est omnis populus, & per totam no-
ctem intra ecclesiam orauerunt, petentes au-
xilium à Deo Israël.

CAPVT VII.

*Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæ-
ductu iubet fontes omnes custodiri: quapropter ci-
ues siti cruciati ciuitatem tradere cupiunt; Ozias
tamen princeps populi persuadet vt ad quinque dies
hoc differatur.*

1 HOlofernes autem altera die præcepit
A exercitibus suis, vt ascenderent contra
2 Bethuliam. * Erant autem pedites bellato-
rum centum viginti millia, & equites vigin-
ti duo millia, præter præparationes virorum
illorum, quos occupauerat captiuitas, & ab-
ducti fuerant de prouinciis & vrbibus vni-
3 uersæ iuuentutis. * Omnes parauerunt se pari-
ter ad pugnam contra filios Israël, & vene-
runt per crepidinem montis vsque ad api-
cem, qui respicit super Dothain, à loco qui
dicitur Belma, vsque ad Chelmon qui est con-
4 tra Esdrelon. * Filij autem Israël vt viderunt
multitudinem illorum, prostrauerunt se super
terram, mittentes cinerem super capita sua,
vnanimes orantes vt Deus Israël misericor-
diam suam ostenderet super populum suum.
5 * Et assumentes arma sua bellica, sederunt
per loca, quæ ad angusti itineris tramitem
dirigunt inter montosa: & erant custodien-
6 tes ea tota die & nocte. * Porrò Holofernes,
B dum circuit per gyrum, reperit quòd fons,
qui influebat, aquæ ductum illorum à parte
australi extra ciuitatem dirigeret: * & inci-
7 di præcepit aquæ ductum illorum. * Erant ta-
men non longè à muris fontes, ex quibus fur-
tim videbantur haurire aquam, ad refocillan-
8 dum potiùs quàm ad potandum. * Sed filij
Ammon & Moab accesserunt ad Holofer-
nem, dicentes: Filij Israël, non in lancea nec
in sagitta confidunt, sed montes defendunt
illos, & muniunt illos colles in præcipitio
9 constituti.* Vt ergo sine congressione pugnæ
possis superare eos, pone custodes fontium,
vt non hauriant aquam ex eis, & sine gla-
dio interficies eos vel certè fatigati tradent
ciuitatem suam, quam putant in montibus
positam

positam superari non posse. * Et placuerunt 10
verba hæc coram Holoferne, & coram sa-
tellitibus eius, & constituit per gyrum cen-
tenarios per singulos fontes. * Cumque 11
ista custodia per dies viginti fuisset expleta, C
defecerunt cisternæ, & collectiones aqua-
rum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita
vt non esset intra ciuitatem vnde satiarentur
vel vna die, quoniam ad mensuram dabatur
populis aqua quotidie. * Tunc ad Oziam 12
congregati omnes viri, feminæque iuuenes
& paruuli, omnes simul vna voce *dixerunt: 13
† Exod. 5. d. 21.
† Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fe-
cisti in nos mala, nolens loqui pacificè cum
Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus
in manibus eorum. * Et ideò non est qui 14
adiuuet, cùm prosternamur ante oculos eo-
rum in siti, & perditione magna. * Et nunc 15
congregate vniuersos qui in ciuitate sunt,
vt spontè tradamus nos omnes populo Ho-
lofernis. * Melius est enim vt captiui bene- 16
dicamus Dominum, viuentes, quàm moria-
mur, & simus opprobrium omni carni, cùm
viderimus vxores nostras, & infantes nostros,
mori ante oculos nostros. * Contestamur 17
hodie cælum & terram, & Deum patrum
nostrorum, qui vlciscitur nos secundùm pec- D
cata nostra, vt iam tradatis ciuitatem in ma-
nu militiæ Holofernis, & sit finis noster
breuis in ore gladij, qui longior efficitur in
ariditate sitis. * Et cùm hæc dixissent, factus 18
est fletus & vlulatus magnus in ecclesia ab
omnibus, & per multas horas vna voce cla-
† Psal. 105. a. 6.
mauerunt ad Deum, dicentes: * † Peccaui- 19
mus cum patribus nostris, iniustè egimus,
iniquitatem fecimus. * Tu, quia pius es, mi- 20
serere nostri, aut in tuo flagello vindica ini-
quitates nostras, & noli tradere confitentes
te, populo qui ignorat te, * vt non dicant in- 21
ter Gentes: Vbi est Deus eorum? * Et cùm 22
fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati
siluissent, * exurgens Ozias infusus lacrymis, 23
dixit: Æquo animo estote fratres, & hos
quinque dies expectemus à Domino miseri-
cordiam. * Forsitan enim indignationem 24
suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.
* Si autem transactis quinque diebus non ve- 25
nerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ
locuti estis.

CAPVT VIII.

Iudith, cuius laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia dedtionem quinto die meditantes obiurgat, quòd tempus Domini miserationi præscripserint, eosque hortatur vt patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

ET factum est, cùm audisset hæc verba 1
Iudith vidua, quæ erat filia Merari, fi- A
lij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai,
filij Iamnor, filij Gedeon, filij Raphaim,
filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enan, filij
Nathaniæ, filij Salathiel, filij Simeon, filij
2 Ruben: * & vir eius fuit Manasses, qui
mortuus est in diebus messis hordeaceæ:
3 * instabat enim super alligantes manipulos
in campo, & venit æstus super caput eius, &
mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & se-
4 pultus est illic cum patribus suis. * Erat autem
Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, &
5 mensibus sex. * Et in superioribus domus
suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo
6 cum puellis suis clausa morabatur, * & ha-
bens super lumbos suos cilicium, ieiunabat
omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata,
7 & neomenias & festa domus Israël. * Erat
autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus
reliquerat diuitias multas, & familiam co-
piosam, ac possessiones armentis boum &
8 gregibus ouium plenas. * Et erat hæc in om-
nibus famosissima, quoniam timebat Domi-
num valdè, nec erat qui loqueretur de illa
9 verbum malum. * Hæc itaque cùm audisset,
quoniam Ozias promisisset quòd transacto
quinto die traderet ciuitatem: misit ad pres-
10 byteros Chabri & Charmi. * Et venerunt
B ad illam, & dixit illis: quod est hoc verbum,
in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem
Assyriis, si intra quinque dies non venerit
11 vobis adiutorium? * Et qui estis vos, qui ten-
12 tatis Dominum? * Non est iste sermo, qui
misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram
13 excitet, & furorem accendat. * Posuistis vos
tempus miserationis Domini, & in arbitrium
14 vestrum, diem constituistis ei. * Sed quia patiēs
Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, &
indulgentiam eius fusis lacrymis postulemus:
15 * non enim quasi homo, sic Deus commina-
bitur, neque sicut filius hominis ad iracun-
16 diam inflammabitur. * Et ideò humiliemus
illi animas nostras, & in spiritu constituti
17 humiliato, seruientes illi, * dicamus flentes
Domino, vt secundùm voluntatem suam sic
faciat nobiscum misericordiam suam: vt si-
cut conturbatum est cor nostrum in super-
bia eorum, ita etiam de nostra humilitate
18 gloriemur: * quoniam non sumus secuti
peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt deos alie-
19 nos, * pro quo scelere dati sunt in gla-
dium, & in rapinam, & in confusionem ini-
micis suis: nos autem alterum Deum nesci-
20 mus præter ipsum. * Expectemus humiles
C consolationem eius, & exquiret sanguinem
nostrum de afflictionibus inimicorum no-
strorum, & humiliabit omnes Gentes, quæ-
cumque insurgunt contra nos, & faciet illas
21 sine honore Dominus Deus noster. * Et
tunc fratres, quoniam vos estis presbyteri
in populo Dei, & ex vobis pendet anima
illorum, ad eloquium vestrum corda eo-
rum erigite, vt memores sint, quia tenta-
ti sunt patres nostri vt probarentur, si verè
22 colerent Deum suum. * † Memores esse
† Gen. 22. a. 1.
debent, quomodo pater noster Abraham
tentatus est, & per multas tribulationes
probatus,

probatus, Dei amicus effectus est. * Sic 23
Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui
placuerunt Deo, per multas tribulationes
transierunt fideles. * Illi autem, qui tentatio- 24
nes non susceperunt cum timore Domini,
& impatientiam suam & improperium mur-
murationis suæ contra Dominum protule-
† 1. Cor. 10. b. 9. runt, * † exterminati sunt ab exterminato- 25
re, & à serpentibus perierunt. * Et nos er- 26
go non vlciscamur nos pro his quæ patimur,
* sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa 27
supplicia minora esse, flagella Domini, qui- D
bus quasi serui corripimur, ad emendatio-
nem, & non ad perditionem nostram eue-
nisse credamus. * Et dixerunt illi Ozias & 28
presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt,
& non est in sermonibus tuis vlla reprehen-
sio. * Nunc ergo ora pro nobis, quoniam 29
mulier sancta es, & timens Deum. * Et dixit 30
illis Iudith: Sicut quod potui loqui, Dei esse
cognoscitis: * ita quod facere disposui, pro- 31
bate si ex Deo est, & orate vt firmum faciat
Deus consilium meum. * Stabitis vos ad por- 32
tam nocte ista, & ego exeam cum abra mea:
& orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque
respiciat Dominus populum suum Israël.
* Vos autem nolo vt scrutemini actum meum, 33
& vsque dum renuntiem vobis, nihil aliud
fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum
nostrum. * Et dixit ad eam Ozias princeps 34
Iuda: Vade in pace, & Dominus sit tecum
in vltionem inimicorum nostrorum. Et reuer-
tentes abierunt.

CAPVT IX.

Iudith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, vtque sibi virtus detur euertendi Holofernem.

QVibus abscedentibus, Iudith ingressa 1
est oratorium suum: & induens se cili- A
cio, posuit cinerem super caput suum: &
prosternens se Domino, clamabat ad Domi-
num, dicens: * Domine Deus patris mei 2
† Gen. 34. d. 26. Simeon, † qui dedisti illi gladium in defen-
sionem alienigenarum, qui violatores extite-
runt in coinquinatione sua, & denudauerunt
femur virginis in confusionem: * & dedisti 3
mulieres illorum in prædam, & filias illorum
in captiuitatem; & omnem prædam in diui-
sionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum
tuum: subueni quæso te Domine Deus meus
mihi viduæ. * Tu enim fecisti priora, & 4
illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod B
ipse voluisti. * Omnes enim viæ tuæ para- 5
tæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia
† Exod. 14. b. 9. posuisti. * † Respice castra Assyriorum nunc, 6
sicut tunc castra Ægyptiorum videre digna-
tus es, quando post seruos tuos armati cur-
rebant, confidentes in quadrigis, & in equi-
tatu suo, & in multitudine bellatorum. * Sed 7
aspexisti super castra eorum, & tenebræ
fatigauerunt eos. * Tenuit pedes eorum 8
abyssus, & aquæ operuerunt eos. * Sic 9

C fiant & isti, Domine, qui confidunt in mul-
titudine sua, & in curribus suis, & in contis,
& in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis
10 gloriantur, * & nesciunt quia tu ipse es Deus
noster, qui conteris bella ab initio, & Domi-
11 nus nomen est tibi. * Erige brachium tuum
sicut ab initio, & allide virtutem illorum
in virtute tua: cadat virtus eorum in ira-
cundia tua, qui promittunt se violare sancta
tua, & polluere tabernaculum nominis tui,
12 & deiicere gladio suo cornu altaris tui. * Fac
Domine: vt gladio proprio eius superbia
13 amputetur: * capiatur laqueo oculorum
suorum in me, & percuties eum ex labiis
14 charitatis meæ. * Da mihi in animo con-
stantiam, vt contemnam illum, & virtutem,
15 vt euertam illum. * † Erit enim hoc memo- † Iud. 4. d. 21. 5. d. 26.
D riale nominis tui, cùm manus feminæ deie-
16 cerit eum. * Non enim in multitudine est
virtus tua Domine, neque in equorum viri-
bus voluntas tua est, nec superbi ab initio pla-
cuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum
17 semper tibi placuit deprecatio. * Deus cæ-
lorum, creator aquarum, & Dominus totius
creaturæ, exaudi me miseram deprecantem,
18 & de tua misericordia præsumentem. * Me-
mento Domine testamenti tui, & da verbum
in ore meo, & in corde meo consilium corro-
bora, vt domus tua in sanctificatione tua
19 permaneat: * & omnes Gentes agnos-
cant, quia tu es Deus, & non est alius
præter te.

CAPVT X.

Iudith pulcherrima aptissimè ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

1 FActum est autem, cùm cessasset clamare
A ad Dominum, surrexit de loco, in quo
2 iacuerat prostrata ad Dominum. * Vocauit-
que abram suam, & descendens in domum
suam, abstulit à se cilicium, & exuit se ve-
3 stimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum,
& vnxit se myro optimo, & discriminauit
crinem capitis sui, & imposuit mitram su-
per caput suum, & induit se vestimentis iu-
cunditatis suæ, induitque sandalia pedibus
suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inau-
res, & annulos, & omnibus ornamentis suis
4 ornauit se. * Cui etiam Dominus contulit
splendorem, quoniam omnis ista composi-
tio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat:
& ideò Dominus hanc in illam pulchritu-
dinem ampliauit, vt incomparabili decore
5 omnium oculis appareret. * Imposuit ita-
B que abræ suæ ascoperam vini, & vas olei,
& polentam, & palathas, & panes, & ca-
6 seum, & profecta est. * Cumque venissent
ad portam ciuitatis, inuenerunt expectan-
7 tem Oziam & presbyteros ciuitatis. * Qui
cùm vidissent eam, stupentes mirati sunt
8 nimis pulchritudinem eius. * Nihil tamen
inter

interrogantes eam, dimiserunt transire, di-
centes: Deus patrum nostrorum det tibi gra-
tiam, & omne consilium tui cordis sua vir-
tute corroboret, vt glorietur super te Ieru-
salem, & sit nomen tuum in numero san-
ctorum & iustorum. * Et dixerunt hi qui 9
illic erant, omnes vna voce: Fiat, fiat. * Iu- 10
dith verò orans Dominum, transiuit per
portas & ipsa & abra eius. * Factum est au- 11
tem, cùm descenderet montem, circa ortum
diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum,
& tenuerunt eam, dicentes: Vnde venis? C
aut quò vadis? * Quæ respondit: Filia sum 12
Hebræorum, ideò ego fugi à facie eorum,
quoniam futurum agnoui, quòd dentur vo-
bis in deprædationem, pro eo quòd con-
temnentes vos, noluerunt vltrò tradere seip-
sos, vt inuenirent misericordiam in cons-
pectu vestro. * Hac de causa cogitaui me- 13
cum dicens: Vadam ad faciem principis Ho-
lofernis, vt indicem illi secreta illorum, &
ostendam illi quo aditu possit obtinere eos,
ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius.
* Et cùm audissent viri illi verba eius, consi- 14
derabant faciem eius, & erat in oculis eorum
stupor, quoniam pulchritudinem eius mira-
bantur nimis. * Et dixerunt ad eam: Conser- 15
uasti animam tuam, eò quòd tale reperisti
consilium, vt descenderes ad dominum no-
strum. * Hoc autem scias, quoniam cùm ste- 16
teris in conspectu eius, benè tibi faciet, & D
eris gratissima in corde eius. Duxeruntque
illam ad tabernaculum Holofernis, annun-
tiantes eam. * Cumque intrasset ante faciem 17
eius, statim captus est in suis oculis Holo-
fernes. * Dixeruntque ad eum satellites eius: 18
Quis contemnat populum Hebræorum, qui
tam decoras mulieres habent, vt non pro his
meritò pugnare contra eos debeamus? * Vi- 19
dens itaque Iudith Holofernem sedentem
in conopeo, quod erat ex purpura, & auro,
& smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum:
* & cùm in faciem eius intendisset, adorauit 20
eum, prosternens se super terram. Et ele-
uauerunt eam serui Holofernis, iubente do-
mino suo.

CAPVT XI.

Iudith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

TVnc Holofernes dixit ei: Æquo ani- 1
mo esto, & noli pauere in corde tuo: A
quoniam ego nunquam nocui viro, qui vo-
luit seruire Nabuchodonosor regi. * Popu- 2
lus autem tuus, si non contempsisset me, non
leuassem lanceam meam super eum. * Nunc 3
autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab
illis, & placuit tibi vt venires ad nos? * Et 4
dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ,
quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ,
perfectam rem faciet Dominus tecum. * Vi- 5
uit enim Nabuchodonosor rex terræ, &
uiuit virtus eius, quæ est in te ad correptio-
nem omnium animarum errantium: quo-
niam non solùm homines seruiunt illi per
6 te, sed & bestiæ agri obtemperant illi. * Nun-
B tiatur enim animi tui industria vniuersis gen-
tibus, & indicatum est omni sæculo, quo-
niam tu solus bonus & potens es in omni
regno eius, & disciplina tua omnibus pro-
7 uinciis prædicatur. * † Nec hoc latet, quod † Sup. 5. a. 5.
locutus est Achior; nec illud ignoratur, quod
8 ei iusseris euenire. * Constat enim: Deum
nostrum sic peccatis offensum, vt mandaue-
rit per prophetas suos ad populum, quòd tra-
9 dat eum pro peccatis suis. * Et quoniam
sciunt se offendisse Deum suum filij Israël,
10 tremor tuus super ipsos est. * Insuper etiam
fames inuasit eos, & ab ariditate aquæ iam
11 inter mortuos computantur. * Denique hoc
ordinant, vt interficiant pecora sua, & bi-
12 bant sanguinem eorum: * & sancta Domini
C Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi,
in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt
impendere, & volunt consumere quæ nec
manibus deberent contingere: ergo quo-
niam hæc faciunt, certum est quòd in per-
13 ditionem dabuntur. * Quod ego ancilla tua
cognoscens, fugi ab illis, & misit me Domi-
14 nus hæc ipsa nuntiare tibi. * Ego enim ancil-
la tua Deum colo, etiam nunc apud te: &
15 exiet ancilla tua, & orabo Deum, * & dicet
mihi quando eis reddat peccatum suum, &
veniens nuntiabo tibi, ita vt ego adducam
te per mediam Ierusalem, & habebis omnem
D populum Israël, sicut oues, quibus non est
pastor, & non latrabit vel vnus canis contra
16 te: * quoniam hæc mihi dicta sunt per proui-
17 dentiam Dei. * Et quoniam iratus est illis
18 Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi. * Pla-
cuerunt autem omnia verba hæc coram Ho-
loferne, & coram pueris eius, & mirabantur
sapientiam eius, & dicebant alter ad alte-
19 rum: * Non est talis mulier super terram
in aspectu, in pulchritudine, & in sensu
20 verborum. * Et dixit ad illam Holofernes:
Benefecit Deus, qui misit te ante popu-
21 lum vt des illum tu in manibus nostris: * &
quoniam bona est promissio tua, si fecerit
mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, &
tu in domo Nabuchodonosor magna eris, &
nomen tuum nominabitur in vniuersa terra.

CAPVT XII.

Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1 TVnc iussit eam introire vbi repositi
A erant thesauri eius, & iussit illic ma-
nere eam, & constituit qoid daretur illi de
2 conuiuio suo. * Cui respondit Iudith, & di-
xit: Nunc non potero manducare ex his, quæ

mihi præcipis tribui, ne veniat super me of-
fensio: ex his autem, quæ mihi detuli, man-
ducabo. *Cui Holofernes ait, Si defecerint 3
tibi ista, quæ tecum detulisti, quid facie-
mus tibi? * Et dixit Iudith: Viuit anima tua 4
domine meus, quoniam non expendet om-
nia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in ma-
nu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerunt il-
lam serui eius in tabernaculum, quod præ- B
ceperat. * Et petiit dum introiret, vt dare- 5
tur ei copia nocte & ante lucem egrediendi
foras ad orationem, & deprecandi Domi-
num. * Et præcepit cubiculariis suis, vt sicut 6
placeret illi, exiret & introiret ad adorandum
Deum suum, per triduum: * & exibat no- 7
ctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat se
in fonte aquæ. * Et vt ascendebat, orabat 8
Dominum Deum Israël, vt dirigeret viam
eius ad liberationem populi sui, * Et in- 9
troiens, munda manebat in tabernaculo, C
vsque dum acciperet escam suam in ves-
pere. * Et factum est, in quarto die Holo- 10
fernes fecit cœnam seruis suis, & dixit ad
Vagao eunuchum suum: Vade, & suade
Hebræam illam, vt sponte consentiat habi-
tare mecum. * Fœdum est enim apud Assy- 11
rios, si femina irrideat virum, agendo vt im-
munis ab eo transeat. * Tunc introiuit Va- 12
gao ad Iudith, & dixit: Non vereatur bona
puella introire ad dominum meum, vt hono-
rificetur ante faciem eius, vt manducet cum D
eo, & bibat vinum in iucunditate, * Cui 13
Iudith respondit: Quæ ego sum, vt contra-
dicam domino meo? * Omne quod erit an- 14
te oculos eius bonum & optimum faciam.
Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi
erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. * Et 15
surrexit, & ornauit se vestimento suo, &
ingressa stetit ante faciem eius. * Cor autem 16
Holofernis concussum est: erat enim ardens
in concupiscentia eius. * Et dixit ad eam 17
Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iu-
cunditate, quoniam inuenisti gratiam coram
me. * Et dixit Iudith: Bibam domine, quo- 18
niam magnificata est anima mea hodie præ
omnibus diebus meis. * Et accepit, & man- 19
ducauit, & bibit coram ipso, ea quæ paraue-
rat illi ancilla eius. * Et iucundus factus est 20
Holofernes ad eam, bibitque vinum mul-
tum nimis, quantum numquam biberat in
vita sua.

CAPVT XIII.

Iudith facta ad Deum oratione præscidit caput ebrij Holofernis: quod ad conciues Bethuliæ efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

VT autem serò factum est, festinauerunt 1
serui illius ad hospitia sua, & conclusit A
Vagao ostia cubiculi, & abiit. * erant au- 2
tem omnes fatigati à vino: * eratque Iudith 3
sola in cubiculo. * Porrò Holofernes iacebat 4
5 in lecto, nimia ebrietate sopitus. * Dixitque
Iudith puellæ suæ vt staret foris ante cubi-
6 culum, & obseruaret. * Stetitque Iudith
ante lectum, orans cum lacrymis, & labio-
7 rum motu in silentio, * dicens: Confirma
me Domine Deus Israël, & respice in hac
hora ad opera manuum mearum, vt, sicut
promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas:
& hoc, quod credens per te posse fieri co-
8 gitaui, perficiam. * Et cùm hæc dixisset, ac-
cessit ad columnam, quæ erat ad caput lectu-
li eius, & pugionem eius, qui in ea ligatus
9 pendebat, exoluit. * Cumque euaginasset
illum, apprehendit comam capitis eius, &
ait: Confirma me Domine Deus in hac
10 hora. * & percussit bis in ceruicem eius, &
abscidit caput eius, & abstulit conopeum
eius à columnis, & euoluit corpus eius trun-
11 cum. * Et post pusillum exiuit, & tradidit ca-
put Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitte-
12 ret illud in peram suam. * Et exierunt duæ,
B secundum consuetudinem suam, quasi ad ora-
tionem, & transierunt castra, & gyrantes
13 vallem, venerunt ad portam ciuitatis. * Et
dixit Iudith à longè custodibus murorum:
Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus,
14 qui fecit virtutem in Israël. * Et factum est,
cùm audissent viri vocem eius, vocauerunt
15 presbyteros ciuitatis. * Et concurrerunt ad
eam omnes, à minimo vsque ad maximum:
quoniam sperabant eam iam non esse ventu-
16 ram. * Et accendentes luminaria congyraue-
runt circa eam vniuersi: illa autem ascen-
dens in eminentiorem locum, iussit fieri si-
17 lentium. Cumque omnes tacuissent, * dixit
Iudith: Laudate Dominum Deum nostrum,
18 qui non deseruit sperantes in se: * & in me
ancilla sua adimpleuit misericordiam suam,
quam promisit domui Israël: & interfecit in
19 manu mea hostem populi sui hac nocte. * Et
proferens de pera caput Holofernis, ostendit
illis, dicens: Ecce caput Holofernis princi-
pis militiæ Assyriorum, & ecce conopeum
illius, in quo recumbebat in ebrietate sua,
vbi per manum fœminæ percussit illum Do-
20 minus Deus noster. * Viuit autem ipse Do-
C minus, quoniam custodiuit me Angelus eius,
& hinc euntem, & ibi commorantem, & in-
de huc reuertentem, & non permisit me Do-
minus ancillam suam coinquinari, sed sine
pollutione peccati reuocauit me vobis, gau-
dentem in victoria sua, in euasione mea, &
21 in liberatione vestra. * † Confitemini illi † Psal. 105.
omnes, quoniam bonus, quoniam in sæcu- a. 1. 106.
22 lum misericordia eius. * Vniuersi autem a. 1.
adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Be-
nedixit te Dominus in virtute sua, quia per te
23 ad nihilum redegit inimicos nostros. * Porrò
Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam: Be-
nedicta es tu filia à Domino Deo excelso, præ
24 omnibus mulieribus super terram. * Bene-
dictus Dominus, qui creauit cælum & ter-
ram, qui te direxit in vulnera capitis prin-
cipis

cipis inimicorum nostrorum: * quia hodie 25
nomen tuum ita magnificauit, vt non re- D
cedat laus tua de ore hominum, qui memo-
res fuerint virtutis Domini in æternum, pro
quibus non pepercisti animæ tuæ, propter
angustias & tribulationem generis tui, sed
subuenisti ruinæ ante conspectum Dei no-
stri. * Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. 26
* Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei 27
Iudith: Deus Israël, cui tu testimonium de-
disti quòd vlciscatur se de inimicis suis, ipse
caput omnium incredulorum incidit hac no-
cte in manu mea. * Et vt probes quia ita 28
est, ecce caput Holofernis, qui in contem-
ptu superbiæ suæ Deum Israël contempsit,
& tibi in interitum minabatur, dicens:
Cùm captus fuerit populus Israël, gladio per-
forari præcipiam latera tua. * Videns autem 29
Achior caput Holofernis, angustiatus præ
pauore, cecidit in faciem suam super ter-
ram, & æstuauit anima eius. * Posteà verò 30
quàm resumpto spiritu recreatus est, proci-
dit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit:
* Benedicta tu à Deo tuo in omni taberna- 31
culo Iacob, quoniam in omni gente, quæ au-
dierit nomen tuum, magnificabitur super te
Deus Israël.

CAPVT XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circumciso, Iudæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque inuenientes, vehementi timore concutiuntur.

DIxit autem Iudith ad omnem populum: 1
Audite me fratres, suspendite caput A
hoc super muros nostros: * Et erit, cùm 2
exierit Sol accipiat vnusquisque arma sua, &
exite cum impetu, non vt descendatis deor-
sum, sed quasi impetum facientes. * Tunc 3
exploratores necesse erit vt fugiant ad prin-
cipem suum excitandum ad pugnam. * Cum- 4
que duces eorum cucurrerint ad tabernacu-
lum Holofernis, & inuenerint eum trun-
cum in suo sanguine volutatum, decidet
super eos timor * Cumque cognoueritis 5
fugere eos, ite post illos securi, quoniam B
Dominus conteret eos sub pedibus vestris.
* Tunc Achior videns virtutem, quam fe- 6
cit Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, cre-
didit Deo, & circumcidit carnem præputij
sui, & appositus est ad populum Israël, &
omnis successio generis eius vsque in hodier-
num diem. * Mox autem vt ortus est dies, 7
suspenderunt super muros caput Holofer-
nis, accepitque vnusquisque vir arma sua,
& egressi sunt cum grandi strepitu & vlula-
tu. * Quod videntes exploratores, ad ta- 8
bernaculum Holofernis, cucurrerunt. * Por- 9
rò hi qui in tabernaculo erant, venientes,
& ante ingressum cubiculi perstrepentes, C
excitandi gratia, inquietudinem arte mo-
liebantur, vt non ab excitantibus, sed à so-
nantibus Holofernes euigilaret. * Nullus 10
enim audebat cubiculum virtutis Assyrio-
11 rum pulsando aut intrando aperire. * Sed
cùm venissent eius duces ac tribuni, & vni-
uersi maiores exercitus regis Assyriorum,
12 dixerunt cubiculariis: * Intrate, & excita-
te illum, quoniam egressi mures de cauernis
suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.
13 * Tunc ingressus Vagao cubiculum eius,
stetit ante cortinam, & plausum fecit ma-
nibus suis: suspicabatur enim illum cum Iu-
14 dith dormire. * Sed cùm nullum motum ia-
D centis sensu aurium caperet, accessit proxi-
mans ad cortinam, & eleuans eam, videns-
que cadauer absque capite Holofernis in
suo sanguine tabefactum iacere super ter-
ram, exclamauit voce magna cum fletu, &
15 scidit vestimenta sua. * Et ingressus taberna-
culum Iudith, non inuenit eam, & exiliit fo-
16 ras ad populum, * & dixit: Vna mulier He-
bræa fecit confusionem in domo regis Na-
buchodonosor, ecce enim Holofernes ia-
cet in terra, & caput eius non est in illo.
17 * Quod cùm audissent principes virtutis As-
syriorum, sciderunt omnes vestimenta sua,
& intolerabilis timor & tremor cecidit super
18 eos, & turbati sunt animi eorum valdè. * Et
factus est clamor incomparabilis in medio ca-
strorum eorum.

CAPVT XV.

Assyrij persequentes Hebræos, omnibus relictis fugiunt; at illi, spoliis collectis, plurimum ditati sunt: Iudith autem à pontifice & populo benedicitur, & quæ Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

1 CVmque omnis exercitus decollatum
A Holofernem audisset, fugit mens &
consilium ab eis, & solo tremore & metu
2 agitati, fugæ præsidium sumunt, * ita vt nul-
lus loqueretur cum proximo suo, sed incli-
nato capite, relictis omnibus, euadere festi-
nabant Hebræos, quos armatos super se ve-
nire audiebant, fugientes per vias campo-
3 rum & semitas collium. * Videntes itaque
filij Israël fugientes, secuti sunt illos. Des-
cenderuntque clangentes tubis, & vlulan-
4 tes post ipsos. * Et quoniam Assyrij non adu-
B nati, in fugam ibant præcipites: filij autem Is-
raël vno agmine persequentes, debilitabant
5 omnes, quos inuenire potuissent. * Misit
itaque Ozias nuntios per omnes ciuitates
6 & regiones Israël. * Omnis itaque regio,
omnisque vrbs, electam iuuentutem arma-
tam misit post eos, & persecuti sunt eos in
ore gladij, quousque peruenirent ad extre-
7 mitatem finium suorum. * Reliqui autem qui
erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assy-
riorum, & prædam, quam fugientes Assyrij
reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt val-
8 dè. * Hi verò, qui victores reuersi sunt ad
Bethuliam, omnia quæ erant illorum at-
tulerunt secum, ita vt non esset numerus in
pecoribus, & iumentis, & vniuersis mobilibus

eorum, vt à minimo vsque ad maximum om- C
nes diuites fierent de prædationibus eorum.
* Ioacim autem summus pontifex, de Ieru- 9
salem venit in Bethuliam cum vniuersis pres-
byteris suis, vt videret Iudith. * Quæ cùm 10
exisset ad illum, benedixerunt eam omnes
vna voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem,
tu lætitia Israël: tu honorificentia populi no-
stri: * quia fecisti viriliter, & confortatum 11
est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris,
& post virum tuum, alterum nescieris: ideò
& manus Domini confortauit te, & ideò eris D
benedicta in æternum. * Et dixit omnis po- 12
pulus: Fiat, fiat. * Per dies autem triginta, 13
vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo
Israël. * Porrò autem vniuersa, quæ Holo- 14
fernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt
Iudith in auro, & argento, & vestibus, &
gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt
omnia illi à populo. * Et omnes populi gau- 15
debant, cum mulieribus, & virginibus, & iu-
uenibus, in organis & citharis.

CAPUT XVI.

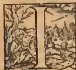
Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ierusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Iudith plena dierum moritur; & dies huius victoriæ perpetuò apud Iudæos in numero sanctorum dierum celebratur.

TUnc cantauit canticum hoc Domino 1
Iudith, dicens: A
* Incipite Domino in tympanis, cantate 2
Domino in cymbalis, modulamini illi psal-
mum nouum, exaltate & inuocate nomen
eius.
* Dominus conterens bella, Dominus no- 3
men est illi.
* Qui posuit castra sua in medio populi 4
sui, vt eriperet nos de manu omnium ini-
micorum nostrorum.
* Venit Assur ex montibus ab Aquilone 5
in multitudine fortitudinis suæ: cuius multi-
tudo obturauit torrentes, & equi eorum coo-
peruerunt valles.
* Dixit se incensurum fines meos, & iuue- 6
nes meos occisurum gladio, infantes meos
date in prædam, & virgines in captiuitatem.
* Dominus autem omnipotens nocuit eum, 7
& tradidit eum in manus feminæ, & confo-
dit eum.
* Non enim cecidit potens eorum à iuue- 8
nibus, nec filij Titan percusserunt eum, nec
excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Iudith B
filia Merari in specie faciei suæ dissoluit
eum.
* Exuit enim se vestimento viduitatis, & 9
induit se vestimento lætitiæ in exultatione
filiorum Israël.
* Vnxit faciem suam vnguento, & colli- 10
gauit cincinnos suos mitra, accepit stolam
nouam ad decipiendum illum.
11 * Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pul-
chritudo eius captiuam fecit animam eius,
amputauit pugione ceruicem eius,
12 * Horruerunt Persæ constantiam eius, &
Medi audaciam eius.
13 * Tunc vlulauerunt castra Assyriorum,
quando apparuerunt humiles mei, arescentes
in siti.
14 * Filij puellarum compunxerunt eos, &
sicut pueros fugientes occiderunt eos: perie-
runt in prælio à facie Domini Dei mei.
15 * Hymnum cantemus Domino, hym-
num nouum cantemus Deo nostro.
16 * Adonai Domine magnus es tu, & præ-
C clarus in virtute tua, & quem superare nemo
potest.
17 * Tibi seruiet omnis creatura tua: † quia † Gen. 1. Psal. 32. 9.
dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, &
creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.
18 * Montes à fundamentis mouebuntur cum
aquis: petræ, sicut cera, liquescent ante fa-
ciem tuam.
19 * Qui autem timent te, magni erunt apud
te per omnia.
20 * Væ genti insurgenti super genus meum:
Dominus enim omnipotens vindicabit in
eis, in die iudicij visitabit illos.
21 * Dabit enim ignem, & vermes in car-
nes eorum, vt vrantur, & sentiant vsque in
sempiternum.
22 * Et factum est post hæc, omnis populus
post victoriam venit in Ierusalem adorare
Dominum: & mox vt purificati sunt, obtu-
lerunt omnes holocausta, & vota, & repro-
23 missiones suas. * Porrò Iudith, vniuersa vasa
bellica Holofernis, quæ dedit illi populus,
D & conopeum, quod ipsa sustulerat de cubi-
li ipsius, obtulit in anathema obliuionis.
24 * Erat autem populus iucundus secundùm
faciem sanctorum, & per tres menses gau-
dium huius victoriæ celebratum est cum Iu-
25 dith. * Post dies autem illos vnusquisque re-
diit in domum suam, & Iudith magna facta
est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ
26 terræ Israël. * Erat etiam virtuti castitas ad-
iuncta, ita vt non cognosceret virum omni-
bus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est
27 Manasses vir eius. * Erat autem diebus fe-
28 stis procedens cum magna gloria. * Mansit
autem in domo viri sui annos centum quin-
que, & dimisit abram suam liberam, & de-
functa est ac sepulta cum viro suo in Bethu-
29 lia. * Luxitque illam omnis populus diebus
30 septem. * In omni autem spatio vitæ eius
non fuit, qui perturbaret Israël, & post mor-
31 tem eius annis multis. * Dies autem victo-
riæ huius festiuitatis, ab Hebræis in nume-
ro sanctorum dierum accipitur, & colitur à
Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem
diem.

LIBER ESTHER.

CAPUT PRIMUM.

Assuero ad potentiæ & gloriæ suæ ostentationem splendidum celebrante conuiuium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur; & sapientum consilio edictum promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

N diebus Assueri, qui re- 1
gnauit ab India vsque A
Æthiopiam, super cen-
tum viginti septem pro-
uincias: * quando sedit 2
in solio regni sui, Susan
ciuitas regni eius exor-
dium fuit. * Tertio igitur anno imperij sui, 3
fecit grande conuiuium cunctis principibus,
& pueris suis, fortissimis Persarum, & Me-
dorum inclytis, & præfectis prouinciarum
coram se, * vt ostenderet diuitias gloriæ re- 4
gni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam
potentiæ suæ, multo tempore, centum vide-
licet & octoginta diebus. * Cumque imple- 5
rentur dies conuiuij, inuitauit omnem popu-
lum, qui inuentus est in Susan, à maximo
vsque ad minimum: & iussit septem diebus
conuiuium præparari in vestibulo horti, &
nemoris, quod regio cultu & manu consi- B
tum erat. * Et pendebant ex omni parte ten- 6
toria aërij coloris, & carbasini ac hyacinthi-
ni, sustentata funibus byssinis, atque purpu-
reis, qui eburneis circulis inserti erant, &
columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli
quoque aurei & argentei, super pauimen-
tum smaragdino & pario stratum lapide, dis-
positi erant: quod mira varietate pictura de-
corabat. * Bibebant autem qui inuitati erant, 7
aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi in-
ferebantur. Vinum quoque, vt magnificen-
tia regia dignum erat, abundans, & præ-
cipuum ponebatur. * Nec erat qui nolentes 8
cogeret ad bibendum, sed sicut rex statue-
rat, præponens mensis singulos de principi-
bus suis, vt sumeret vnusquisque quod vel-
let. * Vasthi quoque regina fecit conuiuium 9
feminarum, in palatio, vbi rex Assuerus ma-
nere consueuerat. * Itaque die septimo, 10
cùm rex esset hilarior, & post nimiam po-
tationem incaluisset mero, præcepit Maü- C
mam, & Bazatha, & Harbona, & Baga-
tha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas,
septem eunuchis, qui in conspectu eius mi-
nistrabant, * vt introducerent reginam Va- 11
sthi coram rege, posito super caput eius dia-
demate, vt ostenderet cunctis populis &
& principibus pulchritudinem illius: erat
enim pulchra valdè. * Quæ renuit, & ad re- 12
gis imperium, quod per eunuchos manda-
uerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, &
13 nimio furore succensus, * Interrogauit sa-
pientes, qui ex more regio semper ei aderant,
& illorum faciebat cuncta consilio, scien-
14 tium leges ac iura maiorum (* erant autem
primi & proximi, Charsena, & Sethar, &
Admatha, & Tharsis, & Mares, & Mar-
sana, & Mamuchan, septem duces Persa-
rum atque Medorum, qui videbant faciem
regis, & primi post eum residere soliti erant)
15 * cui sententiæ Vasthi regina subiaceret,
quæ Assueri regis imperium, quod per eunu-
16 chos mandauerat, facere noluisset. * Res-
ponditque Mamuchan, audiente rege, at-
que principibus, Non solùm regem læsit re-
gina Vasthi, sed & omnes populos, & prin-
cipes, qui sunt in cunctis prouincijs regis
17 Assueri. * Egredietur enim sermo reginæ
D ad omnes mulieres, vt contemnant viros
suos, & dicant: Rex Assuerus iussit vt re-
18 gina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit. *
Atque hoc exemplo omnes principum con-
iuges Persarum atque Medorum, paruipen-
dent imperia maritorum: vnde regis iusta
19 est indignatio. * Si tibi placet, egrediatur
edictum à facie tua, & scribatur iuxta legem
Persarum atque Medorum, quam præteri-
ri illicitum est, vt nequaquam vltra Vasthi
ingrediatur ad regem, sed regnum illius, al-
20 tera, quæ melior est illa, accipiat. * Et hoc
in omne (quod latissimum est) prouincia-
rum tuarum diuulgetur imperium, & cunctæ
vxores tam maiorum, quàm minorum, de-
21 ferant maritis suis honorem. * placuit con-
silium eius regi, & principibus: fecitque
22 rex iuxta consilium Mamuchan, * & misit
epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt
quæque gens audire & legere poterat, diuer-
sis linguis & litteris, esse viros principes ac
maiores in domibus suis: & hoc per cunctos
populos diuulgari.

CAPUT II.

Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis Esther neptis occulta Mardochæi Iudæi placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio, ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad ostium palatij manens, eunuchos regi insidiantes prodit; quod factum Mardochæi, annalibus inscribitur.

1 A HIs ita gestis, postquam regis Assueri in-
dignatio deferbuerat, recordatus est
Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:
2 * dixeruntque pueri regis, ac ministri eius:
Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,
3 * & mittantur qui considerent per vniuersas
prouincias puellas speciosas & virgines: &
adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant
eas in domum feminarum sub manu Egei

eunucbi, qui est præpositus & custos mulie-
rum regiarum: & accipiant mundum mulie-
brem, & cetera ad vsus necessaria. * Et quæ- 4
cumque inter omnes oculis regis placuerit, ip-
sa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: &
ita, vt suggesserant, iussit fieri. *Erat vir Iu- 5
dæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardo-
† Inf. 11. b. 1. 4. chæus: † filius Iair, filij Semei, filij Cis, de stir-
pe Iemini, * qui translatus fuerat de Ierusa- 6
† 4. Reg. 14 d. 15. lem eo rempore, † quo Iechoniam regem Iu-
da Nabuchodonosor rex Babylonis transtu-
lerat, * qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edis- 7
sæ, quæ altero nomine vocabatur Estber: &
vtrumque parenrem amiserat: pulcbra ni-
mis, & decora facie. Mortuisque patre eius
ac matre, Mardochæus sibi eam adoptauit
i n filiam.* Cumque percrebruisset regis im- 8
perium, & iuxta mandatum illius multæ pul- B
chræ virgines adducerentur Susan, & Egeo
traderentur eunucho; Esther quoque inter
ceteras puellas ei tradita est, vt seruaretur in
numero feminarum. * Quæ placuit ei, & in- 9
uenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit
eunucho, vt accelerarer mundum mulie-
brem, & traderet ei partes suas, & septem
puellas speciosissimas de domo regis, & tam
ipsam quàm pedissequas eius ornaret atque
excoleret. * Quæ noluit indicare ei populum 10
& patriam suam: Mardochæus enim præce-
perat ei, vt de hac re omnino reticeret: * 11
qui deambulabat quotidie anre vestibulũ do-
mus, in qua electæ virgines seruabantur, cu-
ram agens salutis Estber, & scire volens quid
ei accideret. * Cùm autem venisset tempus 12
singularum per ordinem puellarum, vt in-
trarent ad regem, expletis omnibus quæ ad
cultum muliebrem pertinebant, mensis duo-
decimus vertebatur: ita dumtaxat, vt sex men-
sibus oleo vngerentur myrrbino, & alijs sex
quibusdam pigmentis & aromatibus vteren-
tur. * Ingredientesque ad regem, quidquid 13
postulassent ad ornatum pertinens, accipie- C
bant, & vt eis placuerat, compositæ de tri-
clinio feminarum ad regis cubiculum transi-
bant. * Et quæ intrauerat vespere, egredie- 14
batur manè, atque inde in secundas ædes
deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunu-
cbi erant, qui concubinis regis præsidebat:
nec habebat potestatem ad regem vltrà re-
deundi, nisi voluisset rex, & eam venire ius-
sisset ex nomine. * Euoluto autem tempore 15
per ordinem, instabat dies, quo Esther filia
Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adop-
tauerat in filiam, deberet inrrare ad regem.
Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed
quæcumque voluit Egeus eunuchus custos
virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat
enim formosa valdè, & incredibili pulchri-
tudine, omnium oculis gratiosa & amabilis
videbatur. * Ducta est itaque ad cubiculum 16
regis Assueri mense decimo, qui vocatur
Thebeth, septimo anno regni eius. * Et ada- 17
mauit eam rex plus quàm omnes mulieres,
habuitque gratiam & misericordiam coram
eo super omnes mulieres, & posuit diadema
regni in capire eius fecitque eam regnare in
18 loco Vasthi. * Et iussit conuiuium præparari
D permagnificum cunctis principibus, & ser-
uis suis, pro coniunctione & nuptijs Esther.
Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac
dona largitus est iuxta magnificentiam prin-
19 cipalem. * Cumque secundò quærerentur
virgines & congregarentur, Mardocbæus
20 manebat ad ianuam regis: * nec dum prodi-
derat Esther patriam, & populum suum, iux-
ta mandatum eius. Quidquid enim ille præ-
cipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta fa-
ciebat, vt eo tempore solita erat quo eam
21 paruulam nutriebat.* Eo igitur tempore, quo
Mardochæus ad regis ianuam morabatur,
irati sunt Bagathan & Thares duo eunuchi
regis, qui ianitores erant, & in primo pala-
tij limine præsidebant: volueruntque insur-
22 gere in regem, & occidere eum. * Quod
Mardochæum non latuit, statimque nuntia-
uit reginæ Estber; & illa regi, ex nomine
23 Mardochæi, qui ad se rem detulerat. * Quæ-
situm est, & inuentum: & appensus est vter-
que eorum in patibulo. Mandatumque est
historijs, & annalibus traditum coram rege.

CAPVT III.

Aman à rege sublimatus, indignatur quod solus Mardochæus Iudæus ipsum non adoret: quapropter omnium Iudæorum interitum ab Assuero impetrat; mittitque ad vniuersas prouincias litteras regis annulo signatas, vt tertiodecimo die mensis duodecimi vniuersi vbique Iudæi occidantur.

1 POst hæc rex Assuerus exaltauit Aman
A filium Amadathi, qui erat de stirpe
Agag: & posuit solium eius super omnes
2 principes, quos habebat. * Cunctique serui
regis, qui in foribus palatij versabantur, fle-
ctebant genua, & adorabant Aman: sic enim
præceperat eis imperator. solus Mardochæus
non flectebat genu, neque adorabat eum.
3 * Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores pala-
tij præsidebant: Cur præter ceteros non ob-
4 seruas mandatum regis? * Cumque hoc cre-
briùs dicerent, & ille nollet audire, nuntia-
uerunt Aman, scire cupientes vtrùm perse-
uераret in sententia: dixerat enim eis se esse
5 Iudæum. * Quod cùm audisset Aman, & ex-
perimento probasset quòd Mardochæus non
flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est
6 valdè, * & pro nihilo duxit in vnum Mardo-
B chæum mittere manus suas: audierat enim
quòd esset gentis Iudææ. magisque voluit
omnem Iudæorum, qui erant in regno Assue-
7 ri, perdere nationem, * Mense primo (cuius
vocabulum est Nisan) anno duodecimo re-
gni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ
Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo
die & quo mense gens Iudæorum deberet
interfici: & exiuit mensis duodecimus, qui
8 vocatur Adar. * Dixitque Aman regi Assue-

ro: Est populus per omnes prouincias regni
tui dispersus, & à se mutuò separatus, nouis
vtens legibus & cæremonijs, insuper & re- C
gis scita contemnens. Et optimè nosti quòd
non expediat regno tuo vt insolescat per li-
centiam. * si tibi placet, decerne vt pereat, 9
& decem millia talentorum appendam arca-
rijs gazæ tuæ. * Tulit ergo rex annulum, quo 10
vtebatur, de manu sua, & dedit eum Aman
filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iu-
dæorum, * dixitque ad eum: Argentum, 11
quod tu polliceris, tuum sit: de populo age
quod tibi placet. * Vocatique sunt scribæ 12
regis mense primo Nisan, tertiadecima die
eiusdem mensis, & scriptum est, vt iusserat
Aman, ad omnes satrapas regis, & iudices D
prouinciarum, diuersarumque gentium, vt
quæque gens legere poterat, & audire pro
varietate linguarum, ex nomine regis Assue-
ri: & litteræ signatæ ipsius annulo, * missæ 13
sunt per cursores regis ad vniuersas prouin-
cias, vt occiderent atque delerent omnes Iu-
dæos, à puero vsque ad senem, paruulos &
mulieres, vno die, hoc est, tertiodecimo
mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bo-
na eorum diriperent. * Summa autem epi- 14
stolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ sci-
rent, & pararent se ad prædictam diem. * 15
Festinabant cursores, qui missi erant, regis
imperium explere. Statimque in Susan pe-
pendit edictum, rege & Aman celebrante
conuiuium, & cunctis Iudæis, qui in vrbe
erant, flentibus.

CAPVT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Iudæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem vt iussu Mardochæi Iudæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente.

QVæ cum audisset Mardochæus, scidit 1
vestimenta sua, & indutus est sacco, A
spargens cinerem capiti: & in platea mediæ
ciuitatis voce magna clamabat, ostendens
amaritudinem animi sui, * & hoc eiulatu 2
vsque ad fores palatij gradiens. Non enim
erat licitum indutum sacco aulam regis in-
trare. * In omnibus quoque prouincijs, opi- 3
dis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma
peruenerat, planctus ingens erat apud Iu-
dæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco &
cinere multis pro strato vtentibus. * Ingres- 4
sæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi,
nuntiaueruntque ei. Quod audiens conster-
nata est: & vestem misit, vt ablato sacco in-
duerent eum, quam accipere noluit. * Ac- 5
citoque Athach eunucho, quem rex mini- B
strum ei dederat, præcepit ei vt iret ad Mar-
dochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret.
* Egressusque Athach, iuit ad Mardochæum 6
stantem in platea ciuitatis, ante ostium pala-
tij: * qui indicauit ei omnia quæ acciderant, 7
quo modo Aman promisisset, vt in thesau-
ros regis pro Iudæorum nece inferret argen-
8 tum. * exemplar quoque edicti, quod pen-
debat in Susan, dedit ei, vt reginæ ostende-
C ret, & moneret eam, vt intraret ad regem,
9 & deprecaretur eum pro populo suo. * Re-
gressus Athach, nuntiauit Esther omnia, quæ
10 Mardochæus dixerat. * Quæ respondit ei, &
11 iussit vt diceret Mardochæo: * Omnes serui
regis, & cunctæ, quæ sub ditione eius sunt
norunt prouinciæ, quòd siue vir, siue mu-
lier, non vocatus, interius atrium regis in-
trauerit, absque vlla cunctatione statim in-
terficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad
eum tetenderit pro signo clementiæ, atque
ita possit viuere. Ego igitur quomodo ad re-
gem intrare potero, quæ triginta iam diebus
12 non sum vocata ad eum? * Quod cùm au-
13 disset Mardochæus, * rursum mandauit
Esther, dicens: Ne putes quòd animam
D tuam tantùm liberes, quia in domo regis es
14 præ cunctis Iudæis: * si enim nunc silueris,
per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: &
tu, & domus patris tui peribitis. Et quis no-
uit, vtrùm idcircò ad regnum veneris, vt in
15 tali tempore parareris? * Rursumque Esther
16 hæc Mardochæo verba mandauit: * Vade
& congrega omnes Iudæos, quos in Susan
repereris, & orate pro me, Non comeda-
tis, & non bibatis tribus diebus, & tribus no-
ctibus: & ego cum ancillis meis similiter ie-
iunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra
legem faciens, non vocata tradensque me
17 morti & periculo. * Iuit itaque Mardo-
chæus, & fecit omnia quæ ei Esther præ-
ceperat.

CAPVT V.

Esther ad regem ingressa postulat vt cum Aman ad suum veniat conuiuium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum vtrumque ad sequentis diei conuiuium inuitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

1 DIe autem tertio induta est Esther rega-
A libus vestimentis, & stetit in atrio do-
mus regiæ, quod erat interius, contra ba-
silicam regis: at ille sedebat super solium
suum in consistorio palatij contra ostium do-
2 mus. * Cumque vidisset Esther reginam stan-
tem, placuit oculis eius, & extendit contra
eam virgam auream, quam tenebat manu.
Quæ accedens, osculata est summitatem vir-
3 gæ eius. * Dixitque ad eam rex: Quid vis
Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si
dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.
4 * At illa respondit: Si regi placet, obsecro
B vt venias ad me hodie, & Aman tecum, ad
5 conuiuium quod paraui. * Statimque rex,
Vocate, inquit, citò Aman, vt Esther obe-
diat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman
ad conuiuium, quod eis regina parauerat.
6 * Dixitque ei rex, postquam vinum biberat
abundanter: Quid petis vt detur tibi? & pro

En lignum, quod parauerat Mardochæo, qui
locutus est pro rege, stat in domo Aman, ha-
bens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui
dixit rex: Appendite eum in eo. * Suspen- 10
sus est itaque Aman in patibulo quod para-
uerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

Esther exaltato Mardochæo veteres Aman litteras nouis irritans, Iudæis securitatem impetrat, & vt se de suis inimicis vlciscantur; vnde maxima vbique lætitia exoritur.

DIe illo dedit rex Assuerus Esther reginæ 1
domum Aman aduersarij Iudæorum, & A
Mardochæus ingressus est ante faciem regis.
Confessa est enim ei Esther quòd esset pa-
truus suus. * Tulitque rex annulum, quem 2
ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardo-
chæo. Esther autem constituit Mardochæum
super domum suam. * Nec his contenta, 3
procidit ad pedes regis, flevitque, & locuta
ad eum orauit, vt malitiam Aman Agagitæ,
& machinationes eius pessimas, quas excogi-
tauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri.
* At ille ex more sceptrum aureum protendit 4
manu, quo signum clementiæ monstrabatur:
illaque consurgens stetit ante eum, * & ait: 5
Si placet regi: & si inueni gratiam in oculis
eius, & deprecatio mea non ei videtur esse B
contraria, obsecro, vt nouis epistolis, veteres
Aman litteræ, insidiatoris & hostis Iudæo-
rum, quibus eos in cunctis regis prouinciis
perire præceperat, corrigantur. * Quomodo 6
enim potero sustinere necem, & interfectio-
nem populi mei? * Responditque rex Assue- 7
rus Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo:
Domum Aman concessi Esther, & ipsum
iussi affigi cruci, quia ausus est manum
mittere in Iudæos. * Scribite ergo Iudæis, si- 8
cut vobis placet, regis nomine, signantes lit-
teras annulo meo. Hæc enim consuetudo
erat, vt epistolis, quæ ex regis nomine mit-
tebantur, & illius annulo signatæ erant, ne-
mo auderet contradicere. * Accitisque scri- 9
bis & librariis regis (erat autem tempus ter-
tij mensis, qui appellatur Siban) vigesima
& tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, vt
Mardochæus voluerat, ad Iudæos, & ad
principes, procuratoresque & Iudices, qui C
centum vigintiseptem prouinciis ab India
vsque ad Æthiopiam præsidebant; prouin-
ciæ atque prouinciæ, populo & populo, iux-
ta linguas & litteras suas, & Iudæis, prout le-
gere poterant, & audire. * Ipsæque epistolæ, 10
quæ regis nomine mittebantur, annulo ip-
sius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios:
qui per omnes prouincias discurrentes, ve-
teres litteras nouis nuntiis præuenirent. * 11
Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iu-
dæos per singulas ciuitates, & in vnum præ-
ciperent congregari, vt starent pro anima-
bus suis, & omnes inimicos suos, cum con-
iugibus ac liberis & vniuersis domibus, in-
terficerent atque delerent, & spolia eorum
12 diriperent. * Et constituta est per omnes pro-
uincias vna vltionis dies, id est, tertiadecima
13 mensis duodecimi Adar. * Summaque epi-
stolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac popu-
lis, qui regis Assueri subiacebant imperio,
notum fieret, paratos esse Iudæos ad capien-
14 dam vindictam de hostibus suis. * Egressique
D sunt veredarij celeres nuntia perferentes,
15 & edictum regis pependit in Susan. * Mar-
dochæus autem, de palatio & de conspectu
regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hya-
cinthinis videlicet & aëreis, coronam au-
ream portans in capite, & amictus serico
pallio atque purpureo. Omnisq; ciuitas exul-
16 tauit, atque lætata est. * Iudæis autem noua
lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripu-
17 dium. * Apud omnes populos, vrbes, atque
prouincias, quocumque regis iussa venie-
bant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia,
& festus dies: in tantum vt plures alterius
gentis & sectæ, eorum religioni & ceremo-
niis iungerentur. Grandis enim cunctos Iu-
daici nominis terror inuaserat.

CAPVT IX.

Iudæi passim hostes suos trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuò sollemnem Mardochæus instituit.

1 IGitur duodecimi mensis, quem Adar vo-
A cari antè iam diximus, tertiadecima die,
quando cunctis Iudæis interfectio parabatur,
& hostes eorum inhiabant sanguini, versa
vice Iudæi superiores esse cœperunt, & se de
2 aduersariis vindicare. * Congregatique sunt
per singulas ciuitates, oppida, & loca, vt
extenderent manum contra inimicos & per-
secutores suos. Nullusque ausus est resistere,
eò quòd omnes populos magnitudinis eo-
3 rum formido penetrarat. * Nam & prouin-
ciarum iudices, & duces, & procuratores,
omnisque dignitas quæ singulis locis ac ope-
ribus præerat, extollebant Iudæos timore
4 Mardochæi. * quem principem esse palatij,
B & plurimum posse cognouerant: fama quo-
que nominis eius crescebat quotidie, & per
5 cunctorum ora volitabat. * Itaq; percusserunt
Iudæi inimicos suos plaga magna, & occide-
runt eos, reddentes eis quod sibi parauerant
6 facere: * in tantum vt etiam in Susan quin-
gentos viros interficerent, extra decem filios
Aman Agagitæ hostis Iudæorum: quorum
7 ista sunt nomina: * Pharsandatha, & Del-
8 phon, & Esphatha, * & Phoratha, & Ada-
9 lia, & Aridatha, * & Phermesta, & Arisai, &
10 Aridai, & Iezatha. * Quos cùm occidissent,
prædas de substantiis eorum tangere nolue-
11 runt. * Statimque numerus eorum, qui occi-
12 si erant in Susan, ad regem relatus est. * Qui
dixit reginæ: In vrbe Susan interfecerunt
Iudæi quingentos viros, & alios decem filios
Aman: quantam putas eos exercere cædem
in vniuersis prouinciis? Quid vltrà postulas,
&

& quid vis vt fieri iubeam?* Cui illa respon- 13
dit: Si regi placet, detur potestas Iudæis, vt C
sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras fa-
ciant, & decem filij Aman in patibulis sus-
pendantur. * Præcepitque rex vt ita fieret. 14
Statimque in Susan pependit edictum, & de-
cem filij Aman suspensi sunt. * Congregatis 15
Iudæis quartadecima die mensis Adar, inter-
fecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum
ab illis direpta substantia est. * Sed & per 16
omnes prouincias, quæ ditioni regis subiace-
bant, pro animabus suis steterunt Iudæi, in-
terfectis hostibus ac persecutoribus suis: in
tantum vt septuagintaquinque millia occiso-
rum implerentur, & nullus de substantiis
eorum quidquam contingeret. * Dies autem 17
tertiusdecimus mensis Adar, primus apud
omnes interfectionis fuit: & quartadecima
die cædere desierunt. Quem constituerunt D
esse sollemnem, vt in eo omni tempore dein-
ceps vacarent epulis, gaudio atque conuiuiis.
* At hi qui in vrbe Susan cædem exercue- 18
rant, tertiodecimo & quartodecimo die eius-
dem mensis in cæde versati sunt: quinto-
decimo autem die percutere desierunt. Et id-
circò eumdem diem constituerunt sollem-
nem epularum atque lætitiæ. * Hi verò Iu- 19
dæi, qui in oppidis non muratis ac villis mo-
rabantur, quartumdecimum diem mensis
Adar conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita
vt exultent in eo, & mittant sibi mutuò par-
tes epularum & ciborum. * Scripsit itaque 20
Mardochæus omnia hæc, & litteris compre-
hensa misit ad Iudæos, qui in omnibus regis
prouinciis morabantur, tam in vicino positis,
quàm procul, * vt quartamdecimam & 21
quintamdecimam diem mensis Adar pro fe-
stis susciperent, & reuertente semper anno E
sollemni celebrarent honore: * quia in ipsis 22
diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, &
luctus atque tristitia in hilaritatem gaudium-
que conuersa sunt, essentque dies isti epula-
rum atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem
ciborum partes, & pauperibus munuscula
largirentur. * Susceperuntque Iudæi in sol- 23
lemnem ritum cuncta quæ eo tempore face-
re cœperant, & quæ Mardochæus litteris fa-
cienda mandauerat. * Aman enim, filius A- 24
madathi stirpis Agag, hostis & aduersarius
Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt
occideret illos, atque deleret: & misit phur,
quod nostra lingua vertitur in sortem. * Et 25
posteà ingressa est Esther ad regem, obse- F
crans vt conatus eius, litteris regis irriti fie-
rent: & malum, quod contra Iudæos cogita-
uerat, reuerteretur in caput eius. Denique &
ipsum & filios eius affixerunt cruci, * atq; ex 26
illo tempore dies isti appellati sunt phurim,
id est, sortium, eò quòd phur, id est, sors, in
vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt,
epistolæ, id est libri huius, volumine conti-
nentur: * quæque sustinuerunt, & quæ dein- 27
ceps immutata sunt, susceperunt Iudæi super
se & semen suum, & super cunctos, qui reli-
gioni eorum voluerunt copulari vt nulli li-
ceat duos hos dies absque sollemnitate tran-
sigere: quod scriptura testatur, & certa ex-
petunt tempora, annis sibi iugiter succeden-
28 tibus. * Isti sunt dies, quos nulla vmquam de-
lebit obliuio: & per singulas generationes
G cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt:
nec est vlla ciuitas, in qua dies phurim, id
est, sortium, non obseruentur à Iudæis, & ab
eorum progenie, quæ his ceremoniis obliga-
29 ta est.* Scripseruntque Esther regina filia A-
bihail & Mardochæus Iudæus, etiam secun-
dam epistolam, vt omni studio dies ista sol-
30 lemnis sanciretur in posterum. * & miserunt
ad omnes Iudæos, qui in centum vigintisep-
tem prouinciis regis Assueri versabantur, vt
31 haberent pacem & susciperent veritatem. *
obseruantes Dies sortium, & suo tempore
cum gaudio celebrarent: sicut constituerant
Mardochæus & Esther, & illi obseruanda
susceperunt à se, & à semine suo, ieiunia &
32 clamores, & Sortium dies, * & omnia, quæ li-
bri huius, qui vocatur Esther, historia con-
tinentur.

CAPVT X.

Somnij Mardochai declaratio, reductio Iudæorum populo in libertatem.

1 REx verò Assuerus, omnem terram &
A cunctas maris insulas fecit tributarias:
2 * cuius fortitudo & imperium, & dignitas
atque sublimitas, qua exaltauit Mardochæum,
scripta sunt in libris Medorum, atque Persa-
3 rum: * & quomodo Mardochæus Iudaici ge-
neris secundus à rege Assuero fuerit: & ma-
gnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fra-
trum suorum, quærens bona populo suo, &
loquens ea quæ ad pacem seminis sui perti-
nerent.

B Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur. & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est, veru, prænotauimus,

4 * Dixitque Mardochæus: A Deo facta
5 sunt ista. * Recordatus sum somnij, quod vi-
deram, hæc eadem significantis: nec eorum
6 quidquam irritum fuit. * Paruus fons, qui
creuit in fluuium, & in lucem solemque con-
uersus est, & in aquas plurimas redundauit:
Esther est, quam rex accepit vxorem, & vo-
7 luit esse reginam. * Duo autem dracones:
8 ego sum, & Aman. * Gentes, quæ conuene-
C rant, hi sunt, qui conati sunt delere nomen
9 Iudæorum.* Gens autem mea: Israel est, quæ
clamauit ad Dominum, & saluum fecit Do-
minus populum suum: liberauitque nos ab
omnibus malis, & fecit signa magna atque
10 portenta inter Gentes: * & duas sortes esse
præcepit, vnam Populi Dei, & alteram cun-
11 ctarum Gentium. * Venitque vtraque sors in
statutum

statutum ex illo iam tempore diem coram D
Deo vniuersis gentibus: * & recordatus est 12
Dominus populi sui, ac misertus est hæredi-
tatis suæ.* Et obseruabuntur dies isti in men- 13
se Adar; quartadecima & quintadecima die
eiusdem mensis, cum omni studio & gaudio
in vnum cœtum populi congregati, in cun-
ctas deinceps generationes populi Israel.

CAPVT XI.

Somnium Mardochæi.

1 ANno quarto regnantibus Ptolemæo &
Cleopatra, attulerunt, Dositheus, qui A
se Sacerdotem & Leuitici generis ferebat, &
Ptolemæus filius eius, hanc epistolam phu-
rim, quam dixerunt interpretatum esse Lysi-
machum Ptolemæi filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

* Anno secundo, regnante Artaxerxe maxi- 2
mo, prima die mensis Nisan, vidit somnium B
Mardochæus filius Iairi, filij Semei, filii Cis,
de tribu Beniamin: * homo Iudæus, qui ha- 3
bitabat in vrbe Susis, vir magnus, & inter
primos aulæ regiæ. * † Erat autem de eo nu- 4
mero captiuorum, quos transtulerat Nabu-
chodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum
Ieconia rege Iuda: * & hoc eius somnium 5
fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & to-
nitrua, & terræ motus, & conturbatio super C
terram: * & ecce duo dracones magni, para- 6
tique contra se in prælium. * Ad quorum 7
clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, vt
pugnarent contra gentem iustorum. * Fuit- 8
que dies illa tenebrarum & discriminis, tri-
bulationis & angustiæ, & ingens formido
super terram.* Conturbataque est gens iusto- 9
rum timentium mala sua, & præparata ad
mortem. * Clamaueruntque ad Deum: & 10
illis vociferantibus, fons paruus creuit in flu- D
uium maximum, & in aquas plurimas redun-
dauit. * Lux & sol ortus est, & humiles exal- 11
tati sunt, & deuorauerunt inclytos. * Quod 12
cùm vidisset Mardochæus, & surrexisset de
strato, cogitabat quid Deus facere vellet, &
fixum habebat in animo scire cupiens quid
significaret somnium.

† 4. Reg. 24. d. 15. Sup. 2. a. 6.

CAPVT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

MOrabatur autem eo tempore in aula re- 1
gis, cum Bagatha & Thara eunuchis A
regis, qui ianitores erant palatij. * Cumque 2
intellexisset cogitationes eorum, & curas di- B
ligentiùs peruidisset, didicit quòd conaren-
tur in regem Artaxerxem manus mittere, &
nuntiauit super eo regi.* Qui de vtroque ha- 3
bita quæstione, confessos iussit duci ad mor-
tem. * Rex autem quod gestum erat, scripsit 4
in commentariis: sed & Mardochæus rei C
memoriam litteris tradidit. * Præcepitque ei 5

Sup. 2. d. 21. 6. a. 2.

rex, vt in aula palatij moraretur, datis ei pro
6 delatione muneribus.* Aman verò filius A-
D madathi bugæus, erat gloriosissimus coram
rege, & voluit nocere Mardochæo & popu-
lo eius, pro duobus eunuchis regis qui fue-
rant interfecti.

Hucusque prooemium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes prouinciarum super cæde Iudæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

1 REx maximus Artaxerxes ab India vsque
A Æthiopiam, centum vigintiseptem pro-
uinciarum principibus & ducibus, qui eius
2 imperio subiecti sunt, salutem. * Cùm plu-
rimis gentibus imperarem, & vniuersum or-
bem meæ ditioni subiugassem, volui nequa-
quam abuti potentiæ magnitudine, sed cle-
mentia & lenitate gubernare subiectos, vt
absque vllo terrore vitam silentio transigen-
tes, optata cunctis mortalibus pace frueren-
3 tur. * Quærente autem me à consiliariis meis,
quomodo posset hoc impleri, vnus qui sa-
pientia & fide ceteros præcellebat, & erat
4 post regem secundus, Aman nomine, * in-
B dicauit mihi in toto orbe terrarum populum
esse dispersum, qui nouis vteretur legibus,
& contra omnium Gentium consuetudinem
faciens, Regum iussa contemneret, & vni-
uersarum concordiam nationum sua dissen-
5 sione violaret. * Quod cùm didicissemus,
videntes vnam gentem rebellem aduersus
omne hominum genus peruersis vti legibus,
nostrisque iussionibus contraire, & turbare
subiectarum nobis prouinciarum pacem at-
6 que concordiam, * iussimus, vt quoscumque
Aman, qui omnibus prouinciis præpositus
est, & secundus à rege, & quem patris loco
colimus, monstrauerit; cum coniugibus ac
liberis deleantur ab inimicis suis: nullusque
eorum misereatur, quartadecima die duode-
7 cimi mensis Adar anni præsentis: * vt nefa-
C rij homines vno die ad inferos descendentes,
reddant imperio nostro pacem, quam tur-
bauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, vbi legitur.

Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ
ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 * Mardochæus autem deprecatus est Do-
9 minum, memor omnium operum eius, * &
dixit: Domine Domine rex omnipotens, in
ditione enim tua cuncta sunt posita, & non
est

est qui possit tuæ resistere voluntati, si decre-
ueris saluare Israel. * Tu fecisti cælum & ter- 10
ram, & quidquid cæli ambitu continetur.
* Dominus omnium es, nec est qui resistat 11
maiestati tuæ. * Cuncta nosti, & scis, quia 12
non pro superbia & contumelia, & aliqua D
gloriæ cupiditate, fecerim hoc, vt non ado-
rarem Aman superbissimum, * (libenter enim 13
pro salute Israel etiam vestigia pedum eius
deosculari paratus essem,) * sed timui ne 14
honorem Dei mei transferrem ad hominem,
& ne quemquam adorarem excepto Deo
meo. * Et nunc Domine rex Deus Abra- 15
ham, miserere populi tui, quia volunt nos
inimici nostri perdere, & hereditatem tuam
delere. * Ne despicias partem tuam, quam 16
redemisti tibi de Ægypto. * Exaudi depreca- 17
tionem meam, & propitius esto sorti & fu-
niculo tuo: & conuerte luctum nostrum in
gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum
Domine, & ne claudas ora te canentium.
* Omnis quoque Israel pari mente & obse- 18
cratione clamauit ad Dominum, eò quòd eis
certa mors impenderet.

CAPVT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

ESther quoque regina confugit ad Do- 1
minum, pauens periculum, quod immi- A
nebat. * Cumque deposuisset vestes regias, 2
fletibus & luctui apta indumenta suscepit, &
pro vnguentis variis, cinere & stercore im-
pleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiu-
niis: omniaque loca, in quibus anteà lætari
consueuerat, crinium laceratione compleuit.
* Et deprecabatur Dominum Deum Israel, 3
dicens: Domine mi, qui rex noster es solus,
adiuua me solitariam, & cuius præter te nul-
lus est auxiliator alius. * Periculum meum in 4
manibus meis est. * † Audiui à patre meo, 5
quòd tu Domine tulisses Israel de cunctis
Gentibus, & patres nostros ex omnibus re-
trò maioribus suis, vt possideres hereditatem
sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. B
* Peccauimus in conspectu tuo, & idcircò 6
tradidisti nos in manus inimicorum nostro-
rum: * coluimus enim deos eorum. Iustus es 7
Domine: * & nunc non eis sufficit, quòd du- 8
rissima nos opprimunt seruitute, sed robur
manuum suarum, idolorum potentiæ depu-
tantes, * volunt tua mutare promissa, & dele- 9
re hereditatem tuam, & claudere ora lau-
dantium te, atque extinguere gloriam tem-
pli & altaris tui, * vt aperiant ora Gentium, 10
& laudent idolorum fortitudinem, & prædi-
cent carnalem regem in sempiternum. * Ne 11
tradas Domine sceptrum tuum his, qui non
sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed
conuerte consilium eorum super eos, & eum, C
qui in nos cœpit sæuire, disperde. * Memen- 12
to Domine, & ostende te nobis in tempore
tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Do-

† Deut. 4. c.20 c.34. 32.d 9.

13 mine rex deorum, & vniuersæ potestatis: *
tribue sermonem compositum in ore meo in
conspectu leonis, & transfer cor illius in
odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & ce-
14 teri qui ei consentiunt. * Nos autem libera
manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxi-
lium habentem, nisi te, Domine, qui habes
15 omnium scientiam, * & nosti quia oderim
gloriam iniquorum, & detester cubile incir-
16 cumcisorum, & omnis alienigenæ. * Tu scis
D necessitatem meam, quòd abominer signum
superbiæ & gloriæ meæ, quod est super ca-
put meum in diebus ostentationis meæ, &
detester illud quasi pannum menstruatæ, &
17 non portem in diebus silentij mei, * & quòd
non comederim in mensa Aman, nec mihi
placuerit conuiuium regis, & non biberim
18 vinum libaminum: * & numquam lætata sit
ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque
in præsentem diem, nisi in te Domine Deus
19 Abraham. * Deus fortis super omnes, exau-
di vocem eorum qui nullam aliam spem ha-
bent, & libera nos de manu iniquorum, &
erue me à timore meo.

CAPVT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1 ET mandauit ei (haud dubium quin E-
A sther Mardochæus) vt ingrederetur ad
regem, & rogaret pro populo suo & pro pa-
2 tria sua. * Memorare (inquit) dierum humi-
litatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea,
quia Aman secundus à rege locutus est con-
3 tra nos in mortem: * & tu inuoca Dominum,
& loquere regi pro nobis, & libera nos de
morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

4 * Die autem tertio deposuit vestimenta
5 ornatus sui, & circumdata est gloria sua. *
Cùmque regio fulgeret habitu, & inuocasset
B omnium rectorem & saluatorem Deum, as-
6 sumpsit duas famulas, * & super vnam qui-
dem innitebatur, quasi præ deliciis & nimia
teneritudine corpus suum ferre non susti-
7 nens: * altera autem famularum sequebatur
dominam, defluentia in humum indumenta
8 sustentans. * Ipsa autem roseo colore vultum
perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem
celabat animum, & nimio timore contra-
9 ctum. * Ingressa igitur cuncta per ordinem
ostia, stetit contra regem, vbi ille residebat
super solium regni sui, indutus vestibus re-
giis, auroque fulgens, & pretiosis lapidibus,
10 eratque terribilis aspectu. * Cumque eleuas-
C set faciem, & ardentibus oculis furorem pe-
ctoris indicasset, regina corruit, &, in pallo-
rem colore mutato, lassum super ancillulam
11 reclinauit caput. * Conuertitque Deus spiri-
tum regis in mansuetudinem, & festinus ac
metuens exiliuit de solio, & sustentans eam
vlnis suis, donec rediret ad se, his verbis
blan

blandiebatur: * Quid habes Esther? Ego sum 12
frater tuus, noli metuere. * Non morieris: non 13
enim pro te, sed pro omnibus hæc lex consti-
tuta est. * Accede igitur, & tange sceptrum. 14
* Cumque illa reticeret, tulit auream vir- 15
gam, & posuit super collum eius, & osculatus D
est eam, & ait: Cur mihi non loqueris? * 16
Quæ respondit: Vidi te Domine quasi An-
gelum Dei, & conturbatum est cor meum præ
timore gloriæ tuæ. * Valdè enim mirabilis es 17
domine, & facies tua plena est gratiarum. * 18
Cumque loqueretur, rursus corruit, & pænè
exanimata est. * Rex autem turbabatur, & 19
omnes ministri eius consolabantur eam.

CAPVT XVI.

*Assueri epistola pro Iudæorum salute cum ini-
micorum suorum interemptione, ad singulas re-
gni prouincias, irritando epistolam missam ab
Aman.*

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iu-
dæis ad totas regni sui prouincias misit: quod &
ipsum in Hebraico volumine non habetur.

Sup. 11. a. 1.

REx magnus Artaxerxes ab India vsque 1
Æthiopiam, centum viginti septem pro- A
uinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ
iussioni obediunt, salutem dicit. * Multi bo- 2
nitate principum, & honore qui in eos colla-
tus est, abusi sunt in superbiam: * & non so- 3
lùm subiectos regibus nituntur opprimere,
sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos,
qui dederunt, moliuntur insidias. * Nec con- 4
tenti sunt gratias non agere beneficiis, &
humanitatis in se iura violare, sed Dei quo-
que cuncta cernentis arbitrantur se posse fu-
gere sententiam. * Et in tantum vesaniæ pro- 5
ruperunt, vt eos, qui credita sibi officia dili-
genter obseruant, & ita cuncta agunt vt om-
nium laude digni sint, mendaciorum cuni-
culis conentur subuertere, * dum aures prin- 6
cipum simplices, & ex sua natura alios æsti- B
mantes, callida fraude decipiunt. * Quæ res 7
& ex veteribus probatur historiis, & ex his
quæ geruntur quotidie, quomodo malis quo-
rumdam suggestionibus regum studia de-
prauentur. * Vnde prouidendum est paci 8
omnium prouinciarum. * Nec putare debe- 9
tis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri ve-
nire leuitate; sed pro qualitate & necessitate
temporum, vt reipublicæ poscit vtilitas, fer-
10 re sententiam. * Et vt manifestiùs, quod di-
cimus, intelligatis; † Aman filius Amadathi, † Sup. 3. a. 1.
& animo & gente Macedo, alienusque à
Persarum sanguine, & pietatem nostram sua
crudelitate commaculans, peregrinus à no-
11 bis susceptus est: * & tantam in se expertus
humanitatem, vt pater noster vocaretur, &
adoraretur ab omnibus post regem secundus:
12 * qui in tantum arrogantiæ tumorem subla-
tus est, vt regno priuare nos niteretur & spi-
13 ritu. * Nam Mardochæum, cuius fide & be-
C neficiis viuimus, & consortem regni nostri
Esther, cum omni gente sua, nouis quibus-
dam atque inauditis machinis expetiuit in
14 mortem: * hoc cogitans, vt illis interfectis, in-
sidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persa-
15 rum transferret in Macedonas. * Nos autem,
à pessimo mortalium Iudæos neci destinatos,
in nulla penitus culpa reperimus, sed è con-
16 trariò iustis vtentes legibus, * & filios altissimi
& maximi, semperque viuentis Dei, cuius
beneficio & patribus nostris & nobis reg-
num est traditum, & vsque hodie custodi-
17 tur. * Vnde eas litteras, quas sub nomine no-
18 stro ille direxerat, sciatis esse irritas. * Pro
quo scelere ante portas huius vrbis, id est, Su-
san, & ipse qui machinatus est, & omnis co-
gnatio eius pendet in patibulis: non nobis,
19 sed Deo reddente ei quod meruit. * Hoc au-
D tem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis
vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legi-
20 bus suis. * Quibus debetis esse adminiculo,
vt eos, qui se ad necem eorum parauerant,
possint interficere tertiadecima die mensis
21 duodecimi, qui vocatur Adar. * hanc enim
diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus,
22 eis vertit in gaudium. * Vnde & vos, inter
ceteros festos dies hanc habetote diem, & ce-
lebrate eam cum omni lætitia, vt & in poste-
23 rum cognoscatur, * omnes, qui fideliter Per-
sis obediunt, dignam pro fide recipere mer-
cedem: qui autem insidiantur regno eorum,
24 perire pro scelere. * Omnis autem prouin-
cia & ciuitas, quæ noluerit sollemnitatis hu-
ius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic
deleatur, vt non solùm hominibus, sed etiam
bestiis inuia sit in sempiternum, pro exem-
plo contemptus, & inobedientiæ.

LIBER IOB.

Capvt Primvm.

Iob sanctus & diues, pro filiis vicissim conuiuia celebrantibus Domino sacrificat, cuius possessiones petenti satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis mæstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

Ir erat in Terra Hus, 1
nomine Iob, & erat vir A
ille simplex, & rectus, ac
timens Deum, & recedens à malo: * Natique
sunt ei septem filij, & tres
filiæ. * Et fuit possessio 3
eius, septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, &
quingentæ asinæ, ac familia multa nimis:
eratque vir ille magnus inter omnes Orientales. * Et ibant filij eius, & faciebant con- 4
uiuium per domos, vnusquisque in die suo.
Et mittentes vocabant tres sorores suas vt
comederent & biberent cum eis. * Cumque 5
in orbem transissent dies conuiuij, mittebat
ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.
Sic faciebat Iob cunctis diebus. * Quadam 6
autem die, cùm venissent filij Dei vt assiste- B
rent coram Domino, adfuit inter eos etiam
satan. * Cui dixit Dominus: Vnde venis? 7
Qui respondens, ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. * Dixitque Dominus ad eum: 8
Numquid considerasti seruum meum Iob,
quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens
à malo? * Cui respondens satan, ait: Numquid 9
Iob frustrà timet Deum? * nónne tu vallasti 10
eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum, operibus manuum eius
benedixisti, & possessio eius creuit in terra?* 11
Sed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. * Dixit ergo Dominus ad satan: 12
Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: C
tantùm in eum ne extendas manum tuam.
Egressusque est satan à facie Domini. * Cùm 13
autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui
primogeniti,* nuntius venit ad Iob, qui dice- 14
ret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, * & irruerunt Sabæi, tuleruntque 15
omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus vt nuntiarem tibi. * Cumque ad- 16
huc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues pueros que consumpsit, & effugi ego solus vt
nuntiarem tibi. * Sed & illo adhuc loquente, 17
venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres
D turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt
eos, necnon & pueros percusserunt gladio,
18 & ego fugi solus vt nuntiarem tibi. * Adhuc
loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primoge-
19 niti,* repètè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, &
mortui sunt, & effugi ego solus vt nuntia-
20 rem tibi. * Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in ter-
21 ram, adorauit, * & dixit: † Nudus egressus † Eccle. 5. c. 14.
sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar 1. Tim. 6.
illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: si- b. 7.
cut Domino placuit, ita factum est: sit no-
22 men Domini benedictum. * In omnibus his
non peccauit Iob labiis suis, neque stultum
quid contra Deum locutus est.

Capvt II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere pessimo; cui etiam propria vxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

1 Factum est autem, cùm quadam die ve-
A nissent filij Dei, & starent coram Domino, venisset quoque satan inter eos, & staret
2 in conspectu eius, * vt diceret Dominus ad
satan: Vnde venis? Qui respondens ait: Cir-
3 cuiui terram, & perambulaui eam. * Et dixit
Dominus ad satan, Numquid considerasti
seruum meum Iob: quòd non sit ei similis
in terra, vir simplex & rectus, ac timens
Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti
me aduersus eum, vt affligerem eum frustrà.
4 * Cui respondens satan, ait: Pellem pro pel-
B le, & cuncta quæ habet homo, dabit pro ani-
5 ma sua: * alioquin mitte manum tuam, &
tange os eius & carnem, & tunc videbis
6 quòd in faciem benedicat tibi. * Dixit ergo
Dominus ad satan: Ecce in manu tua est,
7 verumtamen animam illius serua. * Egressus
igitur satan à facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verti-
8 cem eius: * qui testa saniem radebat, sedens
9 in sterquilinio.* Dixit autem illi vxor sua: Ad-
C huc tu permanes in simplicitate tua? benedic
10 Deo & morere. * Qui ait ad illam, Quasi vna
de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis
11 suis. * Igitur audientes tres amici Iob omne
malum quod accidisset ei, venerunt singuli
de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad
Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes visitarent eum,
&

& conſolarentur. * Cumque eleuaſſent pro- 12
cul oculos ſuos,non cognouerunt eum,& ex- D
clamantes plorauerunt, ſciſſiſq; veſtibus ſpar-
ſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cœlū.* 13
Et ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus &
ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei ver-
bū: videbant enim dolorem eſſe vehementem.

Capvt III.

Iob maledicit diei natiuitatis ſuæ præſentique vitæ, oſtendens à quot malis liberatur qui hac luce ſtatim priuatus eſt.

POſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledi- 1
xit diei ſuo, * & locutus eſt. 2
* † Pereat dies in qua natus ſum, & nox in A
qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. 3
* Dies ille vertatur in tenebras, non re- 4
quirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur
lumine.
* Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mor- 5
tis, occupet eum caligo, & inuoluatur ama-
ritudine. * Noctem illam tenebroſus turbo 6
poſſideat, non computetur in diebus anni, B
nec numeretur in menſibus.
* Sit nox illa ſolitaria nec laude digna: 7
* Maledicant ei qui maledicunt diei, qui 8
parati ſunt ſuſcitare Leuiathan:
* Obtenebrentur ſtellæ caligine eius: ex- 9
pectet lucem & non videat, nec ortum ſur-
gentis auroræ:
* Quia non concluſit oſtia ventris, qui 10
portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.
* Quare non in vulua mortuus ſum, egreſ- 11
ſus ex vtero non ſtatim perij?
* Quare exceptus genibus? cur lactatus 12
vberibus? * Nunc enim dormiens ſilerem, & 13
ſomno meo requieſcerem:
* Cum regibus & conſulibus terræ, qui 14
ædificant ſibi ſolitudines: C
* Aut cum principibus, qui poſſident au- 15
rum, & replent domos ſuas argento:
* Aut ſicut abortiuum abſconditum non 16
ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt
lucem.
* Ibi impij ceſſauerunt à tumultu, & ibi 17
requieuerunt feſſi robore.
* Et quondam vincti pariter ſine mole- 18
ſtia, non audierunt vocem exactoris.
* Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus li- 19
ber à domino ſuo. * Quare miſero data eſt 20
lux, & vita his, qui in amaritudine animæ D
ſunt? * qui expectant mortem, & non venit, 21
quaſi effodientes theſaurum:
* Gaudentque vehementer cùm inuene- 22
rint ſepulchrum.
* Viro cuius abſcondita eſt via, & circum- 23
dedit eum Deus tenebris?
* Antequam comedam ſuſpiro: & tam- 24
quam inundantes aquæ, ſic rugitus meus:
* Quia timor, quem timebam, euenit mi- 25
hi: & quod verebar accidit.
* Nónne diſſimulaui? nónne ſilui? nónne 26
quieui? & venit ſuper me indignatio.

† Ier. 20. d. 14.

Capvt IV.

Eliphaz arguit Iob impatientiæ: quodque propter peccata ſua flagelletur à Deo, qui innocenti aduerſa non immittit.

1 REſpondens autem Eliphaz Themani-
A tes, dixit:
2 * Si cœperimus loqui tibi, forſitan mole-
ſtè accipies, ſed conceptum ſermonem tene-
re quis poterit?
3 * Ecce docuiſti multos, & manus laſſas ro-
boraſti:
4 * Vacillantes confirmauerunt ſermones
tui, & genua trementia confortaſti:
5 * Nunc autem venit ſuper te plaga, & de-
B feciſti: tetigit te, & conturbatus es.
6 * Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, patien-
tia tua, & perfectio viarum tuarum?
7 * Recordare obſecro te, quis vmquam in-
nocens periit? aut quando recti deleti ſunt?
8 * Quin potiùs vidi eos, qui operantur
iniquitatem, & ſeminant dolores, & me-
tunt eos.
9 * Flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius
eſſe conſumptos:
10 * Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes
catulorum leonum contriti ſunt.
11 * Tigris periit, eò quòd non haberet
C prædam, & catuli leonis diſſipati ſunt.
12 * Porrò ad me dictum eſt verbum abſcon-
ditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea ve-
nas ſuſurri eius.
13 * In horrore viſionis nocturnæ, quando
ſolet ſopor occupare homines:
14 * Pauor tenuit me, & tremor, & omnia
oſſa mea perterrita ſunt:
15 * Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret,
inhorruerunt pili carnis meæ.
16 * Stetit quidam, cuius non agnoſcebam
vultum, imago coram oculis meis, & vocem
quaſi auræ lenis audiui.
17 * † Numquid homo, Dei comparatione
D iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir.
18 * † Ecce qui ſeruiunt ei, non ſunt ſtabi-
les: & in angelis ſuis reperit prauitatem:
19 * Quantò magis hi qui habitant domos
luteas, qui terrenum habent fundamentum,
conſumentur velut à tinea?
20 * De manè vſque ad veſperam ſucciden-
tur: & quia nullus intelligit, in æternum
peribunt.
21 * Qui autem reliqui fuerint, auferentur
ex eis: morientur, & non in ſapientia.

† Inf. 25. a. 4. † Inf. 15. b. 15. 2. Pet. 2. a. 4. Iudæ b. 6.

Capvt V.

Eliphaz rurſum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo ſine culpa ſua à Deo puniatur: ideoque hortatur Iob vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi proſpera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit.

1 VOca ergo, ſi eſt qui tibi reſpon-
deat, & ad aliquem ſanctorum con-
uertere.

* Verè stultum interficit iracundia, & 2
paruulum occidit inuidia.
* Ego vidi stultum firma radice, & ma- 3
ledixi pulchritudini eius statim.
* Longè fient filij eius à salute, & conte- 4
rentur in porta, & non erit qui eruat.
* Cuius messem famelicus comedet, & ip- 5
sum rapiet armatus, & bibent sitientes diui-
tias eius. * Nihil in terra sine causa fit, & de 6
humo non oritur dolor.
* Homo nascitur ad laborem, & auis ad 7
volatum. B
* Quamobrem ego deprecabor Domi- 8
num, & ad Deum ponam eloquium meum:
* Qui facit magna & inscrutabilia & mi- 9
rabilia absque numero:
* Qui dat pluuiam super faciem terræ, & 10
irrigat aquis vniuersa:
* Qui ponit humiles in sublime, & mœ- 11
rentes erigit sospitate: * Qui dissipat cogita- 12
tiones malignorum, ne possint implere ma-
nus eorum quod cœperant:
† 1. Cor. 3. d. 19.
* † Qui apprehendit sapientes in astutia 13
eorum, & consilium prauorum dissipat: C
* Per diem incurrent tenebras, & quasi 14
in nocte sic palpabunt in meridie.
* Porrò saluum faciet egenum à gladio 15
oris eorum, & de manu violenti pauperem.
* Et erit egeno spes, iniquitas autem con- 16
trahet os suum.
* Beatus homo, qui corripitur à Deo: in- 17
crepationem ergo Domini ne reprobes:
* Quia ipse vulnerat, & medetur: percu- 18
tit, & manus eius sanabunt.
* In sex tribulationibus liberabit te, & in 19
septima non tanget te malum.
* In fame eruet te de morte, & in bello 20
de manu gladij.
* A flagello linguæ abscondêris, & non 21
timebis calamitatem cùm venerit. D
* In vastitate & fame ridebis, & bestias 22
terræ non formidabis.
* Sed cum lapidibus regionum pactum 23
tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.
* Et scies quòd pacem habeat tabernacu- 24
lum tuum, & visitans speciem tuam, non
peccabis.
* Scies quoque qnoniam multiplex erit se- 25
men tuũ, & progenies tua quasi herba terræ.
* Ingredieris in abundantia sepulchrum, 26
sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.
* Ecce, hoc, vt inuestigauimus, ita est: 27
quod auditum, mente pertracta.

CAPVT VI.

Ostendit Iob se longè grauiora pati quàm meritus sit, conquerens se ab amicis deseri, grauiter arguens & hos tres qui ad se venerant, ac se quoque patienter audiri petit.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Vtinam appenderentur peccata 2
mea, quibus iram merui: & calamitas, quam
patior, in statera.
3 * Quasi arena maris hæc grauior appare-
A ret: vnde & verba mea dolore sunt plena:
4 * Quia sagittæ Domini in me sunt, qua-
rum indignatio ebibit spiritum meum, & ter-
rores Domini militant contra me.
5 * Numquid rugiet onager cùm habuerit
herbam? aut mugiet bos cùm ante præsepe
plenum steterit?
6 * Aut poterit comedi insulsum, quod non
B est sale conditum? aut potest aliquis gustare,
quod gustatum affert mortem?
7 * Quæ priùs nolebat tangere anima mea,
nunc præ angustia, cibi mei sunt,
8 * Quis det vt veniat petitio mea: & quod
expecto, tribuat mihi Deus?
9 * Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat
manum suam, & succidat me?
10 * Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens
me dolore, non parcat, nec contradicam ser-
monibus Sancti.
11 * Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam?
aut quis finis meus, vt patienter agam?
12 * Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,
nec caro mea ænea est.
13 * Ecce, non est auxilium mihi in me, &
C necessarij quoque mei recesserunt à me.
14 * Qui tollit ab amico suo misericordiam,
timorem Domini derelinquit.
15 * Fratres mei prætererunt me, sicut tor-
rens qui raptim transit in conuallibus.
16 * Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
17 * Tempore, quo fuerint dissipati, peri-
bunt: & vt incaluerit, soluentur de loco
suo.
18 * Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum:
ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19 * Considerate semitas Thema, itinera Sa-
ba, & expectate paulisper.
20 * Confusi sunt, quia speraui: venerunt
quoque vsque ad me, & pudore cooperti
sunt.
21 * Nunc venistis: & modò videntes pla-
gam meam timetis.
22 * Numquid dixi: Afferte mihi, & de sub-
stantia vestra donate mihi?
23 * Vel, Liberate me de manu hostis, & de
D manu robustorum eruite me?
24 * Docete me, & ego tacebo: & siquid for-
tè ignoraui, instruite me.
25 * Quare detraxistis sermonibus veritatis,
cùm è vobis nullus sit qui possit arguere me?
26 * Ad increpandum tantùm eloquia con-
cinnatis, & in ventum verba profertis.
27 * Super pupillum irruitis, & subuertere
nitimini amicum vestrum.
28 * Veruntamen quod cœpistis explete:
præbete aurem, & videte an mentiar.
29 * Respondete obsecro absque contentio-
ne: & loquentes id quod iustum est iudi-
30 cate.
* Et non inuenietis in lingua mea iniqui-
tatem, nec in faucibus meis stultitia perso-
nabit.

CA

Capvt VII.

Iob humanæ vitæ suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miserijs, admirans Dei erga miserum hominem prouidentiam.

Militia est vita hominis super terram: & 1
sicut dies mercenarij, dies eius. A
* Sicut seruus desiderat vmbram, & sicut 2
mercenarius præstolatur finem operis sui:
* Sic & ego habui menses vacuos, & no- 3
ctes laboriosas enumeraui mihi.
* Si dormiero, dicam: Quando consur- 4
gam? & rursum expectabo vesperam, & re-
plebor doloribus vsque ad tenebras.
* Induta est caro mea putredine & sor- 5
dibus pulueris, cutis mea aruit, & contra-
cta est.
* Dies mei velociùs transierunt quàm à 6
texente tela succiditur, & consumpti sunt B
absque vlla spe.
* Memento quia ventus est vita mea, 7
& non reuertetur oculus meus vt videat
bona.
* Nec aspiciet me visus hominis: oculi 8
tui in me, & non subsistam.
* Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic 9
qui descenderit ad inferos, non ascendet.
* Nec reuertetur vltrà in domum suam, 10
neque cognoscet eum ampliùs locus eius.
* Qua propter & ego non parcam ori meo 11
loquar in tribulatione spiritus mei: confabu- C
labor cum amaritudine animæ meæ.
* Numquid mare ego sum, aut cetus, quia 12
circumdedisti me carcere?
* Si dixero: Consolabitur me lectulus 13
meus, & releuabor loquens mecum in stra-
to meo:
* Terrebis me per somnia, & per visiones 14
horrore concuties.
* Quam ob rem elegit suspendium anima 15
mea, & mortem ossa mea.
* Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam: 16
parce mihi, nihil enim sunt dies mei. D
* Quid est homo, quia magnificas eum? 17
aut quid apponis erga eum cor tuum?
* Visitas eum diluculo, & subitò probas 18
illum:
* Vsquequò non parcis mihi, nec dimit- 19
tis me vt glutiam saliuam meam?
* Peccaui, quid faciam tibi ô custos ho- 20
minum? quare posuisti me contrarium tibi,
& factus sum mihimetipsi grauis? 21
* Cur non tollis peccatum meum, & qua-
re non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc
in puluere dormiam: & si manè me quæsie-
ris, non subsistam.

Capvt VIII.

Baldad Iob de impio sermone arguit, & eum vt ad Deum melioremque vitam se conuertat hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit: explicat etiam quàm sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantùm tribuere.

1 Respondens autem Baldad Suhites, di-
A xit:
2 * Vsquequò loquêris talia, & spiritus mul-
tiplex sermones oris tui?
3 * Numquid Deus supplantat iudicium: aut
omnipotens subuertit quod iustum est:
4 * Etiam si filij tui peccauerunt ei, & di-
misit eos in manu iniquitatis suæ:
5 * Tu tamen si diluculo consurrexeris ad
Deum, & Omnipotentem fueris depreca-
tus:
6 * Si mundus & rectus incesseris, statim eui-
B gilabit ad te, & pacatum reddet habitacu-
lum iustitiæ tuæ:
7 * In tantum, vt si priora tua fuerint par-
ua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
8 * Interroga enim generationem pristi-
nam, & diligenter inuestiga patrum memo-
riam:
9 * (Hesterni quippe sumus, & ignora-
mus quoniam sicut † vmbra dies nostri sunt † Iosf.14.
super terram.) a 2.
10 * Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & Ps.143.
de corde suo proferent eloquia. b.4.
11 * Numquid virere potest scirpus abs-
C que humore? aut crescere carectum sine
aqua:
12 * Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur
manu, ante omnes herbas arescit:
13 * Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum,
& spes hypocritæ peribit:
14 * Non ei placebit vecordia sua, & sicut
tela aranearum fiducia eius.
15 * Innitetur super domum suam, & non
stabit: fulciet eam, & non consurget:
16 * Humectus videtur antequam veniat Sol,
& in ortu suo germen eius egredietur.
17 * Super aceruum petrarum radices eius
D densabuntur, & inter lapides commorabitur.
18 * Si absorbuerit eum de loco suo, negabit
eum, & dicet: Non noui te.
19 * Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum
de terra alij germinentur.
20 * Deus non proijciet simplicem, nec por-
riget manum malignis:
21 * Donec impleatur risu os tuum, & labia
tua iubilo.
22 * Qui oderunt te, induentur confusione:
& tabernaculum impiorum non subsistet.

Capvt IX.

Homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari: diuinæ potentiæ ac sapientiæ magnitudo ostenditur, vt nemo ei resistere aut respondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1 Et respondens Iob, ait:
A * Verè scio quòd ita sit, & quòd non
2 iustificetur homo compositus Deo.

* Si voluerit contendere cum eo, non po- 3
terit ei respondere vnum pro mille.
* Sapiens corde est, & fortis robore: quis 4
restitit ei, & pacem habuit?
* Qui transtulit montes, & nescierunt hi 5
quos subuertit in furore suo.
* Qui commouet terram de loco suo, & 6
columnæ eius concutiuntur.
* Qui præcipit Suli, & non oritur: & stel- 7
las claudit quasi sub signaculo:
* Qui extendit cœlos solus, & graditur 8
super fluctus maris.
* Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hya- 9
das, & interiora austri. * Qui facit magna, 10
& incomprehensibilia, & mirabilia, quo- B
rum non est numerus.
* Si venerit ad me, non videbo eum: si 11
abierit, non intelligam.
* Si repentè interroget, quis respondebit 12
ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?
* Deus, cuius iræ nemo resistere potest, 13
& sub quo curuantur qui portant orbem.
* Quantus ergo sum ego, vt respondeam 14
ei, & loquar verbis meis cum eo?
* Qui etiam si habuero quippiam iustum, 15
non respondebo, sed meum iudicem depre-
cabor.
* Et cùm inuocantem exaudierit me, non 16
credo quòd audierit vocem meam.
* In turbine enim conteret me, & multi- 17
plicabit vulnera mea etiam sine causa.
* Non concedit requiescere spiritum 18
meum, & implet me amaritudinibus.
* Si fortitudo quæritur, robustissimus est: 19
si æquitas iudicij, nemo audet pro me testi-
monium dicere.
* Si iustificare me voluero, os meum con- 20
demnabit me: si innocentem ostendero,
prauum me comprobabit.
* Etiam si simplex fuero, hoc ipsum igno- 21
rabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.
* Vnum est quod locutus sum, & innocen- 22
tem & impium ipse consumit.
* Si flagellat, occidat semel, & non de 23
pœnis innocentum rideat.
* Terra data est in manus impij, vultum 24
iudicum eius operit. Quòd si non ille est,
quis ergo est?
* Dies mei velociores fuerunt cursore: 25
fugerunt, & non viderunt bonum.
* Pertransierunt quasi naues poma portan- 26
tes, sicut aquila volans ad escam.
* Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: 27
commuto faciem meam, & dolore torqueor. D
* Verebar omnia opera mea, sciens quòd 28
non parceres delinquenti.
* Si autem & sic impius sum, quare fru- 29
strà laboraui?
* Si lotus fuero quasi aquis niuis, & ful- 30
serint velut mundissimæ manus meæ:
* Tamen sordibus intinges me, & abo- 31
minabuntur me vestimenta mea.
* Neque enim viro qui similis mei est, res- 32
pondebo: nec qui mecum in iudicio ex
æquo possit audiri.
33 * Non est qui vtrumque valeat arguere, &
ponere manum suam in ambobus.
34 * Auferat à me virgam suam, & pauor eius
non me terreat.
35 * Loquar, & non timebo eum: neque enim
possum metuens respondere.

CAPVT X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè nouit; rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, dimit-
A tam aduersum me eloquium meum, lo-
quar in amaritudine animæ meæ.
2 * Dicam Deo: Noli me condemnare: in-
dica mihi cur me ita iudices.
3 * Numquid bonum tibi videtur, si calum-
nieris me, & opprimas me opus manuum
tuarum, & consilium impiorum adiuues?
4 * Numquid oculi carnei tibi sunt? aut si-
cut videt homo, & tu videbis?
5 * Numquid sicut dies hominis dies tui, &
B anni tui sicut humana sunt tempora.
6 * Vt quæras iniquitatem meam, & pecca-
tum meum scruteris?
7 * Et scias quia nihil impium fecerim, cum
sit nemo qui de manu tua possit eruere.
8 * Manus tuæ fecerunt me, & plasmaue-
runt me totum in circuitu: & sic repente præ-
9 cipitas me? * Memento quæso quòd sicut
lutum feceris me, & in puluerem reduces
10 me. * Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut
11 caseum me coagulasti? * Pelle & carnibus
vestisti me, ossibus & neruis compegisti
me:
12 * Vitam & misericordiam tribuisti mihi,
C & visitatio tua custodiuit spiritum meum.
13 * Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio
quia vniuersorum memineris.
14 * Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi:
cur ab iniquitate mea mundum me esse non
15 pateris? * Et si impius fuero, væ mihi est: &
si iustus, non leuabo caput, saturatus affli-
ctione & miseria.
16 * Et propter superbiam quasi leænam ca-
pies me, reuersusque mirabiliter me crucias.
17 * Instauras testes tuos contra me, & mul-
tiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ
militant in me.
18 * Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam
D consumptus essem ne oculus me videret.
19 * Fuissem quasi non essem, de vtero trans-
latus ad tumulum.
20 * Numquid non paucitas dierum meorum
finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam
paululùm dolorem meum:
21 * Antequam vadam & non reuertar, ad
terram tenebrosam, & opertam mortis ca-
ligine:

* Terram

* Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vm- 22
bra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus
horror inhabitat.

Capvt XI.

Sophar iniquè asserit Iob propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscenti tamen Iob felicissima quæque pollicetur.

RƐspondens autem Sophar Naamathites, A
dixit: 1
* Numquid qui multa loquitur, non & 2
audiet? aut vir verbosus iustificabitur?
* Tibi soli tacebunt homines? & cùm ce- 3
teros irriseris, à nullo confutaberis?
* Dixisti enim: Purus est sermo meus, & 4
mundus sum in conspectu tuo.
* Atque vtinam Deus loqueretur tecum, 5
& aperiret labia sua tibi.
* Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & 6
quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres B
quòd multo minora exigaris ab eo, quàm
meretur iniquitas tua.
* Forsitan vestigia Dei comprehendes, & 7
vsque ad perfectum Omnipotentem repe-
ries?
* Excelsior cœlo est, & quid facies? pro- 8
fundior inferno, & vnde cognosces?
* Longior terra mensura eius, & latior 9
mari.
* Si subuerterit omnia, vel in vnum coar- 10
ctauerit, quis contradicet ei?
* Ipse enim nouit hominum vanitatem, 11
& videns iniquitatem, nónne considerat? C
* Vir vanus in superbiam erigitur, & 12
tamquam pullum onagri se liberum natum
putat.
* Tu autem firmasti cor tuum, & expan- 13
disti ad eum manus tuas.
* Si iniquitatem, quæ est in manu tua, 14
abstuleris à te, & non manserit in taberna-
culo tuo iniustitia:
* Tunc leuare poteris faciem tuam absque 15
macula, & eris stabilis, & non timebis.
* Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi 16
aquarum quæ præterierunt recordaberis. D
* Et quasi meridianus fulgor consurget ti- 17
bi ad vesperam & cùm te consumptum puta-
ueris, orieris vt lucifer.
* Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, 18
& defossus securus dormies.
† Leuit.26. a.6. * Requiesces, & † non erit qui te exter- 19
reat: & deprecabuntur faciem tuam pluri-
mi.
† Leuit.26. e.16. * † Oculi autem impiorum deficient, & 20
effugium peribit ab eis, & spes illorum abo-
minatio animæ.

Capvt XII.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

1 RƐspondens autem Iob, dixit:
A * Ergo vos estis soli homines, & vo-
2 biscum morietur sapientia.
3 * † Et mihi est cor, sicut & vobis nec in- † Inf.13. a.3.
ferior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostis,
ignorat?
4 * † Qui deridetur ab amico suo sicut ego, † Prou. 14. a.2.
inuocabit Deum & exaudiet eum: deridetur
enim iusti simplicitas.
5 * Lampas contempta apud cogitationes
diuitum, parata ad tempus statutum.
6 * Abundant tabernacula prædonum, &
audacter prouocant Deum, cum ipse dederit
omnia in manus eorum.
7 * Nimirum interroga iumenta, & doce-
B bunt te: & volatilia cæli, & indicabunt ti-
bi.
8 * Loquere terræ, & respondebit tibi: &
narrabunt pisces maris.
9 * Quis ignorat quòd omnia hæc manus
Domini fecerit?
10 * In cuius manu anima omnis viuentis,
& spiritus vniuersæ carnis hominis.
11 * † Nónne auris verba dijudicat, & fauces † Inf.34. a.3.
comedentis, saporem?
12 * In antiquis est sapientia, & in multo
tempore prudentia.
13 * Apud ipsum est sapientia & fortitudo,
ipse habet consilium & intelligentiam.
14 * † Si destruxerit, nemo est qui ædificet: † Isa.22. f.22.
C si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Apoc 3 b.7.
15 * Si continuerit aquas, omnia siccabuntur:
& si emiserit eas, subuertent terram.
16 * Apud ipsum est fortitudo & sapientia:
ipse nouit & decipientem, & eum qui deci-
pitur.
17 * Adducit consiliarios in stultum finem,
& iudices in stuporem.
18 * Balteum regum dissoluit, & præcingit
fune renes eorum.
19 * Ducit sacerdotes inglorios, & optimates
supplantat:
20 * Commutans labium veracium, & do-
D ctrinam senum auferens.
21 * Effundit despectionem super principes,
eos, qui oppressi fuerant, releuans.
22 * Qui reuelat profunda de tenebris, &
producit in lucem vmbram mortis.
23 * Qui multiplicat gentes & perdit eas, &
subuersas in integrum restituit.
24 * Qui immutat cor principum populi terræ
& decipit eos vt frustrà incedant per inuium:
25 * Palpabunt quasi in tenebris, & non in lu-
ce, & errare eos faciet quasi ebrios.

Capvt XIII.

Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit; suam quoque iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

ƐCce omnia hæc vidit oculus meus,
1 & audiuit auris mea, & intellexi sin-
gula.

* Secundùm ſcientiam veſtram & ego no- A
ui : nec inferior veſtri ſum. 2
* Sed tamen ad omnipotentem loquar, & 3
diſputare cum Deo cupio :
* Priùs vos oſtendens fabricatores menda- 4
cij, & cultores peruerſorum dogmatum.
* Atque vtinam taceretis, vt putaremini 5
eſſe ſapientes.
* Audite ergo correptionem meam, & in- 6
dicij um labiorum meorum attendite. B
* Numquid Deus indiget veſtro menda- 7
cio, vt pro illo loquamini dolos ?
* Numquid faciem eius accipitis, & pro 8
Deo iudicare nitimini ? * Aut placebit ei 9
quem celare nihil poteſt ? aut decipietur vt
homo, veſtris fraudulentijs ?
* Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito 10
faciem eius accipitis.
* Statim vt ſe commouerit, turbabit vos, 11
& terror eius irruet ſuper vos.
* Memoria veſtra comparabitur cineri, & 12
redigentur in lutum ceruices veſtræ.
* Tacete paulisper, vt loquar quodcum- 13
que mihi mens ſuggeſſerit. * Quare lacero 14
carnes meas dentibus meis, & animam meam C
porto in manibus meis ?
* Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo : 15
veruntamen vias meas in conſpectu eius ar-
guam. * Et ipſe erit ſaluator meus : non enim 16
veniet in conſpectu eius omnis hypocrita.
* Audite ſermonem meum, & ænigma- 17
ta percipite auribus veſtris.
* Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus in- 18
ueniar.
* Quis eſt qui iudicetur mecum ? veniat : 19
quare tacens conſumor ?
* Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à 20
facie tua non abſcondar :
* Manum tuam longè fac à me, & formi- 21
do tua non me terreat.
* Voca me, & ego reſpondebo tibi : aut 22
certè loquar, & tu reſponde mihi.
* Quantas habeo iniquitates & peccata, 23
ſcelera mea & delicta oſtende mihi. D
* Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris 24
me inimicum tuum ?
* Contra folium, quod vento rapitur, 25
oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam
perſequeris :
* Scribis enim contra me amaritudines, 26
& conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ
meæ.
* Poſuiſti in neruo pedem meum, & ob- 27
ſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pe-
dum meorum conſideraſti :
* Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & 28
quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea.

CAPVT XIV.

Iob, conſiderata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem prouidentiam, quod poſt hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur reſurrectionem.

1 HOmo natus de muliere, breui viuens
A tempore, repletur multis miſerijs.
2 * † Qui quaſi flos egreditur & conteri- †Sup. 8.b.9. Pſ. 143.b.4.
tur, & fugit velut vmbra, & numquam in
eodem ſtatu permanet.
3 * Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi ape-
rire oculos tuos, & adducere eum tecum in
iudicium ?
4 * † Quis poteſt facere mundum de im- †Pſ. 50.a.4.
mundo conceptum ſemine ? nónne tu qui
ſolus es ?
5 * Breues dies hominis ſunt, numerus men-
ſium eius apud te eſt : conſtituiſti terminos
eius, qui præteriri non poterunt.
6 * Recede paululùm ab eo vt quieſcat,
B donec optata veniat, ſicut mercenarij dies
eius.
7 * Lignum habet ſpem : ſi præciſum fuerit,
rurſum vireſcit, & rami eius pullulant.
8 * Si ſenuerit in terra radix eius, & in pul-
uere emortuus fuerit truncus illius.
9 * Ad odorem aquæ germinabit, & faciet
comam quaſi cùm primùm plantatum eſt :
10 * Homo verò cùm mortuus fuerit, & nu-
datus atque conſumptus, vbi quæſo eſt ?
11 * Quomodo ſi recedant aquæ de mari, &
fluuius vacuefactus areſcat :
12 * Sic homo cùm dormierit, non reſurget ;
C donec atteratur cœlum, non euigilabit, nec
conſurget de ſomno ſuo.
13 * Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno
protegas me, & abſcondas me, donec per-
tranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tem-
pus, in quo recorderis mei ?
14 * Putaſne mortuus homo rurſum viuat ?
cunctis diebus, quibus nunc milito, expe-
cto donec veniat immutatio mea.
15 * Vocabis me, & ego reſpondebo tibi :
operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 * † Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, †Inf. 31.a.4. & 34.c.21. Prou. 5. d.21.
ſed parce peccatis meis.
17 * Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed
D curaſti iniquitatem meam.
18 * Mons cadens defluit, & ſaxum transfer-
tur de loco ſuo.
19 * Lapides excauant aquæ, & alluuione pau-
latim terra conſumitur : & hominem ergo ſi-
militer perdes.
20 * Roboraſti eum paululùm vt in perpe-
tuum tranſiret : immutabis faciem eius, &
emittes eum.
21 * Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue igno-
biles, non intelliget.
22 * Attamen caro eius dum viuet dolebit,
& anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

CAPVT XV.

Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ, & blaſphemiæ in Deum ; apud quem dicit neminem mundum inueniri, deſcribens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1 RESpondens autem Eliphaz Themani-
tes, dixit :

* Num

* Numquid sapiens respondebit quasi in A 2
ventum loquens, & implebit ardore stoma-
chum suum?
* Arguis verbis eum qui non est æqualis 3
tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
* Quantum in te est, euacuasti timorem, 4
& tulisti preces coram Deo.
* Docuit enim iniquitas tua os tuum, & 5
imitaris linguam blasphemantium.
* Condemnabit te os tuum, & non ego: 6
& labia tua respondebunt tibi.
* Numquid primus homo tu natus es, & 7
ante colles formatus?
* Numquid consilium Dei audisti, & in- 8
ferior te erit eius sapientia?
* Quid nosti quod ignoremus? quid in- 9
telligis quod nesciamus?
† Eccli.18 b.8. * † Et senes & antiqui sunt in nobis, mul- 10
tò vetustiores quàm patres tui. B
* Numquid grande est vt consoletur te 11
Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.
* Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna 12
cogitans, attonitos habes oculos?
* Quid tumet contra Deum spiritus 13
tuus, vt proferas de ore tuo huiusmodi ser-
mones?
* Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt 14
iustus appareat natus de muliere?
† Sup.4. d.18. * † Ecce inter sanctos eius nemo immu- 15
tabilis, & cœli non sunt mundi in conspe-
ctu eius.
* Quantò magis abominabilis & inutilis 16
homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?
* Ostendam tibi, audi me: quòd vidi nar- 17
rabo tibi. C
* Sapientes confitentur, & non abscon- 18
dunt patres suos.
* Quibus solis data est terra, & non tran- 19
siuit alienus per eos.
* Cunctis diebus suis impius superbit, & nu- 20
merus annorum incertus est tyrannidis eius.
* Sonitus terroris semper in auribus illius: 21
& cùm pax sit, ille semper insidias suspi-
catur.
* Non credit quòd reuerti possit de te- 22
nebris ad lucem, circumspectans vndique
gladium.
* Cùm se mouerit ad quærendum panem, 23
nouit quòd paratus sit in manu eius tenebra-
rum dies.
* Terrebit eum tribulatio, & angustia val- 24
labit eum, sicut regem qui præparatur ad
prœlium.
* Tetendit enim aduersus Deum manum 25
suam, & contra Omnipotentem robora-
tus est.
* Cucurrit aduersus eum erecto collo, & 26
pingui ceruice armatus est.
* Operuit faciem eius crassitudo, & de 27
lateribus eius aruina dependet. D
* Habitauit in ciuitatibus desolatis, & 28
in domibus desertis, quæ in tumulos sunt
redactæ.

29 * Non ditabitur, nec perseuerabit sub-
stantia eius, nec mittet in terra radicem
suam.
30 * Non recedet de tenebris: ramos eius
arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.
31 * Non credet frustrà errore deceptus, quòd
aliquo pretio redimendus sit.
32 * Antequam dies eius impleantur, peribit:
& manus eius arescent.
33 * Lædetur quasi vinea in primo flore bo-
trus eius, & quasi oliua proijciens florem
suum.
34 * Congregatio enim hypocritæ sterilis, &
ignis deuorabit tabernacula eorum, qui mu-
nera libenter accipiunt.
35 * † Concepit dolorem, & peperit iniqui- † Psal.7.d.15. Isa.59.a.4.
tatem, & vterus eius præparat dolos.

Caput XVI.

Iob amicorum auctoritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cuius conscium esse Deum asserit.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 * Audiui frequenter talia, consolato-
A res onerosi omnes vos estis.
3 * Numquid habebunt finem verba vento-
sa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
4 * Poteram & ego similia vestri loqui:
atque vtinam esset anima vestra pro anima
mea:
5 * Consolarer & ego vos sermonibus, &
mouerem caput meum super vos.
6 * Roborarem vos ore meo: & mouerem
labia mea, quasi parcens vobis.
7 * Sed quid agam? Si locutus fuero, non
B quiescet dolor meus: & si tacuero, non rece-
det à me.
8 * Nunc autem oppressit me dolor meus,
& in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
9 * Rugæ meæ testimonium dicunt contra
me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem
meam contradicens mihi.
10 * Collegit furorem suum in me, & commi-
nans mihi, infremuit contra me dentibus
suis: hostis meus terribilibus oculis me in-
tuitus est.
11 * Aperuerunt super me ora sua, & expro-
C brantes percusserunt maxillam meam, satiati
sunt pœnis meis.
12 * Conclusit me Deus apud iniquum, &
manibus impiorum me tradidit.
13 * Ego ille quondam opulentus, repen-
tè contritus sum: tenuit ceruicem meam,
confregit me, & posuit me sibi quasi in
signum.
14 * Circumdedit me lanceis suis, conuulne-
rauit lumbos meos, non pepercit, & effudit
in terra viscera mea.
15 * Concîdit me vulnere super vulnus, irruit
in me quasi gigas.
16 * Saccum consui super cutem meam, &
operui cinere carnem meam.

* Facies

* Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ 17
meæ caligauerunt.
* Hæc passus sum absque iniquitate ma- 18
nus meæ, cùm haberem mundas ad Deum D
preces.
* Terra ne operias sanguinem meum, ne- 19
que inueniat in te locum latendi clamor
meus.
* Ecce enim in cælo testis meus, & con- 20
scius meus in excelsis.
* Verbosi amici mei : ad Deum stillat ocu- 21
lus meus.
* Atque vtinam sic iudicaretur vir cum 22
Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum
collega suo.
* Ecce enim breues anni transeunt, & se- 23
mitam, perquam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

Iob ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantùm remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

SPiritus meus attenuabitur, dies mei bre- 1
uiabuntur, & solum mihi superest sepul- A
chrum.
* Non peccaui, & in amaritudinibus mo- 2
ratur oculus meus.
* Libera me Domine, & pone me iuxta 3
te, & cuiusuis manus pugnet contra me.
* Cor eorum longè fecisti à disciplina, pro- 4
ptereà non exaltabuntur.
* Prædam pollicetur sociis, & oculi filio- 5
rum eius deficient. B
* Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & 6
exemplum sum coram eis.
* Caligauit ab indignatione oculus meus, 7
& membra mea quasi in nihilum redacta
sunt.
* Stupebunt iusti super hoc, & innocens 8
contra hypocritam suscitabitur.
* Et tenebit iustus viam suam, & mundis 9
manibus addet fortitudinem. C
* Igitur omnes vos conuertimini, & ve- 10
nite, & non inueniam in vobis vllum sa-
pientem.
* Dies mei transierunt, cogitationes meæ 11
dissipatæ sunt, torquentes cor meum.
* Noctem verterunt in diem, & rursum 12
post tenebras spero lucem.
* Si sustinuero, infernus domus mea est, 13
& in tenebris straui lectulum meum. D
* Putredini dixi : Pater meus es; mater 14
mea, & soror mea, vermibus.
* Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & 15
patientiam meam quis considerat ?
* In profundissimum infernum descen- 16
dent omnia mea : putásne saltem ibi erit re-
quies mihi ?

CAPVT XVIII.

Baldad arguens Iob iactantiæ & impatientiæ, describit impiorum maledictiones, vt suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantùm propter peccata sua puniri.

1 REspondens autem Baldad Suhites,
A dixit :
2 * Vsque ad quem finem verba iactabitis?
intelligite priùs, & sic loquamur.
3 * Quare reputati sumus vt iumenta, &
sorduimus coram vobis ?
4 * Qui perdis animam tuam in furore tuo,
numquid propter te derelinquetur terra, &
transferentur rupes de loco suo ?
5 * Nónne lux impij extinguetur, nec splen-
debit flamma ignis eius ?
6 * Lux obtenebrescet in tabernaculo il-
B lius, & lucerna, quæ super eum est, extin-
guetur.
7 * Arctabuntur gressus virtutis eius, & præ-
cipitabit eum consilium suum.
8 * Immisit enim in rete pedes suos, & in
maculis eius ambulat.
9 * Tenebitur planta illius laqueo, & exar-
descet contra eum sitis.
10 * Abscondita est in terra pedica eius, &
decipula illius super semitam.
11 * Vndique terrebunt eum formidines, &
C inuoluent pedes eius.
12 * Attenuetur fame robur eius, & inedia
inuadat costas illius.
13 * Deuoret pulchritudinem cutis eius, con-
sumat brachia illius primogenita mors.
14 * Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius,
& calcet super eum, quasi rex, interitus.
15 * Habitent in tabernaculo illius socij eius,
qui non est, aspergatur in tabernaculo eius
sulphur.
16 * Deorsum radices eius siccentur, sursum
D autem atteratur messis eius.
17 * † Memoria illius pereat de terra, & non † Prou. 2. d. 22.
celebretur nomen eius in plateis.
18 * Expellet eum de luce in tenebras, & de
19 orbe transferet eum. * Non erit semen eius
neque progenies in populu suo, nec vllæ re-
liquiæ in regionibus eius.
20 * In die eius stupebunt nouissimi, & pri-
mos inuadet horror.
21 * Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste
locus eius qui ignorat Deum.

CAPVT XIX.

Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, ac super futura resurrectione seipsum consolatur.

1 REspondens autem Iob, dixit :
2 * Vsquequò affligitis animam meam,
A & atteritis me sermonibus?
3 * En, decies confunditis me, & non eru-
bescitis opprimentes me.
4 * Nempe, etsi ignoraui, mecum erit igno-
rantia mea.
5 * At vos contra me erigimini, & arguitis
me opprobriis meis.
6 * Saltem nunc intelligite, quia Deus non
æquo

æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me
cinxerit.
* Ecce clamabo vim patiens, & nemo au- 7
diet: vociferabor, & non est qui iudicet.
* Semitam meam circumsepsit, & tran- 8
sire non possum, & in calle meo tenebras B
posuit.
* Spoliauit me gloria mea, & abstulit co- 9
ronam de capite meo.
* Destruxit me vndique, & pereo, & quasi 10
euulsæ arbori abstulit spem meam.
* Iratus est contra me furor eius, & sic me 11
habuit quasi hostem suum.
* Simul venerunt latrones eius, & fece- 12
runt sibi viam per me, & obsederunt in gyro
tabernaculum meum.
* Fratres meos longè fecit à me, & noti 13
mei quasi alieni recesserunt à me.
* Dereliquerunt me propinqui mei: & qui 14
me nouerant, obliti sunt mei.
* Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, si- 15
cut alienum habuerunt me, & quasi peregri- C
nus fui in oculis eorum.
* Seruum meum vocaui, & non respondit, 16
ore proprio deprecabar illum.
* Halitum meum exhorruit vxor mea, & 17
orabam filios vteri mei.
* Stulti quoque despiciebant me, & cum 18
ab eis recessissem, detrahebant mihi.
* Abominati sunt me quondam consilia- 19
rij mei: & quem maxime diligebam, auersa-
tus est me.
* Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit 20
os meum, & derelicta sunt tantummodò la-
bia circa dentes meos.
* Miseremini mei, miseremini mei, saltem 21
vos amici mei, quia manus Domini teti-
git me.
* Quare persequimini me sicut Deus, & 22
carnibus meis saturamini?
* Quis mihi tribuat vt scribantur sermo- 23
nes mei? quis mihi det vt exarentur in li- D
bro * stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte 24
sculpantur in silice?
* Scio enim quòd Redemptor meus vi- 25
uit, & in nouissimo die de terra surrecturus
sum:
* Et rursum circumdabor pelle mea, & in 26
carne mea videbo Deum meum.
* Quem visurus sum ego ipse, & oculi 27
mei conspecturi sunt, & non alius: reposita
est hæc spes mea in sinu meo.
* Quare ergo nunc dicitis: Persequamur 28
eum, & radicem verbi inueniamus contra
eum?
* Fugite ergo à facie gladij, quoniam vl- 29
tor iniquitatum gladius est: & scitote esse
iudicium.

CAPVT XX.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ipsius se dicit auditurum; & quæ sit apud Deum pars impij, multis verbis prosequitur.

1 Respondens autem Sophar Naamathites,
A dixit:
2 * Idcircò cogitationes meæ variæ succe-
dunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
3 * Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spi-
ritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 * Hoc scio à principio, ex quo positus est
homo super terram.
5 * Quòd laus impiorum breuis sit, & gau-
dium hypocritæ ad instar puncti.
6 * Si ascenderit vsque ad cœlum superbia
eius, & caput eius nubes tetigerit:
7 * Quasi sterquilinium in fine perdetur: &
qui eum viderant, dicent: Vbi est?
8 * Velut somnium auolans non inuenietur,
B transiet sicut visio nocturna.
9 * Oculus, qui eum viderat, non videbit, ne-
que vltrà intuebitur eum locus suus.
10 * Filij eius atterentur egestate, & manus
illius reddent ei dolorem suum.
11 * Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ
eius, & cum eo in puluere dormient.
12 * Cùm enim dulce fuerit in ore eius ma-
lum, abscondet illud sub lingua sua.
13 * Parcet illi, & non derelinquet illud, &
celabit in gutture suo.
14 * Panis eius in vtero illius vertetur in fel
aspidum intrinsecus.
15 * Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de
ventre illius extrahet eas Deus.
16 * Caput aspidum suget, & occidet eum
17 lingua viperæ. * (Non videat riuulos flumi-
C nis, torrentes mellis, & butyri.)
18 * Luet quæ fecit omnia, nec tamen con-
sumetur: iuxta multitudinem adinuentionum
suarum, sic & sustinebit.
19 * Quoniam confringens nudauit paupe-
res: domum rapuit, & non ædificauit eam.
20 * † Nec est satiatus venter eius: & cùm † Eccle. 5. c. 9.
habuerit quæ concupierat, possidere non po-
terit.
21 * Non remansit de cibo eius, & propterea
nihil permanebit de bonis eius.
22 * Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit,
& omnis dolor irruet super eum.
23 * Vtinam impleatur venter eius, vt emit-
tat in eum iram furoris sui, & pluat super
illum bellum suum.
24 * Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum
D æreum.
25 * Eductus, & egrediens de vagina sua, &
fulgurans in amaritudine sua: vadent & ve-
nient super eum horribiles.
26 * Omnes tenebræ absconditæ sunt in oc-
cultis eius: deuorabit eum ignis, qui non suc-
cenditur, affligetur relictus in tabernaculo
suo.
27 * Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & ter-
ra consurget aduersus eum.
28 * Apertum erit germen domus illius, de-
trahetur in die furoris Dei.
29 * Hæc est pars hominis impij à Deo, &
hereditas verborum eius à Domino.

CAPVT

CAPVT XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit quare impiorum nonnulli in finem vsque vitæ prosperentur, alij contrà aduersis cædantur; & respondet, impium in diem perditionis à Deo seruari, falsam amicorum consolationem per hoc conuellens.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Audite quæso sermones meos, & 2
agite pœnitentiam. A
* Sustinete me, & ego loquar, & post 3
mea, si videbitur, verba ridete.
* Numquid contra hominem disputatio 4
mea est, vt meritò non debeam contri-
stari?
* Attendite me, & obstupescite, & super- 5
ponite digitum ori vestro:
* Et ego quando recordatus fuero, perti- 6
mesco, & concutit carnem meam tremor.
† Iere. 12. a. 1. Habac 1. a 3.d.13.
* † Quare ergo impij viuunt, subleuati 7
sunt, confortatique diuitiis?
* Semen eorum permanet coram eis, pro- 8
pinquorum turba & nepotum in conspectu
eorum.
* Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & 9
non est virga Dei super illos. B
* Bos eorum concepit, & non aborti- 10
uit: vacca peperit, & non est priuata fœtu
suo.
* Egrediuntur quasi greges paruuli eo- 11
rum, & infantes eorum exultant lusibus.
* Tenent tympanum, & citharam, & gau- 12
dent ad sonitum organi.
* Ducunt in bonis dies suos, & in puncto 13
ad inferna descendunt.
* Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & 14
scientiam viarum tuarum nolumus.
† Malac. 3 d 14.
* † Quis est Omnipotens vt seruiamus ei? 15
& quid nobis prodest si orauerimus illum?
* Verumtamen quia non sunt in manu 16
eorum bona sua, consilium impiorum longè
sit à me.
* Quoties lucerna impiorum extinguetur, 17
& superueniet eis inundatio, & dolores di- C
uidet furoris sui?
* Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & 18
sicut fauilla quam turbo dispergit.
* Deus seruabit filiis illius dolorem patris: 19
& cùm reddiderit, tunc sciet.
* Videbunt oculi eius interfectionem 20
suam, & de furore Omnipotentis bibet.
* Quid enim ad eum pertinet de domo 21
sua post se? & si numerus mensium eius di-
midietur?
* Numquid Deum docebit quispiam scien- 22
tiam: qui excelsos iudicat?
* Iste moritur robustus & sanus, diues & 23
felix.
* Viscera eius plena sunt adipe, & me- 24
dullis ossa illius irrigantur.
* Alius verò moritur in amaritudine ani- 25
mæ absque vllis opibus.
26 * Et tamen simul in puluere dormient, &
D vermes operient eos.
27 * Certè noui cogitationes vestras, & sen-
tentias contra me iniquas.
28 * Dicitis enim: Vbi est domus principis?
& vbi tabernacula impiorum?
29 * Interrogate quemlibet de viatoribus, &
hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
30 * Quia in diem perditionis seruatur ma-
lus, & ad diem furoris ducetur.
31 * Quis arguet coram eo viam eius? & quæ
fecit, quis reddet illi?
32 * Ipse ad sepulchra ducetur, & in conge-
rie mortuorum vigilabit.
33 * Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se
omnem hominem trahet, & ante se innume-
rabiles.
34 * Quomodo igitur consolamini me fru-
strà, cùm responsio vestra repugnare osten-
sa sit veritati?

CAPVT XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum; ostendens ipsum de diuina prouidentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

1 RESpondens autem Eliphaz Themanites,
A dixit:
2 * Numquid Deo potest comparari homo,
etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?
3 * Quid prodest Deo si iustus fueris? aut
quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?
4 * Numquid timens arguet te, & veniet
tecum in iudicium,
5 * Et non propter malitiam tuam pluri-
mam, & infinitas iniquitates tuas?
6 * Abstulisti enim pignus fratrum tuorum
sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 * Aquam lasso non dedisti, & esurienti
subtraxisti panem.
8 * In fortitudine brachij tui possidebas ter-
B ram, & potentissimus obtinebas eam.
9 * Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pu-
pillorum comminuisti.
10 * Propterea circumdatus es laqueis, &
conturbat te formido subita.
11 * Et putabas te tenebras non visurum, &
impetu aquarum inundantium non oppres-
sum iri?
12 * An non cogitas quòd Deus excelsior cæ-
lo sit, & super stellarum verticem subli-
metur?
13 * Et dicis: Quid enim nouit Deus? &
quasi per caliginem iudicat.
14 * Nubes latibulum eius, nec nostra con-
siderat, & circa cardines cæli perambulat.
15 * Numquid semitam sæculorum custodire
cupis, quam calcauerunt viri iniqui?
16 * Qui sublati sunt ante tempus suum, &
C fluuius subuertit fundamentum eorum:
17 * Qui dicebant Deo: Recede à nobis: &
quasi nihil posset facere Omnipotens, æsti-
mabant eum:

*Cùm

* Cùm ille impleſſet domos eorum bonis: 18
quorum ſententia procul ſit à me.
† Pſ. 106. d. 42. * † Videbunt iuſti, & lætabuntur, & in- 19
nocens ſubſannabit eos.
* Nónne ſucciſa eſt erectio eorum, & re- 20
liquias eorum deuorauit ignis?
* Acquieſce igitur ei, & habeto pacem; 21
& per hæc habebis fructus optimos.
* Suſcipe ex ore illius legem, & pone 22
ſermones eius in corde tuo.
* Si reuerſus fueris ad Omnipotentem, 23
ædificaberis, & longè facies iniquitatem à D
tabernaculo tuo.
* Dabit pro terra ſilicem, & pro ſilice tor- 24
rentes aureos.
* Eritque Omnipotens contra hoſtes tuos, 25
& argentum coaceruabitur tibi.
* Tunc ſuper Omnipotentem deliciis af- 26
flues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.
* Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua 27
reddes.
* Decernes rem, & veniet tibi, & in viis 28
tuis ſplendebit lumen.
† Prou. 29. d. 23. * † Qui enim humiliatus fuerit, erit in 29
gloria: & qui inclinauerit oculos, ipſe ſal-
uabitur.
* Saluabitur innocens, ſaluabitur autem 30
in munditia manuum ſuarum.

CAPVT XXIII.

Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, oſtendit ſe non puniri propter peccata ſua, rectéque ſentire de prouidentia Dei incomprehenſibilis, omnia pro ſua voluntate facientis.

RESpondens autem Iob, ait: 1
* Nunc quoque in amaritudine eſt 2
ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata A
eſt ſuper gemitum meum.
* Quis mihi tribuat vt cognoſcam & inue- 3
niam illum, & veniam vſque ad ſolium eius?
* Ponam coram eo iudicium, & os meum 4
replebo increpationibus.
* Vt ſciam verba quæ mihi reſpondeat, & 5
intelligam quid loquatur mihi. B
* Nolo multa fortitudine contendat me- 6
cum, nec magnitudinis ſuæ mole me
premat.
* Proponat æquitatem contra me, & per- 7
ueniat ad victoriam iudicium meum.
* Si ad Orientem iero, non apparet: ſi ad 8
Occidentem non intelligam eum.
* Si ad ſiniſtram, quid agam? non appre- 9
hendam eum: ſi me vertam ad dexteram, C
non videbo illum.
* Ipſe verò ſcit viam meam, & probauit 10
me quaſi aurum quod per ignem tranſit.
* Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, viam 11
eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea.
* A mandatis labiorum eius non receſſi, & 12
in ſinu meo abſcondi verba oris eius.
* Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere po- 13
teſt cogitationem eius: & anima eius quod-
cumque voluit, hoc fecit.
D * Cùm expleuerit in me voluntatem ſuam,
14 & alia multa ſimilia præſtò ſunt ei.
15 * Et idcirco à facie eius turbatus ſum, &
conſiderans eum, timore ſollicitor.
16 * Deus molliuit cor meum, & omnipotens
conturbauit me.
17 * Non enim perij propter imminentes te-
nebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIV.

Iob vt rectè ſe ſentire oſtendat de diuina prouidentia, dicit Deo nota eſſe tempora, & hominum varias recenſet iniquitates, ab ipſo puniendas.

1 AB Omnipotente non ſunt abſcondita
A tempora: qui autem nouerunt eum,
ignorant dies illius.
2 * Alij terminos tranſtulerunt, diripuerunt
greges, & pauerunt eos.
3 * Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtu-
lerunt pro pignore bouem viduæ.
4 * Subuerterunt pauperum viam, & op-
preſſerunt pariter manſuetos terræ.
5 * Alij quaſi onagri in deſerto egrediuntur
ad opus ſuum: vigilantes ad prædam, præpa-
rant panem liberis.
6 * Agrum non ſuum demetunt: & vineam
B eius, quem vi oppreſſerint, vindemiant.
7 * Nudos dimittunt homines, indumenta
tollentes, quibus non eſt operimentum in
frigore.
8 * Quos imbres montium rigant: & non
habentes velamen, amplexantur lapides.
9 * Vim fecerunt deprædantes pupillos, &
vulgum pauperem ſpoliauerunt.
10 * Nudis & incedentibus abſque veſtitu,
& eſurientibus tulerunt ſpicas.
11 * Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui
calcatis torcularibus ſitiunt.
12 * De ciuitatibus fecerunt viros gemere, &
anima vulneratorum clamauit, & Deus inul-
C tum abire non patitur.
13 * Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt
vias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas
eius.
14 * Manè primo conſurgit homicida, inter-
fecit egenum & pauperem: per noctem ve-
rò erit quaſi fur.
15 * Oculus adulteri obſeruat caliginem, di-
cens: Non me videbit oculus: & operiet
vultum ſuum.
16 * Perfodit in tenebris domos, ſicut in die
condixerant ſibi, & ignorauerunt lucem.
17 * Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur
vmbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in
luce ambulant.
18 * Leuis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta
ſit pars eius in terra, nec ambulet per viam
vinearum.
19 * Ad nimium calorem tranſeat ab aquis
D niuium, & vſque ad inferos peccatum illius.
20 * Obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo
illius vermes: non ſit in recordatione, ſed
conteratur quaſi lignum infructuoſum.

* Pauit enim sterilem, quæ non parit, & 21
viduæ benè non fecit,
* Detraxit fortes in fortitudine sua: & 22
eùm steterit, non credet vitæ suæ.
† Apoc. 2. d. 21. * † Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & 23
ille abutitur eo in superbiam: oculi autem
eius sunt in viis illius.
* Eleuati sunt ad modicum, & non subsi- 24
stent, & humiliabuntur sicut omnia, & au-
ferentur, & sicut summitates spicarum con-
terentur,
* Quod si non est ita, quis me potest ar- 25
guere esse mentitum, & ponere ante Deum
verba mea?

CAPVT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

RESpondens autem Baldad Suhites, 1
dixit: A
* Potestas & terror apud eùm est, qui fa- 2
cit concordiam in sublimibus suis.
* Numquid est numerus militum eius? & 3
super quem non surget lumen illius?
* Numquid iustificari potest homo com- 4
paratus Deo, aut apparere mundus natus de
muliere?
* Ecce luna etiam non splendet, & stellæ 5
non sunt mundæ in conspectu eius.
* Quantò magis homo putredo, & filius 6
hominis vermis?

CAPVT XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

RESpondens autem Iob, dixit: 1
* Cuius adiutor es? numquid imbe- 2
cillis? & sustentas brachium eius, qui non A
est fortis?
* Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui 3
non habet sapientiam, & prudentiam tuam
ostendisti plurimam. B
* Quem docere voluisti? nónne eum, qui 4
fecit spiramentum?
* Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui 5
habitant cum eis.
* Nudus est infernus coram illo, & nullum 6
est operimentum perditioni.
* Qui extendit Aquilonem super vacuum, 7
& appendit terram super nihilum. C
* Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non 8
erumpant pariter deorsum.
* Qui tenet vultum solij sui, & expandit 9
super illud nebulam suam.
* Terminum circumdedit aquis, vsque 10
dum finiantur lux & tenebræ.
* Columnæ cæli contremiscunt, & pauent 11
ad nutum eius. D
* In fortitudine illius repentè maria con- 12
gregata sunt, & prudentia eius percussit su-
perbum.

13 * Spiritus eius ornauit cælos: & obstetri-
cante manu eius, eductus est coluber tor-
tuosus.
14 * Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum
eius: & cùm vix paruam stillam sermonis
eius audierimus, quis poterit tonitruum ma-
gnitudinis illius intueri?

CAPVT XXVII.

Iob perpetuò constans in sui iustificatione, reiecta amicorum calumnia, ostendit quo modo impij ex præsentis vitæ breui prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

1 ADdidit quoque Iob, assumens parabo-
A lam suam, & dixit:
2 * Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum,
& Omnipotens, qui ad amaritudinem addu-
xit animam meam.
3 * Quia donec superest halitus in me, & spi-
ritus Dei in naribus meis.
4 * Non loquentur labia mea iniquitatem,
nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 * Absit à me vt iustos vos esse iudicem:
donec deficiam, non recedam ab innocentia
mea.
6 * Iustificationem meam, quam cœpi tene-
B re, non deseram: neque enim reprehendit
me cor meum in omni vita mea.
7 * Sit vt impius, inimicus meus: & aduer-
sarius meus quasi iniquus.
8 * Quæ est enim spes hypocritæ si auarè
rapiat, & non liberet Deus animam eius?
9 * Numquid Deus audiet clamorem eius
cùm venerit super eum angustia?
10 * Aut poterit in omnipotente delectari, &
inuocare Deum omni tempore?
11 * Docebo vos per manum Dei quæ Om-
nipotens habeat, nec abscondam.
12 * Ecce, vos omnes nostis, & quid sine
C causa vana loquimini?
13 * Hæc est pars hominis impij apud Deum,
& hæreditas violentorum, quam ab Omni-
potente suscipient.
14 * Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio
erunt, & nepotes eius non saturabuntur
pane.
15 * Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in
interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 * Si comportauerit quasi terram argentum,
& sicut lutum præparauerit vestimenta.
17 * Præparabit quidem, sed iustus vestietur
illis: & argentum innocens diuidet.
18 * Ædificauit sicut tinea domum suam, &
sicut custos fecit vmbraculum.
19 * † Diues cùm dormierit, nihil secum † Psal. 48. d. 18.
D auferet: aperiet oculos suos, & nihil in-
ueniet.
20 * Apprehendet eum quasi aqua inopia,
nocte opprimet eum tempestas.
21 * Tollet eum ventus vrens, & auferet, &
velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 * Et mittet super eum, & non parcet: de
manu eius fugiens fugiet.

* Stringet super eum manus suas, & sibila- 23
bit super illum, intuens locum eius.

CAPVT XXVIII.

Iob sapientiam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine tum rei dignitate; Deo autem perspecta esse quæque occultissima natura, & sapientiam è cælo dari, non auro emi.

HAbet argentum, venarum suarum prin- 1
cipia : & auro locus est, in quo con- A
flatur.
* Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus 2
calore, in æs vertitur.
* Tempus posuit tenebris, & vniuerso- 3
rum finem ipse considerat, lapidem quoque
caliginis, & vmbram mortis.
* Diuidit torrens à populo peregrinante, 4
eos, quos oblitus est pes egentis hominis, &
inuios.
* Terra, de qua oriebatur panis in loco 5
suo, igni subuersa est.
* Locus sapphiri lapides eius, & glebæ il- 6
lius aurum.
* Semitam ignorauit auis, nec intuitus est 7
eam oculus vulturis.
* Non calcauerunt eam filij institorum, 8
nec pertransiuit per eam leæna. B
* Ad silicem extendit manum suam, sub- 9
uertit à radicibus montes.
* In petris riuos excidit, & omne pretio- 10
sum vidit oculus eius.
* Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, 11
& abscondita in lucem produxit.
* Sapientia verò vbi inuenitur ? & quis 12
est locus intelligentiæ ?
* Nescit homo pretium eius, nec inueni- 13
tur in terra suauiter viuentium.
* Abyssus dicit : Non est in me: & mare 14
loquitur : Non est mecum.
† Sap. 7. a. 9. * † Non dabitur aurum obrizum pro ea, 15
nec appendetur argentum in commutatio- C
ne eius.
* Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, 16
nec lapidi Sardonicho pretiosissimo, vel sap-
phiro.
* Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, 17
nec commutabuntur pro ea vasa auri.
* Excelsa & eminentia non memorabun- 18
tur comparatione eius ? trahitur autem sa-
pientia de occultis.
* Non adæquabitur ei topazius de Æ- 19
thiopia, nec tincturæ mundissimæ compo-
netur.
* Vnde ergo sapientia venit ? & quis est 20
locus intelligentiæ ?
* Abscondita est ab oculis omnium viuen- 21
tium, volucres quoque cœli latet. D
* Perditio & mors dixerunt : Auribus no- 22
stris audiuimus famam eius.
* Deus intelligit viam eius, & ipse nouit 23
locum illius.
* Ipse enim fines mundi intuetur: & om- 24
nia, quæ sub cœlo sunt, respicit.
25 * Qui fecit ventis pondus, & aquas ap-
pendit in mensura.
26 * Quando ponebat pluuiis legem, & viam
procellis sonantibus ?
27 * Tunc vidit illam, & enarrauit, & præpa-
rauit, & inuestigauit.
28 * Et dixit homini : Ecce timor Domini,
ipsa est sapientia : & recedere à malo, intelli-
gentia.

CAPVT XXIX.

Iob pristinæ cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, vnà cum bonis suis operibus, quò se de contraria amicorum calumnia vindicet.

1 ADdidit quoque Iob, assumens parabo-
A lam suam, & dixit:
2 * Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses
pristinos, secundùm dies quibus Deus custo-
diebat me ?
3 * Quando splendebat lucerna eius super
caput meum, & ad lumen eius ambulabam
in tenebris ?
4 * Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ,
quando secretò Deus erat in tabernaculo
meo ?
5 * Quando erat Omnipotens mecum: &
in circuitu meo pueri mei ?
6 * Quando lauabam pedes meos butyro, &
petra fundebat mihi riuos olei ?
7 * Quando procedebam ad portam ciuita-
B tis, & in platea parabant cathedram mihi ?
8 * Videbant me iuuenes, & abscondeban-
tur : & senes assurgentes stabant.
9 * Principes cessabant loqui, & digitum su-
perponebant ori suo.
10 * Vocem suam cohibebant duces, & lin-
gua eorum gutturi suo adhærebat.
11 * Auris audiens beatificabat me, & oculus
videns testimonium reddebat mihi.
12 * Eò quòd liberassem pauperem vociferan-
tem, & pupillum, cui non esset adiutor.
13 * Benedictio perituri super me veniebat,
C & cor viduæ consolatus sum.
14 * Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut
vestimento & diademate, iudicio meo.
15 * Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 * Pater eram pauperum: & causam quam
nesciebam, diligentissimè inuestigabam.
17 * Conterebam molas iniqui, & de denti-
bus illius auferebam prædam.
18 * Dicebamque : In nidulo meo moriar, &
sicut palma multiplicabo dies.
19 * Radix mea aperta est secus aquas, & ros
morabitur in messione mea.
20 * Gloria mea semper innouabitur, & arcus
D meus in manu mea instaurabitur.
21 * Qui me audiebant, expectabant senten-
tiam, & intenti tacebant ad consilium meum.
22 * Verbis meis addere nihil audebant, &
super illos stillabat eloquium meum.
23 * Expectabant me sicut pluuiam, & os
suum aperiebant quasi ad imbrem seroti-
num.

* Si quando ridebam ad eos, non crede- 24
bant & lux vultus mei non cadebat in
terram.
* Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: 25
cumque sederem quasi rex, circumstante
exercitu, eram tamen mœrentium conso-
lator.

CAPVT XXX.

Plangit Iob pristinam illam felicitatem, versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

NVnc autem derident me iuniores tem- 1
pore, quorum non dignabar patres po- A
nere cum canibus gregis mei:
* Quorum virtus manuum mihi erat pro 2
nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.
* Egestate & fame steriles, qui rodebant 3
in solitudine, squallentes calamitate & mi-
seria.
* Et mandebant herbas, & arborum corti- 4
ces, & radix iuniperorum erat cibus eorum.
* Qui de conuallibus ista rapientes, cùm 5
singula reperissent, ad ea cum clamore cur-
rebant.
* In desertis habitabant torrentium, & in 6
cauernis terræ, vel supra glaream.
* Qui inter huiuscemodi lætabantur, & 7
esse sub sentibus delicias computabant. B
* Filij stultorum & ignobilium, & in ter- 8
ra penitus non parentes.
* Nunc in eorum canticum versus sum, & 9
factus sum eis in prouerbium.
* Abominantur me, & longè fugiunt à 10
me, & faciem meam conspuere non ve-
rentur.
* Pharetram enim suam aperuit, & affli- 11
xit me, & frænum posuit in os meum.
* Ad dexteram orientis calamitates meæ 12
illicò surrexerunt: pedes meos subuerte-
runt, & oppresserunt quasi fluctibus semi-
tis suis.
* Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt 13
mihi, & præualuerunt, & non fuit qui ferret
auxilium.
* Quasi rupto muro, & aperta ianua, irrue- 14
runt super me, & ad meas miserias deuoluti C
sunt.
* Redactus sum in nihilum: abstulisti qua- 15
si ventus desiderium meum: & velut nubes
pertransiit salus mea.
* Nunc autem in memetipso marcescit 16
anima mea, & possident me dies afflictionis.
* Nocte os meum perforatur doloribus: 17
& qui me comedunt, non dormiunt.
* In multitudine eorum consumitur vesti- 18
mentum meum, & quasi capitio tunicæ suc-
cinxerunt me.
* Comparatus sum luto, & assimilatus sum 19
fauillæ & cineri.
* Clamo ad te, & non exaudis me: sto & 20
non respicis me.
* Mutatus es mihi in crudelem, & in du- 21
ritia manus tuæ aduersaris mihi.
22 * Eleuasti me, & quasi super ventum po-
nens elisisti me validè.
23 * Scio quia morti trades me, vbi constitu-
D ta est domus omni viuenti.
24 * Verumtamen non ad consumptionem
eorum emittis manum tuam: & si corruerint,
ipse saluabis.
25 * Flebam quondam super eo qui affli-
ctus erat, & compatiebatur anima mea pau-
peri.
26 * Expectabam bona, & venerunt mihi
mala: præstolabar lucem, & eruperunt te-
nebræ.
27 * Interiora mea efferbuerunt absque
vlla requie, præuenerunt me dies affli-
ctionis.
28 * Mœrens incedebam, sine furore: con-
surgens, in turba clamabam.
29 * Frater fui draconum, & socius struthio-
num.
30 * Cutis mea denigrata est super me, &
ossa mea aruerunt præ caumate.
31 * Versa est in luctum cithara mea, & or-
ganum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

Iob vt de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentiæ suæ testem inuocans, suas enarrat virtutes.

1 PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogi-
A tarem quidem de virgine.
2 * Quam enim partem haberet in me Deus
de super, & hereditatem Omnipotens de ex-
celsis?
3 * Numquid non perditio est iniquo, &
alienatio operantibus iniustitiam?
4 * Nónne ipse considerat vias meas, & cun-
ctos gressus meos dinumerat?
5 * Si ambulaui in vanitate, & festinauit in
dolo pes meus:
6 * Appendat me in statera iusta, & sciat
Deus simplicitatem meam.
7 * Si declinauit gressus meus de via, & si
secutum est oculos meos cor meum, & si ma-
nibus meis adhæsit macula.
8 * Seram, & alius comedat: & progenies
mea eradicetur.
9 * Si deceptum est cor meum super mu-
liere, & si ad ostium amici mei insidiatus
sum:
10 * Scortum alterius sit vxor mea, & super
B illam incuruentur alij.
11 * Hoc enim nefas est, & iniquitas ma-
xima.
12 * Ignis est vsque ad perditionem deuorans,
& omnia eradicans genimina.
13 * Si contempsi subire iudicium cum seruo
meo, & ancilla mea, cùm disceptarent ad-
uersum me.
14 * Quid enim faciam cùm surrexerit ad iu-
dicandum Deus? & cùm quæsierit, quid re-
spondebo illi?
15 * Numquid non in vtero fecit me qui
&

& illum operatus est: & formauit me in vul-
ua vnus?
* Si negaui, quod volebant, pauperibus 16
& oculos viduæ expectare feci.
* Si comedi buccellam meam solus, & non 17
comedit pupillus ex ea:
* (Quia ab infantia mea creuit mecum 18
miseratio: & de vtero matris meæ egressa est
mecum.)
* Si despexi pereuntem, eò quòd non ha- 19
buerit indumentum, & absque operimento
pauperem:
* Si non benedixerunt mihi latera eius, 20
& de velleribus ouium mearum calefa- C
ctus est.
* Si leuaui super pupillum manum meam, 21
etiam cùm viderem me in porta supe-
riorem.
* Humerus meus à iunctura sua cadat, & 22
brachium meum cum suis ossibus confrin-
gatur.
* Semper enim quasi tumentes super me 23
fluctus timui Deum, & pondus eius ferre
non potui.
* Si putaui aurum robur meum, & obrizo 24
dixi: Fiducia mea.
* Si lætatus sum super multis diuitiis meis, 25
& quia plurima reperit manus mea.
* Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam 26
incedentem clarè:
* Et lætatum est in abscondito cor meum, 27
& osculatus sum manum meam ore meo.
* Quæ est iniquitas maxima, & negatio 28
contra Deum altissimum.
* Si gauisus sum ad ruinam eius qui me 29
oderat, & exultaui quòd inuenisset eum
malum.
* Non enim dedi ad peccandum guttur 30
meum, vt expeterem maledicens animam D
eius.
* Si non dixerunt viri tabernaculi mei: 31
Quis det de carnibus eius vt saturemur?
* Foris non mansit peregrinus, ostium 32
meum viatori patuit.
* Si abscondi quasi homo peccatum meum, 33
& celaui in sinu meo iniquitatem meam.
* Si expaui ad multitudinem nimiam, & 34
despectio propinquorum terruit me: & non
magis tacui, nec egressus sum ostium.
* Quis mihi tribuat auditorem, vt deside- 35
rium meum audiat Omnipotens: & librum
scribat ipse qui iudicat.
* Vt in humero meo portem illum, & 36
circumdem illum quasi coronam mihi?
* Per singulos gradus meos pronuntiabo 37
illum, & quasi principi offeram eum.
* Si aduersum me terra mea clamat, & 38
cum ipsa sulci eius deflent.
* Si fructus eius comedi absque pecunia, 39
& animam agricolarum eius afflixi:
* Pro frumento oriatur mihi tribulus, & 40
pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPVT XXXII.

Iob silentio amicis imposito, arguitur vnà cum illis insipientia ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

1 OMiserunt autem tres viri isti respon-
A dere Iob, eò quòd iustus sibi vide-
retur.
2 * Et iratus, indignatusque est Eliu filius
Barachel Buzites de cognatione Ram, iratus
est autem aduersum Iob, eò quòd iustum se
esse diceret coram Deo.
3 * Porrò aduersum amicos eius indignatus
est, eò quòd non inuenissent responsionem
rationabilem, sed tantummodò condemnas-
sent Iob.
4 * Igitur Eliu expectauit Iob loquentem:
eò quod seniores essent qui loquebantur.
5 * Cùm autem vidisset quod tres responde-
B re non potuissent, iratus est vehementer.
6 * Respondensque Eliu filius Barachel Bu-
zites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem antiquio-
res, idcircò demisso capite, veritus sum vobis
indicare meam sententiam.
7 * Sperabam enim quod ætas prolixior lo-
queretur, & annorum multitudo doceret sa-
pientiam.
8 * Sed, vt video, Spiritus est in hominibus,
& inspiratio Omnipotentis dat intelligen-
tiam.
9 * Non sunt longæui sapientes, nec senes
C intelligunt iudicium.
10 * Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis
etiam ego meam sapientiam.
11 * Expectaui enim sermones vestros, audiui
prudentiam vestram, donec disceptaremini
sermonibus:
12 * Et donec putabam vos aliquid dicere,
considerabam: sed, vt video, non est qui pos-
sit arguere Iob, & respondere ex vobis ser-
monibus eius.
13 * Ne fortè dicatis: Inuenimus sapientiam,
Deus proiecit eum, non homo.
14 * Nihil locutus est mihi, & ego non secun-
dum sermones vestros respondebo illi.
15 * Extimuerunt, nec responderunt vltrà, ab-
stuleruntque à se eloquia.
16 * Quoniam igitur expectaui, & non sunt
D locuti: steterunt, nec vltrà responderunt:
17 * Respondebo & ego partem meam, &
ostendam scientiam meam.
18 * Plenus sum enim sermonibus, & coar-
ctat me spiritus vteri mei.
19 * En venter meus quasi mustum absque
spiraculo, quod lagunculas nouas dis-
rumpit.
20 * Loquar, & respirabo paululùm: aperiam
labia mea, & respondebo:
21 * Non accipiam personam viri, & Deum
homini non æquabo.
22 * Nescio enim quàm diu subsistam, & si
post modicum tollat me Factor meus.

Capvt XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur vt erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes 1
sermones meos ausculta. A
* Ecce aperui os meum, loquatur lingua 2
mea in faucibus meis.
* Simplici corde meo sermones mei, & 3
sententiam puram labia mea loquentur.
* Spiritus Dei fecit me, & spiraculum 4
Omnipotentis viuificauit me.
* Si potes, responde mihi, & aduersus fa- 5
ciem meam consiste.
* Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & 6
de eodem luto ego quoque formatus sum.
* Verumtamen miraculum meum non te 7
terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis.
* Dixisti ergo in auribus meis, & vocem 8
verborum tuorum audiui:
* Mundus sum ego, & absque delicto im- 9
maculatus, & non est iniquitas in me. B
* Quia querelas in me reperit, ideò arbi- 10
tratus est me inimicum sibi.
* Posuit in neruo pedes meos, custodiuit 11
omnes semitas meas.
* Hoc est ergo, in quo non es iustificatus: 12
respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
* Aduersus eum contendis, quòd non ad 13
omnia verba responderit tibi:
* Semel loquitur Deus, & secundò idip- 14
sum non repetit.
* Per somnium in visione nocturna, quan- 15
do irruit sopor super homines, & dormiunt
in lectulo.
* Tunc aperit aures virorum, & erudiens 16
eos instruit disciplina. C
* Vt auertat hominem ab his quæ facit, 17
& liberet eum de superbia:
* Eruens animam eius à corruptione: & 18
vitam illius, vt non transeat in gladium.
* Increpat quoque per dolorem in lectulo, 19
& omnia ossa eius marcescere facit.
* Abominabilis ei fit in vita sua panis & 20
animæ illius cibus antè desiderabilis.
* Tabescet caro eius; & ossa, quæ tecta 21
fuerant, nudabuntur.
* Appropinquauit corruptioni anima eius 22
& vita illius mortiferis.
* Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus 23
de millibus, vt annuntiet hominis æquitatem:
* Miserebitur eius, & dicet: Libera eum 24
vt non descendat in corruptionem: inueni in
quo ei propitier.
* Consumpta est caro eius à supplicijs, re- 25
uertatur ad dies adolescentiæ suæ.
* Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: 26
& videbit faciem eius in iubilo, & reddet
homini iustitiam suam.
D * Respiciet homines, & dicet: Peccaui,
27 & verè deliqui, & vt eram dignus, non
recepi.
28 * Liberauit animam suam ne pergeret in
interitum, sed viuens lucem videret.
29 * Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus
vicibus per singulos.
30 * Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.
31 * Attende Iob, & audi me: & tace, dum
ego loquor.
32 * Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere
iustum.
33 * Quòd si non habes, audi me: tace, &
docebo te sapientiam.

Capvt XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens diuini iudicij, eius quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

1 PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc lo-
A cutus est:
2 * Audite sapientes verba mea, & eruditi
auscultate me:
3 * † Auris enim verba probat, & guttur †Sup. 12. b. 11.
escas gustu dijudicat.
4 * Iudicium eligamus nobis, & inter nos
videamus quid sit melius.
5 * Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus
subuertit iudicium meum.
6 * In iudicando enim me, mendacium est:
violenta sagitta mea absque vllo peccato.
7 * Quis est vir, vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam.
8 * Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
9 * Dixit enim: Non placebit vir Deo,
etiam si cucurrerit cum eo.
10 * Ideò viri cordati audite me, absit à Deo
impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 * Opus enim hominis reddet ei, & iuxta
B vias singulorum restituet eis.
12 * Vere enim Deus non condemnabit
frustrà, nec Omnipotens subuertet iudicium.
13 * Quem constituit alium super terram? aut
quem posuit super orbem, quem fabricatus
est?
14 * Si direxerit ad eum cor suum, spiritum
illius & flatum ad se trahet.
15 * Deficiet omnis caro simul, & homo in
cinerem reuertetur.
16 * Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
17 * Numquid qui non amat iudicium, sanari potest: & quomodo tu eum, qui iustus est
in tantum condemnas?
18 * Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios.
19 * † Qui non accipit personas principum: †Deut. 10. d. 17.
nec cognouit tyrannum, cùm disceptaret
contra

2. Par. 19. b. 7. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b 15. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b 6. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 23. 1. Pet. 1. c. 17.

contra pauperem: opus enim manuum eius
sunt vniuersi.
* Subitò morientur, & in media nocte 20
turbabuntur populi, & pertransibunt, & au-
ferent violentum absque manu.
* Oculi enim eius super vias hominum, & 21
omnes gressus eorum considerat. C
* Non sunt tenebræ, & non est vmbra 22
mortis, vt abscondantur ibi qui operantur
iniquitatem.
* Neque enim vltrà in hominis potestate 23
est, vt veniat ad Deum in iudicium.
* Conteret multos & innumerabiles, & 24
stare faciet alios pro eis.
* Nouit enim opera eorum: & idcircò in- 25
ducet noctem, & conterentur.
* Quasi impios percussit eos in loco vi- 26
dentium.
* Qui quasi de industria recesserunt ab eo 27
& omnes vias eius intelligere noluerunt:
* Vt peruenire facerent ad eum clamo- 28
rem egeni, & audiret vocem pauperum.
* Ipso enim concedente pacem, quis est 29
qui condemnet? ex quo absconderit vultum, D
quis est qui contempletur eum & super gen-
tes & super omnes homines?
* Qui regnare facit hominem hypocritam 30
propter peccata populi.
* Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te 31
quoque non prohibebo.
* Si erraui, tu doce me: si iniquitatem 32
locutus sum, vltrà non addam.
* Numquid à te Deus expetit eam, quia 33
displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non
ego: quòd si quid nosti melius loquere.
* Viri intelligentes loquantur mihi, & vir 34
sapiens audiat me.
* Iob autem stultè locutus est, & verba il- 35
lius non sonant disciplinam.
* Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: 36
ne desinas ab homine iniquitatis.
* Quia addit super peccata sua blasphe- 37
miam, inter nos interim constringatur: &
tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis
Deum.

Capvt XXXV.

Eliu colligens Iob dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini & pietatem prodesse & impietatem obesse.

IGitur Eliu hæc rursum locutus est: 1
* Numquid æqua tibi videtur tua cogita- A
tio, vt diceres: Iustior sum Deo? 2
* Dixisti enim: Non tibi placet quod re- 3
ctum est: vel quid tibi proderit, si ego
peccauero?
* Itaque ego respondebo sermonibus tuis 4
& amicis tuis tecum.
* Suspice cælum & intuere, & contempla- 5
re æthera quòd altior te sit. B
* Si peccaueris, quid ei nocebis? & si mul- 6
tiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies
contra eum.
7 * Porrò si iustè egeris, quid donabis ei,
aut quid de manu tua accipiet?
8 * Homini, qui similis tui est, nocebit im-
pietas tua: & filium hominis adiuuabit iusti-
tia tua.
9 * Propter multitudinem calumniatorum
C clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij
tyrannorum.
10 * Et non dixit: Vbi est Deus, qui fecit
me, qui dedit carmina in nocte?
11 * Qui docet nos super iumenta terræ, &
super volucres cœli erudit nos.
12 * Ibi clamabunt, & non exaudiet, pro-
pter superbiam malorum.
13 * Non ergo frustrà audiet Deus, & Omni-
D potens causas singulorum intuebitur.
14 * Etiam cùm dixeris: Non considerat: iu-
dicare coram illo, & expecta eum.
15 * Nunc enim non infert furorem suum,
nec vlciscitur scelus valdè.
16 * Ergo Iob frustrà aperit os suum, & abs-
que scientia verba multiplicat.

Capvt XXXVI.

Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt erudiat, loquitur vt ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est:
A * Sustine me paululum, & indicabo
2 tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo lo-
quar.
3 * Repetam scientiam meam à principio, &
operatorem meum probabo iustum.
4 * Verè enim absque mendacio sermones
mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 * Deus potentes non abijcit, cùm & ipse
sit potens.
6 * Sed non saluat impios, & iudicium pau-
peribus tribuit.
7 * Non auferet à iusto oculos suos, & re-
ges in solio collocat in perpetuum, & illi
eriguntur.
8 * Et si fuerint in catenis, & vinciantur
B funibus paupertatis:
9 * Indicabit eis opera eorum, & scelera eo-
rum, quia violenti fuerunt.
10 * Reuelabit quoque aurem eorum, vt cor-
ripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniqui-
tate:
11 * Si audierint & obseruauerint, comple-
bunt dies suos in bono, & annos suos in
gloria.
12 * Si autem non audierint, transibunt per
gladium, & consumentur in stultitia.
13 * Simulatores & callidi prouocant iram
Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.
14 * Morietur in tempestate anima eorum, &
vita eorum inter effeminatos.
15 * Eripiet de angustia sua pauperem, & re-
uelabit in tribulatione aurem eius.
16 * Igitur saluabit te de ore angusto latissi-
mè, & non habente fundamentum subter

se: requies autem mensæ tuæ erit plena pin- C
guedine.
* Causa tua quasi impij iudicata est, cau- 17
sam iudiciumque recipies.
* Non te ergo superet ira, vt aliquem op- 18
primas: nec multitudo donorum inclinet
te.
* Depone magnitudinem tuam absque 19
tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
* Ne protrahas noctem, vt ascendant po- 20
puli pro eis.
* Caue ne declines ad iniquitatem: hanc 21
enim cœpisti sequi post miseriam.
* Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua & 22
nullus ei similis in legislatoribus.
* Quis poterit scrutari vias eius? aut quis 23
potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?
* Memento quòd ignores opus eius, de 24
quo cecinerunt viri. D
* Omnes homines vident eum, vnusquis- 25
que intuetur procul.
* Ecce, Deus magnus vincens scientiam 26
nostram: numerus annorum eius inæstima-
bilis.
* Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit 27
imbres ad instar gurgitum.
* Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt 28
cuncta desuper.
* Si voluerit extendere nubes quasi tento- 29
rium suum,
* Et fulgurare lumine suo desuper, cardi- 30
nes quoque maris operiet.
* Per hæc enim iudicat populos, & dat 31
escas multis mortalibus.
* In manibus abscondit lucem, & præce- 32
pit ei vt rursus adueniat.
* Annuntiat de ea amico suo, quòd posses- 33
sio eius sit, & ad eam possit ascendere.

CAPVT XXXVII.

Elihu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Iob detraxisse.

SVper hoc expauit cor meum, & emotum 1
est de loco suo. A
* Audite auditionem in terrore vocis eius, 2
& sonum de ore illius procedentem.
* Subter omnes cælos ipse considerat, & 3
lumen illius super terminos terræ
* Post eum rugiet sonitus, tonabit voce 4
magnitudinis suæ; & non inuestigabitur,
cùm audita fuerit vox eius.
* Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, 5
qui facit magna & inscrutabilia.
* Qui præcipit niui vt descendat in ter- 6
ram, & hiemis pluuijs, & imbri fortitudi- B
nis suæ.
* Qui in manu omnium hominum signat, 7
vt nouerint singuli opera sua.
* Ingredietur bestia latibulum, & in antro 8
suo morabitur.
* Ab interioribus egredietur tempestas, & 9
ab Arcturo frigus.
10 * Flante Deo concrescit gelu, & rursum
latissimæ funduntur aquæ.
11 * Frumentum desiderat nubes, & nubes
spargunt lumen suum.
12 * Quæ lustrant per circuitum, quocumque
eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne
quod præceperit illis super faciem orbis ter-
rarum.
13 * Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue
C in quocumque loco misericordiæ suæ eas
iusserit inueniri.
14 * Ausculta hæc Iob: sta, & considera mi-
rabilia Dei.
15 * Numquid scis quando præceperit Deus
pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?
16 * Numquid nosti semitas nubium magnas
& perfectas scientias?
17 * Nónne vestimenta tua calida sunt, cùm
perflata fuerit terra Austro?
18 * Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos
qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
19 * Ostende nobis quid dicamus illi: nos
D quippe inuoluimur tenebris.
20 * Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si lo-
cutus fuerit homo, deuorabitur.
21 * At nunc non vident lucem: subito aër
cogetur in nubes, & ventus transiens fuga-
bit eas.
22 * Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum
formidolosa laudatio.
23 * Dignè eum inuenire non possumus:
magnus fortitudine, & iudicio, & iustitia, &
enarrari non potest.
24 * Ideò timebunt eum viri, & non aude-
bunt contemplari omnes qui sibi videntur
esse sapientes.

CAPVT XXXVIII.

Deus arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum diuinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

1 RESpondens autem Dominus Iob de tur-
A bine, dixit:
2 * Quis est iste inuoluens sententias sermo-
nibus imperitis?
3 * Accinge sicut vir lumbos tuos: interro-
gabo te, & responde mihi.
4 * Vbi eras quando ponebam fundamenta
terræ? indica mihi si habes intelligentiam.
5 * Quis posuit mensuras eius: si nosti? vel
quis tetendit super eam lineam?
6 * Super quo bases illius solidatæ sunt? aut
quis demisit lapidem angularem eius.
7 * Cùm me laudarent simul astra matutina,
& iubilarent omnes filij Dei?
8 * Quis conclusit ostijs mare, quando erum-
pebat quasi de vulua procedens:
9 * Cùm ponerem nubem vestimentum
eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ
obuoluerem?
10 * Circumdedi illud terminis meis, & po-
sui vectem, & ostia;
11 * Et dixi: Vsque huc venies, & non
procedes

procedes ampliùs, & hîc confringes tumen- B
tes fluctus tuos.
* Numquid post ortum tuum præcepisti 12
diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?
* Et tenuisti concutiens extrema terræ, & 13
excussisti impios ex ea?
* Restituetur vt lutum signaculum, & sta- 14
bit sicut vestimentum:
* Auferetur ab impiis lux sua, & brachium 15
excelsum confringetur.
* Numquid ingressus es profunda maris, 16
& in nouissimis abyssi deambulasti?
* Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, 17
& ostia tenebrosa vidisti?
* Numquid considerasti latitudinem ter- 18
ræ? indica mihi, si nosti, omnia.
* In qua via lux habitet, & tenebrarum 19
quis locus sit:
* Vt ducas vnumquodque ad terminos 20
suos, & intelligas semitas domus eius.
* Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & 21
numerum dierum tuorum noueras? C
* Numquid ingressus es thesauros niuis, 22
aut thesauros grandinis aspexisti?
* Quæ præparaui in tempus hostis, in 23
diem pugnæ & belli?
* Per quam viam spargitur lux, diuiditur 24
æstus super terram?
* Quis dedit vehementissimo imbri cur- 25
sum, & viam sonantis tonitrui.
* Vt plueret super terram absque homine 26
in deserto, vbi nullus mortalium cõmoratur.
* Vt impleret inuiam & desolatam, & pro- 27
duceret herbas virentes?
* Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit 28
stillas roris?
* De cuius vtero egressa est glacies? & ge- 29
lu de cœlo quis genuit?
* In similitudinem lapidis aquæ durantur, 30
& superficies abyssi constringitur. D
* Numquid coniungere valebis micantes 31
stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris
dissipare.
* Numquid producis Luciferum in tem- 32
pore suo, & Vesperum super filios terræ con-
surgere facis?
* Numquid nosti ordinem cœli, & pones 33
rationem eius in terra:
* Numquid eleuabis in nebula vocem 34
tuam, & impetus aquarum operiet te?
* Numquid mittes fulgura, & ibunt, & re- 35
uertentia dicent tibi: Adsumus?
* Quis posuit in visceribus hominis sa- 36
pientiam? vel quis dedit gallo intelligen-
tiam?
* Quis enarrabit cœlorum rationem, & 37
concentum cœli quis dormire faciet?
* Quando fundebatur puluis in terra, & 38
glebæ compingebantur?
* Numquid capies leænæ prædam, & ani- 39
mam catulorum eius implebis.
* Quando cubant in antris, & in specu- 40
bus insidiantur?
41 * † Quis præparat coruo escam suam, † Psal. 146.
quando pulli eius clamant ad Deum, vagan- 9.
tes, eò quòd non habeant cibos?

CAPVT XXXIX.

Deus ipsi Iob ostendens mirabilia opera sua in ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo, & aquila; arguens eum quòd cum ipso contendere voluerit: quibus Iob commotus, agnoscit se temerè locutum.

1 NVmquid nosti tempus partus ibicum in
A petris, vel parturientes ceruas obser-
uasti?
2 * Dinumerasti menses conceptus earum,
& scisti tempus partus earum?
3 * Incuruantur ad fœtum, & pariunt, &
rugitus emittunt.
4 * Separantur filij earum, & pergunt ad pa-
stum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
5 * Quis dimisit onagrum liberum, & vin-
cula eius quis soluit?
6 * Cui dedi in solitudine domum, & taber-
nacula eius in terra salsuginis.
7 * Contemnit multitudinem ciuitatis, cla-
B morem exactoris non audit.
8 * Circumspicit montes pascuæ suæ, & vi-
rentia quæque perquirit.
9 * Numquid volet rhinoceros seruire tibi,
aut morabitur ad præsepe tuum?
10 * Numquid alligabis rhinocerota ad aran-
dum loro tuo? aut confringet glebas val-
lium post te?
11 * Numquid fiduciam habebis in magna
fortitudine eius, & derelinques ei labores
tuos?
12 * Numquid credes illi quòd sementem
reddat tibi, & aream tuam congreget?
13 * Penna struthionis similis est pennis he-
rodij, & accipitris.
14 * Quando derelinquit oua sua in terra, tu
forsitan in puluere calefacies ea?
15 * Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut
bestia agri conterat.
16 * Duratur ad filios suos quasi non sint
C sui, frustrà laborauit nullo timore cogente.
17 * Priuauit enim eam Deus sapientia, nec
dedit illi intelligentiam.
18 * Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit:
deridet equum & ascensorem eius.
19 * Numquid præbebis equo fortitudinem,
aut circumdabis collo eius hinnitum?
20 * Numquid suscitabis eum quasi locustas?
gloria narium eius terror.
21 * Terram vngula fodit, exultat audacter:
in occursum pergit armatis.
22 * Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
23 * Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit
hasta & clypeus.
24 * Feruens & fremens sorbet terram, nec
reputat tubæ sonare clangorem.
25 * Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, pro-
cul odoratur bellum, exhortationem ducum,
& vlulatum exercitus.

* Num

* Numquid per ſapientiam tuam plumeſ- 26
cit accipiter, expandens alas ſuas ad Au- D
ſtrum?
* Numquid ad præceptum tuum eleuabi- 27
tur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?
* In petris manet, & in præruptis ſilicibus 28
commoratur, atque inacceſſis rupibus.
* Inde contemplatur eſcam, & de longè 29
oculi eius proſpiciunt.
* Pulli eius lambent ſanguinem: & vbi- 30
cumque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.
* Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob: 31
* Numquid qui contendit cum Deo, tam 32
facilè conquieſcit? vtique qui arguit Deum,
debet reſpondere ei.
* Reſpondens autem Iob Domino, dixit: 33
* Qui leuiter locutus ſum, reſpondere 34
quid poſſum? manum meam ponam ſuper os
meum.
* Vnum locutus ſum, quod vtinam non 35
dixiſſem: & alterum, quibus vltrà non ad-
dam.

CAPVT XL.

Deus arguens Iob quòd viſus ſit iuſtitiæ ipſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in Behemoth & Leuiathan, ſilentium ei imponens.

RESpondens autem Dominus Iob de tur- 1
bine, dixit: A
* Accinge ſicut vir lumbos tuos: interro- 2
gabo te, & indica mihi.
* Numquid irritum facies iudicium meum: 3
& condemnabis me, vt tu iuſtificeris?
* Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi 4
voce ſimili tonas?
* Circumda tibi decorem, & in ſublime 5
erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis indue-
re veſtibus.
* Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſ- 6
piciens omnem arrogantem humilia.
* Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde 7
eos, & contere impios in loco ſuo. B
* Abſconde eos in puluere ſimul, & facies 8
eorum demerge in foueam:
* Et ego confitebor quòd ſaluare te poſſit 9
dextera tua.
* Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœ- 10
num quaſi bos comedet.
* Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus 11
illius in vmbilico ventris eius.
* Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, ner- 12
ui teſticulorum eius perplexi ſunt.
* Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago il- 13
lius quaſi laminæ ferreæ.
* Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fe- 14
cit eum, applicabit gladium eius. C
* Huic montes herbas ferunt: omnes be- 15
ſtiæ agri ludent ibi.
* Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & 16
in locis humentibus.
* Protegunt vmbræ vmbram eius, circum- 17
dabunt eum ſalices torrentis.
* Ecce, abſorbebit fluuium, & non mira- 18
bitur: & habet fiduciam quòd influat Iorda-
nis in os eius.
19 * In oculis eius quaſi hamo capiet eum, &
in ſudibus perforabit nares eius.
20 * An extrahere poteris leuiathan hamo, &
fune ligabis linguam eius?
21 * Numquid pones circulum in naribus
D eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22 * Numquid multiplicabit ad te preces, aut
loquetur tibi mollia?
23 * Numquid feriet tecum pactum, & acci-
pies eum ſeruum ſempiternum?
24 * Numquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis
eum ancillis tuis?
25 * Concident eum amici, diuident illum
negotiatores?
26 * Numquid implebis ſagenas pelle eius,
& gurguſtium piſcium capite illius?
27 * Pone ſuper eum manum tuam: memen-
to belli, nec vltrà addas loqui.
28 * Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum, & vi-
dentibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra, duritiam & ſuperbiam.

1 NOn quaſi crudelis ſuſcitabo eum: quis
A enim reſiſtere poteſt vultui meo?
2 * Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? om-
nia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt.
3 * Non parcam ei, & verbis potentibus, &
ad deprecandum compoſitis.
4 * Quis reuelabit faciem indumenti eius?
& in medium oris eius quis intrabit?
5 * Portas vultus eius quis aperiet? per gy-
rum dentium eius formido.
6 * Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compa-
ctum ſquamis ſe prementibus.
7 * Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum
B quidem incedit per eas:
8 * Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe ne-
quaquam ſeparabuntur.
9 * Sternutatio eius ſplendor ignis, & oculi
eius, vt palpebræ diluculi.
10 * De ore eius lampades procedunt, ſicut
tedæ ignis accenſæ.
11 * De naribus eius procedit fumus, ſicut
ollæ ſuccenſæ atque feruentis.
12 * Halitus eius prunas ardere facit, & flam-
ma de ore eius egreditur.
13 * In collo eius morabitur fortitudo, & fa-
ciem eius præcedit egeſtas.
14 * Membra carnium eius cohærentia ſibi:
C mittet contra eum fulmina, & ad locum
alium non ferentur.
15 * Cor eius indurabitur tamquam lapis, &
ſtringetur quaſi malleatoris incus.
16 * Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli,
& territi purgabuntur.
17 * Cùm apprehenderit eum gladius, ſub-
ſiſtere non poterit neque haſta, neque
thorax.
18 * Reputabit enim quaſi paleas ferrum, &
quaſi

quaſi lignum putridum, æs. * Non fugabit 19
eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt ei
lapides fundæ.
* Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & 20
deridebit vibrantem haſtam.
* Sub ipſo erunt radij ſolis, & ſternet ſibi 21
aurum quaſi lutum.
* Ferueſcere faciet quaſi ollam profun- 22
dum mare, & ponet quaſi cùm vnguenta
bulliunt.
* Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſ- 23
ſum quaſi ſeneſcentem.
* Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ com- 24
paretur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.
* Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper 25
vniuerſos filios ſuperbiæ.

CAPVT XLII.

Agnoſcit Iob ſe inſipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiſerat, tandemque plenus dierum in pace quieuit.

RESpondens autem Iob Domino, dixit: 1
* Scio quia omnia potes, & nulla la- 2
tet cogitatio. A
* Quis eſt iſte, qui celat conſilium abſque 3
ſcientia? ideò inſipienter locutus ſum, & quæ
vltra modum excederent ſcientiam meam.
* Audi, & ego loquar: interrogabo te, & 4
reſponde mihi.
* Auditu auris audiui te, nunc autem ocu- 5
lus meus videt te.
* Idcircò ipſe me reprehendo, & ago pœ- 6
nitentiam in fauilla & cinere.
* Poſtquam autem locutus eſt Dominus 7
verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Thema- B
nitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos
amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram
me rectum, ſicut ſeruus meus Iob.
* Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſe- 8
ptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, &
offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem
ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſ-
cipiam vt non vobis imputetur ſtultitia: ne-
que enim locuti eſtis ad me recta, ſicut ſer-
uus meus Iob.
9 * Abierunt ergo Eliphaz Themanites, &
Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, &
fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad
eos, & ſuſcepit Dominus faciem Iob.
10 * Dominus quoque conuerſus eſt ad pœ-
C nitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis
ſuis. Et addidit Dominus omnia quæcum-
que fuerant Iob, duplicia.
11 * Venerunt autem ad eum omnes fratres
ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui
nouerant eum priùs, & comederunt cum eo
panem in domo eius: & mouerunt ſuper
eum caput, & conſolati ſunt eum ſuper om-
ni malo quod intulerat Dominus ſuper eum:
& dederunt ei, vnuſquiſque ouem vnam, &
inaurem auream vnam.
12 * Dominus autem benedixit nouiſſimis
D Iob magis quàm principio eius. Et facta ſunt
ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia
camelorum, & mille iuga boum, & mille
aſinæ.
13 * Et fuerunt ei ſeptem filij, & tres filiæ.
14 * Et vocauit nomen vnius Diem, & no-
men ſecundæ Caſſiam, & nomen tertiæ
Cornuſtibij.
15 * Non ſunt autem inuentæ mulieres ſpe-
cioſæ ſicut filiæ Iob in vniuerſa terra: de-
ditque eis pater ſuus hereditatem inter fra-
tres earum.
16 * Vixit autem Iob poſt hæc, centum qua-
draginta annis, & vidit filios ſuos, & filios
filiorum ſuorum vſque ad quartam gene-
rationem, & mortuus eſt ſenex & plenus
dierum.

LIBER
PSALMORVM.

PSALM. I.

EATVS vir, qui non abiit 1
in conſilio impiorum, & A
in via peccatorum non ſte-
tit, & in cathedra peſtilen-
tiæ non ſedit:
† Ioſ.1.b.8. * † Sed in lege Domini 2
voluntas eius, * in lege eius meditabitur die
ac nocte.
† Ier.17.b.8. * † Et erit tamquam lignum, quod plan- 3
tatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fru-
ctum ſuum dabit in tempore ſuo:
Et folium eius non defluet: & omnia quæ-
cumque faciet proſperabuntur.
4 * Non ſic impij, non ſic: ſed tamquam
puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.
5 * Ideò non reſurgent impij in iudicio:
neque peccatores in concilio iuſtorum.
6 * Quoniam nouit Dominus viam iuſto-
rum: & iter impiorum peribit.

Pſalm. II.

1 QVare fremuerunt Gentes, & populi me- Act.4.f.25.
A ditati ſunt inania?
2 * Aſtiterunt reges terræ, & principes con-
uenerunt in vnum, aduerſus Dominum, &
aduerſus Chriſtum eius.
3 * Dirumpamus vincula eorum: & proii-
ciamus, à nobis iugum ipſorum.

* Qui

* Numquid per sapientiam tuam plumeſ- 26
cit accipiter, expandens alas ſuas ad Au- D
ſtrum?
* Numquid ad præceptum tuum eleuabi- 27
tur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?
* In petris manet, & in præruptis ſilicibus 28
commoratur, atque inacceſſis rupibus.
* Inde contemplatur eſcam, & de longè 29
oculi eius proſpiciunt.
* Pulli eius lambent ſanguinem: & vbi- 30
cumque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.
* Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob: 31
* Numquid qui contendit cum Deo, tam 32
facilè conquieſcit? vtique qui arguit Deum,
debet reſpondere ei.
* Reſpondens autem Iob Domino, dixit: 33
* Qui leuiter locutus ſum, reſpondere 34
quid poſſum? manum meam ponam ſuper os
meum.
* Vnum locutus ſum, quod vtinam non 35
dixiſſem: & alterum, quibus vltrà non ad-
dam.

CAPVT XL.

Deus arguens Iob quòd viſus ſit iuſtitiæ ipſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in Behemoth & Leuiathan, ſilentium ei imponens.

RESpondens autem Dominus Iob de tur- 1
bine, dixit: A
* Accinge ſicut vir lumbos tuos: interro- 2
gabo te, & indica mihi.
* Numquid irritum facies iudicium meum: 3
& condemnabis me, vt tu iuſtificeris?
* Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi 4
voce ſimili tonas?
* Circumda tibi decorem, & in ſublime 5
erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis indue-
re veſtibus.
* Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſ- 6
piciens omnem arrogantem humilia.
* Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde 7
eos, & contere impios in loco ſuo. B
* Abſconde eos in puluere ſimul, & facies 8
eorum demerge in foueam:
* Et ego confitebur quòd ſaluare te poſſit 9
dextera tua.
* Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœ- 10
num quaſi bos comedet.
* Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus 11
illius in vmbilico ventris eius.
* Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, ner- 12
ui teſticulorum eius perplexi ſunt.
* Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago il- 13
lius quaſi laminæ ferreæ.
* Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fe- 14
cit eum, applicabit gladium eius. C
* Huic montes herbas ferunt: omnes be- 15
ſtiæ agri ludent ibi.
* Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & 16
in locis humentibus.
* Protegunt vmbræ vmbram eius, circum- 17
dabunt eum ſalices torrentis.
* Ecce, abſorbebit fluuium, & non mira- 18
bitur: & habet fiduciam quòd influat Iorda-
nis in os eius.
19 * In oculis eius quaſi hamo capiet eum, &
in ſudibus perforabit nares eius.
20 * An extrahere poteris leuiathan hamo, &
fune ligabis linguam eius?
21 * Numquid pones circulum in naribus
D eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22 * Numquid multiplicabit ad te preces, aut
loquetur tibi mollia?
23 * Numquid feriet tecum pactum, & acci-
pies eum ſeruum ſempiternum?
24 * Numquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis
eum ancillis tuis?
25 * Concident eum amici, diuident illum
negotiatores?
26 * Numquid implebis ſagenas pelle eius,
& gurguſtium piſcium capite illius?
27 * Pone ſuper eum manum tuam: memen-
to belli, nec vltrà addas loqui.
28 * Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum, & vi-
dentibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra, duritiam & ſuperbiam.

1 NOn quaſi crudelis ſuſcitabo eum? quis
A enim reſiſtere poteſt vultui meo?
2 * Quis antè dedit mihi, vt reddam ei om-
nia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt.
3 * Non parcam ei, & verbis potentibus, &
ad deprecandum compoſitis.
4 * Quis reuelabit faciem indumenti eius?
& in medium oris eius quis intrabit?
5 * Portas vultus eius quis aperiet? per gy-
rum dentium eius formidu.
6 * Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compa-
ctum ſquamis ſe prementibus.
7 * Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum
B quidem incedit per eas:
8 * Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe ne-
quaquam ſeparabuntur.
9 * Sternutatio eius ſplendor ignis, & oculi
eius, vt palpebræ diluculi.
10 * De ore eius lampades procedunt, ſicut
tedæ ignis accenſæ.
11 * De naribus eius procedit fumus, ſicut
ollæ ſuccenſæ atque feruentis.
12 * Halitus eius prunas ardere facit, & flam-
ma de ore eius egreditur.
13 * In collo eius morabitur fortitudo, & fa-
ciem eius præcedit egeſtas.
14 * Membra carnium eius cohærentia ſibi:
C mittet contra eum fulmina, & ad locum
alium non ferentur.
15 * Cor eius indurabitur tamquam lapis, &
ſtringetur quaſi malleatoris incus.
16 * Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli,
& territi purgabuntur.
17 * Cùm apprehenderit eum gladius, ſub-
ſiſtere non poterit neque haſta, neque
thorax.
18 * Reputabit enim quaſi paleas ferrum, &
quaſi

quaſi lignum putridum, æs. * Non fugabit 19
eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt ei
lapides fundæ.
* Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & 20
deridebit vibrantem haſtam.
* Sub ipſo erunt radij ſolis, & ſternet ſibi 21
aurum quaſi lutum.
* Feruéſcere faciet quaſi ollam profun- 22
dum mare, & ponet quaſi cùm vnguenta
bulliunt.
* Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſ- 23
ſum quaſi ſeneſcentem.
* Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ com- 24
paretur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.
* Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper 25
vniuerſos filios ſuperbiæ.

CAPVT XLII.

Agnoſcit Iob ſe inſipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiſerat, tandemque plenus dierum in pace quieuit.

RESpondens autem Iob Domino, dixit: 1
* Scio quia omnia potes, & nulla la- 2
tet cogitatio. A
* Quis eſt iſte, qui celat conſilium abſque 3
ſcientia? ideò inſipienter locutus ſum, & quæ
vltra modum excederent ſcientiam meam.
* Audi, & ego loquar: interrogabo te, & 4
reſponde mihi.
* Auditu auris audiui te, nunc autem ocu- 5
lus meus videt te.
* Idcircò ipſe me reprehendo, & ago pœ- 6
nitentiam in fauilla & cinere.
* Poſtquam autem locutus eſt Dominus 7
verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Thema- B
nitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos
amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram
me rectum, ſicut ſeruus meus Iob.
* Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſe- 8
ptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, &
offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem
ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſ-
cipiam vt non vobis imputetur ſtultitia: ne-
que enim locuti eſtis ad me recta, ſicut ſer-
uus meus Iob.
9 * Abierunt ergo Eliphaz Themanites, &
Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, &
fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad
eos, & ſuſcepit Dominus faciem Iob.
10 * Dominus quoque conuerſus eſt ad pœ-
C nitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis
ſuis. Et addidit Dominus omnia quæcum-
que fuerant Iob, duplicia.
11 * Venerunt autem ad eum omnes fratres
ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui
nouerant eum priùs, & comederunt cum eo
panem in domo eius: & mouerunt ſuper
eum caput, & conſolati ſunt eum ſuper om-
ni malo quod intulerat Dominus ſuper eum:
& dederunt ei, vnuſquiſque ouem vnam, &
inaurem auream vnam.
12 * Dominus autem benedixit nouiſſimis
D Iob magis quàm principio eius. Et facta ſunt
ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia
camelorum, & mille iuga boum, & mille
aſinæ.
13 * Et fuerunt ei ſeptem filij, & tres filiæ.
14 * Et vocauit nomen vnius Diem, & no-
men ſecundæ Caſſiam, & nomen tertiæ
Cornuſtibij.
15 * Non ſunt autem inuentæ mulieres ſpe-
cioſæ ſicut filiæ Iob in vniuerſa terra: de-
ditque eis pater ſuus hereditatem inter fra-
tres earum.
16 * Vixit autem Iob poſt hæc, centum qua-
draginta annis, & vidit filios ſuos, & filios
filiorum ſuorum vſque ad quartam gene-
rationem, & mortuus eſt ſenex & plenus
dierum.

LIBER PSALMORVM.

PSALM. I.

BEATVS vir, qui non abiit 1
in conſilio impiorum, & A
in via peccatorum non ſte-
tit, & in cathedra peſtilen-
tiæ non ſedit:
† Ioſ.1.b.8. * † Sed in lege Domini 2
voluntas eius, * in lege eius meditabitur die
ac nocte.
† Ier.17.b.8. * † Et erit tamquam lignum, quod plan- 3
tatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fru-
ctum ſuum dabit in tempore ſuo:
Et folium eius non defluet: & omnia quæ-
cumque faciet proſperabuntur.
4 * Non ſic impij, non ſic: ſed tamquam
puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.
5 * Ideò non reſurgent impij in iudicio:
neque peccatores in concilio iuſtorum.
6 * Quoniam nouit Dominus viam iuſto-
rum: & iter impiorum peribit.

Pſalm. II.

1 QVare fremuerunt Gentes, & populi me- Act. 4. c.25.
A ditati ſunt inania?
2 * Aſtiterunt reges terræ, & principes con-
uenerunt in vnum, aduerſus Dominum, &
aduerſus Chriſtum eius.
3 * Dirumpamus vincula eorum: & proii-
ciamus à nobis iugum ipſorum.

* Qui

* Qui habitat in cœlis irridebit eos : & 4
Dominus subsannabit eos. B
* Tunc loquetur ad eos in ira sua,& in fu- 5
rore suo conturbabit eos.
* Ego autem constitutus sum rex ab eo su- 6
per Sion montem sanctum eius, prædicans
præceptum eius.
† Act. 13. e 13. * † Dominus dixit ad me ? Filius meus es 7
Heb.1.b 5. tu, ego hodie genui te.
5.b.5. * Postula à me, & dabo tibi Gentes here- 8
ditatem tuam, & possessionem tuam termi-
nos terræ.
† Apoc 2. g.27.19. * † Reges eos in virga ferrea, & tam- 9
e.15. quam vas figuli confringes eos.
* Et nunc reges intelligite : erudimini qui 10
iudicatis terram.
* Seruite Domino in timore: & exultate 11
ei cum tremore.
* Apprehendite disciplinam, nequan- 12
do irascatur Dominus, & pereatis de via
iusta.
* Cùm exarserit in breui ira eius , beati 13
omnes, qui confidunt in eo.
Psalmus Dauid, cùm fugeret à facie Ab- 1
salom filij sui. (2.Reg.15.14.) III.
Domine quid multiplicati sunt qui tri- 2
bulant me ? multi insurgunt aduer- A
sum me.
* Multi dicunt animæ meæ : Non est salus 3
ipsi in Deo eius.
* Tu autem Domine susceptor meus es, 4
gloria mea, & exaltans caput meum.
* Voce mea ad Dominum clamaui : & 5
exaudiuit me de monte sancto suo.
* Ego dormiui, & soporatus sum : & exur- 6
rexi, quia Dominus suscepit me.
* Non timebo millia populi circumdan- 7
tis me : exurge Domine, saluum me fac
Deus meus.
* Quoniam tu percussisti omnes aduer- 8
santes mihi sine causa, dentes peccatorum
contriuisti.
* Domini est salus : & super populum 9
tuum benedictio tua.
In finem in carminibus. Psalmus 1
Dauid. IV.
Cum inuocarem exaudiuit me Deus iu- 2
stitiæ meæ : in tribulatione dilatasti A
mihi.
Miserere mei,& exaudi orationem meam.
* Filij hominum vsquequò graui corde ? 3
vt quid diligitis vanitatem, & quæritis men-
dacium?
* Et scitote quoniam mirificauit Domi- 4
nus sanctum suum : Dominus exaudiet me
cùm clamauero ad eum.
† Ephes. 4. f 26. * † Irascimini, & nolite peccare : quæ di- 5
citis in cordibus vestris, in cubilibus vestris
compungimini.
* Sacrificate sacrificium iustitiæ, & spera- 6
te in Domino multi dicunt : Quis ostendit
nobis bona ?
* Signatum est super nos lumen vultus 7

B tui Domini : dedisti lætitiam in corde
meo.
8 * A fructu frumenti, vini, & olei sui, mul-
tiplicati sunt.
9 * In pace in idipsum dormiam, & requies-
cam;
10 * Quoniam tu Domine singulariter in spe
constituisti me.
1 In finem pro ea, quæ hereditatem consequi-
tur, Psalmus Dauid. V.
2 Verba mea auribus percipe Domine, in-
A tellige clamorem meum.
3 * Intende voci orationis meæ, rex meus &
Deus meus.
4 * Quoniam ad te orabo : Domine manè
exaudies vocem meam,
5 * Manè astabo tibi & videbo : quoniam
non Deus volens iniquitatem tu es.
6 * Neque habitabit iuxta te malignus :
neque permanebunt iniusti ante oculos
tuos.
7 * Odisti omnes, qui operantur iniquita-
tem : perdes omnes, qui loquuntur menda-
cium.
B Virum sanguinum & dolosum abomina-
8 bitur Dominus, * ego autem in multitudine
misericordiæ tuæ,
Introibo in domum tuam:adorabo ad tem-
plum sanctum tuum in timore tuo.
9 * Domine deduc me in iustitia tua: pro-
C pter inimicos meos dirige in conspectu tuo
viam meam.
10 * Quoniam non est in ore eorum veritas:
cor eorum vanum est.
11 * † Sepulchrum patens est guttur eorum, † Inf 13. a.3.
linguis suis dolosè agebant, iudica illos Rom. 3. b.13.
Deus.
Decidant à cogitationibus suis, secun-
dùm multitudinem impietatum eorum ex-
pelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
12 * Et lætentur omnes, qui sperant in te, in
æternum exultabunt : & habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes, qui dili-
13 gunt nomen tuum, * quoniam tu benedi-
ces iusto.
Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ co-
ronasti nos.
1 In finem in carminibus, Psalmus
Dauid, pro octaua. VI.
2 Domine, ne in furore tuo arguas me,ne-
A que in ira tua corripias me.
3 * Miserere mei Domine quoniam infir-
mus sum : sana me Domine quoniam con-
turbata sunt ossa mea,
4 * Et anima mea turbata est valdè : sed tu
Domine vsquequo ?
5 * Conuertere Domine, & eripe animam
B meam : saluum me fac propter misericordiam
tuam.
6 * Quoniam non est in morte qui memor
sit tui : in inferno autem quis confitebitur
tibi ?
7 * Laboraui in gemitu meo lauabo per
singulas

ſingulas noctes lectum meum : lacrymis meis
ſtratum meum rigabo.
* Turbatus eſt à furore oculus meus : in- 8
ueteraui inter omnes inimicos meos.
† Matt. 7. c.23.&25. d.41. Luc.13. f.27.
* † Diſcedite à me omnes qui operamini 9
iniquitatem : quoniam exaudiuit Dominus
vocem fletus mei.
* Exaudiuit Dominus deprecationem 10
meam, Dominus orationem meam ſuſcepit.
* Erubeſcant, & conturbentur vehemen- 11
ter omnes inimici mei : conuertantur & eru-
beſcant valdè velociter.

1 Pſalmus Dauid, quem cantauit Domino
pro verbis Chuſi filij Iemini.
(2. *Reg.* 16.) VII.

2 DOmine Deus meus in te ſperaui : ſal-
A uum me fac ex omnibus perſequenti-
bus me, & libera me.
3 * Nequando rapiat vt leo animam meam,
dum non eſt qui redimat, neque qui ſaluum
faciat.
4 * Domine Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt
iniquitas in manibus meis :
5 * Si reddidi retribuentibus mihi mala, de-
cidam meritò ab inimicis meis inanis.
6 * Perſequatur inimicus animam meam, &
comprehendat, & conculcet in terra vitam
meam, & gloriam meam in puluerem de-
ducat,
7 * Exurge Domine in ira tua : & exaltare
in finibus inimicorum meorum.
Et exurge Domine Deus meus in præce-
8 pto quod mandaſti : * & ſynagoga populo-
rum circumdabit te.
Et propter hanc in altum regredere : * Do-
9 minus iudicat populos.
B Iudica me Domine ſecundùm iuſtitiam
meam, & ſecundùm innocentiam meam ſu-
per me.
10 * Conſumetur nequitia peccatorum, & di-
† 1.Par. 28.b.9. Ierem.11. d.20.17. b.10.20. c.12.
riges iuſtum, † ſcrutans corda & renes Deus.
11 Iuſtum * adiutorium meum à Domino, qui
ſaluos facit rectos corde.
12 * Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens,
numquid iraſcitur per ſingulos dies :
13 * Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vi-
brabit : arcum ſuum tetendit, & parauit illum.
14 * Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas
ardentibus effecit.
† Iob. 15. d.35. Iſa. 59. a.4.
15 * † Ecce parturiit iniuſtitiam : concepit
dolorem, & peperit iniquitatem.
16 * Lacum aperuit, & effodit eum : & inci-
dit in foueam, quam fecit.
17 * Conuertetur dolor eius in caput eius : &
in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.
18 * Confitebor Domino ſecundùm iuſti-
tiam eius : & pſallam nomini Domini al-
tiſſimi.

1 In finem pro torcularibus, Pſalmus
Dauid. VIII.

2 DOmine Dominus noſter, quàm ad-
mirabile eſt nomen tuum in vniuer-
ſa terra.
A Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſu-
per cœlos.
3 * Ex ore infantium & lactentium perfe-
ciſti laudem propter inimicos tuos, vt de-
ſtruas inimicum & vltorem.
4 * Quoniam videbo cœlos tuos, opera di-
gitorum tuorum : lunam & ſtellas, quæ tu
fundaſti.
5 * Quid eſt homo, quòd memor es eius ?
aut filius hominis, quoniam viſitas eum ?
† Heb. 2. b.7.
6 * † Minuiſti eum paulò minùs ab angelis,
7 gloria & honore coronaſti eum : * & conſti-
B tuiſti eum ſuper opera manuum tuarum.
† Geneſ. 1. d.28. 1.Cor.15. d.26.
8 * † Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius,
oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora
campi :
9 * Volucres cœli, & piſces maris, qui per-
ambulant ſemitas maris.
10 * Domine Dominus noſter, quàm admi-
rabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra !

1 In finem pro occultis filij, Pſalmus
Dauid. IX.

2 COnfitebor tibi Domine in toto corde
A meo : narrabo omnia mirabilia tua.
3 * Lætabor & exultabo in te : pſallam no-
mini tuo Altiſſime.
4 * In conuertendo inimicum meum re-
trorſum : infirmabuntur, & peribunt à fa-
cie tua.
5 * Quoniam feciſti iudicium meum & cau-
ſam meam : ſediſti ſuper thronum qui iudi-
cas iuſtitiam.
6 * Increpaſti Gentes, & periit impius : no-
men eorum deleſti in æternum, & in ſæcu-
lum ſæculi.
7 * Inimici defecerunt frameæ in finem : &
ciuitates eorum deſtruxiſti.
8 Periit memoria eorum cum ſonitu : * &
Dominus in æternum permanet.
9 Parauit in iudicio thronum ſuum : * & ip-
B ſe iudicabit orbem terræ in æquitate, iudica-
bit populos in iuſtitia.
10 * Et factus eſt Dominus refugium paupe-
ri : adiutor in opportunitatibus, in tribula-
tione.
11 * Et ſperent in te qui nouerunt nomen
tuum : quoniam non dereliquiſti quærentes
te Domine.
12 * Pſallite Domino, qui habitat in Sion :
annuntiate inter Gentes ſtudia eius :
13 * Quoniam requirens ſanguinem eorum
C recordatus eſt : non eſt oblitus clamorem
pauperum.
14 * Miſerere mei Domine : vide humilita-
tem meam de inimicis meis.
15 * Qui exaltas me de portis mortis, vt an-
nuntiem omnes laudationes tuas in portis
filiæ Sion.
16 * Exultabo in ſalutari tuo : infixæ ſunt
Gentes in interitu, quem fecerunt.
In laqueo iſto, quem abſconderunt, com-
prehenſus eſt pes eorum.
17 * Cognoſcetur Dominus iudicia faciens :

in operibus manuum suarum comprehensus
est peccator.
* Conuertantur peccatores in infernum, 18
omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.
* Quoniam non in finem obliuio erit 19
pauperis: patientia pauperum non peribit in
finem.
* Exurge Domine, non confortetur ho- 20
mo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.
* Constitue Domine legislatorem super 21
eos: vt sciant gentes quoniam homines
sunt.

Psalm. X. secundùm Hebræos.

* Vt quid Domine recessisti, longè despi- 1
cis in opportunitatibus, in tribulatione? A
* Dum superbit impius, incenditur pau- 2
per: comprehenduntur in consiliis quibus
cogitant.
* Quoniam laudatur peccator in deside- 3
riis animæ suæ: & iniquus benedicitur.
* Exacerbauit Dominum peccator, secun- 4
dùm multitudinem iræ suæ non quæret.
* Non est Deus in conspectu eius: in- 5
quinatæ sunt viæ illius in omni tempore. B
Auferuntur iudicia tua à facie eius: om-
nium inimicorum suorum dominabitur.
* Dixit enim in corde suo: Non mouebor 6
à generatione in generationem, sine malo.
† Inf.13. a.3. Rom.3. b.14. * † Cuius maledictione os plenum est, & 7
amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor
& dolor.
* Sedet in insidiis cum diuitibus in occul- 8
tis, vt interficiat innocentem.
* Oculi eius in pauperem respiciunt: insi- 9
diatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. C
Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere
pauperem dum attrahit eum.
* In laqueo suo humiliabit eum, inclina- 10
bit se, & cadet cùm dominatus fuerit pau-
perum.
* Dixit enim in corde suo: Oblitus est 11
Deus, auertit faciem suam ne videat in fi-
nem.
* Exurge Domine Deus, exaltetur manus 12
tua: ne obliuiscaris pauperum.
* Propter quid irritauit impius Deum? 13
dixit enim in corde suo: Non requiret. D
* Vides quoniam tu laborem & dolorem 14
consideras: vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu
eris adiutor.
* Contere brachium peccatoris & mali- 15
gni: quæretur peccatum illius, & non inue-
nietur.
* Dominus regnabit in æternum, & in 16
sæculum sæculi: peribitis Gentes de terra
illius.
* Desiderium pauperum exaudiuit Do- 17
minus: præparationem cordis eorum audi-
uit auris tua.
* Iudicare pupillo & humili, vt non ap- 18
ponat vltrà magnificare se homo super ter-
ram.

1 In finem, Psalmus Dauid. X.

2 In Domino confido: quomodo dicitis ani-
A mæ meæ: Transmigra in montem sicut
passer?
3 * Quoniam ecce peccatores intenderunt
arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra,
vt sagittent in obscuro rectos corde.
4 * Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt:
iustus autem quid fecit?
5 * † Dominus in templo sancto suo, Do- † Habac. 2.d.20.
B minus in cœlo sedes eius:
Oculi eius in pauperem respiciunt: palpe-
bræ eius interrogant filios hominum.
6 * Dominus interrogat iustum & impium:
qui autem diligit iniquitatem, odit animam
suam.
7 * Pluet super peccatores laqueos: ignis,
& sulphur, & spiritus procellarum, pars cali-
cis eorum.
8 * Quoniam iustus Dominus & iustitias
dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

1 In finem pro octaua, Psalmus
Dauid. XI.

2 Saluum me fac Domine, quoniam defe-
A cit sanctus: quoniam diminutæ sunt veri-
tates à filiis hominum.
3 * Vana locuti sunt vnusquisque ad proxi-
mum suum: labia dolosa, in corde & corde
locuti sunt.
4 * Disperdat Dominus vniuersa labia do-
losa, & linguam magniloquam.
5 * Qui dixerunt: Linguam nostram ma-
gnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis
noster Dominus est?
6 * Propter miseriam inopum, & gemitum
B pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7 * † Eloquia Domini, eloquia casta: argen- † Prou.30. a.5.
tum igne examinatum, probatum terræ pur-
gatum septuplum.
8 * Tu Domine seruabis nos: & custodies
nos à generatione hac in æternum.
9 * In circuitu impij ambulant: secundùm
altitudinem tuam multiplicasti filios homi-
num.

1 In finem, Psalmus Dauid. XII.

A Vsquequò Domine obliuisceris me in
finem? Vsquequò auertis faciem tuam
à me?
2 * Quamdiu ponam consilia in anima
mea, dolorem in corde meo per diem?
3 * Vsquequò exaltabitur inimicus meus su-
4 per me? * respice, & exaudi me Domine
Deus meus.
Illumina oculos meos ne vmquam obdor-
5 miam in morte: * ne quando dicat inimi-
cus meus: Præualui aduersus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si motus
6 fuero: * ego autem in misericordia tua spe-
raui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: can-
tabo Domino qui bona tribuit mihi: & psal-
lam nomini Domini altissimi.

In

In finem, Pſalmus Dauid. XIII. 1
DIxit inſipiens in corde ſuo : Non eſt A
Deus.
Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt
in ſtudiis ſuis : non eſt qui faciat bonum,
non eſt vſque ad vnum.
* Dominus de cælo proſpexit ſuper filios 2
hominum, vt videat ſi eſt intelligens, aut re-
quirens Deum.
* Omnes declinauerunt, ſimul inutiles fa- 3
cti ſunt : oon eſt qui faciat booum, non eſt
vſque ad vnum.
Sepulchrum patens eſt guttur eorum : lin-
guis ſuis doloſè agebant venenum, aſpidum
ſub labiis eorum.
Quorum os maledictiooe & amaritudine
plenum eſt : veloces pedes eorum ad effun-
dendum ſanguinem.
Contritio & infelicitas in viis eorum, &
viam pacis non cognouerunt : non eſt timor
Dei ante oculos eorum :
* Nónoe cognoſcent omnes qui operan- 4
tur iniquitatem, qui deuorant plebem meam B
ſicut eſcam panis?
* Dominum non inuocauerunt, illic tre- 5
pidauerunt timore, vbi non erat timor.
* Quoniam Dominus in generatione iu- 6
ſta eſt, conſilium inopis confudiſtis : quo-
niam Dominus ſpes eius eſt.
* Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cùm 7
auerterit Dominus captiuitatem plebis ſuæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.
Pſalmus Dauid. XIV. 1
DOmine quis habitabit in tabernaculo A
tuo? aut quis requieſcet in monte ſan-
cto tuo?
* Qui ingreditur ſine macula, & operatur 2
iuſtitiam.
* Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui 3
non egit dolum in lingua ſua :
Nec fecit proximo ſuo malum, & oppro-
brium non accepit aduerſus proximos ſuos. 4
* Ad oihilum deductus eſt in conſpectu B
eius malignus : timentes autem Dominum
glorificat :
Qui iurat proximo ſuo, & non decipit, * 5
qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, &
munera ſuper innocentem non accepit.
Qui facit hæc, non mouebitur in æter-
num.
Tituli inſcriptio ipſi Dauid. XV. 1
COnſerua me Domine, quoniam ſperaui A
in te. 2
* Dixi Domino : Deus meus es tu, quo-
niam bonorum meorum noo eges.
* Sanctis, qui ſunt in terra eius, mirifica- 3
uit omnes voluntates meas in eis.
* Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum : 4
poſteà accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de
ſanguinibus : nec memor ero nominum eo-
rum per labia mea.
* Dominus pars hereditatis meæ, & cali- 5
cis mei : tu es, qui reſtitues hereditatem
meam mihi.
6 * Funes ceciderunt mihi in præclaris : ete-
nim hereditas mea præclara eſt mihi.
7 * Benedicam Dominum, qui tribuit mihi
B intellectum : ioſuper & vſque ad noctem in-
crepuerunt me renes mei.
8 * † Prouidebam Dominum in conſpectu † *Act. 2. d. 25.*
meo ſemper : quoniam à dextris eſt mihi, ne
cummouear.
9 * Propter hoc lætatum eſt cor meum, &
exultauit lingua me : inſuper & caro mea re-
quieſcet in ſpe.
10 * † Quoniam non derelinques animam † *Act. 2. c. 31. 13. e. 35.*
meam in inferno : nec dabis ſanctum tuum
videre corruptionem,
11 * Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis
me lætitia cum vultu tuo : delectationes in
dextera tua vſque in finem.
1 Oratio Dauid. XVI.
A EXaudi Domine iuſtitiam meam : inten-
de deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam, non in
labiis doloſis.
2 * De vultu tuo iudicium meum prodeat :
oculi tui videant æquitates.
3 * Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte :
igne me examinaſti, & non eſt inuenta in
me ioiquitas.
4 * Vt non loquatur os meum opera homi-
num : propter verba labiorum tuorum ego
cuſtodiui vias duras.
5 * Perfice greſſus meos in ſemitis tuis : vt
B non moueantur veſtigia mea.
6 * Ego clamaui, quooiam exaudiſti me
Deus : inclina aurem tuam mihi, & exaudi
verba mea.
7 * Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos
facis ſperantes in te.
8 * A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me,
vt pupillam oculi.
9 Sub vmbra alarum tuarum protege me : * à
C facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circumdede-
10 runt, * adipem ſuum concluſerunt : os eorum
locutum eſt ſuperbiam.
11 * Proiicientes me nunc circumdederunt
me : oculos ſuos ſtatuerunt declinare in ter-
ram.
12 * Suſceperunt me ſicut leo paratus ad
prædam : & ſicut catulus leonis habitans in
abditis.
13 * Exurge Domine, præueni eum, & ſup-
D planta eum : eripe animam meam ab impio,
14 frameam tuam * ab inimicis manus tuæ.
Domine à paucis de terra diuide eos in vi-
ta eorum : de abſconditis tuis adimpletus eſt
venter eorum.
Saturati ſunt filiis : & dimiſerunt reliquias
ſuas paruulis ſuis.
15 * Ego autem in iuſtitia apparebo con-
ſpectui tuo : ſatiabor cùm apparuerit glo-
ria tua.

In finem puero Domini Dauid, qui locutus 1
est Domino verba cantici huius, in die,
qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul,
& dixit: (2.Reg.22.2.) XVII.

Diligam te Domine fortitudo mea: 2
* Dominus firmamentum meum, & 3
refugium meum, & liberator meus. A
† Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum.

† Hebr.2. d.13.

Protector meus, & cornu salutis meæ, &
susceptor meus.
* Laudans inuocabo Dominum: & ab 4
inimicis meis saluus ero.
* Circumdederunt me dolores mortis: & 5
torrentes iniquitatis conturbauerunt me.
* Dolores inferni circumdederunt me: 6
præoccupauerunt me laquei mortis.
* In tribulatione mea inuocaui Dominum, 7
& ad Deum meum clamaui:
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem
meam: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
* Commota est, & contremuit terra: fun- 8
damenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.
* Ascendit fumus in ira eius: & ignis à 9
facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.
* Inclinauit cœlos, & descendit: & cali- 10
go sub pedibus eius.
* Et ascendit super cherubim, & volauit: 11
volauit super pennas ventorum.
* Et posuit tenebras latibulum suum, in 12
circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa B
aqua in nubibus aëris.
* Præ fulgore in conspectu eius nubes 13
transierunt, grando, & carbones ignis.
* Et intonuit de cœlo Dominus, & Al- 14
tissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.
* Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: 15
fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
* Et apparuerunt fontes aquarum, & re- 16
uelata sunt fundamenta orbis terrarum:
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
* Misit de summo, & accepit me: & as- 17
sumpsit me de aquis multis.
* Eripuit me de inimicis meis fortissimis, 18
& ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
* Præuenerunt me in die afflictionis meæ: 19
& factus est Dominus protector meus.
* Et eduxit me in latitudinem: saluum me 20
fecit, quoniam voluit me.
* Et retribuet mihi Dominus secundum 21
iustitiam meam: & secundùm puritatem manuum mearum retribuet mihi:
* Quia custodiui vias Domini, nec impiè 22
gessi à Deo meo.
* Quoniam omnia iudicia eius in cons- 23
pectu meo: & iustitias eius non repuli
à me.

24 * Et ero immaculatus cum eo: & obserua-
C bo me ab iniquitate mea.
25 * Et retribuet mihi Dominus secundùm
iustitiam meam: & secundùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.
26 * Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:
27 * Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruertêris.
28 * Quoniam tu populum humilem saluum
facies: & oculos superborum humiliabis.
29 * Quoniam tu illuminas lucernam meam
Domine: Deus meus illumina tenebras
meas.
30 * Quoniam in te eripiar à tentatione, &
in Deo meo transgrediar murum.
31 * Deus meus impolluta via eius: eloquia
Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
32 * Quoniam quis Deus præter Dominum?
aut quis Deus præter Deum nostrum?
33 * Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
34 * † Qui perfecit pedes meos tamquam
ceruorum, & super excelsa statuens me.
35 * † Qui docet manus meas ad prælium: &
posuisti vt arcum æreum, brachia mea.

† 2.Reg. 22.f.34.
† 2.Reg. 22.f.35.

36 * Et dedisti mihi protectionem salutis
tuæ: & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finem: &
disciplina tua ipsa me docebit.
37 * Dilatasti gressus meos subtus me: & non
D sunt infirmata vestigia mea.
38 * Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.
39 * Confringam illos, nec poterunt stare;
cadent subtus pedes meos.
40 * Et præcinxisti me virtute ad bellum: &
supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 * Et inimicos meos dedisti mihi dorsum,
& odientes me disperdidisti.
42 * Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret; ad Dominum, nec exaudiuit eos.
43 * Et comminuam eos, vt puluerem ante
faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.
44 * Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
45 * Populus, quem non cognoui, seruiuit
mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 * Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.
47 * Viuit Dominus, & benedictus Deus
meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
48 * Deus qui das vindictas mihi, & subdis
populos sub me, liberator meus de inimicis
meis iracundis.
49 * Et ab insurgentibus in me exaltabis me:
à viro iniquo eripies me.
50 * † Proptereà confitebor tibi in nationibus
Domine: & nomini tuo psalmum dicam.

† 2.Reg. 22.d.50. Rom 15. c.9.

* Ma

* Magnificans salutes regis eius, & faciens 51
misericordiam christo suo Dauid, & semini
eius vsque in sæculum.

In finem, Psalmus Dauid. XVIII. 1

CÆli enarrant gloriam Dei, & opera ma- 2
nuum eius annuntiat firmamentum. A
* Dies diei eructat verbum, & nox nocti 3
indicat scientiam.
* Non sunt loquelæ, neque sermones, 4
quorum non audiantur voces eorum.
† Rom. 10. d.18. * † In omnem terram exiuit sonus eorum: 5
& in fines orbis terræ verba eorum.
† Luc. 24. g.46. * In sole posuit tabernaculum suum: † & 6
ipse tamquam sponsus procedens de thala-
mo suo: B
Exultauit vt gigas ad currendam viam, * à 7
summo cælo egressio eius:
Et occursus eius vsque ad summum eius:
nec est qui se abscondat à calore eius.
* Lex Domini immaculata conuertens 8
animas: testimonium Domini fidele, sapien-
tiam præstans paruulis.
* Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes cor- 9
da: præceptum Domini lucidum, illuminans
oculos.
* Timor Domini sanctus, permanens in 10
sæculum sæculi: iudicia Domini vera, iustifi-
cata in semetipsa.
* Desiderabilia super aurum & lapidem 11
pretiosum multum: & dulciora super mel &
fauum.
* Etenim seruus tuus custodit ea, in cu- 12
stodiendis illis retributio multa. C
* Delicta quis intelligit? ab occultis 13
meis munda me: * & ab alienis parce seruo 14
tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc im-
maculatus ero: & emundabor à delicto ma-
ximo.
* Et erunt vt complaceant eloquia oris 15
mei: & meditatio cordis mei in conspectu
tuo semper.
Domine adiutor meus, & redemptor meus.

In finem, Psalmus Dauid. XIX. 1

EXaudiat te Dominus in die tribulationis: 2
protegat te nomen Dei Iacob. A
* Mittat tibi auxilium de sancto: & de 3
Sion tueatur te.
* Memor sit omnis sacrificij tui: & holo- 4
caustum tuum pingue fiat.
* Tribuat tibi secundùm cor tuum: & om- 5
ne consilium tuum confirmet.
* Lætabimur in salutari tuo: & in nomine 6
Dei nostri magnificabimur. B
* Impleat Dominus omnes petitiones 7
tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit
Dominus CHRISTVM suum.
Exaudiet illum de cœlo sancto suo: in po-
tentatibus salus dexteræ eius.
* Hi in curribus, & hi in equis: nos au- 8
tem in nomine Domini Dei nostri inuoca-
bimus.
* Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos au- 9
tem surreximus & erecti sumus.
10 * Domine saluum fac regem: & exaudi
nos in die, qua inuocauerimus te.

1 In finem, Psalmus Dauid. XX.

2 A DOmine in virtute tua lætabitur rex: &
super salutare tuum exultabit vehe-
menter.
3 * Desiderium cordis eius tribuisti ei: & vo-
luntate labiorum eius non fraudasti eum.
4 * Quoniam præuenisti eum in benedictio-
nibus dulcedinis: posuisti in capite eius coro-
nam de lapide pretioso.
5 * Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitu-
B dinem dierum in sæculum, & in sæculum sæ-
culi.
6 * Magna est gloria eius in salutari tuo: glo-
riam & magnum decorē impones super eum.
7 * Quoniam dabis eum in benedictionem
in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio
cum vultu tuo.
8 * Quoniam rex sperat in Domino: & in
misericordia Altissimi non commouebitur.
9 * Inueniatur manus tua omnibus inimicis
tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te ode-
runt.
10 * Pones eos vt clibanum ignis in tempore
C vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit
eos, & deuorabit eos ignis.
11 * Fructum eorum de terra perdes: & se-
men eorum à filiis hominum.
12 * Quoniam declinauerunt in te mala: co-
gitauerunt consilia, quæ non potuerunt sta-
bilire.
13 * Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis
tuis præparabis vultum eorum.
14 * Exaltare Domine in virtute tua: canta-
bimus & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina.
Psalmus Dauid. XXI.

2 A DEus Deus meus respice in me: quare Matt.27. e.46.
me dereliquisti? longè à salute mea Marc.15. d.34.
verba delictorum meorum.
3 * Deus meus clamabo per diem, & non
exaudies: & nocte, & non ad insipientiam
mihi.
4 * Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.
5 * In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.
6 * Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in
te sperauerunt, & non sunt confusi.
7 * Ego autem sum vermis, & non homo: op-
probrium hominum, & abiectio plebis.
8 * † Omnes videntes me, deriserunt me: lo- † Matt. 27.e.39. Marc.15. c.29.
cuti sunt labiis, & mouerunt caput.
9 * † Sperauit in Domino, eripiat eum: sal- † Matt. 27.e.43.
uum faciat eum, quoniam vult eum.
10 * Quoniam tu es, qui extraxisti me de ven-
B tre: spes mea ab vberibus matris meæ.
11 * In te proiectus sum ex vtero: de ventre
12 matris meæ Deus meus es tu, * ne discesseris
à me:
Quoniam tribulatio proxima est: quoniam
non est qui adiuuet.

* Circumdederunt me vituli multi : tauri 13
pingues obsederunt me.
* Aperuerunt super me os suum : sicut 14
leo rapiens & rugiens.
* Sicut aqua effusus sum : & dispersa sunt 15
omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam cera liques-
cens in medio ventris mei.
* Aruit tamquam testa virtus mea, & lin- 16
gua mea adhæsit faucibus meis: & in pulue-
rem mortis deduxisti me.
* Quoniam circumdederunt me canes 17
multi : consilium malignantium obsedit me. C
* Foderunt manus meas & pedes meos: di- 18
numerauerunt omnia ossa mea.
Ipsi verò considerauerunt & inspexerunt
† Matt. 27. d. 35. Ioan. 19. d. 23. 24.
me: * † diuiserunt sibi vestimenta mea, & 19
super vestem meam miserunt sortem.
* Tu autem Domine ne elongaueris auxi- 20
lium tuum à me : ad defensionem meam con-
spice.
* Erue à framea Deus animam meam : & 21
de manu canis vnicam meam.
* Salua me ex ore leonis : & à cornibus 22
vnicornium humilitatem meam.
† Hebr. 2. c. 12.
* † Narrabo nomen tuum fratribus meis : 23
in medio ecclesiæ laudabo te.
* Qui timetis Dominum laudate eum: vni- 24
uersum semen Iacob glorificate eum:
* Timeat eum omne semen Israel : quo- 25
niam non spreuit, neque despexit depreca-
tionem pauperis:
Nec auertit faciem suam à me : & cùm
clamarem ad eum exaudiuit me.
* Apud te laus mea in ecclesia magna: 26
vota mea reddam in conspectu timentium D
eum.
* Edent pauperes, & saturabuntur : & 27
laudabunt Dominum qui requirunt eum:
viuent corda eorum in sæculum sæculi.
* Reminiscentur & conuertentur ad Do- 28
minum vniuersi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ
familiæ Gentium.
* Quoniam Domini est regnum : & ipse 29
dominabitur Gentium.
* Manducauerunt & adorauerunt omnes 30
pingues terræ: in conspectu eius cadent om-
nes qui descendunt in terram.
* Et anima mea illi viuet : & semen meum 31
seruiet ipsi.
* Annuntiabitur Domino generatio ven- 32
tura: & annuntiabunt cœli iustitiam eius po-
pulo qui nascetur, quem fecit Dominus.

Psalmus Dauid. XXII.

Isa. 40. c. 11. Ierem. 23. a. 4. Ezech. 34. c. 11. f. 23. 1 Pet. 2. d. 25. 5. b. 4.
DOminus regit me, & nihil mihi dee- 1
rit: * in loco pascuæ ibi me colloca- A
uit. 2
Super aquam refectionis educauit me: * 3
animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter
nomen suum.
* Nam, & si ambulauero in medio vmbræ 4
B mortis, non timebo mala : quoniam tu me-
cum es.
Virga tua, & baculus tuus, ipsa me con-
solata sunt.
5 * Parasti in conspectu meo mensam, ad-
uersus eos, qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum : & calix
meus inebrians quàm præclarus est!
6 * Et misericordia tua subsequetur me om-
nibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini, in lon-
gitudinem dierum.

Prima sabbati, Psalmus Dauid. XXIII.

1 DOmini est terra, & plenitudo eius: or- Ps. 49. c. 12. 1. Cor. 10. f. 26.
A bis terrarum, & vniuersi qui habitant
in eo.
2 * Quia ipse super maria fundauit eum: &
super flumina præparauit eum.
3 * Quis ascendet in montem Domini? aut
quis stabit in loco sancto eius?
4 * Innocens manibus & mundo corde, qui
non accepit in vano animam suam, nec iu-
rauit in dolo proximo suo.
5 * Hic accipiet benedictionem à Domino:
B & misericordiam à Deo salutari suo.
6 * Hæc est generatio quærentium eum,
quærentium faciem Dei Iacob.
7 * Attollite portas principes vestras, &
eleuamini portæ æternales : & introibit rex
gloriæ.
8 * Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis
& potens: Dominus potens in prælio.
9 * Attollite portas principes vestras, & ele-
uamini portæ æternales : & introibit rex
gloriæ.
10 * Quis est iste rex gloriæ? Dominus vir-
tutum ipse est rex gloriæ.

In finem, Psalmus Dauid. XXIV.

1 AD te Domine leuaui animam meam:
A * Deus meus in te confido, non eru-
2 bescam:
3 * Neque irrideant me inimici mei: ete-
nim vniuersi, qui sustinent te, non confun-
dentur.
4 * Confundantur omnes iniqua agentes
superuacuè.
Vias tuas Domine demonstra mihi: & se-
mitas tuas edoce me.
5 * Dirige me in veritate tua, & doce me:
quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui
tota die.
6 * Reminiscere miserationum tuarum Do-
mine, & misericordiarum tuarum, quæ à
sæculo sunt.
7 * Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias
B meas ne memineris.
Secundùm misericordiam tuam memento
mei tu: propter bonitatem tuam Domine.
8 * Dulcis & rectus Dominus: propter hoc
legem dabit delinquentibus in via.
9 * Diriget mansuetos in iudicio : docebit
mites vias suas.
10 * Vniuersæ viæ Domini, misericordia &
veritas,

veritas, requirentibus testamentum eius &
testimonia eius.
* Propter nomen tuum Domine propitia- 11
beris peccato meo: multum est enim, C
* Quis est homo qui timet Dominum? 12
legem statuit ei in via, quam elegit.
* Anima eius in bonis demorabitur: & 13
semen eius hereditabit terram.
* Firmamentum est Dominus timentibus 14
eum: & testamentum ipsius vt manifestetur
illis.
* Oculi mei semper ad Dominum: quo- 15
niam ipse euellet de laqueo pedes meos.
* Respice in me, & miserere mei: quia vni- 16
cus & pauper sum ego.
* Tribulationes cordis mei multiplicatæ 17
sunt: de necessitatibus meis erue me. D
* Vide humilitatem meam, & laborem 18
meum: & dimitte vniuersa delicta mea.
* Respice inimicos meos quoniam multi- 19
†Ioan. 15. d. 25. plicati sunt, & † odio iniquo oderunt me.
* Custodi animam meam, & erue me: 20
non erubescam quoniam speraui in te.
* Innocentes & recti adhæserunt mihi: 21
quia sustinui te.
* Libera Deus Israel, ex omnibus tribula- 22
tionibus suis.

In finem, Psalmus Dauid. XXV.

IVdica me Domine, quoniam ego in in- 1
nocentia mea ingressus sum: & in Domi- A
no sperans non infirmabor.
* Proba me Domine, & tenta me: vre 2
renes meos & cor meum.
* Quoniam misericordia tua ante oculos 3
meos est: & complacui in veritate tua.
* Non sedi cum consilio vanitatis: & cum 4
iniqua gerentibus non introibo. B
* Odiui ecclesiam malignantium: & cum 5
impijs non sedebo.
* Lauabo inter innocentes manus meas: 6
& circumdabo altare tuum Domine:
* Vt audiam vocem laudis, & enarrem 7
vniuersa mirabilia tua.
* Domine dilexi decorem domus tuæ, & 8
locum habitationis gloriæ tuæ.
* Ne perdas cum impijs Deus animam 9
meam, & cum viris sanguinum vitam meam: C
* In quorum manibus iniquitates sunt: 10
dextera eorum repleta est muneribus.
* Ego autem in innocentia mea ingres- 11
sus sum: redime me, & miserere mei.
* Pes meus stetit in directo: in ecclesijs 12
benedicam te Domine.

Psalmus Dauid priusquam liniretur.
XXVI.

DOminus illuminatio mea, & salus mea, 1
quem timebo. A
Dominus protector vitæ meæ, à quo tre-
pidabo?
* Dum appropiant super me nocentes, 2
vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infir-
mati sunt & ceciderunt.
3 * Si consistant aduersum me castra, non
timebit cor meum.
Si exurgat aduersum me prælium, in hoc
B ego sperabo.
4 * Vnam petij à Domino, hanc requiram,
vt inhabitem in domo Domini omnibus die-
bus vitæ meæ:
Vt videam voluptatem Domini, & visi-
tem templum eius.
5 * Quoniam abscondit me in tabernaculo
suo: in die malorum protexit me in abscon-
dito tabernaculi sui.
6 * in petra exaltauit me: & nunc exaltauit
caput meum super inimicos meos.
C Circuiui, & immolaui in tabernaculo
eius hostiam vociferationis: cantabo, & psal-
mum dicam Domino.
7 * Exaudi Domine vocem meam, qua cla-
maui ad te: miserere mei, & exaudi me.
8 * Tibi dixit cor meum, exquisiuit te fa-
cies mea: faciem tuam Domine requiram.
9 * Ne auertas faciem tuam à me: ne decli-
nes in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me,
neque despicias me Deus salutaris meus.
10 * Quoniam pater meus, & mater mea,
dereliquerunt me: Dominus autem assump-
sit me.
11 * Legem pone mihi Domine in via tua:
D & dirige me in semitam rectam propter ini-
micos meos.
12 * Ne tradideris me in animas tribulantium
me: quoniam insurrexerunt in me testes ini-
qui, & mentita est iniquitas sibi.
13 * Credo videre bona Domini in terra vi-
uentium.
14 * Expecta Dominum, viriliter age & con-
fortetur cor tuum, & sustine Dominum.

Psalmus ipsi Dauid. XXVII.

1 AD te Domine clamabo, Deus meus ne
A sileas à me: ne quando taceas à me, &
assimilabor descendentibus in lacum.
2 * Exaudi Domine vocem deprecationis
meæ dum oro ad te: dum extollo manus
meas ad templum sanctum tuum.
3 * Ne simul trahas me cum peccatoribus:
& cum operantibus iniquitatem ne perdas
me:
Qui loquuntur pacem cum proximo suo,
mala autem in cordibus eorum.
4 * Da illis secundùm opera eorum, & se-
cundùm nequitiam adinuentionum ipsorum
Secundùm opera manuum eorum tribue
illis: redde retributionem eorum ipsis.
5 * Quoniam non intellexerunt opera Do-
B mini, & in opera manuum eius destrues il-
los; & non ædificabis eos.
6 * Benedictus Dominus: quoniam exaudi-
uit vocem deprecationis meæ
7 * Dominus adiutor meus, & protector meus:
in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate
mea confitebor ei.

* Dominus fortitudo plebis suæ : & pro- 8
tector saluationum Christi sui est.
* Saluum fac populum tuum Domine, & 9
benedic hereditati tuæ,& rege eos,& extoll e
illos vsque in æternum.

Psalmus Dauid, In consummatione
tabernaculi. XXVIII.

AFferte Domino filij Dei : afferte Do- 1
mino filios arietum. A
* Afferte Domino gloriam & honorem, 2
afferte Domino gloriam nomini eius: adora-
te Dominum in atrio sancto eius.
* Vox Domini super aquas, & Deus ma- 3
iestatis intonuit: Dominus super aquas mul- B
tas.
* Vox Domini in virtute : vox Domini 4
in magnificentia.
* Vox Domini confringentis cedros : & 5
confringet Dominus cedros Libani :
* Et comminuet eas tamquam vitulum Li- 6
bani: & dilectus quemadmodum filius vni-
cornium.
* Vox Domini intercidentis flammam 7
ignis :
* Vox Domini concutientis desertum : & 8
commouebit Dominus desertum Cades.
* Vox Domini præparantis ceruos, & re- 9
uelabit condensa : & in templo eius omnes C
dicent gloriam.
* Dominus diluuium inhabitare facit : & 10
sedebit Dominus rex in æternum.
* Dominus virtutem populo suo dabit: 11
Dominus benedicet populo suo in pace.

Psalmus Cantici, In dedicatione domus 1
Dauid. XXIX. A

EXaltabo te Domine quoniam suscepi-
sti me : nec delectasti inimicos meos 2
super me.
* Domine Deus meus clamaui ad te, & 3
sanasti me.
* Domine eduxisti ab inferno animam
meam : saluasti me à descendentibus in la- 4
cum.
* Psallite Domino sancti eius: & confite- 5
mini memoriæ sanctitatis eius.
* Quoniam ira in indignatione eius: & vi- 6
ta in voluntate eius. B
Ad vesperum demorabitur fletus; & ad
matutinum lætitia.
* Ego autem dixi in abundantia mea : 7
Non mouebor in æternum.
* Domine in voluntate tua, præstitisti de- 8
cori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam à me & factus sum C
conturbatus.
* Ad te Domine clamabo : & ad Deum 9
meum deprecabor.
* Quæ vtilitas in sanguine meo, dum 10
descendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis, aut an-
nuntiabit veritatem tuam?
* Audiuit Dominus, & misertus est mei : 11
Dominus factus est adiutor meus.
12 * Conuertisti planctum meum in gaudium
mihi : conscidisti saccum meum, & circum-
dedisti me lætitia :
13 * Vt cantet tibi gloria mea, & non com-
pungar : Domine Deus meus in æternum
confitebor tibi.

In finem, Psalmus Dauid, Pro
1 extasi. XXX.

2 IN te Domine speraui, non confundar in
A æternum : in iustitia tua libera me.
3 * Inclina ad me aurem tuam, accelera vt
eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem ; & in
domum refugij, vt saluum me facias.
4 * Quoniam fortitudo mea, & refugium
meum es tu : & propter nomen tuum dedu-
ces me, & enutries me.
5 * Educes me de laqueo hoc, quem ab-
sconderunt mihi: quoniam tu es protector
meus.
6 * † In manus tuas commendo spiritum †Luc.23.
meum : redemisti me Domine Deus verita- f.46.
tis.
7 * Odisti obseruantes vanitates, superua-
cuè.
8 * Ego autem in Domino speraui : Exul-
tabo, & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam,
saluasti de necessitatibus animam meam.
9 * Nec conclusisti me in manibus inimici :
statuisti in loco spatioso pedes meos.
10 * Miserere mei Domine quoniam tribu-
B lor : conturbatus est in ira oculus meus, ani-
ma mea, & venter meus :
11 * Quoniam defecit in dolore vita mea, &
anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea &
ossa mea conturbata sunt.
12 * Super omnes inimicos meos factus sum
opprobrium & vicinis meis valdè, & timor
notis meis.
C Qui videbant me, foras fugerunt à me:
13 * obliuioni datus sum, tamquam mortuus
à corde.
14 Factus sum tamquam vas perditum * :
quoniam audiui vituperationem multorum
commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me
accipere animam meam consiliati sunt.
15 * Ego autem in te speraui Domine : di-
16 xi : Deus meus es tu : * in manibus tuis sor-
tes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum,
& à persequentibus me.
17 * Illustra faciem tuam super seruum tuum
saluum me fac in misericordia tua :
18 * Domine non confundar, quoniam in-
uocaui te.
Erubescant impij, & deducantur in infer-
19 num : * muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquita-
tem, in superbia, & in abusione.
20 * Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ
Domine.

Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspe-
ctu filiorum hominum.
* Abscondes eos in abscondito faciei tuæ 21
à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contra-
dictione linguarum.
* Benedictus Dominus: quoniam mirifi- 22
cauit misericordiam suam mihi in ciuitate
munita.
* Ego autem dixi in excessu mentis 23
meæ: Proiectus sum à facie oculorum tuo-
rum.
Ideò exaudisti vocem orationis meæ, dum
clamarem ad te.
* Diligite Dominum omnes sancti eius? 24
quoniam veritatem requiret Dominus, & re-
tribuet abundanter facientibus superbiam.
* Viriliter agite, & confortetur cor ve- 25
strum, omnes qui speratis in Domino.

Ipsi Dauid intellectus. XXXI.

Rom.4.b.7. BEati, quorum remissæ sunt iniquitates: 1
& quorum tecta sunt peccata. A
* Beatus vir, cui non imputauit Dominus 2
peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
* Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, 3
dum clamarem tota die.
* Quoniam die ac nocte grauata est super 4
me manus tua: conuersus sum in ærumna
mea, dum configitur spina.
* Delictum meum cognitum tibi feci: & 5
iniustitiam meam non abscondi. B
† Isa.65.d.24. † Dixi: Confitebor aduersum me iniusti-
tiam meam Domino: & tu remisisti impie-
tatem peccati mei.
* Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in 6
tempore opportuno.
Verumtamen in diluuio aquarum multa-
rum, ad eum non approximabunt.
* Tu es refugium meum à tribulatione, 7
quæ circumdedit me: exultatio mea erue me C
à circumdantibus me.
* Intellectum tibi dabo, & instruam te in 8
via hac, qua gradieris: firmabo super te ocu-
los meos.
* Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus 9
non est intellectus.
In camo & fræno maxillas eorum constrin-
ge, qui non approximant ad te.
* Multa flagella peccatoris, sperantem au- 10
tem in Domino misericordia circumdabit.
* Lætamini in Domino & exultate iusti, 11
& gloriamini omnes recti corde.

Psalmus Dauid. XXXII.

EXultate iusti in Domino: rectos decet 1
collaudatio. A
* Confitemini Domino in cithara: in psal- 2
terio decem chordarum psallite illi.
* Cantate ei canticum nouum: benè psal- 3
lite ei in vociferatione.
* Quia rectum est verbum Domini, & 4
omnia opera eius in fide.
* Diligit misericordiam & iudicium: mi- 5
sericordia Domini plena est terra.
6 * Verbo Domini cœli firmati sunt: & spi-
B ritu oris eius omnis virtus eorum.
7 * Congregans sicut in vtre aquas maris:
ponens in thesauris abyssos.
8 * Timeat Dominum omnis terra: ab eo
autem commoueantur omnes inhabitantes
orbem.
9 * † Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse † Iudith.16.c.17.
mandauit, & creata sunt.
10 * Dominus dissipat consilia gentium: re-
probat autem cogitationes populorum, & re-
probat consilia principum.
11 * Consilium autem Domini in æternum
C manet: cogitationes cordis eius in genera-
tione & generationem.
12 * Beata gens, cuius est Dominus, Deus
eius; populus, quem elegit in hereditatem
sibi.
13 * De cælo respexit Dominus: vidit omnes
filios hominum.
14 * De præparato habitaculo suo respexit su-
per omnes, qui habitant terram.
15 * Qui finxit sigillatim corda eorum: qui
intelligit omnia opera eorum.
16 * Non saluatur rex per multam virtutem:
& gigas non saluabitur in multitudine virtu-
tis suæ.
17 * Fallax equus ad salutem: in abundantia
D autem virtutis suæ non saluabitur.
18 * Ecce oculi Domini super metuentes
eum: & in eis, qui sperant super misericor-
dia eius.
19 * Vt eruat à morte animas eorum: & alat
eos in fame.
20 * Anima nostra sustinet Dominum: quo-
niam adiutor & protector noster est.
21 * Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in
nomine sancto eius sperauimus.
22 * Fiat misericordia tua Domine super nos:
quemadmodum sperauimus in te.

1 Dauidi, cùm immutauit vultum suum co-
ram Achimelech, & dimisit eum &
abiit. (1.Reg.21.) XXXIII.

2 BEnedicam Dominum in omni tempore:
A semper laus eius in ore meo.
3 * In Domino laudabitur anima mea: au-
diant mansueti, & lætentur.
4 * Magnificate Dominum mecum: & exal-
temus nomen eius in idipsum.
5 * Exquisiui Dominum, & exaudiuit me:
& ex omnibus tribulationibus meis eripuit
me.
6 * Accedite ad eum, & illuminamini: &
facies vestræ non confundentur.
7 * Iste pauper clamauit, & Dominus exau-
B diuit eum: & de omnibus tribulationibus
eius saluauit eum.
8 * Immittet angelus Domini in circuitu ti-
mentium eum: & eripiet eos.
9 * Gustate, & videte quoniam suauis est
Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.
10 * Timete Dominum omnes sancti eius:
quoniam

quoniam non est inopia timentibus eum.
† Luc. 1. f.53. * † Diuites eguerunt & esurierunt: inqui- 11
rentes autem Dominum non minuentur om- C
ni bono.
* Venite Filij, audite me: timorem Do- 12
mini docebo vos.
† 1.Petr.3. b.10. * † Quis est homo qui vult vitam: diligit 13
dies videre bonos?
* Prohibe linguam tuam à malo: & labia 14
tua ne loquantur dolum.
* Diuerte à malo, & fac bonum: inquire 15
pacem, & persequere eam.
† Eccli. 15.d.20. Hebr. 4. d.13. * Oculi Domini † super iustos: & aures 16
eius in preces eorum.
* Vultus autem Domini super facien- 17
tes mala: vt perdat de terra memoriam D
eorum.
* Clamauerunt iusti, & Dominus exaudi- 18
uit eos: & ex omnibus tribulationibus eo-
rum liberauit eos.
* Iuxta est Dominus iis, qui tribulato sunt 19
corde: & humiles spiritu saluabit.
* Multæ tribulationes iustorum, & de om- 20
nibus his liberabit eos Dominus.
* Custodit Dominus omnia ossa eorum: 21
vnum ex his non conteretur.
* Mors peccatorum pessima: & qui ode- 22
runt iustum delinquent.
* Redimet Dominus animas seruorum 23
suorum: & non delinquent omnes qui spe-
rant in eo.

Ipsi Dauid. XXXIV. 1

Iudica Domine nocentes me, expugna
impugnantes me. A
* Apprehende arma & scutum: & exurge 2
in adiutorium mihi.
* Effunde frameam, & conclude aduersus 3
eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ:
Salus tua ego sum.
† Infr. 39. d.15. * † Confundantur & reuereantur, quæ- 4
rentes animam meam.
Auertantur retrorsum, & confundantur
cogitantes mihi mala.
* Fiant tanquam puluis ante faciem venti: 5
& angelus Domini coarctans eos.
* Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & 6
angelus Domini persequens eos. B
* Quoniam gratis absconderunt mihi in- 7
teritum laquei sui: superuacuè exprobraue-
runt animam meam.
* Veniat illi laqueus, quem ignorat: & 8
captio, quam abscondit, apprehendat eum:
& in laqueum cadat in ipsum.
* Anima autem mea exultabit in Domino: 9
& delectabitur super salutari suo.
* Omnia ossa mea dicent: Domine, quis 10
similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius:
egenum & pauperem à diripientibus eum.
* Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam 11
interrogabant me.
* Retribuebant mihi mala pro bonis: ste- 12
rilitatem animæ meæ.
13 * Ego autem cùm mihi molesti essent, in-
C duebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam:
& oratio mea in sinu meo conuertetur.
14 * Quasi proximum, & quasi fratrem no-
strum, sic complacebam: quasi lugens &
contristatus sic humiliabar.
15 * Et aduersum me lætati sunt, & conuene-
runt: congregata sunt super me flagella, &
ignoraui.
16 * Dissipati sunt, nec compuncti, tenta-
uerunt me, subsannauerunt me subsanna-
tione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 * Domine quando respicies? restitue ani-
mam meam à malignitate eorum, à leonibus
vnicam meam.
18 * Confitebor tibi in ecclesia magna, in po-
pulo graui laudabo te.
19 * Non supergaudeant mihi qui aduersan-
tur mihi iniquè: † qui oderunt me gratis & † Ioan. 15. d.25.
annuunt oculis.
20 * Quoniam mihi quidem pacificè loque-
bantur: & in iracundia terræ loquentes, do-
los cogitabant.
21 * Et dilatauerunt super me os suum: dixe-
runt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 * Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne
discedas à me.
23 * Exurge & intende iudicio meo; Deus
D meus, & Dominus meus, in causam meam.
24 * Iudica me secundùm iustitiam tuam Do-
mine Deus meus, & non supergaudeant
mihi.
25 * Non dicant in cordibus suis: Euge, eu-
ge, animæ nostræ: nec dicant: Deuorauimus
eum.
26 * Erubescant & reuereantur simul, qui gra-
tulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui
magna loquuntur super me.
27 * Exultent & lætentur qui volunt iusti-
tiam meam: & dicant semper: Magnificetur
Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 * Et lingua mea meditabitur iustitiam
tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, seruo Domini ipsi Dauid.
XXXV.

2 Dixit iniustus vt delinquat in semetipso:
A non est timor Dei ante oculos eius.
3 * † Quoniam dolosè egit in conspectu † Supr. 13. a.3.
eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 * Verba oris eius iniquitas, & dolus: no-
luit intelligere vt benè ageret.
5 * Iniquitatem meditatus est in cubili suo:
astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem
non odiuit.
6 * Domine in cælo misericordia tua: & ve-
ritas tua vsque ad nubes.
7 * Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua
abyssus multa.
Homines, & iumenta saluabis Domine:
8 * quemadmodum multiplicasti misericordiam
tuam Deus.

Filij

Filij autem hominum, in tegmine alarum B
tuarum sperabunt.
* Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: 9
& torrente voluptatis tuæ potabis eos.
* Quoniam apud te est fons vitæ: & in lu- 10
mine tuo videbimus lumen.
* Prætende misericordiam tuam scienti- 11
bus te, & iustitiam tuam his, qui recto sunt
corde.
* Non veniat mihi pes superbiæ: & manus 12
peccatoris non moueat me.
* Ibi ceciderunt qui operantur iniquita- 13
tem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

Psalmus ipsi Dauid. XXXVI. 1

NOli æmulari in malignantibus: neque A
zelaueris facientes iniquitatem.
* Quoniam tamquam fœnum velociter 2
arescent: & quemadmodum olera herbarum
citò decident.
* Spera in Domino, & fac bonitatem: & 3
inhabita terram, & pasceris in diuitiis eius.
* Delectare in Domino: & dabit tibi pe- 4
titiones cordis tui.
* Reuela Domino viam tuam, & spera in 5
eo: & ipse faciet.
* Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & 6
iudicium tuum tamquam meridiem: * subdi- 7
tus esto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via
sua; in homine faciente iniustitias.
* Desine ab ira, & derelinque furorem: no- 8
li æmulari vt maligneris.
* Quoniam qui malignantur, extermina- 9
buntur: sustinentes autem Dominum, ipsi
hereditabunt terram.
* Et adhuc pusillum, & non erit peccator: 10
& quæres locum eius, & non inuenies. B
† Matt. 5. a. 4. * † Mansueti autem hæreditabunt terram, 11
& delectabuntur in multitudine pacis.
* Obseruabit peccator iustum: & stridebit 12
super eum dentibus suis.
* Dominus autem irridebit eum: quoniam 13
prospicit quòd veniet dies eius.
* Gladium euaginauerunt peccatores: in- 14
tenderunt arcum suum,
Vt deiiciant pauperem & inopem: vt tru-
cident rectos corde.
* Gladius eorum intret in corda ipsorum: 15
& arcus eorum confringatur.
* Melius est modicum iusto, super diuitias 16
peccatorum multas.
* Quoniam brachia peccatorum conte- 17
rentur: confirmat autem iustos Dominus.
* Nouit Dominus dies immaculatorum: 18
& hereditas eorum in æternum erit.
* Non confundentur in tempore malo, & 19
in diebus famis saturabuntur: * quia pecca- 20
tores peribunt.
Inimici verò Domini mox vt honorificati C
fuerint & exaltati: deficientes, quemadmo-
dum fumus deficient.
* Mutuabitur peccator, & non soluet: iu- 21
stus autem miseretur & tribuet.
22 * Quia benedicentes ei hereditabunt ter-
ram: maledicentes autem ei disperibunt.
23 * Apud Dominum gressus hominis diri-
gentur: & viam eius volet.
24 * Cùm ceciderit, non collidetur: quia Do-
minus supponit manum suam.
25 * Iunior fui, etenim senui: & non vidi
iustum derelictum, nec semen eius quærens
panem.
26 * Tota die miseretur & commodat: & se-
men illius in benedictione erit.
27 * Declina à malo, & fac bonum: & inha-
bita in sæculum sæculi.
28 * Quia Dominus amat iudicium, & non
derelinquet sanctos suos: in æternum con-
seruabuntur.
Iniusti punientur: & semen impiorum pe-
ribit.
29 * Iusti autem hereditabunt terram: & in-
D habitabunt in sæculum sæculi super eam.
30 * † Os iusti meditabitur sapientiam, & † Prou. 31. d. 26.
lingua eius loquetur iudicium.
31 * † Lex Dei eius in corde ipsius: & non † Isai. 51. c. 7.
supplantabuntur gressus eius.
32 * Considerat peccator iustum: & quærit
mortificare eum.
33 * Dominus autem non derelinquet eum
in manibus eius: nec damnabit eum cùm iu-
dicabitur illi.
34 * Expecta Dominum, & custodi viam
eius: & exaltabit te vt hereditate capias ter-
ram: cùm perierint peccatores videbis.
35 * Vidi impium superexaltatum, & eleua-
tum sicut cedros Libani.
36 * Et transiui, & ecce non erat: & quæsiui
eum, & non est inuentus locus eius.
37 * Custodi innocentiam, & vide æquitatem:
quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38 * Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ
impiorum interibunt.
39 * Salus autem iustorum à Domino: &
protector eorum in tempore tribulationis.
40 * Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit
eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit
eos: quia sperauerunt in eo.

1 Psalmus Dauid in rememorationem
de sabbato. XXXVII.

2 DOmine ne in furore tuo arguas me, ne- Sup. 6. a. 2.
A que in ira tua corripias me.
3 * Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:
& confirmasti super me manum tuam.
4 * Non est sanitas in carne mea à facie iræ
tuæ: non est pax ossibus meis à facie pecca-
torum meorum.
5 * Quoniam iniquitates meæ supergressæ
sunt caput meum: & sicut onus graue graua-
tæ sunt super me.
6 * Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices
meæ, à facie insipientiæ meæ.
7 * Miser factus sum & curuatus sum vsque
in finem: tota die contristatus ingrediebar.
8 * Quoniam lumbi mei impleti sunt illusio-
nibus: & non est sanitas in carne mea.

* Affli

* Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: B
rugiebam à gemitu cordis mei. 9
* Domine, ante te omne desiderium 10
meum: & gemitus meus à te non est abscon-
ditus.
* Cor meum conturbatum est, dereliquit 11
me virtus mea: & lumen oculorum meorum,
& ipsum non est mecum.
* Amici mei, & proximi mei aduersum 12
me appropinquauerunt, & steterunt. C
Et qui iuxta me erant, de longè steterunt:
* & vim faciebant qui quærebant animam 13
meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti
sunt vanitates: & dolos tota die medita-
bantur.
* Ego autem tanquam surdus non au- 14
diebam: & sicut mutus non aperiens os
suum.
* Et factus sum sicut homo non audiens: 15
& non habens in ore suo redargutiones.
* Quoniam in te Domine speraui: tu exau- 16
dies me Domine Deus meus.
* Quia dixi: Nequando supergaudeant 17
mihi inimici mei: & dum commouentur pe-
des mei, super me magna locuti sunt.
* Quoniam ego in flagella paratus sum: & 18
dolor meus in conspectu meo semper. D
* Quoniam iniquitatem meam annuntia- 19
bo: & cogitabo pro peccato meo.
* Inimici autem mei viuunt, & confirmati 20
sunt super me: & multiplicati sunt qui ode-
runt me iniquè.
* Qui retribuunt mala pro bonis, detrahe- 21
bant mihi: quoniam sequebar bonitatem.
* Ne derelinquas me Domine Deus meus: 22
ne discesseris à me.
* Intende in adiutorium meum, Domine 23
Deus salutis meæ.

In finem, ipsi Idirhun, Canticum 1
Dauid. XXXVIII.

Dixi: Custodiam vias meas: vt non de- 2
linquam in lingua mea. A
Posui ori meo custodiam, cùm consisteret
peccator aduersum me.
* Obmutui, & humiliatus sum, & silui à 3
bonis: & dolor meus renouatus est.
* Concaluit cor meum intra me: & in me- 4
ditatione mea exardescet ignis.
* Locutus sum in lingua mea: Notum fac 5
mihi Domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis est: vt B
sciam quid desit mihi.
* Ecce mensurabiles posuisti dies meos: 6
& substantia mea tamquam nihilum an-
te te.
Verumtamen vniuersa vanitas, omnis ho-
mo viuens.
* Verumtamen in imagine pertransit ho- 7
mo: sed & frustrà conturbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui congrega-
bit ea.
* Et nunc quæ est expectatio mea? nonne 8
Dominus? & substantia mea apud te est.
9 * Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:
opprobrium insipienti dedisti me.
10 * Obmutui, & non aperui os meum, quo-
11 niam tu fecisti: * amoue à me plagas tuas.
12 * A fortitudine manus tuæ ego defeci in
C increpationibus: propter iniquitatem corri-
puisti hominem.
Et tabescere fecisti sicut araneam animam
eius: verumtamen vanè conturbatur omnis
homo.
13 * Exaudi orationem meam Domine, &
deprecationem meam: auribus percipe lacry-
mas meas.
Ne sileas: quoniam aduena ego sum apud
te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.
14 * Remitte mihi, vt refrigerer priùs quàm
abeam, & ampliùs non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi Dauid.
XXXIX.

2 Expectans expectaui Dominum, & in-
A tendit mihi.
3 * Et exaudiuit preces meas: & eduxit me
de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos: & di-
rexit gressus meos.
4 * Et immisit in os meum canticum nouum,
carmen Deo nostro.
Videbunt multi & timebunt: & sperabunt
in Domino.
5 * Beatus vir, cuius est nomen Domini
spes eius: & non respexit in vanitates & in-
sanias falsas.
6 * Multa fecisti tu Domine Deus meus mi-
rabilia tua: & cogitationibus tuis non est
qui similis sit tibi.
Annuntiaui & locutus sum: multiplicati
sunt super numerum.
7 * † Sacrificium & oblationem noluisti: † Heb. 10. b.1.
B aures autem perfecisti mihi.
Holocaustum & pro peccato non postulasti:
8 * tunc dixi: Ecce venio.
9 In capite libri scriptum est de me * vt fa-
cerem voluntatem tuam: Deus meus volui,
& legem tuam in medio cordis mei.
10 * Annuntiaui iustitiam tuam in ecclesia
magna, ecce labia mea non prohibebo: Do-
mine tu scisti.
11 * Iustitiam tuam non abscondi in corde
meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi.
C Non abscondi misericordiam tuam, & ve-
ritatem tuam, à concilio multo.
12 * Tu autem Domine ne longè facias mi-
serationes tuas à me: misericordia tua & ve-
ritas tua semper susceperunt me.
13 * Quoniam circumdederunt me mala,
quorum non est numerus: comprehende-
runt me iniquitates meæ, & non potui vt vi-
derem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei:
& cor meum dereliquit me.
14 * Complaceat tibi Domine vt eruas me: † † Inf. 69. a.1.
Domine, ad adiuuandum me respice.

* † Con

† Sup. 34. 24. * † Confundantur & reuereantur simul, 15
qui quærunt animam meam, vt auferant eam. D
Conuertantur retrorsum, & reuereantur
qui volunt mihi mala.
* Ferant confestim confusionem suam, qui 16
dicunt mihi: Euge, euge.
* Exultent & lætentur super te omnes quæ- 17
rentes te: & dicant semper: Magnificetur
Dominus: qui diligunt salutare tuum.
* Ego autem mendicus sum, & pauper: 18
Dominus sollicitus est mei.
Adiutor meus, & protector meus tu es:
Deus meus ne tardaueris.

In finem, Psalmus ipsi Dauid. XL. 1

BEatus qui intelligit super egenum, & 2
pauperem: in die mala liberabit eum A
Dominus.
* Dominus conseruet eum, & viuificet 3
eum, & beatum faciat eum in terra; & non
tradat eum in animam inimicorum eius.
* Dominus opem ferat illi super lectum 4
doloris eius: vniuersum stratum eius versasti
in infirmitate eius.
* Ego dixi: Domine miserere mei: sana 5
animam meam, quia peccaui tibi.
* Inimici mei dixerunt mala mihi: Quan- 6
do morietur, & peribit nomen eius?
* Et si ingrediebatur vt videret, vana lo- 7
quebatur, cor eius congregauit iniquitatem B
sibi.
Egrediebatur foras, & loquebatur * in 8
idipsum.
Aduersum me susurrabant omnes inimi-
ci mei: aduersum me cogitabant mala
mihi.
* Verbum iniquum constituerunt aduer- 9
sum me: Numquid qui dormit non adiiciet
vt resurgat?
† Act. 1. 16. * † Etenim homo pacis meæ, in quo spe- 10
raui: qui edebat panes meos, magnificauit
super me supplantationem.
* Tu autem Domine miserere mei, & re- 11
suscita me: & retribuam eis. C
* In hoc cognoui quoniam voluisti me: 12
quoniam non gaudebit inimicus meus super
me.
* Me autem propter innocentiam susce- 13
pisti: & confirmasti me in conspectu tuo in
æternum.
* Benedictus Dominus Deus Israël à sæ- 14
culo, & vsque in sæculum: fiat, fiat.

In finem,
Intellectus filiis Core. XLI. 1

QVemadmodum desiderat ceruus ad fon- 2
tes aquarum: ita desiderat anima mea A
ad te Deus.
* Sitiuit anima mea ad Deum fortem vi- 3
uum: quando veniam & apparebo ante fa-
ciem Dei?
* Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac 4
nocte: dum dicitur mihi quotidie: Vbi est
Deus tuus?
* Hæc recordatus sum, & effudi in me 5
B animam meam: quoniam transibo in locum
tabernaculi admirabilis, vsque ad domum
Dei:
In voce exultationis, & confessionis: sonus
epulantis.
6 * Quare tristis es anima mea? & quare
conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
7 illi: salutare vultus mei, * & Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est:
propterea memor ero tui de terra Iordanis, &
Hermoniim à monte modico.
8 * Abyssus abyssum inuocat, in voce cata-
ractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me
transierunt.
9 * In die mandauit Dominus misericor-
C diam suam, & nocte canticum eius.
10 Apud me oratio Deo vitæ meæ, * dicam
Deo: Susceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus
incedo, dum affligit me inimicus?
11 * Dum confringuntur ossa mea, expro-
brauerunt mihi qui tribulant me inimici
mei:
Dum dicunt mihi per singulos dies: Vbi
12 est Deus tuus? * quare tristis es anima mea?
& quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi, salutare vultus mei, & Deus meus.

1 Psalmus Dauid. XLII.

A IVdica me Deus, & discerne causam meam
de gente non sancta, ab homine iniquo
& doloso erue me.
2 * Quia tu es Deus fortitudo mea: quare
me repulisti? & quare tristis incedo, dum
affligit me inimicus?
3 * Emitte lucem tuam & veritatem tuam:
ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in
montem sanctum tuum, & in tabernacula
tua.
4 * Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui
B lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus:
5 * quare tristis es anima mea? & quare con-
turbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi: salutare vultus mei: & Deus meus.

1 In finem, Filiis Core ad intellectum.
XLIII.

2 DEus auribus nostris audiuimus, patres
A nostri annuntiauerunt nobis,
Opus, quod operatus es in diebus eorum,
& in diebus antiquis.
3 * Manus tua gentes disperdidit, & plan-
tasti eos: afflixisti populos, & expulisti
eos:
4 * Nec enim in gladio suo possederunt
terram, & brachium eorum non saluauit
eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, &
illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti
in eis.

* Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui 5
mandas salutes Iacob.
* In te inimicos nostros ventilabimus cor- 6
nu, & in nomine tuo spernemus insurgentes B
in nobis.
* Non enim in arcu meo sperabo: & gla- 7
dius meus non saluabit me.
* Saluasti enim nos de affligentibus nos: 8
& odientes nos confudisti.
* In Deo laudabimur tota die: & in no- 9
mine tuo confitebimur in sæculum.
* Nunc autem repulisti & confudisti nos: 10
& non egredieris Deus in virtutibus no-
stris.
* Auertisti nos retrorsum post inimicos no- 11
stros: & qui oderunt nos: diripiebant sibi.
* Dedisti nos tamquam oues escarum: & 12
in gentibus dispersisti nos.
* Vendidisti populum tuum sine pretio: 13
& non fuit multitudo in commutationibus
eorum.
* Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, 14
subsannationem & derisum his, qui sunt in
circuitu nostro.
* Posuisti nos in similitudinem Gentibus; 15
commotionem capitis in populis. C
* Tota die verecundia mea contra me est, 16
& confusio faciei meæ cooperuit me.
* A voce exprobrantis & obloquentis, à 17
facie inimici & persequentis.
* Hæc omnia venerunt super nos, nec 18
obliti sumus te: & iniquè non egimus in te-
stamento tuo.
* Et non recessit retrò cor nostrum: & de- 19
clinasti semitas nostras à via tua.
* Quoniam humiliasti nos in loco afflictio- 20
nis, & cooperuit nos vmbra mortis.
* Si obliti sumus nomen Dei nostri, & 21
si expandimus manus nostras ad deum alie- D
num:
* Nónne Deus requiret ista? ipse enim 22
nouit abscondita cordis.
† Rom. 8. 36. † Quoniam propter te mortificamur tota
die: æstimati sumus sicut oues occisionis.
* Exurge, quare obdormis Domine? exur- 23
ge, & ne repellas in finem.
* Quare faciem tuam auertis, obliuisceris 24
inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
* Quoniam humiliata est in puluere anima 25
nostra: conglutinatus est in terra venter
noster. 26
* Exurge Domine, adiuua nos: & redime
nos propter nomen tuum.

In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis 1
Core, ad intellectum, Canticum pro
dilecto. XLIV.

ERuctauit cor meum verbum bonum; di- 2
co ego opera mea regi. A
Lingua mea calamus scribæ, velociter scri-
bentis.
* Speciosus forma præ filiis hominum, 3
diffusa est gratia in labiis tuis: propterea be-
nedixit te Deus in æternum.
4 * Accingere gladio tuo super femur tuum,
potentissime.
5 * Specie tua & pulchritudine tua intende,
prosperè, procede & regna,
B Propter veritatem & mansuetudinem, &
iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera
tua.
6 * Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent,
in corda inimicorum regis.
7 * † Sedes tua Deus in sæculum sæculi: vir- † Heb. 1. c. 8.
ga directionis virga regni tui.
8 * Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:
propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo læ-
titiæ præ consortibus tuis.
9 * Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis
C tuis, à domibus eburneis: ex quibus delecta-
10 uerunt te * filiæ regum in honore tuo.
Astitit regina à dextris tuis in vestitu deau-
rato: circumdata varietate.
11 * Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam:
& obliuiscere populum tuum, & domum pa-
tris tui.
12 * Et concupiscet rex decorem tuum: quo-
niam ipse est Dominus Deus tuus, & ado-
rabunt eum.
13 * Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum
D deprecabuntur, omnes diuites plebis.
14 * Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in
15 fimbriis aureis * circumamicta varietatibus.
Adducentur regi virgines post eam: proxi-
mæ eius afferentur tibi.
16 * Afferentur in lætitia & exultatione: ad-
ducentur in templum regis.
17 * Pro patribus tuis nati sunt tibi filij;
constitues eos principes super omnem ter-
ram.
18 * Memores erunt nominis tui in omni ge-
neratione & generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi in
æternum, & in sæculum sæculi.

1 In finem, Filiis Core pro arcanis,
Psalmus. XLV.

2 DEus noster refugium, & virtus; adiutor
A in tribulationibus, quæ inuenerunt
nos nimis.
3 * Propterea non timebimus dum turba-
bitur terra: & transferentur montes in cor
maris.
4 * Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eo-
rum: conturbati sunt montes in fortitudine
eius.
5 * Fluminis impetus lætificat ciuitatem
Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissi-
mus.
6 * Deus, in medio eius, non commo-
B uebitur: adiuuabit eam Deus manè dilu-
culo.
7 * Conturbatæ sunt gentes, & inclinata
sunt regna: dedit vocem suam, mota est
terra.
8 * Dominus virtutum nobiscum: suscep-
tor noster Deus Iacob.
9 * Venite, & videte opera Domini, quæ
posuit

posuit prodigia super terram: * auferens bel- 10
la vsque ad finem terræ.
Arcum conteret & confringet arma: & C
scuta comburet igni.
* Vacate, & videte quoniam ego sum 11
Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor
in terra.
* Dominus virtutum nobiscum: susceptor 12
noster Deus Iacob.

In finem, pro filiis Core Psalmus 1

XLVI.

OMnes Gentes plaudite manibus: iubi- 2
late Deo in voce exultationis. A
* Quoniam Dominus excelsus, terribilis: 3
Rex magnus super omnem terram.
* Subiecit populos nobis, & gentes sub 4
pedibus nostris.
* Elegit nobis hereditatem suam, speciem 5
Iacob, quam dilexit.
† 2. Reg. 6. c. 15. * † Ascendit Deus in iubilo, & Dominus 6
in voce tubæ.
* Psallite Deo nostro, psallite: psallite Re- 7
gi nostro, psallite. B
* Quoniam Rex omnis terræ Deus: psal- 8
lite sapienter.
* Regnabit Deus super Gentes: Deus se- 9
det super sedem sanctam suam.
* Principes populorum congregati sunt 10
cum Deo Abraham: quoniam dij fortes ter-
ræ, vehementer eleuati sunt:

Psalmus Cantici filiis Core secunda sabbati 1

XLVII.

MAgnus Dominus, & laudabilis nimis 2
in ciuitate Dei nostri, in monte san- A
cto eius.
* Fundatur exultatione vniuersæ terræ 3
mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis
magni.
* Deus in domibus eius cognoscetur, cùm 4
suscipiet eam.
* Quoniam ecce reges terræ congregati 5
sunt: conuenerunt in vnum.
* Ipsi videntes sic admirati sunt, contur- 6
bati sunt, commoti sunt: * tremor apprehen- 7
dit eos.
Ibi dolores vt parturientis, * in spiritu ve- 8
hementi conteres naues Tharsis.
* Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate 9
Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri
Deus fundauit eam in æternum. B
* Suscepimus Deus misericordiam tuam, 10
in medio templi tui.
* Secundùm nomen tuum Deus, sic & 11
laus tua in fines terræ: iustitia plena est dex-
tera tua.
* Lætetur mons Sion, & exultent filiæ 12
Iudæ, propter iudicia tua Domine.
* Circumdate Sion, & complectimini eam: 13
narrate in turribus eius.
* Ponite corda vestra in virtute eius: & 14
distribuite domos eius, vt enarretis in pro-
genie altera.
* Quoniam hic est Deus, Deus noster in 15
æternum, & in sæculum sæculi: ipse reget
nos in sæcula.

1 In finem, filiis Core Psalmus.

XLVIII.

A AVdite hæc omnes Gentes: auribus
2 percipite omnes, qui habitatis orbem.
3 * Quique terrigenæ, & filij hominum: si-
mul in vnum diues & pauper.
4 * Os meum loquetur sapientiam: & me-
ditatio cordis mei prudentiam.
5 * † Inclinabo in parabolam aurem meam: † Psalm. 77. a. 2. Matt. 13. c. 35.
aperiam in psalterio propositionem meam.
6 * Cur timebo in die mala? iniquitas cal-
canei mei circumdabit me.
7 * Qui confidunt in virtute sua: &
in multitudine diuitiarum suarum glorian-
tur.
8 * Frater non redimit, redimet homo: non
dabit Deo placationem suam.
9 * Et pretium redemptionis animæ suæ:
10 & laborabit in æternum, * & viuet adhuc in
B finem.
11 * Non videbit interitum, cùm viderit sa-
pientes morientes: simul insipiens, & stultus
peribunt.
12 Et relinquent alienis diuitias suas: * & se-
pulchra eorum domus illorum in æternum.
Tabernacula eorum in progenie, & proge-
nie: vocauerunt nomina sua in terris suis.
13 * Et homo: cùm in honore esset, non in-
C tellexit: comparatus est iumentis insipienti-
bus, & similis factus est illis.
14 * Hæc via illorum scandalum ipsis: & po-
steà in ore suo complacebunt.
15 * Sicut oues in inferno positi sunt: mors
depascet eos.
Et dominabuntur eorum iusti in matuti-
no: & auxilium eorum veterascet in inferno
à gloria eorum.
16 * Verumtamen Deus redimet animam
meam de manu inferi, cùm acceperit me.
17 * Ne timueris cùm diues factus fuerit ho-
D mo: & cùm multiplicata fuerit gloria domus
eius.
18 * Quoniam cùm interierit, non sumet om-
nia: neque descendet cum eo gloria eius.
19 * Quia anima eius in vita ipsius benedi-
cetur: confitebitur tibi cùm benefece-
ris ei.
20 * Introibit vsque in progenies patrum
suorum: & vsque in æternum non videbit
lumen.
21 * Homo, cùm in honore esset, non intel-
lexit: comparatus est iumentis insipientibus,
& similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus est: &
vocauit terram.
2 A solis ortu vsque ad occasum: * ex Sion
species decoris eius.
3 * Deus manifestè veniet: Deus noster &
non silebit.
Ignis in conspectu eius exardescet: &

in circuitu eius tempestas valida.
* Aduocabit cælum desursum, & terram 4
discernere populum suum.
* Congregate illi sanctos eius: qui ordi- 5
nant testamentum eius super sacrificia. B
* Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: quo- 6
niam Deus iudex est.
* Audi populus meus, & loquar; Israël, 7
& testificabor tibi: Deus Deus tuus ego
sum.
* Non in sacrificiis tuis arguam te: ho- 8
locausta autem tua in cunspectu meo sunt
semper.
* Nun accipiam de domo tua vitulos, ne- 9
que de gregibus tuis hircos.
* Quoniam meæ sunt omnes feræ silua- 10
rum, iumenta in montibus & boues.
* Cognoui omnia volatilia cæli; & pulchri- 11
tudo agri mecum est.
* Si esuriero, non dicam tibi: meus est 12
enim orbis terræ, & plenitudo eius. C
* Numquid manducabo carnes taurorum? 13
aut sanguinem hircorum potabo?
* Immola Deo sacrificium laudis: & red- 14
de Altissimo vota tua.
* Et inuoca me in die tribulationis: eruam 15
te, & honorificabis me.
* Peccatori autem dixit Deus: Quare tu 16
enarras iustitias meas, & assumis testamen-
tum meum per os tuum?
* Tu verò odisti disciplinam: & proiecisti 17
sermones meos retrorsum.
* Si videbas furem, currebas cum eo: & 18
cum adulteris portionem tuam ponebas. D
* Os tuum abundauit malitia: & lingua 19
tua concinnabat dolos.
* Sedens aduersus fratrem tuum loqueba- 20
ris, & aduersus filium matris tuæ ponebas
scandalum: * hæc fecisti, & tacui. 21
Existimasti inique quòd ero tui similis: ar-
guam te, & statuam contra faciem tuam.
* Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: 22
nequando rapiat, & non sit qui eripiat.
* Sacrificium laudis honorificabit me: & 23
illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

In finem, Psalmus Dauid, 1
* Cùm venit ad eum Nathan Propheta, 2
quando intrauit ad Bethsabee.
(2. *Reg.* 12.) L.

MIserere mei Deus, secundùm magnam 3
misericordiam tuam. A
Et secundùm multitudinem miserationum
tuarum, dele iniquitatem meam:
* Ampliùs laua me ab iniquitate mea: & 4
à peccato meo munda me.
* Quoniam iniquitatem meam ego co- 5
gnosco: & peccatum meum contra me est
semper.
* Tibi soli peccaui, & malum coram te fe- 6
† *Rom.* 3. a 4. ci: † vt iustificeris in sermonibus tuis, & vin-
cas cùm iudicaris.
* Ecce enim in iniquitatibus conceptus 7
sum: & in peccatis concepit me mater mea.
B * Ecce enim veritatem dilexisti: incer-
8 ta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti
mihi.
9 * † Asperges me hyssopo, & mundabor: † *Leu.* 14. *Num.* 19.
lauabis me, & super niuem dealbabor.
10 * Auditui meo dabis gaudium & lætitiam:
& exultabunt ossa humiliata.
11 * Auerte faciem tuam à peccatis meis: &
omnes iniquitates meas dele.
12 * Cor mundum crea in me Deus: & spi-
C ritum rectum innoua in visceribus meis.
13 * Ne proijcias me à facie tua: & spiritum
sanctum tuum ne auferas à me.
14 * Redde mihi lætitiam salutaris tui: & spi-
ritu principali confirma me.
15 * Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te
conuertentur.
16 * Libera me de sanguinibus Deus, Deus
salutis meæ: & exultabit lingua mea iusti-
tiam tuam.
17 * Domine, labia mea aperies: & os meum
D annuntiabit laudem tuam.
18 * Quoniam si voluisses sacrificium de-
dissem vtique: holocaustis non delecta-
beris.
19 * Sacrificium Deo spiritus contribulatus:
cor contritum & humiliatum Deus non des-
picies.
20 * Benignè fac Domine in bona volun-
tate tua Sion: vt ædificentur muri Ieru-
salem.
21 * Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ,
oblationes, & holocausta: tunc imponent
super altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus Dauid,
2 * Cùm venit Doëg Idumæus, & nuntiauit
Sauli: Venit Dauid in domum
Achimelech.
(1. *Reg.* 22. 9.) LI.

A QVid gloriaris in malitia, qui potens es
3 in iniquitate?
4 * Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua:
sicut nouacula acuta fecisti dolum.
5 * Dilexisti malitiam super benignitatem:
iniquitatem magis quàm loqui æquita-
tem.
6 * Dilexisti omnia verba præcipitationis,
lingua dolosa.
7 * Propterea Deus destruet te in finem: euel-
B let te, & emigrabit te de tabernaculo tuo; &
radicem tuam de terra viuentium.
8 * Videbunt iusti, & timebunt, & super
9 eum ridebunt, & dicent: * Ecce homo qui
non posuit Deum adiutorem suum.
Sed sperauit in multitudine diuitiarum sua-
rum: & præualuit in vanitate sua.
10 * Ego autem, sicut oliua fructifera in do-
mo Dei, speraui in misericordia Dei in æter-
num, & in sæculum sæculi.
11 * Confitebor tibi in sæculum quia fecisti:
& expectabo nomen tuum, quoniam bonum
est in conspectu sanctorum tuorum.

In

In finem, 1
Pro Maeleth intelligentiæ Dauid. LII.
Psal. 13. a. 1. DIxit insipiens in corde suo : Non est A
Deus.
* Corrupti sunt, & abominabiles facti 2
sunt in iniquitatibus : non est qui faciat bo-
num.
† Psal. 13. a2. * † Deus de cælo prospexit super filios ho- 3
minum : vt videat si est intelligens, aut re-
quirens Deum.
† Rom. 3. b 12. * † Omnes declinauerunt, simul inutiles 4
facti sunt : non est qui faciat bonum, non
est vsque ad vnum.
* Nonne scient omnes qui operantur ini- 5
quitatem, qui deuorant plebem meam vt B
cibum panis?
* Deum non inuocauerunt : illic trepida- 6
uerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui
hominibus placent : confusi sunt, quoniam
Deus spreuit eos.
* Quis dabit ex Sion salutare Israel? cùm 7
conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

In finem, 1
In carminibus intellectus Dauid, * Cùm ve- 2
nissent Ziphæi, & dixissent ad Saul: Nón-
ne Dauid absconditus est apud nos? (1. Reg.
23. 19. & 26. 1.) LIII.
DEus in nomine tuo saluum me fac : & 3
in virtute tua iudica me. A
* Deus exaudi orationem meam : auribus 4
percipe verba oris mei.
* Quoniam alieni insurrexerunt aduer- 5
sum me, & fortes quæsierunt animam meam:
& non proposuerunt Deum ante conspe-
ctum suum. B
* Ecce enim Deus adiuuat me : & Domi- 6
nus susceptor est animæ meæ.
* Auerte mala inimicis meis : & in verita- 7
te tua disperde illos.
* Voluntariè sacrificabo tibi, & confite- 8
bor nomini tuo Domine : quoniam bonum
est.
* Quoniam ex omni tribulatione eripuisti 9
me : & super inimicos meos despexit ocu-
lus meus.

In finem, In carminibus intellectus 1
Dauid. LIV.
EXaudi Deus orationem meam, & ne 2
despexeris deprecationem meam : * in- A
tende mihi, & exaudi me. 3
Contristatus sum in exercitatione mea : &
conturbatus sum * à voce inimici, & à tri- 4
bulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniquitates:
& in ira molesti erant mihi.
* Cor meum conturbatum est in me : & 5
formido mortis cecidit super me.
* Timor & tremor venerunt super me : 6
& contexerunt me tenebræ:
* Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut 7
columbæ, & volabo, & requiescam?
B * Ecce elongaui fugiens : & mansi in soli-
8 tudine.
9 * Expectabam eum, qui saluum me fecit à
pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 * Præcipita Domine, diuide linguas eo-
rum : quoniam vidi iniquitatem, & contra-
dictionem in ciuitate.
11 * Die ac nocte circumdabit eam super mu-
ros eius iniquitas : & labor in medio eius,
12 * & iniustitia.
Et non defecit de plateis eius vsura, &
dolus.
13 * Quoniam si inimicus meus maledixisset
mihi, sustinuissem vtique.
C Et si is, qui oderat me, super me magna
locutus fuisset : abscondissem me forsitan
ab eo.
14 * Tu verò homo vnanimis, dux meus, &
notus meus :
15 * Qui simul mecum dulces capiebas ci-
bos : in domo Dei ambulauimus cum con-
sensu.
16 * Veniat mors super illos : & descendant
in infernum viuentes :
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum,
in medio eorum.
17 * Ego autem ad Deum clamaui : & Do-
minus saluabit me.
18 * Vespere, & manè, & meridie narrabo
& annuntiabo : & exaudiet vocem meam.
19 * Redimet in pace animam meam ab his,
qui appropinquant mihi : quoniam inter
multos erant mecum.
20 * Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui
D est ante sæcula.
Non enim est illis commutatio, & non
21 timuerunt Deum : * extendit manum suam
in retribuendo.
22 Contaminauerunt testamentum eius, * di-
uisi sunt ab ira vultus eius : & appropinqua-
uit cor illius.
Molliti sunt sermones eius super oleum :
& ipsi sunt iacula.
23 * † Iacta super Dominum curam tuam, & † Matt. 6. c. 25.
ipse te enutriet : non dabit in æternum flu- Luc 12. c 22.
ctuationem iusto. 1. Petr 5. b. 7.
24 * Tu verò Deus deduces eos, in puteum
interitus.
Viri sanguinum, & dolosi non dimidia-
bunt dies suos : ego autem sperabo in te Do-
mine.

In finem,
1 Pro populo, qui à Sanctis longè factus est,
Dauid in tituli inscriptionem, cùm te-
nuerunt eum Allophyli in Geth. (1. Reg.
21. 12.) LV.
2 MIserere mei Deus, quoniam concul-
A cauit me homo : tota die impugnans
tribulauit me.
3 * Conculcauerunt me inimici mei tota die:
quoniam multi bellantes aduersum me.
4 * Ab altitudine diei timebo: ego verò in
te sperabo.

* In Deo laudabo ſermones meos, in Deo 5
ſperaui : non timebo quid faciat mihi caro.
* Tota die verba mea execrabantur : ad- 6
uerſum me omnes cogitationes eorum, in
malum.
* Inhabitabunt & abſcondent : ipſi calca- 7
neum meum obſeruabunt. B
Sicut ſuſtinuerunt animam meam, * pro 8
nihilo ſaluos facies illos : in ira populos con-
fringes.
Deus, * vitam meam annuntiaui tibi : po- 9
ſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo.
Sicut & in promiſſione tua : * tunc con- 10
uertentur iuimici mei retrorſum :
In quacumque die inuocauero te : ecce
cognoui quoniam Deus meus es.
* In Deo laudabo verbum, in Domino lau- 11
dabo ſermonem : in Deo ſperaui, non time-
bo quid faciat mihi homo.
* In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam, 12
laudationes tibi.
* Quoniam eripuiſti animam meam de 13
morte, & pedes meos de lapſu : vt placeam
coram Deo in lumine viuentium.

In finem, 1
Ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptionem,
cùm fugeret à facie Saul in ſpeluncam.
(2.*Reg.* 22.1. & 24.4.) LVI

MIſerere mei Deus, miſerere mei : quo- 2
niam in te confidit anima mea. A
Et in vmbra alarum tuarum ſperabo, do-
nec tranſeat iniquitas.
* Clamabo ad Deum altiſſimum : Deum 3
qui bene fecit mihi.
* Miſit de cælo, & liberauit me : dedit in 4
opprobrium conculcantes me.
Miſit Deus miſericordiam ſuam, & veri-
tatem ſuam, * & eripuit animam meam de 5
medio catulorum leonum : dormiui contur-
batus.
Filij hominum dentes eorum arma & ſa-
gittæ : & lingua eorum gladius acutus.
* Exaltare ſuper cælos Deus : & in omnem 6
terram gloria tua. B
* Laqueum parauerunt pedibus meis : & 7
incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam : &
inciderunt in eam.
* Paratum cor meum Deus, paratum cor- 8
meum : cantabo, & pſalmum dicam.
* Exurge gloria mea, exurge pſalterium, 9
& cithara : exurgam diluculo.
* Confitebor tibi in populis Domine : & 10
pſalmum dicam tibi in gentibus.
* Quoniam magnificata eſt vſque ad cæ- 11
los miſericordia tua, & vſque ad nubes ve-
ritas tua.
* Exaltare ſuper cælos Deus ? & ſuper om- 12
nem terram gloria tua.

1 In finem,
Ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptio-
nem. LVII.
2 SI verè vtique iuſtitiam loquimini : recta
A iudicate filij hominum.
3 * Etenim in corde iniquitates operamini :
in terra iniuſtitias manus veſtræ concin-
nant.
4 * Alienati ſunt peccatores à vulua, erra-
uerunt ab vtero : locuti ſunt falſa.
5 * Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſer-
pentis : ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis au-
res ſuas.
6 * Quæ non exaudiet vocem incantantium,
& venefici incantantis ſapienter.
7 * Deus conteret dentes eorum in ore ipſo-
B rum : molas leonum confringet Dominus.
8 * Ad nihilum deuenient tamquam aqua
decurrens : intendit arcum ſuum donec infir-
mentur.
9 * Sicut cera, quæ fluit, auferentur : ſuper-
cecidit ignis, & non viderunt ſolem.
10 * Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ
rhamnum : ſicut viuentes, ſic in ira abſorbet
eos.
11 * Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam :
manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.
12 * Et dicet homo : Si vtique eſt fructus iu-
ſto : vtique eſt Deus iudicans eos in terra

In finem,
1 Ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptionem,
quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum
eius, vt eum interficeret (1.*Reg.* 19.11.)
LVIII.

2 ERipe me de inimicis meis Deus meus :
A & ab inſurgentibus in me libera me.
3 * Eripe me de operantibus iniquitatem :
& de viris ſanguinum ſalua me.
4 * Quia ecce ceperunt animam meam : ir-
ruerunt in me fortes.
5 * Neque iniquitas mea, neque peccatum
meum Domine : ſine iniquitate cucurri, &
direxi.
6 * Exurge in occurſum meum, & vide : &
B tu Domine Deus virtutum, Deus Iſrael,
Intende ad viſitandas omnes gentes : non
miſerearis omnibus, qui operantur iniquita-
tem.
7 * Conuertentur ad veſperam : & famem
patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.
8 * Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in
labijs eorum : quoniam quis audiuit ?
9 * Et tu Domine deridebis eos : ad nihilum
deduces omnes gentes.
10 * Fortitudinem meam ad te cuſtodiam,
quia Deus ſuſceptor meus es :
11 * Deus meus, miſericordia eius præueniet
me.
12 * Deus oſtendet mihi ſuper inimicos meos
ne occidas eos : nequando obliuiſcantur po-
puli mei.
Diſperge illos in virtute tua : & depone
eos protector meus Domine :

* Delictum

* Delictum oris eorum, sermonem labio- C
rum ipsorum: & comprehendantur in su- 13
perbia sua.
Et de execratione & mendacio annuntia-
buntur * in consummatione: in ira consum- 14
mationis, & non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur Iacob:
& finium terræ
* Conuertentur ad vesperam, & famem 15
patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.
* Ipsi dispergentur ad manducandum: si 16
vero non fuerint saturati, & murmurabunt. D
* Ego autem cantabo fortitudinem tuam, 17
& exultabo manè misericordiam tuam.
Quia factus est susceptor meus, & refu-
gium meum, in die tribulationis meæ.
* Adiutor meus tibi psallam, quia Deus 18
susceptor meus es: Deus meus misericordia
mea.

In finem,

Pro his qui immutabuntur, in tituli inscrip- 1
tionem ipsi Dauid in doctrinam, * cùm 2
succendit Mesopotamiam Syriæ, & Subal
& conuertit Ioab, & percussit Idumæam
in valle Salinarum duodecim millia. (2. *Reg.*8.1. & 10.7. & 1.*Par.*18.1.) LIX.

DEus repulisti nos, & destruxisti nos: 3
iratus es, & misertus es nobis. A
* Commouisti terram, & conturbasti 4
eam: sana contritiones eius, quia commota
est.
* Ostendisti populo tuo dura: potasti nos 5
vino compunctionis. B
* Dedisti metuentibus te significationem: 6
vt fugiant à facie arcus:
Vt liberentur dilecti tui: * saluum fac dex- 7
tera tua, & exaudi me.
* Deus locutus est in sancto suo: Lætabor, 8
& partibor Sichimam: & conuallem taber-
naculorum metibor.
* Meus est Galaad, & meus est Manasses: 9
& Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: * Moab olla spei meæ. 10
In Idumæam extendam calceamentum
meum: mihi alienigenæ subditi sunt.
* Quis deducet me in ciuitatem munitam? 11
quis deducet me vsque in Idumæam? C
* Nónne tu Deus, qui repulisti nos: & 12
non egredieris Deus in virtutibus nostris?
* Da nobis auxilium de tribulatione: quia 13
vana salus hominis.
* In Deo faciemus virtutem: & ipse ad 14
nihilum deducet tribulantes nos.

In finem,

In hymnis Dauid. LX. 1

EXaudi Deus deprecationem meam: in- 2
tende orationi meæ. A
* A finibus terræ ad te clamaui: dum an- 3
xiaretur cor meum, in petra exaltasti me.
Deduxisti me, * quia factus es spes mea: 4
turris fortitudinis à facie inimici.
* Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcu- 5
la: protegar in velamento alarum tuarum.
6 * Quoniam tu Deus meus exaudisti ora-
B tionem meam: dedisti hereditatem timenti-
bus nomen tuum.
7 * Dies super dies regis adijcies: annos
eius vsque in diem generationis & genera-
tionis.
8 * Permanet in æternum in conspectu Dei,
misericordiam & veritatem eius quis requi-
ret?
9 * Sic psalmum dicam nomini tuo in sæcu-
lum sæculi: vt reddam vota mea de die in
diem.

1 In finem,

2 Pro Idithun, Psalmus Dauid. LXI.

A NOnne Deo subiecta erit anima mea?
ab ipso enim salutare meum.
3 * Nam & ipse Deus meus, & salutaris
meus: susceptor meus, non mouebor am-
pliùs.
4 * Quousque irruitis in hominem? inter-
ficitis vniuersi vos: tamquam parieti inclina-
to & maceriæ depulsæ?
5 * Verumtamen pretium meum cogitaue-
runt repellere, cucurri in siti: ore suo bene-
dicebant, & corde suo maledicebant.
6 * Verumtamen Deo subiecta esto anima
mea: quoniam ab ipso patientia mea.
7 * Quia ipse Deus meus, & saluator meus:
B adiutor meus non emigrabo.
8 * In Deo salutare meum, & gloria mea:
Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.
9 * Sperate in eo omnis congregatio popu-
li, effundite coram illo corda vestra: Deus
adiutor noster in æternum.
10 * Verumtamen vani filij hominum, men-
daces filij hominum in stateris: vt decipiant
ipsi de vanitate in idipsum.
11 * Nolite sperare in iniquitate, & rapinas
nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite
cor apponere.
12 * Semel locutus est Deus, duo hæc audi-
13 ui, quia potestas Dei est, * & tibi Domine
misericordia: † quia tu reddes vnicuique iux- †*Matt.*16.*d*27. *Rom.*2.*a*.6. 1 *Cor* 3.*b*.8. *Gal.*6.*b*.5.
ta operà sua.

Psalmus Dauid:

1 Cùm esset in deserto Idumææ.

(1. *Reg.*22.5.) LXII.

2 DEus Deus meus ad te de luce vigilo.
A Sitiuit in te anima mea, quàm mul-
tipliciter tibi caro mea.
3 * In terra deserta & inuia, & inaquosa:
sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtu-
tem tuam, & gloriam tuam.
4 * Quoniam melior est misericordia tua
super vitas: * labia mea laudabunt te.
5 * Sic benedicam te in vita mea: & in no-
B mine tuo leuabo manus meas.
6 * Sicut adipe & pinguedine repleatur ani-
ma mea: & labijs exultationis laudabit os
meum.
7 * Si memor fui tui super stratum meum,
8 in matutinis meditabor in te: * quia fuisti ad-
iutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo, C
* adhæsit anima mea post te: me suscepit 9
dextera tua.
* ipsi verò in vanum quæsierunt animam 10
meam, introibunt in inferiora terræ: * 11
tradentur in manus gladij, partes vulpium
erunt.
* Rex verò lætabitur in Deo, laudabun- 12
tur omnes qui iurant in eo: quia obstructum
est os loquentium iniqua.

In finem,
Psalmus Dauid. LXIII. 1

EXaudi Deus orationem meam cùm de- 2
precor: à timore inimici eripe animam A
meam.
* Protexisti me à conuentu malignan- 3
tium, à multitudine operantium iniquita-
tem.
* Quia exacuerunt vt gladium linguas 4
suas: intenderunt arcum rem amaram, * vt 5
sagittent in occultis immaculatum.
* Subitò sagittabunt eum, & non time- 6
bunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.
Narrauerunt vt absconderent laqueos: di-
xerunt: Quis videbit eos?
* Scrutati sont iniquitates: defecerunt 7
scrutantes scrutinio. B
Accedet homo ad cor altum: * & exalta- 8
bitur Deus.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eo-
rum: * & infirmatæ sunt contra eos linguæ 9
eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant eos:
* & timuit omnis homo. 10
Et annuntiauerunt opera Dei: & facta
eius intellexerunt.
* Lætabitur iustus in Domino, & sperabit 11
in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,
Canticum Ieremiæ, & Ezechielis populo 1
transmigrationis, cùm inciperent exire.
LXIV.

TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi 2
reddetur votum in Ierusalem. A
* Exaudi orationem meam: ad te omnis 3
caro veniet.
* Verba iniquorum præualuerunt super 4
nos: & impietatibus nostris tu propitiabe-
ris.
* Beatus, quem elegisti, & assumpsisti: in- 5
habitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ, sanctum
est templum tuum, * mirabile in æquitate. 6
Exaudi nos Deus salutaris noster, spes B
omnium finium terræ, & in mari longè.
* Præparans montes in virtute tua, accin- 7
ctus potentia: * qui conturbas profundum 8
maris sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes, * & timebunt qui 9
habitant terminos à signis tuis: exitus matu-
tini & vespere delectabis.
* Visitasti terram & inebriasti eam: multi- 10
plicasti locupletare eam.

C Flumen Dei repletum est aquis, parasti ci-
bum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
11 * Riuos eius inebria, multiplica geni-
mina eius: in stillicidijs eius lætabitur ger-
minans.
12 * Benedices coronæ anni benignitatis
tuæ: & campi tui replebuntur vbertate.
13 * Pinguescent speciosa deserti: & exulta-
tione colles accingentur.
14 * Induti sunt arietes ouium, & valles abun-
dabunt frumento: clamabunt, etenim hym-
num dicent.

1 In finem, Canticum Psalmi
2 resurrectionis. LXV.

A IVbilate Deo omnis terra, * psalmum di-
cite nomini eius: date gloriam laudi eius.
3 * Dicite Deo quàm terribilia sunt opera
tua Domine: in multitudine virtutis tuæ
mentientur tibi inimici tui.
4 * Omnis terra adoret te, & psallat tibi:
psalmum dicat nomini tuo.
5 * Venite, & videte opera Dei: terribilis
in consilijs super filios hominum.
6 * Qui conuertit mare in aridam, in flu-
mine pertransibunt pede: ibi lætabimur in
ipso.
7 * Qui dominatur in virtute sua in æternum
B oculi eius super gentes respiciunt: qui exas-
perant non exaltentur in semetipsis.
8 * Benedicite Gentes Deum nostrum: &
auditam facite vocem laudis eius.
9 * Qui posuit animam meam ad vitam: &
non dedit in commotionem pedes meos.
10 * Quoniam probasti nos Deus: igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum.
11 * Induxisti nos in laqueum, posuisti tri-
12 bulationes in dorso nostro: * imposuisti ho-
mines super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: &
eduxisti nos in refrigerium.
13 * Introibo in domum tuam in holocaustis:
14 reddam tibi vota mea, * quæ distinxerunt
labia mea.
Et locutum est os meum, in tribulatione mea
15 * Holocausta medullata offeram tibi cum
incenso arietum: offeram tibi boues cum
hircis.
16 * Venite, audite, & narrabo, omnes qui
C timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
17 * Ad ipsum ore meo clamaui, & exalta-
ui sub lingua mea.
18 * Iniquitatem si aspexi in corde meo, non
exaudiet Dominus.
19 * Propterea exaudiuit Deus, & attendit
voci deprecationis meæ.
20 * Benedictus Deus, qui non amouit ora-
tionem meam, & misericordiam suam à me.

In finem,
1 In hymnis, Psalmus Cantici Dauid.
LXVI.

A DEus misereatur nostri, & benedicat no-
2 bis: illuminet vultum suum super nos,
& misereatur nostri.

* Vt

* Vt cognoſcamus in terra viam tuam, in 3
omnibus gentibus ſalutare tuum.
* Confiteantur tibi populi Deus: confi- 4
teantur tibi populi omnes.
* Lætentur & exultent gentes: quoniam 5
iudicas populos in æquitate, & gentes in
terra dirigis.
* Confiteantur tibi populi Deus: confi- 6
teantur tibi populi omnes: * terra dedit fru- 7
ctum ſuum.
Benedicat nos Deus, Deus noſter, * bene- 8
dicat nos Deus, & metuant eum omnes fi-
nes terræ.

In finem,
Pſalmus Cantici ipſi Dauid. 1
LXVII.

EXurgat Deus, & diſſipentur inimici 2
eius: & fugiant qui oderunt eum, à fa- A
cie eius.
* Sicut deficit fumus, deficiant: ſicut fluit 3
cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à
facie Dei.
* Et iuſti epulentur, & exultent in con- 4
ſpectu Dei: & delectentur in lætitia.
* Cantate Deo, pſalmum dicite nomini 5
eius: iter facite ei, qui aſcendit ſuper occa-
ſum: Dominus nomen illi.
Exultate in conſpectu eius: turbabuntur à
facie eius, * patris orphanorum, & iudicis vi- 6
duarum.
Deus in loco ſancto ſuo: * Deus qui inha- 7
bitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, ſimili-
ter eos qui exaſperant, qui habitant in ſe-
pulchris.
* Deus cùm egredereris in conſpectu po- 8
puli tui, cùm pertranſires in deſerto:
* Terra mota eſt, etenim cæli diſtillaue- 9
runt à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſrael.
* Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus 10
hereditati tuæ: & infirmata eſt, tu verò per- B
feciſti eam.
* Animalia tua habitabunt in ea: paraſti 11
in dulcedine tua pauperi, Deus.
* Dominus dabit verbum euangelizanti- 12
bus, virtute multa.
* Rex virtutum dilecti dilecti: & ſpeciei 13
domus diuidere ſpolia.
* Si dormiatis inter medios cleros, pennæ 14
columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi
eius in pallore auri.
* Dum diſcernit cæleſtis reges ſuper eam, 15
niue dealbabuntur in Selmon: * mons Dei, 16
mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis: * vt quid 17
ſuſpicamini montes coagulatos?
Mons, in quo beneplacitum eſt Deo ha-
bitare in eo: etenim Dominus habitabit in
finem.
* Currus Dei decem millibus multiplex, 18
millia lætantium: Dominus in eis in Sina
in ſancto.
Epheſ. 4. 8. * Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuita- 19
C tem: accepiſti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabitare Domi-
num Deum.
20 * Benedictus Dominus die quotidie: proſ-
perum iter faciet nobis Deus ſalutarium no-
ſtrorum.
21 * Deus noſter, Deus ſaluos faciendi: &
Domini Domini exitus mortis.
22 * Verumtamen Deus confringet capita
inimicorum ſuorum: verticem capilli per-
ambulantium in delictis ſuis.
23 * Dixit Dominus: Ex Baſan conuertam,
conuertam in profundum maris:
24 * Vt intingatur pes tuus in ſanguine: lin-
gua canum tuorum ex inimicis, ab ipſo.
25 * Viderunt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus
Dei mei, regis mei qui eſt in ſancto.
26 * Præuenerunt principes coniuncti pſal-
lentibus, in medio iuuencularum tympani-
ſtriarum.
27 * In Eccleſiis benedicite Deo Domino,
de fontibus Iſrael.
28 * Ibi Benjamin adoleſcentulus, in men-
D tis exceſſu.
Principes Iuda, duces eorum: principes
Zabulon, principes Nephthali.
29 * Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc
Deus, quod operatus es in nobis.
30 * A templo tuo in Ieruſalem, tibi offerent
reges munera.
31 * Increpa feras arundinis, congregatio
taurorum in vaccis populorum: vt excludant
eos, qui probati ſunt argento.
32 Diſſipa gentes quæ bella volunt: * ve-
nient legati ex Ægypto: Æthiopia præue-
niet manus eius Deo.
33 * Regna terræ, cantate Deo: pſallite Do-
34 mino: pſallite Deo, * qui aſcendit ſuper cœ-
lum cœli, ad Orientem.
35 Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis, * date
gloriam Deo ſuper Iſrael, magnificentia eius,
& virtus eius in nubibus.
36 * Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſ-
rael ipſe dabit virtutem & fortitudinem ple-
bi ſuæ: benedictus Deus.

1 In finem, pro iis qui commutabuntur,
Dauid. LXVIII.

2 SAluum me fac Deus: quoniam intraue-
A runt aquæ vſque ad animam meam.
3 * Infixus ſum in limo profundi: & non eſt
ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris: & tempeſtas
demerſit me.
4 * Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fau-
ces meæ: defecerunt oculi mei, dum ſpero
in Deum meum.
5 * Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis
mei, qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me ini-
mici mei iniuſtè: quæ non rapui, tunc exol-
uebam.
6 * Deus tu ſcis inſipientiam meam: & de-
licta mea à te non ſunt abſcondita.

* Non

* Non erubescant in me qui expectant te 7
Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt
te, Deus Israel,
* Quoniam propter te sustinui oppro- 8
brium: operuit confusio faciem meam. B
* Extraneus factus sum fratribus meis, & 9
peregrinus filiis matris meæ.
† Ioan. 2. c. 17 † Rom. 15. a. 3.
* † Quoniam zelus domus tuæ comedit 10
me: † & opprobria exprobrantium tibi, ce-
ciderunt super me.
* Et operui in ieiunio animam meam: & 11
factum est in opprobrium mihi.
* Et posui vestimentum meum cilicium: 12
& factus sum illis in parabolam.
* Aduersum me loquebantur qui sede- 13
bant in porta: & in me psallebant qui bibe-
bant vinum.
* Ego verò orationem meam ad te Domi- 14
ne: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi
me, in veritate salutis tuæ.
* Eripe me de luto, vt non infigar: libera 15
me ab iis qui oderunt me, & de profundis
aquarum.
* Non me demergat tempestas aquæ, ne- 16
que absorbeat me profundum: neque vr-
geat super me puteus os suum.
* Exaudi me Domine, quoniam benigna 17
est misericordia tua: secundùm multitudi-
nem miserationum tuarum respice in me.
* Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: 18
quoniam tribulor, velociter exaudi me.
* Intende animæ meæ, & libera eam: pro- 19
pter inimicos meos eripe me. C
* Tu scis improperium meum, & confu- 20
sionem meam, & reuerentiam meam.
* In conspectu tuo sunt omnes qui tribu- 21
lant me: improperium expectauit cor meum,
& miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur, & non
fuit: & qui consolaretur, & non inueni.
† Matt. 27 f. 8.
* † Et dederunt in escam meam fel: & in 22
siti mea potauerunt me aceto.
† Rom 11. b. 9.
* † Fiat mensa eorum coram ipsis in la- 23
queum, & in retributiones, & in scandalum.
* Obscurentur oculi eorum ne videant: 24
& dorsum eorum semper incurua.
* Effunde super eos iram tuam: & furor 25
iræ tuæ comprehendat eos.
† Act. 1. d. 20.
* † Fiat habitatio eorum deserta: & in ta- 26
bernaculis eorum non sit qui inhabitet.
* Quoniam quem tu percussisti, persecuti 27
sunt: & super dolorem vulnerum meorum
addiderunt.
* Appone iniquitatem super iniquitatem 28
eorum: & non intrent in iustitiam tuam. D
* Deleantur de Libro viuentium: & cum 29
iustis non scribantur.
* Ego sum pauper & dolens: salus tua 30
Deus suscepit me.
* Laudabo nomen Dei cum cantico: & 31
magnificabo eum in laude:

32 * Et placebit Deo super vitulum nouel-
lum, cornua producentem & vngulas.
33 * Videant pauperes & lætentur: quærite
Deum, & viuet anima vestra:
34 * Quoniam exaudiuit pauperes Dominus:
& vinctos suos non despexit.
35 * Laudent illum cœli & terra, mare, &
omnia reptilia in eis,
36 * Quoniam Deus saluam faciet Sion: &
ædificabuntur ciuitates Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & hereditate acqui-
rent eam.
37 * Et semen seruorum eius possidebit eam:
& qui diligunt nomen eius, habitabunt
in ea.

1 In finem, Psalmus Dauid,
In rememorationem, quòd saluum fecerit
eum Dominus. LXIX.

2 Deus in adiutorium meum intende: Do-
A mine ad adiuuandum me festina.
3 * Confundantur, & reuereantur, qui quæ-
runt animam meam:
4 * Auertantur retrorsum, & erubescant,
qui volunt mihi mala:
Auertantur statim erubescentes, qui dicunt
mihi: Euge, euge.
5 * Exultent & lætentur in te omnes qui
quærunt te, & dicant semper: Magnificetur
Dominus: qui diligunt salutare tuum.
6 * Ego verò egenus, & pauper sum Deus
adiuua me.
Adiutor meus, & liberator meus es tu: Do-
mine ne moreris,

1 Psalmus Dauid,
Filiorum Ionadab, & priorum capti-
uorum. LXX.

A In te Domine speraui, non confundar in
2 æternum: * in iustitia tua libera me, & eri-
pe me.
Inclina ad me aurem tuam, & salua me.
3 * Esto mihi in Deum protectorem, & in
locum munitum: vt saluum me facias:
Quoniam firmamentum meum, & refu-
gium meum es tu.
4 * Deus meus eripe me de manu peccato-
ris, & de manu contra legem agentis & ini-
qui:
5 * Quoniam tu es patientia mea Domine:
Domine spes mea à iuuentute mea.
6 * In te confirmatus sum ex vtero: de
B ventre matris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea semper: * tamquam
prodigium factus sum multis: & tu adiutor
fortis.
8 * Repleatur os meum laude, vt cantem
gloriam tuam; tota die magnitudinem tuam.
9 * Ne proiicias me in tempore senectutis:
cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 * Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui
custodiebant animam meam, consilium fe-
11 cerunt in vnum, * Dicentes: Deus dereli-
quit eum, persequimini, & comprehendite
eum: quia non est qui eripiat.

* Deus ne elongeris à me: Deus meus in 12
auxilium meum respice.
* Confundantur, & deficiant detrahentes 13
animæ meæ: operiantur confusione & pudo- C
re qui quærunt mala mihi.
* Ego autem semper sperabo: & adiiciam 14
super omnem laudem tuam.
* Os meum annuntiabit iustitiam tuam; 15
tota die salutare tuum.
Quoniam non cognoui litteraturam, * in- 16
troibo in potentias Domini: Domine me-
morabor iustitiæ tuæ solius.
* Deus docuisti me à iuuentute mea: & 17
vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua:
* Et vsque in senectam & senium: Deus 18
ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum gene-
rationi omni, quæ ventura est;
Potentiam tuam, * & iustitiam tuam Deus 19
vsque in altissima, quæ fecisti magnalia. Deus D
quis similis tibi?
* Quantas ostendisti mihi tribulationes 20
multas, & malas: & conuersus viuificasti me:
& de abyssis terræ iterùm reduxisti me:
* Multiplicasti magnificentiam tuam: & 21
conuersus consolatus es me.
* Nam & ego confitebor tibi in vasis psal- 22
mi veritatem tuam: Deus psallam tibi in ci-
thara, sanctus Israel.
* Exultabunt labia mea cùm cantauero ti- 23
bi; & anima mea, quam redemisti.
* Sed & lingua mea tota die meditabitur 24
iustitiam tuam: cùm confusi & reueriti fue-
rint qui quærunt mala mihi.

Psalmus,
In Salomonem. LXXI. 1

DEus iudicium tuum regi da: * & iusti- 2
tiam tuam filio regis: A
Iudicare populum tuum in iustitia, & pau-
peres tuos in iudicio.
* Suscipiant montes pacem populo, & 3
colles iustitiam.
* Iudicabit pauperes populi, & saluos fa- 4
ciet filios pauperum: & humiliabit calum-
niatorem.
* Et permanebit cum Sole, & ante Lu- 5
nam, in generatione & generationem.
* Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut 6
stillicidia stillantia super terram. B
* Orietur in diebus eius iustitia, & abun- 7
dantia pacis: donec auferatur luna.
* Et dominabitur à mari vsque ad mare; 8
& à flumine vsque ad terminos orbis ter-
rarum.
* Coram illo procident Æthiopes: & ini- 9
mici eius terram lingent.
* Reges Tharsis & insulæ munera offe- 10
rent: reges Arabum & Saba dona adducent:
* Et adorabunt eum omnes reges terræ: 11
omnes gentes seruient ei: C
* Quia liberabit pauperem à potente; & 12
pauperem, cui non erat adiutor.
* Parcet pauperi & inopi: & animas pau- 13
14 perum saluas faciet. * Ex vsuris & iniquitate
redimet animas eorum: & honorabile no-
men eorum coram illo.
15 * Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ,
& adorabunt de ipso semper: tota die bene-
dicent ei.
16 * Et erit firmamentum in terra in summis
D montium, super extolletur super Libanum
fructus eius: & florebunt de ciuitate sicut fœ-
num terræ.
17 * Sit nomen eius benedictum in sæcula:
ante Solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus ter-
ræ: omnes gentes magnificabunt eum.
18 * Benedictus Dominus Deus Israel, qui
facit mirabilia solus:
19 * Et benedictum nomen maiestatis eius
in æternum: & replebitur maiestate eius
omnis terra: fiat, fiat.
20 * Defecerunt laudes Dauid filij Iesse.

1 Psalmus Asaph. LXXII.

A QVàm bonus Israel Deus his, qui recto
sunt corde?
2 * Mei autem pænè moti sunt pedes: pæ-
nè effusi sunt gressus mei.
3 * Quia zelaui super iniquos, pacem pec-
catorum videns.
4 * Quia non est respectus morti eorum; &
firmamentum in plaga eorum.
5 * In labore hominum non sunt, & cum
hominibus non flagellabuntur:
6 * Ideò tenuit eos superbia, operti sunt ini-
B quitate & impietate sua.
7 * Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum:
transierunt in affectum cordis.
8 * Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam:
iniquitatem in excelso locuti sunt.
9 * Posuerunt in cælum os suum: & lingua
eorum transiuit in terra.
10 * Ideò conuertetur populus meus hìc: &
dies pleni inuenientur in eis.
11 * Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si
est scientia in excelso?
12 * Ecce ipsi peccatores, & abundantes in
sæculo, obtinuerunt diuitias.
13 * Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor
meum, & laui inter innocentes manus meas:
14 * Et fui flagellatus tota die, & castigatio
mea in matutinis.
15 * Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem
C filiorum tuorum reprobaui.
16 * Existimabam vt cognoscerem hoc, labor
est ante me?
17 * Donec intrem in Sanctuarium Dei: &
intelligam in nouissimis eorum.
18 * Verumtamen propter dolos posuisti eis:
deiecisti eos dum alleuarentur.
19 * Quomodo facti sunt in desolationem,
subitò defecerunt: perierunt propter iniqui-
tatem suam.
20 * Velut somnium surgentium Domine,
in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihi-
lum rediges.

* Quia inflammatum est cor meum, & re- 21
nes mei commutati sunt: * & ego ad nihi- 22
lum redactus sum, & nesciui.
* Vt iumentum factus sum apud te: & 23
ego semper tecum.
* Tenuisti manum dexteram meam: & 24
in voluntate tua deduxisti me, & cum glo-
ria suscepisti me. D
* Quid enim mihi est in cœlo? & à te 25
quid volui super terram?
* Defecit caro mea, & cor meum: Deus 26
cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
* Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: 27
perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.
* Mihi autem adhærere Deo bonum est: 28
ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annuntiem omnes prædicationes tuas,
in portis filiæ Sion.

Intellectus Asaph. LXXIII. 1

VT quid Deus repulisti in finem: iratus A
est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
* Memor esto congregationis tuæ, quam 2
possedisti ab initio.
Redemisti virgam hereditatis tuæ: mons
Sion, in quo habitasti in eo.
* Leua manus tuas in superbias eorum in 3
finem: quanta malignatus est inimicus in
sancto?
* Et gloriati sunt qui oderunt te, in me- 4
dio solemnitatis tuæ.
Posuerunt signa sua, signa: * & non co- 5
gnouerunt sicut in exitu super summum.
Quasi in silua lignorum securibus * exci- 6
derunt ianuas eius in idipsum: in securi &
ascia deiecerunt eam.
† 4 Reg. 25.b.9. * † Incenderunt igni Sanctuarium tuum: 7
in terra polluerũt tabernaculum nominis tui.
* Dixerunt in corde suo cognatio eorum 8
simul: Quiescere faciamus omnes dies festos B
Dei à terra.
* Signa nostra non vidimus, iam non est 9
propheta: & nos non cognoscet ampliùs.
* Vsquequò Deus improperabit inimicus: 10
irritat aduersarius nomen tuum in finem?
* Vt quid auertis manum tuam, & dexte- 11
ram tuam, de medio sinu tuo in finem?
† Luc.1.g.68. * † Deus autem rex noster ante sæcula, 12
operatus est salutem in medio terræ.
* Tu confirmasti in virtute tua mare: con- 13
tribulasti capita draconum in aquis. C
* Tu confregisti capita draconis: dedisti 14
eum escam populis Æthiopum.
* Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu sic- 15
casti fluuios Ethan.
* Tuus est dies, & tua est nox: tu fabrica- 16
tus es auroram & solem.
* Tu fecisti omnes terminos terræ: æsta- 17
tem & ver tu plasmasti ea.
* Memor esto huius, inimicus impropera- 18
uit Domino: & populus insipiens incitauit
nomen tuum.
* Ne tradas bestiis animas confitentes ti- 19
bi, & animas pauperum tuorum ne obliuis-
20 caris in finem. * Respice in testamentum
D tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt
terræ domibus iniquitatum.
21 * Ne auertatur humilis factus confusus:
pauper & inops laudabunt nomen tuum.
22 * Exurge Deus, iudica causam tuam: me-
mor esto improperiorum tuorum eorum quæ
ab insipiente sunt tota die.
23 * Ne obliuiscaris voces inimicorum tuo-
rum: superbia eorum, qui te oderunt, as-
cendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas, Psalmus
Cantici Asaph. LXXIV.

2 CONfitebimur tibi Deus: confitebimur,
A. & inuocabimus nomen tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: * cùm accepe-
ro tempus, ego iustitias iudicabo.
4 * Liquefacta est terra, & omnes qui habi-
tant in ea: ego confirmaui columnas eius.
5 * Dixi iniquis: Nolite iniquè agere: &
delinquentibus: Nolite exaltare cornu.
6 * Nolite extollere in altum cornu ve-
strum: nolite loqui aduersus Deum iniqui-
tatem.
7 * Quia neque ab Oriente, neque ab Oc-
B cidente, neque à desertis montibus: * quo-
8 niam Deus iudex est.
9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: * quia ca-
lix in manu Domini vini meri plenus misto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen
fæx eius non est exinanita: bibent omnes
peccatores terræ.
10 * Ego autem annuntiabo in sæculum: can-
tabo Deo Iacob.
11 * Et omnia cornua peccatorum confrin-
gam: & exaltabuntur cornua iusti.

1 In finem, in Laudibus, Psalmus
Asaph,
Canticum ad Assyrios. LXXV.

2 NOtus in Iudæa Deus: in Israel mag-
A num nomen eius.
3 * Et factus est in pace locus eius: & habi-
tatio eius in Sion.
4 * Ibi confregit potentias arcuum, scutum,
gladium, & bellum.
5 * Illuminans tu mirabiliter à montibus
6 æternis: * turbati sunt omnes insipientes
B corde.
Dormierunt somnum suum: & nihil in-
uenerunt omnes viri diuitiarum in mani-
bus suis.
7 * Ab increpatione tua Deus Iacob dormi-
tauerunt qui ascenderunt equos.
8 * Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex
tunc ira tua.
9 * De cælo auditum fecisti iudicium: ter-
C ra tremuit & quieuit.
10 * Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt sal-
uos faceret omnes mansuetos terræ.
11 * Quoniam cogitatio hominis confitebi-
tur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum
agent tibi.
12 * Vouete, & reddite Domino Deo vestro,
omnes

omnes qui in circuitu eius affertis munera.
Terribili * & ei qui aufert spiritum prin- 13
cipum, terribili apud reges terræ.

In finem, pro Idithun Psalmus 1
Asaph. LXXVI.

VOce mea ad Dominum clamaui: voce 2
mea ad Deum, & intendit mihi. A
* In die tribulationis meæ Deum exqui- 3
siui, manibus meis nocte contra eum: & non
sum deceptus.
Renuit consolari anima mea, * memor fui 4
Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: &
defecit spiritus meus.
* Anticipauerunt vigilias oculi mei: turba- 5
tus sum, & non sum locutus.
* Cogitaui dies antiquos: & annos æter- 6
nos in mente habui.
* Et meditatus sum nocte cum corde 7
meo, & exercitabar, & scopebam spiritum B
meum.
* Numquid in æternum proiiciet Deus: 8
aut non apponet vt complacitior sit ad-
huc?
* Aut in finem misericordiam suam ab- 9
scindet, à generatione in generationem?
* Aut obliuiscetur misereri Deus? aut con- 10
tinebit in ira sua misericordias suas?
* Et dixi nunc cœpi: hæc mutatio dexte- 11
ræ Excelsi.
* Memor fui operum Domini: quia me- 12
mor ero ab initio mirabilium tuorum. C
* Et meditabor in omnibus operibus tuis: 13
& in adinuentionibus tuis exercebor.
* Deus in sancto via tua: quis Deus ma- 14
gnus sicut Deus noster? * tu es Deus qui fa- 15
cis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam:
* redemisti in brachio tuo populum tuum, fi- 16
lios Iacob, & Ioseph.
* Viderunt te aquæ Deus, viderunt te 17
aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi. D
* Multitudo sonitus aquarum: vocem de- 18
derunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt: * vox to- 19
nitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ:
commota est & contremuit terra.
* In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis 20
multis: & vestigia tua non cognoscentur.
*† Exod. 14.f.29. * † Deduxisti sicut oues populum tuum, 21
in manu Moysi & Aaron.

Intellectus Asaph. LXXVII. 1

ATtendite popule meus legem meam: A
inclinate aurem vestram in verba oris
mei.
* Aperiam in parabolis os meum: loquar 2
propositiones ab initio.
* Quanta audiuimus & cognouimus ea: 3
& patres nostri narrauerunt nobis.
* Non sunt occultata à filiis eorum, in ge- 4
neratione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes eius,
& mirabilia eius quæ fecit.
5 * Et suscitauit testimonium in Iacob: &
legem posuit in Israel.
Quanta mandauit patribus nostris nota fa-
6 cere ea filiis suis: * vt cognoscat generatio
altera.
Filij qui nascentur, & exurgent, & narra-
bunt filiis suis.
7 * Vt ponant in Deo spem suam, & non
obliuiscantur operum Dei: & mandata eius
exquirant.
8 * Ne fiant sicut patres eorum, generatio
praua & exasperans;
Generatio, quæ non direxit cor suum: &
non est creditus cum Deo spiritus eius.
9 * Filij Ephrem intendentes & mittentes
B arcum, conuersi sunt in die belli.
10 * Non custodierunt testamentum Dei: &
in lege eius noluerunt ambulare.
11 * Et obliti sunt benefactorum eius, & mi-
rabilium eius quæ ostendit eis.
12 * Coram patribus eorum fecit mirabilia in
terra Ægypti, in campo Taneos.
13 * † Interrupit mare, & perduxit eos: & sta- † Exod. 14.e.22.
tuit aquas quasi in vtre.
14 * Et deduxit eos in nube diei: & tota no-
cte in illuminatione ignis.
15 * † Interrupit petram in eremo: & adaqua- † Exod. 17 b 6. Ps. 104. d.41.
uit eos velut in abysso multa.
16 * Et eduxit aquam de petra: & deduxit
tamquam flumina aquas.
17 * Et apposuerunt adhuc peccare ei:
in iram excitauerunt Excelsum in ina-
quoso.
18 * Et tentauerunt Deum in cordibus suis:
vt peterent escas animabus suis.
19 * Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt:
C Numquid poterit Deus parare mensam in
deserto?
20 * Quoniam percussit petram, & fluxerunt
aquæ, & torrentes inundauerunt.
Numquid & panem poterit dare, aut para-
re mensam populo suo?
21 * † Ideò audiuit Dominus, & distulit: & † Nu 12. a.1.
ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit
in Israel.
22 * Quia non crediderunt in Deo, nec spe-
rauerunt in salutari eius.
23 * Et mandauit nubibus desuper, & ianuas
cœli aperuit.
24 * † Et pluit illis manna ad manducandum, † Exod. 16.b.4. Num. 11 b 7.
& panem cœli dedit eis.
25 * † Panem angelorum manducauit homo: † Ioan 6. d.31. 1. Cor.10. a 3.
cibaria misit eis in abundantia.
26 * † Transtulit Austrum de cœlo: & indu-
xit in virtute sua Africum.
27 * Et pluit super eos sicut puluerem car- † Nu. 11. g.31.
nes: & sicut arenam maris volatilia pen-
nata.
28 * Et ceciderunt in medio castrorum eo-
rum, circa tabernacula eorum.
29 * Et manducauerunt & saturati sunt ni-
30 mis, & desiderium eorum attulit eis: * non
sunt fraudati à desiderio suo.

† Nu. 11. e.33. † Adhuc escæ eorum erant in ore ipso- D
rum: * & ira Dei ascendit super eos. 31
Et occidit pingues eorum, & electos Is-
rael impediuit.
* In omnibus his peccauerunt adhuc: & 32
non crediderunt in mirabilibus eius.
* Et defecerunt in vanitate dies eorum, & 33
anni eorum cum festinatione.
* Cùm occideret eos, quærebant eum: & 34
reuertebantur, & diluculo veniebant ad
eum.
* Et rememorati sunt quia Deus adiutor 35
est eorum: & Deus excelsus redemptor eo-
rum est.
* Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua 36
sua mentiti sunt ei:
* Cor autem eorum non erat rectum cum 37
eo: nec fideles habiti sunt in testamento
eius.
*. Ipse autem est misericors, & propitius 38
fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
Et abundauit vt auerteret iram suam: &
non accendit omnem iram suam:
* Et recordatus est quia caro sunt: spiri- 39
tus vadens, & non rediens.
* Quoties exacerbauerunt eum in deser- 40
to, in iram concitauerunt eum in inaquoso?
* Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: 41
& sanctum Israel exacerbauerunt.
* Non sunt recordati manus eius, die qua 42
redemit eos de manu tribulantis,
* Sicut posuit in Ægypto signa sua, & pro- 43
digia sua in campo Taneos. E
† Exod. 7.d.20. * † Et conuertit in sanguinem flumina eo- 44
rum, & imbres eorum, ne biberent.
† Exod 8. f.24 * † Misit in eos cœnomyiam, & comedit 45
† Exod. 8. b.6. eos, † & ranam, & disperdidit eos.
† Exod. 10.c.15. * † Et dedit ærugini fructus eorum, & la- 46
bores eorum locustæ.
† Exod. 9. f.25. * † Et occidit in grandine vineas eorum, 47
& moros eorum in pruina.
* Et tradidit in grandini iumenta eorum, & 48
possessionem eorum igni.
* Misit in eos iram indignationis suæ, in- 49
dignationem, & iram, & tribulationem, im-
missiones per angelos malos.
* Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit 50
à morte animabus eorum: & iumenta eorum F
in morte conclusit.
† Exod. 12.e.29. * † Et percussit omne primogenitum in 51
terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum
in tabernaculis Cham.
* Et abstulit sicut oues populum suum: & 52
perduxit eos tamquam gregem in deserto.
† Exod. 14 f.27. * Et deduxit eos in spe, & non timuerunt: 53
& † inimicos eorum operuit mare.
* Et induxit eos in montem sanctificatio- 54
nis suæ; montem, quem acquisiuit dexte-
ra eius.
† Iosu. 13. b.7. Et eiecit à facie eorum Gentes: & † sor-
te diuisit eis terram in funiculo distribu-
tionis.
* Et habitare fecit in tabernaculis eorum 55
56 tribus Israel. * Et tentauerunt, & exacer-
bauerunt Deum excelsum: & testimonia
eius non custodierunt.
57 * Et auerterunt se, & non seruauerunt pa-
ctum: quemadmodum patres eorum, con-
uersi sunt in arcum prauum.
58 * In iram concitauerunt eum in collibus
suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem
eum prouocauerunt.
59 * Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihi-
G lum redegit valdè Israel.
60 * † Et repulit tabernaculum Silo, taber- † 1. Reg. 4.4. Ierem. 7. b.12.
naculum suum, vbi habitauit in homini-
bus.
61 * Et tradidit in captiuitatem virtutem eo-
rum: & pulchritudinem eorum in manus ini-
mici.
62 * Et conclusit in gladio populum suum:
& hereditatem suam spreuit.
63 * Iuuenes eorum comedit ignis: & virgi-
nes eorum non sunt lamentatæ.
64 * Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
& viduæ eorum non plorabantur.
65 * Et excitatus est tamquam dormiens
Dominus, tamquam potens crapulatus à
vino.
66 * Et percussit inimicos suos in posteriora:
opprobrium sempiternum dedit illis.
67 * Et repulit tabernaculum Ioseph: & tri-
bum Ephraim non elegit:
68 * Sed elegit tribum Iuda, montem Sion
quem dilexit.
69 * Et ædificauit sicut vnicornium sanctifi-
cium suum in terra, quam fundauit in sæ-
cula.
70 * Et elegit Dauid seruum suum, & sustu-
lit eum de gregibus ouium: de post fœtan-
tes accepit eum.
71 * Pascere Iacob seruum suum, & Israel he-
reditatem suam.
72 * Et pauit eos in innocentia cordis sui: &
in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

A DEus venerunt Gentes in hereditatem
tuam; polluerunt templum sanctum
tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum cu-
stodiam.
2 * Posuerunt morticina seruorum tuorum,
escas volatilibus cæli; carnes sanctorum tuo-
rum, bestiis terræ.
3 * Effuderunt sanguinem eorum tam-
quam aquam in circuitu Ierusalem: & non
erat qui sepeliret.
4 * Facti sumus opprobrium vicinis nostris;
B subsannatio & illusio his: qui in circuitu no-
stro sunt.
5 * Vsquequò Domine irasceris in finem:
accendetur velut ignis zelus tuus?
6 * † Effunde iram tuam in Gentes, quæ te † Ierem. 10 d 25.
non nouerunt; & in regna, quæ nomen
tuum non inuocauerunt:
7 * Quia comederunt Iacob: & locum eius
desolauerunt.

*† Ne

† Isai 64. c. 9. * † Ne memineris iniquitatum nostrarum 8
antiquarum, citò anticipent nos misericor- C
diæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.
* Adiuua nos Deus salutaris noster: & 9
propter gloriam nominis tui Domine libera
nos: & propitius esto peccatis nostris, prop-
ter nomen tuum:
* Ne fortè dicant in Gentibus: Vbi est 10
Deus eorum? & innotescat in nationibus
coram oculis nostris.
* Vltio sanguinis seruorum tuorum, qui
effusus est: * introëat in conspectu tuo ge- 11
mitus compeditorum. D
Secundùm magnitudinem brachij tui, pos-
side filios mortificatorum.
* Et redde vicinis nostris septuplum, in 12
sinu eorum: improperium ipsorum, quod ex-
probrauerunt tibi Domine.
* Nos autem populus tuus, & oues pascuæ 13
tuæ, confitebimur tibi in sæculum.
In generationem & generationem annun-
tiabimus laudem tuam.

In finem, pro iis qui commutabuntur, 1
testimonium Asaph, Psalmus.

LXXIX.

QVi regis Israel, intende: qui deducis 2
velut ouem Ioseph. A
Qui sedes super cherubim, manifestare
* coram Ephraim, Benjamin, & Manasse. 3
Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos
facias nos.
* Deus conuerte nos: & ostende faciem 4
tuam, & salui erimus.
* Domine Deus virtutum, quousque iras- 5
cêris super orationem serui tui?
* Cibabis nos pane lacrymarum: & po- 6
tum dabis nobis in lacrymis in mensura? B
* Posuisti nos in contradictionem vicinis 7
nostris: & inimici nostri subsannauerunt
nos.
* Deus virtutum conuerte nos & ostende 8
faciem tuam: & salui erimus.
* Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti 9
Gentes, & plantasti eam.
* Dux itineris fuisti in conspectu eius: 10
plantasti radices eius, & impleuit terram. C
* Operuit montes vmbra eius: & arbusta 11
eius cedros Dei.
* Extendit palmites suos vsque ad mare: 12
& vsque ad flumen propagines eius.
* Vt quid destruxisti maceriam eius: & 13
vindemiant eam omnes, qui prætergrediun-
tur viam?
* Exterminauit eam aper de silua: & sin- 14
gularis ferus depastus est eam.
* Deus virtutum conuertere: respice de 15
cœlo, & vide, & visita vineam istam.
* Et perfice eam, quam plantauit dextera 16
tua: & super filium hominis, quem confir- D
masti tibi.
* Incensa igni, & suffossa ab increpatione 17
vultus tui peribunt.
* Fiat manus tua super virum dexteræ 18
tuæ: & super filium hominis, quem confir-
masti tibi.
19 * Et non discedimus à te, viuificabis nos:
& nomen tuum inuocabimus.
20 * Domine Deus virtutum conuerte nos:
& ostende faciem tuam, & salui erimus.

In finem,
1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.

LXXX.

2 EXultate Deo adiutori nostro: iubilate
A Deo Iacob.
3 * Sumite psalmum, & date tympanum;
psalterium iucundum cum cithara.
4 * Buccinate in Neomenia tuba, in insigni
die solemnitatis vestræ:
5 * Quia præceptum in Israel est: & iudi-
cium Deo Iacob.
6 * † Testimonium in Ioseph posuit illud, † Gen. 41. d. 29.
cùm exiret de Terra Ægypti: linguam, quam
non nouerat, audiuit.
7 * Diuertit ab oneribus dorsum eius: ma-
B nus eius in cophino seruierunt.
8 * In tribulatione inuocasti me, & liberaui
te: exaudiui te in abscondito tempestatis: † † Exod. 17. b. 5.
probaui te apud aquam contradictionis.
9 * Audi populus meus, & contestabor te:
10 Israel si audieris me, * non † erit in te deus † Exod. 20. a. 3.
recens, neque adorabis deum alienum.
11 * Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui
eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, &
C implebo illud.
12 * Et non audiuit populus meus vocem
meam: & Israel non intendit mihi.
13 * † Et dimisi eos secundum desideria cor- † Actor. 14. c. 15.
dis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.
14 * † Si populus meus audisset me: Israel si † Baruc. 3. b. 13.
in viis meis ambulasset?
15 * Pro nihilo forsitan inimicos eorum hu-
D miliassem: & super tribulantes eos misissem
manum meam.
16 * Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit
tempus eorum in sæcula.
17 * Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de
petra, melle saturauit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXXI.

A DEus stetit in synagoga deorum: in me-
dio autem deos diiudicat.
2 * Vsquequò iudicatis iniquitatem: & fa-
cies peccatorum sumitis?
3 * Iudicate egeno, & pupillo: humilem, &
pauperem iustificate.
4 * † Eripite pauperem: & egenum de ma- † Prou. 24. a. 11.
nu peccatoris liberate.
5 * Nescierunt, neque intellexerunt, in te-
B nebris ambulant: mouebuntur omnia fun-
damenta terræ.
6 * † Ego dixi: Dij estis, & filij Excelsi † Ioan. 10. f. 34.
omnes.
7 * Vos autem sicut homines moriemini: &
sicut vnus de principibus cadetis.
8 * Surge Deus, iudica terram: quoniam tu
hereditabis in omnibus Gentibus.

Canticum Psalmi Asaph. 1
LXXXII.

DEus, qui similis erit tibi? ne taceas, ne- 2
que compescaris Deus: A
* Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & 3
qui oderunt te, extulerunt caput.
* Super populum tuum malignauerunt 4
consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos
tuos.
* Dixerunt: Venite, & disperdamus eos 5
de gente: & non memoretur nomen Israel
vltrà.
* Quoniam cogitauerunt vnanimiter, si- 6
mul aduersum te testamentum disposue- B
runt, * tabernacula Idumæorum & Ismahe- 7
litæ:
Moab, & Agareni, * Gebal, & Ammon, 8
& Amalec: alienigenæ cum habitantibus
Tyrum.
* Etenim Assur venit cum illis: facti sunt 9
in adiutorium filiis Lot.
† Iudic. 7. * Fac illis sicut † Madian, † & Sisaræ; si- 10
f. 22. cut † Iabin in Cisson.
† Iudic. 4. * Dispericrunt in Endor: facti sunt vt ster- 11
c. 15. † Iudic. 4. cus terræ.
d. 24. † Iudic. 7. * † Pone principes eorum sicut Oreb, & 12
g. 25. Zeb, & † Zebee, & Salmana: C
† Iudic. 8. Omnes principes eorum, * qui dixerunt: 13
e. 21. Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.
* Deus meus pone illos vt rotam: & sicut 14
stipulam ante faciem venti:
* Sicut ignis, qui comburit siluam: & si- 15
cut flamma comburens montes:
* Ita persequêris illos in tempestate tua: & 16
in ira tua turbabis eos.
* Imple facies eorum ignominia: & quæ- 17
rent nomen tuum, Domine. D
* Erubescant, & conturbentur in sæcu- 18
lum sæculi: & confundantur, & pereant.
* Et cognoscant quia nomen tibi Domi- 19
nus: tu solus Altissimus in omni terra.

In finem,
Pro torcularibus filiis Core, Psalmus. 1
LXXXIII.

QVàm dilecta tabernacula tua Domine 2
virtutum: * concupiscit, & deficit ani- 3
ma mea in atria Domini. A
Cor meum, & caro mea, exultauerunt in
Deum viuum.
* Etenim passer inuenit sibi domum, & 4
turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.
Altaria tua Domine virtutum: rex meus, B
& Deus meus.
* Beati qui habitant in domo tua Domi- 5
ne: in sæcula sæculorum laudabunt te.
* Beatus vir, cuius est auxilium abs te: as- 6
censiones in corde suo disposuit, * in valle 7
lacrymarum in loco, quem posuit.
* Etenim benedictionem dabit legislator, 8
ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus C
deorum in Sion.
* Domine Deus virtutum exaudi oratio- 9
nem meam: auribus percipe Deus Iacob.
10 Protector noster aspice Deus: & respice
in faciem Christi tui:
11 * Quia melior est dies vna in atriis tuis
D super millia.
Elegi abiectus esse in domo Dei mei, ma-
gis quàm habitare in tabernaculis pecca-
torum.
12 * Quia misericordiam, & veritatem dili-
git Deus: gratiam, & gloriam dabit Do-
minus.
13 * Non priuabit bonis eos, qui ambulant
in innocentia: Domine virtutum, beatus
homo, qui sperat in te.

1 In finem, filiis Core, Psalmus.
LXXXIV.

2 BEnedixisti Domine terram tuam: auer-
A tisti captiuitatem Iacob.
3 * Remisisti iniquitatem plebis tuæ: ope-
ruisti omnia peccata eorum.
4 * Mitigasti omnem iram tuam: auertisti
ab ira indignationis tuæ.
5 * Conuerte nos Deus salutaris noster: &
auerte iram tuam à nobis.
6 * Numquid in æternum irascêris nobis?
B aut extendes iram tuam à generatione in ge-
nerationem?
7 * Deus tu conuersus viuificabis nos: &
plebs tua lætabitur in te.
8 * Ostende nobis Domine misericordiam
tuam: & salutare tuum da nobis.
9 * Audiam quid loquatur in me Dominus
C Deus: quoniam loquetur pacem in plebem
suam;
Et super sanctos suos, & in eos qui con-
uertuntur ad cor.
10 * Verumtamen prope timentes eum sa-
lutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra
nostra.
11 * Misericordia & veritas obuiauerunt sibi:
iustitia & pax osculatæ sunt.
12 * Veritas de terra orta est: & iustitia de
cœlo prospexit.
13 * Etenim Dominus dabit benignitatem:
D & terra nostra dabit fructum suum.
14 * Iustitia ante eum ambulabit: & ponet
in via gressus suos.

Oratio ipsi Dauid. LXXXV.

1 INclina Domine aurem tuam, & exaudi
A me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 * Custodi animam meam, quoniam san-
ctus sum: saluum fac seruum tuum, Deus
meus, sperantem in te.
3 * Miserere mei Domine, quoniam ad te
4 clamaui tota die: * lætifica animam serui
tui, quoniam ad te Domine animam meam
leuaui.
5 * † Quoniam tu Domine suauis, & mitis, † Ioel. 2.
& multæ misericordiæ omnibus inuocanti- c. 13.
bus te.
6 * Auribus percipe Domine orationem
B meam: & intende voci deprecationis meæ.
7 * In die tribulationis meæ clamaui ad te:
quia exaudisti me.

* Non

* Non est similis tui in dijs Domine: & 8
non est secundùm opera tua.
* Omnes gentes quascumque fecisti, ve- 9
nient, & adorabunt coram te Domine: &
glorificabunt nomen tuum.
* Quoniam magnus es tu, & faciens mi- 10
rabilia: tu es Deus solus. C
* Deduc me Domine in via tua, & ingre- 11
diar in veritate tua: lætetur cor meum vt ti-
meat nomen tuum.
* Confitebor tibi Domine Deus meus in 12
toto corde meo, & glorificabo nomen tuum
in æternum:
* Quia misericordia tua magna est super 13
me: & eruisti animam meam ex inferno in-
feriori.
* Deus, iniqui insurrexerunt super me, 14
& synagoga potentium quæsierunt animam D
meam: & non proposuerunt te in conspectu
suo.
* Et tu Domine Deus miserator & mise- 15
ricors, patiens, & multæ misericordiæ, &
verax,
* Respice in me, & miserere mei, da im- 16
perium tuum puero tuo: & saluum fac filium
ancillæ tuæ.
* Fac mecum signum in bonum, vt vi- 17
deant qui oderunt me, & confundantur:
quoniam tu Domine adiuuisti me, & conso-
latus es me.

Filijs Core, Psalmus Cantici 1
LXXXVI.

FVndamenta eius in montibus sanctis: A
* diligit Dominus portas Sion super 2
omnia tabernacula Iacob.
* Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. 3
* Memor ero Rahab & Babylonis scien- 4
tium me.
Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus B
Æthiopum, hi fuerunt illic.
* Numquid Sion dicet: Homo, & homo 5
natus est in ea: & ipse fundauit eam Altissi-
mus?
* Dominus narrabit in scripturis populo- 6
rum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.
* Sicut lætantium omnium habitatio est 7
in te.

Canticum Psalmi, 1
Filijs Core, in finem, pro Maheleth ad res-
pondendum, intellectus Eman
Ezrahitæ. LXXXVII.

DOmine Deus salutis meæ, in die clama- 2
ui, & nocte coram te. A
* Intret in conspectu tuo oratio mea: in- 3
clina aurem tuam ad precem meam:
* Quia repleta est malis anima mea: & vi- 4
ta mea inferno appropinquauit.
* Æstimatus sum cum descendentibus in 5
lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio,
* inter mortuos liber, 6
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris,
quorum non es memor ampliùs: & ipsi de
manu tua repulsi sunt.
7 * Posuerunt me in lacu inferiori: in tene-
B brosis, & in vmbra mortis.
8 * Super me confirmatus est furor tuus: &
omnes fluctus tuos induxisti super me.
9 * Longè fecisti notos meos à me: posue-
runt me abominationem sibi.
10 Traditus sum, & non egrediebar: * ocu-
li mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi
ad te manus meas.
11 * Numquid mortuis facies mirabilia:
C aut medici suscitabunt, & confitebuntur
tibi?
12 * Numquid narrabit aliquis in sepulchro
misericordiam tuam, & veritatem tuam in
perditione;
13 * Numquid cognoscentur in tenebris
mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuio-
nis?
14 * Et ego ad te Domine clamaui: & manè
oratio mea præueniet te.
15 * Vt quid Domine repellis orationem
meam: auertis faciem tuam à me?
16 * Pauper sum ego, & in laboribus à iuuen-
D tute mea: exaltatus autem, humiliatus sum &
conturbatus.
17 * In me transierunt iræ tuæ: & terrores
tui conturbauerunt me.
18 * Circumdederunt me sicut aqua tota die:
circumdederunt me simul.
19 * Elongasti à me amicum, & proximum,
& notos meos à miseria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ.
LXXXVIII.

2 MIsericordias Domini in æternum can-
A tabo.
In generationem & generationem annun-
tiabo veritatem tuam in ore meo.
3 * Quoniam dixisti: In æternum miseri-
cordia ædificabitur in cœlis: præparabitur
veritas tua in eis.
4 * Disposui testamentum electis meis, † iu-
5 raui Dauid seruo meo: * vsque in æternum †2. Reg 7. b.12
præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generationem & genera-
tionem sedem tuam.
6 * Confitebuntur cœli mirabilia tua Do-
mine: etenim veritatem tuam in ecclesia san-
ctorum.
7 * Quoniam quis in nubibus æquabitur
B Domino: similis erit Deo in filijs Dei?
8 * Deus, qui glorificatur in consilio san-
ctorum: magnus & terribilis super omnes
qui in circuitu eius sunt.
9 * Domine Deus virtutum quis similis ti-
bi? potens es Domine, & veritas tua in cir-
cuitu tuo.
10 * Tu dominaris potestati maris: motum
autem fluctuum eius tu mitigas.
11 * Tu humiliasti sicut vulneratum, super-
bum: in brachio virtutis tuæ dispersisti ini-
micos tuos.
12 * † Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem †Gen. 1. a.1.

terræ & plenitudinem eius tu fundasti : * 13
aquilonem & mare tu creasti. C
Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt : * tuum brachium cum potentia. 14
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua : * iustitia & iudicium præparatio sedis 15
tuæ.
Misericordia & veritas præcedent faciem tuam : * beatus populus, qui scit iubilatio- 16
nem.
Domine in lumine vultus tui ambulabunt,* & in nomine tuo exultabunt tota die: 17
& in iustitia tua exaltabuntur.
.* Quoniam gloria virtutis eorum tu es : & 18
in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.
* Quia Domini est assumptio nostra, & 19
sancti Israel regis nostri.
* Tunc locutus es in visione sanctis tuis, 20
& dixisti : Posui adiutorium in potente : & exaltaui electum de plebe mea.
† 1. Reg. 16. a. 1. & 13. Act. 13. d. 22. * † Inueni Dauid seruum meum : oleo 21
sancto meo vnxi eum.
* Manus enim mea auxiliabitur ei : & 22
bracbium meum confortabit eum. D
* Nihil proficiet inimicus in eo, & filius 23
iniquitatis non apponet nocere ei.
* Et concidam à facie ipsius inimicos eius: 24
& odientes eum in fugam conuertam.
* Et veritas mea, & misericordia mea 25
cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.
* Et ponam in mari manum eius, & in 26
fluminibus dexteram eius.
* Ipse inuocabit me : Pater meus es tu : 27
Deus meus, & susceptor salutis meæ :
* Et ego primogenitum ponam illum ex- 28
celsum præ regibus terræ.
* In æternum seruabo illi misericordiam 29
meam : & testamentum meum fidele ipsi.
* Et ponam in sæculum sæculi semen 30
eius, & thronum eius sicut dies cœli. E
* Si autem dereliquerint filij eius legem 31
meam : & in iudicijs meis non ambulauerint :
* Si iustitias meas profanauerint : & man- 32
data mea non custodierint:
* Visitabo in virga iniquitates eorum : & 33
in verberibus peccata eorum.
* Misericordiam autem meam non disper- 34
gam ab eo : neque nocebo in veritate mea :
* Neque profanabo testamentum meum : 35
& quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.
* Semel iuraui in sancto meo, si Dauid 36
mentiar : * semen eius in æternum manebit. 37
† 2. Reg. 7. c. 16. * Et † thronus eius sicut Sol in conspectu 38
meo, & sicut Luna perfecta in æternum : & F
testis in cœlo fidelis.
* Tu verò repulisti & despexisti : distuli- 39
sti Christum tuum.
* Euertisti testamentum serui tui : profa- 40
nasti in terra Sanctuarium eius.
41 * Destruxisti omnes sepes eius : posuisti firmamentum eius formidinem.
42 * Diripuerunt eum omnes transeuntes viam : factus est opprobrium vicinis suis.
43 * Exaltasti dexteram deprimentium eum : lætificasti omnes inimicos eius.
44 * Auertisti adiutorium gladij eius : & non
G es auxiliatus ei in bello.
45 * Destruxisti eum ab emundatione : & sedem eius in terram collisisti.
46 * Minorasti dies temporis eius : perfudisti eum confusione.
47 * Vsquequò Domine auertis in finem : exardescet sicut ignis ira tua?
48 * Memorare quæ mea substantia : numquid enim vanè constituisti omnes filios hominum.
49 * Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem : eruet animam suam de manu inferi?
50 * Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ
Domine, † sicut iurasti Dauid in veritate † 2. Reg. 7. b. 11.
tua?
51 * Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.
52 Quod exprobrauerunt inimici tui Domine quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.
53 * Benedictus Dominus in æternum : fiat, fiat.

1 Oratio Moysi hominis Dei.

LXXXIX.

A DOmine, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.
2 * Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis, à sæculo & vsque in sæculum tu es Deus.
3 * Ne auertas hominem in humilitatem; & dixisti : Conuertimini filij hominum.
4 * Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præterijt.
5 Et custodia in nocte, * quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
6 * Manè sicut herba transeat, manè flo-
B reat, & transeat : vesperè decidat, induret, & arescat.
7 * Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.
8 * Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9 * Quoniam omnes dies nostri defecerunt : & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur :
10 * † dies annorum nostrorum in ipsis, sep- † Eccli 18. a. 8.
tuaginta anni.
C Si autem in potentatibus, octoginta anni : & amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.
11 * Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore

timore tuo iram tuam * dinumerare? 12
Dexteram tuam sic notam fac, & eru-
ditos corde in sapientia.
* Conuertere Domine vsquequò? & de- 13
precabilis esto super seruos tuos.
* Repleti sumus manè misericordia tua: 14
& exultauimus, & delectati sumus omni- D
bus diebus nostris.
* Lætati sumus pro diebus, quibus nos 15
humiliasti; annis, quibus vidimus mala.
* Respice in seruos tuos, & in opera 16
tua: & dirige filios eorum.
* Et sit splendor Domini Dei nostri su- 17
per nos, & opera manuum nostrarum diri-
ge super nos: & opus manuum nostrarum
dirige.

Laus Cantici Dauid. XC.

QVi habitat in adiutorio Altissimi, in 1
protectione Dei cœli commorabitur. A
* Dicet Domino: Susceptor meus es tu, 2
& refugium meum: Deus meus sperabo in
eum.
* Quoniam ipse liberauit me de laqueo 3
venantium, & à verbo aspero.
* Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub 4
pennis eius sperabis.
* Scuto circumdabit te veritas eius: non 5
timebis à timore nocturno, B
* A sagitta volante in die, à negotio per- 6
ambulante in tenebris, ab incursu, & dæ-
monio meridiano.
* Cadent à latere tuo mille, & decem 7
millia à dextris tuis: ad te autem non ap-
propinquabit.
* Verumtamen oculis tuis considerabis: 8
& retributionem peccatorum videbis.
* Quoniam tu es Domine spes mea: Al- 9
tissimum posuisti refugium tuum. C
* Non accedet ad te malum: & flagel- 10
lum non appropinquabit tabernaculo tuo.
† Matt. 4. a 6 Luca. 4. b. 10.
* † Quoniam angelis suis mandauit de te: 11
vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
* In manibus portabunt te: ne fortè of- 12
fendas ad lapidem pedem tuum.
* Super aspidem & basiliscum ambulabis: 13
& conculcabis leonem & draconem. D
* Quoniam in me sperauit, liberabo 14
eum: protegam eum, quoniam cognouit
nomen meum.
* Clamabit ad me, & ego exaudiam 15
eum: cum ipso sum in tribulatione: eri-
piam eum, & glorificabo eum.
* Longitudine dierum replebo eum: & 16
ostendam illi salutare meum.

Psalmus Cantici, 1
In die sabbati. XCI.

BOnum est confiteri Domino, & psal- 2
lere nomini tuo Altissime; A
* Ad annuntiandum manè misericor- 3
diam tuam, & veritatem tuam per noctem;
* In decachordo, psalterio; cum cantico, 4
in cithara.
* Quia delectasti me Domine in factura 5
tua: & in operibus manuum tuarum exul-
tabo.
6 * Quàm magnificata sunt opera tua Do-
B mine! nimis profundæ factæ sunt cogita-
tiones tuæ.
7 * Vir insipiens non cognoscet: & stultus
non intelliget hæc.
8 * Cùm exorti fuerint peccatores sicut
fœnum: & apparuerint omnes, qui operan-
tur iniquitatem:
9 Vt intereant in sæculum sæculi: * tu au-
tem Altissimus in æternum Domine.
10 * Qoniam ecce inimici tui Domine, quo-
niam ecce inimici tui peribunt: & disper-
gentur omnes, qui operantur iniquitatem.
11 * Et exaltabitur sicut vnicornis cornu
C meum: & senectus mea in misericotdia
vberi:
12 * Et despexit oculus meus inimicos meos:
& in insurgentibus in me malignantibus
audiet auris mea.
13 * Iustus, vt palma florebit: sicut cedrus
Libani multiplicabitur.
14 * Plantati in domo Domini, in atrijs do-
mus Dei nostri florebunt.
15 * Adhuc multiplicabuntur in senecta vbe-
16 ri: & benè patientes erunt, * vt annun-
tient:
Quoniam rectus Dominus Deus noster:
& non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi Dauid in die ante
sabbatum, quando fundata est
terra. XCII.

1 DOminus regnauit, decorem indutus
A est: indutus est Dominus fortitudi-
nem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non
commouebitur.
2 * Parata sedes tua ex tunc: à sæculo tu es.
3 * Eleuauerunt flumina Domine: eleuaue-
runt flumina vocem suam.
4 Eleuauerunt flumina fluctus suos, * à vo-
cibus aquarum multarum.
B Mirabiles elationes maris, mirabilis in al-
tis Dominus.
5 * Testimonia tua credibilia facta sunt ni-
mis: domum tuam decet sanctitudo Domi-
ne in longitudinem dierum.

Psalmus ipsi Dauid,
Quarta sabbati. XCIII.

1 DEus vltionum Dominus: Deus vltio-
A num liberè egit.
2 * Exaltare qui iudicas terram: redde retri-
butionem superbis.
3 * Vsquequò peccatores Domine, vsque-
quò peccatores gloriabuntur.
4 * Effabuntur, & loquentur iniquitatem:
loquentur omnes, qui operantur iniusti-
tiam?
5 * Populum tuum Domine humiliauerunt:
& hereditatem tuam vexauerunt.
6 * Viduam & aduenam interfecerunt: &
pupillos occiderunt.

* Et dixerunt : Non videbit Dominus, 7
nec intelliget Deus Iacob. B
* Intelligite insipientes in populo : & 8
stulti aliquando sapite.
* Qui plantauit aurem, non audiet ? aut 9
qui finxit oculum, non considerat ?
* Qui corripit gentes, nun arguet : qui 10
docet hominem scientiam?
* Dominus scit cogitationes hominum, 11
quoniam vanæ sunt.
* Beatus homo, quem tu erudieris Do- 12
mine, & de lege tua docueris eum:
* Vt mitiges ei à diebus malis : donec fo- 13
diatur peccatori fouea. C
* Quia non repellet Dominus plebem 14
suam:& hereditatem suam non derelinquet.
* Quoadusque iustitia conuertatur in iu- 15
dicium : & qui iuxta illam omnes qui recto
sunt corde.
* Quis consurget mihi aduersus mali- 16
gnantes ? aut quis stabit mecum aduersus
operantes iniquitatem ?
* Nisi quia Dominus adiuuit me : paulo- 17
minùs habitasset in inferno anima mea.
* Si dicebam : Motus est pes meus : mi- 18
sericordia tua Domine adiuuabat me. D
* Secundùm multitudinem dolorum meo- 19
rum in corde meo, consolationes tuæ læti-
ficauerunt animam meam.
* Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis : 20
qui fingis laborem in præcepto ?
* Captabunt in animam iusti : & sangui- 21
nem innocentem condemnabunt.
* Et factus est mihi Dominus in refugium, 22
& Deus meus in adiutorium spei meæ.
* Et reddet illis iniquitatem ipsorum : & 23
in malitia eorum disperdet eos : disperdet
illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi Dauid.

XCIV.

VEnite, exultemus Domino : iubilemus 1
Deo salutari nostro. A
* Præoccupemus faciem eius in confessio- 2
ne : & in psalmis iubilemus ei.
* Quoniam Deus magnus Dominus : & 3
rex magnus super omnes deos.
* Quia in manu eius sunt omnes fines ter- 4
ræ : & altitudines montium ipsius sunt.
* Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit 5
illud : & siccam manus eius formauerunt.
* Venite adoremus, & procidamus : & 6
ploremus ante Dominum, qui fecit nos.
* Quia ipse est Dominus Deus noster : & 7
nos populus pascuæ eius, & oues manus B
eius.
†Hebr. 3. b. 7. & 4. b. 7.
* † Hodie si vocem eius audieritis, noli- 8
te obdurare corda vestra ;
* Sicut in irritatione secundùm diem ten- 9
tationis in deserto: vbi tentauerunt me patres
vestri, probauerunt me, & viderunt opera
mea.
†Num. 14. f. 34.
* † Quadraginta annis offensus fui gene- 10
rationi illi, & dixi : Semper hi errant corde.

†Heb. 4. a. 3.
11 * Et isti non cognouerunt vias meas : † vt
iuraui in ira mea : si introibunt in requiem
meam.

Canticum ipsi Dauid,
1 Quando domus ædificabatur post captiui-
tatem. (1. Par. 15.) XCV.

A CAntate Domino canticum nouum: can-
tate Domino omnis terra.
2 * Cantate Domino, & benedicite nomi-
ni eius : annuntiate de die in diem salutare
eius.
3 * Annuntiate inter Gentes gloriam eius,
in omnibus populis mirabilia eius.
4 * Quoniam magnus Dominus, & lauda-
bilis nimis : terribilis est super omnes deos.
5 * Quoniam omnes dij Gentium dæmo-
nia : Dominus autem cœlos fecit.
6 * Confessio & pulchritudo in conspectu
B eius : sanctimonia & magnificentia in sancti-
ficatione eius.
7 * Afferte Domino patriæ gentium, affer-
8 te Domino gloriam & honorem : * afferte
Domino gloriam nomini eius.
Tollite hostias, & introite in atria eius :
9 * adorate Dominum in atrio sancto eius.
Commoueatur à facie eius vniuersa ter-
10 ra : * dicite in Gentibus quia Dominus re-
C gnauit.
Etenim correxit orbem terræ qui non
commouebitur : iudicabit populos in æqui-
tate.
11 * Lætentur cœli, & exultet terra, com-
12 moueatur mare, & plenitudo eius : * gaude-
bunt campi, & omnia quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna siluarum
13 * à facie Domini, quia venit : quoniam venit
iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & po-
pulos in veritate sua.

Huic Dauid,
1 Quando terra eius restituta est.

XCVI.

A DOminus regnauit, exultet terra : læten-
tur insulæ multæ.
2 * Nubes, & caligo in circuitu eius : iusti-
tia, & iudicium correctio sedis eius.
3 * Ignis ante ipsum præcedet, & inflamma-
bit in circuitu inimicos eius.
4 * Illuxerunt fulgura eius orbi terræ : vi-
dit, & commota est terra.
5 * Montes, sicut cera fluxerunt à facie Do-
mini ; à facie Domini omnis terra.
6 * Annuntiauerunt cœli iustitiam eius : &
viderunt omnes populi gloriam eius.
7 * † Confundantur omnes, qui adorant †Exod. 20. a. 4.
B sculptilia: & qui gloriantur in simulachris suis. Leuit. 26. a. 1.
8 † Adorate eum omnes angeli eius : * au- Deut. 5. a. 8.
diuit, & lætata est Sion. †Heb. 1. b. 6.
Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia
tua Domine,
9 * Quoniam tu Dominus altissimus super
omnem terram : nimis exaltatus es super om-
nes deos

* † Qui

† Amos 5. d 15. Rom 12. b.9.

* † Qui diligitis Dominum, odite malum: 10
custodit Dominus animas sanctorum suorum,
de manu peccatoris liberabit eos.
* Lux orta est iusto, & rectis corde læ- 11
titia.
* Lætamini iusti in Domino: & confite- 12
mini memoriæ sanctificationis eius.

Psalmus ipsi Dauid. XCVII. 1

CAntate Domino canticum nouum: quia A
mirabilia fecit.
Saluabit sibi dextera eius, & brachium san-
ctum eius.
* Notum fecit Dominus salutare suum: 2
in conspectu gentium reuelauit iustitiam
suam.
* Recordatus est misericordiæ suæ, & ve- 3
ritatis suæ domui Israël.

† Isa 52. c 10 Luc. 3. b.6.

† Viderunt omnes termini terræ salutare
Dei nostri.
* Iubilate Deo omnis terra: cantate, & 4
exultate, & psallite. B
* Psallite Domino in cithara, in cithara 5
& voce psalmi: * in tubis ductilibus, & voce 6
tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domini: * mo- 7
ueatur mare, & plenitudo eius; orbis terra-
rum, & qui habitant in eo.
* Flumina plaudent manu, simul montes 8
exultabunt * à conspectu Domini: quoniam 9
venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & po-
pulos in æquitate.

Psalmus ipsi Dauid. XCVIII. 1

DOminus regnauit, irascantur populi; A
qui sedet super cherubim, moueatur
terra.
* Dominus in Sion magnus: & excelsus 2
super omnes populos.
* Confiteantur nomini tuo magno: quo- 3
niam terribile, & sanctum est: * & honor re- 4
gis iudicium diligit.
Tu parasti directiones: & iudicium & iu-
stitiam in Iacob tu fecisti.
* Exaltate Dominum Deum nostrum, & 5
adorate scabellum pedum eius: quoniam
sanctum est.
* Moyses & Aaron sacerdotibus eius: & 6
Samuel inter eos, qui inuocant nomen eius: B
Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat
eos: * in columna nubis loquebatur ad eos. 7
Custodiebant testimonia eius, & præcep-
tum quod dedit illis.
* Domine Deus noster tu exaudiebas eos: 8
Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in
omnes adinuentiones eorum.
* Exaltate Dominum Deum nostrum, & 9
adorate in monte sancto eius: quoniam san-
ctus Dominus Deus noster.

Psalmus in confessione. 1
XCIX.

IVbilate Deo omnis terra: seruite Domino 2
in lætitia. A
Introite in conspectu eius, in exultatione.
3 * Scitote quoniam Dominus ipse est Deus:
ipse fecit nos, & non ipsi nos:
4 Populus eius, & oues pascuæ eius: * introi-
te portas eius in confessione, atria eius in
hymnis: confitemini illi.
5 Laudate nomen eius: * quoniam suauis est
B Dominus, in æternum misericordia eius, &
vsque in generationem & generationem ve-
ritas eius.

1 Psalmus ipsi Dauid. C.

A MIsericordiam, & iudicium cantabo tibi
Domine:
2 Psallam, * & intelligam in via immaculata
quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei,
in medio domus meæ.
3 * Non proponebam ante oculos meos
rem iniustam: facientes præuaricationes
odiui.
4 Non adhæsit mihi * cor prauum: decli-
nantem à me malignum non cognoscebam.
5 * Detrahentem secretò proximo suo, hunc
B persequebar.
Superbo oculo, & insatiabili corde, cum
hoc non edebam.
6 * Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant
mecum: ambulans in via immaculata, hic
mihi ministrabat.
7 * Non habitabit in medio domus meæ qui
facit superbiam: qui loquitur iniqua, non di-
rexit in conspectu oculorum meorum.
8 * In matutino interficiebam omnes pecca-
tores terræ: vt disperderem de ciuitate Do-
mini omnes operantes iniquitatem.

1 Oratio pauperis,
Cùm anxius fuerit, & in conspectu
Domini effuderit precem
suam. CI.

2 DOmine exaudi orationem meam: &
A clamor meus ad te veniat.
3 * Non auertas faciem tuam à me: in qua-
cumque die tribulor, inclina ad me aurem
tuam.
In quacumque die inuocauero te, veloci-
ter exaudi me:
4 * Quia defecerunt sicut fumus dies mei:
& ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 * Percussus sum vt fœnum, & aruit cor
meum: quia oblitus sum comedere panem
meum.
6 * A voce gemitus mei adhæsit os meum
carni meæ.
7 * Similis factus sum pellicano solitudi-
nis: factus sum sicut nycticorax in domi-
cilio.
8 * Vigilaui, & factus sum sicut passer soli-
B tarius in tecto.
9 * Tota die exprobrabant mihi inimici
mei: & qui laudabant me aduersum me iu-
rabant.
10 * Quia cinerem tamquam panem man-
ducabam, & potum meum cum fletu mis-
cebam.

* A facie iræ & indignationis tuæ: quia 11
eleuans allisisti me.
* Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & 12
ego sicut fœnum arui.
* Tu autem Domine in æternum perma- 13
nes: & memoriale tuum in generationem
& generationem.
* Tu exurgens misereberis Sion: quia tem- 14
pus miserendi eius, quia venit tempus. C
* Quoniam placuerunt seruis tuis lapides 15
eius: & terræ eius miserebuntur.
* Et timebunt Gentes nomen tuum Domi- 16
ne, & omnes reges terræ gloriam tuam.
* Quia ædificauit Dominus Sion: & vide- 17
bitur in gloria sua.
* Respexit in orationem humilium: & 18
non spreuit precem eorum.
* Scribantur hæc in generatione altera: 19
& populus, qui creabitur laudabit Domi-
num:
* Quia prospexit de excelso sancto suo: 20
Dominus de cælo in terram aspexit:
* Vt audiret gemitus compeditorum: vt 21
solueret filios interemptorum:
* Vt annuntient in Sion nomen Domini: 22
& laudem eius in Ierusalem. D
* In conueniendo populos in vnum, & 23
reges vt seruiant Domino.
* Respondit ei in via virtutis suæ: Pauci- 24
tatem dierum meorum nuntia mihi.
* Ne reuoces me in dimidio dierum meo- 25
rum: in generationem & generationem an-
ni tui.
* Initio tu Domine terram fundasti: & 26
opera manuum tuarum sunt cæli.
* Ipsi peribunt, tu autem permanes: & 27
omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & muta-
buntur: * tu autem idem ipse es, & anni 28
tui non deficient.
* Filij seruorum tuorum habitabunt: & se- 29
men eorum in sæculum dirigetur.

Ipsi Dauid. CII. 1

Benedic anima mea Domino: & omnia, A
quæ intra me sunt, nomini sancto eius.
* Benedic anima mea Domino: & noli 2
obliuisci omnes retributiones eius.
* Qui propitiatur omnibus iniquitatibus 3
tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.
* Qui redimit de interitu vitam tuam: 4
qui coronat te in misericordia & miseratio-
nibus.
* Qui replet in bonis desiderium tuum: re- 5
nouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
* Faciens misericordias Dominus, & iudi- 6
cium omnibus iniuriam patientibus. B
* Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël 7
voluntates suas.
† Exod 34. 6. Num. 14. 18. * † Miserator, & misericors Dominus: 8
longanimis, & multùm misericors.
* Non in perpetuum irascetur: neque in 9
æternum comminabitur.
* Non secundùm peccata nostra fecit no- 10
bis: neque secundùm iniquitates nostras re-
tribuit nobis.
11 * Quoniam secundùm altitudinem cæli à
terra, corroborauit misericordiam suam super
timentes se.
12 * Quantum distat Ortus ab Occidente:
C longè fecit à nobis iniquitates nostras.
13 * Quomodo miseretur pater filiorum, mi-
14 sertus est Dominus timentibus se: * quoniam
ipse cognouit figmentum nostrum.
Recordatus est quoniam puluis sumus:
15 * homo, sicut fœnum dies eius, tamquam flos
agri sic efflorebit.
16 * Quoniam spiritus pertransibit in illo, &
non subsistet: & non cognoscet ampliùs lo-
cum suum.
17 * Misericordia autem Domini ab æterno,
& vsque in æternum super timentes eum.
18 Et iustitia illius in filios filiorum, * his qui
seruant testamentum eius:
D Et memores sunt mandatorum ipsius, ad
faciendum ea.
19 * Dominus in cælo parauit sedem suam:
& regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 * Benedicite Domino omnes angeli eius:
potentes virtute, facientes verbum illius, ad
audiendam vocem sermonum eius.
21 * Benedicite Domino omnes virtutes eius:
ministri eius, qui facitis voluntatem eius.
22 * Benedicite Domino omnia opera eius:
in omni loco dominationis eius, benedic ani-
ma mea Domino.

1 Ipsi Dauid. CIII.

A Benedic anima mea Domino: Domine
Deus meus magnificatus es vehemen-
ter.
2 Confessionem, & decorem induisti * ami-
ctus lumine sicut vestimento:
3 Extendens cælum sicut pellem: * qui tegis
aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum: qui am-
bulas super pennas ventorum.
4 * † Qui facis angelos tuos, spiritus: & † Hebr. 1. 7.
ministros tuos, ignem vrentem.
5 * Qui fundasti terram super stabilitatem
suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.
6 * Abyssus, sicut vestimentum, amictus eius:
super montes stabunt aquæ.
7 * Ab increpatione tua fugient: à voce to-
nitrui tui formidabunt.
8 * Ascendunt montes, & descendunt cam-
pi, in locum quem fundasti eis.
9 * Terminum posuisti, quem non trans-
gredientur: neque conuertentur operire ter-
B ram.
10 * Qui emittis fontes in conuallibus: inter
medium montium pertransibunt aquæ.
11 * Potabunt omnes bestiæ agri: expecta-
bunt onagri in siti sua.
12 * Super ea volucres cæli habitabunt: de
medio petrarum dabunt voces.
13 * Rigans montes de superioribus suis: de
fructu operum tuorum satiabitur terra:
* Pro

* Producens fœnum iumentis, & herbam 14
seruituti hominum:
Vt educas panem de terra: * & vinum læ- 15
tificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor
hominis confirmet.
* Saturabuntur ligna campi, & cedri Li- 16
bani, quas plantauit: * illic passeres nidifi- 17
cabunt.
Herodij domus dux est eorum: * montes 18
excelsi ceruis: petra refugium herinaciis.
* Fecit lunam in tempora: sol cognouit 19
occasum suum. C
* Posuisti tenebras, & facta est nox: in ip- 20
sa pertransibunt omnes bestiæ siluæ.
* Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & 21
quærant à Deo escam sibi.
* Ortus est sol: & congregati sunt: & in 22
cubilibus suis collocabuntur.
* Exibit homo ad opus suum: & ad ope- 23
rationem suam vsque ad vesperum.
* Quàm magnificata sunt opera tua Do- 24
mine! omnia in sapientia fecisti: impleta est
terra possessione tua.
* Hoc mare magnum, & spatiosum 25
manibus: illic reptilia, quorum non est nu-
merus.
Animalia pusilla cum magnis: * illic naues 26
pertransibunt.
Draco iste, quem formasti ad illudendum
ei: * omnia à te expectant vt des illis escam 27
in tempore. D
* Dante te illis, colligent: aperiente te 28
manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
* Auertente autem te faciem, turbabun- 29
tur: auferes spiritum eorum, & deficient, &
in puluerem suum reuertentur.
Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & 30
renouabis faciem terræ.
* Sit gloria Domini in sæculum: lætabi- 31
tur Dominus in operibus suis:
* Qui respicit terram, & facit eam treme- 32
re: qui tangit montes & fumigant.
† Inf. 145. a. 2. * † Cantabo Domino in vita mea: psallam 33
Deo meo quamdiu sum.
* Iucundum sit ei eloquium meum: ego 34
verò delectabor in Domino.
* Deficiant peccatores à terra, & iniqui 35
ita vt non sint: benedic anima mea Do-
mino.

Alleluia. (1. Par. 16.8.)

CIV.

1. Par. 16. a. 8. Isa. 12. b. 4. CONfitemini Domino, & inuocate no- 1
men eius: annuntiate inter Gentes A
opera eius.
* Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia 2
mirabilia eius.
* Laudamini in nomine sancto eius: læte- 3
tur cor quærentium Dominum.
* Quærite Dominum, & confirmamini: 4
quærite faciem eius semper.
* Mementote mirabilium eius, quæ fecit: 5
prodigia eius, & iudicia oris eius.

6 * Semen Abraham, serui eius: filij Iacob
electi eius.
7 * Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa
terra iudicia eius.
8 * Memor fuit in sæculum testamenti sui;
verbi, quod mandauit in mille genera-
tiones:
9 * † Quod disposuit ad Abraham: & iura- † Gen. 26. a. 16.
menti sui ad Isaac:
10 * Et statuit illud Iacob in præceptum: &
Israël in testamentum æternum:
11 * Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funi-
culum hereditatis vestræ.
12 * Cùm essent numero breui, paucissimi &
incolæ eius:
13 * Et pertransierunt de gente in gentem,
B & de regno ad populum alterum:
14 * Non reliquit hominem nocere eis: &
corripuit pro eis reges.
15 * † Nolite tangere Christos meos: & in † 1. Reg. 1. c. 14. 1. Par. 16. c. 22.
prophetis meis nolite malignari.
16 * Et vocauit famem super terram: & om-
ne firmamentum panis contriuit.
17 * Misit ante eos † virum: in seruum ve- † Gen. 37. g. 6.
numdatus est Ioseph.
18 * † Humiliauerunt in compedibus pedes † Gen. 39. d. 20.
19 eius, ferrum pertransiit animam eius, * do-
nec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammauit eum:
20 * † misit rex, & soluit eum; princeps popu- † Gen. 41. b. 14.
lorum, & dimisit eum.
21 * Constituit eum dominum domus suæ: &
principem omnis possessionis suæ.
22 * Vt erudiret principes eius sicut semet-
ipsum: & senes eius prudentiam doceret.
23 * † Et intrauit Israël in Ægyptum: & Ia- † Gen 46. a 6.
C cob accola fuit in Terra Cham.
24 * † Et auxit populum suum vehementer: † Exod. 1. a. 7. Act. 7. c. 17.
& firmauit eum super inimicos eius.
25 * Conuertit cor eorum vt odirent popu-
lum eius: & dolum facerent in seruos eius.
26 * † Misit Moysen seruum suum; Aaron, † Exod. 3. c. 10. 4. g. 29.
quem elegit ipsum.
27 * † Posuit in eis verba signorum suorum, † Exod. 7. b. 10.
& prodigiorum in Terra Cham.
28 * † Misit tenebras, & obscurauit: & non † Exod. 10. f. 21.
exacerbauit sermones suos.
29 * † Conuertit aquas eorum in sanguinem: † Exod. 7. d. 20.
& occidit pisces eorum.
30 * † Edidit terra eorum ranas in penetrali- † Exod. 8. b. 6.
bus regum ipsorum.
31 * † Dixit, & venit cœnomyia: & cinifes † Exod. 8. d. 16. f. 24.
in omnibus finibus eorum.
32 * Posuit pluuias eorum grandinem, ignem
comburentem in terra ipsorum.
33 * Et percussit vineas eorum, & ficulneas
eorum: & contriuit lignum finium eorum.
34 * † Dixit, & venit locusta, & bruchus, † Exod. 10. d. 12.
D cuius non erat numerus:
35 * Et comedit omne fœnum in terra eo-
rum: & comedit omnem fructum terræ
eorum.
36 * † Et percussit omne primogenitum † Exod. 12. e. 29.
in

in terra eorum : primitias omnis laboris eo-
rum.
† Exod. 12. e 35. * † Et eduxit eos cum argento & auro: & 37
non erat in tribubus eorum infirmus.
* Lætata est Ægyptus in profectione eo- 38
rum : quia incubuit timor eorum super eos.
† Exod. 13. d. 21. * † Expandit nubem in protectionem eo- 39
rum, & ignem vt luceret eis per noctem.
Psal. 77. b. 14. * † Petierunt, & venit coturnix: & pane 40
1. Cor. 10. a 1. cæli saturauit eos.
† Exod. 16 c. 13. * † Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: 41
abierunt in sicco flumina;
† Num. 20. b 11. * † Quoniam memor fuit verbi sancti sui, 42
† Gen 17. a. 7. quod habuit ad Abraham puerum suum.
* Et eduxit populum suum in exultatione, 43
& electos suos in lætitia.
* Et dedit illis regiones Gentium : & la- 44
bores populorum possederunt:
* Vt custodiant iustificationes eius, & le- 45
gem eius requirant.

Alleluia. (*Iudith*. 13. 21.) CV.

Iudith. 13. c. 21. CONfitemini Domino quoniam bonus : 1
quoniam in sæculum misericordia eius. A
† Eccli 43. d 35. * † Quis loquetur potentias Domini, audi- 2
tas faciet omnes laudes eius?
* Beati, qui custodiunt iudicium, & fa- 3
ciunt iustitiam in omni tempore.
* Memento nostri Domine in beneplacito 4
populi tui : visita nos in salutari tuo:
* Ad videndum in bonitate electorum tuo- 5
rum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt
lauderis cum hereditate tua.
† Iudith. 7. d. 19. * † Peccauimus cum patribus nostris : in- 6
iustè egimus, iniquitatem fecimus.
* Patres nostri in Ægypto non intelle- 7
xerunt mirabilia tua: non fuerunt memores B
multitudinis misericordiæ tuæ.
Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare
rubrum.
* Et saluauit eos propter nomen suum : vt 8
notam faceret potentiam suam.
† Exod. 14. e. 21. * † Et increpuit Mare rubrum, & exicca- 9
tum est : & deduxit eos in abyssis sicut in de-
serto. 10
* Et saluauit eos de manu odientium : &
redemit eos de manu inimici.
† Exod. 14. f. 27. * † Et operuit aqua tribulantes eos : vnus 11
ex eis non remansit.
* Et crediderunt verbis eius : & laudaue- 12
runt laudem eius.
* Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & 13
non sustinuerunt consilium eius.
† Exod. 17. a. 2. * † Et concupierunt concupiscentiam in 14
deserto : & tentauerunt Deum in inaquoso. C
† Num. 11. g. 31. * † Et dedit eis petitionem ipsorum : & mi- 15
sit saturitatem in animas eorum.
* † Et irritauerunt Moysen in castris, Aa- 16
ron sanctum Domini.
† Num. 16. e. 32. * † Aperta est terra, & deglutiuit Da- 17
than : & operuit super congregationem
Abiron.
* Et exarsit ignis in synagoga eorum : 18
flamma combussit peccatores.

20 * † Et fecerunt vitulum in Horeb : & † Exod. 32. a. 4.
adorauerunt sculptile.
21 * Et mutauerunt gloriam suam in similitu-
dinem vituli comedentis fœnum.
22 * Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, qui
fecit magnalia in Ægypto, * mirabilia in
Terra Cham : terribilia in mari rubro.
23 * † Et dixit vt disperderet eos : si non Moy- † Exod.
D ses electus eius stetisset in confractione in 32. c. 10.
conspectu eius:
Vt auerteret iram eius ne disperderet eos:
24 * & pro nihilo habuerunt terram desidera-
bilem:
25 Non crediderunt verbo eius, * & murmu-
rauerunt in tabernaculis suis : non exaudie-
runt vocem Domini.
26 * † Et eleuauit manum suam super eos : † Num.
vt prosterneret eos in deserto: 14. e. 32.
27 * Et vt deijceret semen eorum in Nationi-
bus : & dispergeret eos in regionibus.
28 * Et initiati sunt Beelphegor : & comede-
runt sacrificia mortuorum.
29 * Et irritauerunt eum in adinuentionibus
E suis : & multiplicata est in eis ruina.
30 * † Et stetit Phinees ; & placauit : & cessa- † Num.
uit quassatio. 25. b. 7.
31 * Et reputatum est ei in iustitiam, in ge-
nerationem & generationem vsque in sem-
piternum.
32 * † Et irritauerunt eum ad Aquas con- † Num.
tradictionis : & vexatus est Moyses pro- 20. b. 12.
33 pter eos : * quia exacerbauerunt spiritum
eius.
34 Et distinxit in labiis suis : * non disperdi-
derunt gentes, quas dixit Dominus illis.
35 * Et commisti sunt inter gentes, & didi-
36 cerunt opera eorum : * & seruierunt sculp-
tilibus eorum : & factum est illis in scan-
dalum.
37 * Et immolauerunt filios suos, & filias
suas dæmoniis.
38 * Et effuderunt sanguinem innocentem:
F sanguinem filiorum suorum & filiarum sua-
rum, quas sacrificauerunt sculptilibus Cha-
naan.
39 Et infecta est terra in sanguinibus, * &
contaminata est in operibus eorum : & for-
nicati sunt in adinuentionibus suis.
40 * Et iratus est furore Dominus in popu-
lum suum : & abominatus est hereditatem
suam.
41 * Et tradidit eos in manus gentium : &
dominati sunt eorum qui oderunt eos.
42 * Et tribulauerunt eos inimici eorum, &
43 humiliati sunt sub manibus eorum : * sæpè
liberauit eos.
Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio
suo : & humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44 * Et vidit cùm tribularentur : & audiuit
orationem eorum.
45 * † Et memor fuit testamenti sui : & pœ- † Deut.
nituit eum secundùm multitudinem miseri- 30. a 1.
cordiæ suæ.

* Et

* Et dedit eos in misericordias in conspe- 46
ctu omnium qui ceperant eos. G
* Saluos nos fac Domine Deus noster: & 47
congrega nos de Nationibus :
Vt confiteamur nomini sancto tuo : & glo-
riemur in laude tua.
* Benedictus Dominus Deus Israël à sæ- 48
culo & vsque in sæculum: & dicet omnis po-
pulus : Fiat, fiat.
Alleluia. (*Iudith.* 13.21.) CVI.
CONfitemini Domino quoniam bonus : 1
quoniam in sæculum misericordia eius. A
* Dicant qui redempti sunt à Domino, 2
quos redemit de manu inimici : & de regio-
nibus congregauit eos,
* A solis ortu, & occasu ; ab aquilone, & 3
mari.
* Errauerunt in solitudine in inaquoso : 4
viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.
* Esurientes, & sitientes : anima eorum in 5
ipsis defecit.
* Et clamauerunt ad Dominum cùm tri- 6
bularentur : & de necessitatibus eorum eri-
puit eos.
* Et deduxit eos in viam rectam : vt irent 7
in ciuitatem habitationis.
* Confiteantur Domino misericordiæ 8
eius: & mirabilia eius filiis hominum.
* Quia satiauit animam inanem: & animam 9
esurientem satiauit bonis.
* Sedentes in tenebris, & vmbra mortis: 10
vinctos in mendicitate, & ferro.
* Quia exacerbauerunt eloquia Dei: & 11
consilium Altissimi irritauerunt.
* Et humiliatum est in laboribus cor eo- 12
rum: infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
* Et clamauerunt ad Dominum cùm tri- 13
bularentur : & de necessitatibus eorum libe- B
rauit eos.
* Et eduxit eos de tenebris, & vmbra mor- 14
tis : & vincula eorum disrupit.
* Confiteantur Domino misericordiæ 15
eius : & mirabilia eius filiis hominum.
* Quia contriuit portas æreas : & vectes 16
ferreos confregit.
* Suscepit eos de via iniquitatis eorum : 17
propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
* Omnem escam abominata est anima eo- 18
rum: & appropinquauerunt vsque ad portas
mortis.
* Et clamauerunt ad Dominum cùm tri- 19
bularentur : & de necessitatibus eorum libe-
rauit eos.
* Misit verbum suum, & sanauit eos: & eri- 20
puit eos de interitionibus eorum.
* Confiteantur Domino misericordiæ eius: 21
& mirabilia eius filiis hominum: C
* Et sacrificent sacrificium laudis: & an- 22
nuntient opera eius in exultatione.
* Qui descendunt mare in nauibus, facien- 23
tes operationem in aquis multis.
* Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia 24
eius in profundo.

52 * Dixit, & stetit spiritus procellæ : & exal-
tati sunt fluctus eius.
26 * Ascendunt vsque ad cælos, & descen-
dunt vsque ad abyssos: anima eorum in ma-
lis tabescebat.
27 * Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius:
& omnis sapientia eorum deuorata est.
28 * Et clamauerunt ad Dominum cùm tri-
bularentur, & de necessitatibus eorum edu-
xit eos.
29 * Et statuit procellam eius in auram : &
siluērunt fluctus eius.
30 * Et lætati sunt quia siluērunt : & deduxit
eos in portum voluntatis eorum.
31 * Confiteantur Domino misericordiæ
eius : & mirabilia eius filiis hominum.
32 * Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in
cathedra seniorum laudent eum.
33 * Posuit flumina in desertum, & exitus
aquarum in sitim ;
34 * Terram fructiferam in salsuginem, à ma-
D litia inhabitantium in ea.
35 * Posuit desertum in stagna aquarum: &
terram sine aqua in exitus aquarum.
36 * Et collocauit illic esurientes : & consti-
tuerunt ciuitatem habitationis.
37 * Et seminauerunt agros, & plantauerunt
vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.
38 * Et benedixit eis, & multiplicati sunt ni-
mis: & iumenta eorum non minorauit.
39 * Et pauci facti sunt: & vexati sunt à tri-
bulatione malorum, & dolore.
40 * Effusa est contemptio super principes:
& errare fecit eos in inuio, & non in via.
41 * Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit
sicut oues familias.
42 * † Videbunt recti, & lætabuntur: & om- † *Iob.* 22. c. 19.
nis iniquitas oppilabit os suum.
43 * Quis sapiens & custodiet hæc ? & intel-
liget misericordias Domini ?
1 Canticum Psalmi ipsi Dauid.
(*Sup.* 56 8.) CVII.
2 PAratum cor meum Deus, paratum cor
A meum : cantabo, & psallam in gloria
mea.
3 * Exurge gloria mea, exurge psalterium,
& cithara : exurgam diluculo.
4 * Confitebor tibi in populis Domine : &
psallam tibi in nationibus.
5 * Quia magna est super cœlos misericor-
dia tua : & vsque ad nubes veritas tua.
6 * Exaltare super cælos Deus, & super om-
7 nem terram gloria tua: * vt liberentur dile-
cti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi me:
8 * Deus locutus est in sancto suo :
B Exultabo, & diuidam Sichimam, & conual-
lem tabernaculorum dimetiar.
9 * Meus est Galaad, & meus est Manasses:
& Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus: * Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum
meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.

* Quis deducet me in ciuitatem mu- 11
nitam ? quis deducet me vsque in Idu-
mæam ?
* Nónne tu Deus, qui repulisti nos, & 12
non exibis Deus in virtutibus nostris ?
* Da nobis auxilium de tribulatione : quia 13
vana salus hominis.
* In Deo faciemus virtutem : & ipse ad 14
nihilum deducet inimicos nostros.

In finem, Psalmus Dauid. 1

C V I I I.

DEus laudem meam ne tacueris : quia os 2
peccatoris, & os dolosi super me aper- A
tum est.
* Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, 3
& sermonibus odij circumdederunt me : &
expugnauerunt me gratis.
* Pro eo vt me diligerent, detrahebant 4
mihi : ego autem orabam :
* Et posuerunt aduersum me mala pro bo- 5
nis : & odium pro dilectione mea.
* Constitue super eum peccatorem : & 6
diabolus stet à dextris eius.
* Cum iudicatur, exeat condemnatus : & 7
oratio eius fiat in peccatum.
* Fiant dies eius pauci : & episcopatum 8
eius accipiat alter.
* Fiant filij eius orphani : & vxor eius vidua. 9
* Nutantes transferantur filij eius, & men- 10
dicent : & eiiciantur de habitationibus B
suis.
* Scrutetur fœnerator omnem substantiam 11
eius : & diripiant alieni labores eius.
* Non sit illi adiutor : nec sit qui miserea- 12
tur pupillis eius.
* Fiant nati eius in interitum : in genera- 13
tione vna deleatur nomen eius.
* In memoriam redeat iniquitas patrum 14
eius in conspectu Domini : & peccatum ma-
tris eius non deleatur.
* Fiant contra Dominum semper, & dis- 15
pereat de terra memoria eorum : * pro eo 16
quòd non est recordatus facere misericor-
diam.
* Et persecutus est hominem inopem, & 17
mendicum, & compunctum corde morti-
ficare.
* Et dilexit maledictionem, & veniet ei : 18
& noluit benedictionem, & elongabitur
ab eo. C
Et induit maledictionem sicut vestimen-
tum, & intrauit sicut aqua in interiora eius,
& sicut oleum in ossibus eius.
* Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur; 19
& sicut zona, qua semper præcingitur.
* Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi 20
apud Dominum : & qui loquuntur mala ad-
uersus animam meam.
* Et tu Domine, Domine, fac mecum 21
propter nomen tuum : quia suauis est mise-
ricordia tua.
Libera me, * quia egenus & pauper ego 22
sum : & cor meum conturbatum est intra me.

23 * Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum :
& excussus sum sicut locustæ.
24 * Genua mea infirmata sunt à ieiunio : &
caro mea immutata est propter oleum.
25 * Et ego factus sum opprobrium illis : vi-
D derunt me, & mouerunt capita sua.
26 * Adiuua me Domine Deus meus : saluum
me fac secundùm misericordiam tuam.
27 * Et sciant quia manus tua hæc : & tu Do-
mine fecisti eam.
28 * Maledicent illi, & tu benedices : qui in-
surgunt in me, confundantur ; seruus autem
tuus lætabitur.
29 * Induantur qui detrahunt mihi, pudo-
re : & operiantur sicut diploide confusione
sua.
30 * Confitebor Domino nimis in ore meo : &
in medio multorum laudabo eum.
31 * Quia astitit à dextris pauperis, vt saluam
faceret à persequentibus animam meam.

1 Psalmus Dauid. C I X.

A DIxit Dominus Domino meo : Sede à † Matt. 22. d. 44.
dextris meis :
† Donec ponam inimicos tuos, scabellum † 1. Cor. 15. d. 25. Hebr. 1. d. 13. 10. c. 13.
pedum tuorum.
2 * Virgam virtutis tuæ emittet Dominus
ex Sion : dominare in medio inimicorum
tuorum.
3 * Tecum principium in die virtutis tuæ in
splendoribus sanctorum : ex vtero ante luci-
ferum genui te.
4 * Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum :
B † Tu es sacerdos in æternum secundùm † Ioan. 12. e. 34. Heb. 5. b. 6. 7. c. 17.
ordinem Melchisedech.
5 * Dominus à dextris tuis, confregit in die
iræ suæ reges.
6 * Iudicabit in nationibus, implebit ruinas :
conquassabit capita in terra multorum.
7 * De torrente in via bibet : propterea
exaltabit caput.

Alleluia. C X.

1 COnfitebor tibi Domine in toto corde
A meo ; in consilio iustorum, & congre-
gatione.
2 * Magna opera Domini : exquisita in om-
nes voluntates eius.
3 * Confessio & magnificentia opus eius : &
iustitia eius manet in sæculum sæculi.
4 * Memoriam fecit mirabilium suorum, mi-
5 sericors & miserator Dominus : * escam de-
dit timentibus se.
Memor erit in sæculum testamenti sui :
6 * virtutem operum suorum annuntiabit po-
pulo suo :
7 * Vt det illis hereditatem gentium : opera
B manuum eius, veritas & iudicium.
8 * Fidelia omnia mandata eius : confirma-
ta in sæculum sæculi, facta in veritate & æqui-
tate.
9 * Redemptionem misit populo suo : man-
dauit in æternum testamentum suum.
10 Sanctum & terribile nomen eius : * † ini- † Prou. 1. a. 7. 9. c. 10. Eccli. 1. c. 16.
tium sapientiæ timor Domini.

Intel

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in sæculum sæculi.

Alleluia, Reuersionis Aggæi, & Zachariæ. C X I.

BEatus vir, qui timet Dominum: in man- 1
datis eius volet nimis. A
* Potens in terra erit semen eius: genera- 2
tio rectorum benedicetur.
* Gloria, & diuitiæ in domo eius: & iusti- 3
tia eius manet in sæculum sæculi.
* Exortum est in tenebris lumen rectis: 4
misericors, & miserator, & iustus.
* Iucundus homo qui miseretur & com- 5
modat, disponet sermones suos in iudicio: B
* quia in æternum non commouebitur. 6
* In memoria æterna erit iustus: ab audi- 7
tione mala non timebit.
Paratum cor eius sperare in Domino,* con- 8
firmatum est cor eius: non commouebitur
donec despiciat inimicos suos.
* Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius 9
manet in sæculum sæculi, cornu eius exalta-
bitur in gloria.
* Peccator videbit, & irascetur, dentibus 10
suis fremet & tabescet: desiderium peccato-
rum peribit.

Alleluia. C X I I.

LAudate pueri Dominum: laudate nomen 1
Domini. A
* Sit nomen Domini benedictum, ex hoc 2
nunc & vsque in sæculum.
† Malac. 1.d.11. * † A solis ortu vsque ad occasum, lauda- 3
bile nomen Domini.
* Excelsus super omnes gentes Dominus, 4
& super cœlos gloria eius.
* Quis sicut Dominus Deus noster, qui 5
in altis habitat, * & humilia respicit in cœlo 6
& in terra?
* Suscitans à terra inopem, & de stercore 7
erigens pauperem. B
* Vt collocet eum cum principibus, cum 8
principibus populi sui.
* Qui habitare facit sterilem in domo, ma- 9
trem filiorum lætantem.

Alleluia. C X I I I.

Exod. 13. a.1. IN exitu Israël de Ægypto, domus Iacob 1
de populo barbaro. A
* Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israël 2
potestas eius.
* Mare vidit, & fugit: Iordanis conuersus 3
est retrorsum.
* Montes exultauerunt vt arietes: & colles 4
sicut agni ouium.
* Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu 5
Iordanis, quia conuersus es retrorsum?
* Montes exultastis sicut arietes, & colles 6
sicut agni ouium.
* A facie Domini mota est terra, à facie 7
Dei Iacob.
* Qui conuertit petram in stagna aqua- 8
rum, & rupem in fontes aquarum.
* NON NOBIS DOMINE, NON NO- 1
BIS: sed nomini tuo da gloriam.

B * Super misericordia tua, & veritate tua:
2 nequando dicant Gentes: Vbi est Deus
eorum?
3 * Deus autem noster in cælo: omnia quæ-
cumque voluit, fecit.
4 * † Simulachra gentium argentum & au- † Inf. 134. c.15.
rum, opera manuum hominum.
5 * † Os habent, & non loquentur: oculos † Sap. 15. c.15.
habent, & non videbunt.
6 * Aures habent, & non audient: nares ha-
bent, & non odorabunt.
7 * Manus habent, & non palpabunt: pedes
habent, & non ambulabunt: non clamabunt
in gutture suo.
8 * Similes illis fiant qui faciunt ea: & om-
nes qui confidunt in eis.
9 * Domus Israël sperauit in Domino: adiu-
C tor eorum & protector eorum est.
10 * Domus Aaron sperauit in Domino:
adiutor eorum & protector eorum est.
11 * Qui timent Dominum, sperauerunt in
Domino: adiutor eorum & protector eo-
rum est.
12 * Dominus memor fuit nostri: & bene-
dixit nobis.
Benedixit domui Israël: benedixit domui
Aaron.
13 * Benedixit omnibus, qui timent Domi-
num, pusillis cum maioribus.
14 * Adiiciat Dominus super vos, super vos,
& super filios vestros.
15 * Benedicti vos à Domino, qui fecit cæ-
D lum & terram.
16 * Cælum cæli Domino: terram autem de-
dit filiis hominum.
17 * † Non mortui laudabunt te Domine: ne- † Baruc. 2.d.17.
que omnes, qui descendunt in infernum.
18 * Sed nos qui viuimus, benedicimus Domi-
no, ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Alleluia. C X I V.

1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vo-
A cem orationis meæ.
2 * Quia inclinauit aurem suam mihi: & in
diebus meis inuocabo.
3 * Circumdederunt me dolores mortis: &
pericula inferni inuenerunt me.
4 Tribulationem & dolorem inueni: * &
nomen Domini inuocaui.
5 O Domine libera animam meam: * mise-
B ricors Dominus, & iustus, & Deus noster mi-
seretur.
6 * Custodiens paruulos Dominus: humilia-
tus sum, & liberauit me.
7 * Conuertere anima mea in requiem tuam:
quia Dominus benefecit tibi.
8 * Quia eripuit animam meam de morte,
oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.
9 * Placebo Domino in regione viuorum.

Alleluia. C X V.

10 CRedidi, propter quod locutus sum: ego 2. Cor. 4. c.13.
A autem humiliatus sum nimis.
11 * Ego dixi in excessu meo: † Omnis homo † Rom. 3. a.4.
mendax.

* Quid retribuam Domino, pro omnibus, 12
quæ retribuit mihi?
* Calicem salutaris accipiam: & nomen 13
Domini inuocabo.
* Vota mea Domino reddam coram omni 14
populo eius: *pretiosa in conspectu Domini 15
mors Sanctorum eius. B
* O Domine quia ego seruus tuus: ego ser- 16
uus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea: * tibi sacrificabo 17
hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.
* Vota mea Domino reddam in conspe- 18
ctu omnis populi eius: * in atriis domus Do- 19
mini, in medio tui Ierusalem.

Alleluia. CXVI.

Rom. 15. c. 11. Laudate Dominum omnes Gentes: lau- 1
date eum omnes populi.
* Quoniam confirmata est super nos mi- 2
† Ioan. 12. e. 34. sericordia eius: † & veritas Domini manet
in æternum.

Alleluia. XVII.

Confitemini Domino quoniam bonus: 1
quoniam in sæculum misericordia A
eius.
* Dicat nunc Israël quoniam bonus: quo- 2
niam in sæculum misericordia eius.
* Dicat nunc domus Aaron: quoniam in 3
sæculum misericordia eius.
* Dicant nunc qui timent Dominum: quo- 4
niam in sæculum misericordia eius.
* De tribulatione inuocaui Dominum: & 5
exaudiuit me in latitudine Dominus.
* Dominus mihi adiutor: non timebo 6
quid faciat mihi homo.
† Heb. 13. a. 6. * † Dominus mihi adiutor: & ego despi- 7
ciam inimicos meos. B
* Bonum est confidere in Domino, quàm 8
confidere in homine.
* Bonum est sperare in Domino, quàm 9
sperare in principibus.
* Omnes gentes circuierunt me: & in no- 10
mine Domini quia vltus sum in eos.
* Circumdantes circumdederunt me: & in 11
nomine Domini quia vltus sum in eos.
* Circumdederunt me sicut apes, & exar- 12
serunt sicut ignis in spinis: & in nomine
Domini quia vltus sum in eos.
* Impulsus euersus sum vt caderem: & 13
Dominus suscepit me.
† Exod. 15. a. 2. * † Fortitudo mea, & laus mea Dominus: 14
& factus est mihi in salutem. C
* Vox exultationis & salutis, in tabernacu- 15
lis iustorum.
* Dextera Domini fecit virtutem: dex- 16
tera Domini exaltauit me, dextera Domini
fecit virtutem.
* Non moriar, sed viuam: & narrabo 17
opera Domini.
* Castigans castigauit me Dominus: & 18
morti non tradidit me.
* Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus 19
in eas confitebor Domino: * hæc porta Do- 20
mini, iusti intrabunt in eam.

21 * Confitebor tibi quoniam exaudisti me:
& factus es mihi in salutem.
22 * † Lapidem quem reprobauerunt ædifi- † Isa. 28. d. 16.
cantes, hic factus est in caput anguli. Matt. 21.
23 * A Domino factum est istud: & est mira- d. 42.
bile in oculis nostris. Luc. 20. c. 17.
24 * Hæc est dies, quam fecit Dominus: Act. 4. b. 11.
D exultemus, & lætemur in ea. Rom. 9. g.
25 * O Domine saluum me fac, ô Domine be- 33. 1. Pet. 2. b.
26 nè prosperare: * benedictus qui venit in no- 7.
mine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
27 * Deus Dominus: & illuxit nobis.
Constituite diem sollemnem incondensis,
vsque ad cornu altaris.
28 * Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus
meus es tu, & exaltabo te:
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: &
factus es mihi in salutem.
29 * Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia eius.

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

1 Beati immaculati in via: qui ambulant in
A lege Domini.
2 * Beati, qui scrutantur testimonia eius: in
toto corde exquirunt eum.
3 * Non enim qui operantur iniquitatem,
in viis eius ambulauerunt.
4 * Tu mandasti mandata tua custodiri
nimis.
5 * Vtinam dirigantur viæ meæ, ad custo-
diendas iustificationes tuas.
6 * Tunc non confundar, cùm perspexero
in omnibus mandatis tuis.
7 * Confitebor tibi in directione cordis, in
eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 * Iustificationes tuas custodiam: non me
derelinquas vsquequaque.

BETH.

9 * In quo corrigit adolescentior viam suam?
B in custodiendo sermones tuos.
10 * In toto corde meo exquisiui te: ne repel-
las me à mandatis tuis.
11 * In corde meo abscondi eloquia tua: vt
non peccem tibi.
12 * Benedictus es Domine: doce me iustifi-
cationes tuas.
13 * In labiis meis pronuntiaui omnia iudicia
oris tui.
14 * In via testimoniorum tuorum delectatus
sum, sicut in omnibus diuitiis.
15 * In mandatis tuis exercebor: & conside-
rabo vias tuas.
16 * In iustificationibus tuis meditabor: non
obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

17 * Retribue seruo tuo, viuifica me: & cu-
C stodiam sermones tuos.
18 * Reuela oculos meos, & considerabo mi-
rabilia de lege tua.
19 * Incola ego sum in terra: non abscondas
à me mandata tua.

* Con

* Concupiuit anima mea desideràre iusti- 20
ficationes tuas, in omni tempore.
* Increpasti superbos : maledicti qui de- 21
clinant à mandatis tuis.
* Aufer à me opprobrium, & contem- 22
ptum : quia testimonia tua exquisiui.
* Etenim sederunt principes, & aduersum 23
me loquebantur : seruus autem tuus exerce-
batur in iustificationibus tuis.
* Nam & testimonia tua meditatio mea 24
est : & consilium meum iustificationes tuæ.

DALETH.

* Adhæsit pauimento anima mea : viuifi- 25
ca me secundum verbum tuum. D
* Vias meas enuntiaui, & exaudisti me : 26
doce me iustificationes tuas.
* Viam iustificationum tuarum instrue 27
me, & exercebor in mirabilibus tuis.
* Dormitauit anima mea præ tædio : con- 28
firma me in verbis tuis.
* Viam iniquitatis amoue à me : & de le- 29
ge tua miserere mei.
* Viam veritatis elegi : iudicia tua non 30
sum oblitus.
* Adhæsi testimoniis tuis Domine : noli 31
me confundere.
* Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm 32
dilatasti cor meum.

HE.

* Legem pone mihi Domine viam iusti- 33
ficationum tuarum : & exquiram eam sem- E
per.
* Da mihi intellectum, & scrutabor le- 34
gem tuam : & custodiam illam in toto corde
meo.
* Deduc me in semitam mandatorum tuo- 35
rum : quia ipsam volui.
* Inclina cor meum in testimonia tua, & 36
non in auaritiam.
* Auerte oculos meos ne videant vanita- 37
tem : in via tua viuifica me.
* Statue seruo tuo eloquium tuum, in ti- 38
more tuo.
* Amputa opprobrium meum, quod sus- 39
picatus sum : quia iudicia tua iucunda.
* Ecce concupiui mandata tua : in æqui- 40
tate tua viuifica me.

VAV.

* Et veniat super me misericordia tua Do- 41
mine : salutare tuum secundùm eloquium F
tuum.
* Et respondebo exprobrantibus mihi ver- 42
bum : quia speraui in sermonibus tuis.
* Et ne auferas de ore meo verbum veri- 43
tatis vsquequaque : quia in iudicijs tuis su-
persperaui.
* Et custodiam legem tuam semper, in 44
sæculum & in sæculum sæculi.
* Et ambulabam in latitudine : quia man- 45
data tua exquisiui.
* Et loquebar in testimonijs tuis in conspe- 46
ctu regum : & non confundebar.
* Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. 47

48 * Et leuaui manus meas ad mandata tua,
quæ dilexi : & exercebar in iustificationibus
tuis.

ZAIN.

49 * Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo
G mihi spem dedisti.
50 * Hæc me consolata est in humilitate mea:
quia eloquium tuum viuificauit me.
51 * Superbi iniquè agebant vsquequaque :
à lege autem tua non declinaui.
52 * Memor fui iudiciorum tuorum à sæculo
Domine : & consolatus sum.
53 * Defectio tenuit me, pro peccatoribus
derelinquentibus legem tuam.
54 * Cantabiles mihi erant iustificationes
tuæ, in loco peregrinationis meæ.
55 * Memor fui nocte nominis tui Domine :
& custodiui legem tuam.
56 * Hæc facta est mihi : quia iustificationes
tuas exquisiui.

HETH.

57 * Portio mea Domine, dixi, custodire
H legem tuam.
58 * Deprecatus sum faciem tuam in toto
corde meo : miserere mei secundùm elo-
quium tuum.
59 * Cogitaui vias meas : & conuerti pedes
meos in testimonia tua.
60 * Paratus sum, & non sum turbatus : vt
custodiam mandata tua.
61 * Funes peccatorum circumplexi sunt me:
& legem tuam non sum oblitus.
62 * Media nocte surgebam ad confitendum
tibi, super iudicia iustificationis tuæ.
63 * Particeps ego sum omnium timentium
te, & custodientium mandata tua.
64 * Misericordia tua Domine plena est ter-
ra : iustificationes tuas doce me.

TETH.

65 * Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domi-
I ne, secundùm verbum tuum.
66 * Bonitatem, & disciplinam, & scientiam
doce me : quia mandatis tuis credidi.
67 * Priusquam humiliarer ego deliqui : pro-
pterea eloquium tuum custodiui.
68 * Bonus es tu : & in bonitate tua doce me
iustificationes tuas.
69 * Multiplicata est super me iniquitas su-
perborum : ego autem in toto corde meo
scrutabor mandata tua.
70 * Coagulatum est sicut lac cor eorum :
ego verò legem tuam meditatus sum.
71 * Bonum mihi quia humiliasti me : vt di-
scam iustificationes tuas.
72 * Bonum mihi lex oris tui, super millia
auri & argenti.

IOD.

73 * Manus tuæ fecerunt me, & plasmaue-
K runt me : da mihi intellectum, & discam man-
data tua.
74 * Qui timent te videbunt me, & lætabun-
tur : quia in verba tua supersperaui.
75 * Cognoui Domine quia æquitas iudicia

tua: & in veritate tua humiliasti me.
* Fiat misericordia tua vt consoletur me, 76
secundum eloquium tuum seruo tuo.
* Veniant mihi miserationes tuæ, & vi- 77
uam: quia lex tua meditatio mea est.
* Confundantur superbi, quia iniustè 78
iniquitatem fecerunt in me: ego autem exer-
cebor in mandatis tuis.
* Conuertantur mihi timentes te, & 79
qui nouerunt testimonia tua.
* Fiat cor meum immaculatum in iusti- 80
ficationibus tuis, vt non confundar.

CAPH.

* Defecit in salutare tuum anima mea: 81
& in verbum tuum supersperaui. L
* Defecerunt oculi mei in eloquium 82
tuum, dicentes: Quando consolaberis me?
* Quia factus sum sicut vter in pruina: 83
iustificationes tuas non sum oblitus.
* Quot sunt dies serui tui: quando facies 84
de persequentibus me iudicium?
* Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: 85
sed non vt lex tua.
* Omnia mandata tua veritas: iniquè 86
persecuti sunt me, adiuua me.
* Paulominus consummauerunt me in 87
terra: ego autem non dereliqui mandata
tua.
* Secundùm misericordiam tuam viuifi- 88
ca me: & custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

* In æternum Domine, verbum tuum 89
permanet in cœlo. M
* In generationem & generationem ve- 90
ritas tua: fundasti terram, & permanet.
* Ordinatione tua perseuerat dies: quo- 91
niam omnia seruiunt tibi.
* Nisi quòd lex tua meditatio mea est: 92
tunc fortè periissem in humilitate mea.
* In æternum non obliuiscar iustifica- 93
tiones tuas: quia in ipsis viuificasti me.
* Tuus sum ego, saluum me fac: quo- 94
niam iustificationes tuas exquisiui.
* Me expectauerunt peccatores vt per- 95
derent me: testimonia tua intellexi.
* Omnis consummationis vidi finem: 96
latum mandatum tuum nimis.

MEM.

* Quomodo dilexi legem tuam Domine? 97
tota die meditatio mea est. N
* Super inimicos meos prudentem me 98
fecisti mandato tuo: quia in æternum mi-
hi est.
* Super omnes docentes me intellexi: 99
quia testimonia tua meditatio mea est.
* Super senes intellexi: quia mandata 100
tua quæsiui.
* Ab omni via mala prohibui pedes 101
meos? vt custodiam verba tua.
* A iudicijs tuis non declinaui: quia tu 102
legem posuisti mihi.
* Quàm dulcia faucibus meis eloquia 103
tua, super mel ori meo!
104 * A mandatis tuis intellexi: propterea
odiui omnem viam iniquitatis.

NVN.

105 * Lucerna pedibus meis verbum tuum,
O & lumen semitis meis.
106 * Iuraui, & statui custodire iudicia iusti-
tiæ tuæ.
107 * Humiliatus sum vsquequaque Do-
mine: viuifica me secundùm verbum
tuum.
108 * Voluntaria oris mei beneplacita fac
Domine: & iudicia tua doce me.
109 * Anima mea in manibus meis semper:
& legem tuam non sum oblitus.
110 * Posuerunt peccatores laqueum mihi:
& de mandatis tuis non erraui.
111 * Hereditate acquisiui testimonia tua
in æternum: quia exultatio cordis mei
sunt.
112 * Inclinaui cor meum ad faciendas iusti-
ficationes tuas in æternum, propter retri-
butionem.

SAMECH.

113 * Iniquos odio habui: & legem tuam
P dilexi.
114 * Adiutor, & susceptor meus es tu: &
in verbum tuum supersperaui.
115 * Declinate à me maligni: & scrutabor
mandata Dei mei.
116 * Suscipe me secundùm eloquium tuum,
& viuam: & non confundas me ab expe-
ctatione mea.
117 * Adiuua me, & saluus ero: & medita-
bor in iustificationibus tuis semper.
118 * Spreuisti omnes discedentes à iudicijs
tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
119 * Præuaricantes reputaui omnes pecca-
tores terræ: ideò dilexi testimonia tua.
120 * Confige timore tuo carnes meas: à
iudicijs enim tuis timui.

AIN.

121 * Feci iudicium & iustitiam: non tradas
Q me calumniantibus me.
122 * Suscipe seruum tuum in bonum: non
calumnientur me superbi.
123 * Oculi mei defecerunt in salutare tuum:
& in eloquium iustitiæ tuæ.
124 * Fac cum seruo tuo secundùm miseri-
cordiam tuam: & iustificationes tuas doce
me.
125 * Seruus tuus sum ego: da mihi intelle-
ctum, vt sciam testimonia tua.
126 * Tempus faciendi Domine: dissipaue-
runt legem tuam.
127 * Ideò dilexi mandata tua, super aurum
& topazion.
128 * Propterea ad omnia mandata tua di-
rigebar: omnem viam iniquam odio ha-
bui.

PHE.

129 * Mirabilia testimonia tua: ideò scruta-
R ta est ea anima mea.
130 * Declaratio sermonum tuorum illumi-
nat:

nat : & intellectum dat paruulis.
* Os meum aperui, & attraxi spiritum: 131
quia mandata tua desiderabam.
* Aspice in me, & miserere mei, se- 132
cundùm iudicium diligentium nomen
tuum.
* Gressus meos dirige secundùm elo- 133
quium tuum : & non dominetur mei om-
nis iniustitia.
* Redime me à calumnijs hominum : vt 134
custodiam mandata tua.
* Faciem tuam illumina super seruum 135
tuum : & doce me iustificationes tuas.
* Exitus aquarum deduxerunt ocu- 136
li mei : quia non custodierunt legem
tuam.

SADE.

* Iustus es Domine : & rectum iudicium 137
tuum. S
* Mandasti iustitiam testimonia tua : & 138
veritatem tuam nimis.
* Tabescere me fecit zelus meus : quia 139
obliti sunt verba tua inimici mei.
* Ignitum eloquium tuum vehementer: 140
& seruus tuus dilexit illud.
* Adolescentulus sum ego, & con- 141
temptus : iustificationes tuas non sum obli-
tus.
* Iustitia tua, iustitia in æternum : & 142
lex tua veritas.
* Tribulatio & angustia inuenerunt me: 143
mandata tua meditatio mea est.
* Æquitas testimonia tua in æternum : 144
intellectum da mihi, & viuam.

COPH.

* Clamaui in toto corde meo, exaudi me 145
Domine : iustificationes tuas requiram. T
* Clamaui ad te, saluum me fac : vt cu- 146
stodiam mandata tua.
* Præueni in maturitate, & clamaui : 147
quia in verba tua supersperaui.
* Præuenerunt oculi mei ad te dilucu- 148
lo: vt meditarer eloquia tua.
* Vocem meam audi secundùm miseri- 149
cordiam tuam Domine : & secundùm iudi-
cium tuum viuifica me.
* Appropinquauerunt persequentes me 150
iniquitati : à lege autem tua longè facti
sunt.
* Propè es tu Domine : & omnes viæ tuæ 151
veritas.
* Initio cognoui de testimonijs tuis : 152
quia in æternum fundasti ea.

RES

* Vide humilitatem meam, & eri- 153
pe me : quia legem tuam non sum obli- V
tus.
* Iudica iudicium meum, & redime 154
me : propter eloquium tuum viuifica
me.
* Longè à peccatoribus salus : quia iusti- 155
ficationes tuas non exquisierunt.
* Misericordiæ tuæ multæ Domine : 156
secundùm iudicium tuum viuifica me.
157 * Multi qui persequuntur me, & tri-
bulant me : à testimonijs tuis non decli-
naui.
158 * Vidi præuaricantes, & tabescebam:
quia eloquia tua non custodierunt.
159 * Vide quoniam mandata tua dile-
xi Domine : in misericordia tua viuifica
me.
160 * Principium verborum tuorum, ve-
ritas : in æternum omnia iudicia iustitiæ
tuæ.

SIN.

161 * Principes persecuti sunt me gratis : &
X à verbis tuis formidauit cor meum.
162 * Lætabor ego super eloquia tua : sicut
qui inuenit spolia multa.
163 * Iniquitatem odio habui, & abomina-
tus sum : legem autem tuam dilexi.
164 * Septies in die laudem dixi tibi, super
iudicia iustitiæ tuæ.
165 * Pax multa diligentibus legem tuam :
& non est illis scandalum.
166 * Expectabam salutare tuum Domine:
& mandata tua dilexi.
167 * Custodiuit anima mea testimonia tua:
& dilexit ea vehementer.
168 * Seruaui mandata tua, & testimonia
tua : quia omnes viæ meæ in conspectu
tuo.

TAV.

169 * Appropinquet deprecatio mea in cons-
Y pectu tuo Domine : iuxta eloquium tuum
da mihi intellectum.
170 * Intret postulatio mea in conspectu
tuo : secundùm eloquium tuum eripe
me.
171 * Eructabunt labia mea hymnum, cùm
docueris me iustificationes tuas.
172 * Pronuntiabit lingua mea eloquium
tuum, quia omnia mandata tua æquitas.
173 * Fiat manus tua vt saluet me : quoniam
mandata tua elegi.
174 * Concupiui salutare tuum Domine : &
lex tua meditatio mea est.
175 * Viuet anima mea, & laudabit te : &
iudicia tua adiuuabunt me.
176 * Erraui, sicut ouis quæ perijt : quære
seruum tuum, quia mandata tua non sum
oblitus.

Canticum graduum. CXIX.

1 AD Dominum cum tribularer clama-
A ui : & exaudiuit me,
2 * Domine libera animam meam à labijs
iniquis, & à lingua dolosa.
3 * Quid detur tibi, aut quid apponatur
tibi ad linguam dolosam?
4 * Sagittæ potentis acutæ, cum carboni-
bus desolatorijs,
5 * Heu mihi, quia incolatus meus pro-
B longatus est : habitaui cum habitantibus
6 Cedar : * multum incola fuit anima
mea.

* Cum his qui oderunt pacem, eram pa- 7
cificus: cùm loquebar illis, impugnabant
me gratis.

Canticum graduum. C X X.

2.Par.20. c.17. LEuaui oculos meos in montes, vnde ve- 1
niet auxilium mihi. A
* Auxilium meum à Domino, qui fecit 2
cœlum & terram.
* Non det in commotionem pedem tuum 3
neque dormitet qui custodit te.
* Ecce non dormitabit neque dormiet, qui 4
custodit Israel,
* Dominus custodit te, Dominus prote- 5
ctio tua, super manum dexteram tuam. B
* Per diem sol non vret te, neque luna 6
per noctem.
* Dominus custodit te ab omni malo cu- 7
stodiat animam tuam Dominus.
* Dominus custodiat introitum tuum, & 8
exitum tuum: ex hoc nunc, & vsque in sæ-
culum.

Canticum graduum. C X X I.

LÆtatus sum in his quæ dicta sunt mihi: 1
in domum Domini ibimus. A
* Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis 2
Ierusalem.
* Ierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas: 3
cuius participatio eius in idipsum.
* Illuc enim ascenderunt tribus, tribus 4
Domini, testimonium Israel ad confitendum
nomini Domini.
* Quia illic sederunt sedes in iudicio, se- 5
des super domum Dauid.
* Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: 6
& abundantia diligentibus te. B
* Fiat pax in virtute tua: & abundantia in 7
turribus tuis.
* Propter fratres meos, & proximos meos, 8
loquebar pacem de te:
* Propter domum Domini Dei nostri, 9
quæsiui bona tibi.

Canticum graduum. C X X I I.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas 1
in cœlis. A
* Ecce sicut oculi seruorum, in manibus 2
dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ
suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum
nostrum, donec misereatur nostri.
* Miserere nostri Domine, miserere no- 3
stri: quia multum repleti sumus despectio-
ne.
* Quia multùm repleta est anima nostra: 4
opprobrium abundantibus, & despectio su-
perbis.

Canticum graduum. C X X I I I. 1

NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat A
nunc Israel: * nisi quia Dominus erat 2
in nobis,
Cùm exurgerent homines in nos, * for- 3
tè viuos deglutissent nos:
Cùm irasceretur furor eorum in nos, * for- 4
sitan aqua absorbuisset nos.

5 * Torrentem pertransiuit anima nostra:
forsitan pertransisset anima nostra aquam in-
tolerabilem.
6 * Benedictus Dominus, qui non dedit nos
B in captionem dentibus eorum.
7 * Anima nostra sicut passer erepta est de
laqueo venantium: Laqueus contritus est, &
nos liberati sumus.
8 * Adiutorium nostrum in nomine Domi-
ni, qui fecit cœlum & terram.

1 Canticum graduum. C X X I V.

A QVi confidunt in Domino, sicut mons
Sion: non commouebitur in æternum,
2 qui habitat * in Ierusalem.
Montes in circuitu eius: & Dominus in
circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque
in sæculum.
3 * Quia non relinquet Dominus virgam
peccatorum super sortem iustorum: vt
non extendant iusti ad iniquitatem manus
suas.
4 * Benefac Domine bonis, & rectis cor-
de.
5 * Declinantes autem in obligationes, ad-
ducet Dominus cum operantibus iniquita-
tem: pax super Israel.

1 Canticum graduum. C X X V.

A IN conuertendo Dominus captiuitatem
Sion: facti sumus sicut consolati:
2 * Tunc repletum est gaudio os nostrum:
& lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes: Magnificauit
Dominus facere cum eis.
3 * Magnificauit Dominus facere nobiscum:
facti sumus lætantes.
4 * Conuerte Domine captiuitatem no-
stram, sicut torrens in Austro.
5 * Qui seminant in lacrymis, in exultatio-
ne metent.
6 * Euntes ibant & flebant, mittentes semi-
na sua.
Venientes autem venient cum exultatio-
ne, portantes manipulos suos.

1 Canticum graduum Salomonis.
C X X V I.

A NIsi Dominus ædificauerit domum,
in vanum laborauerunt qui ædificant
eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, fru-
strà vigilat qui custodit eam.
2 * Vanum est vobis ante lucem surgere:
surgite postquam sederitis, qui manducatis
panem doloris.
3 Cùm dederit dilectis suis somnum: * ec-
ce hereditas Domini, filij; merces, fructus
ventris.
4 * Sicut sagittæ in manu potentis: ita fi-
lij excussorum.
5 * Beatus vir qui impleuit desiderium suum
ex ipsis: non confundetur cùm loquetur ini-
micis suis in porta.

Canticum graduum. CXXVII. 1
Beati omnes, qui timent Dominum, qui A
ambulant in viis eius.
* Labores manuum tuarum quia mandu- 2
cabis: beatus es, & benè tibi erit.
* Vxor tua ſicut vitis abundans, in lateri- 3
bus domus tuæ. B
Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu
menſæ tuæ.
* Ecce ſic benedicetur homo, qui timet 4
Dominum,
* Benedicat tibi Dominus ex Sion: & 5
videas bona Ieruſalem omnibus diebus vi-
tæ tuæ.
* Et videas filios filiorum tuorum, pacem 6
ſuper Iſrael.

Canticum graduum. CXXVIII. 1
Sæpè expugnauerunt me à iuuentute A
mea, dicat nunc Iſrael.
* Sæpè expugnauerunt me à iuuentute 2
mea: etenim non potuerunt mihi.
* Supra dorſum meum fabricauerunt pec- 3
catores: prolongauerunt iniquitatem ſuam:
* Dominus iuſtus concidit ceruices pec- 4
catorum: * confundantur & conuertantur 5
retrorſum omnes, qui oderunt Sion.
* Fiant ſicut fœnum tectorum: quod 6
priuſquam euellatur, exaruit: B
* De quo non impleuit manum ſuam 7
qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos
colligit:
* Et non dixerunt qui præteribant: Bene- 8
dictio Domini ſuper vos: benediximus vobis
in nomine Domini.

Canticum graduum. CXXIX. 1
De profundis clamaui ad te Domine: A
* Domine exaudi vocem meam. 2
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem de-
precationis meæ.
* Si iniquitates obſeruaueris Domine: 3
Domine quis ſuſtinebit?
* Quia apud te propitiatio eſt: & propter 4
legem tuam ſuſtinui te Domine.
Suſtinuit anima mea in verbo eius: * ſpe- 5
rauit anima mea in Domino.
* A cuſtodia matutina vſque ad noctem, 6
ſperet Iſrael in Domino.
* Quia apud Dominum miſericordia: & 7
copioſa apud eum redemptio.
* Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus ini- 8
quitatibus eius.

Canticum graduum Dauid. 1
CXXX.
Domine non eſt exaltatum cor meum: A
neque elati ſunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis, neque in mi-
rabilibus ſuper me.
* Si non humiliter ſentiebam: ſed exal- 2
taui animam meam:
Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita re-
tributio in anima mea,
* Speret Iſrael in Domino, ex hoc nunc 3
& vſque in ſæculum.

1 Canticum graduum CXXXI.
A Memento Domine Dauid, & omnis
manſuetudinis eius.
2 * Sicut iurauit Domino, votum vouit
Deo Iacob.
3 * † Si introiero in tabernaculum domus † 2. Reg. 7. a. 2.
meæ, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei:
4 * Si dedero ſomnum oculis meis, & pal-
pebris meis dormitationem.
5 * Et requiem temporibus meis: donec in-
ueniam locum Domino, tabernaculum Deo
Iacob.
6 * Ecce audiuimus eam in Ephrata: inue-
nimus eam in campis ſiluæ.
7 * Introibimus in tabernaculum eius: ado-
B rabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.
8 * † Surge Domine in requiem tuam, tu † 2. Par. 6. g. 41.
& arca ſanctificationis tuæ.
9 * Sacerdotes tui induantur iuſtitiam: &
ſancti tui exultent.
10 * Propter Dauid ſeruum tuum, non auer-
C tas faciem Chriſti tui.
11 * Iurauit Dominus Dauid veritatem, &
non fruſtrabitur eam: † de fructu ventris † 2. Reg. 7. b. 12.
tui ponam ſuper ſedem tuam. Luc. 1. f. 55.
12 * Si cuſtodierint filij tui teſtamentum Act. 2. e. 30.
meum, & teſtimonia mea hæc, quæ doce-
bo eos:
Et filij eorum vſque in ſæculum, ſedebunt
ſuper ſedem tuam.
13 * Quoniam elegit Dominus Sion: elegit
D eam in habitationem ſibi.
14 * Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hîc
habitabo quoniam elegi eam.
15 * Viduam eius benedicens benedicam:
pauperes eius ſaturabo panibus.
16 * Sacerdotes eius induam ſalutari: & ſan-
cti eius exultatione exultabunt.
17 * † Illuc producam cornu Dauid, paraui † Malac. 3. a. 1.
lucernam Chriſto meo. Luc. 1. g. 69.
18 * Inimicos eius induam confuſione: ſuper
ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.

1 Canticum graduum Dauid.
CXXXII.
A Ecce quàm bonum, & quàm iucundum,
habitare fratres in vnum:
2 * Sicut vnguentum in capite, quod deſcen-
dit in barbam, barbam Aaron.
Quod deſcendit in oram veſtimenti eius:
3 * ſicut ros Hermon, qui deſcendit in mon-
tem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus bene-
dictionem, & vitam vſque in ſæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.
A Ecce nunc benedicite Dominum, om-
nes ſerui Domini:
Qui ſtatis in domo Domini, in atriis do-
mus Dei noſtri.
2 * In noctibus extollite manus veſtras in
ſancta, & benedicite Dominum.
3 * Benedicat te Dominus ex Sion, qui fe-
cit cœlum & terram.

Alle

Alleluia. CXXXIV. 1

LAudare nomen Domini, laudate serui A
Dominum.
* Qui statis in domo Domini, in atriis 2
domus Dei nostri.
* Laudate Dominum, quia bonus Domi- 3
nus, psallite nomini eius, quoniam suaue.
* Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Is- 4
rael in possessionem sibi.
* Quia ego cognoui quòd magnus est 5
Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.
* Omnia quæcumque voluit, Dominus 6
fecit in cœlo, in terra, in mari, & in omni- B
bus abyssis.
† Ierem. 10.b.13. * † Educens nubes ab extremo terræ: ful- 7
gura in pluuiam fecit.
† Exod. 12.e.29. Qui producit ventos de thesauris suis: * † 8
qui percussit primogenita Ægypti ab homi-
ne vsque ad pecus.
* Et misit signa & prodigia in medio tui 9
Ægypte; in Pharaonem, & in omnes ser-
uos eius.
† Ios. 12. a.1.& 7. * † Qui percussit gentes multas: & occidit 10
reges fortes.
† Nu. 21. e.24.& 35. * † Sehon regem Amorrhæorum, & Og 11
regem Basan, & omnia regna Chanaan.
* Et dedit terram eorum hereditatem, he- 12
reditatem Israel populo suo. C
* Domine nomen tuum in æternum: Do- 13
mine memoriale tuum in generationem &
generationem.
* Quia iudicabit Dominus populum suum: 14
& in seruis suis deprecabitur.
† Sup. 113. b.4. * † Simulachra Gentium argentum & au- 15
rum, opera manuum hominum.
† Sap. 15. c.15. * † Os habent, & non loquentur: oculos 16
habent, & non videbunt.
* Aures habent, & non audient: neque 17
enim est spiritus in ore ipsorum. D
* Similes illis fiant qui faciunt ea: & om- 18
nes qui confidunt in eis.
* Domus Israel benedicite Domino: do- 19
mus Aaron benedicite Domino.
* Domus Leui benedicite Domino: qui 20
timetis Dominum, benedicite Domino.
* Benedictus Dominus ex Sion, qui habi- 21
tat in Ierusalem.

Alleluia. CXXXV. 1

COnfitemini Domino quoniam bonus: A
quoniam in æternum misericordia eius.
* Confitemini Deo deorum: quoniam in 2
æternum misericordia eius.
* Confitemini Domino dominorum: quo- 3
niam in æternum misericordia eius.
* Qui facit mirabilia magna solus: quo- 4
niam in æternum misericordia eius.
† Gen. 1. a.1. * † Qui fecit cœlos in intellectu: quo- 5
niam in æternum misericordia eius.
* Qui firmauit terram super aquas: quo- 6
niam in æternum misericordia eius.
* Qui fecit luminaria magna: quoniam in 7
æternum misericordia eius.
8 * Solem in potestatem diei: quoniam in
B æternum misericordia eius.
9 * Lunam & stellas in potestatem noctis:
quoniam in æternum misericordia eius.
10 * † Qui percussit Ægyptum cum primo- † Exod. 12.e.29.
genitis eorum: quoniam in æternum miseri-
cordia eius.
11 * † Qui eduxit Israel de medio eorum: † Exod. 13.c.17.
quoniam in æternum misericordia eius.
12 * In manu potenti, & brachio excelso:
quoniam in æternum misericordia eius.
13 * Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones:
quoniam in æternum misericordia eius.
14 * Et eduxit Israel per medium eius: quo-
niam in æternum misericordia eius.
15 * † Et excussit Pharaonem, & virtutem † Exod. 14.g.28.
C eius in Mari rubro: quoniam in æternum mi-
sericordia eius.
16 * Qui traduxit populum suum per deser-
tum: quoniam in æternum misericordia
eius.
17 * Qui percussit reges magnos: quoniam
in æternum misericordia eius.
18 * † Et occidit reges fortes: quoniam in † Nu. 21. e.24.
æternum misericordia eius.
19 * Sehon regem Amorrhæorum: quoniam
in æternum misericordia eius.
20 * † Et Og regem Basan: quoniam in æter- † Nu. 21. g.33.
num misericordia eius.
21 * † Et dedit terram eorum hereditatem, † Ios. 12. b.7.
quoniam in æternum misericordia eius.
22 * Hereditatem Israel seruo suo: quoniam
D in æternum misericordia eius.
23 * Quia in humilitate nostra memor fuit
nostri: quoniam in æternum misericordia
eius.
24 * Et redemit nos ab inimicis nostris: quo-
niam in æternum misericordia eius.
25 * Qui dat escam omni carni: quoniam in
æternum misericordia eius.
26 * Confitemini Deo cœli: quoniam in
æternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum: quo-
niam in æternum misericordia eius.

Psalmus Dauid, Ieremiæ.

CXXXVI.

1 SVper flumina Babylonis, illic sedimus &
A fleuimus: cùm recordaremur Sion:
2 * In salicibus in medio eius, suspendimus
organa nostra.
3 * Quia illic interrogauerunt nos, qui ca-
ptiuos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate
nobis de canticis Sion.
4 * Quomodo cantabimus canticum Domi-
ni in terra aliena?
5 * Si oblitus fuero tui Ierusalem, obli-
uioni detur dextera mea.
6 * Adhæreat lingua mea faucibus meis, si
B non meminero tui:
Si non proposuero Ierusalem, in principio
7 lætitiæ meæ.* Memor esto Domine filiorum
Edom, in die Ierusalem:

Qui

Qui dicunt: Exinanite, exinanite vſque
ad fundamentum in ea.
8 * Filia Babylonis miſera: beatus, qui re-
tribuet tibi retributionem tuam, quam re-
tribuiſti nobis.
9 * Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos
tuos ad petram.

1 Ipſi Dauid. CXXXVII.

A Confitebor tibi Domine in toto corde
meo: quoniam audiſti verba oris mei.
2 In conſpectu angelorum pſallam tibi: *
adorabo ad templum ſanctum tuum, & con-
fitebor nomini tuo.
Super miſericordia tua, & veritate tua:
quoniam magnificaſti ſuper omne, nomen
ſanctum tuum.
3 * In quacumque die inuocauero te, exau-
di me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 * Confiteantur tibi Domine omnes reges
terræ: quia audierunt omnia verba oris tui:
5 * Et cantent in viis Domini: quoniam ma-
B gna eſt gloria Domini.
6 * Quoniam excelſus Dominus, & humi-
lia reſpicit: & alta à longè cognoſcit.
7 * Si ambulauero in medio tribulationis,
viuificabis me: & ſuper iram inimicorum
meorum extendiſti manum tuam, & ſaluum
me fecit dextera tua.
8 * Dominus retribuet pro me: Domine
miſericordia tua in ſæculum: opera manuum
tuarum ne deſpicias.

1 In finem, Pſalmus Dauid.
CXXXVIII.

A Domine probaſti me, & cognouiſti me:
2 * tu cognouiſti ſeſſionem meam, & re-
ſurrectionem meam.
3 * Intellexiſti cogitationes meas de longè:
ſemitam meã,& funiculum meum inueſtigaſti.
4 * Et omnes vias meas præuidiſti: quia
non eſt ſermo in lingua mea.
5 * Ecce Domine tu cognouiſti omnia, no-
uiſſima & antiqua: tu formaſti me, & poſui-
ſti ſuper me manum tuam.
6 * Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me:
confortata eſt, & non potero ad eam.
7 * Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie
tua fugiam?
8 † Amos 9. a. 2. * † Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi
B deſcendero in infernum, ades.
9 * Si ſumpſero pennas meas diluculo, &
habitauero in extremis maris:
10 * Etenim illuc manus tua deducet me: &
tenebit me dextera tua.
11 * Et dixi: Forſitan tenebræ conculcabunt
me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.
12 * Quia tenebræ non obſcurabuntur à te,
& nox ſicut dies illuminabitur; ſicut tene-
bræ eius, ita & lumen eius.
13 * Quia tu poſſediſti renes meos: ſuſcepi-
C ſti me de ventre matris meæ.
14 * Confitebor tibi quia terribiliter magni-
ficatus es: mirabilia opera tua, & anima mea
cognoſcit nimis.

15 * Non eſt occultatum os meum à te, quod
feciſti in occulto: & ſubſtantia mea in infe-
rioribus terræ.
16 * Imperfectum meum viderunt oculi tui,
& in libro tuo omnes ſcribentur: dies forma-
buntur, & nemo in eis.
17 * Mihi autem nimis honorificati ſunt ami-
ci tui, Deus: nimis confortatus eſt principa-
tus eorum.
18 * Dinumerabo eos, & ſuper arenam mul-
tiplicabuntur: exurrexi,& adhuc ſum tecum.
19 * Si occideris Deus peccatores: viri ſan-
D guinum declinate à me:
20 * Quia dicitis in cogitatione: Accipient
in vanitate ciuitates tuas.
21 * Nónne qui oderunt te Domine, ode-
ram: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?
22 * Perfecto odio oderam illos:& inimici fa-
cti ſunt mihi.
23 * Proba me Deus,& ſcito cor meum: in-
terroga me, & cognoſce ſemitas meas.
24 * Et vide, ſi via iniquitatis in me eſt: &
deduc me in via æterna.

1 In finem, Pſalmus Dauid.
CXXXIX.

2 Eripe me Domine ab homine malo: à
A viro iniquo eripe me.
3 * Qui cogitauerunt iniquitates in corde:
tota die conſtituebant prælia.
4 * † Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis: † Sup. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13.
venenum aſpidum ſub labiis eorum.
5 * Cuſtodi me Domine de manu peccato-
ris: & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerũt ſupplantare greſſus meos:
6 * abſconderunt ſuperbi laqueum mihi:
Et funes extenderunt in laqueum: iuxta
iter ſcandalum poſuerunt mihi.
7 * Dixi Domino: Deus meus es tu: exau-
di Domine vocem deprecationis meæ.
8 * Domine, Domine virtus ſalutis meæ:
B obumbraſti ſuper caput meum in die belli:
9 * Ne tradas me Domine à deſiderio meo
peccatori: cogitauerunt contra me, ne dere-
linquas me, ne fortè exaltentur.
10 * Caput circuitus eorum: labor labiorum
ipſorum operiet eos.
11 * Cadent ſuper eos carbones, in ignem
deiicies eos: in miſeriis non ſubſiſtent.
12 * Vir linguoſus non dirigetur in terra: vi-
rum iniuſtum mala capient in interitu.
13 * Cognoui quia faciet Dominus iudicium
inopis, & vindictam pauperum.
14 * Verumtamen iuſti confitebuntur nomi-
ni tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 Pſalmus Dauid. CXL.

A Domine clamaui ad te, exaudi me: in-
tende voci meæ, cùm clamauero ad te.
2 * Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in
conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſa-
crificium veſpertinum.
3 * Pone Domine cuſtodiam ori meo: &
oſtium circumſtantiæ labiis meis.
4 * Non declines cor meum in verba ma-
litiæ,

litiæ , ad excuſandas excuſationes in pec-
catis.
Cum hominibus operantibus iniquita-
tem , & non communicabo cum electis
eorum.
* Corripiet me iuſtus in miſericordia, & 5
increpabit me : oleum autem peccatoris non
impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in bene- B
placitis eorum : * abſorpti ſunt iuncti petræ 6
iudices eorum.
Audient verba mea quoniam potuerunt :
* ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper ter- 7
ram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum:
* quia ad te Domine, Domine oculi mei : in 8
te ſperaui, non auferas animam meam.
* Cuſtodi me à laqueo , quem ſtatuerunt 9
mihi : & à ſcandalis operantium iniquitatem.
* Cadent in retiaculo eius peccatores : 10
ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

Intellectus Dauid, 1
Cùm eſſet in ſpelunca, oratio.
(1. *Reg.* 24.) CXLI.

Sup 76. a. 2.

VOce mea ad Dominum clamaui : voce A
mea ad Dominum deprecatus ſum : 2
* Effundo in conſpectu eius orationem 3
meam , & tribulationem meam ante ipſum
pronuntio.
* In deficiendo ex me ſpiritum meum, 4
& tu cognouiſti ſemitas meas.
In via hac , qua ambulabam , abſconde-
runt laqueum mihi.
* Conſiderabam ad dexteram , & vide- 5
bam : & non erat qui cognoſceret me. B
Petiit fuga à me , & non eſt qui requirat
animam meam.
* Clamaui ad te Domine, dixi : Tu es ſpes 6
mea , portio mea in terra viuentium.
* Intende ad deprecatiunem meam : quia 7
humiliatus ſum nimis.
Libera me à perſequentibus me : quia con-
fortati ſunt ſupet me.
* Educ de cuſtodia animam meam ad con- 8
fitendum nomini tuo : me expectant iuſti,
donce retribuas mihi.

Pſalmus Dauid,
Quando perſequebatur eum Abſalom 1
filius eius. (2.*Reg.*17.) CXLII.

DOmine exaudi orationem meam : auri- A
bus percipe obſecrationem meam in ve-
ritate tua : exaudi me in tua iuſtitia.
* Et non intres in iudicium cum ſeruu 2
tuo : quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo
omnis viuens.
* Quia perſecutus eſt inimicus animam 3
meam : humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos
ſæculi : * & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus 4
meus , in me turbatum eſt cor meum.
* Memor fui dierum antiquorum , medi- 5
tatus ſum in omnibus operibus tuis : in factis
manuum tuarum meditabar.
6 * Expandi manus meas ad te : anima mea
B ſicut terra ſine aqua tibi :
7 * Velociter exaudi me Domine : defecit
ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me : & ſimilis
ero deſcendentibus in lacum.
8 * Auditam fac mihi manè miſericordiam
tuam : quia in te ſperaui.
C Notam fac mihi viam , in qua ambulem :
quia ad te leuaui animam meam.
9 * Eripe me de inimicis meis Domine , ad
10 te confugi : * doce me facere voluntatem
tuam , quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram
11 rectam : * propter nomen tuum Domine vi-
uificabis me , in æquitate tua.
Educes de tribulatione animam meam :
12 * & in miſericordia tua diſperdes inimicos
meos.
Et perdes omnes , qui tribulant animam
meam : quoniam ego ſeruus tuus ſum.

Pſalmus Dauid,
1 Aduerſus Goliath. CXLIII.

A BEnedictus Dominus Deus meus, qui do-
cet manus meas ad prælium , & digitos
meos ad bellum.
2 * Miſericordia mea , & refugium meum :
ſuſceptor meus , & liberator meus :
Protector meus, & in ipſo ſperaui : qui ſub-
dit populum meum ſub me.
3 * Domine quid eſt homo , quia innotui-
B ſti ei ? aut filius hominis , quia reputas eum ?
4 * Homo vanitati ſimilis factus eſt : † dies † Iob. 8. b. 9. 14. a. 2.
eius ſicut vmbra prætereunt.
5 * Domine inclina cœlos tuos, & deſcen-
de : tange montes , & fumigabunt.
6 * Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos :
emitte ſagittas tuas , & conturbabis eos.
7 * Emitte manum tuam de alto , eripe me,
& libera me de aquis multis ; de manu filio-
rum alienorum.
8 * Quorum os locutum eſt vanitatem : &
C dextera eorum , dextera iniquitatis.
9 * Deus canticum nouum cantabo tibi : in
pſalterio , decachordo pſallam tibi.
10 * Qui das ſalutem regibus : qui redemiſti
11 Dauid ſeruum tuum de gladio maligno : *
eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum,
quorum os locutum eſt vanitatem : & dexte-
ra eorum, dextera iniquitatis :
12 * Quorum filij, ſicut nouellæ plantationes
in iuuentute ſua.
Filiæ eorum compoſitæ : circumornatæ vt
ſimilitudo templi.
13 * Promptuaria eorum plena, eructantia ex
D hoc in illud.
Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſ-
14 ſibus ſuis : * boues eorum craſſæ.
Non eſt ruina maceriæ , neque tranſitus,
15 neque clamor in plateis eorum. * Beatum di-
xerunt populum, cui hæc ſunt : beatus popu-
lus, cuius Dominus Deus eius.

Laudatio

Laudatio ipsi Dauid. CXLIV. 1
EXaltabo te Deus meus rex : & benedi- A
cam nomini tuo in sæculum, & in sæ-
culum sæculi.
* Per singulos dies benedicam tibi: & lau- 2
dabo nomen tuum in sæculum, & in sæcu-
lum sæculi.
* Magnus Dominus & laudabilis nimis: 3
& magnitudinis eius non est finis.
* Generatio & generatio laudabit opera 4
tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.
* Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ 5
loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
* Et virtutem terribilium tuorum dicent: 6
& magnitudinem tuam narrabunt. B
* Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ 7
eructabunt: & iustitia tua exultabunt.
* Miserator & misericors Dominus: pa- 8
tiens, & multùm misericors.
* Suauis Dominus vniuersis: & miseratio- 9
nes eius super omnia opera eius.
* Confiteantur tibi Domine omnia opera 10
tua: & sancti tui benedicant tibi.
* Gloriam regni tui dicent: & potentiam 11
tuam loquentur:
* Vt notam faciant filiis hominum poten- 12
tiam tuam: & gloriam magnificentiæ re-
gni tui. C
* Regnum tuum regnum omnium sæcu- 13
lorum: & dominatio tua in omni generatio-
ne & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis:
& sanctus in omnibus operibus suis.
* Alleuat Dominus omnes, qui corruunt: 14
& erigit omnes elisos.
* Oculi omnium in te sperant Domine & 15
tu das escam illorum in tempore opportuno.
* Aperis tu manum tuam: & imples om- 16
ne animal benedictione.
* Iustus Dominus in omnibus viis suis: & 17
sanctus in omnibus operibus suis.
* Propè est Dominus omnibus inuocan- 18
tibus eum, omnibus inuocantibus eum in ve-
ritate.
* Voluntatem timentium se faciet, & de- 19
precationem eorum exaudiet: & saluos fa-
ciet eos.
* Custodit Dominus omnes diligentes se: 20
& omnes peccatores disperdet.
* Laudationem Domini loquetur os meũ: 21
& benedicat omnis caro nomini sancto eius
in sæculum, & in sæculum sæculi.
Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. 1
CXLV.
† Sup. 144. a 2.
LAuda anima mea Dominum, † laudabo 2
Dominum in vita mea: psallam Deo A
meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus; * in filiis 3
hominum, in quibus non est salus.
* Exibit spiritus eius, & reuertetur in ter- 4
ram suam: in illa die peribunt omnes cogita-
tiones eorum.
* Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, 5
6 spes eius in Domino Deo ipsius: * † qui fe- † Act. 14. c 14. Apoc. 14. b 7.
cit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in
eis sunt.
7 * Qui custodit veritatem in sæculum, fa-
B cit iudicium iniuriam patientibus: dat escam
esurientibus.
8 Dominus soluit compeditos: * Dominus
illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dominus diligit
iustos.
9 * Dominus custodit aduenas, pupillum
& viduam suscipiet: & vias peccatorum dis-
perdet.
10 * Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus
Sion in generationem & generationem.
1 Alleluia. CXLVI.
A LAudate Dominum, quoniam bonus est
psalmus: Deo nostro sit iucunda, deco-
raque laudatio.
2 * Ædificans Ierusalem Dominus: disper-
siones Israelis congregabit.
3 * Qui sanat contritos corde: & alligat
contritiones eorum.
4 * Qui numerat multitudinem stellarum:
& omnibus eis nomina vocat.
5 * Magnus Dominus noster, & magna vir-
tus eius: & sapientiæ eius non est numerus.
6 * Suscipiens mansuetos Dominus: humi-
lians autem peccatores vsque ad terram.
7 * Præcinite Domino in confessione: psalli-
B te Deo nostro in cithara.
8 * Qui operit cœlum nubibus: & parat
terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum, & her-
bam seruituti hominum.
9 * Qui dat iumentis escam ipsorum, & pul-
lis coruorum inuocantibus eum.
10 * Non in fortitudine equi voluntatem
habebit: nec in tibiis viri beneplacitum
erit ei.
11 * Beneplacitum est Domino super timen-
tes eum: & in eis, qui sperant super miseri-
cordia eius.
Alleluia. CXLVII.
12 LAuda Ierusalem Dominum: lauda Deum
A tuum Sion.
13 * Quoniam confortauit seras portarum
tuarum: benedixit filiis tuis in te.
14 * Qui posuit fines tuos pacem: & adipe
frumenti satiat te.
15 * Qui emittit eloquium suum terræ: ve-
lociter currit sermo eius.
16 * Qui dat niuem sicut lanam: nebulam si-
B cut cinerem spargit.
17 * Mittit crystallum suam sicut buccellas:
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
18 * Emittet verbum suum, & liquefaciet ea:
flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
19 * Qui annuntiat verbum suum Iacob: iu-
stitias & iudicia sua Israel.
20 * Non fecit taliter omni nationi: & iudi-
cia sua non manifestauit eis. Alleluia.

Alleluia. CXLVIII 1
LAudate Dominum de cœlis: laudate A
eum in excelſis,
* Laudate eum omnes angeli eius: lauda- 2
te eum omnes virtutes eius.
* Laudate eum ſol & luna: laudate eum 3
omnes ſtellæ, & lumen.
† Dan. 3. c. 59. 60. * † Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ 4
omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, * laudent no- 5
men Domini.
Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.
* Statuit ea in æternum, & in ſæculum ſæ- 6
culi: præceptum poſuit, & non præteribit. B
* Laudate Dominum de terra, dracones 7
& omnes abyſſi.
* Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus pro- 8
cellarum: quæ faciunt verbum eius.
* Montes, & omnes colles: ligna fructife- 9
ra, & omnes cedri.
* Beſtiæ, & vniuerſa pecora: ſerpentes, & 10
volucres pennatæ:
* Reges terræ, & omnes populi: princi- 11
pes, & omnes iudices terræ.
* Iuuenes, & virgines: ſenes cum iunio- 12
ribus laudent nomen Domini: * quia exal- 13
tatum eſt nomen eius ſolius.
* Confeſſio eius ſuper cœlum & terram: 14
& exaltauit cornu populi ſui.
Hymnus omnibus ſanctis eius: filiis Iſrael, populo appropinquanti ſibi. Alleluia.

Alleluia. CXLIX. 1
CAntate Domino canticum nouum: laus
eius in eccleſia ſanctorum.
2 * Lætetur Iſrael in eo, qui fecit eum: &
A filij Sion exultent in rege ſuo.
3 * Laudent nomen eius in choro: in tympano & pſalterio pſallant ei:
4 * Quia beneplacitum eſt Domino in populo ſuo: & exaltabit manſuetos in ſalutem.
5 * Exultabunt ſancti in gloria: lætabuntur in cubilibus ſuis.
6 * Exaltationes Dei in gutture eorum: &
B gladij ancipites in manibus eorum:
7 * Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.
8 * Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
9 * Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius. Alleluia.

1 Alleluia. CL
A LAudate Dominum in ſanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
2 * Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis eius.
3 * Laudate eum in ſono tubæ: laudate eum
B in pſalterio, & cithara.
4 * Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.
5 * Laudate eum in cymbalis beneſonantibus: laudate eum in cymbalis iubilatio-
6 nis: * omnis ſpiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORVM, QVEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPVT PRIMVM.

Parabolarum vtilitas: auditus ſapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum ſequatur blanditias: ſapientia ad ſui amplexum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

PARABOLÆ Salomo- 1
nis, filij Dauid, regis A
Iſrael. * Ad ſciendam 2
ſapientiam, & diſcipli-
nam: * ad intelligen- 3
da verba prudentiæ, &
ſuſcipiendam eruditio-
nem doctrinæ, iuſtitiam, & iudicium, & æqui-
tatem: * vt detur paruulis aſtutia, adoleſcen- 4
5 ti ſcientia, & intellectus. * Audiens ſapiens,
ſapientior erit: & intelligens, gubernacula
6 poſſidebit. * Animaduertet parabolam, & in-
terpretationem, verba ſapientum, & ænig-
7 mata eorum. * † Timor Domini, principium † Pſal. 110. b. 10. Eccle. 1. c. 16.
ſapientiæ. Sapientiam, atque doctrinam ſtul-
8 ti deſpiciunt. * Audi fili mi, diſciplinam pa-
9 tris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: *
vt addatur gratia capiti tuo, & torques col-
10 lo tuo. * Fili mi, ſi te lactauerint peccatores,
11 ne acquieſcas eis. * Si dixerint: Veni nobiſ-
cum, inſidiemur ſanguini, abſcondamus ten-
12 diculas contra inſontem fruſtrà: * deglutia-
B mus eum ſicut infernus viuĕtem, & integrum
13 quaſi deſcendentem in lacum. * Omnem
pretioſam

pretiosam substantiam reperiemus, implebi-
mus domos nostras spoliis. * Sortem mitte 14
nobiscum, marsupium vnum sit omnium no-
strûm.* Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe 15
† Isai. 59. b.7. pedem tuum à semitis eorum.* † Pedes enim 16
illorum ad malum currunt,& festinant vt ef-
fundant sanguinem. * Frustrà autem iacitur 17
rete ante oculos pennatorum. * Ipsi quo- 18
que contra sanguinem suum insidiantur, &
moliuntur fraudes contra animas suas. * Sic 19
semitæ omnis auari, animas possidentium ra-
piunt. * Sapientia foris prædicat, in plateis 20
dat vocem suam: * In capite turbarum cla- 21
mitat, in foribus portarum vrbis profert ver- C
ba sua, dicens: * Vsquequò paruuli diligi- 22
tis infantiam, & stulti ea, quæ tibi sunt no-
xia, cupient, & imprudentes odibunt scien-
tiam? * Conuertimini ad correptionem 23
meam: en proferam vobis spiritum meum,
† Isai. 65. b.12.66. b.4. Ierem. 7. e.13. & ostendam vobis verba mea * † Quia vo- 24
caui, & renuistis: extendi manum meam,
& non fuit qui aspiceret. * Despexistis om- 25
ne consilium meum, & increpationes meas
neglexistis. * Ego quoque in interitu vestro 26
ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod
timebatis, aduenerit. * Cùm irruerit repen- 27
tina calamitas, & interitus quasi tempestas D
ingruerit: quando venerit super vos tribula-
tio, & angustia: * Tunc inuocabunt me, 28
& non exaudiam: manè consurgent, &
non inuenient me: * eò quòd exosam ha- 29
buerint disciplinam, & timorem Domini
non susceperint, * nec acquieuerint consilio 30
meo, & detraxerint vniuersæ correptioni
meæ. * Comedent igitur fructus viæ suæ, suis- 31
que consiliis saturabuntur. * Auersio paruu- 32
lorum interficiet eos, & prosperitas stulto-
rum perdet illos. * Qui autem me audierit, 33
absque terrore requiescet, & abundantia per-
fruetur, timore malorum sublato.

CAPVT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & sine qua vbique erratur.

FIli mi, si susceperis sermones meos, & 1
mandata mea absconderis penes te, * vt A
audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum 2
ad cognoscendam prudentiam.
* Si enim sapientiam inuocaueris, & in- 3
clinaueris cor tuum prudentiæ: * si quæsieris 4
eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effo-
deris illam: * tunc intelliges timorem Domi- 5
ni, & scientiam Dei inuenies: * quia Domi- 6
nus dat sapientiam: & ex ore eius pruden-
tia, & scientia.
* Custodiet rectorum salutem, & prote- 7
get gradientes simpliciter, * seruans semitas 8
iustitiæ, & vias sanctorum custodiens. B
* Tunc intelliges iustitiam, & iudicium, 9
& æquitatem, & omnem semitam bonam.
* Si intrauerit sapientia cor tuum, & scien- 10
tia animæ tuæ placuerit: * consilium custo- 11
12 diet te, & prudentia seruabit te, * vt eruaris
C à via mala, & ab homine, qui peruersa loqui-
13 tur: * qui relinquunt iter rectum, & ambu-
14 lant per vias tenebrosas: qui lætantur cùm
malefecerint, & exultant in rebus pessimis:
15 * quorum viæ peruersæ sunt, & infames
16 gressus eorum. * Vt eruaris à muliere aliena,
& ab extranea, quæ mollit sermones suos;
17 * & relinquit ducem pubertatis suæ, * & pa-
18 cti Dei sui oblita est. inclinata est enim ad
D mortem domus eius, & ad inferos semitæ
19 ipsius. * omnes, qui ingrediuntur ad eam,
non reuertentur, nec apprehendent semitas
20 vitæ. * Vt ambules in via bona: & calles iu-
21 storum custodias. * Qui enim recti sunt, ha-
bitabunt in terra, & simplices permanebunt
22 in ea. * † Impij verò de terra perdentur: & † Iob. 18. d.17.
qui inique agunt, auferentur ex ea.

CAPVT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia & veritas non deserendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus, sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1 FIli mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præ-
2 cepta mea cor tuum custodiat. * longi-
A tudinem enim dierum, & annos vitæ, & pa-
3 cem apponent tibi. * Misericordia & veritas
te non deserant, circumda eas gutturi tuo, &
4 describe in tabulis cordis tui: * & inuenies
gratiam, & disciplinam bonam, coram Deo
5 & hominibus. * Habe fiduciam in Domi-
no ex toto corde tuo, & ne innitaris pru-
6 dentiæ tuæ. * In omnibus viis tuis cogita il-
7 lum, & ipse diriget gressus tuos. * † Ne sis † Rom. 12. d. 16.
sapiens apud temetipsum: time Deum, &
8 recede à malo: * sanitas quippe erit vmbilico
B tuo, & irrigatio ossium tuorum. * † Honora † Tob. 4. b.7. Luc. 14. c.13.
9 Dominum de tua substantia, & de primitiis
10 omnium frugum tuarum da ei: * & imple-
buntur horrea tua saturitate, & vino torcu-
11 laria tua redundabunt. * † Disciplinam Do- † Heb. 12. b.5. Apoc. 3. d.19.
mini, fili mi, ne abiicias: nec deficias cùm ab
12 eo corriperis: * quem enim diligit Domi-
nus, corripit: & quasi pater in filio compla-
13 cet sibi. * Beatus homo, qui inuenit sapien-
14 tiam, & qui affluit prudentia: * melior est ac-
quisitio eius negotiatione argenti, & auri
15 primi & purissimi fructus eius: * pretiosior
est cunctis opibus: & omnia, quæ deside-
16 rantur, huic non valent comparari. * Longi-
tudo dierum in dextera eius, & in sinistra il-
17 lius diuitiæ, & gloria. * Viæ eius viæ pul-
18 chræ, & omnes semitæ illius pacificæ. * Li-
C gnum vitæ est his, qui apprehenderint eam:
19 & qui tenuerint eam, beatus: * Dominus sa-
pientia fundauit terram, stabiliuit cœlos pru-
20 dentia. * Sapientia illius eruperunt abyssi. &
21 nubes rore concrescunt. * Fili mi, ne effluant
hæc ab oculis tuis: Custodi legem atque

consilium : * & erit vita animæ tuæ, & gra- 22
tia faucibus tuis. * tunc ambulabis fiduciali- 23
ter in via tua, & pes tuus non impinget : * si 24
dormieris, non timebis : quiesces, & suauis
erit somnus tuus. * ne paueas repentino ter- 25
rore, & irruentes tibi potentias impiorum.
* Dominus enim erit in latere tuo, & custo- 26
diet pedem tuum ne capiaris. * Noli prohi- 27
bere benefacere eum, qui potest : si vales, & D
ipse benefac. * Ne dicas amico tuo : Vade, 28
& reuertere : cras dabo tibi : cùm statim pos-
sis dare. * Ne moliaris amico tuo malum, 29
cùm ille in te habeat fiduciam. * Ne con- 30
tendas aduersus hominem frustrà, cùm ipse
† Psal. 36. a.1. tibi nihil mali fecerit. * † Ne æmuleris ho- 31
minem iniustum, nec imiteris vias eius : * 32
quia abominatio Domini est omnis illusor,
& cum simplicibus sermocinatio eius. * Ege- 33
stas à Domino in domo impij : habitacula
autem iustorum benedicentur. * Ipse delu- 34
det illusores, & mansuetis dabit gratiam. * 35
Gloriam sapientes possidebunt : stultorum
exaltatio, ignominia.

Capvt IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cuius explicat vtilitates: via impiorum declinanda, & iustorum amplectenda : de custodia cordis, oris, & gressuum.

AVdite filij disciplinam patris, & atten- 1
dite vt sciatis prudentiam. * Donum 2
bonum tribuam vobis, legem meam ne de- A
relinquatis. * Nam & ego filius fui patris mei, 3
tenellus, & vnigenitus coram matre mea :
* & docebat me, atque dicebat : Suscipiat 4
verba mea cor tuum, custodi præcepta mea,
& viues. * Posside sapientiam, posside pru- 5
dentiam : ne obliuiscaris, neque declines à
verbis oris mei. * Ne dimittas eam, & cu- 6
stodiet te : dilige eam, & conseruabit te. * 7
Principium sapientiæ posside sapientiam, &
in omni possessione tua acquire prudentiam: B
* arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis 8
ab ea, cùm eam fueris amplexatus. * dabit 9
capiti tuo augmenta gratiarum, & corona in-
clyta proteget te. * Audi fili mi, & suscipe 10
verba mea, vt multiplicentur tibi anni vitæ.
* Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te 11
per semitas æquitatis : * quas cùm ingressus 12
fueris, non arctabuntur gressus tui, & cur-
rens non habebis offendiculum. * Tene dis- 13
ciplinam, ne dimittas eam : custodi illam,
quia ipsa est vita tua. * Ne delecteris in se- 14
mitis impiorum, nec tibi placeat malorum C
via. * Fuge ab ea, nec transeas per illam : de- 15
clina, & desere eam. * non enim dormiunt 16
nisi malefecerint : & rapitur somnus ab eis
nisi supplantauerint. * comedunt panem im- 17
pietatis, & vinum iniquitatis bibunt. * Iusto- 18
rum autem semita quasi lux splendens, pro-
cedit & crescit vsque ad perfectam diem. * 15
Via impiorum tenebrosa : nesciunt vbi cor-
ruant. * Fili mi, ausculta sermones meos, & ad 20
21 eloquia mea inclina aurem tuam. * ne rece-
dant ab oculis tuis, custodi ea in medio cor-
22 dis tui : * vita enim sunt inuenientibus ea, &
23 vniuersæ carni sanitas. * Omni custodia ser-
24 ua cor tuum, quia ex ipso vita procedit : *
D Remoue à te os prauum & detrahentia labia
25 sint procul à te. * Oculi tui recta videant, &
26 palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. * Diri-
ge semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ
27 stabilientur. * Ne declines ad dexteram, ne-
que ad sinistram : auerte pedem tuum à ma-
lo. vias enim, quæ à dextris sunt, nouit Do-
minus : peruersæ verò sunt quæ à sinistris
sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos,
itinera autem tua in pace producet.

Capvt V.

Vitare iubet meretricem : & ne labores & anni perdantur : propria vxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 FIli mi, attende ad sapientiam meam, &
2 prudentiæ meæ inclina aurem tuam, * vt
A custodias cogitationes, & disciplinam labia
tua conseruent. Ne attendas fallaciæ mulie-
3 ris. * fauus enim distillans labia meretricis, &
4 nitidius oleo guttur eius : * nouissima autem
illius amara quasi absynthium, & acuta quasi
5 gladius biceps. * Pedes eius descendunt in
B mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.
6 * Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt
7 gressus eius, & inuestigabiles. * Nunc ergo
fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris
8 mei. * Longè fac ab ea viam tuam, & ne ap-
9 propinques foribus domus eius. * Ne des alie-
10 nis honorem tuum, & annos tuos crudeli. *
ne fortè impleantur extranei viribus tuis, &
11 labores tui sint in domo aliena, * & gemas in
C nouissimis, quando consumpseris carnes tuas,
12 & corpus tuum, & dicas: * Cur detestatus sum
disciplinam, & increpationibus non acquie-
13 uit cor meum, * nec audiui vocem docentium
me, & magistris non inclinaui aurem meam?
14 * Penè fui in omni malo, in medio Ecclesiæ
15 & synagogæ. * Bibe aquam de cisterna tua,
16 & fluenta putei tui : * Deriuentur fontes tui
17 foras, & in plateis aquas tuas diuide. * Habe-
18 to eas solus, nec sint alieni participes tui. * Sit
vena tua benedicta, & lætare cum muliere
19 adolescentiæ tuæ : * ceruua charissima, & gra-
D tissimus hinnulus. vbera eius inebrient te in
omni tempore, in amore eius delectare iu-
20 giter. * Quare seduceris fili mi ab aliena, &
21 foueris in sinu alterius? * † Respicit Domi- † Iob 14. c.16. & 31. a.4. & 34. c.21.
nus vias hominis, & omnes gressus eius con-
22 siderat. * Iniquitates suæ capiunt impium, &
funibus peccatorum suorum constringitur.
23 * Ipse morietur, quia non habuit discipli-
nam, & in multitudine stultitiæ suæ deci-
pietur.

Capvt VI.

Sponsori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: apostatam describit : sex quæ Dominus odit e exhortatur

exhortatur ad legis custodiam, vtque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.

FIlli mi, si spoponderis pro amico tuo, 1
defixisti apud extraneum manum tuam, A
*illaqueatus es verbis oris tui, & captus pro- 2
prijs sermonibus. * Fac ergo quod dico fili 3
mi, & temetipsum libera: quia incidisti in
manum proximi tui. Discurre, festina sus-
cita amicum tuum: * ne dederis somnum 4
oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. * 5
Eruere quasi damula de manu, & quasi auis
de manu aucupis. * Vade ad formicam ô pi- 6
ger, & considera vias eius, & disce sapien-
tiam: * quæ cùm non habeat ducem, nec 7
præceptorem, nec principem, * parat in 8
æstate cibum sibi, & congregat in messe
quod comedat. * Vsquequo piger dormies? 9
† Inf. 24. d. 33. quando consurges è somno tuo? * † Pau- 10
lulum dormies, paululum dormitabis, pau- B
lulum conseres manus, vt dormias: * & ve- 11
niet tibi quasi viator, egestas, & pauperies
quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, ve-
niet vt fons messis tua & egestas longè fugiet
à te. * Homo apostata, vir inutilis, graditur 12
ore peruerso, * annuit oculis, terit pede, digi- 13
to loquitur, * prauo corde machinatur ma- 14
lum, & omni tempore iurgia seminat. * huic 15
extemplò veniet perditio sua, & subitò con-
teretur, nec habebit vltrà medicinam. * Sex 16
sunt, quæ odit Dominus, & septimum de-
testatur anima eius: * Oculos sublimes, lin- 17
guam mendacem, manus effundentes inno-
xium sanguinem, * cor machinans cogitatio- 18
nes pessimas, pedes veloces ad currendum in C
malum, * proferentem mendacia testem fal- 19
lacem, & eum qui seminat inter fratres dis-
cordias. * Conserua fili mi præcepta patris 20
tui, & ne dimittas legem matris tuæ. * Liga 21
ea in corde tuo iugiter, & circumda gutturi
tuo. * Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: 22
cùm dormieris, custodiant te, & euigilans
loquere cum eis. * quia mandatum lucerna 23
est, & lex lux, & via vitæ increpatio disci-
plinæ: * vt custodiant te à muliere mala, & 24
à blanda lingua extraneæ. * Non concupis- 25
cat pulchritudinem eius cor tuum, nec capia-
ris nutibus illius: * pretium enim scorti vix 26
est vnius panis: mulier autem viri pretiosam
animam capit. * Numquid potest homo ab- 27
scondere ignem in sinu suo, vt vestimenta D
illius non ardeant? * aut ambulare super pru- 28
nas, vt non comburantur plantæ eius? * sic 29
qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non
erit mundus cùm tetigerit eam. * Non gran- 30
dis est culpa, cùm quis furatus fuerit: fura-
tur enim vt esurientem impleat animam: * 31
deprehensus quoque reddet septuplum, &
omnem substantiam domus suæ tradet. * 32
Qui autem adulter est, propter cordis ino-
piam perdet animam suam: * turpitudinem 33
& ignominiam cõgregat sibi, & opprobrium
illius non delebitur: * quia zelus & furor viri 34
non parcet in die vindictæ, nec acquiescet
cuiusquam precibus, nec suscipiet pro re-
demptione dona plurima.

CAPVT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: vtque scortorum blanditias, quas latè describit euitet.

1 FIlli mi, custodi sermones meos, & præ-
2 cepta mea reconde tibi. Fili * serua man-
A data mea, & viues: & legem meam quasi
3 pupillam oculi tui: * liga eam in digitis tuis,
4 scribe illam in tabulis cordis tui. * Dic sa-
pientiæ, soror mea es: & prudentiam voca
5 amicam tuam, * vt custodiat te à muliere
extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia
6 facit. * De fenestra enim domus meæ per
7 cancellos prospexi, * & video paruulos, consi-
8 dero vecordem iuuenem, * qui transit per pla-
B team iuxta angulum, & prope viam domus
9 illius, graditur * in obscuro, aduesperascente
10 die, in noctis tenebris, & caligine * Et ecce
occurrit illi mulier ornatu meretricio, præpa-
11 rata ad capiendas animas: garrula & vaga, *
quietis impatiens, nec valens in domo consi-
12 stere pedibus suis, * nunc foris, nunc in pla-
13 teis, nunc iuxta angulos insidians. * Appre-
hensumque deosculatur iuuenem, & procaci
14 vultu blanditur, dicens: * Victimas pro salute
15 voui, hodie reddidi vota mea. * idcircò egres-
C sa sum in occursum tuum, desiderans te vide-
16 re, & reperi. * Intexui funibus lectulum meum.
17 straui tapetibus pictis ex Ægypto. * aspersi
cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo.
18 * Veni, inebriemur vberibus, & fruamur
19 cupitis amplexibus, donec illucescat dies. *
non est enim vir in domo sua, abijt via lon-
20 gissima. * sacculum pecuniæ secum tulit: in
die plenæ lunæ reuersurus est in domum
21 suam. * Irretiuit eum multis sermonibus,
22 & blanditijs labiorum protraxit illum. *
D Statim eam sequitur quasi bos ductus ad vi-
ctimam, & quasi agnus lasciuiens, & igno-
23 rans quòd ad vincula stultus trahatur., *
donec transfigat sagitta iecur eius: velut si
auis festinet ad laqueum; & nescit quòd de
24 periculo animæ illius agitur. * Nunc ergo
fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.
25 * Ne abstrahatur in vijs illius mens tua: ne-
26 que decipiaris semitis eius. * multos enim
vulneratos deiecit, & fortissimi quique inter-
27 fecti sunt ab ea. * Viæ inferi domus eius,
penetrantes in interiora mortis.

CAPVT VIII.

Sapientia ad sui amplexum inuitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coæterna cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes verò, miseri tandem euadent.

1 NVmquid non sapientia clamitat, & pru-
A dentia dat vocem suam? * In summis
2 excelsisque verticibus supra viam, in mediis
3 semitis stans, * iuxta portas ciuitatis in ipsis

foribus, loquitur, dicens: * O viri, ad vos 4
clamito, & vox mea ad filios hominum. * In- 5
telligite paruuli astutiam, & insipientes ani-
maduertite. * Audite, quoniam de rebus ma- 6
gnis locutura sum: & aperientur labia mea,
vt recta prædicent. * Veritatem meditabitur 7
guttur meum, & labia mea detestabuntur
impium. * Iusti sunt omnes sermones mei, 8
non est in eis prauum quid, neque peruer-
sum. * recti sunt intelligentibus, & æqui 9
inuenientibus scientiam. * Accipite disci- 10
plinam meam, & non pecuniam: doctri- B
nam magis, quàm aurum eligite. * Melior 11
est enim sapientia cunctis pretiosissimis: &
omne desiderabile ei non potest comparari. * 12
Ego sapientia habito in consilio, & eruditis
intersum cogitationibus. * Timor Domini 13
odit malum: arrogantiam & superbiam, &
viam prauam, & os bilingue detestor. * Meum 14
est consilium, & æquitas, mea est prudentia,
mea est fortitudo. * Per me reges regnant, & 15
legum conditores iusta decernunt: * Per me 16
principes imperant & potentes decernunt
iustitiam. * Ego diligentes me diligo: & qui 17
manè vigilant ad me, inuenient me. * Me- 18
cum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbæ,
& iustitia. * Melior est enim fructus meus 19
auro, & lapide pretioso, & genimina mea C
argento electo. * In vijs iustitiæ ambulo, in 20
medio semitarum iudicij, * vt ditem diligen- 21
tentes me, & thesauros eorum repleam. * 22
Dominus possedit me in initio viarum sua-
rum, antequam quidquam faceret à princi-
pio. * Ab æterno ordinata sum, & ex anti- 23
quis antequam terra fieret. * Nondum erant 24
abyssi, & ego iam concepta eram: necdum
fontes aquarum eruperant: * necdum mon- 25
tes graui mole constiterant: ante colles ego
parturiebar: * adhuc terram non fecerat, & 26
flumina, & cardines orbis terræ. * Quando 27
præparabat cœlos, aderam: quando certa le- D
ge, & gyro vallabat abyssos: * quando æthe- 28
ra firmabat sursum, & librabat fontes aqua-
rum. * quando circumdabat mari terminum 29
suum, & legem ponebat aquis, ne transirent
fines suos: quando appendebat fundamenta
terræ. * Cum eo eram cuncta componens: & 30
delectabar per singulos dies, ludens coram
eo omni tempore; * ludens in orbe terra- 31
rum: & deliciæ meæ, esse cum filijs homi-
num. * Nunc ergo filij audite me: Beati, 32
qui custodiunt vias meas. * Audite discipli- 33
nam, & estote sapientes, & nolite abijcere
eam. * Beatus homo qui audit me, & qui vi- 34
gilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad
postes ostij mei. * Qui me inuenerit, inueniet 35
vitam, & hauriet salutem à Domino: * qui 36
autem in me peccauerit, lædet animam suam.
Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPVT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porrò eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1 SApientia ædificauit sibi domum, excîdit
2 columnas septem. * Immolauit victimas
A suas, miscuit vinum, & proposuit mensam
3 suam. * Misit ancillas suas vt vocarent ad ar-
4 cem, & ad mœnia ciuitatis: * Si quis est
paruulus, veniat ad me. Et insipientibus lo-
5 cuta est: * Venite, comedite panem meum,
B & bibite vinum quod miscui vobis. * Relin-
6 quite infantiam, & viuite, & ambulate per
7 vias prudentiæ. * Qui erudit derisorem, ipse
iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, si-
8 bi maculam generat. * Noli arguere deri-
sorem, ne oderit te. Argue sapientem, &
9 diliget te. * Da sapienti occasionem, & ad-
C detur ei sapientia. Doce iustum, & festina-
10 bit accipere. * † Principium sapientiæ, timor † Psal. 110. b.10. Sup. 1. Eccli. 1. c.16.
Domini: & scientia sanctorum, prudentia.
11 * Per me enim multiplicabuntur dies tui, &
12 addentur tibi anni vitæ. * Si sapiens fueris,
tibimetipsi eris: si autem illusor, solus porta-
13 bis malum. * Mulier stulta & clamosa, ple-
naque illecebris, & nihil omnino sciens,
14 * sedit in foribus domus suæ super sellam in
D excelso vrbis loco, * vt vocaret transeuntes
15 per viam, & pergentes itinere suo: * Qui est
16 paruulus, declinet ad me. Et vecordi locuta
17 est: * Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis
18 absconditus suauior. * Et ignorauit quòd ibi
sint gigantes, & in profundis inferni conui-
uæ eius.

PARABOLÆ SALOMONIS

CAPVT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & prauo: de charitate & odio: de bono lingua eiusque malo.

1 FIlius sapiens lætificat patrem: filius verò
A stultus mœstitia est matris suæ.
2 * † Nil proderunt thesauri impietatis: iusti- † Infr. 11. a.4.
tia verò liberabit à morte.
3 * Non affliget Dominus fame animam iu-
sti, & insidias impiorum subuertet.
4 * Egestatem operata est manus remissa:
manus autem fortium diuitias parat.
Qui nititur mendacijs, hic pascit ventos,
idem autem ipse sequitur aues volantes.
5 * Qui congregat in messe, filius sapiens est:
qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 * Benedictio Domini super caput iusti: os
autem impiorum operit iniquitas.
7 * Memoria iusti cum laudibus: & nomen
B impiorum putrescet.
8 * Sapiens corde præcepta suscipit: stultus
cæditur labijs.
9 * Qui ambulat simpliciter, ambulat confi-
denter: qui autem deprauat vias suas, mani-
festus erit.
10 * † Qui annuit oculo, dabit dolorem: & † Eccli. 27. c.25.
stultus labijs verberabitur.

* Vena

* Vena vitæ, os iusti: & os impiorum ope- 11
rit iniquitatem.
†1.Cor.13. 6.4. * Odium suscitat rixas: † & vniuersa deli- 12
1 Pet. 4.b.8. cta operit charitas.
* In labiis sapientis inuenitur sapientia: 13
& virga in dorso eius qui indiget corde.
* Sapientes abscondunt scientiam: os au- 14
tem stulti confusioni proximum est.
* Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: 15
pauor pauperum, egestas eorum. C
* Opus iusti ad vitam: fructus autem impij 16
ad peccatum.
* Via vitæ, custodienti disciplinam: qui 17
autem increpationes relinquit, errat.
* Abscondunt odium labia mendacia: qui 18
profert contumeliam, insipiens est.
* In multiloquio non deerit peccatum: 19
qui autem moderatur labia sua prudentissi-
mus est.
* Argentum electum, lingua iusti: cor au- 20
tem impiorum pro nihilo.
* Labia iusti erudiunt plurimos: qui au- 21
tem indocti sunt, in cordis egestate morien-
tur.
* Benedictio Domini diuites facit, nec so- 22
ciabitur eis afflictio.
* Quasi per risum stultus operatur scelus: 23
sapientia autem est viro prudentia. D
* Quod timet impius, veniet super eum: 24
desiderium suum iustis dabitur.
* Quasi tempestas transiens non erit im- 25
pius: iustus autem quasi fundamentum sem-
piternum.
* Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, 26
sic piger his qui miserunt eum.
* Timor Domini apponet dies: & anni 27
impiorum breuiabuntur.
* Expectatio iustorum lætitia: spes autem 28
impiorum peribit.
* Fortitudo simplicis via Domini: & pa- 29
uor his, qui operantur malum.
* Iustus in æternum non commouebi- 30
tur: impij autem non habitabunt super ter-
ram.
* Os iusti parturiet sapientiam: lingua 31
prauorum peribit.
* Labia iusti considerant placita: & os im- 32
piorum peruersa.

CAPVT XI.

Æquitatis & iustitiæ ceterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum diuitiarum incommoda.

STatera dolosa, abominatio est apud Do- 1
minum: & pondus æquum, voluntas A
eius.
* Vbi fuerit superbia, ibi erit & contu- 2
melia: vbi autem est humilitas, ibi & sapien-
tia.
* Simplicitas iustorum diriget eos: & sup- 3
plantatio peruersorum vastabit illos.
†Sup.10. a.2. * † Non proderunt diuitiæ in die vltionis: 4
iustitia autem liberabit à morte.
5 * Iustitia simplicis diriget viam eius: & in
impietate sua corruet impius.
6 * Iustitia rectorum liberabit eos: & in in-
sidijs suis capientur iniqui.
7 * Mortuo homine impio, nulla erit vltrà
spes: & expectatio sollicitorum peribit.
8 * Iustus de angustia liberatus est: & trade-
tur impius pro eo.
9 * Simulator ore decipit amicum suum: iu-
B sti autem liberabuntur scientia.
10 * In bonis iustorum exultabit ciuitas: &
in perditione impiorum erit laudatio.
11 * Benedictione iustorum exaltabitur ciui-
tas: & ore impiorum subuertetur.
12 * Qui despicit amicum suum, indigens
corde est: vir autem prudens tacebit.
13 * Qui ambulat fraudulenter, reuelat ar-
cana: qui autem fidelis est animi, celat ami-
ci commissum.
14 * Vbi non est gubernator, populus cor-
ruet: salus autem, vbi multa consilia.
15 * Affligetur malo, qui fidem facit pro
extraneo: qui autem cauet laqueos, securus
erit.
16 * Mulier gratiosa inueniet gloriam: & ro-
busti habebunt diuitias.
17 * Benefacit animæ suæ vir misericors:
C qui autem crudelis est, etiam propinquos
abjicit.
18 * Impius facit opus instabile: seminanti
autem iustitiam merces fidelis.
19 * Clementia præparat vitam: & sectatio
malorum mortem.
20 * Abominabile Domino cor prauum: &
voluntas eius in ijs, qui simpliciter ambulant.
21 * Manus in manu non erit innocens ma-
lus: semen autem iustorum saluabitur.
22 * Circulus aureus in naribus suis: mulier
pulchra & fatua.
23 * Desiderium iustorum omne bonum est:
præstolatio impiorum furor.
24 * Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt:
alij rapiunt non sua, & semper in egestate
sunt.
25 * Anima, quæ benedicit, impinguabitur:
& qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 * Qui abscondit frumenta, maledicetur in
D populis: benedictio autem super caput ven-
dentium.
27 * Benè consurgit diluculo qui quærit bo-
na: qui autem inuestigator malorum est, op-
primetur ab eis.
28 * Qui confidit in diuitijs suis, corruet:
iusti autem quasi virens folium germina-
bunt.
29 * Qui conturbat domum suam, possidebit
ventos: & qui stultus est, seruiet sapienti.
30 * Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit
animas, sapiens est.
31 * Si iustus in terra recipit: quantò magis 1. Pet. 4. d.18.
impius & peccator?

Capvt XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente; de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

QVi diligit disciplinam, diligit scientiam: 1
qui autem odit increpationes, insipiens A
est.
* Qui bonus est, hauriet gratiam à Do- 2
mino: qui autem confidit in cogitationi-
bus suis, impie agit.
* Nun roborabitur homo ex impietate: & 3
radix iustorum non commouebitur.
* Mulier diligens, corona est viro suo: & 4
putredo in ossibus eius, quæ confusione res
dignas gerit.
* Cogitationes iustorum iudicia: & con- 5
silia impiorum fraudulenta.
* Verba impiorum insidiantur sanguini: 6
os iustorum liberabit eos.
* Verte impios, & non erunt: domus au- 7
tem iustorum permanebit. B
* Doctrina sua noscetur vir: qui autem 8
vanus & excors est, patebit contemptui.
† Eccli. 10. d. 30. *† Melior est pauper & sufficiens sibi, 9
quàm gloriosus & indigens pane.
* Nouit iustus iumentorum suorum ani- 10
mas: viscera autem impiorum crudelia.
† Eccli 20. d. 30. *† Qui operatur terram suam, satiabitur 11
panibus: qui autem sectatur otium, stultissi-
mus est.
Qui suauis est in vini demorationibus in
suis munitionibus relinquit contumeliam.
* Desiderium impij munimentum est pes- 12
simorum: radix autem iustorum proficiet.
* Propter peccata labiorum ruina proxi- 13
mat malo: effugiet autem iustus de angu-
stia.
* De fructu oris sui vnusquisque replebi- 14
tur bonis & iuxta opera manuum suarum re- C
tribuetur ei.
* Via stulti recta in oculis eius: quia au- 15
tem sapiens est, audit consilia.
* Fatuus statim indicat iram suam: qui 16
autem dissimulat iniuriam, callidus est.
* Qui quod nouit loquitur, index iusti- 17
tiæ est: qui autem mentitur, testis est frau-
dulentus.
* Est qui promittit, & quasi gladio pun- 18
gitur conscientiæ: lingua autem sapientium
sanitas est.
* Labium veritatis firmum erit in perpe- 19
tuum: qui autem testis est repentinus, con-
cinnat linguam mendacij.
* Dolus in corde cogitantium mala, qui 20
autem pacis ineunt consilia, sequitur eos
gaudium.
* Nun contristabit iustum quidquid ei ac- 21
ciderit: impij autem replebuntur malo.
* Abominatio est Domino labia menda- 22
cia: qui autem fideliter agunt, placent ei. D
* Homo versutus celat scientiam: & cor 23
insipientium prouocat stultitiam.
24 * Manus fortium dominabitur: quæ au-
tem remissa est, tributis seruiet.
25 * Mœror in corde viri humiliabit illum,
& sermone bono lætificabitur.
26 * Qui negligit damnum propter amicum,
iustus est: iter autem impiorum decipiet
eos.
27 * Non inueniet fraudulentus lucrum: &
substantia hominis erit auri pretium.
28 * In semita iustitiæ, vita: iter autem de-
uium ducit ad mortem.

Capvt XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere diuite, & diuite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virga, & insaturabili ventre impij.

1 Filius sapiens, doctrina patris: qui autem
A illusor est, non audit cùm arguitur.
2 * De fructu oris sui homo satiabitur bo-
nis: anima autem præuaricatorum iniqua.
3 * Qui custodit os suum, custodit animam
suam: qui autem inconsideratus est ad lo-
quendum, sentiet mala.
4 * Vult & non vult piger: anima autem
operantium impinguabitur.
5 * Verbum mendax iustus detestabitur: im-
pius autem confundit, & confundetur.
6 * Iustitia custodit innocentis viam: impie-
tas autem peccatorem supplantat.
7 * Est quasi diues, cùm nihil habeat: &
B est quasi pauper, cùm in multis diuitijs sit.
8 * Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui
autem pauper est, increpationem non su-
stinet.
9 * Lux iustorum lætificat: lucerna autem
impiorum extinguetur.
10 * Inter superbos semper iurgia sunt: qui
autem agunt omnia cum consilio, reguntur
sapientia.
11 * Substantia festinata minuetur: quæ au-
tem paulatim colligitur manu, multiplica-
bitur.
12 * Spes, quæ differtur, affligit animam:
lignum vitæ desiderium veniens.
13 * Qui detrahit alicui rei, ipse se in futu-
C rum obligat: qui autem timet præceptum, in
pace versabitur.
[Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti
autem misericordes sunt, & miserantur.
14 * Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à
ruina mortis.
15 * Doctrina bona dabit gratiam: in itine-
re contemptorum vorago.
16 * Astutus omnia agit cum consilio: qui
autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 * Nuntius impij cadet in malum: legatus
autem fidelis sanitas.
18 * Egestas, & ignominia ei qui deserit dis-
ciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glo-
rificabitur.

* Desi

* Desiderium si compleatur, delectat ani- 19 C
mam: detestantur stulti eos, qui fugiunt D
mala.

* Qui cum sapientibus graditur, sapiens 20
erit: amicus stultorum similis efficietur.

* Peccatores persequitur malum: & iustis 21
retribuentur bona.

* Bonus relinquit hæredes filios, & ne- 22
potes: & custoditur iusto substantia pecca-
toris.

* Multi cibi in noualibus patrum: & aliis 23
congregantur absque iudicio.

* Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui 24
autem diligit illum, instanter erudit.

* Iustus comedit, & replet animam suam: 25
venter autem impiorum insaturabilis.

CAPVT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quauis status debitè regulatur, qua quis ad misericordiam mouetur, & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

SApiens mulier ædificat domum suam: 1
insipiens extructam quoque manibus de- A
struet.

* Ambulans recto itinere, & timens 2
[illegible].12. 14. Deum, † despicitur ab eo, qui infami gradi-
tur via.

* In ore stulti virga superbiæ: labia autem 3
sapientium custodiunt eos.

* Vbi non sunt boues, præsepe vacuum 4
est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manife-
sta est fortitudo bouis.

* Testis fidelis non mentitur: profert au- 5
tem mendacium dolosus testis.

* Quærit derisor sapientiam, & non inue- 6
nit: doctrina prudentium facilis.

* Vade contra virum stultum, & nescit la- 7
bia prudentiæ.

* Sapientia callidi est intelligere viam 8
suam: & imprudentia stultorum errans.

* Stultus illudet peccatum, & inter iustos 9
morabitur gratia.

* Cor quod nouit amaritudinem animæ 10
suæ, in gaudio eius non miscebitur extra- B
neus.

* Domus impiorum delebitur: taberna- 11
cula verò iustorum germinabunt.

* Est via, quæ videtur homini iusta: no- 12
uissima autem eius deducunt ad mortem.

* Risus dolore miscebitur, & extrema gau- 13
dij luctus occupat.

* Viis suis replebitur stultus, & super eum 14
erit vir bonus.

* Innocens credit omni verbo: astutus 15
considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: seruo autem
sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur
via eius.

* Sapiens timet, & declinat à malo: stul- 16
tus transilit, & confidit.

* Impatiens operabitur stultitiam: & vir 17
versutus odiosus est.

* Possidebunt paruuli stultitiam, & expe-
18 ctabunt astuti scientiam.

19 * Iacebunt mali ante bonos: & impij ante
portas iustorum.

20 * Etiam proximo suo pauper odiosus erit:
amici verò diuitum multi.

21 * Qui despicit proximum suum, peccat:
qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam
diligit.

22 * Errant qui operantur malum: misericor-
dia & veritas præparant bona.

23 * In omni opere erit abundantia: vbi au-
tem verba sunt plurima, ibi frequenter
egestas.

24 * Corona sapientium, diuitiæ eorum: fa-
tuitas stultorum, imprudentia.

25 * Liberat animas testis fidelis: & profert
mendacia versipellis.

26 * In timore Domini fiducia fortitudinis,
& filiis eius erit spes.

27 * Timor Domini fons vitæ, vt declinent
D à ruina mortis.

28 * In multitudine populi dignitas regis: &
in paucitate plebis ignominia principis.

29 * Qui patiens est, multa gubernatur pru-
dentia: qui autem impatiens est, exaltat stul-
titiam suam.

30 * Vita carnium, sanitas cordis: putredo
ossium, inuidia.

31 * † Qui calumniatur egentem, exprobrat † Inf. 17. 5.
factori eius: honorat autem eum, qui mise-
retur pauperis.

32 * In malitia sua expelletur impius: sperat
autem iustus in morte sua.

33 * In corde prudentis requiescit sapientia,
& indoctos quosque erudiet.

34 * Iustitia eleuat gentem: miseros autem
facit populos peccatum.

35 * Acceptus est regi minister intelligens:
iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus iusti: victimæ impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abiiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

1 REsponsio mollis frangit iram: sermo du- Inf. 25. 15.
A rus suscitat furorem.

2 * Lingua sapientium ornat scientiam: os
fatuorum ebullit stultitiam,

3 * In omni loco oculi Domini contem-
plantur bonos & malos.

4 * Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ au-
tem immoderata est conteret spiritum.

5 * Stultus irridet disciplinam patris sui:
qui autem custodit increpationes, astutior
fiet.

In abundanti iustitia virtus maxima est :
cogitationes autem impiorum eradicabun-
tur.
* Domus iusti plurima fortitudo : & in 6
fructibus impij conturbatio.
* Labia sapientium disseminabunt scien- 7
tiam : cor stultorum dissimile erit. B
† Inf. 21. d. 27. Eccli. 34. c. 21.
* † Victimæ impiorum abominabiles Do- 8
mino : vota iustorum placabilia.
* Abominatio est Domino via impij : qui 9
sequitur iustitiam, diligitur ab eo.
* Doctrina mala deserenti viam vitæ : qui 10
increpationes odit, morietur.
* Infernus, & perditio coram Domino : 11
quantò magis corda filiorum hominum ?
* Non amat pestilens eum, qui se corripit: 12
nec ad sapientes graditur.
† Inf. 17. d. 22.
* † Cor gaudens exhilarat faciem : in mœ- 13
rore animi deijcitur spiritus.
* Cor sapientis quærit doctrinam : & os 14
stultorum pascitur imperitia.
* Omnes dies pauperis, mali : secura mens 15
quasi iuge conuiuium.
* Melius est parum cum timore Domini, 16
quàm thesauri magni & insatiabiles.
* Melius est vocari ad olera cùm charita- 17
te, quàm ad vitulum saginatum cum odio. C
* Vir iracundus prouocat rixas : qui pa- 18
tiens est, mitigat suscitatas.
* Iter pigrorum quasi sepes spinarum : via 19
iustorum absque offendiculo.
* Filius sapiens lætificat patrem : & stultus 20
homo despicit matrem suam.
* Stultitia gaudium stulto : & vir prudens 21
dirigit gressus suos.
* Dissipantur cogitationes vbi non est con- 22
silium : vbi verò sunt plures consiliarij, con-
firmantur.
* Lætatur homo in sententia oris sui : & 23
sermo opportunus est optimus.
* Semita vitæ super eruditum, vt declinet 24
de inferno nouissimo.
* Domum superborum demolietur Domi- 25
nus : & firmos faciet terminos viduæ. D
* Abominatio Domini cogitationes ma- 26
læ : & purus sermo pulcherrimus firmabitur
ab eo.
* Conturbat domum suam qui sectatur 27
auaritiam : qui autem odit munera, viuet.
† Inf. 16. a. 6.
† Per misericordiam & fidem purgantur
peccata : per timorem autem Domini de-
clinat omnis à malo.
* Mens iusti meditatur obedientiam : os 28
impiorum redundat malis.
* Longè est Dominus ab impiis : & ora- 29
tiones iustorum exaudiet.
* Lux oculorum lætificat animam : fama 30
bona impinguat ossa.
* Auris, quæ audit increpationes vitæ, in 31
medio sapientium commorabitur.
* Qui abijcit disciplinam, despicit animam 32
suam : qui autem acquiescit increpationibus,
possessor est cordis.

33 * Timor Domini, disciplina sapientiæ : &
gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

*Homo animam præparat, Deus spirituum pon-
derator, linguam viasque hominum dirigit, om-
nia propter seipsum operans, cui abominatio est
omnis arrogans : misericordia redimuntur pecca-
ta : pondus & statera Dei iudicia : indignatio &
clementia regis : laus sapientia, prudentia, eru-
diti, ac dulcis in verbo, & patientis : vitupera-
tur insipiens & peruersus : sortes à Domino tem-
perantur.*

1 HOminis est animam præparare : & Do-
A mini gubernare linguam.
2 * † Omnes viæ hominis patent oculis eius: † Inf. 21. a. 2.
spirituum ponderator est Dominus.
3 * Reuela Domino opera tua, & dirigen-
tur cogitationes tuæ.
4 * Vniuersa propter semetipsum operatus
est Dominus ; impium quoque ad diem
malum.
5 * Abominatio Domini est omnis arrogans:
etiam si manus ad manum fuerit, non est in-
nocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam : ac-
cepta est autem apud Deum magis, quàm
immolare hostias.
6 * † Misericordia & veritate redimitur ini † Sup. 2. 2.
quitas : & in timore Domini declinatur à
malo.
7 * Cùm placuerint Domino viæ homini
inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
8 * Melius est parum cum iustitia, quàm
B multi fructus cum iniquitate.
9 * Cor hominis disponit viam suam : sed
Domini est dirigere gressus eius.
10 * Diuinatio in labiis regis, in iudicio non
errabit os eius.
11 * Pondus & statera iudicia Domini sunt:
& opera eius omnes lapides sacculi.
12 * Abominabiles regi qui agunt impiè :
quoniam iustitia firmatur solium.
13 * Voluntas regum labia iusta: qui recta lo-
quitur diligetur.
14 * Indignatio regis, nuntij mortis : & vir
sapiens placabit eam.
15 * In hilaritate vultus regis, vita : & cle-
mentia eius quasi imber serotinus.
16 * Posside sapientiam, quia auro melior est:
C & acquire prudentiam, quia pretiosior est
argento.
17 * Semita iustorum declinat mala : custos
animæ suæ seruat viam suam.
18 * Contritionem præcedit superbia : & an-
te ruinam exaltatur spiritus.
19 * Melius est humiliari cum mitibus, quàm
diuidere spolia cum superbis.
20 * Eruditus in verbo reperiet bona : & qui
sperat in Domino, beatus est.
21 * Qui sapiens est corde, appellabitur
prudens : & qui dulcis eloquio, maiora per-
cipiet.

* Funs

* Fons vitæ eruditio possidentis : doctrina 22
stultorum fatuitas.
* Cor sapientis erudiet os eius : & labiis 23
eius addet gratiam.
* Fauus mellis, composita verba : dulcedo 24
animæ, sanitas ossium.
* Est via quæ videtur homini recta : & 25
nouissima eius ducunt ad mortem. D
* Anima laborantis laborat sibi, quia com- 26
pulit eum os suum.
* Vir impius fodit malum, & in labiis eius 27
ignis ardescit.
* Homo peruersus suscitat lites : & verbo- 28
sus separat principes.
* Vir iniquus lactat amicum suum : & du- 29
cit eum per viam non bonam.
* Qui attonitis oculis cogitat praua, mor- 30
dens labia sua perficit malum.
* Corona dignitatis senectus, quæ in viis 31
iustitiæ reperietur.
* Melior est patiens viro forti : & qui do- 32
minatur animo suo, expugnatore vrbium.
* Sortes mittuntur in sinum, sed à Domi- 33
no temperantur.

CAPVT XVII.

Buccella sicca cum gaudio : seruus sapiens : Dominus corda probat : despiciens pauperem : gaudens de alterius ruina : corona senum : celans delictum : fatuus in stultitia confidens : stulto inutiles diuitiæ : altam faciens domum suam : omni tempore diligit amicus : animus gaudens, & spiritus tristis : stultus tacens.

MElior est buccella sicca cum gaudio, 1
quàm domus plena victimis cum A
iurgio.
* † Seruus sapiens dominabitur filiis stul- 2
tis, & inter fratres hereditatem diuidet.
* Sicut igne probatur argentum, & aurum 3
camino : ita corda probat Dominus.
* Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax 4
obtemperat labiis mendacibus.
* † Qui despicit pauperem, exprobrat fa- 5
ctori eius : & qui ruina lætatur alterius, non
erit impunitus.
* Corona senum filij filiorum : & gloria fi- 6
liorum patres eorum.
* Non decent stultum verba composita ; 7
nec principem labium mentiens.
* Gemma gratissima, expectatio præsto- 8
lantis : quocumque se vertit, prudenter in- B
telligit.
* Qui celat delictum, quærit amicitias : 9
qui altero sermone repetit, separat fœde-
ratos.
* Plus proficit correptio apud prudentem, 10
quàm centum plagæ apud stultum.
* Semper iurgia quærit malus : angelus au- 11
tem crudelis mittetur contra eum.
* Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœ- 12
tibus, quàm fatuo confidenti in stultitia
sua.
* † Qui reddit mala pro bonis, non re- 13
cedet malum de domo eius.
14 * Qui dimittit aquam, caput est iurgio-
rum : & antequam patiatur contumeliam, iu-
dicium deserit.
15 * † Qui iustificat impium, & qui condem-
C nat iustum, abominabilis est vterque apud
Deum.
16 * Quid prodest stulto habere diuitias, cùm
sapientiam emere non possit ?
Qui altam facit domum suam, quærit rui-
nam : & qui euitat discere, incidet in mala.
17 * Omni tempore diligit qui amicus est : &
frater in angustiis comprobatur.
18 * Stultus homo plaudet manibus, cùm
spoponderit pro amico suo.
19 * Qui meditatur discordias, diligit rixas :
& qui exaltat ostium, quærit ruinam.
20 * Qui peruersi cordis est, non inueniet
D bonum : & qui vertit linguam, incidet in
malum.
21 * Natus est stultus in ignominiam suam :
sed nec pater in fatuo lætabitur.
22 * † Animus gaudens ætatem floridam fa-
cit : spiritus tristis exsiccat ossa.
23 * Munera de sinu impius accipit, vt per-
uertat semitas iudicij.
24 * † In facie prudentis lucet sapientia : ocu-
li stultorum in finibus terræ.
25 * Ita patris, filius stultus : & dolor matris
quæ genuit eum.
26 * Non est bonum damnum inferre iusto :
nec percutere principem, qui recta iudicat.
27 * † Qui moderatur sermones suos, doctus
& prudens est : & pretiosi spiritus vir eru-
ditus.
28 * Stultus quoque si tacuerit, sapiens re-
putabitur : & si compresserit labia sua, intel-
ligens.

CAPVT XVIII.

De recessu ab amico : de incorrigibili : non deuiandum à veritate : os stulti : iustus se accusans : frater iuuans fratrem : fructus oris : mulier bona & mala : locutio diuitis & pauperis : vir amicabilis.

1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab
A amico : omni tempore erit exprobra-
bilis.
2 * Non recipit stultus verba prudentiæ : nisi
ea dixeris quæ versantur in corde eius.
3 * Impius, cùm in profundum venerit pec-
catorum, contemnit : sed sequitur eum igno-
minia & opprobrium.
4 * Aqua profunda verba ex ore viri : & tor-
rens redundans fons sapientiæ.
5 * Accipere personam impij non est bo-
num, vt declines à veritate iudicij.
6 * Labia stulti miscent se rixis : & os eius
B iurgia prouocat.
7 * Os stulti contritio eius : & labia ipsius,
ruina animæ eius.
8 * Verba bilinguis, quasi simplicia : & ipsa
perueniunt vsque ad interiora ventris.

Pigrum

† Sup. 14. d. 31.
† Rom. 12. d. 17.
1. Thes. 5. c. 15. 1. Pet. 3. b. 9.
† Isai. 5. e. 23.
† Sup. 15. b. 13.
† Eccle. 2. c. 14. & 8. a. 1.
† Iacob. 1. c. 19.

Pigrum deijcit timor: animæ autem effe-
minatorum esurient.
* Qui mollis & dissolutus est in opere suo, 9
frater est sua opera dissipantis.
* Turris fortissima, nomen Domini: ad 10
ipsum currit iustus, & exaltabitur.
* Substantia diuitis vrbs roboris eius, & 11
quasi murus validus circumdans eum.
* Antequam conteratur, exaltatur cor 12
hominis: & antequam glorificetur, humi-
liatur.
† Eccli. 11.a.8. * † Qui priùs respondet quàm audiat stul- 13
tum se esse demonstrat, & confusione di-
gnum.
* Spiritus viri sustentat imbecillitatem 14
suam: spiritum verò ad irascendum facilem
quis poterit sustinere?
* Cor prudens possidebit scientiam: & 15
auris sapientium quærit doctrinam.
* Donum hominis dilatat viam eius, & 16
ante principes spatium ei facit.
* Iustus, prior est accusator sui: venit ami- 17
cus eius, & inuestigabit eum.
* Contradictiones comprimit sors, & in- 18
ter potentes quoque diiudicat.
* Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciui- 19
tas firma: & iudicia quasi vectes vrbium.
* De fructu oris viri replebitur venter 20
eius: & genimina labiorum ipsius saturabunt D
eum.
* Mors, & vita in manu linguæ: qui dili- 21
gunt eam, comedent fructus eius.
* Qui inuenit mulierem bonam, inue- 22
nit bonum: & hauriet iucunditatem à Do-
mino.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bo-
num: qui autem tenet adulteram, stultus est
& impius.
* Cum obsecrationibus loquetur pauper: 23
& diues effabitur rigidè.
* Vir amabilis ad societatem, magis ami- 24
cus erit, quàm frater.

CAPVT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: diuitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: vxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filij: acceptio consilij: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

Melior est pauper, qui ambulat in sim- 1
plicitate sua, quàm diues torquens la- A
bia sua, & insipiens.
* Vbi non est scientia animæ, non est bo- 2
num: & qui festinus est pedibus, offendet.
* Stultitia hominis supplantat gressus eius: 3
& contra Deum feruet animo suo.
* Diuitiæ addunt amicos plurimos: à 4
paupere autem & hi, quos habuit, sepa-
rantur.
5 * † Testis falsus non erit impunitus: & qui † Dan. 13.g.61.
mendacia loquitur, non effugiet.
6 * Multi colunt personam potentis, & ami-
ci sunt dona tribuentis.
7 * Fratres hominis pauperis oderunt eum:
insuper & amici procul recesserunt ab eo.
B Qui tantùm verba sectatur, nihil habebit:
8 * qui autem possessor est mentis, diligit ani-
mam suam, & custos prudentiæ inueniet
bona.
9 * Falsus testis non erit impunitus: & qui
loquitur mendacia, peribit.
10 * Non decent stultum deliciæ, nec seruum
dominari principibus.
11 * Doctrina viri per patientiam noscitur:
& gloria eius est iniqua prætergredi.
12 * Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: &
sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.
13 * Dolor patris, filius stultus: & tecta iugi-
ter perstillantia, litigiosa mulier.
14 * Domus, & diuitiæ dantur à parentibus:
à Domino autem propriè vxor prudens.
15 * Pigredo immittit soporem, & anima dis-
C soluta esuriet.
16 * Qui custodit mandatum, custodit ani-
mam suam: qui autem negligit viam suam
mortificabitur.
17 * Fœneratur Domino qui miseretur pau-
peris: & vicissitudinem suam reddet ei.
18 * Erudi filium tuum, ne desperes: ad in-
terfectionem autem eius ne ponas animam
tuam.
19 * Qui impatiens est, sustinebit damnum:
& cùm rapuerit, aliud apponet.
20 * Audi consilium, & suscipe disciplinam
vt sis sapiens in nouissimis tuis.
21 * Multæ cogitationes in corde viri: volun-
D tas autem Domini permanebit.
22 * Homo indigens misericors est: & melior
est pauper, quàm vir mendax.
23 * Timor Domini ad vitam: & in pleni-
tudine commorabitur, absque visitatione pes-
sima.
24 * † Abscondit piger manum suam sub ascel- † Infr. 26. c.15.
la, nec ad os suum applicat eam.
25 * † Pestilente flagellato stultus sapientior † Infr. 21. b.11.
erit: si autem corripueris sapientem, intelli-
get disciplinam.
26 * Qui affligit patrem, & fugat matrem,
ignominiosus est & infelix.
27 * Non cesses fili audire doctrinam, nec
ignores sermones scientiæ.
28 * Testis iniquus deridet iudicium: & os
impiorum deuorat iniquitatem.
29 * Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei
percutientes stultorum corporibus,

CAPVT XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est: dicit emptor: panis mendacij:

mendacij: reuelans mysteria: non reddendum malum pro malo: deuorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

LVxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrie- 1
tas: quicumque his delectatur, non erit A
sapiens.
* Sicut rugitus leonis ita & terror regis: 2
qui prouocat eum, peccat in animam
suam.
* Honor est homini, qui separat se à con- 3
tentionibus: omnes autem stulti miscentur
contumeliis.
* Propter frigus piger arare noluit: men- 4
dicabit ergo æstate, & non dabitur illi.
* Sicut aqua profunda, sic consilium in cor- 5
de viri: sed homo sapiens exhauriet illud.
* Multi homines misericordes vocantur: 6
virum autem fidelem quis inueniet?
* Iustus, qui ambulat in simplicitate sua, 7
beatos post se filios derelinquet.
* Rex, qui sedet in solio iudicij dissipat om- 8
ne malum intuitu suo. B
† 3. Reg. 8. * † Quis potest dicere: Mundum est cor 9
e. 46. meum, purus sum à peccato?
2. Par. 6. * † Pondus & pondus, mensura & mensura: 10
f. 36. Eccles. 7. vtrumque abominabile est apud Deum.
c. 21. * Ex studiis suis intelligitur puer, si munda 11
1. Ioan. 1. d. 8 & recta sint opera eius.
† Sup. 11. * Aurem audientem, & oculum videntem, 12
a. 1. Inf. d. 23. Dominus fecit vtrumque.
* Noli diligere somnum, ne te egestas 13
opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.
* Malum est, malum est, dicit omnis em- 14
ptor: & cùm recesserit, tunc gloriabitur. C
* Est aurum, & multitudo gemmarum: & 15
vas pretiosum labia scientiæ.
† Inf. 27. * † Tolle vestimentum eius, qui fideiussor 16
c. 13. extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus
ab eo.
* Suauis est homini panis mendacij: & 17
posteà implebitur os eius calculo.
* Cogitationes consiliis roborantur: & gu- 18
bernaculis tractanda sunt bella.
* Ei, qui reuelat mysteria, & ambulat 19
fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.
† Exod. * † Qui maledicit patri suo, & matri, ex- 20
21. c. 17. Leu. 20. tinguetur lucerna eius in mediis tenebris.
b. 9. * Hereditas, ad quam festinatur in princi- 21
Matt. 15. pio, in nouissimo benedictione carebit.
a. 4. † Rom. 12. * † Ne dicas: Reddam malum: expecta 22
d. 17. Dominum, & liberabit te. D
1. Thess. 5. * Abominatio est apud Dominum pondus 23
e. 15. 1. Pet. 3. & pondus: statera dolosa non est bona.
b. 9. * A Domino diriguntur gressus viri: quis 24
autem hominum intelligere potest viam
suam?
* Ruina est homini deuorare sanctos, & 25
post vota retractare.
* Dissipat impios rex sapiens, & incuruat 26
super eos fornicem.
27 * Lucerna Domini spiraculum hominis,
quæ inuestigat omnia secreta ventris.
28 * Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.
29 * Exultatio iuuenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.
30 * Liuor vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

CAPVT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia, & iudicium magis placent quàm victim: iniquè thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

1 SIcut diuisiones aquarum, ita cor regis in
A manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.
2 * † Omnis via viri recta sibi videtur: ap- † Sup. 16.
pendit autem corda Dominus. a. 2.
3 * Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quàm victimæ.
4 * Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.
5 * Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.
6 * Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.
7 * Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.
8 * Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.
9 * † Melius est sedere in angulo domatis, † Inf. 25.
B quàm cum muliere litigiosa, & in domo d. 24.
communi.
10 * Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.
11 * Mulctato pestilente sapientior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.
12 * Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios à malo.
13 * Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.
14 * Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.
15 * Gaudium iusto est facere iudicium, &
C pauor operantibus iniquitatem.
16 * Vir, qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.
17 * Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.
18 * Pro iusto datur impius: & pro rectis iniquus.
19 * † Melius est habitare in terra deserta, † Eccli.
quàm cum muliere rixosa & iracunda. 25. c. 23.
20 * Thesaurus desiderabilis, & oleum in
Oo habita-

habitaculo iusti: & imprudens homo dissipa-
bit illud.
* Qui sequitur iustitiam & misericor- 21
diam, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam.
* Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & 22
destruxit robur fiduciæ eius.
* Qui custodit os suum, & linguam suam, 23
custodit ab angustiis animam suam. D
* Superbus & arrogans vocatur indoctus, 24
qui in ira operatur superbiam.
* Desideria occidunt pigrum: noluerunt 25
enim quidquam manus eius operari: * tota 26
die concupiscit & desiderat: qui autem iu-
stus est, tribuet, & non cessabit.
† Sup.15. b.8. Eccli 34. c.21. * † Hostiæ impiorum abominabiles, quia 27
offeruntur ex scelere.
* Testis mendax peribit: vir obediens lo- 28
quetur victoriam.
* Vir impius procaciter obfirmat vultum 29
suum: qui autem rectus est, corrigit viam
suam.
* Non est sapientia, non est prudentia, 30
non est consilium contra Dominum.
* Equus paratur ad diem belli: Dominus 31
autem salutem tribuit.

CAPVT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens iuxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem eijce: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui seruandi: velox in opere suo, &c.

Eccle.7. a.1. MElius est nomen bonum, quàm diui- 1
tiæ multæ: super argentum & aurum, A
gratia bona.
* Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriuſ- 2
que operatur est Dominus.
* Callidus vidit malum, & abscondit se: 3
innocens pertransiit, & afflictus est damno.
* Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ 4
& gloria & vita.
* Arma & gladij in via peruersi: custos au- 5
tem animæ suæ longè recedit ab eis.
* Prouerbium est: Adolescens iuxta viam 6
suam, etiam cùm senuerit, non recedet
ab ea.
* Diues pauperibus imperat: & qui acci- 7
pit mutuum, seruus est fœnerantis.
* Qui seminat iniquitatem, metet mala, & 8
virga iræ suæ consummabitur.
† Eccli.31. c.28. * † Qui pronus est ad misericordiam, 9
benedicetur: de panibus enim suis dedit B
pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui dat
munera: animam autem aufert accipien-
tium.
* Eijce derisorem, & exibit cum eo iur- 10
gium, cessabuntque causæ & contumeliæ.
* Qui diligit cordis munditiam, propter 11
gratiam labiorum suorum habebit amicum
regem.

12 * Oculi Domini custodiunt scientiam: &
supplantantur verba iniqui.
13 * Dicit piger: Leo est foris, in medio pla-
tearum occidendus sum.
14 * Fouea profunda os alienæ: cui iratus est
Dominus, incidet in eam.
15 * Stultitia colligata est in corde pueri, &
C virga disciplinæ fugabit eam.
16 * Qui calumniatur pauperem, vt augeat
diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.
17 * Inclina aurem tuam, & audi verba sa-
pientium: appone autem cor ad doctrinam
18 meam. * quæ pulchra erit tibi, cùm seruaue-
ris eam in ventre tuo, & redundabit in la-
biis tuis:
19 * Vt sit in Domino fiducia tua, vnde &
ostendi eam tibi hodie.
20 * Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in co-
21 gitationibus & scientia: * vt ostenderem tibi
firmitatem, & eloquia veritatis, respondere
ex his illis qui miserunt te.
22 * Non facias violentiam pauperi, quia
D pauper est: neque conteras egenum in
23 porta: * quia iudicabit Dominus causam
eius, & configet eos, qui confixerunt ani-
mam eius.
24 * Noli esse amicus homini iracundo, ne-
25 que ambules cum viro furioso: * ne fortè
discas semitas eius, & sumas scandalum ani-
mæ tuæ.
26 * Noli esse cum his, qui defigunt manus
suas, & qui vades se offerunt pro debitis:
27 * si enim non habes vnde restituas, quid
causæ est vt tollat operimentum de cubili
tuo?
28 * Ne transgrediaris terminos antiquos,
quos posuerunt patres tui.
29 * Vidisti virum velocem in opere suo, co-
ram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPVT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ diuitiæ, nec cibi inuidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1 QVando sederis vt comedas cum princi-
A pe, diligenter attende quæ apposita sunt
2 ante faciem tuam: * & statue cultrum in gut-
ture tuo, si tamen habes in potestate animam
3 tuam, * ne desideres de cibis eius, in quo est
panis mendacij.
4 * Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ
tuæ pone modum.
5 * Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non
potes habere: quia facient sibi pennas quasi
aquilæ, & volabunt in cælum.
6 * Ne comedas cum homine inuido, & ne
7 desideres cibos eius: * quoniam in similitu-
dinem arioli & coniectoris, æstimat quod
ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius
non est tecum.

* Cibos,

* Cibos, quos comederas, euomes: & per- 8
des pulchros sermones tuos.
* In auribus insipientium ne loquaris: quia 9
despicient doctrinam eloquij tui.
* Ne attingas paruulorum terminos: & 10
agrum pupillorum ne introeas. B
* Propinquus enim illorum fortis est: & 11
ipse iudicabit contra te causam illorum.
* Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & 12
aures tuæ ad verba scientiæ.
† Sup. 13. d.24. Eccli. 30. a.1. * † Noli subtrahere à puero disciplinam: 13
si enim percusseris eum virga, non mo-
rietur.
* Tu virga percuties eum: & animam eius 14
de inferno liberabis.
* Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gau- 15
debit tecum cor meum: * & exultabunt re- 16
nes mei, cùm locuta fuerint rectum la-
bia tua.
† Inf. 24. a.1. * † Non æmuletur cor tuum peccatores: 17
sed in timore Domini esto tota die: * quia 18
habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua
non auferetur.
* Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in 19
via animum tuum.
* Noli esse in conuiuiis potatorum, nec 20
in comessationibus eorum, qui carnes ad C
vescendum conferunt: * quia vacantes poti- 21
bus, & dantes symbola consumentur, & ve-
stietur pannis dormitatio.
* Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne 22
contemnas cùm senuerit mater tua.
* Veritatem eme, & noli vendere sapien- 23
tiam, & doctrinam, & intelligentiam.
* Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem 24
genuit, lætabitur in eo.
* Gaudeat pater tuus, & mater tua, & 25
exultet quæ genuit te.
* Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi 26
tui vias meas custodiant.
* Fouea enim profunda est meretrix: & 27
puteus angustus, aliena.
* Insidiatur in via quasi latro, & quos in- 28
cautos viderit, interficiet.
* Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui 29
foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio D
oculorum?
* Nónne his qui commorantur in vino, 30
& student calicibus epotandis?
* Ne intuearis vinum quando flauescit, 31
cùm splenduerit in vitro color eius: in-
greditur blandè, * sed in nouissimo morde- 32
bit vt coluber, & sicut regulus venena dif-
fundet.
* Oculi tui videbunt extraneas, & cor 33
tuum loquetur peruersa.
* Et eris sicut dormiens in medio ma- 34
ri, & quasi sopitus gubernator, amisso
clauo: * dices: Verberauerunt me, sed 35
non dolui: traxerunt me, & ego non
sensi: quando euigilabo, & rursus vina re-
periam?

CAPVT XXIV.

Æmulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina vt melle vtendum: non insidiandum iusto: casus inimici: detractores: iustè iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

1 NE æmuleris viros malos, nec desideres Sup. 23. b.17.
2 esse cum eis: * quia rapinas meditatur
A mens eorum, & fraudes labia eorum lo-
quuntur.
3 * Sapientia ædificabitur domus, & pru-
dentia roborabitur.
4 * In doctrina replebuntur cellaria, vniuer-
sa substantia pretiosa & pulcherrima.
5 * Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, ro-
bustus & validus.
6 * Quia cum dispositione initur bellum: &
erit salus vbi multa consilia sunt.
7 * Excelsa stulto sapientia, in porta non
aperiet os suum.
8 * Qui cogitat mala facere, stultus voca-
bitur.
9 * Cogitatio stulti peccatum est: & abo-
minatio hominum detractor.
10 * Si desperaueris lassus in die angustiæ,
imminuetur fortitudo tua.
11 * † Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & † Psal. 81. a.4.
qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.
12 * Si dixeris: Vires non suppetunt: qui in-
B spector est cordis, ipse intelligit, & seruato-
rem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homi-
ni iuxta opera sua.
13 * Comede, fili mi, mel, quia bonum est, &
fauum dulcissimum gutturi tuo.
14 * Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ:
quam cùm inueneris, habebis in nouissimis
spem, & spes tua non peribit.
15 * Ne insidieris, & quæras impietatem in
domo iusti, neque vastes requiem eius.
16 * Septies enim cadet iustus, & resurget:
impij autem corruent in malum.
17 * Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
18 & in ruina eius ne exultet cor tuum: * ne
C fortè videat Dominus, & displiceat ei, & au-
ferat ab eo iram suam.
19 * Ne contendas cum pessimis, nec æmu-
20 leris impios: * quoniam non habent futuro-
rum spem mali, & lucerna impiorum extin-
guetur.
21 * Time Dominum, fili mi, & regem: &
22 cum detractoribus non commiscearis: * quo-
niam repentè consurget perditio eorum: &
ruinam vtriusque quis nouit?
23 * Hæc quoque sapientibus: † Cognoscere † Leu. 19. c.15. Deut. 1. c.17. 16. d.19. Eccli. 42. a.1.
personam in iudicio non est bonum.
24 * Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent
eis populi, & detestabuntur eos tribus.
25 * Qui arguunt eum, laudabuntur: & super
ipsos veniet benedictio.
26 * Labia deosculabitur, qui recta verba res-
pondet.

* Præpara foris opus tuum, & diligenter 27
exerce agrum tuum: vt posteà ædifices domum tuam.
* Ne sis testis frustrà contra proximum 28
tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.
† Sup.10. d.22. * † Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic 29
faciam ei: reddam vnicuique secundùm opus suum.
* Per agrum hominis pigri transiui, & 30
per vineam viri stulti: * & ecce totum reple- 31
uerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat.
* Quod cùm vidissem, posui in corde meo, 32
& exemplo didici disciplinam.
* Parum, inquam, dormies, modicum dor- 33
mitabis, pauxillum manus conseres, vt quiescas: * & veniet tibi quasi cursor egestas, & 34
mendicitas quasi vir armatus.

CAPVT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serua: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluuia: lingua mollis: mel inuentum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: vrbs absque muro.

HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas 1
transtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda. A
* Gloria Dei est celare verbum, & gloria 2
regum inuestigare sermonem.
* Cœlum sursum, & terra deorsum, & cor 3
regum inscrutabile.
* Aufer rubiginem de argento, & egre- 4
dietur vas purissimum.
* Aufer impietatem de vultu regis, & fir- 5
mabitur iustitia thronus eius.
* Ne gloriosus appareas coram rege, & in 6
loco magnorum ne steteris.
* Melius est enim vt dicatur tibi: Ad- 7
scende huc; quàm vt humilieris coram principe.
* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in 8
iurgio citò: ne posteà emendare non possis, B
cùm dehonestaueris amicum tuum.
* Causam tuam tracta cum amico tuo, & 9
secretum extraneo ne reueles: * ne fortè 10
insultet tibi cùm audierit, & exprobrare non cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, qui lo- 11
quitur verbum in tempore suo.
* Inauris aurea, & margaritum fulgens, 12
qui arguit sapientem, & aurem obedientem.
* Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus 13
fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
* Nubes, & ventus & pluuiæ non sequen- 14
tes, vir gloriosus, & promissa non complens.

15 * Patientia lenietur princeps, † & lingua † Sup.15. a.1.
C mollis confringet duritiam.
16 * Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi,
ne fortè satiatus euomas illud.
17 * Subtrahe pedem tuum de domo proximi
tui, nequando satiatus oderit te.
18 * Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.
19 * Dens putridus, & pes lassus, qui sperat
20 super infideli in die angustiæ, * & amittit pallium in die frigoris.
Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.
21 * † Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si † Rom. 12.d.20.
22 sitierit, da ei aquam bibere: * prunas enim
D congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.
23 * Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.
24 * † Melius est sedere in angulo domatis, † Sup.21. b.9.
quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.
25 * Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.
26 * Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.
27 * Sicut qui mel multum comedit, non est
ei bonum: † sic qui scrutator est maiestatis, † Eccli.3. c.22.
opprimetur à gloria.
28 * Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPVT XXVI.

Gloria in stulto: auis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus operiens odium: fodiens foueam: lingua fallax.

1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ in mes-
A se: sic indecens est stulto gloria.
2 * Sicut auis ad alia transuolans: & passer quò libet vadens: sic maledictum frustrà prolatum in quempiam superueniet.
3 * Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.
4 * Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.
5 * Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.
6 * Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.
7 * Quomodo pulchras frustrà habet clau-
B dus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.
8 * Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.
9 * Quomodo si spina nascatur in manu

temu

temulenti: ſic parabola in ore ſtultorum.
* Iudicium determinat cauſas, & qui im- 10
ponit ſtulto ſilentium, iras mitigat.
† 2.Pet.2. d.22. * † Sicut canis, qui reuertitur ad vomi- 11
tum ſuum, ſic imprudens, qui iterat ſtulti-
tiam ſuam.
* Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? 12
magis illo ſpem habebit inſipiens.
* Dicit piger: Leo eſt in via, & leæna in 13
itineribus: * ſicut oſtium vertitur in cardi- 14
ne ſuo, ita piger in lectulo ſuo.
† Sup. 19. d.24. * † Abſcondit piger manum ſub aſcella 15
ſua, & laborat ſi ad os ſuum eam conuerterit. C
* Sapientior ſibi piger videtur ſeptem vi- 16
ris loquentibus ſententias.
* Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic 17
qui tranſit impatiens, & commiſcetur rixæ
alterius.
* Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lan- 18
ceas in mortem: * ita vir, qui fraudulenter 19
nocet amico ſuo: & cùm fuerit deprehenſus,
dicit: Ludens feci.
* Cùm defecerint ligna, extinguetur 20
ignis: & ſuſurrone ſubtracto, iurgia con-
quieſcent.
* Sicut carbones ad prunas, & ligna ad 21
† Sup. 15. a.18. ignem, † ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.
* Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ip- 22
ſa perueniunt ad intima ventris. D
* Quomodo ſi argento ſordido ornare ve- 23
lis vas fictile, ſic labia tumentia cum peſſimo
corde ſociata.
* Labijs ſuis intelligitur inimicus, cùm in 24
corde tractauerit dolos.
* Quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne cre- 25
dideris ei: quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in
corde illius.
* Qui operit odium fraudulenter, reuela- 26
bitur malitia eius in concilio.
* Qui fodit foueam, incidet in eam: & 27
qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.
* Lingua fallax non amat veritatem: & os 28
lubricum operatur ruinas.

CAPVT XXVII.

Non gloriandum in craſtinum: ne te ipſum laudaueris: ira ſtulti quàm ſit grauis: manifeſta correctio: vulnera diligentis: anima ſaturata: vicinus iuxtà: ſpondens pro extraneo: litigioſa mulier: infernus inſatiabilis: probatur homo ore laudantis: ſtultus contuſus: vultum pecoris agnoſce: lac caprarum in cibum.

NE glorieris in craſtinum, ignorans quid 1
ſuperuentura pariat dies. A
* Laudet te alienus, & non os tuum: ex- 2
traneus, & non labia tua.
† Eccli.22. b.16. * † Graue eſt ſaxum, & oneroſa arena: 3
ſed ira ſtulti vtroque grauior.
* Ira non habet miſericordiam, nec erum- 4
pens furor: & impetum concitati ferre quis
poterit?
* Melior eſt manifeſta correptio, quàm 5
amor abſconditus.
6 * Meliora ſunt vulnera diligentis, quam
fraudulenta oſcula odientis.
7 * † Anima ſaturata calcabit fauum: & ani- † Iob.6. b.7.
ma eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet.
8 * Sicut auis tranſmigrans de nido ſuo, ſic
B vir qui derelinquit locum ſuum.
9 * Vnguento & varijs odoribus delectatur
cor: & bonis amici conſilijs anima dulco-
ratur.
10 * Amicum tuum, & amicum patris tui ne
dimiſeris: & domum fratris tui ne ingredia-
ris in die afflictionis tuæ.
Melior eſt vicinus iuxtà, quàm frater
procul.
11 * Stude ſapientiæ fili mi, & lætifica cor
meum: vt poſſis exprobranti reſpondere ſer-
monem.
12 * Aſtutus videns malum, abſconditus eſt:
C paruuli tranſeuntes ſuſtinuerunt diſpendia.
13 * † Tolle veſtimentum eius, qui ſpo- † Sup. 20. c.16.
pondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei
pignus.
14 * Qui benedicit proximo ſuo voce gran-
di, de nocte conſurgens maledicenti ſimilis
erit.
15 * † Tecta perſtillantia in die frigoris, & † Sup. 19. b.13.
16 litigioſa mulier comparantur: * qui retinet
eam, quaſi qui ventum teneat, & oleum
dexteræ ſuæ vocabit.
17 * Ferrum ferro exacuitur, & homo exa-
cuit faciem amici ſui.
18 * Qui ſeruat ficum, comedet fructus eius:
& qui cuſtos eſt domini ſui, glorificabitur.
19 * Quomodo in aquis reſplendent vultus
proſpicientium, ſic corda hominum manife-
ſta ſunt prudentibus.
20 * Infernus & perditio numquam implen- † Eccli.14. b.9.
tur: ſimiliter & † oculi hominum inſatiabiles.
21 * † Quomodo probatur in conflatorio ar- † Sup. 17. a.3.
gentum, & in fornace aurum: ſic probatur
homo ore laudantis.
D Cor iniqui inquirit mala, cor autem re-
ctum inquirit ſcientiam.
22 * Si contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſa-
nas feriente deſuper pilo, non auferetur ab
eo ſtultitia eius.
23 * Diligenter agnoſce vultum pecoris tui,
tuoſque greges conſidera.
24 * Non enim habebis iugiter poteſtatem:
ſed corona tribuetur in generationem & ge-
nerationem.
25 * Aperta ſunt prata, & apparuerunt herbæ
virentes, & collecta ſunt fœna de montibus.
26 * † Agni ad veſtimentum tuum: & hœ- † 1.Tim.6. b.8.
di, ad agri pretium.
27 * Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos,
& in neceſſaria domus tuæ, & ad victum an-
cillis tuis.

CAPVT XXVIII.

De fuga impij & ſecuritate iuſti: propter peccata terræ multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper ſupplex, & diues prauus: no-

lens audire legem : exultatio iustorum : abscondens
scelera sua: beatus semper pauidus : princeps impius
vt leo: dux indigens prudentia : terram suam ope-
rans : a patre subtrahens.

1 FVgit impius, nemine persequente : iu-
A stus autem quasi leo confidens, absque
terrore erit.
2 * Propter peccata terræ multi principes
eius : & propter hominis sapientiam, & ho-
rum scientiam quæ dicuntur, vita ducis lon-
gior erit.
3 * Vir pauper calumnians pauperes, similis
est imbri vehementi, in quo paratur fames.
4 * Qui derelinquunt legem, laudant im-
pium : qui custodiunt, succenduntur contra
eum.
5 * Viri mali non cogitant iudicium : qui
autem inquirunt Dominum, animaduer-
tunt omnia.
6 † Sup. 19. a. 1. * † Melior est pauper ambulans in simpli-
citate sua, quam diues in prauis itineribus.
7 * Qui custodit legem, filius sapiens est :
qui autem comessatores pascit, confundit pa-
trem suum.
8 * Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore,
liberali in pauperes congregat eas.
9 * Qui declinat aures suas ne audiat le-
gem, oratio eius erit execrabilis.
10 * Qui decipit iustos in via mala, in inte-
ritu suo corruet : & simplices possidebunt
bona eius.
11 * Sapiens sibi videtur vir diues : pauper
autem prudens scrutabitur eum.
12 * In exultatione iustorum multa gloria est :
regnantibus impijs ruinæ hominum.
13 * Qui abscondit scelera sua, non dirige-
tur : qui autem confessus fuerit, & reliquer-
rit ea, misericordiam consequetur.
14 * Beatus homo, qui semper est pauidus :
qui verò mentis est duræ, corruet in malum.
15 * Leo rugiens, & vrsus esuriens, prin-
ceps impius super populum pauperem.
16 * Dux indigens prudentia, multos oppri-
C met per calumniam : qui autem odit auari-
tiam, longi fient dies eius.
17 * Hominem, qui calumniatur animæ san-
guinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo
sustinet.
18 * Qui ambulat simpliciter, saluus erit : qui
peruersis graditur vijs, concidet semel.
19 † Sup. 12. b. 11. Eccli. 20. d. 30. * † Qui operatur terram suam, satiabitur
panibus : qui autem sectatur otium, reple-
bitur egestate.
20 † Sup. 13. b. 11. 20. c. 11. * Vir fidelis multùm laudabitur : † qui au-
tem festinat ditari, non erit innocens.
21 * Qui cognoscit in iudicio faciem, non
benefacit : iste & pro buccella panis deserit
veritatem.
22 * Vir, qui festinat ditari, & alijs inuidet,
D ignorat quòd egestas superueniet ei.
23 * Qui corripit hominem, gratiam postea
inueniet apud eum, magis quàm ille, qui per
linguæ blandimenta decipit.
24 * Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à
matre : & dicit hoc non esse peccatum, par-
ticeps homicidæ est.
25 * Qui se iactat, & dilatat, iurgia conci-
tat : qui verò sperat in Domino, sanabitur.
26 * Qui confidit in corde suo, stultus est : qui
autem graditur sapienter, ipse saluabitur.
27 * Qui dat pauperi, non indigebit : qui de-
spicit deprecantem, sustinebit penuriam.
28 * Cùm surrexerint impij, abscondentur
homines : cùm illi perierint, multiplicabun-
tur iusti.

CAPVT XXIX.

Non audiens corripientem : multiplicatio iusto-
rum : amor sapientiæ : rex iustus : blandus amicus :
pestilentes : contendere cum stulto : viri sanguinum :
totum proferens spiritum : verba mendacij : pauper
& creditor : rex iustus : correctio : multiplicatio im-
piorum : erudi filium : prophetia : velox ad loquen-
dum : delicatè seruum nutriens : iracundus : super-
bus : cum fure participans : timens hominem : iusti
abominantur impium, & ediuersò.

1 VIro, qui corripientem dura ceruice con-
A temnit, repentinus ei superueniet in-
teritus : & eum sanitas non sequetur.
2 * In multiplicatione iustorum lætabitur
vulgus : cùm impij sumpserint principatum,
gemet populus.
3 * Vir, qui amat sapientiam, lætificat pa-
trem suum : † qui autem nutrit scorta, per- † Luc. 15. c. 13.
det substantiam.
4 * Rex iustus erigit terram, vir auarus de-
struet eam.
5 * Homo, qui blandis fictisque sermoni-
bus loquitur amico suo, rete expandit gres-
sibus eius.
6 * Peccantem virum iniquum inuoluet la-
queus : & iustus laudabit atque gaudebit.
7 * Nouit iustus causam pauperum : impius
B ignorat scientiam.
8 * Homines pestilentes dissipant ciuita-
tem : sapientes verò auertunt furorem.
9 * Vir sapiens, si cum stulto contenderit,
siue irascatur, siue rideat, non inueniet re-
quiem.
10 * Viri sanguinum oderunt simplicem : iu-
sti autem quærunt animam eius.
11 * Totum spiritum suum profert stultus :
sapiens differt, & reseruat in posterum.
12 * Princeps, qui libenter audit verba men-
dacij, omnes ministros habet impios.
13 * Pauper & creditor obuiauerunt sibi :
vtriusque illuminator est Dominus.
14 * Rex qui iudicat in veritate pauperes,
thronus eius in æternum firmabitur.
15 * Virga atque correptio tribuit sapien-
C tiam : puer autem, qui dimittitur voluntati
suæ, confundit matrem suam.
16 * In multiplicatione impiorum multipli-
cabuntur scelera : & iusti ruinas eorum vi-
debunt.
17 * Erudi filium tuum, & refrigerabit te,
&

& dabit delicias animæ tuæ.
* Cùm prophetia defecerit, dissipabitur 18
populus: qui verò custodit legem beatus est.
* Seruus verbis non potest erudiri: quia 19
quod dicis intelligit, & respondere contemnit.
* Vidisti hominem velocem ad loquen- 20
dum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.
* Qui delicatè à pueritia nutrit seruum 21
suum, posteà sentiet eum contumacem.
* Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad 22
indignandum facilis est, erit ad peccandum D
procliuior.
† Iob.22. d.29. * † Superbum sequitur humilitas: & hu- 23
milem spiritu suscipiet gloria.
* Qui cum fure participat, odit animam 24
suam: adiurantem audit, & non indicat.
* Qui timet hominem, citò corruet: qui 25
sperat in Domino, subleuabitur.
* Multi requirunt faciem principis: & 26
iudicium à Domino egreditur singulorum.
* Abominantur iusti virum impium: & 27
abominantur impij eos, qui in recta sunt via.
Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPVT XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias: non accusandus seruus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

VErba Congregantis filij Vomentis. 1
Visio, quam locutus est vir, cum quo A
est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait.
* Stultissimus sum virorum, & sapientia 2
hominum non est mecum.
* Non didici sapientiam, & non noui 3
scientiam sanctorum.
* Quis ascendit in cœlum atque descen- 4
dit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?
† Ps.11.b.7. * † Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est 5
† Deut.4.a.2.&12.d.32. sperantibus in se: * † ne addas quidquam 6
verbis illius, & arguaris, inueniarísque mendax.
* Duo rogaui te, ne deneges mihi ante- 7
quam moriar. B
* Vanitatem, & verba mendacia longè 8
fac à me.
Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria: * 9
ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & peiurem nomen Dei mei.
10 * Ne accuses seruum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas.
11 * Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.
12 * Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.
13 * Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.
14 * Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.
15 * Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, Affer.
C Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.
16 * Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.
17 * Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.
18 * Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro:
19 * Viam aquilæ in cœlo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia.
20 * Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.
21 * Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere:
22 * Per seruum cùm regnauerit: per stul-
23 tum cùm saturatus fuerit cibo: * per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit heres dominæ suæ:
24 * Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt
D sapientiora sapientibus:
25 * Formicæ, populus infirmus, qui præpa-
26 rat in messe cibum sibi: * lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum:
27 * regem locusta non habet, & egreditur vni-
28 uersa per turmas suas: * stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.
29 * Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quarrum, quod incedit feliciter:
30 * Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pa-
31 uebit occursum: * gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.
32 * Est qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.
33 * Qui autem fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, producit discordias.

CAPVT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mærentibus: aperi os tuum

tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1 VErba Lamuelis regis. Visio, qua eru-
diuit eum mater sua. A
2 * Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei,
quid dilecte votorum meorum?
3 * Ne dederis mulieribus substantiam
tuam, & diuitias tuas ad delendos reges.
4 * Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus
dare vinum: quia nullum secretum est vbi
5 regnat ebrietas. * & ne fortè bibant, & obli-
uiscantur iudiciorum, & mutent causam fi-
liorum pauperis.
6 * Date siceram mœrentibus, & vinum
7 his qui amaro sunt animo. * bibant, & obli-
uiscantur egestatis suæ, & doloris sui non
recordentur ampliùs.
8 * Aperi os tuum muto, & causis omnium
9 filiorum qui pertranseunt: * aperi os tuum,
decerne quod iustum est, & iudica inopem
& pauperem.
10 * Mulierem fortem quis inueniet? pro-
cul, & de vltimis finibus pretium eius.
11 * Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non
indigebit.
12 * Reddet ei bonum, & non malum, om-
nibus diebus vitæ suæ.
13 * Quæsiuit lanam & linum, & operata
est consilio manuum suarum.
14 * Facta est quasi nauis institoris, de longè
portans panem suum.
15 * Et de nocte surrexit, deditque prædam
domesticis suis, & cibaria ancillis suis.
16 * Considerauit agrum, & emit eum: de
fructu manuum suarum plantauit vineam.
17 * Accinxit fortitudine lumbos suos, & ro-
borauit brachium suum.
18 * Gustauit & vidit quia bona est negotia-
tio eius: non extinguetur in nocte lucerna
eius.
19 * Manum suam misit ad fortia, & digiti
C eius apprehenderunt fusum.
20 * Manum suas aperuit inopi, & palmas
suas extendit ad pauperem.
21 * Non timebit domui suæ à frigoribus ni-
uis: omnes enim domestici eius vestiti sunt
duplicibus.
22 * Stragulatam vestem fecit sibi: byssus &
purpura indumentum eius.
23 * Nobilis in portis vir eius, quando sederit
cum senatoribus terræ.
24 * Sindonem fecit, & vendidit, & cingu-
lum tradidit Chananæo.
25 * Fortitudo & decor indumentum eius, &
ridebit in die nouissimo.
26 * Os suum aperuit sapientiæ, & lex cle-
mentiæ in lingua eius.
27 * Considerauit semitas domus suæ, & pa-
D nem otiosa non comedit.
28 * Surrexerunt filij eius, & beatissimam
prædicauerunt; vir eius, & laudauit eam.
29 * Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu
supergressa es vniuersas.
30 * Fallax gratia, & vana est pulchritudo:
mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.
31 * Date ei de fructu manuum suarum: &
laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES,
QVI AB HEBRÆIS
COHELETH
APPELLATVR.

CAPVT PRIMVM.

Omnia vana, & nihil sub sole nouum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1 ERBA Ecclesiastæ, filij
Dauid, regis Ierusalem. A
2 * Vanitas vanitatum, di-
xit Ecclesiastes: vanitas
vanitatum, & omnia va-
3 nitas. * Quid habet am-
plius homo de vniuerso
4 labore suo, quo laborat sub sole? * Gene-
ratio præterit, & generatio aduenit: terra B
5 autem in æternum stat. * Oritur sol, & occi-
dit, & ad locum suum reuertitur: ibique re-
6 nascens, * gyrat per Meridiem, & flectitur
ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circui-
tu pergit spiritus, & in circulos suos reuer-
7 titur. * Omnia flumina intrant in mare, &
mare non redundat: ad locum, vnde exeunt
8 flumina, reuertuntur vt iterùm fluant. * Cun-
ctæ res difficiles: non potest eas homo expli-
care sermone. Non saturatur oculus visu, nec
9 auris auditu impletur. * Quid est quod fuit?
ipsum quod futurum est. quid est quod factum
10 est? ipsum quod faciendum est. * Nihil sub
sole nouum, nec valet quisquam dicere: Ecce
hoc

hoc recens est : iam enim præcessit in sæcu-
lis, quæ fuerunt ante nos. * Non est prio- 11
rum memoria : sed nec eorum quidem, quæ
posteà futura sunt, erit recordatio apud eos,
qui futuri sunt in nouissimo. * Ego Ecclesia- 12
stes fui rex Israel in Ierusalem, * & proposui 13
in animo meo quærere & inuestigare sapien-
ter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc oc-
cupationem pessimam dedit Deus filiis homi-
num, vt occuparentur in ea. * Vidi cuncta, 14
quæ fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, D
& afflictio spiritus. * Peruersi difficilè corri- 15
guntur, & stultorum infinitus est numerus.
* Locutus sum in corde meo, dicens : Ecce 16
magnus effectus sum, & præcessi omnes sa-
pientia, qui fuerunt ante me in Ierusalem :
& mens mea contemplata est multa sapien-
ter, & didici. * Dedique cor meum vt scirem 17
prudentiam, atque doctrinam, erroresque &
stultitiam : & agnoui quòd in his quoque
esset labor, & afflictio spiritus : * eò quòd in 18
multa sapientia, multa sit indignatio : & qui
addit scientiam, addit & laborem.

CAPVT II.

In affluentia deliciarum, diuitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus : docet etiam quanta sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

DIxi ego in corde meo : Vadam, & af- 1
fluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi A
quòd hoc quoque esset vanitas. * Risum re- 2
putaui errorem : & gaudio dixi : Quid fru-
strà deciperis ? * Cogitaui in corde meo ab- 3
strahere à vino carnem meam, vt animum
transferrem ad sapientiam, deuitaremque
stultitiam, donec viderem quid esset vtile fi-
liis hominum : quo facto opus est sub sole
numero dierum vitæ suæ. * Magnificaui ope- 4
ra mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vi-
neas, * feci hortos, & pomaria, & conseui 5
ea cuncti generis arboribus, * & extruxi mi- 6
hi piscinas aquarum, vt irrigarem siluam li-
gnorum germinantium, * possedi seruos & 7
ancillas, multamque familiam habui, armen- B
ta quoque, & magnos ouium greges, vltra
omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem : * 8
coaceruaui mihi argentum, & aurum, & sub-
stantias regum, ac prouinciarum : feci mihi
cantores, & cantatrices, & delicias filiorum
hominum, scyphos & vrceos in ministerio
ad vina fundenda : * & supergressus sum opi- 9
bus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusa-
lem : sapientia quoque perseuerauit mecum.
* Et omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, 10
non negaui eis : nec prohibui cor meum
quin omni voluptate frueretur, & oblectaret
se in his, quæ præparaueram : & hanc ratus
sum partem meam, si vterer labore meo. * 11
Cumque me conuertissem ad vniuersa ope-
ra, quæ fecerant manus meæ, & ad labores,
in quibus frustrà sudaueram, vidi in omnibus
C vanitatem & afflictionem animi, & nihil per-
12 manere sub sole. * Transiui ad contemplan-
dam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid
est, inquam, homo, vt sequi possit regem Fa-
13 ctorem suum ?) * & vidi quòd tantum præ-
cederet sapientia stultitiam, quantum differt
14 lux à tenebris. * † Sapientis oculi in capite
eius : stultus in tenebris ambulat : & didici
15 quòd vnus vtriusque esset interitus. * Et dixi
in corde meo : Si vnus & stulti & meus occa-
sus erit, quid mihi prodest quòd maiorem sa-
pientiæ dedi operam? Locutusque cum men-
te mea, animaduerti quòd hoc quoque esset
16 vanitas. * Non enim erit memoria sapientis
similiter vt stulti in perpetuum, & futura
tempora obliuione cuncta pariter operient :
17 moritur doctus similiter vt indoctus. * Et id-
D circò tæduit me vitæ meæ, videntem mala
vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatem
18 & afflictionem spiritus, * Rursus detestatus
sum omnem industriam meam, qua sub sole
studiosissimè laboraui habiturus heredem post
19 me, * quem ignoro, vtrùm sapiens an stultus
futurus sit & dominabitur in laboribus meis,
quibus desudaui & sollicitus fui, & est quid-
20 quam tam vanum ? * Vnde cessaui, renuntia-
21 uitque cor meum vltrà laborare sub sole. *
Nam cùm alius laboret in sapientia, & do-
ctrina, & sollicitudine, homini otioso quæsi-
ta dimittit : & hoc ergo, vanitas, & magnum
22 malum. * Quid enim proderit homini de
vniuerso labore suo, & afflictione spiritus,
23 qua sub sole cruciatus est ? * Cuncti dies eius
doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per no-
ctem mente requiescit : & hoc nónne vani-
24 tas est ? * Nónne melius est comedere & bi-
bere, & ostendere animæ suæ bona de labo-
25 ribus suis ? & hoc de manu Dei est. * Quis
26 ita deuorabit, & deliciis affluet vt ego? * Ho-
mini bono in conspectu suo dedit Deus sa-
pientiam, & scientiam, & lætitiam : peccatori
autem dedit afflictionem, & curam super-
fluam, vt addat, & congreget, & tradat ei
qui placuit Deo : sed & hoc vanitas est, &
cassa sollicitudo mentis.

† Prou. 17. d 24. Inf. 8. a. 1.

CAPVT III.

Quòd omnia suo proueniant tempore & transeant, quodque in nullis his fluxis sit mentis quies : vnus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

1 OMnia tempus habent, & suis spatiis
A transeunt vniuersa sub cœlo.
2 * Tempus nascendi, & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi
quod plantatum est.
3 * Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 * Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 * Tempus spargendi lapides, & tempus
colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longè fie-
ri ab amplexibus.

* Tem

* Tempus acquirendi, & tempus per- 6
dendi.
Tempus custodiendi, & tempus abii- B
ciendi.
* Tempus scindendi, tempus consuendi. 7
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
* Tempus dilectionis, & tempus odij. 8
Tempus belli, & tempus pacis.
* Quid habet amplius homo de labore 9
suo?
* Vidi afflictionem, quam dedit Deus fi- 10
liis hominum, vt distendantur in ea.
* Cuncta fecit bona in tempore suo, & 11
mundum tradidit disputationi eorum, vt non
inueniat homo opus, quod operatus est Deus
ab initio vsque ad finem. * Et cognoui quòd 12
non esset melius nisi lætari, & facere benè in
vita sua. * Omnis enim homo, qui comedit 13
& bibit, & videt bonum de labore suo, hoc C
donum Dei est. * Didici quòd omnia opera, 14
quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum:
non possumus eis quidquam addere, nec au-
ferre, quæ fecit Deus vt timeatur. * Quod 15
factum est, ipsum permanet: quæ futura
sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod
abiit. * Vidi sub sole in loco iudicij impieta- 16
tem, & in loco iustitiæ iniquitatem. * Et dixi 17
in corde meo: Iustum & impium iudicabit
Deus, & tempus omnis rei tunc erit. * Dixi 18
in corde meo de filiis hominum, vt proba-
ret eos Deus, & ostenderet similes esse be-
stiis. * Idcircò vnus interitus est hominis & 19
iumentorum, & æqua vtriusque conditio: D
sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: si-
militer spirant omnia, & nihil habet homo
iumento amplius: cuncta subiacent vanitati,
* & omnia pergunt ad vnum locum: de ter- 20
ra facta sunt, & in terram pariter reuertun-
tur. * Quis nouit si spiritus filiorum Adam as- 21
cendat sursum, & si spiritus iumentorum des-
cendat deorsum? * Et deprehendi nihil esse 22
melius quàm lætari hominem in opere suo,
& hanc esse partem illius. Quis enim eum
adducet, vt post se futura cognoscat?

CAPVT IV.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentum oppressione, & quòd industria humana sit inuidiæ obnoxia: item quòd stultus securè in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ 1
sub sole geruntur, & lacrymas innocen- A
tium, & neminem consolatorem: nec posse
resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio
destitutos. * Et laudaui magis mortuos, quàm 2
viuentes: * & feliciorem vtroque iudicaui, 3
qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub
sole fiunt. * Rursum contemplatus sum om- 4
nes labores hominum, & industrias animad-
uerti patere inuidiæ proximi: & in hoc ergo
5 vanitas, & cura superflua est. * Stultus com-
plicat manus suas, & comedit carnes suas, di-
6 cens: * Melior est pugillus cum requie, quàm
B plena vtraque manus cum labore, & afflictio-
7 ne animi. * Considerans reperi & aliam va-
8 nitatem sub sole: * vnus est, & secundum
non habet, non filium, non fratrem, & ta-
men laborare non cessat, nec satiantur oculi
eius diuitiis: nec recogitat, dicens: Cui labo-
ro, & fraudo animam meam bonis? in hoc
9 quoque vanitas est, & afflictio pessima. * Me-
lius est ergo duos esse simul, quàm vnum:
habent enim emolumentum societatis suæ:
10 * si vnus ceciderit, ab altero fulcietur, væ soli:
C quia cùm ceciderit, non habet subleuantem
11 se. * Et si dormierint duo fouebuntur mutuò:
12 vnus quomodo calefiet? * Et si quispiam præ-
ualuerit contra vnum, duo resistunt ei: funi-
13 culus triplex difficilè rumpitur. * Melior est
puer pauper & sapiens, rege sene & stulto,
14 qui nescit præuidere in posterum. * Quòd
de carcere catenisque interdum quis egre-
diatur ad regnum: & alius natus in regno,
15 inopia consumatur. * Vidi cunctos viuentes,
D qui ambulant sub sole cum adolescente se-
16 cundo, qui consurget pro eo. * Infinitus nu-
merus est populi omnium, qui fuerunt ante
eum: & qui posteà futuri sunt, non lætabun-
tur in eo, sed & hoc vanitas & afflictio spiri-
17 tus. * Custodi pedem tuum ingrediens do-
mum Dei, & appropinqua vt audias. † Multò † 1. Reg. 15. c. 22.
enim melior est obedientia, quàm stultorum Osee 6. 6.
victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

CAPVT V.

Nil temerè de Deo & eius prouidentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cùm iniqui iudicem habeant: item quàm sit misera conditio auari numquam impleti & diuitis coacervantis diuitias, in proprium nonnumquam malum.

1 NE temerè quid loquaris, neque cor
A tuum sit velox ad proferendum sermo-
nem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu
super terram: idcircò sint pauci sermones
2 tui. * Multas curas sequuntur somnia, & in
3 multis sermonibus inuenietur stultitia. * Si
quid vouisti Deo, ne moreris reddere: dis-
plicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed
4 quodcumque voueris redde: * multoque
B melius est non vouere, quam post votum
5 promissa non reddere. * Ne dederis os tuum
vt peccare facias carnem tuam: neque dicas
coram angelo: Non est prouidentia: ne for-
tè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet
6 cuncta opera manuum tuarum. * Vbi multa
sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & ser-
7 mones innumeri: tu verò Deum time: * Si
videris calumnias egenorum, & violenta iu-
dicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non
mireris super hoc negotio: quia excelso ex-
celsior est aliius, & super hos quoque emi-
8 nentiores sunt alij, * & insuper vniuersæ
terræ

terræ rex imperat seruienti.* Auarus non im- 9
plebitur pecunia: & qui amat diuitias, fru- C
ctum nun capiet ex eis, & hoc ergo vanitas.
* Vbi multæ sunt opes, multi & qui come- 10
dunt eas. Et quid prodest possessori,nisi quòd
cernit diuitias oculis suis? * Dulcis est som- 11
nus operanti, siue parum, siue multum co-
medat: saturitas autem diuitis non sinit eum
† Iob 20. dormire. * † Est & alia infirmitas pessima, 12
c.10. quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in
malum domini sui. * Pereunt enim in affli- 13
ctione pessima: generauit filium, qui in sum-
† Iob.1. ma egestate erit. * † Sicut egressus est nudus 14
d.21. de vtero matris suæ,sic reuertetur,& nihil au-
1. Tim. 6. feret secum de labore suo. * Miserabilis pror- 15
b.7. sus infirmitas: quo modo venit, sic reuerte-
tur. Quid ergo prodest ei quòd laborauit in D
ventum?* Cũctis diebus vitæ suæ comedit in 16
tenebris & in curis multis, & in ærumna at-
que tristitia. * Hoc itaque visum est mihi bo- 17
num, vt comedat quis, & bibat, & fruatur læ-
titia ex labore suo, quo laborauit ipse sub so-
le, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei
Deus: & hæc est pars illius. * Et omni ho- 18
mini, cui dedit Deus diuitias, atque substan-
tiam, potestatemque ei tribuit vt comedat ex
eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore
suo: hoc est donum Dei. * Non enim satis 19
recordabitur dierum vitæ suæ, eò quòd Deus
occupet deliciis cor eius.

Capvt VI.

Misera est auari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis vti.

Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & 1
quidem frequens apud homines: * Vir, 2
cui dedit Deus diuitias,& substantiam,& ho- A
norem,& nihil deest animæ suæ, ex omnibus
quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem
Deus vt comedat ex eo, sed homo extraneus
vorabit illud. hoc vanitas, & miseria magna
est. * Si genuerit quispiam centum liberos, 3
& vixerit multos annos, & plures dies ætatis B
habuerit, & anima illius non vtatur bonis
substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc
ego pronuntio quòd melior illo sit abortiuus.
* Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras, 4
& obliuione delebitur nomen eius. * Non 5
vidit solem, neque cognouit distantiam bo- C
ni & mali: * etiam si duobus millibus annis 6
vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nón-
ne ad vnum locum properant omnia? * Om- 7
nis labor hominis in ore eius: sed anima
eius non implebitur. * Quid habet amplius 8
sapiens à stulto? & quid pauper, nisi vt per-
gat illuc, vbi est vita? * Melius est videre 9
quod cupias, quàm desiderare quod nescias. D
sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.
* Qui futurus est, iam vocatum est nomen 10
eius: & scitur quod homo sit, & non possit
contra fortiorem se in iudicio contendere.
* Verba sunt plurima, multamque in dispu- 11
tando habentia vanitatem.

Capvt VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia vtilior est cum diuitiis: dies malus præcauendus: ne plus quàm oportet sapiens aut iustus sis: quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum: quodque homo sit à Deo creatus rectus.

1 Qvid necesse est homini maiora se quæ-
A rere, cùm ignoret quid conducat sibi in
vita sua, numero dierum peregrinationis suæ,
& tempore quod velut vmbra præterit? Aut
quis ei poterit indicare quid post eum futu-
2 rum sub sole sit? * † Melius est nomen bo- † Prou.22.
num, quàm vnguenta pretiosa; & dies mor- a.1.
3 tis die natiuitatis. * Melius est ire ad domum
luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa
enim finis cunctorum admonetur hominum,
4 & viuens cogitat quid futurum sit. * Melior
est ira risu: quia per tristitiam vultus, corri-
5 gitur animus delinquentis. * Cor sapien-
tium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi læ-
6 titia. * Melius est à sapiente corripi, quàm
7 stultorum adulatione decipi. * quia sicut so-
nitus spinarum ardentium sub olla, sic risus
8 stulti: sed & hoc vanitas.* Calumnia contur-
bat sapientem, & perdet robur cordis illius.
9 * Melior est finis orationis, quàm princi-
10 pium. Melior est patiens arrogante. * Ne sis
velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti
11 requiescit. * Ne dicas: Quid putas causæ est
B quòd priora tempora meliora fuere quàm
nunc sunt? stulta enim est huiuscemodi in-
12 terrogatio. * Vtilior est sapientia cum diui-
13 tiis, & magis prodest videntibus solem. * Si-
cut enim protegit sapientia, sic protegit pe-
cunia. hoc autem plus habet eruditio & sa-
pientia, quòd vitam tribuunt possessori suo.
14 * Considera opera Dei, quòd nemo possit
15 corrigere quem ille despexerit. * In die bona
fruere bonis, & malam diem præcaue. sicut
enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non
inueniat homo contra eum iustas querimo-
16 nias. * Hæc quoque vidi in diebus vanitatis
meæ: Iustus perit in iustitia sua, & impius
multo viuit tempore in malitia sua.
17 * Noli esse iustus multùm: neque plus sa-
pias quàm necesse est, ne obstupescas.
18 * Ne impiè agas multùm: & noli esse stul-
C tus, ne moriaris in tempore non tuo.
19 * Bonum est te sustentare iustum, sed &
ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui
20 timet Deum, nihil negligit. * Sapientia con-
fortauit sapientem super decem principes ci-
21 uitatis.* † Non est enim homo iustus in terra, † 3 Reg.8.
22 qui faciat bonum,& non peccet.* Sed & cun- e.46.
ctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommo- 2. Par.6.
des cor tuum: ne fortè audias seruum tuum f.36.
23 maledicentem tibi. * scit enim conscientia Prou.20. b.9
24 tua,quia & tu crebrò maledixisti aliis. * Cun- 1 Ioan.1. d.8.
cta tentaui in sapientia. Dixi: Sapiens effi-
25 ciar: & ipsa longiùs recessit à me * multò
magis quàm erat: & alta profunditas, quis
inueniet

inuenier eam? *Lustraui vniuersa animo meo, 26
vt scirem, & cunsiderarem, & quærerem sa- D
pientiam, & rationem : & vt cognoscerem
impietatem stulti, & errorem imprudentium:
* & inueni amariorem morte mulierem, quæ 27
laqueus venatorum est, & sagena cor eius,
vincula sunt manus illius. qui placet Deo, ef-
fugiet illam : qui autem peccator est, capietur
ab illa. * Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, 28
vnum & alterum, vt inuenirem rationem, * 29
quam adhuc quærit anima mea, & non in-
ueni. Virum de mille vnum reperi, mulierem
ex omnibus non inueni. * Solummodò hoc 30
inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum,
& ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.
Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit so-
lutionem verbi?

Caput VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo nouit tantùm præsentia, neque mortem potest euadere: impij ob Dei indulgentiam liberiùs peccant: vanissimum videtur quòd iustis & impiis similia hic eueniunt: & operum Dei ratio non est inuestiganda.

Sup.2.c.14. SApientia hominis lucet in vultu eius, & 1
potentissimus faciem illius commutabit. * 2
Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti A
Dei. * Ne festines recedere à facie eius, ne- 3
que permaneas in opere malo : quia omne,
quod voluerit, faciet : * & sermo illius pote- 4
state plenus est: nec dicere ei quisquam po-
test: Quare ita facis? * Qui custodit præce- 5
ptum, non experietur quidquam mali. Tem-
pus & responsionem cor sapientis intelligit.
* Omni negotio tempus est, & opportunitas, 6
& multa hominis afflictio: * quia ignorat præ- 7
terita, & futura nullo scire potest nuntio. * 8
Non est in hominis potestate prohibere spi- B
ritum, nec habet potestatem in die mortis,
nec sinitur quiescere ingruente bello, neque
saluabit impietas impium. * Omnia hæc con- 9
sideraui, & dedi cor meum in cunctis operi-
bus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur
homo homini in malum suum. * Vidi impios 10
sepultos: qui etiam cùm adhuc viuerent, in
loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate
quasi iustorum operum. sed & hoc vanitas
est. * Etenim quia non profertur citò contra 11
malos sententia, absque timore vllo filij hu- C
minum perpetrant mala. * Attamen peccator 12
ex eo quòd centies facit malum, & per pa-
tientiam sustentatur, ego cognoui quòd erit
bonum timentibus Deum, qui verentur fa-
ciem eius. * Non sit bonum impio, nec pro- 13
longentur dies eius, sed quasi vmbra transeant
qui non timent faciem Domini. * Est & alia 14
vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti, qui-
bus mala proueniunt, quasi opera egerint im-
piorum: & sunt impij, qui ita securi sunt, qua- D
si iustorum facta habeant. sed & hoc vanis-
simum iudico. * Laudaui igitur lætitiam, quòd 15
non esset homini bonum sub sole, nisi quòd
comederet, & biberet, atque gauderet: &
hoc solum secum auferret de labore suo, in
diebus vitæ suæ quos dedit ei Deus sub sole.
16 * Et apposui cor meum vt scirem sapientiam,
& intelligerem distentionem quæ versatur in
terra: est homo, qui diebus & noctibus som-
17 num non capit oculis. * Et intellexi, quòd
omnium operum Dei nullam possit homo in-
uenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole:
& quantò plus laborauerit ad quærendum,
tantò minùs inueniat : etiam si dixerit sa-
piens se nosse, non poterit reperire.

Caput IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quòd eadem cunctis hic eueniunt : & cùm post hanc breuem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

1 OMnia hæc tractaui in corde meo, vt cu-
A riosè intelligerem : sunt iusti atque sa-
pientes, & opera eorum in manu Dei: & ta-
men nescit homo, vtrùm amore an odio di-
2 gnus sit: * sed omnia in futurum seruantur
incerta, eò quòd vniuersa æquè eueniant iu-
sto & impio, bono & malo, mundo & im-
mundo, immolanti victimas, & sacrificia con-
temnenti. sicut bonus; sic & peccator : vt
3 periurus, ita & ille qui verum deierat. * Hoc
est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt,
B quia eadem cunctis eueniunt. vnde & corda
filiorum hominum implentur malitia, & con-
temptu in vita sua, & post hæc ad inferos de-
4 ducentur. * Nemo est qui semper viuat, &
qui huius rei habeat fiduciam : melior est ca-
5 nis viuus leone mortuo. * Viuentes enim
sciunt se esse morituros, mortui verò nihil
nouerunt amplius, nec habent vltra merce-
dem : quia obliuioni tradita est memoria eo-
6 rum. * Amor quoque, & odium, & inuidiæ si-
mul perierunt, nec habent partem in hoc sæ-
7 culo, & in opere quod sub sole geritur. * Va-
C de ergo & comede in lætitia panem tuum, &
bibe cum gaudio vinum tuum : quia Deo pla-
8 cent opera tua. * Omni tempore sint vesti-
menta tua candida, & oleum de capite tuo
9 nō deficiat. * Perfruere vita cum vxore, quam
diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ,
qui dati sunt tibi sub sole omni tempore va-
nitatis tuæ : hæc est enim pars in vita, & in
10 labore tuo, quo laboras sub sole. * Quod-
cumque facere potest manus tua, instanter
operare : quia nec opus, nec ratio, nec sapien-
tia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu
11 properas. * Verti me ad aliud, & vidi sub so-
le, nec velocium esse cursum, nec fortium
bellum, nec sapientium panem, nec do-
ctorum diuitias, nec artificum gratiam; sed
12 tempus, casumque in omnibus. * Nescit ho-
mo finem suum : sed sicut pisces capiuntur
hamo, & sicut aues laqueo comprehendun-
tur, sic capiuntur homines in tempore malo,

cùm eis extemplò superuenerit. * Hanc quo- 13
que sub sole vidi sapientiam, & probaui ma-
ximam : * Ciuitas parua, & pauci in ea viri : 14
venit contra eam rex magnus, & vallauit D
eam, extruxitque munitiones per girum, &
perfecta est obsidio. * Inuentusque est in ea 15
vir pauper & sapiens, & liberauit vrbem per
sapientiam suam, & nullus deinceps recor-
datus est hominis illius pauperis. * Et dice- 16
bam ego, meliorem esse sapientiam fortitu-
dine: quomodo ergo sapientia pauperis con-
tempta est, & verba eius non sunt audita? * 17
Verba sapientium audiuntur in silentio, plus
quàm clamor principis inter stultos. * Me- 18
lior est sapientia, quàm arma bellica : & qui
in vno peccauerit, multa bona perdet.

CAPVT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum : de stulto ac seruo eleuatis, & diuite ac principe humiliatis : occultus detractor serpenti comparatur : de rege puero, & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diuiti detrahendum.

MVscæ morientes perdunt suauitatem 1
vnguenti. Pretiosior est sapientia & A
gloria, parua & ad tempus stultitia. * Cor 2
sapientis in dextera eius, & cor stulti in sini-
stra illius. * Sed & in via stultus ambulans, 3
cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.
* Si spiritus potestatem habentis ascenderit 4
super te, locum tuum ne dimiseris : quia cu-
ratio faciet cessare peccata maxima. * Est ma- 5
lum quod vidi sub sole, quasi per errorem
egrediens à facie principis : * positum stul- 6
tum in dignitate sublimi, & diuites sedere
deorsum. * Vidi seruos in equis, & princi- 7
pes ambulantes super terram quasi seruos.* † 8
Qui fodit foueam, incidet in eam : & qui dis- B
sipat sepem, mordebit eum coluber. * Qui 9
transfert lapides, affligetur in eis: & qui scin-
dit ligna, vulnerabitur ab eis. * Si retusum 10
fuerit ferrum, & hoc non vt priùs, sed he- C
betatum fuerit, multo labore exacuetur, &
post industriam sequetur sapientia. * Si mor- 11
deat serpens in silentio, nihil eo minus ha-
bet qui occultè detrahit.* Verba oris sapien- 12
tis gratia : & labia insipientis præcipitabunt
eum : * Initium verborum eius stultitia, & 13
nouissimum oris illius error pessimus. * Stul- 14
tus verba multiplicat. Ignorat homo, quid
ante se fuerit:& quid post se futurum sit, quis
ei poterit indicare? * Labor stultorum affliget 15
eos, qui nesciunt in vrbem pergere. * Væ ti- 16
bi terra, cuius rex puer est,& cuius principes
manè comedunt. * Beata terra, cuius rex no- 17
bilis est, & cuius principes vescuntur in tem- D
pore suo, ad reficiendum, & non ad luxu-
riam. * In pigritiis humiliabitur contignatio, 18
& in infirmitate manuum perstillabit do-
mus. * In risum faciunt panem, & vinum vt 19
epulentur viuentes : & pecuniæ obediunt
omnia. * In cogitatione tua regi ne detrahas, 20

† Prou. 26. d. 27. Eccli. 27. d. 29.

& in secreto cubiculi tui ne maledixeris di-
uiti : quia & aues cœli portabunt vocem
tuam, & qui habet pennas annuntiabit sen-
tentiam.

CAPVT XI.

Monet nostra aliis impartiri, & semper benè esse operandum : quòd hominis iudicium post obitum sit immutabile ; futuri quoque iudicij memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus: iram & malitiam à corde conferendam.

1 MItte panem tuum super transeuntes
A aquas : quia post tempora multa inue-
2 nies illum. * Da partem septem, necnon &
octo : quia ignoras quid futurum sit mali su-
3 per terram.* Si repletæ fuerint nubes, imbrem
super terram effundent. Si ceciderit lignum
ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocum-
4 que loco ceciderit, ibi erit. * Qui obseruat
ventum, non seminat : & qui considerat nu-
5 bes, numquam metet. * Quomodo ignoras
B quæ sit via spiritus, & qua ratione compin-
gantur ossa in ventre prægnantis ; sic nescis
6 opera Dei, qui fabricator est omnium. * Ma-
nè semina semen tuum, & vespere ne cesset
manus tua : quia nescis quid magis oriatur,
hoc aut illud, & si vtrumque simul, melius
7 erit. * Dulce lumen, & delectabile est oculis
8 videre solem. * Si annis multis vixerit homo,
C & in his omnibus lætatus fuerit meminisse
debet tenebrosi temporis, & dierum multo-
rum : qui cùm venerint, vanitatis arguentur
9 præterita.* Lætare ergo iuuenis in adolescen-
D tia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iu-
uentutis tuæ,& ambula in viis cordis tui,& in
intuitu oculorum tuorum : & scito quòd pro
omnibus his adducet te Deus in iudicium.
10 * Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam
à carne tua. Adolescentia enim & voluptas
vana sunt.

CAPVT XII.

Deum præ oculis habeto in iuuentute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque nouissima mors : cumque omnia sint vanitas, Dei præcepta obserua : nam de omnibus est reddenda ratio.

1 MEmento Creatoris tui in diebus iuuen-
A tutis tuæ, antequam veniat tempus af-
flictionis, & appropiuquent anni, de quibus
2 dicas: Non mihi placent : * antequam tene-
brescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, &
3 reuertantur nubes post pluuiam : * quando
commouebuntur custodes domus, & nuta-
B bunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes
in minuto numero, & tenebrescent videntes
4 per foramina : * & claudent ostia in platea,
in humilitate vocis molentis, & consurgent
ad vocem volucris, & obsurdescent omnes
5 filiæ carminis. * Excelsa quoque timebunt,
& formidabunt in via, florebit amygdalus,
impinguabitur locusta, & dissipabitur cappa-
ris : quoniam ibit homo in domum æternita-
tis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

* Antequam rumpatur funiculus argenteus, 6
& recurrat vitta aurea, & conteratur hydria
super fontem, & confringatur rota super ci-
sternam, * & reuertatur puluis in terram 7
suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, C
qui dedit illum. * Vanitas, vanitatum, dixit 8
Ecclesiastes, & omnia vanitas. * Cumque 9
esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit po-
pulum, & enarrauit quæ fecerat: & inuesti-
gans composuit parabolas multas. * Quæsiuit 10
verba vtilia, & conscripsit sermones rectissi-
11 mos, ac veritate plenos. * Verba sapientium
D sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi,
quæ per magistrorum consilium data sunt à
12 pastore vno.* His amplius fili mi ne requiras.
Faciendi plures libros nullus est finis: fre-
13 quensque meditatio, carnis afflictio est. * Fi-
nem loquendi pariter omnes audiamus.
Deum time, & mandata eius obserua: hoc
14 est enim omnis homo: * & cuncta, quæ fiunt,
adducet Deus in iudicium pro omni errato
siue bonum, siue malum illud sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS, QVOD HEBRAICE DICITVR SIR HASIRIM.

Capvt Primvm.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

Scvletvr me os- 1
culo oris sui: quia me- A
liora sunt vbera tua vi-
no, * fragrantia vnguen-
tis optimis. Oleum effu-
sum nomen tuum: ideò 2
adolescentulæ dilexerunt
te. * Trahe me: post te curremus in odo- 3
rem vnguentorum tuorum. Introduxit me
rex in cellaria sua: exultabimus & lætabi-
mur in te, memores vberum tuorum super B
vinum: recti diligunt te. * Nigra sum, sed 4
formosa, filiæ Ierusalem, sicut tabernacula
Cedar, sicut pelles Salomonis. * Nolite me 5
considerare quòd fusca sim, quia decolora-
uit me sol: filij matris meæ pugnauerunt
contra me, posuerunt me custodem in vi-
neis: vineam meam non custodiui. * Indica 6
mihi, quem diligit anima mea: vbi pascas,
vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam
post greges sodalium tuorum. * Si ignoras 7
te ô pulcherrima inter mulieres, egredere,
& abi post vestigia gregum, & pasce hœ-
dos tuos iuxta tabernacula pastorum. * Equi- 8
tatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te C
amica mea. * Pulchræ sunt genæ tuæ sicut 9
turturis: collum tuum sicut monilia.* Mure- 10
nulas aureas faciemus tibi, vermiculatas ar-
gento. * Dum esset rex in accubitu suo, nar- 11
dus mea dedit odorem suum. * Fasciculus 12
myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea D
commorabitur. * Botrus cypri dilectus meus 13
14 mihi, in vineis Engaddi. * Ecce tu pulchra
es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui
15 columbarum. * Ecce tu pulcher es dilecte mi,
16 & decorus. Lectulus noster floridus: * tigna
domorum nostrarum cedrina, laquearia no-
stra cypressina.

Capvt II.

1 EGo flos campi, & lilium conuallium.
2 * Sicut lilium inter spinas, sic amica mea
3 inter filias. * Sicut malus inter ligna siluarum,
A sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius,
quem desideraueram, sedi: & fructus eius dul-
4 cis gutturi meo.* Introduxit me in cellam vi-
5 nariam, ordinauit in me charitatem.* Fulcite
me floribus, stipate me malis: quia amore lan-
6 gueo. * Læua eius sub capite meo, & dextera
7 illius amplexabitur me. * Adiuro vos filiæ Ie-
B rusalem, per capreas ceruosque camporum,
ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam,
8 quoadusque ipsa velit. * Vox dilecti mei, ecce
iste venit saliens in montibus, transiliens col-
9 les: * similis est dilectus meus capreæ, hinnu-
loq; ceruorum. en ipse stat post parietem no-
strum, respiciens per fenestras, prospiciens per
10 cancellos. * En dilectus meus loquitur mihi:
C Surge, propera amica mea, columba mea, for-
11 mosa mea, & veni.* Iam enim hiems transijt,
12 imber abiit, & recessit.* Flores apparuerunt in
terra nostra tempus putationis aduenit: vox
13 turturis audita est in terra nostra: * ficus
protulit grossos suos: vineæ florentes dede-
runt odorem suum. Surge, amica mea, specio-
14 sa mea, & veni: * columba mea in foramini-
D bus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi
faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis:
vox enim tua dulcis, & facies tua decora.
15 * Capite nobis vulpes paruulas, quæ demo-
liuntur

liuntur vineas : nam vinea nostra floruit. * 16
Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur
inter lilia * donec aspiret dies, & inclinentur 17
vmbræ. Reuertere : similis esto, dilecte mi,
capreæ, hinnuloque ceruorum super montes
Bether.

CAPVT III.

IN lectulo meo per noctes quæsiui quem 1
diligit anima mea : quæsiui illum, & non A
inueni. * Surgam, & circuibo ciuitatem: per 2
vicos & plateas quæram quem diligit anima
mea : quæsiui illum, & non inueni. * Inue- 3
nerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: B
Num quem diligit anima mea, vidistis ? * 4
Paululum cùm pertransissem eos, inueni
quem diligit anima mea : tenui eum ; nec di-
mittam, donec introducam illum in domum
matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.
* Adiuro vos filiæ Ierusalem, per capreas 5
ceruosque camporum, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. C
* Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, 6
sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, &
thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij ? * 7
En lectulum Salomonis sexaginta fortes am-
biunt ex fortissimis Israel : * omnes tenentes 8
gladios, & ad bella doctissimi : vniuscuiusque
ensis super femur suum propter timores no-
cturnos. * Ferculum fecit sibi rex Salomon de 9
lignis Libani : * columnas eius fecit argen- 10
teas, reclinatorium aureum, ascensum pur- D
pureum : media charitate constrauit propter
filias Ierusalem :
* Egredimini & videte filiæ Sion regem 11
Salomonem in diademate, quo coronauit il-
lum mater sua in die desponsationis illius, &
in die lætitiæ cordis eius.

CAPVT IV.

QVàm pulchra es amica mea, quàm pul- 1
chra es ! Oculi tui columbarum, abs- A
que eo quod intrinsecus latet. Capilli tui si-
cut greges caprarum, quæ ascenderunt de
monte Galaad. * Dentes tui sicut greges ton- 2
sarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes
gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.
* Sicut vitta coccinea, labia tua : & eloq[illegible] 3
tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita B
genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.
* Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædi- 4
ficata est cum propugnaculis : mille cl[illegible]pei
pendent ex ea, omnis armatura fortium. * 5
Duo vbera tua, sicut duo hin[illegible] c[illegible]reæ [illegible]e-
melli, qui pascuntur in lil[illegible], * do[illegible]pi- 6
ret dies, & inclinentur vmbræ, va[illegible] ad
montem myrrhæ, & ad collem [illegible] * To- 7
ta pulchra es amica mea, & macula non est
in te. * Veni de Libano sponsa m[illegible], veni de 8
Libano, veni [illegible] de capite Amana, C
de vertice Sanir & Hermon, de [illegible] leo-
num, de montibus pardorum. * V[illegible]i 9
cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor
meum in vno oculorum tuorum, & in vno
10 crine colli tui. * Quàm pulchræ sunt mam-
mæ tuæ soror mea sponsa : pulchriora sunt
vbera tua vino, & odor vnguentorum tuo-
11 rum super omnia aromata. * Fauus distillans
labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua : &
odor vestimentorum tuorum sicut odor thu-
12 ris. * Hortus conclusus soror mea sponsa,
13 hortus conclusus, fons signatus. * Emissio-
nes tuæ paradisus malorum punicorum cum
14 pomorum fructibus. Cypri cum nardo, * nar-
dus & crocus, fistula & cinnamomum cum
vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum
15 omnibus primis vnguentis. * Fons hortorum:
puteus aquarum viuentium, quæ fluunt im-
16 petu de Libano. * Surge Aquilo, & veni Au-
ster, persla hortum meum, & fluant aroma-
ta illius.

CAPVT V.

1 VEniat dilectus meus in hortum suum,
A & comedat fructum pomorum suorum.
Veni in hortum meum soror mea sponsa,
messui myrrham meam cum aromatibus meis:
comedi fauum cum melle meo, bibi vinum
meum cum lacte meo : comedite amici, & bi-
2 bite, & inebriamini charissimi. * Ego dormio,
B & cor meum vigilat : vox dilecti mei pulsan-
tis : Aperi mihi soror mea, amica mea, co-
lumba mea, immaculata mea : quia caput
meum plenum est rore, & cincinni mei gut-
3 tis noctium. * Expoliaui me tunica mea, quo-
modo induar illa ? laui pedes meos, quomo-
4 do inquinabo illos ? * Dilectus meus misit
manum suam per foramen, & venter meus
5 intremuit ad tactum eius. * Surrexi, vt ape-
rirem dilecto meo : manus meæ stillauerunt
myrrham, & digiti mei pleni myrrha proba-
6 tissima. * Pessulum ostij mei aperui dilecto
meo: at ille declinauerat, atque transierat. Ani-
ma mea liquefacta est, vt locutus est: quæsi-
ui, & non inueni illum : vocaui, & non res-
7 pondit mihi. * Inuenerunt me custodes qui
C circumeunt ciuitatem : percusserunt me, &
vulnerauerunt me : tulerunt pallium meum
8 mihi custodes murorum. * Adiuro vos filiæ
Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt
9 nuntietis ei quia amore langueo. * Qualis est
dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mu-
lierum ? qualis est dilectus tuus ex dilecto,
10 quia sic adiurasti nos ? * Dilectus meus can-
11 didus & rubicundus, electus ex millibus. *
Caput eius aurum optimum : Comæ eius sicut
12 elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. * Oculi
eius sicut columbæ super riuulos aquarum,
quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta
13 plenissima. * Genæ illius sicut areolæ aroma-
tum consitæ à pigmentariis. Labia eius lilia
14 [illegible] myrrham primam. * Manus illius
D torna[illegible] a[illegible], plenæ hyacinthis. Venter
15 eius e[illegible] d[illegible]inctus sapphiris. * Cru-
ra il[illegible]us [illegible], quæ funda-
ta sunt super bases au[illegible] Species eius vt

libani, electus vt cedri. * Guttur illius sua- 16
uissimum, & totus desiderabilis: talis est dile-
ctus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ie-
rusalem. * Quò abiit dilectus tuus, ô pulcher- 17
rima mulierum? quò declinauit dilectus tuus?
& quæremus eum tecum.

Caput VI.

Dilectus meus descendit in hortum suum 1
ad areolam aromatum, vt pascatur in A
hortis, & lilia colligat. * Ego dilecto meo, & 2
dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.
* Pulchra es amica mea, suauis, & decora si- 3
cut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies
ordinata. * Auerte oculos tuos à me, quia ipsi 4
me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex ca- B
prarum, quæ apparuerunt de Galaad. * Den- 5
tes tui sicut grex ouium, quæ adscenderunt
de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ste-
rilis non est in eis. * Sicut cortex mali puni- 6
ci, sic genæ tuæ absque occultis tuis. * Sexa- 7
ginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, &
adolescentularum non est numerus. * Vna est 8
columba mea, perfecta mea, vna est matris C
suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ,
& beatissimam prædicauerunt; reginæ & con-
cubinæ, & laudauerunt eam. * Quæ est ista, 9
quæ progreditur quasi aurora consurgens,
pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt ca-
strorum acies ordinata? * Descendi in hor- 10
tum nucum, vt viderem poma conuallium, & D
inspicerem si floruisset vinea, & germinas-
sent mala punica. * Nesciui: anima mea con- 11
turbauit me propter quadrigas Aminadab.
* Reuertere, reuertere Sulamitis: reuertere, 12
reuertere, vt intueamur te.

Caput VII.

Quid videbis in Sulamite, nisi choros ca- 1
strorum? Quàm pulchri sunt gressus tui A
in calceamentis, filia principis! Iuncturæ fe-
morum tuorum, sicut monilia quæ fabricata
sunt manu artificis.
* Vmbilicus tuus crater tornatilis: num- 2
quam indigens poculis. Venter tuus sicut
aceruus tritici, vallatus liliis.
* Duo vbera tua, sicut duo hinnuli gemel- 3
li capreæ. B
* Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi 4
tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in por
ta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris
Libani, quæ respicit contra Damascum.
* Caput tuum vt carmelus: & comæ capitis 5
tui, sicut purpura regis vincta canalibus.
* Quàm pulchra es, & quàm decora cha- 6
rissima, in deliciis! * Statura tua assimilata est 7
palmæ, & vbera tua botris. * Dixi. Ascen- 8
C dam in palmam, & apprehendam fructus eius:
& erunt vbera tua sicut botri vineæ: & odor
9 oris tui sicut malorum. * Guttur tuum sicut
D vinum optimum, dignum dilecto meo ad po-
tandum, labiisque & dentibus illius ad rumi-
10 nandum. * Ego dilecto meo, & ad me con-
11 uersio eius. * Veni dilecte mi, egrediamur in
12 agrum, commoremur in villis. * Manè surga-
mus ad vineas, videamus si floruit vinea, si
flores fructus parturiunt, si floruerunt mala
13 punica: ibi dabo tibi vbera mea.* Mandrago-
ræ dederunt odorem. In portis nostris omnia
poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

Caput VIII.

1 Quis mihi det te fratrem meum sugen-
A tem vbera matris meæ, vt inueniam te
foris, & deosculer te, & iam me nemo des-
2 piciat? * Apprehendam te, & ducam in do-
mum matris meæ: ibi me docebis, & dabo
tibi poculum ex vino condito, & mustum
3 malorum granatorum meorum. * Læua eius
sub capite meo, & dextera illius amplexabi-
4 tur me. * Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne sus-
citetis, neque euigilare faciatis dilectam do-
5 nec ipsa velit. * Quæ est ista, quæ ascendit
de deserto, deliciis affluens, innixa super di-
B lectum suum? Sub arbore malo suscitaui te:
ibi corrupta est mater tua, ibi violata est ge-
6 nitrix tua. * Pone me vt signaculum super
cor tuum, vt signaculum super brachium
tuum: quia fortis est vt mors dilectio, dura
sicut infernus æmulatio: lampades eius, lam-
pades ignis atque flammarum.
7 * Aquæ multæ non potuerunt extinguere
charitatem, nec flumina obruent illam: si
C dederit homo omnem substantiam domus
suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.
8 * Soror nostra parua, & vbera non habet:
quid faciemus sorori nostræ in die quando
alloquenda est?
9 * Si murus est, ædificemus super eum pro-
pugnacula argentea: si ostium est, compinga-
mus illud tabulis cedrinis.
10 * Ego murus: & vbera mea sicut turris, ex
D quo facta sum coram eo quasi pacem re-
periens.
11 * Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet po-
pulos: tradidit eam custodibus: vir affert pro
fructu eius mille argenteos.
12 * Vinea mea coram me est. Mille tui pa-
cifici, & ducenti his, qui custodiunt fru-
ctus eius.
13 * Quæ habitas in hortis, amici auscultant:
fac me audire vocem tuam.
14 * Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hin-
nuloque ceruorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Iudices sint iusti: Dominus inuenitur si simplici corde & fide quæratur, fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

† 3. Reg 3. b. 9. † Isa. 56. a. 1. DILIGITE † iustitiam, qui 1
iudicatis terram. Sentite de A
Domino in bonitate, & in
simplicitate cordis quærite
† 1. Par. 15. a. 2. illum: * † quoniam inue- 2
nitur ab his, qui non ten-
tant illum: apparet autem eis, qui fidem ha-
bent in illum. * peruersæ enim cogitationes 3
separant à Deo: probata autem virtus cor-
ripit insipientes. * quoniam in maleuolam 4
animam non introibit sapientia, nec habita- B
bit in corpore subdito peccatis. * Spiritus 5
enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, &
auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine in-
tellectu, & corripietur à superueniente ini-
† Gal. 5. d. 22. quitate. * † Benignus est enim spiritus sapien- 6
tiæ, & non liberabit maledicum à labijs suis:
† Ier. 17. b. 10. † quoniam renum illius testis est Deus, & cor-
dis illius scrutator est verus, & linguæ eius au-
† Isa. 6. b. 1. ditor. * † Quoniam spiritus Domini repleuit 7
orbem terrarum: & hoc, quod cõtinet omnia,
scientiam habet vocis. * Propter hoc qui lo- 8
quitur iniqua, non potest latere, nec præteriet
illum corripiens iudicium. * In cogitationi- 9
bus enim impij interrogatio erit: sermonum
autem illius auditio ad Deum veniet, ad
correptionem iniquitatum illius. * Quo- 10
niam auris zeli audit omnia, & tumultus C
murmurationum non abscondetur. * Custo- 11
dite ergo vos à murmuratione, quæ nihil
prodest, & à detractione parcite linguæ,
quoniam sermo obscurus in vacuum non
ibit: os autem, quod mentitur, occidit ani-
mam. * Nolite zelare mortem in errore vi- 12
tæ vestræ, neque acquiratis perditionem in
† Ezech 18. g. 32. 33. c. 11. operibus manuum vestrarum. * † Quoniam 13
Deus mortem non fecit, nec lætatur in per-
ditione viuorum. * Creauit enim, vt essent 14
omnia: & sanabiles fecit nationes orbis ter-
rarum: & non est in illis medicamentum ex-
terminij, nec inferorum regnum in terra. * 15
Iustitia enim perpetua est, & immortalis. * 16
Impij autem manibus & verbis accersierunt
illam: & æstimantes illam amicam, deflu-
xerunt, & sponsiones posuerunt ad illam:
quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPVT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habentium scopus est frui huius vitæ voluptatibus, ideoque iustum qui diuersum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem vsque persequuntur: sicut & diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis: factus est mortalis.

1 DIxerunt enim cogitantes apud se non
A rectè * † Exiguum, & cum tædio est † Iob 7. a. 1. 14. a. 1.
tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium
in fine hominis, & non est qui agnitus sit
2 reuersus ab inferis: * quia ex nihilo nati su-
mus, & post hoc erimus tamquam non fue-
rimus: quoniam fumus flatus est in naribus
nostris: & sermo scintilla ad commouen-
3 dum cor nostrum: * qua extincta, cinis erit
corpus nostrum, & spiritus diffundetur
tamquam mollis aer, & transibit vita nostra
tamquam vestigium nubis, & sicut nebula
dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, &
4 à calore illius aggrauata: * & nomen no-
strum obliuionem accipiet per tempus, &
nemo memoriam habebit operum nostro-
5 rum. * † Vmbræ enim transitus est tempus † 1. Par. 29. d. 15.
B nostrum, & non est reuersio finis nostri:
quoniam consignata est, & nemo reuer-
6 titur. * † Venite ergo, & fruamur bonis quæ Isai. 22. d. 13. 56. d. 12.
sunt, & vtamur creatura tamquam in iuuen-
7 tute celeriter. * Vino pretioso & vnguen- 1 Cor. 15. d. 32.
tis nos impleamus: & non prætereat nos
8 flos temporis. * Coronemus nos rosis, an-
tequam marcescant: nullum pratum sit quod
9 non pertranseat luxuria nostra. * Nemo no-
strum exors sit luxuriæ nostræ: vbique re-
linquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est
10 pars nostra, & hæc est sors. * Opprimamus
pauperem iustum, & non parcamus viduæ,
nec veterani reuereamur canos multi tem-
11 poris. * Sit autem fortitudo nostra lex iu-
stitiæ: quod enim infirmum est, inutile in-
12 uenitur. * Circumueniamus ergo iustum,
quoniam inutilis est nobis, & contrarius
C est operibus nostris, & improperat nobis
peccata legis, & diffamat in nos peccata
13 disciplinæ nostræ. * † Promittit se scien- † Matth. 27. e. 43.
tiam Dei habere, & filium Dei se nomi-
14 nat. * † Factus est nobis in traductionem co- † Ioan. 7. a. 7.
gitationum nostrarum. * Grauis est nobis
15 etiam ad videndum, quoniam dissimilis est
alijs vita illius, & immutatæ sunt viæ eius.
16 * Tamquam nugaces æstimati sumus ab il-
lo, & abstinet se à vijs nostris tamquam ab
immundirijs, & præfert nouissima iustorum,
17 & gloriatur patrem se habere Deum. * Vi-

deamus ergo si sermones illius veri sint, & D
tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus
† Psalm. 21. quæ erunt nouissima illius.* † Si enim est ve- 18
a 9. rus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit
eum de manibus contrariorum. * Contume- 19
lia & tormento interrogemus eum, vt scia-
mus reuerentiam eius, & probemus patien-
† Ier. 2. 1. d tiam illius. * † Morte turpissima condemne- 20
19. mus eum: erit enim ei respectus ex sermoni-
bus illius. * Hæc cogitauerunt, & errauc- 21
runt: excæcauit enim illos malitia eorum.* 22
Et nescierunt sacramenta Dei, neque merce-
dem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt
† 1. Gen. 1. honorem animarum sanctarum.* † Quoniam 23
d. 17. 2. a. Deus creauit hominem inexterminabilem,
7. 5. a. 1. Eccli 17 a. & ad imaginem similitudinis suæ fecit il-
1. lum. * † Inuidia autem diaboli mors introi- 24
† Gen. 3. a. uit in orbem terrarum: * imitantur autem 25
1. illum qui sunt ex parte illius.

CAPVT III.

De felicitate iustorum, qui in hac vita ab impijs contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

Deut 33 a. IVstorum autem animæ in manu Dei sunt, 1
3. & non tanget illos tormentum mortis. * A
Inf. 5. a. 4 Visi sunt oculis insipientium mori: & æsti- 2
mata est afflictio exitus illorum; * & quod 3
à nobis est iter, exterminium: illi autem
sunt in pace. * Et si coram hominibus tor- 4
menta passi sunt, spes illorum immortalita-
te plena est. * In paucis vexati, in multis 5
benè disponentur: quoniam Deus tentauit
eos, & inuenit illos dignos se. * Tamquam 6
aurum in fornace probauit illos, & quasi
holocausti hostiam accepit illos, & in tem-
† Matth. pore erit respectus illorum. * † Fulgebunt 7
13 f. 43. iusti & tamquam scintillæ in arundineto
† 1. Cor. 6. discurrent. * † Iudicabunt nationes, & do- 8
a 2. minabuntur populis, & regnabit Dominus B
illorum in perpetuum. * Qui confidunt in 9
illo, intelligent veritatem: & fideles in di-
lectione acquiescent illi: quoniam donum
& pax est electis eius. * Impij autem secun- 10
dùm quæ cogitauerunt, correptionem ha-
bebunt: qui neglexerunt iustum, & à Do-
mino recesserunt. * Sapientiam enim, & 11
disciplinam qui abijcit, infelix est: & vacua
est spes illorum, & labores sine fructu, & C
inutilia opera eorum. * Mulieres eorum in- 12
sensatæ sunt, & nequissimi filij eorum. * Ma- 13
ledicta creatura eorum, quoniam felix est ste-
rilis: & incoinquinata, quæ nesciuit thorum
in delicto, habebit fructum in respectione
† Isa 56 b. animarum sanctarum: * † & spado, qui non 14
3. operatus est per manus suas iniquitatem, nec
cogitauit aduersus Deum nequissima: dabi- D
tur enim illi fidei donum electum, & sors in
templo Dei acceptissima. * Bonorum enim 15
laborum gloriosus est fructus, & quæ non
concidat radix sapientiæ. * Filij autem adul- 16
terorum in inconsummatione erunt, & ab
17 iniquo thoro semen exterminabitur. * Et si
quidem longæ vitæ erunt, in nihilum com-
putabuntur, & sine honore erit nouissima se-
18 nectus illorum. * Et si celeriùs defuncti fue-
rint, non habebunt spem, nec in die agni-
19 tionis allocutionem. * Nationis enim iniquæ
diræ sunt consummationes.

CAPVT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina differt: de refrigerio iusti morte praeoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quod iusti sæpiùs in mundo tolluntur à Deo ne ab impijs seducantur, & quantum finis vtrorumque distet.

1 O Quàm pulchra est casta generatio cum
A claritate: immortalis est enim memo-
ria illius: quoniam & apud Deum nota est,
2 & apud homines. * Cùm præsens est, imi-
tantur illam: & desiderant eam cùm se edu-
xerit, & in perpetuum coronata triumphat
incoinquinatorum certaminum præmium
3 vincens. * Multigena autem impiorum mul-
titudo non erit vtilis, & spuria vitulamina
non dabunt radices altas, nec stabile firma-
4 mentum collocabunt. * † Et si in ramis in † Ierem.
B tempore germinauerint, infirmiter posita, 17. a. 6.
à vento commouebuntur, & à nimietate Matth. 7. d. 27.
5 ventorum eradicabuntur. * Confringentur
enim rami inconsummati, & fructus illo-
rum inutiles, & acerbi ad manducandum, &
6 ad nihilum apti. * Ex iniquis enim somnis
filij qui nascuntur, testes sunt nequitiæ ad-
7 uersus parentes in interrogatione sua. * Iu-
stus autem si morte præoccupatus fuerit, in
refrigerio erit. * Senectus enim venerabilis
8 est non diuturna, neque annorum numero
computata: cani autem sunt sensus hominis,
9 * & ætas senectutis vita immaculata. * † Pla- † Heb. 11.
10 cens Deo factus est dilectus & viuens inter a 5.
C peccatores translatus est. * raptus est ne ma-
11 litia mutaret intellectum eius, aut ne fictio
12 deciperet animam illius. * Fascinatio enim
nugacitatis obscurat bona, & inconstantia
concupiscentiæ transuertit sensum sine ma-
13 litia. * Consummatus in breui expleuit tem-
14 pora multa: * placita enim erat Deo anima
illius: propter hoc properauit educere illum
de medio iniquitatum: populi autem viden-
tes, & non intelligentes, nec ponentes in
15 præcordijs talia. * quoniam gratia Dei, &
D misericordia est in sanctos eius, & respectus
16 in electos illius. * Condemnat autem iustus
mortuus viuos impios, & iuuentus celeriùs
17 consummata, longam vitam iniusti. * Vi-
debunt enim finem sapientis, & non intel-
ligent quid cogitauerit de illo Deus, & qua-
18 re munierit illum Dominus. * Videbunt
& contemnent eum: illos autem Domi-
19 nus irridebit. * & erunt post hæc deciden-
tes sine honore, & in contumelia inter mor-
tuos in perpetuum: quoniam disrumpet il-
los inflatos sine voce, & commouebit illos
à

à fundamentis, & vſque ad ſupremum de-
ſolabuntur: & erunt gementes, & memoria
illorum peribit. * Venient in cogitatione 20
peccatorum ſuorum timidi, & traducent il-
los ex aduerſo iniquitates ipſorum.

Capvt V.

Impij in iudicio admirantes gloriam iuſtorum quos hic contempſerant, deflent ſuam miſeriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: iuſtorum autem erit perpetua: porrò Deus, tùm per creaturas, tum per ſe armatur ad puniendos impios.

TVnc ſtabunt iuſti in magna conſtan- 1
ſtia, aduerſus eos qui ſe anguſtiaue- A
runt, & qui abſtulerunt labores eorum. * 2
Videntes turbabuntur timore horribili, &
mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis,
* dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, 3
& præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt
quos habuimus aliquando in deriſum, & in
† Sap. 3. a. 2. ſimilitudinem improperij. * † Nos inſenſa- 4
ti vitam illorum æſtimabamus inſaniam, &
finem illorum ſine honore: * ecce quomo- 5
do computati ſunt inter filios Dei, & inter
ſanctos ſors illorum eſt. * Ergo errauimus à 6
via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit no-
bis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus no-
bis. * Laſſati ſumus in via iniquitatis & 7
perditionis, & ambulauimus vias difficiles,
viam autem Domini ignorauimus. * Quid 8
nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum
† 1. Par. 29. d. 15. Sap. 2. b. 5. iactantia quid contulit nobis? * † Tran- 9
ſierunt omnia illa tamquam vmbra, & tam-
† Prou. 30. c. 19. quam nuntius percurrens, * † & tamquam 10
nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquam:
cuius, cùm præterierit, non eſt veſtigium
inuenire, neque ſemitam carinæ illius in
fluctibus: * aut tamquam auis, quæ tran- 11
ſuolat in aëre, cuius nullum inuenitur ar- B
gumentum itineris, ſed tantùm ſonitus ala-
rum verberans leuem ventum, & ſcindens
per vim itineris aërem: commotis alis tranſ-
uolauit, & poſt hoc nullum ſignum inue-
nitur itineris illius: * aut tamquam ſagit- 12
ta emiſſa in locum deſtinatum, diuiſus aër
continuò in ſe recluſus eſt, vt ignoretur
tranſitus illius: * ſic & nos nati continuò 13
deſiuimus eſſe: & virtutis quidem nullum
ſignum valuimus oſtendere: in malignita-
te autem noſtra conſumpti ſumus. * Talia 14
dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt:
† Pſal. 1. a. 4. Prou. 10. d. 28. 11. a. 7. * † quoniam ſpes impij tamquam lanugo 15
eſt, quæ à vento tollitur: & tamquam ſpu- C
ma gracilis, quæ à procella diſpergitur: &
tamquam fumus, qui à vento diffuſus eſt:
& tamquam memoria hoſpitis vnius diei
prætereuntis. * Iuſti autem in perpetuum 16
viuent, & apud Dominum eſt merces eo-
rum, & cogitatio illorum apud Altiſſi-
mum. * Ideò accipient regnum decoris, 17
† Pſal. 17. d. 40. Eph. 6. c. 13. & diadema ſpeciei de manu Domini: quo-
niam dextera ſua teget eos, & brachio
ſancto ſuo defendet illos. * † Accipiet ar- 18
maturam zelus illius, & armabit creaturam
19 ad vltionem inimicorum. * Induet pro tho-
race iuſtitiam, & accipiet pro galea iudi-
20 cium certum. * ſumet ſcutum inexpugna-
21 bile æquitatem: * acuet autem duram iram
D in lanceam, & pugnabit cum illo orbis ter-
22 rarum contra inſenſatos. * Ibunt directè
emiſſiones fulgurum, & tamquam à benè
curuato arcu nubium exterminabuntur, &
23 ad certum locum inſilient. * Et à petroſa
ira plenæ mittentur grandines, excandeſcet
in illos aqua maris, & flumina concurrent
24 duriter. * Contra illos ſtabit ſpiritus virtu-
tis, & tamquam turbo venti diuidet illos:
& ad eremum perducet omnem terram ini-
quitas illorum, & malignitas euertet ſedes
potentium.

Capvt VI.

Reges & iudices ad ſapientiam & iuſtitiam ſectandam exhortatur, oſtendens quàm graue maneat iniuſtis rectoribus ſupplicium: item quàm ſit obuia ſapientia quærentibus eam: quodque eius acquiſitio ſit vtilis, cuius capax non eſt inuidus.

1 MElior eſt ſapientia quàm vires: & vir Eccl. 9. d. 18.
2 prudens quàm fortis. * Audite ergo
A reges, & intelligite, diſcite iudices finium
3 terræ. * Præbete aures vos, qui continetis
multitudines, & placetis vobis in turbis na-
4 tionum: * † quoniam data eſt à Domino po- † Rom. 13. a. 1.
teſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui in-
terrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcru-
5 tabitur: * quoniam cùm eſſetis miniſtri re-
gni illius, non rectè iudicaſtis nec cuſtodi-
ſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundùm volun-
6 tatem Dei ambulaſtis. * Horrendè & citò
apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſi-
7 mum his, qui præſunt, fiet. * Exiguo enim
B conceditur miſericordia: potentes autem po-
8 tenter tormenta patientur. * † Non enim † Deut. 10. d. 17.
ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec 2. Par. 19. b. 7.
verebitur magnitudinem cuiuſquam: quo- Eccli. 35. b. 15.
niam puſillum & magnum ipſe fecit, & æ-
9 qualiter cura eſt illi de omnibus. * Fortiori- Act. 10. e. 34.
10 bus autem fortior inſtat cruciatio. * Ad vos Rom. 2. b. 11.
ergo reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis
11 ſapientiam, & non excidatis. * Qui enim Gal. 2. b. 6.
cuſtodierint iuſta iuſtè, iuſtificabuntur: & Eph. 5. b. 9. Col. 3. d. 25.
qui didicerint iſta, inuenient quid reſpon- 1. Pet. 1. c. 17.
12 deant. * Concupiſcite ergo ſermones meos,
13 diligite illos, & habebitis diſciplinam. * Cla-
C ra eſt, & quæ numquam marceſcit ſapien-
tia, & facilè videtur ab his qui diligunt eam,
14 & inuenitur ab his qui quærunt illam. * Præ-
occupat qui ſe concupiſcunt, vt illis ſe prior
15 oſtendat. * Qui de luce vigilauerit ad il-
lam, non laborabit: aſſidentem enim il-
16 lam foribus ſuis inueniet. * Cogitare er-
go de illa, ſenſus eſt conſummatus: &
qui vigilauerit propter illam, citò ſecurus
71 erit. * Quoniam dignos ſe ipſa circuit
quærens, & in vijs oſtendit ſe illis hilari-
ter, & in omni prouidentia occurrit illis.

* Initium enim illius, veriſſima eſt diſcipli- 18
næ concupiſcentia. * Cura ergo diſciplinæ, 19
dilectio eſt : & dilectio, cuſtodia legum il-
lius eſt : cuſtoditio autem legum , conſum-
matio incorruptionis eſt : * incorruptio au- 20
tem facit eſſe proximum Deo. * Concu- 21
piſcentia itaque ſapientiæ deducit ad re- D
gnum perpetuum. * Si ergo delectamini ſe- 22
dibus & ſceptris : ô reges populi, diligite
ſapientiam , vt in perpetuum regnetis. * di- 23
ligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis
populis. * quid eſt autem ſapientia , & 24
quemadmodum facta ſit referam : & non
abſcondam à vobis ſacramenta Dei , ſed ab
initio natiuitatis inueſtigabo , & ponam in
lucem ſcientiam illius , & non præteribo
veritatem : * neque cum inuidia tabeſcente 25
iter habebo : quoniam talis homo non erit
particeps ſapientiæ. * Multitudo autem ſa- 26
pientium ſanitas eſt orbis terrarum : & rex
ſapiens ſtabilimentum populi eſt. * Ergo ac- 27
cipite diſciplinam per ſermones meos, &
proderit vobis.

CAPVT VII.

Cùm vnus ſit omnibus introitus ad vitam, & ſimilis exitus : præ omnibus eligenda eſt ſapientia: adferens ſecum cuncta bona, habens ſecum ſpiritum intelligentiæ multiplicem ; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat aſſecutus.

SVm quidem & ego mortalis homo , ſi- 1
milis omnibus, & ex genere terreni il- A
lius, qui prior factus eſt, & in ventre matris
figuratus ſum caro, * decem menſium tem- 2
† Iob.10.b.10. pore † coagulatus ſum in ſanguine, ex ſemi-
ne hominis, & delectamento ſomni conue-
niente. * Et ego natus accepi communem 3
aërem , & in ſimiliter factam decidi terram,
& primam vocem ſimilem omnibus emiſi
plorans. * In inuolumentis nutritus ſum , & 4
curis magnis. * Nemo enim ex regibus aliud 5
† Iob.1.d.21. habuit natiuitatis initium. * † Vnus ergo in- 6
1 Tim.6.b.7. troitus eſt omnibus ad vitam, & ſimilis exi-
tus. * Propter hoc optaui , & datus eſt mihi 7
ſenſus : & inuocaui, & venit in me ſpiritus
ſapientiæ : * & præpoſui illam regnis & ſe- 8
dibus , & diuitias nihil eſſe duxi in compara-
† Iob.28.c.15. tione illius. * † nec comparaui illi lapidem 9
Prou.8.b.11. pretioſum : quoniam omne aurum in com-
paratione illius, arena eſt exigua,& tamquam
lutum æſtimabitur argentum in conſpectu il-
lius. * Super ſalutem & ſpeciem dilexi illam, 10
& propoſui pro luce habere illam : quoniam B
† 1.Reg.3.c.13. inextinguibile eſt lumen illius. * † Venerunt 11
Matth.6.d.33. autem mihi omnia bona pariter cum illa, &
innumerabilis honeſtas per manus illius,* & 12
lætatus ſum in omnibus:quoniã antecedebat
me iſta ſapientia,& ignorabam quoniam ho-
rum omnium mater eſt.*Quam ſine fictione 13
didici, & ſine inuidia communico, & hone-
ſtatem illius non abſcondo. * Infinitus enim 14
theſaurus eſt hominibus : quo qui vſi ſunt,
participes facti ſunt amicitiæ Dei , propter
15 diſciplinæ dona commendati. * Mihi autem
dedit Deus dicere ex ſententia,& præſume-
re digna horum quæ mihi dantur : quoniam
ipſe ſapientiæ dux eſt, & ſapientium emen-
16 dator : * in manu enim illius,& nos,& ſermo-
nes noſtri , & omnis ſapientia, & operum
17 ſcientia,& diſciplina. * Ipſe enim dedit mihi
horum, quæ ſunt, ſcientiam veram : vt ſciam
diſpoſitionem orbis terrarum,& virtutes ele-
18 mentorum,* initium,& conſummationem,&
C medietatem temporum , viciſſitudinum per-
mutationes, & commutationes temporum,
19 *anni curſus,& ſtellarum diſpoſitiones.* na-
20 turas animalium, & iras beſtiarum, vim ven-
torum, & cogitationes hominum,differen-
21 tias virgultorum,& virtutes radicum,*& quæ-
cumque ſunt abſconſa & improuiſa, didici :
22 *omnium enim artifex docuit me ſapientia. *
eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ,ſanctus,
vnicus, multiplex,ſubtilis, diſertus, mobilis,
incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum,
23 acutus, quem nihil vetat , benefaciens, * hu-
manus, benignus, ſtabilis, certus , ſecurus,
omnem habens virtutem,omnia proſpiciens,
& qui capiat omnes ſpiritus : intelligibilis,
24 mundus , ſubtilis. * Omnibus enim mobili-
bus mobilior eſt ſapientia : attingit autem
25 vbique propter ſuam munditiam. * Vapor
D eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam
eſt claritatis omnipotentis Dei ſincera : &
26 ideò nihil inquinatum in eam incurrit. * † † Heb.1.a.3.
candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum
ſine macula Dei majeſtatis, & imago boni-
27 tatis illius. * Et cùm ſit vna, omnia poteſt:
& in ſe permanens omnia innouat, & per
nationes in animas ſanctas ſe transfert : ami-
28 cos Dei & prophetas conſtituit. * Neminem
enim diligit Deus, niſi eum, qui cum ſapien-
29 tia inhabitat. * Eſt enim hæc ſpecioſior ſole,
& ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum,
30 luci comparata inuenitur prior. * Illi enim
ſuccedit nox , ſapientiam autem non vincit
malitia.

CAPVT VIII.

Cùm ſapientiam comitentur omnia deſiderabilia, ſumme ambienda eſt, & à Deo petenda, à quo ſolo datur continentia.

1 ATtingit ergo à fine vſque ad finem
A fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. *
2 Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea,
& quæſiui ſponſam mihi eam aſſumere, &
3 amator factus ſum formæ illius. * Genero-
ſitatem illius glorificat , contubernium ha-
bens Dei : ſed & omnium Dominus dilexit
4 illam. * doctrix enim eſt diſciplinæ Dei,
5 & electrix operum illius. * Et ſi diuitiæ ap-
petuntur in vita , quid ſapientia locuple-
6 tius, quæ operatur omnia ? * Si autem ſen-
ſus operatur : quis horum, quæ ſunt, magis
7 quàm illa eſt artifex * Et ſi iuſtitiam quis di-
ligit : labores huius magnas habent virtutes :
ſubrietatem

ſobrietatem enim, & prudentiam docet, & B
iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil
eſt in vita hominibus. * Et ſi multitudinem 8
ſcientiæ deſiderat quis, ſcit præterita, & de
futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermonum, &
diſſolutiones argumentorum: ſigna & mon-
ſtra ſcit antequam fiant, & euentus tempo-
rum & ſæculorum. * Propoſui ergo hanc ad- 9
ducere mihi ad conuiuendum: ſciens quo-
niam mecum communicabit de bonis, & erit
allocutio cogitationis & tædij mei. * Habebo 10
propter hanc claritatem ad turbas, & ho- C
norem apud ſeniores iuuenis: * & acutus 11
inueniar in iudicio, & in conſpectu poten-
tium admirabilis ero, & facies principum
mirabuntur me: * tacentem me ſubſtine- 12
bunt, & loquentem me reſpicient, & ſer-
mocinante me plura, manus ori ſuo impo-
nent.* Prætereà habebo per hanc, immortali- 13
tatem: & memoriam æternam his, qui poſt me
futuri ſunt, relinquam. * Diſponam populos: 14
& nationes mihi erunt ſubditæ. * Timebunt 15
me audientes reges horrendi: in multitu-
dine videbor bonus, & in bello fortis. * In- 16
trans in domum meam, conquieſcam cum
illa: non enim habet amaritudinem conuer-
ſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed
lætitiam & gaudium. * Hæc cogitans apud me: 17
& commemorans in corde meo: quoniam
immortalitas eſt in cognatione ſapientiæ, D
* & in amicitia illius delectatio bona, & in 18
operibus manuum illius honeſtas ſine defe-
ctione, & in certamine loquelæ illius ſapien-
tia, & præclaritas in communicatione ſer-
monum ipſius: circuibam quærens, vt mihi
illam aſſumerem. * Puer autem eram inge- 19
nioſus, & ſortitus ſum animam bonam. * Et 20
cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus in-
coinquinatum. * Et vt ſciui quoniam ali- 21
ter non poſſem eſſe continens, niſi Deus
det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cu-
ius eſſet hoc donum: adij Dominum, &
deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præ-
cordiis meis:

CAPVT IX.

Oratio ſapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino ſapientiam: quæ cùm omnibus neceſſaria ſit, potiſſimùm tamen rectoribus populorum; incerta eſt enim humana ſapientia.

Reg.3. 9. DEus patrum meorum, & Domine mi- 1
ſericordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo, A
* & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt 2
dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt,
* vt diſponat orbem terrarum in æquitate & 3
iuſtitia, & in directione cordis iudicium iu-
dicet: * da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem 4
ſapientiam, & noli me reprobare à pueris
Pſ.115. 16. tuis: * † quoniam ſeruus tuus ſum ego, & 5
filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exi- B
gui temporis, & minor ad intellectum iu-
dicij & legum. * Nam & ſi quis erit con- 6
ſummatus inter filios hominum, ſi ab illo ab-
fuerit ſapientia tua, in nihilum computabi-
7 tur. * † Tu elegiſti me regem populo tuo, † 1.Par.
8 & iudicem filiorum tuorum, & filiarum: * & 28. a. 41. 2.Par.1.
dixiſti me ædificare templum in monte ſan- c. 9.
cto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ alta-
re, ſimilitudinem tabernaculi ſancti tui,
9 quod præparaſti ab initio: * † & tecum ſa- † Prou.8.
pientia tua: quæ nouit opera tua, quæ & c. 22. d. 27.
affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & Ioan.1. a. 1.
C ſciebat quid eſſet placitum oculis tuis, & quid
10 directum in præceptis tuis. * Mitte illam de
cælis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ,
vt mecum ſit & mecum laboret, vt ſciam
11 quid acceptum ſit apud te: * ſcit enim illa
omnia, & intelligit, & deducet me in ope-
ribus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua po-
12 tentia. * Et erunt accepta opera mea, &
diſponam populum tuum iuſtè, & ero dignus
13 ſedium patris mei. * † Quis enim hominum † Iſa.40.
poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit c. 13.
14 cogitare quid velit Deus? * Cogitationes Rom.11. d. 34.
enim mortalium timidæ, & incertæ proui- 1.Cor.2.
15 dentiæ noſtræ. * Corpus enim, quod cor- d. 16.
D rumpitur, aggrauat animam, & terrena inha-
bitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.
16 * Et difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt: &
quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labo-
re. Quæ autem in cælis ſunt quis inueſtiga-
17 bit? * Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu
dederis ſapientiam, & miſeris ſpiritum ſan-
18 ctum tuum de altiſſimis: * & ſic correctæ ſint
ſemitæ eorum qui ſunt in terris, & quæ tibi
19 placent didicerint homines? * Nam per ſa-
pientiam ſanati ſunt quicumque placuerunt
tibi Domine à principio.

CAPVT X.

Commendatur ſapientia quòd ſeruauerit & à malis liberauerit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioſeph, Moyſen, per quem filios Iſrael de Ægypto duxit per Mare rubrum, demerſis in eo Ægyptiis.

1 HÆc illum, qui primus formatus eſt à Gen.1. d.
A Deo pater orbis terrarum, cùm ſolus 27.
2 eſſet creatus, cuſtodiuit, * † & eduxit illum † Gen.2.
à delicto ſuo, & dedit illi virtutem conti- a. 7.
3 nendi omnia. * † Ab hac vt receſſit iniuſtus † Gen.4.
in ira ſua, per iram homicidij fraterni depe- b. 8.
4 riit. * † Propter quem, cùm aqua deleret ter- † Gen.7.
ram, ſanauit iterùm ſapientia, per contem- d. 21.
5 ptibile lignum iuſtum gubernans. * † Hæc † Gen.11.
& in conſenſu nequitiæ cùm ſe nationes con- a. 1.
tuliſſent, ſciuit iuſtum, & conſeruauit ſine
querela Deo, & in filij miſericordia fortem
6 cuſtodiuit. * † Hæc iuſtum à pereuntibus † Gen.19.
B impiis liberauit fugientem, deſcendente d. 17. a. 22.
7 igne in pentapolim: * quibus in teſtimo-
nium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta
terra, & incerto tempore fructus habentes
arbores, & incredibilis animæ memoria
8 ſtans figmentum ſalis. * Sapientiam enim
prætereuntes, non tantùm in hoc lapſi ſunt
vt

vt ignorarent bona, ſed & inſipientiæ ſuæ
reliquerunt hominibus memoriam, vt in his,
quæ peccauerunt, nec latere potuiſſent. * Sa- 9
pientia autem hos, qui ſe obſeruant, à dolo-
† Gen. 28. a. 5. b. 10. ribus liberauit. * † Hæc profugum iræ fra- 10
tris iuſtum deduxit per vias rectas, & oſten-
dit illi regnum Dei, & dedit illi ſcientiam
ſanctorum: honeſtauit illum in laboribus, &
compleuit labores illius. * In fraude circum- 11
uenientium illum affuit illi, & honeſtum fe-
cit illum. * Cuſtodiuit illum ab inimicis, 12
& à ſeductoribus tutauit illum, & certamen C
forte dedit illi vt vinceret, & ſciret quoniam
† Gen 37. f. 28. omnium potentior eſt ſapientia. * † Hæc 13
venditum iuſtum non dereliquit, ſed à pec-
catoribus liberauit eum: deſcenditque cum
† Gen 41. e. 40. Act. 7. b. 9. illo in foueam, * † & in vinculis non dere- 14
liquit illum, donec afferret illi ſceptrum re-
gni, & potentiam aduerſus eos, qui eum de-
primebant? & mendaces oſtendit, qui ma-
culauerunt illum, & dedit illi claritatem æter-
† Exod 1. b. 11. nam. * † Hæc populum iuſtum, & ſemen 15
ſine querela, liberauit à nationibus, quæ il-
lum deprimebant. * Intrauit in animam ſer- 16
ui Dei, & ſtetit contra reges horrendos in
portentis & ſignis. * Et reddidit iuſtis mer- 17
cedem laborum ſuorum, & deduxit illos in D
via mirabili: & fuit illis in velamento diei,
† Exod. 14. e. 22. Pſ. 77. b. 13. & in luce ſtellarum per noctem: * † tranſtu- 18
lit illos per Mare rubrum: & tranſuexit illos
per aquam nimiam. * Inimicos autem illo- 19
rum demerſit in mare, & ab altitudine in-
† Exod. 12. e. 35. ferorum eduxit illos. † Ideò iuſti tulerunt
† Exod. 15. a. 1. ſpolia impiorum, * † & decantauerunt Do- 20
mine nomen ſanctum tuum, & victricem
manum tuam laudauerunt pariter: * quoniam 21
ſapientia aperuit os mutorum, & linguas in-
fantium fecit diſertas.

Capvt XI.

Sapientia filios Iſrael per deſertum deduxit, deuictis inimicis, datiſque à petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptiis: cum tamen Deus omnium quærens ſalutem, longanimiter toleret peccatores, vt reſipiſcant, quos vniuerſos ſolo ſuo nutu continuò perdere poſſet.

Exod. 16. a. 1. DIrexit opera eorum in manibus pro- 1
phetæ ſancti. * Iter fecerunt per de- 2
ſerta, quæ non habitabantur: & in locis de- A
† Exod. 17. d. 13. ſertis fixerunt caſas. * † Steterunt contra 3
† Num. 20. b. 11. hoſtes, & de inimicis ſe vindicauerunt.
* † Sitierunt, & inuocauerunt te, & data 4
eſt illis aqua de petra altiſſima, & requies
ſitis de lapide duro. * Per quæ enim pœnas 5
paſſi ſunt inimici illorum, à defectione po-
tus ſui, & in eis, cùm abundarent filij Iſraël,
lætati ſunt; * per hæc, cùm illis deeſſent, be- 6
nè cum illis actum eſt. * Nam pro fonte qui- 7
dem ſempiterni fluminis, humanum ſangui-
nem dediſti iniuſtis. * Qui cum minueren- 8
tur in traductione infantium occiſorum, de-
diſti illis abundantem aquam inſperate,
* oſtendens per ſitim, quæ tunc fuit, quem- 9
admodum tuos exaltares, & aduerſarios il-
10 lorum necares. * Cùm enim tentati ſunt,
B & quidem cum miſericordia diſciplinam ac-
cipientes, ſcierunt quemadmodum cum ira
11 iudicati impij tormenta paterentur. * Hos
quidem tamquam pater monens probaſti: il-
los autem tamquam durus rex interrogans
12 condemnaſti. * Abſentes enim & præſen-
13 tes ſimiliter torquebantur. * Duplex enim
illos acceperat tædium, & gemitus cum me-
14 moria præteritorum. * Cùm enim audirent
per ſua tormenta benè ſecum agi, comme-
morati ſunt Dominum, admirantes in finem
15 exitus. * Quem enim in expoſitione pra-
ua proiectum deriſerunt, in finem euentus
mirati ſunt, non ſimiliter iuſtis ſitientes.
16 * Pro cogitationibus autem inſenſatis ini-
C quitatis illorum, † quòd quidam errantes † Inf. 12. d. 24.
colebant mutos ſerpentes, & beſtias ſuper-
uacuas immiſiſti illis multitudinem muto-
17 rum animalium in vindictam: * vt ſcirent,
quia per quæ peccat quis, per hæc & tor-
18 quetur. * Non enim impoſſibilis erat om-
nipotens manus tua, quæ creauit orbem ter-
rarum ex materia inuiſa, † immittere illis † Leu. 26. d. 22. Inf. 16. a. 1.
multitudinem vrſorum, aut audaces leones, Ier. 8 f. 17.
19 * aut noui generis ira plenas ignotas beſtias,
aut vaporem ignium ſpirantes, aut fumi
odorem proferentes, aut horrendas ab ocu-
20 lis ſcintillas emittentes: * quarum non ſo-
lùm læſura poterat illos exterminare, ſed &
21 aſpectus per timorem occidere. * Sed & ſine
his vno ſpiritu poterant occidi perſecutio-
nem paſſi ab ipſis factis ſuis, & diſperſi per
D ſpiritum virtutis tuæ: ſed omnia in menſu-
22 ra, & numero, & pondere diſpoſuiſti. * Mul-
tum enim valere, tibi ſoli ſupererat ſemper:
23 & virtuti brachij tui quis reſiſtet? * Quo-
niam tamquam momentum ſtateræ, ſic eſt
ante te orbis terrarum, & tamquam gutta
roris antelucani, quæ deſcendit in terram.
24 * Sed miſereris omnium, quia omnia potes,
& diſſimulas peccata hominum propter pœ-
25 nitentiam. * Diligis enim omnia quæ ſunt,
& nihil odiſti eorum quæ feciſti: nec enim
odiens aliquid conſtituiſti, aut feciſti.
26 * Quomodo autem poſſet aliquid perma-
nere, niſi tu voluiſſes? aut quod à te voca-
27 tum non eſſet, conſeruaretur? * Parcis au-
tem omnibus: quoniam tua ſunt Domine,
qui amas animas.

Capvt XII.

Oſtendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ ſanctæ incolas, non ſubitò eos delens, cum non illos tantum, ſed & omnes nationes, nulla illata iniuria, tamquam ſolus omnium Dominus perdere poſſet: hac videlicet erga inimicos clementia electos ſuos de ſe ſuaque bonitate bene ſperare faciens, eoſque à peccatis reuocans.

O Quam bonus & ſuauis eſt Domine
ſpiritus tuus in omnibus! * Ideoque
eos,

eos, qui exerrant, partibus corripis : & de A
quibus peccant, admones & alloqueris : vt
relicta malitia, credant in te Domine.
* Deut. 9. a. 11. d. 19. 18. c. 12.
* † Illos enim antiquos inhabitatores terræ 3
sanctæ tuæ, quos exhorruisti, * quoniam odi- 4
bilia opera tibi faciebant per medicamina,
& sacrificia iniusta, * & filiorum suorum ne- 5
catores sine misericordia, & comestores vis-
cerum hominum, & deuoratores sanguinis
à medio sacramento tuo,* & auctores paren- 6
tes animarum inauxiliatarum, perdere vo-
luisti per manus parentum nostrorum, * vt 7
dignam perciperent peregrinationem pue-
rorum Dei, quæ tibi omnium charior est
terra. * Sed & his tamquam hominibus 8
pepercisti, & misisti antecessores exercitus
tui vespas, vt illos paulatim extermina-
rent. * Non quia impotens eras in bello sub- 9
ijcere impios iustis, aut bestiis sæuis, aut ver- B
bo duro simul exterminare : * † sed partibus 10
Exod 23. 5. Deut. 7. d. 22.
iudicans dabas locum pœnitentiæ, non igno-
rans, quoniam nequam est natio eorum, &
naturalis malitia ipsorum, & quoniam non
poterat mutari cogitatio illorum in perpe-
tuum. * Semen enim erat maledictum ab 11
initio : nec timens aliquem, veniam dabas
peccatis illorum. * Quis enim dicet tibi : 12
Quid fecisti ? aut quis stabit contra iudi-
cium tuum ? aut quis in conspectu tuo veniet
vindex iniquorum hominum ? aut quis tibi
imputabit, si perierint nationes, quas tu fe-
cisti ? * Non enim est alius Deus quàm tu, 13
† 1. Pet 5. b. 7.
† cui cura est de omnibus, vt ostendas quo-
niam non iniustè iudicas iudicium. * Neque 14
rex neque tyrannus in conspectu tuo inqui-
rent de his quos perdidisti. * Cùm ergo sis 15
iustus, iustè omnia disponis : ipsum quo-
que, qui non debet puniri, condemnare,
exterum æstimas à tua virtute. * Virtus enim 16
tua iustitiæ initium est : & ob hoc quòd om- C
nium Dominus es, omnibus te parcere fa-
cis. * Virtutem enim ostendis tu, qui non 17
crederis esse in virtute consummatus, & ho-
rum, qui te nesciunt, audaciam traducis.
* Tu autem dominator virtutis, cum tran- 18
quillitate iudicas, & cum magna reuerentia
disponis nos : subest enim tibi, cùm volueris,
posse. * Docuisti autem populum tuum per 19
talia opera, quoniam oportet iustum esse &
humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos:
quoniam iudicans das locum in peccatis pœ-
nitentiæ.* Si enim inimicos seruorum tuorum, 20
& debitos morti, cum tanta cruciasti atten-
tione, dans tempus & locum, per quæ possent
mutari à malitia ; * cum quanta diligentia iu- 21
dicasti filios tuos, quorum parentibus iura-
menta & conuentiones dedisti bonarum
promissionum ? * Cùm ergo das nobis disci- 22
plinam, inimicos nostros multipliciter fla- D
gellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudi-
cantes : & cùm de nobis iudicatur, speremus
misericordiam tuam. * Vnde & illis, qui in 23
vita sua insensatè & iniustè vixerunt, per
hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.
24 * † Etenim in erroris via diutiùs errauerunt,
† Sap. 15. c. 16. Rom. 1. c. 23.
deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt
superuacua, infantium insensatorum more
25 viuentes. * Propter hoc tanquam pueris in-
26 sensatis iudicium in derisum dedisti. * Qui
autem ludibriis & increpationibus non sunt
correcti, dignum Dei iudicium experti sunt.
27 * In quibus enim patientes indignabantur,
per hæc quos putabant deos, in ipsis cùm ex-
terminarentur videntes, illum, quem olim ne-
gabant se nosse, verum Deum agnouerunt:
propter quod & finis condemnationis eorum
venit super illos.

CAPVT XIII.

Vani quidam sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potiùs creaturas pro diis coluerunt : at illi longè stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom. 1. c. 18.
1 VAni autem sunt omnes homines, in
A quibus non subest scientia Dei : & de
his quæ videntur bona, non potuerunt in-
telligere eum qui est, neque operibus atten-
2 dentes agnouerunt quis esset artifex : * † sed
† Deut. 4. c. 19. 17. a. 3.
aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem,
aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut
solem & lunam, rectores orbis terrarum deos
3 putauerunt. * Quorum si specie delectati,
deos putauerunt : sciant quantò his domi-
nator eorum speciosior est. speciei enim ge-
4 nerator hæc omnia constituit. * Aut si vir-
tutem & opera eorum mirati sunt, intelli-
gant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior
5 est illis : * à magnitudine enim speciei &
creaturæ, cognoscibiliter poterit creator ho-
6 rum videri. * sed tamen adhuc in his minor
B est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum
7 quærentes, & volentes inuenire. * † Ete-
† Rom. 1. c. 21.
nim cùm in operibus illius conuersentur,
inquirunt : & persuasum habent quoniam
8 bona sunt quæ videntur. * Iterùm autem
9 nec his debet ignosci. * Si enim tantùm
potuerunt scire, vt possent æstimare sæcu-
lum : quomodo huius Dominum non faciliùs
10 inuenerunt ?* Infelices autem sunt, & inter
mortuos spes illorum est, qui appellauerunt
deos opera manuum hominum aurum &
argentum, artis inuentionem, & similitu-
dines animalium, aut lapidem inutilem opus
11 manus antiquæ. * † Aut si quis artifex faber
† Isa. 44. b. 12. Ier. 10. a. 3.
C de silua lignum rectum secuerit : & huius
doctè eradat omnem corticem, & arte sua
vsus : diligenter fabricet vas vtile in con-
12 uersationem vitæ, * reliquijs autem eius
operis, ad præparationem escæ abutatur :
13 * & reliquum horum, quod ad nullos vsus fa-
cit, lignum curuum, & vorticibus plenum,
sculpat diligenter per vacuitatem suam,
& per scientiam suæ artis figuret illud, &
14 assimilet illud imagini hominis, * aut ali-
cui ex animalibus illud comparet, perliniens
rubrica, & rubicundum faciens fuco colo-
rem

rem illius, & omnem maculam, quæ in illo
eſt, perliniens: * & faciat ei dignam habi- 15
tationem, & in pariete ponens illud, & D
confirmans ferro, * ne fortè cadat, proſpi- 16
ciens illi, ſciens quoniam non poteſt adiu-
uare ſe: imago enim eſt, & opus eſt illi ad-
iutorium. * Et de ſubſtantia ſua, & de filiis 17
ſuis, & de nuptiis votum faciens, inquirit.
Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine ani-
ma eſt: * & pro ſanitate quidem infirmum 18
deprecatur, & pro vita rogat mortuum, &
in adiutorium inutilem inuocat: * & pro 19
itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt:
& de acquirendo, & de operando, & de
omnium rerum euentu petit ab eo, qui in
omnibus eſt inutilis.

CAPVT XIV.

Vtilis inuentio nauis, qua etiam tempore diluuij ſemen humanum ſeruatum eſt: idolum autem maledictum eſt cum ſuo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium ac progreſſus, item quæ mala ex idololatria procedant.

ITerùm alius nauigare cogitans, & per 1
feros fluctus iter facere incipiens, ligno A
portante ſe, fragilius lignum inuocat. * Illud 2
enim cupiditas acquirendi excogitauit, &
artifex ſapientia fabricauit ſua. * Tua au- 3
† Exod. 14.e.22. tem, Pater, prouidentia gubernat: † quo-
niam dediſti & in mari viam, & inter flu-
ctus ſemitam firmiſſimam, * oſtendens quo- 4
niam potens es ex omnibus ſaluare, etiam
ſi ſine arte aliquis adeat mare. * Sed non vt 5
eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera; propter
hoc etiam & exiguo ligno credunt homines
animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem
† Gen 6. a.4.7.b.7. liberati ſunt: * † ſed & ab initio cùm pe- 6
rirent ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum
ad ratem confugiens, remiſit ſæculo ſemen
natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata.
* Benedictum eſt enim lignum, per quod fit 7
† Pſ. 113. Baruc. 6. a.3. iuſtitia. * † Per manus autem quod fit ido- 8
lum, maledictum eſt & ipſum, & qui fecit
illud: quia ille quidem operatus eſt: illud au-
tem cùm eſſet fragile, deus cognominatus
eſt. * Similiter autem odio ſunt Deo impius 9
& impietas eius. * Etenim quod factum eſt, 10
cum illo, qui fecit, tormenta patietur. * Pro- 11
pter hoc & in idolis nationum non erit reſ- B
pectus: quoniam creaturæ Dei in odium
factæ ſunt, & in tentationem animabus ho-
minum, & in muſcipulam pedibus inſipien-
tium. * Initium enim fornicationis eſt exqui- 12
ſitio idolorum: & adinuentio illorum corru-
ptio vitæ eſt. * neque enim erant ab initio, 13
neque erunt in perpetuum. * Superuacui- 14
tas enim hominum aduenit in orbem terra-
rum: & ideò breuis illorum finis eſt inuen-
tus. * Acerbo enim luctu dolens pater, citò 15
ſibi rapti filij fecit imaginem: & illum, qui
tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tan-
quam deum colere cœpit, & conſtituit inter
ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. * Deinde inter- 16
ueniente tempore, conualeſcente iniqua con-
ſuetudine, hic error tamquam lex cuſtoditus
eſt, & tyrannorum imperio colebantur fig-
17 menta. * Et hos quos in palàm homines ho-
norare non poterant, propter hoc quòd lon-
gè eſſent, è longinquo figura eorum allata,
euidentem imaginem regis, quem honorare
volebant, fecerunt, vt illum, qui aberat, tam-
quam præſentem colerent ſua ſollicitudine.
18 * Prouexit autem ad horum culturam & hos
qui ignorabant, artificis eximia diligentia.
19 * Ille enim volens placere illi, qui ſe aſſump-
ſit, elaborauit arte ſua, vt ſimilitudinem in
20 melius figuraret. * Multitudo autem homi-
C num abducta per ſpeciem operis, eum, qui
ante tempus tamquam homo honoratus fue-
21 rat, nunc deum æſtimauerunt. * Et hæc fuit
vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affe-
ctui, aut regibus deſeruientes homines, in-
communicabile nomen lapidibus & lignis
22 impoſuerunt. * Et non ſuffecerat erraſſe
eos circa Dei ſcientiam, ſed & in magno vi-
uentes inſcientiæ bello, tot & tam magna
23 mala pacem appellant. * † Aut enim filios † Deut. 18.b.10. Ier. 7.b.6.
ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia fa-
cientes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes,
24 * neque vitam, neque nuptias mundas iam
cuſtodiunt, ſed alius alium per inuidiam oc-
25 cidit, aut adulterans contriſtat: * & omnia
D commiſta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum
& fictio, corruptio & infidelitas, turbatio
26 & periurium, tumultus bonorum, * Dei im-
memoratio, animarum inquinatio, natiui-
tatis immutatio, nuptiarum inconſtantia,
27 inordinatio mœchiæ & impudicitiæ. * In-
fandorum enim idolorum cultura, omnis ma-
28 li cauſa eſt & initium & finis. * Aut enim
dum lætantur, inſaniunt: aut certè vatici-
nantur falſa, aut viuunt iniuſtè, aut peie-
29 rant citò. * Dum enim confidunt in idolis,
quæ ſine anima ſunt, malè iurantes noceri
30 ſe non ſperant. * Vtraque ergo illis eue-
nient dignè, quoniam malè ſenſerunt de
Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniu-
31 ſtè, in dolo contemnentes iuſtitiam. * Non
enim iuratorum virtus, ſed peccantium pœ-
na perambulat ſemper in iuſtorum præuari-
cationem.

CAPVT XV.

Vox fidelium ſuauitatem & miſericordiam Dei commendantium, cuius gratia ab idololatria ſunt ſeruati: mirè quoque ſubſannat idolorum artifices ac cultores.

1 TV autem Deus noſter, ſuauis & verus
A es, patiens, & in miſericordia diſponens
2 omnia. * Etenim ſi peccauerimus, tui ſumus,
ſcientes magnitudinem tuam: & ſi non pec-
cauerimus, ſcimus quoniam apud te ſumus
3 computati. * Noſſe enim te, conſumma-
ta iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiam, & virtu-
4 tem tuam, radix eſt immortalitatis. * Non
enim in errorem induxit nos hominum malæ
artis

artis excogitatio, nec vmbra picturæ labor
ſine fructu, effigies ſculpta per varios colo-
res, * cuius aſpectus inſenſato dat concupiſ- 5
centiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem
ſine anima. * Malorum amatores, digni ſunt 6
qui ſpem habeant in talibus, & qui faciunt
[illegible] 9. illos, & qui diligunt, & qui colunt. * † Sed 7
11. & figulus mollem terram permanens, labo- B
rioſè fingit ad vſus noſtros vnumquodque
vas, & de eodem luto fingit quæ munda
ſunt in vſum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt
contraria: horum autem vaſorum quis ſit
vſus, iudex eſt figulus. * Et cùm labore vano 8
deum fingit de eodem luto, ille qui paullò
antè de terra factus fuerat, & poſt puſillum
reducit ſe vnde acceptus eſt, repetitus ani-
mæ debitum quam habebat. * Sed cura eſt 9
illi, non quia laboraturus eſt, nec quoniam
breuis illi vita eſt, ſed concertatur aurificibus
& argentariis: ſed & ærarios imitatur, &
gloriam præfert, quoniam res ſuperuacuas
fingit. * Cinis eſt enim cor eius, & terra 10
ſuperuacua ſpes illius, & luto vilior vita C
eius: * quoniam ignorauit qui ſe finxit, & 11
qui inſpirauit illi animam quæ operatur,
& qui inſufflauit ei ſpiritum vitalem. * Sed 12
& æſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram,
& conuerſationem vitæ compoſitam ad lu-
crum, & oportere vndecumque etiam ex
malo acquirere. * Hic enim ſcit ſe ſuper 13
omnes delinquere, qui ex terræ materia fra-
gilia vaſa, & ſculptilia fingit. * Omnes 14
enim inſipientes, & infelices ſupra mo-
dum animæ ſuperbi, ſunt inimici populi
tui, & imperantes illi, * quoniam om- 15
[illegible] 11. nia idola nationum deos æſtimauerunt, † qui-
[illegible] 14. bus neque oculorum vſus eſt ad videndum,
[illegible] 16. neque nares ad percipiendum ſpiritum, ne-
que aures ad audiendum neque digiti ma-
nuum ad tractandum, ſed & pedes eorum pi- D
gri ad ambulandum. * homo enim fecit illos: 16
& qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos.
Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit
Deum fingere. * Cùm enim ſit mortalis, 17
mortuum fingit manibus iniquis. Melior
enim eſt ipſe his quos colit, quia ipſe qui-
dem vixit, cùm eſſet mortalis, illi autem num-
quam. * Sed & animalia miſerrima colunt: 18
inſenſata enim comparata his, illis ſunt de-
teriora. * Sed nec aſpectu aliquis ex his ani- 19
malibus bona poteſt conſpicere. Effugerunt
autem Dei laudem, & benedictionem eius.

CAPVT XVI.

Ægyptiis ob idololatriam digna paſſis, Hebræi eſcam à Deo acceperunt: caſtigati tamen aliquantum morſu ſerpentum, erecto ſerpente æneo ſanati ſunt à Deo: impij verò morte conſumpti per locuſtas, muſcas, ignemque grandini mistum: cùm illi accepto manna, ſatiati ſint & confortati.

PRopter hæc, & per his ſimilia paſſi ſunt 1
dignè tormenta, & per multitudinem A
beſtiarum exterminati ſunt. * Pro quibus 2
tormentis benè diſpoſuiſti populum tuum,
† quibus dediſti concupiſcentiam delecta- † Num.
menti ſui, nouum ſaporem, eſcam parans 11. g. 31.
3 eis ortygometram: * vt illi quidem concu-
piſcentes eſcam propter ea, quæ illis oſten-
ſa & miſſa ſunt, etiam à neceſſaria concu-
piſcentia auerterentur. Hi autem in breui
inopes facti, nouam guſtauerunt eſcam.
4 * Oportebat enim illis ſine excuſatione qui-
dem ſuperuenire interitum exercentibus ty-
rannidem: his autem tantùm oſtendere
quemadmodum inimici eorum extermina-
5 bantur. * † Etenim cùm illis ſuperuenit † Num.
ſæua beſtiarum ira, morſibus peruerſorum 21. b. 6.
6 colubrorum exterminabantur. * Sed non
in perpetuum ira tua permanſit, ſed ad cor-
reptionem in breui turbati ſunt, ſignum ha-
bentes ſalutis ad commemorationem mandati
7 legis tuæ. * Qui enim conuerſus eſt, non per
B hoc, quod videbat, ſanabatur, ſed per te om-
8 nium ſaluatorem: * in hoc autem oſtendiſti
inimicis noſtris, quia tu es, qui liberas ab om-
9 ni malo. * † Illos enim locuſtarum & muſ- † Exod.
carum occiderunt morſus, & non eſt inuen- 10. b. 4. 8. f. 24
ta ſanitas animæ illorum: quia digni erant Apoc. 9.
10 ab huiuſmodi exterminari. * Filius autem b. 7.
tuos, nec draconum venenatorum vicerunt
dentes: miſericordia enim tua adueniens
11 ſanabat illos. * In memoria enim ſermonum
tuorum examinabantur, & velociter ſalua-
bantur, ne in altam incidentes obliuionem,
12 non poſſent tuo vti adiutorio. * Etenim ne-
que herba, neque malagma ſanauit eos, ſed
tuus, Domine, ſermo, qui ſanat omnia:
13 * † Tu es enim, Domine, qui vitæ & mor- † Deut.
tis habes poteſtatem, & deducis ad portas 32. f. 39.
14 mortis, & reducis: * homo autem occidit 1. Reg. 2. b. 6.
quidem per malitiam, & cùm exierit ſpiri- Tob. 13.
C tus, non reuertetur, nec reuocabit animam a. 2.
15 quæ recepta eſt: * ſed tuam manum effuge-
16 re impoſſibile eſt. * † Negantes enim te † Exod.
noſſe impij, per fortitudinem brachij tui 9. e. 23.
flagellati ſunt: nouis aquis, & grandinibus,
& pluuiis perſecutionem paſſi, & per ignem
17 conſumpti. * Quod enim mirabile erat, in
aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis vale-
18 bat: vindex eſt enim orbis iuſtorum. * Quo-
dam enim tempore, manſuetabatur ignis, ne
comburerentur quæ ad impios miſſa erant
animalia: ſed vt ipſi videntes ſcirent, quo-
niam Dei iudicio patiuntur perſecutionem.
19 * Et quodam tempore in aqua ſupra virtu-
tem ignis, exardeſcebat vndique, vt ini-
20 quæ terræ nationem exterminaret. * † Pro † Exod.
quibus angelorum eſca nutriuiſti populum 16. d. 14.
tuum: & paratum panem de cœlo præſti- Num. 11. b. 7.
tiſti illis ſine labore, omne delectamentum Pſ. 77. e. 25.
in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauita- Ioan. 6.
21 tem. * Subſtantia enim tua dulcedinem d. 31.
tuam, quam in filios habes, oſtendebat: &
deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod
22 quiſque volebat, conuertebatur, * † Nix au- † Exod.
tem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non 9. c. 24.

tabeſcebant : vt ſcirent quoniam fructus ini-
micorum exterminabat ignis ardens in gran- D
dine & pluuia coruſcans. * Hic autem ite- 23
rùm vt nutrirentur iuſti, etiam ſuæ virtutis
oblitus eſt. * Creatura enim tibi Factori de- 24
ſeruiens, exardeſcit in tormentum aduerſus
iniuſtos : & lenior fit ad benefaciendum pro
his, qui in te confidunt. * Propter hoc & 25
tunc in omnia transfigurata, omnium nutri-
ci gratiæ tuæ deſeruiebat, ad voluntatem
eorum, qui à te deſiderabant : * vt ſcirent 26
† Deut.8. a.3. Matt.4. a.4. filij tui, quos dilexiſti Domine, † quoniam
non natiuitatis fructus paſcunt homines, ſed
ſermo tuus hos, qui in te crediderint, conſer-
uat. * Quod enim ab igne non poterat exter- 27
minari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefa-
ctum tabeſcebat : * vt notum omnibus eſſet, 28
quoniam oportet præuenire ſolem ad bene-
dictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.
* Ingrati enim ſpes tamquam hybernalis gla- 29
cies tabeſcet, & diſperiet tamquam aqua ſu-
peruacua.

CAPUT XVII.

Ægyptij triduanas paſſi ſunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore : reliqua orbis parte illuſtrata lumine.

MAgna ſunt enim iudicia tua Domine, 1
& inenarrabilia verba tua : propter A
† Exod. 10.f.25. hoc indiſciplinatæ animæ errauerunt.* † Dum 2
enim perſuaſum habent iniqui poſſe domi-
nari nationi ſanctæ : vinculis tenebrarum &
longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis,
fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. * Et 3
dum putant ſe latere in obſcuris peccatis,
tenebroſo obliuionis velamento diſperſi ſunt,
pauentes horrendè, & cum admiratione ni-
mia perturbati. * Neque enim quæ conti- 4
nebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat:
quoniam ſonitus deſcendens perturbabat
illos, & perſonæ triſtes illis apparentes pa-
uorem illis præſtabant. * Et ignis quidem 5
nulla vis poterat illis lumen præbere, nec
ſiderum limpidæ flammæ illuminare pote-
rant illam noctem horrendam. * Appare- 6
bat autem illis ſubitaneus ignis, timore ple- B
nus : & timore perculſi illius, quæ non vide-
batur, faciei æſtimabant deteriora eſſe quæ
† Exod.7. d.22.8.b.7. videbantur : * & † magicæ artis appoſiti 7
erant deriſus, & ſapientiæ gloriæ correptio
cum contumelia. * Illi enim qui promit- 8
tebant timores & perturbationes expellere
ſe ab anima languente, hi cum deriſu ple-
ni timore languebant. * Nam etſi nihil 9
illos ex monſtris perturbabat : tranſitu ani-
malium & ſerpentium ſibilatione commoti,
tremebundi peribant : & aërem, quem nulla
ratione quis effugere poſſet, negantes ſe vi-
dere. * Cùm ſit enim timida nequitia, dat 10
teſtimonium condemnationis : ſemper enim C
præſumit ſæua, perturbata conſcientia.
* Nihil enim eſt timor niſi proditio cogita- 11
tionis auxiliorum. * Et dum ab intus mi- 12
nor eſt expectatio, maiorem computat in-
ſcientiam eius cauſæ, de qua tormentum
13 præſtat. * Illi autem qui impotentem verè
noctem, & ab infimis, & ab altiſſimis inferis
14 ſuperuenientem, eumdem ſomnum dor-
mientes, * aliquando monſtrorum exagita-
bantur timore, aliquando animæ deficiebant
traductione : ſubitaneus enim illis & inſpe-
15 ratus timor ſuperuenerat. * Deinde ſi quiſ-
quam ex illis decidiſſet, cuſtodiebatur in car-
16 cere ſine ferro recluſus. * Si enim ruſticus
D quis erat, aut paſtor, aut agri laborum opera-
rius præoccupatus eſſet ineffugibilem ſuſti-
17 nebat neceſſitatem. * Vna enim catena tene-
brarum omnes erant colligati. Siue ſpiritus
ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos
auium ſonus ſuauis, aut vis aquæ decurren-
18 tis nimiùm, * aut ſonus validus præcipitata-
rum petrarum, aut ludentium animalium
curſus inuiſus, aut mugientium valida beſtia-
rum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus
Echo ; deficientes faciebant illos præ timore.
19 * Omnis enim orbis terrarum limpido illu-
minabatur lumine, & non impeditis operibus
20 continebatur. * Solis autem illis ſuperpoſita
erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ ſu-
peruentura illis erat. Ipſi ergo ſibi erant gra-
uiores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt : occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo : Hebræi in ſeditione Core iram Dei prouocant : ſed in medio incendij liberantur, offerente Aaron incenſum, & pro multitudine deprecante.

1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & † Exod.10. f.23.
A horum quidem vocem audiebant, ſed
figuram non videbant. Et quia non & ipſi
2 eadem paſſi erant, magnificabant te : * &
qui antè læſi erant, quia non lædebantur,
gratias agebant : & vt eſſet differentia, do-
3 num petebant. * † Propter quod ignis ar- † Exod. 14.f.24. Pſ.77.b.14. 104.d.39.
dentem columnam ducem habuerunt igno-
tæ viæ, & ſolem ſine læſura boni hoſpitij
4 præſtitiſti. * Digni quidem illi carere luce,
& pati carcerem tenebrarum, qui incluſos
cuſtodiebant filios tuos, per quos incipiebat
5 incorruptum legis lumen ſæculo dari.* † Cùm † Exod. 1.c.16.
cogitarent iuſtorum occidere infantes : & † † Exod. 2.a.3.
vno expoſito filio, & liberato, in traductio-
nem illorum, multitudinem filiorum abſtu-
liſti, & † pariter illos perdidiſti in aqua va- † Exod. 14.f.27.
6 lida. * Illa enim nox antè cognita eſt à pa-
tribus noſtris, vt verè ſcientes quibus iura-
B mentis crediderunt, animæquiores eſſent.
7 * Suſcepta eſt autem à populo tuo ſanitas
quidem iuſtorum, iniuſtorum autem exter-
8 minatio. * Sicut enim læſiſti aduerſarios :
9 ſic & nos prouocans magnificaſti. * Abſcon-
sè enim ſacrificabant iuſti pueri bonorum,
& iuſtitiæ legem in concordia diſpoſuerunt:
ſimiliter & bona & mala recepturos iuſtos,
patrum

patrum iam decantantes laudes. * Resonabat 10
autem inconueniens inimicorum vox, & fle-
bilis audiebatur planctus ploratorum infan-
† Exod. 12.e.29. tium. * † Simili autem pœna seruus cum do- 11
mino afflictus est, & popularis homo regi si-
milia passus. * Similiter ergo omnes, vno 12
nomine mortis, mortuos habebant innume-
rabiles. Nec enim ad sepeliendum viui suffi-
ciebant: quoniam vno momento, quæ erat
præclarior natio illorum, exterminata est.* De 13
omnibus enim non credentes propter vene-
ficia, tunc verò primùm cùm fuit extermi-
nium primogenitorum, spoponderunt popu-
lum Dei esse. * Cùm enim quietum silen- 14
tium contineret omnia, & nox in suo cursu C
medium iter haberet, * omnipotens sermo 15
tuus de cælo à regalibus sedibus, durus debel-
lator in mediam exterminij terram prosiliuit,
* gladius acutus insimulatum imperium tuum 16
portans, & stans repleuit omnia morte, & vs-
que ad cœlum attingebat stans in terra.
* Tunc continuò visus somniorum malorum 17
turbauerunt illos, & timores superuenerunt
insperati.* Et alius alibi proiectus semiuiuus, 18
propter quam moriebatur, causam demon-
strabat mortis. * Visiones enim, quæ illos 19
turbauerunt, hæc præmonebant, ne inscij,
quare mala patiebantur, perirent. * Tetigit 20
autem tunc & iustos tentatio mortis, & com-
motio in eremo facta est multitudinis: sed
† Num. 16.g.46. non diu permansit ira tua. * † Properans 21
enim homo sine querela deprecari pro po- D
pulis, proferens seruitutis suæ scutum, ora-
tionem & per incensum deprecationem
allegans, restitit iræ, & finem imposuit ne-
cessitati? ostendens quoniam tuus est famu-
lus. * Vicit autem turbas, non in virtute 22
corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo
illum, qui se vexabat, subiecit, iuramenta
parentum, & testamentum commemorans.
* Cùm enim iam aceruatim cecidissent su- 23
per alterutrum mortui, interstitit, & ampu-
Exod. 28.b.6. tauit impetum, & diuisit illam quæ ad viuos
ducebat viam.* † In veste enim podêris, quam 24
habebat, totus erat orbis terrarum: & pa-
rentum magnalia in quatuor ordinibus lapi-
dum erant sculpta, & magnificentia tua in
diademate capitis illius sculpta erat. * His au- 25
tem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit.
erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPVT XIX.

Hebræos persequentes Ægyptij, mari absorpti sunt, muscis & ranis anteà vexati; Hebræis verò concupitas carnes accipientibus, impij inhospitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo seruiunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

IMpiis autem vsque in nouissimum sine 1
misericordia ira superuenit. Præsciebat A
enim & futura illorum: * quoniam cùm ipsi 2
permisissent vt se educerent, & cum ma-
† Exod. 14.b.5. gna sollicitudine præmisissent illos, conse-
quebantur illos pœnitentia acti. * † Adhuc 3
enim inter manus habentes luctum, &
deplorantes ad monumenta mortuorum,
aliam sibi assumpserunt cogitationem in-
scientiæ: & quos rogantes projecerant, hos
4 tanquam fugitiuos persequebantur: * duce-
bat enim illos ad hunc finem digna necessi-
tas: & horum, quæ acciderant, commemo-
rationem amittebant, vt quæ deerant tor-
5 mentis, repleret punitio: * & populus qui-
dem tuus mirabiliter transiret, illi autem no-
6 uam mortem inuenirent. * Omnis enim
B creatura ad suum genus ab initio refigura-
batur, deseruiens tuis præceptis, vt pueri
7 tui custodirentur illæsi. * Nam nubes castra
eorum obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat,
terra arida apparuit, & in mari rubro via sine
impedimento, & campus germinans de pro-
8 fundo nimio: * per quem omnis natio tran-
siuit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua
9 mirabilia & monstra. * Tanquam enim equi
depauerunt escam, & tamquam agni exulta-
uerunt, magnificantes te Domine, qui libe-
10 rasti illos. * Memores enim erant adhuc
eorum, quæ in incolatu illorum facta fue-
rant, quemadmodum pro natione anima-
lium eduxit terra muscas, & pro piscibus eru-
11 ctauit fluuius multitudinem ranarum. * † No- † Exod. 16.c.13.
uissimè autem viderunt nouam creaturam Num. 11.
auium, cùm adducti concupiscentia postu- g.11.
12 lauerunt escas epulationis. * In allocutione Sup. 16.a.2.
C enim desiderij, ascendit illis de mari orty-
gometra: & vexationes peccatoribus super-
uenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant,
argumentis per vim fulminum: iustè enim
13 patiebantur secundum suas nequitias. * Ete-
nim detestabiliorem inhospitalitatem insti-
tuerunt: alij quidem ignotos non recipie-
bant aduenas, alij autem bonos hospites in
14 seruitutem redigebant. * Et non solùm hæc,
sed & alius quidam respectus illorum erat:
15 quoniam inuiti recipiebant extraneos. * Qui
autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem
vsi erant iustitiis, sæuissimis affixerunt dolori-
16 bus. * Percussi sunt autem cæcitate: sicut † il- † Gen. 19. c.11.
li in foribus iusti, cùm subitaneis cooperti
D essent tenebris, vnusquisque transitum ostij
17 sui quærebat. * In se enim elementa dum
conuertuntur, sicut in organo qualitatis so-
nus immutatur, & omnia suum sonum custo-
diunt: vnde æstimari ex ipso visu certò po-
18 test. * Agrestia enim in aquatica conuerte-
bantur: & quæcumque erant natantia, in ter-
19 ram transibant. * Ignis in aqua valebat supra
suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ
20 obliuiscebatur. * Flammæ econtrariò, cor-
ruptibilium animalium non vexauerunt car-
nes coambulantium, nec dissoluebant illam,
quæ facilè dissoluebatur sicut glacies, bonam
escam. In omnibus enim magnificasti popu-
lum tuum Domine, & honorasti, & non des-
pexisti, in omni tempore, & in omni loco
assistens eis.

IN
ECCLESIASTICVM
IESV FILII SIRACH
PROLOGVS.

VLTORVM nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israël doctrinæ & sapientiæ causa : quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se ampliùs dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent ; vt desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter se dicuntur. * Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquam perueni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum : & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solùm sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

3 Reg.3.b. 9.4.d.29.

MNIS sapientia à Do- 1
mino Deo est, & cum A
illo fuit semper, & est
ante æuum. * Arenam 2
maris, & pluuiæ guttas,
& dies sæculi quis dinu-
merauit ? Altitudinem
cæli, & latitudinem terræ, & profundum
abyssi quis dimensus est ? * Sapientiam Dei 3
præcedentem omnia quis inuestigauit ?
* Prior omnium creata est sapientia, & in- 4
tellectus prudentiæ ab æuo. * Fons sapien- 5
tiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus il-
6 lius mandata æterna. * Radix sapientiæ cui
reuelata est, & astutias illius quis agnouit ?
7 * Disciplina sapientiæ cui reuelata est, &
manifestata ? & multiplicationem ingressus
8 illius quis intellexit ? * Vnus est altissimus
Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum il-
9 lius, & dominans Deus. * Ipse creauit illam
B in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit,
10 & mensus est. * Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam dili-
11 gentibus se. * Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.
12 * Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.
13 * Timenti Dominum benè erit in extremis,
14 & in die defunctionis suæ benedicetur. * Di-
15 lectio Dei honorabilis sapientia. * Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam
in visione, & in agnitione magnalium suo- † Ps.110. d.10.
16 rum. * † Initium sapientiæ, timor Domini, & Prou.1.a. 7.9.c.10.
cum

cum fidelibus in vulua concreatus est, cum C
electis feminis graditur, & cum iustis & fide-
libus agnoscitur. * Timor Domini, scientiæ 17
religiositas. * Religiositas custodiet & iustifi- 18
cabit cor iucunditatem atque gaudium dabit.
* Timenti Dominum benè erit, & in die- 19
bus consummationis illius benedicetur. * 20
Plenitudo sapientiæ est timere Deum, &
plenitudo à fructibus illius. * Omnem do- 21
mum illius implebit à generationibus, &
receptacula à thesauris illius. * Corona sa- 22
pientiæ, timor Domini, replens pacem, &
salutis fructum: * & vidit, & dinumerauit 23
eum: vtraque autem sunt dona Dei. * Scien- 24
tiam, & intellectum prudentiæ sapientia
compartietur: & gloriam tenentium se, exal-
tat. * Radix sapientiæ est timere Dominum: 25
& rami illius longæui. * In thesauris sapien- 26
tiæ intellectus, & scientiæ religiositas: exe-
cratio autem peccatoribus sapientia. * Timor 27
Domini expellit peccatum: * nam qui sine 28
timore est, non poterit iustificari: iracundia
enim animositatis illius, subuersio illius est.
* Vsque in tempus sustinebit patiens, & po- 29
steà redditio iucunditatis. * Bonus sensus 30
vsque in tempus abscondet verba illius, & D
labia multorum enarrabunt sensum illius. * 31
In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:
* execratio autem peccatori, cultura Dei. * Fi- 32
li concupiscens sapientiam, conserua iusti- 33
tiam, & Deus præbebit illam tibi. * Sapien- 34
tia enim & disciplina timor Domini: & quod
beneplacitum est illi, * fides, & mansuetu- 35
do, & adimplebit thesauros illius. * Ne sis 36
incredibilis timori Domini: & ne accesseris
ad illum duplici corde. * Ne fueris hypocri- 37
ta in conspectu hominum, & non scandali-
zeris in labijs tuis. * Attende in illis, ne fortè 38
cadas, & adducas animæ tuæ inhonoratio-
nem, * & reuelet Deus absconsa tua, & 39
in medio synagogæ elidat te: * quoniam ac- 40
cessisti malignè ad Dominum, & cor tuum
plenum est dolo & fallacia.

CAPVT II.

Deo seruiturus stet in iustitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque diuini timoris explicantur.

FIli accedens ad seruitutem Dei, sta in 1
iustitia, & timore, & præpara animam A
tuam ad tentationem. * Deprime cor tuum, 2
& sustine: inclina aurem tuam, & suscipe
verba intellectus: & ne festines in tempore
obductionis. * Sustine sustentationes Dei: 3
coniungere Deo, & sustine, vt crescat in
nouissimo vita tua. * Omne, quod tibi ap- 4
plicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, &
in humilitate tua patientiam habe: * † quo- 5
niam in igne probatur aurum & argentum,
homines verò receptibiles in camino hu-
miliationis. * Crede Deo, & recuperabit 6

Matt. 4. a. 1 2. Tim. 3. 6, 12.

† Sap. 3. a. 6.

B te: & dirige viam tuam, & spera in illum.
7 Serua timorem illius, & in illo veterasce. *
Metuentes Dominum sustinete misericor-
diam eius: & non deflectatis ab illo ne cada-
8 tis. * Qui timetis Dominum, credite illi: &
9 non euacuabitur merces vestra. * Qui time-
tis Dominum, sperate in illum: & in oble-
10 ctationem veniet vobis misericordia. * Qui
timetis Dominum diligite illum, & illumina-
11 buntur corda vestra. * Respicite filij nationes
hominum: & scitote quia nullus sperauit
12 in Domino, & confusus est. * † Quis enim
permansit in mandatis eius, & derelictus
est? aut quis inuocauit eum, & despexit il-
13 lum? * Quoniam pius & misericors est Deus,
C & remittet in die tribulationis peccata: &
protector est omnibus exquirentibus se in
14 veritate. * Væ duplici corde, & labijs sce-
lestis, & manibus malefacientibus, & pec-
15 catori † terram ingredienti duabus vijs. *
Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo:
16 & ideò non protegentur ab eo. * Væ his, qui
perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquc-
runt vias rectas, & diuerterunt in vias pra-
17 uas. * Et quid facient, cùm inspicere cœpe-
18 rit Dominus? * Qui timent Dominum, non
erunt incredibiles verbo illius & † qui dili-
19 gunt illum, conseruabunt viam illius. * Qui
D timent Dominum, inquirent quæ benepla-
cita sunt ei: & qui diligunt eum, replebun-
20 tur lege ipsius. * Qui timent Dominum,
præparabunt corda sua, & in conspectu illius
21 sanctificabunt animas suas. * Qui timent Do-
minum, custodiunt mandata illius, & patien-
tiam habebunt vsque ad inspectionem illius,
22 * dicentes: Si pœnitentiam non egerimus,
incidemus in manus Domini, & non in
23 manus hominum. * Secundùm enim magni-
tudinem ipsius, sic & misericordia illius cum
ipso est.

† Psal. 30. a. 1.

† 1. Reg. 18. d. 21.

† Ioan. 14. c. 23.

CAPVT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

1 FIlij sapientiæ, ecclesia iustorum: & na-
A tio illorum, obedientia & dilectio. * Iu-
2 dicium patris audite filij, & sic facite vt salui
3 sitis. * Deus enim honorauit patrem in filijs
& iudicium matris exquirens, firmauit in
4 filios. * Qui diligit Deum, exorabit pro
peccatis, & continebit se ab illis, & in ora-
5 tione dierum exaudietur. * Et sicut qui
thesaurizat, ita & qui honorificat matrem
6 suam. * Qui honorat patrem suum, iucun-
dabitur in filijs, & in die orationis suæ exau-
7 dietur. * Qui honorat patrem suum, vita vi-
B uet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit
8 matrem. * Qui timet Dominum honorat
parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se
9 genuerunt. * † In opere & sermone, & omni

† Exod. 20. c. 12.

Deut.5.b.16. Matt.15.a.4. Mar.7.b.10. Tob.6.a.1. †Gen.27.d.27.49.a.1.

patientia honora patrem tuum, * vt super- 10
ueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio
illius in nouissimo maneat. * † Benedictio 11
patris firmat domos filiorum: maledictio au-
tem matris eradicat fundamenta. * Ne glo- 12
rieris in contumelia patris tui: non enim est
tibi gloria, eius confusio. * gloria enim ho- 13
minis ex honore patris sui, & dedecus filij
pater sine honore. * Fili suscipe senectam 14
patris tui, & non contristes eum in vita il-
lius: * & si defecerit sensu, veniam da, & 15
ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna
enim patris non erit in obliuione. * Nam 16
pro peccato matris restituetur tibi bonum,
* & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tri- 17
bulationis commemorabitur tui: & sicut in
sereno glacies, soluentur peccata tua. * Quàm 18
malæ famæ est, qui derelinquit patrem: &
est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.
* Fili in mansuetudine opera tua perfice, & 19
†Phil.2.a.3. super hominum gloriam diligêris. * † Quan- C
tò magnus es, humilia te in omnibus, & 20
coram Deo inuenies gratiam: * quoniam 21
magna potentia Dei solius, & ab humilibus
†Prou.25.d.27. honoratur. * † Altiora te ne quæsieris, & 22
fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præ-
cepit tibi Deus, illa cogita semper, & in
pluribus operibus eius ne fueris curiosus. * 23
Non est enim tibi necessarium, ea quæ abs-
condita sunt, videre oculis tuis. * In super- 24
uacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in
pluribus operibus eius non eris curiosus. * 25
Plurima enim super sensum hominum osten-
sa sunt tibi. * Multos quoque supplantauit 26
suspicio illorum, & in vanitate detinuit sen-
sus illorum. * Cor durum habebit male in 27
nouissimo: & qui amat periculum, in illo
peribit. * Cor ingrediens duas vias, non ha- 28
bebit successus, & prauus corde in illis scan-
dalizabitur. * Cor nequam grauabitur in 29
doloribus, & peccator adijciet ad peccan-
dum. * Synagogæ superborum non erit sani- 30
tas: frutex enim peccati radicabitur in illis,
& non intelligetur. * Cor sapientis intelligi- 31
tur in sapientia, & auris bona audiet cum om-
ni concupiscentia sapientiam. * Sapiens cor 32
†Dan.4.e.24. & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in
operibus iustitiæ successus habebit. * † 33
Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemo-
syna resistit peccatis: * & Deus prospector 34
est eius qui reddit gratiam: meminit eius in
posterum, & in tempore casus sui inueniet
firmamentum.

CAPVT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter, hortatur, huius ostendens vtilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro iustitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, & non auarus.

Tob.4.b.7. FIli eleemosynam pauperis ne defraudes, 1
& oculos tuos ne transuertas à paupere.

A * animam esurientem ne despexeris: & non
2 exasperes pauperem in inopia sua. * Cor ino-
3 pis ne afflixeris, & non protrahas datum an-
4 gustianti. * Rogationem contribulati ne abij-
cias: & non auertas faciem tuam ab egeno.
5 * Ab inope ne auertas oculos tuos propter
iram: & non relinquas quærentibus tibi re-
6 trò maledicere: * maledicentis enim tibi in
amaritudine animæ, exaudietur deprecatio
illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.
7 * Congregationi pauperum affabilem te fa-
cito, & presbytero humilia animam tuam, &
8 magnato humilia caput tuum. * Declina
B pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde
debitum tuum, & responde illi pacifica in
9 mansuetudine. * Libera eum, qui iniuriam
patitur de manu superbi: & non acidè feras
10 in anima tua. * In iudicando esto pupillis mi-
sericors vt pater, & pro viro matri illorum:
11 * & eris tu velut filius Altissimi obediens, &
12 miserebitur tui magis quàm mater. * Sapien-
tia filijs suis vitam inspirat, & suscipit inqui-
13 rentes se, & præibit in via iustitiæ. * & qui
illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaue-
rint ad illam, complectentur placorem eius.
14 * Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt:
15 & quò introibit, benedicet Deus. * Qui ser-
uiunt ei, obsequentes erunt sancto, & eos,
16 qui diligunt illam, diligit Deus. * Qui audit
illam, iudicabit Gentes: & qui intuetur il-
17 lam, permanebit confidens. * Si crediderit
ei, hereditabit illam, & erunt in confirma-
18 tione creaturæ illius. * quoniam in tenta-
C tione ambulat cum eo, & in primis eligit
19 eum. * Timorem & metum, & probatio-
nem inducet super illum: & cruciabit illum
in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet
eum in cogitationibus suis, & credat animæ
20 illius. * Et firmabit illum, & iter adducet
21 directum ad illum, & lætificabit illum, *
& denudabit absconsa sua illi, & thesauri-
zabit super illum scientiam & intellectum
22 iustitiæ. * Si autem oberrauerit, derelin-
quet eum, & tradet eum in manus inimici
23 sui. * Fili conserua tempus, & deuita à
24 malo. * Pro anima tua ne confundaris di-
25 cere verum. * Est enim confusio adducens
peccatum, & est confusio adducens glo-
26 riam & gratiam. * Ne accipias faciem ad-
uersus faciem tuam, nec aduersus animam
27 tuam mendacium. * Ne reuerearis proxi-
28 mum tuum in casu suo: * nec retineas
D verbum in tempore salutis. Non abscondas
29 sapientiam tuam in decore suo. * In lingua
enim sapientia dignoscitur: & sensus, &
scientia, & doctrina in verbo sensati, & fir-
30 mamentum in operibus iustitiæ. * Non
contradicas verbo veritatis vllo modo, &
de mendacio ineruditionis tuæ confundere.
31 * Non confundaris confiteri peccata tua,
& ne subijcias te omni homini pro pecca-
32 to. * Noli resistere contra faciem poten-
33 tis, nec coneris contra ictum fluuij. * Pro
iustitia

iustitia agonizare pro anima tua, & vsque
ad mortem certa pro iustitia, & Deus ex-
pugnabit pro te inimicos tuos. * Noli ci- 34
tatus esse in lingua tua; & inutilis, & remis-
sus in operibus tuis. * Noli esse sicut leo in 35
domo tua, euertens domesticos tuos, &
opprimens subiectos tibi. * Non sit porre- 36
cta manus tua ad accipiendum, & ad dan-
dum collecta.

CAPVT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis aut misericordiæ Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

NOli attendere ad possessiones iniquas, 1
& ne dixeris: Est mihi sufficiens vi- A
ta: nihil enim proderit in tempore vindictæ
& obductionis. * Ne sequaris in fortitu- 2
dine tua concupiscentiam cordis tui: * & 3
ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me
subijciet propter facta mea? Deus enim vin-
dicans vindicabit. * Ne dixeris: Peccaui, & 4
quid mihi accidit triste? Altissimus enim B
est patiens redditor. * De propitiato pecca- 5
to noli esse sine metu, neque adijcias pecca-
tum super peccatum. * Et ne dicas: Misera- 6
tio Domini magna est, multitudinis pecca-
torum meorum miserebitur. * † Misericordia 7
Prou. 10. a.6. enim & ira ab illo citò proximant, & in pec-
catores respicit ira illius. * Non tardes con- 8
uerti ad Dominum, & ne differas de die in
diem. * subitò enim veniet ira illius, & in 9
tempore vindictæ disperdet te. * † Noli an- 10
†Prou 11. a.4.d.28. xius esse in diuitijs iniustis: non enim prode- C
runt tibi in die obductionis & vindictæ. * 11
Non ventiles te in omnem ventum, &
non eas in omnem viam, sic enim omnis pec-
cator probatur in duplici lingua. * Esto fir- 12
mus in via Domini, & in veritate sensus tui
& scientia, & prosequatur te verbum pacis
& iustitiæ. * Esto mansuetus ad audiendum 13
verbum, vt intelligas: & cum sapientia pro-
feras responsum verum. * Si est tibi intelle- 14
ctus, responde proximo: sin autem, sit ma- D
nus tua super os tuum, ne capiaris in verbo
indisciplinato, & confundaris. * Honor & 15
gloria in sermone sensati, lingua verò impru-
dentis subuersio est ipsius. * Non appelleris 16
susurro, & lingua tua ne capiaris, & con
fundaris. * Super furem enim est confusio 17
& pœnitentia, & denotatio pessima super
bilinguem: susurratori autem odium, & ini-
micitia, & contumelia. * Iustifica pusillum, 18
& magnum similiter.

CAPVT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, inuidia, ac ferocitas: quam iuuant dulcedo in verbis & pacifica conuersatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conseruanda sit sapientia: quærenda est prudentium societas, & seruanda Dei præcepta.

1 NOli fieri pro amico inimicus proximo:
A improperium enim & contumeliam
malus hereditabit, & omnis peccator inui-
2 dus & bilinguis. * † Non te extollas in cogi- †Rom. 12. d.16.
tatione animæ tuæ velut taurus: ne fortè eli- Phil. 2.a.3.
3 datur virtus tua per stultitiam, * & folia tua
comedat, & fructus tuos perdat, & relin-
4 quaris velut lignum aridum in eremo. * Ani-
ma enim nequam disperdet qui se habet; &
in gaudium inimicis dat illum, & deducet
5 in sortem impiorum. * Verbum dulce multi-
plicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua
6 eucharis in bono homine abundat. * Multi
pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus
7 de mille. * Si possides amicum: in tentatione
8 posside eum, & ne facilè credas ei. * Est
B enim amicus secundùm tempus suum, &
9 non permanebit in die tribulationis. * Et
est amicus qui conuertitur ad inimicitiam:
& est amicus qui odium & rixam & conuitia
10 denudabit. * Est autem amicus socius mensæ,
11 & non permanebit in die necessitatis. *
Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi
coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter
12 aget: * si humiliauerit se contra te, & à
facie tua absconderit se, vnanimem ha-
13 bebis amicitiam bonam. * Ab inimicis tuis
14 separare, & ab amicis tuis attende. * Ami-
cus fidelis, protectio fortis: qui autem inue-
15 nit illum, inuenit thesaurum. * Amico fi-
deli nulla est comparatio, & non est digna
ponderatio auri & argenti contra bonita-
16 tem fidei illius. * Amicus fidelis, medica-
mentum vitæ & immortalitatis: & qui me-
17 tuunt Dominum, inuenient illum. * Qui ti-
met Deum, æquè habebit amicitiam bonam:
quoniam secundum illum erit amicus illius.
18 * Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, &
19 vsque ad canos inuenies sapientiam. * Qua-
si is qui arat, & seminat, accede ad eam, &
20 sustine bonos fructus illius. * in opere enim
C ipsius exiguũ laborabis, & citò edes de gene-
21 rationibus illius. * Quam aspera est nimiùm
sapientia indoctis hominibus, & non per-
22 manebit in illa excors. * Quasi lapidis vir-
tus probatio erit in illis, & non demorabun-
23 tur proijcere illam. * Sapientia enim do-
ctrinæ secundùm nomen est eius, & non
est multis manifesta: quibus autem cogni-
ta est, permanet vsque ad conspectum Dei.
24 * Audi fili, & accipe consilium intellectus,
25 & ne abijcias consilium meum. * Inijce
pedem tuum in compedes illius, & in tor-
26 ques illius collum tuum: * subijce hume-
rum tuum, & porta illam, & ne acedieris vin-
27 culis eius. * In omnĩ animo tuo accede ad
illam, & in omni virtute tua conserua vias
28 eius. * Inuestiga illam, & manifestabitur
tibi, & continens factus ne derelinquas
29 eam: * in nouissimis enim inuenies requiem
in ea, & conuertetur tibi in oblectationem.

* Et erunt tibi compedes eius in protectio- 30
nem fortitudinis, & bases virtutis, & tor- D
ques illius in stolam gloriæ: * decor enim vi- 31
tæ est in illa, & vincula illius alligatura saluta-
ris. * Stolam gloriæ indues eam, & coro- 32
nam gratulationis superpones tibi. * Fili, si 33
attenderis mihi, disces: & si accommodaue-
ris animum tuum, sapiens eris. * Si inclina- 34
ueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si
† Inf. 8. b. 9. dilexeris audire, sapiens eris. * † In multi- 35
tudine presbyterorum prudentium sta, &
sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt
omnem narrationem Dei possis audire, &
prouerbia laudis non effugiant à te. * Et si 36
videris sensatum, euigila ad eum, & gradus
† Psal. 1. a. 2. ostiorum illius exterat pes tuus.* † Cogitatum 37
tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis il-
lius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor,
& concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAPVT VII.

Abstinendum à malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & serui frugi: parentes filios erudiant, & filias elocent: filij honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam nouissimorum.

NOli facere mala, & non te apprehen- 1
dent. * Discede ab iniquo, & deficient A
mala abs te. * Fili, non semines mala in sul- 2
cis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum. 3
* Noli quærere à domino ducatum, neque 4
† Iob 9. a. 2. c. 20. Psal. 142. a. 2. Eccl. 7. b. 17. Luc. 18. c. 11. à rege cathedram honoris. * † Non te iusti- 5
fices ante Deum, quoniam agnitor cordis
ipse est: & penes regem noli velle videri sa-
piens. * Noli quærere fieri iudex, nisi valeas 6
virtute irrumpere iniquitates: ne fortè exti-
mescas faciem potentis, & ponas scandalum
in æquitate tua. * Non pecces in multitudi- 7
nem ciuitatis, nec te immittas in populum.
† Inf. 12. b. 7. * † neque alliges duplicia peccata: nec 8
enim in vno eris immunis. * Noli esse pusil- 9
lanimis in animo tuo: * exorare, & facere 10
eleemosynam ne despicias. * Ne dicas: In 11
multitudine munerum meorum respiciet B
Deus, & offerente me Deo altissimo, mu-
nera mea suscipiet. * Non irrideas hominem 12
† 1. Reg. 2. b. 7. in amaritudine animæ: † est enim qui humi-
liat & exaltat, circumspector Deus. * Noli 13
arare mendacium aduersus fratrem tuum:
neque in amicum similiter facias. * Noli 14
velle mentiri omne mendacium: assiduitas
enim illius non est bona. * Noli verbosus 15
esse in multitudine presbyterorum, & non
iteres verbum in oratione tua. * Non ode- 16
ris laboriosa opera, & rusticationem crea-
tam ab Altissimo. * Non te repute in mul- 17
titudine indisciplinatorum. * Memento iræ, 18
quoniam non tardabit. * Humilia valdè spi- 19
ritum tuum: quoniam vindicta carnis impij,
ignis & vermis. * Noli præuaricari in ami- 20
cum pecuniam differentem, neque fratrem
21 charissimum auro spreueris. * Noli discede-
C re à muliere sensata & bona, quam sortitus
es in timore Domini: gratia enim verecun-
22 diæ illius super aurum. * † Non lædas ser- † Leui. 19. c. 13.
uum in veritate operantem, neque merce-
23 narium dantem animam suam. * Seruus sen-
satus sit tibi dilectus quasi anima tua, non
defraudes illum libertate, neque inopem
24 derelinquas illum. * Pecora tibi sunt? atten-
de illis: & si sunt vtilia, perseuerent apud te.
25 * Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos
26 à pueritia illorum. * Filiæ tibi sunt? serua
corpus illarum, & non ostendas hilarem fa-
27 ciem tuam ad illas. * Trade filiam, & gran-
de opus feceris, & homini sensato da illam.
28 * Mulier si est tibi secundum animam tuam,
non proijcias illam: & odibili non credas † Tob. 4. a. 3.
29 te. In toto corde tuo * † honora patrem
tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris:
30 * memento quoniam nisi per illos natus non
D fuisses: & retribue illis, quomodo & illi ti-
31 bi. * In tota anima tua time Dominum, &
32 sacerdotes illius sanctifica. * In omni virtute
tua dilige eum qui te fecit: & ministros
33 eius ne derelinquas. * † Honora Deum ex † Deut. 12. c. 18.
tota anima tua, & honorifica sacerdotes, &
34 propurga te cum brachijs. * Da illis par-
tem, † sicut mandatum est tibi, primitiarum
& purgationis: & de negligentia tua purga † Leui. 2. a. 3.
35 te cum paucis. * Datum brachiorum tuorum Num. 18. c. 15.
& sacrificium sanctificationis offeres Domi-
36 no, & initia sanctorum: * & pauperi porrige
manum tuam, vt perficiatur propitiatio &
37 benedictio tua. * Gratia dati in conspectu
omnis viuentis, & mortuo non prohibeas † Rom. 12. c. 15.
38 gratiam. * † Non desis plorantibus in con-
39 solatione, & cum lugentibus ambula.* † Non † Matt. 25. c. 36.
te pigeat visitare infirmum: ex his enim in
40 dilectione firmaberis. * In omnibus operi-
bus tuis memorare nouissima tua, & in æter-
num non peccabis.

CAPVT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1 NOn litiges cum homine potente, ne
A fortè incidas in manus illius. * † Non † Matt. 5. c. 25.
2 contendas cum viro locuplete, ne fortè con-
3 tra te constituat litem tibi. * † multos enim † Inf. 31. a. 6.
perdidit aurum & argentum, & vsque ad
4 cor regum extendit & conuertit. * Non li-
tiges cum homine linguato, & non strues in
5 ignem illius ligna. * Non communices homi-
ni indocto, ne malè de progenie tua loqua-
6 tur. * Ne despicias hominem auertentem se
à peccato, † neque improperes ei. memen- † 1. Cor. 2. b. 6. Gal. 6. a. 1.
7 to quoniam omnes in correptione sumus. *
† Ne spernas hominem in sua senectute: ete- † Leu. 19. f. 32.
8 nim ex nobis senescunt. * Noli de mortuo
inimico

inimico tuo gaudere : ſciens quoniam omnes B
* Sup 6. d 33. morimur, & in gaudium nolumus venire. * † 9
Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſa-
pientium , & in prouerbiis eorum conuerſa-
re. * ab ipſis enim diſces ſapientiam , & do- 10
ctrinam intellectus , & ſeruire magnatis ſine
querela. * Non te prætereat narratio ſenio- 11
rum : ipſi enim didicerunt à patribus ſuis : * 12
quoniam ab ipſis diſces intellectum , & in
tempore neceſſitatis dare reſponſum. * Non 13
incendas carbones peccatorum arguens eos,
& ne incendaris flamma ignis peccatorum
illorum. * Ne contra faciem ſtes contume- 14
lioſi, ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo. * † 15
* Inf. 19. a 4. Noli fœnerari homini fortiori te : quòd ſi C
fœneraueris , quaſi perditum habe. * Non 16
ſpondeas ſuper virtutem tuam : quòd ſi ſpo-
ponderis , quaſi reſtituens cogita. * Non iu- 17
dices contra iudicem : quoniam ſecundùm
† Gen. 4. b. 8. quod iuſtum eſt iudicat.* † Cum audace non 18
eas in via , ne fortè grauet mala ſua in te:
ipſe enim ſecundùm voluntatem ſuam vadit,
* Prou. 22 d. 24. & ſimul cum ſtultitia illius peries. * † Cum 19
iracundo non facies rixam , & cum audace D
non eas in deſertum : quoniam quaſi nihil eſt
ante illum ſanguis, & vbi non eſt adiutorium,
elidet te.* Cum fatuis conſilium non habeas: 20
non enim poterunt diligere niſi quæ eis pla-
cent. * Coram extraneo ne facias conſilium : 21
neſcis enim quid pariet. * Non omni homi- 22
ni cor tuum manifeſtes : ne fortè inferat ti-
bi gratiam falſam , & conuitietur tibi.

CAPVT IX.

Quàm ſit prudenter cum mulieribus agendum, & quam ſit ſocietas & affectus earum viris periculoſa : amicus antiquus ſeruandus : peccatoris gloria non zelanda : abſis ab homine poteſtatem occidendi habente : cum ſapientibus tractandum , & Deus præ oculis habendus.

NOn zeles mulierem ſinus tui , ne oſten- 1
dat ſuper te malitiam doctrinæ nequam. A
* Non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne 2
ingrediatur in virtutem tuam,& confundaris.
* Ne reſpicias mulierem multiuolam : ne for- 3
tè incidas in laqueos illius. * Cum ſaltatrice 4
ne aſſiduus ſis : nec audias illam , ne fortè
† Gen. 6. a 2. pereas in efficacia illius. * † Virginem ne 5
† Prou. 5. a 2. conſpicias , ne fortè ſcandalizeris in decore
illius.* † Ne des fornicariis animam tuam 6
in vllo : ne perdas te , & hereditatem tuam.
* Noli circumſpicere in vicis ciuitatis , nec 7
† Gen. 34. a. 2. oberraueris in plateis illius. * † Auerte fa- 8
2 Reg 11. a. 4. 13. a. 1. ciem tuam à muliere compta,& ne circonſpi-
Matth. 5. d. 28. cias ſpeciem alienam. * propter ſpeciem mu- 9
lieris multi perierunt : & ex hoc concupiſ- B
centia quaſi ignis exardeſcit.* Omnis mulier, 10
quæ eſt fornicaria , quaſi ſtercus in via con-
culcabitur. * Speciem mulieris alienæ multi 11
admirati, reprobi facti ſunt. colloquium enim
illius quaſi ignis exardeſcit. * Cum aliena 12
muliere ne ſedeas omnino , nec accumbas
cum ea ſuper cubitum : * & non alterceris 13

cum illa in vino , ne fortè declinet cor tuum
in illam, & ſanguine tuo labaris in perditio-
14 nem. * Ne derelinquas amicum antiquum
C nouus enim non erit ſimilis illi.* Vinum no-
15 uum , amicus nouus : veteraſcet , & cum ſua-
16 uitate bibes illud. * † Non zeles gloriam & † Iudic. 9. a 4.
opes peccatoris : non enim ſcis quæ futura 2. Reg. 15.
17 ſit illius ſubuerſio. * Non placeat tibi iniuria b. 10.
iniuſtorum , ſciens quoniam vſque ad inferos
18 non placebit impius. * Longè abeſto ab ho-
mine poteſtatem habente occidendi, & non
19 ſuſpicaberis timorem mortis. * & ſi acceſſeris
ad illum, noli aliquid committere , ne fortè
20 auferat vitam tuam. * Communionem mortis
D ſcito : quoniam in medio laqueorum ingre-
dieris , & ſuper dolentium arma ambulabis.
21 * Secundùm virtutem tuam caue te à proxi-
ximo tuo , & cum ſapientibus & prudentibus
22 tracta. * Viri iuſti ſint tibi conuiuæ , & in ti-
23 more Dei ſit tibi gloriatio, * & in ſenſu ſit ti-
bi cogitatus Dei , & omnis enarratio tua in
24 præceptis Altiſſimi. * In manu artificum ope-
ra laudabuntur , & princeps populi in ſapien-
tia ſermonis ſui, in ſenſu verò Seniorum ver-
25 bum. * Terribilis eſt in ciuitate ſua homo
linguoſus : & temerarius in verbo ſuo odibi-
lis erit.

CAPVT X.

Sapiens iudex, vtilis; inſipiens, pernicioſus : rectorem ſubditi imitantur : omnia in manu Dei : iniuriæ obliuiſcendum : deteſtatio ſuperbiæ , iniuſtitiæ , contumeliæ , auaritiæ : homo breuis vitæ post mortem vermis : diſceſſus à Deo cauſa eſt ſuperbiæ : gentes ob ſuperbiam à Deo perditæ : laus timoris Dei : non deſpiciendus pauper iuſtus , nec diues peccator honorandus : anima in manſuetudine ſeruanda.

1 IVdex ſapiens iudicabit populum ſuum, &
2 principatus ſenſati ſtabilis erit. * † Secun- † Prou. 29. b. 12.
A dùm iudicem populi , ſic & miniſtri eius : &
qualis rector eſt ciuitatis , tales & inhabitan-
3 tes in ea. * † Rex inſipiens perdet populum † 3 Reg. 12. c. 13.
ſuum : & ciuitates inhabitabuntur per ſen-
4 ſum potentium. * In manu Dei poteſtas ter-
ræ : & vtilem rectorem ſuſcitabit in tempus
5 ſuper illam. * In manu Dei proſperitas homi-
nis , & ſuper faciem ſcribæ imponet hono-
6 rem ſuum. * Omnis iniuriæ proximi ne me-
mineris , † & nihil agas in operibus iniuriæ. † Leui. 19. c. 13.
7 * Odibilis coram Deo eſt & hominibus ſu-
perbia : & execrabilis omnis iniquitas gen-
8 tium. * † Regnum à gente in gentem trans- † Dan 4. c. 14.
fertur propter iniuſtitias, & iniurias , & con-
9 tumelias , & diuerſos dolos. * Auaro autem
nihil eſt ſceleſtius. Quid ſuperbit terra & ci-
10 nis? * Nihil eſt iniquius quàm amare pecu-
B niam. hic enim & animam ſuam venalem ha-
bet : quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.
11 * Omnis potentatus breuis vita. Languor
12 prolixior grauat medicum. * Breuem languo-
rem præcidit medicus : ſic & rex hodie eſt &
13 cras morietur. * Cùm enim morietur homo,
heredi-

hereditabit ſerpentes, & beſtias, & vermes.
* Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare à 14
Deo: * quoniam ab eo, qui fecit illum, re- 15
ceſſit cor eius. quoniam initium omnis pec-
cati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adim-
plebitur maledictis, & ſubuertet eum in fi- 16
nem. * Proptereà exhonorauit Dominus con- C
uentus malorum, & deſtruxit eos vſque in fi-
nem. * Sedes ducum ſuperborum deſtruxit 17
Deus, & ſedere fecit mites pro eis. * Radices 18
gentium ſuperbarum areſecit Deus, & plan-
tauit humiles ex ipſis gentibus. * Terras gen- 19
tium euertit Dominus, & perdidit eas vſque
ad fundamentum. * areſecit ex ipſis, & diſ- 20
perdidit eos & ceſſare fecit memoriam eo-
rum à terra. * Memoriam ſuperborum perdi- 21
dit Deus, & reliquit memoriam humilium
ſenſu. * Non eſt creata hominibus ſuperbia; 22
neque iracundia nationi mulierum. * Semen 23
hominum honorabitur hoc, quod timet
Deum: ſemen autem hoc exhonorabitur,
quod præterit mandata Domini. * In medio 24
fratrum rector illorum in honore: & qui ti-
ment Dominum, erunt in oculis illius. * Glo- 25
ria diuitum, honoratorum, & pauperum, ti-
mor Dei eſt: * noli deſpicere hominem iu- 26
ſtum pauperem, & noli magnificare virum
peccatorem diuitem. * Magnus, & iudex, & 27
potens eſt in honore: & non eſt maior illo, D
† Prou. 17. a. 2. qui timet Deum. * † Seruo ſenſato liberi ſer- 28
uient: † & vir prudens & diſciplinatus non
† 2. Reg. 12. c. 13. murmurabit correptus, & inſcius non hono-
rabitur. * Noli extollere te in faciendo opere 29
tuo, & noli cunctari in tempore anguſtiæ.
† Prou. 12. b. 9. * † Melior eſt qui operatur, & abundat in 30
omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane.
* Fili in manſuetudine ſerua animam tuam, 31
& da illi honorem ſecundùm meritum ſuum.
* Peccantem in animam ſuam quis iuſtifica- 32
bit? & quis honorificabit exhonorantem ani-
mam ſuam? * Pauper gloriatur per diſcipli- 33
nam & timorem ſuum: & eſt homo qui ho-
norificatur propter ſubſtantiam ſuam. * Qui 34
autem gloriatur in paupertate, quantò ma-
gis in ſubſtantia? & qui gloriatur in ſubſtan-
tia, paupertatem vereatur.

CAPVT XI.

Sapientia humiliati: ex ſpecie nemo iudicandus: de veſtitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor ſis, in domum non quiuis inducendus, & ab inſidiis doloſi cauendum.

† Gen. 41. e. 40. Dan. 6. a. 3. Ioan. 7. c. 18. SApientia humiliati exaltabit caput illius, 1
& in medio magnatorum conſedere illum A
faciet. * Non laudes virum in ſpecie ſua, ne- 2
que ſpernas hominem in viſu ſuo. * breuis 3
in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris ha-
† Act. 12. d. 21. 22. bet fructus illius. * † In veſtitu ne glorieris 4
vmquam, nec in die honoris tui extollaris:
quoniam mirabilia opera Altiſſimi ſolius, &
gloriosa, & abſconſa, & inuiſa opera illius.
5 * Multi tyranni ſederunt in throno, & in-
6 ſuſpicabilis portauit diadema. * † Multi po- † 1. Reg. 15. f. 28. Eſth. 6. b. 7.
tentes oppreſſi ſunt valide, & glorioſi traditi
7 ſunt in manus alterorum. * Priuſquam inter-
roges, ne vituperes quemquam: & cùm in-
8 terrogaueris, corripe iuſtè. * † Priuſquam † Prou. 18. b. 13.
audias, ne reſpondeas verbum: & in medio
9 ſermonum ne adiicias loqui. * De ea re, quæ
B te non moleſtat, ne certeris: & in iudicio pec-
10 cantium ne conſiſtas. * Fili ne in multis ſint
actus tui: & † ſi diues fueris, non eris immu- † 1. Tim. 6. b. 9.
nis à delicto. ſi enim ſecutus fueris, non ap-
prehendes: & non effugies, ſi præcucurre-
11 ris. * † Eſt homo laborans, & feſtinans, & † Eccle. 4. b. 8.
dolens impius, & tantò magis non abunda-
12 bit. * Eſt homo marcidus egens recupera-
tione, plus deficiens virtute, & abundans
13 paupertate: * & † oculus Dei reſpexit illum † Iob. 42. c. 10.
in bono, & erexit eum ab humilitate ipſius,
& exaltauit caput eius: & mirati ſunt in illo
14 multi, & honorauerunt Deum. * † Bona & † Iob. 2. c. 10.
mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à
15 Deo ſunt. * Sapientia & diſciplina, & ſcien-
tia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bono-
16 rum apud ipſum. * Error & tenebræ pecca-
toribus concreata ſunt: qui autem exultant
17 in malis, conſeneſcunt in malo. * Datio Dei
permanet iuſtis, & profectus illius ſucceſſus
18 habebit in æternum. * Eſt qui locupletatur
parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius
19 * in eo quod dicit: † Inueni requiem mihi, & † Luc. 12. c. 19.
C nunc manducabo de bonis meis ſolus: * &
20 neſcit quòd tempus præteriet, & mors appro-
pinquet, & relinquat omnia aliis, & morie-
21 tur. * Sta in teſtamento tuo, & in illo collo-
quere, & in opere mandatorum tuorum ve-
22 teraſce. * Ne manſeris in operibus peccato-
rum. Confide autem in Deo, & mane in lo-
23 co tuo. * Facile eſt enim in oculis Dei ſubitò
24 honeſtare pauperem. * Benedictio Dei in
mercedem iuſti feſtinat, & in hora veloci
25 proceſſus illius fructificat. * Ne dicas: Quid
eſt mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bo-
26 na? * Ne dicas: Sufficiens mihi ſum: & quid
27 ex hoc peſſimabor? * † In die bonorum ne † Inf. 18. c. 25.
immemor ſis malorum: & in die malorum
28 ne immemor ſis bonorum: * quoniam faci-
le eſt coram Deo in die obitus retribuere
29 vnicuique ſecundùm vias ſuas. * Malitia ho-
D ræ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fi-
30 ne hominis denudatio operum illius: * An-
te mortem ne laudes hominem quemquam,
31 quoniam in filiis ſuis agnoſcitur vir. * Non
omnem hominem inducas in domum tuam:
32 multæ enim ſunt inſidiæ doloſi. * Sicut enim
eructant præcordia fœtentium, & ſicut per-
dix inducitur in caueam, & vt caprea in la-
queum: ſic & cor ſuperborum, & ſicut proſ-
33 pector videns caſum proximi ſui. * Bona
enim in mala conuertens inſidiatur, & in ele-
34 ctis imponet maculam. * A ſcintilla vna auge-
tur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis:
homo

homo verò peccator sanguini insidiatur. * 35
Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala:
ne fortè inducat super te subsannationem in
perpetuum. * Admitte ad te alienigenam, & 36
subuertet te in turbine, & abalienabit te à
tuis propriis.

CAPVT XII.

Benefaciendum iusto, impij verò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis vmquam fidendum, quantumuis amicitiam simulent.

SI benefeceris, scito cui feceris, & erit 1
gratia in bonis tuis multa. * Benefac iusto 2
& inuenies retributionem magnam: & si A
non ab ipso, certè à Domino. * Non est enim 3
ei benè qui assiduus est in malis, & eleemo-
synas non danti: quoniam & Altissimus odio
habet peccatores, & misertus est pœnitenti-
† Gal. 6. 1. 10. bus. * † Da misericordi, & ne suscipias pec- 4
catorem: & impiis & peccatoribus reddet
vindictam, custodiens eos in diem vindictæ.
* Da bono, & non receperis peccatorem. 5
* Benefac humili, & non dederis impio: 6
prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior
te sit: * nam duplicia mala inuenies in om- 7
nibus bonis, quæcumque feceris illi: quo- B
niam & Altissimus odio habet peccatores, &
impiis reddet vindictam. * Non agnoscetur 8
in bonis amicus, & non abscondetur in malis
inimicus. * In bonis viri, inimici illius in tri- 9
stitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.
* Non credas inimico tuo in æternum: sicut 10
enim æramentum, æruginat nequitia illius:
* & si humiliatus vadat curuus, adiice ani- 11
mum tuum, & custodi te ab illo. * Non sta- 12
tuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram C
tuam, ne fortè conuersus in locum tuum, in-
quirat cathedram tuam: & in nouissimo ag-
noscas verba mea, & in sermonibus meis
stimuleris. * Quis miserebitur incantatori à 13
serpente percusso, & omnibus, qui appro-
piant bestiis? & sic qui comitatur cum viro
iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. * 14
Vna hora tecum permanebit: si autem de-
† Ier. 41. 6. clinaueris, non supportabit. * † In labiis suis 15
indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur D
vt subuertat te in foueam. * In oculis suis la- 16
crymatur inimicus: & si inuenerit tempus,
non satiabitur sanguine: * & si incurrerint 17
tibi mala, inuenies eum illic priorem. * In 18
oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi ad-
iuuans suffodiet plantas tuas. * Caput suum 19
mouebit, & plaudet manu, & multa susur-
rans commutabit vultum suum.

CAPVT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, diuite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non conuenit diuiti cum paupere, & hoc despectu ille honoratur.

† Sap. 7. a. 1. QVi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: 1
† & qui communicauerit superbo, in-
2 duet superbiam. * Pondus super se tollet, qui
A honestiori se communicat. Et ditiori te ne
3 socius fueris. * Quid communicabit cacabus
ad ollam? quando enim se colliserint, con-
4 fringetur. * Diues iniustè egit, & fremet:
5 pauper autem læsus tacebit. * Si largitus fue-
ris, assumet te: & si non habueris, derelin-
6 quet te. * Si habes, conuiuet tecum, & eua-
7 cuabit te, & ipse non dolebit super te. * Si
necessarius illi fueris, supplantabit te, & sub-
ridens spem dabit, narrans tibi bona, & di-
8 cet: Quid opus est tibi? * Et confundet te in
cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: &
in nouissimo deridebit te: & posteà videns
derelinquet te, & caput suum mouebit ad te.
9 * Humiliare Deo, & expecta manus eius.
10 * Attende ne seductus in stultitiam humi-
11 lieris. * Noli esse humilis in sapientia tua, ne
12 humiliatus in stultitiam seducaris. * Aduoca-
B tus à potentiore discede: ex hoc enim magis
13 te aduocabit. * Ne improbus sis, ne impinga-
ris: & ne longè sis ab eo, ne eas in obliuio-
14 nem. * Ne retineas ex æquo loqui cum illo:
nec credas multis verbis illius. ex multa enim
loquela tentabit te, & subridens interrogabit
15 te de absconditis tuis. * immitis animus illius
conseruabit verba tua: & non parcet de ma-
16 litia, & de vinculis. * Caue tibi, & attende
diligenter auditui tuo: quoniam cum subuer-
17 sione tua ambulas. * Audiens verò illa quasi in
18 somnis vide, & vigilabis. * Omni vita tua di-
C lige Deum, & inuoca illum in salute tua.
19 * Omne animal diligit simile sibi: sic & om-
20 nis homo proximum sibi. * Omnis caro ad
similem sibi coniungetur, & omnis homo si-
21 mili sui sociabitur. * Si communicabit lu-
22 pus agno aliquando, sic peccator iusto. *
† Quæ communicatio sancto homini ad ca- † 2. Cor. 6. c. 14.
23 nem? aut quæ pars diuiti ad pauperem? * Ve-
natio leonis, onager in eremo: sic & pascua
24 diuitum sunt pauperes. * Et sicut abominatio
est superbo humilitas: sic & execratio diui-
25 tis pauper. * Diues commotus confirmatur
D ab amicis suis: humilis autem cùm ceciderit,
26 expelletur & à notis. * Diuiti decepto multi
recuperatores: locutus est superba, & iusti-
27 ficauerunt illum. * humilis deceptus est, in-
super & arguitur: locutus est sensatè, & non
28 est datus ei locus. * Diues locutus est, &
omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad
29 nubes perducent. * Pauper locutus est, & di-
cunt: Quis est hic? & si offenderit, subuer-
30 tent illum. * Bona est substantia, cui non est
peccatum in conscientia: & nequissima pau-
31 pertas in ore impij. * Cor hominis immutat
32 faciem illius, siue in bona, siue in mala. * Ve-
stigium cordis boni, & faciem bonam diffi-
cilè inuenies, & cum labore.

CAPVT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: auaro & liuido perniciosæ diuitiæ, & de vtriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat;

tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientia & iustitiæ studiosus.

Inf. 19. c.17. BEatus vir, qui non est lapsus verbo ex 1
ore suo, & non est stimulatus in tristitia A
delicti. * Felix, qui non habuit animi sui tri- 2
stitiam, & non excidit à spe sua. * Viro cu- 3
pido & tenaci sine ratione est substantia, &
homini liuido ad quid aurum? * Qui aceruat 4
ex animo suo iniustè, aliis congregat, & in
bonis illius alius luxuriabitur. * Qui sibi ne- 5
quam est, cui alij bonus erit? & non iucun-
dabitur in bonis suis. * Qui sibi inuidet, ni- 6
hil est illo nequius, & hæc redditio est mali-
tiæ illius: * & si benè fecerit, ignoranter, & 7
non volens facit: & in nouissimo manifestat
malitiam suam. * Nequam est oculus liuidi: 8
& auertens faciem suam, & despiciens ani- B
mam suam. * Insatiabilis oculus cupidi in par- 9
te iniquitatis: non satiabitur donec consu-
mat arefaciens animam suam. * Oculus ma- 10
lus ad mala: & non satiabitur pane, sed in-
digens & in tristitia erit super mensam suam.
* Fili si habes, benefac tecum, & Deo dig- 11
nas oblationes offer. * Memor esto quoniam 12
mors non tardat, & testamentum inferorum
quia demonstratum est tibi: testamentum
† Tob.4. b.7. enim huius mundi, morte morietur. * † An- 13
Sup.4.a.1. te mortem benefac amico tuo, & secundùm
Luc.16. b.9. vires tuas exporrigens da pauperi. * Non de- 14
frauderis à die bono, & particula boni doni
non te prætereat. * Nónne aliis relinques do- 15
lores & labores tuos in diuisione sortis? * Da, 16
& accipe, & iustifica animam tuam. * Ante 17
obitum tuum operare iustitiam: quoniam non C
† Isa 40. b.6. est apud inferos inuenire cibum. * † Omnis 18
Iac.1.b.10. caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium
1 Pet.1. d.24. fructificans in arbore viridi. * Alia generan- 19
tur, & alia deiiciuntur: sic generatio carnis &
sanguinis, alia finitur, & alia nascitur. * Om- 20
ne opus corruptibile in fine deficiet: & qui
illud operatur, ibit cum illo. * Et omne opus 21
electum iustificabitur: & qui operatur illud,
† Psal. 1. a.1. honorabitur in illo. * † Beatus vir, qui in sa- 22
pientia morabitur, & qui in iustitia sua me-
ditabitur, & in sensu cogitabit circumspe-
ctionem Dei. * Qui excogitat vias illius in 23
corde suo, & in absconditis suis intelligens, D
vadens post illam quasi inuestigator, & in viis
illius consistens: * qui respicit per fenestras 24
illius, & in ianuis illius audiens: * qui requies- 25
cit iuxta domum illius, & in parietibus illius
figens palum, statuet casulam suam ad manus
illius, & requiescent in casula illius bona per
æuum: * statuet filios suos sub tegmine illius, 26
& sub ramis eius morabitur. * protegetur sub 27
tegmine illius à feruore, & in gloria eius re-
quiescet.

CAPVT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ seruare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

1 QVi timet Deum, faciet bona: & qui
A continens est iustitiæ, apprehendet il-
2 lam, * & obuiabit illi quasi mater honorifi-
cata, & quasi mulier à virginitate suscipiet
3 illum. * Cibabit illum pane vitæ & intelle-
ctus, † & aqua sapientiæ salutaris potabit il- † Ioan.4. b.10.
lum: & firmabitur in illo, & non flectetur:
4 * & continebit illum, & non confundetur:
5 & exaltabit illum apud proximos suos, * &
in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & adim-
plebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, &
6 stola gloriæ vestiet illum. * Iucunditatem &
B exultationem thesaurizabit super illum, &
7 nomine æterno hereditabit illum. * Homi-
nes stulti non apprehendent illam, & homi-
nes sensati obuiabunt illi, homines stulti non
videbunt eam: longè enim abest à superbia
8 & dolo. * viri mendaces non erunt illius me-
mores: & viri veraces inuenientur in illa, &
successum habebunt vsque ad inspectionem
9 Dei. * Non est speciosa laus in ore peccato-
10 ris: * quoniam à Deo profecta est sapientia.
C sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fi-
deli abundabit, & dominator dabit eam illi.
11 * Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim
12 odit ne feceris. * Non dicas: Ille me impla-
nauit: non enim necessarij sunt ei homines
13 impij. * Omne execramentum erroris odit
Dominus, & non erit amabile timentibus
14 eum. * Deus ab initio constituit hominem, &
15 reliquit illum in manu consilij sui. * Adiecit
16 mandata & præcepta sua: * † si volueris man- † Matt. 19.b.17.
data seruare, conseruabunt te, & in perpe-
17 tuum fidem placitam facere. * Apposuit tibi
aquam & ignem: ad quod volueris, porrige
18 manum tuam. * † Ante hominem vita & † Ier.21. c.8.
D mors, bonum & malum, quod placuerit ei,
19 dabitur illi: * quoniam multa sapientia Dei,
& fortis in potentia, videns omnes sine in-
20 termissione. * † Oculi Domini ad timentes † Psal. 33 c.16.
eum, & ipse † agnoscit omnem operam ho- † Heb.4. d.13.
21 minis. * Nemini mandauit impiè agere, &
22 nemini dedit spatium peccandi: * non enim
concupiscit multitudinem filiorum infide-
lium & inutilium.

CAPVT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE iucunderis in filiis impiis, si multi-
A plicentur: nec oblecteris super ipsos, si
2 non est timor Dei in illis. * Non credas vitæ
illorum, & ne respexeris in labores eorum.
3 * Melior est enim vnus timens Deum, quàm
4 mille filij impij. * Et vtile est mori sine filiis,
5 quàm relinquere filios impios. * Ab vno sen-
sato inhabitabitur patria, tribus impiorum
6 deseretur. * Multa talia vidit oculus meus, &
fortiora

fortiora horum audiuit auris mea. * † In syna- 7
goga peccantium exardebit ignis, & in gen-
te incredibili exardescet ira. * † Non exora- 8
uerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui
destructi sunt confidentes suæ virtuti : * & 9
non pepercit peregrinationi Lot, & execra-
tus est eos præ superbia verbi illorum. * Non 10
misertus est illis, gentem totam perdens, & B
extollentem se in peccatis suis. * † Et sicut 11
sexcenta millia peditum, qui congregati sunt
in duritia cordis sui : & si vnus fuisset cerui-
catus, mirum, si fuisset immunis. * misericor- 12
dia enim & ira est cum illo. Potens exoratio,
& effundens iram : * secundùm misericor- 13
diam suam, sic correptio illius hominem se-
cundùm opera sua iudicat. * Non effugiet in 14
rapina peccator, & non retardabit sufferen-
tia misericordiam facientis. * Omnis miseri- 15
† Rom. 2. d. 6. cordia faciet locum † vnicuique secundùm
meritum operum suorum, & secundùm in-
tellectum peregrinationis ipsius. * Non dicas: 16
A Deo abscondar, & ex summo quis mei me- C
morabitur ? * In populo magno non agnos- 17
car : quæ est enim anima mea in tam immen-
sa creatura ? * Ecce cœlum, & cœli cœlo- 18
rum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis
sunt, in conspectu illius commouebuntur,
* montes simul, & colles, & fundamenta 19
terræ : cùm conspexerit illa Deus, tremore
concutientur. * Et in omnibus his insensa- 20
tum est cor : & omne cor intelligitur ab illo:
* & vias illius quis intelligit, & procellam, 21
quam nec oculus videbit hominis ? * Nam 22
plurima illius opera sunt in absconsis : sed
opera iustitiæ eius quis enuntiabit ? aut quis
sustinebit ? Longè enim est testamentum à
quibusdam, & interrogatio omnium in con-
summatione est. * Qui minoratur corde, co- 23
gitat inania : & vir imprudens & errans, co- D
gitat stulta. * Audi me fili, & disce discipli- 24
nam sensus, & in verbis meis attende in cor-
de tuo, * & dicam in æquitate disciplinam, 25
& scrutabor enarrare sapientiam, & in ver-
bis meis attende in corde tuo, & dico ini-
quitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in
opera sua ab initio, & in veritate enuntio
scientiam eius. * In iudicio Dei opera eius 26
ab initio, & ab institutione ipsorum distin-
xit partes illorum, & initia eorum in genti-
bus suis. * Ornauit in æternum opera illo- 27
rum, nec esurierunt, nec laborauerunt, &
non destiterunt ab operibus suis. * Vnusquis- 28
que proximum sibi non angustiabit vsque in
æternum. * Non sis incredibilis verbo illius. 29
* Post hæc Deus in terram respexit, & im- 30
pleuit illam bonis suis. * Anima omnis vita- 31
lis denuntiauit ante faciem ipsius, & in ip-
sam iterùm reuersio illorum.

CAPVT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque & ipsorum opera vniuersa perpetuò intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1 DEus creauit de terra hominem, & secun-
2 dùm † imaginem suam fecit illum. * Et † Gen. 1. d. 27. & 5. a. 1.
A iterùm conuertit illum in ipsam, & secundùm
3 se vestiuit illum virtute. * Numerum dierū &
tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorū
4 quæ sunt super terram. Posuit timorem illius
super omnem carnem, & dominatus est be-
5 stiarum & volatilium. * † Creauit ex ipso ad- † Gen. 2. c. 18.
iutorium simile sibi : consilium, & linguam,
& oculos, & aures, & cor dedit illis excogi-
tandi : & disciplina intellectus repleuit illos.
6 * Creauit illis scientiam spiritus, sensu im-
pleuit cor illorum, & mala & bona ostendit
7 illis. * Posuit oculum suum super corda illo-
rum, ostendere illis magnalia operum suo-
8 rum, * vt nomen sanctificationis collaudent;
B & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia
9 enarrent operum eius. * Addidit illis discipli-
10 nam, & legem vitæ hereditauit illos. * Te-
stamentum æternum constituit cum illis, &
11 iustitiam & iudicia sua ostendit illis. * Et ma-
gnalia honoris eius vidit oculus illorum, &
honorem vocis audierunt aures illorum, &
12 dixit illis: Attendite ab omni iniquo. * Et man-
13 dauit illis vnicuique de proximo suo. * Viæ
illorum coram ipso sunt semper, non sunt abs-
14 consæ ab oculis ipsius. * † In vnamquamque † Rom. 13. a. 1.
15 gentem præposuit rectorem : * & pars Dei,
16 Israel facta est manifesta. * Et omnia opera
C illorum velut sol in conspectu Dei : & oculi
eius sine intermissione inspicientes in viis eo-
17 rum. * Non sunt absconsa testamenta per
iniquitatem illorum, & omnes iniquitates
18 eorum in conspectu Dei. * † Eleemosyna viri † Inf. 29. b. 16.
quasi signaculum cum ipso, & gratiam homi-
19 nis quasi pupillam conseruabit : * † & posteà † Matth. 25. c. 35.
resurget, & retribuet illis retributionem, vni-
cuique in caput ipsorum, & conuertet in in-
20 teriores partes terræ. * Pœnitentibus autem
dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficien-
tes sustinere, & destinauit illis sortem veri-
21 tatis. * Conuertere ad Dominum, & relin-
22 que peccata tua : * precare ante faciem Do-
23 mini, & minue offendicula. * Reuertere ad
Dominum, & auertere ab iniustitia tua, &
24 nimis odito execrationem : * & cognosce iu-
stitias & iudicia Dei, & sta in sorte proposi-
25 tionis, & orationis altissimi Dei. * In partes
D vade sæculi sancti, † cum viuis & dantibus † Psal. 6. b. 6.
26 confessionem Deo. * Non demoreris in er-
rore impiorum, ante mortem confitere. A Isa. 38. d. 19.
27 mortuo quasi nihil, perit confessio. * Confi-
teberis viuens, viuus & sanus confiteberis,
& laudabis Deum, & gloriaberis in misera-
28 tionibus illius. * Quàm magna misericordia
Domini, & propitiatio illius, conuertenti-
bus ad se !
29 * Nec enim omnia possunt esse in ho-
minibus, quoniam non est immortalis filius

hominis, & in vanitate malitiæ placue-
runt. * Quid lucidius sole : & hic deficiet. 30
Aut quid nequius quàm quod excogitauit
caro & sanguis? & hoc arguetur. * Virtutem 31
altitudinis cœli ipse conspicit : & omnes ho-
mines terra & cinis.

Capvt XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia : hominis miseria, & Dei erga illum miseratio : proximo miserendum : quomodo infirmus se habere debeat : quomodo sit orandum : considerandum Dei iudicium, & à propriis concupiscentiis discedendum.

Gen.1.a.1. QVi viuit in æternum, creauit omnia si- 1
mul, Deus solus iustificabitur, & manet A
inuictus rex in æternum.* Quis sufficit enar- 2
rare opera illius? * Quis enim inuestigabit 3
magnalia eius? * Virtutem autem magnitu- 4
dinis eius quis enuntiabit? aut quis adiiciet
enarrare misericordiam eius? * Non est mi- 5
nuere, neque adiicere, nec est inuenire ma-
gnalia Dei. * Cùm consummauerit homo, 6
tunc incipiet : & cùm quieuerit, aporiabitur.
* Quid est homo, & quæ est gratia illius? & 7
† Psal. 89. c.10. quid est bonum, aut quid nequam illius? * † 8
Numerus dierum hominum vt multum cen-
tum anni : quasi gutta aquæ maris deputati
sunt : & sicut calculus arenæ, sic exigui anni
in die æui. * Propter hoc patiens est Deus in 9
illis & effundit super eos misericordiam suam. B
* Vidit præsumptionem cordis eorum quo- 10
niam mala est, & cognouit subuersionem il-
lorum quoniam nequam est. * Ideò adimple- 11
uit propitiationem suam in illis, & ostendit
eis viam æquitatis. * Miseratio hominis cir- 12
ca proximum suum : misericordia autem Dei
super omnem carnem. * Qui misericordiam 13
habet, docet, & erudit quasi pastor gregem
suum. * Miseretur excipientis doctrinam mi- 14
serationis, & qui festinat in iudiciis eius. * 15
Fili in bonis nun des querelam, & in omni
dato non des tristitiam verbi mali. * Nónne 16
ardorem refrigerabit ros? sic & verbum me-
lius quàm datum. * Nónne ecce verbum su- 17
per datum bonum? sed vtraque cum homi-
ne iustificato. * Stultus acriter improperabit: 18
& datus indisciplinati tabescere facit oculos.
* Ante iudicium para iustitiam tibi, & an- 19
tequam loquaris disce. * Ante languorem 20
† 1. Cor. 11.f.28. adhibe medicinam, † & ante iudicium in- C
terroga teipsum, & in conspectu Dei inue-
nies propitiationem. * Ante languorem hu- 21
milia te, & in tempore infirmitatis ostende
† Luc 18. a. 1. Thess 5. c.17. conuersationem tuam. * † Non impediaris 22
orare semper, & ne verearis vsque ad mor-
tem iustificari : quoniam merces Dei manet
in æternum. * Ante orationem præpara ani- 23
mam tuam : & noli esse quasi homo qui ten-
† Sup.7. b.18. tat Deum. * † Memento iræ in die consum- 24
mationis, & tempus retributionis in conuer-
† Sup.11. c.27. satione faciei. * † Memento paupertatis in 25
tempore abundantiæ, & necessitatum pauper-
tatis in die diuitiarum. * A manè vsque ad 26
D vesperam immutabitur tempus, & hæc om-
27 nia citata in oculis Dei. * Homo sapiens in
omnibus metuet, & in diebus delictorum at-
28 tendet ab inertia. * Omnis astutus agnoscit
sapientiam, & inuenienti eam dabit confes-
29 sionem. * Sensati in verbis & ipsi sapienter
egerunt : & intellexerunt veritatem & iusti-
30 tiam, & impluerunt prouerbia & iudicia. * † † Rom. 6. b.12.13. d.13.14.
Post concupiscentias tuas non eas, & à vo-
31 luntate tua auertere. * Si præstes animæ tuæ
concupiscentias eius, faciet te in gaudium
32 inimicis tuis. * Ne oblecteris in turbis nec
in modicis : assidua enim est commissio illo-
33 rum.* Ne fueris mediocris in contentione ex
fœnore, & est tibi nihil in sacculo : eris enim
inuidus vitæ tuæ.

Capvt XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis seruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locupletabitur :
A & qui spernit modica, paulatim deci-
2 det. * † Vinum & mulieres apostatare faciunt † Gen. 19. g.33. 3 Reg.11. a.1.
3 sapientes, & arguent sensatos : * & qui se
iungit fornicariis, erit nequam : putredo &
vermes hereditabunt illum, & extolletur in
exemplum maius, & tolletur de numero ani-
4 ma eius. * † Qui credit citò, leuis corde est, † Ios.9.c. 15.22.c.11.
& minorabitur : & qui delinquit in animam
5 suam, insuper habebitur. * Qui gaudet ini-
quitate, denotabitur : & qui odit correptio-
nem, minuetur vita : & qui odit loquacita-
6 te, extinguit malitiam. * Qui peccat in ani-
B mam suam, pœnitebit : & qui iucundatur in
7 malitia, denotabitur. * Ne iteres verbum ne-
8 quam & durum, & non minoraberis. * Ami-
co & inimico noli narrare sensum tuum : &
9 si est tibi delictum, noli denudare. * audiet
enim te, & custodiet te, & quasi defendens
peccatum odiet te, & sic aderit tibi sem-
10 per. * Audisti verbum aduersus proximum
tuum? commoriatur in te, fidens quoniam
11 non te dirumpet. * A facie verbi parturit
fatuus, tamquam gemitus partus infantis.
12 * Sagitta infixa femori carnis, sic verbum
13 in corde stulti. * † Corripe amicum, ne for- † Leui.19. c.17. Matt.18. b.15. Luc.17. a.3.
tè non intellexerit, & dicat : Non feci : aut
14 si fecerit, ne iterùm addat facere. * Corri-
pe proximum, ne fortè non dixerit : & si
15 dixerit, ne fortè iteret. * Corripe amicum :
sæpè enim fit commissio.
16 * Et non omni verbo credas. est qui labi-
C tur lingua, sed non ex animo.
17 * † Quis est enim qui non deliquerit in † Iac.3. c.8.
lingua sua? Corripe proximum antequam
commineris.
18 * Et da locum timori Altissimi : quia omnis
sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, &
19 in omni sapientia dispositio legis. * Et non est
sapientia nequitiæ disciplina : & non est co-
20 gitatus peccatorum prudentia. * Est nequitia,
&

& in ipsa execratio: & est insipiens, qui mi-
nuitur sapientia. * Melior est homo, qui mi- 21
nuitur sapientia, & deficiens sensu in timore,
quàm qui abundat sensu, & transgreditur le-
gem Altissimi. * Est solertia certa, & ipsa ini- 22
qua. * Et est qui emittit verbum certum enar- 23
rans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, D
& interiora eius plena sunt dolo: * & est qui 24
se nimiùm submittit à multa humilitate: &
est qui inclinat faciem suam, & fingit se non
videre quod ignoratum est: * & si ab imbe- 25
cillitate virium vetetur peccare, si inuenerit
tempus malefaciendi, malefaciet. * Ex visu 26
cognoscitur vir, & ab occursu faciei cogno-
scitur sensatus. 27
* Amictus corporis, & risus dentium, &
ingressus hominis enuntiant de illo.
* Est correptio mendax in ira contume- 28
liosi: & est iudicium, quod non probatur esse
bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

QVàm bonum est arguere, quàm irasci, 1
& confitentem in oratione non prohi- A
bere! * Concupiscentia spadonis deuirgina- 2
bit iuuenculam: * sic qui facit per vim iudi- 3
cium iniquum. * Quàm bonum est corre- 4
ptum manifestare pœnitentiam! sic enim ef-
fugies voluntarium peccatum. * Est tacens, 5
qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui pro-
cax est ad loquendum. * Est tacens non ha- 6
bens sensum loquelæ: & est tacens sciens
tempus aptum. * Homo sapiens tacebit vs- 7
que ad tempus: lasciuus autem & imprudens
non seruabunt tempus. * Qui multis vtitur 8
verbis, lædet animam suam: & qui potesta- B
tem sibi sumit iniustè, odietur. * Est proces- 9
sio in malis viro indisciplinato, & est inuen-
tio in detrimentum. * Est datum, quod non est 10
vtile: & est datum, cuius retributio duplex.
* Est propter gloriam minoratio: & est qui 11
ab humilitate leuabit caput. * Est qui multa 12
redimat modico pretio, & restituens ea in se-
ptuplum. * Sapiens in verbis seipsum amabi- 13
lem facit: gratiæ autem fatuorum effunden-
tur. * Datus insipientis non erit vtilis tibi: 14
oculi enim illius septemplices sunt. * exigua 15
dabit, & multa improperabit: & apertio oris
illius inflammatio est. * Hodie fœneratur quis 16
& cras expetit: odibilis est homo huiusmo-
di. * Fatuo non erit amicus, & non erit gra- 17
tia bonis illius. * qui enim edunt panem il- 18
lius, falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti ir- C
ridebunt eum? * Neque enim quod haben- 19
dum erat, directo sensu distribuit: similiter
& quod non erat habendum. * Lapsus falsæ 20
linguæ, quasi qui in pauimento cadens: sic
casus malorum festinanter veniet. * Homo 21
acharis quasi fabula vana, in ore indisciplina-
22 torum assidua erit. * Ex ore fatui reprobabitur
parabola: non enim dicit illam in tempore
23 suo. * Est qui vetatur peccare præ inopia, &
24 in requie sua stimulabitur. * Est qui perdet
animam suam præ confusione, & ab impru-
denti persona perdet eam: personæ autem
25 acceptione perdet se. * Est qui præ confusio-
ne promittit amico, & lucratus est eum ini-
26 micum gratis. * Opprobrium nequam in ho-
mine mendacium, & in ore indisciplinato-
27 rum assiduè erit. * Potior fur quàm assiduitas
D viri mendacis: perditionem autem ambo he-
28 reditabunt. * Mores hominum mendacium
sine honore: & confusio illorum cum ipsis
29 sine intermissione. * Sapiens in verbis pro-
ducet seipsum, & homo prudens placebit
30 magnatis. * Qui operatur terram suam, inal-
tabit aceruum frugum: & qui operatur iusti-
tiam, ipse exaltabitur: qui verò placet ma-
31 gnatis, effugiet iniquitatem. * † Xenia & do- † Exod. 23. b 8.
na excæcant oculos iudicum, & quasi mutus Deut. 16.
32 in ore auertit correptiones eorum. * † Sapien- d 19.
tia absconsa & thesaurus inuisus; quæ vtili- † Inf. 41. c 17.
33 tas in vtrisque? * Melior est qui celat insi-
pientiam suam, quàm homo qui abscondit
sapientiam suam.

CAPVT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primùm in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1 FIli peccasti? non adiicias iterùm: sed &
A de pristinis deprecare vt tibi dimittantur.
2 * Quasi à facie colubri fuge peccata: & si
3 accesseris ad illa, suscipient te. * Dentes leo-
nis, dentes eius, interficientes animas homi-
4 num. * Quasi rhomphæa bis acuta omnis ini-
5 quitas, plagæ illius non est sanitas. * Obiur-
gatio & iniuriæ annullabunt substantiam: &
domus quæ nimis locuples est, annullabitur
superbia: sic substantia superbi eradicabitur.
6 * Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures
eius perueniet, & iudicium festinatò adue-
7 niet illi. * Qui odit correptionem, vestigium
est peccatoris: & qui timet Deum, conuer-
8 tetur ad cor suum. * Notus à longè potens
lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
9 * Qui ædificat domum suam impendiis alie-
B nis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.
10 * † Stuppa collecta synagoga peccantium, & † Cap. 16.
11 consummatio illorum flamma ignis. * Via a 7.
peccantium complanata lapidibus, & in fi-
12 ne illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ. *
Qui custodit iustitiam, continebit sensum
13 eius. * Consummatio timoris Dei, sapientia &
14 sensus. * Non erudietur, qui non est sapiens
15 in bono. * Est autem sapientia, quæ abundat
in malo: & non est sensus vbi est amaritu-
16 do. * Scientia sapientis tamquam inunda-
tio abundabit, & concilium illius sicut fons
17 vitæ permanet. * Cor fatui quasi vas con-
fractum, & omnem sapientiam non tene-
18 bit. * Verbum sapiens quodcumque audierit

ſcius, laudabit, & ad ſe adiiciet: audi- C
uit luxurioſus, & diſplicebit illi, & proiiciet
illud poſt dorſum ſuum.* Narratio fatui qua- 19
ſi ſarcina in via: nam in labiis ſenſati inue-
nietur gratia. * Os prudentis quæritur in Ec- 20
cleſia, & verba illius cogitabunt in cordibus
ſuis. * Tamquam domus exterminata, ſic fa- 21
tuo ſapientia: & ſcientia inſenſati inenarra-
bilia verba. * Compedes in pedibus, ſtulto 22
doctrina, & quaſi vincula manuum ſuper
manum dexteram. * Fatuus in riſu exaltat 23
vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacitè ri- D
debit. * Ornamentum aureum prudenti do- 24
ctrina, & quaſi brachiale in brachio dextro.
* Pes fatui facilis in domum proximi: & ho- 25
mo peritus confundetur à perſona potentis.
* Stultus à feneſtra reſpiciet in domum: vir 26
autem eruditus foris ſtabit. * Stultitia homi- 27
nis auſcultare per oſtium: & prudens graua-
bitur contumelia. * Labia imprudentium 28
ſtulta narrabunt: verba autem prudentium
ſtatera ponderabuntur. * In ore fatuorum 29
cor illorum: & in corde ſapientium os illo-
rum. * Dum maledicit impius diabolum, ma- 30
ledicit ipſe animam ſuam. * Suſurro coinqui- 31
nabit animam ſuam, & in omnibus odietur:
& qui cum eo manſerit, odioſus erit: tacitus
& ſenſatus honorabitur.

CAPVT XXII.

De lapidatione pigri, filio indiſciplinato, filiaque fatua, muſica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum ſtulto non loquendum: de corde ſtulti ac timidi: de ſeruanda fide cum amico, & oris cuſtodia.

IN lapide luteo lapidatus eſt piger, & om- 1
nes loquentur ſuper aſpernationem illius. A
* De ſtercore boum lapidatus eſt piger: & 2
omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.
* Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato: 3
filia autem in deminoratione fiet. * Filia pru- 4
dens hereditas viro ſuo. nam quæ confundit,
in contumeliam fit genitoris. * Patrem & vi- 5
rum confundit audax, & ab impiis non mi-
norabitur: ab vtriſque autem inhonorabitur.
* Muſica in luctu importuna narratio: flagel- 6
la & doctrina in omni tempore ſapientia.
* Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat 7
teſtam. * Qui narrat verbum non audienti, 8
quaſi qui excitat dormientem de graui ſom-
no. * Cum dormiente loquitur qui enarrat 9
ſtulto ſapientiam: & in fine narrationis di-
cit: Quis eſt hic? *† Supra mortuum plora, 10
defecit enim lux eius: & ſupra fatuum plora,
deficit enim ſenſus. * Modicum plora ſupra 11
mortuum, quoniam requieuit. * Nequiſſimi 12
enim nequiſſima vita ſuper mortem fatui. *† 13
Luctus mortui ſeptem dies; fatui autem & B
impij, omnes dies vitæ illorum. * Cum ſtulto 14
ne multum loquaris, & cum inſenſato ne
abieris. * Serua te ab illo, vt non moleſtiam 15
habeas, & non coinquinaberis peccato il-
lius. * Deflecte ab illo, & inuenies requiem, 16

† Inf. 38. b. 16.

† Gen. 50. b. 10.

17 & non acediaberis in ſtultitia illius. * Super
plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud
18 nomen quàm fatuus? *† Arenam, & ſalem,
& maſſam ferri facilius eſt ferre, quàm ho-
minem imprudentem, & fatuum, & impium.
19 * Loramentum ligneum colligatum in fun-
damento ædificij non diſſoluetur: ſic & cor
20 confirmatum in cogitatione conſilij. * Cogi-
tatus ſenſati in omni tempore, metu non de-
21 prauabitur. * Sicut pali in excelſis, & cæmen-
C ta ſine impenſa poſita contra faciem venti
22 non permanebunt: * ſic & cor timidum in
cogitatione ſtulti contra impetum timoris
23 non reſiſtet. * Sicut cor trepidum in cogita-
tione fatui, omni tempore non metuet, ſic &
24 qui in præceptis Dei permanet ſemper. *
Pungens oculum deducit lacrymas: & qui
25 pungit cor, profert ſenſum. * Mittens la-
pidem in volatilia, deiiciet illa: ſic & qui
26 conuitiatur amico, diſſoluit amicitiam. * Ad
amicum etſi produxeris gladium, non deſ-
27 peres, eſt enim regreſſus. Ad amicum * ſi
aperueris os triſte, non timeas. eſt enim con-
cordatio; excepto conuitio, & improperio,
& ſuperbia, & myſterij reuelatione, & plaga
28 doloſa: in his omnibus effugiet amicus. * Fi-
D dem poſſide cum amico in paupertate illius,
29 vt & in bonis illius læteris. * In tempore tri-
bulationis illius permane illi fidelis, vt & in
30 hereditate illius coheres ſis. * Ante ignem
camini vapor, & fumus ignis inaltatur: ſic
& ante ſanguinem maledicta, & contume-
31 liæ, & minæ. * Amicum ſalutare non con-
fundar, à facie illius non me abſcondam: &
ſi mala mihi euenerint per illum, ſuſtinebo.
32 * Omnis qui audiet, cauebit ſe ab eo. *† Quis
33 dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea
ſignaculum certum, vt non cadam ab ipſis,
& lingua mea perdat me?

† Prou. 27. 3.

† Pſalm. 140. a. 3.

CAPVT XXIII.

Oratio aduerſus ſuperbiam, gulam & luxuriam: conſuetudo iurandi vitanda, & indiſciplinatus ſermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantiæ, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum ſe hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1 DOmine pater, & dominator vitæ meæ,
A ne derelinquas me in conſilio eorum:
2 nec ſinas me cadere in illis. * Quis ſuperpo-
net in cogitatu meo flagella, & in corde meo
doctrinam ſapientiæ, vt ignorationibus eorum
non parcant mihi, & non appareant delicta
3 eorum, * & ne adincreſcant ignorantiæ
meæ, & multiplicentur delicta mea, & pec-
cata mea abundent, & incidam in conſpectu
aduerſariorum meorum, & gaudeat ſuper
4 me inimicus meus? * Domine pater, & Deus
vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu il-
5 lorum. * Extollentiam oculorum meorum ne
dederis mihi, & omne deſiderium auerte à
6 me. * Aufer à me ventris concupiſcentias,

&

& concubitus concupiscentiæ ne apprehen-
dant me, & animæ irreuerenti & infrunitæ
ne tradas me. * Doctrinam oris audite filij: 7
& qui custodierit illam, non periet labiis,
nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
* In vanitate sua apprehenditur peccator, & 8
supetbus & maledicus scandalizabitur in illis.
† Exod. 20.b.7. Matt. 5. e.33. * † Iurationi non assuescat os tuum, multi 9
enim casus in illa. * Nominatio verò Dei 10
non sit assidua in ore tuo, & nominibus B
Sanctorum non admiscearis: quonim non
eris immunis ab eis. * Sicut enim setuus in- 11
terrogatus assiduè, à liuore non minuitur:
sic omnis iurans, & nominans, in toto à pec-
cato non purgabitur. * Vir multum iurans 12
implebitur iniquitate, & non discedet à do-
mo illius plaga. * Et si frustrauerit, delictum 13
illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, de-
linquit dupliciter: * & si in vacuum iura- 14
uerit, non iustificabitur: replebitur enim re-
tributione domus illius. * Est & alia loquela 15
contraria morti, non inueniatur in heredi-
tate Iacub. * Etenim à misericordibus omnia 16
hæc auferentur, & in delictis non voluta-
buntur. * Indisciplinatæ loquelæ non assues- 17
cat os tuum: est enim in illa verbum pecca-
ti. * Memento patris & matris tuæ, in me- 18
dio enim magnatorum consistis: * ne fortè 19
obliuiscatur te Deus in conspectu illorum,
& assiduitate tua infatuatus, improperium pa-
tiaris, & maluisses non nasci, & diem nati-
† 2. Reg. 16.b.7. uitatis tuæ maledicas. * † Homo assuetus in 20
verbis improperij, in omnibus diebus suis C
non erudietur. * Duo genera abundant in 21
peccatis, & tertium adducit iram, & perditio-
nem. * Anima calida quasi ignis ardens, 22
non extinguetur donec aliquid glutiat: * & 23
homo nequam in ore carnis suæ, non desi-
nat donec incendat ignem. * Homini forni- 24
cario omnis panis dulcis, non fatigabitur
transgrediens vsque ad finem. * Omnis homo 25
qui transgreditur lectum suum, contemnens
† Isa. 29. h.15. in animam suam, & dicens: † Quis me vi-
det? * tenebræ circumdant me, & parietes 26
cooperiunt me, & nemo circumspicit me:
quem vereor? delictorum meorum non me-
morabitur Altissimus. * Et non intelligit quo- 27
niam omnia videt oculus illius, quoniam ex-
pellit à se timorem Dei huiusmodi hominis
timor, & oculi hominum timentes illum: * & 28
non cognouit quoniam oculi Domini multò
plus lucidiores sunt super solem, circumspi-
cientes omnes vias hominum, & profundum
abyssi, & hominum corda intuentes in abs-
conditas partes. * Domino enim Deo ante- 29
quam crearentur, omnia sunt agnita: sic & D
post perfectum respicit omnia. * Hic in pla- 30
teis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equi-
nus fugabitur: & vbi non sperauit, apprehen-
detur. * Et erit dedecus omnibus, eò quòd 31
† Leu. 20. b.10. Deut. 22. c.22. non intellexerit timorem Domini. * † Sic & 32
mulier omnis relinquens virum suum, & sta-
tuens hereditatem ex alieno matrimonio:
33 * primò enim in lege Altissimi incredibilis
fuit: secundò in virum suum deliquit: tertiò
in adulterio fornicata est, & ex alio viro fi-
34 lios statuit sibi. * Hæc in Ecclesiam adduce-
35 tur, & in filios eius respicietur. * Non tradent
filij eius radices, & rami eius non dabunt fru-
36 ctum. * derelinquet in maledictum memo-
riam eius, & dedecus illius non delebitur.
37 * Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam
nihil melius est quàm timor Dei: & nihil
dulcius, quàm respicere in mandatis Domini.
38 * Gloria magna est sequi Dominum: longi-
tudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPVT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad sui amplexum inuitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

1 SApientia laudabit animam suam, & in
A Deo honorabitur, & in medio populi sui
2 gloriabitur, * & in Ecclesiis Altissimi aperiet
os suum, & in conspectu virtutis illius glo-
3 riabitur, * & in medio populi sui exaltabi-
4 tur, & in plenitudine sancta admirabitur, *
& in multitudine electorum habebit laudem,
5 & inter benedictos benedicetur, dicens: *
Ego ex ore Altissimi prodiui, primogenita
6 ante omnem creaturam: * Ego feci in cœlis
vt oriretur lumen indeficiens, & sicut nebu-
7 la texi omnem terram: * Ego in altissimis ha-
bitaui, & thronus meus in columna nubis.
8 * Gyrum cœli circuiui sola, & profundum
abyssi penetraui, in fluctibus maris ambula-
9 ui, & in omni terra steti: * & in omni po-
10 pulo, * & in omni gente primatum habui:
11 * & omnium excellentium & humilium cor-
da virtute calcaui: & in his omnibus re-
quiem quæsiui: & in hereditate Domini
12 morabor. * Tunc præcepit, & dixit mihi
Creator omnium: & qui creauit me, re-
13 quieuit in tabernaculo meo, * & dixit mihi:
In Iacob inhabita, & in Israel hereditare, &
14 in electis meis mitte radices. * † Ab initio, & † Prou. 8. c.22.
B ante sæcula creata sum, & vsque ad futurum
sæculum non desinam, & in habitatione san-
15 cta coram ipso ministraui. * Et sic in Sion
firmata sum, & in ciuitate sanctificata simi-
liter requieui, & in Ierusalem potestas mea.
16 * Et radicaui in populo honorificato, & in
parte Dei mei hereditas illius, & in pleni-
17 tudine sanctorum detentio mea. * Quasi cè-
drus exaltata sum in Libano, & quasi cypres-
18 sus in monte Sion: * quasi palma exaltata
sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Ie-
19 richo: * Quasi oliua speciosa in campis, &
quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in
20 plateis. * Sicut cinnamomum & balsamum
aromatizans odorem dedi: quasi myrrha ele-
21 cta dedi suauitatem odoris: * & quasi storax
& galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Liba-
nus nõ incisus vaporaui habitationem meam,
22 & quasi balsamum non mistum odor meus. *
Ego quasi therebinthus extendi ramos meos,

& rami mei honoris & gratiæ. * Ego quaſi 23
vitis fructificaui ſuauitatem odoris : & flo- C
res mei fructus honoris & honeſtatis. * Ego 24
mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agni-
tionis, & ſanctæ ſpei. * In me gratia omnis 25
viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ &
virtutis. * Tranſite ad me omnes qui concu- 26
piſcitis me, & à generationibus meis imple-
mini : * Spiritus enim meus ſuper mel dul- 27
cis, & hereditas mea ſuper mel & fauum : * 28
Memoria mea in generationes ſæculorum. * 29
† Ioan.6.d.35. Qui edunt me, adhuc eſurient : & qui bi-
bunt me, adhuc ſitient. * Qui audit me, non 30
confundetur : & qui operantur in me, non
peccabunt. * Qui elucidant me, vitam æter- 31
nam habebunt. * Hæc omnia liber vitæ, & 32
teſtamentum Altiſſimi, & agnitio veritatis. * 33
Legem mandauit Moyſes in præceptis iuſti-
tiarum, & hereditatem domui Iacob & Iſrael
promiſſiones. * Poſuit Dauid puero ſuo exci- 34
tare regem ex ipſo fortiſſimum, & in throno
†Gen 2.b.11. honoris ſedentem in ſempiternum. * † Qui 35
implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Ti-
gris in diebus nouorum. * Qui adimplet qua- 36
† Ioſ.3.d.15. ſi Euphrates ſenſum : † qui multiplicat quaſi
Iordanis in tempore meſſis. * Qui mittit diſci- 37
plinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon
in die vindemiæ. * Qui perficit primus ſcire 38
ipſam, & infirmior non inueſtigabit eam. * 39
A mari enim abundauit cogitatio eius, & D
conſilium illius ab abyſſo magna. * Ego ſa- 40
pientia effudi flumina. * Ego quaſi trames 41
aquæ immenſæ de fluuio, ego quaſi fluuij Dio-
ryx, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo. * 42
dixi : Rigabo hortum meum plantationum,
& inebriabo prati mei fructum. * Et ecce fa- 43
ctus eſt mihi trames abundans, & fluuius meus
appropinquauit ad mare : * quoniam doctri- 44
nam quaſi antelucanum illumino omnibus, &
enarrabo illam vſque ad longinquum. * Pe- 45
netrabo omnes inferiores partes terræ, & in-
ſpiciam omnes dormientes, & illuminabo
omnes ſperantes in Domino. * Adhuc doctri- 46
nam quaſi prophetiam effundam, & relin-
quam illam quærentibus ſapientiam, & non
deſinam in progenies illorum vſque in æuum
† Inf.13.c.18. ſanctum. * † Videte quoniam non ſoli mihi 47
laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatē.

Capvt XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit : nouem inſuſpicabilia : laus timoris Dei : mulieris nequam mira deteſtatio : à muliere initium peccati & mortis : mulieris dominium non ferendum.

IN tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ 1
ſunt probata coram Deo & hominibus : * A
Concordia fratrum, & amor proximorum, & 2
vir & mulier benè ſibi conſentientes. * Tres 3
ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valdè
animæ illorum : * Pauperem ſuperbum : diui- 4
tem mendacem : ſenem fatuum & inſenſa-
tum. * Quæ in iuuentute tua non congrega- 5
ſti, quomodo in ſenectute tua inuenies ? * 6
Quàm ſpecioſum canitiei iudicium, & pres-
7 biteris cognoſcere conſilium ! * Quàm ſpe-
cioſa veteranis ſapientia, & glorioſis intelle-
8 ctus, & conſilium ! * Corona ſenum multa
9 peritia, & gloria illorum timor Dei. * No-
B uem inſuſpicabilia cordis magnificaui, & de-
10 cimum dicam in lingua hominibus : * Ho-
mo, qui iucundatur in filijs, viuens & vi-
11 dens ſubuerſionem inimicorum ſuorum. * † †Inf.26.a.1.
Beatus qui habitat cum muliere ſenſata, † & †Sup 14.a.1.19.c.16.
qui lingua ſua non eſt lapſus, & qui non ſer-
12 uiuit indignis ſe. * Beatus, qui inuenit Iac.3.a.2.
amicum verum, & qui enarrat iuſtitiam auri
13 audienti : * Quàm magnus, qui inuenit ſa-
pientiam, & ſcientiam ! ſed non eſt ſuper ti-
14 mentem Dominum. * timor Dei ſuper om-
15 nia ſe ſuperpoſuit : * beatus homo, cui dona-
tum eſt habere timorem Dei : qui tenet illum,
16 cui aſſimilabitur ? * Timor Dei initium dile-
ctionis eius : fidei autem initium agglutinan-
17 dum eſt ei. * Omnis plaga, triſtitia cordis
18 eſt : & omnis malitia, nequitia mulieris. * Et
C omnem plagam, & non plagam videbit cor-
19 dis : * & omnem nequitiam, & non nequi-
20 tiam mulieris : * & omnem obductum, &
21 non obductum odientium : * & omnem vin-
22 dictam, & non vindictam inimicorum. * Non
23 eſt caput nequius ſuper caput colubri : * &
non eſt ira ſuper iram mulieris. † Commora- †Prou.21.c.19.
ri leoni & draconi placebit, quàm habitare
24 cum muliere nequam. * Nequitia mulieris
immutat faciem eius : & obcæcat vultum
ſuum tamquam vrſus : & quaſi ſaccum oſten-
25 dit. In medio proximorum eius. * ingemuit
26 vir eius, & audiens ſuſpirauit modicum. * Bre-
uis omnis malitia ſuper malitiam mulieris,
27 ſors peccatorum cadat ſuper illam. * Sicut
aſcenſus arenoſus in pedibus veterani, ſic
28 mulier linguata homini quieto. * † Ne reſpi- †Inf.42.a.6.
D cias in mulieris ſpeciem, & non concupiſ-
29 cas mulierem in ſpecie. * Mulieris ira, & ir-
30 reuerentia, & confuſio magna. * Mulier ſi
31 primatum habeat, contraria eſt viro ſuo. *
Cor humile, & facies triſtis, & plaga cordis,
32 mulier nequam. * Manus debiles, & ge-
nua diſſoluta, mulier quæ non beatificat vi-
33 rum ſuum. * † A muliere initium factum eſt †Gen 3.a.6.
34 peccati, & per illam omnes morimur. * Non
des aquæ tuæ exitum, nec modicum ; nec
35 mulieri nequam veniam prodeundi. * Si non
ambulauerit ad manum tuam, confundet te
36 in conſpectu inimicorum. * A carnibus tuis
abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

Capvt XXVI.

Proponit viciſſim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ : filia cuſtodienda : tria timenda : duo contriſtantia, & duo periculoſa.

1 MVlieris bonæ beatus vir : numerus enim
A annorum illius duplex. * Mulier for-
2 tis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius
3 in pace implebit. * Pars bona, mulier bona,
in parte timentium Deum dabitur viro pro
factis.

factis bonis : * diuitis autem & pauperis cor 4
bonum , in omni rempore vultus illorum
hilaris. * A tribus timuit cor meum , & in 5
quarto facies mea metuit : * Delaturam ci- 6
uitatis, & collectionem populi, * calumniam 7
mendacem , ſuper mortem omnia grauia : * 8
dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. * In 9
muliere zelotypa flagellum linguæ , omni-
bus communicans. * Sicut boum iugum , 10
quod mouetur, ita & mulier nequam qui te- B
net illam , quaſi qui apprehendit ſcorpio-
nem. * Mulier ebrioſa, ira magna : & contu- 11
melia, & turpitudo illius non tegetur. * For- 12
nicatio mulieris in extollentia oculorum, &
†Inf.42. in palpebris illius agnoſcetur. * † In filia non 13
6.11. auertente ſe, firma cuſtodiam : ne inuenta
occaſione vtatur ſe. * Ab omni irreuerentia 14
oculorum eius caue, & ne mireris ſi te ne-
glexerit. * ſicut viator ſitiens, ad fontem os 15
aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, &
contra omnem palum ſedebit, & contra om-
nem ſagittam aperiet pharetram donec defi- 16
ciat. * Gratia mulieris ſedulæ delectabit vi- C
rum ſuum, & oſſa illius impinguabit. * Diſ- 17
ciplina illius, datum Dei eſt. * Mulier ſenſa- 18
ta & tacita, nō eſt immutatio eruditæ animæ.* 19
Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudo-
rata. * Omnis autem ponderatio non eſt di- 20
gna continentis animæ. * Sicut Sol oriens 21
mundo in altiſſimis Dei, ſic mulieris bonæ
ſpecies in ornamentum domus eius. * lucer- 22
na ſplendens ſuper candelabrum ſanctum, &
ſpecies faciei ſuper ætatem ſtabilem. * Co- 23
lumnæ aureæ ſuper baſes argenteas, & pedes D
firmi ſuper plantas ſtabilis mulieris. * Funda- 24
menta æterna ſupra petram ſolidam, & man-
data Dei in corde mulieris ſanctæ. * In duo- 25
bus contriſtatum eſt cor meum, & in tertio
iracundia mihi aduenit : * Vir bellator defi- 26
ciens per inopiam : & vir ſenſatus contem-
ptus:* & qui tranſgreditur à iuſtitia ad pecca- 27
tum, Deus parauit eum ad romphæam.* Duæ 28
ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparue-
runt, difficilè exuitur negotians à negligentia
& non iuſtificabitur caupo à peccatis labiorũ.

CAPVT XXVII.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquunt : timor Domini conſtanter ſeruandus : tentatio probat eum qui tentatur : ſequenda iuſtitia : inconſtantia ſtulti, & modeſtia in verbis ſeruanda : ſecreta amici non reuelanda : de annuente oculo & inſidioſo.

PRopter inopiam multi deliquerunt : & 1
qui quærit locupletari, auertit oculum A
ſuum. * Sicut in medio compaginis lapidum 2
palus figitur, ſic & inter medium venditionis
& emptionis anguſtiabitur peccatum.* Con- 3
teretur cum delinquente delictum. * Si non 4
in timore Domini tenueris te inſtanter, ci-
tò ſubuertetur domus tua. * Sicut in percuſ- 5
ſura cribri remanebit puluis, ſic aporia ho-
minis in cogitatu illius. * Vaſa figuli probat 6
fornax, & homines iuſtos tentatio tribu-
7 lationis. * Sicut ruſticatio de ligno oſtendit
fructum illius, ſic verbum ex cogitatu cordis
8 hominis. * Ante ſermonem non laudes vi-
9 rum : hæc enim tentatio eſt hominum. * Si
ſequaris iuſtitiam, apprehendes illam : &
indues quaſi podêrem honoris, & inhabita-
bis cum ea, & proteget te in ſempiternum,
10 & in die agnitionis inuenies firmamentum. *
B Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt : & veri-
tas ad eos, qui operantur illam, reuertetur.
11 * Leo venationi inſidiatur ſemper ; ſic pecca-
12 ta operantibus iniquitates. * Homo ſanctus
in ſapientia manet ſicut ſol : nam ſtultus ſi-
13 cut luna mutatur. * In medio inſenſatorum
ſerua verbum tempori : in medio autem cogi-
14 tantium aſſiduus eſto. * Narratio peccantium
odioſa, & riſus illorum in delicijs peccati.
15 * Loquela multum iurans, horripilationem
capiti ſtatuet : & irreuerentia ipſius obtura-
16 tio aurium. * Effuſio ſanguinis in rixa ſuper-
borum : & maledictio illorum auditus gra-
17 uis. * Qui denudat arcana amici, fidem per-
C dit, & non inueniet amicum ad animum
18 ſuum.* Dilige proximum, & coniungere fide
19 cum illo. * Quòd ſi denudaueris abſconſa il-
20 lius, non perſequèris poſt eum. * Sicut enim
homo, qui perdit amicum ſuum, ſic & qui
21 perdit amicitiam proximi ſui. * Et ſicut qui
dimittit auem de manu ſua, ſic dereliqui-
22 ſti proximum tuum, & non eum capies. *
non illum ſequaris, quoniam longè abeſt,
effugit enim quaſi caprea de laqueo : quo-
23 niam vulnerata eſt anima eius. * vltrà eum
non poteris colligare. Et maledicti eſt con-
24 cordatio : * denudare autem amici myſte-
25 ria, deſperatio eſt animæ infelicis. * An-
nuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum
26 abijciet : * in conſpectu oculorum tuorum
D condulcabit os ſuum, & ſuper ſermones tuos
admirabitur : nouiſſimè autem peruertet os
27 ſuum, & in verbis tuis dabit ſcandalum. *
Multa odiui, & non coæquaui ei, & Domi-
28 nus odiet illum. * Qui in altum mittit lapi-
dem, ſuper caput eius cadet : & plaga doloſa
29 doloſi diuidet vulnera. * Et qui foueam fodit,
incidet in eam : & qui ſtatuit lapidem proxi-
mo, offendet in eo : & qui laqueum alij po-
30 nit, peribit in illo. * Facienti nequiſſimum
conſilium, ſuper ipſum deuoluetur, & non
31 agnoſcet vnde adueniat illi. * Illuſio, & im-
properium ſuperborum, & vindicta ſicut leo
32 inſidiabitur illi. * Laqueo peribunt qui oble-
ctantur caſu iuſtorum : dolor autem conſu-
33 met illos antequam moriantur. * Ira & furor
vtraque execrabilia ſunt, & vir peccator con-
tinens erit illorum.

CAPVT XXVIII.

Non quærenda vindicta, ſed offenſa remittenda : ab ira ac lite ceſſandum : mala lingua & pericula ipſius, & de tertia lingua : aures ſepiendæ aduerſus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deu 32. c.35. Mat.6. b 14 Mar 11. e.25. Rom.12. d.19.

QVi vindicari vult, à Domino inueniet 1
vindictam, & peccata illius seruans ser- A
uabit. * Relinque proximo tuo nocenti te: 2
& tunc deprecanti tibi peccata soluentur. * 3
Homo homini reseruat iram, & à Deo quæ-
rit medelam? * In hominem similem sibi 4
non habet misericordiam, & de peccatis suis
deprecatur? * Ipse cùm caro sit, reseruat iram 5
& propitiationem petit à Deo? quis exora-
bit pro delictis illius? * Memento nouissi- 6
morum, & desine inimicari: * tabitudo enim 7
& mors imminent in mandatis eius. * Me- 8
morare timorem Dei, & non irascaris pro-
ximo. * Memorare testamentum Altissimi, 9
& despice ignorantiam proximi. * Abstine 10
te à lite, & minues peccata: * homo enim 11
iracundus incendit litem, & vir peccator tur- B
babit amicos, & in medio pacem haben-
tium immittet inimicitiam. * Secundùm 12
enim ligna siluæ sic ignis exardescit: & se-
cundùm virtutem hominis, sic iracundia il-
lius erit, & secundùm substantiam suam
exaltabit iram suam. * Certamen festinatum 13
incendit ignem: & lis festinans effundit san-
guinem: & lingua testificans adducit mor-
tem. * Si sufflaueris in scintillam: quasi ignis 14
exardebit: & si exspueris super illam, extin-
guetur: vtraque ex ore proficiscuntur. * Su- 15
surro & bilinguis maledictus: multos enim
turbabit pacem habentes. * Lingua tertia mul- 16
tos commouit, & dispersit illos de gente in
gentem. * ciuitates muratas diuitum destru- 17
xit, & domos magnatorum effodit. * Virtu- C
tes populorum concîdit, & gentes fortes dis- 18
soluit. * Lingua tertia mulieres viratas eiecit, 19
& priuauit illas laboribus suis. * qui respicit 20
illam, non habebit requiem, nec habebit
amicum, in quo requiescat. * Flagelli plaga 21
liuorem facit: plaga autem linguæ commi-
nuet ossa * Multi ceciderunt in ore gladij: 22
sed non sic quasi qui interierunt per linguam
suam. * Beatus qui tectus est à lingua ne- 23
quam, qui in iracundiam illius non transi-
uit, & qui non attraxit iugum illius, & in
vinculis eius non est ligatus: * iugum enim 24
illius, iugum ferreum est: & vinculum illius
vinculum æreum est. * Mors illius, mors ne- 25
quissima: & vtilis potiùs infernus quàm illa.
* Perseuerantia illius non permanebit: sed 26
obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua D
non comburet iustos. * Qui relinquunt 27
Deum, incident in illam, & exardebit in il-
lis, & non extinguetur, & immittetur in il-
los quasi leo, & quasi pardus lædet illos. * Se- 28
pi aures tuas spinis, linguam nequam noli au-
dire, & ori tuo facito ostia & seras. * Aurum 29
tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis
facito stateram, & frænos ori tuo rectos: * 30
& attende ne fortè labatis in lingua, & cadas
in conspectu inimicorum insidiantium tibi,
& sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPVT XXIX.

Per mutuum subueniendum proximo, fidesque mutuanti seruanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque seruanda: in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

1 QVi facit misericordiam, fœneratur
A proximo suo: & qui præualet manu,
2 mandata seruat. * Fœnerare proximo tuo in
tempore necessitatis illius, & iterùm redde
3 proximo in tempore suo. * Confirma ver-
bum, & fideliter age cum illo: & in omni
tempore inuenies quod tibi necessarium est.
4 * Multi quasi inuentionem æstimauerunt fœ-
nus, & præstiterunt molestiam his qui se ad-
5 iuuerunt. * Donec accipiant, osculantur ma-
nus dantis, & in promissionibus humiliant
6 vocem suam: * & in tempore redditionis
postulabit tempus, & loquetur verba tædij &
7 murmurationum, & tempus causabitur: * si
autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi
vix reddet dimidium, & computabit illud
8 quasi inuentionem: * sin autem, fraudabit il-
B lum pecunia sua, & possidebit illum inimi-
9 cum gratis: * & conuitia, & maledicta red-
det illi, & pro honore & beneficio reddet illi
10 contumeliam. * Multi non causa nequitiæ
nun fœnerati sunt, sed fraudari gratis timue-
11 runt. * Verumtamen super humilem animo
fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illũ.
12 * Propter mandatũ assume pauperem: & pro-
pter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.
13 * Perde pecuniam propter fratrem & ami-
cum tuum: & non abscondas illam sub lapi-
14 de in perditionem. * Pone thesaurum tuum
in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis
15 quàm aurum. * † Conclude eleemosynam in †Tob.4. b.1.
corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab Sup.17. c.18.
16 omni malo. * Super scutum potentis, & su-
17 per lanceam, aduersus inimicum tuum pugna-
18 bit. * Vir bonus fidem facit pro proximo suo:
19 & qui perdiderit confusionem, derelinquet
20 sibi. * Gratiam fide iussoris ne obliuiscaris:
C dedit enim pro te animam suam. * Repromis-
21 sorem fugit peccator & immundus. * Bona
22 repromissoris sibi ascribit peccator: & ingra-
23 tus sensu derelinquet liberantem se. * Vir re-
promittit de proximo suo: & cùm perdide-
24 rit reuerentiam, derelinquetur ab eo. * Re-
promissio nequissima multos perdidit dirigen-
25 tes & commouit illos quasi fluctus maris. * Vi-
ros potentes gyrans migrare fecit, & vagati
26 sunt in gentibus alienis. * Peccator transgre-
diens mandatum Domini, incidet in promis-
sionem nequam: & qui conatur multa agere,
27 incidet in iudicium. * Recupera proximum
secundùm virtutem tuam, & attende tibi
28 ne incidas. * † Initium vitæ hominis, aqua & †Inf.39. c.31.
D panis, & vestimentum & domus protegens
29 turpitudinem. * Melior est victus pauperis
sub

ſub tegmine aſſerum, quàm epulæ ſplendidæ
in peregrè ſine domicilio. * Minimum pro 30 D
magno placeat tibi, & improperium peregri
nationis non audies. * Vita nequam hoſpi- 31
tandi de domo in domum: & vbi hoſpita-
bitur, non fiducialiter aget, & nec aperiet
os. * Hoſpitabitur, & paſcet, & potabit in- 32
gratos, & ad hæc amara audiet. * Transi hoſ- 33
pes, & orna menſam: & quæ in manu ha-
bes, ciba ceteros. * Exi à facie honoris ami- 34
corum meorum: neceſſitudine domus meæ
hoſpitio mihi factus eſt frater. * Grauia hæc 35
homini habenti ſenſum: Correptio domus,
& improperium fœneratoris.

Capvt XXX.

Filij in diſciplina educandi, & quàm ſit pernicioſum illis indulgere: corporis ſanitas præſtat diuitiis: & quàm ſit noxia & fugienda homini triſtitia, cordis verò iucunditas quàm ſit vtilis.

Prou. 13.d. 24.23.b.13. QVi diligit filium ſuum, aſſiduat illi fla- 1
gella, vt lætetur in nouiſſimo ſuo, & A
non palpet proximorum oſtia. * Qui docet 2
filium ſuum, laudabitur in illo, & in medio
† Deut.6. b.7. domeſticorum in illo gloriabitur. * † Qui 3
docet filium ſuum, in zelum mittit inimicum,
& in medio amicorum gloriabitur in illo.
* Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt 4
mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe.
* In vita ſua vidit, & lætatus eſt in illo: in 5
obitu ſuo non eſt contriſtatus, nec confuſus
eſt coram inimicis. * Reliquit enim defen- 6
ſorem domus contra inimicos, & amicis red-
dentem gratiam. * Pro animabus filiorum 7
colligabit vulnera ſua, & ſuper omnem vo- B
cem turbabuntur viſcera eius. * Equus in- 8
domitus euadit durus, & filius remiſſus eua-
det præceps. * Lacta filium, & pauentem 9
te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te,
* Non corrideas illi, ne doleas, & in nouiſſi- 10
mo obſtupeſcent dentes tui. * Non des illi 11
poteſtatem in iuuentute, & ne deſpicias co-
† Sap.7. c.23. gitatus illius. * † Curua ceruicem eius in iu- 12
uentute, & tunde latera eius dum infans eſt,
ne fortè induret, & non credat tibi, & erit
tibi dolor animæ. * Doce filium tuum, & 13
operare in illo, ne in turpitudinem illius of-
fendas. * Melior eſt pauper ſanus, & fortis 14
viribus, quàm diues imbecillis & flagellatus
malitia. * Salus animæ in ſanctitate iuſtitiæ, 15
melior eſt omni auro & argento; & corpus C
validum, quàm cenſus immenſus. * Non eſt 16
cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis: &
non eſt oblectamentum ſuper cordis gau-
dium. * Melior eſt mors quàm vita amara; 17
& requies æterna quàm languor perſeuerans.
* Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi ap- 18
poſitiones epularum circumpoſitæ ſepulchro.
† Dan.14. b.6. * † Quid proderit libatio idolo? nec enim 19
manducabit, nec odorabit: * ſic qui effu- 20
gatur à Domino, portans mercedes iniquita-
tis: * videns oculis, & ingemiſcens, ſicut 21
ſpado complectens virginem, & ſuſpirans.

22 * † Triſtitiam non des animæ tuæ, & † Prou.
D non affligas temetipſum in conſilio tuo. 12.d.25.
23 * Iucunditas cordis hæc eſt vita hominis, & 15.b.13.
theſaurus ſine defectione ſanctitatis: & exul- 17.d.22.
24 tatio viri eſt longæuitas. * Miſerere animæ
tuæ placens Deo, & contine: congrega cor
tuum in ſanctitate eius, & triſtitiam longè re-
25 pelle à te. * † Multos enim occidit triſtitia, & † 2.Cor.7.
26 non eſt vtilitas in illa. * Zelus & iracundia c.10.
minuunt dies, & ante tempus ſenectam ad-
27 ducet cogitatus. * Splendidum cor, & bo-
num in epulis eſt: epulæ enim illius diligen-
ter fiunt.

Capvt XXXI.

Vigilia honeſtatis: cogitatus præſcientiæ: labor diuitis & pauperis: diligens aurum: multi caſus in auro: laus diuitis, ſine macula: modeſtia in menſa ſeruanda: laus ſobrietatis, & vituperatio gulæ: laus vſus modici vini, & vituperatio immodici.

1 VIgilia honeſtatis tabefaciet carnes, &
A cogitatus illius auferet ſomnum. * Co-
2 gitatus præſcientiæ auertit ſenſum, & infir-
3 mitas grauis ſobriam facit animam. * Labo-
rauit diues in congregatione ſubſtantiæ, &
4 in requie ſua replebitur bonis ſuis. * Labo-
rauit pauper in diminutione victus, & in fine
5 inops fit. * Qui aurum diligit, non iuſtifi-
cabitur: & qui inſequitur conſumptionem,
6 replebitur ex ea. * † Multi dati ſunt in auri † Sup.8. a.3.
caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio
7 illorum. * Lignum offenſionis eſt aurum
ſacrificantium: væ illis qui ſectantur illud,
8 & omnis imprudens deperiet in illo. * Bea-
tus diues, qui inuentus eſt ſine macula: &
qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in
9 pecunia & theſauris. * Quis eſt hic, & lau-
dabimus eum? fecit enim mirabilia in vita
10 ſua. * Qui probatus eſt in illo, & perfectus
eſt, erit illi gloria æterna: qui potuit tranſ-
gredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala,
11 & non fecit: * ideò ſtabilita ſunt bona il-
B lius in Domino, & eleemoſynas illius enar-
12 rabit omnis Eccleſia ſanctorum. * Supra
menſam magnam ſediſti? non aperias ſuper
13 illam faucem tuam prior? * Non dicas ſic:
14 Multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt: * memen-
15 to quoniam malus eſt oculus nequam. Ne-
quius oculo quid creatum eſt? ideò ab omni
16 facie ſua lacrymabitur, cùm viderit, * ne ex-
tendas manum tuam prior, & inuidia conta-
17 minatus erubeſcas. * Ne comprimaris in
18 conuiuio: * Intellige quæ ſunt proximi tui
19 ex te ipſo: * vtere quaſi homo frugi his,
quæ tibi apponuntur: ne, cùm manducas
20 multum, odio habearis. * Ceſſa prior cauſa
diſciplinæ: & noli nimius eſſe, ne fortè of-
21 fendas * Et ſi in medio multorum ſediſti,
C prior illis ne extendas manum tuam, nec
22 prior poſcas bibere. * Quàm ſufficiens eſt
homini erudito vinum exiguum, & in dor-
miendo non laborabis ab illo, & non ſenties
dolo

dolorem.* Vigilia, cholera,& tortura viro in- 23
frunito: * somnus sanitatis in homine parco. 24
dormiet vsque manè, & anima illius cum
ipso delectabitur. * Et si coactus fueris in 25
edendo multum, surge è medio, euome:
& refrigerabit te, & non adduces corpori
tuo infirmitatem. * Audi me fili, & ne sper- 26
nas me: & in nouissimo inuenies verba mea.
* In omnibus operibus tuis esto velox, & 27
omnis infirmitas non occurret tibi. * Splen- 28
didum in panibus benedicent labia multo-
rum, & testimonium veritatis illius fidele.
* Nequissimo in pane murmurabit ciuitas, 29
& testimonium nequitiæ illius verum est.
† Iudith. 13.a 4.
* Diligentes in vino noli prouocare: † mul- 30
tos enim exterminauit vinum. * Ignis pro- 31
bat ferrum durum: sic vinum corda super- D
borum arguet in ebrietate potatum. * Æqua 32
vita hominibus, vinum in sobrietate: si bi-
bas illud moderatè, eris sobrius. * Quæ vita 33
est ei, qui minuitur vino? * Quid defraudat 34
† Ps. 103. b.15.
vitam? Mors. * † Vinum in iucunditatem 35
creatum est, & non in ebrietatem, ab ini-
tio. * Exultatio animæ & cordis, vinum 36
moderatè potatum. * Sanitas est animæ & 37
† Prou. 31.a.4.
corporis sobrius potus. * † Vinum multum 38
potatum, irritationem, & iram, & ruinas
multas facit. * Amaritudo animæ vinum 39
multum potatum. * Ebrietatis animositas, 40
imprudentis offensio, minorans virtutem,
& faciens vulnera. * In conuiuio vini 41
non arguas proximum: & non despicias
eum in iucunditate illius: * verba impro- 42
perij non dicas illi: & non premas illum in
repetendo.

CAPVT XXXII.

Officium boni rectoris: maior natu loquatur: tacendum vbi non est qui audiat: iucunditas musicæ in conuiuio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

RECtorem te posuerunt? noli extolli: 1
esto in illis quasi vnus ex ipsis. * Cu- A
ram illorum habe, & sic conside, & omni 2
cura tua explicita recumbe: * vt læteris pro- 3
pter illos, & ornamentum gratiæ accipias
coronam, & dignationem consequaris cor-
rogationis. * Loquere maior natu: decet 4
enim te * primum verbum diligenti scien- 5
tia, & non impedias musicam. * Vbi au- 6
ditus non est, non effundas sermonem, &
importunè noli extolli in sapientia tua.
* Gemmula carbunculi in ornamento auri, 7
& comparatio musicorum in conuiuio vini.
* Sicut in fabricatione auri signum est sma- 8
ragdi, sic numerus musicorum in iucundo B
& moderato vino. * Audi tacens, & pro 9
reuerentia accedet tibi bona gratia. * Ado- 10
lescens loquere in tua causa vix. * Si bis 11
interrogatus fueris, habeat caput responsum
tuum. * In multis esto quasi inscius, & audi 12

13 tacens simul & quærens. * In medio ma-
gnatorum non præsumas: & vbi sunt senes,
14 non multum loquaris. * Ante grandinem
præibit coruscatio: & ante verecundiam
præibit gratia, & pro reuerentia accedet ti-
15 bi bona gratia. * Et hora surgendi non te
C trices: præcurre autem prior in domum
16 tuam, & illic auocare, & illic lude, * & age
conceptiones tuas, & non in delictis & verbo
17 superbo. * Et super his omnibus benedi-
cito Dominum, qui fecit te, & inebrian-
18 tem te ab omnibus bonis suis. * Qui timet
Dominum, excipiet doctrinam eius: & qui
vigilauerint ad illum, inuenient benedi-
19 ctionem. * Qui quærit legem, replebitur
ab ea: & qui insidiosè agit, scandalizabi-
20 tur in ea. * Qui timent Dominum, inue-
nient iudicium iustum, & iustitias quasi lu-
21 men accendent. * Peccator homo vitabit
D correptionem, & secundùm voluntatem
22 suam inueniet comparationem. * Vir con-
silij non disperdet intelligentiam, alienus
& superbus non pertimescet timorem:
23 * etiam postquam fecit cum eo sine consi-
24 lio, & suis insectationibus arguetur. * Fili
sine consilio nihil facias, & post factum non
25 pœnitebis. * In via ruinæ non eas, & non
offendes in lapides: nec credas te viæ labo-
26 riosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum, * &
à filiis tuis caue, & à domesticis tuis attende.
27 * In omni opere tuo crede ex fide animæ
tuæ: hoc est enim conseruatio mandatorum.
28 * Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui
confidit in illo, non minorabitur.

CAPVT XXXIII.

Laudantur timens Dominum & sapiens: inconstantia præcordiorum fatui: amicus subsannator: dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creauit ac disponit, in cuius manu est homo vt lutum in manu figuli: malum contra bonum: possessio non in vita, sed in morte distribuenda aliis: & quomodo serui sint tractandi.

1 TImenti Dominum non occurrent mala,
A sed in tentatione Deus illum conserua-
2 bit, & liberabit à malis. * Sapiens non odit
mandata & iustitias, & non illidetur quasi
3 in procella nauis. * Homo sensatus credit
4 legi Dei, & lex illi fidelis. * Qui interro-
gationem manifestat, parabit verbum, & sic
deprecatus exaudietur, & conseruabit disci-
5 plinam, & tunc respondebit. * † Præcor-
† Sap. 21. b.17.
dia fatui quasi rota carri: & quasi axis versa-
6 tilis cogitatus illius. * Equus emissarius, sic
& amicus subsannator, sub omni suprase-
7 dente hinnit. * Quare dies diem superat,
& iterùm lux lucem, & annus annum à sole?
8 * A Domini scientia separati sunt, facto
9 sole, & præceptum custodiente. * Et im-
B mutauit tempora, & dies festos ipsorum,
& in illis dies festos celebrauerunt ad ho-
10 ram. * Ex ipsis exaltauit & magnificauit
Deus, & ex ipsis posuit in numerum die-
rum.

Gen. 2. 7. rum. Et omnes homines de solo, † & ex
terra, vnde creatus est Adam. * In multitu- 11
dine disciplinæ Dominus separauit eos, &
immutauit vias eorum. * Ex ipsis benedixit; 12
& exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se
applicauit: & ex ipsis maledixit, & humi-
liauit, & conuertit illos à separatione ipso-
† Rom. 9. c.21. rum. * † Quasi lutum figuli in manu ipsius, 13
plasmare illud & disponere. * Omnes viæ 14
eius secundùm dispositionem eius: sic ho-
mo in manu illius, qui se fecit, & reddet
illi secundùm iudicium suum. * Contra ma- 15
lum bonum est, & contra mortem vita: sic
& contra virum iustum peccator. Et sic in-
tuere in omnia opera Altissimi: Duo & duo,
& vnum contra vnum. * Et ego nouissimus 16
euigilaui, & quasi qui colligit acinos post
vindemiatores. * In benedictione Dei & 17
ipse speraui: & quasi qui vindemiat, repleui C
† Sup. 24. d.47. torcular. * † Respicite quoniam non mihi 18
soli laboraui, sed omnibus exquirentibus
disciplinam. * Audite me magnates, & om- 19
nes populi, & rectores Ecclesiæ auribus per-
cipite. * Filio & mulieri, fratri, & amico, 20
non des potestatem super te in vita tua: &
non dederis alij possessionem tuam: ne fortè
pœniteat te, & depreceris pro illis. * Dum 21
adhuc superes & aspiras, non immutabit te
omnis caro. * Melius est enim vt filij tui 22
te rogent, quàm te respicere in manus filio-
rum tuorum. * In omnibus operibus tuis 23
præcellens esto. * Ne dederis maculam in 24
gloria tua. In die consummationis dierum
vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue
hereditatem tuam. * Cibaria & virga, & 25
onus asino: panis & disciplina, & opus ser-
uo. * Operatur in disciplina, & quærit re- 26
quiescere: laxa manus illi, & quærit liber- D
tatem. * Iugum & lorum curuant collum 27
durum, & seruum inclinant operationes
assiduæ. * Seruo maleuolo tortura & com- 28
pedes, mitte illum in operationem, ne va-
cet: * multam enim malitiam docuit otio- 29
sitas. * In opera constitue eum: sic enim 30
condecet illum. Quòd si non obaudierit,
curua illum compedibus, & non amplifices
super omnem carnem: verum sine iudicio
† Sup. 7. c.23. nihil facias graue. * † Si est tibi seruus fide- 31
lis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic
eum tracta: quoniam in sanguine animæ
comparasti illum. * Si læseris eum iniustè, 32
in fugam conuertetur: * & si extollens dis- 33
cesserit, quem quæras, & in qua via quæras
illum, nescis.

Capvt XXXIV.

Vanitas somniorum, diuinationum augurij, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: vnus ædificans, & alter destruens: faciens pœnitentiam, & non abstinens à peccatis.

VAna spes, & mendacium viro insen- 1
sato: & somnia extollunt imprudentes.
A * Quasi qui apprehendit vmbram, & perse-
2 quitur ventum: sic & qui attendit ad visa
3 mendacia. * hoc secundùm hoc visio som-
niorum: ante faciem hominis similitudo ho-
4 minis. * Ab immundo quid mundabitur? &
5 à mendace quid verum dicetur? * Diuina-
tio erroris, & auguria mendacia, & somnia
6 malefacientium, vanitas est. * Et sicut par-
turientis, cor tuum phantasias patitur. nisi
ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dede-
7 ris in illis cor tuum: * multos enim errare
fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in
8 illis. * Sine mendacio consummabitur ver-
bum legis, & sapientia in ore fidelis com-
9 planabitur. * Qui non est tentatus, quid
B scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa:
& qui multa didicit, enarrabit intellectum.
10 * Qui non est expertus, pauca recognoscit:
qui autem in multis factus est, multiplicat ma-
11 litiam. * Qui tentatus non est, qualia scit?
qui implanatus est, abundabit nequitia.
12 * Multa vidi errando, & plurimas verbo-
13 rum consuetudines. * Aliquoties vsque ad
mortem periclitatus sum horum causa, &
14 liberatus sum gratia Dei. * Spiritus timen-
tium Deum quæritur, & in respectu illius
15 benedicetur. * Spes enim illorum in saluan-
tem illos, & oculi Dei in diligentes se.
16 * Qui timet Dominum nihil trepidabit, &
C non pauebit: quoniam ipse est spes eius.
17 * Timentis Dominum beata est anima eius.
18 * Ad quem respicit, & quis est fortitudo
19 eius? * † Oculi Domini super timentes † Ps. 33. c.16.
eum, protector potentiæ, firmamentum vir-
tutis, tegimen ardoris, & vmbraculum me-
20 ridiani, * deprecatio offensionis, & adiu-
torium casus, exaltans animam, & illumi-
nans oculos, dans sanitatem, & vitam, &
21 benedictionem. * † Immolantis ex iniquo † Prov. 21. d.27.
oblatio est maculata, & non sunt benepla-
22 citæ subsannationes iniustorum. * Dominus
solus sustinentibus se in via veritatis & iu-
23 stitiæ. * † Dona iniquorum non probat † Prov. 15. b.8.
Altissimus, nec respicit in oblationes ini-
quorum; nec in multitudine sacrificiorum
24 eorum propitiabitur peccatis. * Qui offert
D sacrificium ex substantia pauperum, quasi
qui victimat filium in conspectu patris sui.
25 * Panis egentium vita pauperum est: qui
26 defraudat illum, homo sanguinis est. * Qui
aufert in sudore panem, quasi qui occidit
27 proximum suum. * Qui effundit sangui-
nem, † & qui fraudem facit mercenario, † Deut. 24. c.14. Sup. 7. c.22.
28 fratres sunt. * Vnus ædificans, & vnus de-
29 struens: quid prodest illis nisi labor? * Vnus
orans, & vnus maledicens: cuius vocem
30 exaudiet Deus? * Qui baptizatur à mortuo,
& iterùm tangit eum, quid proficit lauatio
31 illius? * † sic homo qui ieiunat in peccatis † 2. Pet. 2. d.21.
suis, & iterùm eadem faciens, quid profi-
cit humiliando se? orationem illius quis
exaudiet?

Capvt

CAPVT XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium : non appareas coram eo vacuus : primitia & oblationes hilari animo tribuenda : sacrificium iniustum : pauperem læsum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus ; orationes iustorum, & potissimùm se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens iuxta opera sua.

† 1 Reg.15. QVi conseruat legem, multiplicat obla- 1
c.22. tionem. * Sacrificium salutare est at- 2
tendere mandatis, & discedere ab omni ini- A
quitate. * Et propitiationem litare sacrificij 3
super iniustitias, & deprecatio pro peccatis,
recedere ab iniustitia. * Retribuet gratiam, 4
qui offert similaginem : & qui facit miseri-
† Ier.7.a. cordiam, offert sacrificium. * † Beneplaci- 5
3.26.d.13. tum est Domino recedere ab iniquitate : &
deprecatio pro peccatis recedere ab iniusti-
† Exod. tia. * † Non apparebis ante conspectum 6
23.c.15. Domini vacuus. * Hæc enim omnia prop- 7
34.c.20. Deut. 16. ter mandatum Dei fiunt. * Oblatio iusti im 8
d.16. pinguat altare, & odor suauitatis est in con-
spectu Altissimi. * Sacrificium iusti accep- 9
tum est, & memoriam eius non obliuisce- B
tur Dominus. * Bono animo gloriam red- 10
de Deo : & non minuas primitias manuum
† 2.Cor.9 tuarum. * † In omni dato hilarem fac vul- 11
b. 7. tum tuum, & in exultatione sanctifica de-
† Tob 4.b.9. cimas tuas. * † Da Altissimo secundùm datum 12
eius, & in bono oculo adinuentionem facito
manuum tuarum : * quoniam Dominus re- 13
tribuens est, & septies tantum reddet tibi.
† Leu.22. * † Noli offerre munera praua, non enim 14
c.21. suscipiet illa. * Et noli inspicere sacrificium 15
Deut.15. iniustum, quoniam Dominus iudex est, &
d.21. † Deut. † non est apud illum gloria personæ. * Non 16
10.d.17. accipiet Dominus personam in pauperem, C
2.Par.19. b. 7. & deprecationem læsi exaudiet. * Non des- 17
Iob 34. b. 19. piciet preces pupilli ; nec viduam, si effun-
Sap.6.b.8. dat loquelam gemitus. * Nonne lacrymæ 18
Act.10.e. 34. viduæ ad maxillam descendunt, & exclama-
Rom.2.b. 11. tio eius super deducentem eas? * A maxilla 19
Gal 3 b.6. enim ascendunt vsque ad cælum, & Domi-
Col.3. d. 25. nus exauditor non delectabitur in illis. * Qui 20
1.Pet 1. adorat Deum in oblectatione, suscipietur,
c.17. & deprecatio illius vsque ad nubes propin-
quabit. * Oratio humiliantis se, nubes pe- 21
netrabit : & donec propinquet non consola-
bitur : & non discedet donec Altissimus
aspiciat. * Et Dominus non elongabit, sed 22
iudicabit iustos, & faciet iudicium : & For- D
tissimus non habebit in illis patientiam, vt
contribulet dorsum ipsorum : * & Gentibus 23
reddet vindictam, donec tollat plenitudi-
nem superborum, & sceptra iniquorum
contribulet : * donec reddat hominibus se- 24
cundùm actus suos, & secundùm opera
Adæ, & secundùm præsumptionem illius :
* donec iudicet iudicium plebis suæ, & 25
oblectabit iustos misericordia sua. * Spe- 26
ciosa misericordia Dei, in tempore tribu-
lationis, quasi nubes pluuiæ in tempore
siccitatis.

CAPVT XXXVI.

Super Israël & ciuitatem Ierusalem inuocat Dei misericordiam : super gentes verò alienas Dei timorem eiusque manum, vt ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur : cor insensatum & cor prauum : species mulieris faciem viri exhilarat : bona mulieris possessio.

1 MIserere nostri Deus omnium, & res-
A pice nos, & ostende nobis lucem mi-
2 serationum tuarum : * & immitte timorem
tuum super Gentes, quæ non exquisierunt
te, vt cognoscant quia non est Deus nisi tu,
3 & enarrent magnalia tua. * Alleua manum
tuam super Gentes alienas, vt videant po-
4 tentiam tuam. * Sicut enim in conspectu
eorum sanctificatus es in nobis, sic in cons-
5 spectu nostro magnificaberis in eis, * vt
cognoscant te, sicut & nos cognouimus
quoniam non est Deus præter te Domine.
6 * Innoua signa, & immuta mirabilia. * Glo-
7 rifica manum, & brachium dextrum. * Ex-
8 cita furorem, & effunde iram. * Tolle ad-
9 uersarium, & afflige inimicum. * Festina
10 tempus, & memento finis, vt enarrent mi-
11 rabilia tua. * In ira flammæ deuoretur qui
B saluatur : & qui pessimant plebem tuam,
12 inueniant perditionem. * Contere caput
principum inimicorum, dicentium : Non est
13 alius præter nos. * Congrega omnes tribus
Iacob : vt cognoscant quia non est Deus
nisi tu, & enarrent magnalia tua : & here-
14 ditabis eos, sicut ab initio. * Miserere ple-
bi tuæ, super quam inuocatum est nomen
tuum ; & Israël, † quem coæquasti primo- † Exod.
15 genito tuo. * Miserere ciuitati sanctifica- 4.c.22.
tionis tuæ Ierusalem, ciuitati requiei tuæ.
16 * Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, &
17 gloria tua populum tuum. * Da testimo-
C nium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, &
suscita prædicationes, quas locuti sunt in
18 nomine tuo prophetæ priores. * Da mer-
cedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fi-
deles inueniantur : & exaudi orationes ser-
19 uorum tuorum. * † secundùm benedictio- † Num.
nem Aaron de populo tuo, & dirige nos in 6.d.24.
viam iustitiæ, & sciant omnes qui habitant
terram, quia tu es Deus conspector sæculo-
20 rum. * Omnem escam manducabit venter,
21 & est cibus cibo melior. * Fauces contin-
gunt cibum feræ, & cor sensatum verba
22 mendacia. * Cor prauum dabit tristitiam, &
23 homo peritus resistet illi. * Omnem mascu-
lum excipiet mulier : & est filia melior filia.
24 * Species mulieris exhilarat faciem viri sui
D & super omnem concupiscentiam hominis
25 superducit desiderium. * Si est lingua cura-
tionis, est & mitigationis & misericordiæ:
non est vir illius secundùm filios hominum.
26 * Qui possidet mulierem bonam, inchoat
possessionem : adiutorium secundùm illum
est,

est, & columna vt requies. * Vbi non est 27
sepes, diripietur possessio: & vbi non est
mulier, ingemiscit egens. * Quis credit ei, 28
qui non habet nidum, & deflectens vbicumque
obscurauerit, quasi succinctus latro exiliens
de ciuitate in ciuitatem?

CAPVT XXXVII.

Detestatio ficti amici; veri amici ne obliuiscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est: tenta animam tuam; & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

OMnis amicus dicet: Et ego amicitiam 1
copulaui. sed est amicus solo nomine A
amicus. Nónne tristitia inest vsque ad mortem?
* Sodalis autem & amicus ad inimici- 2
tiam conuertentur. * O præsumptio nequis- 3
sima, vnde creata es cooperire aridam malitia,
& dolositate illius? * Sodalis amico 4
coniucundatur in oblectationibus, & in tempore
tribulationis aduersarius erit. * Sodalis 5
amico condolet causa ventris, & contra hostem
accipiet scutum. * Non obliuiscaris 6
amici tui in animo tuo, & non immemor
sis illius in opibus tuis. * Noli consiliari cum 7
eo qui tibi insidiatur, & à zelantibus te absconde
consilium. * Omnis consiliarius pro- 8
dit consilium, sed est consiliarius in semetipso.
* A consiliario serua animam tuam. 9
priùs scito quæ sit illius necessitas: & ipse B
enim animo suo cogitabit: * ne fortè mittat 10
sudem in terram, & dicat tibi: * Bona est 11
vi tua; & stet è contrario videre quid tibi
eueniat. * Cum viro irreligioso tracta de 12
sanctitate, & cum iniusto de iustitia, &
cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido
de bello, cum negotiatore de traiectione,
cum emptore de venditione, cum
viro liuido de gratiis agendis, * cum impio 13
de pietate, cum inhonesto de honestate,
cum operario agrario de omni opere, * cum 14
operario annuali de consummatione anni,
cum seruo pigro de multa operatione: non
attendas his in omni consilio. * Sed cum 15
viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoueris
obseruantem timorem Dei, * cu- 16
ius anima est secundùm animam tuam: & C
qui, cùm titubaueris in tenebris, condolebit
tibi. * Cor boni consilij statue tecum: 17
non est enim tibi aliud pluris illo. * Ani- 18
ma viri sancti enuntiat aliquando vera, quàm
septem circumspectores sedentes in excelso
ad speculandum. * Et in his omnibus de- 19
precare Altissimum, vt dirigat in veritate
viam tuam. * Ante omnia opera verbum 20
verax præcedat te, & ante omnem actum
consilium stabile. * Verbum nequam immu- 21
tabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur,
bonum & malum, vita & mors: & domi-
natrix illorum est assidua lingua. Est vir
astutus multorum eruditor, & animæ suæ
22 inutilis est. * Vir peritus multos erudiuit, &
23 animæ suæ suauis est. * Qui sophisticè loquitur,
odibilis est: in omni re defraudabitur:
24 * non est illi data à Domino gratia: omni
25 enim sapientia defraudatus est. * Est sapiens,
D animæ suæ sapiens: & fructus sensus illius
26 laudabilis. * Vir sapiens plebem suam eru-
27 dit, & fructus sensus illius fideles sunt. * Vir
sapiens implebitur benedictionibus, & vi-
28 dentes illum laudabunt. * Vita viri in numero
dierum: dies autem Israël innumera-
29 biles sunt. * Sapiens in populo hereditabit
honorem, & nomen illius erit viuens in
30 æternum. * Fili in vita tua tenta animam
tuam: & si fuerit nequam, non des illi pote-
31 statem: * non enim omnia omnibus expediunt,
& non omni animæ omne genus pla-
32 cet. * Noli auidus esse in omni epulatione,
33 & non te effundas super omnem escam: * in
multis enim escis erit infirmitas, & auiditas
34 appropinquabit vsque ad choleram. * Propter
crapulam multi obierunt: qui autem
abstinens est, adiiciet vitam.

CAPVT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, temperandum autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarij quidem sunt in communitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

1 HOnora medicum propter necessitatem:
A etenim illum creauit Altissimus. * A
2 Deo est enim omnis medela, & à rege acci-
3 piet donationem. * Disciplina medici exaltabit
caput illius, & in conspectu magnato-
4 rum collaudabitur. * Altissimus creauit de
terra medicamenta, & vir prudens non ab-
5 horrebit illa. * † Nónne à ligno indulcata † Exod. 15.d.25.
6 est aqua amara? * Ad agnitionem hominum
virtus illorum, & dedit hominibus scientiam
7 Altissimus, honorari in mirabilibus suis. *
In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius
faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones
conficiet sanitatis, & non consummabuntur
8 opera eius. * Pax enim Dei super faciem
9 terræ. * † Fili in tua infirmitate ne despicias † Isa. 38. a.3.
te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit
10 te. * Auerte à delicto, & dirige manus, &
11 ab omni delicto munda cor tuum. * Da suauitatem
& memoriam similaginis, & impingua
oblationem, & da locum medico:
12 * etenim illum Dominus creauit: & non
B discedat à te, quia opera eius sunt necessa-
13 ria. * Est enim tempus quando in manus il-
14 lorum incurras: * ipsi verò Dominum deprecabuntur,
vt dirigat requiem eorum,
& sanitatem, propter conuersationem il-
15 lorum. * Qui delinquit in conspectu eius

qui fecit eum, incidet in manus medici. * Fi- 16
li in mortuum produc lacrymas, & quasi dira
passus incipe plorare, & secundùm iudicium
contege corpus illius, & non despicias sepul-
turam illius. * Propter delaturam autem 17
amarè fer luctum illius vno die, & consolare
propter tristitiam, * & fac luctum secundùm 18
meritum eius vno die, vel duobus propter
† Prou. 15. b. 13. 17. d. 22. detractionem. * † A tristitia enim festinat 19
mors, & cooperit virtutem, & tristitia cor-
dis flectit ceruicem. * In abductione perma- 20
net tristitia : & substantia inopis secundùm
cor eius. * Ne dederis in tristitia cor tuum, 21
sed repelle eam à te : & memento nouissimo-
rum, * noli obliuisci: neque enim est con- 22
uersio, & huic nihil proderis, & te ipsum
pessimabis. * Memor esto iudicij mei : sic 23
enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.
† 1. Reg. 12. c. 21. * † In requie mortui requiescere fac memo- 24
riam eius, & consolare illum in exitu spiri- C
tus sui. * Sapientia scribæ in tempore va- 25
cuitatis : & qui minoratur actu, sapientiam
percipiet: qua sapientia replebitur * qui te- 26
net aratrum, & qui gloriatur in iaculo, sti-
mulo boues agitat, & conuersatur in operi-
bus eorum, & enarratio eius in filiis tauro-
rum. * Cor suum dabit ad versandos sulcos, 27
& vigilia eius in sagina vaccarum.* Sic omnis 28
faber & architectus, qui noctem tamquam
diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia,
& assiduitas eius variat picturam : cor suum
dabit in similitudinem picturæ, & vigilia
sua perficiet opus. * Sic faber ferrarius se- 29
dens iuxta incudem, & considerans opus fer-
ri: Vapor ignis vret carnes eius, & in calore
fornacis concertatur: * Vox mallei innouat 30
aurem eius, & contra similitudinem vasis
oculus eius: * Cor suum dabit in consum- 31
mationem operum, & vigilia sua ornabit in D
perfectionem. * Sic figulus sedens ad opus 32
suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in
sollicitudine positus est semper propter opus
suum, & in numero est omnis operatio eius.
* In brachio suo formabit lutum, & ante pe- 33
des suos curuabit virtutem suam. * Cor suum 34
dabit vt consummet linitionem, & vigilia
sua mundabit fornacem. * Omnes hi in ma- 35
nibus suis sperauerunt, & vnusquisque in
arte sua sapiens est. * sine his omnibus non 36
ædificatur ciuitas. * Et non inhabitabunt, 37
nec inambulabunt, & in ecclesiam non tran-
silient. * Super sellam iudicis non sedebunt, 38
& testamentum iudicij non intelligent, ne-
que palàm facient disciplinam & iudicium,
& in parabolis non inuenientur: * sed crea- 39
turam æui confirmabunt, & deprecatio il-
lorum in operatione artis, accommodan-
tes animam suam, & conquirentes in lege
Altissimi.

CAPVT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos & cetera sunt creata.

1 SApientiam omnium antiquorum exquiret
A sapiens, & in prophetis vacabit. * Narra-
2 tionem virorum nominatorum conseruabit,
& in versutias parabolarum simul introibit.
3 * Occulta prouerbiorum exquiret, & in abs-
4 conditis parabolarum conuersabitur. * In
medio magnatorum ministrabit, & in con-
5 spectu præsidis apparebit. * In terram alieni-
genarum gentium pertransiet : bona enim
6 & mala in hominibus tentabit. * Cor suum
tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum,
qui fecit illum, & in conspectu Altissimi de- *
7 precabitur. * Aperiet os suum in oratione,
8 & pro delictis suis deprecabitur. * Si enim
Dominus magnus voluerit, spiritu intelli-
9 gentiæ replebit illum : * & ipse tamquam
imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in
10 oratione confitebitur Domino : * ipse diri-
B get consilium eius, & disciplinam, & in abs-
11 conditis suis consiliabitur. * Ipse palàm
faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege
12 testamenti Domini gloriabitur. * Collau-
dabunt multi sapientiam eius, & vsque in
13 sæculum non delebitur. * Non recedet
memoria eius, & nomen eius requiretur
14 à generatione in generationem. * Sapien-
tiam eius enarrabunt gentes, & laudem
15 eius enuntiabit ecclesia. * Si permanserit,
nomen derelinquet plus quàm mille: & si
16 requieuerit, proderit illi. * Adhuc consilia-
bor, vt enarrem : vt furore enim repletus
17 sum. * In voce dicit : Obaudite me diuini
fructus, & quasi rosa plantata super riuos
18 aquarum fructificate. * Quasi Libanus odo-
19 rem suauitatis habete. * Florete flores qua-
si lilium, & date odorem, & frondete in
gratiam, & collaudate canticum, & bene-
20 dicite Dominum in operibus suis. * Date no-
mini eius magnificentiam, & confitemini
illi in voce labiorum vestrorum, & in canti-
cis labiorum, & citharis, & sic dicetis in
21 confessione : * † Opera Domini vniuersa bo- † Gen. 1. d. 31. Marc. 7. d. 37.
22 na valdè. * † In verbo eius stetit aqua si-
C cut congeries: & in sermone oris illius si- † Gen. 8. a. 3.
23 cut exceptoria aquarum: * quoniam in præ-
cepto ipsius placor fit, & non est minoratio
24 in salute ipsius. * Opera omnis carnis coram
illo, & non est quidquam absconditum ab
25 oculis eius. * A sæculo vsque in sæculum res-
picit, & nihil est mirabile in conspectu eius.
26 * Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est
istud? omnia enim in tempore suo quæren-
27 tur. * Benedictio illius quasi fluuius inunda-
28 uit. * † quomodo cataclysmus aridam ine- † Gen. 7. d. 21.
briauit; sic ira ipsius gentes, quæ non ex-
29 quisierunt eum, hereditabit. * † Quomo- † Exod. 14. e. 21.
do conuertit aquas in siccitatem, & sicca-
ta est terra : & viæ illius viis illorum dire-
ctæ sunt : sic peccatoribus offensiones in
ira

ira eius. * Bona bonis creata sunt ab initio, 30
Sap. 39. sic nequissimis bona & mala. * † Initium ne- 31
a. 18. cessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, &
ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel,
& botrus vuæ, & oleum, & vestimentum.
* Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis 32
& peccatoribus in mala conuertentur. * Sunt D
spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in 33
furore suo confirmauerunt tormenta sua: * in 34
tempore consummationis effundent virtu-
tem: & furorem eius, qui fecit illos, placa-
bunt. * Ignis, grando, fames, & mors, omnia 35
hæc ad vindictam creata sunt; * bestiarum 36
dentes, & scorpij, & serpentes, & rhomphæa
vindicans in exterminium impios. * In man- 37
datis eius epulabuntur, & super terram in ne-
cessitatem præparabuntur, & in temporibus
suis non præterient verbum. * Propterea 38
ab initio confirmatus sum, & consiliatus
† Gen. 1. d. sum, & cogitaui, & scripta dimisi. * † Om- 39
Mar. 6. 7. nia opera Domini bona, & omne opus ho-
d. 37. ra sua subministrabit. * Non est dicere: 40
Hoc illo nequius est: omnia enim in tempo-
re suo comprobabuntur. * Et nunc in omni 41
corde & ore collaudate, & benedicite no-
men Domini.

Capvt XL.

Occupationi magnæ, iugo graui, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis diuitiis citò delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia antepenit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus se seruat.

OCcupatio magna creata est omnibus 1
hominibus, & iugum graue super fi- A
lios Adam, à die exitus de ventre matris
eorum, vsque in diem sepulturæ, in matrem
omnium. * Cogitationes eorum, & timo- 2
res cordis, adinuentio expectationis, & dies
finitionis: * à residente super sedem glorio- 3
sam, vsque ad humiliatum in terra & cine-
re: * ab eo qui vtitur hyacintho, & portat 4
coronam, vsque ad eum qui operitur lino
crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, &
timor mortis, iracundia perseuerans, & con-
tentio, * & in tempore refectionis in cubi- 5
li somnus noctis immutat scientiam eius.
* Modicum tamquam nihil in requie, & ab 6
eo in somnis, quasi in die respectus. * Con- 7
turbatus est in visu cordis sui, tamquam qui B
euaserit in die belli. In tempore salutis suæ
exurrexit, & admirans ad nullum timorem:
* cum omni carne, ab homine vsque ad pe- 8
Sup. 39. cus, & super peccatores septuplum. * † Ad 9
d. 36. hæc mors, sanguis, contentio, & rhomphæa,
oppressiones, fames, & contritio, & flagella:
† Gen. 7. * super iniquos creata sunt hæc omnia, † & 10
b. 10. propter illos factus est cataclysmus. * † Om- 11
Inf. 41. b. 13. nia, quæ de terra sunt, in terram conuer-
Eccle. 1. tentur, † & omnes aquæ in mare reuerten-
b. 7. tur. * Omne munus, & iniquitas delebitur, 12

13 & fides in sæculum stabit. * Substantiæ in-
iustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut
tonitruum magnum in pluuia personabunt.
14 * In aperiendo manus suas lætabitur: sic
præuaricatores in consummatione tabescent.
15 * Nepotes impiorum non multiplicabunt
C ramos, & radices immundæ super cacumen
16 petræ sonant. * Super omnem aquam viri-
ditas, & ad oram fluminis ante omne fœ-
17 num euelletur. * Gratia sicut paradisus in
benedictionibus, & misericordia in sæculum
18 permanet. * Vita sibi sufficientis operarij
condulcabitur, & in ea inuenies thesaurum.
19 * Filij, & ædificatio ciuitatis confirmabit
nomen, & super hæc mulier immaculata
20 computabitur. * Vinum & musica lætificant
cor: & supra vtraque dilectio sapientiæ.
21 * Tibiæ & psalterium suauem faciunt me-
lodiam, & super vtraque lingua suauis.
22 * Gratiam & speciem desiderabit oculus
23 tuus, & super hæc virides sationes. * Amicus
D & sodalis in tempore conuenientes, & super
24 vtrosque mulier cum viro. * Fratres in adiu-
torium in tempore tribulationis, & super
25 eos misericordia liberabit. * Aurum & ar-
gentum est constitutio pedum: & super
26 vtrumque consilium beneplacitum. * Facul-
tates & virtutes exaltant cor, & super hæc
27 timor Domini. * Non est in timore Domi-
ni minoratio, & non est in eo inquirere ad-
28 iutorium. * Timor Domini sicut paradisus
benedictionis, & super omnem gloriam ope-
29 ruerunt illum. * Fili in tempore vitæ tuæ
ne indigeas: melius est enim mori, quàm in-
30 digere. * Vir respiciens in mensam alienam,
non est vita eius in cogitatione victus. alit
31 enim animam suam cibis alienis. * Vir autem
32 disciplinatus & eruditus custodiet se. * In ore
imprudentis condulcabitur inopia, & in
ventre eius ignis ardebit.

Capvt XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus diuina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem auertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1 O Mors quàm amara est memoria tua, ho-
A mini pacem habenti in substantiis suis:
2 * viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in
omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!
3 * O mors, bonum est iudicium tuum homini
4 indigenti, & qui minoratur viribus, * de-
fecto ætate, & cui de omnibus cura est, &
5 incredibili, qui perdit patientiam! * Noli
metuere iudicium mortis. Memento quæ
ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt
tibi: hoc iudicium à Domino omni carni.
6 * & quid superueniet tibi in beneplacito Al-
tissimi? siue decem, siue centum, siue mille

anni. * Non est enim in inferno accusatio 7
vitæ. * Filij abominationum fiunt filij pecca- 8
torum, & qui conuersantur secus domos im- B
piorum. * Filiorum peccatorum peribit he- 9
reditas, & cum semine illorum assiduitas op-
probrij. * De patre impio queruntur filij, 10
quoniam propter illum sunt in opprobrio.
* Væ vobis viri impij, qui dereliquistis le- 11
gem Domini Altissimi. * Et si nati fueritis, 12
in maledictione nascemini : & si mortui
fueritis, in maledictione erit pars vestra.
† Sup 40. d.11. * † Omnia, quæ de terra sunt, in terram con- 13
uertentur ; sic impij à maledicto in perditio-
nem. * Luctus hominum in corpore ipso- 14
rum, nomen autem impiorum delebitur.
* Curam habe de bono nomine: hoc enim 15
magis permanebit tibi, quàm mille thesau- C
ri pretiosi & magni. * Bonæ vitæ numerus 16
dierum : bonum autem nomen permanebit
in æuum. * Disciplinam in pace conseruate 17
† Sup.20. d.32. filij. † sapientia enim abscondita, & thesau-
rus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque ? * Me- 18
lior est homo qui abscondit stultitiam suam,
quàm homo qui abscondit sapientiam suam.
* Verumtamen reueremini in his, quæ pro- 19
cedunt de ore meo. * Non est enim bonum 20
omnem reuerentiam obseruare : & non
omnia omnibus benè placent in fide. * Eru- 21
bescite à patre & à matre de fornicatione:
& à præsidente & à potente de mendacio:
* à principe & à iudice de delicto: à synago- 22
ga & plebe de iniquitate : * à socio & amico 23
de iniustitia : & de loco in quo habitas, * de D
furto, de veritate Dei, & testamento: de dis- 24
cubitu in panibus, & ab obfuscatione dati &
accepti : * à salutantibus de silentio : à res- 25
pectu mulieris fornicariæ : & ab auersione
vultus cognati. * Ne auertas faciem à pro- 26
ximo tuo, & ab auferendo partem & non re-
† Matt.5. d.28. stituendo. * † Ne respicias mulierem alie- 27
ni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque
steteris ad lectum eius. * Ab amicis de ser- 28
monibus improperij : & cùm dederis, ne
improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non reuelandum : à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum : datum & acceptum scribendum : de sollicita custodia filiæ, & super luxuriosam firmanda custodia: commemorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quàm mulier benè faciens : opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium : sunt perfecta & desiderabilia.

NOn duplices sermonem auditus de re- 1
uelatione sermonis absconditi, & eris A
verè sine confusione, & inuenies gratiam in
conspectu omnium hominum : ne pro his
† Leu. 19. c.15. Deut.1.c. 17.16.d. 19. Prou.24. c.23. Iac.2.a.1. omnibus confundaris, † & ne accipias per-
sonam vt delinquas. * De lege Altissimi, 2
& testamento, & de iudicio iustificare im-
pium, * de verbo sociorum & viatorum, & 3
de datione hereditatis amicorum, * de æqua- 4
litate stateræ & ponderum, de acquisitione
5 multorum & paucorum, * de corruptione
emptionis & negotiatorum, & de multa dis-
ciplina filiorum, & seruo pessimo latus san-
6 guinare. * Super mulierem nequam bonum
7 est signum. * Vbi manus multæ sunt, clau-
de ; & quodcumque trades, numera, & ap-
pende: datum verò, & acceptum omne des-
8 cribe. * De disciplina insensati & fatui, &
B de senioribus, qui iudicantur ab adolescenti-
bus : & eris eruditus in omnibus, & proba-
9 bilis in conspectu omnium viuorum. * Filia
patris abscondita est vigilia, & sollicitudo
eius aufert somnum, ne fortè in adolescentia
sua adulta efficiatur, & cum viro commora-
10 ta odibilis fiat: * nequando polluatur in vir-
ginitate sua, & in paternis suis grauida in-
ueniatur : ne fortè cum viro commorata
transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.
11 * Super filiam luxuriosam confirma custo-
C diam : ne quando faciat te in opprobrium
venire inimicis, à detractione in ciuitate,
& obiectione plebis, & confundat te in
12 multitudine populi. * Omni homini noli
intendere in specie : & in medio mulierum
13 noli commorari : * de vestimentis enim
procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.
14 * Melior est enim iniquitas viri, quàm mu-
lier benefaciens, & mulier confundens in
15 opprobrium. * Memor ero igitur operum
Domini, & quæ vidi annuntiabo. In ser-
16 monibus Domini opera eius. * Sol illumi-
nans per omnia respexit, & gloria Domini
17 plenum est opus eius. * Nónne Dominus
fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua,
quæ confirmauit Dominus omnipotens sta-
18 biliri in gloria sua ? * Abyssum, & cor homi-
num inuestigauit: & in astutia eorum exco-
19 gitauit. * Cognouit enim Dominus omnem
D scientiam, & inspexit in signum æui, an-
nuntians quæ præterierunt, & quæ super-
uentura sunt, reuelans vestigia occultorum.
20 * Non præterit illum omnis cogitatus, &
21 non abscondit se ab eo vllus sermo. * Ma-
gnalia sapientiæ suæ decorauit: qui est ante
sæculum & vsque in sæculum, neque adie-
22 ctum est, * neque minuitur, & non eget ali-
23 cuius consilio. * Quàm desiderabilia omnia
opera eius, & tamquam scintilla, quæ est
24 considerare ! * Omnia hæc viuunt, & manent
in sæculum, & in omni necessitate omnia
25 obaudiunt ei. * Omnia duplicia, vnum con-
tra vnum, & non fecit quidquam deesse.
26 * Vniuscuiusque confirmauit bona. Et quis
satiabitur videns gloriam eius ?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in calorum ornatu & pulchritudine : nempe in cælo, luna, stellis, iride, niue, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum : denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

Alti

ALtitudinis firmamentum pulchritudo 1
eius est, species cœli in visione gloriæ. A
* Sol in aspectu annuntians in exitu, vas ad- 2
mirabile opus Excelsi. * In meridiano exurit 3
terram, & in conspectu ardoris eius quis po-
terit sustinere? Fornacem custodiens in ope-
ribus ardoris: * tripliciter sol exurens mon- 4
tes, radios igneos exufflans, & refulgens ra-
dijs suis obcæcat oculos. * Magnus Dominus 5
qui fecit illum, & in sermonibus eius festi-
nauit iter. * Et luna in omnibus in tempore 6
suo, ostensio temporis, & signum æui. * A 7
luna signum diei festi, luminare quod minui-
tur in consummatione. * Mensis secundùm 8
nomen eius est, crescens mirabiliter in con-
summatione. * Vas castrorum in excelsis, in 9
firmamento cœli resplendens gloriosè. * Spe- 10
cies cœli gloria stellarum, mundum illumi-
nans in excelsis Dominus. * In verbis sancti 11
stabunt ad iudicium, & non deficient in vi- B
gilijs suis. * Vide arcum, & benedic eum † 12 († Gen. 9. b. 13.)
qui fecit illum: valdè speciosus est in splen-
dore suo. * Gyrauit cœlum in circuitu gloriæ 13
suæ, manus Excelsi aperuerunt illum. * Im- 14
perio suo accelerauit niuem, & accelerat co-
ruscationes emittere iudicij sui. * Propterea 15
aperti sunt thesauri, & euolauerunt nebulæ
sicut aues. * In magnitudine sua posuit nu- 16
bes, & confracti sunt lapides grandinis. * In 17
conspectu eius commouebuntur montes, &
in voluntate eius aspirabit Notus. * Vox to- 18
nitrui eius verberabit terram, tempestas
aquilonis, & congregatio spiritus: * & sicut 19
auis deponens ad sedendum, aspergit niuem
& sicut locusta demergens descensus eius. * 20
Pulchritudinem candoris eius admirabitur C
oculus, & super imbrem eius expauescet
cor. * Gelu sicut salem effundet super terram: 21
& dum gelauerit, fiet tamquam cacumina
tribuli. * Frigidus ventus aquilo flauit, & 22
gelauit crystallus ab aqua, super omnem
congregationem aquarum requiescet, & si-
cut lorica induet se aquis. * Et deuorabit 23
montes, & exuret desertum, & extinguet
viride, sicut igne. * Medicina omnium in 24
festinatione nebulæ: & ros obuians ab ar-
dore venienti humilem efficiet eum. * In 25
sermone eius siluit ventus, & cogitatione
sua placauit abyssum, & plantauit in illa Do-
minus insulas. * Qui nauigant mare, enar- 26
rent pericula eius: & audientes auribus no-
stris admirabimur. * Illic præclara opera, & 27
mirabilia; varia bestiarum genera, & om-
nium pecorum, & creatura belluarum. * Pro- 28
pter ipsum confirmatus est itineris finis, & in D
sermone eius composita sunt omnia. * Mul- 29
ta dicemus, & deficiemus in verbis: consum-
matio autem sermonum, ipse est in omnibus
* Gloriantes ad quid valebimus; ipse enim 30
omnipotens super omnia opera sua. * Terri- 31
bilis Dominus, & magnus vehementer, &
mirabilis potentia ipsius. * Glorificantes Do- 32
minum quantumcumque potueritis, super-
ualebit enim adhuc, & admirabilis magnifi-
33 centia eius. * Benedicentes Dominum, exalta-
te illum quantum potestis: maior enim est
34 omni laude. * Exaltantes eum replemini vir-
tute, ne laboretis: non enim comprehende-
35 tis. * Quis videbit eum, & enarrabit? & † quis († Ps. 105. a. 2.)
36 magnificabit eum sicut est ab initio? * Multa
absondita sunt maiora his: pauca enim vidi-
37 mus operum eius. * Omnia autem Dominus
fecit, & piè agentibus dedit sapientiam.

CAPVT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primùm in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noë, Abraham cui facta sunt promissiones, Isaac, & Iacob.

1 LAudemus viros gloriosos: & parentes
A nostros in generatione sua. * Multam
2 gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæ-
3 culo. * Dominantes in potestatibus suis, ho-
mines magni virtute, & prudentia sua prædi-
ti, nuntiantes in prophetis dignitatem pro-
4 phetarum, * & imperantes in præsenti po-
pulo, & virtute prudentiæ populis sanctissi-
5 ma verba. * In peritia sua requirentes modos
musicos, & narrantes carmina scripturarum.
6 * Homines diuites in virtute, pulchritudi-
nis studium habentes: pacificantes in domi-
7 bus suis. * Omnes isti in generationibus gen-
tis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis
8 habentur in laudibus. * Qui de illis nati sunt
reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:
9 * & sunt quorum non est memoria: perie-
B runt quasi qui non fuerint: & nati sunt, qua-
10 si non nati, & filij ipsorum cum ipsis. * Sed
illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates
11 non defuerunt: * cum semine eorum perma-
12 nent bona, * hereditas sancta nepotes eo-
rum, & in testamentis stetit semen eorum:
13 * & filij eorum propter illos vsque in æter-
num manent: semen eorum & gloria eorum
14 non derelinquetur. * Corpora ipsorum in pace
sepulta sunt, & nomen eorum viuit in genera-
15 tionem & generationem. * Sapientiam ipso-
rum narrent populi, & laudem eorum nun-
16 tiet ecclesia. * † Henoch placuit Deo, & († Gen. 5. c. 24. Heb. 11. a. 5.)
C translatus est in paradisum, vt det gentibus
17 pœnitentiam. * † Noë inuentus est perfe- († Gen. 9. b. 9.)
ctus, iustus, & in tempore iracundiæ factus
18 est reconciliatio. * Ideò dimissum est relin-
19 quum terræ, cùm factum est diluuium. * † († Gen. 6. c. 14. 7. a. 1. Heb. 11. b. 7.)
Testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne
20 deleri possit diluuio omnis caro. * † Abraham
magnus pater multitudinis gentium, & non († Gen. 12. a. 2. 15. a. 4. b. 5. 17 b.)
est inuentus similis illi in gloria, qui con-
seruauit legem Excelsi, & fuit in testamento
21 cum illo. * † In carne eius stare fecit testa-
D mentum, & † in tentatione inuentus est fidelis.
22 * Ideò iureiurando dedit illi gloriam in gente († Gen. 17. b. 10. Gal. 3. a. 6.)
23 sua, crescere illum quasi terræ cumulum, * &
vt stellas exaltare semen eius, & hereditare il- († Gen. 22. a. 1.)
los à mari vsque ad mare, & à flumine vsque
24 ad terminos terræ. * Et in Isaac eodem modo

fecit propter Abraham patrem eius. * Bene- 25
dictionem omnium Gentium dedit illi Do-
minus, & testamentum confirmauit super
caput Iacob. * Agnouit eum in benedictio- 26
nibus suis, & dedit illi hereditatem, & di-
uisit illi partem in tribubus duodecim. * Et 27
conseruauit illi homines misericordiæ, inue-
nientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPVT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core intercepta.

Exod. 11. a. 3.
Dilectus Deo & hominibus Moyses: cu- 1
ius memoria in benedictione est. * Si- A
milem illum fecit in gloria sanctorum, & 2
magnificauit eum in timore inimicorum, &
† Exod. 6. 7. 8.
in verbis suis monstra placauit.* † Glorifica- 3
uit illum in conspectu regum, & iussit illi co-
ram populo suo,& ostendit illi gloriam suam.* 4
† Num. 12. a. 3 b. 7. Heb. 3. a. 2. b. 5.
† In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum
& elegit eum ex omni carne. * Audiuit 5
enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum
in nubem. * Et dedit illi corām præcepta, & 6
legem vitæ & disciplinæ, docere Iacob testa-
mentum suum, & iudicia sua Israel. * Excel- 7
sum fecit Aaron fratrem eius, & similem si-
bi de tribu Leui: * statuit ei testamentum 8
æternum, & dedit illi sacerdotium gentis:
& beatificauit illum in gloria, * & circum- 9
cinxit eum zona gloriæ, & induit eum sto-
lam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtu-
tis. * Circumpedes, & femoralia, & hu- 10
† Exod. 28. f. 35.
merale posuit ei,& cinxit illum tintinnabulis B
aureis plurimis in gyro, * † dare sonitum in 11
incessu suo, auditum facere sonitum in tem-
plo, in memoriam filijs gentis suæ. * Stolam 12
sanctam, auro, & hyacintho, & purpura,
opus textile, viri sapientis, iudicio & verita-
te præditi: * torto cocco opus artificis, gem- 13
mis pretiosis figuratis in ligatura auri, & ope-
re lapidarij sculptis, in memoriam secundùm
numerum tribuum Israel. * Corona aurea su- 14
per mitram eius expressa signo sanctitatis, &
gloria honoris: opus virtutis, & desideria
oculorum ornata. * Sic pulchra ante ipsum 15
non fuerunt talia vsque ad originem. * Non 16
est indutus illa alienigena aliquis, sed tan- C
tùm filij ipsius soli, & nepotes eius per om-
ne tempus. * Sacrificia ipsius consumpta sunt 17
† Leuit. 8. d. 12.
igne quotidie. * † Compleuit Moyses manus 18
eius, & vnxit illum oleo sancto. * Factum 19
est illi in testamentum æternum, & semini
eius sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & ha-
bere laudem, & glorificare populum suum in
nomine eius. * Ipsum elegit ab omni viuen- 20
te, offerre sacrificium Deo, incensum, & bo-
num odorem, in memoriam placare pro po-
pulo suo: * & dedit illi in præceptis suis po- 21
testatem, in testamentis iudiciorum, docere
Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare
† Num. 16. a. 1. 3.
Israel. * † Quia contra illum steterunt alieni, 22
& propter inuidiam circumdederunt illum
homines in deserto, qui erant cum Dathan
& Abiron, & congregatio Core in iracun-
23 dia. * Vidit Dominus Deus, & non placuit
illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.
24 * Fecit illis monstra, & consumpsit illos in
25 flamma ignis. * Et addidit Aaron gloriam, &
dedit illi hereditatem, & primitias frugum
26 terræ diuisit illi. * Panem ipsis in primis pa-
D rauit in satietatem: nam & sacrificia Domini
27 edent, quæ dedit illi & semini eius. * Cete-
rùm in terra gentes non hereditabit, & pars
non est illi in gente: ipse est enim pars eius,
† Num. 25. b. 7. 1. Mach. 2. c. 26. f. 54.
28 & hereditas. * † Phinees filius Eleazari ter-
tius in gloria est, imitando eum in timore
29 Domini: * & stare in reuerentia gentis: in
bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo
30 pro Israel. * Ideò statuit illi testamentum pa-
cis, principem sanctorum & gentis suæ, vt
sit illi & semini eius sacerdotij dignitas in
31 æternum. * Et testamentum Dauid regi filio
Iesse de tribu Iuda, hereditas ipsi & semini
eius, vt daret sapientiam in cor nostrum iu-
dicare gentem suam in iustitia, ne aboleren-
tur bona ipsorum,& gloriam ipsorum in gen-
tem eorum æternam fecit.

CAPVT XLVI.

Laudes Iosue, Caleb, & Samuelis.

1 FOrtis in bello Iesus Naue,successor Moy-
A si in prophetis, qui fuit magnus secun-
2 dùm nomen suum, * maximus in salutem
electorum Dei, expugnare insurgentes ho-
3 stes, vt consequeretur hereditatem Israel. *
Quam gloriam adeptus est in tollendo ma-
nus suas, & iactando contra ciuitates rhom-
4 phæas?* Quis ante illum sic restitit? Nam
† Iosu. 10. c. 14.
5 hostes ipse Dominus perduxit. * † An non
in iracundia eius impeditus est sol, & vna
6 dies facta est quasi duo? * Inuocauit altissi-
mum potentem in oppugnando inimicos vn-
dique, & audiuit illum magnus & sanctus
7 Deus in saxis grandinis virtutis valdè fortis. *
Impetum fecit contra gentem hostilem, &
8 in descensu perdidit contrarios, * vt cognos-
B cant gentes potentiam eius, quia contra
Deum pugnare non est facile. Et secutus est à
† Num. 14. a. 6.
9 tergo potentis: * † & in diebus Moysi mise-
ricordiam fecit ipse, & Caleb filius Iephone,
stare contra hostem, & prohibere gentem à
10 peccatis, & perfringere murmur malitiæ. *
Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt
à numero sexcentorum millium peditum, in-
ducere illos in hereditatem, in terram quæ
11 manat lac & mel. * Et dedit Dominus ipsi
Caleb fortitudinem, & vsque in senectutem
permansit illi virtus, vt ascenderet in excel-
sum terræ locum, & semen ipsius obtinuit he-
12 reditatem:* vt viderent omnes filij Israel, quia
13 bonum est obsequi sancto Deo. * Et iudices
C singuli suo nomine, quorum non est corru-
14 ptum cor: qui non auersi sunt à Domino, *
vt sit memoria illorum in benedictione,& ossa
15 eorum pullulent de loco suo, * & nomen eo-
rum permaneat in æternum, permanens ad
filios

filios illorum, sanctorum virorum gloria. * 16
Dilectus à Domino Deo suo Samuel prophe-
ta Domini, renouauit imperium, & vnxit
principes in gente sua. * In lege Domini 17
congregationem iudicauit, & vidit Deus Ia-
cob, & in fide sua probatus est propheta. * 18
Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vi-
dit Deum lucis: * & inuocauit Dominum 19
omnipotentem, in oppugnando hostes cir- D
cumstantes vndique, in oblatione agni in-
uiolati. * Et intonuit de cœlo Dominus, & in 20
sonitu magno auditam fecit vocem suam, * & 21
contriuit principes Tyriorum, & omnes duces
Philisthiim: * & ante tempus finis vitæ suæ 22
& seculi, testimonium præbuit in conspectu
Domini, & Christi; pecunias & vsque ad
calceamenta ab omni carne non accepit, &
non accusauit illum homo. * Et post hoc dor- 23
miuit, & notum fecit regi, & ostendit illi
finem vitæ suæ, & exaltauit vocem suam de
terra in prophetia delere impietatem gentis.

Caput XLVII.

Laudes Nathan, Dauidis, & Salomonis.

2.Reg.12.a.1. POst hæc surrexit Nathan propheta in 1
diebus Dauid. * Et quasi adeps separa- A
tus à carne, sic Dauid à filijs Israel. * † Cum 2
†1.Reg.17.f.34. leonibus lusit quasi cum agnis: & in vrsis si- 3
militer fecit sicut in agnis ouium, in iuuen-
1.Reg.17.f.49. tute sua. * † Numquid non occidit gigantem 4
& abstulit opprobrium de gente? * In tollen- 5
do manum, saxo fundæ deiecit exultationem
Goliæ: * nam inuocauit Dominum omnipo- 6
tentem, & dedit in dextera eius tollere ho-
minem fortem in bello, & exaltare cornu
†1.Reg.18.b.7. gentis suæ. * † Sic in decem millibus glorifi- 7
cauit eum, & laudauit eum in benedictionibus
Domini, in offerendo illi coronam gloriæ:
* contriuit enim inimicos vndique, & extir- 8
pauit Philisthiim contrarios vsque in hodier-
num diem: contriuit cornu ipsorum vsque
in æternum. * In omni opere dedit confessio- 9
nem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ. * B
De omni corde suo laudauit Dominum, & 10
dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi
contra inimicos potentiam: * & stare fecit 11
cantores contra altare, & in sono eorum dul-
ces fecit modos. * Et dedit in celebrationibus 12
decus, & ornauit tempora vsque ad consum-
mationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum
Domini, & amplificarent manè Dei sancti-
†2.Reg.12.c.13. tatem. * † Dominus purgauit peccata ipsius, 13
& exaltauit in æternum cornu eius: & dedit
illi testamentum regni, & sedem gloriæ in
Israel. * Post ipsum surrexit filius sensatus, 14
& propter illum deiecit omnem potentiam
†3.Reg.3.a.3. inimicorum. * † Salomon imperauit in die- 15
bus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes,
vt conderet domum in nomine suo, & pa-
raret sanctitatem in sempiternum: quemad-
†3.Reg.4.d.32. modum eruditus es in iuuentute tua, * † & 16
impletus es, quasi flumen sapientia, & ter-
ram retexit anima tua. * Et replesti in com- 17

C parationibus ænigmata: ad insulas longè
diuulgatum est nomen tuum, & dilectus es
18 in pace tua. * In cantilenis, & prouerbijs, &
comparationibus, & interpretationibus,
19 miratæ sunt terræ, * & in nomine Domini
20 Dei, cui est cognomen, Deus Israel. * † †3.Reg.10.d.27.
Collegisti quasi aurichalcum aurum, & vt
21 plumbum complesti argentum, * & inclina-
sti femora tua mulieribus: potestatem ha-
22 buisti in corpore tuo, * dedisti maculam in
gloria tua, & profanasti semen tuum indu-
cere iracundiam ad liberos tuos, & incitari
23 stultitiam tuam, * vt faceres imperium bi-
partitum, † & ex Ephraim imperare impe- †3.Reg.12.d.16.
24 rium durum. * Deus autem non derelinquet
D misericordiam suam, & non corrumpet nec
delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepo-
tes electi sui: & semen eius, qui diligit Do-
25 minum, non corrumpet. * Dedit autem re-
26 liquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe. * Et
27 finem habuit Salomon cum patribus suis. *
Et dereliquit post se de semine suo, gentis
28 stultitiam, * & imminutum à prudentia,
Roboam, qui auertit gentem consilio suo:
29 * † & Ieroboam filium Nabat, qui peccare fe- †3.Reg.12.g.28.
cit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim,
& plurima redundauerunt peccata ipsorum.
30 * Valdè auerterunt illos a terra sua. * Et
31 quæsiuit omnes nequitias, vsque dum perue-
niret ad illos defensio, & ab omnibus pecca-
tis liberauit eos.

Caput XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisæi, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberauit Israel ab exercitu Sennacherib.

1 ET surrexit Elias propheta, quasi ignis, 3.Reg.17.a.1.
A & verbum ipsius quasi facula ardebat.
2 * Qui induxit in illos famem, & irritantes
illum inuidia sua pauci facti sunt. non enim
3 poterant sustinere præcepta Domini. * † Ver- †3.Reg.17.a.1.
bo Domini continuit cœlum, & deiecit de 4.Reg.1.
4 cœlo ignem ter. * sic amplificatus est Elias c.10.12.
in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic
5 gloriari tibi? * † Qui sustulisti mortuum ab †3.Reg.17.d.22.
inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei.
6 * Qui deiecisti reges ad perniciem, & con-
fregisti facilè potentiam ipsorum, & glorio-
7 sos de lecto suo. * Qui audis in Sina iudicium
8 & in Horeb iudicia defensionis. * Qui vn-
gis reges ad pœnitentiam, & prophetas fa-
9 cis successores post te. * † Qui receptus es †4.Reg.2.b.11.
B in turbine ignis, in curru equorum igneo-
10 rum. * Qui scriptus es in iudicijs temporum
lenire iracundiam Domini: † conciliare cor †Malac.4.b.6.
11 patris ad filium, & restituere tribus Iacob. *
12 Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia
tua decorati sunt. * nam nos vita viuimus
tantùm, post mortem autem non erit tale no-
13 men nostrum. * † Elias quidem in turbine te- †4.Reg.2.b.11.
ctus est, & in Eliseo completus est spiritus
eius: in diebus suis non pertimuit principem,
14 & potentia nemo vicit illum. * nec superanit

principi. * Tunc exclamauerunt filij Aaron, 18
in tubis productilibus sonuerunt, & auditam C
fecerunt vocem magnam in memoriam co-
ram Deo. * Tunc omnis populus simul pro- 19
perauerunt, & ceciderunt in faciem super
terram, adorare Dominum Deum suum, &
dare preces omnipotenti Deo excelso. * Et 20
amplificauerunt psallentes in vocibus suis, &
in magna domo auctus est sonus suauitatis
plenus. * Et rogauit populus Dominum ex- 21
celsum in prece, vsquedum perfectus est ho-
nor Domini, & munus suum perfecerunt.
* Tunc descendens, manus suas extulit in 22
omnem congregationem filiorum Israel dare
gloriam Deo à labiis suis,& in nomine ipsius
gloriari: * & iterauit orationem suam, volens 23
ostendere virtutem Dei. * Et nunc orate 24
Deum omnium, qui magna fecit in omni ter- D
ra, qui auxit dies nostros à ventre matris no-
stræ, & fecit nobiscum secundùm suam mi-
sericordiam: * det nobis iucunditatem cor- 25
dis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel
per dies sempiternos; * credere Israel nobis- 26
cum esse Dei misericordiam, vt liberet nos
in diebus suis. * Duas gentes odit anima 27
mea: tertia autem non est gens, quam ode-
rim: * qui sedent in monte Seir, & Phili- 28
sthiim, & stultus populus qui habitat in Si-
chimis. * Doctrinam sapientiæ & disciplinæ 29
scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Iero-
solymita, qui renouauit sapientiam de corde
suo. * Beatus, qui in istis versatur bonis qui 30
ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.
* Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit: quia 31
lux Dei vestigium eius est.

CAPVT LI.

Dei laus, exaltatio & gratiarum actio.

ORatio Iesu filij Sirach: Confitebor tibi 1
Domine rex, & collaudabo te Deum A
saluatorem meum. * Confitebor nomini tuo: 2
quoniam adiutor & protector factus es mihi,
* & liberasti corpus meum à perditione, à 3
laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium
mendacium, & in conspectu astantium fa-
ctus es mihi adiutor. * Et liberasti me secun- 4
dùm multitudinem misericordiæ nominis
tui à rugientibus, præparatis ad escam, * de 5
manibus quærentium animam meam, & de
portis tribulationum quæ circumdederunt
me: * à pressura flammæ quæ circumdedit 6
me,& in medio ignis non sum æstuatus: * de 7
altitudine ventris inferi,& à lingua coinqui-
nata, & à verbo mendacij, à rege iniquo, &
à lingua iniusta: * laudabit vsque ad mor- 8
tem anima mea Dominum, * & vita mea 9
10 appropinquans erat in inferno deorsum. *
B Circumdederunt me vndique, & non erat
qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiuto-
11 rium hominum, & non erat. * Memoratus
sum misericordiæ tuæ Domine, & operatio-
12 nis tuæ, quæ à sæculo sunt: * quoniam eruis
sustinentes te Domine, & liberas eos de ma-
13 nibus gentium. * Exaltasti super terram ha-
bitationem meam, & pro morte defluente
14 deprecatus sum. * Inuocaui Dominum pa-
trem Domini mei, vt non derelinquat me
in die tribulationis meæ, & in tempore su-
15 perborum sine adiutorio. * Laudabo nomen
tuum assiduè, & collaudabo illud in confes-
16 sione, & exaudita est oratio mea. * Et libe-
rasti me de perditione, & eripuisti me de
17 tempore iniquo. * Propterea confitebor, &
laudem dicam tibi, & benedicam nomini
18 Domini. * Cùm adhuc iunior essem, prius-
C quam oberrarem, quæsiui sapientiam palàm
19 in oratione mea. * Ante templum postula-
bam pro illa, & vsque in nouissimis inqui-
ram eam. Et effloruit tamquam præcox vua,
20 * lætatum est cor meum in ea. Ambulauit
pes meus iter rectum, à iuuentute mea inue-
21 stigabam eam. * Inclinaui modicè aurem
22 meam, & excepi illam. * Multam inueni in
meipso sapientiam, & multùm profeci in ea.
23 * Danti mihi sapientiam, dabo gloriam. *
24 Consiliatus sum enim vt facerem illam: ze-
25 latus sum bonum, & non confundar. * Col-
luctata est anima mea in illa, & in faciendo
26 eam confirmatus sum. * Manus meas exten-
27 di in altum, & insipientiam eius luxi. * Ani-
mam meam direxi ad illam, & in agnitione
28 inueni eam. * Possedi cum ipsa cor ab ini-
29 tio: propter hoc non derelinquar. * Venter
D meus conturbatus est quærendo illam: prop-
30 tereà bonam possidebo possessionem. * Dedit
mihi Dominus linguam mercedem meam:
31 & in ipsa laudabo eum. * Appropiate ad
me indocti,& congregate vos in domum dis-
32 ciplinæ. * quid adhuc retardatis? & quid di-
citis in his? animæ vestræ sitiunt vehemen-
33 ter.* Aperui os meum,& locutus sum: Com-
34 parate vobis sine argento,* & collum vestrum
subiicite iugo, & suscipiat anima vestra dis-
ciplinam: in proximo est enim inuenire eam.
35 * Videte oculis vestris, quia modicum labo-
36 raui, & inueni mihi multam requiem. * As-
sumite disciplinam in multo numero argen-
37 ti, & copiosum aurum possidete in ea. * Læ-
tetur anima vestra in misericordia eius, &
38 non confundemini in laude ipsius. * Opera-
mini opus vestrum ante tempus, & dabit vo-
bis mercedem vestram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIÆ.

Capvt Primvm.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reuersa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & sollemnitates ipsius reiiciuntur: & quid facere debeat vt in gratiam à Deo recipiatur. rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

Isio Isaiæ filij Amos, 1
quam vidit super Iudam A
& Ierusalem in diebus
Oziæ, Ioathan, Achaz,
& Ezechiæ, regum Iuda.
* Audite cœli, & auri- 2
bus percipe terra, quo-
niam Dominus locutus est. Filios enutriui,
& exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. * Co- 3
gnouit bos possessorem suum, & asinus præ-
sepe domini sui: Israel autem me non co-
gnouit, & populus meus non intellexit. * 4
Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, B
semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum
Israel, abalienati sunt retrorsum. * Super quo 5
percutiam vos vltrà addentes præuaricationem? omne caput languidum, & omne cor
mœrens. * A planta pedis vsque ad verticem, 6
non est in eo sanitas: vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata
† Inf. 5. b.6. medicamine, neque fota oleo. * † Terra ve- 7
stra deserta, ciuitates vestræ succensæ igni:
regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.
* Et derelinquetur filia Sion vt vmbraculum 8
in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, C
† Rom 9. g.29 & sicut ciuitas quæ vastatur, * † Nisi Domi- 9
† Gen. 19. e.24. nus exercituum reliquisset nobis semen, †
quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha
similes essemus. * Audite verbum Domini 10
principes Sodomorum, percipite auribus le-
† Ierem. 6. e.20. Amos 5. f.22. gem Dei nostri populus Gomorrhæ. * † Quò 11
mihi multitudinem victimarum vestrarum,
dicit Dominus? plenus sum. holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum, nolui.
* Cùm veniretis ante conspectum meum, 12
quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt am-
bularetis in atriis meis? * ne offeratis vltrà sa- 13
crificium frustrà: incensum abominatio est
mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festiui-
D tates alias non feram, iniqui sunt cœtus ve-
14 stri: * calendas vestras, & sollemnitates ve-
stras, odiuit anima mea: facta sunt mihi mo-
15 lesta, laboraui sustinens. * Et cùm extenderi-
tis manus vestras auertam oculos meos à vo-
bis: & cùm multiplicaueritis orationem, non
exaudiam: † manus enim vestræ sanguine † Inf. 59. a.3.
16 plenæ sunt. * † Lauamini, mundi estote, † 1. Pet. 3. b.11.
auferte malum cogitationum vestrarum ab
17 oculis meis: quiescite agere peruersè, * dis-
E cite benefacere: quærite iudicium, subueni-
te oppresso, iudicate pupillo; defendite vi-
18 duam. * Et venite, & arguite me, dicit Do-
minus: si fuerint peccata vestra vt coccinum,
quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra
19 quasi vermiculus, velut lana alba erunt. * Si
volueritis, & audieritis me, bona terræ co-
20 medetis. * Quòd si nolueritis, & me ad ira-
cundiam prouocaueritis: gladius deuorabit
21 vos, quia os Domini locutum est. * Quomo-
do facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iu-
dicij? iustitia habitauit in ea, nunc autem
22 homicidæ. * Argentum tuum versum est in
23 scoriam: vinum tuum mistum est aqua. *
Principes tui infideles, socij furum: omnes
F diligunt munera sequuntur retributiones. † † Ier. 5. g.28.
Pupillo non iudicant: & causa viduæ non in-
24 greditur ad illos. * Propter hoc ait Dominus
Deus exercituum fortis Israel: Heu, conso-
labor super hostibus meis, & vindicabor de
25 inimicis meis. * Et conuertam manum meam
ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam,
26 & auferam omne stannum tuum. * Et resti-
tuam iudices tuos vt fuerunt priùs, & consi-
liarios tuos sicut antiquitus: post hæc voca-
27 beris ciuitas iusti, vrbs fidelis. * Sion in iudi-
cio redimetur, & reducent eam in iustitia:
28 * & conteret scelestos, & peccatores simul:
& qui dereliquerunt Dominum, consumen-
29 tur. * Confundentur enim ab idolis, quibus
sacrificauerunt: & erubescetis super hortis,
30 quos elegeratis, * cùm fueritis velut quercus
defluentibus foliis, & velut hortus absque
31 aqua. * Et erit fortitudo vestra, vt fauilla
stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla: &
succendetur vtrumque simul, & non erit qui
extinguat.

Capvt II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec vltrà bello molestabitur: domus verò Iacob ob idololatriam, auaritiam & reliqua scelera abiicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

1 VErbum, quod vidit Isaias, filius Amos,
2 super Iuda & Ierusalem. * † Et erit in † Micheæ 4.a.1.
nouissimis

nouiſſimis diebus præparatus mons domus A
Domini in vertice montium, & eleuabitur
ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes.
* Et ibunt populi multi, & dicent: Venite 3
& aſcendamus ad montem Domini, & ad
domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas,
& ambulabimus in ſemitis eius: quia de Siun
exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem.
* Et iudicabit Gentes, & arguet populos 4
multos: & conflabunt gladios ſuos in vome-
res, & lanceas ſuas in falces: non leuabit B
gens contra gentem gladium, nec exercebun-
tut vltrà ad prælium. * Domus Iacob venite, 5
& ambulemus in lumine Domini. * Proieci- 6
ſti enim populum tuum, domum Iacob: quia
repleti ſunt vt olim, & augures habuerunt vt
Philiſthiim, & pueris alienis adhæſerunt. * 7
Repleta eſt terra argento & auro: & non eſt
finis theſaurorum eius: * & repleta eſt terra 8
eius equis: & innumerabiles quadrigæ eius. Et
repleta eſt terra eius idolis: opus manuum
ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti
eorum. * Et incuruauit ſe homo, & humilia- 9
tus eſt vir: ne ergo dimittas eis. * Ingrederè in 10
petram, & abſcondere in foſſa humo à facie C
timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius.
* Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & 11
incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur
autem Dominus ſolus in die illa. * Quia dies 12
Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum,
& excelſum, & ſuper omnem arrogantem:
& humiliabitur. * Et ſuper omnes cedros Li- 13
bani ſublimes, & erectas, & ſuper omnes
quercus Baſan. * Et ſuper omnes montes ex- 14
celſos, & ſuper omnes culles eleuatos. * Et 15
ſuper omnem turrim excelſam, & ſuper
omnem murum munitum, * & ſuper omnes 16
naues Tharſis, & ſuper omne quod viſu pul- D
chrum eſt. * Et incuruabitur ſublimitas ho- 17
minum, & humiliabitur altitudo virorum, &
eleuabitur Dominus ſolus in die illa: * & ido- 18
la penitus conterentur: * † & introibunt in 19
ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ, à
facie formidinis Domini, & à gloria maieſta-
tis eius, cùm ſurrexerit percutere terram. * 20
In die illa proiiciet homo idola argenti ſui,
& ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi vt
adoraret, talpas & veſpertiliones. * Et ingre- 21
dietur ſciſſuras petrarum, & in cauernas ſa-
xorum, à facie formidinis Domini, & à gloria
maieſtatis eius, cùm ſurrexerit percutere ter-
ram. * Quieſcite ergo ab homine, cuius ſpi- 22
ritus in naribus eius eſt, quia excelſus repu-
tatus eſt ipſe.

CAPVT III.

Futura Iudæorum ob ſua peccata grauis afflictio ac deſertio, & puerorum atque effeminatorum dominium: peccata ſuperiorum arguit: item ſuperbiam & curioſam laſciuiam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

ECce enim dominator Dominus exerci- 1
tuum auferet à Ieruſalem, & à Iuda vali-
A dum & fortem, omne robur panis, & omne
2 robur aquæ; * fortem, & virum bellatorem,
iudicem, & prophetam, & ariolum, & ſe-
3 nem; * Principem ſuper quinquaginta, &
honorabilem vultu, & conſiliarium, & ſapien-
tem de architectis, & prudentem eloquij my-
4 ſtici. * Et dabo pueros principes eorum, &
5 effeminati dominabuntur eis. * Et irruet po-
pulus, vir ad virum, & vnuſquiſque ad pro-
ximum ſuum: tumultuabitur puer contra ſe-
6 nem, & ignobilis contra nobilem. * Appre-
B hendet enim vir fratrem ſuum domeſticum
patris ſui: Veſtimentum tibi eſt, princeps
eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu tua.
7 * Reſpondebit in die illa, dicens: Non ſum
medicus, & in domo mea non eſt panis, ne-
que veſtimentum: nolite conſtituere me
8 principem populi. * Ruit enim Ieruſalem, &
Iudas concidit: quia lingua eorum & adin-
uentiones eorum contra Dominum, vt pro-
9 uocarent oculos maieſtatis eius. * Agnitio
vultus eorum reſpondit eis: & peccatum
ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſ-
conderunt: væ animæ eorum: quoniam red-
10 dita ſunt eis mala. * Dicite iuſto quoniam be-
nè, quoniam fructum adinuentionum ſua-
11 rum comedet. * Væ impio in malum: retri-
12 butio enim manuum eius fiet ei. * Populum
C meum exactores ſui ſpoliauerunt, & mulie-
res dominatæ ſunt eis. Popule meus, qui te
beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam
13 greſſuum tuorum diſſipant. * Stat ad iudican-
dum Dominus, & ſtat ad iudicandos popu-
14 los. * Dominus ad iudicium veniet cum ſe-
nibus populi ſui, & principibus eius: vos
enim depaſti eſtis vineam, & rapina paupe-
15 ris in domo veſtra. * Quare atteritis populum
meum, & facies pauperum commolitis, dici-
16 cit Dominus Deus exercituum? * Et dixit
Dominus: Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ
Sion, & ambulauerunt extento collo, & nu-
tibus oculorum ibant, & plaudebant, ambu-
labant pedibus ſuis, & compoſito gradu in-
17 cedebant: * Decaluabit Dominus verticem
D filiarum Sion, & Dominus crinem earum nu-
18 dabit. * In die illa auferet Dominus orna-
19 mentum calceamentorum, & lunulas, * tor-
20 ques, & monilia, & armillas, & mitras, * &
diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas,
21 & olfactoriola, & inaures, * & annulos, &
22 gemmas in fronte pendentes, * & mutatoria,
23 & palliola, & linteamina, & acus, * & ſpe-
24 cula, & ſindones, & vittas, & theriſtra. * Et
erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona fu-
niculus, & pro criſpanti crine caluitium, &
25 pro faſcia pectorali cilicium. * Pulcherrimi
quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui
26 in prælio. * Et mœrebunt atque lugebunt
portæ eius, & deſolata in terra ſedebit.

CAPVT IV.

Septem mulieres vnum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquia Iſrael ablutis

abluis earum sordibus saluæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

ET apprehendent septem mulieres virum 1
vnum in die illa dicentes: Panem no- A
strum comedemus, & vestimentis nostris
operiemur: tantummodò inuocetur nomen
tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.
* In die illa, erit germen Domini in magni- 2
ficentia & gloria, & fructus terræ sublimis, &
exultatio his qui saluati fuerint de Israel. * 3
Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, &
residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, om-
nis qui scriptus est in vita in Ierusalem. * Si 4
abluerit Dominus sordes filiarum Sion, &
sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius,
in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. * Et crea- 5
bit Dominus super omnem locum Montis
Sion, & vbi inuocatus est, nubem per diem,
& fumum & splendorem ignis flammantis
in nocte: super omnem enim gloriam pro-
tectio. * Et tabernaculum erit in vmbracu- 6
lum diei ab æstu, & in securitatem, & abs-
consionem à turbine, & à pluuia.

CAPVT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat iudicium & desertionem Iudæorum, ipsorumque peccata describuntur: auaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum & væ diuersis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus eleuandum contra Iudæos.

Ier. 2. e. 21. Matth. 21. d. 33.

CAntabo dilecto meo canticum patruelis 1
mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto A
meo in cornu filio olei. * Et sepiuit eam, & la- 2
pides elegit ex illa, & plantauit eam electam,
& ædificauit turrim in medio eius, & torcu-
lar extruxit in ea: & expectauit vt faceret
vuas, & fecit labruscas. * Nunc ergo habita- 3
tores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter
me & vineam meam. * Quid est quod debui 4
vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an B
quòd expectaui vt faceret vuas, & fecit la-
bruscas? * Et nunc ostendam vobis quid ego 5
faciam vineæ meæ: auferam sepem eius, &
erit in direptionem: diruam maceriam eius, &
erit in conculcationem. * Et ponam eam de- 6
sertam: non putabitur, & non fodietur: &
ascendent vepres & spinæ: & nubibus man-
dabo ne pluant super eam imbrem. * Vinea 7
enim Domini exercituum, domus Israel est:
& vir Iuda, germen eius delectabile: & ex-
pectaui vt faceret iudicium, & ecce iniqui-
tas; & iustitiam, & ecce clamor. * Væ qui con- 8
iungitis domum ad domum, & agrum agro
copulatis vsque ad terminum loci: numquid
habitabitis vos soli in medio terræ? * In auri- 9
bus meis sunt hæc, dicit Dominus exerci- C
tuum: Nisi domus multæ desertæ fuerint,
grandes & pulchræ, absque habitatore. * De- 10
cem enim iugera vinearum facient lagunculam
lam vnam, & triginta modij sementis facient
11 modios tres. * Væ qui consurgitis manè ad
ebrietatem sectandam, & potandum vsque
12 ad vesperam, vt vino æstuetis. * Cithara, &
lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in con-
uiuiis vestris: & opus Domini non respicitis,
13 nec opera manuum eius consideratis. * Pro-
pterea captiuus ductus est populus meus, quia
non habuit scientiam, & nobiles eius in-
terierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.
14 * Propterea dilatauit infernus animam suam,
D & aperuit os suum absque vllo termino: &
descendent fortes eius, & populus eius, &
15 sublimes gloriosique eius, ad eum. * Et in-
curuabitur homo, & humiliabitur vir, &
16 oculi sublimium deprimentur. * Et exaltabi-
tur Dominus exercituum in iudicio, & Deus
17 sanctus sanctificabitur in iustitia. * Et pascen-
tur agni iuxta ordinem suum, & deserta in
18 vbertatem versa aduenæ comedent. * Væ qui
trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, &
19 quasi vinculum plaustri peccatum. * Qui di-
E citis: Festinet, & citò veniat opus eius, vt vi-
deamus: & appropiet, & veniat consilium
20 sancti Israel, & sciemus illud. * Væ qui dici-
tis malum bonum, & bonum malum: ponen-
tes tenebras lucem, & lucem tenebras: po-
nentes amarum in dulce, & dulce in ama-
21 rum. * † Væ qui sapientes estis in oculis ve-
22 stris, & coram vobismetipsis prudentes. * Væ
qui potentes estis ad bibendum vinum, & vi-
23 ri fortes ad miscendam ebrietatem. * Qui iu-
stificatis impium pro muneribus, & iustitiam
24 iusti aufertis ab eo. * Propter hoc, sicut de-
F uorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ
exurit; sic radix eorum quasi fauilla erit, &
germen eorum vt puluis ascendet. Abiece-
runt enim legem Domini exercituum, & elo-
25 quium sancti Israel blasphemauerunt. * Ideò
iratus est furor Domini in populum suum, &
extendit manum suam super eum, & percus-
sit eum: & conturbati sunt montes, & facta
sunt morticina eorum, quasi stercus in me-
dio platearum. In his omnibus non est auer-
sus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.
26 * Et eleuabit signum in nationibus procul, &
sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce fe-
27 stinus velociter veniet. * Non est deficiens,
G neque laborans in eo: non dormitabit, ne-
que dormiet, neque soluetur cingulum re-
num eius, nec rumpetur corrigia calceamen-
28 ti eius. * Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus
eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex,
29 & rotæ eius quasi impetus tempestatis. * Ru-
gitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum:
& frendet, & tenebit prædam: & amplexa-
30 bitur, & non erit qui eruat. * Et sonabit su-
per eum in die illa sicut sonitus maris: aspi-
ciemus in terram, & ecce tenebræ tribulatio-
nis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

† Prou. 3. a. 7. Rom. 12. d. 16.

CAPVT VI.

Isaias visa Domini maiestate condemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædi

prædicandum: prædicitur excæcandus populus vsque ad desolationem ciuitatum Iuda, & eius quæ derelicta erat futura consolatio.

IN anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi 1
Dominum sedentem super solium excel- A
sum & eleuatum: & ea quæ sub ipso erant, re-
plebant templum. * Seraphim stabant super 2
illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus
velabant faciem eius, & duabus velabant pe-
des eius, & duabus volabant. * Et clamabant 3
alter ad alterum, & dicebant: † Sanctus, san- B
ctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, ple-
na est omnis terra gloria eius. * Et commota 4
sunt superliminaria cardinum à voce claman-
tis, & domus repleta est fumo. * Et dixi: Væ 5
mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego
sum, & in medio populi polluta labia haben-
tis ego habito, & regem Dominum exerci-
tuum vidi oculis meis.* Et volauit ad me vnus 6
de Seraphim, & in manu eius calculus, quem C
forcipe tulerat de altari. * Et tetigit os meum, 7
& dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & aufe-
retur iniquitas tua, & peccatum tuum mun-
dabitur. * Et audiui vocem Domini dicentis: 8
Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi:
Ecce ego, mitte me. * Et dixit: Vade, & di- 9
ces populo huic: † Audite audientes, & no-
lite intelligere: & videte visionem, & nolite
cognoscere. * Excæca cor populi huius, & 10
aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne D
fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat,
& corde suo intelligat: & conuertatur, & sa-
nem eum. * Et dixit: Vsquequò Domine? 11
Et dixit: Donec desolentur ciuitates absque
habitatore, & domus sine homine, & terra
relinquetur deserta. * Et longè faciet Domi- 12
nus homines, & multiplicabitur quæ derelicta
fuerat in medio terræ.* Et adhuc in ea deci- 13
matio, & conuertetur, & erit in ostensionem
sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ ex-
pandit ramos suos: semen sanctum erit id,
quod steterit in ea.

† Apoc. 4. c. 8.

† Matt. 13. b. 14. Marc. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8.

CAPVT VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Ierusalem, Isaias prophetat illos non præualituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cuius nomen Emmanuel: prædicitque desertionem Israel & grauissimam Iudæ afflictionem ac solitudinem.

ET factum est in diebus Achaz filij Ioa- 1
than, filij Oziæ regis Iuda, ascendit Ra- A
sin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex
Israel, in Ierusalem, ad præliandum contra
eam: & non potuerunt debellare eam. * Et 2
nuntiauerunt domui Dauid, dicentes: Requie-
uit Syria super Ephraim, & commotum est
cor eius, & cor populi eius, sicut mouentur li-
gna siluarum à facie venti. * Et dixit Domi- 3
nus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz
tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad ex-
tremum aquæ ductus piscinæ superioris in via
Agri fullonis.* Et dices ad eum: Vide vt sileas: 4
noli timere, & cor tuum ne formidet à dua-
bus caudis titionum fumigantium istorum in
ira furoris Rasin regis Syriæ, & filij Rome-
5 liæ: * eò quòd consilium inierit contra te Sy-
B ria in malum Ephraim, & filius Romeliæ, di-
6 centes: * Ascendamus ad Iudam, & suscite-
mus eum, & auellamus eum ad nos, & po-
namus regem in medio eius filium Tabeel.
7 * Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, &
8 non erit istud: * sed caput Syriæ Damascus,
& caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta
& quinque anni, & desinet Ephraim esse po-
9 pulus: * & caput Ephraim Samaria, & caput
Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis,
10 non permanebitis. * Et adiecit Dominus lo-
11 qui ad Achaz, dicens: * Pete tibi signum à
Domino Deo tuo in profundum inferni, siue
12 in excelsum supra.* Et dixit Achaz: Non pe-
13 tam, & non tentabo Dominum. * Et dixit:
Audite ergo domus Dauid: Numquid parum
vobis est, molestos esse hominibus quia mo-
14 lesti estis & Deo meo? * Propter hoc dabit
C Dominus ipse vobis signum. † Ecce virgo cõ-
cipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen
15 eius Emmanuel. * Butyrum & mel comedet,
vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.
16 * Quia antequam sciat puer reprobare ma-
lum, & eligere bonum, derelinquetur terra,
quam tu detestaris à facie duorum regum
17 suorum. * Adducet Dominus super te, & su-
per populum tuum, & super domum patris
tui, dies qui non venerunt à diebus separatio-
18 nis Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum. *
Et erit in die illa: Sibilabit Dominus mus-
cæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, &
19 api, quæ est in terra Assur, * & venient, & re-
quiescent omnes in torrentibus vallium, &
in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis,
20 & in vniuersis foraminibus.* In die illa radet
D Dominus in nouacula conducta, in his qui
trans flumen sunt, in rege Assyriorum, ca-
put & pilos pedum, & barbam vniuersam.
21 * Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam
22 boum, & duas oues, * & præ vbertate lactis
comedet butyrum: butyrum enim & mel
manducabit omnis qui relictus fuerit in me-
23 dio terræ.* Et erit in die illa: Omnis locus
vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in spi-
24 nas & in vepres erunt. * Cum sagittis & ar-
cu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ
25 erunt in vniuersa terra. * Et omnes montes,
qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc ter-
ror spinarum & veprium, & erit in pascua
bouis, & in conculcationem pecoris.

4. Reg. 16. a. 5.

† Matt. 1. d. 23. Luc. 1. c. 31.

CAPVT VIII.

Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Iudæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium & legem signari, subiiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

1 ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librũ
grandem, & scribe in eo stylo hominis:

Velociter spolia detrahe, citò prædare. * Et 2
adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdo- A
tem, & Zachariam filium Barachiæ: * & ac- 3
cessi ad prophetissam, & concepit, & pepe-
rit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca no-
men eius, Accelera spolia detrahere: Festina
prædari. * Quia antequam sciat puer vocare 4
patrem suum & matrem suam, auferetur for-
titudo Damasci, & spolia Samariæ, coram
rege Assyriorum. * Et adiecit Dominus loqui 5
ad me adhuc, dicens: * Pro eo quòd abiecit 6
populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum si- B
lentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Ro-
meliæ: * propter hoc ecce Dominus adducet 7
super eos aquas fluminis fortes & multas, re-
gem Assyriorum, & omnem gloriam eius: &
ascendet super omnes riuos eius, & fluet su-
per vniuersas ripas eius, * & ibit per Iudam, 8
inundans, & transiens vsque ad collum ve-
niet. Et erit extensio alarum eius, implens
latitudinem terræ tuæ, ô Emmanuel. * Con- 9
gregamini populi, & vincimini, & audite
vniuersæ procul terræ: confortamini, & vin-
cimini, accingite vos & vincimini; * inite 10
consilium, & dissipabitur: loquimini ver-
bum, & non fiet: quia nobiscum Deus. * Hæc 11
enim ait Dominus ad me: sicut in manu C
forti erudiuit me, ne irem in via populi hu-
ius, dicens: * Non dicatis, coniuratio: om- 12
nia enim quæ loquitur populus iste, coniu-
ratio est: & timorem eius ne timeatis, neque
paueatis. * Dominum exercituum ipsum san- 13
ctificate: ipse pauor vester, & ipse terror ve-
† Luc. 2. e. 14. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. ster. * Et erit vobis in sanctificationem. † In 14
lapidem autem offensionis, & in petram
scandali, duabus domibus Israel; in laqueum
& in ruinam habitantibus Ierusalem. * Et 15
offendent ex eis plurimi, & cadent, & con-
terentur, & irretientur, & capientur. * Liga 16
testimonium, signa legem in discipulis meis.
* Et expectabo Dominum, qui abscondit fa- 17
ciem suam à domo Iacob, & præstolabor D
eum. * Ecce ego & pueri mei, quos dedit mi- 18
hi Dominus in signum, & in portentum Is-
rael à Domino exercituum, qui habitat in
monte Sion. * Et cùm dixerint ad vos: Quæ- 19
rite à pythonibus, & à diuinis, qui strident
in incantationibus suis: Numquid non po-
pulus à Deo suo requiret, pro viuis à mor-
tuis? * Ad legem magis, & ad testimonium. 20
Quod si non dixerint iuxta verbum hoc,
non erit eis matutina lux. * Et transibit per 21
eam, corruet, & esuriet: & cùm esurierit,
irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo,
& suspiciet sursum. * Et ad terram intuebi- 22
tur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio
& angustia, & caligo persequens, & non po-
terit auolare de angustia sua.

CAPVT IX.

Vaticinium de Christi natiuitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Iudæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, grauissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

1 PRimo tempore alleuiata est Terra Zabu- Matt. 4. b. 15.
A lon, & Terra Nephthali: & nouissimè
aggrauata est via maris trans Iordanem Ga-
2 lilææ Gentium. * Populus, qui ambulabat in
tenebris vidit lucem magnam: habitantibus
in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.
3 * Multiplicasti gentem, & non magnificasti
lætitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui læ-
tantur in messe, sicut exultant victores capta
4 præda, quando diuidunt spolia. * Iugum
enim oneris eius, & virgam humeri eius, &
sceptrum exactoris eius superasti, † sicut in † Iud. 7. f. 22.
5 die Madian. * Quia omnis violenta prædatio
cum tumultu, & vestimentum mistum san-
guine, erit in combustionem, & cibus ignis.
6 * PARVVLVS enim NATVS est nobis, &
B filius datus est nobis, & factus est principa-
tus super humerum eius: & vocabitur nomen
eius, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis,
7 pater futuri sæculi, princeps pacis. * Multi-
plicabitur eius imperium, & pacis non erit
finis: super solium Dauid, & super regnum
eius sedebit: vt confirmet illud, & corrobo-
ret in iudicio & iustitia, amodò & vsque in
sempiternum: zelus Domini exercituum fa-
8 ciet hoc. * Verbum misit Dominus in Iacob,
9 & excidit in Israel. * Et sciet omnis populus
Ephraim, & habitantes Samariam, in super-
10 bia & magnitudine cordis dicentes: * La-
teres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædi-
ficabimus: sycomoros succiderunt, sed ce-
11 dros immutabimus. * Et eleuabit Dominus
hostes Rasin super eum, & inimicos eius in
12 tumultum vertet: * Syriam ab Oriente, &
C Philisthiim ab Occidente: & deuorabunt Is-
rael toto ore. In omnibus his non est auer-
sus furor eius, sed adhuc manus eius extenta:
13 * & populus non est reuersus ad percutien-
tem se, & Dominum exercituum non in-
14 quisierunt. * Et disperdet Dominus ab Israel
caput & caudam, incuruantem & refrænan-
15 tem, die vna. * Longæuus & honorabilis,
ipse est caput: & propheta docens menda-
16 cium, ipse est cauda. * Et erunt, qui beatifi-
cant populum istum, seducentes: & qui
17 beatificantur, præcipitati. * propter hoc su-
D per adolescentulis eius non lætabitur Do-
minus: & pupillorum eius, & viduarum
non miserebitur: quia omnis hypocrita est
& nequam, & vniuersum os locutum est
stultitiam. In omnibus his non est auersus fu-
18 ror eius, sed adhuc manus eius extenta. * Suc-
censa est enim quasi ignis impietas, veprem &
spinam vorabit: & succendetur in densitate
19 saltus, & conuoluetur superbia fumi. * In ira
Domini exercituum conturbata est terra, &
erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non
20 parcet. * Et declinabit ad dexteram, & esuriet:
& comedet ad sinistram, & non saturabitur:
vnusquisque carnem brachij sui vorabit:
Manasses Ephraim, & Ephraim Manassen
simul

simul ipsi contra Iudam. * In omnibus his 21
non est auersus furor eius, sed adhuc manus
eius extenta.

Caput X.

Væ condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum conuertendas prædicens.

VÆ qui condunt leges iniquas: & scri- 1
bentes, iniustitiam scripserunt: * vt op- 2
primerent in iudicio pauperes, & vim face- A
rent causæ humilium populi mei: vt essent
viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.
* Quid facietis in die visitationis, & calami- 3
tatis de longè venientis? ad cuius confugie-
tis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam ve-
stram, * ne incuruemini sub vinculo, & cum 4
interfectis cadatis? Super omnibus his non
est auersus furor eius, sed adhuc manus eius
extenta. * Væ Assur, virga furoris mei & ba- 5
culus ipse est, in manu eorum indignatio
mea. * Ad gentem fallacem mittam eum, & 6
contra populum furoris mei mandabo illi, vt B
auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat
illum in conculcationem quasi lutum platea-
rum. * Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor 7
eius non ita existimabit: sed ad conterendum
erit cor eius, & ad internecionem gentium
non paucarum. * Dicet enim: * Numquid non 8
principes mei simul reges sunt? numquid non
vt Charcamis, sic Calano; & vt Arphad, sic 9
Emath? numquid non vt Damascus, sic Sa-
maria? * Quomodo inuenit manus mea re- 10
gna idoli, sic & simulachra eorum de Ierusa- C
lem, & de Samaria. * Numquid non sicut 11
feci Samariæ & idolis eius, sic faciam Ieru-
salem & simulachris eius? * Et erit, cùm im- 12
pleuerit Dominus cuncta opera sua in monte
Sion, & in Ierusalem, visitabo super fructum
† 4. Reg. 19. f. 35. Inf. 37. f. 36. magnifici cordis regis † Assur, & super glo-
riam altitudinis oculorum eius. * Dixit enim: 13
In fortitudine manus meæ feci, & in sapien-
tia mea intellexi: & abstuli terminos populó-
rum, & principes eorum deprædatus sum, &
detraxi quasi potens in sublimi residentes. * 14
Et inuenit quasi nidum manus mea fortitu-
dinem populorum: & sicut colliguntur oua,
quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego D
congregaui: & non fuit qui moueret pen-
nam, & aperiret os, & ganniret. * Numquid 15
gloriabitur securis contra eum, qui secat in
ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo
trahitur? quomodo si eleuetur virga contra
eleuantem se, & exaltetur baculus, qui vti-
que lignum est. * Propter hoc mittet domi- 16
nator Dominus exercituum in pinguibus eius
tenuitatem: & subtus gloriam eius succensa
ardebit quasi combustio ignis. * Et erit lu- 17
men Israel in igne, & Sanctus eius in flamma:
& succendetur, & deuorabitur spina eius, &
18 vepres in die vna. * Et gloria saltus eius, &
E carmeli eius, ab anima vsque ad carnem con-
19 sumetur, & erit terrore profugus. * Et reli-
quiæ ligni saltus eius præ paucitate numera-
20 buntur, & puer scribet eos. * Et erit in die il-
la: non adiiciet residuum Israel, & hi qui fu-
gerint de domo Iacob, inniti super eo qui
percutit eos; sed innitetur super Dominum
21 sanctum Israel in veritate. * Reliquiæ con-
uertentur, reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum
22 fortem. * † Si enim fuerit populus tuus Israel † Infr. 12. c. 11.
quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex Rom. 9.
eo: consummatio abbreuiata inundabit iusti- f. 27.
23 tiam. * Consummationem enim & abbreuia-
F tionem Dominus Deus exercituum faciet in
24 medio omnis terræ. * Propter hoc, hæc dicit
Dominus Deus exercituum: Noli timere po-
pulus meus habitator Sion ab Assur: in virga
percutiet te, & baculum suum leuabit super
25 te in via Ægypti. * Adhuc enim paululum
modicumque, & consummabitur indignatio
26 & furor meus super scelus eorum. * † Et sus- † Inf. 37.
citabit super eum Dominus exercituum fla- g. 36.
gellum, † iuxta plagam Madian in petra O- † Iud. 7.
reb, & virgam suam super mare, & leuabit g. 25.
27 eam in via Ægypti. * Et erit in die illa: Au-
G feretur onus eius de humero tuo, & iugum
eius de collo tuo, & computrescet iugum à fa-
28 cie olei. * Veniet in Aiath, transibit in Ma-
gron: apud Machmas commendabit vasa sua.
29 * Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: ob-
30 stupuit Rama, Gabaath Saulis fugit. * Hinni
voce tua filia Gallim, attende Laisa, pauper-
31 cula Anathoth. * Migrauit Medemena: ha-
32 bitatores Gabim confortamini. * Adhuc dies
est, vt in Nobe stetur: agitabit manum suam
super montem filiæ Sion, collem Ierusalem.
33 * Ecce dominator Dominus exercituum con-
fringet laguncula in terrore, & excelsi sta-
tura succidentur, & sublimes humiliabuntur.
34 * Et subuertentur condensa saltus ferro: &
Libanus cum excelsis cadet.

Caput XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide Gentium.

1 ET egredietur virga de radice Iesse, & flos Act. 13. d. 23.
2 de radice eius ascendet. * Et requiescet
A super eum spiritus Domini; spiritus sapien-
tiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitu-
3 dinis, spiritus scientiæ, & pietatis, * & re-
plebit eum spiritus timoris Domini. Non se-
cundùm visionem oculorum iudicabit, ne-
4 que secundùm auditum aurium arguet: * sed
iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in
æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet
terram virga oris sui, † & spiritu labiorum † 2. Thess.
5 suorum interficiet impium. * Et erit iustitia 2. b. 8.
cingulum lumborum eius: & fides cinctorium
6 renum eius. * † Habitabit lupus cum agno: † Inf. 65. d. 25.

& pardus cum hœdo accubabir : vitulus & B
leo & ouis ſimul morabuntur, & puer paruu-
lus minabit eos. * Vitulus & vrſus paſcentur; 7
ſimul tequieſcenr càtuli eotum : & leo quaſi
bos comeder paleas. * Et delectabitur infans 8
ab vbere ſuper foramine aſpidis : & in cauer-
na reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam.
mittet. * Non nocebunt, & non occident 9
in vniuerſo monte ſancto meo : quia repleta
eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris
† Rom. 15. c. 12. operientes. * † In die illa, radix Ieſſe, qui ſtat 10
in ſignum populorum, ipſum gentes depre- C
cabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum.
* Er erit in die illa : Adiicier Dominus ſe- 11
cundò manum ſuam ad poſſidendum reſi-
duum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſy-
riis, & ab Ægypto, & à Phetros, & ab Æ-
thiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab
Emath, & ab inſulis maris. * Et leuabit ſi- 12
gnum in nationes, & congregabit profugos
Iſrael, & diſperſos Iuda colliget à quattuor
plagis terræ. * Et auſeretur zelus Ephraim, 13
& hoſtes Iuda peribunt : Ephraim non æmu- D
labitur Iudam, & Iudas non pugnabit con-
tra Ephraim. * Et volabunt in humeros Phi- 14
liſthiim per mare, ſimul prædabuntur filios
Orientis. Idumæa & Moab præceptum ma-
nus eorum, & filij Ammon obedientes erunt.
* Et deſolabit Dominus linguam maris Æ- 15
gypti, & leuabit manum ſuam ſuper flumen,
in fortitudine ſpiritus ſui : & percutiet eum
in ſeptem riuis, ita vt tranſeant per eum cal-
ceati. * Et erit via reſiduo populo meo, qui 16
relinquetur ab Aſſyriis: ſicut fuit Iſraeli in die
illa, qua aſcendit de Terra Ægypti.

Capvt XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Chriſti ſaluatoris.

ET dices in die illa : Confitebor tibi Do- 1
mine, quoniam iratus es mihi : conuer- A
ſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. * Ec- 2
ce Deus ſaluator meus, fiducialiter agam, &
† Exod. 15. a. 2. Pſal. 117. c. 14. non timebo : † quia fortitudo mea, & laus
mea Dominus, & factus éſt mihi in ſalutem.
* Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſal- 3
uatoris : * & dicetis in die illa : Confitemini 4
Domino, & inuocate nomen eius : notas fa-
cite in populis adinuentiones eius : memen-
tote quoniam excelſum eſt nomen eius. * 5
Cantate Domino quoniam magnificè fecit :
annuntiate hoc in vniuerſa terra. * Exulta, & 6
lauda habitatio Sion : quia magnus in medio
tui ſanctus Iſrael.

Capvt XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vaſtatio à Medis.

ONus Babylonis, quod vidit Iſaias filius 1
Amos.* Super montem caliginoſum le- 2
uate ſignum, exaltate vocem, leuate manum, A
& ingrediantur portas duces. * Ego manda- 3
ui ſanctificatis meis, & vocaui fortes meos in
4 ira mea, exultantes in gloria mea. * Vox
multitudinis in montibus, quaſi populorum
frequentium : vox ſonitus regum, gentium
congregatarum : Dominus exercituum præ-
5 cepit militiæ belli, * venientibus de terra pro-
cul, à ſummitate cœli : Dominus, & vaſa fu-
6 roris eius, vt diſperdat omnem terram. * Vlu-
late, quia propè eſt dies Domini : quaſi va-
7 ſtitas à Domino veniet. * Propter hoc, om-
nes manus diſſoluentur, & omne cor homi-
8 nis contabeſcet, * & conteretur. Torſiones
B & dolores tenebunt; quaſi parturiens, dole-
bunt : vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtu-
9 pebit, facies combuſtæ vultus eorum. * Ecce
dies Domini veniet, crudelis, & indignatio-
nis plenus, & iræ furoriſque, ad ponendam
terram in ſolitudinem, & peccatores eius
10 conterendos de ea. * † Quoniam ſtellæ cœli, † Ezech. 32. b. 7. Ioel. 2. b. 10. 3. c. 15. Mat. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25.
& ſplendor earum, non expandent lumen
ſuum : obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & lu-
11 na non ſplendebit in lumine ſuo. * Er viſita-
bo ſuper orbis mala, & contra impios ini-
quitatem eorum, & quieſcere faciam ſuper-
biam infidelium, & arrogantiam fortium hu-
12 miliabo. * Pretioſior erit vir auro, & homo
13 mundo obrizo. * Super hoc cœlum turbabo :
C & mouebitur terra de loco ſuo, propter indi-
gnationem Domini exercituum, & propter
14 diem iræ furoris eius. * Et erit quaſi damula
fugiens, & quaſi ouis : & non erit qui con-
greget : vnuſquiſque ad populum ſuum con-
uertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.
15 * Omnis, qui inuentus fuerit, occidetur : &
16 omnis, qui ſuperuenerit, cadet in gladio. * † † Pſal. 136. b. 9.
Infantes eorum allidentur in oculis eorum :
diripientur domus eorum. & vxores eorum
17 violabuntur. * Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos
Medos, qui argentum non quærant, nec au-
18 rum velint : * ſed ſagittis paruulos interfi-
D cient, & lactantibus vteris non miſerebuntur,
19 & ſuper filios non parcet oculus eorum. * Er
erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta
ſuperbia Chaldæorum, † ſicut ſubuertit Do- † Gen. 19. e. 24.
20 minus Sodomam & Gomorrham. * Non ha-
bitabitur vſque in finem, & non fundabitur
vſque ad generationem & generationem :
nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores
21 requieſcent ibi. * Sed requieſcent ibi beſtiæ,
& replebuntur domus eorum draconibus : &
habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt
22 ibi : * & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus
eius, & ſirenes in delubris voluptatis.

Capvt XIV.

Vaticinium de Iudæorum conſolatione & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumque contritione : quorum ingens ſuperbia, amplitudo dominij & crudelitas explicantur, vnà cum punitione Philiſthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati ſunt.

1 PRopè eſt vt veniat tempus eius, & dies
eius non elongabūtur. Miſerebitur enim
Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſrael,
&

& requiescere eos faciet super humum
suam : adiungetur aduena ad eos, & adhære-
bit domui Iacob. * Et tenebunt eos populi, & 2
adduceot eos in locum suum : & possidebit
eos domus Israel super terram Domini in
seruos & aocillas : & eruot capieotes eos
qui se ceperant, & subjicieot exactores suos.
* Et erit io die illa : cùm requiem dederit ti- 3
bi Deus à labore tuo, & à concussione tua, &
à seruitute dura, qua antè seruisti : * sumes 4
parabolam istam cootra regem Babylonis, &
dices : Quomodo cessauit exactor, quieuit tri-
butum ? * Contriuit Dominus baculum im- 5
piorum, virgam dominaotium, * cædeotem 6
populos io iodignatione, plaga insanabili, B
subijcieotem in furore gentes, persequeotem
crudeliter. * Cooquieuit & siluit omnis ter- 7
ra, gauisa est & exultauit : * abietes quoque 8
lætatæ sunt super te, & cedri Libani : ex quo
dormisti, ooo ascendet qui succidat nos. * 9
Infernus subter conturbatus est in occursum
adueotus tui, suscitauit tibi gigantes. Omnes
principes terræ surrexerunt de solijs suis, om-
nes principes nationum. * Vniuersi respon- 10
debunt, & dicent tibi : Et tu vulneratus es
sicut & nos, nostri similis effectus es. * De- 11
tracta est ad inferos superbia tua, concidit C
cadauer tuum : subter te sternetur tinea, &
operimentum tuum erunt vermes. * Quumo- 12
do cecidisti de cœlo lucifer, qui maoè orieba-
ris ? corruisti in terram, qui vulnerabas gen-
tes ? * qui dicebas in corde tuo : In cœlum con- 13
scendam, super astra Dei exaltabo solium
meum, sedebo in monte testamenti, in late-
ribus Aquilonis. * Ascendam super altitudi- 14
nem oubium, similis ero Altissimo. * Verum- 15
tamen ad infernum detrahèris in profundum
laci : * qui te viderint, ad te inclinabuntur, te- 16
que prospicieot : Numquid iste est vir, qui coo- D
turbauit terram, qui concussit regna, * qui po- 17
suit orbem desertum, & vrbes eius destruxit,
vinctis eius non aperuit carcerem ? * Omnes 18
reges gentium vniuersi dormierunt in gloria,
vir in domo sua. * Tu autem proiectus es de 19
sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus,
& obuolutus cum his qui interfecti sunt gla-
dio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi
cadauer putridum. * Non habebis consortium 20
neque cum eis in sepultura : tu enim terram
tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti : E
noo vocabitur in æternum semen pessimo-
rum. * Præparate filios eius occisioni in ini- 21
quitate patrum suorum : non consurgent, oec
hereditabuot terram, neque implebuot fa-
ciem orbis ciuitatum. * Et consurgam super 22
eos, dicit Domious exercituum : & perdam
Babylonis nomen, & reliquias, & germen,
& progeoiem, dicit Dominus. * Et pooam 23
eam in possessionem ericij, & io paludes aqua- F
rum, & scopabo eam in scopa terens, dicit
Domious exercituum. * Iurauit Dominus 24
exercituum, dicens : Si noo, vt putaui, ita
erit : & quomodo mente tractaui, * sic eue- 25
niet : Vt conteram Assyrium in terra mea, &
in montibus meis conculcem eum : & aufe-
retur ab eis iugum eius, & onus illius ab hu-
26 mero eorum tolletur. * Hoc consilium, quod
cogitaui super omoem terram, & hæc est ma-
27 nus extenta super vniuersas gentes. * Domi-
nus eoim exercituum decreuit : & quis pote-
rit infirmare ? & manus eius exteota : & quis
28 auertet eam ? * In anno, quo mortuus est rex
29 Achaz, factum est onus istud : * ne læteris
Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta
G est virga percussoris tui : de radice enim co-
lubri egredietur regulus, & semen eius ab-
30 sorbens volucrem. * Et pasceotur primoge-
niti pauperum, & pauperes fiducialiter re-
quiescent : & interire faciam in fame radi-
31 cem tuam, & reliquias tuas ioterficiam. *
Vlula porta, clama ciuitas : prostrata est Phi-
listhæa omnis : ab Aquilone enim fumus ve-
32 niet, & non est qui effugiet agmen eius. *
Et quid respondebitur nuntijs gentis ? Quia
Dominus fundauit Sion, & in ipso sperabunt
pauperes populi eius.

Capvt XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

1 ONus Moab. Quia nocte vastata est Ar
A Moab, conticuit : quia nocte vastatus
2 est murus Moab, conticuit. * Ascendit do-
mus, & Dibon ad excelsa in planctum super
Nabo, & super Medaba, Moab vlulauit : † in † Ierem. 48.
cunctis capitibus eius caluitium, & omnis f 37.
3 barba radetur. * In triuijs eius accincti sunt Ezec. 7. c. 18.
B sacco : super tecta eius, & in plateis eius om-
4 nis vlulatus descendit in fletum. * Clamabit
Hesebon, & Eleale, vsque Iasa audita est
vox eorum super hoc expediti Moab vlula-
5 buot, anima eius vlulabit sibi. * Cor meum
ad Moab clamabit, vectes eius vsque ad Se-
gor vitulam conternantem : per ascensum
C enim Luith flens ascender, & in via Orooaim
6 clamorem contritionis leuabunt. * Aquæ
eoim Nemrim desertæ erunt, quia aruit her-
7 ba, defecit germen, viror omnis interijt. *
D Secundùm magnitudinem operis, & visitatio
8 eorum : ad torreotem salicum ducent eos. *
Quoniam circuiuit clamor terminum Moab :
vsque ad Gallim vlulatus eius, & vsque ad
9 Puteum Elim clamor eius. * Quia aquæ Di-
bon repletæ sunt sanguine : ponam enim su-
per Dibon additamenta ; his qui fugerint de
Moab leoòem, & reliquiis terræ.

Capvt XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de Petra deserti : Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1 EMitte agnum Domine dominatòrem
A terræ, de Petra deserti ad montem filiæ
2 Sion. * Et erit : Sicut auis fugiens, & pulli
de nido auolantes, sic erunt filiæ Moab in
3 transcensu Arnon. * Ioi consilium, coge

concilium: pone quasi noctem vmbram tuam
in meridie: absconde fugientes, & vagos ne
prodas. * Habitabunt apud te profugi mei : 4
Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris:
finitus est enim puluis, consummatus est mi-
ser: defecit qui conculcabat terram.* Et præ- 5
parabitur in misericordia solium, & sedebit
super illud in veritate in tabernaculo Dauid, B
iudicans & quærens iudicium, & velociter
reddens quod iustum est. * † Audiuimus su- 6
perbiam Moab, superbus est valdè: superbia
eius & arrogantia eius, & indignatio eius,
plusquam fortitudo eius. * Idcircò vlulabit 7
Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his,
qui lætantur super muros cocti lateris, lo-
quimini plagas suas. * Quoniam suburbana 8
Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama
Domini Gentium exciderunt: flagella eius C
vsque ad Iazer peruenerunt: errauerunt in
deserto, propagines eius relictæ sunt, tran-
sierunt mare. * Super hoc plorabo in fletu 9
Iazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma
mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vin-
demiam tuam, & super messem tuam vox
calcantium irruit. * Et auferetur lætitia & 10
exultatio de Carmelo, & in vineis non exul-
tabit neque iubilabit. vinum in torculari non
calcabit qui calcare consueuerat: vocem cal-
cantium abstuli.* Super hoc venter meus ad 11
Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea D
ad murum cocti lateris.* Et erit: cùm appa- 12
ruerit quod laborauit Moab super excelsis suis
ingredietur ad sancta sua vt obsecret, & non
valebit. * Hoc verbum, quod locutus est Do- 13
minus ad Moab ex tunc: * & nunc locutus 14
est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi
anni mercenarij, auferetur gloria Moab su-
per omni populo multo, & relinquetur paruus
& modicus, nequaquam multus.

† Ierem. 48.d.29.

Caput XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei saluatoris sui, ad quem calamitate pressus reuertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

ONus Damasci. Ecce Damascus desinet 1
esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidum A
in ruina.* Derelictæ ciuitates Aroër gregibus 2
erunt, & requiescent ibi, & non erit qui ex-
terreat. * Et cessabit adiutorium ab Ephraim, 3
& regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ
sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Do-
minus exercituum. * Et erit in die illa: atte- 4
nuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis
eius marcescet. * Et erit sicut congregans in 5
messe quod restiterit, & brachium eius spicas B
leget: & erit sicut quærens spicas in valle
Raphaim. * Et relinquetur in eo sicut race- 6
mus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium
oliuarum in summitate rami, siue quatuor
aut quinque in cacuminibus eius fructus eius:
dicit Dominus Deus Israel. * In die illa 7
inclinabitur homo ad Factorem suum, &
8 oculi eius ad sanctum Israel respicient: * &
non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt ma-
nus eius: & quæ operati sunt digiti eius non
9 respiciet, lucos & delubra. * In die illa, erunt
C ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut ara-
tra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filio-
10 rum Israel, & eris deserta. * Quia oblita es
Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non
es recordata: propterea plantabis plantatio-
11 nem fidelem, & germen alienum seminabis. *
In die plantationis tuæ labrusca, & manè se-
men tuum florebit: ablata est messis in die
12 hereditatis, & dolebit grauiter. * Væ multi-
D tudini populorum multorum, vt multitudo
maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut
13 sonitus aquarum multarum. * Sonabunt po-
puli sicut sonitus aquarum inundantium, &
increpabit eum, & fugiet procul; & rapie-
tur sicut puluis montium à facie venti, & si-
14 cut turbo coram tempestate.* In tempore ves-
pere, & ecce turbatio: in matutino, & non
subsistet. hæc est pars eorum qui vastauerunt
nos, & sors diripientium nos.

Caput XVIII.

Aduersus Ægyptios qui Iudaeos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est
A trans flumina Æthiopiæ, * qui mittit
2 in mare legatos, & in vasis papyri super aquas.
Ite angeli veloces ad gentem conuulsam, &
dilaceratam; ad populum terribilem, post
quem non est alius; ad gentem expectantem
& conculcatam, cuius diripuerunt flumina
3 terram eius. * Omnes habitatores orbis, qui
B moramini in terra, cum eleuatum fuerit si-
gnum in montibus, videbitis, & clangorem
4 tubæ audietis: * quia hæc dicit Dominus ad
me: Quiescam, & considerabo in loco meo,
C sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes
5 roris in die messis. * Ante messem enim totus
effloruit, & immatura perfectio germinabit,
& præcidentur ramusculi eius falcibus: &
quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excu-
6 tientur. * Et relinquentur simul auibus mon-
tium, & bestijs terræ: & æstate perpetua
erunt super eum volucres, & omnes bestiæ
7 terræ super illum hiemabunt. * In tempore
D illo, deferetur munus Domino exercituum
à populo diuulso & dilacerato: à populo ter-
ribili, post quem non fuit alius; à gente ex-
pectante, expectante & conculcata, cuius di-
ripuerunt flumina terram eius; ad locum no-
minis Domini exercituum, montem Sion.

Caput XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem; & quòd ad Deum conuersi, misso ipsis saluatore consolabuntur.

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascendet
super nubem leuem, & ingredietur
Ægyptum

Ægyptum, & commouebuntur simulachra A
Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabescet
in medio eius. * Et concurrere faciam Æg- 2
ptios aduersus Ægyptios: & pugnabit vir
contra fratrem suum, & vir contra amicum
suum, ciuitas aduersus ciuitatem, regnum
aduersus regnum. * Et dirumpetur spiritus 3
Ægypti in visceribus eius, & consilium eius
præcipitabo: & interrogabunt simulachra
sua, & diuinos suos, & pythones, & ariolos.
* Et tradam Ægyptum in manu dominorum 4
crudelium, & rex fortis dominabitur eorum
ait Dominus Deus exercituum. * Et arescet 5
aqua de mari, & fluuius desolabitur, atque
siccabitur. * Et deficient flumina: attenua- 6
buntur, & siccabuntur riui aggerum. Cala- B
mus & iuncus marcescet: * & nudabitur al- 7
ueus riui à fonte suo, & omnis sementis ir-
rigua siccabitur, arescet, & non erit. * Et mœ- 8
rebunt piscatores, & lugebunt omnes mit-
tentes in flumen hamum, & expandentes re-
te super faciem aquarum emarcescent. * Con- 9
fundentur qui operabantur linum, pecten-
tes & texentes subtilia. * Et erunt irrigua 10
eius flaccentia: omnes qui faciebant lacunas
ad capiendos pisces. * Stulti principes Ta- 11
neos, sapientes consiliarij Pharaonis, dede-
runt consilium insipiens. Quomodo dicetis
Pharaoni: Filius sapientium ego, filius re-
gum antiquorum? * Vbi nunc sunt sapien- 12
tes tui? annuntient tibi, & indicent quid
cogitauerit Dominus exercituū super Ægy-
ptum. * Stulti facti sunt principes Taneos, 13
emarcuerunt principes Mempheos, decepe-
runt Ægyptum, angulum populorum eius. * 14
Dominus miscuit in medio eius spiritum ver- C
tiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni
opere suo, sicut errat ebrius & vomens. * Et 15
non erit Ægypto opus, quod faciat caput &
caudam, incuruantem & refrænantem. * In 16
die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stu-
pebunt, & timebunt à facie commotionis ma-
nus Domini exercituum, quam ipse mouebit
super eam. * Et erit Terra Iuda Ægypto in 17
pauorem: omnis qui illius fuerit recordatus,
pauebit à facie consilij Domini exercituum,
quod ipse cogitauit super eam. * In die illa 18
erunt quinque ciuitates in Terra Ægypti, lo-
quentes lingua Chanaan, & iurantes per Do-
minum exercituum: Ciuitas solis vocabitur
vna. * In die illa erit altare Domini in medio 19
Terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta ter-
minum eius * erit in signum, & in testimo- 20
nium Domino exercituum in Terra Ægypti. D
Clamabunt enim ad Dominum à facie tribu-
lantis, & mittet eis saluatorem & propugna-
torem, qui liberet eos. * Et cognoscetur Do- 21
minus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptij
Dominum in die illa, & colent eum in ho-
stijs & in muneribus: & vota vouebunt Do-
mino, & soluent. * Et percutiet Dominus 22
Ægyptum plaga, & sanabit eam, & reuer-
tentur ad Dominum, & placabitur eis, & sa-
23 nabit eos. * In die illa erit via de Ægypto in
Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, &
Ægyptius in Assyrios, & seruient Ægyptij
24 Assur. * In die illa erit Israel tertius Ægyptio
25 & Assyrio: benedictio in medio terræ, * cui
benedixit Dominus exercituum, dicens: Be-
nedictus populus meus Ægypti, & opus ma-
nuum meatum Assyrio: hereditas autem
mea Israel.

CAPVT XX.

*Ex hoc quòd Isaias iubetur nudus & discalcea-
tus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthio-
pum captiuitas ab Assyrijs, Iudæis de illorum afflic-
tione stupentibus.*

1 IN anno, quo ingressus est Tharthan in
A Azotum, cùm misisset eum Sargon rex
Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, &
2 cepisset eam: * in tempore illo locutus est
Dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens:
Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & cal-
ceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit
3 sic, vadens nudus, & discalceatus. * Et dixit
Dominus: Sicut ambulauit seruus meus Isaias
B nudus, & discalceatus, trium annorum signum
& portentum erit super Ægyptum, & super
4 Æthiopiam: * sic minabit rex Assyriorum
captiuitatem Ægypti, & transmigrationem
Æthiopiæ, iuuenum & senum, nudam &
discalceatam, discoopertis natibus ad igno-
5 miniam Ægypti. * Et timebunt, & confun-
dentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto
6 gloria sua. * Et dicet habitator insulæ huius
in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad
quos confugimus in auxilium, vt liberarent
nos à facie regis Assyriorum: & quo modo
effugere poterimus nos?

CAPVT XXI.

*Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idu-
mææ & Arabiæ.*

1 ONus deserti maris. Sicut turbines ab
A Aphrico veniunt, de deserto venit, de
2 terra horribili. * Visio dura nuntiata est mihi:
qui incredulus est, infideliter agit: & qui de-
populator est, vastat. Ascende Ælam, obside
3 Mede: omnem gemitum eius cessare feci. *
Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, an-
gustia possedit me sicut angustia parturientis:
corrui cùm audirem, conturbatus sum cùm
4 viderem. * Emarcuit cor meum, tenebræ stu-
B pefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est
5 mihi in miraculum. * Pone mensam, con-
templare in specula comedentes & bibentes,
6 surgite principes, arripite clypeum. * Hæc
enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone
speculatorem: & quodcumque viderit, an-
7 nuntiet. * Et vidit currum duorum equitum,
ascensorem asini, & ascensorem cameli: &
8 contemplatus est diligenter multo intuitu. * Et
clamauit leo: Super speculam Domini ego
sum, stans iugiter per diem: & † super custo- † Hab. 2. a. 1.
9 diam meam ego sum, stans totis noctibus. *

Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, & C
† Ierem. 51. a 8 respondit, & dixit: † Cecidit, cecidit Babylon,
Apoc. 14. b. 8. & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt
in terram. * Tritura mea, & filij areæ meæ, 10
quæ audiui à Domino exercituum Deo Is-
raël, annuntiaui vobis. * Onus Duma ad me 11
clamat ex Seir: Custos quid de nocte? cu-
stos quid de nocte? * Dixit custos: Venit 12
manè & nox: si quæritis, quærite: conuerti-
mini, venite. * Onus in Arabia. In saltu ad 13
vesperam dormietis, in semitis Dedanim.
* Occurrentes sitienti ferte aquam, qui ha- 14
bitatis terram Austri, cum panibus occurri-
te fugienti. * A facie enim gladiorum fuge- 15
runt, à facie gladii imminentis, à facie ar- D
cus extenti, à facie grauis prælii: * quoniam 16
hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in vno
anno, quasi in anno mercenarii, & aufere-
tur omnis gloria Cedar. * Et reliquiæ numeri 17
sagittariorum fortium de filiis Cedar immi-
nuentur: Dominus enim Deus Israël locu-
tus est.

Capvt XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius deflet propheta vastitatem: & quòd neglecto Deo, frustrà se muniat ad resistendum Assyriis: carpuntur quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant: & reiecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

ONus vallis visionis. Quidnam quoque 1
tibi est, quia ascendisti & tu omnis in A
tecta? * clamoris plena, vrbs frequens, ciui- 2
tas exultans: interfecti tui, non interfecti gla-
dio, nec mortui in bello. * Cuncti principes 3
tui fugerunt simul, dureque ligati sunt: om-
nes qui inuenti sunt, vincti sunt pariter, pro-
cul fugerunt. * Propterea dixi: Recedite à 4
me, amarè flebo: nolite incumbere vt con-
solemini me super vastitate filiæ populi mei.
* Dies enim interfectionis, & conculcatio- 5
nis, & fletuum, Domino Deo exercituum in
valle visionis, scrutans murum, & magnifi-
cus super montem. * Et Ælam sumpsit pha- 6
retram, currum hominis equitis, & parietem
nudauit clypeus. * Et erunt electæ valles tuæ 7
plenæ quadrigarum, & equites ponent sedes B
suas in porta. * Et reuelabitur operimentum 8
Iudæ, & videbis in die illa armamentarium
domus saltus. * Et scissuras ciuitatis Dauid 9
videbitis, quia multiplicatæ sunt: & congre- C
gastis aquas piscinæ inferioris, * & domos Ie- 10
rusalem numerastis, & destruxistis domos
ad muniendum murum. * Et lacum fecistis 11
inter duos muros ad aquam piscinæ veteris:
& non suspexistis ad eum, qui fecerat eam,
& operatorem eius de longè non vidistis.
* Et vocabit Dominus Deus exercituum in 12
die illa ad fletum, & ad planctum, ad calui-
† Sap. 2. b. 6 tium, & ad cingulum sacci: * & ecce gau- 13
Inf. 56. d 12. dium & lætitia, occidere vitulos & iugulare
1. Cor. 15. d. 32. arietes, comedere carnes, & bibere vinum:
† Comedamus, & bibamus: cras enim mo-
D riemur. * Et reuelata est in auribus meis vox
14 Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas
hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus
15 Deus exercituum. * Hæc dicit Dominus
Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum
qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præ-
16 positum templi, & dices ad eum: * Quid tu
E hîc: aut quasi quis hîc? quia excidisti tibi hîc
sepulchrum, excidisti in excelso memoriale
17 diligenter, in petra tabernaculum tibi. * Ec-
ce Dominus asportari te faciet, sicut asporta-
tur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic
18 subleuabit te. * Coronans coronabit te tribu-
latione, quasi pilam mittet te in terram la-
tam, & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit
currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domi-
19 ni tui. * Et expellam te de statione tua, & de
20 ministerio tuo deponam te. * Et erit in die
F illa: Vocabo seruum meum Eliacim filium
21 Helciæ, * & induam illum tunica tua, & cin-
gulo tuo confortabo eum, & potestatem
tuam dabo in manu eius: & erit quasi pater
22 habitantibus Ierusalem, & domui Iuda * † Et † Apoc. 1. b. 7.
dabo clauem domus Dauid super humerum Ioh. 12. c. 14.
eius: & † aperiet, & non erit qui claudat: &
23 claudet, & non erit qui aperiat. * Et figam il-
lum paxillum in loco fideli, & erit in solium
24 gloriæ domui patris eius. * Et suspendent su-
G per eum omnem gloriam domus patris eius,
vasorum diuersa genera, omne vas paruulum,
à vasis craterarum vsque ad omne vas musi-
25 corum. * In die illa dicit Dominus exerci-
tuum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in
loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit
quod pependerat in eo, quia Dominus locu-
tus est.

Capvt XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter eius superbiam, & posteà restituetur.

1 ONus Tyri. Vlulate naues maris: quia
A vastata est domus, vnde venire con-
sueuerant: de Terra Cethim reuelatum est
2 eis. * Tacete qui habitatis in insula: nego-
tiatores Sidonis transfretantes mare, reple-
3 uerunt te. * In aquis multis semen Nili, mes-
sis fluminis fruges eius: & facta est negotia-
4 tio gentium. * Erubesce Sidon: ait enim
mare fortitudo maris, dicens: Non parturiui
& non peperi, & non enutriui iuuenes, nec
5 ad incrementum perduxi virgines. * Cùm
auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm
6 audierint de Tyro; * Transite maria, vlulate
7 qui habitatis in insula: * Numquid non ve-
stra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristi-
B nis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui
8 longè ad peregrinandum. * Quis cogitauit
hoc super Tyrum quondam coronatam, cu-
ius negotiatores principes, institores eius
9 inclyti terræ? * Dominus exercituum co-
gitauit hoc, vt detraheret superbiam om-
nis gloriæ, & ad ignominiam deduceret
10 vniuersos inclytos terræ. * Transi terram
tuam

tuam quasi flumen filia maris, non est cin-
gulum vltrà tibi. * Manum suam extendit 11
super mare, conturbauit regna: Dominus C
mandauit aduersus Chanaan, vt contere-
ret fortes eius, * & dixit: Non adijcies vltrà 12
vt glorieris, calumniam sustinens virgo filia
Sidonis: in Cethim consurgens transfreta,
ibi quoque non erit requies tibi. * Ecce ter- 13
ra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur
fundauit eam; in captiuitatem traduxerunt
robustos eius, suffoderunt domos eius, posue-
runt eam in ruinam. * Vlulate naues maris, 14
quia deuastata est fortitudo vestra. * Et erit 15
in die illa: In obliuione eris ô Tyre septua-
ginta annis, sicut dies regis vnius: post sep-
tuaginta autem annos erit Tyro quasi canti-
cum meretricis. * Sume citharam, circui 16
ciuitatem meretrix obliuioni tradita: benè D
cane, frequenta canticum, vt memoria tui
sit. * Et erit post septuaginta annos: Visita- 17
bit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mer-
cedes suas: & rursum fornicabitur cum vni-
uersis regnis terræ super faciem terræ. * Et 18
erunt negotiationes eius, & mercedes eius
sanctificatæ Domino: non condentur, ne-
que reponentur: quia his, qui habitauerint
coram Domino, erit negotiatio eius, vt man-
ducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad
vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata vniuerso orbi facturus est, adiecta interim reliquiarum consolatione: & quàm terribilis erit dies diuini iudicij.

ECce Dominus dissipabit terram, & nu- 1
dabit terram, & affliget faciem eius, & A
disperget habitatores eius. * † Et erit sicut 2 († Ose. 4. b. 9.)
populus, sic sacerdos: & sicut seruus, sic
dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius:
sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœne-
rator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui
repetit, sic qui debet. * Dissipatione dissi- 3
pabitur terra, & direptione prædabitur. Do-
minus enim locutus est verbum hoc. * Lu- 4
xit, & defluxit terra, & infirmata est: de-
fluxit orbis, infirmata est altitudo populi ter-
ræ. * Et terra infecta est ab habitatoribus 5
suis: quia transgressi sunt leges, mutauerunt
ius, dissipauerunt fœdus sempiternum. * Pro- 6
pter hoc maledictio vorabit terram, & pecca- B
bunt habitatores eius: ideoque insanient
cultores eius, & relinquentur homines pau-
ci. * Luxit vindemia, infirmata est vitis, in- 7
gemuerunt omnes qui lætabantur corde.
* Cessauit gaudium tympanorum, quieuit 8
sonitus lætantium, conticuit dulcedo ci-
tharæ. * Cum cantico non bibent vinum: 9
amara erit potio bibentibus illam. * Attrita 10
est ciuitas vanitatis, clausa est omnis domus
nullo introëunte. * Clamor erit super vi- 11
no in plateis: deserta est omnis lætitia: trans-
latum est gaudium terræ. * Relicta est in 12
vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas.
13 * Quia hæc erunt in medio terræ, in medio
populorum: quomodo si paucæ oliuæ, quæ
remanserunt, excutiantur ex olea; & race-
14 mi, cùm fuerit finita vindemia. * Hi leua-
C bunt vocem suam, atque laudabunt: cùm
glorificatus fuerit Dominus, hinnient de
15 mari. * Propter hoc in doctrinis glorificate
Dominum: in insulis maris nomen Domini
16 Dei Israël. * A finibus terræ laudes audiui-
mus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum meum
mihi, secretum meum mihi, væ mihi: præ-
uaricantes præuaricati sunt, & præuaricatio-
17 ne transgressorum præuaricati sunt. * Formi-
do, & fouea, & laqueus super te, qui habi-
18 tator es terræ. * Et erit: Qui fugerit à voce († Ier. 48. g. 44.)
formidinis, cadet in foueam: & qui se expli-
cauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia ca-
taractæ de excelsis apertæ sunt, & concutien-
19 tur fundamenta terræ. * Confractione con-
D fringetur terra, contritione conteretur terra,
20 commotione commouebitur terra, * agitatio-
ne agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur
quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit
eam iniquitas sua, & corruet, & non adijciet
21 vt resurgat. * Et erit: In die illa visitabit
Dominus super militiam cæli in excelso; &
super reges terræ, qui sunt super terram.
22 * Et congregabuntur in congregatione
vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in
carcere: & post multos dies visitabuntur.
23 * Et erubescet luna, & confundetur sol, cùm
regnauerit Dominus exercituum in monte
Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum
suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 DOmine Deus meus es tu, exaltabo te,
A & confitebor nomini tuo: quoniam fe-
cisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles,
2 amen. * Quia posuisti ciuitatem in tumu-
lum, vrbem fortem in ruinam, domum alie-
norum: vt non sit ciuitas, & in sempiter-
3 num non ædificetur. * Super hoc laudabit
te populus fortis, ciuitas gentium robusta-
4 rum timebit te. * Quia factus es fortitudo
pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua:
spes à turbine, vmbraculum ab æstu. spiritus
enim robustorum quasi turbo impellens pa-
5 rietem. * Sicut æstus in siti, tumultum alie-
B norum humiliabis: & quasi calore sub nube
torrente, propaginem fortium marcescere
6 facies. * Et faciet Dominus exercituum om-
nibus populis in monte hoc conuiuium pin-
guium, conuiuium vindemiæ, pinguium
7 medullatorum, vindemiæ defæcatæ. * Et
C præcipitabit in monte isto faciem vinculi
colligati super omnes populos, & telam
quam orditus est super omnes nationes. († Apoc. 7. d. 17. 21. b. 4.)
8 * Præcipitabit mortem in sempiternum: † &
auferet

auferet Dominus Deus lacrymam ab omni
facie, & opprobrium populi sui auferet de
vniuersa terra: quia Dominus locutus est.
* Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, 9
expectauimus eum, & saluabit nos: iste Do-
minus, sustinuimus eum, exultabimus, &
lætabimur in salutari eius. * Quia requiescet 10
manus Domini in monte isto: & triturabi-
tur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in
plaustro. * Et extendet manus suas sub eo, 11
sicut extendit natans ad natandum: & hu-
miliabit gloriam eius cum allisione manuum
eius. * Et munimenta sublimium muro- 12
rum tuorum concident, & humiliabun-
tur, & detrahentur in terram vsque ad pul-
uerem.

Caput XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

IN die illa cantabitur canticum istud in 1
terra Iuda: A
Vrbs fortitudinis nostræ Sion saluator, po-
netur in ea murus & antemurale.
* Aperite portas, & ingrediatur gens iu- 2
sta, custodiens veritatem.
* Vetus error abiit: seruabis pacem; pa- 3
cem, quia in te sperauimus.
* Sperastis in Domino in sæculis æternis, 4
in Domino Deo forti in perpetuum.
* Quia incuruabit habitantes in excelso, 5
ciuitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet
eam vsque ad puluerem.
* Conculcabit eam pes, pedes pauperis, 6
gressus egenorum.
* Semita iusti recta est, rectus callis iusti 7
ad ambulandum. B
* Et in semita iudiciorum tuorum Domi- 8
ne sustinuimus te: nomen tuum, & memo-
riale tuum in desiderio animæ.
* Anima mea desiderauit te in nocte: sed 9
& spiritu meo in præcordiis meis de manè
vigilabo ad te.
Cùm feceris iudicia tua in terra, iustitiam
discent habitatores orbis.
* Misereamur impio, & non discet iusti- 10
tiam: in terra sanctorum iniqua gessit, &
non videbit gloriam Domini.
* Domine exaltetur manus tua, & non vi- 11
deant: videant, & confundantur zelantes
populi: & ignis hostes tuos deuoret.
* Domine dabis pacem nobis: omnia enim 12
opera nostra operatus es nobis. C
* Domine Deus noster, possederunt nos 13
domini absque te, tantùm in te recordemur
nominis tui.
* Morientes non viuant, gigantes non 14
resurgant: propterea visitasti & contriui-
sti eos, & perdidisti omnem memoriam
eorum.
* Indulsisti genti Domine, indulsisti gen- 15
ti: numquid glorificatus es? elongasti om-
nes terminos terræ.
16 * Domine in angustia requisierunt te, in
tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17 * Sicut quæ concipit, cùm appropin-
quauerit ad partum, dolens clamat in do-
loribus suis: sic facti sumus à facie tua Do-
mine.
18 * Concepimus, & quasi parturiuimus,
D & peperimus spiritum: salutes non fecimus
in terra, ideò non ceciderunt habitatores
terræ.
19 * Viuent mortui tui, interfecti mei resur-
gent: expergiscimini, & laudate qui habita-
tis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & ter-
ram gigantum detrahes in ruinam.
20 * Vade populus meus, intra in cubicula
tua, claude ostia tua super te, abscondere
modicum ad momentum, donec pertran-
seat indignatio.
21 * † Ecce enim Dominus egredietur de † Mich.
loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris 1. a 3.
terræ contra eum: & reuelabit terra san-
guinem suum, & non operiet vltrà interfe-
ctos suos.

Caput XXVII.

Punitio Leuiathan, paterna Domini correctio in filios Israel: ciuitas munita desolabitur: filij Israel reuersi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

1 IN die illa visitabit Dominus in gladio
A suo duro, & grandi, & forti, super Leuia-
than serpentem vectem, & super Leuiathan
serpentem tortuosum, & occidet cetum,
2 qui in mari est. * In die illa vinea meri can-
3 tabit ei. * Ego Dominus, qui seruo eam,
repentè propinabo ei: ne fortè visitetur con-
4 tra eam, nocte & die seruo eam. * Indigna-
B tio non est mihi: quis dabit me spinam &
veprem in prælio: gradiar super eam, suc-
5 cendam eam pariter? * An potiùs tenebit
fortitudinem meam, faciet pacem mihi,
6 pacem faciet mihi? * Qui ingrediuntur im-
petu ad Iacob, florebit & germinabit Israël,
7 & implebunt faciem orbis semine. * Num-
quid iuxta plagam percutientis se percussit
eum? aut sicut occidit interfectos eius, sic
8 occisus est? * In mensura contra mensuram,
cùm abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus
9 est in spiritu suo duro per diem æstus. * Id-
C circò super hoc dimittetur iniquitas domui
Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur pec-
catum eius, cùm posuerit omnes lapides al-
taris sicut lapides cineris allisos, non stabunt
10 luci & delubra. * Ciuitas enim munita de-
solata erit, speciosa relinquetur, & dimit-
tetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus,
& ibi accubabit, & consumet summitates
11 eius. * In siccitate messes illius contteren-
tur, mulieres venientes, & docentes eam:
non est enim populus sapiens, propterea
non miserebitur eius, qui fecit eum; & qui
formauit

formauit eum, non parcet ei. * Et erit: In 12
die illa percutiet Dominus ab alueo fluminis
vſque ad torrentem Ægypti, & vos con-
gregabimini vnus & vnus filij Iſraël. * Et 13
erit: In die illa clangetur in tuba magna, &
venient qui perditi fuerant de Terra Aſſy-
riorum, & qui eiecti erant in Terra Ægyp-
ti, & adorabunt Dominum in monte ſancto
in Ieruſalem.

CAPVT XXVIII.

Superbis & ebriis Iſraëlitis comminatur Dominus eò quòd ſacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium ſpem ſuam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illuſorum, & conſolatione paucorum bonorum.

VÆ coronæ ſuperbiæ ebriis Ephraim, 1
& flori decidenti, gloriæ exultationis A
eius, qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ,
errantes à vino. * Ecce validus & fortis Do- 2
minus, ſicut impetus grandinis; turbo con-
fringens, ſicut impetus aquarum multarum
inundantium, & emiſſarum ſuper terram
ſpatioſam. * Pedibus conculcabitur corona 3
ſuperbiæ ebriorum Ephraim. * Et erit flos 4
decidens gloriæ exultationis eius, qui eſt ſu- B
per verticem vallis pinguium, quaſi tempo-
raneum ante maturitatem autumni: quod
cùm aſpexerit videns ſtatim vt manu tenue-
rit, deuorabit illud. * In die illa erit Domi- 5
nus exercituum corona gloriæ, & ſertum
exultationis reſiduo populi ſui: * & ſpiritus 6
iudicij ſedenti ſuper iudicium, & fortitudo
reuertentibus de bello ad portam. * Verùm 7
hi quoque præ vino neſcierunt, & præ
ebrietate errauerunt: ſacerdos & propheta
neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vi-
no, errauerunt in ebrietate, neſcierunt vi-
dentem, ignorauerunt iudicium. * Omnes 8
enim menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordium-
que, ita vt non eſſet vltrà locus. * Quem 9
docebit ſcientiam? & quem intelligere fa- C
ciet auditum? ablactatos à lacte, auulſos ab
vberibus. * Quia manda remanda, manda 10
remanda, expecta reexpecta, expecta reexpe-
cta, modicum ibi, modicum ibi. * † In lo- 11
quela enim labij, & lingua altera loquetur
ad populum iſtum. * Cui dixit: Hæc eſt re- 12
quies mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum
refrigerium: & noluerunt audire. * Et erit 13
eis verbum Domini: Manda remanda, man-
da remanda, expecta reexpecta, expecta re-
expecta, modicum ibi, modicum ibi: vt va-
dant, & cadant retrorſum, & conterantur,
& illaqueentur, & capiantur. * Propter hoc 14
audite verbum Domini viri illuſores, qui do- D
minamini ſuper populum meum, qui eſt in
Ieruſalem. * Dixiſtis enim: Percuſſimus fœ- 15
dus cum morte, & cum inferno fecimus pa-
ctum. Flagellum inundans cùm tranſierit,
non veniet ſuper nos: quia poſuimus men-
dacium ſpem noſtram, & mendacio protecti

† 1. Cor. 14. d. 21.

ſumus. * Idcircò hæc dicit Dominus Deus:
16 † Ecce ego mittam in fundamentis Sion la-
pidem, lapidem probatum: angularem pre-
tioſum, in fundamento fundatum. qui cre-
17 diderit, non feſtinet. * Et ponam in pon-
dere iudicium, & iuſtitiam in menſura: &
ſubuertet grando ſpem mendacij: & prote-
18 ctionem aquæ inundabunt. * Et delebitur fœ-
E dus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum
cum inferno non ſtabit: flagellum inundans
cùm tranſierit, eritis ei in conculcationem.
19 * Quandocumque pertranſierit, tollet vos:
quoniam manè diluculo pertranſibit in die
& in nocte, & tantummodò ſola vexatio in-
20 tellectum dabit auditui. * Coanguſtatum eſt
enim ſtratum, ita vt alter decidat: & pal-
lium breue vtrumque operire non poteſt.
21 * † Sicut enim in monte diuiſionum ſtabit
Dominus: * † ſicut in valle, quæ eſt in Ga-
F baon, iraſcetur: vt faciat opus ſuum, alte-
num opus eius: vt operetur opus ſuum: pe-
22 regrinum eſt opus eius ab eo. * Et nunc no-
lite illudere, ne fortè conſtringantur vincu-
la veſtra. conſummationem enim & abbre-
uiationem audiui à Domino Deo exerci-
23 tuum ſuper vniuerſam terram. * Auribus
percipite, & audite vocem meam, attendite,
24 & audite eloquium meum. * Numquid to-
ta die arabit arans vt ſerat, proſcindet &
25 ſarriet humum ſuam? * Nónne cùm adæ-
quauerit faciem eius, ſeret gith, & cymi-
num ſparget, & ponet triticum per ordi-
nem, & hordeum & milium, & viciam in
26 finibus ſuis? * Et erudiet illum in iudicio:
27 Deus ſuus docebit illum. * Non enim in
G ſerris triturabitur gith, nec rota plauſtri ſu-
per cyminum circuibit: ſed in virga excu-
28 tietur gith, & cyminum in baculo. * Panis
autem comminuetur: verùm non in perpe-
tuum triturans triturabit illum, neque ve-
xabit eum rota plauſtri, nec vngulis ſuis com-
29 minuet eum. * Et hoc à Domino Deo
exercituum exiuit, vt mirabile faceret conſi-
lium, & magnificaret iuſtitiam.

† Pſ. 117. c. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 6.

† 2. Reg. 5. d. 20. 1. Par. 14. c. 11. † Ioſ. 10. b. 10.

CAPVT XXIX.

Obſidio & afflictio Ieruſalem, contritio gentium illam obſidentium: de libro ſignato, ac cæcitate Iudæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Iacob prædicit illuminandas, & ad Deum conuertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam expugna-
A uit Dauid: additus eſt annus ad an-
2 num: ſollemnitates euolutæ ſunt. * Et cir-
cumuallabo Ariel, & erit triſtis & mœrens,
3 & erit mihi quaſi Ariel. * Et circumdabo
quaſi ſphæram in circuitu tuo, & iaciam
contra te aggerem, & munimenta ponam
4 in obſidionem tuam. * Humiliaberis, de
terra loquêris, & de humo audietur elo-
quium tuum: & erit quaſi pythonis de terra
vox tua, & de humo eloquium tuum muſſi-
5 tabit. * Et erit ſicut puluis tenuis multitudo
venti

ventilantium te: & sicut fauilla pertransiens B
multitudo eorum, qui contra te præualue-
runt: * eritque repentè confestim. A Do- 6
mino exercituum visitabitur in tonitruo, &
commotione terræ, & voce magna turbinis
& tempestatis, & flammæ ignis deuorantis.
* Et erit sicut somnium visionis nocturnæ 7
multitudo omnium Gentium, quæ dimica-
uerunt contra Ariel, & omnes qui militaue-
runt, & obsederunt, & præualuerunt aduer-
sus eam. * Et sicut somniat esuriens, & co- 8
medit, cùm autem fuerit expergefactus, va- C
cua est anima eius: & sicut somniat sitiens,
& bibit, & postquam fuerit expergefactus,
lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est:
sic erit multitudo omnium Gentium, quæ di-
micauerunt contra montem Sion. * Obstu- 9
pescite, & admiramini, fluctuate, & vacilla-
te: inebriamini, & non à vino: mouemini,
& non ab ebrietate. * Quoniam miscuit vo- 10
bis Dominus spiritum soporis, claudet ocu- D
los vestros prophetas & principes vestros,
qui vident visiones, operiet. * Et erit vobis 11
visio omnium sicut verba libri signati, quem
cùm dederint scienti litteras, dicent: Lege
istum: & respondebit: Non possum, signa-
tus est enim. * Et dabitur liber nescienti lit- 12
teras, diceturque ei: Lege: & respondebit:
† Matt. 15.b.8. Mar. 7.a.6. Nescio litteras. * Et dixit Dominus: † Eò 13
quòd appropinquat populus iste ore suo, &
labiis suis glorificat me, cor autem eius lun-
gè est à me, & timuerunt me mandato ho-
minum & doctrinis: * Ideò ecce ego ad- 14
dam vt admirationem faciam populo huic E
† 1.Cor.1.c.19. Abd.c.8. miraculo grandi & stupendo: † peribit enim
sapientia à sapientibus eius, & intellectus
prudentium eius abscondetur. * Væ qui 15
profundi estis corde, vt à Domino abscon-
datis consilium: quorum sunt in tenebris
† Eccli.23 c.26. opera, & dicunt: † Quis videt nos, & quis
nouit nos? * Peruersa est hæc vestra cogita- 16
tio: quasi si lutum contra figulum cogitet, &
dicat opus factori suo: Non fecisti me: &
figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.
* Nónne adhuc in modico & in breui con- 17
uertetur Libanus in charmel, & charmel in F
saltum reputabitur? * Et audient in die illa 18
surdi verba libri, & de tenebris & caligine
oculi cæcorum videbunt. * Et addent mites 19
in Domino lætitiam, & pauperes homines
in sancto Israël exultabunt: * quoniam de- 20
fecit qui præualebat, consummatus est illusor,
& succisi sunt omnes qui vigilabant super
iniquitatem: * qui peccare faciebant homi- 21
nes in verbo, & arguentem in porta sup- G
plantabant, & declinauerunt frustrà à iusto.
* Propter hoc, hæc dicit Dominus ad do- 22
mum Iacob, qui redemit Abraham: Non
modò confundetur Iacob, nec modò vultus
eius erubescet: * sed cùm viderit filios suos, 23
opera manuum mearum, in medio sui san-
ctificantes nomen meum, & sanctificabunt
sanctum Iacob, & Deum Israël prædicabunt,
24 * & scient errantes spiritu intellectum, &
mussitatores discent legem.

CAPVT XXX.

Comminatio aduersus Iudæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magna reuertentium felicitate, ac iudicio impiorum.

1 VÆ filij desertores, dicit Dominus, vt
A faceretis consilium, & non ex me: &
ordiremini telam, & non per spiritum meum,
vt adderetis peccatum super peccatum:
2 * quia ambulatis vt descendatis in Ægyp-
tum, & os meum non interrogastis, speran-
tes auxilium in fortitudine Pharaonis, & ha-
3 bentes fiduciam in vmbra Ægypti. * Et erit
vobis fortitudo Pharaonis in confusionem,
& fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam.
4 * Erant enim in Tani principes tui, & nun-
5 tij tui vsque ad Hanes peruenerunt. * Om-
nes confusi sunt super populo, qui eis pro-
desse non potuit: non fuerunt in auxilium
& in aliquam vtilitatem, sed in confusionem
6 & in opprobrium. * Onus iumentorum
B Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæ-
na, & leo ex eis, vipera, & regulus volans,
portantes super humeros iumentorum diui-
tias suas, & super gibbum camelorum the-
sauros suos, ad populum qui eis prodesse
7 non poterit. * Ægyptus enim frustrà &
vanè auxiliabitur: ideò clamaui super hoc:
8 Superbia tantùm est, quiesce. * Nunc er-
go ingressus scribe ei super buxum, & in
libro diligenter exara illud, & erit in die
nouissimo in testimonium vsque in æter-
9 num. * populus enim ad iracundiam prouo-
cans est, & filij mendaces, filij nolentes au-
10 dire legem Dei. * Qui dicunt videntibus:
Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspi-
cere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini no-
11 bis placentia, videte nobis errores. * Aufer-
C te à me viam, declinate à me semitam, cesset
12 à facie nostra sanctus Israël. * Propterea hæc
dicit sanctus Israël: Pro eò quòd reprobastis
verbum hoc, & sperastis in calumnia & in
13 tumultu, & innixi estis super eo: * propte-
reà erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio
cadens, & requisita in muro excelso, quo-
niam subitò, dum non speratur, veniet con-
14 tritio eius. * Et comminuetur sicut conte-
ritur lagena figuli contritione perualida: &
non inuenietur de fragmentis eius testa, in
qua portetur igniculus de incendio, aut hau-
15 riatur parum aquæ de fouea. * Quia hæc
dicit Dominus Deus sanctus Israël: Si re-
uertamini & quiescatis, salui eritis: in si-
lentio & in spe erit fortitudo vestra. Et
16 noluistis: * & dixistis: Nequaquam, sed
ad equos fugiemus: ideò fugietis. Et super
veloces

veloces ascendemus : ideò velociores erunt, D
qui persequentur vos. * Mille homines à 17
facie terroris vnius: & à facie terroris quin-
que fugietis, donec relinquamini quasi ma-
lus nauis in vertice montis, & quasi signum
super collem. * Propterea expectat Domi- 18
nus vt misereatur vestri : & ideò exaltabi-
tur parcens vobis : quia Deus iudicij Domi-
nus : beati omnes qui expectant eum. * Po- 19
pulus enim Sion habitabit in Ierusalem: plo-
rans nequaquam plorabis, miserans misere-
bitur tui : ad vocem clamoris tui statim vt
audierit, respondebit tibi. * Et dabit vobis 20
Dominus panem arctum, & aquam bre- E
uem: & non faciet auolare à te vltrà do-
ctorem tuum : & erunt oculi tui videntes
præceptorem tuum. * Et aures tuæ audient 21
verbum post tergum monentis: Hæc est via,
ambulate in ea : & non declinetis neque ad
dexteram, neque ad sinistram. * Et conta- 22
minabis laminas sculptilium argenti tui, &
vestimentum conflatilis auri tui, & disperges
ea sicut immunditiam menstruatæ. Egre-
dere, dices ei : * Et dabitur pluuia semini 23
tuo, vbicumque seminaueris in terra : &
panis frugum terræ erit vberrimus, & pin-
guis. pascetur in possessione tua in die illo
agnus spatiosè: * & tauri tui, & pulli asi- 24
norum, qui operantur terram, commistum
migma comedent sicut in area ventilatum
est. * Et erunt super omnem montem ex- 25
celsum, & super omnem collem eleuatum, F
riui, currentium aquarum, in die interfe-
ctionis multorum cùm ceciderint turres. * Et 26
erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit
septempliciter sicut lux septem dierum, in
die qua alligauerit Dominus vulnus populi
sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.
* Ecce nomen Domini venit de longinquo, 27
ardens furor eius, & grauis ad portandum:
labia eius repleta sunt indignatione, & lin-
gua eius quasi ignis deuorans. * Spiritus 28
eius velut torrens inundans vsque ad me-
dium colli, ad perdendas gentes in nihilum,
& frænum erroris, quod erat in maxillis po-
pulorum. * Canticum erit vobis sicut nox 29
sanctificatæ sollemnitatis, & lætitia cordis si- G
cut qui pergit cum tibia, vt intret in mon-
tem Domini ad fortem Israël. * Et auditam 30
faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terro-
rem brachij sui ostendet in comminatione
furoris, & flamma ignis deuorantis: allidet
in turbine, & in lapide grandinis. * A voce 31
enim Domini pauebit Assur virga percussus.
* Et erit transitus virgæ fundatus, quam re- 32
quiescere faciet Dominus super eum in tym-
panis & citharis : & in bellis præcipuis ex-
pugnabit eos. * Præparata est enim ab heri 33
Topheth, à rege præparata, profunda, & di-
latata. Nutrimenta eius, ignis & ligna mul-
ta: flatus Domini sicut torrens sulphuris suc-
cendens eam.

CAPVT XXXI.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit consumendos vnà cum suis auxiliariis; reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos.

1 VÆ qui descendunt in Ægyptum ad
A auxilium, in equis sperantes, & haben-
tes fiduciam super quadrigis, quia multæ
sunt; & super equitibus, quia prævalidi nimis:
& non sunt confisi super sanctum Israël, &
2 Dominum non requisierunt. * Ipse autem
B sapiens adduxit malum, & verba sua non
abstulit: & consurget contra domum pessi-
morum, & contra auxilium operantium ini-
3 quitatem. * Ægyptus, homo, & non Deus:
& equi eorum, caro, & non spiritus : &
Dominus inclinabit manum suam, & cor-
ruet auxiliator, & cadet cui præstatur au-
xilium, simulque omnes consumentur.
4 * Quia hæc dicit Dominus ad me : Quo-
C modo si rugiat leo, & catulus leonis super
prædam suam, & cùm occurrerit ei multitu-
do pastorum, à voce eorum non formidabit,
& à multitudine eorum non pauebit: sic des-
cendet Dominus exercituum vt prælietur su-
5 per montem Sion, & super collem eius. * Si-
cut aues volantes, sic proteget Dominus
exercituum Ierusalem, protegens & liberans,
6 transiens & saluans. * Conuertimini sicut in
7 profundum recesseratis filij Israël. * In die
D enim illa abijciet vir idola argenti sui, & ido-
la auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ
8 in peccatum. * Et cadet Assur in gladio non
viri, & gladius non hominis vorabit eum,
& fugiet non à facie gladij: & iuuenes eius
9 vectigales erunt: * & fortitudo eius à terrore
transibit, & pauebunt fugientes principes
eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion,
& caminus eius in Ierusalem.

CAPVT XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1 ECce in iustitia regnabit rex, & princi-
2 pes in iudicio præerunt. * Et erit vir
A sicut qui absconditur à vento, & celat se à
tempestate, sicut riui aquarum in siti, & vm-
3 bra petræ prominentis in terra deserta. * Non
caligabunt oculi videntium, & aures audien-
4 tium diligenter auscultabunt. * Et cor stul-
torum intelliget scientiam, & lingua bal-
5 borum velociter loquetur, & planè. * Non
vocabitur vltrà is, qui insipiens est, prin-
ceps : neque fraudulentus appellabitur ma-
6 jor: * stultus enim fatua loquetur, & cor
eius faciet iniquitatem, vt perficiat simu-
lationem, & loquatur ad Dominum frau-
B dulenter, & vacuam faciat animam esurientis,
7 & potum sitienti auferat. * Fraudulenti

vaſa peſſima ſunt : ipſe enim cogitationes
concinnauit ad perdendus mites in ſermone
mendaci, cum loqueretur pauper iudicium.
* Princeps verò ea, quæ digna ſunt prin- 8
cipe, cogitabit, & ipſe ſuper duces ſtabit.
* Mulieres opulentæ ſurgite, & audite vo- 9
cem meam: filiæ confidentes percipite au-
ribus eloquium meum. * Poſt dies enim 10
& annum, vos conturbabimini confiden- C
tes : conſummata eſt enim vindemia, col-
lectio vltrà non veniet. * Obſtupeſcite opu- 11
lentæ, conturbamini confidentes : exuite
vos, & confundimini, accingite lumbos ve-
ſtros. * Super vbera plangite, ſuper regio- 12
ne deſiderabili, ſuper vinea fertili. * Super 13
humum populi mei ſpinæ & vepres aſcen-
dent : quantò magis ſuper omnes domos
gaudij ciuitatis exultantis ? * Dumus enim 14
dimiſſa eſt, multitudo vrbis relicta eſt, te-
nebræ & palpatio factæ ſunt ſuper ſpeluncas
vſque in æternum. Gaudium onagrorum
paſcua gregum, * donec effundatur ſuper 15
nos ſpiritus de excelſo : & erit deſertum D
in charmel, & charmel in ſaltum reputa-
bitur. * Et habitabit in ſolitudine iudi- 16
cium, & iuſtitia in charmel ſedebit. * Et erit 17
opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium,
& ſecuritas vſque in ſempiternum. * Et ſe- 18
debit populus meus in pulchritudine pacis,
& in tabernaculis fiduciæ, & in requie opu-
lenta. * Grando autem in deſcenſione ſaltus, 19
& humilitate humiliabitur ciuitas. * Beati, 20
qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immitten-
tes pedem bouis & aſini.

CAPVT XXXIII.

Permixtim de deiectione Sennacherib loquitur, & Iudæorum liberatione, ac diuina potentia exaltatione : inuehitur contra hypocritas : & quales eſſe debeant qui cum Domino habitaturi ſunt in excelſis : Ieruſalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legiſlator noſter.

VÆ qui prædaris, nónne & ipſe præ- 1
daberis ? & qui ſpernis, nónne & A
ipſe ſperneris ? cùm conſummaueris depræ-
dationem, deprædaberis : cùm fatigatus de-
ſieris contemnere, contemnêris. * Domine 2
miſerere noſtri : te enim expectauimus : eſto
brachium noſtrum in manè, & ſalus noſtra
in tempore tribulationis. * A voce angeli 3
fugerunt populi, & ab exaltatione tua diſ-
perſæ ſunt gentes. * Et congregabuntur 4
ſpolia veſtra ſicut colligitur bruchus, velut
cùm foſſæ plenæ fuerint de eo. * Magnifi- 5
catus eſt Dominus, quoniam habitauit in
excelſo : impleuit Sion iudicio & iuſtitia.
* Et erit fides in temporibus tuis : diuitiæ 6
ſalutis ſapientia & ſcientia : timor Domini
ipſe eſt theſaurus eius. * Ecce videntes cla- 7
mabunt foris, angeli pacis amarè flebunt. B
* Diſſipatæ ſunt viæ, ceſſauit tranſiens per 8
ſemitam, irritum factum eſt pactum, proie-
9 cit ciuitates, non reputauit homines. * Lu-
xit, & elanguit terra : confuſus eſt Libanus,
& obſorduit, & factus eſt Saron ſicut deſer-
tum : & concuſſa eſt Baſan, & Carmelus.
10 * Nunc conſurgam, dicit Dominus : nunc
11 exaltabor, nunc ſubleuabor. * Concipietis
ardorem, parietis ſtipulam : ſpiritus veſter
12 vt ignis vorabit vos. * Et erunt populi qua-
ſi de incendio cinis, ſpinæ congregatæ igni
13 comburentur. * Audite qui longè eſtis, quæ
fecerim, & cognoſcite vicini fortitudinem
14 meam. * Conterriti ſunt in Sion peccato-
res, poſſedit tremor hypocritas. quis poterit
habitare de vobis cum igne deuorante ? quis
habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiter-
15 nis ? * † Qui ambulat in iuſtitiis, & loqui- † Pſ. 14. a. 2.
C tur veritatem, qui proijcit auaritiam ex ca-
lumnia, & excutit manus ſuas ab omni mu-
nere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſan-
guinem, & claudit oculos ſuos ne videat
16 malum. * Iſte in excelſis habitabit, muni-
menta ſaxorum ſublimitas eius : panis ei
17 datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. * Regem
in decore ſuo videbunt oculi eius, cernent
18 terram de longè. * Cor tuum meditabitur
timorem : † vbi eſt litteratus ? vbi legis verba † 1. Cor. 1. c. 20.
19 ponderans ? vbi doctor paruulorum ? * Po-
pulum impudentem non videbis, populum
alti ſermonis : ita vt non poſſis intelligere
diſertitudinem linguæ eius, in quo nulla eſt
20 ſapientia. * Reſpice Sion ciuitatem ſollem-
D nitatis noſtræ : oculi tui videbunt Ieruſalem,
habitationem opulentam, tabernaculum
quod nequaquam tranſferri poterit : nec au-
ferentur claui eius in ſempiternum, & om-
21 nes funiculi eius non rumpentur : * quia ſo-
lummodò ibi magnificus eſt Dominus no-
ſter : locus fluuiorum riui latiſſimi & paten-
tes : non tranſibit per eum nauis remigum,
neque trieris magna tranſgredietur eum.
22 * Dominus enim iudex noſter, Dominus
legifer noſter, Dominus rex noſter : ipſe ſal-
23 uabit nos. * Laxati ſunt funiculi tui, & non
præualebunt : ſic erit malus tuus vt dilatare
ſignum non queas. Tunc diuidentur ſpo-
lia prædarum multarum : claudi diripient
24 rapinam. * Nec dicet vicinus : Elangui :
populus qui habitat in ea, auferetur ab eo
iniquitas.

CAPVT XXXIV.

Acerba Dei vltio ſuper omnes gentes : Idumææ quoque contritio & perpetua vaſtitas prædicitur.

1 ACcedite Gentes, & audite, & popu-
A li attendite : audiat terra, & plenitudo
2 eius, orbis, & omne germen eius. * Quia
indignatio Domini ſuper omnes Gentes,
& furor ſuper vniuerſam militiam eorum :
interfecit eos, & dedit eos in occiſionem.
3 * Interfecti eorum proijcientur, & de
cadaueribus eorum aſcendet fœtor : ta-
4 beſcent montes à ſanguine eorum. * Et ta-
beſcet omnis militia cœlorum, & compli-
cabuntur

cabuntur ſicut liber cæli : & omnis militia
eorum defluet, ſicut defluit folium de vinea
& de ficu. * Quoniam inebriatus eſt in cælo 5
gladius meus : ecce ſuper Idumeam deſcen-
det, & ſuper populum interfectionis meæ,
ad iudicium. * Gladius Domini repletus eſt 6
ſanguine, incraſſatus eſt adipe, de ſangui- B
ne agnorum, & hircorum, de ſanguine
medullatorum arietum : victima enim Do-
mini in Boſra, & interfectio magna in ter-
ra Edom. * Et deſcendent vnicornes cum 7
eis, & tauri cum potentibus : inebriabitur
terra eorum ſanguine, & humus eorum adi-
pe pinguium : * quia dies vltionis Domi- 8
ni, annus retributionum iudicij Sion. * Et 9
conuertentur torrentes eius in picem, & hu-
mus eius in ſulphur : & erit terra eius in pi-
cem ardentem. * Nocte & die non extin- 10
guetur, in ſempiternum aſcendet fumus C
eius : à generatione in generationem deſo-
labitur, in ſæcula ſæculorum non erit tran-
ſiens per eam. * Et poſſidebunt illam ono- 11
crotalus & ericius : ibis & coruus habita-
bunt in ea : & extendetur ſuper eam men-
ſura, vt redigatur ad nihilum, & perpen-
diculum in deſolationem. * Nobiles eius 12
non erunt ibi : regem potiùs inuocabunt, &
omnes principes eius erunt in nihilum. * Et 13
orientur in domibus eius ſpinæ, & vrticæ, &
paliurus in munitionibus eius : & erit cubile
draconum, & paſcua ſtruthionum. * Et oc- 14
current dæmonia onocentauris, & piloſus D
clamabit alter ad alterum : ibi cubauit lamia,
& inuenit ſibi requiem. * Ibi habuit fo- 15
ueam ericius, & enutriuit catulos, & cir-
cumfodit, & fouit in vmbra eius : illuc
congregati ſunt milui, alter ad alterum.
* Requirite diligenter in libro Domini, 16
& legite : vnum ex eis non defuit, alter al-
terum non quæſiuit : quia quod ex ore meo
procedit, ille mandauit, & ſpiritus eius ipſe
congregauit ea. * Et ipſe miſit eis ſortem, 17
& manus eius diuiſit eam illis in menſuram :
vſque in æternum poſſidebunt eam, in
generationem & generationem habitabunt
in ea.

CAPVT XXXV.

De futura conſolatione, lætitia, ſecuritate, & felicitate perpetua eorum qui in Chriſtum ſunt credituri.

LÆtabitur deſerta & inuia, & exulta- 1
bit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. A
* Germinans germinabit, & exultabit læ- 2
tabunda & laudans : gloria Libani data eſt
ei : decor Carmeli, & Saron, ipſi videbunt
gloriam Domini, & decorem Dei noſtri. B
* Confortate manus diſſolutas, & genua de- 3
bilia roborate. * Dicite puſillanimis : Con- 4
fortamini, & nolite timere : ecce Deus ve-
ſter vltionem adducet retributionis : Deus
ipſe veniet, & ſaluabit vos. * Tunc aperien- 5
tur oculi cæcorum, & aures ſurdorum pate-
6 bunt. * Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, &
C aperta erit lingua mutorum : quia ſciſſæ ſunt
in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine.
7 * Et quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſi-
tiens in fontes aquarum. In cubilibus, in
quibus priùs dracones habitabant, orietur
8 viror calami & iunci. * Et erit ibi ſemita &
via, & via ſancta vocabitur : non tranſibit
per eam pollutus, & hæc erit vobis directa
9 via, ita vt ſtulti non errent per eam. * Non
D erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet per
eam, nec inuenietur ibi : & ambulabunt
10 qui liberati fuerint. * Et redempti à Domino
conuertentur, & venient in Sion cum laude :
& lætitia ſempiterna ſuper caput eorum :
gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet
dolor & gemitus.

CAPVT XXXVI.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis, mittit Rabſacen ad capiendam Ieruſalem, qui variis in Ezechiam iactatis conuitiis & blaſphemiis in Deum, Ieroſolymitas ad deditionem exhortatur.

1 ET factum eſt in quarto decimo anno 4. Reg. 18. c. 13.
A regis Ezechiæ, aſcendit Sennacherib 2. Par. 32.
rex Aſſyriorum ſuper omnes ciuitates Iuda a. 1.
2 munitas, & cepit eas. * Et miſit rex Aſſy- Eccli. 48. c. 20.
riorum Rabſacen de Lachis in Ieruſalem, ad
regem Ezechiam in manu graui, & ſtetit in
aquæ ductu piſcinæ ſuperioris in via Agri
3 fullonis. * Et egreſſus eſt ad eum Eliacim fi-
lius Helciæ, qui erat ſuper domum, & Sob-
na ſcriba, & Ioahe filius Aſaph à commen-
4 tariis. * Et dixit ad eos Rabſaces : Dicite
Ezechiæ : Hæc dicit rex magnus, rex Aſſy-
riorum : Quæ eſt iſta fiducia, qua confidis ?
5 * aut quo conſilio vel fortitudine rebellare
diſponis ? ſuper quem habes fiduciam, quia
6 receſſiſti à me ? * Ecce confidis ſuper bacu-
B lum arundineum confractum iſtum, ſuper
Ægyptum : cui ſi innixus fuerit homo, in-
trabit in manum eius, & perforabit eam : ſic
Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt
7 in eo. * Quòd ſi reſponderis mihi : In Do-
mino Deo noſtro confidimus : nónne ipſe
eſt, cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria,
& dixit Iudæ & Ieruſalem : Coram altari
8 iſto adorabitis ? * Et nunc trade te Domi-
no meo regi Aſſyriorum, & dabo tibi duo
millia equorum, nec poteris ex te præbe-
9 re adſcenſores eorum. * Et quomodo ſu-
ſtinebis faciem iudicis vnius loci ex ſeruis
domini mei minoribus ? Quòd ſi confidis
in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus :
10 * & nunc numquid ſine Domino aſcendi
ad terram iſtam, vt diſperderem eam ? Do-
C minus dixit ad me : Aſcende ſuper terram
11 iſtam, & diſperde eam. * Et dixit Eliacim,
& Sobna, & Ioahe ad Rabſacen : Loque-
re ad ſeruos tuos Syra lingua : intelligimus
enim : ne loquaris ad nos Iudaicè in auri-
12 bus populi, qui eſt ſuper murum. * Et dixit

ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum
tuum & ad te misit me Dominus meus, vt
loquerer omnia verba ista; & non potiùs ad
viros, qui sedent in muro, vt comedant
stercora sua, & bibant vrinam pedum suo-
rum vobiscum? * Et stetit Rabsaces, & cla- 13
mauit voce magna Iudaicè, & dixit: Audite
verba regis magni, regis Assyriorum. * Hæc 14
dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia
non poterit eruere vos. * Et non vobis tri- 15
buat fiduciam Ezechias super Domino, di-
cens: Eruens liberabit nos Dominus, non
dabitur ciuitas ista in manu regis Assyrio-
rum. * Nolite audire Ezechiam: hæc enim 16
dicit rex Assyriorum: Facite mecum bene- D
dictionem, & egredimini ad me, & come-
dite vnusquisque vineam suam, & vnusquis-
que ficum suam: & bibite vnusquisque
aquam cisternæ suæ, * donec veniam, & 17
tollam vos ad terram, quæ est vt terra vestra,
terram frumenti & vini, terram panum &
vinearum. * Nec conturbet vos Ezechias, 18
dicens: Dominus liberabit nos. Numquid
liberauerunt dij gentium vnusquisque terram
suam de manu regis Assyriorum? * Vbi est 19
deus Emath, & Arphad? vbi est deus Se-
pharuaim? numquid liberauerunt Sama-
riam de manu mea? * Quis est ex omnibus 20
diis terrarum istarum, qui eruerit terram
suam de manu mea, vt eruat Dominus Ieru-
salem de manu mea? * Et siluerunt, & non 21
responderunt ei verbum. Mandauerat enim
rex, dicens: ne respondeatis ei. * Et ingres- 22
sus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super
domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius
Asaph à commentariis, ad Ezechiam scis-
sis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rab-
sacis.

CAPVT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis tum Sennacherib, mittit ad Isaiam vt Dominum deprecetur qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

4. Reg. 19. a. 1.

ET factum est, cùm audisset rex Eze- 1
chias, scidit vestimenta sua, & obuo- A
lutus est sacco, & intrauit in domum Do-
mini. * Et misit Eliacim, qui erat super do- 2
mum, & Sobnam scribam, & seniores de
sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam fi-
lium Amos prophetam, * & dixerunt ad 3
eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulatio-
nis, & correptionis, & blasphemiæ, dies
hæc: quia venerunt filij vsque ad partum, &
virtus non est pariendi. * Si quo modo au- 4
diat Dominus Deus tuus verba Rabsacis,
quem misit rex Assyriorum dominus suus ad
blasphemandum Deum viuentem, & expro-
brandum sermonibus, quos audiuit Domi-
nus Deus tuus: leua ergo orationem pro re- B
liquiis, quæ repertæ sunt. * Et venerunt 5
6 serui regis Ezechiæ ad Isaiam. * & dixit ad
eos Isaias; Hæc dicetis domino vestro: Hæc
dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum,
quæ audisti, quibus blasphemarunt pueri regis
7 Assyriorum me. * Ecce ego dabo ei spiri-
tum, & audiet nuntium, & reuertetur ad
terram suam, & corruere eum faciam gladio
8 in terra sua. * Reuersus est autem Rabsaces,
& inuenit regem Assyriorum præliantem ad-
uersus Lobnam. Audierat enim quia pro-
9 fectus esset de Lachis, * & audiuit de Tha-
raca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est
vt pugnet contra te. Quod cùm audisset,
10 misit nuntios ad Ezechiam, dicens: * Hæc
dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes:
Non te decipiat Deus tuus, in quo tu con-
fidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in ma-
11 nu regis Assyriorum. * Ecce tu audisti om-
C nia, quæ fecerunt reges Assyriorum omni-
bus terris, quas subuerterunt, & tu poteris
12 liberari? * Numquid eruerunt eos dij Gen-
tium, quos subuerterunt patres mei, Go-
zam, & Haram, & Reseph, & filios Eden,
13 qui erant in Thalassar? * Vbi est rex Emath,
& rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim,
14 Ana, & Aua? * & tulit Ezechias libros
de manu nuntiorum, & legit eos, & ascen-
dit in domum Domini, & expandit eos Eze-
15 chias coram Domino. * Et orauit Eze-
16 chias ad Dominum, dicens, * Domine
exercituum Deus Israël, qui sedes super
cherubim, tu es Deus solus omnium re-
gnorum terræ, tu fecisti cælum & terram.
17 * Inclina Domine aurem tuam, & audi:
D aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi
omnia verba Sennacherib, quæ misit ad
18 blasphemandum Deum viuentem. * Verè
enim Domine desertas fecerunt reges Assy-
19 riorum terras, & regiones earum. * Et de-
derunt deos earum igni: non enim erant
dij, sed opera manuum hominum, lignum
20 & lapis: & comminuerunt eos. * Et nunc
Domine Deus noster salua nos de manu
eius: & cognoscant omnia regna terræ,
21 quia tu es Dominus solus. * Et misit Isaias
filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit
Dominus Deus Israël: Pro quibus rogasti
22 me de Sennacherib rege Assyriorum: * hoc
est verbum, quod locutus est Dominus super
eum: Despexit te, & subsannauit te virgo
filia Sion: post te caput mouit filia Ierusalem.
23 * Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, &
super quem exaltasti vocem, & leuasti altitu-
dinem oculorum tuorum? Ad sanctum
24 Israël. * In manu seruorum tuorum expro-
E brasti Domino: & dixisti: In multitudine
quadrigarum mearum ego ascendi altitu-
dinem montium, iuga Libani: & succi-
dam excelsa cedrorum eius, & electas abie-
tes illius, & introibo altitudinem summi-
25 tatis eius, saltum Carmeli eius. * Ego fodi,
& bibi aquam, & exiccaui vestigio pedis
26 mei omnes riuos aggerum. * Numquid non
audisti,

audiſti, quæ olim fecerim ei? ex diebus an-
tiquis ego plaſmaui illud: & nunc adduxi:
& factum eſt in eradicationem collium com-
pugnantium, & ciuitatum munitarum. * 27
Habitatores earum breuiata manu contre-
muerunt, & confuſi ſunt: facti ſunt ſicut
fœnum agri, & gramen paſcuæ, & herba
tectorum, quæ exaruit antequam matureſce-
ret. * Habitationem tuam, & egreſſum tuum, 28
& introitum tuum cognoui, & inſaniam F
tuam contra me. * Cùm fureres aduerſum 29
me, ſuperbia tua aſcendit in aures meas:
ponam ergo circulum in naribus tuis, & fræ-
num in labijs tuis, & reducam te in viam,
per quam veniſti. * Tibi autem hoc erit ſi- 30
gnum: Comede hoc anno quæ ſponte naſ-
cuntur, & in anno ſecundo pomis veſcere:
in anno autem tertio ſeminate, & metite,
& plantate vineas, & comedite fructum ea-
rum. * Et mittet id, quod ſaluatum fuerit de 31
domo Iuda, & quod reliquum eſt, radicem
deorſum, & faciet fructum ſurſum: * quia de 32
Ieruſalem exibunt reliquiæ, & ſaluatio de
monte Sion: zelus Domini exercituum faciet
iſtud. * Propterea hæc dicit Dominus de re- 33
ge Aſſyriorum: Non intrabit ciuitatem hanc, G
& non iaciet ibi ſagittam, & non occupabit
eam clypeus, & non mittet in circuitu eius
aggerem. * In via qua venit, per eam reuer- 34
tetur, & ciuitatem hanc non ingredietur di-
cit Dominus: * & protegam ciuitatem 35
iſtam, vt ſaluem eam propter me, & pro-
pter Dauid ſeruum meum. * † Egreſſus eſt 36
† 4.Reg.19. g.35. Tob.1.d.21. Eccli 48. d.24. 2.Mach.7. f.41. 2.Mach.8. e.19.
autem Angelus Domini, & percuſſit in ca-
ſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque
millia. Et ſurrexerunt manè, & ecce omnes,
cadauera mortuorum. * Et egreſſus eſt, & 37
abijt, & reuerſus eſt Sennacherib rex Aſſy-
riorum, & habitauit in Niniue. * Et factum 38
eſt, cùm adoraret in templo Neſroch deum
ſuum, Adramelech & Saraſar filij eius per-
cuſſerunt eum gladio: fugeruntque in Ter-
ram Ararat, & regnauit Aſarhaddon filius
eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

Ezechias à morte ſibi per Iſaiam comminata liberatus, ſigno in horologio Achaz accepto, & promiſſa de manu Aſſyriorum liberatione, additiſque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

4.Reg.20. a 1. 2.Par.32. f.24.
IN diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad 1
mortem: & introiuit ad eum Iſaias filius A
Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Do-
minus: Diſpone domui tuæ, quia morieris
tu, & non viues. * Et conuertit Ezechias 2
faciem ſuam ad parietem, & orauit ad Domi-
num, * & dixit: Obſecro Domine, me- 3
mento quæſo quomodo ambulauerim coram
te in veritate, & in corde perfecto, & quod
bonum eſt in oculis tuis fecerim. Et fleuit
Ezechias fletu magno. * Et factum eſt ver- 4
bum Domini ad Iſaiam, dicens: * Vade, & 5
dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Da-
uid patris tui: Audiui orationem tuam, &
vidi lacrymas tuas: ecce ego adijciam ſuper
6 dies tuos quindecim annos: * & de manu re-
gis Aſſyriorum eruam te, & ciuitatem iſtam,
7 & protegam eam. * Hoc autem tibi erit ſi-
B gnum à Domino, quia faciet Dominus ver-
8 bum hoc, quod locutus eſt: * † Ecce ego re- † Eccli 48. d.26.
uerti faciam vmbram linearum, per quas deſ-
cenderat in horologio Achaz in ſole, retror-
ſum decem lineis. Et reuerſus eſt ſol decem
9 lineis per gradus, quos deſcenderat. * Scri-
ptura Ezechiæ regis Iuda, cùm ægrotaſſet,
& conualuiſſet de infirmitate ſua.
10 * Ego dixi: In dimidio dierum meorum
vadam ad portas inferi.
11 Quæſiui reſiduum annorum meorum. *
dixi: Non videbo Dominum Deum in terra
viuentium.
Non aſpiciam hominem vltrà, & habita-
torem quietis.
12 * Generatio mea ablata eſt, & conuoluta
C eſt à me, quaſi tabernaculum paſtorum.
Præciſa eſt velut à texente, vita mea: dum
adhuc ordirer, ſuccidit me: de manè vſque
ad veſperam finies me.
13 * Sperabam vſque ad manè, quaſi leo ſic
contriuit omnia oſſa mea:
De manè vſque ad veſperam finies me:
14 * ſicut pullus hirundinis ſic clamabo, medi-
tabor vt columba.
Attenuati ſunt oculi mei, ſuſpicientes in ex-
celſum.
Domine vim patior, reſponde pro me.
15 * Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi,
cùm ipſe fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos in
amaritudine animæ meæ.
16 * Domine ſi ſic viuitur, & in talibus vi-
D ta ſpiritus mei, corripies me, & viuificabis
17 me. * Ecce in pace amaritudo mea amariſſi-
ma:
Tu autem eruiſti animam meam vt non
periret, proieciſti poſt tergum tuum omnia
peccata mea.
18 * Quia non infernus confitebitur tibi,
neque mors laudabit te: non expectabunt qui
deſcendunt in lacum, veritatem tuam.
19 * Viuens viuens ipſe confitebitur tibi, ſi-
cut & ego hodie: pater filijs notam faciet
veritatem tuam.
20 * Domine ſaluum me fac, & pſalmos no-
ſtros cantabimus cunctis diebus vitæ noſtræ
in domo Domini.
21 * Et iuſſit Iſaias vt tollerent maſſam de fi-
cis, & cataplaſmarent ſuper vulnus, & ſana-
retur
22 * Et dixit Ezechias: Quod erit ſignum
quia aſcendam in domum Domini?

CAPVT XXXIX.

Ezechias cùm miſſis à rege Babylonis nuntijs ſuos oſtendiſſet theſauros, ab Iſaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

4.Reg.20. c.12.

IN tempore illo misit Merodach Baladan, 1
filius Baladan rex Babylonis, libros & mu- A
nera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægro-
tasset & conualuisset. * Lætatus est autem su- 2
per eis Ezechias, & ostendit eis cellam aro-
matum, & argenti, & auri, & odoramento-
rum, & vnguenti optimi, & omnes apothe-
cas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta B
sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod
non ostenderet eis Ezechias in domo sua, &
in omni potestate sua. * Introiuit autem 3
Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit
ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt
ad te? Et dixit Ezechias: De terra longin-
qua venerunt ad me, de Babylone. * Et 4
dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit C
Ezechias, Omnia quæ in domo mea sunt, vi-
derunt: non fuit res, quam non ostenderim
eis in thesauris meis. * Et dixit Isaias ad Eze- 5
chiam: Audi verbum Domini exercituum.
* Ecce dies venient, & auferentur omnia, 6
quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizaue-
runt patres tui vsque ad diem hanc, in Baby- D
lonem: non relinquetur quidquam, dicit Do-
minus. * Et de filijs tuis, qui exibunt de te, 7
quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in
palatio regis Babylonis. * Et dixit Ezechias 8
ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod lo-
cutus est. Et dixit: Fiat tantùm pax & veritas
in diebus meis.

CAPVT XL.

Consolatio & salus Ierusalem per Christum futura: Ioannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

CONsolamini, consolamini popule meus, 1
dicit Deus vester. * Loquimini ad cor 2
Ierusalem, & aduocate eam: quoniam com- A
pleta est malitia eius, dimissa est iniquitas
illius: suscepit de manu Domini duplicia pro
omnibus peccatis suis. * † Vox clamantis 3
in deserto: Parate viam Domini, rectas fa-
cite in solitudine semitas Dei nostri. * Om- 4
nis vallis exaltabitur, & omnis mons & col- B
lis humiliabitur, & erunt praua in directa,
& aspera in vias planas. * Et reuelabitur glo- 5
ria Domini, & videbit omnis caro pariter
quod os Domini locutum est. * Vox di- 6
centis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? †
Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius
quasi flos agri. * Exiccatum est fœnum, & 7
cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in
eo. Verè fœnum est populus: * exiccatum 8
est fœnum, & cecidit flos: Verbum autem
Domini nostri manet in æternum. * Super 9
montem excelsum ascende tu, qui euangeli-
zas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam,

† Matt. 3. a 3. Mar. 1. a. 3. Luc. 3. b 4. Ioan. 1. c. 23.

† Eccli. 14. c. 18 Iac. 1. b. 10. 1. Pet. 1. d 24.

qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli ti-
mere. Dic ciuitatibus Iuda: Ecce Deus ve-
10 ster: * ecce Dominus Deus in fortitudine
C veniet, & brachium eius dominabitur: ecce
merces eius cum eo, & opus illius coram il-
11 lo. * † Sicut pastor gregem suum pascet:
in brachio suo congregabit agnos, & in sinu
12 suo leuabit, fœtas ipse portabit. * Quis men-
sus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponde-
rauit? quis appendit tribus digitis molem ter-
ræ, & librauit in pondere montes, & col-
13 les in statera? * † Quis adiuuit spiritum
Domini? aut quis consiliarius eius fuit, &
14 ostendit illi? * Cum quo inijt consilium, &
instruxit eum, & docuit eum semitam iu-
stitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam
15 prudentiæ ostendit illi? * Ecce Gentes quasi
D stilla situlæ, & quasi momentum stateræ re-
putatæ sunt: ecce insulæ quasi puluis exi-
16 guus. * Et Libanus non sufficiet ad succen-
dendum, & animalia eius non sufficient ad
17 holocaustum. * Omnes gentes quasi non
sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum &
18 inane reputatæ sunt ei. * † Cui ergo similem
fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis
19 ei? * Numquid sculptile conflauit faber?
E aut aurifex auro figurauit illud, & laminis
20 argenteis argentarius? * Forte lignum &
imputribile elegit: artifex sapiens quærit
quomodo statuat simulacrum, quod non
21 moueatur. * Numquid non scitis? numquid
non audistis? numquid non annuntiatum
est vobis ab initio? numquid non intelle-
22 xistis fundamenta terræ? * Qui sedet super
gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi
locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos,
& expandit eos sicut tabernaculum ad inha-
23 bitandum. * Qui dat secretorum scrutatores
quasi non sint, iudices terræ velut inane fe-
24 cit: * & quidem neque plantatus, neque sa-
F tus, neque radicatus in terra truncus eorum:
repentè flauit in eos, & aruerunt, & turbo
25 quasi stipulam auferet eos. * Et cui assimila-
26 stis me, & adæquastis, dicit sanctus? * Le-
uate in excelsum oculos vestros, & videte
quis creauit hæc: qui educit in numero mili-
tiam eorum, & omnes ex nomine vocat:
præ multitudine fortitudinis & roboris, vir-
27 tutisque eius, neque vnum reliquum fuit. *
G Quare dicis Iacob, & loqueris Israel: Abs-
condita est via mea à Domino, & à Deo
28 meo iudicium meum transiuit? * Numquid
nescis, aut non audisti? Deus sempiternus
Dominus, qui creauit terminos terræ: non
deficiet, neque laborabit nec est inuestiga-
29 tio sapientiæ eius. * Qui dat lasso virtutem:
& his, qui non sunt, fortitudinem & robur
30 multiplicat. * Deficient pueri, & laborabunt
& iuuenes in infirmitate cadent. * Qui autem
31 sperant in Domino, mutabunt fortitudinem,
assument pennas sicut aquilæ, current & non
laborabunt, ambulabunt & non deficient.

† Ezech. 34. f. 23. 37. g. 24. Ioan. 10. c. 11.

† Sap. 9. c. 13. Rom. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16.

† Act. 17. f. 29.

Capvt XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia & varijs magnisque beneficijs populo Iudaico exhibitis : quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines : ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

TAceant ad me insulæ, & Gentes mu- 1
tent fortitudinem : accedant, & tunc A
loquantur, simul ad iudicium propinque-
mus. * Quis suscitauit ab Oriente iustum, vo- 2
cauit eum vt sequeretur se ? dabit in cons-
pectu eius Gentes, & reges obtinebit : dabit
quasi puluerem gladio eius, sicut stipulam
vento raptam arcui eius. * Persequetur eos, 3
transibit in pace, semita in pedibus eius non
apparebit. * Quis hæc operatus est, & fecit, 4
vocans generationes ab exordio ? Ego Do-
minus, † primus & nouissimus ego sum. * 5
Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema ter- B
ræ obstupuerunt, appropinquauerunt, &
accesserunt. * Vnusquisque proximo suo 6
auxiliabitur, & fratri suo dicet : Confortare.
* Confortauit faber ærarius percutiens mal- 7
leo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens:
Glutino bonum est : & confortauit eum cla-
uis, vt non moueretur. * Et tu Israel serue 8
meus, Iacob quem elegi, semen Abraham
amici mei : * in quo apprehendi te ab extre- 9
mis terræ, & à longinquis eius vocaui te, &
dixi tibi : Seruus meus es tu, elegi te, & non
abieci te. * Ne timeas, quia ego tecum sum: 10
ne declines, quia ego Deus tuus : conforta- C
ui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te
dextera iusti mei. * Ecce confundentur & 11
erubescent omnes, qui pugnant aduersum
te : erunt quasi non sint, & peribunt viri,
qui contradicunt tibi. * Quæres eos, & non 12
inuenies, viros rebelles tuos : erunt quasi
non sint : & veluti consumptio, homines
bellantes aduersum te. * Quia ego Domi- 13
nus Deus tuus apprehendens manum tuam,
dicensque tibi : Ne timeas, ego adiuui te. * 14
Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis D
ex Israel : ego auxiliatus sum tibi, dicit Do-
minus : & redemptor tuus sanctus Israel. * 15
Ego posui te quasi plaustrum triturans no-
uum, habens rostra serrantia : triturabis mon-
tes, & comminues : & colles quasi puluerem
pones. * Ventilabis eos, & ventus tollet, & 16
turbo disperget eos : & tu exultabis in Domi-
no, in sancto Israel lætaberis. * Egeni & pau- 17
peres quærunt aquas, & non sunt : lingua
eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos,
Deus Israel non derelinquam eos. * Ape- 18
riam in supinis collibus flumina, & in medio
camporum fontes : ponam desertum in sta- E
gna aquarum, & terram inuiam in riuos
aquarum. * Dabo in solitudinem cedrum, & 19
spinam, & myrtum, & lignum oliuæ : po-
nam in deserto abietem, vlmum, & buxum
simul : * Vt videant, & sciant, & recogitent, 20
& intelligant pariter quia manus Domini fe-
21 cit hoc, & sanctus Israel creauit illud. * Pro-
pè facite iudicium vestrum, dicit Dominus:
afferte, si quid fortè habetis, dixit rex Ia-
22 cob. * Accedant, & nuntient nobis quæcum-
F que ventura sunt : priora quæ fuerunt nun-
tiate : & ponemus cor nostrum, & sciemus
nouissima eorum, & quæ ventura sunt indi-
23 cate nobis. * Annuntiate quæ ventura sunt
in futurum, & sciemus quia dij estis vos. be-
nè quoque aut malè, si potestis, facite : & lo-
24 quamur, & videamus simul. * Ecce, vos estis
ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non
25 est : abominatio est qui elegit vos. * Suscita-
ui ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis : vo-
cabit nomen meum, & adducet magistratus
quasi lutum, & velut plastes conculcans hu-
26 mum. * Quis annuntiauit ab exordio vt scia-
G mus, & à principio vt dicamus : Iustus es ?
non est neque annuntians, neque prædicens,
27 neque audiens sermones vestros. * Primus ad
Sion dicet : Ecce adsunt, & Ierusalem euan-
28 gelistam dabo. * Et vidi, & non erat neque
ex istis quisquam qui iniret consilium, & in-
29 terrogatus responderet verbum. * Ecce om-
nes iniusti, & vana opera eorum : ventus &
inane simulachra eorum.

† Infr. 44. a. 6. 48. b. 12. Apoc. 1. b. 1. & 17. & 22. c. 13.

Capvt XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans vniuersas gentes ad laudem & gratiarum actionem : addit quoque, malos, idololatras & ingratos grauiter à Domino puniendos, plurimùm conquerens de ingratitudine seruorum Dei.

1 ECce seruus meus, suscipiam eum : ele- Matt. 12. b. 18.
A ctus meus, complacuit sibi in illo ani-
ma mea : dedi spiritum meum super eum, iu-
2 dicium Gentibus proferet. * Non clamabit,
neque accipiet personam, nec audietur vox
3 eius foris. * Calamum quassatum non conte-
ret, & linum fumigans non extinguet : in
4 veritate educet iudicium. * Non erit tristis,
neque turbulentus, donec ponat in terra iu-
dicium : & legem eius insulæ expectabunt.
5 * Hæc dicit Dominus Deus, creans cœlos,
& extendens eos : firmans terram, & quæ
germinant ex ea : dans flatum populo, qui
est super eam, & spiritum calcantibus eam.
6 * Ego Dominus vocaui te in iustitia, & ap-
B prehendi manum tuam, & seruaui te. † Et † Infr. 49. b. 6.
dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium:
7 * Vt aperires oculos cæcorum, & educe-
res de conclusione vinctum, de domo car-
8 ceris sedentes in tenebris. * † Ego Domi- † Infr. 48. b. 11.
nus, hoc est nomen meum : gloriam meam
alteri non dabo, & laudem meam sculptili-
9 bus. * Quæ prima fuerunt, ecce venerunt:
noua quoque ego annuntio : antequam
10 oriantur, audita vobis faciam. * Cantate
Domino canticum nouum, laus eius ab ex-
tremis terræ : qui descenditis in mare, & ple-
nitudo eius ; insulæ, & habitatores earum.

* Subleuetur desertum, & ciuitates eius: in 11
domibus habitabit Cedar: laudate habitato-
res Petræ, de vertice montium clamabunt. * 12
Ponent Domino gloriam, & laudem eius
in insulis nuntiabunt. * Dominus sicut fortis 13
egredietur, sicut vir præliator suscitabit ze-
lum: vociferabitur, & clamabit: super ini-
micos suos confortabitur. * Tacui semper, 14
silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: C
dissipabo, & absorbebo simul. * Desertos fa- 15
ciam montes, & colles, & omne gramen
eorum exiccabo: & ponam flumina in insu-
las, & stagna arefaciam. * Et ducam cæcos 16
in viam, quam nesciunt; & in semitis, quas
ignorauerunt, ambulare eos faciam: ponam
tenebras coram eis in lucem, & praua in re-
cta: hæc verba feci eis, & non dereliqui
eos. * Conuersi sunt retrorsum, confundan- 17
tur confusione qui confidunt in sculptili, qui
dicunt conflatili: Vos dij nostri. * Surdi audite, 18
& cæci intuemini ad videndum. * Quis cæ- 19
cus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem
nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui ve-
numdatus est? & quis cæcus, nisi seruus
Domini? * Qui vides multa, nónne custo- 20
dies? qui apertas habes aures, nónne au-
dies? * Et Dominus voluit vt sanctificaret 21
eum, & magnificaret legem, & extolleret.
* Ipse autem populus direptus, & vastatus: 22
laqueus iuuenum omnes, & in domibus car- D
cerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam,
nec est qui eruat; in direptionem, nec est
qui dicat: Redde. * Quis est in vobis qui 23
audiat hoc, attendat & auscultet futura? * 24
Quis dedit in direptionem Iacob, & Israel
vastantibus? nónne Dominus ipse, cui pec-
cauimus? Et noluerunt in vijs eius ambula-
re, & non audierunt legem eius. * Et effu- 25
dit super eum indignationem furoris sui, &
forte bellum, & combussit eum in circuitu,
& non cognouit: & succendit eum, & non
intellexit.

CAPVT XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex vniuerso orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita graui expostulatione aduersus Iudæorum ingratitudinem.

ET nunc hæc dicit Dominus creans te 1
Iacob, & formans te Israel: Noli time- A
re, quia redemi te, & vocaui te nomine
tuo: meus es tu. * Cùm transieris per aquas 2
tecum ero, & flumina non operient te: cùm
ambulaueris in igne, non comburèris, &
flamma non ardebit in te: * Quia ego Do- 3
minus Deus tuus sanctus Israel saluator tuus,
dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthio-
piam & Saba pro te. * Ex quo honorabilis 4
factus es in oculis meis, & gloriosus: ego
dilexi te, & dabo homines pro te, & popu-
5 los pro anima tua. * Noli timere, quia ego
tecum sum: ab Oriente adducam semen
6 tuum, & ab Occidente congregabo te. *
Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli pro-
hibere: affer filios meos de longinquo, & fi-
7 lias meas ab extremis terræ. * Et omnem,
qui inuocat nomen meum, in gloriam
meam creaui eum, formaui eum, & feci eum.
8 * Educ foras populum cæcum, & oculos ha-
9 bentem; surdum, & aures ei sunt. * Omnes
B gentes congregatæ sunt simul, & collectæ
sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, &
quæ prima sunt, audire nos faciet? dent testes
eorum, iustificentur, & audiant, & dicant.
10 Verè. * Vos testes mei, dicit Dominus,
& seruus meus, quem elegi: vt sciatis, &
credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse
sum. Ante me non est formatus Deus, & † Ose. 13. b. 4.
11 post me non erit. * † Ego sum, ego sum Do-
12 minus, & non est absque me saluator. * Ego
annuntiaui, & saluaui: auditum feci, &
non fuit in vobis alienus: vos testes mei, di-
13 cit Dominus, & ego Deus. * Et ab initio
ego ipse, & non est qui de manu mea eruat:
14 operabor, & quis auertet illud? * Hæc dicit
Dominus redemptor vester, sanctus Israel:
Propter vos misi in Babylonem, & detraxi
vectes vniuersos, & Chaldæos in nauibus
15 suis gloriantes. * Ego Dominus sanctus ve-
16 ster, creans Israel rex vester. * Hæc dicit
C Dominus, qui dedit in mari viam, & in
17 aquis torrentibus semitam. * Qui eduxit qua-
drigam & equum, agmen & robustum: si-
mul obdormierunt, nec resurgent: contriti
18 sunt quasi linum, & extincti sunt. * Ne me-
mineritis priorum, & antiqua ne intueami-
19 ni. * † Ecce ego facio noua, & nunc orien- † 2. Cor. 5. d. 17. Apoc. 21. b. 5.
tur, vtique cognoscetis ea: ponam in de-
20 serto viam, & in inuio flumina. * Glorifica-
bit me bestia agri, dracones, & struthiones:
quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio,
vt darem potum populo meo, electo meo.
21 * Populum istum formaui mihi, laudem
22 meam narrabit. * Non me inuocasti Iacob,
23 nec laborasti in me Israel. * Non obtulisti
mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis
D non glorificasti me: nón te seruire feci in
oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.
24 * Non emisti mihi argento calamum, &
adipe victimarum tuarum non inebriasti me.
Verumtamen seruire me fecisti in peccatis
tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitati-
25 bus tuis. * Ego sum, ego sum ipse, qui deleo
iniquitates tuas propter me, & peccatorum
26 tuorum non recordabor. * Reduc me in me-
moriam, & iudicemur simul: narra si quid
27 habes vt iustificeris. * Pater tuus primus
peccauit, & interpretes tui præuaricati sunt
28 in me. * Et contaminaui principes sanctos,
dedi ad internecionem Iacob, & Israel in
blasphemiam.

CAPVT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imò stupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

Ier 30. b.10.46. g.17. ET nunc audi Iacob serue meus, & Israel 1
quem elegi: * Hæc dicit Dominus fa- 2
ciens & formans te, ab vtero auxiliator tuus: A
noli timere serue meus Iacob, & rectissime,
quem elegi.* Effundam enim aquas super si- 3
tientem, & fluenta super aridam: effundam
spiritum meum super semen tuum, & bene-
dictionem meam super stirpem tuam. * Et 4
germinabunt inter herbas, quasi salices iux-
ta præterfluentes aquas. * Iste dicet: Domini 5
ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob:
& hic scribet manu sua: Domino: & in no-
† Sup.41. b.4. Inf.48. b.12. Apoc.1.6. Ibid.17.22. c.13. mine Israel assimilabitur: * † Hæc dicit Do- 6
minus rex Israel, & redemptor eius Domi-
nus exercituum: Ego primus, & ego nouissi-
mus, & absque me non est Deus. * Quis si- 7
milis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem
exponat mihi, ex quo constitui populum an-
tiquum: ventura & quæ futura sunt annun-
tient eis. * Nolite timere, neque conturbe- 8
mini: ex tunc audire te feci, & annuntiaui:
vos estis testes mei. numquid est Deus absque
me, & formator quem ego non nouerim?
* Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissi- 9
ma eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes B
eorum, quia non vident; neque intelligunt,
vt confundantur. * Quis formauit Deum, & 10
sculptile conflauit ad nihil vtile? * Ecce om- 11
nes participes eius confundentur: fabri enim
sunt ex hominibus: conuenient omnes, sta-
bunt & pauebunt, & confundentur simul.
† Sap. 13. a.11. * † Faber ferrarius lima operatus est: in pru- 12
nis, & in malleis formauit illud, & operatus
est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & de-
ficiet, non bibet aquam, & lassescet. * Arti- 13
fex lignarius extendit normam, formauit il-
lud in runcina: fecit illud in angularibus, &
in circino tornauit illud: & fecit imaginem
viri quasi speciosum hominem habitantem
in domo. * Succidit cedros, tulit ilicem, & 14
quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plan-
tauit pinum, quam pluuia nutriuit. * Et facta 15
est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & C
calefactus est: & succendit, & coxit panes:
de reliquo autem operatus est deum, & ado-
rauit: fecit sculptile, & curuatus est ante il-
lud. * Medium eius combussit igni, & de me- 16
dio eius carnes comedit: coxit pulmentum,
& saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah,
calefactus sum, vidi focum. * Reliquum au- 17
tem eius deum fecit & sculptile sibi: curuatur
ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens:
Libera me, quia Deus meus es tu. * Nescie- 18
runt, neque intellexerunt: obliti enim sunt
ne videant oculi eorum, & ne intelligant
19 corde suo. * Non recogitant in mente sua,
neque cognoscunt, neque sentiunt, vt di-
cant: Medietatem eius combussi igni, & co-
xi super carbones eius panes: coxi carnes &
comedi, & de reliquo eius idolum faciam?
20 ante truncum ligni procidam? * Pars eius ci-
D nis est: cor insipiens adorauit illud, & non
liberabit animam suam, neque dicet: Fortè
21 mendacium est in dextera mea. * Memento
horum Iacob, & Israel, quoniam seruus meus
es tu. formaui te, seruus meus es tu Israel, ne
22 obliuiscaris mei. * Deleui vt nubem iniqui-
tates tuas, & quasi nebulam peccata tua: re-
23 uertere ad me, quoniam redemi te. * Lau-
date cœli, quoniam misericordiam fecit Do-
minus: iubilate extrema terræ, resonate mon-
tes laudationem, saltus & omne lignum eius:
quoniam redemit Dominus Iacob, & Israel
24 gloriabitur.* Hæc dicit Dominus redemptor
tuus, & formator tuus ex vtero: Ego sum
Dominus, faciens omnia, extendens cælos
solus, stabiliens terram, & nullus mecum.
25 * Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in
furorem vertens. Conuertens sapientes re-
trorsum: & scientiam eorum stultam faciens.
26 * Suscitans verbum serui sui, & consilium
nuntiorum suorum complens. * Qui dico Ie-
rusalem: Habitaberis; & ciuitatibus Iuda: Æ-
dificabimini, & deserta eius suscitabo. * Qui
dico profundo: Desolare, & flumina tua are-
27 faciam. * Qui dico Cyro: Pastor meus es, &
28 omnem voluntatem meam complebis. * Qui
dico Ierusalem: Ædificaberis; & templo:
Fundaberis.

CAPVT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his non agnoscat, cùm ipse solus sit Deus: omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi natiuitas: & loquitur propheta permixtim de Iudæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, iustus & saluans, promissáque complens.

1 HÆc dicit Dominus Christo meo Cyro,
A cuius apprehendi dexteram, vt subii-
ciam ante faciem eius Gentes, & dorsa re-
gum vertam, & aperiam coram eo ianuas, &
2 portæ non claudentur. * Ego ante te ibo: &
gloriosos terræ humiliabo: portas æreas con-
3 teram, & vectes ferreos confringam. * Et da-
bo tibi thesauros absconditos, & arcana se-
cretorum: vt scias quia ego Dominus, qui
4 voco nomen tuum, Deus Israel. * Propter
seruum meum Iacob, & Israel electum meum,
& vocaui te nomine tuo: assimilaui te, & non
5 cognouisti me. * Ego Dominus, & non est
amplius: extra me non est Deus: accinxi te,
6 & non cognouisti me: * Vt sciant hi, qui ab
ortu solis, & qui ab occidente, quoniam abs-
que me non est. Ego Dominus, & non est
7 alter, * formans lucem, & creans tenebras,
faciens

faciens pacem , & creans malum: ego Do-
minus faciens omnia hæc. * Rorate cœli de- 8
super, & nubes pluant iustum: aperiatur ter- B
ra, & germinet saluatorem: & iustitia oriatur
simul: ego Dominus creaui eum. * Væ qui 9
contradicit fictori suo, testa de samiis terræ:
† Ier.18. a.6. † numquid dicet lutum figulo suo: Quid fa-
cis, & opus tuum absque manibus est? * Væ 10
Rom.9. c.20. qui dicit patri: Quid generas? & mulieri:
Quid parturis?* Hæc dicit Dominus sanctus 11
Israel, plastes eius: Ventura interrogate me,
super filios meos, & super opus manuum mea-
rum mandate mihi. * Ego feci terram, & ho- 12
minem super eam creaui ego: manus meæ
tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum
mandaui. * Ego suscitaui eum ad iustitiam, & 13
omnes vias eius dirigam: ipse ædificabit ci- C
uitatem meam, & captiuitatem meam dimit-
tet, non in pretio, neque in muneribus, di-
cit Dominus Deus exercituum. * Hæc dicit 14
Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æ-
thiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transi-
bunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vin-
cti manicis pergent: & te adorabunt, teque
deprecabuntur: tantum in te est Deus, & non
est absque te Deus. * Verè tu es Deus, abs- 15
conditus, Deus Israel saluator.* Confusi sunt, 16
& erubuerunt omnes: simul abierunt in con-
fusionem fabricatores errorum. * Israel salua- 17
tus est in Domino salute æterna: non con-
fundemini, & non erubescetis vsque in sæ-
culum sæculi. * Quia hæc dicit Dominus 18
creans cœlos, ipse Deus formans terram, &
faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum
creauit eam: vt habitaretur, formauit eam.
ego Dominus, & non est alius. * Non in 19
abscondito locutus sum in loco terræ tene-
broso: non dixi semini Iacob: Frustrà quæ-
rite me. ego Dominus loquens iustitiam, an-
nuntians recta. * Congregamini, & venite, & 20
accedite simul qui saluati estis ex Gentibus:
nescierunt qui leuant lignum sculpturæ suæ,
& rogant Deum non saluantem.*Annuntia- 21
te, & venite, & consiliamini simul: quis audi- D
tum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit il-
lud? numquid non ego Dominus, & non
est vltrà Deus absque me? Deus iustus, & sal-
uans non est præter me. * Conuertimini ad 22
me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego
Deus, & non est alius. * In memetipso iura- 23
ui, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, &
† Rom.14. e.11. non reuertetur:* † quia mihi curuabitur om- 24
Phil.2. b.10. ne genu, & iurabit omnis lingua. * Ergo in 25
Domino, dicet, meæ sunt iustitiæ & impe-
rium: ad eum venient, & confundentur om-
nes qui repugnant ei. * In Domino iustifica- 26
bitur, & laudabitur omne semen Israel.

Capvt XLVI.

*Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipso-
rum prædicitur: Iudas cum reliquiis Israel ad Deum
reuocantur, ostensa Dei magna benignitate ad ipsos,
addita graui increpatione ob ipsorum ingratitudi-
nem & idololatriam; hortaturque vt ad ipsum qui
solus omnia nouit & potest, reuertantur, salutem
ipsis per filium promittens.*

1 CONfractus est Bel, contritus est Nabo:
A facta sunt simulachra eorum bestiis &
iumentis, onera vestra graui pondere vsque
2 ad lassitudinem. * Contabuerunt, & contrita
sunt simul: non potuerunt saluare portan-
3 tem, & anima eorum in captiuitatem ibit. *
B Audite me domus Iacob, & omne residuum
domus Israel, qui portamini à meo vtero, qui
4 gestamini à mea vulua. * Vsque ad senectam
ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego
feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo.
5 * Cui assimilastis me, & adæquastis, & com-
6 parastis me, & fecistis similem? * Qui con-
fertis aurum de sacculo, & argentum statera
ponderatis: conducentes auri ficem, vt faciat
7 deum; & procidunt, & adorant. * † Portant † Bar.6. c.25.
C illum in humeris gestantes, & ponentes in
loco suo: & stabit, ac de loco suo non mo-
uebitur. sed & cùm clamauerint ad eum, non
8 audiet: de tribulatione non saluabit eos. *
Mementote istud, & confundamini: redite
9 præuaricatores ad cor. * Recordamini prioris
sæculi, quoniam ego sum Deus, & non est vl-
10 trà Deus, nec est similis mei:* Annuntians ab
D exordio nouissimum, & ab initio quæ necdum
facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, &
11 omnis voluntas mea fiet:* Vocans ab Orien-
te auem, & de terra longinqua virum volun-
tatis meæ. & locutus sum, & adducam illud:
12 creaui, & faciam illud. * Audite me duro cor-
13 de, qui longè estis à iustitia. * Propè feci iu-
stitiam meam non elongabitur, & salus mea
non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in
Israel gloriam meam.

Capvt XLVII.

*Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur pro-
pter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelita-
tem in Iudæos suos captiuos: & quia in maleficis,
auguribus atque incantatoribus spem posuit.*

1 DEscende, sede in puluere virgo filia Ba-
A bylon, sede in terra: non est solium fi-
liæ Chaldæorum, quia vltrà non vocaberis
2 mollis & tenera. * Tolle molam, & mole fa-
rinam: denuda turpitudinem tuam, discoo-
peri humerum, reuela crura, transi flumina.
3 * † Reuelabitur ignominia tua, & videbitur † Nah.3. b.5.
opprobrium tuum: vltionem capiam, & non
4 resistet mihi homo. * Redemptor noster, Do-
minus exercituum nomen illius, sanctus Is-
5 rael. * Sede tacens, & intra in tenebras filia
Chaldæorum: quia non vocaberis vltrà do-
6 mina regnorum. * Iratus sum super populum
B meum, contaminaui hereditatem meam, &
dedi eos in manu tua: non posuisti eis mise-
ricordias: super senem aggrauasti iugum
7 tuum valdè. * Et dixisti: In sempiternum ero
domina: non posuisti hæc super cor tuum,
8 neque recordata es nouissimi tui. * Et nunc
audi hæc delicata, & habitans confidenter,
quæ

† Apoc. 18. c. 7. quæ dicis in corde tuo : † Ego sum, & non
eſt præter me amplius: non ſedebo vidua, &
† Inf. 51. f. 19. ignorabo ſterilitatem. * † Venient tibi duo 9
hæc ſubitò in die vna , ſterilitas & viduitas.
vniuerſa venerunt ſuper te, propter multitu-
dinem maleficiorum tuorum, & propter du-
ritiam incantatorum tuorum vehementem.
* Et fiduciam habuiſti in malitia tua, & dixi- 10
ſti : Non eſt qui videat me. ſapientia tua &
ſcientia tua hæc decepit te. Et dixiſti in cor-
de tuo : Ego ſum , & præter me non eſt alte-
ra. * Veniet ſuper te malum, & neſcies ortum 11
eius : & irruet ſuper te calamitas , quam non D
poteris expiare : veniet ſuper te repentè mi-
ſeria, quam neſcies. * Sta cum incantatoribus 12
tuis , & cum multitudine maleficiorum tuo-
rum , in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua,
ſi fortè quid proſit tibi , aut ſi poſſis fieri fortior.
* Defeciſti in multitudine conſiliorum 13
tuorum : ſtent, & ſaluent te augures cœli, qui
contemplabantur ſidera: & ſupputabant men-
ſes, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. * Ec- 14
ce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos:
non liberabunt animam ſuam de manu flam-
mæ : non ſunt prunæ , quibus calefiant ; nec
focus, vt ſedeant ad eum. * Sic facta ſunt tibi 15
in quibuſcumque laboraueras : negotiatores
tui ab adoleſcentia tua , vnuſquiſque in via
ſua errauerunt : non eſt qui ſaluet te.

Capvt XLVIII.

Increpat Dominus hypocriſim , ingratitudinem ac duritiam Iudæorum ; ſe , & non idola , annuntiaſſe futura & illa compleuiſſe oſtendens : propter nomen ſuum tamen parcet ipſis ; & ita benignè eos ad ſe reuocat , probans ſe ſolum verum Deum , omnium conſcium , ſuique populi redemptorem ac gubernatorem : conquerens quoque de mandatorum ſuorum præuaricatione , quibus obſeruatis felices fuiſſent.

AVdite hæc domus Iacob, qui vocamini 1
nomine Iſrael, & de aquis Iuda exiſtis, A
qui iuratis in nomine Domini , & Dei Iſrael
recordamini non in veritate, neque in iuſti-
tia. * De ciuitate enim ſancta vocati ſunt , & 2
ſuper Deum Iſrael conſtabiliti ſunt : Domi-
nus exercituum nomen eius.* Priora ex tunc 3
annuntiaui , & ex ore meo exierunt, & audi-
ta feci ea : repentè operatus ſum , & vene-
runt. * Sciui enim quia durus es tu , & ner- 4
uus ferreus ceruix tua , & frons tua ærea. * 5
Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indi-
caui tibi, ne fortè diceres : Idola mea fecerunt
hæc , & ſculptilia mea & conflatilia manda-
uerunt iſta.* Quæ audiſti, vide omnia: vos au- 6
tem num annuntiaſtis? Audita feci tibi noua B
ex tunc, & conſeruata ſunt quæ neſcis: *nunc 7
creata ſunt, & non ex tunc : & ante diem, &
non audiſti ea, ne fortè dicas : Ecce ego cog-
noui ea. * Neque audiſti, neq; cognouiſti ne- 8
que ex tūc aperta eſt auris tua: ſcio enim quia
præuaricans præuaricaberis, & transgreſſorem
ex vtero vocaui te. * Propter nomen meum 9
longè faciam furorem meum : & laude mea
10 infrænabo te, ne intereas. * Ecce excoxi te,
ſed non quaſi argentum , elegi te in camino
11 paupertatis. * Propter me , propter me fa-
ciam, vt non blaſphemer : † & gloriam meam † Sup. 42. b. 8.
12 alteri non dabo. * Audi me Iacob , & Iſrael
quem ego voco : † ego ipſe, ego primus , & † Sup. 41. a. 4. 44. a. 6.
13 ego nouiſſimus. * Manus quoque mea funda-
C uit terram, & dextera mea menſa eſt cœlos : Apoc. 1. b. 8. d. 17. 22. c. 13.
14 ego vocabo eos , & ſtabunt ſimul. * Congre-
gamini omnes vos , & audite : quis de eis an-
nuntiauit hæc? Dominus dilexit eum , faciet
voluntatem ſuam in Babylone , & brachium
15 ſuum in Chaldæis. * Ego ego locutus ſum, &
vocaui eum : adduxi eum , & directa eſt via
16 eius. * Accedite ad me , & audite hoc : non à
principio in abſcondito locutus ſum : ex tem-
pore antequam fieret , ibi eram : & nunc Do-
17 minus Deus miſit me, & ſpiritus eius. * Hæc
dicit Dominus redemptor tuus ſanctus Iſrael:
Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gu-
18 bernans te in via, qua ambulas. * Vtinam at-
D tendiſſes mandata mea : facta fuiſſet ſicut flu-
men pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites ma-
19 ris. * & fuiſſet quaſi arena ſemen tuum , &
ſtirps vteri tui vt lapilli eius : non interiſſet, &
non fuiſſet attritum nomen eius à facie mea.
20 * † Egredimini de Babylone , fugite à Chal- † Ier. 51. a. 6.
dæis, in voce exultationis annuntiate : audi-
tum facite hoc , & efferte illud vſque ad ex-
trema terræ. Dicite : Redemit Dominus ſer-
21 uum ſuum Iacob. * Non ſitierunt in deſerto,
cùm educeret eos : † aquam de petra produ- † Exod. 17. b. 6.
22 xit eis, & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ. * † Num. 20. b. 11.
Non eſt pax impiis, dicit Dominus. † Inf. 57. d. 21.

Capvt XLIX.

Conſtituitur Chriſtus dux Gentium ac Iudæorum ſaluandorum , daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi : & oſtenſa magna felicitate credentium in Chriſtum, hortatur eos ad gratiarum actionem : benignè etiam conſolatur Sion quæ ſe à Deo deſertam conquerebatur , promittens eam toto orbe fore glorioſam , omnibus ad ipſam confluentibus , eiuſque contritis inimicis.

1 AVdite inſulæ , & attendite populi de
A longè : Dominus ab vtero vocauit me,
de ventre matris meæ recordatus eſt nominis
2 mei.* † Et poſuit os meum quaſi gladium acu- † Inf. 51. f. 16.
tum : in vmbra manus ſuæ protexit me, & po-
ſuit me ſicut ſagittam electam : in pharetra
3 ſua abſcondit me. * Et dixit mihi: Seruus meus
4 es tu Iſrael , quia in te gloriabor. * Et ego di-
xi : In vacuum laboraui . ſine cauſa , & vanè
fortitudinem meam conſumpſi : ergo iudi-
cium meum cum Domino , & opus meum
5 cum Deo meo. * Et nunc dicit Dominus, for-
mans me ex vtero ſeruum ſibi , vt reducam
Iacob ad eum , & Iſrael non congregabitur:
6 & glorificatus ſum in oculis Domini, & Deus
B meus factus eſt fortitudo mea. * Et dixit : Pa-
rum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tri-
bus Iacob , & fæces Iſrael conuertendas.

† Sap 42. b 6 Act. 13. g 47. † Ecce dedi te in lucem Gentium , vt sis sa-
lus mea vsque ad extremum terræ. * Hæc di- 7
cit Dominus redemptor Israel, sanctus eius
ad contemptibilem animam , ad abominatam
gentem,ad seruum dominorum : Reges vide-
bunt , & consurgent principes, & adorabunt
propter Dominum , quia fidelis est , & san-
ctum Israel qui elegit te. * Hæc dicit Domi- 8
† 2. Cor. 6.a.2. nus : † In tempore placito exaudiui te , & in C
die salutis auxiliatus sum tui : & seruaui te, &
dedi te in fœdus populi , vt suscitares terram,
& possideres hereditates dissipatas : * vt di- 9
ceres his, qui vincti sunt : Exite ; & his, qui
in tenebris : Reuelamini. Super vias pascen-
† Apoc.7. d.16. tur , & in omnibus planis pascua eorum. * † 10
Non esurient , neque sitient , & non percu-
tiet eos æstus & sol : quia miserator eorum re-
get eos,& ad fontes aquarum potabit eos.* Et 11
ponam omnes montes meos in viam , & se-
mitæ meæ exaltabuntur. * Ecce isti de longè 12
venient , & ecce illi ab Aquilone & mari, & D
isti de terra Australi. * Laudate cœli,& exul- 13
ta terra, iubilate montes laudem : quia con-
solatus est Dominus populum suum , & pau-
perum suorum miserebitur. * Et dixit Sion : 14
Dereliquit me Dominus , & Dominus obli-
tus est mei. * Numquid obliuisci potest mu- 15
lier infantem suum , vt non misereatur filio
vteri sui?& si illa oblita fuerit,ego tamen non
obliuiscar tui. * Ecce in manibus meis descri- 16
psi te : muri tui coram oculis meis semper. * 17
Venerunt structores tui:destruentes te & dis-
† Inf.60. a.4. sipantes,à te exibunt.* † Leua in circuitu ocu- 18
los tuos , & vide , omnes isti congregati sunt, E
venerunt tibi : viuo ego, dicit Dominus, quia
omnibus his velut ornamento vestieris,& cir-
cumdabis tibi eos quasi sponsa. * Quia de- 19
serta tua,& solitudines tuæ,& terra ruinæ tuæ,
nunc angusta erunt præ habitatoribus , &
longè fugabuntur qui absorbebant te.* Ad- 20
huc dicent in auribus tuis filiis sterilitatis tuæ:
Angustus est mihi locus , fac spatium mihi vt
habitem. * Et dices in corde tuo : Quis ge- 21
nuit mihi istos? ego sterilis , & non pariens, F
transmigrata, & captiua : & istos quis enutri-
uit ? ego destituta & sola : & isti vbi erant ? * 22
Hæc dicit Dominus Deus : Ecce leuabo ad
Gentes manum meam , & ad populos exalta-
bo signum meum.Et afferent filios tuos in vl-
nis ,& filias tuas super humeros portabunt. * 23
Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices
tuæ : vultu in terram demisso adorabunt te, &
puluerem pedum tuorum lingent. Et scies
quia ego Dominus , super quo non confun-
dentur qui expectant eum. * Numquid tol- 24
letur à forti præda ? aut quod captum fuerit
à robusto , saluum esse poterit ? * Quia hæc 25
dicit Dominus : Equidem,& captiuitas à for-
ti tolletur : & quod ablatum fuerit à robusto,
saluabitur. Eos verò, qui iudicauerunt te, ego
iudicabo , & filios tuos ego saluabo.* Et ciba- 26
bo hostes tuos carnibus suis : & quasi musto,
sanguine suo inebriabuntur : & sciet omnis
caro,quia ego Dominus saluans te, & redem-
ptor tuus fortis Iacob.

CAPVT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet Synagoga repudiata, Christum nolens recipere , qui nihil prætermisit quod agendum fuerat vt ab ea reciperetur ; imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones : ideoque Synagogam doloribus interituram denuntiat.

1 HÆc dicit Dominus : Quis est hic liber
A repudij matris vestræ , quo dimisi eam ?
aut quis est creditor meus , cui vendidi vos ?
ecce in iniquitatibus vestris venditi estis,& in
2 sceleribus vestris dimisi matrem vestram. *
Quia veni,& non erat vir:vocaui, & non erat
qui audiret. † numquid abbreuiata & paruula † Inf.59. a.1.
B facta est manus mea, vt non possim redimere?
aut non est in me virtus ad liberandum ? Ec-
ce in increpatione mea desertum faciam ma-
re, ponam flumina in siccum : computrescent
3 pisces sine aqua , & morientur in siti. * In-
duam cœlos tenebris , & saccum ponam ope-
4 rimentum eorum. * Dominus dedit mihi lin-
guam eruditam , vt sciam sustentare eum, qui
lassus est verbo : erigit manè , manè erigit mi-
5 hi aurem , vt audiam quasi magistrum. * Do-
minus Deus aperuit mihi aurem , ego autem
6 non contradico : retrorsum non abij.* † Cor- † Matt. 26.g.67.
C pus meum dedi percutientibus,& genas meas
vellentibus : faciem meam non auerti ab in-
7 crepantibus , & conspuentibus in me. * Do-
minus Deus auxiliator meus , ideò non sum
confusus : ideò posui faciem meam vt petram
durissimam , & scio quoniam non confundar.
8 * † Iuxtà est qui iustificat me , quis contradi- † Rom 8. f.33.
cet mihi ? stemus simul , quis est aduersarius
9 meus ? accedat ad me. * Ecce Dominus Deus
auxiliator meus : quis est qui condemnet
me ? Ecce omnes quasi vestimentum conte-
10 rentur , tinea comedet eos. * Quis ex vobis
D timens Dominum , audiens vocem serui sui ?
qui ambulauit in tenebris , & non est lumen
ei , speret in nomine Domini , & innitatur
11 super Deum suum. * Ecce vos omnes accen-
dentes ignem , accincti flammis , ambulate
in lumine ignis vestri,& in flammis quas suc-
cendistis : de manu mea factum est hoc vobis,
in doloribus dormietis.

CAPVT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ , cui Deus promissa compleuit , vt & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam de consolatione , salute & magna felicitate Sion , hoc est Ecclesiæ , per Christum futura , & de lege Euangelica latè disserit. ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1 AVdite me qui sequimini quod iustum
A est,& quæritis Dominum : attendite ad
petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci,
2 de qua præcisi estis. * Attendite ad Abraham
patrem vestrum,& ad Saram,quæ peperit vos:
quia

quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, &
multiplicaui eum. * Consolabitur ergo Do- 3
minus Sion, & consolabitur omnes ruinas B
eius: & ponet desertum eius quasi delicias,
& solitudinem eius quasi hortum Domini.
Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratia-
rum actio & vox laudis. * Attendite ad me po- 4
pule meus, & tribus mea me audite; quia lex
à me exiet, & iudicium meum in lucem po-
pulorum requiescet. * Propè est iustus meus, 5
egressus est saluator meus, & brachia mea po-
pulos iudicabunt: me insulæ expectabunt, &
brachium meum sustinebunt.* Leuate in cœ- 6
lum oculos vestros, & videte sub terra deor-
sum: quia cœli sicut fumus liquescent, & ter-
ra sicut vestimentum atteretur, & habitato-
† Psal. 36. d.39. res eius sicut hæc interibunt: † Salus autem C
mea in sempiternum erit, & iustitia mea non
deficiet. * Audite me qui scitis iustum popu- 7
† Psal. 36. d.31. lus meus † lex mea in corde eorum: nolite
timere opprobrium hominum, & blasphe-
mias eorum ne metuatis. * Sicut enim vesti- 8
mentum, sic comedet eos vermis: & sicut la-
nam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem
mea in sempiternum erit, & iustitia mea in
generationes generationum.
* Consurge, consurge, induere fortitudi- 9
nem brachium Domini: consurge sicut in
diebus antiquis, in generationibus sæculo-
rum. Numquid non tu percussisti superbum,
vulnerasti draconem?
† Exod. 14.e.21. * † Numquid non tu siccasti mare, aquam 10
abyssi vehementis: qui posuisti profundum D
maris viam, vt transirent liberati?
* Et nunc qui redempti sunt à Domino, 11
reuertentur, & venient in Sion laudantes, &
lætitia sempiterna super capita eorum, gau-
dium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor &
gemitus. * Ego, ego ipse consolabor vos: quis 12
tu vt timeres ab homine mortali, & à filio
hominis, qui quasi fœnum ita arescet? * Et 13
oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit E
cœlos, & fundauit terram: & formidasti iu-
giter tota die à facie furoris eius qui te tribu-
labat, & parauerat ad perdendum: vbi nunc
est furor tribulantis? * Citò veniet gradiens 14
ad aperiendum, & non interficiet vsque ad
internecionem, nec deficiet panis eius. * Ego 15
autem sum Dominus Deus tuus, qui contur-
bo mare, & intumescunt fluctus eius: Domi-
† Sup. 49. a.2. nus exercituum nomen meum. * † Posui ver- 16
ba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ F
protexi te, vt plantes cœlos, & fundes terram:
& dicas ad Sion: Populus meus es tu. * Ele- 17
uare, eleuare, consurge Ierusalem, quæ bibisti
de manu Domini calicem iræ eius: vsque ad
fundum calicis soporis bibisti, & potasti vs-
que ad fæces. * Non est qui sustentet eam 18
ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui
apprehendat manum eius ex omnibus filiis,
† Sup. 47. e.9. quos enutriuit. * † Duo sunt quæ occurrerunt 19
tibi; quis contristabitur super te? vastitas, &
contritio, & fames, & gladius: quis consolabi-
20 tur te? * Filij tui proiecti sunt, dormierunt in
G capite omnium viarum, sicut orix illaqueatus:
pleni indignatione Domini, increpatione Dei
21 tui. * Idcircò audi hoc paupercula, & ebria non
22 à vino. * Hæc dicit dominator tuus Domi-
nus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo
suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis,
fundum calicis indignationis meæ, non adii-
23 cies vt bibas illum vltrà. * Et ponam illum in
manu eorum, qui te humiliauerunt, & dixe-
runt animæ tuæ: Incuruare, vt transeamus:
& posuisti vt terram corpus tuum, & quasi
viam transeuntibus.

CAPVT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: meminit descensus Israel in Ægyptum, & liberationis ab Assur: prædicatores autem Euangelicæ pacis commendat, excitās omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus saluatorē: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

1 Consurge, consurge, induere fortitudine
A tua Sion, induere vestimentis gloriæ
tuæ Ierusalem, ciuitas sancti: quia non adii-
ciet vltrà vt pertranseat per te incircumcisus
2 & immundus. * Excutere de puluere, consur-
ge, sede Ierusalem: solue vincula colli tui ca-
3 ptiua filia Sion. * Quia hæc dicit Dominus:
Gratis venumdati estis: & sine argento redi-
4 memini. * Quia hæc dicit Dominus Deus: † † Gen. 46. a.6.
B In Ægyptum descendit populus meus in
principio, vt colonus esset ibi: & Assur abs-
5 que vlla causa calumniatus est eum. * Et nunc
quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam
ablatus est populus meus gratis? Dominato-
res eius iniquè agunt, dicit Dominus, † & iu- † Ezech. 36.d.20. Rom. 2. d.24.
giter tota die nomen meum blasphematur.
6 * Propter hoc sciet populus meus nomen
meum in die illa: quia ego ipse qui loque-
7 bar, ecce adsum. * † Quàm pulchri super mon- † Nah. 1. d.15. Rom. 10. c.15.
tes pedes annuntiantis & prædicantis pacem;
annuntiantis bonum, prædicantis salutem, di-
8 centis Sion: Regnabit Deus tuus! * Vox spe-
C culatorum tuorum: leuauerunt vocem, simul
laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt
9 cum conuerterit Dominus Sion. * Gaudete,
& laudate simul deserta Ierusalem: quia con-
solatus est Dominus populum suum, rede-
10 mit Ierusalem. * Parauit Dominus brachium
sanctum suum in oculis omnium Gentium:
† & videbunt omnes fines terræ salutare Dei † Psal. 97. a.3.
11 nostri. * Recedite, recedite, exite inde, † † 2. Cor. 6.d.17.
pollutum nolite tangere: exite de medio
eius, mundamini qui fertis vasa Domini.
12 * Quoniam non in tumultu exibitis, nec in
D fuga properabitis: præcedet enim vos Do-
minus, & congregabit vos Deus Israel.
13 * Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur,
14 & eleuabitur, & sublimis erit valdè. * Sicut
obstupuerunt super te multi, sic inglorius
erit inter viros adspectus eius, & forma eius
15 inter filios hominum. * iste asperget gentes
multas, super ipsum continebunt reges os

† Rom. 15. a 21. ſuum: † quia quibus non eſt narratum de eo,
viderunt; & qui non audierunt, contemplati ſunt.

Capvt LIII.

Non omnes Euangelij prædicationem ſuſcipiunt: prophetia de Chriſti natiuitate, & ignominioſa paſſione ac morte ipſius propter peccata noſtra: contemptui habitus eſt qui ſalutem nobis peperit: de manſuetudine & voluntaria ipſius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiumque multitudine.

Rom. 10. c. 16. QVis credidit auditui noſtro? & bra- 1
Ioan. 12. f. 38. chium Domini cui reuelatum eſt? * Et 2
aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut A
radix de terra ſitienti: non eſt ſpecies ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aſ-
† Marc. 9. b. 11. pectus, & deſiderauimus eum: * † Deſpe- 3
ctum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, vnde nec
† Mat. 8. b. 17. reputauimus eum. * † Verè languores noſtros 4
ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: & B
nos putauimus eum quaſi leproſum, & per-
† 1. Cor. 15. a 3. cuſſum à Deo & humiliatum. * † Ipſe autem 5
vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati
ſumus. * Omnes nos quaſi oues errauimus, 6
vnuſquiſque in viam ſuam declinauit: & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium
noſtrûm. * Oblatus eſt quia ipſe voluit, & 7
non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſio- C
nem ducetur, & quaſi agnus coram tonden-
† Mat. 26. f. 63. re ſe obmuteſcet, † & non aperiet os ſuum.
Act. 8. f. 32. * De anguſtia, & de iudicio ſublatus eſt: ge- 8
nerationem eius quis enarrabit? quia abſciſſus eſt de terra viuentium: propter ſcelus po-
puli mei percuſſi eum. * Et dabit impios pro 9
† 1. Pet. 2. d. 22. ſepultura, & diuitem pro morte ſua: † eò
1. Ioan. 3. a. 5. quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus
fuerit in ore eius. * Et Dominus voluit con- 10
terere eum in infirmitate: ſi poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & voluntas Domini in manu eius
dirigetur. * Pro eo quòd laborauit anima 11
eius, videbit & ſaturabitur: in ſcientia ſua iu-
ſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & D
iniquitates eorum ipſe portabit. * Ideò diſ- 12
pertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam
† Marc. 15. c. 28. ſuam, † & cum ſceleratis reputatus eſt: &
Luc. 22. d. 37. ipſe peccata multorum tulit † & pro tranſ-
† Luc. 23. e 34. greſſoribus rogauit.

Capvt LIV.

Eccleſiam inuitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura ſit numeroſior quàm erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione ſit in ſecuritate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretioſis ædificabitur lapidibus, in iuſtitia fundata: omneſque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

1 LAuda ſterilis quæ non paris: decanta lau- Luc. 23. d. 29.
A dem, & hinni quæ non pariebas: quo- Gal. 4.
niam multi filij deſertæ, magis quàm eius d. 27.
2 quæ habet virum, dicit Dominus. * Dilata
locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funi-
3 culos tuos, & clauos tuos conſolida. * Ad dex-
B teram enim & ad læuam penetrabis: & ſemen tuum Gentes hereditabit, & ciuitates
4 deſertas inhabitabit. * Noli timere, quia non
confunderis, neque erubeſces: non enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliuiſcêris, & opprobrij viduitatis tuæ non
5 recordaberis ampliùs. * Quia dominabitur
C tui qui fecit te, † Dominus exercituum no- † Luc. 1. d. 32.
men eius: & redemptor tuus ſanctus Iſrael,
6 Deus omnis terræ vocabitur. * Quia vt mu-
lierem derelictam & mœrentem ſpiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adoleſcen-
7 tia abiectam, dixit Deus tuus. * Ad punctum
in modico dereliqui te, & in miſerationibus
8 magnis congregabo te. * In momento indi-
D gnationis abſcondi faciem meam parumper à
te, & in miſericordia ſempiterna miſertus
9 ſum tui: dixit redemptor tuus Dominus. * † † Gen. 9. b. 11.
Sicut in diebus Noë iſtud mihi eſt, qui iuraui ne inducerem aquas Noë vltrà ſupra terram: ſic iuraui vt non iraſcar tibi, & non incre-
10 pem te. * Montes enim commouebuntur, &
E colles contremiſcent: miſericordia autem
mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miſerator tuus Domi-
11 nus. * Paupercula, tempeſtate conuulſa, abſ-
que vlla conſolatione. Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſap-
12 phiris, * & ponam iaſpidem propugnacula
F tua: & portas tuas in lapides ſculptos, & om-
nes terminos tuos in lapides deſiderabiles:
13 * † Vniuerſos filios tuos doctos à Domino; & † Ioan. 6. e. 45.
14 multitudinem pacis filiis tuis. * Et in iuſtitia
fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis; & à pauore, quia non appropin-
15 quabit tibi. * Ecce accola veniet, qui non erat
mecum, aduena quondam tuus adiungetur
16 tibi. * Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in
G igne prunas, & proferentem vas in opus
ſuum, & ego creaui interfectorem ad diſper-
17 dendum. * Omne vas, quod fictum eſt contra
te, non dirigetur: & omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc eſt hereditas ſeruorum Domini, & iuſtitia eorum apud me, dicit Dominus.

Capvt LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum ſpiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impij, cùm Dominus miſericors ſit & verax in promiſſis: de profectu prædicationis Euangelij & felicitate credentium.

1 OMnes ſitientes venite ad aquas: & qui Eccli. 51. d. 33.
non habetis argentum, properate, emi- Apoc. 22. d. 17.
te, & comedite: venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac.

* Quare

* Quare appendiτis argentum non in pani- 2
bus, & laborem vestrum non in saturitate? A
Audite audientes me, & comedite bonum,
& delectabitur in crassitudine anima vestra.
* Inclinate aurem vestram, & venite ad me: 3
audite, & viuet anima vestra, & feriam vobis- B
† Act. 13. e. 34. cum pactum sempiternum, † misericordias
Dauid fideles. * Ecce testem populis dedi eũ, 4
ducem ac præceptorem Gentibus. * Ecce gẽ- 5
tem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ
te non cognouerunt, ad te current, propter
Dominum Deum tuum, & sanctum Israel,
quia glorificauit te. * Quærite Dominum, dum 6
inueniri potest, inuocate eum, dum prope est.
* Derelinquat impius viam suam, & vir ini- 7
quus cogitationes suas, & reuertatur ad Do-
minum, & miserebitur eius, & ad Deum no-
strum: quoniam multus est ad ignoscendum. C
* Non enim cogitationes meæ, cogitationes 8
vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Do-
minus. * Quia sicut exaltantur cœli à terra, 9
sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & co-
gitationes meæ à cogitationibus vestris. * Et 10
quomodo descendit imber, & nix de cœlo, &
illuc vltrà non reuertitur, sed inebriat terram,
& infundit eam, & germinare eam facit, & D
dat semen serenti, & panem comedenti: * 11
Sic erit verbum meum, quod egredietur de
ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed
faciet quæcumque volui, & prosperabitur in
his, ad quæ misi illud. * Quia in lætitia egre- 12
diemini, & in pace deducemini: montes &
colles cantabunt coram vobis laudem, & om-
nia ligna regionis plaudent manu. * Pro sa- 13
liunca ascendet abies, & pro vrtica crescet
myrtus: & erit Dominus nominatus in sig-
num æternum, quod non auferetur.

CAPVT LVI.

Omnes cuiusuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad seruanda sua præcepta: consolatio eunuchorum iustorum: domus Dei, domus est orationis: grauis increpatio & comminatio aduersus pastores Ierusalem quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

Sa.1.a.1. HÆc dicit Dominus: Custodite iudicium, 1
& facite iustitiam: quia iuxtà est salus A
mea vt veniat, & iustitia mea vt reueletur. * 2
Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui
apprehendet istud: custodiens sabbatum ne
polluat illud, custodiens manus suas ne fa-
ciat omne malum. * Et non dicat filius adue- 3
næ, qui adhæret Domino, dicens: Separa- B
tione diuidet me Dominus à populo suo: Et
non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum ari-
dum. * Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: 4
Qui custodierint sabbata mea, & elegerint
quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: * 5
Dabo eis in domo mea, & in muris meis lo-
cum, & nomen melius à filiis & filiabus: no-
men sempiternum dabo eis, quod non peri-
bit. * Et filios aduenæ, qui adhærent Domi- 6
no, vt colant eum, & diligant nomen eius,

C vt sint ei in seruos: omnem custodientem
sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœ-
7 dus meum: * Adducam eos in montem san-
ctum meum, & lætificabo eos in domo ora-
tionis meæ: holocausta eorum, & victimæ
eorum, placebunt mihi super altari meo: † † Ier. 7. b. 11.
quia domus mea, domus orationis vocabitur Matt. 21.
8 cunctis populis. * Ait Dominus Deus, qui b. 13.
congregat dispersos Israel: Adhuc congrega Mar. 11. c. 17.
9 bo ad eum congregatos eius. * Omnes bestiæ Luc. 19.
agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ g 46.
10 saltus. * Speculatores eius cæci omnes, nes-
D cierunt vniuersi: canes muti non valentes la-
trare, videntes vana, dormientes, & aman-
11 tes somnia. * Et canes impudentissimi nes-
cierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauε-
runt intelligentiam: omnes in viam suam
declinauerunt, † vnusquisque ad auaritiam † Ierem 6.
12 suam, à summo vsque ad nouissimum. * Ve- c. 13. & d. 10.
nite, sumamus vinum, & impleamur ebrieta-
te: & erit sicut hodie, sic & cras, & multò
ampliùs.

CAPVT LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos: conuersis autem pax & consolatio promittitur, cùm impij cor sit tanquam mare feruens cui non est pax.

1 IVstus perit, & non est qui recogitet in cor-
A de suo: & viri misericordiæ colliguntur,
quia non est qui intelligat: à facie enim ma-
2 litiæ collectus est iustus. * Veniat pax, requies-
cat in cubili suo qui ambulauit in directione
3 sua. * Vos autem accedite huc filij auguratri-
4 cis; semen adulteri, & fornicariæ. * Super
quem lusistis? super quem dilatastis os, & eie-
cistis linguam? numquid non vos filij scele-
5 sti, semen mendax? * qui consolamini in diis
subter omne lignum frondosum, immolan-
tes paruulos in torrentibus, subter eminentes
6 petras? * In partibus torrentis pars tua, hæc
est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtuli-
sti sacrificium. numquid super his non indi-
7 gnabor? * Super montem excelsum & subli-
B mem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti
8 vt immolares hostias. * Et post ostium, & re-
tro postem posuisti memoriale tuum: quia
iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulte-
rum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum
eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aper-
9 ta. * Et ornasti te regi vnguento, & multipli-
casti pigmenta tua. Misisti legatos tuos pro-
10 cul, & humiliata es vsque ad inferos. * In mul-
titudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: Quies-
cam: vitam manus tuę inuenisti, propterea non
11 rogasti. * Pro quo sollicita timuisti, quia men-
C tita es, & mei non es recordata, neque cogi-
tasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi
12 non videns, & mei oblita es. * Ego annun-
tiabo iustitiam tuam, & opera tua non pro-
13 derunt tibi. * Cùm clamaueris, liberent

te congregati tui, & omnes eos auferet ven-
tus: tollet aura: Qui autem fiduciam habet
mei, hereditabit terram, & poſſidebit montem
† Inf. 62. d. 10. ſanctum meum. * Et dicam † Viam facite, 14
præbete iter, declinate de ſemita, auferte of-
fendicula de via populi mei. * Quia hæc dicit 15
Excelſus, & ſublimis habitans æternitatem:
& ſanctum nomen eius in excelſo & in ſan-
cto habitans, & cum contrito & humili ſpi-
ritu: vt viuificet ſpiritum humilium, & vi- D
uificet cor contriturum. * Non enim in ſem- 16
piternum litigabo, neque vſque ad finem iraſ-
car: quia ſpiritus à facie mea egredietur, &
flatus ego faciam. * Propter iniquitatem aua- 17
ritiæ eius iratus ſum, & percuſſi eum: abſcon-
di à te faciem meam, & indignatus ſum: &
abiit vagus in via cordis ſui. * Vias eius vidi, 18
& ſanaui eum, & reduxi eum, & reddidi con-
ſolationes ipſi, & lugentibus eius. * Creaui 19
fructum labiorum pacem, pacem ei, qui lon-
gè eſt, & qui propè, dixit Dominus, & ſana-
ui eum. * Impij autem quaſi mare feruens, 20
quod quieſcere non poteſt, & redundant flu-
† Sup. 48. d. 12. ctus eius in conculcationem & lutum. * † Non 21
eſt pax impiis, dicit Dominus Deus.

Capvt LVIII.

Reprehendit Iudaeorum hypocriſim: oſtendens eorum ieiunium non eſſe Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præſtantur hominibus beneficia: quomodo debeat ſabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod ſit præmium ita celebrantium.

CLama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem 1
tuam, & annuntia populo meo ſcelera A
eorum, & domui Iacob peccata eorum. * Me 2
etenim de die in diem quærunt, & ſcire vias
meas volunt: quaſi gens, quæ iuſtitiam fece-
rit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit:
rogant me iudicia iuſtitiæ: appropinquare
Deo volunt. * Quare ieiunauimus, & non 3
aſpexiſti: humiliauimus animas noſtras, &
neſciſti? Ecce in die ieiunij veſtri, inuenitur
voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros
repetitis. * Ecce ad lites & contentiones ie- 4
iunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ie- B
iunare ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur
† Zach. 7. b. 5. in excelſo clamor veſter. * † Numquid tale 5
eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere
hominem animam ſuam? numquid contor-
quere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccum
& cinerem ſternere? numquid iſtud voca-
bis ieiunium, & diem acceptabilem Domino?
* Nónne hoc eſt magis ieiunium, quod ele- 6
gi? diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſ-
ciculos deprimentes; dimitte eos, qui confra-
† Ezech. 18. b. 7. d. 16. Matt. 25. d. 35. cti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe. * † 7
Frange eſurienti panem tuum, & egenos va- C
goſque induc in domum tuam: cùm videris
nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſ-
pexeris. * Tunc erumpet quaſi manè lumen 8
tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit
faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini col-
9 liget te. * Tunc inuocabis, & Dominus exau-
diet: clamabis, & dicet: Ecce adſum. ſi abſtu-
leris de medio tui catenam, & deſieris exten-
10 dere digitum, & loqui quod non prodeſt. *
Cùm effuderis eſurienti animam tuam, & ani-
mam afflictam repleueris, orietur in tenebris
lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies.
11 * Et requiem tibi dabit Dominus ſemper, &
D implebit ſplendoribus animam tuam, & oſſa
tua liberabit, & eris quaſi hortus irriguus, &
ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ.
12 * † Et ædificabuntur in te deſerta ſæculorum: † Inf. 61. b. 4.
fundamenta generationis & generationis ſuſ-
citabis: & vocaberis ædificator ſepium auer-
13 tens ſemitas in quietem. * Si auerteris à ſab-
bato pedem tuum, facere voluntatem tuam in
die ſancto meo, & vocaueris ſabbatum deli-
catum, & ſanctum Domini glorioſum, &
glorificaueris eum dum non facis vias tuas, &
non inuenitur voluntas tua, vt loquaris ſer-
14 monem: * Tunc delectaberis ſuper Domi-
no, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, &
cibabo te hereditate Iacob patris tui. os enim
Domini locutum eſt.

Capvt LIX.

Potens ac benignus eſt Deus ad ſaluandum Iudæos; ſed iniquitates eorum, quas propheta perſequitur, impediunt ne exaudiantur ac ſaluentur: propter quas & confitentur ſe iuſte à Deo deſertos, & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

1 ECce non eſt abbreuiata manus Domini Num. 11. c. 23.
A vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt Sup. 50. a. 2.
2 auris eius vt non exaudiat: * Sed iniquitates
veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum,
& peccata veſtra abſconderunt faciem eius
3 à vobis ne exaudiret. * † Manus enim veſtræ † Sup. 1. d. 15.
pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri ini-
quitate: labia veſtra locuta ſunt mendacium,
4 & lingua veſtra iniquitatem fatur. * Non eſt
qui inuocet iuſtitiam, neque eſt qui iudicet
verè: ſed confidunt in nihilo, & loquuntur
vanitates: † conceperunt laborem, & pepere- † Iob. 15. d. 35.
5 runt iniquitatem. * Oua aſpidum ruperunt, &
telas araneæ texuerunt: qui comederit de
ouis eorum, morietur: & quod confotum eſt,
6 erumpet in regulum. * Telæ eorum non erunt
B in veſtimentum, neque operientur operibus
ſuis: opera eorum opera inutilia, & opus ini-
7 quitatis in manibus eorum. * † Pedes eorum † Prou. 1. b. 16.
ad malum currunt, & feſtinant vt effundant Rom. 3. b. 15.
ſanguinem innocentem: cogitationes eorum
cogitationes inutiles: vaſtitas & contritio in
8 viis eorum. * Viam pacis neſcierunt, & non
eſt iudicium in greſſibus eorum. ſemitæ eo-
rum incuruatæ ſunt eis: omnis qui calcat in
9 eis, ignorat pacem. * Propter hoc elongatum
eſt iudicium à nobis, & non apprehendet nos
iuſtitia: expectauimus lucem, & ecce tene-
bræ; ſplendorem, & in tenebris ambulaui-
10 mus. * Palpauimus ſicut cæci parietem, & qua-
ſi abſque oculis attrectauimus: impegimus
meridie

meridie quasi in tenebris, in caliginosis qua-
si mortui. * Rugiemus quasi vrsi omnes, & 11
quasi columbæ meditantes gememus. expe- C
ctauimus iudicium, & non est; salutem, &
elongata est à nobis. * Multiplicatæ sunt 12
enim iniquitates nostræ coram te, & pecca-
ta nostra responderunt nobis. quia scelera
nostra nobiscum, & iniquitates nostras co-
gnouimus, * peccare & mentiri contra Do- 13
minum: & auersi sumus ne iremus post ter-
gum Dei nostri, vt loqueremur calumniam
& transgressionem concepimus, & locuti su-
mus de corde verba mendacij. * Et conuer- 14
sum est retrorsum iudicium, & iustitia longè
stetit: quia corruit in platea veritas, & æqui-
tas non potuit ingredi. * Et facta est veritas 15
in obliuionem: & qui recessit à malo, præ-
dæ patuit: & vidit Dominus, & malum ap-
paruit in oculis eius, quia non est iudicium,
* & vidit quia non est vir: & aporiatus est. 16
quia non est qui occurrat: & saluabit sibi bra- D
chium suum, & iustitia eius ipsa confirma-
uit eum. * † Indutus est iustitia vt lorica, & 17
† Eph.6. c.17. 1.Thess.5. b.8.
galea salutis in capite eius: indutus est vesti-
mentis vltionis, & opertus est quasi pallio ze-
li. * Sicut ad vindictam quasi ad retributio- 18
nem indignationis hostibus suis & vicissitu-
dinem inimicis suis: insulis vicem reddet. * 19
Et timebunt qui ab Occidente nomen Do-
mini; & qui ab ortu solis, gloriam eius: cùm
venerit quasi fluuius violentus, quem spiri-
tus Domini cogit: * † & veniet Sion redem- 20
† Rom.11. d.26.
ptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Ia-
cob, dicit Dominus. * Hoc fœdus meum 21
cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui
est in te, & verba mea, quæ posui in ore
tuo, non recedent de ore tuo, & de ore se-
minis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit
Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

CAPVT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

SVrge, illuminare Ierusalem: quia venit 1
lumen tuum, & gloria Domini super te A
orta est. * Quia ecce tenebræ operient terram 2
& caligo populos: super te autem orietur Do-
minus, & gloria eius in te videbitur. * Et am- 3
bulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in
splendore ortus tui. * † Leua in circuitu ocu- 4
† Sup.49. e.18.
los tuos, & vide: omnes isti congregati sunt
venerunt tibi: filij tui de longè venient, &
filiæ tuæ de latere surgent. * Tunc videbis, 5
& afflues, & mirabitur & dilatabitur cor
tuum, quando conuersa fuerit ad te multitu-
do maris, fortitudo gentium venerit tibi. * 6
Inundatio camelorum operiet te, dromeda-
rij Madian & Epha: omnes de Saba venient,
aurum & thus deferentes, & laudem Domi-
7 no annuntiantes. * Omne pecus Cedar con-
B gregabitur tibi, arietes Nabaioth ministra-
bunt tibi: offerentur super placabili altari
meo, & domum maiestatis meæ glorificabo.
8 * Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & qua-
9 si columbæ ad fenestras suas? * Me enim in-
sulæ expectant, & naues maris in principio,
vt adducam filios tuos de longè; argentum
eorum, & aurum eorum cum eis: nomini
Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glo-
10 rificauit te. * Et ædificabunt filij peregrino-
rum muros tuos, & reges eorum ministra-
bunt tibi: in indignatione enim mea percus-
si te: & in reconciliatione mea misertus sum
11 tui. * † Et aperientur portæ tuæ iugiter: die
† Apoc.21. g.25.
ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te
fortitudo Gentium, & reges earum adducan-
12 tur. * Gens enim & regnum, quod non ser-
uierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vasta-
13 buntur. * Gloria Libani ad te veniet, abies &
C buxus, & pinus simul, ad ornandum locum
sanctificationis meæ; & locum pedum meo-
14 rum glorificabo. * Et venient ad te curui filij
eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt
vestigia pedum tuorum omnes qui detrahe-
bant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini,
15 Sion sancti Israel. * Pro eo quòd fuisti dere-
licta, & odio habita, & non erat qui per te
transiret, ponam te in superbiam seculorum
gaudium in generationem & generationem:
16 & * suges lac Gentium, & mamilla regum la-
ctaberis: & scies quia ego Dominus saluans
17 te, & redemptor tuus fortis Iacob. * Pro ære
D afferam aurum, & pro ferro afferam argen-
tum; & pro lignis æs, & pro lapidibus fer-
rum: & ponam visitationem tuam pacem, &
18 præpositos tuos iustitiam. * Non audietur vl-
trà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio
in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos,
19 & portas tuas laudatio. * † Non erit tibi am-
† Apoc.21. g.23.22. a.5.
pliùs sol ad lucendum per diem, nec splen-
dor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Domi-
nus in lucem sempiternam, & Deus tuus in
20 gloriam tuam. * Non occidet vltrà sol tuus,
& luna tua non minuetur: quia erit tibi Do-
minus in lucem sempiternam, & comple-
21 buntur dies luctus tui. * Populus autem tuus
omnes iusti, in perpetuum hereditabunt ter-
ram, germen plantationis meæ, opus manus
22 meæ ad glorificandum. * Minimus erit in mil-
le, & paruulus in gentem fortissimam: ego Do-
minus in tempore eius subitò faciam istud.

CAPVT LXI.

Christi saluatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

1 SPiritus Domini super me: eò quòd vnxe-
Luc.4 c.18.
A rit Dominus me: ad annuntiandum man-
suetis misit me, vt mederer contritis corde,

& prædicarem captiuis indulgentiam, &
clausis apertionem: * vt prædicarem annum 2
placabilem Domino, & diem vltionis Deo
nostro: † vt consolarer omnes lugentes: * vt 3 † Mat.5. a.5.
ponerem lugentibus Sion; & darem eis coro-
nam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pal- B
lium laudis pro spiritu mœroris: & vocabun-
tur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad
glorificandum. * † Et ædificabunt deserta à 4 † Sup.58. d.12.
sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instau-
rabunt ciuitates desertas, dissipatas in genera-
tionem & generationem. * Et stabunt alieni, 5
& pascent pecora vestra: & filij peregrino-
rum, agricolæ & vinitores vestri erunt. * Vos 6
autem Sacerdotes Domini vocabimini: Mi-
nistri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudi-
nem Gentium comedetis, & in gloria earum
superbietis. * Pro confusione vestra duplici 7
& rubore, laudabunt partem suam: propter C
hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia
sempiterna erit eis. * Quia ego Dominus di- 8
ligens iudicium, & odio habens rapinam in
holocausto: & dabo opus eorum in veritate,
& fœdus perpetuum feriam eis. * Et scient 9
in Gentibus semen eorum, & germen eo-
rum in medio populorum: omnes qui vide-
rint eos, cognoscent illos, quia isti sunt se-
men, cui benedixit Dominus. * Gaudens 10
gaudebo in Domino, & exultabit anima mea D
in Deo meo: quia induit me vestimentis sa-
lutis: & indumento iustitiæ circumdedit me
quasi sponsum decoratũ corona, & quasi spon-
sam ornatam monilibus suis. * Sicut enim ter- 11
ra profert germen suum, & sicut hortus semen
suũ germinat: sic Dominus Deus germinabit
iustitiam & laudem coram vniuersis Gentibus

CAPVT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare prophetans de Christi aduentu & conuersione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Euangelio per orbem diuulgando.

Propter Sion non tacebo, & propter Ie- 1
rusalem non quiescam, donec egredia- A
tur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt
lampas accendatur. * Et videbunt Gentes in- 2
stum tuum, & cuncti reges inclytum tuum:
& vocabitur tibi nomen nouum, quod os
Domini nominabit. * Et eris corona gloriæ 3
in manu Domini, & diadema regni in ma-
nu Dei tui. * Non vocaberis vltrà Derelicta; 4
& terra tua non vocabitur ampliùs Desolata:
sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua B
Inhabitata. quia complacuit Domino in te:
& terra tua inhabitabitur. * Habitabit enim 5
iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij
tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, &
gaudebit super te Deus tuus. * Super muros 6
tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & C
tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui
reminiscimini Domini, ne taceatis, * & ne 7
detis silentium ei, donec stabiliat, & donec
8 ponat Ierusalem laudem in terra. * Iurauit
Dominus in dextera sua, & in brachio forti-
tudinis suæ: Si dedero triticum tuum vltrà ci-
bum inimicis tuis: & si biberint filij alieni vi-
9 num tuum, in quo laborasti. * Quia qui con-
gregant illud, comedent, & laudabunt Do-
minum: & qui comportant illud, bibent in
10 atrijs sanctis meis. * Transite, transite per
D portas, † præparate viam populo, planum fa- † Sup.57. c.14.
cite iter, eligite lapides, & eleuate signum ad
11 Populos. * Ecce Dominus auditum fecit in
extremis terræ, † dicite filiæ Sion: Ecce salua- † Zach.9. b.9.
tor tuus venit: ecce merces eius cum eo, & Matt.21. a.5.
12 opus eius coram illo. * Et vocabunt eos, Po-
pulus sanctus, redempti à Domino. Tu autem
vocaberis: Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

CAPVT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, innocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1 Qvis est iste qui venit de Edom, tinctis
A vestibus de Bosra? iste formosus in sto-
la sua, gradiens in multitudine fortitudinis
suæ. Ego qui loquor iustitiam, & propugna-
2 tor sum ad saluandum. * † Quare ergo ru- † Apoc.19. c.13.
brum est indumentum tuum, & vestimenta
3 tua sicut calcantium in torculari? * Torcular
calcaui solus, & de Gentibus non est vir me-
cum: calcaui eos in furore meo, & concul-
caui eos in ira mea: & aspersus est sanguis
eorum super vestimenta mea & omnia indu-
4 menta mea inquinaui. * † Dies enim vltionis † Sup.34. b.8.
in corde meo, annus redemptionis meæ ve-
5 nit. * Circumspexi, & non erat auxiliator:
quæsiui, & non fuit qui adiuuaret: & saluauit
mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa
6 auxiliata est mihi. * Et conculcaui populos in
B furore meo, & inebriaui eos in indignatione
mea, & detraxi in terram virtutem eorum.
7 * Miserationum Domini recordabor, laudem
Domini super omnibus quæ reddidit nobis
Dominus, & super multitudinem bonorum
domui Israel, quæ largitus est eis secundùm
indulgentiam suam, & secundùm multitudi-
8 nem misericordiarum suarum. * Et dixit: Ve-
rumtamen populus meus est, filij non negan-
9 tes: & factus est eis saluator. * In omni tribu-
latione eorum non est tribulatus, & angelus
C faciei eius saluauit eos: in dilectione sua, &
in indulgentia sua ipse redemit eos, & por-
tauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus sæcu-
10 li. * Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt,
& afflixerunt spiritum sancti eius: & conuer-
sus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos.
11 * Et recordatus est dierum sæculi Moysi, &
populi sui: † Vbi est qui eduxit eos de mari † Exod.14. g.29.
cum pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit
12 in medio eius spiritum sancti sui? * Qui eduxit
ad

ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ,
qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi no-
men sempiternum: * Qui eduxit eos per 13
abyssos, quasi equum in deserto non impin-
gentem.* Quasi animal in campo descendens 14
spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxi-
sti populum tuum, vt faceres tibi nomen
† Deut.26. c.15. Baruc. 2.c.16. gloriæ. * † Attende de cœlo, & vide de ha- 15
bitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: vbi est D
zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo visce-
rum tuorum, & miserationum tuarum? super
me continuerunt se. * Tu enim pater noster, 16
& Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit
nos: tu Domine pater noster, redemptor no-
ster, à sæculo nomen tuum. * Quare errare 17
nos fecisti Domine de vijs tuis: indurasti cor
nostrum ne timeremus te? conuertere pro-
pter seruos tuos, tribus hereditatis tuæ.* Qua- 18
si nihilum possederunt populum sanctum
tuum: hostes nostri conculcauerunt sancti-
ficationem tuam. * Facti sumus quasi in prin- 19
cipio, cùm non dominareris nostri, neque
inuocaretur nomen tuum super nos.

CAPVT LXIV.

*Petit propheta vt Deus nomen suum & poten-
tiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione
felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est,
confitetur ac luget populi sui iniquitates, immun-
ditias & exilium, orans pro liberatione.*

VTinam dirumperes cœlos, & descen- 1
deres: à facie tua montes defluerent. * A
Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arde- 2
rent igni, vt notum fieret nomen tuum ini-
micis tuis: à facie tua gentes turbarentur. * 3
Cùm feceris mirabilia, non sustinebimus: des-
cendisti, & à facie tua montes defluxerunt. * 4
† 1.Cor.2. b.9. A sæculo non audierunt, neque auribus per- B
ceperunt: † oculus non vidit, Deus absque te,
quæ præparasti expectantibus te. * Occurristi 5
lætanti, & facienti iustitiam: in vijs tuis recor-
dabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccauimus:
in ipsis fuimus semper, & saluabimur. * Et 6
facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi
pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: C
& cecidimus quasi folium vniuersi, & iniqui-
tates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. * 7
Non est qui inuocet nomen tuum? qui con-
surgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam
à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis
nostræ. * Et nunc Domine, pater noster es 8
tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & ope-
† Psalm. 78.a.8. ra manuum tuarum omnes nos. * † Ne iras- 9
caris Domine satis, & ne vltrà memineris ini-
quitatis nostræ: ecce respice, populus tuus
omnes nos. * Ciuitas sancti tui facta est de- 10
serta, Sion deserta facta est, Ierusalem deso- D
lata est. * Domus sanctificationis nostræ, & 11
gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres no-
stri, facta est in exustionem ignis, & omnia
desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. * 12
Numquid super his continebis te Domine,
tacebis, & affliges nos vehementer.

CAPVT LXV.

*Gentium conuersio, & Iudæorum propter iniqui-
tates suas & idololatriam abiectio, seruatis tamen
paucis reliquijs ex ipsis: comminatio his qui Dei le-
gem abiecerunt, & prospera ac noua omnia seruis
Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga
ipsos benignitate multis agit propheta.*

1 QVæsierunt me qui antè non interroga- Rom.10. d.20.
A bant, inuenerunt qui non quæsierunt
me. dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem,
2 quæ non inuocabat nomen meum. * Expan-
di manus meas tota die ad populum incredu-
lum, qui graditur in via non bona post co-
3 gitationes suas. * Populus qui ad iracundiam
prouocat me ante faciem meam semper: qui
immolant in hortis, & sacrificant super late-
4 res: * qui habitant in sepulchris, & in delu-
bris idolorum dormiunt: qui comedunt car-
nem suillam, & ius profanum in vasis eorum.
5 * Qui dicunt, Recede à me, non appropin-
ques mihi, quia immundus es: isti fumus
6 erunt in furore meo, ignis ardens tota die. *
Ecce scriptum est coram me: non tacebo,
7 sed reddam & retribuam in sinum eorum *
iniquitates vestras, & iniquitates patrum ve-
strorum simul, dicit Dominus, qui sacrifica-
uerunt super montes, & super colles expro-
brauerunt mihi, & remetiar opus eorum pri-
8 mum in sinu eorum. * Hæc dicit Dominus:
B Quomodo si inueniatur granum in botro, &
dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedi-
ctio est: sic faciam propter seruos meos, vt
9 non disperdam totum. * Et educam de Ia-
cob semen, & de Iuda possidentem montes
meos: & hereditabunt eam electi mei, & ser-
10 ui mei habitabunt ibi. * Et erunt campestria
in caulas gregum, & vallis Achor in cubile
armentorum, populo meo qui requisierunt
11 me. * Et vos, qui dereliquistis Dominum,
qui obliti estis montem sanctum meum, qui
ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.
12 * Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde
corruetis: † pro eo quòd vocaui, & non res- † Prou.1. c.24.
pondistis: locutus sum, & non audistis: & Inf.66.b 4.
faciebatis malum in oculis meis, & quæ no- Ier.7.c.13.
13 lui elegistis. * Propter hoc hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos
esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitie-
14 tis: * Ecce serui mei lætabuntur, & vos con-
C fundemini: Ecce serui mei laudabunt præ
exultatione cordis, & vos clamabitis præ do-
lore cordis, & præ contritione spiritus vlula-
15 bitis. * Et dimittetis nomen vestrum in iura-
mentum electis meis: & interficiet te Domi-
nus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio.
16 * In quo qui benedictus est super terram, be-
nedicetur in Deo amen: & qui iurat in ter-
ra, iurabit in Deo amen: quia obliuioni tra-
ditæ sunt angustiæ priores, & quia abscondi-
17 tæ sunt ab oculis meis, * † Ecce enim ego creo † Inf.66. g.22.
cœlos nouos, & terram nouam: & non erunt Apoc.21. a.1.
in memoria priora, & non ascendent super

cor. * Sed gaudebitis & exultabitis vſque in 18
ſempiternum, in his quæ ego creo: quia ec-
ce ego creo Ieruſalem exultationem,& popu-
lum eius gaudium.* Et exultabo in Ieruſalem, 19
& gaudebo in populo meo: & non audietur D
in eo vltrà vox fletus & vox clamoris. * Non 20
erit ibi ampliùs infans dierum, & ſenex qui
non impleat dies ſuos: quoniam puer centum
annorum morietur, & peccator centum an-
norum maledictus erit. * Et ædificabunt do- 21
mos, & habitabunt: & plantabunt vineas, &
comedent fructus earum. * Non ædificabunt, 22
& alius habitabit: non plantabunt, & alius
comedet: ſecundùm enim dies ligni, erunt
dies populi mei, & opera manuum eorum in-
ueterabunt: * electi mei non laborabunt 23
fruſtrà, neque generabunt in conturbatione:
quia ſemen benedictorum Domini eſt, & ne-
† Pſal. 31. b. 5. potes eorum cum eis. * † Eritque antequam 24
clament, ego exaudiam: adhuc illis loquen-
† Sap 11. b.6. tibus, ego audiam. * † Lupus & agnus paſ- 25
centur ſimul, leo & bos comedent paleas: &
ſerpenti puluis panis eius: non nocebunt, ne-
que occident in omni monte ſancto meo,
dicit Dominus.

CAPVT LXVI.

Dominus cæli & terræ non templum reſpicit, quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebant, ſed ſpiritum humiliatum: reijciuntur veteris legis ſacrificia: Iudæorum aduerſus Chriſtum ipſiuſque diſcipulos pertinacia punienda oſtenditur: de Chriſti natiuitate & Eccleſiæ fecunditate; cui vt omnes collætentur exhortatur, oſtendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum ſit malorum iudicium, & quomodo per diſcipulorum Chriſti prædicationem Gentes conuertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

† Act. 7. f. 49. & 17. e. 24. HÆc dicit Dominus: † Cœlum ſedes 1
mea, terra autem ſcabellum pedum A
meorum, quæ eſt iſta Domus, quam ædifica-
bitis mihi? & quis eſt iſte locus quietis meæ?
* Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt 2
vniuerſa iſta, dicit Dominus. ad quem autem
reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum
ſpiritu, & trementem ſermones meos?* Qui 3
immolat bouem, quaſi qui interficiat virum:
qui mactat pecus, quaſi qui excerebret ca-
nem: qui offert oblationem,quaſi qui ſangui- B
nem ſuillum offerat: qui recordatur thuris,
quaſi qui benedicat idolo. Hæc omnia elege-
runt in vijs ſuis, & in abominationibus ſuis
anima eorum delectata eſt. * Vnde & ego 4
eligam illuſiones eorum: & quæ timebant,
† Prou. 1. c. 24. Sup. 65. b. 12. Ier. 7. c. 13. adducam eis: † quia vocaui, & non erat qui
reſponderet: locutus ſum, & non audierunt
feceruntque malum in oculis meis, & quæ
noluerunt elegerunt. * Audite verbum Domini, 5
qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres
veſtri odientes vos, & abijcientes propter no-
men meum: glorificetur Dominus, & vide-
bimus in lætitia veſtra: ipſi autem confun-
dentur. * Vox populi de ciuitate, vox de tem- 6
C plo, vox Domini reddentis retributionem
7 inimicis ſuis. * Antequam parturiret, pepe-
rit: antequam veniret partus eius, peperit
8 maſculum. * Quis audiuit vnquam tale? &
quis vidit huic ſimile?numquid parturiet ter-
ra in die vna? aut parietur gens ſimul, quia
9 parturiuit & peperit Sion filios ſuos? * Num-
quid ego, qui alios parere facio, ipſe non
pariam, dicit Dominus? ſi ego, qui generatio-
nem ceteris tribuo, ſterilis ero, ait Dominus
10 Deus tuus? * Lætamini cum Ieruſalem, &
exultate in ea omnes qui diligitis eam:gaude-
te cum ea gaudio vniuerſi, qui lugetis ſuper
11 eam, * vt ſugatis,& repleamini ab vbere con-
D ſolationis eius: vt mulgeatis, & delicijs afflua-
12 tis ab omnimoda gloria eius. * Quia hæc di-
cit Dominus: Ecce ego declinabo ſuper eam
quaſi fluuium pacis, & quaſi torrentem inun-
dantem gloriam Gentium, quam ſugetis: ad
vbera portabimini,& ſuper genua blandien-
13 tur vobis. * Quomodo ſi cui mater blandia-
tur, ita ego conſolabor vos, & in Ieruſalem
14 conſolabimini. * Videbitis, & gaudebit cor
veſtrum, & oſſa veſtra quaſi herba germina-
bunt: & cognoſcetur manus Domini ſeruis
15 eius, & indignabitur inimicis ſuis. * Quia ec-
E ce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo
quadrigæ eius: reddere in indignatione fu-
rorem ſuum, & increpationem ſuam in flam-
16 ma ignis: * quia in igne Dominus dijudica-
bit, & in gladio ſuo ad omnem carnem, &
17 multiplicabuntur interfecti à Domino, * qui
ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in
hortis poſt ianuam intrinſecus, qui comede-
bant carnem ſuillam, & abominationem, &
murem: ſimul conſumentur, dicit Dominus.
18 * Ego autem opera eorum, & cogitationes
F eorum, venio vt congregem cum omnibus
gentibus & linguis, & venient & videbunt
19 gloriam meam. * Et ponam in eis ſignum, &
mittam ex eis qui ſaluati fuerint,ad Gentes in
mare, in Africam, & Lydiam tendentes ſa-
gittam: in Italiam & Græciam,ad inſulas lon-
gè ad eos qui non audierunt de me, & non
viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt
20 gloriam meam Gentibus, * & adducent om-
nes fratres veſtros de cunctis Gentibus do-
num Domino, in equis, & in quadrigis, & in
G lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad mon-
tem ſanctum meum Ieruſalem, dicit Domi-
nus, quomodo ſi inferant filij Iſrael munus in
21 vaſe mundo in domum Domini. * Et aſſu-
mam ex eis in ſacerdotes, & leuitas, dicit
22 Dominus: * † Quia ſicut cœli noui, & terra † Apoc. 21. a. 1.
noua, quæ ego facio ſtare coram me, dicit Do-
minus: ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen ve-
23 ſtrum. * Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum
ex ſabbato: veniet omnis caro vt adoret coram
24 facie mea, dicit Dominus. * Et egredientur, &
videbunt cadauera virorum, qui præuaricati
ſunt in me: † vermis eorum non morietur, & † Mar. 9. g. 45.
ignis eorum non extinguetur: & erunt vſque
ad ſatietatem viſionis omni carni.

PROPHE

PROPHETIA IEREMIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubeturque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

ERBA Ieremiæ filij 1
Helciæ, de sacerdoti- A
bus qui fuerunt in Ana-
thoth, in Terra Benja-
min. * Quod factum est 2
verbum Domini ad eum
in diebus Iosiæ filij A-
mon regis Iuda, in tertiodecimo anno re-
gni eius. * Et factum est in diebus Ioakim 3
filij Iosiæ regis Iuda, vsque ad consumma-
tionem vndecimi anni Sedeciæ filij Iosiæ re-
gis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusa-
lem, in mense quinto. * Et factum est ver- 4
bum Domini ad me, dicens: * Priusquam 5
te formarem in vtero, noui te: & antequam B
exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam
in Gentibus dedi te. * Et dixi, A, a, a, Do- 6
mine Deus: ecce nescio loqui, quia puer
ego sum. * Et dixit Dominus ad me: Noli 7
dicere: Puer sum: quoniam ad omnia quæ
mittam te, ibis: & vniuersa, quæcumque
mandauero tibi, loquêris. * Ne timeas à fa- 8
cie eorum: quia tecum ego sum, vt eruam
te, dicit Dominus. * Et misit Dominus ma- 9
num suam, & tetigit os meum: & dixit Do-
minus ad me: Ecce dedi verba mea in ore
tuo: * ecce constitui te hodie super Gentes, 10
† Inf. 18. a. 7. & super regna, † vt euellas, & destruas, & C
disperdas, & dissipes, & ædifices, & plan-
tes. * Et factum est verbum Domini ad me, 11
dicens: Quid tu vides Ieremia? Et dixi:
Virgam vigilantem ego video. * Et dixit Do- 12
minus ad me: Benè vidisti, quia vigilabo
ego super verbo meo vt faciam illud. * Et fa- 13
ctum est verbum Domini secundò ad me,
dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam suc-
censam ego video, & faciem eius à facie
† Inf. 4. b. 6. Aquilonis. * Et dixit Dominus ad me: † Ab 14
Aquilone pandetur malum super omnes ha-
bitatores terræ. * quia ecce ego conuocabo 15
omnes cognationes regnorum Aquilonis,
ait Dominus: & venient & ponent vnus-
quisque solium suum in introitu portarum D
Ierusalem, & super omnes muros eius in
circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda. * Et 16
loquar iudicia mea cum eis, super omnem
malitiam eorum qui dereliquerunt me, &
libauerunt diis alienis, & adorauerunt opus
17 manuum suarum. * Tu ergo accinge lum-
bos tuos, & surge, & loquere ad eos om-
nia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à
facie eorum: nec enim timere te faciam
18 vultum eorum. * † Ego quippe dedi te ho- † Inf. 6.
die in ciuitatem munitam, & in columnam g. 17.
ferream, & in murum æreum, super om-
nem terram, regibus Iuda, principibus eius,
19 & sacerdotibus, & populo terræ. * Et bel-
labunt aduersum te, & non præualebunt:
quia ego tecum sum, ait Dominus, vt li-
berem te.

CAPVT II.

Grauiter expostulat Dominus cum filiis Israël & Iuda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto, adorauerint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

1 ET factum est verbum Domini ad me,
2 dicens: * Vade, & clama in auribus
A Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Re-
cordatus sum tui, miserans adolescentiam
tuam, & charitatem desponsationis tuæ,
quando secuta es me in desertu, in terra quæ
3 non seminatur. * Sanctus Israël Domino,
primitiæ frugum eius: omnes, qui deuorant
eum, delinquunt: mala venient super eos,
4 dicit Dominus. * Audite verbum Domini
domus Iacob, & omnes cognationes domus
5 Israël: * hæc dicit Dominus: † Quid inue- † Mich. 6. a. 3.
nerunt patres vestri in me iniquitatis, quia
elongauerunt à me, & ambulauerunt post
6 vanitatem, & vani facti sunt? * Et non di-
B xerunt: Vbi est Dominus, qui ascendere
nos fecit de Terra Ægypti: qui traduxit nos
per desertum, per terram inhabitabilem &
inuiam, per terram sitis, & imaginem mor-
tis, per terram, in qua non ambulauit vir,
7 neque habitauit homo? * Et induxi vos in
terram Carmeli, vt comederetis fructum eius,
& optima illius: & ingressi contaminastis
terram meam, & hereditatem meam posui-
8 stis in abominationem. * Sacerdotes non
dixerunt: Vbi est Dominus? & tenentes le-
gem nescierunt me, & pastores præuaricati
sunt in me: & prophetæ prophetauerunt in
9 Baal, & idola secuti sunt. * Propterea adhuc
iudicio contendam vobiscum, ait Dominus
10 & cum filiis vestris disceptabo. * Transite
ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar,
mittite,

mittite, & considerate vehementer: & vide- C
te si factum est huiuscemodi.*Si mutauit gens 11
deos suos, & certè ipsi non sunt dij: populus
verò meus mutauit gloriam suam in idolum.
* Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius 12
desolamini vehementer, dicit Dominus.
* Duo enim mala fecit populus meus: Me 13
dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & fode-
runt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ
continere non valent aquas. * Numquid 14
seruus est Israël, aut vernaculus? quare ergo
factus est in prædam? * Super eum rugie- 15
runt leones, & dederunt vocem suam, po-
suerunt terram eius in solitudinem: ciuitates
eius exustæ sunt, & non est qui habitet in
eis. * Filij quoque Mempheos & Taphnes 16
constuprauerunt te vsque ad verticem. D
* Numquid non istud factum est tibi, quia 17
dereliquisti Dominum Deum tuum eo tem-
pore, quo ducebat te per viam? * Et nunc 18
quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam
turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum,
vt bibas aquam fluminis? * Arguet te mali- 19
tia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, &
vide, quia malum & amarum est reliquisse
te Dominum Deum tuum, & non esse ti-
morem mei apud te, dicit Dominus Deus
exercituum. * A sæculo confregisti iugum 20
meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non
† Inf. 3. b. 6. seruiam. † In omni enim colle sublimi, &
sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris
† Isa. 5. a. 1. Mat. 21. d. 33. meretrix. * † Ego autem plantaui te vineam 21
electam, omne semen verum: quomodo er- E
go conuersa es mihi in prauum vinea aliena?
* Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi 22
herbam borith, maculata es in iniquitate tua
coram me, dicit Dominus Deus. * Quo- 23
modo dicis: Non sum polluta, post Baalim
non ambulaui? vide vias tuas in conualle,
scito quid feceris: cursor leuis explicans
vias suas. * Onager assuetus in solitudine, 24
in desiderio animæ suæ attraxit ventum amo-
ris sui: nullus auertet eam: omnes qui quæ-
runt eam, non deficient: in menstruis eius
inuenient eam. * Prohibe pedem tuum à 25
nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti:
Desperaui, nequaquam faciam: adamaui
quippe alienos, & post eos ambulabo. * Quo- 26
modo confunditur fur quando deprehendi- F
tur, sic confusi sunt domus Israël, ipsi &
reges eorum, principes, & sacerdotes, &
prophetæ eorum, * dicentes ligno: Pater 27
† Inf. 32. f. 33. meus es tu; & lapidi: Tu me genuisti. † ver-
terunt ad me tergum, & non faciem, & in
tempore afflictionis suæ dicent: Surge, &
libera nos. * Vbi sunt dij tui, quos fecisti 28
tibi? surgant & liberent te in tempore af-
† Inf. 11. c. 13. flictionis tuæ: † secundùm numerum quip-
pe ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda.
* Quid vultis mecum iudicio contendere? 29
omnes dereliquistis me, dicit Dominus.
* Frustrà percussi filios vestros, disciplinam 30
non receperunt: deuorauit gladius vester
31 prophetas vestros, quasi leo vastator * ge-
neratio vestra. Videte verbum Domini:
Numquid solitudo factus sum Israëli, aut ter-
ra serotina? quare ergo dixit populus meus:
Recessimus, non veniemus vltrà ad te?
32 * Numquid obliuiscetur virgo ornamenti
G sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? popu-
lus verò meus oblitus est mei diebus innu-
33 meris. * Quid niteris bonam ostendere viam
tuam ad quærendam dilectionem, quæ in-
34 super & malitias tuas docuisti vias tuas, * &
in alis tuis inuentus est sanguis animarum
pauperum & innocentum? non in fossis in-
ueni eos, sed in omnibus quæ suprà memo-
35 raui. * Et dixisti: Absque peccato & inno-
cens ego sum: & propterea auertatur furor
tuus à me. Ecce ego iudicio contendam te-
36 cum, eò quòd dixeris: Non peccaui. * Quàm
vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab
Ægypto confunderis, sicut confusa es ab
37 Assur. * Nam & ab ista egredieris, & manus
tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtri-
uit Dominus confidentiam tuam, & nihil
habebis prosperum in ea.

CAPVT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israëlem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, vt Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ierusalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

1 VVlgò dicitur: Si dimiserit vir vxorem
A suam, & recedens ab eo, duxerit vi-
rum alterum: numquid reuertetur ad eam
vltrà? numquid non polluta & contaminata
erit mulier illa? tu autem fornicata es cum
amatoribus multis: tamen reuertere ad me,
2 dicit Dominus, & ego suscipiam te. * Leua
oculos tuos in directum, & vide vbi non
prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos
quasi latro in solitudine: & polluisti terram
in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.
3 * Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ plu-
uiarum, & serotinus imber non fuit: frons
mulieris meretricis facta est tibi, noluisti eru-
4 bescere. * Ergo saltem amodò voca me:
Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:
5 * Numquid irasceris in perpetuum, aut
B perseuerabis in finem? Ecce locuta es, &
6 fecisti mala, & potuisti. * Et dixit Dominus
ad me in diebus Iosiæ regis: † Numquid vidisti † Sup. 2. d. 20.
quæ fecerit auersatrix Israël? abiit sibimet
super omnem montem excelsum, & sub
omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.
7 * Et dixi, cùm fecisset hæc omnia: Ad me
reuertere: & non est reuersa. Et vidit præ-
8 uaricatrix soror eius Iuda, * quia pro eo,
quòd mœchata esset auersatrix Israël, dimi-
C sissem eam, & dedissem ei libellum repudij:
& non timuit præuaricatrix Iuda soror eius,
9 sed abiit, & fornicata est etiam ipsa. * Et
facili

facilitate fornicationis suæ contaminauit ter-
ram, & mœchata est cum lapide & ligno.
* Et in omnibus his non est reuersa ad me 10
præuaricatrix soror eius Iuda in toto corde
suo, sed in mendacio, ait Dominus. * Et 11
dixit Dominus ad me: Iustificauit animam
suam auersatrix Israël, comparatione præ-
uaricatricis Iudæ. * Vade, & clama sermo- 12
nes istos contra Aquilonem, & dices: Re- D
uertere auersatrix Israël, ait Dominus, &
non auertam faciem meam à vobis: quia
sanctus ego sum, dicit Dominus, & non iras-
car in perpetuum. * Verumtamen scito ini- 13
quitatem tuam, quia in Dominum Deum
tuum præuaricata es: & dispersisti vias tuas
alienis sub omni ligno frondoso, & vocem
meam non audisti, ait Dominus. * Conuer- 14
timini filij reuertentes, dicit Dominus: quia
ego vir vester: & assumam vos vnum de
ciuitate, & duos de cognatione, & intro-
ducam vos in Sion. * Et dabo vobis pasto- 15
res iuxta cor meum, & pascent vos scientia
& doctrina. * Cumque multiplicati fueritis, 16
& creueritis in terra in diebus illis, ait Do- E
minus: non dicent vltrà: Arca testamenti
Domini: neque ascendet super cor, neque
recordabuntur illius: nec visitabitur, nec
fiet vltrà. * In tempore illo vocabunt Ieru- 17
salem Solium Domini: & congregabuntur
ad eam omnes Gentes in nomine Domini in
Ierusalem, & non ambulabunt post prauita-
tem cordis sui pessimi. * In diebus illis ibit 18
domus Iuda ad domum Israël, & venient si-
mul de terra Aquilonis, ad terram quam de-
di patribus vestris. * Ego autem dixi: Quo- 19
modo ponam te in filios, & tribuam tibi
terram desiderabilem, hereditatem præcla-
ram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem
vocabis me, & post me ingredi non cessa- F
bis. * Sed quomodo si contemnat mulier 20
amatorem suum, sic contempsit me domus
Israël, dicit Dominus. * Vox in viis audita 21
est, ploratus & vlulatus filiorum Israël: quo-
niam iniquam fecerunt viam suam, obliti
sunt Domini Dei sui. * Conuertimini filij 22
reuertentes, & sanabo auersiones vestras.
Ecce nos venimus ad te: tu enim es Do-
minus Deus noster. * Verè mendaces erant 23
colles, & multitudo montium: verè in G
Domino Deo nostro salus Israël. * Confu- 24
sio comedit laborem patrum nostrorum ab
adolescentia nostra, greges eorum, & ar-
menta eorum, filios eorum, & filias eorum.
* Dormiemus in confusione nostra, & ope- 25
riet nos ignominia nostra: quoniam Domi-
no Deo nostro peccauimus nos, & patres
nostri, ab adolescentia nostra vsque ad diem
hanc: & non audiuimus vocem Domini
Dei nostri.

CAPVT IV.

*Promittit Dominus veniam si se verè conuer-
tant & corde circumcidant, comminando grauia
mala si in malis persistant: quapropter luget
propheta videns terram deuastandam, & in soli-
tudinem redigendam, ita tamen vt non fiat con-
summatio.*

1 SI reuertêris Israël, ait Dominus, ad me
A conuertere: si abstuleris offendicula tua
2 à facie mea, non commoueberis. * Et iura-
bis: Viuit Dominus in veritate, & in iudi-
cio, & in iustitia: & benedicent eum Gen-
3 tes, ipsumque laudabunt. * Hæc enim di-
cit Dominus viro Iuda & Ierusalem: † No- † Osee. 10. d. 12.
uate vobis nouale, & nolite serere super
4 spinas: * circumcidimini Domino, & au-
ferte præputia cordium vestrorum viri Iuda,
& habitatores Ierusalem: ne fortè egredia-
tur vt ignis indignatio mea, & succendatur,
& non sit qui extinguat, propter malitiam
5 cogitationum vestrarum. * Annuntiate in
Iuda, & in Ierusalem auditum facite: lo-
B quimini, & canite tuba in terra: clamate
fortiter, & dicite: Congregamini, & ingre-
6 diamur ciuitates munitas, * leuate signum
in Sion. Confortamini, nolite stare, † quia † Sup. 1. 14.
malum ego adduco ab Aquilone, & contri-
7 tionem magnam. * Ascendit leo de cubili
suo, & prædo Gentium se leuauit: egressus
est de loco suo, vt ponat terram tuam in so-
litudinem: ciuitates tuæ vastabuntur, rema-
8 nentes absque habitatore. * Super hoc accin-
C gite vos ciliciis, plangite & vlulate: quia
non est auersa ira furoris Domini à nobis.
9 * Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit
cor regis, & cor principum: & obstupes-
cent sacerdotes, & prophetæ consternabun-
10 tur. * Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus,
ergóne decipisti populum istum & Ierusa-
lem, dicens: Pax erit vobis: & ecce perue-
11 nit gladius vsque ad animam? * In tempore
illo dicetur populo huic & Ierusalem: Ven-
tus vrens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ
populi mei, non ad ventilandum & ad pur-
12 gandum. * Spiritus plenus ex his veniet mi-
hi: & nunc ego loquar iudicia mea cum eis.
13 * Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tem-
D pestas currus eius: velociores aquilis equi
illius: væ nobis quoniam vastati sumus.
14 * Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt
salua fias: vsquequò morabuntur in te cogi-
15 tationes noxiæ? * Vox enim annuntiantis
à Dan, & notum facientis idolum de mon-
16 te Ephraim. * Dicite gentibus: Ecce audi-
tum est in Ierusalem custodes venire de ter-
ra longinqua, & dare super ciuitates Iuda
17 vocem suam. * Quasi custodes agrorum fa-
cti sunt super eam in gyro: quia me ad ira-
18 cundiam prouocauit, dicit Dominus. * † Viæ † Sup. 2. a. 3. b. 5.
tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi:
ista malitia tua, quia amara, quia tetigit
19 cor tuum. * Ventrem meum, ventrem meum
E doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me:
non tacebo, quoniam vocem buccinæ au-
20 diuit anima mea, clamorem prælij. * Con-
tritio super contritionem vocata est, &
vastata

vaſtata eſt omnis terra : repentè vaſtata ſunt
tabernacula mea, ſubitò pelles mex. * Vſ- 21
quequò videbo fugientem, audiam vocem
buccinæ? * Quia ſtultus populus meus me 22
non cognouit : filij inſipientes ſunt, & ve-
cordes : ſapientes ſunt vt faciant mala, benè
autem facere neſcierunt. * Aſpexi terram, 23
& ecce vacua erat, & nihili; & cœlos, &
non erat lux in eis. * Vidi montes, & ecce 24
mouebantur : & omnes colles conturbati
ſunt. * Intuitus ſum, & non erat homo : & 25
omne volatile cœli receſſit. * Aſpexi, & ec- 26
ce Carmelus deſertus : & omnes vrbes eius F
deſtructæ ſunt à facie Domini, & à facie iræ
furoris eius. * Hæc enim dicit Dominus : 27
Deſerta erit omnis terra, ſed tamen conſum-
mationem non faciam. * Lugebit terra, & 28
mœrebunt cæli deſuper : eò quòd locutus
ſum, cogitaui, & non pœnituit me, nec
auerſus ſum ab eo. * A voce equitis & mit- 29
tentis ſagittam, fugit omnis ciuitas : ingreſ- G
ſi ſunt ardua, & aſcenderunt rupes : vniuer-
ſæ vrbes derelictæ ſunt, & non habitat in
eis homo. * Tu autem vaſtata quid facies? 30
cùm veſtieris te coccino, cùm ornata fueris
monili aureo, & pinxeris ſtibio oculos tuos,
fruſtrà componeris; contempſerunt te ama-
tores tui, animam tuam quærent. * Vocem 31
enim quaſi parturientis audiui, anguſtias
vt puerperæ : Vox filiæ Sion intermo-
rientis, expandentiſque manus ſuas : væ
mihi, quia defecit anima mea propter in-
terfectos.

Caput V.

Dominus in Ieruſalem quærit virum iuſtum, vt illi miſereatur : ſed tam plebs quàm optimates in prauitatibus ſuis & idololatria indurati ſunt & effuſi, ideò comminatur eis vaſtationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & ſurdi facti ſint, non tamen vſque ad conſummationem.

CIrcuite vias Ieruſalem, & aſpicite, & 1
conſiderate, & quærite in plateis eius, A
an inueniatis virum facientem iudicium, &
quærentem fidem : & propitius ero ei.
* Quòd ſi etiam, Viuit Dominus, dixerint: 2
& hoc falsò iurabunt. * Domine oculi tui 3
reſpiciunt fidem : percuſſiſti eos, & non do-
luerunt : attriuiſti eos, & renuerunt accipe-
re diſciplinam : indurauerunt facies ſuas ſu-
pra petram, & noluerunt reuerti. * Ego au- 4
tem dixi : Forſitan pauperes ſunt & ſtulti,
ignorantes viam Domini, iudicium Dei ſui.
* Ibo igitur ad optimates, & loquar eis : ipſi 5
enim cognouerunt viam Domini, iudicium B
Dei ſui. & ecce magis hi ſimul confregerunt
iugum, ruperunt vincula. * Idcircò percuſ- 6
ſit eos leo de ſilua, lupus ad veſperam vaſta-
uit eos, pardus vigilans ſuper ciuitates eo-
rum : omnis, qui egreſſus fuerit ex eis, ca-
pietur : quia multiplicatæ ſunt præuarica-
tiones eorum, confortatæ ſunt auerſiones
eorum. * Super quo propitius tibi eſſe po- 7
tero? filij tui dereliquerunt me, & iurant
in his qui non ſunt dij : ſaturaui eos, &
mœchati ſunt, & in domo meretricis luxu-
8 riabantur. * Equi amatores & emiſſarij facti
ſunt : † Vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui † Ezech. 22. b. 11.
9 hinniebat. * Numquid ſuper his non viſi-
C tabo, dicit Dominus? & in gente tali non
10 vlciſcetur anima mea? * Aſcendite muros
eius, & diſſipate, conſummationem autem
nolite facere : auferte propagines eius, quia
11 non ſunt Domini. * Præuaricatione enim
præuaricata eſt in me domus Iſraël, & do-
12 mus Iuda, ait Dominus. * Negauerunt Do-
minum, & dixerunt : Non eſt ipſe : neque
veniet ſuper nos malum : gladium & famem
13 non videbimus. * Prophetæ fuerunt in
ventum locuti, & reſponſum non fuit in
14 eis : hæc ergo euenient illis. * Hæc dicit
Dominus Deus exercituum : Quia locuti
eſtis verbum iſtud : ecce ego do verba mea
in ore tuo in ignem, & populum iſtum in
15 ligna, & vorabit eos. * Ecce ego adducam
D ſuper vos gentem de longinquo domus Iſ-
raël, ait Dominus : gentem robuſtam, gen-
tem antiquam, gentem, cuius ignorabis
16 linguam, nec intelliges quid loquatur. * Pha-
retra eius quaſi ſepulchrum patens, vniuerſi
17 fortes. * Et comedet ſegetes tuas, & pa-
nem tuum : deuorabit filios tuos, & filias
tuas : comedet gregem tuum, & armenta
tua : comedet vineam tuam, & ficum tuam:
& conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu
18 habes fiduciam, gladio. * Verumtamen in
diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in
19 conſummationem. * † Quòd ſi dixeritis : † Inf. 16. b. 10.
E Quare fecit nobis Dominus Deus noſter
hæc omnia? dices ad eos : Sicut dereliqui-
ſtis me, & ſeruiſtis deo alieno in terra ve-
ſtra, ſic ſeruietis alienis in terra non veſtra.
20 * Annuntiate hoc domui Iacob, & auditum
21 facite in Iuda, dicentes : * Audi popule ſtul-
te, qui non habes cor : qui habentes oculos,
22 non videtis; & aures, & non auditis. * Me
ergo non timebitis, ait Dominus : & à facie
mea non dolebitis? Qui poſui arenam
terminum mari, præceptum ſempiternum,
quod non præteribit : & commouebuntur, &
non poterunt : & intumeſcent fluctus eius,
23 & non tranſibunt illud : * populo autem huic
F factum eſt cor incredulum & exaſperans, re-
24 ceſſerunt & abierunt. * Et non dixerunt in
corde ſuo : Metuamus Dominum Deum no-
ſtrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam
& ſerotinam in tempore ſuo; plenitudinem
25 annuæ meſſis cuſtodientem nobis. * Iniqui-
tates veſtræ declinauerunt hæc : & peccata
26 veſtra prohibuerunt bonum à vobis : * Quia
inuenti ſunt in populo meo impij inſidiantes
quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas
27 ad capiendos viros. * Sicut decipula plena
auibus, ſic domus eorum plenæ dolo : ideò
28 magnificati ſunt & ditati. * Incraſſati ſunt
& impinguati : & præterierunt ſermones
meos

† Isa. 1. f.23 Zach. 7. a.10. meos pessimè. † Causam viduæ non iudica- G
uerunt, causam pupilli non direxerunt, & iu-
dicium pauperum non iudicauerunt. * Num- 29
quid super his non visitabo, dicit Dominus?
aut super gentem huiuscemodi non vlcisce-
tur anima mea? * Stupor & mirabilia facta 30
sunt in terra: * prophetæ prophetabant 31
mendacium, & sacerdotes applaudebant ma-
nibus suis: & populus meus dilexit talia:
quid igitur fiet in nouissimo eius?

CAPVT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyriis, eò quòd contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; sed omnes, & potissimùm primates, prophetæ ac sacerdotes auaritiæ ac dolo studuerint; ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abiicit: iubet ergo Propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

CONfortamini filij Beniamin in medio 1
Ierusalem, & in Thecua clangite buc- A
cina, & super Bethacarem leuate vexillum:
quia malum visum est ab Aquilone, & con-
tritio magna. * Speciosæ & delicatæ assimilaui 2
filiam Sion. * Ad eam venient pastores, & 3
greges eorum: fixerunt in ea tentoria in
circuitu: pascet vnusquisque eos, qui sub ma-
nu sua sunt. * Sanctificate super eam bel- 4
lum: consurgite, & ascendamus in meridie:
væ nobis, quia declinauit dies, quia longio-
res factæ sunt vmbræ vesperi. * Surgite, & 5
ascendamus in nocte, & dissipemus domos
eius. * Quia hæc dicit Dominus exerci- 6
tuum: Cædite lignum eius, & fundite circa B
Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitatio-
nis, omnis calumnia in medio eius. * Sicut 7
frigidam fecit cisterna aquam suam, sic fri-
gidam fecit malitiam suam: iniquitas & va-
stitas audietur in ea, coram me semper infir-
mitas & plaga. * Erudire Ierusalem, ne for- 8
tè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te
desertam, terram inhabitabilem. * Hæc dicit 9
Dominus exercituum: Vsque ad racemum
colligent quasi in vinea reliquias Israël: con-
uerte manum tuam quasi vindemiator ad
cartallum. * Cui loquar? & quem contesta- 10
bor vt audiat? ecce incircumcisæ aures eo-
rum, & audire non possunt: ecce verbum
Domini factum est eis in opprobrium, & C
non suscipient illud. * Idcircò furore Do- 11
mini plenus sum, laboraui sustinens: effun-
de super paruulum foris, & super consilium
iuuenum simul: vir enim cum muliere ca-
pietur, senex cum pleno dierum. * Et tran- 12
sibunt domus eorum ad alteros, agri & vxo-
res pariter: quia extendam manum meam
super habitantes terram, dicit Dominus.
† Isa. 56. d.11. Inf. 8. d.10. * † A minore quippe vsque ad maiorem om- 13
nes auaritiæ student: & à propheta vsque ad
sacerdotem cuncti faciunt dolum. * Et cu- 14
rabant contritionem filiæ populi mei cum
ignominia, dicentes, Pax, pax: & non erat

D pax. * Confusi sunt, quia abominationem
15 fecerunt: quin potiùs confusione non sunt
confusi, & erubescere nescierunt. quam ob
rem cadent inter ruentes: in tempore visi-
16 tationis suæ corruent, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus: State super vias, & videte, &
interrogate de semitis antiquis, quæ sit via
bona, & ambulate in ea: † & inuenietis re- † Matt. 11.d.29.
frigerium animabus vestris. Et dixerunt:
17 Non ambulabimus. * Et constitui super vos
speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixe-
18 runt: Non audiemus. * Ideò audite Gentes,
E & cognosce congregatio, quanta ego faciam
19 eis. * Audi terra: Ecce ego adducam mala
super populum istum, fructum cogitatio-
num eius: quia verba mea non audierunt, &
20 legem meam proiecerunt. * † Vt quid mihi † Isa. 1. c.11.
thus de Saba affertis, & calamum suaue
olentem de terra longinqua? holocautomata
vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ
21 non placuerunt mihi. * Propterea hæc dicit
F Dominus: Ecce ego dabo in populum istum
ruinas, & ruent in eis patres & filij simul,
22 vicinus & proximus peribunt. * Hæc dicit
Dominus: Ecce populus venit de Terra
Aquilonis, & gens magna consurget à fi-
23 nibus terræ. * Sagittam & scutum arripiet:
crudelis est, & non miserebitur. vox eius
quasi mare sonabit: & super equos ascen-
dent, præparati quasi vir ad prælium, aduer-
24 sum te filia Sion. * Audiuimus famam eius,
dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio ap-
prehendit nos, dolores vt parturientem.
25 * Nolite exire ad agros, & in via ne ambule-
tis: quoniam gladius inimici, pauor in cir-
26 cuitu. * Filia populi mei accingere cilicio, &
G conspergere cinere: luctum vnigeniti fac
tibi, planctum amarum, quia repentè veniet
27 vastator super nos. * Probatorem dedi te in
populo meo robustum: & scies, & probabis
28 viam eorum. * Omnes isti principes decli-
nantes, ambulantes fraudulenter, æs & fer-
29 rum: vniuersi corrupti sunt. * Defecit suf-
flatorium, in igne consumptum est plumbum,
frustra conflauit conflator: malitiæ enim eo-
30 rum non sunt consumptæ. * Argentum re-
probum vocate eos, quia Dominus proiecit
illos.

CAPVT VII.

Quòd frustrà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abiiciendum, & terram Iuda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Ieremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam
2 à Domino, dicens: * Sta in porta do-
A mus Domini, & prædica ibi verbum istud, &
dic: Audite verbum Domini omnis Iuda,
qui ingredimini per portas has, vt adoretis

Dominum. * Hæc dicit Dominus exerci- 3
† Inf. 26. d. 13. tuum Deus Israël: † Bonas facite vias vestras,
& studia vestra: & habitabo vobiscum in
loco isto. * Nolite confidere in verbis men- 4
dacij, dicentes: Templum Domini, templum
Domini, templum Domini est. * Quoniam 5
si benè direxeritis vias vestras, & studia ve-
stra: si feceritis iudicium inter virum & pro-
ximum eius, * aduenæ, & pupillo, & viduæ 6
non feceritis calumniam, nec sanguinem B
innocentem effuderitis in loco hoc, & post
deos alienos non ambulaueritis in malum
vobismetipsis: * habitabo vobiscum in loco 7
isto; in terra quam dedi patribus vestris à
sæculo & vsque in sæculum. * Ecce vos con- 8
fiditis vobis in sermonibus mendacij, qui
non proderunt vobis; * furari, occidere, 9
adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim,
& ire post deos alienos, quos ignoratis. * Et 10
venistis, & stetistis coram me in domo hac,
in qua inuocatum est nomen meum, & di-
xistis: Liberati sumus, eò quòd fecerimus
† Matt. 21 b. 13. Marc. 11. c. 17. Luc. 19 g. 46. omnes abominationes istas. * † Numquid 11
ergo spelunca latronum facta est domus ista,
in qua inuocatum est nomen meum in oculis
vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Do-
minus. * Ite ad locum meum in Silo, vbi 12
habitauit nomen meum à principio: & vi-
dete quæ fecerim ei propter malitiam popu-
li mei Israël: * & nunc, quia fecistis om- 13
nia opera hæc, dicit Dominus: & locutus C
sum ad vos manè consurgens, & loquens,
† Prou. 1. c. 24. Isa 65. b. 12. & non audistis: † & vocaui vos, & non res-
pondistis: * † Faciam domui huic, in qua 14
inuocatum est nomen meum, & in qua vos
† 1 Reg. 4. a. 2. b. 10. habetis fiduciam, & loco, quem dedi vobis
& patribus vestris, sicut feci Silo. * Et pro- 15
iiciam vos à facie mea, sicut proieci omnes
fratres vestros, vniuersum semen Ephraim.
† Inf. 11. c. 14. 14. b. 11. * † Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec 16
assumas pro eis laudem & orationem, & non
obsistas mihi: quia non exaudiam te. * Nón- 17
ne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iu-
da, & in plateis Ierusalem? * Filij colli- 18
gunt ligna, & patres succendunt ignem, & D
mulieres conspergunt adipem, vt faciant
placentas reginæ cœli, & libent diis alienis,
& me ad iracundiam prouocent. * Num- 19
quid me ad iracundiam prouocant, dicit Do-
minus? nónne semetipsos in confusionem
vultus sui? * Ideò hæc dicit Dominus Deus: 20
Ecce furor meus, & indignatio mea confla-
tur super locum istum, super viros, & super
iumenta, & super lignum regionis, & su-
per fruges terræ, & succendetur, & non ex-
tinguetur. * Hæc dicit Dominus exerci- 21
tuum Deus Israël: Holocautomata vestra E
addite victimis vestris, & comedite carnes.
* Quia non sum locutus cum patribus ve- 22
stris, & non præcepi eis, in die qua eduxi
eos de Terra Ægypti, de verbo holocauto-
matum, & victimarum. * Sed hoc verbum 23
præcepi eis, dicens: Audite vocem meam,
& ero vobis Deus, & vos eritis mihi popu-
lus: & ambulate in omni via, quam mandaui
24 vobis, vt benè sit vobis. * Et non audierunt,
nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt
in voluntatibus, & in prauitate cordis sui
mali: factique sunt retrorsum & non in an-
25 te, * à die qua egressi sunt patres eorum de
F terra Ægypti, vsque ad diem hanc. Et misi
ad vos omnes seruos meos prophetas per
26 diem consurgens diluculo, & mittens. * Et
non audierunt me, nec inclinauerunt au-
rem suam: sed indurauerunt ceruicem suam:
† & peiùs operati sunt, quàm patres eorum. † Inf. 16. c. 12.
27 * Et loquèris ad eos omnia verba hæc, &
non audient te: & vocabis eos, & non res-
28 pondebunt tibi. * Et dices ad eos: Hæc est
gens, quæ non audiuit vocem Domini Dei
sui, nec recepit disciplinam: periit fides,
29 & ablata est de ore eorum. * Tonde capil-
lum tuum, & proijce, & sume in directum
planctum: quia proiecit Dominus, & reli-
30 quit generationem furoris sui, * quia fece-
runt filij Iuda malum in oculis meis, dicit
Dominus. Posuerunt offendicula sua in do-
mo, in qua inuocatum est nomen meum,
31 vt polluerent eam: * & ædificauerunt ex-
G celsa Thopheth, quæ est in valle filij En-
nom: vt incenderent filios suos, & filias suas
igni: quæ non præcepi, nec cogitaui in cor-
32 de meo. * Ideò ecce dies venient, dicit Do-
minus, & non dicetur ampliùs, Topheth,
& Vallis filij Ennom: sed Vallis interfectio-
nis: & sepelient in Topheth, eò quòd non
33 sit locus. * Et erit morticinum populi huius
in cibos volucribus cœli, & bestiis terræ, &
34 non erit qui abigat. * † Et quiescere faciam † Ezech. 26. c. 13.
de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem, vo-
cem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem spon-
si, & vocem sponsæ: in desolationem enim
erit terra.

CAPVT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quàm reliquus populus ad idololatriam conuersi sunt; & non considerato Domini iudicio, omnes relicta veritate studuerunt auaritiæ ac idololatriæ, & Dominum prouocantes noluerunt resipiscere; ideò ab hostibus crudelissimis affligentur.

1 IN illo tempore, ait Dominus: Eijcient
A ossa regum Iuda, & ossa principum eius,
& ossa sacerdotum, & ossa prophetarum,
& ossa eorum qui habitauerunt Ierusalem,
2 de sepulchris suis: * & expandent ea ad so-
lem, & lunam, & omnem militiam cœli, quæ
dilexerunt, & quibus seruierunt, & post
quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt, &
adorauerunt: non colligentur, & non sepe-
lientur: in sterquilinium super faciem ter-
3 ræ erunt. * Et eligent magis mortem quàm
vitam omnes qui residui fuerint de cogna-
tione hac pessima in vniuersis locis, quæ de-
relicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Domi-
4 nus exercituum. * Et dices ad eos: Hæc
dicit

dicit Dominus: Numquid qui cadit, non re- B
surget? & qui auersus est, non reuertetur?
* Quare ergo auersus est populus iste in Ie- 5
rusalem auersione contentiosa? Apprehen-
derunt mendacium, & noluerunt reuerti.
* Attendi, & auscultaui: nemo quod bonum 6
est loquitur, nullus est qui agat pœniten-
tiam super peccato suo, dicens: Quid feci? C
omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi
equus impetu vadens ad prælium. * Miluus 7
in cœlo cognouit tempus suum, turtur, &
hirundo, & ciconia, custodierunt tempus
aduentus sui: populus autem meus non co-
gnouit iudicium Domini. * Quomodo di- 8
citis: Sapientes nos sumus, & lex Domi-
ni nobiscum est? verè mendacium operatus
est stylus mendax scribarum. * Confusi 9
sunt sapientes, perterriti & capti sunt:
verbum enim Domini proiecerunt, & sa-
pientia nulla est in eis. * Propterea dabo 10
mulieres eorum exteris, agros eorum here- D
† Isa.56. d.11. Sup.6.c.13. dibus: quia † à minimo vsque ad maxi-
mum omnes auaritiam sequuntur: à pro-
pheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt
mendacium. * Et sanabant contritionem 11
filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes:
Pax, pax, cùm non esset pax. * Confusi 12
sunt, quia abominationem fecerunt: quin-
imò confusione non sunt confusi, & eru-
bescere nescierunt: idcircò cadent inter
corruentes, in tempore visitationis suæ cor-
ruent, dicit Dominus. * Congregans con- 13
gregabo eos, ait Dominus: non est vua
in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, fo-
lium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa E
sunt. * Quare sedemus? conuenite, & in- 14
grediamur ciuitatem munitam, & sileamus
ibi: quia Dominus Deus noster silere nos
† Inf.9. c.15. fecit, & potum dedit nobis † aquam fellis:
† Inf.14. d.19. peccauimus enim Domino. * † Expecta- 15
uimus pacem, & non erat bonum; tempus
medelæ, & ecce formido. * A Dan auditus 16
est fremitus equorum eius, à voce hinni- F
tuum pugnatorum eius commota est omnis
terra, & venerunt, & deuorauerunt terram, &
plenitudinem eius; vrbem, & habitatores
eius. * Quia ecce ego mittam vobis serpen-
tes regulos, quibus non est incantatio: & 17
mordebunt vos, ait Dominus. * dolor meus
super dolorem, in me cor meum mœrens. 18
* Ecce vox clamoris filiæ populi mei de ter-
ra longinqua: Numquid Dominus non est 19
in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare er- G
go me ad iracundiam concitauerunt in scul-
ptilibus suis, & in vanitatibus alienis?
* Transiit messis, finita est æstas, & nos sal-
uati non sumus. * Super contritione filiæ 20
populi mei contritus sum, & contristatus, 21
stupor obtinuit me. * Numquid resina non
est in Galaad? aut medicus non est ibi? qua- 22
re igitur non est obducta cicatrix filiæ populi
mei?

CAPVT IX.

Luget propheta interficiendos de Iudaa: in nullo dicit esse fidendum, cùm omnes dolosè incedant: & quia Iudaa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo eiusque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Israel incircumcisos corde.

1 QVis dabit capiti meo aquam, & oculis
A meis fontem lacrymarum? & plorabo
die ac nocte interfectos filiæ populi mei.
2 * Quis dabit me in solitudine diuersorium
viatorum, & derelinquam populum meum,
& recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt,
3 cœtus præuaricatorum. * Et extenderunt
linguam suam quasi arcum mendacij & non
veritatis: confortati sunt in terra, quia de
malo ad malum egressi sunt, & me non co-
4 gnouerunt, dicit Dominus. * Vnusquisque
se à proximo suo custodiat, & in omni fra-
B tre suo non habeat fiduciam: quia omnis
frater supplantans supplantabit, & omnis ami-
5 cus fraudulenter incedet. * Et vir fra-
trem suum deridebit, & veritatem non lo-
quentur: docuerunt enim linguam suam lo-
qui mendacium: vt iniquè agerent, labora-
6 uerunt. * Habitatio tua in medio doli: in
dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.
7 * Propterea hæc dicit Dominus exercituum:
Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid
enim aliud faciam à facie filiæ populi mei?
8 * † Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum † Ps.27. a.3.
C locuta est: in ore suo pacem cum amico suo
9 loquitur, & occultè ponit ei insidias. * Num-
quid super his non visitabo, dicit Dominus?
aut in gente huiusmodi non vlciscetur ani-
10 ma mea? * Super montes assumam fletum
ac lamentum, & super speciosa deserti plan-
ctum: quoniam incensa sunt, eò quòd non
sit vir pertransiens: & non audierunt vocem
possidentis: à volucre cœli vsque ad pecora
11 transmigrauerunt & recesserunt. * Et dabo
Ierusalem in aceruos arenæ, & cubilia dra-
conum: & ciuitates Iuda dabo in desolatio-
12 nem, eò quòd non sit habitator. * Quis est
D vir sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem
verbum oris Domini fiat vt annuntiet istud,
quare perierit terra, & exusta sit quasi de-
sertum, eò quòd non sit qui pertran-
13 seat? * Et dixit Dominus: Quia dereli-
querunt legem meam, quam dedi eis, &
non audierunt vocem meam, & non am-
14 bulauerunt in ea: * & abierunt post pra-
uitatem cordis sui, & post Baalim: quod
15 didicerunt à patribus suis. * Idcircò hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israël: † Ec- † Inf.23. d.15.
E ce ego cibabo populum istum absinthio, &
16 potum dabo eis aquam fellis. * Et dispergam
eos in Gentibus, quas non nouerunt ipsi
& patres eorum: & mittam post eos gla-
17 dium, donec consumantur. * Hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Israël: Contempla-
mini, & vocate lamentatrices, & veniant:

& ad eas, quæ sapientes sunt, mittite, & pro-
perent: * festinent, & assumant super nos 18
lamentum: deducant oculi nostri lacrymas,
& palpebræ nostræ defluant aquis. * Quia 19
vox lamentationis audita est de Sion: Quo-
modo vastati sumus & confusi vehementer? F
quia dereliquimus terram, quoniam deiecta
sunt tabernacula nostra. * Audite ergo mu- 20
lieres verbum Domini: & assumant aures
vestræ sermonem oris eius: & docete filias
vestras lamentum, & vnaquæque proximam
suam planctum. * quia ascendit mors per fe- 21
nestras nostras, ingressa est domos nostras,
disperdere paruulos deforis, iuuenes de pla-
teis. * Loquere: Hæc dicit Dominus: & 22
cadet morticinum hominis quasi stercus su-
per faciem regionis, & quasi fœnum post
tergum metentis, & non est qui colligat.
† Cor. 1. d.31. 2.Cor 10. d.17.
* Hæc dicit Dominus: † Non glorietur sa- 23
piens in sapientia sua, & non glorietur for- G
tis in fortitudine sua, & non glorietur diues
in diuitiis suis: * sed in hoc glorietur, qui 24
gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum
Dominus, qui facio misericordiam, & iudi-
cium, & iustitiam in terra: hæc enim placent
mihi, ait Dominus. * Ecce dies veniunt, 25
dicit Dominus: & visitabo super omnem
qui circumcisum habet præputium, * super 26
Ægyptum, & super Iuda, & super Edom, &
super filios Ammon, & super Moab, & super
omnes qui attonsi sunt in comam, habitan-
tes in deserto: quia omnes gentes habent
præputium, omnis autem domus Israël incir-
cumcisi sunt corde.

Caput X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola; sed Dominus qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Ierusalem, & cùm hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potiùs Iudæorum suum effundat furorem.

Avdite verbum, quod locutus est Do- 1
minus super vos domus Israël. * Hæc 2
dicit Dominus: Iuxta vias Gentium nolite A
discere: & à signis cœli nolite metuere, quæ
timent Gentes: * quia leges populorum va- 3
næ sunt: quia lignum de saltu præcidit opus
† Sap 13. c.11.14. a.8.
manus artificis in ascia. * † Argento & au- 4
ro decorauit illud: clauis & malleis compe-
git, vt non dissoluatur. * In similitudinem 5
palmæ fabricata sunt, & non loquentur:
portata tollentur, quia incedere non valent.
nolite ergo timere ea, quia nec malè pos-
† Mich.7. d.18. † Apoc. 15 b.4.
sunt facere, nec benè. * † Non est similis 6
tui Domine: magnus es tu, & magnum no-
men tuum in fortitudine. * † Quis non ti- 7
mebit te ô rex Gentium? tuum est enim
decus: inter cunctos sapientes Gentium,
& in vniuersis regnis eorum nullus est si-
milis tui. * Pariter insipientes & fatui pro- 8
babuntur: doctrina vanitatis eorum lignum
9 est. * Argentum inuolutum de Tharsis af-
B fertur, & aurum de Ophaz: opus artificis,
& manus ærarij: hyacinthus & purpura in-
dumentum eorum. opus artificum vniuersa
10 hæc. * Dominus autem Deus verus est:
ipse Deus viuens, & rex sempiternus. ab in-
dignatione eius commouebitur terra: & non
sustinebunt Gentes comminationem eius.
11 * Sic ergo dicetis eis: Dij, qui cælos & ter-
ram non fecerunt, pereant de terra, & de
12 his quæ sub cælo sunt. * † Qui facit terram
in fortitudine sua, præparat orbem in sa-
pientia sua, & prudentia sua extendit cælos.
† Gen. 1. a.1. Inf.51.b. 15.
13 * Ad vocem suam dat multitudinem aqua-
rum in cælo, & eleuat nebulas ab extremita-
tibus terræ: † fulgura in pluuiam facit, &
14 educit ventum de thesauris suis. * Stultus
C factus est omnis homo à scientia, confusus
† Ps.134. b.7. Inf.51. b.16.
est artifex omnis in sculptili: quoniam fal-
sum est quod conflauit, & non est spiritus
15 in eis. * Vana sunt, & opus risu dignum:
16 in tempore visitationis suæ peribunt. * Non
est his similis pars Iacob: qui enim formauit
omnia, ipse est: & Israël virga hereditatis
17 eius. Dominus exercituum nomen illi. * Con-
grega de terra confusionem tuam, quæ ha-
18 bitas in obsidione. * quia hæc dicit Domi-
nus: Ecce ego longè proijciam habitatores
terræ in hac vice: & tribulabo eos ita vt in-
19 ueniantur. * Væ mihi super contritione mea,
pessima plaga mea. Ego autem dixi: Planè
hæc infirmitas mea est, & portabo illam.
20 * Tabernaculum meum vastatum est, omnes
funiculi mei dirupti sunt, filij mei exierunt à
D me, & non subsistunt: non est qui extendat
vltrà tentorium meum, & erigat pelles meas.
21 * Quia stultè egerunt pastores, & Dominum
non quæsierunt: propterea non intellexe-
runt, & omnis grex eorum dispersus est.
22 * Vox auditionis ecce venit, & commotio
magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuita-
tes Iuda solitudinem, & habitaculum draco-
23 num. * Scio Domine quia non est hominis
via eius: nec viri est vt ambulet, & dirigat
† Ps.6. a.2.
24 gressus suos. * † Corripe me Domine, ve-
rumtamen in iudicio; & non in furore tuo,
† Ps.78. b.6.
25 ne forte ad nihilum redigas me. * † Effun-
de indignationem tuam super Gentes, quæ
non cognouerunt te; & super prouincias,
quæ nomen tuum non inuocauerunt: quia
comederunt Iacob, & deuorauerunt eum,
& consumpserunt illum, & decus eius dissi-
pauerunt.

Caput XI.

Quia maledicitur qui non audit nec seruat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur propheta vt illud seruandum Iudæis prædicet, sed frustrà, cùm magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam; idcircò inferet Dominus ineuitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel iustorum oratio, neque quòd

priùs

priùs à Deo dilecti fuerint: refert praua Iudaeorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

VErbum, quod factum est à Domino ad 1
Ieremiam, dicens: * Audite verba pa- A
cti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ha- 2
bitatores Ierusalem, * & dices ad eos: Hæc 3
dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir,
qui non audierit verba pacti huius, * quod 4
præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos
de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens:
Audite vocem meam, & facite omnia quæ
præcipio vobis, & eritis mihi in populum
& ego ero vobis in Deum: * vt suscitem iu- 5
ramentum, quod iuraui patribus vestris, da-
turum me eis terram fluentem lacte & melle,
sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen
Domine. * Et dixit Dominus ad me: Voci- 6
ferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda,
& foris Ierusalem, dicens: Audite verba
pacti huius, & facite illa: * quia contestans 7
contestatus sum patres vestros, in die qua edu-
xi eos de Terra Ægypti, vsque ad diem hanc:
manè consurgens contestatus sum, & dixi: B
Audite vocem meam: * & non audierunt, 8
nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt
vnusquisque in prauitate cordis sui mali: &
induxi super eos omnia verba pacti huius,
quod præcepi vt facerent, & non fecerunt.
* Et dixit Dominus ad me: Inuenta est 9
coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus
Ierusalem. * Reuersi sunt ad iniquitates pa- 10
trum suorum priores, qui noluerunt audire
verba mea: & hi ergo abierunt post deos
alienos, vt seruirent eis: irritum fecerunt
domus Israel & domus Iuda pactum meum,
quod pepigi cum patribus eorum. * Quam 11
ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego indu-
cam super eos mala, de quibus exire non po-
terunt: & clamabunt ad me, & non exau-
diam eos. * Et ibunt ciuitates Iuda, & habi- 12
tatores Ierusalem, & clamabunt ad deos, qui-
bus libant, & non saluabunt eos in tempore
afflictionis eorum. * † Secundùm numerum 13 († Sup.2. f.28.)
enim ciuitatum tuarum, erant dij tui Iuda: & C
secundùm numerum viarum Ierusalem, po-
suisti aras confusionis, aras ad libandum Baa-
lim. * † Tu ergo noli orare pro populo hoc, 14 († Sup.7. c.16. Infr.14. b.11.)
& ne assumas pro eis laudem, & orationem:
quia non exaudiam in tempore clamoris eo-
rum ad me, in tempore afflictionis eorum.
* Quid est, quòd dilectus meus in domo 15
mea fecit scelera multa? numquid carnes
sanctæ auferent à te malitias tuas, in qui-
bus gloriata es? * Oliuam vberem, pul- 16
chram, fructiferam, speciosam, vocauit Do-
minus nomen tuum: ad vocem loquelæ,
grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt
fruteta eius. * Et Dominus exercituum qui 17
plantauit te locutus est super te malum, pro
malis domus Israel & domus Iuda, quæ fece-
runt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.
18 * Tu autem Domine demonstrasti mihi, &
D cognoui: tunc ostendisti mihi studia eorum.
19 * Et ego quasi agnus mansuetus, qui porta-
tur ad victimam: & non cognoui quia cogi-
tauerunt super me consilia, dicentes Mit-
tamus lignum in panem eius, & eradamus
eum de terra viuentium, & nomen eius non
20 memoretur ampliùs. * † Tu autem Domi- († Infr 17. b 10.20. c.12.)
ne Sabaoth, qui iudicas iustè, & probas re-
nes & corda, videam vltionem tuam ex eis:
21 tibi enim reuelaui causam meam. * Propterea
hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui
quærunt animam tuam, & dicunt: Non pro-
phetabis in nomine Domini, & non mo-
22 rieris in manibus nostris. * Propterea hæc
dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo
super eos: iuuenes morientur in gladio, filij
23 eorum & filiæ eorum morientur in fame. *
Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim
malum super viros Anathoth, annum visi-
tationis eorum.

CAPVT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hereditas aduersata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus vastatis ipsius inimicis.

1 IVstus quidem tu es Domine, si disputem
A tecum: verumtamen iusta loquar ad te: † († Iob.21. a 7. Hab.1 d 13)
Quare via impiorum prosperatur: benè est
omnibus, qui præuaricantur & iniquè agunt?
2 * Plantasti eos, & radicem miserunt: profi-
ciunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eo-
3 rum, & longè à renibus eorum. * Et tu Do-
mine nosti me, vidisti me, & probasti cor
meum tecum: congrega eos quasi gregem
ad victimam, & sanctifica eos in die occisio-
4 nis. * Vsquequò lugebit terra, & herba om-
nis regionis siccabitur, propter malitiam ha-
bitantium in ea? consumptum est animal, &
volucre: quoniam dixerunt: Non videbit
5 nouissima nostra. * Si cum peditibus currens
laborasti: quomodo contendere poteris cum
equis? cùm autem in terra pacis securus fue-
6 ris, quid facies in superbia Iordanis? * Nam
B & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi
pugnauerunt aduersum te, & clamauerunt
post te plena voce: ne credas eis cùm locuti
7 fuerint tibi bona. * Reliqui domum meam,
dimisi hereditatem meam: dedi dilectam ani-
8 mam meam in manu inimicorum eius. * Fa-
cta est mihi hereditas mea quasi leo in silua:
9 dedit contra me vocem, ideò odiui eam. *
Numquid auis discolor hereditas mea mihi:
numquid auis tincta per totum? venite, congre-
gamini omnes bestiæ terræ, properate ad de-
10 uorandum. * Pastores multi demoliti sunt vi-
C neam meam, conculcauerunt partem meam:
dederunt portionem meam desiderabilem in
11 desertum solitudinis. * Posuerunt eam in dissi-
pationem, luxitque super me: desolatione

desolata est omnis terra : quia nullus est qui
recogitet corde. * Super omnes vias deserti 12
venerunt vastatores, quia gladius Domini
deuorabit ab extremo terræ vsque ad extre-
mum eius : non est pax vniuersæ carni. * Se- 13
minauerunt triticum, & spinas messuerunt, D
hereditatem acceperunt, & non eis prode-
rit : confundemini à fructibus vestris, propter
iram furoris Domini. * Hæc dicit Dominus 14
aduersum omnes vicinos meos pessimos, qui
tangunt hereditatem, quam distribui popu-
lo meo Israel : Ecce ego euellam eos de ter-
ra sua, & domum Iuda euellam de medio
eorum. * Et cùm euulsero eos, conuertar, & 15
miserebor eorum : & reducam eos, virum ad
hereditatem suam, & virum in terram suam.
* Et erit : si eruditi didicerint vias populi 16
mei, vt iurent in nomine meo, Viuit Domi-
nus, sicut docuerunt populum meum iurare
in Baal : ædificabuntur in medio populi
mei. * Quòd si non audierint, euellam gen- 17
tem illam euulsione & perditione, ait Do-
minus.

CAPVT XIII.

Sicut lumbare Ieremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic Iudæa primùm Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abycitur, omnesque dispergentur: reuocantur tamen à Propheta, vt sua pænitentia deuitent mala, alioqui Iudas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pænitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis consuetudinem : interponitur etiam Prophetæ commiseratio.

HÆc dicit Dominus ad me : Vade, & 1
posside tibi lumbare lineum, & pones A
illud super lumbos tuos, & in aquam non in-
feres illud. * Et possedi lumbare iuxta ver- 2
bum Domini, & posui circa lumbos meos.
* Et factus est sermo Domini ad me, secun- 3
dò, dicens : * Tolle lumbare, quòd possedi- 4
sti, quod est circa lumbos tuos, & surgens
vade ad Euphraten, & absconde ibi illud in
foramine petræ. * Et abij, & abscondi illud 5
in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus
* Et factum est post dies plurimos, dixit Do- 6
minus ad me : Surge, vade ad Euphraten :
& tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt
absconderes illud ibi. * Et abij ad Euphraten, 7
& fodi, & tuli lumbare de loco, vbi ab-
sconderam illud : & ecce computruerat lum-
bare, ita vt nulli vsui aptum esset. * Et factum 8
est verbum Domini ad me, dicens : * Hæc 9
dicit Dominus : Sic putrescere faciam super- B
biam Iuda, & superbiam Ierusalem multam:
* populum istum pessimum, qui nolunt au- 10
dire verba mea, & ambulant in prauitate cor-
dis sui : abieruntque post deos alienos vt ser-
uirent eis, & adorarent eos : & erunt sicut
lumbare istud, quod nulli vsui aptum est. * 11
Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos vi-
ri, sic agglutinaui mihi omnem domum Is-
rael, & omnem domum Iuda, dicit Domi-
nus : vt essent mihi in populum, & in no-
men, & in laudem, & in gloriam : & non
12 audierunt. * Dices ergo ad eos sermonem
istum: Hæc dicit Dominus Deus Israel : Om-
nis laguncula implebitur vino. Et dicent ad
te : Numquid ignoramus quia omnis lagun-
13 cula implebitur vino? * Et dices ad eos: Hæc
dicit Dominus : Ecce ego implebo omnes
habitatores terræ huius, & reges qui sedent
de stirpe Dauid super thronum eius, & sa-
cerdotes, & prophetas, & omnes habitato-
14 res Ierusalem, ebrietate : * & dispergam eos
C virum à fratre suo, & patres & filios pariter,
ait Dominus : non parcam, & non conce-
dam : neque miserebor vt non disperdam
15 eos. * Audite, & auribus percipite. Nolite
16 eleuari, quia Dominus locutus est. * Date
Domino Deo vestro gloriam antequam con-
tenebrescat, & antequam offendant pedes
vestri ad montes caliginosos : exspectabitis
lucem, & ponet eam in vmbram mortis,
17 & in caliginem. * Quòd si hoc non audieri-
tis, in abscondito plorabit anima mea à facie
superbiæ : † plorans plorabit, & deducet ocu- † Thren.1.a.2.
lus meus lacrymam, quia captus est grex Do-
18 mini. * Dic regi, & dominatrici : Humilia-
mini, sedete : quoniam descendit de capite
19 vestro corona gloriæ vestræ. * Ciuitates Au-
stri clausæ sunt, & non est qui aperiat : trans-
lata est omnis Iuda transmigratione perfe-
20 cta. * Leuate oculos vestros, & videte qui
venitis ab Aquilone : vbi est grex, qui datus
21 est tibi, pecus inclytum tuum ? * Quid dices
D cùm visitauerit te ? tu enim docuisti eos ad-
uersum te, & erudisti in caput tuum : num-
quid non dolores apprehendent te, quasi mu-
22 lierem parturientem ? * Quòd si dixeris in
corde tuo : Quare venerunt mihi hæc ? † † Infr.30.c.14.
Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuela-
ta sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plan-
23 tæ tuæ. * Si mutare potest æthiops pellem
suam, aut pardus varietates suas : & vos po-
teritis benefacere, cùm didiceritis malum.
24 * Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ
25 vento raptatur in deserto. * Hæc sors tua,
parsque mensuræ tuæ à me, dicit Domi-
nus, quia oblita es mei, & confisa es in
26 mendacio. * vnde & ego nudaui femora
tua contra faciem tuam, & apparuit igno-
27 minia tua, * adulteria tua, & hinnitus tuus,
scelus fornicationis tuæ super colles in
agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ieru-
salem, non mundaberis post me : vsquequò
adhuc ?

CAPVT XIV.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans Propheta pro eius liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare : nec suscipit Deus eorum ieiunia & victimas : prophetæ etiam illis securitatem promittentes vnà cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

Quod

QVod factum est verbum Domini ad Ie- 1
remiam de sermonibus siccitatis. * Lu- A
xit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & ob- 2
scuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem
ascendit. * Maiores miserunt minores suos 3
ad aquam: venerunt ad hauriendum, non in-
uenerunt aquam, reportauerunt vasa sua va-
cua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt
capita sua. * Propter terræ vastitatem, quia 4
non venit pluuia in terram, confusi sunt agri-
colæ, operuerunt capita sua. * Nam & ceruá 5
in agro peperit, & reliquit: quia non erat
herba. * Et onagri steterunt in rupibus, tra- 6
xerunt ventum quasi dracones, defecerunt
oculi eorum, quia non erat herba. * Si ini- 7
quitates nostræ responderint nobis: Domine
fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt
auersiones nostræ, tibi peccauimus. * Expe- 8
ctatio Israel, saluator eius in tempore tribu- B
lationis: quare quasi colonus futurus es in
terra, & quasi viator declinans ad manendum?
* Quare futurus es velut vir vagus, vt fortis 9
qui non potest saluare? tu autem in nobis es
Domine, & nomen tuum inuocatum est su-
per nos, ne derelinquas nos. * Hæc dicit Do- 10
minus populo huic, qui dilexit mouere pedes
suos, & non quieuit, & Domino non pla-
cuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum,
& visitabit peccata eorum. * Et dixit Domi- 11
† Sup.7. c.16.11. c.14. nus ad me: † Noli orare pro populo isto in
bonum. * Cùm ieiunauerint, non exaudiam 12
preces eorum: & si obtulerint holocautoma-
ta, & victimas, non suscipiam ea: quoniam
gladio, & fame, & peste consumam eos. * Et 13
dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ dicunt
† Sup.5. c.12. Infr.23. d.17. eis: † Non videbitis gladium, & fames non
erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in
loco isto. * Et dixit Dominus ad me: † Falsò 14
† Inf.29. b.9. prophetæ vaticinantur in nomine meo: non C
misi eos, & non præcepi eis, neque locutus
sum ad eos: visionem mendacem, & diuinatio-
nem, & fraudulentiam, & seductionem cordis
sui prophetant vobis. * Idcircò hæc dicit Do- 15
minus de prophetis, qui prophetant in nomi-
ne meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius
& fames non erit in terra hac: In gladio &
fame consumentur prophetæ illi. * Et populi, 16
quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Ie-
rusalem præ fame & gladio, & non erit qui
sepeliat eos; ipsi & vxores eorum, filij & filiæ
eorum: & effundam super eos malum suum
† Thren.1. f.16.2.f.18. * Et dices ad eos verbum istud: † Deducant 17
oculi mei lacrymam per noctem & diem, &
non taceant: quoniam contritione magna
contrita est virgo filia populi mei, plaga pes-
sima vehementer. * Si egressus fuero ad 18
agros, ecce occisi gladio, & si introiero in ci- D
uitatem, ecce attenuati fame. Propheta quo-
que & sacerdos abierunt in terram, quam
ignorabant. * Numquid proijciens abiecisti 19
Iudam? aut Sion abominata est anima tua?
quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sani-
† Sup.8. e.15. tas? † expectauimus pacem, & non est bonum;
20 & tempus curationis, & ecce turbatio. * Co-
gnouimus Domine impietates nostras, ini-
quitates patrum nostrorum, quia peccauimus
21 tibi. * Ne des nos in opprobrium propter no-
men tuum, neque facias nobis contumeliam
solij gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias
22 fœdus tuum nobiscum. * Numquid sunt in
sculptilibus Gentium qui pluant? aut cœli
possunt dare imbres? nónne tu es Dominus
Deus noster, quem expectauimus? tu enim
fecisti omnia hæc.

CAPVT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Ierusalem tradat pesti, gladio, fami, & captiuitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quòd fuerit occasio discordiæ, rursumque quòd annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudæorum: promittit præterea & robur & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se conuertent.

1 ET dixt Dominus ad me: Si steterit Moy-
A ses & Samuel coram me, non est anima
mea ad populum istum: eijce illos à facie
2 mea, & egrediantur. * Quòd si dixerint ad
te: Quò egrediemur? dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus: † Qui ad mortem, ad mor- † Zach. 11.b.9.
tem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui
ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem,
3 ad captiuitatem. * Et visitabo super eos qua-
tuor species, dicit Dominus: Gladium ad
occisionem, & canes ad lacerandum, & vo-
latilia cœli & bestias terræ ad deuorandum &
4 dissipandum. * & dabo eos in feruorem vni-
uersis regnis terræ: † propter Manassem fi- † 4 Reg.21 a 2.b.11.
lium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus
5 quæ fecit in Ierusalem. * Quis enim misere-
bitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur
pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace
6 tua? * Tu reliquisti me, dicit Dominus, rè-
trorsum abijsti: & extendam manum meam
7 super te, & interficiam te: laboraui rogans. *
B Et dispergam eos ventilabro in portis terræ:
interfeci, & disperdidi populum meum, & ta-
8 men à vijs suis non sunt reuersi. * Multiplica-
tæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris:
induxi eis super matrem adolescentis vastato-
rem meridie: misi super ciuitates repentè ter-
9 rorem. * † Infirmata est quæ peperit septem, † 1.Reg.2. a 5.
defecit anima eius: † occidit ei sol, cùm adhuc † Amos 8. c.9.
esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos
eius in gladium dabo in conspectu inimico-
10 rum eorum, ait Dominus. * Væ mihi mater
mea: quare genuisti me, virum rixæ, virum
discordiæ in vniuersa terra? non fœneraui,
nec fœnerauit mihi quisquam: omnes male-
11 dicunt mihi. * Dicit Dominus: Si non reli-
C quiæ tuæ in bonum, si non occurri tibi in tem-
pore afflictionis, & in tempore tribulationis
12 aduersus inimicum. * Numquid fœderabi-
13 tur ferrum ferro ab Aquilone, & æs? *

Diuitias tuas & thesauros tuos in direptio-
nem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis, &
in omnibus terminis tuis. * Et adducam ini- 14
micos tuos de terra, quam nescis: quia ignis
succensus est in furore meo, super vos arde-
bit. * Tu scis Domine, recordare mei, & vi- 15
sita me, & tuere me ab his qui persequun-
tur me, noli in patientia tua suscipere me:
scito quoniam sustinui propter te opprobrium
* Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, 16
& factum est mihi verbum tuum in gaudium D
& in lætitiam cordis mei: quuniam inuoca-
† Psal. 1. a. 1. 25. b 4. tum est nomen tuum super me, Domine
Deus exercituum. * † Non sedi in consilio 17
ludentium, & gloriatus sum à facie manus
tuæ: solus sedebam, quoniam comminatio-
† Infr. 30. c. 15. ne replesti me. * † Quare factus est dolor 18
meus perpetuus, & plaga mea desperabilis
renuit curari? facta est mihi quasi menda-
cium aquarum infidelium.* Propter hoc hæc 19
dicit Dominus: Si conuerteris, conuertam
te, & ante faciem meam stabis: & si separa-
ueris pretiosum à vili, quasi os meum eris:
conuertentur ipsi ad te, & tu non conuertê-
ris ad eos. * Et dabo te populo huic in mu- 20
rum æreum, fortem: & bellabunt aduersum
te, & non præualebunt: quia ego tecum sum
vt saluem te, & eruam te, dicit Dominus. * 21
Et liberabo te de manu pessimorum, & redi-
mam te de manu fortium.

CAPVT XVI.

Prohibet Dominus ne Propheta vxorem ducat, denuntians Iudæos vario mortis genere interituros, ita vt mortui non sepeliantur nec plangantur à viuis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam in qua ipsi vnà cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

ET factum est verbum Domini ad me, di- 1
cens: * Non accipies vxorem, & non A
erunt tibi filij & filiæ in loco isto. * Quia hæc 2
dicit Dominus super filios & filias, qui 3
generantur in loco isto, & super matres eo-
rum, quæ genuerunt eos: & super patres eo-
rum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:
* Mortibus ægrotationum morientur: non 4
plangentur, & non sepelientur, in sterqui-
linium super faciem terræ erunt: & gladio &
fame consumentur: & erit cadauer eorum in
escam volatilibus cœli, & bestiis terræ. * Hæc 5
enim dicit Dominus: Ne ingrediaris do-
mum conuiuij, neque vadas ad plangendum,
neque consoleris eos: quia abstuli pacem
meam à populo isto, dicit Dominus, miseri-
cordiam & miserationes. * Et morientur 6
grandes & parui in terra ista: non sepelien-
tur neque plangentur, & non se incident,
neque caluitium fiet pro eis. * Et non fran- 7
gent inter eos lugenti panem ad consolan-
dum super mortuo: & non dabunt eis po-
tum calicis ad consolandum super patre suo

B & matre. * Et domum conuiuij non ingre-
8 diaris, vt sedeas cum eis, & comedas & bi-
9 bas: * quia hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto
in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem
gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, &
10 vocem sponsæ. * Et cùm annuntiaueris po-
pulo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi:
† Quare locutus est Dominus super nos om- † Sup. 5. e. 19.
ne malum grande istud? quæ iniquitas no-
stra? & quod peccatum nostrum, quod pec-
11 cauimus Domino Deo nostro? * Dices ad
eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait
Dominus: & abierunt post deos alienos, &
C seruierunt eis, & adorauerunt eos: & me
dereliquerunt, & legem meam non custodie-
12 runt. * Sed & vos † peius operati estis, quàm † Sup. 7. f. 26.
patres vestri: ecce enim ambulat vnusquis-
que post prauitatem cordis sui mali, vt me
13 non audiat. * Et eijciam vos de terra hac, in
terram, quam ignoratis vos, & patres vestri:
& seruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui
14 non dabunt vobis requiem. * Propterea ec-
ce dies veniunt dicit Dominus, & non dice-
tur vltrà: Viuit Dominus, qui eduxit filios
15 Israel de Terra Ægypti, * sed, Viuit Do-
minus, qui eduxit filios Israel de Terra
Aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas
eieci eos: & reducam eos in terram suam,
16 quam dedi patribus eorum. * Ecce ego mit-
D tam piscatores multos, dicit Dominus, &
piscabuntur eos: & post hæc mittam eis mul-
tos venatores, & venabuntur eos de omni
monte, & de omni colle, & de cauernis pe-
17 trarum. * Quia oculi mei super omnes vias
eorum: non sunt absconditæ à facie mea, &
non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis
18 meis. * Et reddam primùm duplices iniqui-
tates, & peccata eorum: quia contamina-
uerunt terram meam in morticinis idolorum
suorum, & abominationibus suis impleue-
19 runt hereditatem meam. * Domine forti-
tudo mea, & robur meum, & refugium
meum in die tribulationis: ad te Gentes ve-
nient ab extremis terræ, & dicent: Verè
mendacium possederunt patres nostri, va-
20 nitatem, quæ eis non profuit. * Numquid
faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt
dij? * Idcircò ecce ego ostendam eis per vi-
cem hanc, ostendam eis manum meam, &
virtutem meam: & scient quia nomen mihi
Dominus.

CAPVT XVII.

Iudæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit iuxta viam suam: petit propheta à Deo in quo spem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obseruando sabbato, vt omnia sint ipsi Ierusalem prospera, qua alioqui igne consumetur.

1 PEccatum Iuda scriptum est stylo ferreo
in vngue adamantino, exaratum super
latitudinem

latitudinem cordis eorum, & in cornibus ara- A
2 rum eorum. * Cùm recordati fuerint filij eo-
rum ararum suarum, & lucorum suorum, li-
gnorumque frondentium, in montibus ex-
3 celsis, * sacrificantes in agro : fortitudinem
tuam, & omnes thesauros tuos in direptio-
nem dabo, excelsa tua propter peccata in vni-
4 uersis finibus tuis.* Et relinquêris sola ab he-
reditate tua, quam dedi tibi : & seruire te fa-
ciam inimicis tuis in terra, quam ignoras :
quoniam ignem succendisti in furore meo,
5 vsque in æternum ardebit. * Hæc dicit Do-
minus: † Maledictus homo, qui confidit in — † Isa. 30. a. 1.
homine, & ponit carnem brachium suum, & à — & 31. a. 1.
6 Domino recedit cor eius. * † Erit enim quasi — Infr. 48. a. 7.
myricæ in deserto, & non videbit cùm ve- — † Infr. 48. a. 6.
nerit bonum: sed habitabit in siccitate in de-
7 serto, in terra salsuginis, & inhabitabili. * Be-
nedictus vir, qui confidit in Domino, & erit
8 Dominus fiducia eius.*† Et erit quasi lignum — † Ps. 1. a. 3.
quod transplantatur super aquas, quod ad hu-
morem mittit radices suas : & non timebit
cùm venerit æstus. Et erit folium eius viri- B
de, & in tempore siccitatis non erit sollici-
tum, nec aliquando desinet facere fructum.
9 * Prauum est cor omnium, & inscrutabile:
10 quis cognoscet illud ? * Ego Dominus † scru- — † 1. Reg. 16. b. 7.
tans cor, & probans renes: qui do vnicuique — Apoc. 2. f. 23.
iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuen- — Psalm. 7. b. 10.
11 tionum suarum. * Perdix fouit quæ non
peperit : fecit diuitias, & non in iudicio:
in dimidio dierum suorum derelinquet eas,
12 & in nouissimo suo erit insipiens. * Solium
gloriæ altitudinis à principio, locus sanctifi-
13 cationis nostræ. * Exspectatio Israel Domine:
omnes, qui te derelinquunt, confundentur:
recedentes à te, in terra scribentur : quoniam
dereliquerunt venam aquarum viuentium
14 Dominum. * Sana me Domine, & sanabor :
saluum me fac, & saluus ero : quoniam laus C
15 mea tu es. * Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est
16 verbum Domini ? veniat. * Et ego non sum
turbatus, te pastorem sequens: & diem ho-
minis non desideraui. tu scis : Quod egres-
sum est de labiis meis, rectum in conspectu
17 tuo fuit. * Non sis tu mihi formidini, spes
18 mea tu in die afflictionis.*Confundantur qui
me persequuntur, & non confundar ego :
paueant illi, & non paueam ego : induc su-
per eos diem afflictionis, & duplici contritio-
19 ne contere eos.* Hæc dicit Dominus ad me:
Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam
ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, &
20 in cunctis portis Ierusalem : * & dices ad eos:
Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis
Iuda : cunctique habitatores Ierusalem, qui
21 ingredimini per portas istas. * Hæc dicit Do-
minus : Custodite animas vestras, & nolite
portare pondera in die sabbati, nec inferatis
22 per portas Ierusalem. * Et nolite eiicere one-
ra de domibus vestris in die sabbati, & omne D
opus non facietis : sanctificate diem sabbati,
23 sicut præcepi patribus vestris. * Et non audie-
runt, nec inclinauerunt aurem suam : sed in-
durauerunt ceruicem suam, ne audirent me,
24 & ne acciperent disciplinam.* Et erit: Si au-
dieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis
onera per portas ciuitatis huius in die sab-
bati : & si sanctificaueritis diem sabbati, ne
25 faciatis in eo omne opus: * Ingredientur per
portas ciuitatis huius reges & principes, se-
dentes super solium Dauid, & ascendentes
in curribus & equis, ipsi & principes eorum,
viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habi-
26 tabitur ciuitas hæc in sempiternum. * Et ve-
nient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ieru-
salem, & de Terra Beniamin, & de campe-
stribus, & de montuosis, & ab Austro, portan-
tes holocaustum, & victimam, & sacrificium,
& thus, & inferent oblationem in domum
27 Domini.* Si autem non audieritis me vt san-
ctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, &
ne inferatis per portas Ierusalem in die sab-
bati : succendam ignem in portis eius, & de-
uorabit domos Ierusalem, & non extin-
guetur.

CAPVT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit : propter obstinatam Iudæorum malitiam denuntiatur eis interitus : conspiratio Iudæorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur denuntiatio.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam
2 à Domino, dicens : * Surge, & descen-
A de in domum figuli, & ibi audies verba mea.
3 * Et descendi in domum figuli, & ecce ipse
4 faciebat opus super rotam.* Et dissipatum est
vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis:
conuersusque fecit illud vas alterum, sicut
5 placuerat in oculis eius vt faceret. * Et fa-
6 ctum est verbum Domini ad me, dicens: * † — † Isa. 45. b. 9.
Numquid sicut figulus iste, non potero vo- — Rom. 9. c. 20.
bis facere, domus Israel, ait Dominus ? ecce
sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu
7 mea, domus Israel. * Repentè loquar aduer-
sum gentem & aduersus regnum, † vt eradi- — † Sap. 12. c. 10.
8 cem, & destruam, & disperdam illud. * Si pœ-
nitentiam egerit gens illa à malo suo, quod
locutus sum aduersus eam: agam & ego pœ-
nitentiam super malo, quod cogitaui vt face-
9 rem ei * Et subitò loquar de gente & de re-
10 gno, vt ædificem & plantem illud. * Si fece-
B rit malum in oculis meis, vt non audiat vo-
cem meam : pœnitentiam agam super bono,
11 quod locutus sum vt facerem ei. * Nunc er-
go dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem,
dicens : Hæc dicit Dominus : Ecce ego fingo
contra vos malum, & cogito contra vos cogi-
tationem : † reuertatur vnusquisque à via sua — † 4. Reg. 17. c. 13.
mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. — Infr. 25. a. 5. & 35. c. 15.
12 * Qui dixerunt : Desperauimus : post cogita- — Iona 3. c. 8.
tiones enim nostras ibimus, & vnusquisque
13 prauitatem cordis sui mali faciemus. * Ideò
hæc

hæc dicit Dominus : Interrogate Gentes :
Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis
virgo Iſrael?*Numquid deficiet de petra agri 14
nix Libani ? aut euelli poſſunt aquæ erum- C
pentes frigidæ, & defluentes ? * Quia obli- 15
tus eſt mei populus meus, fruſtrà libantes,
& impingentes in viis ſuis, in ſemitis ſæculi,
vt ambularent per eas in itinere non trito:* 16
† Inf.19. b.8.49. c.13.50. b.13. † vt fieret terra eorum in deſolationem,& in
ſibilum ſempiternum : omnis qui præterierit
per eam obſtupeſcet, & mouebit caput ſuum.
* Sicut ventus vrens diſpergam eos coram 17
inimico : dorſum , & non faciem oſtendam
eis in die perditionis eorum. * Et dixerunt : 18
Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogi-
tationes : non enim peribit lex à ſacerdote,
neque conſilium à ſapiente , nec ſermo à
propheta : venite , & percutiamus eum lin-
gua, & non attendamus ad vniuerſos ſermo-
nes eius. * Attende Domine ad me, & audi 19
vocem aduerſariorum meorum. * Numquid 20
redditur pro bono malum , quia foderunt fo- D
ueam animæ meæ ? Recordare quòd ſteterim
in conſpectu tuo , vt loquerer pro eis bo-
num, & auerterem indignationem tuam ab
eis. * Propterea da filios eorum in famem, & 21
deduc eos in manus gladij ; fiant vxores eo-
rum abſque liberis , & viduæ : & viri earum
interficiantur morte : iuuenes eorum confo-
diantur gladio in prælio. * Audiatur clamor 22
de domibus eorum : adduces enim ſuper eos
latronem repentè : quia foderunt foueam vt
caperent me , & laqueos abſconderunt pedi-
bus meis. * Tu autem Domine ſcis omne 23
conſilium eorum aduerſum me in mortem :
ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum
eorum à facie tua non deleatur : fiant cor-
ruentes in conſpectu tuo, in tempore furoris
tui abutere eis.

CAPVT XIX.

Ieremias per lagunculam terream quam fregit, oſtendit populum Ieruſalem, perdendum gladio & fame in obſidione in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipſorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

HÆc dicit Dominus : Vade, & accipe la- 1
gunculam figuli teſteam à ſenioribus A
populi,& à ſenioribus ſacerdotum : * Et egre- 2
dere ad vallem filij Ennom, quæ eſt iuxta in-
troitum portæ fictilis : & prædicabis ibi ver-
ba, quæ ego loquar ad te. * Et dices: Audite 3
verbum Domini reges Iuda, & habitatores
Ieruſalem : hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael : Ecce ego inducam afflictionem
ſuper locum iſtum, ita vt omnis qui audierit
illam, tinniant aures eius. * Eò quòd dereli- 4
querint me, & alienum fecerint locum iſtum: B
& libauerunt in eo diis alienis, quos neſcie-
runt ipſi, & patres eorum, & reges Iuda: &
repleuerunt locum iſtum ſanguine innocen-
tum. * Et ædificauerunt excelſa Baalim , ad 5
cumburendos filios ſuos igni in holocauſtum
Baalim : quæ non præcepi, nec locutus ſum,
6 nec aſcenderunt in cor meum. * Propterea
ecce dies veniunt,dicit Dominus : & non vo-
cabitur ampliùs locus iſte Topheth, & Vallis
7 filij Ennom , ſed Vallis occiſionis. * Et diſſi-
pabo conſilium Iuda & Ieruſalem in loco iſto:
& ſubuertam eos gladio in conſpectu inimi-
corum ſuorum, & in manu quærentium ani-
mas eorum : & dabo cadauera eorum, eſcam
8 volatilibus cœli,& beſtiis terræ. * † Et ponam † Sup.18. c.16. Inf.49. c.13.50. b.13.
ciuitatem hanc in ſtuporem, & in ſibilum :
omnis, qui præterierit per eam, obſtupeſcet,
9 & ſibilabit ſuper vniuerſa plaga eius. * Et ci-
C babo eos carnibus filiorum ſuorum, & carni-
bus filiarum ſuarum : & vnuſquiſque carnem
amici ſui comedet in obſidione, & in angu-
ſtia, in qua concludent eos inimici eorum, &
10 qui quærunt animas eorum. * Et conteres la-
gunculam in oculis virorum , qui ibunt te-
11 cum. * Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus
exercituum : Sic conteram populum iſtum,
& ciuitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli,
quod non poteſt vltrà inſtaurari : & in To-
pheth ſepelientur, eò quòd non ſit alius lo-
12 cus ad ſepeliendum. * Sic faciam loco huic,
ait Dominus , & habitatoribus eius : & po-
13 nam ciuitatem iſtam ſicut Topheth. * Et
D erunt domus Ieruſalem , & domus regum Iu-
da , ſicut locus Topheth, immundæ : omnes
domus, in quarum domatibus ſacrificauerunt
omni militiæ cœli , & libauerunt libamina
14 diis alienis. * Venit autem Ieremias de To-
pheth , quò miſerat eum Dominus ad pro-
phetandum,& ſtetit in atrio domus Domini,
15 & dixit ad omnem populum : * Hæc dicit
Dominus exercituum Deus Iſrael : Ecce ego
inducam ſuper ciuitatem hanc, & ſuper om-
nes vrbes eius , vniuerſa mala, quæ locutus
ſum aduerſum eam : quoniam indurauerunt
ceruicem ſuam , vt non audirent ſermones
meos.

CAPVT XX.

Percuſſus Ieremias mittitur à Phaſſur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pſeudopropheta & omnibus amicis eius, totique Iudææ captiuitatem Babylonicam: conqueritur ſe rideri & pati opprobrium ac perſecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei natiuitatis ſuæ.

1 ET audiuit Phaſſur filius Emmer ſacer-
A dos,qui conſtitutus erat princeps in do-
mo Domini, Ieremiam prophetantem ſer-
2 mones iſtos. * Et percuſſit Phaſſur Ieremiam
prophetam , & miſit eum in neruum, quod
erat in porta Benjamin ſuperiori , in domo
3 Domini. * Cumque illuxiſſet in craſtinum ,
eduxit Phaſſur Ieremiam de neruo . & dixit
ad eum Ieremias : Non Phaſſur vocauit Do-
4 minus nomen tuum, ſed pauorem vndique. *
Quia hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo te
in pauorem,te & omnes amicos tuos: & cor-
ruent gladio inimicorum ſuorum , & oculi
tui

tui videbunt: & omnem Iudam dabo in ma-
num regis Babylonis: & traducet eos in Ba-
bylonem, & percutiet eos gladio. * Et dabo 5
vniuersam substantiam ciuitatis huius, & B
omnem laborem eius, omneque pretium,
& cunctos thesauros regum Iuda dabo in ma-
nu inimicorum meorum: & diripient eos, &
tollent, & ducent in Babylonem. * Tu autem 6
Phassur, & omnes habitatores domus tuæ,
ibitis in captiuitatem: & in Babylonem ve-
nies, & ibi morieris, ibique sepelieris tu, &
omnes amici tui, quibus prophetasti menda-
cium. * Seduxisti me Domine, & seductus 7
sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum
in derisum tota die, omnes subsannant me. * 8
Quia iam olim loquor, vociferans iniquita-
tem, & vastitatem clamito: & factus est mi-
hi sermo Domini in opprobrium, & in de-
risum tota die. * Et dixi: Non recordabor 9
eius, neque loquar vltrà in nomine illius: &
factus est in corde meo quasi ignis exæstuans,
claususque in ossibus meis: & defeci, ferre
non sustinens. * Audiui enim contumelias 10
multorum, & terrorem in circuitu: Persequi- C
mini, & persequamur eum: ab omnibus vi-
ris, qui erant pacifici mei, & custodientes
latus meum: si quo modo decipiatur, & præ-
ualeamus aduersus eum, & consequamur vl-
tionem ex eo. * Dominus autem mecum est 11
quasi bellator fortis: idcircò qui persequun-
tur me, cadent, & infirmi erunt: confunden-
† Inf. 23. b. 40. tur vehementer, † quia non intellexerunt
opprobrium sempiternum, quod numquam
† Sup. 11. d. 20. 17. b. 10. delebitur. * Et tu Domine exercituum † pro- 12
bator iusti, qui vides renes & cor: videam
quæso vltionem tuam ex eis: tibi enim reue-
laui causam meam. * Cantate Domino, lau- 13
date Dominum: quia liberauit animam pau-
† Iob. 3. a. 2. peris de manu malorum. * † Maledicta dies, 14
in qua natus sum; dies, in qua peperit me D
mater mea, non sit benedicta. * Maledictus 15
vir, qui annuntiauit patri meo, dicens: Natus
est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætifi-
cauit eum. * Sit homo ille vt sunt ciuitates, 16
quas subuertit Dominus, & non pœnituit
eum: audiat clamorem manè, & vlulatum in
tempore meridiano: * qui non me interfecit 17
à vulua, vt fieret mihi mater mea sepul-
chrum, & vulua eius conceptus æternus. * 18
Quare de vulua egressus sum, vt viderem la-
borem & dolorem, & consumerentur in con-
fusione dies mei?

CAPVT XXI.

Respondet Ieremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor. Iudam vastandum peste, gladio, fame & captiuitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

VErbum, quod factum est ad Ieremiam à 1
Domino, quando misit ad eum rex Se-
deciàs Phassur filium Melchiæ, & Sopho-
2 niam filium Maasiæ sacerdotem, dicens: * In-
A terroga pro nobis Dominum, quia Nabu-
chodonosor rex Babylonis præliatur aduer-
sum nos: si fortè faciat Dominus nobiscum
secundùm omnia mirabilia sua, & recedat à
3 nobis. * Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis
4 Sedeciæ: * Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in mani-
bus vestris sunt, & quibus vos pugnatis ad-
uersum regem Babylonis, & Chaldæos, qui
B obsident vos in circuitu murorum: & con-
5 gregabo ea in medio ciuitatis huius. * Et de-
bellabo ego vos in manu extenta, & in bra-
chio forti, & in furore, & in indignatione,
6 & in ira grandi. * Et percutiam habitatores
ciuitatis huius, homines & bestiæ pestilentia
7 magna morientur. * Et post hæc ait Domi-
nus: dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos
eius, & populum eius, & qui derelicti sunt in
ciuitate hac à peste, & gladio, & fame, in
manu Nabuchodonosor regis Babylonis, &
in manu inimicorum eorum, & in manu
quærentium animam eorum, & percutiet eos
in ore gladij, & non flectetur, neque parcet,
8 nec miserebitur. * Et ad populum hunc dices:
C Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis
9 viam vitæ, & viam mortis. * † Qui habitauerit † Inf. 38. a. 2.
in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & pe-
ste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit
ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit
10 ei anima sua, quasi spolium. * Posui enim fa-
ciem meam super ciuitatem hanc in malum, &
non in bonum, ait Dominus: in manu regis
11 Babylonis dabitur, & exuret eam igni. * Et
domui regis Iuda: Audite verbum Domini,
12 * domus Dauid, hæc dicit Dominus: † Iudi- † Inf. 22. a. 3.
cate manè iudicium, & eruite vi oppressum
de manu calumniantis: ne fortè egrediatur
D vt ignis indignatio mea, & succendatur, &
non sit qui extinguat, propter malitiam stu-
13 diorum vestrorum. * Ecce ego ad te habita-
tricem vallis solidæ atque campestris, ait Do-
minus: qui dicitis: Quis percutiet nos? &
14 quis ingredietur domos nostras? * Et visita-
bo super vos iuxta fructum studiorum vestro-
rum, dicit Dominus: & succendam ignem
in saltu eius: & deuorabit omnia in circui-
tu eius.

CAPVT XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius vt faciant iudicium & iustitiam, quò omnia prosperè ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum siue Ioakim filius Iosiæ regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum iustorum: vaticinatur aduersus impium Ioakim filium Iosiæ, quòd sepultura sit cariturus, & huius filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1 HÆc dicit Dominus: Descende in do-
A mum regis Iuda, & loquêris ibi verbum
2 hoc, * & dices: Audi verbum Domini rex
Iuda,

Iuda, qui sedes super solium Dauid; tu & ser-
ui tui, & populus tuus, qui ingredimini per
† Sup. 21. d. 12. portas istas. * Hæc dicit Dominus: † Facite 3
iudicium & iustitiam, & liberate vi oppres-
sum de manu calumniatoris: & aduenam, &
pupillum, & viduam nolite contristare, neque
opprimatis inique: & sanguinem innocen-
tem ne effundatis in loco isto. * Si enim fa- 4
cientes feceritis verbu istud ingredientur per B
portas domus huius, reges sedentes de genere
Dauid super thronum eius, & ascendentes
currus & equos, ipsi & serui, & populus eo-
rum. * Quòd si non audieritis verba hæc: in 5
memetipso iuraui, dicit Dominus, quia in
solitudinem erit domus hæc. * Quia hæc di- 6
cit Dominus super domum regis Iuda: Ga-
laad tu mihi caput Libani: si non posuero te
solitudinem, vrbes inhabitabiles. * Et sancti- 7
ficabo super te, interficientem virum & ar-
ma eius: & succident electas cedros tuas, &
præcipitabunt in ignem. * Et pertransibunt 8
gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet C
† Deut. 29. d. 24. vnusquisque proximo suo: † Quare fecit Do-
3. Reg. 9. b. 8. minus sic ciuitati huic grandi? * Et respon- 9
debunt eò quòd dereliquerint pactum Do-
mini Dei sui, & adorauerint deos alienos, &
seruierint eis. * Nolite flere mortuum, ne- 10
que lugeatis super eum fletu: plangite eum,
qui egreditur, quia non reuertetur vltrà, nec
videbit terram natiuitatis suæ. * Quia hæc 11
dicit Dominus ad Sellum filium Iosiæ regem
Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui
egressus est de loco isto: Non reuertetur huc
ampliùs: * sed in loco, ad quem transtuli eum, 12
ibi morietur, & terram istam non videbit am-
pliùs. * Væ qui ædificat domum suam in in- 13
iustitia, & cœnacula sua non in iudicio: ami- D
cum suum opprimet frustrà, & mercedem
eius non reddet ei. * Qui dicit: Ædificabo 14
mihi domum latam, & cœnacula spatiosa:
qui aperit sibi fenestras & facit laquearia ce-
drina, pingitque sinopide. * Numquid reg- 15
nabis, quoniam confers te cedro? pater tuus
numquid non comedit & bibit, & fecit iudi-
cium & iustitiam tunc cùm benè erat ei? * 16
Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum
suum: numquid non ideò quia cognouit me,
dicit Dominus? * Tui verò oculi & cor ad 17
auaritiam, & ad sanguinem innocentem fun-
dendum, & ad calumniam, & ad cursum ma-
li operis. * Propterea hæc dicit Dominus ad 18
Ioakim filium Iosiæ regem Iuda: Non plan- E
gent eum: Væ frater & væ soror: non con-
crepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte. * 19
Sepultura asini sepelietur, putrefactus & pro-
iectus extra portas Ierusalem. * Ascende Li- 20
banum, & clama: & in Basan da vocem tuam,
& clama ad transeuntes, quia contriti sunt
omnes amatores tui. * Locutus sum ad te in 21
abundantia tua; & dixisti: Non audiam:
hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non
audisti vocem meam. * Omnes pastores tuos 22
pascet ventus, & amatores tui in captiuita-
F tem ibunt: & tunc confunderis, & erubes-
23 ces ab omni malitia tua. * Quæ sedes in Li-
bano, & nidificas in cedris, quomodo con-
gemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi
24 dolores parturientis? * Viuo ego, dicit Do-
minus: quia si fuerit Iechonias filius Ioakim
regis Iuda, annulus in manu dextera mea,
25 inde euellam eum. * Et dabo te in manu quæ-
rentium animam tuam, & in manu quorum
tu formidas faciem, & in manu Nabuchodo-
nosor regis Babylonis, & in manu Chaldæo-
26 rum. * Et mittam te, & matrem tuam quæ
G genuit te, in terram alienam, in qua nati
27 non estis, ibique moriemini: * & in terram
ad quam ipsi leuant animam suam vt reuer-
28 tantur illuc, non reuertentur. * Numquid vas
fictile atque contritum vir iste Iechonias?
numquid vas absque omni voluptate? quare
abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti
29 in terram, quam ignorauerunt? * Terra, ter-
30 ra, terra, audi sermonem Domini. * Hæc di-
cit Dominus: Scribe virum istum sterilem,
virum qui in diebus suis non prosperabitur:
nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat
super solium Dauid, & potestatem habeat
vltrà in Iuda.

CAPVT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen Dauid iustum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes vt obliuiscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1 VÆ pastoribus, qui disperdunt & dila- Ezech. 13. a. 3. 34.
A cerant gregem pascuæ meæ, dicit Do- a. 2.
2 minus. * Ideò hæc dicit Dominus Deus Israel
ad pastores, qui pascunt populum meum:
Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis
eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo
super vos malitiam studiorum vestrorum, ait
3 Dominus. * Et ego congregabo reliquias
gregis mei de omnibus terris, ad quas eie-
cero eos illuc: & conuertam eos ad rura sua:
4 & crescent & multiplicabuntur. * Et † suscita- † Sup. 3. d. 15.
bo super eos pastores, & pascent eos: non † Isaia 4. a. 2. 40.
formidabunt vltrà, & non pauebunt: & nul- c. 11. 45. b. 8.
5 lus quæretur ex numero, dicit Dominus. * † Inf. 33. c. 14.
Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & susci-
tabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, Ezech. 34. e. 23.
& sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam Dan. 9. f. 24.
6 in terra. * In diebus illis saluabitur Iuda, & † Ioan. 1. g. 45.
Israel habitabit confidenter: & hoc est no-
men, quod vocabunt eum, Dominus iustus no- † Deut. 33. d. 28.
7 ster. * Propter hoc ecce dies veniũt, dicit Do-
B minus, & non dicent vltrà: Viuit Dominus,
8 qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti: *
Sed: † Viuit Dominus, qui eduxit & adduxit † Sup. 16. c. 14.
semen domus Israel de Terra Aquilonis, &
de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc:
&

& habitabunt in terra sua. * Ad prophetas: 9
Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi
vir ebrius,& quasi homo madidus à vino,à facie Domini, & à facie verborum sanctorum
eius. * Quia adulteris repleta est terra, quia à 10
facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt
arua deserti: factus est cursus eorum malus,
& fortitudo eorum dissimilis. * Propheta 11
namque & sacerdos polluti sunt: & in domo C
mea inueni malum eorum, ait Dominus. * 12
Idcircò via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea:
afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. * Et in prophe- 13
tis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in
Baal, & decipiebant populum meum Israel.
* Et in prophetis Ierusalem vidi similitudi- 14
nem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisque à malitia sua: facti
sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores
eius quasi Gomorrha. * Propereà hæc dicit 15
† Sup. 9. c.15. Dominus exercituum ad prophetas: † Ecce
ego cibabo eos absinthio, & potabo eos fel D
le: à prophetis enim Ierusalem, egressa est
pollutio super omnem terram. * Hæc dicit 16
† Inf. 27. b.9.29.b.8. Dominus exercituum: † Nolite audire verba
prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non
de ore Domini. * Dicunt his, qui blasphe- 17
† Sup. 5. c.12. 14. h.13. mant me: Locutus est Dominus: † Pax erit
vobis: & omni, qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum. * Quis enim affuit in consilio Domini, 18
& vidit & audiuit sermonem eius? quis con-
† Inf. 30. c.14. siderauit verbum illius & audiuit? * † Ecce 19
turbo Dominicæ indignationis egredietur, &
tempestas erumpens super caput impiorum
veniet. * Non reuertetur furor Domini, vs- 20
que dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui: in nouissimis diebus
† Infr. 27. c.15. 29. b.9. intelligetis consilium eius. * † Non mittebam 21
prophetas, & ipsi currebant: non loquebar E
ad eos, & ipsi prophetabant. * Si stetissent in 22
consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. * Putasne 23
Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? &
non Deus de longè? * Si occultabitur vir in 24
absconditis: & ego non videbo eum, dicit
Dominus? numquid non cælum & terram
ego impleo, dicit Dominus? * Audiui quæ 25
dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine
meo mendacium, atque dicentes: Somniaui,
somniaui. * Vsquequò istud est in corde pro- 26
phetarum vaticinantium mendacium, & pro- F
phetantium seductiones cordis sui? * Qui vo- 27
lunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat
vnusquisque ad proximum suum: sicut obliti
sunt patres eorum nominis mei propter Baal.
* Propheta, qui habet somnium, narret som- 28
nium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad
29 triticum, dicit Dominus? * Numquid non
verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, &
30 quasi malleus conterens petram? * Propereà
ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea vnusquisque à proximo suo.
31 * Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Domi-
32 nus. * Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narrauerunt ea, &
seduxerunt populum meum in mendacio suo,
& in miraculis suis: cùm ego non misissem
eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt
33 populo huic, dicit Dominus. * Si igitur inter-
G rogauerit te populus iste, vel propheta, aut
sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. proiiciam quippe
34 vos, dicit Dominus. * Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum
35 eius. * Hæc dicetis vnusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit
36 Dominus? & quid locutus est Dominus? * &
onus Domini vltrà non memorabitur: quia
onus erit vnicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum
37 Dei nostri. * Hæc dices ad prophetam: Quid
respondit tibi Dominus? & quid locutus est
38 Dominus? * Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia
dixistis sermonem istum: Onus Domini: &
misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Do-
39 mini: * Propereà ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & ciuitatem quam
40 dedi vobis & patribus vestris, à facie mea. * † † Sup 10. c. 11.
Et dabo vos in opprobrium sempiternum, &
in ignominiam æternam, quæ numquam obliuione delebitur.

CAPVT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captiuos in Babylonia Iudæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reuertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Ierosolymis, ac posteà fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1 OStendit mihi Dominus: & ecce duo
A calathi pleni ficis, positi ante templum
Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & principes eius, & fabrum,
& inclusorem, de Ierusalem, & adduxit eos
2 in Babylonem. * Calathus vnus ficus bonas
habebat nimis, vt solent ficus esse primi temporis: & calathus vnus ficus habebat malas
nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd
3 essent malæ. * Et dixit Dominus ad me: Quid
B tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas,
bonas valdè; & malas, malas valdè, quæ co-
4 medi non possunt, eò quòd sint malæ. * Et
factum est verbum Domini ad me, dicens:

* Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Sicut fi- 5
cus hæ bonæ : ſic cognoſcam tranſmigratio-
nem Iuda , quam emiſi de loco iſto in Ter-
ram Chaldæorum , in bonum. * Et ponam 6
oculos meos ſuper eos ad placandum, & re- C
ducam eos in terram hanc : & ædificabo eos,
& non deſtruam : & plantabo eos , & non
euellam. * Et dabo eis cor vt ſciant me, quia 7
ego ſum Dominus: † & erunt mihi in popu-
lum, & ego ero eis in Deum: quia reuerten-
tur ad me in toto corde ſuo. * † Et ſicut ficus 8
peſſimæ, quæ comedi non poſſunt, eò quòd
ſint malæ: hæc dicit Dominus,ſic dabo Sede- D
ciam regem Iuda,& principes eius,& reliquos
de Ieruſalem, qui remanſerunt in vrbe hac,&
qui habitant in terra Ægypti. * Et dabo eos 9
in vexationem, afflictionemque omnibus re-
gnis terræ;in opprobrium,& in parabolam,&
in prouerbium , & in maledictionem in vni-
uerſis locis, ad quæ eieci eos. * Et mittam in 10
eis gladium,& famem,& peſtem : donec con-
ſumantur de terra, quam dedi eis, & patribus
eorum.

† Sup. 7. e. 23. † Inf. 31. f. 33. Inf. 29. d. 17.

CAPVT XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos Prophetas adhortantes ad pœnitentiam , prædicit excidium Ieroſolymorum , & captiuitatem ſeptuaginta annorum , ac deinde perditionem regum qui ipſos tenebant captiuos : quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iuda ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini : vlulatum quoque prænuntiat paſtoribus ac optimatibus.

VErbum , quod factum eſt ad Ieremiam 1
de omni populo Iuda , in anno quarto A
Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda (ipſe eſt annus
primus Nabuchodonoſor regis Babylonis.) * 2
Quod locutus eſt Ieremias propheta ad om-
nem populum Iuda , & ad vniuerſos habita-
tores Ieruſalem , dicens : * A tertio decimo 3
anno Ioſiæ filij Ammon regis Iuda vſque ad
diem hanc ; iſte tertius & vigeſimus annus ;
factum eſt verbum Domini ad me , & locu-
tus ſum ad vos de nocte conſurgens , & lo-
quens : & non audiſtis. * Et miſit Dominus 4
ad vos omnes ſeruos ſuos prophetas , con-
ſurgens diluculo, mittenſque:& non audi-
ſtis , neque inclinaſtis aures veſtras vt audi-
retis , * cùm diceret : † Reuertimini vnuſ- 5
quiſque à via ſua mala , & à peſſimis cogita-
tionibus veſtris : & habitabitis in terra , quam
dedit Dominus vobis , & patribus veſtris, à
ſæculo & vſque in ſæculum. * Et nolite ire 6
poſt deos alienos , vt ſeruiatis eis : adoretiſ- B
que eos:neque me ad iracundiam prouocetis
in operibus manuum veſtrarum, & non affli-
gam vos. * Et non audiſtis me, dicit Domi- 7
nus , vt me ad iracundiam prouocaretis in
operibus manuum veſtrarum, in malum ve-
ſtrum.* Propterea hæc dicit Dominus exer- 8
cituum : Pro eo quòd non audiſtis verba
mea : * ecce ego mittam, & aſſumam vni- 9
uerſas cognationes Aquilonis , ait Dominus,
& Nabuchodonoſor regem Babylonis ſer-

† 4. Reg. 17. c. 13. Sup. 18. b. 11. Inf. 35. c. 15.

uum meum : & adducam eos ſuper terram
iſtam, & ſuper habitatores eius, & ſuper om-
nes nationes, quæ in circuitu illius ſunt : &
interficiam eos , & ponam eos in ſtuporem
& in ſibilum , & in ſolitudines ſempiternas.
10 * Perdamque ex eis vocem gaudij, & vocem
C lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ, vo-
11 cem molæ , & lumen lucernæ. * † Et erit
vniuerſa terra hæc in ſolitudinem, & in ſtu-
porem : & ſeruient omnes gentes iſtæ regi
12 Babylonis ſeptuaginta annis. * Cumque im-
pleti fuerint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper
regem Babylonis, & ſuper gentem illam, di-
cit Dominus iniquitatem eorum , & ſuper
terram Chaldæorum : & ponam illam in ſo-
13 litudines ſempiternas. * Et adducam ſuper
terram illam, omnia verba mea , quæ locutus
ſum contra eam, omne quod ſcriptum eſt in
libro iſto , quæcumque prophetauit Ieremias
14 aduerſum omnes gentes : * Quia ſeruierunt
eis , cùm eſſent gentes multæ , & reges ma-
gni : & reddam eis ſecundùm opera eorum,
15 & ſecundùm facta manuum ſuarum.* Quia
D ſic dicit Dominus exercituum Deus Iſrael :
Sume calicem vini furoris huius de manu
mea : & propinabis de illo cunctis gentibus,
16 ad quas ego mittam te. * Et bibent & tur-
babuntur, & inſanient à facie gladij, quem
17 ego mittam inter eos. * Et accepi calicem de
manu Domini , & propinaui cunctis genti-
18 bus, ad quas miſit me Dominus:* Ieruſalem,
& ciuitatibus Iuda, & regibus eius, & princi-
pibus eius : vt darem eos in ſolitudinem, &
in ſtuporem, & in ſibilum, & in maledictio-
19 nem , ſicut eſt dies iſta : * Pharaoni regi Æ-
gypti, & ſeruis eius , & principibus eius, &
20 omni populo eius, * & vniuerſis generaliter:
cunctis regibus terræ Auſitidis, & cunctis re-
gibus terræ Philiſthiim,& Aſcaloni,& Gazæ,
21 & Accaron, & reliquiis Azoti, * & Idumææ,
22 & Moab , & filiis Ammon : * Et cunctis re-
gibus Tyri, & vniuerſis regibus Sidonis : &
regibus terræ inſularum , qui ſunt trans ma-
23 re : * Et Dedan , & Thema , & Buz , & vni-
24 uerſis qui attonſi ſunt in comam : * Et cun-
ctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occi-
25 dentis, qui habitant in deſerto : * Et cunctis
E regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, &
26 cunctis regibus Medorum? * cunctis quoque
regibus Aquilonis de propè & de longè,vni-
cuique contra fratrem ſuum: & omnibus re-
gnis terræ , quæ ſuper faciem eius ſunt : &
27 rex Seſach bibet poſt eos. * & dices ad eos :
Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
Bibite, & inebriamini, & vomite : & cadi-
te , neque ſurgatis à facie gladij , quem ego
28 mittam inter vos. * Cumque noluerint acci-
F pere calicem de manu tua vt bibant, dices ad
eos : Hæc dicit Dominus exercituum : Bi-
29 bentes bibetis : * † quia ecce in ciuitate , in
qua inuocatum eſt nomen meum, ego inci-
piam affligere, & vos quaſi innocentes & im-
munes eritis ? non eritis immunes : gladium
enim

† 2. Par. 36. d. 22. 1. Esdr. 1. a. 1. Inf. 26. b. 6. 29. c. 10. Dan. 9. a. 2.

† 1. Pet. 4. d. 17.

enim ego voco ſuper omnes habitatores ter-
ræ, dicit Dominus exercituum. * Et tu pro- 30
phetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad
† Ioel. 3. c. 16. Amos 1. a. 2. illos: † Dominus de excelſo rugiet & de ha-
bitaculo ſancto ſuo dabit vocem ſuam: ru-
giens rugiet ſuper decorem ſuum: celeuma
quaſi calcantium concinetur aduerſus omnes
habitatores terræ: * Peruenit ſonitus vſque 31
ad extrema terræ: quia iudicium Domino
cum gentibus: iudicatur ipſe cum omni car-
ne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.
* Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce af- 32
flictio egredietur de gente in gentem: & tur-
bo magnus egredietur à ſummitatibus terræ:
* Et erunt interfecti Domini in die illa à ſum- 33
mo terræ vſque ad ſummum eius: non plan- G
gentur, & non colligentur, neque ſepelien-
tur: in ſterquilinium ſuper faciem terræ ia-
cebunt. * Vlulate paſtores, & clamate: & aſ- 34
pergite vos cinere optimates gregis: quia
completi ſunt dies veſtri, vt interficiamini,
& diſſipationes veſtræ, & cadetis quaſi vaſa
pretioſa. * Et peribit fuga à paſtoribus, & 35
ſaluatio ab optimatibus gregis. * Vox cla- 36
moris paſtorum, & vlulatus optimatum gre-
gis: quia vaſtauit Dominus paſcua eorum.
* Et conticuerunt arua pacis à facie iræ furo- 37
ris Domini. * Dereliquit quaſi leo vmbracu- 38
lum ſuum, quia facta eſt terra eorum in de-
ſolationem à facie iræ columbæ, & à facie
iræ furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ieroſolymorum niſi reſipiſcant, comprehenditur à ſacerdotibus & prophetis, ſed liberatur per principes ſeniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum.

IN principio regni Ioakim filij Ioſiæ regis 1
Iuda, factum eſt verbum iſtud à Domino, A
dicens: * Hæc dicit Dominus: Sta in atrio 2
domus Domini, & loquêris ad omnes ciui-
tates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in
domo Domini, vniuerſos ſermones, quos ego
mandaui tibi vt loquaris ad eos: noli ſubtra-
here verbum, * ſi fortè audiant & conuer- 3
tantur vnuſquiſque à via ſua mala: & pœni-
teat me mali, quod cogito facere eis propter
malitiam ſtudiorum eorum. * Et dices ad eos: 4
Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, B
vt ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,
* vt audiatis ſermones ſeruorum meorum 5
Prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte
† 1. Reg. 4. a. 2. b. 10. conſurgens, & dirigens, & non audiſtis: * † 6
Dabo domum iſtam ſicut Silo, & vrbem hanc
dabo in maledictionem cunctis gentibus ter-
ræ. * Et audierunt ſacerdotes, & prophetæ, 7
& omnis populus, Ieremiam loquentem ver-
ba hæc in domo Domini. * Cumque com- 8
pleſſet Ieremias, loquens omnia quæ præce-
perat ei Dominus vt loqueretur ad vniuer-
ſum populum, apprehenderunt eum ſacer-
dotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens:
9 Morte moriatur. * Quare prophetauit in no-
C mine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus
hæc: & vrbs iſta deſolabitur, eò quòd non
ſit habitator? Et congregatus eſt omnis po-
pulus aduerſus Ieremiam in domo Domini.
10 * Et audierunt principes Iuda verba hæc: &
aſcenderunt de domo regis in domum Domi-
ni, & ſederunt in introitu portæ domus Do-
11 mini nouæ. * Et locuti ſunt ſacerdotes & pro-
phetæ ad principes, & ad omnem populum,
dicentes: Iudicium mortis eſt viro huic: quia
prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, ſicut
12 audiſtis auribus veſtris. * Et ait Ieremias ad
D omnes principes, & ad vniuerſum populum,
dicens: † Dominus miſit me, vt propheta- † Sup. 25. b. 8.
rem ad domum iſtam, & ad ciuitatem hanc,
13 omnia verba quæ audiſtis. * † Nunc ergo bo- † Sup. 7. a. 3.
nas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & au-
dite vocem Domini Dei veſtri: & pœnite-
bit Dominum mali, quod locutus eſt aduer-
14 ſum vos. * Ego autem ecce in manibus ve-
ſtris ſum: facite mihi quod bonum & rectum
15 eſt in oculis veſtris: * Verumtamen ſcitote
& cognoſcite, quòd ſi occideritis me, ſan-
guinem innocentem tradetis contra voſmet-
E ipſos, & contra ciuitatem iſtam, & habitato-
res eius. in veritate enim miſit me Dominus
ad vos, vt loquerer in auribus veſtris omnia
16 verba hæc. * Et dixerunt principes, & omnis
populus, ad ſacerdotes, & ad prophetas:
Non eſt viro huic iudicium mortis: quia in
nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad
17 nos. * Surrexerunt ergo viri de ſenioribus
terræ: & dixerunt ad omnem cœtum po-
18 puli, loquentes: * Michæas de Moraſthi fuit
propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda, &
ait ad omnem populum Iuda, dicens: Hæc
F dicit Dominus exercituum: † Sion quaſi † Mich. 3. d. 12.
ager arabitur: & Ieruſalem in aceruum lapi-
dum erit: & mons domus in excelſa ſilua-
19 rum. * Numquid morte condemnauit eum
Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? numquid
non timuerunt Dominum, & deprecati ſunt
faciem Domini: & pœnituit Dominum mali,
quod locutus fuerat aduerſum eos? Itaque nos
facimus malum grande contra animas noſtras.
20 * Fuit quoque vir prophetans in nomine
Domini, Vrias filius Semei de Cariathiarim:
& prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, &
aduerſus terram hanc, iuxta omnia verba Ie-
21 remiæ. * Et audiuit rex Ioakim, & omnes po-
G tentes, & principes eius, verba hæc: & quæ-
ſiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, &
timuit, fugitque & ingreſſus eſt Ægyptum.
22 * Et miſit rex Ioakim viros in Ægyptum,
Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in
23 Ægyptum. * Et eduxerunt Vriam de Ægy-
pto: & adduxerunt eum ad regem Ioakim, &
percuſſit eum gladio: & proiecit cadauer eius
24 in ſepulchris vulgi ignobilis. * Igitur manus
Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia: vt non
traderetur in manus populi, & interfice-
rent eum.

CAPVT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si seruire velint regi Babylonis eiusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste; inuehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

IN principio regni Ioakim filij Iosiæ regis 1
Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam A
à Domino, dicens: * Hæc dicit Dominus ad 2
me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones
eas in collo tuo. * Et mittes eas ad regem 3
Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem
Sidonis; in manu nuntiorum, qui venerunt
Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda.* Et præ- 4
cipies eis vt ad dominos suos loquantur: Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc
dicetis ad dominos vestros: * Ego feci ter- 5
ram, & homines, & iumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna,
& in brachio meo extento: & dedi eam ei,
qui placuit in oculis meis. * Et nunc itaque 6
ego dedi omnes terras istas in manu Nabu- B
chodonosor regis Babylonis serui mei: insuper & bestias agri dedi ei vt seruiant illi.
* Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, 7
& filio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruient ei gentes multæ, &
reges magni. * Gens autem & regnum, quod 8
non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, &
in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in
† Sup. 25. d. 16. Inf. 29. b. 8. manu eius. * † Vos ergo nolite audire pro- 9
phetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis:
Non seruietis regi Babylonis. * Quia men- 10
dacium prophetant vobis: vt longè vos faciant de terra vestra, & eiiciant vos, & pereatis. * Porrò gens, quæ subiecerit ceruicem 11
suam sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea. * Et ad 12
Sedeciam regem Iuda locutus sum secun- C
dùm omnia verba hæc, dicens: Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite
ei, & populo eius, & viuetis. * Quare mo- 13
riemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gen-
tem, quæ seruire noluerit regi Babylonis? * 14
Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non seruietis regi Babylonis: quia
† Sup. 14. c. 14. 23. e. 21. Inf. 29. b 9. mendacium ipsi loquuntur vobis. * † Quia 15
non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quàm prophetæ, qui
vaticinantur vobis. * Et ad sacerdotes, & ad 16
populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim pro-
17 phetant vobis. * Nolite ergo audire eos, sed
seruite regi Babylonis, vt viuatis, quare datur
18 hæc ciuitas in solitudinem? * Et si prophetæ
D sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, vt non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Ba-
19 bylonem. * Quia hæc dicit Dominus exerci-
tuum † ad columnas, & ad mare, & ad bases, † 4. Reg. 25. c. 13.
& ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in
20 ciuitate hac: * quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cùm transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda &
21 Ierusalem. * Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iu-
22 da & Ierusalem: * In Babylonem transferentur, & ibi erunt vsque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPVT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Ieremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captiuo populo post biennium reducenda: sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno secuta est.

1 ET factum est in anno illo, in principio
A regni Sedeciæ regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni popu-
2 lo, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contriui iugum regis Babylonis.
3 * Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylo-
4 nem. * Et Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim
5 iugum regis Babylonis. * Et dixit Ieremias
B propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui
6 stabat in domo Domini. * & ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: vt referantur vasa in domum Domini, & omnis
7 transmigratio de Babylone ad locum istum. *
Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuersi
8 populi? * Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetauerunt super terras multas, & super regna magna, de præ-
9 lio, & de afflictione, & de fame. * Prophe-
ta, qui vaticinatus est pacem: cùm venerit verbum eius, scietur propheta, quem misit Dominus

Dominus in veritate. * Et tulit Hananias C
propheta catenam de collo Ieremiæ prophe- 10
tæ, & confregit eam. * Et ait Hananias in 11
conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit
Dominus: Sic confringam iugum Nabucho-
donosor regis Babylonis post duos annos
dierum de collo omnium gentium. * Et 12
abijt Ieremias propheta in viam suam. Et fa-
ctum est verbum Domini ad Ieremiam, post-
quam confregit Hananias propheta catenam
de collo Ieremiæ prophetæ, dicens: * Va- 13
de, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus:
Catenas ligneas contriuisti: & facies pro eis
catenas ferreas. * Quia hæc dicit Dominus 14
exercituum Deus Israel: Iugum ferreum D
posui super collum cunctarum Gentium ista-
rum, vt seruiant Nabuchodonosor regi Ba-
bylonis, & seruient ei: insuper & bestias
terræ dedi ei. * Et dixit Ieremias propheta 15
ad Hananiam prophetam: Audi Hanania:
Non misit te Dominus, & tu confidere
fecisti populum istum in mendacio. * Idcir- 16
cò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam
te à facie terræ: hoc anno morieris: aduer-
sum enim Dominum locutus es. * Et mor- 17
tuus est Hananias propheta in anno illo, men-
se septimo.

CAPVT XXIX.

Captiuos Iudæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque vt illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos verò qui Ierosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur aduersus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

ET hæc sunt verba libri, quem misit Ie- 1
remias propheta de Ierusalem ad reli- A
quias seniorum transmigrationis, & ad sacer-
dotes, & ad prophetas, & ad omnem popu-
lum, quem traduxerat Nabuchodonosor de
Ierusalem in Babylonem: * postquam egres- 2
sus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi,
& principes Iuda & Ierusalem, & faber &
inclusor de Ierusalem: * in manu Elasa filij 3
Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos mi-
sit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor re-
gem Babylonis in Babylonem, dicens: * 4
Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel
omni transmigrationi, quam transtuli de Ie-
rusalem in Babylonem: * Ædificate domos, 5
& habitate: & plantate hortos, & comedi-
te fructum eorum. * Accipite vxores, & ge- 6
nerate filios & filias: & date filijs vestris vxo- B
res, & filias vestras date viris & pariant filios
& filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse
pauci numero. * Et quærite pacem ciuitatis, 7
ad quam transmigrare vos feci: & orate pro
ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax
vobis. * Hæc enim dicit Dominus exerci- 8
tuum Deus Israel: † Non vos seducant pro-
phetæ vestri, qui sunt in medio vestrum,
& diuini vestri: & ne attendatis ad somnia

† Sup. 14. b. 13. 23. d. 16 f. 26. 27. c. 15.

9 vestra, quæ vos somniatis: * quia falsò ipsi
prophetant vobis in nomine meo: & non
10 misi eos, dicit Dominus. * † Quia hæc di-
C cit Dominus: Cùm cœperint impleri in Baby-
lone septuaginta anni, visitabo vos: & susci-
tabo super vos verbum meum bonum, vt re-
11 ducam vos ad locum istum. * Ego enim scio
cogitationes, quas ego cogito super vos, ait
Dominus, cogitationes pacis, & non affli-
12 ctionis, vt dem vobis finem & patientiam. *
Et inuocabitis me, & ibitis: & orabitis me, &
13 ego exaudiam vos. * Quæretis me, & inue-
nietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.
14 * Et inueniar à vobis, ait Dominus: & redu-
cam captiuitatem vestram, & congregabo
D vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis,
ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reuer-
ti vos faciam de loco, ad quem transmigra-
15 re vos feci. * Quia dixistis: suscitauit nobis
16 Dominus Prophetas in Babylone. * Quia hæc
dicit Dominus ad regem, qui sedet super
solium Dauid, & ad omnem populum ha-
bitatorem vrbis huius, ad fratres vestros, qui
non sunt egressi vobiscum in transmigratio-
17 nem. * Hæc dicit Dominus exercituum: †
Ecce mittam in eos gladium, & famem, &
pestem: & ponam eos quasi ficus malas,
quæ comedi non possunt, eò quòd pessimæ
18 sint. * Et persequar eos in gladio, & in fa-
me, & in pestilentia: & dabo eos in vexatio-
nem vniuersis regnis terræ; in maledictio-
nem, & in stuporem: & in sibilum, & in op-
E probrium cunctis Gentibus, ad quas ego eie-
19 ci eos: * eò quòd non audierint verba mea,
dicit Dominus: quæ misi ad eos per seruos
meos prophetas, de nocte consurgens, &
20 mittens: & non audistis, dicit Dominus. *
Vos ergo audite verbum Domini, om-
nis transmigratio, quam emisi de Ierusalem
21 in Babylonem: * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, &
ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophe-
tant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce
ego tradam eos in manus Nabuchodonosor
regis Babylonis: & percutiet eos in oculis ve-
22 stris. * Et assumetur ex eis maledictio omni
transmigrationi Iuda, quæ est in Babylone,
dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam,
& sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in
23 igne: * pro eo quòd fecerint stultitiam in Is-
F rael, & mœchati sunt in vxores amicorum
suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo
mendaciter, quod non mandaui eis: ego
24 sum iudex & testis, dicit Dominus. * Et ad
25 Semeian Nehelamiten dices: * Hæc dicit
Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo
quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem
populum, qui est in Ierusalem, & ad Sopho-
niam filium Maasiæ sacerdotem, & ad vniuer-
26 sos sacerdotes, dicens: * Dominus dedit te
sacerdotem pro Ioiade sacerdote, vt sis dux
in domo Domini super omnem virum arrep-
titium & prophetantem, vt mittas eum in

† Sup. 25. c. 12. 2. Par. 36 d. 21. 1. Esd. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2.

† Sup. 24. d. 9. 10.

neruum & in carcerem.* Et nunc quare non 27
increpasti Ieremiam Anathothiten, qui pro-
phetat vobis? * Quia super hoc misit in Baby- 28
lonem ad nos, dicens: Longum est: ædifi- G
cate domos, & habitate: & plantate hortos,
& comedite fructus eorum. * Legit ergo So- 29
phonias sacerdos librum istum in auribus Ie-
remiæ prophetæ.* Et factum est verbum Do- 30
mini ad Ieremiam, dicens: * Mitte ad om- 31
nem transmigrationem, dicens: Hæc dicit
Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo
quòd prophetauit vobis Semeias, & ego non
misi eum: & fecit vos confidere in menda-
cio: * idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego 32
visitabo super Semeiam Nehelamiten, &
super semen eius: non erit ei vir sedens in
medio populi huius, & non videbit bonum,
quod ego faciam populo meo, ait Dominus,
quia præuaricationem locutus est aduersus
Dominum.

CAPVT XXX.

Vaticinatur Iudæis & filijs Israel reditum à graui captiuitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quòd post reditum seruituri sint Domino, ac Dauid regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, deuastatis ipsorum inimicis.

HOc verbum, quod factum est ad Iere- 1
miam à Domino, dicens: * Hæc dicit A
Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi 2
omnia verba, quæ locutus sum ad te, in li-
bro. * Ecce enim dies veniunt, dicit Domi- 3
nus: & conuertam conuersionem populi mei
Israel & Iuda, ait Dominus: & conuertam
eos ad terram, quam dedi patribus eorum: &
possidebunt eam. * Et hæc verba, quæ locu- 4
tus est Dominus ad Israel & ad Iudam: * 5
Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terro-
ris audiuimus: formido, & non est pax. * In- 6
terrogate, & videte si generat masculus: qua-
re ergo vidi omnis viri manum super lumbum
suum, quasi parturientis, & conuersæ sunt
† Ioel 2. a. 2. c. 11. Amos. 5. e. 18. Soph. 1. d. 15.
vniuersæ facies in auruginem? * † Væ, quia 7
magna dies illa, nec est similis eius: tempus-
que tribulationis est Iacob, & ex ipso salua-
bitur. * Et erit in die illa, ait Dominus exerci- 8
tuum: conteram iugum eius de collo tuo, & B
vincula eius dirumpam, & non dominabuntur
ei ampliùs alieni: * sed seruient Dño Deo suo, 9
& Dauid regi suo, quem suscitabo eis. * † Tu 10
† Isa 43. a. 1. 44. a. 1. Luc. 1. g. 70.
ergo ne timeas serue meus Iacob, ait Domi-
nus, neque paueas Israel: quia ecce ego sal-
uabo te de terra longinqua, & semen tuum
de terra captiuitatis eorum: & reuertetur Ia-
cob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, &
non erit quem formidet: * quoniam tecum 11
ego sum, ait Dominus, vt saluem te: faciam
enim consummationem in cunctis Gentibus,
in quibus dispersi te: te autem non faciam in
consummationem: sed castigabo te in iudi-
cio, vt non videaris tibi innoxius. * Quia 12
hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua,

13 pessima plaga tua. * Non est qui iudicet iudi-
C cium tuum ad alligandum: curationum vtili-
14 tas non est tibi. * Omnes amatores tui obliti
sunt tui, teque non quærent: † plaga enim † Sup. 13. d. 19.
inimici percussi te castigatione crudeli: pro-
pter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta
15 sunt peccata tua. * Quid clamas super con-
tritione tua? insanabilis est dolor tuus: pro-
pter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter
16 dura peccata tua feci hæc tibi. * Propterea
omnes, qui comedunt te, deuorabuntur:
& vniuersi hostes tui in captiuitatem ducen-
tur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctos-
17 que prædatores tuos dabo in prædam. * Ob-
ducam enim cicatricem tibi, & à vulneri-
bus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia
eiectam vocauerunt te Sion: Hæc est, quæ
18 non habebat requirentem. * Hæc dicit Do-
D minus: Ecce ego conuertam conuersionem
tabernaculorum Iacob, & tectis eius misere-
bor, & ædificabitur ciuitas in excelso suo, &
19 templum iuxta ordinem suum fundabitur. *
Et egredietur de eis laus, voxque ludentium:
& multiplicabo eos, & non minuentur: &
20 glorificabo eos, & non attenuabuntur. * Et
erunt filij eius sicut à principio, & cœtus eius
coram me permanebit: & visitabo aduersum
21 omnes qui tribulant eum. * Et erit dux eius
ex eo: & princeps de medio eius produce-
tur: & applicabo eum, & accedet ad me. quis
enim iste est, qui applicet cor suum vt ap-
22 propinquet mihi, ait Dominus? * Et eritis
mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.
23 * Ecce turbo Domini, furor egrediens,
procella ruens, in capite impiorum conquies-
24 cet. * Non auertet iram indignationis Domi-
nus, donec faciat & compleat cogitatio-
nem cordis sui: in nouissimo dierum intelli-
getis ea.

CAPVT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captiuitate, vt in affluentia bonorum seruiat Domino: iubetur ergo Rachel non flere ampliùs filios suos: agnoscit Israel se meritò castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de nouitate qua fœmina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de vua acerba: de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abijciet vnquam vniuersum illius semen.

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus
A vniuersis cognationibus Israel, & ipsi erunt
2 mihi in populum. * Hæc dicit Dominus.
Inuenit gratiam in deserto populus, qui re-
manserat à gladio: vadet ad requiem suam
3 Israel. * Longe Dominus apparuit mihi. Et in
charitate perpetua dilexi te: ideò attraxi te,
4 miserans. * Rursumque ædificabo te, & ædi-
ficaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tym-
panis tuis, & egredieris in choro ludentium.
5 * Adhuc plantabis vineas in montibus Sa-
mariæ: plantabunt plantantes, & donec
6 tempus veniat non vindemiabunt: * quia
erit

erit dies, in qua clamabunt custodes in mon-
† Isa. 2. a. 3. te Ephraim : † Surgite , & ascendamus in
Mich 4. a. 2. Sion ad Dominum Deum nostrum. * Quia 7
hæc dicit Dominus:Exultate in lætitia Iacob,
& hinnite contra caput Gentium : personate
& canite , & dicite : Salua Domine populum
tuum , reliquias Israel. * Ecce ego adducam 8
eos de terra Aquilonis , & congregabo eos B
ab extremis terræ : inter quos erunt cæcus &
claudus , prægnans & pariens simul , cœtus
magnus reuertentium huc. * In fletu venient 9
& in misericordia reducam eos : & adducam
eos per torrentes aquarum in via recta , &
non impingent in ea : quia factus sum Israe-
li pater,& Ephraim primogenitus meus est.* 10
Audite verbum Domini Gentes,& annuntia-
te in insulis quæ procul sunt , & dicite : Qui
dispersit Israel,congregabit eum : & custodiet
eum sicut pastor gregem suum. * Redemit 11
enim Dominus Iacob , & liberauit eum de
manu potentioris. * Et venient, & laudabunt 12
in monte Sion : & confluent ad bona Domi-
ni , super frumento , & vino , & oleo , & fœ-
tu pecorum & armentorum : eritque anima
eorum quasi hortus irriguus, & vltrà non esu-
rient. * Tunc lætabitur virgo in choro , iuue- 13
nes & senes simul : & conuertam luctum eo- C
rum in gaudium , & consolabor eos , & læ-
tificabo à dolore suo. * Et inebriabo animam 14
sacerdotum pinguedine : & populus meus
bonis meis adimplebitur,ait Dominus.* Hæc 15
† Matt. 2. d. 18. dicit Dominus : † Vox in excelso audita est
lamentationis , luctus, & fletus Rachel plo-
rantis filios suos, & nolentis consolari super
eis , quia non sunt. * Hæc dicit Dominus : 16
Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à la-
crymis : quia est merces operi tuo, ait Do-
minus : & reuertentur de terra inimici. * Et 17
est spes nouissimis tuis , ait Dominus : & re-
uertentur filij ad terminos suos. * Audiens 18
audiui Ephraim transmigrantem : Castigasti
me , & eruditus sum, quasi iuuenculus indo-
mitus : conuerte me , & conuertar : quia tu
Dominus Deus meus. * Postquam enim 19
conuertisti me , egi pœnitentiam : & post- D
quam ostendisti mihi , percussi femur meum.
Confusus sum, & erubui , quoniam sustinui
opprobrium adolescentiæ meæ. * Si filius ho- 20
norabilis mihi Ephraim, si puer delicatus:
quia ex quo locutus sum de eo , adhuc re-
cordabor eius. Idcircò conturbata sunt visce-
ra mea super eum : miserans miserebor eius,
ait Dominus. * Statue tibi speculam , pone 21
tibi amaritudines : dirige cor tuum in viam
rectam, in qua ambulasti : reuertere virgo Is-
rael,reuertere ad ciuitates tuas istas. * Vsque- 22
quò delicijs dissolueris filia vaga ? quia crea-
uit Dominus nouum super terram : F E M I-
N A CIRCVMDABIT VIRVM. * Hæc 23
dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ad-
huc dicent verbum istud in terra Iuda , & in
vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatem
eorum : Benedicat tibi Dominus , pulchritu-
E do iustitiæ , mons sanctus : * & habitabunt in
24 eo Iudas & omnes ciuitates eius simul , agri-
25 colæ & minãtes greges. * Quia inebriaui ani-
mam lassam, & omnem animam esurientem
26 saturaui. * Ideò quasi de somno suscitatus
27 sum : & vidi , & somnus meus dulcis mihi. *
Ecce dies veniunt , dicit Dominus : & semi-
nabo domum Israel & domum Iuda semine
28 hominum , & semine iumentorum. * Et sicut
vigilaui super eos vt euellerem, & demolirer,
& dissiparem, & disperderem , & affligerem:
sic vigilabo super eos vt ædificem , & plan-
29 tem,ait Dominus. * In diebus illis non dicent
vltrà : † Patres comederunt vuam acerbam, † Ezech. 18
30 & dentes filiorum obstupuerunt. * Sed a. 2.
F vnusquisque in iniquitate sua morietur : om-
nis homo, qui comederit vuam acerbam, ob-
31 stupescent dentes eius. * † Ecce dies venient, † Heb. 8.
dicit Dominus:& feriam domui Israel & do- c. 8.
32 mui Iuda fœdus nouum: * non secundum pa-
ctum , quod pepigi cum patribus eorum , in
die qua apprehendi manum eorum, vt edu-
cerem eos de Terra Ægypti : pactum , quod
irritum fecerunt , & ego dominatus sum eo-
33 rum , dicit Dominus. * Sed hoc erit pactum,
quod feriam cum domo Israel post dies illos,
dicit Dominus : † Dabo legem meam in vis- † Heb. 10.
ceribus eorum , & in corde eorum scribam c. 16.
eam : & ero eis in Deum , & ipsi erunt mihi
34 in populum.* Et non docebit vltrà vir proxi-
mum suum. & vir fratrem suum, dicens : Co-
gnosce Dominum : omnes enim cognoscent
me à minimo eorum vsque ad maximum , ait
Dominus : † quia propitiabor iniquitati eo- † Act. 10.
rum , & peccati eorum non memorabor am- f. 43.
35 pliùs. * Hæc dicit Dominus, qui dat solem
G in lumine diei , ordinem lunæ & stellarum in
lumine noctis : qui turbat mare, & sonant
fluctus eius , Dominus exercituum nomen il-
36 li. * Si defecerint leges istæ coram me, dicit
Dominus : tunc & semen Israel deficiet , vt
37 non sit gens coram me cunctis diebus. * Hæc
dicit Dominus : Si mensurari potuerint cœli
sursum, & inuestigari fundamenta terræ deor-
sum : & ego abijciam vniuersum semen Israel,
propter omnia quæ fecerunt , dicit Dominus.
38 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus : & ædi-
ficabitur ciuitas Domino , à turre Hananeel
39 vsque ad portam anguli. * Et exibit vltrà nor-
ma mensuræ in conspectu eius super collem
40 Gareb : & circuibit Goatha, * & omnem val-
lem cadauerum, & cineris, & vniuersam re-
gionem mortis, vsque ad torrentem Cedron,
& vsque ad angulum portæ equorum Orien-
talis, Sanctum Domini : non euelletur, &
non destruetur vltrà in perpetuum.

C A P V T XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem , Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth iussu Domini emit à suo patruele , iubetque seruari librum emptionis : refert coram Domino beneficia Israelitis præstita : Dominus dicit se traditurum ciui-

tatem eum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde seruiant.

VErbum quod factum est ad Ieremiam à 1
Domino, in anno decimo Sedeciæ regis A
Iuda: ipse est annus decimus octauus Nabu-
chodonosor: * Tunc exercitus regis Babylo- 2
nis obsidebat Ierusalem: & Ieremias Prophe-
ta erat clausus in atrio carceris, qui erat in do-
mo regis Iuda. * Clauserat enim eum Sedecias 3
rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens;
Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo ciuita-
tem istam in manus regis Babylonis, & ca-
piet eam? * Et Sedecias rex Iuda non effugiet 4
de manu Chaldæorum: sed tradetur in ma-
nus regis Babylonis: & loquetur os eius cum
ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt
* Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi 5
erit donec visitem eum, ait Dominus. si au-
tem dimicaueritis aduersum Chaldæos, nihil
prosperum habebitis. * Et dixit Ieremias: Fa- 6
ctum est verbum Domini ad me, dicens: * Ec- 7
ce Hanameel filius Sellum patruelis tuus ve- B
niet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum,
qui est in Anathoth: tibi enim competit ex
propinquitate vt emas. * Et venit ad me Ha- 8
nameel filius patrui mei secundùm verbum
Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me:
Posside agrum meum, qui est in Anathoth
in terra Beniamin: quia tibi competit heredi-
tas, & tu propinquus es vt possideas. Intelle-
xi autem quòd verbum Domini esset. * Et 9
emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui
est in Anathoth: & appendi ei argentum sep-
tem stateres, & decem argenteos. * Et scrip- 10
si in libro, & signaui, & adhibui testes: &
appendi argentum in statera. * Et accepi li- 11
brum possessionis signatum, & stipulationes,
& rata, & signa forinsecus. * Et dedi librum 12
possessionis Baruch filio Neri filij Maasiæ, in
oculis Hanameel patruelis mei, in oculis te-
stium, qui scripti erant in libro emptionis, &
in oculis omnium Iudæorum, qui sedebant
in atrio carceris. * Et præcepi Baruch coram 13
eis dicens: * Hæc dicit Dominus exerci- 14
tuum Deus Israel: Sume libros istos, librum C
emptionis hunc signatum, & librum hunc
qui apertus est: & pone illos in vaseficti-
li, vt permanere possint diebus multis. * 15
Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Adhuc possidebuntur domus, & agri,
& vineæ in terra ista. * Et oraui ad Domi- 16
num, postquam tradidi librum possessionis
Baruch filio Neri, dicens: * Heu, heu, 17
heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum
& terram in fortitudine tua magna, & in
brachio tuo extento: non erit tibi difficile
† Exod.34.a.7. omne verbum: * Qui facis misericodiam in 18
millibus, & reddis iniquitatem patrum in
sinum filiorum meorum post eos: Fortissime,
magne, & potens, Dominus exercituum
nomen tibi. * Magnus consilio, & incom- 19
prehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti
sunt super omnes vias filiorum Adam, vt red-
das vnicuique secundùm vias suas, & secun-
20 dùm fructum adinuentionum eius. * Qui po-
suisti signa & portenta in Terra Ægypti vs-
que ad diem hanc, & in Israel, & in homini-
bus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.
21 * Et eduxisti populum tuum Israel de Terra
D Ægypti, in signis, & in portentis, & in ma-
nu robusta, & in brachio extento, & in
22 terrore magno. * Et dedisti eis terram hanc
quam iurasti patribus eorum vt dares eis ter-
23 ram fluentem lacte & melle. * Et ingressi
sunt, & possederunt eam: & non obedie-
runt voci tuæ, & in lege tua non ambulaue-
runt: omnia quæ mandasti eis vt facerent,
non fecerunt: & euenerunt eis omnia mala
24 hæc. * Ecce munitiones extructæ sunt aduer-
sum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est
in manus Chaldæorum, qui præliantur ad-
uersus eam, à facie gladij, & famis, & pe-
stilentiæ: & quæcumque locutus es accide-
25 runt, vt tu ipse cernis. * Et tu dicis mihi Do-
mine Deus: Eme agrum argento, & adhibe
testes: cum vrbs data sit in manus Chaldæo-
26 rum? * Et factum est verbum Domini ad Ie-
27 remiam, dicens: * Ecce ego Dominus Deus
E vniuersæ carnis: numquid mihi difficile erit
28 omne verbum? * Propterea hæc dicit Do-
minus: Ecce ego tradam ciuitatem istam in
manus Chaldæorum, & in manus regis Ba-
29 bylonis, & capient eam. * Et venient Chal-
dæi præliantes aduersum vrbem hanc, & suc-
cendent eam igni, & comburent eam, & do-
mos, in quarum domatibus sacrificabant Baal;
& libabant dijs alienis libamina ad irritan-
30 dum me. * Erant enim filij Israel, & filij Iuda,
iugiter facientes malum in oculis meis ab
adolescentia sua: filij Israel qui vsque nunc
exacerbant me in opere manuum suarum,
31 dicit Dominus. * Quia in furore & in indi-
gnatione mea facta est mihi ciuitas hæc, à
die qua ædificauerunt eam, vsque ad diem
32 istam, qua auferetur de conspectu meo. *
Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum
F Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me pro-
uocantes, ipsi & reges eorum, principes eo-
rum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eo-
33 rum, viri Iuda & habitatores Ierusalem. * Et
verterunt ad me terga & non facies: cùm
docerem eos diluculo, & erudirem, & nol-
34 lent audire vt acciperent disciplinam. * † Et † 4.Reg.21.a.4.
posuerunt idola sua in domo, in qua inuo-
catum est nomen meum, vt polluerent eam.
35 * Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in
valle filij Ennom, vt initiarent filios suos & fi-
lias suas Moloch: quod non mandaui eis, nec
ascendit in cor meum vt facerent abomina-
tionem hanc, & in peccatum deducerent
36 Iudam. * Et nunc propter ista, hæc dicit Do-
minus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua
vos dicitis quòd tradetur in manus regis Baby-
37 lonis in gladio, & in fame, & in peste. * Ecce
ego

ego congregabo eos de vniuersis terris, ad
quas eieci eos in furore meo, & in ira mea,
& in indignatione grandi: & reducam eos
ad locum istum, & habitare eos faciam con-
fidenter. * Et erunt mihi in populum, & 38
ego ero eis in Deum. * Et dabo eis cor 39
vnum, & viam vnam, vt timeant me vni- G
uersis diebus: & benè sit eis & filiis eorum
post eos. * Et feriam eis pactum sempiter- 40
num, & non desinam eis benefacere: & ti-
morem meum dabo in corde eorum vt non
recedant à me. * Et lætabor super eis, cùm 41
benè eis fecero: & plantabo eos in terra ista
in veritate, in toto corde meo & in tota ani-
ma mea. * Quia hæc dicit Dominus: Sicut 42
adduxi super populum istum omne malum
hoc grande: sic adducam super eos omne bo-
num, quod ego loquor ad eos. * Et posside- 43
buntur agri in terra ista: de qua vos dicitis
quòd deserta sit, eò quòd non remanserit
homo & iumentum, & data sit in manus
Chaldæorum. * Agri ementur pecunia, & 44
scribentur in libro, & imprimetur signum,
& testis adhibebitur: in terra Beniamin, &
in circuitu Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, &
in ciuitatibus montanis, & in ciuitatibus
campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Au-
strum sunt: quia conuertam captiuitatem
eorum, ait Dominus.

CAPVT XXXIII.

*Promittit Dominus se dimissurum peccata popu-
li sui, & à captiuitate reducturum, multis benefi-
ciis subsequentibus: germinauit David germen iu-
stitia faciens iustitiam & iudicium in terra; &
firmissimum est pactum Domini cum Dauid & se-
mine Iacob vehementer multiplicando.*

ET factum est verbum Domini ad Iere- 1
miam secundò, cùm adhuc clausus es- A
set in atrio carceris, dicens: * Hæc dicit Do- 2
minus qui facturus est, & formaturus illud,
& paraturus, Dominus nomen eius. * Cla- 3
ma ad me, & exaudiam te: & annuntiabo
tibi grandia, & firma quæ nescis. * Quia 4
hæc dicit Dominus Deus Israël ad domos
vrbis huius, & ad domos regis Iuda, quæ
destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gla-
dium * venientium vt dimicent cum Chal- 5
dæis, & impleant eas cadaueribus homi-
num, quos percussi in furore meo & in in-
dignatione mea, abscondens faciem meam
à ciuitate hac, propter omnem malitiam
eorum. * Ecce ego obducam eis cicatricem 6
& sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis
deprecationem pacis & veritatis. * Et con- 7
uertam conuersionem Iuda, & conuersio-
nem Ierusalem: & ædificabo eos sicut à prin-
cipio. * Et emundabo illos ab omni iniqui- 8
tate sua, in qua peccauerunt mihi: & B
propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in
quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me,
* Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in 9
laudem, & in exultationem cunctis genti-
bus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ
ego facturus sum eis: & pauebunt, & tur-
babuntur in vniuersis bonis, & in omni pa-
10 ce, quam ego faciam eis. * Hæc dicit Do-
minus: Adhuc audietur in loco isto (quem
vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit
homo nec iumentum: in ciuitatibus Iuda,
& foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque
homine, & absque habitatore, & absque pe-
11 core) * vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi
& vox sponsæ, vox dicentium: Confitemi-
ni Domino exercituum, quoniam bonus
Dominus, quoniam in æternum misericor-
dia eius: & portantium vota in domum Do-
mini: reducam enim conuersionem terræ
12 sicut à principio, dicit Dominus. * Hæc di-
cit Dominus exercituum: Adhuc erit in lo-
co isto deserto absque homine, & absque
iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, ha-
bitaculum pastorum accubantium gregum.
13 * In ciuitatibus montuosis, & in ciuitatibus
C campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Au-
strum sunt; & in terra Beniamin, & in cir-
cuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda, ad-
huc transibunt greges ad manum numeran-
14 tis, ait Dominus? * Ecce dies veniunt, di-
cit Dominus: & suscitabo verbum bonum,
quod locutus sum ad domum Israël & ad
15 domum Iuda. * In diebus illis, & in tempo-
re illo, germinare faciam Dauid germen iu-
stitiæ: & faciet iudicium & iustitiam in terra.
16 * In diebus illis saluabitur Iuda, & Ierusalem
habitabit confidenter: & hoc est nomen,
quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.
17 * Quia hæc dicit Dominus: Non interibit
de Dauid vir, qui sedeat super thronum
18 domus Israël. * Et de sacerdotibus & de Le-
uitis non interibit vir à facie mea, qui offe-
rat holocautomata, & incendat sacrificium,
19 & cædat victimas omnibus diebus, * Et fa-
ctum est verbum Domini ad Ieremiam, di-
20 cens: * Hæc dicit Dominus: Si irritum po-
test fieri pactum meum cum die, & pactum
meum cum nocte, vt non sit dies & nox in
21 tempore suo: * Et pactum meum irritum
D esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non
sit ex eo filius qui regnet in throno eius, &
22 Leuitæ & Sacerdotes ministri mei: * Sicut
enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri
arena maris: sic multiplicabo semen Dauid
23 serui mei, & Leuitas ministros meos. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad Ieremiam, di-
24 cens: * Numquid non vidisti quid populus
hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes,
quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: & po-
pulum meum despexerunt, eò quòd non sit
25 vltrà gens coram eis? * Hæc dicit Dominus:
Si pactum meum inter diem & noctem, & le-
26 ges cælo & terræ non posui: * equidem & se-
men Iacob & Dauid serui mei proiiciam, vt
non assumam de semine eius principes semi-
nis Abraham, Isaac, & Iacob: reducam enim
conuersionem eorum, & miserebor eis.

CAPVT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, vnà cum Ierusalem, quam igni succendet; eò quòd pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis quos ex Hebræis sibi in seruitutem subiecerant, non seruauerint.

VErbum quod factum est ad Ieremiam 1
à Domino, quando Nabuchodonosor A
rex Babylonis, & omnis exercitus eius, vniuersaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vrbes
eius: dicens: * Hæc dicit Dominus Deus 2
Israël: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus
regis Babylonis, & succendet eam igni. * Et 3
tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loquetur,
& Babylonem introibis. * Attamen audi ver- 4
bum Domini Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,
* sed in pace morieris, & secundùm combu- 5
stiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & væ Domine plangent te: quia verbum ego locu-
tus sum, dicit Dominus. * Et locutus est Ie- 6
remias propheta ad Sedeciam regem Iuda B
vniuersa verba hæc in Ierusalem. * Et exer- 7
citus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & contra omnes ciuitates Iuda, quæ reliquæ erant, contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim supererant de ciuitatibus Iu-
da, vrbes munitæ. * Verbum, quod factum 8
est ad Ieremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo
in Ierusalem, prædicans: * Vt dimitteret 9
vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam, liberos: & nequaquam dominarentur eis, id
est, in Iudæo & fratre suo. * Audierunt er- 10
go omnes principes & vniuersus populus, qui inierant pactum vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam liberos, & vltrà non dominarentur
eis: audierunt igitur, & dimiserunt. * Et 11
conuersi sunt deinceps: & retraxerunt ser- C
uos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subiugauerunt in famulos & famu-
las. * Et factum est verbum Domini ad Ie- 12
remiam à Domino, dicens: * Hæc dicit 13
Dominus Deus Israël: Ego percussi fœdus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de domo seruitutis,
dicens: * † Cùm completi fuerint septem 14
anni, dimittat vnusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec incli-

† Exod. 21 a 2. Deut. 15. c 12.

15 nauerunt aurem suam. * Et conuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnusquisque ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo, in domo, in qua inuocatum
16 est nomen meum super eam. * Et reuersi estis: & commaculastis nomen meum: & reduxistis vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis
17 eos vt sint vobis serui & ancillæ. * Propte-
D reà hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatem vnúsquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis ter-
18 ræ. * Et dabo viros, qui præuaricantur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, &
19 † transierunt inter diuisiones eius: * Principes Iuda & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui
20 transierunt inter diuisiones vituli: * Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli,
21 & bestiis terræ. * Et Sedeciam regem Iuda, & principes eius, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Baby-
22 lonis, qui recesserunt à vobis. * Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam, & capient eam, & incendent igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

† Gen. 15. b. 10.

CAPVT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura seruantium, expostulat Dominus de pertinaci Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam
A à Domino, in diebus Ioakim filij Io-
2 siæ regis Iuda, dicens: * Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vi-
3 num. * Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ filij Habsaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Re-
4 chabitarum: * Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filij Sellum, qui erat custos
5 vestibuli. * Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices:
6 & dixi ad eos: Bibite vinum. * Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Ionadab

filius

filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, B
dicens: Non bibetis vinum vos, & filij ve-
stri, vsque in sempiternum: * & domum 7
non ædificabitis, & sementem non seretis,
& vineas non plantabitis, nec habebitis: sed
in tabernaculis habitabitis cunctis diebus ve-
stris, vt viuatis diebus multis super faciem
terræ, in qua vos peregrinamini. * Obedi- 8
uimus ergo voci Ionadab filij Rechab, pa-
tris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis,
ita vt non biberemus vinum cunctis diebus
nostris nos, & mulieres nostræ, filij, & filiæ
nostræ: * & non ædificaremus domos ad ha- 9
bitandum: & vineam, & agrum, & semen-
tem non habuimus: * sed habitauimus in 10
tabernaculis, & obedientes fuimus, iuxta
omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater
noster. * Cùm autem ascendisset Nabucho- 11
donosor rex Babylonis ad terram nostram.
diximus: Venite, & ingrediamur Ierusalem
à facie exercitus Chaldæorum, & à facie
exercitus Syriæ: & mansimus in Ierusalem.
* Et factum est verbum Domini ad Iere- 12
miam, dicens: * Hæc dicit Dominus exer- 13
cituum Deus Israël: Vade, & dic viris Iuda, C
& habitatoribus Ierusalem: Numquid non
recipietis disciplinam vt obediatis verbis
meis, dicit Dominus? * Præualuerunt sermo- 14
nes Ionadab filij Rechab, quos præcepit fi-
liis suis vt non biberent vinum: & non bi-
berunt vsque ad diem hanc, quia obedie-
runt præcepto patris sui: ego autem locutus
sum ad vos, de manè consurgens & lo-
quens, & non obedistis mihi. * Misique ad 15
vos omnes seruos meos prophetas, consur-
† Sup 18. a. 11. 25. a 5. gens diluculo, mittensque & dicens: † Con-
uertimini vnusquisque à via sua pessima, &
bona facite studia vestra: & nolite sequi
deos alienos, neque colatis eos: & habitabi-
tis in terra, quam dedi vobis & patribus
vestris: & non inclinastis aurem vestram,
neque audistis me. * Firmauerunt igitur 16
filij Ionadab filij Rechab præceptum patris D
sui, quod præceperat eis: populus autem iste
non obediuit mihi. * Idcircò hæc dicit Do- 17
minus exercituum, Deus Israël: Ecce ego
adducam super Iuda, & super omnes habita-
tores Ierusalem, vniuersam afflictionem,
quam locutus sum aduersus illos: eò quòd
locutus sum ad illos, & non audierunt: vo-
caui illos, & non responderunt mihi. * Do- 18
mui autem Rechabitarum dixit Ieremias:
Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
raël: Pro eo quòd obedistis præcepto Io-
nadab patris vestri, & custodistis omnia
mandata eius, & fecistis vniuersa, quæ
præcepit vobis: * Propterea hæc dicit 19
Dominus exercituum Deus Israël: non
deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab,
stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPVT XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo vt resipiscant: porrò rex Ioakim ipsum igni consumit, iubens Ieremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium scribere, & Ioakim ac semen eius vnà cum Ierusalem prædicit perdendos.

1 ET factum est in anno quarto Ioakim
A filij Iosiæ regis Iuda: factum est ver-
bum hoc ad Ieremiam à Domino, dicens:
2 * Tolle volumen libri, & scribes in eo om-
nia verba, quæ locutus sum tibi aduersum
Israël & Iudam, & aduersum omnes gentes;
à die qua locutus sum ad te, ex diebus Io-
3 siæ vsque ad diem hanc: * Si fortè audiente
domo Iuda vniuersa mala, quæ ego cogito
facere eis, reuertatur vnusquisque à via sua
pessima: & propitius ero iniquitati, & pec-
4 cato eorum. * Vocauit ergo Ieremias Baruch
filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ie-
remiæ, omnes sermones Domini quos lo-
5 cutus est ad eum: in volumine libri: * &
præcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego
clausus sum, nec valeo ingredi domum Do-
6 mini. * Ingredere ergo tu, & lege de volu-
mine, in quo scripsisti ex ore meo, verba
Domini, audiente populo in domo Domini,
in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso
B Iuda, qui veniunt de ciuitatibus suis, leges
7 eis: * Si fortè cadat oratio eorum in cons-
pectu Domini, & reuertatur vnusquisque à
via sua pessima: quoniam magnus furor &
indignatio est, quam locutus est Dominus
8 aduersus populum hunc. * Et fecit Baruch
filius Neriæ, iuxta omnia, quæ præceperat ei
Ieremias propheta, legens ex volumine ser-
9 mones Domini in domo Domini. * Factum
est autem in anno quinto Ioakim filij Iosiæ
regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt
ieiunium in conspectu Domini omni popu-
lo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini,
quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieru-
10 salem. * Legitque Baruch ex volumine ser-
C mones Ieremiæ in domo Domini, in gazo-
phylacio Gamariæ filij Saphan scribæ, in ve-
stibulo superiori, in introitu portæ nouæ
domus Domini, audiente omni populo.
11 * Cumque audisset Michæas filius Gamariæ
filij Saphan omnes sermones Domini ex li-
12 bro: * descendit in domum regis ad gazo-
phylacium scribæ: & ecce ibi omnes princi-
pes sedebant: Elisama scriba, & Dalaias
filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor,
& Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius
13 Hananiæ, & vniuersi principes. * Et nun-
tiauit eis Michæas omnia verba, quæ audi-
uit legente Baruch ex volumine in auribus
14 populi. * Miserunt itaque omnes principes
ad Baruch, Iudi filium Nathaniæ filij Se-
lemiæ, filij Chusi, dicentes: Volumen, ex
quo legisti audiente populo, sume in manu
tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Ne-
riæ volumen in manu sua, & venit ad eos.

* Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in 15
auribus nostris. Et legit Baruch in auribus D
eorum. * Igitur cùm audissent omnia verba, 16
obstupuerunt vnusquisque ad proximum
suum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare de-
bemus regi omnes sermones istos. * Et in- 17
terrogauerunt eum, dicentes? Indica nobis
quomodo scripsisti omnes sermones istos ex
ore eius. * Dixit autem eis Baruch: Ex ore 18
suo loquebatur quasi legens ad me omnes
sermones istos: & ego scribebam in volu-
mine atramento. * Et dixerunt principes 19
ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Iere-
mias, & nemo sciat vbi sitis. * Et ingressi 20
sunt ad regem in atrium: porrò volumen
commendauerunt in gazophylacio Elisamæ
scribæ: & nuntiauerunt audiente rege om-
nes sermones. * Misitque rex Iudi vt sume- 21
ret volumen: qui tollens illud de gazophy- E
lacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, &
vniuersis principibus qui stabant circa re-
gem. * Rex autem sedebat in domo hiemali 22
in mense nono: & posita erat arula coram
eo plena prunis. * Cumque legisset Iudi 23
tres pagellas vel quatuor, scidit illud scal-
pello scribæ, & proiecit in ignem, qui erat
super arulam, donec consumeretur omne
volumen igni, qui erat in arula. * Et non 24
timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua,
rex & omnes serui eius, qui audierunt vni-
uersos sermones istos. * Verumtamen El- 25
nathan, & Dalaias, & Gamarias, contradi-
xerunt regi ne combureret librum: & non
audiuit eos. * Et præcepit rex Ieremiel filio 26
Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ F
filio Abdeel, vt comprehenderent Baruch
scribam, & Ieremiam prophetam: abscon-
dit autem eos Dominus. * Et factum est ver- 27
bum Domini ad Ieremiam prophetam, post-
quam combusserat rex volumen, & sermo-
nes quos scripserat Baruch ex ore Ieremiæ,
dicens: * Rursum tolle volumen aliud: & 28
scribe in eo omnes sermones priores, qui
erant in primo volumine, quod combussit
Ioakim rex Iuda. * Et ad Ioakim regem 29
Iuda dices: Hæc dicit Dominus: Tu com-
bussisti volumen illud, dicens: Quare scrip-
sisti in eo annuntians: Festinus veniet rex
Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessa-
re faciet ex illa hominem, & iumentum?
* Propterea hæc dicit Dominus contra Ioa- 30
kim regem Iuda: Non erit ex eo qui sedeat G
super solium Dauid: & cadauer eius proij-
cietur ad æstum per diem, & ad gelu per no-
ctem. * Et visitabo contra eum, & contra 31
semen eius, & contra seruos eius, iniquita-
tes suas; & adducam super eos, & super ha-
bitatores Ierusalem, & super viros Iuda,
omne malum, quod locutus sum ad eos,
& non audierunt. * Ieremias autem tulit 32
volumen aliud, & dedit illud Baruch filio
Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Ie-
remiæ omnes sermones libri, quem com-
busserat Ioakim rex Iuda igni: & insuper
additi sunt sermones multò plures, quàm an-
teà fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Ieremiam; qui, relicta à Chaldæis Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias vrbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur; vnde à Sedecia eductus, seruatur in vestibulo carceris, assignata ipsi indies torta panis.

1 ET regnauit rex Sedecias filius Iosiæ pro
A Iechonia filio Ioakim: quem constituit
regem Nabuchodonosor rex Babylonis in
2 terra Iuda. * Et non obediuit ipse, & serui
eius, & populus terræ, verbis Domini, quæ
3 locutus est in manu Ieremiæ prophetæ. * Et
misit rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ, &
Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, ad
Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro no-
4 bis Dominum Deum nostrum. * Ieremias
autem liberè ambulabat in medio populi:
non enim miserant eum in custodiam carce-
ris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est
de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui ob-
sidebant Ierusalem, huiuscemodi nuntium,
5 recesserunt ab Ierusalem. * Et factum est
verbum Domini ad Ieremiam prophetam,
6 dicens: * Hæc dicit Dominus Deus Israël:
B Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me
interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis,
qui egressus est vobis in auxilium, reuerte-
7 tur in terram suam in Ægyptum. * & re-
dient Chaldæi, & bellabunt contra ciuita-
tem hanc & capient eam, & succendent
8 eam igni. * Hæc dicit Dominus: Nolite
decipere animas vestras, dicentes: Euntes
abibunt, & recedent à nobis Chaldæi; quia
9 non abibunt. * Sed & si percusseritis omnem
exercitum Chaldæorum, qui præliantur ad-
uersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui
vulnerati: singuli de tentorio suo consur-
gent, & incendent ciuitatem hanc igni.
10 * Ergo cùm recessisset exercitus Chaldæo-
rum ab Ierusalem propter exercitum Pha-
11 raonis, * egressus est Ieremias de Ierusalem
vt iret in Terram Beniamin, & diuideret ibi
12 possessionem in conspectu ciuium. * Cum-
C que peruenisset ad portam Beniamin, erat
ibi custos portæ per vices, nomine Ierias, fi-
lius Selemiæ filij Hananiæ, & apprehendit
Ieremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos
13 profugis. * Et respondit Ieremias: Falsum
est, non fugio ad Chaldæos. Et non audiuit
eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, &
14 adduxit eum ad principes. * Quam ob rem
irati principes contra Ieremiam, cæsum eum
miserunt in carcerem, qui erat in domo Io-
nathan scribæ: ipse enim præpositus erat
15 super carcerem. * Itaque ingressus est Iere-
mias in domum laci & in ergastulum: &
sedit

sedit ibi Ieremias diebus multis. * Mittens 16
autem Sedecias rex tulit eum : & interrogauit
eum in domo sua absconditè, & dixit : Pu-
tásne est sermo à Domino? Et dixit Ieremias: D
Est, & ait : In manus regis Babylonis tradèris.
* Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam : 17
Quid peccaui tibi, & seruis tuis, & popu-
lo tuo, quia misisti me in domum carceris?
* Vbi sunt prophetæ vestri, qui propheta- 18
bant vobis, & dicebant : Non veniet rex
Babylonis super vos, & super terram hanc?
* Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: 19
Valeat deprecatio mea in conspectu tuo : &
ne me remittas in domum Ionathan scribæ,
ne moriar ibi. * Præcepit ergo rex Sedecias 20
vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris:
& daretur ei torta panis quotidie, excepto
pulmento, donec consumerentur omnes pa-
nes de ciuitate : & mansit Ieremias in vesti-
bulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum ; vnde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi vt egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succendetur : iubet quoque rex Ieremiæ vt hoc colloquium seruet secretum.

AVdiuit autem Saphatias filius Mathan, 1
& Gedelias filius Phassur, & Iuchal A
filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, ser-
mones, quos Ieremias loquebatur ad om-
nem populum, dicens : * Hæc dicit Domi- 2
Sup. 21. c. 9. nus : † Quicumque manserit in ciuitate hac,
morietur gladio, & fame, & peste : qui au-
tem profugerit ad Chaldæos, viuet, &
erit anima eius sospes & viuens. * Hæc 3
dicit Dominus : Tradendo tradetur ciuitas
hæc in manu exercitus regis Babylonis, &
capiet eam. * Et dixerunt principes regi : 4
Rogamus vt occidatur homo iste : de indu-
stria enim dissoluit manus virorum bellan- B
tium, qui remanserunt in ciuitate hac, &
manus vniuersi populi, loquens ad eos iuxta
verba hæc : siquidem homo iste non quærit
pacem populo huic, sed malum. * Et dixit 5
rex Sedecias : Ecce ipse in manibus vestris
est : nec enim fas est regem vobis quidquam
negare. * Tulerunt ergo Ieremiam, & pro- 6
iecerunt eum in lacum Melchiæ filij Ame-
lech, qui erat in vestibulo carceris : & sub-
miserunt Ieremiam funibus in lacum, in
quo non erat aqua, sed lutum : descendit
itaque Ieremias in cœnum. * Audiuit au- 7
tem Abdemelech Æthiops vir eunuchus,
qui erat in domo regis quòd misissent Iere-
miam in lacum : porrò rex sedebat in porta
Beniamin. * Et egressus est Abdemelech 8
de domo regis, & locutus est ad regem, di-
cens : * Domine mi rex, malefecerunt viri 9
isti omnia quæcumque perpetrarunt contra
Ieremiam prophetam, mittentes eum in
C lacum vt moriatur ibi fame, non sunt enim
10 panes vltrà in ciuitate. * Præcepit itaque
rex Abdemelech Æthiopi, dicens : Tolle
tecum hinc triginta viros, & leua Ieremiam
prophetam de lacu antequam moriatur.
11 * Assumptis ergo Abdemelech secum viris,
ingressus est domum regis, quæ erat sub cel-
lario : & tulit inde veteres pannos, & anti-
qua quæ computruerant, & submisit ea ad
12 Ieremiam in lacum per funiculos. * Dixit-
que Abdemelech Æthiops ad Ieremiam:
Pone veteres pannos, & hæc scissa & putri-
da, sub cubito manuum tuarum, & super
13 funes. fecit ergo Ieremias sic. * Et extraxe-
D runt Ieremiam funibus, & eduxerunt eum
de lacu : mansit autem Ieremias in vestibulo
14 carceris. * Et misit rex Sedecias, & tulit ad
se Ieremiam prophetam ad ostium tertium,
quod erat in domo Domini : & dixit rex ad
Ieremiam : Interrogo ego te sermonem, ne
15 abscondas à me aliquid. * Dixit autem Ie-
remias ad Sedeciam : Si annuntiauero tibi
numquid non interficies me? & si consilium
16 dedero tibi, non me audies. * Iurauit ergo
rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens : Viuit
Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si
occidero te, & si tradidero te in manus viro-
rum istorum, qui quærunt animam tuam.
17 * Et dixit Ieremias ad Sedeciam : Hæc dicit
E Dominus exercituum Deus Israël : Si profe-
ctus exieris ad principes regis Babylonis, vi-
uet anima tua, & ciuitas hæc non succende-
18 tur igni : & saluus eris tu, & domus tua. * Si
autem non exieris ad principes regis Babylo-
nis, tradetur ciuitas hæc in manus Chaldæo-
rum, & succendent eam igni : & tu non ef-
19 fugies de manu eorum. * Et dixit rex Sede-
cias ad Ieremiam : Sollicitus sum propter Iu-
dæos, qui transfugerunt ad Chaldæos : ne fortè
20 tradar in manus eorum, & illudant mihi. * Res-
pondit autem Ieremias : Non te tradent, au-
di quæso vocem Domini, quam ego loquor
21 ad te, & benè tibi erit, & viuet anima tua.
F * Quòd si nolueris egredi : iste est sermo,
22 quem ostendit mihi Dominus : * Ecce om-
nes mulieres, quæ remanserunt in domo re-
gis Iuda, educentur ad principes regis Ba-
bylonis : & ipsæ dicent : Seduxerunt te, &
præualuerunt aduersum te viri pacifici tui,
demerserunt in cœno & in lubrico pedes
23 tuos, & recesserunt à te. * Et omnes vxo-
res tuæ, & filij tui educentur ad Chal-
dæos : & non effugies manus eorum, sed
in manu regis Babylonis capieris : & ciuita-
24 tem hanc comburet igni. * Dixit ergo Se-
decias ad Ieremiam : Nullus sciat verba hæc,
25 & non morieris. * Si autem audierint prin-
G cipes quia locutus sum tecum, & venerint ad
te, & dixerint tibi : Indica nobis quid locu-
tus sis cum rege, ne celes nos, & non te in-
terficiemus : & quid locutus est tecum rex :
26 * Dices ad eos : Prostraui ego preces meas
coram rege, ne me reduci iuberet in domum

Ioathan, & ibi moreretur. * Venerunt ergo 27
omnes principes ad Ieremiam, & interro-
gauerunt eum: & locutus est eis, iuxta om-
nia verba quæ præceperat ei rex, & cessaue-
runt ab eo: nihil enim fuerat auditum.* Man- 28
sit verò Ieremias in vestibulo carceris vsque
ad diem, quo capta est Ierusalem: & factum
est vt caperetur Ierusalem.

CAPVT XXXIX.

Ierusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur vnà cum principibus; cuius filij in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque excæcatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ierusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Ierosolymis relinquitur; Ieremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

4 Reg. 25. a. 1. Inf. 52. a. 4.

ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mense 1
decimo, venit Nabuchodonosor rex A
Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ieru-
salem, & obsidebant eam. * Vndecimo au- 2
tem anno Sedeciæ, mense quarto, quinta
mensis aperta est ciuitas. * Et ingressi sunt 3
omnes principes regis Babylonis, & sede-
runt in porta media: Neregel, Sereser, Se-
megarnabu, Sarsachim, Rabsares, Nere-
gel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui prin-
cipes regis Babylonis. * Cumque vidisset 4
eos Sedecias rex Iuda, & omnes viri bella-
tores, fugerunt: & egressi sunt nocte de
ciuitate per viam horti regis, & per portam,
quæ erat inter duos muros, & egressi sunt
ad viam deserti. * Persecutus est autem eos 5
exercitus Chaldæorum: & comprehende- B
runt Sedeciam in campo solitudinis Ieri-
chontinæ, & captum adduxerunt ad Nabu-
chodonosor regem Babylonis in Reblatha,
quæ est in Terra Emath: & locutus est ad
eum iudicia. * Et occidit rex Babylonis filios 6
Sedeciæ in Reblatha, in oculis eius: & om-
nes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. * O- 7
culos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum
compedibus vt duceretur in Babylonem.
* Domum quoque regis, & domum vulgi 8
succenderunt Chaldæi igni, & murum Ie-
rusalem subuerterunt. * Et reliquias popu- 9
li, qui remanserant in ciuitate, & perfugas,
qui transfugerant ad eum: & superfluos
vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzar-
dan magister militum in Babylonem. * Et 10
de plebe pauperum, qui nihil penitus habe- C
bant, dimisit Nabuzardan magister militum
in Terra Iuda: & dedit eis vineas & cister-
nas in die illa. * Præceperat autem Nabu- 11
chodonosor rex Babylonis de Ieremia Na-
buzardan magistro militum, dicens: * Tolle 12
illum, & pone super eum oculos tuos, nihil-
que ei mali facias: sed, vt voluerit, sic facias
ei. * Misit ergo Nabuzardan princeps mili- 13
tiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Nere-
gel, & Sereser, & Rebmag, & omnes opti-
14 mates regis Babylonis, * miserunt, & tule-
runt Ieremiam de vestibulo carceris, & tra-
diderunt eum Godoliæ filio Abicam filij Sa-
phan, vt intraret in domum, & habitaret in
15 populo. * Ad Ieremiam autem factus fuerat
D sermo Domini, cùm clausus esset in vestibu-
16 lo carceris, dicens: * Vade, & dic Abde-
melech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Domi-
nus exercituum Deus Israël: Ecce ego indu-
cam sermones meos super ciuitatem hanc in
malum, & non in bonum: & erunt in con-
17 spectu tuo in die illa. * Et liberabo te in die
illa, ait Dominus: & non traderis in manus
18 virorum, quos tu formidas: * Sed eruens li-
berabo te, & gladio non cades: sed erit tibi
anima tua in salutem, quia in me habuisti fi-
duciam, ait Dominus.

CAPVT XL.

Ieremiæ permittitur liberè habitare vbicumque voluerit; qui vnà cum dispersis Iudæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Iudæorum: qui Godolias audire noluit Iohanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1 SErmo, qui factus est ad Ieremiam à Do-
A mino, postquam dimissus est à Nabuzar-
dan magistro militiæ de Rama, quando tulit
eum vinctum catenis in medio omnium, qui
migrabant de Ierusalem & Iuda, & duce-
2 bantur in Babylonem. * Tollens ergo prin-
ceps militiæ Ieremiam, dixit ad eum: Do-
minus Deus tuus locutus est malum hoc su-
3 per locum istum, * & adduxit: & fecit Do-
minus sicut locutus est, quia peccastis Do-
mino, & non audistis vocem eius, & factus
4 est vobis sermo hic. * Nunc ergo ecce solui
te hodie de catenis, quæ sunt in manibus
tuis: si placet tibi vt venias mecum in Ba-
bylonem, veni; & ponam oculos meos su-
per te: si autem displicet tibi venire mecum
in Babylonem, reside: ecce omnis terra in
conspectu tuo est: quod elegeris, & quò
5 placuerit tibi vt vadas, illuc perge. * Et me-
B cum noli venire: sed habita apud Godo-
liam filium Ahicam filij Saphan, quem præ-
posuit rex Babylonis ciuitatibus Iuda. habita
ergo cum eo in medio populi: vel quocum-
que placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit
quoque ei magister militiæ cibaria, & mu-
6 nuscula, & dimisit eum. * Venit autem Ie-
remias ad Godoliam filium Abicam in Mas-
phat, & habitauit cum eo in medio popu-
7 li, qui relictus fuerat in terra. * Cumque
audissent omnes principes exercitus, qui
dispersi fuerant per regiones, ipsi & socij
eorum, quòd præfecisset rex Babylonis
Godoliam filium Ahicam terræ, & quòd
commendasset ei viros, & mulieres, &
paruulos, & de pauperibus terræ, qui non
8 fuerant translati in Babylonem: * Venerunt
ad Godoliam in Masphath: & Ismahel
filius Nathaniæ, & Iohanan & Ionathan
filij Caree, & Sareas filius Thanebumeth,
&

& filij Ophi, qui erant de Netophati, & Ie-
zonias filius Maachati, ipsi & viri eorum.
† 4. Reg. 25/24 * † Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filij 9
Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite
timere seruire Chaldæis, habitate in terra
& seruite regi Babylonis, & benè erit vobis.
* Ecce ego habito in Masphath, vt respon- 10
deam præcepto Chaldeorum, qui mittun-
tur ad nos: vos autem colligite vindemiam,
& messem, & oleum, & condite in vasis ve-
stris, & manete in vrbibus vestris, quas te-
netis. * Sed & omnes Iudæi, qui erant in 11
Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & *
in vniuersis regionibus, audito quòd dedis-
set rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd
præposuisset super eos Godoliam filium Ahi-
cam filij Saphan: * reuersi sunt, inquam, 12
omnes Iudæi de vniuersis locis, ad quæ pro- D
fugerant, & venerunt in terram Iuda ad Go-
doliam in Masphath: & collegerunt vinum,
& messem multam nimis. * Iohanan autem 13
filius Caree, & omnes principes exercitus,
qui dispersi fuerant in regionibus, vene-
runt ad Godoliam in Masphath. * Et di- 14
xerunt ei: Scito quòd Baalis rex filiorum Am-
mon misit Ismahel filium Nathaniæ percu-
tere animam tuam. Et non credidit eis Go-
dolias filius Ahicam. * Iohanan autem fi- 15
lius Caree dixit ad Godoliam seorsum in
Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Is-
mahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne
interficiat animam tuam, & dissipentur om-
nes Iudæi, qui congregati sunt ad te, & peri-
bunt reliquiæ Iuda: * Et ait Godolias filius 16
Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli fa-
cere verbum hoc: falsum enim tu loqueris
de Ismahel.

CAPVT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Iudæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captiuum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

ET factum est in mense septimo, venit 1
Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama A
de semine regali, & optimates regis, & de-
cem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahi-
cam in Masphath: & comederunt ibi pa-
nes simul in Masphath. * Surrexit autem 2
Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri
qui cum eo erant, & percusserunt Godo-
liam filium Ahicam filij Saphan gladio, &
interfecerunt eum, quem præfecerat rex
Babylonis terræ. * Omnes quoque Iu- 3
dæos, qui erant cum Godolia in Masphath,
& Chaldæos, qui reperti sunt ibi, & viros
bellatores percussit Ismahel. * Secundo au- 4
tem die postquam occiderat Godoliam, nul-
lo adhuc sciente, * venerunt viri de Si- 5
chem, & de Silo, & de Samaria octoginta
viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squal-
lentes: & munera & thus habebant in ma-
6 nu, vt offerrent in domo Domini. * Egres-
B sus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occur-
sum eorum de Masphath, incedens & plo-
rans ibat: cùm autem occurrisset eis, dixit
ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahi-
7 cam. * Qui cùm venissent ad medium ciui-
tatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ
circa medium laci, ipse, & viri qui erant
8 cum eo. * Decem autem viri reperti sunt
inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli oc-
cidere nos: quia habemus thesauros in agro,
frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et
cessauit, & non interfecit eos cum fratribus
9 suis. * Lacus autem, in quem proiecerat
Ismahel omnia cadauera virorum, quos per-
cussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit
rex Asa propter Baasa regem Israël: ipsum
repleuit Ismahel filius Nathaniæ occisis.
10 * Et captiuas duxit Ismahel omnes reli-
C quias populi, qui erant in Masphath: filias
regis, & vniuersum populum, qui reman-
serat in Masphath quos commendauerat
Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio
Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Natha-
niæ, & abiit vt transiret ad filios Ammon.
11 * Audiuit autem Iohanan filius Caree, &
omnes principes bellatorum, qui erant cum
eo, omne malum, quod fecerat Ismahel
12 filius Nathaniæ. * Et assumptis vniuersis
viris, profecti sunt vt bellarent aduersum
Ismahel filium Nathaniæ, & inuenerunt
eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.
13 * Cumque vidisset omnis populus, qui erat
cum Ismaël, Iohanan filium Caree, & vni-
uersos principes bellatorum, qui erant cum
14 eo, lætati sunt. * Et reuersus est omnis po-
D pulus, quem ceperat Ismahel, in Masphath:
reuersusque abiit ad Iohanan filium Careë.
15 * Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum
octo viris à facie Iohanan, & abiit ad filios
16 Ammon. * Tulit ergo Iohanan filius Caree,
& omnes principes bellatorum, qui erant
cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas re-
duxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Mas-
phath, postquam percussit Godoliam filium
Ahicam; fortes viros ad prælium, & mu-
lieres, & pueros, & eunuchos, quos redu-
17 xerat de Gabaon. * Et abierunt, & sede-
runt peregrinantes in Chamaam, quæ est
iuxta Bethlehem, vt pergerent, & introirent
18 Ægyptum * à facie Chaldæorum: time-
bant enim eos, quia percusserat Ismahel
filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam,
quem præposuerat rex Babylonis in Terra
Iuda.

CAPVT XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Iudæorum, respondet ipsos fore saluos si in Iudæa maneant: si autem in

Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame,
& peste morituros.

ET accesserunt omnes principes bella- 1
torum, & Iohanan filius Caree, & Iezo- A
nias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à paruo
vsque ad magnum: * Dixeruntque ad Iere- 2
miam prophetam: Cadat oratio nostra in
conspectu tuo: & ora pro nobis ad Domi-
num Deum tuum, pro vniuersis reliquiis
istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus,
sicut oculi tui nos intuentur: * Et annuntiet 3
nobis Dominus Deus tuus viam, per quam
pergamus, & verbum, quod faciamus. * Di- 4
xit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui:
ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum
secundùm verba vestra. omne verbum, quod-
cumque responderit mihi, indicabo vobis;
nec celabo vos quidquam. * Et illi dixerunt 5
ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis
veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum,
in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos,
sic faciemus. * Siue bonum est, siue malum, 6
voci Domini Dei nostri, ad quem mitti-
mus te, obediemus: vt benè sit nobis cùm
audierimus vocem Domini Dei nostri.
* Cùm autem completi essent decem dies, 7
factum est verbum Domini ad Ieremiam. B
* Vocauitque Iohanan filium Caree, & om- 8
nes principes bellatorum, qui erant cum eo,
& vniuersum populum à minimo vsque ad
magnum. * Et dixit ad eos: Hæc dicit Do- 9
minus Deus Israël, ad quem misistis me, vt
prosternerem preces vestras in conspectu
eius: * Si quiescentes manseritis in terra 10
hac, ædificabo vos, & non destruam; plan-
tabo, & non euellam: iam enim placatus
sum super malo quod feci vobis. * Nolite 11
timere à facie regis Babylonis, quem vos
pauidi formidatis: nolite metuere eum, di-
cit Dominus: quia vobiscum sum ego, vt
saluos vos faciam, & eruam de manu eius.
* Et dabo vobis misericordias, & miserebor 12
vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.
* Si autem dixeritis vos: Non habitabi- 13
mus in terra ista, nec audiemus vocem C
Domini Dei nostri, * dicentes: Nequa- 14
quam, sed ad Terram Ægypti pergemus:
vbi non videbimus bellum, & clangorem
tubæ non audiemus, & famem non susti-
nebimus: & ibi habitabimus. * Propter 15
hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ
Iuda: Hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israël: Si posueritis faciem vestram vt
ingrediamini Ægyptum, & intraueritis vt
ibi habitetis: * gladius, quem vos formi- 16
datis, ibi comprehendet vos in Terra Æ-
gypti: & fames, pro qua estis solliciti, adhæ-
rebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.
* Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam 17
vt ingrediantur Ægyptum, vt habitent ibi,
morientur gladio, & fame, & peste: nullus
de eis remanebit, nec effugiet à facie mali,
quod ego afferam super eos. * Quia hæc di- 18
cit Dominus exercituum, Deus Israël: Sicut
D conflatus est furor meus, & indignatio mea
super habitatores Ierusalem: sic conflabitur
indignatio mea super vos, cùm ingressi fue-
ritis Ægyptum, & eritis in iusiurandum, &
in stuporem, & in maledictum, & in oppro-
brium: & nequaquam vltrà videbitis locum
19 istum. * Verbum Domini super vos reliquiæ
Iuda: Nolite intrare Ægyptum: scientes
20 scietis quia obtestatus sum vos hodie, * quia
decepistis animas vestras: vos enim misistis
me ad Dominum Deum nostrum dicentes:
• Ora pro nobis ad Dominum Deum no-
strum, & iuxta omnia quæcumque dixerit
tibi Dominus Deus noster, sic annuntia no-
21 bis, & faciemus. * Et annuntiaui vobis ho-
die, & non audistis vocem Domini Dei ve-
stri, super vniuersis pro quibus misit me
22 ad vos. * Nunc ergo scientes scietis quia
gladio, & fame, & peste moriemini in
loco, ad quem voluistis intrare vt habita-
retis ibi.

CAPVT XLIII.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur vnà cum Ieremia & Baruch in Ægyptum: vbi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 FActum est autem, cùm complesset Ie-
A remias loquens ad populum vniuersos
sermones Domini Dei eorum, pro quibus
miserat eum Dominus Deus eorum ad illos,
2 omnia verba hæc: * dixit Azarias filius
Osaiæ, & Iohanan filius Caree, & omnes
viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Men-
dacium tu loqueris: non misit te Dominus
Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Æ-
3 gyptum vt habitetis illic. * Sed Baruch filius
B Neriæ incitat te aduersum nos, vt tradat
nos in manus Chaldæorum, vt interficiat
4 nos, & traduci faciat in Babylonem. * Et
non audiuit Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, & vniuersus populus,
vocem Domini, vt manerent in Terra Iuda.
5 * Sed tollens Iohanan filius Caree, & vni-
uersi principes bellatorum, vniuersos reli-
quiarum Iuda, qui reuersi fuerant de cunctis
Gentibus, ad quas fuerant antè dispersi, vt
6 habitarent in Terra Iuda; * viros, & mulie-
res, & paruulos, & filias regis, & omnem
animam, quam reliquerat Nabuzardan prin-
ceps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij
Saphan, & Ieremiam prophetam, & Baruch
7 filium Neriæ. * Et ingressi sunt Terram Æ-
C gypti, quia non obedierunt voci Domini:
8 & venerunt vsque ad Taphnis. * Et fa-
ctus est sermo Domini ad Ieremiam in Taph-
9 nis, dicens: * Sume lapides grandes in manu
tua, & abscondes eos in crypta, quæ est
sub muro latericio in porta domus Pharao-
nis in Taphnis, cernentibus viris Iudæis:
* Et

* Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer- 10
cituum Deus Iſrael: Ecce ego mittam, & aſ-
ſumam Nabuchodonoſor regem Babylonis
ſeruum meum: & ponam thronum eius ſu-
per lapides iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet
ſolium ſuum ſuper eos.* Veniensque percu- 11
tiet Terram Ægypti: quos in mortem, in mor- D
tē; & quos in captiuitatem, in captiuitatem; &
quos in gladium, in gladium. * Et ſuccendet 12
ignem in delubris deorum Ægypti, & com-
buret ea, & captiuos ducet illos: & amicie-
tur Terram Ægypti, ſicut amicitur paſtor pal-
lio ſuo: & egredietur inde in pace. * Et con- 13
teret ſtatuas domus Solis, quæ ſunt in Terra
Ægypti: & delubra deorum Ægypti com-
buret igni.

CAPUT XLIV.

Iudæi in Ægypto reprehenſi à Ieremia ſuper idololatria, obſtinatè reſpondent vnà cum multitudine mulierum, ſe permanſuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuerſos gladio & fame conſumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum ſuorum, ac terram Ægypti prorſus vaſtandam.

VErbum, quod factum eſt per Ieremiam 1
ad omnes Iudæos, qui habitabant in A
Terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in
Taphnis, & in Memphis, & in Terra Pha-
tures, dicens: * Hæc dicit Dominus exerci- 2
tuum Deus Iſrael: Vos vidiſtis omne malum
iſtud, quod adduxi ſuper Ieruſalem, & ſuper
omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ ſunt ho-
die, & non eſt in eis habitator: * Propter 3
malitiam, quam fecerunt vt me ad iracun-
diam prouocarent, & irent vt ſacrificarent,
& colerent deos alienos, quos neſciebant &
illi, & vos, & patres veſtri. * Et miſi ad vos 4
omnes ſeruos meos prophetas, de nocte con-
ſurgens, mittenſque & dicens: Nolite face-
re verbum abominationis huiuſcemodi, quam
odiui. * Et non audierunt, nec inclinauerunt 5
aurem ſuam, vt conuerterentur à malis ſuis
& non ſacrificarent dijs alienis. * Et confla- 6
ta eſt indignatio mea & furor meus, & ſuc- B
cenſa eſt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ie-
ruſalem: & verſæ ſunt in ſolitudinem & va-
ſtitatem ſecundùm diem hanc.* Et nunc hæc 7
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
Quare vos facitis malum grande hoc contra
animas veſtras, vt intereat ex vobis vir & mu-
lier, paruulus & lactens de medio Iudæ, nec
relinquatur vobis quidquam reſiduum: * Pro- 8
uocantes me in operibus manuum veſtra-
rum, ſacrificando dijs alienis in Terra Ægy-
pti, in quam ingreſſi eſtis vt habitetis ibi: &
diſpereatis, & ſitis in maledictionem, & in
opprobrium cunctis gentibus terræ? * Num- 9
quid obliti eſtis mala patrum veſtrorum, &
mala regum Iuda, & mala vxorum eius, &
mala veſtra, & mala vxorum veſtrarum, quæ
fecerunt in Terra Iuda, & in regionibus Ie-
ruſalem? * Non ſunt mundati vſque ad diem 10
hanc: & non timuerunt, & non ambulaue-
runt in lege Domini, & in præceptis meis,
quæ dedi coram vobis & coram patribus ve-
11 ſtris. * Ideò hæc dicit Dominus exercituum
C Deus Iſrael: † Ecce ego ponam faciem † Amos 9. 4.
meam in vobis in malum: & diſperdam om-
12 nem Iudam. * Et aſſumam reliquias Iudæ,
qui poſuerunt facies ſuas vt ingrederentur
Terram Ægypti, & habitarent ibi: & con-
ſumentur omnes in Terra Ægypti: cadent
in gladio & in fame: & conſumentur à mi-
nimo vſque ad maximum, in gladio & in fa-
me morientur: & erunt in iuſiurandum, & in
miraculum, & in maledictionem, & in oppro-
13 brium. * Et viſitabo ſuper habitatores Terræ
Ægypti, ſicut viſitaui ſuper Ieruſalem, in gla-
14 dio, & fame, & peſte. * Et non erit qui effu-
giat, & ſit reſiduus de reliquijs Iudæorum, qui
D vadunt vt peregrinentur in Terra Ægypti: &
reuertantur in Terram Iuda, ad quam ipſi ele-
uant animas ſuas vt reuertantur, & habitent
15 ibi: non reuertentur niſi qui fugerint. * Reſ-
ponderunt autem Ieremiæ omnes viri, ſcien-
tes quòd ſacrificarent vxores eorum dijs alie-
nis, & vniuerſæ mulieres, quarum ſtabat mul-
titudo grandis, & omnis populus habitan-
tium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:
16 * Sermonem, quem locutus es ad nos in no-
17 mine Domini, non audiemus ex te: * ſed
facientes faciemus omne verbum quod egre-
dietur de ore noſtro, vt ſacrificemus reginæ
cœli, & libemus ei libamina, ſicut fecimus
nos, & patres noſtri, reges noſtri, & princi-
pes noſtri, in vrbibus Iuda, & in plateis Ie-
ruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & benè
18 nobis erat, malumque non vidimus. * Ex eo
autem tempore, quo ceſſauimus ſacrificare
reginæ cœli, & libare ei libamina, indige-
mus omnibus, & gladio & fame conſumpti
19 ſumus. * Quòd ſi nos ſacrificamus reginæ
E cœli, & libamus ei libamina: numquid ſine
viris noſtris fecimus ei placentas, ad colen-
20 dum eam, & libandum ei libamina? * Et di-
xit Ieremias ad omnem populum, aduerſum
viros, & aduerſum mulieres, & aduerſum
vniuerſam plebem, qui reſponderant ei ver-
21 bum, dicens: * Numquid non ſacrificium,
quod ſacrificaſtis in ciuitatibus Iuda, & in pla-
teis Ieruſalem, vos & patres veſtri, reges ve-
ſtri, & principes veſtri, & populus terræ, ho-
rum recordatus eſt Dominus, & aſcendit ſu-
22 per cor eius? * Et non poterat Dominus vl-
trà portare propter malitiam ſtudiorum ve-
ſtrorum, & propter abominationes, quas fe-
ciſtis: & facta eſt terra veſtra in deſolatio-
nem, & in ſtuporem, & in maledictum,
eò quòd non ſit habitator ſicut eſt dies hæc.
23 * Proptereà quòd ſacrificaueritis idolis, &
peccaueritis Domino, & non audieritis vo-
cem Domini, & in lege, & in præceptis, &
in teſtimonijs eius non ambulaueritis: id-
F circo euenerunt vobis mala hæc, ſicut eſt
24 dies hæc. * Dixit autem Ieremias ad omnem

populum, & ad vniuersas mulieres: Audite
verbum Domini omnis Iuda, qui estis in Ter-
ra Ægypti: * Hæc inquit Dominus exerci- 25
tuum Deus Israel, dicens: Vos, & vxores
vestræ, locuti estis ore vestro, & manibus
vestris implestis, dicentes: Faciamus vota
nostra, quæ vouimus, vt sacrificemus reginæ
cœli, & libemus ei libamina. implestis vota
vestra, & opere perpetrastis ea. * Ideo audi- 26
te verbum Domini omnis Iuda, qui habita-
tis in Terra Ægypti: Ecce ego iuraui in no-
mine meo magno, ait Dominus: quia ne
quaquam vltrà vocabitur nomen meum ex
ore omnis viri Iudæi, dicentis: Viuit Domi-
nus Deus in omni Terra Ægypti. * Ecce ego 27
vigilabo super eos in malum, & non in bo- G
num: & consumentur omnes viri Iuda, qui
sunt in Terra Ægypti, gladio & fame, donec
penitus consumantur. * Et qui fugerint gla- 28
dium, reuertentur de Terra Ægypti in Ter-
ram Iuda viri pauci: & scient omnes reliquiæ
Iuda ingredientium Terram Ægypti, vt
habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus,
an illorum. * Et hoc vobis signum, ait Do- 29
minus, quòd visitem ego super vos in loco
isto: vt sciatis quia verè complebuntur sermo-
nes mei contra vos in malum. * Hæc dicit 30
Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem
Ephree regem Ægypti in manu inimicorum
eius, & in manu quærentium animam illius:
sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu
Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui
& quærentis animam eius.

CAPVT XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quòd quereretur se dolorem habere, & non requiem; cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

VErbum, quod locutus est Ieremias pro- 1
pheta ad Baruch filium Neriæ, cùm A
scripsisset verba hæc in libro ex ore Ieremiæ,
anno quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, di-
cens: * Hæc dicit Dominus Deus Israel ad 2
te Baruch: * Dixisti: Væ misero mihi, quoniam 3
addidit Dominus dolorem dolori meo: labo-
raui in gemitu meo, & requiem non inueni.
* Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: 4
Ecce quos ædificaui, ego destruo: & quos B
plantaui, ego euello, & vniuersam terram
hanc. * Et tu quæris tibi grandia? noli quæ- 5
rere: quia ecce ego adducam malum super
omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi
animam tuam in salutem, in omnibus locis,
ad quæcumque perrexeris.

CAPVT XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor; Iudæis autem & filijs Israel consolationem tandem ac liberationem: vniuersis verò Gentibus ad quas Deus illos eiecerat, vastationem.

QVod factum est verbum Domini ad Ie- 1
remiam prophetam contra Gentes, * 2
A ad Ægyptum, aduersum exercitum Pha-
raonis Nechao regis Ægypti, qui erat iuxta
fluuium Euphraten in Charcamis, quem
percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in
3 quarto anno Ioakim filij Iosiæ regis Iuda. *
Præparate scutum, & clypeum, & procedite
4 ad bellum. * Iungite equos, & ascendite
equites: state in galeis, polite lanceas, indui-
5 te vos loricis. * Quid igitur? vidi ipsos paui-
dos, & terga vertentes, fortes eorum cæsos:
fugerunt conciti, nec respexerunt: terror
6 vndique, ait Dominus. * Non fugiat velox,
B nec saluari se putet fortis: Ad Aquilonem
iuxta flumen Euphraten victi sunt, & rue-
7 runt. * Quis est iste, qui quasi flumen ascen-
dit: & veluti fluuiorum, intumescunt gurgi-
8 tes eius? * Ægyptus, fluminis instar ascen-
dit, & velut flumina mouebuntur fluctus eius,
& dicet: Ascendens operiam terram: perdam
9 ciuitatem, & habitatores eius. * Ascendite
equos, & exultate in curribus, & procedant
fortes, Æthiopia & Libyes tenentes scutum
10 & Lydij arripientes & iacientes sagittas. *
Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies
vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis:
C deuorabit gladius, & saturabitur, & inebria-
bitur sanguine eorum: victima enim Domi-
ni Dei exercituum in Terra Aquilonis iuxta
11 flumen Euphraten. * Ascende in Galaad, &
tolle resinam, virgo filia Ægypti: frustrà mul-
12 tiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. *
Audierunt gentes ignominiam tuam, & vlu-
latus tuus repleuit terram: quia fortis impe-
git in fortem, & ambo pariter conciderunt.
13 * Verbum quod locutus est Dominus ad Iere-
miam prophetam, super eo quòd venturus
esset Nabuchodonosor rex Babylonis & per-
14 cussurus Terram Ægypti. * Annuntiate
D Ægypto, & auditum facite in Magdalo, &
resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite:
Sta, & præpara te: quia deuorabit gladius
15 ea quæ per circuitum tuum sunt. * Quare
computruit fortis tuus? non stetit: quoniam
16 Dominus subuertit eum. * Multiplicauit
ruentes, ceciditque vir ad proximum suum:
& dicent: Surge, & reuertamur ad populum
nostrum, & ad terram natiuitatis nostræ, à
17 facie gladij columbæ. * Vocate nomen Pha-
raonis regis Ægypti, tumultum adduxit tem-
18 pus. * Viuo ego (inquit rex, Dominus exer-
E cituum nomen eius) quoniam sicut Thabor
in montibus, & sicut Carmelus in mari, ve-
19 niet. * Vasa transmigrationis fac tibi habita-
trix filia Ægypti: quia Memphis in solitu-
dinem erit, & deseretur, & inhabitabilis
20 erit. * Vitula elegans atque formosa Ægy-
21 ptus: stimulator ab Aquilone veniet ei. *
Mercenarij quoque eius, qui versabantur
in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt,
& fugerunt simul, nec stare potuerunt:
quia dies interfectionis eorum venit super
22 eos, tempus visitationis eorum. * Vox eius
quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu

propera

properabunt, & cum securibus venient ei, F
quasi cædentes ligna. * Succiderunt saltum 23
eius, ait Dominus, qui supputari non po-
test: multiplicati sunt super locustas, & non
est eis numerus. * Confusa est filia Ægypti, 24
& tradita in manus populi Aquilonis. * Di- 25
xit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce
ego visitabo super tumultum Alexandriæ, &
super Pharaonem, & super Ægyptum, &
super deos eius, & super reges eius, & su-
per Pharaonem, & super eos qui confidunt
in eo. * Et dabo eos in manus quæren- 26
tium animam eorum, & in manus Nabucho- G
donosor regis Babylonis, & in manus seruo-
rum eius: & post hæc habitabitur sicut die-
†Isai.41.a.14.44.a.2. bus pristinis, ait Dominus. * † Et tu ne timeas 27
serue meus Iacob, & ne paueas Israel: quia
ecce ego saluum te faciam de longinquo, &
semen tuum de terra captiuitatis tuæ & re-
uertetur Iacob, & requiescet, & prosperabi-
tur; & non erit qui exterreat eum. * Et tu 28
noli timere serue meus Iacob, ait Dominus:
quia tecum ego sum, quia ego consumam
cunctas gentes, ad quas eieci te: te verò non
consumam, sed castigabo te in iudicio, nec
quasi innocenti parcam tibi.

CAPVT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

QVod factum est verbum Domini ad Ie- 1
remiam prophetam contra Palæsthinos, A
antequam percuteret Pharao Gazam: * Hæc 2
dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab
Aquilone, & erunt quasi torrens inundans,
& operient terram & plenitudinem eius,
vrbem & habitatores eius: clamabunt homi-
nes, & vlulabunt omnes habitatores terræ,
* à strepitu pompæ armorum, & bellato- 3
rum eius, à commotione quadrigarum eius,
& multitudine rotarum illius. Non respexe-
runt patres filios manibus dissolutis * pro ad- 4
uentu diei, in quo vastabuntur omnes Phi- B
listhiim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum
omnibus reliquis auxilijs suis. depopulatus
est enim Dominus Palæsthinos, reliquias in-
sulæ Cappadociæ. * Venit caluitium super 5
Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ val-
lis earum: vsquequò concîderis? * O mucro 6
Domini vsquequò non quiesces? Ingre- C
dere in vaginam tuam, refrigerare, & sile.
* Quomodo quiescet, cùm Dominus præce- 7
perit ei aduersus Ascalonem, & aduersus
maritimas eius regiones, ibique condixerit
illi?

CAPVT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium vrbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

AD Moab hæc dicit Dominus exerci- 1
tuum Deus Israel: Væ super Nabo, quo-
A niam vastata est, & confusa: capta est Ca-
2 riathaim: confusa est fortis, & tremuit. * Non
est vltrà exultatio in Moab contra Hesebon.
cogitauerunt malum. Venite, & disperda-
mus eam de gente. ergo silens conticesces,
3 sequeturque te gladius. * Vox clamoris de
4 Oronaim: vastitas, & contritio magna. *
Contrita est Moab: annuntiate clamorem
5 paruulis eius. * Per ascensum enim Luith
plorans ascendet in fletu: quoniam in descen-
su Oronaim hostes vlulatum contritionis au-
6 dierunt: * Fugite, saluate animas vestras: &
7 eritis † quasi myricæ in deserto. * Pro eo †Sup.17.a.6.
enim quòd habuisti fiduciam in munitioni-
bus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque ca-
pieris: & ibit Chamos in transmigrationem,
8 sacerdotes eius, & principes eius simul. * Et
B veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs nul-
la saluabitur: & peribunt valles, & dissipabun-
9 tur campestria: quoniam dixit Dominus. *
Date florem Moab, quia florens egredietur:
& ciuitates eius desertæ erunt, & inhabitabi-
10 les. * Maledictus, qui facit opus Domini frau-
dulenter: & maledictus, qui prohibet gla-
11 dium suum à sanguine. * Fertilis fuit Moab
ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus
suis: nec transfusus est de vase in vas, & in
transmigrationem non abijt: idcircò perman-
sit gustus eius in eo, & odor eius non est im-
12 mutatus. * Proptereà ecce dies veniunt, dicit
Dominus: & mittam ei ordinatores, & stra-
tores laguncularum, & sternent eum, & va-
sa eius exhaurient, & langunculas eorum
13 collident. * Et confundetur Moab à Cha-
mos, † sicut confusa est domus Israel à Bethel, †3.Reg.12.g.29.
14 in qua habebat fiduciam. * Quomodo dici-
tis: Fortes sumus, & viri robusti ad prælian-
15 dum? * Vastata est Moab, & ciuitates illius
C succiderunt: & electi iuuenes eius descen-
derunt in occisionem: ait rex, Dominus exer-
16 cituum nomen eius. * Propè est interitus
Moab vt veniat: & malum eius velociter ac-
17 curret nimis. * Consolamini eum omnes,
qui estis in circuitu eius; & vniuersi, qui
scitis nomen eius, dicite: Quomodo con-
18 fracta est virga fortis, baculus gloriosus? *
Descende de gloria, & sede in siti, habitatio
filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascen-
19 dit ad te, dissipauit munitiones tuas. * In via
sta, & prospice habitatio Aroër: interroga fu-
20 gientem: & ei qui euasit, dic: Quid accidit? *
Confusus est Moab, quoniam victus est: vlu-
late, & clamate, annuntiate in Arnon, quo-
21 niam vastata est Moab. * Et iudicium venit
ad terram campestrem; super Helon, & su-
22 per Iasa, & super Mephaath, * & super Dibon,
& super Nabo, & super domum Deblathaim,
23 * & super Cariathaim, & super Bethgamul,
24 & super Bethmaon, * & super Carioth, &
D super Bosra; & super omnes ciuitates terræ
25 Moab, quæ longè, & quæ propè sunt. * Ab-
scissum est cornu Moab, & brachium eius
26 contritum est, ait Dominus. * Inebriate

eum quoniam contra Dominum erectus est:
& allidet manum Moab in vomitu suo , &
erit in derisum etiam ipse. * Fuit enim in 27
derisum tibi Israel, quasi inter fures reperis-
ses eum : propter verba ergo tua quæ aduer-
sum illum locutus es, captiuus duceris. * Re- 28
linquite ciuitates, & habitate in petra, ha-
bitatores Moab : & estote quasi columba ni-
† Isa 16. 6. dificans in summo ore foraminis. * † Audi- 29
uimus superbiam Moab, superbus est valdè;
sublimitatem eius, & arrogantiam,& super-
biam , & altitudinem cordis eius. * Ego scio, 30
ait Dominus, iactantiam eius : & quòd non E
sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod po-
terat conata sit facere.* Ideò super Moab eiu- 31
labo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad vi-
ros muri fictilis lamentantes. * De planctu 32
Iazer plorabo tibi vinea Sabama : propagines
tuæ transierunt mare , vsque ad mare Iazer
peruenerunt : super messem tuam & vinde-
† Isa 16. 10. miam tuam, prædo irruit. * † Ablata est læ- 33
titia & exultatio de Carmelo , & de Terra
Moab , & vinum de torcularibus sustuli:ne-
quaquam calcator vuæ solitum celeuma can-
tabit. * De clamore Hesebon vsque Eleale , 34
& Iasa,dederunt vocem suam ; à Segor vsque
ad Oronaim vitula consternante : aquæ quo-
que Nemrim pessimæ erunt. * Et auferam de 35
Moab , ait Dominus, offerentem in excelsis , F
& sacrificantem dijs eius. * Propterea cor 36
meum ad Moab quasi tibiæ resonabit : & cor
meum ad viros muri fictilis dabit sonitum ti-
biarum : quia plus fecit quàm potuit , idcircò
† Isa 15. 2. Ezec. 7. 18. perierunt. * † Omne enim caput caluitium , 37
& omnis barba rasa erit : in cunctis manibus
colligatio, & super omne dorsum cilicium. * 38
Super omnia tecta Moab , & in plateis eius,
omnis planctus : quoniam contriui Moab si-
cut vas inutile, ait Dominus. * Quomodo vi- 39
cta est,& vlulauerunt ? quomodo deiecit cer-
uicem Moab,& confusus est ? Eritque Moab,
in derisum , & in exemplum omnibus in cir-
cuitu suo : * Hæc dicit Dominus : Ecce qua- 40
si aquila volabit,& extendet alas suas ad Moab.
* Capta est Carioth, & munitiones compre- 41
hensæ sunt : & erit cor fortium Moab in die G
illa, sicut cor mulieris parturientis. * Et ces- 42
sabit Moab esse populus:quoniam contra Do-
minum gloriatus est. * Pauor, & fouea,& la- 43
queus super te ô habitator Moab, dicit Do-
† Isa 24. 18. minus. * † Qui fugerit à facie pauoris, cadet 44
in foueam : & qui conscenderit de fouea, ca-
pietur laqueo : adducam enim super Moab
annum visitationis eorum, ait Dominus.* In 45
vmbra Hesebon steterunt de laqueo fugien-
tes : quia ignis egressus est de Hesebon , &
flamma de medio Seon , & deuorabit partem
Moab,& verticem filiorum tumultus.* Væ ti- 46
bi Moab,perijsti popule Chamos : quia com-
prehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ in captiui-
tatem. * Et conuertam captiuitatem Moab 47
in nouissimis diebus, ait Dominus. Hucus-
que iudicia Moab.

Caput XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur ; captiuitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem soluenda.

1 AD filios Ammon. Hæc dicit Dominus:
A Numquid non filij sunt Israel ? aut he-
res non est ei ? Cur igitur hereditate possedit
Melchom , Gad : & populus eius in vrbibus
2 eius habitauit ? * Ideo ecce dies veniunt, di-
cit Dominus : & auditum faciam super Rab-
bath filiorum Ammon fremitum prælij , &
erit in tumulum dissipata , filiæque eius igni
succendentur, & possidebit Israel possessores
3 suos , ait Dominus. * Vlula Hesebon, quo-
niam vastata est Hai. clamate filij Rabbath ,
accingite vos cilicijs : plangite & circuite per
sepes : quoniam Melchom in transmigratio-
nem ducetur, sacerdotes eius & principes
4 eius simul. * Quid gloriaris in vallibus ? de-
fluxit vallis tua , filia delicata, quæ confide-
bas in thesauris tuis , & dicebas : Quis veniet
5 ad me ? * Ecce ego inducam super te terro-
B rem , ait Dominus Deus exercituum, ab om-
nibus qui sunt in circuitu tuo : & disperge-
mini singuli à conspectu vestro , nec erit qui
6 congreget fugientes. * Et post hæc reuerti
faciam captiuos filiorum Ammon , ait Domi-
7 nus. * Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus
exercituum : Numquid non vltrà est sapien-
tia in Theman ? Perijt consilium à filijs , inu-
8 tilis facta est sapientia eorum. * Fugite & ter-
ga vertite , descendite in voraginem habi-
tatores Dedan : quoniam perditionem Esau
adduxi super eum , tempus visitationis eius.
9 * Si vindemiatores venissent super te, non
reliquissent racemum : si fures in nocte , ra-
10 puissent quod sufficeret sibi. * Ego verò dis-
cooperui Esau, reuelaui abscondita eius , &
celari non poterit : vastatum est semen eius,
11 & fratres eius,& vicini eius, & non erit.* Re-
C linque pupillos tuos : ego faciam eos viuere:
12 & viduæ tuæ in me sperabunt. * Quia hæc
dicit Dominus : Ecce quibus non erat iudi-
cium vt biberent calicem,bibentes bibent : &
tu quasi innocens relinquêris ? non eris inno-
13 cens , sed bibens bibes. * Quia per memetip-
sum iuraui , dicit Dominus , quòd in solitu-
dinem, & in opprobrium, & in desertum, &
in maledictionem erit Bosra : & omnes ciuita-
14 tes eius erunt in solitudines sempiternas. * † Abd 1. 1.
Auditum audiui à Domino , & legatus ad
Gentes missus est : Congregamini, & venite
15 contra eam, & consurgamus in prœlium : *
Ecce enim paruulum dedi te in Gentibus,
16 contemptibilem inter homines. * Arrogantia
tua decepit te, & superbia cordis tui : qui ha-
bitas in cauernis petræ, & apprehendere ni-
D teris altitudinem collis.† cùm exaltaueris qua- † Abd 1. 4.
si aquila nidum tuum, inde detraham te , di-
17 cit Dominus. * Et erit Idumæa deserta:omnis
qui transibit per eam, stupebit , & sibilabit
super

† Gen. 19. super omnes plagas eius.* † Sicut ſubuerſa eſt 18
24. Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ eius, ait Do-
minus : non habitabit ibi vir, & non incolet
eam filius hominis. * † Ecce quaſi leo aſcen- 19
† Inf. 50. det de ſuperbia Iordanis ad pulchritudinem
44. robuſtam : quia ſubitò currere faciam eum ad
illam : & quis erit electus, quem præponam
ei ? quis enim ſimilis mei ? & quis ſuſtinebit
† Iob. 41. me ? † & quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtat vul-
a. 1. tui meo ? * Propterea audite conſilium Do- 20
mini, quod iniit de Edom ; & cogitationes
eius, quas cogitauit de habitatoribus The-
man : Si non deiecerint eos paruuli gregis,
niſi diſſipauerint cum eis habitaculum eo-
rum.* A voce ruinæ eorum commota eſt ter- 21
ra : clamor in mari rubro auditus eſt vocis
eius. * Ecce quaſi aquila aſcendet, & auola- 22
bit : & expandet alas ſuas ſuper Boſran : & E
erit cor fortium Idumææ in die illa, quaſi cor
mulieris parturientis.* Ad Damaſcum : Con- 23
fuſa eſt Emath, & Arphad : quia auditum
peſſimum audierunt, turbati ſunt in mari :
præ ſollicitudine quieſcere non potuit.* Diſ- 24
ſoluta eſt Damaſcus, verſa eſt in fugam, tre-
mor apprehendit eam : anguſtia & dolores
tenuerunt eam quaſi parturientem. * Quo- 25
modo dereliquerunt ciuitatem laudabilem,
vrbem lætitiæ ? * Ideò cadent iuuenes eius in 26
plateis eius : & omnes viri prælii conticeſcent
in die illa, ait Dominus exercituum. * Et ſuc- 27
cendam ignem in muro Damaſci, & deuo-
rabit mœnia Benadad.* Ad Cedar, & ad re- 28
gna Aſor, quæ percuſſit Nabuchodonoſor
rex Babylonis. Hæc dicit Dominus : Surgite, F
& aſcendite ad Cedar, & vaſtate filios Orien-
tis. * Tabernacula eorum, & greges eorum 29
capient : pelles eorum, & omnia vaſa eorum,
& camelos eorum tollent ſibi : & vocabunt
ſuper eos formidinem in circuitu. * Fugite, 30
abite vehementer, in voraginibus ſedete, qui
habitatis Aſor, ait Dominus : iniit enim con-
tra vos Nabuchodonoſor rex Babylonis con-
ſilium, & cogitauit aduerſum vos cogitatio-
nes. * Conſurgite, & aſcendite ad gentem 31
quietam, & habitantem confidenter, ait Do-
minus : non oſtia, nec vectes eis : ſoli habi-
tant. * Et erunt cameli eorum in direptio- 32
nem, & multitudo iumentorum in prædam :
& diſpergam eos in omnem ventum, qui
ſunt attonſi in comam : & ex omni confinio
eorum adducam interitum ſuper eos, ait Do-
minus. * Et erit Aſor in habitaculum draco- 33
num, deſerta vſque in æternum : non mane-
bit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.
* Quod factum eſt verbum Domini ad Iere- 34
miam prophetam aduerſus Ælam, in princi- G
pio regni Sedeciæ regis Iuda, dicens : * Hæc 35
dicit Dominus exercituum : Ecce ego con-
fringam arcum Ælam, & ſummam fortitudi-
nem eorum. * Et inducam ſuper Ælam qua- 36
tuor ventos à quatuor plagis cœli : & venti-
labo eos in omnes ventos iſtos : & non erit
gens, ad quam non perueniant profugi Æ-
37 lam. * Et pauere faciam Ælam coram inimi-
cis ſuis, & in conſpectu quærentium animam
eorum : & adducam ſuper eos malum, iram
furoris mei, dicit Dominus : & mittam poſt
38 eos gladium donec conſumam eos. * Et po-
nam ſolium meum in Ælam, & perdam inde
39 reges & principes, ait Dominus. * In nouiſ-
ſimis autem diebus reuerti faciam captiuos
Ælam, dicit Dominus.

CAPVT L.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Iſrael, his in terram ſuam feliciter reductis, penitus vaſtabitur à regibus Aquilonis.

1 VErbum quod locutus eſt Dominus de
A Babylone, & de terra Chaldæorum, in
2 manu Ieremiæ prophetæ. * Annuntiate in
Gentibus, & auditum facite : leuate ſignum,
prædicate, & nolite celare : dicite : Capta eſt
Babylon, confuſus eſt Bel, victus Merodach,
confuſa ſunt ſculptilia eius, ſuperata ſunt ido-
3 la eorum. * Quoniam aſcendit contra eam
gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius
in ſolitudinem : & non erit qui habitet in ea
ab homine vſque ad pecus : & moti ſunt, &
4 abierunt. * In diebus illis, & in tempore illo,
ait Dominus : venient filii Iſrael, ipſi & filii
Iuda ſimul : ambulantes & flentes propera-
5 bunt, & Dominum Deum ſuum quærent. *
In Sion interrogabunt viam, huc facies eo-
rum. Venient, & apponentur ad Dominum
fœdere ſempiterno, quod nulla obliuione de-
6 lebitur. * Grex perditus factus eſt populus
meus : paſtores eorum ſeduxerunt eos, fece-
runtque vagari in montibus : de monte in
7 collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui. *
Omnes, qui inuenerunt, comederunt eos : &
B hoſtes eorum dixerunt : Non peccauimus :
pro eo quòd peccauerunt Domino decori iu-
ſtitiæ, & expectationi patrum eorum Domi-
8 no. * Recedite de medio Babylonis, & de ter-
ra Chaldæorum egredimini : & eſtote quaſi
9 hœdi ante gregem. * Quoniam ecce ego ſuſ-
cito, & adducam in Babylonem congregatio-
nem Gentium magnarum de terra Aquilo-
nis : & præparabuntur aduerſus eam, & in-
de capietur : ſagitta eius, quaſi viri fortis inter-
10 fectoris, non reuertetur vacua. * Et erit Chal-
dæa in prædam : omnes vaſtantes eam reple-
11 buntur, ait Dominus. * Quoniam exultatis,
& magna loquimini, diripientes hereditа-
tem meam : quoniam effuſi eſtis ſicut vituli
12 ſuper herbam, & mugiſtis ſicut tauri. * Con-
fuſa eſt mater veſtra nimis, & adæquata pul-
neri, quæ genuit vos : ecce nouiſſima erit in
13 Gentibus, deſerta, inuia, & arens. * Ab ira
Domini non habitabitur, ſed redigetur tota
in ſolitudinem : omnis, qui tranſibit per Ba-
bylonem, ſtupebit, & ſibilabit ſuper vniuer-
14 ſis plagis eius. * Præparamini contra Babylo-
C nem per circuitum omnes qui tenditis ar-
cum ; debellate eam, non parcatis iaculis :
15 quia Domino peccauit. * Clamate aduerſus
eam,

eam, vbique dedit manum, ceciderunt fun-
damenta eius, destructi sunt muri eius, quo-
niam vltio Domini est: vltionem accipite de
ea; sicut fecit, facite ei. * Disperdite satorem 16
de Babylone, & tenentem falcem in tempo-
re messis: à facie gladij columbæ vnusquis-
que ad populum suum conuertetur, & sin-
guli ad terram suam fugient. * Grex disper- 17
sus Israel, leones eiecerunt eum: primus co-
medit eum rex Assur: iste nouissimus exossa-
uit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis.
* Propterea hæc dicit Dominus exercituum 18
Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Baby- D
lonis, & terram eius, sicut visitaui regem As-
sur: * & reducam Israel ad habitaculum 19
suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in
monte Ephraim & Galaad saturabitur anima
eius. * In diebus illis, & in tempore illo, ait 20
Dominus, quæretur iniquitas Israel, & non
erit, & peccatum Iuda, & non inuenietur:
quoniam propitius ero eis, quos reliquero. * 21
Super terram dominantium ascende, & su-
per habitatores eius visita, dissipa, & interfice
quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac iuxta
omnia quæ præcepi tibi. * Vox belli in terra, 22
& contritio magna. * Quomodo confractus 23
est & contritus malleus vniuersæ terræ? quo-
modo versa est in desertum Babylon in Gen-
tibus. * Illaqueaui te, & capta es Babylon, & ne- 24
sciebas: inuenta es & apprehensa: quoniam
Dominum prouocasti. * Aperuit Dominus 25
thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ:
quoniam opus est Domino Deo exercituum
in terra Chaldæorum. * Venite ad eam ab 26
extremis finibus, aperite vt exeant qui con-
culcent eam: tollite de via lapides, & redigi- E
te in aceruos, & interficite eam: nec sit quid-
quam reliquum. * Dissipate vniuersos fortes 27
eius, descendant in occisionem: væ eis, quia
venit dies eorum, tempus visitationis eorum.
* Vox fugientium, * & eorum qui euaserunt 28
de terra Babylonis, vt annuntient in Sion vl-
tionem Domini Dei nostri, vltionem tem-
pli eius. * Annuntiate in Babylonem pluri- 29
mis, omnibus qui tendunt arcum: consistite
aduersus eam per gyrum, & nullus euadat:
† Infr. 51. a. 49. reddite ei secundùm opus suum: †iuxta omnia
quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum
erecta est, aduersum sanctum Israel. * Idcir- 30
cò cadent iuuenes eius in plateis eius: &
omnes viri bellatores eius conticescent in die
illa, ait Dominus. * Ecce ego ad te superbe, 31
dicit Dominus Deus exercituum: quia venit
dies tuus, tempus visitationis tuæ. * Et cadet 32
superbus, & corruet, & non erit qui suscitet
eum: & succendam ignem in vrbibus eius,
& deuorabit omnia in circuitu eius. * Hæc 33
dicit Dominus exercituum: Calumniam su- F
stinent filij Israel, & filij Iuda simul: omnes, qui
ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.
* Redemptor eorum fortis, Dominus exerci- 34
tuum nomē eius, iudicio defendet causam eo-
rum, vt exterreat terram, & commoueat ha-
35 bitatores Babylonis. * Gladius ad Chaldæos,
ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, &
36 ad principes, & ad sapientes eius. * Gladius
ad diuinos eius, qui stulti erunt: gladius ad
37 fortes illius, qui timebunt. * Gladius ad equos
eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus,
quod est in medio eius: & erunt quasi mulie-
res: gladius ad thesauros eius, qui diripien-
38 tur. * Siccitas super aquas eius erit, & areſ-
cent: quia terra sculptilium est, & in porten-
39 tis gloriantur. * Propterea habitabunt dra-
cones cum faunis ficariis: & habitabunt in ea
struthiones: & non inhabitabitur vltrà vsque
in sempiternum, nec extruetur vsque ad ge-
40 nerationem & generationem. * † Sicut sub- † Gen. 19. a. 24.
uertit Dominus Sodomam & Gomorrham,
& vicinas eius, ait Dominus: non habitabit
ibi vir, & non incolet eam filius hominis.
41 * Ecce populus venit ab Aquilone, & gens
G magna, & reges multi consurgent à finibus
42 terræ. * Arcum & scutum apprehendent: cru-
deles sunt & immisericordes: vox eorum qua-
si mare sonabit: & super equos ascendent, si-
cut vir paratus ad prælium contra te filia Ba-
43 bylon. * Audiuit rex Babylonis famam eo-
rum, & dissolutæ sunt manus eius: angustia
apprehendit eum, dolor quasi parturientem.
44 * † Ecce quasi leo ascendet de superbia Ior- † Sup. 49. d. 19.
danis ad pulchritudinem robustam: quia su-
bitò currere faciam eum ad illam: & quis
erit electus, quem præponam ei? quis est
enim similis mei? & quis sustinebit me? † † Iob. 41. a. 1.
& quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?
45 * Propterea audite consilium Domini, quod
mente concepit aduersum Babylonem; &
cogitationes eius quas cogitauit super terram
Chaldæorum: Nisi detraxerint eos paruuli
gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis ha-
46 bitaculum eorum. * A voce captiuitatis Ba-
bylonis commota est terra, & clamor inter
Gentes auditus est.

CAPUT LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

1 HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscita-
A bo super Babylonem & super habitato-
res eius, qui cor suum leuauerunt contra me,
2 quasi ventum pestilentem. * Et mittam in Ba-
bylonem ventilatores, & ventilabunt eam &
demolientur terram eius: quoniam venerunt
super eam vndique in die afflictionis eius.
3 * Non tendat qui tendit arcum suum, &
non ascendat loricatus, nolite parcere iuue-
nibus eius, interficite omnem militiam eius.
4 * Et cadent interfecti in terra Chaldæorum,
5 & vulnerati in regionibus eius. * Quoniam
non fuit viduatus Israel & Iuda à Deo suo
Domino exercituum: terra autem eorum re-
6 pleta est delicto à sancto Israel. * Fugite de
medio Babylonis, & saluet vnusquisque ani-
mam suam: nolite tacere super iniquitatem
eius: quoniam tempus vltionis est à Domino,
viciſſi

vicissitudinem ipse retribuet ei. * Calix au- 7
reus Babylon in manu Domini, inebrians
omnem terram: de vino eius biberunt Gen-
[† Isa. 21. 9. Apoc. 14. 8.] tes, & ideò commotæ sunt. * † Subitò cecidit 8
Babylon, & contrita est: vlulate super eam,
tollite resinam ad dolorem eius, si fortè sa-
netur.* Curauimus Babylonem, & non est sa- 9
nata: derelinquamus eam, & eamus vnus-
quisque in terram suam: quoniam peruenit
vsque ad cœlos iudicium eius: & eleuatum
est vsque ad nubes. * Protulit Dominus iu- 10
stitias nostras: venite, & narremus in Sion B
opus Domini Dei nostri. * Acuite sagittas, 11
implete pharetras: suscitauit Dominus spi-
ritum regum Medorum: & contra Babylo-
nem mens eius est vt perdat eam, quoniam
vltio Domini est, vltio templi sui. * Super mu- 12
ros Babylonis leuate signum, augete custo-
diam: leuate custodes, præparate insidias:
quia cogitauit Dominus, & fecit quæcum-
que locutus est contra habitatores Babylonis.
* Quæ habitas super aquas multas, locuples 13
in thesauris, venit finis tuus pedalis præci-
[† Amos 6. 8.] sionis tuæ. * † Iurauit Dominus exercituum 14
per animam suam: Quoniam replebo te ho-
minibus quasi brucho, & super te celeuma
[† Gen. 1. 1.] cantabitur.* † Qui fecit terram in fortitudine 15
sua, præparauit orbem in sapientia sua, & pru-
dentia sua extendit cœlos.* Dante eo vocem, 16
multiplicantur aquæ in cœlo: qui leuat nu-
bes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fe-
cit: & produxit ventum de thesauris suis. * 17
Stultus factus est omnis homo à scientia: con-
fusus est omnis conflator in sculptili, quia
mendax est conflatio eorum, nec est spiritus
in eis. * Vana sunt opera, & risu digna, in 18
tempore visitationis suæ peribunt. * Non si- 19
cut hæc, pars Iacob: quia qui fecit omnia, ipse C
est, & Israel sceptrum hereditatis eius: Do-
minus exercituum nomen eius. * Collidis tu 20
mihi vasa belli, & ego collidam in te Gen-
tes, & disperdam in te regna: * & collidam 21
in te equum & equitem eius: & collidam in
te currum & adscensorem eius: * & colli- 22
dam in te virum & mulierem: & collidam in
te senem & puerum: & collidam in te iuue-
nem & virginem: * & collidam in te pasto- 23
rem & gregem eius: & collidam in te agrico-
lam & iugales eius: & collidam in te duces &
magistratus.* Et reddam Babyloni, & cunctis 24
habitatoribus Chaldææ, omne malum suum,
quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait
Dominus. * Ecce ego ad te mons pestifer, 25
ait Dominus, qui corrumpis vniuersam ter-
ram: & extendam manum meam super te, &
euoluam te de petris, & dabo te in montem
combustionis. * Et non tollent de te lapidem 26
in angulum, & lapidem in fundamenta, sed
perditus in æternum eris, ait Dominus. * Le- 27
uate signum in terra: clangite buccina in
Gentibus, sanctificate super eam Gentes:
annunciate contra illam regibus Ararat, Men-
ni, & Ascenez: numerate contra eam Taph-
sar, adducite equum quasi bruchum aculea-
28 tum. * Sanctificate contra eam Gentes, reges
Mediæ, duces eius, & vniuersos magistratus
29 eius, cunctamque terram potestatis eius. * Et
D commouebitur terra, & conturbabitur: quia
euigilabit contra Babylonem cogitatio Do-
mini, vt ponat Terram Babylonis desertam
30 & inhabitabilem. * Cessauerunt fortes Baby-
lonis à prælio, habitauerunt in præsidiis: de-
uoratum est robur eorum, & facti sunt quasi
mulieres: incensa sunt tabernacula eius, con-
31 triti sunt vectes eius. * Currens obuiàm cur-
renti veniet: & nuncius obuius nuncianti: vt
annunciet regi Babylonis, quia capta est ci-
32 uitas eius à summo vsque ad summum: * &
vada præoccupata sunt, & paludes incensæ
sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.
33 * Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus
Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus tri-
turæ eius: adhuc modicum, & veniet tem-
34 pus messionis eius. * Comedit me, deuorauit
me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddi-
dit me quasi vas inane, absorbuit me quasi
draco, repleuit ventrem suum teneritudine
35 mea, & eiecit me. * Iniquitas aduersum me,
& caro mea super Babylonem, dicit habita-
tio Sion: & sanguis meus super habitatores
36 Chaldææ, dicit Ierusalem. * Propterea hæc
dicit Dominus: Ecce ego iudicabo causam
tuam, & vlciscar vltionem tuam, & desertum
37 faciam mare eius, & siccabo venam eius. *
Et erit Babylon in tumulos, habitatio draco-
38 num, stupor, & sibilus, eò quòd non sit ha-
bitator. * Simul vt leones rugient, excutient
39 comas veluti catuli leonum. * In calore eo-
rum ponam potus eorum, & inebriabo eos, vt
sopiantur, & dormiant somnum sempiter-
40 num, & non consurgant, dicit Dominus. *
E Deducam eos quasi agnos ad victimam, &
41 quasi arietes cum hœdis. * Quomodo capta
est Sesach, & comprehensa est inclyta vni-
uersæ terræ? quomodo facta est in stuporem
42 Babylon inter Gentes? * Adscendit super
Babylonem mare, multitudine fluctuum eius
43 operta est. * Factæ sunt ciuitates eius in stu-
porem, terra inhabitabilis & deserta, terra in
qua nullus habitet, nec transeat per eam fi-
44 lius hominis. * Et visitabo super Bel in Ba-
bylone, & eiiciam quod absorbuerat de ore
eius, & non confluent ad eum vltrà Gentes,
45 si quidem & murus Babylonis corruet.* Egre-
dimini de medio eius populus meus: vt saluet
vnusquisque animam suam ab ira furoris Do-
46 mini * Et ne fortè mollescat cor vestrum, &
timeatis auditum, qui audietur in terra: & ve-
niet in anno auditio, & post hunc annum
auditio; & iniquitas in terra, & dominator
47 super dominatorem. * Propterea ecce dies
veniunt, & visitabo super sculptilia Babylo-
nis: & omnis terra eius confundetur, & vni-
48 uersi interfecti eius cadent in medio eius. *
Et laudabunt super Babylonem cœli & terra,
& omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone
venient

venient ei prædones,ait Dominus. * Et quo- 49
modo fecit Babylon vt caderent occisi in Is-
rael: sic de Babylone cadent occisi in vniuer-
sa terra. * Qui fugistis gladium, venite, noli- 50
te stare: recordamini procul Domini, & Ie- F
rusalem ascendat super cor vestrum.* Confu- 51
si sumus, quoniam audiuimus opprobrium:
operuit ignominia facies nostras: quia vene-
runt alieni super sanctificationem domus
Domini, * Propterea ecce dies veniunt, ait 52
Dominus: & visitabo super sculptilia eius,
& in omni terra eius mugiet vulneratus. * Si 53
ascenderit Babylon in cœlum, & firmauerit
in excelso robur suum: à me venient vasta-
tores eius, ait Dominus. * Vox clamoris de 54
Babylone:& contritio magna de Terra Chal-
dæorum: * quoniam vastauit Dominus Ba- 55
bylonem, & perdidit ex ea vocem magnam:
& sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ:
dedit sonitum vox eorum. * Quia venit su- 56
per eam, id est super Babylonem, prædo, &
apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit ar-
cus eorum, quia fortis vltor Dominus red-
dens retribuet.* Et inebriabo principes eius,& 57
sapientes eius, & duces eius, & magistratus
eius, & fortes eius: & dormient somnum
sempiternum, & non expergiscentur, ait rex,
Dominus exercituum nomen eius.* Hæc di- 58
cit Dominus exercituum: Murus Babylonis G
ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ
eius excelsæ igni comburentur, & labores
populorum ad nihilum, & gentium in ignem
erunt, & disperibunt. * Verbum quod præ- 59
cepit Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ
filij Maasiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege
in Babylonem, in anno quarto regni eius:
Saraias autem erat princeps prophetiæ.* Et 60
scripsit Ieremias omne malum, quod ventu-
rum erat super Babylonem, in libro vno:
omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra
Babylonem. * Et dixit Ieremias ad Saraiam: 61
Cùm veneris in Babylonem, & videris, &
legeris omnia verba hæc,* dices:Domine tu 62
locutus es contra locum istum vt disperderes
eum: ne sit qui in eo habitet ab homine vs-
que ad pecus, & vt sit perpetua solitudo. * 63
Cumque compleueris legere librum istum,
ligabis ad eum lapidem, & proiicies illum in
medium Euphraten: * & dices: Sic submer- 64
getur Babylon, & non consurget à facie af-
flictionis, quam ego adduco super eam, &
dissoluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

Capvt LII.

Præcedentium repetitio, nempe quòd Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur, filiisque eius coram ipso trucidatis vnà cum principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem, præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Iudæorum in Babylonem diuersis temporibus translatorum, vbi rex Ioachin post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

1 FIlius viginti & vnius anni erat Sedecias † 4. Reg.
A cùm regnare cœpisset: & vndecim annis 24. d. 18.
regnauit in Ierusalem, & nomen matris eius 2. Par. 36. b. 11.
2 Amital, filia Ieremiæ de Lobna. * Et fecit ma-
lum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fe-
3 cerat Ioakim. * Quoniam furor Domini erat
in Ierusalem & in Iuda, vsquequò proiiceret
eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Ba-
4 bylonis. * † Factum est autem in anno nono † 4. Reg.
regni eius, in mense decimo, decima mensis: 25. a. 1.
Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse Sup. 39.
& omnis exercitus eius, aduersus Ierusalem, a. 1.
& obsederunt eam, & ædificauerunt contra
5 eam munitiones in circuitu. * Et fuit ciuitas
obsessa vsque ad vndecimum annum regis
6 Sedeciæ. * Mense autem quarto, nona men-
B sis, obtinuit fames ciuitatem: & non erant
7 alimenta populo terræ. * Et dirupta est ciui-
tas, & omnes viri bellatores eius fugerunt,
exieruntque de ciuitate nocte, per viam por-
tæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hor-
tum regis (Chaldæis obsidentibus vrbem in
gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in ere-
8 mum. * Persecutus est autem Chaldæorum
exercitus regem: & apprehenderunt Sede-
ciam in deserto, quod est iuxta Iericho: &
9 omnis comitatus eius diffugit ab eo. * Cum-
que comprehendissent regem, adduxerunt
eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ
est in terra Emath: & locutus est ad eum iu-
10 dicia. * Et iugulauit rex Babylonis filios Se-
deciæ in oculis eius: sed & omnes principes
11 Iuda occidit in Reblatha. * Et oculos Sede-
C ciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & ad-
duxit eum rex Babylonis in Babylonem, &
posuit eum in domo carceris vsque ad diem
12 mortis eius. * In mense autem quinto decima
mensis, ipse est annus nonus decimus Na-
buchodonosor regis Babylonis: venit Nabu-
zardan princeps militiæ qui stabat coram re-
13 ge Babylonis in Ierusalem. * Et incendit do-
mum Domini, & domum regis, & omnes do-
mos Ierusalem, & omnem domum magnam
14 igni combussit. * Et totum murum Ierusalem
per circuitum destruxit, cunctus exercitus
Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.
15 * De pauperibus autem populi, & de reliquo
vulgo, quod remanserat in ciuitate, & de
perfugis, qui transfugerant ad regem Baby-
lonis, & ceteros de multitudine, transtulit
16 Nabuzardan princeps militiæ. * De pauperi-
bus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps
17 militiæ vinitores, & agricolas. * Columnas
quoque æreas, quæ erant in domo Domini,
& bases, & mare æneum, quod erat in domo
Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt
18 omne æs eorum in Babylonem. * Et lebetes,
D & creagras, & psalteria, & phialas, & morta-
riola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio
19 fuerant, tulerunt: & * hydrias, & thymia-
materia,

materia, & vrceos, & pelues, & candelabra,
& mortaria, & cyathos: quotquot aurea, au-
rea; & quotquot argentea, argentea, tulit
magister militiæ: * & columnas duas, & ma- 20
re vnum, & vitulos duodecim æreos, qui
erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon
in domo Domini: non erat pondus æris om-
nium horum vasorum. * De columnis autem, 21
decem & octo cubiti altitudinis erant in co-
lumna vna, & funiculus duodecim cubito-
rum circuibat eam: porrò grossitudo eius
quatuor digitorum, & intrinsecus caua erat.
* Et capitella super vtramque ærea: altitudo 22
capitelli vnius quinque cubitorum: & retia-
cula, & malogranata super coronam in cir- E
cuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secun-
dæ, & malogranata. * Et fuerunt malograna- 23
ta nonaginta sex dependentia: & omnia ma-
logranata centum, retiaculis circumdaban-
tur. * Et tulit magister militiæ Saraiam sacer- 24
dotem primum, & Sophoniam sacerdotem
secundum, & tres custodes vestibuli. * Et de 25
ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præ-
positus super viros bellatores: & septem vi-
ros de his, qui videbant faciem regis, qui
inuenti sunt in ciuitate: & scribam princi-
pem militum, qui probabat tyrones: & se-
xaginta viros de populo terræ, qui inuenti
26 sunt in medio ciuitatis. * Tulit autem eos
F Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad
27 regem Babylonis in Reblatha. * Et percussit
eos rex Babylonis, & interfecit eos in Rebla-
tha in terra Emath: & translatus est Iuda de
28 terra sua. * Iste est populus, quem transtulit
Nabuchodonosor: In anno septimo, Iudæos
29 tria millia & viginti tres: * In anno octauo-
decimo Nabuchodonosor, de Ierusalem ani-
30 mas octingentas triginta duas: * In anno vi-
gesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Na-
buzardan magister militiæ animas Iudæorum
septingentas quadraginta quinque. omnes
31 ergo animæ, quatuor millia sexcentæ. * Et
G factum est in trigesimo septimo anno trans-
migrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo
mense, vigesima quinta mensis, eleuauit Euil-
merodach rex Babylonis ipso anno regni sui,
caput Ioachin regis Iuda, & eduxit eum de
32 domo carceris. * Et locutus est cum eo bona,
& posuit thronum eius super thronos regum,
33 qui erant post se in Babylone. * Et mutauit
vestimenta carceris eius, & comedebat pa-
nem coram eo semper cunctis diebus vitæ
34 suæ. * & cibaria eius, cibaria perpetua daban-
tur ei à rege Babylonis, statuta per singulos
dies, vsque ad diem mortis suæ, cunctis die-
bus vitæ eius.

THRENI,

ID EST

LAMENTATIONES

IEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factum est postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

ALEPH.

VOMODO sedet sola ciui- 1
tas plena populo: facta est A
quasi vidua domina Gen-
tium: princeps prouinciarum
facta est sub tributo.

BETH.

† Ier. 13. c. 17. * † Plorans plorauit in nocte, & lacrymæ 2
eius in maxillis eius: non est qui console-
tur eam ex omnibus charis eius: omnes ami-
ci eius spreuerunt eam, & facti sunt ei ini-
mici.

GHIMEL.

* Migrauit Iudas propter afflictionem, 3
& multitudinem seruitutis: habitauit inter
gentes, nec inuenit requiem: omnes per-
secutores eius apprehenderunt eam inter
angustias.

DALETH.

4 * Viæ Sion lugent, eò quòd non sint qui
B veniant ad sollemnitatem: omnes portæ eius
destructæ: sacerdotes eius gementes: vir-
gines eius squalidæ, & ipsa oppressa amari-
tudine.

HE.

5 * Facti sunt hostes eius in capite, inimici
eius locupletati sunt: quia Dominus locutus
est super eam propter multitudinem iniqui-
tatum eius: paruuli eius ducti sunt in captiui-
tatem ante faciem tribulantis.

VAV.

6 * Et egressus est à filia Sion omnis de-
cor eius: facti sunt principes eius velut
arietes non inuenientes pascua: & abie-
runt absque fortitudine ante faciem subse-
quentis.

ZAIN.

* Recordata est Ierusalem dierum affli- 7
ctionis suæ, & prævaricationis omnium desi- C
derabilium suorum, quæ habuerat à diebus
antiquis, cùm caderet populus eius in manu
hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam
hostes, & deriserunt sabbata eius.

HETH.

* Peccatum peccauit Ierusalem, propterea 8
instabilis facta est, omnes, qui glorificabant
eam, spreuerunt illam, quia viderunt igno-
miniam eius: ipsa autem gemens conuersa
est retrorsum.

TETH.

* Sordes eius in pedibus eius, nec recorda- 9
ta est finis sui: deposita est vehementer, non
habens consolatorem: vide Domine affli- D
ctionem meam, quoniam erectus est inimicus.

IOD.

* Manum suam misit hostis ad omnia de- 10
siderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas
sanctuarium suum, de quibus præceperas ne
intrarent in Ecclesiam tuam.

CAPH.

* Omnis populus eius gemens, & quærens 11
panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo
ad refocillandam animam. vide Domine &
considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

* O vos omnes, qui transitis per viam, at- 12
tendite, & videte si est dolor sicut dolor meus:
quoniam vindemiauit me vt locutus est Do-
minus in die iræ furoris sui.

MEM.

* De excelso misit ignem in ossibus meis, 13
& erudiuit me: expandit rete pedibus meis, E
conuertit me retrorsum: posuit me desola-
tam, tota die mœrore confectam.

NVN.

* Vigilauit iugum iniquitatum mearum: 14
in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ
collo meo: infirmata est virtus mea: dedit
me Dominus in manu, de qua non potero
surgere.

SAMECH.

* Abstulit omnes magnificos meos Domi- 15
nus de medio mei: vocauit aduersum me
tempus, vt contereret electos meos: torcular
calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.

AIN.

* † Idcircò ego plorans, & oculus meus 16
deducens aquas: quia longè factus est à me F
consolator, conuertens animam meam: fa-
cti sunt filij mei perditi, quoniam inualuit
inimicus.

PHE.

* Expandit Sion manus suas, non est qui 17
consoletur eam: mandauit Dominus aduer-
sum Iacob in circuitu eius hostes eius: fa-
cta est Ierusalem quasi polluta menstruis in-
ter eos.

SADE.

* Iustus est Dominus, quia os eius ad ira- 18
cundiam prouocaui. audite obsecro vniuer-
si populi, & videte dolorem meum: virgi-
nes meæ, & iuuenes mei abierunt in capti-
uitatem.

COPH.

19 * Vocaui amicos meos, & ipsi deceperunt
G me: sacerdotes mei, & senes mei in vrbe
consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi
vt refocillarent animam suam.

RES.

20 * Vide Domine quoniam tribulor, contur-
batus est venter meus: subuersum est cor
meum in memetipsa, quoniam amaritudine
plena sum. foris interficit gladius, & domi
mors similis est.

SIN.

21 * Audierunt quia ingemisco ego, & non
est qui consoletur me: omnes inimici mei
audierunt malum meum, lætati sunt, quo-
niam tu fecisti: adduxisti diem consolatio-
nis, & fient similes mei.

THAV.

22 * Ingrediatur omne malum eorum coram
te: & vindemia eos, sicut vindemiasti me
propter omnes iniquitates meas: multi enim
gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPVT II.

ALEPH.

1 QVomodo obtexit caligine in furore suo
A Dominus filiam Sion: proiecit de cœlo
in terram inclytam Israel, & non est recor-
datus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

BETH.

2 * Præcipitauit Dominus, nec pepercit,
omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo
munitiones virginis Iuda, & deiecit in ter-
ram: polluit regnum, & principes eius.

GHIMEL.

3 * Confregit in ira furoris sui omne cornu
Israel: auertit retrorsum dexteram suam à fa-
cie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem
flammæ deuorantis in gyro.

DALETH.

4 * Tetendit arcum suum quasi inimicus, fir-
B mauit dexteram suam quasi hostis: & occidit
omne quod pulchrum erat visu in tabernacu-
lo filiæ Sion, effudit quasi ignem indigna-
tionem suam.

HE.

5 * Factus est Dominus velut inimicus: præ-
cipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia
eius: dissipauit munitiones eius, & repleuit
in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

VAV.

6 * Et dissipauit quasi hortum tentorium
suum, demolitus est tabernaculum suum: obli-
uioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem,
& sabbatum; & in opprobrium, & in indigna-
tionem furoris sui, regem, & sacerdotem.

ZAIN.

7 * Repulit Dominus altare suum, male-
dixit sanctificationi suæ: tradidit in manu
inimici

inimici muros turrium eius : vocem dederunt C
in domo Domini, ficut in die folemni.

HETH.

* Cogitauit Dominus diffipare murum fi- 8
liæ Sion : tetendit funiculum fuum, & non
auertit manum fuam à perditione : luxitque
antemurale, & murus pariter diffipatus eft.

TETH.

* Defixæ funt in terrâ portæ eius: perdidit, 9
& contriuit vectes eius; regem eius & prin-
cipes eius in Gentibus: non eft lex, & prophe-
tæ eius non inuenerunt vifionem à Domino.

IOD.

* Sederunt in terra, conticuerunt fenes fi- 10
liæ Sion : confperferunt cinere capita fua, ac-
cincti funt ciliciis, abiecerunt in terram ca-
pita fua virgines Ierufalem.

CAPH.

* Defecerunt præ lacrymis oculi mei, con- 11
turbata funt vifcera mea : effufum eft in ter- D
ra iecur meum fuper contritione filiæ populi
mei, cùm deficeret paruulus & lactens in
plateis oppidi.

LAMED.

* Matribus fuis dixerunt: Vbi eft triticum 12
& vinum? & cùm deficerent quafi vulnerati
in plateis ciuitatis : cùm exhalarent animas
fuas in finu matrum fuarum.

MEM.

* Cui comparabo te? vel cui affimilabo te, 13
filia Ierufalem? cui exæquabo te, & confola-
bor te virgo filia Sion? magna eft enim ve-
lut mare contritio tua : quis medebitur tui?

NVN.

* Prophetæ tui viderunt tibi falfa, & ftul- 14
ta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te E
ad pœnitentiam prouocarent : viderunt au-
tem tibi affumptiones falfas, & eiectiones.

SAMECH.

* Plauferunt fuper te manibus omnes tran- 15
feuntes per viam : Sibilauerunt, & mouerunt
caput fuum fuper filiam Ierufalem. Hæccine
eft vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium
vniuerfæ terræ?

PHE.

* Aperuerunt fuper te os fuum omnes ini- 16
mici tui : fibilauerunt, & fremuerunt denti-
bus, & dixerunt : Deuorabimus : en ifta eft F
dies, quam expectabamus : inuenimus, vi-
dimus.

AIN.

Lev. 26. * † Fecit Dominus quæ cogitauit, com- 17
14. Deut 28. pleuit fermonem fuum, quem præceperat à
15. diebus antiquis : deftruxit, & non pepercit,
& lætificauit fuper te inimicum, & exaltauit
cornu hoftium tuorum.

SADE.

* Clamauit cor eorum ad Dominum fuper 18
Ier. 14. muros filiæ Sion : † Deduc quafi torrentem
17. sup. 1. f. 16. lacrymas, per diem & noctem : non des re-
quiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

COPH.

* Confurge, lauda in nocte, in principio 19
vigiliarum : effunde ficut aquam cor tuum
ante confpectum Domini : leua ad eum ma-
nus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui
defecerunt in fame in capite omnium com-
pitorum.

RES.

20 * Vide Domine, & confidera quem vin-
G demiaueris ita : ergóne comedent mulieres
fructum fuum, paruulos ad menfuram pal-
mæ? fi occiditur in fanctuario Domini facer-
dos, & propheta?

SIN.

21 * Iacuerunt in terra foris puer & fenex:
virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in
gladio : interfecifti in die furoris tui : percuf-
fifti, nec mifertus es.

THAV.

22 * Vocafti quafi ad diem follemnem, qui
terrerent me de circuitu, & non fuit in die
furoris Domini qui effugeret, & relinquere-
tur, quos educaui, & enutriui, inimicus meus
confumpfit eos.

CAPVT III.

ALEPH.

1 EGo vir videns paupertatem meam in vir-
A ga indignationis eius.

ALEPH.

2 * Me minauit, & adduxit in tenebras, &
non in lucem.

ALEPH.

3 * Tantùm in me vertit, & conuertit ma-
num fuam tota die.

BETH.

4 * Vetuftam fecit pellem meam, & carnem
meam, contriuit offa.

BETH.

5 * Ædificauit in gyro meo, & circumdedit
me felle, & labore.

BETH.

6 * In tenebrofis collocauit me, quafi mor-
tuos fempiternos.

GHIMEL.

7 * Circumædificauit aduerfum me, vt non
egrediar : aggrauauit compedem meum.

GHIMEL.

8 * Sed & cùm clamauero, & rogauero, ex-
clufit orationem meam.

GHIMEL.

9 * Conclufit vias meas lapidibus quadris,
B femitas meas fubuertit.

DALETH.

10 * Vrfus infidians factus eft mihi : leo in
abfconditis.

DALETH.

11 * Semitas meas fubuertit, & confregit me:
pofuit me defolatam.

DALETH.

12 * Tetendit arcum fuum, & pofuit me qua-
fi fignum ad fagittam.

HE.

13 * Mifit in renibus meis filias phare-
træ fuæ.

HE.

* Factus sum in derisum omni populo 14
meo, canticum eorum tota die.

HE.

* Repleuit me amaritudinibus, inebriauit 15
me absynthio.

VAV.

* Et fregit ad numerum dentes meos, ci- 16
bauit me cinere.

VAV.

* Et repulsa est à pace anima mea, oblitus 17
sum bonorum.

VAV.

* Et dixi: Periit finis meus, & spes mea 18
à Domino.

ZAIN. C

* Recordare paupertatis, & transgressio- 19
nis meæ, absynthij, & fellis.

ZAIN.

* Memoria memor ero, & tabescet in me 20
anima mea.

ZAIN.

* Hæc recolens in corde meo, ideò spe- 21
rabo.

HETH.

* Misericordiæ Domini quia non sumus 22
consumpti: quia non defecerunt miseratio-
nes eius.

HETH.

* Noui diluculo, multa est fides tua. 23

HETH.

* Pars mea Dominus, dixit anima mea: 24
propterea expectabo eum.

TETH.

* Bonus est Dominus sperantibus in eum, 25
animæ quærenti illum.

TETH.

* Bonum est præstolari cum silentio sa- 26
lutare Dei.

TETH.

* Bonum est viro, cùm portauerit iugum 27
ab adolescentia sua. D

IOD.

* Sedebit solitarius, & tacebit: quia leua- 28
uit super se.

IOD.

* Ponet in puluere os suum, si fortè sit 29
spes.

IOD.

* Dabit percutienti se maxillam, saturabi- 30
tur opprobriis.

CAPH.

* Quia non repellet in sempiternum Do- 31
minus.

CAPH.

* Quia si abiecit, & miserebitur secundùm 32
multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

* Non enim humiliauit ex corde suo, & 33
abiecit filios hominum.

LAMED.

* Vt contereret sub pedibus suis omnes 34
vinctos terræ.

LAMED.

35 * Vt declinaret iudicium viri in conspectu
vultus Altissimi.

LAMED.

36 * Vt peruerteret hominem in iudicio suo,
E Dominus ignorauit.

MEM.

37 * † Quis est iste, qui dixit vt fieret, Domi- † Amos 3. 6.
no non iubente?

MEM.

38 * Ex ore Altissimi non egredientur nec
mala nec bona?

MEM.

39 * Quid murmurauit homo viuens, vir pro
peccatis suis?

NVN.

40 * Scrutemur vias nostras, & quæramus, &
reuertamur ad Dominum.

NVN.

41 * Leuemus corda nostra cum manibus ad
Dominum in cœlos.

NVN.

42 * Nos iniquè egimus, & ad iracundiam
prouocauimus: idcircò tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 * Operuisti in furore, & percussisti nos:
occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 * Opposuisti nubem tibi, ne transeat
oratio.

SAMECH.

45 * Eradicationem, & abiectionem posuisti
F me in medio populorum.

PHE.

46 * Aperuerunt super nos os suum omnes
inimici.

PHE.

47 * Formido & laqueus facta est nobis vati-
cinatio, & contritio.

PHE.

48 * Diuisiones aquarum deduxit oculus
meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49 * Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eò
quòd non esset requies.

AIN.

50 * Donec respiceret & videret Dominus
de cœlis.

AIN.

51 * Oculus meus deprædatus est animam
meam in cunctis filiabus vrbis meæ.

SADE.

52 * Venatione ceperunt me quasi auem ini-
mici mei gratis.

SADE.

53 * Lapsa est in lacum vita mea, & posue-
runt lapidem super me,

SADE.

54 * Inundauerunt aquæ super caput meum:
dixi: Perij.

COPH.

55 * Inuocaui nomen tuum Domine de lacu
nouissimo.

COPH.

* Vocem meam audisti: ne auertas aurem 56
tuam à singultu meo, & clamoribus. G

COPH.

* Appropinquasti in die, quando inuoca- 57
ui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

* Iudicasti Domine causam animæ meæ, 58
redemptor vitæ meæ.

RES.

* Vidisti Domine iniquitatem illorum ad- 59
uersum me: iudica iudicium meum.

RES.

* Vidisti omnem furorem, vniuersas co- 60
gitationes eorum aduersum me.

SIN.

* Audisti opprobrium eorum Domine, 61
omnes cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

* Labia insurgentium mihi, & meditatio- 62
nes eorum aduersum me tota die.

SIN.

* Sessionem eorum, & resurrectionem eo- 63
rum, vide; ego sum psalmus eorum.

THAV.

* Reddes eis vicem Domine iuxta opera 64
manuum suarum.

THAV.

* Dabis eis scutum cordis laborem 65
tuum.

THAV.

* Persequêris in furore, & conteres eos 66
sub cœlis Domine.

CAPVT IV.

ALEPH.

QVomodo obscuratum est aurum, mu- 1
tatus est color optimus, dispersi sunt A
lapides sanctuarij in capite omnium platea-
rum?

BETH.

* Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: 2
quomodo reputati sunt in vasa testea, opus
manuum figuli?

GHIMEL.

* Sed & lamiæ nudauerunt mammam, la- 3
ctauerunt catulos suos: filia populi mei cru-
delis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

* Adhæsit lingua lactentis ad palatum 4
eius in siti: paruuli petierunt panem, & non
erat qui frangeret eis.

HE.

* Qui vescebantur voluptuosè, interie- 5
runt in vijs: qui nutriebantur in croceis, am-
plexati sunt stercora.

VAV.

* Et maior effecta est iniquitas filiæ po- 6
puli mei peccato Sodomorum, † quæ subuer-
sa est in momento, & non ceperunt in ea
manus.

† 1 Gen. 19.e.24.

ZAIN.

* Candidiores Nazaræi eius niue, niti- 7
B diores lacte, rubicundiores ebore antiquo,
sapphiro pulchriores.

HETH.

8 * Denigrata est super carbones facies eo-
rum, & non sunt cogniti in plateis: adhæ-
sit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est qua-
si lignum.

TETH.

9 * Melius fuit occisis gladio, quàm interfe-
ctis fame: quoniam isti extabuerunt consum-
pti à sterilitate terræ.

IOD.

10 * Manus mulierum misericordium coxe-
runt filios suos: facti sunt cibus earum, in
contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 * Compleuit Dominus furorem suum,
effudit iram indignationis suæ: & succen-
dit ignem in Sion, & deuorauit fundamen-
ta eius.

LAMED.

12 * Non crediderunt reges terræ, & vniuer-
si habitatores orbis, quoniam ingrederetur
hostis & inimicus per portas Ierusalem:

MEM.

13 * Propter peccata prophetarum eius, &
C iniquitates sacerdotum eius, qni effuderunt
in medio eius sanguinem iustorum.

NVN.

14 * Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt
in sanguine: cumque non possent, tenue-
runt lacinias suas.

SAMECH.

15 * Recedite polluti, clamauerunt eis: re-
cedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe
sunt, & commoti dixerunt inter Gentes:
Non addet vltrà vt habitet in eis.

PHE.

16 * Facies Domini diuisit eos, non addet
vt respiciat eos: facies sacerdotum non eru-
buerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17 * Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt
oculi nostri ad auxilium nostrum vanum,
cùm respiceremus attenti ad gentem, quæ
saluare non poterat.

SADE.

18 * Lubricauerunt vestigia nostra in itinere
D platearum nostrarum, appropinquauit finis
noster; completi sunt dies nostri, quia venit
finis noster.

COPH.

19 * Velociores fuerunt persecutores nostri
aquilis cœli: super montes persecuti sunt
nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20 * Spiritus oris nostri Christus Dominus
captus est in peccatis nostris: cui diximus: In
vmbra tua viuemus in Gentibus.

SIN.

21 * Gaude, & lætare filia Edom, quæ habi-
tas in Terra Hus: ad te quoque perueniet
calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAV.

* Completa est iniquitas tua filia Sion, 22
non addet vltrà vt transmigret te : visitauit
iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit
peccata tua.

ORATIO IEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPVT V.

ECORDARE Domine quid 1
acciderit nobis : intuere, & res- A
pice opprobrium nostrum. * 2
Hereditas nostra versa est ad
alienos, domus nostræ ad ex-
traneos. * Pupilli facti sumus absque patre, 3
matres nostræ quasi viduæ. * Aquam nostram 4
pecunia bibimus : ligna nostra pretio com-
parauimus. * Ceruicibus nostris minabamur, 5
lassis non dabatur requies. * Ægypto dedimus 6
manum, & Assyrijs vt saturaremur pane. * B
Patres nostri peccauerunt, & non sunt : & 7
nos iniquitates eorum portauimus. * Serui 8
dominati sunt nostri : non fuit qui redimeret
9 de manu eorum. * In animabus nostris affe-
rebamus panem nobis, à facie gladij in de-
10 serto. * Pellis nostra, quasi clibanus exusta
11 est à facie tempestatum famis. * Mulieres in
Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitati-
12 bus Iuda. * Principes manus suspensi sunt :
13 facies senum non erubuerunt. * Adolescen-
C tibus impudicè abusi sunt : & pueri in ligno
14 corruerunt. * Senes defecerunt de portis, iu-
15 uenes de choro psallentium. * Defecit gau-
dium cordis nostri : versus est in luctum cho-
16 rus noster. * Cecidit corona capitis nostri : væ
17 nobis, quia peccauimus. * Proptereà mœstum
factum est cor nostrum, ideò contenebrati
18 sunt oculi nostri. * Propter montem Sion quia
19 disperijt, vulpes ambulauerunt in eo. * Tu
D autem Domine in æternum permanebis, so-
lium tuum in generationem & generationem.
20 * Quare in perpetuum obliuisceris nostri ?
21 derelinques nos in longitudine dierum ? *
Conuerte nos Domine ad te, & conuerte-
22 mur : innoua dies nostros, sicut à principio. *
Sed proijciens repulisti nos, iratus es contra
nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch vnà cum collectis pecunijs, vt oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque eius Baltassar : confitentur peccata sua.

T hæc verba libri, quæ 1
scripsit Baruch filius Ne- A
riæ, filij Maasiæ, filij Se-
deciæ, filij Sedei, filij
Helciæ, in Babylonia, * 2
in anno quinto, in septi-
mo die mensis, in tempo-
re quo ceperunt Chaldæi Ierusalem, & suc-
cenderunt eam igni. * Et legit Baruch ver- 3
ba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioakim
regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venien-
tis ad librum, * & ad aures potentium filio- 4
rum regum, & ad aures presbyterorum, & ad
aures populi, à minimo vsque ad maximum
eorum omnium habitantium in Babylonia,
ad flumen Sodi. * Qui audientes plorabant, 5
& ieiunabant, & orabant in conspectu Do-
mini. * Et collegerunt pecuniam secundùm 6
quod potuit vniuscuiusque manus, * & mise- 7
runt in Ierusalem ad Ioakim filium Helciæ B
filij Salom Sacerdotem, & ad Sacerdotes, & ad
omnem populum, qui inuenti sunt cum eo in
Ierusalem : * cùm acciperet vasa templi Do- 8
mini, quæ ablata fuerant de templo reuocare
in Terram Iuda decima die mensis Siuan
vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius Iosiæ
9 rex Iuda, * posteaquam cepisset Nabucho-
donosor rex Babylonis Iechoniam, & prin-
cipes, & cunctos potentes, & populum ter-
ræ, ab Ierusalem, & duxit eos vinctos in Ba-
10 bylonem. * Et dixerunt : Ecce misimus ad vos
pecunias, de quibus emite holocautomata,
& thus, & facite manna, & offerte pro pecca-
11 to ad aram Domini Dei nostri : * & orate
pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis,
& pro vita Baltassar filij eius, vt sint dies eo-
12 rum sicut dies cæli super terram : * & vt det
Dominus virtutem nobis, & illuminet ocu-
C los nostros, vt viuamus sub vmbra Nabucho-
donosor regis Babylonis, & sub vmbra Baltas-
sar filij eius, & seruiamus eis multis diebus, &
13 inueniamus gratiam in conspectu eorum. *
Et pro nobisipsis orate ad Dominum Deum
nostrum : quia peccauimus Domino Deo no-
stro, & non est auersus furor eius à nobis vs-
14 que in hunc diem. * Et legite librum istum,
quem misimus ad vos recitari in templo Do-
mini, in die sollemni, & in die opportuno :
15 * & dicetis : † Domino Deo nostro iustitia, †Inf. 2. b. 6.
nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est
dies hæc omni Iuda, & habitantibus in Ierusa-
16 lē, * Regibus nostris, & principibus nostris, &
sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & pa-
17 tribus nostris. * † Peccauimus ante Dominum †Dan. 9.
Deum nostrum, & non credidimus, diffiden- a. 5.
tes

res in eum: * & non fuimus subiectibiles illi, 18
& non audiuimus vocem Domini Dei nostri, D
vt ambularemus in mandatis eius, quæ dedit
nobis. * A die, qua eduxit patres nostros de 19
Terra Ægypti, vsque ad diem hanc, eramus
incredibiles ad Dominum Deum nostrum:
& dissipati recessimus, ne audiremus vocem
† Deut. ipsius. * † Et adhæserunt nobis multa mala, 20
28.b.15. & maledictiones: quæ constituit Dominus
Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros
de Terra Ægypti, dare nobis terram fluen-
tem lac & mel, sicut hodierna die. * Et non 21
audiuimus vocem Domini Dei nostri secun-
dùm omnia verba prophetarum, quos misit
ad nos: * & abiuimus vnusquisque in sensum 22
cordis nostri maligni, operari dijs alienis, fa-
cientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

Capvt II.

Iudæi in captiuitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

PRopter quod statuit Dominus Deus no- 1
ster verbum suum, quod locutus est ad A
nos, & ad iudices nostros, qui iudicauerunt
Israel, & ad reges nostros, & ad principes
nostros, & ad omnem Israel, & Iuda: * vt 2
adduceret Dominus super nos mala magna,
quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum
† Deut. facta sunt in Ierusalem, † secundùm quæ scri-
28.f.53. pta sunt in lege Moysi, * vt manducaret ho- 3
mo carnes filij sui, & carnes filiæ suæ. * Et 4
dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt
in circuitu nostro, in improperium, & in
desolationem in omnibus populis, in quibus
nos dispersit Dominus. * Et facti sumus sub- 5
tus, & non supra: quia peccauimus Domino
† Sup. 1. Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius. * † 6
c.15. Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, B
& patribus nostris confusio faciei, sicut est
dies hæc. * Quia locutus est Dominus super 7
nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:
* & non sumus deprecati faciem Domini 8
Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque
nostrûm à vijs nostris pessimis. * Et vigilauit 9
Dominus in malis, & adduxit ea super nos:
quia iustus est Dominus in omnibus operi-
bus suis, quæ mandauit nobis: * & non audi- 10
uimus vocem ipsius vt iremus in præceptis
Domini, quæ dedit ante faciem nostram. * 11
† Dan. 9. † Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti C
d.15. populum tuum de Terra Ægypti in manu
valida, & in signis, & in prodigijs, & in vir-
tute tua magna, & in brachio excelso, & fe-
cisti tibi nomen sicut est dies iste: * peccaui- 12
mus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine
Deus noster, in omnibus iustitijs tuis. * Auer- 13
tatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pau-
ci inter gentes, vbi dispersisti nos. * Exaudi 14
Domine preces nostras, & orationes nostras,
& educ nos propter te: & da nobis inuenire
gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxe-
15 runt: * vt sciat omnis terra quia tu es Domi-
nus Deus noster, & quia nomen tuum inuo-
16 catum est super Israel, & super genus ipsius. *
† Respice Domine de domo sancta tua in nos † Deut.
17 & inclina aurem tuam, & exaudi nos. * † 26.c.15.
D Aperi oculos tuos, & vide: † quia non mor- Isa. 63.
tui, qui sunt in inferno, quorum spiritus d.15.
acceptus est à visceribus suis, dabunt ho- † Isa 37.
d.17. & c 9. † Psal. 113.
18 norem & iustificationem Domino: * sed d.17.
anima, quæ tristis est super magnitudine
mali, & incedit curua, & infirma, & oculi
deficientes, & anima esuriens dat tibi glo-
19 riam & iustitiam Domino. * Quia non
secundùm iustitias patrum nostrorum nos
fundimus preces, & petimus misericor-
diam ante conspectum tuum, Domine Deus
20 noster: * sed quia misisti iram tuam, & furo-
rem tuum super nos, sicut locutus es in ma-
nu puerorum tuorum prophetarum, dicens:
21 * Sic dicit Dominus: Inclinate humerum ve-
E strum, & ceruicem vestram, & opera facite
regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam
22 dedi patribus vestris. * Quòd si non audieri-
tis vocem Domini Dei vestri operari regi Ba-
byloniæ: defectionem vestram faciam de ci-
23 uitatibus Iuda, & à foris Ierusalem, * & aufe-
ram à vobis vocem iucunditatis, & vocem gau-
dij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, &
erit omnis terra sine vestigio ab inhabitanti-
24 bus eam. * Et non audierunt vocem tuam, vt
operarentur regi Babylonis: & statuisti verba
tua, quæ locutus es in manibus puerorum
tuorum prophetarum, vt transferrentur ossa
regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum
25 de loco suo: * & ecce proiecta sunt in calore
solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in do-
loribus pessimis, in fame & in gladio, & in
26 emissione. * Et posuisti templum, in quo in-
F uocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc
dies, propter iniquitatem domus Israel, & do-
27 mus Iuda. * Et fecisti in nobis Domine Deus
noster secundùm omnem bonitatem tuam,
& secundùm omnem miserationem tuam il-
28 lam magnam: * Sicut locutus es in manu
pueri tui Moysi, in die qua præcepisti ei scri-
29 bere legem tuam coram filijs Israel, * dicens:
† Si non audieritis vocem meam, multitudo † Leu. 26.
hæc magna conuertetur in minimam inter b.14
30 Gentes, quò ego eos dispergam: * quia scio Deut. 28. b.15.
quòd me non audiet populus. populus est
enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum
31 in terra captiuitatis suæ: * & scient quia ego
G sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor,
& intelligent; aures, & audient. * Et lauda-
32 bunt me in terra captiuitatis suæ, & memo-
res erunt nominis mei. * Et auertent se à
dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia
33 reminiscentur viam patrum suorum qui pec-
cauerunt in me. * Et reuocabo illos in ter-
ram, quam iuraui patribus eorum, Abra-
34 ham, Isaac, & Iacob, & dominabuntur eis:
& multiplicabo eos, & non minorabuntur.

* Et statuam illis testamentum alterum sem- 35
piternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt
mihi in populum: & non mouebo ampliùs
populum meum, filios Israel, à terra quam
dedi illis.

CAPVT III.

Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captiuitatem ductus est, eo quòd dereliquerit viam sapientiæ quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus, aut gigantibus, sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt: additurque de Christi aduentu in carnem.

ET nunc Domine omnipotens, Deus Is- 1
rael, anima in angustijs & spiritus an- A
xius clamat ad te: * audi Domine, & mise- 2
rere, quia Deus es misericors, & miserere
nostri: quia peccauimus ante te. * Quia 3
tu sedes in sempiternum, & nos peribimus
in æuum? * Domine omnipotens, Deus Is- 4
rael, audi nunc orationem mortuorum Is-
rael, & filiorum ipsorum qui peccauerunt
ante te, & non audierunt vocem Domini
Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. * 5
Noli meminisse iniquitatum patrum nostro-
rum, sed memento manus tuæ, & nominis tui
in tempore isto: * quia tu es Dominus Deus 6
noster, & laudabimus te Domine: * quia pro- 7
pter hoc dedisti timorem tuum in cordibus
nostris, & vt inuocemus nomen tuum, & lau-
demus te in captiuitate nostra, quia conuer-
timur ab iniquitate patrum nostrorum, qui
peccauerunt ante te. * Et ecce nos in captiui- 8
tate nostra sumus hodie, qua nos dispersi-
sti in improperium, & in maledictum, & B
in peccatum, secundùm omnes iniquitates
patrum nostrorum, qui recesserunt à te Do-
mine Deus noster. * Audi Israel mandata vi- 9
tæ: auribus percipe, vt scias prudentiam. * 10
Quid est Israel quòd in terra inimicorum es?
* inueterasti in terra aliena, coinquinatus es 11
cum mortuis: deputatus es cum descendenti-
bus in infernum. * Dereliquisti fontem sa- 12
pientiæ. * nam si in via Dei ambulasses, ha- 13
bitasses vtique in pace sempiterna. * Disce 14
vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intelle-
ctus: vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ
& victus, vbi sit lumen oculorum, & pax. * 15
Quis inuenit locum eius? & quis intrauit in
thesauros eius? * Vbi sunt principes Gen- 16
tium, & qui dominantur super bestias, quæ
sunt super terram? * qui in auibus cœli ludunt, 17
* qui argentum thesaurizant, & aurum, in 18
quo confidunt homines, & non est finis ac-
quisitionis eorum? qui argentum fabricant &
solliciti sunt, nec est inuentio operum illo-
rum? * exterminati sunt, & ad inferos des- 19
cenderunt, & alij loco eorum surrexerunt. * 20
Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt su- C
per terram: viam autem disciplinæ ignora-
uerunt, * neque intellexerunt semitas eius, 21
neque filij eorum susceperunt eam, à facie
22 ipsorum longè facta est: * non est audita in
Terra Chanaan, neque visa est in Theman.
23 * Filij quoque Agar, qui exquirunt pruden-
tiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ,
& Themã, & fabulatores, & exquisitores pru-
dentiæ & intelligentiæ: viam autem sapien-
tiæ nescierunt, neque commemorati sunt se-
24 mitas eius. * O Israel, quàm magna est domus
25 Dei, & ingens locus possessionis eius! * Ma-
gnus est, & non habet finem; excelsus & im-
26 mensus. * Ibi fuerunt gigantes nominati illi,
qui ab initio fuerunt, statura magna, scien-
27 tes bellum. * Non hos elegit Dominus, ne-
que viam disciplinæ inuenerunt: propterea
28 perierunt. * Et quoniam non habuerunt sa-
pientiam, interierunt propter suam insipien-
29 tiam. * Quis ascendit in cœlum, & accepit
D eam, & eduxit eam de nubibus? * Quis trans-
30 fretauit mare, & inuenit illam? & attulit il-
31 lam super aurum electum? * Non est qui pos-
sit scire vias eius, neque qui exquirat semitas
32 eius: * sed qui scit vniuersa, nouit eam, &
adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit
terram in æterno tempore, & repleuit eam
33 pecudibus, & quadrupedibus: * qui emittit
lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit
34 illi in tremore. * Stellæ autem dederunt lu-
35 men in custodijs suis, & lætatæ sunt: * voca-
tæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt
36 ei cum iucunditate, qui fecit illas. * Hic est
Deus noster, & non æstimabitur alius ad-
37 uersus eum. * Hic adinuenit omnem viam
disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo,
38 & Israel dilecto suo. * Post hæc in terris vi-
sus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAPVT IV.

Ierusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos vt forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit aduersarijs, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

1 A HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est
in æternum: omnes qui tenent eam, per-
uenient ad vitam; qui autem dereliquerunt
2 eam, in mortem. * Conuertere Iacob, & ap-
prehende eam, ambula per viam ad splen-
3 dorem eius contra lumen eius. * Ne tradas
alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam gen-
4 ti alienæ. * Beati sumus Israel: quia quæ Deo
5 placent, manifesta sunt nobis. * Animæquior
6 esto populus Dei, memorabilis Israel: * ve-
numdati estis Gentibus non in perditionem:
sed propter quòd in ira ad iracundiam pro-
7 uocastis Deum, traditi estis aduersarijs. *
B Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deum
æternum, immolantes dæmonijs, & non
8 Deo. * Obliti enim estis Deum, qui nutri-
uit vos, & contristastis nutricem vestram Ie-
9 rusalem. * Vidit enim iracundiam à Deo ve-
nientem vobis, & dixit: Audite confines Sion,
adduxit enim mihi Deus luctum magnum:
10 * Vidi enim captiuitatem populi mei, fi-
liorum meorum, & filiarum, quam super-
duxit

duxit illis æternus. * Nutriui enim illos cum 11
iucunditate : dimisi autem illos cum fletu &
luctu. * Nemo gaudeat super me viduam, 12
& desolatam : à multis derelicta sum propter
peccata filiorum meorum,quia declinauerunt
à lege Dei. * Iustitias autem ipsius nescie- 13
runt, nec ambulauerunt per vias mandato- C
rum Dei, neque per semitas veritatis eius
cum iustitia ingressi sunt. * Veniant confi- 14
nes Sion, & memorentur captiuitatem, & fi-
liorum, & filiarum mearum, quam superdu-
xit illis æternus. * Adduxit enim super illos 15
gentem de longinquo, gentem improbam,
& alterius linguæ : * qui non sunt reueriti 16
senem, neque puerorum miserti sunt, &
abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis vnicam
desolauerunt. * Ego autem quid possum 17
adiuuare vos? * Qui enim adduxit super vos 18
mala, ipse vos eripiet de manibus inimico-
rum vestrorum. * Ambulate filij, ambulate: 19
ego enim derelicta sum sola. * Exui me sto- 20
la pacis; indui autem me sacco obsecrationis, D
& clamabo ad Altissimum in diebus meis.
* Animæquiores estote filij, clamate ad Do- 21
minum, & eripiet vos de manu principum
inimicorum. * Ego enim speraui in æter- 22
num salutem vestram: & venit mihi gau-
dium à sancto super misericordia, quæ ve-
niet vobis ab æterno salutari nostro? * Emisi 23
enim vos cum luctu & ploratu : reducet au-
tem vos mihi Dominus cum gaudio & iu-
cunditate in sempiternum. * Sicut enim vi- 24
derunt vicinæ Sion captiuitatem vestram à E
Deo, sic videbunt & in celeritate salutem
vestram à Deo, quæ superueniet vobis cum
honore magno, & splendore æterno. * Filij 25
patienter sustinete iram, quæ superuenit
vobis: persecutus est enim te inimicus tuus,
sed citò videbis perditionem ipsius: & super
ceruices ipsius ascendes. * Delicati mei am- 26
bulauerunt vias asperas : ducti sunt enim vt
grex direptus ab inimicis. * Animæquiores 27
estote filij, & proclamate ad Dominum : erit
enim memoria vestra ab eo qui duxit vos.
* Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à 28
Deo : decies tantum iterùm conuertentes.
requiretis eum. * Qui enim induxit vobis 29
mala, ipse rursum adducet vobis sempiter- F
nam iucunditatem cum salute vestra. * Ani- 30
mæquior esto Ierusalem, exhortatur enim
te, qui te nominauit. * Nocentes peribunt, 31
qui te vexauerunt : & qui gratulati sunt in
tua ruina, punientur. * ciuitates, quibus ser- 32
uierunt filij tui, punientur; & quæ accepit
filios tuos. * Sicut enim gauisa est in tua rui- 33
na, & læta est in casu tuo, sic contristabitur
in sua desolatione. * Et amputabitur exulta- 34
tio multitudinis eius, & gaudimonium eius
erit in luctum. * Ignis enim superueniet ei 35
ab æterno in longiturnis diebus, & habita- G
bitur à dæmoniis in multitudine temporis.
† Inf. 5. b. 5. *† Circumspice Ierusalem ad Orientem, & 36
vide iucunditatem à Deo tibi venientem.
37 * Ecce enim veniunt filij tui, quos dimisisti
dispersos, veniunt collecti ab Oriente vsque
ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes
in honorem Dei.

CAPVT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

1 EXue te Ierusalem stola luctus, & vexa-
A tionis tuæ : & indue te decore, & ho-
nore eius, quæ à Deo tibi est, sempiternæ
2 gloriæ. * Circumdabit te Deus diploide iu-
stitiæ, & imponet mitram capiti honoris
3 æterni. * Deus enim ostendet splendorem
4 suum in te, omni qui sub cælo est. * Nomina-
B bitur enim tibi nomen tuum à Deo in sem-
piternum : Pax iustitiæ, & honor pietatis.
5 * Exurge Ierusalem, & sta in excelso : † & † Sup. 4. g. 36.
circumspice ad Orientem, & vide collectos
filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occiden-
tem, in verbo sancti gaudentes Dei memo-
6 ria. * Exierunt enim abs te pedibus ducti
C ab inimicis : adducet autem illos Dominus
ad te portatos in honore sicut filios regni.
7 * Constituit enim Deus humiliare omnem
montem excelsum, & rupes perennes, &
conualles replere in æqualitatem terræ : vt
ambulet Israël diligenter in honorem Dei.
8 * Obumbrauerunt autem & siluæ, & omne
D lignum suauitatis, Israël ex mandato Dei.
9 * Adducet enim Deus Israël cum iucundita-
te in lumine maiestatis suæ, cum misericordia,
& iustitia, quæ est ex ipso.

CAPVT VI.

Iudæos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos : hortaturque, vt sibi caueant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

A EXemplar epistolæ, quam misit Ieremias
ad abducendos captiuos in Babyloniam
à rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis
secundum quod præceptum est illi à Deo.
1 *† PROPTER peccata, quæ peccastis ante † Ier. 25. b. 9.
Deum, abducemini in Babyloniam captiui
2 à Nabuchodonosor rege Babyloniorum. * In-
gressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis
plurimis, & temporibus longis, vsque ad
generationes septem : post hoc autem edu-
3 cam vos inde cum pace. * † Nunc autem vi- † Isa. 44. b. 10.
debitis in Babylonia deos aureos, & argen-
teos, & lapideos, & ligneos in humeris
4 portari, ostentantes metum Gentibus. * Vi-
dete ergo ne & vos similes efficiamini factis
alienis, & metuatis, & metus vos capiat in
5 ipsis. * Visa itaque turba de retro, & ab an-
te, adorantes, dicite in cordibus vestris : Te
6 oportet adorari Domine. * Angelus enim
meus vobiscum est : ipse autem exquiram
7 animas vestras. * Nam lingua ipsorum po-
lita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargen-
tata,

tata, falſa ſunt, & nun poſſunt loqui. * Et ſi- 8
cut virgini amanti ornamenta ; ita accepto
auro fabricati ſunt. * Cornnas certè aureas 9
habent ſuper capita ſua dij illorum : vnde
ſubtrahunt ſacerdotes ab eis aurum , &
argentum , & erogant illud in ſemetipſos.
* Dant autem & ex ipſn proſtitutis, & me- 10
retrices nrnant : & iterùm cùm receperint
illud à meretricibus, nrnant dens ſuos. * Hi 11
autem non liberantur ab ærugine & tinea.
* Opertis autem illis veſte purpurea, exter- 12
gunt faciem ipſorum propter puluerem do- B
mus, qui eſt plurimus inter eos. * Sceptrum 13
autem habet vt homn, ſicut iudex reginnis,
qui in ſe peccantem non interficit. * Habet 14
etiam in manu gladium, & ſecurim, ſe autem
de bello, & à latronibus non liberat. Vnde
vobis notum ſit quia non ſunt dij. * Non 15
ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis
confractum inutile efficitur, tales ſunt & dij
illorum. * Cnnſtitutis illis in domo, oculi 16
eorum pleni ſunt puluere à pedibus intro-
euntium. * Et ſicut alicui qui regem offen- 17
dit, circumſeptæ ſunt ianuæ : aut ſicut ad ſe-
pulchrum adductum mortuum, ita tutantur
ſacerdotes oſtia clauſuris & ſeris, ne à latro-
nibus expolientur. * Lucernas accendunt 18
illis, & quidem multas, ex quibus nullam vi-
dere poſſunt: ſunt autem ſicut trabes in dn-
mo. * Corda verò eorum dicunt elingere 19
ſerpentes, qui de terra ſunt, dùm comedunt
eos, & veſtimentum ipſorum, & non ſen-
tinnt. * Nigræ fiunt facies eorum à fumo, 2n
qui in dumo fit. * Supra corpus eorum, & 21
ſupra caput eorum volant noctuæ, & hirun-
dines, & aues etiam ſimiliter & cattæ. * Vn- 22
de ſciatis quia non ſunt dij: Ne ergo timue-
ritis eos. * Aurum etiam quod habent, ad 23
ſpeciem eſt. Niſi aliquis exterſerit ærugi- C
nem , non fulgebunt : neque enim dum
conflarentur, ſentiebant. * Ex nmni pre- 24
tin empta ſunt, in quibus ſpiritus non ineſt
† Iſa. 46. c. 7.
ipſis. * † Sine pedibus in humeris portantur, 25
oſtentantes ignobilitatem ſuam hominibus.
Confundantur etiam qui colunt ea. * Prop- 26
tereà ſi ceciderint in terram, à ſemetipſis
non conſurgunt : neque ſi quis eum ſtatue-
rit rectum, per ſemetipſum ſtabit : ſed ſi-
cut mortuis munera eorum illis apponentur. 27
* Hoſtias illorum vendunt ſacerdotes ipſo-
rum, & abutuntur : ſimiliter & mulieres eo-
rum decerpentes , neque infirmo , neque
mendicanti aliquid impertiunt ; * de ſacri- 28
ficiis enrum fœtæ & menſtruatæ contingunt.
Scientes itaque ex his quia non ſunt dij , ne
timeatis eos. * Vnde enim vocantur dij ? 29
Quià mulieres apponunt diis argenteis , &
aureis , & ligneis : * & in domibus eorum 30
ſacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas,
& capita, & barbam raſam, quorum capita
nuda ſunt. * Rugiunt autem clamantes con- 31
tra deos ſuos, ſicut in cœna mortui. * Ve- 32
ſtimenta eorum auferunt ſacerdotes, & ve-
33 ſtiunt vxores ſuas, & filios ſuos. * Neque ſi
D quid mali patiuntur ab aliqun, neque ſi quid
boni, poterunt retribuere : neque regem
34 conſtituere poſſunt, neque auferre. * Simi-
liter neque dare diuitias poſſunt, neque ma-
lum retribuere. Si quis illis vntum vouerit,
& non reddiderit ; neque hoc requirunt.
35 * Hominem à morte nnn liberant, neque
36 infirmum à potentiori eripiunt. * Homi-
nem cæcum ad viſum nnn reſtituunt, de ne-
37 ceſſitate hnminem nnn liberabunt. * Vi-
duæ non miſerebuntur, neque orphanis be-
38 nefacient. * Lapidibus de monte ſimiles ſunt
dij illorum, lignei; & lapidei, & aurei, & ar-
gentei. Qui autem colunt ea, confunden-
39 tur. * Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut
4n dicendum, illos eſſe deos ? * Adhuc enim
ipſis Chaldæis non honorantibus ea : qui
cùm audierint mutum non poſſe loqui, offe-
runt illud ad Bel, pnſtulantes ab eo loqui:
41 * quaſi poſſint ſentire qui nnn habent mo-
tum, & ipſi cùm intellexerint, relinquent
ea : ſenſum enim non habent ipſi dij illn-
42 rum. * Mulieres autem circumdatæ funi-
bus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa nliua-
43 rum. * Cùm autem aliqua ex ipſis attracta
E ab aliqun tranſeunte dormierit cum eo, pro-
ximæ ſuæ exprobrat quòd ea nnn ſit digna
habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus
44 ſit. * Omnia autem quæ illis fiunt, falſa ſunt.
Qunmodo æſtimandum aut dicendum eſt,
45 illos eſſe deos ? * A fabris autem, & ab au-
rificibus facta ſunt. Nihil aliud erunt, niſi
46 id quod volunt eſſe ſacerdotes. * Artifices
etiam ipſi, qui ea faciunt, non ſunt multi
temporis. Numquid ergn poſſunt ea quæ
47 fabricata ſunt ab ipſis eſſe dij ? * Reliquerunt
runt autem falſa & opprobrium poſteà furu-
48 ris. * Nam cùm superuenerit illis prœlium,
& mala ; cogitant ſacerdotes apud ſe, vbi ſe
49 abſcondant cum illis. * Quomodn ergo ſen-
tiri debeant quoniam dij ſunt, qui nec de
bello ſe liberant, neque de malis ſe eripiunt?
5n * Nam cùm ſint lignea, inaurata, & inar-
gentata, ſcietur poſteà quia falſa ſunt, ab
vniuerſis Gentibus & regibus : quæ manife-
ſta ſunt quia non ſunt dij, ſed npera manuum
hnminum, & nullum Dei opus cum illis.
51 * Vnde ergo notum eſt, quia non ſunt dij,
ſed opera manuum hominum, & nullum
52 Dei opus in ipſis eſt ? * Regem regioni non
ſuſcitant, neque pluuiam hnminibus dabunt.
53 * Iudicium quoque non diſcernent, neque
F regiones liberabunt ab iniuria : quia nihil
poſſunt, ſicut corniculæ inter medium cœli
54 & terræ. * Etenim cùm inciderit ignis in
dnmum denrum ligneorum, argenteorum,
& aurenrum , ſacerdotes quidem ipſorum
fugient , & liberabuntur : ipſi verò ſicut
55 trabes in medio comburentur : * Regi
autem, & bello non reſiſtent. Quomodo er-
go æſtimandum eſt , aut recipiendum quia
56 dij ſuut ? * Non à furibus, neque à latroni-
bus

bus se liberabunt dij lignei, & lapidei, &
inaurati, & inargentati: quibus hi qui for-
tiores sunt, * aurum, & argentum, & vesti- 57
mentum, quo operti sunt, auferent illis, &
abibunt, nec sibi auxilium ferent. * Itaque 58
melius est esse regem ostentantem virtutem
suam; aut vas in domo vtile, in quo gloria-
bitur qui possidet illud; vel ostium in domo,
quod custodit quæ in ipsa sunt; quam falsi
dij. * Sol quidem, & luna, ac sidera cùm sint 59
splendida, & emissa ad vtilitates, obaudiunt.
* Similiter & fulgur cum apparuerit, perspi- 60
cuum est: idipsum autem & spiritus in om-
ni regione spirat. * Et nubes, quibus cùm 61
imperatum fuerit à Deo perambulare vni-
uersum orbem, perficiunt quod imperatum
est eis. * Ignis etiam missus desuper vt 62
consumat montes, & siluas, facit quod præ- G
ceptum est ei. Hæc autem neque speciebus,
neque virtutibus vni eorum similia sunt.
* Vnde neque existimandum est, neque di- 63
cendum, illos esse deos, quando non possunt
neque iudicium iudicare, neque quidquam
64 facere hominibus. * Scientes itaque quia
65 non sunt dij, ne ergo timueritis eos. * Ne-
que enim regibus maledicent, neque
66 benedicent. * Signa etiam in cælo Genti-
bus non ostendunt, neque vt sol lucebunt,
67 neque illuminabunt vt luna. * Bestiæ melio-
res sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum,
68 ac prodesse sibi. * Nullo itaque modo nobis
est manifestum quia sunt dij: propter quod
69 ne timeatis eos. * Nam sicut in cucumerario
formido nihil custodit: ita sunt dij illorum
70 lignei, & argentei, & inaurati. * Eodem
modo & in horto spina alba, supra quam
omnis auis sedet. Similiter & mortuo proie-
cto in tenebris, similes sunt dij illorum lignei,
71 & inaurati, & inargentati. * A purpura
quoque & murice, quæ supra illos tineant,
scietis itaque quia non sunt dij. Ipsi etiam
postremò comeduntur, & erunt opprobrium
72 in regione. * Melior est homo iustus, qui
non habet simulachra: nam erit longè ab
opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

T factum est in trigesi- 1
mo anno, in quarto, in A
quinta mensis, cùm es-
sem in medio captiuo-
rum † iuxta fluuium
Chobar, aperti sunt cœ-
li, & vidi visiones Dei.

† Inf. 3. f. 23. 20. d. 20. 41. a. 5.

* In quinta mensis, ipse est annus quintus 2
transmigrationis regis Ioachin, * factum est 3
verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi
sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flu-
men Chobar: & facta est super eum ibi ma-
nus Domini. * Et vidi, & ecce ventus turbi- 4
nis veniebat ab Aquilone; & nubes magna, B
& ignis inuoluens, & splendor in circuitu
eius: & de medio eius quasi species electri,
id est de medio ignis: * & in medio eius 5
similitudo quatuor animalium: & hic aspe-
ctus eorum, similitudo hominis in eis. * Qua- 6
tuor facies vni, & quatuor pennæ vni. * Pe- 7
des eorum pedes recti, & planta pedis eo-
rum quasi planta pedis vituli, & scintillæ
quasi aspectus æris candentis. * Et manus ho- 8
minis sub pennis eorum in quatuor partibus:
& facies & pennas per quatuor partes ha-
9 bebant. * Iunctæque erant pennæ eorum
C alterius ad alterum. non reuertebantur cùm
incederent: sed vnumquodque ante faciem
10 suam gradiebatur. * Similitudo autem vul-
tus eorum: facies hominis, & facies leonis
à dextris ipsorum quatuor; facies autem bo-
uis, à sinistris ipsorum quatuor, & facies
11 aquilæ desuper ipsorum quatuor. * Facies
eorum, & pennæ eorum extentæ desuper:
duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ
12 tegebant corpora eorum: * & vnumquod-
que eorum coram facie sua ambulabat: vbi
erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec
13 reuertebantur cùm ambularent. * Et simi-
D litudo animalium, aspectus eorum quasi car-
bonum ignis ardentium, & quasi aspectus
lampadarum. Hæc erat visio discurrens in
medio animalium, splendor ignis, & de igne
14 fulgur egrediens. * Et animalia ibant & re-
uertebantur, in similitudinem fulguris co-
15 ruscantis. * Cumque adspicerem anima-
lia, apparuit rota vna super terram iuxta
16 animalia, habens quatuor facies. * & aspe-
ctus rotarum, & opus earum, quasi visio
maris: & vna similitudo ipsarum quatuor:
& aspectus earum & opera, quasi sit rota in
17 medio rotæ. * Per quatuor partes earum
euntes ibant, & non reuertebantur cùm am-
18 bularent. * Statura quoque erat rotis, &
E altitudo, & horribilis aspectus: & † totum † Inf. 10. c. 12.
corpus oculis plenum in circuitu ipsarum
19 quatuor. * Cumque ambularent animalia,

ambu

ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm
eleuarentur animalia de terra, eleuabantur
simul & rotæ. * Quocumque ibat spiritus, il- 20
luc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuaban-
tur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat
in rotis. * Cum euntibus ibant, & cum stan- 21
tibus stabant: & cum eleuatis à terra, pariter
eleuabantur & rotæ, sequentes ea: quia spi-
ritus vitæ erat in rotis. * Et similitudo super 22
capita animalium firmamenti, quasi aspectus F
crystalli horribilis, & extenti super capita
eorum desuper. * Sub firmamento autem 23
pennæ eorum rectæ alterius ad alterum:
vnumquodque duabus alis velabat corpus
suum, & alterum similiter velabatur. * Et 24
audiebam sonum alarum, quasi sonum aqua-
rum multarum, quasi sonum sublimis Dei:
cùm ambularent quasi sonus erat multitudi-
nis vt sonus castrorum. cumque starent, de-
mittebantur pennæ eorum. * Nam cùm fie- 25
ret vox super firmamentum, quod erat su- G
per caput eorum, stabant, & submittebant
alas suas. * Et super firmamentum, quod 26
erat imminens capiti eorum, quasi aspectus
lapidis sapphiri similitudo throni: & super
similitudinem throni, similitudo quasi aspe-
ctus hominis desuper. * Et vidi quasi spe- 27
ciem electri, velut aspectum ignis, intrinse-
cus eius per circuitum: à lumbis eius & de-
super, & à lumbis eius vsque deorsum, vidi
quasi speciem ignis splendentis in circuitu.
* Velut aspectum arcus cùm fuerit in nube 28
in die pluuiæ. hic erat aspectus splendoris
per gyrum.

Capvt II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepidè arguat rebelles filios Israël, si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & va.

HÆc visio similitudinis gloriæ Domini: 1
& vidi, & cecidi in faciem meam, & A
audiui vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili
hominis sta super pedes tuos, & loquar te-
cum. * Et ingressus est in me spiritus post- 2
quam locutus est mihi, & statuit me supra
pedes meos: & audiui loquentem ad me,
* & dicentem: Fili hominis, mitto ego te 3
ad filios Israël, ad Gentes apostatrices, quæ B
recesserunt à me: ipsi & patres eorum præ-
uaricati sunt pactum meum vsque ad diem
hanc. * Et filij dura facie, & indomabili 4
corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: * Si for- 5
tè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant,
quoniam domus exasperans est: & scient
quia propheta fuerit in medio eorum. * Tu 6
ergo fili hominis ne timeas eos, neque ser- C
mones eorum metuas: quoniam increduli
& subuersores sunt tecum, & cum scorpio-
nibus habitas. verba eorum ne timeas, &
vultus eorum ne formides, quia domus exas-
7 perans est. * Loquêris ergo verba mea ad
eos, si fortè audiant, & quiescant: quoniam
8 irritatores sunt. * Tu autem fili hominis au-
D di quæcumque loquor ad te, & noli esse ex-
asperans, sicut domus exasperatrix est: aperi
os tuum & comede quæcumque ego do tibi.
9 * Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua
erat inuolutus liber: & expandit illum co-
ram me, † qui erat scriptus intus & foris: & † Apoc. 5. a. 1.
scriptæ erant in eo lamentationes, & car-
men, & væ.

Capvt III.

Comesto libro datur propheta facies adamantina, vt intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiauerit, eius qui perit reus efficitur; si autem annuntiauerit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, iubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1 ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque
A inueneris comede: comede volumen
2 istud, & vadens loquere ad filios Israël. * Et
aperui os meum, & cibauit me volumine illo:
3 * & dixit ad me: Fili hominis venter tuus
comedet, & viscera tua complebuntur vo-
lumine isto, quod ego do tibi. † Et comedi † Apoc. 10. d. 9. 10.
illud: & factum est in ore meo sicut mel
4 dulce. * Et dixit ad me: Fili hominis vade
ad domum Israël, & loquêris verba mea
5 ad eos. * Non enim ad populum profundi
sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad
6 domum Israël: * neque ad populos multos
profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quo-
rum non possis audire sermones: & si ad il-
7 los mittereris, ipsi audirent te. * Domus au-
B tem Israël nolunt audire te: quia nolunt au-
dire me. omnis quippe domus Israël attrita
8 fronte est, & duro corde. * Ecce dedi fa-
ciem tuam valentiorem faciebus eorum, &
frontem tuam duriorem frontibus eorum.
9 * Vt adamantem, & vt silicem dedi faciem
tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie
10 eorum: quia domus exasperans est. * Et
dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones
meos, quos ego loquor ad te, assume in
11 corde tuo, & auribus tuis audi: * Et vade
C ingredere ad transmigrationem, ad filios po-
puli tui, & loquêris ad eos, & dices eis: Hæc
dicit Dominus Deus: si fortè audiant, &
12 quiescant. * Et assumpsit me spiritus, & au-
diui post me vocem commotionis magnæ:
13 Benedicta gloria Domini de loco suo: * &
vocem alarum animalium percutientium al-
teram ad alteram, & vocem rotarum sequen-
tium animalia, & vocem commotionis ma-
14 gnæ. * Spiritus quoque leuauit me, & as-
D sumpsit me: & abij amarus in indignatione
spiritus mei, manus enim Domini erat me-
cum, confortans me. * Et veni ad transmi-
15 grationem, ad aceruum nouarum frugum,
ad

ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar,
& sedi vbi illi sedebant: & mansi ibi septem
diebus mœrens in medio eorum. * Cùm au- 16
tem pertransissent septem dies, factum est
† Inf. 33. b.7. verbum Domini ad me, dicens: * † Fili 17
hominis speculatorem dedi te domui Israël:
& audies de ore meo verbum, & annuntia-
bis eis ex me. * Si dicente me ad impium: 18
Morte morieris: non annuntiaueris ei, ne-
que locutus fueris vt auertatur à via sua im-
pia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua E
morietur, sanguinem autem eius de manu
tua requiram. * Si autem tu annuntiaueris 19
impio, & ille non fuerit conuersus ab im-
pietate sua, & à via sua impia: ipse quidem
in iniquitate sua morietur, tu autem ani-
mam tuam liberasti. * Sed & si conuersus 20
iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniqui-
tatem: ponam offendiculum coram eo, ipse
morietur, quia non annuntiasti ei: in pec-
cato suo morietur, & non erunt in memo-
ria iustitiæ eius, quas fecit: sanguinem verò
eius de manu tua requiram. * Si autem tu 21
annuntiaueris iusto vt non peccet iustus, & F
ille non peccauerit: viuens viuet, quia an-
nuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.
* Et facta est super me manus Domini, & 22
dixit ad me: Surgens egredere in campum,
& ibi loquar tecum. * Et surgens egressus 23
sum in campum: & ecce ibi gloria Domini
† Sup. 1. a.3. stabat quasi gloria, quam vidi † iuxta flu-
uium Chobar: & cecidi in faciem meam.
* Et ingressus est in me spiritus, & statuit me 24
super pedes meos: & locutus est mihi, & di-
xit ad me: Ingredere, & includere in medio G
domus tuæ. * Et tu fili hominis, ecce data 25
sunt super te vincula, & ligabunt te in eis:
& non egredieris de medio eorum. * Et lin- 26
guam tuam adhærere faciam palato tuo, &
eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia do-
mus exasperans est. * Cùm autem locutus 27
fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, au-
diat: & qui quiescit, quiescat: quia domus
exasperans est.

Caput IV.

Iubetur propheta figurare obsidionem Ierusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum sibi preparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel, obsidionem & afflictionem habitantium Ierosolymis.

ET tu fili hominis sume tibi laterem, & 1
pones eum coram te: & describes in A
eo ciuitatem Ierusalem. * Et ordinabis ad- 2
uersus eam obsidionem, & ædificabis muni-
tiones, & comportabis aggerem, & dabis
contra eam castra, & pones arietes in gyro.
* Et tu sume tibi sartaginem ferream, & po- 3
nes eam in murum ferreum inter te, & inter
ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad
eam, & erit in obsidionem, & circumdabis
4 eam: signum est domui Israël. * Et tu dor-
mies super latus tuum sinistrum, & pones ini-
quitates domus Israël super eo, numero die-
rum quibus dormies super illud, & assumes
5 iniquitatem eorum. * Ego autem dedi tibi
B annos iniquitatis eorum, numero dierum tre-
centos & nonaginta dies: & portabis ini-
6 quitatem domus Israël. * Et cùm compleue-
ris hæc, dormies super latus tuum dexterum
secundò: & † assumes iniquitatem domus † Num. 14.f.34.
Iuda quadraginta diebus. diem pro anno,
7 diem, inquam, pro anno dedi tibi. * Et ad
obsidionem Ierusalem conuertes faciem
tuam, & brachium tuum erit extentum: &
8 prophetabis aduersus eam. * Ecce circum-
dedi te vinculis: & non te conuertes à latere
tuo in latus aliud, donec compleas dies obsi-
9 dionis tuæ. * Et tu sume tibi frumentum, &
hordeum, & fabam, & lentem, & milium, &
viciam: & mittes ea in vas vnum, & facies
tibi panes numero dierum quibus dormies
super latus tuum: trecentis & nonaginta
10 diebus comedes illud. * Cibus autem tuus
C quo vescêris, erit in pondere viginti stateres
in die: à tempore vsque ad tempus comedes
11 illud. * Et aquam in mensura bibes, sextam
partem hin: à tempore vsque ad tempus bi-
12 bes illud. * Et quasi subcinericium hordea-
ceum comedes illud: & stercore, quod egre-
ditur de homine, operies illud in oculis eo-
13 rum. * Et dixit Dominus: Sic comedent filij
Israël † panem suum pollutum inter Gentes, † Ose. 9. a.4.
14 ad quas eijciam eos. * Et dixi: A a a, Domi-
ne Deus, ecce anima mea non est polluta;
& morticinum: & laceratum à bestiis non
comedi ab infantia mea vsque nunc, & non
D est ingressa in os meum omnis caro immun-
15 da. * Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum
boum pro stercoribus humanis: & facies
16 panem tuum in eo. * Et dixit ad me: Fili
hominis: † Ecce ego conteram baculum pa- † Inf. 5. d. 16.14.d. 13.
nis in Ierusalem: & comedent panem in
pondere, & in solicitudine: & aquam in
17 mensura, & in angustia bibent: * Vt defi-
cientibus pane & aqua, corruat vnusquisque
ad fratrem suum: & contabescant in iniqui-
tatibus suis.

Caput V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos iussu Domini, variéque consumptos, designantur Iudæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi; sic vt patres filios, & filij patres comedant; reliqui verò in captiuitatem ducendi, vbi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

1 ET tu fili hominis sume tibi gladium
A acutum, radentem pilos: & assumes eum,
& duces per caput tuum, & per barbam
tuam: & assumes tibi stateram ponderis, &
2 diuides eos. * Tertiam partem igni com-
bures in medio ciuitatis, iuxta completio-
nem dierum obsidionis: & assumes tertiam

partem, & concides gladio in circuitu eius:
tertiam verò aliam disperges in ventum, &
gladium nudabo post eos. * Et sumes inde 3
paruum numerum: & ligabis eos in summi-
tate pallij tui. * Et ex eis rursum tolles, & pro- 4
ijcies eos in medio ignis, & combures eos
igni: & ex eo egredietur ignis in omnem
domum Israël. * Hæc dicit Dominus Deus: 5
Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui
eam, & in circuitu eius terras. * Et contem- 6
psit iudicia mea, vt plus esset impia quàm
Gentes; & præcepta mea, vltrà quàm terræ B
quæ in circuitu eius sunt. iudicia enim mea
proiecerunt, & in præceptis meis non am-
bulauerunt. * Idcircò hæc dicit Dominus 7
Deus: Quia superastis Gentes, quæ in cir-
cuitu vestro sunt, & in præceptis meis non
ambulastis, & iudicia mea non fecistis, &
iuxta iudicia Gentium, quæ in circuitu ve-
stro sunt, non estis operati; * Ideò hæc di- 8
cit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipse
ego faciam in medio tui iudicia in oculis
Gentium. * & faciam in te quod non fe- 9
ci, & quibus similia vltrà non faciam, prop-
ter omnes abominationes tuas. * Ideò pa- 10
tres comedent filios in medio tui, & filij co-
medent patres suos, & faciam in te iudicia,
& ventilabo vniuersas reliquias tuas in om-
nem ventum. * Idcircò viuo ego, dicit Do- 11
minus Deus: Nisi pro eo quòd sanctum C
meum violasti in omnibus offensionibus tuis,
& in cunctis abominationibus tuis: ego quo-
que confringam, & non parcet oculus meus,
& non miserebor. * Tertia pars tui peste 12
morietur, & fame consumetur in medio
tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circui-
tu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem
ventum dispergam, & gladium euagina-
bo post eos. * Et complebo furorem meum, 13
& requiescere faciam indignationem meam
in eis, & consolabor: & scient quia ego
Dominus locutus sum in zelo meo, cùm
impleuero indignationem meam in eis.
* Et dabo te in desertum & in opprobrium 14
Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in D
conspectu omnis prætereuntis. * Et eris 15
opprobrium, & blasphemia, exemplum,
& stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo
sunt, cùm fecero in te iudicia in furore, &
in indignatione, & in increpationibus iræ.
* Ego Dominus locutus sum: Quando mi- 16
sero sagittas famis pessimas in eos; quæ
erunt mortiferæ, & quas mittam vt disper-
dam vos: & famem congregabo super vos,
† Sup. 4. d. 16. Inf. 14. d. 13. & † conteram in vobis baculum panis. * Et 17
immittam in vos famem, & bestias pes-
simas vsque ad internecionem: & pesti-
lentia & sanguis transibunt per te, & gla-
dium inducam super te. ego Dominus lo-
cutus sum.

CAPVT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel, prædicuntur eorum vrbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem euaserint, dispergendi inter Gentes, vbi malis pressi, conuertentur ad Dominum.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens: * Fili hominis pone faciem tuam
A ad montes Israël, & prophetabis ad eos, * &
3 dices: † Montes Israël audite verbum Do- † Inf. 36. a. 1.
mini Dei: Hæc dicit Dominus Deus mon-
tibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce
ego inducam super vos gladium, & disper-
4 dam excelsa vestra, * & demoliar aras ve-
stras, & confringentur simulachra vestra: &
deijciam interfectos vestros ante idola ve-
5 stra. * Et dabo cadauera filiorum Israël an-
te faciem simulachrorum vestrorum: & dis-
6 pergam ossa vestra circum aras vestras, * in
B omnibus habitationibus vestris. Vrbes de-
sertæ erunt, & excelsa demolientur, & dis-
sipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & con-
fringentur: & cessabunt idola vestra, &
conterentur delubra vestra, & delebuntur
7 opera vestra. * Et cadet interfectus in medio
8 vestri: & scietis quia ego sum Dominus. * Et
relinquam in vobis eos, qui fugerint gla-
dium in Gentibus, cùm dispersero vos in
9 terris. * Et recordabuntur mei liberati vestri
C in Gentibus, ad quas captiui ducti sunt:
quia contriui cor eorum fornicans, & rece-
dens à me; & oculos eorum fornicantes post
idola sua: & displicebunt sibimet super ma-
lis quæ fecerunt in vniuersis abominationi-
10 bus suis. * Et scient, quia ego Dominus non
frustrà locutus sum, vt facerem eis malum
11 hoc. * Hæc dicit Dominus Deus: Percute
manum tuam, & allide pedem tuum, & dic:
Heu, ad omnes abominationes malorum do-
mus Israël: quia gladio, fame, & peste rui-
12 turi sunt. * Qui longe est, peste morietur:
qui autem propè, gladio corruet: & qui reli-
ctus fuerit, & obsessus, fame morietur: &
13 complebo indignationem meam in eis. * Et
D scietis quia ego Dominus, cùm fuerint in-
terfecti vestri in medio idolorum vestrorum,
in circuitu ararum vestrarum, in omni colle
excelso, & in cunctis summitatibus mon-
tium, & subtus omne lignum nemorosum, &
subtus vniuersam quercum frondosam, locum
vbi accenderunt thura redolentia vniuersis
14 idolis suis. * Et extendam manum meam
super eos: & faciam terram desolatam & de-
stitutam, à deserto Deblatha, in omnibus
habitationibus eorum: & scient quia ego
Dominus.

CAPVT VIII.

Denuntiat propheta totius terræ Iuda extremam & incustabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens: * Et tu fili hominis, hæc dicit
A Dominus Deus terræ Israël: Finis venit, ve-
3 nit finis super quatuor plagas terræ. * Nunc
finis

finis ſuper te, & immittam furorem meum
in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: & po-
nam contra te omnes abominationes tuas.
* Et non parcet oculus meus ſuper te, & non 4
miſerebor: ſed vias tuas ponam ſuper te, &
abominationes tuæ in medio tui erunt: &
ſcietis quia ego Dominus. * Hæc dicit Do- 5
minus Deus: Afflictio vna, afflictio ecce ve- B
nit. * finis venit, venit finis, euigilauit ad- 6
uerſum te: ecce venit. * Venit contritio 7
ſuper te, quę habitas in terra: venit tempus,
propè eſt dies occiſionis, & non gloriæ mon-
tium. * Nunc de propinquo effundam iram 8
meam ſuper te, & complebo furorem meum
in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & im-
ponam tibi omnia ſcelera tua: * Et non 9
parcet oculus meus, nec miſerebor, ſed vias C
tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in
medio tui erunt: & ſcietis quia ego ſum
Dominus percutiens. * Ecce dies, ecce ve- 10
nit: egreſſa eſt contritio, floruit virga, ger-
minauit ſuperbia: * iniquitas ſurrexit in vir- 11
ga impietatis; non ex eis, & non ex populo,
neque ex ſonitu eorum: & non erit requies
in eis. * Venit tempus, appropinquauit 12
dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit
non lugeat: quia ira ſuper omnem populum
eius. * Quia qui vendit, ad id quod ven- 13
didit, non reuertetur, & adhuc in viuenti- D
bus vita eorum. viſio enim ad omnem mul-
titudinem eius non regredietur: & vir in
iniquitate vitæ ſuæ non confortabitur. * Ca- 14
nite tuba, præparentur omnes, & non eſt
qui vadat ad prœlium: ira enim mea ſuper
vniuerſum populum eius. * Gladius foris; 15
& peſtis & fames intrinſecus: qui in agro
eſt, gladio morietur: & qui in ciuitate, pe-
ſtilentia & fame deuorabuntur. * Et ſalua- 16
buntur qui fugerint ex eis: & erunt in mon-
tibus quaſi columbæ conuallium omnes tre-
pidi, vnuſquiſque in iniquitate ſua. * Om- 17
nes manus diſſoluentur, & omnia genua
† Iſa. 15. a. 2. Ier. 48. f. 17. fluent aquis. * † Et accingent ſe cilicijs, & 18
operiet eos formidó, & in omni facie confu- E
ſio, & in vniuerſis capitibus eorum caluitium.
* Argentum eorum foras proijcietur, & aurum 19
† Prou. 11. a. 4. Sophon. 1. d. 18. Eccli. 5. c. 10. eorum in ſterquilinium erit. † Argentum eo-
rum, & aurum eorum non valebit liberare
eos in die furoris Domini. Animam ſuam
non ſaturabunt, & ventres eorum non im-
plebuntur: quia ſcandalum iniquitatis eorum
factum eſt. * Et ornamentum monilium ſuo- 20
rum in ſuperbiam poſuerunt, & imagines F
abominationum ſuarum & ſimulachrorum
fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud
in immunditiam: * & dabo illud in ma- 21
nus alienorum ad diripiendum, & impiis
terræ in prædam, & contaminabunt illud.
* Et auertam faciem meam ab eis, & vio- 22
labunt arcanum meum: & introibunt in
illud emiſſarij, & contaminabunt illud.
* Fac concluſionem: quoniam terra ple- 23
na eſt iudicio ſanguinum, & ciuitas plena

24 iniquitate. * Et adducam peſſimos de Gen-
G tibus, & poſſidebunt domos eorum: &
quieſcere faciam ſuperbiam potentium, &
25 poſſidebunt ſanctuaria eorum. * Anguſtia
ſuperueniente, requirent pacem, & non
26 erit. * Conturbatio ſuper conturbationem
veniet, & auditus ſuper auditum: & quæ-
rent viſionem de propheta, & lex peribit à
27 ſacerdote, & conſilium à ſenioribus. * Rex
lugebit, & princeps induetur mœrore, &
manus populi terræ conturbabuntur. Secun-
dùm viam eorum faciam eis, & ſecundùm
iudicia eorum iudicabo eos: & ſcient quia
ego Dominus.

CAPVT VIII.

Ezechiel poſt viſam Dei ſimilitudinem, ſpiritu raptus in Ieruſalem, videt peſſimas Iudæorum idololatrias ſub variis figuris: quare dicit Dominus ſe eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

1 ET factum eſt in anno ſexto, in ſexto
A menſe, in quinta menſis: ego ſedebam
in domo mea, & ſenes Iuda ſedebant coram
me, & cecidit ibi ſuper me manus Domini
2 Dei. * Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi aſpe-
ctus ignis: ab aſpectu lumborum eius, &
deorſum, ignis: & à lumbis eius, & ſurſum,
quaſi aſpectus ſplendoris, vt viſio electri.
3 * † Et emiſſa ſimilitudo manus apprehen- † Dan. 14. f. 35.
B dit me in cincinno capitis mei: & eleuauit
me ſpiritus inter terram & cælum: & addu-
xit me in Ieruſalem in viſione Dei, iuxta
oſtium interius, quod reſpiciebat ad Aquilo-
nem, vbi erat ſtatutum idolum zeli ad prouo-
4 candam æmulationem. * Et ecce ibi gloria
Dei Iſraël, ſecundùm viſionem quam vide-
5 ram in campo. * Et dixit ad me: Fili ho-
C minis, leua oculos tuos ad viam Aquilonis.
Et leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: &
ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli
6 in ipſo introitu. * Et dixit ad me: Fili homi-
nis, putáſne, vides tu quid iſti faciunt, abomi-
nationes magnas, quas domus Iſraël facit
hîc vt procul recedam à ſanctuario meo? &
adhuc conuerſus videbis abominationes ma-
7 iores. * Et introduxit me ad oſtium atrij:
& vidi, & ecce foramen vnum in pariete.
8 * Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem.
D Et cùm fodiſſem parietem, apparuit oſtium
9 vnum. * Et dixit ad me: Ingredere, & vide
abominationes peſſimas, quas iſti faciunt
10 hîc. * Et ingreſſus vidi, & ecce omnis ſi-
militudo reptilium & animalium, abomina-
tio, & vniuerſa idola domus Iſraël depicta
11 erant in pariete in circuitu per totum. * Et
ſeptuaginta viri de ſenioribus domus Iſ-
raël, & Iezonias filius Saphan ſtabat in me-
E dio eorum, ſtantium ante picturas: &
vnuſquiſque habebat thuribulum in manu
ſua: & vapor nebulæ de thure conſurge-
12 bat. * Et dixit ad me: Certè vides fili ho-
minis quæ ſeniores domus Iſraël faciunt

in tenebris, vnusquisque in abscondito cu-
biculi sui: dicunt enim: Non videt Domi-
nus nos, dereliquit Dominus terram. * Et 13
dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abo F
minationes maiores, quas isti faciunt. * Et 14
introduxit me per ostium portæ domus Do-
mini, quod respiciebat ad Aquilonem: &
ecce ibi mulieres sedebant plangentes Ado-
nidem. * Et dixit ad me: Certè vidisti fili 15
hominis: adhuc conuersus videbis abomi-
natiooes maiores his. * Et introduxit me 16
in atrium domus Domini interius: & ecce
in ostio templi Domini inter vestibulum &
altare, quasi vigintiquinque viri, dorsa ha-
bentes contra templum Domini, & facies
ad Orientem: & adorabant ad ortum So-
lis. * Et dixit ad me: Certè vidisti fili 17
hominis: numquid leue est hoc domui Iu- G
da, vt facerent abominationes istas, quas
fecerunt hîc: quia replentes terram iniqui-
tate conuersi sunt ad irritandum me? & ec-
ce applicant ramum ad nares suas. * Er- 18
go & ego faciam in furore: non parcet
oculus meus, nec miserebor: & cùm cla-
mauerint ad aures meas voce magna, non
exaudiam eos.

Caput IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo thau notati: quo facto Dominus exclamanti propheta respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

ET clamauit in auribus meis voce ma- 1
gna, dicens: Appropinquauerunt visi- A
tationes vrbis, & vnusquisque vas interfe-
ctionis habet in manu sua. * Et ecce sex 2
viri veniebant de via portæ superioris, quæ
respicit ad Aquilonem: & vniuscuiusque
vas interitus in manu eius: vir quoque
vnus in medio eorum vestitus erat lineis,
& atramentarium scriptoris ad renes eius:
& ingressi sunt, & steterunt iuxta altare
æreum: * Et gloria Domini Israël assumpta 3
est de cherub, quæ erat super eum ad limen B
domus: & vocauit virum, qui indutus erat
lineis, & atramentarium scriptoris habebat
in lumbis suis. * Et dixit Dominus ad eum: 4
Transi per mediam ciuitatem in medio Ie-
† Exod. 12. b.7. Apoc. 7. a.3. rusalem: † & signa thau super frontes viro-
rum gementium, & dolentium super cun-
ctis abominationibus, quæ fiunt in medio
eius. * Et illis dixit, audiente me: Transi- 5
te per ciuitatem sequentes eum, & percu-
tite: non parcat oculus vester, neque mi-
sereamini. * Senem, adolescentulum, & 6
virginem, paruulum, & mulieres, interfici-
te vsque ad internecionem: omnem autem,
super quem videritis thau, ne occidatis, & C
à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo
à viris senioribus, qui erant ante faciem do-
mus. * Et dixit ad eos: Contaminate do- 7
mum, & implete atria interfectis: egredi-
mini. Et egressi sunt, & percutiebant eos
8 qui erant in ciuitate. * Et cæde completa,
remansi ego: ruique super faciem meam, &
clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus:
ergone disperdes omnes reliquias Israël, ef-
fundens furorem tuum super Ierusalem?
9 * Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël &
D Iuda, magna est nimis valdè, & repleta est
terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auer-
sione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus
10 terram, & Dominus non videt. * Igitur
& meus non parcet oculus, neque misere-
bor: viam eorum super caput eorum red-
11 dam. * Et ecce vir, qui erat indutus lineis,
qui habebat atramentarium in dorso suo,
respondit verbum, dicens: Feci sicut præce-
pisti mihi.

Caput X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & super ciuitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

1 ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat
A super caput cherubim, quasi lapis sap-
phirus, quasi species similitudinis solij, appa-
2 ruit super ea. * Et dixit ad virum, qui indu-
tus erat lineis, & ait: Ingredere in medio
rotarum, quæ sunt subtus cherubim, & imple
manum tuam prunis igois, quæ suot inter
cherubim, & effunde super ciuitatem. In-
3 gressusque est in conspectu meo: * cheru-
bim autem stabant à dextris domus cùm in-
grederetur vir, & nubes impleuit atrium in-
4 terius. * Et eleuata est gloria Domini de-
super cherub ad limen domus: & repleta est
domus nube, & atrium repletum est splen-
5 dore gloriæ Domini. * Et sonitus alarum
cherubim audiebatur vsque ad atrium exte-
rius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.
6 * Cumque præcepisset viro, qui indutus erat
B lineis, dicens: Sume ignem de medio ro-
tarum, quæ sunt inter cherubim: ingressus
7 ille stetit iuxta rotam. * Et extendit che-
rub manum de medio cherubim, ad ignem,
qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit
in manus eius, qui indutus erat lineis: qui ac-
8 cipiens egressus est. * Et apparuit in cheru-
bim similitudo manus hominis subtus pen-
9 nas eorum. * & vidi, & ecce quatuor rotæ
iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub
vnum, & rota alia iuxta cherub vnum: spe-
cies autem rotarum erat quasi visio lapidis
10 chrysolithi. * & aspectus earum similitudo
vna quatuor: quasi sit rota in medio rotæ.
11 * Cumque ambularent, in quatuor par-
tes gradiebantur: & non reuertebantur
ambulantes, sed ad locum, ad quem ire
declioabat quæ prima erat, sequebantur &
12 ceteræ, nec conuertebantur. * Et omne
C corpus earum, & colla, & manus, & pennæ,
& circuli, plena erant oculis, in circuitu
13 quatuor rotarum. * Et rotas istas vocauit
volubiles,

volubiles, audiente me. * Quatuor autem 14
facies habebat vnum: facies vna, facies che-
rub: & facies secunda, facies hominis: & in
tertio facies leonis: & in quarto facies aqui-
læ. * Et eleuata sunt cherubim: ipsum est 15
animal, quod videram iuxta fluuium Chobar.
* Cumque ambularent cherubim, ibant pa- 16
riter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarent che-
rubim alas suas vt exaltarentur de terra, non
residebant rotæ, sed & ipsæ iuxtà erant. * 17
Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis ele-
uabantur. spiritus enim vitæ erat in eis. * Et 18
egressa est gloria Domini à limine templi: &
stetit super cherubim. * Et eleuantia cheru- 19
bim alas suas, exaltata sunt à terra coram me D
& illis egredientibus, rotæ quoque subsecu-
tæ sunt: & stetit in introitu portæ domus
Domini orientalis: & gloria Dei Israel erat
super ea. * Ipsum est animal, quod vidi sub- 20
ter Deum Israel † iuxta fluuium Chobar: & († Sup. 1. a. 1. 3.)
intellexi quia cherubim essent. * Quatuor 21
vultus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo
manus hominis sub alis eorum. * Et similitu- 22
do vultuum eorum, ipsi vultus quos videram
iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum,
& impetus singulorum ante faciem suam in-
gredi.

CAPVT XI.

Aduersus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nónne dudum ædificata sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, vt colant ac timeant Dominum.

ET eleuauit me spiritus, & introduxit me 1
ad portam domus Domini orientalem, A
quæ respicit ad solis ortum: & ecce in introi-
tu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio
eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam
filium Banaiæ, principes populi. * Dixitque 2
ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogi-
tant iniquitatem, & tractant consilium pessi-
mum in vrbe ista, * dicentes: Nónne dudum 3
ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos au-
tem carnes. * Idcircò vaticinare de eis, vati- 4
cinare fili hominis. * Et irruit in me spiritus 5
Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc
dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel,
& cogitationes cordis vestri ego noui. * Plu- 6
rimos occidistis in vrbe hac, & implestis
vias eius interfectis. * Propterea hæc dicit 7
Dominus Deus: Interfecti vestri, quos po- B
suistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc
est lebes: & educam vos de medio eius. * 8
Gladium metuistis, & gladium inducam su-
per vos, ait Dominus Deus. * Et eijciam vos 9
de medio eius, daboque vos in manu hostium
& faciam in vobis iudicia, * Gladio cadetis: 10
in finibus Israel iudicabo vos, & scietis quia
ego Dominus. * Hæc non erit vobis in lebe- 11
tem, & vos non eritis in medio eius in car-
12 nes: in finibus Israel iudicabo vos. * Et scie-
tis quia ego Dominus: quia in præceptis
meis non ambulastis, & iudicia mea non fe-
cistis, sed iuxta iudicia Gentium, quæ in
13 circuitu vestro sunt, estis operati. * Et factum
est, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ
mortuus est: & cecidi in faciem meam cla-
mans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Do-
mine Deus: consummationem tu facis reli-
14 quiarum Israel? * Et factum est verbum Do-
15 mini ad me, dicens: * Fili hominis, fratres
C tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis
domus Israel, vniuersi, quibus dixerunt ha-
bitatores Ierusalem: Longè recedite à Do-
mino, nobis data est terra in possessionem.
16 * Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia
longè feci eos in Gentibus, & quia dispersi
eos in terris: ero eis in sanctificationem mo-
17 dicam in terris, ad quas venerunt. * Propte-
reà loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Con-
gregabo vos de populis, & adunabo de terris
in quibus dispersi estis, daboque vobis hu-
18 mum Israel. * Et ingredientur illuc, & aufe-
rent omnes offensiones, cunctasque abomi-
19 nationes eius de illa. * † Et dabo eis cor vnum, († Ier 31. f. 33. Infr 36. e. 26.)
D & spiritum nouum tribuam in visceribus eo-
rum: & auferam cor lapideum de carne eo-
20 rum, & dabo eis cor carneum: * Vt in præ-
ceptis meis ambulent, & iudicia mea custo-
diant, faciantque ea: & sint mihi in popu-
21 lum, & ego sim eis in Deum. * Quorum
cor post offendicula & abominationes suas
ambulat, horum viam in capite suo ponam:
22 dicit Dominus Deus. * Et eleuauerunt che-
rubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria
23 Dei Israel erat super ea. * Et ascendit gloria
Domini de medio ciuitatis, stetitque super
24 montem, qui est ad Orientem vrbis. * Et spi-
ritus leuauit me, adduxitque in Chaldæam
ad transmigrationem, in visione, in spiritu
Dei: & sublata est à me visio, quam vide-
25 ram. * Et locutus sum ad transmigrationem
omnia verba Domini, quæ ostenderat mi-
hi.

CAPVT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio, peste & fame in Ierusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
A cens: * Fili hominis in medio domus
2 exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad
videndum, & non vident: & aures ad au-
diendum, & non audiunt: quia domus exas-
3 perans est. * Tu ergo fili hominis, fac tibi
vasa transmigrationis, & transmigrabis per
diem coram eis: transmigrabis autem de lo-
co tuo ad locum alterum, in conspectu eo-
rum, si fortè aspiciant: quia domus exaspe-
4 rans est. * Et efferes foras vasa tua quasi vasa

transmigrantis per diem in conspectu eorum: B
tu autem egredieris vesperè coram eis, sicut
egreditur migrans. * Ante oculos eorum 5
perfode tibi parietem : & egredieris per
eum. * In conspectu eorum in humeris por- 6
taberis, in caligine efferéris : faciem tuam
velabis, & non videbis terram : quia por-
tentum dedi te domui Israel. * Feci ergo si- 7
cut præceperat mihi Dominus : vasa mea
protuli quasi vasa transmigrantis per diem:&
vespere perfodi mihi parietem manu : & in
caligine egressus sum, in humeris portatus C
in conspectu eorum. * Et factus est sermo 8
Domini manè ad me, dicens : * Fili homi- 9
nis, numquid non dixerunt ad te domus Is-
rael, domus exasperans : Quid tu facis? * Dic 10
ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Super
ducem onus istud, qui est in Ierusalem, &
super omnem domum Israel, quæ est in me-
dio eorum. * Dic : Ego portentum vestrum : 11
quomodo feci, sic fiet illis. in transmigratio-
nem, & in captiuitatem ibunt. * Et dux, qui 12
est in medio eorum, in humeris portabitur,
in caligine egredietur : parietem perfodient
vt educant eum : facies eius operietur vt non D
† Inf. 17. f. 20. videat oculo terram. * † Et extendam rete 13
meum super eum, & capietur in sagena mea:
& adducam eum in Babylonem in terram
Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibique
morietur. * Et omnes qui circa eum sunt, 14
præsidium eius, & agmina eius, dispergam
in omnem ventum : & gladium euaginabo
post eos.* Et scient quia ego Dominus, quan- 15
do dispersero illos in Gentibus, & dissemi-
nauero eos in terris. * Et relinquam ex eis vi- 16
ros paucos, à gladio, & fame, & pestilen-
tia : vt enarrent omnia scelera eorum in Gen-
tibus, ad quas ingredientur : & scient quia E
ego Dominus. * Et factus est sermo Domi- 17
ni ad me, dicens : * Fili hominis, panem 18
tuum in conturbatione comede: sed & aquam
tuam in festinatione & mœrore bibe. * Et di- 19
ces ad populum terræ : Hæc dicit Dominus
Deus ad eos, qui habitant in Ierusalem in
terra Israel : Panem suum in sollicitudine
comedent, & aquam suam in desolatione
bibent : vt desoletur terra à multitudine sua,
propter iniquitatem omnium qui habitant in
ea. * Et ciuitates quæ nunc habitantur, de- 20
solatæ erunt, terraque deserta : & scietis quia F
ego Dominus. * Et factus est sermo Domini 21
ad me, dicens : * Fili hominis, quod est 22
prouerbium istud vobis in terra Israel, dicen-
tium : In longum differentur dies, & peribit
omnis visio? * Ideò dic ad eos : Hæc dicit 23
Dominus Deus : Quiescere faciam prouer-
bium istud : neque vulgò dicetur vltrà in Is-
rael : & loquere ad eos quòd appropinqua-
uerint dies, & sermo omnis visionis. * Non 24
enim erit vltrà omnis visio cassa, neque diui-
natio ambigua in medio filiorum Israel. * 25
Quia ego Dominus loquar : & quodcumque
locutus fuero verbum, fiet, & non prolonga-
G bitur ampliùs : sed in diebus vestris domus
exasperans loquar verbum, & faciam illud,
26 dicit Dominus Deus. * Et factus est sermo
27 Domini ad me, dicens : * Fili hominis, ecce
domus Israel dicentium : Visio, quam hic vi-
det, in dies multos : & in tempora longa iste
28 prophetat. * Propterea dic ad eos : Hæc di-
cit Dominus Deus : Non prolongabitur vl-
trà omnis sermo meus : verbum, quod locutus
fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPVT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro diuinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo, similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & puluillos sub omni cubito consuentibus.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
A cens : * Fili hominis, vaticinare ad pro-
2 phetas Israel, qui prophetant : & dices pro-
phetantibus de corde suo : Audite verbum
3 Domini : * Hæc dicit Dominus Deus : † Væ † Ier. 23. a. 1.
prophetis insipientibus, qui sequuntur spiri- Inf. 14. c. 9.
4 tum suum, & nihil vident. * Quasi vulpes in 34. a. 2.
5 desertis, prophetæ tui Israel erant. * Non as-
cendistis ex aduerso, neque opposuistis murū
pro domo Israel, vt staretis in prœlio in die
6 Domini. * Vident vana, & diuinant men-
dacium, dicentes : Ait Dominus : cùm Do-
minus non miserit eos : & perseuerauerunt
7 confirmare sermonem. * Numquid non vi-
sionem cassam vidistis, & diuinationem
mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Do-
8 minus; cùm ego non sim locutus.* Propterea
hæc dicit Dominus Deus : Quia locuti estis
vana, & vidistis mendacium : ideò ecce ego
9 ad vos, dicit Dominus Deus : * Et erit manus
B mea super prophetas, qui vident vana, & di-
uinant mendacium : in consilio populi mei
non erunt, & in scriptura domus Israel non
scribentur, nec in terram Israel ingredientur:
10 & scietis quia ego Dominus Deus. * Eò quòd
deceperint populum meum, dicentes : Pax,
& non est pax : & ipse ædificabat parietem,
illi autem liniebant eum luto absque paleis.
11 * Dic ad eos qui liniunt absque temparatura,
quòd casurus sit : erit enim imber inundans,
& dabo lapides prægrandes desuper irruen-
12 tes, & ventum procellæ dissipantem. * Si qui-
dem ecce cecidit paries : numquid non dice-
13 tur vobis: Vbi est litura, quam linistis? * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus : Et erumpe-
re faciam spiritum tempestatum in indigna-
tione mea, & imber inundans in furore meo
erit: & lapides grandes in ira in consumptio-
14 nem. * Et destruam parietem, quem linistis
C absque temperamento: & adæquabo eum ter-
ræ, & reuelabitur fundamentum eius: & ca-
det, & consumetur in medio eius : & scietis
15 quia ego sum Dominus. * Et complebo indi-
gnationem meam in pariete, & in his qui li-
niunt eum absque temperamento, dicamque
vobis:

vobis:Non est paries, & non sunt qui liniunt
eum. * Prophetæ Israel, qui prophetant ad 16
Ierusalem,& vident ei visionem pacis: & non
est pax, ait Dominus Deus. * Et tu fili ho- 17
minis, pone faciem tuam contra filias populi
tui, quæ prophetant de corde suo: & vatici-
nare super eas, * & dic: Hæc dicit Domi- 18
nus Deus: Væ quæ consuunt puluillos sub
omni cubito manus: & faciunt ceruicalia
sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas ani-
mas: & cùm caperent animas populi mei,
viuificabant animas eorum.* Et violabant me 19
ad populum meum propter pugillum hordei,
& fragmen panis, vt interficerent animas,
quæ non moriuntur, & viuificarent animas,
quæ non viuunt, mentientes populo meo
credenti mendacijs. * Propter hoc hæc dicit 20
Dominus Deus:Ecce ego ad puluillos vestros D
quibus vos capitis animas volantes:& dirum-
pam eos de brachijs vestris: & dimittam ani-
mas, quas vos capitis, animas ad volandum.
* Et dirumpam ceruicalia vestra, & liberabo 21
populum meum de manu vestra, neque
erunt vltrà in manibus vestris ad prædandum:
& scietis quia ego Dominus. * Pro eo quòd 22
mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem
ego non contristaui: & confortastis manus
impij, vt non reuerteretur à via sua mala, &
viueret: * proptereà vana non videbitis, & 23
diuinationes non diuinabitis ampliùs, &
eruam populum meum de manu vestra: &
scietis quia ego Dominus.

Capvt XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, vt per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, vt respondeant iuxta illorum iniquitates: Noë autem, Danielem & Iob sua iustitia liberaturos se tantùm, & non impios de fame, malis bestijs, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

ET venerunt ad me viri seniorum Israel, 1
& sederunt coram me. * Et factus est A
sermo Domini ad me, dicens: * Fili homi- 2
nis, viri isti posuerunt immunditias suas in 3
cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ
statuerunt contra faciem suam: numquid in-
terrogatus respondebo eis? * Propter hoc lo- 4
quere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Homo homo de domo Israel, qui B
posuerit immunditias suas in corde suo, &
scandalum iniquitatis suæ statuerit contra fa-
ciem suam, & venerit ad prophetam inter-
rogans per eum me: ego Dominus respon-
debo ei in multitudine immunditiarum sua-
rum: * vt capiatur domus Israel in corde suo 5
quo recesserunt à me in cunctis idolis suis. * 6
Proptereà dic ad domum Israel: Hæc dicit
Dominus Deus:Conuertimini,& recedite ab
idolis vestris, & ab vniuersis contaminationi-
bus vestris auertite facies vestras * Quia ho- 7
mo homo de domo Israel,& de proselytis qui-
cumque aduena fuerit in Israel, si alienatus
fuerit à me,& posuerit idola sua in corde suo,
& scandalum iniquitatis suæ statuerit contra
faciem suam, & venerit ad prophetam vt in-
terroget per eum me: ego Dominus respon-
8 debo ei per me. * Et ponam faciem meam su-
C per hominem illum, & faciam eum in exem-
plum, & in prouerbium, & disperdam eum
de medio populi mei: & scietis quia ego Do-
9 minus. * † Et propheta cùm errauerit, & lo- † Sup. 13. a. 3.
cutus fuerit verbum:ego Dominus decepi pro-
phetam illum:& extendam manum meam su-
per illum,& delebo eum de medio populi mei
10 Israel. * Et portabunt iniquitatem suam: iuxta
iniquitatem interrogantis, sic iniquitas pro-
11 phetæ erit: * vt non erret vltrà domus Israel
à me, neque polluatur in vniuersis præuarica-
tionibus suis: sed sint mihi in populum, &
ego sim eis in Deum, ait Dominus exerci-
12 tuum. * Et factus est sermo Domini ad me,di-
13 cens: * Fili hominis, terra cùm peccauerit
D mihi, vt præuaricetur præuaricans, exten-
dam manum meam super eam,& † conteram † Supr 4. d. 16.
virgam panis eius: & immittam in eam fa- 5. d. 16.
mem, & interficiam de ea hominem, & iu-
14 mentum. * Et si fuerint tres viri isti in medio
eius, Noë, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua li-
berabunt animas suas, ait Dominus exerci-
15 tuum. * Quòd si & bestias pessimas induxero
E super terram vt vastem eam; & fuerit inuia,
eò quòd non sit pertransiens propter bestias:
16 * Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego, di-
cit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias
liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra
17 autem desolabitur. * Vel si gladium induxero
super terram illam, & dixero gladio: Tran-
si per terram:& interfecero de ea hominem,
18 & iumentum: * & tres viri isti fuerint in me-
dio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus,
non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi
19 soli liberabuntur. * Si autem & pestilentiam
F immisero super terram illam, & effude-
ro indignationem meam super eam in san-
guine, vt auferam ex ea hominem, & iumen-
20 tum:* Et Noë,& Daniel,& Iob fuerint in me-
dio eius:viuo ego, dicit Dominus Deus, quia
filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iusti-
21 tia sua liberabunt animas suas. * Quoniam
hæc dicit Dominus Deus: Quòd & si quat-
tuor iudicia mea pessima,gladium, & famem,
ac bestias malas, & pestilentiam, immisero in
Ierusalem, vt interficiam de ea hominem, &
22 pecus: * tamen relinquetur in ea saluatio
G educentium filios, & filias: ecce ipsi ingre-
dientur ad vos, & videbitis viam eorum, &
adinuentiones eorum, & consolabimini su-
per malo, quod induxi in Ierusalem, in om-
23 nibus quæ importaui super eam. * Et conso-
labuntur vos, cùm videritis viam eorum, &
adinuentiones eorum: & cognoscetis quòd
non frustrà fecerim omnia, quæ feci in ea,
ait Dominus Deus.

CAPVT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli seruit igni, ita Iudæos ob inueterata peccata cum Ierusalem prædicit exurendos.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: 1
* Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, A
ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter 2
ligna siluarum? * Numquid tolletur de ea li- 3
gnum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea pa-
xillus, vt dependeat in eo quodcumque vas
* Ecce igni datum est in escam: vtramque 4
partem eius consumpsit ignis, & medietas
eius redacta est in fauillam: numquid vtile
erit ad opus? * Etiam cùm esset integrum, 5
non erat aptum ad opus: quantò magis cum
illud ignis deuorauerit, & combusserit, nihil B
ex eo fiet operis? * Proptereà hæc dicit Do- 6
minus Deus: Quomodo lignum vitis inter
ligna siluarum, quod dedi igni ad deuoran-
dum, sic tradam habitatores Ierusalem. * Et 7
ponam faciem meam in eos: de igne egre-
dientur, & ignis consumet eos: & scietis quia
ego Dominus, cùm posuero faciem meam in
eos, * & dedero terram inuiam, & desola- 8
tam: eò quòd præuaricatores extiterint, di-
cit Dominus Deus.

CAPVT XVI.

Ierusalem priùs abiectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superauit: idcircò tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus; seruabit tamen pactum reliquiis suis.

ET factus est sermo Domini ad me, di- 1
cens: * Fili hominis, notas fac Ierusalem A
abominationes suas: * & dices: Hæc dicit Do- 2
minus Deus Ierusalem: Radix tua, & genera- 3
tio tua de Terra Chanaan: pater tuus Amor-
rhæus, & mater tua Cethæa. * Et quando nata 4
es, in die ortus tui: non est præcisus vmbili-
cus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec
sale salita, nec inuoluta pannis. * Non peper- 5
cit super te oculus vt faceret tibi vnum de his,
misertus tui: sed proiecta es super faciem ter-
ræ in abiectione animæ tuæ, in die qua nata es.
* Transiens autem per te, vidi te conculcari 6
in sanguine tuo. & dixi tibi cùm esses in
sanguine tuo: Viue. dixi, inquam tibi: In
sanguine tuo viue. * Multiplicatam quasi ger- 7
men agri dedi te: & multiplicata es, & gran-
dis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad
mundum muliebrem: vbera tua intumue-
runt, & pilus tuus germinauit: & eras nuda,
& confusione plena. * Et transiui per te, & 8
vidi te: & ecce tempus tuum, tempus aman-
tium: & expandi amictum meum super te, &
operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, &
ingressus sum pactum tecum (ait Dominus
Deus) & facta es mihi. * Et laui te aqua, & 9
emundaui sanguinem tuum ex te: & vnxi te
oleo. * Et vestiui te discoloribus, & calcea- 10
ui te ianthino: & cinxi te bysso, & indui te
11 subtilibus. * Et ornaui te ornamento, & de-
B di armillas in manibus tuis, & torquem cir-
12 ca collum tuum. * Et dedi inaurem super
os tuum, & circulos auribus tuis, & coro-
13 nam decoris in capite tuo. * Et ornata es au-
ro, & argento, & vestita es bysso & polymito,
& multicoloribus: similam, & mel, & oleum
comedisti, & decora facta es vehementer ni-
14 mis: & profecisti in regnum. * Et egressum
est nomen tuum in Gentes propter speciem
tuam: quia perfecta eras in decore meo,
quem posueram super te, dicit Dominus
15 Deus. * Et habens fiduciam in pulchritudine
tua, fornicata es in nomine tuo: & exposui-
sti fornicationem tuam omni transeunti, vt
16 eius fieres. * Et sumens de vestimentis tuis,
fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & for-
nicata es super eis, sicut non est factum, ne-
17 que futurum est. * Et tulisti vasa decoris tui
de auro meo, atque argento meo, quæ dedi
tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, &
18 fornicata es in eis. * Et sumpsisti vestimenta
tua multicoloria, & operuisti illas: & oleum
meum, & thimiama meum posuisti coram eis.
19 * Et panem meum, quem dedi tibi, similam,
& oleum, & mel, quibus enutriui te, posui-
sti in conspectu eorum in odorem suauitatis,
20 & factum est, ait Dominus Deus. * Et tuli-
C sti filios tuos, & filias tuas, quas generasti
mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Num-
21 quid parua est fornicatio tua? * Immolasti
22 filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis. *
Et post omnes abominationes tuas, & forni-
cationes, non es recordata dierum adolescen-
tiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione
23 plena, conculcata in sanguine tuo. * Et acci-
dit post omnem malitiam tuam (væ, væ tibi,
24 ait Dominus Deus) * & ædificasti tibi lupa-
nar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis
25 plateis. * Ad omne caput viæ ædificasti si-
gnum prostitutionis tuæ: & abominabilem
fecisti decorem tuum: & diuisisti pedes tuos
omni transeunti, & multiplicasti fornicatio-
26 nes tuas. * Et fornicata es cum filijs Ægypti
vicinis tuis magnarum carnium: & multi-
plicasti fornicationem tuam ad irritandum
27 me. * Ecce ego extendam manum meam su-
per te, & auferam iustificationem tuam: &
dabo te in animas odientium te filiarum Pa-
læstinarum, quæ erubescunt in via tua scele-
28 rata. * Et fornicata es in filijs Assyriorum, eò
quòd nec dum fueris expleta: & postquam
29 fornicata es, nec sic es satiata. * Et multipli-
casti fornicationem tuam in Terra Chanaan
30 cum Chaldæis: & nec sic satiata es. * In
quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus.
cùm facias omnia hæc opera mulieris mere-
31 tricis, & procacis? * Quia fabricasti lupanar
D tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum
fecisti in omni platea: nec facta es quasi me-
32 retrix fastidio augens pretium, * sed quasi mu-
lier adultera, quæ super virum suum inducit
alienos.

alienos.* Omnibus meretricibus dantur mer- 33
cedes: tu autem dedisti mercedes cunctis
amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt in-
trarent ad te vndique ad fornicandum te-
cum. * Factumque est in te contra consue- 34
tudinem mulierum in fornicationibus tuis,
& post te non erit fornicatio: in eo enim
quòd dedisti mercedes, & mercedes non ac-
cepisti, factum est in te contrarium. * Prop- 35
tereà meretrix audi verbum Domini. * Hæc 36
dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs
tuum, & reuelata est ignominia tua in forni-
cationibus tuis super amatores tuos, & super
idola abominationum tuarum in sanguine fi-
liorum tuorum, quos dedisti eis: * Ecce ego 37
congregabo omnes amatores tuos, quibus
commista es; & omnes quos dilexisti, cum
vniuersis quos oderas: & congregabo eos su-
per te vndique, & nudabo ignominiam tuam
coram eis, & videbunt omnem turpitudinem
† Inf. 23. 45. tuam. * † Et iudicabo te iudiciis adultera- 38
rum, & effundentium sanguinem: & dabo E
te in sanguinem furoris & zeli. * Et dabo te 39
in manus eorum, & destruent lupanar tuum: &
demolientur prostibulum tuum: & denuda-
bunt te vestimentis tuis, & auferent vasa de-
coris tui: & derelinquent te nudam, plenam-
que ignominia: * & adducent super te mul- 40
titudinem, & lapidabunt te lapidibus, & tru-
† 4. Reg. 25. 9. cidabunt te gladiis suis.* † Et comburent do- 41
mos tuas igni, & facient in te iudicia in ocu-
lis mulierum plurimarum: & desines forni-
cari, & mercedes vltrà non dabis. * Et re- 42
quiescet indignatio mea in te: & auferetur
zelus meus à te & quiescam: nec irascar
ampliùs. * Eò quòd non fueris recordata die- 43
rum adolescentiæ tuæ: & prouocasti me in
omnibus his: quapropter & ego vias tuas in
capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non
feci iuxta scelera tua in omnibus abominatio-
nibus tuis.* Ecce omnis, qui dicit vulgò pro- 44
uerbium, in te assumet illud, dicens: Sicut
mater, ita & filia eius. * Filia matris tuæ es tu, 45
quæ proiecit virum suum, & filios suos: &
soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt
viros suos, & filios suos: mater vestra Ce-
thæa, & pater vester Amorrhæus. * Et soror 46
tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius, quæ ha-
bitant ad sinistram tuam: soror autem tua
minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma,
& filiæ eius. * Sed nec in viis earum ambula- 47
sti, neque secundùm scelera earum fecisti
pauxillum minus: penè sceleratiora fecisti il- F
lis in omnibus viis tuis. * Viuo ego, dicit Do- 48
minus Deus, quia non fecit Sodoma soror
tua ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti tu, & filiæ
† Gen. 19. 24. tuæ. * † Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ so- 49
roris tuæ, superbia, saturitas panis & abun-
dantia, & otium ipsius, & filiarum eius: &
manum egeno & pauperi non porrigebant.
* Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominatio- 50
nes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.
* Et Samaria dimidium peccatorum tuorum 51
non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis,
& iustificasti sorores tuas in omnibus abomi-
52 nationibus tuis, quas operata es. * Ergo & tu
porta confusionem tuam, quæ vicisti soro-
res tuas peccatis tuis, sceleratiùs agens ab
eis: iustificatæ sunt enim à te: ergo & tu con-
fundere, & porta ignominiam tuam, quæ iu-
53 stificasti sorores tuas. * Et conuertam resti-
tuens eas conuersione Sodomorum cum filia-
bus suis, & conuersione Samariæ, & filiarum
eius: & conuertam reuersionem tuam in me-
54 dio earum, * vt portes ignominiam tuam, &
confundaris in omnibus, quæ fecisti conso-
55 lans eas. * Et soror tua Sodoma, & filiæ eius
G reuertentur ad antiquitatem suam: & Samaria,
& filiæ eius reuertentur ad antiquitatem
suam: & tu, & filiæ tuæ, reuertemini ad anti-
56 quitatem vestram. * Non fuit autem Sodoma
soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ
57 tuæ, * antequam reuelaretur malitia tua: si-
cut hoc tempore in opprobrium filiarum Sy-
riæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Pa-
58 læstinarum, quæ ambiunt te per gyrum. *
scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti,
59 ait Dominus Deus. * Quia hæc dicit Domi-
nus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti iu-
60 ramentum, vt irritum faceres pactum: * &
recordabor ego pacti mei tecum in diebus
adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum
61 sempiternum. * Et recordaberis viarum tua-
rum, & confunderis: cùm receperis sorores
tuas te maiores cum minoribus tuis: & dabo
62 eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo. * Et
suscitabo ego pactum meum tecum: & scies
63 quia ego Dominus, * vt recorderis, & con-
fundaris, & non sit tibi vltrà aperire os præ
confusione tua, cùm placatus tibi fuero in
omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAPVT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quòd rex Babylonis translato in Babylonem rege Ioakim, constituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Ægypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato exaltabit humilem.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di-
2 cens: * Fili hominis propone ænigma,
3 & narra parabolam ad domum Israel, * &
A dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila
grandis magnarum alarum, longo membro-
rum ductu, plena plumis, & varietate, venit
4 ad Libanum, & tulit medullam cedri. * Sum-
mitatem frondium eius auulsit: & transpor-
tauit eam in Terram Chanaan, in vrbe ne-
5 gotiatorum posuit illam. * Et tulit de semine
terræ, & posuit illud in terra pro semine, vt
firmaret radicem super aquas multas: in su-
6 perficie posuit illud. * Cumque germinasset,
creuit in vineam latiorem humili statura,
respi

respicientibus ramis eius ad eam : & radices B
eius sub illa erant. facta est ergo vinea, & fru-
ctificauit in palmites, & emisit propagines. * 7
Et facta est aquila altera grandis, magnis alis,
multisque plumis : & ecce vinea ista quasi
mittens radices suas ad eam, palmites suos
extendit ad illam, vt irrigaret eam de areolis C
germinis sui. * In terra bona super aquas 8
multas plantata est : vt faciat frondes, & por-
tet fructum, vt sit in vineam grandem. * Dic: 9
Hæc dicit Dominus Deus : Ergóne prospe-
rabitur ? nónne radices eius euellet, & fructus
eius distringet, & siccabit omnes palmites
germinis eius, & arescet : & non in brachio
grandi, neque in populo multo, vt euelle-
ret eam radicitus ? * Ecce plantata est : ergó- 10
ne prosperabitur ? nónne cùm tetigerit eam
ventus vrens siccabitur, & in areis germinis
sui arescet? * Et factum est verbum Domini ad 11
me, dicens : * Dic ad domum exasperantem : 12
Nescitis quid ista significent ? Dic : Ecce ve- D
nit rex Babylonis in Ierusalem : & assumet
regem, & principes eius, & adducet eos ad
semetipsum in Babylonem. * Et tollet de se- 13
mine regni, ferietque cum eo fœdus : & ab
eo accipiet iusiurandum. sed & fortes terræ
tollet, * vt sit regnum humile, & non eleue- 14
tur, sed custodiat pactum eius, & seruet illud.
* Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægy- 15
ptum, vt daret sibi equos, & populum mul-
tum. Numquid prosperabitur, vel conseque-
tur salutem qui fecit hæc ? & qui dissoluit pa-
ctum, numquid effugiet ? * Viuo ego, dicit 16
Dominus Deus : quoniam in loco regis, qui
constituit eum regem, cuius fecit irritum iu- E
ramentum, & soluit pactum, quod habebat
cum eo, in medio Babylonis morietur. * Et 17
non in exercitu grandi, neque in populo
multo faciet contra eum Pharao prœlium : in
iactu aggeris, & in extructione vallorum, vt
interficiat animas multas. * Spreuerat enim 18
iuramentum vt solueret fœdus, & ecce dedit
manum suam : & cùm omnia hæc fecerit,
non effugiet. * Propterea hæc dicit Domi- 19
nus Deus : Viuo ego, quoniam iuramentum F
quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est,
† Sup. 12. d. 13. Inf. 32. a. 3. ponam in caput eius. * † Et expandam super 20
eum rete meum, & comprehendetur in sa-
gena mea : & adducam eum in Babylonem,
& iudicabo eum ibi, in præuaricatione qua
despexit me. * Et omnes profugi eius cum 21
vniuerso agmine suo, gladio cadent : residui
autem in omnem ventum dispergentur : &
scietis quia ego Dominus locutus sum. * Hæc 22
dicit Dominus Deus : Et sumam ego de me-
dulla cedri sublimis, & ponam : de vertice ra-
morum eius tenerum distringam, & planta-
bo super montem excelsum & eminentem.
* In monte sublimi Israel plantabo illud, & 23
erumpet in germen, & faciet fructum, & erit
in cedrum magnam : & habitabunt sub ea
omnes volucres, & vniuersum volatile sub
vmbra frondium eius nidificabit. * Et scient 24
omnia ligna regionis, quia ego Dominus
humiliaui lignum sublime, & exaltaui lig-
num humile : & siccaui lignum viride, &
frondere feci lignum aridum. Ego Dominus
locutus sum, & feci.

CAPVT XVIII.

Reiecta Iudæorum parabola dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contrà, sed quisque suam ipsius portabit : quòd si impius pœnitentiam agat, saluabitur : iustus verò si suam deserat iustitiam, damnabitur : hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innouationem.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens : * Quid est quòd inter vos parabo-
A lam vertitis in prouerbium istud in terra Is-
rael, dicentes : † Patres comederunt vuam † Ier. 31. e. 29.
acerbam, & dentes filiorum obstupescunt ?
3 * Viuo ego, dicit Dominus Deus, si erit vltrà
4 vobis parabola hæc in prouerbium in Israel.*
Ecce omnes animæ, meæ sunt : vt anima patris,
ita & anima filij mea est : anima, quæ pecca-
5 uerit, ipsa morietur. * Et vir si fuerit iustus,
6 & fecerit iudicium & iustitiam, * in monti-
bus non comederit, & oculos suos non leua-
B uerit ad idola domus Israel : & vxorem pro-
ximi sui non violauerit, & ad mulierem men-
7 struatam non accesserit : * & hominem non
contristauerit : pignus debitori reddiderit, per
vim nihil rapuerit : † panem suum esurienti † Isai. 58. c. 7. Mat. 25. c. 35.
8 dederit, & nudum operuerit vestimento : *
ad vsuram non commodauerit, & ampliùs
non acceperit : ab iniquitate auerterit ma-
num suam, & iudicium verum fecerit inter
9 virum & virum : * in præceptis meis ambu-
lauerit, & iudicia mea custodierit vt faciat ve-
ritatem : hic iustus est, vita viuet, ait Domi-
10 nus Deus. * Quòd si genuerit filium latro-
C nem effundentem sanguinem, & fecerit
11 vnum de istis : * & hæc quidem omnia non
facientem, sed in montibus comedentem, &
12 vxorem proximi sui polluentem : * egenum
& pauperem contristantem, rapientem rapi-
nas, pignus non reddentem, & ad idola le-
uantem oculos suos, abominationem facien-
13 tem : * ad vsuram dantem, & ampliùs acci-
pientem : numquid viuet ? non viuet. cùm
vniuersa hæc detestanda fecerit, morte mo-
14 rietur, sanguis eius in ipso erit. * Quòd si ge-
nuerit filium, qui videns omnia peccata pa-
tris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit si-
15 mile eis : * super montes non comederit, &
oculos suos non leuauerit ad idola domus Is-
rael, & vxorem proximi sui non violauerit :
16 * & virum non contristauerit, pignus non re-
D tinuerit, & rapinam non rapuerit, panem
suum esurienti dederit, & nudum operuerit
17 vestimento : * à pauperis iniuria auerterit
manum suam, vsuram & superabundantiam
non acceperit, iudicia mea fecerit, in præ-
ceptis meis ambulauerit : hic non morietur
18 in iniquitate patris sui, sed vita viuet. * Pater
eius quia calumniatus est, & vim fecit fratri,
&

& malum operatus est in medio populi sui,
ecce mortuus est in iniquitate sua. * Et dici- 19
tis : Quare non portauit filius iniquitatem
patris? Videlicet, quia filius iudicium & iu-
stitiam operatus est, omnia præcepta mea cu-
† Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 6. 2. Par. 25. a. 4.
stodiuit, & fecit illa, viuet vita. * † Anima, 20
quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non por- E
tabit iniquitatem patris, & pater non por-
tabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum
erit, & impietas impij erit super eum. * Si 21
autem impius egerit pœnitentiam ab omni-
bus peccatis suis, quæ operatus est, & custo-
dierit omnia præcepta mea, & fecerit iudi-
cium & iustitiam: vita viuet, & non morie-
tur. * Omnium iniquitatum eius, quas ope- 22
ratus est, non recordabor: in iustitia sua,
† Infr. 33. c. 11. 2. Pet. 3. b. 9.
quam operatus viuet. * † Numquid volunta- 23
tis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus,
& non vt conuertatur à viis suis, & viuat? * 24
Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, &
fecerit iniquitatem secundùm omnes abomi-
nationes, quas operari solet impius, numquid F
viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non
recordabuntur? in præuaricatione, qua præ-
uaricatus est, & in peccato suo, quod pecca-
† Infr. 33. [illegible]
uit, in ipsis morietur. * Et dixistis: † Non est 25
æqua via Domini. Audite ergo domus Israel:
Numquid via mea non est æqua, & non ma-
gis viæ vestræ prauæ sunt? * Cum enim auer- 26
terit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquita-
tem, morietur in eis: in iniustitia, quam ope-
ratus est, morietur. * Et cum auerterit se im- 27
pius ab impietate sua, quam operatus est, &
fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam
suam viuificabit. * Considerans enim, & auer- 28
tens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas
operatus est, vita viuet, & non morietur. * Et 29
dicunt filij Israel: Non est æqua via Domi- G
ni. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, do-
mus Israel, & non magis viæ vestræ prauæ?
* Idcircò vnumquemque iuxta vias suas iudi- 30
† Mat. 3. a. 2. Luc. 3. a. 3.
cabo domus Israel, ait Dominus Deus. † Con-
uertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus
iniquitatibus vestris: & non erit vobis in rui-
nam iniquitas. * Proiicite à vobis omnes præ- 31
uaricationes vestras, in quibus præuaricati
estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum
nouum: & quare moriemini domus Israel?
† Sup. c. 21. Inf. 33. c. 11. 2. Pet. 3. c. 9.
* † Quia nolo mortem morientis, dicit Do- 32
minus Deus, reuertimini, & viuite.

CAPVT XIX.

*Parabola leænæ & leunculorum designat capti-
uitatem regum Ioachaz & Ioacim, item præteri-
tam ciuitatis Ierusalem felicitatem describit, præ-
sentemque calamitatem, sub parabola vineæ.*

ET tu assume planctum super principes 1
Israel, * & dices; Quare mater tua leæ- 2
na inter leones cubauit in medio leunculo- A
rum enutriuit catulos suos? * Et eduxit vnum 3
de leunculis suis, & leo factus est: & didicit
capere prædam, hominemque comedere. * 4
Et audierunt de eo Gentes, & non absque
vulneribus suis ceperunt eum: & adduxe-
5 rũt eum in catenis in Terram Ægypti. * Quæ
B cùm vidisset quoniam infirmata est, & periit
expectatio eius: tulit vnum de leunculis suis,
6 leonem constituit eum. * Qui incedebat inter
leones, & factus est leo: & didicit prædam
7 capere, & homines deuorare: * Didicit vi-
duas facere, & ciuitates eorum in desertum
adducere: & desolata est terra, & plenitudo
8 eius, à voce rugitus illius. * Et conuenerunt
aduersus eum Gentes vndique de prouinciis,
& expanderunt super eum rete suum, in vul-
9 neribus earum captus est. * Et miserunt eum
C in caueam, in catenis adduxerunt eum ad re-
gem Babylonis: miseruntque eum in carce-
rem, ne audiretur vox eius vltrà super mon-
10 tes Israel. * Mater tua quasi vinea in sangui-
ne tuo super aquam plantata est: fructus eius,
11 & frondes eius creuerunt ex aquis multis. *
D Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra do-
minantium, & exaltata est statura eius inter
frondes: & vidit altitudinem suam in multi-
12 tudine palmitum suorum. * Et euulsa est in
ira, in terramque proiecta, † & ventus vrens † Osee 13. d. 15.
siccauit fructum eius: marcuerunt, & arefa-
ctæ sunt virgæ roboris eius: ignis comêdit
13 eam. * Et nunc transplantata est in desertum,
14 in terra inuia & sitienti. * Et egressus est ignis
de virga ramorum eius, qui fructum eius co-
mêdit: & non fuit in ea virga fortis, scep-
trum dominantium. Planctus est, & erit in
planctum.

CAPVT XX.

*Dominus negat se filiis Israel responsurum, quia
& in Ægypto, & in deserto & in terra promissio-
nis præuaricati sunt ipsius mandata, & idola colue-
runt, quibus sæpè comminatus est mala, sed peper-
cit ne nomen eius blasphemaretur inter Gentes:
nunc autem post hæc omnia dicit se eos reuocatu-
rum ad terram suam, in qua sibi seruiant: iubet
etiam prophetare contra saltum meridianum.*

1 ET factum est in anno septimo, in quin-
A to, in decima mensis: venerunt viri de
senioribus Israel, vt interrogarent Dominum,
2 & sederunt coram me: * Et factus est sermo
3 Domini ad me, dicens: * Fili hominis loque-
re senioribus Israel, & dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus Deus: Numquid ad interrogan-
dum me vos venistis? viuo ego quia non res-
4 pondebo vobis, ait Dominus Deus. * Si iudi-
cas eos, si iudicas fili hominis, abominationes
5 patrum eorum ostende eis. * Et dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua elegi
Israel, & leuaui manum meam pro stirpe do-
mus Iacob, & apparui eis in Terra Ægypti,
& leuaui manum meam pro eis, dicens: Ego
6 Dominus Deus vester: * in die illa leuaui ma-
num meam pro eis, vt educerem eos de Ter-
ra Ægypti in Terram, quam prouideram eis,
fluentem lacte & melle: quæ est egregia in-
7 ter omnes terras. * Et dixi ad eos: Vnusquis-
que offensiones oculorum suorum abiiciat, &
in

in idolis Ægypti nolite pollui : ego Domi-
nus Deus vester. * Et irritauerunt me, nolue- 8
runtque me audire,vnusquisque abominatio- B
nes oculorum suorum non proiecit, nec ido-
la Ægypti reliquerunt : & dixi vt effunde-
rem indignationem meam super eos , & im-
plerem iram meam in eis , in medio Terræ
Ægypti. * Et feci propter nomen meum , vt 9
non violaretur coram Gentibus , in quarum
medio erant,& inter quas apparui eis vt edu-
cerem eos de terra Ægypti. * Eieci ergo eos 10
de Terra Ægypti , & eduxi eos in desertum.
† Leu. 18. a.5. Rom. 10. a.5. † Ex 20. b 8.31. c.d 3. Deut 5. b.12.
* † Et dedi eis præcepta mea , & iudicia mea 11
ostendi eis, quæ faciens homo , viuet in eis.
* † Insuper & sabbata mea dedi eis , vt essent 12
signum inter me & eos : & scirent quia ego
Dominus sanctificans eos. * Et irritauerunt 13
me domus Israel in deserto , in præceptis
meis non ambulauerunt , & iudicia mea pro-
iecerunt , quæ faciens homo viuet in eis : &
sabbata mea violauerunt vehementer : dixi
ergo vt effunderem furorem meum super
eos in deserto, & consumerem eos. * Et feci 14
propter nomen meum , ne violaretur coram
Gentibus , de quibus eieci eos in conspectu
earum. * Ego igitur leuaui manum meam su- 15
per eos in deserto, ne inducerem eos in Ter- C
ram, quam dedi eis , fluentem lacte & melle,
præcipuam terrarum omnium : * Quia iudi- 16
cia mea proiecerunt , & in præceptis meis
non ambulauerunt , & sabbata mea violaue-
runt : post idola enim cor eorum gradieba-
tur. * Et pepercit oculus meus super eos vt 17
non interficerem eos : nec consumpsi eos in
deserto. * Dixi autem ad filios eorum in soli- 18
tudine : In præceptis patrum vestrorum noli-
te incedere , nec iudicia eorum custodiatis,
nec in idolis eorum polluamini.* Ego Domi- 19
nus Deus vester:in præceptis meis ambulate,
iudicia mea custodite , & facite ea : * Et sab- 20
bata mea sanctificate, vt sint signum inter me
& vos,& sciatis quia ego sum Dominus Deus
vester. * Et exacerbauerunt me filij , in præ- 21
ceptis meis non ambulauerunt , & iudicia
mea non custodierunt vt facerent ea : quæ
cùm fecerit homo , viuet in eis : & sabbata D
mea violauerunt : & comminatus sum vt ef-
funderem furorem meum super eos , & im-
plerem iram meam in eis in deserto.* Auer- 22
ti autem manum meam , & feci propter no-
men meum , vt non violaretur coram Genti-
bus , de quibus eieci eos in oculis earum. * 23
Iterùm leuaui manum meam in eos in solitu-
dine,vt dispergerem illos in nationes,& ven-
tilarem in terras : * eò quòd iudicia mea non 24
fecissent , & præcepta mea reprobassent , &
sabbata mea violassent , & post idola patrum
suorum fuissent oculi eorum. * Ergo & ego 25
dedi eis præcepta non bona,& iudicia in qui-
bus non viuent. * Et pollui eos in muneri- 26
bus suis , cùm offerrent omne quod aperit
vuluam , propter delicta sua : & scient quia
ego Dominus. * Quamobrem loquere ad 27
domum Israel , fili hominis : & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus : Adhuc & in hoc
blasphemauerunt me patres vestri, cùm spre-
28 uissent me contemnentes : * & induxissem
eos in Terram , super quam leuaui manum
meam vt darem eis ; viderunt omnem col-
E lem excelsum , & omne lignum nemorosum,
& immolauerunt ibi victimas suas : & dede-
runt ibi irritationem oblationis suæ , & po-
suerunt ibi odorem suauitatis suæ , & libaue-
29 runt libationes suas. * Et dixi ad eos : Quid
est excelsum , ad quod vos ingredimini ? &
vocatum est nomen eius Excelsum vsque ad
30 hanc diem. * Propterea dic ad domum Israel:
Hæc dicit Dominus Deus : Certè in via pa-
trum vestrorum vos polluimini,& post offen-
31 dicula eorum vos fornicamini:* & in oblatio-
ne donorum vestrorum , cùm traducitis fi-
lios vestros per ignem, vos polluimini in om-
nibus idolis vestris vsque hodie : & ego res-
pondebo vobis domus Israel ? Viuo ego dicit
Dominus Deus, quia non respondebo vobis.
32 * Neque cogitatio mentis vestræ fiet , dicen-
tium : Erimus sicut Gentes, & sicut cognatio-
33 nes terræ, vt colamus ligna & lapides. * Viuo
ego, dicit Dominus Deus , quoniam in manu
forti, & in brachio extento,& in furore effuso
34 regnabo super vos. * Et educam vos de po-
pulis : & congregabo vos de terris, in quibus
dispersi estis , in manu valida , & in brachio
extento,& in furore effuso regnabo super vos.
35 * Et adducam vos in desertum populorum, &
36 iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. * Si-
F cut iudicio contendi aduersum patres vestros
in deserto Terræ Ægypti , sic iudicabo vos,
37 dicit Dominus Deus.* Et subiiciam vos scep-
tro meo , & inducam vos in vinculis fœde-
38 ris.* Et eligam de vobis transgressores, & im-
pios,& de terra incolatus eorum educam eos,
& in terram Israel non ingredientur : & scie-
39 tis quia ego Dominus. * Et vos domus Israel,
Hæc dicit Dominus Deus : Singuli post idola
vestra ambulate , & seruite eis. Quòd si & in
hoc non audieritis me, & nomen meum san-
ctum pollueritis vltrà in muneribus vestris,&
40 in idolis vestris : * in monte sancto meo, in
monte excelso Israel , ait Dominus Deus , ibi
seruiet mihi omnis domus Israel ; omnes, in-
quam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi
quæram primitias vestras, & initium decima-
rum vestrarum in omnibus sanctificationibus
41 vestris. * In odorem suauitatis suscipiam vos,
cùm eduxero vos de populis, & congregaue-
ro vos de terris, in quas dispersi estis, & san-
42 ctificabor in vobis in oculis nationum. * Et
G scietis quia ego Dominus, cùm induxero vos
ad terram Israel , in Terram , pro qua leuaui
manum meam,vt darem eam patribus vestris.
43 * Et recordabimini ibi viarum vestrarum , &
omnium scelerum vestrorum , quibus polluti
estis in eis : & displicebitis vobis in conspe-
ctu vestro in omnibus malitiis vestris , quas
44 fecistis. * Et scietis quia ego Dominus , cùm
bene

benefecero vobis propter nomen meum, &
non secundùm vias vestras malas, neque se-
cundum scelera vestra pessima domus Israel,
ait Dominus Deus. * Et factus est sermo Do- 45
mini ad me, dicens: * Fili hominis, pone fa- 46
ciem tuam contra viam Austri, & stilla ad A-
phricum, & propheta ad saltum agri meri-
diani. * Et dices saltui meridiano: Audi ver- 47
bum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego succendam in te ignem, & comburam
in te omne lignum viride, & omne lignum
aridum: non extinguetur flamma succensio-
nis: & comburetur in ea omnis facies ab
Austro vsque ad Aquilonem. * Et videbit 48
vniuersa caro, quia ego Dominus succendi
eam, nec extinguetur. * Et dixi: A a a, Do- 49
mine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid
non per parabolas loquitur iste?

CAPVT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem, & super filios Ammon, à rege Babylonis: qui tandem etiam in terra sua iudicandus est, penitusque dissipandus.

ET factus est sermo Domini ad me, di- 1
cens: * Fili hominis, pone faciem tuam 2
ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, & pro- A
pheta contra humum Israel: * Et dices ter- 3
ræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te, & eiiciam gladium meum de vagi-
na sua, & occidam in te iustum & impium. * 4
Pro eo autem quòd occidi in te iustum &
impium, idcircò egredietur gladius meus de
vagina sua ad omnem carnem ab Austro vs-
que ad Aquilonem: * Vt sciat omnis caro 5
quia ego Dominus eduxi gladium meum de
vagina sua irreuocabilem. * Et tu fili homi- 6
nis ingemisce in contritione lumborum, &
in amaritudinibus ingemisce coram eis. * 7
Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? B
dices: Pro auditu: quia venit, & tabescet
omne cor, & dissoluentur vniuersæ manus,
& infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta
genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait
Dominus Deus. * Et factus est sermo Do- 8
mini ad me, dicens: * Fili hominis prophe- 9
ta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Lo-
quere: Gladius, gladius exacutus est, & lima-
tus. * Vt cædat victimas, exacutus est: vt 10
splendeat, limatus est: qui moues sceptrum
filij mei, succidisti omne lignum. * Et dedi 11
eum ad leuigandum, vt teneatur manu: iste
exacutus est gladius, & iste limatus est, vt sit
in manu interficientis. * Clama, & vlula 12
fili hominis, quia hic factus est in populo C
meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fuge-
rant: gladio traditi sunt cum populo meo,
idcircò plaude super femur, * quia probatus 13
est: & hoc, cùm sceptrum subuerterit, & non
erit, dicit Dominus Deus. * Tu ergo fili ho- 14
minis propheta, & percute manu ad manum,
& duplicetur gladius, ac triplicetur gladius
interfectorum: hic est gladius occisionis ma-
15 gnæ, qui obstupescere eos facit, * & corde
D tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus
portis eorum dedi conturbationem gladij
acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cæ-
16 dem. * Exacuere, vade ad dexteram, siue ad
sinistram, quocumque faciei tuæ est appeti-
17 tus. * Quin & ego plaudam manu ad manum,
& implebo indignationem meam, ego Do-
18 minus locutus sum. * Et factus est sermo Do-
19 mini ad me, dicens: * Et tu fili hominis po-
ne tibi duas vias, vt veniat gladius regis Ba-
bylonis: de terra vna egredientur ambæ: &
manu capiet coniecturam, in capite viæ ci-
20 uitatis coniiciet. * Viam pones vt veniat gla-
E dius ad Rabbath, filiorum Ammon, & ad Iu-
21 dam in Ierusalem munitissimam. * Stetit enim
rex Babylonis in biuio, in capite duarum via-
rum, diuinationem quærens, commiscens
sagittas: interrogauit idola, exta consuluit.
22 * Ad dexteram eius facta est diuinatio super
Ierusalem, vt ponat arietes, vt aperiat os in
cæde, vt eleuet vocem in vlulatu, vt ponat
arietes contra portas, vt comportet aggerem,
23 vt ædificet munitiones. * Eritque quasi con-
sulens frustrà oraculum in oculis eorum, &
sabbatorum otium imitans: ipse autem recor-
24 dabitur iniquitatis ad capiendum. * Idcircò
hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd re-
cordati estis iniquitatis vestræ, & reuelastis
F præuaricationes vestras, & apparuerunt pec-
cata vestra in omnibus cogitationibus vestris:
pro eo, inquam, quòd recordati estis, manu
25 capiemini. * Tu autem profane, impie dux
Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis
26 præfinita: * Hæc dicit Dominus Deus: Au-
fer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est,
quæ humilem subleuauit, & sublimem humi-
27 liauit? * Iniquitatem, iniquitatem, iniquita-
tem ponam eam: & hoc non factum est, do-
28 nec veniret cuius est iudicium, & tradam ei. *
G Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit
Dominus Deus ad filios Ammon, & ad op-
probrium eorum, & dices: Mucro, mucro,
euagina te ad occidendum, lima te vt interfi-
29 cias, & fulgeas, * cùm tibi viderentur vana, &
diuinarentur mendacia, vt dareris super colla
vulneratorum impiorum: quorum venit dies
30 in tempore iniquitatis præfinita. * Reuertere
ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in
31 terra natiuitatis tuæ iudicabo te, * & effun-
dam super te indignationem meam: in igne
furoris mei sufflabo in te, daboque te in ma-
nus hominum insipientium, & fabricantium
32 interitum. * Igni eris cibus, sanguis tuus
erit in medio terræ, obliuioni traderis: quia
ego Dominus locutus sum.

CAPVT XXII.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, vt nullus inuentus sit qui pro auertendo furore Domini se apponeret.

ET factum est verbum Domini ad me, di- 1
cens: * Et tu fili hominis nonne iudicas, 2
nonne iudicas ciuitatem sanguinum ? * & 3
ostendes ei omnes abominationes suas,& di- A
ces: Hæc dicit Dominus Deus : Ciuitas ef-
fundens sanguinem in medio sui, vt veniat
tempus eius: & quæ fecit idola contra semet-
ipsam, vt pollueretur. * In sanguine tuo, qui 4
à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis,
quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fe-
cisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum
tuorum: propterea dedi te opprobrium Gen-
tibus, & irrisionem vniuersis terris. * Quæ 5
iuxta sunt, & quæ procul à te, triumpha-
bunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.
* Ecce principes Israel singuli in brachio suo 6
fuerunt in te, ad effundendum sanguinem. * 7
Patrem & matrem contumeliis affecerunt B
in te, aduenam calumniati sunt in medio tui,
pupillum & viduam contristauerunt apud te:
* Sanctuaria mea spreuisti, & sabbata mea 8
polluisti. * Viri detractores fuerunt in te ad 9
effundendum sanguinem, & super montes
comederunt in te, scelus operati sunt in me-
dio tui. * Verecundiora patris discooperue- 10
runt in te, immundiuiam menstruatæ humi-
† Ier. 5. b. 7. liauerunt in te: * † Et vnusquisque in vxo- 11
rem proximi sui operatus est abominatio-
nem, & socer nurum suam polluit nefariè,
frater sororem suam filiam patris sui oppressit
in te. * Munera acceperunt apud te ad effun- 12
dendum sanguinem: vsuram & superabun- C
dantiam accepisti,& auarè proximos tuos ca-
lumniabaris: meique oblita es, ait Dominus
Deus. * Ecce complosi manus meas super 13
auaritiam tuam, quam fecisti; & super sangui-
nem, qui effusus est in medio tui.* Numquid 14
sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus
tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? ego Do-
minus locutus sum,& faciam. * Et dispergam 15
te in nationes, & ventilabo te in terras, &
deficere faciam immundiuiam tuam à te.* Et 16
possidebo te in conspectu Gentium: & scies
quia ego Dominus. * Et factum est verbum 17
Domini ad me, dicens: * Fili hominis, ver- 18
sa est mihi domus Israel in scoriam: omnes D
isti æs,& stannum & ferrum,& plumbum in
medio fornacis: scoria argenti facti sunt. * 19
Propterea hęc dicit Dominus Deus: Eo quòd
versi estis omnes in scoriam, propterea ecce
ego congregabo vos in medio Ierusalem, * 20
congregatione argenti, & æris, & stanni, &
ferri, & plumbi in medio fornacis: vt suc-
cendam in ea ignem ad conflandum. sic con-
gregabo in furore meo, & in ira mea, & re-
quiescam: & conflabo vos. * Et congregabo 21
vos,& succendam vos in igne furoris mei, & E
conflabimini in medio eius. * Vt conflatur 22
argentum in medio fornacis, sic eritis in me-
dio eius: & scietis quia ego Dominus, cùm
effuderim indignationem meam super vos.
* Et factum est verbum Domini ad me, di- 23
cens: * Fili hominis, dic ei: Tu es terra im- 24
25 munda,& non compluta in die furoris.* Con-
iuratio prophetarum in medio eius, sicut leo
rugiens, rapiensque prædam, animas deuo-
rauerunt, opes & pretium acceperunt, viduas
26 eius multiplicauerunt in medio illius. * Sa-
F cerdotes eius contempserunt legem meam,&
polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum &
profanum non habuerunt distantiam: & in-
ter pollutum & mundum non intellexerunt:
& à sabbatis meis auerterunt oculos suos, &
27 coinquinabar in medio eorum. * † Principes † Mich. 3. d. 11. Sophon. 3. a. 3.
eius in medio illius, quasi lupi rapientes præ-
dam ad effundendum sanguinem, & ad per-
28 dendas animas & auarè ad sectanda lucra. *
G Prophetæ autem eius liniebant eos absque
temperamento, videntes vana, & diuinantes
eis mendacium, dicentes: * Hæc dicit Do-
minus Deus, cùm Dominus non sit locutus.
29 * Populi terræ calumniabantur calumniam,
& rapiebant violenter: egenum & paupe-
rem affligebant, & aduenam opprimebant ca-
30 lumnia absque iudicio. * Et quæsiui de eis vi-
rum, qui interponeret sepem, & staret oppo-
situs contra me pro terra, ne dissiparem eam:
31 & non inueni. * Et effudi super eos indigna-
tionem meam, in igne iræ meæ consumpsi
eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait
Dominus Deus.

CAPVT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolla & Ooliba ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ierusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens: * Fili hominis, duæ mulieres filiæ
3 matris vnius fuerunt, * & fornicatæ sunt in
A Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt:
ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt
4 mammæ pubertatis earum. * Nomina autem
earum, Oolla maior, & Ooliba soror eius mi-
nor: & habui eas,& pepererunt filios & fi-
lias. Porrò earum nomina, Samaria Oolla, &
5 Ierusalem Ooliba. * Fornicata est igitur super
me Oolla, & insaniuit in amatores suos, in
6 Assyrios propinquantes, * vestitos hyacin-
tho, principes, & magistratus, iuuenes cupi-
dinis, vniuersos equites, ascensores equo-
7 rum. * Et dedit fornicationes suas super eos
electos, filios Assyriorum vniuersos: & in
omnibus in quos insaniuit, in immunditiis
8 eorum polluta est. * Insuper & fornicationes
B suas, quas habuerat in Ægypto, non reli-
quit: nam & illi dormierunt cum ea in ado-
lescentia eius, & illi confregerunt vbera pu-
bertatis eius, & effuderunt fornicationem
9 suam super eam. * Propterea tradidi eam in
manus amatorum suorum, in manus filio-
rum Assur, super quorum insaniuit libidine.
10 * † Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, fi- † Sup. 16. d. 37.
lios & filias eius tulerunt, & ipsam occide-
runt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres,
&

& iudicia perpetrauerunt in ea. * Quod cùm 11
vidisset soror eius Ooliba, plusquam illa insa-
niuit libidine : & fornicationem suam super
fornicationem sororis suæ * ad filios Assyrio- 12
rum præbuit impudenter, ducibus & magi-
stratibus ad se venientibus, indutis veste va-
ria, equitibus qui vectabantur equis, & ado-
lescentibus forma cunctis egregia. * Et vidi 13
quòd polluta esset via vna ambarum. * Et 14
auxit fornicationes suas : cumque vidisset vi- C
ros depictos in pariete, imagines Chaldæo-
rum expressas coloribus, * & accinctos bal- 15
teis renes, & tiaras tinctas in capitibus eo-
rum, formam ducum omnium, similitudi-
nem filiorum Babylonis, terræque Chaldæo-
rum, in qua orti sunt, * insaniuit super eos 16
concupiscentia oculorum suorum, & misit
nuntios ad eos in Chaldæam. * Cumque ve- 17
nissent ad eam filij Babylonis ad cubile mam-
marum, polluerunt eam stupris suis, & pol-
luta est ab eis, & saturata est anima eius ab il-
lis. * Denudauit quoque fornicationes suas, 18
& discooperuit ignominiam suam : & reces-
sit anima mea ab ea, sicut recesserat anima
mea à sorore eius. * Multiplicauit enim for- 19
nicationes suas, recordans dies adolescentiæ
suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti.
* Et insaniuit libidine super concubitum eo- 20
rum, quorum carnes sunt vt carnes asinorum: D
& sicut fluxus equorum, fluxus eorum. * Et 21
visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando sub-
acta sunt in Ægypto vbera tua, & confractæ
sunt mammæ pubertatis tuæ.* Propterea Oo- 22
liba, hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego
suscitabo omnes amatores tuos contra te, de
quibus satiata est anima tua : & congregabo
eos aduersum te in circuitu ; * Filios Baby- 23
lonis, & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyran-
nosque & principes, omnes filios Assyrio-
rum, iuuenes forma egregia, duces & ma-
gistratus vniuersos, principes principum, &
nominatos ascensores equorum : * & ve- 24
nient super te instructi curru & rota, multi-
tudo populorum : lorica, & clypeo, & galea
armabuntur contra te vndique : & dabo co-
ram eis iudicium, & iudicabunt te iudiciis
suis. * Et ponam zelum meum in te, quem 25
exercent tecum in furore: nasum tuum, &
aures tuas præcident : & quæ remanserint,
gladio concident : ipsi filios tuos, & filias
tuas capient;& nouissimum tuum deuorabitur
igni. * Et denudabunt te vestimentis tuis, & 26
tollent vasa gloriæ tuæ. * Et requiescere fa- 27
ciam scelus tuum de te, & fornicationem E
tuam de Terra Ægypti : nec leuabis oculos
tuos ad eos,& Ægypti non recordaberis am-
pliùs. * Quia hæc dicit Dominus Deus:Ecce 28
ego tradam te in manus eorum, quos odisti;
in manus, de quibus satiata est anima tua. * 29
Et agent tecum in odio, & tollent omnes la-
bores tuos, & dimittent te nudam,& ignomi-
nia plenam, & reuelabitur ignominia for-
nicationum tuarum, scelus tuum, & fornica-
30 tiones tuæ. * Fecerunt hæc tibi, quia for-
nicata es post Gentes, inter quas polluta
31 es in idolis earum.* In via sororis tuæ ambu-
32 lasti,& dabo calicem eius in manu tua.* Hæc
dicit Dominus Deus : Calicem sororis tuæ
bibes profundum & latum : eris in derisum,
& in subsannationem, quæ est capacissima.
33 * Ebrietate, & dolore repleberis : calice mœ-
34 roris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ. *
Et bibes illum, & epotabis vsque ad fæces, &
fragmenta eius deuorabis,& vbera tua lacera-
bis:quia ego locutus sum,ait Dominus Deus.
35 * Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quia
oblita es mei, & proiecisti me post corpus
tuum, tu quoque porta scelus tuum, & forni-
36 cationes tuas.* Et ait Dominus ad me,dicens:
F Fili hominis numquid iudicas Oollam,& Oo-
37 libam, & annuntias eis scelera earum? * Quia
adulteratæ sunt,& sanguis in manibus earum,
& cum idolis suis fornicatæ sunt : insuper &
filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt
38 eis ad deuorandum.* Sed & hoc fecerunt mi-
hi : Polluerunt sanctuarium meum in die illa,
39 & sabbata mea profanauerunt. * Cumque
immolarent filios suos idolis suis, & ingre-
derentur sanctuarium meum in die illa vt pol-
luerent illud : etiam hæc fecerunt in medio
40 domus meæ. * Miserunt ad viros venientes
de longè, ad quos nuntium miserant : itaque
ecce venerunt:quibus te lauisti,& circumlini-
sti stibio oculos tuos,& ornata es mundo mu-
41 liebri. * Sedisti in lecto pulcherrimo, & men-
sa ornata est ante te : thymiama meum, &
42 vnguentum meum posuisti super eam. * Et
vox multitudinis exultantis erat in ea : & in
viris, qui de multitudine hominum adduce-
bantur, & veniebant de deserto, posuerunt
armillas in manibus eorum, & coronas spe-
43 ciosas in capitibus eorum. * Et dixi ei, quæ
G attrita est in adulteriis : Nunc fornicabitur in
44 fornicatione sua etiam hæc. * Et ingressi sunt
ad eam quasi ad mulierem meretricem ; sic
ingrediebantur ad Oollam & Oolibam, mu-
45 lieres nefarias. * Viri ergo iusti sunt : hi iu-
dicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio
effundentium sanguinem:quia adulteræ sunt,
46 & sanguis in manibus earum. * Hæc enim
dicit Dominus Deus : Adduc ad eas multitu-
dinem, & trade eas in tumultum, & in rapi-
47 nam. * Et lapidentur lapidibus populorum,
& confodiantur gladiis eorum : filios & filias
earum interficient, & domos earum igne
48 succendent. * Et auferam scelus de terra, &
discent omnes mulieres ne faciant secundùm
49 scelus earum. * Et dabunt scelus vestrum su-
per vos, & peccata idolorum vestrorum por-
tabitis : & scietis quia ego Dominus Deus.

CAPVT XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis vxoris Ezechielis, pro qua iussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in

exitium tradendam, filiosque eius trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

ET factum est verbum Domini ad me, in 1
anno nono, in mense decimo, decima A
die mensis, dicens: * Fili hominis scribe ti- 2
bi nomen diei huius, in qua confirmatus est
rex Babylonis aduersum Ierusalem hodie. * 3
Et dices per prouerbium ad domum irrita-
tricem parabolam, & loquêris ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: Pone ollam; pone,
inquam, & mitte in eam aquam. * Congere 4
frusta eius in eam, omnem partem bonam,
femur & armum, electa & ossibus plena. * 5
Pinguissimum pecus assume, compone quo- B
que strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius,
& discocta sunt ossa illius in medio eius. * Pro- 6
pterea hæc dicit Dominus Deus: Væ ciui-
tati sanguinum, ollæ, cuius rubigo in ea est,
& rubigo eius non exiuit de ea: per partes
& per partes suas eiice eam, non cecidit su-
per eam sors. * Sanguis enim eius in medio 7
eius est, super lympidissimam petram effudit
illum: non effudit illum super terram, vt pos-
sit operiri puluere. * Vt superinducerem in- 8
dignationem meam, & vindicta vlcisceter: C
dedi sanguinem eius super petram lympidis-
simam ne operiretur. * Propterea hæc dicit 9
Dominus Deus: † Væ ciuitati sanguinum,
cuius ego grandem faciam pyram. * Conge- 10
re ossa, quæ igne succendam: consumentur
carnes, & coquetur vniuersa compositio, &
ossa tabescent. * Pone quoque eam super pru- 11
nas vacuam, vt incalescat, & liquefiat æs eius:
& conflетur in medio eius inquinamentum
eius, & consumatur rubigo eius: * multo la- 12
bore sudatum est, & non exiuit de ea nimia
rubigo eius, neque per ignem. * Immundi- 13
tia tua execrabilis: quia mundare te volui, D
& non es mundata à sordibus tuis: sed nec
mundaberis prius, donec quiescere faciam
indignationem meam in te. * Ego Dominus 14
locutus sum: Veniet, & faciam: non tran-
seam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias
tuas, & iuxta adinuentiones tuas iudicabo te,
dicit Dominus. * Et factum est verbum Do- 15
mini ad me, dicens: * Fili hominis, ecce 16
ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum
in plaga: & non planges, neque plorabis, ne-
que fluent lacrymæ tuæ. * Ingemisce tacens, 17
mortuorum luctum non facies: corona tua
circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt E
in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec ci-
bos lugentium comedes. * Locutus sum ergo 18
ad populum manè, & mortua est vxor mea
vesperè: fecique manè sicut præceperat mi-
hi. * Et dixit ad me populus: Quare non in- 19
dicas nobis, quid ista significent, quæ tu fa-
cis? * Et dixi ad eos: Sermo Domini factus 20
est ad me, dicens: * Loquere domui Israel: 21
Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam
sanctuarium meum, superbiam imperij ve-
stri, & desiderabile oculorum vestrorum, &
super quo pauet anima vestra, filij vestri, &

† Nah. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12.

F filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio cadent.
22 * Et facietis sicut feci: Ora amictu non vela-
23 bitis, & cibos lugentium non comedetis. * Co-
ronas habebitis in capitibus vestris, & calcea-
menta in pedibus: non plangetis neque fle-
bitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, &
24 vnusquisq; gemet ad fratrem suum. * Eritque
G Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia,
quæ fecit, facietis cùm venerit istud: & scie-
25 tis quia ego Dominus Deus. * Et tu fili ho-
minis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitu-
dinem eorum, & gaudium dignitatis, & de-
siderium oculorum eorum, super quo requies-
26 cunt animæ eorum, filios & filias eorum: *
In die illa cum venerit fugiens ad te, vt an-
27 nuntiet tibi: * In die, inquam, illa aperietur
os tuum cum eo qui fugit: & loquêris, &
non silebis vltrà: erisque eis in portentum, &
scietis quia ego Dominus.

CAPVT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ, & Palæstinæ minatur Dominus exitium, eò quòd filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultauerint.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens: * Fili hominis pone faciem tuam
A contra filios Ammon, & prophetabis de eis.
3 * Et dices filiis Ammon: Audite verbum Do-
mini Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quòd dixisti: Euge, euge super sanctuarium
meum, quia pollutum est, & super terram
Israel, quoniam desolata est; & super domum
Iuda, quoniam ducti sunt in captiuitatem:
4 * Idcircò ego tradam te filiis orientalibus in
hereditatem, & collocabunt caulas suas in
te, & ponent in te tentoria sua: ipsi come-
5 dent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum. *
B Daboque Rabbath in habitaculum camelo-
rum, & filios Ammon in cubile pecorum: &
6 scietis quia ego Dominus: * Quia hæc dicit
Dominus Deus: Pro eo quòd plausisti manu
& percussisti pede, & gauisa es ex toto affe-
7 ctu super terram Israel: * Idcircò ecce ego
extendam manum meam super te, & tradam
te in direptionem Gentium, & interficiam
te de populis, & perdam de terris, & conte-
8 ram: & scies quia ego Dominus. * Hæc di-
cit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt
Moab & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, do-
9 mus Iuda: * Idcircò ecce ego aperiam hume-
rum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus, in-
C quam eius, & de finibus eius, inclytas terræ
Bethiesimoth & Beelmeon & Cariathaím,
10 * filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo
eam in hæreditatem: vt non sit vltrà memo-
11 ria filiorum Ammon in Gentibus. * Et in
Moab faciam iudicia: & scient quia ego Do-
12 minus. * Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quòd fecit Idumæa vltionem vt se vindicaret
de filiis Iuda, peccauitque delinquens, & vin-
13 dictam expetiuit de eis; * Idcircò hæc dicit
Dominus Deus: Extendam manum meam
super Idumæam, & auferam de ea hominem
&

& iumentum, & faciam eam desertam ab
Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent.
* Et dabo vltionem meam super Idumæam 14
per manum populi mei Israel: & facient in
Edom iuxta iram meam, & furorem meum: D
& scient vindictam meam, dicit Dominus
Deus. * Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo 15
quòd fecerunt Palæstini vindictam, & vlti
se sunt toto animo, interficientes, & implen-
tes inimicitias veteres: * proptereà hæc dicit 16
Dominus Deus: Ecce ego extendam ma-
num meam super Palæstinos, & interficiam
interfectores, & perdam reliquias maritimæ
regionis: * faciamque in eis vltiones ma- 17
gnas arguens in furore: & scient quia ego
Dominus, cùm dedero vindictam meam su-
per eos.

CAPVT XXVI.

Tyri inclytæ vrbis prædicit Dominus euersionem, eò quòd super vastatione Ierusalem exultauerit.

ET factum est in vndecimo anno, prima 1
mensis, factus est sermo Domini ad me, A
dicens: * Fili hominis, pro eo quòd dixit 2
Tyrus de Ierusalem: Euge confractæ sunt
portæ populorum, conuersa est ad me: im-
plebor, deserta est.* Proptereà hæc dicit Do- 3
minus Deus: Ecce ego super te Tyre, & a-
scendere faciam ad te gentes multas, sicut a-
scendit mare fluctuans. * Et dissipabunt mu- 4
ros Tyri, & destruent turres eius: & radam
puluerem eius de ea, & dabo eam in lympi-
dissimam petram. * Siccatio sagenarum erit 5
in medio maris, quia ego locutus sum, ait Do-
minus Deus: & erit in direptionem Genti-
bus. * Filiæ quoque eius, quæ sunt in agro, 6
gladio interficientur: & scient quia ego Do-
minus.* Quia hæc dicit Dominus Deus: Ec- 7
ce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor
regem Babylonis ab Aquilone, regem regum,
cum equis, & curribus, & equitibus, & cœ-
tu, populoque magno. * Filias tuas quæ sunt 8
in agro, gladio interficiet: & circumdabit te B
munitionibus, & comportabit aggerem in gy-
ro: & eleuabit contra te clypeum. * Et vi- 9
neas, & arietes temperabit in muros tuos, &
turres tuas destruet in armatura sua. * Inun- 10
datione equorum eius operiet te puluis eo-
rum: à sonitu equitum, & rotarum, & curruum,
mouebuntur muri tui, cùm ingressus fuerit
portas tuas quasi per introitum vrbis dissipa-
tæ. * Vngulis equorum suorum conculcabit 11
omnes plateas tuas: populum tuum gladio
cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram cor-
ruent. * Vastabunt opes tuas, diripient nego- 12
tiationes tuas: & destruent muros tuos, & do-
mos tuas præclaras subuertent: & lapides
tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in me-
† Ier. 7. 34. dio aquarum ponent. * † Et quiescere faciam 13
multitudinem canticorum tuorum, & soni- C
tus citharum tuarum non audietur ampliùs.
* Et dabo te in lympidissimam petram, sicca- 14
tio sagenarum eris, nec ædificaberis vltrà:
15 quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. *
Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid
non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfe-
ctorum tuorum, cùm occisi fuerint in medio
16 tui, commouebuntur insulæ? * Et descendent
de sedibus suis omnes principes maris: & au-
ferent exuuias suas, & vestimenta sua varia
abiicient, & induentur stupore: in terra se-
debunt: & attoniti super repentino casu tuo
17 admirabuntur. * Et assumentes super te la-
mentum, dicent tibi: Quomodo peristi quæ
habitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuisti fortis
in mari cum habitatoribus tuis, quos formi-
18 dabant vniuersi? * Nunc stupebunt naues in
D die pauoris tui: & turbabuntur insulæ in ma-
19 ri, eò quòd nullus egrediatur ex te. * Quia
hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te
vrbem desolatam, sicut ciuitates quæ non
habitantur: & adduxero super te abyssum,
20 & operuerint te aquæ multæ: * Et detraxe-
ro te cum his qui descendunt in lacum ad
populum sempiternum, & collocauero te
in terra nouissima sicut solitudines veteres,
cum his qui deducuntur in lacum, vt non
habiteris: porrò cùm dedero gloriam in ter-
ra viuentium,
21 * In nihilum redigam te, & non eris, &
requisita non inueneris vltrà in sempiter-
num, dicit Dominus Deus.

CAPVT XXVII.

Tyri vrbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di-
2 cens: * Tu ergo fili hominis assume super
3 Tyrum lamentum: * Et dices Tyro, quæ ha-
A bitat in introitu maris, negotiationi populo-
rum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus
Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris
4 ego sum, * & in corde maris sita. Finitimi
tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt deco-
5 rem tuum: * abietibus de Sanir extruxerunt
te cum omnibus tabulatis maris: cedrum
de Libano tulerunt vt facerent tibi malum.
6 * Quercus de Basan dolauerunt in remos
tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore
7 Indico, & prætoriola de insulis Italiæ. * Bys-
sus varia de Ægypto texta est tibi in velum
B vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura
de insulis Elisa facta sunt operimentum
8 tuum. * Habitatores Sidonis & Aradij fue-
runt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti
9 sunt gubernatores tui. * Senes Giblij, & pru-
dentes eius, habuerunt nautas ad ministe-
rium variæ supellectilis tuæ: omnes naues ma-
ris, & nautæ earum, fuerunt in populo nego-
10 tiationis tuæ. * Persæ, & Lydij, & Libyes erant
in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum,
& galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.
11 * Filij Aradij cum exercitu tuo erant super
muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erãt
in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt

in muris tuis per gyrum : ipsi compleuerunt
pulchritudinem tuam. * Carthaginenses ne- 12
gotiatores tui, à multitudine cunctarum diui- C
tiarum, argento, ferro, stanno, plumboque,
repleuerunt nundinas tuas. * Græcia, Thu- 13
bal, & Mosoch, ipsi institores tui : mancipia,
& vasa ærea aduexerunt populo tuo.* De do- 14
mo Thogorma, equos, & equites, & mulos
adduxerunt ad forum tuum.* Filij Dedan ne- 15
gotiatores tui : insulæ multæ, negotiatio ma-
nus tuæ: dentes eburneos & hebeninos com-
mutauerunt in pretio tuo. * Syrus negotia- 16
tor tuus propter multitudinem operum tuo-
rum, gemmam, & purpuram, & scutulata, &
byssum, & sericum, & chodchod proposue-
runt in mercatu tuo.* Iuda & terra Israel ipsi 17
institores tui in frumento primo, balsamum, D
& mel, & oleum, & resinam proposuerunt
in nundinis tuis. * Damascenus negotiator 18
tuus in multitudine operum tuorum, in mul-
titudine diuersarum opum, in vino pingui, in
lanis coloris optimi. * Dan, & Græcia, & 19
Mosel, in nundinis tuis proposuerunt fer-
rum fabrefactum: stacte & calamus in nego-
tiatione tua. * Dedan institores tui in tape- 20
tibus ad sedendum. * Arabia, & vniuersi 21
principes Cedar, ipsi negotiatores manus
tuæ : cum agnis, & arietibus, & hœdis ve-
nerunt ad te negotiatores tui. * Venditores 22
Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui : cum E
vniuersis primis aromatibus, & lapide pre-
tioso, & auro, quod proposuerunt in merca-
tu tuo. * Haran, & Chene, & Eden, negotia- 23
tores tui : Saba, Assur, & Chelmad, vendi-
tores tui. * ipsi negotiatores tui multifariàm 24
inuolucris hyacinthi, & polymitorum, gaza-
rumque pretiosarum, quæ obuolutæ & astri-
ctæ erant funibus : cedros quoque habebant
in negotiationibus tuis. * Naues maris, prin- 25
cipes tui in negotiatione tua : & repleta es,
& glorificata nimis in corde maris.* In aquis 26
multis adduxerunt te remiges tui : ventus au-
ster contriuit te in corde maris. * Diuitiæ 27
tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumen- F
tum tuum, nautæ tui & gubernatores tui,
qui tenebant supellectilem tuam, & populo
tuo præerant : viri quoque bellatores tui, qui
erant in te, cum vniuersa multitudine tua,
quæ est in medio tui : cadent in corde ma-
ris in die ruinæ tuæ. * A sonitu clamoris gu- 28
bernatorum tuorum conturbabuntur classes :
* Et descendent de nauibus suis omnes qui 29
tenebant remum : nautæ & vniuersi guber-
natores maris in terra stabunt : * & eiula- 30
bunt super te voce magna, & clamabunt
amarè : & superiacient puluerem capitibus
suis, & cinere conspergentur. * Et radent su- 31
per te caluitium, & accingentur ciliciis : &
plorabunt te in amaritudine animæ ploratu
amarissimo. * Et assument super te carmen 32
lugubre, & plangent te : Quæ est vt Tyrus, G
quæ obmutuit in medio maris?* Quæ in exi- 33
tu negotiationum tuarum de mari implesti
populos multos : in multitudine diuitiarum
tuarum, & populorum tuorum, ditasti reges
34 terræ. * Nunc contrita es à mari, in profun-
dis aquarum opes tuæ, & omnis multitu-
35 do tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt. *
Vniuersi habitatores insularum obstupue-
runt super te : & reges earum omnes tempe-
36 state perculsi mutauerunt vultus. * Negotia-
tores populorum sibilauerunt super te : ad
nihilum deducta es, & non eris vsque in per-
petuum.

CAPVT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria priùs exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam vastatis ipsorum inimicis.

1 ET. factus est sermo Domini ad me, di-
2 cens : * Fili hominis, dic principi Tyri:
A Hæc dicit Dominus Deus : Eò quòd ele-
uatum est cor tuum, & dixisti : Deus ego
sum, & in cathedra Dei sede in corde maris:
cùm sis homo, & non Deus, & dedisti cor
3 tuum quasi cor Dei. * Ecce sapientior es tu
Daniele : omne secretum non est abscondi-
4 tum à te. * In sapientia & prudentia tua feci-
sti tibi fortitudinem & acquisisti aurum & ar-
5 gentum in thesauris tuis. * In multitudine
B sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multipli-
casti tibi fortitudinem : & eleuatum est cor
6 tuum in robore tuo. * Propterea hæc dicit
Dominus Deus : Eò quòd eleuatum est cor
7 tuum quasi cor Dei : * idcircò ecce ego ad-
ducam super te alienos, robustissimos Gen-
tium: & nudabunt gladios suos super pulchri-
tudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem
8 tuum. * Interficient, & detrahent te : & mo-
9 rieris in interitu occisorum in corde maris. *
Numquid dicens loquêris : Deus ego sum :
coram interficientibus te : cùm sis homo, &
10 non Deus, in manu occidentium te? * Morte
C incircumcisorum morieris in manu alieno-
rum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
11 * Et factus est sermo Domini ad me, dicens :
Fili hominis leua planctum super regem Ty-
12 ri : * & dices ei : Hæc dicit Dominus Deus:
Tu signaculum similitudinis, plenus sapien-
13 tia, & perfectus decore, * in deliciis paradisi
Dei fuisti : omnis lapis pretiosus operimen-
tum tuum : sardius, topazius, & iaspis, chrysoli-
D thus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbun-
culus, & smaragdus : aurum opus decoris tui :
& foramina tua in die, qua conditus es, præ-
14 parata sunt. * Tu cherub extentus, & pro-
tegens, & posui te in monte sancto Dei, in
15 medio lapidum ignitorum ambulasti. * Perfe-
ctus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec
16 inuenta est iniquitas in te. * In multitudine
negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua
iniquitate, & peccasti : & ieci te de mon-
te Dei, & perdidi te, ô cherub protegens,
17 de medio lapidum ignitorum. * Et eleua-
tum est cor tuum in decore tuo : perdidisti
sapien

sapientiam tuam in decore tuo, in terram E
proieci te: ante faciem regum dedi te vt
cernerent te. * In multitudine iniquitatum 18
tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, pol-
luisti sanctificationem tuam: producam ergo
ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo
te in cinerem super terram in conspectu om-
nium videntium te. * Omnes, qui viderint 19
te in Gentibus, obstupescent super te: nihili
factus es, & non eris in perpetuum. * Et 20
factus est sermo Domini ad me, dicens:
* Fili hominis pone faciem tuam contra 21
Sidonem: & prophetabis de ea, * & dices: 22
Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te F
Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient
quia ego Dominus, cum fecero in ea iudicia,
& sanctificatus fuero in ea. * Et immittam ei 23
pestilentiam, & sanguinem in plateis eius:
& corruent interfecti in medio eius gladio
per circuitum: & scient quia ego Dominus.
* Et non erit vltrà domui Israël offendicu- 24
lum amaritudinis, & spina dolorem inferens
vndique per circuitum eorum, qui aduersan-
tur eis: & scient quia ego Dominus Deus.
* Hæc dicit Dominus Deus: Quando con- 25
gregauero domum Israël de populis in qui- G
bus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram
Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam
dedi seruo meo Iacob. * Et habitabunt in 26
ea securi: & ædificabunt domos, & planta-
bunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm
fecero iudicia in omnibus qui aduersantur
eis per circuitum: & scient quia ego Do-
minus Deus eorum.

CAPVT XXIX.

Aduersus regem Ægypti ac regnum eius, in so-
litudinem redigendum, post 40. tamen annos re-
uocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra
Ægypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo
exercitu laborauerit deuastando Tyrum.

IN anno decimo, decimo mense, vnde- 1
cima die mensis, factum est verbum Do- A
mini ad me, dicens: * Fili hominis pone 2
faciem tuam contra Pharaonem regem Æ-
gypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto
vniuersa: * Loquere, & dices: Hæc dicit 3
Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex
Ægypti, draco magne, qui cubas in medio
fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius,
& ego feci memetipsum. * Et ponam fræ- 4
num in maxillis tuis: & agglutinabo pisces
fluminum tuorum squamis tuis: & extraham
te de medio fluminum tuorum, & vniuersi
pisces tui squamis tuis adhærebunt. * Et 5
proijciam te in desertum, & omnes pisces B
fluminis tui: super faciem terræ cades, non
colligêris, neque congregaberis: bestiis ter-
ræ, & volatilibus cæli, dedi te ad deuoran-
dum: * Et scient omnes habitatores Ægypti 6
† Isa. 36, 6. quia ego Dominus: † pro eo quod fuisti ba-
culus arundineus domui Israël. * Quando 7
apprehenderunt te manu, & confractus es,
& lacerasti omnem humerum eorum: & in-
nitentibus eis super te comminutus es, &
8 dissoluisti omnes renes eorum. * Propterea
hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego addu-
cam super te gladium: & interficiam de te
9 hominem, & iumentum. * Et erit Terra
Ægypti in desertum, & in solitudinem: &
scient quia ego Dominus: pro eo quòd di-
xeris: Fluuius meus est, & ego feci eum.
10 * Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina tua:
daboque Terram Ægypti in solitudines,
gladio dissipatam, à turre Syenes, vsque ad
11 terminos Æthiopiæ. * Non pertransibit
C eam pes hominis, neque pes iumenti gra-
dietur in ea: & non habitabitur quadragin-
12 ta annis. * Daboque Terram Ægypti deser-
tam in medio terrarum desertarum, & ciui-
tates eius in medio vrbium subuersarum, &
erunt desolatæ quadraginta annis, & disper-
gam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos
13 in terras. * Quia hæc dicit Dominus Deus:
Post finem quadraginta annorum congre-
gabo Ægyptum de populis, in quibus disper-
14 si fuerant. * Et reducam captiuitatem Æ-
gypti, & collocabo eos in terra Phatures, in
terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum
15 humile: * inter cetera regna erit humilli-
ma, & non eleuabitur vltrà super nationes,
& imminuam eos ne imperent Gentibus.
16 * Neque erunt vltrà domui Israël in confi-
dentia, docentes iniquitatem, vt fugiant, &
D sequantur eos: & scient quia ego Dominus
17 Deus. * Et factum est in vigesimo & septi-
mo anno, in primo, in vna mensis: factum
18 est verbum Domini ad me, dicens: * Fili
hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis
seruire fecit exercitum suum seruitute ma-
gna aduersus Tyrum: omne caput decalua-
tum, & omnis humerus depilatus est: &
merces non est reddita ei, neque exercitui
eius, de Tyro, pro seruitute qua seruiuit mihi
19 aduersus eam. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodo-
nosor regem Babylonis in Terra Ægypti:
& accipiet multitudinem eius, & deprædа-
bitur manubias eius, & diripiet spolia eius:
20 & erit merces exercitui illius, * & operi, quo
seruiuit aduersus eam: dedi ei Terram Æ-
gypti, pro eo quòd laborauerit mihi, ait
21 Dominus Deus. * In die illo pullulabit
cornu domui Israël, & tibi dabo aper-
tum os in medio eorum; & scient quia ego
Dominus.

CAPVT XXX.

Omnes vrbes Ægypti per regem Babylonis va-
stabuntur.

1 ET factum est verbum Domini ad me,
A dicens: * Fili hominis propheta, & dic:
2 Hæc dicit Dominus Deus: Vlulate, væ, væ
3 diei: * quia iuxtà est dies, & appropinquat
dies Domini: dies nubis, tempus Gentium
4 erit. * Et veniet gladius in Ægyptum: &

erit pauor in Æthiopia, cùm ceciderint vul-
nerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo
illius, & destructa fundamenta eius. * Æ- 5
thiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum
vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis, cum
eis gladio cadent. * Hæc dicit Dominus 6
Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & B
destruetur superbia imperij eius: à turre Sye-
nes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus
exercituum. * & dissipabuntur in medio ter- 7
rarum desolatarum, & vrbes eius in medio
ciuitatum desertarum erunt. * Et scient 8
quia ego Dominus: cùm dedero ignem in
Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores
eius. * In die illa egredientur nuntij à facie 9
mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ
confidentiam: & erit pauor in eis in die Æ-
gypti, quia absque dubio veniet. * Hæc dicit 10
Dominus Deus: Cessare faciam multitudi C
nem Ægypti in manu Nabuchodonosor re-
gis Babylonis. * Ipse & populus eius cum eo, 11
fortissimi Gentium, adducentur ad disper-
dendam terram: & euaginabunt gladios suos
super Ægyptum: & implebunt terram in-
terfectis. * Et faciam alueos fluminum ari- 12
dos, & tradam terram in manus pessimorum:
& dissipabo terram & plenitudinem eius ma-
nu alienorum, ego Dominus locutus sum.
† Zach. 13. a. 2. * † Hæc dicit Dominus Deus: Et disper- 13
dam simulachra, & cessare faciam idola de D
Memphis: & dux de Terra Ægypti non
erit ampliùs: & dabo terrorem in Terra Æ-
gypti. * Et disperdam terram Phatures, & 14
dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia
in Alexandria. * Et effundam indignatio- 15
nem meam super Pelusium robur Ægypti,
& interficiam multitudinem Alexandriæ, * 16
& dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens
dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipa-
ta, & in Memphis angustiæ quotidianæ.
* Iuuenes Heliopoleos & Bubasti gladio ca- 17
dent, & ipsæ captiuæ ducentur. * Et in 18
Taphnis nigrescet dies, cùm contriuero ibi E
sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia
potentiæ eius: ipsam nubes operiet, filiæ au-
tem eius in captiuitatem ducentur. * Et iu- 19
dicia faciam in Ægypto: & scient quia ego
Dominus. * Et factum est in vndecimo an- 20
no, in primo mense, in septima mensis, fa-
ctum est verbum Domini ad me dicens: * Fi- 21
li hominis brachium Pharaonis regis Ægyp- F
ti confregi: & ecce non est obuolutum vt
restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis,
& fasciaretur linteolis, vt recepto robore
posset tenere gladium. * Propterea hæc di- 22
cit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem
regem Ægypti, & comminuam brachium
eius forte, sed confractum: & deijciam gla-
dium de manu eius: * & dispergam Ægyp- 23
tum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.
* Et confortabo brachia regis Babylonis, 24
daboque gladium meum in manu eius: &
confringam brachia Pharaonis, & gement
G gemitibus interfecti coram facie eius. * Et
25 confortabo brachia regis Babylonis, & bra-
chia Pharaonis concident: & scient quia
ego Dominus, cùm dedero gladium meum
in manu regis Babylonis, & extenderit
26 eum super Terram Ægypti. * Et disper-
gam Ægyptum in nationes, & ventila-
bo eos in terras, & scient quia ego Do-
minus.

CAPVT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & vtriusque similem prædicit interitum.

1 ET factum est in anno vndecimo, tertio
A mense, vna mensis, factum est verbum
2 Domini ad me, dicens: * Fili hominis die
Pharaoni regi Ægypti, & populo eius: Cui
3 similis factus es in magnitudine tua? * Ecce
Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis,
& frondibus nemorosus excelsusque altitu-
dine, & inter condensas frondes eleuatum
4 est cacumen eius. * Aquæ nutrierunt il-
lum, abyssus exaltauit illum: flumina eius
manabant in circuitu radicum eius, & riuos
5 suos emisit ad vniuersa ligna regionis. * Prop-
B tereà eleuata est altitudo eius super omnia
ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta
eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis mul-
6 tis. * Cumque extendisset vmbram suam, in
ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia
cœli, & sub frondibus eius genuerunt om-
nes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius
habitabat cœtus Gentium plurimarum.
7 * Eratque pulcherrimus in magnitudine sua,
& in dilatatione arbustorum suorum: erat
8 enim radix illius iuxta aquas multas. * Ce-
C dri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei,
abietes non adæquauerunt summitatem eius,
& platani non fuerunt æquæ frondibus il-
lius: omne lignum paradisi Dei non est as-
9 similatum illi, & pulchritudini eius. * Quo-
niam speciosum feci eum, & multis conden-
sisque frondibus: & æmulata sunt eum om-
nia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso
10 Dei. * Propterea hæc dicit Dominus Deus:
D Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, &
dedit summitatem suam virentem atque con-
densam, & eleuatum est cor eius in altitu-
11 dine sua: * Tradidi eum in manu fortissimi
Gentium, faciens faciet ei: iuxta impieta-
12 tem eius eieci eum. * Et succident eum alie-
ni, & crudelissimi nationum, & proijcient
eum super montes, & in cunctis conualli-
bus corruent rami eius, & confringentur
arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: &
recedent de vmbraculo eius omnes populi
13 terræ, & relinquent eum. * In ruina eius
E habitauerunt omnia volatilia cæli, & in
ramis eius fuerunt vniuersæ bestiæ regionis.
14 * Quam ob rem non eleuabuntur in altitu-
dine sua omnia ligna aquarum, nec ponent
sublimitatem suam inter nemorosa atque
frondosa, nec stabunt in sublimitate sua
omnia

omnia quæ irrigantur aquis : quia omnes tra-
diti sunt in mortem ad terram vltimam, in
medio filiorum hominum, ad eos qui des-
cendunt in lacum. * Hæc dicit Dominus 15
Deus : In die quando descendit ad inferos, F
induxi luctum, operui eum abysso: & prohi-
bui flumina eius, & coërcui aquas multas:
contristatus est super eum Libanus, & om-
nia ligna agri concussa sunt. * A sonitu rui- 16
næ eius commoui Gentes, cùm deducerem
eum ad infernum cum his qui descendebant
in lacum: & consolata sunt in terra infima
omnia ligna voluptatis egregia atque præ-
clara in Libano, vniuersa quæ irrigabantur
aquis. * Nam & ipsi cum eo descendent in 17
infernum ad interfectos gladio: & brachium
vniuscuiusque sedebit sub vmbraculo eius in
medio nationum. * Cui assimilatus es ô in- 18
clyte atque sublimis inter ligna voluptatis?
Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad
terram vltimam: in medio incircumcisorum
dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio:
ipse est Pharao, & omnis multitudo eius, di-
cit Dominus Deus.

CAPVT XXXII.

Pharao quantumuis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

ET factum est, duodecimo anno, in men- 1
se duodecimo, in vna mensis, factum A
est verbum Domini ad me, dicens: * Fili 2
hominis assume lamentum super Pharaonem
regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni
Gentium assimilatus es, & draconi qui est
in mari: & ventilabas cornu in fluminibus
tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, &
conculcabas flumina earum. * Propterea 3
† Sup. 12. hæc dicit Dominus Deus: † Expandam su-
d. 13. 17. f. per te rete meum in multitudine populo-
20. rum multorum, & extraham te in sagena
mea. * Et proijciam te in terram, super fa- 4
ciem agri abijciam te: & habitare faciam
super te omnia volatilia cœli, & saturabo
de te bestias vniuersæ terræ. * Et dabo car- 5
nes tuas super montes, & implebo colles
tuos sanie tua. * Et irrigabo terram fœtore 6
sanguinis tui super montes, & valles imple- B
† Isa. 13. buntur ex te. * † Et operiam, cùm extin- 7
b. 10. ctus fueris, cælum, & nigrescere faciam stel-
Ioel. 2. b. las eius: solem nube tegam, & luna non da-
10. 3. c. 15. Matt. 24. bit lumen suum. * Omnia luminaria cœli 8
c. 29. mœrere faciam super te: & dabo tenebras
super terram tuam, dicit Dominus Deus,
cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ,
ait Dominus Deus. * Et irritabo cor popu- 9
lorum multorum, cum induxero contritio-
nem tuam in Gentibus super terras quas nes-
cis. * Et stupescere faciam super te populos 10
multos: & reges eorum horrore nimio for-
midabunt super te, cùm volare cœperit gla-
dius meus super facies eorum: & obstupes-
cent repentè singuli pro anima sua in die
11 ruinæ tuæ. * Quia hæc dicit Dominus Deus:
12 Gladius regis Babylonis veniet tibi, * in
C gladiis fortium deijciam multitudinem tuam:
inexpugnabiles omnes Gentes hæ: & vasta-
bunt superbiam Ægypti, & dissipabitur
13 multitudo eius. * Et perdam omnia iumen-
ta eius, quæ erant super aquas plurimas: &
non conturbabit eas pes hominis vltrà, ne-
14 que vngula iumentorum turbabit eas. * Tnne
purissimas reddam aquas eorum, & flumina
eorum quasi oleum adducam, ait Dominus
15 Deus: * Cùm dedero Terram Ægypti de-
solatam: deseretur autem terra à plenitudi-
ne sua, quando percussero omnes habi-
tatores eius: & scient quia ego Dominus.
16 * Planctus est, & plangent eum: filiæ Gen-
D tium plangent eum super Ægyptum, &
super multitudinem eius plangent eum, ait
17 Dominus Deus. * Et factum est in duode-
cimo anno, in quintadecima mensis, factum
18 est verbum Domini ad me, dicens: * Fili
hominis cane lugubre super multitudinem
Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias
Gentium robustarum, ad terram vltimam,
19 cum his qui descendunt in lacum. * Quò
pulchrior es? descende, & dormi cum in-
20 circumcisis. * In medio interfectorum gla-
dio cadent: gladius datus est, attraxerunt
21 eam, & omnes populos eius. * Loquen-
tur ei potentissimi robustorum de medio in-
ferni, qui cum auxiliatoribus eius descen-
derunt, & dormierunt incircumcisi, inter-
22 fecti gladio. * Ibi Assur, & omnis multitu-
E do eius: in circuitu illius sepulchra eius:
omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.
23 * Quorum data sunt sepulchra in nouissimis
laci: & facta est multitudo eius per gyrum
sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadentes-
que gladio, qui dederant quondam formi-
24 dinem in terra viuentium. * Ibi Ælam, &
omnis multitudo eius per gyrum sepulchri
sui. omnes hi interfecti, ruentesque gladio:
qui descenderunt incircumcisi ad terram
vltimam: qui posuerunt terrorem suum in
terra viuentium, & portauerunt ignomi-
niam suam cum his qui descendunt in la-
25 cum. * In medio interfectorum posuerunt
cubile eius in vniuersis populis eius: in cir-
cuitu eius sepulchrum illius: omnes hi incir-
F cumcisi, interfectique gladio. dederunt enim
terrorem suum in terra viuentium, & por-
tauerunt ignominiam suam cum his qui des-
cendunt in lacum: in medio interfectorum
26 positi sunt. * Ibi Mosoch, & Thubal, &
omnis multitudo eius: in circuitu eius sepul-
chra illius omnes hi incircumcisi, interfecti-
que & cadentes gladio: quia dederunt for-
27 midinem suam in terra viuentium. * Et non
dormient cum fortibus, cadentibusque &
incircumcisis, qui descenderunt ad infernum
cum armis suis, & posuerunt gladios suos
sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates
eorum

eorum in ossibus eorum: quia terror fortium
facti sunt in terra viuentium. * Et tu ergo 28
in medio incircumcisorum contereris, &
dormies cum interfectis gladio. * Ibi Idu- 29
mæa, & reges eius, & omnes duces eius, qui G
dati sunt cum exercitu suo cum interfectis
gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt,
& cum his qui descendunt in lacum. * Ibi 30
principes Aquilonis omnes, & vniuersi ve-
natores: qui deducti sunt cum interfectis, pa-
uentes, & in sua fortitudine confusi: qui dor-
mierunt incircumcisi cum interfectis gladio,
& portauerunt confusionem suam cum his
qui descendunt in lacum. * Vidit eos Pha- 31
rao, & consolatus est super vniuersa mul-
titudine sua, quæ interfecta est gladio; Pha-
rao, & omnis exercitus eius, ait Dominus
Deus: * quia dedi terrorem meum in ter- 32
ra viuentium, & dormiuit in medio incir-
cumcisorum cum interfectis gladio; Pha-
rao, & omnis multitudo eius; ait Domi-
nus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiauerit, reus erit pereuntium: quòd si annuntiauerit, solus is qui sibi non cauit reus erit. Iustus quoque si suam deserat iustitiam, damnabitur; & impius si conuertatur, saluabitur: Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

ET factum est verbum Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis loquere ad filios A
populi tui, & dices ad eos: Terra cùm in- 2
duxero super eam gladium, & tulerit popu-
lus terræ virum vnum de nouissimis suis, &
constituerit eum super se speculatorem: * & 3
ille viderit gladium venientem super terram,
& cecinerit buccina, & annuntiauerit popu-
lo: * Audiens autem, quisquis ille est, soni- 4
tum buccinæ, & non se obseruauerit, veneritque
gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius
super caput eius erit. * Sonum buccinæ audiuit, 5
& non se obseruauit, sanguis eius in ipso
erit: si autem se custodierit, animam suam
saluabit. * Quòd si speculator viderit gla- 6
dium venientem, & non insonuerit bucci- B
na: & populus se non custodierit, veneritque
gladius, & tulerit de eis animam: ille
quidem in iniquitate sua captus est, sangui-
nem autem eius de manu speculatoris requi-
ram. * † Et tu fili hominis, speculatorem de- 7 († Sup. 3. d. 17.)
di te domui Israël: audiens ergo ex ore meo
sermonem, annuntiabis eis ex me. * Si me 8
dicente ad impium: Impie, morte morieris:
non fueris locutus vt se custodiat impius à
via sua: ipse impius in iniquitate sua morie-
tur, sanguinem autem eius de manu tua re-
quiram. * Si autem annuntiante te ad im- 9
pium vt à viis suis conuertatur, non fuerit
conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua
morietur: porrò tu animam tuam liberasti.
10 * Tu ergo fili hominis dic ad domum Israël:
C Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ,
& peccata nostra super nos sunt, & in ipsis
nos tabescimus: quomodo ergo viuere po-
11 terimus? * † Dic ad eos: Viuo ego, dicit († Sup. 18. c. 23.)
Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt
conuertatur impius à via sua, & viuat. Con-
uertimini, conuertimini à viis vestris pessi-
mis: & quare moriemini domus Israël?
12 * Tu itaque fili hominis dic ad filios populi
tui: Iustitia iusti non liberabit eum in qua-
cumque die peccauerit: & impietas impij non
nocebit ei, in quacumque die conuersus
fuerit ab impietate sua: & iustus non pote-
rit viuere in iustitia sua, in quacumque die
13 peccauerit. * Etiam si dixero iusto quòd vi-
ta viuat, & confisus in iustitia sua fecerit ini-
quitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tra-
dentur, & in iniquitate sua, quam operatus
14 est, in ipsa morietur. * Si autem dixero im-
D pio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam
à peccato suo, feceritque iudicium & iusti-
15 tiam, * & pignus restituerit ille impius, ra-
pinamque reddiderit, in mandatis vitæ am-
bulauerit, nec fecerit quidquam iniustum:
16 vita viuet, & non morietur. * Omnia pec-
cata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei:
17 iudicium & iustitiam fecit, vita viuet. * Et
dixerunt filij populi tui: Non est æqui pon-
deris via Domini: & ipsorum via iniu-
18 sta est. * Cùm enim recesserit iustus à iu-
stitia sua, feceritque iniquitates, morietur in
19 eis. * Et cùm recesserit impius ab impie-
tate sua, feceritque iudicium & iustitiam,
20 viuet in eis. * † Et dicitis: Non est recta († Sup. 18. f. 25.)
via Domini. Vnumquemque iuxta vias suas
21 iudicabo de vobis, domus Israël. * Et fa-
E ctum est in duodecimo anno, in decimo
mense, in quinta mensis transmigrationis
nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusa-
22 lem, dicens: Vastata est ciuitas. * Manus
autem Domini facta fuerat ad me vespere,
antequam veniret qui fugerat: aperuitque
os meum donec veniret ad me manè, &
23 aperto ore meo non silui amplius. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad me, dicens:
24 * Fili hominis, qui habitant in ruinosis his
super humum Israël, loquentes aiunt: Vnus
erat Abraham, & hereditate possedit ter-
ram: nos autem multi sumus, nobis data
25 est terra in possessionem. * Idcircò dices
F ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in
sanguine comeditis, & oculos vestros leua-
tis ad immunditias vestras, & sanguinem
funditis: numquid terram hereditate possi-
26 debitis? * Stetistis in gladiis vestris, fecistis
abominationes, & vnusquisque vxorem
proximi sui polluit: & terram hereditate
27 possidebitis? * Hæc dices ad eos: Sic di-
cit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui in
ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in
agro est, bestiis tradetur ad deuorandum:
qui autem in præsidiis & speluncis sunt,
peste

peste morientur. * Et dabo terram in solitu- 28
dinem, & in desertum, & deficiet superba
fortitudo eius: & desolabuntur montes Is-
raël, eò quòd nullus sit qui per eos transeat.
* Et scient quia ego Dominus, cùm dedero 29
terram eorum desolatam & desertam, prop-
ter vniuersas abominationes suas, quas ope-
rati sunt. * Et tu fili hominis: filij populi G 30
tui, qui loquuntur de te iuxta muros, & in
ostiis domorum, & dicunt vnus ad alterum,
vir ad proximum suum loquentes: Venite,
& audiamus quis sit sermo egrediens à Do-
mino. * Et veniunt ad te, quasi si ingredia- 31
tur populus, & sedent coram te populus
meus: & audiunt sermones tuos, & non fa-
ciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt
illos, & auaritiam suam sequitur cor eo-
rum. * Et es eis quasi carmen musicum, 32
quod suaui dulcique sono canitur: & au-
diunt verba tua, & non faciunt ea. * Et 33
cùm venerit quod prædictum est (ecce enim
venit) tunc scient quòd propheta fuerit in-
ter eos.

CAPVT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege tantùm quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oues suas liberaturum: quodque eas in iudicio pascet, suscitaturus super eas seruum suum Dauid, sub quo in omni terræ vbertate securè pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

ET factum est verbum Domini ad me, di- 1
cens: * Fili hominis propheta de pa- 2
storibus Israël: propheta, & dices pastori- A
bus: Hæc dicit Dominus Deus: † Væ pasto-
ribus Israël, qui pascebant semetipsos: nón-
ne greges à pastoribus pascuntur? * Lac 3
comedebatis, & lanis operiebamini, & quod
crassum erat occidebatis: gregem autem
meum non pascebatis. * Quod infirmum 4
fuit non consolidastis, & quod ægrotum
non sanastis, quod confractum est non alli-
gastis, & quod abiectum est non redu-
xistis, & quod perierat non quæsistis: sed
cum austeritate imperabatis eis, & cum po-
tentia. * Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd 5
non esset pastor: & factæ sunt in deuora-
tionem omnium bestiarum agri, & dispersæ
sunt. * Errauerunt greges mei in cunctis 6
montibus, & in vniuerso colle excelso: & su- B
per omnem faciem terræ dispersi sunt gre-
ges mei, & non erat qui requireret, non erat,
inquam, qui requireret. * Propterea pasto- 7
res audite verbum Domini: * Viuo ego, di- 8
cit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti
sunt greges mei in rapinam, & oues meæ
in deuorationem omnium bestiarum agri,
eò quòd non esset pastor: neque enim quæ-
sierunt pastores mei gregem meum, sed pas-
cebant pastores semetipsos, & greges meos
non pascebant: * propterea pastores audite 9
verbum Domini: * Hæc dicit Dominus 10

† Ier. 23. a. 1. Sup. 13. a. 3.

Deus: Ecce ego ipse super pastores requi-
C ram gregem meum de manu eorum, & ces-
sare faciam eos vt vltrà non pascant gregem,
nec pascant ampliùs pastores semetipsos: &
liberabo gregem meum de ore eorum, & non
11 erit vltrà eis in escam. * Quia hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego ipse requiram oues
12 meas, & visitabo eas. * Sicut visitat pastor
gregem suum, in die quando fuerit in medio
ouium suarum dissipatarum: sic visitabo oues
meas, & liberabo eas de omnibus locis, in
quibus dispersæ fuerant in die nubis & cali-
13 ginis. * Et educam eas de populis, & con-
D gregabo eas de terris, & inducam eas in ter-
ram suam: & pascam eas in montibus Israël,
14 in riuis, & in cunctis sedibus terræ. * In pas-
cuis vberrimis pascam eas, & in montibus
excelsis Israël erunt pascua earum: ibi re-
quiescent in herbis virentibus, & in pascuis
pinguibus pascentur super montes Israël.
15 * Ego pascam oues meas, & ego eas accuba-
16 re faciam, dicit Dominus Deus. * Quod
perierat requiram, & quod abiectum erat re-
ducam, & quod confractum fuerat alligabo,
& quod infirmum fuerat consolidabo, &
quod pingue & forte custodiam: & pascam
17 illas in iudicio. * Vos autem greges mei,
hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico
inter pecus & pecus, arietum & hircorum.
18 * Nónne satis vobis erat pascua bona depas-
E ci? insuper & reliquias pascuarum vestra-
rum conculcastis pedibus vestris: & cùm
purissimam aquam biberetis, reliquam pedi-
19 bus vestris turbabatis. * Et oues meæ his,
quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pas-
cebantur: & quæ pedes vestri turbauerant,
20 hæc bibebant. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico
21 inter pecus pingue, & macilentum: * pro
eo quòd lateribus & humeris impingebatis,
& cornibus vestris ventilabatis omnia in-
firma pecora, donec dispergerentur foras:
22 * saluabo gregem meum, & non erit vltrà
in rapinam, & iudicabo inter pecus &
23 pecus. * † ET SVSCITABO SVPER
F EAS PASTOREM VNVM, qui pascat
eas, seruum meum Dauid: ipse pascet eas,
24 & ipse erit eis in pastorem. * Ego autem
Dominus ero eis in Deum: & seruus meus
Dauid princeps in medio eorum: ego Domi-
25 nus locutus sum. * Et faciam cum eis pactum
pacis, & cessare faciam bestias pessimas de
terra: & qui habitant in deserto, securi dor-
26 mient in saltibus. * Et ponam eos in circui-
tu collis mei benedictionem: & deducam
imbrem in tempore suo: pluuiæ benedictio-
27 nis erunt. * Et dabit lignum agri fructum
G suum, & terra dabit germen suum, & erunt
in terra sua absque timore: & scient quia ego
Dominus, cùm contriuero catenas iugi, eo-
rum, & eruero eos de manu imperantium
28 sibi. * Et non erunt vltrà in rapinam in
Gentibus, neque bestiæ terræ deuorabunt

† Ioan. 1. g. 41. 10. c. 11. 14. Isa. 40. c. 11. Ose 3. b. 5.

eos: sed habitabunt confidenter absque vllo
terrore. * Et suscitabo eis germen nomina- 29
tum: & non erunt vltrà imminuti fame in
terra, neque portabunt vltrà opprobrium
gentium. * Et scient quia ego Dominus 30
Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus
† Ioan. 10.c.11. domus Israël: ait Dominus Deus. * † Vos 31
autem greges mei, greges pascuæ meæ, ho-
mines estis: & ego Dominus Deus vester,
dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXV.

Montis Seir siue Idumæorum futura vastatio, eò quòd populum Dei afflixerint.

ET factus est sermo Domini ad me, di- 1
cens: * Fili hominis pone faciem tuam 2
aduersum montem Seir, & prophetabis de A
eo, & dices illi: * Hæc dicit Dominus Deus: 3
Ecce ego ad te mons Seir, & extendam ma-
num meam super te, & dabo te desolatum
atque desertum. * Vrbes tuas demoliar, & 4
tu desertus eris: & scies quia ego Dominus.
* Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & 5
concluseris filios Israël in manus gladij in B
tempore afflictionis eorum, in tempore
iniquitatis extremæ. * Proptereà viuo ego, 6
dicit Dominus Deus: quoniam sanguini
tradam te, & sanguis te persequetur: &
cùm sanguinem oderis, sanguis perseque-
tur te. * Et dabo montem Seir desolatum 7
atque desertum: & auferam de eo euntem,
& redeuntem. * Et implebo montes eius 8
occisorum suorum: in collibus tuis, & in
vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti
gladio cadent. * In solitudines sempiternas 9
tradam te, & ciuitates tuæ non habitabun- C
tur: & scietis quia ego Dominus Deus. * Eò 10
quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ
meæ erunt, & hereditate possidebo eas:
cùm Dominus esset ibi. * Proptereà viuo 11
ego, dicit Dominus Deus, quia faciam
iuxta iram tuam, & secundùm zelum tuum,
quem fecisti odio habens eos: & notus ef-
ficiar per eos cùm te iudicauero. * Et scies 12
quia ego Dominus audiui vniuersa oppro- D
bria tua, quæ locutus es de montibus Israël,
dicens: Deserti, nobis ad deuorandum dati
sunt. * Et surrexistis super me ore vestro, 13
& derogastis aduersum me verba vestra:
ego audiui. * Hæc dicit Dominus Deus: 14
Lætante vniuersa terra, in solitudinem te
redigam. * Sicuti gauisus es super heredi- 15
tatem domus Israël, eò quòd fuerit dissipa-
ta, sic faciam tibi: dissipatus eris mons
Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego
Dominus.

CAPVT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quòdque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1 TV autem fili hominis propheta super
A montes Israël, & dices: † Montes Israël † Sup. 6. a.1.
2 audite verbum Domini: * Hæc dicit Do-
minus Deus: Eo quod dixerit inimicus de
vobis: Euge, altitudines sempiternæ in hæ-
3 reditatem datæ sunt nobis. * Proptereà va-
ticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus:
Pro eo quod desolati estis, & conculcati per
circuitum, & facti in hereditatem reliquis
Gentibus, & ascendistis super labium lin-
4 guæ, & opprobrium populi: * proptereà
montes Israël audite verbum Domini Dei:
Hæc dicit Dominus Deus montibus, & col-
libus, torrentibus, vallibusque, & desertis,
parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depo-
pulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis Gen-
5 tibus per circuitum. * Proptereà hæc dicit
B Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei
locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idu-
mæa vniuersa, quæ dederunt terram meam
sibi in hereditatem cum gaudio, & toto cor-
de, & ex animo: & eiecerunt eam vt va-
6 starent: * idcirco vaticinare super humum
Israël, & dices montibus & collibus, iugis &
vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego in zelo meo, & in furore meo locutus
sum, eo quod confusionem gentium su-
7 stinueritis. * Idcirco hæc dicit Dominus
Deus: Ego leuaui manum meam, vt Gentes,
quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusio-
8 nem suam portent. * Vos autem montes Is-
raël ramos vestros germinetis, & fructum ve-
strum afferatis populo meo Israël: propè
9 enim est vt veniat: * Quia ecce ego ad vos,
& conuertar ad vos, & arabimini, & accipie-
10 tis sementem. * Et multiplicabo in vobis ho-
C mines, omnemque domum Israël: & habita-
buntur ciuitates, & ruinosa instaurabuntur.
11 * Et replebo vos hominibus, & iumentis: &
multiplicabuntur, & crescent: & habitare
vos faciam sicut à principio, bonisque do-
nabo maioribus, quàm habuistis ab initio:
12 & scietis quia ego Dominns. * Et adducam
super vos homines, populum meum Israël,
& hereditate possidebunt te: & eris eis in
hereditatem, & non addes vltrà vt absque
13 eis sis. * Hæc dicit Dominus Deus: Pro
eo quòd dicunt de vobis: Deuoratrix ho-
minum es, & suffocans gentem tuam:
14 * Proptereà homines non comedes ampliùs,
& gentem tuam non necabis vltrà, ait Do-
15 minus Deus: * Nec auditam faciam in te
D ampliùs confusionem Gentium, & oppro-
brium populorum nequaquam portabis, &
gentem tuam non amittes ampliùs, ait Do-
16 minus Deus. * Et factum est verbum Domini
17 ad me, dicens: * Fili hominis, domus Israël
habitauerunt in humo sua, & polluerunt eam
in viis suis, & in studiis suis; iuxta immun-
ditiam menstruatæ facta est via eorum co-
18 ram me. * Et effudi indignationem meam
super

super eos pro sanguine, quem fuderunt su-
per terram, & in idolis suis polluerunt eam.
* Et dispersi eos in Gentes, & ventilati 19
sunt in terras: iuxta vias eorum, & adin-
uentiones eorum iudicaui eos. * Et ingressi 20
†Isa.52. b.5. sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & † pol-
Rom.2.d. 24. luerunt nomen sanctum meum, cùm dicere-
tur de eis: Populus Domini iste est, & de
terra eius egressi sunt. * Et peperci nomi- 21
ni sancto meo, quod polluerat domus Israël E
in Gentibus, ad quas ingressi sunt. * Idcir- 22
cò dices domui Israël: Hæc dicit Dominus
Deus: Non propter vos ego faciam, domus
Israël, sed propter nomen sanctum meum,
quod polluistis in Gentibus, ad quas intra-
stis. * Et sanctificabo nomen meum ma- 23
gnum, quod pollutum est inter Gentes,
quod polluistis in medio earum: vt sciant
Gentes quia ego Dominus, ait Dominus
exercituum, cùm sanctificatus fuero in vo-
bis coram eis. * Tollam quippe vos de 24
Gentibus, & congregabo vos de vniuersis
terris, & adducam vos in terram vestram.
* Et effundam super vos aquam mundam, 25
& mundabimini ab omnibus inquinamen-
tis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mun-
†Sup.11. d.19. dabo vos. * † Et dabo vobis cor nouum, & 26
spiritum nouum ponam in medio vestri: &
auferam cor lapideum de carne vestra, & da-
bo vobis cor carneum. * Et spiritum meum 27
ponam in medio vestri: & faciam vt in præ- F
ceptis meis ambuletis, & iudicia mea custo-
diatis & operemini. * Et habitabitis in terra, 28
quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in
populum, & ego ero vobis in Deum. * Et 29
saluabo vos ex vniuersis inquinamentis ve-
stris: & vocabo frumentum, & multiplicabo
illud, & non imponam vobis famem. * Et 30
multiplicabo fructum ligni, & genimina agri,
vt non portetis vlterà opprobrium famis in
Gentibus. * Et recordabimini viarum ve- 31
strarum pessimarum, studiorumque non bo-
norum: & displicebunt vobis iniquitates ve-
stræ, & scelera vestra. * Non propter vos 32
ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit
vobis: confundimini, & erubescite super
viis vestris, domus Israël. * Hæc dicit Do- 33
minus Deus: In die, qua mundauero vos ex G
omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari
fecero vrbes, & instaurauero ruinosa, * & ter- 34
ra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat
desolata in oculis omnis viatoris, * dicent: 35
Terra illa inculta, facta est vt hortus volup-
tatis: & ciuitates desertæ, & destitutæ at-
que suffossæ, munitæ sederunt. * Et scient 36
Gentes quæcumque derelictæ fuerint in cir-
cuitu vestro, quia ego Dominus ædificaui
dissipata, plantauique inculta, ego Dominus
locutus sim, & fecerim. * Hæc dicit Do- 37
minus Deus: Adhuc in hoc inuenient me
domus Israël, vt faciam eis: Multiplicabo
eos sicut gregem hominum, * vt gregem 38
sanctum, vt gregem Ierusalem in sollemnita-
tibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, ple-
næ gregibus hominum: & scient quia ego
Dominus.

CAPVT XXXVII.

In figura aridorum ossium reuiuiscentium, designat filios Israël qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: & per duo ligna coniuncta significat vnum fore regnum Iuda & Israël, qui sub vno rege ac pastore Dauid obseruaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

1 FActa est super me manus Domini, &
A eduxit me in spiritu Domini: & dimisit
me in medio campi, qui erat plenus ossibus:
2 * Et circumduxit me per ea in gyro: erant
autem multa valdè super faciem campi, sic-
3 caque vehementer. * Et dixit ad me: Fili
hominis putásne viuent ossa ista? Et dixi:
4 Domine Deus, tu nosti. * Et dixit ad me:
Vaticinare de ossibus istis: & dices eis: Ossa
5 arida audite verbum Domini. * Hæc dicit
Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intro-
6 mittam in vos spiritum, & viuetis. * Et da-
B bo super vos neruos, & succrescere faciam
super vos carnes, & superextendam in vo-
bis cutem: & dabo vobis spiritum, & viue-
7 tis, & scietis quia ego Dominus. * Et pro-
phetaui sicut præceperat mihi: factus est au-
tem sonitus, prophetante me, & ecce com-
motio: & accesserunt ossa ad ossa, vnum-
8 quodque ad iuncturam suam. * Et vidi, & ec-
ce super ea nerui & carnes ascenderunt: &
extenta est in eis cutis desuper, & spiritum
9 non habebant. * Et dixit ad me: Vaticinare
C ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices
ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A
quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super
10 interfectos istos, & reuiuiscant. * Et prophe-
taui sicut præceperat mihi: & ingressus est
in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque su-
per pedes suos exercitus grandis nimis valdè.
11 * Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc vni-
uersa, domus Israel est: ipsi dicunt: Arue-
runt ossa nostra, & periit spes nostra, & abs-
12 cissi sumus. * Propterea vaticinare, & di-
ces ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ec-
D ce ego aperiam tumulos vestros, & educam
vos de sepulchris vestris, populus meus: &
13 inducam vos in terram Israel. * Et scietis
quia ego Dominus, cùm aperuero sepul-
chra vestra, & eduxero vos de tumulis ve-
14 stris, popule meus: * Et dedero spiritum
meum in vobis, & vixeritis, & requiescere
vos faciam super humum vestram: & scie-
tis quia ego Dominus locutus sum, & feci,
15 ait Dominus Deus. * Et factus est sermo
16 Domini ad me, dicens: * Et tu fili ho-
minis sume tibi lignum vnum: & scribe
super illud: Iudæ, & filiorum Israel so-
ciorum eius: & tolle lignum alterum, &
scribe super illud: Ioseph ligno Ephraim,
& cunctæ domui Israel, sociorumque

eius. * Et adiunge illa, vnum ad alterum ti- E 17
bi in lignum vnum: & erunt in vnionem in
manu tua. * Cùm autem dixerint ad te filij 18
populi tui loquentes : Nónne indicas nobis
quid in his tibi velis? * loquêris ad eos: Hæc 19
dicit Dominus Deus : Ecce ego assumam
lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim,
& tribus Israël, quæ sunt ei adiunctæ : & da-
bo eas pariter cum ligno Iuda, & faciam eas
in lignum vnum : & erunt vnum in manu
eius. * Erunt autem ligna, super quæ scrip- 20
seris in manu tua, in oculis eorum. * Et di- 21
ces ad eos: Hæc dicit Dominus Deus : Ec- F
ce ego assumam filios Israël de medio na-
tionum, ad quas abierunt : & congregabo
eos vndique, & adducam eos ad humum
† Ioan. 10.d 16.
suam. * † Et faciam eos in gentem vnam 22
in terra in montibus Israël, & rex vnus erit
omnibus imperans : & non erunt vltrà duæ
gentes, nec diuidentur ampliùs in duo re-
gna. * Neque polluentur vltrà in idolis suis, 23
& abominationibus suis, & cunctis iniqui-
tatibus suis : & saluos eos faciam de vniuer-
sis sedibus, in quibus peccauerunt, &
emundabo eos : & erunt mihi populus, &
† Sup. 34. f 23. Isa 40 c. 11. Ier. 23 a 5. Dan 9 f. 24 Ioan 1 g. 45.
ego ero eis Deus. * † Et seruus meus Da- 24
uid rex super eos, & pastor vnus erit om- G
nium eorum : in iudiciis meis ambulabunt,
& mandata mea custodient, & facient ea.
* Et habitabunt super terram, quam dedi 25
seruo meo Iacob, in qua habitauerunt pa-
tres vestri : & habitabunt super eam ipsi, &
filij eorum, & filij filiorum eorum, vsque in
sempiternum : & Dauid seruus meus prin-
† Ioan. 12. e 14. Ps 109 b. 4. 116. a. 2
ceps eorum in perpetuum. * † Et percutiam 26
illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit
eis : & fundabo eos, & multiplicabo, &
dabo sanctificationem meam in medio eo-
rum in perpetuum. * Et erit tabernaculum 27
meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt
mihi populus. * Et scient Gentes quia ego 28
Dominus sanctificator Israël, cùm fuerit
sanctificatio mea, in medio eorum in per-
petuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captiuitatem securè filiis Israël in oppidis suis, adducet Dominus in nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus posteà consumet.

Inf. 39 a. 1. Apoc. 20. c. 7.
ET factus est sermo Domini ad me, di- 1
cens: * Fili hominis, pone faciem tuam 2
contra Gog, terram Magog, principem ca- A
pitis Mosoch & Thubal : & vaticinare de
eo, * & dices ad eum : Hæc dicit Dominus 3
Deus : Ecce ego ad te Gog principem capi-
tis Mosoch & Thubal, * & circumagam te, 4
& ponam frænum in maxillis tuis: & edu-
cam te, & omnem exercitum tuum, equos
& equites vestitos loricis vniuersos, multi-
tudinem magnam, hastam & clypeum arri-
pientium & gladium. * Persæ, Æthio- 5
B pes, & Libyes cum eis, omnes scutati & ga-
6 leati. * Gomer, & vniuersa agmina eius,
domus Thogorma, latera Aquilonis, & to-
tum robur eius, populique multi tecum.
7 * Præpara, & instrue te, & omnem multi-
tudinem tuam, quæ coaceruata est ad te : &
8 esto eis in præceptum. * Post dies multos
visitaberis: in nouissimo annorum venies ad
terram, quæ reuersa est à gladio, & congre-
gata est de populis multis ad montes Israël,
qui fuerunt deserti iugiter: hæc de populis
educta est, & habitabunt in ea confidenter
9 vniuersi. * Ascendens autem quasi tempe-
C stas venies, & quasi nubes, vt operias terram
tu, & omnia agmina tua, & populi multi te-
10 cum. * Hæc dicit Dominus Deus: In die
illa ascendent sermones super cor tuum, &
11 cogitabis cogitationem pessimam : * & dices:
Ascendam ad terram absque muro : veniam
ad quiescentes, habitantesque securè: hi om-
nes habitant sine muro, vectes & portæ non
12 sunt eis : * Vt diripias spolia, & inuadas
D prædam, vt inferas manum tuam super eos,
qui deserti fuerant, & posteà restituti, & su-
per populum, qui est congregatus ex Genti-
bus, qui possidere cœpit, & esse habitator
13 vmbilici terræ. * Saba, & Dedan, & nego-
tiatores Tharsis, & omnes leones eius di-
cent tibi : Numquid ad sumenda spolia tu
venis? ecce ad diripiendam prædam congre-
gasti multitudinem tuam, vt tollas argen-
tum, & aurum, & auferas supellectilem, atque
substantiam, & diripias manubias infinitas.
14 * Propterea vaticinare fili hominis, & dices
ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Num-
E quid non in die illo, cùm habitauerit popu-
15 lus meus Israël confidenter, scies? * Et ve-
nies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, &
populi multi tecum, ascensores equorum vni-
uersi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.
16 * Et ascendes super populum meum Israël
quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis
diebus eris, & adducam te super terram
meam: vt sciant Gentes me, cùm sanctifica-
17 tus fuero in te in oculis eorum, ô Gog. * Hæc
F dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo
locutus sum in diebus antiquis, in manu ser-
uorum meorum prophetarum Israël, qui pro-
phetauerunt in diebus illorum temporum,
18 vt adducerem te super eos. * Et erit in die
illa, in die aduentus Gog super terram Is-
raël, ait Dominus Deus, ascendet indigna-
19 tio mea in furore meo. * Et in zelo meo,
in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die
illa erit commotio magna super terram Is-
20 raël : * & † commouebuntur à facie mea † Matth. 24. c. 29. Luca. 21. c. 25.
pisces maris, & volucres cæli, & bestiæ
agri, & omne reptile quod mouetur super
humum, cunctique homines qui sunt super
faciem terræ: & subuertentur montes, & ca-
dent sepes, & omnis murus corruet in ter-
21 ram. * Et conuocabo aduersus eum in cun-
ctis montibus meis gladium, ait Dominus
Deus:

Deus: gladius vniuſcuiuſque in fratrem ſuum
dirigetur. * Et iudicabo eum peſte, & ſan- 22
guine, & imbre vehementi, & lapidibus im-
menſis: ignem & ſulphur pluam ſuper eum,
& ſuper exercitum eius, & ſuper populos
multos, qui ſunt cum eo. * Et magnifica- 23
bor, & ſanctificabor: & notus ero in ocu-
lis multarum gentium, & ſcient quia ego
Dominus.

CAPVT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Iſrael, ſed ipſum cum toto eius exercitu ibi perdet; in cuius ſepultura ſeptem menſibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Iſrael propter peccata ipſorum tradidit in captiuitatem, ſed reducet eos in terram ſuam ad nominis ſui glorificationem.

TV autem fili hominis vaticinare aduer- 1
ſum Gog, & dices: Hæc dicit Domi- A
nus Deus: Ecce ego ſuper te Gog prin-
cipem capitis Moſoch & Thubal: * & cir- 2
cumagam te, & educam te, & aſcendere te
faciam de lateribus Aquilonis: & adducam
te ſuper montes Iſraël. * Et percutiam ar- 3
cum tuum in manu ſiniſtra tua, & ſagittas
tuas de manu dextera tua deijciam. * Super 4
montes Iſraël cades tu, & omnia agmina tua,
& populi tui, qui ſunt tecum: feris, auibus,
omnique volatili, & beſtiis terræ, dedi te ad
deuorandum. * Super faciem agri cades: 5
quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.
* Et immittam ignem in Magog, & in his 6
qui habitant in inſulis confidenter: & ſcient B
quia ego Dominus. * Et nomen ſanctum 7
meum notum faciam in medio populi mei
Iſraël, & non polluam nomen ſanctum
meum amplius: & ſcient Gentes quia ego
Dominus ſanctus Iſraël. * Ecce venit, & fa- 8
ctum eſt, ait Dominus Deus: hæc eſt dies,
de qua locutus ſum. *Et egredientur habitato- 9
res de ciuitatibus Iſraël, & ſuccendent, &
comburent arma, clypeum, & haſtas, arcum,
& ſagittas, & baculos manuum, & contos,
& ſuccendent ea igni ſeptem annis. * Et 10
non portabunt ligna de regionibus, neque C
ſuccident de ſaltibus: quoniam arma ſuccen-
dent igni, & deprædabuntur eos, quibus
prædæ fuerant, & diripient vaſtatores ſuos,
ait Dominus Deus. * Et erit in die illa: da- 11
bo Gog locum nominatum ſepulchrum in
Iſraël: vallem viatorum ad Orientem maris,
quæ obſtupeſcere faciet prætereuntes: & ſe-
pelient ibi Gog, & omnem multitudinem
eius, & vocabitur vallis multitudinis Gog.
* Et ſepelient eos domus Iſraël, vt mundent 12
terram ſeptem menſibus. * Sepeliet autem 13
eum omnis populus terræ, & erit eis nomi-
nata dies, in qua glorificatus ſum, ait Domi-
nus Deus. * Et viros iugiter conſtituent lu- 14
ſtrantes terram, qui ſepeliant & requirant D
eos qui remanſerant ſuper faciem terræ, vt
emundent eam: poſt menſes autem ſeptem
15 quærere incipient. * Et circuibunt pera-
grantes terram: cumque viderint os hominis,
ſtatuent iuxta illud titulum, donec ſepeliant
illud pollinctores in valle multitudinis Gog.
16 * Nomen autem ciuitatis Amona, & mun-
17 dabunt terram. * Tu ergo fili hominis, hæc
dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, &
vniuerſis auibus, cunctiſque beſtiis agri:
E Conuenite, properate, concurrite vndique
ad victimam meam, quam ego immolo vobis,
victimam grandem ſuper montes Iſraël: vt
comedatis carnem, & bibatis ſanguinem.
18 * Carnes fortium comedetis, & ſanguinem
principum terræ bibetis: arietum, & agno-
rum, & hircorum, taurorumque & altilium,
19 & pinguium omnium. * Et comedetis adi-
pem in ſaturitatem, & bibetis ſanguinem in
ebrietatem, de victima, quam ego immola-
20 bo vobis: * & ſaturabimini ſuper menſam
meam de equo, & equite forti, & de vni-
uerſis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.
21 * Et ponam gloriam meam in Gentibus:
& videbunt omnes gentes iudicium meum,
quod fecerim; & manum meam, quam po-
22 ſuerim ſuper eos. * Et ſcient domus Iſrael,
F quia ego Dominus Deus eorum, à die illa,
23 & deinceps. * Et ſcient Gentes quoniam
in iniquitate ſua capta ſit domus Iſraël, eo
quòd dereliquerint me, & abſconderim fa-
ciem meam ab eis: & tradiderim eos in ma-
nus hoſtium, & ceciderint in gladio vniuer-
24 ſi. * Iuxta immunditiam eorum & ſcelus fe-
ci eis, & abſcondi faciem meam ab illis.
25 * Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Nunc reducam captiuitatem Iacob, & mi-
ſerebor omnis domus Iſrael: & aſſumam ze-
26 lum pro nomine ſancto meo. * Et porta-
G bunt confuſionem ſuam, & omnem præua-
ricationem, qua præuaricati ſunt in me,
cùm habitauerint in terra ſua confidenter
27 neminem formidantes: * & reduxero
eos de populis, & congregauero de ter-
ris inimicorum ſuorum, & ſanctificatus fue-
ro in eis, in oculis gentium plurimarum.
28 * † Et ſcient quia ego Dominus Deus eo- † Sup. 26.
rum, eo quòd tranſtulerim eos in nationes, c. 13.
& congregauerim eos ſuper terram ſuam,
& non dereliquerim quemquam ex eis ibi.
29 * Et non abſcondam vltrà faciem meam
ab eis, eo quòd effuderim ſpiritum meum
ſuper omnem domum Iſrael, ait Dominus
Deus.

CAPVT XL.

Propheta oſtenditur futura readificatio ciuitatis, cum menſura in longitudine, latitudine & altitudine ſingularum domus portarum, thalamorum, frontium, feneſtrarum, veſtibulorum, cubiculorum & graduum: item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia: rurſum gazophylacia cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula templi.

1 IN vigeſimoquinto anno tranſmigrationis
noſtræ, in exordio anni, decima menſis,

quartodecimo anno postquam percussa est A
ciuitas: in ipsa hac die facta est super me ma-
nus Domini, & adduxit me illuc. * In vi- 2
sionibus Dei adduxit me in terram Israël, &
dimisit me super montem excelsum nimis:
super quem erat quasi ædificium ciuitatis
vergentis ad Austrum. * Et introduxit me 3
illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi
species æris, & funiculus lineus in manu
eius, & calamus mensuræ in manu eius: sta-
bat autem in porta. * Et locutus est ad me 4
idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, &
auribus tuis audi, & pone cor tuum in om-
nia, quæ ego ostendam tibi: quia vt osten-
dantur tibi adductus es huc: annuntia om-
nia, quæ tu vides, domui Israël. * Et ecce 5
murus forinsecus in circuitu domus vndi-
que, & in manu viri calamus mensuræ sex
cubitorum, & palmo: & mensus est latitu-
dinem ædificij calamo vno, altitudinem quo-
que calamo vno. * Et venit ad portam, quæ 6
respiciebat viam Orientalem, & ascendit B
per gradus eius: & mensus est limen portæ
calamo vno latitudinem, id est limen vnum
calamo vno in latitudine: * & thalamum 7
vno calamo in longum, & vno calamo in la-
tum: & inter thalamos, quinque cubitos:
* & limen portæ iuxta vestibulum portæ in- 8
trinsecus calamo vno. * Et mensus est vesti- 9
bulum portæ octo cubitorum, & frontem
eius duobus cubitis: vestibulum autem por-
tæ erat intrinsecus. * Porrò thalami portæ 10
ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde:
mensura vna trium, & mensura vna fron-
tium ex vtraque parte. * Et mensus est la- 11
titudinem liminis portæ, decem cubitorum,
& longitudinem portæ, tredecim cubito-
rum: * Et marginem ante thalamos cubiti 12
vnius: & cubitus vnus finis vtrimque: tha-
lami autem, sex cubitorum erant hinc &
inde. * Et mensus est portam à tecto thala- 13
mi vsque ad tectum eius, latitudinem vigin-
ti quinque cubitorum: ostium contra ostium.
* Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & 14
ad frontem atrium portæ vndique per cir-
cuitum. * Et ante faciem portæ, quæ per- 15
tingebat vsque ad faciem vestibuli portæ in-
terioris, quinquaginta cubitos. * Et fene- 16
stras obliquas in thalamis, & in frontibus C
eorum, quæ erant intra portam vndique per
circuitum: similiter autem erant & in vesti-
bulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & an-
te frontes pictura palmarum. * Et eduxit 17
me ad atrium exterius, & ecce gazophyla-
cia, & pauimentum stratum lapide in atrio
per circuitum: triginta gazophylacia in cir-
cuitu pauimenti. * Et pauimentum in fron- 18
te portarum, secundùm longitudinem por-
tarum erat inferius. * Et mensus est latitu- 19
dinem à facie portæ inferioris vsque ad
frontem atrij interioris extrinsecus, centum
cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.
* Portam quoque, quæ respiciebat viam 20
Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam
21 in longitudine, quàm in latitudine. * Et
thalamos eius tres hinc, & tres inde: &
frontem eius, & vestibulum eius secundùm
mensuram portæ prioris, quinquaginta cu-
bitorum longitudinem eius, & latitudinem
22 viginti quinque cubitorum. * Fenestræ au-
tem eius, & vestibulum, & sculpturæ se-
D cundùm mensuram portæ, quæ respiciebat
ad Orientem: & septem graduum erat as-
23 census eius, & vestibulum ante eam. * Et
porta atrij interioris contra portam Aquilo-
nis, & Orientalem: & mensus est à porta
24 vsque ad portam centum cubitos. * Et
eduxit me ad viam Australem, & ecce por-
ta, quæ respiciebat ad Austrum: & mensus
est frontem eius, & vestibulum eius, iuxta
25 mensuras superiores. * Et fenestras eius,
& vestibula in circuitu, sicut fenestras cæte-
ras: quinquaginta cubitorum longitudine, &
26 latitudine vigintiquinque cubitorum. * Et
in gradibus septem ascendebatur ad eam:
& vestibulum ante fores eius: & cælatæ pal-
mæ erant, vna hinc, & altera inde in fronte
27 eius. * Et porta atrij interioris in via Austra-
li: & mensus est à porta vsque ad portam
28 in via Australi, centum cubitos. * Et intro-
duxit me in atrium interius ad portam Au-
stralem: & mensus est portam iuxta mensu-
29 ras superiores. * Thalamum eius, & fron-
tem eius, & vestibulum eius eisdem mensuris:
& fenestras eius, & vestibulum eius in circui-
tu, quinquaginta cubitos longitudinis, &
30 latitudinis vigintiquinque cubitos. *. Et ve-
E stibulum per gyrum longitudine vigintiquin-
que cubitorum, & latitudine quinque cubi-
31 torum. * Et vestibulum eius ad atrium ex-
terius, & palmas eius in fronte, & octo gra-
32 dus erant, quibus ascendebatur per eam. * Et
introduxit me in atrium interius per viam
Orientalem: & mensus est portam secun-
33 dùm mensuras superiores. * Thalamum eius,
& frontem eius, & vestibulum eius, sicut su-
prà: & fenestras eius, & vestibula eius in cir-
cuitu, longitudine quinquaginta cubitorum,
34 & latitudine vigintiquinque cubitorum. * Et
vestibulum eius, id est atrij exterioris: & pal-
mæ cælatæ in fronte eius hinc & inde: & in
35 octo gradibus ascensus eius. * Et introduxit
me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilo-
nem: & mensus est secundùm mensuras su-
36 periores. * Thalamum eius, & frontem eius,
& vestibulum eius, & fenestras eius per cir-
cuitum, longitudine quinquaginta cubito-
rum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.
37 * Et vestibulum eius respiciebat ad atrium
exterius: & cælatura palmarum in fronte
eius hinc & inde: & in octo gradibus a-
38 scensus eius. * Et per singula gazophylacia
F ostium in frontibus portarum: ibi lauabant
39 holocaustum. * Et in vestibulo portæ, duæ
mensæ hinc, & duæ mensæ inde: vt immole-
tur super eas holocaustum & pro peccato, &
pro

pro delicto. * Et ad latus exterius, quod aſ- 40
cendit ad oſtium portæ, quæ pergit ad Aqui-
lonem, duæ menſæ: & ad latus alterum ante
veſtibulum portæ, duæ menſæ. * Quatuor 41
menſæ hinc, & quatuor menſæ inde: per
latera portæ octo menſæ erant, ſuper quas
immolabant. * Quatuor autem menſæ ad ho- 42
locauſtum, de lapidibus quadris extructæ:
longitudine cubiti vnius & dimidij: & latitu-
dine cubiti vnius & dimidij: & altitudine
cubiti vnius: ſuper quas ponant vaſa, in qui-
bus immolatur holocauſtum, & victima. * Et 43
labia earum palmi vnius, reflexa intrinſecus
per circuitum: ſuper menſas autem carnes
oblationis. * Et extra portam interiorem, ga- 44
zophylacia cantorum in atrio interiori, quod
erat in latere portæ reſpicientis ad Aquilo- G
nem: & facies eorum contra viam Auſtra-
lem, vna ex latere portæ Orientalis, quæ
reſpiciebat ad viam Aquilonis. * Et dixit ad 45
me: Hoc eſt gazophylacium, quod reſpicit
viam Meridianam; ſacerdotum erit, qui ex-
cubant in cuſtodijs templi. * Porrò gazophy- 46
lacium, quod reſpicit ad viam Aquilonis, ſa-
cerdutum erit, qui excubant ad miniſterium
altaris. iſti ſunt filij Sadoc, qui accedunt de
filijs Leui ad Dominum vt miniſtrent ei. * 47
Et menſus eſt atrium longitudine centum
cubitorum, & latitudine centum cubitorum
per quadrum: & altare ante faciem templi. * 48
Et introduxit me in veſtibulum templi: &
menſus eſt veſtibulum quinque cubitis hinc,
& quinque cubitis inde: & latitudinem por-
tæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum
inde. * Longitudinem autem veſtibuli vigin- 49
ti cubitorum, & latitudinem vndecim cubi-
torum, & octo gradibus aſcendebatur ad eam.
* Et columnæ erant in frontibus; vna hinc,
& altera inde.

CAPVT XLI.

Diſpoſitio reædificandi templi iuxta partes ſingulas.

ET introduxit me in templum, & menſus 1
eſt frontes, ſex cubitos latitudinis hinc, A
& ſex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.
* Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & 2
latera portæ, quinque cubitis hinc, & quin-
que cubitis inde: & menſus eſt longitudinem
eius quadraginta cubitorum, & latitudinem
viginti cubitorum. * Et introgreſſus intrin- 3
ſecus menſus eſt in fronte portæ duos cubi-
tos: & portam, ſex cubitorum: & latitudi-
nem portæ, ſeptem cubitorum. * Et menſus 4
eſt longitudinem eius viginti cubitorum,
& latitudinem eius viginti cubitorum, ante
faciem templi: & dixit ad me: Hoc eſt ſan-
ctum ſanctorum. * Et menſus eſt parietem 5
domus ſex cubitorum: & latitudinem late-
ris quatuor cubitorum vndique per circui-
tum domus. * Latera autem, latus ad latus, 6
bis triginta tria: & erant eminentia, quæ in-
grederentur per parietem domus, in lateri-
bus per circuitum, vt continerent, & non at-
7 tingerent parietem templi. * Et platea erat
in rotundum, aſcendens ſurſum per co-
B chleam, & in cœnaculū templi deferebat per
gytum: idcircò latius erat templum in ſupe-
rioribus: & ſic de inferioribus aſcendeba-
8 tur ad ſuperiora in medium. * Et vidi in do-
mo altitudinem per circuitum, fundata latera
9 ad menſuram calami ſex cubitorum ſpatio: *
& latitudinem per parietem lateris forinſe-
cus quinque cubitorum: & erat interior do-
10 mus in lateribus domus. * Et inter gazophy-
lacia latitudinem viginti cubitorum in circui-
11 tu domus vndique, * & oſtium lateris ad ora-
tionem: oſtium vnum ad viam Aquilonis,
& oſtium vnum ad viam Auſtralem: & lati-
tudinem loci ad orationem, quinque cubito-
12 rum in circuitu. * Et ædificium quod erat ſe-
paratum, verſumque ad viam reſpicientem
ad mare, latitudinis ſeptuaginta cubitorum.
paries autem ædificij, quinque cubitorum la-
titudinis per circuitum: & longitudo eius
13 nonaginta cubitorum. * Et menſus eſt do-
C mus longitudinem, centum cubitorum: &
quod ſeparatū erat ædificium, & parietes eius,
14 longitudinis centum cubitorum. * Latitudo
autem ante faciem domus, & eius quod erat
ſeparatum contra Orientem, centum cubito-
15 rum. * Et menſus eſt longitudinem ædificij
contra faciem eius, quod erat ſeparatum ad
dorſum: ethecas ex vtraque parte centum cu-
bitorum: & templum interius, & veſtibula
16 atrij. * Limina, & feneſtras obliquas, & ethe-
cas in circuitu per tres partes, contra vniuſ-
cuiuſque limen, ſtratumque ligno per gyrum
in circuitu: terra autem vſque ad feneſtras, &
17 feneſtræ clauſæ ſuper oſtia. * Et vſque ad do-
mum interiorem, & forinſecus per omnem
parietem in circuitu intrinſecus, & forinſe-
18 ſecus, ad menſuram. * Et fabrefacta cheru-
bim & palmæ: & palma inter cherub & che-
19 rub, duaſque facies habebat cherub. * Fa-
ciem hominis iuxta palmam ex hac parte, &
faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, ex-
20 preſſam per omnem domum in circuitu. *
D De terra vſque ad ſuperiora portæ cherubim
21 & palmæ cælatæ erant in pariete templi. * Li-
men quadrangulum, & facies ſanctuarij, aſ-
22 pectus contra aſpectum. * Altaris lignei trium
cubitorum altitudo, & longitudo eius duo-
rum cubitorum: & anguli eius, & longitudo
eius: & parietes eius lignei. Et locutus eſt ad
23 me: Hæc eſt menſa coram Domino. * Et duo
24 oſtia erant in templo, & in ſanctuario. * Et
in duobus oſtijs ex vtraque parte bina erant
oſtiola, quæ in ſe inuicem plicabantur: bina
enim oſtia erant ex vtraque parte oſtiorum.
25 * Et cælata erant in ipſis oſtijs templi cheru-
bim, & ſculpturæ palmarum, ſicut in parie-
tibus quoque expreſſæ erant: quam ob rem
& groſſiora erant ligna in veſtibuli fronte
26 forinſecus. * Super quæ feneſtræ obliquæ,
& ſimilitudo palmarum hinc atque inde in

humerulis vestibuli, secundùm latera domus latitudinemque parietum.

Caput XLII.

De gazophylacijs, cæterisque quæ ad sacrorum vsum pertinent reædificandis.

ET eduxit me in atrium exterius per viam 1
ducentem ad Aquilonem, & introduxit A
me in gazophylacium, quod erat contra se-
paratum ædificium, & contra ædem vergen-
tem ad Aquilonem. * In facie longitudinis, 2
centum cubitos ostij Aquilonis : & latitudi-
nis quinquaginta cubitos, * contra viginti 3
cubitos atrij interioris, & contra pauimen-
tum stratum lapide atrij exterioris, vbi erat
porticus iuncta porticui triplici. * Et ante 4
gazophylacia deambulatio decem cubitorum
latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti
vnius. Et ostia eorum ad Aquilonem : * Vbi 5
erant gazophylacia in superioribus humilio-
ra : quia supportabant porticus, quæ ex illis
eminebant de inferioribus, & de medijs ædi-
ficij. * Tristega enim erant, & non habebant 6
columnas, sicut erant columnæ atriorum prop- B
tereà eminebant de inferioribus, & de me-
dijs à terra cubitis quinquaginta. * Et peri- 7
bolus exterior secundùm gazophylacia, quæ
erant in via atrij exterioris ante gazophylacia:
longitudo eius quinquaginta cubitorum. * 8
Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij
exterioris, quinquaginta cubitorum: & lon-
gitudo ante faciem templi, centum cubito-
rum. * Et erat subter gazophylacia hæc in- 9
troitus ab Oriente ingredientium in ea de
atrio exteriori. * In latitudine periboli atrij, 10
quod erat contra viam Orientalem, in faciem
ædificij separati, & erant ante ædificium ga-
zophylacia. * Et via ante faciem eorum, iux- 11
ta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant
in via Aquilonis : secundùm longitudinem
eorum, sic & latitudo eorum : & omnis in- C
troitus eorum, & similitudines, & ostia eo-
rum. * secundùm ostia gazophylaciorum, quæ 12
erant in via respiciente ad Notum : ostium in
capite viæ : quæ via erat ante vestibulum se-
paratum per viam Orientalem ingredienti-
bus. * Et dixit ad me : Gazophylacia Aquilo- 13
nis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante
ædificium separatum : hæc sunt gazophylacia
sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui
appropinquant ad Dominum in sancta san-
ctorum : ibi ponent sancta sanctorum, &
oblationem pro peccato, & pro delicto : locus
enim sanctus est. * Cùm autem ingressi fue- 14
rint sacerdotes, non egredientur de sanctis
in atrium exterius : & ibi reponent vestimen-
ta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt:
vestienturque vestimentis alijs, & sic proce-
dent ad populum. * Cùmque complesset 15
mensuras domus interioris, eduxit me per D
viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orien-
talem : & mensus est eam vndique per cir-
cuitum. * Mensus est autem contra ventum 16
Orientalem calamo mensuræ, quingentos
17 calamos in calamo mensuræ per circuitum. *
Er mensus est contra ventum Aquilonis
quingentos calamos in calamo mensuræ per
18 gyrum. * Et ad ventum Australem mensus est
quingentos calamos in calamo mensuræ per
19 circuitum. * Et ad ventum Occidentalem
mensus est quingentos calamos in calamo
20 mensuræ. * Per quatuor ventos mensus est
murum eius vndique per circuitum, longitu-
dinem quingentorum cubitorum, & latitudi-
nem quingentorum cubitorum, diuidentem
inter sanctuarium & vulgi locum.

Caput XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quòd filij Israel non ampliùs polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

1 ET duxit me ad portam, quæ respiciebat
A ad viam Orientalem. * Et ecce gloria
2 Dei Israel ingrediebatur per viam Orienta-
lem : & vox erat ei quasi vox aquarum mul-
tarum, & terra splendebat à maiestate eius.
3 * † Et vidi visionem, secundùm speciem, †Sup. 9. a. 1.
quam videram, quando venit vt disperderet
ciuitatem : & species secundum aspectum,
† quem videram iuxta fluuium Chobar : & †Sup. 1. a. 1.
4 cecidi super faciem meam. * Et maiestas
Domini ingressa est templum per viam por-
5 tæ, quæ respiciebat ad Orientem. * Et ele-
uauit me spiritus, & introduxit me in atrium
interius : & ecce repleta gloria Domini do-
6 mus. * Et audiui loquentem ad me de domo,
7 & vir qui stabat iuxta me, * dixit ad me : Fi-
B li hominis, locus solij mei, & locus vestigio-
rum pedum meorum, vbi habito in medio
filiorum Israel in æternum : & non polluent
vltrà domus Israel nomen sanctum meum, ipsi
& reges eorum in fornicationibus suis, &
8 in ruinis regum suorum, & in excelsis. * Qui
fabricati sunt limen suum iuxta limen meum,
& postes suos iuxta postes meos : & murus
erat inter me & eos : & polluerunt nomen
sanctum meum in abominationibus, quas fe-
cerunt : propter quod consumpsi eos in ira
9 mea. * Nunc ergo repellant procul fornica-
C tionem suam, & ruinas regum suorum à me :
10 & habitabo in medio eorum semper. * Tu
autem fili hominis ostende domui Israel tem-
plum, & confundantur ab iniquitatibus suis,
11 & metiantur fabricam : * & erubescant ex
omnibus quæ fecerunt : Figuram domus, &
fabricæ eius exitus, & introitus, & omnem
descriptionem eius, & vniuersa præcepta
eius, cunctumque ordinem eius, & omnes
leges eius ostende eis, & scribes in oculis
eorum : vt custodiant omnes descriptiones
12 eius, & præcepta illius, & faciant ea. * Ista
est lex domus in summitate montis : Omnis
finis eius in circuitu, sanctum sanctorum est:
13 hæc est ergo lex domus. * Istæ autem mensu-
ræ altaris in cubito verissimo, qui habebat
cubitum

cubitum & palmum: in sinu eius erat cubi- D
tus & cubitus in latitudine, & definitio eius
vsque ad labium eius, & in circuitu, palmus
vnus. hæc quoque erat fossa altaris. * Et de 14
sinu terræ vsque ad crepidinem nouissimam
duo cubiti, & latitudo cubiti vnius: & à cre-
pidine minore vsque ad crepidinem maio-
rem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius.
* Ipse autem Ariel quattuor cubitorum: & 15
ab Ariel vsque ad sursum, cornua quattuor.
* Et Ariel duodecim cubitorum in longitu- 16
dine per duodecim cubitos latitudinis: qua- E
drangulatum æquis lateribus. * Et crepido 17
quattuordecim cubitorum longitudinis, per
quatuordecim cubitos latitudinis in quattuor
angulis eius: & corona in circuitu eius dimi-
dij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per cir-
cuitum: gradus autem eius versi ad Orien-
tem. * Et dixit ad me: Fili hominis, hæc di- 18
cit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in
quacumque die fuerit fabricatum; vt offera-
tur super illud holocaustum, & effundatur
sanguis. * Et dabis Sacerdotibus, & Leuitis, 19
qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad F
me: ait Dominus Deus, vt offerant mihi vi-
tulum de armento pro peccato. * Et assumens 20
de sanguine eius, pones super quattuor cor-
nua eius, & super quattuor angulos crepidinis
& super coronam in circuitu: & mundabis
illud, & expiabis. * Et tolles vitulum, qui 21
oblatus fuerit pro peccato: & combures eum
in separato loco domus extra sanctuarium. * 22
Et in die secunda offeres hircum caprarum
immaculatum pro peccato: & expiabunt al-
tare, sicut expiauerunt in vitulo. * Cumque 23
compleueris expians illud, offeres vitulum de G
armento immaculatum, & arietem de grege
immaculatum. * Et offeres eos in conspectu 24
Domini: & mittent sacerdotes super eos sal,
& offerent eos holocaustum Domino. * Sep- 25
tem diebus facies hircum pro peccato quo-
tidie: & vitulum de armento, & arietem de
pecoribus, immaculatos offerent. * Septem 26
diebus expiabunt altare, & mundabunt illud:
& implebunt manum eius. * Expletis autem 27
diebus, in die octaua & vltrà, facient sacer-
dotes super altare holocausta vestra, & quæ
pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait
Dominus Deus.

CAPVT XLIV.

Porta sanctuarij clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Leuita qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

ET conuertit me ad viam portæ sanctua-
rij exterioris, quæ respiciebat ad Orien- 1.
tem: & erat clausa. * Et dixit Dominus ad A
me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, 2
& vir non transibit per eam: quoniam Do-
minus Deus Israel ingressus est per eam, erit-
que clausa * Principi. Princeps ipse sedebit 3
in ea, vt comedat panem coram Domino:
per viam portæ vestibuli ingredietur, & per
4 viam eius egredietur. * Et adduxit me per
B viam portæ Aquilonis in conspectu do-
mus: & vidi, & ecce impleuit gloria
Domini domum Domini: & cecidi in fa-
5 ciem meam. * Et dixit ad me Dominus: Fi-
li hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis,
& auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor
ad te de vniuersis ceremonijs domus Domi-
ni, & de cunctis legibus eius: & pones cor
tuum in vijs templi per omnes exitus san-
6 ctuarij. * Et dices ad exasperantem me do-
mum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Suf-
ficiant vobis omnia scelera vestra domus Is-
7 rael: * eò quod inducitis filios alienos incir-
cumcisos corde, & incircumcisos carne, vt
sint in sanctuario meo, & polluant domum
meam: & offertis panes meos, adipem, &
sanguinem: & dissoluitis pactum meum in
8 omnibus sceleribus vestris. * Et non seruastis
C præcepta sanctuarij mei: & posuistis custodes
obseruationum mearum in sanctuario meo
9 vobismetipsis. * Hæc dicit Dominus Deus:
Omnis alienigena incircumcisus corde, & in-
circumcisus carne, non ingredietur sanctua-
tium meum, omnis filius alienus qui est in me-
10 dio filiorum Israel. * Sed & Leuitæ, qui lon-
gè recesserunt à me in errore filiorum Israel,
& errauerunt à me post idola sua, & portaue-
11 runt iniquitatem suam: * erunt in sanctuario
meo æditui, & ianitores portarum domus, &
ministri domus: ipsi mactabunt holocausta,
& victimas populi: & ipsi stabunt in cons-
12 pectu eorum, vt ministrent ei. * Pro eo quòd
D ministrauerunt illis in conspectu idolorum
suorum, & facti sunt domui Israel in offendi-
culum iniquitatis: idcircò leuaui manum
meam super eos, ait Dominus Deus, & por-
13 tabunt iniquitatem suam: * & non appropin-
quabunt ad me vt sacerdotio fungantur mihi,
neque accedent ad omne sanctuarium meum
iuxta sancta sanctorum: sed portabunt con-
14 fusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt. *
Et dabo eos ianitores domus in omni mini-
15 sterio eius, & in vniuersis quæ fient in ea. *
Sacerdotes autem & Leuitæ filij Sadoc, qui
custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cùm
errarent filij Israel à me, ipsi accedent ad me
vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu
E meo vt offerant mihi adipem, & sanguinem,
16 ait Dominus Deus. * Ipsi ingredientur san-
ctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam
meam vt ministrent mihi, & custodiant
17 ceremonias meas. * Cúmque ingredientur
portas atrij interioris, vestibus lineis induen-
tur: nec ascendet super eos quidquam la-
neum, quando ministrant in portis atrij in-
18 terioris & intrinsecus. * Vittæ lineæ erunt in
capitibus eorum, & feminalia linea erunt in
lumbis eorum, & non accingentur in sudo-
19 re. * Cúmque egredientur atrium exterius ad
populum, exuent se vestimentis suis, in qui-
bus ministrauerant, & reponent ea in gazo-

phylacio sanctuarij, & vestient se vestimen- F
tis alijs: & non sanctificabunt populum in
vestibus suis.* Caput autem suum non radent 20
neque comam nutrient: sed tondentes attondent
capita sua. * Et vinum non bibet omnis 21
sacerdos quando ingressurus est atrium inte-
† Leuit. 21. c. 14. rius. * † Et viduam & repudiatam non acci- 22
pient vxores, sed virgines de semine domus
Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacer-
dote, accipient.* Et populum meum docebunt 23
quid sit inter sanctum & pollutum, & inter
mundum & immundum ostendent eis. * Et 24
cùm fuerit controuersia, stabunt in iudicijs
meis, & iudicabunt: leges meas, & præcepta
mea in omnibus sollemnitatibus meis custo-
dient, & Sabbata mea sanctificabunt. * Et 25
ad mortuum hominem non ingredientur, ne
polluantur, nisi ad patrem & matrem, & fi-
lium & filiam, & fratrem & sororem, quæ al-
terum virum non habuerit: in quibus conta- G
minabuntur. * Et postquam fuerit emunda- 26
tus, septem dies numerabuntur ei. * Et in 27
die introitus sui in sanctuarium ad atrium in
terius, vt ministret mihi in sanctuario, offeret
† Num. 18. c. 20. Deut. 18. a. 1. pro peccato suo, ait Dominus Deus. * † Non 28
erit autem eis hereditas, ego hereditas eo-
rum: & possessionem non dabitis eis in Israel,
ego enim possessio eorum. * Victimam & 29
pro peccato & pro delicto ipsi comedent: &
† Ex. 22. d. 29. omne votum in Israel ipsorum erit. * † Et 30
primitiua omnium primogenitorum. & om-
nia libamenta ex omnibus quæ offeruntur,
sacerdotum erunt: & primitiua ciborum ve-
strorum dabitis sacerdoti, vt reponat benedi-
† Leu. 22. a 8. ctionem domui tuæ. * † Omne morticinum, 31
& captum à bestia de auibus & de pecoribus
non comedent Sacerdotes.

CAPVT XLV.

In terra diuisione, separatis Domino primitijs, assignanda est certa portio sacerdotibus, Leuitis, ciuitati ac principi: seruandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitijs & sacrificijs: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in sollemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

CVmque cœperitis terram diuidere sorti- 1
tò, separate primitias Domino, sancti- A
ficatum de terra, longitudine viginti quin-
que millia, & latitudine decem millia: san-
ctificatum erit in omni termino eius per cir-
cuitum.* Et erit ex omni parte sanctificatum 2
quingentos per quingentos, quadrifariàm
per circuitum: & quinquaginta cubitis in
suburbana eius per gyrum. * Et à mensura 3
ista mensurabis longitudinem viginti quin-
que millium, & latitudinem decem millium B
& in ipso erit templum, sanctumque sancto-
rum. * Sanctificatum de terra erit sacerdoti- 4
bus ministris sanctuarij, qui accedunt ad mi-
nisterium Domini: & erit eis locus in do-
mos, & in sanctuarium sanctitatis. * Vigin- 5
tiquinque autem millia longitudinis, & de-
cem millia latitudinis erunt Leuitis, qui mi-
nistrant domui: ipsi possidebunt viginti ga-
6 zophylacia. * Et possessionem ciuitatis dabitis
quinque millia latitudinis, & longitudinis
vigintiquinque millia, secundùm separatio-
7 nem sanctuarij, omni domui Israel. * Prin-
C cipi quoque hinc, & inde in separationem
sanctuarij, & in possessionem ciuitatis, con-
tra faciem separationis sanctuarij, & contra
faciem possessionis vrbis: à latere Maris vs-
que ad Mare, & à latere Orientis vsque ad
Orientem: Longitudinis autem iuxta vnam-
quamque partem à termino Occidentali vs-
8 que ad terminum Orientalem.* De terra erit
ei possessio in Israel: & non depopulabuntur
vltrà principes populum meum: sed terram
D dabunt domui Israel secundùm tribus eorum.
9 * Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vo-
bis principes Israel: iniquitatem & rapinas
intermittite, & iudicium & iustitiam facite,
separate confinia vestra à populo meo, ait
10 Dominus Deus. * Statera iusta, & ephi iu-
11 stum, & batus iustus erit vobis. * Ephi & batus
æqualia, & vnius mensuræ erunt: vt capiat
decimam partem cori batus, & decimam
partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit
12 æqua libratio eorum. * † Siclus autem viginti † Ex. 30. b. 13.
obolos habet. Porrò viginti sicli, & viginti Leu. 27. c. 25.
quinque sicli, & quindecim sicli mnam fa-
13 ciunt. * Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: Num. 3. g. 47.
E sextam partem ephi de coro frumenti, & sex-
14 tam partem ephi de coro hordei. * Mensura
quoque olei, batus olei, decima pars cori est:
& decem bati corum faciunt: quia decem ba-
15 ti implent corum. * Et arietem vnum de gre-
ge ducentorum, de his quæ nutriunt Israel
in sacrificium, & in holocaustum, & in paci-
fica, ad expiandum pro eis, ait Dominus
16 Deus. * Omnis populus terræ tenebitur pri-
17 mitijs his principi in Israel.* Et super princi-
pem erunt holocausta, & sacrificium, & liba-
F mina in sollemnitatibus, & in Calendis, &
in Sabbatis, & in vniuersis sollemnitatibus
domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrifi-
cium, & holocaustum, & pacifica ad expian-
18 dum pro domo Israel. * Hæc dicit Dominus
Deus: In primo mense, vna mensis, sumes
vitulum de armento immaculatum: & ex-
19 piabis sanctuarium. * Et tollet sacerdos de
sanguine quod erit pro peccato: & ponet in
postibus domus, & in quatuor angulis crepi-
dinis altaris, & in postibus portæ atrij inte-
20 rioris. * Et sic facies in septima mensis, pro
vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus
21 est, & expiabis pro domo * In primo men-
G se, quartadecima die mensis, erit vobis Pa-
schæ sollemnitas: septem diebus azyma come-
22 dentur. * Et faciet princeps in die illa pro
se, & pro vniuerso populo terræ, vitulum
23 pro peccato. * Et in septem dierum sollem-
nitate faciet holocaustum Domino septem
vitulos, & septem arietes immaculatos quo-
tidie septem diebus: & pro peccato hir-
24 cum capratum quotidie. * Et sacrificium
ephi

ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet:
& olei hin per ſingula ephi. * Septimo men- 25
ſe, quintadecima die menſis in ſollemnitate,
faciet ſicut ſupra dicta ſunt per ſeptem dies,
tam pro peccato, quàm pro holocauſto, &
in ſacrificio, & in oleo.

CAPVT XLVI.

Porta ſolis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocauſta his diebus offeret princeps, quáue porta ipſe aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de ſpontaneo & quotidiano principis holocauſto: de ipſius dono filiis aut ſeruis dato, loca in quibus ſacerdotes coquant ſacrificia & miniſtri victimas populi.

HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrij 1
interioris, quæ reſpicit ad Orientem, A
erit clauſa ſex diebus, in quibus opus fit: die
autem Sabbati aperietur, ſed & in die Calen-
darum aperietur. * Et intrabit princeps per 2
viam veſtibuli portæ deſoris, & ſtabit in li-
mine portæ: & facient ſacerdotes holocau-
ſtum eius, & pacifica eius: & adorabit ſuper
limen portæ, & egredietur: porta autem non
claudetur vſque ad veſperam. * Et adorabit 3
populus terræ ad oſtium portæ illius in Sab-
batis, & in Calendis, coram Domino. * Ho- 4
locauſtum autem hoc offeret princeps Do- B
mino: in die Sabbati ſex agnos immacula-
tos, & arietem immaculatum. * Et ſacrificium 5
ephi per arietem: in agnis autem ſacrificium
quod dederit manus eius: & olei hin per ſin-
gula ephi. * In die autem Calendarum vitu- 6
lum de armento immaculatum: & ſex agni
& arietes immaculati erunt. * Et ephi per vi- 7
tulum, ephi quoque per arietem faciet ſacri-
ficium: de agnis autem, ſicut inuenerit manus
eius: & olei hin per ſingula ephi. * Cumque 8
ingreſſurus eſt princeps, per viam veſtibuli C
portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.
* Et cùm intrabit populus terræ in conſpe- 9
ctu Domini in ſolemnitatibus? qui ingredi-
tur per portam Aquilonis, vt adoret, egredia-
tur per viam portæ Meridianæ: porrò qui in-
greditur per viam portæ Meridianæ, egredia-
tur per viam portæ Aquilonis: non reuerte-
tur per viam portæ, per quam ingreſſus eſt,
ſed è regione illius egredietur.* Princeps au- 10
tem in medio eorum cum ingredientibus in-
gredietur, & cum egredientibus egredietur,
* Et in nundinis, & in ſollemnitatibus erit 11
ſacrificium ephi per vitulum, & ephi per arie- D
tem: agnis autem erit ſacrificium ſicut inue-
nerit manus eius: & olei hin per ſingula
ephi. * Cùm autem fecerit princeps ſponta- 12
neum holocauſtum, aut pacifica voluntaria
Domino; aperietur ei porta quæ reſpicit ad
Orientem, & faciet holocauſtum ſuum, &
pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die ſabbati:
& egredietur, clauderurque porta poſtquam
exierit. * Et agnum eiuſdem anni immacu- 13
latum faciet holocauſtum quotidie Domino:
ſemper manè faciet illud. * Et faciet ſacrifi- 14
E cium ſuper eo cata mane mane ſextam partem
ephi, & de oleo tertiam partem hin, vt miſ-
ceatur ſimilæ: ſacrificium Domino legiti-
15 mum, iuge atque perpetuum.* Faciet agnum,
& ſacrificium, & oleum cata mane mane: ho-
16 locauſtum ſempiternum. * Hæc dicit Domi-
nus Deus: Si dederit princeps domum ali-
cui de filiis ſuis: hereditas eius, filiorum ſuo-
17 rum erit, poſſidebunt eam hereditariè. * Si
F autem dederit legatum de hereditate ſua vni
ſeruorum ſuorum, erit illius vſque ad annum
remiſſionis, & reuertetur ad principem: he-
18 reditas autem eius, filiis eius erit. * Et non
accipiet princeps de hereditate populi per
violentiam, & de poſſeſſione eorum: ſed de
poſſeſſione ſua hereditatem dabit filiis ſuis:
vt non diſpergatur populus meus vnuſquiſ-
19 que à poſſeſſione ſua. * Et introduxit me per
ingreſſum, qui erat ex latere portæ, in gazo-
phylacia ſanctuarij ad ſacerdotes, quæ reſpi-
ciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus ver-
20 gens ad Occidentem. * Et dixit ad me? Iſte
G eſt locus vbi coquent ſacerdotes pro pecca-
to, & pro delicto: vbi coquent ſacrificium,
vt non efferant in atrium exterius, & ſancti-
21 ficetur populus. * Et eduxit me in atrium ex-
terius, & circumduxit me per quatuor angu-
los atrij: & ecce atriolum erat in angulo atrij,
22 atriola ſingula per angulos atrij. * In qua-
tuor angulis atrij atriola diſpoſita, quadragin-
ta cubitorum per longum, & triginta per la-
23 tum: menſuræ vnius quatuor erant. * Et pa-
ries per circuitum ambiens quatuor atriola:
& culinæ fabricatæ erant ſubter porticus per
24 gyrum. * Et dixit ad me: Hæc eſt domus cu-
linarum, in qua coquent miniſtri domus Do-
mini victimas populi.

CAPVT XLVII.

Aquæ ſubter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum deſcendentes, efficiuntur torrens qui tandem non poteſt tranſuadari, & ſanat omnia ad quæ pertigerit, habens piſces & arbores fructiferas: termini Terræ ſanctæ, quæ duodecim tribubus Iſrael & aduenis diuidenda eſt.

1 ET conuertit me ad portam domus, & ec-
A ce aquæ egrediebantur ſubter limen do-
mus ad Orientem: facies enim domus reſpi-
ciebat ad Orientem: aquæ autem deſcende-
bant in latus templi dextrum ad Meridiem
2 altaris. * Et eduxit me per viam portæ Aqui-
lonis, & conuertit me ad viam foras portam
exteriorem, viam quæ reſpiciebat ad Orien-
tem: & ecce aquæ redundantes à latere dex-
3 tro. * Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui
habebat funiculum in manu ſua, & menſus
eſt mille cubitos: & traduxit me per aquam
4 vſque ad talos. * Rurſumque menſus eſt mil-
le, & traduxit me per aquam vſque ad genua:
5 * & menſus eſt mille, & traduxit me per
aquam vſque ad renes. Et menſus eſt mille,
torrentem, quem non potui pertranſire:
quoniam intumuerant aquæ profundi tor-
rentis,

rentis, qui non poteſt tranſuadari. * Et dixit 6
ad me: Certè vidiſti fili hominis. Et eduxit B
me, & conuertit ad ripam torrentis. * Cùm- 7
que me conuertiſſem, ecce in ripa torrentis
ligna multa nimis ex vtraque parte. * Et ait 8
ad me: Aquæ iſtæ, quæ egrediuntur ad tu-
mulos ſabuli Orientalis, & deſcendunt ad
plana deſerti, intrabunt mare, & exibunt, &
ſanabuntur aquæ. * Et omnis anima viuens, 9
quæ ſerpit quocumque venerit torrens, viuet:
& erunt piſces multi ſatis poſtquam venerint
illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur & viuent om-
nia, ad quæ venerit torrens.* Et ſtabunt ſuper 10
illas piſcatores, ab Engaddi vſque ad Engal-
lim ſiccatio ſagenarum erit: plurimæ ſpecies
erunt piſcium eius, ſicut piſces maris magni,
multitudinis nimiæ:* in littoribus autem eius, 11
& in paluſtribus non ſanabuntur, quia in ſa-
linas dabuntur. * Et ſuper torrentem orietur 12
in ripis eius ex vtraque parte omne lignum
pomiferum: non defluet folium ex eo, & non
deficiet fructus eius: per ſingulos menſes af- C
feret primitiua, quia aquæ eius de ſanctuario
egredientur: & erunt fructus eius in cibum,
& folia eius ad medicinam. * Hæc dicit Do- 13
minus Deus: Hic eſt terminus in quo poſſi-
debitis terram in duodecim tribubus Iſrael:
quia Ioſeph duplicem funiculum habet. * 14
Poſſidebitis autem eam ſinguli æquè vt frater
ſuus; ſuper quam leuaui manum meam vt da-
rem patribus veſtris: & cadet terra hæc vo-
bis in poſſeſſionem. * Hic eſt autem termi- 15
nus terræ: ad plagam Septemtrionalem, à
mari magno via Hethalon, venientibus Se-
dada, * Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt in- 16
ter terminum Damaſci & confinium Emath,
domus Tichon, quæ eſt iuxta terminum Au-
ran.* Et erit terminus à mari vſque ad atrium 17
Enon terminus Damaſci, & ab Aquilone ad
Aquilonem: terminus Emath plaga Sep-
temtrionalis. * Porrò plaga Orientalis de 18
medio Auran, & de medio Damaſci, &
de medio Galaad, & de medio terræ Iſrael, D
Iordanis diſterminans ad mare Orientale,
metiemini etiam plagam Orientalem. * Pla- 19
ga autem auſtralis meridiana, à Thamar
vſque ad aquas contradictionis Cades: &
torrens vſque ad mare magnum: & hæc
eſt plaga ad Meridiem auſtralis. * Et plaga 20
Maris, mare magnum à confinio per dire-
ctum donec venias Emath: hæc eſt plaga
Maris. * Et diuidetis terram iſtam vobis per 21
tribus Iſrael:* & mittetis eam in hereditatem 22
vobis, & aduenis, qui acceſſerint ad vos, qui
genuerint filios in medio veſtrûm: & erunt
vobis ſicut indigenæ inter filios Iſrael: vobiſ-
cum diuident poſſeſſionem in medio tribuum
Iſrael.* In tribu autem quacumque fuerit ad- 23
uena, ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait Domi-
nus Deus.

CAPVT XLVIII.

Diuiſio Terræ ſanctæ in duodecim tribus: vbi ſint primitiæ & ſanctuarium: locus Sacerdotum ac Leuitarum: menſura ciuitatis in quadro cum ſuburbanis: poſſeſſio principis & duodecim portæ ciuitatis iuxta duodecim tribus.

1 ET hæc nomina tribuum à finibus Aqui-
A lonis iuxta viam Hethalon pergentibus
Emath, atrium Enan terminus Damaſci ad
Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei pla-
2 ga Orientalis mare, Dan vna. * Et ſuper ter-
minum Dan, à plaga Orientali vſque ad pla-
3 gam Maris, Aſer vna: * & ſuper terminum
Aſer, à plaga Orientali vſque ad plagam Ma-
4 ris, Nephthali vna. * Et ſuper terminum
Nephthali, à plaga Orientali vſque ad pla-
5 gam Maris, Manaſſe vna. * Et ſuper termi-
num Manaſſe, à plaga Orientali vſque ad pla-
6 gam Maris, Ephraim vna. * Et ſuper termi-
num Ephraim, à plaga Orientali vſque ad pla-
7 gam Maris, Ruben vna. * Et ſuper terminum
Ruben, à plaga Orientali vſque ad plagam
8 Maris, Iuda vna. * Et ſuper terminum Iuda, à
plaga Orientali vſque ad plagam Maris, erunt
primitiæ, quas ſeparabitis, vigintiquinque
millibus latitudinis & longitudinis, ſicuti ſin-
gulæ partes à plaga Orientali vſque ad pla-
gam Maris: & erit ſanctuarium in medio eius.
9 * Primitiæ, quas ſeparabitis Domino: longi-
tudo vigintiquinque millibus, & latitudo de-
10 cem millibus.* Hæ autem erunt primitiæ ſan-
B ctuarij ſacerdotum: ad Aquilonem longitu-
dinis vigintiquinque millia, & ad Mare lati-
tudinis decem millia, ſed ad Orientem lati-
tudinis decem millia, & ad Meridiem longi-
tudinis vigintiquinque millia: & erit ſanctua-
11 rium Domini in medio eius. * Sacerdotibus
ſanctuarium erit de filiis Sadoc, qui cuſtodie-
runt ceremonias meas, & non errauerunt
cùm errarent filij Iſrael, ſicut errauerunt &
12 Leuitæ. * Et erunt eis primitiæ de primitiis
terræ ſanctum ſanctorum, iuxta terminum
13 Leuitarum. * Sed & Leuitis ſimiliter iuxta fi-
nes ſacerdotum vigintiquinque millia longi-
tudinis, & latitudinis decem millia. Omnis
longitudo viginti & quinque millium, & la-
14 titudo decem millium. * Et non venumda-
bunt ex eo, neque mutabunt, neque trans-
ferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt
15 Domino. * Quinque millia autem quæ ſu-
perſunt in latitudine per vigintiquinque mil-
lia, profana erunt vrbis in habitaculum, &
in ſuburbana: & erit ciuitas in medio eius.
16 * Et hæ menſuræ eius: ad plagam Septem-
trionalem quingenta & quatuor millia: & ad
plagam Meridianam, quingenta & quatuor
millia: & ad plagam Orientalem, quingenta
& quatuor millia: & ad plagam Occidenta-
17 lem, quingenta & quatuor millia. * Erunt au-
C tem ſuburbana ciuitatis ad Aquilonem du-
centa quinquaginta, & ad Meridiem ducen-
ta quinquaginta, & ad Orientem ducenta
quinquaginta, & ad Mare ducenta quinqua-
18 ginta. * Quod autem reliquum fuerit in lon-
gitudine ſecundùm primitias ſanctuarij, de-
cem millia in Orientem, & decem millia in
Occi

Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij:
& erunt fruges eius in panes his qui seruiunt
ciuitati. * Seruientes autem ciuitati, opera- 19
buntur ex omnibus tribubus Israel. * Omnes 20
primitiæ vigintiquinque millium, per vigin-
tiquinque millia in quadrum, separabuntur
in primitias sanctuarij, & in possessionem ci-
uitatis. * Quod autem reliquum fuerit, prin- 21
cipis erit ex omni parte primitiarum sanctua-
rij, & possessionis ciuitatis è regione viginti-
quinque millium primitiarum vsque ad ter-
minum Orientalem: sed & ad Mare, è regio-
ne vigintiquinque millium vsque ad termi-
num maris, similiter in partibus principis erit:
& erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuarium
templi in medio eius. * De possessione autem 22
Leuitarum, & de possessione ciuitatis in me-
dio partium principis: erit inter terminum
Iuda, & inter terminum Beniamin, & ad prin-
cipem pertinebit. * Et reliquis tribubus: A 23
plaga Orientali vsque ad plagam Occidenta-
lem, Beniamin vna. * Et contra terminum 24
Beniamin, à plaga Orientali vsque ad pla- D
gam Occidentalem, Simeon vna. * Et super 25
terminum Simeonis, à plaga Orientali vsque
ad plagam Occidentalem, Issachar vna. * Et 26
super terminum Issachar, à plaga Orientali
vsque ad plagam Occidentalem, Zabulon
27 vna. * Et super terminum Zabulon, à plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Gad vna.
28 * Et super terminum Gad, ad plagam Au-
stri in meridie: & erit finis de Thamar vs-
que ad aquas contradictionis Cades, here-
29 ditas contra mare magnum. * Hæc est terra,
quam mittetis in sortem tribubus Israel: &
hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.
30 * Et hi egressus ciuitatis: A plaga Septem-
trionali quingentos & quatuor millia men-
31 surabis. * Et portæ ciuitatis ex nominibus
tribuum Israel, portæ tres à Septemtrione,
porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta
32 Leui vna. * Et ad plagam Orientalem, quin-
gentos & quatuor millia: & portæ tres,
porta Ioseph vna, porta Beniamin vna, por-
33 ta Dan vna. * Et ad plagam Meridianam,
quingentos & quatuor millia metieris: &
portæ tres, porta Simeonis vna, porta Is-
34 sachar vna, porta Zabulon vna. * Et ad
plagam Occidentalem, quingentos & qua-
tuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad
vna, porta Aser vna, porta Nephthali vna.
35 * Per circuitum, decem & octo millia: &
nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibi-
dem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Daniel, Ananias, Misaël & Azarias in captiuitate eliguntur, vt docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum vt solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

ANNO tertio regni Ioa- 1
kim regis Iuda, venit A
Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis in Ierusalem, &
obsedit eam: * & tradi- 2
dit Dominus in manu
eius Ioakim regem Iuda,
& partem vasorum domus Dei, & asporta-
uit ea in terram Sennaar in domum dei sui,
& vasa intulit in domum thesauri dei sui. * 3
Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum,
vt introduceret de filiis Israel, & de semine
regio & tyrannorum, * pueros, in quibus 4
nulla esset macula, decoros forma, & erudi-
tos omni sapientia cautos scientia, & doctos
disciplina, & qui possent stare in palatio re-
gis, vt doceret eos litteras, & linguam Chal-
5 dæorum. * Et constituit eis rex annonam
per singulos dies de cibis suis, & de vino
vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis,
6 posteà starent in conspectu regis. * Fuerunt
ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ana-
7 nias, Misaël, & Azarias. * Et imposuit eis
B præpositus eunuchorum, nomina; Danieli,
Baltassar; Ananiæ, Sidrach; Misaëli, Misach;
8 & Azariæ, Abdenago. * Proposuit autem
Daniel in corde suo, ne pollueretur de men-
sa regis, neque de vino potus eius, & roga-
uit eunuchorum præpositum ne contami-
9 naretur. * Dedit autem Deus Danieli gra-
tiam & misericordiam in conspectu principis
10 eunuchorum. * Et ait princeps eunuchorum
ad Danielem: Timeo ego dominum meum
regem, qui constituit vobis cibum & potum:
qui si viderit vultus vestros macilentiores
præ ceteris adolescentibus coæuis vestris, con-
11 demnabitis caput meum regi. * Et dixit Da-
C niel ad Malasar, quem constituerat princeps
eunuchorum super Danielem, Ananiam,
12 Misaëlem, & Azariam: * Tenta nos obsecro
seruos tuos diebus decem, & dentur nobis le-
gumina ad vescendum, & aqua ad biben-
13 dum: * contemplare vultus nostros, & vul-
tus puerorum qui vescuntur cibo regio: &
14 sicut videris, facies cum seruis tuis. * Qui
auditu

audito sermone huiuscemodi, tentauit eos
diebus decem. * Post dies autem decem, ap- 15
paruerunt vultus eorum meliores & corpu-
lentiores præ omnibus pueris, qui vesceban-
tur cibo regio. * Porrò Malasar tollebat ciba- 16
ria, & vinum potus eorum: dabatque eis le-
gumina.* Pueris autem his dedit Deus scien- 17
tiam & disciplinam, in omni libro & sapien- D
tia: Danieli autem intelligentiam omnium
visionum & somniorum. * Completis itaque 18
diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur:
introduxit eos præpositus eunuchorum
in conspectu Nabuchodonosor. * Cumque 19
eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales
de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misaël, &
Azarias: & steterunt in conspectu Regis. * 20
Et omne verbum sapientiæ & intellectus,
quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis
decuplum, super cunctos ariolos & magos,
† Infr. 6. 28. qui erant in vniuerso regno eius. * Fuit au- 21
tem Daniel vsque ad annum primum Cyri
regis.

CAPVT II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conicctare non potentes, iubentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

IN anno secundo regni Nabuchodonosor, 1
vidit Nabuchodonosor somnium, & con- A
territus est spiritus eius, & somnium eius fu-
git ab eo. * Præcepit autem rex, vt conuoca- 2
rentur arioli, & magi, & malefici, & Chal-
dæi, vt indicarent regi somnia sua: qui cùm
venissent, steterunt coram rege. * Et dixit ad 3
eos rex: Vidi somnium; & mente confusus
ignoro quid viderim. * Responderuntque 4
Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum
viue: dic somnium seruis tuis, & interpreta-
tionem eius indicabimus. * Et respondens 5
rex, ait Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi
indicaueritis mihi somnium, & coniecturam
eius, peribitis vos, & domus vestræ publica-
buntur. * Si autem somnium, & coniecturam 6
eius narraueritis, præmia, & dona, & hono-
rem multum accipietis à me: somnium igi-
tur, & interpretationem eius indicate mihi. 7
* Responderunt secundò, atque dixerunt: B
Rex somnium dicat seruis suis, & interpre-
tationem illius indicabimus. * Respondit rex, 8
& ait: Certè noui quòd tempus redimitis,
scientes quòd recesserit à me sermo. * Si er- 9
go somnium non indicaueritis mihi, vna est
de vobis sententia, quòd interpretationem
quoque fallacem & deceptione plenam com-
posueritis, vt loquamini mihi donec tempus
pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt
sciam quòd interpretationem quoque eius ve-
ram loquamini. * Respondentes ergo Chal- 10
dæi coram rege, dixerunt: Non est homo
super terram, qui sermonem tuum, rex, pos-
sit implere: sed neque regum quisquam ma-
gnus & potens verbum huiuscemodi sciscitatur
ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.
11 * Sermo enim, quem tu quæris, rex, grauis
est: nec reperietur quisquam, qui indicet il-
lum in conspectu regis: exceptis diis, quo-
12 rum non est cùm hominibus conuersatio. *
Quo audito, rex in furore & in ira magna.
præcepit, vt perirent omnes sapientes Baby-
13 lonis. * Et egressa sententia, sapientes inter-
ficiebantur: quærebanturque Daniel & socij
14 eius, vt perirent. * Tunc Daniel requisiuit de
C lege atque sententia, ab Arioch principe mi-
litiæ regis, qui egressus fuerat ad interficien-
15 dos sapientes Babylonis. * Et interrogauit
eum, qui à rege potestatem acceperat, quam
ob causam tam crudelis sententia à facie re-
gis esset egressa. Cùm ergo rem indicasset
16 Arioch Danieli, * Daniel ingressus rogauit
regem, vt tempus daret sibi ad solutionem
17 indicandam regi. * Et ingressus est domum
suam, Ananiæque & Misaeli & Azariæ so-
18 ciis suis indicauit negotium: * vt quærerent
misericordiam à facie Dei cœli super sacra-
mento isto, & non perirent Daniel & socij
19 eius cum ceteris sapientibus Babylonis. *
Tunc Danieli mysterium per visionem no-
cte reuelatum est: & benedixit Daniel Deum
20 cœli, * & locutus ait: Sit nomen Domini be-
nedictum à sæculo & vsque in sæculum: quia
21 sapientia & fortitudo eius sunt. * Et ipse mu-
tat tempora, & ætates: transfert regna, atque
constituit: dat sapientiam sapientibus, & scien-
22 tiam intelligentibus disciplinam: * Ipse re-
D uelat profunda, & absconditа, & nouit in te-
23 nebris constituta: & lux cum eo est. * Tibi
Deus patrum nostrorum confiteor, teque
laudo: quia sapientiam & fortitudinem de-
disti mihi: & nunc ostendisti mihi quæ ro-
gauimus te, quia sermonem regis aperuisti
24 nobis.* Post hæc Daniel ingressus ad Arioch,
quem constituerat rex vt perderet sapientes
Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Baby-
lonis ne perdas: introduc me in conspectu
25 regis, & solutionem regi narrabo. * Tunc A-
rioch festinus introduxit Danielem ad re-
gem, & dixit ei: Inueni hominem de filiis
transmigrationis Iuda, qui solutionem regi
26 annuntiet. * Respondit rex, & dixit Danieli,
cuius nomen erat Baltassar: Putasne verè po-
tes mihi indicare somnium, quod vidi, & in-
27 terpretationem eius?* Et respondens Daniel
coram rege, ait: Mysterium, quod rex inter-
rogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices ne-
28 queunt indicare regi. * Sed est Deus in cœ-
lo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex
E Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in no-
uissimis temporibus. Somnium tuum & visio-
nes capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt:
29 * Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid
esset futurum post hæc: & qui reuelat my-
steria,

ſteria, oſtendit tibi quæ ventura ſunt. * Mihi 30
quoque non in ſapientia, quæ eſt in me plus
quàm in cunctis viuentibus, ſacramentum
hoc reuelatum eſt: ſed vt interpretatio regi
manifeſta fieret, & cogitationes mentis tuæ
ſcires. * Tu rex videbas, & ecce quaſi ſtatua 31
vna grandis: ſtatua illa magna, & ſtatura ſub-
limis ſtabat contra te, & intuitus eius erat ter-
ribilis. * Huius ſtatuæ caput ex auro optimo 32
erat, pectus autem & brachia de argento,
porrò venter & femora ex ære. * tibiæ autem 33
ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quæ-
dam autem fictilis. * Videbas ita, donec abſ- 34
ciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: &
percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis &
fictilibus, & comminuit eos. * Tunc contrita 35
ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, &
aurum, & redacta quaſi in fauillam æſtiuæ
areæ, quæ rapta ſunt vento: nulluſque locus
inuentus eſt eis: lapis autem, qui percuſſerat
ſtatuam, factus eſt mons magnus, & impleuit
vniuerſam terram.* hoc eſt ſomnium: Inter- 36
pretationem quoque eius dicemus coram te, F
rex. * Tu rex regum es: & Deus cœli, reg- 37
num, & fortitudinem, & imperium, & gloriam
dedit tibi: * & omnia in quibus habitant fi- 38
lij hominum, & beſtiæ agri: volucres quo-
que cæli dedit in manu tua, & ſub ditione
tua vniuerſa conſtituit, tu es ergo caput au-
reum.* Et poſt te conſurget regnum aliud mi- 39
nus te argenteum: & regnum tertium aliud
æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ. * Et 40
regnum quartum erit velut ferrum quomo-
do ferrum comminuit & domat omnia, ſic
comminuet & conteret omnia hæc. * Porrò 41
quia vidiſti pedum, & digitorum partem
teſtæ figuli, & partem ferream: regnum diui-
ſum erit, quod tamen de plantario ferri orie-
tur, ſecundùm quod vidiſti ferrum miſtum
teſtæ ex luto. * Et digitos pedum ex parte 42
ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum
erit ſolidum, & ex parte contritum. * Quòd 43
autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto,
commiſcebuntur quidem humano ſemine,
ſed non adhærebunt ſibi, ſicut ferrum miſceri
non poteſt teſtæ. * In diebus autem regno- 44
rum illorum, ſuſcitabit Deus cœli regnum, G
quod in æternum non diſſipabitur, & reg-
num eius alteri populo non tradetur: commi-
nuet autem, & conſumet vniuerſa regna hæc:
& ipſum ſtabit in æternum. * Secundũ quod 45
vidiſti, quòd de monte abſciſſus eſt lapis, ſi-
ne manibus, & comminuit teſtam, & ferrum,
& æs, & argentum, & aurum, Deus magnus
oſtendit regi, quæ ventura ſunt poſteà, & ve-
rum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio
eius.* Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in 46
faciem ſuam, & Danielem adorauit, & ho-
ſtias & incenſum præcepit vt ſacrificarent
ei.* Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus 47
veſter Deus deorum eſt, & Dominus regum,
& reuelans myſteria: quoniam tu potuiſti
aperire hoc ſacramentum. * Tunc rex Da- 48
nielem in ſublime extulit, & munera multa
& magna dedit ei: & conſtituit eum princi-
pem ſuper omnes prouincias Babylonis, &
præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſa-
49 pientes Babylonis. * Daniel autem poſtulauit
à rege; & conſtituit ſuper opera prouinciæ
Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago:
ipſe autem Daniel erat in foribus regis.

CAPVT III.

Ananias, Miſael, & Azarias nolentes adorare ſtatuam quam rex Nabuchodonoſor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæſi manentes confitentur Domino, quod propter peccata ſua gentis, paterentur afflictiones: & petentes eius miſericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonoſor animaduertens obſtupuit, & illis de fornace egreſſis benedicit Deum ipſorum, iubens vt occidatur quiſquis ipſum blaſphemauerit.

1 NAbuchodonoſor rex fecit ſtatuam au-
A ream, altitudine cubitorum ſexaginta,
latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in
2 campo Dura prouinciæ Babylonis.* Itaq; Na-
buchodonoſor rex miſit ad congregandos ſa-
trapas, magiſtratus, & iudices, duces & tyrãnos,
& præfectos, omneſque principes regionum,
vt conuenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam
3 erexerat Nabuchodonoſor rex. * Tunc con-
gregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus, & iudices,
duces, & tyranni, & optimates qui erant in
poteſtatibus conſtituti, & vniuerſi principes
regionum, vt conuenirent ad dedicationem
ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex.
ſtabant autem in conſpectu ſtatuæ, quam po-
4 ſuerat Nabuchodonoſor rex: * & præco cla-
mabat valenter: Vobis dicitur populis, tri-
5 bubus, & linguis: * In hora, qua audieritis
ſonitum tubæ, & fiſtulæ, & citharæ, ſambu-
cæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, & vniuerſi ge-
neris muſicorum, cadentes adorate ſtatuam
auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor
6 rex. * Si quis autem non proſtratus adoraue-
rit, eadem hora mittetur in fornacem ignis
7 ardentis. * Poſt hæc igitur ſtatim vt audie-
runt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, &
citharæ, ſambucæ & pſalterij, & ſympho-
niæ, & omnis generis muſicorum: cadentes
omnes populi, tribus & linguæ adorauerunt
ſtatuam auream, quam conſtituerat Nabu-
8 chodonoſor rex. * Statimque in ipſo tempo-
re accedentes viri Chaldæi accuſauerunt Iu-
9 dæos: * dixeruntque Nabuchodonoſor regi:
10 Rex in æternum viue: * tu rex poſuiſti de-
cretum, vt omnis homo, qui audierit ſonitum
tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalte-
rij, & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſi-
corum, proſternat ſe, & adoret ſtatuam au-
11 ream: * ſi quis autem non procidens adora-
12 uerit, mittatur in fornacem ignis ardentis. *
Sunt ergo viri Iudæi, quos conſtituiſti ſuper
opera regionis Babylonis, Sidrach, Miſach, &
Abdenago: viri iſti contempſerunt, rex, decre-
tum tuum: deos tuos non colunt, & ſtatuam

aurea, quam erexisti, non adorant. * Tunc 13
Nabuchodonosor in furore & in ira præce- B
pit, vt adducerentur Sidrach, Misach & Ab-
denago: qui confestim adducti sunt in con-
spectu regis. * Pronuntiansque Nabuchodo- 14
nosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, &
Abdenago, deos meos non colitis, & statuam
auream, quam constitui, non adoratis? * Nunc 15
ergo si estis parati, quacumque hora audieri-
tis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ,
& psalterij, & symphoniæ: omnisque gene-
ris musicorum, prosternite vos, & adorate
statuam quam feci: quòd si non adoraueri-
tis, eadem hora mittemini in fornacem ignis
ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos
de manu mea? * Respondentes Sidrach, 16
Misach, & Abdenago, dixerunt regi Na-
buchodonosor: Non oportet nos de hac re
respondere tibi. * Ecce enim Deus noster, 17
quem colimus, potest eripere nos de camino
ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, li-
berare.* Quòd si noluerit, notum sit tibi rex, 18
quia deos tuos non colimus, & statuam au-
ream, quam erexisti non adoramus. * Tunc 19
Nabuchodonosor repletus est furore: & a-
spectus faciei illius immutatus est super Si-
drach, Misach, & Abdenago, & præcepit vt
succenderetur fornax septuplum quàm suc-
cendi consueuerat. * Et viris fortissimis de 20
exercitu suo iussit, vt ligatis pedibus Sidrach,
Misach, & Abdenago, mitterent eos in for-
nacem ignis ardentis. * Et confestim viri illi 21
vincti, cum braccis suis, & tiaris, & calcea- C
mentis, & vestibus, missi sunt in medium
fornacis ignis ardentis, * nam iussio regis vr- 22
gebat: fornax autem succensa erat nimis.
Porrò viros illos, qui miserant Sidrach, Mi-
sach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.
* Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, 23
& Abdenago, ceciderunt in medio camino
ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

* Et ambulabant in medio flammæ lau- 24
dantes Deum, & benedicentes Domino.
* Stans autem Azarias orauit sic, aperiens- 25
que os suum in medio ignis, ait:
* Benedictus es Domine Deus patrum 26
nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen
tuum in sæcula: * quia iustus es in omnibus 27
quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua ve-
ra, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua ve-
ra. * Iudicia enim vera fecisti, iuxta omnia 28
quæ induxisti super nos, & super ciuitatem
sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia
in veritate, & in iudicio, induxisti omnia hæc
propter peccata nostra. * Peccauimus enim, 29
& iniquè egimus recedentes à te: & deli-
quimus in omnibus: * & præcepta tua non 30
audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus
sicut præceperas nobis vt benè nobis esset.
* omnia ergo, quæ induxisti super nos, & 31
vniuersa, quæ fecisti nobis, in vero iudicio
32 fecisti: * & tradidisti nos in manibus inimi-
corum nostrorum iniquorum, & pessimo-
rum, præuaricatorumque, & regi iniusto &
33 pessimo vltra omnem terram. * Et nunc non
possumus aperire os: confusio & opprobrium
facti sumus seruis tuis, & his qui colunt te.
34 * Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum.
D * propter nomen tuum, & ne dissipes testa-
35 mentum tuum: * neque auferas misericor-
diam tuam à nobis, propter Abraham dile-
ctum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel
36 sanctum tuum: * quibus locutus es pollicens
quòd multiplicares semen eorum sicut stel-
las cæli, & sicut arenam quæ est in littore
37 maris: * quia Domine imminuti sumus plus
quàm omnes gentes, sumusque humiles in
vniuersa terra hodie propter peccata nostra.
38 * Et non est in tempore hoc princeps, & dux,
& propheta, neque holocaustum, neque sa-
crificium, neque oblatio, neque incensum,
39 neque locus primitiarum coram te, * vt pos-
simus inuenire misericordiam tuam: sed in
animo contrito, & spiritu humilitatis susci-
40 piamur. * Sicut in holocausto arietum, &
taurorum, & sicut in millibus agnorum pin-
guium: sic fiat sacrificium nostrum in con-
spectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam
41 non est confusio confidentibus in te. * Et
nunc sequimur te in toto corde, & timemus
42 te, & quærimus faciem tuam. * Ne confun-
das nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudi-
nem tuam & secundùm multitudinem mise-
43 ricordiæ tuæ. * Et erue nos in mirabilibus
44 tuis, & da gloriam nomini tuo Domine: * &
confundantur omnes, qui ostendunt seruis
tuis mala, confundantur in omni potentia
45 tua, & robur eorum conteratur: * & sciant
quia tu es Dominus Deus solus, & glorio-
46 sus super orbem terrarum. * Et non cessa-
bant qui miserant eos ministri regis succen-
dere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, &
47 malleolis, * & effundebatur flamma super for-
48 nacem cubitis quadraginta nouem: * & eru-
pit, & incendit quos reperit iuxta fornacem
49 de Chaldæis. * Angelus autem Domini des-
E cendit cum Azaria, & sociis eius, in forna-
50 cem: & excussit flammam ignis de fornace, *
& fecit medium fornacis quasi ventum roris
flantem, & non tetigit eos omnino ignis, ne-
que contristauit, nec quidquam molestiæ in-
51 tulit. * Tunc hi tres quasi ex vno ore lauda-
bant, & glorificabant, & benedicebant Deum
in fornace, dicentes:
52 * Benedictus es Domine Deus patrum
nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & su-
perexaltatus in sæcula. & benedictum no-
men gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & su-
perexaltatum in omnibus sæculis.
53 * Benedictus es in templo sancto gloriæ
tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in
sæcula.
54 * Benedictus es in throno regni tui: & su-
perlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

* Benedictus es, qui intueris abyssos, & 55
sedes super cherubim: & laudabilis,& super-
exaltatus in sæcula.
* Benedictus es in firmamento cœli: & 56
laudabilis & gloriosus in sæcula.
* Benedicite omnia opera Domini Domi- 57
no: laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite Angeli Domini Domino: 58
laudate & superexaltate eum in sæcula.
† Ps. 148. 4. * † Benedicite cœli Domino: laudate & 59
superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite aquæ omnes, quæ super cœ- 60
los sunt, Domino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite omnes virtutes Domini Do- 61
mino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite sol & luna Domino: laudate 62
& superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite stellæ cœli Domino: lauda- 63
te & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnis imber & ros Domino: 64
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes spiritus Dei Domino: 65
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite ignis & æstus Domino: lau- 66
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite frigus & æstus Domino:lau- 67
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite rores & pruina Domino: 68
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite gelu & frigus Domino: lau- 69
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite glacies & niues Domino:lau- 70
date & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite noctes & dies Domino: lau- 71
date & superexaltate eum in sæcula. F
* Benedicite lux & tenebræ Domino: 72
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite fulgura & nubes Domino: 73
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicat terra Dominum: laudet & 74
superexaltet eum in sæcula.
* Benedicite montes & colles Domino: 75
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite vniuersa germinantia in ter- 76
ra Domino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Bendicite fontes Domino: laudate & 77
superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite maria & flumina Domino: 78
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite cete, & omnia quæ mouentur 79
in aquis, Domino: laudate & superexaltate
eum in sæcula. 80
* Benedicite omnes volucres cœli Domi-
no: laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes bestiæ & pecora 81
Domino: laudate & superexaltate eum in
sæcula. 82
* Benedicite filij hominum Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
* Benedicat Israel Dominum: laudet & 83
superexaltet eum in sæcula.

84 * Benedicite sacerdotes Domini Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
85 * Benedicite serui Domini Domino: lau-
date & superexaltate eum in sæcula.
86 * Benedicite spiritus & animæ iustorum
Domino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
87 * Benedicite sancti & humiles corde
Domino: laudate & superexaltate eum in
sæcula.
88 * Benedicite Anania, Asaria, Misael Domi-
no: laudate & superexaltate eum in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, & saluos fecit
de manu mortis,& liberauit nos de medio ar-
dentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 * Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia eius.
90 * Benedicite omnes religiosi Domino
Deo deorum: laudate & confitemini ei,quia
in omnia sæcula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur, & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 * Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit,
G & surrexit properè, & ait optimatibus suis:
Nónne tres viros misimus in medium ignis
compeditos? Qui respondentes regi, dixe-
92 runt: Verè rex. * Respondit, & ait: Ecce
ego video quatuor viros solutos, & ambulan-
tes in medio ignis, & nihil corruptionis in
93 eis est, & species quarti similis filio Dei. *
Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium
fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Mi-
sach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egre-
dimini, & venite. Statimque egressi sunt Si-
drach, Misach & Abdenago de medio ignis.
94 * Et congregati satrapæ, & magistratus, & iu-
dices, & potentes regis,contemplabantur vi-
ros illos, quoniam nihil potestatis habuisset
ignis in corporibus eorum, & capillus capitis
eorum non esset adustus, & sarabala eorum
non fuissent immutata, & odor ignis non trã-
95 sisset per eos. * Et erumpens Nabuchodono-
sor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach vi-
delicet, Misach & Abdenago, qui misit an-
gelum suum:& eruit seruos suos, qui credide-
runt in eum:& verbum regis immutauerunt,
& tradiderunt corpora sua ne seruirent,& ne
96 adorarent omnem deum, excepto Deo suo. *
A me ergo positum est hoc decretum,vt om-
nis populus, tribus,& lingua,quæcumque lo-
cuta fuerit blasphemiam contra Deum Si-
drach, Misach, & Abdenago, dispereat,& do-
mus eius vastetur:neque enim est alius Deus,
97 qui possit ita saluare. * Tunc rex promouit
Sidrach, Misach, & Abdenago, in prouin-
98 cia Babylonis.* NABVCHODONOSOR rex,
omnibus populis, gentibus, & linguis, qui
habitant in vniuersa terra, pax vobis multi-
99 plicetur. * Signa & mirabilia fecit apud me
Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare
100 * signa eius, quia magna sunt; & mirabilia
eius, quia fortia: & regnum eius regnum

† Inf. 4. g. 11. 7. d 14.
sempiternum, & † potestas eius in genera-
tionem & generationem,

CAPVT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur vt eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominùs somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognoscit: & tunc in suum regnum restituitur.

EGo Nabuchodonosor quietus eram in 1
domo mea, & florens in palatio meo: A
* somnium vidi, quod perterruit me: & co- 2
gitationes meæ in strato meo, & visiones ca-
pitis mei, conturbauerunt me. * Et per me 3
propositum est decretum vt introduceren-
tur in conspectu meo cuncti sapientes Ba-
bylonis, & vt solutionem somnij indicarent
mihi. * Tunc ingrediebantur arioli, magi, 4
Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in
conspectu eorum: & solutionem eius non
indicauerunt mihi: * donec collega ingres- 5
sus est in conspectu meo Daniel, cui nomen
Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui ha-
bet spiritum deorum sanctorum in semetipso:
& somnium coram ipso locutus sum. * Bal- 6
tassar princeps ariolorum, quoniam ego scio
quòd spiritum sanctorum deorum habeas in
te, & omne sacramentum non est impossibi-
le tibi: visiones somniorum meorum, quas
vidi, & solutionem earum narra. * Visio ca- 7
pitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce B
arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia.
* Magna arbor, & fortis: & proceritas eius 8
contingens cœlum: aspectus illius erat vs-
que ad terminos vniuersæ terræ. * Folia eius 9
pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca
vniuersorum in ea. subter eam habitabant
animalia & bestiæ, & in ramis eius conuer-
sabantur volucres cœli: & ex ea vescebatur
omnis caro. * Videbam in visione capitis 10
mei super stratum meum, & ecce vigil &
sanctus de cœlo descendit. * Clamauit forti- 11
ter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidi-
te ramos eius: excutite folia eius, & disper-
gito fructus eius: fugiant bestiæ quæ subter
eam sunt, & volucres de ramis eius. * Ve- 12
rumtamen germen radicum eius in terra si-
nite, & alligetur vinculo ferreo & æreo, in
herbis quæ foris sunt, & rore cœli tingatur,
& cum feris pars eius in herba terræ. * Cor 13
eius ab humano commutetur, & cor feræ C
detur ei: & septem tempora mutentur super
eum. * In sententia vigilum decretum est, 14
& sermo sanctorum, & petitio: donec co-
gnoscant viuentes, quoniam dominatur Ex-
celsus in regno hominum; & cuicumque
voluerit, dabit illud, & humillimum homi-
nem constituet super eum. * Hoc somnium 15
vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Bal-
tassar interpretationem narra festinus: quia
omnes sapientes regni mei non queunt so-
lutionem edicere mihi: tu autem potes, quia
16 spiritus deorum sanctorum in te est. * Tunc
Daniel, cuius nomen Baltassar, cœpit intra
semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora:
& cogitationes eius conturbabant eum. Res-
pondens autem rex ait: Baltassar, somnium
& interpretatio eius non conturbent te. Res-
pondit Baltassar, & dixit: Domine mi, som-
nium his qui te oderunt, & interpretatio eius
17 hostibus tuis sit. * Arborem quam vidisti sub-
D limem atque robustam, cuius altitudo per-
tingit ad cœlum, & aspectus illius in omnem
18 terram: * & rami eius pulcherrimi, & fructus
eius nimius, & esca omnium in ea, subter
eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius
19 commorantes aues cœli: * Tu es rex, qui
magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo
tua creuit, & peruenit vsque ad cœlum, &
20 potestas tua in terminos vniuersæ terræ. *
Quòd autem vidit rex vigilem & sanctum
descendere de cœlo, & dicere: Succidite ar-
borem, & dissipate illam, attamen germen
radicum eius in terra dimittite, & vinciatur
ferro & ære in herbis foris, & rore cœli
conspergatur, & cum feris sit pabulum
eius, donec septem tempora mutentur super
21 eum: * Hæc est interpretatio sententiæ Al-
E tissimi, quæ peruenit super dominum meum
22 regem: * Eiicient te ab hominibus, & cum
bestiis ferisque erit habitatio tua, & † fœ- † Inf. 5. f. 21.
num vt bos comedes, & rore cœli infun-
dêris: septem quoque tempora mutabuntur
super te, donec scias quòd dominetur Excel-
sus super regnum hominum, & cuicumque
23 voluerit, det illud. * Quòd autem præcepit
vt relinqueretur germen radicum eius, id est,
arboris: regnum tuum tibi manebit, post-
quam cognoueris potestatem esse cœlestem.
24 * Quamobrem rex consilium meum placeat
tibi, † & peccata tua eleemosynis redime, † Eccli. 3. d. 33.
& iniquitates tuas misericordiis pauperum:
25 forsitan ignoscet delictis tuis. * Omnia hæc
26 venerunt super Nabuchodonosor regem. *
Post finem mensium duodecim, in aula Ba-
27 bylonis deambulabat. * Responditque rex, &
F ait: Nónne hæc est Babylon magna, quam
ego ædificaui in domum regni, in robore
fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?
28 * Cumque sermo adhuc esset in ore regis,
vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodo-
29 nosor rex: Regnum tuum transibit à te, *
& ab hominibus eiicient te, & cum bestiis
& feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos
comedes, & septem tempora mutabuntur
super te, donec scias quòd dominetur Ex-
celsus in regno hominum, & cuicumque
30 voluerit, det illud. * Eadem hora sermo
completus est super Nabuchodonosor, &
ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos
comedit, & rore cœli corpus eius infectum
est: donec capilli eius in similitudinem
aquilarum crescerent, & vngues eius qua-
31 si auium. * Igitur post finem dierum, ego
Nabu

Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum le- G
uaui, & sensus meus redditus est mihi: &
Altissimo benedixi, & viuentem in sempiter-
num laudaui, & glorificaui: † quia potestas
eius potestas sempiterna, & regnum eius in
generationem & generationem. * Et omnes 32
habitatores terræ apud eum in nihilum re-
putati sunt: iuxta voluntatem enim suam fa-
cit tam in virtutibus cœli quàm in habitato-
ribus terræ: & non est qui resistat manui
eius, & dicat ei: Quare fecisti? * In ipso tem- 33
pore sensus meus reuersus est ad me,
& ad honorem regni mei decoremque
perueni & figura mea reuersa est ad me: &
optimates mei, & magistratus mei requisie-
runt me, & in regno meo restitutus sum: &
magnificentia amplior addita est mihi. * 34
Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, &
magnifico, & glorifico regem cœli: quia om-
nia opera eius vera, & viæ eius iudicia &
gradientes in superbia potest humiliare.

CAPVT V.

Postquam Baltassar in conuiuio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quòd quia secutus ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

BAltassar rex fecit grande conuiuium op- 1
timatibus suis mille: & vnusquisque se- A
cundùm suam bibebat ætatem. * Præcepit 2
ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa au-
rea & argentea, quæ asportauerat Nabucho-
donosor pater eius de templo, quod fuit in
Ierusalem, vt biberent in eis rex & optima-
tes eius, vxoresque eius, & concubinæ. * 3
Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ
asportauerat de templo, quod fuerat in Ieru-
salem: & biberunt in eis rex & optimates
eius, vxores & concubinæ illius. * Bibebant 4
vinum, & laudabant deos suos aureos, & ar-
genteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.
* In eadem hora apparuerunt digiti, quasi 5
manus hominis scribentis contra candela-
brum in superficie parietis aulæ regiæ: & B
rex aspiciebat articulos manus scribentis. * 6
Tunc facies regis commutata est, & cogita-
tiones eius conturbabant eum: & compages
renum eius soluebantur, & genua eius ad se
inuicem collidebantur. * Exclamauit itaque 7
rex fortiter, vt introducerent magos, Chal-
dæos, & aruspices. Et proloquens rex ait sa-
pientibus Babylonis: Quicumque legerit
scripturam hanc, & interpretationem eius
manifestam mihi fecerit, purpura vestietur,
& torquem auream habebit in collo, & ter-
tius in regno meo erit. * Tunc ingressi om- 8
nes sapientes regis, non potuerunt nec scrip-
turam legere, nec interpretationem indicare
9 regi. * Vnde rex Baltassar satis conturbatus
est, & vultus illius immutatus est: sed & op-
10 timates eius turbabantur. * Regina autem,
C pro re quæ acciderat regi, & optimatibus
eius, domum conuiuij ingressa est: & prolo-
quens ait: Rex in æternum viue: non te con-
turbent cogitationes tuæ, neque facies tua im-
11 mutetur. * Est vir in regno tuo, qui spiritum
deorum sanctorum habet in se: & in diebus
patris tui scientia & sapientia inuentæ sunt in
eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus,
principem magorum, incantatorum, Chal-
dæorum, & aruspicum constituit eum, pater,
12 inquam, tuus, ô rex: * quia spiritus amplior,
& prudentia, intelligentiaque & interpreta-
tio somniorum, & ostensio secretorum, ac
solutio ligatorum, inuentæ sunt in eo, hoc
est in Daniele: cui rex posuit nomen Bal-
tassar. nunc itaque Daniel vocetur, & inter-
13 pretationem narrabit. * Igitur introductus
est Daniel coram rege. Ad quem præfatus
rex ait: Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iu-
D dæ, quem adduxit pater meus rex de Iudæa?
14 * Audiui de te, quoniam spiritum deorum
habeas: & scientia intelligentiaque ac sa-
15 pientia ampliores inuentæ sunt in te. * Et
nunc introgressi sunt in conspectu meo sa-
pientes magi, vt scripturam hanc legerent,
& interpretationem eius indicarent mihi: &
nequiuerunt sensum huius sermonis edice-
16 re. * Porrò ego audiui de te, quòd possis obs-
cura interpretari, & ligata dissoluere: si er-
go vales scripturam legere, & interpretatio-
nem eius indicare mihi, purpura vestieris,
& torquem auream circa collum tuum ha-
bebis, & tertius in regno meo princeps eris.
17 * Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege
E Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ al-
teri da: scripturam autem legam tibi, rex, &
18 interpretationem eius ostendam tibi. * O rex,
Deus Altissimus, regnum & magnificentiam,
gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor
19 patri tuo. * Et propter magnificentiam quam
dederat ei vniuersi populi, tribus, & lin-
guæ, tremebant & metuebant eum: quos
volebat, interficiebat: & quos volebat: per-
cutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos
20 volebat, humiliabat. * Quando autem ele-
uatum est cor eius, & spiritus illius obfirma-
tus est ad superbiam, depositus est de solio
21 regni sui, & gloria eius ablata est: * † & à † Sup. 4. c. 22.
filijs hominum eiectus est, sed & cor eius
cum bestijs positum est, & cum onagris erat
F habitatio eius: fœnum quoque vt bos come-
debat, & rore cœli corpus eius infectum est,
donec cognosceret quòd potestatem haberet
Altissimus in regno hominum: & quemcum-
22 que voluerit, suscitabit super illud. * Tu
quoque filius eius Baltassar, non humiliasti
23 cor tuum, cùm scires hæc omnia: * sed ad-
uersum Dominatorem cœli eleuatus es: &
vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, &
optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ

tuæ, vinum bibistis in eis: deos quoque argen-
teos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneos-
que & lapideos, qui non vident, neque au-
diunt, neque sentiunt, laudasti: porrò Deum,
qui habet flatum tuum in manu sua, & om-
nes vias tuas, non glorificasti. * Idcircò ab 24
eo missus est articulus manus, quæ scripsit
hoc, quod exaratum est. * Hæc est autem 25
scriptura, quæ digesta est: MANE, THECEL, G
PHARES. * Et hæc est interpretatio sermo- 26
nis. MANE: numerauit Deus regnum tuum,
& compleuit illud. * THECEL: appensus 27
es in statera, & inuentus es minus habens. * 28
PHARES: diuisum est regnum tuum, & da-
tum est Medis & Persis. * Tunc iubente re- 29
ge indutus est Daniel purpura, & circum-
data est torques aurea collo eius: & prædi-
catum est de eo quòd haberet potestatem ter-
tius in regno suo. * Eadem nocte interfectus 30
est Baltassar rex Chaldæus. * Et Darius Me- 31
dus successit in regnum annos natus sexagin-
taduos.

CAPVT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quòd regis edictum non seruasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis eius accusatoribus: qua re motus rex, in suis prouinciis Deum eius timendum præcepit.

PLacuit Dario, & constituit super re- 1
gnum satrapas centum viginti, vt essent A
in toto regno suo. * Et super eos principes 2
tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satra-
pæ illis redderent rationem, & rex non su-
stineret molestiam. * Igitur Daniel superabat 3
omnes principes & satrapas: quia spiritus
Dei amplior erat in illo. * Porrò rex cogi- 4
tabat constituere eum super omne regnum:
vnde principes & satrapæ quærebant occa-
sionem vt inuenirent Danieli ex latere regis:
nullamque causam & suspicionem reperire
potuerunt, eò quòd fidelis esset, & omnis
culpa & suspicio non inueniretur in eo. * 5
Dixerunt ergo viri illi: Non inueniemus B
Danieli huic aliquam occasionem, nisi for-
tè in lege Dei sui. * Tunc principes & sa- 6
trapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei:
Dari rex in æternum viue: * consilium 7
inierunt omnes principes regni tui, magi-
stratus, & satrapæ, senatores, & iudices, vt
decretum imperatorium exeat, & edictum:
Vt omnis qui petierit aliquam petitionem à
quocumque deo & homine, vsque ad tri-
ginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leo-
num. * Nunc itaque rex confirma senten- 8
tiam, & scribe decretum: vt non immutetur
quod statutum est à Medis & Persis, nec
præuaricari cuiquam liceat. * Porrò rex Da- 9
rius proposuit edictum, & statuit. * Quod 10
cùm Daniel comperisset, id est, constitutam
legem, ingressus est domum suam: & fene-
stris apertis in cœnaculo suo contra Ierusa-
C lem tribus temporibus in die flectebat genua
sua, & adorabat, confitebaturque coram
11 Deo suo, sicut & antè facere consueuerat. *
Viri ergo illi curiosiùs inquirentes, inuene-
runt Danielem orantem & obsecrantem
12 Deum suum. * Et accedentes locuti sunt regi
super edicto: Rex numquid non constitui-
sti, vt omnis homo, qui rogaret quemquam
D de dijs & hominibus, vsque ad dies triginta,
nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad
quos respondens rex, ait: Verus est sermo,
iuxta decretum Medorum atque Persarum,
13 quod præuaricari non licet. * Tunc respon-
dentes dixerunt coram rege: Daniel de fi-
lijs captiuitatis Iuda, non curauit de lege tua
& de edicto quod constituisti, sed tribus tem-
14 poribus per diem orat obsecratione sua. *
Quod verbum cùm audisset rex, satis contri-
status est: & pro Daniele posuit cor vt libe-
raret eum, & vsque ad occasum solis labora-
15 bat vt erueret illum. * Viri autem illi intelli-
gentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia
lex Medorum atque Persarum est, vt omne
decretum, quod constituerit rex, non liceat
16 immutari. * Tunc rex præcepit; & adduxe-
E runt Danielem, & miserunt eum in lacum
leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus,
17 quem colis semper, ipse liberabit te. * Al-
latusque est lapis vnus, & positus est super
os laci: quem obsignauit rex annulo suo, &
annulo optimatum suorum, nequid fieret
18 contra Danielem. * Et abijt rex in domum
suam, & dormiuit incœnatus, cibique non
sunt allati coram eo, insuper & somnus reces-
19 sit ab eo. * Tunc rex primo diluculo consur-
20 gens, festinus ad lacum leonum perrexit: *
appropinquansque lacui, Danielem voce la-
crymabili inclamauit, & affatus est eum: Da-
niel serue Dei viuentis, Deus tuus, cui tu
seruis semper, putásne valuit te liberare à
21 leonibus? * Et Daniel regi respondens ait:
22 Rex in æternum viue: * † Deus meus misit †1. Mac. 2. 60.
F angelum suum, & conclusit ora leonum, &
non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia
inuenta est in me: sed & coram te, rex, de-
23 lictum non feci. * Tunc vehementer rex
gauisus est super eo, & Danielem præcepit
educi de lacu: eductusque est Daniel de la-
cu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia
24 credidit Deo suo. * Iubente autem rege, ad-
ducti sunt viri illi, qui accusauerant Danie-
lem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi, &
filij, & vxores eorum: & non peruenerunt
vsque ad pauimentum laci, donec arriperent
eos leones, & omnia ossa eorum comminue-
25 runt. * Tunc Darius rex scripsit vniuersis
G populis, tribubus, & linguis, habitantibus in
26 vniuersa terra: PAX vobis multiplicetur. *
A me constitutum est decretum, vt in vni-
uerso imperio & regno meo, tremiscant
& paueant Deum Danielis. Ipse est enim
Deus viuens, & æternus in sæcula: & re-
gnum eius non dissipabitur, & potestas eius
vsque

vsque in æternum. * Ipse liberator, atque 27
saluator, faciens signa, & mirabilia in cœlo
& in terra: qui liberauit Danielem de lacu
leonum. * † Porrò Daniel perseuerauit vs- 28
que ad regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

Supr. 1. d. 21.

CAPVT VII.

Visio Danielis de quatuor bestijs quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè qua per quartam bestiam & eius cornua designentur, qua regnabit vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

ANno primo Baltassar regis Babylonis, 1
Daniel somnium vidit: visio autem ca- A
pitis eius in cubili suo: & somnium scribens,
breui sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait: * Videbam in visione 2
mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno. * Et quatuor bestiæ 3
grandes ascendebant de mari diuersæ inter
se. * Prima quasi leæna, & alas habebat aqui- 4
læ: aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius,
& sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.
* Et ecce bestia alia similis vrso in parte ste- 5
tit: & tres ordines erant in ore eius, & in B
dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. * Post hæc aspicie- 6
bam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se, & quatuor
capita erant in bestia, & potestas data est ei.
* Post hæc aspiciebam in visione noctis, & 7
ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis,
& fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestijs, quas videram ante
eam, & habebat cornua decem. * Conside- 8
rabam cornua, & ecce cornu aliud paruu- C
lum ortum est de medio eorum: & tria de
cornibus primis euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu
isto, & os loquens ingentia. * Aspiciebam 9
donec throni positi sunt, & antiquus dierum
sedit: vestimentum eius candidum quasi nix,
& capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammæ ignis: rotæ eius ignis accensus. * Fluuius igneus, rapidusque egredieba- 10
tur à facie eius. * † millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti D
sunt. * Aspiciebam propter vocem sermo- 11
num grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia,
& perisset corpus eius, & traditum esset ad
comburendum igni: * aliarum quoque bestia- 12
rum ablata esset potestas, & tempora vitæ
constituta essent eis vsque ad tempus & tem-

†Apoc. 5. b. 11.

13 pus. * Aspiciebam ergo in visione noctis, &
ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis
veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum.
14 * Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ
ipsi seruient: † potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod
15 non corrumpetur. * Horruit spiritus meus,
E ego Daniel territus sum in his, & visiones
16 capitis mei conturbauerunt me. * Accessi ad
vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi
interpretationem sermonum, & docuit me:
17 * Hæ quatuor bestiæ magnæ, quatuor sunt
18 regna, quæ consurgent de terra. * Suscipient
autem regnum sancti Dei altitissimi: & obtinebunt regnum vsque in sæculum, & sæcu-
19 lum sæculorum. * Post hoc volui diligenter
discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis
valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & vngues eius ferrei: comedebat, &
comminuebat, & reliqua pedibus suis con-
20 culcabat: * & de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de
cornu illo, quod habebat oculos, & os lo-
21 quens grandia, & maius erat ceteris. * Ads-
F piciebam, & ecce cornu illud faciebat bel-
22 lum aduersus sanctos, & præualebat eis, * donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis Excelsi, & tempus aduenit, & re-
23 gnum obtinuerunt sancti. * Et sic ait: Bestia
quarta, regnum quartum erit in terra, quod
maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & commi-
24 nuet eam. * Porrò cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget
post eos, & ipse potentior erit prioribus, &
25 tres reges humiliabit. * Et sermones contra
Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi con-
G teret: & putabit quòd possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium
26 temporis. * Et iudicium sedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & dispereat vs-
27 que in finem. * Regnum autem, & potestas,
& magnitudo regni, quæ est subter omne
cœlum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, &
28 omnes reges seruient ei, & obedient. * Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea
mutata est in me: verbum autem in corde
meo conseruaui.

†Luc. 1. d. 32. Mich 4 e. 7. Supr 1. g. 100. 4. g. 31.

CAPVT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco vnius ac postmodum quatuor cornuum, qui deuicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

ANno tertio regni Baltassar regis, visio 1
apparuit mihi. Ego Daniel, post id A
quod videram in principio, * vidi in visione 2
mea, cùm essem in Susis castro, quod est in
Ælam regione: vidi autem in visione esse me
super portam Vlai. * Et leuaui oculos meos, 3
& vidi: & ecce aries vnus stabat ante palu-
dem, habens cornua excelsa, & vnum excel-
sius altero atque succrescens. Posteà * vidi 4
arietem cornibus ventilantem contra Occi-
dentem, & contra Aquilonem, & contra
Meridiem, & omnes bestiæ non poterant re-
sistere ei, neque liberari de manu eius: fecit-
que secundùm voluntatem suam, & magni-
ficatus est. * Et ego intelligebam: ecce au- 5
tem hircus caprarum veniebat ab Occidente B
super faciem totius terræ,& non tangebat ter-
ram: porrò hircus habebat cornu insigne in-
ter oculos suos.* Et venit vsque ad arietem il- 6
lum cornutum, quem videram stantem ante
portam,& cucurrit ad eum in impetu fortitu-
dinis suæ. * Cumque appropinquasset prope 7
arietem. efferatus est in eum, & percussit arie- C
tem: & comminuit duo cornua eius, & non
poterat aries resistere ei: cumque eum misis-
set in terram, conculcauit, & nemo quibat
liberare arietem de manu eius. * Hircus au- 8
tem caprarum magnus factus est nimis:cum-
que creuisset, fractum est cornu magnum, &
orta sunt quatuor cornua subter illud per
quatuor ventos cœli. * De vnu autem ex eis 9
egressum est cornu vnum modicum: & fa-
ctum est grande contra Meridiem, & cuntra
Orientem, & contra fortitudinem. * Et ma- 10
gnificatum est vsque ad fortitudinem cœli:
& deiecit de fortitudine, & de stellis, & cun-
culcauit eas. * Et vsque ad principem forti- 11
tudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge D
sacrificium, & deiecit locum sanctificationis
eius. * Robur autem datum est ei contra iu- 12
ge sacrificium propter peccata: & proster-
netur veritas in terra, & faciet, & prospera-
bitur. * Et audiui vnum de sanctis loquen- 13
tem: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui
loquenti: Vsquequò visio, & iuge sacrifi-
cium, & peccatum desolationis, quæ facta
est· & sanctuarium, & fortitudo conculca-
bitur: * Et dixit ei: Vsque ad vesperam & 14
manè, dies duo millia trecenti: & mundabi-
tur sanctuarium. * Factum est autem cùm vi- 15
derem ego Daniel visionem, & quærerem E
intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo
quasi species viri. * Et audiui vocem viri in- 16
ter Vlai: & clamauit, & ait: Gabriel fac in-
telligere istum visionem. * Et venit, & stetit 17
iuxtà vbi ego stabam: cumque venisset, pa-
uens corrui in faciem meam, & ait ad me:
Intellige fili hominis, quoniam in tempore
finis complebitur visio. * Cumque loquere- 18
tur ad me, collapsus sum pronus in terram &
tetigit me, & statuit me in gradu meo, * di- 19
xitque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura
sunt in nouissimo maledictionis: quoniam ha-
F bet tempus finem suum. * Aries, quem vidi-
20 sti habere cornua, rex Medorum est atque
21 Persarum. * Porrò hircus caprarum, rex Græ-
corum est, & cornu grande, quod erat inter
22 oculos eius, ipse est rex primus. * Quòd au-
tem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo:
quatuor reges de gente eius consurgent, sed
23 non in fortitudine eius. * Et post regnum
eorum, cùm creuerint iniquitates, consur-
get rex impudens facie, & intelligens pro-
24 positiones. * & roborabitur fortitudo eius,
sed non in vii bus suis: & suprà quàm credi
potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, &
faciet. Et interficiet robustos, & populum
25 sanctorum * secundùm voluntatem suam, &
dirigetur dolus in manu eius: & cor suum
G magnificabit, & in copia rerum omnium
occidet plurimos: & contra principem prin-
26 cipum consurget, & sine manu conteretur. *
Et visio vespere & manè, quæ dicta est, ve-
ra est: tu ergo visionem signa, quia post mul-
27 tos dies erit. * Et ego Daniel langui, & ægro-
taui per dies: cumque surrexissem, faciebam
opera regis, & stupebam ad visionem, &
non erat qui interpretaretur.

Caput IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Iudæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi reuelatio de 70. hebdomadibus vsque ad vnctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1 IN anno primo Darij filij Assueri de semi-
A ne Medorum, qui imperauit super re-
2 gnum Chaldæorum: * Anno vno regni eius
ego Daniel intellexi in libris † numerum † Iere. 25
annorum, de quo factus est sermo Domini c. 11. 29.
ad Ieremiam prophetam, vt complerentur c. 10.
3 desolationis Ierusalem septuaginta anni. *
Et posui faciem meam ad Dominum Deum
meum rogare & deprecari in ieiunijs, sacco,
4 & cinere. * Et oraui Dominum Deum
meum, & confessus sum, & dixi: † Obsecro † 1. Esd.
Domine Deus magne & terribilis, custo- 1. d. 5.
diens pactum & misericordiam diligentibus
5 te, & custodientibus mandata tua. * † Pecca- † Baruc. 1.
uimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & c. 17.
recessimus: & declinauimus à mandatis tuis,
6 ac iudicijs. * Non obediuimus seruis tuis pro-
B phetis, qui locuti sunt in nomine tuo regi-
bus nostris, principibus nostris, patribus no-
7 stris, omnique populo terræ. * Tibi Domine
iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut
est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ieru-
salem, & omni Israel, his qui propè sunt,
& his qui procul, in vniuersis terris ad quas
eiecisti eos, propter iniquitates eorum, in
8 quibus peccauerunt in te. * Domine nobis
confusio faciei, regibus nostris, principibus
9 nostris, & patribus nostris, qui peccauerunt. *
Tibi autẽ Domino Deo nostro misericordia,
&

& propitiatio, quia recessimus à te: * & non 10
audiuimus vocem Domini Dei nostri, vt am-
bularemus in lege eius, quam posuit nobis
per seruos suos prophetas. * Et omnis Israel 11
præuaricati sunt legem tuam, & declinaue- C
runt ne audirent vocem tuam, & stillauit su-
† Deut. 27.c.14. per nos maledictio, & detestatio, † quæ scrip-
ta est in libro Moysi serui Dei, quia peccaui-
mus ei. * Et statuit sermoones suos, quos lo- 12
cutus est super nos, & super principes no-
stros, qui iudicauerunt nos, vt superindu-
ceret in nos magnum malum, quale num-
quam fuit sub omoi cœlo, secundùm quod
factum est in Ierusalem. * Sicut scriptum est 13
in lege Moysi, omne malum hoc veoit su-
per nos: & non rogauimus faciem tuam Do-
mine Deus noster, vt reuerteremur ab ini-
quitatibus nostris, & cogitaremus veritatem
tuam. * Et vigilauit Dominus super mali- 14
tiam, & adduxit eam super nos: iustus Do- D
minus Deus noster in omnibus operibus
suis, quæ fecit: non enim audiuimus vocem
† Baruc. 2.c.11. eius. * † Et nuoc Domine Deus noster, 15
† Exod. 14.d.14. † qui eduxisti populum tuum de Terra Æ-
gypti io manu forti, & fecisti tibi nomen se-
cundùm diem haoc: peccauimus, iniquita-
tem fecimus, * Domioe in omoem iusti- 16
tiam tuam: auertatur obsecro ira tua, & fu-
ror tuus, à ciuitate tua Ierusalem, & mon-
te saocto tuo. Propter peccata enim nostra,
& ioiquitates patrum nostrorum, Ierusalem
& populus tuus in opprobrium suot omoibus
per circuitum oostrum. * Nunc ergo exau- 17
di Deus noster orationem serui tui, & preces E
eius: & ostende faciem tuam super san-
ctuarium tuum, quod desertum est propter
temetipsum. * Ioclina Deus meus aurem 18
tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide de-
solatiooem nostram, & ciuitatem, super
quam inuocatum est nomen tuum: neque
enim in iustificationibus nostris prosterni-
mus preces ante faciem tuam, sed in misera-
tiooibus tuis multis. * Exaudi Domine, pla- 19
care Domine: attende & fac: ne moreris
propter temetipsum Deus meus: quia no-
men tuum inuocatum est super ciuitatem, &
super populum tuum. * Cumque adhuc lo- 20
querer, & orarem, & coofiterer peccata
mea, & peccata populi mei Israël, & proster- F
nerem preces meas in conspectu Dei mei,
pro monte sancto Dei mei: * Adhuc me lo- 21
quente in oratione, ecce vir Gabriël, quem
videram in visione à principio, citò volans
tetigit me in tempore sacrificij vespertini.
* Et docuit me, & locutus est mihi, dixit- 22
que: Daniel nunc egressus sum vt docerem
te, & intelligeres. * Ab exordio precum tua- 23
rum egressus est sermo: ego autem veni vt
indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu
ergo aoimaduerte sermonem, & intellige vi-
† Ioan. 1.g.41. siooem. * † Septuagiota hebdomades abbre- 24
uiatæ sunt super populum tuum, & super vr-
bem sanctam tuam, vt consummetur præua-
ricatio, & finem accipiat peccatum, & de-
leatur ioiquitas, & adducatur iustitia sempi-
terna, & impleatur visio, & prophetia, & vn-
25 gatur Saoctus sanctorum. * Scito ergo, &
G animaduerte: Ab exitu sermoois, vt iterùm
ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum du-
cem, hebdomades septem, & hebdomades
sexagintaduæ erunt: & rursum ædificabitur
26 platea, & muri in angustia temporum. * Et
post hebdomades sexagiota duas occidetur
Christus: & non erit eius populus, qui
eum negaturus est. Et ciuitatem & saoctua-
rium dissipabit populus cum duce venturo:
& fiois eius vastitas, & post fioem belli sta-
27 tuta desolatio. * Confirmabit autem pactum
multis hebdomada vna: & in dimidio hebdo-
madis deficiet hostia & sacrificium: & † erit † Matt. 24.b.15.
in templo abominatio desolationis: & vsque
ad consummationem & finem perseuerabit
desolatio.

CAPVT X.

Vbi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterùm: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Iudæorum qui solus auxiliatur.

1 ANno tertio Cyri regis Persarum, ver-
A bum reuelatum est Daoieli cognomen-
to Baltassar, & verbum verum, & fortitu-
do magna: intellexitque sermonem: intelli-
2 gentia enim est opus in visione. * In diebus
illis ego Daniel lugebam trium hebdoma-
3 darum diebus, * panem desiderabilem non
comedi, & caro & vinum non introierunt
in os meum, sed neque vnguento vnctus
sum: donec complerentur trium heddoma-
4 darum dies. * Die autem vigesima & quarta
mensis primi, eram iuxta fluuium magnum,
5 qui est Tigris. * Et leuaui oculos meos, &
vidi: & ecce vir vnus vestitus lineis, & re-
6 nes eius accincti auro obrizo: * & corpus eius
quasi chrysolithus, & facies eius velut spe-
cies fulguris, & oculi eius vt lampas ardens:
& brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque
ad pedes, quasi species æris candentis: &
7 vox sermonum eius vt vox multitudinis. * Vi-
B di autem ego Daoiel solus visionem: porrò
viri, qui erant mecum, noo viderunt: sed
terror nimius irruit super eos, & fugerunt
8 in absconditum. * Ego autem relictus solus
vidi visionem grandem hanc: & non re-
mansit io me fortitudo, sed & species mea
immutata est in me, & emarcui, nec habui
9 quidquam virium. * Et audioi vocem ser-
mooum eius: & audiens iacebam conster-
natus super faciem meam, & vultus meus
10 hærebat terræ. * Et ecce manus tetigit me,
& erexit me super genua mea, & super arti-
11 culos manuum mearum. * Et dixit ad me:
Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ
ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc
enim

enim sum missus ad te. Cumque dixisset mi-
hi sermonem istum, steti tremens. * Et ait 12
ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die C
primo, quo posuisti cor tuum ad intelligen-
dum vt te affligeres in conspectu Dei tui,
exaudita sunt verba tua: & ego veni propter
sermones tuos. * Princeps autem regni Per- 13
sarum restitit mihi viginti & vno diebus:
& ecce Michaël vnus de principibus primis
venit in adiutorium meum, & ego remansi
ibi iuxta regem Persarum. * Veni autem vt 14
docerem te quæ ventura sunt populo tuo in
nouissimis diebus, quoniam adhuc visio in
dies. * Cumque loqueretur mihi huiusce- 15
modi verbis, deieci vultum meum ad ter-
ram, & tacui. * Et ecce quasi similitudo filij 16
hominis tetigit labia mea: & aperiens os D
meum locutus sum, & dixi ad eum qui sta-
bat contra me: Domine mi, in visione tua
dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me
remansit virium. * Et quomodo poterit seruus 17
Domini mei loqui cum Domino meo? nihil
enim in me remansit virium, sed & halitus
meus intercluditur. * Rursum ergo tetigit 18
me quasi visio hominis, & confortauit me,
* & dixit: Noli timere vir desideriorum: pax 19
tibi: confortare, & esto robustus. Cumque
loqueretur mecum, conualui, & dixi: Lo-
quere Domine mi, quia confortasti me. * Et 20
ait: Numquid scis quare venerim ad te? &
nunc reuertar vt prælier aduersum princi-
pem Persarum. cùm ego egrederer apparuit
princeps Græcorum veniens. * Verumta- 21
men annuntiabo tibi quod expressum est
in scriptura veritatis: & nemo est adiutor
meus in omnibus his, nisi Michaël prin-
ceps vester.

CAPVT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima aduersus ipsum loquetur, & quæ prouinciæ ab illo euadent, quibusve dominabitur.

EGo autem ab anno primo Darij Medi 1
stabam vt confortaretur, & roboraretur. A
* Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce 2
adhuc tres reges stabunt in Perside, & quar-
tus ditabitur opibus nimiis super omnes: &
cùm inualuerit diuitiis suis, concitabit om-
nes aduersum regnum Græciæ. * Surget 3
verò rex fortis, & dominabitur potestate
multa, & faciet quòd placuerit ei. * Et cùm 4
steterit, conteretur regnum eius, & diuide-
tur in quatuor ventos cœli; sed non in po-
steros eius, neque secundùm potentiam il-
lius, qua dominatus est. lacerabitur enim re-
gnum eius etiam in externos, exceptis his.
* Et confortabitur rex Austri: & de princi- 5
pibus eius præualebit super eum, & domi-
nabitur ditione: multa enim dominatio eius.
* Et post finem annorum fœderabuntur: fi- 6
liaque regis Austri veniet ad regem Aqui-
lonis facere amicitiam, & non obtinebit for-
titudinem brachij, nec stabit semen eius: &
tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, ado-
lescentes eius, & qui confortabant eam in
7 temporibus. * Et stabit de germine radicum
B eius plantatio: & veniet cum exercitu, & in-
gredietur prouinciam regis Aquilonis: &
8 abutetur eis; & obtinebit. * Insuper & deos
eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa
argenti & auri, & captiua ducet in Ægyp-
tum: ipse præualebit aduersus regem Aqui-
9 lonis. * Et intrabit in regnum rex Austri,
10 & reuertetur ad terram suam. * Filij autem
eius prouocabuntur, & congregabunt mul-
titudinem exercituum plurimorum: & ve-
niet properans, & inundans: & reuertetur,
& concitabitur, & congredietur cum robore
11 eius. * Et prouocatus rex Austri egredietur,
& pugnabit aduersus regem Aquilonis, &
præparabit multitudinem nimiam, & dabi-
12 tur multitudo in manu eius. * Et capiet mul-
C titudinem, & exaltabitur cor eius, & deijciet
13 multa millia, sed non præualebit. * Con-
uertetur enim rex Aquilonis, & præparabit
multitudinem multo maiorem quam priùs:
& in fine temporum annorumque, veniet
properans cum exercitu magno, & opibus
14 nimiis. * † Et in temporibus illis multi con- † Isa 19.
surgent aduersus regem Austri: filij quoque c.16.
præuaricatorum populi tui extollentur vt im-
15 pleant visionem, & corruent. * Et veniet
rex Aquilonis, & comportabit aggerem, &
capiet vrbes munitissimas: & brachia Au-
stri non sustinebunt, & consurgent electi
eius ad resistendum, & non erit fortitudo.
16 * Et faciet veniens super eum iuxta placi-
tum suum, & non erit qui stet contra faciem
eius: & stabit in terra inclyta, & consume-
17 tur in manu eius. * Et ponet faciem suam
vt veniat ad tenendum vniuersum regnum
eius, & recta faciet cum eo: & filiam fœ-
minarum dabit ei, vt euertat illud: & non
18 stabit, nec illius erit. * Et conuertet fa-
ciem suam ad insulas, & capiet multas: &
cessare faciet principem opprobrij sui, & op-
19 probrium eius conuertetur in eum. * Et
D conuertet faciem suam ad imperium terræ
suæ, & impinget, & corruet, & non inue-
20 nietur. * Et stabit in loco eius vilissimus, &
indignus decore regio: & in paucis diebus
conteretur, non in furore, nec in prælio.
21 * Et stabit in loco eius despectus, & non
tribuetur ei honor regius: & veniet clàm,
22 & obtinebit regnum in fraudulentia. * Et
brachia pugnantis expugnabuntur à facie
eius, & conterentur: insuper & dux fœde-
23 ris. * Et post amicitias, cum eo faciet do-
lum: & ascendet, & superabit in modico
24 populo. * Et abundantes & vberes vrbes
ingredietur: & faciet quæ non fecerunt pa-
tres eius, & patres patrum eius: rapinas, &
prædam, & diuitias eorum dissipabit, &
contra

contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc
vsque ad tempus. * Et concitabitur forti- 25
tudo eius, & cor eius aduersum regem Au-
stri in exercitu magno: & rex Austri prouo-
cabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus
nimis: & non stabunt, quia inibunt aduer-
sus eum consilia. * Et comedentes panem 26
cum eo, conterent illum, exercitusque eius E
opprimetur: & cadent interfecti plurimi.
* Duorum quoque regum cor erit vt male- 27
faciant, & ad mensam vnam mendacium
loquentur, & non proficient: quia adhuc
finis in aliud tempus. * Et reuertetur in ter- 28
ram suam cum opibus multis: & cor eius
aduersum testamentum sanctum, & faciet,
& reuertetur in terram suam. * Statuto tem- 29
pore reuertetur, & veniet ad Austrum: &
non erit priori simile nouissimum. * Et ve- 30
nient super eum Trieres & Romani: &
percutietur, & reuertetur, & indignabitur
contra testamentum sanctuarij, & faciet:
reuerteturque & cogitabit aduersum eos,
qui dereliquerunt testamentum sanctuarij.
* Et brachia ex eo stabunt, & polluent san- 31
ctuarium fortitudinis, & auferent iuge sa-
crificium: & dabunt abominationem in de-
solationem. * Et impij in testamentum si- 32
mulabunt fraudulenter: populus autem F
sciens Deum suum, obtinebit, & faciet. 33
* Et docti in populo docebunt plurimos:
& ruent in gladio, & in flamma, & in capti-
uitate, & in rapina dierum. * Cumque cor- 34
ruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: &
applicabuntur eis plurimi fraudulenter. * Et 35
de eruditis ruent, vt conflentur, & elegan-
tur, & dealbentur vsque ad tempus præfi-
nitum: quia adhuc aliud tempus erit. * Et 36
faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleua-
bitur, & magnificabitur aduersus omnem
deum: & aduersus Deum deorum loquetur
magnifica, & dirigetur, donec compleatur
iracundia: perpetrata quippe est definitio.
* Et Deum patrum suorum non reputabit: 37
& erit in concupiscentiis fœminarum, nec
quemquam deorum curabit: quia aduersum
vniuersa consurget. * Deum autem Maozim 38
in loco suo venerabitur: & Deum, quem ig-
norauerunt patres eius, colet auro, & argen-
to, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.
* Et faciet vt muniat Maozim cum Deo 39
alieno, quem cognouit, & multiplicabit G
gloriam, & dabit eis potestatem in multis,
& terram diuidet gratuitò. * Et in tempo- 40
re præfinito præliabitur aduersus eum rex
Austri, & quasi tempestas veniet contra il-
lum rex Aquilonis, in curribus, & in equi-
tibus, & in classe magna, & ingredietur ter-
ras, & conteret & pertransiet. * Et introi- 41
bit in terram gloriosam, & multæ corruent:
hæ autem solæ saluabuntur de manu eius,
Edom, & Moab, & principium filiorum Am-
mon. * Et mittet manum suam in terras: 42
& terra Ægypti non effugiet. * Et domi- 43
nabitur thesaurorum auri & argenti, & in
omnibus pretiosis Ægypti: per Lybiam quo-
44 que & Æthiopiam transibit. * Et fama tur-
babit eum ab Oriente & ab Aquilone: & ve-
niet in multitudine magna vt conterat & in-
45 terficiat plurimos. * Et figet tabernaculum
suum Apadno inter maria, super montem in-
clytum & sanctum: & veniet vsque ad sum-
mitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAPUT XII.

Post magnam afflictionem tandem saluabuntur reliquiæ Iudæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completione huius prophetiæ post statutum tempus.

1 IN tempore autem illo consurget Michaël
A princeps magnus, qui stat pro filiis popu-
li tui: & veniet tempus quale non fuit ab
eo ex quo gentes esse cœperunt vsque ad
tempus illud. Et in tempore illo saluabitur
populus tuus omnis qui inuentus fuerit scrip-
2 tus in libro. * Et multi de his qui dormiunt
in terræ puluere, euigilabunt: † alij in vitam † Matt. 25.d.46.
æternam, & alij in opprobrium vt videant
3 semper. * Qui autem docti fuerint, † fulge- † Sap. 3. a.7.
bunt quasi splendor firmamenti: & qui ad
iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in per-
4 petuas æternitates. * Tu autem Daniel clau-
B de sermones, & signa librum, vsque ad tem-
pus statutum: plurimi pertransibunt, & mul-
5 tiplex erit scientia. * Et vidi ego Daniel,
& ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc su-
per ripam fluminis, & alius inde ex altera ri-
6 pa fluminis. * Et dixi viro, qui erat indutus
lineis, qui stabat super aquas fluminis: Vs-
7 quequò finis horum mirabilium? * Et audiui
C virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super
aquas fluminis, † cùm eleuasset dexteram & † Apoc. 10. b.5.
sinistram suam in cælum, & iurasset per vi-
uentem in æternum, quia in tempus, & tem-
pora, & dimidium temporis. Et cùm comple-
ta fuerit dispersio manus populi sancti, com-
8 plebuntur vniuersa hæc. * Et ego audiui, &
non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit
9 post hæc? * Et ait: Vade Daniel, quia clausi
sunt, signatique sermones, vsque ad præfini-
10 tum tempus. * Eligentur, & dealbabuntur, &
D quasi ignis probabuntur multi: & impiè
agent impij, neque intelligent omnes impij,
11 porrò docti intelligent. * Et à tempore cùm
ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fue-
rit abominatio in desolationem, dies mille
12 ducenti nonaginta. * Beatus, qui expectat, &
peruenit vsque ad dies mille trecentos tri-
13 gintaquinque. * Tu autem vade ad præfini-
tum: & requiesces, & stabis in sorte tua in fi-
nem dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur vsque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPUT

CAPVT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cùm eius concubitu frui non possent, falsò adulterij accusant : sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus : & per puerum Danielem proprio ore conuictos senes, iure talionis populus interimit.

ET erat vir habitans in Babylone, & no- 1
men eius Ioakim : * Et accepit vxorem 2
nomine Susannam, filiam Helciæ, pulchram A
nimis, & timentem Deum : * parentes enim 3
illius, cùm essent iusti, erudierunt filiam suam
secundùm legem Moysi. * Erat autem Ioa- 4
kim diues valdè, & erat ei pomarium vici-
num domui suæ : & ad ipsum confluebant
Iudæi, eò quòd esset honorabilior omnium.
* Et constituti sunt de populo duo senes iu- 5
dices in illo anno : de quibus locutus est Do-
minus : Quia egressa est iniquitas de Baby-
lone à senioribus iudicibus, qui videbantur
regere populum. * Isti frequentabant do- 6
mum Ioakim, & veniebant ad eos omnes qui
habebant iudicia. * Cùm autem populus re- 7
uertisset per meridiem, ingrediebatur Susan-
na, & deambulabat in pomario viri sui. * Et 8
videbant eam senes quotidie ingredientem,
& deambulantem : & exarserunt in concu-
piscentiam eius : * & euerterunt sensum 9
suum, & declinauerunt oculos suos vt non
viderent cœlum, neque recordarentur iudi-
ciorum iustorum. * Erant ergo ambo vulne- 10
rati amore eius, nec indicauerunt sibi vicis- B
sim dolorem suum, * erubescebant enim in- 11
dicare sibi concupiscentiam suam, volentes
concumbere cum ea : * & obseruabant quo- 12
tidie sollicitiùs videre eam. Dixitque alter
ad alterum : * Eamus domum, quia hora 13
prandij est. Et egressi recesserunt à se. * Cum- 14
que reuertissent, venerunt in vnum : & sci-
scitantes ab inuicem causam, confessi sunt
concupiscentiam suam : & tunc in communi
statuerunt tempus, quando eam possent
inuenire solam. * Factum est autem, cùm 15
obseruarent diem aptum, ingressa est ali-
quando sicut heri & nudiustertius, cum dua-
bus solis puellis, voluitque lauari in poma-
rio : æstus quippe erat : * & non erat ibi 16
quisquam, præter duos senes absconditos,
& contemplantes eam. * Dixit ergo puel- 17
lis : Afferte mihi oleum, & smigmata, &
ostia pomarij claudite, vt lauer. * Et fece- 18
runt sicut præceperat : clauserunt ostia po-
marij, & egressæ sunt per posticum, vt affer-
rent quæ iusserat : nesciebantque senes in-
tus esse absconditos. * Cùm autem egressæ 19
essent puellæ, surrexerunt duo senes, & ac- C
currerunt ad eam, & dixerunt : * Ecce ostia 20
pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, &
nos in concupiscentia tui sumus : quam ob
rem assentire nobis, & commiscere nobis-
cum. * quòd si nolueris, dicemus contra 21
te testimonium, quòd fuerit tecum iuue-
nis, & ob hanc causam emiseris puellas à
22 te. * Ingemuit Susanna, & ait : Angustiæ
sunt mihi vndique : si enim hoc egero, mors
mihi est : si autem non egero, non effugiam
23 manus vestras. * Sed melius est mihi abs-
que opere incidere in manus vestras, quàm
24 peccare in conspectu Domini. * Et excla-
mauit voce magna Susanna : exclamauerunt
25 autem & senes aduersus eam. * Et cucurrit
26 vnus ad ostia pomarij, & aperuit. * Cùm er-
go audissent clamorem famuli domus in po-
mario, irruerunt per posticum, vt viderent
27 quidnam esset. * Postquam autem senes lo-
cuti sunt, erubuerunt serui vehementer:
D quia numquam dictus fuerat sermo huius-
cemodi de Susanna. Et facta est dies crasti-
28 na. * Cumque venisset populus ad Ioakim
virum eius, venerunt & duo presbyteri pleni
iniqua cogitatione aduersus Susannam, vt
29 interficerent eam. * Et dixerunt coram po-
pulo : Mittite ad Susannam filiam Helciæ
30 vxorem Ioakim. Et statim miserunt. * Et
venit cum parentibus, & filiis, & vniuersis
31 cognatis suis. * Porrò Susanna erat delicata
32 nimis, & pulchra specie. * At iniqui illi
iusserunt vt discooperiretur (erat enim coo-
perta) vt vel sic satiarentur decore eius.
33 * Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant
34 eam. * Consurgentes autem duo presbyteri
in medio populi, posuerunt manus suas su-
35 per caput eius. * Quæ flens suspexit ad cæ-
lum : erat enim cor eius fiduciam habens in
36 Domino. * Et dixerunt presbyteri : Cùm
deambularemus in pomario soli, ingressa est
hæc cum duabus puellis : & clausit ostia po-
37 marij, & dimisit à se puellas. * Venitque
ad eam adolescens qui erat absconditus, &
38 concubuit cum ea. * Porrò nos cùm esse-
mus in angulo pomarij, videntes iniquita-
tem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pa-
39 riter commisceri. * Et illum quidem non
quiuimus comprehendere, quia fortior no-
40 bis erat, & apertis ostiis exiliuit : * hanc au-
E tem cùm apprehendissemus, interrogaui-
mus, quisnam esset adolescens, & noluit in-
41 dicare nobis : huius rei testes sumus. * Cre-
didit eis multitudo, quasi senibus & iudici-
bus populi, & condemnauerunt eam ad
42 mortem. * Exclamauit autem voce magna
Susanna, & dixit : Deus æterne, qui abscon-
ditorum es cognitor, qui nosti omnia ante-
43 quam fiant, * tu scis quoniam falsum testi-
monium tulerunt contra me : & ecce morior,
cùm nihil horum fecerim, quæ isti malitio-
44 sè composuerunt aduersum me. * Exau-
45 diuit autem Dominus vocem eius. * Cum-
que duceretur ad mortem, suscitauit Do-
minus spiritum sanctum pueri iunioris,
46 cuius nomen Daniel : * Et exclamauit vo-
ce magna, Mundus ego sum à sanguine
47 huius. * Et conuersus omnis populus ad
eum, dixit : Quis est iste sermo, quem tu lo-
48 cutus es ? * Qui cùm staret in medio eorum,
ait:

ait : Sic fatui filij Iſraël, non iudicantes, neque
quod verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis
filiam Iſraël ? * Reuertimini ad iudicium, 49
quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduer-
ſus eam. * Reuerſus eſt ergo populus cum 50
feſtinatione, & dixerunt ei ſenes : Veni, & F
ſede in medio noſtrûm, & indica nobis :
quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis.
* Et dixit ad eos Daniel : Separate illos ab 51
inuicem procul, & dijudicabo eos. * Cùm 52
ergo diuiſi eſſent alter ab altero, vocauit
vnum de eis, & dixit ad eum : Inueterate die-
rum malorum, nunc venerunt peccata tua,
quæ operabaris priùs ; * iudicans iudicia in- 53
iuſta, innocentes opprimens, & dimittens
† Exod. 23.a.7. noxios, dicente Domino : † Innocentem &
iuſtum non interficies. * Nunc ergo ſi vidi- 54
ſti eam, dic ſub qua arbore videris eos collo-
quentes ſibi. Qui ait : Sub ſchino. * Dixit 55
autem Daniel : Rectè mentitus es in caput
tuum : Ecce enim Angelus Dei accepta ſen-
tentia ab eo, ſcindet te medium. * Et, amoto 56
eo, iuſſit venire alium, & dixit ei : Semen Cha-
naan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & con-
cupiſcentia ſubuertit cor tuum : * ſic facie- 57
batis filiabus Iſraël, & illæ timentes loque-
bantur vobis : ſed filia Iuda non ſuſtinuit ini-
quitatem veſtram. * Nunc ergo dic mihi, 58
ſub qua arbore comprehenderis eos loquen-
tes ſibi. Qui ait : Sub prino : * Dixit autem 59
ei Daniel : Rectè mentitus es & tu in caput G
tuum : manet enim Angelus Domini, gla-
dium habens, vt ſecet te medium, & interfi-
ciat vos. * Exclamauit itaque omnis cœtus 60
voce magna, & benedixerunt Deum, qui ſal-
uat ſperantes in ſe. * Et conſurrexerunt ad- 61
uerſus duos presbyteros (conuicerat enim
eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſti-
monium) feceruntque eis ſicut malè egerant
† Deut. 19.d.18. 19. aduerſus proximum, * † vt facerent ſecun- 62
dùm legem Moyſi : & interfecerunt eos, &
ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa.
* Helcias autem & vxor eius laudauerunt 63
Deum pro filia ſua Suſanna, cum Ioakim
marito eius, & cognatis omnibus, quia non
eſſet inuenta in ea res turpis. * Daniel autem 64
factus eſt magnus in conſpectu populi, à die
illa, & deinceps. * Et rex Aſtyages appoſitus 65
eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes
regnum eius.

CAPVT XIV.

Fraudes ſacerdotum idoli Bel, qui appoſitos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detecta ſunt ; ipſiſque interemptis, idolum vnà cum templo ſuo euerſum eſt : ſimiliter & draconem quem colebant Babylonij, iniecta in os maſſa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit : quapropter inſtantibus Babylonijs miſſus eſt in lacum leonum, illæſuſque ſeruatus, allato etiam illi per Prophetam Habacuc prandio ex Iudæa : quod videns rex, aduerſarijs illius à leonibus in momento deuoratis, iubet omnes timere Deum Danielis.

1 ERat autem Daniel conuiua regis, & ho-
A noratus ſuper omnes amicos eius. * Erat
2 quoque idolum apud Babylonios nomine Bel :
& impendebantur in eo per dies ſingulos ſi-
milæ artabæ duodecim, & oues quadraginta,
3 vinique amphoræ ſex. * Rex quoque colebat
eum, & ibat per ſingulos dies adorare eum :
porrò Daniel adorabat Deum ſuum. Dixit-
4 que ei rex : Quare non adoras Bel ? * Qui
reſpondens ait ei : Quia non colo idola ma-
nufacta, ſed viuentem Deum, qui creauit cæ-
lum & terram, & habet poteſtatem omnis
5 carnis. * Et dixit rex ad eum : Non videtur
tibi eſſe Bel viuens Deus ? An non vides
6 quanta comedat & bibat quotidie ? * Et ait
B Daniel arridens : Ne erres rex. iſte enim in-
trinſecus luteus eſt, & forinſecus æreus, ne-
7 que comedit aliquando. * Et iratus rex voca-
uit ſacerdotes eius, & ait eis : Niſi dixeritis
mihi, quis eſt qui comedat impenſas has,
8 moriemini. * Si autem oſtenderitis, quo-
niam Bel comedat hæc, morietur Daniel,
quia blaſphemauit in Bel. Et dixit Daniel
9 regi : Fiat iuxta verbum tuum. * Erant au-
tem ſacerdotes Bel ſeptuaginta, exceptis
vxoribus, & paruulis, & filiis. Et venit rex
10 cum Daniele in templum Bel. * Et dixerunt
ſacerdotes Bel : Ecce nos egredimur foras :
& tu rex pone eſcas, & vinum miſce, & clau-
11 de oſtium, & ſigna annulo tuo : * & cùm
C ingreſſus fueris manè, niſi inueneris omnia
comeſta à Bel, morte moriemur, vel Daniel
12 qui mentitus eſt aduerſum nos. * Contem-
nebant autem, quia fecerant ſub menſa abſ-
conditum introitum, & per illum ingredie-
13 bantur ſemper, & deuorabant ea. * Factum
eſt igitur poſtquam egreſſi ſunt illi, rex poſuit
cibos ante Bel : præcepit Daniel pueris ſuis, &
attulerunt cinerem, & cribrauit per totum
templum coram rege : & egreſſi clauſerunt
oſtium : & ſignantes annulo regis abierunt.
14 * Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte iuxta
conſuetudinem ſuam, & vxores, & filij eo-
rum : & comederunt omnia, & biberunt.
15 * Surrexit autem rex primo diluculo, & Da-
16 niel cum eo. * Et ait rex : Saluane ſunt ſigna-
17 cula, Daniel ? Qui reſpondit : Salua, rex. * Sta-
D timque cùm aperuiſſet oſtium, intuitus rex
menſam, exclamauit voce magna : Magnus
es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam.
18 * Et riſit Daniel : & tenuit regem ne ingre-
deretur intrò : & dixit : Ecce pauimentum,
19 animaduerte cuius veſtigia ſint hæc. * Et di-
xit rex : Video veſtigia virorum, & mulie-
20 rum, & infantium. Et iratus eſt rex. * Tunc
apprehendit ſacerdotes, & vxores, & filios
eorum : & oſtenderunt ei abſcondita oſtio-
la, per quæ ingrediebantur, & conſume-
21 bant quæ erant ſuper menſam. * Occidit
ergo illos rex, & tradidit Bel in poteſtatem
Danielis : qui ſubuertit eum, & templum
22 eius. * Et erat draco magnus in loco illo, &
23 colebant eum Babylonij. * Et dixit rex Da-

nieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste
non sit Deus viuens: adora ergo eum. * Di- 24
xitque Daniel: Dominum Deum meum E
adoro: quia ipse est Deus viuens: iste autem
non est Deus viuens. * Tu autem rex da 25
mihi potestatem, & interficiam draconem
absque gladio & fuste. Et ait rex: Do ti-
bi. * Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & 26
pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & de-
dit in os draconis, & diruptus est draco. Et
dixit, Ecce quem colebatis. * Quod cùm au- 27
dissent Babylonij, indignati sunt vehemen-
ter: & congregati aduersum regem, dixe-
runt: Iudæus factus est rex: Bel destruxit, dra-
conem interfecit, & sacerdotes occidit. * Et 28
dixerunt cùm venissent ad regem: Trade no-
bis Danielem, alioquin interficiemus te, &
domum tuam. * Vidit ergo rex quòd irrue- 29
rent in eum vehementer: & necessitate com- F
pulsus tradidit eis Danielem. * Qui miserunt 30
eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex.
* Porrò in lacu erant leones septem, & da- 31
bantur eis duo corpora quotidie, & duæ
oues: & tunc non data sunt eis, vt deuora-
rent Danielem. * Erat autem Habacuc pro- 32
pheta in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum,
& intriuerat panes in alueolo: & ibat in cam-
33 pum vt ferret messoribus. * Dixitque An-
gelus Domini ad Habacuc: Fer prandium,
quod habes, in Babylonem Danieli, qui est
34 in lacu leonum. * Et dixit Habacuc: Do-
mine, Babylonem non vidi, & lacum nescio.
35 * † Et apprehendit eum Angelus Domi- † Ezec. 8. b. 3.
G ni in vertice eius, & portauit eum capil-
lo capitis sui, posuitque eum in Babylone
36 supra lacum in impetu spiritus sui. * Et cla-
mauit Habacuc, dicens: Daniel serue Dei,
37 tolle prandium, quod misit tibi Deus. * Et
ait Daniel: Recordatus es mei Deus, & non
38 dereliquisti diligentes te. * Surgensque Da-
niel comedit. Porrò Angelus Domini resti-
39 tuit Habacuc confestim in loco suo. * Venit
ergo rex die septimo vt lugeret Danielem: &
venit ad lacum, & introspexit, & ecce Da-
40 niel sedens in medio leonum. * Et exclama-
uit voce magna rex, dicens: Magnus es Do-
mine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu
41 leonum. * Porrò illos, qui perditionis eius
causa fuerant, intromisit in lacum, & deuora-
42 ti sunt in momento coram eo. * Tunc rex ait:
Paueant omnes habitantes in vniuersa terra
Deum Danielis: quia ipse est saluator, faciens
signa & mirabilia in terra: qui liberauit Da-
nielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Osee prophetauerit, qui iussus fornicariam accipere vxorem, duos filios vnamque filiam ex ea generauit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus quos Dominus in populo suo decreuerat inducere: de Gentium conuersione, & futuro eodem capite filiorum Iuda & Israël.

V ERBVM Domini, quod 1
factum est ad Osee A
filium Beeri, in diebus
Oziæ, Ioathan, Achaz,
Ezechiæ, regum Iuda,
& in diebus Ieroboam
filij Ioas regis Israël.
* Principium loquendi Domino in Osee: & 2
dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi
vxorem fornicationum, & fac tibi filios for-
nicationum: quia fornicans fornicabitur B
terra à Domino. * Et abiit, & accepit Go- 3
mer filiam Debelaim: & concepit, & pepe-
rit ei filium. * Et dixit Dominus ad eum: 4
Voca nomen eius Iezrahel: quoniam adhuc
modicum, & visitabo sanguinem Iezrahel
super domum Iehu, & quiescere faciam re-
gnum domus Israël. * Et in illa die conte- 5
ram arcum Israel in valle Iezrahel. * Et 6
concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit
ei: Voca nomen eius Absque misericordia:
quia non addam vltra misereri domui Israël,
7 sed obliuione obliuiscar eorum. * Et domui
C Iuda miserebor, & saluabo eos in Domi-
no Deo suo: & non saluabo eos in arcu, &
gladio, & in bello, & in equis, & in equiti-
8 bus. * Et ablactauit eam, quæ erat Absque
misericordia. Et concepit & peperit filium.
9 * Et dixit: Voca nomen eius: Non populus
D meus: quia vos non populus meus & ego
10 non ero vester. * Et erit numerus filiorum
Israël quasi arena maris quæ sine mensura
est, & non numerabitur. † Et erit in loco vbi † Rom. 9. f. 26.
dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur
11 eis: Filij Dei viuentis. * Et congregabuntur
filij Iuda, & filij Israël pariter: & ponent si-
bimet caput vnum, & ascendent de terra:
quia magnus dies Iezrahel.

CAPVT II.

Minatur Dominus Israëli tamquam vxori adulteræ repudium, & sepit vias eius spinis, vt ad virum suum reuertatur: cumque non aduertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsam tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1 DIcite fratribus vestris: Populus meus;
A & sorori vestræ: Misericordiam con-
2 secuta. * Iudicate matrem vestram, iudi-
cate: quoniam ipsa non vxor mea, & ego
non vir eius. auferat fornicationes suas à fa-
cie sua, & adulteria sua de medio vberum
suorum.

ſuorum. * Ne fortè expoliem eam nudam, 3
& ſtatuam eam ſecundùm diem natiuita-
tis ſuæ : & ponam eam quaſi ſolitudinem,
& ſtatuam eam velut terram inuiam, &
interficiam eam ſiti. * Et filiorum illius 4
non miſerebor : quoniam filij fornicatio-
num ſunt. * quia fornicata eſt mater eorum, 5
confuſa eſt quæ concepit eos : quia dixit :
Vadam poſt amatores meos, qui dant panes
mihi, & aquas meas, lanam meam, & li-
num meum, oleum meum, & potum meum.
* Propter hoc ecce ego ſepiam viam tuam 6
ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas
ſuas non inueniet. * Et ſequetur amatores 7
ſuos, & non apprehendet eos : & quæret B
eos, & non inueniet, & dicet : Vadam, &
reuertar ad virum meum priorem : quia be-
nè mihi erat tunc magis quàm nunc. * Et 8
hæc neſciuit, quia ego dedi ei frumentum,
& vinum, & oleum, & argentum multipli-
caui ei, & aurum, quæ fecerunt Baal. * Id- 9
circò conuertar, & ſumam frumentum
meum in tempore ſuo, & vinum meum in
tempore ſuo, & liberabo lanam meam &
linum meum, quæ operiebant ignominiam
eius. * Et tunc reuelabo ſtultitiam eius in 10
oculis amatorum eius: & vir non eruet eam
de manu mea: * & ceſſare faciam omne 11
gaudium eius, ſollemnitatem eius, neome-
niam eius, ſabbatum eius, & omnia feſta
tempora eius. * Et corrumpam vineam eius, 12
& ficum eius : de quibus dixit : Mercedes C
hæ, meæ ſunt, quas dederunt mihi amatores
mei: & ponam eam in ſaltum, & comedet
eam beſtia agri. * Et viſitabo ſuper eam dies 13
Baalim, quibus accendebat incenſum, &
ornabatur inaure ſua, & monili ſuo, & ibat
poſt amatores ſuos, & mei obliuiſcebatur, di-
cit Dominus. * Propter hoc, ecce ego lacta- 14
bo eam, & ducam eam in ſolitudinem: & lo-
quar ad cor eius. * Et dabo ei vinitores eius 15
ex eodem loco, & vallem Achor ad aperien-
dam ſpem : & canet ibi iuxta dies iuuentu-
tis ſuæ, & iuxta dies aſcenſionis ſuæ de ter-
ra Ægypti. * Et erit in die illa, ait Dominus: 16
vocabit me: Vir meus : & non vocabit me
vltrà, Baali. * Et auferam nomina Baalim 17
de ore eius, & non recordabitur vltrà nomi-
nis eorum. * Et percutiam cum eis fœdus 18
in die illa, cum beſtia agri, & cum volucre D
cæli, & cum reptili terræ : & arcum, & gla-
dium, & bellum conteram de terra : & dor-
mire eos faciam fiducialiter. * Et ſponſabo 19
te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mi-
hi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia,
& in miſerationibus. * Et ſponſabo te mihi 20
in fide: & ſcies quia ego Dominus. * Et erit 21
in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exau-
diam cœlos, & illi exaudient terram. * Et 22
terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum:
& hæc exaudient Iezrahel. * Et ſeminabo 23
eam mihi in terra, & miſerebor eius, quæ
fuit Abſque miſericordia. * † Et dicam non 24

† Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10.

populo meo: Populus meus es tu : & ipſe
dicet : Deus meus es tu.

CAPVT III.

Rurſum iubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Iſraël multis diebus ſine rege & ſacrificio ſedentes, tandem ad Dominum dicit reuerſuros.

1 ET dicit Dominus ad me : Adhuc vade,
A & dilige mulierem dilectam amico &
adulteram: ſicut diligit Dominus filios Iſraël,
& ipſi reſpiciunt ad deos alienos, & diligunt
2 vinacia vuarum. * Et fodi eam mihi quinde-
cim argenteis, & coro hordei, & dimidio
3 coro hordei. * Et dixi ad eam : Dies multos
B expectabis me : non fornicaberis, & non eris
4 viro : ſed & ego expectabo te. * quia dies
multos ſedebunt filij Iſraël ſine rege, & ſine
principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari, &
5 ſine ephod, & ſine theraphim. * † & poſt
hæc reuertentur filij Iſraël, & quærent Do-
minum Deum ſuum, & Dauid regem ſuum:
& pauebunt ad Dominum, & ad bonum
eius, in nouiſſimo dierum.

† Ezec. 34. f. 23.

CAPVT IV.

Minatur terræ Iſraël, propter multa populi peccata, qui & ſcientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus : dicit ſe relicturum Iſraël in peccatis ſuis, cupiens ne Iuda ipſum imitetur.

1 AVdite verbum Domini filij Iſraël, quia
A iudicium Domino cum habitatoribus
terræ : non eſt enim veritas, & non eſt miſe-
ricordia, & non eſt ſcientia Dei in terra,
2 * Maledictum, & mendacium, & homici-
dium, & furtum & adulterium inundauerunt,
3 & ſanguis ſanguinem tetigit. * Propter hoc
lugebit terra, & infirmabitur omnis qui ha-
bitat in ea, in beſtia agri, & in volucre cæli :
4 ſed & piſces maris congregabuntur. * Ve-
rumtamen vnuſquiſque non iudicet : & non
arguatur vir : populus enim tuus, ſicut hi
5 qui contradicunt ſacerdoti. * Et corrues ho-
B die, & corruet etiam propheta tecum : no-
6 cte tacere feci matrem tuam. * Conticuit po-
pulus meus, eo quòd non habuerit ſcien-
tiam : quia tu ſcientiam repuliſti, repellam
te, ne ſacerdotio fungaris mihi : & oblita es
legis Dei tui, obliuiſcar filiorum tuorum &
7 ego. * Secundùm multitudinem eorum ſic
peccauerunt mihi : gloriam eorum in igno-
8 miniam commutabo. * Peccata populi mei
comedent, & ad iniquitatem eorum ſuble-
9 uabunt animas eorum. * † Et erit ſicut po-
pulus, ſic ſacerdos : & viſitabo ſuper eum
10 vias eius, & cogitationes eius reddam ei. * Et
comedent, & non ſaturabuntur : fornicati
C ſunt, & non ceſſauerunt: quoniam Domi-
num dereliquerunt in non cuſtodiendo.
11 * Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt
12 cor. * Populus meus in ligno ſuo interroga-
uit, & baculus eius annuntiauit ei : ſpiritus
enim fornicationum decepit eos, & fornicati

† Iſai. 24. a. 2.

ſunt

sunt à Deo suo. * Super capita montium 13
sacrificabant, & super colles accendebant
thymiama: subtus quercum, & populum, &
terebinthum, quia bona erat vmbra eius:
ideò fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ
vestræ adulteræ erunt. * Non visitabo super 14
filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super D
sponsas vestras cùm adulterauerint: quoniam
ipsi cum meretricibus conuersabantur, &
cum effeminatis sacrificabant, & populus
non intelligens vapulabit. * Si fornicaris tu 15
Israël, non delinquat saltem Iuda: & nolite
ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in
Bethauen, neque iuraueritis: Viuit Domi-
nus. * Quoniam sicut vacca lasciuiens de- 16
clinauit Israel: nunc pascet eos Dominus,
quasi agnum in latitudine. * Particeps ido- 17
lorum Ephraim, dimitte eum. * Separatum 18
est conuiuium eorum, fornicatione fornicati
sunt: dilexerunt afferre ignominiam prote-
ctores eius. * Ligauit eum spiritus in alis 19
suis, & confundentur à sacrificiis suis.

CAPVT V.

Minatur Dominus se puniturum Israël propter peccata sua, similiter & Iudam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis aduersetur.

AVdite hoc sacerdotes: & attendite do- 1
mus Israël, & domus regis auscultate: A
quia vobis iudicium est, quoniam laqueus
facti estis speculationi, & rete expansum
super Thabor. * Et victimas declinastis in 2
profundum: & ego eruditor omnium eo-
rum. * Ego scio Ephraim, & Israël non est 3
absconditus à me: quia nunc fornicatus est
Ephraim, contaminatus est Israël. * Non 4
dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad
Deum suum: quia spiritus fornicationum in
medio eorum, & Dominum non cognoue- B
runt. * Et respondebit arrogantia Israël in 5
facie eius: & Israël & Ephraim ruent in ini-
quitate sua, ruet etiam Iudas cum eis. * In 6
gregibus suis, & in armentis suis vadent ad
quærendum Dominum, & non inuenient:
ablatus est ab eis. * In Dominum præuari- 7
cati sunt, quia filios alienos genuerunt:
nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis.
* Clangite buccina in Gabaa, tuba in Raama: 8
vlulate in Bethauen, post tergum tuum Ben- C
iamin. * Ephraim in desolatione erit in die 9
correptionis: in tribubus Israël ostendi fi-
dem. * Facti sunt principes Iuda quasi assu- 10
mentes terminum: super eos effundam quasi
aquam iram meam. * Calumniam patiens 11
est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœpit
abire post sordes. * Et ego quasi tinea E- 12
phraim: & quasi putredo domui Iuda. * Et 13
vidit Ephraim languorem suum, & Iuda vin- D
culum suũ: & abiit Ephraim ad Assur, & misit
ad regem vltorem: & ipse non poterit sanare
vos, nec soluere poterit à vobis vinculum.
* Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & qua- 14
si catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam,
15 & vadam: tollam, & non est qui eruat. * Va-
dens reuertar ad locum meum: donec defi-
ciatis, & quæratis faciem meam.

CAPVT VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israël & Iuda, quòd neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint reuocati, cùm præferat misericordiam sacrificio.

1 IN tribulatione sua manè consurgent ad
A me: Venite, & reuertamur ad Dominum:
2 * quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, &
3 curabit nos. * † Viuificabit nos post duos dies: † 1.Cor. 15.a.4.
in die tertia suscitabit nos, & viuemus in
B conspectu eius. Sciemus, sequemurque vt
cognoscamus Dominum: quasi diluculum
præparatus est egressus eius, & veniet quasi
imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.
4 * Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam ti-
bi Iuda? misericordia vestra quasi nubes ma-
C tutina, & quasi ros manè pertransiens.
5 * Propter hoc dolaui in prophetis, occidi
eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi
6 lux egredientur. * † Quia misericordiam vo- † 1.Reg. 15.e.22. Eccle. 4.d.17. Matt.9.b.13.12.a.7.
lui, & non sacrificium: & scientiam Dei,
7 plusquam holocausta. * Ipsi autem sicut
Adam transgressi sunt pactum, ibi præuari-
8 cati sunt in me. * Galaad ciuitas operantium
9 idolum, supplantata sanguine. * Et quasi
D fauces virorum latronum, particeps sacerdo-
tum, in via interficientium pergentes de Si-
10 chem: quia scelus operati sunt. * In domo
Israël vidi horrendum: ibi fornicationes
11 Ephraim: contaminatus est Israël. * Sed &
Iuda pone messem tibi cùm conuertero cap-
tiuitatem populi mei.

CAPVT VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israël, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conuersi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1 CVm sanare vellem Israël, reuelata est
A iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ,
quia operati sunt mendacium: & fur ingres-
2 sus est spolians, latrunculus foris. * Et ne
fortè dicant in cordibus suis, omnem mali-
tiam eorum me recordatum: nunc circum-
dederunt eos adinuentiones suæ, coram fa-
3 cie mea factæ sunt. * In malitia sua lætifica-
uerunt regem: & in mendaciis suis principes.
4 * Omnes adulterantes, quasi clibanus succen-
sus à coquente: quieuit paululùm ciuitas à
commistione fermenti, donec fermenta-
5 retur totum. * Dies regis nostri: cœpe-
B runt principes furere à vino: extendit ma-
6 num suam cum illusoribus. * Quia applicue-
runt quasi clibanum cor suum, cùm insidia-
retur eis: tota nocte dormiuit coquens eos,
manè

manè ipse succensus quasi ignis flammæ. * 7
Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuo-
rauerunt iudices suos: omnes reges eorum
ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.
* Ephraim in populis ipse commiscebatur: 8
Ephraim factus est subcinericius panis, qui
non reuersatur. * Comederunt alieni robur 9
eius, & ipse nesciuit: sed & cani effusi sunt C
in eo, & ipse ignorauit. * Et humiliabitur su- 10
perbia Israel in facie eius: nec reuersi sunt ad
Dominum Deum suum, & non quæsierunt
eum in omnibus his. * Et factus est Ephraim 11
quasi columba seducta non habens cor; Ægy-
ptum inuocabant, ad Assyrios abierunt. * Et 12
cùm profecti fuerint, expandam super eos
rete meum: quasi volucrem cœli detraham
eos, cædam eos secundùm auditionem cœtus
eorum. * Væ eis, quoniam recesserunt à me 13
vastabuntur, quia præuaricati sunt in me: & D
ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra
me mendacia. * Et non clamauerunt ad me 14
in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis
super triticum & vinum ruminabant, re-
cesserunt à me. * Et ego erudiui eos, & con- 15
fortaui brachia eorum: & in me cogitaue-
runt malitiam. * Reuersi sunt vt essent abs- 16
que iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: ca-
dent in gladio principes eorum, à furore lin-
guæ suæ. Ista subsannatio eorum in Terra
Ægypti.

CAPVT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostiæ suscipientur: ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur.

IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super 1
domum Domini: pro eo quòd transgressi A
sunt fœdus meum, & legem meam præuari-
cati sunt. * Me inuocabunt: Deus meus co- 2
gnouimus te Israel. * Proiecit Israel bonum, 3
inimicus persequetur eum. * Ipsi regnaue- 4
runt, & non ex me: principes extiterunt, &
non cognoui: argentum suum & aurum suum
fecerunt sibi idola, vt interirent: * Proiectus 5
est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus B
in eos. vsquequò non poterunt emundari? * 6
Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum,
& non est Deus: quoniam in aranearum te-
las erit vitulus Samariæ. * Quia ventum se- 7
minabunt, & turbinem metent: culmus
stans non est in eo, germen non faciet fari-
nam: quod & si fecerit, alieni comedent eam
* Deuoratus est Israel: nunc factus est in 8
nationibus quasi vas immundum. * Quia ipsi 9
ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: C
Ephraim munera dederunt amatoribus. * 10
Sed & cùm mercede conduxerint nationes,
nunc congregabo eos: & quiescent paulisper
ab onere regis, & principum. * Quia mul- 11
tiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: fa-
ctæ sunt ei aræ in delictum. * Scribam ei mul- 12
tiplices leges meas, quæ velut alienæ com-
13 putatæ sunt. * Hostias offerent, immola-
D bunt carnes, & comedent, & Dominus non
suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis
eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in
14 Ægyptum conuertentur. * Et oblitus est
Israel factoris sui, & ædificauit delubra: &
Iudas multiplicauit vrbes munitas: & mit-
tam ignem in ciuitates eius, & deuorabit
ædes illius.

CAPVT IX.

Dominus in populum Israel famem & captiuitatẽ propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseuerant, perpetuò eiecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1 NOli lætari Israel, noli exultare sicut po-
A puli: quia fornicatus es à Deo tuo, dile-
2 xisti mercedem super omnes areas tritici. *
Area & torcular non pascet eos, & vinum
3 mentietur eis. * Non habitabunt in terra Do-
mini: reuersus est Ephraim in Ægyptum, &
4 in Assyrijs pollutum comedit. * Non libabunt
Domino vinum, & non placebunt ei: sacri-
ficia eorum, quasi panis lugentium. omnes,
qui comedent eum, contaminabuntur:
quia panis eorum animæ ipsorum, non intra-
5 bit in domum Domini. * Quid facietis in die
6 solemni, in die festiuitatis Domini? * Ecce
B enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus con-
gregabit eos, Memphis sepeliet eos: deside-
rabile argentum eorum vrtica hereditabit,
7 lappa in tabernaculis eorum. * Venerunt
dies visitationis, venerunt dies retributionis:
scitote Israel stultum prophetam, insanum
virum spiritualem, propter multitudinem
8 iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ. *
Speculator Ephraim cum Deo meo: prophe-
ta laqueus ruinæ factus est super omnes vias
9 eius, insania in domo Dei eius. * † Profun- †Iudic.19.
C dè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa: re- f.15.
cordabitur iniquitatis eorum, & visitabit pec-
10 cata eorum. * Quasi vuas in deserto, inueni
Israel: quasi prima poma ficulneæ in cacu-
mine eius, vidi patres eorum: ipsi autem in-
trauerunt ad Beelphegor, & abalienati sunt
in confusionem, & facti sunt abominabiles
11 sicut ea quæ dilexerunt. * Ephraim quasi
auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab vte-
12 ro, & à conceptu. * Quòd & si enutrierint
filios suos, absque liberis eos faciam in homi-
13 nibus: sed & væ eis cùm recessero ab eis. *
D Ephraim, vt vidi, Tyrus erat fundata in pul-
chritudine: & Ephraim educet ad interfe-
14 ctorem filios suos. * Da eis Domine. Quid
dabis eis? Da eis vuluam sine liberis, &
15 vbera arentia. * † Omnes nequitiæ eorum †1.Reg 8.
in Galgal, quia ibi exosos habui eos: pro- a.5.
pter malitiam adinuentionum eorum, de do-
mo mea eijciam eos: non addam vt diligam
16 eos, omnes principes eorum recedentes. *
Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata
est: fructum nequaquam facient. Quòd & si

genuerint, interficiam amantissima vteri eo-
rum. * Abijciet eos Deus meus, quia non 17
audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPVT X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyrijs: & cùm à Domino reuocati ad iustitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

VItis frondosa Israel, fructus adæquatus
est ei: secundùm multitudinem fructus 1
sui multiplicauit altaria, iuxta vbertatem ter- A
ræ suæ exuberauit simulachris. * Diuisum 2
est cor eorum, nunc interibunt: ipse confrin-
get simulachra eorum, depopulabitur aras eo-
rum. * Quia nunc dicent: Non est rex no- 3
bis: non enim timemus Dominum: & rex
quid faciet nobis? * Loquimini verba visio- 4
nis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit
quasi amaritudo iudicium super sulcos agri. * 5
Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Sa- B
mariæ: quia luxit super eum populus eius, &
æditui eius super eum exultauerunt in glo-
ria eius, quia migrauit ab eo. * Siquidem 6
& ipse in Assur delatus est, munus regi vl-
tori: confusio Ephraim capiet, & confun-
detur Israel in voluntate sua. * Transire fecit 7
Samaria regem suum quasi spumam super fa-
ciem aquæ. * Et disperdentur excelsa idoli, 8
† Isai. 2. d. 19. Luc. 23. e. 30. Apoc. 6. d. 16 peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet C
super aras eorum: & dicent montibus: †
Operite nos; & collibus: Cadite super nos. * 9
† Iudic. 19. f. 25. † Ex diebus Gabaa, peccauit Israel, ibi stete-
runt: non comprehendet eos in Gabaa præ-
lium super filios iniquitatis. * Iuxta deside- 10
rium meum corripiam eos: congregabuntur
super eos populi, cùm corripientur propter
duas iniquitates suas. * Ephraim vitula docta 11
diligere trituram, & ego transiui super pul-
chritudinem colli eius: ascendam super
† Ier. 4. a. 3. Ephraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos
Iacob. * † Seminate vobis in iustitia, & me- 12
tite in ore misericordiæ, innouate vobis no- D
uale: tempus autem requirendi Dominum,
cùm venerit qui docebit vos iustitiam. * 13
Arastis impietatem, iniquitatem messuistis,
comedistis frugem mendacij: quia confisus
es in vijs tuis, in multitudine fortium tuo-
† Iudic. 8. e. 12. rum. * Consurget tumultus in populo tuo: 14
& omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut
vastatus est † Salmana à domo eius, qui iu-
dicauit Baal in die prœlij, matre super filios
allisa. * Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ 15
nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

Beneficijs ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyrijs: attamen propter suam misericordiam reducet eos: vt in terra sua seruiant Domino, vnà cum Gentibus ad Deum conuersis.

† Mat. 2. e. 15. SIcut manè transijt, pertransijt rex Israel.
Quia puer Israel, & dilexi eum: & † ex 1
A Ægypto vocaui filium meum. * Vocauerunt
2 eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim im-
3 molabant, & simulachris sacrificabant. * Et
ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos
in brachijs meis: & nescierunt quòd cura-
4 tem eos. * In funiculis Adam traham eos, in
B vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans
iugum super maxillas eorum: & declinaui
5 ad eum vt vesceretur. * Non reuertetur in
Terram Ægypti, & Assur ipse rex eius:
6 quoniam noluerunt conuerti. * Cœpit gla-
dius in ciuitatibus eius, & consumet electos
7 eius, & comedet capita eorum. * Et populus
meus pendebit ad reditum meum: iugum au-
tem imponetur eis simul, quod non aufere-
8 tur. * Quomodo dabo te Ephraim, prote-
C gam te Israel? † quomodo dabo te sicut Ada- † Gen. 19. e. 24.
ma, punam te vt Seboim? Conuersum est in
me cor meum, pariter conturbata est pœni-
9 tudo mea. * Non faciam furorem iræ meæ:
non conuertar vt disperdam Ephraim: quo-
niam Deus ego, & non homo: in medio
10 tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. * Post
D Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet:
quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris.
11 * Et auolabunt quasi auis ex Ægypto, &
quasi columba de terra Assyriorum: &
collocabo eos in domibus suis, dicit Do-
12 minus. * Circumdedit me in negatione
Ephraim, & in dolo domus Israel: Iudas
autem testis descendit cum Deo, & cum san-
ctis fidelis.

CAPVT XII.

Vanè fidit Israel in Ægypto, vt ab Assur liberetur: sed tam ipsi quàm Iuda reddet Dominus iuxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Iacob patriarchæ præstitorum, declinauerunt in auaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potissimùm idololatriam Galaad.

1 EPhraim pascit ventum, & sequitur
A æstum: tota die mendacium & vastita-
tem multiplicat: & fœdus cum Assyrijs inijt,
2 & oleum in Ægyptum ferebat. * Iudicium
ergo Domini cum Iuda, & visitatio super Ia-
cob: iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones
3 eius reddet ei. * † In vtero supplantauit fra- † Gen. 25. d. 25.
trem suum: & in fortitudine sua directus est Gen. 32. f. 24.
4 cum angelo. * Et inualuit ad Angelum, &
confortatus est: fleuit, & rogauit eum: in Be-
B thel inuenit eum, & ibi locutus est nobiscum.
5 * Et Dominus Deus exercituum, Dominus
6 memoriale eius. * Et tu ad Deum tuum con-
uerteris: misericordiam & iudicium custodi,
7 & spera in Deo tuo semper. * Chanaan, in
manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.
8 * Et dixit Ephraim: Verumtamen diues
C effectus sum, inueni idolum mihi: omnes
labores mei non inuenient mihi: iniquita-
9 tem, quam peccaui. * Et ego Dominus Deus
tuus ex Terra Ægypti, adhuc sedere te fa-
ciam in tabernaculis, sicut in diebus festi-
10 uitatis. * Et locutus sum super prophetas, &
ego

ego visionem multiplicaui, & in manu pro-
phetarum assimilatus sum. * Si Galaad ido- 11
† Gen. 28. a 5. lum, ergo frustrà erant in Galgal bobus im-
molantes : nam & altaria eorum quasi acer-
† Exo. 14. & 22. 21. ui super sulcos agri. † * Fugit Iacob in re- 12
gionem Syriæ, & seruiuit Israel in vxorem,
& in vxorem seruauit. * † In propheta au- 13
tem eduxit Dominus Israel de Ægypto : & D
in propheta seruatus est. * Ad iracundiam 14
me prouocauit Ephraim in amaritudini-
bus suis, & sanguis eius super eum veniet,
& opprobrium eius restituet ei Dominus
suus.

Capvt XIII.

Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium : Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficijs in deserto acceptis, grauemque ob id vindictam illis comminatur : addens se eos de morte liberaturum, deuictis morte & inferno.

LOquente Ephraim, horror inuasit If- 1
rael, & deliquit in Baal, & mortuus A
est. * Et nunc addiderunt ad peccandum 2
feceruntque sibi conflatile de argento suo
quasi similitudinem idolorum, factura arti-
ficum totum est : his ipsi dicunt : Immolate
homines vitulos adorantes, * Idcircò erunt 3
quasi nubes matutina, & sicut ros matuti-
nus præteriens, sicut puluis turbine raptus
† Isai. 43. b 11. ex area, & sicut fumus de fumario. * † Ego 4
autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: B
& Deum absque me nescies, & saluator non
est præter me. * Ego cognoui te in deserto, 5
in terra solitudinis. * Iuxta pascua sua adim- 6
pleti sunt, & saturati sunt : & leuauerunt
cor suum, & obliti sunt mei. * Et ego ero 7
eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyrio-
rum. * Occurram eis quasi vrsa raptis catu- 8
lis, & dirumpam interiora iecoris eorum :
& consumam eos ibi quasi leo, bestia agri
scindet eos. * Perditio tua Israel : tantum- 9
modò in me auxilium tuum. * Vbi est rex 10
† 1. Reg. 8. a 5. tuus ? maximè nunc saluet te in omnibus C
vrbibus tuis ; & iudices tui, de quibus di-
xisti : † Da mihi regem, & principes. * Da- 11
bo tibi regem in furore meo, & auferam
12 in indignatione mea. * Colligata est iniqui-
tas Ephraim, absconditum peccatum eius.
13 * Dolores parturientis venient ei : ipse filius
D non sapiens : nunc enim non stabit in con-
14 tritione filiorum * De manu mortis libe- † 1. Cor. 15. g 54.
rabo eos, de morte redimam eos : † ero Heb. 2. d 14.
mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne :
15 consolatio abscondita est ab oculis meis. * † Ezec. 19. d 12.
Quia ipse inter fratres diuidet : † adducet
vrentem ventum Dominus de deserto ascen-
dentem : & siccabit venas eius, & desolabit
fontem eius, & ipse diripiet thesaurum om-
nis vasis desiderabilis.

Capvt XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata : reuocat tamen ad se, & conuersis plurima bona promittit.

1 PEreat Samaria, quoniam ad amaritu-
A dinem concitauit Deum suum : in gla-
dio pereant, paruuli eorum elidantur, &
2 fœtæ eius discindantur. * Conuertere Israel
ad Dominum Deum tuum : quoniam cor-
3 ruisti in iniquitate tua. * Tollite vobiscum
B verba, & conuertimini ad Dominum : &
dicite ei : omnem aufer iniquitatem, accipe
bonum : & reddemus vitulos labiorum no-
4 strorum. * Assur non saluabit nos, super
equum non ascendemus, nec dicemus vl-
trà : Dij nostri opera manuum nostrarum :
quia eius, qui in te est, misereberis pupilli.
5 * Sanabo contritiones eorum, diligam eos
C spontaneè : quia auersus est furor meus ab
6 eis. * Ero quasi ros, Israel germinabit sicut
7 lilium, & erumpet radix eius vt Libani. *
Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius,
8 & odor eius vt Libani. * Conuertantur se-
dentes in vmbra eius : viuent tritico, & ger-
minabunt quasi vinea : memoriale eius sicut
9 vinum Libani. * Ephraim quid mihi vltrà
D idola ? ego exaudiam, & dirigam eum ego
vt abietem virentem : ex me fructus tuus in-
10 uentus est. * Quis sapiens, & intelliget ista ?
intelligens, & sciet hæc ? quia rectæ viæ Do-
mini, & iusti ambulabunt in eis : præuarica-
tores verò corruent in eis.

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

Ioel parabola proposita de eruca, locusta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potissimùm sacerdotes, ad planctum, ieiunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

VERBVM Domini, quod 1
factum est ad Ioël filium A
Phatuel. * Audite hoc 2
senes, & auribus percipite omnes habitatores
terræ: si factum est istud
in diebus vestris, aut in
diebus patrum vestrorum? * Super hoc filijs 3
vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij
eorum generationi alteræ. * Residuum eru- 4
cæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit
rubigo. * Expergiscimini ebrij, & flete, & 5
vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore vestro. * Gens 6
enim ascendit super terram meam, fortis & B
innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis:
& molares eius vt catuli leonis. * Posuit vi- 7
neam meam in desertum, & ficum meam
decorticauit: nudans spoliauit eam, & proiecit: albi facti sunt rami eius. * Plange quasi 8
virgo accincta sacco super virum pubertatis
suæ. * Perijt sacrificium & libatio de domo 9
Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini. * Depopulata est regio, luxit humus: 10
quoniam deuastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum. * Confusi 11
sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super fru- C
mento & hordeo, quia perijt messis agri. * 12
Vinea confusa est & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filijs hominum. * Accingite vos, & 13
plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris:
ingredimini, cubate in sacco ministri Dei
mei: quoniam interijt de domo Dei vestri sa-
† Inf. 2. c. 15. crificium & libatio.* † Sanctificate ieiunium, 14
vocate cœtum, congregate senes, omnes
habitatores terræ in domum Dei vestri: & D
& clamate ad Dominum: * A a a, diei. quia 15
propè est dies Domini, & quasi vastitas à
potente veniet. * Numquid non coram ocu- 16
lis vestris alimenta perierunt de domo Dei
nostri, lætitia & exultatio? * Computrue- 17
runt iumenta in stercore suo, demolita sunt
horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniam
confusum est triticum. * Quid ingemuit ani- 18
mal, mugierunt greges armenti? Quia non
est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt. * Ad te Domine clamabo: quia ignis 19
comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis. * Sed & bestiæ agri, 20
quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te:
quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, &
ignis deuorauit speciosa deserti.

CAPVT II.

Propheta Iudæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa; qua propter ad pœnitentiam eos hortatur: & conuersis magnam pollicetur Dominus prosperitatem: seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque saluus omnis qui inuocauerit nomen Domini.

1 CAnite tuba in Sion, vlulate in monte
A sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia
2 propè est * dies tenebrarum & caliginis, dies
nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis
ei non fuit à principio, & post eum non erit
vsque in annos generationis & generationis.
3 * Ante faciem eius ignis vorans, & post eum
exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, ne-
4 que est qui effugiat eum. * Quasi aspectus
equorum, aspectus eorum: & quasi equites
5 sic current. * Sicut sonitus quadrigarum su-
B per capita montium exsilient, sicut sonitus
flammæ ignis deuorantis stipulam, velut po-
6 pulus fortis præparatus ad prœlium. * A facie
eius cruciabuntur populi: omnes vultus re-
7 digentur in ollam.* Sicut fortes current: quasi
viri bellatores ascendent murum: viri in vijs
suis gradientur, & non declinabunt à semitis
8 suis. * Vnusquisque fratrem suum non coar-
ctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed &
9 per fenestras cadent, & non demolientur. *
Vrbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabūt qua-
10 si fur.* A facie eius contremuit terra, moti sunt
cœli: † sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ † Inf. 3. c. 15.
11 retraxerunt splendorem suum.* Et Dominus Matt. 24. c. 29.
C dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: Isai 13. b. 10.
quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & Eze 32. b. 7.
facientia verbum eius: † magnus enim dies Marc. 13. c 24.
Domini, & terribilis valdè: & quis sustinebit Luc. 21. e. 25.
12 eum?* Nunc ergo dicit Dominus: Conuerti-
mini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, &
13 in fletu, & in planctu. * Et scindite corda ve- † Ier 10. a. 7.
stra, & non vestimenta vestra, & conuertimini Amos. 5. e. 18.
ad Dominum Deum vestrum: † quia beni- Soph. 1. d 15.
gnus & misericors est, patiens & multæ mise-
14 ricordiæ, & præstabilis super malitia. * † Quis † Psa 85. a 5.
scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post Ion 4 a 2.
se benedictionem, sacrificium & libamen Do- † Ion. 1. c. 9.
15 mino Deo vestro?* Canite tuba in Sion, † san- † Sup. 1. c. 14.
16 ctificate ieiunium, vocate cœtum, * congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadu-
D nate senes, congregate paruulos, & sugen-
tes vbera: egrediatur sponsus de cubili suo, &

sponsa

ſponſa de thalamo ſuo. * Inter veſtibulum & 17
altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domi-
ni, & dicent: Parce Domine, parce populo
tuo: & ne des hereditatem tuam in oppro-
brium, vt dominentur eis nationes. quare
dicunt in populis: Vbi eſt Deus eorum? * 18
Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & peper-
cit populo ſuo: * Et reſpondit Dominus, & 19
dixit populo ſuo: Ecce ego mittam vobis fru-
mētum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: E
& non dabo vos vltrà opprobrium in Genti-
bus. * Et eum, qui ab Aquilone eſt, procul 20
faciam à vobis: & expellam eum in terram
inuiam & deſertam: faciem eius contra mare
Orientale, & extremum eius ad mare nouiſſi-
mum: & aſcendet fœtor eius, & aſcendet
putredo eius, quia ſuperbè egit. * Noli time- 21
re terra, exulta & lætare: quoniam magnifi-
cauit Dominus vt faceret. * Nolite timere 22
animalia regionis: quia germinauerunt ſpe-
cioſa deſerti, quia lignum attulit fructum
ſuum, ficus & vinea dederunt virtutem ſuam.
* Et filij Sion exultate, & lætamini in Domi- 23
no Deo veſtro: quia dedit vobis doctorem
iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem
matutinum & ſerotinum, ſicut in principio.
* Et implebuntur areæ frumento, & redun- 24
dabunt torcularia vino & oleo. * Et reddam 25
vobis annos, quos comedit locuſta, bruchus, F
& rubigo, & eruca: fortitudo mea magna,
quam miſi in vos. * Et comedetis veſcentes, 26
& ſaturabimini: & laudabitis nomen Domi-
ni Dei veſtri, qui fecit mirabilia vobiſcum:
& non confundetur populus meus in ſempi-
ternum. * Et ſcietis quia in medio Iſrael ego 27
ſum: & ego Dominus Deus veſter, & non
eſt ampliùs: & non confundetur populus
† Iſa. 44. a. 3. Act. 2. c. 17. meus in æternum. * Et erit poſt hæc: † Ef- 28
fundam ſpiritum meum ſuper omnem car-
nem: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ ve-
ſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iu-
uenes veſtri viſiones videbunt. * Sed & ſu- 29
per ſeruos meos & ancillas in diebus illis ef- G
fundam ſpiritum meum. * Et dabo prodigia 30
in cœlo, & in terra, ſanguinem, & ignem, &
† Sup. 2. b. 10. Mat. 24. c. 29. Luc. 21. e. 25. Act. 2. c. 20. † Rom. 10. c. 13. vaporem fumi. * † Sol conuertetur in tene- 31
bras, luna & in ſanguinem: antequam veniat
dies Domini magnus, & horribilis. * Et erit: 32
† omnis qui inuocauerit nomen Domini,
ſaluus erit: quia in monte Sion, & in Ieru-
ſalem erit ſaluatio, ſicut dixit Dominus, &
in reſiduis, quos Dominus vocauerit.

CAPVT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum ſuum afflixerunt, ſeque omnes in valle Ioſaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, ſanguine ipſius emundato.

QVia ecce in diebus illis, & in tempore 1
illo, cùm conuertero captiuitatem Iuda
2 & Ieruſalem: * Congregabo omnes Gentes,
A & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſ-
ceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, &
hereditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in
3 nationibus, & terram meam diuiſerunt. * Et
ſuper populum meum miſerunt ſortem: &
poſuerunt puerum in proſtibulo, & puellam
4 vendiderunt pro vino vt biberent. * Verùm
quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis
terminus Palæſthinorum? numquid vltio-
nem vos reddetis mihi? & ſi vlciſcimini vos
contra me, citò velociter reddam viciſſitu-
5 dinem vobis ſuper caput veſtrum. * Argen-
B tum enim meum & aurum tuliſtis: & deſi-
derabilia mea & pulcherrima intuliſtis in de-
6 lubra veſtra. * Et filios Iuda & filios Ieruſalem
vendidiſtis filiis Græcorum; vt longè face-
7 retis eos de finibus ſuis. * Ecce ego ſuſcita-
bo eos de loco, in quo vendidiſtis eos: &
conuertam retributionem veſtram in caput
8 veſtrum. * Et vendam filios veſtros, & filias
veſtras in manibus filiorum Iuda, & venun-
dabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia
9 Dominus locutus eſt. * Clamate hoc in
Gentibus, ſanctificate bellum, ſuſcitate ro-
buſtos: accedant, aſcendant omnes viri bel-
10 latores. * Concidite aratra veſtra in gladios,
C & ligones veſtros in lanceas. Infirmus di-
11 cat: Quia fortis ego ſum. * Erumpite, & ve-
nite omnes gentes de circuitu, & congrega-
mini: ibi occumbere faciet Dominus robu-
12 ſtos tuos. * Conſurgant, & aſcendant Gen-
tes in vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo vt iu-
13 dicem omnes gentes in circuitu. * † Mittite † Apoc. 14. c. 15.
falces, quoniam maturauit meſſis: venite, &
deſcendite, quia plenum eſt torcular, exu-
berant torcularia: quia multiplicata eſt ma-
14 litia eorum. * Populi populi in valle conci-
ſionis: quia iuxtà eſt dies Domini in valle
15 conciſionis. * † Sol & luna obtenebrati ſunt, † Sup. 2. b. 10. & 31.
16 & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. * † † Ier. 25. f. 30. Amos 1. a. 2.
Et Dominus de Sion rugiet, & de Ieruſalem
dabit vocem ſuam: & mouebuntur cœli, &
terra: & Dominus ſpes populi ſui, & for-
17 titudo filiorum Iſrael. * Et ſcietis quia ego
D Dominus Deus veſter, habitans in Sion
monte ſancto meo: & erit Ieruſalem ſan-
cta, & alieni non tranſibunt per eam am-
18 pliùs. * Et erit in die illa: † ſtillabunt mon- † Amos 9. d. 13.
tes dulcedinem: & colles fluent lacte: &
per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons
de domo Domini egredietur, & irrigabit
19 torrentem ſpinarum. * Ægyptus in deſola-
tionem erit, & Idumæa in deſertum perdi-
tionis: pro eo quòd iniquè egerint in filios
Iuda, & effuderint ſanguinem innocentem
20 in terra ſua. * Et Iudæa in æternum habita-
bitur, & Ieruſalem in generationem & ge-
21 nerationem. * Et mundabo ſanguinem eo-
rum, quem non mundaueram: & Dominus
commorabitur in Sion.

PRO

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

Tempora prophetiæ Amos: vltio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non conuertet.

ERBA Amos qui fuit in 1
pastoribus de Thecue: A
quæ vidit super Israel in
diebus Oziæ regis Iuda,
& in diebus Ieroboam fi-
lij Ioas regis Israel,† ante
duos annos terræmotus.* 2
Et dixit:†Dominus de Sion rugiet,& de Ieru-
salem dabit vocem suam: & luxerunt specio-
sa pastorum, & exsiccatus est vertex Car-
meli. * Hæc dicit Dominus: Super tribus 3
sceleribus Damasci, & super quatuor non
conuertam eum: eò quòd triturauerint in
plaustris ferreis Galaad. * Et mittam ignem 4
in domum Azael, & deuorabit domos Bena-
dad. * Et conteram vectem Damasci: & dis- 5
perdam habitatorem de campo idoli, & te- B
nentem sceptrum de domo voluptatis: &
transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit
Dominus. * Hæc dicit Dominus: Super tri- 6
bus sceleribus Gazæ, & super quatuor non
conuertam eum: eò quòd transtulerint ca-
ptiuitatem perfectam, vt concluderent eam
in Idumæa. * Et mittam ignem in murum 7
Gazæ, & deuorabit ædes eius. * Et disper- 8
dam habitatorem de Azoto, & tenentem C
sceptrum de Ascalone: & conuertam ma-
num meam super Accaron, & peribunt reli-
qui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.
* Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleri- 9
bus Tyri, & super quatuor non conuertam
eum: eò quòd concluserint captiuitatem
perfectam in Idumæa, & non sint recordati
fœderis fratrum: * Et mittam ignem in mu- D
rum Tyri, & deuorabit ædes eius. * Hæc di- 10
cit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, 11
& super quatuor non conuertam eum: eò
quòd persecutus sit in gladio fratrem suum,
& violauerit misericordiam eius, & tenuerit
vltrà furorem suum, & indignationem suam
seruauerit vsque in finem. * Mittam ignem 12
in Theman: & deuorabit ædes Bosræ.* Hæc 13
dicit Dominus: Super tribus sceleribus filio-
rum Ammon, & super quatuor non conuer-
tam eum: eò quòd dissecuerit prægnantes
Galaad ad dilatandum terminum suum. * Et 14
succendam ignem in muro Rabba: & deuo-
rabit ædes eius in vlulatu in die belli, & in
turbine in die commotionis. * Et ibit Mel- 15
chom in captiuitatem, ipse, & principes eius
simul, dicit Dominus.

† Ezech. 14. b. 5. † Ier. 25. f 30. Ioel 3. c. 16.

CAPVT II.

Vltio Domini in Moab, Iudam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

1 HÆc dicit Dominus: Super tribus sce-
A leribus Moab: & super quatuor non
conuertam eum: eò quòd incenderit ossa re-
2 gis Idumææ vsque ad cinerem. * Et mittam
ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth:
& morietur in sonitu Moab, in clangore tu-
3 bæ: * & disperdam iudicem de medio eius,
& omnes principes eius interficiam cum eo,
4 dicit Dominus.* Hæc dicit Dominus: Super
tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non
conuertam eum: eò quòd abiecerit legem
B Domini, & mandata eius non custodierit:
deceperunt enim eos idola sua, post quæ
5 abierant patres eorum.* Et mittam ignem in
6 Iuda, & deuorabit ædes Ierusalem. * Hæc
dicit Dominus: Super tribus sceleribus Is-
rael, & super quatuor non conuertam eum:
pro eo quòd vendiderit pro argento iustum,
7 & pauperem pro calceamentis.* Qui conte-
runt super puluerem terræ capita pauperum,
& viam humilium declinant: & filius ac pa-
ter eius ierunt ad puellam, vt violarent no-
8 men sanctum meum. * Et super vestimentis
C pignoratis accubuerunt iuxta omne altare: &
vinum damnatorum bibebant in domo Dei
9 sui.* † Ego autem exterminaui Amorrhæum † Nu. 21. c. 24. Deut. 2. e. 24.
à facie eorum: cuius altitudo, cedrorum al-
titudo eius, & fortis ipse quasi quercus: &
contriui fructum eius desuper, & radices eius
10 subter.* † Ego sum, qui ascendere vos feci de † Ex. 14. e. 21. Deut. 8. a. 2.
Terra Ægypti, & duxi vos in deserto qua-
draginta annis, vt possideretis Terram Amor-
11 rhæi. * Et suscitaui de filiis vestris in pro-
phetas, & de iuuenibus vestris nazaræos:
numquid non ita est filij Israel, dicit Domi-
12 nus? * Et propinabitis nazaræis vinum: &
D prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophe-
13 tetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stri-
14 det plaustrum onustum fœno.* Et peribit fu-
ga à veloce, & fortis non obtinebit virtu-
tem suam, & robustus non saluabit animam
15 suam: * & tenens arcum non stabit, & ve-
lox pedibus suis non saluabitur: & ascensor
16 equi non saluabit animam suam: * & robu-
stus corde inter fortes nudus fugiet in illa
die, dicit Dominus.

CAPVT III.

Domum Israel populum olim vnicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit seruandos in superuentura afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AVdite verbum, quod locutus est Domi-
nus super vos, filij Israel: super omnem

cogna

cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, A
dicens: * Tantummodò vos cognoui ex om- 2
nibus cognationibus terræ: idcircò visitabo
super vos omnes iniquitates vestras. * Num- 3
quid ambulabunt duo pariter, nisi conuene-
rit eis? * Numquid rugiet leo in saltu, nisi 4
habuerit prædam? numquid dabit catulus
leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid ap-
prehenderit? * numquid cadet auis in la- 5
queum terræ absque aucupe? numquid au- B
feretur laqueus de terra antequam quid ce-
perit? * Si clanget tuba in ciuitate, & popu- 6
lus non expauescet? si erit malum in ciuita-
te, quod Dominus non fecerit? * Quia non 7
facit Dominus Deus verbum, nisi reuelaue-
rit secretum suum ad seruos suos prophetas.
* Leo rugiet, quis non timebit? Dominus 8
Deus locutus est, quis non prophetabit? * 9
Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædi-
bus Terræ Ægypti: & dicite: Congregami-
ni super montes Samariæ, & videte insanias C
multas in medio eius, & calumniam patien-
tes in penetralibus eius. * Et nescierunt fa- 10
cere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes
iniquitatem & rapinas in ædibus suis. * Pro- 11
ptereà hæc dicit Dominus Deus: Tribula-
bitur, & circuietur terra: & detrahetur ex
te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. * 12
Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pa-
stor de ore leonis duo crura, aut extremum D
auriculæ: sic eruentur filij Israel, qui habi-
tant in Samaria in plaga lectuli, & in Da-
masci grabato. * Audite, & contestamini in 13
domo Iacob, dicit Dominus Deus exerci-
tuum: * quia in die cùm visitare cœpero 14
præuaricationes Israel, super eum visitabo,
& super altaria Bethel: & amputabuntur
cornua altaris, & cadent in terram. * Et per- 15
cutiam domum hiemalem cum domo æstiua:
& peribunt domus eburneæ, & dissipabun-
tur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPVT IV.

Inuehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filij Israel variis flagellis à peccatis suis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ priùs passi fuerant; hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur.

AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ 1
estis in monte Samariæ: quæ calum- A
niam facitis egenis, & confringitis pauperes:
quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bi-
bemus. * Iurauit Dominus Deus in sancto 2
suo: quia ecce dies venient super vos, & leua-
bunt vos in contis, & reliquias vestras in ol-
lis feruentibus. * Et per aperturas exibitis al- 3
tera contra alteram, & proiiciemini in Ar-
mon, dicit Dominus. * Venite ad Bethel, & 4
impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate
præuaricationem: & afferte manè victimas
vestras, tribus diebus decimas vestras. * Et sa- 5
crificate de fermentato laudem: & vocate
voluntarias oblationes, & annuntiate: sic
enim voluistis filij Israel, dicit Dominus Deus.
6 * Vnde & ego dedi vobis stuporem dentium
B in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam pa-
num in omnibus locis vestris: & non estis re-
7 uersi ad me, dicit Dominus. * Ego quoque
prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres
menses superessent vsque ad messem: & plui
super vnam ciuitatem, & super alteram ciui-
tatem non plui: pars vna compluta est; &
8 pars, super quam non plui, aruit. * Et vene-
runt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem
vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: &
9 non redistis ad me, dicit Dominus. * † Per- † Agg. 2. 6. 18.
C cussi vos in vento vrente, & in aurugine,
multitudinem hortorum vestrorum, & vinea-
rum vestrarum: oliueta vestra, & ficeta vestra
comedit eruca: & non redistis ad me, dicit
10 Dominus. * Misi in vos mortem in via Ægy-
pti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsq; ad
captiuitatem equorum vestrorum: & ascen-
dere feci putredinem castrorum vestrorum in
nares vestras: & non redistis ad me, dicit
11 Dominus. * Subuerti vos, † sicut subuertit † Gen. 19. 6. 24.
D Deus Sodomam & Gomorrham, & facti estis
quasi torris raptus ab incendio: & non re-
12 distis ad me, dicit Dominus. * Quapropter
hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc
fecero tibi, præparare in occursum Dei tui
13 Israel. * Quia ecce formans montes, & creans
ventum, & annuntians homini eloquium
suum, faciens matutinam nebulam, & gra-
diens super excelsa terræ: Dominus Deus
exercituum nomen eius.

CAPVT V.

Luget casum Israelis Propheta, reuocans eos ad quærendum Dominum, vt ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas vbique planctus erit: odit Dominus festiuitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

1 AVdite verbum istud, quod ego leuo su-
A per vos planctum: Domus Israel ceci-
2 dit, & non adiiciet vt resurgat. * Virgo Israel
proiecta est in terram suam, non est qui sus-
3 citet eam. * Quia hæc dicit Dominus Deus:
Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquen-
tur in ea centum: & de qua egrediebantur
centum, relinquentur in ea decem in domo
4 Israel. * Quia hæc dicit Dominus domui Is-
5 rael: Quærite me, & viuetis. * Et nolite quæ-
B rere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, &
in Bersabee non transibitis: quia Galgala ca-
6 ptiua ducetur, & Bethel erit inutilis. * Quæ-
rite Dominum, & viuite: ne fortè combu-
ratur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, &
7 non erit qui extinguat Bethel. * Qui conuer-
titis in absynthium iudicium, & iustitiam in
8 terra relinquitis. * Facientem Arcturum &
Orionem, & conuertentem in manè tene-
bras, & diem in noctem mutantem: † qui vo- † Inf. 9. b 6.
cat aquas maris, & effundit eas super faciem
terræ:

terræ: Dominus nomen est eius. * Qui subri- 9
det vastitatem super robustum, & depopula- C
tionem super potentem affert. * Odio ha- 10
buerunt corripientem in porta: & loquen-
tem perfectè abominati sunt. * Idcircò, pro 11
eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam
† Soph. 1. c. 13. electam tollebatis ab eo: † domos quadro la-
pide ædificabitis, & non habitabitis in eis:
vineas plantabitis amantissimas; & non bibe-
tis vinum earum. * Quia cognoui multa sce- 12
lera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iu-
sti accipientes munus, & pauperes deprimen-
tes in porta: * Ideò prudens in tempore illo 13
tacebit, quia tempus malum est. * Quærite bo- 14
num, & non malum, vt viuatis: & erit Domi- D
nus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis:
† Psal. 96. b. 10. Rom. 12. b. 9. * † Odite malum, & diligite bonum, & con- 15
stituite in porta iudicium: si fortè misereatur
Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph.
* Proptereà hæc dicit Dominus Deus exerci- 16
tuum dominator: In omnibus plateis plãctus:
& in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: &
vocabunt agricolam ad luctum, & ad plan-
ctum eos qui sciunt plangere. * Et in omni- 17
bus vineis erit planctus: quia pertransibo in E
† Ier. 30. a. 7. Ioel 2. c. 11. Soph. 1. d. 15. medio tui, dicit Dominus. * † Væ desideran- 18
tibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies
Domini ista, tenebræ, & non lux. * Quomodo 19
si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vr-
sus: & ingrediatur domum: & innitatur ma-
nu sua super parietem, & mordeat eum colu-
ber. * Numquid non tenebræ dies Domini, & 20
† Isaia. 1. c. 11. Ier. 6. e. 20. Malac. 1. d. 12. non lux: & caligo, & non splendor in ea? * † 21
Odi, & proieci festiuitates vestras: & non ca- F
piam odorem cœtuum vestrorum. * Quòd si 22
obtuleritis mihi holocautomata, & munera
vestra, nõ suscipiam: & vota pinguium ve-
strorum non respiciam. * Aufer à me tumul- 23
tum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ
non audiam. * Et reuelabitur quasi aqua iu- 24
† Act. 7. e. 42. dicium, & iustitia quasi torrens fortis. * † 25
Numquid hostias & sacrificium obtulistis G
mihi in deserto quadraginta annis, domus
Israel? * Et portastis tabernaculum Moloch 26
vestro, & imaginem idolorum vestrorum, si-
dus Dei vestri, quæ fecistis vobis. * Et migra- 27
re vos faciam trans Damascum, dicit Domi-
nus Deus exercituum nomen eius.

CAPVT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exilium ac transmigrationem, vna cum reliquo populo Israel; cuius detestatur superbiam.

† Luca. 6. d. 24. VÆ qui opulenti estis in Sion, & con- 1
fiditis in monte Samariæ: optimates ca- A
pita populorum, ingredientes pompaticè do-
mum Israel. * Transite in Chalane, & videte, 2
& ite inde in Emath magnam: & descendite
in Geth Palæsthinorum: & ad optima quæ-
que regna horum; si latior terminus eorum
termino vestro est. * Qui separati estis in 3
diem malum: & appropinquatis solio iniqui-
tatis. * Qui dormitis in lectis eburneis, & 4
lasciuitis in stratis vestris qui comeditis ag-
num de grege, & vitulos de medio armenti.
5 * Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Da-
6 uid putauerunt se habere vasa cantici. * Bi-
B bentes vinum in phialis, & optimo vnguen-
to delibuti: & nihil patiebantur super con-
7 tritione Ioseph. * Quapropter nunc migra-
bunt in capite transmigrantium: & aufere-
8 tur factio lasciuientium. * † Iurauit Dominus † Ier. 51. b. 14.
Deus in anima sua, dicit Dominus Deus
exercituum: Detestor ego superbiam Iacob,
& domos eius odi, & tradam ciuitatem cum
9 habitatoribus suis. * Quòd si reliqui fuerint
10 decem viri in domo vna, & ipsi morientur. *
C Et tollet eum propinquus suus, & comburet
eum, vt efferat ossa de domo: & dicet ei, qui
in penetralibus domus est: Numquid adhuc
11 est penes te? * Et respondebit: Finis est. Et
dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Do-
12 mini. * Quia ecce Dominus mandabit, &
percutiet domum maiorem ruinis, & domum
13 minorem scissionibus. * Numquid currere
queunt in petris equi, aut arari potest in bu-
D balis, quoniam conuertistis in amaritudinem
iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium?
14 * Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Num-
quid non fortitudine nostra assumpsimus no-
15 bis cornua? * Ecce enim suscitabo super vos
domus Israel, dicit Dominus Deus exerci-
tuum, gentem: & conteret vos ab introitu
Emath vsque ad torrentem deserti.

CAPVT VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere; & Dominus comminatur captiuitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarij vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos vt eat prophetatum in terram Iuda: sed ostendit se factum à Domino prophetam vt super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: &
A ecce fictor locustæ in principio germi-
nantium serotini imbris, & ecce serotinus
2 post tonsionem regis. * Et factum est: cùm
consummasset comedere herbam terræ, dixi:
Domine Deus propitius esto, obsecro: quis
3 suscitabit Iacob, quia paruulus est? * Miser-
tus est Dominus super hoc: Non erit, dixit
4 Dominus. * Hæc ostendit mihi Dominus
Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem
Dominus Deus: & deuorauit abyssum mul-
5 tam, & comedit simul partem. * Et dixi: Do-
mine Deus quiesce obsecro: quis suscitabit
6 Iacob, quia paruulus est? * Misertus est Do-
minus super hoc: Sed & istud non erit, dixit
7 Dominus Deus. * Hæc ostendit mihi Do-
B minus: & ecce Dominus stans super murum
8 litum, & in manu eius trulla cæmentarij. *
Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides A-
mos? Et dixi: Trullam cæmentarij. * Et di-
xit Dominus: Ecce ego ponam trullam in
medio populi mei Israel: non adiiciam vltrà
super

superinducere eum. * Et demolientur excel- 9
sa idoli, & sanctificationes Israel desolabun-
tur: & consurgam super domum Ieroboam
in gladio. * Et misit Amasias sacerdus Bethel 10
ad Ieroboam regem Israel, dicens: Rebella- C
uit contra te Amos in medio domus Israel:
non poterit terra sustinere vniuersos sermo-
nes eius. * Hæc enim dicit Amos: In gladio 11
morietur Ieroboam, & Israel captiuus migra-
bit de terra sua: * Et dixit Amasias ad Amos: 12
Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: &
comede ibi panem, & prophetabis ibi. * Et in 13
Bethel non adiicies vltrà vt prophetes: quia
sanctificatio regis est, & domus regni est. * 14
Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: D
Non sum propheta, & non sum filius prophe-
tæ: sed armentarius ego sum vellicans syco-
moros. * Et tulit me Dominus cùm sequerer 15
gregem: & dixit Dominus ad me: Vade pro-
pheta ad populum meum Israel. * Et nunc au- 16
di verbum Domini: Tu dicis: Non prophe-
tabis super Israel, & non stillabis super do-
mum idoli. * Propter hoc, hæc dicit Domi- 17
nus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur: & filij
tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua
funiculo metietur: & tu in terra polluta mo-
rieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.

CAPVT VIII.

Amos sub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperũ oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat: ac festiuitates eorum dicit in luctum conuertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & 1
ecce vncinus pomorum. * Et dixit: Quid 2
tu vides Amos? Et dixi: Vncinum pomorum. A
Et dixit Dominos ad me: Venit finis super
populum meum Israel: non adiiciam vltrà vt
pertranseam eum. * Et stridebunt cardines tē- 3
pli in die illa, dicit Dominus Deus: multi mo-
rientur: in omni loco proiicietur silentium. * 4
Audite hoc qui conteritis pauperem, & defi-
cere facitis egenos terræ, * dicentes: Quando 5
transibit mensis, & venumdabimus merces; B
& sabbatum, & aperiemus frumentum: vt im-
minuamus mensuram, & augeamus siclum, &
supponamus stateras dolosas, * vt possidea- 6
mus in argento egenos & pauperes pro cal-
ceamentis, & quisquilias frumenti venda-
mus? * Iurauit Dominus in superbiam Iacob: 7
Si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera
eorum. * Numquid super isto non commo- 8
uebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: C
& ascendet quasi fluuius vniuersus, & eiicie-
tur, & defluet quasi riuus Ægypti? * Et erit 9
in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol
in meridie, & tenebrescere faciam terram in
† Tob. 2. b. 6. die luminis: * † & conuertam festiuitates ve- 10
1. Mach. 1. d. 41. stras in luctũ, & omnia cantica vestra in plan-
ctum: & inducam super omne dorsum vestrũ
saccum, & super omne caput caluitium: & po-
nam eam quasi luctum vnigeniti, & nouissi-
ma eius quasi diem amarum. * Ecce dies ve- 11
D niunt, dicit Dominus: & mittam famem in
terram: non famem panis, neque sitim aquæ,
12 sed audiendi verbum Domini. * Et commo-
uebũtur à Mari vsque ad mare, & ab Aquilo-
ne vsque ad Orientem: circuibunt quæren-
13 tes verbum Domini, & non inuenient. * In
die illa deficient virgines pulchræ, & ado-
14 lescentes in siti. * Qui iurant in delicto Sama-
riæ, & dicunt: Viuit Deus tuus Dan, & viuit
via Bersabee: & cadēt, & non resurgent vltrà.

CAPVT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nulli pateat effugium; posteà tamen suscitabit tabernaculum Dauid, & captiuitatem filiorum Israel conuertet, cum magna ipsorum felicitate.

1 VIdi Dominum stantem super altare, &
A dixit: Percute cardinem, & commo-
ueantur superliminaria: auaritia enim in ca-
pite omnium, & nouissimum eorum in gladio
interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non
2 saluabitur ex eis qui fugerit. * † Si descende- † Psal. 138. b. 8.
rint vsque ad infernum, inde manus mea
educet eos: & si ascenderint vsque in cœlum,
3 inde detraham eos. * Et si absconditi fuerint
in vertice Carmeli, inde scrutans auferam
eos: & si celauerint se ab oculis meis in pro-
fundo maris, ibi mandabo serpenti, & mor-
4 debit eos. * Et si abierint in captiuitatem co-
ram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occi-
det eos: & † ponam oculos meos super eos in † Ier. 44. c. 11.
5 malum, & non in bonum. * Et Dominus
B Deus exercituum, qui tangit terram, & ta-
bescet: & lugebunt omnes habitantes in ea:
& ascendet sicut riuus omnis, & defluet sicut
6 fluuius Ægypti. * Qui ædificat in cœlo as-
censionem suam, & fasciculum suum super
terram fundauit: † qui vocat aquas maris, & † Sup. 5. b. 8.
effundit eas super faciem terræ, Dominus
7 nomen eius. * Numquid non vt filij Æthio-
pum vos estis mihi, filij Israel, ait Dominus?
numquid non Israel, ascendere feci de Terra
Ægypti: & Palæsthinos de Cappadocia, &
8 Syros de Cyrene? * Ecce oculi Domini Dei
C super regnum peccans, & conteram illud à
facie terræ: Verumtamen conterens non
9 conteram domum Iacob, dicit Dominus. *
Ecce enim mandabo ego, & concutiã in om-
nibus gentibus domum Israel, sicut concuti-
tur triticum in cribro: & non cadet lapillus
10 super terram. * In gladio morientur omnes
peccatores populi mei: qui dicunt: Non ap-
propinquabit, & non veniet super nos ma-
11 lum. * In die illa † suscitabo tabernaculum † 2. Act. 15. c. 16.
Dauid, quod cecidit: & reædificabo aper-
turas murorum eius, & ea quæ corruerant
instaurabo: & reædificabo illud sicut in die-
12 bus antiquis. * Vt possideant reliquias Idu-
mææ, & omnes nationes, eò quòd inuocatum
sit nomen meum super eos: dicit Dominus
13 faciens hæc. * Ecce dies veniunt, dicit Do-
D minus: & comprehendet arator messorem,
& calcator vuæ mittentem semen: † stilla- † Ioel 3. d. 18.
bunt montes dulcedinem, & omnes colles

culti erunt. * conuertam captiuitatem populi 14
mei Israel. & ædificabunt ciuitates desertas,
& inhabitabunt: & plantabunt vineas, &
bibent vinum earum: & facient hortos, &
15 comedent fructus eorum. * Et plantabo eos
super humum suam: & non euellam eos vl-
trà de terra sua, quam dedi eis, dicit Domi-
nus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Vaticinatur exitium aduersus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

† Ier. 49. c. 14.

ISIO Abdiæ. Hæc dicit Do- 1
minus Deus ad Edom: † Au- A
ditum audiuimus à Domino, &
legatum ad gentes misit: Sur-
gite, & consurgamus aduer-
sus eum in prælium. * Ecce 2
paruulum dedi te in Gentibus: contemptibi-
lis tu es valdè. * Superbia cordis tui extulit te 3
habitantem in scissuris petrarum, exaltantem B
solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis de-
trahet me in terram? * Si exaltatus fueris vt 4
aquila, & si inter sidera posueris nidum tuũ:
inde detraham te, dicit Dominus. * Si fures 5
introissent ad te, si latrones per noctem, quo-
modo conticuisses? nónne furati essent suffi-
cientia sibi? si vindemiatores introissent ad te,
numquid saltem racemum reliquissent tibi?* 6
Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerũt
abscondita eius? * Vsque ad terminum emi- 7
serunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt ti- C
bi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ:
qui comedunt tecum, ponent insidias subter
† Isai. 29. c. 14. 1 Cor. 1. c. 19. te: non est prudentia in eo.* † Numquid non 8
in die illa, dicit Dominus, perdam sapien-
tes de Idumæa, & prudentiã de monte Esau?* 9
Et timebunt fortes tui à Meridie, vt intereat
† Gen. 27. & 42. vir de mõte Esau.* † Propter interfectionem, 10
& propter iniquitatẽ in fratrem tuum Iacob,
operiet te cõfusio, & peribis in æternum. * In 11
die cùm stares aduersus eum, quando capie-
D bant alieni exercitum eius, & extranei ingre-
diebantur portas eius, & super Ierusalẽ mitte-
12 bant sortem: tu quoq; eras quasi vnus ex eis.*
Et non despicies in die fratris tui, in die pere-
grinationis eius: & non lætaberis super filios
Iuda in die perditionis eorũ: & non magnifi-
13 cabis os tuum in die angustiæ.* Neq; ingre-
E dieris portam populi mei in die ruinæ eorũ:
neque despicies & tu in malis eius in die va-
stitatis illius: & non emitteris aduersus exerci-
14 tum eius in die vastitatis illius.* Neque stabis
in exitibus vt interficias eos qui fugerint: &
non concludes reliquos eius in die tribulatio-
15 nis. * Quoniam iuxtà est dies Domini super
omnes gentes sicut fecisti, fiet tibi: retributio-
16 nẽ tuam conuertet in caput tuum.* Quomo-
do enim bibistis super mõtem sanctum meũ,
F bibent omnes Gentes iugiter: & bibent, &
17 absorbebunt, & erunt quasi non sint.* Et in
monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & pos-
18 sidebit domus Iacob eos qui se possederant. *
Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph
flamma, & domus Esau stipula: & succenden-
tur in eis, & deuorabunt eos: & non erunt re-
liquiæ domus Esau, quia Dominus locutus est.
19 * Et hereditabunt hi qui ad Austrum sunt,
G montem Esau, & qui in campestribus Phili-
sthiim: & possidebunt regionem Ephraim,
& regionem Samariæ: & Beniamin posside-
20 bit Galaad. * Et transmigratio exercitus
huius filiorum Israel, omnia loca Chananæo-
rum vsque ad Sareptam: & transmigratio Ie-
rusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ci-
21 uitates Austri. * Et ascendent saluatores in
montem Sion iudicare montem Esau: & erit
Domino regnum.

PROPHETIA IONÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ionas à Domino missus vt in Niniue prædicaret, nauigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in nauim tempestatem, iactisque sortibus, deprehensus Ionas in mare mittitur, cessatque tempestas.

T factum est verbum Domi- 1
ni ad Ionã filium Amathi, di- A
cens:* Surge, & vade in Ni- 2
niuen ciuitatem grandem, &
prædica in ea: quia ascendit
malitia eius corã me.* Et sur- 3
rexit Ionas, vt fugeret in Tharsis à facie Do-
mini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauẽ
euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, &
descendit in eam vt iret cum eis in Tharsis
4 à facie Domini.* Dominus autem misit ven-
B tum magnum in mare: & facta est tempestas
magna in mari, & nauis periclitabatur con-
5 teri.* Et timuerunt nautæ, & clamauerunt vi-
ri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant
in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Io-
nas descendit ad interiora nauis, & dormie-
6 bat sopore graui. * Et accessit ad eum guber-
nator, & dixit ei: Quid tu sopore deprime-
ris? surge, inuoca Deum tuum, si fortè recogi-
7 tet Deus de nobis, & non pereamus. * Et di-
C xit vir ad collegam suum: Venite, & mitta-
mus sortes, & sciamus quare hoc malum sit
nobis.

nobis. Et miserunt sortes : & cecidit sors su-
per Ionam.* Et dixerunt ad eum : Indica no- 8
bis cuius causâ malum istud sit nobis : quod
est opus tuum ? quæ terra tua, & quò vadis ?
vel ex quo populo es tu ? * Et dixit ad eos : 9
Hebræus ego sum, & Dominum Deum cœli
ego timeo, qui fecit mare & aridam. * Et ti- 10
muerunt viri timore magno, & dixerunt ad
eum : Quid hoc fecisti ? (cognouerunt enim
viri quòd à facie Domini fugeret, quia indi-
cauerat eis.) * Et dixerunt ad eum : Quid fa- 11
ciemus tibi, & cessabit mare à nobis ? quia
mare ibat, & intumescebat. * Et dixit ad eos: 12
Tollite me, & mittite in mare, & cessabit D
mare à vobis : scio enim ego quoniam pro-
pter me tempestas hæc grandis venit super
vos. * Et remigabant viri vt reuerterentur ad 13
aridam, & non valebant : quia mare ibat, &
intumescebat super eos.* Et clamauerunt ad 14
Dominum, & dixerunt : Quæsumus Domi-
ne, ne pereamus in anima viri istius, & ne
des super nos sanguinem innocentem : quia
tu Domine, sicut voluisti, fecisti. * Et tu- 15
lerunt Ionam, & miserunt in mare : & ste-
tit mare à feruore suo. * Et timuerunt vi- 16
ri timore magno Dominum, & immolaue-
runt hostias Domino, & vouerunt vota.

Capvt II.

*Ionas à ceto quem Dominus præparauerat absor-
ptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus,
cumque de ventre eius orasset Dominum, ipsius
iussu in aridam euomitur.*

ET præparauit Dominus piscem gran- 1
dem vt deglutiret Ionam : † & erat Io- A
nas in ventre piscis tribus diebus, & tribus
noctibus.

† Matt. 12. c. 40. 16. a. 4. Luc. 11. d. 30. 1. Cor. 15. a. 4.

* Et orauit Ionas ad Dominum Deum 2
suum de ventre piscis.

* Et dixit : † Clamaui de tribulatione 3
mea ad Dominum, & exaudiuit me : de
ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem
meam.

† Psal. 119. a. 1.

* Et proiecisti me in profundum in cor- 4
de maris, & flumen circumdedit me : om- B
nes gurgites tui, & fluctus tui super me
transierunt.

* Et ego dixi : Abiectus sum à conspectu 5
oculorum tuorum : verumtamen rursus vi-
debo templum sanctum tuum.

* † Circumdederunt me aquæ vsque ad 6
animam : abyssus vallauit me, pelagus ope-
ruit caput meum.

† Psal. 68. a. 2.

* Ad extrema montium descendi : terræ 7
vectes concluserunt me in æternum : & sub-
leuabis de corruptiune vitam meam, Domi-
ne Deus meus.

* Cùm angustiaretur in me anima mea, 8
Domini recordatus sum : vt veniat ad te ora-
tio mea ad templum sanctum tuum.

* Qui custodiunt vanitates frustrà miseri- 9
cordiam suam derelinquunt.

* Ego autem in voce laudis immolabo 10
tibi : quæcumque voui, reddam pro salute
Domino.

11 * Et dixit Dominus pisci : & euomuit Io-
nam in aridam.

Capvt III.

*Rursum missus Ionas ad Niniuitas prædicit ci-
uitatis subuersionem : illis autem ad Deum con-
uersis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus,
parcit Dominus ciuitati.*

1 ET factum est verbum Domini ad Ionam
2 secundò, dicens : * Surge, & vade in
A Niniuen ciuitatem magnam : & prædica in eâ
3 prædicationem, quam ego loquor ad te. * Et
surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta ver-
bum Domini : & Niniue erat ciuitas magna
4 itinere trium dierum. * Et cœpit Ionas in-
B troire in ciuitatem itinere diei vnius : & cla-
mauit, & dixit : Adhuc quadraginta dies, &
5 Niniue subuertetur. * † Et crediderunt viri † Matt. 12. d. 41.
Niniuitæ in Deum : & prædicauerunt ieiu- Luca 11.
nium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque d. 32.
6 ad minorem. * Et peruenit verbum ad re-
gem Niniue : & surrexit de solio suo, & ab-
iecit vestimentum suum à se, & indutus est
7 sacco, & sedit in cinere. * Et clamauit, & di-
xit in Niniue ex ore regis & principum eius,
dicens : Homines, & iumenta, & boues, &
8 pecora non gustent quidquam : nec pascan-
C tur, & aquam non bibant. * Et operiantur
saccis homines, & iumenta, & clament ad
Dominum in fortitudine, & conuertatur
vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est
9 in manibus eorum. * † Quis scit si conuer- † Ier. 18.
tatur & ignoscat Deus : & reuertatur à furore b. 11.
10 iræ suæ, & non peribimus ? * Et vidit Deus Ioel. 2. c. 14.
opera eorum, quia conuersi sunt de via sua
mala : & misertus est Deus super malitiam,
quam locutus fuerat vt faceret eis, & non
fecit.

Capvt IV.

*Afflictus Ionas quia vaticinium suum aduersus
Niniuen videbat non impleri, mortem optat : verùm
à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indigna-
tionem conuincit, quòd putaret se rectè dolere de
arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum par-
cere Niniue ciuitati maximæ, in qua erant plus
quam 120000. eorum qui non peccauerant.*

1 ET afflictus est Ionas afflictione magna,
2 & iratus est : * & orauit ad Dominum, &
A dixit : Obsecro Domine, numquid non hoc
est verbum meum, cùm adhuc essem in terra
mea ? propter hoc præoccupaui vt fugerem in
Tharsis. † scio enim quia tu Deus clemens & † Ps. 85. a. 5.
B misericors es, patiens & multæ miserationis, Ioel. 2. c. 13.
3 & ignoscens super malitia. * Et nunc Domi-
ne tolle quæso animam meam à me : quia me-
4 lior est mihi mors quàm vita. * Et dixit Do-
5 minus : Putásne benè irasceris tu ? * Et egres-
sus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orien-
tem ciuitatis : & fecit sibimet vmbraculum ibi, &
sedebat subter illud in vmbra, donec videret

tredine pessima. * Vtinam non essem vir ha- 11
bens spiritum, & mendacium potiùs loque-
rer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: D
& erit super quem stillatur populus iste. * 12
Congregatione congregabo Iacob totum te:
in vnum conducam reliquias Israel, pariter
ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pe-
cus in medio caularum, tumultuabuntur à
multitudine hominum. * Ascendet enim 13
pandens iter ante eos: diuident, & transi-
bunt portam, & ingredientur per eam: &
transibit rex eorum coram eis, & Dominus
in capite eorum.

CAPVT III.

Propter peccata principum, iudicium, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus grauem vltionem & Ierosolyma deletionem.

ET dixi: Audite principes Iacob, & du- 1
ces domus Israel: Numquid non ve- A
strum est scire iudicium, * qui odio habe- 2
tis bonum, & diligitis malum: qui violen-
ter tollitis pelles eorum desuper eis, & car-
nem eorum desuper ossibus eorum? * Qui 3
comederunt carnem populi mei, & pellem
eorum desuper excoriauerunt: & ossa eo-
rum confregerunt, & conciderunt sicut
in lebète, & quasi carnem in medio ollæ. * 4
Tunc clamabunt ad Dominum, & non
exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab B
eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt
in adinuentionibus suis.* Hæc dicit Dominus 5
super prophetas, qui seducunt populum
meum qui mordent dentibus suis, & præ-
dicant pacem: & si quis non dederit in ore
eorum quippiam, sanctificant super eum
prœlium. * Propterea nox vobis pro visio- 6
ne erit, & tenebræ vobis pro diuinatione:
& occumbet sol super prophetas, & obte-
nebrabitur super eos dies. * Et confunden- 7
tur qui vident visiones, & confundentur C
diuini: & operient omnes vultus suos, quia
non est responsum Dei. * Verumtamen 8
ego repletus sum fortitudine spiritus Do-
mini, iudicio, & virtute: vt annuntiem
Iacob scelus suum, & Israel peccatum suum.
* Audite hoc principes domus Iacob, & iu- 9
dices domus Israel: quia abominamini iudi-
cium, & omnia recta peruertitis. * Qui ædi- 10
ficatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem
† Ezec.22. f.27. Soph.3.a.3. in iniquitate. * † Principes eius in muneri- 11
bus iudicabant, & sacerdotes eius in merce- D
de docebant, & prophetæ eius in pecunia
diuinabant: & super Dominum requies-
cebant, dicentes: Numquid non Domi-
nus in medio nostrûm? non venient super
† Ier.26. f.18. nos mala. * Propter hoc, causa vestri, † 12
Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi
aceruus lapidum erit, & mons templi in ex-
celsa siluarum.

CAPVT IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quòd de captiuitate sit à Domino redimenda vt se de suis inimicis vlciscatur.

1 ET erit: In nouissimo dierum erit mons Isa.2.a.2.
A domus Domini præparatus in vertice
montium, & sublimis super colles: & fluent
2 ad eum populi.* Et properabunt gentes mul-
tæ, & dicent: Venite, ascendamus ad mon-
tem Domini, & ad domum Dei Iacob: &
docebit nos de vijs suis, & ibimus in semi-
tis eius: quia de Sion egredietur lex, & ver-
3 bum Domini de Ierusalem. * Et iudicabit
inter populos multos, & corripiet gentes
fortes vsque in longinquum: & concident
B gladios suos in vomeres, & hastas suas in
ligones: non sumet gens aduersus gentem
gladium: & non discent vltrà belligerare.
4 * Et sedebit vir subtus vitem suam, & sub-
tus ficum suam, & non erit qui deterreat:
5 quia os Domini exercituum locutum est. *
Quia omnes populi ambulabunt vnusquis-
que in nomine Dei sui: nos autem ambu-
labimus in nomine Domini Dei nostri in
6 æternum & vltrà. * In die illa, dicit Do-
minus, congregabo claudicantem: & eam,
quam eieceram, colligam; & quam afflixe-
7 ram:* † Et ponam claudicantem in reliquias: † Soph.3. d.19.
& eam, quæ laborauerat, in gentem robu-
stam: † & regnabit Dominus super eos in † Dan.7. d.14.
C monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æter- Luca.1.
8 num. * Et tu turris gregis nebulosa filiæ d.12.
Sion vsque ad te veniet: & veniet potestas
9 prima regnum filiæ Ierusalem. * Nunc qua-
re mœrore contraheris? numquid rex non
est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia com-
10 prehendit te dolor sicut parturientem? * Do-
le, & satage filia Sion quasi parturiens: quia
nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in
regione, & venies vsque ad Babylonem: ibi
liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu
11 inimicorum tuorum. * Et nunc congregatæ
sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: La-
pidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.
12 * Ipsi autem non cognouerunt cogitatio-
D nes Domini, & non intellexerunt consi-
lium eius: quia congregauit eos quasi fœ-
13 num areæ. * Surge, & tritura filia Sion: quia
cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas
ponam æreas: & comminues populos multos,
& interficies Domino rapinas eorum, & for-
titudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

CAPVT V.

Imminens vrbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur; deuictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 NVnc vastaberis filia latronis: obsidio-
A nem posuerunt super nos, in virga per-
2 cutient maxillam iudicis Israel: * † Et TV † Matt.2. a.6.

nus lux mea eſt. * Iram Domini portabo, 9
quoniam peccaui ei, donec cauſam meam iu-
dicet, & faciat iudicium meum: educet me
in lucem, videbo iuſtitiam eius. * Et aſpiciet 10
inimica mea, & operietur confuſione, quæ
dicit ad me. Vbi eſt Dominus Deus tuus?
Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in
conculcationem vt lutum platearum. * Dies, 11
vt ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longe
fiet lex. * In die illa & vſque ad te veniet de 12
Aſſur, & vſque ad ciuitates munitas; & à C
ciuitatibus munitis vſque ad flumen, & ad
mare de mari, & ad montem de monte. * Et 13
terra erit in deſolationem propter habitatores
ſuos, & propter fructum cogitationum eorum.
* Paſce populum tuum in virga tua, gregem 14
hereditatis tuæ, habitantes ſolos in ſaltu, in
medio Carmeli: paſcentur Baſan & Galaad
15 iuxta dies antiquos. * Secundùm dies egreſ-
ſionis tuæ de Terra Ægypti oſtendam ei mi-
16 rabilia. * Videbunt gentes, & confunden-
tur ſuper omni fortitudine ſua: ponent ma-
17 num ſuper os, aures eorum ſurdæ erunt. *
D Lingent puluerem ſicut ſerpentes, velut rep-
tilia terræ perturbabuntur in ædibus ſuis:
Dominum Deum noſtrum formidabunt, &
18 timebunt te. * † Quis Deus ſimilis tui, qui †Ier.10. a.6.
aufers iniquitatem, & tranſis peccatum re- Act. 10. g.43.
liquiarum hereditatis tuæ? non immittet vl-
trà furorem ſuum, quoniam volens miſeri-
19 cordiam eſt. * Reuertetur, & miſerebitur no-
ſtri: deponet iniquitates noſtras, & proijciet
in profundum maris omnia peccata noſtra.
20 * Dabis veritatem Iacòb, miſericordiam
Abraham: quæ iuraſti patribus noſtris à die-
bus antiquis.

PROPHETIA NAHVM.

Capvt Primvm.

Zelus Dei aduerſus hoſtes ſuos, qui patiens eſt & fortitudine magnus, cuius iræ nemo poteſt reſiſtere, & in ſe ſperantium eſt liberator, ſuique populi hoſtes eſt conſumpturus.

ONVS Niniue: Liber vi- 1
ſionis Nahum Elceſæi. * A
Deus æmulator, & vlciſ- 2
cens Dominus: vlciſcens
Dominus, & habens fu-
rorem: vlciſcens Domi-
nus in hoſtes ſuos: & iraſ-
cens ipſe inimicis ſuis. * Dominus patiens, 3
& magnus fortitudine, & mundans non fa-
ciet innocentem. Dominus in tempeſtate &
turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius.
* Increpans mare, & exſiccans illud: & om- 4
nia flumina ad deſertum deducens. Infirma-
tus eſt Baſan, & Carmelus: & flos Libani elan-
guit. * Montes commoti ſunt ab eo, & colles 5
deſolati ſunt: & contremuit terra à facie eius, B
& orbis, & omnes habitantes in eo. * Ante 6
faciem indignationis eius quis ſtabit? & quis
reſiſtet in ira furoris eius? indignatio eius effu-
ſa eſt vt ignis: & petræ diſſolutæ ſunt ab eo.
* Bonus Dominus, & confortans in die tri- 7
bulationis: & ſciens ſperantes in ſe. * & in 8
diluuio prætereunte, conſummationem faciet C
loci eius: & inimicos eius perſequentur te-
nebræ. * Quid cogitatis contra Dominum? 9
conſummationem ipſe faciet: non conſurget
duplex tribulatio. * Quia ſicut ſpinæ ſe inui- 10
cem complectuntur, ſic conuiuium eorum
pariter potantium: conſumentur quaſi ſti-
pula ariditate plena. * Ex te exibit cogitans 11
contra Dominum malitiam: mente pertra-
ctans præuaricationem. * Hæc dicit Domi- 12
nus: Si perfecti fuerint, & ita plures; ſic quo-
que attondentur, & pertranſibit: afflixi te,
D & non affligam te vltrà. * Et nunc conte-
13 ram virgam eius de dorſo tuo, & vincula tua
14 diſrumpam. * Et præcipiet ſuper te Domi-
nus, non ſeminabitur ex nomine tuo amplius:
de domo Dei tui interficiam ſculptile, &
conflatile, ponam ſepulchrum tuum, quia
15 inhonoratus es. * † Ecce ſuper montes pe- †Iſai.52. b.7.
des euangelizantis, & annuntiantis pacem: Rom 10. c.15.
celebra Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota
tua: quia non adijciet vltrà vt pertranſeat in
te Belial: vniuerſus interijt.

Capvt II.

Obſidio Niniue eiuſque à Chaldæis depopulatio, quia ſuperbè egit contra populum Domini.

1 AScendit qui diſpergat coram te, qui cu-
A ſtodiat obſidionem: contemplare viam,
2 conforta lumbos, robora virtutem valdè. *
Quia reddidit Dominus ſuperbiam Iacob,
ſicut ſuperbiam Iſrael: quia vaſtatores diſſi-
pauerunt eos, & propagines eorum corru-
3 perunt. * Clypeus fortium eius ignitus, vi-
ri exercitus in coccineis: igneæ habenæ
currus in die præparationis eius, & agita-
4 tores conſopiti ſunt. * In itineribus contur-
bati ſunt: quadrigæ colliſæ ſunt in plateis:
B aſpectus eorum quaſi lampades, quaſi ful-
5 gura diſcurrentia. * Recordabitur fortium
ſuorum, ruent in itineribus ſuis: velociter
aſcendent muros eius, & præparabitur vm-
6 braculum. * Portæ fluuiorum apertæ ſunt,
7 & templum ad ſolum dirutum. * Et miles
captiuus abductus eſt: & ancillæ eius mina-
bantur gementes vt columbæ, murmurantes
8 in cordibus ſuis. * Et Niniue quaſi piſcina
C aquarum aquæ eius: ipſi verò fugerunt:
ſtate, ſtate, & non eſt qui reuertatur.
9 * Diripite argentum, diripite aurum: &
non eſt finis diuitiarum ex omnibus vaſis de-
10 ſiderabilibus. * Diſſipata eſt, & ſciſſa, &

dilacerata : & cor tabescens, & dissolutio
geniculorum, & defectio in cunctis renibus:
& facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.
* Vbi est habitaculum leonum, & pascua 11
catulorum leonum, ad quam iuit leo vt ingre- D
deretur illuc, catulus leonis, & non est qui
exterreat ? * Leo cepit sufficienter catulis 12
suis, & necauit leænis suis: & impleuit præ-
da speluncas suas, & cubile suum rapina.
* Ecce ego ad te, dicit Dominus exerci- 13
tuum, & succendam vsque ad fumum qua-
drigas tuas, & leunculos tuos comedet gla-
dius : & exterminabo de terra prædam
tuam, & non audietur vltrà vox nuntiorum
tuorum.

CAPVT III.

Niniue vrbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babylonijs deuastatæ confirmatur: nec erit qui Niniue condoleat, aut eam consoletur super ipsius deuastatione.

Eze 24.c.9. Habac.2.c.12.

VÆ ciuitas sanguinum, vniuersa men- 1
dacij dilaceratione plena : non rece- A
det à te rapina. * Vox flagelli, & vox impe- 2
tus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ fer-
uentis, & equitis ascendentis : * & micantis 3
gladij, & fulgurantis hastæ, & multitudinis
interfectæ, & grauis ruinæ: nec est finis cada-
uerum, & corruent in corporibus suis. * Pro- 4
pter multitudinem fornicationum meretri-
cis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia,
quæ vendidit gentes in fornicationibus suis,
& familias in maleficijs suis: * Ecce ego ad 5
te dicit Dominus exercituum, & † reuela- B
bo pudenda tua in facie tua, & ostendam
Gentibus nuditatem tuam, & regnis igno-
miniam tuam. * Et proijciam super te abo- 6
minationes, & contumelijs te afficiam &
ponam te in exemplum. * Et erit : omnis, 7
qui viderit te, resiliet à te, & dicet : Vastata
est Niniue : quis commouebit super te caput?
8 vnde quæram consolatorem tibi ? * Num-
quid melior es Alexandria populorum, quæ
habitat in fluminibus? aquæ in circuitu eius:
9 cuius diuitiæ, mare : aquæ, muri eius. *
Æthiopia fortitudo eius, & Ægyptus, &
non est finis : Aphrica & Libyes fuerunt in
10 auxilio tuo. * Sed & ipsa in transmigratio-
nem ducta est in captiuitatem : paruuli eius
C elisi sunt in capite omnium viarum, & super
inclytos eius miserunt sortem, & omnes op-
11 timates eius confixi sunt in compedibus. *
Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: &
12 tu quæres auxilium ab inimico. * Omnes
munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis:
si concussæ fuerint, cadent in os comeden-
13 tis. * Ecce populus tuus mulieres in medio
tui: inimicis tuis adapertione pandentur por-
14 tæ terræ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos. *
Aquam propter obsidionem hauri tibi, ex-
true munitiones tuas: intra in lutum, & cal-
15 ca, subigens tene laterem. * Ibi comedet te
ignis: peribis gladio, deuorabit te vt bru-
chus: congregare vt bruchus: multiplicare
16 vt locusta. * Plures fecisti negotiationes tuas
D quàm stellæ sint cœli : bruchus expansus est,
17 & auolauit. * Custodes tui quasi locustæ: &
paruuli tui quasi locustæ locustarum, quæ
considunt in sepibus in die frigoris : sol or-
tus est, & auolauerunt, & non est cogni-
18 tus locus earum vbi fuerint. * Dormitaue-
runt pastores tui, rex Assur : sepelientur
principes tui: latitauit populus tuus in mon-
19 tibus, & non est qui congreget. * Non
est obscura contritio tua, pessima est pla-
ga tua : omnes qui audierunt auditionem
tuam, compresserunt manum super te :
quia super quem non transijt malitia tua
semper ?

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

Miratur Propheta impium prosperari, & præualere aduersus iustum: nam aduersus Iudæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

ONVS, quod vidit Haba- 1
cuc propheta. * Vsque- A
quò Domine clamabo, 2
& non exaudies? vocife-
rabor ad te vim patiens,
& non saluabis? * Quare 3
ostendisti mihi iniquita-
tem & laborem, videre prædam & iniustitiam
contra me? & factum est iudicium, & contra-
dictio potentior. * Propter hoc lacerata est 4
lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium:
quia impius præualet aduersus iustum, pro-
5 pterea egreditur iudicium peruersum. * †
B Aspicite in gentibus, & videte: admiramini,
& obstupescite: quia opus factum est in die-
bus vestris, quod nemo credet cùm narra-
6 bitur. * Quia ecce ego suscitabo Chaldæos,
gentem amaram & velocem, ambulantem su-
per latitudinem terræ, vt possideat tabernacu-
7 la non sua. * Horribilis, & terribilis est: ex se-
metipsa iudicium, & onus eius egredietur.
8 * Leuiores pardis equi eius, & velociores lu-
C pis vespertinis; & diffundentur equites eius:
equites namque eius de longè venient, vo-
labunt quasi aquila festinans ad comeden-
9 dum. * Omnes ad prædam venient, facies
eorum ventus vrens : & congregabit qua-
10 si arenam, captiuitatem. * Et ipse de regibus
triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt:
ipse super omnem munitionem ridebit, &
comporta

†Isai.47.a 3.

†Act.13.f.41.

comportabit aggerem, & capiet eam. * Tunc 11
mutabitur ſpiritus, & pertranſibit, & corruet:
hæc eſt fortitudo eius dei ſui. * Numquid 12
non tu à principio Domine Deus meus,
ſancte meus, & non moriemur? Domine in
iudicium poſuiſti eum: & fortem, vt corri- D
peres, fundaſti eum. * Mundi ſunt oculi 13
tui, ne videas malum; & reſpicere ad ini-
quitatem non poteris. quare reſpicis ſuper
iniqua agentes, & taces deuorante impio iu-
ſtiorem ſe? * Et facies homines quaſi piſ- 14
ces maris, & quaſi reptile non habens prin-
cipem. * Totum in hamo ſubleuauit, traxit 15
illud in ſagena ſua, & congregauit in rete
ſuum. Super hoc lætabitur & exultabit.
* propterea immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacri- 16
ficabit reti ſuo: quia in ipſis incraſſata eſt
pars eius, & cibus eius electus. * Propter hoc 17
ergo expandit ſagenam ſuam, & ſemper in-
terficere Gentes non parcet.

CAPVT II.

Propheta à Domino reſponſum expectanti præcipitur, vt ſcribat viſionem, ac longanimiter ipſius euentum expectet: destructio Babylonis propter multa ipſorum ſcelera deſcribitur, & quòd idola eis non proderunt.

SVper cuſtodiam meam ſtabo, & figam 1
gradum ſuper munitionem: & contem- A
plabor, vt videam quid dicatur mihi, & quid
reſpondeam ad arguentem me. * Et reſpon-
dit mihi Dominus, & dixit: Scribe viſum, 2
& explana eum ſuper tabulas, vt percurrat
qui legerit eum. * Quia adhuc viſus procul, 3
& apparebit in finem, & non mentietur. ſi
moram fecerit, expecta illum: quia veniens
veniet, & non tardabit. * Ecce qui incredu- 4
lus eſt, non erit recta anima eius in ſemetip-
† Ioan. 3. d. 36. Rom. 1. d. 17. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. g. 38.
ſo: * † iuſtus autem in fide ſua viuet. * Et 5
quomodo vinum potantem decipit: ſic erit B
vir ſuperbus, & non decorabitur: qui dilata-
uit quaſi infernus animam ſuam: & ipſe
quaſi mors, & non adimpletur: & congre-
gabit ad ſe omnes gentes, & coaceruabit ad
ſe omnes populos. * Numquid non omnes 6
iſti ſuper eum parabolam ſument, & loque-
lam ænigmatum eius: & dicetur: Væ ei, qui
multiplicat non ſua? vſquequò & aggrauat
contra ſe denſum lutum? * Numquid non 7
repentè conſurgent qui mordeant te: &
ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapi-
nam eis? * Quia tu ſpoliaſti gentes multas, 8
ſpoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de
populis, propter ſanguinem hominis, & ini-
quitatem terræ ciuitatis, & omnium habi-
tantium in ea. * Væ qui congregat auari- 9
tiam malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo ni-
dus eius, & liberari ſe putat de manu mali.
* Cogitaſti confuſionem domui tuæ, conci- 10
diſti populos multos, & peccauit anima tua. C
* Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, 11
† Iere. 22. c. 13. Hab. 3. a. 1.
quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpon-
debit. * † Væ qui ædificat ciuitatem in ſan- 12
guinibus, & præparat vrbem in iniquitate.
13 * Numquid non hæc ſunt à Domino exer-
cituum? Laborabunt enim populi in multo
igne, & gentes in vacuum, & deficient.
14 * Quia replebitur terra, vt cognoſcant glo-
riam Domini, quaſi aquæ operientes ma-
15 re. * Væ qui potum dat amico ſuo mittens
fel ſuum, & inebrians vt aſpiciat nuditatem
16 eius. * Repletus es ignominia pro gloria:
bibe tu quoque, & conſopire: circumdabit
D te calix dexteræ Domini, & vomitus igno-
17 miniæ ſuper gloriam tuam. * Quia iniquitas
Libani operiet te, & vaſtitas animalium de-
terrebit eos de ſanguinibus hominum, & ini-
quitate terræ, & ciuitatis, & omnium habi-
18 tantium in ea. * Quid prodeſt ſculptile,
quia ſculpſit illud fictor ſuus, conflatile, &
imaginem falſam? quia ſperauit in figmento
19 fictor eius, vt faceret ſimulachra muta. * Væ
qui dicit ligno: Expergiſcere; Surge, lapidi
tacenti: numquid ipſe docere poterit? Ecce
iſte coopertus eſt auro & argento: & omnis
20 ſpiritus non eſt in viſceribus eius. * † Domi- † Pſ. 10. b. 5.
nus autem in templo ſancto ſuo: ſileat à fa-
cie eius omnis terra.

1
ORATIO
HABACVC PROPHETÆ
PRO IGNORANTIIS.

CAPVT III.

a DOMINE audiui auditionem tuam, &
A timui.
Domine opus tuum, in medio annorum
viuifica illud.
In medio annorum notum facies: cùm ira-
tus fueris, miſericordiæ recordaberis.
3 * Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de
monte Pharan:
Operuit cœlos gloria eius: & laudis eius
plena eſt terra.
4 * Splendor eius vt lux erit: cornua in ma-
nibus eius:
5 Ibi abſcondita eſt fortitudo eius: * ante
faciem eius ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes eius.
6 * Stetit, & menſus eſt terram.
Aſpexit, & diſſoluit Gentes: & contriti
ſunt montes ſæculi.
Incuruati ſunt colles mundi, ab itineribus
æternitatis eius.
7 * Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ,
B turbabuntur pelles terræ Madian.
8 * Numquid in fluminibus iratus es Do-
mine? aut in fluminibus furor tuus? vel in
mari indignatio tua?
Qui aſcendes ſuper equos tuos: & quadri-
gæ tuæ ſaluatio.
9 * Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum, iura-
menta tribubus quæ locutus es.

Fluuios ſcindes terræ: * viderunt te, & do- 10
luerunt montes: gurges aquarum tranſiit.
Dedit abyſſus vocem ſuam: altitudo ma-
nus ſuas leuauit.
* Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo, 11
in luce ſagittarum tuarum, ibunt in ſplendo- C
re fulgurantis haſtæ tuæ.
* In fremitu conculcabis terram: in furore 12
obſtupefacies Gentes.
* Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſa- 13
lutem cum Chriſto tuo.
Percuſſiſti caput de domo impij: denudaſti
fundamentum eius vſque ad collum.
* Maledixiſti ſceptris eius, capiti bellato- 14
rum eius, venientibus vt turbo ad diſpergen-
dum me.
Exultatio eorum, ſicut eius qui deuorat
pauperem in abſcondito.
* Viam feciſti in mari equis tuis, in 15
D luto aquarum multarum.
16 * Audiui, & conturbatus eſt venter meus:
à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſub-
ter me ſcateat.
Vt requieſcam in die tribulationis: vt aſ-
cendam ad populum accinctum noſtrum.
17 * Ficus enim non florebit: & non erit
germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non affe-
rent cibum.
Abſcindetur de ouili pecus: & non erit
armentum in præſepibus.
18 * Ego autem in Domino gaudebo: &
exultabo in Deo Ieſu meo.
19 * Deus Dominus fortitudo mea: & po-
net pedes meos quaſi ceruorum.
Et ſuper excelſa mea deducet me victor in
Pſalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

Capvt Primvm.

*Quo tempore Sophonias prophetauerit: qui pri-
mum peccatoribus vniuerſis, deinde Iudæis commi-
natur, ob idololatriam & Dei contemptum, diui-
nam vltionem: Ieruſalem quoque lucernis ſcru-
tanda dicitur, & quàm erit amara dies vltionis
Domini.*

Verbvm Domini quod 1
factum eſt ad Sopho- A
niam filium Chuſi, filij
Godoliæ, filij Amariæ,
filij Ezechiæ, in diebus
Ioſiæ filij Amon regis
Iudæ.* Congregans con- 2
gregabo omnia à facie terræ, dicit Domi-
nus: * congregans hominem & pecus, con- 3
gregans volatilia cœli & piſces maris: &
ruinæ impiorum erunt: & diſperdam homi-
nes à facie terræ, dicit Dominus. * Et ex- 4
tendam manum meam ſuper Iudam, & ſu-
per omnes habitantes Ieruſalem: & diſper-
dam de loco hoc reliquias Baal, & nomina
æditiuorum cum ſacerdotibus; * & eos qui 5
adorant ſuper tecta militiam cæli, & adorant B
& iurant in Domino, & iurant in Melchom.
* Et qui auertuntur de poſt tergum Domini, 6
& qui non quæſierunt Dominum, nec in-
ueſtigauerunt eum. * Silete à facie Domini 7
Dei: quia iuxtà eſt dies Domini, quia præ-
parauit Dominus hoſtiam, ſanctificauit vo-
catos ſuos. * Et erit: in die hoſtiæ Domini, 8
viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis,
& ſuper omnes qui induti ſunt veſte pere-
grina: * & viſitabo ſuper omnem, qui arro- 9
ganter ingreditur ſuper limen in die illa:
qui complent domum Domini Dei ſui ini-
10 quitate & dolo. * Et erit in die illa, dicit
C Dominus, vox clamoris à porta piſcium, &
vlulatus à Secunda, & contritio magna à col-
11 libus. * Vlulate habitatores Pilæ: conticuit
omnis populus Chanaan, diſperierunt om-
12 nes inuoluti argento. * Et erit in tempore
illo: ſcrutabor Ieruſalem in lucernis: & viſi-
tabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis: qui
dicunt in cordibus ſuis: Non faciet benè
13 Dominus, & non faciet malè. * Et erit for-
titudo eorum in direptionem, & domus eo-
rum in deſertum: & † ædificabunt domos, † Amos 5.6.11.
& non habitabunt: & plantabunt vineas, &
14 non bibent vinum earum. * Iuxtà eſt dies
D Domini magnus, iuxtà eſt & velox nimis:
vox diei Domini amara, tribulabitur ibi for-
15 tis. * † Dies iræ dies illa, dies tribulationis & † Ier. 30. a. 7. Ioel. 2. c. 11. Amos 5. d. 18.
anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies te-
nebrarum, & caliginis, dies nebulæ & tur-
16 binis, * dies tubæ & clangoris ſuper ciuita-
17 tes munitas, & ſuper angulos excelſos. * Et
tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci,
quia Domino peccauerunt: & effundetur
ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eo-
18 rum ſicut ſtercora. * † Sed & argentum eo- † Ezec. 7. c. 19.
rum, & aurum eorum non poterit liberare
eos in die iræ Domini: † in igne zeli eius † Inf. 3. b. 8.
deuorabitur omnis terra, quia conſummatio-
nem cum feſtinatione faciet cunctis habitan-
tibus terram.

Capvt II.

*Hortatur Propheta populum vt ad Deum con-
uertatur, priuſquam ira Domini ei ſuperueniat,
omneſque manſuetos terræ vt Dominum quærant:*
deinde

denuntians destructionem imminere Philisthæis,
Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

CONuenite, congregamini gens non ama- 1
bilis: * Priusquam pariat iussio quasi pul- 2
uerem transeuntem diem, antequam veniat A
super vos ira furoris Domini, antequam ve-
niat super vos dies indignationis Domini.
* Quærite Dominum omnes mansueti terræ, 3
qui iudicium eius estis operati: quærite iu-
stum, quærite mansuetum: si quomodo abs-
condamini in die furoris Domini. * Quia 4
Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum,
Azotum in meridie eiicient, & Accaron era-
dicabitur. * Væ qui habitatis funiculum ma- 5
ris, gens perditorum: Verbum Domini su- B
per vos, Chanaan terra Philisthinorum, &
disperdam te, ita vt non sit inhabitator. * Et 6
erit funiculus maris requies pastorum, & cau-
læ pecorum: * & erit funiculus eius, qui re- 7
manserit de domo Iuda: ibi pascentur, in do-
mibus Ascalonis ad vesperam requiescent:
quia visitabit eos Dominus Deus eorum, &
auertet captiuitatem eorum. * Audiui oppro- 8
brium Moab, & blasphemias filiorum Am-
mon: quæ exprobrauerunt populo meo, &
magnificati sunt super terminos eorum. C
* Propterea viuo ego, dicit Dominus exerci- 9
tuum Deus Israël, quia Moab vt Sodoma erit,
& filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas
spinarum, & acerui salis, & desertum vsque
in æternum: reliquiæ populi mei diripient
eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.
* Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia 10
blasphemauerunt, & magnificati sunt super
populum Domini exercituum. * Horribilis 11
Dominus super eos, & attenuabit omnes D
deos terræ: & adorabunt eum viri de loco
suo, omnes insulæ Gentium. * Sed & vos Æ- 12
thiopes interfecti gladio meo eritis. * Et ex- 13
tendet manum suam super Aquilonem, &
perdet Assur: & ponet speciosam in solitu-
† Isai. 34. c. 11. dinem, & in inuium, & quasi desertum. * † Et 14
accubabunt in medio eius greges, omnes be-
stiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in
liminibus eius morabuntur: vox cantantis in
fenestra, coruus in superliminari, quoniam
attenuabo robur eius. * Hæc est ciuitas glo- 15
riosa habitans in confidentia: quæ dicebat in
corde suo: Ego sum, & extra me non est
alia ampliùs: quomodo facta est in desertum
cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, si-
bilabit, & mouebit manum suam.

CAPVT III.

Arguit Ierusalem, & præcipuè rectores eius, quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conuersi, de felicitate nouæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnaque iniquorum prædicitur.

VÆ prouocatrix, & redempta ciuitas, co- 1
lumba. * Non audiuit vocem, & non 2
suscepit disciplinam: in Domino non est A
confisa, ad Deum suum non appropinquauit.
3 * † Principes eius in medio eius quasi leones † Ezec. 22 f. 27.
rugientes: iudices eius lupi vespere, non re- Mich. 3.
4 linquebant in manè. * Prophetæ eius vesani, d. 11.
viri infideles: sacerdotes eius polluerunt san-
5 ctum, iniustè egerunt contra legem. * Do-
minus iustus in medio eius non faciet ini-
quitatem: manè manè iudicium suum dabit
in lucem & non abscondetur: nesciuit autem
6 iniquus confusionem. * Disperdidi Gentes,
& dissipati sunt anguli earum: desertas feci
vias eorum, dum non est qui transeat: deso-
latæ sunt ciuitates eorum, non remanente vi-
7 ro, neque vllo habitatore. * Dixi: Attamen
B timebis me, suscipies disciplinam: & non pe-
ribit habitaculum eius, propter omnia in
quibus visitaui eam: verumtamen diluculo
surgentes corruperunt omnes cogitationes
8 suas. * Quapropter expecta me, dicit Domi-
nus, in die resurrectionis meæ in futurum,
quia iudicium meum vt congregem Gen-
tes, & colligam regna: & effundam super eos
indignationem meam, omnem iram furoris
mei: † in igne enim zeli mei deuorabitur † Sup. 1. d. 18.
9 omnis terra. * Quia tunc reddam populis
labium electum, vt inuocent omnes in no-
mine Domini, & seruiant ei humero vno.
10 * Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices
mei, filij dispersorum meorum deferent mu-
11 nus mihi. * In die illa non confunderis super
cunctis adinuentionibus tuis, quibus præua-
C ricata es in me: quia tunc auferam de me-
dio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non
12 adijcies exaltari ampliùs in monte sancto
meo. * Et derelinquam in medio tui popu-
lum pauperem & egenum: & sperabunt in
13 nomine Domini. * Reliquiæ Israël non fa-
cient iniquitatem, nec loquentur menda-
cium, & non inuenietur in ore eorum lingua
dolosa: quoniam ipsi pascentur & accuba-
14 bunt, & non erit qui exterreat. * Lauda filia
Sion: iubila Israel: lætare, & exulta in omni
15 corde filia Ierusalem. * Abstulit Dominus
iudicium tuum, auertit inimicos tuos: rex Is-
raël Dominus in medio tui, non timebis ma-
16 lum vltrà. * In die illa dicetur Ierusalem:
Noli timere: Sion, non dissoluantur manus
17 tuæ. * Dominus Deus tuus in medio tui for-
D tis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia,
silebit in dilectione sua, exultabit super te in
18 laude. * Nugas, qui à lege recesserant, con-
gregabo, quia ex te erant: vt non vltrà ha-
19 beas super eis opprobrium. * Ecce ego inter-
ficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore
illo: & saluabo claudicantem: & eam, quæ
eiecta fuerat, congregabo: & ponam eos in
laudem, & in nomen, in omni terra confu-
20 sionis eorum: * in tempore illo, quo addu-
cam vos; & in tempore, quo congregabo
vos. dabo enim vos in nomen, & in laudem
omnibus populis terræ, cùm conuertero cap-
tiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit
Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore prophetauerit Aggæus: qui increpat Iudæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus vnà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1. Esd. 5. a. 1. IN anno secundo Darij 1
regis, in mense sexto, in A
die vna mensis, factum
est verbum Domini in
manu Aggæi prophetæ,
ad Zorobabel filium Sa-
lathiel, ducem Iuda, &
ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotem ma-
gnum, dicens: * Hæc ait Dominus exer- 2
cituum, dicens: Populus iste dicit: Non-
dum venit tempus domus Domini ædifi-
candæ. * Et factum est verbum Domini in 3
manu Aggæi prophetæ, dicens: * Num- 4
quid tempus vobis est vt habiteris in do-
mibus laqueatis, & domus ista deserta?
* Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: 5
† Deut. 28. d 38. Ponite corda vestra super vias vestras. * † Se- 6
Mich 6. d 15. minastis multum, & intulistis parum: come- B
distis, & non estis satiati: bibistis, & non
estis inebriati: operuistis vos, & non estis
calefacti: & qui mercedes congregauit, mi-
sit eas in sacculum pertusum. * Hæc dicit 7
Dominus exercituum: Ponite corda vestra
super vias vestras: * ascendite in montem, 8
portate ligna, & ædificate domum, & ac-
ceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Do-
minus. * Respexistis ad ampliùs, & ecce fa- 9
ctum est minus: & intulistis in domum, & C
exsufflaui illud: quam ob causam, dicit Do-
minus exercituum? quia domus mea deser-
ta est, & vos festinatis vnusquisque in domum
suam. * Propter hoc super vos prohibiti sunt 10
cæli ne darent rorem, & terra prohibita est
ne daret germen suum: * & vocaui siccita- 11
tem super terram, & super montes, & super
triticum, & super vinum, & super oleum, &
quæcumque profert humus, & super homi-
nes, & super iumenta, & super omnem labo-
rem manuum. * Et audiuit Zorobabel filius 12
Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos D
magnus, & omnes reliquiæ populi, vocem
Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ,
sicut misit eum Dominus Deus eorum ad
eos; & timuit populus à facie Domini. * Et 13
dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis
Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum,
dicit Dominus. * Et suscitauit Dominus spi- 14
ritum Zorobabel filij Salathiel, ducis Iuda, &
spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni,
& spiritum reliquorum de omni populo: &
ingressi sunt, & faciebant opus in domo Do-
mini exercituum Dei sui.

CAPVT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum; posteà tamen veniente Messia, replebitur gloria maiori, quàm fuerit prioris templi: & sicut Iudas ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia & sterilitas adducta; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1 IN die vigesima & quarta mensis, in sexto
A mense, in anno secundo Darij regis. * In
2 septimo mense, vigesima & prima mensis, fa-
ctum est verbum Domini in manu Aggæi
3 prophetæ, dicens: * Loquere ad Zorobabel
filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum fi-
lium Iosedec sacerdotem magnum, & ad reli-
4 quos populi, dicens: * Quis in vobis est dereli-
ctus, qui vidit domum istam in gloria sua pri-
ma? & quid vos videtis hanc nunc? numquid
5 non ita est, quasi non sit in oculis vestris? * Et
nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus:
& confortare Iesu fili Iosedec sacerdos ma-
gne, & confortare omnis populus terræ, dicit
Dominus exercituum: & facite (quoniam ego
vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)
6 * verbum quod pepigi vobiscũ cùm egrede-
mini de Terra Ægypti: & spiritus meus erit
7 in medio vestrûm, nolite timere. * Quia hæc
B dicit Dominus exercituum: † Adhuc vnum † Heb. 12. f. 26.
modicum est, & ego commouebo cœlum, &
8 terram, & mare, & aridam. * Et mouebo om-
nes Gentes: ET VENIET DESIDERATVS
cunctis Gentibus: & implebo domum istam
9 gloria, dicit Dominus exercituum. * Meum
est argentum, & meum est aurum, dicit Do-
10 minus exercituum. * Magna erit gloria domus
istius nouissimæ plus quàm primæ, dicit Do-
minus exercituum: & in loco isto dabo pa-
11 cem, dicit Dominus exercituum. * In vigesi-
ma & quarta noni mensis, in anno secundo
Darij regis, factum est verbum Domini ad
12 Aggæum prophetam, dicens: * Hæc dicit Do-
minus exercituum: Interroga sacerdotes le-
13 gem, dicens: * Si tulerit homo carnem sancti-
ficatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de
summitate eius panem, aut pulmentum, aut
vinum, aut oleum, aut omnem cibum: num-
quid sanctificabitur? Respondentes autem sa-
14 cerdotes, dixerunt: Non. * Et dixit Aggæus:
C Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his,
numquid contaminabitur? Et responderunt
15 sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur. * Et
respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste,
& sic gens ista ante faciem meam, dicit Do-
minus, & sic omne opus manuum eorum: &
omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.
* Et

* Et nunc ponite corda vestra à die hac & 16
suprà, antequam poneretur lapis super lapi-
dem in templo Domini. * Cùm accederetis 17
ad aceruum viginti modiorum, & fierent de-
cem: & intraretis ad torcular, vt exprimere-
tis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.
† Amos 4. 9. * † Percussi vos vento vrente, & aurugine, 18
& grandine omnia opera manuum vestra-
rum: & non fuit in vobis, qui reuerteretur
ad me, dicit Dominus. * Ponite corda ve- 19
stra ex die ista & in futurum, à die vigesima
& quarta noni mensis: à die, qua funda- D
menta iacta sunt templi Domini, ponite su-
per cor vestrum. * Numquid iam semen in 20
germine est: & adhuc vinea, & ficus, & ma-
logranatum, & lignum oliuæ non floruit? ex
21 die ista benedicam. * Et factum est verbum
Domini secundò ad Aggæum in vigesima &
22 quarta mensis, dicens: * Loquere ad Zoro-
babel ducem Iuda, dicens: Ego mouebo cœ-
23 lum pariter & terram. * Et subuertam solium
regnorum, & conteram fortitudinem regni
Gentium: & subuertam quadrigam, & ads-
censorem eius: & descendent equi, & ascen-
24 sores eorum: vir in gladio fratris sui. * In
die illa, dicit Dominus exercituum, assumam
te † Zorobabel fili Salathiel serue meus, † Eccli. 49. 13.
dicit Dominus: & ponam te quasi signa-
culum, quia te elegi, dicit Dominus exer-
cituum.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Zacharias prophetauerit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Ierusalem reuocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

IN mense octauo, in an- 1
no secundo Darij regis, A
factum est verbum Do-
mini ad Zachariam, fi-
lium Barachiæ filij Ad-
do, prophetam, dicens:
* Iratus est Dominus su- 2
per patres vestros iracundia. * Et dices ad 3
† Isai. 31. f. 6. 45. d. 22. Ier. 3. d. 12. Ezec. 18. g. 30. 33. c. 11. Osee 14. a. 2. Ioel. 2. c. 12. Malac. 3. b. 7. eos: Hæc dicit Dominus exercituum: † Con-
uertimini ad me, ait Dominus exercituum: &
conuertar ad vos, dicit Dominus exercituum.
* Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clama- 4
bant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit
Dominus exercituum. Conuertimini de viis
vestris malis, & de cogitationibus vestris pes-
simis: & non audierunt, neque attenderunt
ad me, dicit Dominus. * Patres vestri vbi 5
sunt? & Prophetæ numquid in sempiternum
viuent? * Veruntamen verba mea, & legiti- 6
ma mea, quæ mandaui seruis meis prophetis, B
numquid non comprehenderunt patres ve-
stros, & conuersi sunt, & dixerunt: Sicut co-
gitauit Dominus exercituum facere nobis se-
cundùm vias nostras, & secundùm adinuen-
tiones nostras, fecit nobis? * In die vigesima 7
& quarta vndecimi mensis Sabath, in anno
secundo Darij, factum est verbum Domini
ad Zachariam filium Barachiæ, filij Addo,
prophetam, dicens: * Vidi per noctem, & 8
ecce vir ascendens super equum rufum, &
ipse stabat inter myrteta, quæ erant in pro-
fundo: & post eum equi rufi, varij, & albi.
9 * Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & di-
xit ad me Angelus, qui loquebatur in me:
10 Ego ostendam tibi quid sint hæc. * Et res-
pondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit:
Isti sunt, quos misit Dominus vt perambu-
11 lent terram. * Et responderunt Angelo Do-
C mini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt:
Perambulauimus terram, & ecce omnis ter-
12 ra habitatur, & quiescit. * Et respondit An-
gelus Domini, & dixit: Domine exercituum
vsquequò tu non misereberis Ierusalem, &
vrbium Iuda, quibus iratus es? Iste iam sep-
13 tuagesimus annus est. * Et respondit Domi-
nus angelo, qui loquebatur in me verba bo-
14 na, verba consolatoria. * Et dixit ad me ange-
lus, qui loquebatur in me: Clama, dicens:
Hæc dicit Dominus exercituum: † Zelatus † Inf. 8. a. 2.
15 sum Ierusalem & Sion zelo magno. * Et ira
magna ego irascor super gentes opulentas:
quia ego iratus sum parum, ipsi verò adiuue-
16 runt in malum. * Propterea hæc dicit Do-
minus: Reuertar ad Ierusalem in misericor-
diis: & domus mea ædificabitur in ea, ait
D Dominus exercituum: & perpendiculum ex-
17 tendetur super Ierusalem. * Adhuc clama,
dicens: Hæc dicit Dominus exercituum:
Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: & con-
solabitur adhuc Dominus Sion, & eliget ad-
18 huc Ierusalem. * Et leuaui oculos meos, &
19 vidi: & ecce quatuor cornua. * Et dixi ad an-
gelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc?
& dixit ad me: Hæc sunt cornua, quæ venti-
lauerunt Iudam, & Israël, & Ierusalem.
20 * Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.
21 * Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait,
dicens: Hæc sunt cornua, quæ ventilaue-
runt Iudam per singulos viros, & nemo eo-
rum leuauit caput suum: & venerunt isti de-
terrere ea, vt deijciant cornua gentium, quæ

leuauerunt cornu super terram Iuda vt dis-
pergerent eam.

CAPVT II.

Apparet vir mensuraturus Ierusalem, quæ post captiuitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multæ gentes vna cum Sion læta venient ad seruiendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce 1
vir, & in manu eius funiculus menso- A
rum. * Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad 2
me: Vt metiar Ierusalem, & videam quanta
sit latitudo eius, & quanta longitudo eius.
* Et ecce angelus, qui loquebatur in me, 3
egrediebatur, & angelus alius egrediebatur
in occursum eius. * Et dixit ad eum: Curre, 4
loquere ad puerum istum, dicens: Absque
muro habitabitur Ierusalem, præ multitudi-
ne hominum & iumentorum in medio eius. B
* Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in 5
circuitu: & in gloria ero in medio eius. * O, 6
ô fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus:
quoniam in quatuor ventus cœli dispersi vos,
dicit Dominus. * O Sion, fuge quæ habitas 7
apud filiam Babylonis: * quia hæc dicit 8
Dominus exercituum: Post gloriam misit C
me ad gentes, quæ spoliauerunt vos: qui
enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi
mei: * quia ecce ego leuo manum meam 9
super eos, & erunt prædæ his qui seruie-
bant sibi: & cognoscetis quia Dominus
exercituum misit me. * Lauda, & lætare 10
filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo
in medio tui, ait Dominus. * Et applicabun- 11
tur Gentes multæ ad Dominum in die illa, D
& erunt mihi in populum, & habitabo in
medio tui: & scies quia Dominus exerci-
tuum misit me ad te. * Et possidebit Domi- 12
nus Iudam partem suam in terra sanctificata:
& eliget adhuc Ierusalem. * Sileat omnis ca- 13
ro à facie Domini: quia consurrexit de ha-
bitaculo sancto suo.

CAPVT III.

Iesus sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui iudicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus seruum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

ET ostendit mihi Dominus Iesum sa- 1
cerdotem magnum stantem coram an- A
gelo Domini: & satan stabat à dextris eius
vt aduersaretur ei. * Et dixit Dominus ad 2
satan: Increpet Dominus in te satan: & in- B
crepet Dominus in te, qui elegit Ierusalem:
numquid non iste torris est erutus de igne?
* Et Iesus erat indutus vestibus sordidis; & 3
stabat ante faciem angeli. * Qui respondit, 4
& ait ad eos qui stabant coram se, dicens:
Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit
ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam,
5 & indui te mutatoriis. * Et dixit: Ponite ci-
C darim mundam super caput eius. Et posue-
runt cidarim mundam super caput eius, &
induerunt eum vestibus: & angelus Domini
6 stabat. * Et contestabatur angelus Domini
7 Iesum, dicens: * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Si in viis meis ambulaueris, & custo-
diam meam custodieris: tu quoque iudicabis
domum meam, & custodies atria mea, &
dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hîc
8 assistunt. * Audi Iesu sacerdos magne, tu &
amici tui, qui habitant coram te, quia viri
D portendentes sunt. ecce enim ego † ADDV- † Luc. 1. 78.
CAM SERVVM MEVM ORIENTEM.
9 * Quia ecce lapis, quem dedi coram Iesu:
super lapidem vnum septem oculi sunt: ecce
ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus
exercituum: & auferam iniquitatem terræ
10 illius in die vna. * In die illa, dicit Dominus
exercituum, vocabit vir amicum suum subter
vitem, & subter ficum.

CAPVT IV.

De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini; & horum interpretatio: quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1 ET reuersus est angelus, qui loquebatur
A in me, & suscitauit me, quasi virum qui
2 suscitatur de somno suo. * Et dixit ad me:
Quid tu vides? Et dixi: vidi, & ecce cande-
labrum aureum totum, & lampas eius super
caput ipsius, & septem lucernæ eius super
illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant
3 super caput eius. * Et duæ oliuæ super illud:
vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius.
4 * Et respondi, & aio ad angelum, qui loque-
B batur in me, dicens: Quid sunt hæc, domi-
5 ne mi? * Et respondit angelus, qui loque-
batur in me, & dixit ad me: Numquid nes-
cis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domine
6 mi. * Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc
est verbum Domini ad Zorobabel, dicens:
Non in exercitu, nec in robore, sed in spiri-
7 tu meo, dicit Dominus exercituum. * Quis
C tu mons magne coram Zorobabel? in pla-
num: & educet lapidem primarium, & exæ-
8 quabit gratiam gratiæ eius. * Et factum est
9 verbum Domini ad me, dicens: * Manus
Zorobabel fundauerunt domum istam, &
manus eius perficient eam: & scietis quia
Dominus exercituum misit me ad vos.
10 * Quis enim despexit dies paruos? & læta-
buntur, & videbunt lapidem stanneum in
manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Do-
mini, qui discurrunt in vniuersam terram.
11 * Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ
D oliuæ istæ, ad dexteram candelabri, & ad
12 sinistram eius? * Et respondi secundò, &
dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ oliuarum,
quæ sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus
13 sunt suffusoria ex auro? * Et ait ad me, dicens,

Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi:
Non, domine mi. * Et dixit: Isti sunt duo 14
filij olei qui assistunt Dominatori vniuersæ
terræ.

CAPVT V.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ leuant illam in aera.

ET conuersus sum, & leuaui oculos meos 1
& vidi, & ecce volumen volans. * Et 2
dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego A
video volumen volans: longitudo eius vigin-
ti cubitorum, & latitudo eius decem cubito- B
rum. * Et dixit ad me: Hæc est maledictio, 3
quæ egreditur super faciem omnis terræ:
quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudica-
bitur: & omnis iurans, ex hoc similiter iu-
dicabitur. * Educam illud, dicit Dominus 4
exercituum: & veniet ad domum furis, &
ad domum iurantis in nomine meo menda-
citer: & commorabitur in medio domus C
eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapi-
des eius. * Et egressus est angelus, qui loque- 5
batur in me: & dixit ad me: Leua oculos
tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.
* Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est 6
amphora egrediens. Et dixit: Hæc est ocu-
lus eorum in vniuersa terra. * Et ecce talen- 7
tum plumbi portabatur, & ecce mulier vna
sedens in medio amphoræ. * Et dixit: Hæc 8
est impietas. Et proiecit eam in medio am-
phoræ, & misit massam plumbeam in os eius.
* Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce 9
duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis D
earum, & habebant alas quasi alas milui: &
leuauerunt amphoram inter terram & cœlum.
* Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: 10
Quò istæ deferunt amphoram? * Et dixit 11
ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sen-
naar, & stabiliatur, & ponatur ibi super ba-
sem suam.

CAPVT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Iesu sacerdotis imponendis: de viro cuius nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

ET conuersus sum, & leuaui oculos 1
meos, & vidi: & ecce quatuor quadri- A
gæ egredientes de medio duorum montium:
& montes, montes ærei. * In quadriga prima 2
equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri,
* & in quadriga tertia equi albi, & in qua- 3
driga quarta equi varij, & fortes. * Et respon- 4
di, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me:
Quid sunt hæc, domine mi? * Et respondit 5
angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor ven- B
ti cœli, qui egrediuntur, vt stent coram Do-
minatore omnis terræ. * In qua erant equi 6
nigri, egrediebantur in terram Aquilonis:
& albi egressi sunt post eos: & varij egressi
7 sunt ad terram Austri. * Qui autem erant ro-
bustissimi, exierunt, & quærebant ire & dis-
currere per omnem terram. Et dixit: Ite,
perambulate terram: & perambulauerunt
8 terram. * Et vocauit me, & locutus est ad
me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram
Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum
9 meum in terra Aquilonis. * Et factum est
10 verbum Domini ad me, dicens: * Sume à
C transmigratione, ab Holdai, & à Tobia, &
ab Idaia; & venies tu in die illa, & intrabis
domum Iosiæ, filij Sophoniæ, qui venerunt
11 de Babylone. * Et sumes aurum & argentum:
& facies coronas, & pones in capite Iesu filij
12 Iosedec sacerdotis magni, * & loqueris ad
eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum,
dicens: † ECCE VIR ORIENS NOMEN † Luc. 1. 78.
EIVS: & subter eum orietur, & ædificabit
13 templum Domino. * Et ipse exstruet tem-
D plum Domino: & ipse portabit gloriam, &
sedebit, & dominabitur super solio suo: &
erit sacerdos super solio suo, & consilium
14 pacis erit inter illos duos. * Et coronæ erunt
Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hem, filio
Sophoniæ, memoriale in templo Domini.
15 * Et qui procul sunt, venient, & ædifica-
bunt in templo Domini: & scietis quia Do-
minus exercituum misit me ad vos. Erit au-
tem hoc, si auditu audieritis vocem Domini
Dei vestri.

CAPVT VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Darij re-
A gis, factum est verbum Domini ad Za-
chariam, in quarta mensis noni, qui est Ca-
2 sleu. * Et miserunt ad domum Dei, Sarasar,
& Rogommelech, & viri qui erant cum eo,
3 ad deprecandam faciem Domini: * vt dice-
rent sacerdotibus domus Domini exerci-
tuum, & prophetis, loquentes: Numquid
flendum est mihi in quinto mense, vel san-
ctificare me debeo, sicut iam feci multis annis?
4 * Et factum est verbum Domini exercituum
5 ad me, dicens: * Loquere ad omnem popu-
lum terræ, & ad sacerdotes, dicens: † Cùm † Isa. 58. 5.
B ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septi-
mo per hos septuaginta annos: numquid ie-
6 iunium ieiunastis mihi? * & cùm comedi-
stis, & bibistis, numquid non vobis comedi-
7 stis, & vobismetipsis bibistis? * Numquid
non sunt verba, quæ locutus est Dominus in
manu prophetarum priorum, cùm adhuc Ie-
rusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa &
vrbes in circuitu eius, & ad Austrum, & in

campestribus habitaretur? * Et factum est C
verbum Domini ad Zachariam, dicens: 8
* Hæc ait Dominus exercituum, dicens: 9
Iudicium verum iudicate, & misericordiam
& miserationes facite, vnusquisque cum
fratre suo. * † Et viduam & pupillum, & 10
aduenam, & pauperem nolite calumniari: &
malum vir fratri suo non cogitet in corde
suo. * Et noluerunt attendere, & auerte- 11
runt scapulam recedentem, & aures suas
aggrauauerunt ne audirent. * Et cor suum 12
posuerunt vt adamantem, ne audirent legem,
& verba quæ misit Dominus exercituum in D
spiritu suo per manum prophetarum prio-
rum, & facta est indignatio magna à Do-
mino exercituum. * Et factum est sicut locu- 13
tus est, & non audierunt: sic clamabunt, &
non exaudiam, dicit Dominus exercituum.
* Et dispersi eos per omnia regna, quæ 14
nesciunt: & terra desolata est ab eis, eò
quòd non esset transiens & reuertens: &
posuerunt terram desiderabilem in de-
sertum.

† Exod. 22. d. 22. Isa. 1. f. 23. Ier. 5. g. 28.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Ierusalem: sic nunc faciet illam plurimùm habitari, omniaque dabit prospera, modò ei seruiant: quibus adiungentur & aliæ gentes: de fimbria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

ET factum est verbum Domini exerci- 1
tuum, dicens: * Hæc dicit Dominus 2
exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, A
& indignatione magna zelatus sum eam.
* Hæc dicit Dominus exercituum: Reuersus 3
sum ad Sion, & habitabo in medio Ierusalem:
& vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis, &
Mons Domini exercituum mons sanctifica-
tus. * Hæc dicit Dominus exercituum: Ad- 4
huc habitabunt senes & anus in plateis Ie-
rusalem: & viri baculus in manu eius præ
multitudine dierum. * Et plateæ ciuitatis 5
complebuntur infantibus & puellis, luden-
tibus in plateis eius. * Hæc dicit Dominus 6
exercituum: Si videbitur difficile in oculis
reliquiarum populi huius in diebus illis, num-
quid in oculis meis difficile erit, dicit Do-
minus exercituum? * Hæc dicit Dominus 7
exercituum: Ecce ego saluabo populum
meum de terra Orientis, & de terra Occasus
solis. * Et adducam eos, & habitabunt in 8
medio Ierusalem: & erunt mihi in populum B
& ego ero eis in Deum, in veritate & in iu-
stitia. * Hæc dicit Dominus exercituum: 9
Confortentur manus vestræ, qui auditis in
his diebus sermones istos per os propheta-
rum, in die qua fundata est domus Domini 10
exercituum, vt templum ædificaretur. * Si-
quidem ante dies illos merces hominum
non erat, nec merces iumentorum erat; ne-
que introëunti, neque exeunti erat pax præ
tribulatione, & dimisi omnes homines,
vnumquemque contra proximum suum.
11 * Nunc autem non iuxta dies priores ego fa-
ciam reliquiis populi huius, dicit Dominus
12 exercituum, * sed semen pacis erit: vinea
dabit fructum suum, & terra dabit germen
suum, & cœli dabunt rorem suum: & pos-
sidere faciam reliquias populi huius vniuersa
13 hæc. * Et erit: sicut eratis maledictio in
C Gentibus, domus Iuda, & domus Israël: sic
saluabo vos, & eritis benedictio: nolite ti-
14 mere, confortentur manus vestræ. * Quia
hæc dicit Dominus exercituum: Sicut co-
gitaui vt affligerem vos, cùm ad iracundiam
prouocassent patres vestri me, dicit Domi-
15 nus, * & non sum misertus: sic conuersus
cogitaui in diebus istis vt benefaciam domui
16 Iuda, & Ierusalem: nolite timere. * Hæc
sunt ergo verba, quæ facietis. † Loquimini
veritatem vnusquisque cum proximo suo:
veritatem & iudicium pacis iudicate in por-
17 tis vestris. * Et vnusquisque malum contra
amicum suum ne cogitetis in cordibus ve-
stris: & iuramentum mendax ne diligatis:
omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Domi-
18 nus. * Et factum est verbum Domini exerci-
19 tuum ad me, dicens: * Hæc dicit Dominus
exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium
quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium de-
D cimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiam,
& in sollemnitates præclaras: veritatem tan-
20 tùm, & pacem diligite. * Hæc dicit Domi-
nus exercituum: Vsquequò veniant populi,
21 & habitent in ciuitatibus multis, * & vadant
habitatores, vnus ad alterum dicentes: Ea-
mus, & deprecemur faciem Domini, & quæ-
ramus Dominum exercituum; vadam etiam
22 ego. * Et venient populi multi, & gentes
robustæ, ad quærendum Dominum exerci-
tuum in Ierusalem, & deprecandam faciem
23 Domini: * Hæc dicit Dominus exercituum:
In diebus illis, in quibus apprehendent de-
cem homines ex omnibus linguis Gentium,
& apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicen-
tes: Ibimus vobiscum: audiuimus enim quo-
niam Deus vobiscum est.

† Eph. 4. e. 25.

CAPUT IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach,
A & Damasci requiei eius: quia Domi-
ni est oculus hominis, & omnium tribuum
2 Israël. * Emath quoque in terminis eius, &
Tyrus, & Sidon: assumpserunt quippe sibi
3 sapientiam valdè. * Et ædificauit Tyrus mu-
nitionem suam, & coaceruauit argentum
quasi humum, & aurum vt lutum platearum.
4 * Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet
in

In mari fortitudinem eius, & hæc igni deuo-
rabitur. * Videbit Ascalon & timebit; & Ga- 5
za, & dolebit nimis; & Accaron, quoniam
confusa est spes eius: & peribit rex de Gaza,
& Ascalon non habitabitur. * Et sedebit se- 6
parator in Azoto, & disperdam superbiam
Philisthinorum.* Et auferam sanguinem eius 7
de ore eius, & abominationes eius de medio B
dentium eius, & relinquetur etiam ipse Deo
nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron
quasi Iebusæus. * Et circumdabo domum 8
meam ex his qui militant mihi euntes & re-
uertentes,& non transibit super eos vltrà exa-
†Isa. 62. d 11. Matt. 21. a 5. ctor: quia nunc vidi in oculis meis. * † Exul- 9
ta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: Ecce
rex tuus veniet tibi iustus, & saluator:
ipse pauper, & ascendens super asinam, &
super pullum filium asinæ. * Et disperdam 10
quadrigam ex Ephraim,& equum de Ierusalē, C
& dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem
Gentibus,& potestas eius à mari vsque ad ma-
re, & à fluminibus vsque ad fines terræ. * Tu 11
quoque in sanguine testamenti tui emisisti
vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. * 12
Conuertimini ad munitionem vincti spei,
hodie quoque annuntians duplicia reddam
tibi. * Quoniam extendi mihi Iudam quasi 13
arcum, impleui Ephraim: & suscitabo filios
tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te
quasi gladium fortium. * Et Dominus Deus 14
super eos videbitur; & exibit vt fulgur, iacu-
lum eius: & Dominus Deus in tuba canet, &
vadet in turbine Austri. * Dominus exerci- 15
tuum proteget eos: & deuorabunt, & subij-
cient lapidibus fundæ: & bibentes inebria-
buntur quasi à vino, & replebuntur vt phia-
læ, & quasi cornua altaris. * Et saluabit eos 16
Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem
populi sui: quia lapides sancti eleuabuntur
super terram eius. * Quid enim bonum eius 17
est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum
electorum, & vinum germinans virgines?

Caput X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Iudæos: & misertus ipsorum congregabit eos de varijs locis captiuatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

Petite à Domino pluuiam in tempore se- 1
rotino, & Dominus faciet niues, & plu- A
uiam imbris dabit eis,singulis herbam in agro.
* Quia simulachra locuta sunt inutile, & di- 2
uini viderunt mendacium,& somniatores lo-
cuti sunt frustrà: vanè consolabantur: idcir-
cò abducti sunt quasi grex: affligentur, quia
non est eis pastor: * Super pastores iratus est 3
furor meus, & super hircos visitabo: quia vi-
sitauit Dominus exercituum gregem suum,
domum Iuda,& posuit eos quasi equum glo- B
riæ suæ in bello. * Ex ipso angulus, ex ipso 4
paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredie-
tur omnis exactor simul. * Et erunt quasi for- 5
tes conculcantes lutum viarum in prœlio: &
bellabunt,quia Dominus cum eis: & confun-
6 dentur ascensores equorum. * Et confortabo
domum Iuda, & domum Ioseph saluabo, &
conuertam eos, quia miserebor eorum: &
erunt sicut fuerunt quando non proieceram
eos:ego enim Dominus Deus eorum,& exau-
7 diam eos. * Et erunt quasi fortes Ephraim, &
C lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij eo-
rum videbunt, & lætabuntur, & exultabit
8 cor eorum in Domino. * Sibilabo eis, &
congregabo illos, quia redemi eos: & mul-
tiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati.
9 * Et seminabo eos in populis, & de longè
recordabuntur mei: & viuent cum filijs suis,
10 & reuertentur. * Et reducam eos de Terra
D Ægypti, & de Assyrijs congregabo eos, &
ad Terram Galaad & Libani adducam eos,&
11 non inuenietur eis locus: * & transibit in
maris freto, & percutiet in mari fluctus, &
confundentur omnia profunda fluminis,
& humiliabitur superbia Assur, & sceptrum
12 Ægypti recedet. * Confortabo eos in Domi-
no, & in nomine eius ambulabunt, dicit
Dominus.

Caput XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus vno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

1 Aperi Libane portas tuas, & comedat
A ignis cedros tuas. * Vlula abies, quia
2 cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati
sunt:vlulate quercus Basan,quoniam succisus
3 est saltus munitus. * Vox vlulatus pastorum,
quia vastata est magnificentia eorum: vox
rugitus leonum, quoniam vastata est super-
4 bia Iordanis. * Hæc dicit Dominus Deus
5 meus: Pasce pecora occisionis,* quæ qui pos-
sederant, occidebant, & non dolebant, &
vendebant ea, dicentes: Benedictus Domi-
nus, diuites facti sumus: & pastores eorum
6 non parcebant eis. * Et ego non parcam vltrà
super habitantes terram, dicit Dominus: ec-
B ce ego tradam homines, vnumquemque in
manu proximi sui,& in manu regis sui:& con-
cident terram,& non eruam de manu eorum.
7 * Et pascam pecus occisionis propter hoc, ô
pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas,
vnam vocaui Decorem, & alteram vocaui
8 Funiculum: & paui gregem. * Et succidi tres
pastores in mense vno, & contracta est ani-
ma mea in eis: siquidem & anima eorum
9 variauit in me. * Et dixi: Non pascam vos:
quod moritur, moriatur: & quod succiditur,
succidatur: & reliqui deuorent vnusquisque
10 carnem proximi sui. * Et tuli virgam meam,
C quæ vocabatur Decus; & abscidi eam, vt
irritum facerem fœdus meum, quod per-
11 cussi cum omnibus populis. * Et in irritum
deductum est in die illa: & cognouerunt sic

pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia
verbum Domini est. * Et dixi ad eos: Si 12
bonum est in oculis vestris, afferte merce-
† Matt.27. b 9. dem meam; & si non, quiescite. † Et appen-
derunt mercedem meam triginta argenteos.
* Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad 13
statuarium, decõrum pretium, quo appre-
tiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos,
& proieci illos in domum Domini ad statua-
rium. * Et præcidi virgam meam secundam, 14
quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem
germanitatem inter Iudam & Israel. * Et di- 15
xit Dominus ad me: Adhuc sume tibi va-
sa pastoris stulti. * Quia ecce ego suscitabo 16
pastorem in terra, qui derelicta non visita-
bit, dispersum non quæret, & contritum non
sanabit, & id quod stat non enutriet, & car-
nes pinguium comedet, & vngulas eorum
dissoluet. * O pastor, & idolum, derelinquens 17
gregem: gladius super brachium eius, & su-
per oculum dextrum eius: brachium eius ari-
ditate siccabitur, & oculus dexter eius tene-
brescens obscurabitur.

CAPVT XII.

Iuda & Ierusalem à varijs regnis affligentur; sed rursum reducti filij Israel in terram suam superiores erunt his qui se affixerant: effusoque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singula familia seorsum.

ONus verbi Domini super Israel. Dicit 1
Dominus extendens cœlum, & fun- A
dans terram, & fingens spiritum hominis
in eo. * Ecce ego ponam Ierusalem superli- 2
minare crapulæ omnibus populis in circuitu:
sed & Iuda erit in obsidione contra Ierusa-
lem. * Et erit: In die illa ponam Ierusalem 3
lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui
leuabunt eam, concisione lacerabuntur: &
colligentur aduersus eam omnia regna terræ.
* In die illa, dicit Dominus, percutiam om- 4
nem equum in stuporem, & ascensorem eius B
in amentiam: & super domum Iuda aperiam
oculos meos, & omnem equum populorum
percutiam cæcitate. * Et dicent duces Iuda 5
in corde suo: Confortentur mihi habitatores
Ierusalem in Domino exercituum Deo eo-
rum. * In die illa ponam duces Iuda sicut ca- 6
minum ignis in lignis, & sicut facem ignis
in fœno: & deuorabunt ad dexteram & ad
sinistram omnes populos in circuitu: & ha-
bitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ieru-
salem. * Et saluabit Dominus tabernacula 7
Iuda sicut in principio: vt non magnificè C
glorietur domus Dauid, & gloria habitan-
tium Ierusalem contra Iudam. * In die illa 8
proteget Dominus habitatores Ierusalem, &
erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi
Dauid; & domus Dauid quasi Dei, sicut
angelus Domini in conspectu eorum. * Et 9
erit in die illa: quæram conterere omnes

10 Gentes, quæ veniunt contra Ierusalem. *
Et effundam super domum Dauid, & super
habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ &
precum: † & aspicient ad me, quem con- †Ioan.19. b 37.
fixerunt: & plangent eum planctu quasi su-
per vnigenitum, & dolebunt super eum, vt
11 doleri solet in morte primogeniti. * In die
D illa magnus erit planctus in Ierusalem, † si- †2.Par. 35 d.25.
cut planctus Adadremmon in campo Ma-
12 geddon. * Et planget terra: familiæ & fa-
miliæ seorsum, familiæ domus Dauid seor-
13 sum, & mulieres eorum seorsum: * fami-
liæ domus Nathan seorsum, & mulieres
eorum seorsum: familiæ domus Leui seor-
sum, & mulieres eorum seorsum: familiæ
Semei seorsum, & mulieres eorum seor-
14 sum. * Omnes familiæ reliquæ, familiæ
& familiæ seorsum, & mulieres eorum seor-
sum.

CAPVT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudopropheta à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oues dispergenda: & duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patens domui Dauid,
A & habitantibus Ierusalem, in ablutionem
2 peccatoris & menstruatæ. * † Et erit in die †Ezech. 30.d.13.
illa, dicit Dominus exercituum, Disper-
dam nomina idolorum de terra, & non me-
morabuntur vltrà: & pseudoprophetas, &
3 spiritum immundum auferam de terra. * Et
erit, cùm prophetauerit quispiam vltrà, di-
B cent ei pater eius & mater eius, qui genue-
runt eum: Non viues: quia mendacium lo-
cutus es in nomine Domini, & configent
eum pater eius & mater eius, genitores eius,
4 cùm prophetauerit. * Et erit: In die illa
confundentur prophetæ, vnusquisque ex vi-
sione sua cùm prophetauerit: nec operien-
5 tur pallio saccino, vt mentiantur: * sed di-
C cet: Non sum propheta, homo agricola ego
sum: quoniam Adam exemplum meum ab
6 adolescentia mea. * Et dicetur ei: Quid sunt
plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et di-
cet: His plagatus sum in domo eorum, qui
7 diligebant me. * Framea suscitare super pa-
storem meum, & super virum cohærentem
mihi, dicit Dominus exercituum: † percute †Matth.26. c.31.
pastorem, & dispergentur oues: & conuer- Mar 14. c.28.
8 tam manum meam ad paruulos. * Et erunt
D in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in
ea dispergentur, & deficient; & tertia pars
9 relinquetur in ea. * Et ducam tertiam partem
per ignem, & vram eos sicut vritur argen-
tum, & probabo eos sicut probatur aurum.
Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam
eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet
Dominus Deus meus.

CAPVT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: & filij Israel reuertentur, habitaturi securè in Ierusalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent vt adorent Dominum in Ierusalem, sanctumque erit quod est super frænum equi.

ECce venient dies Domini, & diuidentur spolia tua in medio tui. * Et congre- 1 A
gabo omnes Gentes ad Ierusalem in prælium, 2
& capietur ciuitas, & vastabuntur domus, &
mulieres violabuntur: & egredietur media
pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum
populi non auferetur ex vrbe. * Et egredie- 3
tur Dominus, & præliabitur contra Gentes
illas, sicut præliatus est in die certaminis. * 4
Et stabunt pedes eius in die illa super Montem
oliuarum, qui est contra Ierusalem ad
Orientem: & scindetur mons oliuarum ex
media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem,
prærupto grandi valdè; & separabitur
medium montis ad Aquilonem, & medium
eius ad Meridiem. * Et fugietis ad vallem 5
montium eorum, quoniam coniungetur vallis
montium vsque ad proximum: & fugietis † B
sicut fugistis à facie terræmotus in diebus
Oziæ regis Iuda: & veniet Dominus Deus
meus, omnesque sancti cum eo. * Et erit in 6
die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu. * Et 7
erit dies vna, quæ nota est Domino, non
dies neque nox: & in tempore vesperi erit
lux. * Et erit in die illa: Exibunt aquæ viuæ 8
de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale,
& medium earum ad mare nouissimum:
in æstate & in hieme erunt. * Et erit Domi- 9
nus Rex super omnem terram: in die illa erit
Dominus vnus, & erit nomen eius vnum. * 10
Et reuertetur omnis terra vsque ad desertum,
de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: &
exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta
Beniamin vsque ad locum portæ prioris, &
vsque ad portam angulorum: & à turre Ha-
11 naneel vsque ad torcularia regis. * Et habita-
C bunt in ea, & anathema non erit amplius:
12 sed sedebit Ierusalē secura. * Et hæc erit plaga,
qua percutiet Dominus omnes Gentes
quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem: tabescet
caro vniuscuiusque stantis super pedes
suos, & oculi eius contabescent in foraminibus
suis, & lingua eorum contabescet in ore
13 suo. * In die illa erit tumultus Domini magnus
in eis: & apprehendet vir manum proximi
sui, & conseretur manus eius super manū
14 proximi sui. * Sed & Iudas pugnabit aduersus
Ierusalem: & congregabuntur diuitiæ omniū
Gentium in circuitu, aurum, & argentum,
15 & vestes multæ satis. * Et sic erit ruina equi,
& muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum,
quæ fuerint in castris illis, sicut
16 ruina hæc. * Et omnes qui reliqui fuerint de
vniuersis Gentibus, quæ venerunt contra
Ierusalem, ascendent ab anno in annum, vt
D adorent Regem, Dominum exercituum, &
17 celebrent festiuitatem tabernaculorum. * Et
erit: qui non ascenderit de familijs terræ ad
Ierusalem, vt adoret Regem Dominum exer-
18 cituum, non erit super eos imber. * Quòd
& si familia Ægypti non ascenderit, & non
venerit: nec super eos erit, sed erit ruina,
qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ
non ascenderint ad celebrandam festiuitatem
19 tabernaculorum. * Hoc erit peccatum Ægypti,
& hoc peccatum omnium Gentium,
quæ non ascenderint ad celebrandam festi-
20 uitatem tabernaculorum. * In die illa erit
quod super frænum equi est, sanctum Domino:
& erunt lebetes in domo Domini qua-
21 si phialæ coram altari. * Et erit omnis lebes
in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Domino
exercituum: & venient omnes immolantes,
& sument ex eis, & coquent in eis: &
non erit mercator vltrà in domo Domini
exercituum in die illo.

†Amos 1. a 1.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoscebat se in Iacob, vnde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideò conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reijcit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

ONvs verbi Domini ad Israel in 1
manu Malachiæ. * Dilexi vos, di- A
cit Dominus, & dixistis: In quo 2
dilexisti nos? Nónne frater erat
Esau Iacob, dicit Dominus, & † dilexi Iacob,
3 * Esau autem odio habui? & posui montes
eius in solitudinem, & hereditatem eius in
4 dracones deserti. * Quòd si dixerit Idumæa:
Destructi sumus, sed reuertentes ædificabimus
quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus
exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam:
& vocabuntur termini impietatis, &
populus cui iratus est Dominus vsque in
5 æternum. * Et oculi vestri videbunt: &
B vos dicetis: Magnificetur Dominus super
6 terminum Israel. * Filius honorat patrem, &
seruus dominum suum: si ergo Pater ego,
sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego
sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum.
ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis

†Rom.9. c.13.

nomen meum, & dixiſtis : In quo deſpexi-
mus nomen tuum ? * Offertis ſuper altare 7
meum panem pollutum, & dicitis:In quo pol-
luimus te ? In eo quòd dicitis : Menſa Do-
mini deſpecta eſt.* Si offeratis cæcum ad im- 8
molandum, nónne malum eſt ? & ſi offera-
tis claudum , & languidum, nonne malum C
eſt ? offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut
ſi ſuſceperit faciem tuam , dicit Dominus
exercituum. * Et nunc deprecamini vultum 9
Dei vt miſereatur veſtri (de manu enim ve-
ſtra factum eſt hoc) ſi quomodo ſuſcipiat fa-
cies veſtras,dicit Dominus exercituum.* Quis 10
eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incendat al-
tare meum gratuitò ? non eſt mihi voluntas
in vobis, dicit Dominus exercituum : & mu-
† Pſ.112. a 3. nus non ſuſcipiam de manu veſtra. * † Ab 11
ortu enim ſolis vſque ad occaſum , magnum
eſt nomen meum in Gentibus : & in omni
loco ſacrificatur,& offertur nomini meo obla-
tio munda,quia magnum eſt nomen meum in
Gentibus , dicit Dominus exercituum. * Et 12
vos polluiſtis illud in eo quod dicitis : Menſa D
Domini contaminata eſt:& quod ſuperponi-
tur, contemptibile eſt, cum igne qui illud
deuorat. * Et dixiſtis:Ecce de labore, & exuf- 13
flaſtis illud, dicit Dominus exercituum , &
intuliſtis de rapinis claudum,languidum,& in-
tuliſtis munus:nũquid ſuſcipiam illud de ma-
nu veſtra , dicit Dominus? * Maledictus do- 14
loſus,qui habet in grege ſuo maſculum,& vo-
tum faciens immolat debile Domino : quia
rex magnus ego, dicit Dominus exercituum,
& nomen meum horribile in Gentibus.

Capvt II.

Comminatur Dominus ſe maledicturum benedictionibus ſacerdotum , niſi reſipiſcant : ipſius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hic laudatur : tranſgreſſus eſt & Iuda ducens alienigenas , quapropter non reſpiciet deinceps Dominus ad ſacrificium eorum : de vxore diligenda ſeu dimittenda : laborare fecerunt Dominum in ſermonibus ſuis.

† Ion.16. b 34. Deut.28. b. 15. ET nunc ad vos mandatum hoc, ô ſacer- 1
dotes. * † Si nolueritis audire , & ſi no- A
lueritis ponere ſuper cor , vt detis gloriam 2
nomini meo, ait Dominus exercituum : mit-
tam in vos egeſtatem , & maledicam benedi-
ctionibus veſtris , & maledicam illis : quo-
niam non poſuiſtis ſuper cor. * Ecce ego 3
proijciam vobis brachium, & diſpergam ſu-
per vultum veſtrum ſtercus ſolemnitatum
veſtrarum , & aſſumet vos ſecum. * Et ſcietis 4
quia miſi ad vos mandatum iſtud,vt eſſet pa-
ctum meum cum Leui , dicit Dominus exer-
cituum. * Pactum meum fuit cum eo vitæ & 5
pacis: & dedi ei timorem, & timuit me , & à
facie nominis mei pauebat. * Lex veritatis 6
fuit in ore eius, & iniquitas non eſt inuenta
in labijs eius:in pace & in æquitate ambulauit B
mecum, & multos auertit ab iniquitate. * La- 7
bia enim ſacerdotis cuſtodient ſcientiam &
legem requirent ex ore eius : quia angelus
8 Domini exercituum eſt. * Vos autem receſſi-
ſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege:
irritum feciſtis pactum Leui , dicit Dominus
9 exercituum. * Propter quod & ego dedi vos
contemptibiles, & humiles omnibus populis,
ſicut non ſeruaſtis vias meas, & accepiſtis fa-
10 ciem in lege. * † Numquid non pater vnus † Mat.23. a.9. Eph 4.b.6.
omnium noſtrûm ? numquid non Deus vnus
creauit nos ? quare ergo deſpicit vnuſquiſque
noſtrûm fratrem ſuum , violans pactum pa-
11 trum noſtrorum ? * Tranſgreſſus eſt Iuda , &
C abominatio facta eſt in Iſrael , & in Ieruſa-
lem : quia contaminauit Iudas ſanctificatio-
nem Domini , quam dilexit ; & habuit filiam
12 dei alieni. * Diſperdet Dominus virum qui
fecerit hoc, magiſtrum & diſcipulum de ta-
bernaculis Iacob, & offerentem munus Do-
13 mino exercituum. * Et hoc rurſum feciſtis ,
operiebatis lacrymis altare Domini, fletu , &
mugitu, ita vt non reſpiciam vltrà ad ſacrifi-
cium , nec accipiam placabile quid de manu
14 veſtra. * Et dixiſtis : Quam ob cauſam ? quia
Dominus teſtificatus eſt inter te, & vxorem
pubertatis tuæ,quam tu deſpexiſti:& hæc par-
15 ticeps tua , & vxor fœderis tui. * Nónne vnus
D fecit, & reſiduum ſpiritus eius eſt ? Et quid
vnus quærit, niſi ſemen Dei ? Cuſtodite ergo
ſpiritum veſtrum , & vxorem adoleſcentiæ
16 tuæ noli deſpicere. * Cùm odio habueris, di-
mitte , dicit Dominus Deus Iſrael : operiet
autem iniquitas veſtimentum eius, dicit Do-
minus exercituum : cuſtodite ſpiritum ve-
17 ſtrum, & nolite deſpicere. * Laborare feci-
ſtis Dominum in ſermonibus veſtris, & dixi-
ſtis : In quo eum fecimus laborare? In eo quòd
dicitis : Omnis qui facit malum , bonus eſt in
conſpectu Domini & tales ei placent : aut
certè vbi eſt Deus iudicij ?

Capvt III.

De præcurſore Chriſti , & huius aduentu , ac futuro iudicio qui purgatis filijs Leui gratum habebit ſacrificium Iuda & Ieruſalem : comminatur ſceleratis grauem vltionem ; quos tamen ad ſe reuocat , plurima bona conuerſis promittens : conqueritur de ingratitudine filiorum Iſrael , & quòd ipſum in decimis ſuis configant , quodque dicant Deo non eſſe curæ ſuos cultores , cuius contrarium tandem experientur.

1 ECce ego mitto angelum meum , & præ- Mat.11. b 10.
A parabit viam ante faciem meam. Et ſta- Mar.1.a 2.
tim veniet ad templum ſuum Dominator, Luc 1.
quem vos quæritis ; & angelus teſtamenti, b 17.7.
quem vos vultis. Ecce venit , dicit Dominus d.27.
2 exercituum : * & quis poterit cogitare diem
aduentus eius , & quis ſtabit ad videndum
eum ? Ipſe enim quaſi ignis conflans, & qua-
3 ſi herba fullonum : * & ſedebit conflans , &
emundans argentum,& purgabit filios Leui,&
colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum,&
erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia.
4 * Et placebit Domino ſacrificium Iuda &
Ieruſalem

Ierusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni an-
tiqui. * Et accedam ad vos in iudicio, & ero 5
testis velox maleficis, & adulteris, & periuris,
& qui calumniantur mercedem mercenarij, B
viduas, & pupillos, & opprimunt peregri-
num, nec timuerunt me, dicit Dominus exer-
cituum. * Ego enim Dominus, & non mu- 6
tor: & vos filij Iacob non estis consumpti.
* A diebus enim patrum vestrorum recessi- 7
† Zach. 1. a1. stis à legitimis meis, & non custodistis, † Re-
uertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit
Dominus exercituum. Et dixistis: In quo re-
uertemur? * Si affiget homo Deum, quia vos 8
configitis me? Et dixistis: In quo configi-
mus te? In decimis, & in primitiis.* Et in pe- 9
nuria vos maledicti estis, & me vos configitis
gens tota. * Inferte omnem decimam in hor- 10
reum, & sit cibus in domo mea, & probate C
me super hoc, dicit Dominus: si non aperue-
ro vobis cataractas cæli, & effudero vobis be-
nedictionem vsque ad abundantiam, * & in- 11
crepabo pro vobis deuorantem, & non cor-
rumpet fructum terræ vestræ; nec erit sterilis
vinea in agro, dicit Dominus exercituum. * 12
Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis
enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus
exercituum. * Inualuerunt super me verba 13
vestra, dicit Dominus.* Et dixistis: Quid lo- 14
† Iob. 21. b15. cuti sumus contra te? Dixistis: † Vanus est, qui
seruit Deo: & quod emolumentum quia cu- D
stodiuimus præcepta eius, & quia ambulaui-
mus tristes coram Domino exercituum? * 15
ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siqui-
dem ædificati sunt facientes impietatem; &
tentauerunt Deum, & salui facti sunt.* Tunc 16
locuti sunt timentes Dominum, vnusquisque

cum proximo suo: Et attendit Dominus, &
audiuit: & scriptus est liber monumenti co-
ram eo timentibus Dominum, & cogitanti-
17 bus nomen eius. * Et erunt mihi, ait Domi-
nus exercituum, in die qua ego facio, in pe-
culium; & parcam eis, sicut parcit vir filio suo
18 seruienti sibi. * Et conuertemini, & videbitis
quid sit inter iustum & impium, & inter ser-
uientem Deo, & non seruientem ei.

CAPVT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, euulsa ipsorum radice: orietur sol iustitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: iubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui conuertat cor patrum ad filios.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi ca-
A minus: & erunt omnes superbi, & om-
nes facientes impietatem, stipula: & inflam-
mabit eos dies veniens, dicit Dominus exer-
cituum, quæ non derelinquet eis radicem &
2 germen. * † Et orietur vobis timentibus no- † Luc. 1. g. 78.
men meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis
eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli
3 de armento. * Et calcabitis impios, cùm fue-
B rint cinis sub planta pedum vestrorum, in
die qua ego facio, dicit Dominus exerci-
4 tuum. * † Mementote legis Moysi serui mei, † Ex. 20. Deut. 4. 1.6
quam mandaui ei in Horeb ad omnem If-
5 rael, præcepta & iudicia.* † Ecce ego mittam † Matt. 17 b. 10.
vobis Eliam prophetam, antequam veniat Mar. 9. b. 10
6 dies Domini magnus, & horribilis. * Et con- Luc. 1. b. 17.
uertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad
patres eorum: ne fortè veniam, & percu-
tiam terram anathemate.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, deuicto Ptolemæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem, & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Ierusalem, plurimisque in captiuitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cuius edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

T factum est, postquam percussit 1
Alexander Philippi Macedo, qui pri-
mus regnauit in Græcia, egressus de
A terra Cethim, Darium regem Persarum &
2 Medorum: * constituit prælia multa, & ob-
tinuit omnium munitiones, & interfecit re-
3 ges terræ, * & pertransiit vsque ad fines ter-
ræ & accepit spolia multitudinis Gentium:
4 & siluit terra in conspectu eius. * Et congre-
gauit virtutem, & exercitum fortem nimis:
5 & exaltatum est, & eleuatum cor eius: * &
obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: &
6 facti sunt illi in tributum. * Et post hæc de-
cidit in lectum, & cognouit quia moreretur.
7 * Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum
erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis re-
8 gnum suum, cùm adhuc viueret. * Et regna-
uit Alexander annis duodecim, & mortuus
9 est.* Et obtinuerunt pueri eius regnum, vnus-
10 quisque in loco suo: * & imposuerunt omnes
sibi diademata post mortem eius, & filij eo-
rum post eos annis multis, & multiplicata
sunt

sunt mala in terra.* Et exiit ex eis radix pec- 11
catrix, Antiochus illustris, filius Antiochi re- B
gis, qui fuerat Romæ obses: & regnauit in
anno cẽtesimo trigesimo septimo regni Græ-
corum. * In diebus illis exierunt ex Israel 12
filij iniqui,& suaserunt multis,dicentes: Ea-
mus, & disponamus testamentum cum Gen-
tibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo reces-
simus ab eis, inuenerunt nos multa mala.* Et 13
bonus visus est sermo in oculis eorum. * Et 14
destinauerunt aliqui de populo, & abierunt
ad regem: & dedit illis potestatem vt face-
rent iustitiam Gentium. * Et ædificauerunt 15
gymnasium in Ierosolymis secundùm leges
Nationum: * & fecerunt sibi præputia, & 16
recesserunt à testamento sancto,& iuncti sunt
Nationibus & venundati sunt vt facerent
malum. * Et paratum est regnum in conspe- 17
ctu Antiochi, & cœpit regnare in terra Æ- C
gypti, vt regnaret super duo regna. * Et in- 18
trauit in Ægyptum in multitudine graui, in
curribus, & elephantis, & equitibus, & co-
piosa nauium multitudine: * & constituit 19
bellum aduersus Ptolemæum regem Ægypti,
& veritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit,
& ceciderunt vulnerati multi. * Et com- 20
prehendit ciuitates munitas in Terra Ægy-
pti: & accepit spolia Terræ Ægypti. * Et 21
conuertit Antiochus, postquam percussit Æ-
gyptum in centesimo & quadragesimo ter-
tio anno: & ascendit ad Israel: * & ascendit 22
Ierosolymam in multitudine graui.* Et intra- 23
uit in sanctificationem cum superbia, & ac-
cepit altare aureum, & candelabrum luminis,
& vniuersa vasa eius, & mensam propositio-
nis,& libatoria, & phialas, & mortariola au-
rea, & velum,& coronas, & ornamentum au-
reum, quod in facie templi erat: & commi-
nuit omnia. * Et accepit argentum,& aurum, 24
& vasa concupiscibilia: & accepit thesauros D
occultos, quos inuenit: & sublatis omnibus
abiit in terram suam. * Et fecit cædem ho- 25
minum, & locutus est in superbia magna. * 26
Et factus est planctus magnus in Israel, & in
omni loco eorum: * & ingemuerunt prin- 27
cipes, & seniores: virgines, & iuuenes in-
firmati sunt: & speciositas mulierum immu-
tata est. * Omnis maritus sumpsit lamentum: 28
& quæ sedebant in thoro maritali, luge-
bant:* & commota est terra super habitantes 29
in ea, & vniuersa domus Iacob induit con-
fusionem. * Et post duos annos dierum, mi- 30
sit Rex principem tributorum in ciuitates
Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna. * 31
Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo:
& crediderunt ei. * Et irruit super ciuitatem 32
repentè, & percussit eam plaga magna, &
perdidit populum multum ex Israel. * Et ac- 33
cepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni,
& destruxit domos eius, & muros eius in
circuitu: * & captiuas duxerunt mulieres: & 34
natos, & pecora possederunt, * Et ædificaue- 35
runt ciuitatem Dauid muro magno & firmo,
& turribus firmis, & facta est illis in arcem:
36 * & posuerunt illic gentem peccatricem, vi-
ros iniquos, & conualuerunt in ea. & po-
E suerunt arma, & escas, & congregauerunt
37 spolia Ierusalem; * & reposuerunt illic: &
38 facti sunt in laqueum magnum. * Et factum
est hoc ad insidias sanctificationi, & in dia-
39 bolum malum in Israel: * & effuderunt san-
guinem innocentem per circuitum sanctifi-
cationis, & contaminauerunt sanctificatio-
40 nem. * Et fugerunt habitatores Ierusalem
propter eos, & facta est habitatio exterorum,
& facta est extera semini suo, & nati eius re-
41 liquerunt eam. * Sanctificatio eius desolata
est sicut solitudo, † dies festi eius conuersi † Tob. 2. b. 6.
sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, Amos 8.
42 honores eius in nihilum. * Secundùm glo- c. 10.
riam eius multiplicata est ignominia eius: &
43 sublimitas eius conuersa est in luctum. * Et
scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt
esset omnis populus, vnus: & relinqueret
44 vnusquisque legem suam. * Et consenserunt
omnes Gentes secundùm verbum regis An-
45 tiochi: * & multi ex Israel consenserunt ser-
uituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coin-
46 quinauerunt sabbatum. * Et misit Rex libros
F per manus nuntiorum in Ierusalem, & in
omnes ciuitates Iuda: vt sequerentur leges
47 Gentium terræ, * & prohiberent holocau-
sta, & sacrificia, & placationes fieri in templo
48 Dei, * & prohiberent celebrari sabbatum, &
49 dies solemnes: * & iussit coinquinari san-
50 cta, & sanctum populum Israel. * Et iussit
ædificari aras, & templa, & idola, & immolari
51 carnes suillas, & pecora communia, * & re-
linquere filios suos incircumcisos, & coin-
quinari animas eorum in omnibus immun-
dis, & abominationibus, ita vt obliuisceren-
tur legem, & immutarent omnes iustifica-
52 tiones Dei. * Et quicumque non fecissent
secundum verbum regis Antiochi moreren-
53 tur. * Secundùm omnia verba hæc scripsit
omni regno suo: & præposuit principes po-
54 pulo, qui hæc fieri cogerent. * Et iusserunt
55 ciuitatibus Iuda sacrificare. * Et congregati
sunt multi de populo, ad eos qui dereliquę-
rant legem Domini: & fecerunt mala super
56 terram: * & effugauerunt populum Israel in
abditis, & in absconditis fugitiuorum locis.
57 * Die quinta decima mensis Casleu, quinto
G & quadragesimo & centesimo anno, ædi-
ficauit rex Antiochus abominandum idolum
desolationis super altare Dei, & per vniuer-
sas ciuitates Iuda in circuitu ædificauerunt
58 aras: * & ante ianuas domorum: & in pla-
59 teis incendebant thura, & sacrificabant: * &
libros legis Dei combusserunt igni, scinden-
60 tes eos: * & apud quemcumque inuenieban-
tur libri testamenti Domini, & quicumque
obseruabat legem Domini, secundùm edi-
61 ctum regis trucidabant eum. * In virtute sua
faciebant hæc populo Israel, qui inuenieba-
tur in omni mense & mense in ciuitatibus.
* Et

* Et quinta & vigesima die mensis sacrifica- 62
bant super aram, quæ erat contra altare. * Et 63
mulieres, quæ circumcidebant filios suus, tru-
cidabantur secundùm iussum regis Antiochi,
* & suspendebant pueros à ceruicibus per 64
vniuersas domos eorum: & eos, qui circum-
ciderant illus, trucidabant. * Et multi de po- 65
pulo Israel definierunt apud se, vt non man-
ducarent immunda: & elegerunt magis mo-
ri, quàm cibis coinquinari immundis: * & 66
noluerunt infringere legem Dei sanctam, &
trucidati sunt: * & facta est ira magna super 67
populum valdè.

CAPVT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Iudæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militia principem.

IN diebus illis surrexit Mathathias filius 1
Ioannis, filij Simeonis, sacerdos ex filiis A
Ioarib ab Ierusalem, & consedit in monte Mo-
din: * & habebat filios quinque, Ioannem, 2
qui cognominabatur Gaddis: * & Simonem, 3
qui cognominabatur Thasi: * & Iudam, qui 4
vocabatur Machabæus: * & Eleazarum, qui co- 5
gnominabatur Abaron: & Ionathan, qui co-
gnominabatur Apphus. * hi viderunt mala, 6
quæ fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem.
* Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid na- 7
tus sum videre contritionem populi mei, &
contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic,
cùm datur in manibus inimicorum? * Sancta 8
in manu extraneorum facta sunt: templum
eius sicut homo ignobilis. * Vasa gloriæ eius 9
captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius
in plateis, & iuuenes eius ceciderunt in gla-
dio inimicorum. * Quæ gens non hæredita- 10
uit regnum eius, & non obtinuit spolia eius?
* Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat 11
libera, facta est ancilla. * Et ecce sancta no- 12
stra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra B
desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes.
* Quò ergo nobis adhuc viuere? * Et scidit 13
vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & 14
operuerunt se ciliciis, & planxerunt valdè. * 15
Et venerunt illuc qui missi erant à rege An-
tiocho, vt cogerent eos, qui confugerant in
ciuitatem Modin, immolare, & accendere
thura, & à lege Dei discedere. * Et multi de 16
populo Israel consentientes accesserunt ad
eos: sed Mathathias, & filij eius constanter
steterunt. * Et respondentes qui missi erant 17
ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps
& clarissimus & magnus es in hac ciuitate, &
18 ornatus filiis & fratribus. * ergo accede prior,
& fac iussum regis, sicut fecerunt omnes
Gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in
Ierusalem: & eris tu, & filij tui, inter amicos
regis, & amplificatus auro & argento, & mu-
19 neribus multis. * Et respondit Mathathias, &
dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi
Antiocho obediunt, vt discedat vnusquisque
à seruitute legis patrum suorum, & consen-
20 tiat mandatis eius: * ego, & filij mei, & fra-
tres mei, obediemus legi patrum nostrorum.
21 * propitius sit nobis Deus: non est nobis
22 vtile relinquere legem & iustitias Dei: * non
C audiemus verba regis Antiochi, nec sacrifi-
cabimus transgredientes legis nostræ man-
23 data, vt eamus altera via. * Et vt cessauit lo-
qui verba hæc, accessit quidam Iudæus in om-
nium oculis sacrificare idolis super aram in
24 ciuitate Modin, secundùm iussum regis: * &
vidit Mathathias, & doluit, & contremue-
runt renes eius, & accensus est furor eius
secundùm iudicium legis, & insiliens truci-
25 dauit eum super aram: * sed & virum, quem
rex Antiochus miserat, qui cogebat immola-
re, occidit in ipso tempore, & aram destru-
26 xit, * & zelatus est legem, † sicut fecit Phi- † Nu. 25. 6. 13.
27 nees Zamri filio Salomi. * Et exclamauit
Mathathias voce magna in ciuitate, dicens:
Omnis, qui zelum habet legis statuens testa-
28 mentum, exeat post me. * Et fugit ipse, & fi-
lij eius in montes, & reliquerunt quæcum-
29 que habebant in ciuitate. * Tunc descende-
runt multi quærentes iudicium, & iustitiam,
30 in desertum: * & sederunt ibi ipsi, & filij eo-
rum, & mulieres eorum, & pecora eorum:
31 quoniam inundauerunt super eos mala. * Et
D renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui
erat in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam
discessissent viri quidam, qui dissipauerunt
mandatum regis, in loca occulta in deserto,
32 & abiissent post illos multi. * Et statim per-
rexerunt ad eos, & constituerunt aduersus
33 eos prœlium in die sabbatorum, * & dixe-
runt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exi-
te, & facite secundùm verbum regis Antio-
34 chi, & viuetis. * Et dixerunt: Non exibimus,
neque faciemus verbum regis, vt polluamus
35 diem sabbatorum. * Et concitauerunt aduer-
36 sus eos prœlium. * Et non responderunt eis,
nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaue-
37 runt loca occulta, * dicentes: Moriamur om-
nes in simplicitate nostra: & testes erunt su-
per nos cœlum & terra, quòd iniustè perdi-
38 tis nos. * Et intulerunt illis bellum sabbatis:
& mortui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij
eorum, & pecora eorum, vsque ad mille ani-
39 mas hominum. * Et cognouit Mathathias, &
amici eius, & luctum habuerunt super eos
40 valde. * Et dixit vir proximo suo: Si omnes
fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non
pugnauerimus aduersus gentes pro anima-
bus nostris, & iustificationibus nostris: nunc
citiùs

citiùs disperdent nos à terra. * Et cogitaue- 41
runt in die illa, dicentes: Omnis homo qui- E
cumque venerit ad nos in bello die sabbato-
rum, pugnemus aduersus eum: & non mo-
riemur omnes, sicut mortui sunt fratres no-
stri in occultis. * Tunc congregata est ad eos 42
synagoga Asidæorum fortis viribus ex Israel,
omnis voluntarius in lege: * & omnes, qui 43
fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & fa-
cti sunt illis ad firmamentum. * Et collige- 44
runt exercitum, & percusserunt peccatores
in ira sua, & viros iniquos in indignatione
sua: & ceteri fugerunt ad nationes, vt eua-
derent. * Et circuiuit Mathathias, & amici 45
eius, & destruxerunt aras: * & circumcide- 46
runt pueros incircumcisos quotquot inue-
nerunt in finibus Israel: & in fortitudine. * 47
Et persecuti sunt filios superbiæ, & prospe-
ratum est opus in manibus eorum: * & ob- 48
tinuerunt legem de manibus gentium, & de
manibus regum: & non dederunt cornu
peccatori. * Et appropinquauerunt dies Ma- 49
thathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc F
confortata est superbia, & castigatio, & tem-
pus euersionis, & ira indignationis. * Nunc 50
ergo, ô filij, æmulatores estote legis, & da-
te animas vestras pro testamento patrum ve-
strorum, * & mementote operum patrum, 51
quæ fecerunt in generationibus suis: & ac-
cipietis gloriam magnam, & nomen æter-
† Gen. 22. a 2. num. * † Abraham nónne in tentatione in- 52
uentus est fidelis, & reputatum est ei ad iu-
† Gen. 41. b. 40. stitiam? * † Ioseph in tempore angustiæ suæ 53
custodiuit mandatum, & factus est dominus
† Nu. 25. c 13. Ægypti. * † Phinees pater noster, zelando 54
zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij
Eccl. 45. d. 28. æterni. * † Iesus dum impleuit verbum, factus 55
† Ios. 1. a 2. est dux in Israel. * † Caleb, dum testificatur 56
† Nu. 14. a 6. in Ecclesia, accepit hereditatem. * † Dauid 57
Ios. 14. d. 14. in sua misericordia consecutus est sedem re- G
gni in sæcula. * † Elias dum zelat zelum legis, 58
† 2. Reg. 2. a 4 receptus est in cœlum. * † Ananias & Aza- 59
† 4. Reg. 2. b 11. rias & Misael credentes, liberati sunt de flam-
ma. * † Daniel in sua simplicitate liberatus 60
† Dan. 3. e 50. est de ore leonum. * Et ita cogitate per ge- 61
† Dan 6. f. 22. nerationem & generationem: quia omnes
qui sperant in eum, non infirmantur. * Et à 62
verbis viri peccatoris ne timueritis: quia glo-
ria eius, stercus & vermis est: * hodie extol- 63
litur, & cras non inuenietur, quia conuersus
est in terram suam, & cogitatio eius periit. * 64
Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite
in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. * Et ecce 65
Simon frater vester, scio quòd vir consilij
est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis
pater. * Et Iudas Machabæus fortis viribus à 66
iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, &
ipse aget bellum populi. * Et adducetis ad 67
vos omnes factores legis: & vindicate vin-
dictam populi vestri. * Retribuite retributio- 68
nem Gentibus, & intendite in præceptum
legis. * Et benedixit eos, & appositus est ad 69
patres suos. * Et defunctus est anno centesi- 70
mo & quadragesimo sexto: & sepultus est à
filiis suis in sepulchris patrum suorum in
Modin, & planxerunt eum omnis Israel
planctu magno.

CAPUT III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans ciuitates Iuda, trucidabat omnes impios; & occiso duce Apollonio, eiusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vnà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

1 ET surrexit Iudas, qui vocabatur Macha-
2 bæus, filius eius pro eo: * & adiuuabant
A eum omnes fratres eius, & vniuersi qui se
coniunxerant patri eius, & præliabantur
3 prœlium Israel cum lætitia. * Et dilatauit glo-
riam populo suo, & induit se loricam sicut
gigas, & succinxit se arma bellica sua in præ-
4 liis, & protegebat castra gladio suo. * Similis
factus est leoni in operibus suis, & sicut ca-
5 tulus leonis rugiens in venatione. * Et perse-
cutus est iniquos perscrutans eos: & qui con-
turbabant populum suum, eos succendit flam-
6 mis: * & repulsi sunt inimici eius præ timore
eius, & omnes operarij iniquitatis conturbati
7 sunt: & directa est salus in manu eius. * Et
exacerbabat reges multos, & lætificabat Ia-
cob in operibus suis, & in sæculum memo-
8 ria eius in benedictione. * Et perambulauit
ciuitates Iuda & perdidit impios ex eis, &
9 auertit iram ab Israel. * Et nominatus est vs-
que ad nouissimum terræ, & congregauit
10 pereuntes. * Et congregauit Apollonius Gen-
B tes, & à Samaria virtutem multam & mag-
11 nam, ad bellandum contra Israel. * Et cogno-
uit Iudas, & exiit obuiàm illi: & percussit,
& occidit illum: & ceciderunt vulnerati
12 multi, & reliqui fugerunt. * & accepit spo-
lia eorum: & gladium Apollonij abstulit Iu-
das, & erat pugnans in eo omnibus diebus.
13 * Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ,
quòd congregauit Iudas congregationem fi-
14 delium & Ecclesiam secum, * & ait: Faciam
mihi nomen, & glorificabor in regno, & de-
bellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui
15 spernebant verbum regis. * Et præparauit
se: & ascenderunt cum eo castra impiorum,
fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in fi-
16 lios Israel. * Et appropinquauerunt vsque ad
Bethoron: & exiuit Iudas obuiàm illi cum
17 paucis. * Vt autem viderunt exercitum ve-
nientem sibi obuiàm, dixerunt Iudæ: Quo-
C modo poterimus pauci pugnare contra mul-
titudinem tantam, & tam fortem, & nos fati-
18 gati sumus ieiunio hodie? * Et ait Iudas: Fa-
cile est concludi multos in manus paucorum:
& non est differentia in conspectu Dei cœ-
19 li liberare in multis, & in paucis: * quoniam
non

non in multitudine exercitus victoria belli,
ſed de cœlo fortitudo eſt. * Ipſi veniunt ad 20
nos in multitudine contumaci & ſuperbia,
vt diſperdant nos, & vxores noſtras, & filios
noſtros, & vt ſpolient nos: * nos verò pug- 21
nabimus pro animabus noſtris, & legibus no-
ſtris: * & ipſe Dominus contreret eos ante 22
faciem noſtram: vos autem ne timueritis eos.
* Vt ceſſauit autem loqui, inſiluit in eos ſubi- 23
tò: & contritus eſt Seron, & exercitus eius
in conſpectu ipſius: * & perſecutus eſt eum 24
in deſcenſu Bethoron vſque in campum, &
ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui au-
tem fugerunt in terram Philiſthiim. * Et ce- 25
cidit timur Iudæ, ac fratrum eius, & formido
ſuper omnes gentes in circuitu eorum. * & 26
peruenit ad regem nomen eius, & de prœ- D
liis Iudæ narrabant omnes gentes. * Vt au- 27
diuit autem rex Antiochus ſermones iſtos,
iratus eſt animo: & miſit, & congregauit
exercitum vniuerſi regni ſui, caſtra fortia
valdè: * & aperuit ærarium ſuum, & dedit 28
ſtipendia exercitui in annum: & mandauit
illis vt eſſent parati ad omnia. * Et vidit quòd 29
defecit pecunia de theſauris ſuis, & tributa
regionis modica propter diſſenſionem, &
plagam, quam fecit in terra, vt tolleret legi-
tima, quæ erant à primis diebus: * & timuit 30
ne non haberet vt ſemel & bis, in ſumptus
& donaria, quæ dederat antè larga manu: &
abundauerat ſuper reges, qui ante eum fue-
rant. * Et conſternatus erat animo valdè, & 31
cogitauit ire in Perſidem, & accipere tribu-
ta regionum, & congregare argentum mul-
tum. * Et reliquit Lyſiam hominem nobi- 32
lem de genere regali, ſuper negotia regia, à
flumine Euphrate vſque ad flumen Ægypti:
* & vt nutriret Antiochum filium ſuum, do- 33
nec rediret: * Et tradidit ei medium exerci- 34
tum, & elephantos: & mandauit ei de om-
nibus quæ volebat, & de inhabitantibus Iu-
dæam & Ieruſalem: * & vt mitteret ad eos 35
exercitum, ad conterendam & extirpandam E
virtutem Iſrael, & reliquias Ieruſalem, &
auferendam memoriam eorum de loco: * & 36
vt conſtitueret habitatores filios alienigenas
in omnibus finibus eorum & ſorte diſtribue-
ret terram eorum. * Et rex aſſumpſit partem 37
exercitus reſidui, & exiuit ab Antiochia ci-
uitate regni ſui, anno centeſimo & quadra-
geſimo ſeptimo: & transfretauit Euphra-
tem flumen, & perambulabat ſuperiores re-
giones. * Et elegit Lyſias Ptolemæum filium 38
Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, vi-
ros potentes ex amicis regis: * & miſit cum 39
eis quadraginta millia virorum, & ſeptem
millia equitum, vt venirent in terram Iu-
da, & diſperderent eam ſecundùm verbum
regis. * Et proceſſerunt cum vniuerſa virtute 40
ſua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum
in terra campeſtri. * Et audierunt mercato- 41
res regionum nomen eorum: & accepe-
runt argentum & aurum multum valdè, &
pueros: & venerunt in caſtra, vt acciperent
filios Iſrael in ſeruos; & additi ſunt ad eos
42 exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum. *
F Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multi-
plicata ſunt mala, & exercitus applicabant
ad fines eorum: & cognouerunt verba re-
gis, quæ mandauit populo facere in interi-
43 tum & conſummationem: * & dixerunt
vnuſquiſque ad proximum ſuum: Erigamus
deiectionem populi noſtri, & pugnemus
44 pro populo noſtro, & ſanctis noſtris. * Et
congregatus eſt conuentus vt eſſent parati
in prœlium; & vt orarent, & peterent miſe-
45 ricordiam & miſerationes. * Et Ieruſalem
non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum:
non erat qui ingrederetur & egrederetur de
natis eius: & ſanctum conculcabatur: & fi-
lij alienigenarum erant in arce, ibi erat ha-
bitatio Gentium: & ablata eſt voluptas à Ia-
46 cob, & defecit ibi tibia & cithara. * Et con-
gregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra
Ieruſalem: quia locus orationis erat in Maſ-
47 pha antè in Iſrael, * Et ieiunauerunt illa die,
& induerunt ſe ciliciis, & cinerem impoſue-
runt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta
48 ſua? * & expanderunt libros legis, de qui-
bus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimu-
49 lachrorum ſuorum: * & attulerunt orna-
menta ſacerdotalia, & primitias, & decimas;
G & ſuſcitauerunt Nazaræos, qui impleuerant
50 dies: * clamauerunt voce magna in cœlum,
dicentes: Quid faciemus iſtis, & quò eos du-
51 cemus? * & ſancta tua conculcata ſunt, &
contaminata ſunt, & ſacerdotes tui facti ſunt
52 in luctum, & in humilitatem. * & ecce Natio-
nes conuenerunt aduerſum nos vt nos diſ-
53 perdant: tu ſcis quæ cogitant in nos. * Quo-
modo poterimus ſubſiſtere antè faciem eo-
54 rum, niſi tu Deus adiuues nos? * Et tubis ex-
55 clamauerunt voce magna. * Et poſt hæc
conſtituit Iudas duces populi, tribunos, &
centuriones, & pentacontharchos, & decu-
56 riones. * † Et dixit his, qui ædificabant do-
mos, & ſponſabant vxores, & plantabant vi-
neas, & formidoloſis, vt redirent vnuſquiſ-
57 que in domum ſuam ſecundùm legem. * Et
mouerunt caſtra, & collocauerunt ad Au-
58 ſtrum Emmaum. * Et ait Iudas: Accingimi-
ni, & eſtote filij potentes, & eſtote parati in
manè, vt pugnetis aduerſus Nationes has,
quæ conuenerunt aduerſus nos, diſperdere
59 nos & ſancta noſtra: * quoniam melius eſt
nos mori in bello, quàm videre mala gentis
60 noſtræ, & ſanctorum. * Sicut autem fuerit vo-
luntas in cœlo, ſic fiat.

† Deut. 20.a.5.b.6.7.8. Iudic.7.a.3.

CAPVT IV.

Gorgias quærit Iudam: at hic ſuos hortatus fudit hoſtes, rurſumque Gorgiæ exercitu fuſo colligit ſpolia; & iterum fuſis ad Deum precibus, deuincit Lyſiæ exercitum, ac poſt modum purificato templo, nouum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, ſacrificiiſq; oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem

diebus octo; statuto etiam huius dedicationis anno festo ad dies octo.

ET assumpsit Gorgias quinque millia vi- 1
rorum, & mille equites electos: & mo- A
uerunt castra nocte, * vt applicarent ad ca- 2
stra Iudæorum, & percuterent eos subito: &
filij, qui erant ex arce, erant illis duces. * Et 3
audiuit Iudas, & surrexit ipse, & potentes,
percutere virtutem exercituum regis, qui
erant in Emmaum. * Adhuc enim dispersus 4
erat exercitus à castris. * Et venit Gorgias 5
in castra Iudæ noctu, & neminem inuenit:
& quærebat eos in montibus: quoniam di-
xit: Fugiunt hi à nobis. * Et cùm dies factus 6
esset, apparuit Iudas in campo cum tribus
millibus virorum tantum; qui tegumenta &
gladios non habebant: * & viderunt castra 7
Gentium valida, & loricatos, & equitatus in
circuitu eorum, & hi docti ad prœlium. * Et 8
ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueri-
tis multitudinem eorum, & impetum eorum
† Exod 14. b.9. ne formideti. * † Mementote qualiter salui 9
facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm
sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.* 10
Et nunc clamemus in cœlum; & miserebitur
nostri Dominus, & memor erit testamenti
patrum nostrorum, & conteret exercitum
istum ante faciem nostram hodie: * & scient 11
omnes gentes, quia est qui redimat & liberet
Israel. * Et eleuauerunt alienigenæ oculos 12
suos, & viderunt eos venientes ex aduerso. * 13
Et exierunt de castris in prœlium, & tuba ce- B
cinerunt hi qui erant cum Iuda. * Et con- 14
gressi sunt: & contritæ sunt Gentes, & fuge-
runt in campum. * Nouissimi autem omnes 15
ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos
vsque Gezeron, & vsque in campos Idumææ,
& Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vs-
que ad tria millia virorum. * Et reuersus est 16
Iudas, & exercitus eius, sequens eum. * Di- 17
xitque ad populum: Non concupiscatis spo-
lia: quia bellum contra nos est, * & Gorgias 18
& exercitus eius prope nos in monte: sed
state nunc contra inimicos nostros, & expu-
gnate eos, & sumetis posteà spolia securi. * 19
Et adhuc loquente Iuda, hæc, ecce apparuit
pars quædam prospiciens de monte. * Et vi- 20
dit Gorgias quòd in fugam conuersi sunt sui,
& succenderunt castra: fumus enim, qui vi-
debatur, declarabat quod factum est. * Quibus 21
illi conspectis timuerunt valdè, aspicientes si- C
mul & Iudam, & exercitum in campo para-
tum ad prœlium. * Et fugerunt omnes in 22
campum alienigenarum: * & Iudas reuersus 23
est ad spolia castrorum, & acceperunt au-
rum multum, & argentum, & hyacinthum,
& purpuram marinam, & opes magnas. * 24
Et conuersi, hymnum canebant, & benedi-
cebant Deum in cœlum, quoniam bonus
est, quoniam in sæculum misericordia eius.
* Et facta est salus magna in Israel in die illa. 25
* Quicumque autem alienigenarum euase- 26
runt, venerunt, & nuntiauerunt Lysiæ vni-
27 uersa quæ acciderant. * Quibus ille auditis,
consternatus animo deficiebat: quòd non
qualia voluit, talia contigerunt in Israel, &
28 qualia mandauit rex.* Et sequenti anno con-
gregauit Lysias virorum electorum sexaginta
millia, & equitum quinque millia, vt debella-
29 ret eos. * Et venerunt in Iudæam, & castra
posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas
30 cum decem millibus viris.* Et viderunt exer-
citum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus
D es saluator Israel: † qui contriuisti impetum † 1. Reg. 17. g. 50.
potentis in manu serui tui Dauid, † & tradi- † 1. Reg. 14. b. 13.
disti castra alienigenarum in manu Ionathæ
31 filij Saul, & armigeri eius. * Conclude exer-
citum istum in manu populi tui Israel, &
confundantur in exercitu suo & equitibus.
32 * Da illis formidinem, & tabefac audaciam
virtutis eorum, & commoueantur contritio-
33 ne sua. * Deiice illos gladio diligentium te;
& collaudent te omnes, qui nouerunt no-
34 men tuum, in hymnis. * Et commiserunt
prœlium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ
35 quinque millia virorum. * Videns autem Ly-
sias fugam suorum, & Iudæorum audaciam,
& quòd parati sunt aut viuere, aut mori for-
titer, abiit Antiochiam, & elegit milites, vt
36 multiplicati rursus venirent in Iudæam. * Di-
E xit autem Iudas, & fratres eius: Ecce con-
triti sunt inimici nostri: ascendamus nunc
37 mundare sancta, & renouare. * Et congrega-
tus est omnis exercitus, & ascenderunt in
38 montem Sion.* Et viderunt sanctificationem
desertam, & altare profanatum, & portas
exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu
39 vel in montibus, & pastophoria diruta. * Et
sciderunt vestimenta sua, & planxerunt plan-
ctu magno, & imposuerunt cinerem super
40 caput suum. * & ceciderunt in faciem super
terram, & exclamauerunt tubis signorum, &
41 clamauerunt in cœlum. * Tunc ordinauit Iu-
das viros, vt pugnarent aduersus eos qui
42 erant in arce, donec emundarent sancta. *
Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem
43 habentes in lege Dei: * & mundauerunt
sancta, & tulerunt lapides contaminationis
44 in locum immundum. * Et cogitauit de alta-
ri holocaustorum, quod profanatum erat,
45 quid de eo faceret. * Et incidit illis consilium
bonum vt destruerent illud: ne fortè illis es-
set in opprobrium, quia contaminauerunt
46 illud Gentes, & demoliti sunt illud. * Et re-
posuerunt lapides in monte domus in loco
apto, quoadusque veniret propheta, & res-
47 ponderet de eis. * Et acceperunt lapides in-
tegros secundùm legem; & ædificauerunt
F altare nouum, secundùm illud quod fuit
48 priùs: * & ædificauerunt sancta, & quæ in-
tra domum erant intrinsecus: & ædem, &
49 atria sanctificauerunt. * Et fecerunt vasa san-
cta noua, & intulerunt candelabrum, & alta-
50 re incensorum, & mensam in templum. *
Et incensum posuerunt super altare, & ac-
cenderunt lucernas, quæ super candelabrum
erant,

erant, & lucebant in templo. * Et posuerunt 51
super mensam panes, & appenderunt vela,
& consummauerunt omnia opera quæ fece-
rant. * Et ante matutinum surrexerunt quin- 52
ta & vigesima die mensis noni (hic est men-
sis Casleu) centesimi quadragesimi octaui
anni: * & obtulerunt sacrificium secundùm 53
legem, super altare holocaustorum nouum
quod fecerunt. * Secundùm tempus & se- 54
cundùm diem, in qua contaminauerunt il- G
lud Gentes, in ipsa renouatum est in canti- .
cis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis. * 55
Et cecidit omnis populus in faciem, & ado-
rauerunt, & benedixerunt in cœlum eum,
qui prosperauit eis. * Et fecerunt dedicatio- 56
nem altaris diebus octo, & obtulerunt holo-
causta cum lætitia, & sacrificium salutaris &
laudis. * Et ornauerunt faciem templi coro- 57
nis aureis & scutulis: & dedicauerunt por-
tas, & pastophoria, & imposuerunt eis ia-
nuas. * Et facta est lætitia in populo magna 58
valdè, & auersum est opprobrium Gentium.
† Ioan. 10. d. 22. * † Et statuit Iudas, & fratres eius, & vni- 59
uersa Ecclesia Israel, vt agatur dies dedica-
tionis altaris in temporibus suis, ab anno in
annum, per dies octo, à quinta & vigesima
die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio. * 60
Et ædificauerunt in tempore illo montem
Sion & per circuitum muros altos, & turres
firmas, nequando venirent Gentes, & con-
culcarent eum sicut anteà fecerunt. * Et col- 61
locauit illic exercitum, vt seruarent eum, &
muniuit eum ad custodiendam Bethsuram,
vt haberet populus munitionem contra fa-
ciem Idumææ.

CAPVT V.

Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse vnà cum fratre Simone liberat: & deuicto semel atque iterum Timotheo, captaque ciuitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Ierusalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus Gentes, cæduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum, subuersis ipsarum simulachris.

ET factum est, vt audierunt Gentes in cir- 1
cuitu, quia ædificatum est altare & san- A
ctuarium sicut priùs, iratæ sunt valdè: * & 2
cogitabant tollere genus Iacob, qui erant in-
ter eos, & cœperunt occidere de populo, &
persequi. * Et debellabat Iudas filios Esau 3
in Idumæa, & eos qui erant in Acrabatha-
ne, quia circumsedebant Israelitas, & per-
cussit eos plaga magna. * Et recordatus est 4
malitiam filiorum Bean, qui erant populo
in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei
in via. * Et conclusi sunt ab eo in turribus, & 5
applicuit ad eos, & anathematizauit eos, &
incendit turres eorum igni, cum omnibus
qui in eis erant. * Et transiuit ad filios Am- 6
mon, & inuenit manum fortem, & populum
copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:
7 * & commisit cum eis prælia multa, & con-
triti sunt in conspectu eorum, & percussit
8 eos: * & cepit Gazer ciuitatem & filias eius,
9 & reuersus est in Iudæam. * Et congregatæ
sunt gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Is-
raelitas qui erant in finibus eorum, vt tolle-
rent eos: & fugerunt in Datheman muni-
10 tionem, * & miserunt litteras ad Iudam & fra-
tres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduer-
sum nos gentes per circuitum, vt nos aufe-
11 rant: * & parant venire, & occupare muni-
B tionem, in quam confugimus: & Timotheus
12 est dux exercitus eorum. * Nunc ergo veni,
& eripe nos de manibus eorum, quia cecidit
13 multitudo de nobis. * Et omnes fratres no-
stri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt:
& captiuas duxerunt vxores eorum, & natos,
& spolia, & peremerunt illic ferè mille viros.
14 * Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij
nuntij venerunt de Galilæa conscissis tunicis,
15 nuntiantes secundùm verba hæc: * dicen-
tes conuenisse aduersum se à Ptolemaida, &
Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Ga-
16 lilæa alienigenis, vt nos consumant. * Vt
audiuit autem Iudas, & populus, sermones
istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid
facerent fratribus suis, qui in tribulatione
17 erant, & expugnabantur ab eis. * Dixitque
Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, &
vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego
autem & frater meus Ionathas ibimus in Ga-
18 laaditim. * Et reliquit Iosephum filium Za-
chariæ & Azariam, duces populi, cum resi-
19 duo exercitu in Iudæa ad custodiam: * &
præcepit illis, dicens: Præestote populo huic:
& nolite bellum committere aduersum gen-
20 tes, donec reuertamur. * Et partiti sunt Si-
moni viri tria millia, vt iret in Galilæam: Iu-
21 dæ autem octo millia in Galaaditim. * Et
C abijt Simon in Galilæam, & commisit præ-
lia multa cum gentibus: & contritæ sunt
gentes à facie eius, & persecutus est eos vs-
22 que ad portam * Ptolemaidis: & ceciderunt
de gentibus ferè tria millia virorum, & ac-
23 cepit spolia eorum. * Et assumpsit eos, qui
erant in Galilæa, & in Arbatis, cum vxori-
bus, & natis, & omnibus quæ erant illis, &
24 adduxit in Iudæam cum lætitia magna. * Et
Iudas Machabæus & Ionathas frater eius
transierunt Iordanem, & abierunt viam
25 trium dierum per desertum. * Et occurre-
runt eis Nabuthæi, & susceperunt eos paci-
ficè, & narrauerunt eis omnia, quæ accide-
26 rant fratribus eorum in Galaaditide, * & quia
multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, &
Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth,
& Carnaim: hæ omnes ciuitates munitæ, &
27 magnæ. * Sed & in cæteris ciuitatibus Galaa-
ditidis tenentur comprehensi, & in crastinum
constituerunt admouere exercitum ciuita-
tibus his, & comprehendere, & tollere eos

in vna die. * Et conuertit Iudas, & exercitus 28
eius, viam in desertum Bosor repentè, & oc-
cupauit ciuitatem : & occidit omnem maf-
culum in ore gladij, & accepit omnia spolia
eorum, & succendit eam igni. * Et surrexe- 29
runt inde nocte, & ibant vsque ad munitio-
nem. * Et factum est diluculo, cùm eleuassent 30
oculos suos, ecce populus multus, cuius non D
erat numerus, portantes scalas & machinas,
vt comprehenderent munitionem, & expu-
gnarent eos. * Et vidit Iudas quia cœpit bel- 31
lum, & clamor belli ascendit ad cœlum sicut
tuba, & clamor magnus de ciuitate: * & di- 32
xit exercitui suo : Pugnate hodie pro fratri-
bus vestris. * Et venit tribus ordinibus post 33
eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerunt
in oratione. * Et cognouerunt castra Timo- 34
thei quia Machabæus est, & refugerunt à
facie eius : & percusserunt eos plaga magna.
& ceciderunt ex eis in die illa ferè octo mil-
lia virorum. * Et diuertit Iudas in Maspha, 35
& expugnauit, & cepit eam : & occidit om-
nem masculum eius, & sumpsit spolia eius,
& succendit eam igni. * Inde perrexit, & 36
cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reli-
quas ciuitates Galaaditidis. * Post hæc autem 37
verba congregauit Timotheus exercitum
alium, & castra posuit contra Raphon trans
torrentem. * Et misit Iudas speculari exerci- 38
tum : & renuntiauerunt ei, dicentes : Quia
conuenerunt ad eum omnes gentes, quæ in
circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:
* & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & 39
castra posuerunt trans torrentem, parati ad
te venire in prœlium. Et abiit Iudas obuiàm
illis. * Et ait Timotheus principibus exerci- 40
tus sui : Cùm appropinquauerit Iudas, & exer- E
citus eius ad torrentem aquæ : si transierit ad
nos prior, non poterimus sustinere eum:
quia potens poterit aduersum nos. * si verò 41
timuerit transire, & posuerit castra extra flu-
men, transfretemus ad eos, & poterimus ad-
uersus illum. * Vt autem appropinquauit Iu- 42
das ad torrentem aquæ, statuit scribas po-
puli secus torrentem, & mandauit eis dicens:
Neminem hominum reliqueritis : sed ve-
niant omnes in prœlium. * Et transfretauit 43
ad illos prior, & omnis populus post eum,
& contritæ sunt omnes gentes à facie eo-
rum, & proiecerunt arma sua, & fugerunt
ad fanum, quod erat in Carnaim. * Et oc- 44
cupauit ipsam ciuitatem, & fanum succen-
dit igni, cùm omnibus qui erant in ipso : &
oppressa est Carnaim, & non potuit sustine-
re contra faciem Iudæ. * Et congregauit Iu- 45
das vniuersos Israelitas, qui erant in Galaa-
ditide, à minimo vsque ad maximum, & vxo-
res eorum, & natos, & exercitum magnum
valdè, vt venirent in terram Iuda. * Et ve- 46
nerunt vsque Ephron : & hæc ciuitas magna
in ingressu posita, munita valdè, & non erat
declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per
mediam iter erat. * Et incluserunt se qui 47
F erant in ciuitate, & obstruxerunt portas lapi-
dibus : & misit ad eos Iudas verbis pacificis,
48 * dicens : Transeamus per terram vestram,
vt eamus in terram nostram : & nemo vobis
nocebit : tantùm pedibus transibimus. Et no-
49 lebant eis aperire. * Et præcepit Iudas præ-
dicare in castris, vt applicarent vnusquisque
50 in quo erat loco. * & applicuerunt se viri
virtutis : & oppugnauit ciuitatem illam tota
die, & tota nocte, & tradita est ciuitas in
51 manu eius : * & peremerunt omnem maf-
culum in ore gladij, & eradicauit eam, &
accepit spolia eius, & transiuit per totam ciui-
52 tatem super interfectos. * Et transgressi sunt
Iordanem in campo magno, contra faciem
53 Bethsan. * Et erat Iudas congregans extre-
mos, & exhortabatur populum per totam
54 viam, donec venirent in terram Iuda. * Et
ascenderunt in montem Sion cum lætitia &
gaudio, & obtulerunt holocausta, quòd ne-
mo ex eis cecidisset, donec reuerterentur in
55 pace. * Et in diebus quibus erat Iudas & Io-
nathas in terra Galaad, & Simon frater eius
56 in Galilæa contra faciem Ptolemaidis, * au-
diuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias
princeps virtutis, res benè gestas, & prœlia
57 quæ facta sunt, * & dixit : Faciamus & ipsi
nobis nomen, & eamus pugnare aduersus
58 gentes, quæ in circuitu nostro sunt. * Et præ-
cepit his qui erant in exercitu suo, & abie-
59 runt Iamniam. * Et exiuit Gorgias de ciuita-
G te, & viri eius obuiàm illis in pugnam. * Et
60 fugati sunt Iosephus & Azarias vsque in fi-
nes Iudææ : & ceciderunt illo die de populo
Israel ad duo millia viri, & facta est fuga ma-
61 gna in populo : * quia non audierunt Iu-
dam, & fratres eius, existimantes fortiter se
62 facturos. * Ipsi autem non erant de semine
virorum illorum, per quos salus facta est in
63 Israel. * Et viri Iuda magnificati sunt valdè
in conspectu omnis Israel, & gentium om-
64 nium vbi audiebatur nomen eorum. * Et
65 conuenerunt ad eos fausta acclamantes. * Et
exiuit Iudas, & fratres eius, & expugnabant
filios Esau, in terra quæ ad Austrum est, &
percussit Chebron & filias eius : & muros
66 eius & turres succendit igni in circuitu. * Et
mouit castra vt iret in terram alienigenarum,
67 & perambulabat Samariam. * In die illa ce-
ciderunt sacerdotes in bello, dum volunt
fortiter facere, dum sine consilio exeunt in
68 prœlium. * Et declinauit Iudas in Azotum in
terram alienigenarum, & diruit aras eorum,
& sculptilia deorum ipsorum succendit igni :
& cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in
terram Iuda.

CAPVT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem; vbi auditis infortuniis quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudæos exercuerat : quo ibi mortuo,

&

& Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interyt: Rex autem oppugnans Ierusalem reuocatur à Lysia; sed post iuratam pacem non seruat insiurandum.

ET rex Antiochus perambulabat superio- 1
res regiones, & audiuit esse ciuitatem A
Elymaidem in Perside nobilissimam, & co-
piosam in argento & auro, * templumque in 2
ea locuples valdè: & illic velamina aurea, &
loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Phi-
lippi rex Macedo, qui regnauit primus in
Græcia. * Et venit, & quærebat capere ciui- 3
tatem, & deprædari eam: & non potuit, quo-
niam innotuit sermo his qui erant in ciuita-
te:* & insurrexerunt in prœlium, & fugit in- 4
de, & abijt cum tristitia magna, & reuersus
est in Babyloniam.* Et venit qui nuntiaret 5
ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ
erant in terra Iuda: * & quia abijt Lysias 6
cum virtute forti in primis, & fugatus est à
facie Iudæorum, & inualuerunt armis, &
viribus, & spolijs multis, quæ ceperunt de
castris, quæ exciderunt: * & quia diruerunt 7
abominationem, quam ædificauerat super
altare, quod erat in Ierusalem, & sanctifica-
tionem, sicut priùs, circumdederunt muris
excelsis, sed & Bethsuram ciuitatem suam.
* Et factum est vt audiuit rex sermones istos, 8
expauit, & commotus est valdè: & deci-
dit in lectum, & incidit in languorem præ
tristitia, quia non factum est ei sicut cogi-
tabat. * Et erat illic per dies multos: quia 9
renouata est in eo tristitia magna, & arbi-
tratus est se mori. * Et vocauit omnes ami- 10
cos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab B
oculis meis, & concidi, & corrui corde
præ sollicitudine: * & dixi in corde meo: 11
In quantam tribulationem deueni, & in
quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum; qui
iucundus eram, & dilectus in potestate mea!
* Nunc verò reminiscor malorum, quæ fe- 12
ci in Ierusalem, vnde & abstuli omnia spolia
aurea & argentea, quæ erant in ea, & mi-
si auferre habitantes Iudæam sine causa. * 13
Cognoui ergo quia propterea inuenerunt
me mala ista: & ecce pereo tristitia magna
in terra aliena. * Et vocauit Philippum, 14
vnum de amicis suis, & præposuit eum su-
per vniuersum regnum suum: * & dedit ei 15
diadema, & stolam suam, & annulum, vt
adduceret Antiochum filium suum, & nu-
triret eum, & regnaret. * Et mortuus est il- 16
lic Antiochus rex, anno centesimo quadra-
gesimo nono. * Et cognouit Lysias, quoniam 17
mortuus est rex, & constituit regnare An-
tiochum filium eius, quem nutriuit adoles-
centem: & vocauit nomen eius Eupator. * 18
Et hi qui erant in arce, concluserant Israel
in circuitu sanctorum: & quærebant eis ma-
la semper, & firmamentum Gentium. * Et 19

C cogitauit Iudas disperdere eos: & conuoca-
uit vniuersum populum, vt obsiderent eos.
20 * Et conuenerunt simul, & obsederunt eos
anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt
21 balistas & machinas. * Et exierunt quidam
ex eis qui obsidebantur, & adiunxerunt se
22 illis aliqui impij ex Israel, * & abierunt ad
regem, & dixerunt: Quousque non facis
23 iudicium, & vindicas fratres nostros? * Nos
decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in
24 præceptis eius, & obsequi edictis eius: * &
filij populi nostri propter hoc alienabant se
à nobis, & quicumque inueniebantur ex
nobis, interficiebantur, & hereditates no-
25 stræ diripiebantur. * Et non ad nos tantùm
extenderunt manum, sed & in omnes fines
26 nostros. * & ecce applicuerunt hodie ad
arcem Ierusalem occupare eam, & muni-
27 tionem Bethsuram munierunt: * & nisi præ-
ueneris eos velociùs, maiora quàm hæc fa-
28 cient, & non poteris obtinere eos. * Et iratus
est rex, vt hæc audiuit: & conuocauit om-
nes amicos suos, & principes exercitus sui,
29 & eos qui super equites erant. * sed & de
regnis alijs, & de insulis maritimis, vene-
30 runt ad eum exercitus conductitij. * Et erat
D numerus exercitus eius, centum millia pedi-
tum & viginti millia equitum, & elephanti
31 triginta duo, docti ad prœlium. * Et vene-
runt per Idumæam, & applicuerunt ad Beth-
suram, & pugnauerunt dies multos, & fece-
runt machinas, & exierunt, & succende-
32 runt eas igni, & pugnauerunt viriliter. * Et
recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad
33 Bethzacharam contra castra regis. * Et sur-
rexit rex ante lucem, & concitauit exercitus
in impetum contra viam Bethzacharam: &
comparauerunt se exercitus in prœlium, & tu-
34 bis cecinerunt: * & elephantis ostenderunt
sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in
35 prœlium: * & diuiserunt bestias per legiones:
& astiterunt singulis elephantis mille viri in
loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capiti-
bus eorum: & quingenti equites ordinati
36 vnicuique bestiæ electi erant. * Hi ante tem-
pus vbicumque erat bestia, ibi erant: & quo-
37 cumque ibat ibant, & non discedebant ab ea. *
Sed & turres ligneæ super eos firmæ prote-
gentes super singulas bestias: & super eas
machinæ: & super singulas viri virtutis trigin-
ta duo, qui pugnabant desuper, & Indus ma-
38 gister bestiæ. * Et residuum equitatum hinc
& inde statuit in duas partes, tubis exercitum
commouere, & perurgere constipatos in le-
39 gionibus eius. * Et vt refulsit sol in clypeos
E aureos, & æreos, resplenduerunt montes
ab eis, & resplenduerunt sicut lampades
40 ignis. * Et distincta est pars exercitus regis per
montes excelsos, & alia per loca humilia:
41 & ibant cautè & ordinatè. * Et commoue-
bantur omnes inhabitantes terram à voce
multitudinis, & incessu turbæ, & collisio-
ne armorum: erat enim exercitus magnus

valdè, & fortis. * Et appropiauit Iudas, & 42
exercitus eius in prælium: & ceciderunt de
exercitu regis sexcenti viri. * Et vidit Elea- 43
zar filius Saura vnam de bestijs loricatam
loricis regis: & erat eminens super cete-
ras bestias, & visum est ei quòd in ea esset
rex: * & dedit se vt liberaret populum suum 44
& acquireret sibi nomen æternum. * Et cu- 45
currit ad eam audacter in medio legionis, in
terficiens à dextris & à sinistris, & cadebant
ab eo huc atque illuc. * Et iuit sub pedes ele- 46
phantis, & supposuit se ei, & occidit eum:
& cecidit in terram super ipsum, & mortuus
est illic. * Et videntes virtutem regis, & im- 47
petum exercitus eius, diuerterunt se ab eis. * 48
Castra autem regis ascenderunt contra eos in F
Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iu-
dæam & montem Sion. * Et fecit pacem cum 49
his qui erant in Bethsura: & exierunt de ci-
uitate, quia non erant eis ibi alimenta con-
clusis, quia sabbata erant terræ. * Et com- 50
prehendit rex Bethsuram: & constituit illic
custodiam seruare eam. * Et conuertit castra 51
ad locum sanctificationis dies multos: & sta-
tuit illic balistas, & machinas, & ignis iacu-
la, & tormenta ad lapides iactandos, & spicu-
la, & scorpios ad mittendas sagittas, & fun-
dibula. * Fecerunt autem & ipsi machinas 52
aduersus machinas eorum, & pugnauerunt
dies multos. * Escæ autem non erant in ciui- 53
tate, eò quod septimus annus esset: & qui
remanserant in Iudæa de Gentibus, consum-
pserant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant
* Et remanserunt in sanctis viri pauci, quo- 54
niam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt
vnusquisque in locum suum. * Et audiuit Ly- 55
sias quòd Philippus, quem constituerat rex G
Antiochus, cùm adhuc viueret, vt nutriret
Antiochum filium suum, & regnaret, * re- 56
uersus esset à Perside, & Media, & exercitus
qui abierat cum ipso, & quia quærebat susci-
pere regni negotia: * festinauit ire, & dice- 57
re ad regem, & duces exercitus: Deficimus
quotidie, & esca nobis modica est, & locus,
quem obsidemus, est munitus, & incumbit no-
bis ordinare de regno. * Nunc itaque demus 58
dextras hominibus istis, & faciamus cum illis
pacem, & cum omni gente eorum: * & con- 59
stituamus illis vt ambulent in legitimis suis si-
cut priùs. propter legitima enim ipsorum, quæ
despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.
* Et placuit sermo in conspectu regis & prin- 60
cipum: & misit ad eos pacem facere, & re-
ceperunt illam. * Et iurauit illis rex, & princi- 61
pes: & exierunt de munitione. * Et intrauit rex 62
montem Sion, & vidit munitionem loci: &
rupit citiùs iuramentum, quod iurauit: &
mandauit destruere murum in gyro. * Et dis- 63
cessit festinanter, & reuersus est Antiochiam,
& inuenit Philippum dominantem ciuitati:
& pugnauit aduersus eum, & occupauit ci-
uitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent aduersus Iudam præualere, missus est à rege Nicanor, qui, vt & priores, cùm dolo nequiret, vi Iudam aggressus, semel atque iterum ab eo deuictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificijs superbè contra locum sanctum extulerat: cuius victoria dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

1 ANno centesimo quinquagesimo primo,
A exijt Demetrius Seleuci filius ab vrbe
Roma, & ascendit cum paucis viris in ciui-
2 tatem maritimam, & regnauit illic. * Et fa-
ctum est, vt ingressus est domum regni pa-
trum suorum, comprehendit exercitus An-
tiochum & Lysiam, vt adducerent eos ad eum.
3 * Et res ei innotuit: & ait Nolite mihi osten-
4 dere faciem eorum. * Et occidit eos exercitus.
5 * Et sedit Demetrius super sedem regni sui: * &
venerunt ad eum viri iniqui & impij ex Is-
rael: & Alcimus dux eorum, qui volebat fie-
6 ri sacerdos. * Et accusauerunt populum apud
regem, dicentes: Perdidit Iudas, & fratres
eius, omnes amicos tuos, & nos dispersit de
7 terra nostra. * Nunc ergo mitte virum, cui
credis, vt eat, & videat exterminium omne,
quod fecit nobis, & regionibus regis: & pu-
niat omnes amicos eius, & adiutores eorum.
8 * Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui
B dominabatur trans flumen magnum in re-
9 gno, & fidelem regi: & misit eum, * vt vi-
deret exterminium, quod fecit Iudas: sed &
Alcimum impium constituit in sacerdotium,
& mandauit ei facere vltionem in filios Is-
10 rael. * Et surrexerunt, & venerunt cum exer-
citu magno in terram Iuda: & miserunt nun-
tios, & locuti sunt ad Iudam, & ad fratres
11 eius, verbis pacificis in dolo. * Et non in-
tenderunt sermonibus eorum: viderunt enim
12 quia venerunt cum exercitu magno. * Et
conuenerunt ad Alcimum & Bacchidem con-
gregatio scribarum requirere quæ iusta sunt:
13 * & primi, Assidæi qui erant in filijs Israel, &
14 exquirebant ab eis pacem. * Dixerunt enim,
Homo sacerdos de semine Aaron venit, non
15 decipiet nos. * Et locutus est cum eis verba
pacifica: & iurauit illis, dicens: Non infere-
16 mus vobis malum, neque amicis vestris. * Et
C crediderunt ei: Et comprehendit ex eis sexa-
ginta viros, & occidit eos in vna die, secun-
17 dùm verbum quod scriptum est: * † Carnes †Ps.71.
sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum a.1.2.3.
effuderunt in circuitu Ierusalem, & non
18 erat qui sepeliret. * Et incubuit timor & tre-
mor in omnem populum: quia dixerunt: Non
est veritas & iudicium in eis; transgressi sunt
enim constitutum, & iusiurandum quod iu-
rauerunt.

rauerunt. * Et mouit Bacchides castra ab Ie- 19
rusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit,
& comprehendit multos ex eis qui à se effu-
gerant, & quosdam de populo mactauit, &
in puteum magnum proiecit. * Et commisit 20
regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxi-
lium in adiutorium ipsi. Et abijt Bacchides ad
regem: * & satis agebat Alcimus pro prin- 21
cipatu sacerdotij sui. * & conuenerunt ad 22
eum omnes, qui perturbabant populum suum,
& obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt pla-
gam magnam in Israel. * Et vidit Iudas om- 23
nia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo D
erant, filijs Israel, multò plus quàm Gentes.
* & exijt in omnes fines Iudææ in circuitu, 24
& fecit vindictam in viros desertores, & cessa-
uerunt vltrà exire in regionem. * Vidit autem 25
Alcimus quòd præualuit Iudas, & qui cum eo
erant: & cognouit quia non potest sustinere
eos, & regressus est ad regem, & accusauit
eos multis criminibus. * † Et misit rex Nica- 26
†2. Mac. 15.a.2. norem, vnum ex principibus suis nobiliori-
bus: qui erat inimicitias exercens contra Is-
rael: & mandauit ei euertere populum. * Et 27
venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu
magno, & misit ad Iudam & ad fratres eius
verbis pacificis cum dolo, * dicens: Non sit 28
pugna inter me & vos: veniam cum viris
paucis, vt videam facies vestras cum pace. * 29
Et venit ad Iudam, & salutauerunt se inui-
cem pacificè: & hostes parati erant rapere
Iudam. * Et innotuit sermo Iudæ, quoniam 30
cum dolo venerat ad eum: & conterritus est E
ab eo, & amplius noluit videre faciem eius.
* Et cognouit Nicanor quoniam denudatum 31
est consilium eius: & exiuit obuiàm Iudæ in
pugnam iuxta Capharsalama. * Et ceciden- 32
runt de Nicanoris exercitu ferè quinque mil-
lia viri, & fugerunt in ciuitatem Dauid. * Et 33
post hæc verba ascendit Nicanor in montem
Sion: & exierunt de sacerdotibus populi sa-
lutare eum in pace, & demonstrare ei holo-
cautomata, quæ offerebantur pro rege. * Et 34
irridens spreuit eos, & polluit: & locutus est
superbè, * & iurauit cum ira, dicens: Nisi 35
traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in ma-
nus meas, continuò cùm regressus fuero in
pace, succendam domum istam. Et exijt cum
ira magna. * & intrauerunt sacerdotes, & 36
steterunt ante faciem altaris & templi: &
flentes dixerunt: * Tu Domine elegisti do- 37
mum istam ad inuocandum nomen tuum in
ea, vt esset domus orationis & obsecratio-
nis populo tuo. * fac vindictam in homine 38
isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: F
memento blasphemias eorum, & ne dederis
eis vt permaneant. * Et exijt Nicanor ab Ie- 39
rusalem, & castra applicuit ad Bethoron: &
occurrit illi exercitus Siriæ. * Et Iudas appli- 40
cuit in Adarsa cum tribus millibus viris: &
†4.Reg.19. g.35. Tobie 1. d.21. orauit Iudas, & dixit: * † Qui missi erant à 41
rege Sennacherib, Domine, quia blasphe-
mauerunt te, exijt angelus, & percussit ex eis

42 centum octoginta quinque millia: * sic con- Eccli.48. d.24. Isaia 37. g.36. 2.Mach. 8.a.19.
tere exercitum istum in conspectu nostro ho-
die: & sciant ceteri quia malè locutus est su-
per sancta tua: & iudica illum secundùm
43 malitiam illius. * Et commiserunt exercitus
G prœlium tertiadecima die mensis Adar: &
contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ip-
44 se primus in prœlio. * Vt autem vidit exer-
citus eius quia cecidisset Nicanor, proiece-
45 runt arma sua, & fugerunt: * & persecuti
sunt eos viam vnius diei, ab Adazer vsque-
quò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt
46 post eos cum significationibus: * & exierunt
de omnibus castellis Iudææ in circuitu, &
ventilabant eos cornibus, & conuertebantur
iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio,
47 & non est relictus ex eis nec vnus. * Et ac-
ceperunt spolia eorum in prædam: & caput
Nicanoris amputauerunt, & dexteram eius,
quam extenderat superbè, & attulerunt &
48 suspenderunt contra Ierusalem. * Et lætatus
est populus valdè, & egerunt diem illam in
49 lætitia magna. * Et constituit agi omnibus
annis diem istam, tertiadecima die mensis
50 Adar. * Et siluit terra Iuda dies paucos.

CAPVT VIII.

Iudas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, vt ipsorum præsidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt icti fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

1 ET audiuit Iudas nomen Romanorum,
A quia sunt potentes viribus, & acquiescunt
ad omnia, quæ postulantur ab eis: & qui-
cumque accesserunt ad eos, statuerunt cum
2 eis amicitias, & quia sunt potentes viribus. *
Et audierunt prœlia eorum, & virtutes bo-
nas quas fecerunt in Galatia, quia obtinue-
3 runt eos, & duxerunt sub tributum: * &
quanta fecerunt in regione Hispaniæ, &
quòd in potestatem redegerunt metalla ar-
genti & auri, quæ illic sunt, & possederunt
4 omnem locum consilio suo, & patientia: *
locaque quæ longè erant valdè ab eis, & Re-
ges qui superuenerant eis ab extremis terræ,
contriuerunt, & percusserunt eos plaga ma-
gna: ceteri autem dant eis tributum omni-
5 bus annis. * & Philippum & Persen Ceteo-
rum regem, & ceteros qui aduersum
eos arma tulerant, contriuerunt in bel-
6 lo, & obtinuerunt eos: * & Antiochum ma-
gnum regem Asiæ, qui eis pugnam intule-
rat habens centum viginti elephantos, &
equitatum, & currus, & exercitum magnum
7 valdè, contritum ab eis. * & quia ceperunt
B eum viuum, statuerunt ei vt daret ipse, &
qui regnarent post ipsum, tributum magnum,
8 & daret obsides, & constitutum, * & regio-
nem Indorum, & Medos, & Lydos, de opti-
mis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis-
9 dederunt Eumeni regi. * & quia qui erant

apud Helladam, voluerunt ire, & tollero
eos: & innotuit sermo his,* & miserunt ad 10
eos ducem vnum, & pugnauerunt contra il-
los, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas
duxerunt vxores eorum, & filios, & diripue-
runt eos, & terram eorum possederunt, &
destruxerunt muros eorum, & in seruitutem
illos redegerunt vsque in hunc diem: * & 11
residua regna, & insulas, quæ aliquando re-
stiterant illis, exterminauerunt, & in pote-
statem redegerunt. * Cum amicis autem suis 12
& qui in ipsis requiem habebant, conserua-
uerunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ
erant proxima, & quæ erant longè: quia
quicumque audiebant nomen eorum, time-
bant eos. * quibus verò vellent auxilio esse 13
vt regnarent, regnabant: quos autem vellent
regno deturbabant: & exaltati sunt valdè. * Et 14
in omnibus istis nemo portabat diadema, nec C
induebatur purpura, vt magnificaretur in ea
* Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie 15
consulebant trecentos viginti, consilium
agentes semper de multitudine, vt quæ di-
gna sunt, gerant: * & committunt vni ho- 16
mini magistratum suum per singulos annos
dominari vniuersæ terræ suæ, & omnes obe-
diunt vni, & non est inuidia, neque zelus
inter eos. * Et elegit Iudas Eupolemum, fi- 17
lium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem, filium
Eleazari, & misit eos Romam constituere
cum illis amicitiam, & societatem: * & vt 18
auferrent ab eis iugum Græcorum, quia vide-
runt quòd in seruitutem premerent regnum
Israel. * Et abierunt Romam viam multam 19
valdè, & introierunt curiam, & dixerunt:
* Iudas Machabæus, & fratres eius, & po- 20
pulus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere
vobiscum societatem & pacem, & conscribe-
re nos socios & amicos vestros. * Et placuit 21
sermo in conspectu eorum. * Et hoc rescri- 22
ptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis
& miserunt in Ierusalem, vt esset apud
eos ibi memoriale pacis & societatis. * BE- 23
NE SIT ROMANIS, & genti Iudæo- D
rum, in mari & in terra in æternum: gla-
diusque & hostis procul sit ab eis. * Quod si 24
institerit bellum Romanis priùs, aut omnibus
socijs eorum in omni dominatione eorum:
* auxilium feret gens Iudæorum, prout tem- 25
pus dictauerit, corde pleno: * & prœlianti- 26
bus non dabunt, neque subministrabunt triti-
cum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit
Romanis: & custodient mandata eorum, ni-
hil ab eis accipientes. * Similiter autem & si 27
genti Iudæorum priùs acciderit bellum, ad-
iuuabunt Romani ex animo, prout eis tem-
pus permiserit: * & adiuuantibus non dabi- 28
tur triticum, arma, pecunia, naues, sicut pla-
cuit Romanis: & custodient mandata eo-
rum absque dolo. * secundùm hæc verba cõ- 29
stituerunt Romani populo Iudæorum. * Quòd 30
si post hæc verba hi aut illi addere aut deme-
re ad hæc aliquid voluerint, facient ex pro-
posito suo: & quæcumque addiderint, vel
31 dempserint, rata erunt. * Sed & de malis, quæ
Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, di-
centes: Quare grauasti iugum tuum super
32 amicos nostros, & socios Iudæos? * Si ergo
iterùm adierint nos, aduersum te faciemus
illis iudicium, & pugnabimus tecum mari
terraque.

CAPVT IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missis à Demetrio: Iudas minimo exercitu fortissimè resistens occiditur, ac lugetur: grauiterque afflictis pijs Israelitis frater ipsius Ionathas in eius locum sufficitur: qui ob fratris Ioannis mortem percutit filios Iambri in nuptijs: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cùm nec dolo nec vi posset Ionathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Iudæam reuersus est.

1 INtereà vt audiuit Demetrius, quia cecidit
A Nicanor & exercitus eius in prœlio, ap-
posuit Bacchidem & Alcimum rursum mitte-
2 re in Iudæam, & dextrum cornu cum illis. *
Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, &
castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Ar-
bellis: & occupauerunt eam, & pereme-
3 runt animas hominum multas. * In mense
primo anni centesimi & quinquagesimi se-
cundi, applicuerunt exercitum ad Ierusalem:
4 * & surrexerunt, & abierunt in Bereani vi-
ginti millia virorum, & duo millia equitum.
5 * Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria
6 millia viri electi cum eo: * & viderunt mul-
titudinem exercitus quia multi sunt, & ti-
muerunt valdè: & multi subtraxerunt se de
castris, & non remanserunt ex eis nisi octin-
7 genti viri. * Et vidit Iudas quòd defluxit
exercitus suus, & bellum perurgebat eum, &
confractus est corde, quia non habebat tem-
8 pus congregandi eos, & dissolutus est. * Et
dixit his qui residui erant: Surgamus, & ea-
mus ad aduersarios nostros, si poterimus pu-
9 gnare aduersus eos. * Et auertebant eum,
dicentes: Non poterimus, sed liberemus ani-
mas nostras modò, & reuertamur ad fratres
nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos:
10 nos autem pauci sumus. * Et ait Iudas: Ab-
B sit istam rem facere vt fugiamus ab eis: & si
appropiauit tempus nostrum, moriamur in
virtute propter fratres nostros, & non infe-
11 ramus crimen gloriæ nostræ. * Et mouit
exercitus de castris, & steterunt illis ob-
uiàm: & diuisi sunt equites in duas partes,
& fundibularij & sagittarij præibant exerci-
tum, & primi certaminis omnes potentes.
12 * Bacchides autem erat in dextro cornu, &
proximauit legio ex duabus partibus, &
13 clamabant tubis: * exclamauerunt autem
& hi, qui erant ex parte Iudæ, etiam ipsi,
& commota est terra à voce exercituum:
& commissum est prœlium à manè vsque ad
vesperam

vesperam. * Et vidit Iudas, quòd firmior est 14
pars exercitus Bacchidis in dextris, & conue-
nerunt cum ipso omnes constantes corde:
* & contrita est dextera pars ab eis, & perse- 15
cutus est eos vsque ad montem Azoti. * Et 16
qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd
contritum est dextrum cornu, & secuti sunt
post Iudam, & eos qui cum ipso erant, à ter-
go: * & ingrauatum est prœlium, & cecide- 17
runt vulnerati multi ex his & ex illis. * Et 18
Iudas cecidit, & ceteri fugerunt. * Et Iona- 19
thas & Simon tulerunt Iudam fratrem suum, C
& sepelierunt eum in sepulchro patrum
suorum in ciuitate Modin. * Et fleuerunt 20
eum omnis populus Israël planctu magno, &
lugebant dies multos, * & dixerunt: Quo- 21
modo cecidit potens, qui saluum faciebat po-
pulum Israel! * Et cetera verba bellorum Iu- 22
dæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis
eius, non sunt descripta: multa enim erant
valdè. * Et factum est: post obitum Iudæ 23
emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël,
& exorti sunt omnes qui operabantur ini-
quitatem. * In diebus illis facta est fames 24
magna valdè, & tradidit se Bacchidi omnis
regio eorum cum ipsis. * Et elegit Bacchi- 25
des viros impios, & constituit eos dominos
regionis: * & exquirebant, & perscrutaban- 26
tur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bac-
chidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
* Et facta est tribulatio magna in Israël, qua- 27
lis non fuit ex die, qua non est visus prophe-
ta in Israel. * Et congregati sunt omnes 28
amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ: * Ex quo 29
frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei
non est, qui exeat contra inimicos nostros,
Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis
nostræ. * Nunc itaque te hodie elegimus 30
esse pro eo nobis in principem, & ducem
ad bellandum bellum nostrum. * Et suscepit 31
Ionathas tempore illo principatum, & surre-
xit loco Iudæ fratris sui. * Et cognouit Bac- 32
chides, & quærebat eum occidere. * Et cog- 33
nouit Ionathas, & Simon frater eius, & om- D
nes qui cum eo erant: & fugerunt in deser-
tum Thecuæ, & consederunt ad aquam la-
cus Asphar. * Et cognouit Bacchides, & die 34
sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus
eius, trans Iordanem. * Et Ionathas misit 35
fratrem suum ducem populi, & rogauit Na-
buthæos amicos suos, vt commodarent illis
apparatum suum, qui erat copiosus. * Et 36
exierunt filij Iambri ex Madaba, & compre-
henderunt Ioannem, & omnia quæ habebat,
& abierunt habentes ea. * Post hæc verba, 37
renuntiatum est Ionathæ, & Simoni fratri
eius, quia filij Iambri faciunt nuptias mag-
nas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam
vnius de magnis principibus Chanaan, cum
ambitione magna. * Et recordati sunt san- 38
guinis Ioannis fratris sui: & ascenderunt, &
absconderunt se sub tegumento montis.
* Et eleuauerunt oculos suos, & viderunt: 39

& ecce tumultus, & apparatus multus: &
sponsus processit, & amici eius, & fratres eius,
obuiam illis cum tympanis & musicis, & ar-
40 mis multis. * Et surrexerunt ad eos ex insi-
diis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulne-
rati multi, & residui fugerunt in montes: &
41 acceperunt omnia spolia eorum: * & conuer-
sæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum
42 ipsorum in lamentum. * Et vindicauerunt
vindictam sanguinis fratris sui: & reuersi
43 sunt ad ripam Iordanis. * Et audiuit Bacchi-
E des, & venit die sabbatorum vsque ad oram
44 Iordanis in virtute magna. * Et dixit ad suos
Ionathas: Surgamus, & pugnemus contra
inimicos nostros: non est enim hodie sicut
45 heri & nudiustertius. * ecce enim bellum ex
aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde, &
ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus
46 diuertendi. * † Nunc ergo clamate in cæ- † 1. Par.
lum, vt liberemini de manu inimicorum ve- 20. a. 3.
47 strorum. Et commissum est bellum. * Et ex-
tendit Ionathas manum suam percutere Bac-
48 chidem, & diuertit ab eo retrò: * & dissiliit
Ionathas, & qui cum eo erant, in Iordanem,
49 & transnatauerunt ad eos Iordanem. * & ceci-
derunt de parte Bacchidis die illa mille viri.
50 Et reuersi sunt in Ierusalem, * & ædifica-
uerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitio-
nem, quæ erat in Iericho, & in Ammaum,
& in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata,
& Phara, & Thopo muris excelsis, & portis,
51 & seris. * Et posuit custodiam in eis, vt ini-
52 micitias exercerent in Israël: * & muniuit
ciuitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem,
& posuit in eis auxilia, & apparatum esca-
53 rum: * & accepit filios principum regionis
obsides, & posuit eos in arce in Ierusalem
54 in custodiam. * Et anno centesimo quin-
F quagesimo tertio, mense secundo, præcepit
Alcimus destrui muros domus sanctæ inte-
rioris, & destrui opera prophetarum: & cœ-
55 pit destruere. * In tempore illo percussus
est Alcimus: & impedita sunt opera illius,
& occlusum est os eius, & dissolutus est pa-
ralysi, nec vltrà potuit loqui verbum, & man-
56 dare de domo sua. * Et mortuus est Alcimus
57 in tempore illo cum tormento magno. * Et
vidit Bacchides quoniam mortuus est Alci-
mus: & reuersus est ad regem, & siluit terra
58 annis duobus. * Et cogitauerunt omnes ini-
qui dicentes: Ecce Ionathas, & qui cum eo
sunt, in silentio habitant confidenter: nunc
ergo adducamus Bacchidem, & comprehen-
59 det eos omnes vna nocte. * Et abierunt, &
60 consilium ei dederunt. * Et surrexit vt veni-
ret cum exercitu multo: & misit occultè
epistolas sociis suis, qui erant in Iudæa, vt
comprehenderent Ionathan, & eos qui cum
eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit
61 eis consilium eorum. * Et apprehendit de
viris regionis, qui principes erant malitiæ,
62 quinquaginta viros, & occidit eos: * & se-
cessit Ionathas, & Simon, & qui cum eo
erant,

erant, in Bethbessen, quæ est in deserto:
& exstruxit diruta eius, & firmauerunt eam.
* Et cognouit Bacchides, & congregauit vni- 63
uersam multitudinem suam: & his, qui de G
Iudæa erant, denuntiauit. * Et venit, & ca- 64
stra posuit desuper Bethbessen: & oppugna-
uit eam dies multos, & fecit machinas. * Et 65
reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in
ciuitate, & exiit in regionem, & venit cum
numero, * & percussit Odaren, & fratres 66
eius, & filios Phaseron in tabernaculis ipso-
rum; & cœpit cædere, & crescere in virtuti-
bus. * Simon verò, & qui cum ipso erant, 67
exierunt de ciuitate, & succenderunt ma-
chinas, * pugnauerunt contra Bacchidem, 68
& contritus est ab eis: & afflixerunt eum
valdè, quoniam consilium eius, & congres-
sus eius erat inanis. * Et iratus contra viros 69
iniquos, qui ei consilium dederant vt veniret
in regionem ipsorum, multos ex eis occidit:
ipse autem cogitauit cum reliquis abire in
regionem suam. * Et cognouit Ionathas, & 70
misit ad eum legatos componere pacem cum
ipso, & reddere ei captiuitatem. * Et liben- 71
ter accepit, & fecit secundùm verba eius, &
iurauit se nihil facturum ei mali omnibus
diebus vitæ eius. * Et reddidit ei captiuita- 72
tem, quam priùs erat prædatus de terra Iuda:
& conuersus abiit in terram suam, & non
apposuit ampliùs venire in fines eius. * Et 73
cessauit gladius ex Israël: & habitauit Io-
nathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi
iudicare populum, & exterminauit impios
ex Israël.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire fœdus cum Ionatha, semel ac iterùm plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, deuicto occisoque Demetrio, ducit vxorem Cleopatram Ptolemæi regis Ægypti filiam, plurimùm Ionathan honorans: porro Apollonium ducem iunioris Demetrij deuicit Ionathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

ET anno centesimo sexagesimo ascendit 1
Alexander Antiochi filius, qui cogno- A
minatus est Nobilis: & occupauit Ptolemai-
dam: & receperunt eum, & regnauit illic.
* Et audiuit Demetrius rex, & congrega- 2
uit exercitum copiosum valdè, & exiuit ob-
uiàm illi in prœlium. * Et misit Demetrius 3
epistolam ad Ionathan verbis pacificis, vt
magnificaret eum. * Dixit enim Anticipe- 4
mus facere pacem cum eo, priusquam fa-
ciat cum Alexandro aduersum nos: * recor- 5
dabitur enim omnium malorum, quæ feci-
mus in eum, & in fratrem eius, & in gen-
tem eius. * Et dedit ei potestatem congre- 6
gandi exercitum, & fabricare arma, & esse
ipsum socium eius: & obsides, qui erant in
7 arce, iussit tradi ei. * Et venit Ionathas in
Ierusalem, & legit epistolas in auditu omnis
8 populi, & eorum qui in arce erant. * Et ti-
muerunt timore magno, quoniam audierunt
quòd dedit ei rex potestatem congregandi
9 exercitum. * Et traditi sunt Ionathæ obsi-
10 des, & reddidit eos parentibus suis: * & ha-
bitauit Ionathas in Ierusalem, & cœpit ædi-
11 ficare & innouare ciuitatem. * Et dixit fa-
cientibus opera, vt exstruerent muros, &
montem Sion in circuitu lapidibus quadratis
12 ad munitionem: & ita fecerunt. * Et fuge-
runt alienigenæ, qui erant in munitionibus,
13 quas Bacchides ædificauerat: * & reliquit
vnusquisque locum suum, & abiit in terram
14 suam: * tantum in Bethsura remanserunt
aliqui, ex his qui reliquerant legem & præ-
cepta Dei. erat enim hæc eis ad refugium.
15 * Et audiuit Alexander rex promissa, quæ
B promisit Demetrius Ionathæ: & narraue-
runt eis prælia, & virtutes, quas ipse fecit,
& fratres eius, & labores, quos laborauerunt.
16 * & ait: Numquid inueniemus aliquem vi-
rum talem? * & nunc faciemus eum amicum,
17 & socium nostrum. * Et scripsit epistolam, &
18 misit ei secundùm hæc verba, dicens: * REX
19 Alexander fratri Ionathæ salutem. * Audiui-
mus de te, quòd vir potens sis viribus, &
20 aptus es vt sis amicus noster: * & nunc con-
stituimus te hodie summum sacerdotem
gentis tuæ, & vt amicus voceris regis (&
misit ei purpuram, & coronam auream) &
quæ nostra sunt sentias nobiscum, & con-
21 serues amicitias ad nos. * Et induit se Io-
nathas stola sancta septimo mense, anno cen-
tesimo sexagesimo, in die solemni scenope-
giæ: & congregauit exercitum, & fecit ar-
22 ma copiosa. * Et audiuit Demetrius verba
23 ista, & contristatus est nimis, & ait: * Quid
hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Ale-
xander apprehendere amicitiam Iudæorum
24 ad munimen sui? * Scribam & ego illis ver-
ba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt
25 sint mecum in adiutorium. * Et scripsit eis
in hæc verba: Rex Demetrius genti Iudæo-
26 rum salutem: * Quoniam seruastis ad nos
pactum, & mansistis in amicitia nostra, &
non accessistis ad inimicos nostros, audiui-
27 mus, & gauisi sumus. * Et nunc perseue-
C rate adhuc conseruare ad nos fidem, & re-
28 tribuemus vobis bona pro his quæ fecistis
nobiscum: * & remittemus vobis præstatio-
nes multas, & dabimus vobis donationes.
29 * Et nunc absoluo vos & omnes Iudæos à
tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas
30 remitto, & tertias seminis: * & dimidiam
partem fructus ligni, quod est portionis
meæ, relinquo vobis ex hodierno die, &
deinceps, ne accipiatur à terra Iuda, & à tri-
bus ciuitatibus, quæ additæ sunt illi ex Sa-
maria & Galilæa, ex hodierna die & in to-
31 tum tempus: * & Ierusalem sit sancta, & li-
bera cum finibus suis: & decimæ & tributa
ipsius

ipsius sint. * Remitto etiam potestatem arcis, 32
quæ est in Ierusalem: & do eam summo sa-
cerdoti, vt constituat in ea viros quoscum-
que ipse elegerit, qui custodiant eam. * Et 33
omnem animam Iudæorum, quæ captiua est
à terra Iuda in omni regno meo, relinquo
liberam gratis, vt omnes à tributis soluantur,
etiam pecorum suorum. * Et omnes dies 34
sollemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies
decreti, & tres dies ante diem sollemnem,
& tres dies post diem sollemnem, sint om-
nes immunitatis & remissionis omnibus Iu-
dæis, qui sunt in regno meo: * & nemo ha- 35
bebit potestatem agere aliquid, & mouere
negotia aduersus aliquem illorum, in omni
causa. * Et ascribantur ex Iudæis in exercitu 36
regis ad triginta millia virorum, & dabuntur
illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus
regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in mu-
nitionibus regis magni: * & ex his consti- 37
tuentur super negotia regni, quæ aguntur
ex fide, & principes sint ex eis, & ambu-
lent in legibus suis, sicut præcepit rex in
terra Iuda. * Et tres ciuitates, quæ additæ 38
sunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa D
reputentur: vt sint sub vno, & non obediant
alij potestati, nisi summi sacerdotis: * Prole- 39
maida, & confines eius, quas dedi donum
sanctis, qui sunt in Ierusalem, ad necessa-
rios sumptus sanctorum. * Et ego do singu- 40
lis annis quindecim millia siclorum argenti
de rationibus regis, quæ me contingunt: * & 41
omne quod reliquum fuerit, quod non red-
diderant qui super negotia erant annis prio-
ribus, ex hoc dabunt in opera domus. * Et 42
super hæc quinque millia siclorum argenti,
quæ accipiebant de sanctorum ratione per
singulos annos: & hæc ad sacerdotes perti-
neant, qui ministerio funguntur. * Et qui- 43
cumque confugerint in templum, quod est
Ierosolymis, & in omnibus finibus eius, ob-
noxij regi in omni negotio dimittantur, &
vniuersa, quæ sunt eis in regno meo, libera
habeant. * Et ad ædificanda vel restauranda 44
opera sanctorum, sumptus dabuntur de ra-
tione regis: * & ad exstruendos muros Ieru- 45
salem, & communiendos in circuitu, sump-
tus dabuntur de ratione regis, & ad con-
struendos muros in Iudæa. * Vt audiuit au- 46
† Sup. 7. 11. tem Ionathas & populus sermones istos,† non
crediderunt eis, nec receperunt eos: quia re-
cordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerat in
Israël, & tribulauerat eos valdè. * Et compla- 47
cuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis
princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium
ferebant omnibus diebus. * Et congregauit 48
rex Alexander exercitum magnum, & admo-
uit castra contra Demetrium. * Et commise- 49
runt prœlium duo reges, & fugit exercitus
Demetrij, & insecutus est eum Alexander, &
incubuit super eos. * Et inualuit prœlium ni- 50
mis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius
in die illa. * Et misit Alexander ad Ptole- 51
E mæum regem Ægypti legatos secundùm
52 hæc verba, dicens: * Qvoniam regressus
sum in regnum meum, & sedi in sede pa-
trum meorum, & obtinui principatum, &
contriui Demetrium, & possedi regionem
53 nostram, * & commisi pugnam cum eo, &
contritus est ipse, & castra eius à nobis; & se-
54 dimus in sede regni eius: * & nunc statua-
mus ad inuicem amicitiam: & da mihi filiam
tuam vxorem, & ego ero gener tuus, & dabo
55 tibi dona, & ipsi, digna te. * Et respondit rex
Ptolemæus, dicens: Felix dies, in qua re-
uersus es ad terram patrum tuorum, & sedisti
56 in sede regni eorum. * Et nunc faciam tibi
quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemai-
dam, vt videamus inuicem nos, & spondeam
57 tibi sicut dixisti. * Et exiuit Ptolemæus de
Ægypto, ipse, & Cleopatra filia eius, & venit
Ptolemaidam, anno centesimo sexagesimo se-
58 cundo. * Et occurrit ei Alexander rex, &
dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit
nuptias eius Ptolemaidæ, sicut reges, in ma-
59 gna gloria. * Et scripsit rex Alexander Iona-
60 thæ, vt veniret obuiam sibi. * Et abiit cum
gloria Ptolemaidam; & occurrit ibi duobus
regibus, & dedit illis argentum multum, &
aurum, & dona: & inuenit gratiam in con-
61 spectu eorum. * Et conuenerunt aduersus
eum viri pestilentes ex Israël, viri iniqui in-
terpellantes aduersus eum: & non intendit
62 ad eos rex. * Et iussit spoliari Ionathan ve-
stibus suis, & indui eum purpura: & ita fe-
cerunt. Et collocauit eum rex sedere secum.
63 * Dixitque principibus suis: Exite cum eo
in medium ciuitatis, & prædicate, vt nemo
aduersus eum interpellet de vllo negotio,
nec quisquam ei molestus sit de vlla ratione.
64 * Et factum est, vt viderunt qui interpella-
F bant gloriam eius, quæ prædicabatur, &
65 opertum eum purpura, fugerunt omnes: * &
magnificauit eum rex, & scripsit eum inter
primos amicos, & posuit eum ducem, &
66 participem principatus. * Et reuersus est Io-
nathas in Ierusalem cum pace, & lætitia.
67 * In anno centesimo sexagesimoquinto, ve-
nit Demetrius filius Demetrij à Creta in ter-
68 ram patrum suorum. * Et audiuit Alexander
rex, & contristatus est valdè, & reuersus est
69 Antiochiam. * Et constituit Demetrius rex
Apollonium ducem, qui præerat Cœlesy-
riæ: & congregauit exercitum magnum, &
accessit ad Iamniam: & misit ad Ionatham
70 summum sacerdotem, * dicens: Tu solus
resistis nobis: ego autem factus sum in de-
risum, & in opprobrium, propterea quia tu
potestatem aduersum nos exerces in monti-
71 bus. * Nunc ergo si confidis in virtutibus
tuis, descende ad nos in campum, & compa-
remus illic inuicem: quia mecum est virtus
72 bellorum. * Interroga, & disce quis sum ego,
& ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt
quia non potest stare pes vester ante faciem
nostram, quia bis in fugam conuersi sunt
patres

patres tui in terra sua:* & nunc quomodo po- 73
teris sustinere equitatum & exercitum tan-
tum in campo, vbi non est lapis, neque sa-
xum, neque locus fugiendi? * Vt audiuit 74
autem Ionathas sermones Apollonij, motus
est animo: & elegit decem millia virorum,&
exiit ab Ierusalem, & occurrit ei Simon fra-
ter eius in adiutorium: * & applicuerunt ca- 75
stra in Ioppen, & exclusit eum à ciuitate
(quia custodia Apollonij Ioppe erat) & op-
pugnauit eam. * Et exterriti qui erant in 76
ciuitate aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas
Ioppen. * Et audiuit Apollonius, & admouit 77
tria millia equitum, & exercitum multum. G
* Et abiit Azotum tanquam iter faciens, & 78
& statim exiit in campum, eò quòd haberet
multitudinem equitum, & confideret in eis.
Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, &
commiserunt prœlium. * Et reliquit Apol- 79
lonius in castris mille equites post eos oc-
cultè. * Et cognouit Ionathas quoniam in- 80
sidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius,
& iecerunt iacula in populum à manè vsque
ad vesperam. * Populus autem stabat, sicut 81
præceperat Ionathas: & laborauerunt equi
eorum. * Et ciecit Simon exercitum suum, 82
& commisit contra legionem: equites enim
fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fuge-
runt. * Et qui dispersi sunt per campum, 83
fugerunt in Azotum, & intrauerunt in Beth-
dagon idolum suum, vt ibi se liberarent. * Et 84
succendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ
erant in circuitu eius, & accepit spolia eo-
rum, & templum Dagon: & omnes, qui fu-
gerunt in illud, succendit igni. * Et fuerunt 85
qui ceciderunt gladio, cum his qui succensi
sunt, ferè octo millia virorum. * Et mouit 86
inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalo-
nem: & exierunt de ciuitate obuiàm illi in
magna gloria. * Et reuersus est Ionathas in 87
Ierusalem cum suis, habentibus spolia multa.
* Et factum est, vt audiuit Alexander rex 88
sermones istos, addidit adhuc glorificare Io-
nathan. * Et misit ei fibulam auream, sicut 89
consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit
ei Accaron, & omnes fines eius, in posses-
sionem.

CAPVT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo inuaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in vxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis vno die centum millibus, regem à ciuibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Ionatha initum præuaricante, Antiochus filius Alexandri deuicto Demetrio regnans, fœdus init cum Ionatha, qui vnà cum fratre Simone sæpiùs victor euadit aduersus alienigenas.

ET rex Ægypti congregauit exercitum, 1
sicut arena quæ est circa oram maris
A & naues multas: & quærebat obtinere re-
gnum Alexandri dolo, & addere illud regno
2 suo. * Et exiit in Syriam verbis pacificis, &
aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei:
quia mandauerat Alexander rex exire ei
3 obuiàm, eò quòd socer suus esset. * Cùm
autem introiret ciuitatem Ptolemæus, pone-
bat custodias militum in singulis ciuitatibus.
4 * Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei
templum Dagon succensum igni, & Azo-
tum & cetera eius demolita, & corpora pro-
iecta, & eorum qui cæsi erant in bello tu-
5 mulos, quos fecerant secus viam. * Et nar-
rauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt
6 inuidiam facerent ei: & tacuit rex. * Et oc-
currit Ionathas regi in Ioppen cum gloria,
& inuicem se salutauerunt, & dormierunt
7 illic. * Et abiit Ionathas cum rege vsque ad
fluuium, qui vocatur Eleutherus: & re-
8 uersus est in Ierusalem. * Rex autem Ptole-
mæus obtinuit dominium ciuitatum vsque
Seleuciam maritimam, & cogitabat in Ale-
9 xandrum consilia mala. * Et misit legatos ad
Demetrium, dicens: VENI, compona-
B mus inter nos pactum, & dabo tibi filiam
meam, quam habet Alexander, & regna-
10 bis in regno patris tui. * pœnitet enim me
quòd dederim illi filiam meam: quæsiuit
11 enim me occidere. * Et vituperauit eum,
propterea quòd concupierat regnum eius.
12 * Et abstulit filiam suam, & dedit eam De-
metrio, & alienauit se ab Alexandro, & ma-
13 nifestatæ sunt inimicitiæ eius. * Et intrauit
Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo
14 diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ. * Ale-
xander autem rex erat in Cilicia illis tempo-
ribus: quia rebellabant qui erant in locis illis.
15 * Et audiuit Alexander, & venit ad eum in
bellum: & produxit Ptolemæus rex exerci-
tum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit
16 eum. * Et fugit Alexander in Arabiam, vt
ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus
17 exaltatus est. * Et abstulit Zabdiel Arabs ca-
18 put Alexandri; & misit Ptolemæo. * Et rex
Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui
erant in munitionibus, perierunt ab his qui
19 erant intra castra. * Et regnauit Demetrius
20 anno centesimo sexagesimo septimo.* In die-
bus illis congregauit Ionathas eos qui erant
in Iudæa, vt expugnarent arcem, quæ est
in Ierusalem: & fecerunt contra eam ma-
21 chinas multas. * Et abierunt quidam qui
oderant gentem suam viri iniqui ad regem
Demetrium, & renuntiauerunt ei quòd Io-
22 nathas obsideret arcem. * Et vt audiuit, iratus
est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit
Ionathæ ne obsideret arcem, sed occurreret
23 sibi ad colloquium festinato. * Vt audiuit au-
C tem Ionathas, iussit obsidere: & elegit de
senioribus Israël, & de sacerdotibus, & de-
24 dit se periculo. * Et accepit aurum, & ar-
gentum, & vestem, & alia xenia multa, &
abiit ad regem Ptolemaidam, & inuenit

gratiam in conſpectu eius, * Et interpella- 25
bant aduerſus eum quidam iniqui ex gente
ſua. * Et fecit ei rex, ſicut fecerant ei qui 26
ante eum fuerant : & exaltauit eum in con-
ſpectu omnium amicorum ſuorum, * & ſta- 27
tuit ei principatum ſacerdotij, & quæcum-
que alia habuit priùs pretioſa, & fecit eum
principem amicorum. * Et poſtulauit Iona- 28
thas à rege, vt immunem faceret Iudæam,
& tres toparchias, & Samariam, & confines
eius : & promiſit ei talenta trecenta. * Et 29
conſenſit rex : & ſcripſit Ionathæ epiſtolas
de his omnibus, hunc modum continentes:
* REX Demetrius fratri Ionathæ ſalutem, 30
& genti Iudæorum. * Exemplum epiſtolæ, 31
quam ſcripſimus Laſtheni parenti noſtro de
vobis, miſimus ad vos vt ſciretis : * Rex De- 32
metrius Laſtheni parenti ſalutem. * Genti 33
Iudæorum, amicis noſtris : & conſeruanti-
bus quæ iuſta ſunt apud nos, decreuimus be-
nefacere, propter benignitatem ipſorum,
quam erga nos habent. * Statuimus ergo 34
illis omnes fines Iudææ, & tres ciuitates, Ly- D
dan, & Ramathan, quæ additæ ſunt Iudææ
ex Samaria, & omnes confines earum, ſe-
queſtrari omnibus ſacrificantibus in Ieroſo-
lymis, pro his quæ ab eis priùs accipiebat
rex per ſingulos annos : & pro fructibus ter-
ræ & pomorum. * Et alia quæ ad nos perti- 35
nebant decimarum & tributorum, ex hoc
tempore remittimus eis : & areas ſalinarum,
& coronas quæ nobis deferebantur, * omnia 36
ipſis concedimus : & nihil horum irritum
erit ex hoc, & in omne tempus. * Nunc er- 37
go curate facere horum exemplum, & detur
Ionathæ, & ponatur in monte ſancto, in lo-
co celebri. * Et videns Demetrius rex quòd 38
ſiluit terra in conſpectu ſuo, & nihil ei reſi-
ſtit; dimiſit totum exercitum ſuum, vnum-
quemque in locum ſuum, excepto peregri-
no exercitu, quem contraxit ab inſulis Gen-
tium : & inimici erant ei omnes exercitus pa-
trum eius. * Tryphon autem erat quidam 39
partium Alexandri prius : & vidit quoniam
omnis exercitus murmurabat contra Deme-
trium, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nu-
triebat Antiochum filium Alexandri : * & 40
aſſidebat ei, vt traderet eum ipſi, vt regnaret
loco patris ſui : & enuntiauit ei quanta fecit
Demetrius, & inimicitias exercituum eius
aduerſus illum. Et manſit ibi diebus multis.
* Et miſit Ionathas ad Demetrium regem, vt 41
eijceret eos, qui in arce erant in Ieruſalem, E
& qui in præſidiis erant : quia impugnabant
Iſraël. * Et miſit Demetrius ad Ionathan, 42
dicens : Non hæc tantùm faciam tibi, & gen-
ti tuæ, ſed gloria illuſtrabo te, & gentem
tuam, cùm fuerit opportunum. * Nunc er- 43
go rectè feceris, ſi miſeris in auxilium mi-
hi viros : quia diſceſſit omnis exercitus meus.
* Et miſit ei Ionathas tria millia virorum 44
fortium Antiochiam : & venerunt ad re-
gem, & delectatus eſt rex in aduentu eorum.

45 * Et conuenerunt qui erant de ciuitate, cen-
tum viginti millia virorum, & volebant in-
46 terficere regem. * Et fugit rex in aulam : &
occupauerunt qui erant de ciuitate, itinera
47 ciuitatis, & cœperunt pugnare. * Et vocauit
rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt om-
nes ſimul ad eum, & diſperſi ſunt omnes per
48 ciuitatem : * & occiderunt in illa die centum
millia hominum, & ſuccenderunt ciuita-
tem, & ceperunt ſpolia multa in die illa, &
49 liberauerunt regem. * Et viderunt qui erant
de ciuitate, quòd obtinuiſſent Iudæi ciui-
tatem ſicut volebant : & infirmati ſunt men-
te ſua, & clamauerunt ad regem cum pre-
50 cibus, dicentes : * Da nobis dextras, &
ceſſent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem.
51 * Et proiecerunt arma ſua, & fecerunt pa-
F cem, & glorificati ſunt Iudæi in conſpectu
regis, & in conſpectu omnium qui erant in
regno eius, & nominati ſunt in regno : &
regreſſi ſunt in Ieruſalem, habentes ſpolia
52 multa. * Et ſedit Demetrius rex in ſede reg-
53 ni ſui : & ſiluit terra in conſpectu eius. * Et
mentitus eſt omnia quæcumque dixit, &
abalienauit ſe a Ionatha, & non retribuit
ei ſecundùm beneficia quæ ſibi tribuerat, &
54 vexabat eum valdè. * Poſt hæc autem reuer-
ſus eſt Tryphon, & Antiochus cum eo puer
adoleſcens, & regnauit, & impoſuit ſibi
55 diadema. * Et congregati ſunt ad eum om-
nes exercitus, quos diſperſerat Demetrius,
& pugnauerunt contra eum : & fugit, &
56 terga vertit. * Et accepit Tryphon beſtias,
57 & obtinuit Antiochiam : * & ſcripſit Antio-
chus adoleſcens Ionathæ, dicens : Conſtituo
tibi ſacerdotium, & conſtituo te ſuper qua-
58 tuor ciuitates, vt ſis de amicis regis. * Et mi-
ſit illi vaſa aurea in miniſterium, & dedit ei
poteſtatem bibendi in auro, & eſſe in purpu-
59 ra, & habere fibulam auream : * & Simo-
nem fratrem eius conſtituit ducem à termi-
60 nis Tyri vſque ad fines Ægypti. * Et exiit Io-
nathas, & perambulabat trans flumen ciuita-
tes : & congregatus eſt ad eum omnis exerci-
tus Syriæ in auxilium, & venit Aſcalonem, &
61 occurrerunt ei honorificè de ciuitate. * Et
abiit inde Gazam : & concluſerunt ſe qui
erant Gazæ : & obſedit eam, & ſuccendit quæ
erant in circuitu ciuitatis, & prædatus eſt ea.
62 * Et rogauerunt Gazenſes Ionathan, & de-
G dit illis dexteram : & accepit filios eorum ob-
ſides, & miſit illos in Ieruſalem : & peram-
63 bulauit regionem vſque Damaſcum. * Et au-
diuit Ionathas quòd præuaricati ſunt princi-
pes Demetrij in Cades, quæ eſt in Galilæa,
cum exercitu multo, volentes eum remouere
64 à negotio regni : * & occurrit illis : fratrem
autem ſuum Simonem reliquit intra prouin-
65 ciam. * Et applicuit Simon ad Bethſuram, &
expugnabat eam diebus multis, & concluſit
66 eos. * Et poſtulauerunt ab eo dextras ac-
cipere, & dedit illis : & eiecit eos inde, &
cepit ciuitatem, & poſuit in ea præſidium.

* Et Ionathas & caſtra eius applicuerunt ad 67
aquam Geneſar, & ante lucem vigilauerunt
in campo Aſor. * & ecce caſtra alienige- 68
narum occurrebant in campo, & tendebant
ei inſidias in montibus: ipſe autem occurrit
ex aduerſo. * Inſidiæ verò exurrexerunt de 69
locis ſuis, & commiſerunt prœlium. * Et 70
fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes,
& nemo relictus eſt ex eis, niſi Mathathias
filius Abſolomi, & Iudas filius Calphi, prin-
ceps militiæ exercitus. * Et ſcidit Ionathas 71
veſtimenta ſua, & poſuit terram in capite
ſuo, & orauit. * Et reuerſus eſt Ionathas ad 72
eos in prœlium, & conuertit eos in fugam,
& pugnauerunt. * Et viderunt qui fugie- 73
bant partis illius, & reuerſi ſunt ad eum, &
inſequebantur cum eo omnes vſque Cades
ad Caſtra ſua, & peruenerunt vſque illuc.
* & ceciderunt de alienigenis in die illa tria 74
millia virorum: & reuerſus eſt Ionathas in
Ieruſalem.

Capvt XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipſum inuadentes fugat: percuſſiſque Arabibus ordinat ædificare præſidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ieruſalem: ſed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente ſe amicum, apud Ptolemaida dolo captus eſt, omneſque qui cum eo erant, interfecti.

ET vidit Ionathas quia tempus eum iu- 1
uat, & elegit viros, & miſit eos Romam, A
ſtatuere & renouare cum eis amicitiam: * & 2
ad Spartiatas, & ad alia loca miſit epiſtolas
ſecundùm eamdem formam. * Et abierunt 3
Romam, & intrauerunt curiam, & dixerunt:
Ionathas ſummus ſacerdos, & gens Iudæo-
rum miſerunt nos, vt renouaremus amici-
tiam & ſocietatem ſecundùm priſtinum. * Et 4
dederunt illis epiſtolas ad ipſos per loca, vt
deducerent eos in terram Iuda cum pace. * Et 5
hoc eſt exemplum epiſtolarum, quas ſcripſit
Ionathas Spartiatis: * Ionathas ſum- 6
mus ſacerdos, & ſeniores gentis, & ſacer-
dotes, & reliquus populus Iudæorum, Spar-
tiatis fratribus ſalutem. * Iampridem miſſæ 7
erant epiſtolæ ad Oniam ſummum ſacer-
dotem ab Ario: qui regnabat apud vos, quo- B
niam eſtis fratres noſtri, ſicut reſcriptum
continet, quod ſubiectum eſt. * Et ſuſcepit 8
Onias virum, qui miſſus fuerat, cum hono-
re: & accepit epiſtolas, in quibus ſignifica-
batur de ſocietate & amicitia. * Nos, cùm 9
nullo horum indigeremus, habentes ſolatio
ſanctos libros, qui ſunt in manibus noſtris,
* maluimus mittere ad vos renouare frater- 10
nitatem, & amicitiam, ne fortè alieni effi-
ciamur à vobis: multa enim tempora tran-
ſierunt, ex quo miſiſtis ad nos. * Nos ergo 11
in omni tempore ſine intermiſſione in die-
bus ſollemnibus, & ceteris quibus oportet,
memores ſumus veſtri in ſacrificiis quæ
offerimus, & in obſeruationibus, ſicut fas
12 eſt & decet meminiſſe fratrum. * Lætamur
13 itaque de gloria veſtra. * Nos autem cir-
cumdederunt multæ tribulationes, & multa
prœlia, & impugnauerunt nos reges, qui
14 ſunt in circuitu noſtro. * Noluimus ergo
vobis moleſti eſſe, neque ceteris ſociis &
15 amicis noſtris, in his prœliis. * habuimus
C enim de cœlo auxilium, & liberati ſumus
16 nos, & humiliati ſunt inimici noſtri. * Ele-
gimus itaque Numenium Antiochi filium,
& Antipatrem Iaſonis filium, & miſimus
ad Romanos renouare cum eis amicitiam
17 & ſocietatem priſtinam. * Mandauimus
itaque eis vt veniant etiam ad vos, & ſalu-
tent vos: & reddant vobis epiſtolas noſtras
18 de innouatione fraternitatis noſtræ. * Et
nunc benefacietis reſpondentes nobis ad
19 hæc. * Et hoc eſt reſcriptum epiſtolarum,
20 quod miſerat Oniæ: * Arivs, rex Spartia-
21 tarum, Oniæ ſacerdoti magno ſalutem. * In-
uentum eſt in ſcriptura de Spartiatis & Iu-
dæis, quoniam ſunt fratres, & quòd ſunt de
22 genere Abraham. * Et nunc ex quo hæc
cognouimus, benefacitis ſcribentes nobis
23 de pace veſtra. * Sed & nos reſcripſimus vo-
bis: Pecora noſtra, & poſſeſſiones noſtræ,
veſtræ ſunt: & veſtræ, noſtræ: mandauimus
24 itaque hæc nuntiari vobis. * Et audiuit Io-
nathas, quoniam regreſſi ſunt principes De-
metrij cum exercitu multo ſuprà quàm priùs,
25 pugnare aduerſus eum. * & exiit ab Ieruſa-
D lem, & occurrit eis in Amathite regione:
non enim dederat eis ſpatium vt ingrede-
26 rentur regionem eius. * Et miſit ſpeculato-
res in caſtra eorum: & reuerſi renuntiaue-
runt quòd conſtituunt ſuperuenire illis no-
27 cte. * Cùm occidiſſet autem ſol, præcepit Io-
nathas ſuis vigilare, & eſſe in armis paratos
ad pugnam tota nocte, & poſuit cuſtodes per
28 circuitum caſtrorum. * Et audierunt aduerſarij
quòd paratus eſt Ionathas cum ſuis in bello:
& timuerunt, & formidauerunt in corde ſuo:
29 & accenderunt focos in caſtris ſuis. * Iona-
thas autem, & qui cum eo erant, non cogno-
uerunt vſque manè: videbant autem lumina-
30 ria ardentia: * & ſecutus eſt eos Ionathas, &
non comprehendit eos: tranſierant enim flu-
31 men Eleutherum. * Et diuertit Ionathas ad
E Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percuſſit
32 eos, & accepit ſpolia eorum. * Et iunxit, &
venit Damaſcum, & perambulabat omnem
33 regionem illam. * Simon autem exiit, & venit
vſque ad Aſcalonem, & ad proxima præſidia:
& declinauit in Ioppen, & occupauit eam.
34 (* audiuit enim quòd vellent præſidium
tradere partibus Demetrij) & poſuit ibi cu-
35 ſtodes vt cuſtodirent eam. * Et reuerſus eſt
Ionathas, & conuocauit ſeniores populi, &
cogitauit cum eis ædificare præſidia in Iu-
36 dæa, * & ædificare muros in Ieruſalem, &
exaltare altitudinem magnam inter me-
dium arcis & ciuitatis, vt ſepararet eam à
ciuitate,

ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque
emant, neque vendant. * Et conuenerunt, 37
vt ædificarent ciuitatem: * & cecidit murus,
qui erat super torrentem ab ortu solis, & re-
parauit eum, qui vocatur Caphetetha. * & 38
Simon ædificauit Adiada in Sephela, & mu-
niuit eam, & imposuit portas & seras. * Et 39
cùm cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & as- F
sumere diadema, & extendere manum in
Anthiochum regem: * timens ne fortè non 40
permitteret eum Ionathas, sed pugnaret ad-
uersus eum, quærebat comprehendere eum,
& occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.
* Et exiuit Ionathas obuiàm illi cum qua- 41
draginta millibus virorum electorum in præ-
lium, & venit Bethsan. * Et vidit Tryphon 42
quia venit Ionathas cum exercitu multo vt
extenderet in eum manus, timuit. * & ex- 43
cepit eum cum honore, & commendauit
eum omnibus amicis suis, & dedit ei mu-
nera, & præcepit exercitibus suis vt obedi-
rent ei, sicut sibi. * Et dixit Ionathæ: Vt 44
quid vexasti vniuersum populum, cùm bel-
lum nobis non sit? * Et nunc remitte eos in 45
domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui
tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam,
& tradam eam tibi, & reliqua præsidia, &
exercitum, & vniuersos præpositos nego-
tij, & conuersus abibo: proptereà enim ve-
ni. * Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & di- 46
misit exercitum, & abierunt in terram Iuda.
* Retinuit autem secum tria millia virorum: 47
ex quibus remisit in Galilæam duo millia,
mille autem venerunt cum eo. * Vt autem 48
intrauit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt G
portas ciuitatis Ptolomenses: & compre-
henderunt eum: & omnes qui cum eo in-
trauerant, gladio interfecerunt. * Et misit 49
Tryphon exercitum & equites in Galilæam,
& in campum magnum, vt perderent omnes
socios Ionathæ. * At illi cùm cognouissent 50
quia comprehensus est Ionathas, & periit,
& omnes qui cum eo erant, hortati sunt se-
metipsos, & exierunt parati in prœlium.
* Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia 51
pro anima res est illis, reuersi sunt: * illi 52
autem venerunt omnes cum pace in terram
Iuda. Et planxerunt Ionathan, & eos qui
cum ipso fuerant valdè: & luxit Israël lu-
ctu magno. * Et quæsierunt omnes gen- 53
tes, quæ erant in circuitu eorum, contere-
re eos. dixerunt enim: * Non habent prin- 54
cipem, & adiuuantem: nunc ergo expugne-
mus illos, & tollamus de hominibus me-
moriam eorum.

CAPVT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filiis Ionatha, ad eius redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum exstruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum eius inuasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

1 ET audiuit Simon quòd congregauit
A Tryphon exercitum copiosum, vt veni-
2 ret in terram Iuda, & attereret eam. * Vi-
dens quia in tremore populus est, & in ti-
more, ascendit Ierusalem, & congregauit po-
3 pulum: * & adhortans dixit: Vos scitis quan-
ta ego, & fratres mei, & domus patris mei,
fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, &
4 angustias quales vidimus: * horum gratia
perierunt fratres mei omnes propter Israël,
5 & relictus sum ego solus. * Et nunc non
mihi contingat parcere animæ meæ in omni
tempore tribulationis: non enim melior sum
6 fratribus meis. * Vindicabo itaque gentem
meam, & sancta, natos quoque nostros, &
vxores: quia congregatæ sunt vniuersæ gen-
7 tes conterere nos inimicitiæ gratia. * Et ac-
census est spiritus populi simul vt audiuit
8 sermones istos: * & responderunt voce ma-
B gna dicentes: Tu es dux noster loco Iudæ &
9 Ionathæ fratris tui: * pugna prœlium no-
strum: & omnia quæcumque dixeris nobis,
10 faciemus. * Et congregans omnes viros bel-
latores, accelerauit consummare vniuersos
muros Ierusalem, & muniuit eam in gyro
11 * Et misit Ionatham filium Absalomi, & cum
eo exercitum nouum, in Ioppen; & eiectis
12 his, qui erant in ea, remansit illic ipse. * Et
mouit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu
multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas
13 cum eo in custodia. * Simon autem appli-
14 cuit in Addus contra faciem campi. * Et vt
cognouit Tryphon quia surrexit Simon lo-
co fratris sui Ionathæ: & quia commis-
surus esset cum eo prœlium, misit ad eum
15 legatos, * dicens; Pro argento, quod debe-
bat frater tuus Ionathas in ratione regis, prop-
ter negotia quæ habuit, detinuimus eum.
16 Et nunc mitte argenti talenta centum, &
duos filios eius obsides, vt non dimissus fu-
17 giat à nobis, & remittemus eum. * Et co-
C gnouit Simon quia cum dolo loqueretur se-
cum, iussit tamen dari argentum, & pueros:
ne inimicitiam magnam sumeret ad popu-
18 lum Israël, dicentem: * Quia non misit ei
19 argentum, & pueros, proptereà periit. * Et
misit pueros, & centum talenta: & menti-
20 tus est, & non dimisit Ionathan. * Et post
hæc venit Tryphon intra regionem, vt
contereret eam: & gyrauerunt per viam
quæ ducit Ador: & Simon, & castra eius
ambulabant in omnem locum quocumque
21 ibant. * Qui autem in arce erant, miserunt ad
Triphonem legatos, vt festinaret venire per
22 desertum, & mitteret illis alimonias. * Et pa-
rauit Tryphon omnem equitatum, vt veniret
illa nocte: erat autem nix multa valdè, &

non venit in Galaaditim. * Et cùm appro- 23
pinquasset Bascaman, occidit Ionathan & fi-
lios eius illic. * Et conuertit Tryphon, & 24
abiit in terram suam. * Et misit Simon, & 25
accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepeliuit D
ea in Modin ciuitate patrum eius. * Et plan- 26
xerunt eum omnis Israël planctu magno, &
luxerunt eum dies multos. * Et ædificauit 27
Simon super sepulchrum patris sui & fra-
trum suorum ædificium altum visu, lapide
polito retrò & antè: * Et statuit septem py- 28
ramidas, vnam contra vnam patri & matri,
& quatuor fratribus: * & his circumposuit 29
columnas magnas; & super columnas arma,
ad memoriam æternam; & iuxta arma naues
sculptas, quæ viderentur ab omnibus naui-
gantibus mare. * hoc est sepulchrum, quod 30
fecit in Modin, vsque in hunc diem. * Try- 31
phon autem cùm iter faceret cum Antio-
cho rege adolescente, dolo occidit eum.
* Et regnauit loco eius, & imposuit sibi dia- 32
dema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.
* Et ædificauit Simon præsidia Iudææ, mu- 33
niens ea turribus excelsis, & muris magnis,
& portis, & seris: & posuit alimenta in mu- E
nitionibus. * Et elegit Simon viros, & misit 34
ad Demetrium regem, vt faceret remissio-
nem regioni: quia actus omnes Tryphonis
per direptionem fuerant gesti. * Et Deme- 35
trius rex ad verba ista respondit ei, & scrip-
sit epistolam talem: * Rex Demetrius Simo- 36
ni summo sacerdoti, & amico regum, & se-
nioribus, & genti Iudæorum, salutem. * Co- 37
ronam auream, & bahem, quam misistis,
suscepimus: & parati sumus facere vobiscum
pacem magnam, & scribere præpositis regis
remittere vobis quæ indulsimus. * Quæcum- 38
que enim constituimus, vobis constant. Mu-
nitiones, quas ædificastis, vobis sint. * remit- 39
timus quoque ignorantias, & peccata vsque
in hodiernum diem, & coronam quam de-
bebatis: & si quid aliud erat tributarium in
Ierusalem, iam non sit tributarium. * Et si 40
qui ex vobis apti sunt conscribi inter no-
stros, conscribantur, & sit inter nos pax.
* Anno centesimo septuagesimo ablatum est 41
iugum Gentium ab Israël. * Et cœpit popu- 42
lus Israel scribere in tabulis & gestis publicis,
anno primo sub Simone summo sacerdote, F
magno duce, & principe Iudæorum. * In die- 43
bus illis applicuit Simon ad Gazam, & circum-
dedit eam castris, & fecit machinas, & ap-
plicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam,
& comprehendit eam: * Et eruperant qui 44
erant intra machinam in ciuitatem: & fa-
ctus est motus magnus in ciuitate. * Et as- 45
cenderunt qui erant in ciuitate, cum vxo-
ribus & filiis supra murum, scissis tunicis
suis, & clamauerunt voce magna postulan-
tes à Simone dextras sibi dari, * & dixerunt: 46
Non nobis reddas secundum malitias no-
stras, sed secundum misericordias tuas. * Et 47
flexus Simon, non debellauit eos: eiecit
G tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes
in quibus fuerant simulacra, & tunc intra-
uit in eam cum hymnis benedicens Domi-
48 num? * & eiecta ab ea omni immunditia,
collocauit in ea viros qui legem facerent: &
muniuit eam, & fecit sibi habitationem.
49 * Qui autem erant in arce Ierusalem, pro-
hibebantur egredi & ingredi regionem, &
emere, ac vendere: & esurierunt valdè, &
50 multi ex eis fame perierunt. * Et clama-
uerunt ad Simonem vt dextras acciperent:
& dedit illis: & eiecit eos inde, & munda-
51 uit arcem à contaminationibus: * & intra-
uerunt in eam tertia & vigesima die secundi
mensis, anno centesimo septuagesimo pri-
mo, cum laude, & ramis palmarum, & ci-
nyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, &
canticis, quia contritus est inimicus magnus
52 ex Israël. * Et constituit vt omnibus annis
53 agerentur dies hi cum lætitia. * Et muni-
uit montem templi, qui erat secus arcem,
& habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant.
54 * Et vidit Simon Ioannem filium suum,
quòd fortis prœlij vir esset: & posuit eum
ducem virtutum vniuersarum: & habitauit
in Gazaris.

CAPVT XIV.

Demetrio à duce Arsacis deuicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

1 A ANno centesimo septuagesimo secun-
do congregauit rex Demetrius exer-
citum suum, & abiit in Mediam ad con-
trahenda sibi auxilia, vt expugnaret Try-
2 phonem. * Et audiuit Arsaces rex Persidis
& Mediæ, quia intrauit Demetrius confines
suos, & misit vnum de principibus suis vt
comprehenderet eum viuum, & adduceret
3 eum ad se. * Et abiit, & percussit castra De-
metrij: & comprehendit eum, & duxit
eum ad Arsacem, & posuit eum in custo-
4 diam.* Et siluit omnis terra Iuda omnibus die-
bus Simonis, & quæsiuit bona genti suæ: &
placuit illis potestas eius, & gloria eius, om-
5 nibus diebus. * Et cum omni gloria sua ac-
cepit Ioppen in portum, & fecit introitum
6 in insulis maris. * Et dilatauit fines gentis
7 suæ, & obtinuit regionem. * Et congregauit
captiuitatem multam, & dominatus est Gaza-
ræ, & Bethsuræ, & arci: & abstulit immun-
8 ditias ex ea, & non erat qui resisteret ei. * Et
vnusquisque colebat terram suam cum pace:
B & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna
9 camporum fructum suum. * Seniores in
plateis sedebant omnes, & de bonis terræ
tractabant, & iuuenes induebant se gloriam
10 & stolas belli. * Et ciuitatibus tribuebat
alimonias, & constituebat eas vt essent va-
sa munitionis, quoadusque nominatum est
nomen

nomen gloriæ eius vsque ad extremum terræ.
* Fecit pacem super terram, & lætatus est If- 11
rael lætitia magna. * Et sedit vnusquisque 12
sub vite sua, & sub ficulnea sua : & non erat
qui eos terreret.* Defecit impugnans eos su- 13
per terram : reges contriti sunt in diebus illis.
* Et confirmauit omnes humiles populi sui, 14
& legem exquisiuit, & abstulit omnem ini-
quum & malum: * sancta glorificauit,& mul- 15
tiplicauit vasa sanctorum. * Et auditum est 16
Romæ quia defunctus esset Ionathas, & vs-
que in Spartiatas : & contristati sunt valdè. * 17
Vt audierunt autem quòd Simon frater eius
factus esset summus sacerdos loco eius, & ip-
se obtineret omnem regionem , & ciuitates
in ea ; * scripserunt ad eum in tabulis æreis, 18
vt renouarent amicitias & societatem, quam C
fecerant cum Iuda , & cum Ionatha fratri-
bus eius.* Et lectæ sunt in conspectu ecclesiæ 19
in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum,
quas Spartiatæ miserunt : * SPARTIANO- 20
RVM principes, & ciuitates, Simoni Sacer-
doti magno, & senioribus, & sacerdotibus,
& reliquo populo Iudæorum , fratribus, salu-
tem. * Legati, qui missi sunt ad populum no- 21
strum, nuntiauerunt nobis de vestra gloria,
& honore, ac lætitia: & gauisi sumus in in-
troitu eorum. * Et scripsimus quæ ab eis erant 22
dicta in concilijs populi, sic Numenius An-
tiochi, & Antipater Iasonis filius , legati Iu-
dæorum venerunt ad nos, renouantes nobis-
cum amicitiam pristinam. * Et placuit popu- 23
lo excipere viros gloriosè, & ponere exem-
plum sermonum eorum in segregatis populi
libris, vt sit ad memoriam populo Spartia-
tarum. Exemplum autem horum scripsimus D
Simoni magno Sacerdoti. * Post hæc au- 24
tem misit Simon Numenium Romam,haben-
tem clypeum aureum magnum, pondo mna-
rum mille, ad statuendam cum eis societa-
tem. Cùm autem audisset populus Romanus
* sermones istos, dixerunt : Quam gratia- 25
rum actionem reddemus Simoni , & filijs
eius ? * Restituit enim ipse fratres suos, & 26
expugnauit inimicos Israel ab eis : & statue-
runt ei libertatem , & descripserunt in tabu-
lis æreis, & posuerunt in titulis in monte
Sion. * Et hoc est exemplum scripturæ : 27
OCTAVA decima die mensis Elul, an-
no centesimo septuagesimo secundo , an-
no tertio sub Simone sacerdote magno in
Asaramel , * in conuentu magno sacerdo- 28
tum, & populi, & principum gentis, & se-
niorum regionis, nota facta sunt hæc : Quo-
niam frequenter facta sunt prœlia in re-
gione nostra. * Simon autem Mathathiæ 29
filius ex filijs Iarib, & fratres eius dederunt E
se periculo, & restiterunt aduersarijs gentis
suæ, vt starent sancta ipsorum, & lex : &
gloria magna glorificauerunt gentem suam.
* Et congregauit Ionathas gentem suam, & 30
factus est illis sacerdos magnus, & apposi-
tus est ad populum suum. * Et voluerunt 31
inimici eorum calcare, & atterere regionem
ipsorum , & extendere manus in sancta eo-
32 rum. * Tunc restitit Simon , & pugnauit pro
gente sua , & erogauit pecunias multas, &
armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit
33 illis stipendia : * & muniuit ciuitates Iudææ:
& Bethsuram, quæ erat in finibus Iudææ,
vbi erant arma hostium anteà : & posuit il-
34 lic præsidium viros Iudæos. * Et Ioppen mu-
niuit, quæ erat ad mare ; & Gazaram , quæ
est in finibus Azoti , in qua hostes anteà ha-
bitabant, & collocauit illic Iudæos: & quæ-
cumque apta erant ad correptionem eorum
35 posuit in eis. * Et vidit populus actum Simo-
nis, & gloriam quam cogitabat facere gen-
ti suæ, & posuerunt eum ducem suum , &
principem sacerdotum, eò quòd ipse fecerat
F hæc omnia , & iustitiam , & fidem , quam
conseruauit genti suæ , & exquisiuit omni
36 modo exaltare populum suum. * Et in die-
bus eius prosperatum est in manibus eius, vt
tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui
in ciuitate Dauid erant in Ierusalem, in ar-
ce, de qua procedebant, & contaminabant
omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & in-
37 ferebant plagam magnam castitati : * & col-
locauit in ea viros Iudæos ad tutamentum
regionis, & ciuitatis, & exaltauit muros Ie-
38 rusalem. * Et rex Demetrius statuit illi sum-
39 mum sacerdotium. * Secundùm hæc fecit
eum amicum suum , & glorificauit eum glo-
40 ria magna. * Audiuit enim quòd appellati
sunt Iudæi à Romanis amici, & socij, & fra-
tres , & quia susceperunt legatos Simonis
41 gloriosè : * & quia Iudæi, & sacerdotes eo-
rum consenserunt eum esse ducem suum, &
summum sacerdotem in æternum , donec
42 surgat propheta fidelis: * & vt sit super eos
G dux , & vt cura esset illi pro sanctis , & vt
constitueret præpositos super opera eorum,
& super regionem, & super arma , & super
43 præsidia : * & cura sit illi de sanctis : & vt au-
diatur ab omnibus, & scribantur in nomine
eius omnes conscriptiones in regione : & vt
44 operiatur purpura, & auro : * & ne liceat vl-
li ex populo,& ex sacerdotibus irritum facere
aliquid horum, & contradicere his quæ ab
eo dicuntur , aut conuocare conuentum in
regione sine ipso : & vestiri purpura , & vti
45 fibula aurea. * qui autem fecerit extra hæc
aut irritum fecerit aliquid horum , reus erit.
46 * Et complacuit omni populo statuere Simo-
47 nem, & facere secundùm verba ista. * Et
suscepit Simon , & placuit ei vt summo sa-
cerdotio fungeretur, & esset dux & princeps
gentis Iudæorum , & sacerdotum , & præes-
48 set omnibus. * Et scripturam istam dixerunt
ponere in tabulis æreis, & ponere eas in pe-
49 ribolo sanctorum, in loco celebri : exemplum
autem eorum ponere in ærario , vt habeat
Simon, & filij eius.

CAPVT XV.

Antiochus Demetrij filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat; & Simonis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Demetrij 1
epistolas ab insulis maris Simoni sacerdo- A
ti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ
genti: * & erant continentes hunc modum: 2
REX Antiochus Simoni sacerdoti magno,
& genti Iudæorum, salutem. * Quoniam 3
quidem pestilentes obtinuerunt regnum, &
patrum nostrorum, volo autem vendicare re-
gnum, & restituere illud sicut erat anteà: &
electam feci multitudinē exercitus, & feci na-
ues bellicas. * Volo autem procedere per re- 4
gionem, vt vlciscar in eos, qui corruperunt re-
gionem nostram, & qui desolauerunt ciuita-
tes multas in regno meo. * Nunc ergo statuo 5
tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi
ante me omnes reges, & quæcumque alia
dona remiserunt tibi: * & permitto tibi face- 6
re percussuram proprij numismatis in regio-
ne tua: * Ierusalem autem sanctam esse, & li- 7
beram: & omnia arma quæ fabricata sunt, & B
præsidia quæ construxisti, quæ tenes, ma-
neant tibi. * Et omne debitum regis, & quæ 8
futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus
remittuntur tibi. * Cùm autem obtinuerimus 9
regnum nostrum, glorificabimus te, & gen-
tem tuam, & templum gloria magna, ita vt
manifestetur gloria vestra in vniuersa terra.* 10
Anno centesimo septuagesimo quarto exijt
Antiochus in terram patrum suorum, & con-
uenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pau-
ci relicti essent cum Tryphone. * Et insecu- 11
tus est eum Antiochus rex, & venit Doram
fugiens per maritimam.* sciebat enim quòd 12
congregata sunt mala in eum, & reliquit eum C
exercitus. * Et applicuit Antiochus super Do- 13
ram cum centum viginti millibus virorum
belligeratorum, & octo millibus equitum: * 14
& circuiuit ciuitatem, & naues à mari ac-
cesserunt: & vexabant ciuitatem à terra &
mari, & neminem sinebant ingredi vel egre-
di. * Venit autem Numenius, & qui cum 15
eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes episto-
las regibus & regionibus scriptas, in quibus
continebantur hæc: * LVCIVS consul Ro- 16
manorum, Ptolemæo regi salutem. * Legati 17
Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, re-
nouantes pristinam amicitiam & societatem,
missi à Simone principe Sacerdotum, & po-
pulo Iudæorum. * Attulerunt autem & cly- 18
peum aureum mnarum mille. * Placuit ita- 19
que nobis scribere regibus, & regionibus, vt
non inferant illis mala neque impugnent eos
& ciuitates eorum, & regiones eorum: &
vt non ferant auxilium pugnantibus aduersus
20 eos. * Visum autem est nobis accipere ab eis
21 clypeum. * Si qui ergo pestilentes refuge-
D runt de regione ipsorum ad vos, tradite eos
Simoni principi sacerdotum, vt vindicet in
22 eos secundùm legem suam. * Hæc eadem
scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, &
23 Ariarathi, & Arsacī, * & in omnes regio-
nes: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum,
& in Myndum, & in Sicyonem, & in Ca-
riam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in
Lyciam, & in Alycarnassum, & in Coo, & in
Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in
Phaselidem, & in Gortinam, & Gnidum, &
24 Cyprum, & Cyrenen. * Exemplum autem
eorum scripserunt Simoni principi sacerdo-
25 tum, & populo Iudæorum. * Antiochus au-
tem rex applicuit castra in Doram secundò,
admouens ei semper manus, & machinas fa-
ciens: & conclusit Tryphonem, ne procede-
26 ret. * & misit ad eum Simon duo millia viro-
E rum electorum in auxilium, & argentum, &
27 aurum, & vasa copiosa: * & noluit ea acci-
pere, sed rupit omnia, quæ pactus est cùm eo
28 anteà, & alienauit se ab eo. * Et misit ad eum
Athenobium vnum de amicis suis, vt tracta-
ret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, &
Gazaram, & arcem quæ est in Ierusalem, ci-
29 uitates regni mei: * fines earum desolastis, &
fecistis plagam magnam in terra, & domina-
30 ti estis per loca multa in regno meo. * Nunc
ergo tradite ciuitates, quas occupastis; & tri-
buta locorum, in quibus dominati estis extra
31 fines Iudææ. * sin autem, date pro illis quin-
genta talenta argenti, & exterminij, quod
exterminastis, & tributorum ciuitatum alia
talenta quingenta: sin autem, veniemus, &
32 expugnabimus vos. * Et venit Athenobius
F amicus regis in Ierusalem, & vidit gloriam
Simonis, & claritatem in auro & argento &
apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit
33 ei verba Regis. * Et respondit ei Simon, &
dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus,
neque aliena detinemus: sed hereditatem
patrum nostrorum, quæ iniustè ab inimicis
34 nostris aliquo tempore possessa est. * Nos ve-
rò tempus habentes, vindicamus heredita-
35 tem patrum nostrorum. * Nam de Ioppe &
Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in po-
pulo plagam magnam, & in regione nostra:
horum damus talenta centum. Et non res-
36 pondit ei Athenobius verbum. * Reuersus
G autem cum ira ad regem, renuntiauit ei ver-
ba ista, & gloriam Simonis, & vniuersa quæ
37 vidit: & iratus est rex ira magna. * Try-
38 phon autem fugit naui in Orthosiada. * Et
constituit rex Cendebæum ducem mariti-
mum, & exercitum peditum & equitum de-
39 dit illi. * Et mandauit illi mouere castra con-
tra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare
Gedorem, & obstruere portas ciuitatis, &
debellare populum. Rex autem persequeba-
tur

tur Tryphonem. * Et peruenit Cendebæus 40
Iamniam, & cœpit irritare plebem, & con-
culcare Iudæam, & captiuare populum, &
interficere, & ædificare Gedorem. * Et col- 41
locauit illic equites, & exercitum: vt egreſ-
ſi perambularent viam Iudææ, ſicut conſtituit
ei rex.

CAPVT XVI.

Simon ſenex mittit exercitum ſuum cum filijs ſuis Iuda & Ioanne aduerſus Cendebæum: quo deuicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos conuiuio ſocerum eiusque filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miſerat, ſunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in ſummo ſacerdotio ſucceſſit.

ET aſcendit Ioannes de Gazaris, & nun- 1
tiauit Simoni patri ſuo quæ fecit Cende- A
bæus in populo ipſorum. * Et vocauit Simon 2
duos filios ſeniores, Iudam & Ioannem, &
ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris
mei, expugnauimus hoſtes Iſrael ab adoleſcē-
tia vſque in hunc diem: & proſperatum eſt
in manibus noſtris liberare Iſrael aliquoties.
* Nunc autem ſenui, ſed eſtote loco meo, 3
& fratres mei, & egreſſi pugnate pro gente
noſtra: auxilium verò de cœlo vobiſcum ſit.
* Et elegit de regione viginti millia virorum 4
belligeratorum, & equites; & profecti ſunt
ad Cendebæum: & dormierunt in Modin. * 5
Et ſurrexerunt manè, & abierunt in cam-
pum: & ecce exercitus copioſus in obuiàm
illis peditum, & equitum, & fluuius torrens
erat inter medium ipſorum. * Et admouit 6
caſtra contra faciem eorum ipſe, & populus
eius, & vidit populum trepidantem ad tranſ- B
fretandum torrentem, & transfretauit pri-
mus: & viderunt eum viri, & tranſierunt
poſt eum. * Et diuiſit populum, & equites in 7
medio peditum: erat autem equitatus aduer-
ſariorum copioſus nimis. * Et exclamaue- 8
runt ſacris tubis, & in fugam conuerſus eſt
Cendebæus, & caſtra eius: & ceciderunt ex
eis multi vulnerati: reſidui autem in muni-
tionem fugerunt. * Tunc vulneratus eſt Iu- 9
das frater Ioannis: Ioannes autem inſecutus
eſt eos, donec venit Cedronem, quam ædi-
10 ficauit: * & fugerunt vſque ad turres, quæ
erant in agris Azoti, & ſuccendit eas igni.
Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, &
11 reuerſus eſt in Iudæam in pace. * Et Ptole-
mæus filius Abobi conſtitutus erat dux in
campo Iericho, & habebat argentum & au-
12 rum multum. * Erat enim gener ſummi ſacer-
13 dotis. * Et exaltatum eſt cor eius, & volebat
obtinere regionem, & cogitabat dolum ad-
uerſus Simonem, & filios eius, vt tolleret eos.
14 * Simon autem, perambulans ciuitates, quæ
C erant in regione Iudææ, & ſollicitudinem ge-
rens earum, deſcendit in Iericho ipſe, &
Mathathias filius eius, & Iudas, anno centeſi-
mo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe vndecimo:
15 hic eſt menſis Sabath. * Et ſuſcepit eos filius
Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch,
cum dolo, quam ædificauit: & fecit eis con-
16 uiuium magnum, & abſcondit illic viros. * Et
cum inebriatus eſſet Simon, & filii eius,
ſurrexit Ptolemæus cum ſuis, & ſumpſerunt
arma ſua, & intrauerunt in conuiuium, &
occiderunt eum, & duos filios eius, & quoſ-
17 dam pueros eius. * & fecit deceptionem ma-
18 gnam in Iſrael, & reddidit mala pro bonis. *
Et ſcripſit hæc Ptolemæus, & miſit regi, vt
mitteret ei exercitum in auxilium, & trade-
ret ei regionem, & ciuitates eorum, & tribu-
19 ta. * Et miſit alios in Gazaram tollere Ioan-
nem: & tribunis miſit epiſtolas, vt venirent
ad ſe, & daret eis argentum, & aurum, & do-
20 na. * Et alios miſit occupare Ieruſalem, &
21 montem templi. * Et præcurrens quidam, nun-
D tiauit Ioanni in Gazara, quia perijt pater eius
& fratres eius, & quia miſit te quoque inter-
22 fici. * Vt audiuit autem, vehementer expa-
uit: & comprehendit viros, qui venerant per-
dere eum, & occidit eos: cognouit enim quia
23 quærebant eum perdere. * Et cetera ſermo-
num Ioannis, & bellorum eius, & bonarum
virtutum, quibus fortiter geſſit, & ædificij
murorum, quos extruxit, & rerum geſtarum
24 eius: * ecce hæc ſcripta ſunt in libro dierum
ſacerdotij eius, ex quo factus eſt princeps
ſacerdotum poſt patrem ſuum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

FRATRIBVS, qui 1
sunt per Ægyptum, Iu- A
dæis, salutem dicunt fra-
tres, qui sunt in Ieroso-
lymis, Iudæi, & qui in
regione Iudææ, & pacem
bonam. * Benefaciat vo- 2
bis Deus, & meminerit testamenti sui, quod
locutus est ad Abraham, & Isaac, & Iacob,
seruorum suorum fidelium: * & det vobis 3
cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius
voluntatem, corde magno, & animo volen-
ti. * Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in 4
præceptis suis, & faciat pacem. * Exaudiat 5
orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec
vos deserat in tempore malo. * Et nunc hîc 6
sumus orantes pro vobis: * Regnante Deme- 7
trio, anno centesimo sexagesimo nono, nos B
Iudæi scripsimus vobis in tribulatione, & im-
petu, qui superuenit nobis in istis annis, ex
quo recessit Iason à sancta terra, & à regno. * 8
Portam succenderunt, & effuderunt sangui-
nem innocentem: & orauimus ad Domi-
num, & exauditi sumus, & obtulimus sacrifi-
cium, & similaginem, & accendimus lucer-
nas, & proposuimus panes. * Et nunc fre- 9
quentate dies scenopegiæ mẽsis Casleu.* An- 10
no centesimo octogesimo octauo, populus qui C
est Ierosolymis, & in Iudæa, Senatusque, &
Iudas, Aristobolo magistro Ptolemæi regis,
qui est de genere christorum sacerdotum, &
his, qui in Ægypto sunt, Iudæis, salutem &
sanitatem. * De magnis periculis à Deo libe- 11
rati, magnificè gratias agimus ipsi, vt pote
qui aduersus talem regem dimicauimus. *Ip- 12
se enim ebullire fecit de Perside eos, qui pu-
gnauerunt contra nos, & sanctam ciuitatem.
* Nam cùm in Perside esset dux ipse, & cum 13
ipso immensus exercitus, cecidit in templo
Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Na-
neæ. * etenim cum ea habitaturus venit ad 14
locum Antiochus, & amici eius, & vt acci-
peret pecunias multas dotis nomine. * Cum- 15
que proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & D
ipse cum paucis ingressus esset intra ambi-
tum fani, clauserunt templum, * cùm intrasset 16
Antiochus: apertoque occulto aditu templi
mittentes lapides percusserunt ducem, & eos
qui cum eo erant, & diuiserunt membratim,
17 & capitibus amputatis foras proiecerunt. *
Per omnia benedictus Deus, qui tradidit im-
18 pios. * Facturi igitur quinta & vigesima die
mensis Casleu purificationem templi, neces-
sarium duximus significare vobis: vt & vos
quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis
qui datus est quando Nehemias ædificato
19 templo & altari obtulit sacrificia. * Nam cùm
E in Persidem ducerentur patres nostri: sacer-
dotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum
ignem de altari occultè absconderunt in val-
le, vbi erat puteus altus & siccus, & in eo con-
tutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset
20 locus. * Cùm autem præteriissent anni multi,
& placuit Deo vt mitteretur Nehemias à re-
ge Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui
absconderant, misit ad requirendum ignem:
& sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt
21 ignem, sed aquam crassam.* Et iussit eos hau-
rire, & afferre sibi, & sacrificia quæ imposi-
ta erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ip-
sa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.
22 * Vtque hoc factum est, & tempus affuit,
quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, ac-
census est ignis magnus, ita vt omnes mira-
23 rentur. * Orationem autem faciebant omnes
F sacerdotes, dum consummaretur sacrificium,
Ionatha inchoante, ceteris autem responden-
24 tibus. * Et Nehemiæ erat oratio hunc ha-
bens modum: DOMINE Deus omnium
creator, terribilis & fortis, iustus & misericors,
25 qui solus es bonus rex, * solus præstans, solus
iustus, & omnipotens, & æternus, qui libe-
ras Israel de omni malo, qui fecisti patres ele-
26 ctos, & sanctificasti eos: * accipe sacrificium
pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi par-
27 tem tuam, & sanctifica. * Congrega disper-
sionem nostram, libera eos qui seruiunt Gen-
tibus, & contemptos & abominatos respice:
28 vt sciant Gentes quia tu es Deus noster. *
Afflige opprimentes nos, & contumeliam
29 facientes in superbia. * Constitue populum
tuum in loco sancto tuo, † sicut dixit Moyses. † *Deut. 30 a 3.5. Inf. 2. d. 18.*
30 * Sacerdotes autem psallebant hymnos, vs-
G quequò consumptum esset sacrificium.* Cum
31 autem consumptum esset sacrificium, ex resi-
dua aqua Nehemias iussit lapides maiores per-
32 fundi. * Quod vt factum est, ex eis flamma
accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab
33 altari, consumpta est. * Vt verò manifestata
est res, renuntiatum est regi Persarum, quod
in loco, in quo ignem absconderant hi qui
translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit,
de

de qua Nehemias, & qui cum eo erant, pu-
rificauerunt sacrificia. * Considerans autem 34
rex, & rem diligenter examinans, fecit ei
templum, vt probaret quod factum erat. * & 35
cùm probasset, sacerdotibus donauit multa
bona, & alia atque alia munera, & accipiens
manu sua, tribuebat eis. * Appellauit autem 36
Nehemias hunc locum Nephthar, quod in-
terpretatur Purificatio. Vocatur autem apud
plures Nephi.

CAPVT II.

Ieremias sub Babylonicam captiuitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, vt ibi essent vsque ad populi reditum ex captiuitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrum eius, de quo quinque Iasonis volumina in vnum hunc librum contrahuntur

INuenitur autem in descriptionibus Iere- 1
miæ prophetæ, quòd iussit eos ignem ac- A
cipere qui transmigrabant, vt significatum
est, & vt mandauit transmigratis. * Et dedit 2
illis legem ne obliuiscerentur præcepta Do-
mini, & non exerrarent mentibus videntes
simulachra aurea & argentea, & ornamenta
eorum. * Et alia huiusmodi dicens, hortaba- 3
tur ne legem amouerent à corde suo. * Erat 4
autem in ipsa scriptura, quomodo taberna-
culum & arcam iussit propheta diuino res-
ponso ad se facto comitari secum, vsquequò
† Deut. 34. a. 1. exiit in montem, † in quo Moyses ascendit,
& vidit Dei hereditatem. * Et veniens ibi Ie- 5
remias inuenit locum speluncæ: & taberna- B
culum, & arcam, & altare incensi intulit il-
luc, & ostium obstruxit. * Et accesserunt qui- 6
dam simul, qui sequebantur, vt notarent sibi
locum: & non potuerunt inuenire. * Vt au- 7
tem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit:
Quod ignotus erit locus, donec congreget
Deus congregationem populi, & propitius
fiat: * & tunc Dominus ostendet hæc, & 8
apparebit maiestas Domini, & nubes erit, si-
† 3. Reg. 8. b. 11. cut & Moysi manifestabatur, & † sicut cùm
2. Par. 6. c. 14. Salomon petiit vt locus sanctificaretur ma-
gno Deo, manifestabat hæc. * Magnificè 9
etenim sapientiam tractabat: & vt sapien-
tiam habens, obtulit sacrificium dedicationis
† Leu. 9. d. 24. & consummationis templi. * † Sicut & Moy- 10
ses orabat ad Dominum, & descendit ignis
† 2. Par. 7. a. 1. de cœlo, & consumpsit holocaustum, sic † & C
Salomon orauit, & descendit ignis de cœlo,
& consumpsit holocaustum. * Et dixit Moy- 11
† Leu. 10. d. 16. 17. ses, † eò quòd non sit comestum quod erat
pro peccato consumptum est. * Similiter & 12
Salomon octo diebus celebrauit dedicatio-
nem. * Inferebantur autem in descriptioni- 13
bus & commentariis Nehemiæ hæc eadem:
& vt construens bibliothecam congregauit
de regionibus libros, & Prophetarum, & Dauid, & epistolas Regum, & de donariis.

14 * Similiter autem & Iudas, ea quæ decide-
rant per bellum, quod nobis acciderat, con-
15 gregauit omnia, & sunt apud nos. * Si ergo
desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.
16 * Acturi itaque purificationem scripsimus
D vobis: benè ergo facietis, si egeritis hus dies.
17 * Deus autem, qui liberauit populum suum,
& reddidit hereditatem omnibus: & reg-
18 num, & sacerdotium, & sanctificationem. *
† sicut promisit in lege, speramus quòd citò † Deut. 30. a. 3. 5. Sap. 1 f. 29.
nostri miserebitur, & congregabit de sub
19 cœlo in locum sanctum. * Eripuit enim nos
20 de magnis periculis, & locum purgauit. *
De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius,
& de templi magni purificatione, & de aræ
21 dedicatione; * sed & de prœliis, quæ perti-
E nent ad Antiochum Nobilem, & filium eius
22 Eupatorem; * & de illuminationibus quæ
de cœlo factæ sunt ad eos, qui pro Iudæis
fortiter fecerunt, ita vt vniuersam regio-
nem, cùm pauci essent, vindicarent, & bar-
23 baram multitudinem fugarent, * famosissi-
mum in toto orbe templum recuperarent, &
ciuitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ
erant, restituerentur, Domino cum omni
24 tranquillitate propitio facto illis; * itemque
ab Iasone Cyrenæo quinque libris compre-
hensa, tentauimus nos vno volumine bre-
25 uiare. * Considerantes enim multitudinem
F librorum, & difficultatem volentibus aggre-
di narrationes historiarum propter multitu-
26 dinem rerum, * curauimus volentibus qui-
dem legere, vt esset animi oblectatio: studio-
sis verò, vt faciliùs possint memoriæ com-
mendare: omnibus autem legentibus vtili-
27 tas conferatur. * Et nobis quidem ipsis, qui
hoc opus breuiandi causa suscepimus, non
facilem laborem, immò verò negotium ple-
28 num vigiliarum & sudoris assumpsimus. *
Sicut hi qui præparant conuiuium, & quæ-
runt aliorum voluntati parère propter mul-
torum gratiam, libenter laborem sustine-
29 mus. * Veritatem quidem de singulis, au-
ctoribus concedentes, ipsi autem secundùm
30 datam formam breuitati studentes. * Sicut
G enim nouæ domus architecto de vniuersa
structura curandum est: ei verò qui pinge-
re curat, quæ apta sunt ad ornatum, exqui-
renda sunt: ita æstimandum est & in nobis.
31 * Etenim intellectum colligere, & ordina-
re sermonem, & curiosiùs partes singulas
quasque disquirere, historiæ congruit au-
32 ctori: * breuitatem verò dictionis sectari,
& executiones rerum vitare, breuianti con-
33 cedendum est. * Hinc ergo narrationem
incipiemus: de præfatione tantum dixis-
se sufficiat. stultum etenim est ante histo-
riam effluere, in ipsa autem historia suc-
cingi.

CAPVT III.

Simon templi præpositus thesauros eius Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus,

*Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à
Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac
precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gra-
tiis, narrat regi ac cæteris omnibus Dei ma-
gnalia.*

IGitur cùm sancta ciuitas habitaretur in 1
omni pace, leges etiam adhuc optimè A
custodirentur, propter Oniæ pontificis pie-
tatem, & animos odio habentes mala, * fie- 2
bat vt & ipsi reges & principes locum sum-
mo honore dignum ducerent, & templum
maximis muneribus illustrarent: * ita vt Se- 3
leucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret
omnes sumptus ad ministerium sacrificio-
rum pertinentes. * Simon autem de tribu 4
Benjamin præpositus templi constitutus, con-
tendebat, obsistente sibi principe sacerdo-
tum, iniquum aliquid in ciuitate moliri. * 5
Sed cùm vincere Oniam non posset, venit
ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tem-
pore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis: * & 6
nuntiauit ei, pecuniis innumerabilibus ple-
num esse ærarium Ierosolymis, & commu-
nes copias immensas esse, quæ non perti-
nent ad rationem sacrificiorum: esse autem
possibile sub potestate regis cadere vniuersa.
* Cumque retulisset ad regem Apollonius 7
de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum B
Heliodorum, qui erat super negotia eius,
misit cum mandatis, vt prædictam pecuniam
transportaret. * Statimque Heliodorus iter 8
est aggressus, specie quidem quasi per Cœ-
lesyriam & Phœnicen ciuitates esset pera-
graturus, re vera autem regis propositum
perfecturus. * Sed, cùm venisset Ierosoly- 9
mam, & benignè à summo sacerdote in ci-
uitate esset exceptus, narrauit de dato indi-
cio pecuniarum: &, cuius rei gratia adesset,
aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita
essent.* Tunc summus sacerdos ostendit de- 10
posita esse hæc, & victualia viduarum & pu-
pillorum: * quædam verò esse Hircani To- 11
biæ viri valdè eminentis, in his quæ detu-
lerat impius Simon: vniuersa autem argen-
ti talenta esse quadringenta, & auri ducen-
ta. * decipi verò eos, qui credidissent loco 12
& templo, quod per vniuersum mundum
honoratur, pro sui veneratione & sanctita-
te omnino impossibile esse.* At ille pro his 13
quæ habebat in mandatis à rege, dicebat C
omni genere regi ea esse deferenda. * Con- 14
stituta autem die intrabat de his Heliodorus
ordinaturus. Non modica verò per vniuer-
sam ciuitatem erat trepidatio. * Sacerdotes 15
autem ante altare cum stolis sacerdotalibus
iactauerunt se, & inuocabant de cœlo eum,
qui de depositis legem posuit, vt his, qui de-
posuerant ea, salua custodiret. * Iam verò 16
qui videbat summi sacerdotis vultum, men-
te vulnerabatur: facies enim & color immu-
tatus, declarabat internum animi dolorem.
* circumfusa enim erat mœstitia quædam 17
viro, & horror corporis, per quem manife-
stus aspicientibus dolor cordis eius efficieba-
18 tur. * Alij etiam gregatim de domibus con-
fluebant, publica supplicatione obsecrantes,
pro eo quòd in contemptum locus esset ven-
19 turus. * Accinctæque mulieres ciliciis pe-
D ctus, per plateas confluebant. sed & virgi-
nes, quæ conclusæ erant, procurrebant ad
Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò
20 per fenestras aspiciebant: * vniuersæ autem
protendentes manus in cœlum, depreca-
21 bantur. * erat enim misera commistæ multi-
tudinis, & magni sacerdotis in agone con-
22 stituti exspectatio. * Et hi quidem inuoca-
bant omnipotentem Deum, vt credita sibi,
his qui crediderant, cum omni integritate
23 conseruarentur. * Heliodorus autem, quod
decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum
24 satellitibus circa ærarium præsens. * Sed spi-
ritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ
ostensionis euidentiam, ita vt omnes, qui
E ausi fuerant parère ei, ruentes Dei virtute,
in dissolutionem & formidinem conuerte-
25 rentur. * Apparuit enim illis quidam equus
terribilem habens sessorem, optimis operi-
mentis adornatus: isque cum impetu Helio-
doro priores calces elisit. qui autem ei sede-
26 bat, videbatur arma habere aurea. * Alij
etiam apparuerunt duo iuuenes virtute de-
cori, optimi gloria, speciosique amictu: qui
circumsteterunt eum, & ex vtraque parte
flagellabant, sine intermissione multis pla-
27 gis verberantes. * Subitò autem Heliodorus
concidit in terram, eumque multa caligine
circumfusum rapuerunt, atque in sella ge-
28 statoria positum eiecerunt. * Et is, qui cum
multis cursoribus & satellitibus prædictum
ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi
auxilium ferente, manifesta Dei cognita vir-
29 tute: * & ille quidem per diuinam virtutem
iacebat mutus, atque omni spe & salute pri-
30 uatus. * Hi autem Dominum benedicebant,
F quia magnificabat locum suum: & templum,
quod paulò antè timore ac tumultu erat
plenum, apparente omnipotente Domino,
31 gaudio & lætitia impletum est. * Tunc verò
ex amicis Heliodori quidam rogabant con-
festim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt
vitam donaret ei, qui in supremo spiritu
32 erat constitutus. * Considerans autem sum-
mus sacerdos, ne fortè rex suspicaretur ma-
litiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum
consummatam, obtulit pro salute viri ho-
33 stiam salutarem. * Cumque summus sacer-
dos exoraret, iidem iuuenes eisdem vestibus
amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ
sacerdoti gratias age: nam propter eum Do-
34 minus tibi vitam donauit. * Tu autem à Deo
flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei,
& potestatem. Et his dictis, non comparue-
35 runt. * Heliodorus autem, hostia Deo obla-
ta, & votis magnis promissis ei, qui viuere
illi concessit, & Oniæ gratias agens, rece-
36 pto exercitu, repedabat ad regem. * Testa-
batur

batur autem omnibus ea quæ sub oculis suis
viderat opera magni Dei. * Cùm autem rex 37
interrogasset Heliodorum, quis esset aptus
adhuc semel Ierosolymam mitti, ait: * Si 38
quem habes hostem, aut regni tui insidiato-
rem, mitte illuc, & flagellatum eum reci-
pies, si tamen euaserit: eò quòd in loco sit
verè Dei quædam virtus. * Nam ipse, qui 39
habet in cœlis habitationem, visitator &
adiutor est loci illius, & venientes ad ma-
lefaciendum percutit, ac perdit. * Igitur de 40
Heliodoro, & ærarij custodia, ita res se
habet.

CAPVT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater eius Iason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum peruertit; quem pontificatu primari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absoluitur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

SImon autem prædictus pecuniarum & 1
patriæ delator, malè loquebatur de Onia, A
tamquam ipse Heliodorum instigasset ad
hæc, & ipse fuisset incentor malorum: * 2
prouisoremque ciuitatis, ac defensorem gen-
tis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat
insidiatorem regni dicere.* Sed, cùm inimici- 3
tiæ in tantum procederent, vt etiam per quos-
dam Simonis necessarios homicidia fierent:
* considerans Onias periculum contentio- 4
nis, & Apollonium insanire, vtpote ducem
Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam ma-
litiam Simonis, ad regem se contulit, * non 5
vt ciuium accusator, sed communem vtilita-
tem apud semetipsum vniuersæ multitudinis
considerans.* Videbat enim sine regali pro- 6
uidentia impossibile esse pacem rebus dari,
nec Simonem posse cessare à stultitia sua. * 7
Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm susce-
pisset regnum Antiochus, qui Nobilis ap-
pellabatur, ambiebat Iason frater Oniæ sum-
mum sacerdotium: * adito rege, promittens 8
ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex
redditibus aliis talenta octoginta, * super 9
hæc promittebat & alia centum quinqua-
ginta, si potestati eius concederetur gymna- B
sium & ephebiam sibi constituere, & eos,
qui in Ierosolymis erant, Antiochenos scri-
bere.* Quod cum rex annuisset, & obtinuis- 10
set principatum, statim ad gentilem ritum
contribules suos transferre cœpit.* & amotis 11
his, quæ humanitatis causa Iudæis à regibus
fuerant constituta, per Ioannem patrem Eu-
polemi, qui apud Romanos de amicitia &
societate functus est legatione legitima, ci-
uium iura destituens, praua instituta sancie-
12 bat. * Etenim ausus est sub ipsa arce gymna-
sium constituere, & optimos quosque ephe-
13 borum in lupanaribus ponere. * Erat au-
tem hoc non initium, sed incrementum
quoddam, & profectus gentilis & alieni-
genæ conuersationis, propter impij & non
sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum
14 scelus: * ita vt sacerdotes iam non circa al-
taris officia dediti essent, sed contempto tem-
plo, & sacrificijs neglectis, festinarent parti-
cipes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniu-
15 stæ, & in exercitiis disci. * & patrios qui-
dem honores nihil habentes, Græcas glo-
16 rias optimas arbitrabantur: * quarum gratia
C periculosa eos contentio habebat, & eorum
instituta æmulabantur, ac per omnia his
consimiles esse cupiebant, quos hostes &
17 peremptores habuerant. * In leges enim di-
uinas impiè agere impunè non cedit: sed
18 hoc tempus sequens declarabit. * Cùm au-
tem quinquennalis agon Tyri celebraretur,
19 & rex præsens esset,* misit Iason facinorosus
ab Ierosolymis viros peccatores, portantes
argenti didrachmas trecentas in sacrificium
Herculis: quas postulauerunt hi qui aspor-
tauerant ne in sacrificiis erogarentur, quia
non oporteret, sed in alios sumptus eas de-
20 putari. * Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo,
qui miserat, in sacrificium Herculis: pro-
pter præsentes autem datæ sunt in fabricam
21 nauium triremium. * Misso autem in Ægy-
ptum Apollonio Mnesthei filio, propter pri-
mates Ptolemæi Philometoris regis, cùm
cognouisset Antiochus alienum se à negotiis
regni effectum, propriis vtilitatibus consu-
lens, profectus inde venit Ioppen, & inde
22 Ierosolymam.* Et magnificè ab Iasone & ci-
D uitate susceptus, cum facularum luminibus &
laudibus ingressus est: & inde in Phœni-
23 cen exercitum conuertit. * Et post triennij
tempus misit Iason Menelaum, supradicti Si-
monis fratrem, portantem pecunias regi, &
de negotiis necessariis responsa perlaturum.
24 * At ille commendatus regi, cùm magnifi-
casset faciem potestatis eius in semetipsum
retorsit summum sacerdotium, superponens
25 Iasoni talenta argenti trecenta. * Acceptis-
que à rege mandatis, venit, nihil quidem
habens dignum sacerdotio; animos verò cru-
26 delis tyranni, & feræ beluæ iram gerens. *
Et Iason quidem, qui proprium fratrem ca-
27 ptiuauerat, ipse deceptus profugus in Am-
manitem expulsus est regionem. * Mene-
laus autem principatum quidem obtinuit:
de pecuniis verò regi promissis, nihil age-
bat, cùm exactionem faceret Sostratus, qui
28 arci erat præpositus: * (nam ad hunc exa-
ctio vectigalium pertinebat) quam ob cau-
29 sam vtrique ad regem sunt euocati. * Et Me-
nelaus amotus est à sacerdotio, succedente
Lysimacho fratre suo: Sostratus autem præ-
30 latus est Cypriis. * Et cùm hæc agerentur,
contigit,

contigit, Tharsenses & Mallotas seditionem E
mouere, eò quòd Antiochidi regis concubi-
næ dono essent dati. * Festinanter itaque 31
rex venit sedare illos, relicto suffecto vno
ex comitibus suis Andronico. * Ratus autem 32
Menelaus accepisse se tempus opportunum,
aurea quædam vasa è templo furatus donauit
Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per
vicinas ciuitates. * Quod cùm certissimè co- 33
gnouisset Onias, arguebat eum, ipse in lo-
co tuto se continens Antiochiæ secus Daph-
nem. * Vnde Menelaus accedens ad Andro- 34
nicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui
cùm venisset ad Oniam, & datis dextris
cum iureiurando (quamuis esset ei sus-
pectus) suasisset de asylo procedere, statim
eum peremit, non veritus iustitiam. * Ob 35
quam causam non solùm Iudæi, sed aliæ
quoque nationes indignabantur, & mole-
stè ferebant de nece tanti viri iniusta. * Sed 36
regressum regem de Ciliciæ locis, adierunt
Iudæi apud Antiochiam, simul & Græci,
conquerentes de iniqua nece Oniæ. * Con- 37
tristatus itaque animo Antiochus propter
Oniam, & flexus ad misericordiam, lacry-
mas fudit, recordatus defuncti sobrietatem,
& modestiam. * accensisque animis, Andro- 38
nicum purpura exutum, per totam ciuita- F
tem iubet circumduci: & in eodem loco, in
quo in Oniam impietatem commiserat sacri-
legum vita priuari, Domino illi cundignam
retribuente pœnam. * Multis autem sacrile- 39
giis in templo à Lysimacho commissis Me-
nelai consilio, & diuulgata fama, congregata
est multitudo aduersum Lysimachum, mul-
to iam auro exportato. * Turbis autem in- 40
surgentibus, & animis ira repletis, Lysima-
chus armatis ferè tribus millibus iniquis ma-
nibus vti cœpit, duce quodam tyranno, æta-
te pariter & dementia prouecto. * Sed, vt in- 41
tellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides,
alij fustes validos arripuere: quidam verò
cinerem in Lysimachum iecère. * Et multi 42
quidem vulnerati, quidam autem & pro-
strati, omnes verò in fugam conuersi sunt: G
ipsum etiam sacrilegum secus ærarium in-
terfecerunt. * De his ergo cœpit iudicium 43
aduersus Menelaum agitari. * Et cùm ve- 44
nisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detu-
lerunt missi tres viri à senioribus. * Et cùm 45
superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo
multas pecunias dare ad suadendum regi. * 46
Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum
quasi refrigerandi gratia regem adiit, & de-
duxit à sententia: * & Menelaum quidem 47
vniuersæ malitiæ reum criminibus absoluit:
miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas
causam dixissent, innocentes iudicarentur,
hos morte damnauit. * Citò ergo iniustam 48
pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & popu-
lo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt. * 49
Quamobrem Tyrij quoque indignati, erga
sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. * 50
Menelaus autem, propter eorum, qui in po-
tentia erant, auaritiam, permanebat in po-
testate, crescens in malitia ad insidias ci-
uium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aëre quadraginta diebus conspiciuntur: Iason Ierusalem inuadens, & ciues crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur: Antiochus, innumeris in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venundatis, templum spoliat; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

1 EOdem tempore Antiochus secundam
2 profectionem parauit in Ægyptum. *
A Contigit autem per vniuersam Ierosolymo-
rum ciuitatem videri diebus quadraginta per
aëra equites discurrentes, auratas stolas ha-
3 bentes, & hastis, quasi cohortes, armatos, *
& cursus equorum per ordines digestos, &
congressiones fieri cominus, & scutorum
motus, & galeatorum multitudinem gladiis
districtis, & telorum iactus, & aureorum ar-
morum splendorem, omnisque generis lo-
4 ricarum. * Quapropter omnes rogabant in
5 bonum monstra conuerti. * Sed cùm falsus
rumor exisset, tamquam vita excessisset An-
tiochus, assumptis Iason non minùs mille vi-
ris, repentè aggressus est ciuitatem: & ci-
uibus ad murum conuolantibus, ad vltimum
apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in ar-
6 cem: * Iason verò non parcebat in cæde ci-
uibus suis, nec cogitabat prosperitatem ad-
uersum cognatos malum esse maximum, ar-
bitrans hostium & non ciuium se trophæa
7 capturum. * Et principatum quidem non ob-
B tinuit, finem verò insidiarum suarum con-
fusionem accepit, & profugus iterùm abiit
8 in Ammaniten. * Ad vltimum, in exitium
sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fu-
giens de ciuitate in ciuitatem, omnibus
odiosus, vt refuga legum & execrabilis, vt
patriæ & ciuium hostis, in Ægyptum extru-
9 sus est: * & qui multos de patria sua expu-
lerat, peregrè periit, Lacedæmonas profe-
ctus, quasi pro cognatione ibi refugium ha-
10 biturus: * & qui insepultos multos abiece-
rat, ipse & illamentatus, & insepultus abii-
citur, sepultura neque peregrina vsus, ne-
11 que patrio sepulchro participans. * His ita-
que gestis, suspicatus est rex societatem de-
serturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Æ-
gypto efferatis animis, ciuitatem quidem ar-
12 mis cepit. * Iussit autem militibus interfice-
re, nec parcere occursantibus, & per domos
13 ascendentes trucidare. * Fiebant ergo cædes
iuuenum ac seniorum, & mulierum & na-
torum exterminia, virginumque & paruulo-
14 rum neces. * Erant autem toto triduo octo-
ginta millia interfecti, quadraginta millia
vincti,

vincti, non minus autem venumdati. * Sed 15
nec ista sufficiunt : ausus est etiam intrare C
templum vniuersa terra sanctius , Menelao
ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:
* & scelestis manibus sumens sancta vasa, 16
quæ ab aliis regibus & ciuitatibus erant po-
sita ad ornatum loci, & gloriam, contrecta-
bat indignè, & contaminabat. * Ita aliena- 17
tus mente Antiochus , non considerabat ,
quòd propter peccata habitantium ciuita-
tem, modicum Deus fuerat iratus : propter
quod & accidit circa locum despectio: * alio- 18
quin nisi contigisset eos multis peccatis esse
† Sup 3. 24.27. inuolutos, † sicut Heliodorus, qui missus est
à Seleuco rege ad expoliandum ærarium,
etiam hic statim adueniens flagellatus , &
repulsus vtique fuisset ab audacia. * Verùm 19
non propter locum, gentem, sed propter
gentem, locum Deus elegit. * Ideoque & 20
ipse locus particeps factus est populi malo-
rum: posteà autem fiet socius bonorum, &
qui derelictus in ira Dei omnipotentis est,
iterùm in magni Domini reconciliatione
cum summa gloria exaltabitur. * Igitur An- 21
tiochus mille & octingentis ablatis de tem- D
plo talentis, velociter Antiochiam regressus
est , existimans se præ superbia terram ad
nauigandum, pelagus verò ad iter agendum
deducturum propter mentis elationem. * 22
Reliquit autem & præpositos ad affligen-
dam gentem : Ierosolymis quidem Philip-
pum genere Phrygem , moribus crudelio-
rem eo ipso, à quo constitutus est: * in Gari- 23
zim autem Andronicum & Menelaum , qui
grauius quam ceteri imminebant ciuibus. * 24
Cumque appositus esset contra Iudæos, misit
odiosum principem Apollonium cum exerci-
tu viginti & duobus millibus , præcipiens ei
omnes perfectæ ætatis interficere , mulieres
ac iuuenes vendere.* Qui cum venisset Iero- 25
solymam, pacem simulans, quieuit vsque ad
diem sanctum sabbati : & tunc feriatis Iu-
dæis, arma capere suis præcepit. * Omnes- 26
que qui ad spectaculum processerant, truci-
dauit ; & ciuitatem cum armatis discurrens,
ingentem multitudinem peremit.* Iudas au- 27
tem Machabæus, qui decimus fuerat, seces-
serat in desertum locum ; ibique inter feras
vitam in montibus cum suis agebat : & fœni
cibo vescentes, demorabantur , ne partici-
pes essent coinquinationis.

CAPVT VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissimè profanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur : ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis : egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 SEd non post multum temporis , misit
A rex senem quemdam Antiochenum, qui
compelleret Iudæos, vt se transferrent à pa-
2 triis & Dei legibus : * contaminare etiam
quod in Ierosolymis erat templum, & cog-
nominare Iouis Olympij : & in Garizim,
prout erant hi, qui locum inhabitabant, Io-
3 uis hospitalis. * Pessima autem & vniuersis
4 grauis erat malorum incursio : * nam tem-
plum luxuria & comessationibus Gentium
erat plenum, & scortantium cum meretrici-
bus, sacratisque ædibus mulieres se vltrò in-
gerebant , intrò ferentes ea, quæ non lice-
5 bat. * Altare etiam plenum erat illicitis, quæ
6 legibus prohibebantur. * Neque autem sab-
B bata custodiebantur , neque dies sollemnes
patrij seruabantur, nec simpliciter Iudæum
7 se esse quisquam confitebatur. * Duceban-
tur autem cum amara necessitate in die na-
talis regis ad sacrificia : &, cum Liberi sa-
cra celebrarentur , cogebantur hedera co-
8 ronati Libero circuire. * Decretum autem
exiit in proximas Gentilium ciuitates , sug-
gerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi
aduersus Iudæos agerent , vt sacrificarent :
9 * eos autem, qui nollent transire ad insti-
tuta Gentium, interficerent : erat ergo vi-
10 dere miseriam. * Duæ enim mulieres dela-
tæ sunt natos suos circumcidisse : quas, in-
fantibus ad vbera suspensis , cum publicè
per ciuitatem circumduxissent , per muros
11 præcipitauerunt, * Alij verò, ad proximas
coëuntes speluncas, & latenter sabbati diem
C celebrantes, cum indicati essent Philippo,
flammis succensi sunt , eò quòd vereban-
tur , propter religionem & obseruantiam,
12 manu sibimet auxilium ferre. * Obsecro au-
tem eos : qui hunc librum lecturi sunt , ne
abhorrescant propter aduersos casus , sed
reputent, ea quæ acciderunt , non ad inte-
ritum, sed ad correptionem esse generis no-
13 stri. * Etenim multo tempore non sinere
peccatoribus ex sententia agere, sed statim
vltiones adhibere, magni beneficij est in-
14 dicium. * Non enim, sicut in aliis nationi-
bus, Dominus patienter expectat, vt eas,
cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine
15 peccatorum puniat : * ita & in nobis sta-
tuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis,
16 ita demum in nos vindicet. * Propter quod
D numquam quidem à nobis misericordiam
suam amouet : corripiens verò in aduersis,
17 populum suum non derelinquit. * Sed hæc
nobis ad commonitionem legentium dicta
sint paucis. Iam autem veniendum est ad
18 narrationem. * Igitur Eleazarus vnus de pri-
moribus scribarum, vir ætate prouectus, &
vultu decorus, aperto ore hians compelle-
19 batur carnem porcinam manducare. * At
ille gloriosissimam mortem magis quàm
odibilem vitam complectens , volunta-
20 riè præibat ad supplicium. * Intuens au-
tem, quemadmodum oporteret accedere,

patienter sustinens, destinauit non admit-
tere illicita propter vitæ amorem. * Hi au- 21
tem qui astabant, iniqua miseratione com- E
moti, propter antiquam viri amicitiam,
tollentes eum secretò rogabant afferri car-
nes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur
manducasse, sicut rex imperauerat, de sa-
crificij carnibus: * vt, hoc facto, à morte li- 22
beraretur: & propter veterem viri amici-
tiam hanc in eo faciebant humanitatem. * 23
At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis
suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobi-
litatis canitiem, atque à puero optimæ con-
uersationis actus: & secundùm sanctæ & à
Deo conditæ legis constituta, respondit ci-
tò, dicens, præmitti se velle in infernum.
* Non enim ætati nostræ dignum est, in- 24
quit, fingere: vt multi adolescentium, ar- F
bitrantes Eleazarum nonaginta annorum
transisse ad vitam alienigenarum: * & ipsi 25
propter meam simulationem, & propter
modicum corruptibilis vitæ tempus deci-
piantur; & per hoc maculam, atque execra-
tionem meæ senectuti conquiram. * Nam, 26
etsi in præsenti tempore suppliciis homi-
num eripiar, sed manum Omnipotentis nec
viuus, nec defunctus effugiam. * Quamob- 27
rem fortiter vita excedendu, senectute qui-
dem dignus apparebo: * adolescentibus au- 28
tem exemplum forte relinquam, si prompto
animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissi-
mis legibus honesta morte perfungar. His
dictis, confestim ad supplicium trahebatur.
* Hi autem, qui eum ducebant, & paulò 29
antè fuerant mitiores, in iram conuersi sunt G
propter sermones ab eo dictos, quos illi per
arrogantiam prolatos arbitrabantur. * Sed, 30
cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit,
Domine, qui habes sanctam scientiam, mani-
festè tu scis, quia, cùm à morte possem libe-
rari, duros corporis sustineo dolores: secun-
dùm animam verò propter timorem tuum
libenter hæc patior. * Et iste quidem hoc 31
modo vita decessit, non solùm iuuenibus,
sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ
ad exemplum virtutis & fortitudinis dere-
linquens.

CAPVT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia for-tissimeque tolerata supplicia, quòd porcinis nol-lent vesci carnibus: & quàm constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse dam-nationem, & mater suos filios sit exhortata.

CONtigit autem & septem fratres vnà 1
cum matre sua apprehensos, compelli A
à rege edere contra fas carnes porcinas, fla-
gris & taureis cruciatos. * Vnus autem ex il- 2
lis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, &
quid vis discere à nobis? parati sumus mori,
magis, quàm patrias Dei leges præuaricari.
* Iratus itaque rex, iussit sartagines & ollas 3
æneas succendi: quibus statim succensis,

4 * iussit, ei qui prior fuerat locutus, amputa-
ri linguam: &, cute capitis abstracta, sum-
mas quoque manus & pedes ei præscindi,
ceteris eius fratribus & matre inspicientibus.
5 * Et, cùm iam per omnia inutilis factus esset,
iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem
B torreri in sartagine: in qua cum diu crucia-
retur, ceteri vnà cum matre inuicem se hor-
6 tabantur mori fortiter, * dicentes: Dominus
Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in
nobis, † quemadmodum in protestatione †Deut 32. c.36 f.43.
cantici declarauit Moyses: & in seruis suis
7 consolabitur. * Mortuo itaque illo primo,
hoc modo sequentem deducebant ad illu-
dendum: &, cute capitis eius cum capillis
abstracta, interrogabant, si manducaret
prius, quàm toto corpore per membra sin-
8 gula puniretur. * At ille, respondens patria
voce, dixit: Non faciam. Propter quod &
iste, sequenti loco, primi tormenta susce-
9 pit: * & in vltimo spiritu constitutus, sic
ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vi-
ta nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos
pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectio-
10 ne suscitabit. * Post hunc tertius illuditur, &
linguam postulatus citò protulit, & manus
11 constanter extendit: * & cum fiducia ait: E
C cœlo ista possideo, sed propter Dei leges
nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso
12 me ea recepturum spero: * ita vt rex, & qui
cum ipso erant, mirarentur adolescentis ani-
mum, quòd tamquam nihilum duceret cru-
13 ciatus. * Et hoc ita defuncto, quartum vexa-
14 bant similiter torquentes. * Et, cum iam
esset ad mortem, sic ait: Potius est ab ho-
minibus morti datos spem expectare à Deo,
iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim re-
15 surrectio, ad vitam non erit. * Et cum ad-
mouissent quintum, vexabant eum. At ille
16 respiciens in eum, dixit: * Potestatem in-
ter homines habens cum sis corruptibi-
lis, facis quod vis: noli autem putare genus
17 nostrum à Deo esse derelictum. * tu autem
D patienter sustine, & videbis magnam po-
testatem ipsius, qualiter te & semen tuum
18 torquebit. * Post hunc ducebant sextum,
& is, mori incipiens, sic ait: Noli frustrà
errare: nos enim propter nosmetipsos hæc
patimur, peccantes in Deum nostrum, &
19 digna admiratione facta sunt in nobis: * tu
autem ne existimes tibi impunè futurum,
20 quòd contra Deum pugnare tentaueris. *
Supra modum autem mater mirabilis, &
bonorum memoria digna, quæ pereuntes
septem filios sub vnius diei tempore cons-
piciens, bono animo ferebat, propter spem
21 quam in Deum habebat: * singulos illorum
hortabatur voce patria fortiter, repleta sa-
pientia: &, femineæ cogitationi mascu-
22 num animum inserens; * dixit ad eos: Nes-
cio qualiter in vtero meo apparuistis: ne-
que enim ego spiritum & animam donaui
vobis & vitam, & singulorum membra non
ego

ego ipsa compegi: * sed enim mundi Crea- 23
tor, qui formauit hominis natiuitatem, qui-
que omnium inuenit originem, & spiritum
vobis iterùm cum misericordia reddet & vi-
tam, sicut nunc vosmetipsos despicitis pro- 24
pter leges eius. * Antiochus autem, contem- E
ni se arbitratus, simul & exprobrantis voce
despecta, cùm adhuc adolescentior superes-
set, non solùm verbis hortabatur, sed & cum
iuramento affirmabat, se diuitem & beatum
facturum, & translatum à patriis legibus ami-
cum habiturum, & res necessarias ei præbi-
turum. * Sed ad hæc cùm adolescens nequa- 25
quam inclinaretur, vocauit rex matrem, &
suadebat ei vt adolescenti fieret in salutem.
* Cùm autem multis eam verbis esset hor- 26
tatus, promisit suasuram se filio suo. * Ita- 27
que inclinata ad illum irridens crudelem ty-
rannum, ait patria voce: Fili mi, miserere
mei, quæ te in vtero nouem mensibus por-
taui, & lac triennio dedi & alui, & in æta-
tem istam perduxi. * Peto, nate, vt aspicias 28
ad cœlum & terram, & ad omnia quæ in eis F
sunt & intelligas, quia ex nihilo fecit illa
Deus, & hominum genus: * ita fiet, vt non 29
timeas carnificem istum; sed dignus fratri-
bus tuis effectus particeps, suscipe mortem,
vt in illa miseratione cum fratribus tuis te re-
cipiam. * Cùm hæc illa adhuc diceret, ait ado- 30
lescens: Quem sustinetis? non obedio præ-
cepto regis, sed præcepto legis, quæ data
est nobis per Moysen. * Tu verò, qui inuen- 31
tor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non
effugies manum Dei. * Nos enim pro pec- 32
catis nostris hæc patimur. * Et si nobis pro- 33
pter increpationem & correptionem Do-
minus Deus noster modicum iratus est: sed
iterùm reconciliabitur seruis suis. * Tu au- 34
tem, ô scelestè, & omnium hominum flagi-
tiosissime, noli frustrà extolli vanis spebus
in seruos eius inflammatus. * nondum enim 35
omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, iu- G
dicium effugisti. * Nam fratres mei, modi- 36
co nunc dolore sustentato, sub testamento
æternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei
iustas superbiæ tuæ pœnas exolues. * Ego 37
autem, sicut & fratres mei, animam & cor-
pus meum trado pro patriis legibus inuo-
cans Deum maturiùs genti nostræ propitium
fieri, teque cum tormentis & verberibus
confiteri quòd ipse est Deus solus. * In me 38
verò & in fratribus meis desinet omnipo-
tentis ira, quæ super omne genus nostrum
iustè superducta est. * Tunc rex accensus 39
ira, in hunc super omnes crudeliùs desæ-
uit, indignè ferens se derisum. * Et hic ita- 40
que mundus obiit, per omnia in Domi-
no confidens. * Nouissimè autem post fi- 41
lios & mater consumpta est. * Igitur de sa- 42
crificiis, & de nimiis crudelitatibus satis di-
ctum est.

CAPVT VIII.

Iudas Machabæus, inuocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Iudæis pollicebatur victoriam, suos primùm ad constantiam adhortatus, profligauit; interfectis de eius exercitu vnà cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000. ita vt Nicanor solus effugiens prædicaret Iudæos Deum habere protectorem.

1 IVdas verò Machabæus, & qui cum illo
A erant, introibant latenter in castella: &
conuocantes cognatos & amicos, & eos, qui
permanserunt in Iudaismo, assumentes, edu-
2 xerunt ad se sex millia virorum. * Et inuo-
cabant Dominum, vt respiceret in popu-
lum, qui ab omnibus calcabatur: & misere-
retur templo, quod contaminabatur ab im-
3 piis: * misereretur etiam exterminio ciuita-
tis, quæ esset illicò complananda, & vo-
4 cem sanguinis ad se clamantis audiret: * me-
moraretur quoque iniquissimas mortes par-
uulorum innocentum, & blasphemias no-
mini suo illatas, & indignaretur super his.
5 * At Machabæus, congregata multitudine,
B intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim
6 Domini in misericordiam conuersa est. *
Et superueniens castellis & ciuitatibus im-
prouisus, succendebat eas: & opportuna
loca occupans, non paucas hostium stra-
7 ges dabat: * maximè autem noctibus ad
huiuscemodi excursus ferebatur, & fama
8 virtutis eius vbique diffundebatur. * Vi-
dens autem Philippus paulatim virum ad
profectum venire, ac frequentiùs res ei ce-
dere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœ-
lesyriæ & Phœnicis scripsit, vt auxilium
9 ferret regis negotiis. * At ille velociter mi-
sit Nicanorem Patrocli de primoribus ami-
cum, datis ei de permistis gentibus, non
armatis non minùs viginti millibus, vt vni-
uersum Iudæorum genus deleret, adiuncto
ei & Gorgia viro militari, & in bellicis re-
10 bus experientissimo. * Constituit autem Ni-
C canor, vt regi tributum, quod Romanis
erat dandum, duo millia talentorum, de ca-
11 ptiuitate Iudæorum suppleret: * statimque
ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad
coëmptionem Iudaicorum mancipiorum,
promittens se nonaginta mancipia talento
distracturum, non respiciens ad vindictam,
quæ eum ab Omnipotente esset consecutu-
12 ra. * Iudas autem vbi comperit, indicauit
his qui secum erant Iudæis, Nicanoris ad-
13 uentum. * Ex quibus quidam formidan-
tes, & non credentes Dei iustitiæ, in fu-
14 gam vertebantur: * alij verò si quid ei su-
pererat vendebant, simulque Dominum
deprecabantur, vt eriperet eos ab impio
Nicanore, qui eos, priùs quàm cominus
15 veniret, vendiderat; * & si non propter eos,
propter testamentum tamen quod erat ad pa-
tres eorum, & propter inuocationem sancti

& magnifici nominis eius super ipsos. * Con- 16
uocatis autem Machabæus septem millibus, D
qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus re-
conciliarentur, neque metuerent iniquè ve-
nientium aduersum se hostium multitudi-
nem, sed fortiter contenderent,* ante oculos 17
habentes contumeliam, quæ luco sancto ab
his iniustè esset illata, itemque & ludibrio
habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam ve-
terum instituta conuulsa. * Nam illi quidem 18
armis confidunt, ait, simul & audacia : nos
autem in omnipotente Domino, qui potest
& venientes aduersum nos, & vniuersum
mundum vno nutu delere, confidimus. * 19
Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ E
facta sunt erga parentes : & † quòd sub Sen-
nacherib centum octoginta quinque millia
perierunt : * & de prælio, quod eis aduer- 20
sus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes, vbi
ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæ-
sitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt
centum viginti millia, propter auxilium illis
datum de cœlo, & beneficia pro his pluri-
ma consecuti sunt. * His verbis constantes 21
effecti sunt, & pro legibus & patria mori pa-
rati. * Constituit itaque fratres suos duces 22
vtrique ordini, Simonem, & Iosephum, &
Ionathan, subiectis vnicuique milleuis &
quingentenis.* Ad hoc etiam ab Esdra lecto 23
illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei,
in prima acie ipse dux commisit cum Ni-
canore. * Et facto sibi adiutore Omnipoten- 24
te, interfecerunt super nouem millia homi-
num : maiorem autem partem exercitus Ni-
canoris vulneribus debilem factam fugere
compulerunt. * Pecuniis verò eorum, qui 25
ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, F
ipsos vsquequaque persecuti sunt, * sed re- 26
uersi sunt hora conclusi, nam erat ante sab-
batum : quam ob causam non perseuerave-
runt insequentes.* Arma antem ipsorum & 27
spolia congregantes, sabbatum agebant : be-
nedicentes Dominum, qui liberauit eos in
isto die, misericordiæ initium stillans in eos.* 28
Post sabbatum verò, debilibus, & orphanis,
& viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum
suis habuere. * His itaque gestis, & com- 29
muniter ab omnibus facta obsecratione, mi-
sericordem Dominum postulabant, vt in fi-
nem seruis suis reconciliaretur. * Et ex his, 30
qui cum Timotheo & Bacchide erant con-
tra se contendentes, super viginti millia in-
terfecerunt, & munitiones excelsas obti-
nuerunt : & plures prædas diuiserunt, æquam
portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed
& senioribus facientes. * Et cùm arma eo- 31
rum diligenter collegissent, omnia compo-
suerunt in locis opportunis, residua verò
spolia Ierosolymam detulerunt : * & Philar- 32
chen, qui cum Timotheo erat, interfece- G
runt, virum scelestum, qui in multis Iudæos
afflixerat.* Et cùm epinicia agerent Ierosol- 33
lymis, eum, qui sacras ianuas incenderat,
id est, Callisthenem, cùm in quoddam do-
micilium refugisset, incenderunt, digna ei
34 mercede pro impietatibus suis reddita. * Fa-
cinorosissimus autem Nicanor, qui mille ne-
gotiantes ad Iudæorum venditionem addu-
35 xerat, * humiliatus auxilio Domini, ab his
quos nullos existimauerat, deposita veste
gloriæ, per mediterranea fugiens, solus ve-
nit Antiochiam, summam infelicitatem de
36 interitu sui exercitus consecutus. * Et qui
promiserat Romanis se tributum restituere
de captiuitate Ierosolymorum, prædicabat
nunc protectorem Deum habere Iudæos, &
ob ipsum invulnerabiles esse, eò quòd se-
querentur leges ab ipso constitutas.

CAPVT IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fætore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudæos litteris vt filio suo subditi persisterent.

1 EOdem tempore Antiochus inhonestè
2 reuertebatur de Perside. * Intrauerat
A enim in eam, quæ dicitur Persepolis, &
tentauit expoliare templum, & ciuitatem
opprimere : sed multitudine ad arma concur-
rente, in fugam versi sunt : & ita contigit
vt Antiochus post fugam turpiter rediret.
3 * Et cùm venisset circa Ecbatanam, recog-
nouit quæ erga Nicanorem & Timotheum
4 gesta sunt.* Elatus autem in ira, arbitrabatur
se, iniuriam illorum qui se fugauerant, pos-
se in Iudæos retorquere : ideoque iussit agi-
tari currum suum, sine intermissione agens
iter, cœlesti eum iudicio perurgente, eò
quòd ita superbè locutus est se venturum Ie-
rosolymam, & congeriem sepulchri Iudæo-
5 rum eam facturum. * † Sed qui vniuersa
conspicit Dominus Deus Israel, percussit
eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim
finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit
eum dolor dirus viscerum, & amara inter-
6 norum tormenta : * & quidem satis iustè,
quippe qui multis & nouis cruciatibus alio-
rum torserat viscera, licet ille nullo modo à
7 sua malitia cessaret. * Super hoc autem su-
perbia repletus, ignem spirans animo in Iu-
dæos, & præcipiens accelerari negotium,
contigit illum impetu euntem de curru ca-
dere, & graui corporis collisione membra
8 vexari. * Isque qui sibi videbatur etiam flu-
B ctibus maris imperare, supra humanum mo-
dum superbia repletus, & montium altitu-
dines in statera appendere, nunc humiliatus
ad terram in gestatorio portabatur, mani-
festam Dei virtutem in semetipso conte-
9 stans : * ita vt de corpore impij vermes sca-
turirent, ac viuentis in doloribus carnes eius
effluerent, odore etiam illius & fœtore exer-
citus

† 4. Reg. 19. d. 35. Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 24. Isai. 37. g. 36. 1. Mac. 7. f. 41.

† 2. Par. 16. c. 9.

citus grauaretur, * & qui paulò antè sidera 10
cœli contingere se arbitrabatur, eum nemo
poterat propter intolerantiam fœtoris porta-
re. * Hinc igitur cœpit ex graui superbia 11
deductus ad agnitionem sui venire, diuina
admonitus plaga, per momenta singula do-
loribus suis augmenta capientibus. * & cùm 12
nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita
ait: Iustum est subditum esse Deo, & mor-
talem non paria Deo sentire. * Orabat au- 13
tem hic scelestus Dominum, à quo non
esset misericordiam consecuturus. * Et ci- 14
uitatem, ad quam festinans veniebat vt eam
ad solum deduceret, ac sepulchrum con-
gestorum faceret, nunc optat liberam red-
dere: * & Iudæos, quos nec sepultura qui- 15
dem se dignos habiturum, sed auibus ac fe- C
ris diripiendos traditurum, & cum paruulis
exterminaturum dixerat, æquales nunc Athe-
niensibus facturum pollicetur: * templum 16
etiam sanctum, quod priùs expoliauerat, op-
timis donis ornaturum, & sancta vasa mul-
tiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sum-
ptus de redditibus suis præstaturum: * su- 17
per hæc, & Iudæum se futurum, & omnem
locum terræ perambulaturum, & prædica-
turum Dei potestatem. * Sed non cessanti- 18
bus doloribus (superuenerat enim in eum iu-
stum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iu-
dæos in modum deprecationis epistolam hæc
continentem.
* Optimis ciuibus Iudæis plurimam sa- 19
lutem, & benè valere, & esse felices, rex
& princeps Antiochus. * Si benè valetis, & 20
filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt,
maximas agimus gratias. * Et ego in infir- 21
mitate constitutus, vestri autem memor be-
nignè, reuersus de Persidis locis, & infir-
mitate graui apprehensus, necessarium duxi
pro communi vtilitate curam habere: * non 22
desperans memetipsum, sed spem multam
habens effugiendi infirmitatem. * Respi- 23
ciens autem quòd & pater meus, quibus D
temporibus in locis superioribus ducebat
exercitum, ostendit qui post se susciperet
principatum: * vt si quid contrarium acci- 24
deret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi
qui in regionibus erant, cui esset rerum
summa derelicta, non turbarentur. * Ad 25
hæc considerans de proximo potentes quos-
que & vicinos temporibus insidiantes, &
euentum exspectantes, designaui filium
meum Antiochum regem, quem sæpè re-
currens in superiora regna multis vestrûm
commendabam: & scripsi ad eum quæ sub-
iecta sunt. * Oro itaque vos & peto, me- 26
mores beneficiorum publicè & priuatim,
vt vnusquisque conseruet fidem ad me &
ad filium meum. * Confido enim, eum 27
modestè & humanè acturum, & sequentem
propositum meum & communem vobis fo-
re. * Igitur homicida & blasphemus pessi- 28
mè percussus, & vt ipse alios tractauerat, pe-
regrè in montibus miserabili obitu vita fun-
29 ctus est. * Transferebat autem corpus Phi-
lippus collactaneus eius, & qui metuens filium
Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in
Ægyptum abiit.

CAPVT X.

Iudas Machabæus, purgatis templo ac ciuitate, octo diebus sollemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpiùs pugna molestantem: Iudas & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones deuincunt, occisis plurimis militibus, quinque etiam equitibus de cœlo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

1 Machabæus autem, & qui cum eo
A erant, Domino se protegente, tem-
2 plum quidem, & ciuitatem recepit: * aras
autem, quas alienigenæ per plateas extru-
3 xerant, itemque delubra demolitus est. * &
purgato templo, aliud altare fecerunt: & de
ignitis lapidibus igne concepto sacrificia ob-
tulerunt post biennium, & incensum, & lu-
cernas, & panes propositionis posuerunt.
4 * Quibus gestis, rogabant Dominum pro-
strati in terram, ne ampliùs talibus malis
inciderent: sed &, si quando peccassent,
vt ab ipso mitiùs corriperentur, & non bar-
baris ac blasphemis hominibus traderen-
5 tur. * Qua die autem templum ab alienige-
nis pollutum fuerat, contigit eadem die
purificationem fieri, vigesima quinta men-
6 sis, qui fuit Casleu. * Et cum lætitia diebus
B octo egerunt in modum tabernaculorum, re-
cordantes quòd ante modicum temporis,
diem sollemnem tabernaculorum in mon-
tibus & in speluncis more bestiarum egerant.
7 * Propter quod thyrsos, & ramos virides,
& palmas præferebant ei qui prosperauit
8 mundari locum suum. * Et decreuerunt com-
muni præcepto & decreto, vniuersæ genti Iu-
9 dæorum, omnibus annis agere dies istos. * Et
Antiochi quidem, qui appellatus est Nobi-
10 lis, vitæ excessus ita se habuit. * Nunc autem
de Eupatore Antiochi impij filio, quæ gesta
sunt narrabimus, breuiantes mala, quæ in
11 bellis gesta sunt. * Hic enim suscepto regno,
C constituit super negotia regni Lysiam quem-
dam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.
12 * Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer,
iusti tenax erga Iudæos esse constituit, &
præcipuè propter iniquitatem quæ facta erat
13 in eos, & pacificè agere cum eis. * Sed
ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem,
cùm frequenter proditor audiret, eò quòd
Cyprum creditam sibi à Philometore deser-
uisset, & ad Antiochum Nobilem translatus
etiam ab eo recessisset, veneno vitam finiuit.
14 * Gorgias autem, cùm esset dux locorum,
assumptis aduenis frequenter Iudæos debel-
15 labat. * Iudæi verò, qui tenebant oppor-

tunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis
suscipiebant, & bellare tentabant. * Hi verò 16
qui erant cum Machabæo, per orationes
Dominum rogantes vt esset sibi adiutor, im- D
petum fecerunt in munitiones Idumæorum:
* multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, 17
occurrentes interemerunt, & omnes simul
non minùs viginti millibus trucidauerunt. 18
* Quidam autem, cùm confugissent in duas
turres valdè munitas, omnem apparatum
ad repugnandum habentes, * Machabæus 19
ad eorum expugnationem, relicto Simo-
ne, & Iosepho, itemque Zachæo, eisque
qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas,
quæ ampliùs perurgebant, pugnas conuer-
sus est. * Hi verò qui cum Simone erant, cu- 20
piditate ducti, à quibusdam qui in turribus E
erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta mil-
libus didrachmis acceptis, dimiserunt quos-
dam effugere. * Cùm autem Machabæo nun- 21
tiatum esset quod factum est, principibus po-
puli congregatis, accusauit, quòd pecunia
fratres vendidissent, aduersariis eorum di-
missis. * Hos igitur proditores factos inter- 22
fecit, & confestim duas turres occupauit.
* Armis autem ac manibus omnia prospe- 23
rè agendo, in duabus munitionibus plus
quàm viginti millia peremit. * At Timo- 24
thæus, qui priùs à Iudæis fuerat superatus,
conuocato exercitu peregrinæ multitudinis,
& congregato equitatu Asiano, aduenit qua-
si armis Iudæam capturus. * Machabæus 25
autem, & qui cum ipso erant, appropin-
quante illo, deprecabantur Dominum, ca-
put terra aspergentes, lumbosque ciliciis
præcincti, * ad altaris crepidinem prouoluti, 26
vt sibi propitius, inimicis autem eorum esset
inimicus, & aduersariis aduersaretur, sicut
lex dicit. * Et ita post orationem, sumptis ar- 27
mis, longiùs de ciuitate procedentes, & pro- F
ximi hostibus effecti, resederunt. * Primo 28
autem solis ortu vtrique commiserunt: isti
quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem
cum virtute Dominum habentes: illi autem
ducem belli animum habebant. * Sed, cùm 29
vehemens pugna esset, apparuerunt aduer-
sariis de cœlo viri quinque in equis, fræ-
nis aureis decori, ducatum Iudæis præstan-
tes: * ex quibus duo Machabæum me- 30
dium habentes, armis suis circumseptum
incolumem conseruabant: in aduersarios au-
tem tela & fulmina iaciebant, ex quo & cæ-
citate confusi, & repleti perturbatione ca-
debant. * Interfecti sunt autem viginti mil- 31
lia quingenti, & equites sexcenti. * Timo- 32
theus verò confugit in Gazaram præsidium
munitum, cui præerat Chæreas. * Macha- 33
bæus autem, & qui cum eo erant, lætantes G
obsederunt præsidium diebus quatuor. * At 34
hi qui intus erant, loci firmitate confisi, su-
pra modum maledicebant & sermones ne-
fandos iactabant. * Sed cùm dies quinta il- 35
lucesceret, viginti iuuenes ex his qui cum
Machabæo erant, accensi animis propter blas-
phemiam viriliter accesserunt ad murum, &
36 feroci animo incedentes ascendebant: * sed
& alij similiter ascendentes, turres portas-
que succendere aggressi sunt, atque ipsos ma-
37 ledicos viuos concremare. * Per continuum
autem biduum præsidio vastato, Timothæum
occultantem se, in quodam repertum loco
peremerunt: & fratrem illius Chæream &
38 Apollophanem occiderunt. * Quibus ge-
stis, in hymnis & confessionibus benedice-
bant Dominum, qui magna fecit in Israel, &
victoriam dedit illis.

CAPVT XI.

Iudas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostrauit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis; quod animaduertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit; referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Iudæos, & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

1 SEd paruo pòst tempore, Lysias procura-
A tor regis, & propinquus, ac negociorum
præpositus, grauiter ferens de his quæ acci-
2 derant, * congregatis octoginta millibus, &
equitatu vniuerso, veniebant aduersus Iu-
dæos, existimans se ciuitatem quidem ca-
3 ptam Gentibus habitaculum facturum, *
templum verò in pecuniæ quæstum, sicut
cetera delubra Gentium, habiturum, & per
4 singulos annos venale sacerdotium: * nus-
quam recogitans Dei potestatem, sed men-
te effrænatus, in multitudine peditum, & in
millibus equitum, & in octoginta elephan-
5 tis confidebat. * Ingressus autem Iudæam,
& appropians Bethsuræ, quæ erat in angu-
sto loco, ab Ierosolyma interuallo quinque
6 stadiorum, illud præsidium expugnabat. * Vt
B autem Machabæus, & qui cum eo erant, co-
gnouerunt expugnari præsidia, cum fletu &
lacrymis rogabant Dominum, & omnis tur-
ba simul, vt bonum angelum mitteret ad sa-
7 lutem Israel. * Et ipse primus Machabæus,
sumptis armis, ceteros adhortatus est simul
secum periculum subire, & ferre auxilium
8 fratribus suis. * Cumque pariter prompto
animo procederent, Ierosolymis apparuit
præcedens eos eques in veste candida, armis
9 aureis hastam vibrans. * Tunc omnes simul
benedixerunt misericordem Dominum, &
conualuerunt animis: non solùm homines,
10 sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos
C parati penetrare. * Ibant igitur prompti, de
cœlo habentes adiutorem, & miserantem su-
11 per eos Dominum. * Leonum autem more
impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex
eis vndecim millia peditum, & equitum mil-
12 le sexcentos: * vniuersos autem in fugam
verterunt, plures autem ex eis vulnerati nu-
di euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fu-
13 giens euasit. * Et quia non insensatus erat,
secum ipse reputans, factam erga se diminu-
tionem, & intelligens inuictos esse Hebræos,
omnipo

omnipotentis Dei auxilio innitentes, mi-
sit ad eos: * promisitque se consensurum om- 14
nibus quæ iusta sunt, & regem compulsurum
amicum fieri. * Annuit autem Machabæus 15
precibus Lysiæ, in omnibus vtilitati consu-
lens: & quæcumque Machabæus scripsit Ly-
siæ de Iudæis, ea rex concessit. * Nam erant 16
scriptæ Iudæis epistolæ à Lysia quidem hunc
modum continentes:

LYSIAS populo Iudæorum salutem.
* Ioannes & Abesalom, qui missi fuerant à 17
vobis tradentes scripta, postulabant vt ea, D
quæ per illos significabantur, implerem.
* Quæcumque igitur regi poterunt perfer- 18
ri, exposui: & quæ res permittebat, conces-
sit. * Si igitur in negotiis fidem conseruaueri- 19
tis, & deinceps bonorum vobis causa esse
tentabo. * De ceteris autem per singula ver- 20
bo mandaui, & istis, & his qui à me missi sunt,
colloqui vobiscum. * Benè valete. Anno cen- 21
tesimo quadragesimo octauo, mensis Diosco- E
ri die vigesima & quarta.

* Regis autem epistola ista continebat: 22
REX Antiochus Lysiæ fratri salutem. * Pa- 23
tre nostro inter deos translato, nos volen-
tes eos, qui sunt in regno nostro, sine tu-
multu agere, & rebus suis adhibere diligen-
tiam, * audiuimus Iudæos non consensis- 24
se patri meo vt transferrentur ad ritum
Græcorum, sed tenere velle suum institu-
tum, ac propterea postulare à nobis conce-
di sibi legitima sua. * Volentes igitur hanc 25
quoque gentem quietam esse, statuentes iu-
dicauimus, templum restitui illis, vt age-
rent secundùm suorum maiorum consuetu-
dinem. * Benè igitur feceris, si miseris ad 26
eos, & dexteram dederis: vt cognita nostra
voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus
propriis deseruiant.

* Ad Iudæos verò regis epistola talis 27
erat: F

REX Antiochus senatui Iudæorum, &
ceteris Iudæis salutem. * Si valetis, sic estis 28
vt volumus: sed & ipsi benè valemus. * Adiit 29
nos Menelaus, dicens velle vos descende-
re ad vestros, qui sunt apud nos. * His igi- 30
tur, qui commeant vsque ad diem trigesi-
mum mensis Xanthici, damus dextras secu-
ritatis, * vt Iudæi vtantur cibis & legibus 31
suis, sicut & priùs: & nemo eorum vllo mo-
do molestiam patiatur de his, quæ per igno-
rantiam gesta sunt. * Misimus autem & Me- 32
nelaum, qui vos alloquatur. * Valete. Anno 33
centesimo quadragesimo octauo, Xanthici
mensis quintadecima die.

* Miserunt autem etiam Romani episto- 34
lam, ita se habentem:

QVINTVS Memmius & Titus Mani-
lius, legati Romanorum, populo Iudæo-
rum salutem. * De his, quæ Lysias cogna- 35
tus regis concessit vobis, & nos concessi- G
mus. * De quibus autem ad regem iudica- 36
uit referendum, confestim aliquem mittite,
diligentiùs inter vos conferentes, vt decer-
namus, sicut congruit vobis: nos enim An-
37 tiochiam accedimus. * Ideoque festinate
rescribere, vt nos quoque sciamus cuius estis
38 voluntatis. * Benè valete. Anno centesimo
quadragesimo octauo, quintadecima die men-
sis Xanthici.

CAPVT XII.

Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant feliciter aduersus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Casphin & Ephron ciuitates; item aduersus Timotheum habentem ingentem exercitum, aduersus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat
A ad regem, Iudæi autem agriculturæ ope-
2 ram dabant. * Sed hi qui resederant, Ti-
motheus, & Apollonius Gennæi filius, sed
& Hieronymus, & Demophon super hos,
& Nicanor Cypriarches, non sinebant eos
3 in silentio agere, & quiete. * Ioppitæ ve-
rò tale quoddam flagitium perpetrarunt: ro-
gauerunt Iudæos, cum quibus habitabant,
ascendere scaphas, quas parauerant, cum
vxoribus & filiis, quasi nullis inimicitiis in-
4 ter eos subiacentibus. * Secundùm com-
mune itaque decretum ciuitatis, & ipsis ac-
quiescentibus pacisque causa nihil suspectum
habentibus: cùm in altum processissent, sub-
5 merserunt non minùs ducentos. * Quam
crudelitatem Iudas in suæ gentis homi-
nes factam vt cognouit, præcepit viris, qui
erant cum ipso: & inuocato iusto iudice
6 Deo, * venit aduersus interfectores fra-
trum, & portum quidem noctu succendit,
scaphas exussit, eos autem, qui ab igne
7 refugerant, gladio peremit. * Et cùm hæc
B ita egisset, discessit quasi iterùm reuersu-
8 rus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus. *
Sed cùm cognouisset & eos, qui erant
Iamniæ, velle pari modo facere habitan-
9 tibus secum Iudæis, * Iamnitis quoque no-
cte superuenit, & portum cum nauibus
succendit: ita vt lumen ignis appareret Ie-
rosolymis à stadiis ducentis quadraginta.
10 * Inde cùm iam abiissent nouem stadiis,
& iter facerent ad Timotheum, com-
miserunt cum eo Arabes, quinque mil-
11 lia viri, & equites quingenti. * Cumque
pugna valida fieret, & auxilio Dei prospe-
rè cessisset, residui Arabes victi, petebant
à Iuda dexteram sibi dari, promittentes se
pascua daturos, & in ceteris profuturos.
12 * Iudas autem, arbitratus verè in multis
eos vtiles, promisit pacem: dextrisque acce-
13 ptis, discessere ad tabernacula sua. * Aggres-
sus est autem & ciuitatem quamdam fir-
C mam, pontibus murisque circumseptam, quæ
à turbis habitabatur Gentium promiscua-
14 rum, cui nomen Casphin. * Hi verò qui intus

erant, confidentes in stabilitate murorum,
& apparatu alimoniarum, remissiùs agebant,
maledictis lacessentes Iudam, & blasphe-
mantes, ac loquentes quæ fas non est. * Ma- 15
chabæus autem, inuocato magno mundi
† Iosue 6. c. 20. Principe, qui sine arietibus & machinis †
temporibus Iesu præcipitauit Iericho, irruit
ferociter muris: * & capta ciuitate per Do- 16
mini voluntatem, innumerabiles cædes fe-
cit, ita vt adiacens stagnum stadiorum duo-
rum latitudinis, sanguine interfectorum fluere
videretur. * Inde discesserunt stadia septin- 17
genta quinquaginta, & venerunt in Cha-
raca ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Iu-
dæos: * & Timotheum quidem in illis lo- 18
cis non comprehenderunt, nulloque nego-
tio perfecto regressus est, relicto in quodam
loco firmissimo præsidio. * Dositheus au- 19
tem & Sosipater, qui erant duces cum Ma-
chabæo, peremerunt à Timotheo relictos
in præsidiu, decem millia viros. * At Ma- 20
chabæus, ordinatis circum se sex millibus, &
constitutis per cohortes, aduersus Timo-
theum processit, habentem secum centum
viginti millia peditum, equitumque duo mil-
lia quingentos.* Cognito autem Iudæ aduen- 21
tu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, D
& reliquum apparatum, in præsidium, quod
Carnion dicitur: erat enim inexpugnabi-
le, & accessu difficile propter locorum an-
gustias. * Cumque cohors Iudæ prima appa- 22
ruisset, timor hostibus incussus est, ex præ-
sentia Dei, qui vniuersa conspicit, & in fu-
gam versi sunt alius ab alio, ita vt magis à
suis deiicerentur, & gladiorum suorum icti-
bus debilitarentur. * Iudas autem vehemen- 23
ter instabat puniens profanos, & prostrauit
ex eis triginta millia virorum. * Ipse verò 24
Timotheus incidit in partes Dosithei & So-
sipatris: & multis precibus postulabat vt vi-
uus dimitteretur, eo quòd multorum ex Iu-
dæis parentes haberet, ac fratres, quos
morte eius decipi eueniret. * Et cùm fi- 25
dem dedisset restiturum se eos secundùm
constitutum, illæsum eum dimiserunt pro-
pter fratrum salutem. * Iudas autem egres- 26
sus est ad Carnion, interfectis vigintiquin- E
que millibus. * Post horum fugam, & ne- 27
cem, mouit exercitum ad Ephron ciuita-
tem munitam, in qua multitudo diuersarum
gentium habitabat: & robusti iuuenes pro
muris consistentes fortiter repugnabant: in
hac autem machinæ multæ, & telorum
erat apparatus. * Sed, cùm omnipotentem 28
inuocassent, qui potestate sua vires hostium
confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis
qui intus erant, vigintiquinque millia pro-
strauerunt. * Inde ad ciuitatem Scytha- 29
rum abierunt, quæ ab Ierosolymis sexcen-
tis stadiis aberat. * Contestantibus autem 30
his, qui apud Scythopolitas erant, Iudæis,
quòd benignè ab eis haberentur, etiam tem-
poribus infelicitatis quòd modestè secum
31 egerint: * gratias agentes eis, & exhorta-
F ti etiam de cetero erga genus suum beni-
gnos esse, venerunt Ierosolymam die sollem-
32 ni septimanarum instante. * Et post Pente-
costen abierunt contra Gorgiam præpositum
33 Idumææ. * Exiuit autem cum peditibus tri-
bus millibus, & equitibus quadringentis.
34 * Quibus congressis, contigit paucos ruere
35 Iudæorum. * Dositheus verò quidam de Ba-
cenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat:
&, cùm vellet illum capere viuum, eques
quidam de Thracibus irruit in eum, hume-
rumque eius amputauit: atque ita Gorgias
36 effugit in Maresa. * At illis, qui cum Es-
drin erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis,
inuocauit Iudas Dominum adiutorem & du-
37 cem belli fieri: * incipiens voce patria, &
cum hymnis clamorem extollens, fugam
38 Gorgiæ militibus incussit. * Iudas autem
collecto exercitu venit in ciuitatem Odol-
lam: &, cùm septima dies superueniret, se-
cundùm consuetudinem purificati, in eo-
39 dem loco sabbatum egerunt. * Et sequenti
die venit cum suis Iudas, vt corpora prostra-
torum tolleret, & cum parentibus poneret
40 in sepulchris paternis. * Inuenerunt autem
sub tunicis interfectorum de donariis idolo-
G rum, quæ apud Iamniam fuerunt, † à quibus † Deut. 7. d. 25.
lex prohibet Iudæos: omnibus ergo mani-
festum factum est, ob hanc causam eos cor-
41 ruisse. * Omnes itaque benedixerunt iustum
iudicium Domini, qui occulta fecerat ma-
42 nifesta. * Atque ita ad preces conuersi, ro-
gauerunt, vt id quod factum erat delictum
obliuioni traderetur. At verò fortissimus Iu-
das hortabatur populum conseruare se sine
peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt
43 pro peccatis eorum qui prostrati sunt. * Et
facta collatione, duodecim millia drach-
mas argenti misit Ierosolymam offerri pro
peccatis mortuorum sacrificium, benè &
44 religiosè de resurrectione cogitans. (* ni-
si enim eos, qui ceciderant, resurrecturos
speraret, superfluum videretur & va-
45 num orare pro mortuis) * & quia consi-
derabat quòd hi, qui cum pietate dormitio-
nem acceperant, optimam haberent reposi-
46 tam gratiam. * Sancta ergo & salubris est co-
gitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis
soluantur.

CAPVT XIII.

Menelaus Iudæus transfuga iussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Iudæos exercitum, semel ac iterùm victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Iudæis firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudaque in principem Ptolemaidis constituto.

1 ANno centesimo quadragesimo nono, co-
A gnouit Iudas Antiochum Eupatorem
venire cum multitudine aduersus Iudæam,
* &

* & cum eo Lysiam procuratorem & præpo- A
situm negotiorum, secum habentem pedi- 2
tum centum decem millia, & equitum quin-
que millia, & elephantos viginti duos, cur
rus cum falcibus trecentos. * Commiscuit 3
autem se illis & Menelaus: & cum multa
fallacia deprecabatur Antiochum, non pro
patriæ salute, sed sperans se constitui in
principatum. * Sed Rex regum suscitauit 4
animos Antiochi in peccatorem: & sugge- B
rente Lysia hunc esse causam omnium ma-
lorum, iussit (vt eis est consuetudo) appre-
hensum in eodem loco necari. * Erat au- 5
tem in eodem loco turris quinquaginta cu-
bitorum, aggestum vndique habens cineris:
hæc prospectum habebat in præceps. * inde 6
in cinerem deijci iussit sacrilegum, omnibus
eum propellentibus ad interitum. * Et tali 7
lege præuaricatorem legis contigit mori, nec
terræ dari Menelaum. * Et quidem satis iu- 8
stè: nam quia multa erga aram Dei delicta
commisit, cuius ignis & cinis erat sanctus; C
ipse in cineris morte damnatus est. * Sed 9
rex mente effrænatus veniebat, nequiorem
se patre suo Iudæis ostensurus. * Quibus Iu- 10
das cognitis, præcepit populo vt die ac no-
cte Dominum inuocarent, quò, sicut sem-
per, & nunc adiuuaret eos: * quippe qui 11
lege, & patria, sanctoque templo priuari ve-
rerentur: ac populum, qui nuper paululùm
respirasset, ne sineret blasphemis rursus na-
tionibus subdi. * Omnibus itaque simul id 12
facientibus, & petentibus à Domino miseri- D
cordiam, cum fletu & ieiuniis, per triduum
continuum prostratis, hortatus est eos Iudas
vt se præpararent. * Ipse verò cum seniori- 13
bus cogitauit, priùs quàm rex admoueret
exitum ad Iudæam, & obtineret ciuita-
tem, exire, & Domini iudicio committe-
re exitum rei. * Dans itaque potestatem 14
omnium Deo mundi creatori, & exhortatus E
suos vt fortiter dimicarent, & vsque ad mor-
tem pro legibus, templo, ciuitate, patria, &
ciuibus starent, circa Modin exercitum con-
stituit. * Et dato signo suis Dei victoriæ, 15
iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus
aulam regiam, in castris interfecit viros qua-
tuor millia, & maximum elephantorum
cum his qui superpositi fuerant: * summo- 16
que metu ac perturbatione hostium castra
replentes, rebus prosperè gestis, abierunt.
* Hoc autem factum est die illucescente, 17
adiuuante eum Domini protectione. * Sed 18
rex, accepto gustu audaciæ Iudæorum, arte
difficultatem locorum tentabat: * & Beth- 19
suræ, quæ erat Iudæorum præsidium muni- F
tum, castra admouebat: sed fugabatur, im-
pingebat, minorabatur. * His autem, qui 20
intus erant, Iudas necessaria mittebat.
* Enuntiauit autem mysteria hostibus Rho- 21
docus quidam de Iudaico exercitu, qui re-
quisitus comprehensus est, & conclusus.
* Iterùm rex sermonem habuit ad eos qui 22
erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit:
23 abiit. * commisit cum Iuda: superatus est.
Vt autem cognouit rebellasse Philippum An-
tiochiæ, qui relictus erat super negotia, men-
G te consternatus, Iudæos deprecans, subdi-
tusque eis, iurat de omnibus quibus iustum
visum est: & reconciliatus obtulit sacrifi-
cium, honorauit templum, & munera po-
24 suit: * Machabæum amplexatus est, & fe-
cit eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos du-
25 cem & principem. * Vt autem venit Ptole-
maidam, grauiter ferebant Ptolemenses ami-
citiæ conuentionem, indignantes ne fortè
26 fœdus irrumperent. * Tunc ascendit Ly-
sias tribunal, & exposuit rationem, & po-
pulum sedauit, regressusque est Antio-
chiam: & hoc modo regis profectio & re-
ditus processit.

CAPVT XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente soluens, dum Iudam nequit comprehendere, templi minatur euersionem, & senem Raziam Iudæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina proiecit.

1 SEd post triennij tempus, cognouit Iudas,
A & qui cum eo erant, Demetrium Seleu-
ci, cum multitudine valida, & nauibus, per
portum Tripolis ascendisse ad loca opportu-
2 na: * & tenuisse regiones aduersus Antio-
3 chum, & ducem eius Lysiam. * Alcimus
autem quidam, qui summus sacerdos fuerat,
sed voluntariè coinquinatus est temporibus
commistionis, considerans nullomodo sibi
4 esse salutem, neque accessum ad altare, * ve-
nit ad regem Demetrium, centesimo quin-
quagesimo anno, offerens ei coronam au-
ream, & palmam super hæc & thallos, qui
templi esse videbantur. Et ipsa quidem die
5 siluit. * Tempus autem opportunum de-
mentiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio
ad consilium, & interrogatus quibus rebus
6 & consiliis Iudæi niterentur, * respondit:
Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæorum, quibus
præest Iudas Machabæus bella nutriunt, &
seditiones mouent, nec patiuntur regnum
7 esse quietum. * nam & ego defraudatus pa-
rentum gloria (dico autem summo sacerdo-
8 tio) huc veni: * primò quidem vtilitatibus
B regis fidem seruans, secundò autem etiam
ciuibus consulens: nam illorum prauitate
vniuersum genus nostrum non minimè ve-
9 xatur. * Sed oro his singulis, ô rex, cognitis,
& regioni, & generi, secundùm humanita-
tem tuam peruulgatam omnibus, prospice.
10 * nam, quamdiu superest Iudas, impossibile
11 est pacem esse negotiis. * Talibus autem
ab

ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se
habentes aduersus Iudam, inflammauerunt
Demetrium. * Qui statim Nicanorem præ- 12
positum elephantorum ducem misit in Iu-
dæam: * datis mandatis, vt ipsum quidem 13
Iudam caperet; eos verò, qui cum illo erant,
dispergeret, & constitueret Alcimum ma-
ximi templi summum sacerdotem. * Tunc 14
gentes, quæ de Iudæa fugerant Iudam, grega-
tim se Nicanori miscebant; miserias & clades
Iudæorum, prosperitates rerum suarum exi-
stimantes. * Audito itaque Iudæi Nicanoris 15
aduentu & conuentu nationum, conspersi C
terra rogabant eum, qui populum suum con-
stituit, vt in æternum custodiret, quique
suam portionem signis euidentibus protegit.
* Imperante autem duce, statim inde mo- 16
uerunt conueneruntque ad castellum Des-
sau. * Simon verò frater Iudæ commiserat 17
cum Nicanore: sed conterritus est repen-
tino aduentu aduersariorum. * Nicanor ta- 18
men, audiens virtutem comitum Iudæ, &
animi magnitudinem, quam pro patriæ cer-
taminibus habebant, sanguine iudicium fa-
cere metuebat. * Quam ob rem præmisit Po- 19
sidonium, & Theodotium, & Matthiam,
vt darent dextras atque acciperent. * Et cùm 20
diu de his consilium ageretur, & ipse dux
ad multitudinem retulisset, omnium vna fuit
sententia amicitiis annuere. * Itaque diem 21
constituerunt, qua secretò inter se agerent:
& singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.
* Præcepit autem Iudas armatos esse locis 22
opportunis, ne fortè ab hostibus repentè
mali aliquid oriretur: & congruum collo-
quium fecerunt. * Morabatur autem Nica- 23
nor Ierosolymis, nihilque iniquè agebat, gre- D
gesque turbarum, quæ congregatæ fuerant
dimisit. * Habebat autem Iudam semper 24
charum ex animo, & erat viro inclinatus.
* Rogauitque eum ducere vxorem, filiosque 25
procreare. Nuptias fecit: quietè egit, com-
muniterque viuebant. * Alcimus autem 26
videns charitatem illorum ad inuicem,
& conuentiones, venit ad Demetrium, &
dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire,
Iudamque regni insidiatorem successorem
sibi destinasse. * Itaque rex exasperatus & 27
pessimis huius criminationibus irritatus, scrip-
sit Nicanori, dicens, grauiter quidem se fer-
re de amicitiæ conuentione, iubere tamen
Machabæum citiùs vinctum mittere Antio-
chiam. * Quibus cognitis, Nicanor con- 28
sternabatur, & grauiter ferebat, si ea, quæ
conuenerant, irrita faceret, nihil læsus à vi-
ro: * sed quia regi resistere non poterat, 29
opportunitatem obseruabat, qua præceptum
perficeret. * At Machabæus, videns se- 30
cum agere Nicanorem, & consuetum oc-
cursum ferociùs exhibentem, intelligens
non ex bono esse austeritatem istam, paucis
suorum congregatis, occultauit se à Nicano- E
re. * Quod cùm ille cognouit fortiter se à 31
viro præuentum, venit ad maximum & san-
ctissimum templum: & sacerdotibus solitas
hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum.
32 * quibus cum iuramento dicentibus nescire
se vbi esset qui quærebatur, extendens ma-
33 num ad templum, * iurauit, dicens: Nisi Iu-
dam mihi vinctum tradideritis, istud Dei
fanum in planitiem deducam, & altare ef-
fodiam, & templum hoc Libero patri con-
34 secrabo. * Et his dictis, abiit. Sacerdotes au-
tem protendentes manus in cœlum, inuoca-
bant eum, qui semper propugnator esset
35 gentis ipsorum, hæc dicentes: * Tu Do-
F mine vniuersorum, qui nullius indiges, vo-
luisti templum habitationis tuæ fieri in no-
36 bis. * Et nunc sancte sanctorum omnium
Domine, conserua in æternum impollutam
37 domum istam, quæ nuper mundata est. * Ra-
zias autem quidam de senioribus ab Ieroso-
lymis delatus est Nicanori, vir amator ciui-
tatis, & benè audiens: qui pro affectu pa-
38 ter Iudæorum appellabatur. * Hic multis
temporibus continentiæ propositum tenuit
in Iudaismo, corpusque & animam tradere
39 contentus pro perseuerantia. * Volens au-
tem Nicanor manifestare odium, quod ha-
bebat in Iudæos, misit milites quingentos,
40 vt eum comprehenderent. * putabat enim,
si illum decepisset, se cladem Iudæis maxi-
41 mam illaturum. * Turbis autem irruere in
domum eius, & ianuam disrumpere, atque
ignem admouere cupientibus, cùm iam com-
42 prehenderetur, gladio se petiit; * eligens
G nobiliter mori potiùs, quàm subditus fieri
peccatoribus, & contra natales suos indignis
43 iniuriis agi. * Sed, cùm per festinationem
non certo ictu plagam dedisset, & turbæ in-
tra ostia irrumperent, recurrens audacter ad
murum, præcipitauit semetipsum viriliter in
44 turbas: * quibus velociter locum dantibus
45 casui eius, venit per mediam ceruicem: * &
cùm adhuc spiraret, accensus animo, surre-
xit: & cùm sanguis eius magno fluxu deflue-
ret, & grauissimis vulneribus esset saucius,
46 cursu turbam pertransiit: * & stans supra
quamdam petram præruptam, & iam ex-
sanguis effectus, complexus intestina sua,
vtriusque manibus proiecit super turbas, in-
uocans dominatorem vitæ ac spiritus, vt
hæc illi iterùm redderet atque ita vita de-
functus est.

CAPVT XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israël orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Ierosolymis in memoriam diuinæ protectionis suspensa sunt, lingua eius blasphema auibus particulatim tradita, eoque die in annuam sollemnitatem instituto.

1.Mach.7.d.26.

NIcanor autem, vt comperit Iudam es- 1
se in locis Samariæ, cogitauit cum A
omni impetu die sabbati committere bellum.
lum. * Iudæis verò, qui illum per necessi- 2
tatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum,
qui vniuersa conspicit: * ille infelix inter- 3
rogauit, si est potens in cœlo, qui imperauit agi diem sabbatorum.
uit agi diem sabbatorum. * Et responden- 4
tibus illis, Est Dominus viuus ipse de cœlo
potens; qui iussit agi septimam diem. * At 5
ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perfice-
ret. * Et Nicanor quidem cum summa su- 6
perbia erectus, cogitauerat commune tro-
phæum statuere de Iuda. * Machabæus 7
autem semper confidebat cum omni spe
auxilium sibi à Deo affuturum. * & horta- 8
batur suos ne formidarent ad aduentum na- B
tionum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cœlo, & nunc sperarent ab Om-
nipotente sibi affuturam victoriam. * Et 9
allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant priùs, promp-
tiores constituit eos: * & ita animis eorum 10
erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem.
* Singulos autem illorum armauit, non cly- 11
pei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos læti-
ficauit. * Erat autem huiuscemodi visus: 12
Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro
omni populo Iudæorum: * Post hoc appa- 13
ruisse & alium virum, ætate & gloria mi- C
rabilem, & magni decoris habitudine circa
illum: * Respondentem verò Oniam di- 14
xisse: Hic est fratrum amator, & populi Israël: hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias prophe-
ta Dei. * Extendisse autem Ieremiam dex- 15
tram, & dedisse Iudæ gladium aureum, di-
centem: * Accipe sanctum gladium mu- 16
nus à Deo, in quo deijcies aduersarios po-
puli mei Israël. * Exhortati itaque Iudæ 17
D sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter, vt virtus de negotiis iudicaret: eò quòd ciuitas sancta & templum periclitaren-
18 tur. * Erat enim pro vxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo: maximus verò & primus pro san-
19 ctitate timor erat templi. * sed & eos qui in ciuitate erant, non minima sollicitudo habe-
20 bat pro his qui congressuri erant. * Et cùm iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ equitesque opportuno in loco
21 compositi, * considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ip-
22 si placet, dat dignis victoriam. * Dixit au-
E tem inuocans hoc modo: † Tu Domine, † Sup. 8. c.19.
qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de castris Sennache-
23 rib centum octogintaquinque millia: * & nunc dominator cœlorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tre-
24 more magnitudinis brachij tui, * vt metuant qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita
25 perorauit. * Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admoue-
26 bant. * Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt:
27 * manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei mag-
28 nificè delectati. * Cumque cessassent, &
F cum gaudio redirent, cognouerunt Nica-
29 norem ruisse cum armis suis. * Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedice-
30 bant. * Præcepit autem Iudas, qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri.
31 * Quò cum peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersiit
32 & eos qui in arce erant. * Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipo-
33 tentis Dei, magnificè gloriatus est: * Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari: manum autem de-
34 mentis contra templum suspendi. * Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontami-
35 natum seruauit. * Suspendit autem Nicano-
G ris caput in summa arce, vt euidens esset &
36 manifestum signum auxilij Dei. * Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate præte-
37 rire: * habere autem celebritatem tertia-
decima

decima die mensis Adar, quod dicitur voce
Syriaca, pridie Mardochæi diei. * Igitur his 38
erga Nicanorem gestis, & ex illis tempori-
bus ab Hebræis ciuitate possessa, ego quoque
in his faciam finem sermonis. * Et si qui- 39
dem benè, & vt historiæ competit hoc & ipse
velim: sin autem minùs dignè, concedendum
40 est mihi. * Sicut enim vinum semper bibere,
aut semper aquam, contrarium est; alternis
autem vti, delectabile: ita legentibus, si sem-
per exactus sit sermo, non erit gratus. Hîc
ergo erit consummatus.

F I N I S.

SANCTVM

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

Capvt Primvm.

A quibus Maioribus Christus secundùm carnem descenderit : Angelus instruit Ioseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.

Iber generationis Iesu 1
† Luc. 3. g. 31. Christi filij † Dauid, filij A
Abraham.
† Gen. 21. a. 3. * † Abraham genuit 2
Isaac.
† Gen. 25. d. 25. † Isaac autem genuit
Iacob.
† Gen. 29. g. 35. † Iacob autem genuit Iudam, & fratres
eius.
† Gen. 38. g. 29. * † Iudas autem genuit Phares, & Zaram 3
de Thamar.
1. Par. 2. a. 4. † Phares autem genuit Esron.
† Ruth 4. d. 18. Esron autem genuit Aram.
1. Par. 2. a. 4. * Aram autem genuit Aminadab. 4
† Aminadab autem genuit Naasson.
† Num. 7. b. 12. Naasson autem genuit Salmon.
* Salmon autem genuit Booz de Rahab. 5
† Ruth. 4. d. 21. † Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.
1 Reg. 16. a. 1. † Iesse autem genuit Dauid regem.
* † Dauid autem Rex genuit Salomonem 6
ex ea quæ fuit Vriæ.
† 2. Reg. 12. f. 24. * † Salomon autem genuit Roboam. 7
† 3. Reg. 11. g. 43. † Roboam autem genuit Abiam. B
† Abias autem genuit Asa.
† 3. Reg. 14. g. 31. * Asa autem genuit Iosaphat. 8
† 3. Reg. 15. d. 8. Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.
† 2. Par. 26. d. 23. * † Ozias autem genuit Ioatham. 9
† 2. Par. 27. d. 9. † Ioatham autem genuit Achaz.
† Achaz autem genuit Ezechiam.
† 2. Par. 28. d. 27. * † Ezechias autem genuit Manassen. 10
† 2. Par. 32. g. 33. † Manasses autem genuit Amon.
† 2. Par. 33. d. 20. † Amon autem genuit Iosiam.
* † Iosias autem genuit Iechoniam, & 11
† 2. Par. 33. d. 25. fratres eius in transmigratione Babylonis.
† 2. Par. 36. a. 1. 2. * Et post transmigrationem Babylonis: 12
Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
* Zorobabel autem genuit Abiud. 13
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
* Azor autem genuit Sadoc. 14
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 * Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.
C Mathan autem genuit Iacob.
16 * Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesvs, qui vocatur Christus.
17 * Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim : & à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.
18 * Christi autem generatio sic erat: † Cùm † Luc. 1. c. 27.
esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero
19 habens de Spiritu sancto. * Ioseph autem vir
eius, cùm esset iustus, & nollet eam tradu-
20 cere, voluit occultè dimittere eam. * Hæc
autem eo cogitante, ecce Angelus Domini
D apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili
Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam : quod enim in ea natum est, de
21 Spiritu sancto est. * pariet autem filium: † & † Luc. 1. c. 31.
vocabis nomen eius Iesvm : ipse enim sal- Act. 4. c.
uum faciet populum suum à peccatis eorum. 12.
22 * Hoc autem totum factum est, vt adimple-
retur quod dictum est à Domino per Pro-
23 phetam dicentem : * † Ecce virgo in vtero † Isa. 7. c.
habebit, & pariet filium : & vocabunt nomen 14.
eius Emmanuel : quod est interpretatum
24 Nobiscum Deus. * Exurgens autem Ioseph
à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Do-
25 mini, & accepit coniugem suam. * Et non
cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum : & vocauit nomen eius Iesvm.

Capvt II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum peruenerint : de Herodis in infantes sæuitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israël.

1 CVm ergo natus esset Iesus in Bethle- Luc. 2. a. 7.
A hem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt in Ierosoly-
2 mam, * dicentes: Vbi est qui natus est rex
Iudæorum ? vidimus enim stellam eius in
3 oriente, & venimus adorare eum. * Audiens autem Herodes rex, turbatus est, &
4 omnis Ierosolyma cum illo. * Et congregans

Nnn omnes

omnes principes sacerdotum, & scribas po-
puli, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasce-
retur. * At illi dixerunt ei: In Bethlehem 5
Iudæ: Sic enim scriptum est per Prophetam:
† Mic. 5. a. 2. Ioan. 7. f. 42. * † Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam 6
minima es in principibus Iuda: ex te enim
exiet dux, qui regat populum meum Israël.
* Tunc Herodes clam vocatis Magis diligen- 7
ter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit
eis: * & mittens illos in Bethlehem, dixit: 8
Ite, & interrogate diligenter de puero: & B
cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego
veniens adorem eum. * Qui cùm audissent 9
regem, abierunt, & ecce stella, quam vide-
rant in oriente, antecedebat eos, vsquedum
veniens staret suprà, vbi erat puer. * Viden- 10
tes autem stellam gauisi sunt gaudio magno
valdè. * Et intrantes domum, inuenerunt 11
† Psal. 71. b. 10. puerum cum Maria matre eius, & proci-
dentes adorauerunt eum: † & apertis the-
sauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus,
& myrrham. * Et responso accepto in som- 12
nis ne redirent ad Herodem, per aliam
viam reuersi sunt in regionem suam. * Qui 13
cùm recessissent, ecce angelus Domini ap-
paruit in somnis Ioseph, dicens: Surge, &
accipe puerum, & matrem eius, & fuge in C
Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi.
Futurum est enim vt Herodes quærat pue-
rum ad perdendum eum. * Qui consurgens, 14
accepit puerum & matrem eius nocte, & se-
cessit in Ægyptum, * & erat ibi vsque ad 15
obitum Herodis: vt adimpleretur quod di-
ctum est à Domino per Prophetam dicen-
† Osee 11. a. 1. tem: † Ex Ægypto vocaui filium meum.
* Tunc Herodes videns quoniam illusus 16
esset à Magis, iratus est valdè, & mittens
occidit omnes pueros, qui erant in Beth-
lehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu
& infrà, secundùm tempus quod exquisierat
à Magis. * Tunc adimpletum est quod di- 17
ctum est per Ieremiam prophetam dicentem:
† Ier 31. c. 15. * † Vox in Rama audita est, ploratus & vlu- 18
latus multus: Rachel plorans filios suos, & D
noluit consolari, quia non sunt. * Defun- 19
cto autem Herode, ecce angelus Domini
apparuit in somnis Ioseph in Ægypto, * di- 20
cens: Surge, & accipe puerum, & matrem
eius, & vade in terram Israël: defuncti sunt
enim, qui quærebant animam pueri. * Qui 21
consurgens, accepit puerum, & matrem
eius, & venit in terram Israël. * Audiens 22
autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa
pro Herode patre suo, timuit illò ire: & ad-
monitus in somnis, secessit in partes Gali-
læ. * Et veniens habitauit in ciuitate, quæ 23
vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod di-
ctum est per Prophetas: Quoniam Naza-
ræus vocabitur.

CAPVT III.

Ioannes Baptista (cuius vita austeritas describitur) pœnitentiam iuxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehendit Pharisæos vnà cum Sadducæis, docens vt dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat: super Christum autem à Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælitus audita est.

1 IN diebus autem illis venit Ioannes Bapti-
2 sta prædicans in deserto Iudææ, * & di-
A cens: † Pœnitentiam agite: appropinquauit † Mar. 1. a. 4. Luc. 3. a. 3.
3 enim regnum cœlorum. * Hic est enim, qui
dictus est per Isaiam prophetam dicentem:
† Vox clamantis in deserto: Parate viam Do- † Isa. 40. a. 3. Marc. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4.
4 mini: rectas facite semitas eius. * Ipse au-
tem Ioannes habebat vestimentum de pilis
camelorum, & zonam pelliceam circa lum-
bos suos: esca autem eius erat locustæ, &
5 mel siluestre. * † Tunc exibat ad eum Iero- † Mar. 1. a. 5.
solyma, & omnis Iudæa, & omnis regio cir-
6 ca Iordanem; * & baptizabantur ab eo in
7 Iordane, confitentes peccata sua. * Videns
B autem multos Pharisæorum, & Sadducæo-
rum, † venientes ad baptismum suum, dixit † Luc. 3. b. 7.
eis: Progenies viperarum, quis demonstra-
8 uit vobis fugere à ventura ira? * Facite ergo
9 fructum dignum pœnitentiæ. * Et ne velitis
dicere intra vos: † Patrem habemus Abra- † Ioan. 8. e. 39.
ham. dico enim vobis, quoniam potens est
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abra-
10 hæ. * Iam enim securis ad radicem arborum
posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit
fructum bonum, excidetur, & in ignem mit-
11 tetur. * † Ego quidem baptizo vos in aqua in † Marc. 1. a. 8. Luc 3. d. 16.
pœnitentiam: qui autem post me venturus
est, fortior me est, cuius non sum dignus cal-
C ceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spi- Ioan. 1. d. 26. Act. 1. a. 5.
12 ritu sancto, & igni. * Cuius ventilabrum in
manu sua: & permundabit aream suam: &
congregabit triticum suum in horreum, pa-
leas autem comburet igni inextinguibili.
13 * † Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem † Marc. 1. a. 9.
14 ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. * Ioannes
D autem prohibebat eum, dicens: Ego à te de-
15 beo baptizari, & tu venis ad me? * Respon-
dens autem Iesus, dixit ei: Sine modò: sic
enim decet nos implere omnem iustitiam.
16 Tunc dimisit eum. * Baptizatus autem Iesus,
confestim ascendit de aqua. & ecce aperti
sunt ei cæli: & vidit † Spiritum Dei descen- † Luc. 3. e. 22.
dentem sicut columbam, & venientem super
17 se. * † Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est † Luc. 9. e. 35. 2. Pet. 1. d. 17.
filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPVT IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Ioanne secedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis euangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

1 TVnc Iesus ductus est in desertum à Mar. 1. b. 12. Luc. 4. a. 1.
2 Spiritu, vt tentaretur à diabolo. * Et
cùm ieiunasset quadraginta diebus, & qua-
draginta

draginta noctibus, posteà esuriit. * Et acce- A
dens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt 3
lapides isti panes fiant. * Qui respondens 4
† Deut. 8. dixit: Scriptum est: † Non in solo pane viuit
a. 3. homo, sed in omni verbo, quod procedit de
Luc. 4. a. 4. ore Dei. * Tunc assumpsit eum diabolus in 5
sanctam ciuitatem, & statuit eum super pin-
naculum templi, * & dixit ei: Si filius Dei es, 6
† Ps. 90. mitte te deorsum. Scriptum est enim: † Quia
c. 11. angelis suis mandauit de te, & in manibus
tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pe-
dem tuum. * Ait illi Iesus: Rursum scriptum 7
† Deut. 6. est: † Non tentabis Dominum Deum tuum.
c. 16. * Iterum assumpsit eum diabolus in montem 8
excelsum valdè: & ostendit ei omnia reg- B
na mundi, & gloriam eorum, * & dixit ei: 9
Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris
me. * Tunc dicit ei Iesus: Vade satana: 10
† Deut. 6. Scriptum est enim: † Dominum Deum
b. 13. tuum adorabis, & illi soli seruies. * Tunc 11
reliquit eum diabolus: & ecce angeli acces-
serunt, & ministrabant ei. * Cùm autem 12
audisset Iesus quòd Ioannes traditus esset,
† Mar. 1. † secessit in Galilæam: *, & relicta ciuitate 13
b. 14. Nazareth, venit, & habitauit in Caphar-
Luc. 4. b. 14. naum maritima, in finibus Zabulon & Neph-
Ioan. 4. thalim: * vt adimpleretur quod dictum est 14
f. 43. per Isaiam prophetam: * † Terra Zabulon, 15
Isa. 9 a. 1. & terra Nephthalim, via maris trans Iorda-
nem, Galilæa gentium, * populus qui sede- 16
bat in tenebris, vidit lucem magnam: & se- C
dentibus in regione vmbræ mortis, lux orta
† Mar. 1. est eis. * † Exinde cœpit Iesus prædicare, & 17
b. 15. dicere: Pœnitentiam agite: appropinqua-
uit enim regnum cœlorum. * Ambulans au- 18
† Mar. 1. tem Iesus iuxta mare Galilææ, † vidit duos
b. 16. fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & An-
Luc. 5 a. 2. dream fratrem eius, mittentes rete in mare,
(erant enim piscatores) * & ait illis: Venite 19
post me, & faciam vos fieri piscatores homi-
num. * At illi continuò relictis retibus secu- 20
ti sunt eum. * Et procedens inde, vidit alios 21
duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius, in naui cum Zebedæo
patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit
eos. * Illi autem statim relictis retibus & pa- 22
tre, secuti sunt eum. * Et circuibat Iesus to- 23
tam Galilæam, docens in synagogis eorum, D
& prædicans euangelium regni: & sanans
omnem languorem, & omnem infirmitatem
in populo. * Et abiit opinio eius in totam Sy- 24
riam, & obtulerunt ei omnes malè habentes,
variis languoribus, & tormentis comprehen-
sos, & qui dæmonia habebant; & lunaticos,
† Mar 3. & paralyticos, & curauit eos: * † & secutæ 25
a. 7. sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Deca-
Luc. 6. c. 17. poli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de
trans Iordanem.

CAPVT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit vt soluat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed vt ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abijciendo, de vxore extra casum adulterij non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

1 VIdens autem Iesus turbas, ascendit in
A montem, & cùm sedisset, accesserunt
2 ad eum discipuli eius, * & aperiens os suum
3 docebat eos, dicens: * † Beati pauperes spiritu: † Luc. 6. e. 20.
quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
4 * † Beati mites: quoniam ipsi possidebunt † Ps. 36. b. 11.
5 terram. * † Beati, qui lugent: quoniam ipsi † Isa. 61. a. 2.
6 consolabuntur. * Beati, qui esuriunt & si-
tiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7 * Beati misericordes: quoniam ipsi miseri-
8 cordiam consequentur. * † Beati mundo cor- † Ps. 23. a. 4.
de: quoniam ipsi Deum videbunt. * Beati
9 pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.
10 * † Beati, qui persecutionem patiuntur prop- † 1. Petr. 2. d. 20. 3 c. 14. 4. d. 14.
ter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum
11 cœlorum. * Beati estis cùm maledixerint vo-
bis, & persecuti vos fuerint, & dixerint om-
ne malum aduersum vos mentientes, propter
12 me: * gaudete, & exultate, quoniam mer-
B ces vestra copiosa est in cælis. sic enim per-
secuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.
13 * Vos estis sal terræ. † Quòd si sal euanue- † Mar. 9. g. 49.
rit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, Luc. 14 g. 34.
nisi vt mittatur foras: & conculcetur ab ho-
14 minibus. * Vos estis lux mundi. Non potest
15 ciuitas abscondi supra montem posita. * † ne- † Mar. 4. c. 21.
que accendunt lucernam, & ponunt eam Luc. 8. b. 16. 11. e. 33.
sub modio, sed super candelabrum, vt luceat
16 omnibus qui in domo sunt, * Sic luceat lux
vestra coram hominibus, † vt videant opera † 1. Pet. 2. c. 12.
vestra bona, & glorificent patrem vestrum,
17 qui in cælis est. * Nolite putare quoniam
veni soluere legem, aut prophetas: non ve-
18 ni soluere, sed adimplere. * † Amen quippe † Luc. 16. e. 17.
C dico vobis, donec transeat cœlum & terra,
iota vnum, aut vnus apex non præteribit à
19 lege, donec omnia fiant. * † Qui ergo solue- † Iac. 2. b. 10.
rit vnum de mandatis istis minimis, & do-
cuerit sic homines, minimus vocabitur in re-
gno cælorum: qui autem fecerit & docuerit,
hic magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 * Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iu-
stitia vestra † plus quàm Scribarum, & Pha- † Luc. 11. e. 19.
risæorum, non intrabitis in regnum cœlo-
21 rum. * Audistis quia dictum est antiquis:
† Non occides: qui autem occiderit, reus erit † Exod. 20. c. 13.
22 iudicio. * Ego autem dico vobis: quia om- Deut. 5. c. 17.
nis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.
Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit
23 gehennæ ignis. * Si ergo offers munus tuum
D ad altare, & ibi recordatus fueris quia fra-
24 ter tuus habet aliquid aduersum te: * re-
linque ibi munus tuum ante altare, & vade
priùs reconciliari fratri tuo: & tunc ve-
25 niens offeres munus tuum. * † Esto consen- † Luc. 12. g. 58.
tiens aduersario tuo citò dum es in via cum eo:

ne fortè tradat te aduersatius iudici, & iudex
tradat te ministro : & in carcerem mittaris.
* Amén dico tibi, non exies inde, donec 26
reddas nouissimum quadrantem. * Audistis 27
† Exod. 20.c.14. quia dictum est antiquis : † Non mœchabe-
ris. * Ego autem dico vobis : quia oonis, 28
qui viderit mulierem ad concupiscendum
eam, iam mœchatus est eam in curde suo.
† Mar.9. g.46 Inf.18. b.9. * † Quòd si oculus tuus dexter scandalizat 29
te, erue eum, & proijce abs te : expedit
eoim tibi vt pereat vouoi membrorum tuo- E
rum, quàm totum corpus tuum mittatur in
gehennam. * Et si dextra maous tua scan- 30
dalizat te, abscide eam, & proijce abs te :
expedit enim tibi vt pereat vnum membro-
rum tuorum, quàm totum corpus tuum eat
† Deut. 24.a.1. Inf 19.a.7. in gehennam. * Dictum est autem : † Qui- 31
cumque dimiserit vxorem suam, det ei li-
bellum repudij. * Ego autem dico vobis, 32
† Mar.10. b.11. Luc.16. c.18 † Quia omnis, qui dimiserit vxorem suam,
excepta fornicationis causa, facit eam mœ-
chari : & qui dimissam duxerit, adulterat.
1.Cor.7. b.10. * Itérùm audistis quia dictum est antiquis : 33
† Exod. 20 b.7 † Non periurabis : reddes autem Domino
Lev.19.c.12. iuramenta tua. * Ego autem dico vobis, oon 34
iurare omnino, neque per cœlum, quia
Deut.5. b.11. thronus Dei est : * neque per terram, quia 35
Iac.5.e.12. scabellum est pedum eius : neque per Ieroso- F
lymam, quia ciuitas est magni regis : * neque 36
per caput tuum iuraueris, quia non potes
vnum capillum album facere, aut nigrum.
† Iac.5. c.12. * † Sit autem sermo vester, est, est : non, non: 37
quod autem his abundaotius est, à malo est.
† Exod. 21.c.24. * Audistis quia dictum est : † Oculum pro 38
Lev.24 d.20. oculo, & dentem pro deote. * Ego autem 39
dico vobis, oon resistere malo; † sed si quis te
Deut.19. d.21. percusserit in dexteram maxillam tuam, præ-
† Luc.6. d.29. be illi & alteram : * † Et ei, qui vult tecum 40
iudicio conteodere, & tunicam tuam tollere,
† 1.Cor.6. b.7. dimitte ei & pallium. * & quicumque te an- 41
gariauerit mille passus, vade cum illo & alia
† Deut.15. b.8. duo. * † Qui petit à te, da ei : & volenti mu- 42
tuari à te, ne auertaris. * Audistis quia dictum 43
† Lev.19. d.18. est : † Diliges proximum tuum, & odio ha- G
bebis inimicum tuum. * Ego autem dico vo- 44
† Luc.6. d.17. bis : † Diligite inimicos vestros, † benefacite
his qui oderunt vos : † & orate pro perse-
† Rom.12. d.20. quentibus, & calumniantibus vos : * vt sitis 45
† Luc.23. e.14. filij patris vestri qui in cælis est : qui solem
Act.7.g.59. suum oriri facit super bonos & malos : & pluit
super iustos & iniustos. * Si eoim diligitis eos 46
qui vos diliguot, quam mercedem habebitis?
nonne & publicani hoc faciunt? * Et si salu- 47
taueritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs
facitis ? nonne & Ethnici hoc faciunt?
* Estote ergo vos perfecti, sicut & pater ve- 48
ster cœlestis perfectus est.

CAPVT VI.

Docet Christus quomodo facienda sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quomodo sit ieiunandum: quòd non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non seruiendum duobus dominis: vetat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

1 ATtendite ne iustitiam vestrãm facia-
A tis coram hominibus, vt videamini
ab eis : alioquin mercedem non habebitis
2 apud patrem vestrum, qui in cœlis est. * Cùm
ergo facis eleemosyoam, noli tuba canere
ante te, sicut hypocritæ faciunt in synago-
gis, & in vicis, vt honorificentur ab ho-
minibus. Amen dico vobis, receperunt
3 mercedem suam. * Te autem faciente elee-
mosynam, nesciat sioistra tua quid faciat
4 dextera tua : * vt sit eleemosyna tua io abs-
condito, & pater tuus, qui videt in abs-
5 condito, reddet tibi. * Et cùm oratis, non
eritis sicut hypocritæ, qui amant in synago-
gis & in angulis platearum stantes orare,
vt videantur ab hominibus : amen dico vo-
6 bis, receperuot mercedem suam. * Tu au-
tem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum,
& clauso ostio, ora patrem tuum in abscon-
dito : & pater tuus qui videt in abscondito,
7 reddet tibi. * Orantes autem, nolite mul-
B tum loqui, sicut Ethnici. putant enim quòd
8 in multiloquio suo exaudiantur. * Nolite
ergo assimilari eis. scit enim pater vester,
quid opus sit vobis, antequam petatis eum.
9 * Sic ergo vos orabitis : † Pater noster, qui es † Luc.11. a.2.
10 in cælis : sanctificetur nomèn tuum. * Ad-
ueoiat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut
11 in cœlo, & in terra. * Panem oostrum su-
12 persubstantialem da nobis hodie. * Et dimit-
te oobis debita oostra, sicut & nos dimittimus
13 debitoribus nostris. * Et ne nos inducas in
tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.
14 * † Si enim dimiseritis hominibus peccata † Eccli 28. a.3.4.5. Inf.18. d.35.
eorum : dimittet & vobis pater vester cœle-
15 stis delicta vestra. * Si autem non dimise-
ritis hominibus : nec pater vester dimittet Marc.11. c.25.
16 vobis peccata vestra. * Cùm autem ieiuna-
tis, oolite fieri sicut hypocritæ tristes. ex-
terminant enim facies suas, vt appareant
hominibus ieiunaotes. Amen dico vobis,
17 quia receperunt mercedem suam. * Tu au-
tem, cùm ieiunas, vnge caput tuum, & fa-
18 ciem tuam laua, * ne videaris hominibus ie-
iunaos, sed patri tuo, qui est in abscondito:
& pater tuus, qui videt in abscondito, reddet
19 tibi. * Nolite thesautizare vobis thesauros in
C terra : vbi ærugo, & tinea demolitur : & vbi
20 fures effodiunt, & furantur. * † Thesaurizate † Luc.12. e.33.
autem vobis thesauros in cœlo : vbi neque 1.Tim.6.
ærugo, neque tinea demolitur ; & vbi fures d.19.
21 non effodiunt, nec furaotur. * Vbi enim
22 est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. * † Lu- † Luc.11. e.34.
cerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus
tuus fuerit simplex : totum corpus tuum luci-
23 dum erit. * Si autem oculus tuus fuerit ne-
quam : totum corpus tuum tenebrosum erit.
Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt:
24 ipsæ teoebræ quantæ erunt? * † Nemo po- † Luc.16. c.13.
test duobus dominis seruire : aut enim vnum
odio

odio habebit, & alterum diliget: aut vnum
sustinebit,& alterum contemnet. Non pote-
† Psa. 54. stis Deo seruire & mammonæ. * † Ideò dico 25
d. 23. vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid
Luc. 12. manducetis, neque corpori vestro quid in-
c. 22. Phil. 4. duamini. Nonne anima plus est quàm esca:
b. 6. 1.Tim. 6. & corpus plus quàm vestimentum? * Respi- 26
b. 7. cite volatilia cœli, quoniam non serunt, ne- D
que metunt, neque congregant in horrea:
& pater vester cœlestis pascit illa. Nónne vos
magis pluris estis illis? * Quis autem vestrûm 27
cogitans potest adiicere ad staturam suam cu-
bitum vnum? * Et de vestimento quid sol- 28
liciti estis? Considerate lilia agri quomodo
crescunt: non laborant, neque nent. * Dico 29
autem vobis, quoniam nec Salomon in om-
ni gloria sua coopertus est sicut vnum ex
istis. * Si autem fœnum agri, quod hodie 30
est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic
vestit: quantò magis vos modicæ fidei? * No- 31
lite ergo solliciti esse, dicentes: Quid man-
ducabimus, aut quid bibemus, aut quo ope-
riemur? * hæc enim omnia gentes inquirunt. 32
Scit enim pater vester, quia his omnibus in-
digetis.* Quærite ergo primùm regnum Dei, 33
& iustitiam eius:& hæc omnia adiicientur vo-
bis. * Nolite ergo sollicite esse in crastinum. 34
Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi.
sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

Docet non iudicandum: de festuca in oculo fratris,& trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante iuxta illa,

NOlite iudicare, vt non iudicemini. * In 1
quo enim iudicio iudicaueritis, iudi- 2
Luc. 6. e. 37. Rom. 2. a 1. cabimini: † & in qua mensura mensi fueritis, A
† Mar. 4. c 24. remetietur vobis. * Quid autem vides festu- 3
cam in oculo fratris tui: & trabem in oculo
tuo non vides? * Aut quomodo dicis fra- 4
tri tuo: Sine eiiciam festucam de oculo tuo:
& ecce trabs est in oculo tuo? * Hypocrita, 5
eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc
videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.
* Nolite dare sanctum canibus, neque mitta- 6
tis margaritas vestras ante porcos: ne fortè
conculcent eas pedibus suis, & conuersi di-
† Inf. 21. rumpant vos. * † Petite, & dabitur vobis: 7
f. 22. quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur
Mar. 11. vobis. * Omnis enim qui petit, accipit: & qui 8
c. 14. Luc. 11. quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. * † Aut 9
b. 9. Ioan. 14. quis est ex vobis homo quem si petierit fi-
b. 13. lius suus panem, numquid lapidem porriget B
Iac. 1. b. 6. ei? * Aut si piscem petierit, numquid serpen- 10
† Luc. 11. b. 11. tem porriget ei? * Si ergo vos cùm sitis mali, 11
nostis bona data dare filiis vestris: quantò
magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona
bona

12 petentibus se? * † Omnia ergo quæcumque † Tob. 4. c. 16.
vultis vt faciant vobis homines, & vos facite Luc. 6.
13 illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ. * † In- d. 31.
trate per angustam portam: quia lata porta, † Luc. 13. c. 24.
& spatiosa via est, quæ ducit ad perditio-
14 nem, & multi sunt qui intrant per eam. *
Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ du-
cit ad vitam: & pauci sunt, qui inueniunt eam!
15 * Attendite à falsis prophetis, qui veniunt
C ad vos in vestimentis ouium, intrinsecùs au-
16 tem sunt lupi rapaces: * à fructibus eorum
cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis
17 vuas, aut de tribulis ficus? * Sic omnis arbor
bona fructus bonos facit: mala autem arbor
18 malos fructus facit. * Non potest arbor bona
malos fructus facere: neque arbor mala bo-
19 nos fructus facere: * † Omnis arbor, quæ non † Sup. 3.
facit fructum bonum, excidetur, & in ignem b. 10.
20 mittetur. * Igitur ex fructibus eorum cognos-
21 cetis eos. * † Non omnis, qui dicit mihi, Domi- † Inf. 25. a 11.
ne, Domine, intrabit in regnum cœlorum: Luc. 6.
sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœ- g. 46.
22 lis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. *
Multi dicent mihi in illa die: Domine, Do-
mine, nonne in nomine tuo prophetauimus,
& † in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in † Act. 19.
23 nomine tuo virtutes multas fecimus? * Et c. 13.
tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos:
† discedite à me qui operamini iniquitatem. † Psa. 6. b 9.
24 † * Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & Inf 25.
D facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædi- d. 41.
25 ficauit domum suam supra petram, * & des- Luc. 13. f 27.
cendit pluuia, & venerunt flumina, & flaue- † Luc. 6.
runt venti, & irruerunt in domum illam, & g. 48. Rom. 2.
non cecidit: fundata enim erat super petram. c. 13.
26 * Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non Iac. 1 d. 12.
facit ea, similis erit viro stulto, qui ædifica-
27 uit domum suam super arenam: * & descen-
dit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt
venti, & irruerunt in domum illam, & ceci-
28 dit, & fuit ruina illius magna. * Et factum est:
cùm consummasset Iesus verba hæc, admira- † Marc. 1.
29 bantur turbæ super doctrina eius. * † Erat c. 22.
enim docens eos sicut potestatem habens, & Luc. 4. e. 32.
non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

CAPVT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos malè habentes, verbo spiritus eiicit: Scribam sequi volentem reiicit, alium verò patre insepulto mox sequi iubet: nauicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur vt à suis finibus discedat.

1 CVm autem descendisset de monte, se-
2 cutæ sunt eum turbæ multæ: * † & ec- † Mar. 1. d. 40.
A ce leprosus veniens, adorabat eum dicens: Luc. 5. c. 12.
3 Domine, si vis, potes me mundare. * Et ex-
tendens Iesus manum, tetigit eum, dicens.
Volo. Mundare. Et confestim mundata est

lepra eius. * Et ait illi Iesus: Vide, nemini di- 4
† Leu. 14 a. 2. xeris: sed vade, † ostende te sacerduti, & of-
fer munus, quod præcepit Moyses, in testi-
† Luc. 7. a 1. monium illis. * † Cùm autem introisset Ca- 5
phatnaum, accessit ad eum Centurio, rogans
eum, * & dicens: Domine, puer meus iacet 6
in domo paralyticus, & male torquetur. * Et 7
ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum.
† Luc. 6. a. 6. * Et respondens Centurio, ait: † Domine 8
non sum dignus vt intres sub tectum meum:
sed tantùm die verbo, & sanabitur puer
meus. * Nam & ego homo sum sub pote- 9
state constitutus, habens sub me milites, &
dico huic: Vade, & vadit; & alij, Veni, & B
venit; & seruo meo, Fac hoc, & facit. * Au- 10
diens autem Iesus miratus est, & sequentibus
se dixit: Amen dico vobis, non inueni tan-
tam fidem in Israel. * Dico autem vobis, quòd 11
† Malac 1. c. 11. multi † ab Oriente, & Occidente venient, &
recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob
in regno cœlorum: * filij autem regni eiicien- 12
tur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, &
stridor dentium. * Et dixit Iesus Centurio- 13
ni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sa-
natus est puer in illa hora. * Et cùm venis- 14
set Iesus in domum Petri, vidit socrum eius
iacentem, & febricitantem: * & tetigit ma- 15
num eius, & dimisit eam febris, & surrexit
† Mar. 1. c 32. & ministrabat eis. * † Vespere autem facto, 16
obtulerunt ei multos dæmonia habentes: &
eiiciebat spiritus verbo: & omnes malè ha-
bentes curauit: * vt adimpleretur quod di- 17
† Isa 53. b 4. 1. Pet. 2. d. 24. ctum est per † Isaiam prophetam, dicentem:
Ipse infirmitates nostras accepit: & ægrota-
tiones nostras portauit. * Videns autem Iesus 18
turbas multas circum se, iussit ire trans fretum. C
* Et accedens vnus Scriba, ait illi: Magister, 19
sequar te, quocumque ieris. * Et dicit ei Ie- 20
† Luc. 9. g. 58. sus: † Vulpes foueas habent, & volucres cœ-
li nidos: filius autem hominis non habet vbi
caput reclinet. * Alius autem de discipulis 21
eius ait illi: Domine, permitte me primùm
ire, & sepelire patrem meum. * Iesus autem 22
ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos se-
† Mar. 4. d 36. Luc. 8 c. 22. pelire mortuos suos. * † Et ascendente eo 23
in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius:
* & ecce motus magnus factus est in mari, 24
ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse verò
dormiebat. * Et accesserunt ad eum Discipu- 25
li eius, & suscitauerunt eum, dicentes: Domi-
ne, salua nos, perimus. * Et dicit eis Iesus: 26
Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc sur-
gens, imperauit ventis & mari, & facta est
tranquillitas magna. * Porrò homines mirati 27
sunt, dicentes: qualis est hic, quia venti & ma-
† Mar. 5. a 1. Luc. 8. d. 26. re obediunt ei? * † Et cùm venisset trans fre- 28
tum in regionem Gerasenorum, occurre- D
runt ei duo habentes dæmonia, de monu-
mentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo pos-
set transire per viam illam. * Et ecce clamaue- 29
runt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Iesu fili Dei?
Venisti huc ante tempus torquere nos? * † 30
† Mar 5. a. 11. Erat autem non longè ab illis grex multorum

31 porcorum pascens. * Dæmones autem roga- Luc. 8. e. 32.
bant eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte
32 nos in gregem porcorum. * Et ait illis: Ite.
At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce
impetu abiit totus grex per præceps in mare:
33 & mortui sunt in aquis. * Pastores autem fu-
gerunt: & venientes in ciuitatem, nuntiaue-
runt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.
34 * Et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu: & † † Mar. 5. b. 17.
viso eo rogabant, vt transiret à finibus eorum. Luc. 8. e. 37.

CAPVT IX

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cùm publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & vbique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1 ET ascendens in nauiculam transfretauit,
2 & venit in ciuitatem suam. * † Et ecce † Mar. 2. a. 3.
A offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Luc. 5. d. 18.
Et videns Iesus fidem illorum, dixit paraly-
tico: Confide fili, remittuntur tibi pecca-
3 ta tua. * Et ecce quidam de Scribis dixerunt
4 intra se: Hic blasphemat. * Et cùm vidisset
Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid co-
5 gitatis mala in cordibus vestris? * Quid est
facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata
6 tua; an dicere: Surge, & ambula? * Vt au-
tem sciatis, quia filius hominis habet pote-
statem in terra dimittendi peccata, tunc ait
paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & va-
7 de in domum tuam. * Et surrexit, & abiit in
8 domum suam. * Videntes autem turbæ timue-
runt, & glorificauerunt Deum, qui dedit po-
9 testatem talem hominibus. * † Et, cùm tran- † Mar. 2. b. 14.
B siret inde Iesus, vidit hominem sedentem in Luc. 5. e. 27.
telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Se-
10 quere me. Et surgens, secutus est eum. * Et
factum est discumbente eo in domo, ecce
multi publicani & peccatores venientes, dis-
11 cumbebant cum Iesu, & discipulis eius. * Et
videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius:
Quare cum publicanis & peccatoribus man-
12 ducat Magister vester? * At Iesus audiens,
ait: Non est opus valentibus medicus, sed
13 malè habentibus. * Euntes autem discite
quid est: † Misericordiam volo, & non sa- † Ose. 6. c. 6.
crificium. Non enim veni vocare iustos, † Inf. 12. a. 7.
14 sed peccatores. * Tunc accesserunt ad eum † 1. Tim. 1. c. 15.
discipuli Ioannis, dicentes: † Quare nos, & † Mar. 2. c. 18.
Pharisæi, ieiunamus frequenter: discipuli
15 autem tui non ieiunant? * Et ait illis Iesus: Luc. 5. f. 33.
Numquid possunt filij sponsi lugere quam-
diu cum illis est sponsus? Venient autem dies
cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiuna-
16 bunt. * Nemo autem immittit commissuram
panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim
plenitudinem eius à vestimento, & peior scis-
sura

ſura fit. * Neque mittunt vinum nouum in 17
vtres veteres,alioquin rumpuntur vtres,& vi-
num effunditur & vtres pereunt. Sed vinum C
nouum in vtres nouos mittunt, & ambo con-
† Mar.5. c.22. Luc.8. f.41. ſeruantur. * † Hæc illo loquente ad eos, ecce 18
princeps vnus acceſſit, & adorabat eum, di-
cens: Domine, filia mea modò defuncta eſt:
ſed veni, impone manum tuam ſuper eam,
& viuet. * Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum, 19
† Mar.5. c.25. Luc.8. f.43. & diſcipuli eius. * † Et ecce mulier, quæ ſan- 20
guinis fluxum patiebatur duodecim annis,
acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimen-
ti eius. * Dicebat enim intra ſe: Si tetigero 21
tantùm veſtimentum eius, ſalua ero. * At Ie- 22
ſus conuerſus, & videns eam, dixit: Confi-
de filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua fa-
cta eſt mulier ex illa hora. * Et cùm veniſſet 23
Ieſus in domum principis, & vidiſſet tibici-
nes & turbam tumultuantem, dicebat. * Re- 24
cedite: non eſt enim mortua puella,ſed dor-
mit. Et deridebant eum. * Et cùm eiecta eſ- 25
ſet turba, intrauit: & tenuit manum eius. Et
ſurrexit puella. * Et exiit fama hæc in vniuer- 26
ſam terram illam. * Et tranſeunte inde Ieſu, 27
ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & di-
centes: Miſerere noſtri, fili Dauid. * Cùm 28
autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum D
cæci. Et dicit eis Ieſus: Creditis quia hoc
poſſum facere vobis? Dicunt ei: Vtique,Do-
mine. * Tunc tetigit oculos eorum, dicens: 29
Secundùm fidem veſtram fiat vobis.* Et aper- 30
ti ſunt oculi eorum: & comminatus eſt illis
Ieſus, dicens: Videte ne quis ſciat. * Illi au- 31
tem exeuntes, diffamauerunt eum in tota ter-
† Inf.12. b.22. Luc.11. b.14. ra illa. * Egreſſis autem illis, † ecce obtule- 32
runt ei hominem mutum,dæmonium haben-
tem. * Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus, 33
& miratæ ſunt turbæ, dicentes: Nunquam
apparuit ſic in Iſrael. * Phariſæi autem dice- 34
bant: In principe dæmoniorum eiicit dæmo-
† Mar.6. a.6. nes. * † Et circuibat Ieſus omnes ciuitates & 35
caſtella, docens in ſynagogis eorum, & præ-
dicans euangelium regni, & curans omnem
languorem,& omnem infirmitatem. * Videns 36
autem turbas, miſertus eſt eis: quia erant ve-
xati, & iacentes ſicut oues non habentes pa-
† Luc.10. a.2. ſtorem. * Tunc dicit diſcipulis ſuis: † Meſſis 37
quidem multa, operarij autem pauci. * Roga- 38
te ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios
in meſſem ſuam.

Capvt X.

Legatio ac inſtructio duodecim Apoſtolorum (quorum hic nomina recenſentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmoſque curandos: qui aduerſus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Chriſtus non venit vt mittat pacem, ſed gladium, ipſeque coram hominibus confitendus eſt, neque quidquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Chriſtum, honorat Chriſtum, & ita mercedem recipiet.

Mar.3. b.13. Luc.6. b.13. & 9. a.1. ET conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, 1
dedit illis poteſtatem ſpirituum immun-
A dorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem
2 languorem, & omnem infirmitatem. * Duo-
decim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc.
Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & An-
3 dræas frater eius. * Iacobus Zebedæi, & Ioan-
nes frater eius, Philippus, & Bartholomæus,
Thomas, & Matthæus publicanus, Iaco-
4 bus Alphæi, & Thaddæus, * Simon Chana-
næus, & Iudas Iſcariotes, qui & tradidit
5 eum. * Hos duodecim miſit Ieſus; præci-
piens eis, dicens: in viam gentium ne abie-
ritis, & in ciuitates Samaritanorum ne in-
6 traueritis: * ſed potiùs ite † ad oues, quæ † Act.13. g.46.
7 perierunt domus Iſrael. * Euntes autem præ-
dicate, dicentes: Quia appropinquauit re-
8 gnum cœlorum. * Infirmos curate, mortuos
ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eiici-
9 te, gratis accepiſtis, gratis date. * † Nolite † Marc.6. a.8.
B poſſidere aurum, neque argentum, neque pe- Luc.9.
10 cuniam in zonis veſtris: * non peram in via, a.3. 10. a.4.
neque duas tunicas, neque calceamenta, ne-
que virgam: dignus enim eſt operarius cibo
11 ſuo. * In quamcumque autem ciuitatem aut
caſtellum intraueritis, interrogate, quis in
ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.
12 * Intrantes autem in domum, ſalutate eam
13 dicentes: Pax huic domui. * Et ſi quidem
fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſu-
per eam: ſi autem non fuerit digna, pax ve-
14 ſtra reuertetur ad vos. * Et quicumque non
receperit vos, neque audierit ſermones ve-
ſtros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, ex-
15 cutite puluerem de pedibus veſtris. * Amen
dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomo-
rum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm
16 illi ciuitati. * † Ecce ego mitto vos ſicut oues † Luc.10. a.3.
in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſi-
cut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.
17 * Cauete autem ab hominibus. Tradent enim
vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagella-
18 bunt vos: * & ad præſides & ad reges duce-
mini propter me,in teſtimonium illis, & gen-
19 tibus. * † Cùm autem tradent vos,nolite cogi- † Luc.12. b.11.
tare quomodo aut quid loquamini: dabitur
20 enim vobis in illa hora,quid loquamini.* non
C enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Pa-
21 tris veſtri, qui loquitur in vobis. * Tradet au-
tem frater fratrem in mortem, & pater fi-
lium: & inſurgent filij in parentes, & morte
22 eos afficient: * & eritis odio omnibus pro-
pter nomen meum: qui autem perſeuerauе-
23 rit vſque in finem, hic ſaluus erit. * Cùm au-
tem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite
in aliam. Amen dico vobis, non conſumma-
bitis ciuitates Iſrael, donec veniat Filius ho-
24 minis. * † Non eſt diſcipulus ſuper magi- † Luc.6. f.40.
25 ſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum. * ſuf- Ioan.13. b.16. 15. c.20.
ficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius; & ſer-
uo, ſicut dominus eius. Si patrem familias
Beelzebub vocauerunt: quanto magis dome-
26 ſticos eius? * Ne ergo timueritis eos. † Nihil † Marc.4. c.22.
enim eſt opertum, quod non reuelabitur; & Luc.8. b.17. 12. a.2.
27 occultum, quod non ſcietur. * Quod dico vobis

in tenebris,dicite in lumine : & quod in aure
auditis, prædicate super tecta. * Et nolite ti- 28
mere eos,qui occiduut corpus animam autem
non possunt occidere : sed potiùs timete eum,
qui potest & animam & corpus perdere in
2.Reg 14. e.11 gehennam. * † Nonne d..o passeres asse væ- 29
neunt : & vnus ex illis non cadet super ter-
Act. 27. f. 35. tam sine patre vestro ? * Vestri autem capilli 30
capitis omnes numerati sunt. * Nolite ergo 31
timere : multis passeribus meliores estis vos.
† Mar 8 d 38. * † Omnis ergo qui confitebitur me coram 32
Luc. 9. c. hominibus , confitebor & ego eum coram
20.12 b 8. Patre meo, qui in cœlis est : * qui autem ne- 33
2 Tim. 2. b 12. gauerit me coram hominibus, negabo & ego
eum coram Patre meo,qui in cœlis est.* No- 34
lite arbitrari quia pacem venerim mittere in D
terram : non veni pacem mittere, sed gla-
† Luc. 12. g 51. dium. * † veni enim separare hominem ad- 35
uersus patrem suum, & filiam aduersus ma-
trem suam, & nurum aduersus socrum suam:
† Mich 7. b 6. * † & inimici hominis,domestici eius. * † Qui 36
† Luc. 14. amat patrem aut matrem plus quàm me, non 37
f. 26. est me dignus : & qui amat filium aut filiam
† Inf. 16. d 4. super me, non est me dignus. * † Et qui non 38
Mar. 8. accipit crucem suam, & sequitur me, non est
d 14. me dignus. * Qui inuenit animam suam,per- 39
Luc. 14. f. 27. det illam : & qui † perdiderit animam suam
† Luc. 9. propter me,inueniet eam. * † Qui recipit vos, 40
c 14. 17. me recipit : & qui me recipit, recipit eum,
g 11. Ioan. 12. qui me misit. * Qui recipit prophetam in no- 41
f. 25. mine prophetæ , mercedem prophetæ acci-
† Luc. 10. e 16. piet : & qui recipit iustum in nomine iusti,
Ioan. 13. c. 20. mercedem iusti accipiet. * † Et quicumque 42 D
† Mar 9. potum dederit vni ex minimis istis calicem
f. 40. aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli:
amen dico vobis,non perdet mercedem suam.

CAPVT XI.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum : quibus post Christi responsum abeuntibus , ipse coram turbis laudat Ioannem ; Iudæos verò pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat , exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes : confessio Iesu ad Patrem : oneratos ad se vocat Christus , dicens iugum suum esse suaue.

ET factum est, cùm consummasset Iesus, 1
præcipiens duodecim discipulis suis,tran- A
siit inde vt doceret & prædicaret in ciuitati-
† Luc. 7. e. 18. bus eorum.* † Ioannes autem cùm audisset in 2
vinculis opera Christi, mittens duos de dis-
cipulis suis , * ait illi : Tu es, qui venturus es, 3
an alium expectamus : * Et respondens Iesus 4
ait illis : Euntes renuntiate Ioanni quæ audi-
† Isa. 35. b. 5. stis & vidistis. * † Cæci vident, claudi ambu- 5
lant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mor-
† Isa. 61. a. 1. tui resurgunt, † pauperes euangelizantur: * & 6
beatus est, qui non fuerit scandalizatus in
Luc. 7. d. 22. me. * † Illis autem abeuntibus , cœpit Iesus 7
dicere ad turbas de Ioanne : Quid existis in
desertum videre ? arundinem vento agita-
tam. * Sed quid existis videre ? hominem 8
mollibus vestitum ? Ecce qui mollibus ve-
stiuntur, in domibus tegum sunt. * Sed quid 9

B existis videre? prophetam? Et iam dico vobis,&
10 plus quàm prophetam. * Hic est enim de quo
scriptum est.† Ecce ego mitto angelum meum † Mal. 3.
ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam a. 1.
11 ante te. * Amen dico vobis, non surrexit in- Mar. 1. a. 2.
ter natos mulierum maior Ioanne Baptista : Luc. 7.
qui autem minor est in regno cœlorum , ma- d. 27.
12 ior est illo. * A diebus autem Ioannis Bapti-
stæ vsque nunc , regnum cœlorum vim pati-
13 tur ,& violenti rapiunt illud. * Omnes enim
prophetæ & lex, vsque ad Ioannem , prophe-
14 tauerunt : * & si vultis recipere , † ipse est † Mal. 4.
15 Elias , qui venturus est. * Qui habet aures b. 5.
16 audiendi, audiat. * Cui autem similem æsti-
C mabo generationem istam ? Similis est pueris
sedentibus in foro, qui clamantes coæquali-
17 bus * dicunt : Cecinimus vobis , & non salta-
18 stis : lamentauimus, & non planxistis. * Ve-
nit enim Ioannes neque manducans neque
19 bibens, & dicunt : Dæmonium habet. * Ve-
nit filius hominis manducans & bibens , &
dicunt : Ecce homo vorax, & potator vini,
publicanorum & peccatorum amicus. Et iu-
20 stificata est sapientia à filiis suis. * Tunc cœ-
pit exprobrare ciuitatibus in quibus factæ
sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent
21 pœnitentiam. * † Væ tibi Corozain , væ tibi † Luc. 10.
Bethsaida : quia , si in Tyro & Sidone factæ c. 13.
essent virtutes , quæ factæ sunt in vobis, olim
in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.
22 * Verumtamen dico vobis : Tyro & Sidoni
23 remissiùs erit in die iudicij , quàm vobis. * Et
D tu Capharnaum , numquid vsque in cœlum
exaltaberis ? vsque in infernum descendes.
quia , si in Sodomis factæ fuissent virtutes,
quæ factæ sunt in te , fortè mansissent vsque
24 in hanc diem. * Verumtamen dico vobis,
quia terræ Sodomorum remissiùs erit in die
25 iudicij , quàm tibi. * In illo tempore respon-
dens Iesus dixit : Confiteor tibi , Pater, Do-
mine cœli & terræ , quia abscondisti hæc à
sapientibus,& prudentibus,& reuelasti ea par-
26 uulis. * Ita Pater : quoniam sic fuit placitum
27 ante te. * Omnia mihi tradita sunt à Patre
meo. † Et nemo nouit filium , nisi Pater : ne- † Ioan. 6.
que Patrem quis nouit, nisi Filius ,& cui vo- e. 46. 7. d. 28. 8. b. 19.
28 luerit Filius reuelare. * Venite ad me om- 10. c. 15.
nes, qui laboratis , & onerati estis , & ego re-
29 ficiam vos. * Tollite iugum meum super vos,
& discite à me,quia mitis sum, & humilis cor-
de : & † inuenietis requiem animabus ve- † Ier. 6.
30 stris.* † Iugum enim meum suaue est,& onus d. 16.
meum leue. † 1. Ioan. 5. a. 3.

CAPVT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat : Pharisæorum machinationi tacitus cedens , variósque à se curatos silere præcipiens , implet Isaiæ vaticinium : dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub eiicere dæmonia blasphemantes conuincit falsum dicere ; dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem , & de omni verbo otioso

reddendam

reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Ionæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

Mar.2.d.23. Luc.6.a.1. IN illo tempore abiit Iesus per sata sabba- 1
to: discipuli autem eius esurientes cœpe- A
runt vellere spicas, & manducare. * Pharisæi 2
autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli
tui faciunt quod non licet facere sabbatis. * 3
† 1.Reg.21.b.6. At ille dixit eis: Non legistis † quid fecerit
Dauid, quando esuriit, & qui cum eo erant:
* quomodo intrauit in domum Dei, & pa- 4
nes propositionis comedit, quos non licebat
† Leu.24.b.9. ei edere, neque his qui cum eo erant, † nisi
solis sacerdotibus? * Aut non legistis in le- 5
† Nu.28.b.9. ge, † quia sabbatis sacerdotes in templo sab-
batum violant, & sine crimine sunt? * Di- 6
co autem vobis, quia templo maior est hic.
† 1.Reg.15.e.22. Eccle.4.d.17. Osee 6.c.6. Sup.9.b.13. * Si autem sciretis, quid est: † Misericor- 7
diam volo, & non sacrificium: numquam
condemnassetis innocentes.* Dominus enim 8
est filius hominis etiam sabbati. * Et cum in- 9
† Mar.3.a.1. Luc.6.a.6. de transisset, venit in synagogam eorum. * † 10
Et ecce homo manum habens aridam, & in-
terrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis
curare? vt accusarent eum. * Ipse autem di- 11
† Deut.22.a.4. xit illis: † Quis erit ex vobis homo, qui ha-
beat ouem vnam, & si ceciderit hæc sabba-
tis in foueam, nónne tenebit & leuabit
eam? * Quantò magis melior est homo oue? 12
Itaque licet sabbatis benefacere. * Tunc ait 13
homini: Extende manum tuam. Et extendit,
& restituta est sanitati sicut altera. * Exeun- 14
tes autem Pharisæi, consilium faciebant ad- B
uersus eum, quomodo perderent eum. * Ie- 15
sus autem sciens recessit inde: & secuti sunt
eum multi, & curauit eos omnes: * & præ- 16
cepit eis ne manifestum eum facerent. * Vt 17
adimpleretur quod dictum est per Isaiam
† Isai.42.a.1. Prophetam, dicentem: * † Ecce puer meus, 18
quem elegi, dilectus meus, in quo benè com-
placuit animæ meæ. Ponam spiritum meum
super eum, & iudicium gentibus nuntiabit.* 19
Non contendet, neq; clamabit, neque audiet
aliquis in plateis vocem eius: * arundinem 20
quassatam non confringet, & linum fumi-
gans non extinguet, donec eiiciat ad victo-
riam iudicium: * & in nomine eius Gen- 21
tes sperabunt. * Tunc oblatus est ei dæmo- 22
nium habens, cæcus, & mutus, & curauit
eum ita vt loqueretur, & videret. * Et stupe- 23
bant omnes turbæ, & dicebant: Numquid
† Sup.9.d.34. Mar.3.c.22. Luc.11.b.15. hic est filius Dauid? * † Pharisæi autem au- 24
dientes, dixerunt: Hic non eiicit dæmones
nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. * 25
Iesus autem sciens cogitationes eorum, di-
† Luc.11.b.17. xit eis: † Omne regnum diuisum contra se,
desolabitur: & omnis ciuitas, vel domus di-
uisa contra se, non stabit. * Et si satanas sata- 26
nam eiicit, aduersus se diuisus est: quomodo
ergo stabit regnum eius? * Et si ego in Beel- 27
zebub eiicio dæmones, filij vestri in quo eii-
ciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Si au- 28
tem ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur

29 peruenit in vos regnum Dei. * Aut quomodo
potest quisquam intrare in domum fortis, &
vasa eius diripere, nisi priùs alligauerit for-
30 tem? & tunc domum illius diripiet. * Qui
C non est mecum, contra me est: & qui non
31 congregat mecum, spargit. * † Ideò dico vo- † Mar.3.d.28.29.
bis: Omne peccatum & blasphemia remit- Luc.12.b.10.
tetur hominibus, spiritus autem blasphemia
32 non remittetur. * Et quicumque dixerit ver-
bum contra filium hominis, remittetur ei:
qui autem dixerit contra Spiritum sanctum,
non remittetur ei, neque in hoc sæculo, ne-
33 que in futuro. * Aut facite arborem bonam,
& fructum eius bonum: aut facite arborem
malam, & fructum eius malum: siquidem ex
34 fructu arbor agnoscitur. * Progenies vipera-
rum, quomodo potestis bona loqui, cùm si-
tis mali? † ex abundantia enim cordis os lo- † Luc.6.g.45.
35 quitur. * Bunus homo de bono thesauro pro-
fert bona: & malus homo de malo thesauro
36 profert mala. * Dico autem vobis, quoniam
omne verbum otiosum, quod locuti fuerint
homines, reddent rationem de eo in die iu-
37 dicij. * Ex verbis enim tuis iustificaberis, &
38 ex verbis tuis condemnaberis. * Tunc res-
ponderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis,
dicentes: Magister, volumus à te signum vi-
39 dere. * Qui respondens ait illis: † Generatio † Inf.16.a.4.
mala & adultera signum quærit: & signum Luc.11.d.29.
non dabitur ei, nisi signum † Ionæ Prophe- 1.Cor.1.c.22.
40 tæ. * Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tri-
bus diebus, & tribus noctibus: sic erit Filius † Ion.2.a.1.
hominis in corde terræ tribus diebus, & tri-
41 bus noctibus. * † Viri Niniuitæ surgent in iu- † Ion.3.b.5.
dicio cum generatione ista, & condemna-
D bunt eam: quia pœnitentiam egerunt in
prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas
42 hic. * Regina austri surget in iudicio cum
generatione ista, & condemnabit eam: † † 3.Reg.10.a.1.
quia venit à finibus terræ audire sapientiam 2.Par.9.a.1.
Salomonis, & ecce plus quàm Salumon hic.
43 * † Cùm autem immundus spiritus exierit † Luc.11.c.24.
ab homine, ambulat per loca arida, quærens
44 requiem, & non inuenit. * Tunc dicit: Re-
uertar in domum meam, vnde exiui. Et ve-
niens innenit eam vacantem, scopis munda-
45 tam, & ornatam. * Tunc vadit, & assumit se-
ptem alios spiritus secum neqnlores se, & in-
trantes habitant ibi: † & fiunt nouissima ho- † 2.Pet.2.d.20.
minis illius pejora prioribus. Sic erit & ge-
46 nerationi huic pessimæ. * † Adhuc eo loquen- † Mar.3.d.31.
te ad turbas, ecce mater eius & fratres sta- Luc.8.c.19.
47 bant foris, quærentes loqui ei. * Dixit autem
ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui fo-
48 ris stant quærentes te. * At ipse respondens
dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui
49 sunt fratres mei? * Et extendens manum in
discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, &
50 fratres mei. * Quicumque enim fecerit vo-
luntatem Patris mei, qui in cœlis est; ipse
meus frater, & soror, & mater est.

CAPVT

CAPVT XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat 1
† Mar. 4. a.1. Luc. 8. a.4.
secus mare.* † Et congregatæ sunt ad eum 2
turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendens A
sederet, & omnis turba stabat in littore: * 3
& locutus est eis multa in parabolis, dicens:
Ecce exiit qui seminat seminare. * Et dum 4
seminat, quædam ceciderunt secus viam, &
venerunt volucres cœli, & comederunt ea.
* Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non 5
habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. * sole autem orto æstuauerunt: & quia 6
non habebant radicem, aruerunt. * Alia au- 7
tem ceciderunt in spinas: & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. * Alia autem ceci- 8
derunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum,
aliud trigesimum. * Qui habet aures audien- 9
di audiat. * Et accedentes discipuli dixerunt 10
ei: Quare in parabolis loqueris eis? * Qui 11
respondens, ait illis: Quia vobis datum est B
nosse mysteria regni cœlorum: illis autem
† Inf. 25. c.29.
non est datum. * † Qui enim habet, dabitur 12
ei, & abundabit: qui autem non habet, &
quod habet auferetur ab eo. * Ideò in para- 13
bolis loquor eis: quia videntes non vident,
& audientes non audiunt, neque intelligunt.
* Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicen- 14
† Isai. 6. c.9. Mar. 4. b.12. Luc 8. c.10. Ioan. 12. f.40. Act. 28. f.26. Rom. 11. b.8.
tis: † Auditu audietis, & non intelligetis: &
videntes videbitis, & non videbitis. * Incras- 15
satum est enim cor populi huius, & auribus
grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt:
nequando videant oculis, & auribus audiant,
& corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. * Vestri autem beati oculi quia vi- 16
dent, & aures vestræ quia audiunt. * † Amen 17
† Luc. 10. e.24.
quippe dico vobis, quia multi prophetæ & C
iusti cupierunt videre quæ videtis, & non
viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. * Vos ergo audite parabolam seminan- 18
tis. * Omnis qui audit verbum regni, & non 19
intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus
viam seminatus est. * Qui autem super pe- 20
trosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud: * 21
non habet autem in se radicem, sed est temporalis. facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur. * Qui autem seminatus est in spinis, hic 22
est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi
istius, & fallacia diuitiarum, suffocat verbum, & sine fructu efficitur. * Qui verò in 23
terram bonam seminatus est, hic est, qui
audit verbum, & intelligit, & fructum affert,
& facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.
24 * † Aliam parabolam proposuit illis, dicens: † Mar. 4. c.26.
Simile factum est regnum cœlorum homini,
25 qui seminauit bonum semen in agro suo. *
cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in me-
26 dio tritici, & abiit. * Cùm autem creuisset
D herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt
27 & zizania. * Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde er-
28 go habet zizania? * Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei, Vis,
29 imus, & colligimus ea? * Et ait: Non: ne
fortè colligentes zizania, eradicetis simul
30 cum eis & triticum. * Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis
dicam messoribus: Colligite primùm zizania,
& alligate ea in fasciculos ad comburendum,
triticum autem congregate in horreum meũ.
31 * † Aliam parabolam proposuit eis dicens: Si- † Mar. 4. d.31. Luc. 13. d.19.
mile est regnum cœlorum grano sinapis, quod
32 accipiens homo seminauit in agro suo: * quod
E minimum quidem est omnibus seminibus:
cùm autem creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli ve-
33 niant, & habitent in ramis eius. * Aliam parabolam locutus est eis. † Simile est regnum † Luc. 13. d.21.
cœlorum fermento, quod acceptum mulier
abscondit in farinæ satis tribus, donec fer-
34 mentatum est totum. * Hæc omnia locutus
est Iesus in parabolis ad turbas: & sine para-
35 bolis non loquebatur eis: * vt impleretur
quod dictum erat per Prophetam dicentem:
† Aperiam in parabolis os meum, eructabo † Ps. 77. a.2.
36 abscondita à constitutione mundi. * † Tunc, † Mar. 4. d.34.
dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edisse-
37 re nobis parabolam zizaniorum agri. * Qui
respondens ait illis: Qui seminat bonum se-
38 men, est Filius hominis. * Ager autem, est
mundus. Bonum verò semen, hi sunt filij re-
39 gni. Zizania autem, filij sunt nequam. * Inimicus autem, qui seminauit ea, est diabolus. † Messis verò, consummatio sæculi est. † Apoc. 14. e.15.
40 Messores autem, angeli sunt. * Sicut ergo
colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic
41 erit in consummatione sæculi. * mittet filius
F hominis angelos suos, & colligent de regno
eius omnia scandala, & eos qui faciunt ini-
42 quitatem: * & mittent eos in caminum ignis.
43 Ibi erit fletus, & stridor dentium. * † Tunc † Sap. 3. a.7. Dan. 12. a.3.
iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eo-
44 rum. Qui habet aures audiendi, audiat. * Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito
in agro: quem qui inuênit homo, abscondit,
& præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa
45 quæ habet, & emit agrum illum. * Iterùm simile est regnum cœlorum homini negotia-
46 tori, quærenti bonas margaritas. * Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit, & vendidit
omnia

omnia quæ habuit, & emit eam. * Iterùm 47
simile est regnum cœlorum sageuæ missæ in
mare, & ex omni genere piscium congre-
ganti. * quam, cùm impleta esset, educentes, 48
& secus littus sedentes, elegerunt bonos in
vasa, malos autem foras miserunt. * Sic erit 49
in consummatione sæculi: exibunt angeli, &
separabunt malos de medio iustorum, * & 50
mittent eos in caminum ignis: ibi erit fle-
tus, & stridor dentium. * Intellexistis hæc 51
omnia? Dicunt ei: Etiam. * Ait illis: Ideò 52
omnis scriba doctus in regno cœlotum, simi- G
lis est homini patrifamilias, qui profert de
thesauro suo noua & vetera. * Et factum est, 53
cum consummasset Iesus parabolas istas, tran-
† Mar. 6. a. 1. Luc. 4. c. 16. siit inde. * Et † veniens in patriam suam, do- 54
cebat eos in synagogis eorum, ita vt mira-
rentur, & dicerent: Vnde huic sapientia
† Ioan 6. e. 42. hæc, & virtutes? * † Nónne hic est fabri fi- 55
lius? Nónne mater eius dicitur Maria; &
fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon,
& Iudas? * & sorores eius, nónne omnes 56
apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?
* Et scandalizabantur in eo. Iesus autem di- 57
xit eis: Non est propheta sine honote, nisi
in patria sua, & in domo sua. * Et non fecit 58
ibi virtutes multas, propter incredulitatem
illorum.

Capvt XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrúmque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

Mar 6. b 14. Luc. 9. a. 7. IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha 1
famam Iesu: * & ait pueris suis: Hic est 2
Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & A
† Mar 6. c. 17. Luc 5. d. 19. ideò virtutes opetantur in eo. * † Herodes 3
enim tenuit Ioannem, & alligauit eum: &
posuit in carcerem propter Herodiadem
vxorem fratris sui. * Dicebat enim illi Ioan- 4
nes: Non licet tibi habere eam. * Et volens 5
† Inf. 21. e. 26. illum occidere, timuit populum: † quia si-
cut prophetam eum habebant. * Die autem 6
natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in
medio, & placuit Herodi. * Vnde cum iu- 7
ramento pollicitus est ei dare quodcumque
postulasset ab eo. * At illa præmonita à matre 8
sua, Da mihi, inquit, hîc in disco caput Ioan-
nis Baptistæ. * Et contristatus est rex: pro- 9
pter iuramentum autem, & eos qui pariter
recumbebant, iussit dari. * Misitque & de- 10
collauit Ioannem in carcere. * Et allatum est 11
caput eius in disco, & datum est puellæ, &
attulit matri suæ. * Et accedentes discipuli 12
eius, tulerunt corpus eius, & sepelierunt il- B
† Mar. 6. d 31. Luc 9. a. 10. Ioan. 6. a. 3. lud: & venientes nuntiauerunt Iesu. * † Quod 13
cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula,
in locum desertum seorsum: & cum audis-
sent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de
14 ciuitatibus. * Et exiens vidit turbam mul-
tam, & misertus est eis, & curauit langui-
15 dos eorum. * Vespere autem facto, accesse-
runt ad eum discipuli eius, dicentes: De-
sertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte
turbas, vt euntes in castella, emant sibi es-
16 cas. * Iesus autem dixit eis: Non habent
17 necesse ire: date illis vos manducare. * Res-
ponderunt ei: † Non habemus hîc nisi quin- † Ioan. 6. a. 9.
18 que panes, & duos pisces. * Qui ait eis: Af-
19 ferte mihi illos huc. * Et cum iussisset turbam
discumbere super fœnum, acceptis quinque
panibus, & duobus piscibus, aspiciens in
cœlum benedixit, & fregit, & dedit disci-
20 pulis panes, discipuli autem turbis. * Et man-
C ducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tule-
runt reliquias, duodecim cophinos fragmen-
21 torum plenos. * Manducantium autem fuit
numerus, quinque millia virorum, exceptis
22 mulieribus, & paruulis. * † Et statim compu- † Mar. 6. f. 45.
lit Iesus discipulos ascendere in nauiculam,
& præcedere eum trans fretum, donec di-
23 mitteret turbas. * Et dimissa turba, † ascen- † Ioan. 6. b. 15.
dit in montem solus orare. Vespere autem
24 facto solus erat ibi. * nauicula autem in me-
dio mati iactabatur fluctibus: erat enim con-
25 trarius ventus. * Quarta autem vigilia noctis,
26 venit ad eos ambulans super mare. * Et vi-
dentes eum super mare ambulantem, turba-
ti sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et
27 præ timore clamauerunt. * Statimque Iesus
locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego
28 sum, nolite timere. * Respondens autem Pe-
D trus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te ve-
29 nire super aquas. * At ipse ait: Veni. Et des-
cendens Petrus de nauicula, ambulabat su-
30 per aquam vt veniret ad Iesum. * Videns
verò ventum validum, timuit: & cum cœ-
pisset mergi, clamauit dicens: Domine, sal-
31 uum me fac. * Et continuò Iesus extendens
manum, apprehendit eum: & ait illi: Mo-
32 dicæ fidei, quare dubitasti? * Et cum ascen-
33 dissent in nauiculam, cessauit ventus. * Qui
autem in nauicula erant, venerunt, & ado-
rauerunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.
34 * † Et cum transfretassent, venerunt in ter- † Mar. 6. g 53.
35 ram Genesar. * Et cum cognouissent eum vi-
ri loci illius, miserunt in vniuersam regio-
nem illam, & obtulerunt ei omnes malè ha-
36 bentes. * & rogabant eum vt vel fimbriam
vestimenti eius tangerent. Et quicumque te-
tigerunt, salui facti sunt.

Capvt XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseuerants fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

1 TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Mar. 7. a 1.
2 Scribæ, & Pharisæi, dicentes: * † Quare † Mar. 7. a. 5.
discipuli

discipuli tui transgrediuntur traditionem se- A
niorum ? non enim lauant manus suas cum
panem manducant. * Ipse autem respondens 3
ait illis: Quare & vos transgredimini man-
datum Dei propter traditionem vestram ?
Nam Deus dixit: * † Honora patrem,& ma- 4 [† Exod. 20 c. 12. Deut. 5. b. 16. Ephes. 6. a. 2.]
trem; & : † Qui maledixerit patri, vel matri,
morte moriatur. * Vos autem dicitis: Qui- 5
cumque dixerit patri, vel matri, Munus quod-
cumque est ex me, tibi proderit: * & non ho- 6 [† Exod. 21. c. 17. Leu. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20.]
norificabit patrem suum, aut matrem suam:
& irritum fecistis mandatum Dei propter
traditionem vestram: * Hypocritæ, benè 7
prophetauit de vobis Isaias, dicens: * † Po- 8 [† Isai. 29. d. 13. Mar. 7. a. 6.]
pulus hic labiis me honorat cor autem eo- B
rum longè est à me. * Sine causa autem co- 9
lunt me, docentes doctrinas, & mandata
hominum. * Et conuocatis ad se turbis, di- 10
xit eis: Audite, & intelligite. * Non quod 11
intrat in os, coinquinat hominem: sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.
* Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt 12
ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc, scan-
dalizati sunt? * At ille respondens ait: † Om- 13 [† Ioan. 15. a. 2.]
nis plantatio, quam non plantauit Pater meus
cœlestis, eradicabitur. * Sinite illos: † cæci 14 [† Luc. 6. e. 39.]
sunt, & duces cæcorum, cæcus autem si cæ-
co ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.
* † Respondens autem Petrus dixit ei: Edis- 15 [† Mar. 7. c. 17.]
sere nobis parabolam istam. * At ille dixit: 16
Adhuc & vos sine intellectu estis? * Non in- 17
telligitis, quia omne quod in os intrat, in
ventrem vadit, & in secessum emittitur? * 18
Quæ autem procedunt de ore, de corde ex-
eunt, & ea coinquinant hominem: * de cor- 19
de enim exeunt cogitationes malæ, homici- C
dia, adulteria, fornicationes, furta, falsa te-
stimonia, blasphemiæ. * hæc sunt quæ coin- 20
quinant hominem. Non lotis autem mani-
bus manducare, non coinquinat hominem.
* † Et egressus inde Iesus, secessit in partes 21 [† Mar. 7. c. 24.]
Tyri & Sidonis. * Et ecce mulier Chananæa 22
à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Mi-
serere mei Domine fili Dauid: filia mea ma-
lè à dæmonio vexatur. * Qui non respondit 23
ei verbum. Et accedentes discipuli eius ro-
gabant eum dicentes: Dimitte eam: quia
clamat post nos. * Ipse autem respondens 24
ait: Non sum missus nisi † ad oues, quæ pe- [† Sup. 10. a. 6. Ioan. 10. a. 3.]
rierunt domus Israel. * At illa venit, & ado- 25
rauit eum, dicens: Domine, adiuua me. * 26
Qui respondens ait: Non est bonum sume-
re panem filiorum, & mittere canibus. * At 27
illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli
edunt de micis, quæ cadunt de mensa do-
minorum suorum. * Tunc respondens Iesus, 28
ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat
tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa ho-
ra. * Et cum transisset inde Iesus, venit secus 29
Mare Galilææ: & ascendens in montem, se-
debat ibi. * † Et accesserunt ad eum turbæ 30 [† Isai. 35. b. 5.]
multæ, habentes secum mutos: & cæcos,
claudos, debiles, & alios multos: & proie-
D cerunt eos ad pedes eius, & curauit eos: *
31 ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos lo-
quentes, claudos ambulantes, cæcos viden-
32 tes: & magnificabant Deum Israel. * † Iesus [† Mar. 8. a. 1.]
autem, conuocatis discipulis suis, dixit: Mi-
sereor turbæ, quia triduo iam perseuerant
mecum, & non habent quod manducent: &
dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in
33 via. * Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo no-
bis in deserto panes tantos, vt saturemus tur-
34 bam tantam? * Et ait illis Iesus: Quot
habetis panes? At illi dixerunt: Septem, &
35 paucos pisciculos. * Et præcepit turbæ, vt
36 discumberent super terram. * Et accipiens
septem panes, & pisces, & gratias agens, fre-
git, & dedit discipulis suis, & discipuli de-
37 derunt populo. * Et comederunt omnes, & sa-
turati sunt. Et quod superfuit de fragmentis,
38 tulerunt septem sportas plenas. * Erant autem
qui manducauerunt, quatuor millia homi-
39 num, extra paruulos & mulieres. * Et, di-
missa turba, ascendit in nauiculam: & venit
in fines Magedan.

CAPVT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quòd signa temporum non diiudicarent: iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claues regni cœlorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum vnicuique iuxta sua opera redditurum.

1 ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sad- [Mar. 8. b. 11.]
A ducæi tentantes: & rogauerunt eum vt
2 signum de cœlo ostenderet eis. * At ille res-
pondens, ait illis: † Facto vespere dicitis: [† Luc. 12. g. 54.]
Serenum erit, rubicundum est enim cœlum;
3 * Et manè: Hodie tempestas, rutilat enim
4 triste cœlum. * Faciem ergo cœli diiudicare
nostis: signa autem temporum non potestis
scire? † Generatio mala & adultera signum [† Sup. 12. e. 39.]
quærit: & signum non dabitur ei, † nisi si- [† Ion. 2. a. 1.]
5 gnum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.
Et cum venissent discipuli eius trans fretum,
6 obliti sunt panes accipere. * Qui dixit illis: † [† Mar. 8. b. 15. Luc. 12. a. 1.]
Intuemini, & cauete à fermento Pharisæo-
7 rum, & Sadducæorum. * At illi cogitabant in-
tra se dicentes: Quia panes non accepimus.
8 * Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis
intra vos modicæ fidei, quia panes non ha-
9 betis? * Nondum intelligitis, neque recorda-
B mini † quinque panum in quinque millia ho- [† Sup. 14. b. 17. Ioan. 6. a. 9.]
10 minum, & quot cophinos sumpsistis? * ne-
que † septem panum in quatuor millia homi- [† Sup. 15. d. 34.]
11 num, & quot sportas sumpsistis? * Quare non
intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Ca-
uete à fermento Pharisæorum, & Sadducæo-
12 rum? * Tunc intellexerunt, quia non dixerit
cauendum à fermento panum, sed à doctrina
13 Pharisæorum, & Sadducæorum. * † Venit [† Mar. 8. c. 27.]
autem

autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi : &
interrogabat discipulos suos, dicens : Quem
dicunt homines esse Filium hominis?* At illi 14
† Luc. 19. l.19. dixerunt : † Alij Ioannem Baptistam, alij au- C
tem Eliam, alij verò Ieremiam, aut vnum ex
prophetis.* Dicit illis Iesus: Vos autem quem 15
me esse dicitis ?.* Respondens Simon Petrus 16
† Ioan.6. g.70. dixit : † Tu es Christus, Filius Dei viui.* 17
Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es
Simon Bar-Iona : quia caro & sanguis non
reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis
† Ioan.1. f.42. est. * † Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & 18
super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã,
& portæ inferi non præualebunt aduersus eã.
† Isai.22. f.22. † Ioan. 20.f.23. * † Et tibi dabo claues regni cælorum. Et † 19
quodcumque ligaueris super terram,erit liga-
tum & in cælis : & quodcumque solueris su-
per terram, erit solutum & in cælis.* Tunc 20
præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent
quia ipse esset Iesus Christus. * Exinde cœ- 21
pit Iesus ostendere discipulis suis, quia opor- D
teret eum ire Ierosolymam, & multa pati à
senioribus, & Scribis, & principibus sacerdo-
tum, & occidi, & tertia die resurgere. * Et 22
assumens eum Petrus, cœpit increpare illum
dicens: Absit à te, Domine:non erit tibi hoc.
† Mar.8. d.33. * Qui conuersus,dixit Petro : † Vade post 23
me satana, scandalum es mihi : quia non sa-
pis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.
† Sup.10. d.38. Luc.9. c.23. 14. f.27. † Luc.17. f.33. Ioan.12. d.25. * Tunc Iesus dixit discipulis suis : † Si quis 24
vult post me venire, abneget semetipsum, &
tollat crucem suam, & sequatur me. * † Qui 25
enim voluerit animam suam saluam facere,
perdet eam : qui autem perdiderit animam
suam propter me, inueniet eam. * Quid 26
enim prodest homini, si mundum vniuer-
sum lucretur, animæ verò suæ detrimentum
patiatur? Aut quam dabit homo commutatio-
nem pro anima sua ? * Filius enim hominis 27
venturus est in gloria Patris sui cum ange-
† Act.17. g.31. Rom.2.a.6. lis suis : † & tunc reddet vnicuique secun-
† Mar. 8. d.39. Luc.9. c.27. dùm opera eius.* Amen dico vobis, † sunt 28
quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt
mortem, donec videant Filium hominis ve-
nientem in regnu suo.

CAPVT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio seruare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant; ostendens quanta sint virtutis, fides similis grano sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma soluit, inuento in ore piscis statere.

Mar. 9. a.1. Luc.9. d.28. ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & 1
Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & A
ducit illos in montem excelsum seorsum:* & 2
transfiguratus est ante eos. Et resplenduit fa-
cies eius sicut sol : vestimenta autem eius fa-
cta sunt alba sicut nix. * Et ecce apparuerunt 3
illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Res- 4
pondens autem Petrus, dixit ad Iesum : Do-
mine,bonum est nos hîc esse : si vis, faciamus
hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum,
5 & Eliæ vnum. * Adhuc eo loquente,ecce nu-
bes lucida obumbrauit eos. † Et ecce vox de † Sup.3. d.17.
nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus,in 2. Pet.1. d.17.
6 quo mihi benè complacui : ipsum audite.*
Et audientes discipuli ceciderunt in faciem
7 suam, & timuerunt valdè. * Et accessit Iesus,
& tetigit eos : dixitque eis : Surgite, & noli-
8 te timere. * Leuantes autem oculos suos, ne-
9 minem viderunt, nisi solum Iesum. * Et des-
B cendentibus illis de monte, præcepit eis Ie-
sus dicens : Nemini dixeritis visionem,donec
10 Filius hominis à mortuis resurgat. * Et in-
terrogauerunt eum discipuli,dicentes:† Quid † Mar.9. b.10.
ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat pri-
11 mum venire ? * † At ille respondens, ait eis: † Mal.4. b.5
Elias quidem venturus est,& restituet omnia.
12 * dico autem vobis, † quia Elias iam venit, & † Sup.11. b.14.
non cognouerunt eum,† sed fecerunt in eo † Sup.14. a.10.
quæcumque voluerunt. Sic & Filius homi-
13 nis passurus est ab eis. * Tunc intellexerunt
discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.
14 * † Et cum venisset ad turbam, accessit ad † Mar.9. c.16. Luc.9. e.38.
eum homo genibus prouolutus ante eum,di-
cens: Domine,miserere filio meo,quia lunati-
cus est, & male patitur : nam sæpe cadit in
15 ignem, & crebro in aquam. * & obtuli eum
discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.
16 * Respondens autem Iesus, ait : O generatio
incredula, & peruersa, quousque ero vobis-
cum? vsquequò patiar vos ? Afferte huc il-
17 lum ad me. * Et increpauit illum Iesus, &
C exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex
18 illa hora. * Tunc accesserunt discipuli ad Ie-
sum secretò, & dixerunt : Quare nos non
19 potuimus eiicere illum ? * Dixit illis Iesus :
Propter incredulitatem vestram † Amen † Luc.17. b.6.
quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut
granum sinapis, dicetis monti huic, Transi
hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile
20 erit vobis. * Hoc autem genus non eiicitur
21 nisi per orationem,& ieiunium.* Conuersan-
tibus autem eis in Galilæa,dixit illis Iesus : † † Infr. 20. b.18. Mar.9. e.10. Luc.9. f.44.
Filius hominis tradendus est in manus ho-
22 minum : * & occident eum, & tertia die re-
23 surget. Et contristati sunt vehementer. * Et
D cum venissent Capharnaum, accesserunt
qui didrachma accipiebant, ad Petrum, &
dixerunt ei : Magister vester non soluit di-
24 drachma ? * Ait : Etiam. Et cum intrasset in
domum, præuenit eum Iesus, dicens : Quid
tibi videtur Simon ? Reges terræ à quibus
accipiunt tributum vel censum ? à filiis
25 suis, an ab alienis? * Et ille dixit : Ab alie-
nis. Dixit illi Iesus : Ergo liberi sunt filij.
26 * Vt autem non scandalizemus eos, vade ad
mare, & mitte hamum : & eum piscem, qui
primus ascenderit, tolle : & aperto ore eius,
inuenies staterem : illum sumens, da eis pro
me, & te.

Capvt XVIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in regno cælorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cauendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque soluendi discipulis tradita: docet etiam, quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum seruis suis ineunte.

Mar. 9. IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, 1
e 11. dicentes: Quis, putas, maior est in regno A
Luc. 9. cœlorum? * † Et aduocans Iesus paruulum, 2
f. 46. statuit eum in medio eorum, * & dixit: Amen 3
† Inf. 19. b 14. dico vobis, nisi conuersi fueritis, & † efficia-
† 1. Cor. 14 d. 20. mini sicut paruuli, non intrabitis in regnum
cœlorum.* Quicumque ergo humiliauerit se 4
sicut paruulus iste, hic est maior in regno
cœlorum.* Et qui susceperit vnum paruulum 5
† Mar. 9. g. 41. talẽ in nomine meo, me suscipit.* † qui autem 6
Luc 17. a. 2. scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in
me credunt, expedit ei vt suspendatur mola
asinaria in collo eius, & demergatur in pro-
fundum maris. * Væ mundo à scandalis. Ne- 7
cesse est enim vt veniant scandala: verum-
tamen væ homini illi, per quem scandalum
† Sup. 5. e 30. venit.* † Si autẽ manus tua, vel pes tuus scan- 8
Mar. 9. g. 42. dalizat te, abscide eum, & proiice abs te: bonũ B
tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudũ,
quam duas manus vel duos pedes habentem
mitti in ignem æternum. * Et si oculus tuus 9
scandalizat te, erue eum, & proiice abs te: bo-
num tibi est cum vno oculo in vitam intrare,
quàm duos oculos habentem mitti in ge-
hennam ignis.* Videte ne cõtemnatis vnum 10
† Psal. 33. b. 8. ex his pusillis: dico enim vobis, † quia angeli
eorum in cœlis semper vident faciem patris
† Luc. 19. b. 10. mei, qui in cœlis est.* † Venit enim filius ho- 11
† Luc. 15. a. 4. minis saluare quod perierat. * † Quid vobis 12
videtur? si fuerint alicui centum oues, &
errauerit vna ex eis: nonne relinquit nona-
ginta nouem in montibus, & vadit quærere
eam quæ errauit?* & si contigerit vt inueniat 13
eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam
magis quàm super nonaginta nouem, quæ nõ
errauerunt. * Sic non est voluntas ante Pa- 14
trem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus
† Leu. 19. e. 17. de pusillis istis. * † Si autem peccauerit in te 15
Eccli. 19. b 13. frater tuus, vade, & corripe eum inter te &
Luc. 17. a. 3. ipsum solum. si te audierit, lucratus eris fra-
Iac. 5. d. 19. trem tuum.* si autem te non audierit, adhibe 16
† Deut. 19 d. 15. tecum adhuc vnum, vel duos, † vt in ore duo- C
Ioan. 8. b. 17. rum vel trium testium stet omne verbum. * 17
2. Cor. 13. a. 1. † Quòd si non audierit eos: dic ecclesiæ. si
Heb. 10. e. 28 autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut
† 1. Cor. 5. e 9. ethnicus & publicanus. * † Amen dico vo- 18
2. Thes. 3. d. 14. bis, quæcumque alligaueritis super terram,
† Ioan. 20. f. 23. erunt ligata & in Cœlo: & quæcumque sol-
ueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* 19
Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis con-
senserint super terram, de omni re quamcum-
que petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœ-
20 lis est. * Vbi enim sunt duo vel tres congre-
gati in nomine meo, ibi sum in medio eo-
21 rum.* Tunc accedens Petrus ad eum dixit: † † Luc. 17. a. 4.
Domine quoties peccabit in me frater meus,
22 & dimittam ei? vsque septies?* Dicit illi Iesus:
Non dico tibi vsque septies; sed vsque septua-
23 gies septies.* Ideò assimilatum est regnũ cœ-
lorum homini regi, qui voluit rationẽ ponere
24 cum seruis suis. * Et cum cœpisset rationem
ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat ei de-
25 cem millia talenta. * Cum autem non habe-
ret vnde redderet, iussit eum dominus eius væ-
numdari, & vxorẽ eius, & filios, & omnia quæ
26 habebat, & reddi. * Procidens autem seruus
D ille, orabat eum, dicens: Patientiã habe in me,
27 & omnia reddam tibi. * Misertus autem do-
minus serui illius, dimisit eum, & debitum di-
28 misit ei. * Egressus autem seruus ille, inuenit
vnum de conseruis suis, qui debebat ei cẽtum
denarios: & tenens suffocabat eum, dicens:
29 Redde quod debes.* Et procidens conseruus
eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in
30 me, & omnia reddam tibi.* Ille autem noluit:
sed abiit, & misit eum in carcerem, donec red-
31 deret debitum.* Vidẽtes autem conserui eius
quæ fiebant, contristati sunt valdè: & vene-
runt, & narrauerunt domino suo omnia quæ
32 facta fuerant. * Tunc vocauit illum dominus
suus: & ait illi: Serue nequam, omne debitum
33 dimisi tibi quoniam rogasti me: * nónne er-
go oportuit & te misereri conserui tui, sicut
34 & ego tui misertus sum? * Et iratus dominus
eius tradidit eum tortoribus, quoadusque red-
35 deret vniuersum debitum.* Sic & Pater meus
cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnus-
quisque fratri suo de cordibus vestris.

Capvt XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnum cælorum, & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cùm consummasset Iesus
A sermones istos, migrauit à Galilæa, & † † Mar. 10. a 1.
2 venit in fines Iudææ trans Iordanem, * & se-
3 cutæ sunt eũ turbæ multę, & curauit eos ibi.* † † Mar. 10. a. 2.
Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eũ,
& dicentes: Si licet homini dimittere vxorem
4 suam, quacumque ex causa?* Qui respondens,
ait eis: Non legistis, quia † qui fecit hominem † Gen. 1. d. 27.
ab initio, masculum & feminam fecit eos? &
5 dixit: * † Propter hoc dimittet homo patrem † Gen. 2. d. 24.
& matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt 1. Cor. 6. d. 16.
6 duo in carne vna.* Itaque iam non sunt duo, Ephes. 5. g. 31.
sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, ho-
7 mo non separet. * Dicunt illi: † Quid ergo † Deut. 24. a. 1.
Moyses mandauit dare libellum repudij, &
8 dimittere? * Ait illis: Quoniam Moyses ad
duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere
vxores

vxores veſtras : ab initio autem non fuit ſic. B
† Sup. 5. * † Dico autem vobis, quia quicumque di- 9
c. 32. miſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem,
Mar. 10. & aliam duxerit, mœchatur : & qui dimiſſam
b. 11. duxerit, mœchatur.* Dicunt ei diſcipuli eius: 10
Luc. 16. d. 18. Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non ex-
1. Cor. 7. b. 10. pedit nubere. * Qui dixit illis : Non omnes 11
capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.
* Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero 12
ſic nati ſunt : & ſunt eunuchi, qui facti ſunt
ab hominibus : & ſunt eunuchi, qui ſeipſos
caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Qui
† Mar. 10. poteſt capere, capiat. * † Tunc oblati ſunt ei 13
b. 13. paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret.
Luc. 18. Diſcipuli autem increpabant eos.* Ieſus verò 14
c. 15. ait eis:† Sinite paruulos, & nolite eos prohi-
† Sup. 18. a. 3. bere ad me venire : talium eſt enim regnum
cœlorũ.* Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit 15
† Mar. 10. inde. * † Et ecce vnus accedens, ait illi : Ma- 16
b. 17. giſter bone, quid boni faciam vt habeam vi-
Luc. 18. d. 18. tam æternam ? * Qui dixit ei. Quid me in- 17
terrogas de bono ? Vnus eſt bonus Deus. Si
autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. * 18
† Exod. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit : † Non ho-
20. c. 13. micidium facies : Non adulterabis : Non fa- C
cies furtum : Non falſum teſtimonium dices:
* Honora patrem tuum, & matrem tuam : 19
&, diliges proximum tuum ſicut teipſum. * 20
Dicit illi adoleſcens : Omnia hæc cuſtodiui
à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt ? * 21
Ait illi Ieſus : Si vis perfectus eſſe, vade, ven-
de quæ habes, & da pauperibus, & habebis
theſaurum in cœlo : & veni, ſequere me. * 22
Cum audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit
triſtis : erat enim habens multas poſſeſſio-
nes.* Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen 23
dico vobis, quia diues difficilè intrabit in re-
gnum cœlorum. * Et iterum dico vobis : Fa- 24
cilius eſt camelum per foramen acus tranſi-
re, quàm diuitem intrare in regnum cœlo-
rum. * Auditis autem his, diſcipuli miraban- 25
tur valdè, dicentes : Quis ergo poterit ſaluus D
eſſe ? * Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis : 26
Apud homines hoc impoſſibile eſt : apud
Deum autem omnia poſſibilia ſunt. * Tunc 27
reſpondens Petrus, dixit ei : Ecce nos reli-
quimus omnia, & ſecuti ſumus te : quid er-
go erit nobis?* Ieſus autem dixit illis : Amen 28
dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in
regeneratione, cum ſederit Filius hominis
in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper
ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Iſrael. * Et omnis qui reliquerit domum, vel 29
fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem,
aut vxorem, aut filios, aut agros, propter no-
men meum, centuplum accipiet, & vitam
† Inf. 20. b. 16. æternam poſſidebit. * † Multi autem erunt 30
Mar. 10. c. 31. primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.
Luc. 13. f. 30.

CAPVT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Ieſus diſcipulis paſſionem ac reſurrectionem ſuam prædicit; & occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos, quòd non poteſtate & oſtenſione dominij, ſed officio miniſterij debeant eſſe maiores: egrediens verò Iericho duos cæcos illuminat.

1 SImile eſt regnum cœlorum homini patri-
A familias, qui exiit primo manè conduce-
2 re operarios in vineam ſuam. * Conuentio-
ne autem facta cum operariis ex denario
3 diurno, miſit eos in vineam ſuam. * Et egreſ-
ſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes
4 in foro otioſos, * & dixit illis : Ite & vos in
vineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo
5 vobis. * Illi autem abierunt. Iterùm autem
exiit circa ſextam & nonam horam : & fecit
6 ſimiliter. * Circa vndecimam verò exiit, &
inuenit alios ſtantes, & dicit illis : Quid hîc
7 ſtatis tota die otioſi ? * Dicunt ei : Quia ne-
mo nos conduxit. Dicit illis : Ite & vos in vi-
8 neam meam.* Cum ſerò autem factum eſſet,
dicit dominus vineæ procuratori ſuo : Voca
operarios, & redde illis mercedem, incipiens
9 à nouiſſimis vſque ad primos. * Cum veniſ-
B ſent ergo qui circa vndecimam horam vene-
10 rant, acceperunt ſingulos denarios. * Ve-
nientes autem & primi, arbitrati ſunt quòd
plus eſſent accepturi : acceperunt autem &
11 ipſi ſingulos denarios. * Et accipientes mur-
12 murabant aduerſus patremfamilias, * dicen-
tes : Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pa-
res illos nobis feciſti, qui portauimus pon-
13 dus diei, & æſtus.* At ille reſpondens vni eo-
rum, dixit : Amice non facio tibi iniuriam :
14 nónne ex denario conueniſti mecum?* Tol-
le quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic
15 nouiſſimo dare ſicut & tibi. * Aut non licet
mihi quod volo, facere ? an oculus tuus ne-
16 quam eſt, quia ego bonus ſum ? * † Sic erunt † Sup. 19. d. 30.
nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. multi enim Mar. 10.
17 ſunt vocati, pauci verò electi. * † Et aſcen- c. 31.
dens Ieſus Ieroſolymam, aſſumpſit duodecim Luc. 13.
18 diſcipulos ſecretò, & ait illis : * Ecce aſcendi- f. 30. † Mar. 10.
mus Ieroſolymam, & filius hominis trade- c. 32.
tur principibus ſacerdotum, & Scribis, & con- Luc. 18. f. 31.
19 demnabunt eum morte, * & tradent eum
C Gentibus ad illudendum, & flagellandum, &
20 crucifigendum, & tertia die reſurget.* † Tunc † Mar. 10.
acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum c. 35.
filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.
21 * Qui dixit ei : Quid vis ? Ait illi : Dic vt ſe-
deant hi duo filij mei, vnus ad dexteram
22 tuam, & vnus ad ſiniſtram, in regno tuo. *
Reſpondens autem Ieſus, dixit : Neſcitis quid
petatis. Poteſtis bibere calicem, quem ego
23 bibiturus ſum ? Dicunt ei : Poſſumus. * Ait
illis : Calicem quidem meum bibetis : ſedere
autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non
eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à
24 Patre meo. * Et audientes decem, indignati † Mar. 10.
25 ſunt de duobus fratribus, * † Ieſus autem vo- f. 41. † Luc. 22.
cauit eos ad ſe, & ait : Scitis quia principes c. 25.
gentium dominantur eorum: & quia maiores
26 ſunt, poteſtatem exercent in eos. * Non ita
erit inter vos : ſed quicumque voluerit inter

vos maior fieri, sit vester minister : * & qui 27
voluerit inter vos primus esse, erit vester ser- D
† Phil. 2. uus. * † sicut filius hominis non venit mini- 28
a 7. strari, sed ministrare & dare animam suam,
† Marc.10. redemptionem pro multis. * † Et egredienti- 29
g.45. bus illis ab Iericho, secuta est eum turba
Luc. 18. multa:* & ecce duo cæci sedentes secus viam, 30
f.35. audierunt quia Iesus transiret : & clamaue-
runt, dicentes: Domine miserere nostri, fili
Dauid. * Turba autem increpabat eos vt ta- 31
cerent. At illi magis clamabant, dicentes:
Domine, miserere nostri, fili Dauid. * Et 32
stetit Iesus, & vocauit eos,& ait : Quid vultis
vt faciam vobis? * Dicunt illi : Domine, vt 33
aperiantur oculi nostri. * Misertus autem eo- 34
rum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim
viderunt, & secuti sunt eum.

CAPVT XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo eiicit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet : discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam : interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Ioannis baptismo : & ex parobolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cuius vinitores post alios seruos, etiam filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

Marc.11. ET cum appropinquassent Ierosolymis,& 1
a 1. venissent Bethphage ad Montem oliue- A
Luc. 19. ti : tunc Iesus misit duos discipulos, * dicens 2
e.29. eis : Ite in castellum, quod contra vos est, &
statim inuenietis asinam alligatam,& pullum
cum ea : soluite, & adducite mihi : * & si quis 3
vobis aliquid dixerit,dicite quia Dominus his
opus habet : & confestim dimittet eos. * Hoc 4
autem totum factum est,vt adimpleretur quod
† Isa.62. dictum est per Prophetam dicentem: * † Di- 5
d 11. cite filiæ Sion : Ecce Rex tuus venit tibi man-
Zach. 9. suetus, sedens super asinam, & pullum fi-
b 9. lium subiugalis. * Euntes autem discipuli fe- 6
Ioan. 12. cerunt sicut præcepit illis Iesus. * Et addu- 7
c 15. xerunt asinam,& pullum : & imposuerunt su-
per eos vestimenta sua, & eum desuper se-
dere fecerunt. * Plurima autem turba straue- 8
runt vestimenta sua in via : alij autem cæde-
bant ramos de arboribus, & sternebant in
via : * turbæ autem,quæ præcedebant, & quæ 9
sequebantur, clamabant, dicentes : Hosan-
† Ps.117. na filio Dauid : † benedictus, qui venit in
d 26. nomine Domini : hosanna in altissimis. * Et 10
Marc.11. cum intrasset Ierosolymam,commota est vni- B
b 10. uersa ciuitas, dicens: Quis est hic? * Populi 11
Luc. 19. autem dicebant : Hic est Iesus propheta à
f.38. Nazareth Galilææ. * † Et intrauit Iesus in 12
† Marc. templum Dei, & eiiciebat omnes vendentes,
11 b 15. & ementes in templo;& mensas numulario-
Luc. 19. rum,& cathedras vendētium columbas euer-
g 45. tit : * & dicit eis:Scriptum est:† Domus mea 13
Ioan. 2. domus orationis vocabitur : vos autem feci-
c.14. stis illam speluncam latronum. * Et accesse- 14
† Isa 56. runt ad eum cæci,& claudi in templo : & sa-
c.7.
Ier.7.b.11.
Luc 19.
g. 46.

15 nauit eos. * Videntes autem principes sacer-
dotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, &
pueros clamantes in templo, & dicentes:Ho-
16 sanna filio Dauid : indignati sunt,* & dixe-
runt ei : Audis quid isti dicunt? Iesus autem
dixit eis : Vtique numquam legistis: † Quia † Ps.8.a 3.
ex ore infantium & lactentium perfecisti lau-
17 dem? * Et relictis illis, abiit foras extra Ciui-
18 tatem in Bethaniam : ibique mansit. * Manè
19 autem reuertens in Ciuitatem, esuriit. * † Et † Mar.11.
videns fici arborem vnam secus viam, venit b.13.
ad eam : & nihil inuenit in ea nisi folia tan-
tùm, & ait illi : Numquam ex te fructus nas-
catur in sempiternum. * Et arefacta est con-
20 tinuò ficulnea. * † Et videntes discipuli, mi- † Mar.11.
rati sunt,dicentes: Quomodo continuò aruit? c.20.
21 * Respondens autem Iesus,ait eis : Amen di-
co vobis, si habueritis fidem, & non hæsita-
ueritis, non solùm de ficulnea facietis, sed &
si monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in
22 mare, fiet. * † Et omnia quæcumque petieri- † Sup. 7.
23 tis in oratione credentes,accipietis. * Et cum b.7.
venisset in templum, accesserunt ad eum Marc.11.
docentem, principes sacerdotum, & senio- c.24
res populi, dicentes : † In qua potestate hæc 1.Ioan.3.
24 facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? * d 22.
Respondens Iesus dixit eis : Interrogabo vos † Marc.11.
& ego vnum sermonem : quem si dixeritis d.28.
mihi, & ego vobis dicam in qua potestate Luc. 20.
25 hæc facio. * Baptismus Ioannis vnde erat? è a.2.
C cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant in-
26 ter se, dicentes : * Si dixerimus, è cælo,dicet
nobis : Quare ergo non credidistis illi? Si au-
tem dixerimus, ex hominibus, timemus tur-
bam : † omnes enim habebant Ioannem si- † Sup. 14.
27 cut prophetam. * Et respondentes Iesu,dixe- a.5.
runt : Nescimus. Ait illis & ipse : Nec ego
28 dico vobis in qua potestate hæc facio. * Quid
autem vobis videtur? Homo quidam habe-
bat duos filios, & accedens ad primum, di-
xit : Fili, vade hodie, operare in vinea mea.
29 * Ille autem respondens, ait : Nolo. Posteà
30 autem, pœnitentia motus abiit. * Accedens
autem ad alterum, dixit similiter. At ille res-
31 pondens, ait : Eo, domine, & non iuit. *
quis ex duobus fecit voluntatem patris? Di-
cunt ei : Primus. Dicit illis Iesus : Amen di-
co vobis, quia publicani, & meretrices præ-
32 cedent vos in regnum Dei. * Venit enim ad
vos Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis
ei : publicani autem, & meretrices credide-
runt ei : vos autem videntes nec pœniten-
33 tiam habuistis posteà,vt crederetis ei.* Aliam
D parabolam audite : † Homo erat paterfami- † Isa. 5.
lias, qui plantauit vineam, & sepem circum- a.1.
dedit ei, & fodit in ea torcular, & ædifica- Ierem.2.
uit turrim, & locauit eam agricolis, & pe- e.21.
34 regrè profectus est. * Cùm autem tempus Mar.12.
fructuum appropinquasset, misit seruos suos a.1.
35 ad agricolas, vt acciperent fructus eius. * Et Luc.20.
agricolæ, apprehensis seruis eius, alium ce- b 9.
ciderunt, alium occiderunt alium verò lapi-
36 dauerunt. * Iterum misit alios seruos plures
prioribus,

prioribus, & fecerunt illis ſimiliter. * No- 37
uiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, di-
cens: Verebuntur filium meum. * Agrico- 38
læ autem videntes filium, dixerunt intra ſe:
(† Inf. 26. a. 3. 27. a. 1. Ioan. 11. f. 53.) † Hic eſt hæres, venite occidamus eum, &
habebimus hæreditatem eius. * Et appre- 39
henſum eum eiecerunt extra vineam, & oc-
ciderunt. * Cùm ergo venerit dominus vi- 40
neæ, quid faciet agricolis illis? * Aiunt illi: 41
Malos malè perdet: & vineam ſuam loca-
bit aliis agricolis, qui reddant ei fructum tem-
poribus ſuis. * Dicit illis Ieſus: Numquam 42
(† Pſ. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. f. 33. 1. Pet. 2. b. 7.) legiſtis in Scripturis: † Lapidem quem re-
probauerunt ædificantes, hic factus eſt in ca-
put anguli? A Domino factum eſt iſtud, &
eſt mirabile in oculis noſtris? * Ideò dico 43
vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei,
& dabitur genti facienti fructus eius. * Et qui 44
ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur:
ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.
* Et cùm audiſſent principes ſacerdotum & 45
Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quod de
ipſis diceret. * Et quærentes eum tenere, ti- 46
muerunt turbas: quoniam ſicut prophetam
eum habebant.

CAPVT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio ſuo, in quibus diſcumbens abſque veſte nuptiali in tenebras eiicitur exteriores: tentatur Ieſus à Phariſæis ſuper cenſu dando Cæſari, & à Sadducæis ſuper reſurrectione, quorum redarguit inſcitiam, mortuorum euincens reſurrectionem: rurſumque à legiſdoctore tentatur ſuper magno legis mandato: viciſſim quoque interrogat Phariſæos, cuius filius ſit Chriſtus.

ET reſpondens Ieſus, dixit iterùm in pa- 1
(† Luc. 14. d. 16. Apoc. 19. b. 9.) rabolis eis, dicens: * † Simile factum eſt 2
regnum cœlorum homini regi, qui fecit nu- A
ptias filio ſuo. * Et miſit ſeruos ſuos vocare in- 3
uitatos ad nuptias, & nolebant venire. * Iterùm 4
miſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis: Ec-
ce prandium meum paraui, tauri mei & altilia
occiſa ſunt, & omnia parata: venite ad nu-
ptias. * Illi autem neglexerunt: & abierunt, 5
alius in villam ſuam, alius verò ad negotia-
tionem ſuam: * reliqui verò tenuerunt ſeruos 6
eius, & contumeliis affectos occiderunt. * 7
Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt: & miſſis
exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, &
ciuitatem illorum ſuccendit. * Tunc ait ſer- 8
uis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui
inuitati erant, non fuerunt digni. * ite ergo 9
ad exitus viarum, & quoſcumque inueneri-
tis, vocate ad nuptias. * Et egreſſi ſerui eius 10
in vias, congregauerunt omnes quos inue- B
nerunt, malos & bonos: & impletæ ſunt nu-
ptiæ diſcumbentium. * Intrauit autem rex vt 11
videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem
non veſtitum veſte nuptiali. * Et ait illi: Ami- 12
ce, quomodo huc intraſti non habens ve-
(† Sup. 8. b. 12. 13. f. 42. Inf. 25. c. 30.) ſtem nuptialem? At ille obmutuit. * Tunc 13
dixit rex miniſtris: † Ligatis manibus, & pe-
dibus eius, mittite eum in tenebras exterio-
14 res: ibi erit fletus, & ſtridor dentium. * Multi
15 enim ſunt vocati, pauci verò electi. * † Tunc († Mar. 12. c. 13. Luc. 20. d. 20.)
abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt vt ca-
16 perēt eum in ſermone. * Et mittunt ei diſcipu-
los ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter,
ſcimus quia verax es, & viam Dei in verita-
te doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non
17 enim reſpicis perſonam hominum: * dic er-
go nobis quid tibi videtur, licet cenſum da-
18 re Cæſari, an non? * Cognita autem Ieſus ne-
quitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocri-
19 tæ? * oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi ob-
20 tulerunt ei denarium. * Et ait illis Ieſus: Cu-
21 ius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? * Dicunt
ei: Cæſaris. Tunc ait illis: † Reddite ergo († Rom. 13. b. 7.)
quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei,
22 Deo. * Et audientes mirati ſunt, & relicto eo
23 abierunt. * In illo die acceſſerunt ad eum Sad-
C ducæi, qui dicunt † non eſſe reſurrectionem: († Act. 23. b. 6.)
24 & interrogauerunt eum, * dicentes: Magi-
ſter, Moyſes dixit: † Si quis mortuus fuerit († Deut. 25. b. 6. Mar. 12. b. 19. Luc. 20. e. 28.)
non habens filium, vt ducat frater eius vxo-
25 rem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. * Erant
autem apud nos ſeptem fratres, & primus,
vxore ducta, defunctus eſt: & non habens ſe-
26 men, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo. * Simi-
liter ſecundus, & tertius, vſque ad ſeptimum.
27 * Nouiſſime autem omnium & mulier defun-
28 cta eſt. * In reſurrectione ergo cuius erit de
29 ſeptem vxor? omnes enim habuerunt eam. *
Reſpondens autem Ieſus, ait illis: Erratis, neſ-
30 cientes Scripturas, neque virtutem Dei. * In
reſurrectione enim neque nubent, neque
nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei in cœlo.
31 * De reſurrectione autem mortuorum non le-
D giſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis:
32 * † Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & († Exod. 3. b. 6.)
Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed
33 viuentium. * Et audientes turbæ mirabantur
34 in doctrina eius. * Phariſæi autem audientes
quòd ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, con-
35 uenerunt in vnum: * † & interrogauit eum († Marc. 12. c. 28. Luc. 10. c. 25.)
36 vnus ex eis legis doctor, tentans eum: * Ma-
giſter, quod eſt mandatum magnum in Lege?
37 * Ait illi Ieſus: † Diliges Dominum Deum († Deut. 6. a. 5.)
tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua,
38 & in tota mente tua. * Hoc eſt maximum, &
39 primum mandatum. * Secundum autem ſi-
mile eſt huic: † Diliges proximum tuum, ſi- († Leu. 19. d. 18. Mar. 12. c. 31.)
40 cut teipſum. * In his duobus mandatis vni-
uerſa lex pendet, & prophetæ. * Congrega-
tis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus,
41 * dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cu-
42 ius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. * Ait illis: † († Luc. 20. f. 41.)
B Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum
43 Dominum dicens: * † Dixit Dominus Do- († Pſ. 109. a. 1.)
mino meo: ſede à dextris meis, donec ponam
44 inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? * Si
ergo Dauid vocat eum Dominum, quomo-
45 do filius eius eſt? * Et nemo poterat ei reſ-
46 pondere verbum: * neque auſus fuit quiſ-
quam ex illa die eum ampliùs interrogare.

CAPVT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipis Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos vero contrarium docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram in iustorum persecutionibus impleturos, ac Ierusalem deserendam.

TVnc Iesus locutus est ad turbas,& ad dis- 1
cipulos suos,* dicens : Super cathedram 2
† 1. Esd. 8. Moysi sederunt † Scribæ, & Pharisæi. * Om- 3
a. 4 nia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate, A
& facite : secundùm opera verò eorum nolite
† Luc. 11. facere : dicunt enim, & non faciunt. * † Alli- 4
f. 46. gant enim onera grauia, & importabilia, &
Act. 15. b. 10. imponunt in humeros hominum : digitu au-
tem suo nolunt ea mouere. * Omnia verò 5
opera sua faciunt vt videantur ab homioi-
† Deut. 6. bus : † dilatant enim phylacteria sua, & ma-
b 8. 22. b 11. gnificant fimbrias. * † Amant autèm primos 6
Num. 15. recubitus in cœnis, primas cathedras in
d. 38. synagogis, * & salutationes in foro, & vo- 7
† Marc. cari ab hominibus Rabbi. * † Vos autem no- 8
12 d 19. lite vocari Rabbi. vnus est enim Magister
Luc. 11. f. 43. 20. vester, omnes autem vos fratres estis. * † Et 9
g. 46 patrem nolite vocare vobis super terram: vnus
† Iac. 3. a 1. est enim Pater vester, qui io cœlis est. * Nec 10
† Mal. 1. vocemini magistri : quia Magister vester vnus
b. 6. est, Christus. * Qui maior est vestrûm, erit 11
† Luc. 14. minister vester. * † Qoi autem se exaltaue- 12
b. 11. 18. rit, humiliabitur : & qui se humiliauerit, exal- B
c. 14. tabitur. * Væ autem vobis Scribæ & Phari- 13
sæi hypocritæ : quia clauditis regnum cœlo-
rum ante homines. vos enim non intratis,
nec introëuntes sinitis intrare. * Væ vobis 14
† Mar. 12. Scribæ & Pharisæi hypocritæ : † quia co-
d. 40. Luc. 20. meditis domos viduarum, orationes longas
g. 47. orantes : propter hoc amplius accipietis iu-
dicium. * Væ vubis Scribæ & Pharisæi hypo- 15
critæ : quia circuitis mare & aridam, vt fa-
ciatis vnum proselytum : & cùm fuerit factus,
facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.
* Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque 16
iurauerit per templum, nihil est: qui autem iu-
rauerit in auro templi, debet. * Stulti, & cæci: 17
Qoid enim maius est, aurum, ao templum,
quod sanctificat aurum? * Et quicumque iu- 18
rauerir in altari, nihil est : quicumqoe autem
iurauerit in dono, quod est super illud, de-
bet. * Cæci : Quid eoim maius est, donum, 19
an altare, quod saoctificat donum? * Qui er- 20
go iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus C
quæ super illud sunt. * & quicumqoe iura- 21
uerit io templo, iurat in illo, & in eo qui ha-
bitat in ipso: * & qui iurat in cœlo, iurat in 22
throno Dei, & in eo qui sedet super eum.
† Luc. 11. f. 42. * † Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: 23
qui decimatis mentham, & anethum, & cy-
minum, & reliquistis quæ grauiora sunt le-
gis, iudicium, & misericordiam, & fidem.
hæc oportuit facere ; & illa non omittere.
24 * Duces cæci, excolantes culicem, camelum
25 autem glutientes. * Væ vobis Scribæ & Pha-
risæi hypocritæ, quia mundatis quod defo-
ris est calicis & paropsidis : intus aotem ple-
26 ni estis rapina, & immunditia. * Pharisæe cæ-
ce, munda priùs, quod intus est calicis & pa-
ropsidis, vt fiat id, quod deforis est, mun-
27 dum. * Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocri-
tæ : quia similes estis sepolchris dealbatis,
quæ aforis parent hominibus speciosa, intos
verò plena sunt ossibus mortuorom, & omni
28 spurcitia. * sic & vos aforis quidem paretis ho-
minibus iusti : intus autem pleni estis hypo-
29 crysi, & iniquitate. * Væ vobis Scribæ & Pha-
risæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra
prophetarum, & ornatis monumenta iusto-
30 rum, * & dicitis : Si fuissemus in diebus pa-
trum nostrorum, non essemus socij eorum in
31 sanguine prophetarum. * itaque testimonio
D estis vobismetipsis, quia filij estis eorum,
32 qui prophetas occiderunt. * Et vos implete
33 mensuram patrum vestrorum. * † Serpentes † Sup. 3. b. 7.
genimina viperarum, quomodu fugieris a iu-
34 dicio gehennæ? * Ideò ecce ego mitto ad
vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex
illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis fla-
gellabitis in synagogis vestris, & perseque-
35 mini de ciuitate in ciuitatem : * vt veniat su-
per vos omnis sanguis iustus, qui effusus est
super terram, † à sanguine Abel iusti vsque † Gen. 4.
ad sanguinem † Zachariæ, filij Barachiæ, b. 8. Heb. 11.
36 quem occidistis ioter templum & altare. * c. 4.
Amen dico vobis, venient hæc omnia super 2. Par.
37 generationem istam. * † Ierusalem, Ierusa- 24. f. 21. † Luc. 13.
lem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos g. 14.
qoi ad te missi sunt, quoties volui congrega-
re filios tuos, quemadmodum gallina con-
38 gregat pullos suos sub alas, & noluisti? * Ecce
39 relinquetur vobis domus vestra deserta. * Di-
co enim vobis, non me videbitis amodò, do-
nec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine
Domini.

CAPVT XXIV.

Prædicit templi euersionem, monetque vt caueant à venturis seductoribus, futura prænuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis : omnibus ignotum dicit Christus diem iudicij; & de fideli ac malo seruo; propter quæ docet semper esse vigilandum.

1 ET egressus Iesus de templo, ibat. Et ac- Mar. 13.
A cesserunt discipuli eius, vt ostenderent a. 1.
2 ei ædificationes templi. * Ipse autem respon- Luc. 21.
dens dixit illis: Videtis hæc omnia? Ameo di- a. 5.
co vobis, non relinquetur hîc lapis super la-
3 pidem, qui noo destruatur. * † Sedente au- † Luc. 19.
tem eo super Montem oliueti, accesserunt g. 44.
ad eum discipuli secreto, dicentes : Dic no-
bis, quando hæc erunt? & quod signum ad-
4 uentus tui, & consummationis sæculi? * Et † Eph. 5.
respondens Iesus, dixit eis : † Videte ne quis b. 6.
5 vos seducat. * multi enim venient in nomine Coloss. 2. c. 18.
meo,

meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos
seducent.* Audituri enim estis prælia, & opi- 6
niones præliorum. Videte ne turbemini. opor-
tet enim hæc fieri, sed nondum est finis.* con- 7
surget enim gens in gentem, & regnum in re-
gnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & ter-
ræmotus per loca. * hæc autem omnia initia 8
† Sup. 10. c. 17. sunt dolorum.* † Tunc tradent vos in tribu- 9
Luc. 21. c. 12. lationem, & occident vos: & eritis odio om-
Ioan. 15. nibus gentibus propter nomen meum. * Et 10
c. 20. 16. tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tra-
a. 2. dent, & odio habebunt inuicem. * Et multi 11
pseudoprophetæ surgent, & seducent mul- B
tos.* Et quoniam abundauit iniquitas, refri- 12
gescet charitas multorum. * qui autem per- 13
seuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.
* Et prædicabitur hoc Euangelium regni in 14
vniuerso orbe, in testimonium omnibus gen-
† Mar. 13. tibus: & tunc veniet consummatio. * † Cùm 15
b. 14. ergo videritis abominationem desolationis,
Luc 21. d. 10. quæ dicta est à † Daniele propheta, stantem
† Dan. 9. in loco sancto, qui legit, intelligat: * tunc qui 16
g. 27. in Iudæa sunt, fugiant ad montes: * & qui 17
in tecto, non descendat tollere aliquid de
domo sua: * & qui in agro, non reuertatur 18
tollere tunicam suam. * Væ autem prægnan- 19
tibus & nutrientibus in illis diebus. * Ora- 20
† Act. 1. te autem vt non fiat fuga vestra in hieme, †
b. 12. vel sabbato. * erit enim tunc tribulatio ma- 21
gna, qualis non fuit ab initio mundi vsque
modò, neque fiet, * Et nisi breuiati fuissent 22
dies illi, non fieret salua omnis caro: sed pro-
† Mar. 13. pter electos breuiabuntur dies illi. * † Tunc 23
c. 21. si quis vobis dixerit: Ecce hîc est Christus,
Luc 17. e. 23. aut illic: nolite credere.* Surgent enim pseu- 24
dochristi, & pseudoprophetæ: dabunt si-
gna magna, & prodigia, ita vt in errorem
inducantur (si fieri potest) etiam electi. * Ec- 25
ce prædixi vobis. * Si ergo dixerint vobis, Ec- 26
ce in deserto est, nolite exire; ecce in pe-
netralibus, nolite credere. * Sicut enim ful- 27
gur exit ab Oriente, & paret vsque in Oc-
cidentem: ita erit & aduentus Filij hominis.
† Luc. 17. * † Vbicumque fuerit corpus, illic congre- 28
g. 37. gabuntur & aquilæ. * † Statim autem post 29
† Isa. 13. b. 10. tribulationem dierum illorum, sol obscura- C
Ezec. 32. b. 7. bitur, & luna non dabit lumen suum, &
Ioel. 2. b. 10. stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlo-
3. c. 15. rum commouebuntur: * & tunc parebit si- 30
Mar. 13. c. 24. gnum filij hominis in cœlo: & tunc plan-
Luc. 21. gent omnes tribus terræ: & † videbunt Fi-
e. 25. lium hominis venientem in nubibus cœli
† Apoc. 1. b. 7. cum virtute multa, & maiestate. * † Et mit- 31
† 1. Cor. 15. ter angelos suos cum tuba, & voce magna:
g. 52. & congregabunt electos eius à quatuor ven-
1. Thes. 4. d. 15. tis, à summis cœlorum vsque ad terminos
eorum. * Ab arbore autem fici discite para- 32
bolam: cùm iam ramus eius tener fuerit, &
folia nata, scitis quia propè est æstas: * ita & 33
vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia
propè est in ianuis. * Amen dico vobis, quia 34
non præteribit generatio hæc, donec omnia
† Mar. 13. d. 32. hæc fiant. * † Cœlum & terra transibunt, 35

36 verba autem mea non præteribunt. * De die
autem illa & hora nemo scit, neque angeli
37 cœlorum, nisi solus pater. * † Sicut autem in † Gen. 7. b. 7.
diebus Noë, ita erit & aduentus Filij homi- Luc. 17.
38 nis. * sicut enim erant in diebus ante dilu- f. 26.
uium comedentes & bibentes, nubentes &
nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo
39 intrauit Noë in arcam, * & non cognouerunt
D donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit
40 & aduentus Filij hominis. * Tunc duo erunt
in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur.
41 * duæ molentes in mola: vna assumetur, &
42 vna relinquetur. * Vigilate ergo, quia nesci-
tis qua hora Dominus vester venturus sit.
43 * Illud autem scitote, † quoniam si sciret pa- † Thess. 4. d. 17.
terfamilias qua hora fur venturus esset, vigi- Mar. 13.
laret vtique, & non sineret perfodi domum d. 33.
44 suam. * Ideò & vos estote parati: quia qua Luc. 12. e. 39.
45 nescitis hora Filius hominis venturus est.*
Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens,
quem constituit dominus suus super familiam
46 suam, vt det illis cibum in tempore? * † Bea- † Apoc. 16. e. 15.
tus ille seruus, quem cum venerit dominus
47 eius, inuenerit sic facientem. * amen dico
vobis, quoniam super omnia bona sua con-
48 stituet eum. * Si autem dixerit malus seruus
ille in corde suo: Moram facit dominus meus
49 venire: * & cœperit percutere conseruos suos,
50 manducet autem & bibat cum ebriosis: * ve-
niet dominus serui illius, in die qua non spe-
51 rat, & hora qua ignorat: * & diuidet eum,
partemque eius ponet cum hypocritis, † illic † Sup. 13. f. 42.
erit fletus, & stridor dentium. infr. 25. e. 30.

CAPVT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis seruis; quorum dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

1 TVnc simile erit regnum cœlorum de-
A cem virginibus: quæ accipientes lam-
pades suas, exierunt obuiàm sponso, & spon-
2 sæ. * Quinque autem ex eis erant fatuæ,
3 & quinque prudentes: * sed quinque fatuæ,
acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum
4 secum: * prudentes verò acceperunt oleum
5 in vasis suis cum lampadibus. * Moram au-
tem faciente sponso, dormitauerunt omnes
6 & dormierunt. * Media autem nocte cla-
mor factus est: Ecce sponsus venit, exite ob-
7 uiàm ei. * Tunc surrexerunt omnes virgi-
8 nes illæ, & ornauerunt lampades suas. * Fa-
tuæ autem sapientibus dixerunt: Date no-
bis de oleo vestro: quia lampades nostræ ex-
9 tinguuntur. * Responderunt prudentes, di-
centes: Ne fortè non sufficiat nobis & vo-
bis, ite potiùs ad vendentes, & emite vo-
10 bis. * Dum autem irent emere, venit spon-
sus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum
11 eo ad nuptias, & clausa est ianua. * Nouissimè
verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes:

Domine, Domine, aperi nobis. * At ille 12
respondens ait: Amen dico vobis, nescio
† Marc. 13 d 33. vos. * † Vigilate itaque, quia nescitis diem, 13
† Luc. 19. b. 12. neque horam. * † Sicut enim homo peregre 14
proficiscens, vocauit seruos suos, & tradi-
dit illis bona sua. * Et vni dedit quinque ta- 15
lenta, alij autem duo, alij verò vnum, vni- B
cuique secundùm propriam virtutem, & pro-
fectus est statim. * Abiit autem qui quinque 16
talenta acceperat, & operatus est in eis, &
lucratus est alia quinque. * Similiter & qui 17
duo acceperat, lucratus est alia duo. * Qui 18
autem vnum acceperat, abiens fodit in ter-
ram, & abscondit pecuniam domini sui. * 19
Post multum verò temporis venit dominus
seruorum illorum, & posuit rationem cum
eis. * Et accedens qui quinque talenta acce- 20
perat, obtulit alia quinque talenta, dicens:
Domine, quinque talenta tradidisti mihi,
ecce alia quinque superlucratus sum. * Ait 21
illi dominus eius: Euge serue bone, & fi-
delis, quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituam, intra in gaudium do-
mini tui. * Accessit autem & qui duo talen- 22
ta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tra-
didisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. * Ait 23
illi dominus eius: Euge serue bone, & fide-
lis, quia super pauca fuisti fidelis, super mul-
ta te constituam, intra in gaudium domini
tui. * Accedens autem & qui vnum talen- 24
tum acceperat, ait: Domine, scio quia ho-
mo durus es, metis vbi non seminasti, & con-
gregas vbi non sparsisti: * & timens abij, 25
& abscondi talentum tuum in terra: ecce ha- C
bes quod tuum est. * Respondens autem do- 26
minus eius, dixit ei: Serue male, & piger,
sciebas quia meto, vbi non semino, & con-
grego vbi non sparsi: * oportuit ergo te 27
committere pecuniam meam numulariis, &
veniens ego recepissem vtique quod meum
est cum vsura. * Tollite itaque ab eo talen- 28
tum, & date ei qui habet decem talenta.
† Sup. 13. b. 12. Mar 4. c. 25. Luc. 8. c. 18 19. d. 26. * † omni enim habenti dabitur, & abun- 29
dabit; ei autem qui non habet, & quod vi-
detur habere, auferetur ab eo. * Et inutilem 30
seruum eiicite in tenebras exteriores: illic
erit fletus, & stridor dentium. * Cùm au- 31
tem venerit Filius hominis in maiestate sua,
& omnes angeli cum eo, tunc sedebit super
sedem maiestatis suæ: * & congregabuntur 32
ante eum omnes gentes, & separabit eos ab
inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis:
* & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos 33
autem à sinistris. * Tunc dicet rex his, qui 34
à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris
mei, possidete paratum vobis regnum à con-
† Isa 58. c. 7. stitutione mundi. * † esuriui enim, & dedi- 35
Ezech 18. b. 7 d 16. stis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi
bibere: hospes eram, & collegistis me: * 36
† Eccli. 7. d. 39. nudus, & cooperuistis me: † infirmus, &
visitastis me: in carcere eram, & venistis
ad me. * Tunc respondebunt ei iusti, dicen- 37
tes: Domine, quando te vidimus esurien-

D tem, & pauimus te: sitientem, & dedimus
38 tibi potum? * quando autem te vidimus hos-
pitem, & collegimus te: aut nudum, & coope-
39 ruimus te? * aut quando te vidimus infirmum,
40 aut in carcere, & venimus ad te? * Et respon-
dens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quam-
diu fecistis vni ex his fratribus meis minimis,
41 mihi fecistis. * Tunc dicet & his, qui à sini-
stris erunt: † Discedite à me maledicti in † Psal 6. b. 9.
ignem æternum. qui paratus est diabolo, & Sup. 7. c. 23.
42 angelis eius. * esuriui enim, & non dedistis Luc. 13.
mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi f. 27.
43 potum: * hospes eram, & non collegistis me:
nudus, & non cooperuistis me: infirmus, &
44 in carcere, & non visitastis me. * Tunc res-
pondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quan-
do te vidimus esurientem, aut sitientem, aut
hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in
45 carcere, & non ministrauimus tibi? * Tunc
respondebit illis, dicens: Amen dico vobis:
Quamdiu non fecistis vni de minoribus his,
nec mihi fecistis. * † Et ibunt hi in suppli- † Dan. 12. a. 2.
cium æternum, iusti autem in vitam æternam. Ioan. 5. e. 29.

CAPVT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui vnguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Iuda, de cuius proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis; quorum vni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac cæditur & ter à Petro negatur.

1 ET factum est: cùm consummasset Ie-
A sus sermones hos omnes, dixit disci-
2 pulis suis: * † Scitis quia post biduum Paf † Mar. 14. a. 1.
cha fiet, & Filius hominis tradetur vt cruci- Luc. 22.
3 figatur. * Tunc congregati sunt principes a. 1.
sacerdotum, & seniores populi, in atrium
principis sacerdotum qui dicebatur Caiphas:
4 * & consilium fecerunt vt Iesum dolo tene-
5 rent, & occiderent. * Dicebant autem: Non
in die festo, ne fortè tumultus fieret in
6 populo. * Cùm autem Iesus esset in Betha-
7 nia in domo Simonis leprosi, * accessit ad
eum mulier habens alabastrum vnguenti pre-
tiosi, & † effudit super caput ipsius recumben- † Mar. 14. a. 3.
8 tis. * Videntes autem discipuli, indignati Ioan. 11.
9 sunt dicentes: Vt quid perditio hæc? * po- a. 2. 12.
tuit enim istud vænumdari multo, & dari a. 1.
10 pauperibus. * Sciens autem Iesus, ait illis:
Quid molesti estis huic mulieri? opus enim
11 bonum operata est in me. * nam semper pau-
peres habetis vobiscum: me autem non sem-
12 per habetis. * Mittens enim hæc vnguentum
hoc in corpus meum, ad sepeliendum me
13 fecit. * Amen dico vobis, vbicumque prædica-
tum fuerit hoc Euangelium in toto mundo,
dicetur & quòd hæc fecit in memoriam eius.

* † Tunc

† Marc. * † Tunc abiit vnus de duodecim, qui dice- 14
14.b.10. batur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdo- B
Luc.22. tum: * & ait illis: Quid vultis mihi dare, & 15
a.4. ego vobis eum tradam? At illi constituerunt
ei triginta argenteos. * Et exinde quærebat 16
† Marc. oportunitatem vt eum traderet. * † Prima 17
14.b.12. autem die azymorum accesserunt discipuli
Luc.22. ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi co-
a.7. medere Pascha? * At Iesus dixit: Ite in ci- 18
uitatem ad quemdam, & dicit ei: Magister
dicit: Tempus meum prope est, apud te fa-
cio Pascha cum discipulis meis. * Et fecerunt 19
discipuli sicut constituit illis Iesus, & paraue-
† Marc. runt Pascba. * † Vespere autem facto, dis- 20
14.b.17. cumbebat cum duodecim discipulis suis. * Et 21
Luc.22. b.14. edentibus illis, dixit: Amen dico vobis,
† Ioan.13. † quia vnus vestrûm me traditurus est. * Et 22
c.21. contristati valdè, cœperunt singuli dicere:
Numquid ego sum Domine? * At ipse res- 23
pondens, ait: Qui intingit mecum manum
in paropside, hic me tradet. * Filius quidem 24
† Ps. 40. hominis vadit, † sicut scriptum est de illo: C
b.10. væ autem homini illi, per quem Filius ho-
minis tradetur: bonum erat ei, si natus non
fuisset homo ille. * Respondens autem Iu- 25
das, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego
† 1. Cor. sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti. * † Cœnan- 26
11.e.24. tibus autem eis, accepit Iesus panem, & be-
nedixit, ac fregit, deditque discipulis suis,
& ait: Accipite, & comedite: hoc est cor-
pus meum. * Et accipiens calicem gratias 27
egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc
omnes. * Hic est enim sanguis meus noui 28
testamenti, qui pro multis effundetur in re-
missionem peccatorum. * Dico autem vobis: 29
non bibam amodò de hoc genimine vitis,
vsque in diem illum, cùm illud bibam vobis-
cum nouum in regno Patris mei. * Et hym- 30
no dicto, exierunt in Montem oliueti. * Tunc 31
† Marc. dicit illis Iesus: † Omnes vos scandalum pa-
14 e.27. tiemini in me, in ista nocte. Scriptum est
Ioan.16. d.32. enim: † Percutiam pastorem, & dispergentur
† Zach. 13.c.7. oues gregis. * Postquam autem resurrexero, 32
† Mar 14. præcedam vos in Galilæam. * Respondens 33
c.28.16. autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandali-
b.7. zati fuerint in te, ego numquam scandaliza-
† Mar.14. bor. * Ait illi Iesus: † Amen dico tibi, quia 34
c.30. in hac nocte antequam gallus cantet, ter me
Ioan.13. d 38. negabis. * Ait illi Petrus: † Etiam si opor- 35
† Mar.14. tuerit me mori tecum, non te negabo. Simi-
d.31. liter & omnes discipuli dixerunt. * Tunc ve- 36
Luc.22. d.33. nit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur D
Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete
hìc, donec vadam illuc, & orem. * Et as- 37
sumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœ-
pit contristari & mœstus esse. * Tunc ait il- 38
lis: Tristis est anima mea vsque ad mortem:
sustinete hìc, & vigilate mecum: * Et pro- 39
gressus pusillum, procidit in faciem suam
orans, & dicens: Pater mi, si possibile est,
transeat à me calix iste. verumtamen non si-
cut ego volo, sed sicut tu. * Et venit ad dis- 40
cipulos suos, & inuenit eos dormientes, &

dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigila-
41 re mecum? * Vigilate, & orate vt non intre-
tis in tentationem. Spiritus quidem promptus
42 est, caro autem infirma. * Iterùm secundò
abiit, & orauit, dicens: Pater mi, si non po-
test hic calix transire nisi bibam illum, fiat
43 voluntas tua. * Et venit iterùm, & inuenit
eos dormientes: erant enim oculi eorum gra-
44 uati. * Et relictis illis, iterùm abiit, & orauit
45 tertiò, eundem sermonem dicens. * Tunc
E venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormi-
te iam, & requiescite: ecce appropinquauit
hora, & Filius hominis tradetur in manus
46 peccatorum. * Surgite eamus: ecce appro-
47 pinquauit qui me tradet. * † Adhuc eo lo- † Marc.
quente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, 14.e.43. Luc.22.
& cum eo turba multa, cum gladiis & fusti- e.47.
bus, missi à principibus sacerdotum, & se- Ioan.18. a.3.
48 nioribus populi. * Qui autem tradidit eum,
dedit illis signum, dicens: Quemcumque
49 osculatus fuero, ipse est, tenete eum. * Et con-
festim accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi.
50 Et osculatus est eum. * Dixitque illi Iesus:
Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, &
manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.
51 * Et ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, ex-
tendens manum, exemit gladium suum, &
percutiens seruum principis sacerdotum am-
52 putauit auriculam eius. * Tunc ait illi Iesus:
Conuerte gladium tuum in locum suum.
53 † omnes enim, qui acceperint gladium, gla- † Gen. 9. b.6
dio peribunt. * An putas, quia non possum Apoc.13.
rogare patrem meum, & exhibebit mihi mo- c.10.
dò plusquam duodecim legiones angelorum?
54 * † Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, † Isa. 53.
55 quia sic oportet fieri? * In illa hora dixit Ie- c.10.
sus turbis: Tamquam ad latronem existis
cum gladiis & fustibus comprehendere me:
quotidie apud vos sedebam docens in tem-
56 plo, & non me tenuistis. * Hoc autem to-
F tum factum est, † vt adimplerentur Scripturæ † Thren.
prophetarum. Tunc discipuli omnes, † reli- 4.d.10. † Marc.
57 cto eo, fugerunt. * At illi tenentes Iesum, 14.e.50.
† duxerunt ad Caipham principem sacerdo- † Luc.22. f.54.
tum, vbi Scribæ & seniores conuenerant. Ioan.18.
58 * Petrus autem sequebatur eum à longè, d.24.
vsque in atrium principis sacerdotum. Et in-
gressus intrò, sedebat cum ministris, vt vide-
59 ret finem. * Principes autem sacerdotum, &
omne concilium, quærebant falsum testimo-
nium contra Iesum, vt eum morti traderent:
60 * & non inuenerunt, cùm multi falsi testes
accessissent. Nouissimè autem venerunt duo
61 falsi testes, * & dixerunt: Hic dixit: † Pos- † Ioan.2.
sum destruere templum Dei, & post triduum c.19.
62 reædificare illud. * Et surgens princeps sa-
cerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea,
63 quæ isti aduersum te testificantur? * Iesus au-
tem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi:
Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis † Sup.16.
64 si tu es Christus filius Dei. * Dicit illi Iesus. d.17. Rom.14.
Tu dixisti: verumtamen dico vobis, † amodò b.10. 1. Thes.4.
videbitis filium hominis sedentem à dextris d.13.
virtutis

virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.
* Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſti- 65
menta ſua, dicens: Blaſphemauit: quid ad- G
huc egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis
blaſphemiam: * quid vobis videtur? At illi 66
reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis.
† Iſa. 50. c 6 Marc 14. g. 65.
* † Tunc expuerunt in faciem eius, & cola- 67
phis eum ceciderunt, alij autem palmas in
faciem eius dederunt, * dicentes: Prupheti- 68
za nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?
† Luc. 22. f 55. Ioan. 18. c. 17.
* † Petrus verò ſedebat foris in atrio: & ac- 69
ceſſit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum
Ieſu Galilæo eras. * At ille negauit coram 70
omnibus, dicens: Neſciu quid dicis.
* Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia 71
ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat
cum Ieſu Nazareno. * Et iterùm negauit 72
cum iuramento: Quia non noui hominem.
* Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, 73
& dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam
& loquela tua manifeſtum te facit. * Tunc 74
cœpit deteſtari & iurare quia non nouiſſet
hominem. Et continuò gallus cantauit. * Et 75
recurdatus eſt Petrus verbi Ieſu, quod dixe-
rat: Priùs quàm gallus cantet, ter me nega-
bis. Et egreſſus foras fleuit amarè.

Capvt XXVII.

Iudas, relatis argenteis, laqueo ſe ſuſpendit: Ieſus coram Pilato accuſatus, non reſpondet; vxor autem Pilati dicit ipſum iuſtum: præligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Ieſum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illuſus ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, diuiſis ipſius veſtimentis: & à variis multa iactantur in ipſum blaſphemiæ: ſuboriuntur tenebræ; & clamans Ieſus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac ſigna varia fiunt: corpus Ieſu à Ioſeph ſepultum, cuſtoditur à militibus.

MAnè autem facto, conſilium inierunt 1
omnes principes ſacerdotum & ſenio- A
res populi aduerſus Ieſum, vt eum morti tra-
† Marc. 15. a 1. Luc. 23. a 1. Ioan. 18. e. 28.
derent. * † Et vinctum adduxerunt eum, & tra- 2
diderunt Pontio Pilato præſidi. * Tunc videns 3
Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſ-
ſet; pœnitentia ductus, retulit triginta ar-
genteos principibus ſacerdotum, & ſeniori-
bus, * dicens: Peccaui, tradens ſanguinem 4
iuſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu vi-
deris. * Et projectis argenteis in templo, re- 5
† Act. 1. c. 18.
ceſſit: † & abiens ſe ſuſpendit. * Principes 6
autem ſacerdotum, acceptis argenteis, dixe-
runt: Non licet eos mittere in corbonam:
quia pretium ſanguinis eſt. * Conſilio au- 7
tem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in
† Act. 1. c. 19.
ſepulturam peregrinorum. * † Propter hoc 8
vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt, B
ager ſanguinis, vſque in hodiernum diem.
* Tunc impletum eſt quod dictum eſt per 9
† Zach. 11. c. 12.
Ieremiam prophetam, dicentem: † Et ac-
ceperunt triginta argenteos pretium appre-
tiati, quem appretiauerunt à filiis Iſraël: * & 10
dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit
11 mihi Dominus. * Ieſus autem ſtetit ante præ-
† Mar. 15. a 2. Luc. 23. a 3. Ioan. 18. e. 33.
ſidem, † & interrogauit eum præſes, dicens:
Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Ieſus: Tu
12 dicis. * Et cùm accuſaretur à principibus ſa-
cerdotum, & ſenioribus, nihil reſpondit.
13 * Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta
14 aduerſum te dicunt teſtimonia? * Et non reſ-
pondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur
15 præſes vehementer. * Per diem autem ſo-
lemnem conſueuerat præſes populo dimitte-
16 re vnum vinctum, quem voluiſſent. * habe-
bat autem tunc vinctum inſignem, qui dice-
17 batur Barabbas. * Congregatis ergo illis, di-
xit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Ba-
18 rabbam, an Ieſum, qui dicitur Chriſtus? * Scie-
bat enim quòd per inuidiam tradidiſſent eum.
19 * Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad
eum vxor eius, dicens: Nihil tibi, & iuſto
illi. multa enim paſſa ſum hodie per viſum
† Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Ioan. 18. g. 40. Act. 3 b. 14.
20 propter eum. * † Principes autem ſacerdo-
C tum, & ſeniores perſuaſerunt populis vt pe-
terent Barabbam, Ieſum verò perderent.
21 * Reſpondens autem præſes, ait illis: Quem
vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixe-
22 runt: Barabbam * Dicit illis Pilatus: Quid
igitur faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus?
23 * Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præ-
ſes: Quid enim mali fecit? At illi magis cla-
24 mabant dicentes: Crucifigatur. * Videns
autem Pilatus quia nihil proficeret, ſed magis
tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus
coram populo, dicens: Innocens ego ſum
25 à ſanguine iuſti huius: vos videritis. * Et reſ-
pondens vniuerſus populus, dixit: Sanguis
26 eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. * Tunc
dimiſit illis Barabbam: Ieſum autem flagella-
27 tum tradidit eis vt crucifigeretur. * Tunc
milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in præto-
† Marc. 15. b. 16. Pſ. 21. c. 17. † Ioan. 19. a. 2.
rium, † congregauerunt ad eum vniuerſam
28 cohortem: * & exuentes eum, chlamydem
29 coccineam circumdederunt ei; * † & plecten-
D tes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper ca-
put eius, & arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum, illudebant ei, dicen-
30 tes: Aue rex Iudæorum. * Et expuentes in
eum, acceperunt arundinem, & percutie-
31 bant caput eius. * Et poſtquam illuſerunt ei,
exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum
veſtimentis eius, & duxerunt eum vt crucifi-
† Marc. 15. b. 21. Luc. 23. d. 26. † Mar. 15. b. 22. Luc. 23. e. 33. Ioan. 19. c. 17.
32 gerent. * † Exeuntes autem inuenerunt ho-
minem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc
33 angariauerunt vt tolleret crucem eius. * † Et
venerunt in locum, qui dicitur Golgotha,
34 quod eſt Caluariæ locus. * Et dederunt ei
vinum bibere cum felle miſtum. Et cùm
35 guſtaſſet, noluit bibere. * Poſtquam autem
† Marc. 15. c. 24. Luc. 23. e. 34. Ioan. 19. d. 23. † Pſ. 21. c. 19.
crucifixerunt eum, † diuiſerunt veſtimenta
eius, ſortem mittentes: vt impleretur quod
dictum eſt per Prophetam dicentem: † Diui-
ſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem
36 meam miſerunt ſortem. * Et ſedentes ſerua-
37 bant eum. * Et impoſuerunt ſuper caput eius
causam

causam ipsius scriptam. HIC EST IESVS E
REX IVDÆORVM. * Tunc crucifixi sunt 38
cum eo duo latrnnes; vnus à dextris, & vnus
à sinistris. * Prætereuntes autem blasphema- 39
bant eum mouentes capita sua, * & dicentes 40
† Ioan. 2. c. 19. † Vah qui destruis templum Dei, & in triduo
illud reædificas: salua temetipsum si filius Dei
es, descende de cruce. * Similiter & princi- 41
pes sacerdotum illudentes cum Scribis se-
nioribus dicebant: * Alins saluns fecit, seip- 42
† Sap. 2. d. 18. sum non potest saluum facere: † si rex Israël
est, descendat nunc de cruce, & credimus ei:
† Psal. 21. a. 9. * † confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: 43
dixit enim: Quia filius Dei sum. * Idipsum 44
autem & latrnnes, qui crucifixi erant cum eo,
improperabant ei. * A sexta autem hora tene- 45
bræ factæ sunt super vniuersam terram vsque
ad horam nonam. * Et circa horam nonam 46
† Psal. 21. a. 2. clamauit Iesus voce magna, dicens: † Eli, Eli,
lamma sabacthani? hnc est: Deus mcus, Deus
meus, vt quid dereliquisti me? * Quidam au- 47
tem illic stantes, & audientes dicebant: Eliam
vocat iste. * Et continuò currens vnus ex eis 48
acceptam spongiam impleuit aceto, & impo- F
suit arundini, & dabat ei bibere. * Ceteri ve- 49
rò dicebant: Sine videamus an veniat Elias
liberans eum. * Iesus autem iterùm clamans 50
† 2 Par 3. d. 14. voce magna, emisit spiritum. * † Et ecce ve- 51
lum templi scissum est in duas partes à sum-
mo vsque deorsum, & terra mnta est, & petræ
scissæ sunt, * & monumenta aperta sunt: & 52
mulra cnrpora sanctorum, qui dormierant,
surrexerunt. * Et exeuntes de mnnumentis 53
post resurrectionem eius, venerunt in sanctam
ciuitatem, & apparuerunt multis. * Centutin 54
autem, & qui cum eo erant, custodientes Ie-
sum, viso terræ mbtu & his quæ fiebant, ti-
muerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei
erat iste. * Erant autem ibi mulieres multæ à 55
longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa,
ministrantes ei: * inter quas erat Maria Mag- 56
dalene, & Maria Iacobi & Ioseph marer, &
† Mar. 15. d. 42. Luc 23. g. 50. Ioan. 19. g. 38. matet filiorum Zebedæi. * † Cùm autem sem 57
factum esset, venit quidam homn diues ab G
Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse disci-
pulus erat Iesu. * hic accessit ad Pilatum, & 58
petiit cnrpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi
cnrpus. * Et accepto corpore, Inseph inunluit 59
illud in sindone munda. * Et posuit illud in 60
monumentn sun nnuo, quod exciderat in pe-
tra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium
monumenti, & abiit. * Erat autem ibi Maria 61
Magdalene, & altera Maria, sedentes contra
sepulchrum. * Altera autem die, quæ est post 62
parasceuen, conuenerunt principes sacerdn-
tum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes, * Domi- 63
ne, recordati sumus, quia seductnr ille dixit
adhuc viuens: Post tres dies resurgam. * Iube 64
ergo custodiri sepulchrum vsque in diem
tertium: ne fortè veniant discipuli eius, &
furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à
mnrtuis. & erit nouissimus error peior priore.

65 * Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, cu-
66 stodire sicut scitis. * Illi autem abeuntes, mu-
nierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum
custodibus.

CAPVT XXVIII.

Facto terræ motu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens iubet (sicut & Angelus iusserat) vt discipulis nuntient, quod Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit in Mar. 16. a. 1.
A prima sabbati, venit Maria Magdalene, Ioan. 20. a. 1.
2 & altera Maria, videre sepulchrum. * Et ec-
ce terræmotus factus est magnus. Angelus
enim Dumini descendit de cœln: & acce-
dens reunluit lapidem, & sedebat super eum:
3 * erat autem aspectus eius sicut fulgur: &
4 vestimentum eius sicut nix. * Præ timnre au-
tem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt
5 velut mortui. * Respondens autem angelus
dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio
enim, quòd Iesum, qui crucifixus est, quæri-
6 tis: * nnn est hìc: surrexit enim, sicut dixit. ve-
B nire, & videte locum, vbi positus erat Domi-
7 nus. * Et citò euntes dicite discipulis eius
quia surrexit: & ecce præcedit vns in Gali-
læam: ibi eum videbitis. ecce prædixi vnbis.
8 * Et exierunt citò de monumento cum timo-
re & gaudio magno, currentes nuntiare dis-
9 cipulis eius. * Et ecce Iesus occurrit illis, di-
cens: Auete. Illæ autem accesserunt, & te-
nuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.
10 * Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite nun-
C tiate frarribus meis, vt eant in Galilæam, ibi
11 me videbunt. * Quæ cùm abiissent, ecce qui-
dam de custodibus venerunt in ciuitatem, &
nuntiauerunt principibus sacerdotum nmnia
12 quæ facta fuerant. * Et congregati cum senio-
ribus, consilin acceptn, pecuniam copiosam
13 dederunt militibus, * dicentes: Dicite quia
discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt
14 eum, nobis dnrmientibus. * Et si hoc audi-
tum fuerit à præside, nos suadebimus ei, &
15 securos vns faciemus. * At illi accepta pecu-
nia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum
est verbum istud apud Iudæns, vsque in ho-
16 diernnm diem. * Vndecim autem discipuli
D abierunt in Galilæam, in montem, vbi cnnsti-
17 tuerat illis Iesus. * Et videntes eum adoraue-
18 runt: quidam autem dubitauernnt. * Et acce-
dens Iesus lncutus est eis, dicens: Data est mi-
19 hi omnis potestas in cælo, & in terra. * † eun- † Marc. 16. d. 15.
tes ergn docete nmnes gentes, baptizantes
eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus san-
20 cti: * dncentes eos seruare omnia quæcum-
que mandaui vobis. Et ecce egn vnbiscum
sum nmnibus diebus, vsque ad cnnsummatio-
nem sæculi.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

SECVNDVM MARCVM.

Capvt Primvm.

Ioannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritu sancto: qui à Ioanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Ioanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Iacobo & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca; ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes: plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

NITIVM Euangelij 1
Iesu Christi, Filij Dei. A
* Sicut scriptum est in 2
† Malac. 3.a.2. Isaia propheta: † Ecce ego mitto angelum
meum ante faciem tuam,
qui præparabit viam
† Isa.40.a.3. Mat.3.a.3. Luc.3.b.4. Ioan.1.c.23 tuam ante te. * † Vox clamantis in deserto: 3
Parate viam Domini, rectas facite semitas
eius. * Fuit Ioannes in deserto baptizans, 4
& prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum.
† Mat.3.a.5. * † Et egrediebatur 5
ad eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ
vniuersi, & baptizantur ab illo in Iordanis
flumine, confitentes peccata sua. * † Et erat 6
† Matt.3.a.4. Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & † locustas & mel silvestre edebat.
† Leu.11.c.22. † Matt.3.b.11. Luc.3.d.16. Ioan.1.d.27. Et prædicabat dicens: * † Ve- 7
nit fortior me post me: cuius non sum dignus
procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius. * † Ego baptizaui vos aqua, ille ve- 8
† Act.1.a.5. 2.a.4. 11.b.16. 19.a.4. rò baptizabit vos Spiritu sancto. * Et factum 9
est: in diebus illis venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordane.
* Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos 10
† Luc.3.c.22. Ioan.1.d.32. apertos, † & Spiritum tamquam columbam B
descendentem, & manentem in ipso. * Et 11
vox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. * † Et statim Spiritus 12
† Matt.4.a.1. Luc.4.a.1. expulit eum in desertum. * Et erat in deser- 13
to quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: eratque cum
† Mat.4.b.12. Luc.4.b.14. Ioan.4.f.43. bestiis, & angeli ministrabant illi. * † Post- 14
quam autem traditus est Ioannes, venit Iesus
in Galilæam, prædicans Euangelium regni
Dei, * & dicens: Quoniam impletum est 15
tempus, & appropinquauit regnum Dei;
16 pœnitemini, & credite Euangelio. * † Et præ- † Mat.4.c.18. Luc.5.a.2.
teriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem,
& Andream fratrem eius, mittentes retia in
17 mare (erant enim piscatores) * & dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri pis-
18 catores hominum. * Et protinus relictis reti-
19 bus, secuti sunt eum. * Et progressus inde
pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes re-
20 tia in naui. * & statim vocauit illos. Et relicto
patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis,
21 secuti sunt eum. * † Et ingrediuntur Caphar- † Matt.4.b.13. Luc.4.e.31.
naum: & statim sabbatis ingressus in syna-
22 gogam, docebat eos. * † Et stupebant super † Matt.7.d.28. Luc.4.e.32.
C doctrina eius: erat enim docens eos, quasi
23 potestatem habens, & non sicut Scribæ. * † Et † Luc.4.e.33.
erat in synagoga eorum homo in spiritu im-
24 mundo: & exclamauit, * dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene: venisti perdere
25 nos? scio qui sis, Sanctus Dei. * Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi
26 de homine. * Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab
27 eo. * Et mirati sunt omnes, ita vt conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obe-
28 diunt ei. * Et processit rumor eius statim in
29 omnem regionem Galilææ. * † Et protinus † Mat.8.b.14. Luc.4.g.38.
egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo &
30 Ioanne. * Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.
31 * Et accedens eleuauit eam, apprehensa manu eius: & continuò dimisit eam febris, &
32 ministrabat eis. * Vespere autem facto cùm
occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè
33 habentes, & dæmonia habentes: * & erat
34 omnis ciuitas congregata ad ianuam. * Et curauit multos, qui vexabantur variis languoribus, † & dæmonia multa eijciebat, & non † Luc.4.f.41.
sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.
35 * Et diluculo valdè surgens, egressus abiit in
36 desertum locum, ibique orabat. * Et prose-
D cutus est eum Simon, & qui cum illo erant.
37 * Et cùm inuenissent eum, dixerunt ei: Quia
38 omnes quærunt te. * Et ait illis: Eamus in
proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædi-
39 cem: ad hoc enim veni. * Et erat prædicans
in synagogis eorum, & in omni Galilæa, &

dæmo

dæmonia eijciens. * † Et venit ad eum le- 40
Matt.8. a.2. prosus deprecans eum : & genu flexo dixit
Luc.5.c.12. ei : Si vis, potes me mundare. * Iesus autem 41
misertus eius, extendit manum suam : & tan-
gens eum, ait illi; Volo : Mundare. * Et cum 42
dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mun-
datus est. * Et comminatus est ei, statimque 43
eiecit illum: * & dicit ei : Vide nemini dixe- 44
ris: sed vade, ostende te principi sacerdotum,
† Leu. 14. a.2. & offer pro emundatione tua, † quæ præce-
pit Moyses in testimonium illis. * At ille 45
egressus cœpit prædicare, & diffamare sermo-
nem, ita vt iam non posset manifestè introire
in ciuitatem, sed foris in desertis locis esset,
& conueniebant ad eum vndique.

Capvt II.

Murmurantibus Scribis quòd paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Leuin, quem ad se sequendum vocauerat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

Mat.9.a.1. ET iterum intrauit Capharnaum post 1
dies, * & auditum est quòd in domo es- 2
set, & conuenerunt multi, ita vt non cape- A
ret neque ad ianuam, & loquebatur eis ver-
† Luc.5. d.18. bum. * † Et venerunt ad eum ferentes para- 3
lyticum, qui à quatuor portabatur. * Et cùm 4
non possent offerre eum illi præ turba, nuda-
uerunt tectum vbi erat : & patefacientes sub-
miserunt grabatum, in quo paralyticus ia-
cebat. * Cùm autem vidisset Iesus fidem il- 5
lorum, ait paralytico : Fili, dimittuntur tibi
peccata tua. * Erant autem illic quidam de 6
Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus
suis : * Quid hic sic loquitur ? blasphemat. 7
†Iob. 14. a.4. † Quis potest dimittere peccata nisi solus
Isa. 43. d.25. Deus ? * Quo statim cognito Iesus spiritu 8
suo quia sic cogitarent intra se, dicit illis :
Quid ista cogitatis in cordibus vestris ? * Quid 9
est facilius, dicere paralytico : Dimittuntur
tibi peccata ; an dicere : Surge, tolle graba-
tum tuum, & ambula ? * Vt autem sciatis 10
quia filius hominis habet potestatem in ter- B
ra dimittendi peccata (ait paralytico) * tibi 11
dico : Surge, tolle grabatum tuum, & vade in
domum tuam. * Et statim surrexit ille : & 12
sublato grabato, abiit coram omnibus, ita vt
mirarentur omnes, & honorificarent Deum,
dicentes : Quia numquam sic vidimus. * Et 13
egressus est rursus ad mare : omnisque turba
† Mat.9. b.9. veniebat ad eum, & docebat eos. * † Et cùm 14
Luc.5.e.27. præteriret, vidit Leui Alphæi sedentem ad
telonium, & ait illi : Sequere me. Et sur-
gens secutus est eum. * Et factum est, cùm 15
accumberet in domo illius, multi publicani
& peccatores simul discumbebant cum Iesu,
& discipulis eius : erant enim multi, qui &
sequebantur eum. * Et Scribæ & Pharisæi 16
C videntes quia manducaret cum publicanis
& peccatoribus, dicebant discipulis eius :
Quare cum publicanis & peccatoribus man-
17 ducat & bibit Magister vester ? * Hoc audito
Iesus ait illis : Non necesse habent sani me-
dico, sed qui malè habent : † non enim ve- † 1.Tim. 1.c.15.
18 ni vocare iustos, sed peccatores. * Et erant
discipuli Ioannis & Pharisæi ieiunantes : &
veniunt, & dicunt illi : Quare discipuli
Ioannis & Pharisæorum ieiunant, tui autem
19 discipuli non ieiunant ? * Et ait illis Iesus :
Numquid possunt filij nuptiarum, quamdiu
sponsus cum illis est, ieiunare ? Quanto tem-
pore habent secum sponsum, non possunt
20 ieiunare. * † Venient autem dies cùm au- † Matt. 9.b.15.
feretur ab eis sponsus : & tunc ieiunabunt Luc. 5.
21 in illis diebus. * Nemo assumentum panni e.35.
rudis assuit vestimentu veteri : alioquin au-
fert supplementum nouum à veteri, & ma-
22 ior scissura fit. * Et nemo mittit vinum no-
D uum in vtres veteres : alioquin dirumpet
vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres
peribunt : sed vinum nouum in vtres nouos
23 mitti debet. * † Et factum est iterum cùm † Mat.12. a.1.
Dominus sabbatis ambularet per sata, & Luc.6.a.1.
discipuli eius cœperunt progredi, & vellere
24 spicas. * Pharisæi autem dicebant ei : Ecce,
25 quid faciunt sabbatis quod non licet ? * Et
ait illis : † Numquam legistis quid fecerit Da- † 1. Reg. 21.b.6.
uid, quando necessitatem habuit, & esuriit
26 ipse, & qui cum eo erant ? * quomodo introi-
uit in domum Dei sub Abiathar principe sa-
cerdotum, & panes propositionis manduca-
uit, quos non licebat manducare, † nisi sacer- † Leu.24. b.9.
27 dotibus, & dedit eis qui cum eo erant ? * Et
dicebat eis : Sabbatum propter hominem
factum est, & non homo propter sabbatum.
28 * Itaque Dominus est filius hominis, etiam
sabbati.

Capvt III.

Postquam manum aridam curauerat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis vndique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat : duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia : Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eijcere dæmonia conuincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres eius.

1 ET introiuit iterum in synagogam : & Mat. 12. a.9.
A erat ibi homo habens manum aridam. Luc.6.a.6.
2 * Et obseruabant eum, si sabbatis curaret, vt
3 accusarent illum. * Et ait homini habenti
4 manum aridam : Surge in medium. * Et di-
cit eis : Licet sabbatis benefacere, an malè ?
animam saluam facere, an perdere ? At
5 illi tacebant. * Et circumspiciens eos cum
ira, contristatus super cæcitate cordis eo-
rum, dicit homini : Extende manum tuam.
Et extendit, & restituta est manus illi.
6 † * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum † Mat. 12. b.14.

Herodianis consilium faciebant aduersus
eum, quomodo eum perderent. * Iesus au- 7
tem cum discipulis suis secessit ad mare: &
multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est
eum, * & ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & 8
trans Iordanem: & qui circa Tyrum & Si-
donem, multitudo magna, audientes quæ
faciebat, venerunt ad eum. * Et dixit disci- 9
pulis suis vt nauicula sibi deseruiret propter B
turbam, ne comprimerent eum. * multos 10
enim sanabat, ita vt irruerent in eum vt il-
lum tangerent quotquot habebant plagas.
* Et spiritus immundi, cum illum vide- 11
bant, procidebant ei: & clamabant dicen-
tes: * Tu es Filius Dei. Et vehementer 12
comminabatur eis ne manifestarent illum.
† Mat.10.a 1. Luc.6.b.13. * † Et ascendens in montem vocauit ad 13
se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.
* Et fecit vt essent duodecim cum illo: & 14
vt mitteret eos prædicare. * Et dedit illis 15
potestatem curandi infirmitates, & eijcien-
di dæmonia. * Et imposuit Simoni numen 16
Petrus: * & Iacobum Zebedæi, & Ioan- 17
nem fratrem Iacobi, & imposuit eis no-
mina Boanerges, quod est, Filij tonitrui:
* & Andræam, & Philippum, & Bartho- 18
lomæum, & Matthæum, & Thomam, & C
Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Si-
monem Cananæum, * & Iudam Iscario- 19
tem, qui & tradidit illum. * Et veniunt 20
ad domum: & conuenit iterùm turba, ita
vt non possent neque panem manducare.
* Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: 21
dicebant enim: Quoniam in furorem ver-
sus est. * Et Scribæ, qui ab Ierosolymis des- 22
† Mat 9.d.34. cenderant, dicebant: † Quoniam Beelze-
bub habet, & quia in principe dæmonio-
rum eijcit dæmonia. * Et conuocatis eis, 23
in parabolis dicebat illis: Quomodo po-
test satanas satanam eijcere? * Et si reg- 24
num in se diuidatur, non potest regnum
illud stare. * Et si domus super semetip- 25
sam dispertiatur, non potest domus illa sta-
re. * Et si satanas consurrexerit in seme- 26
tipsum, dispertitus est, & non poterit sta-
re, sed finem habet. * Nemo potest vasa 27
fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs
fortem alliget, & tunc domum eius diri-
† Mat.12.c.31. Luc.12.b.10. 1.Ioan.5.d.16. piet. * † Amen dico vobis, quoniam om- 28
nia dimittentur filiis hominum peccata, & D
blasphemiæ quibus blasphemauerint: * qui 29
autem blasphemauerit in Spiritum sanctum,
non habebit remissionem in æternum, sed
reus erit æterni delicti. * Quoniam dice- 30
† Mat.12.d.46. Luc.8.c.19. bant: Spiritum immundum habet. * † Et 31
veniunt mater eius & fratres: & foris stantes
miserunt ad eum vocantes eum, * & sedebat 32
circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater
tua & fratres tui foris quærunt te. * Et res- 33
pondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fra-
tres mei? * Et circumspiciens eos, qui in cir- 34
cuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea,
& fratres mei. * Qui enim fecerit volunta- 35
tem Dei, hic frater meus, & soror mea, &
mater est.

CAPVT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam; addens parabolas de semine in terram iacto, quod excrescit dormiente eo qui seminauit, & de grano sinapis, discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in naui à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

1 ET iterum cœpit docere ad mare: & Mat.13.a 1. Luc.8.a.4.
A congregata est ad eum turba multa, ita
vt nauim ascendens sederet in mari, & om-
2 nis turba circa mare super terram erat: * &
docebat eos in parabolis multa, & dicebat
3 illis in doctrina sua: * Audite: ecce exiit
4 seminans ad seminandum. * Et dum semi-
nat, aliud cecidit circa viam, & venerunt
5 volucres cœli, & comederunt illud. * Aliud
verò cecidit super petrosa, vbi non habuit
terram multam: & statim exortum est, quo-
6 niam non habebat altitudinem terræ: * &
quando exortus est sol, exæstuauit: & eò
7 quòd non habebat radicem, exaruit. * Et
aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spi-
næ, & suffocauerunt illud, & fructum non
8 dedit. * Et aliud cecidit in terram bonam:
& dabat fructum ascendentem, & crescen-
tem; & afferebat vnum triginta, vnum se-
9 xaginta, & vnum centum. * Et dicebat:
10 Qui habet aures audiendi, audiat. * Et
cùm esset singularis, interrogauerunt eum
hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.
11 * Et dicebat eis: Vobis datum est nosse my-
B sterium regni Dei: illis autem, qui foris
12 sunt, in parabolis omnia fiunt: * † vt vi- † Isa. 6.c.9.
dentes videant, & non videant: & audien- Mat.13.b 14.
tes audiant, & non intelligant: nequando Ioan.12.f.40.
conuertantur, & dimittantur eis peccata. Act.28.f.26.
13 * Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & Rom.11.b.8.
quomodo omnes parabolas cognoscetis?
14 * Qui seminat, verbum seminat. * Hi autem
15 sunt, qui circa viam, vbi seminatur verbum,
& cùm audierint, confestim venit satanas, &
aufert verbum, quod seminatum est in cordi-
16 bus eorum. * Et hi sunt similiter, qui super
petrosa seminantur: qui cùm audierint ver-
bum, statim cum gaudio accipiunt illud:
17 * & non habent radicem in se, sed tempo-
rales sunt: deinde orta tribulatione & perse-
cutione propter verbum, confestim scanda-
18 lizantur. * Et alij sunt qui in spinis semi-
19 nantur: hi sunt qui verbum audiunt, * &
ærumnæ sæculi, & † deceptio diuitiarum, † 1 Tim.6.d.17.
& circa reliqua concupiscentiæ introëun-
tes suffocant verbum, & sine fructu effici-
20 tur. * Et hi sunt, qui super terram bonam
C seminati sunt, qui audiunt verbum, & sus-
cipiunt, & fructificant, vnum triginta,
21 vnum sexaginta, & vnum centum. * † Et † Mat.5.b.15.
dicebat illis: Numquid venit lucerna vt sub Luc 8.b.16.11.e.33.
modio ponatur, aut sub lecto? nonne vt
super

super candelabrum ponatur ? * † Non est 22
† Mat. 10. c.26. Luc.8 b.17. enim aliquid absconditum, quod non mani-
festetur : nec factum est occultum, sed vt in
palam veniat. * Si quis habet aures audiendi, 23
audiat. * Et dicebat illis : Videte quid au- 24
† Matt.7. a.2. Luc. 6. e.38. diatis. † In qua mensura mensi fueritis, re-
metietur vobis, & adijcietur vobis. * † Qui 25
enim habet, dabitur illi : & qui non habet,
† Mat. 13. b.12. 25. c.29. Luc 8. c. 18.19. d. 26. etiam quod habet auferetur ab eo. * Et di- 26
cebat : Sic est regnum Dei, quemadmodum
si homo iaciat sementem in terram, * & dor- 27
miat, & exurgat nocte & die, & semen ger-
minet, & increscat dum nescit ille. * Vltrò 28
enim terra fructificat, primùm herbam, dein-
de spicam, deinde plenum frumentum in
spica. * Et cùm produxerit fructus, statim 29
mittit falcem, quoniam adest messis. * Et 30
dicebat : Cui assimilabimus regnum Dei?
aut cui parabolæ comparabimus illud? * † Si- 31
† Mat.13. d.31. Luc.13. d.19. cut granum sinapis, quod cùm seminatum D
fuerit in terra, minus est omnibus semini-
bus, quæ sunt in terra : * & cùm seminatum 32
fuerit, ascendit, & fit maius omnibus ole-
ribus, & facit ramos magnos, ita vt possint
sub vmbra eius aues cæli habitare. * Et tali- 33
bus multis parabolis loquebatur eis verbum,
prout poterant audire : * sine parabola autem 34
non loquebatur eis : seorsum autem discipu-
lis suis disserebat omnia. * Et ait illis in illa 35
die, cùm serò esset factum : Transeamus
† Mat.8. c.23. Luc 8.c.22. contra. * † Et dimittentes turbam, assumunt 36
eum ita vt erat in naui, & aliæ naues erant
cum illo. * Et facta est procella magna venti, 37
& fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur
nauis. * Et erat ipse in puppi super ceruical 38
dormiens : & excitant eum, & dicunt illi : Ma-
gister non ad te pertinet, quia perimus ? * Et 39
exurgens comminatus est vento, & dixit ma-
ri : Tace, obmutesce. Et cessauit ventus : &
facta est tranquillitas magna. * Et ait illis : 40
Quid timidi estis ? necdum habetis fidem ?
Et timuerunt timore magno, & dicebant ad
alterutrum : Quis putas, est iste, quia & ven-
tus & mare obediunt ei ?

CAPVT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum ; quibus permittit vt in porcos ingrediantur, nec sinit vt ipsum sequatur is qui liberatus erat : curata muliere à profluuio sanguinis, venit ad domum Iairi, eiusque filiam resuscitat.

Mat.8.d.28. Luc.8 d.26. ET venerunt trans fretum maris in re- 1
gionem Gerasenorum. * Et exeunti 2
ei de naui, statim occurrit de monumentis A
homo in spiritu immundo, * qui domici- 3
lium habebat in monumentis, & neque ca-
tenis iam quisquam poterat eum ligare :
* quoniam sæpè compedibus & catenis vin- 4
ctus, dirupisset catenas, & compedes com-
minuisset, & nemo poterat eum domare.
* & semper die ac nocte in monumentis & 5
in montibus erat, clamans, & concidens se
6 lapidibus. * Videns autem Iesum à longè,
7 cucurrit, & adorauit eum : * & clamans
voce magna dixit : Quid mihi, & tibi, Iesu
fili Dei altissimi ? adiuro te per Deum, ne me
8 torqueas. * Dicebat enim illi : Exi spiritus
9 immunde ab homine. * Et interrogabat eum :
Quod tibi nomen est ? Et dicit ei : Legio mi-
10 hi nomen est, quia multi sumus. * Et depre-
cabatur eum multum, ne se expelleret extra
11 regionem. * Erat autem ibi circa montem
12 grex porcorum magnus, pascens. * Et de-
precabantur eum spiritus, dicentes : Mitte
13 nos in porcos vt in eos introëamus. * Et con-
B cessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus
immundi introierunt in porcos : & magno
impetu grex præcipitatus est in mare ad duo
14 millia, & suffocati sunt in mari. * Qui autem
pascebant eos, fugerunt, & nuntiauerunt in
ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt videre
15 quid esset factum : * & veniunt ad Iesum : &
vident illum, qui à dæmonio vexabatur, se-
dentem, vestitum, & sanæ mentis, & timue-
16 runt. * Et narrauerunt illis, qui viderant,
qualiter factum esset ei qui dæmonium ha-
17 buerat, & de porcis. * Et rogare cœperunt
18 eum vt discederet de finibus eorum. * Cum-
que ascenderet nauim, cœpit illum depre-
cari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset
19 cum illo : * & non admisit eum, sed ait illi :
Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia
illis quanta tibi Dominus fecerit, & miser-
20 tus sit tui. * Et abiit, & cœpit prædicare in
Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus : & om-
21 nes mirabantur. * Et cùm transcendisset Ie-
sus in naui rursum trans fretum, conuenit
turba multa ad eum, & erat circa mare.
22 * † Et venit quidam de archisynagogis no- † Matt. 9. c.18. Luc. 8. f.41.
C mine Iairus : & videns eum, procidit ad pe-
23 des eius, * & deprecabatur eum multum, di-
cens : Quoniam filia mea in extremis est,
Veni, impone manum super eam, vt salua
24 sit, & viuat. * Et abiit cum illo, & sequeba-
tur eum turba multa, & comprimebant eum.
25 * Et mulier, quæ erat in profluuio sangui-
26 nis annis duodecim, * & fuerat multa per-
pessa à compluribus medicis : & erogaue-
rat omnia sua, nec quidquam profecerat,
27 sed magis deteriùs habebat : * cùm audisset
de Iesu, venit in turba retrò, & tetigit ve-
28 stimentum eius : * dicebat enim : Quia si
vel vestimentum eius tetigero, salua ero.
29 * Et confestim siccatus est fons sanguinis
eius : & sensit corpore quia sanata esset à
30 plaga. * Et statim Iesus in semetipso cognos-
D cens virtutem, quæ exierat de illo, conuer-
sus ad turbam, aiebat : Quis tetigit vesti-
31 menta mea ? * Et dicebant ei discipuli sui :
Vides turbam comprimentem te, & dicis :
32 Quis me tetigit ? * Et circumspiciebat vi-
33 dere eam, quæ hoc fecerat. * Mulier ve-
rò timens & tremens, sciens quod factum
esset in se, venit & procidit ante eum, & di-
34 xit ei omnem veritatem. * Ille autem dixit

ei: † Filia, fides tua te saluam fecit: vade in
† Luc. 7. g. 50. 8. g. 48. pace, & esto sana à plaga tua. * Adhuc eo 35
loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes:
Quia filia tua mortua est; quid vltra vexas
Magistrum? * Iesus autem audito verbo, 36
quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere
tantúmmodo crede: * Et non admisit 37
quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum,
& Ioannem fratrem Iacobi. * Et veniunt in 38
domum archisynagogi, & videt tumultum, &
flentes, & eiulantes multùm. * Et ingressus, 39
ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella
non est mortua, sed dormit. * Et irridebant 40
eum. Ipse verò, eiectis omnibus, assumit patrem
& matrem puellæ, & qui secum erant,
& ingreditur vbi puella erat iacens. * Et 41
tenens manum puellæ, ait illi: Talitha
cumi, quod est interpretatum: Puella
(tibi dico) surge. * Et confestim surrexit 42
puella, & ambulabat: erat autem annorum
duodecim: & obstupuerunt stupore
magno. * Et præcepit illis vehemen- 43
ter vt nemo id sciret: & dixit dari illi
manducare.

CAPVT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid obseruare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse; cuius caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter iusiurandum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

Mat. 13. g. 54. Luc. 4. e. 16. ET egressus inde, abiit in patriam suam: 1
& sequebantur eum discipuli sui: * & 2
facto sabbato cœpit in synagoga docere: & A
multi audientes admirabantur in doctrina
eius, dicentes: Vnde huic hæc omnia? &
quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes
tales, quæ per manus eius efficiuntur?
† Ioan. 6. e. 42. * † Nonne hic est faber, filius Mariæ, fra- 3
ter Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis?
nónne & sorores eius hîc nobiscum sunt? Et
scandalizabantur in illo. * Et dicebat illis Ie- 4
† Mat. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24. Ioan. 4. f. 44. sus: † Quia non est propheta sine honore
nisi in patria sua, & in domo sua, &
in cognatione sua. * Et non poterat ibi vir- 5
tutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis
manibus curauit: * Et mirabatur 6
propter incredulitatem eorum, & circuibat
† Mat. 10. a. 1. Sup. 3. b. 14. Luc. 9. a. 1. castella in circuitu docens. * † Et voca- 7
uit duodecim: & cœpit eos mittere binos,
& dabat illis potestatem spirituum immundorum.
* Et præcepit eis ne quid tollerent 8
in via, nisi virgam tantùm; non peram, non
† Act. 12. b. 8. panem, neque in zona æs, * † sed calcea- 9
tos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.
* & dicebat eis: Quocumque intro- 10

B ieritis in domum, illic manete donec exea-
11 tis inde: * & quicumque non receperint
† Mat. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5. Act. 13. g. 51. & 13. b. 6. vos, nec audierint vos, † exeuntes inde, excutite
puluerem de pedibus vestris in testi-
12 monium illis. * Et exeuntes prædicabant vt
13 pœnitentiam agerent: * & dæmonia multa
† Iac. 5. d. 14. eijciebant, † & vngebant oleo multos ægros,
14 & sanabant. * † Et audiuit rex Herodes
† Mat. 14. a. 1. 2. Luc. 9. a. 7. (manifestum enim factum est nomen eius)
& dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit
à mortuis: & propterea virtutes operan-
15 tur in illo. * Alij autem dicebant: Quia
Elias est. Alij vero dicebant: Quia propheta
16 est, quasi vnus ex prophetis. * Quo audito
C Herodes ait: Quem ego decollaui Ioannem,
17 hic à mortuis resurrexit. * † Ipse enim Hero-
† Luc. 3. d. 19. des misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in
carcere, propter Herodiadem vxorem Phi-
18 lippi fratris sui, quia duxerat eam. * Dice-
† Leu. 18. b. 16. bat enim Ioannes Herodi: † Non licet tibi
19 habere vxorem fratris tui. * Herodias autem
insidiabatur illi: & volebat occidere
20 eum, nec poterat. * Herodes enim metuebat
Ioannem, sciens eum virum iustum &
sanctum: & custodiebat eum, & audito eo
multa faciebat, & libenter eum audie-
21 bat. * Et cùm dies opportunus accidisset,
Herodes natalis sui cœnam fecit principi-
22 bus, & tribunis, & primis Galilææ. * cúmque
introisset filia ipsius Herodiadis, &
saltasset, & placuisset Herodi, simulque
recumbentibus; rex ait puellæ: Pete à me
23 quod vis, & dabo tibi: * & iurauit illi: Quia
quidquid petieris dabo tibi, licet dimi-
24 dium regni mei. * Quæ cùm exisset, dixit
D matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Ca-
25 put Ioannis Baptistæ. * Cúmque introisset
statim cum festinatione ad regem, petiuit
dicens: Volo vt protinus des mihi,
26 in disco caput Ioannis Baptistæ. * Et contristatus
est rex: propter iusiurandum, &
propter simul discumbentes, noluit eam
27 contristare: * sed misso spiculatore præcepit
afferri caput eius in disco. Et decolla-
28 uit eum in carcere, * & attulit caput eius
in disco: & dedit illud puellæ, & puella de-
29 dit matri suæ. * Quo audito discipuli eius
venerunt, & tulerunt corpus eius: & po-
30 suerunt illud in monumento. * † Et conue-
† Luc. 9. a. 10. nientes Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt
31 ei omnia, quæ egerant, & docuerant. * Et
† Mat. 14. b. 13. Luc. 9. a. 10. Ioan. 6. a. 1. ait illis: † Venite seorsum in desertum locum,
& requiescite pusillum. Erant enim
qui veniebant & redibant multi: & nec
32 spatium manducandi habebant. * Et ascendentes
in nauim, abierunt in desertum
33 locum seorsum. * Et viderunt eos abeun-
E tes, & cognouerunt multi: & pedestres de
omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, &
34 præuenerunt eos. * † Et exiens vidit tur-
† Mat. 9. d. 36. & 14. b. 14. bam multam Iesus: & misertus est super
eos, qui erant sicut oues non habentes pa-
35 storem, & cœpit illos docere multa. * Et
cum

cùm iam hora multa fieret: accesserunt dis-
cipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic,
† Luc. 9. b. 12. & iam hora præteriit: * † dimitte illos, vt 36
euntes in proximas villas & vicos, emant
sibi cibos, quos manducent. * Et respon- 37
dens, ait illis: Date illis vos manducare. Et
dixerunt ei: Euntes emamus ducentis dena-
riis panes, & dabimus illis manducare. * Et 38
dicit eis: Quot panes habetis? ite, & vide-
te. Et cùm cognouissent, dicunt: Quinque
† Ioan. 6. b. 10. & duos pisces. * † Et præcepit illis, vt accum- 39
bere facerent omnes secundùm contubernia
super viride fœnum. * Et discubuerunt in 40
partes, per centenos & quinquagenos. * Et 41
acceptis quinque panibus, & duobus pisci- F
bus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit
panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent
ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. * Et 42
manducauerunt omnes, & saturati sunt. * Et 43
sustulerunt reliquias, fragmentorum duode-
cim cophinos plenos, & de piscibus. * Erant 44
autem qui manducauerunt quinque millia vi-
rorum. * Et statim coëgit discipulos suos as- 45
cendere nauim, vt præcederent eum trans fre-
tum ad Bethsaidam dum ipse dimitteret po-
pulum. * Et cùm dimisisset eos, abiit in mon- 46
tem orare. * Et cùm serò esset, erat nauis in 47
† Matth. 14. c. 25. medio mari, & ipse solus in terra. * † Et videns 48
eos laborantes in remigando (erat enim ven-
tus contrarius eis) & circa quartam vigiliam
noctis venit ad eos ambulans supra mare: &
volebat præterire eos. * At illi vt viderunt eum 49
ambulantem supra mare, putauerunt phan-
tasma esse, & exclamauerunt. * Omnes enim 50
viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim
locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego G
sum nolite timere. * Et adscendit ad illos in 51
nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra
se stupebant: * non enim intellexerunt de 52
panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.
† Matth. 14. d. 34. * † Et cùm transfretassent, venerunt in ter- 53
ram Genesareth, & applicuerunt. * Cùmque 54
egressi essent de naui, continuò cognoue-
runt eum: * & percurrentes vniuersam regio- 55
nem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se
malè habebant, circumferre, vbi audiebant
eum esse. * Et quocumque introibat, in vi- 56
cos vel in villas, aut ciuitates, in plateis po-
nebant infirmos, & deprecabantur eum, vt
vel fimbriam vestimenti eius tangerent: &
quotquot tangebant eum, salui fiebant.

CAPVT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos quòd non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quænam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam, ad perseuerantem illius supplicationem, à dæmonio liberat; & surdum ac mutum sanat.

ET conueniunt ad eum Pharisæi, & qui- 1
† Matth. 15. a. 1. dam de Scribis, venientes ab Ierosoly- A
mis. * † Et cùm vidissent quosdam ex disci- 2
pulis eius, communibus manibus, id est non
3 lotis, manducare panes, vituperauerunt. *
Pharisæi enim, & omnes Iudæi, nisi crebrò
lauerint manus, non manducant, tenentes
4 traditionem seniorum: * & à foro nisi bapti-
zentur, non comedunt: & alia multa sunt,
quæ tradita sunt illis seruare, baptismata cali-
cum, & vrceorum, & æramentorum, & le-
5 ctorum: * & interrogabant eum Pharisæi, &
Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant
iuxta traditionem seniorum, sed communi-
6 bus manibus manducant panem? * At ille
respondens, dixit eis: Benè prophetauit
Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est:
† Populus hic labiis me honorat, cor autem † Isa. 29. d. 13.
7 eorum longè est à me. * in vanum autem
me colunt, docentes doctrinas & præcepta
8 hominum. * Relinquentes enim mandatum
B Dei, tenetis traditionem hominum, baptis-
mata vrceorum, & calicum: & alia similia his
9 facitis multa. * Et dicebat illis: Benè irritum
facitis præceptum Dei, vt traditionem ve-
10 stram seruetis. * Moyses enim dixit: † Ho- † Exod. 20. c. 12.
nora patrem tuum, & matrem tuam. Et: † Deut. 5.
Qui maledixerit patri, vel matri, morte mo- b. 16.
11 riatur. * Vos autem dicitis: Si dixerit homo Ephes. 6. a. 2.
patri, aut matri, Corban (quod est donum) † Exod.
12 quodcumque ex me, tibi profuerit: * & vl- 21. c. 17.
trà non dimittitis eum quidquam facere pa- Leuit. 20. b. 9.
13 tri suo, aut matri, * rescindentes verbum Prou. 20. c. 20.
Dei per traditionem vestram, quam tradi-
14 distis: & similia huiusmodi multa facitis. * † † Matth. 15. b. 10.
Et aduocans iterùm turbam, dicebat illis: Au-
15 dite me omnes, & intelligite. * Nihil est
extra hominem introiens in eum, quod pos-
sit eum coinquinare, sed quæ de homine
procedunt, illa sunt quæ communicant ho-
16 minem. * Si quis habet aures audiendi au-
17 diat. * Et cùm introisset in domum à tur-
C ba, interrogabant eum discipuli eius parabo-
18 lam. * Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis?
Non intelligitis, quia omne extrinsecus in-
troiens in hominem, non potest eum com-
19 municare: * quia non intrat in cor eius, sed
in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans
20 omnes escas? * Dicebat autem, quoniam quæ
de homine exeunt, illa communicant homi-
21 nem. * † Abintus enim de corde hominum † Gen. 6. a. 5.
malæ cogitationes procedunt, adulteria, for-
22 nicationes, homicidia, * furta, auaritiæ, ne-
quitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus,
23 blasphemia, superbia, stultitia. * Omnia hæc
mala abintus procedunt, & communicant
24 hominem. * † Et inde surgens abiit in fines † Matth. 15. c. 21.
Tyri et Sidonis: & ingressus domum, nemi-
25 nem voluit scire, & non potuit latere. * Mu-
lier enim statim vt audiuit de eo, cuius fi-
lia habebat spiritum immundum, intrauit, &
26 procidit ad pedes eius. * Erat enim mulier
Gentilis, Syrophœnissa genere. Et roga-
bat eum vt dæmonium eiiceret de filia eius.
27 * Qui dixit illi: Sine priùs saturari filios: non
est enim bonum sumere panem filiorum, &

mittere canibus. * At illa respondit, & dixit 28
illi: Vtique Domine, nam & catelli come-
dunt sub mensa de micis puerorum. * Et ait 29
illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæ-
monium à filia tua. * Et cùm abiisset domum 30
suam, inuenit puellam iacentem supra lectum,
& dæmonium exiisse. * Et iterùm exiens de 31
finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare
† Matth. 9. d. 32. Galilææ inter medios fines Decapoleos. * † 32
Et adducunt ei surdum & mutum, & depre-
cabantur eum, vt imponat illi manum. * Et 33
apprehendens eum de turba seorsum, mi-
sit digitos suos in auriculas eius: & expuens,
tetigit linguam eius. * & suspiciens in cœ- 34
lum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est
adaperire. * Et statim apertæ sunt aures eius, 35
& solutum est vinculum linguæ eius, & lo-
quebatur rectè. * Et præcipit illis ne cui dice- 36
rent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò
magis plus prædicabant: * & eò ampliùs ad- 37
mirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: &
surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPVT VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cauere iubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò pòst satanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.

Matth. 15. d. 32. IN diebus illis iterùm cùm turba multa 1
esset, nec haberent, quod manducarent, A
conuocatis discipulis, ait illis. * Misereor su- 2
per turbam: quia ecce iam triduo sustinent
me, nec habent quod manducent: * & si di- 3
misero eos ieiunos in domum suam, deficient
in via: quidam enim ex eis de longè vene-
runt. * Et responderunt ei discipuli sui: Vn- 4
de illos quis poterit hîc saturare panibus in
solitudine? * Et interrogauit eos: Quot 5
panes habetis? Qui dixerunt: Septem. * Et 6
præcepit turbæ discumbere super terram. Et
accipiens septem panes, gratias agens fre-
git, & dabat discipulis suis vt apponerent,
& apposuerunt turbæ. * Et habebant pisci- 7
culos paucos: & ipsos benedixit, & iussit ap-
poni. * Et manducauerunt, & saturati sunt, 8
& sustulerunt quod superauerat de fragmen-
tis, septem sportas. * Erant autem qui man- 9
ducauerant, quasi quatuor millia: & dimisit
eos. * Et statim ascendens nauim cum disci- 10
† Matt. 16. a. 1. pulis suis, venit in partes Dalmanutha. * † Et 11
Luc. 11. exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere B
f. 14. cum eo, quærentes ab illo signum de cœlo,
tentantes eum. * Et ingemiscens spiritu, ait: 12
Quid generatio ista signum quærit? Amen di-
co vobis, si dabitur generationi isti signum.
* Et dimittens eos, ascendit iterùm nauim, 13
† Matth. 16. a. 5. & abiit trans fretum. * † Et obliti sunt panes 14
sumere: & nisi vnum panem non habebant
secum in naui. * Et præcipiebat eis, dicens: 15

Videte, & cauete à fermento Pharisæorum,
16 & fermento Herodis. * Et cogitabant ad al-
terutrum, dicentes: Quia panes non habe-
17 mus. * Quo cognito, ait illis Iesus: Quid co-
gitatis, quia panes non habetis? nondum co-
gnoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum ha-
18 betis cor vestrum? * oculos habentes non vi-
detis? & aures habentes non auditis? † Nec Sup 6 f. 41. Ioan. 6. b. 11.
19 recordamini, * quando quinque panes fregi
in quinque millia: quot cophinos fragmen-
torum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duode-
20 cim. * Quando & septem panes in quatuor
C millia: quot sportas fragmentorum tulistis?
21 Et dicunt ei: Septem. * Et dicebat eis: Quo-
22 modò nondum intelligitis? * Et veniunt Beth-
saidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant
23 eum vt illum tangeret. * Et apprehensa ma-
nu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens
in oculos eius impositis manibus suis, inter-
24 rogauit eum si quid videret. * Et aspiciens,
ait: Video homines velut arbores ambu-
25 lantes. * Deinde iterùm imposuit manus su-
per oculos eius: & cœpit videre, & restitu-
26 tus est ita vt clarè videret omnia. * Et mi-
sit illum in domum suam, dicens: Vade
in domum tuam: & si in vicum introieris,
27 nemini dixeris. * † Et egressus est Iesus, & † Matth. 16. b. 13.
discipuli eius, in castella Cæsareæ Philippi:
& in via interrogabat discipulos suos, dicens
28 eis: † Quem me dicunt esse homines? * Qui Luc. 9. b. 18.
responderunt illi, dicentes? Ioannem Bapti-
stam, alij Eliam, alij verò quasi vnum de pro-
29 phetis. * Tunc dicit illis: Vos verò quem
me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu
30 es Christus. * Et comminatus est eis, ne cui
31 dicerent de illo. * Et cœpit docere eos, quo-
D niam oportet filium hominis pati multa, &
reprobari à senioribus: & à summis sacerdo-
tibus, & scribis, & occidi, & post tres dies
32 resurgere. * Et palam verbum loquebatur. Et
apprehendens eum Petrus, cœpit increpare
33 eum. * Qui conuersus, & videns discipulos
suos, comminatus est Petro, dicens: Vade
retro me satana, quoniam non sapis quæ Dei
34 sunt, sed quæ sunt hominum. * Et conuoca-
ta turba cum discipulis suis, dixit eis: † Si quis † Matth. 10. d. 38. 16. d. 24.
vult me sequi, deneget semetipsum: & tol-
35 lat crucem suam, & sequatur me. * † Qui Luc. 9. c. 23. e. 14. f. 7.
enim voluerit animam suam saluam facere,
perdet eam: qui autem perdiderit animam † Luc. 17. f. 31. Ioan. 12. d. 25.
suam propter me & Euangelium, saluam fa-
36 ciet eam. * Quid enim proderit homini, si
lucretur mundum totum, & detrimentum
37 animæ suæ faciat? * Aut quid dabit homo
38 commutationis pro anima sua? * † Qui enim † Matth. 10. c. 33. Luc. 9. c. 26. 12. b. 9.
me confusus fuerit, & verba mea, in gene-
ratione ista adultera & peccatrice: & filius
hominis confundetur eum, cùm venerit in
39 gloria patris sui cum angelis sanctis. * Et di-
cebat illis: † Amen dico vobis, quia sunt qui- † Matth. 16. d. 28. Luc. 9. c. 27.
dam de hîc stantibus, qui non gustabunt mor-
tem, donec videant regnum Dei veniens in
virtute.

CAPVT

CAPVT IX.

Transfigurato Iesu iunguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit omnia restituturum, imo iam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum eiicit, qui sola oratione & ieiunio eiicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit maior: de eiiciente dæmonium qui non sequebatur Iesum: de amputando manus pedis, vel oculi scandalo.

Matth. 17. ET post dies sex assumit Iesus Petrum, 1
a. 1. & Iacobum, & Ioannem: & ducit illos A
Luc. 9. in montem excelsum seorsum solos, & trans-
d. 28. figuratus est coram ipsis. * Et vestimenta eius 2
facta sunt splendentia, & candida nimis ve-
lut nix, qualia fullo non potest super terram
candida facere. * Et apparuit illis Elias cum 3
Moyse: & erant loquentes cum Iesu. * Et 4
respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum
est nos hìc esse: & faciamus tria tabernacu-
la, Tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ
vnum. * Non enim sciebat quid diceret: 5
erant enim timore exterriti. * Et facta est nu- 6
bes obumbrans eos: & venit vox de nube,
dicens: Hic est filius meus charissimus: au-
dite illum. * Et statim circumspicientes, ne- 7
minem ampliùs viderunt, nisi Iesum tan- B
† Matth. tùm secum. * † Et descendentibus illis de 8
17. b. 9. monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vi-
dissent, narrarent: nisi cùm Filius homi-
nis à mortuis resurrexerit. * Et verbum con- 9
tinuerunt apud se, conquirentes quid esset:
Cùm à mortuis resurrexerit. * Et interro- 10
† Mal. 4. gabant eum, dicentes: † quid ergo dicunt
b. 5. Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet ve-
nire primùm? * Qui respondens, ait illis: 11
Elias, cùm venerit primò, restituet omnia:
† Isa. 53. & quomodo † scriptum est in Filium homi-
a. 3. b. 4. nis, vt multa patiatur & contemnatur. * Sed 12
† Matth. dico vobis quia & † Elias venit (& fecerunt C
17. b. 12. illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum
est de eo. * Et veniens ad discipulos suos, 13
vidit turbam magnam circa eos, & Scri-
bas conquirentes cum illis. * Et confestim 14
omnis populus videns Iesum, stupefactus
est, & expauerunt, & accurrentes saluta-
bant eum. * & interrogauit eos: quid inter 15
† Luc. 9. vos conquiritis? * † Et respondens vnus 16
e. 38. de turba, dixit: Magister, attuli filium meum
ad te habentem spiritum mutum: * qui 17
vbicumque eum apprehenderit, allidit il-
lum, & spumat, & stridet dentibus, & ares-
cit: & dixi discipulis tuis vt eiicerent il-
lum, & non potuerunt. * Qui respondens 18
eis, dixit: O generatio incredula, quam-
diu apud vos ero? quamdiu vos patiar? af-
ferte illum ad me. * Et attulerunt eum. Et 19
cùm vidisset eum, statim spiritus conturbauit
illum: & elisus in terram, volutabatur spu-
mans. * Et interrogauit patrem eius: Quan- 20
tum temporis est ex quo ei hoc accidit? At
ille ait: Ab infantia: * & frequenter eum in 21
ignem, & in aquas misit, vt eum perderet.

sed si quid potes, adiuua, nos misertus no-
22 stri. * Iesus autem ait illi: Si potes credere,
23 omnia possibilia sunt credenti. * Et conti-
nuò exclamans pater pueri, cum lacrymis
aiebat: Credo, Domine: adiuua incredu-
24 litatem meam. * Et cùm videret Iesus con-
currentem turbam, comminatus est spiri-
tui immundo, dicens illi: Surde & mute spi-
ritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & am-
25 pliùs ne introëas in eum. * Et exclamans,
& multùm discerpens eum, exiit ab eo, &
factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent:
26 Quia mortuus est. * Iesus autem tenens ma-
27 num eius, eleuauit eum, & surrexit. * Et
cùm introisset in domum, discipuli eius se-
cretò interrogabant eum: Quare nos non po-
28 tuimus eiicere eum? * Et dixit illis: Hoc ge-
nus in nullo potest exire, nisi in oratione,
29 & ieiunio. * Et inde profecti prætergredie-
bantur Galilæam: nec volebat quemquam
30 scire. * † Docebat autem discipulos suos, & † Matth.
E dicebat illis: Quoniam filius hominis tra- 17. c. 21.
detur in manus hominum, & occident eum, Luc. 9. b. 22. f. 44.
31 & occisus tertia die resurget. * At illi igno-
rabant verbum: & timebant interrogare eum.
32 * Et venerunt Capharnaum. Qui cum do-
mi essent, interrogabat eos: Quid in via tra-
33 ctabatis? * At illi tacebant, siquidem in via
inter se disputauerant, † quis eorum maior † Matth.
34 esset. * Et residens vocauit duodecim, & 18. a. 1. Luc. 9.
ait illis: Si quis vult primus esse, erit om- f. 46.
35 nium nouissimus, & omnium minister. * Et
accipiens puerum, statuit eum in medio eo-
rum: quem cùm complexus esset, ait illis:
36 * Quisquis vnum ex huiusmodi pueris rece-
F perit in nomine meo, me recipit: & qui-
cumque me susceperit, non me suscipit, sed
37 eum, qui misit me. * † Respondit illi Ioan- † Luc. 9.
nes, dicens: Magister, vidimus quemdam in f. 49.
nomine tuo eiicientem dæmonia, qui non
38 sequitur nos, & prohibuimus eum. * Iesus
autem ait: Nolite prohibere eum. † nemo † 1. Cor.
est enim qui faciat virtutem in nomine meo, 12. a. 3.
39 & possit citò malè loqui de me. * qui enim
40 non est aduersum vos, pro vobis est. * † † Matth.
Quisquis enim potum dederit vobis calicem 10. d. 42.
aquæ in nomine meo, quia Christi estis:
Amen dico vobis non perdet mercedem
41 suam. * † Et quisquis scandalizauerit vnum † Matth.
ex his pusillis credentibus in me: bonum 18. a. 6. Luc. 17.
est ei magis si circumdaretur mola asinaria a. 2.
42 collo eius, & in mare mitteretur. * † Et si scan- † Matth.
G dalizauerit te manus tua, abscide illam: bo- 5. e. 30. 18. a. 8.
num est tibi debilem introire in vitam, quàm
duas manus habentem ire in gehennam, in
43 ignem inextinguibilem, * vbi vermis eorum
44 non moritur, & ignis non extinguitur. * Et
si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bo-
num est tibi claudum introire in vitam æter-
nam, quàm duos pedes habentem mitti in
45 gehennam ignis inextinguibilis: * † vbi ver- † Isa. 66.
mis eorum non moritur, & ignis non extin- g. 24.
46 guitur. * Quòd si oculus tuus scandalizat te,

ciice eum: bonum eſt tibi luſcum introire in
regnum Dei, quàm duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis:* vbi vermis eorum 47
non moritur, & ignis non extinguitur. * † 48
Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima
ſale ſalietur. * † Bonum eſt ſal: quòd ſi ſal in- 49
ſulſum fuerit: in quo illud condietis? Habe-
te in vobis ſal, & pacem habete inter vos.

† Leu. 2. d. 13. Matth. 5. b. 13. Luc. 14. f. 34.

Capvt X.

Nullo modo dimittendam vxorem aſtruit aliam ducendo: paruulos complexus, benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obſeruarat, non amplectitur Christi conſilium de omnibus diuendendis: quid referens præmij qui omnia relinquunt: rurſum ſuam prædicit paſſionem: occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos quòd non oſtenſione dominij, ſed officio miniſterij debeant eſſe maiores: Bartimæum cæcum ſanat.

Matth. 19. a. 1.

ET inde exurgens venit in fines Iudææ 1
vltra Iordanem: & conueniunt iterum A
turbæ ad eum: & ſicut conſueuerat, iterùm
docebat illos. * Et accedentes Phariſæi inter- 2
rogabant eum: Si licet viro vxorem dimittere:
tentantes eum. * At ille reſpondens, dixit eis: 3
Quid vobis præcepit Moyſes? * Qui dixe- 4
runt: † Moyſes permiſit libellum repudij ſcri-
bere, & dimittere. * Quibus reſpondens Ie- 5
ſus, ait: Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit
vobis præceptum iſtud. * ab initio autem 6
creaturæ, † maſculum & feminam fecit eos
Deus. * Propter hoc † relinquet homo pa- 7
trem ſuum & matrem, & adhærebit ad vxo-
rem ſuam: * & † erunt duo in carne vna. Ita- 8
que iam non ſunt duo, ſed vna caro. * Quod 9
ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.
* Et in domo iterùm diſcipuli eius de eo- 10
dem interrogauerunt eum. * Et ait illis: Qui- 11
cumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam du- B
xerit, adulterium committit ſuper eam. * Et 12
ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſe-
rit, mœchatur. * Et offerebant illi paruulos 13
vt tangeret illos. Diſcipuli autem commi-
nabantur offerentibus. * Quos cùm videret 14
Ieſus, indignè tulit, & ait illis: Sinite par-
uulos venire ad me, & ne prohibueritis eos:
talium enim eſt regnum Dei. * Amen dico 15
vobis: Quiſquis non receperit regnum Dei
velut paruulus, non intrabit in illud. * Et 16
complexans eos, & imponens manus ſuper
illos benedicebat eos. * Et cum egreſſus eſſet 17
in viam, procurrens quidam genu flexo an-
te eum, rogabat eum: † Magiſter bone, quid
faciam vt vitam æternam percipiam? * Ieſus 18
autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Ne-
mo bonus, niſi vnus Deus. * † Præcepta no- 19
ſti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, C
Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne frau-
dem feceris, Honora patrem tuum & ma-
trem. * At ille reſpondens, ait illi: Magi- 20
ſter, hæc omnia obſeruaui à iuuentute mea.
* Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum, & 21
dixit ei: Vnum tibi deeſt: vade, quæcumque

† Deut. 24. a. 1. † Gen. 1. d. 27. † Gen. 2. d. 24. Matth. 19. a. 5. 1. Cor. 7. b. 10. Epheſ. 5. g. 31. † 1. Cor. 6. d. 16. † Matth. 19. b. 16. Luc. 18. d. 18. † Exod. 20. c. 13.

habes vende, & da pauperibus, & habebis
22 theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me. *
Qui contriſtatus in verbo, abiit mœrens: erat
23 enim habens multas poſſeſſiones. * Et cir-
cumſpiciens Ieſus, ait diſcipulis ſuis: Quam
difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei
24 introibunt! * Diſcipuli autem obſtupeſce-
bant in verbis eius. At Ieſus rurſus reſpon-
dens ait illis: Filioli, quàm difficile eſt, con-
fidentes in pecuniis, in regnum Dei introi-
25 re! * Facilius eſt camelum per foramen acus
D tranſire, quàm diuitem intrare in regnum
26 Dei. * Qui magis admirabantur, dicentes
ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſaluus fieri?
27 * Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homi-
nes impoſſibile eſt, ſed non apud Deum:
28 omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum. * † Et
cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimiſimus
29 omnia, & ſecuti ſumus te. * Reſpondens Ie-
ſus, ait: Amen dico vobis: Nemo eſt, qui
reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores,
aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros,
30 propter me, & propter euangelium, * qui
non accipiat centies tantum, nunc in tem-
pore hoc, domos, & fratres, & ſorores, &
matres, & filios, & agros, cum perſecutio-
nibus, & in ſæculo futuro vitam æternam,
31 * † Multi autem erunt primi nouiſſimi, &
32 nouiſſimi primi. * Erant autem in via aſcen-
E dentes Ieroſolymam: & præcedebat illos Ie-
ſus, & ſtupebant: & ſequentes timebant.
† Et aſſumens iterùm duodecim, cœpit illis
33 dicere quæ eſſent ei euentura. * Quia ecce
aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis
tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis,
& ſenioribus, & damnabunt eum morte, &
34 tradent eum gentibus: * & illudent ei, &
conſpuent eum, & flagellabunt eum, & in-
35 terficient eum: & tertia die reſurget. * † Et
accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij
Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus, vt
36 quodcumque petierimus, facias nobis. * At
ille dixit eis: Quid vultis vt faciam vobis?
37 * Et dixerunt: Da nobis, vt vnus ad dexte-
F ram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam, ſedea-
38 mus in gloria tua. * Ieſus autem ait eis: Neſ-
citis quid petatis: poteſtis bibere calicem,
quem ego bibo: aut baptiſmo, quo ego ba-
39 ptizor, baptizari? * At illi dixerunt ei: Poſ-
ſumus. Ieſus autem ait eis: Calicem quidem,
quem ego bibo, bibetis; & baptiſmo, quo ego
40 baptizor, baptizabimini: * ſedere autem ad
dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt
41 meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt. *
Et audientes decem, cœperunt indignari de
42 Iacobo & Ioanne. * Ieſus autem vocans eos,
ait illis: † Scitis quia hi, qui videntur princi-
pari gentibus, dominantur eis: & principes
43 eorum poteſtatem habent ipſorum. * Non
ita eſt autem in vobis, ſed quicumque volue-
44 rit fieri maior, erit veſter miniſter: * & qui-
cumque voluerit in vobis primus eſſe, erit
45 omnium ſeruus. * Nam & Filius hominis non
venit

† Matth. 19. d. 27. Luc. 18. c. 28. † Matth. 19. d. 30. † Luc. 18. f. 31. † Matth. 20. c. 20. † Luc. 22. c. 25.

venit vt miniſtraretur ei , ſed vt miniſtraret, G
& daret animam ſuam redemptionem pro
† Matth. 20. d 29. Luc. 18. f 35.
multis. * † Et veniunt Iericho, & proficiſ- 46
cente eo de Iericho, & diſcipulis eius,& plu-
rima multitudine , filius Timæi Bartimæus
cæcus, ſedebat iuxta viam mendicans. * Qui 47
cum audiſſet quia Ieſus Nazarenus eſt, cœ-
pit clamare , & dicere : Ieſu fili Dauid, mi-
ſerere mei. * Et comminabantur ei multi vt 48
taceret. * At ille multo magis clamabat: Fili 49
Dauid miſerere mei.* Et ſtans Ieſus præcepit 50
illum vocari. Et vocant cæcum dicentes ei :
Animæquior eſto: ſurge , vocat te. * Qui 51
proiecto veſtimento ſuo exiliens, venit ad
eum. * Et reſpondens Ieſus dixit illi : Quid 52
tibi vis faciam ? Cæcus autem dixit ei : Rab-
boni, vt videam. * Ieſus autem ait illi : Vade, 53
fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit,
& ſequebatur eum in via.

Capvt XI.

Super pullum aſinæ cum honore Ieruſalem ingreditur ficum maledicendo areſacit : ementes ac vendentes de templo eiicit : efficaciam fiduciæ in Deum oſtendit , dicens fratri remittenda quæ in nos commiſit : Scribis non dicit qua poteſtate hæc faciat, eo quòd nec illi reſponderent ad propoſitam de Ioannis baptiſmo quæſtionem.

Matth. 21. a 1. Luc 19. f 29.
ET cùm appropinquarent Ieroſolymæ & 1
Bethaniæ ad montem oliuarum , mittit A
duos ex diſcipulis ſuis , * & ait illis : Ite in 2
caſtellum , quod contra vos eſt, & ſtatim in-
troëuntes illuc , inuenietis pullum ligatum ,
ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit :
ſoluite illum, & adducite. * Et ſi quis vobis 3
dixerit : Quid facitis ? dicite , quia Domino
neceſſarius eſt : & continuò illum dimittet
huc. * Et abeuntes inuenerunt pullum liga- 4
tum ante ianuam foris in biuio : & ſoluunt
eum. * Et quidam de illic ſtantibus dicebant 5
illis : Quid facitis ſoluentes pullum ? * Qui 6
dixerunt eis ſicut præceperat illis Ieſus , &
† Ioan. 12. b 14.
dimiſerunt eis. * † Et duxerunt pullum ad Ie- 7
ſum : & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſe-
dit ſuper eum. * Multi autem veſtimenta ſua 8
ſtrauerunt in via : alij autem frondes cæde-
bant de arboribus , & ſternebant in via. * Et 9
qui præibant,& qui ſequebantur, clamabant,
† Pſal. 117. d 26. Matth. 21. a 9. Luc. 19. f 38.
dicentes : † Hoſanna : * Benedictus qui ve- 10
nit in nomine Domini : Benedictum quod B
venit regnum patris noſtri Dauid : Hoſan-
na in excelſis.* † Et introiuit Ieroſolymam in 11
† Matth. 21. b 10.
templum : & circumſpectis omnibus , cum
iam veſpera eſſet hora , exiit in Bethaniam
cum duodecim. * Et alia die cum exirent à 12
† Matth. 21. b 19.
Bethania, eſuriit. * † Cúmque vidiſſet à lon- 13
gè ficum habentem folia , venit ſi quid fortè
inueniret in ea. & cum veniſſet ad eam , ni-
hil inuenit præter folia : nnn enim erat tem-
pus ficorum. * Et reſpondens dixit ei : Iam 14
non ampliùs in æternum ex te fructum qniſ-
quam manducet. Et audiebant diſcipuli eius.
* Et veniunt Ieroſolymam. Et cum introiſſet 15
in templum , cœpit eiicere vendentes &
ementes in templo : & menſas nummulario-
rum , & cathedras vendentium columbas
16 euertit. * & non ſinebat vt quiſquam trans-
17 ferret vas per templum : * & docebat, dicens
† Iſa. 56. c 7. Ier. 7. b 11.
C eis : Nónne ſcriptum eſt:† Quia domus mea,
domus orationis vocabitur omnibus genti-
bus ? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam la-
18 tronum. * Quo audito, principes ſacerdotum
& Scribæ quærebant quomodo eum perde-
rent : timebant enim eum, quoniam vniuerſa
19 turba admirabatur ſuper doctrina eius. * Et
cum veſpera facta eſſet , egrediebatur de ci-
20 uitate, * Et cum manè tranſirent , viderunt
21 ficum aridam factam à radicibus. * Et recor-
datus Petrus, dixit ei : Rabbi , ecce ficus , cui
22 maledixiſti , aruit. * Et reſpnndens Ieſus ait
† Matth. 21. b 21.
23 illis : † Habete fidem Dei. * amen dico vo-
bis , quia quicumque dixerit huic monti :
Tollere , & mittere in mare ; & non hæſita-
uerit in corde ſuo , ſed crediderit quia quod-
† Matth. 7. a 7. 21. b 22.
24 cumque dixerit , fiat , fiet ei. * † Propterea
dico vobis , omnia quæcumque orantes pe-
titis, credite quia accipietis , & euenient vo-
† Matth. 6. b 14. 18; d 35. Luc. 11. b 9.
25 bis. * † Et cum ſtabitis ad orandum, dimitti-
D te ſi quid habetis aduerſus aliquem : vt &
Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis
26 peccata veſtra. * Quòd ſi vos non dimiſeri-
tis : nec Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimit-
27 tet vobis peccata veſtra. * Et veniunt rurſus
Ieroſolymam. Et cum ambularet in templo,
accedunt ad eum ſummi ſacerdotes , & Scri-
† Luc. 20. a 2.
28 bæ, & ſeniores : * & dicunt ei : † In qua po-
teſtate hæc facis ? & quis dedit tibi hanc po-
29 teſtatem vt iſta facias? * Ieſus autem reſpon-
dens , ait illis : Interrogabo vos & ego vnum
verbum , & reſpondete mihi : & dicam vo-
30 bis in qua poteſtate hæc faciam. * Baptiſmus
Ioannis , de cœlo erat , an ex hominibus ?
31 Reſpondete mihi. * At illi cogitabant ſe-
cum , dicentes : Si dixerimus , de cœlo, dicet :
32 Quare ergo non crediſtis ei ? * Si dixeri-
mus , Ex hominibus, timemus populum. om-
nes enim habebant Ioannem quia verè pro-
33 pheta eſſet. * Et reſpondentes dicunt Ieſu :
Neſcimus. Et reſpondens Ieſus ait illis : Ne-
que ego dico vobis in qua pnteſtate hæc
faciam.

Capvt XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui ſeruos ac filium patrisfamilias occiderunt : tentatur à Phariſæis de cenſu Cæſari ſoluendo, & à Sadducæis de reſurrectione : interrogatur à Scriba de primo mandato : ipſe verò rogat quo modo Scribæ dicant Chriſtum filium eſſe Dauid , docens ab ipſis cauendum : viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium miſſa.

Iſai. 5. a 1. Ier. 2. d 21. Matth. 21. d 33. Luc. 20. b 9.
1 ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineam
A paſtinauit homo, & circumdedit ſepem,
& fodit lacum , & ædificauit turrim , & loca-
uit eam agricolis , & peregrè profectus eſt.
2 * Et miſit ad agricolas in tempore ſeruum,

vt

vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. * 3
Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimi-
serunt vacuum.* Et iterum misit ad illos alium 4
seruum: & illum in capite vulnerauerunt, &
contumeliis affecerunt.* Et rursum aliũ misit, 5
& illum occiderunt: & plures alios: quosdam
cædentes, alios verò occidẽtes.* Adhuc ergo 6
vnum habens filium charissimũ: & illum misit
ad eos nouissimum, dicens: Quia reuerebun-
tur filium meum.* Coloni autem dixerunt ad 7
inuicem: Hic est heres: venite, occidamus
eum: & nostra erit hereditas.* Et apprehen- 8
dentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra
vineam.* Quid ergo faciet Dominus vineæ? 9
Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam
aliis.* Nec scripturam hanc legistis: † Lapi- 10
dem quem reprobauerunt ædificantes, hic
factus est in caput anguli: * A Domino fa- 11
ctum est istud, & est mirabile in oculis no-
stris? * Et quærebant eum tenere: & timue- 12
runt turbam. cognouerunt enim quoniam
ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo
abierunt. * † Et mittunt ad eum quosdam ex 13
Pharisæis, & Herodianis, vt eum caperent
in verbo.* Qui venientes dicunt ei: Magi- 14
ster, scimus quia verax es, & non curas quem- B
quam: nec enim vides in faciem hominum,
sed in veritate viam Dei doces. licet dari tri-
butum Cæsari, an non dabimus? * Qui sciens 15
versutiam illorum, ait illis: Quid me tenta-
tis? afferte mihi denarium vt videam.* At 16
illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago
hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. * 17
Respondens autem Iesus dixit illis: † Reddi-
te igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ
sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo. * † 18
Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt re-
surrectionem non esse: & interrogabant
eum dicentes: * Magister, Moyses nobis 19
scripsit, † vt si cuius frater mortuus fuerit, &
dimiserit vxorem, & filios non reliquerit, ac-
cipiat frater eius vxorem ipsius, & resuscitet
semen fratri suo.* Septem ergo fratres erant: 20
& primus accepit vxorem, & mortuus est
non relicto semine. * Et secundus accepit 21
eam, & mortuus est: & nec iste reliquit se-
men: Et tertius similiter. * Et acceperunt eam 22
similiter septem: & non reliquerunt semen.
Nouissima omnium defuncta est & mulier.
* In resurrectione ergo cum resurrexerint, 23
cuius de his erit vxor? septem enim habue-
runt eam vxorem. * Et respondens Iesus, ait 24
illis: Nonne ideò erratis, non scientes Scri-
pturas, neque virtutem Dei? * Cùm enim à 25
mortuis resurrexerint, neque nubent, neque
nubentur, sed sunt sicut angeli in cœlis. * De 26
mortuis autem quòd resurgant, non legistis C
in libro Moysi, super rubum quomodo dixe-
rit illi Deus, inquiens: † Ego sum Deus A-
braham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? * 27
Non est Deus mortuorum, sed viuorum. Vos
ergo multum erratis. * † Et accessit vnus de 28
Scribis, qui audierat illos conquirentes, & vi-

† Psal. 117. c. 22. Isa. 28. d. 16. Matth. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.
† Matth. 22. b. 15. Luc. 20. d. 20.
† Rom. 13. b. 7.
† Matth. 22. c. 23. Luc. 20. e. 27.
† Deut. 25. a. 5.
† Exod. 3. b. 6. Matth. 22. d. 32.
† Matth. 22. d. 35.

dens quoniam benè illis responderit, inter-
rogauit eum quod esset primum omnium
29 mandatum.* Iesus autem respondit ei: Quia
primum omnium mandatum est: † Audi Is-
30 rael, Dominus Deus tuus, Deus vnus est: *
& diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est pri-
31 mum mandatum. * † Secundum autem simi-
le est illi: Diliges proximum tuum tamquam
teipsum. Maius horum aliud mandatum non
32 est.* Et ait illi Scriba: Benè Magister, in ve-
ritate dixisti, quia vnus est Deus, & non
33 est alius præter eum. * Et vt diligatur ex toto
corde, & ex toto intellectu, & ex tota ani-
ma, & ex tota fortitudine: & diligere proxi-
mum tamquam seipsum, maius est omnibus
34 holocautomatibus, & sacrificiis. * Iesus au-
tem videns quòd sapienter respondisset, di-
xit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo
35 iam audebat eum interrogare. * Et respon-
dens Iesus dicebat, docens in templo: Quo-
modo dicunt Scribæ Christum filium esse
36 Dauid? * Ipse enim Dauid dicit in Spiritu
D sancto: † Dixit Dominus Domino meo, sede à
dextris meis, donec ponam inimicos tuos sca-
37 bellum pedum tuorum.* Ipse ergo Dauid di-
cit eum Dominum, & vnde est filius eius? Et
38 multa turba eum libenter audiuit. * Et dice-
bat eis in doctrina sua: † Cauete à Scribis,
qui volunt in stolis ambulare, & salutari in
39 foro, * & in primis cathedris sedere in syna-
40 gogis, & primos discubitus in cœnis: * qui
deuorant domos viduarum sub obtentu pro-
lixæ orationis: hi accipient prolixius iudi-
41 cium. * † Et sedens Iesus contra gazophyla-
cium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs
in gazophylacium, & multi diuites iactabant
42 multa. * Cùm venisset autem vidua vna pau-
43 per, misit duo minuta, quod est quadrans *
& conuocans discipulos suos, ait illis: Amen
dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus
omnibus misit, qui miserunt in gazophyla-
44 cium. * Omnes enim ex eo, quod abun-
dabat illis, miserunt: hæc verò de penuria
sua omnia quæ habuit misit totum victum
suum.

† Deut. 6. a. 4.
† Leu. 19. d. 18. Matth. 22. d. 39. Rom. 13. c. 9. Galat. 5. c. 14. Iac. 2. b. 8.
† Psal. 109. a. 1. Matth. 22. d. 44. Luc. 20. g. 42.
† Matth. 23. a. 5. Luc. 11. f. 43. 20. g. 46.
† Luc. 21. a. 1.

CAPVT XIII.

Templum dicit euertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis, & huius signum dat à ficu: quia autem nemo tempus nouit, iubet omnes vigilare.

1 ET cum egrederetur de templo, ait illi
A vnus ex discipulis suis: Magister, aspice
2 quales lapides, & quales structuræ. * Et res-
pondens Iesus, ait illi: Vides has omnes ma-
gnas ædificationes? † Non relinquetur lapis
3 super lapidem, qui non destruatur. * Et cum
sederet in Monte oliuarum contra templum,
interro

Matth. 24. a. 1.
† Luc. 19. g. 44. 21. b. 6.

interrogabant eum ſeparatim Petrus, & Iaco-
bus, & Ioannes, & Andreas: * Dic nobis, 4
quando iſta fient? & quod ſignum erit, quan-
do hæc omnia incipient conſummari? * Et 5
† Epheſ.5.b.6 2.Theſ.2.a.1.
reſpondens Ieſus cœpit dicere illis: † Videte
ne quis vos ſeducat: * multi enim venient in 6
nomine meo dicentes, quia ego ſum: &
multos ſeducent. * Cum audieritis autem 7
bella, & opiniones bellorum, ne timueritis:
oportet enim hæc fieri: ſed nondum finis.
* Exurget enim gens contra gentem, & re- 8
gnum ſuper regnum, & erunt terræ motus B
per loca, & fames. Initium dolorum hæc. * 9
Videte autem voſmetipſos. Tradent enim
vos in conciliis, & in ſynagogis vapulabitis, &
ante præſides & reges ſtabitis propter me, in
teſtimonium illis. * Et in omnes gentes pri- 10
† Matth.10.b.19. Luc.12.b.11.21.c.14.
mum oportet prædicari Euangelium. * † Et 11
cum duxerint vos tradentes, nolite præco-
gitare quid loquamini: ſed quod datum vo-
bis fuerit in illa hora, id loquimini. non
enim vos eſtis loquentes, ſed Spiritus ſan-
ctus. * Tradet autem frater fratrem in mor- 12
tem, & pater filium: & conſurgent filij in
parentes, & morte afficient eos. * Et eritis 13
odio omnibus propter nomen meum. Qui
autem ſuſtinuerit in finem, hic ſaluus erit.
† Dan 9.g.27. Matth.24.b.15. Luc.21.d.20.
* † Cum autem videritis abominationem 14
deſolationis, ſtantem vbi non debet: qui le-
git, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fu-
giant in montes: * & qui ſuper tectum, ne 15
deſcendat in domum, nec introeat vt tol-
lat quid de domo ſua: * & qui in agro erit, 16
non reuertatur retrò tollere veſtimentum
ſuum. * Væ autem prægnantibus & nutrien- 17
tibus in illis diebus. * Orate verò vt hieme 18
non fiant. * Erunt enim dies illi tribulatio- 19
nes tales, quales non fuerunt ab initio crea- C
turæ, quam condidit Deus, vſque nunc, ne-
que fient. * Et niſi breuiaſſet Dominus dies, 20
non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter
† Matth.24.b.23. Luc.21.b.8.
electos, quos elegit breuiauit dies. * † Et 21
tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hîc eſt Chri-
ſtus, ecce illic, ne credideritis. * Exurgent 22
enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, &
dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi
fieri poteſt, etiam electos: * Vos ergo vide- 23
† Iſa.13.b.10. Ezech.32.b.7. Ioel.2.b.10.
te: ecce prædixi vobis omnia. * † Sed in illis 24
diebus, poſt tribulationem illam, ſol conte-
nebrabitur, & luna non dabit ſplendorem
ſuum: * & ſtellæ cœli erunt decidentes, & 25
virtutes, quæ in cœlis ſunt, mouebuntur. * 26
Et tunc videbunt filium hominis venientem
† Matth.24.c.31.
in nubibus cum virtute multa, & gloria. * † 27
Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit D
electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo ter-
ræ, vſque ad ſummum cœli. * A ficu autem 28
diſcite parabolam. Cum iam ramus eius te-
ner fuerit, & nata fuerint folia, cognoſcitis
quia in proximo ſit æſtas: * ſic & vos cum vi- 29
deritis hæc fieri, ſcitote quòd in proximo ſit
in oſtiis. * Amen dico vobis, quoniam non 30
tranſibit generatio hæc, donec omnia iſta
31 fiant. * Cœlum & terra tranſibunt, verba au-
32 tem mea non tranſibunt. * De die autem il-
lo vel hora nemo ſcit, neque angeli in cœ-
33 lo, neque Filius, niſi Pater. * † Videte, vigi- † Matth.24.d.42.
late, & orate: neſcitis enim quando tempus
34 ſit. * Sicut homo, qui peregrè profectus re-
liquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis po-
teſtatem cuiuſque operis, & ianitori præce-
35 pit vt vigilet. * Vigilate ergo, (neſcitis enim
quando dominus domus veniat: ſerò, an
media nocte, an galli cantu, an manè) ne
cum venerit repentè, inueniat vos dormien-
36 tes. * Quod autem vobis dico: omnibus di-
co: Vigilate.

CAPVT XIV.

*Conſultant principes ſacerdotum de occidendo Ie-
ſu; qui vnguento pretioſo à muliere perfunditur
murmurantibus diſcipulis: venditur à Iuda; de
cuius proditione diſcipulis loquitur in cœna, in
qua panem in corpus ſuum & vinum in ſangui-
nem conſecrata tradit diſcipulis: prædicit omnes
ſcandalizandos, & trinam Petri negationem: ac
poſt trinam orationem capitur à Iudæis; quorum
vni Petrus abſcidit auriculam: & diſcipulis fu-
gientibus, coram Caipha à falſis teſtibus accuſa-
tus, mortiſque reus iudicatus, conſpuitur ac cædi-
tur, & ter à Petro negatur.*

1 ERat autem Paſcha & Azyma poſt bi- Matth.26.a.2.
A duum & quærebant ſummi ſacerdotes, Luc.22.a.1.
& Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, &
2 occiderent. * Dicebant autem: Non in die
feſto, ne fortè tumultus fieret in populo.
3 * † Et cum eſſet Bethaniæ in domo Simonis † Matth.26.a.6. Ioan.12.a.1.
leproſi, & recumberet: venit mulier habens
alabaſtrum vnguenti nardi ſpicati pretioſi, &
4 fracto alabaſtro, effudit ſuper caput eius. *
Erant autem quidam indignè ferentes intra
ſemetipſos, & dicentes: Vt quid perditio
5 iſta vnguenti facta eſt? * Poterat enim vn-
guentum iſtud vænumdari plus quàm tre-
centis denariis, & dari pauperibus. * Et fre-
6 mebant in eam. * Ieſus autem dixit: Sinite
eam, quid illi moleſti eſtis? Bonum opus ope-
7 rata eſt in me. * ſemper enim pauperes ha-
betis vobiſcum; & cum volueritis, poteſtis
illis benefacere: me autem non ſemper ha-
8 betis. * Quod habuit hæc, fecit: præuenit
9 vngere corpus meum in ſepulturam. * Amen
dico vobis: Vbicumque prædicatum fuerit
Euangelium iſtud in vniuerſo mundo, &
quod fecit hæc, narrabitur in memoriam
10 eius. * † Et Iudas Iſcariotes vnus de duode- † Matth.26.b.14.
B cim, abiit ad ſummos ſacerdotes, vt prode-
11 ret eum illis. * Qui audientes gauiſi ſunt: &
promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Et quæ-
rebat quomodo illum opportunè traderet.
12 * † Et primo die Azymorum quando Paſcha † Matth.26.b.17. Luc.22.a.7.
immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quò vis
eamus, & paremus tibi vt manduces Paſcha?
13 * Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis:
Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo la-
14 genam aquæ baiulans, ſequimini eum: * &
quo

quocumque introierit, dicite domino do-
mus, quia magister dicit: vbi est refectio
mea, vbi Pascha cum discipulis meis mandu-
cem? * Et ipse vobis demonstrabit cœnacu- 15
lum grande, stratum: & illic parate nobis. * 16
Et abierunt discipuli eius, & venerunt in ci-
uitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, &
† Matth. 16 b 20. Luc. 22. b.14. †Ioan. 13. c.21.
parauerunt Pascha. * † Vespere autem facto, 17
venit cum duodecim. * Et discumbentibus 18
eis, & manducantibus, ait Iesus: Amen dico
vobis, † quia vnus ex vobis tradet me, qui
manducat mecum.* At illi cœperunt contri- 19
stari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?
* Qui ait illis: Vnus ex duodecim:, qui in- 20
tingit mecum manum in catino. * Et filius 21
† Psal 40. b 10. Act 1. c.16.
quidem hominis vadit, † sicut scriptum est C
de eo: væ autem homini illi, per quem Filius
hominis tradetur. bonum erat ei, si non esset
† Matth. 26.e.26. 1.Cor.11. e 24.
natus homo ille. * † Et manducantibus illis, 22
accepit Iesus panem: & benedicens fregit,
& dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus
meum.* Et accepto calice, gratias agens de- 23
dit eis: & biberunt ex illo omnes.* Et ait il- 24
lis: Hic est sanguis meus noui testamenti,
qui pro multis effundetur. * Amen dico vo- 25
bis, quia iam non bibam de hoc genimine
vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam
nouum in regno Dei.* Et hymno dicto exie- 26
runt in Montem oliuarum. * Et ait eis Iesus: 27
† Ioan. 16. d.32. †Zach.13. e.7.
†Omnes scădalizabimini in me in nocte ista:
quia scriptum est: † Percutiam pastorem, &
dispergentur oues. * Sed postquam resurre- 28
xero, præcedam vos in Galilæam. * Petrus 29
autem ait illi: Et si omnes scandalizati fue-
rint in te, sed non ego. * Et ait illi Iesus: 30
Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac,
priusquam gallus vocem bis dederit, ter me
me es negaturus. * At ille amplius loqueba- 31
tur: Et si oportuerit me simul commori tibi, D
non te negabo. Similiter autem & omnes di-
† Matth. 26 d 16. † Luc. 22. e.40.
cebant. *† Et veniunt in prædium, cui no- 32
men Gethsemani. Et ait discipulis suis: † Se-
dete hîc donec orem.* Et assumit Petrum,& 33
Iacobum, & Ioannem secum: & cœpit pa-
uere, & tædere.* Et ait illis: Tristis est anima 34
mea vsque ad mortem: sustinete hîc, & vigi-
late.* Et cum processisset paululum, procidit 35
super terram: & orabat, vt si fieri posset,
transiret ab eo hora. * & dixit: Abba pater, 36
omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem
hunc à me, sed non quod ego volo, sed
quod tu: * Et venit, & inuenit eos dormien- 37
tes. Et ait Petro: Simon dormis? non potui-
sti vna hora vigilare? * Vigilate, & orate vt 38
non intretis in tentationem. Spiritus qui-
dem promptus est, caro verò infirma. * Et 39
iterum abiens orauit, eumdem sermonem
dicens. * Et reuersus, denuò inuenit eos dor- 40
mientes, (erant enim oculi eorum grauati) E
& ignorabant quid responderent ei. * Et ve- 41
nit tertiò, & ait illis: Dormite iam, & re-
quiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hò-
minis tradetur in manus peccatorum. * Sur- 42
gite, eamus. ecce qui me tradet, propè est.
43 * Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Iscario-
tes vnus de duodecim, & † cum eo turba
† Matth. 26.e.47. Luc. 22. e 47. Ioan. 18. a 3.
multa, cum gladiis & lignis, à summis sacer-
44 dotibus, & Scribis, & senioribus. * Dederat
autem traditor eius signum eis, dicens: Quem-
cumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum,
45 & ducite cautè. * Et cum venisset, statim ac-
cedens ad eum, ait: Aue Rabbi: & oscula-
46 tus est eum. * At illi manus iniecerunt in
47 eum, & tenuerunt eum. * Vnus autem qui-
dam de circumstantibus educens gladium,
percussit seruum summi sacerdotis: & ampu-
48 tauit illi auriculam. * Et respondens Iesus, ait
illis: Tamquam ad latronem existis cum gla-
49 diis & lignis comprehendere me? * quotidie
eram apud vos in templo docens, & non
me tenuistis. Sed vt impleantur Scripturæ.
50 * † Tunc discipuli eius relinquentes eum,
† Matth. 26 f.56.
51 omnes fugerunt. * Adolescens autem qui-
dam sequebatur eum amictus sindone super
52 nudo: & tenuerunt eum.* At ille reiecta sin-
53 done, nudus profugit ab eis. * † Et adduxe-
† Matth. 26 f 57. Luc. 22. f.54. Ioan 18. c.13.
F runt Iesum ad summum Sacerdotem: & con-
uenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, &
54 seniores. * Petrus autem à longè secutus est
eum, vsque intrò in atrium summi sacerdo-
tis: & sedebat cum ministris ad ignem, &
55 calefaciebat se. * † Summi verò sacerdotes, &
† Matth. 26. f 59.
omne concilium, quærebant aduersus Iesum
testimonium, vt eum morti traderent, nec
56 inueniebant. * Multi enim testimonium fal-
sum dicebant aduersus eum: & conuenien-
57 tia testimonia non erant. * Et quidam sur-
gentes, falsum testimonium ferebant aduer-
58 sus eum, dicentes: * Quoniam nos audiui-
mus eum, dicentem: † Ego dissoluam tem-
† Ioan. 2. c.19.
plum hoc manu factum, & per triduum aliud
59 non manu factum ædificabo. * Et non erat
60 conueniens testimonium illorum. * Et exur-
gens summus sacerdos in medium, interro-
gauit Iesum, dicens: Non respondes quid-
61 quam ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his?*
Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rur-
sum summus sacerdos interrogabat eum, &
dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?
62 * Iesus autem dixit illi: Ego sum: † & vide-
† Matth. 24. c.30. 26 f 64.
G bitis Filium hominis sedentem à dextris vir-
tutis Dei, & venientem cum nubibus cœli.
63 * Summus autem sacerdos scindēs vestimen-
ta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?
64 * Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?
Qui omnes condemnauerunt eum esse reum
65 mortis. * Et cœperunt quidam conspuere
eum, & velare faciem eius, & colaphis eum
cædere, & dicere ei: Prophetiza: & mini-
66 stri alapis eum cædebant. * † Et cum esset
† Matth. 26 g 69. Luc. 22. f.56. Ioan. 18. c.17.
Petrus in atrio deorsum, venit vna ex ancillis
67 summi sacerdotis: * & cum vidisset Petrum
calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu
68 cum Iesu Nazareno eras. * At ille negauit:
dicens: Neque scio, neque noui quid dicas.
Et exiit foras ante atrium, & gallus cantauit.
*† Rursus

† Matth. 26.g.71. * † Rursus autem cum vidisset illum ancilla, 69
cœpit dicere circumstantibus : Quia hic ex
† Luc. 22. g.59. illis est. * At ille iterum negauit. † Et post 70
Ioan. 18. c.25. pusillum rursus qui astabant , dicebant Pe-
tro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es. * 71
Ille autem cœpit anathematizare, & iurare:
Quia nescio hominem istum, quem dicitis.
* Et statim gallus iterum cantauit. † Et re- 72
† Matth. 26.g.75. cordatus est Petrus verbi , quod dixerat ei
Ioan. 13. d.38. Iesus : Prius quam gallus cantet bis , ter me
negabis. Et cœpit flere.

Capvt XV.

Iesus coram Pilato accusatus , nihil respondet: præeligitur Barabbas , & Iesus traditur crucifigendus ; qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum : & diuisis ipsius vestimentis , inter latrones crucifixus , audit variorum iactatas in se blasphemias : oboriuntur tenebræ : & clamans Iesus Eli , acetóque potatus , cum clamore valido expirat ; cuius corpus à Ioseph sepelitur.

Matth. 27. a.1. ET confestim manè consilium facientes 1
Luc. 22. g.66 summi sacerdotes , cum senioribus , & A
Ioan. 18. c.28. Scribis, & vniuerso concilio , vincientes Ie-
sum, duxerunt , & tradiderunt Pilato. * Et 2
interrogauit eum Pilatus : Tu es Rex Iudæo-
rum ? At ille respondens , ait illi : Tu dicis.
† Matth. * † Et accusabant eum summi sacerdotes in 3
27.b.12. multis. * † Pilatus autem rursum interrogauit 4
Luc. 23. a.2. eum dicens: Non respondes quidquam ? vi-
† Ioan. 18. f.33. de in quantis te accusant. * Iesus autem 5
amplius nihil respondit, ita vt miraretur Pi-
latus.* Per diem autem festum solebat dimit- 6
tere illis vnum ex vinctis, quemcumque pe-
tiissent, * Erat autem qui dicebatur Barabbas, 7
qui cum seditiosis erat vinctus , qui in sedi-
tione fecerat homicidium. * Et cum ascen- 8
disset turba, cœpit rogare, sicut semper fa-
ciebat illis. * Pilatus autem respondit eis, & 9
dixit : Vultis dimittam vobis regem Iudæo-
rum ? * Sciebat enim quòd per inuidiam tra- 10
didissent eum summi sacerdotes. * Pontifices 11
autem concitauerunt turbam , vt magis Ba- B
† Matth. rabbam dimitteret eis. * † Pilatus autem ite- 12
27.c.22. rum respondens, ait illis : Quid ergo vultis
Luc. 23. b.14. faciam regi Iudæorum ? * † At illi iterum cla- 13
† Ioan. 18. g.40. mauerunt : Crucifige eum. * Pilatus verò di- 14
cebat illis: Quid enim mali fecit ? At illi ma-
gis clamabant : Crucifige eum. * Pilatus au- 15
tem volens populo satisfacere dimisit illis
Barabbam, & tradidit Iesum flagellis cæsum,
† Matth. vt crucifigeretur. * † Milites autem duxerunt 16
27.c.27. eum in atrium prætorij, & conuocant totam
Ioan.19. a.2. cohortem, * & induunt eum purpura & im- 17
ponunt ei plectentes spineam coronam. * Et 18
cœperunt salutare eum : Aue rex Iudæorum.
* Et percutiebant caput eius arundine : & 19
conspuebant eum, & ponentes genua , ado-
rabant eum. * Et postquam illuserunt ei , 20
† Matth. exuerunt illum purpura , & induerunt eum
27.d.32. vestimentis suis : & educunt illum vt crucifi-
Luc.23. d.26. gerent eum.* † Et angariauerunt prætereun- 21
tem quempiam , Simonem Cyrenæum , ve-
nientem de villa patrem Alexandri & Rufi,
22 vt tolleret crucem eius. * Et perducunt illum
in Golgotha locum : quod est interpretatum
23 Caluariæ locus. * Et dabant ei bibere myr-
24 rhatum vinum : & non accepit. * † Et cruci- *† Matth. 27.d.35.*
C figentes eum , diuiserunt vestimenta eius , *Luc. 23.*
mittentes sortem super eis, quis quid tolle- *e.34.*
25 ret. * Erat autem hora tertia : & crucifixe- *Ioan. 19.*
26 runt eum. * Et erat titulus causæ eius inscri- *d.23.*
27 ptus : Rex Ivdæorvm. * Et cum eo cru-
cifigunt duos latrones ; vnum à dextris , &
28 alium à sinistris eius. * † Et impleta est scri- *† Isai.53. d.12.*
ptura, quæ dicit : Et cum iniquis reputatus
29 est.* Et prætereuntes blasphemabant eum,
mouentes capita sua: & dicentes : † Vah qui *† Ioan.2. c.19.*
destruis templum Dei , & in tribus diebus
30 reædificas : * saluum fac temetipsum descen-
31 dens de cruce. * Similiter & summi sacerdo-
tes illudentes, ad alterutrum cum Scribis di-
cebant : Alios saluos fecit, seipsum non po-
32 test saluum facere. * Christus rex Israel de-
scendat nunc de cruce , vt videamus, & cre-
damus. Et qui cum eo crucifixi erant, conui-
33 tiabantur ei. * Et facta hora sexta , tenebræ
factæ sunt per totam terram vsque in horam
34 nonam. * Et hora nona exclamauit Iesus vo-
D ce magna, dicens: † Eloi, eloi, lamma saba- *† Psal.21. a.2.*
cthani ? quod est interpretatum : Deus meus, *Matth. 27.*
35 Deus meus,vt quid dereliquisti me? * Et qui- *e.46.*
dam de circumstantibus audientes, dicebant:
36 Ecce Eliam vocat.* Currens autem vnus, &
implens spongiam aceto, circumponensque
calamo, potum dabat ei , dicens: Sinite , vi-
deamus si veniat Elias ad deponendum eum.
37 * Iesus autem emissa voce magna expirauit.
38 * Et velum templi scissum est in duo , à
39 summo vsque deorsum.* Videns autem Cen-
turio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans
expirasset, ait : Verè hic homo Filius Dei
40 erat. * † Erant autem & mulieres de longè *† Matth. 27.f.55.*
aspicientes : inter quas erat Maria Magdale-
ne, & Maria Iacobi minoris & Ioseph ma-
41 ter, & Salome : * & cum esset in Galilæa,se-
quebantur eum , † & ministrabant ei, & aliæ *† Luc. 8. a.2.*
multæ, quæ simul cum eo ascenderant Iero-
42 solymam. * † Et cum iam serò esset factum *† Matth.*
(quia erat parasceue , quod est ante sabba- *27.g.57.*
43 tum) * venit Ioseph ab Arimathæa nobilis *Luc.23. g.50.*
decurio , qui & ipse erat expectans regnum *Ioan.19.*
Dei, & audacter introiuit ad Pilatum , & pe- *g.38.*
44 tiit corpus Iesu. * Pilatus autem mirabatur si
iam obiisset. Et accersito Centurione , inter-
45 rogauit eum si iam mortuus esset. * Et cum
cognouisset à Centurione , donauit corpus
46 Ioseph. * Ioseph autem mercatus sindonem,
& deponens eum inuoluit sindone, & posuit
eum in monumento , quod erat excisum de
petra , & aduoluit lapidem ad ostium monu-
47 menti. * Maria autem Magdalene, & Maria
Ioseph, aspiciebant vbi poneretur.

Capvt XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primum Maria Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiunctis signis quæ sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

Matth.28. a 1. ET cum transisset sabbatum, Maria Mag- 1
Luc. 24. a 1. dalene, & Maria Iacobi, & Salome A
Ioan 20. a.1. emerunt aromata vt venientes vngerent Ie-
sum. * Et valdè manè vna sabbatorum, ve- 2
niunt ad monumentum, orto iam sole. * Et 3
dicebant ad inuicem: quis reuoluet nobis
lapidem ab ostio monumenti? Et respicien- 4
tes viderunt reuolutum lapidem. Erat quip-
† Matth. 28 a.5. pe magnus valdè. * † Et introeuntes in mo- 5
Luc.24. a 4. numentum viderunt iuuenem sedentem in
Ioan.20. c.12. dextris, coopertum stola candida, & obstu-
puerunt. * Qui dicit illis: Nolite expa- 6
uescere: Iesum quæritis Nazarenum, cru- B
cifixum: surrexit, non est hîc, ecce locus
vbi posuerunt eum. * Sed ite, dicite dis- 7
cipulis eius, & Petro, quia præcedit vos
† Sup.14. e.28. in Galilæam: ibi eum videbitis, † sicut di-
xit vobis. * At illæ exeuntes, fugerunt 8
de monumento: inuaserat enim eas tre-
mor & pauor: & nemini quidquam dixe-
9 runt: timebant enim. * Surgens autem
manè, † prima sabbati, apparuit primò † Ioan.20.
Mariæ Magdalenę, de qua eiecerat septem d.16.
10 dæmonia. * Illa vadens nuntiauit his, qui
cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.
11 * Et illi audientes quia viueret, & visus es-
12 set ab ea, non crediderunt. * † Post hæc † Luc.24. b.13.
C autem duobus ex his ambulantibus osten-
sus est in alia effigie, euntibus in villam:
13 * & illi euntes nuntiauerunt ceteris: nec
14 illis crediderunt. * Nouissimè recumbenti-
bus illis vndecim apparuit: & exprobrauit
incredulitatem eorum & duritiam cordis;
quia iis, qui viderant eum resurrexisse,
15 non crediderunt. * Et dixit eis: Euntes
in mundum vniuersum prædicate Euange-
16 lium omni creaturæ. * Qui crediderit, &
D baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non
17 crediderit, condemnabitur. * Signa autem
eos, qui crediderint, hæc sequentur: † In † Act.16.
nomine meo dæmonia eiicient: † linguis lo- d.18.
18 quentur nouis: * † serpentes tollent: & si † Act.2. a.4. 10.
mortiferum quid biberint, non eis nocebit: g.46.
† super ægros manus imponent, & benè † Act. 28. b 5.
19 habebunt. * Et Dominus quidem Iesus post- † Act.28. b 8.
quam locutus est eis, † assumptus est in cæ- † Luc.24.
20 lum, & sedet à dextris Dei. * Illi autem pro- g.51.
fecti prædicauerunt vbique Domino coope-
rante, & sermonem confirmante, sequenti-
bus signis.

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM LVCAM.

Capvt Primvm.

Zacharia sacerdoti annuntiat Gabriel Ioannis conceptum ex Elizabeth sterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Ioannes exultat in vtero, & Elizabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Ioannis circumcisione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

QVONIAM quidem multi 1
conati sunt ordinare narratio- A
nem, quæ in nobis comple-
tæ sunt, rerum: * sicut tradi- 2
derunt nobis, qui ab initio
ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis:
* visum est & mihi, assecuto omnia à prin- 3
cipio diligenter, ex ordine tibi scribere,
4 optime Theophile, * vt cognoscas eorum
verborum, de quibus eruditus es, verita-
5 tem. * Fuit in diebus Herodis, regis Iu-
dææ, sacerdos quidam nomine Zacharias,
† de vice Abia; & vxor illius de filiabus Aa- † 1. Par.
6 ron, & nomen eius Elizabeth. * Erant au- 24.a.10.
tem iusti ambo ante Deum, incedentes
in omnibus mandatis & iustificationibus
7 Domini sine querela, * & non erat illis fi-
lius, eò quòd esset Elizabeth sterilis, & am-
8 bo processissent in diebus suis. * Factum
est autem, cum sacerdotio fungeretur in
9 ordine vicis suæ ante Deum, * secundum
consuetudinem sacerdotij, sorte exiit vt
incensum poneret, ingressus in templum
10 Domini: * & † omnis multitudo populi † Exod.
11 erat orans foris hora incensi. * Apparuit 30.a.7.
autem illi Angelus Domini, stans à dextris Leu.16. d.17.
12 altaris incensi. * Et Zacharias turbatus est
videns,

videns, & timor irruit super eum. * Ait au- 13
tem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, B
quoniam exaudita est deprecatio tua: &
vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vo-
cabis nomen eius Ioannem: * & erit gau- 14
dium tibi, & exultatio, & multi in natiuita-
te eius gaudebunt: * erit enim magnus co- 15
ram Domino: & vinum & sicetam non bi-
bet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex
vtero matris suæ: * & multos filiorum Israel 16
conuertet ad Dominum Deum ipsorum: * 17
& ipse præcedet ante illum in spiritu & vir-
† Mal 4. b 6. tute Eliæ: † vt conuertat corda patrum in fi-
lios, & incredulus ad prudentiam iustorum,
Matth. 11. b. 14. parare Domino plebem perfectam. * Et di- 18
xit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc sciam?
ego enim sum senex, & vxor mea processit
in diebus suis. * Et respondens Angelus di- 19
xit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum:
& missus sum loqui ad te, & hæc tibi euan-
gelizare. * Et ecce eris tacens, & non pote- 20
ris loqui, vsque in diem quo hæc fiant, pro
eo quòd non credidisti verbis meis, quæ im-
plebuntur in tempore suo. * Et erat plebs ex- 21
pectans Zachariam: & mirabantur quòd tar-
daret ipse in templo. * Egressus autem non 22
poterat loqui ad illos, & cognouerunt quòd C
visionem vidisset in templo. Et ipse erat
innuens illis, & permansit mutus. * Et fa- 23
ctum est, vt impleti sunt dies officij eius,
abiit in domum suam: * post hos autem dies 24
concepit Elizabeth vxor eius, & occultabat
se mensibus quinque, dicens: * Quia sic fe- 25
cit mihi Dominus in diebus, quibus respe-
xit auferre opprobrium meum inter homi-
nes. * In mense autem sextu, missus est An- 26
gelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ,
cui nomen Nazareth, * ad Virginem des- 27
ponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de
domo Dauid, & nomen virginis Maria. * 28
Et ingressus Angelus ad eam dixit: Aue gra-
tia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in
mulieribus. * Quæ cum audisset, turbata est 29
in sermone eius, & cogitabat qualis esset
ista salutatio. * Et ait Angelus ei: Ne timeas 30
Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum:
† Isai 7. c. 14. * † ecce concipies in vtero, & paries filium, 31
Inf. 2. c. 21. & † vocabis nomen eius IESVM. * hic 32
erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur,
& dabit illi Dominus Deus sedem Dauid D
† Dan 7. d. 14. & 27. patris eius: † & regnabit in domo Iacob in 33
Mich. 4. b. 7. æternum, * & regni eius non erit finis. * Di- 34
xit autem Maria ad Angelum: Quomodo
fiet istud, quoniam virum non cognos-
co? * Et respondens Angelus dixit ei: Spi- 35
ritus sanctus superueniet in te, & virtus Al-
tissimi obumbrabit tibi. Ideóque & quod
nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius
Dei. * Et ecce Elizabeth cognata tua, & 36
ipsa concepit filium in senectute sua: &
hic mensis sextus est illi, quæ vocatur ste-
rilis: * quia non erit impossibile apud 37
Deum omne verbum. * Dixit autem Ma- 38
ria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secun-
dùm verbum tuum. Et discessit ab illa Ange-
39 lus. * Exurgens autem Maria in diebus illis
abiit in montana cum festinatione, in ciui-
40 tatem Iuda: * Et intrauit in domum Zacha-
41 riæ, & salutauit Elizabeth. * Et factum est, vt
E audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exul-
tauit infans in vtero eius: & repleta est Spi-
42 ritu sancto Elisabeth: * & exclamauit vo-
ce magna, & dixit: Benedicta tu inter mu-
43 lieres, & benedictus fructus ventris tui. *
Et vnde hoc mihi vt veniat mater Domini
44 mei ad me? * Ecce enim vt facta est vox
salutationis tuæ in auribus meis, exulta-
45 uit in gaudio infans in vtero meo. * & bea-
ta quæ credidisti, quoniam perficientur ea,
46 quæ dicta sunt tibi à Domino. * Et ait
Maria:
47 Magnificat anima mea Dominum: * &
exultauit spiritus meus in Deo salutari
meo.
48 * Quia respexit humilitatem ancillæ suæ:
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes.
49 * Quia fecit mihi magna qui potens est,
& sanctum nomen eius.
50 * Et misericordia eius à progenie in proge-
nies timentibus eum.
51 * Fecit potentiam in † brachio suo: † dis- † Isai. 51. c. 9.
persit superbos mente cordis sui. † Psal. 32. b. 10.
52 * Deposuit potentes de sede, & exaltauit
humiles.
53 * † Esurientes impleuit bonis: & diuites † 1. Reg. 2. a. 5
F dimisit inanes. Ps 33. c 11.
54 * Suscepit Israel puerum suum, recordatus
misericordiæ suæ.
55 * Sicut locutus est ad patres nostros, † † Gen. 17. b. 9. 12.
Abraham & semini eius in sæcula. c 1.
56 * Mansit autem Maria cum illa quasi men- Psal 131. c 11.
sibus tribus: & reuersa est in domum suam. Isa. 41. b. 8.
57 * Elizabeth autem impletum est tempus pa-
58 riendi, & peperit filium. * Et audierunt
vicini & cognati eius, quia magnificauit
Dominus misericordiam suam cum illa, &
59 congratulabantur ei. * Et factum est in die
octauo, venerunt circumcidere puerum, &
vocabant eum nomine patris sui Zacha-
60 riam. * Et respondens mater eius, dixit:
61 Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. * Et
dixerunt ad illam: Quia nemo est in co-
62 gnatione tua, qui vocetur hoc nomine. *
Innuebant autem patri eius, quem vellet
63 vocari eum. * Et postulans pugillarem scri-
psit, † dicens: Ioannes est nomen eius. Et † Sup. b 13.
64 mirati sunt vniuersi. * Apertum est autem
illico os eius, & lingua eius, & loqueba-
65 tur benedicens Deum. * Et factus est timor
super omnes vicinos eorum: & super om-
nia montana Iudææ diuulgabantur omnia
66 verba hæc: * & posuerunt omnes qui au-
dierant in corde suo, dicentes: Quis, putas,
puer iste erit? Etenim manus Domini erat
cum illo.

* Et Zacharias pater eius repletus est Spi- 67
ritu sancto: & prophetauit, dicens: G
† Psal.73. b.12. * † Benedictus Dominus Deus Israel: quia 68
visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ:
† Ps.131. d.17. * † Et erexit cornu salutis nobis, in domo 69
Dauid pueri sui.
† Ier.23. a 6.30. b.10. * † Sicut locutus est per os sanctorum, 70
qui à sæculo sunt, prophetarum eius:
* Salutem ex inimicis nostris, & de manu 71
omnium qui oderunt nos:
* Ad faciendam misericordiam cum pa- 72
tribus nostris: & memorari testamenti sui
sancti.
† Gen.22. c 16. Ier.31. f 41. Heb 6. c.13.d.17. * † Iusiurandum, quod iurauit ad Abra- 73
ham patrem nostrum, daturum se nobis:
* Vt sine timore, de manu inimicorum 74
nostrorum liberati, seruiamus illi;
* In sanctitate & iustitia coram ipso, om- 75
nibus diebus nostris.
* Et tu puer, propheta Altissimi vocabe- 76
ris: præibis enim ante faciem Domini para-
re vias eius:
† Mal.4. b.5. Sup.4. b.17. * † Ad dandam scientiam salutis plebi 77
eius, in remissionem peccatorum eorum:
* Per viscera misericordiæ Dei nostri: in 78
† Zach.3. d 9 e 6.12. Mal.4. a.2. quibus visitauit nos, † oriens ex alto:
* Illuminare his, qui in tenebris, & in 79
vmbra mortis sedent: ad dirigendos pedes
nostros in viam pacis.
* Puer autem crescebat, & confortabatur 80
spiritu: & erat in desertis vsque in diem
ostensionis suæ ad Israel.

CAPVT II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehem; vbi illa peperit Saluatorem, cuius natiuitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus; quem post dies purificationis in Ierusalem delatum vt Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum inuenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

FActum est autem in diebus illis, exiit 1
edictum à Cæsare Augusto, vt descri- A
beretur vniuersus orbis. * Hæc descriptio 2
prima, facta est à præside Syriæ Cyrino:
* & ibant omnes vt profiterentur singuli in 3
suam ciuitatem. * Ascendit autem & Ioseph 4
à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam
† Mich.5. a 2. Matth.2. a 6. in ciuitatem Dauid, quæ vocatur † Bethle-
hem: eò quòd esset de domo & familia Da-
uid, * vt profiteretur cum Maria desponsata 5
sibi vxore prægnante. * Factum est autem, 6
cum essent ibi, impleti sunt dies vt pareret,
* Et peperit filium suum primogenitum, & 7
pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in
præsepio: quia non erat eis locus in diuerso-
rio. * Et pastores erant in regione eadem 8
vigilantes, & custodientes vigilias noctis su-
9 per gregem suum. * Et ecce angelus Domi-
B ni stetit iuxta illos, & claritas Dei circum-
10 fulsit illos, & timuerunt timore magno. * Et
dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim
euangelizo vobis gaudium magnum, quod
11 erit omni populo: * quia natus est vobis
hodie Saluator qui est Christus Dominus,
12 in ciuitate Dauid. * Et hoc vobis signum:
Inuenietis infantem pannis inuolutum, &
13 positum in præsepio. * Et subitò facta est
cum angelo multitudo militiæ cœlestis, lau-
14 dantium Deum, & dicentium: * Gloria in
altissimis Deo, & in terra pax hominibus bo-
15 næ voluntatis. * Et factum est, vt discesse-
runt ab eis Angeli in cœlum: pastores lo-
quebantur ad inuicem: Transeamus vsque
Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod
factum est, quod Dominus ostendit nobis.
16 * Et venerunt festinantes: & inuenerunt
C Mariam, & Ioseph, & infantem positum in
17 præsepio. * Videntes autem cognouerunt de
verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.
18 * Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: &
de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.
19 * Maria autem conseruabat omnia verba
20 hæc, conferens in corde suo. * Et reuersi
sunt pastores glorificantes & laudantes
Deum, in omnibus quæ audierant & vide-
21 rant, sicut dictum est ad illos. * † Et postquam † Gen.17. b 12. Leu.12. a.3
consummati sunt dies octo vt circumcidere-
tur puer: vocatum est nomen eius † Iesus,
quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in † Matth. 1.d.21. Sup.1. d.31.
22 vtero conciperetur. * Et postquam impleti
sunt dies purgationis eius † secundùm le-
gem Moysi tulerunt illum in Ierusalem, vt si- † Leu.12. c.6.
23 sterent eum Domino, * sicut scriptum est in
lege Domini: † Quia omne masculinum ad-
aperiens vuluam sanctum Domino vocabi- † Exod. 13.a.2. Nu.8 c.16.
24 tur. * & vt darent hostiam secundum quod
dictum est † in lege Domini, par turturum, † Leu.12. d.8.
25 aut duos pullos columbarum. * Et ecce ho-
D mo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, &
homo iste iustus, & timoratus, expectans
consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat
in eo.
26 * Et responsum acceperat à Spiritu san-
cto, non visurum se mortem, nisi priùs vide-
27 ret Christum Domini. * Et venit in spiritu in
templum. Et cùm inducerent puerum Ie-
sum parentes eius, vt facerent secundum
28 consuetudinem legis pro eo: * & ipse accepit
eum in vlnas suas, & benedixit Deũ, & dixit:
29 * Nunc dimittis seruum tuum Domine,
E secundum verbum tuum in pace:
30 * Quia viderunt oculi mei salutare tuum:
31 * Quod parasti ante faciem omnium po-
pulorum;
32 * Lumen ad reuelationem gentium, &
gloriam plebis tuæ Israel,
33 * Et erat pater eius & mater mirantes su- † Isa 8. c.14. Rom.9. g.33. 1.Pet.2. b.7.
34 per his, quæ dicebantur de illo. * Et bene-
dixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem
eius: † Ecce positus est hic in ruinam, & in
resur

resurrectionem multorum in Israel: & in si-
gnum, cui contradicetur: * & tuam ipsius 35
animam pertransibit gladius, vt reuelentur
ex multis cordibus cogitationes. * Et erat 36
Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu
Aser: hæc processerat in diebus multis, &
vixerat cum viro suo annis septem à virgi-
nitate sua. * Et hæc vidua vsque ad annos 37
octoginta quatuor: quæ non discedebat de F
templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens
nocte ac die. * Et hæc, ipsa hora superue- 38
niens, confitebatur Domino: & loqueba-
tur de illo omnibus, qui expectabant redem-
ptionem Israel. * Et vt perfecerunt omnia 39
secundùm legem Domini, reuersi sunt in
Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.* Puer 40
autem crescebat, & confortabatur, plenus
sapientia: & gratia Dei erat in illo. * Et 41
ibant parentes eius per omnes annos in Ie-
Exod. 23. 15. 34. 18. Deut. 16. a. 1. rusalem, † in die solemni Paschæ. * Et cùm 42
factus esset annorum duodecim, ascenden-
tibus illis Ierosolymam secundùm consuetu-
dinem diei festi, * consummatisque die- 43
bus, cùm redirent, remansit puer Iesus in
Ierusalem, & non cognouerunt parentes
eius. * Existimantes autem illum esse in 44
comitatu, venerunt iter diei, & require- G
bant eum inter cognatos & notos. * Et 45
non inuenientes, regressi sunt in Ierusa-
lem, requirentes eum. * Et factum est, post 46
triduum inuenerunt illum in templo, se-
dentem in medio doctorum, audientem il-
los, & interrogantem eos. * Stupebant au- 47
tem omnes, qui eum audiebant, super pru-
dentia & responsis eius. * Et videntes admira- 48
ti sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili,
quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego
dolentes quærebamus te.* Et ait ad illos: Quid 49
est quòd me quærebatis? nesciebatis quia
in his, quæ patris mei sunt, oportet me
esse? * Et ipsi non intellexerunt verbum, 50
quod locutus est ad eos. * Et descendit cum 51
eis, & venit Nazareth: & erat subditus il-
lis. Et mater eius conseruabat omnia ver-
ba hæc in corde suo. * Et Iesus proficiebat 52
sapientia, & ætate, & gratia apud Deum &
homines.

CAPVT III.

Ioannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat: testatúrque Christi excellentiam & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texitúrque eius genealogia à Ioseph vsque ad Adam ascendens.

ANno autem quintodecimo imperij Ti- 1
berij Cæsaris, procurante Pontio Pila- A
to Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Hero-
de, Philippo autem fratre eius tetrarcha Itu-
rææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania
† Act. 4. b. 6. Abilinæ tetrarcha, * † sub principibus sacer- 2
dotum Anna & Caipha: factum est verbum
Domini super Ioannem, Zachariæ filium,
3 in deserto. * † Et venit in omnem regio- † Matt. 3. a. 1.
nem Iordanis prædicans baptismum pœni- Mar. 1. a. 4.
4 tentiæ in remissionem peccatorum, * sicut
B scriptum est in Libro sermonum Isaiæ pro-
phetæ: † Vox clamantis in deserto: Parate † Isai. 40. a. 3.
5 viam Domini: rectas facite semitas eius: * Ioan. 1. c. 23.
omnis vallis implebitur: & omnis mons, &
collis humiliabitur: & erunt praua in dire-
6 cta, & aspera in vias planas: * & videbit om-
7 nis caro salutare Dei. * Dicebat ergo ad tur-
bas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: † † Matth. 3. b. 7. 33.
Genimina viperarum, quis ostendit vobis fu- d. 33.
8 gere à ventura ira? * Facite ergo fructus di-
gnos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Pa-
trem habemus Abraham. Dico enim vobis,
quia potens est Deus de lapidibus istis susci-
9 tare filios Abrahæ. * Iam enim securis ad ra-
dicem arborum posita est. Omnis ergo arbor
non faciens fructum bonum, excidetur, &
10 in ignem mittetur. * Et interrogabant eum
11 turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? * Res-
C pondens autem dicebat illis: † Qui habet † Iac. 2.
duas tunicas, det non habenti: & qui ha- c. 15. 1. Ioan. 3.
12 bet escas, similiter faciat. * Venerunt autem c. 17.
& publicani vt baptizarentur, & dixerunt
13 ad illum: Magister, quid faciemus? * At
ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod
14 constitutum est vobis, faciatis. * Interroga-
bant autem eum & milites, dicentes: Quid
faciemus & nos? Et ait illis, Neminem con-
cutiatis, neque calumniam faciatis: & con-
15 tenti estote stipendiis vestris. * Existimante
D autem populo, & cogitantibus omnibus in
cordibus suis de Ioanne, ne fortè ipse esset
16 Christus: * respondit Ioannes, dicens omni-
bus: † Ego quidem aqua baptizo vos: veniet † Matt. 3. b. 11.
autem fortior me, cuius non sum dignus sol- Marc. 1.
uere corrigiam calceamentorum eius: † ipse a. 8.
17 vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. * † Ioan. 1. d. 26.
cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit † Matt. 3.
aream suam, & congregabit triticum in hor- b 11 Act. 1. a 5.
reum suum, paleas autem comburet igni in- 11. b. 16.
18 extinguibili. * Multa quidem & alia exhor- 19. a 4.
19 tans euangelizabat populo. * † Herodes au- † Matth. 3. c. 12.
tem tetrarcha, cùm corriperetur ab illo de † Matt. 14. a. 4.
Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus Marc. 6.
20 malis quæ fecit Herodes, * adiecit & hoc su- c. 17.
per omnia, & inclusit Ioannem in carcere.
21 * † Factum est autem cùm baptizaretur om- † Matt. 3. d. 16.
E nis populus, & Iesu baptizato, & orante, aper- Marc 1.
22 tum est cœlum: * & descendit Spiritus san- b. 10.
ctus corporali specie sicut columba in ipsum: Ioan. 1. d. 32.
& vox de cœlo facta est: † Tu es filius meus † Matt. 3. d. 17. 17.
23 dilectus, in te complacui mihi. * Et ipse Iesus a. 5.
erat incipiens quasi annorum triginta, vt pu- Inf. 9. e. 35.
tabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit 2. Pet. 1.
24 Mathat, * qui fuit Leui, qui fuit Melchi, d. 17.
25 qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, * qui fuit
F Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum,
26 qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, * qui fuit
Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei,

qui fuit Ioseph,qui fuit Iuda,* qui fuit Ioan- 27
na, qui fuit Resa, qui fuit Zrobabel, qui
fuit Salathiel,qui fuit Neri,* qui fuit Melchi, 28
qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit El-
madan, qui fuit Her, * qui fuit Iesu, qui 29
fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Ma-
thath, qui fuit Leui, * qui fuit Simeon, qui 30
fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona,
qui fuit Eliakim, * qui fuit Melea, qui fuit 31
Menna, qui fuit Matharha, qui fuit Nathan, G
qui fuit Dauid, * qui fuit Iesse, qui fuit Obed. 32
qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naas-
son, * qui fuit Aminadab, qui fuit Aram. 33
qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit
Iudæ, * qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui 34
fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Na-
chor, * qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui 35
fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
* qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit 36
Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, * qui 37
fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit
Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
* qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, 38
qui fuit Dei.

CAPVT IV.

Iesus post ieiunium quadraginta dierum, ac deuictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaia prophetiam: dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: eiicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia eiicit.

Matth. 4. a. 1. Mar. 1. b. 12.
IEsus autem plenus Spiritu sancto regressus 1
est à Iordane: & agebatur à Spiritu in de- A
sertum. * diebus quadraginta, & tentabatur 2
à diabolo. Et nihil manducauit in diebus il-
lis: & consummatis illis esuriit. * Dixit au- 3
tem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi
huic, vt panis fiat. * Et respondit ad illum 4
Iesus: Scriptum est: † Quia non in solo pa-
ne viuit homo, sed in omni verbo Dei. * Et 5
duxit illum diabolus in montem excelsum,
& ostendit illi omnia regna orbis terræ in
momento temporis, * & ait illi: Tibi dabo 6
potestatem hanc vniuersam, & gloriam illo-
rum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do
illa. * Tu ergo si adoraueris coram me, erunt 7
tua omnia. * Et respondens Iesus, dixit illi: 8
† Scriptum est: Dominum tuum adorabis, B
& illi soli seruies. * Et duxit illum in Ieru- 9
salem, & statuit eum super pinnam templi,
& dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc
deorsum. * † Scriptum est enim quòd Ange- 10
lis suis mandauit de te, vt conseruent te: * & 11
quia in manibus tollent te, ne fortè offendas
ad lapidem pedem tuum. * Et respondens Ie- 12
sus, ait illi: Dictum est: † Non tentabis Do-
minum Deum tuum. * Et consummata omni 13
tentatione, diabolus recessit ab illo, vsque ad
tempus. * † Et regressus est Iesus in virtute 14
Spiritus in Galilæam, & fama exiit per vni-

† Deut 8. a 1. Matth. 4. a 4.
† Deut. 6. b. 13. 10. d. 20.
† Psal. 90 c. 11.
† Deut. 6. c. 16.
† Matth. 4. b 12. Mar. 1. b. 14.

15 uersam regionem de illo. * Et ipse docebat
in synagogis eorum, & magnificabatur ab
16 omnibus. * † Et venit Nazareth, vbi erat nutri-
C tus, & intrauit secundùm consuetudinē suam
die sabbati in synagogam, & surrexit legere.
17 * Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et
vt reuluit librum, inuenit locum vbi scriptum
18 erat. * † Spiritus Domini super me: propter
quod vnxit me, euangelizare pauperibus mi-
19 sit me, sanare contritos corde, * prædicare ca-
D ptiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere
confractos in remissionem, prædicare annum
20 Domini acceptum, & diem retributionis. *
Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro,
& sedit. Et omnium in synagoga oculi erant
21 intendentes in eum. * Cœpit autem dicere
ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptu-
22 ra in auribus vestris. * Et omnes testimonium
illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ,
quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant:
23 Nonne hic est filius Ioseph? * Et ait illis:
Vtique dicetis mihi hanc similitudinem:
Medice cura te ipsum: quanta audiuimus fa-
cta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.
24 * Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo
25 propheta acceptus est in patria sua. * In ve-
ritate dico vobis, multæ viduæ erant in
diebus Eliæ in Israel, quando clausum est
cœlum annis tribus & mensibus sex, cùm
26 facta esset fames magna in omni terra: * † &
27 ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sa-
E repta Sidoniæ, ad mulierem viduam. * † Et
multi leprosi erant in Israel sub Elisæo pro-
pheta: & nemo eorum mundatus est nisi
28 Naaman Syrus. * Et repleti sunt omnes in
29 synagoga ira, hæc audientes. * Et surrexe-
runt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: &
duxerunt illum vsque ad supercilium mon-
tis, super quem ciuitas illorum erat ædificata,
30 vt præcipitarent eum. * Ipse autem transiens
31 per medium illorum, ibat. * † Et descendit
D in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique
32 docebat illos sabbatis. * † Et stupebant in do-
ctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius.
33 * † Et in synagoga erat homo habens dæ-
monium immundum, & exclamauit voce
34 magna, * dicens: Sine, quid nobis, & tibi
F Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te
35 quis sis, Sanctus Dei. * Et increpauit illum
Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et
cùm proiecisset illum dæmonium in medium,
36 exiit ab illo, nihilque illum nocuit. * Et fa-
ctus est pauor in omnibus, & colloquebantur
ad inuicem, dicentes: Quod est hoc ver-
bum, quia in potestate & virtute imperat im-
37 mundis spiritibus, & exeunt? * Et diuulga-
batur fama de illo in omnem locum regio-
38 nis. * Surgens autem Iesus de synagoga, in-
G troiuit in domum Simonis. † Socrus autem
Simonis tenebatur magis febribus: & roga-
39 uerunt illum pro ea. * Et stans super illam,
imperauit febri: & dimisit illam. Et conti-
40 nuò surgens ministrabat illis. * Cùm autem
sol

† Matth. 13. g 54. Mar 6. a. 1. Ioan. 4. f. 45.
† Isa. 61. a. 1.
† 3. Reg. 17. b. 9.
† 4. Reg 5. d. 14.
† Matth. 4. b. 13. Mar. 1. b. 21.
† Matth. 7. d. 28. † Mar. 1. c. 23.
† Matth. 8. b. 14. Marc. 1. c. 30.

ſol occidiſſet omnes qui habebant infirmos
variis languoribus, ducebant illos ad eum. At
ille ſingulis manus imponens, curabat eos.
† Mar. 1. c. 34. * † Exibant autem dæmonia à multis, cla- 41
mantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: &
increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant
ipſum eſſe Christum.* Facta autem die egreſ- 42
ſus ibat in deſertum locum, & turbæ requi-
rebant eum, & non venerunt vſque ad ipſum:
& detinebant illum ne diſcederet ab eis. * 43
Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus opor-
tet me euangelizare regnum Dei: quia ideò
miſſus ſum. * Et erat prædicans in ſynagogis 44
Galilææ.

CAPVT V.

Vbi de nauicula Petri docuiſſet, ille laxato ipſius iuſſu reti concluſit copioſam piſcium multitudinem: curatum leproſum mittit ad ſacerdotes: paralytico, remiſſis primùm peccatis, iubet vt lectum ſuum tollat: diſcumbens cum Leui, quem ex telonio vocauerat, cauſam dat murmurantibus Phariſæis, quare cum peccatoribus conuerſetur, & cur ipſius diſcipuli non ieiunent.

FActum eſt autem, cùm turbæ irruerent in 1
eum, vt audirent verbum Dei, & ipſe A
† Matth. 4. c. 18. Mar. 1. b. 16. ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth. * † Et vi- 2
dit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum: piſca-
tores autem deſcenderant, & lauabant re-
tia. * Aſcendens autem in vnam nauim, quæ 3
erat Simonis, rogauit eum à terra reducere
puſillum. Et ſedens docebat de nauicula tur-
bas. * Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Si- 4
monem: Duc in altum, & laxate retia ve-
ſtra in capturam. * Et reſpondens Simon, di- 5
xit illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo
laxabo rete. * Et cùm hoc feciſſent, conclu- 6
ſerunt piſcium multitudinem copioſam, rum- B
pebatur autem rete eorum. * Et annuerunt 7
ſociis, qui erant in alia naui, vt venirent, &
adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt
ambas nauiculas, ita vt pœnè mergerentur.
* Quod cùm videret Simon Petrus, procidit 8
ad genua Ieſu, dicens: Exi à me, quia homo
peccator ſum, Domine.* Stupor enim circum- 9
dederat eum, & omnes qui cum illo erant, in
captura piſcium, quam ceperant: * Similiter 10
autem Iacobum & Ioannem, filios Zebedæi,
qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem
Ieſus: Noli timere: ex hoc iam homines eris
capiens. * Et ſubductis ad terram nauibus, 11
† Matth. 8. a. 2. Mar. 1. d. 40. relictis omnibus ſecuti ſunt eum. * † Et fa- 12
ctum eſt, cùm eſſet in vna ciuitatum, & ecce C
vir plenus lepra, & videns Ieſum, & proci-
dens in faciem, rogauit eum, dicens: Domi-
ne, ſi vis potes me mundare. * Et extendens 13
manum, tetigit eum dicens: Volo: Munda-
re. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo. * & 14
ipſe præcepit illi vt nemini diceret: ſed, Vade,
oſtende te ſacerdoti, & offer pro emundatio-
† Leu. 14. a. 4. ne tua, † ſicut præcepit Moyſes, in teſtimo-
nium illis.* Perambulabat autem magis ſermo 15
de illo: & conueniebant turbæ multæ vt audi-
16 rent, & curarentur ab infirmitatibus ſuis. *
Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & ora-
17 bat. * Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſe-
D debat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, &
legis doctores, qui venerant ex omni caſtel-
lo Galilææ, & Iudææ, & Ieruſalem: * & vir-
18 tus Domini erat ad ſanandum eos.* † Et ecce † Matth. 9. a. 2. Mar. 2. a. 3.
viri portantes in lecto hominem, qui erat
paralyticus: & quærebant eum inferre, & po-
19 nere ante eum.* Et non inuenientes qua par-
te illum inferrent præ turba, aſcenderunt
ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt
20 eum cum lecto in mediũ ante Ieſum.* Quo-
rum fidem vt vidit, dixit: Homo remittuntur
21 tibi peccata tua.* Et cœperunt cogitare Scri-
E bæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui
loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimitte-
22 re peccata, niſi ſolus Deus? * Vt cognouit
autem Ieſus cogitationes eorum, reſpon-
dens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordi-
23 bus veſtris? * Quid eſt facilius dicere: Di-
mittuntur tibi peccata? an dicere: Surge, &
24 ambula? * Vt autem ſciatis quia filius homi-
nis habet poteſtatem in terra dimittendi
peccata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge,
tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.
25 * Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit
lectum, in quo iacebat: & abiit in domum
26 ſuam, magnificans Deum. * Et ſtupor ap-
prehendit omnes, & magnificabant Deum.
Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vi-
27 dimus mirabilia hodie. * † Et poſt hæc exiit, † Matth. 9. b. 9. Mar. 2. b. 14.
& vidit publicanum nomine Leui, ſeden-
tem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.
28 * Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt
29 eum. * Et fecit ei conuiuium magnum Leui
F in domo ſua: & erat turba multa publicano-
rum, & aliorum, qui cum illis erant diſcum-
30 bentes. * Et murmurabant Phariſæi & Scri-
bæ eorum, dicentes ad diſcipulos eius: Qua-
re cum publicanis & peccatoribus manduca-
31 tis & bibitis? * Et reſpondens Ieſus, dixit ad
illos: Non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui
32 malè habent.* Non veni vocare iuſtos, ſed
33 peccatores ad pœnitentiam. * At illi dixerunt
ad eum: † Quare diſcipuli Ioannis ieiunãt fre- † Mar. 2. c. 18.
quenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter &
34 Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt? *
Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſpon-
ſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere ieiunare?
35 * Venient autem dies: cum ablatus fuerit ab
G illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
36 * Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos:
Quia nemo commiſſuram à nouo veſtimen-
to immittit in veſtimentum vetus: alioquin
& nouum rumpit, & veteri non conuenit
37 commiſſura à nouo. * Et nemo mittit vinum
nouum in vtres veteres: alioquin rumpet vi-
num nouum vtres, & ipſum effundetur, &
38 vtres peribunt. * ſed vinum nouum in vtres
nouos mittendum eſt, & vtraque conſeruan-
39 tur. * Et nemo bibens vetus, ſtatim vult no-
uum, dicit enim: Vetus melius eſt.

Capvt VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alióque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines: aliaque consilia ac præcepta euangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

Match. 12. a 1. Marc 2. d. 23. FActum est autem in sabbato secundo, 1
primo, cùm transiret per sata, vellebant, A
discipuli eius spicas, & manducabant con-
fricantes manibus. * Quidam autem Phari- 2
sæorum, dicebant illis: Quid facitis quod non
licet in sabbatis? * Et respondens Iesus ad 3
eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit Da-
uid, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant:
† 1. Reg. 21. b. 6. * † quomodo intrauit in domum Dei, & pa- 4
nes propositionis sumpsit, & manducauit, &
dedit his qui cum ipso erant: quos non licet
† Exod. 29. c 32. Leu. 24. b. 9. manducare † nisi tantùm sacerdotibus? * Et 5
dicebat illis: Quia Dominus est Filius homi-
nis, etiam sabbati. * Factum est autem & in 6
alio sabbato, vt intraret in synagogam, &
† Matth. 12. a. 10. Mar. 3. a. 1. doceret. † Et erat ibi homo, & manus eius
dextra erat arida. * Obseruabant autem Scri- 7
bæ, & Pharisæi, si in sabbato curaret: & in- B
uenirent vnde accusarent eum. * Ipse verò 8
sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui
habebat manum aridam: Surge, & sta in me-
dium. Et surgens stetit. * Ait autem ad illos 9
Iesus: Interrogo vos, si licet sabbatis bene-
facere, an malè; animam saluam facere, an
perdere? * Et circumspectis omnibus dixit 10
homini? Extende manum tuam. Et exten-
dit: & restituta est manus eius. * Ipsi autem 11
repleti sunt insipientia; & colloquebantur
ad inuicem, quidnam facerent Iesu. * Fa- 12
ctum est autem in illis diebus, exiit in montem
orare, & erat pernoctans in oratione Dei.
† Matth. 10. a. 1. Mar. 3. b. 13. * † Et cùm dies factus esset, vocauit discipu- 13
los suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos
& Apostolos nominauit) * Simonem, quem 14
cognominauit Petrum, & Andream fratrem
eius, Iacobum, & Ioannem, Philippum, &
Bartholomæum, * Matthæum, & Thomam, Ia- 15
cobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Ze- C
lotes. * & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, 16
qui fuit proditor. * Et descendens cum illis, 17
stetit in loco campestri, & turba discipulo-
rum eius, & multitudo copiosa plebis ab om-
ni Iudæa, & Ierusalem, & maritima, & Tyri,
& Sidonis, * qui venerant vt audirent eum, 18
& sanarentur à languoribus suis. Et qui ve-
xabantur à spiritibus immundis, curabantur.
* Et omnis turba quærebat eum tangere: 19
quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.
† Matt. 5. a 2. * † Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, 20
dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est
regnum Dei. * Beati, qui nunc esuritis: quia 21
saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ri-
† Matt. 5. a. 11. debitis. * † Beati eritis cùm vos oderint ho- 22
mines, & cùm separauerint vos, & expro-
brauerint, & eiecerint nomen vestrum tan-
23 quam malum, propter Filium hominis. * Gau-
D dete in illa die, & exultate: ecce enim mer-
ces vestra multa est in cœlo: secundùm hæc
24 enim faciebant Prophetis patres eorum. * † † Eccl. 31. a 8.
Verumtamen væ vobis diuitibus, quia habe- Am. 6. a 1.
25 tis consolationem vestram. * † Væ vobis, qui
saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui † Isai. 65. b. 13.
26 ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. * Væ
cùm benedixerint vobis homines: secun-
dùm hæc enim faciebant pseudoprophetis
27 patres eorum. * Sed vobis dico, qui auditis:
† Diligite inimicos vestros, benefacite his † Matt. 5. g 44.
28 qui oderunt vos. * Benedicite maledicenti- † Matth. 5.
bus vobis, & orate pro calumniantibus vos. f 19. 1. Cor. 6. b. 7.
29 * † Et qui te percutit in maxillam, præbe &
alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimen-
30 tum, etiam tunicam noli prohibere. * Omni
E autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ
31 tua sunt, ne repetas. * † Et prout vultis vt fa- † Tob 4. c. 16.
ciant vobis homines, & vos facite illis simili- Matth. 7.
32 ter. * † Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ b. 12.
vobis est gratia? nam & peccatores diligentes † Matt. 5 g. 6.
33 se diligunt. * Et si benefeceritis his, qui vo-
bis benefaciunt; quæ vobis est gratia? siqui-
34 dem & peccatores hoc faciunt. * † Et si mu- † Deut. 15 b. 8.
tuum dederitis his, à quibus speratis recipere; Matth. 5.
quæ gratia est vobis? nam & peccatores pec- f. 42.
catoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.
35 * Verumtamen diligite inimicos vestros: be-
nefacite, & mutuum date, nihil inde spe-
rantes: & erit merces vestra multa, & eri-
tis filij Altissimi, quia ipse benignus est su-
36 per ingratos & malos. * Estote ergo miseri-
37 cordes, sicut & Pater vester misericors est. * † Matth. 7 a. 1.
F Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite
condemnare, & non condemnabimini. Di-
38 mittite, & dimittemini. * Date, & dabitur vo-
bis: mensuram bonam, & confertam, & coagi-
tatam, & supereffluentem dabunt in sinum
vestrum. † Eadem quippe mensura, qua men- † 5. Matt.
39 si fueritis, remetietur vobis. * Dicebat au- 7. a. 2.
tem illis & similitudinem: Numquid potest Mar. 4. c. 24.
cæcus cæcum ducere? nónne ambo in fo-
40 ueam cadunt? * † Non est discipulus super † Matth. 10. c. 24.
magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit Ioan 13.
41 sicut magister eius. * † Quid autem vides fe- b. 16.
stucam in oculo fratris tui, trabem autem, † Matt. 7 a. 3.
42 quæ in oculo tuo est, non consideras? * Aut
quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, si-
ne eiiciam festucam de oculo tuo: ipse in
oculo tuo trabem non videns? Hypocrita,
eiice primùm trabem de oculo tuo: & tunc
perspicies vt educas festucam de oculo fratris
43 tui. * † Non est enim arbor bona, quæ fa- † Mat. 7.
cit fructus malos: neque arbor mala, faciens c. 18. 12. c. 33.
44 fructum bonum. * Vnaquæque enim arbor
de fructu suo cognoscitur. Neque enim de
spinis colligunt ficus: neque de rubo vinde-
45 miant vuam. * Bonus homo de bono thesauro
G cordis sui profert bonum: & malus homo de
malo thesauro profert malum. Ex abundantia
enim

enim cordis os loquitur. * Quid autem voca- 46
Mat. 7. c. 21. tis me † Domine, Domine : & non facitis
Rom. 2. c. 13. quæ dico? * Omnis qui venit ad me, & au- 47
dit sermones meos, & facit eos : ostendam
Iac. 1. d. 22. vobis cui similis sit : * similis est homini ædi- 48
ficanti domum, qui fodit in altum, & posuit
fundamentum super petram, inundatione
autem facta, illisum est flumen domui illi,
& non potuit eam mouere : fundata enim
erat super petram. * Qui autem audit, & 49
non facit : similis est homini ædificanti do-
mum suam super terram sine fundamento:
in quam illisus est fluuius, & continuò ceci-
dit : & facta est ruina domus illius magna.

CAPVT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius seruum : iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ resuscitat : coram discipulis Ioannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa : illisque abeuntibus Ioannem plurimùm extollit : Iudæis nec Ioannis nec Christi vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus assimilat : à peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

Mat. 8. a. 5. CVm autem impleßet omnia verba sua 1
in aures plebis, intrauit Capharnaum. A
* Centurionis autem cuiusdam seruus ma- 2
lè habens, erat moriturus : qui illi erat pre-
tiosus. * Et cùm audißet de Iesu, misit ad 3
eum seniores Iudæorum, rogans eum vt ve-
niret, & saluaret seruum eius. * At illi cùm 4
venißent ad Iesum, rogabant eum sollicitè,
dicentes ei : Quia dignus est vt hoc illi præ-
stes. * diligit enim gentem nostram : & sy- 5
nagogam ipse ædificauit nobis. * Iesus autem 6
ibat cum illis. Et cùm iam non longè esset à
domo, misit ad eum Centurio amicos, di-
† Mat. 8. a. 8. cens : † Domine noli vexari : Non enim sum
dignus vt sub tectum meum intres. * prop- 7
ter quod & me ipsum non sum dignum ar-
bitratus vt venirem ad te : sed dic verbo, &
sanabitur puer meus. * nam & ego homo 8
sum sub potestate constitutus, habens sub B
me milites : & dico huic vade, & vadit ; &
alij veni, & venit ; & seruo meo, fac hoc, &
facit. * Quo audito Iesus miratus est : & con- 9
uersus sequentibus se turbis, dixit : Amen
dico vobis, nec in Israël tantam fidem inue-
ni. * Et reuersi, qui missi fuerant, domum, 10
inuenerunt seruum, qui languerat, sanum.
* Et factum est : deinceps ibat in ciuitatem, 11
quæ vocatur Naim : & ibant cum eo disci-
puli eius, & turba copiosa. * Cùm autem 12
appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defun-
ctus efferebatur filius vnicus matris suæ : &
hæc vidua erat : & turba ciuitatis multa cum
illa. * Quam cùm vidisset Dominus, mise- 13
ricordia motus super eam, dixit illi : Noli fle-
re. * Et accessit, & tetigit loculum. (Hi 14
autem, qui portabant, steterunt.) Et ait :
15 Adolescens, tibi dico surge. * Et resedit qui
C erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum
16 matri suæ. * Accepit autem omnes timor :
& magnificabant Deum, dicentes : † Quia † Inf. 24. c. 19.
propheta magnus surrexit in nobis : & quia Ioan. 4.
17 Deus visitauit plebem suam. * Et exiit hic c. 19.
sermo in vniuersam Iudæam de eo, & in
18 omnem circà regionem. * Et nuntiauerunt
19 Ioanni discipuli eius de omnibus his. * † Et † Mat. 11. a. 2.
conuocauit duos de discipulis suis Ioan-
nes, & misit ad Iesum, dicens : Tu es qui
20 venturus es, an alium expectamus? * Cùm
autem venissent ad eum viri, dixerunt : Ioan-
nes Baptista misit nos ad te, dicens : Tu es
21 qui venturus es, an alium expectamus? * (in
ipsa autem hora multos curauit à languori-
bus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis
22 multis donauit visum.) * Et respondens,
dixit illis : Euntes renuntiate Ioanni quæ
audistis, & vidistis : † Quia cæci vident,
claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi † Isa. 35. b. 5.
D audiunt, mortui resurgunt, pauperes euange-
23 lizantur : * & beatus est quicumque non fue-
24 rit scandalizatus in me. * Et cùm discessis-
sent nuntij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere
ad turbas : Quid existis in desertum videre?
25 arundinem vento agitatam? * Sed quid exi-
stis videre? hominem mollibus vestimentis
indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt &
26 deliciis, in domibus regum sunt. * Sed
quid existis videre? Prophetam? Vtique di-
27 co vobis, & plusquam Prophetam : * † hic † Mal. 3. a. 1.
est, de quo scriptum est : Ecce mitto ange- Mat. 11. b. 10.
lum meum ante faciem tuam, qui præparabit Mar. 1. a. 2.
28 viam tuam ante te. * Dico enim vobis : Ma-
ior inter natos mulierum propheta Ioanne
Baptista nemo est. qui autem minor est in
29 regno Dei, maior est illo. * Et omnis popu-
E lus audiens & publicani, iustificauerunt
30 Deum, baptizati baptismo Ioannis. * Phari-
sæi autem, & legis periti consilium Dei spre-
uerunt in semetipsos, non baptizati ab eo.
31 * Ait autem Dominus : † Cui ergo similes † Mat. 11. c. 16.
dicam homines generationis huius? & cui
32 similes sunt? * Similes sunt pueris sedenti-
bus in foro, & loquentibus adinuicem, &
dicentibus : Cantauimus vobis tibiis : & non
saltastis : lamentauimus, & non plorastis.
33 * † Venit enim Ioannes Baptista, neque † Mat. 3. a. 4.
manducans panem, neque bibens vinum, & Mar. 1. a. 6.
34 dicitis : Dæmonium habet. * Venit filius
hominis manducans, & bibens, & dicitis :
Ecce homo deuorator, & bibens vinum,
35 amicus publicanorum, & peccatorum. * Et
iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.
36 * Rogabat autem illum quidam de Pharisæis
F vt manducaret cum illo. Et ingressus do-
37 mum Pharisæi discubuit. * † Et ecce mulier, † Mat. 26. a. 7.
quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit Mar. 14. a. 3.
quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit Ioan. 12. a. 3.
38 alabastrum vnguenti : * & stans retro secus
pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis sui tergebat, & osculabatur
pedes

pedes eius, & vnguento vngebat. * Vi- 39
dens autem Pharisæus, qui vocauerat eum,
ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sci-
ret vtique, quæ, & qualis est mulier, quæ tan-
git eum: quia peccatrix est. * Et respondens 40
Iesus, dixit ad illum: Simon habeo tibi ali-
quid dicere. At ille ait: Magister, dic. * Duo 41
debitores erant cuidam fœneratori: vnus
debebat denarios quingentos, & alius quin-
quaginta. * Non habentibus illis vnde red- 42
derent, donauit vtrisque. Quis ergo eum
plus diligit? * Respondens Simon dixit: 43
Æstimo quia is cui plus donauit. At ille di- G
xit ei: Rectè iudicasti. * Et conuersus ad 44
mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mu-
lierem? Intraui in domum tuam, aquam pe-
dibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis
rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.
* Osculum mihi non dedisti: hæc autem 45
ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes
meos. * Oleo caput meum non vnxisti: hæc 46
autem vnguento vnxit pedes meos. * Pro- 47
pter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata
multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem
minus dimittitur, minùs diligit. * Dixit au- 48
† Matt. 9. a 2. tem ad illam: † Remittuntur tibi peccata.
* Et cœperunt qui simul accumbebant, dice- 49
re intra se: Quis est hic, qui etiam peccata
dimittit? * Dixit autem ad mulierem: Fides 50
tua te saluam fecit: vade in pace.

Capvt VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur, quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat; dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus vt in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti eius mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

ET factum est deinceps, & ipse iter fa- 1
ciebat per ciuitates & castella, prædi- A
cans & euangelizans regnum Dei: & duo-
decim cum illo, * & mulieres aliquæ, quæ 2
erant curatæ à spiritibus malignis, & infir-
† Mar 16. b 9. mitatibus: † Maria, quæ vocatur Magdale-
ne, de qua septem dæmonia exierant, * & 3
Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis,
& Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant
ei de facultatibus suis. * Cùm autem turba 4
plurima conuenirent, & de ciuitatibus pro-
perarent ad eum, dixit per similitudinem:
† Mat 13. a 3. Marc. 4. a 3. * † Exiit qui seminat, seminare semen 5
suum: & dum seminat, aliud cecidit secus
viam, & conculcatum est, & volucres cœli
comederunt illud. * Et aliud cecidit super 6
petram: & natum aruit, quia non habebat
humorem. * Et aliud cecidit inter spinas, & 7
simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. * Et 8
aliud cecidit in terram bonam: & ortum fe-
cit fructum centuplum. Hæc dicens clama-
bat: Qui habet aures audiendi, audiat. * In- 9
terrogabant autem eum discipuli eius, quæ
10 esset hæc parabola. * Quibus ipse dixit: Vo-
B bis datum est nosse mysterium regni Dei,
ceteris autem in parabolis: † vt videntes † Isa. 6. c. 9
non videant, & audientes non intelligant. Matt. 13. b. 14.
11 * Est autem hæc parabola: Semen est ver- Marc. 4. b. 12.
12 bum Dei. * Qui autem secus viam, hi sunt Ioan. 12. f. 40.
qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit
verbum de corde eorum, ne credentes salui Act. 28. f. 26.
13 fiant. * Nam qui supra petram: qui cùm Rom. 11. b. 8.
audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: &
hi radices non habent: qui ad tempus cre-
dunt, & in tempore tentationis recedunt.
14 * Quod autem in spinas cecidit: hi sunt,
qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diui-
tiis, & voluptatibus vitæ, euntes suffocan-
15 tur, & non referunt fructum. * Quod au-
tem in bonam terram: hi sunt, qui in cor-
de bono & optimo audientes verbum reti-
nent, & fructum afferunt in patientia.
16 * † Nemo autem lucernam accendens, ope- † Mat. 5. b. 15.
rit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed su- Mar. 4. c. 21.
pra candelabrum ponit, vt intrantes videant
17 lumen. * † Non est enim occultum, quod † Mat. 10. c. 26.
non manifestetur: nec absconditum, quod Mar. 4. c. 22.
18 non cognoscatur, & in palam veniat. * Vide-
C te ergo quomodo audiatis. † Qui enim ha- † Matt. 13. b. 12.
bet, dabitur illi: & quicumque non habet, 25. c. 29.
etiam quod putat se habere, auferetur ab
19 illo. * † Venerunt autem ad illum mater & † Mat. 12. d. 46.
fratres eius, & non poterant adire eum præ Marc. 3. d. 32.
20 turba. * Et nuntiatum est illi Mater tua, &
fratres tui stant foris, volentes te videre.
21 * Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, &
fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt,
22 & faciunt. * † Factum est autem in vna die- † Mat. 8. c. 23.
rum: & ipse ascendit in nauiculam, & disci- Marc. 4. d. 36.
puli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans
23 stagnum. Et ascenderunt. * Et nauigantibus
illis, obdormiuit, & descendit procella venti
in stagnum, & complebantur, & periclita-
24 bantur. * Accedentes autem suscitauerunt
eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille
surgens, increpauit ventum, & tempestatem
aquæ, & cessauit: & facta est tranquillitas.
25 * Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? Qui
D timentes, mirati sunt ad inuicem, dicentes:
Quis putas hic est, quia & ventis & mari im-
26 perat, & obediunt ei? * Et nauigauerunt ad
regionem Gerasenorum, quæ est contra Gali-
27 læam. * Et cùm egressus esset ad terram, oc-
currit illi vir quidam, qui habebat dæmonium
iam temporibus multis, & vestimento non
induebatur, neque in domo manebat, sed in
28 monumentis. * Is, vt vidit Iesum, procidit
ante illum: & exclamans voce magna, dixit:
Quid mihi, & tibi est Iesu Fili Dei Altissimi?
29 obsecro te, ne me torqueas. * Præcipiebat
enim spiritui immundo vt exiret ab homine.
Multis enim temporibus arripiebat illum, &
vinciebatur catenis & compedibus custodi-
30 tus. & ruptis vinculis agebatur à dæmonio
in deserta. * Interrogauit autem illum Iesus,
dicens:

dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit:
Legio: quia intrauerant dæmonia multa in
eum. * Et rogabant illum ne imperaret illis 31
vt in abyssum irent. * Erat autem ibi grex 32
porcorum multorum pascentium in monte:
& rogabant eum, vt permitteret eis in illos
ingredi. Et permisit illis. * Exierunt ergo dæ- 33
monia ab homine, & intrauerunt in porcos: E
& impetu abiit grex per præceps in stagnum,
& suffocatus est. * Quod vt viderunt fa- 34
ctum qui pascebant, fugerunt, & nuntiaue-
runt in ciuitatem, & in villas. * Exierunt au- 35
tem videre quod factum est, & venerunt ad
Iesum: & inuenerunt hominem sedentem,
à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana
mente, ad pedes eius, & timuerunt. * Nun- 36
tiauerunt autem illis & qui viderant, quo-
modo sanus factus esset à legione? * & ro- 37
gauerunt illum omnis multitudo regionis
Gerasenorum vt discederet ab ipsis: quia
magno timore tenebantur. Ipse autem as-
cendens nauim, reuersus est. * Et rogabat 38
illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum
eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:
* Redi in domum tuam, & narra quanta tibi 39
fecit Deus. Et abiit per vniuersam ciuitatem,
prædicans quanta illi fecisset Iesus. * Factum 40
est autem cùm rediisset Iesus, excepit illum
turba. erant enim omnes expectantes eum.
† Mat. 9. c.18. Mar. 5. c.22. * † Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & 41
ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad F
pedes Iesu, rogans eum vt intraret in do-
mum eius, * quia vnica filia erat ei ferè an- 42
norum duodecim, & hæc moriebatur. Et
contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.
* Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis 43
ab annis duodecim, quæ in medicos eroga-
uerat omnem substantiam suam, nec ab vllo
potuit curari: * accessit retrò, & tetigit fim- 44
briam vestimenti eius: & confestim stetit
fluxus sanguinis eius. * Et ait Iesus: Quis 45
est, qui me tetigit? Negantibus autem om-
nibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant:
Præceptor, turbæ te comprimunt: & affli-
gunt, & dicis: Quis me tetigit? * Et dixit 46
Iesus: Tetigit me aliquis. nam ego noui vir-
tutem de me exiisse. * Videns autem mulier, 47
quia non latuit, tremens venit, & procidit G
ante pedes eius: & ob quam causam tetige-
rit eum, indicauit coram omni populo: &
quemadmodum confestim sanata sit. * At ip- 48
se dixit ei: Filia, fides tua saluam te fecit: va-
de in pace. * Adhuc illo loquente, venit 49
quidam ad principem synagogæ, dicens ei:
Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.
* Iesus autem audito hoc verbo, respondit 50
patri puellæ: Noli timere, crede tantùm, &
salua erit. * Et cùm venisset domum, non 51
permisit intrare secum quemquam, nisi Pe-
trum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem &
matrem puellæ. * Flebant autem omnes, & 52
plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere,
non est mortua puella, sed dormit. * Et de- 53
ridebant eum, scientes quod mortua esset.
54 * Ipse autem tenens manum eius clamauit,
55 dicens: Puella, surge. * Et reuersus est spiri-
tus eius, & surrexit continuò. Et iussit illi
56 dari manducare. * Et stupuerunt parentes
eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod
factum erat.

CAPVT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, seruanda tradit eis præcepta; Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris dæmonium à filio eiicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit vt primùm sepeliat patrem.

1 CONuocatis autem duodecim Apostolis, Mat. 10. a.1.
A dedit illis virtutem & potestatem super Mar. 3. b.15.
omnia dæmonia, & vt languores curarent.
2 * Et misit illos prædicare regnum Dei, &
3 sanare infirmos. * † Et ait ad illos: Nihil † Mat. 10. b.9.
tuleritis in via, neque virgam, neque peram, Mar. 6. a.8.
neque panem, neque pecuniam, neque duas
4 tunicas habeatis. * Et in quamcumque do-
mum intraueritis, ibi manete, & inde ne
5 exeatis. * Et quicumque non receperint
vos: † exeuntes de ciuitate illa, etiam pul- † Act. 13. g.51.
uerem pedum vestrorum excutite in testi-
6 monium supra illos. * Egressi autem circui-
bant per castella, euangelizantes & curantes
7 vbique. * † Audiuit autem Herodes tetrar- † Mat. 14. a.1.
cha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat Mar. 6. b.14.
8 eo quod diceretur * à quibusdam: Quia
Ioannes surrexit à mortuis: à quibusdam ve-
rò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia
9 propheta vnus de antiquis surrexit. * Et ait
Herodes: Ioannem ego decollaui: Quis est
autem iste, de quo ego talia audio? Et quæ-
10 rebat videre eum. * Et reuersi Apostoli,
narrauerunt illi quæcumque fecerunt: &
assumptis illis secessit seorsum in locum de-
11 sertum, qui est Bethsaidæ. * Quod cum cog-
nouissent turbæ, secutæ sunt illum: & exce-
pit eos, & loquebatur illis de regno Dei, &
12 eos, qui cura indigebant, sanabat. * Dies
B autem cœperat declinare. Et accedentes
duodecim dixerunt illi: † Dimitte turbas, vt † Mat. 14. b.15.
euntes in castella villasque quæ circa sunt, † Mar. 6. c.36.
diuertant, & inueniant escas: quia hîc in loco
13 deserto sumus. * Ait autem ad illos: Vos date
illis manducare. At illi dixerunt: † Non sunt † Ioan. 6. a.9.
nobis plus quàm quinque panes, & duo pis-
ces: nisi fortè nos eamus, & emamus in om-
14 nem hanc turbam escas. * Erant autem ferè
viri quinque millia. Ait autem ad discipulos
suos: Facite illos discumbere per conuiuia
15 quinquagenos. * Et ita fecerunt. Et discum-
bere

bere fecerunt omnes. * Acceptis autem 16
quinque panibus, & duobus piscibus, respe-
xit incœlum, & benedixit illis: & fregit, &
distribuit discipulis suis, vt ponerent ante
turbas. * Et manducauerunt omnes, & sa- 17
turati sunt. Et sublatum est quod superfuit il-
† Mat.16. lis, fragmentorum cophini duodecim. * † Et 18
b.13. factum est cum solus esset orans, erant cum
Marc. 8. illo & discipuli: & interrogauit illos, dicens:
c.27. Quem me dicunt esse turbæ? * At illi res- 19
ponderunt, & dixerunt: Ioannem Bapti-
stam, alij autem Eliam, alij verò quia vnus
propheta de prioribus surrexit. * Dixit au- 20
tem illis: Vos autem quem me esse dicitis?
Respondens Simon Petrus dixit: Christum
Dei. * At ille increpans illos, præcepit ne 21
† Mat.17. cui dicerent hoc, * dicens: † Quia oportet 22
c.21. filium hominis multa pati, & reprobari à se-
Marc. 8. nioribus, & principibus sacerdotum, & scri-
d.31.9.e.30. bis, & occidi, & tertia die resurgere. * † Di- 23
† Mat. 10. cebat autem ad omnes: Si quis vult post me C
d.38.16.d.24. venire, abneget semetipsum, & tollat cru-
Mar. 8. d.34. cem suam quotidie, & sequatur me. * † Qui 24
Inf.14 f. 27. enim voluerit animam suam saluam facere,
† Inf. 17. perdet illam: nam qui perdiderit animam
g 33. suam propter me, saluam faciet illam. *quid 25
Ioan. 12. d.25. enim proficit homo, si lucretur vniuersum
† Mat. 10. mundum, se autem ipsum perdat, & detri-
e.33. mentum sui faciat? * † Nam qui me erubue- 26
Marc 8. d.38. rit, & meos sermones: hunc Filius hominis
2.Tim.2. erubescet, cum venerit in maiestate sua, &
b 12. Patris, & sanctorum Angelorum. * † Dico 27
† Matt. 16.d.28. autem vobis verè sunt aliqui hîc stantes, qui
Marc. 8. d 39. non gustabunt mortem donec videant reg-
† Mat.17. num Dei. * † Factum est autem post hæc 28
a 1. verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & D
Mar 9. a 1. Iacobum, & Ioannem, & ascendit in mon-
tem vt oraret. * Et facta est, dum oraret, 29
species vultus eius altera: & vestitus eius al-
bus & refulgens. * Et ecce duo viri loque- 30
bantur cum illo. Erant autem Moyses &
Elias, * visi in maiestate: & dicebant exces- 31
sum eius, quem completurus erat in Ierusa-
lem. * Petrus verò, & qui cum illo erant, 32
grauati erant somno. Et euigilantes viderunt
maiestatem eius, & duos viros, qui stabant
cum illo. * Et factum est cùm discederent 33
ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bo-
num est nos hîc esse: & faciamus tria taber-
nacula, vnum Tibi, & vnum Moysi, & vnum
Eliæ: nesciens quid diceret.* Hæc autem illo 34
loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos:
& timuerunt, intrantibus illis in nubem. * Et 35
† 2.Pet. 1. vox facta est de nube, dicens: † Hic est filius E
d.17. meus dilectus, ipsum audite. * Et dum fieret 36
vox, inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacue-
runt, & nemini dixerunt in illis diebus quid-
quam ex his quæ viderant. * Factum est au- 37
tem in sequenti die, descendentibus illis de
† Mat.17. monte, occurrit illis turba multa. * † Et ecce 38
b.14. vir de turba exclamauit, dicens: Magister
Mar.9. obsecro te, respice in filium meum, quia vni-
c.16. cus est mihi: * & ecce spiritus apprehendit 39
eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat
eum cum spuma, & vix discedit dilanians
40 eum: * & rogaui discipulos tuos vt eijce-
41 rent illum, & non potuerunt. * Respondens
autem Iesus, dixit: O generatio infidelis, &
peruersa, vsquequò ero apud vos, & patiar
42 vos? * Adduc huc filium tuum. * Et cùm ac-
cederet, elisit illum dæmonium, & dissipauit.
43 * Et increpauit Iesus spiritum immundum,
& sanauit puerum, & reddidit illum patri
44 eius. * Stupebant autem omnes in magni-
F tudine Dei: omnibusque mirantibus in om-
nibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos:
Ponite vos in cordibus vestris sermones istos:
Filius enim hominis futurum est vt tradatur
45 in manus hominum. * At illi ignorabant
verbum istud, & erat velatum ante eos vt
non sentirent illud: & timebant eum inter-
46 rogare de hoc verbo. * † Intrauit autem co- † Mat.18.
47 gitatio in eos, quis eorum maior esset. * At a.1.
Iesus videns cogitationes cordis illorum, ap- Mar.9. e.33.
prehendit puerum, & statuit illum secus se,
48 * & ait illis: Quicumque susceperit puerum
istum in nomine meo, me recipit: & qui-
cumque me receperit, recipit eum, qui me
misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic
49 maior est. * Respondens autem Ioannes,
dixit: Præceptor, vidimus quemdam in
nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohi-
buimus eum: quia non sequitur nobiscum.
50 * Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere:
qui enim non est aduersum vos, pro vobis
51 est. * Factum est autem dum complerentur
dies assumptionis eius, & ipse faciem suam
52 firmauit vt iret in Ierusalem.* Et misit nuntios
ante conspectum suum: & euntes intraue-
runt in ciuitatem Samaritanorum vt pararent
53 illi. * Et non receperunt eum, quia facies
54 eius erat euntis in Ierusalem. * Cùm vidis-
G sent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes,
dixerunt: Domine, vis dicimus vt ignis des-
55 cendat de cœlo, & consumat illos? * Et con-
uersus increpauit illos, dicens: Nescitis cu-
56 ius spiritus estis: * † Filius hominis non ve- † Ioan.3.
nit animas perdere, sed saluare. Et abierunt b.17. 12.
57 in aliud castellum. * Factum est autem: am- g.47.
bulantibus illis in via, dixit quidam ad illum:
58 Sequar te quocumque ieris. * Dixit illi Ie-
sus: † Vulpes foueas habent, & volucres † Mat 8.
cœli nidos: Filius autem hominis non ha- c.20.
59 bet vbi caput reclinet. * Ait autem ad alte-
rum: Sequere me. ille autem dixit: Domine
permitte mihi primùm ire, & sepelire pa-
60 trem meum. * Dixitque ei Iesus: Sine vt
mortui sepeliant mortuos suos: tu autem va-
61 de, & annuntia regnum Dei. * Et ait alter:
Sequar te Domine, sed permitte mihi pri-
62 mùm renuntiare his quæ domi sunt. * Ait
ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam
ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est
regno Dei.

CAPVT

CAPVT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas ciuitates, tradit præcepta quæ in prædicando obseruent; & gaudentibus de subiectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimùm gaudendum: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Ierusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

POst hæc autem designauit Dominus & 1
alios septuaginta duos: & misit illos bi- A
nos ante faciem suam, in omnem ciuitatem
& locum, quo erat ipse venturus. * Et dice- 2
† Mat. 9. d.37. bat illis: † Messis quidem multa, operarij au-
tem pauci. Rogate ergo dominum messis,
vt mittat operarios in messem suam. * Ite: 3
† ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.
† Mat. 10. b.16. * † Nolite portare sacculum, neque peram, 4
† Mar.6. a 8. neque calceamenta, † & neminem per viam
salutaueritis. * In quamcumque domum in- 5
† 4.Reg. 4. e.29. traueritis, primùm dicite: Pax huic domui:
* & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super 6
illum pax vestra; sin autem, ad vos reuerte-
tur. * In eadem autem domo manete, eden- 7
† Deut. 24.c.14. Mat. 10. b.10. 1.Tim. 5. d.18. tes & bibentes quæ apud illos sunt: † dignus B
est enim operarius mercede sua. Nolite tran-
sire de domo in domum. * Et in quamcum- 8
que ciuitatem intraueritis, & susceperint
vos, manducate quæ apponuntur vobis: * & 9
curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis:
Appropinquauit in vos regnum Dei. * In 10
quamcumque autem ciuitatem intraueritis,
& non susceperint vos, exeuntes in plateas
† Act.13. g.51. eius, dicite: * † Etiam puluerem, qui adhæsit 11
nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos:
tamen hoc scitote, quia appropinquauit
regnum Dei. * Dico vobis, quia Sodomis in 12
† Mat.11. c.21. die illa remissiùs erit, quàm illi ciuitati. * † Væ 13
tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in C
Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ
factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere
sedentes pœniterent. * Verumtamen Ty- 14
ro & Sidoni remissiùs erit in iudicio, quàm
vobis. * Et tu Capharnaum vsque ad cœlum 15
exaltata, vsque ad infernum demergêris.
† Mat.10. d.40. Ioan.13. c.20. * † Qui vos audit, me audit: & qui vos sper- 16
nit, me spernit. Qui autem me spernit,
spernit eum, qui misit me. * Reuersi sunt 17
autem septuaginta duo cum gaudio, dicen-
tes; Domine, etiam dæmonia subijciun-
tur nobis in nomine tuo. * Et ait illis: Vi- 18
debam satanam sicut fulgur de cœlo caden-
tem. * Ecce dedi vobis potestatem calcan- 19
di supra serpentes, & scorpiones, & super D
omnem virtutem inimici: & nihil vobis no-
cebit. * Verumtamen in hoc nolite gaude- 20
re quia spiritus vobis subijciuntur: gaudete
autem, quod nomina vestra scripta sunt in
21 cœlis. * † In ipsa hora exultauit Spiritu san- † Mat.11. d.25.
cto, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine
cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapien-
tibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.
Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te.
22 * Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et
nemo scit quis sit Filius, nisi Pater; & quis sit
Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuela-
23 re. * Et conuersus ad discipulos suos dixit:
† Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. † Mat.13. b.16.
24 * Dico enim vobis, quod multi prophetæ &
reges voluerunt videre quæ vos videtis, &
non viderunt; & audire quæ auditis, & non
25 audierunt. * † Et ecce quidam Legisperitus † Mat.22. d.35.
surrexit tentans illum, & dicens: Magister Marc.12. c.28.
26 quid faciendo vitam æternam possidebo? * At
ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est?
27 quomodo legis? * Ille respondens dixit:
† Diliges Dominum Deum tuum ex toto † Deut.6. b.5.
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni-
bus viribus tuis, & ex omni mente tua: &
28 proximum tuum sicut teipsum. * Dixitque
illi: Rectè respondisti: hoc fac & viues.
29 * Ille autem volens iustificare seipsum, dixit
30 ad Iesum: Et quis est meus proximus? * Sus-
cipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam
descendebat ab Ierusalem in Iericho, & in-
cidit in latrones, qui etiam despoliauerunt
eum: & plagis impositis abierunt semiuiuo
31 relicto. * Accidit autem vt sacerdos quidam
E descenderet eadem via: & viso illo præteri-
32 uit. * Similiter & Leuita, cùm esset secus lo-
33 cum, & videret eum, pertransiit: * Samarita-
nus autem quidam iter faciens, venit secus
eum: & videns eum, misericordia motus est.
34 * Et appropians alligauit vulnera eius, in-
fundens oleum, & vinum: & imponens il-
lum in iumentum suum, duxit in stabulum,
35 & curam eius egit. * Et altera die protulit
duos denarios, & dedit stabulario, & ait:
Curam illius habe, & quodcumque super-
erogaueris, ego cùm rediero reddam tibi.
36 * Quis horum trium videtur tibi proximus
G fuisse illi, qui incidit in latrones? * At ille
37 dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et
38 ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. * Fa-
ctum est autem, dum irent, & ipse intrauit
in quoddam castellum: & mulier quædam
Martha nomine, excepit illum in domum
39 suam: * & huic erat soror nomine Maria quæ
etiam sedens secus pedes Domini, audiebat
40 verbum illius. * Martha autem satagebat cir-
ca frequens ministerium: quæ stetit, & ait:
Domine, non est tibi curæ, quod soror mea
reliquit me solam ministrare? dic ergo illi,
41 vt me adiuuet. * Et respondens dixit illi Do-
minus: Martha, Martha, sollicita es, & turba-
42 ris erga plurima. * Porrò vnum est necessa-
rium. Maria optimam partem elegit, quæ
non auferetur ab ea.

CAPVT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseuranti

oratione omnia impetrari: eiecto dæmonio muto, confutat dicentes quòd in Beelzebub ejiceret dæmonia: mulier quædam dicit beata vbera quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ, de regina Austri, & Niniuitis, oculoque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum inuitauerat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

ET factum est: cùm esset in quodam lo- 1
co orans, vt cessauit, dixit vnus ex disci- A
pulis eius ad eum: Domine, doce nos orare,
sicut docuit & Ioannes discipulos suos. * Et 2
† Mat.6. b 9. ait illis: Cùm oratis, dicite: † Pater, sancti-
ficetur nomen tuum. Adueniat regnum
tuum. * Panem nostrum quotidianum da 3
nobis hodie. * Et dimitte nobis peccata 4
nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni
debenti nobis. Et ne nos inducas in tenta-
tionem. * Et ait ad illos: Quis vestrûm ha- 5
bebit amicum, & ibit ad illum media no-
cte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres
panes, * quoniam amicus meus venit de 6
via ad me, & non habeo quod ponam ante
illum. * & ille deintus respondens dicat: 7
Noli mihi molestus esse, iam ostium clau-
sum est, & pueri mei mecum sunt in cubili,
non possum surgere, & dare tibi. * Et si ille 8
perseuerauerit pulsans: dico vobis, & si non B
dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit,
propter improbitatem tamen eius surget, &
† Mat.7. b.7.11.b. 22. dabit illi quotquot habet necessarios. * † Et 9
ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quæ-
Marc 11. c 24. rite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vo-
Ioan. 14. b.13. bis. * Omnis enim qui petit, accipit: & qui 10
Iac.1.b.5. quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. * † Quis 11
† Mat.7. b. 9. autem ex vobis patrem petit panem, num-
quid lapidem dabit illi? Aut piscem num-
quid pro pisce serpentem dabit illi? * Aut si 12
petierit ouum: numquid porriget illi scor-
pionem? * Si ergo vos cùm sitis mali, nostis 13
bona data dare filiis vestris: quantò magis
Pater vester de cœlo dabit spiritum bonum
† Matt. 9 b 32.12. b.22. petentibus se? * † Et erat eijciens dæmo- 14
nium, & illud erat mutum. Et cùm eiecis-
set dæmonium, locutus est mutus, & admi-
ratæ sunt turbæ. * Quidam autem ex eis di- 15
† Mat.9. d 34. Marc. 3. c.22. xerunt: † In Beelzebub principe dæmonio-
rum eijcit dæmonia. * Et alij tentantes, sig- 16
num de cœlo quærebant ab eo. * Ipse autem 17
vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Om-
ne regnum in se ipsum diuisum desolabitur,
& domus supra domum cadet. * Si autem & 18
Satanas in se ipsum diuisus est, quomodo sta-
bit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub
me eijcere dæmonia. * Si autem ego in Beel- 19
zebub eijcio dæmonia: filij vestri in quo C
eijciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt. * Por- 20
rò si in digito Dei eijcio dæmonia: profe-
ctò peruenit in vos regnum Dei. * Cùm for- 21
tis armatus custodit atrium suum, in pace
sunt ea quæ possidet. * Si autem fortior eo 22
superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius
auferet, in quibus confidebat, & spolia eius
23 distribuet. * Qui non est mecum contra me
est: & qui non colligit mecum, dispergit.
24 * Cum immundus spiritus exierit de homi-
ne, ambulat per loca inaquosa, quærens re-
quiem: & non inueniens dicit: Reuertar in
25 domum meam vnde exiui. * Et cùm vene-
rit, inuenit eam scopis mundatam, & orna-
26 tam. * Tunc vadit, & assumit septem alios spi-
ritus secum, nequiores se, & ingressi habi-
tant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius
27 peiora prioribus. * Factum est autem, cùm
D hæc diceret: extollens vocem quædam mu-
lier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te
28 portauit; & vbera, quæ suxisti. * At ille di-
xit: Quinimmò beati, qui audiunt verbum
29 Dei, & custodiunt illud. * Turbis autem con-
currentibus cœpit dicere: † Generatio hæc, † Mat.12. c.39.
generatio nequam est: signum quærit, &
signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ
30 prophetæ. * † Nam sicut fuit Ionas signum † Ion. 2. a.1.
Niniuitis: ita erit & Filius hominis genera-
31 tioni isti. * † Regina Austri surget in iudicio † 3. Reg. 10. a. 1. 2.Par. 9. a. 1.
cum viris generationis huius, & condemna-
bit illos: quia venit à finibus terræ audire
sapientiam Salomonis: & ecce plus quam
32 Salomon hic. * Viri Niniuitæ surgent in iu-
dicio cum generatione hac, & condemna-
bunt illam: † quia pœnitentiam egerunt ad † Ion. 3. b.5.
prædicationem Ionæ, & ecce plus quàm Io-
33 nas hic. * † Nemo lucernam accendit, & in † Mat.5. b.15.
E abscondito ponit, neque sub modio: sed su- Mar. 4. c.21.
pra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen
34 videant. * † Lucerna corporis tui, est oculus † Mat.6. c.22.
tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum cor-
pus tuum lucidum erit: si autem nequam
fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.
35 * Vide ergo ne lumen, quod in te est, tene-
36 bræ sint. * Si ergo corpus tuum totum luci-
dum fuerit, non habens aliquam partem te-
nebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucer-
37 na fulgoris illuminabit te. * Et cùm loque-
retur, rogauit illum quidam Pharisæus vt
pranderet apud se. Et ingressus recubuit.
38 * Pharisæus autem cœpit intra se reputans
dicere, quare non baptizatus esset ante pran-
39 dium. * Et ait Dominus ad illum: † Nunc † Mat.23. c.25.
vos Pharisæi, quod deforis est calicis & ca-
tini, mundatis: quod autem intus est ve-
40 strûm, plenum est rapina, & iniquitate. * Stul-
ti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id,
41 quod deintus est, fecit? * Verumtamen quod
F superest, date eleemosynam: & ecce omnia
42 munda sunt vobis. * Sed væ vobis Pharisæis,
quia decimatis mentham, & rutam, & om-
ne olus, & præteritis iudicium & charita-
tem Dei: hæc autem oportuit facere, &
43 illa non omittere. * † Væ vobis Pharisæis, † Mat. 23. a 6.
quia diligitis primas cathedras in synago- Marc. 12. d 39.
44 gis, & salutationes in foro. * Væ vobis, Inf. 20. g.46.
quia estis vt monumenta quæ non apparent,
& homines ambulantes supra, nesciunt.
* Respon

45 * Reſpondens autem quidam ex Legiſperi-
tis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam con-
46 tumeliam nobis facis. * At ille ait: Et vobis
† Mat. 23. a. 4. Legiſperitis væ: † quia oneratis homines
oneribus, quæ portare non poſſunt, & ipſi
47 vno digito veſtro non tangitis ſarcinas. * Væ
vobis, qui ædificatis monumenta Prophe-
tarum: patres autem veſtri occiderunt illos.
48 * Profectò teſtificamini quòd conſentitis
G operibus patrum veſtrorum: quoniam ipſi
quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis
49 eorum ſepulchra. * Propterea & ſapientia
Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, &
Apoſtolos, & ex illis occident, & perſe-
50 quentur. * vt inquiratur ſanguis omnium
Prophetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione
51 † Gen. 4. b. 8. mundi à generatione iſta. * † à ſanguine
† 2. Par. 24. f. 22. Abel, vſque ad ſanguinem † Zachariæ, qui
periit inter altarę & ædem. Ita dico vobis,
52 requiretur ab hac generatione. * Væ vobis
Legiſperitis, quia tuliſtis clauem ſcientiæ,
ipſi non introiſtis, & eos, qui introibant,
53 prohibuiſtis. * Cùm autem hæc ad illos di-
ceret, cœperunt Phariſæi & Legiſperiti
grauiter inſiſtere, & os eius opprimere
54 de multis. * inſidiantes ei, & quærentes
aliquid capere de ore eius, vt accuſarent
eum.

CAPVT XII.

Cauendum docet à fermento Phariſæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus ſit: de blaſphemia in Spiritum ſanctum: roborat Apoſtolos aduerſus perſecutiones: non vult ſe immiſcere in diuidenda fratrum hereditate: per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans ſollicitum eſſe de victu & veſtitu; hortaturque vt lumbi præcingantur: & quis ſit fidelis aut infidelis diſpenſator: venit vt mittat ignem in terram & ſeparationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non diiudicent: monet vt quiſque conetur ab aduerſarius ſe liberare.

1 MVltis autem turbis circumſtantibus;
A ita vt ſe inuicem conculcarent, cœpit
† Mat. 16. a. 6. dicere ad diſcipulos ſuos: † Attendite à fer-
Mar. 8. b. 15. mento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.
2 * † Nihil autem opertum eſt, quod non re-
† Mat. 10. c. 26. ueletur: neque abſconditum, quod non ſcia-
3 Marc. 4. a. 22. tur. * Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in
lumine dicentur: & quod in aurem locuti
eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis.
4 * Dico autem vobis amicis meis: Ne terrea-
mini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc
5 non habent ampliùs quid faciant. * Oſten-
dam autem vobis quem timeatis: timete
eum, qui, poſtquam occiderit, habet poteſta-
tem mittere in gehennam. ita dico vobis,
6 hunc timete. * Nonne quinque paſſeres væ-
neunt dipondio, & vnus ex illis non eſt in
7 obliuione coram Deo? * Sed & capilli capi-
B tis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite er-
go timere: multis paſſeribus pluris eſtis vos.
8 † Mat. 10. d. 32. * Dico autem vobis. † Omnis quicumque
confeſſus fuerit me coram hominibus, & Fi- Marc. 8. d. 38. 2. Tim. 2. b. 12.
lius hominis confitebitur illum coram An-
9 gelis Dei: * qui autem negauerit me coram
hominibus, negabitur coram Angelis Dei.
10 * † Et omnis qui dicit verbum in Filium ho- † Mat. 12. c. 32. Marc. 3. d. 29.
minis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiri-
tum ſanctum blaſphemauerit, non remitte-
11 tur. * Cùm autem inducent vos in ſynagogas,
& ad magiſtratus & poteſtates, nolite ſolliciti
eſſe qualiter aut quid reſpondeatis, aut quid
12 dicatis. * Spiritus enim ſanctus docebit vos
13 in ipſa hora, quid oporteat vos dicere. * Ait
autem ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri
14 meo vt diuidat mecum hereditatem. * At
ille dixit illi: Homo, quis me conſtituit iu-
15 dicem aut diuiſorem ſuper vos? * Dixitque
C ad illos: Videte, & cauete ab omni auaritia:
quia non in abundantia cuiuſquam vita eius
16 eſt ex his quæ poſſidet. * Dixit autem simili-
tudinem ad illos, dicens: † Hominis cuiuſdam † Eccli. 11. c. 19.
17 diuitis vberes fructus ager attulit: * & cogita-
bat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non
18 habeo quo congregem fructus meos? * Et
dixit: Hoc faciam: Deſtruam horrea mea,
& maiora faciam: & illuc congregabo om-
19 nia quæ nata ſunt mihi, & bona mea, * & di-
cam animæ meæ: Anima, habes multa bona
poſita in annos plurimos: requieſce, comede,
20 bibe, epulare. * Dixit autem illi Deus: Stul-
te, hac nocte animam tuam repetunt à te:
21 quæ autem paraſti, cuius erunt? * Sic eſt qui
ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues.
22 * Dixitque ad diſcipulos ſuos: Ideò dico
vobis: † Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ † Pſ. 54. d. 23. Mat. 6. c. 25. 1. Pet. 5. b. 7.
quid manducetis, neque corpori quid in-
23 duamini. * Anima plus eſt quàm eſca, &
24 corpus plus quàm veſtimentum. * Conſide-
rate coruos, quia non ſeminant, neque me-
tunt, quibus non eſt cellarium neque hor-
reum, & Deus paſcit illos. Quantò magis vos
25 pluris eſtis illis? * Quis autem veſtrûm co-
D gitando poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cu-
26 bitum vnum? * Si ergo neque quod mini-
mum eſt poteſtis, quid de ceteris ſolliciti
27 eſtis? * Conſiderate lilia quomodo creſcunt:
non laborant, neque nent: dico autem vo-
bis, nec Salomon in omni gloria ſua veſtie-
28 batur ſicut vnum ex iſtis. * Si autem fœnum,
quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum
mittitur, Deus ſic veſtit: quantò magis vos
29 puſillæ fidei? * Et vos nolite quærere quid
manducetis, aut quid bibatis: & nolite in
30 ſublime tolli: * hæc enim omnia gentes
mundi quærunt. Pater autem veſter ſcit
31 quoniam his indigetis. * Verumtamen quæ-
rite primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius:
32 & hæc omnia adiicientur vobis. * Nolite ti-
mere puſillus grex, quia complacuit patri ve-
33 ſtro dare vobis regnum. * † Vendite quæ poſ- † Mat. 19. c. 21.
E ſidetis, & date eleemoſynam. Facite vobis
ſacculos qui non veteraſcunt, † theſaurum † Mat. 6. c. 20.
non deficientem in cœlis: quò fur non appro-
34 piat, neque tinea corrumpit. * Vbi enim

thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.
* Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ar- 35
dentes in manibus vestris, * & vos similes 36
hominibus expectantibus dominum suum
quando reuertatur à nuptiis: vt, cùm venerit,
& pulsauerit, confestim aperiant ei. * Beati 37
serui illi, quos cùm venerit dominus, inue-
nerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præ-
cinget se, & faciet illos discumbere, & tran-
siens ministrabit illis. * Et si venerit in se- 38
cunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit,
† Mat.24. d.43. & ita inuenerit, beati sunt serui illi. * † Hoc 39
autem scitote, quoniam si sciret pater fami-
lias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, &
non sineret perfodi domum suam. * Et vos 40
† Apoc.16. c.15. estote parati: † quia qua hora non putatis,
Filius hominis veniet. * Ait autem ei Pe- 41
trus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, F
an & ad omnes? * Dixit autem Dominus: 42
Quis, putas, est fidelis dispensator, & pru-
dens, quem constituit Dominus supra fami-
liam suam, vt det illis in tempore tritici
mensuram? * Beatus ille seruus, quem cùm 43
venerit dominus, inuenerit ita facientem.
* Verè dico vobis, quoniam supra omnia 44
quæ possidet, constituet illum. * Quòd si 45
dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit
dominus meus venire: & cœperit percutere
seruos & ancillas, & edere, & bibere, &
inebriari: * veniet dominus serui illius, in 46
die qua non sperat, & hora qua nescit, &
diuidet eum, partemque eius cum infideli-
bus ponet. * Ille autem seruus, qui cognouit 47
voluntatem domini sui, & non præparauit,
& non fecit secundum voluntatem eius, va-
pulabit multis: * qui autem non cognouit, 48
& fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni
autem cui multum datum est, multum quære-
tur ab eo: & cui commendauerunt multum,
plus petent ab eo. * Ignem veni mittere in 49
terram, & quid volo nisi vt accendatur? * Ba- 50
ptismo aotem habeo baptizari; & quomodo G
† Mat.10. d.34. coarctor vsque dum perficiatur? * † Putatis 51
quia pacem veni dare in terram? Non dico
vobis, sed separationem: * erunt enim ex 52
hoc quinque in domo vna diuisi, tres in
duos, & duo in tres * diuidentur: pater 53
in filium, & filius in patrem suum, mater in
filiam, & filia in matrem, socrus in nurum
† Mat.16. a.2. suam, & nurus in socrum suam. * † Dicebat 54
autem & ad turbas: Cùm videritis nubem
orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus
venit: & ita fit. * & cùm austrum flantem, 55
dicitis: Quia æstus erit: & fit. * Hypocritæ, 56
faciem cœli & terræ nostis probare: hoc au-
tem tempus quo modo non probatis? * Quid 57
autem & à vobis ipsis non iudicatis quod iu-
† Mat.5. d.25. stum est? * † Cum autem vadis cum aduersario 58
tuo ad principem, in via da operam liberari ab
illo, ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex
tradat te exactori, & exactor mittat te in car-
cerem. * Dico tibi, non exies inde, donec 59
etiam nouissimum minutum reddas.

CAPVT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloë corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit, indignantem quòd sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta, & quòd quidam clauso ostio frustrà pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deserendam.

1 ADerant autem quidam ipso in tempo-
A re, nuntiantes illi de Galilæis, quorum
sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis
2 eorum. * Et respondens dixit illis: Putatis
quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis pecca-
3 tores fuerint, quia talia passi sunt? * Non,
dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis,
4 omnes similiter peribitis. * Sicut illi decem
& octo, supra quos cecidit turris in Siloë, &
occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fue-
rint præter omnes homines habitantes in
5 Ierusalem? * Non, dico vobis: sed si pœni-
tentiam non egeritis, omnes similiter peri-
6 bitis. * Dicebat autem & hanc similitudi-
nem: Arborem fici habebat quidam planta-
tam in vinea sua, & venit quærens fructum
7 in illa, & non inuenit. * Dixit autem ad cul-
B torem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo ve-
nio quærens fructum in ficulnea hac, & non
inuenio: succide ergo illam: vt quid etiam
8 terram occupat? * At ille respondens, di-
cit illi: Domine dimitte illam & hoc anno,
vsque dum fodiam circa illam, & mittam
9 stercora: * & siquidem fecerit fructum: sin au-
10 tem, in futurum succides eam. * Erat autem
11 docens in synagoga eorum sabbatis. * Et ecce
mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis an-
nis decem & octo: & erat inclinata, nec om-
12 nino poterat sursum respicere. * Quam cùm
C videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mu-
13 lier, dimissa es ab infirmitate tua. * Et impo-
suit illi manus, & confestim erecta est, & glo-
14 rificabat Deum. * Respondens autem archi-
synagogus, indignans quia sabbato curasset
Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus
oportet operari: in his ergo venite, & cu-
15 ramini: & non in die sabbati. * Respon-
dens autem ad illum Dominus dixit: Hypo-
critæ, vnusquisque vestrûm sabbato non
soluit bouem suum aut asinum à præsepio
16 & ducit adaquare? * Hanc autem filiam
Abrahæ, quam alligauit satanas, ecce de-
cem & octo annis, non oportuit solui à
17 vinculo isto die sabbati? * Et cùm hæc di-
D ceret, erubescebant omnes aduersarij eius: &
omnis populus gaudebat in vniuersis, quæ
18 gloriosè fiebant ab eo. * Dicebat ergo: Cui
simile est regnum Dei, & cui simile æstima-
19 bo illud? * † Simile est grano sinapis, quod † Mat.13. b.31.
acceptum homo misit in hortum suum, & Mar.4. d.31.
creuit, & factum est in arborem magnam:
&

& volucres cœli requieuerunt in ramis eius.
* Et iterùm dixit: Cui ſimile æſtimabo re- 20
† Matth. 13. c. 33. gnum Dei? * † Simile eſt fermento, quod 21
acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata
tria, donec fermentaretur totum. * Et ibat 22
per ciuitates & caſtella, docens, & iter fa-
ciens in Ieruſalem. * Ait autem illi quidam: 23
Domine, ſi pauci ſunt, qui ſaluantur? Ipſe E
† Matt. 7. b. 13. autem dixit ad illos: * † Contendite intra- 24
re per anguſtam portam: quia multi, dico vo-
† Matth. 25. a. 10. bis, quærent intrare, & nun poterunt. * † 25
Cùm autem intrauerit paterfamilias, & clau-
ſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſa-
re oſtium, dicentes: Domine aperi nobis:
& reſpoodens dicet vobis: Neſcio vos vnde
ſitis: * tunc incipietis dicere: Manducaui- 26
mus coram te, & bibimus, & in plateis no- F
† Matt. 7. c. 23. ſtris docuiſti. * Et dicet vobis. † Neſcio vos vn- 27
† Pſal. 6. b. 9. de ſitis: † diſcedite à me omnes operarij iniqui-
Matt. 25. d. 41. tatis. * Ibi erit fletus, & ſtridor dentium: cùm 28
videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & om-
nes Propbetas in regno Dei, vos autem ex-
pelli foras. * Et venient ab Oriente, & occi- 29
dente, & Aquilone, & Auſtro, & accum-
Matt. 19. d. 30. 20. b. 16. Mar. 10. d. 31. bent in regno Dei. * † Et ecce ſunt nouiſſi- 30
mi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt
nouiſſimi. * In ipſa die acceſſerunt quidam 31
Phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade binc:
quia Herodes vult te occidere. * Et ait illis: 32
Ite, & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia,
& ſanitates perficio hodie & cras, & tertia
die conſommor. * Verumtamen nportet 33
nie hodie & cras & ſequenti die ambulare:
quia non capit prophetam perire extra Ie-
† Matth. 23. d. 37. ruſalem. * † Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occi- 34
dis Prophetas, & lapidas eus qui mittnntur
ad te, quoties volui congregare filios tuos,
quemadmodum auis nidum ſuum ſub pen-
nis, & noluiſti? * Ecce relinquetur vobis do- 35
mus veſtra deſerta. Dicn autem vobis, quia
non videbitis me, donec veniat cùm dicetis:
Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPVT XIV.

In domo principis Phariſæorum hydropicum ſabbato curat, oſtendens Legiſperitis ac Phariſæis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet inuitatum in nouiſſimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cænam qui ſe excuſarunt: ſequens Chriſtum debet omnibus renuntiare, ſublata cruce ſua, vſque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm ſumptus: commendatio ſalis.

ET factum eſt cùm intraret Ieſus in do- 1
mum cuiuſdam principis Pbariſæorum A
ſabbato maoducare panem, & ipſi obſerua-
bant eum. * Et ecce bomo quidam bydro- 2
picus erat ante illum. * Et reſpondens Ie- 3
ſus dixit ad Legiſperitos, & Phariſæos, di-
cens: Si licet ſabbato curare? * At illi ta- 4
cuerunt. Ipſe verò apprehenſum ſanauit
eum, ac dimiſit. * Et reſpondens ad illos 5
dixit: Cuius veſtrûm aſinus aut bos in puteum
B cadet, & non continuò extrahet illum die
6 ſabbati? * Et non poterant ad hæc reſponde-
7 re illi. * Dicebat autem & ad inuitatos para-
bolam, intendens quomodo primos accubi-
8 tus eligerent, dicens ad illos: * Cùm inuita-
tus fueris ad nuptias, non diſcumbas in pri-
mo loco, ne fortè honoratior te ſit inuitatus
9 ab illo; * & veniens is, qui te & illum voca-
uit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias
10 cum rubore nouiſſimum locum tenere. * ſed
cùm vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſi-
mo loco: vt, cùm venerit qui te inuitauit, dicat
tibi: † Amice, aſcende ſuperiùs. Tunc erit tibi † Prou. 25. a. 7.
11 gloria coram ſimul diſcumbentibus: * † quia † Matth. 23. b. 12.
omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe Infr. 18. c. 14.
12 humiliat, exaltabitur. * Dicebat autem & ei,
C qui ſe inuitauerat: † Cùm facis prandium, aut † Tob. 4. b. 7.
cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fra- Prou. 3. b. 9.
tres tuos, neque cognatos, neque vicinos di-
uites: ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat
13 tibi retributio. * ſed cùm facies conuiuium.
14 voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: * &
beatus eris, quia non babent retribuere tibi:
retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſto-
15 rum. * Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul
D diſcumbentibus, dixit illi: Beatus, qui mandu-
16 cabit panem in regno Dei. * At ipſe dixit ei:
† Homo quidam fecit cœnam magnam, & vo- † Matth. 22. a. 2.
17 cauit multos. * Et miſit ſeruum ſuum bora Apoc. 19. b. 9.
cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam
18 parata ſunt omnia. * Et cœperunt ſimul om-
nes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, &
neceſſe habeo exire, & videre illam: rogo te
19 habe me excuſatum. * Et alter dixit: Iuga
boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te
20 babe me excuſatum. * Et alius dixit: Vxorem
21 duxi, & ideò non poſſum venire. * Et reuer-
E ſus ſeruus nuntiauit hæc domino ſuo. Tunc
iratus paterfamilias, dixit ſerun ſuo: Exi citò
in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, ac
debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.
22 * Et ait ſeruus: Domine, factum eſt vt impe-
23 raſti, & adbuc locus eſt. * Et ita dominus ſer-
uo: Exi in vias, & ſepes: & compelle intrare,
24 vt impleatur domus mea. * Dico autem vobis,
quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt;
25 guſtabit cœnam meam. * Ibant autem turbæ
26 multæ cum eo: & conuerſus dixit ad illos: * † † Matth. 10. d. 37.
F Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum,
& matrem, & vxorem, & filios, & fratres, &
ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non
27 poteſt meus eſſe diſcipulus. * † Et qui non † Matth. 10. d. 38.
baiulat crucem ſuam, & venit poſt me, non 16. d. 24.
28 poteſt meus eſſe diſcipulus. * Quis enim ex Marc. 8. d. 34.
vobis volens turrim ædificare, nou priùs ſe-
dens computat ſumptus, qui neceſſarij ſunt,
29 ſi babeat ad perficiendum; * ne, poſtea-
G quàm poſuerit fundamentum, & non po-
tuerit perficere, omnes qui vident, incipiant
30 illudere ei, * dicentes: Quia hic bomo cœ-
pit ædificare, & non potuit conſummare?
31 * Aut quis rex iturus committere bellum ad-
uerſus alium regem, non ſedens priùs cogitat,

ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei,qui
cum viginti millibus venit ad ſe? * alioquin 32
adhuc illo longè agente,legationem mittens,
rogat ea quæ pacis ſunt. * Sic ergo omnis ex 33
vobis, qui non renuntiat omnibus quæ poſ-
† Matt 5. b. 13. Marc. 9. g. 49. ſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. * † Bo- 34
num eſt ſal. Si autem ſal euanuerit, in quo
condietur? * Neque in terram,neque in ſter- 35
quilinium vtile eſt, ſed foras mittetur. Qui
habet aures audiendi, audiat.

CAPVT XV.

Scribis & Phariſæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem reuerſo, benignéque ab ipſo ſuſcepto, ſeniore filio indignè hoc ferente: & quantum ſit in cœlo gaudium ſuper peccatore pœnitentiam agente.

ERant autem appropinquantes ei publi- 1
cani, & peccatores, vt audirent illum. A
* Et murmurabant Phariſæi, & Scribæ, di- 2
centes: Quia hic peccatores recipit, & man-
ducat cum illis. * Et ait ad illos parabolam 3
† Matth. 18. b. 12. iſtam dicens: * † Quis ex vobis homo, qui 4
habet centum oues: & ſi perdiderit vnam
ex illis, nónne dimittit nonagintanouem
in deſerto,& vadit ad illam quæ perierat, do-
nec inueniat eam? * Et cùm inuenerit eam, 5
imponit in humeros ſuos gaudens: * & ve- 6
niens domum conuocat amicos & vicinos, B
dicens illis: Congratulamini mihi, quia in-
ueni ouem meam, quæ perierat? * Dico vo- 7
bis, quòd ita gaudium erit in cœlo ſuper vno
peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper
nonagintanouem iuſtis,qui non indigent pœ-
nitentia. * Aut quæ mulier habens drach- 8
mas decem, ſi perdiderit drachmam vnam,
nónne accendit lucernam,& euertit domum,
& quærit diligenter, donec inueniat? * Et 9
cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas,
dicens: Congratulamini mihi, quia inueni
drachmam, quam perdideram? * Ita dico 10
vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſu- C
per vno peccatore pœnitentiam agente. * 11
Ait autem: Homo quidam habuit duos fi-
lios: * & dixit adoleſcentior ex illis patri: 12
Pater da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me
contingit.Et diuiſit illis ſubſtantiam.* Et non 13
poſt multos dies congregatis omnibus, ado-
leſcentior filius peregrè profectus eſt in re-
gionem longinquam, & ibi diſſipauit ſub-
ſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. * Et poſt- 14
quam omnia conſummaſſet, facta eſt fames
valida in regione illa, & ipſe cœpit egere.
* Et abiit, & adhæſit vni ciuium regionis il- 15
lius. Et miſit illum in villam ſuam, vt paſce- D
ret porcos. * Et cupiebat implere ventrem 16
ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant:
& nemo illi dabat. * In ſe autem reuerſus, 17
dixit: Quanti mercenarij in domo patris
mei abundant panibus, ego autem hîc fame
pereo? * Surgam, & ibo ad patrem meum, 18
& dicam ei:Pater,peccaui in cœlum,& coram
19 te. * iam non ſum dignus vocari filius tuus:
20 fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. * Et
E ſurgens venit ad patrem ſuum. Cùm autem
adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius,
& miſericordia motus eſt, & accurrens ce-
cidit ſuper collum eius,& oſculatus eſt eum.
21 * Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cœ-
lum,& coram te, iam non ſum dignus vocari
22 filius tuus.* Dixit autem pater ad ſeruos ſuos:
Citò proferte ſtolam primam, & induite il-
lum, & date annulum in manum eius,& cal-
23 ceamenta in pedes eius: * & adducite vitu-
F lum ſaginatum, & occidite, & manducemus,
24 & epulemur: * quia hic filius meus mortuus
erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt. Et
25 cœperunt epulari. * Erat autem filius eius ſe-
nior in agro: & cùm veniret, & appropin-
quaret domui, audiuit ſymphoniam & cho-
26 rum:* & vocauit vnum de ſeruis, & interro-
27 gauit quid hæc eſſent. * Iſque dixit illi: Fra-
ter tuus venit, & occidit pater tuus vitulum
28 ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. * In-
G dignatus eſt autem, & nolebat introire Pa-
ter ergò illius egreſſus, cœpit rogare illum.
29 * At ille reſpondens, dixit patri ſuo: Ecce
tot annis ſeruio tibi, & numquam mandatum
tuum præteriui, & numquam dediſti mihi
30 hœdum vt cum amicis meis epularer: * ſed
poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſub-
ſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, oc-
31 cidiſti illi vitulum ſaginatum. * At ipſe dixit
illi: Fili, tu ſemper mecum es,& omnia mea
32 tua ſunt: * epulari autem & gaudere oporte-
bat, quia frater tuus hic, mortuus erat,& re-
uixit; perierat, & inuentus eſt.

CAPVT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemoſynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammona diſpenſator, quódque nemo ſeruire poteſt Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas vſque ad Ioannem fuiſſe dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam vllo modo vxorem vt alia ducatur: de diuite epulone,& Lazaro mendico.

1 DIcebat autem & ad diſcipulos ſuos: Ho-
A mo quidam erat diues, qui habebat
villicum: & hic diffamatus eſt apud illum
2 quaſi diſſipaſſet bona ipſius. * Et vocauit illum
& ait illi: Quid hoc audio de te? redde ra-
tionem villicationis tuæ: iam enim non pote-
3 ris villicare. * Ait autem villicus intra ſe:
Quid faciam, quia dominus meus aufert à
me villicationem? fodere non valeo, mendi-
4 care erubeſco. * Scio quid faciam, vt cùm
amotus fuero à villicatione, recipiant me in
5 domos ſuas. * Conuocatis itaque ſingulis de-
bitoribus domini ſui, dicebat primo: Quan-
6 tum debes domino meo? * At ille dixit: Cen-
tum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautio-
nem tuam: & ſede citò, ſcribe quinquagin-
7 ta. * Deinde alij dixit: Tu verò quantum de-
bes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi:

Accipe litteras tuas,& scribe octoginta. * Et 8
laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia
prudenter fecisset: quia filij huius sæculi pru-
dentiores filiis lucis in generatione sua sunt.
* Et ego vobis dico : facite vobis amicos 9
de mammona iniquitatis : vt, cùm defece-
ritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
* Qui fidelis est in minimo,& in maiori 10
fidelis est, & qui in modico iniquus est, & C
in maiori iniquus est. * Si ergo in iniquo 11
mammona fideles non fuistis: quod verum
est, quis credet vobis? * Et si in alieno fide- 12
les non fuistis: quod vestrum est, quis da-
† Matt. 6. c. 24. bit vobis? * † Nemo seruus potest duobus 13
dominis seruire : aut enim vnum odiet, &
alterum diliget : aut vni adhærebit, & alte-
rum contemnet : non potestis Deo seruire
& mammonæ. * Audiebant autem omnia 14
hæc Pharisæi, qui erant auari: & deridebant
illum. * Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis 15
vos coram hominibus:Deus autem nouit cor- D
da vestra : quia quod hominibus altum est,
† Matth. 11. b. 12. abominatio est ante Deum. * † Lex & Pro- 16
phetæ, vsque ad Ioannem:ex eo regnum Dei
† Matth. 5. c. 18. euangelizatur, & omnis in illud vim facit. *† 17
Facilius est autem cœlum & terram præteri- E
† Matt. 5. c. 32. Marc 10. b. 11. 1. Cor. 7. b. 10. 11. re, quàm de Lege vnum apicem cadere. * † 18
Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram
ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro du-
cit, mœchatur. * Homo quidam erat diues, 19
qui induebatur purpura & bysso: & epulaba-
tur quotidie splendidè.* Et erat quidam mē- 20
dicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ia-
nuam eius,vlceribus plenus, * cupiens satu- 21
rari de micis, quæ cadebant de mensa diui-
tis,& nemo illi dabat: sed & canes veniebant,
& lingebant vlcera eius. * Factum est autem 22
vt moreretur mendicus, & portaretur ab An- F
gelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem
& diues,& sepultus est in inferno. * Eleuans 23
autem oculos suos, cùm esset in tormentis,
vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu
eius: * & ipse clamans dixit:Pater Abraham, 24
miserere mei, & mitte Lazarum, vt intin-
gat extremum digiti sui in aquam,vt refrige-
ret linguam meam, quia crucior in hac flam-
ma. * Et dixit illi Abraham : Fili, recordare 25
quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus si- G
militer mala: nunc autem hic consolatur, tu
verò cruciaris, * & in his omnibus,inter nos 26
& vos chaos magnum firmatum est: vt hi,
qui volunt hinc transire ad vos, non possint,
neque inde huc transmeare. * Et ait : Rogo 27
ergo te pater vt mittas eum in domum patris
mei.* habeo enim quinque fratres,vt testetur 28
illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tor-
mentorum. * Et ait illi Abraham : Habent 29
Moysen, & Prophetas: audiant illos. * At 30
ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis
ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
* Ait autem illi:Si Moysen & Prophetas non 31
audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexe-
rit, credent.

CAPVT XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum. Apostolos docet fidei efficaciam; quódque dum omnia ipsis præcepta fecerint,se seruos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente: dicit aduentum filij Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectatò superuenturum, sicut diluuium mundo & Sodomis subuersio superuenit.

1 ET ait ad discipulos suos: Impossibile est *Matt. 18.*
A vt non veniant scandala: væ autem illi, *a. 7.*
2 per quem veniunt. * Vtilius est illi, si lapis *Marc. 9. f. 41.*
molaris imponatur circa collum eius, & pro-
iiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum
3 de pusillis istis. * Attendite vobis: † Si pec- *† Leu. 19.*
cauerit in te frater tuus, increpa illum : & si *c. 17.*
4 pœnitentiam egerit, dimitte illi. * Et si se- *Eccl. 19. b. 13.*
pties in die peccauerit in te, & septies in *Matth. 18.*
die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet *b. 15.*
5 me, dimitte illi. * Et dixerunt Apostoli Do-
6 mino: Adauge nobis fidem. * † Dixit autem *† Matth.*
B Dominus: Si habueritis fidem, sicut gra- *17. c. 19.*
num sinapis, dicetis huic arbori moro: Era-
dicare, & transplantare in mare: & obediet
7 vobis. * Quis autem vestrûm habens seruum
arantem aut pascentem, qui regresso de agro
8 dicat illi: Statim transi,recumbe: * & non di-
cat ei : Para quod cœnem, & præcinge te, &
ministra mihi donec manducem & bibam,&
9 post hæc tu manducabis & bibes? * Num-
C quid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ
10 ei imperauerat? * Non puto. Sic & vos, cùm
feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, di-
cite : Serui inutiles sumus : quod debuimus
11 facere, fecimus. * Et factum est, dum iret
in Ierusalem, transibat per mediam Sama-
12 riam in Galilæam. * Et cùm ingrederetur
quoddam castellum, occurrerunt ei decem
13 viri leprosi, qui steterunt à longè : * & le-
uauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor,
14 miserere nostri. * Quos vt vidit, dixit † Ite, *† Leuit. 14. a. 2.*
D ostendite vos sacerdotibus. Et factum est,
15 dum irent, mundati sunt. * Vnus autem
ex illis, vt vidit quia mundatus est, regres-
sus est, cum magna voce magnificans Deum,
16 * & cecidit in faciem ante pedes eius, gra-
17 tias agens: & hic erat Samaritanus. * Res-
pondens autem Iesus, dixit : Nónne de-
cem mundati sunt? & nouem vbi sunt?
18 * Non est inuentus qui rediret, & daret
19 gloriam Deo, nisi hic alienigena. * Et ait
illi: Surge, vade : quia fides tua te saluum fe-
20 cit. * Interrogatus autem à Pharisæis: Quan-
do venit regnum Dei? respondens eis, di-
xit : Non venit regnum Dei cum obseruatio-
21 ne: * neque dicent : Ecce hîc, aut ecce illic.
22 Ecce enim regnum Dei intra vos est. * Et ait
E ad discipulos suos : Venient dies quando de-
sideretis videre vnum diem Filij hominis, & *† Matth.*
23 non videbitis. * † Et dicent vobis: Ecce hîc,& *24. b. 23.*
24 ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. * nam, *Mar. 13. c. 21.*

sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ
sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius homi-
nis in die sua. * Primùm autem oportet il- 25
lum multa pati, & reprobari à generatione
† Gen. 7. b. 7. Matt. 24. e. 37.
hac. * † Et sicut factum est in diebus Noë, 26
ita erit & in diebus Filij hominis. * Edebant, 27
& bibebant: vxores ducebant, & daban- F
tur ad nuptias, vsque in diem, qua intra-
uit Noë in arcam: & venit diluuium, & per-
† Gen. 19. e. 15.
didit omnes. * † Similiter sicut factum est in 28
diebus Lot: Edebant, & bibebant: emebant,
& vendebant: plantabant, & ædificabant:
* qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit 29
ignem & sulphur de cœlo, & omnes per-
didit: * secundùm hæc erit qua die Filius ho- 30
minis reuelabitur. * In illa hora, qui fuerit in 31
tecto, & vasa eius in domo, ne descendat G
tollere illa; & qui in agro, similiter non re-
† Matth. 10. d 39. Marc. 8. d 35. Sup. 9. c 24. Ioan. 12. d. 25. † Matth. 24 d. 40.
deat retrò. * Memores estote vxoris Lot. * † 32
Quicumque quæsierit animam suam saluam
facere, perdet illam: & quicumque perdi-
derit illam, viuificabit eam. * Dico vobis: 33
* † In illa nocte erunt duo in lecto vno; vnus 34
assumetur, & alter relinquetur: * duæ erunt 35
molentes in vnum; vna assumetur, & al-
tera relinquetur: duo in agro; vnus assu-
metur, & alter relinquetur. * Responden- 36
tes dicunt illi: Vbi Domine? * Qui dixit il- 37
lis: Vbicumque fuerit corpus, illuc congre-
gabuntur & aquilæ.

CAPVT XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum, per parabolam verò de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: diues qui à iuuentute omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis: & quid erit præmij omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Iericho cæcum illuminat.

† Eccli. 18. c. 22. 1. Thess. 5. e. 17.
DIcebat autem & parabolam ad illos, 1
quoniam oportet semper orare & non A
deficere, * dicens: Iudex quidam erat in 2
quadam ciuitate, qui Deum non timebat, &
hominem non reuerebatur. * Vidua autem 3
quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad
eum, dicens: Vindica me de aduersario
meo. * Et nolebat per multum tempus. Post 4
hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non
timeo, nec hominem reuereor: * tamen 5
quia molesta est mihi hæc vidua, vindica-
bo illam, ne in nouissimo veniens suggillet
me. * Ait autem Dominus: Audite quid iu- 6
dex iniquitatis dicit. * Deus autem non faciet 7
vindictam electorum suorum clamantium ad B
se die ac nocte, & patientiam habebit in
illis? * Dico vobis, quia citò faciet vindi- 8
ctam illorum. Verumtamen Filius hominis
veniens, putas, inueniet fidem in terra? * 9
Dixit autem & ad quosdam, qui in se confi-
debant tanquam iusti, & aspernabantur cete-
ros, parabolam istam: * Duo homines ascen- 10
derunt in templum vt orarent: vnus Phari-
11 sæus, & alter publicanus. * Pharisæus stans,
C hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi
quia non sum sicut ceteri hominum: rapto-
res, iniusti, adulteri: velut etiam hic publi-
12 canus. * ieiuno bis in sabbato: decimas do
13 omnium quæ possideo. * Et publicanus à lon-
gè stans, nolebat nec oculos ad cœlum leua-
re: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus
14 propitius esto mihi peccatori. * Dico vo-
bis, descendit hic iustificatus in domum
suam ab illo: † quia omnis qui se exaltat, † Matth. 23. b. 12. Sup. 14. b. 11.
humiliabitur: & qui se humiliat exaltabi-
15 tur. * † Afferebant autem ad illum & in- † Matth. 19. b. 13. Mar. 10. b. 13.
fantes, vt eos tangeret. Quod cùm viderent
16 discipuli, increpabant illos. * Iesus autem
conuocans illos, dixit: Sinite pueros veni-
re ad me, & nolite vetare eos: talium est
17 enim regnum Dei. * Amen dico vobis: Qui-
cumque non acceperit regnum Dei sicut
18 puer, non intrabit in illud. * † Et interroga- † Matth. 19. b. 16.
D uit eum quidam princeps, dicens: Magister
bone, quid faciens vitam æternam possidebo?
19 * Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bo-
20 num? nemo bonus nisi solus Deus. * Manda-
ta nosti: † Non occides: Non mœchaberis: † Exod. 20. c. 13.
Non furtum facies: Non falsum testimo-
nium dices: Honora patrem tuum & ma-
21 trem. * Qui ait: Hæc omnia custodiui à iuuen-
22 tute mea. * Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc vnũ
tibi deest: omnia quæcumque habes vende,
& da pauperibus, & habebis thesaurum in
23 cœlo: & veni, sequere me. * His ille auditis,
24 contristatus est: quia diues erat valdè. * Vi-
E dens autem Iesus illum tristem factum, di-
xit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in
25 regnum Dei intrabunt. * Facilius est enim
camelum per foramen acus transire, quàm
26 diuitem intrare in regnum Dei. * Et dixe-
runt qui audiebant: Et quis potest saluus fie-
27 ri? * Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud ho-
28 mines, possibilia sunt apud Deum. * Ait au-
tem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & se-
29 cuti sumus te. * Qui dixit eis: Amen dico vo-
F bis, nemo est, qui reliquit domum, aut pa-
rentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios, pro-
30 pter regnum Dei, * & non recipiat multò plu-
ra in hoc tempore, & in sæculo venturo vi-
31 tam æternam. * † Assumpsit autem Iesus duo- † Matth. 20. b. 17. Mar. 10. e. 32.
decim, & ait illis: Ecce ascendimus Ieroso-
lymam, & consummabuntur omnia, quæ
scripta sunt per prophetas de Filio homi-
32 nis. * tradetur enim Gentibus, & illudetur,
33 & flagellabitur, & conspuetur: * & post-
quam flagellauerint, occident eum, & ter-
34 tia die resurget. * Et ipsi nihil horum intel-
lexerunt, & erat verbum istud absconditum
ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.
35 * † Factum est autem, cùm appropinquaret Ie- † Matth. 20. d 29. Mar. 10. g. 46.
richo, cæcus quidam sedebat secus viam, men-
36 dicans. * Et cùm audiret turbam prætereun-
37 tem, interrogabat quid hoc esset. * Dixerunt
autem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret.

* Et

* Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid mise- 38
rere mei.* Et qui præibant, increpabant eum 39
vt taceret. Ipse verò multò magis clamabat: G
Fili Dauid miserere mei.* Stans autem Iesus 40
iussit illum adduci ad se. Et cum appropin-
quasset, interrogauit illum, * dicens: Quid 41
tibi vis faciam. At ille dixit; Domine, vt vi-
deam. * Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua 42
te saluum fecit. * Et confestim vidit & seque- 43
batur illum magnificans Deum. Et omnis
plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diuertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem seruis decem mnas, quem ciues super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Ierosolymam, flet super illam prædicitque euertendam, & ingressus in templum eiicit ementes ac vendentes.

ET ingressus perambulabat Iericho. * Et 1
ecce vir nomine Zachæus: & hic prin- 2
ceps erat publicanorum, & ipse diues: * & 3
quærebat videre Iesum, quis esset; & non A
poterat præ turba, quia statura pusillus erat.
* Et præcurrens ascendit in arborem syco- 4
morum vt videret eum: quia inde erat tran-
siturus. * Et cum venisset ad locum, suspi- 5
ciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Za-
chæe festinans descende: quia hodie in do-
mo tua oportet me manere. * Et festinans 6
descendit, & excepit illum gaudens. * Et 7
cum viderent omnes, murmurabant, dicen-
tes quòd ad hominem peccatorem diuertis-
set. * Stans autem Zachæus, dixit ad Domi- 8
num: Ecce dimidium bonorum meorum, B
Domine, do pauperibus: & si quid aliquem
defraudaui, reddo quadruplum. * Ait Iesus 9
ad eum: Quia hodie salus domui huic facta
† Matth. 18. b. 11. est: eò quòd & ipse filius sit Abrahæ.* † Ve- 10
nit enim Filius hominis quærere & saluum
facere quod perierat.* Hæc illis audientibus, 11
adiiciens dixit parabolam, eò quòd esset pro-
pe Ierusalem: & quia existimarent quòd
confestim regnum Dei manifestaretur. * Di- 12
† Matth. 25. a. 14. xit ergo: † Homo quidam nobilis abiit in
regionem longinquam accipere sibi regnum,
& reuerti. * Vocatis autem decem seruis suis, 13
dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Nego-
tiamini dum venio. * Ciues autem eius ode- 14
rant eum: & miserunt legationem post il- C
lum, dicentes: Nolumus hunc regnare su-
per nos. * Et factum est vt rediret accepto 15
regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit
pecuniam, vt sciret quantum quisque nego-
tiatus esset. * Venit autem primus dicens: 16
Domine, mna tua decem mnas acquisiuit.
* Et ait illi: Euge bone serue, quia in modi- 17
co fuisti fidelis, eris potestatem habens su-
per decem ciuitates. * Et alter venit, dicens: 18
Domine, mna tua fecit quinque mnas. * Et 19
huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.
* Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna 20

21 tua, quam habui repositam in sudario: * ti-
D mui enim te, quia homo austerus es: tollis
quod non posuisti, & metis quod non semi-
22 nasti. * Dicit ei: De ore tuo te iudico serue
nequam, sciebas quòd ego homo austerus
sum, tollens quod non posui, & metens
23 quod non seminaui: * & quare non dedisti
pecuniam meam ad mensam, vt ego veniens
24 cum vsuris vtique exegissem illam?* Et astan-
tibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date il-
25 li qui decem mnas habet. * Et dixerunt ei:
26 Domine, habet decem mnas. * † Dico au- † Matth. 13. b. 12.
tem vobis, quia omni habenti dabitur, & 25. c. 29.
abundabit: ab eo autem qui non habet, & Mar. 4. c. 25.
27 quod habet, auferetur ab eo. * Verumtamen Sup. 8. c. 18.
E inimicos meos illos qui noluerunt me regna-
re super se adducite huc, & interficite ante
28 me. * Et his dictis, præcedebat ascendens Ie-
29 rosolymam. * Et factum est, † cum appropin- † Matth. 21. a. 1.
quasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad Mar. 11.
montem qui vocatur Oliueti, misit duos dis- a. 1.
30 cipulos suos, * dicens: Ite in castellum, quod
contrà est: in quod introeuntes, inuenietis
pullum asinæ alligatum, cui nemo vmquam
hominum sedit: soluite illum, & adducite.
31 * Et si quis vos interrogauerit: Quare solui-
tis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam
32 eius desiderat. * Abierunt autem qui missi
erant: & inuenerunt, sicut dixit illis, stan-
33 tem pullum. * Soluentibus autem illis pul-
lum, dixerunt domini eius ad illos: Quid sol-
34 uitis pullum? * At illi dixerunt: Quia Domi-
35 nus eum necessarium habet.* † Et duxerunt † Ioan. 12. b. 14.
F illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua
36 supra pullum, imposuerunt Iesum. * Eunte
autem illo, substernebant vestimenta sua in
37 via.* Et cum appropinquaret iam ad descen-
sum Montis oliueti, cœperunt omnes turbæ
discipulorum gaudentes laudare Deum voce
magna super omnibus, quas viderant, vir-
38 tutibus,* dicentes: Benedictus, qui venit rex
in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria
39 in excelsis.* Et quidam Pharisæorum de tur-
bis, dixerunt ad illum: Magister, increpa
40 discipulos tuos. * Quibus ipse ait: dico vobis,
41 quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. * Et
vt appropinquauit, videns ciuitatem fleuit
42 super illam, dicens * Quia si cognouisses &
tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem
tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis
43 tuis. * Quia venient dies in te: & circumda-
bunt te inimici tui vallo, & circumdabunt
44 te: & coangustabunt te vndique: * & ad ter-
G ram prosternent te, & filios tuos, qui in te
sunt, † & non relinquent in te lapidem su- † Matth. 24. a. 2.
per lapidem: eò quòd non cognoueris tem- Mar. 13.
45 pus visitationis tuæ. * † Et ingressus in tem- a. 2.
plum, cœpit eiicere vendentes in illo, & Inf. 21. b. 6.
46 ementes, * dicens illis: Scriptum est: † Quia † Matth. 21. b. 12.
domus mea domus orationis est. Vos autem Mar. 11.
47 fecistis illam speluncam latronum. * Et erat b. 15.
docens quotidie in templo. Principes autem † Isa. 56. c. 7.
sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis Ier. 7. b. 11.
quæ

quærebant illum perdere : * & nun inuenie- 48
bant quid facerent illi. Omnis enim populus
suspensus erat, audiens illum.

Capvt XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini seruis etiam filium eius occiderunt: tentatur Iesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse Dauid: cauendum à Scribis ambitiosis.

Matth. 21. b. c. 3. Mar. 11. d. 27. ET factum est in vna dierum, docente il- 1
lo populum in templo, & euangelizan- A
te, conuenerunt principes sacerdotum, &
Scribæ cum senioribus, * & aiunt dicentes 2
ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc
facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc po-
testatem? * Respondens autem Iesus, dixit 3
ad illos: Interrogabo vos & ego vnum ver-
bum. Respondete mihi: * Baptismus Ioannis 4
de cœlo erat, an ex hominibus? * At illi co- 5
gitabant intra se, dicentes: Quia si dixeri-
mus, De cœlo, dicet, Quare ergo non credi-
distis illi? * Si autem dixerimus, Ex homini- 6
bus, plebs vniuersa lapidabit nos: certi sunt
enim, Ioannem prophetam esse. * Et respon- 7
derunt se nescire vnde esset. * Et Iesus ait 8
illis: Neque ego dico vobis in qua potestate
hæc facio. * Cœpit autem dicere ad plebem 9
† Isai. 5. a. 1. Ier. 2. c. 21. Matth. 21. d. 33. Mar. 12. a. 1. parabolam hanc: † Homo plantauit vineam, B
& locauit eam colonis: & ipse peregrè fuit
multis temporibus. * Et in tempore misit ad 10
cultores seruum, vt de fructu vineæ darent
illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem. * 11
Et addidit alterum seruum mittere. Illi autem
hunc quoque cædentes, & afficientes con-
tumelia, dimiserunt inanem: * Et addidit 12
tertium mittere: qui & illum vulnerantes
eiecerunt. * Dixit autem dominus vineæ: 13
Quid faciam? mittam filium meum dilectum:
forsitan, cum hunc viderint, verebuntur. * 14
Quem cum vidissent coloni, cogitauerunt
intra se, dicentes: Hic est heres, occidamus
illum, vt nostra fiat hereditas. * Et eiectum 15
illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo C
faciet illis dominus vineæ? * veniet, & per- 16
det colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo
audito, dixerunt illi: Absit. * Ille autem as- 17
piciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod
† Ps. 117. d. 22. Isa. 28. d. 16. Matth. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. scriptum est: † Lapidem quem reprobaue-
runt ædificantes, hic factus est in caput an-
guli? * Omnis qui ceciderit super illum la- 18
pidem, conquassabitur: super quem autem
ceciderit, comminuet illum. * Et quærebant 19
principes sacerdotum, & Scribæ, mittere in
illum manus in illa hora: & timuerunt popu-
lum: cognouerunt enim quòd ad ipsos di-
† Matth. 22. b. 15. Mar. 12. b. 13. xerit similitudinem hanc. * † Et obseruantes 20
miserunt insidiatores, qui se iustos simula-
rent, vt caperent eum in sermone, vt tra-
derent illum principatui & potestati præsi-
21 dis. * Et interrogauerunt eum, dicentes: Ma-
D gister, scimus quia rectè dicis & doces: &
non accipis personam, sed viam Dei in ve-
22 ritate doces: * licet nobis tributum dare Cæ-
23 sari, an non? * Considerans autem dolum
24 illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? *
Ostendite mihi denarium. Cuius habet ima-
ginem, & inscriptionem? Respondentes di-
25 xerunt ei: Cæsaris. * Et ait illis: † Reddite † Rom. 13. a. 7.
ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt
26 Dei, Deo. * Et non potuerunt verbum eius
E reprehendere coram plebe: & mirati in res-
27 ponso eius, tacuerunt. * † Accesserunt autem † Matth. 22. c. 23. Mar. 12. b. 18.
quidam Sadducæorum, qui negant esse re-
28 surrectionem, & interrogauerunt eum, * di-
centes: Magister, Moyses scripsit nobis: † Si † Deut. 25. a. 5.
frater alicuius mortuus fuerit habens vxo-
rem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat
eam frater eius vxorem, & suscitet semen
29 fratri suo. * Septem ergo fratres erant: & pri-
mus accepit vxorem, & mortuus est sine fi-
30 liis. * Et sequens accepit illam, & ipse mor-
31 tuus est sine filio. * Et tertius accepit illam.
F Similiter & omnes septem, & non relique-
32 runt semen, & mortui sunt. * Nouissimè om-
33 nium mortua est & mulier. * In resurrectio-
ne ergo, cuius eorum erit vxor? siquidem
34 septem habuerunt eam vxorem. * Et ait illis
Iesus, Filij huius sæculi nubunt, & tradun-
35 tur ad nuptias: * Illi verò, qui digni habe-
buntur sæculo illo, & resurrectione ex mor-
tuis, neque nubent, neque ducent vxores:
36 * neque enim vltrà mori poterunt: æquales
enim Angelis sunt, & filij sunt Dei, cum sint
37 filij resurrectionis. * Quia verò resurgant
mortui, & Moyses ostendit secus rubum, † † Exod. 3. b. 6.
sicut dicit Dominum, Deum Abraham, &
38 Deum Isaac, & Deum Iacob. * Deus autem
non est mortuorum, sed viuorum: omnes
39 enim viuunt ei. * Respondentes autem qui-
dam Scribarum, dixerunt ei: Magister, benè
40 dixisti. * Et ampliùs non audebant eum quid-
41 quam interrogare. * Dixit autem ad illos:
Quomodo dicunt Christum, filium esse Da-
42 uid? * & ipse Dauid dicit in libro Psalmo-
G rum: † Dixit Dominus Domino meo, sede † Psal. 109. a. 1. Matth. 22. d. 44. Mar. 12. d. 36.
43 à dextris meis, * donec ponam inimicos
44 tuos, scabellum pedum tuorum? * Dauid er-
go Dominum illum vocat: & quomodo fi-
45 lius eius est? * Audiente autem omni po-
46 pulo, dixit discipulis suis: * † Attendite à † Matth. 23. a. 6. Mar. 12. d. 38. Sup. 11. f. 43.
Scribis, qui volunt ambulare in stolis, &
amant salutationes in foro, & primas cathe-
dras in synagogis, & primos discubitus in
47 conuiuiis: * qui deuorant domos viduarum,
simulantes longam orationem. * Hi accipient
damnationem maiorem.

Capvt XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert diuitibus multa offerentibus: subuersionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones, aduersus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque

subuer

subuersionem Ierusalem, & Iudæorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præcessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate curisque huius vitæ, & vigilandum ac orandum.

Mar. 12. d. 41. RESpiciens autem, vidit eos, qui mitte- 1
bant munera sua in gazophylacium, di- A
uites. * Vidit autem & quamdam viduam 2
pauperculam mittentem æra minuta duo. * 3
Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc
pauper, plus quàm omnes misit. * Nam om- 4
nes hi ex abundanti sibi miserunt in munera
Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, om-
nem victum suum quem habuit, misit. * Et 5
quibusdam dicentibus de templo, quòd bo-
nis lapidibus & donis ornatum esset, dixit:
† Matth. 24. a. 1. * Hæc quæ videtis, † venient dies, in quibus 6
Mar. 13. a. 2. non relinquetur lapis super lapidem, qui non B
Sup. 19. g. 44. destruatur. * Interrogauerunt autem illum, 7
dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, &
quod signum cum fieri incipient? * Qui di- 8
xit: Videte ne seducamini: multi enim ve-
nient in nomine meo dicentes quia ego sum:
& tempus appropinquauit: nolite ergo ire
post eos. * Cum autem audieritis prælia, & 9
seditiones, nolite terreri: oportet primum C
hæc fieri, sed nondum statim finis. * Tunc 10
dicebat illis: Surget gens contra gentem, &
regnum aduersus regnum. * Et terræ motus 11
magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fa-
mes, terroresque de cœlo, & signa magna
erunt. * Sed ante hæc omnia iniicient vobis 12
manus suas, & persequentur, tradentes in
synagogas & custodias, trahentes ad reges &
præsides, propter nomen meum: * contin- 13
get autem vobis in testimonium. * Ponite 14
ergo in cordibus vestris, non præmedi-
tari quemadmodum respondeatis. * ego 15
enim dabo vobis os & sapientiam, cui non D
poterunt resistere & contradicere omnes ad-
uersarij vestri. * Trademini autem à paren- 16
tibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, &
morte afficient ex vobis: * & eritis odio om- 17
nibus propter nomen meum: * & capillus 18
de capite vestro non peribit. * In patientia 19
† Dan. 9. g. 27. vestra possidebitis animas vestras. * † Cum 20
Matth. 24. b. 15. autem videritis circumdari ab exercitu Ieru-
Mar. 13. b. 14. salem, tunc scitote quia appropinquauit de-
solatio eius: * tunc qui in Iudæa sunt, fu- 21
giant ad montes: & qui in medio eius, dis-
cedant: & qui in regionibus, non intrent in
eam. * quia dies vltionis hi sunt, vt implean- 22
tur omnia quæ scripta sont. * Væ autem præ- 23
gnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit E
enim pressura magna super terram, & ira po-
pulo huic. * Et cadent in ore gladij: & cap- 24
tiui ducentur in omnes Gentes, & Ierusalem
† Isai. 13. b. 10. calcabitur à Gentibus: donec impleantur
Ezech. 32. b. 7. tempora nationum. * † Et erunt signa in so- 25
Ioel. 3. c. 15. le, & luna, & stellis, & in terris pressura
Matth. 24. c. 29. Gentium præ confusione sonitus maris, &
Marc. 13. c. 24. fluctuum: * arescentibus hominibus præ ti- 26
more, & expectatione, quæ superuenient
vniuerso orbi. nam virtutes cœlorum moue-
27 buntur: * & tunc videbunt filium hominis
F venientem in nube cum potestate magna, &
28 maiestate. * His autem fieri incipientibus,
respicite, & leuate capita vestra: † quoniam † Rom. 8. d. 23.
29 appropinquat redemptio vestra. * Et dixit il-
lis similitudinem: Videte ficulneam, & om-
30 nes arbores: * cum producunt iam ex se fru-
31 ctum, scitis quoniam propè est æstas. * Ita &
vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam
32 propè est regnum Dei. * Amen dico vobis,
quia non præteribit generatio hæc, donec
33 omnia fiant. * Cœlum & terra transibunt:
34 verba autem mea non transibunt. * Attendi-
G te autem vobis, ne fortè grauentur corda ve-
stra in crapula, & ebrietate, & curis huius
vitæ: & superueniat in vos repentina dies
35 illa: * tamquam laqueus enim superueniet in
omnes, qui sedent super faciem omnis ter-
36 ræ. * Vigilate itaque, omni tempore orantes,
vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ
37 futura sunt, & stare ante Filium hominis. *
Erat autem diebus docens in templo: nocti-
bus verò exiens, morabatur in monte, qui
38 vocatur Oliueti. * Et omnis populus mani-
cabat ad eum in templo audire eum.

CAPVT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens vt idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit maior: prædicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis: quorum vni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & manè in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

1 APpropinquabat autem dies festus Azy- Matt. 26. a. 2.
2 morum, qui dicitur Pascha: * & quæ- Mar. 14. a. 1.
A rebant principes sacerdotum, & Scribæ, quo-
modo Iesum interficerent: timebant verò
3 plebem. * † Intrauit autem satanas in Iudam, † Matth. 26. b. 14.
qui cognominabatur Iscariotes, vnum de Mar. 14. b. 10.
4 duodecim. * & abiit, & locutus est cum prin-
cipibus sacerdotum, & magistratibus, quem-
5 admodum illum traderet eis. * Et gauisi sunt,
6 & pacti sunt pecuniam illi dare. * Et spopon-
dit. Et quærebat opportunitatem vt traderet
7 illum sine turbis. * Venit autem dies Azy-
morum, in qua necesse erat occidi pascha.
8 * Et misit Petrum & Ioannem, dicens: Eun-
9 tes parate nobis pascha, vt manducemus. *
10 At illi dixerunt: Vbi vis paremus? * Et dixit
B ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuita-
tem, occurret vobis homo quidam ampho-
ram aquæ portans: sequimini eum in do-
11 mum, in quam intrat, * & dicetis patrifami-
lias domus: dicit tibi Magister: Vbi est di-
uersorium, vbi pascha cum discipulis meis
man

manducem? * Et ipſe oſtendet vobis cœnacu- 12
lum magnum ſtratum, & ibi parate. * Euntes 13
autem, inuenerunt ſicut dixit illis, & paraue-
† Matth. 26 b. 20. runt paſcha. * † Et cum facta eſſet hora, diſ- 14
Mar. 14. cubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. * & ait 15
17. illis: Deſiderio deſideraui hoc paſcha man-
ducare vobiſcum, antequam patiar. * Dico 16
enim vobis, quia ex hoc non manducabo il-
lud, donec impleatur in regno Dei. * Et ac- 17
cepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, &
diuidite inter vos. * dico enim vobis quòd 18
non bibam de generatione vitis, donec reg-
† 1. Cor. 11. num Dei veniat. * † Et accepto pane gratias 19
e. 24. egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt C
corpus meum, quod pro vobis datur: hoc fa-
cite in meam commemorationem. * Similiter 20
& calicem, poſtquam cœnauit, dicens: Hic
eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine
† Matth. meo, qui pro vobis fundetur. * † Verumta- 21
26. b. 21. men ecce manus tradentis me, mecum eſt in
Mar. 14. b. 20. menſa. * Et quidem Filius hominis, † ſecun- 22
Ioan. 13. b. 18. dum quod definitum eſt, vadit: verumtamen
† Pſal. 40 b. 9. væ homini illi, per quem tradetur. * Et ipſi 23
cœperunt quærere inter ſe, quis eſſet ex eis,
qui hoc facturus eſſet. * Facta eſt autẽ & con- 24
tentio inter eos, quis eorum videretur eſſe
† Matt. 20. maior. * Dixit autem eis: † Reges Gentium 25
e. 25. dominantur eorum: & qui poteſtatem ha-
Mar. 10. f. 42. bent ſuper eos, benefici vocantur. * Vos au- 26
tem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat
ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut mini-
ſtrator. * Nam quis maior eſt, qui recumbit, 27
an qui miniſtrat? nónne qui recumbit? Ego
autem in medio veſtrûm ſum, ſicut qui mi-
niſtrat. * Vos autem eſtis, qui permanſiſtis 28
mecum in tentationibus meis: * Et ego diſ- 29
pono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus
regnum, * vt edatis & bibatis ſuper menſam 30
meam in regno meo: & ſedeatis ſuper thro-
nos iudicantes duodecim tribus Iſrael. * Ait 31
autem Dominus: Simon, Simon, ecce ſata-
nas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum:
* Ego autem rogaui pro te vt non deficiat 32
fides tua: & tu aliquando conuerſus confir- D
ma fratres tuos. * Qui dixit ei: Domine, te- 33
cum paratus ſum & in carcerem & in mor-
† Matt. 26. tem ire. * † At ille dixit: Dico tibi Petre, non 34
e. 34. cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſ-
Mar. 14. e. 30. ſe me. Et dixit eis: * † Quando miſi vos ſine 35
† Matth. 10 b. 9. ſacculo, & pera, & calceamentis, numquid
aliquid defuit vobis? * At illi dixerunt: Ni- 36
hil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet
ſacculum, tollat; ſimiliter & peram: & qui
non habet, vendat tunicam ſuam, & emat
gladium. * Dico enim vobis, quoniam ad- 37
huc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri
† Iſai. 53. d. 12. in me: † Et cum iniquis deputatus eſt. Ete-
nim ea, quæ ſunt de me, finem habent. * At 38
illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hîc.
† Matth. 26 d. 36. At ille dixit eis: Satis eſt. * † Et egreſſus 39
Mar. 14. d. 32. ibat ſecundum conſuetudinem in Montem
Ioan. 18. a. 1. oliuarum. Secuti ſunt autem illum & diſci-
puli. * Et cum perueniſſet ad locum, dixit 40

41 illis: Orate ne intretis in tentationem. * † Et † Matth. 26. d. 39.
E ipſe auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt la- Mar. 14. d. 35.
42 pidis: & poſitis genibus orabat, * dicens:
Pater ſi vis, transfer calicem iſtum à me: Ve-
43 rumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat. *
Apparuit autem illi Angelus de cœlo, con-
fortans eum. Et factus in agonia, prolixiùs ora-
44 bat. * Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſan-
45 guinis decurrentis in terram. * Et cum ſur-
rexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos
46 ſuos, inuenit eos dormientes præ triſtitia. *
Et ait illis: Quid dormitis? ſurgite, orate, ne
47 intretis in tentationem. * † Adhuc eo loquẽ- † Matth. 26. e. 47.
te, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus Mar. 14. e. 43.
de duodecim, antecedebat eos: & appropin-
48 quauit Ieſu vt oſcularetur eum. * Ieſus autem Ioan. 18. a. 3.
dixit illi: Iuda, oſculo Filium hominis tradis?
49 * Videntes autem hi, qui circa ipſum erant,
quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, ſi
50 percutimus in gladio? * Et percuſſit vnus ex
F illis ſeruum principis ſacerdotum, & am-
51 putauit auriculam eius dexteram. * Reſpon-
dens autem Ieſus, ait: Sinite vſque huc. Et
cum tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum.
52 * Dixit autem Ieſus ad eos, qui venerant ad
ſe, principes ſacerdotum, & magiſtratus tem-
pli, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis
53 cum gladiis & fuſtibus? * Cum quotidie vo-
biſcum fuerim in templo, non extendiſtis
manus in me: ſed hæc eſt hora veſtra, & po-
54 teſtas tenebrarum. * † Comprehendentes † Matth. 26. f. 57.
autem eum, duxerunt ad domum principis Mar. 14. f. 53.
ſacerdotum: Petrus verò ſequebatur à lon-
55 gè. * † Accenſo autem igne in medio atrij, Ioan. 18. d. 24.
& circumſedentibus illis, erat Petrus in me- † Matth. 26. g. 69.
56 dio eorum. * Quem cum vidiſſet ancilla quæ- Marc. 14. g. 66.
dam ſedentem ad lumen, & eum fuiſſet in-
57 tuita, dixit: Et hic cum illo erat. * At ille Ioan. 18. e. 25.
negauit eum, dicens: Mulier non noui il-
58 lum. * Et poſt puſillum alius videns eum, di-
xit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O ho-
59 mo non ſum. * † Et interuallo facto quaſi † Ioan. 18. e. 26.
G horæ vnius, alius quidam affirmabat, dicens:
Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus
60 eſt. * Et ait Petrus, Homo, neſcio quid di-
cis. Et continuò adhuc illo loquente cantauit
61 gallus. * Et conuerſus Dominus reſpexit Pe-
trum. Et recordatus eſt Petrus verbi Domi-
ni, ſicut dixerat: † Quia prius quàm gallus † Matth. 26. d. 34.
62 cantet, ter me negabis: * Et egreſſus foras Mar. 14. e. 30.
63 Petrus fleuit amarè. * Et viri qui tenebant Ioan. 13. d. 38.
64 illum, illudebant ei, cædentes. * Et velaue-
runt eum, & percutiebant faciem eius: &
interrogabant eum, dicentes: Propheriza,
65 quis eſt, qui te percuſſit? * Et alia multa
66 blaſphemántes dicebant in eum. * † Et vt fa- † Matth. 27. a. 1.
ctus eſt dies, conuenerunt ſeniores plebis, Mar. 15. a. 1.
& principes ſacerdotum, & Scribæ, & du-
xerunt illum in concilium ſuum, dicentes: Ioan. 18. e. 28.
67 Si tu es Chriſtus, dic nobis. * Et ait illis: Si
68 vobis dixero, non credetis mihi: * ſi autem
& interrogauero, non reſpondebitis mihi
69 neque dimittetis. * Ex hoc autem erit Filius
hominis

hominis ſedens à dextris virtutis Dei. * Di- 70
xerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei?
Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum. * At illi 71
dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimo-
nium? ipſi enim audiuimus de ore eius.

CAPVT XXIII.

Accuſatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum ſpretum illuſit: Pilatus conatur ipſum dimittere, propoſito Barabba homicida, & promiſſa caſtigatione: Iudæis tamen inſtantibus morti adiudicatur; ductúſque ad ſupplicium, vetat mulieres ſuper ſe flere: cum latronibus crucifixus Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: poſita ſuperſcriptione blaſphematur ab vno latronum, alteri verò promittit ſui in paradiſo conſortium: poſt tenebras aliaque ſigna clamans exſpirat, quem Centurio iuſtum prædicat, & Ioſeph corpus eius ſepelit.

ET ſurgens omnis multitudo eorum, du- 1
xerunt illum ad Pilatum. * Cœperunt 2
autem illum accuſare, dicentes: Hunc in A
Matth. 22. b. 21. venimus ſubuertentem gentem noſtram, † &
Mar. 12. b. 17. prohibentem tributa dare Cæſari, & dicen-
tem ſe Chriſtum regem eſſe. * † Pilatus au- 3
Matth. 27. b. 11. tem interrogauit eum, dicens: Tu es rex Iu-
Mar. 15. a. 2. dæorum? At ille reſpondens ait: Tu dicis. * 4
Ioan. 18. f. 33. Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum,
& turbas: Nihil inuenio cauſæ in hoc homi-
ne. * At illi inualeſcebant, dicentes: Com- 5
mouet populum, docens per vniuerſam Iu-
dæam, incipiens à Galilæa vſque huc. * Pi- 6
latus autem audiens Galilæam, interrogauit
ſi homo Galilæus eſſet. * Et vt cognouit quòd 7
de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad
Herodem, qui & ipſe Ieroſolymis erat illis
diebus. * Herodes autem viſo Ieſu, gauiſus 8
eſt valdè. erat enim cupiens ex multo tem- B
pore videre eum: eò quòd audierat multa
de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab
eo fieri. * Interrogabat autem eum multis ſer- 9
monibus. At ipſe nihil illi reſpondebat. * Sta- 10
bant autem principes ſacerdotum & Scribæ
conſtanter accuſantes eum. * Spreuit autem 11
illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit
indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum. * 12
Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa
die: nam anteà inimici erant ad inuicem. * 13
Pilatus autem conuocatis principibus ſacer-
dotum, & magiſtratibus, & plebe, * dixit 14
ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem
quaſi auertentem populum, & ecce ego co-
† Ioan. 18. f. 38. ram vobis interrogans, † nullam cauſam
19. a. 4. inueni in homine iſto ex his: in quibus
eum accuſatis. * Sed neque Herodes: nam 15
remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum C
morte actum eſt ei. * Emendatum ergo il- 16
lum dimittam. * Neceſſe autem habebat di- 17
mittere eis per diem feſtum, vnum. * Excla- 18
mauit autem ſimul vniuerſa turba, dicens:
Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam. * qui 19
erat propter ſeditionem quandam factam in
ciuitate, & homicidium, miſſus in carcerem.
20 * Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos,
21 volens dimittere Ieſum. * At illi ſucclama-
22 bant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. *
Ille autem tertiò dixit ad illos: † Quid enim † Matth. 27. c. 23.
mali fecit iſte? nullam cauſam mortis inue- Marc. 15.
nio in eo: corripiam ergo illum, & dimit- b. 14.
23 tam. * At illi inſtabant vocibus magnis po-
D ſtulantes vt crucifigeretur: & inualeſcebant
24 voces eorum. * Et Pilatus adiudicauit fieri
25 petitionem eorum. * Dimiſit autem illis
eum, qui propter homicidium & ſeditio-
nem miſſus fuerat in carcerem, quem pete-
bant: Ieſum verò tradidit voluntati eorum.
26 * † Et cum ducerent eum, apprehenderunt † Matt. 27. d. 32.
Simonem quemdam Cyrenenſem, venien- Mar. 15.
tem de villa: & impoſuerunt illi crucem b. 21.
27 portare poſt Ieſum. * Sequebatur autem il-
lum multa turba populi, & mulierum: quæ
28 plangebant, & lamentabantur eum. * Con-
uerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Ieru-
ſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos
29 ipſas flete, & ſuper filios veſtros. * Quoniam
ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ
ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbe-
30 ra quæ non lactauerunt. * Tunc incipient
E dicere montibus: † Cadite ſuper nos; & † Iſai. 2.
31 collibus: Operite nos. * Quia ſi in viridi li- d. 19.
32 gno hæc faciunt, in arido quid fiet? * Du- Oſee. 10. c. 8.
cebantur autem & alij duo nequam cum eo, Apoc. 6. d. 16.
33 vt interficerentur. * † Et poſtquam vene- † Matth.
runt in locum, qui vocatur Caluariæ, ibi 27. d. 33.
crucifixerunt eum; & latrones, vnum à dex- Mar. 15. b. 22.
34 tris, & alterum à ſiniſtris. * Ieſus autem di- Ioan. 19.
cebat: Pater dimitte illis: non enim ſciunt c. 17.
quid faciunt. Diuidentes verò veſtimenta
35 eius, miſerunt ſortes. * Et ſtabat populus ſpe-
ctans, & deridebant eum principes cum eis,
dicentes: Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi
36 hic eſt Chriſtus Dei electus. * Illudebant au-
tem ei & milites accedentes, & acetum of-
37 ferentes ei, * & dicentes: Si tu es rex Iu-
38 dæorum, ſaluum te fac. * Erat autem & ſu-
F perſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis,
& Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Iudæo-
39 rum. * Vnus autem de his, qui pendebant,
latronibus, blaſphemabat eum dicens: Si tu
es Chriſtus, ſaluum fac temetipſum, & nos.
40 * Reſpondens autem alter increpabat eum,
dicens: Neque tu times Deum, quòd in ea-
41 dem damnatione es. * Et nos quidem iuſtè,
nam digna factis recipimus: hic verò nihil
42 mali geſſit. * Et dicebat ad Ieſum: Domine,
memento mei, cùm veneris in regnum
43 tuum. * Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi:
44 Hodie mecum eris in paradiſo. * Erat au-
tem ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt
in vniuerſam terram vſque in horam no-
45 nam. * Et obſcuratus eſt ſol: & velum tem-
46 pli ſciſſum eſt medium. * Et clamans voce
magna Ieſus ait: † Pater, in manus tuas † Pſal. 30.
commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, a. 6.
47 expirauit. * Videns autem Centurio quod
factum fuerat, glorificauit Deum, dicens.

Verè hic homo iustus erat. * Et omnis turba 48
eorum , qui simul aderant ad spectaculum G
istud , & videbant quæ fiebant percutientes
pectora sua reuertebantur. * Stabant autem 49
omnes noti eius à longè , & mulieres quæ
secutæ eum erant à Galilæa , hæc videntes.
† Matth. 27. g. 57. *† Et ecce vir nomine Ioseph , qui erat de- 50
curio , vir bonus & iustus : * hic non con- 51
Mar. 15. d 43. senserat consilio & actibus eorum , ab Ari-
Ioan. 19. f 38. mathæa ciuitate Iudææ , qui expectabat &
ipse regnum Dei. * hic accessit ad Pilatum, 52
& petiit corpus Iesu : * & depositum inuoluit 53
sindone , & posuit eum in monumento ex-
ciso , in quo nondum quisquam positus fue-
rat. * Et dies erat parasceues , & sabbatum 54
illucescebat. * Subsecutæ autem mulieres, quæ 55
cum eo venerant de Galilæa , viderunt mo-
numentum , & quemadmodum positum erat
corpus eius. * Et reuertentes parauerunt aro- 56
mata, & vnguenta : & sabbato quidem siluē-
runt secundum mandatum.

CAPVT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd eius corpus non inuenirent, Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd corpus non inuenerit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum vt Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cælum ascendit.

Matth. 28. a 1. VNa autem sabbati valdè diluculo vene- 1
Mar. 16. a. 2. runt ad monumentum, portantes, quæ A
parauerant , aromata : * & inuenerunt lapi- 2
Ioan 20. a. 1. dem reuolutum à monumento. * Et ingressæ 3
non inuenerunt corpus Domini Iesu. * Et 4
factum est, dum mente consternatæ essent de
isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste
fulgenti. * Cum timerent autem , & declina- 5
rent vultum in terram , dixerunt ad illas :
Quid quæritis viuentem cum mortuis? * non 6
est hîc , sed surrexit : recordamini qualiter
locutus est vobis , cum adhuc in Galilæa es-
† Matt. 16 c 21. 17. e 22. ser, * dicens : † Quia oportet filium hominis 7
tradi in manus hominum peccatorum , &
Mar. 8. d. 31. 9. e 30. crucifigi , & die tertia resurgere. * Et re- 8
cordatæ sunt verborum eius. * Et regressæ à 9
Sup. 9. b. 22. monumento nuntiauerunt hæc omnia illis
vndecim , & ceteris omnibus. * Erat autem 10
Maria Magdalene , & Ioanna , & Maria Ia- B
cobi , & ceteræ quæ cum eis erant , quæ di-
cebant ad Apostolos hæc. * Et visa sunt ante 11
illos , sicut deliramentum , verba ista : & non
crediderunt illis. * Petrus autem surgens cu- 12
currit ad monumentum : & procumbens
vidit linteamina sola posita , abiit secum
† Mar. 16. c. 12. mirans quod factum fuerat. * † Et ecce 13
duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod
erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusa-
lem , nomine Emmaus. * Et ipsi loqueban- 14
tur ad inuicem de his omnibus quæ accide-
15 rant. * Et factum est , dum fabularentur , &
secum quærerent : & ipse Iesus appropin-
16 quans ibat cum illis : * oculi autem illorum
17 tenebantur ne eum agnoscerent. * Et ait ad
C illos : Qui sunt hi sermones , quos confertis
18 ad inuicem ambulantes , & estis tristes ? * Et
respondens vnus, cui nomen Cleophas , di-
xit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, &
non cognouisti quæ facta sunt in illa his die-
19 bus ? * Quibus ille dixit : Quæ ? Et dixerunt:
De Iesu Nazareno , qui fuit vir propheta, po-
tens in opere & sermone, coram Deo & om-
20 ni populo : * Et quomodo eum tradiderunt
summi sacerdotes & principes nostri in dam-
21 nationem mortis, & crucifixerunt eum. * nos
autem sperabamus quia ipse esset redemptu-
rus Israel : & nunc super hæc omnia , tertia
22 dies est hodie quòd hæc facta sunt. * Sed &
D mulieres quædam ex nostris terruerunt nos,
quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,
23 * & non inuento corpore eius, venerunt, di-
centes se etiam visionem angelorum vidisse,
24 qui dicunt eum viuere. * Et abierunt qui-
dam ex nostris ad monumentum . & ita in-
uenerunt sicut mulieres dixerunt , ipsum ve-
25 rò non inuenerunt. * Et ipse dixit ad eos :
O stulti, & tardi corde ad credendum, in om-
26 nibus quæ locuti sunt Prophetæ : * Nónne
hæc oportuit pati Christum , & ita intrare in
27 gloriam suam? * Et incipiens à Moyse, & om-
nibus Prophetis interpretabatur illis in om-
28 nibus scripturis , quæ de ipso erant. * Et ap-
propinquauerunt castello quò ibant : & ipse
29 se finxit longiùs ire. * Et coëgerunt illum,
E dicentes : Mane nobiscum , quoniam adues-
perascit , & inclinata est iam dies. Et intrauit
30 cum illis. * Et factum est , dum recumberet
cum eis, accepit panem, & benedixit , ac fre-
31 git , & porrigebat illis. * Et aperti sunt oculi
eorum, & cognouerunt eum : & ipse euanuit
32 ex oculis eorum. * Et dixerunt ad inuicem:
Nónne cor nostrum ardens erat in nobis ,
dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scri-
33 pturas ? * Et surgentes eadem hora regressi
sunt in Ierusalem : & inuenerunt congrega-
34 tos vndecim, & eos qui cum illis erant, * di-
centes : Quòd surrexit Dominus verè, & ap-
35 paruit Simoni. * Et ipsi narrabant quæ gesta
erant in via : & quomodo cognouerunt eum
36 in fractione panis. * † Dum autem hæc lo- † Mar. 16 c 14.
quuntur, stetit Iesus in medio eorum , & di- Ioan. 20. e. 19.
37 cit eis : Pax vobis : ego sum , nolite timere. *
Conturbati verò, & conterriti, existimabant
38 se spiritum videre. * Et dixit eis : Quid tur-
F bati estis , & cogitationes ascendunt in cor-
39 da vestra ? * Videte manus meas , & pedes,
quia ego ipse sum : palpate , & videte : quia
spiritus carnem & ossa non habet , sicut me
40 videtis habere. * Et cum hoc dixisset , osten-
41 dit eis manus , & pedes. * Adhuc autem illis
non credentibus , & mirantibus præ gaudio,
dixit : Habetis hîc aliquid , quod manduce-
42 tur? * At illi obtulerunt ei partem piscis assi, &
fauum

fauum mellis. * Et cum manducasset coram 43
eis, sumens reliquias dedit eis. * Et dixit 44
ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum
ad vos, cum adhuc essem vobiscum,
quoniam necesse est impleri omnia, quæ
scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, &
Psalmis de me. * Tunc aperuit illis sensum 45
Psal. 18. vt intelligerent Scripturas. * & dixit eis: † 46
66. Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat G
Christum pati, & resurgere à mortuis tertia
die: * & prædicari in nomine eius pœni- 47
tentiam & remissionem peccatorum in om-
nes gentes, incipientibus ab Ierosolyma.
48 * † Vos autem testes estis horum. * † Et † Act. 1. b 8
49 ego mitto promissum Patris mei in vos: vos † Ioan. 14. d. 26.
autem sedete in ciuitate, quoadusque in-
50 duamini virtute ex alto. * Eduxit autem eos
foras in Bethaniam: & eleuatis manibus
51 suis benedixit eis. * † Et factum est, dum † Mar. 16. d 19
benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur Act. 1. b. 9.
52 in cœlum. * Et ipsi adorantes, regressi sunt
53 in Ierusalem cum gaudio magno: * & erant
semper in templo, laudantes & benedicen-
tes Deum. Amen.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

CAPVT PRIMVM.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Ioannes, dicens se vocem, & indignum qui illius soluat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Ioannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

N principio erat verbum, 1
& verbum erat apud A
Deum, & Deus erat
verbum. * Hoc erat in 2
principio apud Deum. * 3
Omnia per ipsum facta
sunt: & sine ipso factum
est nihil, quod factum est, * in ipso vita erat, 4
& vita erat lux hominum: * & lux in tene- 5
bris lucet, & tenebræ eam non comprehen-
† Matth. 3. a. 1. derunt. * † Fuit homo missus à Deo, cui no- 6
men erat Ioannes. * Hic venit in testimo- 7
Mar. 1. a. 2. nium, vt testimonium perhiberet de lumine,
vt omnes crederent per illum. * non erat ille 8
lux, sed vt testimonium perhiberet de lumi-
† Infr. 3. c. 19 ne. * † Erat lux vera, quæ illuminat omnem 9
hominem venientem in hunc mundum. * In 10
† Heb. 11. a. 3. mundo erat, † & mundus per ipsum factus B
est, & mundus eum non cognouit. * In pro- 11
pria venit, & sui eum non receperunt. * 12
Quotquot autem receperunt eum, dedit eis
potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt
in nomine eius: * qui non ex sanguinibus, 13
† Matth. 1. c. 16. neque ex voluntate carnis, neque ex volun-
tate viri, sed ex Deo nati sunt. * † Et verbum 14
Luc. 2. a. 7. caro factum est, & habitauit in nobis: & vi-
dimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti
15 à patre, plenum gratiæ & veritatis. * Ioannes
testimonium perhibet de ipso, & clamat di-
cens: Hic erat, quem dixi: Qui post me ven-
turus est, ante me factus est: quia prior me
16 erat. * † Et de plenitudine eius nos omnes ac- † 1. Tim. 6. d. 17.
17 cepimus, & gratiam pro gratia. * quia lex per
Moysen data est, gratia & veritas per Iesum
18 Christum facta est. * † Deum nemo vidit † 1. Tim. 6. d. 16.
C vnquam: vnigenitus filius, qui est in sinu 1. Ioan. 4. c. 12.
19 patris, ipse enarrauit: * Et hoc est testimo-
nium Ioannis, quando miserunt Iudæi ab
Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt
20 interrogarent eum: Tu quis es? * Et con-
fessus est, & non negauit: & confessus est:
21 Quia non sum ego Christus. * Et interroga-
uerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et di-
xit: Non sum. Propheta es tu? Et respon-
22 dit: Non. * Dixerunt ergo ei: Quis es, vt
responsum demus his, qui miserunt nos?
23 quid dicis de teipso? * Ait: † Ego vox cla- † Isai. 40. a. 3.
mantis in deserto: Dirigite viam Domini, si- Matth 3. a. 3.
24 cut dixit Isaias propheta. * Et qui missi fue- Mar. 1. a. 3.
25 rant, erant ex Pharisæis. * Et interrogaue- Luc. 3. b. 4.
D runt eum, & dixerunt ei: Quid ergo bapti-
zas, si tu non es Christus, neque Elias, ne-
26 que Propheta? * Respondit eis Ioannes, di-
cens: † Ego baptizo in aqua: medius autem † Matth. 3. c 11.
27 vestrûm stetit, quem vos nescitis. * † Ipse est, † Mar. 1. a. 7.
qui post me venturus est, qui ante me fa- Luc. 3. d 16
ctus est: cuius ego non sum dignus vt sol-
28 uam eius corigiam calceamenti. * Hæc in Act. 1. a. 5.
Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat 11 c. 16. 19. a. 4.
29 Ioannes baptizans. * Altera die vidit Ioan-
nes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce ag-
30 nus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. *
Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui
31 ante me factus est: quia prior me erat. * & ego

nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel,
propterea veni ego in aqua baptizans. * Et 32
testimonium perhibuit Ioannes, dicens : †
Quia vidi Spiritum descendentem quasi co-
lumbam de cœlo, & mansit super eum. * Et 33
ego nesciebam eum: sed qui misit me bapti-
zare in aqua, ille mihi dixit: Super quem vi- E
deris Spiritum descendentem, & manentem
super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu
sancto. * Et ego vidi: & testimonium perhi- 34
bui quia hic est Filins Dei. * Altera die ite- 35
rum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo.
* Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: 36
Ecce agnus Dei.* Et audierunt eum duo dis- 37
cipuli loquentem,& secuti sunt Iesum.*Con- 38
uersus autem Iesus, & videns eos sequentes
se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei:
Rabbi, (quod dicitur interpretatum) Magi-
ster vbi habitas? * Dicit eis: Venite, & vide- 39
te. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & F
apud eum manserunt die illo: hora autem
erat quasi decima. * Erat autem Andreas 40
frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui au-
dierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. * 41
Inuenit hic primum fratrem suum Simonem,
& dicit ei: Inuenimus Messiam. (quod est
interpretatum Christus.)* Et adduxit eum ad 42
Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu
es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas.
(quod interpretatur Petrus.) * in crastinum 43
voluit exire in Galilæam, & inuenit Philip-
pum. Et dicit ei Iesus: sequere me. * Erat 44
autem Philippus à Bethsaida, ciuitate An-
dreæ & Petri. * Inuenit Philippus Natha- 45
nael, & dicit ei: Quem scripsit † Moyses in G
lege, & † Prophetæ, inuenimus Iesum filium
Ioseph à Nazareth. * Et dixit ei Nathanael: 46
A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit
ei Philippus: Veni, & vide. * Vidit Iesus 47
Nathanael venientem ad se, & dicit de eo:
Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.* 48
Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respon-
dit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philip-
pus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. * 49
Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es
Filius Dei, tu es Rex Israel. * Respondit Ie- 50
sus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub fi-
cu, credis: maius his videbis. * Et dicit ei: 51
Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum
apertum, & Angelos Dei ascendentes, &
descendentes supra Filium hominis.

† Matth. 3. d. 16. Mar. 1. b. 10. Luc. 3. e. 22.
† Gen. 49. b. 10. Deut. 18. d. 18. † Isai. 40. e. 10. 45. b. 8. Ier. 23. a. 5. Ezech. 34. f. 23. 37. g. 24. Dan. 9. f. 24. 25.

CAPVT II.

Iesus ad nuptias inuitatus, aquam in vinum conuertit; & à Capharnaum veniens Ierosolymam, eicit de templo negotiatores; ac signo à Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Iesu, quibus ipse non se credebat.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana 1
Galilææ: & erat mater Iesu ibi. * Voca- 2
tus est autem & Iesus, & discipuli eius, ad A
nuptias.* Et deficiente vino, dicit mater Iesu 3
4 ad eum: Vinum non habent. * Et dicit ei Ie-
sus: Quid mihi, & tibi est mulier? non-
5 dum venit hora mea. * Dicit mater eius mi-
6 nistris: Quodcumque dixerit vobis, facite. *
Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ
secundum purificationem Iudæorum, ca-
7 pientes singulæ metretas binas vel ternas. *
Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et im-
8 pleuerunt eas vsque ad summum. * Et di-
cit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte archi-
9 triclino. Et tulerunt.* Vt autem gustauit ar-
B chitriclinus aquam vinum factam, & non
sciebat vnde esset, ministri autem sciebant,
qui hauserant aquam: vocat sponsum ar-
10 chitriclinus,* & dicit ei: Omnis homo pri-
mùm bonum vinum ponit: & cum inebriati
fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem
11 seruasti bonum vinum vsque adhuc. * Hoc
fecit initium signorum Iesus in Cana Gali-
lææ: & manifestauit gloriam suam, & credi-
12 derunt in eum discipuli eius.* Post hoc des-
C cendit Capharnaum ipse, & mater eius, &
fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt
13 non multis diebus.* Et propè erat Pascha Iu-
14 dæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam: * &
inuenit in templo vendentes, boues, & oues,
15 & columbas, & numularios sedentes. * Et
cum fecisset quasi flagellum de funiculis, om-
nes eiecit de templo, oues quoque, & boues,
& numulariorum effudit æs, & mensas sub-
16 uertit. * Et his, qui columbas vendebant, di-
xit: Auferte ista hinc, & nolite facere do-
17 mum patris mei, domum negotiationis.* Re-
cordati sunt verò discipuli eius quia scrip-
18 tum est: † Zelus domus tuæ comedit me. *
Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei:
Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?
19 * Respondit Iesus, & dixit eis: † Soluite tem-
plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
20 * Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex
D annis ædificatum est templum hoc, & tu in
21 tribus diebus excitabis illud? * Ille autem di-
22 cebat de templo corporis sui.* Cum ergo re-
surrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli
eius, quia hoc dicebat, & † crediderunt scri-
23 pturæ, & sermoni quem dixit Iesus. * Cum
autem esset Ierosolymis in pascha in die fe-
sto, multi crediderunt in nomine eius, viden-
24 tes signa eius quæ faciebat. * Ipse autem Ie-
sus non credebat semetipsum eis, eò quòd
25 ipse nosset omnes, * & quia opus ei non erat
vt quis testimonium perhiberet de homine:
ipse enim sciebat quid esset in homine.

† Psal. 68. b. 10. † Matth. 26. f. 61. 27. e. 40. Mar. 14. f. 58. 15. e. 29.
† Psal. 5. b. 6. 36. b. 9.

CAPVT III.

Nicodemum noctè edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quódque Deus filium suum misit ad saluandum mundum: facta quæstione de purificatione Ioannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quòd pater omnia dederit in manu eius; vt qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

Erat

Erat autem homo ex Pharisæis, Nico- 1
demus nomine, princeps Iudæorum. A
* Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei: 2
Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister:
nemo enim potest hæc signa facere, quæ
tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. * Res- 3
pondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen di-
co tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non
potest videre regnum Dei. * Dicit ad eum 4
Nicodemus: Qomodo potest homo nas-
ci, cùm sit senex? numquid potest in ven-
trem matris suæ iteratò introire, & re-
nasci? * Respondit Iesus: Amen, amen di- 5
co tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua
& Spiritu sancto, non potest introire in
regnum Dei. * Quod natum est ex car- 6
ne, caro est: & quod natum est ex spiri-
tu, spiritus est. * Non mireris quia dixi 7
tibi: oportet vos nasci denuò. * Spiritus 8
vbi vult spirat: & vocem eius audis, † sed [† Ps. 134. b. 7.]
nescis vnde veniat, aut quò vadat: sic est
omnis, qui natus est ex spiritu. * Respon- 9
dit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo pos-
sunt hæc fieri? * Respondit Iesus, & di- 10
xit ei: Tu es magister in Israel, & hæc B
ignoras? * Amen, amen dico tibi, quia 11
quod scimus loquimur, & quod vidimus
testamur, & testimonium nostrum non ac-
cipitis. * Si terrena dixi vobis, & non cre- 12
ditis: quomodo, si dixero vobis cælestia,
credetis? * Et nemo ascendit in cœlum, 13
nisi qui descendit de cœlo, Filius homi-
nis, qui est in cœlo. * † Et sicut Moyses 14 [† Num. 21. c. 9.]
exaltauit serpentem in deserto; ita exal-
tari oportet Filium hominis: * vt omnis, 15
qui credit in ipsum, non pereat, sed ha-
beat vitam æternam. * † Sic enim Deus 16 [† 1. Ioan. 4. b. 9.]
dilexit mundum, vt Filium suum vnige-
nitum daret: vt omnis, qui credit in eum,
non pereat, sed habeat vitam æternam. * 17
Non enim misit Deus Filium suum in mun-
dum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur
mundus per ipsum. * Qui credit in eum, 18
non iudicatur: qui autem non credit, iam C
iudicatus est: quia non credit in nomine
vnigeniti Filij Dei. * Hoc est autem iudi- 19
cium: † quia lux venit in mundum, & di- [† Sup. 1. a. 9.]
lexerunt homines magis tenebras, quàm
lucem: erant enim eorum mala opera. * 20
Omnis enim qui malè agit, odit lucem,
& non venit ad lucem, vt non arguantur
opera eius: * qui autem facit veritatem, 21
venit ad lucem, vt manifestentur opera eius,
quia in Deo sunt facta. * Post hæc venit 22
Iesus, & discipuli eius, in terram Iudæam:
& illic demorabatur cum eis, † & bapti- [† Inf. 4. a. 1.]
zabat. * Erat autem & Ioannes baptizans 23
in Aennon, iuxta Salim: quia aquæ mul-
tæ erant illic, & veniebant, & baptiza-
bantur. * Nundum enim missus fuerat Ioan- 24
nes in carcerem. * Facta est autem quæ- 25
stio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de
Purificatione. * Et venerunt ad Ioannem, 26
& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum
trans Iordanem, † cui tu testimonium per- [† Sup. 1. c. 19.]
hibuisti, ecce hic baptizat, & omnes ve-
27 niunt ad eum. * Respondit Ioannes, & di-
D xit: Non potest homo accipere quidquam,
28 nisi fuerit ei datum de cœlo. * Ipsi vos mihi
testimonium perhibetis, † quòd dixerim: [† Sup. 1. c. 20.]
Non sum ego Christus: sed quia missus
29 sum ante illum. * Qui habet sponsam,
sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat,
& audit eum, gaudio gaudet propter vo-
cem sponsi. Hoc ergo gaudium meum im-
30 pletum est. * Illum oportet crescere, me au-
31 tem minui. * Qui desursum venit super
omnes est. Qui est de terra, de terra est,
& de terra loquitur. Qui de cœlo venit,
32 super omnes est. * Et quod vidit, & au-
diuit, hoc testatur: & testimonium eius
33 nemo accipit. * Qui accepit eius testimo-
34 nium, signauit quia † Deus verax est. * Quem [† Rom. 3. a. 4.]
enim misit Deus, verba Dei loquitur: non
35 enim ad mensuram dat Deus Spiritum. *
Pater diligit Filium: & omnia dedit in
36 manu eius. * † Qui credit in Filium, habet [† 1. Ioan. 5. c. 10.]
vitam æternam: qui autem incredulus est Fi-
lio, non videbit vitam, sed ira Dei manet
super eum.

CAPVT IV.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

1 VT ergo cognouit Iesus, quia audierunt
A Pharisæi quòd Iesus plures discipulos
2 facit, † & baptizat, quàm Ioannes * (quam- [† Sup. 3. c. 22.]
quam Iesus non baptizaret, sed discipu-
3 li eius) * reliquit Iudæam, & abiit ite-
4 rùm in Galilæam. * oportebat autem eum
5 transire per Samariam. * Venit ergo in ci-
uitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar iux-
ta prædium, † quod dedit Iacob Ioseph filio [† Gen. 33. d. 19. 48. d. 22. Ios. 24. g. 32.]
6 suo. * Erat autem ibi fons Iacob. Iesus
ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra
7 fontem. Hora erat quasi sexta. * Venit mu-
lier de Samaria haurire aquam. Dicit ei
8 Iesus: Da mihi bibere. (* Discipuli enim
eius abierant in ciuitatem vt cibos eme-
9 rent.) * Dicit ergo ei mulier illa Sama-
B ritana: Quomodo tu Iudæus cùm sis, bi-
bere à me poscis, quæ sum mulier Samari-
tana? non enim coüntuntur Iudæi Samarita-
10 nis. * Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires
donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da
mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & de-
11 disset tibi aquam viuam. * Dicit ei mulier:
Domine, neque in quo haurias habes, & pu-
teus altus est: vnde ergo habes aquam viuam?

* Numquid tu maior es patre nostro Iacob, 12
qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit,
& filij eius, & pecora eius? * Respondit Ie- 13
sus, & dixit ei; Omnis qui bibit ex aqua hac,
sitiet iterùm: qui autem biberit ex aqua, quam
ego dabo ei, non sitiet in æternum: * sed 14
aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
salientis in vitam æternam. * Dicit ad eum 15
mulier: Domine da mihi hanc aquam, vt non C
sitiam, neque veniam huc haurire. * Dicit ei 16
Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.
* Respondit mulier, & dixit: Non habeo 17
virum, Dicit ei Iesus: Benè dixisti, quia non
habeo virum: * quinque enim viros habui- 18
sti; & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc
verè dixisti. * Dicit ei mulier: Domine, 19
video quia Propheta es tu. * Patres nostri in 20
† Deu. 12. a. 5. monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, † quia
Ierosolymis est locus, vbi adorare oportet. * 21
Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi quia venit
hora, quando neque in monte hoc, neque in
† 4. Reg. 17. g. 41. Ierosolymis adorabitis Patrem. * † Vos ado- 22
ratis quod nescitis: nos adoramus quod sci-
mus, quia salus ex Iudæis est. * Sed venit ho- 23
ra, & nunc est, quando veri adoratores ado- D
rabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam
† 2. Cor. 3. d. 17. & Pater tales quærit, qui adorent eum. * † 24
Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum,
in spiritu & veritate oportet adorare. * Dicit 25
ei Mulier: Scio quia Messias venit (qui dici-
tur Christus) cùm ergo venerit ille, nobis
annuntiabit omnia. * Dicit ei Iesus: Ego 26
sum, qui loquor tecum. * Et continuò ve- 27
nerunt discipuli eius: & mirabantur quia
cum muliere loquebatur. Nemo tamen di-
xit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?
* Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit 28
in ciuitatem, & dicit illis hominibus: * Ve- 29
nite, & videte hominem, qui dixit mihi om-
nia quæcumque feci: numquid ipse est Chri-
stus? * Exierunt ergo de ciuitate, & venie- 30
bant ad eum. * Intereà rogabant eum disci- 31
puli, dicentes: Rabbi, manduca. * Ille au- 32
tem dicit eis; Ego cibum habeo manduca-
re, quem vos nescitis. * Dicebant ergo disci- 33
puli ad inuicem: Numquid aliquis attulit ei E
manducare? * Dicit eis Iesus: Meus cibus 34
est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me,
vt perficiam opus eius. * Nonne vos dicitis, 35
quod adhuc quatuor menses sunt, & messis
venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos ve-
† Matt. 9. d. 37. stros, & videte regiones, † quia albæ sunt
iam ad messem. * Et qui metit, mercedem 36
Luc. 10. a. 2. accipit, & congregat fructum in vitam æter-
nam: vt, & qui seminat simul gaudeat, & qui
metit. * In hoc enim est verbum verum: quia 37
alius est qui seminat, & alius est qui metit.
* Ego misi vos metere quod vos non labora- 38
stis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum
introistis. * Ex ciuitate autem illa multi cre- 39
diderunt in eum Samaritanorum, propter
verbum mulieris testimonium perhibentis.
Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.
40 * Cùm venissent ergo ad illum Samaritani,
F rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit ibi
41 duos dies. * Et multò plures crediderunt in
42 eum propter sermonem eius. * Et mulieri
dicebant: Quia iam non propter tuam lo-
quelam credimus: ipsi enim audiuimus, &
43 scimus, quia hic est verè Saluator mundi. *
Post duos autem dies exiit inde: & abiit in
44 Galilæam. * † Ipse enim Iesus testimonium † Matth. 13. g. 57.
perhibuit, quia Propheta in sua patria ho- Mar. 6. a. 4.
45 norem non habet. * † Cùm ergo venisset in Luc. 4. d. 24.
Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm † Matth. 4. b. 12.
omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in Mar. 1. b. 14.
die festo: & ipsi enim venerant ad diem fe- Luc 4. b. 14.
46 stum. * Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, † Sup. 2. b. 9.
† vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam re-
gulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum.
47 * Hic cùm audisset quia Iesus adueniret à Iu-
dæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat
eum vt descenderet, & sanaret filium eius:
48 incipiebat enim mori. * Dixit ergo Iesus ad
eum: Nisi signa & prodigia videritis, non cre-
49 ditis. * Dicit ad eum regulus: Domine, des-
50 cende priùs quàm moriatur filius meus. * Di-
cit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit
homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat.
51 * Iam autem eo descendente, serui occur-
rerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia fi-
52 lius eius viueret. * Interrogabat ergo horam
ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixerunt ei:
Quia heri hora septima reliquit eum febris.
53 * Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in
qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit: & credi-
54 dit ipse, & domus eius tota. * Hoc iterùm se-
cundum signum fecit Iesus, cùm venisset à
Iudæa in Galilæam.

CAPVT V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat, iubet sabbato tollere grabatum; & Iudæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque viuificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Ioannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse, testimonium perhibent.

1 POst hæc erat dies festus Iudæorum, & Leu. 23. a. 5.
2 ascendit Iesus Ierosolymam. * Est au- Deut. 16. a. 1.
A tem Ierosolymis Probatica piscina, quæ co-
gnominatur Hebraicè Bethsaida, quinque
3 porticus habens. * In his iacebat multitudo
magna languentium, cæcorum, claudorum,
4 aridorum, expectantium aquæ motum. * An-
gelus autem Domini descendebat secundùm
tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et
qui prior descendisset in piscinam post mo-
tionem aquæ, sanus fiebat à quacumque de-
5 tinebatur infirmitate. * Erat autem quidam
homo ibi, triginta & octo annos habens in
6 infirmitate sua. * Hunc cùm vidisset Iesus
B iacentem, & cognouisset quia iam multum
tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?
7 * Respondit ei languidus: Domine homi-
nem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua,
mittat

mittat me in piscinam: dum venio enim ego,
alius ante me descendit.* Dicit ei Iesus: Sur- 8
ge,tolle grabatum tuum, & ambula. * Et sta- 9
tim sanus factus est homo ille:& sustulit gra-
batum suum, & ambulabat. Erat autem sab-
batum in die illo. * Dicebant ergo Iudæi illi 10
qui sanatus fuerat. † Sabbatum est, non licet
tibi tollere grabatum tuum. * Respondit eis: 11
Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle
grabatum tuum, & ambula. * Interrogaue- 12
runt ergo eum: Quis est ille homo, qui di-
xit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?
* Is autem, qui sanus fuerat effectus, nescie- 13
bat quis esset. Iesus enim declinauit à turba
constituta in loco. * Posteà inuenit eum Ie- 14
sus in templo,& dixit illi: Ecce sanus factus es: C
iam noli peccare,ne deteriùs tibi aliquid con-
tingat. * Abiit ille homo, & nuntiauit Iudæis: 15
quia Iesus esset, qui fecit eum sanum. * Pro- 16
pterea persequebantur Iudæi Iesum,quia hæc
faciebat in sabbato. * Iesus autem respondit 17
eis? Pater meus vsque modo operatur,& ego
operor. * Propterea ergo magis quærebant 18
eum Iudæi interficere: quia non solùm sol-
uebat sabbatum, sed & Patrem suum dice-
bat Deum,æqualem se faciens Deo. Respon-
dit itaque Iesus, & dixit eis: * Amen, amen 19
dico vobis: non potest Filius à se facere quid-
quam, nisi quod viderit Patrem facientem:
quæcumque enim ille fecerit: hæc & Filius
similiter facit. * Pater enim diligit Filium, & 20
omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & ma D
iora bis demonstrabit ei opera, vt vos mire-
mini. * Sicut enim Pater suscitat mortuos, 21
& viuificat: sic & Filius, quos vult, viuifi-
cat. * Neque enim Pater iudicat quemquam: 22
sed omne iudicium dedit Filio, * vt omnes 23
honorificent Filium, sicut honorificant Pa-
trem: qui non honorificat Filium, non ho-
norificat Patrem, qui misit illum. * Amen, 24
amen dico vobis, quia qui verbum meum
audit, & credit ei qui misit me; habet vitam
æternam, & in iudicium non venit, sed tran-
siit à morte in vitam. * Amen, amen dico 25
vobis, quia venit hora, & nunc est, quan-
do mortui audient vocem Filij Dei: & qui
audierint, viuent: * Sicut enim Pater habet 26
vitam in semetipso: sic dedit & Filio habe- E
re vitam in semetipso * & potestatem dedit 27
ei iudicium facere, quia Filius hominis est. * 28
Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua
omnes qui in monumentis sunt, audient vo-
cem Filij Dei: * † & procedent qui bona 29
fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò
mala egerunt in resurrectionem iudicij. * Non 30
possum ego à me ipso facere quidquam. Sicut
audio, iudico: & iudicium meum iustum
est: quia non quæro voluntatem meam, sed
voluntatem eius qui misit me. * Si ego testi- 31
monium perhibeo de me ipso, testimonium
meum nõ est verum. * † Alius est qui testimo- 32
nium perhibet de me: & scio quia verum est
testimonium, quod perhibet de me. * Vos mi- 33

† Exod. 20. b. 11. Ierem. 17. d. 24.

† Matth. 25. d. 46.

† Matt. 3. d. 17. Sup. 1. b. 15.

F sistis ad Ioannem: & testimonium perhibuit
34 veritati. * Ego autem non ab homine testi-
monium accipio: sed hæc dico vt vos salui
35 sitis. * Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos
autem voluistis ad horam exultare in luce
36 eius. * Ego autem habeo testimonium maius
Ioanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater
vt perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, te-
stimonium perhibent de me, quia pater misit
37 me: * & qui misit me Pater, † ipse testimoniũ
perhibuit de me: neque vocem eius vnquam
38 audistis, † neque speciem eius vidistis. * & ver-
bum eius non habetis in vobis manens: quia
39 quem misit ille, huic vos non creditis. * Scru-
G tamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vi-
tam æternam habere: & illæ sunt, quæ testi-
40 monium perhibent de me: * & non vultis
41 venire ad me vt vitam habeatis. * Claritatem
42 ab hominibus non accipio. * Sed cognoui
vos, quia dilectionem Dei non habetis in vo-
43 bis. * Ego veni in nomine Patris mei, & non
accipitis me: si alius venerit in nomine suo,
44 illum accipietis. * Quomodo vos potestis cre-
dere, qui gloriam ab inuicem accipitis: &
gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?
45 * Nolite putare quia ego accusaturus sim vos
apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in
46 quo vos speratis. * Si enim crederetis Moysi,
crederetis forsitan & mihi: † de me enim
47 ille scripsit. * Si autem illius litteris non cre-
ditis, quomodo verbis meis credetis.

† Matt. 3. d. 17. 17. a. 5. † Deut. 4. b. 12.

† Gen. 3. c. 15. 22. d. 18. 49. b. 10 Deut. 18. c. 15.

CAPVT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quodque ipse sit panis vitæ, & caro eius cibus quem oporteat manducare, sanguisque eius potus quem oporteat bibere: quidam discipuli offensi eius sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent; quorum tamen vnum dicit esse diabolum.

1 POst hæc abiit Iesus trans mare Galilææ,
2 quod est Tiberiadis: * & sequebatur
A eum multitudo magna, quia videbant signa,
quæ faciebat super his qui infirmabantur.
3 * Subiit ergo in montem Iesus: & ibi sede-
4 bat cum discipulis suis. * Erat autem proxi-
5 mum Pascha, dies festus Iudæorum. * Cùm
subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia
multitudo maxima venit ad eum, dixit ad
Philippum: Vnde ememus panes, vt mandu-
6 cent hi? * Hoc autem dicebat tentans eum:
7 ipse enim sciebat quid esset facturus. * Res-
pondit ei Philippus: Ducentorum denario-
rum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque
8 modicum quid accipiat. * Dicit ei vnus ex
discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:
9 * Est puer vnus hic, qui habet quinque panes
hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt
10 inter tantos? * Dixit ergo Iesus: Facite ho-
mines discumbere. Erat autem fœnum mul-
tum in loco. Discubuerunt ergo viri numero

Matth. 14. b. 13. Mar. 6. d. 32. Luc. 9. a. 10.

quasi quinque millia. * Accepit ergo Iesus 11
panes: & cùm gratias egisset, distribuit dis-
cumbentibus: similiter & ex piscibus quan-
tum volebant. * Vt autem impleti sunt, di- 12
xit discipulis suis: Colligite quæ superaue-
runt fragmenta, ne pereant. * Collegerunt 13
ergo, & impleuerunt duodecim cophinos
fragmentorum, ex quinque panibus hordea-
ceis, quæ superfuerunt his qui manducaue-
rant.* Illi ergo homines cùm vidissent quòd 14
Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est
verè propheta, qui venturus est in mundum.
* Iesus ergo cùm cognouisset, quia ventu- 15
ri essent vt raperent eum, & facerent eum
† Matth. 14. c. 23. Mar. 6. f. 46.
regem, † fugit iterùm in montem ipse so-
lus. * Vt autem serò factum est, descende- 16
runt discipuli eius ad mare. * Et cùm ascen- 17
dissent nauim, venerunt trans mare in Ca-
pharnaum: & tenebræ iam factæ erant & non
venerat ad eos Iesus. * Mare autem, vento 18
magno flante, exurgebat. * Cùm remigassent 19
ergo quasi stadia viginti quinque aut trigin- C
ta, vident Iesum ambulantem supra mare, &
proximum naui fieri, & timuerunt. * Ille au- 20
tem dicit eis: Ego sum, nolite timere.* Volue- 21
runt ergo accipere eum in nauim: & statim
nauis fuit ad terram, in quam ibant. * Al- 22
tera die, turba quæ stabat trans mare, vidit
quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, &
quia non introisset cum discipulis suis Iesus
in nauim, sed soli discipuli eius abiissent:
* aliæ verò superuenerunt naues à Tiberia- 23
de, iuxta locum vbi manducauerant panem,
gratias agente Domino. * Cùm ergo vidis- 24
set turba quia Iesus non esset ibi, neque dis-
cipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & ve-
nerunt Capharnaum quærentes Iesum. * Et 25
cùm inuenissent eum trans mare, dixerunt ei:
Rabbi, quando huc venisti?* Respondit eis Ie- 26
sus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæri-
tis me, non quia vidistis signa, sed quia man-
ducastis ex panibus, & saturati estis. * Ope- 27
ramini non cibum qui perit, sed qui perma- D
net in vitam æternam, quem Filius homi-
† Matth 3. d. 17. 17. a. 5. Sap. 1. d. 11. † 1. Ioan. 3. d. 23.
nis dabit vobis. † Hunc enim Pater signauit
Deus. * Dixerunt ergo ad eum: Quid facie- 28
mus vt operemur opera Dei? * Respondit Ie- 29
sus, & dixit eis: † Hoc est opus Dei, vt creda-
tis in eum quem misit ille. * Dixerunt ergo 30
ei: Quod ergo tu facis signum vt videamus,
& credamus tibi? quid operaris? * Patres no- 31
stri manducauerunt manna in deserto, sicut
† Exod 16. d. 14. Num. 11. b 7. Psal. 77. c. 14. Sap. 16. e. 20.
scriptum est: † Panem de cœlo dedit eis man-
ducare. * Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen
dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem 32
de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem
de cœlo verum. * Panis enim Dei est, qui 33
de cœlo descendit, & dat vitam mundo.* Di- 34
xerunt ergo ad eum: Domine, semper da no-
bis panem hunc.* Dixit autem eis Iesus: Ego 35
† Ecc. 24. e 29.
sum panis vitæ: † qui venit ad me, non esuriet:
& qui credit in me, non sitiet vmquam. * Sed 36
dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37 * Omne, quod dat mihi Pater, ad me ve-
niet: & eum, qui venit ad me, non eiiciam fo-
38 ras:* quia descendi de cœlo, non vt faciam vo-
luntatem meam, sed voluntatem eius, qui
39 misit me. * Hæc est autem voluntas eius, qui
E misit me, Patris: vt omne, quod dedit mihi,
non perdam ex eo, sed resuscitem illud in
40 nouissimo die. * Hæc est autem voluntas Pa-
tris mei, qui misit me, vt omnis, qui videt Fi-
lium, & credit in eum, habeat vitam æternam,
41 & ego resuscitabo eum in nouissimo die. *
Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixis-
set: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descen-
42 di,* & dicebant: † Nónne hic est Iesus filius
† Matth. 13. g. 55. Marc. 6. a. 1.
Ioseph, cuius nos nouimus patrem, & matrem?
Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo des-
43 cendi? * Respondit ergo Iesus, & dixit eis:
44 Nolite murmurare in inuicem:* nemo potest
venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxe-
rit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo
45 die.* Est scriptum in Prophetis: † Et erunt
† Isai. 54. f. 13.
omnes dociles Dei. Omnis, qui audiuit à
46 Patre, & didicit, venit ad me. * Non quia Pa-
F trem vidit quisquam, † nisi is, qui est à Deo,
† Matth. 11. d. 27.
47 hic vidit Patrem. * Amen, amen dico vobis:
48 Qui credit in me, habet vitam æternam. *
49 Ego sum panis vitæ. * † Patres vestri mandu-
† Exod. 16. c. 15.
cauerunt manna in deserto, & mortui sunt.
Hic est panis de cœlo descendens: vt si quis
50 ex ipso manducauerit, non moriatur. * Ego
51 sum panis viuus, qui de cœlo descendi. * Si
quis manducauerit ex hoc pane, viuet in
æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea
52 est pro mundi vita. * Litigabant ergo Iudæi
ad inuicem, dicentes: Quomodo potest hic
nobis carnem suam dare ad manducandum?
53 * Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: nisi manducaueritis carnem Filij ho-
minis, & biberitis eius sanguinem, non ha-
54 bebitis vitam in vobis.* Qui manducat meam
carnem, & bibit meum sanguinem, habet
vitam æternam: & ego resuscitabo eum
55 in nouissimo die. * † Caro enim mea, ve-
† 1. Cor. 11 f. 27.
rè est cibus: & sanguis meus, verè est po-
56 tus. * qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, in me manet, & ego in
57 illo. * Sicut misit me viuens Pater, & ego
viuo propter Patrem: & qui manducat me,
58 & ipse viuet propter me. * Hic est panis, qui
de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt
patres vestri manna, & mortui sunt. Qui
manducat hunc panem, viuet in æternum.
59 * Hæc dixit in synagoga docens, in Caphar-
60 naum. * Multi ergo audientes ex discipulis
eius, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis
61 potest eum audire? * Sciens autem Iesus apud
G semetipsum, quia murmurarent de hoc dis-
cipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?
62 * Si ergo videritis Filium hominis ascenden-
63 tem vbi erat priùs? * Spiritus est, qui viuifi-
cat: caro non prodest quidquam. verba quæ
64 ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. *
Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt.
Sciebat

Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non
credentes, & quis traditurus esset eum. * Et 66
dicebat : Propterea dixi vobis, quia nemo
potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à
Patre meo. * Ex hoc multi discipulorum eius 67
abierunt retrò : & iam non cum illo ambu-
labant. * Dixit ergo Iesus ad duodecim: 68
Numquid & vos vultis abire ? * Respondit 69
ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem
† Mat. 16. c. 16. Mar. 8. c. 29. Luc. 9 b. 20. ibimus ? verba vitæ æternæ habes. * † & nos 70
credidimus & cognouimus, quia tu es Chri-
stus Filius Dei. * Respondit eis Iesus: Nonne 71
ego vos duodecim elegi : & ex vobis vnus
diabolus est ? * Dicebat autem Iudam Simo- 72
nis Iscariotem : hic enim erat traditurus eum,
cùm esset vnus ex duodecim.

CAPVT VII.

Ad Scenopegia festum quasi in occulto ascendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos, quod ipsum iniustè calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat, & de ipso turba variè loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita eius prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, malè audit à Pontificibus & Pharisæis.

POst hæc autem ambulabat Iesus in Ga- 1
lilæam, non enim volebat in Iudæam A
ambulare, quia quærebant eum Iudæi inter-
ficere. * Erat autem in proximo dies festus 2
† Leu. 23. f. 34. Iudæorum, † Scenopegia. * Dixerunt au- 3
tem ad eum fratres eius : Transi hinc, & va-
de in Iudæam, vt & discipuli tui videant ope-
ra tua, quæ facis. * Nemo quippe in occulto 4
quid facit, & quærit ipse in palàm esse : si
hæc facis, manifesta teipsum mundo. * Ne- 5
que enim fratres eius credebant in eum.
* Dicit ergo eis Iesus : Tempus meum non- 6
dum aduenit : tempus autem vestrum sem-
per est paratum. * Non potest mundus odis- 7
se vos : me autem odit : quia ego testimo-
nium perhibeo de illo, quòd opera eius mala
sunt. * Vos ascendite ad diem festum hunc, 8
ego autem non ascendo ad diem festum : B
quia meum tempus nondum impletum est.
* Hæc cùm dixisset, ipse mansit in Galilæa. 9
* Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc 10
& ipse ascendit ad diem festum non mani-
festè, sed quasi in occulto. * Iudæi ergo 11
quærebant eum in die festo, & dicebant:
Vbi est ille ? * Et murmur multum erat in 12
turba de eo. Quidam enim dicebant : Quia
bonus est. Alij autem dicebant : Non, sed se-
ducit turbas. * Nemo tamen palàm loque- 13
batur de illo, propter metum Iudæorum.
* Iam autem die festo mediante, ascendit Ie- 14
sus in templum, & docebat. * Et miraban- 15
tur Iudæi, dicentes : Quomodo hic litteras
scit, cùm non didicerit ? * Respondit eis Ie- 16
sus, & dixit : Mea doctrina non est mea, sed
eius, qui misit me. * Si quis voluerit volun- 17
tatem eius facere : cognoscet de doctrina, C
vtrùm ex Deo sit, an ego à meipso loquar.
18 * Qui à semetipso loquitur, gloriam pro-
priam quærit, qui autem quærit gloriam eius,
qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in
19 illo non est. * † Nonne Moyses dedit vobis † Exod. 24. a. 3.
legem : & nemo ex vobis facit legem ?
20 * † Quid me quæritis interficere ? Respon- † Sup. 5. c. 18.
dit turba, & dixit : Dæmonium habes : quis
21 te quærit interficere ? * Respondit Iesus, &
dixit eis : Vnum opus feci, & omnes mira-
22 mini. * Propterea † Moyses dedit vobis cir- † Leu. 12. a. 3.
cumcisionem : (non quia ex Moyse est, † sed † Gen. 17. b. 10.
ex patribus) & in sabbato circumciditis ho-
23 minem. * Si circumcisionem accipit homo
D in sabbato, vt non soluatur lex Moysi : mihi
indignamini quia totum hominem sanum
24 feci in sabbato ? * † Nolite iudicare secun- † Deut. 1. c. 16.
dùm faciem, sed iustum iudicium iudicate.
25 * Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis:
Nonne hic est, quem quærunt interficere ?
26 * Et ecce palàm loquitur : & nihil ei dicunt.
Numquid verè cognouerunt principes quia
27 hic est Christus ? * Sed hunc scimus vnde
sit : Christus autem cum venerit, nemo scit
28 vnde sit. * Clamabat ergo Iesus in templo
docens, & dicens: Et me scitis, & vnde sim
scitis : & à me ipso non veni, sed est verus,
29 qui misit me, quem vos nescitis. * Ego scio
eum : quia ab ipso sum, & ipse me misit.
30 * Quærebant ergo eum apprehendere : &
E nemo misit in illum manus, quia nondum
31 venerat hora eius. * De turba autem multi
crediderunt in eum, & dicebant: Christus
cùm venerit, numquid plura signa faciet
32 quàm quæ hic facit ? * Audierunt Pharisæi
turbam murmurantem de illo hæc : & mise-
runt Principes & Pharisæi ministros, vt ap-
33 prehenderent eum. * Dixit ergo eis Iesus:
Adhuc modicum tempus vobiscum sum : &
34 vado ad eum qui me misit. * † Quæretis me, † Inf. 13. d. 33.
& non inuenietis : & vbi ego sum, vos non
35 potestis venire. * Dixerunt ergo Iudæi ad se-
metipsos : Quò hic iturus est, quia non in-
ueniemus eum ? numquid in dispersionem
Gentium iturus est, & docturus Gentes ?
36 * Quis est hic sermo, quem dixit : Quæretis
F me, & non inuenietis : & vbi sum ego, vos
37 non potestis venire ? * In nouissimo autem
† die magno festiuitatis, stabat Iesus, & cla- † Leu. 23. f. 27.
mabat, dicens : Si quis sitit, veniat ad me, &
38 bibat. * † Qui credit in me, sicut dicit Scrip- † Deut. 18. c. 15. Ioel. 2. f. 28.
tura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
39 * Hoc autem dixit de Spiritu, quem accep- Act. 2. a. 17.
turi erant credentes in eum : nondum enim
erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat
40 glorificatus. * Ex illa ergo turba cum audis-
sent hos sermones eius, dicebant : Hic est
41 verè propheta. * Alij dicebant : Hic est
Christus. Quidam autem dicebant : Num-
42 quid à Galilæa venit Christus ? * † Nonne † Mich. 5. a. 2. Mat. 2. a. 6.
Scriptura dicit : Quia ex semine Dauid, & de
Bethlehem castello, vbi erat Dauid, venit
43 Christus ? * Dissensio itaque facta est in
44 turba propter eum. * Quidam autem ex
ipsis

ipſis volebant apprehendere eum : ſed ne- G
mo miſit ſuper eum manus. * Venerunt er- 45
go miniſtri ad Pontifices, & Phariſæos. Et
dixerunt eis illi : Quare non adduxiſtis il-
lum ? * Reſponderunt miniſtri : Numquam 46
ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. * Reſ- 47
ponderunt ergo eis Phariſæi : Numquid &
vos ſeducti eſtis ? * Numquid ex principibus 48
aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis ?
* ſed turba hæc, quæ non nouit legem, male- 49
† Sup. 3. a. 2. dicti ſunt. * Dixit Nicodemus ad eos, † ille 50
qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ip-
ſis : * Numquid lex noſtra iudicat hominem, 51
† Deut. 1. b. 8. 19. d. 25. niſi priùs audierit ab ipſo, † & cognouerit
quid faciat ? * Reſponderunt, & dixerunt ei: 52
Numquid & tu Galilæus es ? Scrutare Scrip-
turas, & vide quia à Galilæa propheta non
ſurgit. * Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in do- 53
mum ſuam.

CAPVT VIII.

Mulierem in adulterio deprehenſam, ſcribens in terra abſoluit ab accuſatoribus : dicit ſe lucem mundi, & Phariſæos in peccato ſuo morituros : qui etiam vere ſint eius diſcipuli, quiue ſerui aut liberi : dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, ſed ex patre diabolo eſſe, qui veritatem dicenti non crederent : blaſphemantibus dicit ſe dæmonium non habere, ſed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, ſe eſſe; volentibuſque eum lapidare, auferens ſui proſpectum exit de templo.

IEſus autem perrexit in montem Oliueti : 1
* & diluculò iterum venit in templum, 2
& omnis populus venit ad eum, & ſedens A
docebat eos. * Adducunt autem Scribæ, & 3
Phariſæi, mulierem in adulterio deprehen-
ſam : & ſtatuerunt eam in medio, * & dixe- 4
runt ei: Magiſter, hæc mulier modo deprehen-
† Leu. 20. b. 10. ſa eſt in adulterio. * † In lege autem Moy- 5
ſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu
ergo quid dicis ? * Hoc autem dicebant ten- 6
tantes eum, vt poſſent accuſare eum. Ieſus
autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribe-
bat in terra. * Cùm ergo perſeuerarent in- 7
† Deut. 17. b. 7. terrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: † Qui
ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam la-
pidem mittat. * Et iterùm ſe inclinans, ſcri- 8
bebat in terra. * Audientes autem vnus poſt 9
vnum exibant, incipientes à ſenioribus : &
remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.
* Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei : Mulier, 10
vbi ſunt, qui te accuſabant ? nemo te con-
demnauit ? * Quæ dixit : Nemo, Domine. 11
Dixit autem Ieſus : Nec ego te condemna- B
bo : Vade, & iam ampliùs noli peccare. * Ite- 12
† 1. Ioan. 1. b. 5. rum ergo locutus eſt eis Ieſus, dicens: † Ego
ſum lux mundi : qui ſequitur me, non ambu-
lat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. * Di- 13
xerunt ergo ei Phariſæi : Tu de te ipſo teſti-
monium perhibes : teſtimonium tuum non
eſt verum. * Reſpondit Ieſus, & dixit eis: 14
Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo,
verum eſt teſtimonium meum : quia ſcio vn-
de veni, & quo vado : vos autem neſcitis vn-
15 de venio, aut quo vado. * Vos ſecundùm
carnem iudicatis ; ego non iudico quem-
16 quam : * & ſi iudico ego, iudicium meum
verum eſt, quia ſolus non ſum : ſed ego, &
17 qui miſit me, Pater. * Et in lege veſtra ſcrip-
tum eſt, † quia duorum hominum teſtimo- † Deut 17. b. 6. 19 d. 15. Mat. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. 1. Heb. 10. e. 28.
18 nium verum eſt. * Ego ſum, qui teſtimo-
nium perhibeo de me ipſo : & teſtimonium
19 perhibet de me, qui miſit me Pater. * Dice-
bant ergo ei : Vbi eſt Pater tuus ? Reſpon-
dit Ieſus : Neque me ſcitis, neque Patrem
meum : ſi me ſciretis, forſitan & Patrem
20 meum ſciretis. * Hæc verba locutus eſt Ie-
C ſus in gazophylacio, docens in templo : &
nemo apprehendit eum, quia necdum vene-
21 rat hora eius. * Dixit ergo iterum eis Ieſus:
Ego vado, & quæretis me, & in peccato ve-
ſtro moriemini. Quo ego vado, vos non po-
22 teſtis venire. * Dicebant ergo Iudæi : Num-
quid interficiet ſemetipſum, quia dixit : Quo
23 ego vado, vos non poteſtis venire ? * Et di-
cebat eis : Vos de deorſum eſtis, ego de ſu-
pernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego
24 non ſum de hoc mundo. * Dixi ergo vobis,
quia moriemini in peccatis veſtris : ſi enim
non credideritis quia ego ſum, moriemini in
25 peccato veſtro. * Dicebant ergo ei : Tu quis
es ? Dixit eis Ieſus : Principium, qui & lo-
26 quor vobis. * Multa habeo de vobis loqui,
& iudicare, ſed qui me miſit, † verax eſt : &
ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. † Rom. 3. a. 4.
27 * Et non cognouerunt quia Patrem eius di-
28 cebat Deum. * Dixit ergo eis Ieſus : Cùm
exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſ-
cetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil,
29 ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor : * &
D qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me
ſolum : quia ego, quæ placita ſunt ei, facio
30 ſemper. * Hæc illo loquente, multi credide-
31 runt in eum. * Dicebat ergo Ieſus ad eos,
qui crediderunt ei, Iudæos : Si vos manſeri-
tis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eri-
32 tis : * & cognoſcetis veritatem, & veritas li-
33 berabit vos. * Reſponderunt ei : Semen
Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vm-
quam : quomodo tu dicis : Liberi eritis ?
34 * Reſpondit eis Ieſus : Amen, amen dico
vobis : † quia omnis qui facit peccatum, † Rom. 6. c. 13. 16. 2. Pet. d. 19.
35 ſeruus eſt peccati. * Seruus autem non ma-
net in domo in æternum : filius autem ma-
36 net in æternum. * ſi ergo vos filius liberaue-
37 rit, verè liberi eritis. * Scio quia filij Abra-
E hæ eſtis : ſed quæritis me interficere, quia
38 ſermo meus non capit in vobis. * Ego quod
vidi apud Patrem meum, loquor : & vos
quæ vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.
39 * Reſponderunt, & dixerunt ei : Pater no-
ſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus : Si filij
40 Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. * Nunc
autem quæritis me interficere, hominem,
qui veritatem vobis locutus ſum, quam au-
diui

diui à Deo: hoc Abraham non fecit. * Vos 41
facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque
ei: Nos ex fornicatione non sumus nati:
vnum patrem habemus Deum. * Dixit er- 42
go eis Iesus: Si Deus pater vester esset, dili-
geretis vtique me. ego enim ex Deo proces-
si, & veni: neque enim à me ipso veni, sed
ille me misit. * Quare loquelam meam non 43
cognoscitis? Quia non potestis audire ser-
† 1.Ioan.3. A.4. monem meum. * † Vos ex patre diabolo 44
estis: & desideria patris vestri vultis facere.
ille homicida erat ab initio, & in veritate F
non stetit: quia non est veritas in eo. cùm
loquitur mendacium, ex propriis loquitur,
quia mendax est, & pater eius. * Ego autem 45
si veritatem dico, non creditis mihi. * Quis 46
ex vobis arguet me de peccato? Si verita-
tem dico vobis, quare non creditis mihi?
† 1.Ioan. 4.b.6. * † Qui ex Deo est, verba Dei audit. Prop- 47
tereà vos non auditis, quia ex Deo non
estis. * Responderunt ergo Iudæi, & dixe- 48
runt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Sa-
maritanus es tu, & dæmonium habes? * Res- 49
pondit Iesus: Ego dæmonium non habeo:
sed honorifico Patrem meum, & vos inho-
norastis me. * Ego autem non quæro glo- 50
riam meam: est qui quærat, & iudicet. * Amen, 51
amen dico vobis: si quis sermonem meum
seruauerit, mortem non videbit in æternum.
* Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus 52
quia dæmonium habes. Abraham mortuus G
est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermo-
nem meum seruauerit, non gustabit mor-
tem in æternum. * Numquid tu major es 53
patre nostro Abraham, qui mortuus est? &
Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum fa-
cis? * Respondit Iesus: Si ego glorifico me 54
ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus,
qui glorificat me, quem vos dicitis quia
Deus vester est, * & non cognouistis eum: 55
ego autem noui eum: Et si dixero quia non
scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed
scio eum, & sermonem eius seruo. * Abra- 56
ham pater vester exultauit vt videret diem
meum: vidit, & gauisus est. * Dixerunt er- 57
go Iudæi ad eum: Quinquaginta annos
nondum habes, & Abraham vidisti? * Dixit 58
eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam
Abraham fieret, ego sum. * Tulerunt ergo 59
lapides, vt iacerent in eum: Iesus autem abs-
condit se, & exiuit de templo.

CAPVT IX.

Cæcum à natiuitate sabbato illuminat; cuius miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere: & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam eycitur; sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

ET præteriens Iesus vidit hominem cæ- 1
cum à natiuitate: * & interrogauerunt 2
eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, A
hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?
3 * Respondit Iesus: Neque hic peccauit, ne-
que parentes eius: sed vt manifestentur ope-
4 ra Dei in illo. * Me oportet operari opera
eius, qui misit me, donec dies est: venit nox,
5 quando nemo potest operari. * quamdiu sum
6 in mundo, lux sum mundi. * Hæc cùm di-
xisset, expuit in terram, & fecit lutum ex
7 sputo, & liniuit lutum super oculos eius, * &
B dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë (quod
interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lauit, &
8 venit videns. * Itaque vicini, & qui vide-
rant eum priùs quia mendicus erat, dicebant:
Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat?
9 Alij dicebant, Quia hic est. * Alij autem: Ne-
quaquam, sed similis est ei. Ille verò dice-
10 bat: Quia ego sum. * Dicebant ergo ei:
11 Quomodo aperti sunt tibi oculi? * Respon-
dit: Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit:
& vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade
ad natatoria Siloë, & laua. Et abij, laui, &
12 video. * Et dixerunt ei: Vbi est ille? Ait:
13 Nescio. * Adducunt eum ad Pharisæos, qui
14 cæcus fuerat. * Erat autem sabbatum, quan-
do lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius.
15 * Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi
C quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lu-
tum mihi posuit super oculos, & laui, & vi-
16 deo. * Dicebant ergo ex Pharisæis quidam:
Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non
custodit. Alij autem dicebant: Quomodo
potest homo peccator hæc signa facere? Et
17 schisma erat inter eos. * Dicunt ergo cæco
iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit
oculos tuos? Ille autem dixit: quia prophe-
18 ta est. * Non crediderunt ergo Iudæi de illo,
quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaue-
19 runt parentes eius qui viderat: * & interro-
D gauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester,
quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quo-
20 modo ergo nunc videt? * Responderunt eis
parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic
est filius noster, & quia cæcus natus est:
21 * quomodo autem nunc videat, nescimus:
aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus:
ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de
22 se loquatur. * Hæc dixerunt parentes eius,
E quoniam timebant Iudæos: iam enim conspi-
rauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur
esse Christum, extra synagogam fieret.
23 * Propterea parentes eius dixerunt: Quia
24 ætatem habet, ipsum interrogate. * Vocaue-
runt ergo rursum hominem, qui fuerat cæ-
cus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. nos
25 scimus quia hic homo peccator est. * Dixit
ergo eis ille: Si peccator est nescio: vnum
scio, quia cæcus cùm essem, modo video.
26 * Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quo-
27 modo aperuit tibi oculos? * Respondit eis:
Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vul-
tis audire? numquid & vos vultis discipuli
28 eius fieri? * Maledixerunt ergo ei, & dixe-
F runt: Tu discipulus illius sis: nos autem
29 Moysi discipuli sumus. * Nos scimus quia
Moysi

Moysi locutus est Deus: hunc autem nesci-
mus vnde sit. * Respondit ille homo, & di- 30
xit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos
nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos.* sci- 31
mus autem quia peccatores Deus non audit:
sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius
facit, hunc exaudit. * A sæculo non est au- 32
ditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.
* Nisi esset hic à Deo, non poterat facere 33
quidquam. * Responderunt, & dixerunt 34
ei: In peccatis natus es totus, & tu doces
nos? Et eiecerunt eum foras. * Audiuit Iesus 35
quia eiecerunt eum foras: & cùm inuenisset G
eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?
* Respondit ille, & dixit: Quis est, Domi- 36
ne, vt credam in eum? * Et dixit ei Iesus: 37
Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse
est. * At ille ait: Credo Domine. Et pro- 38
cidens adorauit eum. * Et dixit Iesus: In 39
iudicium ego in hunc mundum veni: vt
qui non vident videant, & qui vident cæ-
ci fiant. * Et audierunt quidam ex Pharisæis, 40
qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Num-
quid & nos cæci sumus? * Dixit eis Iesus: 41
Si cæci essetis, non haberetis peccatum,
nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum
vestrum manet.

CAPVT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ouium & bonum pastorem, qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam suam ponit, vt iterùm sumat eam: Iudæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat vnum esse cum Patre, & Filium Dei; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

AMen, amen dico vobis: qui non in- 1
trat per ostium in ouile ouium, sed as- A
cendit aliunde, ille fur est, & latro. * Qui 2
autem intrat per ostium, pastor est ouium.
* Huic ostiarius aperit, & oues vocem au- 3
diunt, & proprias oues vocat nominatim, &
educit eas. * Et cùm proprias oues emiserit, 4
ante eas vadit: & oues illum sequuntur,
quia sciunt vocem eius. * Alienum autem 5
non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non
nouerunt vocem alienorum. * Hoc pro- 6
uerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cog- B
nouerunt quid loqueretur eis. * Dixit ergo 7
eis iterùm Iesus: Amen, amen dico vobis,
quia ego sum ostium ouium. * Omnes quot- 8
quot venerunt, fures sunt, & latrones, & non
audierunt eos oues. * Ego sum ostium. Per 9
me si quis introierit, saluabitur: & ingredie-
tur, & egredietur, & pascua inueniet. * Fur 10
non venit nisi vt furetur, & mactet, & per-
dat. Ego veni vt vitam habeant, & abun-
dantiùs habeant. * Ego sum pastor bonus. 11
† Isa.40. c.11. † Bonus pastor animam suam dat pro ouibus
Ezec.34. f.23.37. g.24. suis. * Mercenarius autem, & qui non est 12
pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lu-
pum venientem, & dimittit oues, & fugit:

C & lupus rapit, & dispergit oues: * merce-
13 narius autem fugit, quia mercenarius est,
14 & non pertinet ad eum de ouibus. * Ego
sum pastor bonus: & cognosco meas, & cog-
15 noscunt me meæ. * † Sicut nouit me Pater, † Mat.11. d.27.
& ego cognosco Patrem: & animam meam Luc 10. d.22.
16 pono pro ouibus meis. * Et alias oues ha-
D beo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas opor-
tet me adducere, & vocem meam audient,
17 & fiet vnum ouile, & vnus pastor. * Propte-
reà me diligit Pater: † quia ego pono ani- † Isa.53. c.7.
18 mam meam, vt iterum sumam eam. * Nemo
tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso,
& potestatem habeo ponendi eam: & po-
testatem habeo iterum sumendi eam: Hoc
19 mandatum accepi à Patre meo. * Dissensio
iterum facta est inter Iudæos propter ser-
20 mones hos. * Dicebant autem multi ex ip-
sis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum
21 auditis? * Alij dicebant: Hæc verba non
sunt dæmonium habentis: numquid dæ-
monium potest cæcorum oculos aperire?
22 * † Facta sunt autem Encænia in Ierosoly- † 1.Mac. 4.g.56.59.
23 mis: & hiems erat. * Et ambulabat Iesus in
24 templo, in porticu Salomonis. * Circumde-
E derunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quo-
usque animam nostram tollis? si tu es Chri-
25 stus, dic nobis palam. * Respondit eis Ie-
sus: Loquor vobis, & non creditis: opera,
quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc te-
26 stimonium perhibent de me: * sed vos non
27 creditis, quia non estis ex ouibus meis. * Oues
meæ vocem meam audiunt: & ego cognos-
28 co eas, & sequuntur me: * & ego vitam
æternam do eis: & non peribunt in æter-
num, & non rapiet eas quisquam de manu
29 mea. * Pater meus quod dedit mihi, maius
F omnibus est: & nemo potest rapere de ma-
30 nu Patris mei. * Ego & Pater vnum sumus.
31 * Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapida-
32 rent eum. * Respondit eis Iesus: Multa bo-
na opera ostendi vobis ex Patre meo, prop-
33 ter quod eorum opus me lapidatis? * Res-
ponderunt ei Iudæi: De bono opere non la-
pidamus te, sed de blasphemia: & quia tu
34 homo cum sis, facis teipsum Deum. * Res-
pondit eis Iesus: Nonne scriptum est in le-
35 ge vestra: † quia Ego dixi, dij estis? * Si il- † Ps.81. b.6.
los dixit deos, ad quos sermo Dei factus est,
36 & non potest solui Scriptura: * quem Pater
G sanctificauit, & misit in mundum, vos di-
citis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius
37 Dei sum? * Si non facio opera Patris mei,
38 nolite credere mihi. * Si autem facio: & si
mihi non vultis credere, operibus credite,
vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me
39 est, & ego in Patre. * Quærebant ergo eum
apprehendere: & exiuit de manibus eorum.
40 * Et abiit iterum trans Iordanem, in eum
locum, vbi erat Ioannes baptizans primum:
41 & mansit illic. * Et multi venerunt ad eum,
& dicebant: Quia Ioannes quidem signum
42 fecit nullum. * Omnia autem quæcum-
que

que dixit Ioannes de hoc vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPVT XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in ciuitatem Ephrem.

ERat autem quidam languens Lazarus 1
à Bethania, de castello Mariæ, & Mar- A
thæ sororis eius. * (Maria autem erat, † quæ 2
vnxit Dominum vnguento, & extersit pe-
des eius capillis suis: cuius frater Lazarus
infirmabatur.) * Miserunt ergo sorores eius 3
ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas
infirmatur. * Audiens autem Iesus dixit eis: 4
Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro
gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per
eam. * Diligebat autem Iesus Martham, & 5
sororem eius Mariam, & Lazarum. * Vt 6
ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem
mansit in eodem loco duobus diebus. * dein- 7
de post hæc dixit discipulis suis: Eamus in
Iudæam iterum. * Dicunt ei discipuli: Rab- 8
bi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & ite-
rùm vadis illuc? * Respondit Iesus: Non- 9
ne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambu- B
lauerit in die, non offendit, quia lucem hu-
ius mundi videt: * si autem ambulauerit in 10
nocte, offendit, quia lux non est in eo.
* Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus 11
amicus noster dormit: sed vado vt à somno
excitem eum. * Dixerunt ergo discipuli eius: 12
Domine, si dormit, saluus erit. * Dixerat au- 13
tem Iesus de morte eius: illi autem putaue-
runt quia de dormitione somni diceret.
* Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè: La- 14
zarus mortuus est: * & gaudeo propter vos, 15
vt credatis, quoniam non eram ibi. sed ea-
mus ad eum. * Dixit ergo Thomas, qui di- 16
citur Didymus, ad condiscipulos: Eamus &
nos, vt moriamur cum eo. * Venit itaque 17
Iesus: & inuenit eum quatuor dies iam in C
monumento habentem. *(Erat autem Betha- 18
nia iuxta Ierosolymam quasi stadiis quin-
decim.) * Multi autem ex Iudæis venerant 19
ad Martham & Mariam, vt consolarentur
eas de fratre suo. * Martha ergo vt audiuit 20
quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem
domi sedebat. * Dixit ergo Martha ad Ie- 21
sum: Domine, si fuisses hic, frater meus
non fuisset mortuus: * Sed & nunc scio, quia 22
quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi
Deus. * Dicit illi Iesus: Resurget frater 23
tuus. * Dicit ei Martha: Scio quia resur- 24
get † in resurrectione in nouissimo die. * Di- 25
xit ei Iesus: Ego sum resurrectio, & vita:
† qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit,
viuet: * & omnis, qui viuit, & credit in 26

† Mat. 26. a. 7. Luc. 7. f. 37. Inf. 12. a. 3.

† Luc. 14. c. 14. Sup. 5. e. 29. † Sup. 6. e. 40.

me, non morietur in æternum. Credis hoc?
27 * Ait illi: Vtique Domine, ego credidi,
D quia tu es Christus filius Dei viui, qui in
28 hunc mundum venisti. * Et cùm hæc di-
xisset, abiit, & vocauit Mariam sororem suam
silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.
29 * Illa vt audiuit, surgit citò, & venit ad
30 eum: * nondum enim venerat Iesus in ca-
stellum: sed erat adhuc in illo loco, vbi oc-
31 currerat ei Martha. * Iudæi ergo, qui erant
cum ea in domo, & consolabantur eam, cùm
vidissent Mariam quia citò surrexit, & exiit,
secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad mo-
32 numentum, vt ploret ibi. * Maria ergo, cùm
venisset vbi erat Iesus, videns eum, cecidit
ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses
33 hic, non esset mortuus frater meus. * Iesus
E ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos
qui venerant cum ea, plorantes, infremuit
34 spiritu, & turbauit seipsum, * & dixit: Vbi
posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, &
35 vide. * Et lacrymatus est Iesus. * Dixerunt
36 ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.
37 * Quidam autem ex ipsis dixerunt: † Non
poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, fa-
38 cere vt hic non moreretur? * Iesus ergo rur-
sum fremens in semetipso, venit ad monu-
mentum. erat autem spelunca: & lapis su-
39 perpositus erat ei. * Ait Iesus: Tollite lapi-
dem. Dicit ei Martha, soror eius qui mor-
tuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatridua-
40 nus est enim. * Dicit ei Iesus: Nonne di-
xi tibi, quoniam si credideris, videbis glo-
41 riam Dei. * Tulerunt ergo lapidem: Iesus
autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater
42 gratias ago tibi quoniam audisti me. * ego
F sciebam quia semper me audis, sed propter
populum, qui circumstat, dixi: vt credant
43 quia tu me misisti. * Hæc cùm dixisset, voce
44 magna clamauit: Lazare veni foras. * Et sta-
tim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes
& manus institis, & facies illius sudario erat
ligata. Dixit ei Iesus: Soluite eum, & sinite
45 abire. * Multi ergo ex Iudæis, qui venerant
ad Mariam & Martham, & viderant quæ
46 fecit Iesus, crediderunt in eum. * Quidam
autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & di-
47 xerunt eis quæ fecit Iesus. * Collegerunt
ergo Pontifices & Pharisæi concilium, &
dicebant: Quid facimus, quia hic homo
48 multa signa facit? * Si dimittimus eum, sic
omnes credent in eum: & venient Roma-
ni, & tollent nostrum locum, & gentem.
49 * † Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine,
cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos
50 nescitis quidquam, * nec cogitatis quia ex-
pedit vobis vt vnus moriatur homo pro po-
51 pulo, & non tota gens pereat. * Hoc au-
G tem à semetipso non dixit: sed cùm esset
Pontifex anni illius, prophetauit, quod
52 Iesus moriturus erat pro gente, * & non
tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui
53 erant dispersi, congregaret in vnum. * Ab

† Sup. 9. a. 6.

† Inf. 18. c. 14.

illo ergo die cogitauerunt vt interficerent
eum. * Iesus ergo iam non in palàm ambula- 54
bat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta
desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephrem,
& ibi morabatur cum discipulis suis. * Pro- 55
ximum autem erat Pascha Iudæorum: & as-
cenderunt multi Ierosolymam de regione
ante Pascha, vt sanctificarent seipsos. * Quæ- 56
rebant ergo Iesum: & colloquebantur ad in-
uicem, in templo stantes: Quid putatis, quia
non venit ad diem festum? Dederant autem
Pontifices & Pharisæi mandatum, vt si quis
cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehen-
dant eum.

CAPVT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur, murmurante Iuda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Iesus asello vectus cum honore Ierusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti priùs mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps huius mundi foras eyciendus: de excæcatione Iudæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

Mat. 26. a 6. Mar. 14. a. 1. IEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Be- 1
thaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, A
quem suscitauit Iesus. * Fecerunt autem ei 2
cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus
verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.
* Maria ergo accepit libram vnguenti nardi 3
pistici, pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & ex-
tersit pedes eius capillis suis: & domus im-
pleta est ex odore vnguenti. * Dixit ergo 4
vnus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui
erat eum traditurus: * Quare hoc vnguen- 5
tum non væniit trecentis denariis, & datum
est egenis? * Dixit autem hoc, non quia de 6
egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat,
& loculos habens, ea quæ mittebantur, por-
tabat. * Dixit ergo Iesus: Sinite illam, vt in 7
diem sepulturæ meæ seruet illud. * Paupe- B
res enim semper habetis vobiscum: me au- 8
tem non semper habetis. * Cognouit er- 9
go turba multa ex Iudæis quia illic est: &
venerunt, non propter Iesum tantùm, sed
vt Lazarum viderent, quem suscitauit à mor-
tuis. * Cogitauerunt autem principes sacer- 10
dotum, vt & Lazarum interficerent: * quia 11
multi propter illum abibant ex Iudæis, &
credebant in Iesum. * In crastinum autem, 12
turba multa, quæ venerat ad diem festum,
cùm audissent quia venit Iesus Ierosolymam:
* acceperunt ramos palmarum, & processe- 13
runt obuiam ei, & clamabant: Hosanna,
benedictus, qui venit in nomine Domini,
† Zac. 9. b. 9. Rex Israël. * † Et inuenit Iesus asellum, & 14
Matt. 21. a 7. sedit super eum, sicut scriptum est: * Nòli 15
Mar. 11. a. 7. timere filia Sion: ecce rex tuus venit se-
Luc 19. f 35. dens super pullum asinæ. * Hæc non cogno- 16
uerunt discipuli eius primùm: sed quando
C glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt,
quia hæc erant scripta de eo, & hæc fece-
17 runt ei. * Testimonium ergo perhibebat
turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum
vocauit de monumento, & suscitauit eum à
18 mortuis. * Propterea & obuiam venit ei tur-
ba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.
19 * Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Vi-
detis quia nihil proficimus? ecce mundus
20 totus post eum abiit. * Erant autem qui-
dam Gentiles, ex his qui ascenderant vt ado-
21 rarent in die festo. * Hi ergo accesserunt
ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ,
& rogabant eum, dicentes: Domine, volu-
22 mus Iesum videre. * Venit Philippus, & di-
cit Andreæ: Andreas rursum & Philippus
23 dixerunt Iesu. * Iesus autem respondit eis,
dicens: Venit hora vt clarificetur Filius ho-
24 minis. * Amen, amen dico vobis, nisi gra-
D num frumenti cadens in terram, mortuum
25 fuerit; * ipsum solum manet. si autem mor-
tuum fuerit, multum fructum affert. † Qui † Mat. 10. d. 39. 16. d. 25.
amat animam suam, perdet eam: & qui
odit animam suam in hoc mundo, in vitam Mar. 8. d. 35.
26 æternam custodit eam. * Si quis mihi mini- Luc. 9. c. 24.
strat, me sequatur: & vbi sum ego, illic & 17 g 33.
minister meus erit. Si quis mihi ministra-
27 uerit, honorificabit eum Pater meus. * Nunc
anima mea turbata est. Et quid dicam? Pa-
ter, saluifica me ex hac hora. Sed propterea
28 veni in horam hanc. * Pater, clarifica no-
men tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et clari-
29 ficaui, & iterùm clarificabo. * Turba ergo quæ
stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse
factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus
30 est. * Respondit Iesus, & dixit: Non propter
31 me hæc vox venit, sed propter vos. * Nunc
iudicium est mundi: nunc princeps huius
32 mundi eijcietur foras. * Et ego si exaltatus
E fuero à terra, omnia traham ad meipsum.
33 * (hoc autem dicebat, significans qua mor-
34 te esset moriturus.) * Respondit ei turba:
Nos audiuimus † ex lege, quia Christus ma- † Ps. 109. b. 4. 116.
net in æternum: & quomodo tu dicis, a. 2.
Oportet exaltari Filium hominis? Quis est Isa. 40. b. 8.
35 iste Fillus hominis? * Dixit ergo eis Iesus: Ezec. 37. g 25.
Adhuc modicum, lumen in vobis est. Am-
bulate dum lucem habetis, vt non vos tene-
bræ comprehendant: & qui ambulat in te-
36 nebris, nescit quò vadat. * Dum lucem ha-
betis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hæc
locutus est Iesus: & abiit, & abscondit se ab
37 eis. * Cùm autem tanta signa fecisset coram, † Isa. 53. a. 1.
38 eis, non credebant in eum: * vt sermo Isaiæ Rom. 10. c. 16.
F prophetæ impleretur, quem dixit: † Do-
mine, quis credidit auditui nostro? & bra- † Isa. 6. c. 9.
39 chium Domini cui reuelatum est? * Prop- Mat. 13. b. 14.
tereà non poterant credere, quia iterum
40 dixit Isaias: * † Excæcauit oculos eorum, Mar. 4. b. 12.
& indurauit cor eorum: vt non videant Luc. 8. b. 10.
oculis, & non intelligant corde, & conuer- Act. 28. f. 26.
41 tantur, & sanem eos. * Hæc dixit Isaias,
quando vidit gloriam eius, & locutus est de Rom. 11. b. 8.
eo.

eo. * Verumtamen & ex principibus multi 41
crediderunt in eum : sed propter Pharisæos
non confitebantur, vt è synagoga non eijce-
rentur. * dilexerunt enim gloriam hominum 43
magis, quàm gloriam Dei. * Iesus autem cla- 44
mauit, & dixit: Qui credit in me: non cre-
dit in me, sed in eum, qui misit me. * Et qui 45
videt me, videt eum, qui misit me. * Ego lux 46
in mundum veni: vt omnis qui credit in me, G
in tenebris non maneat. * Et si quis audierit 47
verba mea, & non custodierit: ego non iu-
dico eum. non enim veni vt iudicem mun-
dum, sed vt saluificem mundum. * Qui sper- 48
nit me, & non accipit verba mea: habet qui
† Mar.16. iudicet eum. † sermo, quem locutus sum, ille
d.16. iudicabit eum in nouissimo die. * Quia ego 49
ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me
Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam,
& quid loquar. * Et scio quia mandatum eius 50
vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut
dixit mihi Pater, sic luquor.

CAPVT XIII.

Iesus à cœna linteo præcinctus, lauat pedes discipulorum, renuente primùm Petro, exhortans vt idem inuicem faciant: proditorem suum Ioanni indicat, quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de nouo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

Matth.26. a.2. Mar.14. a.1. Luc.22. a.1. ANte diem festum Paschæ, sciens Iesus 1
quia venit hora eius vt transeat ex hoc A
mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui
erant in mundo, in finem dilexit eos. * Et cœ- 2
na facta, cùm diabolus iam misisset in cor, vt
traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ: * sciens 3
quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia
à Deo exiuit, & ad Deum vadit: * surgit à 4
cœna, & ponit vestimenta sua: & cùm acce-
pisset linteum, præcinxit se. * Deinde mit- 5
tit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes
discipulorum, & extergere linteo, quo erat
præcinctus. * Venit ergo ad Simonem Pe- 6
trum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi la-
uas pedes? * Respondit Iesus, & dixit ei: 7
Quod ego facio, tu nescis modò, scies au-
tem posteà. * Dicit ei Petrus: Non lauabis 8
mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus:
Si non lauero te, non habebis partem me-
cum. * Dicit ei Simon Petrus: Domine, 9
non tantùm pedes meos, sed & manus, &
caput. * Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non 10
indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus B
totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.
* Sciebat enim quisnam esset qui traderet 11
eum: propterea dixit: Non estis mundi om-
nes. * Postquam ergo lauit pedes eorum, & 12
accepit vestimenta sua: cùm recubuisset ite-
rum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
* Vos vocatis me Magister, & Domine: & 13
bene dicitis: sum etenim. * Si ergo ego la- 14
ui pedes vestros, Dominus, & Magister: &
vos debetis alter alterius lauare Pedes.
* Exemplum enim dedi vobis, vt quemad- 15
modum ego feci vobis, ita & vos faciatis.
16 * † Amen, amen dico vobis: Non est seruus † Mat.10. c.24.
major domino suo: neque Apostolus major
17 est eo, qui misit illum. * Si hæc scitis, beati Luc. 6. f.40.
18 eritis si feceritis ea. * Non de omnibus vo- Inf. 15. c.20.
bis dico: ego scio quos elegerim: sed vt
adimpleatur Scriptura: † Qui manducat me- † Ps.40. b.10.
cum panem, leuabit contra me calcaneum
19 suum. * Amodò dico vobis, priusquam fiat:
C vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum.
20 * † Amen, amen dico vobis: Qui accipit si † Matth.10. d.40.
quem misero, me accipit: qui autem me ac- Luc. 10. c.16.
21 cipit, accipit eum qui me misit. * Cum hæc
dixisset Iesus, turbatus est spiritu: & prote-
status est, & dixit: † Amen, amen dico vobis; † Matt. 26. b.21.
22 Quia vnus ex vobis tradet me. * Aspicie- Mar.14. b.18.
bant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes Luc.22. c.21.
23 de quo diceret. * Erat ergo recumbens vnus
ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat
24 Iesus. * Innuit ergo huic Simon Petrus: &
25 dixit ei: Quis est, de quo dicit? * Itaque cùm
recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei:
26 Domine quis est? * Respondit Iesus: Ille est,
cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm
intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Isca-
27 riotæ. * Et post buccellam, introiuit in eum
satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac
28 citiùs. * Hoc autem nemo sciuit discum-
29 bentium ad quid dixerit ei. * Quidam enim
D putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd
dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ opus sunt no-
bis ad diem festum: aut egenis vt aliquid
30 daret. * Cùm ergo accepisset ille buccellam,
31 exiuit continuò. Erat autem nox. * Cùm
ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus
est filius hominis: & Deus clarificatus est
32 in eo. * Si Deus clarificatus est in eo, &
Deus clarificabit eum in semetipso: & con-
33 tinuò clarificabit eum. * Filioli, adhuc modi-
cum vobiscum sum. † Quæretis me: & sicut † Sup. 7. e.34.
dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non po-
34 testis venire: & vobis dico modò. * † Man- † Leu.19. d.18.
datum nouum do vobis: Vt diligatis inui- Mat.22. d.39.
cem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inui-
35 cem. * In hoc cognoscent omnes quia disci- Inf. 15. b.12.
puli mei estis, si dilectionem habueritis ad
36 inuicem. * Dicit ei Simon Petrus: Domine,
quò vadis? Respondit Iesus: Quò ego va-
do, non potes me modò sequi: sequêris au-
37 tem postea. * Dicit ei Petrus: Quare non
possum te sequi modò? † animam meam † Mat.26. c.35.
38 pro te ponam. * Respondit ei Iesus: Animam Mar.14. c.29.
tuam pro me pones? Amen amen dico tibi:
Non cantabit gallus, donec ter me neges. Luc 22. d.33.

CAPVT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit; se esse viam, veritatem, & vitam, Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat

discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

NOn turbetur cor vestrum. Creditis in 1
Deum, & in me credite. * In domo 2
Patris mei mansiones multæ sunt. si quo mi- A
nus dixissem vobis: Quia vado parare vo-
bis locum. * Et si abiero, & præparauero 3
vobis locum: iterum venio, & accipiam
vos ad me ipsum, vt vbi sum ego, & vos si-
tis. * Et quo ego vado, scitis, & viam scitis. 4
* Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo 5
vadis: & quomodo possumus viam scire?
* Dicit ei Iesus: Ego sum via, & veritas, 6
& vita. nemo venit ad Patrem, nisi per me.
* Si cognouissetis me, & Patrem meum vti- 7
que cognouissetis: & amodo cognoscetis
eum, & vidistis eum. * Dicit ei Philippus: 8
Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit
nobis. * Dicit ei Iesus: Tanto tempore 9
vobiscum sum: & non cognouistis me?
Philippe, qui videt me, videt & Patrem.
Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?
* Non creditis, quia ego in Patre, & Pater 10
in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, à B
me ipso non loquor. Pater autem in me
manens, ipse facit opera. * Non creditis, 11
quia ego in Patre, & Pater in me est? * Alio- 12
quin propter opera ipsa credite. Amen, amen
dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego
facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet:
† Mat. 7. b. 7. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Inf. 16. c. 23.
quia ego ad Patrem vado. * † Et quodcum- 13
que petieritis Patrem in nomine meo, hoc
faciam: vt glorificetur Pater in Filio. * Si 14
quid petieritis me in nomine meo, hoc fa-
ciam. * Si diligitis me, mandata mea seruate. 15
* Et ego rogabo Patrem, & alium Paracli- 16
tum dabit vobis, vt maneat vobiscum in
æternum, * Spiritum veritatis, quem mundus 17
non potest accipere, quia non videt eum,
nec scit eum. vos autem cognoscetis eum; quia
apud vos manebit, & in vobis erit. * Non 18
relinquam vos orphanos: veniam ad vos.
* Adhuc modicum: & mundus me iam non 19
videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, C
& vos viuetis. * In illo die vos cognoscetis, 20
quia ego sum in Patre meo, & vos in me,
& ego in vobis. * Qui habet mandata mea, 21
& seruat ea: ille est qui diligit me. Qui au-
tem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego
diligam eum, & manifestabo ei meipsum.
* Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domi- 22
ne, quid factum est, quia manifestaturus es
nobis teipsum, & non mundo? * Respon- 23
dit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me,
sermonem meum seruabit, & Pater meus
diliget eum, & ad eum veniemus, & man-
sionem apud eum faciemus: * qui non dili- 24
git me, sermones meos non seruat. Et ser- D
monem quem audistis, non est meus: sed
eius, qui misit me, Patris. * Hæc locutus 25
sum vobis, apud vos manens. * Paraclitus 26
autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater
in nomine meo, ille vos docebit omnia, &

suggeret vobis omnia, quæcumque dixero
27 vobis. * Pacem relinquo vobis, pacem meam
do vobis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque
28 formidet. * Audistis quia ego dixi vobis:
Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me,
gauderetis vtique, quia vado ad Patrem: quia
29 Pater maior me est. * Et nunc dixi vobis
prius quam fiat: vt cùm factum fuerit, cre-
30 datis. * Iam non multa loquar vobiscum.
venit enim princeps mundi huius, & in me
31 non habet quidquam. * Sed vt cognoscat
mundus quia diligo Patrem, & † sicut man- † Act. 2. c. 23.
datum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite
eamus hinc.

CAPVT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicauit & elegit eos vt fructum perpetuum afferrent; quos roborat aduersus mundi odium ac persecutiones, dicens Iudæos excusationem non habere de peccato suo.

1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agri-
2 cola est. * Omnem palmitem in me
A non ferentem fructum, tollet eum: & om-
nem qui fert fructum, purgabit eum, vt fru-
3 ctum plus afferat. * † Iam vos mundi estis † Sup. 13. b. 10.
propter sermonem, quem locutus sum vobis.
4 * Manete in me: & ego in vobis. Sicut pal-
mes non potest ferre fructum à semetipso,
nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me
5 manseritis. * Ego sum vitis, vos palmites:
qui manet in me, & ego in eo, hic fert fru-
ctum multum: quia sine me nihil potestis fa-
6 cere. * Si quis in me non manserit: mitte-
tur foras sicut palmes, & arescet, & colli-
gent eum, & in ignem mittent, & ardet.
7 * Si manseritis in me, & verba mea in vo-
bis manserint: quodcumque volueritis pe-
8 tetis, & fiet vobis. * In hoc clarificatus est
B Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, &
9 efficiamini mei discipuli. * Sicut dilexit me
Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione
10 mea. * Si præcepta mea seruaueritis, mane-
bitis in dilectione mea, sicut & ego Patris
mei præcepta seruaui, & maneo in eius dile-
11 ctione. * Hæc locutus sum vobis, vt gaudium
meum in vobis sit, & gaudium vestrum im-
12 pleatur. * † Hoc est præceptum meum, vt di- † Sup. 13. d. 14. Eph. 5. a. 2. 1. Thess. 4. b. 9.
13 ligatis inuicem, sicut dilexi vos. * Maiorem
hac dilectionem nemo habet, vt animam
14 suam ponat quis pro amicis suis. * Vos ami-
ci mei estis, si feceritis quæ ego præcipio
15 vobis. * Iam non dicam vos seruos: quia ser-
uus nescit quid faciat dominus eius. Vos au-
C tem dixi amicos: quia omnia quæcumque au-
16 diui à Patre meo, nota feci vobis. * Non vos
me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos
† vt eatis, & fructum afferatis; & fructus vester † Mat. 28. d. 19.
maneat: vt quodcumque petieritis Patrem in
nomine

† 1. Ioan. nomine meo, det vobis. * † Hæc mando 17
1. a. 11. 4. vobis, vt diligatis inuicem. * Si mundus vos 18
b. 7. odit, scitote quia me priorem vubis odio ha-
buit. * Si de mundo fuissetis, mundus quod 19
suum erat diligeret : quia verò de mundo
non estis, sed ego elegi vos de mundo, pro-
ptereà odit vos mundus. * Mementote ser- 20
† Sup. 13. monis mei, quem ego dixi vubis : † Non est
b. 16. seruus maior domino suo. Si me persecuti
Matth. 10. sunt, † & vos persequentur : si sermonem
c. 24. † Matth. meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. * 21
24. a. 9. Sed hæc omnia facient vobis propter no-
men meum : quia nesciunt eum, qui misit
me. * Si non venissem, & locutus fuissem eis, 22
peccatum non haberent: nunc autem excu- D
sationem non habent de peccato suo. * Qui 23
me odit : & Patrem meum odit. * Si ope- 24
ra non fecissem in eis, quæ nemo alius fe-
cit, peccatum non haberent : nunc autem &
viderunt, & oderunt & me, & Partem meum.
* Sed vt adimpleatur sermo, qui in lege eo- 25
rum scriptus est : † Quia odio habuerunt me
† Psal. 24. gratis. * † Cùm autem venerit Paraclitus, 26
d. 19. quem ego mittam vobis à Patre, spiritum ve-
† Luc. 24. ritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium
g. 49. perhibebit de me : * & vos testimonium per- 27
hibebitis, quia ab initio mecum estis.

Capvt XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat vt ipse vadat, quò veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet : declarat quod dixerat, modicum & iam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere pariente: hortatur vt à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.

HÆc locutus sum vobis, vt non scanda- 1
lizemini. * Absque synagogis facient 2
vos : sed venit hora, vt omnis qui interficit A
vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.
* & hæc facient vobis, quia non nouerunt 3
Patrem, neque me. * Sed hæc locutus sum 4
vobis : vt cum venerit hora eorum, reminis-
camini quia ego dixi vobis.* Hæc autem vo- 5
bis ab initio non dixi, quia vobiscum eram:
Et nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo
ex vobis interrogat me, Quò vadis ? * Sed 6
quia hæc locutus sum vobis, tristitia imple-
uit cor vestrum. * Sed ego veritatem dico 7
vobis : expedit vobis vt ego vadam : si enim
non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si
autem abiero, mittam eum ad vos. * Et cum 8
venerit ille, arguet mundum de peccato, &
de iustitia, & de iudicio. * de peccato qui- 9
dem, quia non crediderunt in me : * de iu- 10
stitia verò, quia ad Patrem vado, & iam non
videbitis me : * de iudicio autem, quia prin- 11
ceps huius mundi iam iudicatus est. * Ad- 12
huc multa habeo vobis dicere : sed non po- B
testis portare modò. * Cum autem venerit 13
ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem ve-
ritatem. non enim loquetur à semetipso : sed
quæcumque audiet loquetur, & quæ ventu-
14 ra sunt annuntiabit vobis. * Ille me clarifica-
bit : quia de meo accipiet, & annuntiabit vo-
15 bis. * Omnia quæcumque habet Pater, mea
sunt. Propterea dixi : quia de meo accipiet,
16 & annuntiabit vobis. * Modicum, & iam
non videbitis me : & iterum modicum, & vi-
17 debitis me : quia vado ad Patrem.* Dixerunt
ergo ex discipulis eius ad inuicem : Quid est
hoc, quod dicit nobis : Modicum, & non vi-
debitis me : & iterum modicum, & videbi-
18 tis me, & quia vado ad Patrem ? * Dicebant
19 ergo : Quid est hoc, quod dicit, Modicum ?
C nescimus quid loquitur. * Cognouit autem
Iesus, quia volebant eum interrogare, & di-
xit eis : De hoc quæritis inter vos, quia dixi,
Modicum, & non videbitis me : & iterum
20 modicum, & videbitis me. * Amen, amen
dico vubis : quia plorabitis, & flebitis vos,
mundus autem gaudebit : vos autem contri-
stabimini, sed tristitia vestra vertetur in gau-
21 dium. * Mulier cum parit, tristitiam habet,
quia venit hora eius : cum autem pepererit
puerum, iam non meminit pressuræ propter
gaudium, quia natus est homo in mundum.
22 * Et vos igitur nunc quidem tristitiam ha-
betis, iterùm autem videbo vos, & gaude-
bit cor vestrum : & gaudium vestrum nemo
23 tollet à vobis. * Et in illo die me non roga-
bitis quidquam. † Amen, amen dico vobis : si † Matt. 7.
quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit a. 7. 21. b. 22.
24 vobis. * Vsque modò non petistis quidquam Mar. 11.
in nomine meo : Petite, & accipietis, vt gau- c. 24. Luc. 11.
25 dium vestrum sit plenum. * Hæc in prouer- b. 9.
D biis locutus sum vobis. Venit hora, cum iam Sup. 14. b. 13.
non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de Iac. 1. a. 5.
26 Patre annuntiabo vobis. * in illo die in no-
mine meo petetis : & non dico vobis quia
27 ego rogabo Patrem de vobis : * ipse enim Pa-
ter amat vos, quia vos me amastis, & credi-
28 distis quia ego à Deo exiui. * Exiui à Patre,
& veni in mundum : iterùm relinquo mun-
29 dum, & vado ad Patrem. * Dicunt ei disci-
puli eius : Ecce nunc palàm loqueris, & pro-
30 uerbium nullum dicis. * nunc scimus quia
scis omnia, & non opus est tibi vt quis te in-
terroget : in hoc credimus quia à Deo existi.
31 * Respondit eis Iesus : Modò creditis ? * † † Matth.
32 Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergami- 26. c. 31. Mar. 14.
ni vnusquisque in propria, & me solum re- c. 27.
linquatis : & non sum solus, quia Pater me-
33 cum est. * Hæc locutus sum vobis, vt in me
pacem habeatis. In mundo pressuram habe-
bitis : sed confidite, ego vici mundum.

Capvt XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro vtriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, vt seruentur à malo, & omnes sint vnum, mundúsque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1 HÆc locutus est Iesus : & subleuatis ocu-
A lis in cœlum, dixit : Pater venit hora,
clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet

† Matth. 28.d.18. te : * † Sicut dedisti ei potestatem omnis car- 2
nis, vt omne, quod dedisti ei, det eis vitam
æternam. * Hæc est autem vita æterna : Vt 3
cognoscant te, solum Deum verum,& quem
misisti Iesum Christum. * Ego te clarificaui 4
super terram : opus consummaui, quod dedi-
sti mihi vt faciam : * & nunc clarifica me tu 5
Pater apud temetipsum, claritate, quam ha-
bui priùs,quàm mundus esset, apud te. * Ma- 6
nifestaui nomen tuum hominibus, quos de-
disti mihi de mundo : tui erant, & mihi eos
dedisti & sermonem tuum seruauerunt. * 7
Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedi-
sti mihi, abs te sunt : * quia verba, quæ de- 8
disti mihi, dedi eis : & ipsi acceperunt, &
cognouerunt verè quia à te exiui, & credide- B
runt quia tu me misisti : * Ego pro eis rogo : 9
Non pro mundo rogo, sed pro his, quos de-
disti mihi : quia tui sunt : * & mea omnia 10
tua sunt, & tua mea sunt : & clarificatus sum
in eis. * Et iam non sum in mundo, & hi in 11
mundo sunt, & ego ad te venio. Pater san-
cte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti
mihi : vt sint vnum, sicut & nos. * Cùm essem 12
cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo.
† Inf. 18. b. 9. † Quos dedisti mihi, custodiui : & nemo ex
† Ps. 108. a. 8. eis periit, nisi filius perditionis, † vt Scriptu
ra impleatur. * Nunc autem ad te venio : & 13
hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium C
meum impletum in semetipsis.* Ego dedi eis 14
sermonem tuum,& mundus eos odio habuit,
quia non sunt de mundo, sicut & ego non
sum de mundo. * Non rogo vt tollas eos de 15
mundo, sed vt serues eos à malo. * De mun- 16
do non sunt, sicut & ego non sum de mun-
do. * Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus 17
veritas est. * Sicut tu me misisti in mundum, 18
& ego misi eos in mundum. * Et pro eis ego 19
sanctifico meipsum : vt sint & ipsi sanctifica-
ti in veritate. * Non pro eis autem rogo tan- 20
tùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per
verbum eorum in me : * vt omnes vnum sint, 21
sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi
in nobis vnum sint : vt credat mundus, quia
tu me misisti. * Et ego claritatem, quam de- 22
disti mihi, dedi eis : vt sint vnum,sicut & nos D
vnum sumus. * Ego in eis, & tu in me : vt 23
sint consummati in vnum:& cognoscat mun-
dus quia tu me misisti,& dilexisti eos, sicut &
me dilexisti. * Pater,quos dedisti mihi, volo 24
vt vbi sum ego, & illi sint mecum : vt videant
claritatem meam, quam dedisti mihi : quia
dilexisti me ante constitutionem mundi. * 25
Pater iuste, mundus te non cognouit : ego
autem te cognoui : & hi cognouerunt, quia
tu me misisti. * Et notum feci eis nomen 26
tuum, & notum faciam : vt dilectio,qua di-
lexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

Capvt XVIII.

Iesus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus : ad Annam & Caipham ducitur : respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur : ter à Petro negatur : ductus in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo : Iudæi Iesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1 HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cum 2. Reg.15. e. 23
A discipulis suis trans Torrentem Ce- Matt. 26. d. 36.
dron, vbi erat hortus,in quem introiuit ipse,
2 & discipuli eius. * Sciebat autem & Iudas, Mar. 14. d. 32.
qui tradebat eum, locum : quia frequenter Luc. 22. d. 39.
Iesus conuenerat illuc cum, discipulis suis.
3 * † Iudas ergo cùm accepisset cohortem, & † Matth. 26. e. 47.
à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit Mar. 14. e. 43.
4 illuc cum laternis, & facibus, & armis. * Ie- Luc. 22. e. 47.
sus itaque sciens omnia, quæ ventura erant
super eum, processit, & dixit eis : Quem
5 quæritis. * Responderunt ei : Iesum Naza-
renum. Dicit eis Iesus : Ego sum. Stabat au-
tem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.
6 * Vt ergo dixit eis : Ego sum : abierunt re-
7 trorsum, & ceciderunt in terram. * Iterùm
B ergo interrogauit eos : Quem quæritis ? Illi
8 autem dixerunt : Iesum Nazarenum. * Res-
pondit Iesus : Dixi vobis, quia ego sum : si
9 ergo me quæritis, sinite hos abire. * Vt im-
pleretur sermo,quem dixit : † Quia quos de- † Sup 17. b. 12.
10 disti mihi, non perdidi ex eis quemquam. *
Simon ergo Petrus habens gladium eduxit
eum : & percussit pontificis seruum : & abs-
C cidit auriculam eius dexteram. Erat autem
11 nomen seruo Malchus. * Dixit ergo Iesus
Petro : Mitte gladium tuum in vaginam. Ca-
licem, quem dedit mihi Pater, non bibam il-
12 lum ? * Cohors ergo, & tribunus, & mini-
stri Iudæorum comprehenderunt Iesum, &
13 ligauerunt eum : * Et adduxerunt eum ad † † Luc. 3. a. 2.
Annam primùm, erat enim socer Caiphæ,
14 qui erat pontifex anni illius. * Erat autem
Caiphas, † qui consilium dederat Iudæis : † Sup. 11. f. 49.
Quia expedit, vnum hominem mori pro po-
15 pulo. * Sequebatur autem Iesum Simon Pe-
trus, & alius discipulus. Discipulus autem
ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu
16 in atrium pontificis. * Petrus autem stabat
ad ostium foris.† Exiuit ergo discipulus alius, † Matth. 26. f. 58.
qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & Mar. 14. f. 54.
17 introduxit Petrum. * Dicit ergo Petro an-
cilla ostiaria : Numquid & tu ex discipulis Luc. 22. f. 55.
18 es hominis istius ? Dicit ille : Non sum : *
D Stabant autem serui & ministri ad prunas,
quia frigus erat, & calefaciebant se : erat au-
tem cum eis & Petrus stans, & calefaciens
19 se. * Pontifex ergo interrogauit Iesum de
20 discipulis suis, & de doctrina eius. * Respon-
dit ei Iesus : Ego palàm locutus sum mun-
do : ego semper docui in synagoga,& in tem-
plo, quò omnes Iudæi conueniunt : & in
21 occulto locutus sum nihil. * Quid me in-
terrogas ? interroga eos, qui audierunt quid
locutus sim ipsis : ecce hi sciunt quæ dixerim
22 ego. * Hæc autem cum dixisset, vnus assi-
stens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens :
23 Sic respondes pontifici ? * Respondit ei Ie-
sus : Si malè locutus sum, testimonium perhibe

de

† Matth. 26.f.57. Mar. 14. f.53. Luc. 22. f.54.

de malo: si autem benè, quid me cædis? * † 24
Et misit eum Annas ligatum ad Caipham
pontificem. * Erat autem Simon Petrus stans, 25
& calefaciens se. † Dixerunt ergo ei: Num- E
quid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille,
& dixit: non sum. * Dicit ei vnus ex seruis 26
pontificis, cognatus eius, cuius abscidit Pe-
trus auriculam: Nónne ego te vidi in hor-
to cum illo? * Iterùm ergo negauit Petrus: 27
& statim gallus cantauit. * † Adducunt ergo 28
Iesum à Caipha in prætorium. Erat autem
manè: & ipsi non introierunt in prætorium,
† vt non contaminarentur, sed vt mandu-
carent Pascha. * Exiuit ergo Pilatus ad 29
eos foras, & dixit: Quam accusationem af-
fertis aduersus hominem hunc? * Respon- 30
derunt, & dixerunt ei: Si non esset hic ma- F
lefactor, non tibi tradidissemus eum. * Dixit 31
ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & se-
cundùm legem vestram iudicate eum. Di-
xerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet inter-
ficere quemquam. * † Vt sermo Iesu imple- 32
retur, quem dixit, significans qua morte
esset moriturus. * † Introiuit ergo iterùm in 33
prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & di-
xit ei: Tu es rex Iudæorum? * Respondit 34
Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij dixe-
runt tibi de me? * Respondit Pilatus: Num- 35
quid ego Iudæus sum? Gens tua, & ponti-
fices tradiderunt te mihi: quid fecisti? * Res- 36
pondit Iesus: Regnum meum non est de
hoc mundo, si ex hoc mundo esset regnum G
meum, ministri mei vtique decertarent vt
non traderer Iudæis: nunc autem regnum
meum non est hinc. * Dixit itaque ei Pilatus: 37
Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis
quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum,
& ad hoc veni in mundum, vt testimonium
perhibeam veritati: omnis qui est ex veri-
tate, audit vocem meam. * Dicit ei Pilatus: 38
Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, iterùm
exiuit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullam
inuenio in eo causam. * † Est autem consue- 39
tudo vobis vt vnum dimittam vobis in Pas-
cha: vultis ergo dimittam vobis regem Iu-
dæorum? * Clamauerunt ergo rursum om- 40
nes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat
autem Barabbas latro.

† Matth. 27.a.2. Mar. 15. a.1. Luc. 23. a.1. † Act. 10. d 28.11. e 1.

† Matth. 20.c.19. † Matth. 27.b.11. Mar. 15. a.2. Luc. 23. a.3. † Matth. 27 b.15. Mar. 15. a 6. Luc. 23. c.17.

CAPVT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursùmque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantùm habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudæorum, morti adiudicat: Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, diuisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matremque Ioanni commendat; & sitiens; aceto potatur consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit; eiúsque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

Matth. 27. c. 27. Mar. 15. b. 16.

1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum,
2 & flagellauit. * Et milites plectentes
A coronam de spinis, imposuerunt capiti eius:
3 & veste purpurea circumdederunt eum. * Et
veniebant ad eum, & dicebant: Aue rex Iu-
4 dæorum: & dabant ei alapas. * Exiuit ergo
iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce addu-
co vobis eum foras, vt cognoscatis quia nul-
5 lam inuenio in eo causam. * (Exiuit ergo Ie-
sus portans coronam spineam, & purpu-
reum vestimentum.) Et dicit eis: Ecce ho-
6 mo. * Cùm ergo vidissent eum Pontifices,
& ministri, clamabant dicentes: Crucifi-
ge, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Acci-
pite eum vos, & crucifigite: ego enim non
7 inuenio in eo causam. * Responderunt ei
B Iudæi: Nos legem habemus, & secundùm
legem debet mori, quia filium Dei se fe-
8 cit. * Cùm ergo audisset Pilatus hunc ser-
9 monem, magis timuit. * Et ingressus est
prætorium iterùm: & dixit ad Iesum: Vnde
es tu? Iesus autem responsum non dedit ei.
10 * Dicit ergo ei Pilatus: mihi non loqueris?
nescis quia potestatem habeo crucifigere te,
11 & potestatem habeo dimittere te? * Res-
pondit Iesus: Non haberes potestatem ad-
uersum me vllam, nisi tibi datum esset de-
super. Propterea qui me tradidit tibi, ma-
12 ius peccatum habet. * Et exinde quærebat
Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clama-
bant dicentes: Si hunc dimittis, non es ami-
cus Cæsaris. omnis enim, qui se regem facit,
13 contradicit Cæsari. * Pilatus autem cùm au-
disset hos sermones, adduxit foras Iesum: &
C sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Li-
14 thóstrotos, Hebraicè autem Gabbatha. *
Erat autem Parasceue Paschæ, hora quasi
15 sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex vester. * Illi
autem clamabant: Tolle, tolle crucifige eum.
Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifi-
gam? Responderunt Pontifices: Non ha-
16 bemus Regem, nisi Cæsarem. * Tunc ergo
tradidit eis illum vt crucifigeretur, Suscepe-
17 runt autem Iesum, & eduxerunt. * † Et ba-
iulans sibi crucem, exiuit in eum, qui di-
citur Caluariæ, locum, Hebraicè autem
18 Golgotha: * vbi crucifixerunt eum, & cum
eo alios duos, hinc & hinc, medium autem
19 Iesum. * Scripsit autem & titulum Pilatus:
& posuit super crucem. Erat autem scriptum:
20 Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum. * Hunc
D ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia
prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus
est Iesus. Et erat scriptum Hebraicè, Græ-
21 cè, & Latinè. * Dicebant ergo Pilato Pon-
tifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæo-
rum: sed quia ipse dixit: Rex sum Iudæo-
22 rum. * Respondit Pilatus: Quod scripsi,
23 scripsi. * Milites ergo cùm crucifixissent eum,
† acceperunt vestimenta eius, (& fecerunt
quatuor partes: vnicuique militi partem)
& tunicam: Erat autem tunica inconsutilis,
24 desuper contexta per totum. * Dixerunt ergo

† Matth. 27.d.33. Mar. 15. b.22. Luc. 23. e.33.

† Matth. 27.d.35. Mar. 15. c 24. Luc. 23. e.34.

ad inuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortia- E
mur de illa cuius ſit. Vt Scriptura impleretur,
† Pſal. 21. c. 19. tur, dicens: † Partiti ſunt veſtimenta mea
ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et
milites quidem hæc fecerunt. * Stabant au- 25
tem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror
matris eius Maria Cleophæ, & Maria Mag-
dalene. * Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem, 26
& diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit
matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. * Dein- 27
de dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa
hora accepit eam diſcipulus in ſua. * Poſteà 28
ſciens Ieſus quia omnia conſummata ſunt,
† Pſal. 68. c. 22. † vt conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio. F
* Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi 29
autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo cir-
cumponentes, obtulerunt ori eius. * Cùm 30
ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Con-
ſummatum eſt. Et inclinato capite tradi-
dit ſpiritum. * Iudæi ergo, (quoniam paraſ- 31
ceue erat) vt non remanerent in cruce cor-
pora ſabbato, (erat enim magnus dies ille
ſabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur
eorum crura, & tollerentur. * Venerunt ergo 32
milites: & primi quidem fregerunt crura,
& alterius qui crucifixus eſt cum eo. * Ad 33
Ieſum autem cùm veniſſent, vt viderunt
eum iam mortuum, non fregerunt eius cru-
ra: * ſed vnus militum lancea latus eius ape- 34
ruit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. * Et 35
qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum G
eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera
dicit: vt & vos credatis. * Facta ſunt enim 36
† Exod. 12. g. 46. Num. 9. b. 12. hæc, vt Scriptura impleretur: † Os non com-
minuetis ex eo. * Et iterùm alia Scriptura 37
† Zach. 12. c. 10. dicit: † Videbunt in quem transfixerunt.
† Matth. 27. g. 57. Mar. 15. d. 43. Luc. 23. g. 50. † * Poſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph 38
ab Arimathæa, (eò quòd eſſet diſcipulus
Ieſu, occultus autem propter metum Iudæo-
rum) vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pi-
latus. Venit ergo, & tulit corpus Ieſu. * Ve- 39
† Sup. 3. a. 2. nit autem & Nicodemus, † qui venerat ad
Ieſum nocte primùm, ferens mixturam
myrrhæ & aloës, quaſi libras centum. * Ac- 40
ceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt il-
lud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt
Iudæis ſepelire. * Erat autem in loco, vbi 41
crucifixus eſt, hortus: & in horto monu-
mentum nouum, in quo nondum quiſquam
poſitus erat. * Ibi ergo propter Paraſceuem 42
Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, po-
ſuerunt Ieſum.

CAPVT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Ioannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Ieſum agnoſcit: qui apparens Apoſtolis, pacem illis optat; & oſtenſis manibus ac latere, dat eis Spiritum ſanctum, vt peccata remittant ac retineant: rurſúmque non credenti Thomæ apparens cum reliquis diſcipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipſo non viſo crediderunt: multa Chriſti ſigna non ſunt in hoc libro ſcripta.

1 VNa autem ſabbati, Maria Magdale- Matth. 28. a. 1.
A ne venit manè, cùm adhuc tenebræ Mar. 16. a. 2.
eſſent, ad monumentum: & vidit lapidem Luc. 24. a. 1.
2 ſublatum à monumento. * Cucurrit ergo,
& venit ad Simonem Petrum, & ad alium
diſcipulum, quem amabat Ieſus, & dicit il-
lis: Tulerunt Dominum de monumento,
3 & neſcimus vbi poſuerunt eum. * Exiit ergo
Petrus, & ille alius diſcipulus, & venerunt
4 ad monumentum. * Currebant autem duo
ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit ci-
tiùs Petro, & venit primus ad monumen-
5 tum. * Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita
6 linteamina, non tamen introiuit. * Venit
B ergo Simon Petrus ſequens eum, & introi-
uit in monumentum, & vidit linteamina
7 poſita, * & ſudarium, quod fuerat ſuper
caput eius, non cum linteaminibus poſitum,
8 ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum. *
Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus, qui ve-
nerat primus ad monumentum: & vidit, &
9 credidit: * nondum enim ſciebant Scriptu-
ram, quia oportebat eum à mortuis reſurge-
10 re. * Abierunt ergo iterùm diſcipuli ad ſe-
11 metipſos. * † Maria autem ſtabat ad monu- † Matth. 28. a. 2.
C mentum foris, plorans. Dum ergo fleret, in- Mar. 16. a. 5.
12 clinauit ſe, & proſpexit in monumentum? * Luc. 24. a. 4.
& vidit duos angelos in albis, ſedentes, vnum
ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fue-
13 rat corpus Ieſu. * Dicunt ei illi: Mulier, quid
ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum
14 meum; & neſcio vbi poſuerunt eum. * Hæc
cùm dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & vidit
Ieſum ſtantem: & non ſciebat quia Ieſus eſt.
15 * Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? quem
D quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet,
dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, di-
cito mihi vbi poſuiſti eum: & ego eum tol-
16 lam. * Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa,
17 dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter.) *
Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum
E enim aſcendi ad Patrem meum: vade autem
ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Pa-
trem meum, & patrem veſtrum; Deum meum,
18 & Deum veſtrum. * Venit Maria Magdalene
annuntians diſcipulis: Quia vidi Dominum,
19 & hæc dixit mihi. * † Cùm ergo ſerò eſſet † Marc. 16 c. 14.
die illo, vna ſabbatorum, & fores eſſent clau- Luc. 24. e. 36.
ſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter me- 1. Cor. 15. a. 5.
tum Iudæorum: venit Ieſus, & ſtetit in me-
20 dio, & dixit eis: Pax vobis. * Et cùm hoc di-
xiſſet, oſtendit eis manus, & latus. Gauiſi ſunt
21 ergo diſcipuli viſo Domino. * Dixit ergo eis
iterùm: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, &
22 ego mitto vos. * Hæc cùm dixiſſet, inſuffla-
uit: & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum:
23 * † quorum remiſeritis peccata, remittun- † Matth. 18. c. 18.
tur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.
24 * Thomas autem vnus ex duodecim, qui di-
citur Didymus, non erat cum eis quando ve-
25 nit Ieſus. * Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vi-
dimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi
videro in manibus eius fixuram clauorum, &
mittam

mittam digitum meum in locum clauorum,
& mittam manum m eam in latus eius, non
credam. * Et post dies octo, iterum erant dis- 26
cipuli eius intus; & Thomas cum eis. Venit
Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & di-
xit: Pax vobis. * Deinde dicit Thomæ: In- 27
fer digitum tuum huc, & vide manus meas, G
& affer manum tuam, & mitte in latus meum:
& noli esse incredulus, sed fidelis. * Respon- 28
dit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, &
Deus meus. * Dixit ei Iesus: Quia vidisti 29
me Thoma, credidisti: beati qui non vide-
runt, & crediderunt. * † Multa quidem & 30
alia signa fecit Iesus in conspectu discipulo-
rum suorum, quæ non sunt scripta in libro
hoc. * Hæc autem scripta sunt, vt credatis, 31
quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt cre-
dentes, vitam habeatis in nomine eius.

† Inf. 21. d. 25.

CAPVT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem; quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare; & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oues, & de futura passione sua admonetur, frustrà de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt

1 POsteà manifestauit se iterum Iesus dis-
A cipulis ad mare Tiberiadis. Manifesta-
2 uit autem sic. * Erant simul Simon Petrus,
& Thomas, qui dicitur Didymus, & Na-
thanaël, qui erat à Cana Galilææ, & filij Ze-
3 bedæi, & alij ex discipulis eius duo: * Dicit eis
Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Ve-
nimus & nos tecum. Et exierunt, & ascen-
derunt in nauim: & illa nocte nihil prendi-
4 derunt. * Manè autem facto stetit Iesus in lit-
tore: non tamen cognouerunt discipuli quia
5 Iesus est. * Dixit ergo eis Iesus: Pueri num-
quid pulmentarium habetis? Responderunt
6 ei: Non. * Dicit eis: Mittite in dexteram
nauigij rete; & inuenietis. Miserunt ergo:
& iam non valebant illud trahere præ mul-
7 titudine piscium. * Dixit ergo discipulus il-
B le, quem diligebat Iesus, Petro: Dominus
est. Simon Petrus cùm audisset quia Do-
minus est, tunica succinxit se (erat enim
8 nudus) & misit se in mare. * Alij autem
discipuli nauigio venerunt, (non enim lon-
gè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis)
9 trahentes rete piscium. * Vt ergo descende-
runt in terram, viderunt prunas positas, &
10 piscem superpositum, & panem. * Dicit eis
Iesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis
11 nunc. * Ascendit Simon Petrus, & traxit
rete in terram, plenum magnis piscibus cen-
tum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent,
12 non est scissum rete. * Dicit eis Iesus: Ve-
C nite, prandete. Et nemo audebat discum-
bentium interrogare eum: Tu quis es? scien-
13 tes, quia Dominus est. * Et venit Iesus, &
accepit panem, & dat eis & piscem similiter.
14 * Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus dis-
15 cipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis. *
Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro
Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his?
Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo
16 te. Dicit ei: Pasce agnos meos. * Dicit ei
iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi:
Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei:
17 Pasce agnos meos. * Dicit ei tertiò: Simon
Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus,
quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei:
Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo
18 te. Dixit ei: Pasce oues meas. * † Amen, amen
dico tibi: cùm esses iunior, cingebas te, &
ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris,
extendes manus tuas, & alius te cinget, &
19 ducet quò tu non vis. * Hoc autem dixit,
D significans qua morte clarificaturus esset
Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Se-
20 quere me. * Conuersus Petrus vidit illum
discipulum, quem diligebat Iesus, sequen-
tem, † qui & recubuit in cœna super pectus
eius, & dixit: Domine quis est qui tradet te?
21 * Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Iesu:
22 Domine, hic autem quid? * Dicit ei Iesus:
Sic eum volo manere donec veniam, quid
23 ad te? tu me sequere. * Exiit ergo sermo iste
inter fratres, quia discipulus ille non mori-
tur. Et non dixit ei Iesus: Non moritur; sed:
Sic eum volo manere donec veniam, quid ad
24 te? * Hic est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus,
25 quia verum est testimonium eius. * † Sunt
autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ
si scribantur per singula, nec ipsum arbitror
mundum capere posse eos, qui scribendi sunt,
libros.

† 1. Pet. 1. c. 14.

† Sup. 13. c. 23.

† Sup. 20. g. 30.

ACTVS

ACTVS APOSTOLORVM.

Capvt Primvm.

Ieſus promittens Apoſtolis Spiritum ſanctum, dicit non eſſe ipſorum ſcire ſecreta rerum futurarum tempora: & poſt ipſius in cælum aſcenſum dicitur ab Angelis ſimiliter venturus: nomina Apoſtolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris ſufficiendo; vbi præmiſſis precibus eligitur ſorte Mathias.

RIMVM quidem ſer- 1
monem feci de omni- A
bus, ô Theophile, quæ
cœpit Ieſus facere, &
docere, * vſque in diem, 2
qua, præcipiens Apoſto-
lis per Spiritum ſanctum,
quos elegit, aſſumptus eſt: * quibus & præ- 3
buit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in
multis argumentis, per dies quadraginta ap-
parens eis, & loquens de regno Dei. * † Et 4
† Luc.24. g. 49. conueſcens, † præcepit eis ab Ieroſolymis ne
Ioan. 14. d. 26. diſcederent, ſed exſpectarent promiſſionem
† Matth. 3. b. 11. Patris, † quam audiſtis (inquit) per os
Mar. 1. a. 8. meum: * quia Ioannes quidem baptizauit 5
Luc. 3. d. 16. aqua, vos autem brptizabimini Spiritu ſancto
Ioan. 1. d. 26. non poſt multos hos dies. * Igitur qui conue- 6
netant, interrogabant eum, dicentes: Domi-
ne, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?
* Dixit autem eis: Non eſt veſtrum noſſe 7
tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in B
ſua poteſtate: * † ſed acipietis virtutem ſu- 8
† Infr. 2. a. 2. peruenientis Spiritus ſancti in vos, & † eritis
† Luc 24. g. 48. mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa,
& Samaria, & vſque ad vltimum terræ. * Et 9
cum hæc dixiſſet, videntibus illis, eleuatus
eſt: & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.
* Cumque intuerentur in cœlum euntem il- 10
lum, ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in
veſtibus albis, * qui & dixerunt: Viri Gali- 11
læi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? hic Ie-
ſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic
veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem
in cœlum. * Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam, 12
à monte qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta
Ieruſalem, ſabbati habens iter. * Et cum in- 13
troiſſent in cœnaculum, aſcenderunt vbi ma-
nebant Petrus & Ioannes, Iacobus & An- C
dreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus
& Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon
Zelotes, & Iudas Iacobi. * hi omnes erant 14
perſeuerantes vnanimiter in oratione cum
mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus
eius. * In diebus illis exurgens Petrus in me- 15
† Pſal. 40. b. 10. dio fratrum dixit (erat autem turba homi-
Ioan. 13. b. 18. num ſimul, ferè centum viginti.) * Viri fra- 16
tres, oportet impleri Scripturam † quam præ-
dixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda,
qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt
17 Ieſum: * qui connumeratus erat in nobis,
18 & ſortitus eſt ſortem miniſterij huius. * † † Matth. 27. a. 7.
Et hic quidem poſſedit agrum de mercede
iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius: &
19 diffuſa ſunt omnia viſcera eius. * Et notum
factum eſt omnibus habitantibus Ieruſalem,
ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum,
20 Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis. * Scri-
D ptum eſt enim in libro Pſalmorum: † Fiat † Pſal. 68. c. 26.
commoratio eorum deſerta, & non ſit qui
inhabitet in ea: † & epiſcopatum eius acci- † Pſ. 108. a. 8.
21 piat alter. * Oportet ergo ex his viris, qui no-
biſcum ſunt congregati in omni tempore,
quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Ie-
22 ſus, * incipiens à baptiſmate Ioannis vſque
in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem
reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex-
23 iſtis. * Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocaba-
tur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, &
24 Mathiam. * Et orantes dixerunt: Tu Domi-
ne, qui corda noſti omnium, oſtende, quem
25 elegeris ex his duobus vnum, * accipere lo-
cum miniſterij huius, & apoſtolatus, de quo
præuaricatus eſt Iudas vt abiret in locum
26 ſuum. * Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors
ſuper Mathiam, & annumeratus eſt cum vn-
decim Apoſtolis.

Capvt II.

Effuſo ſuper diſcipulos Spiritu ſancto die Pentecoſtes, admirantur Iudæi quòd omnium loquantur linguis: dicentes autem muſto plenos eſſe confutat Petrus, citata inter alia ſuæ concionis prophetia Ioel, compunctique Iudæi audito Petri conſilio: conuertuntur ad Chriſtum tria circiter millia; ſimulque perſeuerant in doctrina Apoſtolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

1 ET cum complerentur dies Pentecoſtes,
A erant omnes pariter in eodem loco:
2 * † & factus eſt repentè de cœlo ſonus, tam-
quam aduenientis ſpiritus vehementis, & re-
3 pleuit totam domum vbi erant ſedentes. *
Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tam-
quam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum:
4 * † & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & † Matt. 3. c. 11.
cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Mar. 1. a. 8.
5 ſanctus dabat eloqui illis. * Erant autem in Luc. 3. d. 16.
Ieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex Ioan. 7. f. 39.
6 omni natione quæ ſub cœlo eſt. * Facta au- Sup 1. a 8.
tem hac voce, conuenit multitudo, & men- Infr. 11. b. 16.
te confuſa eſt, quoniam audiebat vnuſquiſ- 19. a. 6.
7 que lingua ſua illos loquentes. * Stupebant
autem omnes, & mirabantur, dicentes:

Nónne

Nónne ecce omnes isti, qui loquuntur, Ga-
lilæi sunt,* & quomodo nos audiuimus vnus- 8
quisque linguam nostram, in qua nati su- B
mus? * Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui 9
habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cap-
padociam, Pontum, & Asiam, * Phrygiam, 10
& Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ,
quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani,
* Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Ara- 11
bes: audiuimus eos loquentes nostris linguis
magnalia Dei. * Stupebant autem omnes, & 12
mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam
vult hoc esse? * Alij autem irridentes dice- 13
bant: quia musto pleni sunt isti. * Stans au- 14
tem Petrus cum vndecim, leuauit vocem
suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & qui
habitatis Ierusalem vniuersi, hoc vobis no-
tum sit, & auribus percipite verba mea. * 15
Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt,
cum sit hora diei tertia: * sed hoc est, quod 16
† Isai. 44. dictum est per prophetam Ioël: * † Et erit 17
a. 3. in nouissimis diebus (dicit Dominus) effun- C
Ioel. 2. dam de Spiritu meo super omnem carnem:
g. 28. & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ:
& iuuenes vestri visiones videbunt, & se-
niores vestri somnia somniabunt. * Et qui- 18
dem super seruos meos, & super ancillas
meas, in diebus illis effundam de Spiritu
meo, & prophetabunt: * & dabo prodigia 19
in cœlo sursum, & signa in terra deorsum,
sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. * 20
Sol conuertetur in tenebras, & luna in san-
guinem, antequam veniat dies Domini ma-
† Ioel 2. gnus & manifestus. * † Et erit: omnis qui- 21
g. 32. cumque inuocauerit nomen Domini, saluus
Rom. 10. erit. * Viri Israelitæ, audite verba hæc: Ie- 22
c. 13. sum Nazarenum, virum approbatum à Deo
in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis,
quæ fecit Deus per illum in medio vestri, si-
cut & vos scitis: * hunc definito consilio & 23
præscientia Dei traditum, per manus ini-
quorum affigentes interemistis:* quem Deus 24
suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta D
quod impossibile erat teneri illum ab eo. * 25
† Psal. 15. Dauid enim dicit in eum: † Prouidebam Do-
b. 8. minum in conspectu meo semper: quoniam
à dextris est mihi ne commouear: * Propter 26
hoc lætatum est cor meũ, & exultauit lingua
mea, insuper & caro mea requiescet in spe:
* Quoniam non derelinques animam meam 27
in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre
corruptionem.* Notas mihi fecisti vias vitæ: 28
& replebis me iucunditate cum facie tua. * 29
Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de
† 3. Reg. patriarcha Dauid, † quoniam defunctus est,
2. b. 10. & sepultus: & sepulchrum eius est apud nos
vsque in hodiernum diem.* Propheta igitur 30
† Psal. 131. eum esset, & sciret quia iureiurando † iuras- E
c. 11. set Illi Deus de fructu lumbi eius sedere su-
per sedem eius: * prouidens locutus est de 31
† Psal. 15. resurrectione Christi, quia † neque dereli-
b. 10. ctus est in inferno, neque caro eius vidit cor-
Infr. 13. ruptionem. * Hunc Iesum resuscitauit Deus, 32
e. 35.

33 cuius omnes nos testes sumus. * Dextera
igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus
sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem
34 vos videtis, & auditis. * Non enim Dauid
ascendit in cœlum: dixit autem ipse: † Dixit † Psal. 109. a. 1.
Dominus Domino meo, sede à dextris meis,
35 * donec ponam inimicos tuos scabellum pe-
36 dum tuorum. * Certissimè sciat ergo omnis
domus Israel, quia & Dominum eum, &
Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem
37 vos crucifixistis. * His autem auditis, com-
F puncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, &
ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri
38 fratres? * Petrus verò ad illos: Pœnitentiam
(inquit) agite, & baptizetur vnusquisque
vestrûm in nomine Iesu Christi, in remissio-
nem peccatorum vestrorum: & accipietis
39 donum Spiritus sancti. * Vobis enim est re-
promissio, & filiis vestris, & omnibus qui
longè sunt, quoscumque aduocauerit Do-
40 minus Deus noster. * Aliis etiam verbis plu-
rimis testificatus est, & exhortabatur eos,
dicens: Saluamini à generatione ista praua.
41 * Qui ergo receperunt sermonem eius, ba-
ptizati sunt: & appositæ sunt in die illa ani-
42 mæ circiter tria millia. * Erant autem perse-
uerantes in doctrina Apostolorum, & com-
municatione fractionis panis, & orationi-
43 bus.* Fiebat autem omni animæ timor: mul-
G ta quoque prodigia & signa per Apostolos
in Ierusalem fiebant, & metus erat magnus
44 in vniuersis. * Omnes etiam qui credebant,
erant pariter, & habebant omnia communia.
45 * Possessiones & substantias vendebant, &
diuidebant illa omnibus, prout cuique opus
46 erat. * Quotidie quoque perdurantes vna-
nimiter in templo, & frangentes circa do-
mos panem, sumebant cibum cum exultatio-
47 ne, & simplicitate cordis, * collaudantes
Deum, & habentes gratiam ad omnem ple-
bem. Dominus autem augebat qui salui fie-
rent quotidie in idipsum.

CAPVT III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abrahæ.

1 PEtrus autem & Ioannes ascendebant in
A templum, ad horam orationis nonam.
2 * Et quidam vir, qui erat claudus ex vtero
matris suæ, baiulabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Spe-
ciosa, vt peteret eleemosynam ab introëun-
3 tibus in templum. * Is cùm vidisset Petrum
& Ioannem incipientes introire in templum,
4 rogabat vt eleemosynam acciperet.* Intuens
autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit:
5 Respice in nos. * At ille intendebat in eos,
6 sperans se aliquid accepturum ab eis. * Pe-
trus autem dixit: Argentum & aurum non
est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do:
In nomine Iesu Christi Nazareni surge, &
ambula.

ambula. * Et apprehensa manu eius dextera, 7
alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt
bases eius & plantæ. * Et exiliens stetit, & 8
ambulabat: & intrauit cum illis in templum
ambulans, & exiliens, & laudans Deum. * 9
Et vidit omnis populus eum ambulantem, &
laudantem Deum. * Cognoscebant autem 10
illum, quòd ipse erat, qui ad eleemosynam B
sedebat ad Speciosam portam templi: & im-
pleti sunt stupore & extasi, in eo quod con-
tigerat illi. * Cum teneret autem Petrum & 11
Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos, ad
porticum quæ appellatur Salomonis, stupen-
tes. * Videns autem Petrus, respondit ad 12
populum: Viri Israelitæ, quid miramini in
hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra
virtute aut potestate fecerimus hunc ambu-
lare? * Deus Abraham, & Deus Isaac, & 13
Deus Iacob, Deus patrum nostrorum, glo-
rificauit Filium suum Iesum, quem vos qui-
dem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati,
† Matth. 27. c. 20. Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Ioan. 18. g. 40.
iudicante illo dimitti. * † Vos autem sanctum 14
& iustum negastis, & petistis virum homicidã
donari vobis: * auctorem verò vitæ interfe- 15
cistis, quem Deus suscitauit à mortuis, cuius
nos testes sumus. * Et in fide nominis eius, 16
hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirma- C
uit nomen eius: & fides, quæ per eum est, de-
dit integram sanitatem istam in conspectu
omnium vestrûm. * Et nunc fratres scio quia 17
per ignorantiam fecistis, sicut & principes
vestri. * Deus autem, quæ prænuntiauit per os 18
omnium prophetarum, pati Christum suum,
sic impleuit. * Pœnitemini igitur, & conuer- 19
timini, vt deleantur peccata vestra: * vt cum 20
venerint tempora refrigerij à conspectu Do-
mini, & miserit eum, qui prædicatus est vo-
bis, Iesum Christum, * quem oportet qui- 21
dem cœlum suscipere vsque in tempora re-
stitutionis omnium, quæ locutus est Deus
per os sanctorum suorum à sæculo prophe-
† Deut. 18. c. 15.
tarum. * Moyses quidem dixit: † Quoniam 22
Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus D
vester de fratribus vestris, tamquam meip-
sum audietis iuxta omnia quæcumque locu-
tus fuerit vobis. * Erit autem: omnis anima, 23
quæ non audierit Prophetam illum, exter-
minabitur de plebe. * Et omnes prophetæ à 24
Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, an-
nuntiauerunt dies istos. * Vos estis filij pro- 25
phetarum, & testamenti, quod disposuit
Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham:
† Gen. 12. a. 3.
† Et in semine tuo benedicentur omnes fa-
miliæ terræ. * Vobis primum Deus susci- 26
tans Filium suum, misit eum benedicen-
tem vobis: vt conuertat se vnusquisque à
nequitia sua.

CAPVT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis diuenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.

1 LOquentibus autem illis ad populum, su-
A peruenerunt sacerdotes, & magistratus
2 templi, & Sadducæi, * dolentes quòd doce-
rent populum, & annuntiarent in Iesu resur-
3 rectionem ex mortuis: * & iniecerunt in eos
manus, & posuerunt eos in custodiam in
4 crastinum: erat enim iam vespera. * Multi
autem eorum, qui audierant verbum, credi-
derunt: & factus est numerus virorum quin-
5 que millia. * Factum est in crastinum, vt
congregarentur principes eorum, & senio-
6 res, & Scribæ in Ierusalem; * & Annas prin-
B ceps sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, &
Alexander, & quotquot erant de genere sa-
7 cerdotali. * Et statuentes eos in medio, in-
terrogabant: In qua virtute, aut in quo no-
8 mine fecistis hoc vos? * Tunc repletus Spi-
ritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes
9 populi, & seniores audite: * Si nos hodie
diiudicamur in benefacto hominis infirmi,
10 in quo iste saluus factus est, * notum sit om-
nibus vobis, & omni plebi Israel: quia in
nomine Domini nostri Iesu Christi Naza-
reni, quem vos crucifixistis, quem Deus suf-
citauit à mortuis, in hoc iste astat coram vo-
11 bis sanus. * † Hic est lapis, qui reprobatus † Ps. 117. d. 22.
est à vobis ædificantibus, qui factus est in Isai. 28. d. 16.
12 caput anguli: * & non est in alio aliquo sa- Matt. 21. d. 42.
C lus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo da- Mar. 12. a. 10.
tum hominibus, in quo oporteat nos saluos Luc. 20. c. 17.
13 fieri. * Videntes autem Petri constantiam Rom. 9. g. 33.
& Ioannis, comperto quòd homines essent 1. Petr. 2. b. 7.
sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & co-
gnoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant:
14 * hominem quoque videntes stantem cum
eis, qui curatus fuerat, nihil poterant con-
15 tradicere. * Iusserunt autem eos foras extra
concilium secedere: & conferebant ad inui-
16 cem, * dicentes: Quid faciemus hominibus
istis? quoniam quidem notum signum fa-
ctum est per eos, omnibus habitantibus Ie-
rusalem: manifestum est, & non possumus
17 negare. * Sed ne ampliùs diuulgetur in po-
pulum, comminemur eis, ne vltrà loquantur
18 in nomine hoc vlli hominum. * Et vocantes
D eos, denuntiauerunt ne omnino loqueren-
19 tur, neque docerent in nomine Iesu. * Pe-
trus verò & Ioannes respondentes, dixerunt
ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos
20 potiùs audire quàm Deum, iudicate: * non
enim possumus quæ vidimus & audiuimus
21 non loqui. * At illi comminantes dimiserunt
eos: non inuenientes quomodo punirent
eos, propter populum, quia omnes clarifica-
bant id quod factum fuerat in eo quod ac-
22 ciderat. * Annorum enim erat ampliùs qua-
E draginta homo, in quo factum fuerat signum
23 istud sanitatis. * Dimissi autem venerunt ad
suos:

suos: & annuntiauerunt eis, quanta ad eos
principes sacerdotum & seniores dixissent. * 24
Qui cum audissent, vnanimiter leuauerunt
vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu
es qui fecisti cœlum, & terram, mare, & om-
nia quæ in eis sunt: * qui Spiritu sancto per 25
† Psal. 2. a. 1. os patris nostri Dauid, pueri tui, dixisti: † Qua-
re fremuerunt Gentes & populi meditati sunt
inania? * Astiterunt reges terræ, & princi- 26
pes conuenerunt in vnum, aduersus Domi-
num, & aduersus Christum eius? * conuene- 27
runt enim verè in ciuitate ista aduersus san- F
ctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, He-
rodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, &
populis Israel, * facere quæ manus tua & con- 28
silium tuum decreuerunt fieri. * Et nunc Do- 29
mine respice in minas eorum, & da seruis
tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, * 30
in eo quòd manum tuam extendas ad sanita-
tes & signa & prodigia fieri per nomen sancti
filij tui Iesu. * Et cùm orassent, motus est lo- 31
cus, in quo erant congregati: & repleti sunt
omnes Spiritu sancto, & loquebantur ver-
bum Dei cum fiducia. * Multitudinis autem 32
credentium erat cor vnum, & anima vna: nec
quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid
suum esse dicebat, sed erant illis omnia com-
munia. * Et virtute magna reddebant Apo- 33
stoli testimonium resurrectionis Iesu Christi G
Domini nostri: & gratia magna erat in om-
nibus illis. * Neque enim quisquam egens 34
erat inter illos. Quotquot enim possessores
agrorum aut domorum erant, vendentes af-
ferebant pretia eorum quæ vendebant, * & 35
ponebant ante pedes Apostolorum. Diuide-
batur autem singulis prout cuique opus erat.
* Ioseph autem, qui cognominatus est Bar- 36
nabas ab Apostolis (quod est interpretatum
Filius consolationis) Leuites, Cyprius gene-
re, * cum haberet agrum, vendidit eum, & 37
attulit pretium, & posuit ante pedes Aposto-
lorum.

CAPVT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

VIr autem quidam nomine Ananias, 1
cum Saphira vxore sua, vendidit agrum, A
* & fraudauit de pretio agri, conscia vxore 2
sua: & afferens partem quamdam, ad pedes
Apostolorum posuit. * Dixit autem Petrus: 3
Anania, cur tentauit satanas cor tuum, menti-
ri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?
* Nónne manens tibi manebat, & venumda- 4
tum in tua erat potestate? Quare posuisti in
corde tuo hanc rem? non es mentitus homi-
5 nibus, sed Deo. * Audiens autem Ananias
hæc verba cecidit & expirauit. Et factus est
6 timor magnus super omnes qui audierunt. *
Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, &
7 efferentes sepelierunt. * Factum est autem
B quasi horarum trium spatium, & vxor ipsius,
8 nesciens quod factum fuerat, introiuit. * Di-
xit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tan-
ti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tan-
9 ti. * Petrus autem ad eam: Quid vtique con-
uenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce
pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum,
10 ad ostium; & efferent te. * Confestim ceci-
dit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes
autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam,
& extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.
11 * Et factus est timor magnus in vniuersa ec-
12 clesia, & in omnes qui audierunt hæc. * Per
manus autem Apostolorum fiebant signa &
prodigia multa in plebe. Et erant vnanimi-
13 ter omnes in porticu Salomonis. * Cetero-
C rum autem nemo audebat se coniungere il-
14 lis: sed magnificabat eos populus. * Magis
autem augebatur credentium in Domino
15 multitudo virorum, ac mulierum, * ita vt in
plateas eiicerent infirmos, & ponerent in le-
ctulis ac grabatis, vt, veniente Petro, saltem
vmbra illius obumbraret quemquam illo-
16 rum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. *
Concurrebat autem & multitudo vicinarum
ciuitatum Ierusalem, afferentes ægros, &
vexatos à spiritibus immundis: qui cura-
17 bantur omnes. * Exurgens autem princeps
sacerdotum, & omnes qui cum illo erant
(quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt
18 zelo: * & iniecerunt manus in Apostolos,
19 & posuerunt eos in custodia publica. * An-
D gelus autem Domini per noctem aperiens
20 ianuas carceris, & educens eos, dixit: *
Ite, & stantes loquimini in templo plebi
21 omnia verba vitæ huius. * Qui cum audis-
sent, intrauerunt diluculo in templum, &
docebant. Adueniens autem princeps sacer-
dotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt
concilium, & omnes seniores filiorum Israel:
22 & miserunt ad carcerem vt adducerentur. *
Cum autem venissent ministri, & aperto
carcere non inuenissent illos, reuersi nun-
23 tiauerunt, * dicentes: Carcerem quidem
inuenimus clausum cum omni diligentia,
& custodes stantes ante ianuas: aperientes
24 autem neminem intus inuenimus. * Vt au-
E tem audierunt hos sermones magistratus
templi, & principes sacerdotum, ambige-
25 bant de illis quidnam fieret. * Adueniens
autem quidam nuntiauit eis: Quia ecce vi-
ri, quos posuistis in carcerem, sunt in tem-
26 plo stantes, & docentes populum. * Tunc
abiit magistratus cum ministris, & adduxit
illos sine vi: timebant enim populum ne
27 lapidarentur. * Et cum adduxissent illos,

ftaruerunt in concilio : & interrogauit eos
princeps facerdorum, * dicens : Præcipiendo 28
præcepimus vobis ne doceretis in nomine
isto : & ecce repleftis Ierufalem doctrina ve-
ftra : & vultis inducere fuper nos fanguinem
hominis iftius. * Refpondens autem Petrus, 29
& Apoftoli, dixerunt : Obedire oportet Deo F
magis, quàm hominibus. * Deus patrum no- 30
ftrorum fufcitauit Iefum, quem vos interemi-
ftis, fufpendentes in ligno. * Hunc princi- 31
pem & faluatorem Deus exaltauit dextera
fua, ad dandam pœnitentiam Ifraeli, & re-
miffionem peccatorum.* & nos fumus teftes 32
horum verborum, & Spiritus fanctus, quem
dedit Deus omnibus obedientibus fibi.* Hæc 33
eum andiffent, diffecabantur, & cogitabant
interficere illos. * Surgens autem quidam in 34
concilio Pharifæus, nomine Gamaliel, le-
gifdoctor honorabilis vniuerfæ plebi, iuffit
foras ad breue homines fieri.* dixitque ad il- 35
los: Viri Ifraelitæ, attendire vobis fuper homi-
nibus iftis quid acturi fitis. * Ante hos enim 36
dies extirit Theodas, dicens fe effe aliquem,
cui confenfit numerus virorum circiter qua-
dringentorum : qui occifus eft : & omnes, G
qui credebant ei, diffipati funt, & redacti
ad nihilum. * Poft hunc extitit Iudas Gali- 37
læus in diebus profeffionis, & auertit popu-
lum poft fe, & ipfe periit : & omnes, quot-
quot coofenferunt ei, difperfi funt. * Et 38
nuoc itaque dico vobis, difcedite ab homi-
nibus iftis, & finite illos: quoniam fi eft ex
hominibus confilium hoc, aut opus, diffol-
uetur : * fi verò ex Deo eft, non poteritis 39
diffoluere illud, ne fortè & Deo repugna-
re inueniamini. Confenferunt autem illi.
* Et conuocantes Apoftolos, cæfis denun- 40
tiauerunt ne omnino loquerentur in no-
mine Iefu, & dimiferunt eos. * Et illi qui- 41
dem ibant gaudentes à confpectu concilij,
quoniam digni habiti funt pro nomine Iefu
contumeliam pati. * Omni autem die non 42
ceffabant, in templo & circa domos do-
centes, & euangelizantes Chriftum Iefum.

CAPVT VI.

Electio feptem diaconorum, crefcente indies credentium numero : Stephani vehementia cum fignis & prodigiis, in quem plurimi infurgunt Iudæi : cumque eum non poffent conuincere, falfis teftibus nituntur opprimere.

IN diebns autem illis, crefcente numero 1
difcipulorum, factum eft murmur Græco- A
rum aduerfus Hebræos, eò quòd defpice-
rentur in minifterio quotidiano viduæ eo-
rum. * Conuocantes autem duodecim mul- 2
titudinem difcipulorum, dixerunt : Non eft
æquum nos derelinquere verbum Dei, & mi-
niftrare menfis. * Confiderate ergo fratres, 3
viros ex vobis boni teftimooij feptem, ple-
nos Spiritu fancto, & fapientia, quos confti-
tuamus fuper hoc opus. * Nos verò oratio- 4
ni, & minifterio verbi inftantes erimus. * Et 5
B placuit fermo coram omni multitudine. Et
elegerunt Stephanum, virum plenum fide
& Spiritu fancto, & Philippum, & Procho-
rum, & Nicanorem, & Timonem, & Par-
menam, & Nicolaum aduenam Antioche-
6 num. * Hos ftatuerunt aote confpectum A-
poftolorum : & orantes impofuerunt eis ma-
7 nus. * Et veibum Domini crefcebat, & mul-
tiplicabatur numerus difcipulorum in Ieru-
falem valdè : multa etiam turba facerdorum
8 obediebar fidei. * Stephanus autem plenus
gratia & fortitudine, faciebar prodigia & fi-
9 gna magoa in populo. * Surrexerunt au-
C tem quidam de fynagoga, quæ appellatur
Libertinorum, & Cyrenenfium, & Alexan-
drinorum, & eorum qui erant à Cilicia, &
10 Afia, difputantes cum Stephano : * & non
poterant refiftere fapientiæ, & Spiritui, qui
11 loquebatur. * Tunc fummiferunt viros, qui
dicerent fe audiuiffe eum dicenrem verba
12 blafphemiæ in Moyfen, & in Deum. * Com-
D mouerunt itaque plebem, & feniores, & Scri-
bas : & coocurreotes rapueruor eum, & ad-
13 duxeruot io concilium, * & ftatuerunt fal-
fos teftes, qui dicerent : Homo ifte oon cef-
fat loqui verba aduerfus locum fanctum, &
14 legem. * audiuimus enim eum dicentem :
Quoniam Iefus Nazarenus hic, deftruet
locum iftum, & mutabit traditiones, quas
15 tradidir nobis Moyfes. * Et intuentes eum
omnes, qui fedebant in concilio, viderunt
faciem eius tamquam faciem Angeli.

CAPVT VII.

Stephanus, data refpondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham eiufque minoribus, de Moyfe & egreffione filiorum Ifrael ex Ægypto, de tabernaculo teftimonij & templo per Salomonem ædificato; Iudæos reprehendens quòd ipfi & patres eorum Spiritui fancto femper reftiterint : cum autem diceret fe Iefum à dextris Dei videre, lapidatur, teftibus veftimenta ad pedes Sauli deponentibus : oratque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps facerdotum : Si
2 hæc ita fe habent?* Qui ait: Viri fratres,
A & patres, audite : Deus gloriæ apparuit patri
noftro Abrahæ cùm effet in Mefopotamia,
3 prius quàm moraretur in Charan,* & dixit ad
illum : † Exi de terra tua, & de cognatione † Gen. 12. a. 1.
tua, & veni in terram, quam mooftrauero ti-
4 bi. * Tunc exiit de terra Chaldæorum, & ha-
bitauit in Charan. Et inde, poftquam mor-
tuus eft pater eius, tranftulir illum in terram
5 iftam, in qua nunc vos habitatis.* Et non de-
dit illi hereditatem in ea, nec paffum pedis :
fed repromifit dare illi eam in poffeffionem,
& femini eius poft ipfum, cum non haberet
6 filium.* Locutus eft autem ei Deus : † Quia † Gen. 15. c. 13.
erit femen eius accola in terra aliena, & fer-
uituti eos fubiicient, & malè tractabunt eos
7 annis quadringentis:* & gentem cui feruie-
rint, iudicabo ego, dixit Dominus & poft hæc
exibunt,

† Gen. 17. b. 10. exibunt, & seruient mihi in loco isto. * † Et 8
dedit illi testamentum circumcisionis : † &
† Gen. 21. a. 2. 4. sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octa-
† Gen. 25. d. 25. uo: & † Isaac, Iacob : & † Iacob , duodecim
† Gen. 29. d. 32. 35. Patriarchas.* Et Patriarchæ æmulantes, † Io- 9
seph vendiderunt in Ægyptum, & erat Deus B
† Gen. 37. f. 28. cum eo : * & eripuit eum ex omnibus tribu- 10
lationibus eius : & † dedit ei gratiam & sa-
† Gen. 41. e. 37 pientiam in conspectu Pharaonis regis Ægy-
pti, & constituit eum præpositum super Ægy-
ptum, & super omnem domum suam.* Venit 11
autem fames in vniuersam Ægyptum &
Chanaan, & tribulatio magna : & non inue-
† Gen. 42. a. 2. niebant cibos patres nostri. * † Cum audisset 12
autem Iacub esse frumentum in Ægypto :
† Gen. 45. a. 1. misit patres nostros primùm : * † & in secun- 13
do cognitus est Ioseph à fratribus suis, & ma-
nifestatum est Pharaoni genus eius.* Mittens 14
autem Ioseph accersiuit Iacob patrem suum,
& omnem cognationem suam in animabus
† Gen. 46. a. 5. septuagintaquinque. * † Et descendit Iacob 15
† Gen. 49. d. 32. in Ægyptum, & † defunctus est ipse , & pa-
tres nostri. * Et translati sunt in Sichem , & 16
† Gen. 23. c. 16. 50. a 16. 15. positi sunt in sepulchro , † quod emit Abra-
Ios. 24. g. 12. ham pretio argenti à filiis Hemor filij Sichē.
* Cum autem appropinquaret tempus pro- 17
missionis, quam confessus erat Deus Abrahæ, C
† Exod. 1. a. 7. † creuit populus , & multiplicatus est in Æ-
gypto,* quoadusque surrexit alius rex in Ægy- 18
pto , qui non sciebat Ioseph.* Hic circum- 19
ueniens genus nostrum , afflixit patres no-
stros, vt exponerent infantes suos, ne viuifica-
† Exod. 2. a. 2. rentur.* † Eodem tempore natus est Moyses, 20
Heb. 11. e. 23. & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus men-
sibus in domo patris sui. * Exposito autem 21
illo, sustulit eum filia Pharaonis , & nutriuit
eum sibi in filium. * Et eruditus est Moyses 22
omni sapientia Ægyptiorum , & erat potens
in verbis, & in operibus suis : * Cum autem 23
impleretur ei quadraginta annorum tempus,
ascendit in cor eius vt visitaret fratres suos
† Exod. 2. b. 12. filios Israel. * † Et cum vidisset quemdam in- 24
iuriam patientem , vindicauit illum : & fecit
vltionem ei qui iniuriam sustinebat, percusso
Ægyptio. * Existimabat autem intelligere 25
fratres, quoniam Deus per manum ipsius da-
† Exod. 2. b. 13. ret salutem illis : at illi non intellexerunt.* † 26
Sequenti verò die apparuit illis litigantibus :
& reconciliabat eos in pace , dicens : Viri,
fratres estis , vt quid nocetis alterutrum ? * 27
Qui autem iniuriam faciebat proximo, repu- D
lit eum , dicens : Quis te constituit princi-
pem & iudicem super nos ? * numquid in- 28
terficere me tu vis , quemadmodum interfe-
cisti heri Ægyptium ? * Fugit autem Moyses 29
in verbo isto : & factus est aduena in terra
Madian, vbi generauit filios duos.* Et exple- 30
† Exod. 3. a. 2. tis annis quadraginta, † apparuit illi in deser-
to montis Sina Angelus in igne flammæ ru-
bi. * Moyses autem videns, admiratus est vi- 31
sum. & accedente illo vt consideraret, facta
est ad eum vox Domini , dicens : * Ego sum 32
Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus
Isaac , & Deus Iacob. Tremefactus autem
33 Moyses, non audebat considerare. * Dixit au-
tem illi Dominus : Solue calceamentum pe-
dum tuorum : locus enim in quo stas, terra
34 sancta est. * Videns vidi afflictionem populi
mei , qui est in Ægypto , & gemitum eorum
audiui, & descendi liberare eos. Et nunc ve-
35 ni, & mittam te in Ægyptum. * Hunc Moy-
sen , quem negauerunt , dicentes : Quis te
constituit principem & iudicem? hunc Deus
principem & redemptorem misit , cum ma-
36 nu Angeli , qui apparuit illi in rubo. * † Hic † Exod. 7. 8. 9. 10. 11.
E eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra 14.
Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis
37 quadraginta. * Hic est Moyses, qui dixit fi-
liis Israel: † Prophetam suscitabit vobis Deus † Deut. 18. c. 15.
de fratribus vestris , tamquam me, ipsum au-
38 dietis. * † Hic est, qui fuit in Ecclesia in soli- † Exod. 19. a. 3.
tudine cum Angelo , qui loquebatur ei in
monte Sina, & cum patribus nostris : qui ac-
39 cepit verba vitæ dare nobis. * Cui noluerunt
obedire patres nostri: sed repulerunt, & auer-
40 si sunt cordibus suis in Ægyptum , * dicen-
tes ad Aaron : † Fac nobis deos , qui præce- † Exod. 32. a. 1.
dant nos : Moyses enim hic , qui eduxit nos
de terra Ægypti , nescimus quid factum sit
41 ei. * Et vitulum fecerunt in diebus illis , &
obtulerunt hostiam simulachro , & lætaban-
42 tur in operibus manuum suarum. * Conuer-
tit autem Deus , & tradidit eos seruire mili-
tiæ cœli sicut scriptum est in Libro Prophe-
tarum : † Numquid victimas & hostias obtu- † Amos 5. f. 25.
listis mihi annis quadraginta in deserto , do-
43 mus Israel ? * Et suscepistis tabernaculum
Moloch, & sidus Dei vestri Rempham , figu-
ras, quas fecistis , adorare eas. Et transferam
44 vos trans Babylonem. * Tabernaculum te-
F stimonij fuit cum patribus nostris in deserto,
sicut disposuit illis Deus , † loquens ad Moy- † Exod. 25. d. 40.
sen, vt faceret illud secundum formam quam
45 viderat. † Quod & induxerunt , suscipientes † Ios. 3. c. 14.
patres nostri cum Iesu in possessionem Gen- Heb. 8.
tium , quas expulit Deus à facie patrum no- c. 9.
46 strorum , vsque in diebus Dauid , * † qui in- † 1. Reg. 16. c. 13.
uenit gratiam ante Deum, † & petiit vt inue- † Ps. 131. a. 5.
47 niret tabernaculum Deo Iacob,* † Salomon
48 autem ædificauit illi domum. * † Sed non Ex- † 1. Reg. 6. a 2.
celsus in manufactis habitat , sicut Propheta 1 Par. 17.
49 dicit:* † Cœlum mihi sedes est : terra autem b. 12.
scabellum pedum meorum. Quam domum † Infr. 17. e. 24.
ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis lo- † Isai. 66.
50 cus requietionis meæ est ? * Nonne manus a. 1.
51 mea fecit hæc omnia? * Dura ceruice, & in-
circumcisis cordibus & auribus , vos semper
Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita
52 & vos. * Quem Prophetarum non sunt per-
G secuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui præ-
nuntiabant de aduentu Iusti , cuius vos nunc
53 proditores & homicidæ fuistis : * qui accepi-
stis legem in dispositione Angelorum, & non
54 custodistis. * Audientes autem hæc dissecabā-
tur cordibus suis , & stridebant dentibus in
55 eum.* Cum autem esset plenus Spiritu sancto,

interidens in cœlum, vidit gloriam Dei, &
Iesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce vi-
deo cælos apertos, & Filium hominis stan-
tem à dextris Dei. * Exclamantes autem vo- 56
ce magna continuerunt aures suas, & im-
petum fecerunt vnanimiter in eum. * Et eii- 57
cientes eum extra ciuitatem lapidabant: &
testes deposuerunt vestimenta sua, secus pe-
des adolescentis, qui vocabatur Saulus. * Et 58
lapidabant Stephanum inuocantem, & di-
centem: Domine Iesu suscipe spiritum meum.
* Positis autem genibus, clamauit voce ma- 59
gna, dicens: Domine ne statuas illis hoc pec-
catum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in
Domino. Saulus autem erat consentiens ne-
ci eius.

CAPVT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Ioannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritatis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem vbi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

FActa est autem in illa die persecutio ma- 1
gna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & A
omnes dispersi sunt per regiones Iudçæ & Sa-
matiæ, præter Apostolos. * Curauerunt au- 2
tem Stephanum viri timorati, & fecerunt
planctum magnum super eum. * Saulus au- 3
tem deuastabat Ecclesiam, per domos in-
trans, & trahens viros ac mulieres, tradebat
in custodiam. * Igitur qui dispersi erant per- 4
transibant, euangelizantes verbum Dei. * 5
Philippus autem descendens in ciuitatem
Samariæ, prædicabat illis Christum. * Inten- 6
debant autem turbæ his quæ à Phillippo di-
cebantur, vnanimiter audientes, & videntes
signa quæ faciebat. * Multi enim eorum, qui 7
habebant spiritus immundos, clamantes vo- B
ce magna exibant. * Multi autem paralytici 8
& claudi curati sunt. * Factum est ergo gau- 9
dium magnum in illa ciuitate. Vir autem qui-
dam nomine Simon, qui antè fuerat in ciui-
tate magus, seducens gentem Samariæ, dicens
se esse aliquem magnum: * cui auscultabant 10
omnes à minimo vsque ad maximum, dicen-
tes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.
* Attendebant autem eum, propter quòd 11
multo tempore magiis suis dementasset eos.
* Cum verò credidissent Philippo euangeli- 12
zanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi
baptizabantur viri ac mulieres. * Tunc Si- 13
mon & ipse credidit: & cum baptizatus es- C
set, adhærebat Philippo. Videns etiam si-
gna & virtutes maximas fieri, stupens admi-
rabatur. * Cum autem audissent Apostoli, qui 14
erant Ierosolymis, quòd recepisset Samaria
verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioan-
nem. * Qui cum venissent, orauerunt pro 15
16 ipsis vt acciperent Spiritum sanctum: * Non-
dum enim in quemquam illorum venerat, sed
baptizati tantum erant in nomine Domini
17 Iesu. * Tunc imponebant manus super illos, &
18 accipiebant Spiritum sanctum. * Cum vidisset
autem Simon, quia per impositionem manus
Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtu-
19 lit eis pecuniam. * dicens: Date & mihi hanc
D potestatem, vt cuicumque imposuero manus,
accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem di-
20 xit ad eum: * Pecunia tua tecum sit in per-
ditionem: quouiam donum Dei existimasti
21 pecunia possideri. * Non est tibi pars, neque
sors in sermone isto. cor enim tuum non est
22 rectum coram Deo. * Pœnitentiam itaque
age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si
fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis
23 tui. * In felle enim amaritudinis, & obliga-
24 tione iniquitatis video te esse. * Respondens
autem Simon, dixit: Precamini vos pro me
ad Dominum, vt nihil veniat super me ho-
25 rum quæ dixistis. * Et illi quidem testificati
E & locuti verbum Domini, redibant Ieroso-
lymàm, & multis regionibus Samaritanorum
26 euangelizabant. * Angelus autem Domini
locutus est ad Philippum, dicens: Surge, &
vade contra meridianum, ad viam quæ des-
cendit ad Ierusalem in Gazam: hæc est de-
27 serta. * Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops,
eunuchus, potens Candacis reginæ Æthio-
pum, qui erat super omnes gazas eius, ve-
28 nerat adorare in Ierusalem: * & reuertebatur
sedens super currum suum, legénsque Isaiam
29 prophetam. * Dixit autem Spiritus Philippo:
30 Accede, & adiunge te ad currum istum. * Ac-
F currens autem Philippus, audiuit eum legen-
tem Isaiam Prophetam, & dixit: Putásne in-
31 telligis quæ legis? * Qui ait: Et quomodo
possum, si non aliquis ostenderit mihi? Ro-
gauitque Philippum vt ascenderet, & sede-
32 ret secum. * Locus autem Scripturæ, quam
legebat, erat hic: † Tanquam ouis ad occisio- † Isai. 53. c. 7.
nem ductus est: & sicut agnus coram ton-
33 dente se, sine voce, sic non aperuit os suum. *
In humilitate iudicium eius sublatum est. Ge-
nerationem eius quis enarrabit, quoniam tol-
34 letur de terra vita eius? * Respondens autem
eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo
Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?
35 * Aperiens autem Philippus os suum, & inci-
piens à Scriptura ista, euangelizauit illi Ie-
36 sum. * Et dum irent per viam, venerunt ad
G quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce
37 aqua, quid prohibet me baptizari? * Dixit
autem Philippus: Si credis ex toto corde, li-
cet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse
38 Iesum Christum. * Et iussit stare currum: &
descenderunt vterque in aquam, Philippus,
39 & Eunuchus, & baptizauit eum: * Cum au-
tem ascendissent de aqua, Spiritus Domini
rapuit Philippum, & ampliùs non vidit cum
Eunuchus. Ibat autem per viam suam gau-
40 dens. * Philippus autem inuentus est in Azoto,

&

& pertransiens euangelizabat ciuitatibus cun-
ctis, donec veniret Cæsaream.

Capvt IX.

Admiranda Sauli persecutoris conuersio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum esse Christum: discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Iudæorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

Gal. 1. c. 13. SAulus autem adhuc spirans minarum, & 1
cædis in discipulos Domini, accessit ad A
Principem sacerdotum, * & petiit ab eo 2
epistolas in Damascum ad synagogas: vt si
quos inuenisset huius viæ viros, ac mulie-
† Inf. 22. b. 6. res, vinctos perduceret in Ierusalem. * † Et 3
1. Cor. 15. b. 8. cùm iter faceret, contigit vt appropinquaret
2. Cor. 12. a. 1. Damasco: & subitò circumfulsit eum lux
de cœlo. * Et cadens in terram audiuit vo- 4
cem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me
persequeris? * Qui dixit: Quis es Domine? 5
Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.
durum est tibi contra stimulum calcitrare.
* Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid 6
me vis facere? * Et Dominus ad eum: Sur- 7
ge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur B
tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi,
qui comitabantur cum eo, stabant stupefa-
cti, audientes quidem vocem, neminem au-
tem videntes. * Surrexit autem Saulus de ter- 8
ra, apertisque oculis nihil videbat, Ad ma-
nus autem illum trahentes, introduxerunt
Damascum. * Et erat ibi tribus diebus non 9
videns, & non manducauit, neque bibit. * 10
Erat autem quidam discipulus Damasci, no
mine Ananias: & dixit ad illum in visu Domi-
nus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.
* Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vi- 11
cum, qui vocatur rectus: & quære in domo
Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim
orat. * (Et vidit virum Ananiam nomine, 12
introëuntem, & imponentem sibi manus vt
visum recipiat.) * Respondit autem Ananias: 13
Domine, audiui à multis de viro hoc, quan- C
ta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem: * & 14
hic habet potestatem à principibus Sacerdo-
tum alligandi omnes, qui inuocant nomen
tuum. * Dixit autem ad eum Dominus: Va- 15
de quoniam vas electionis est mihi iste, vt
portet nomen meum coram gentibus, & re-
gibus, & filiis Israel. * Ego enim ostendam 16
illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pa-
ti. * Et abiit Ananias, & introiuit in do- 17
mum: & imponens ei manus, dixit Saule fra-
ter, Dominus misit me Iesus, qui apparuit
tibi in via qua veniebas, vt videas, & imple-
ris Spiritu sancto. * Et confestim ceciderunt 18
ab oculis eius tanquam squamæ, & visum
recepit: & surgens baptizatus est. * Et cùm 19
accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem
D cum discipulis, qui erant Damasci, per dies
20 aliquot. * Et continuò in synagogis prædica-
21 bat Iesum, quoniam hic est Filius Dei. * Stu-
pebant autem omnes qui audiebant; & dice-
bant: Nónne hic est, qui expugnabat in Ie-
rusalem eos, qui inuocabant nomen istud:
& huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret
22 ad principes sacerdotum? * Saulus autem
multò magis conualescebat, & confundebat
Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans,
23 quoniam hic est Christus. * Cùm autem im-
plerentur dies multi, consilium fecerunt in
24 vnum Iudæi vt eum interficerent. * Notæ
autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. † Cu- † 2. Cor. 11. g. 32.
stodiebant autem & portas die ac nocte,
25 vt eum interficerent. * Accipientes autem
eum discipuli nocte, per murum dimiserunt
26 eum, submittentes in sporta. * Cùm autem
E venisset in Ierusalem, tentabat se iunge-
re discipulis, & omnes timebant eum, non
27 credentes quòd esset discipulus. * Barnabas
autem apprehensum illum duxit ad Aposto-
los: & narrauit illis quomodo in via vidis-
set Dominum, & quia locutus est ei, &
quomodo in Damasco fiducialiter egerit in
28 nomine Iesu. * Et erat cum illis intrans &
exiens in Ierusalem, & fiducialiter agens in
29 nomine Domini. * Loquebatur quoque Gen-
tibus, & disputabat cum Græcis: illi autem
30 quærebant occidere eum. * Quod cùm co-
gnouissent fratres, deduxerunt eum Cæsa-
31 ream, & dimiserunt Tarsum. * Ecclesia qui-
F dem per totam Iudæam, & Galilæam, & Sa-
mariam, habebat pacem, & ædificabatur am-
bulans in timore Domini, & consolatione
32 sancti Spiritus replebatur. * Factum est autem,
vt Petrus dum pertransiret vniuersos, deue-
33 niret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ. * In-
uenit autem ibi hominem quemdam, nomi-
ne Æneam, ab annis octo iacentem in gra-
34 bato, qui erat paralyticus. * Et ait illi Petrus:
Ænea, sanat te Dominus Iesus Christus: sur-
35 ge, & sterne tibi. Et continuò surrexit. * Et
viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ
& Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.
36 * In Ioppe autem fuit quædam discipula, no-
mine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis, & elee-
37 mosynis, quas faciebat. * Factum est autem
in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam
cum lauissent, posuerunt eam in cœnaculo.
38 * Cum autem propè esset Lydda ad Ioppen,
G discipuli audientes quia Petrus esset in ea,
miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne
39 pigriteris venire vsque ad nos. * Exurgens
autem Petrus venit cum illis. Et cum aduenis-
set, duxerunt illum in cœnaculum: & circum-
steterunt illum omnes viduæ flentes, & osten-
dentes ei tunicas & vestes, quas faciebat il-
40 lis Dorcas. * Eiectis autem omnibus foras,
Petrus ponens genua orauit: & conuersus ad
corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit
41 oculos suos: & viso Petro, resedit. * Dans

autem illi manum, erexit eam. Et cùm vo-
casset sanctos, & viduas, assignauit eam vi-
uam. * Notum autem factum est per vniuer- 42
sam Ioppen: & crediderunt multi in Domi-
no. * Factum est autem, vt dies multos mora- 43
retur in Ioppe, apud Simonem quemdam co-
riarium.

CAPVT X.

Iussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Euangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum eius de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, no- 1
mine Cornelius, Centurio cohortis A
quæ dicitur Italica, * religiosus, ac timens 2
Deum cum omni domo sua, faciens eleemo-
synas multas plebi, & deprecans Deum sem-
per: * is vidit in visu manifestè, quasi hora 3
diei nona, Angelum Dei introëuntem ad
se, & dicentem sibi, Corneli. * At ille in- 4
tuens eum, timore correptus, dixit: Quid
est, Domine? Dixit autem illi: Orationes
tuæ & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in me-
moriam in conspectu Dei. * Et nunc mitte 5
viros in Ioppen, & accersi Simonem quem-
dam, qui cognominatur Petrus: * hic hos- 6
pitatur apud Simonem quemdam coriarium,
cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi
quid te oporteat facere. * Et cùm discessisset 7
Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos
domesticos suos, & militem metuentem Do-
minum, ex his qui illi parebant. * Quibus 8
cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen. B
* Postera autem die iter illis facientibus, & 9
appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus
in superiora vt oraret circa horam sextam. * 10
Et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus
autem illis, cecidit super eum mentis exces-
sus: * & vidit cœlum apertum, & descendens 11
vas quoddam, velut linteum magnum, qua-
tuor initiis submitti de cœlo in terram, * in 12
quo erant omnia quadrupedia, & serpen-
tia terræ, & volatilia cœli. * Et facta est 13
vox ad eum: Surge Petre, occide, & mandu-
ca. * Ait autem Petrus: Absit Domine, quia 14
numquam manducaui omne commune &
immundum. * Et vox iterùm secundò ad 15
eum: Quod Deus purificauit tu commune
ne dixeris. * Hoc autem factum est per ter: & 16
statim receptum est vas in cœlum. * Et dum 17
intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset
visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi C
erant à Cornelio, inquirentes domum Si-
monis, astiterunt ad ianuam. * Et cùm vo- 18
cassent, interrogabant, si Simon, qui cogno-
minatur Petrus, illic haberet hospitium. * 19
Petro autem cogitante de visione, dixit Spi-
ritus ei: Ecce viri tres quærunt te. * Surge 20
itaque, descende, & vade cum eis nihil du-
bitans: quia ego misi illos. * Descendens au- 21
tem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem
quæritis: quæ causa est, propter quam veni-
22 stis? * Qui dixerunt: Cornelius Centurio,
vir iustus, & timens Deum, & testimonium
habens ab vniuersa gente Iudæorum, respon-
sum accepit ab Angelo sancto, accersire te
23 in domum suam, & audire verba abs te. *
D Introducens ergo eos, recepit hospitio. Se-
quenti autem die surgens profectus est cum
illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comi-
24 tati sunt eum. * Altera autem die introiuit
Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos,
conuocatis cognatis suis, & necessariis ami-
25 cis. * Et factum est cùm introisset Petrus,
obuius venit ei Cornelius, & procidens ad
26 pedes eius adorauit. * Petrus verò eleuauit
27 eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. *
Et loquens cum illo intrauit, & inuenit mul-
28 tos qui conuenerant: * dixitque ad illos:
Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iu-
dæo, coniungi aut accedere ad alienigenam:
sed mihi ostendit Deus, neminem commu-
29 nem aut immundum dicere hominem. * Prop-
ter quod sine dubitatione veni accersitus.
Interrogo ergo, quam ob causam accersi-
30 stis me? * Et Cornelius ait: A nudiusquarta
E die vsque ad hanc horam, orans eram ho-
ra nona in domo mea, & ecce vir stetit ante
31 me in veste candida, & ait: * Corneli,
exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ
32 commemoratæ sunt in conspectu Dei. * Mit-
te ergo in Ioppen, & accersi Simonem, qui
cognominatur Petrus: hic hospitatur in do-
33 mo Simonis coriarij iuxta mare. * Confestim
ergo misi ad te: & tu benefecisti venien-
do. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo
adsumus, audire omnia quæcumque tibi præ-
34 cepta sunt à Domino. * Aperiens autem Pe-
trus os suum, dixit: In veritate comperi, † † Deut. 10. d. 17.
35 quia non est personarum acceptor Deus: * 2. Par. 19.
F sed in omni gente, qui timet eum, & opera- b. 7.
36 tur iustitiam, acceptus est illi. * Verbum mi- Iob. 34. b. 19.
sit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Sap. 6. b 8.
Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.) Eccle. 35. b. 13.
37 * Vos scitis quod factū verbum per vniuersam Rom. 2.
Iudæam: incipiens enim à † Galilæa, post b. 11.
38 baptismum quod prædicauit Ioannes, * Ie- Gal. 2. b. 6. Ephes. 6.
sum à Nazareth: quomodo vnxit eum Spi- b. 9.
ritu sancto, & virtute, qui pertransiit bene- Col. 3. d. 25.
faciendo & sanando omnes oppressos à dia- 1. Pet. 1. c. 17.
39 bolo, quoniam Deus erat cum illo. * Et nos † Luc. 4.
testes sumus omnium, quæ fecit in regione b. 14.
Iudæorum, & Ierusalem, quem occiderunt
40 suspendentes in ligno. * Hunc Deus susci-
tauit tertia die, & dedit eum manifestum fie-
41 ri, * non omni populo, sed testibus præor-
dinatis à Deo: nobis, qui manducauimus
& bibimus cum illo, postquam resurrexit à
42 mortuis. * Et præcepit nobis prædicare po-
G pulo, & testificari, quia ipse est, qui con-
stitutus est à Deo iudex viuorum & mortuo-
43 rum. * † Huic omnes Prophetæ testimo- † Ier. 31. f. 34.
nium perhibent, remissionem peccatorum Mich. 7.
accipere per nomen eius omnes, qui credunt d. 18.
in

in eum. * Adhuc loquente Petro verba hæc, 44
cecidit Spiritus sanctus super omnes qui au-
diebant verbum. * Et obstupuerunt ex cir- 45
cumcisione fideles, qui venerant cum Pe-
tro: quia & in nationes gratia Spiritus san-
cti effusa est. * Audiebant enim illos loquen- 46
tes linguis, & magnificantes Deum. * Tunc 47
respondit Petrus: Numquid aquam quis pro-
hibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spi-
ritum sanctum acceperunt sicut & nos? * Et 48
iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu
Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret
apud eos aliquot diebus.

CAPVT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conuersis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conuersis adducit eò & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, vt in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

AVdierunt autem Apostoli, & fratres, 1
qui erant in Iudæa: quoniam & Gen- A
tes receperunt verbum Dei. * Cùm autem as- 2
cendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant
aduersus illum, qui erant ex circumcisione,
* dicentes: Quare introisti ad viros præpu- 3
tium habentes, & manducasti cum illis? * 4
Incipiens autem Petrus exponebat illis or-
dinem, dicens: * Ego eram in ciuitate Ioppe 5
orans, & vidi in excessu mentis visionem,
descendens vas quoddam velut linteum ma-
gnum quatuor initiis summitti de cœlo, &
venit vsque ad me. * In quod intuens con- 6
siderabam, & vidi quadrupedia terræ, & be-
stias, & reptilia, & volatilia cœli. * Audiui au- 7
tem & vocem dicentem mihi: Surge Petre,
occide, & manduca. * Dixi autem: Nequa- 8
quam Domine. quia commune aut immun-
dum numquam introiuit in os meum. * Res- 9
pondit autem vox secundò de cœlo: Quæ B
Deus mundauit, tu ne commune dixeris.
* Hoc autem factum est per ter: & recepta 10
sunt omnia rursum in cœlum. * Et ecce viri 11
tres confestim astiterunt in domo, in qua
eram, missi à Cæsarea ad me. * Dixit autem 12
Spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hæsitans.
Venerunt autem mecum & sex fratres isti,
& ingressi sumus in domum viri. * Narrauit 13
autem nobis, quomodo vidisset Angelum
in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mit-
te in Ioppen, & accersi Simonem, qui co-
gnominatur Petrus, * qui loquetur tibi ver- 14
ba, in quibus saluus eris tu, & vniuersa do-
mus tua. * Cùm autem cœpissem loqui, ce- 15
cidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos
in initio. * Recordatus sum autem verbi Do- 16
mini, sicut dicebat: † Ioannes quidem bapti-
zauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu
sancto. * Si ergo eamdem gratiam dedit illis 17
Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Do-
minum Iesum Christum: ego quis eram, qui
18 possem prohibere Deum? * His auditis, ta-
C cuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes:
Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus
19 ad vitam. * Et illi quidem, qui dispersi fue-
rant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Ste-
phano, perambulauerunt vsque Phœnicen,
& Cyprum, & Antiochiam, nemini loquen-
20 tes verbum, nisi solis Iudæis. * Erant au-
tem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi,
qui cùm introissent antiochiam, loqueban-
tur & ad Græcos, annuntiantes Dominum
21 Iesum. * Et erat manus Domini cum eis:
multúsque numerus credentium conuersus
22 est ad Dominum. * Peruenit autem sermo
ad aures ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis, su-
per istis: & miserunt Barnabam vsque ad
23 Antiochiam. * Qui cùm peruenisset, & vi-
D disset gratiam Dei, gauisus est: & hortaba-
tur omnes in proposito cordis permanere in
24 Domino: * quia erat vir bonus, & plenus
Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa
25 turba Domino. * Profectus est autem Barna-
bas Tarsum, vt quæreret Saulum: quem cùm
26 inuenisset, perduxit Antiochiam. * Et an-
num totum conuersati sunt ibi in Ecclesia:
& docuerunt turbam multam, ita vt cognomi-
narentur primùm Antiochiæ discipuli, Chri-
27 stiani. * In his autem diebus superuenerunt
28 ab Ierosolymis prophetæ Antiochiam: * &
surgens vnus ex eis nomine Agabus, signifi-
cabat per spiritum famem magnam futuram
in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub
29 Claudio. * Discipuli autem, prout quis habe-
bat, proposuerunt singuli in ministerium mit-
30 tere habitantibus in Iudæa fratribus: * quod
& fecerunt, mittentes ad seniores per manus
Barnabæ & Sauli.

CAPVT XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream; Cúmque diuinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo. & consumptus à vermibus expirauit.

1 EOdem autem tempore misit Herodes
A rex manus, vt affligeret quosdam de Ec-
2 clesia. * Occidit autem Iacobum fratrem Ioan-
3 nis gladio. * Videns autem quia placeret Iu-
dæis, apposuit vt apprehenderet & Petrum.
4 Erant autem dies Azymorum. * Quem cùm
apprehendisset, misit in carcerem, tradens
quatuor quaternionibus militum custodien-
dum, volens post Pascha producere eum
5 populo. * Et Petrus quidem seruabatur in
carcere. Oratio autem fiebat sine intermis-
6 sione ab Ecclesia ad Deum pro eo. * Cùm
autem producturus eum esset Herodes, in ipsa
nocte erat Petrus dormiens inter duos mili-
tes, vinctus catenis duabus: & custodes ante

† Matth. 3. b. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. Inf. 19. a. 4.

ostium custodiebant carcerem.* Et ecce An- 7
gelus Domini astitit: & lumen refulsit in ha-
bitaculo: percussóque latere Petri, excita-
uit eum, dicens: Surge velociter. Et cecide-
runt catenæ de manibus eius. * Dixit autem 8
Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te ca- B
ligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circum-
da tibi vestimentum tuum, & sequere me.
* Et exiens sequebatur eum, & nesciebat 9
quia verum est, quod fiebat per Angelum:
existimabat autem se visum videre. * Tran- 10
seuntes autem primam & secundam custo-
diam, venerunt ad portam ferream, quæ du-
cit ad ciuitatem: quæ vltrò aperta est eis. Et
exeuntes processerunt vicum vnum: & con-
tinuò discessit Angelus ab eo. * Et Petrus ad 11
se reuersus, dixit: Nunc scio verè, quia
misit Dominus Angelum suum, & eripuit
me de manu Herodis, & de omni expecta-
tione plebis Iudæorum. * Consideransque 12
venit ad domum Mariæ matris Ioannis, qui
cognominatus est Marcus, vbi erant multi
congregati, & orantes. * Pulsante autem eo 13
ostium ianuæ, processit puella ad audiendum, C
nomine Rhode.* Et vt cognouit vocem Pe- 14
tri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed
intrò currens nuntiauit stare Petrum ante
ianuam. * At illi dixerunt ad eam: Insa- 15
nis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi
autem dicebant: Angelus eius est. * Petrus 16
autem perseuerabat pulsans. Cùm autem
aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.
* Annuens autem eis manu vt tacerent, nar- 17
rauit quomodo Dominus eduxisset eum de
carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo & fra-
tribus hæc. Et egressus abiit in alium lo-
cum. * Facta autem die, erat non parua tur- 18
batio inter milites, quidnam factum esset
de Petro. * Herodes autem cùm requisisset 19
eum, & non inuenisset, inquisitione facta D
de custodibus, iussit eos duci: descendensque
à Iudæa in Cæsaream, ibi commoratus est.
* Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At 20
illi vnanimes venerunt ad eum, & persua-
so Blasto, qui erat super cubiculum regis,
postulabant pacem, eò quòd alerentur re-
giones eorum ab illo. * Statuto autem die, 21
Herodes vestitus veste regia, sedit pro tri-
bunali, & concionabatur ad eos. * Populus 22
autem acclamabat: Dei voces, & non ho-
minis. * Confestim autem percussit eum An- 23
gelus Domini, eò quòd non dedisset hono-
rem Deo: & consumptus à vermibus, expira-
uit. * Verbum autem Domini crescebat, & 24
multiplicabatur. * Barnabas autem & Saulus 25
[† Sup. 11. d. 19.] reuersi sunt ab Ierosolymis † expleto mini-
sterio, assumpto Ioanne, qui cognominatus
est Marcus.

Capvt XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter gentes, & Bar-iesu siue Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latiùs de Christo disserit: sed Iudæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, conuertuntur ad Gentes iuxta Isaiæ vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat An-
A tiochiæ, prophetæ, & doctores, in qui-
bus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Ni-
ger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui
erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, &
2 Saulus. * Ministrantibus autem illis Domi-
no, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus san-
ctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam,
3 in opus ad quod assumpsi eos. * Tunc ieiu-
nantes, & orantes, imponentesque eis ma-
4 nus, dimiserunt illos. * Et ipsi quidem mis-
si à Spiritu sancto abierunt Seleuciam; & in-
5 de nauigauerunt Cyprum. * Et cùm venis-
sent Salaminam, prædicabant verbum Dei
in synagogis Iudæorum. Habebant autem
6 & Ioannem in ministerio. * Et cùm peram-
B bulassent vniuersam insulam vsque Paphum,
inuenerunt quemdam virum magum pseu-
doprophetam, Iudæum, cui nomen erat
7 Bar-iesu, * qui erat cum Proconsule Sergio
Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barna-
ba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.
8 * Resistebat autem illis Elymas magus, (sic
enim interpretatur nomen eius) quærens
9 auertere Proconsulem à fide. * Saulus au-
tem, & qui Paulus, repletus Spiritu sancto,
10 intuens in eum. * dixit: O plene omni do-
lo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice om-
nis iustitiæ, non desinis subuertere vias Do-
11 mini rectas. * Et nunc ecce manus Domi-
ni super te, & eris cæcus, non videns so-
lem vsque ad tempus. Et confestim cecidit
in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quæ-
12 rebat qui ei manum daret. * Tunc Procon-
sul cùm vidisset factum, credidit admirans
13 super doctrina Domini. * Et cùm à Papho
nauigassent Paulus & qui cum eo erant, ve-
nerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem
discedens ab eis, reuersus est Ierosolymam.
14 * Illi verò pertranseuntes Pergen, venerunt
C Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam
15 die sabbatorum, sederunt. * Post lectionem
autem legis, & Prophetarum, miserunt
principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri
fratres, si quis est in vobis sermo exhortatio-
16 nis ad plebem, dicite. * Surgens autem Pau-
lus, & manu silentium indicens, ait: Viri
17 Israëlitæ, & qui timetis Deum, audite: * Deus
plebis Israël elegit patres nostros, & plebem
exaltauit cùm essent incolæ † in terra Ægy- [† Exod. 1. a. 1.]
pti, † & in brachio excelso eduxit eos [† Exod. 13. d. 21. 22.]
18 ex ea, * † & per quadraginta annorum tem- [† Exod. 16. a. 3.]
19 pus mores eorum sustinuit in deserto. * Et
destruens gentes septem in terra Chanaan, [† Ios. 14. a. 2.]
20 † sorte distribuit eis terram eorum, * quasi [† Iudic. 3. b. 9.]
post quadringentos & quinquaginta annos: † & [† 1. Reg. 8. a. 5. 9. & 10. a. 1.]
post hæc dedit iudices vsque ad Samuel Pro-
21 phetam. * Et exinde † postulauerunt regem:
&

& dedit illis Deus Saul filium Cis, virum
de tribu Beniamin, annis quadraginta. * & 22
† 1. Reg. amoto illo, † suscitauit illis Dauid regem: cui D
13. c. 14. testimonium perhibens, dixit: † Inueni Da-
16. c. 13. uid filium Iesse, † virum secundum cor meum,
† Ps. 88. b. 21. qui faciet omnes voluntates meas. * Huius 23
† Isa. 11. a. 1. Deus ex semine secundùm promissionem
† Mat. 3. eduxit Israel saluatorem Iesum, * † prædi- 24
a. 1. Mar. 1. cante Ioanne ante faciem aduentus eius bap-
a. 4. tismum pœnitentiæ omni populo Israël.
Luc. 3. a. 3. * Cùm impleret autem Ioannes cursum 25
suum, dicebat: Quem me arbitramini esse,
† Mat. 3. † non sum ego, sed ecce venit post me, cu-
b. 11. ius non sum dignus calceamenta pedum sol-
Mar. 1. uere. * Viri fratres, filij generis Abraham, 26
a. 7. Ioan. 1. & qui in vobis timent Deum: vobis verbum
d. 27. saluris huius missum est. * Qui enim habi- 27
tabant Ierusalem, & principes eius, hunc
ignorantes, & voces prophetarum, quæ per
omne sabbatum leguntur, iudicantes imple-
uerunt: * & nullam causam mortis inue- 28
† Mat. 27. nientes in eo, † petierunt à Pilato, vt inter- E
c. 20. 23. ficerent eum. * Cumque consummassent 29
Mar. 15. omnia, quæ de eo scripta erant, deponen-
b. 13. Luc. 23. tes eum de ligno, posuerunt eum in monu-
c. 23. d. 23. mento. * † Deus verò suscitauit eum à mor- 30
Ioan. 19. tuis tertia die: qui visus est per dies multos
c. 15. † Mat. 28. bis, * qui simul ascenderant cum eo de Ga- 31
Mar 16. Luc 24. lilæa in Ierusalem: qui vsque nunc sunt te-
Ioan. 20. stes eius ad plebem. * Et nos vobis annun- 32
tiamus eam, quæ ad patres nostros repromis-
sio facta est: * quoniam hanc Deus adim- 33
pleuit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut &
† Ps. 2. b. 7. in Psalmo secundo scriptum est: † Filius
meus es tu, ego hodie genui te. * Quod au- 34
tem suscitauit eum à mortuis, ampliùs iam
non reuersurum in corruptionem, ita dixit:
† Isa. 55. b. 3. † Quia dabo vobis sancta Dauid fidelia.
† Ps. 15. * Ideoque & aliàs dicit: † Non dabis San- 35
b. 10. ctum tuum videre corruptionem. * Dauid 36
enim in sua generatione cùm administrasset,
† 3. Reg. 2. voluntati Dei † dormiuit, & appositus est
b. 10. ad patres suos, & vidit corruptionem.
* Quem verò Deus suscitauit à mortuis, 37
non vidit corruptionem. * Notum igitur sit 38
vobis viri fratres, quia per hunc vobis re- F
missio peccatorum annuntiatur, & ab omni-
bus, quibus non potuistis in lege Moysi iusti-
ficari, * in hoc omnis, qui credit, iustifica- 39
tur. * Videte ergo ne superueniat vobis 40
† Habac. 1. quod dictum est in Prophetis: * † Videte 41
b. 5. contemptores, & admiramini, & disperdi-
mini: quia opus operor ego in diebus ve-
stris, opus quod non credetis, si quis enarra-
uerit vobis. * Exeuntibus autem illis, roga- 42
bant vt sequenti sabbato loquerentur sibi
verba hæc. * Cumque dimissa esset synago- 43
ga, secuti sunt multi Iudæorum, & colen-
tium aduenarum, Paulum & Barnabam: qui
loquentes suadebant eis vt permanerent in
gratia Dei. * Sequenti verò sabbato pœnè 44
vniuersa ciuitas conuenit audire verbum
Dei. * Videntes autem turbas Iudæi, repleti 45

G sunt zelo, & contradicebant his, quæ à
46 Paulo dicebantur, blasphemantes. * Tunc
constanter Paulus & Barnabas dixerunt:
Vobis oportebat primum loqui verbum Dei:
sed quoniam repellitis illud, & indignos
vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuerti-
47 mur ad Gentes. * sic enim præcepit nobis
Dominus: † Posui te in lucem Gentium, † Isa. 49.
vt sis in salutem vsque ad extremum terræ. b. 6.
48 * Audientes autem Gentes gauisæ sunt, &
glorificabant verbum Domini: & credide-
runt quotquot erant præordinati ad vitam
49 æternam. * Disseminabatur autem verbum
50 Domini per vniuersam regionem. * Iudæi
autem concitauerunt mulieres religiosas, &
honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt
persecutionem in Paulum & Barnabam: &
51 eiecerunt eos de finibus suis. * † At illi, ex- † Mat. 10.
cusso puluere pedum in eos, venerunt Ico- b. 14. Mar. 6.
52 nium. * Discipuli quoque replebantur gau- b. 11.
dio, & Spiritu sancto. Luc. 9. a. 5.

CAPVT XIV.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Iudæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, vbi Paulus claudum à matris vtero curat: populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægre compescunt: sed concitata à Iudæis superuenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

1 FActum est autem Iconij, vt simul introi-
A rent in synagogam Iudæorum, & loque-
rentur, ita vt crederet Iudæorum & Græco-
2 rum copiosa multitudo. * Qui vero incre-
duli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad ira-
cundiam concitauerunt animas Gentium
3 aduersus fratres. * Multo igitur tempore
demorati sunt, fiducialiter agentes in Do-
mino, testimonium perhibente verbo gra-
tiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per ma-
4 nus eorum. * Diuisa est autem multitudo
ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iu-
5 dæis, quidam verò cum Apostolis, * Cum
autem factus esset impetus Gentilium &
Iudæorum cum principibus suis, vt contu-
6 meliis afficerent, & lapidarent eos, * intel-
ligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ,
Lystram, & Derben, & vniuersam in cir-
B cuitu regionem, & ibi euangelizantes erant.
7 * Et quidam vir Lystris infirmus pedibus se-
debat, claudus ex vtero matris suæ, qui num-
8 quam ambulauerat. * Hic audiuit Paulum
loquentem. Qui intuitus eum, & videns
9 quia fidem haberet vt saluus fieret, * dixit
magna voce: Surge super pedes tuos rectus.
10 Et exiliuit, & ambulabat. * Turbæ autem
cum vidissent quod fecerat Paulus, leuaue-
runt vocem suam, Lycaonicè dicentes: Dij
similes facti hominibus, descenderunt ad
nos.

nos. * Et vocabant Barnabam Iouem, Pau- 11
lum verò Mercurium : quoniam ipse erat
dux verbi. * Sacerdos quoque Iouis, qui erat 12
ante ciuitatem, tauros & coronas ante ia-
nuas afferens, cum populis volebat sacrifica-
re. * Quod vbi audierunt Apostoli, Barnabas 13
& Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt C
in turbas, clamantes. * & dicentes: Viri, 14
quid hæc facitis? & nos mortales sumus, si-
miles vobis, homines, annuntiantes vobis
† Gen. 1. a. 1. ab his vanis conuerti ad Deum viuum, † qui
Psal. 145. a. fecit cœlum, & terram, & mare & omnia
Apoc. 14. b. 7. quæ in eis sunt: * qui in præteritis gene- 15
rationibus dimisit omnes gentes ingredi vias
suas. * Et quidem non sine testimonio se- 16
metipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans
pluuias & tempora fructifera, implens cibo
& lætitia corda nostra. * Et hæc dicentes, 17
vix sedauerunt turbas ne sibi immolarent.
* Superuenerunt autem quidam ab Antio- 18
chia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis la-
pidantesque Paulum, traxerunt extra ciuita-
tem, existimantes eum mortuum esse. * Cir- 19
cumdantibus autem eum discipulis, surgens D
intrauit ciuitatem, & postera die profectus
est cum Barnaba in Derben. * Cumque 20
euangelizassent ciuitati illi, & docuissent
multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, &
Antiochiam, * confirmantes animas disci- 21
pulorum, exhortantesque vt permanerent
in fide: & quoniam per multas tribulationes
oportet nos intrare in regnum Dei. * Et cùm 22
constituissent illis per singulas ecclesias pres-
biteros, & orassent cum ieiunationibus, com-
mendauerunt eos Domino, in quem credi-
derunt. * Transeuntesque Pisidiam, vene- 23
runt in Pamphyliam, * & loquentes ver- 24
bum Domini in Perge, descenderunt in At-
† Sup. 13. a. 1. taliam: * † & inde nauigauerunt Antio- 25
chiam, vnde erant traditi gratiæ Dei, in
opus quod compleuerunt. * Cum autem 26
venissent, & congregassent Ecclesiam, retu-
lerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia
aperuisset Gentibus ostium fidei. * Morati 27
sunt autem tempus non modicum cum disci-
pulis.

CAPVT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Iudæos, volentes Gentes ad Deum conuersas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conuersas non ligari lege Moysi; Paulus cupiens ab Antiochia inuisere loca in quibus prædicauerat, separatur à Barnaba, eo quod nollet Ioannem assumi.

ET quidam descendentes de Iudæa, doce- 1
† Gal. 5. a. 2. bant fratres : † Quia nisi circumcida- A
mini secundùm morem Moysi, non potestis
saluari. * Facta ergo seditione non minima 2
Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt
vt ascenderent Paulus & Barnabas, & qui-
dam alij ex aliis, ad Apostolos & presby-
3 teros in Ierusalem, super hac quæstione. * Il-
li ego deducti ab Ecclesia, pertransibant
Phœnicem & Samariam, narrantes conuer-
sionem Gentium: & faciebant gaudium ma-
4 gnum omnibus fratribus. * Cum autem ve-
nissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ec-
clesia, & ab Apostolis, & senioribus, an-
nuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.
5 * Surrexerunt autem quidam de hæresi Pha-
B risæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia
oportet circumcidi eos, præcipere quoque
6 seruare legem Moysi. * Conueneruntque
Apostoli & seniores videre de verbo hoc.
7 * Cùm autem magna conquisitio fieret, sur-
gens Petrus dixit ad eos: † Viri fratres, † Sup. 10. c. 28.
vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus
in nobis elegit, per os meum audire Gen-
8 tes verbum Euangelij, & credere. * Et qui
nouit corda Deus, testimonium perhibuit,
† dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis, † Sup. 10. g. 45.
9 * & nihil discreuit inter nos & illos, fide
10 purificans corda eorum. * Nunc ergo quid
tentatis Deum, imponere iugum super cer-
uices discipulorum, quod neque patres no-
11 stri, neque nos portare potuimus? * Sed per
C gratiam Domini Iesu Christi credimus sal-
12 uari, quemadmodum & illi. * Tacuit autem
omnis multitudo: & audiebant Barnabam
& Paulum, narrantes quanta Deus fecisset
13 signa & prodigia in Gentibus per eos. * Et
postquam tacuerunt, respondit Iacobus, di-
14 cens: Viri fratres, audite me. * Simon nar-
rauit quemadmodum primum Deus visita-
uit sumere ex Gentibus populum nomini
15 suo. * Et huic concordant verba Prophe-
16 tarum, sicut scriptum est: * † Post hæc re- † Amos. 9. c. 11.
uertar, & reædificabo tabernaculum Dauid,
quod decidit: & diruta eius reædificabo, &
17 erigam illud: * vt requirant ceteri homi-
D num Dominum, & omnes gentes, super
quas inuocatum est nomen meum, dicit Do-
18 minus faciens hæc. * Notum à sæculo est
19 Domino opus suum. * Propter quod ego
iudico, non inquietari eos qui ex Gentibus
20 conuertuntur ad Deum, * sed scribere ad eos
vt abstineant se à contaminationibus simu-
lachrorum, & fornicatione, & suffocatis, &
21 sanguine. * Moyses enim à temporibus an-
tiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum
prædicent in synagogis, vbi per omne sab-
22 batum legitur. * Tunc placuit Apostolis, &
senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros
ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo &
Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Bar-
sabas, & Silam, viros primos in fratribus,
23 * scribentes per manus eorum. APOSTOLI
& seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ,
& Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus,
salutem.
24 * Quoniam audiuimus quia quidam ex
nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis,
euertentes animas vestras, quibus non man-
dauimus: * placuit nobis collectis in vnum,

eligere

eligere viros, & mittere ad vos, cum chariſſi-
mis noſtris Barnaba & Paulo, * hominibus, 26
qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti. * Miſimus ergo Iu- 27
dam & Silam, qui & ipſi vobis verbis refe-
rent eadem. * Viſum eſt enim Spiritui ſan- 28
cto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis F
oneris quàm hæc neceſſaria: * vt abſtinea- 29
tis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſan-
guine, & ſuffocato, & fornicatione; à quibus
cuſtodientes vos, benè agetis. Valete. * Illi 30
ergo dimiſſi, deſcenderunt Antiochiam: &
congregata multitudine tradiderunt epiſto-
lam. * Quam cùm legiſſent, gauiſi ſunt ſu- 31
per conſolatione. * Iudas autem & Silas, & 32
ipſi cùm eſſent Prophetæ, verbo plurimo
conſolati ſunt fratres, & confirmauerunt.
* Facto autem ibi aliquanto tempore, dimiſ- 33
ſi ſunt cum pace à fratribus, ad eos qui miſe-
rant illos. * Viſum eſt autem Silæ ibi rema- 34
nere: Iudas autem ſolus abiit Ieruſalem.
* Paulus autem & Barnabas demorabantur 35
Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum G
aliis pluribus verbum Domini. * Poſt aliquot 36
autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Re-
uertentes viſitemus fratres per vniuerſas ci-
uitates, in quibus prædicauimus verbum Do-
mini, quomodo ſe habeant. * Barnabas au- 37
tem volebat ſecum aſſumere & Ioannem, qui
cognominabatur Marcus. * Paulus autem 38
rogabat eum (vt qui diſceſſiſſet ab eis de
Pamphylia, & non iſſet cum eis in opus)
non debere recipi. * Facta eſt autem diſſen- 39
ſio, ita vt diſcederent ab inuicem, & Barna-
bas quidem aſſumpto Marco nauigaret Cy-
prum. * Paulus verò electo Sila profectus eſt, 40
traditus gratiæ Dei à fratribus. * Perambula- 41
bat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans
Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta
Apoſtolorum, & ſeniorum.

CAPVT XVI.

Paulus Lyſtris aſſumptum Timotheum circumcidit, & per varias ciuitates tradit ſeruanda Apoſtolorum dogmata: vetantur à Spiritu ſancto prædicare in Aſia & Bithinia: vocato autem per viſionem Paulo in Macedoniam, proficiſcuntur: primumque Philippis prædicantes, hoſpitio excipiuntur apud Lydiam: ſed eiecto per Paulum ſpiritu Pythone, virgis cæſi mittuntur in carcerem: vbi facto terræmotu, ſolutiſque eorum vinculis, cuſtos carceris conuertitur: poſteroque die magiſtratus orant vt ciuitatem egrediantur.

PEruenit autem Derben, & Lyſtram. Et 1
ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine A
Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, pa-
tre Gentili. * Huic teſtimonium bonum 2
reddebant, qui in Lyſtris erant & Ico-
nio fratres. * Hunc voluit Paulus ſecum 3
proficiſci: & aſſumens circumcidit eum,
propter Iudæos qui erant in illis locis. Scie-
bant enim omnes quod pater eius erat Gen-
tilis. * Cum autem pertranſirent ciuitates, 4
tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant
decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant
5 Ieroſolymis. * Et Eccleſiæ quidem confir-
mabantur fide, & abundabant numero quo-
6 tidie. * Tranſeuntes autem Phrygiam, & Ga-
latiæ regionem, vetati ſunt à Spiritu ſancto
7 loqui verbum Dei in Aſia. * Cùm veniſſent
B autem in Myſiam, tentabant ire in Bithy-
niam: & non permiſit eos Spiritus Ieſu.
8 * Cùm autem pertranſiſſent Myſiam, deſcen-
9 derunt Troadem: * & viſio per noctem
Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat
ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tran-
10 ſiens in Macedoniam, adiuua nos. * Vt au-
tem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus profi-
ciſci in Macedoniam, certi facti quod vo-
11 caſſet nos Deus euangelizare eis. * Naui-
gantes autem à Troade, recto curſu venimus
Samothraciam, & ſequenti die Neapolim;
12 * & inde Philippos, quæ eſt prima partis
Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autem
in hac Vrbe diebus aliquot, conferentes.
13 * Die autem ſabbatorum egreſſi ſumus foras
C portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio
eſſe: & ſedentes loquebamur mulieribus,
14 quæ conuenerant. * Et quædam mulier no-
mine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatire-
norum, colens Deum, audiuit: cuius Domi-
nus aperuit cor intendere his quæ diceban-
15 tur à Paulo. * Cum autem baptizata eſſet, &
domus eius, deprecata eſt dicens: Si iudica-
ſtis me fidelem Domino eſſe, introite in
domum meam, & manete. Et coëgit nos.
16 * Factum eſt autem euntibus nobis ad ora-
tionem, puellam quamdam habentem ſpiri-
tum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum
magnum præſtabat dominis ſuis diuinando.
17 * Hæc ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat
D dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt,
18 qui annuntiant vobis viam ſalutis. * Hoc au-
tem faciebat multis diebus. Dolens autem
Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit: Præcipio
tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et
19 exiit eadem horâ. * Videntes autem domi-
ni eius quia exiuit ſpes quæſtus eorum, ap-
prehendentes Paulum & Silam perduxerunt
20 in forum ad principes: * & offerentes eos
magiſtratibus, dixerunt: Hi homines con-
turbant ciuitatem noſtram, cum ſint Iudæi:
21 * & annuntiant morem, quem non licet no-
bis ſuſcipere, neque facere, cùm ſimus Ro-
22 mani. * Et cucurrit plebs aduerſus eos: &
magiſtratus, ſciſſis tunicis eorum, † iuſſe- † 2.Cor.11.
23 runt eos virgis cædi. * Et cùm multas plagas 25
E eis impoſuiſſent, miſerunt eos in carcerem, Philip.1. b.13
præcipientes cuſtodi vt diligenter cuſtodiret 1.Theſſ.2. a.2.
24 eos. * Qui cum tale præceptum accepiſſet,
miſit eos in interiorem carcerem, & pedes
25 eorum ſtrinxit ligno. * Media autem nocte,
Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: &
26 audiebant eos, qui in cuſtodia erant. * Su-
bito vero terræmotus factus eſt magnus, ita
vt mouerentur fundamenta carceris. Et
ſtatim

statim aperta sunt omnia ostia : & vniuer-
sorum vincula soluta sunt. * Expergefactus 27
autem custos carceris, & videns ianuas
apertas carceris, euaginato gladio volebat se
interficere, æstimans fugisse vinctos. * Cla- 28
mauit autem Paulus voce magna, dicens:
Nihil tibi mali feceris : vniuersi enim hic
sumus. * Petitoque lumine, introgressus 29
est : & tremefactus procidit Paulo & Silæ F
ad pedes : * & producens eos foras, ait: 30
Domini, quid me oportet facere, vt saluus
fiam? * At illi dixerunt : Crede in Do- 31
minum Iesum : & saluus eris tu, & domus
tua. * Et locuti sunt ei verbum Domini, 32
cum omnibus qui erant in domo eius. * Et 33
tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas
eorum: & baptizatus est ipse, & omnis do-
mus eius continuò. * Cumque perduxisset 34
eos in domum suam, apposuit eis mensam,
& lætatus est cum omni domo sua credens
Deo. * Et cùm dies factus esset, miserunt 35
magistratus lictores, dicentes : Dimitte ho-
mines illos. * Nuntiauit autem custos car- 36
ceris verba hæc Paulo : Quia miserunt ma- G
gistratus vt dimittamini: nunc igitur exeun-
tes, ite in pace. * Paulus autem dixit eis: 37
Cæsos nos publicè, indemnatos, homines
Romanos miserunt in carcerem, & nunc oc-
cultè nos eijciunt? Non ita: sed veniant, * & 38
ipsi nos eijciant. Nuntiauerunt autem magi-
stratibus lictores verba hæc. Timueruntque
audito quod Romani essent : * & venientes 39
deprecati sunt eos, & educentes rogabant
vt egrederentur de Vrbe. * Exeuntes au- 40
tem de carcere, introierunt ad Lydiam: &
visis fratribus consolati sunt eos, & profecti
sunt.

CAPVT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur, aduersus eum à Iudæis seditio, similiter & Berœæ: Paulus Athenis cum Iudæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam aliis.

CVm autem perambulassent Amphipo- 1
lim, & Apolloniam, venerunt Thes- A
salonicam, vbi erat synagoga Iudæorum.
* Secundum consuetudinem autem Pau- 2
lus introiuit ad eos, & per sabbata tria dis-
serebat eis de Scripturis, * adaperiens & 3
insinuans quia Christum oportuit pati, &
resurgere à mortuis : & quia hic est Iesus
Christus, quem ego annuntio vobis. * Et 4
quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt
Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus-
que multitudo magna, & mulieres nobiles
non paucæ. * Zelantes autem Iudæi, assu- 5
mentesque de vulgo viros quosdam malos, B
& turba facta, concitauerunt ciuitatem : &
assistentes domui Iasonis quærebant eos pro-
ducere in populum. * Et cùm non inuenis- 6
sent eos, trahebant Iasonem & quosdam
fratres ad principes ciuitatis, clamantes:
Quoniam hi, qui Vrbem concitant, & huc
7 venerunt, * quos suscepit Iason, & hi om-
nes contra decreta Cæsaris faciunt, regem
8 alium dicentes esse, Iesum. * Concitaue-
runt autem plebem, & principes ciuitatis au-
9 dientes hæc. * Et accepta satisfactione à Ia-
10 sone, & à ceteris, dimiserunt eos. * Fratres
C verò confestim per noctem dimiserunt Pau-
lum & Silam in Berœam. Qui cùm venis-
sent, in Synagogam Iudæorum introierunt.
11 * Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt
Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum
omni auiditate, quotidie scrutantes Scrip-
12 turas, si hæc ita se haberent. * Et multi qui-
dem crediderunt ex eis, & mulierum Gen-
13 tilium honestarum, & viri non pauci. * Cùm
autem cognouissent in Thessalonica Iudæi,
quia & Berœæ prædicatum est à Paulo ver-
bum Dei, venerunt & illuc commouentes
14 & turbantes multitudinem. * Statimque
tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vs-
que ad mare: Silas autem & Timotheus re-
15 manserunt ibi. * Qui autem deducebant
D Paulum, perduxerunt eum vsque Athenas,
& accepto mandato ab eo ad Silam & Thi-
motheum, vt quàm celeriter venirent ad
16 illum, profecti sunt. * Paulus autem cùm
Athenis eos expectaret, incitabatur spi-
ritus eius in ipso, videns idololatriæ dedi-
17 tam ciuitatem. * Disputabat igitur in sy-
nagoga cum Iudæis, & colentibus, & in
foro, per omnes dies, ad eos qui aderant.
18 * Quidam autem Epicurei, & Stoici phi-
losophi disserebant cum eo, & quidam dice-
bant: Quid vult seminiuerbius hic dice-
re? Alij verò: Nouorum dæmoniorum vi-
detur annuntiator esse : quia Iesum, & re-
19 surrectionem annuntiabat eis. * Et appre-
E hensum eum ad Areopagum duxerunt, di-
centes: Possumus scire quæ est hæc noua,
20 quæ à te dicitur, doctrina? * noua enim
quædam infers auribus nostris : Volumus
21 ergo scire quidnam velint hæc esse. * (Athe-
nienses autem omnes, & aduenæ hospites,
ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut
22 audire aliquid noui.) * Stans autem Paulus
in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses
per omnia quasi superstitiosiores vos video.
23 * Præteriens enim, & videns simulachra ve-
stra, inueni & aram, in qua scriptum erat:
IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes co-
24 litis, hoc ego annuntio vobis. * † Deus, qui † Gen. 1.
fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic a. 1.
cæli & terræ cùm sit Dominus, † non in ma- † Sup. 7.
25 nufactis templis habitat, * nec manibus hu- f. 48.
manis colitur indigens aliquo, cùm ipse det
omnibus vitam, & inspirationem, & om-
26 nia : * fecitque ex vno omne genus homi-
F num inhabitare super vniuersam faciem
terræ, definiens statuta tempora, & terminos
27 habitationis eorum, * quærere Deum, si
forte attrectent eum, aut inueniant, quamuis
non

non longè sit ab vnoquoque nostrum. * In 28
ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus:
sicut & quidam vestrorum Poëtarum dixe-
runt: Ipsius enim & genus sumus. * Genus 29
ergo cum simus Dei, non debemus æstimare,
auro aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis
& cogitationis hominis, Diuinum esse simi-
le. * Et tempora quidem huius ignorantiæ 30
despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus G
vt omnes vbique pœnitentiam agant, * eo 31
quod statuit diem, in quo iudicaturus est
orbem in æquitate, in viro, in quo statuit,
fidem præbens omnibus, suscitans eum à
mortuis. * Cùm audissent autem resurre- 32
ctionem mortuorum, quidam quidem irri-
debant, quidam verò dixerunt: Audiemus
te de hoc iterum. * Sic Paulus exiuit de me- 33
dio eorum. * Quidam verò viri adhærentes 34
ei, crediderunt: in quibus & Dionysius
Areopagita, & mulier nomine Damaris, &
alij cum eis.

CAPVT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam, & quamquam ad eius prædicationem blasphemarent Iudæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem conuertendum: verum post sesquiannum accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat. Apollo vehementer Iudæos conuincit, ostendens ex Scripturis Iesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Ioannis.

POst hæc egressus ab Athenis, venit Co- 1
rinthum: * & inueniens quemdam Iu- 2
dæum nomine Aquilam, Ponticum genere, A
qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam
vxorem eius, (eo quod præcepisset Claudius
discedere omnes Iudæos à Roma) accessit
ad eos. * Et quia eiusdem erat artis, manebat 3
apud eos, & operabatur: (erant autem sce-
nofactoriæ artis.) * Et disputabat in syna- 4
goga per omne sabbatum, interponens no-
men Domini Iesu, suadebatque Iudæis, &
Græcis. * Cùm venissent autem de Mace- 5
donia Silas & Timotheus, instabat verbo B
Paulus, testificans Iudæis esse Christum Ie-
sum. * Contradicentibus autem eis, & 6
blasphemantibus, excutiens vestimenta sua,
dixit ad eos: Sanguis vester super caput ve-
strum: mundus ego, ex hoc ad Gentes va-
dam. * Et migrans inde, intrauit in domum 7
cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis
Deum, cuius domus erat coniuncta syna-
gogæ. * Crispus autem archisynagogus cre- 8
didit Domino cum omni domo sua: & mul- C
ti Corinthiorum audientes credebant, &
baptizabantur. * Dixit autem Dominus 9
nocte per visionem Paulo; Noli timere,
sed loquere, & ne taceas: * propter quod 10
ego sum tecum: & nemo apponetur tibi
vt noceat te: quoniam populus est mihi
multus in hac ciuitate. * Sedit autem ibi 11
annum & sex menses, docens apud eos
12 verbum Dei. * Gallione autem proconsule
D Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudæi in
Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,
13 * dicentes: Quia contra legem hic persua-
14 det hominibus colere Deum. * Incipiente
autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iu-
dæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut
facinus pessimum, ô viri Iudæi, rectè vos su-
15 stinerem. * Si verò quæstiones sunt de ver-
bo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi
16 videritis: Iudex ego horum nolo esse. * Et
17 minauit eos à tribunali. * Apprehendentes
E autem omnes Sosthenem principem syna-
gogæ, percutiebant eum ante tribunal: &
18 nihil eorum Gallioni curæ erat. * Paulus
vero cum adhuc sustinuisset dies multos,
fratribus valefaciens, nauigauit in Syriam,
(& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi † to- † Num. 6. c. 18. inf. 21. d. 24.
tonderat in Cenchris caput: habebat enim
19 votum. * Deuenitque Ephesum, & illos
ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam,
20 disputabat cum Iudæis. * Rogantibus autem
eis vt ampliori tempore maneret, non con-
21 sensit, * sed valefaciens, & dicens, Iterum
reuertar ad vos Deo volente, profectus est
22 ab Epheso. * Et descendens Cæsaream, as-
F cendit, & salutauit Ecclesiam, & descendit
23 Antiochiam. * Et facto ibi aliquanto tem-
pore profectus est, perambulans ex ordine
Galaticam regionem, & Phrygiam, confir-
24 mans omnes discipulos. * Iudæus autem qui-
dam, Apollo nomine, Alexandrinus gene-
re, vir eloquens, deuenit Ephesum, potens
25 in scripturis. * Hic erat edoctus viam Domi-
ni: & feruens spiritu loquebatur, & doce-
bat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens tan-
26 tum baptisma Ioannis. * Hic ergo cœpit fi-
G ducialiter agere in synagoga. Quem cùm
audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt
eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam
27 Domini. * Cum autem vellet ire Achaiam,
exhortati fratres, scripserunt discipulis
vt susciperent eum. Qui cum venisset,
28 contulit multum his qui crediderant. * Ve-
hementer enim Iudæos reuincebat publi-
cè, ostendens per Scripturas, esse Christum
Iesum.

CAPVT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Ioannis tantùm baptismate baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo prædicati adiurare dæmonia: multi per eam confitentes libros superstitiosos exurunt; Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat, quam agrè; tandem sedat Alexander.

1 FActum est autem, cum Apollo esset Co-
A rinthi, vt Paulus peragratis superiori-
bus partibus veniret Ephesum, & in enitet

quosdam discipulos: * dixitque ad eos: Si 2
Spiritum sanctum accepistis credentes? At
illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus
sanctus est, audiuimus. * Ille verò ait: In 3
quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In
Ioannis Baptismate. * Dixit autem Paulus: 4
† Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ
populum, dicens: In eum, qui venturus esset
post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum.
* His auditis, baptizati sunt in nomine Do- 5
mini Iesu. * Et cùm imposuisset illis manus 6
Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & B
loquebantur linguis & prophetabant.* Erant 7
autem omnes viri ferè duodecim. * Intro- 8
gressus autem synagogam, cum fiducia lo-
quebatur per tres menses, disputans, & sua-
dens de regno Dei. * Cum autem quidam 9
indurarentur, & non crederent, maledi-
centes viam Domini coram multitudine, dis-
cedens ab eis, segregauit discipulos, quo-
tidie disputans in schola tyranni cuiusdam.
* Hoc autem factum est per biennium, ita 10
vt omnes, qui habitabant in Asia, audirent
verbum Domini, Iudæi atque Gentiles.
* Virtutesque non quaslibet faciebat Deus 11
per manum Pauli: * ita vt etiam super lan- 12
guidos deferrentur à corpore eius sudaria, C
& semicinctia, & recedebant ab eis languo-
res, & spiritus nequam egrediebantur.
* Tentauerunt autem quidam & de circum- 13
euntibus Iudæis exorcistis, inuocare super
eos, qui habebant Spiritus malos, nomen
Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per
Iesum, quem Paulus prædicat. * Erant au- 14
tem quidam Iudæi Sceuæ principis sacerdo-
tum septem filij, qui hoc faciebant. * Res- 15
pondens autem spiritus nequam dixit eis:
Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui
estis? * Et insiliens in eos homo, in quo 16
erat dæmonium pessimum, & dominatus
amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi
& vulnerati effugerent de domo illa. * Hoc 17
autem notum factum est omnibus Iudæis, D
atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi:
& cecidit timor super omnes illos, & magni-
ficabatur nomen Domini Iesu. * Multique 18
credentium veniebant, confitentes & an-
nuntiantes actus suos. * Multi autem ex eis, 19
qui fuerant curiosa sectati, contulerunt li-
bros, & combusserunt coram omnibus: &
computatis pretiis illorum, inuenerunt pe-
cuniam denariorum quinquaginta millium.
* Ita fortiter crescebat verbum Dei, & con- 20
firmabatur. * His autem expletis, proposuit 21
Paulus in Spiritu, transita Macedonia &
Achaia ire Ierosolymam, dicens: Quoniam
postquam fuero ibi, oportet me & Romam
videre. * Mittens autem in Macedoniam 22
duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & E
Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.
* Facta est autem illo tempore turbatio non 23
minima de via Domini. * Demetrius enim 24
quidam nomine, argentarius, faciens ædes

† *Mat. 3. b 11. Mar. 1. a 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d 26. Sup. 1 a. 5. 11. b. 16.*

argenteas Dianæ, præstabat artificibus non
25 modicum quæstum: * quos conuocans, &
eos qui huiusmodi erant opifices, dixit:
Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis ac-
26 quisitio: * & videtis, & auditis, quia non
solùm Ephesi, sed pœnè totius Asiæ, Paulus
hic suadens auertit multam turbam, dicens:
Quoniam non sunt dij, qui manibus fiunt.
27 * Non solum autem hæc periclitabitur nobis
pars in redargutionem venire, sed & magnæ
Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed
& destrui incipiet maiestas eius, quam tota
28 Asia, & orbis colit. * His auditis, repleti
F sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna
29 Diana Ephesiorum. * Et impleta est ciui-
tas confusione, & impetum fecerunt vno
animo in theatrum, rapto Gaio & Aristar-
30 cho Macedonibus, comitibus Pauli. * Paulo
autem volente intrare in populum, non per-
31 miserunt discipuli. * Quidam autem & de
Asiæ principibus, qui erant amici eius, mi-
serunt ad eum rogantes ne se daret in thea-
32 trum: * alij autem aliud clamabant. Erat
enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant
33 qua ex causa conuenissent. * De turba au-
tem detraxerunt Alexandrum, propellenti-
bus eum Iudæis. Alexander autem manu si-
lentio postulato, volebat reddere rationem
34 populo. * Quem vt cognouerunt Iudæum
esse, vox facta vna est omnium, quasi per
horas duas clamantium: Magna Diana
35 Ephesiorum. * Et cum sedasset scriba turbas,
dixit: Viri Ephesij, quis enim est homi-
num, qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cul-
tricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis?
36 * Cum ergo his contradici non possit, opor-
G tet vos sedatos esse, & nihil temerè agere.
37 * Adduxistis enim homines istos, neque sa-
crilegos, neque blasphemantes deam ve-
38 stram. * Quod si Demetrius, & qui cum eo
sunt artifices, habent aduersus aliquem cau-
sam, conuentus forenses aguntur, & procon-
39 sules sunt, accusent inuicem. * Si quid au-
tem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia
40 poterit absolui. * Nam & periclitamur argui
seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius
sit (de quo possimus reddere rationem) con-
cursus istius. Et cùm hæc dixisset dimisit Ec-
clesiam.

CAPVT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitauit: & variis locis peragratis, aduocatos ex Epheso presbyteros exhortatur vt vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent ampliùs eum visuri.

1 POstquam autem cessauit tumultus, vo-
A catis Paulus discipulis, & exhortatus
eos, valedixit, & profectus est vt iret in
2 Macedoniam. * Cùm autem perambulasset
partes

partes illas, & exhortatus eos fuisset multo
sermone, venit ad Græciam: * vbi cum 3
fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à
Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitque
consilium vt reuerteretur per Macedoniam.
* Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi 4
Berœensis, Thessalonicensium verò Ari-
starchus, & Secundus, & Gaius Derbeus,
& Timothæus: Asiani verò Tychicus &
Trophimus. * Hi cùm præcessissent, susti- 5
nuerunt nos Troade: * nos verò naui- 6
gauimus post dies azymorum à Philippis, & B
venimus ad eos Troadem in diebus quin-
que, vbi demorati sumus diebus septem.
* Vna autem Sabbati cùm conuenissemus 7
ad frangendum panem, Paulus disputabat
cum eis, profecturus in crastinum, protra-
xitque sermonem vsque in mediam noctem.
* Erant autem lampades copiosæ in cœna- 8
culo, vbi eramus congregati. * Sedens au- 9
tem quidam adolescens nomine Eutychus
super fenestram, cum mergeretur somno
graui, disputante diu Paulo, ductus somno
cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & su-
blatus est mortuus. * Ad quem cum descen- 10
disset Paulus, incubuit super eum: & comple- C
xus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius
in ipso est. * Ascendens autem, frangensque 11
panem, & gustans, satisque allocutus vsque
in lucem, sic profectus est. * Adduxerunt au- 12
tem puerum viuentem, & consolati sunt non
minimè. * Nos autem ascendentes nauem, 13
nauigauimus in Asson, inde suscepturi Pau-
lum: sic enim disposuerat ipse per terram
iter facturus. * Cùm autem conuenisset nos 14
in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.
* Et inde nauigantes, sequenti die venimus 15
contra Chium, & alia applicuimus Samum,
& sequenti die venimus Miletum. * propo- 16
suerat enim Paulus transnauigare Ephesum,
ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat D
enim si possibile sibi esset, vt diem Penteco-
stes faceret Ierosolymis. * A Mileto autem 17
mittens Ephesum, vocauit Maiores natu Ec-
clesiæ. * Qui cum venissent ad eum, & simul 18
essent, dixit eis: Vos scitis à prima die, qua
ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum
per omne tempus fuerim, * seruiens Domi- 19
no cum omni humilitate, & lacrymis, & ten-
tationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis
Iudæorum: * quomodo nihil subtraxerim 20
vtilium, quò minùs annuntiarem vobis, &
docerem vos publicè, & per domos, * testi- 21
ficans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœ-
nitentiam, & fidem in Dominum nostrum
Iesum Christum. * Et nunc ecce alligatus 22
ego spiritu, vado in Ierusalem; quæ in ea E
ventura sint mihi, ignorans: * nisi quod Spi- 23
ritus sanctus per omnes ciuitates mihi prote-
statur, dicens: quoniam vincula, & tribula-
tiones Ierosolymis me manent. * Sed nihil 24
horum vereor: nec facio animam meam pre-
tiosiorem quàm me, dum modo consummem
cursum meum, & ministerium verbi, quod
accepi à Domino Iesu, testificari Euangelium
25 gratiæ Dei. * Et nunc ecce ego scio, quia
amplius non videbitis faciem meam vos om-
nes, per quos transiui prædicans regnum
26 Dei. * Quapropter contestor vos hodierna
die, quia mundus sum à sanguine omnium.
27 * Non enim subterfugi, quo minus annun-
28 tiarem omne consilium Dei vobis. * Attendi-
F te vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiri-
tus sanctus posuit episcopos, regere Eccle-
29 siam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. * Ego
scio quoniam intrabunt post discessionem
meam lupi rapaces in vos, non parcentes gre-
30 gi. * Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes
peruersa, vt abducant discipulos post se.
31 * Propter quod vigilate, memoria retinentes,
quoniam per triennium nocte & die non
cessaui, cum lacrymis monens vnumquem-
32 que vestrûm. * Et nunc commendo vos Deo,
& verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædifica-
re, & dare hereditatem in sanctificatis omni-
33 bus. * Argentum & aurum, aut vestem nul-
34 lius concupiui, sicut * ipsi scitis; † quoniam † 1. Cor. 4. c. 12
ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui me- 1. Thess. 2. b. 9
35 cum sunt, ministrauerunt manus istæ. * Om- 2 Thess. 3. b. 8.
G nia ostendi vobis, quoniam sic laborantes,
oportet suscipere infirmos, ac meminisse
verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Bea-
36 tius est magis dare, quam accipere. * Et cum
hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum
37 omnibus illis. * Magnus autem fletus factus
est omnium: & procumbentes super collum
38 Pauli osculabantur eum, * dolentes maximè
in verbo, quod dixerat, quoniam ampliùs fa-
ciem eius non essent visuri. Et deducebant
eum ad nauem.

CAPVT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias nauigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lacrymis auerti potest ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierusalem peruenisset, Iacobus ipsi suadet vt cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur à Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1 CVm autem factum esset vt nauigare-
A mus abstracti ab eis, recto cursu veni-
mus Coum, & sequenti die Rhodum, &
2 inde Pataram. * Et cum inuenissemus na-
uem transfretantem in Phœnicem, ascenden-
3 tes nauigauimus. * Cum apparuissemus au-
tem Cypro, relinquentes eam ad sinistram,
nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum:
4 ibi enim nauis expositura erat onus. * In-
uentis autem discipulis, mansimus ibi die-
bus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum
5 ne ascenderet Ierosolymam. * Et expletis
diebus profecti ibamus, deducentibus nos

omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras B
ciuitatem: & positis genibus in littore, ora-
uimus. * Et cum valefecissemus inuicem, 6
ascendimus nauem: illi autem redierunt in
sua. * Nos verò nauigatione expleta à Ty- 7
ro descendimus Ptolemaidam: & salutatis
fratribus, mansimus die vna apud illos.
* Alia autem die profecti, venimus Cæsa- 8
ream. Et intrantes domum Philippi euan-
† Sup. 6. b. 5. gelistæ, † qui erat vnus de septem, mansi-
mus apud eum. * Huic autem erant qua- 9
tuor filiæ virgines prophetantes. * Et cùm 10
moraremur per dies aliquot, superuenit qui-
dam à Iudæa propheta, nomine Agabus. * Is 11
cùm venisset ad nos, tulit zonam Pauli: &
alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc di-
cit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zo-
na hæc, sic alligabunt in Ierusalem Iudæi,
& tradent in manus Gentium. * Quod 12
cùm audissemus, rogabamus nos, & qui lo- C
ci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.
* Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid 13
facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego
enim non solum alligari, sed & mori in Ie-
rusalem paratus sum, propter nomen Do-
mini Iesu. * Et cum ei suadere non posse- 14
mus, quieuimus, dicentes: Domini volun-
tas fiat. * Post dies autem istos præparati, 15
ascendebamus in Ierusalem. * Venerunt 16
autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum,
adducentes secum apud quem hospitaremur
Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum
discipulum. * Et cùm venissemus Ierosoly- 17
mam, libenter exceperunt nos fratres. * Se- D
quenti autem die introibat Paulus nobiscum 18
ad Iacobum, omnesque collecti sunt senio-
res. * Quos cum salutasset, narrabat per sin- 19
gula, quæ Deus fecisset in Gentibus per mi-
nisterium ipsius. * At illi cum audissent, ma- 20
gnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides
frater, quot millia sunt in Iudæis, qui credi-
derunt, & omnes æmulatores sunt legis.
* Audierunt autem de te, quia discessionem 21
doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt,
Iudæorum: dicens non debere eos circum-
cidere filios suos, neque secundum consue-
tudinem ingredi. * Quid ergo est? vti- 22
que oportet conuenire multitudinem: au-
dient enim te superuenisse. * Hoc ergo fac 23
quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor,
votum habentes super se. * His assumptis, 24
sanctifica te cum illis: & impende in illis
† Num. 6. a. 18. † vt radant capita: & scient omnes quia quæ
Sup. 18. e. 18. de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas &
ipse custodiens legem. * De his autem, qui 25
† Sup. 15. d. 20. f. 29. crediderunt ex Gentibus, † nos scripsimus, E
iudicantes vt abstineant se ab idolis, immo-
lato, & sanguine, & suffocato, & fornicatio-
ne. * Tunc Paulus, assumptis viris, postera 26
die purificatus cum illis intrauit in templum,
annuntians expletionem dierum purificatio-
nis, donec offerretur pro vnoquoque eorum
oblatio. * Dum autem septem dies consum- 27
marentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cùm
vidissent eum in templo, concitauerunt om-
nem populum, & iniecerunt ei manus, cla-
28 mantes: * Viri Israëlitæ, adiuuate: hic est
homo, qui aduersus populum, & legem, &
locum hunc, omnes vbique docens, insuper
& Gentiles induxit in templum, & violauit
29 sanctum locum istum. * Viderant enim Tro-
F phimum Ephesium in ciuitate cum ipso,
quem æstimauerunt quoniam in templum in-
30 troduxisset Paulus. * Commotaque est ciuitas
tota, & facta est concursio populi. Et appre-
hendentes Paulum, trahebant eum extra
31 templum: & statim clausæ sunt ianuæ. * Quæ-
rentibus autem eum occidere, nuntiatum est
tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ie-
32 rusalem. * Qui statim assumptis militibus,
& centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum
vidissent tribunum, & milites, cessauerunt
33 percutere Paulum. * Tunc accedens tribu-
nus apprehendit eum, & iussit eum alligari
catenis duabus: & interrogabat quis esset,
34 & quid fecisset. * Alij autem aliud clama-
G bant in turba. Et cum non posset certum
cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in
35 castra. * Et cum venisset ad gradus, contigit
36 vt portaretur à militibus propter vim populi.*
Sequebatur enim multitudo populi, clamans:
37 Tolle eum. * Et cum cœpisset induci in castra
Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui ali-
38 quid ad te? Qui dixit: Græcè nosti? * Nonne
tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumul-
tum concitasti, & eduxisti in desertum qua-
39 tuor millia virorum sicariorum? * Et dixit
ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iu-
dæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis
municeps. Rogo autem te, permitte mihi lo-
40 qui ad populum. * Et cum ille permisisset,
Paulus stans in gradibus, annuit manu ad ple-
bem: & magno silentio facto, allocutus est
lingua Hebræa, dicens:

CAPVT XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conuersionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus, à tribuno autem iussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se ciuem Romanum esse.

1 VIri fratres, & patres, audite quam ad
2 vos nunc reddo rationem. * Cum au-
A dissent autem quia Hebræa lingua loque-
retur ad illos, magis præstiterunt silentium.
3 * Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in
Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate,
secus pedes Gamaliel eruditus iuxta verita-
tem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos
4 omnes estis hodie: * † qui hanc viam per- † Sup. 8. a. 3.
secutus sum vsque ad mortem, alligans &
5 tradens in custodias viros ac mulieres, * si-
cut princeps sacerdotum mihi testimonium
reddit, & omnes maiores natu, † à quibus † Sup. 9. a. 2.
& epistolas accipiens, ad fratres Damascum
perge

pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ie-
rusalem vt punirentur. * Factum est autem, 6
eunte me, & appropinquante Damasco me-
dia die, subitò de cœlo circumfulsit me lux
copiosa: & * decidens in terram, audiui vo- 7
cem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me
persequeris? * Ego autem respondi: Quis 8
es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Ie-
sus Nazarenus, quem tu persequeris. * Et 9
qui mecum erant, lumen quidem viderunt, C
vocem autem non audierunt eius, qui lo-
quebatur mecum. * Et dixi: Quid faciam, 10
Domine? Dominus autem dixit ad me: Sur
gens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de
omnibus quæ te oporteat facere. * Et cùm 11
non viderem præ claritate luminis illius, ad
manum deductus à comitibus, veni Damas-
cum. * Ananias autem quidam, vir secun- 12
dùm legem testimonium habens ab omni-
bus cohabitantibus Iudæis, * veniens ad me, 13
& astans dixit mihi: Saule frater respice. Et D
ego eadem hora respexi in eum. * At ille 14
dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit
te, vt cognosceres voluntatem eius, & vi-
deres iustum, & audires vocem ex ore eius:
* quia eris testis illius ad omnes homines, eo- 15
rum quæ vidisti & audisti. * Et nunc quid 16
moraris? Exurge, & baptizare, & ablue pec-
cata tua, inuocato nomine ipsius. * Factum 17
est autem reuertenti mihi in Ierusalem, &
oranti in templo, fieri me in stupore mentis,
* & videre illum dicentem mihi: Festina, & 18
exi velociter ex Ierusalem: quoniam non re- E
cipient testimonium tuum de me. * Et ego 19
† Sup. 1. a. 3. dixi: Domine ipsi sciunt † quia ego eram
concludens in carcerem, & cædens per syna-
gogas eos qui credebant in te: * & cùm fun- 20
† Sup. 7. g. 57. deretur sanguis Stephani testis tui, † ego asta-
bam, & consentiebam, & custodiebam ve-
stimenta interficientium illum. * Et dixit ad 21
me: Vade, quoniam ego in nationes longè
mittam te. * Audiebant autem eum vsque ad 22
hoc verbum, & leuauerunt vocem suam di-
centes: Tolle de terra huiusmodi: non enim
fas est eum viuere. * Vociferantibus autem 23
eis, & proiicientibus vestimenta sua, & pul- F
uerem iactantibus in aërem, * iussit tribunus 24
induci eum in castra, & flagellis cædi, & tor-
queri eum, vt sciret propter quam causam sic
acclamarent ei. * Et cùm astrinxissent eum 25
loris: dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si
hominem Romanum & indemnatum licet
vobis flagellare? * Quo audito, Centurio ac- 26
cessit ad tribunum, & nuntiauit ei, dicens:
Quid acturus es? hic enim homo, ciuis Ro-
manus est. * Accedens autem tribunus, di- 27
xit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille
dixit: Etiam. * Et respondit tribunus: Ego 28
multa summa ciuilitatem hanc consecutus G
sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus
sum. * Protinus ergo discesserunt ab illo, qui 29
eum torturi erant. Tribunus quoque timuit
postquam resciuit, quia ciuis Romanus esset,
30 & quia alligasset eum. * Postera autem die
volens scire diligentiùs, qua ex causa accu-
saretur à Iudæis, soluit eum, & iussit sacer-
dotes conuenire, & omne concilium, & pro-
ducens Paulum, statuit inter illos.

CAPVT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens, quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris quæ hîc referuntur.

1 INtendens autem in concilium Paulus ait:
A Viri fratres, ego omni conscientia bona
conuersatus sum ante Deum vsque in ho-
2 diernum diem. * Princeps autem sacerdo-
tum Ananias præcepit astantibus sibi percu-
3 tere os eius. * Tunc Paulus dixit ad eum: Per-
cutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens
iudicas me secundùm legem, & contra le-
4 gem iubes me percuti? * Et qui astabant di-
xerunt: Summum sacerdotem Dei maledi-
5 cis? * Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres
B quia princeps est sacerdotum. Scriptum est
enim: † Principem populi tui non maledi- † Exod. 22. d. 28.
6 ces. * Sciens autem Paulus, quia vna pars
esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum,
exclamauit in concilio: Viri fratres, † ego † Phil. 3. a. 5.
Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe
7 & resurrectione mortuorum ego iudicor. * Et
cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter
Pharisæos & Sadducæos, & soluta est mul-
8 titudo. * † Sadducæi enim dicunt, non esse † Matth. 22. c. 23.
C resurrectionem, neque Angelum, neque Spi-
ritum: Pharisæi autem vtraque confitentur.
9 * Factum est autem clamor magnus. Et surgen-
tes quidam Pharisæorum, pugnabant, dicen-
tes: Nihil mali inuenimus in homine isto:
quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?
10 * Et cùm magna dissensio facta esset, timens
tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, ius-
sit milites descendere, & rapere eum de me-
11 dio eorum, ac deducere eum in castra. * Se-
quenti autem nocte assistens ei Dominus,
ait: Constans esto: sicut enim testificatus es
de me in Ierusalem, sic te oportet & Ro-
12 mæ testificari. * Facta autem die collegerunt
D se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se di-
centes, neque manducaturos, neque bibitu-
13 ros, donec occiderent Paulum. * Erant au-
tem plus quàm quadraginta viri, qui hanc
14 coniurationem fecerant. * qui accesserunt ad
principes sacerdotum, & seniores, & dixe-
runt: Deuotione deuouimus nos nihil gusta-
15 turos, donec occidamus Paulum. * Nunc ergo
vos notum facite tribuno cum concilio, vt

producat illum ad vos, tamquam aliquid cer-
tius cogrituri de eo. Nos verò priùs quàm
appropiet, parati sumus interficere illum.
* Quod cùm audisset filius sororis Pauli in- 16
sidias, venit, & intrauit in castra, nuotiauit-
que Paulo. * Vocans autem Paulus ad se 17
vnum ex Centurionibus, ait: Adolescentem
hunc perduc ad tribuoum, habet eoim ali-
quid indicare illi. * Et ille quidem assumens 18
eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Pau-
lus rogauit me hunc adolescentem perduce-
re ad te, habentem aliquid loqui tibi. * Ap- 19
prehendens autem tribunus manum illius, E
secessit cum eo seorsum, & interrogauit illum:
Quid est, quòd habes indicare mihi? * Ille 20
autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, vt
crastina die producas Paulum in concilium,
quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:
* tu verò ne credideris illis, insidiantur 21
enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadragin-
ta, qui se deuouerunt non manducare, ne-
que bibere, donec interficiant eum: & nunc
parati sunt, expectantes promissum tuum.
* Tribunus igitur dimisit adolescentem, præ- 22
cipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota F
sibi fecisset. * Et vocatis duobus Centurio- 23
nibus, dixit illis: Parate milites ducentos,
vt eant vsque Cæsaream, & equites septua-
ginta, & lancearios ducentos, à tertia ho-
ra noctis: * & iumenta præparate, vt impo- 24
nentes Paulum, saluum perducerent ad Fe-
licem præsidem. * (Timuit enim ne fortè 25
raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse po-
steà calumniam sustineret, tamquam acce-
pturus pecuniam) * scribens epistolam con- 26
tinentem hæc: Clavdivs Lysias optimo
præsidi, Felici, salutem. * Virum hunc com- 27
prehensum à Iudæis, & incipientem inter-
fici ab eis, superueniens cum exercitu eri-
pui, cognito quia Romanus est: * Volénsque 28
que scire causam, quam obiiciebant illi, de- G
duxi eum in concilium eorum. * Quem in- 29
ueni accusari de quæstionibus legis ipso-
rum, nihil verò dignum morte aut vinculis
habentem criminis. * Et cùm mihi perlatum 30
esset de insidiis, quas parauerant illi, misi
eum ad te, denuntians & accusatoribus vt
dicant apud te. Vale. * Milites, ergo secun- 31
dum præceptum sibi, assumentes Paulum,
duxerunt per noctem in Antipatridem. * Et 32
postera die dimissis equitibus vt cum eo irent,
reuersi sunt ad castra. * Qui cùm venissent 33
Cæsaream, & tradidissent epistolam præsi-
di, statuerunt ante illum & Paulum. * Cùm 34
legisset autem, & interrogasset de qua pro-
uincia esset: & cognoscens quia de Cilicia.
* Audiam te, inquit, cùm accusatores tui 35
venerint. Iussitque in prætorio Herodis custo-
diri eum.

Capvt XXIV.

*Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertul-
lo Iudæorum oratore, respondet negans imposita sibi
crimina, confitens tamen se Christianum, & di-
xisse se de resurrectione mortuorum iudicari: Fe-
lix & ipsius vxor Iudæa audiunt Paulum de fide
Christiana: cùm autem non acciperet à Paulo pe-
cuniam, reliquit eum vinctum, accipiens successo-
rem Portium Festum.*

1 POst quinque autem dies descendit prin-
A ceps sacerdotum, Ananias, cum senio-
ribus quibusdam, & Tertullo quodam ora-
tore, qui adierunt præsidem aduersus Pau-
2 lum. * Et citato Paulo cœpit accusare Ter-
tullus, dicens: Cùm in multa pace agamus
per te, & multa corrigantur per tuam proui-
3 dentiam; * semper & vbique suscipimus,
optime Felix, cum omni gratiarum actione.
4 * Ne diutiùs autem te protraham, oro, bre-
5 uiter audias nos pro tua clementia. * Inue-
B nimus hunc hominem pestiferum, & conci-
tantem seditiones omnibus Iudæis in vniuer-
so orbe, & auctorem seditionis sectæ Naza-
6 renorum: * qui etiam templum violare co-
natus est, quem & apprehensum voluimus
7 secundùm legem nostram iudicare. * Super-
ueniens autem tribunus Lysias, cum vi ma-
8 gna eripuit eum de manibus nostris, * iubens
C accusatores eius ad te venire: à quo poteris
ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere,
9 de quibus nos accusamus eum. * Adiecerunt
autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.
10 * Respondit autem Paulus, (annuente sibi
Præside dicere:) Ex multis annis te esse iudi-
cem genti huic sciens, bono animo pro me
11 satisfaciam. * Potes enim cognoscere, quia
non plus sunt mihi dies, quàm duodecim, ex
12 quo ascendi adorare in Ierusalem: * & ne-
D que in templo inuenerunt me cum aliquo dis-
putantem, aut concursum facientem tur-
13 bæ, neque in synagogis. * neque in ciuitate:
neque probare possunt tibi de quibus nunc
14 me accusant. * Confiteor autem hoc tibi,
quòd secundùm sectam, quam dicunt hære-
sim, sic deseruio Patri & Deo meo, credens
omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta
15 sunt: * spem habens in Deum, quam & hi
ipsi expectant, resurrectionem futuram iusto-
16 rum, & iniquorum. * In hoc & ipse studeo
sine offendiculo conscientiam habere ad
17 Deum, & ad homines semper. * Post annos
E autem plures, eleemosynas facturus in gen-
18 tem meam, veni, & oblationes, & vota. * † † Sup. 21. c. 26.
In quibus inuenerunt me purificatum in tem-
19 plo; non cum turba, neque cum tumultu. *
Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat
apud te præstò esse, & accusare si quid habe-
20 rent aduersum me: * aut hi ipsi dicant si quid
inuenerunt in me iniquitatis, cùm stem in
21 concilio, * nisi de vna hac solum modò vo-
F ce, qua clamaui inter eos stans: † Quoniam † Sup. 23. b. 6.
de resurrectione mortuorum ego iudicor ho-
22 die à vobis. * Distulit autem illos Felix, cer-
tissimè sciens de via hac, dicens: Cùm tri-
23 bunus Lysias descenderit, audiam vos. * Ius-
sitque Centurioni custodire eum, & habere
requiem,

requiem, nec quemquam de suis prohibe-
re ministrare ei. * Post aliquot autem dies 24
veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ
erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo
fidem, quæ est in Christum Iesum. * Dispu- 25
tante autem illo de iustitia, & castitate, & de G
iudicio futuro, tremefactus Felix respondit:
Quod nunc attinet, vade: tempore autem
opportuno accersam te. * simul & sperans, 26
quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter
quod & frequenter accersens eum, loqueba-
tur cum eo. * Biennio autem expleto, accepit 27
successorem Felix Portium Festum. Volens
autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit
Paulum vinctum.

CAPVT XXV.

Festus non obsequitur Iudæis insidiosè petentibus vt Paulus Ierosolymam ducatur: sed Cæsareæ audit eius accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellet de his iudicari Ierosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die iubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

FEstus ergo cùm venisset in prouinciam, 1
post triduum ascendit Ierosolymam à A
Cæsarea. * Adieruntque eum principes sa- 2
cerdotum, & primi Iudæorum, aduersus Pau-
lum: & rogabant eum, * postulantes grá- 3
tiam aduersus eum vt iuberet perduci eum in
Ierusalem, insidias tendentes vt interfice-
rent eum in via. * Festus autem respondit, 4
seruari Paulum in Cæsarea: se autem matu-
riùs profecturum. * Qui ergo in vobis, ait, 5
potentes sunt, descendentes simul, si quod B
est in viro crimen, accusent eum. * Demo- 6
ratus autem inter eos dies non ampliùs quàm
octo, aut decem, descendit Cæsaream, &
altera die sedit pro tribunali, & iussit Pau-
lum adduci. * Qui cùm perductus esset, cir- 7
cumsteterunt eum, qui ab Ierosolyma des-
cenderant Iudæi, multas & graues causas obii-
cientes, quas non poterant probare, * Pau- 8
lo rationem reddente: Quoniam neque in
legem Iudæorum, neque in templum, ne-
que in Cæsarem quidquam peccaui. * Festus 9
autem volens gratiam præstare Iudæis, res- C
pondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascen-
dere, & ibi de his iudicari apud me? * Dixit 10
autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi
me oportet iudicari: Iudæis non nocui, sicut
tu meliùs nosti. * Si enim nocui, aut dignum 11
morte aliquid feci, non recuso mori: si verò
nihil est eorum: quæ hi accusant me, ne-
mo potest me illis donare. Cæsarem appel-
lo. * Tunc Festus cum concilio locutus, res- 12
pondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
* Et cùm dies aliquot transacti essent, Agrip- 13
pa rex & Bernice descenderunt Cæsaream
ad salutandum Festum. * Et cùm dies plu- 14
res ibi demorarentur, Festus regi indica-
uit de Paulo, dicens: Vir quidam est dere- D
lictus à Felice vinctus, * de quo cùm essem 15
Ierosolymis, adierunt me principes sacerdo-
tum, & seniores Iudæorum, postulantes ad-
16 uersus illum damnationem. * Ad quos res-
pondi: Quia non est Romanis consuetudo
damnare aliquem hominem, priùs quàm is
qui accusatur, præsentes habeat accusato-
res, locumque defendendi accipiat ad abluen-
17 da crimina. * Cùm ergo huc conuenissent si-
E ne vlla dilatione, sequenti die sedens pro
18 tribunali, iussi adduci virum. * De quo, cùm
stetissent accusatores, nullam causam defe-
rebant, de quibus ego suspicabar malum:
19 * Quæstiones verò quasdam de sua super-
stitione habebant aduersus eum, & de quo-
dam Iesu defuncto, quem affirmabat Pau-
20 lus viuere. * Hæsitans autem ego de huius-
F modi quæstione, dicebam si vellet ire Ie-
21 rosolymam, & ibi iudicari de istis. * Pau-
lo autem appellante vt seruaretur ad Au-
gusti cognitionem, iussi seruari eum, do-
22 nec mittam eum ad Cæsarem. * Agrippa
autem dixit ad Festum: Volebam & ipse
hominem audire. Cras, inquit, audies eum.
23 * Altera autem die, cùm venisset Agrip-
pa, & Bernice, cum multa ambitione, &
introissent in auditorium cum tribunis, &
viris principalibus ciuitatis, iubente Festo,
24 adductus est Paulus. * Et dicit Festus: Agrip-
pa rex, & omnes, qui simul adestis nobis-
cum viri, videtis hunc, de quo omnis mul-
titudo Iudæorum interpellauit me Ierosoly-
mis, petentes & acclamantes non oporte-
25 re eum viuere ampliùs. * Ego verò com-
G peri nihil dignum morte eum admisisse.
Ipso autem hoc appellante ad Augustum,
26 iudicaui mittere. * De quo quid certum scri-
bam domino, non habeo. Propter quod
produxi eum ad vos, & maximè ad te rex
Agrippa, vt interrogatione facta habeam
27 quid scribam. * Sine ratione enim mihi vi-
detur mittere vinctum, & causas eius non si-
gnificare.

CAPVT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens sua ad Christum conuersionis ordinem, & se Iudæis ac Gentibus sub diuina protectione prædicasse ostendens; Festóque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnésque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

1 AGrippa verò ad Paulum ait: Permitti-
A tur tibi loqui pro temetipso. Tunc Pau-
lus extenta manu cœpit rationem reddere.
2 * De omnibus, quibus accusor à Iudæis,
rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te
3 cùm sim defensurus me hodie, * maximè
te sciente omnia, & quæ apud Iudæos sunt
consuetudines, & quæstiones: propter quod
4 obsecro patienter me audias. * Et quidem
vitam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit
in gente mea in Ierosolymis, nouerunt omnes
5 Iudæi: * præscientes me ab initio (si velint

testimonium perbibere) quoniam secundùm B
certissimam sectam nostræ religionis vixi Pha-
risæus. * Et nunc in spe, quæ ad patres no- 6
stros repromissionis facta est à Deo, sto iudi-
ciu subiectus: * in quam duodecim tribus no- 7
stræ, nocte ac die deseruientes, sperant de-
uenire. De qua spe accusor à Iudæis, rex.
* Quid incredibile iudicatur apud vos, si 8
Deus mortuos suscitat? * Et ego quidem exi- 9
stimaueram, me aduersus nomen Iesu Na-
† Sup. 8. a. 3. zareni debere multa contraria agere. * † 10
quod & feci Ierosolymis, & multos sancto- C
rum ego in carceribus inclusi, à principi-
bus sacerdotum potestate accepta: & cùm
occiderentur, detuli sententiam. * Et per 11
omnes synagogas frequenter puniens eos,
compellebam blasphemare: & ampliùs in-
saniens in eos, persequebar vsque in exte-
† Sup. 9. a. 2. ras ciuitates. * In quibus † dum irem Da- 12
mascum cum potestate & permissu princi-
pum sacerdotum, * die media in via, vidi, rex, 13
de cœlo supra splendorem solis circumful-
sisse me lumen, & eos qui mecum simul erant.
* Omnesque nos cùm decidissemus in ter- 14
ram, audiui vocem loquentem mihi Hebrai- D
ca lingua; Saule, Saule, quid me persequeris?
durum est tibi contra stimulum calcitrare. * 15
Ego autem dixi: Quis es Domine? Domi-
nus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu per-
sequeris. * Sed exurge, & sta super pedes 16
tuos: ad hoc enim apparui tibi, vt consti-
tuam te ministrum, & testem eorum quæ
vidisti, & eorum quibus apparebo tibi, * 17
eripiens te de populo, & gentibus, in quas
nunc ego mitto te, * aperire oculos eorum, 18
vt conuertantur à tenebris ad lucem, & de E
potestate satanæ ad Deum, vt accipiant re-
missionem peccatorum, & sortem inter san-
ctos, per fidem, quæ est in me. * Vnde rex 19
Agrippa, non fui incredulus cœlesti visio-
† Sup. 13. & 14. ni: * † sed his, qui sunt Damasci primùm, & 20
Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ, &
Gentibus annuntiabam, vt pœnitentiam age-
rent, & conuerterentur ad Deum, digna pœ-
nitentiæ opera facientes. * Hac ex causa me 21
† Sup. 21. f. 31. Iudæi, cùm essem in templo, † comprehen- F
sum tentabant interficere. * Auxilio autem 22
adiutus Dei, vsque in hodiernum diem sto,
testificans minori, atque maiori, nihil extra
dicens quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt
futura esse, & Moyses: * si passibilis Chri- 23
stus, si primus ex resurrectione mortuorum,
lumen annuntiaturus est populo, & Genti-
bus. * Hæc loquente eo, & rationem red- 24
dente, Festus magna voce dixit: Insanis Pau-
le multæ te litteræ ad insaniam conuertunt.
* Et Paulus: Non insanio (inquit) optime 25
Feste, sed veritatis & sobrietatis verba lo-
quor. * Scit enim de his rex, ad quem & 26
constanter loquor: latere enim eum nihil
horum arbitror. Neque enim in angulo quid-
quam horum gestum est. * Credis rex Agrip- 27
pa prophetis? Scio quia credis. * Agrippa 28

G autem ad Paulum: In modico suades me
29 Christianum fieri. * Et Paulus: Opto apud
Deum, & in modico, & in magno, non tan-
tùm te, sed etiam omnes qui audiunt, ho-
die fieri tales, qualis & ego sum, exceptis
30 vinculis his. * Et exurrexit rex, & præses,
31 & Bernice, & qui assidebant eis. * Et cùm
secessissent loquebantur ad inuicem, dicen-
tes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum
32 quid fecit homo iste. * Agrippa autem Festo
dixit: Dimitti poterat homo hic, si non ap-
pellasset Cæsarem.

CAPVT XXVII.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca: aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quemdam in Creta locum: à quo licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes euadunt incolumes.

1 VT autem iudicatum est nauigare eum
A in Italiam, & tradi Paulum cum reli-
quis custodiis centurioni nomine Iulio co-
2 hortis Augustæ, * † ascendentes nauem † 2. Cor. 11. c. 25.
Adrumetinam, incipientes nauigare circa
Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nobis-
cum Aristarcho Macedone Tessalonicensi.
3 * Sequenti autem die deuenimus Sidonem.
humanè autem tractans Iulius Paulum, per-
misit ad amicos ire, & curam sui agere.
4 * Et inde cùm sustulissemus, subnauigaui-
mus Cyprum, propterea quòd essent ven-
5 ti contrarij. * Et pelagus Ciliciæ & Pam-
B phyliæ nauigantes, venimus Lystram, quæ
6 est Lyciæ: * & ibi inueniens centurio
nauem Alexandrinam nauigantem in Ita-
7 liam, transposuit nos in eam. * Et cum mul-
tis diebus tardè nauigaremus, & vix deue-
nissemus contra Gnidum: prohibente nos
vento, adnauigauimus Cretæ, iuxta Sal-
8 mónem: * & vix iuxta nauigantes, veni-
mus in locum quemdam, qui vocatur Bo-
niportus, cui iuxtà erat ciuitas Thalassa.
9 * Multo autem tempore peracto, & cùm
iam non esset tuta nauigatio, eò quòd &
ieiunium iam præteriisset, consolabatur eos
10 Paulus, * dicens eis: Viri, video quo-
niam cum iniuria & multo damno, non so-
lùm oneris & nauis, sed etiam animarum
11 nostrarum, incipit esse nauigatio. * Centu-
C rio autem gubernatori & nauclero magis
credebat, quàm his quæ à Paulo diceban-
12 tur. * Et cùm aptus portus non esset ad
hiemandum, plurimi statuerunt consilium
nauigare inde, si quomodo possent, de-
uenientes Phœnicem, hiemare, portum
Cretæ respicientem ad Africum, & ad Co-
13 rum. * Aspirante autem Austro, æstimantes
propositum se tenere, cùm sustulissent de As-
14 son, legebant Cretam. * Non post multum
autem

autem misit se contra ipsam ventus Typho-
nycus , qui vocatur Euroaquilo. * Cúmque 15
arrepta esset nauis , & non posset conari in
ventum , data naue flatibus , ferebamur. * In 16
insulam autem quamdam decurrentes , quæ
vocatur Cauda , potuimus vix obtinere sca-
pham. * Qua sublata , adiutoriis vtebantur, 17
accingentes nauem , timentes ne in Syrtim D
inciderent , summisso vase sic ferebantur. * 18
Valida autem nobis tempestate iactatis , se-
quenti die iactum fecerunt : * & tertia die 19
suis manibus armamenta nauis proiecerunt.
* Neque autem sole , neque sideribus appa- 20
rentibus per plures dies , & tempestate non
exigua imminente , iam ablata erat spes om-
nis salutis nostræ. * Et cum multa ieiuna- 21
tio fuisset , tunc stans Paulus in medio eo-
rum , dixit: Oportebat quidem , ô viri, audi-
to me , non tollere à Creta , lucrique facere
iniuriam hanc & iacturam. * Et nunc sua- 22
deo vobis bono animo esse. amissio enim nul-
lius animæ erit ex vobis , præterquam nauis.
* Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, 23
cuius sum ego , & cui deseruio , * dicens : 24
Ne timeas Paule , Cæsari te oportet assistere :
& ecce donauit tibi Deus omnes qui naui-
gant tecum.* Propter quod bono animo esto- 25
te viri : credo enim Deo, quia sic erit, quem- E
admodum dictum est mihi. * In insulam au- 26
tem quamdam oportet nos deuenire. * Sed 27
posteaquam quartadecima nox superuenit,
nauigantibus nobis in Adria circa mediam
noctem , suspicabantur nautæ apparere sibi
aliquam regionem.* Qui & summittentes 28
bolidem, inuenerunt passus viginti : & pusil-
lum inde separati , inuenerunt passus quin-
decim. * Timentes autem ne in aspera loca 29
incideremus , de puppi mittentes anchoras
quatuor , optabant diem fieri. * Nautis verò 30
quærentibus fugere de naui , cum misissent
scapham in mare , sub obtentu quasi incipe-
rent à prora anchoras extendere,* dixit Pau- 31
lus Centurioni , & militibus : Nisi hi in na-
ui manserint , vos salui fieri non potestis.* 32
Tunc absciderunt milites funes scaphæ, &
passi sunt eam excidere. * Et cum lux incipe- 33
ret fieri,rogabat Paulus omnes sumere cibum, F
dicens : Quartadecima die hodie expectan-
tes ieiuni permanetis , nihil accipientes. * 34
Propter quod rogo vos accipere cibum pro
salute vestra : quia nullius vestrûm capillus
de capite peribit. * Et cum hæc dixisset , su- 35
mens panem, gratias egit Deo in conspectu
omnium : & cum fregisset, cœpit manduca-
re. * Animæquiores autem facti omnes , & 36
ipsi sumpserunt cibum. * Eramus verò vni- 37
uersæ animæ in naui ducentæ septuaginta
sex. * Et satiati cibo alleuiabant nauem , ia- 38
ctantes triticum in mare. * Cum autem dies 39
factus esset, terram non agnoscebant : sinum
verò quemdam considerabant habentem lit- G
tus, in quem cogitabant, si possent , eiicere
nauem. * Et cum anchoras sustulissent,com- 40
mittebant se mari , simul laxantes iuncturas
gubernaculorum : & leuato artemone secun-
41 dum auræ flatum tendebant ad littus. * Et
cum incidissemus in locum dithalassum , im-
pegerunt nauem : & prora quidem fixa ma-
nebat immobilis , puppis verò soluebatur à
42 vi maris. * Militum autem consilium fuit vt
custodias occiderent : ne quis cum enatasset,
43 effugeret. * Centurio autem volens seruare
Paulum , prohibuit fieri : iussitque eos , qui
possent natare, emittere se primos , & euade-
44 re , & ad terram exire : * & ceteros alios in
tabulis ferebant : quosdam super ea, quæ de
naui erant. Et sic factum est, vt omnes animæ
euaderent ad terram.

CAPVT XXVIII.

Paulus ceterique comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita : in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur , patremque Publij principis insulæ sanitati restituit , ac alios multos curat : & ab eo loco nauigantes tandem Romam perueniunt , vbi Paulus conuocatis primis Iudæorum causam exponit cur Cæsarem appellauerit : dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cuius verbis multi non credunt , quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse ; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1 ET cum euasissemus , tunc cognouimus
A quia Melita insula vocabatur.Barbari ve-
rò præstabant non modicam humanitatem
2 nobis. * Accensa enim pyra, reficiebant nos
omnes , propter imbrem, qui imminebat, &
3 frigus. * Cum congregasset autem Paulus
sarmentorum aliquantam multitudinem , &
imposuisset super ignem ; vipera à calore
4 cum processisset , inuasit manum eius. * Vt
verò viderunt Barbari pendentem bestiam
B de manu eius, ad inuicem dicebant : Vtique
homicida est homo hic , qui cum euaserit de
5 mari , vltio non sinit eum viuere. * Et ille
quidem excutiens bestiam in ignem , nihil
6 mali passus est. * At illi existimabant eum in
tumorem conuertendum, & subitò casurum,
& mori. Diu autem illis expectantibus, & vi-
dentibus nihil mali in eo fieri , conuerten-
7 tes se,dicebant eum esse Deum.* In locis au-
tem illis erant prædia principis insulæ, nomi-
ne Publij, qui nos suscipiens , triduò benignè
8 exhibuit. * Contigit autem , patrem Publij
febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad
quem Paulus intrauit : & cum orasset, & im-
9 posuisset ei manus , saluauit eum. * Quo fa-
C cto, omnes , qui in insula habebant infirmi-
10 tates, accedebant, & curabantur : * qui etiam
multis honoribus nos honorauerunt , & na-
uigantibus imposuerunt quę necessaria erant.
11 * Post menses autem tres , nauigauimus in
naui Alexandrina , quæ in insula hiemaue-
12 rat , cui erat insigne Castorum. * Et cum ve-
13 nissemus Syracusam , mansimus ibi triduo.
Inde circumlegentes deuenimus Rhegium:
&

& post vnum diem flante Austro, secunda
die venimus Puteolos: * vbi inuentis fratri- 14
bus rogati sumus manere apud eos dies se-
ptem: & sic venimus Romam.* Et inde cum 15
audissent fratres, occurrerunt nobis vsque D
ad Appij forum, ac tres Tabernas. Quos
cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, ac-
cepit fiduciam.* Cum autem venissemus Ro- 16
mam, permissum est Paulo manere sibimet
cum custodiente se milite. * Post tertium au- 17
tem diem conuocauit primos Iudæorum.
Cúmque conuenissent, dicebat eis: Ego,
viri fratres, nihil aduersus plebem faciens,
aut morem paternum, vinctus ab Ierosoly-
mis traditus sum in manus Romanorum: * 18
qui cum interrogationem de me habuissent,
voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset
causa mortis in me. * Contradicentibus au- 19
tem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, E
non quasi gentem meam habens aliquid ac-
cusare. * Propter hanc igitur causam rogaui 20
vos videre, & alloqui. Propter spem enim
Israel catena hac circumdatus sum. * At illi 21
dixerunt ad eum: Nos neque litteras acce-
pimus de te à Iudæa, neque adueniens ali-
quis fratrum, nuntiauit, aut locutus est quid
de te malum.* Rogamus autem à te audire 22
quæ sentis: nam de secta hac notum est no-
23 bis quia vbique ei contradicitur.* Cum con-
stituissent autem illi diem venerunt ad eum
in hospitium plurimi, quibus exponebat te-
stificans regnum Dei, suadénsque eis de Iesu
ex Lege Moysi & Prophetis, à manè vsque
24 ad vesperam.* Et quidam credebant his quæ
F dicebantur: quidam verò non credebant. *
25 Cúmque inuicem non essent consentientes,
discedebant, dicente Paulo vnum verbum:
Quia benè Spiritus sanctus locutus est per
26 Isaiam prophetam ad patres nostros, * di-
cens:† Vade ad populum istum,& dic ad eos; † Isa. 6.
Aure audietis, & non intelligetis: & vi- c 9.
27 dentes videbitis, & non perspicietis.* Incras- Matth.13.
G satum est enim cor populi huius, & auribus b.14.
grauiter audierunt, & oculos suos compres- Mar. 4.
serunt: ne fortè videant oculis, & auribus b.12.
audiant, & corde intelligant, & conuertan- Luc. 8.
28 tur, & sanem eos. * Notum ergo sit vobis, b.10.
quoniam Gentibus missum est hoc salutare Ioan. 12.
29 Dei, & ipsi audient. * Et cum hæc dixisset, f. 40.
exierunt ab eo Iudæi, multam habentes in- Rom 11.
30 ter se quæstionem. * Mansit autem biennio b 8.
toto in suo conducto: & suscipiebat omnes,
31 qui ingrediebantur ad eum,* prædicans re-
gnum Dei, & docens quæ sunt de Domino
Iesu Christo, cum omni fiducia, sine pro-
hibitione.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Capvt Primvm.

Paulus commendato suo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuisere, ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur incidisse scelera.

Avlvs, seruus Iesu 1
Christi, vocatus Aposto- A
lus,† segregatus in Euan- † Act 13. a 2.
gelium Dei, * quod an- 2
tè promiserat per Pro-
phetas suos in Scripturis
sanctis * de Filio suo,qui 3
factus est ei ex semine Dauid secundum car-
nem, * qui prædestinatus est Filius Dei in 4
virtute secundum spiritum sanctificationis ex
resurrectione mortuorum Iesu Christi Do-
mini nostri: * per quem accepimus gratiam, 5
& Apostolatum,ad obediendum fidei in om-
6 nibus Gentibus pro nomine eius, * in quibus
7 estis & vos vocati Iesu Christi: * omnibus
qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis.
Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro,& Do-
8 mino Iesu Christo.* Primum quidem gratias
ago Deo meo per Iesum Christum pro om-
nibus vobis; quia fides vestra annuntiatur
9 in vniuerso mundo. * Testis enim mihi est
B Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio
filij eius, quòd sine intermissione memoriam
10 vestri facio * semper in orationibus meis:
obsecrans, si quomodo tandem aliquando
prosperum iter habeam in voluntate Dei ve-
11 niendi ad vos. * Desidero enim videre vos,
vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis
12 ad confirmandos vos: * id est, simul conso-
lari in vobis, per eam quæ inuicem est, fidem
13 vestram atque meam.* Nulo autem vos igno-
rare fratres: quia sæpè proposui venire ad
vos, (& prohibitus sum vsque adhuc) vt ali-
quem fructum habeam & in vobis, sicut &
14 in ceteris gentibus. * Græcis ac Barbaris,
sapien

ſapientibus & inſipientibus debitor ſum: * 15
. ita (quod in me) promptum eſt & vobis,qui
Romæ eſtis, euangelizare. * Non enim eru- 16
beſco Euangelium. Virtus enim Dei eſt in
ſalutem omni credenti , Iudæo primum , &
Græco. * Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex 17
† Haba. fide in fidem : ſicut ſcriptum eſt : † Iuſtus au-
2.a.4. tem ex fide viuit. * Reuelatur enim ira Dei 18
Gal 3. de cœlo , ſuper omnem impietatem & iniu- C
b.11. ſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei
Heb. 10. g.38. in iniuſtitia detinent : * quia quod notum 19
eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim
illis manifeſtauit. * Inuiſibilia enim ipſius, à 20
creatura mundi, per ea quæ facta ſunt , in-
tellecta , conſpiciuntur: ſempiterna quoque
eius virtus, & diuinitas : ita vt ſint inexcuſa-
† Eph.4. biles. * † Quia cum cognouiſſent Deum,non 21
d.17. ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias ege-
runt : ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,
& obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: * di- 22
centes enim ſe eſſe ſapientes , ſtulti facti
ſunt. * Et mutauerunt gloriam incorrupti- 23
bilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corru-
ptibilis hominis, & volucrum , & quadrupe-
dum, & ſerpentium. * Propter quod tradi- 24
dit illos Deus in deſideria cordis eorum , in
immunditiam : vt contumeliis afficiant cor-
pora ſua in ſemetipſis : * qui commutauerunt 25
veritatem Dei in mendacium: & coluerunt,
& ſeruierunt creaturæ potius quàm Creatori,
qui eſt benedictus in ſæcula. Amen. * Pro- 26
pterea tradidit illos Deus in paſſiones igno-
miniæ. Nam feminæ eorum immutauerunt
naturalem vſum, in eum vſum qui eſt contra
naturam. * Similiter autem & maſculi,relicto 27
naturali vſu feminæ, exarſerunt in deſideriis D
ſuis in inuicem maſculi in maſculos turpitu-
dinem operantes, & mercedem, quam opor-
tuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes. * 28
Et ſicut non probauerunt Deum habere in
notitia : tradidit illos Deus in reprobum ſen-
ſum, vt faciant ea quæ non conueniunt, * re- 29
pletos omni iniquitate, malitia, fornicatione,
auaritia, nequitia, plenos inuidia , homicidio,
contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones,
* detractores , Deo odibiles, contumelioſos, 30
ſuperbos , elatos , inuentores malorum , pa-
rentibus non obedientes , * inſipientes , in- 31
compoſitos, ſine affectione , abſque fœdere,
ſine miſericordia. * Qui cum iuſtitiam Dei 32
cognouiſſent , non intellexerunt quoniam
qui talia agunt, digni ſunt morte : & non ſo-
lum qui ea faciunt , ſed etiam qui conſen-
tiunt facientibus.

CAPUT II.

Iudæos redarguit qui ex data ſibi lege Gentes condemnabant, eadem ipſi patrantes, cum Deus vnicuique redditurus ſit iuxta ipſius opera : adeò vt etiam Gentes , ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes, pro circumciſis habendæ ſint, eóſque iudicaturæ, qui ex ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloriantur , contraria legi operantes.

1 PRopter quod inexcuſabilis es ô homo
A omnis, qui iudicas. † In quo enim iudi † Matth. 7.a.2.
cas alterum , teipſum condemnas : eadem
2 enim agis quæ iudicas. * Scimus enim quo-
niam iudicium Dei eſt ſecundum veritatem
3 in eos qui talia agunt.* Exiſtimas autem hoc
ô homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & fa-
4 cis ea , quia tu effugies iudicium Dei ? * An
diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longa-
nimitatis contemnis ? ignoras quoniam be-
5 nignitas Dei ad pœnitentiam te adducit ? *
Secundum autem duritiam tuam & impœni-
tens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, &
6 reuelationis iuſti iudicij Dei , * † qui reddet † Matth. 16.d.27.
7 vnicuique ſecundum opera eius : * iis qui-
B dem, qui ſecundum patientiam boni operis,
gloriam , & honorem , & incorruptionem
8 quærunt , vitam æternam : * iis autem , qui
ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt
veritati, credunt autem iniquitati, ira & indi-
9 gnatio. * Tribulatio & anguſtia in omnem
animam hominis operantis malum,Iudæi pri-
10 mum, & Græci: * gloria autem , & honor,
& pax omni operanti bonum,Iudæo primum,
11 & Græco : * † non enim eſt acceptio perſo- † Deut.10. d.17.
12 narum apud Deum. * Quicumque enim ſi- 2.Par.19.
ne lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & b.7.
quicumque in lege peccauerunt, per legem Iob.34. b.19
13 iudicabuntur. * † Non enim auditores legis Sap 6.b.8.
C iuſti ſunt apud Deum , ſed factores legis iu- Eccli 35. b.15.
14 ſtificabuntur. * Cum enim Gentes, quæ le- Act 10. e.34
gem non habent , naturaliter ea , quæ legis Gal 2. b.6.
ſunt, faciunt, eiuſmodi legem non haben- Col 3. d.25.
15 tes, ipſi ſibi ſunt lex : * qui oſtendunt opus † Matth. 7.c.21.
legis ſcriptum in cordibus ſuis , teſtimonium Iac.1.d.22.
reddente illis conſcientia ipſorum , & inter
ſe inuicem cogitationibus accuſantibus , aut
16 etiam defendentibus , * in die, cum iudica-
bit Deus occulta hominum,ſecundum Euan-
17 gelium meum, per Ieſum Chriſtum. * Si au-
tem tu Iudæus cognominaris , & requieſcis
18 in lege , & gloriaris in Deo , * & noſti vo-
luntatem eius, & probas vtiliora, inſtructus
19 per legem , * confidis teipſum eſſe ducem
cæcorum, lumen eorum qui in tenebris ſunt,
20 * eruditorem inſipientium , magiſtrum in-
fantium, habentem formam ſcientiæ & ve-
21 ritatis in lege. * Qui ergo alium doces, te-
ipſum non doces : qui prædicas non furan-
22 dum , furaris : * qui dicis non mœchandum,
mœcharis : qui abominaris idola , ſacrile-
23 gium facis : * qui in lege gloriaris, per præ-
24 uaricationem legis Deum inhonoras.*(† No- † Iſa.52. b.5.
D men enim Dei per vos blaſphematur inter Ezech. 36. d.20.
25 Gentes , ſicut ſcriptum eſt (* Circumciſio
quidem prodeſt, ſi legem obſerues : ſi au-
tem præuaricator legis ſis , circumciſio tua
26 præputium facta eſt. * Si igitur præputium
iuſtitias legis cuſtodiat : nónne præputium
27 illius in circumciſionem reputabitur ? * &
iudicabit id quod ex natura eſt præputium,
legem conſummans , te , qui per litteram
& circumciſionem præuaricator legis es ?
* Non

* Non enim qui in manifesto, Iudæus est: 28
neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio: * sed qui in abscondito, Iudæus 29
est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex
Deo est.

CAPVT III.

Quodam modo præcellant Iudæi propter facta illis à Deo promissiones; quæ complebantur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato sunt obnoxij: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, vt non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

QVid ergo amplius Iudæo est? aut quæ 1
vtilitas circumcisionis? * Multum per 2
omnem modum. Primum quidem quia cre- A
dita sunt illis eloquia Dei.* quid enim si qui- 3
dam illorum non crediderunt? † Numquid
† 1 Tim. 2. b. 13. incredulitas illorum fidem Dei euacuabit?
† Ioan. 3. d 33. Absit. * † Est autem Deus verax: † omnis 4
† Ps. 115. a 11. autem homo mendax, sicut scriptum est: †
† Psal. 50. a 6. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas
cum iudicaris. * Si autem iniquitas nostra iu- 5
stitiam Dei commendat, quid dicemus? Num-
quid iniquus est Deus, qui infert iram? * 6
(secundum hominem dico.) Absit. alioquin
quomodo iudicabit Deus hunc mundum? * 7
Si enim veritas Dei in meo mendacio abun-
dauit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego
tamquam peccator iudicor? * & non (sicut 8
blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos
dicere) faciamus mala vt veniant bona: quo-
rum damnatio iusta est.* Quid ergo? præcel- 9
† Gal. 3. d 22. limus eos? Nequaquam. † Causati enim su- B
mus, Iudæos & Græcos omnes sub peccato
† Psal. 13. a. 3. esse, * sicut scriptum est: † Quia non est iu- 10
stus quisquam: * non est intelligens, non est 11
requirens Deum. * Omnes declinauerunt, si- 12
mul inutiles facti sunt, non est qui faciat bo-
† Psal 5. 6. 11. num, non est vsque ad vnum, * † Sepulchrum 13
patens est guttur eorum, linguis suis dolosè
† Ps. 139. a 4. agebant: † Venenum aspidum sub labiis eo-
† Psal. 9. b. 7. rum: * † Quorum os maledictione, & amari- 14
† Isa. 59. b. 7. tudine plenum est: * † Veloces pedes eorum 15
Prou 1. b. 16. ad effundendum sanguinem: * Contritio, & 16
infelicitas in viis eorum: * & viam pacis non 17
† Psal. 35. a 2. cognouerunt: * † Non est timor Dei ante 18
† Gal. 2. d. 16. oculos eorum. * † Scimus autem, quoniam 19
quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, C
loquitur: vt omne os obstruatur, & subditus
fiat omnis mundus Deo: * quia ex operibus 20
legis non iustificabitur omnis caro coram il-
lo. Per legem enim cognitio peccati.* Nunc 21
autem sine lege iustitia Dei manifestata est:
testificata à lege & Prophetis. * Iustitia au- 22
tem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes &
super omnes qui credunt in eum: non enim
est distinctio: * Omnes enim peccauerunt, 23
& egent gloria Dei. * Iustificati gratis per 24
gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in
Christo Iesu, * quem proposuit Deus propi- 25
tiationem per fidem in sanguine ipsius, ad
ostensionem iustitiæ suæ, propter remissio-
26 nem præcedentium delictorum * in susten-
tatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in
hoc tempore: vt sit ipse iustus, & iustificans
27 eum, qui est ex fide Iesu Christi. * Vbi est
D ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam le-
28 gem? Factorum? Non: sed per legem fidei.*
Arbitramur enim iustificari hominem per fi-
29 dem sine operibus legis. * An Iudæorũ Deus
tantum? nónne & Gentium? Immò & Gen-
30 tium. * quoniam quidem vnus est Deus qui
iustificat circumcisionem ex fide, & præpu-
31 tium per fidem. * Legem ergo destruimus
per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPVT IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quàm vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 QVid ergo dicemus inuenisse Abraham
2 patrem nostrum secundum carnem? *
A Si enim Abraham ex operibus iustificatus
3 est, habet gloriam, sed non apud Deum. *
Quid enim dicit Scriptura? † Credidit Abra- † Gen. 15. b. 6
ham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam. Gal. 3. a 6. Iac. 2. d 23.
4 * Ei autem qui operatur, merces non impu-
tatur secundum gratiam, sed secundum debi-
5 tum.* Ei verò qui non operatur, credenti au-
tem in eum, qui iustificat impium, reputa-
tur fides eius ad iustitiam secundum proposi-
6 tum gratiæ Dei. * Sicut & Dauid dicit beati-
tudinem hominis, cui Deus accepto fert iu-
7 stitiam sine operibus: * † Beati, quorum re- † Psal. 31. a. 1.
missæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt
8 peccata. * Beatus vir, cui non imputauit Do-
9 minus peccatum. * Beatitudo ergo hæc in
B circumcisione tantum manet, an etiam in
præputio? Dicimus enim quia reputata est
10 Abrahæ fides ad iustitiam. * Quomodo ergo
reputata est? in circumcisione, an in præpu-
tio? Non in circumcisione, sed in præputio.
11 * † Et signum accepit circumcisionis, signacu- † Gen. 17. b. 10. 11.
lum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: vt sit
pater omnium credentium per præputium, vt
12 reputetur & illis ad iustitiam: * & sit pater
circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex
circumcisione, sed & iis qui sectantur vesti-
gia fidei, quæ est in præputio patris nostri
13 Abrahæ. * Non enim per legem promissio
C Abrahæ, aut semini eius, vt heres esset mun-
14 di: sed per iustitiam fidei. * Si enim qui ex
lege, heredes sunt: exinanita est fides, aboli-
15 ta est promissio. * Lex enim iram operatur.
16 Vbi enim non est lex, nec præuaricatio.* Ideò
ex fide, vt secundum gratiam firma sit promis-
sio omni semini, non ei qui ex lege est solum,
sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est
omnium

† Gen. 17. a. 4. omnium nostrûm.*(sicut scriptum est:† Quia 17
patrem multarum gentium posui te) ante
Deum, cui credidit, qui viuificat mortuos,
& vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ
sunt. * qui contra spem in spem credidit, vt 18
fieret pater multarum gentium, secundum
† Gen. 15. b. 5. quod dictum est ei : † Sic erit semen tuum.
* Et non infirmatus est fide, nec considera- 19
nit corpus suum emortuum, cum iam ferè D
centum esset annorum, & emortuam vuluam
Saræ. * In repromissione etiam Dei non hæ- 20
sitauit diffidentia, sed confortatus est fide,
dans gloriam Deo : * plenissimè sciens quia 21
quæcumque promisit, potens est & facere.
* Ideò & reputatum est illi ad iustitiam. * 22
Non est autem scriptum tantum propter ip- 23
sum, quia reputatum est illi ad iustitiam : * 24
sed & propter nos quibus reputabitur cre-
dentibus in eum, qui suscitauit Iesum Chri-
stum Dominum nostrum à mortuis ; * qui 25
traditus est propter delicta nostra, & resur-
rexit propter iustificationem nostram.

CAPVT V.

Ex fide, inquit, iustificati non solum spe gloriamur, verum etiam in aduersitatibus : nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multò magis saluabit iam iustificatos per sanguinem ipsius : & sicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui sumus ; ita per vnius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad vitam.

IVstificati ergo ex fide, pacem habeamus 1
ad Deum per Dominum nostrum Iesum A
† Ephes. 2. d. 18. Christum : * † per quem & habemus acces- 2
sum, per fidem in gratiam istam, in qua sta-
mus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.
* Non solum autem, sed & gloriamur in tri- 3
† Iac. 1. a. 3. bulationibus : † scientes quòd tribulatio pa-
tientiam operatur : * patientia autem proba- 4
tionem, probatio verò spem, * spes autem 5
non confundit : quia charitas Dei diffusa
est in cordibus nostris per Spiritum sanctum,
qui datus est nobis.* Vt quid enim Christus, 6
cum adhuc infirmi essemus, secundum tem- B
† Heb. 9. d. 14. 1. Petr. 3. d. 18. pus † pro impiis mortuus est ? * Vix enim 7
pro iusto quis moritur : nam pro bono forsi-
tan quis audeat mori. * Commendat autem 8
charitatem suam Deus in nobis : quoniam
cum adhuc peccatores essemus, secundum
tempus. * Christus pro nobis mortuus est : 9
multò igitur magis nunc iustificati in sangui-
ne ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. * Si 10
enim cum inimici essemus, reconciliati su-
mus Deo per mortem filij eius : multò ma-
gis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. * 11
Non solum autem : sed & gloriamur in Deo C
per Dominum nostrum Iesum Christum, per
quem nunc reconciliationem accepimus.* 12
Propterea sicut per vnum hominem pecca-
tum in hunc mundum intrauit, & per pecca-
tum mors, & ita in omnes homines mors
pertransiit, in quo omnes peccauerunt. * V- 13
que ad legem enim peccatum erat in mun-
do : peccatum autem non imputabatur, cum
14 lex non esset. * Sed regnauit mors ab Adam
vsque ad Moysen etiam in eos, qui non pec-
cauerunt in similitudinem præuaricationis
15 Adæ, qui est forma futuri. * Sed non sicut
delictum, ita & donum. si enim vnius deli-
cto multi mortui sunt : multò magis gratia
Dei & donum in gratia vnius hominis Iesu
16 Christi in plures abundauit.* Et non sicut per
vnum peccatum, ita & donum. nam iudicium
D quidem ex vno in condemnationem ; gratia
autem ex multis delictis in iustificationem.
17 * Si enim vnius delicto mors regnauit per
vnum : multò magis abundantiam gratiæ, &
donationis, & iustitiæ accipientes, in vita
18 regnabunt per vnum Iesum Christum. *
Igitur sicut per vnius delictum in omnes
homines in condemnationem : sic & per v-
nius iustitiam in omnes homines in iustifica-
19 tionem vitæ. * Sicut enim per inobedientiam
vnius hominis, peccatores constituti sunt
multi : ita & per vnius obeditionem, iusti
20 constituentur multi. * Lex autem subintrauit
vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit
21 delictum, superabundauit gratia. * vt sicut re-
gnauit peccatum in mortem : ita & gratia re-
gnet per iustitiam in vitam æternàm, per
Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPVT VI.

In Christo baptizati sumus, vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus ; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad nouam vitam, non amplius moriturus, resurrexit : non ergo iam obediamus peccato aut concupiscentiis ; sed soluti à lege liberatique per Christi gratiam à peccato, & serui facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 QVid ergo dicemus ? permanebimus in
2 peccato vt gratia abundet ? * Absit. Qui
A enim mortui sumus peccato, quomodo ad-
3 huc viuemus in illo ? * An ignoratis quia
quicumque baptizati sumus in Christo Iesu,
4 in morte ipsius baptizati sumus ? * † Conse- † Gal. 3. d. 27. Col. 2. c. 12.
pulti enim sumus cum illo per baptismum in
mortem : vt quomodo Christus surrexit à
mortuis per gloriam Patris, † ita & nos in † Ephes. 4. e. 23. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. 2. a. 1. 4. & 2.
5 nouitate vitæ ambulemus.* Si enim complan-
B tati facti sumus similitudini mortis eius : simul
6 & resurrectionis erimus.* Hoc scientes, quia
vetus homo noster simul crucifixus est, vt
destruatur corpus peccati, & vltrà non ser-
7 uiamus peccato. * Qui enim mortuus est,
8 iustificatus est à peccato. * Si autem mor-
tui sumus cum CHRISTO : credimus
9 quia simul etiam viuemus cum Christo : *
scientes quòd Christus resurgens ex mortuis
iam non moritur, mors illi vltrà non domi-
10 nabitur. * Quòd enim mortuus est peccato,
mortuus est semel : quòd autem viuit, vi-
11 uit Deo. * Ita & vos existimate, vos mortuos

quidem esse peccato, viuentes autem Deo,
in Christo Iesu Domino nostro. * Non ergo 12
regnet peccatum in vestro mortali corpore,
vt obediatis concupiscentiis eius. * Sed ne- 13
que exhibeatis membra vestra arma iniquita-
tis peccato: sed exhibete vos Deo, tam-
quam ex mortuis viuentes: & membra vestra
arma iustitiæ Deo. * Peccatum enim vobis 14
non dominabitur: non enim sub lege estis, C
sed sub gratia. * Quid ergo? peccabimus, quo- 15
niam non sumus sub lege, sed sub gratia?
† Ioan. 8. d 34. 2. Pet. 2. d 19. Absit.* † Nescitis quoniam cui exhibetis vos 16
seruos ad obediendum, serui estis eius, cui
obeditis, siue peccati ad mortem, siue obe-
ditionis ad iustitiam? * Gratias autem Deo, 17
quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex
corde in eam formam doctrinæ, in quam tra-
diti estis. * Liberati autem à peccato, serui 18
facti estis iustitiæ. * Humanum dico, propter 19
infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhi- D
buistis membra vestra seruire immunditiæ,
& iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhi-
bete membra vestra seruire iustitiæ in sancti-
ficationem. * Cum enim serui essetis peccati, 20
liberi fuistis iustitiæ. * Quem ergo fructum 21
habuistis tunc in illis, in quibus nunc eru-
bescitis? Nam finis illorum mors est. * 22
Nunc verò liberati à peccato, serui autem
facti Deo, habetis fructum vestrum in san-
ctificationem, finem verò vitam æternam.
* Stipendia enim peccati, mors. Gratia au- 23
tem Dei, vita æterna, in Christo Iesu Do-
mino nostro.

CAPVT VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt seruiamus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum indicantis, magis se exeruit & creuit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc aduersante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

AN ignoratis fratres (scientibus enim 1
legem loquor) quia lex in homine do- A
† 1. Cor. 7. g 39. minatur, quanto tempore viuit? * † Nam 2
quæ sub viro est mulier, viuente viro, alliga-
ta est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, so-
luta est à lege viri. * Igitur, viuente viro, vo- 3
cabitur adultera si fuerit cum alio viro: si au-
tem mortuus fuerit vir eius, liberata est à le-
ge viri: vt non sit adultera si fuerit cum alio
viro. * Itaque fratres mei, & vos mortificati 4
estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius,
qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus
Deo. * Cum enim essemus in carne, passio- 5
nes peccatorum, quæ per legem erant, ope-
rabantur in membris nostris, vt fructifica-
rent morti. * nunc autem soluti sumus à lege 6
mortis, in qua detinebamur, ita vt seruia-
mus in nouitate spiritus, & non in vetustate

7 litteræ. * Quid ergo dicemus? lex peccatum
B est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi
per legem: nam concupiscentiam nescie-
8 bam, nisi lex diceret: † Non concupisces. * † Exod. 20. c. 17. Deut. 5. c. 21.
Occasione autem accepta, peccatum per
mandatum operatum est in me omnem con-
cupiscentiam. Sine lege enim peccatum mor-
9 tuum erat. * Ego autem viuebam sine lege
aliquando. Sed cum venisset mandatum, pec-
10 catum reuixit. * Ego autem mortuus sum: &
inuentum est mihi mandatum, quod erat ad
11 vitam, hoc esse ad mortem. * Nam pecca-
tum occasione accepta per mandatum, sedu-
12 xit me, & per illud occidit. * Itaque lex qui- † 1. Tim. 1. b. 8.
C dem sancta, & mandatum sanctum, & iustum,
13 & bonum. * Quod ergo bonum est, mihi fa-
ctum est mors? Absit. Sed peccatum, vt ap-
pareat peccatum, per bonum operatum est
mihi mortem: vt fiat supra modum peccans
14 peccatum per mandatum. * Scimus enim
quia lex spiritualis est: ego autem carnalis
15 sum, venumdatus sub peccato. * Quod enim
operor, non intelligo. non enim quod volo
bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud
16 facio.* Si autem quod nolo, illud facio: con-
17 sentio legi, quoniam bona est. * Nunc au-
tem iam non ego operor illud, sed quod ha-
18 bitat in me peccatum. * Scio enim quia non
habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.
Nam velle, adiacet mihi: perficere autem
19 bonum, non inuenio. * Non enim quod vo-
lo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum,
20 hoc ago. * Si autem quod nolo, illud facio:
D iam non ego operor illud, sed quod habitat
21 in me peccatum. * Inuenio igitur legem vo-
lenti mihi facere bonum, quoniam mihi ma-
22 lum adiacet: * condelector enim legi Dei
23 secundum interiorem hominem: * video au-
tem aliam legem in membris meis, repug-
nantem legi mentis meæ, & captiuantem
me in lege peccati, quæ est in membris meis.
24 * Infelix ego homo, quis me liberabit de
25 corpore mortis huius? * Gratia Dei per Ie-
sum Christum Dominum nostrum. Igitur
ego ipse mente seruio legi Dei; carne au-
tem legi peccati.

CAPVT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cuius gloriæ reuelationem non solum vniuersa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Iesu.

1 Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui
A sunt in Christo Iesu, qui non secundum
carnem

carnem ambulant. * Lex enim ſpiritus vitæ 2
in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati &
mortis. * Nam quod impoſſibile erat legi, in 3
quo infirmabatur per carnem : Deus filium
ſuum mittens in ſimilitudinem carnis pecca-
ti, & de peccato damnauit peccatum in car-
ne, * vt iuſtificatio legis impleretur in no- 4
bis, qui non ſecundum carnem ambulamus,
ſed ſecundum ſpiritum. * Qui enim ſecun- 5
dum carnem ſunt : quæ carnis ſunt, ſapiunt.
qui verò ſecundum ſpiritum ſunt : quæ ſunt
ſpiritûs, ſentiunt. * Nam prudentia carnis, 6
mors eſt : prudentia autem ſpiritus, vita &
pax. * quoniam ſapientia carnis inimica eſt 7
Deo : legi enim Dei non eſt ſubiecta : nec B
enim poteſt. * Qui autem in carne ſunt, Deo 8
placere non poſſunt. * Vos autem in carne 9
non eſtis, ſed in ſpiritu : ſi tamen ſpiritus
Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum
Chriſti non habet, hic non eſt eius. * Si au 10
tem Chriſtus in vobis eſt : corpus quidem
mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus ve-
rò viuit propter iuſtificationem. * Quod ſi 11
Spiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, C
habitat in vobis : qui ſuſcitauit Ieſum Chri-
ſtum à mortuis, viuificabit & mortalia cor-
pora veſtra, propter inhabitantem Spiritum
eius in vobis. * Ergo fratres debitores ſumus 12
non carni, vt ſecundum carnem viuamus.
* Si enim ſecundum carnem vixeritis, mo- 13
riemini : ſi autem ſpiritu facta carnis mortifi-
caueritis, viuetis. * Quicunque enim ſpiritu 14
† 1.Tim.1. b.7. Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. * † Non enim 15
accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timo-
† Gal 4. a.5. re, ſed accepiſtis ſpiritum † adoptionis filio-
rum, in quo clamamus : Abba (Pater.) * Ipſe 16
enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui
noſtro; quòd ſumus filij Dei. * Si autem filij, 17
& heredes : heredes quidem Dei, cohere-
des autem Chriſti : ſi tamen compatimur, vt
& conglorificemur. * Exiſtimo enim, quòd 18
non ſunt condignæ paſſiones huius temporis D
ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nu-
bis. * Nam expectatio creaturæ, reuelatio- 19
nem filiorum Dei expectat. * Vanitati enim 20
creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter
eum qui ſubiecit eam in ſpe : * quia & ipſa 21
creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis,
in libertatem gloriæ filiorum Dei. * Scimus 22
enim quòd omnis creatura ingemiſcit, & par-
turit vſque adhuc. * Non ſolum autem illa, 23
ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes;
& ipſi intra nos gemimus, adoptionem filio-
rum Dei expectantes, redemptionem cor-
poris noſtri. * Spe enim ſalui facti ſumus. 24
Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes : nam E
quod videt quis, quid ſperat? * Si autem 25
quod non videmus, ſperamus : per patien-
tiam expectamus. * Similiter autem & Spiri- 26
tus adiuuat infirmitatem noſtram : nam quid
oremus, ſicut oportet, neſcimus : ſed ipſe
Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus ine-
narrabilibus. * Qui autem ſcrutatur corda, 27
ſcit quid deſideret Spiritus : quia ſecundùm
28 Deum poſtulat pro ſanctis. * Scimus autem
quoniam diligentibus Deum omnia coope-
rantur in bonum, iis, qui ſecundùm propo-
29 ſitum vocati ſunt ſancti. * Nam quos præſci-
uit, & prædeſtinauit conformes fieri imagi-
nis Filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in mul-
30 tis fratribus. * Quos autem prædeſtinauit, hos
F & vocauit : & quos vocauit, hos & iuſtifica-
uit, quos autem iuſtificauit, illos & glorifica-
31 uit. * Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus
32 pro nobis, quis contra nos? * Qui etiam pro-
prio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis
omnibus tradidit illum : quomodo non etiam
33 cum illo omnia nobis donauit? * Quis accu-
ſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtifi-
34 cat, * quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ie-
ſus, qui mortuus eſt, immò qui & reſurre-
xit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam in-
35 terpellat pro nobis. * Quis ergo nos ſeparabit
à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia?
an fames? an nuditas? an periculum? an per-
36 ſecutio? an gladius? * (ſicut ſcriptum eſt :
G † Quia propter te mortificamur tota die : æſti- † Pſal.43. d.22.
37 mati ſumus ſicut oues occiſionis.) * Sed in his
omnibus ſuperamus, propter eum qui dile-
38 xit nos. * Certus ſum enim, quia neque mors,
neque vita, neque Angeli, neque principa-
tus, neque virtutes, neque inſtantia, neque
39 futura, neque fortitudo, * neque altitudo, ne-
que profundum, neque creatura alia poterit
nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chri-
ſto Ieſu Domino noſtro

CAPVT IX.

Propter Iudæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promiſſiones non fruſtrari aſſerit, Iſraelitis factas à Deo Abrahæ filiis : nimirum cum illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, ſed tantum ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem conſtituuntur: Deus autem cuius vult miſeretur, & quem vult indurat : Iudæi verò quia non ex fide Chriſti quem reiecerant, ſed ex legis operibus iuſtitiam quærebant, ſunt in ſua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Chriſti iuſtificatis.

1 VEritatem dico in Chriſto, non men-
A tior, teſtimonium mihi perhibente con-
2 ſcientia mea in Spiritu ſancto : * quoniam
triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor
3 cordi meo. * † Optabam enim ego ipſe ana- † Act.9. a.2.
thema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui 1.Cor.15.
4 ſunt cognati mei ſecundum carnem, * qui b.9.
ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum,
& gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, &
5 obſequium, & promiſſa : * quorum patres,
B & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem,
qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæ-
6 cula. Amen. * Non autem quòd exciderit ver-
bum Dei. Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt,
7 ij ſunt Iſraelitæ : * neque qui ſemen ſunt
Abrahæ, omnes filij : † ſed in Iſaac vocabi- † Gen.21.
8 tur tibi ſemen : * id eſt, non filij carnis, hi b.12.

† Gal 4. d.18. filij Dei; sed † qui filij sunt promissionis, æsti-
mantur in semine. * Promissionis enim ver- 9
† Gen.18. b.10. bum hoc est: † Secundum hoc tempus ve- C
niam; & erit Saræ filius. * Non solum autem 10
† Gen. 25. e.24. illa: † sed & Rebecca ex vno concubitu ha-
bens, Isaac patris nostri. * Cum enim non- 11
dum nati fuissent, aut aliquid boni egissent,
aut mali, (vt secundum electionem proposi-
tum Dei maneret) * non ex operibus, sed 12
† Gen. 25. e.23. ex vocante dictum est ei: * † Quia maior 13
† Mal.1. a 2. seruiet minori, sicut scriptum est: † Iacob di-
lexi, Esau autem odio habui. * Quid ergo di- 14
cemus numquid iniquitas apud Deum? Ab-
† Exod.33. d. 19. sit. * Moysi enim dicit: † Miserebor cuius 15
misereor: & misericordiam præstabo cuius D
miserebor. * Igitur non volentis, neque cur- 16
rentis, sed miserentis est Dei. * Dicit enim 17
† Exod 9. d.16. Scriptura Pharaoni: † Quia in hoc ipsum ex-
citaui te, vt ostendam in te virtutem meam:
& vt annuntietur nomen meum in vniuersa
terra. * Ergo cuius vult miseretur, & quem 18
vult indurat. * Dicis itaque mihi: quid adhuc 19
quæritur? voluntati enim eius quis resistit? * O 20
† Sap.15. b.7. homo, tu quis es, qui respōdeas Deo? † Num- E
Isa 45. b.9. quid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid
me fecisti sic? * An non habet potestatem fi- 21
Ier.18.a.6. gulus luti, ex eadem massa facere aliud qui-
dem vas in honorem, aliud verò in contu-
meliam? * Quòd si Deus volens ostendere 22
iram, & notam facere potentiam suam, susti-
nuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interi-
tum, * vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa 23
misericordiæ, quæ præparauit in gloriā. * Quos 24
& vocauit nos non solum ex Iudæis, sed etiam
ex Gentibus, * sicut in Osee dicit: † Vocabo 25
† Osee.2. d.24. non plebem meam, plebem meam: & non di- F
1.Petr.2. b.10. lectam, dilectam: & non misericordiam cōse-
cutam, misericordiam consecutam. * † Et erit: 26
† Osee.1. d. 10. In loco, vbi dictum est eis: Nō plebs mea vos:
ibi vocabūtur filij Dei viui. * Isaias autem cla- 27
† Isa.10. e.22. mat pro Israel: † Si fuerit numerus filiorum
Israel tamquam arena maris, reliquiæ saluæ
fient. * Verbum enim consummans, & ab- 28
breuians in æquitate: quia verbum breuiatum
faciet Dominus super terram: * & sicut præ- 29
† Isa. 1. c 9. dixit Isaias: † Nisi Dominus sabaoth reli- G
quisset nobis semen, sicut Sodoma facti esse-
mus, & sicut Gomorrha similes fuissemus. * 30
Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non
sectabantur iustitiam apprehenderunt iusti-
tiam: iustitiam autem, quæ ex fide est. * Is- 31
rael verò sectando legem iustitiæ, in legem
iustitiæ non peruenit. * Quare? Quia non ex 32
fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim
in lapidem offensionis, * sicut scriptum est: 33
† Isa 8. c. 14 28. d. 16. † Ecce pono in Sion lapidem offensionis, &
1. Pet.2. b 7. petram scandali: & omnis, qui credit in eum,
non confundetur.

CAPVT X.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quærebant: de diuersitate iustitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quàm Græco in Christum credenti communis est: vbique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Iudæis, susceperunt Gentes.

1 FRatres, voluntas quidem cordis mei, &
A obsecratio ad Deum, fit pro illis in salu-
2 tem. * Testimonium enim perhibeo illis,
quòd æmulationem Dei habent, sed non se-
3 cundum scientiam. * Ignorantes enim iusti-
tiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ
4 Dei nō sunt subiecti. * Finis enim legis, Chri-
5 stus, ad iustitiam omni credenti. * Moyses
enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex
6 lege est, † qui fecerit homo, viuet in ea. * † Leu.18. a.5. Ezech.20. b 11.
B Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: †
Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cœ-
7 lum? id est, Christum deducere: * Aut quis † Deut.30. c.12.
descendet in abyssum? hoc est Christum à
8 mortuis reuocare. * Sed quid dicit Scriptura?
† Propè est verbum in ore tuo, & in corde † Deut.30. c.12.
tuo: hoc est verbum fidei, quod prædica-
9 mus. * Quia si confitearis in ore tuo Domi-
num Iesum, & in corde tuo credideris, quòd
Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.
10 * Corde enim creditur ad iustitiam: ore au-
11 tem confessio fit ad salutem. * Dicit enim
Scriptura: † Omnis, qui credit in illum, non † Isa 28. d.16.
12 confundetur. * Non enim est distinctio Iu-
C dæi & Græci: nam idem Dominus omnium,
13 diues in omnes qui inuocant illum. * † Om- † Ioel.2. g.32. Act 2. e.21.
nis enim, quicumque inuocauerit nomen
14 Domini, saluus erit. * Quomodo ergo inuo-
cabunt, in quem non crediderunt? Aut quo-
modo credent ei, quem non audierunt? Quo-
15 modo autem audient sine prædicante? *
Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur?
sicut scriptum est: † Quàm speciosi pedes † Isa.52. b 7. Nah. 1. d.15.
euangelizantium pacem, euangelizantium
16 bona! * Sed non omnes obediunt Euange-
lio. Isaias enim dicit: † Domine quis credi- † Isa.53. a.1. Ioan. 12. f.38.
17 dit auditui nostro? * Ergo fides ex auditu, au-
18 ditus autem per verbum Christi. * Sed dico: † Ps.18. a.5.
D Numquid non audierunt? † Et quidem in
omnem terram exiuit sonus eorum, & in fi-
19 nes orbis terræ verba eorum: * Sed dico:
Numquid Israel non cognouit? Primus Moy-
ses dicit: † Ego ad æmulationem vos addu- † Deut. 32.d.21.
cam in non gentem: in gentem insipientem,
20 in iram vos mittam. * Isaias autem audet, &
dicit: † Inuentus sum à non quærentibus † Isa 65. a. 1.
me: palàm apparui iis, qui me non interro-
21 gabant. * Ad Israel autem dicit: † Tota die † Isa.65. a.2.
expandi manus meas ad populum non cre-
dentem, & contradicentem.

CAPVT XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sua electione sibi seruauit, per fidem in Christum saluandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate iuxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis:

assumptis : quas monet Apostolus ne aduersus Iudaos glorientur : quódque Iudæi ad tempus deserti tandem ad Christum conuertentur exclamans ob diuina sapientia incomprehensibilitatem.

DIco ergo : Numquid Deus repulit po- 1
pulum suum ? Absit. Nam & ego Israë- A
lita sum ex semine Abraham, de tribu Ben-
iamin : * Non repulit Deus plebem suam, 2
quam præsciuit. An nesciris in Elia quid di-
cit Scriptura ? quemadmodum interpellat
† 3. Reg. 19. b. 10. Deum aduersum Israël ? * † Domine Pro- 3
phetas tuos occiderunt, altaria tua suffode-
runt : & ego relictus sum solus, & quærunt
animam meam. * Sed quid dicit illi diui- 4
† 3. Reg. 19. d. 18. num responsum ? † Reliqui mihi septem mil-
lia virorum, qui non curuauerunt genua an-
te Baal. * Sic ergo & in hoc tempore, reli- 5
quiæ secundùm electionem gratiæ saluæ fa-
ctæ sunt. * Si autem gratia, iam non ex ope- 6
ribus : alioquin gratia iam non est gratia. * 7
Quid ergo ? quod quærebat Israël, hoc non B
est consecutus : electio autem consecuta est:
ceteri verò excæcati sunt : * sicut scriptum 8
† Isa. 6. c. 9. est : † Dedit illis Deus spiritum compunctio-
Matth. 13. b. 14. nis : oculos vt non videant, & aures vt non
audiant, vsque in hodiernum diem. * Et Da- 9
Ioan. 12. f. 40. uid dicit : † Fiat mensa eorum in laqueum
Act. 28. f. 26. & in captionem, & in scandalum, & in re-
† Psal. 68. c. 23. tributionem illis. * Obscurentur oculi eorum 10
ne videant : & dorsum eorum semper in-
curua. * Dico ergo : Numquid sic offende- 11
runt vr caderenr ? Absit. Sed illorum delicto,
salus est Gentibus vt illos æmulentur.* Quod 12
si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, &
diminutio eorum diuitiæ Gentium : quan-
tò magis plenitudo eorum ? * Vobis enim 13
dico Gentibus : Quamdiu quidem ego sum
Gentium Apostolus, ministerium meum ho-
norificabo, * si quomodo ad æmulandum 14
prouocem carnem meam, & saluos faciam
aliquos ex illis. * Si enim amissio eorum, re- 15
conciliatio est mundi : quæ assumptio, nisi
vita ex mortuis ? * Quòd si delibatio sancta 16
est, & massa : & si radix sancta, & rami. * 17
Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem C
cum oleaster esses, insertus es in illis, & so-
cius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es,
* noli gloriari aduersus ramos. Quòd si glo- 18
riaris : non tu radicem portas, sed radix te.
* Dices ergo : Fracti sunt rami vt ego inserar. 19
* Benè : propter incredulitatem fracti sunt. 20
Tu autem fide stas : noli altum sapere, sed
time. * Si enim Deus naturalibus ramis non 21
pepercit : ne fortè nec tibi parcat. * Vide 22
ergo bunitatem, & seueritatem Dei : in eos
quidem, qui ceciderunt, seueritatem : in
te autem bonitatem Dei, si permanseris in
bonitate, alioquin & tu excideris. * Sed & 23
illi, si non permanserint in incredulitate, in-
serentur : potens est enim Deus iterùm in-
serere illos. * Nam si tu ex naturali excisus es 24
oleastro, & contra naturam insertus es in bo-
nam oliuam : quantò magis ij, qui secundùm
25 naturam inserentur suæ oliuæ ? * Nolo enim
D vos ignorare fratres mysterium hoc, (vt non
sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex par-
te contigit in Israël, donec plenitudo Gen-
26 tium intraret, * & sic omnis Israël saluus
fieret, sicut scriptum est : † Veniet ex Sion, † Isaie 59. d. 20.
qui eripiat, & auertat impietatem à Iacob.
27 * Et hoc illis à me testamentum : cùm abstu-
28 lero peccata eorum. * Secundun Euange-
lium quidem, inimici propter vos : secundùm
electionem autem, charissimi propter patres.
29 * Sine pœnitentia enim sunt dona & voca-
30 tio Dei. * Sicut enim aliquando & vos non
credidistis Deo, nunc autem misericordiam
consecuti estis propter incredulitatem illo-
31 rum : * ita & isti nunc non crediderunt in
vestram misericordiam, vt & ipsi misericor-
32 diam consequantur. * Conclusit enim Deus
omnia in incredulitate : vt omnium miserea-
33 tur. * O altitudo diuitiarum sapientiæ, &
scientiæ Dei : quàm incomprehensibilia sunt
34 iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius ! * † † Sap. 9. c. 13.
Quis enim cognouit sensum Domini ? Aut Isai 40.
35 quis consiliarius eius fuit ? * Aut quis prior c. 13.
36 dedit illi, & retribuetur ei ? * Quoniam ex 1. Cor. 2. d. 16.
ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia : ipsi
gloria in sæcula. Amen.

CAPVT XII.

Instruit Romanos vt à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes ; sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1 OBsecro itaque vos fratres per miseri-
A cordiam Dei, † vt exhibeatis corpo- † Phil. 4. d. 18.
ra vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo
placentem, rationabile obsequium vestrum.
2 * Et nolite conformari huic sæculo, sed re- † Eph. 5.
formamini in nouitate sensus vestri : † vt d. 17.
probetis quæ sit voluntas Dei bona, & be- 1. Thess. 4. a. 3.
3 neplacens, & perfecta. * Dico enim per gra-
tiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt
inter vos : Non plus sapere quàm oportet sa-
pere sed sapere ad sobrietatem : † & vnicui- † 1. Cor.
4 que sicut Deus diuisit mensuram fidei. * Si- 12. b. 11.
cut enim in vno corpore multa membra ha- Ephes. 4. b. 7.
bemus, omnia autem membra non eumdem
5 actum habent : * ita multi vnum corpus su-
B mus in Christo, singuli autem alter alterius
6 membra. * Habentes autem donationes secũ-
dum gratiam, quæ data est nobis, differentes :
7 siue prophetiam secundum rationem fidei, *
siue ministerium in ministrando, siue qui do-
8 cet in doctrina, * qui exhortatur in exhortan-
do, qui tribuit in simplicitate, qui præest in
9 sollicitudine, qui miseretur in hilaritate. * Di-
lectio sine simulatione. † Odientes malum, ad- † Amos 5. d. 15.
10 hærentes bono : * † Charitate fraternitatis † Ephes. 4.
inuicem diligentes : Honore inuicem præ- a. 3.
11 uenientes : * Sollicitudine non pigri : Spiritu 1. Pet. 2. c. 17.

feruentes: Domino seruientes: * Spe gau- 12
dentes: In tribulatione patientes: Orationi
instantes: * Necessitatibus sanctorum com- 13
† Hebr.13. a.2. munitantes: † Hospitalitatem sectantes.* Be- 14
1. Pet.4. nedicite persequentibus vos: benedicite, & C
b.9. nolite maledicere. * Gaudete cum gaudenti- 15
bus, flere cum flentibus: * Idipsum inuicem 16
sentientes: Non alta sapientes, sed humi- D
libus consentientes. Nolite esse prudentes
apud vosmetipsos: * Nulli malum pro malo 17
† 2. Cor. 8. d. 21. reddentes: † prouidentes bona non tan-
tùm coram Deo, sed etiam coram omnibus
† Heb 12. d. 14. hominibus. * † Si fieri potest, quod ex vo- 18
† Eccli 28. a. 12. 3. bis est, cum omnibus hominibus pacem ha-
bentes: * † Non vosmetipsos defendentes 19
† Matth. 5. f 39. charissimi, sed date locum iræ. scriptum est
† Deut. 32. e 35. Heb 10. f 30. enim: † Mihi vindicta; ego retribuam, di-
cit Dominus.* † Sed si esurierit inimicus tuus, 20
ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim
† Prou 25. c. 21. faciens, carbones ignis congeres super caput 21
eius.* † Noli vinci à malo, sed vince in bono
malum.

CAPVT XIII.

Hortatur vt superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam ciuilem tantùm gerant magistratum, omnibúsque debita reddant de proximi dilectione, ad quam vniuersa lex reducitur: & de tempore gratiæ, vt transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

Sap.6. a.4. 1. Pet.2. c. 13. OMnis anima potestatibus sublimioribus 1
subdita sit: Non est enim potestas nisi A
à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ
sunt. * Itaque qui resistit potestati, Dei or- 2
dinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi
damnationem acquirunt: * nam principes 3
non sunt timori boni operis, sed mali. Vis
autem non timere potestatem? Bonum fac;
& habebis laudem ex illa: * Dei enim mini- 4
ster est tibi in bonum. Si autem malum fece- B
ris, time: non enim sine causa gladium
portat. Dei enim minister est: vindex in iram
ei, qui malum agit. * Ideò necessitate sub- 5
diti estote, non solùm propter iram, sed etiam
propter conscientiam. * Ideò enim & tribu- 6
ta præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc
† Matth. 22. b. 21. ipsum seruientes. * † Reddite ergo omnibus 7
debita: cui tributum, tributum: cui vecti-
gal, vectigal: cui timorem, timorem: cui ho-
norem, honorem. * Nemini quidquam de- 8
beatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim di- C
† Exod. 20. c. 14. ligit proximum legem impleuit. * Nam: † 9
Deut. 5. b 18. Non adulterabis: Non occides: Non fura-
beris: Non falsum testimonium dices: Non
concupisces: & si quod est aliud mandatum,
† Leu. 19. d 18. in hoc verbo instauratur: † Diliges proxi-
Matth. 22 d 39. mum tuum sicut te ipsum. * Dilectio proxi- 10
Mar. 12. c. 31. mi malum non operatur. Plenitudo ergo le-
Gal. 5. c 14. gis est dilectio.* Et hoc scientes tempus: quia 11
Iac. 2. b.8 hora est iam nos de somno surgere. Nunc D
enim propior est nostra salus, quàm cùm cre-
didimus.* Nox præcessit, dies autem appropin- 12
quauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum,
13 & induamur arma lucis. * Sicut in die hone-
stè ambulemus; † non in commessationibus † Luce 21 g. 34.
& ebrietatibus, non in cubilibus & impudici-
14 tiis, non in contentione & æmulatione: * † † Gal.5. c. 16.
sed induimini Dominum Iesum Christum, 1. Petr.2. c. 11.
& carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPVT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quòd omnes eumdem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est; & quamquam nullus cibus iam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 INfirmum autem in fide assumite, non in
2 disceptationibus cogitationum. * Alius
A enim credit se manducare omnia qui au-
3 tem infirmus est, olus manducet. * Is qui
manducat, non manducantem non spernat:
& qui non manducat, manducantem non
4 iudicet: Deus enim illum assumpsit. * † Tu † Iac.4. c. 13.
quis es, qui iudicas alienum seruum? Do-
mino suo stat, aut cadit: stabit autem: po-
5 tens est enim Deus statuere illum. * Nam
alius iudicat diem inter diem: alius autem
iudicat omnem diem: vnusquisque in suo
6 sensu abundet. * Qui sapit diem, Domino
B sapit, Et qui manducat, Domino maducat:
gratias enim agit Deo. Et qui non mandu-
cat, Domino non manducat, & gratias agit
7 Deo. * Nemo enim nostrûm sibi viuit, &
8 nemo sibi moritur. * Siue enim viuimus,
Domino viuimus: siue morimur, Domino
morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur,
9 Domini sumus. * In hoc enim Christus mor-
tuus est, & resurrexit: vt & mortuorum &
10 viuorum dominetur. * Tu autem quid iudi-
cas fratrem tuum? aut tu quare spernis fra-
trem tuum? † Omnes enim stabimus ante † 2. Cor.5. b. 10.
11 tribunal Christi. * scriptum est enim; † Vi- † Isaia 45. d. 24.
uo ego, dicit Dominus, quoniam mihi fle-
ctetur omne genu: & omnis lingua confite- Phil. 2. b. 10.
12 bitur Deo. * Itaque vnusquisque nostrum
13 pro se rationem reddet Deo. * Non ergo
C ampliùs inuicem iudicemus: sed hoc iudica-
te magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel
14 scandalum. * Scio, & confido in Domino
Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei
qui existimat quid commune esse, illi com-
15 mune est. * Si enim propter cibum frater
tuus contristatur: iam non secundum chari-
tatem ambulas. † Noli cibo tuo illum perde- † 1. Cor.8. d. 12.
16 re, pro quo Christus mortuus est. * Non
17 ergo blasphemetur bonum nostrum. * Non
est enim regnum Dei, esca & potus: sed iu-
stitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto:
18 * qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo,
19 & probatus est hominibus. * Itaque quæ pa-
cis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt,

in

in inuicem custodiamus. * Noli propter 20
† Tit. 1. d. 15. escam destruere opus Dei. † Omnia qui- D
dem sunt munda : sed malum est homini,
† 1. Cor 8. d. 13. qui per offendiculum manducat. * † Bonum 21
est non manducare carnem, & non bibe-
re vinum, neque in quo frater tuus offendi-
tur, aut scandalizatur, aut infirmatur. * Tu 22
fidem habes ? penes temetipsum habe co-
ram Deo : Beatus, qui non iudicat semet-
ipsum in eo quod probat. * Qui autem dis- 23
cernit, si manducauerit, damnatus est ; quia
non ex fide. Omne autem quod non est ex
fide, peccatum est.

Capvt XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & subleuare imperfectiones, non sua sed proximorum vtilitati ac mutuæ paci studentes : Christus iuxta factas patribus promissiones prædicauit Iudæis ; Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non prauisis promissionibus. Excusat se Paulus quòd liberiùs Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus: dicens quòd ad ipsos quoque sit venturus, vbi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens vt pro se interim orent.

DEbemus autem nos firmiores imbe- 1
cillitates infirmorum sustinere, & non A
nobis placere. * Vnusquisque vestrum pro- 2
ximo suo placeat in bonum, ad ædifica-
tionem. * Etenim Christus non sibi placuit, 3
† Psal. 68. b. 10. sed sicut scriptum est : † Improperia impro-
perantium tibi ceciderunt super me. * Quæ- 4
cumque enim scripta sunt, ad nostram do-
ctrinam scripta sunt : vt per patientiam, &
consolationem Scripturarum, spem habea-
† 1. Cor 1. b. 10. mus. * Deus autem patientiæ & solatij, † 5
det vobis idipsum sapere in alterutrum se-
cundum Iesum Christum : * vt vnanimes, 6
vno ore honorificetis Deum, & patrem Do- B
mini nostri Iesu Christi. * Propter quod 7
suscipite inuicem, sicut & Christus susce-
pit vos in honorem Dei. * Dico enim Chri- 8
stum Iesum ministrum fuisse circumcisio-
nis propter veritatem Dei, ad confirman-
das promissiones patrum : * Gentes autem 9
super misericordia honorare Deum, sicut C
† 2. Reg. 22. d. 50. Psal. 17. d. 50. scriptum est : † Propterea confitebor tibi in
Gentibus Domine, & nomini tuo canta-
bo. * Et iterùm dicit : Lætamini Gentes 10
† Psal. 116. a. 1. cum plebe eius. * Et iterùm : † Laudate om- 11
nes Gentes Dominum : & magnificate eum
† Isai. 11. c. 10. omnes populi. * Et rursus Isaias ait : † Erit 12
radix Iesse, & qui exurget regere Gentes, in
eum Gentes sperabunt. * Deus autem spei 13
repleat vos omni gaudio & pace in cre-
dendo : vt abundetis in spe, & virtute Spi-
ritus sancti. * Certus sum autem fratres mei, 14
& ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni
estis dilectione, repleti omni scientia, ita
vt possitis alterutrum monere. * Audaciùs 15
autem scripsi vobis, fratres, ex parte, tam-
D quam in memoriam vos reducens : propter
16 gratiam, quæ data est mihi à Deo, * vt sim
minister Christi Iesu in Gentibus, sanctifi-
cans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gen-
tium accepta, & sanctificata in Spiritu san-
17 cto. * Habeo igitur gloriam in Christo Iesu
18 ad Deum. * Non enim audeo aliquid loqui
eorum, quæ per me non efficit Christus in
19 obedientiam Gentium, verbo & factis : * in
virtute signorum & prodigiorum, in virtu-
te Spiritus sancti : ita vt ab Ierusalem per cir-
cuitum vsque ad Illyricum repleuerim Euan-
20 gelium Christi. * Sic autem prædicaui Euan-
E gelium hoc, non vbi nominatus est Chri-
stus, ne super alienum fundamentum ædifi-
21 carem : sed sicut scriptum est : * † Quibus † Isai 52. d. 15.
non est annuntiatum de eo, videbunt : &
22 qui non audierunt intelligent. * Propter
quod & impediebar plurimum venire ad vos,
23 & prohibitus sum vsque adhuc. * Nunc
verò vlteriùs locum non habens in his re-
gionibus, cupiditatem autem habens venien-
di ad vos ex multis iam præcedentibus an-
24 nis : * Cùm in Hispaniam proficisci cœpe-
F ro, spero quòd præteriens videam vos, &
à vobis deducar illuc, si vobis primùm, ex
25 parte fruitus fuero. * Nunc igitur proficis-
26 car in Ierusalem ministrare sanctis. * Proba-
uerunt enim Macedonia, & Achaia, col-
lationem aliquam facere in pauperes san-
27 ctorum, qui sunt in Ierusalem. * Placuit
enim eis & debitores sunt eorum. † Nam † 1. Cor. 9. b. 11.
si spiritualium eorum participes facti sunt
Gentiles : debent & in carnalibus ministra-
28 re illis. * Hoc igitur cùm consummaue-
ro, & assignauero eis fructum hunc : per
29 vos proficiscar in Hispaniam. * Scio autem
G quoniam veniens ad vos, in abundantia
30 benedictionis Euangelij Christi veniam. *
Obsecro ergo vos, fratres, per Dominum
nostrum Iesum Christum, & per charita-
tem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in
31 orationibus vestris pro me ad Deum, * vt
liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, &
obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusa-
32 lem sanctis, * vt veniam ad vos in gau-
dio per voluntatem Dei, & refrigerer vobis-
33 cum. * Deus autem pacis sit cum omnibus
vobis. Amen.

Capvt XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos ; quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quòd salutant Romanos.

1 COmmendo autem vobis Phœben soro-
A rem nostram, quæ est in ministerio Ec-
2 clesiæ, quæ est in Cenchris : * vt eam sus-
cipiatis in Domino dignè sanctis : & assista-
tis ei in quocumque negotio vestri indigue-
rit : etenim ipsa quoque astitit multis : &
3 mihi ipsi. * Salutate † Priscam & Aquilam † Act. 18. a. 2. & 26.
4 adiutores meos in Christo Iesu ; (* qui pro

anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cun-
ctæ Ecclesiæ Gentium) * & domesticam Ec- 5
clesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum
mihi, qui est primitiuus Asiæ in Christo.
* Salutate Mariam, quæ multùm laborauit 6
in vobis. * Salutate Andronicum & Iuniam, 7
cognatos & concaptiuos meos: qui sunt
nobiles in Apostolis, qui & ante me fue-
runt in Christo. * Salutate Ampliatum di- 8
lectissimum mihi in Domino. * Salutate 9
Vrbanum adiutorem nostrum in Christo B
Iesu, & Stachyn dilectum meum. * Salu- 10
tate Appellen probum in Christo. * Salu- 11
tate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Sa-
lutate Herodionem cognatum meum. Salu-
tate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui
sunt in Domino. * Salutate Tryphænam 12
& Tryphosam, quæ laborant in Domino.
Salutate Persidem Charissimam, quæ mul-
tùm laborauit in Domino. * Salutate Ru- 13
fum electum in Domino, & matrem eius,
& meam. * Salutate Asyncritum, Phlegon- 14
tem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui
cum eis sunt, fratres. * Salutate Philolo- 15
gum & Iuliam, Nereum & sororem eius, C
& Olympiadem, & omnes, qui cum eis
sunt, sanctos. * Salutate inuicem in osculo 16
sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Chri-
sti. * Rogo autem vos, fratres, vt obserue- 17
tis eos, qui dissensiones & offendicula, præ-
ter doctrinam quam vos didicistis, faciunt,
& declinate ab aliis. * Huiuscemodi enim 18
Christo Domino nostro, non seruiunt, sed
suo ventri & per dulces sermones, & bene-
dictiones, seducunt corda innocentium. * 19
Vestra enim obedientia in omnem locum
diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed
volo vos sapientes esse in bono, & simpli-
ces in malo. * Deus autem pacis conterat 20
Satanam sub pedibus vestris velociter. Gra-
tia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
† Act. 16. * † Salutat vos Timotheus adiutor meus, & 21
a 1. Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. D
* Saluto vos ego Tertius, qui scripsi episto- 22
lam, in Domino. * Salutat vos Caius hospes 23
meus, & vniuersa Ecclesia. Salutat vos Era-
stus arcarius ciuitatis, & Quartus, frater. * 24
Gratia Domini nostri Iesu Christi cum om-
nibus vobis. Amen. * Ei autem, qui potens 25
est vos confirmare iuxta Euangelium meum,
& prædicationem Iesu Christi, secundùm
reuelationem mysterij temporibus æternis,
taciti. (* quod nunc patefactum est per Scri- 26
pturas Prophetarum secundùm præceptum
æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cun-
ctis Gentibus cogniti, * soli sapienti Deo per 27
Iesum Christum; cui honor & gloria in sæ-
cula sæculorum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quòd missus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit: ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cuius prædicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia, ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

1 PAVLVS vocatus Apostolus Iesu
A Christi, per voluntatem Dei, &
2 & Sosthenes frater, * Ecclesiæ
Dei, quæ est Corinthi, sanctifica-
tis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum om-
nibus qui inuocant nomen Domini nostri
Iesu Christi, in omni loco ipsorum, & no-
3 stro. * Gratia vobis & pax à Deo Patre no-
4 stro, & Domino Iesu Christo. * Gratias
ago Deo meo semper pro vobis in gratia
5 Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu: *
quòd in omnibus diuites facti estis in illo,
6 in omni verbo, & in omni scientia: * si-
cut testimonium Christi confirmatum est in
7 vobis: * ita vt nihil vobis desit in vlla gra-
tia, expectantibus reuelationem Domini no-
8 stri Iesu Christi, * qui & confirmabit vos vs-
B que in finem sine crimine, in die aduentus
9 Domini nostri Iesu Christi. * † Fidelis Deus: † 1. Thes. 5. d. 24.
per quem vocati estis in societatem filij eius
10 Iesu Christi Domini nostri. * Obsecro au-
tem vos fratres, per nomen Domini nostri
Iesu Christi: vt idipsum dicatis omnes, &
non sint in vobis schismata: sitis autem
perfecti in eodem sensu, & in eadem sen-
11 tentia. * Significatum est enim mihi de
vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloës,
12 quia contentiones sunt inter vos. * Hoc
autem dico, quòd vnusquisque vestrûm
dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem
† Apollo: ego verò Cephæ: ego autem † Act. 18. f. 24.
13 Christi. * Diuisus est Christus? Numquid
Paulus crucifixus est pro vobis? aut in no-
14 mine Pauli baptizati estis? * Gratias ago
C Deo, quòd neminem vestrûm baptizaui
15 † nisi Crispum & Caium: * ne quis dicat † Act. 18. c. 8.
16 quòd in nomine meo baptizati estis. * Ba-
ptizaui autem & Stephanæ domum: cete-
rùm nescio si quem alium baptizauerim.
17 * Non enim misit me Christus baptizare,
sed euangelizare: † non in sapientia ver- † 2. Petr. 1. c. 16.
18 bi, vt non euacuetur, crux Christi. * Verbum Infr. 2. a. 1.
enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: 4. d. 13.
iis autem qui salui fiunt, id est nobis, † Dei † Rom. 1. b. 16.
19 virtus est. * Scriptum est enim: † Perdam † Isa. 29. e. 14.
sapientiam sapientium, & prudentiam pru-
dentium

† Isa. 33. c. 18. dentium reprobabo. * † Vbi ſapiens ? vbi 20
ſcriba ? vbi conquiſitor huius ſæculi ? Non-
ne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius
mundi ? * Nam quia in Dei ſapientia non 21
cognouit mundus per ſapientiam Deum :
placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſal-
uos facere credentes : * Quoniam & Iu- 22
dæi ſigna petunt , & Græci ſapientiam
quærunt : * nos autem prædicamus Chri- 23
ſtum crucifixum : Iudæis quidem ſcandalum,
Gentibus autem ſtultitiam , * ipſis autem 24
vocatis Iudæis , atque Græcis , Chriſtum D
Dei virtutem , & Dei ſapientiam : * quia 25
quod ſtultum eſt Dei , ſapientius eſt homi-
nibus : & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt
hominibus. * Videte enim vocationem ve- 26
ſtram fratres , quia non multi ſapientes ſe-
cundùm carnem, non multi potentes, non
multi nobiles : * ſed quæ ſtulta ſunt mundi 27
elegit Deus, vt confundat ſapientes : & in-
firma mundi elegit Deus , vt confundat for-
tia : * & ignobilia mundi , & contemptibilia 28
elegit Deus , & ea quæ non ſunt, vt ea quæ
ſunt deſtrueret : * vt non glorietur omnis 29
caro in conſpectu eius. * Ex ipſo autem 30
vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis
† Ier. 23. a. 5. ſapientia à Deo , & † iuſtitia, & ſanctifica-
tio, & redemptio : * vt quemadmodum 31
† Ier. 9. g. 23. 24. 2. Cor 10. d. 17. ſcriptum eſt : † Qui gloriatur , in Domino
glorietur.

Capvt II.

Oſtendit Paulus ſe Chriſtum & hunc crucifixum magna modeſtia verbiſque ſimplicibus prædicaſſe Corinthiis , quamquam perfectis loqueretur etiam ſapientiam mundo abſconditam , quæ ſolo Dei ſpiritu cognoſci poteſt : animalis enim non percipit quæ Dei ſunt.

ET ego, cum veniſſem ad vos , fratres ve- 1
† Sap. 2. c. 17. ni † non in ſublimitate ſermonis, aut A
ſapientiæ , annuntians vobis teſtimonium
Chriſti. * Non enim iudicaui me ſcire ali- 2
quid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc
† Act. 18. a. 1. crucifixum. * † Et ego in infirmitate, & 3
timore , & tremore multo fui apud vos :
† 2. Pet. 1. c. 16. * & ſermo meus , & prædicatio mea , † non 4
in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis,
ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis : * vt fi- 5
des veſtra non ſit in ſapientia hominum , ſed
in virtute Dei. * Sapientiam autem loqui- 6
mur inter perfectos : ſapientiam verò non B
huius ſæculi, neque principum huius ſæculi,
qui deſtruuntur : * ſed loquimur Dei ſapien- 7
tiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam
prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam
noſtram , * quam nemo principum huius 8
ſæculi cognouit : ſi enim cognouiſſent, num-
quam Dominum gloriæ crucifixiſſent. * Sed 9
† Isa. 64. b. 4. ſicut ſcriptum eſt : † Quod oculus non vidit, C
nec auris audiuit , nec in cor hominis aſcen-
dit, quæ præparauit Deus iis , qui diligunt
illum : * nobis autem reuelauit Deus per 10
ſpiritum ſuum : Spiritus enim omnia ſcruta-
11 tur, etiam profunda Dei. * Quis enim ho-
minum ſcit quæ ſunt hominis , niſi ſpiritus
hominis , qui in ipſo eſt ? ita & quæ Dei
ſunt , nemo cognouit , niſi Spiritus Dei.
12 * Nos autem non ſpiritum huius mundi ac-
cepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, vt
ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis :
13 * † quæ & loquimur non in doctis humanæ † Sap. 2. c. 17. 2. 4. 1. 4.
D ſapientiæ verbis, ſed in doctrina Spiritus,
14 ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. * Ani- 2. Pet. 1. c. 16.
malis autem homo non percipit ea quæ ſunt
Spiritus Dei : ſtultitia enim eſt illi, & non
poteſt intelligere : quia ſpiritualiter exa-
15 minatur. * Spiritualis autem iudicat om-
16 nia : & ipſe à nemine iudicatur. * † Quis † Sap. 9. c. 13. Isa. 40. c. 13. Rom. 11. d. 34.
enim cognouit ſenſum Domini , qui in-
ſtruat eum ? Nos autem ſenſum Chriſti ha-
bemus.

Capvt III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei myſteria ; contendebant enim de his qui tantùm miniſtri erant , cùm ſolus Deus poſſit gratiæ ac virtutum dare incrementa, ſoluſque Chriſtus ſit fidei fundamentum : ſuper quod quis bene aut male ſuperædificauerit , patebit in die examinis. Non eſt violandum Dei templum quod ſumus nos , nec in Dei miniſtris gloriandum.

1 ET ego, fratres, non potui vobis loqui
A quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.
2 Tamquam paruulis in Chriſto , * lac vobis
potum dedi, non eſcam : nondum enim po-
teratis : ſed nec nunc quidem poteſtis : adhuc
3 enim carnales eſtis. * Cum enim ſit inter vos
zelus, & contentio : nonne carnales eſtis, &
4 ſecundum hominem ambulatis ? * Cum
enim quis dicat : Ego quidem ſum Pauli :
alius autem : Ego Apollo : nonne homines
eſtis ? Quid igitur eſt Apollo ? quid vero
5 Paulus ? * Miniſtri eius, cui credidiſtis, &
6 vnicuique ſicut Dominus dedit. * Ego plan-
taui , Apollo rigauit : ſed Deus incremen-
7 tum dedit. * Itaque neque qui plantat eſt
B aliquid , neque qui rigat : ſed, qui incre-
8 mentum dat , Deus. * Qui autem plan-
tat, & qui rigat, vnum ſunt. † Vnuſquiſque † Pſ. 61. d. 13.
autem propriam mercedem accipiet ſecun- Matt. 16. d. 27.
9 dum ſuum laborem. * Dei enim ſumus ad Rom. 2. a. 6.
iutores : Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio Gal. 6. b. 5.
10 eſtis. * Secundum gratiam Dei , quæ data
eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamen-
tum poſui : alius autem ſuperædificat. Vnuſ-
quiſque autem videat quomodo ſuperædifi-
11 cet. * Fundamentum enim aliud nemo po-
C teſt ponere, præter id quod poſitum eſt,
12 quod eſt Chriſtus Ieſus. * Si quis autem ſu-
perædificat ſuper fundamentum hoc, au-
rum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœ-
13 num, ſtipulam , * vnuſcuiuſque opus ma-
nifeſtum erit : Dies enim Domini declara-
bit, quia in igne reuelabitur : & vniuſcuiuſ-
14 que opus quale ſit, ignis probabit. * Si cuius
opus

opus manserit quod superædificauit, merce-
dem accipiet. * Si cuius opus arserit, detri- 15
mentum patietur : ipse autem saluus erit;
sic tamen quasi per ignem. * Nescitis quia 16
templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat
in vobis ? * Si quis autem templum Dei 17
† Inf. 6. d. 19. violauerit, disperdet illum Deus. † Templum D
enim Dei sanctum est, quod estis vos. * Ne- 18
2. Cor. 6. d. 16. mo se seducat : si quis videtur inter vos sa-
piens esse in hoc sæculo, stultus fiat vt sit sa-
piens. * Sapientia enim huius mundi, stul- 19
titia est apud Deum. Scriptum est enim:
† Iob 5. c. 13. † Comprehendam sapientes in astutia eo-
rum. * Et iterum: † Dominus nouit cogita- 20
† Ps. 93. b. 11. tiones sapientium, quoniam vanæ sunt.
* Nemo itaque glorietur in hominibus. 21
* Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue 22
Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita,
siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia
enim vestra sunt: * vos autem Christi: Chri- 23
stus autem Dei.

CAPVT IV.

Non temerè iudicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthij qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se breui venturum Corinthum, quò Pseudoapostolos redarguat.

1 Cor. 6. a. 4. SIc nos existimet homo vt ministros Chri- 1
sti, & dispensatores mysteriorum Dei. A
* Hic iam quæritur inter dispensatores, vt 2
fidelis quis inueniatur. * Mihi autem pro 3
minimo est vt à vobis iudicer, aut ab huma-
no die: sed neque meipsum iudico. * Nihil 4
enim mihi conscius sum: sed non in hoc iu-
stificatus sum: qui autem iudicat me, Do-
minus est. * Itaque nolite ante tempus iudi- 5
care, quoadusque veniat Dominus: qui &
illuminabit abscondita tenebrarum, & mani-
festabit consilia cordium, & tunc laus erit
vnicuique à Deo. * Hæc autem, fratres 6
transfiguraui in me & Apollo, propter vos: B
vt in nobis discatis, ne supra quam scriptum
est, vnus aduersus alterum infletur pro alio.
* Quis enim te discernit? Quid autem ha- 7
bes quod non accepisti? Si autem accepisti,
quid gloriaris quasi non acceperis? * Iam 8
saturati estis, iam diuites facti estis: sine
nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt &
nos vobiscum regnemus. * Puto enim quod 9
Deus nos Apostolos nouissimos ostendit,
tamquam morti destinatos: quia spectacu-
lum facti sumus mundo, & Angelis, &
hominibus. * Nos stulti propter Christum, 10
vos autem prudentes in Christo: nos infir- C
mi, vos autem fortes: vos nobiles, nos au-
tem ignobiles. * Vsque in hanc horam & 11
† Act. 20. f. 34. esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & cola-
1. Thess. 2. b. 9. phis cædimur, & instabiles sumus, * & 12
2. Thess. 3. b. 8. † laboramus operantes manibus nostris: ma-
ledicimur, & benedicimus: persecutionem
13 patimur, & sustinemus: * blasphemamur,
& obsecramus: tamquam purgamenta hu-
ius mundi facti sumus, omnium peripsema
14 vsque adhuc. * Non vt confundam vos, hæc
scribo, sed vt filios meos charissimos moneo.
15 * Nam si decem millia pædagogorum ha-
D beatis in Christo, sed non multos patres.
Nam in Christo Iesu per Euangelium ego
16 vos genui. * Rogo ergo vos, imitatores mei
17 estote, sicut & ego Christi. * Ideo misi ad
vos Timotheum, qui est filius meus charis-
simus, & fidelis in Domino, qui vos com-
monefaciet vias meas, quæ sunt in Christo
Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia doceo.
18 * Tamquam non venturus sim ad vos, sic in-
19 flati sunt quidam. * Veniam autem ad vos
citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non
sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtu-
20 tem. * Non enim in sermone est regnum Dei,
21 sed in virtute. * Quid vultis? in virga veniam
ad vos, an in charitate, & spiritu mansue-
tudinis?

CAPVT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publicè viuentem tolerarent; quem absens tradit satanæ, monens vt expurgato vitiorum fermento, pure Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & Leu. 18.
A talis fornicatio, qualis nec inter Gen- a. 7. & 20. b. 11.
tes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.
2 * Et vos inflati estis: & non magis luctum
habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui
3 hoc opus fecit. * † Ego quidem absens cor- † Col. 2.
pore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt a. 5.
4 præsens eum, qui sic operatus est: * in no-
mine Domini nostri Iesu Christi, congre-
B gatis vobis & meo spiritu, cum virtute Do-
5 mini nostri Iesu, * tradere huiusmodi sa-
tanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit
6 in die Domini nostri Iesu Christi. * Non
est bona gloriatio vestra. † Nescitis quia † Gal. 5.
modicum fermentum totam massam corrum- b. 9.
7 pit? * Expurgate vetus fermentum, vt sitis
C noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim
Pascha nostrum immolatus est Christus.
8 * Itaque epulemur, non in fermento veteri,
neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed
9 in azymis sinceritatis & veritatis. * Scripsi
vobis in epistola: Ne commisceamini forni-
10 cariis. * non vtique fornicariis huius mundi,
aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruien-
tibus: alioquin debueratis de hoc mundo
11 exiisse. * Nunc autem scripsi vobis non com-
D misceri; si is qui frater nominatur, est forni-
cator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut ma-
ledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum eius-
12 modi nec cibum sumere. * Quid enim mihi
de iis, qui foris sunt, iudicare? Nonne de iis,
13 qui intus sunt, vos iudicatis? * nam eos, qui
foris sunt, Deus iudicabit. Aufette malum ex
vobis ipsis.

CAPVT

Capvt VI.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico, enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non possidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

AVdet aliquis vestrûm habens nego- 1
rium aduersus alrerum, iudicari apud A
iniquos, & non apud sanctos? * An nesci- 2
tis quoniam sancti de hoc mundo iudica-
bunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, in-
digni estis qui de minimis iudicetis? * Nes- 3
citis quoniam angelos iudicabimus? quantò
magis sæcularia? * Sæcularia igitur iudicia si 4
habueritis: contemptibiles qui sunt in Ec-
clesia, illos constituire ad iudicandum. * Ad 5
verecundiam vestram dico. Sic non est inrer
vos sapiens quisquam, qui possit iudicare in-
ter fratrem suum? * Sed frater cum fratre 6
iudicio contendir: & hoc apud infideles?
† Mat. 5. f.39. * † Iam quidem omnino delictum est in vo- 7
Luc. 6. bis, quod iudicia habetis inter vos. Quare B
d.29. non magis iniuriam accipiris? quare non
Rom. 12. d.17 magis fraudem patimini? * Sed vos iniu- 8
1.Thes 4. riam faciris, & fraudatis: & hoc fratribus.
b.6. * An nesciris quia iniqui regnum Dei non 9
possidebunt? Nolite errare: Neque forni-
carij, neque idolis seruientes, neque adulte-
ri, * neque molles, neque masculorum con- 10
cubirores, neque fures, neque auari, neque
ebriosi, neque maledici, neque rapaces,
regnum Dei possidebunt. * Et hæc quidam 11
fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, C
sed iustificati estis, in nomine Domini nostri
Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. * Om- 12
nia mihi licent, sed non omnia expediunt.
Omnia mihi licenr, sed ego sub nullius re-
digar potestate. * Esca ventri, & venrer es- 13
cis: Deus aurem & hunc & has destruet:
corpus autem non fornicarioni, sed Domi-
no: & Dominus corpori. * Deus verò & 14
Dominum suscirauir: & nos suscitabit per
virtutem suam. * Nesciris quoniam corpo- 15
ra vestra membra sunt Christi? Tollens er-
go membra Christi, faciam membra mere-
tricis? Absit. * An nescitis quoniam qui 16
adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? D
† Gen. 2. † Erunr enim (inquit) duo in carne vna.
d.24. * Qui autem adhæret Domino, vnus spiritus 17
Matt. 19. a.5. est. * Fugite fornicationem. Omne pec- 18
Mar. 10. a.8. catum, quodcumque fecerir homo, extra
Eph. 5. g.31. corpus est: qui autem fornicatur, in corpus
suum peccat. * An nesciris quoniam † mem- 19
† Sup. 3. d.17. bra vestra, remplum sunr Spiritus sancti, qui
2. Cor. 6. c.16. in vobis est, quem habetis à Deo, & non
† Inf. 7. d.23. estis vestri? * † Empti enim estis pretio ma- 20
1. Pet. 1. d.18. gno. Glorificate & portate Deum in corpo-
re vestro.

Capvt VII.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusque vsu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum; & quomodo fidelis cum coniuge infideli se habere debeat: quodque vnusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert; vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit in Domino nubat.

1 DE quibus aurem scripsistis mihi: Bo-
A num est homini mulierem non tange-
2 re: * propter fornicationem autem vnus-
quisque suam vxorem habeat, & vnaquæque
3 suum virum habeat. * † Vxori vir debitum † 1.Pet.3.
4 reddar: similiter autem & vxor viro. * Mu- b.7.
lier sui corporis potestatem non habet, sed
vir. Similiter aurem & vir sui corporis po-
5 restatem non habet, sed mulier. * Nolite
fraudare inuicem: nisi fortè ex consensu ad
rempus, vt vacetis orationi: & iterùm reuer-
timini in idipsum, ne tentet vos satanas pro-
6 pter incontinentiam vestram. * Hoc autem
dico secundum indulgentiam, non secundum
7 imperium. * Volo enim omnes vos esse si-
B cur meipsum: sed vnusquisque proprium do-
num habet ex Deo: alius quidem sic, alius
8 vero sic. * Dico aurem non nuptis, & viduis:
bonum est illis si sic permaneant, sicur & ego.
9 * Quod si non se continent, nubanr. Me-
10 lius est enim nubere, quàm vri. * Iis au-
tem, qui matrimonio iuncti sunr, præcipio
non ego, sed Dominus, † vxorem à viro † Mat.5.
11 non discedere: * quod si discesserir, manere c.32. 19. b.9.
innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir Marc.10.
12 vxorem non dimittar. * Nam ceteris ego di- a.7. Luc. 16.
co non Dominus. Si quis frater vxorem ha- e.18.
bet infidelem, & hæc consentir habitare cum
13 illo, non dimittat illam. * Et si qua mulier fi-
delis habet virum infidelem, & hic con-
sentir habitare cum illa, non dimittat virum:
14 * sanctificatus est enim vir infidelis per mu-
C lierem fidelem, & sanctificata est mulier infi-
delis per virum fidelem: alioquin filij vestri
immundi essenr, nunc autem sancti sunt.
15 * Quod si infidelis discedir, discedat: non
enim seruituti subiectus est frater aur soror in
huiusmodi: in pace aurem vocauir nos
16 Deus. * Vnde enim scis mulier, si virum sal-
vum facies? aur vnde scis vir, si mulierem sal-
17 uam facies? * nisi vnicuique sicut diuisit Do-
minus, vnumquemque sicur vocauir Deus, ita
ambulet, & sicur in omnibus ecclesiis doceo.
18 * Circumcisus aliquis vocatus est? non addu-
D cat præputium. In præputio aliquis vocatus
19 est? non circumcidatur. * Circumcisio nihil
est, & præputium nihil est: sed obseruatio
20 mandatorum Dei. * † Vnusquisque in qua † Eph.4.
21 vocatione vocatus est, in ea permaneat. * Ser- a.1.
vus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si po-
22 tes fieri liber, magis vtere. * Qui enim in Do-
mino vocatus est seruus, libertus est Domini:
similiter qui liber vocatus est, seruus est Chri-
23 sti. * † Pretio empti estis, nolite fieri serui † Sup. 6.
24 hominum. * Vnusquisque in quo vocatus d.20.
E est, fratres, in hoc parmaneat apud Deum. 1. Pet. 1. d.18.
25 * De virginibus autem præceptum Domini
non

non habeo : consilium autem do , tamquam
misericordiam consecutus à Domino, vt sim
fidelis. * Existimo ergo hoc bonum esse pro- 26
pter instantem necessitatem, quoniam bonum
est homini sic esse. * Alligatus es vxori? no- 27
li quærere solutionem. Solutus es ab vxore?
noli quærere vxorem. * Si autem acceperis 28
vxorem : non peccasti. Et si nupserit virgo,
non peccauit. tribulationem tamen carnis
habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.
* Hoc itaque dico, fratres : Tempus breue 29
est, reliquum est, vt & qui habent vxores,
tamquam non habentes sint : * & qui flent, 30
tamquam non flentes : & qui gaudent, tam-
quam non gaudentes: & qui emunt, tamquam
non possidentes : * & qui vtuntur hoc mun- 31
do, tamquam non vtantur : præterit enim fi- F
gura huius mundi. * Volo autem vos sine 32
sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollici-
tus est quæ Domini sunt, quomodo placeat
Deo. * Qui autem cum vxore est, sollicitus 33
est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori,
& diuisus est. * Et mulier innupta, & virgo, 34
cogitat quæ Domini sunt : vt sit sancta cor-
pore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat
quæ sunt mundi , quomodo placeat viro.
* Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico : non 35
vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id , quod
honestum est, & quod facultatem præbeat si-
ne impedimento Dominum obsecrandi. * Si 36
quis autem turpem se videri existimat super G
virgine sua, quod sit superadulta, & ita opor-
tet fieri : quod vult faciat : non peccat, si nu-
bat. * Nam qui statuit in corde suo firmus, 37
non habens necessitatem, potestatem autem
habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in
corde suo, seruare virginem suam, benè fa-
cit. * Igitur & qui matrimonio iungit virgi- 38
nem suam, bene facit : & qui non iungit,
† Rom 7. a.2. melius facit. * † Mulier alligata est legi 39
quanto tempore vir eius viuit quod si dor-
mierit vir eius, liberata est : cui vult nubat:
tantùm in Domino. * Beatior autem erit 40
si sic permanserit, secundum meum consi-
lium : puto autem quod & ego Spiritum Dei
habeam.

CAPVT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficacia aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo; neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, 1
scimus quia omnes scientiam habe- A
mus. Scientia inflat, charitas vero ædificat.
* Si quis autem se existimat scire aliquid, non- 2
dum cognouit quemadmodum oporteat eum
scire. * Si quis autem diligit Deum, hic cog- 3
nitus est ab eo. * De escis autem , quæ idolis 4
immolantur , scimus quia nihil est idolum
in mundo, & quod nullus est Deus, nisi
B vnus. * Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue
5 in cælo , siue in terra (siquidem sunt dij
multi , & domini multi :) * nobis tamen
6 vnus Deus, Pater, ex quo omnia , & nos
in illum : & vnus Dominus Iesus Christus,
7 per quem omnia, & nos per ipsum. * Sed
C non in omnibus est scientia. Quidam autem
cum conscientia vsque nunc idoli, quasi ido-
lothytum manducant : & conscientia ipso-
8 rum cum sit infirma, polluitur. * Esca autem
nos non commendat Deo. Neque enim si
manducauerimus, abundabimus : neque si
9 non manducauerimus, deficiemus. * Vide-
te autem ne fortè hæc licentia vestra offen-
10 diculum fiat infirmis. * Si enim quis viderit
D eum, qui habet scientiam, in idolio recum-
bentem : nonne conscientia eius, cum sit in-
firma, ædificabitur ad manducandum idolo-
11 thyta ? * † Et peribit infirmus in tua scientia † Rom. 14. c.15.
frater, propter quem Christus mortuus est?
12 * Sic autem peccantes in fratres, & percu-
tientes conscientiam eorum infirmam , in
13 Christum peccatis. * † Quapropter si esca † Rom. 14. d.21.
scandalizat fratrem meum : non manducabo
carnem in æternum, ne fratrem meum scan-
dalizem.

CAPVT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat : Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1 NOn sum liber ? Non sum Apostolus?
A Nonne Christum Iesum Dominum no-
strum vidi? Nonne opus meum vos estis in
2 Domino ? * Et si aliis non sum Apostolus,
sed tamen vobis sum: nam signaculum Apo-
3 stolatus mei vos estis in Domino. * mea de-
fensio apud eos, qui me interrogant hæc est.
4 * Numquid non habemus potestatem man-
5 ducandi, & bibendi ? * Numquid non habe-
mus potestatem mulierem sororem circum-
ducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres
6 Domini, & Cephas? * Aut ego solus, & Bar-
nabas , non habemus potestatem hoc ope-
7 randi? * Quis militat suis stipendiis vmquam?
Quis plantat vineam , & de fructu eius non
edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis
8 non manducat? * Numquid secundùm ho-
minem hæc dico ? An & lex hæc non dicit?
9 * Scriptum est enim in lege Moysi: † Non † Deut. 25. a.4. 1.Tim.5. c.18.
B alligabis os boui trituranti. Numquid de
10 bobus cura est Deo? * An propter nos vti-
que hoc dicit ? Nam propter nos scripta
sunt. quoniam debet in spe, qui arat, arare:
& qui triturat, in spe fructus percipiendi.
11 * † Si nos vobis spiritualia seminauimus, † Rom. 15. f.27.
magnum est si nos carnalia vestra metamus?
12 * Si alij potestatis vestræ participes sunt,
quare

quare non potius nos ? ſed non vſi ſumus
hac poteſtate : ſed omnia ſuſtinemus, ne
quod offendiculum demus Euangelio Chri-
† Deut.18. a.1. ſti. * † Neſcitis quoniam qui in ſacrario 13
operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt : &
qui altari deſeruiunt, cum altari participant?
* Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euan- 14
gelium annuntiant, de Euangelio viuere.
* Ego autem nullo horum vſus ſum. Non 15
autem ſcripſi hæc vt ita fiant in me : bonum C
eſt enim mihi magis mori, quàm vt glo-
riam meam quis euacuet. * Nam ſi euange- 16
lizauero, non eſt mihi gloria : neceſſitas
enim mihi incumbit : væ enim mihi eſt, ſi
non euangelizauero. * Si enim volens hoc 17
ago, mercedem habeo : ſi autem inuitus,
diſpenſatio mihi credita eſt. * Quæ eſt ergo 18
merces mea ? Vt Euangelium prædicans,
ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non
abutar poteſtate mea in Euangelio. * Nam 19
cum liber eſſem ex omnibus, omnium me
ſeruum feci, vt plures lucrifacerem. * Et fa- 20
ctus ſum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos
lucrarer. * iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub 21
lege eſſem (cum ipſe non eſſem ſub lege) vt
eos, qui ſub lege erant, lucrifacerem. iis qui D
ſine lege erant, tamquam ſine lege eſſem
(cum ſine lege Dei non eſſem : ſed in lege
eſſem Chriſti) vt lucrifacerem eos, qui ſine
lege erant. * Factus ſum infirmis infirmus, 22
vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia
factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. * Om- 23
nia autem facio propter Euangelium : vt
particeps eius efficiar. * Neſcitis quod ij qui 24
in ſtadio currunt, omnes quidem currunt,
ſed vnus accipit brauium ? Sic currite vt com-
prehendatis. * Omnis autem, qui in agone 25
contendit, ab omnibus ſe abſtinet : & illi
quidem vt corruptibilem coronam accipiant;
nos autem incorruptam. * Ego igitur ſic 26
curro, non quaſi in incertum ; ſic pugno,
non quaſi aërem verberans : * ſed caſtigo 27
corpus meum, & in ſeruitutem redigo : ne
fortè cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus
efficiar.

Capvt X.

Commemoratione ingratorum Iudaorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à ſimilibus abſterret de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio : non ſolum idololatria fugienda eſt, ſed & menſa eorum qui idolothytis veſcuntur : tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd ſcandalo ſint infirmioribus.

† Exod. 13. d.21. Num. 9. d.21. NOlo enim vos ignorare, fratres, quo- 1
niam patres noſtri omnes † ſub nube A
† Exod. 14. e.22. fuerunt, & omnes † mare tranſierunt ; * & 2
omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, &
† Exod.16. d.15. in mari : * † & omnes eamdem eſcam ſpirita- 3
† Exod.17. b.6 Num.20. b.11. lem manducauerunt, * † & omnes eumdem 4
potum ſpiritalem biberunt : (bibebant autem
de ſpiritali, conſequente eos, petra : petra
5 autem erat Chriſtus) * ſed non in pluribus
eorum beneplacitum eſt Deo : † nam pro- † Num.26. g.64.65.
6 ſtrati ſunt in deſerto. * Hæc autem in figu-
B ra facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſ-
7 centes malorum, † ſicut & illi concupierunt. * † Pſ.105. c.14.
neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam
ex ipſis : quemadmodum ſcriptum eſt : † Se- † Exod.32. b.6.
dit populus manducare & bibere, & ſurre-
8 xerunt ludere. * Neque fornicemur, † ſicut † Num.25. a.1.
quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt
9 vna die viginti tria millia. * Neque tente-
mus Chriſtum : † ſicut quidam eorum ten- † Num.21. b.5.6.
10 tauerunt, & à ſerpentibus perierunt. * † Ne- † Num.11. a.1.14.a.1.
C que murmuraueritis, ſicut quidam eorum
murmurauerunt, & perierunt ab extermina-
11 tore. * Hæc autem omnia in figura contin-
gebant illis : ſcripta ſunt autem ad correp-
tionem noſtram, in quos fines ſæculorum
12 deuenerunt. * Itaque qui ſe exiſtimat ſtare,
13 videat ne cadat. * Tentatio vos non appre-
hendat niſi humana : fidelis autem Deus eſt,
qui non patietur vos tentari ſupra id quod
poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione
14 prouentum vt poſſitis ſuſtinere. * Propter
quod chariſſimi mihi fugite ab idolorum
15 cultura : * Vt prudentibus loquor, vos ipſi
16 iudicate quod dico. * Calix benedictionis,
D cui benedicimus, nonne communicatio
ſanguinis Chriſti eſt ? & panis, quem
frangimus, nonne participatio corporis Do-
17 mini eſt ? * Quoniam vnus panis, vnum
corpus multi ſumus, omnes qui de vno
18 pane participamus. * Videte Iſraël ſecun-
dùm carnem : nonne qui edunt hoſtias, par-
19 ticipes ſunt altaris ? * Quid ergo ? dico
quod idolis immolatum ſit aliquid ? aut quod
20 idolum, ſit aliquid ? * Sed quæ immo-
E lant Gentes, dæmoniis immolant, & non
Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmonio-
rum : non poteſtis calicem Domini bibere,
21 & calicem dæmoniorum : * non poteſtis
menſæ Domini participes eſſe, & menſæ
22 dæmoniorum. * An æmulamur Dominum?
Numquid fortiores illo ſumus ? † Omnia † Sup. 6. c.12.
mihi licent, ſed non omnia expediunt.
23 * Omnia mihi licent, ſed non omnia ædifi-
24 cant. * Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed
25 quod alterius. * Omne, quod in macel-
F lo vænit, manducate, nihil interrogantes
26 propter conſcientiam. * † Domini eſt terra, † Pſ.23. a.1.
27 & plenitudo eius. * Si quis vocat vos infi- Eccli.17. d.31.
delium, & vultis ire : omne, quod vobis
apponitur, manducate, nihil interrogantes
28 propter conſcientiam. * Si quis autem di-
xerit : Hoc immolatum eſt idolis, nolite man-
G ducare, propter illum qui indicauit, & prop-
29 ter conſcientiam : * conſcientiam autem
dico non tuam, ſed alterius. Vt quid enim
libertas mea iudicatur ab aliena conſcien-
30 tia ? * Si ego cum gratia participo, quid
31 blaſphemor pro eo quod gratias ago? * † Si- † Col.3. c.17.
ue ergo manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud
quid facitis : omnia in gloriam Dei facite.

* Sine offensione estote Iudæis, & Gen-
tibus, & Ecclesiæ Dei ? * sicut & ego 33
per omnia omnibus placeo, non quærens
quod mihi vtile est, sed quod multis, vt sal-
ui fiant.

CAPVT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quod ad celebrandam cœnam Dominicam inuicem non expectarent, sed inter se dissiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

IMitatores mei estote, sicut & ego Chri- 1
sti. * Laudo autem vos, fratres, quod per 2
omnia mei memores estis: & sicut tradidi A
vobis, præcepta mea tenetis. * Volo autem 3
† Ephes. 5. c. 23. vos scire, † quod omnis viri caput Christus
est: caput autem mulieris, vir: caput ve-
rò Christi, Deus. * Omnis vir orans aut 4
prophetans velato capite, deturpat caput
suum. * Omnis autem mulier orans aut 5
prophetans non velato capite, deturpat ca-
put suum: vnum enim est ac si decaluetur.
* Nam si non velatur mulier, tondeatur. 6
Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decal- B
uari, velet caput suum. * Vir quidem non 7
† Gen. 1. c. 26. debet velare caput suum: quoniam † imago
& gloria Dei est, mulier autem gloria viri
est. * Non enim vir ex muliere est, sed mu- 8
† Gen. 2. d. 23. lier ex viro. * † Etenim non est creatus vir 9
propter mulierem, sed mulier propter vi-
rum. * Ideò debet mulier potestatem ha- 10
bere supra caput propter Angelos. * Verum- 11
tamen neque vir sine muliere, neque mulier C
sine viro, in Domino. * Nam sicut mulier 12
de viro, ita & vir per mulierem: omnia au-
tem ex Deo. * Vos ipsi iudicate: decet mu- 13
lierem non velatam orare Deum? * Nec ipsa 14
natura docet vos, quod vir quidem si co-
mam nutriat, ignominia est illi: * mulier 15
verò si comam nutriat, gloria est illi: quo-
niam capilli pro velamine ei dati sunt. * Si 16
quis autem videtur contentiosus esse: nos D
talem consuetudinem non habemus, neque
Ecclesia Dei. * Hoc autem præcipio: non 17
laudans, quod non in melius, sed in de-
terius conuenitis. * Primum quidem con- 18
uenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissu-
ras esse inter vos, & ex parte credo. * Nam 19
oportet & hæreses esse, vt & qui probati
sunt, manifesti fiant in vobis. * Conue- 20
nientibus ergo vobis in vnum, iam non est
Dominicam cœnam manducare. * Vnusquis- 21
que enim suam cœnam præsumit ad mandu-
candum. Et alius quidem esurit, alius autem
ebrius est. * Numquid domos non habetis 22
ad manducandum & bibendum? aut Eccle- E
siam Dei contemnitis, & confunditis eos,
qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo
vos? in hoc non laudo. * Ego enim acce- 23
pi à Domino quod & tradidi vobis, quo-
niam Dominus Iesus in qua nocte tradeba-
24 tur, accepit panem, * & gratias agens fre-
git, & dixit: † Accipite, & manducate: † Matt. 26. c. 26. Marc. 14. c. 22.
hoc est corpus meum, quod pro vobis trade-
tur: hoc facite in meam commemoratio-
25 nem. * Similiter & calicem, postquam cœ- Luc. 22. b. 17.
F nauit, dicens: Hic calix nouum testamen-
tum est in meo sanguine. hoc facite quo-
tiescumque bibetis, in meam commemora-
26 tionem. * Quotiescumque enim mandu-
cabitis panem hunc, & calicem bibetis: mor-
tem Domini annuntiabitis donec veniat.
27 * † Itaque quicumque manducauerit panem † Ioan. 6. f. 59.
hunc, vel biberit calicem Domini indig-
nè: reus erit corporis & sanguinis Domi-
28 ni. * Probet autem seipsum homo: & sic de
29 pane illo edat, & de calice bibat. * Qui
G enim manducat & bibit indignè, iudicium
sibi manducat & bibit: non diiudicans cor-
30 pus Domini. * Ideò inter vos multi infir-
31 mi & imbecilles, & dormiunt multi. * Quod
si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique
32 iudicaremur. * Dum iudicamur autem, à
Domino corripimur, vt non cum hoc
33 mundo damnemur. * Itaque fratres mei,
cùm conuenitis ad manducandum, inuicem
34 expectate. * Si quis esurit, domi manducet:
vt non in iudicium conueniatis. Cetera au-
tem, cum venero, disponam.

CAPVT XII.

Variis dantur varia eiusdem Spiritus sancti charismata, vt in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuò se foueant: & ita Christus suæ prouidit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem, nolo vos igno-
2 rare, fratres. * Scitis quoniam cùm
A Gentes essetis, ad simulachra muta prout
3 ducebamini euntes. * Ideo notum vobis fa-
cio, † quòd nemo in Spiritu Dei loquens, di- † Marc. 9. f. 38.
cit anathema Iesu. Et nemo potest dicere,
4 Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. * Di-
uisiones verò gratiarum sunt, idem autem
5 Spiritus: * Et diuisiones ministrationum sunt,
6 idem autem Dominus: * Et diuisiones ope-
rationum sunt, idem verò Deus, qui opera-
7 tur omnia in omnibus. * Vnicuique autem
datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
8 * Alij quidem per Spiritum datur sermo sa-
pientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum
9 eundem Spiritum: * alteri fides in eodem
B Spiritu: alij gratia sanitatum in vno Spiritu:
10 * alij operatio virtutum, alij prophetia, alij
discretio spirituum, alij genera linguarum,
11 alij interpretatio sermonum. * † Hæc au- † Rom. 12. a. 3. b. 6. Ephes. 4. b. 6.
tem omnia operatur vnus atque idem Spi-
12 ritus, diuidens singulis prout vult. * Sicut
enim corpus vnum est, & membra habet
multa, omnia autem membra corporis cum
sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita
13 & Christus. * Etenim in vno Spiritu om-
nes nos in vnum corpus baptizati sumus,
siue

siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue li-
beri : & omnes in vno Spiritu potati sumus.
* Nam & corpus non est vnum membrum, 14
sed multa. * Si dixerit pes : Quoniam non 15
sum manus, non sum de corpore : num ideò
non est de corpore ? * Et si dixerit auris : 16
Quoniam non sum oculus, non sum de cor-
pore: num ideò non est de corpore ? * Si 17
totum corpus oculus : vbi auditus ? Si to- C
tum auditus : vbi odoratus ? * Nunc au- 18
tem posuit Deus membra, vnumquodque
eorum in corpore sicut voluit. * Quod si 19
essent omnia vnum membrum, vbi corpus?
* Nunc autem multa quidem membra, vnum 20
autem corpus. * Non potest autem oculus 21
dicere manui : Opera tua non indigeo ; aut
iterum caput pedibus : Non estis mihi
necessarij. * Sed multo magis quæ videntur 22
membra corporis infirmiora esse, necessario-
ra sunt : * & quæ putamus ignobiliora mem- 23
bra esse corporis, his honorem abundan-
tiorem circumdamus : & quæ inhonesta sunt
nostra, abundantiorem honestatem habent.
* Honesta autem nostra nullius egent : sed 24
Deus temperauit corpus ei, cui deerat, abun-
dantiorem tribuendo honorem : * vt non 25
sit schisma in corpore, sed idipsum pro in- D
uicem sollicita sint membra. * Et si quid 26
patitur vnum membrum, compatiuntur om-
nia membra : siue gloriatur vnum membrum,
congaudent omnia membra. * Vos autem estis 27
† Eph. 4. b. 11. corpus Christi, & membra de membro. * † Et 28
quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia,
primum Apostolos, secundo Prophetas, ter-
tio Doctores, deinde virtutes : exinde gra-
tias curationum, opitulationes, gubernatio-
nes, genera linguarum, interpretationes
sermonum. * Numquid omnes Apostoli ? 29
numquid omnes Prophetæ ? numquid om-
nes Doctores ? numquid omnes virtu-
tes ? numquid omnes gratiam habent cu-
rationum ? numquid omnes linguis loquun-
tur ? numquid omnes interpretantur ?
* Æmulamini autem charismata meliora. 30
Et adhuc excellentiorem viam vobis de-
monstro.

CAPVT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

SI linguis hominum loquar, & angelo- 1
rum, charitatem autem non habeam, fa- A
ctus sum velut æs sonans, aut cymbalum
tinniens. * Et si habuero prophetiam & 2
nouerim mysteria omnia, & omnem scien-
tiam : & si habuero omnem fidem ita vt
montes transferam, charitatem autem non
habuero, nihil sum. * Et si distribuero in 3
cibos pauperum omnes facultates meas, & B
si tradidero corpus meum ita vt ardeam,
charitatem autem non habuero, nihil mihi
prodest. * Charitas patiens est, benigna est : 4
Charitas non æmulatur, non agit perpe-
5 ram, non inflatur, * non est ambitiosa,
non quærit quæ sua sunt, non irritatur,
6 non cogitat malum, * non gaudet super
7 iniquitate, congaudet autem veritati : * om-
nia suffert, omnia credit, omnia sperat,
8 omnia sustinet. * Charitas numquam ex-
C cidit ; siue prophetiæ euacuabuntur, siue
linguæ cessabunt, siue scientia destruetur.
9 * Ex parte enim cognoscimus, & ex par-
10 te prophetamus. * Cum autem venerit
quod perfectum est, euacuabitur quod ex
11 parte est. * Cum essem paruulus, loquebar
D vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogita-
bam vt paruulus. Quando autem factus sum
12 vir, euacuaui quæ erant paruuli. * Vide-
mus nunc per speculum in ænigmate : tunc
autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex
parte : tunc autem cognoscam sicut & cog-
13 nitus sum. * Nunc autem manent, fides spes
charitas, tria hæc : maior autem horum est
charitas.

CAPVT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ ; imò inutile, si desit qui interpretetur : tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè vtantur : & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

1 SEctamini charitatem, æmulamini spiri-
A talia : magis autem vt prophetetis. * Qui
2 enim loquitur lingua, non hominibus lo-
quitur, sed Deo : nemo enim audit. Spi-
3 ritu autem loquitur mysteria. * Nam qui
prophetat, hominibus loquitur ad ædifica-
tionem, & exhortationem, & consolatio-
4 nem. * Qui loquitur lingua, semetipsum
ædificat : qui autem prophetat, Ecclesiam
5 Dei ædificat. * Volo autem omnes vos lo-
qui linguis, magis autem prophetare. Nam
maior est qui prophetat, quàm qui loquitur
linguis : nisi fortè interpretetur, vt Ecclesia
6 ædificationem accipiat. * Nunc autem, fra-
B tres, si venero ad vos linguis loquens,
quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut
in reuelatione, aut in scientia ; aut in pro-
7 phetia, aut in doctrina ? * Tamen quæ
sine anima sunt vocem dantia, siue tibia
siue cithara, nisi distinctionem sonituum
dederint, quomodo scietur id quod ca-
8 nitur, aut quod citharizatur ? * Etenim si
incertam vocem det tuba, quis parabit
9 se ad bellum ? * Ita & vos per linguam
C nisi manifestum sermonem dederitis ; quo-
modo scietur id quod dicitur ? eritis enim
10 in aëra loquentes. * Tam multa, vt pu-
ta, genera linguarum sunt in hoc mun-
11 do : & nihil sine voce est. * Si ergo nes-
ciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor,
barbarus : & qui loquitur, mihi barbarus.
12 * Sic & vos, quoniam æmulatores estis spi-
rituum, ad ædificationem Ecclesiæ quæri-
13 te vt abundetis. * Et ideo qui loquitur
14 lingua, oret vt interpretetur. * Nam si

orem lingua, spiritus meus orat, mens autem
mea sine fructu est. * Quid ergo est? Ora- 15
bo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu,
psallam & mente. * Cæterùm si benedixe- 16
ris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quo-
modo dicet, Amen, super tuam benedictio-
nem? quoniam quid dicas, nescit. * nam tu 17
quidem benè gratias agis: sed alter non
ædificatur. * Gratias ago Deo meo, quod 18
omnium vestrûm lingua loquor. * Sed in D
Ecclesia volo quinque verba sensu meo lo- 19
qui, vt & alios instruam: quàm decem mil-
lia verborum in lingua. * Fratres, nolite pue- 20
ri effici sensibus, sed malitia paruuli estote:
sensibus autem perfecti estote. * In lege 21
† Is. 28. c. 11. scriptum est: † Quoniam in aliis linguis &
labiis aliis loquar populo huic: & nec sic
exaudient me, dicit Dominus. * Itaque lin- 22
guæ in signum sunt non fidelibus, sed infi-
delibus: prophetiæ autem non infidelibus,
sed fidelibus. * Si ergo conueniat vniuersa 23
Ecclesia in vnum, & omnes linguis lo-
quantur, intrent autem idiotæ, aut infide-
les: nonne dicent quod insanitis? * Si 24
autem omnes prophetent, intret autem
quis infidelis, vel idiota, conuincitur ab
omnibus, diiudicatur ab omnibus: * oc- 25
culta cordis eius manifesta fiunt, & ita ca-
dens in faciem adorabit Deum, pronun-
tians quod verè Deus in vobis sit. * Quid 26
ergo est, fratres? cum conuenitis, vnusquis- E
que vestrûm psalmum habet, doctrinam ha-
bet, apocalypsim habet, linguam habet, in-
terpretationem habet: omnia ad ædificatio-
nem fiant. * Siue lingua quis loquitur, se- 27
cundùm duos, aut vt multum tres, & per
partes, & vnus interpretetur. * Si autem 28
non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi
autem loquatur, & Deo. * Prophetæ autem 29
duo, aut tres dicant, & ceteri diiudicent.
* Quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior 30
taceat. * Potestis enim omnes per singulos 31
prophetare: vt omnes discant, & omnes
exhortentur: * & spiritus prophetarum pro- 32
phetis subiecti sunt. * Non enim est dissen- 33
sionis Deus, sed pacis: sicut & in omni- G
bus Ecclesiis sanctorum doceo. * Mulieres 34
in Ecclesiis taceant, non enim permittitur
† Gen. 3. c. 16. eis loqui, sed subditas esse, sicut † & lex dicit.
* Si quid autem volunt discere, domi viros 35
suos interrogent. Turpe est enim mulieri
loqui in Ecclesia. * An à vobis verbum Dei 36
processit? aut in vos solos peruenit? * Si- 37
quis videtur propheta esse, aut spiritualis,
cognoscat quæ scribo vobis, quia Domi-
ni sunt mandata. * Si quis autem ignorat, 38
ignorabitur. * Itaque fratres, æmulamini 39
prophetare: & loqui linguis nolite prohi-
bere. * Omnia autem honeste, & secundum 40
ordinem fiant.

CAPVT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruat resurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cum diuersa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore, mors autem in resurrectione absorbebitur.

1 NOrum autem vobis facio, fratres Euan- Gal. 1. b. 11.
A gelium, quod prædicaui vobis, quod
2 & accepistis, in quo & statis, * per quod
& saluamini: qua ratione prædicauerim vo-
3 bis, si tenetis, nisi frustra credidistis. * Tra-
didi enim vobis in primis, quod & accepi:
quoniam Christus mortuus est pro peccatis,
4 nostris † secundum Scripturas, * † & quia † Is. 53. b. 5.
sepultus est, & quia resurrexit tertia die secun- † Ion. 2. a. 1.
5 dum Scripturas: * & quia visus est Cephæ,
6 & post hoc † vndecim: * Deinde visus est † Ioan. 20. c. 19.
plus quàm quingentis fratribus simul: ex
quibus multi manent vsque adhuc, quidam
7 autem dormierunt: * Deinde visus est Ia- † Act. 9. a. 3.
8 cobo, deinde Apostolis omnibus: * Nouis-
simè autem omnium tamquam abortiuo, † vi-
9 sus est & mihi. * † Ego enim sum minimus † Eph. 3. b. 8.
B Apostolorum, qui non sum dignus vocari
Apostolus, quoniam persecutus sum Eccle-
10 siam Dei. * Gratia autem Dei sum id quod
sum, & gratia eius in me vacua non fuit,
sed abundantius illis omnibus laboraui: non
11 ego autem, sed Gratia Dei mecum: * Siue
enim ego, siue illi; sic prædicamus, & sic
12 credidistis. * Si autem Christus prædica-
tur quod resurrexit à mortuis, quomodo
quidam dicunt in vobis, quoniam resurre-
13 ctio mortuorum non est? * Si autem resur-
rectio mortuorum non est: neque Christus
14 resurrexit. * Si autem Christus non resur-
rexit, inanis est ergo prædicatio nostra, ina-
15 nis est & fides vestra: * inuenimur autem
C & falsi testes Dei: quoniam testimonium
diximus aduersus Deum, quod suscitaue-
rit Christum: quem non suscitauit, si mor-
16 tui non resurgunt. * Nam si mortui non
17 resurgunt, neque Christus resurrexit. * Quod
si Christus non resurrexit, vana est fides
vestra, adhuc enim estis in peccatis ve-
18 stris. * Ergo & qui dormierunt in Christo,
19 perierunt. * Si in hac vita tantum in Chri-
sto sperantes sumus, miserabiliores sumus
20 omnibus hominibus. * Nunc autem Chri-
stus resurrexit à mortuis † primitiæ dor-
21 mientium: * quoniam quidem per homi- † Col. 1. c. 18.
nem mors, & per hominem resurrectio Apoc. 1. b. 5.
22 mortuorum. * Et sicut in Adam omnes
moriuntur, ita & in Christo omnes vi-
23 uificabuntur. * † Vnusquisque autem in † 1. Thes. 4. d. 15.
suo ordine, primitiæ Christus deinde ij,
qui sunt Christi, qui in aduentu eius cre-
24 diderunt. * Deinde finis: cum tradide-
rit regnum Deo & Patri, cum euacuaue-
rit omnem principatum & potestatem, &
25 virtutem. * Oportet autem illum regna- † Ps. 109. a. 1.
D re, † donec ponat omnes inimicos sub pe- Heb. 1. d. 13. 10. c. 13.
26 dibus eius. * Nouissima autem inimica de-
struetur

† Psal. 8. b. 8. ſtruetur mors : † Omnia enim ſubiecit ſub
Hebr. 2. b. 8. pedibus eius. Cùm autem dicat : * Omnia 27
ſubiecta ſunt ei : ſine dubio præter eum, qui
ſubiecit ei omnia. * Cùm autem ſubiecta 28
fuerint illi omnia : tunc & ipſe Filius ſub-
iectus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit
Deus omnia in omnibus. * Alioquin quid 29
facient qui baptizantur pro mortuis, ſi om-
nino mortui non reſurgunt ? vt quid & ba-
ptizantur pro illis : * vt qnid & nos pericli- 30
tamur omni hora ? * Quotidie morior per 31
veſtram gloriam, fratres quam habeo in
Chriſto Ieſu Domino noſtro. * Si (ſecun- 32
dùm hominem) ad beſtias pugnaui Ephe-
ſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſur-
† Sap. 2. b. 6. gunt ? † manducemus, & bibamus, cras enim
Iſai. 22. c. 13. 56. d. 12. moriemur. * Nolite ſeduci : Corrumpunt 33
mores bonos colloquia mala. * Euigilate iu- 34
ſti, & nolite peccare : ignorantiam enim E
Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis
loquor. * Sed dicet aliquis : Quomodo re- 35
ſurgunt mortui ? qualive corpore venient ?
* Inſipiens, tu quod ſeminas non viuifica- 36
tur, niſi priùs moriatur. * Et quod ſeminas, 37
non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed
nudum granum, vtpura tritici, aut alicu-
ius ceterorum. * Deus autem dat illi cor- 38
pus ſicut vult : & vnicuique ſeminum pro-
prium corpus. * Non omnis caro eadem 39
caro : ſed alia quidem hominum, alia verò
pecorum, alia volucrum, alia autem piſcium.
* Et corpora cæleſtia, & corpora terreſtria: 40
ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia au-
tem terreſtrium. * Alia claritas ſolis, alia cla- 41
ritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella F
enim à ſtella differt in claritate : * ſic & re- 42
ſurrectio mortuorum. Seminatur in corru-
ptione, ſurget in incorruptione. * Seminatur 43
in ignobilitate, ſurget in gloria. Semina-
tur in infirmitate, ſurget in virtute. * Se- 44
minatur corpus animale, ſurget corpus ſpi-
ritale. Si eſt corpus animale, eſt & ſpirita-
† Gen. 2. a. 7. le, ſicut ſcriptum eſt : * † Factus eſt primus 45
homo Adam in animam viuentem, no-
uiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem. * 46
Sed non priùs quòd ſpiritale eſt, ſed quod
animale : deinde quod ſpiritale. * Primus 47
homo de terra, terrenus : ſecundus homo
de cælo, cæleſtis. * Qualis terrenus, ta- 48
les & terreni : & qualis cæleſtis, tales & cæ-
leſtes. * Igitur, ſicut portauimus imaginem 49
terreni, portemus & imaginem cæleſtis. * 50
Hoc autem dico, fratres : quia caro & ſan-
guis regnum Dei poſſidere non poſſunt : ne-
que corruptio incorruptelam poſſidebit. * 51
Ecce myſterium vobis dico : Omnes qui- G
dem reſurgemus, ſed non omnes immu-
tabimur. * In momento, in ictu oculi, in 52
nouiſſima tuba : canet enim tuba, & mor-
tui reſurgent incorrupti : & nos immuta-
bimur. * Oportet enim corruptibile hoc in- 53
duere incorruptionem : & mortale hoc in-
duere immortalitatem. * Cùm autem mor- 54
tale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet
ſermo, qui ſcriptus eſt : † Abſorpta eſt mors † Osee 13 d. 14
55 in victoria. * Vbi eſt mors victoria tua ? vbi Hebr. 2. d. 14.
56 eſt mors ſtimulus tuus ? * Stimulus autem
mortis peccatum eſt : virtus verò peccati lex.
57 * † Deo autem gratias, qui dedit nobis vi- † 1. Ioan. 5. a. 5.
ctoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chri-
58 ſtum. * Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles
eſtote, & immobiles : abundantes in opere
Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter
non eſt inanis in Domino.

CAPVT XVI.

Vbi de colligenda pro Chriſtianis qui Ieroſolymis agebant eleemoſyna hortatus eſſet, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam : deinde ſalutationes ſubiungit.

1 DE collectis autem, quæ fiunt in ſan-
A ctos, ſicut ordinaui Eccleſiis Galatiæ,
2 ita & vos facite. * Per vnam ſabbati vnuſ-
quiſque veſtrûm apud ſe ſeponat, recon-
dens quod ei benè placuerit : vt non, cùm
3 venero, tunc collectæ fiant. * Cùm autem
præſens fuero : quos probaueritis per epi-
ſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram
4 in Ieruſalem. * Quòd ſi dignum fuerit vt
5 & ego eam, mecum ibunt. * Veniam autem
ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero : nam
6 Macedoniam pertranſibo. * Apud vos au-
B tem forſitan manebo, vel etiam hiemabo :
7 vt vos me deducatis quocumque iero. * No-
lo enim vos modò, in tranſitu videre, ſpe-
ro enim me aliquantulum temporis mane-
8 re apud vos, ſi Dominus permiſerit. * Per-
manebo autem Epheſi, vſque ad Penteco-
9 ſten. * Oſtium enim mihi apertum eſt ma-
10 gnum, & euidens : & aduerſarij multi. * Si
autem venerit Timotheus, videte vt ſine
timore ſit apud vos : opus enim Domi-
11 ni operatur, ſicut & ego. * Ne quis ergo
illum ſpernat : deducite autem illum in pa-
ce, vt veniat ad me : expecto enim illum
12 cum fratribus. * De Apollo autem fratre
C vobis notum facio, quoniam multùm ro-
gaui eum vt veniret ad vos cum fratribus :
& vtique non fuit voluntas vt nunc veniret :
13 veniet autem, cùm ei vacuum fuerit. * Vi-
gilate, ſtate in fide, viriliter agite, & con-
14 fortamini. * Omnia veſtra in charitate fiant.
15 * Obſecro autem vos, fratres, noſtis do-
mum Stephanæ, & fortunati, & Achaici :
quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in mini-
16 ſterium ſanctorum ordinauerunt ſeipſos : * vt
& vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & omni coo-
17 peranti, & laboranti. * Gaudeo autem in
D præſentia Stephanæ, & Fortunati, & Achai-
ci : quoniam id, quod vobis deerat, ipſi ſup-
18 pleuerunt : * refecerunt enim & meum ſpi-
ritum, & veſtrum. Cognoſcite ergo qui hu-
19 iuſmodi ſunt. * Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ.
Salutant vos in Domino multùm, Aquila
& Priſcilla, cum domeſtica ſua Eccleſia :
20 apud quos & hoſpitor. * Salutant vos omnes

fratres. Salutate inuicem in osculo sancto.
* Salutatio, mea manu Pauli. * Si quis non 21
amat Dominum nostrum Iesum Christum, 22
sit anathema, Maran Atha. * Gratia Do- 23
mini nostri Iesu Christi vobiscum. * Chari- 24
tas mea cum omnibus vobis in Christo Ie-
su. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis aduersitatibus eripuerit eum Dominus, vt & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quòd licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est leuitate, asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per 1
voluntatem Dei, & Timotheus fra- A
ter, Ecclesiæ Dei, quæ est Corin-
thi, cum omnibus sanctis, qui sunt
in vniuersa Achaïa. * Gratia vobis & pax à 2
Deo Patre nostro, & Domino Iesu Chri-
sto. * † Benedictus Deus & Pater Domini 3
nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, &
Deus totius consolationis, * qui consolatur 4
nos in omni tribulatione nostra; vt possimus
& ipsi consolari eos, qui in omni pressura
sunt, per exhortationem, qua exhortamur
& ipsi à Deo.* Quoniam sicut abundant pas- 5
siones Christi in nobis: ita & per Christum
abundat consolatio nostra. * Siue autem tri- 6
bulamur pro vestra exhortatione & salute, B
siue consolamur pro vestra consolatione, siue
exhortamur pro vestra exhortatione & salu-
te, quæ operatur tolerantiam earumdem pas-
sionum, quas & nos patimur: * vt spes no- 7
stra firma sit pro vobis: scientes quòd sicut
socij passionum estis, sic eritis & consolatio-
nis. * Non enim volumus ignorare vos fra- 8
tres de tribulatione nostra, quæ facta est in
Asia, quoniam supra modum grauati sumus
supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam vi-
uere. * Sed ipsi in nobismetipsis responsum 9
mortis habuimus, vt non simus fidentes in
nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos: * 10
qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in
quem speramus quoniam & adhuc eripiet,
* adiuuantibus & vobis in oratione pro no- 11
bis: vt ex multorum personis eius quæ in
nobis est donationis, per multos gratiæ agan-
tur pro nobis. * Nam gloria nostra hæc est, 12
testimonium conscientiæ nostræ, quòd in C
simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non
in sapientia carnali, sed in gratia Dei, con-
uersati sumus in hoc mundo; abundantiùs
autem ad vos. * Non enim alia scribimus 13
vobis, quàm quæ legistis, & cognouistis.
Spero autem quòd vsque in finem cognos-

† Eph. 1. a. 3. 1. Pet. 1. a. 3.

14 cetis, * sicut & cognouistis nos ex parte
quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra,
15 in die Domini nostri Iesu Christi. * Et hac
confidentia volui priùs venire ad vos, vt se-
16 cundam gratiam haberetis: * & per vos tran-
sire in Macedoniam, & iterùm à Macedo-
nia venire ad vos, & à vobis deduci in Iu-
17 dæam. * Cùm ergo hoc voluissem, numquid
leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secun-
dùm carnem cogito, vt sit apud me EST &
18 NON? * Fidelis autem Deus, quia sermo no-
D ster, qui fuit apud vos, non est in illo EST
19 & NON. * Dei enim filius Iesus Christus,
qui in vobis per nos prædicatus est, per me,
& Siluanum, & Timotheum, non fuit EST
20 & NON, sed EST in illo fuit. * Quotquot
enim promissiones Dei sunt, in illo EST:
ideò & per ipsum Amen Deo ad gloriam
21 nostram. * Qui autem confirmat nos vobis-
22 cum in Christo, & qui vnxit nos Deus: * qui
& signauit nos, & dedit pignus Spiritus in
23 cordibus nostris. * Ego autem testem Deum
inuoco in animam meam quòd parcens vo-
bis, non veni vltrà Corinthum: non quia
dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus
gaudij vestri: nam fide statis.

CAPVT II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit ne maioris esset causa tristitiæ, exhortans vt fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicauerit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne ite-
2 rùm in tristitia venirem ad vos. * Si enim
A ego contristo vos: & quis est, qui me lætifi-
3 cet, nisi qui contristatur ex me? * Et hoc
ipsum scripsi vobis, vt non cùm venero, tri-
stitiam super tristitiam habeam, de quibus
oportuerat me gaudere: confidens in omni-
bus vobis, quia meum gaudium, omnium
4 vestrûm est. * Nam ex multa tribulatione &
angustia cordis scripsi vobis per multas la-
crymas: non vt contristemini: sed vt scia-
tis, quam charitatem habeam abundantiùs
5 in vobis.* Si quis autem contristauit, non me
B contristauit: sed ex parte, vt non onerem
6 omnes vos. * Sufficit illi, qui eiusmodi est,
7 obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus: * ita vt
econtrariò magis donetis, & consolemini,
ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur
8 qui eiusmodi est. * Propter quod obsecro
9 vos, vt confirmetis in illum charitatem. *
C Ideò enim, & scripsi, vt cognoscam experi-
mentum vestrum, an in omnibus obedien-
10 tes sitis. * Cui autem aliquid donastis, &
ego: nam & ego quod donaui, si quid do-
11 naui, propter vos in persona Christi, * vt
non circumueniamur à satana: non enim
12 ignoramus cogitationes eius. * Cùm venis-
sem autem Troadem propter Euangelium
Christi, & ostium mihi apertum esset in
Domino,

Domino, * non habui requiem spiritui meo, 13
eo quòd non inuenerim Titum fratrem D
meum, sed valefaciens eis, profectus sum in
Macedoniam. * Deo autem gratias, qui sem- 14
per triumphat nos in Christo Iesu, & odo-
rem notitiæ suæ manifestat per nos in omni
loco: * quia Christi bonus odor sumus Deo: 15
in iis qui salui fiunt, & in iis qui pereunt: * 16
aliis quidem odor mortis in mortem; aliis
autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis
tam idoneus? * Non enim sumus sicut plu- 17
rimi adulterantes verbum Dei, sed ex since-
ritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Chri-
sto loquimur.

CAPVT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cùm fructus suæ prædicationis eum commendet: multò enim maiori in honore esse debent ministri noui testamenti ac spiritus, quàm veteris testamenti ac litteræ: & quòd Iudæi velamen adhuc habebant super cor suum in electione Scripturarum, quod fide in Christum aufertur:

INcipimus iterùm nosmetipsos commen- 1
dare? aut numquid egemus (sicut quidam) A
commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vo-
bis? * Epistola nostra vos estis, scripta in 2
cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab om-
nibus hominibus: * manifestati quòd epi- 3
stola estis Christi, ministrata à nobis & scri-
pta non atramento, sed spiritu Dei viui: non B
in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis car-
nalibus. * Fiduciam autem talem habemus, 4
per Christum ad Deum: * non quòd suffi- 5
cientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi
ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:
* qui & idoneos nos fecit ministros noui te- 6
stamenti; non littera, sed Spiritu: littera enim
occidit, Spiritus autem viuificat. * Quòd si 7
ministratio mortis litteris deformata in lapi-
dibus, fuit in gloria, ita vt non possent in-
tendere filij Israël in faciem Moysi, propter
gloriam vultus eius, quæ euacuatur: * quo- 8
modo non magis ministratio Spiritus erit in
gloria? * Nam si ministratio damnationis 9
gloria est: multò magis abundat ministe- C
rium iustitiæ in gloria. * Nam nec glorifica- 10
tum est, quod claruit in hac parte, propter
excellentem gloriam. * Si enim quod eua- 11
cuatur, per gloriam est: multò magis quod
manet, in gloria est. * Habentes igitur ta- 12
† Exod. 34. d. 33. lem spem, multa fiducia vtimur: * † & non 13
sicut Moyses ponebat velamen super faciem
suam, vt non intenderent filij Israël in fa-
ciem eius, quod euacuatur, * sed obtusi sunt 14
sensus eorum. Vsque in hodiernum enim
diem idipsum velamen in lectione veteris
testamenti manet non reuelatum, (quoniam
in Christo euacuatur) * sed vsque in hodier- 15
num diem, cùm legitur Moyses, velamen po-
situm est super cor eorum. * Cùm autem con- 16
† Ioan. 4. d. 24. uersus fuerit ad Dominum, auferetur vela-
men. * † Dominus autem Spiritus est: Vbi 17
18 autem Spiritus Domini, ibi libertas. * Nos
verò omnes, reuelata facie gloriam Domini
speculantes, in eamdem imaginem transfor-
mamur à claritate in claritatem, tamquam à
Domini Spiritu.

CAPVT IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcata sunt: quòd multa aduersa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1 IDeò habentes administrationem, iuxta
A quod misericordiam consecuti sumus, non
2 deficimus, * sed abdicamus occulta dede-
coris, non ambulantes in astutia, neque adul-
terantes verbum Dei, sed in manifestatio-
ne veritatis commendantes nosmetipsos ad
omnem conscientiam hominum coram Deo.
3 * Quòd si etiam opertum est Euangelium
nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum:
4 * in quibus Deus huius sæculi excæcauit
mentes infidelium, vt non fulgeat illis illu-
minatio Euangelij gloriæ Christi, qui est ima-
5 go Dei.* Non enim nosmetipsos prædicamus,
B sed Iesum Christum Dominum nostrum:
6 nos autem seruos vestros per Iesum: * quo-
niam Deus qui dixit de tenebris lucem
splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris,
ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in
7 facie Christi Iesu. * Habemus autem the-
saurum istum in vasis fictilibus: vt sublimitas
8 sit virtutis Dei, & non ex nobis. * In omni-
C bus tribulationem patimur, sed non angu-
stiamur: aporiamur, sed non destituimur:
9 * persecutionem patimur, sed non dere-
linquimur: deiicimur, sed non perimus:
10 * semper mortificationem Iesu in corpore
nostro circumferentes, vt & vita Iesu mani-
11 festetur in corporibus nostris.* Semper enim
nos qui viuimus, in mortem tradimur pro-
pter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in
12 carne nostra mortali. * Ergo mors in nobis
13 operatur, vita autem in vobis. * Habentes
autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum
est: † Credidi propter quod locutus sum, & † Ps. 115. a. 10.
nos credimus, propter quod & loquimur:
14 * scientes quoniam qui suscitauit Iesum,
& nos cum Iesu suscitabit, & constituet vo-
15 biscum. * Omnia enim propter vos, vt gra-
D tia abundans, per multos in gratiarum actio-
16 ne, abundet in gloriam Dei. * Propter quod
non deficimus: sed licet is, qui foris est, no-
ster homo corrumpatur: tamen is, qui intus
17 est, renouatur de die in diem. * Id enim,
quod in præsenti est momentaneum & leue
tribulationis nostræ, supra modum in subli-
mitate æternum gloriæ pondus operatur in
18 nobis. * non contemplantibus nobis quæ vi-
dentur, sed quæ non videntur. Quæ enim
videntur temporalia sunt: quæ autem non
videntur, æterna sunt.

Capvt V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere; dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundùm carnem nouerunt.

SCimus enim, quoniam si terrestris domus 1
nostra huius habitationis dissoluatur, quòd A
ædificationem ex Deo habemus, domum non
manufactam, æternam in cœlis. * Nam & in 2
hoc ingemiscimus, habitationem nostram,
† Apoc.16. c.15. quæ de cœlo est, superindui cupientes. * † si 3
tamen vestiti, non nudi inueniamur. * Nam 4
& qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus
grauati: eò quòd nolumus expoliari,
sed superuestiri; vt absorbeatur quod mortale
est, à vita. * Qui autem efficit nos in hoc 5
ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.
* Audentes igitur semper, scientes quo- 6
niam dum sumus in corpore, peregrinamur B
à Domino: * (per fidem enim ambulamus, 7
& non per speciem) * audemus autem, & 8
bonam voluntatem habemus magis peregrinari
à corpore, & præsentes esse ad Dominum.
* Et ideò contendimus, siue absentes, 9
† Rom.14. b.10. siue præsentes, placere illi. * † Omnes enim 10
nos manifestari oportet ante Tribunal Christi,
vt referat vnusquisque propria corporis,
prout gessit, siue bonum, siue malum. * Scien- 11
tes ergo timorem Domini, hominibus suade- C
mus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem
& in conscientiis vestris manifestos nos
esse. * Non iterùm commendamus nos vobis, 12
sed occasionem damus vobis gloriandi pro
nobis: vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur,
& non in corde. * Siue enim mente 13
excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis.
* Charitas enim Christi vrget nos: æstiman- 14
tes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus
est, ergo omnes mortui sunt: * & pro om- 15
nibus mortuus est Christus: vt, & qui viuunt,
iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus
est & resurrexit. * Itaque nos ex hoc 16
neminem nouimus secundùm carnem. Et si D
cognouimus secundùm carnem Christum:
sed nunc iam non nouimus. * Si qua ergo in 17
Christo noua creatura: vetera transierunt:
† Isai.43. c.19. Apoc.21. b.5. † ecce facta sunt omnia noua. * Omnia au- 18
tem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per
Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.
* quoniam quidem Deus erat 19
in Christo mundum reconcilians sibi, non
reputans illis delicta ipsorum, & posuit in
nobis verbum reconciliationis. * Pro Chri- 20
sto ergo legatione fungimur, tamquam Deo
exhortante per nos. Obsecramus pro Christo,
reconciliamini Deo. * Eum, qui non noue- 21
rat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt
nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

Capvt VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam ostendens quantum laborauerit vt probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens vt à conuictu & consortio infidelium separentur.

1 ADiuuantes autem exhortamur, ne in
2 vacuum gratiam Dei recipiatis. * Ait
A enim: † Tempore accepto exaudiui te, & in † Isai.49. c.8.
die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acce-
3 ptabile, ecce nunc dies salutis. * † nemini dan- † 1. Cor. 10. g.32.
tes vllam offensionem, vt non vituperetur
4 ministerium nostrum: * sed in omnibus ex-
hibeamus nosmetipsos † sicut Dei ministros, † 1. Cor.4. a.1.
in multa patientia, in tribulationibus, in ne-
5 cessitatibus, in angustiis, * in plagis, in car-
B ceribus, in seditionibus, in laboribus, in vi-
6 giliis, in ieiuniis, * in castitate, in scientia,
in longanimitate, in suauitate, in Spiritu
7 sancto, in charitate non ficta, * in verbo ve-
ritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dex-
8 tris, & à sinistris; * per gloriam, & ignobili-
tatem; per infamiam, & bonam famam: vt
seductores, & veraces; sicut qui ignoti, &
9 cogniti: * quasi morientes, & ecce viuimus:
10 vt castigati, & non mortificati: * quasi tristes,
C semper autem gaudentes: sicut egentes, mul-
tos autem locupletantes: tamquam nihil ha-
11 bentes, & omnia possidentes. * Os nostrum
patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum di-
12 latatum est. * Non angustiamini in nobis:
13 angustiamini autem in visceribus vestris: *
eamdem autem habentes remunerationem,
14 tamquam filiis dico, dilatamini & vos. * No-
lite iugum ducere cum infidelibus. Quæ
enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut
15 quæ societas luci ad tenebras? * Quæ au-
tem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ
16 pars fideli cum infideli? * Qui autem con-
D sensus templo Dei cum idolis? † Vos enim † 1. Cor.3. c.16. d.17. & 6. d.19.
estis templum Dei viui, sicut dicit Deus:
† Quoniam inhabitabo in illis, & inambu- † Leu.26. b.12.
labo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi
17 erunt mihi populus. * † Propter quod exite † Isa.52. c.11.
de medio eorum, & separamini, dicit Do-
18 minus, & immundum ne tetigeritis: * & ego
recipiam vos: † & ero vobis in patrem, & vos † Ier.31. b.9.
eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus
omnipotens.

Capvt VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantúmve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1 HAs ergo habentes promissiones, cha-
A rissimi, mundemus nos ab omni inqui-
namento carnis & spiritus, perficientes san-
2 ctificationem in timore Dei. * Capite nos.
Neminem læsimus, neminem corrupimus,
3 neminem circumuenimus. * Non ad condem-
nationem

nationem vestram dico. prædiximus enim
quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad conuiuendum. * Multa mihi 4
fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro.
vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.
* Nam & cum venissemus in Macedoniam, 5
nullam requiem habuit caro nostra, sed om- B
nem tribulationem passi sumus: foris pugnæ:
intus timores. * Sed qui consolatur humiles, 6
consolatus est nos Deus in aduentu Titi. * 7
Non solum autem in aduentu eius, sed etiam
in consolatione, qua consolatus est in vobis,
referens nobis vestrum desiderium, vestrum
fletum, vestram æmulationem pro me, ita
vt magis gauderem. * Quoniam etsi contri- 8
staui vos in epistola, non me pœnitet: etsi
pœniteret, videns quod epistola illa (etsi ad
horam) vos contristauit;* nunc gaudeo: non 9
quia contristati estis, sed quia contristati estis
ad pœnitentiam. Contristati enim estis secun- C
dum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. * † Quæ enim secundum Deum 10
tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem
operatur. * Ecce enim hoc ipsum, secundum 11
Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed
indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in
omnibus exhibuistis vos, incontaminatos
esse negotio. * Igitur, etsi scripsi vobis, non 12
propter eum qui fecit iniuriam, nec pro- D
pter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis * coram Deo: ideò conso- 13
lati sumus. In consolatione autem nostra,
abundantiùs magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab
omnibus vobis. * & si quid apud illum de vo- 14
bis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita
& gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est, * & Viscera eius abundantius in 15
vobis sunt: reminiscentis omnium vestrûm
obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum. * Gaudeo quòd in om- 16
nibus confido in vobis.

† 1. Pet. 2. d. 19.

CAPVT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo admonens, vt quod iam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

NOtam autem facimus vobis, fratres, 1
gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis A
Macedoniæ: * quòd in multo experimento 2
tribulationis, abundantia gaudij ipsorum fuit;
& altissima paupertas eorum, abundauit in
diuitias simplicitatis eorum: * quia secun- 3
dum virtutem testimonium illis reddo, & su-
4 pra virtutem voluntarij fuerunt, * cum multa
exhortatione obsecrantes nos gratiam, &
communicationem ministerij, quod fit in San-
5 ctos. * Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde no-
6 bis per voluntatem Dei; * ita vt rogaremus
B Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & per-
7 ficiat in vobis etiam gratiam istam. * Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone,
& scientia, & omni sollicitudine, insuper &
charitate vestra in nos, vt & in hac gratia
8 abundetis. * Non quasi imperans dico: sed
per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ cha-
9 ritatis ingenium bonum comprobans. * Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi,
quoniam propter vos egenus factus est, cum
esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis.
10 * Et consilium in hoc do: hoc enim vobis
vtile est, qui non solum facere, sed & velle
11 cœpistis ab anno priore: * nunc verò & facto perficite: vt quemadmodum promptus
est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex
12 eo quod habetis. * Si enim voluntas prom-
C pta est; secundum id quod habet, accepta
13 est, non secundum id quod non habet. *
Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem
14 tribulatio, sed ex æqualitate. * In præsenti
tempore vestra abundantia illorum inopiam
suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas, si-
15 cut scriptum est: * † Qui multum, non abun- † Exod. 16. e. 18.
16 dauit: & qui modicum, non minorauit. *
Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solli-
17 citudinem pro vobis in corde Titi, * quoniam exhortationem quidem suscepit: sed
cum sollicitior esset, sua voluntate profectus
18 est ad vos. * Misimus etiam cum illo fratrem,
D cuius laus est in Euangelio per omnes Ec-
19 clesias: * non solum autem, sed & ordinatus
est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam vo-
20 luntatem nostram: * deuitantes hoc, ne quis
nos vituperet in hac plenitudine, quæ mini-
21 stratur à nobis. * † Prouidemus enim bona † Rom. 12. d. 17.
non solum coram Deo, sed etiam coram ho-
22 minibus. * Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis
sæpè sollicitum esse: nunc autem multò sol-
23 licitiorem, confidentia multa in vos, * siue
pro Tito, qui est socius meus, & in vos adiutor, siue fratres nostri, Apostoli Ecclesia-
24 rum, gloria Christi. * Ostensionem ergo,
quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ
pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPVT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed diuinæ fidant prouidentiæ: variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos,
ex abundanti est mihi scribere vobis.
* Scio

* Scio enim promptum animum veſtrum: 2
pro quo de vobis glorior apud Macedones: A
Quoniam & Achaia parata eſt ab anno præ-
terito, & veſtra æmulatio prouocauit pluri-
mos. * Miſi autem fratres: vt ne quod glo- 3
riamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt
(quemadmodum dixi) parati ſitis: * ne cum 4
venerint Macedones mecum, & inuenerint B
vos imparatos, erubeſcamus nos (vt non di-
camus vos) in hac ſubſtantia. * Neceſſarium 5
ergo exiſtimaui rogare fratres, vt præueniant
ad vos, & præparent repromiſſam benedi-
ctionem hanc paratam eſſe, ſic quaſi benedi-
ctionem, non tanquam auaritiam. * Hoc au- 6
tem dico: Qui parcè ſeminat, parcè & me-
tet: & qui ſeminat in benedictionibus, de
benedictionibus & metet. * Vnuſquiſq; prout 7
deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex
† Eccli. 35. b. 11. neceſſitate: † hilarem enim datorem diligit
Deus. * Potens eſt autem Deus omnem gra- 8
tiam abundare facere in vobis: vt in omnibus C
ſemper omnem ſufficientiam habentes, a-
bundetis in omne opus bonum, * ſicut ſcri- 9
† Pſal. 111. b. 9. ptum eſt: † Diſperſit, dedit pauperibus: iuſti-
tia eius manet in ſæculum ſæculi. * Qui au- 10
tem adminiſtrat ſemen ſeminanti: & panem
ad manducandum præſtabit, & multiplica-
bit ſemen veſtrum: & augebit incrementa
frugum iuſtitiæ veſtræ: * vt in omnibus lo- 11
cupletati abundetis in omnem ſimplicita- D
tem, quæ operatur per nos gratiarum actio-
nem Deo. * Quoniam miniſterium huius of- 12
ficij, non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſan-
ctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum
actiones in Domino, * per probationem mi- 13
niſterij huius, glorificantes Deum in obe-
dientia confeſſionis veſtræ, in Euangelium
Chriſti, & ſimplicitate communicationis in
illos, & in omnes, * & in ipſorum obſecratio- 14
ne pro vobis, deſiderantium vos propter emi-
nentem gratiam Dei in vobis. * Gratias Deo 15
ſuper inenarrabili dono eius.

CAPVT X.

Incipit ſuam aperire poteſtatem, & exantlatos pro Chriſto labores propter pſeudoapoſtolos, qui ipſum deprimentes & abiectum prædicantes, fructum prædicationis eius impediebant.

IPſe autem ego Paulus obſecro vos per 1
manſuetudinem & modeſtiam Chriſti, qui A
in facie quidem humilis ſum inter vos, ab-
ſens autem confido in vobis. * Rogo autem 2
vos ne præſens audeam, per eam confiden-
tiam qua exiſtimor audere in quoſdam, qui
arbitrantur nos tamquam ſecundùm carnem
ambulemus. * In carne enim ambulantes, 3
non ſecundum carnem militamus. * Nam 4
arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed B
potentia Deo ad deſtructionem munitio-
num, conſilia deſtruentes, * & omnem alti- 5
tudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam
Dei, & in captiuitatem redigentes omnem
intellectum in obſequium Chriſti, * & in 6
promptu habentes vlciſci omnem inobe-
dientiam, cum impleta fuerit veſtra obedien-
7 tia. * Quæ ſecundùm faciem ſunt, videte. Si
quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet
iterum apud ſe: quia ſicut ipſe Chriſti eſt, ita
8 & nos. * Nam, & ſi amplius aliquid gloriatus
fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis
Dominus in ædificationem, & non in deſtru-
9 ctionem veſtram: non erubeſcam. * Vt au-
tem non exiſtimer tamquam terrere vos per
10 epiſtolas: * quoniã quidem epiſtolę, inquiunt,
C graues ſunt & fortes: præſentia autem cor-
11 poris infirma, & ſermo contemptibilis: * hoc
cogitet qui eiuſmodi eſt, quia quales ſumus
verbo per epiſtolas abſentes, tales & præſen-
12 tes in facto. * Non enim audemus inſerere,
aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos
commendant: ſed ipſi in nobis noſmetipſos
metientes, & comparantes noſmetipſos no-
13 bis. * Nos autem non in immenſum gloria-
D bimur, † ſed ſecundùm menſuram regulæ, † Eph. 4. b. 7.
qua menſus eſt nobis Deus, menſuram per-
14 tingendi vſque ad vos. * Non enim quaſi
non pertingentes ad vos, ſuperextendimus
nos: vſque ad vos enim peruenimus in Euan-
15 gelio Chriſti. * non in immenſum glorian-
tes in alienis laboribus: ſpem autem haben-
tes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnifi-
cari ſecundùm regulam noſtram in abundan-
16 tiam, * etiam in illa, quæ vltra vos ſunt,
euangelizare, non in aliena regula in iis quæ
17 præparata ſunt gloriari. * † Qui autem glo- † Ier. 9. g. 23. 1. Cor. 1. d. 31.
18 riatur, in Domino glorietur. * Non enim qui
ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed
quem Deus commendat.

CAPVT XI.

Propter pſeudoapoſtolos peruertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, oſtendit quare nihil ſubſidij ab eis acceperit: deinde vt oſtendat plus fidei ſibi reſtituendum eſſe, quàm illis, ſua recenſet encomia; & primum aduerſa quæ perpeſſus eſt; prædicando Chriſti fidem, & labores ac ſollicitudines.

1 VTinam ſuſtineretis modicum quid in-
2 ſipientiæ meæ, ſed & ſupportate me: *
A Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſ-
pondi enim vos vni viro virginem caſtam
3 exhibere Chriſto. * Timeo autem, ne † ſi- † Gen. 3. a. 4.
cut ſerpens Heuam ſeduxit aſtutia ſua, ita
corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſim-
4 plicitate, quæ eſt in Chriſto. * Nam ſi is qui
venit, alium Chriſtum prædicat, quem non
prædicauimus; aut alium ſpiritum accipitis,
quem non accepiſtis; aut aliud Euangelium,
5 quod non recepiſtis: rectè pateremini. * Exi-
ſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis
6 Apoſtolis. * Nam etſi imperitus ſermone, ſed
B non ſcientia: in omnibus autem manifeſtati
7 ſumus vobis. * Aut numquid peccatum feci,
me ipſum humilians, vt vos exaltemini? quo-
niam gratis Euangelium Dei euangelizaui
8 vobis? * Alias Eccleſias expoliaui, accipiens
ſtipen

ſtipendium ad miniſterium veſtrum. * Et 9
cum eſſem apud vos, & egerem; nulli one-
roſus fui: nam quod mihi deerat, ſuppleue-
runt fratres, qui venerunt à Macedonia: &
in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui, & C
ſeruabo. * Eſt veritas Chriſti in me, quo- 10
niam hæc gloriatio non infringetur in me
in regionibus Achaiæ. * Quare? Quia non 11
diligo vos? Deus ſcit. * Quod autem facio, 12
& faciam; vt amputem occaſionem eorum,
qui volunt occaſionem, vt in quo gloriantur,
inueniantur ſicut & nos. * Nam eiuſmodi 13
pſeudoapoſtoli, ſicut operarij ſubdoli, trans-
figurantes ſe in apoſtolos Chriſti. * Et non 14
mirum: ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in
angelum lucis.* non eſt ergo magnum, ſi mi- 15
niſtri eius transfigurentur velut miniſtri iuſti- D
tiæ: quorum finis erit ſecundum opera ipſo-
rum. * Iterum dico, (ne quis me putet inſi- 16
pientem eſſe, alioquin velut inſipientem ac-
cipite me, vt & ego modicum quid glorier.)
* quod loquor, non loqoor ſecundum Deum, 17
ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia glo-
riæ. * quoniam multi gloriantur ſecundum 18
carnem: & ego gloriabor. * Libenter enim 19
ſuffertis inſipientes: cum ſitis ipſi ſapientes.
* Suſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem 20
redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis E
extollitur, ſi quis in faciem vos cædit. * Se- 21
cundum ignobilitatem dico, quaſi nos infir-
mi fuerimus in hac parte. In quo quis audet
(in inſipientia dico) audeo & ego: * He- 22
bræi ſunt, & ego: Iſraëlitæ ſunt, & ego: Se-
men Abrahæ ſunt, & ego: * Miniſtri Chri- 23
ſti ſunt, (vt minus ſapiens dico) plus ego:
in laboribus plurimis, in carceribus abun- F
dantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus
frequenter.* A Iudæis quinquies, † quadrage- 24
† Deut. 25. nas, vna minus, accepi. * † Ter virgis cæſus 25
a. 1. ſum, † ſemel lapidatus ſum, † ter naufragium
† Act. 16. feci: nocte & die in profundo maris fui, * in 26
d. 22. itineribus ſæpè, periculis fluminum, peri-
† Act. 14. culis latronum, periculis ex genere, pericu-
c. 18. lis ex Gentibus, periculis in ciuitate, pericu-
† Act. 27. lis in ſolitudine, periculis in mari, periculis
g. 41. in falſis fratribus: * in labore & ærumna, in 27
vigiliis multis, in fame & ſiti, in ieiuniis
multis, in frigore & nuditate: * præter illa 28
quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quoti-
diana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. * 29
Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis G
ſcandalizatur, & ego non vror? * Si gloriari 30
oportet: quæ infirmitatis meæ ſunt, gloria-
bor. * Deus & pater Domini noſtri Ieſu 31
Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula, ſcit
† Act. 9. quòd non mentior. * † Damaſci præpoſitus 32
d. 24. Gentis Aretæ regis, cuſtodiebat ciuitatem
Damaſcenorum, vt me comprehenderet: * 33
& per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per
murum, & ſic effugi manus.

Caput XII.

Narrat factas ſibi ante annos quatuordecim, diuinas viſiones, & de dato ſibi carnis ſtimulo, oſtendens quòd eum compulerint vt ſe laudaret, cum ab illis potiùs debuiſſet commendari propter accepta ab ipſo beneficia, pro quorum ſalute adhuc immolari paratus eſt: ſed metuit ne ad eos veniens inueniat aliquos diſſenſionibus aliiſque vitiis adhuc inuolutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit quidem:)
A veniam autem ad viſiones & reuelatio-
2 nes Domini. * † Scio hominem in Chri- † Act. 9. a. 1.
ſto ante annos quatuordecim, (ſiue in cor-
pore neſcio, ſiue extra corpus neſcio, Deus
ſcit) raptum huiuſmodi vſque ad tertium cœ-
3 lum. * Et ſcio huiuſmodi hominem, (ſiue in
corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit)
4 * quoniam raptus eſt in Paradiſum: & audi-
B uit arcana verba, quæ non licet homini lo-
5 qui. * Pro huiuſmodi gloriabor: pro me au-
tem nihil gloriabor niſi in infirmitatibus
6 meis. * Nam, & ſi voluero gloriari, non ero
inſipiens: veritatem enim dicam: parco au-
tem, ne quis me exiſtimet ſupra id quod vi-
7 det in me, aut aliquid audit ex me. * Et ne
C magnitudo reuelationum extollat me, datus
eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſatanæ,
8 qui me colaphizet. * Propter quod ter Do-
9 minum rogaui vt diſcederet à me: * & di-
xit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus
in infirmitate perficitur. Libenter igitur glo-
riabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in
10 me virtus Chriſti.* Propter quod placeo mi-
hi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in
D neceſſitatibus, in perſecutionibus, in angu-
ſtiis pro Chriſto: Cum enim infirmor, tunc
11 potens ſum. * Factus ſum inſipiens, vos me
coëgiſtis. Ego enim à vobis debui commen-
dari: nihil enim minus fui ab iis, qui ſunt
ſupra modum Apoſtoli: tametſi nihil ſum:
12 * ſigna tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſu-
per vos, in omni patientia, in ſignis, & pro-
13 digiis, & virtutibus. * Quid eſt enim, quod
minus habuiſtis præ ceteris Eccleſiis, niſi
quòd ego ipſe non grauaui vos? Donate mi-
14 hi hanc iniuriam. * Ecce, tertio hoc paratus
ſum venire ad vos: & non ero grauis vobis.
Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos.
Nec enim debent filij parentibus theſauriza-
15 re, ſed parentes filiis. * Ego autem libentiſſi-
E mè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro
animabus veſtris: licet plus vos diligens, mi-
16 nus diligar. * Sed eſto: ego vos non grauaui:
17 ſed cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.* Num-
quid per aliquem eorum, quos miſi ad vos,
18 circumueni vos? * Rogaui Titum, & miſi
F cum illo fratrem. Numquid Titus vos cir-
cumuenit? nónne eodem ſpiritu ambulaui-
19 mus? nónne iiſdem veſtigiis? * Olim putatis
quòd excuſemus nos apud vos? Coram Deo
in Chriſto loquimur: omnia autem chariſſi-
20 mi propter ædificationem veſtram.* Timeo
enim,

enim, ne fortè cum venero, non quales vo- G
lo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis,
qualem non vultis: ne fortè contentiones,
æmulationes, animositates, dissensiones, de-
tractiones, susurrationes, inflationes, seditio-
nes sint inter vos: * ne iterum cum venero, 21
humiliet me Deus apud vos; & lugeam mul-
tos ex iis qui antè peccauerunt, & non ege-
runt pœnitentiam super immunditia, & for-
nicatione, & impudicitia, quam gesse-
runt.

CAPVT XIII.

Comminatur iis qui peccauerunt, quò ad pœnitentiam prouocet, ne ad ipsos veniens cogatur seuere eos castigare data sibi à Christo potestate, cuius virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

† Deut. 19. d. 15. Matth. 18. c. 16. Ioan. 8. b. 17. Heb 10. e. 28.

ECce tertio hoc venio ad vos: † In ore 1
duorum vel trium testium stabit omne A
verbum. * Prædixi, & prædico, vt præsens, & 2
nunc absens, iis qui antè peccauerunt, & ce-
teris omnibus, quoniam si venero iterum,
non parcam. * An experimentum quæritis 3
eius, qui in me loquitur Christus, qui in vo-
bis non infirmatur, sed potens est in vobis?
* Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed 4
viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi su- B
mus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute
Dei in vobis. * Vosmetipsos tentate si estis 5
in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis
vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis
est? nisi fortè reprobi estis. * Spero autem 6
quòd cognoscetis, quia nos non sumus re-
probi. * Oramus autem Deum vt nihil mali 7
faciatis, non vt nos probati appareamus, sed C
vt vos quod bonum est faciatis: nos autem
vt reprobi simus. * Non enim possumus ali- 8
quid aduersus veritatem, sed pro veritate. * 9
Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus,
vos autem potentes estis. Hoc & oramus ve-
stram consummationem. * Ideò hæc absens 10
scribo, vt non præsens durius agam, secun-
dum potestatem, quam Dominus dedit mihi
in ædificationem, & non in destructionem.
* De cetero, fratres, gaudete, perfecti esto- 11
te, exhortamini, idem sapite, pacem habe- D
te, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.
* Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant 12
vos omnes sancti. * Gratia Domini nostri Ie- 13
su Christi, & charitas Dei, & communica-
tio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.
Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPVT PRIMVM.

Reprehendit Galatas Apostolus quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cùm sola hæc tenenda sit, eámque non ab homine, sed per Christi reuelationem ipse didicerit, & tanta solertia posteà illam docuerit, quanta ipsam anteà impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad euangelizandum segregauerit.

1 PAVLVS Apostolus non ab ho-
A minibus, neque per hominem, sed
per Iesum Christum, & Deum Pa-
trem, qui suscitauit eum à mortuis:
2 * & qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis
3 Galatiæ. * Gratia vobis & pax à Deo Patre,
4 & Domino nostro Iesu Christo, * qui dedit
semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet
nos de præsenti sæculo nequam, secundum
5 voluntatem Dei & Patris nostri, * cui est glo-
6 ria in sæcula sæculorum: Amen. * Miror
B quòd sic tam citò transferimini, ab eo qui
vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euan-
7 gelium: * quod non est aliud, nisi sunt ali-
qui, qui vos conturbant, & volunt conuer-
8 tere Euangelium Christi. * Sed licet nos, aut
Angelus de cœlo euangelizet vobis præter-
quàm quod euangelizauimus vobis, anathe-
9 ma sit. * Sicut prædiximus, & nunc iterum
dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id
10 quod accepistis, anathema sit. * Modò enim
hominibus suadeo, an Deo? An quæro ho-
minibus placere? Si adhuc hominibus pla-
11 cerem, Christi seruus non essem. * † Notum † 1. Cor. 15. a. 1.
enim vobis facio, fratres, Euangelium, quod
euangelizatum est à me, quia non est secun-
12 dùm hominem: * † neque enim ego ab ho- † Eph 3. a. 3.
C mine accepi illud, neque didici, sed per re-
13 uelationem Iesu Christi. * Audistis enim con-
uersationem meam aliquando in Iudaismo:
quoniam supra modum persequebar Eccle-
14 siam Dei, & expugnabam illam, * & profi-
ciebam in Iudaismo supra multos coætaneos
meos in genere meo, abundantius æmula-
tor existens paternarum mearum traditio-
15 num. * Cum autem placuit ei, qui me segre-
gauit ex vtero matris meæ, & vocauit per
16 gratiam suam, * vt reuelaret Filium suum in
me, vt euangelizarem illum in Gentibus:
17 continuò non acquieui carni & sanguini. *
D neque veni Ierosolymam ad antecessores
meos Apostolos: sed abij in Arabiam: & ite-
18 rum reuersus sum Damascum: * deinde post
annos tres veni Ierosolymam videre Petrum,
19 & mansi apud eum diebus quindecim: *
alium autem Apostolorum vidi neminem,
20 nisi Iacobum fratrem Domini. * Quæ au-
tem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non
21 mentior. * Deinde veni in partes Syriæ, &
Ciliciæ,

Ciliciæ. * Eram autem ignotus facie Eccle- 22
siis Iudææ, quæ erant in Christo: * tantùm 23
autem auditum habebant: Quoniam qui per-
sequebatur nos aliquando, nunc euangeli-
zat fidem, quam aliquando expugnabat: * 24
& in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

Paulus Euangelij veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cepham, ostendens quòd non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

DEinde post annos quatuordecim, ite- 1
rum ascendi Ierosolymam cum Barna- A
ba, assumpto & Tito. * Ascendi autem se- 2
cundùm reuelationem: & contuli cum illis
Euangelium, quod prædico in Gentibus,
seorsum autem iis, qui videbantur aliquid
esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cu-
currissem. * Sed neque Titus, qui mecum 3
erat, cum esset Gentilis, compulsus est cir-
cumcidi. * sed propter subintroductos falsos 4
fratres, qui subintroierunt explorare liberta-
tem nostram, quam habemus in Christo Ie-
su, vt nos in seruitutem redigerent. * Qui- 5
bus neque ad horam cessimus subiectione, vt
veritas Euangelij permaneat apud vos: * 6
ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (qua- B
† Deut. 10.d.17. les aliquando fuerint, nihil mea interest. †
Iob. 34. b.19. Deus personam hominis non accipit) mihi
Sap. 6 b.8. enim qui videbantur esse aliquid, nihil cõtu-
Eccli. 35. b.15. lerũt.* Sed è contrà cum vidissent quòd cre- 7
Act. 10. c.34. ditum est mihi Euangelium præputij, sicut &
Rom. 2. b.11. Petro circumcisionis: *(qui enim operatus est 8
Ephes. 6. b.9. Petro in Apostolatum circumcisionis, ope-
Col. 3. d.25. ratus est & mihi inter Gentes) * & cum co- 9
1. Pet. 1. c.17. gnouissent gratiam, quæ data est mihi, Iaco-
bus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur
columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Bar-
nabæ societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem
in circumcisionem: * tantum vt pauperum 10
memores essemus: quod etiam sollicitus fui
hoc ipsum facere.* Cum autem venisset Ce- 11
phas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia
reprehensibilis erat. * Priùs enim quàm ve- 12
nirent quidam à Iacobo, cum Gentibus ede- C
bat: cum autem venissent, subtrahebat & se-
gregabat se, timens eos qui ex circumcisione
erant. * Et simulationi eius consenserunt ce- 13
teri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis
in illam simulationem. * Sed cum vidissem 14
quòd non rectè ambularent ad veritatem
Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si
tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non
Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudaizare?
* Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus 15
peccatores. * Scientes autem quòd non iu- 16
stificatur homo ex operibus legis, nisi per fi-
dem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu cre-
dimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non
† Rom. 3. b.20. ex operibus legis: † propter quod ex operi-
17 bus legis non iustificabitur omnis caro. *
D Quòd si quærentes iustificari in Christo, in-
uenti sumus & ipsi peccatores, numquid
18 Christus peccati minister est? Absit. * Si
enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: præ-
19 uaricatorem me constituo. * Ego enim per
legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam:
20 Christo confixus sum cruci. * Viuo autem,
iam non ego: viuit verò in me Christus.
Quòd autem nunc viuo in carne: in fide vi-
uo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semet-
21 ipsum pro me. * Non abiicio gratiam Dei.
Si enim per legem iustitia, ergo gratis Chri-
stus mortuus est.

CAPVT III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christum in se suscipiens, nos ab ea liberauit: promissiones verò facta Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tamquam pædagogus data fuerit, quæ non poterat iustificare.

1 O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit
A non obedire veritati ante quorum ocu-
los Iesus Christus præscriptus est, in vobis
2 crucifixus? * Hoc solum à vobis volo disce-
re: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an
3 ex auditu fidei? * Sic stulti estis, vt cum spi-
4 ritu cœperitis, nunc carne consummemini? *
Tanta passi estis sine causa? si tamen sine cau-
5 sa. * Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & ope-
ratur virtutes in vobis: ex operibus legis, an
6 ex auditu fidei? * Sicut scriptum est: † Abra- † Gen. 15. b.6.
ham credidit Deo, & reputatum est illi ad Rom. 4. a.3.
7 iustitiam. * Cognoscite ergo, quia qui ex fi- Iac. 2.
8 de sunt, ij sunt filij Abrahæ. * Prouidens au- d.23.
B tem Scriptura, quia ex fide iustificat Gentes
Deus, prænuntiauit Abrahæ: † Quia bene- † Gen. 12. a.3.
9 dicentur in te omnes Gentes, * Igitur qui ex Eccli. 44.
fide sunt, benedicentur cum fideli Abra- c.20.
10 ham. * Quicumque enim ex operibus legis
sunt, sub maledictu sunt. Scriptum est enim:
† Maledictus omnis, qui non permanserit in † Deut. 27.d.26.
omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis, vt
11 faciat ea, * Quoniam autem in lege nemo
iustificatur apud Deum, manifestum est: † † Hab. 2. a.5.
12 quia iustus ex fide viuit.* Lex autem non est Rom. 1.
ex fide, sed, † Qui fecerit ea, viuet in illis. b.17. † Leu. 18. a.5.
13 * Christus nos redemit de maledicto legis,
factus pro nobis maledictum: quia scriptum † Deut. 21. d.23.
est: † Maledictus omnis qui pendet in lig-
14 no: * vt in Gentibus benedictio Abrahæ fie-
ret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spi-
15 ritus accipiamus per fidem. * Fratres (secun-
C dum hominem dico) † tamen hominis con- † Heb. 9. d.17.
firmatum testamentum nemo spernit, aut
16 superordinat. * Abrahæ dictæ sunt promis-
siones, & semini eius. Non dicit: Et semi-
nibus, quasi in multis: sed quasi in vno: Et
17 semini tuo, qui est Christus.* Hoc autem di-
co, testamentum confirmatum à Deo: quæ

post quadringentos & triginta annos facta
est Lex, non irritum facit ad euacuandam
promissionem. * Nam si ex lege hereditas, iam 18
non ex promissione. Abrahæ autem per re-
promissionem donauit Deus. * Quid igitur 19
lex? Propter transgressiones posita est, donec
veniret semen, cui promiserat, ordinata per
angelos in manu mediatoris. * Mediator au- 20
tem vnius non est: Deus autem vnus est. * 21
Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si
enim data esset lex, quæ posset viuificare, ve-
† Rom. 3. b. 9 rè ex lege esset iustitia. * † Sed conclusit 22
Scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex D
fide Iesu Christi daretur credentibus. * Priùs 23
autem quàm veniret fides, sub lege custodie-
bamur conclusi, in eam fidem quæ reuelan-
da erat. * Itaque lex pædagogus noster fuit 24
in Christo, vt ex fide iustificemur. * At vbi 25
venit fides, iam non sumus sub pædagogo. * 26
Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ
† Rom. 6. a. 3. est in Christo Iesu. * † Quicumque enim in 27
Christo baptizati estis, Christum induistis. * 28
Non est Iudæus, neque Græcus: non est ser-
vus, neque liber: non est masculus, neque
femina. Omnes enim vos vnum estis in Chri-
sto Iesu. * Si autem vos Christi: ergo semen 29
Abrahæ estis, secundum promissionem he-
redes.

CAPVT IV.

Ante Christum natum, Iudæi, in modum hæredis adhuc paruuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis seruitute reuocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto feruore ipsum ac prædicationem ipsius anteà acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis æmulatores à Christi hereditate eiiciendos.

Dico autem: Quanto tempore heres 1
paruulus est, nihil differt à seruo, cum A
sit dominus omnium: * sed sub tutoribus & 2
actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à
patre: * ita & nos cum essemus paruuli, sub 3
elementis mundi eramus seruientes. * At vbi 4
venit plenitudo temporis, misit Deus Filium
suum, factum ex muliere, factum sub lege,
* vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt 5
adoptionem filiorum reciperemus. * Quo- 6
niam autem estis filij, misit Deus Spiritum fi-
lij sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pa-
ter. * Itaq; iam non est seruus, sed filius. Quòd 7
si filius: & heres per Deum. * Sed tunc qui- 8
dem ignorantes Deum, iis qui natura non
sunt dij, seruiebatis. * Nunc autem cum co- 9
gnoueritis Deum, immò cogniti sitis à Deo B
quomodo conuertimini iterum ad infirma
& egena elementa, quibus denuò seruire
vultis? * Dies obseruatis, & menses, & tem- 10
pora, & annos. * Timeo vos, ne fortè sine 11
causa laborauerim in vobis. * Estote sicut 12
ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro
vos: Nihil me læsistis. * Scitis autem quia 13
per infirmitatem carnis euangelizaui vobis
iampridem: & tentationem vestram in car-
14 ne mea * non spreuistis, neque respuistis:
sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut
15 Christum Iesum. * Vbi est ergo beatitudo
vestra? testimonium enim perhibeo vobis,
quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis,
16 & dedissetis mihi. * Ergo inimicus vobis fa-
17 ctus sum, verum dicens vobis? * Æmulan-
tur vos non benè: sed excludere vos volunt,
18 vt illos æmulemini. * Bonum autem æmula-
C mini in bono semper: & non tantum cum
19 præsens sum apud vos. * Filioli mei, quos ite-
rum parturio, donec formetur Christus in
20 vobis. * Vellem autem esse apud vos modò,
& mutare vocem meam: quoniam confun-
21 dor in vobis. * Dicite mihi qui sub lege vul-
22 tis esse, legem non legistis? * Scriptum est
enim: Quoniam Abraham duos filios habuit:
23 † vnum de ancilla, † & vnum de libera. * Sed † Gen. 16. d. 15.
qui de ancilla, secundùm carnem natus est: † Gen. 21. a. 2.
24 qui autem de libera, per repromissionem: *
D quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim
sunt duo testamenta. Vnum quidem in mon-
te Sina, in seruitutem generans: quæ est
25 Agar: * Sina enim mons est in Arabia, qui
coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, &
26 seruit cum filiis suis. * Illa autem, quæ sur-
sum est Ierusalem, libera est; quæ est mater
27 nostra. * Scriptum est enim: † Lætare sterilis, † Isa. 54. a. 1.
quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non
parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm
28 eius quæ habet virum. * † Nos autem fratres, † Rom. 9. b. 8.
29 secundùm Isaac promissionis filij sumus. *
Sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem
natus fuerat, persequebatur eum, qui secun-
30 dùm spiritum: ita & nunc. * Sed quid dicit
Scriptura? † Eiice ancillam, & filium eius: † Gen. 21. b. 10.
non enim heres erit filius ancillæ cum filio
31 liberæ. * Itaque, fratres, non sumus ancillæ fi-
lij, sed liberæ: qua libertate Christus nos
liberauit.

CAPVT V.

Qui legis operibus iustificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium, sed fides viua: hortatur ergo vt caueant à seductoribus, studeántque mutuæ dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

1 Stare, & nolite iterum iugo seruitutis con-
2 tineri. * † Ecce ego Paulus dico vobis: † Act. 15. a. 1.
A quoniam si circumcidamini, Christus vobis
3 nihil proderit. * Testificor autem rursus om-
ni homini circumcidenti se, quoniam debi-
4 tor est vniuersæ legis faciendæ. * Euacuati
estis à Christo, qui in lege iustificamini: à
5 gratia excidistis. * Nos enim spiritu ex fide,
6 spem iustitiæ expectamus. * Nam in Christo
Iesu, neque circumcisio aliquid valet, ne-
que præputium: sed fides, quæ per charitatem
operatur.

operatur. * Currebatis benè : quis vos impe- 7
diuit veritati non obedire? * Persuasio hæc 8
† 1.Cor.5. b.6. non est ex eo, qui vocat vos. * † Modicum 9
fermentum totam massam corrumpit. * Ego 10
confido in vobis in Domino, quòd nihil B
aliud sapietis : qui autem conturbat vos, por-
tabit iudicium, quicumque est ille. * Ego au- 11
tem, fratres, si circumcisionem adhuc præ-
dico : quid adhuc persecutionem patior? Er-
go euacuatum est scandalum crucis. * Vti- 12
nam & abscindantur qui vos conturbant. * 13
Vos enim in libertatem vocati estis fratres :
tantum ne libertatem in occasionem detis
carnis, sed per charitatem Spiritus seruite in-
uicem. * Omnis enim lex in vno sermone 14
† Leu.19. d.18. impletur : † Diliges proximum tuum sicut te C
Matth.22. d.39. ipsum. * Quòd si inuicem mordetis, & co- 15
Rom.13. c.8. medetis : videte ne ab inuicem consumami-
ni. * Dico autem : † Spiritu ambulate, & desi- 16
† 1.Petr.2. c.11. deria carnis non perficietis. * Caro enim 17
concupiscit aduersus spiritum : spiritus au-
tem aduersus carnem : hæc enim sibi inui-
cem aduersantur : vt non quæcumque vultis,
illa faciatis. * Quòd si spiritu ducimini, non 18
estis sub lege. * Manifesta sunt autem opera 19
carnis : quæ sunt fornicatio, immunditia, im-
pudicitia, luxuria, * idolorum seruitus, ve- 20
neficia, inimicitiæ, contentiones, æmulatio-
nes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, * inuidiæ, 21
homicidia, ebrietates, comessationes, & his D
similia : quæ prædico vobis, sicut prædixi,
quoniam qui talia agunt, regnum Dei non
consequentur. * Fructus autem Spiritus est : 22
charitas, gaudium, pax, patientia, benigni-
tas, bonitas, longanimitas, * mansuetudo, fi- 23
des, modestia, continentia, castitas. Aduer-
sus huiusmodi non est lex. * Qui autem sunt 24
Christi, carnem suam crucifixerunt cum vi-
tiis & concupiscentiis. * Si spiritu viuimus, 25
spiritu & ambulemus. * Non efficiamur ina- 26
nis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, in-
uicem inuidentes.

CAPVT VI.

Cum humilitate iuuandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ : sempérque benè operandum est, vt tempore suo metamus vitam æternam : rursum monet vt caueant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non obseruant : Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

FRatres, & si præoccupatus fuerit homo 1
in aliquo delicto, vos, qui spirituales A
estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis,
considerans te ipsum, ne & tu tenteris. * Al- 2
ter alterius onera portate, & sic adimplebi-
tis legem Christi. * Nam si quis existimat se 3
aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. * 4
Opus autem suum probet vnusquisque, & B
sic in semetipso tantùm gloriam habebit, &
† 1.Cor.3. b.8. non in altero. * † Vnusquisque enim onus 5
suum portabit. * Communicet autem, is qui 6
catechizatur verbo ei qui se catechizat, in
7 omnibus bonis. * Nolite errare : Deus non
8 irridetur. * Quæ enim seminauerit homo,
hæc & metet. Quoniam qui seminat in car-
ne sua, de carne & metet corruptionem : qui
autem seminat in spiritu, de spiritu metet
9 vitam æternam. * † Bonum autem facientes, † 2.Thess. 3.c.13.
C non deficiamus : tempore enim suo mete-
10 mus non deficientes. * Ergo dum tempus
habemus, operemur bonum ad omnes, ma-
11 ximè autem ad domesticos fidei. * Videte
12 qualibus litteris scripsi vobis mea manu. *
Quicumque enim volunt placere in carne,
hi cogunt vos circumcidi, tantùm vt crucis
13 Christi persecutionem non patiantur. * Ne-
que enim qui circumciduntur legem custo-
diunt : sed volunt vos circumcidi, vt in car-
14 ne vestra glorientur. * Mihi autem absit glo-
D riari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Chri-
sti : per quem mihi mundus crucifixus est, &
15 ego mundo. * In Christo enim Iesu, neque
circumcisio aliquid valet, neque præputium,
16 sed noua creatura. * Et quicumque hanc re-
gulam secuti fuerint, pax super illos, & mi-
17 sericordia, & super Israel Dei. * De cetero
nemo mihi molestus sit : ego enim stigmata
18 Domini Iesu in corpore meo porto. * Gratia
Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu ve-
stro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum filium affecit beneficiis : agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans vt perfectam adipiscantur sapientiam : ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
A sti per voluntatem Dei, omnibus
sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus
2 in Christo Iesu. * Gratia vobis &
pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu
3 Christo. * † Benedictus Deus & Pater Domi- † 1.Cor.1. a.3.
ni nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in 1.Petr.1. a.3.
omni benedictione spirituali in cœlestibus in
4 Christo, * sicut elegit nos in ipso ante mun-
di constitutionem, vt essemus sancti & imma-
5 culati in conspectu eius in charitate. * Qui
prædestinauit nos in adoptionem filiorum
B per Iesum Christum in ipsum, secundum pro-
6 positum voluntatis suæ, * in laudem gloriæ
gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto
7 filio suo. * In quo habemus redemptionem
per sanguinem eius, remissionem peccatorum,
8 secundum diuitias gratiæ eius, * quæ supera-
bundauit in nobis, in omni sapientia & pru-
9 dentia : * vt notum faceret nobis sacramentum

voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius,
quod proposuit in eo, * in dispensatione ple- 10
nitudinis temporum, instaurare omnia in
Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt,
in ipso, * In quo etiam & nos sorte vocati 11
sumus, prædestinati secundum propositum
eius, qui operatur omnia secundum consi-
lium voluntatis suæ: * vt simus in laudem 12
gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Chri-
sto: * In quo & vos, cum audissetis verbum 13
veritatis, (Euangelium salutis vestræ) in quo C
& credentes signati estis Spiritu promissionis
sancto,* qui est pignus hereditatis nostræ, in 14
redemptionem acquisitionis: in laudem glo-
riæ ipsius. * Propterea & ego audiens fidem 15
vestram, quæ est in Domino Iesu, & dile-
ctionem in omnes sanctos, * non cesso gra- 16
tias agens pro vobis, memoriam vestri faciens
in orationibus meis: * vt Deus, Domini no- 17
stri Iesu Christi pater gloriæ, det vobis spiri-
tum sapientiæ, & reuelationis, in agnitione
eius; * illuminatos oculos cordis vestri, vt 18
sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ
diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, * & 19
quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius D
† Inf. 3. b.7. in nos, qui credimus † secundum operatio-
nem potentiæ virtutis eius, * quam operatus 20
est in Christo, suscitans illum à mortuis, &
constituens ad dexteram suam in cœlestibus,
* supra omnem principatum, & potestatem, 21
& virtutem, & dominationem, & omne no-
men, quod nominatur non solum in hoc sæ-
† Psal. 8. b.8. culo, sed etiam in futuro. * † Et omnia sub- 22
iecit sub pedibus eius & ipsum dedit caput
supra omnem Ecclesiam,* quæ est corpus ip- 23
sius, & plenitudo eius, qui omnia in omni-
bus adimpletur.

CAPVT II.

Peccatis antea mortui, per Christum viuificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes qua prius aliena erant à Dei promissionibus, iam per Christum & fidem, qua Dei donum est, factas esse sanctorum concives; idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

Col.1.c.13. ET vos, cum essetis mortui delictis & 1
peccatis vestris, * in quibus aliquando 2
ambulastis secundum sæculum mundi hu- A
ius, secundùm principem potestatis aëris hu-
ius, spiritus qui nunc operatur in filios diffi-
dentiæ: * in quibus & nos omnes aliquando 3
conuersati sumus in desideriis carnis nostræ,
facientes voluntatem carnis & cogitationum,
& eramus natura filij iræ, sicut & ceteri: * 4
Deus autem, qui diues est in misericordia,
propter nimiam charitatem suam, qua dilexit
nos, * & cum essemus mortui peccatis, con- 5
uiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis B
saluati) * & conresuscitauit, & consedere fe- 6
cit in cœlestibus in Christo Iesu: * vt osten- 7
deret in sæculis superuenientibus abundan-
tes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos
in Christo Iesu. * Gratia enim estis saluati 8
per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim
9 donum est:* non ex operibus, vt ne quis glo-
10 rietur. * Ipsius enim sumus factura, creati in
Christo Iesu in operibus bonis, quæ præpa-
11 rauit Deus vt in illis ambulemus. * Propter
C quod memores estote, quòd aliquando vos
Gentes in carne, qui dicimini præputium,
ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu
12 facta:* quia eratis illo in tempore sine Chri-
sto, alienati à conuersatione Israel, & hospi-
tes testamentorum, promissionis spem non
13 habentes, & sine Deo in hoc mundo.* Nunc
autem in Christo Iesu, vos, qui aliquando
eratis longè, facti estis propè in sanguine
14 Christi. * Ipse enim est pax nostra, qui fecit
vtraque vnum, & medium parietem mace-
15 riæ soluens inimicitias in carne sua: * legem
mandatorum decretis euacuans, vt duos con-
dat in semetipso in vnum nouum hominem,
16 faciens pacem, * & reconciliet ambos in
D vno corpore Deo per crucem, interficiens
17 inimicitias in semetipso. * Et veniens euan-
gelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, &
18 pacem iis, qui propè. * † quoniam per ipsum † Rom 5. a.2.
habemus accessum ambo in vno Spiritu ad
19 Patrem. * Ergo iam non estis hospites, &
aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & do-
20 mestici Dei: * superædificati super funda-
mentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso
21 summo angulari lapide Christo Iesu: * in
quo omnis ædificatio constructa crescit in
22 templum sanctum in Domino: * in quo &
vos coædificamini in habitaculum Dei in
Spiritu.

CAPVT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis reuelatum, quòd Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat vt spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in diuinis mysteriis edoceantur.

1 HVius rei gratia, ego Paulus vinctus
2 Christi Iesu, pro vobis Gentibus, * si
A tamen audistis dispensationem gratiæ Dei,
3 quæ data est mihi in vobis:* quoniam secun-
dùm reuelationem notum mihi factum est
sacramentum, sicut suprà scripsi in breui:
4 * prout potestis legentes intelligere pruden-
5 tiam meam in mysterio Christi: * quod aliis
generationibus non est agnitum filiis homi-
num, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apo-
6 stolis eius, & Prophetis in Spiritu. * Gen-
tes esse coheredes, & concorporales, & com-
participes promissionis eius in Christo Iesu
7 per Euangelium: * Cuius factus sum mini-
B ster, secundùm donum gratiæ Dei, quæ da-
ta est mihi † secundùm operationem virtu- † Sup. 1. d.19.
8 tis eius. * † Mihi omnium sanctorum mini- † 1. Cor. 15.b.9.
mo data est gratia hæc, In Gentibus euan-
9 gelizare inuestigabiles diuitias Christi, * &
illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacra-
menti absconditi à sæculis in Deo, qui om-
10 nia creauit, * vt innotescat principatibus &
potesta

potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, mul-
tiformis sapientia Dei, * secundùm præfini- 11
tionem sæculorum, quam fecit in Christo
Iesu Domino nostro: * in quo habemus fi- 12
duciam, & accessum in confidentia per fidem C
eius.* Propter quod peto ne deficiatis in tri- 13
bulationibus meis pro vobis: quæ est gloria
vestra. * Huius rei gratia flecto genua mea 14
ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, * ex 15
quo omnis paternitas in cœlis & in terra no-
minatur, * vt det vobis secundùm diuitias 16
gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum
eius in interiorem hominem, * Christum 17
habitare per fidem in cordibus vestris: in
charitate radicati, & fundati, * vt possitis 18
comprehendere cum omnibus sanctis, quæ
sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, &
profundum *: scire etiam supereminentem 19
scientiæ charitatem Christi, vt impleamini D
in omnem plenitudinem Dei.* Ei autem qui 20
potens est omnia facere superabundanter
quàm petimus, aut intelligimus, secundùm
virtutem, quæ operatur in nobis: * Ipsi glo- 21
ria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes
generationes sæculi sæculorum. Amen.

Caput IV.

Ad vnitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diuersa diuersis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem vsque mundi: monet igitur vt exuto veteri homine nouum induant, vtriusque partes explicans: rursùmque monet vt in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrænè carnis desideria, & nouos induant mores damnatis prioribus.

OBsecro itaque vos ego vinctus in Do- 1
mino, † vt dignè ambuletis vocatione, A — † 1. Cor. 7. d. 17. Philip. 1. d. 27.
qua vocati estis, * cum omni humilitate, & 2
mansuetudine, cum patientia, supportan-
tes inuicem in charitate, * † solliciti serua- 3 — † Rom. 12. b. 10.
re vnitatem Spiritus in vinculo pacis.* Vnum 4
corpus, & vnus Spiritus, sicut vocati estis in
vna spe vocationis vestræ.* Vnus Dominus, 5
vna fides, vnum baptisma. * † Vnus Deus 6 — † Mal. 2. b. 10.
& Pater omnium, qui est super omnes, & B
per omnia, & in omnibus nobis. * † Vni- 7 — † Rom. 12. a. 5. 1. Cor. 12. b. 11. 2. Cor. 10. d. 13.
cuique autem nostrûm data est gratia secun-
dùm mensuram donationis Christi.* Propter 8
quod dicit: † Ascendens in altum captiuam — † Psal. 67. c. 19.
duxit captiuitatem: dedit dona hominibus.
* Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia 9
& descendit primùm in inferiores partes ter-
ræ? * Qui descendit, ipse est & qui ascen- 10
dit super omnes cœlos, vt impleret omnia.
* Et ipse dedit quosdam quidem † Apostolos, 11 — † 1. Cor. 12. d. 28.
quosdam autem Prophetas, alios verò Euan-
gelistas, alios autem pastores, & doctores, * ad 12
consummationem sanctorum in opus mini-
sterij, in ædificationem corporis Christi? * do- 13
nec occurramus omnes in vnitatem fidei, & C
agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in
mensuram ætatis plenitudinis Christi.* vt iam 14
non simus paruuli fluctuantes, & circumfera-
mur omni vento doctrinæ in nequitia ho-
minum, in astutia ad circumuentionem er-
15 roris. * Veritatem autem facientes in chari-
tate, crescamus in illo per omnia, qui est ca-
16 put Christus: * ex quo totum corpus compa-
D ctum, & connexum per omnem iuncturam
subministrationis, secundùm operationem in
mensuram vniuscuiusque membri, augmen-
tum corporis facit in ædificationem sui in
17 charitate. * † Hoc igitur dico, & testificor — † Rom. 1. c. 21.
in Domino, vt iam non ambuletis, sicut &
18 Gentes ambulant in vanitate sensus sui, * te-
E nebris obscuratum habentes intellectum,
alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est
in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,
19 * qui desperantes, semetipsos tradiderunt im-
pudicitiæ, in operationem immunditiæ om-
20 nis, in auaritiam. * Vos autem non ita didi-
21 cistis Christum. * si tamen illum audistis, &
in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu.
22 * † deponere vos secundùm pristinam con- — † Col. 3. b. 8.
uersationem veterem hominem, qui corrum-
23 pitur secundùm desideria erroris. * † Reno- — † Rom. 6. a. 4
24 uamini autem spiritu mentis vestræ, * † & — † Col. 3. b. 12.
induite nouum hominem, qui secundùm
Deum creatus est in iustitia, & sanctitate ve-
25 ritatis. * † Propter quod deponentes men- — † 1. Pet. 2. a. 1
dacium, † loquimini veritatem vnusquisque — † Zach. 8. c. 16.
cum proximo suo: quoniam sumus inuicem
26 membra. * † Irascimini, & nolite peccare: — † Psal. 4. a. 5.
F sol non occidat super iracundiam vestram.
27 * † Nolite locum dare diabolo: * qui furaba- — † Iac. 4. b. 7.
28 tur, iam non furetur: magis autem laboret,
operando manibus suis quod bonum est, vt
29 habeat vnde tribuat necessitatem patienti. *
Omnis sermo malus ex ore vestro non proce-
dat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei,
30 vt det gratiam audientibus. * Et nolite con-
G tristare spiritum sanctum Dei: in quo signati
31 estis in diem redemptionis. * Omnis ama-
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &
blasphemia tollatur à vobis, cum omni mali-
32 tia.* † Estote autem inuicem benigni, miseri- — † Col. 3. c. 13.
cordes, donantes inuicem, sicut & Deus in
Christo donauit vobis.

Caput V.

Hortatur vt Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus, assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia: vxores vult subditas esse viris, viros autem diligere vxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

1 EStote ergo imitatores Dei sicut filij cha-
2 rissimi: * † & ambulate in dilectione, — † Ioan. 13. d. 34. 15. b. 12. 1. Ioan. 4. d. 21.
A sicut & Christus dilexit nos, & tradidit se-
metipsum pro nobis oblationem & hostiam
3 Deo in odorem suauitatis. * † Fornicatio — † Col. 3. a. 5.
autem, & omnis immunditia, aut auaritia,
nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos,
4 * aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scur-
rilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis

gratiarum actio. * Hoc enim ſcitote intel- 5
ligentes, quòd omnis fornicator, aut im- B
mundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſer-
uitus, non habet hæreditatem in regno
† Matth. Chriſti & Dei. * † Nemo vos ſeducat ina- 6
24. a. 4. nibus verbis: propter hæc enim venit ira
Mar. 13. a. 5. Dei in filios diffidentiæ. * Nolite ergo effi- 7
Luc. 21. ci participes eorum. * Eratis enim aliquan- 8
b. 8. 2. Theſſ. 2. do tenebræ; nunc autem lux in Domino. C
a. 3. Vt filij lucis ambulate: * fructus enim lu- 9
cis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & ve-
ritate: * probantes quid ſit beneplacitum 10
Deo: * & nolite communicare operibus in- 11
fructuoſis tenebrarum, magis autem redar-
guite. * Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, 12
turpe eſt & dicere. * Omnia autem, quæ ar- 13
guuntur, à lumine manifeſtantur: omne
enim, quod manifeſtatur, lumen eſt. * Pro- 14
pter quod dicit: Surge qui dormis, & exur- D
ge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. * Vi- 15
dete itaque fratres, quomodo cautè ambu-
† Col. 4. letis: † non quaſi inſipientes, * ſed vt ſa- 16
a. 5. pientes: redimentes tempus, quoniam dies
† Rom. 12. mali ſunt. * † Propterea nolite fieri impru- 17
a. 2. 1. Theſſ. 4. dentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.
a. 3. * Et nolite inebriari vino in quo eſt luxu- 18
ria: ſed implemini Spiritu ſancto, * loquen- 19
tes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, &
canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallen-
tes in cordibus veſtris Domino, * gratias 20
agentes ſemper pro omnibus, in nomine
Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo & Patri. * 21
† Gen. 3. Subiecti inuicem in timore Chriſti. * † Mu- 22
c. 16. lieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino:
Col. 3. c. 18. * † quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut 23
1. Pet. 3. Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: Ipſe, ſaluator E
a. 1. † 1. Cor. 11. corporis eius. * Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt 24
a. 3. Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omni-
† Col. 3. bus. * † Viri diligite vxores veſtras, ſicut 25
c. 19. & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum
tradidit pro ea, * Vt illam ſanctificaret, mun- 26
dans lauacro aquæ in verbo vitæ, * vt exhi- 27
beret ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non ha- F
bentem maculam, aut rugam, aut aliquid
huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immacula-
ta. * Ita & viri debent diligere vxores ſuas vt 28
corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſe-
ipſum diligit. * Nemo enim vmquam car- 29
nem ſuam odio habuit: ſed nutrit, & fouet
eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: * quia 30
membra ſumus corporis eius, de carne eius
† Gen. 2. & de oſſibus eius. * † Propter hoc relinquet 31
d. 24. homo patrem, & matrem ſuam, & adhære- G
Matth. 19. a. 5. bit vxori ſuæ: & † erunt duo in carne vna. * 32
Mar. 10. a. 7. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem
† 1. Cor. 6. dico in Chriſto & in Eccleſia. * Verumtamen 33
d. 16. & vos ſinguli, vnuſquiſque vxorem ſuam
ſicut ſeipſum diligat: vxor autem timeat vi-
rum ſuum.

Capvt VI.

Filij parentibus, ſeruique dominis obediant: rurſumque parentes erga filios, & domini erga ſeruos ſui memores ſint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad reſiſtendum ſpiritualibus inimicis, petens etiam vt pro ſe orent.

1 FIlij obedite parentibus veſtris in Domi-
2 no: hoc enim iuſtum eſt. * † Honora pa- † Exod. 20. c. 12.
A trem tuum, & matrem tuam quod eſt man- Deut. 5.
3 datum primum in promiſſione: * vt benè ſit b. 16.
4 tibi, & ſis longæuus ſuper terram. * Et vos Eccli. 3. b. 9.
patres nolite ad iracundiam prouocare filios Matth. 15. a. 4.
veſtros: ſed educate illos in diſciplina & Mar. 7.
5 correptione Domini. * † Serui obedite do- b. 10.
minis carnalibus cum timore, & tremore, Col. 1. d. 20.
in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: † Col. 3.
6 * non ad oculum ſeruientes, quaſi homini- d. 22. Tit. 2. c. 9.
bus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes 1. Pet. 2.
7 voluntatem Dei ex animo, * cum bona vo- c. 18.
luntate ſeruientes, ſicut Domino, & non ho-
8 minibus: * ſcientes quoniam vnuſquiſque,
B quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet
9 à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber. * Et vos
domini eadem facite illis, remittentes minas:
ſcientes quia & illorum, & veſter Dominus
eſt in cœlis: † & perſonarum acceptio non † Deut. 10.
10 eſt apud eum. * De cetero fratres, confor- d. 7.
tamini in Domino, & in potentia virtutis 2. Par. 19. b. 7.
11 eius. * Induite vos armaturam Dei, vt poſſi- Iob 14. b. 19.
12 tis ſtare aduerſus inſidias diaboli. * quoniam Sap 6 b 8.
non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & Eccli. 35. b. 15.
ſanguinem; ſed aduerſus principes, & po- Act. 10.
teſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum c. 14.
harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cœ- Rom. 2. b. 11.
13 leſtibus. * Propterea accipite armaturam Col. 3.
C Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in d. 25.
14 omnibus perfecti ſtare. * State ergo ſuccin- 1. Pet. 1. c. 17.
cti lumbos veſtros in veritate, & induti lo-
15 ricam iuſtitiæ, * & calceati pedes in præpa-
16 ratione Euangelij pacis: * in omnibus ſu-
mentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia te-
17 la nequiſſimi ignea extinguere: * † & galeam † Iſa. 59. d. 17.
ſalutis aſſumite; & gladium ſpiritus, (quod 1. Theſſ. 5.
18 eſt verbum Dei) * per omnem orationem & b. 8.
D obſecrationem orantes omni tempore in ſpi-
ritu: & in ipſo † vigilantes in omni inſtan- † Col. 4.
tia, & obſecratione pro omnibus ſanctis; a. 2.
19 * † & pro me, vt detur mihi ſermo in aper- † Col. 4.
tione oris mei cum fiducia, notum facere a. 3. 2. Theſſ. 3.
20 myſterium Euangelij: * pro quo legatione a. 1.
fungor in catena, ita vt in ipſo audeam, pro-
21 vt oportet me, loqui. * Vt autem & vos ſcia-
tis quæ circa me ſunt, quid agam: omnia
vobis nota faciet Tychicus, chariſſimus fra-
22 ter, & fidelis miniſter in Domino: * quem
miſi ad vos in hoc ipſum, vt cognoſcatis
quæ circa nos ſunt, & conſoletur corda ve-
23 ſtra. * Pax fratribus, & charitas cum fide,
24 à Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto. *
Gratia cum omnibus, qui diligunt Domi-
num noſtrum Ieſum Chriſtum in corruptio-
ne. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

CAPVT PRIMVM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressuræ suæ in maiorem Euangelij fructum cesserint: quam vtilitatem si non spectaret, omnino dissolui cuperet, & esse cum Christo: eósque adhortatur vt dignè ad Christi Euangelium conuersentur, dicens quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

PAVLVS & Timotheus, serui Iesu 1
Christi, omnibus sanctis in Chri- A
sto Iesu, qui sunt Philippis, cum
episcopis, & diaconibus. * Gratia 2
vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino
Iesu Christo.* Gratias ago Deo meo in omni 3
memoria vestri, * semper in cunctis orationi- 4
bus meis pro omnibus vobis, cum gaudio de-
precationem faciens, * super communica- 5
tione vestra in Euangelio Christi à prima die
vsque nunc. * confidens hoc ipsum, quia qui 6
cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque
in diem Christi Iesu. * sicut est mihi iustum 7
hoc sentire pro omnibus vobis: eò quòd ha- B
beam vos in corde, & in vinculis meis, & in
defensione, & confirmatione Euangelij, so-
cios gaudij mei omnes vos esse. * Testis 8
enim mihi est Deus, quomodo cupiam om-
nes vos in visceribus Iesu Christi. * Et hoc 9
oro vt charitas vestra magis ac magis abun-
det in scientia, & in omni sensu: * vt probe- 10
tis potiora, vt sitis sinceri, & sine offensa in
diem Christi, * repleti fructu iustitiæ per Ie 11
sum Christum, in gloriam & laudem Dei.
* Scire autem vos volo fratres, quia quæ cir- 12
ca me sunt, magis, ad profectum venerunt
Euangelij: * ita vt vincula mea manifesta fie- 13
rent in Christo in omni prætorio, & in ce-
teris omnibus; * & plures è fratribus in Do- 14
mino confidentes vinculis meis, abundan-
tiùs auderent sine timore verbum Dei loqui.
* Quidam quidem & propter inuidiam & 15
contentionem, quidam autem & propter bo- C
nam voluntatem Christum prædicant. * qui- 16
dam ex charitate, scientes quoniam in de-
fensionem Euangelij positus sum. * Quidam 17
autem ex contentione Christum annuntiant
non sincerè, existimantes pressuram se susci-
tare vinculis meis. * Quid enim? Dum om- 18
ni modo, siue per occasionem, siue per ve-
ritatem, Christus annuntietur; & in hoc
gaudeo, sed & gaudebo. * Scio enim quia 19
hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram
orationem, & subministrationem Spiritus
Iesu Christi. * secundùm expectationem & 20
spem meam, quia in nullo confundar: sed
in omni fiducia sicut semper, & nunc ma-
gnificabitur Christus in corpore meo, siue
per vitam, siue per mortem. * Mihi enim 21
22 viuere Christus est, & mori lucrum. * Quod
D si viuere in carne, hic mihi fructus operis est,
23 & quid eligam ignoro. * Coarctor autem è
duobus: desiderium habens dissolui, & esse
24 cum Chisto, multò magis meliùs: * perma-
nere autem in carne, necessarium propter
25 vos. * Et hoc confidens scio quia manebo, &
permanebo omnibus vobis, ad profectum ve-
26 strum, & gaudium fidei: * vt gratulatio ve-
stra abundet in Christo Iesu in me, per
27 meum aduentum iterùm ad vos. * † Tantùm † Eph. 4. a. 1.
dignè Euangelio Christi conuersamini: vt Col. 1.
siue cùm venero, & videro vos, siue absens b. 10.
audiam de vobis, quia statis in vno spiritu 1. Thess. 2. c. 12.
28 vnanimes, collaborantes fidei Euangelij: *
& in nullo terreamini ab aduersariis: quæ il-
lis est causa perditionis, vobis autem salutis,
29 & hoc à Deo: * quia vobis donatum est pro
Christo, non solum vt in eum credatis, sed
30 vt etiam pro illo patiamini: * idem certamen
habentes, quale & vidistis in me, & nunc au-
distis de me.

CAPVT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè viuant, tum sibi quòd tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Euangelij prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine conualuit.

1 SI qua ergo consolatio in Christo, si
A quod solatium charitatis, si qua societas
2 spiritus, si qua viscera miserationis: * imple-
te gaudium meum, vt idem sapiatis, eamdem
charitatem habentes, vnanimes, idipsum sen-
3 tientes, * nihil per contentionem, neque per
inanem gloriam: sed in humilitate superio-
4 res sibi inuicem arbitrantes, * non quæ sua
sunt singuli considerantes, sed ea quæ alio-
5 rum. * Hoc enim sentite in vobis, quod &
6 in Christo Iesu: * qui cum in forma Dei es-
set, non rapinam arbitratus est esse se æqua-
7 lem Deo: * sed semetipsum exinaniuit for-
mam serui accipiens, in similitudinem ho-
minum factus, & habitu inuentus vt homo.
8 * † Humiliauit semetipsum factus obediens † Hebr. 2. c. 9
9 vsque ad mortem, mortem autem crucis. *
B Propter quod & Deus exaltauit illum, & do-
nauit illi nomen, quod est super omne no-
10 men: * † vt in nomine Iesu omne genu flecta- † Isai 45. d. 24.
tur cœlestium, terrestrium & infernorum; * Rom. 14.
11 & omnis lingua confiteatur, quia Dominus c. 11.
12 Iesus Christus in gloria est Dei Patris. * Itaque
charissimi mei, (sicut semper obedistis) non
vt in præsentia mei tantum, sed multò ma-
gis nunc in absentia mea, cum metu & tre-
13 more vestram salutem operamini. * Deus est
enim, qui operatur in vobis & velle, & per-
14 ficere, pro bona voluntate. * † Omnia au- † 1. Pet 4. b. 9.

tem facite sine murmurationibus, & hæsita-
tionibus: * vt sitis sine querela, & simplices 15
filij Dei, sine reprehensione, in medio na-
tionis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis
sicut luminaria in mundo, * verbum vitæ 16
continentes ad gloriam meam in die Christi, C
quia non in vacuum cucurri, neque in va-
cuum laboraui. * Sed & si immolor supra sa- 17
crificium, & obsequium fidei vestræ, gau-
deo, & congratulor omnibus vobis. * Id- 18
ipsum autem & vos gaudete, & congratula-
mini mihi. * Spero autem in Domino Iesu, 19
† Act. 16. a. 1. * † Timotheum me citò mittere ad vos: vt &
ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos
sunt. * Neminem enim habeo tam vnani- 20
mem, qui sincera affectione pro vobis solli-
† 1. Cor. 13. b. 5. citus sit. * † Omnes enim quæ sua sunt quæ- 21
runt, non quæ sunt Iesu Christi. * Experi- 22
mentum autem eius cognoscite, quia sicut
patri filius, mecum seruiuit in Euangelio. * 23
Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox
vt videro quæ circa me sunt. * Confido au- 24
tem in Domino, quoniam & ipse veniam ad
vos citò. * Necessarium autem existimaui 25
Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & D
commilitonem meum, vestrum autem apo-
stolum, & ministrum necessitatis meæ, mit-
tere ad vos: * quoniam quidem omnes vos 26
desiderabat: & mœstus erat, propterea quòd
audieratis illum infirmatum. * Nam & infir- 27
matus est vsque ad mortem: sed Deus misertus
est eius; non solùm autem eius, verum etiam
& mei, ne tristitiam super tristitiam habe-
rem. * Festinantiùs ergo misi illum, vt viso 28
eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.
* Excipite itaque illum cum omni gaudio in 29
Domino, & eiusmodi cum honore habeto-
te. * quoniam propter opus Christi vsque ad 30
mortem accessit, tradens animam suam, vt
impleret, id quod ex vobis deerat erga
meum obsequium.

CAPVT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conueniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens vt tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur vt ipsum, & non dyscolos, crucis Christi, inimicos, imitentur.

DE cetero fratres mei gaudete in Do- 1
mino. Eadem vobis scribere, mihi qui- A
dem non pigrum, vobis autem necessarium.
* Videte canes, videte malos operarios, 2
videte concisionem. * Nos enim sumus cir- 3
cumcisio, qui spiritu seruimus Deo, & glo-
riamur in Christo Iesu, & non in carne fidu-
ciam habentes: * quamquam ego habeam 4
confidentiam & in carne. Si quis alius vide-
tur confidere in carne, ego magis, * circum- 5
cisus octauo die, ex genere Israël, de tribu
† Act. 23. b. 6. Beniamin, Hebræus ex Hebræis, † secun-
dùm legem Pharisæus, * secundùm æmulatio- 6
nem persequens Ecclesiam Dei, secundùm
iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine
7 querela. * Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc
B arbitratus sum propter Christum detrimenta.
8 * Verumtamen existimo omnia detrimen-
tum esse, propter eminentem scientiam Iesu
Christi Domini mei: propter quem omnia
detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt
9 Christum lucrifaciam, & * inueniar in illo,
non habens meam iustitiam, quæ ex lege
est, sed illam, quæ ex fide est Christi Iesu:
10 quæ ex Deo est iustitia in fide, * ad cognos-
C cendum illum, & virtutem resurrectionis eius,
& societatem passionum illius: configura-
11 tus morti eius: * si quo modo occurram ad
12 resurrectionem, quæ est ex mortuis. * non
quòd iam acceperim, aut iam perfectus sim:
sequor autem, si quomodo comprehendam
in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.
13 * Fratres, ego me non arbitror comprehen-
disse. Vnum autem, quæ quidem retrò sunt
obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora ex-
14 tendens me ipsum, * ad destinatum perse-
quor, ad brauium supernæ vocationis Dei
15 in Christo Iesu. * Quicumque ergo perfecti
sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapi-
16 tis, & hoc vobis Deus reuelabit. * Verumta-
D men ad quod peruenimus, vt idem sapiamus,
17 & in eadem permaneamus regula. * Imitato-
res mei estote fratres, & obseruate eos qui
ita ambulant, sicut habetis formam nostram.
18 * † Multi enim ambulant, quos sæpè dice- † Rom. 16. c. 17.
bam vobis (nunc autem & flens) dico inimi-
19 cos crucis Christi: * quorum finis interitus:
quorum Deus venter est: & gloria in con-
20 fusione ipsorum, qui terrena sapiunt. * No-
stra autem conuersatio in cœlis est: vnde
etiam Saluatorem expectamus Dominum no-
21 strum Iesum Christum, * qui reformabit
corpus humilitatis nostræ, configuratum cor-
pori claritatis suæ, secundùm operationem,
qua etiam possit subiicere sibi omnia.

CAPVT IV.

Ad perseuerantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, vtque mordicus teneant quæcumque Dei sunt, laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 ITaque fratres mei charissimi, & desidera-
A tissimi, gaudium meum & corona mea: sic
2 state in Domino, charissimi. * Euodiam ro-
go, & Syntychen deprecor, idipsum sape-
3 re in Domino. * Etiam rogo & te germane
compar, adiuua illas, quæ mecum labora-
uerunt in Euangelio cum Clemente, & cæte-
ris adiutoribus meis, quorum nomina sunt
4 in libro vitæ. * Gaudete in Domino semper:
5 iterùm dico gaudete. * Modestia vestra no-
ta sit omnibus hominibus: Dominus pro-
6 pè est. * Nihil solliciti sitis: sed in omni ora-
B tione, & obsecratione, cum gratiarum actio-
ne, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

* Et

* Et pax Dei , quæ exuperat omnem ſen- 7
ſum , cuſtodiat corda veſtra , & intelligentias
veſtras in Chriſto Ieſu. * De cetero fratres, 8
quæcumque ſunt vera , quæcumque pudica,
quæcumque iuſta , quæcumque ſancta , quæ-
cumque amabilia , quæcumque bonæ famæ,
ſi qua virtus , ſi qua laus diſciplinæ , hæc co-
gitate. * Quæ & didiciſtis , & accepiſtis , & 9
audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite : & Deus C
pacis erit vobiſcum. * Gauiſus ſum autem 10
in Domino vehementer , quoniam tandem
aliquando refloruiſtis pro me ſentire : ſicut
& ſentiebatis : occupati autem eratis. * Non 11
quaſi propter penuriam dico : ego enim di-
dici , in quibus ſum, ſufficiens eſſe. * Scio 12
& humiliari , ſcio & abundare ; (vbique &
in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari , & eſu-
rire ; & abundare , & penuriam pati. * om- 13
nia poſſum in eo , qui me confortat. * Ve- 14
rumtamen benè feciſtis, communicantes tri-
bulationi meæ. * Scitis autem & vos Phi- 15
lippenſes , quod in principio Euangelij , D
quando profectus ſum à Macedonia , nulla
mihi Eccleſia communicauit in ratione dati
& accepti , niſi vos ſoli : * quia & Theſſalo- 16
nicam ſemel & bis in vſum qui miſiſtis.
* Non quia quæro datum , ſed requiro fru- 17
ctum abundantem in ratione veſtra. * Ha- 18
beo autem omnia , & abundo : repletus ſum,
acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis , odo-
† Rom. 12. a.1. rem ſuauitatis , † hoſtiam acceptam, placen-
tem Deo. * Deus autem meus impleat om- 19
ne deſiderium veſtrum , ſecundùm diuitias
ſuas , in gloria in Chriſto Ieſu. * Deo autem 20
& Patri noſtro gloria in ſæcula ſæculo-
rum : Amen. * Salutate omnem ſanctum 21
in Chriſto Ieſu. * Salutant vos, qui mecum 22
ſunt fratres. Salutant vos omnes ſancti , ma-
ximè autem qui de Cæſaris domo ſunt.
* Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti , cum 23
ſpiritu veſtro. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

CAPVT PRIMVM.

Audita fide , charitate ac ſpe Coloſſenſium , orat pro ipſis Apoſtolus , quo in ſcientia Dei boniſque operibus perficiantur : Chriſtum Dei imaginem dicit , per quem omnia creata ſunt , & qui caput eſt Eccleſiæ , quo omnia pacificata ſunt : hortatur ergo vt immobiles in fide permaneant : ſeque dicit effectum Chriſti miniſtrum , ad prædicandum myſterium à ſæculis abſconditum , & nunc manifeſtatum.

AVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti 1
per voluntatem Dei, & Timotheus A
frater : * eis, qui ſunt Coloſſis , ſan- 2
ctis , & fidelibus fratribus in Chriſto Ieſu.
* Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro , & 3
Domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus Deo,
& Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti , ſemper
4 pro vobis orantes : * audientes fidem ve-
ſtram in Chriſto Ieſu , & dilectionem quam
5 habetis in ſanctos omnes , * propter ſpem,
quæ repoſita eſt vobis in cœlis : quam audi-
6 ſtis in verbo veritatis Euangelij : * quod
peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo
eſt , & fructificat , & creſcit , ſicut in vobis,
ex ea die , qua audiſtis , & cognouiſtis gra-
7 tiam Dei in veritate , * ſicut didiciſtis ab
Epaphra chariſſimo conſeruo noſtro , qui eſt
8 fidelis pro vobis miniſter Chriſti Ieſu , * qui
B etiam manifeſtauit nobis dilectionem ve-
9 ſtram in ſpiritu. * Ideò & nos ex qua die
audiuimus , non ceſſamus pro vobis orantes,
& poſtulantes vt impleamini agnitione vo-
luntatis eius , in omni ſapientia & intellectu
10 ſpiritali : * vt ambuletis dignè Deo per
omnia placentes : in omni opere bono fru-
ctificantes , & creſcentes in ſcientia Dei :
11 * in omni virtute confortati ſecundùm po-
tentiam claritatis eius , in omni patientia &
12 longanimitate cum gaudio , * gratias agen-
tes Deo Patri , qui dignos nos fecit in par-
13 tem ſortis ſanctorum in lumine : * qui eri-
puit nos de poteſtate tenebrarum , & tran-
14 ſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ ; * in
quo habemus redemptionem per ſanguinem
15 eius , remiſſionem peccatorum : * qui eſt
imago Dei inuiſibilis , primogenitus omnis
16 creaturæ : * † quoniam in ipſo condita ſunt † Ioan. 1. a.3.
C vniuerſa in cœlis , & in terra , viſibilia , & in-
uiſibilia , ſiue throni , ſiue dominationes , ſiue
principatus , ſiue poteſtates : omnia per ip-
17 ſum & in ipſo creata ſunt : * & ipſe eſt ante
18 omnes , & omnia in ipſo conſtant. * Et ip-
ſe eſt caput corporis Eccleſiæ , † qui eſt † 1.Cor.15. c.20. Apoc. 1. b.5.
principium , primogenitus ex mortuis : vt ſit
19 in omnibus ipſe primatum tenens. * quia in
ipſo complacuit , omnem plenitudinem in-
20 habitare : * & per eum reconciliare omnia
in ipſum , pacificans per ſanguinem crucis
eius , ſiue quæ in terris , ſiue quæ in cœlis
21 ſunt. * Et vos cum eſſetis aliquando aliena-
22 ti , & inimici ſenſu in operibus malis : * nunc
autem reconciliauit in corpore carnis eius
per mortem , exhibere vos ſanctos , & im-
maculatos , & irreprehenſibiles coram ipſo:
23 * ſi tamen permanetis in fide fundati , & ſta-
biles : & immobiles à ſpe Euangelij , quod
audiſtis , quod prædicatum eſt in vniuerſa
D creatura , quæ ſub cœlo eſt , cuius factus ſum
24 ego Paulus miniſter. * Qui nunc gaudeo in
paſſionibus pro vobis , & adimpleo ea quæ
deſunt paſſionum Chriſti , in carne mea,
25 pro corpore eius, quod eſt Eccleſia : * cuius
factus ſum ego miniſter ſecundùm diſpen-
ſationem Dei , quæ data eſt mihi in vos , vt
26 impleam verbum Dei : * myſterium , quod
abſconditum fuit à ſæculis , & generationi-
bus , nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis
27 eius , * quibus voluit Deus notas facere di-
uitias gloriæ ſacramenti huius in Gentibus,
quod

quod est Christus, in vobis spes gloriæ,
* quem nos annuntiamus, corripientes om- 28
nem hominem, & docentes omnem homi-
nem, in omni sapientia, vt exhibeamus om-
nem hominem perfectum in Christo Ie-
su. * in quo & laboro, certando secun- 29
dùm operationem eius, quam operatur in
me, in virtute.

CAPVT II.

Hortatur vt caueant ne vllis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab aduerso ipsis chirographo liberati, vt nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

VOlo enim vos scire qualem sollicitudi- 1
nem habeam pro vobis, & pro iis qui A
sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt
faciem meam in carne: * vt consolentur cor- 2
da ipsorum, instructi in charitate, & in om-
nes diuitias plenitudinis intellectus, in agni-
tionem mysterij Dei Patris & Christi Iesu:
* in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & 3
scientiæ absconditi. * Hoc autem dico, vt 4
nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.
† 1. Cor. 5. a. 3. * † Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu 5
vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem
vestrum, & firmamentum eius, quæ in Chri-
sto est, fidei vestræ. * Sicut ergo accepistis 6
Iesum Christum Dominum, in ipso ambula-
te, * radicati, & superædificati in ipso, & 7
confirmati fide, sicut & didicistis, abundan- B
tes in illo in gratiarum actione. * Videte ne 8
quis vos decipiat per philosophiam, & ina-
nem fallaciam, secundùm traditionem ho-
minum, secundùm elementa mundi, & non
secundùm Christum: * quia in ipso inha- 9
bitat omnis plenitudo diuinitatis corporali-
ter: * & estis in illo repleti, qui est caput 10
omnis principatus, & potestatis: * in quo 11
& circumcisi estis circumcisione non manu C
facta in expoliatione corporis carnis, sed in
circumcisione Christi: * consepulti ei in 12
baptismo, in quo & resurrexistis per fidem
operationis Dei, qui suscitauit illum à mor-
† Eph. 2. a. 1. tuis. * † Et vos, cùm mortui essetis in deli- 13
ctis, & præputio carnis vestræ, conuiuifica-
uit cum illo, donans vobis omnia delicta:
* delens quod aduersus nos erat chirogra- 14
phum decreti, quod erat contrarium nobis,
& ipsum tulit de medio, affigens illud cru-
ci: * & expolians principatus, & potestates, 15
traduxit confidenter, palàm triumphans
illos in semetipso. * Nemo ergo vos iudi- 16
cet in cibo, aut in potu, aut in parte diei
festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum: * quæ 17
sunt vmbra futurorum: corpus autem Chri-
† Mat. 24. a. 4. sti. * † Nemo vos seducat, volens in hu- 18
militate, & religione angelorum, quæ non D
vidit ambulans, frustrà inflatus sensu carnis
suæ, * & non tenens caput, ex quo totum 19
corpus, per nexus & coniunctiones submi-
nistratum & constructum, crescit in augmen-
20 tum Dei. * Si ergo mortui estis cum Chri-
sto ab elementis huius mundi: quid adhuc
tamquam viuentes in mundo decernitis?
21 * Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neque
22 contrectaueritis: * quæ sunt omnia in in-
teritum ipso vsu, secundùm præcepta &
23 doctrinas hominum: * quæ sunt rationem
quidem habentia sapientiæ in superstitione,
& humilitate, & non ad parcendum corpori,
non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPVT III.

In moribus eos informat, vt exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, nouum induant in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant vxores & mariti, filij & patres, serui ac domini.

1 IGitur, si consurrexistis cum Christo, quæ
2 sursum sunt quærite, vbi Christus est in
A dextera Dei sedens: * quæ sursum sunt
3 sapite, non quæ super terram. * Mortui
enim estis, & vita vestra est abscondita
4 cum Christo in Deo. * Cum Christus ap-
paruerit, vita vestra; tunc & vos appare-
5 bitis cum ipso in gloria. * Mortificate ergo
membra vestra, quæ sunt super terram; † for- † Eph. 5. a. 3.
nicationem, immunditiam, libidinem, con-
cupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est
6 simulacrorum seruitus: * propter quæ venit
7 ira Dei super filios incredulitatis: * in qui-
bus & vos ambulastis aliquando, cùm viue-
8 retis in illis. * † Nunc autem deponite & † Rom. 6. a. 4.
B vos omnia; iram, indignationem, malitiam, Eph. 4. e. 22.
blasphemiam, turpem sermonem de ore ve-
9 stro. * Nolite mentiri inuicem, expolian- Heb. 12. a. 1.
tes vos veterem hominem cum actibus suis, 1. Pet. 2. a. 1. 4. a. 2.
10 * & induentes nouum, eum qui renouatur
in agnitionem, secundùm † imaginem eius † Gen. 1. e. 26.
11 qui creauit illum. * vbi non est Gentilis, &
Iudæus, circumcisio, & præputium, Barba-
rus, & Scytha, seruus, & liber: sed omnia,
12 & in omnibus Christus. * Induite vos ergo
sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera mi-
sericordiæ, benignitatem, humilitatem, mo-
13 destiam, patientiam: * supportantes inui-
C cem, & donantes vobismetipsis, si quis ad-
uersus aliquem habet querelam: sicut &
14 Dominus donauit vobis, ita & vos. * Super
omnia autem hæc, charitatem habete, quod
15 est vinculum perfectionis: * & pax Christi
exultet in cordibus vestris, in qua & vo-
cati estis in vno corpore: & grati estote.
16 * Verbum Christi habitet in vobis abun-
danter, in omni sapientia, docentes, &
commonentes vosmetipsos, psalmis, hym-
nis, & canticis spiritualibus, in gratia can-
17 tantes in cordibus vestris Deo. * † Omne † 1. Cor. 10. g. 31.
quodcumque facitis in verbo aut in opere, † Eph. 5. d. 22.
omnia in nomine Domini Iesu Christi, gra-
18 tias agentes Deo & Patri per ipsum. * † Mu- 1. Pet. 3. a. 1.
lieres

lieres subditæ estote viris, sicut oportet, in
Domino. * Viri diligite vxores vestras, & 19
† Eph.6. a.1. nolite amari esse ad illas. * † Filij obedite 20
parentibus per omnia: hoc enim placitum
† Eph.6. a.4. est in Domino. * † Patres, nolite ad indig- 21
nationem prouocare filios vestros, vt non pu- D
† Tit.2. c.9. 1.Pet.2. c.18. sillo animo fiant. * † Serui obedite per omnia 22
dominis carnalibus, non ad oculum seruien-
tes, quasi hominibus placentes, sed in sim-
plicitate cordis, timentes Deum. * Quod- 23
cumque facitis, ex animo operamini, sicut
Domino, & non hominibus: * scientes quòd 24
à Domino accipietis retributionem heredita-
† Rom 2. a.6. tis. Domino Christo seruite. * † qui enim in- 25
iuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit, &
non est personarum acceptio apud Deum.

CAPVT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conuersari: mittitque qui manifestent eis qua apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens vt & hæc & similiter Laodicensium epistola apud vtramque legatur Ecclesiam.

DOmini, quod iustum est & æquum, ser- 1
uis præstare: scientes quod & vos Do- A
† Luc.18. a.1. 1.Thes.5. c.17. minum habetis in cœlo. * † Orationi in- 2
stante, vigilantes in ea in gratiarum actione:
† Eph.6. d.19. 2.Thes.3. a.1. * † orantes simul & pro nobis, vt Deus ape- 3
riat nobis ostium sermonis ad loquendum
mysterium Christi (propter quod etiam vin-
Col.4. a.1. ctus sum) * vt manifestem illud ita vt opor- 4
† Eph.5. d.15. tet me loqui. * † In sapientia ambulate ad 5
eos qui foris sunt; tempus redimentes. * Ser- 6
mo vester semper in gratia sale sit conditus, B
vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique
respondere. * Quæ circa me sunt, omnia 7
vobis nota faciet Tichicus, charissimus fra-
ter, & fidelis minister, & conseruus in Do-
mino: * quem misi ad vos ad hoc ipsum, vt 8
cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur
corda vestra, * cum Onesimo charissimo, & 9
fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ
hic aguntur, nota facient vobis. * Salutat 10
vos Aristarchus concaptiuus meus, & Mar- C
cus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis
mandata: si venerit ad vos excipite illum:
* & Iesus qui dicitur Iustus: qui sunt ex 11
circumcisione: hi soli sunt adiutores mei
in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.
* Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est: 12
seruus Christi Iesu, semper sollicitus pro vo-
bis in orationibus, vt stetis perfecti, & pleni
in omni voluntate Dei. * Testimonium 13
enim illi perhibeo, quod habet multum la- D
borem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodi-
† 2.Tim.4. c.11. ciæ, & qui Hierapoli. * Salutat vos † Lucas 14
medicus charissimus: & Demas. * Salutate 15
fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, &
quæ in domo eius est, Ecclesiam. * Et cùm 16
lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite vt &
in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam,
quæ Laodicensium est, vos legatis. * Et dicite 17
Archippo: Vide ministerium, quod accepisti
18 in Domino, vt illud impleas. * Salutatio, mea
manu Pauli. Memores estote vinculorum
meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis quòd susceptam semel fidem seruauerint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

1 PAVLVS, & Siluanus, & Timotheus,
A Ecclesiæ Thessalonicensium, in
Deo Patre, & Domino Iesu Chri-
2 sto. * Gratia vobis, & pax. Gratias agimus
Deo semper pro omnibus vobis, memoriam
B vestri facientes in orationibus nostris sine
3 intermissione, * memores operis fidei vestræ,
& laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei
Domini nostri Iesu Christi, ante Deum &
4 patrem nostrum: * scientes fratres, dilecti à
5 Deo, electionem vestram: * quia Euange-
C lium nostrum non fuit ad vos in sermone
tantum, sed & in virtute, & in Spiritu san-
cto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales
6 fuerimus in vobis propter vos. * Et vos imi-
tatores nostri facti estis, & Domini, exci-
pientes verbum in tribulatione multa, cum
7 gaudio Spiritus sancti: * ita vt facti sitis for-
ma omnibus credentibus in Macedonia, &
8 in Achaïa. * A vobis enim diffamatus est ser-
mo Domini, non solum in Macedonia, & in
D Achaïa, sed & in omni loco fides vestra, quæ
est ad Deum, profecta est, ita vt non sit no-
9 bis necesse quidquam loqui. * Ipsi enim de
nobis annuntiant qualem introitum habue-
rimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad
Deum à simulacris, seruire Deo viuo, & ve-
10 ro, * & expectare Filium eius de cœlis (quem
suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos
ab ira ventura.

CAPVT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Euangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulò seruauerint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesia Iudææ à Iudæis, qui vnà cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum no-
2 strum ad vos, quia non inanis fuit: * sed
A ante passi, & † contumeliis affecti (sicut sci- † Act.16. d.19.
tis) in Philippis, fiduciam habuimus in
Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei
3 in multa sollicitudine. * Exhortatio enim
nostra non de errore, neque de immundiria,
neque

neque in dolo, * sed sicut probati sumus à 4
Deo vt crederetur nobis Euangelium: ita
loquimur, non quasi hominibus placentes,
sed Deo, qui probat corda nostra. * Neque 5
enim aliquando fuimus in sermone adulatio-
nis, sicut scitis: neque in occasione auari-
tiæ: Deus testis est: * nec quærentes ab 6
hominibus gloriam, neque à vobis, neque
ab aliis. * Cùm possemus vobis oneri esse vt 7
Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in B
medio vestrûm tamquam si nutrix foueat
filios suos. * Ita desiderantes vos, cupidè vo- 8
lebamus tradere vobis non solùm Euange-
lium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam
charissimi nobis facti estis. * Memores enim 9
estis fratres laboris nostri, & fatigationis:
† Act. 20. f 14. † nocte ac die operantes, ne quem vestrûm
1 Cor. 4. grauaremus, prædicauimus in vobis Euan-
c. 12. gelium Dei. * Vos testes estis, & Deus, 10
† 2. Thes. 3. b 8. quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, C
qui credidistis, fuimus: * sicut scitis, quali- 11
ter vnumquemque vestrûm (sicut pater filios
suos) * deprecantes vos & consolantes, testi- 12
ficati sumus, vt ambularetis dignè Deo, qui
vocauit vos in suum regnum & gloriam.
* Ideò & nos gratias agimus Deo sine inter- 13
missione: quoniam cùm accepissetis à nobis
verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt
verbum hominum, sed (sicut est verè) ver-
bum Dei, qui operatur in vobis, qui credi-
distis. * vos enim imitatores facti estis fratres 14
Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in
Christo Iesu; quia eadem passi estis & vos à
contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis:
* qui & Dominum occiderunt Iesum, & 15
Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo D
non placent, & omnibus hominibus aduer-
santur; * prohibentes nos Gentibus loqui 16
vt saluæ fiant, vt impleant peccata sua sem-
per: peruenit enim ira Dei super illos vs-
que in finem. * Nos autem fratres desolati 17
à vobis ad tempus horæ, aspectu, non cor-
de, abundantiùs festinauimus faciem ve-
stram videre cum multo desiderio: * quo- 18
niam voluimus venire ad vos: ego quidem
Paulus, & semel, & iterum, sed impediuit
nos satanas. * Quæ est enim nostra spes 19
aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos
ante Dominum nostrum Iesum Christum
estis in aduentu eius? * vos enim estis gloria 20
nostra & gaudium.

CAPVT III.

*Metuens ne propter suas afflictiones à fide mo-
uerentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos robora-
ret: illo autem reuerso gratias Deo agit, quòd in fide
ac dilectione firmi permanserint: ostendens quan-
tum cupiat illos inuisere, vt suppleat quod deest
fidei ipsorum.*

PRopter quod non sustinentes ampliùs, 1
placuit nobis remanere Athenis, solis: A
† Act. 16. a. 1. *† & misimus Timotheum fratrem nostrum, 2
& ministrum Dei in Euangelio Christi, ad
confirmandos vos, & exhortandos pro fide
3 vestra:* vt nemo moueatur in tribulationibus
istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi su-
4 mus. * Nam & cùm apud vos essemus, præ-
B dicebamus vobis passuros nos tribulationes,
5 sicut & factum est, & scitis. * Propterea &
ego ampliùs non sustinens, misi ad cognos-
cendam fidem vestram: ne fortè tentauerit
vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.
6 * Nunc autem veniente Timotheo ad nos à
vobis, & annuntiante nobis fidem & chari-
tatem vestram, & quia memoriam nostri ha-
betis bonam semper, desiderantes nos videre,
7 sicut & nos quoque vos: * ideò consolati su-
C mus fratres in vobis, in omni necessitate &
8 tribulatione nostra, per fidem vestram, * quo-
niam nunc viuimus, si vos statis in Domino.
9 * Quam enim gratiarum actionem possumus
Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio,
quo gaudemus propter vos ante Deum no-
10 strum, * nocte ac die abundantius orantes, vt
videamus faciem vestram, & compleamus ea
11 quæ desunt fidei vestræ? * Ipse autem Deus
D & Pater noster, & Dominus noster Iesus
12 Christus, dirigat viam nostram ad vos. * Vos
autem Dominus multiplicet, & abundare fa-
ciat charitatem vestram in inuicem, & in
13 omnes, quemadmodum & nos in vobis: * ad
confirmanda corda vestra sine querela in san-
ctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in
aduentu Domini nostri Iesu Christi cum om-
nibus sanctis eius. Amen.

CAPVT IV.

*Hortatur vt tradita sibi præcepta obseruent, ab-
stinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, ma-
nibusque operantes, quò nullius quidquam deside-
rare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis,
ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui
moriuntur.*

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos &
A obsecramus in Domino Iesu, vt quem-
admodum accepistis à nobis, quomodo
oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic
2 & ambuletis, vt abundetis magis. * Scitis
enim quæ præcepta dederim vobis per Do-
3 minum Iesum. * † Hæc est enim voluntas † Rom. 12. a. 2.
Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos Eph. 5.
4 à fornicatione, * vt sciat vnusquisque ve- d. 17.
strûm vas suum possidere in sanctificatione
5 & honore; * non in passione desiderij, si-
6 cut & Gentes quæ ignorant Deum: * &
B ne quis supergrediatur, neque circumue-
niat in negotio fratrem suum: quoniam
vindex est Dominus de his omnibus, sicut
7 prædiximus vobis, & testificati sumus. * non
enim vocauit nos Deus in immunditiam,
8 sed in sanctificationem. * Itaque qui hæc
spernit, non hominem spernit, sed Deum:
qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in † Ioan. 13.
9 nobis. * De charitate autem fraternitatis d 34. 15. b. 12. c. 17.
non necesse habemus scribere vobis: † ipsi 1. Ioan. 2.
enim vos à Deo didicistis vt diligatis inuicem. b 10. 4. c. 12.
* Etenim

* Etenim illud facitis in omnes fratres in 10
vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos
fratres vt abundetis magis, * & operam de- 11
tis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium aga- C
tis, & operemini manibus vestris; sicut præ-
cepimus vobis: & vt honestè ambuletis ad
eos qui foris sunt: & nullius aliquid deside-
retis. * Nolumus autem vos ignorare fratres 12
de dormientibus, vt non contristemini, si-
cut & ceteri qui spem non habent. * Si enim 13
credimus quod Iesus mortuus est, & resur-
rexit: ita & Deus eos qui dormierunt per
Iesum, adducet cum eo. * Hoc enim vobis 14
† 1 Cor 15. c. 23. dicimus in verbo Domini, † quia nos, qui
viuimus, qui residui sumus in aduentum Do-
mini, non præueniemus eos, qui dormierunt.
* Quoniam ipse Dominus in iussu, & in vo- 15
ce Archangeli, & in tuba Dei descendet de D
cœlo: & mortui qui in Christo sunt, resur-
gent primi. * Deinde nos, qui viuimus, qui 16
relinquimur, simul rapiemur cum illis in nu-
bibus obuiam Christo in aëra, & sic semper
cum Domino erimus. * Itaque consolamini 17
inuicem in verbis istis.

CAPVT V.

Diem iudicij dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga inuicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, vtque pro se orent precatur.

DE temporibus autem, & momentis, 1
fratres non indigetis vt scribamus vo- A
† 2. Pet. 3. c. 10. Apoc. 3. a. 3. 16. c. 15. bis. * † Ipsi enim diligenter scitis, quia dies 2
Domini, sicut fur in nocte, ita veniet * cùm 3
enim dixerint pax, & securitas; tunc repen-
tinus eis superueniet interitus, sicut dolor in
vtero habenti, & non effugient. * Vos au- 4
tem fratres non estis in tenebris, vt vos dies
illa tamquam fur comprehendat: * omnes 5
enim vos filij lucis estis, & filij diei: non su-
mus noctis, neque tenebrarum. * Igitur non 6
dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, &
sobrij simus. * Qui enim dormiunt, nocte 7
dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij
sunt. * Nos autem, qui diei sumus, sobrij 8
† Is. 59. c. 17. Eph. 6. c. 14. 17. simus, † induti loricam fidei & charitatis, B
& galeam spem salutis: * quoniam non 9
posuit nos Deus in iram, sed in acquisitio-
nem salutis per Dominum nostrum Iesum
Christum, * qui mortuus est pro nobis: vt 10
siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum
illo viuamus. * Propter quod consolamini 11
inuicem, & ædificate alterutrum, sicut &
facitis. * Rogamus autem vos fratres, vt no- 12
ueritis eos, qui laborant inter vos, & præ- C
sunt vobis in Domino, & monent vos, * vt 13
habeatis illos abundantiùs in charitate prop-
ter opus illorum: pacem habete cum eis.
* Rogamus autem vos fratres, corripite in- 14
quietos, consolamini pusillanimes, suscipite
15 infirmos, patientes estote ad omnes. * † Vide- † Prou. 17. c. 13. 20. d. 22. Rom. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9.
te ne quis malum pro malo alicui reddat: sed
semper quod bonum est sectamini in inui-
16 cem, & in omnes. * Semper gaudete. * † Sine † Eccli. 18. c. 22. Luc. 18. a. 1. Col. 4. a. 2.
17 intermissione orate. * In omnibus gratias agi-
18 te: hæc est enim voluntas Dei in Christo Ie-
19 su, in omnibus vobis. * Spiritum nolite extin-
20 guere. * Prophetias nolite spernere. * Om-
21 nia autem probate: quod bonum est tenete.
22 * Ab omni specie mala abstinete vos. * Ipse
23 autem Deus pacis sanctificet vos per omnia:
D vt integer spiritus vester, & anima, & corpus
sine querela in aduentu Domini nostri Iesu
24 Christi seruetur. * † Fidelis est, qui vocauit † 1 Cor. 1. b. 9.
25 vos: qui etiam faciet. * Fratres orate pro
26 nobis. * Salutate fratres omnes in osculo san-
27 cto. * Adiuro vos per Dominum, vt legatur
28 epistola hæc omnibus sanctis fratribus. * Gra-
tia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, aduersarios verò vltionem in die iudicij recepturos; orans vt digni habeantur vocatione Dei.

1 PAVLVS, & Siluanus, & Timo-
A theus, Ecclesiæ Thessalonicen-
sium, in Deo Patre nostro, & Do-
2 mino Iesu Christo. * Gratia vobis
& pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu
3 Christo. * Gratias agere debemus semper Deo
pro vobis, fratres, ita vt dignum est, quoniam
supercrescit fides vestra, & abundat charitas
4 vniuscuiusque vestrûm in inuicem: * ita vt &
B nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei;
pro patientia vestra, & fide, & in omnibus
persecutionibus vestris, & tribulationibus,
5 quas sustinetis * in exemplum iusti iudicij
Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro
6 quo & patimini. * si tamen iustum est apud
Deum, retribuere tribulationem iis qui vos
7 tribulant: * & vobis qui tribulamini, requiem
C nobiscum in reuelatione Domini Iesu de
8 cœlo cum angelis virtutis eius, * in flamma
ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt
Deum, & qui non obediunt Euangelio Do-
9 mini nostri Iesu Christi. * qui pœnas dabunt
in interitu æternas à facie Domini, & à
10 gloria virtutis eius: * cum venerit glori-
D ficari in sanctis suis, & admirabilis fieri in
omnibus qui crediderunt; quia creditum est
testimonium nostrum super vos in die illo.
11 * In quo etiam oramus semper pro vobis: vt
dignetur vos vocatione sua Deus noster, &
impleat omnem voluntatem bonitatis, &

opus fidei in virtute, * vt clarificetur nomen 12
Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos
in illo, secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAPVT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

ROgamus autem vos fratres, per aduen- 1
tum Domini nostri Iesu Christi, & no- A
stræ congregationis in ipsum: * vt non citò 2
moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquam per nos
† Eph. 5. b. 6. missam, quasi instet dies Domini. * † Ne 3
quis vos seducat vllo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit
homo peccati, filius perditionis, * qui ad- 4
uersatur, & extollitur supra omne quod di- B
citur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.
* Non retinetis quòd cum adhuc essem apud 5
vos, hæc dicebam vobis? * Et nunc quid 6
detineat scitis, vt reueletur in suo tempore
* Nam mysterium iam operatur iniquitatis: 7
tantum vt qui tenet nunc, teneat donec de
medio fiat, * Et tunc reuelabitur ille ini- 8
† Is. 11. a. 4. quus, † quem Dominus Iesus interficiet spi- C
ritu oris sui, & destruet illustratione aduen-
tus sui eum: * cuius est aduentus secundùm 9
operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, * & in omni 10
seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quod charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus operatio-
nem erroris, vt credant mendacio, * vt iudi- 11
centur omnes, qui non crediderunt veritati,
sed consenserunt iniquitati. * Nos autem 12
debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos
Deus primitias in salutem, in sanctificatione
spiritus, & in fide veritatis: * in qua & vo- 13
cauit vos per Euangelium nostrum, in acqui- D
sitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.
* Itaque fratres state: & tenete traditiones, 14
quas didicistis, siue per sermonem, siue per
epistolam nostram. * Ipse autem Dominus 15
noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem
æternam, & spem bonam in gratia, * exhor- 16
tetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPVT III.

Cupit vt pro se precentur, confidens quòd seruaturi sint ipsius præcepta: monetque vt subtrahant se à Christianis nolentibus seruare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamen ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

1 DE cetero fratres orate pro nobis, vt ser- † Eph. 6. d. 19. Col. 4. a. 3.
A mo Dei currat, & clarificetur, sicut &
2 apud vos: * & vt liberemur ab importunis,
& malis hominibus: non enim omnium est
3 fides * Fidelis autem Deus est, qui confir-
4 mabit vos, & custodiet à malo. * Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam
5 quæ præcipimus, & facitis, & facietis. * Do-
B minus autem dirigat corda vestra in chari-
6 tate Dei, & patientia Christi. * Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à no-
7 bis. * Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fui-
8 mus inter vos: * † neque gratis panem man- † Act. 20. f. 14.
ducauimus ab aliquo, sed in labore, & in 1. Cor. 4. c. 12.
fatigatione, nocte & die operantes, ne quem
9 vestrûm grauaremus: * Non quasi non ha- 1. Thess. 2. b. 9.
buerimus potestatem, sed vt nosmetipsos for-
10 mam daremus vobis ad imitandum nos. * Nam
C * & cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec
11 manducet. * Audiuimus enim inter vos quos-
dam ambulare inquietè, nihil operantes, sed
12 curiosè agẽtes. * Iis autem, qui eiusmodi sunt,
denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum
13 panem manducent. * † Vos autem fratres † Gal. 6. b. 9.
14 nolite deficere benefacientes. * Quod si quis
D non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt
15 confundatur. * & nolite quasi inimicum
16 existimare, sed corripite vt fratrem. * Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum
17 omnibus vobis. * Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo.
18 * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Præceptum reuocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à peruersa doctrina & tradenda sana: lex ob iniustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocauerit: qui misericordiam consecutus est, vt ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet vt strenuum agat militem.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
A secundùm imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ:

† Act. 16. a. 1. nostræ: * † Timotheo dilecto filio in fide. 2
Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre,
& Christo Iesu Domino nostro. * Sicut ro- 3
gaui te vt remaneres Ephesi cùm irem in
Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ne
† Inf. 4. b. 7. aliter docerent, * neque † intenderent fa- 4
2. Tim. 2. bulis, & genealogiis interminatis: quæ quæ- B
d. 23. stiones, præstant magis quàm ædificationem
Tit. 3. c. 9. Dei, quæ est in fide. * Finis autem præcepti 5
est charitas de corde puro, & conscientia
bona, & fide non ficta. * A quibus quidam 6
aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium,
* volentes esse legis doctores, non intelli- 7
gentes neque quæ loquuntur, neque de qui-
† Rom. 7. c. 12. bus affirmant. * † Scimus autem quia bona 8
est lex, si quis ea legitimè vtatur: * sciens 9
hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis,
& non subditis, impiis, & peccatoribus, sce-
leratis, & contaminatis, parricidis, & matri-
cidis, homicidis, * fornicariis, masculorum 10
concubitoribus, plagiariis, mendacibus, &
periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ ad-
uersatur, * quæ est secundùm Euangelium 11
gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.
* Gratias ago ei, qui me confortauit Chri- 12
sto Iesu Domino nostro, quia fidelem me C
existimauit, ponens in ministerio: * qui priùs 13
blasphemus fui, & persecutor, & contume-
liosus: sed misericordiam Dei consecutus
sum, quia ignorans feci in incredulitate.
* Superabundauit autem gratia Domini no- 14
stri, cum fide, & dilectione, quæ est in
Christo Iesu. * Fidelis sermo, & omni ac- 15
† Mat. 9. b. 13. ceptione dignus: † quod Christus Iesus venit
Mar. 2. c. 17. in hunc mundum peccatores saluos facere,
quorum primus ego sum. * Sed ideò miseri- 16
cordiam consecutus sum: vt in me primò D
ostenderet Christus Iesus omnem patien-
tiam, ad informationem eorum, qui creditu-
ri sunt illi, in vitam æternam. * Regi autem 17
sæculorum immortali, inuisibili, soli Deo, ho-
nor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.
* Hoc præceptum commendo tibi fili Timo 18
thee, secundum præcedentes in te prophe-
tias, vt milites in illis bonam militiam. * ha- 19
bens fidem, & bonam conscientiam, quam
quidam repellentes, circa fidem naufragaue-
runt: * ex quibus est Hymenæus, & Ale- 20
xander, quos tradidi Satanæ, vt discant non
blasphemare.

CAPVT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones; vnumque dicit esse Deum & vnum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

OBsecro igitur primùm omnium fieri 1
obsecrationes, orationes, postulationes, A
gratiarum actiones pro omnibus hominibus:
* pro regibus, & omnibus qui in sublimitate 2
sunt, vt quietam & tranquillam vitam aga-
mus, in omni pietate, & castitate. * hoc enim 3
bonum est, & acceptum coram Saluatore no-
4 stro Deo. * qui omnes homines vult saluos
B fieri, & ad agnitionem veritatis venire.
5 * Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei
6 & hominum homo Christus Iesus: * qui
dedit redemptionem semetipsum pro omni-
7 bus, testimonium temporibus suis: * in quo
positus sum ego prædicator & Apostolus (ve-
C ritatem dico, non mentior) doctor Gentium
8 in fide, & veritate. * Volo ergo viros orare
in omni loco, leuantes puras manus sine ira
9 & disceptatione. * † Similiter & mulieres in † 1. Pet. 3.
habitu ornato, cum verecundia & sobrietate a. 3.
ornantes se, & non in tortis crinibus, aut au-
10 ro, aut margaritis, vel veste pretiosa: * sed
quod decet mulieres, promittentes pietatem
11 per opera bona. * Mulier in silentio discat
12 cum omni subiectione * † Docere autem † 1. Cor. 14. g. 34.
D mulieri non permitto, neque dominari in
13 virum; sed esse in silentio. * † Adam enim † Gen. 1. d. 27.
14 primus formatus est, deinde Heua: * † & † Gen. 3.
Adam non est seductus, mulier autem sedu- a. 6.
15 cta in præuaricatione fuit. * Saluabitur autem
per filiorum generationem, si permanserit
in fide, & dilectione, & sanctificatione cum
sobrietate.

CAPVT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: vt sciat quomodo conuersari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

1 FIdelis sermo: Si quis episcopatum deside-
2 rat, bonum opus desiderat. * † Oportet † Tit. 1. b. 7.
A ergo episcopum irreprehensibilem esse, vnius
vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum,
3 pudicum, hospitalem, doctorem, * non vi-
nolentum, non percussorem, sed modestum;
4 non litigiosum, non cupidum, sed * suæ do-
mui benè præpositum, filios habentem sub-
5 ditos cum omni castitate. * Si quis autem
B domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ
6 Dei diligentiam habebit? * Non neophy-
tum: ne in superbiam elatus, in iudicium
7 incidat diaboli. * Oportet autem illum &
testimonium habere bonum ab iis qui foris
sunt, vt non in opprobrium incidat, & in
8 laqueum diaboli. * Diaconos similiter pudi-
C cos, non bilingues, non multo vino deditos,
9 non turpe lucrum sectantes. * habentes my-
10 sterium fidei in conscientia pura. * Et hi
autem probentur primum: & sic ministrent,
11 nullum crimen habentes. * Mulieres simi-
liter pudicas, non detrahentes, sobrias, fi-
12 deles in omnibus. * Diaconi sint vnius
vxoris viri: qui filiis suis benè præsint, &
13 suis domibus. * Qui enim benè ministra-
uerint, gradum bonum sibi acquirent, &
multam fiduciam in fide, quæ est in Christo
14 Iesu. * Hæc tibi scribo, sperans me ad te ve-
15 nire citò. * si autem tardauero, vt scias quo-
modo oporteat te in domo Dei conuersari,

quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firma-
mentum veritatis. * Et manifestè magnum 16
est pietatis sacramentum, quod manifesta-
tum est in carne, iustificatum est in spiritu,
apparuit angelis, prædicatum est Gentibus,
creditum est in mundo, assumptum est in
gloria.

CAPVT IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimùm de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet vt spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

† 2.Tim.3. a.1. 2.Pet.3. a.3. Iud.d.18.

SPiritus autem manifestè dicit, quia † in 1
nouissimis temporibus discedent quidam A
à fide, attendentes spiritibus erroris, & do-
ctrinis dæmoniorum, * in hypocrisi loquen- 2
tium mendacium, & cauteriatam habentium
suam conscientiam, * prohibentium nube- 3
re, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad B
percipiendum cum gratiarum actione fideli-
bus, & iis qui cognouerunt veritatem.
* Quia omnis creatura Dei bona est, & 4
nihil reiiciendum quod cum gratiarum actio-
ne percipitur: * sanctificatur enim per ver- 5
bum Dei, & orationem: * Hæc propo- 6
nens fratribus, bonus eris minister Christi
Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctri-
næ, quam assecutus es. * † Ineptas autem, & 7
aniles fabulas deuita: exerce autem teipsum
ad pietatem. * Nam corporalis exercitatio, 8
ad modicum vtilis est: pietas autem ad om- C
nia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ
nunc est, & futuræ. * Fidelis sermo, & omni 9
acceptione dignus. * In hoc enim labora- 10
mus & maledicimur, quia speramus in
Deum viuum, qui est Saluator omnium ho-
minum, maximè fidelium. * Præcipe hæc, 11
& doce. * Nemo adolescentiam tuam con- 12
temnat: sed exemplum esto fidelium, in ver-
bo, in conuersatione, in charitate, in fide,
in castitate. * Dum venio, attende lectioni, 13
exhortationi, & doctrinæ. * Noli neglige- 14
re gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi D
per prophetiam cum impositione manuum
presbyterij. * Hæc meditare, in his esto: vt 15
profectus tuus manifestus sit omnibus. * At- 16
tende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc
enim faciens, & te ipsum saluum facies, &
eos qui te audiunt.

† Sup. 1. b.4. 2. Tim. 2. d.23. Tit.3.c.9.

CAPVT V.

Docet quomodo seniores, anus, ac iuuenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile aduersus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata seruet, nemini citò manus imponens: modico vino vtatur: & de variis hominum peccatis.

1 SEniorem ne increpaueris, sed obsecra
2 vt patrem; iuuenes, vt fratres; * anus, vt
A matres; iuuenculas, vt sorores in omni casti-
3 tate. * Viduas honora, quæ verè viduæ
4 sunt. * Si qua autem vidua filios, aut nepo-
tes habet: discat primùm domum suam re-
gere, & mutuam vicem reddere parentibus:
5 hoc enim acceptum est coram Deo. * Quæ
autem verè vidua est, & desolata, speret in
Deum, & instet obsecrationibus & oratio-
6 nibus nocte ac die. * Nam quæ in deliciis
7 est, viuens mortua est. * Et hoc præcipe, vt
8 irreprehensibiles sint. * Si quis autem suo-
rum, & maximè domesticorum curam non
habet, fidem negauit, & est infideli dete-
9 rior. * Vidua eligatur non minùs sexaginta
B annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, * in
10 operibus bonis testimonium habens, si filios
educauit, si hospitio recepit, si sanctorum
pedes lauit, si tribulationem patientibus
subministrauit, si omne opus bonum subse-
11 cuta est. * Adolescentiores autem viduas de-
uita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chri-
12 sto, nubere volunt: * habentes damnatio-
nem, quia primam fidem irritam fecerunt.
13 * simul autem & otiosæ discunt circuire do-
mos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ, &
14 curiosæ, loquentes quæ non oportet. * Volo
C ergo iuniores nubere, filios procreare, ma-
tres familias esse, nullam occasionem dare
15 aduersario maledicti gratia. * Iam enim quæ-
16 dam conuersæ sunt retro satanam. * Si quis
fidelis habet viduas, subministret illis, &
non grauetur Ecclesia: vt iis, quæ verè viduæ
17 sunt, sufficiat. * Qui benè præsunt presby-
teri, duplici honore digni habeantur: ma-
18 ximè qui laborant in verbo & doctrina. * Di-
cit enim Scriptura: † Non alligabis os boui
trituranti. Et: † Dignus est operarius mer-
19 cede sua. * Aduersus presbyterum accusa-
D tionem noli recipere, nisi sub duobus aut
20 tribus testibus. * Peccantes coram omnibus
21 argue: vt & ceteri timorem habeant. * Testor
coram Deo & Christo Iesu, & electis ange-
lis, vt hæc custodias sine præjudicio, nihil
22 faciens in alteram partem declinando. * Ma-
nus citò nemini imposueris, neque com-
municaueris peccatis alienis. Teipsum ca-
23 stum custodi. * Noli adhuc aquam bibere,
sed modico vino vtere, propter stomachum
24 tuum, & frequentes tuas infirmitates. * Quo-
rumdam hominum peccata manifesta sunt,
præcedentia ad iudicium: quosdam autem
25 & subsequuntur. * Similiter & facta bona
manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abs-
condi non possunt.

† Deut.25. a.4. 1.Cor.9. b.9. † Mat.18. b.10. Luc.10. b.7.

CAPVT VI.

Serui dominis suis obsequantur, siue fidelibus siue infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat auaritia; qua deuitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, seruata fide quam in Baptismo confessus est.

est, vsque in finem vsque seruet hac mandata: diuites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

QVicumque sunt sub iugo serui, domi- 1
nos suos omni honore dignos arbitren- A
tur, ne nomen Domini & doctrina blasphe-
metur. * Qui autem fideles habent dominos, 2
non contemnant, quia fratres sunt: sed ma-
gis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui
beneficij participes sunt. Hæc doce, & exhor-
tare. * Si quis aliter docet, & non acquies- 3
cit sanis sermonibus Domini nostri Iesu
Christi, & ei, quæ secundùm pietatem est,
doctrinæ: * superbus est, nihil sciens, sed 4
languens circa quæstiones, & pugnas ver-
borum: ex quibus oriuntur inuidiæ, conten
tiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, * con- 5
flictationes hominum mente corruptorum, B
& qui veritate priuati sunt, existimantium
quæstum esse pietatem. * Est autem quæstus 6
† Iob. 1. d. 21. Eccle. 5. c. 14. magnus, pietas cum sufficientia. * † Nihil 7
enim intulimus in hunc mundum: haud du-
bium quòd nec auferre quid possumus. * † 8
† Prou. 27. d. 26. Habentes autem alimenta, & quibus tega-
mur, his contenti sumus. * Nam qui volunt 9
diuites fieri, incidunt in tentationem, & in
laqueum diaboli, & desideria multa inutilia,
& nociua, quæ mergunt homines in interi-
tum & perditionem. * Radix enim omnium 10
malorum est cupiditas: quam quidam appe-
tentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se
doloribus multis. * Tu autem ô homo Dei 11
hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, C
fidem, charitatem, patientiam mansuetudi-
nem. * Certa bonum certamen fidei, ap- 12
prehende vitam æternam, in qua vocatus
es, & confessus bonam confessionem coram
multis testibus. * Præcipio tibi coram Deo, 13
qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui te-
† Matth. 27. b. 11. Ioan. 18 f. 15. g. 37. stimonium reddidit † sub Pontio Pilato, bo-
nam confessionem: * vt serues mandatum 14
sine macula, irreprehensibile vsque in ad-
uentum Domini nostri Iesu Christi: * quem 15
† Apoc. 17. d. 14. 19. c. 16. suis temporibus ostendet † beatus & solus
potens, Rex regum, & Dominus dominan-
tium: * qui solus habet immortalitatem, & 16
† Ioan. 1. c. 18. 1. Ioan. 4. c. 12. lucem inhabitat inaccessibilem: † quem nul- D
lus hominum vidit, sed nec videre potest:
cui honor, & imperium sempiternum. Amen.
* Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime 17
† Luc. 12. c. 15. sapere, † neque sperare in incerto diuitiarum,
sed in Deo viuo (qui præstat nobis omnia
abundè ad fruendum) * benè agere, diui- 18
tes fieri in bonis operibus, facile tribuere,
communicare, * thesaurizare sibi fundamen- 19
tum bonum in futurum, vt apprehendant
veram vitam. * O Timothee, depositum cu- 20
stodi, deuitans profanas vocum nouitates, &
oppositiones falsi nominis scientiæ, * quam 21
quidam promittentes, circa fidem excide-
runt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, seruans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
A per voluntatem Dei, secundùm
promissionem vitæ, quæ est in
2 Christo Iesu: * Timotheo charis-
simo filio, gratia, misericordia, pax à Deo
3 Patre, & Christo Iesu Domino nostro. * Gra-
tias ago Deo, cui seruio à progenitoribus in
conscientia pura, quòd sine intermissione ha-
beam tui memoriam in orationibus meis, no-
4 cte ac die * desiderans te videre, memor la-
5 crymarum tuarum, vt gaudio implear, * re-
B cordationem accipiens eius fidei, quæ est in
te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia
tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum
6 autem quòd & in te. * Propter quam causam
admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ
est in te per impositionem manuum mea-
7 rum. * † Non enim dedit nobis Deus spiri- † Rom. 8. c. 15.
tum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & so-
8 brietatis. * Noli itaque erubescere testimo-
nium Domini nostri, neque me vinctum
eius: sed collabora Euangelio secundùm vir-
9 tutem Dei: * qui nos liberauit, & vocauit
C vocatione sua sancta, † non secundùm ope- † Tit. 3. b. 5.
ra nostra, sed secundùm propositum suum,
& gratiam, quæ data est nobis in Christo
10 Iesu ante tempora sæcularia. * Manifestata est
autem nunc per illuminationem Saluatoris
nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem
mortem, illuminauit autem vitam & incor-
11 ruptionem per Euangelium: * in quo † po- † 1 Tim. 2. b. 7.
situs sum ego prædicator, & Apostolus, &
12 magister Gentium. * Ob quam causam etiam
hæc patior, sed non confundor. Scio enim
D cui credidi, & certus sum quia potens est
13 depositum meum seruare in illum diem. *
Formam habe sanorum verborum, quæ à me
audisti in fide & in dilectione in Christo
14 Iesu. * Bonum depositum custodi per Spi-
15 ritum sanctum, qui habitat in nobis. * Scis
hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in
Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Her-
16 mogenes. * Det misericordiam Dominus † † Inf. 4. d. 19.
Onesiphori domui: quia sæpè me refrigera-
17 uit, & catenam meam non erubuit: * sed
cùm Romam venisset, sollicitè me quæsiuit,
18 & inuenit. * Det illi Dominus inuenire mi-
sericordiam à Domino in illa die. Et quanta
Ephesi ministrauit mihi, tu meliùs nosti.

Caput II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmij ac resurrectionis Christi: vtque contentiones & profana vaniloqua deuitet, stultásque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes seruus Dei sectari debeat.

TV ergo fili mi confortare in gratia,quæ 1
est in Christo Iesu:* & quæ audisti à me 2
per multos testes, hæc commenda fidelibus A
hominibus, qui idonei erunt & alios doce-
re. * Labora sicut bonus miles Christi Iesu. 3
* Nemo militans Deo implicat se negotiis 4
sæcularibus: vt ei placeat, cui se probauit.
* Nam & qui certat in agone, non coro- 5
natur nisi legitimè certauerit. * Laboran- 6
tem agricolam oportet primùm de fructibus
percipere. * Intellige quæ dico: dabit enim 7
tibi Dominus in omnibus intellectum. * Me- 8
mor esto Dominum IESVM CHRISTVM
resurrexisse à mortuis ex semine Dauid, se-
cundùm Euangelium meum, * in quo labo- 9
ro vsque ad vincula,quasi malè operans: sed B
verbum Dei non est alligatum. * Ideò om- 10
nia sustineo propter electos, vt & ipsi salu-
tem consequantur, quæ est in Christo Iesu,
cum gloria cælesti. * Fidelis sermo: Nam si 11
commortui sumus, & conuiuemus: * si su- 12
† Matth. 10. c. 33. Mar. 8. d. 38. stinebimus,& conregnabimus:† si negaueri-
mus, & ille negabit nos: * † si non credi- 13
† Rom. 3. a. 3. mus, ille fidelis permanet, negare seipsum
non potest. * Hæc commone, testificans co- 14
ram Domino. Noli contendere verbis: ad
nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem
audientium. * Solicitè cura teipsum proba 15
bilem exhibere Deo, operarium inconfusi-
bilem, rectè tractantem verbum veritatis. * 16
Profana autem,& vaniloquia deuita: multùm C
enim proficiunt ad impietatem: * & sermo 17
eorum vt cancer serpit: ex quibus est Hyme-
næus, & Philetus, * qui à veritate excide- 18
runt, dicentes resurrectionem esse iam fa-
ctam, & subuerterunt quorumdam fidem.
* Sed firmum fundamentum Dei stat, ha- 19
bens signaculum hoc: cognouit Dominus
qui sunt eius; & discedat ab iniquitate, om-
nis qui nominat nomen Domini. * In ma- 20
gna autem domo non solùm sunt vasa aurea,
& argentea, sed & lignea, & fictibilia: &
quædam quidem in honorem, quædam au-
tem in contumeliam. * Si quis ergo emun- 21
dauerit se ab istis, erit vas in honorem san- D
ctificatum, & vtile Domino, ad omne opus
bonum paratum. * Iuuenilia autem deside- 22
ria fuge, sectare verò iustitiam, fidem, cha-
ritatem, & pacem cum iis qui inuocant Do-
† 1. Tim. 1. b. 4. 7. Tit. 3. c. 9. minum de corde puro. * † Stultas autem, & 23
sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia
generant lites. * Seruum autem Domini non 24
oportet litigare: sed mansuetum esse ad om-
nes, docibilem, patientem, * cum mode- 25
stia corripientem eos, qui resistunt veritati:
nequando Deus det illis pœnitentiam ad co-
26 gnoscendam veritatem,* & resipiscant à dia-
boli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius
voluntatem.

Caput III.

Prædicit homines futuros variis inuolutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur vt suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum vtilitate.

1 HOc autem scito, quòd in † nouissimis † 1. Tim. 4. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3. Iud. d. 18.
2 diebus instabunt tempora periculosa:
A * erunt homines seipsos amantes, cupidi,
elati, superbi, blasphemi, parentibus non
3 obedientes, ingrati, scelesti, * sine affectio-
ne,sine pace, criminatores, incontinentes,im-
4 mites, sine benignitate, * proditores, pro-
terui, tumidi, & voluptatum amatores magis
5 quàm Dei: * habentes speciem quidem pie-
B tatis, virtutem autem eius abnegantes. Et
6 hos deuita: * ex his enim sunt,qui penetrant
domos, & captiuas ducunt mulierculas one-
ratas peccatis, quæ ducuntur variis deside-
7 riis: * semper discentes,& numquam ad scien-
8 tiam veritatis peruenientes. * Quemadmo-
dum autem † Iannes & Mambres restite- † Exod. 7. b. 11.
runt Moysi: ita & hi resistunt veritati, ho-
mines corrupti mente, reprobi circa fidem,
9 * sed vltrà non proficient: insipientia enim
eorum manifesta erit omnibus, sicut & illo-
10 rum fuit. * Tu autem assecutus es meam do-
C ctrinam, institutionem, propositum, fidem,
11 longanimitatem, dilectionem, patientiam, *
persecutiones, passiones: qualia mihi facta
sunt Antiochiæ, Iconij, & Lystris: quales
persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit
12 me Dominus. * Et omnes, qui piè volunt vi-
uere in Christo Iesu, persecutionem patien-
13 tur. * Mali autem homines, & seductores,
proficient in pejus; errantes, & in errorem
14 mittentes. * Tu verò permane in iis, quæ
D didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo
15 didiceris. * & quia ab infantia sacras litte-
ras nosti, quæ te possunt instruere ad salu-
16 tem, per fidem, quæ est in Christo Iesu. * † † 2. Pet. 1. d. 20.
Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis
est ad docendum, ad arguendum, ad corri-
17 piendum,ad erudiendum in iustitia: * vt per-
fectus sit homo Dei, ad omne opus bonum
instructus.

Caput IV.

Timotheum per Christum iudicem obtestatur, vt aduersus falsos doctores, & eos qui tales sibi coaceruant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur aduersa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; aduocans Timotheum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 TEstificor coram Deo, & Iesu Christo,
A qui iudicaturus est viuos, & mortuos,
per

per aduentum ipsius, & regnum eius: * præ- 2
dica verbum, insta opportunè, importunè:
argue, obsecra, increpa in omni patientia, &
doctrina. * Erit enim tempus, cùm sanam do- 3
ctrinam non sustinebunt, sed ad sua deside-
ria coaceruabunt sibi magistros, prurientes
auribus: * à veritate quidem auditum auer- 4
tent, ad fabulas autem conuertentur. * Tu 5
verò vigila, in omnibus labora, opus fac B
Euangelistæ, ministerium tuum imple. So-
brius esto. * Ego enim iam delibor, & tem- 6
pus resolutionis meæ instat. * Bonum certa- 7
men certaui, cursum consummaui, fidem ser-
uaui. * In reliquo reposita est mihi corona 8
iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa
die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed
& iis qui diligunt aduentum eius. Festina ad
me venire citò. * Demas enim me reliquit, 9
diligens hoc sæculum, & abiit Thessaloni-
cam: * Crescens in Galatiam, Titus in Dal- 10
† Col. 4. d. 14. matiam. * † Lucas est mecum solus. Mar- 11
cum assume, & adhuc tecum: est enim mihi C
vtilis in ministerium. * Tychicum autem mi- 12
si Ephesum. * Penulam, quam reliqui Troa- 13
de apud Carpum, veniens affer tecum, & li-
bros, maximè autem membranas. * Alexan- 14
der ærarius multa mala mihi ostendit: red- D
det illi Dominus secundùm opera eius: * 15
quem & tu deuita: valdè enim restitit verbis
nostris.* In prima mea defensione nemo mihi 16
affuit, sed omnes me dereliquerunt: non il-
lis imputetur. * Dominus autem mihi asti- 17
tit, & confortauit me, vt per me prædicatio
impleatur, & audiant omnes Gentes: & li-
beratus sum de ore Leonis. * Liberauit me 18
Dominus ab omni opere malo: & saluum
faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in
sæcula sæculorum. Amen. * Saluta Priscam, 19
† Sup. 1. d. 16. & Aquilam, & † Onesiphori domum. * Era- 20
stus remansit Corinthi. Trophimum autem
reliqui infirmum Mileti. * Festina ante hie- 21
mem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens,
& Linus, & Claudia, & fratres omnes. * Do- 22
minus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia
vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPVT PRIMVM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ iam manifestata est; ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

PAVLVS seruus Dei, Apostolus au- 1
tem Iesu Christi secundùm fidem A
electorum Dei, & agnitionem ve-
ritatis, quæ secundùm pietatem
est * in spem vitæ æternæ, quam promisit 2
qui non mentitur, Deus ante tempora sæcu-
3 laria: * manifestauit autem temporibus suis
B verbum suum in prædicatione, quæ credita
est mihi secundùm præceptum Saluatoris
4 nostri Dei: * Tito dilecto filio secundum
communem fidem, gratia & pax à Deo Pa-
5 tre, & Christo Iesu Saluatore nostro. * Hu-
ius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ de-
sunt corrigas, & constituas per ciuitates pres-
6 byteros, sicut & ego disposui tibi. * † Si quis † 1. Tim. 3. a. 2.
sine crimine est, vnius vxoris vir, filios ha-
bens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut
7 non subditos. * Oportet enim episcopum si-
ne crimine esse, sicut Dei dispensatorem:
non superbum, non iracundum, non vino-
lentum, non percussorem, non turpis lucri
8 cupidum: * sed hospitalem, benignum, so-
9 brium, iustum, sanctum, continentem, * am-
C plectentem eum, qui secundùm doctrinam
est, fidelem sermonem: vt potens sit exhor-
tari in doctrina sana, & eos, qui contradi-
10 cunt, arguere. * Sunt enim multi etiam in-
obedientes, vaniloqui, & seductores; maximè
11 qui de circumcisione sunt: * quos oportet
redargui: qui vniuersas domos subuertunt,
docentes quæ non oportet, turpis lucri gra-
12 tia. * Dixit quidam ex illis, proprius ipso-
rum propheta: Cretenses semper mendaces,
13 malæ bestiæ, ventres pigri. * Testimonium
D hoc verum est. Quam ob causam increpa
14 illos durè, vt sani sint in fide, * non inten-
dentes Iudaicis fabulis, & mandatis homi-
15 num, auersantium se à veritate. * † Omnia † Rom. 14. d. 20.
munda mundis: coinquinatis autem, & in-
fidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ
16 sunt eorum & mens & conscientia. * Con-
fitentur se nosse Deum, factis autem ne-
gant: cùm sint abominati, & incredibiles, &
ad omne opus bonum reprobi.

CAPVT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuuenes, præbendo se omnibus vita exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 TV autem loquere quæ decent sanam
2 doctrinam: * Senes, vt sobrij sint pudi-
A ci, prudentes, sani in fide, in dilectione in
3 patientia: * Anus similiter in habitu san-
cto, non criminatrices, non multo vino ser-
4 uientes, benè docentes: * vt prudentiam
doceant adolescentulas, vt viros suos ament,
5 filios suos diligant, * prudentes, castas, so-
B brias, domus curam habentes, benignas, sub-
ditas viris suis, vt non blasphemetur ver-
6 bum Dei. * Iuuenes similiter hortare vt so-
7 brij sint. * In omnibus teipsum præbe exem-
plum bonorum operum, in doctrina, in in-
8 tegritate, in grauitate, * verbum sanum, ir- † Ephes. 6. a. 5.
reprehensibile: vt is, qui ex aduerso est, ve- Colos. 3. d. 22.
reatur, nihil habens malum dicere de no- 1. Pet. 2. c. 18.
9 bis. * † Seruos dominis suis subditos esse,

in omnibus placentes, non contradicentes, C
* non fraudantes, sed in omnibus fidem 10
bonam ostendentes: vt doctrinam Saluato-
† Infrà 3. a. 4. ris nostri Dei ornent in omnibus. * † Appa- 11
ruit enim gratia Dei Saluatoris nostri om-
nibus hominibus, * erudiens nos, vt abne- 12
gantes impietatem, & sæcularia desideria,
sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæ- D
culo, * expectantes beatam spem, & aduen- 13
tum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri
Iesu Christi: * qui dedit semetipsum pro 14
nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate,
& mundaret sibi populum acceptabilem, se-
ctatorem bonorum operum. * Hæc loquere, 15
& exhortare, & argue cum omni imperio.
Nemo te contemnat.

CAPVT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate saluati simus per lauacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque, vt hæc docens vanam deuitet doctrinam, similiter & hæreticos.

ADmone illos principibus & potestati- 1
bus subditos esse, dicto obedire, ad A
omne opus bonum paratos esse: * neminem 2
blasphemare, non litigiosos esse, sed mo-
destos, omnem ostendentes mansuetudi-
nem ad omnes homines. * Eramus enim 3
aliquando & nos insipientes, increduli, er-
rantes, seruientes desideriis & voluptatibus
variis, in malitia & inuidia agentes, odibi-
† Sup. 2. c. 11. les, odientes inuicem. * Cum † autem beni- 4
gnitas & humanitas apparuit Saluatoris no-
† 2. Tim. 1. c. 9. stri Dei; * † non ex operibus iustitiæ, quæ 5
fecimus nos, sed secundùm suam misericor- B
diam saluos nos fecit, per lauacrum regene-
rationis & renouationis Spiritus sancti, * 6
quem effudit in nos abundè per Iesum Chri-
stum Saluatorem nostrum: * vt iustificati 7
gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem
vitæ æternæ. * Fidelis sermo est: & de his 8
volo te confirmare: vt curent bonis operi- C
bus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona
† 1. Tim. 1. b. 4. 4. b. 7. 2. Tim. 2. d. 23. & vtilia hominibus. * † Stultas autem quæ- 9
stiones, & genealogias, & contentiones,
& pugnas legis deuita, sunt enim inutiles,
& vanæ. * Hæreticum hominem, post 10
vnam & secundam correptionem deuita:
* sciens quia subuersus est, qui eiusmodi 11
est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio
condemnatus. * Cùm misero ad te Arte- 12
mam, aut Tychicum, festina ad me venire D
Nicopolim: ibi enim statui hiemare. * Ze- 13
nam legisperitum & Appollo sollicitè præ-
mitte, vt nihil illis desit: * Discant autem 14
& nostri bonis operibus præesse ad vsus ne-
cessarios, vt non sint infructuosi. * Salutant 15
te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui
nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus
vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit; quem illi commendat, & eius culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, vt sibi ministret in Euangelij prædicatione.

1 PAVLVS vinctus Christi Iesu, &
A Timotheus frater; Philemoni di-
2 lecto, & adiutori nostro, * & Ap-
piæ sorori charissimæ, & Archippo
commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in do-
3 mo tua est. * Gratia vobis & pax à Deo Pa-
4 tre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gra-
tias ago Deo meo, semper memoriam tui
5 faciens in orationibus meis, * audiens cha-
ritatem tuam, & fidem, quam habes in Do-
6 mino Iesu, & in omnes sanctos: * vt com-
B municatio fidei tuæ euidens fiat in agnitio-
ne omnis operis boni, quod est in vobis in
7 Christo Iesu. * Gaudium enim magnum ha-
bui, & consolationem in charitate tua: quia
viscera sanctorum requieuerunt per te, fra-
8 ter. * Propter quod multam fiduciam habens
in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem
9 pertinet: * propter charitatem magis obse-
cro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc au-
10 tem & vinctus Iesu Christi: * Obsecro te
pro meo filio, quem genui in vinculis, One-
11 simo, * qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc
12 autem & mihi & tibi vtilis, * quem re-
C misi tibi. Tu autem illum, vt mea visce-
13 ra, suscipe: * quem ego volueram mecum
detinere, vt pro te mihi ministraret in vin-
14 culis Euangelij: * sine consilio autem tuo ni-
hil volui facere, vti ne velut ex necessitate
15 bonum tuum esset, sed voluntarium. * Forsi-
tan enim ideò discessit ad horam à te, vt
16 æternum illum reciperes: * iam non vt ser-
D uum, sed pro seruo charissimum fratrem, ma-
ximè mihi; quantò autem magis tibi, & in
17 carne, & in Domino? * Si ergo habes me
18 socium, suscipe illum sicut me: * Si autem
aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi im-
19 puta. * Ego Paulus scripsi mea manu: ego
reddam, vt non dicam tibi, quod & teipsum
20 mihi debes: * ita frater. Ego te fruar in Do-
21 mino: Refice viscera mea in Domino. *
Confidens in obedientia tua scripsi tibi:
sciens quoniam & super id, quod dico: fa-
22 cies. * Simul autem & para mihi hospitium:
nam spero per orationes vestras donari me
23 vobis. * Salutat te Epaphras concaptiuus
24 meus in Christo Iesu, * Marcus, Aristarchus,
25 Demas, & Lucas, adiutores mei. * Gratia
Domini nostri Iesu Christi cum spiritu ve-
stro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPVT PRIMVM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato nouum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

MVLTIFARIAM, multisque 1
modis olim Deus loquens patri- A
bus in Prophetis: nouissimè,* die- 2
bus istis locutus est nobis io filio,
quem coostituit heredem vniuersorum, per
† Sap. 7. d. 16. quem fecit & sæcula. * † qui cum sit spleodor 3
gloriæ, & figura substaotiæ eius, portansque
omnia verbo virtutis suæ, purgatiooem pec-
catorum faciens, sedet ad dexteram maiesta-
tis io excelsis: * tantò melior Angelis effe- 4
ctus, quantò differentiùs præ illis, nomen he- B
reditauit. * Cui eoim dixit aliquando Ange- 5
† Psal. 2. b. 7. lorum: † Filius meus es tu, ego hodie genui
te? Et rursum: † Ego ero illi in patrem, &
† 2. Reg. 7. b. 14. ipse erit mihi io filium? * Et cum iterum in- 6
troducit primogenitum in orbem terræ, di-
† Psal 96. b. 7. cit: † Et adorent eum omnes Angeli Dei. * 7
Et ad Angelos quidem dicit: † Qui facit An- C
† Ps. 103. a. 4. gelos suos spiritus, & ministros suos flam-
† Psal. 44. b. 7. mam ignis. * Ad filium autem: † Thronus 8
tuus Deus, in sæculum sæculi: virga æqui-
tatis, virga regni tui. * Dilexisti iustitiam, & 9
odisti ioiquitatem: propterea vnxit te Deus,
Deus tuus, oleo exultatioois præ participi-
† Ps. 101. d. 26. bus tuis.* Et: † Tu in principio Domine ter- 10
ram fundasti: & opera maouum tuarum suot
cœli. * Ipsi peribuot, tu autem permanebis, 11
& omoes vt vestimentum veterascent: * & 12
velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: D
tu autem idem ipse es, & aoni tui non defi-
cieot. * Ad quem autem Angelorum dixit 13
† Ps. 109. a. 1. aliquaodo: † Sede à dextris meis, quoadusque
1 Cor. 15. d. 25. ponam ioimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum? * Nóone omnes sunt admioistratorij 14
spiritus, in mioisterium missi propter eos, qui
hereditatem capieot salutis?

CAPVT II.

Cum angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit vltionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

PRopterea abundantiùs oportet obserua- 1
re nos ea quæ audiuimus, ne fortè per- A
effluamus. * Si enim qui per Angelos dictus 2
est sermo, factus est firmus, & omois præua-
ricatio & inobedieotia accepit iustam mer-
cedis retributiooem: * quomodo nos effu- 3
giemus, si taotam oeglexerimus salutem?
quæ cum initium accepisset enarrari per Do-
mioum, ab eis, qui audierunt, in nos confir-
4 mata est. * † contestante Deo signis & por- † Mar. 16. d. 20.
tentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti
distributiooibus secundùm suam volunta-
5 tem. * Noo enim Angelis subiecit Deus or-
6 bem terræ futurum de quo loquimur. * Te-
B status est autem in quodam loco quis, dicens:
† Quid est homo quòd memor es eius, aut † Psal. 8. a. 5.
7 filius hominis quooiam visitas eum? * Mi-
nuisti eum paulò minùs ab Angelis: gloria
& hooore corooasti eum: & constituisti eum
8 super opera manuum tuarum. * † Omoia † Matt. 28. d. 18. 1. Cor. 15. d. 26.
subiecisti sub pedibus eius. Io eo enim quòd
omnia ei subiecit nihil dimisit nō subiectum
ei. Nunc autem oecdum videmus omnia sub-
9 iecta ei. * † Eum autem, qui modico quàm † Phil. 2. a. 8.
C Angeli miooratus est, videmus Iesum, pro-
pter passiooem mortis, gloria & honore co-
ronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gusta-
10 ret mortem. * Decebat enim eum, propter
quem omoia, & per quem omnia, qui mul-
tos filios io gloriam adduxerat, auctorem sa-
11 lutis eorum per passionem coosummare. *
Qui enim saoctificat, & qui sanctificaotur,
ex vno omnes. Propter quam causam oon
12 confunditur fratres eos vocare, diceos: * † † Psal. 21. c. 23.
Nuntiabo oomeo tuum fratribus meis: in
13 medio Ecclesiæ laudabo te. * Et iterum: † † Psal. 17. a. 3.
D Ego ero fidens io eum. Et iterum: † Ecce † Isa. 8. d. 18.
14 ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. *
Quia ergo pueri commuoicauerunt carni &
saoguini, & ipse similiter participauit eis-
dem: † vt per mortem destrueret eum, qui † Os. 13. d. 14. 1. Cor. 15. g. 54.
15 habebat mortis imperium, id est, diabolum: *
& liberaret eos, qui timore mortis per totam
16 vitam obnoxij erant seruituti. * Nusquam
enim Angelos apprehendit, sed semeo A-
17 brahæ apprehendit. * Vnde debuit per om-
nia fratribus similari, vt misericors fieret, &
fidelis pootifex ad Deum, vt repropitiaret
18 delicta populi. * In eo enim, in quo passus
est ipse & tentatos, potens est & eis, qui ten-
tantur, auxiliari.

CAPVT III.

Longè excellentior est Christus, vtpote filius, quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur.

1 VNde fratres saocti, vocationis cælestis
A participes, coosiderate Apostolum &
2 pontificem coofessioois nostræ Iesum: * qui
fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & † Moy- † Nu. 12. b. 7.
3 ses in omoi domo eius.* Amplioris eoim glo-
riæ iste præ Moyse digous est habitus, quan-
tò ampliorem honorem habet domus, qui
4 fabricauit illam. * Omois namque domus fa-
bricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit,
5 Deus est. * Et Moyses quidem fidelis erat in
B tota domo eius tamquam famulus, io testi-
6 mooium eorum quæ dicenda erant: * Chri-
stus verò tamquam filius in domo sua: quæ
domus

domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei
vsque ad finem, firmam retineamus. * Qua- 7
† Psal. 94. b. 8. Inf. 4. b. 7. propter sicut dicit Spiritus sanctus: † Hodie si
vocem eius audieritis, * nolite obdurare cor- 8
da vestra, sicut in exacerbatione secundùm
diem tentationis in deserto, * vbi tentauerunt 9
me patres vestri; probauerunt, & viderunt
opera mea * quadraginta annis: Propter quod 10
infensus fui generationi huic, & dixi: Sem- C
per errant corde. Ipsi autem non cognoue-
runt vias meas, * sicut iuraui in ira mea: Si 11
introibunt in requiem meam. * Videte fra- 12
tres, ne fortè sit in aliquo vestrûm cor ma-
lum incredulitatis, discedendi à Deo viuo: * 13
sed adhortamini vosmetipsos per singulos
dies, donec Hodie cognominatur, vt non
obduretur quis ex vobis fallacia peccati. * 14
Participes enim Christi effecti sumus: si ta- D
men initium substantiæ eius vsque ad finem
firmum retineamus. * Dum dicitur: Hodie 15
si vocem eius audieritis nolite obdurare cor-
da vestra, quemadmodum in illa exacerba-
tione. * Quidam enim audientes exacerbaue- 16
runt, sed non vniuersi qui profecti sunt ex
Ægypto per Moysen. * Quibus autem infen- 17
sus est quadraginta annis? Nónne illis, qui
† Num. 14. f. 37. peccauerunt, † quorum cadauera prostrata
sunt in deserto? * Quibus autem iurauit non 18
introire in requiem ipsius, nisi illis, qui in-
creduli fuerunt? * Et videmus, quia non po- 19
tuerunt introire propter incredulitatem.

CAPVT IV.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est vt alij ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque eius infirmitate, vt nostris compateretur infirmitatibus.

Timeamus ergo ne fortè relicta pollicita- 1
tione introeundi in requiem eius, exi- A
stimetur aliquis ex vobis deesse. * Etenim & 2
nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis:
sed non profuit illis sermo auditus, non ad-
mistus fidei ex iis qui audierunt. * Ingredie- 3
mur enim in requiem, qui credidimus: quem-
† Psal. 94. b. 11. admodum dixit: † Sicut iuraui in ira mea: Si
introibunt in requiem meam: & quidem
operibus ab institutione mundi perfectis. * 4
Dixit enim in quodam loco de die septima B
† Gen. 2. a. 2. sic: † Et requieuit Deus die septima ab om-
nibus operibus suis. * Et in isto rursum: Si 5
introibunt in requiem meam. * Quoniam 6
ergo superest introire quosdam in illam, &
ij, quibus prioribus annuntiatum est, non
introierunt propter incredulitatem: * iterum 7
terminat diem quemdam, Hodie, in Dauid
dicendo, post tantum temporis, sicut suprà
† Sup. 3. b. 7. dictum est: † Hodie si vocem eius audieri-
tis, nolite obdurare corda vestra. * Nam si eis 8
Iesus requiem præstitisset, numquam de alia
loqueretur, posthac, die. * Itaque relinqui- 9
10 tur sabbatismus populo Dei. * Qui enim
C ingressus est in requiem eius; etiam ipse re-
11 quieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. *
Festinemus ergo ingredi in illam requiem:
vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis
12 exemplum. * Viuus est enim sermo Dei, &
efficax, & penetrabilior omni gladio ancipi-
ti: & pertingens vsque ad diuisionem ani-
mæ ac spiritus, compagum quoque ac me-
dullarum, & discretor cogitationum & inten-
13 tionum cordis. * † Et non est vlla creatura in- † Psal. 32. c. 16.
D uisibilis in conspectu eius: omnia autem nu- Eccli. 15.
da & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis d. 20.
14 sermo. * Habentes ergo pontificem magnum,
qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei: te-
15 neamus confessionem. * Non enim habemus
pontificem, qui non possit compati infir-
mitatibus nostris; tentatum autem per om-
16 nia pro similitudine absque peccato. * Adea-
mus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ,
vt misericordiam consequamur, & gratiam
inueniamus in auxilio opportuno.

CAPVT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est: & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos hic scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex hominibus
A assumptus, pro hominibus constituitur
in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, &
2 sacrificia pro peccatis: * qui condolere pos-
sit iis, qui ignorant, & errant: quoniam &
3 ipse circumdatus est infirmitate: * & prop-
tereà debet, quemadmodum pro populo, ita
etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.
4 * † Nec quisquam sumit sibi honorem, sed † Exod.
B qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. * Sic 28. a. 1. 2. Par. 26.
5 & Christus non semetipsum clarificauit vt c. 18.
pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum:
6 † Filius meus es tu, ego hodie genui te. * † Psal. 2.
Quemadmodum & in alio loco dicit: † Tu b. 7. † Ps. 109.
es sacerdos in æternum secundùm ordinem b. 4.
7 Melchisedech. * Qui in diebus carnis suæ,
preces supplicationésque ad eum, qui possit
C illum saluum facere à morte, cum clamore
valido & lacrymis offerens, exauditus est pro
8 sua reuerentia. * Et quidem cum esset Filius
Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedien-
9 tiam: * & consummatus, factus est omni-
bus obtemperantibus sibi, causa salutis æter-
10 næ, * appellatus à Deo pontifex iuxta ordi-
11 nem Melchisedech. * De quo nobis grandis
sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quo-
12 niam imbecilles facti estis ad audiendum. *
Etenim cum deberetis magistri esse propter
D tempus: rursum indigetis vt vos doceamini
quæ sint elementa exordij sermonum Dei:
& facti estis quibus lacte opus sit, non solido
13 cibo. * Omnis enim, qui lactis est particeps,
expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim
est.

est. * Perfectorum autem est solidus ci- 14
bus; eorum, qui pro consuetudine exer-
citatos habent sensus ad discretionem boni
ac mali.

CAPVT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio, consolando autem Hebræos hortatur vt Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ iureiurando promisit illi Deus.

QVapropter intermittentes inchoationis 1
Christi sermonem, ad perfectiora fe- A
ramur, non rursum iacientes fundamentum
pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fide ad
Deum,* baptismatum doctrinæ impositionis 2
quoque manuum, ac resurrectionis mortuo-
rum, & iudicij æterni. * Et hoc faciemus, 3
si quidem permiserit Deus. * † Impossibile 4
est enim, eos qui semel sunt illuminati, gu- B
stauerunt etiam donum cœleste, & partici-
pes facti sunt Spiritus sancti, * gustauerunt 5
nihilominùs bonum Dei verbum, virtutes-
que sæculi venturi, * & prolapsi sunt; rur- 6
sus renouari ad pœnitentiam, rursum cruci-
figentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui
habentes. * Terra enim sæpè venientem 7
super se bibens imbrem, & generans her-
bam opportunam illis, à quibus colitur; ac-
cipit benedictionem à Deo. * proferens au- 8
tem spinas ac tribulos, reproba est, & ma-
ledicto proxima: cuius consummatio in com-
bustionem.* Confidimus autem de vobis di- 9
lectissimi meliora, & viciniora saluti: tametsi
ita loquimur. * Non enim iniustus Deus, vt 10
obliuiscatur operis vestri, & dilectionis
quam ostendistis in nomine ipsius, qui mi-
nistrastis sanctis, & ministratis. * Cupimus 11
autem vnumquemque vestrûm eamdem o- C
stentare sollicitudinem ad expletionem spei
vsque in finem: * vt non segnes efficiami- 12
ni, verùm imitatores eorum, qui fide & pa-
tientia hereditabunt promissiones. * Abra- 13
hæ namque promittens Deus, quoniam ne-
minem habuit, per quem iuraret, maiorem,
iurauit per semetipsum, * dicens: † Nisi be- 14
nedicens benedicam te, & multiplicans mul-
tiplicabo te. * Et sic longanimiter ferens, 15
adeptus est repromissionem.* Homines enim 16
per maiorem sui iurant: & omnis contro- D
uersiæ eorum finis, ad confirmationem, est
iuramentum. * In quo abundantiùs volens 17
Deus ostendere pollicitationis heredibus
immobilitatem consilij sui, interposuit iusiu-
randum: * vt per duas res immobiles, qui- 18
bus impossibile est mentiri Deum, fortissi-
mum solatium habeamus, qui confugimus
ad tenendam propositam spem: * quam si- 19
cut anchoram habemus animæ tutam ac fir-
mam, & incedentem vsque ad interiora ve-
laminis. * vbi præcursor pro nobis introiuit 20

† Matth. 12.d.45. Inf. 10. e.26. 2. Pet. 2. d.20.

† Gen. 22. e.16.

Iesus, secundùm ordinem Melchisedech pon-
tifex factus in æternum.

CAPVT VII.

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leuiticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundùm ordinem Melchisedech in perpetuum institutum; ac iuramento firmatum præcellit Leuiticum, & ipsum vnà cum lege euacuat.

1 HIc enim Melchisedech, rex Salem, sa- † Gen. 14. d.18.
A cerdos Dei summi, qui obuiauit Abra-
hæ regresso à cæde regum, & benedixit ei:
2 * cui & decimas omnium diuisit Abraham:
primum quidem qui interpretatur rex iusti-
tiæ: deinde autem & rex Salem, quod est,
3 rex pacis, * sine patre, sine matre, sine genea-
logia, neque initium dierum, neque finem
vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei,
4 manet sacerdos in perpetuum. * Intuemini
autem quantus sit hic, cui & decimas dedit
5 de præcipuis Abraham patriarcha. * Et qui-
dem de filiis Leui sacerdotium accipientes,
† mandatum habent decimas sumere à po- † Deut. 18. a.1. Ios. 14.b.4.
pulo secundùm legem, id est, à fratribus suis:
quamquam & ipsi exierint de lumbis Abra-
6 hæ. * Cuius autem generatio non annume-
B ratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham,
& hunc, qui habebat repromissiones, bene-
7 dixit. * Sine vlla autem contradictione, quod
8 minus est, à meliore benedicitur. * Et hîc
quidem, decimas morientes homines acci-
9 piunt: ibi autem contestatur, quia viuit. * Et
(vt ita dictum sit) per Abraham, & Leui, qui
10 decimas accepit, decimatus est: * adhuc
enim in lumbis patris erat, quando obuia-
11 uit ei Melchisedech. * Si ergo consummatio
per sacerdotium Leuiticum erat (populus
enim sub ipso legem accepit) quid adhuc ne-
cessarium fuit, secundùm ordinem Melchi-
sedech alium surgere sacerdotem, & non se-
12 cundùm ordinem Aaron dici? * Translato
enim sacerdotio, necesse est vt & legis
13 translatio fiat. * In quo enim hæc dicuntur,
de alia tribu est, de qua nullus altari præstò
14 fuit. * Manifestum est enim quòd ex Ioda
C ortus sit Dominus noster: in qua tribu ni-
15 hil de sacerdotibus Moyses locutus est. * Et
ampliùs adhuc manifestum est: si secun-
dùm similitudinem Melchisedech exsurgat
16 alius sacerdos, * qui non secundùm legem
mandati carnalis factus est, sed secundùm
17 virtutem vitæ insolubilis.* Contestatur enim: † Ps. 109. b.4.
† Quoniam tu es sacerdos in æternum, se-
18 cundùm ordinem Melchisedech. * Repro-
batio quidem fit præcedentis mandati, pro-
19 pter infirmitatem eius, & inutilitatem: * ni-
hil enim ad perfectum adduxit lex, introdu-
ctio verò melioris spei, per quam proxima-
20 mus ad Deum.* Et quantum est non sine iu-
reiurando (alij quidem sine iureiurando sacer-
21 dotes facti sunt; * hic autem cum iureiuran-
do, per eum, qui dixit ad illum: † Iurauit Do- † Ps. 109. b.4.
minus

minus,& non pœnitebit eum : tu es ſacerdos D
in æternum.) * in tantum melioris teſta- 22
menti ſponſor factus eſt Ieſus. * Et alij qui- 23
dem plures facti ſunt ſacerdotes, idcircò
quòd morte prohiberentur permanere : * 24
hic autem eò quòd maneat in æternum, ſem-
piternum habet ſacerdotium. * Vnde & ſal- 25
uare in perpetuum poteſt accedentes per ſe-
metipſum ad Deum : ſemper viuens ad in-
terpellandum pro nobis. * Talis enim dece- 26
bat vt nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens,
impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & ex-
celſior cœlis factus : * qui non habet neceſ- 27
ſitatem quotidie, quemadmodum ſacerdo-
† Leu.16. b.6. tes, † priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre,
deinde pro populi : hoc enim fecit ſemel,
ſeipſum offerendo. * Lex enim homines 28
conſtituit ſacerdotes infirmitatem habentes:
ſermo autem iuriſiurandi, qui poſt legem eſt,
Filium in æternum perfectum.

Capvt VIII.

Excellentius eſt Chriſti ſacerdotium Leuitico, cum ipſe in dextera Patris ſedeat in cœlis, & maiorum ſacramentorum miniſter fuerit quàm ſacerdotes veteris legis : oſtendit etiam noui teſtamenti neceſſitatem ex imperfectione veteris, & ex promiſſione Dei per Ieremiam.

CApitulum autem ſuper ea quæ dicuntur: 1
Talem habemus Pontificem, qui con- A
ſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis,
* ſanctorum miniſter, & tabernaculi veri, 2
quod fixit Dominus, & non homo. * Om- 3
nis enim pontifex ad offerendum munera, &
hoſtias conſtituitur: vnde neceſſe eſt & hunc
habere aliquid, quod offerat : * ſi ergo eſſet 4
ſuper terram, nec eſſet ſacerdos : cum eſſent B
qui offerrent ſecundùm legem munera, * qui 5
exemplari & vmbræ deſeruiunt cœleſtium.
Sicut reſponſum eſt Moyſi, cum conſumma-
† Exod. 25 d 40. Act. 7. f.44. ret tabernaculum : † Vide (inquit) omnia
facito ſecundùm exemplar, quod tibi oſten-
ſum eſt in monte. * Nunc autem melius ſor- 6
titus eſt miniſterium, quantò & melioris te- C
ſtamenti mediator eſt, quod in melioribus
repromiſſionibus ſancitum eſt. * Nam ſi il- 7
lud prius culpa vacaſſet : non vtique ſecun-
di locus inquireretur.* Vituperans enim eos 8
† Ier. 31. f 31. dicit : † Ecce dies venient, dicit Dominus:
& conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſu-
per domum Iuda, teſtamentum nouum : * 9
non ſecundùm teſtamentum quod feci patri-
bus eorum, in die qua apprehendi manum
eorum vt educerem illos de Terra Ægypti:
quoniam ipſi non permanſerunt in teſta-
mento meo, & ego neglexi eos, dicit Domi-
nus. * Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſ- 10
ponam domui Iſrael poſt dies illos dicit Do- D
minus: Dando leges meas in mentem eo-
rum, & in corde eorum ſuperſcribam eas :
& ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in po-
pulum : * & non docebit vnuſquiſque proxi- 11
mum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum,
dicens : Cognoſce Dominum : quoniam om-
nes ſcient me à minore vſque ad maiorem
12 eorum : * quia propitius ero iniquitatibus eo-
rum, & peccatorum eorum iam non memo-
13 rabor. * Dicendo autem nouum, veterauit
prins. Quod autem antiquatur & ſeneſcit,
prope interitum eſt.

Capvt IX.

Ex his quæ in veteri erant teſtamento & imperfectione illarum hoſtiarum, oſtendit noui perfectionem, in quo Chriſtus Pontifex & hoſtia ſemel oblata emundat conſcientiam à peccatis : quem ad teſtamenti ſui confirmationem mori fuit neceſſe.

1 HAbuit quidem & prius, iuſtificationes
2 culturæ, & Sanctum ſæculare. * † Ta- † Exod. 26. a.1.
A bernaculum enim factum eſt primum, in quo 36. a.8.
erant candelabra, & menſa, & propoſitio
3 panum quæ dicitur Sancta. * Poſt velamen-
tum autem ſecundùm tabernaculum, quod
4 dicitur Sancta ſanctorum ; * aureum habens
† thuribulum, & arcam teſtamenti circum- † Leu.16. Nu. 16.
tectam ex omni parte auro, in qua vrna au-
rea habens manna, & virga Aaron, quæ fron-
5 duerat, † & tabulæ teſtamenti, * ſupérque † 1.Reg.8. a.9.
eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia 2. Par.5.
propitiatorium : de quibus non eſt modò di- b.10.
6 cendum per ſingula. * His verò ita compo-
B ſitis ; in priori quidem tabernaculo ſemper
introibant ſacerdotes, ſacrificiorum officia
7 conſummãtes : * in ſecundo autem † ſemel in † Exod. 30.b.10.
anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem Leuit.16.
8 offert pro ſua & populi ignorantia: * hoc ſi- a.2.
gnicante Spiritu ſancto, nondum propala-
tam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore ta-
9 bernaculo habente ſtatum, * quæ parabola
C eſt temporis inſtantis : iuxta quam munera,
& hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt iuxta
conſcientiam perfectum facere ſeruientem,
10 ſolummodò in cibis, & in potibus, * & va-
rijs baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis vſque ad
11 tempus correctionis impoſitis. * Chriſtus au-
tem aſſiſtens pontifex futurorum bonorum,
per amplius & perfectius tabernaculum non
12 manu factum, id eſt, non huius creationis ; *
neque per ſanguinem hircorum aut vitulo-
rum, ſed per proprium ſanguinem, introiuit
ſemel in Sancta, æterna redemptione inuen-
13 ta. * † Si enim ſanguis hircorum & tauro- † Leuit. 16. c.15.
D rum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſan-
14 ctificat ad emundationem carnis : * † quantò † 1. Pet.1. d 19.
magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſan- 1. Ioan.1.
ctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo c.7.
emundabit conſcientiam noſtram ab operi- Apoc. 1.
bus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti ? b.5.
15 * Et ideò noui teſtamenti mediator eſt ; † vt † Gal. 3. c.15.
morte intercedente, in redemptionem ea-
rum præuaricationum, quæ erant ſub priori
teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui
16 vocati ſunt æternæ hereditatis. * Vbi enim
teſtamentum eſt ; mors neceſſe eſt intercedat
17 teſtatoris. * Teſtamentum enim in mortuis
confirmatum eſt : alioquin nondum valet, dum
viuit

viuit qui teſtatus eſt. * Vnde nec primum 18
quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. * Le- 19
cto enim omni mandato legis à Moyſe vni- E
uerſo populo, accipiens ſanguinem vitulo-
rum & hircorum, cum aqua, & lana cocci-
nea, & hyſſopo; ipſum quoque librum, &
† Exod.24. b.8. omnem populum aſperſit, * dicens: † Hic ſan- 20
guis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus.
* Etiam tabernaculum & omnia vaſa mini- 21
ſterij ſanguine ſimiliter aſperſit. * Et omnia 22
pænè in ſanguine ſecundùm legem mundan- F
tur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſ-
ſio. * Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem 23
cœleſtium his mundari: ipſa autem cœleſtia
melioribus hoſtiis quàm iſtis. * Non enim in 24
manufacta Sancta Ieſus introiuit, exempla-
ria verorum: ſed in ipſum cœlum, vt appa-
reat nunc vultui Dei pro nobis: * Neque vt 25
ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodum
Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos
in ſanguine alieno: * alioquin oportebat eum 26
frequenter pati ab origine mundi: nunc au-
tem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad G
deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam ap-
paruit. * Et quemadmodum ſtatutum eſt ho- 27
minibus ſemel mori, poſt hoc autem iudi-
† Rom.5. b.9. cium: * † ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt 28
1. Pet.3. d.18. ad multorum exhaurienda peccata; ſecundò
ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in
ſalutem.

CAPVT X.

Propter imperfectionem hoſtiarum veteris teſtamenti neceſſarium fuit nouum induci, cuius vnica hoſtia auferrentur vniuerſa peccata: cui niſi fide, ſpe, charitate, ac bonis operibus adhæſerimus, acerbiùs puniemur quàm veteris teſtamenti tranſgreſſores: laudat interim Hebræos quòd & multa paſſi ſint, & patientibus aſtiterint.

VMbram enim habens lex futurorum bo- 1
norum, non ipſam imaginem rerum; A
per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis, quas
offerunt indeſinenter, numquam poteſt ac-
cedentes perfectos facere: * alioquin ceſſaſ- 2
ſent offerri: ideò quòd nullam haberent vl-
trà conſcientiam peccati, cultores ſemel mũ-
dati: * ſed in ipſis commemoratio peccato- 3
rum per ſingulos annos fit. * impoſſibile enim 4
eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri
† Pſal.39. b.7. peccata. * Ideò ingrediens mundum dicit: † 5
Hoſtiam, & oblationem noluiſti: corpus au- B
tem aptaſti mihi: * holocautomata pro pec- 6
cato non tibi placuerunt. * Tunc dixi: Ecce 7
† Pſal.39. b.8. venio: † in capite libri ſcriptum eſt de me:
Vt faciam, Deus, voluntatem tuam. * Supe- 8
riùs dicens: Quia hoſtias, & oblationes, &
holocautomata pro peccato noluiſti, nec pla-
cita ſunt tibi, quæ ſecundùm legem offerun-
tur, * tunc dixi: Ecce venio, vt faciam, Deus, 9
voluntatem tuam: aufert primum, vt ſequens
ſtatuat. * In qua voluntate ſanctificati ſumus 10
per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel. C
* Et omnis quidem ſacerdos præſtò eſt quo- 11
tidie miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens ho-
ſtias, quæ numquam poſſunt auferre peccata:
12 * hic autem vnam pro peccatis offerens ho-
13 ſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei, *
de cetero expectans † donec ponatur inimici † Pſ.109. a.1.
14 eius ſcabellum pedum eius. * Vna enim obla- 1.Cor.15.
tione, conſummauit in ſempiternum ſancti- d.25.
15 ficatos. * Conteſtatur autem nos & Spiritus
16 ſanctus. Poſtquam enim dixit: * † Hoc au- † Ier.31.
tem teſtamentum, quod teſtabor ad illos poſt f.31. Sup.8.c.8.
dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas
in cordibus eorum, & in mentibus eorum
17 ſuperſcribam eas: * & peccatorum, & ini-
quitatum eorum iam non recordabor am-
18 pliùs. * Vbi autem horum remiſſio: iam non
19 eſt oblatio pro peccato. * Habentes itaque
D fratres fiduciam in introitu ſanctorum in
20 ſanguine Chriſti, * quam initiauit nobis
viam nouam, & viuentem per velamen, id
21 eſt, carnem ſuam, * & ſacerdotem mag-
22 num ſuper domum Dei: * accedamus cum
vero corde in plenitudine fidei, aſperſi cor-
da à conſcientia mala, & abluti corpus aqua
23 munda, * teneamus ſpei noſtræ confeſſio-
E nem indeclinabilem, (fidelis enim eſt qui
24 repromiſit) * & conſideremus inuicem in
prouocationem charitatis, & bonorum ope-
25 rum: * non deſerentes collectionem no-
ſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam,
ſed conſolantes, & tantò magis quantò vi-
26 deritis appropinquantem diem. * † Volun- † Sup.6.
tariè enim peccantibus nobis poſt acceptam a.4.
notitiam veritatis, iam non relinquitur pro
27 peccatis hoſtia, * terribilis autem quædam ex-
pectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ con-
28 ſumptura eſt aduerſarios. * Irritam quis fa-
ciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione † † Deut.17.
29 duobus vel tribus teſtibus moritur: * quantò a.6. Matth.18.
F magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui c.16.
filium Dei conculcauerit, & ſanguinem te- Ioan.8. b.17.
ſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctifi- 2.Cor.13.
catus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam a.1.
30 fecerit? * Scimus enim qui dixit: † Mihi † Deut.32.
vindicta, & ego retribuam. Et iterùm: Quia e.35. Rom.12.
31 iudicabit Dominus populum ſuum. * Hor- d.19.
rendum eſt incidere in manus Dei viuen-
32 tis. * Rememoramini autem priſtinos dies,
in quibus illuminati, magnum certamen ſu-
33 ſtinuiſtis paſſionum, * & in altero quidem,
opprobriis & tribulationibus ſpectaculum
facti: in altero autem, ſocij taliter conuer-
34 ſantium effecti. * Nam & vinctis compaſſi
G eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum
gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere
35 meliorem & manentem ſubſtantiam. * No-
lite itaque amittere confidentiam veſtram,
36 quæ magnam habet remunerationem. * Pa-
tientia enim vobis neceſſaria eſt: vt volunta-
tem Dei facientes, reportetis promiſſionem.
37 * Adhuc enim modicum aliquantulum, qui
38 venturus eſt, veniet, & non tardabit. * † iu- † Hab.2. a.4.
ſtus autem meus ex fide viuit: quòd ſi ſub- Ro.1.b.17.
39 traxerit ſe, non placebit animæ meæ. * Nos Gal.3. b.11.

autem non ſumus ſubtractionis filij in perdi-
tionem , ſed fidei in acquiſitionem animæ.

Caput XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exòrdio vſque ad Dauid ac Prophetas: ac in vniuerſum quanta patrarint ac paſſi ſint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperint retributionem.

EST autem fides ſperandarum ſubſtantia 1
rerum, argumenrum non apparentium. A
* In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt 2
† Gen. 1. a.3. ſenes.* † Fide intelligimus aptata eſſe ſæcu- 3
la verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fie-
† Gen.4. a. 4. rent. * † Fide plurimam hoſtiam Abel, quàm 4
† Matth. 23 d.35. Cain, obtulit Deo, † per quam teſtimonium
conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimonium per-
hibente muneribus eius Deo ; & per illam
† Gen 5. e 24. Eccli. 44. c.16. defunctus adhuc loquitur. * † Fide Henoch 5
translatus eſt ne videret mortem, & non in-
ueniebatur, quia tranſtulit illum Deus: an-
te tranſlationem enim teſtimonium habuit
placuiſſe Deo. * Sine fide autem impoſſibile 6
eſt placere Deo. Credere enim oportet ac-
cedentem ad Deum quia eſt, & inquirenti- B
† Gen.6. c.14. Eccli.44. c.17. bus ſe remunerator ſit. * † Fide Noë , reſ- 7
ponſo accepto de iis quæ adhuc non vide-
bantur, metuens aptauit arcam in ſalutem
domus ſuæ, per quam damnauit mundum:
& iuſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt in-
† Gen. 12. a. 1. ſtitutus. * † Fide qui vocatur Abraham obe- 8
diuit in locum exire, quem accepturus erat
in hereditatem : & exiit, neſciens quò iret.* 9
Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis,
tamquam in aliena, in caſulis habitando, cum
Iſaac & Iacob coheredibus repromiſſionis
eiuſdem. * Expectabat enim fundamenta ha- 10
bentem ciuitatem : cuius artifex & conditor C
† Gen.17. c. 19. Deus. * † Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem 11
in conceptionem ſeminis accepit, etiam præ-
ter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit
eſſe eum, qui repromiſerat. * Propter quod 12
& ab vno orti ſunt (& hoc emortuo) tam-
quam ſidera cœli in multitudinem, & ſicut
arena, quæ eſt ad oram maris, innumerabi-
lis. * Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, 13
non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè
eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes
quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.
* Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe pa- 14
triam inquirere.* Et ſi quidem ipſius memi- 15
niſſent de qua exierunt, habebant vtique
tempus reuertendi : * nunc autem meliorem 16
appetunt, id eſt, cœleſtem. Ideò non confun-
ditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim
† Gen. 22. a. 1. Eccli. 44. d.21. illis ciuitatem. * † Fide obtulit Abrahã Iſaac, 17
cùm tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui D
† Gen. 21. b.12. ſuſceperat repromiſſiones;* ad quem dictum 18
Rom. 9. b.7. eſt: † Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen:
* arbitrans quia & à mortuis ſuſcitare po- 19
† Gen 27. d.27 f 16. tens eſt Deus : vnde eum & in parabolam
accepit. * † Fide & de futuris benedixit 20
† Gen. 48. c.15. Iſaac Iacob, & Eſau. * † Fide Iacob, moriens, 21
ſingulos filiorum Ioſeph benedixit : † & ado- † Gen 47. f. 31.
22 rauit faſtigium virgæ eius. * † Fide Ioſeph, † Gen 50. d 21.
moriens, de profectione filiorum Iſrael me-
23 moratus eſt, & de oſſibus ſuis mandauit. * † † Exod.2. a.2.
E Fide Moyſes, natus, occultatus eſt menſibus
tribus à parentibus ſuis ; eò quòd vidiſſent
elegantem infantem, † & non timuerunt re- † Exod 1. c 17.
24 gis edictum. * † Fide Moyſes grandis factus † Exod.2. b.11.
25 negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, * ma-
gis eligens affligi cum populo Dei, quàm
26 temporalis peccati habere iucunditatem, *
maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyp-
tiorum, improperium Chriſti : aſpiciebat
27 enim in remunerationem. * Fide reliquit Æ-
gytum, non veritus animoſitatem regis : in-
28 uiſibilem enim tamquam videns ſuſtinuit.
* † Fide celebrauit Paſcha, & ſanguinis ef- † Exod.12. d. 21.
fuſionem : ne qui vaſtabat primitiua, tange-
29 ret eos. * † Fide tranſierunt Mare rubrum † Exod. 14. e.22.
F tamquam per aridam terram : quod experti
30 Ægyptij, deuorati ſunt. * † Fide muri Ieri- † Ioſ.6. e.20.
31 cho corruerunt, circuitu dierum ſeptem. * † † Ioſ 2. a 3.
Fide Rahab meretrix non periit cum incre-
32 dulis, excipiens exploratores cum pace. * Et
quid adhuc dicam ? Deficiet enim me tem-
pus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon,
33 Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis : * qui
per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſti-
tiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturaue-
34 runt ora leonum, * extinxerunt impetum
ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt
de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, ca-
35 ſtra verterunt exterorum : * acceperunt mu-
lieres de reſurrectione mortuos ſuos. Alij au-
tem diſtenti ſunt ; non ſuſcipientes redem-
ptionem, vt meliorem inuenirent reſurre-
36 ctionem. * Alij verò ludibria & verbera ex-
37 perti, inſuper & vincula & carceres : * lapi-
dati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occi-
ſione gladij mortui ſunt : circuierunt in me-
lotis, in pellibus caprinis, egentes, angu-
38 ſtiati, afflicti : * quibus dignus non erat mun-
dus : in ſolitudinibus errantes, in montibus,
39 & ſpeluncis, & in cauernis terræ. * Et hi
omnes teſtimonio fidei probati, non acce-
40 perunt repromiſſionem, * Deo pro nobis
melius aliquid prouidente, vt non ſine no-
bis conſummarentur.

Caput XII.

Priſcorum imò Chriſti exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui teſtamenti ſuper vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur ſupplicia.

1 IDeóque & nos tantam habentes impoſi-
A tam nubem teſtium, † deponentes omne † Rom.6. a. 4.
pondus, & circumſtans nos peccatum, per Epheſ.4. e.22.
patientiam curramus ad propoſitum nobis Col.3.b.8.
2 certamen?* aſpicientes in Auctorem fidei, & 1. Pet 2. a.1.4.& 2.
conſummatorẽ Ieſum, qui propoſito ſibi gau-
dio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta,
3 atque in dextera ſedis Dei ſedet.* Recogitate
enim

enim eum, qui talem sustinuit à peccatori- B
bus aduersum semetipsum contradictionem:
vt ne fatigemini, animis vestris deficientes.
* Nondum enim vsque ad sanguinem resti- 4
tistis, aduersus peccatum repugnantes: * & 5
obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam
† Prou. 3. b. 11. Apoc. 3. d. 19. filiis loquitur, dicens: † Fili mi, noli negli-
gere disciplinam Domini: neque fatigeris
dum ab eo argueris.* Quem enim diligit Do- 6
minus, castigat: flagellat autem omnem fi-
lium, quem recipit. * In disciplina perseue- 7
rate. Tamquam filiis vobis offert se Deus:
quis enim filius, quem non corripit pater? * 8
Quòd si extra disciplinam estis, cuius parti- C
cipes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non
filij estis. * Deinde patres quidem carnis no- 9
stræ, eruditores habuimus, & reuerebamur
eos: non multò magis obtemperabimus Pa-
tri spirituum, & viuemus? * Et illi quidem 10
in tempore paucorum dierum, secundùm vo-
luntatem suam erudiebant nos: hic autem ad
id, quod vtile est in recipiendo sanctificatio-
nem eius. * Omnis autem disciplina, in præ- 11
senti quidem videtur non esse gaudij, sed D
mœroris: posteà autem fructum pacatissimum
exercitatis per eam reddet iustitiæ. * Propter 12
quod, remissas manus, & soluta genua, eri-
gite, * & gressus rectos facite pedibus ve- 13
stris: vt non claudicans quis erret, magis au-
† Rom. 12. d. 18. tem sanetur. * † Pacem sequimini cum om- 14
nibus, & sanctimoniam, sine qua nemo vi-
debit Deum: * contemplantes ne quis desit 15
gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sur-
sum germinans impediat, & per illam inqui-
nentur multi. * Ne quis fornicator, aut pro- 16
† Gen. 25. d. 33. fanus † vt Esau: qui propter vnam escam E
vendidit primitiua sua. * Scitote enim quo- 17
† Gen. 27. f. 38. niam † & posteà cupiens hereditare benedi-
ctionem, reprobatus est: non enim inuenit
pœnitentiæ locum, quamquam cum lacry-
† Exod 19. c. 12. 20. e. 21. mis inquisisset eam. * † Non enim accessistis 18
ad tractabilem montem, & accensibilem ig-
nem, & turbinem, & caliginem, & procel-
lam, * & tubæ sonum, & vocem verborum, 19
quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis
fieret verbum. * Non enim portabant quod 20
† Exod. 19. c. 13. dicebatur: † Et si bestia tetigerit montem,
lapidabitur. * Et ita terribile erat quod vide- 21
batur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tre- F
mebundus. * Sed accessistis ad Sion montem, 22
& ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœle-
stem, & multorum millium Angelorum fre-
quentiam, * & Ecclesiam primitiuorum, qui 23
conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium
Deum, & spiritus iustorum perfectorum, * 24
& testamenti noui mediatorem Iesum, &
sanguinis aspersionem meliùs loquentem
quàm Abel. * Videte ne recusetis loquen- 25
tem. Si enim illi non effugerunt, recusantes
eum qui super terram loquebatur: multò G
magis nos, qui de cœlis loquentem nobis
auertimus. * Cuius vox mouit terram tunc: 26
† Agg. 2. b. 7. nunc autem repromittit, dicens: † Adhuc
semel; & ego mouebo non solùm terram,
27 sed & cœlum. * Quòd autem, Adhuc se-
mel, dicit: declarat mobilium translationem
tamquam factorum, vt maneant ea quæ
28 sunt immobilia. * Itaque regnum immobi-
le suscipientes, habemus gratiam: per quam
seruiamus placentes Deo, cum metu & re-
29 uerentia. * † Etenim Deus noster ignis con- † Deut. 4. d. 24.
sumens est.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris nouique testamenti, & subinde monens vt præpositis obtemperent: orat vt pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 Charitas fraternitatis maneat in vobis.
2 * † Et hospitalitatem nolite obliuisci, † Rom. 12. c. 13. 1. Pet. 4. b. 9.
A per hanc enim † latuerunt quidam, Ange- † Gen. 18. a. 3. 19. a. 2.
3 lis hospitio receptis. * Mementote vincto-
rum, tamquam simul vincti; & laborantium,
4 tamquam & ipsi in corpore morantes.* Ho-
norabile connubium in omnibus, & thorus
immaculatus. Fornicatores enim, & adulte-
5 ros iudicabit Deus. * Sint mores sine auari-
tia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: † † Iosu. 1. a. 5.
6 Non te deseram, neque derelinquam. * ita
vt confidenter dicamus: † Dominus mihi † Ps. 117. a. 6.
adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.
7 * Mementote præpositorum vestrorum, qui
B vobis locuti sunt verbum Dei: quorum in-
tuentes exitum conuersationis, imitamini fi-
8 dem. * Iesus Christus heri, & hodie: ipse &
9 in sæcula. * Doctrinis variis & peregrinis no-
lite abduci. Optimum est enim gratia stabili-
re cor, non escis: quæ non profuerunt am-
10 bulantibus in eis. * Habemus altare, de quo
edere non habent potestatem, qui taberna-
11 culo deseruiunt. * † Quorum enim anima- † Leu. 16. f. 27.
lium infertur sanguis pro peccato in Sancta
per pontificem, horum corpora cremantur
12 extra castra. * Propter quod & Iesus, vt san-
C ctificaret per suum sanguinem populum, ex-
13 tra portam passus est. * Exeamus igitur ad
eum extra castra improperium eius portan-
14 tes.* † Non enim habemus hîc manentem ci- † Mich. 2. c. 10.
15 uitatem, sed futuram inquirimus. * Per ip-
sum ergo offeramus hostiam laudis semper
Deo, id est, fructum labiorum confiten-
16 tium nomini eius. * Beneficentiæ autem, &
communionis nolite obliuisci: talibus enim
hostiis promeretur Deus. * Obedite præpo-
17 sitis vestris, & subiacete eis. * Ipsi enim per-
uigilant, quasi rationem pro animabus ve-
stris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant,
& non gementes: hoc enim non expedit
18 vobis. * Orate pro nobis: confidimus enim
D quia bonam conscientiam habemus in om-
19 nibus benè volentes conuersari. * Amplius
autem deprecor vos hoc facere, quò ce-
20 leriùs restituar vobis. * Deus autem pacis,
qui eduxit de mortuis pastorem magnum

ouium, in sanguine testamenti æterni, Do-
minum nostrum Iesum Christum, * aptet 21
vos in omni bono, vt faciatis eius volunta-
tem: faciens in vobis quod placeat coram se
per Iesum Christum: cui est gloria in sæcula
sæculorum. Amen. * Rogo autem vos fratres, 22
vt sufferatis verbum solatij. Etenim perpau-
cis scripsi vobis. * Cognoscite fratrem no- 23
strum Timotheum dimissum: cum quo (si
celerius venerit) videbo vos. * Salutate om- 24
nes præpositos vestros, & omnes sanctos. Sa-
lutant vos de Italia fratres. * Gratia cum om- 25
nibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

Docet tentationum vtilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendam veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

IACOBVS Dei & Domini nostri 1
Iesu Christi seruus, duodecim tri- A
bubus, quæ sunt in dispersione, sa-
lutem. * Omne gaudium existima- 2
te fratres mei, cum in tentationes varias in-
cideritis: * † scientes quod probatio fidei ve- 3 † Rom. 5. a. 3.
stræ patientiam operatur. * Patientia autem 4
opus perfectum habet: vt sitis perfecti & in-
tegri, in nullo deficientes. * Si quis autem 5
vestrûm indiget sapientia, postulet à Deo,
qui dat omnibus affluenter, & non impro-
perat: & dabitur ei. * † Postulet autem in fi- 6 † Matth. 7. b. 7. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Ioan. 14. b. 13. 16. c. 23. 24.
de nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis B
est fluctui maris, qui à vento mouetur & cir-
cumfertur. * non ergo æstimet homo ille 7
quòd accipiat aliquid à Domino. * Vir du- 8
plex animo, inconstans est in omnibus viis
suis. * Glorietur autem frater humilis in exal- 9
tatione sua; * diues autem in humilitate sua, 10 † Eccli. 14. c. 18. Isa. 40. b. 6. 1. Pet. 1. d. 24.
† quoniam sicut flos fœni transibit. * exor- 11
tus est enim sol cum ardore, & arefecit fœ-
num, & flos eius decidit, & decor vultus
eius deperiit: ita & diues in itineribus suis
marcescet. * † Beatus vir, qui suffert tenta- 12 † Iob. 5. c. 17.
tionem: quoniam cum probatus fuerit, ac-
cipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus
diligentibus se. * Nemo cum tentatur, dicat, 13
quoniam à Deo tentatur: Deus enim inten- C
tator malorum est: ipse autem neminem ten-
tat. * Vnusquisque verò tentatur à concupis- 14
centia sua abstractus, & illectus. * Deinde 15
concupiscentia cum conceperit, parit pecca-
tum: peccatum verò cùm consummatum fue-
rit, generat mortem. * Nolite itaque errare 16
fratres mei dilectissimi. * Omne datum opti- 17
mum, & omne donum perfectum, desur-
sum est, descendens à à Patre luminum, apud
quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
18 obumbratio. * Voluntariè enim genuit nos
verbo veritatis, vt simus initium aliquod
19 creaturæ eius. * Scitis fratres mei dilectissimi.
† Sit autem omnis homo velox ad audien- † Prou. 17. d. 27.
dum; tardus autem ad loquendum, & tardus
20 ad iram. * Ira enim viri, iustitiam Dei non
21 operatur. * Propter quod abiicientes omnem
D immunditiam & abundantiam malitiæ, in
mansuetudine suscipite insitum verbum, quod
22 potest saluare animas vestras. * † Estote au- † Matt. 7. c. 21. 24. Rom. 2. c. 13.
tem factores verbi; & non auditores tan-
23 tum, fallentes vosmetipsos. * Quia si quis au-
ditor est verbi, & non factor: hic compara-
bitur viro consideranti vultum natiuitatis
24 suæ in speculo: * considerauit enim se, &
25 abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. * Qui
autem perspexerit in legem perfectam liber-
tatis, & permanserit in ea, non auditor ob-
liuiosus factus, sed factor operis: hic beatus
26 in facto suo erit. * Si quis autem putat se re-
ligiosum esse, non refrænans linguam suam,
sed seducens cor suum, huius vana est reli-
27 gio. * Religio munda & immaculata apud
Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos
& viduas in tribulatione eorum, & imma-
culatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPVT II.

Monet ne personarum respectu moueantur: qui enim vnicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur vt operibus misericordiæ incumbant, ostendens quòd homo per opera iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.

1 FRatres mei, nolite in personarum acce- Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Prou. 24. c. 23. Eccli. 42. a. 2.
A ptione habere fidem Domini nostri Iesu
2 Christi gloriæ. * Etenim si introierit in con-
uentum vestrum vir aureum annulum ha-
bens in veste candida, introierit autem &
3 pauper in sordido habitu, * & intendatis in
eum qui indutus est veste præclara, & dixeri-
tis ei: Tu sede hîc benè: pauperi autem di-
catis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pe-
4 dum meorum: * nónne iudicatis apud vos-
metipsos, & facti estis iudices cogitationum
5 iniquarum? * Audite fratres mei dilectissimi,
B nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo,
diuites in fide & hæredes regni, quod repro-
6 misit Deus diligentibus se? * Vos autem ex-
honorastis pauperem. Nónne diuites per po-
tentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos
7 ad iudicia? * Nónne ipsi blasphemant bo-
num nomen, quod inuocatum est super vos? † Leu. 19. d. 18. Matth. 22. d. 39. Mar. 12. c. 31. Rom. 13. c. 9. Gal. 5. c. 14.
8 * Si tamen legem perficitis regalem secun-
dùm scripturas: † Diliges proximum tuum si-
9 cut teipsum: benè facitis: * † si autem per-
sonas accipitis, peccatum operamini, redar-
10 guti à lege quasi transgressores. * † Quicum-
que autem totam legem seruauerit, offendat
11 autem in vno, factus est omnium reus. * Qui † Sap. a. 1. † Matth. 5. c. 19.
enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non
occides.

occides. Quòd si non mœchaberis, occides C
autem, factus es transgressor legis. * Sic lo- 12
quimini, & sic facite, sicut per legem liber-
tatis incipientes iudicari. * Iudicium enim 13
sine misericordia illi, qui non fecit miseri-
cordiam, superexaltat autem misericordia
iudicium * Quid proderit fratres mei si fidem 14
quis dicat se habere, opera autem non ha-
beat? Numquid poterit fides saluare eum?
† 1. Ioan. 3. c. 17. * † Si autem frater & soror nudi sint, & in- 15
digeant victu quotidiano, * dicat autem ali- 16
quis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini
& saturamini: non dederitis autem eis, quæ
necessaria sunt corpori, quid proderit? * Sic 17
& fides, si non habeat opera, mortua est
in semetipsa. * Sed dicet quis: Tu fidem ha- 18
bes, & ego opera habeo. ostende mihi fi-
dem tuam sine operibus: & ego ostendam
tibi ex operibus fidem meam: * Tu credis 19
quoniam vnus est Deus: Benè facis: & dæ- D
mones credunt, & contremiscunt. * Vis au- 20
tem scire ô homo inanis, quoniam fides si-
† Gen. 22. b. 9. ne operibus mortua est? * † Abraham pa- 21
ter noster, nónne ex operibus iustificatus est,
offerens Isaac filium suum super altare? * Vi- 22
des quoniam fides cooperabatur operibus il-
lius: & ex operibus fides consummata est?
† Gen. 15. b. 6. * Et suppleta est Scriptura, dicens: † Credi- 23
Rom 4. a. 3. dit Abraham Deo, & reputatum est illi ad
Gal. 3. a. 6 iustitiam, & amicus Dei appellatus est. * Vi- 24
detis quoniam ex operibus iustificatur homo,
† Ios. 2. a. 4. & non ex fide tantùm? * Similiter † & Rahab 25
meretrix, nónne ex operibus iustificata est,
suscipiens nuntios, & alia via eiiciens? * Si- 26
cut enim corpus sine spiritu mortuum est,
ita, & fides sine operibus mortua est.

CAPVT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est rectè gubernare; subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

Matt. 23. a. 8. NOlite plures magistri fieri fratres mei, 1
scientes quoniam maius iudicium sumi- A
tis. * In multis enim offendimus omnes. Si 2
quis in verbo non offendit: hic perfectus est
vir. potest etiam fræno circumducere totum
corpus. * Si autem equis fræna in ora mitti- 3
mus ad consentiendum nobis, & omne cor-
pus illorum circumferimus. * Ecce & naues, 4
cùm magnæ sint, & à ventis validis minen-
tur, circumferuntur à modico gubernaculo
vbi impetus dirigentis voluerit. * Ita & lin- 5
gua modicum quidem membrum est, & ma- B
gna exaltat. Ecce quantus ignis quàm ma-
gnam siluam incendit! * Et lingua ignis est, 6
vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur
in membris nostris, quæ maculat totum cor-
pus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ,
inflammata à gehenna. * Omnis enim natu- 7
ra bestiarum, & volucrum, & serpentium,
& ceterorum domantur, & domita sunt à
natura humana: * linguam autem nullus ho- 8
minum domare potest: inquietum malum,
9 plena veneno mortifero. * In ipsa benedici-
C mus Deum & Patrem: & in ipsa maledici-
mus homines, qui ad similitudinem Dei fa-
10 cti sunt. * Ex ipso ore procedit benedictio,
& maledictio. Non oportet fratres mei, hæc
11 ita fieri. * Numquid fons de eodem forami-
12 ne emanat dulcem, & amaram aquam? *
Numquid potest, fratres mei, ficus vuas face-
re, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem po-
13 test facere aquam. * Quis sapiens, & discipli-
natus inter vos? Ostendat ex bona conuersa-
tione operationem suam in mansuetudine
14 sapientiæ. * Quòd si zelum amarum habe-
D tis, & contentiones sint in cordibus vestris:
nolite gloriari, & mendaces esse aduersus
15 veritatem. * non est enim ista sapientia de-
sursum descendens; sed terrena, animalis,
16 diabolica. * Vbi enim zelus & contentio: ibi
17 inconstantia, & omne opus prauum. * Quæ
autem desursum est sapientia, primùm qui-
dem pudica est, deinde pacifica, modesta,
suadibilis, bonis consentiens, plena miseri-
cordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine
18 simulatione. * Fructus autem iustitiæ, in pa-
ce seminatur, facientibus pacem.

CAPVT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni studendum, rebus incertis Diuinæ prouidentiæ commissis.

1 VNde bella & lites in vobis? Nónne
A hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ
2 militant in membris vestris? * Concupisci-
tis, & non habetis: occiditis, & zelatis: &
non potestis adipisci: litigatis, & belligera-
tis, & non habetis, propter quòd non postu-
3 latis. * Petitis, & non accipitis: eò quòd
malè petatis: vt in concupiscentiis vestris in-
4 sumatis. * Adulteri, nescitis, quia amicitia
B huius mundi, inimica est Dei? Quicumque
ergo voluerit amicus esse sæculi huius, ini-
5 micus Dei constituitur. * An putatis quia
inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam con-
6 cupiscit spiritus, qui habitat in vobis? * Ma-
iorem autem dat gratiam. Propter quod di-
cit: † Deus superbis resistit, humilibus au- † Prou. 3. d. 34.
7 tem dat gratiam. * Subditi ergo estote Deo: 1. Pet. 5.
8 resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. * b. 5.
Appropinquate Deo, & appropinquabit vo-
bis. Emundate manus, peccatores: & puri-
9 ficate corda, duplices animo. * Miseri esto-
C te, & lugete, & plorate: risus vester in lu-
ctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.
10 * † Humiliamini in conspectu Domini, & † 1. Pet. 5. b. 6.
11 exaltabit vos. * Nolite detrahere alterutrum
fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudi-
cat fratrem suum, detrahit legi, & iudi-
cat legem. Si autem iudicas legem: non es
12 factor legis, sed iudex. * Vnus est legislator
& iudex, qui potest perdere, & liberare. * † † Rom. 14. a. 4.
Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce
13 nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus

in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem
annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: D
* qui ignoratis quid erit in crastino. * Quæ 14
est enim vita vestra? vapor est ad modicum 15
parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo
vt dicatis: Si Dominus voluerit; &: Si vi-
xerimus, faciemus hoc, aut illud. * Nunc 16
autem exultatis in superbiis vestris. Omnis
exultatio talis, maligna est. * Scienti igi- 17
tur bonum facere, & non facienti, peccatum
est illi.

Capvt V.

Diuitibus pauperum oppressoribus grauem comminatur vltionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: iuramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo vngendi, ac peccata inuicem confitenda: quàm efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

Agite nunc diuites, plorate vlulantes in 1
miseriis vestris, quæ aduenient vobis. A
* Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vesti- 2
menta vestra à tineis comesta sunt. * Au- 3
rum & argentum vestrum ærugioauit: &
ærugo eorum in testimonium vobis erit, &
manducabit carnes vestras sicut ignis. The-
saurizastis vobis iram io nouissimis diebus.
*Ecce merces operariorum, qui messuerunt 4
regiones vestras, quæ fraudata est à vobis,
clamat: & clamor eorum in aures Domini sa-
baoth introiuit. * Epulati estis super terram, 5
& in luxuriis enutristis corda vestra, in die
occisionis.* Addixistis, & occidistis iustum, & 6
non restitit vobis. * Patientes igitur estote 7
fratres, vsque ad aduentum Domioi. Ecce B
agricola expectat pretiosum fructum terræ,
patienter ferens donec accipiat tempora-
neum, & serotinum. * Patientes igitur esto- 8
te & vos, & confirmate corda vestra: quo-
niam aduentus Domini appropinquauit. * 9
Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, vt
non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam
assistit. * Exemplum accipite, fratres, exitus 10
mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui
locuti sunt in nomine Domini. * Ecce bea- 11
tificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam C
Iob audistis, & finem Domini vidistis, quo-
niam misericors Dominus est, & miserator. * 12
† Matt. 5. d. 34. Ante omnia autem fratres mei † nolite iu-
rare neque, per cœlum, neque per terram,
neque aliud quodcumque iuramentum. Sit
autem sermo vester: Est, est: Non, non: vt
non sub iudicio decidatis. * Tristatur aliquis 13
vestrûm? oret: Æquo animo est? psallat. * 14
Infirmatur quis in vobis? inducat presbyte- D
ros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes
eum oleo in nomine Domini: * & oratio fi- 15
dei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Do-
minus: & si in peccatis sit, remittentur ei.
* Confitemini ergo alterutrum peccata ve- 16
stra, & orate pro inuicem vt saluemini: mul-
† 3. Reg. 17. a. 1. Luc. 4. d. 25. tum enim valet deprecatio iusti assidua. * Elias 17
homo erat similis nobis passibilis: † & ora-
tione orauit vt non plueret super terram, &
18 non pluit annos tres, & menses sex. * rur-
sum orauit: & cœlum dedit pluuiam, & ter-
19 ra dedit fructum suum. * Fratres mei, si quis
ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit
20 quis eum: * scire debet, quoniam qui con-
uerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ,
saluabit aoimam eius à morte, & operiet mul-
titudinem peccatorum.

EPISTOLA
BEATI PETRI APOSTOLI
PRIMA.

Capvt Primvm.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, vt qui Christi sanguine redempti sunt.

1 Petrvs Apostolus Iesu Christi,
A electis aduenis dispersionis Ponti,
Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, &
2 Bithyniæ, * secundùm præscien-
tiam Dei Patris, in sanctificationem Spiri-
tus, in obedientiam, & aspersionem sangui-
nis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multi-
3 plicetur. * † Benedictus Deus & Pater Do- † 2. Cor. 1. a. 3. Eph. 1. a. 3.
mini nostri Iesu Christi, qui secundùm mi-
sericordiam suam magnam regcoerauit nos
in spem viuam, per resurrectionem Iesu
4 Christi ex mortuis, * in hæreditatem incor-
ruptibilem, & incontaminatam, & immarces-
5 cibilem, conseruatam in cœlis in vobis, * qui
B in virtute Dei custodimini per fidem in sa-
lutem, paratam reuelari in tempore nouissi-
6 mo. * In quo exultabis, modicum nunc si
oportet contristari in variis tentationibus:
7 * vt probatio vestræ fidei multò pretiosior
auro (quod per ignem probatur) inueniatur
in laudem, & gloriam, & honorem, in reue-
8 latione Iesu Christi: * quem cùm non vide-
ritis, diligitis, in quem nunc quoque non vi-
dentes creditis: credentes autem exultabitis
9 lætitia inenarrabili, & glorificata. * repor-
tantes finem fidei vestræ, salutem aoimarum.
10 * De qua salute exquisierunt, atque scruta-
ti sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gra-
11 tia prophetauerunt: * scrutantes in quod vel
quale tempus significaret in eis Spiritus Chri-
sti: prænuntians eas quæ in Christo sunt
12 passiones, & posteriores glorias: * quibus re-
C uelatum est, quia non sibimetipsis, vobis au-
tem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt
vobis per eos qui euangelizauerunt vobis,
Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desi-
13 derant Angeli prospicere. * Propter quod
succincti lumbos mentis vestræ, sobrij per-
fectè sperate in eam, quæ offertur vobis, gra-
14 tiam, in reuelationem Iesu Christi: * quasi filij
obedientiæ, non configurati prioribus igno-
rantiæ

rantiæ veſtræ deſideriis:* ſed ſecundùm eum, 15
qui vocauit vos, Sanctum; & ipſi in omni
conuerſatione ſancti ſitis: * quoniam ſcri- 16
† Leu. 11. ptum eſt: † Sancti eritis, quoniam ego San-
g. 44. 19. ctus ſum. * Et ſi patrem inuocatis eum, qui 17
a. 2. 20. † ſine acceptione perſonarum iudicat ſecun-
a. 7. † Deut. 10. dùm vniuſcuiuſque opus, in timore incola-
d. 17. Rom. 2. tus veſtri tempore conuerſamini. * Scientes 18
b. 11. quòd non corruptibilibus auro vel argento D
Gal. 2. b. 6. redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione
† 1. Cor 6. paternæ traditionis: * † ſed pretioſo ſanguine 19
d. 20. 7. quaſi agni immaculati Chriſti, & inconta-
d. 23. Heb. 9. minati, * præcogniti quidem ante mundi 20
d. 14. conſtitutionem, manifeſtati autem nouiſſi-
1. Ioan. 1. mis temporibus propter vos, * qui per ipſum 21
c. 7. Apoc. 1. fideles eſtis in Deo, qui ſuſcitauit eum à
b. 5. mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides veſtra,
& ſpes eſſet in Deo: * Animas veſtras caſtifi- 22
cantes in obedientia charitatis, in fraterni-
tatis amore, ſimplici ex corde inuicem dili-
gire attentiùs: * renati non ex ſemine cor- 23
ruptibili, ſed incorruptibili per verbum Dei
viui, & permanentis in æternum.* † quia om- 24
† Eccli. 14. e. 8. nis caro vt fœnum: & omnis gloria eius tam-
Iſa. 40. quam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius
b. 6. Iac. 1. decidit. * Verbum autem Domini manet in 25
b. 10. æternum. hoc eſt autem verbum, quod euan-
gelizatum eſt in vos.

CAPVT II.

Excluſa omni fictione, regenerati ad Chriſtum lapidem viuum accedant credentes, qui ſunt genus electum, cùm priùs eſſent populus abiectus: hortatur vt tamquam peregrini ab omnibus mundanis abſtineant, ſuperioribus obtemperent, afflictionéſque ad Chriſti imitationem ferant.

Rom. 6. a. 4. DEponentes igitur omnem malitiam, & 1
Eph. 4. omnem dolum, & ſimulationes, & in- A
e. 22. Col. 3. b. 8. uidias, & omnes detractiones, * ſicut modò 2
Heb. 12. geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac con-
a. 1. cupiſcite; vt in eo creſcatis in ſalutem: * ſi 3
tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.
* Ad quem accedentes lapidem viuum, ab 4
hominibus quidem reprobatum, à Deo au-
tem electum, & honorificatum: * & ipſi tam- 5
quam lapides viui ſuperædificamini, domus
ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerre ſpi-
rituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum
Chriſtum. * Propter quod continet Scri- 6
† Iſa. 28. ptura: † Ecce pono in Sion lapidem ſum- B
d. 16. mum angularem, electum, pretioſum: & qui
Rom. 9. g. 33. crediderit in eum, non confundetur. * Vo- 7
bis igitur honor credentibus: non creden-
† Pſal. 117. tibus autem, † lapis quem reprobauerunt
e. 22. Iſa. 8. c. 14. ædificantes, hic factus eſt in caput anguli,
Matth. 21. * & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his 8
d. 2. Act. 4. qui offendunt verbo, nec credunt in quo &
b. 11. poſiti ſunt. * Vos autem genus electum, re- 9
gale ſacerdotium, gens ſancta, populus ac-
quiſitionis: vt virtutes annuntietis eius, qui
† Oſe. 2. de tenebris vos vocauit in admirabile lumen
d. 1. ſuum. * † Qui aliquando non populus, nunc 10
Rom. 9. f. 25. autem populus Dei: qui non conſecuti mi-
ſericordiam, nunc autem miſericordiam
11 conſecuti. * † Chariſſimi, obſecro vos tam- † Rom. 13. d. 14.
C quam aduenas & peregrinos abſtinere vos Gal. 5. c. 16.
à carnalibus deſideriis, quæ militant ad-
12 uerſus animam, * conuerſationem veſtram
inter gentes habentes bonam: vt in eo, quòd
detrectant de vobis tamquam de malefacto-
ribus, ex bonis operibus vos conſiderantes,
13 glorificent Deum in die viſitationis. * † Sub- † Rom. 13. 1. 2.
iecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ
propter Deum: ſiue regi, quaſi præcellen-
14 ti: * ſiue ducibus, tamquam ab eo miſſis ad
vindictam malefactorum, laudem verò bo-
15 norum: * quia ſic eſt voluntas Dei, vt benè
facientes obmuteſcere faciatis impruden-
16 tium hominum ignorantiam * quaſi liberi, &
non quaſi velamen habentes malitiæ liber-
17 tatem, ſed ſicut ſerui Dei. * Omnes hono-
rate: † fraternitatem diligite: Deum timete: † Rom. 12. b. 10
18 Regem honorificate. * † Serui ſubditi eſto- † Epheſ. 6.
te in omni timore dominis, non tantùm bo- a. 5.
19 nis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. * Hæc Col. 3. d. 22.
D eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam Tit. 2. c. 9.
20 ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. * Quæ
enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphiza-
ti ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter
21 ſuſtinetis; hæc eſt gratia apud Deum. * In
hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſ-
ſus eſt pro nobis, vobis relinquens exem-
22 plum vt ſequamini veſtigia eius. * † qui † Iſa. 53.
peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus c. 9.
23 in ore eius: * qui cùm malediceretur, non
maledicebat: cùm pateretur, non commina-
batur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè:
24 * † qui peccata noſtra ipſe pertulit in cor- † Iſa. 53.
pore ſuo ſuper lignum: vt peccatis mortui, b. 5. 1. Ioan. 3.
iuſtitiæ viuamus: cuius liuore ſanati eſtis. a. 5.
25 * Eratis enim ſicut oues errantes, ſed con-
uerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum
animarum veſtrarum.

CAPVT III.

De mutua inter coniuges conuerſatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, vtque Chriſti exemplo ferant aduerſa: & quod per Baptiſmum ſaluamur in ſimilitudinem eorum qui in arca Noe ſaluabantur.

1 SImiliter & mulieres ſubditæ ſint viris Epheſ. 5. e. 22.
A ſuis: vt & ſi qui non credunt verbo, per Col. 3. e. 18.
mulierum conuerſationem ſine verbo lucri-
2 fiant, * conſiderantes in timore caſtam con-
3 uerſationem veſtram. * † Quarum non ſit † 1. Tim. 2. c. 9.
extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri,
4 aut indumenti veſtimentorum cultus: * ſed
qui abſconditus eſt cordis homo, in incor-
ruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui
5 eſt in conſpectu Dei locuples. * Sic enim
aliquando & ſanctæ mulieres, ſperantes in
Deo, ornabant ſe, ſubiectæ propriis viris.
6 * † Sicut Sara obediebat Abrahæ, domi-
num eum vocans: cuius eſtis filiæ benefacien- † Gen. 18. b. 12.
tes, & non pertimentes vllam perturbatio-
7 nem. * † Viri ſimiliter cohabitantes ſecun- † 1. Cor 7. a. 3.

dùm ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo mu- B
liebri impartientes honorem, tamquam &
coheredibus gratiæ vitæ: vt non impedian-
tur orationes veſtræ. * In fine autem, om- 8
nes vnanimes, compatientes, fraternitatis
amatores, miſericordes, modeſti, humiles:
† Prov. 17. c. 13. Rom. 12. d. 17. 1. Theſſ. 5. c. 15.
* † non reddentes malum pro malo, nec 9
maledictum pro maledicto, ſed econtrariò
benedicentes: quia in hoc vocati eſtis, vt
† Pſal. 33. c. 13.
benedictionem hæreditate poſſideatis.* † Qui 10
enim vult vitam diligere, & dies videre bo-
nos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia
† Iſa. 1. d. 16.
eius ne loquantur dolum. * † Declinet à ma- 11
lo, & faciat bonum: inquirat pacem, & ſe-
quatur eam: * Quia Oculi Domini ſuper 12
iuſtos, & aures eius in preces eorum: Vul- C
tus autem Domini ſuper facientes mala.* Et 13
quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulato-
† Matt. 5. a. 10.
res fueritis? * † Sed & ſi quid patimini pro- 14
pter iuſtitiam, beati. Timorem autem eorum
ne timueritis, & non conturbemini. * Do- 15
minum autem Chriſtum ſanctificate in cor-
dibus veſtris, parati ſemper ad ſatisfactio-
nem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ
† Sup. 2. c. 12.
in vobis eſt, ſpe. * † ſed cum modeſtia, & ti- 16
more conſcientiam habentes bonam: vt in
eo, quòd detrahunt vobis, confundantur, qui
calumniantur veſtram bonam in Chriſto
conuerſationem. * Melius eſt enim benefa- 17
cientes (ſi voluntas Dei velit) pati, quam ma- D
† Rom. 5. b. 6. Hebr. 9. g. 28.
leſacientes. * † quia & Chriſtus ſemel pro 18
peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniu-
ſtis, vt nos offerret Deo, mortificatus qui-
dem carne, viuificatus autem ſpiritu. * In quo 19
& his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens
prædicauit: * qui increduli fuerant aliquan- 20
† Gen. 7. b. 7. Matth. 24. e. 37. Luc. 16. f. 26.
do, † quando expectabant Dei patientiam
in diebus Noë, cùm fabricaretur arca: in
qua pauci, id eſt octo animæ ſaluæ factæ ſunt
per aquam. * Quod & vos nunc ſimilis for- 21
mæ ſaluos facit baptiſma: non carnis depo-
ſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ inter-
rogatio in Deum per reſurrectionem Ieſu
Chriſti, * qui eſt in dextera Dei, deglutiens 22
mortem vt vitæ æternæ heredes efficeremur:
profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis, &
poteſtatibus, & virtutibus.

CAPVT IV.

Chriſti morte redemptos hortatur vt pergant præterita deuitare peccata; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, ſemper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes ſi propter Chriſtum pati oporteat.

CHriſto igitur paſſo in carne, & vos ea- 1
dem cogitatione armamini, quia qui A
† Eph. 4. e. 13.
paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis: * † Vt 2
iam non deſideriis hominum, ſed voluntati
Dei, quod reliquum eſt in carne viuat tem-
poris. * Sufficit enim præteritum tempus ad 3
voluntatem Gentium conſummandam, his
qui ambulauerunt in luxuriis, deſideriis, vino-
lentiis, comeſſationibus, potationibus, &
4 illicitis idolorum cultibus. * in quo admiran-
tur non concurrentibus vobis in eamdem
5 luxuriæ confuſionem, blaſphemantes. * Qui
reddent rationem ei, qui paratus eſt iudica-
6 re viuos & mortuos. * Propter hoc enim &
B mortuis euangelizatum eſt: vt iudicentur qui-
dem ſecundùm omnes in carne, viuant au-
7 tem ſecundùm Deum in Spiritu. * Omnium
autem finis appropinquauit. Eſtote itaque
8 prudentes, & vigilate in orationibus. * An-
te omnia autem, mutuam in vobiſmetipſis
charitatem continuam habentes: quia † cha-
9 ritas operit multitudinem peccatorum. * † — † Prov. 10. b. 12.
10 Hoſpitales inuicem ſine murmuratione. * † — † Rom. 12. c. 13.
C Vnuſquiſque, ſicut accepit gratiam, in alte- — Hebr. 13. a. 2.
rutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni † diſ-
11 penſatores multiformis gratiæ Dei. * Si quis † — † Philipp. 2. b. 14.
loquitur, quaſi ſermones Dei: ſi quis mini- † — † Rom. 12. b. 6.
ſtrat, tamquam ex virtute, quam adminiſtrat
Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per † — † 1. Cor 4. a. 2.
Ieſum Chriſtum: cui eſt gloria, & imperium
12 in ſæcula ſæculorum: Amen. * Chariſſimi,
nolite peregrinari in feruore, qui ad tenta-
tionem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis
13 contingat: * ſed communicantes Chriſti
paſſionibus gaudete, vt & in reuelatione glo-
14 riæ eius gaudeatis exultantes. * Si exprobra-
D mini in nomine Chriſti, beati eritis: quo-
niam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis
Dei, & qui eſt eius Spiritus, ſuper vos requieſ-
15 cit. * Nemo autem veſtrûm patiatur vt ho-
micida, aut fur, aut maledicus, aut alieno-
16 rum appetitor. * Si autem vt Chriſtianus,
non erubeſcat: glorificet autem Deum in
17 iſto nomine. * quoniam tempus eſt vt inci-
piat iudicium à domo Dei. Si autem primùm
à nobis: quis finis eorum, qui non credunt
18 Dei Euangelio? * † Et ſi iuſtus vix ſaluabi- — † Prov. 11. d. 31.
tur, impius & peccator vbi parebunt? * Ita-
que & hi, qui patiuntur ſecundùm volunta-
tem Dei, fideli Creatori commendent animas
ſuas in benefactis.

CAPVT V.

Seniores orat vt verbo & exemplo paſcant gregem Dei, iuniores autem illis ſubditi ſint: hortatur omnes vt ſeſe demittant diuinæ curæ totos ſe tradentes, & in ſobrietate ac fide diabolo reſiſtentes.

1 SEniores ergo, qui in vobis ſunt, obſecro,
A conſenior & teſtis Chriſti paſſionum: qui
& eius, quæ in futuro reuelanda eſt, glo-
2 riæ communicator: * paſcite qui in vobis
eſt gregem Dei, prouidentes non coactè,
ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: neque tur-
3 pis lucri gratia, ſed voluntariè: * neque vt
dominantes in cleris, ſed forma facti gre-
4 gis ex animo. * & cùm apparuerit princeps
B paſtorum, percipietis immarceſcibilem glo-
riæ coronam. * Similiter adoleſcentes ſub-
5 diti eſtote ſenioribus. † Omnes autem inui- — † Rom. 12. b. 10.
cem humilitatem inſinuate, † quia Deus ſu- — † Iac. 4. b. 6.
perbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. — † Iac. 4. c. 10.
6 * † Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei,

vt

† Ps. 54. d. 23. Matt. 6. e. 25. Luc. 12. e. 22.

vt vos exaltet in tempore visitationis: * † om- 7
nem sollicitudinem vestram proijcientes in
eum, quoniam ipsi cura est de vobis. * Sobrij 8
estote, & vigilate : quia aduersarius vester C
diabolus tamquam leo rugiens circuit, quæ-
rens quem deuoret: * cui resistite fortes in 9
fide : scientes eandem passionem ei, quæ in
mundo est, vestræ fraternitati fieri. * Deus 10
autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æter-
nam suam gloriam in Christo Iesu, modicum
passos ipse perficiet, confirmabit, solidabit-
que. * Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæ- 11
culorum. Amen. * Per Siluanum fidelem fra- 12
trem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi: obse- D
crans & contestans, hanc esse veram gratiam
Dei, in qua statis. * Salutat vos Ecclesia, quæ 13
est in Babylone coëlecta, & Marcus filius
meus. * Salutate inuicem in osculo sancto. 14
Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo
Iesu. Amen.

EPISTOLA
BEATI PETRI APOSTOLI
SECVNDA.

Capvt Primvm.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, vt sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se breui moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

SIMON Petrus, seruus & Apo- 1
stolus Iesu Christi, iis qui co- A
æqualem nobiscum sortiti sunt
fidem in iustitia Dei nostri, &
Saluatoris Iesu Christi. * Gratia vobis & pax 2
adimpleatur in cognitione Dei, & Christi
Iesu Domini nostri: * quomodo omnia no- 3
bis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pie-
tatem donata sunt, per cognitionem eius
qui vocauit nos propria gloria & virtute,
* per quem maxima & pretiosa nobis pro- 4
missa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ
consortes naturæ: fugientes eius, quæ in
mundo est, concupiscentiæ corruptionem.
* Vos autem curam omnem subinferentes, 5
ministrate in fide vestra virtutem, in virtute B
autem scientiam, * in scientia autem absti- 6
nentiam, in abstinentia autem patientiam,
in patientia autem pietatem, * in pietate 7
autem amorem fraternitatis, in amore autem
fraternitatis charitatem. * Hæc enim si vo- 8
biscum adsint, & superent; non vacuos,
nec sine fructu vos constituent in Domini
nostri Iesu Christi cognitione. * Cui enim 9
non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu
tentans, obliuionem accipiens purgationis
veterum suorum delictorum. * Quapropter 10
fratres magis satagite, vt per bona opera cer-
tam vestram vocationem & electionem fa-
C ciatis: hæc enim facientes, non peccabitis
11 aliquando. * Sic enim abundanter ministra-
bitur vobis introitus in æternum regnum
Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi.
12 * Propter quod incipiam vos semper com-
monere de his; & quidem scientes & con-
13 firmatos vos in præsenti veritate. * Iustum
autem arbitror quamdiu sum in hoc taber-
14 naculo, suscitare vos in commonitione: * cer-
tus quod velox est depositio tabernaculi mei,
secundùm quod & Dominus noster Iesus
15 Christus † significauit mihi. * Dabo autem † Ioan. 21. d. 19.
operam & frequenter habere vos post obi-
tum meum, vt horum memoriam faciatis.
16 * † Non enim doctas fabulas secuti, notam † 1. Cor. 1. c. 17.
fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi
virtutem & præsentiam: sed speculatores
17 facti illius magnitudinis. * Accipiens enim
D à Deo Patre honorem & gloriam, voce de-
lapsa ad eum huiuscemodi à magnifica glo-
ria: † Hic est Filius meus dilectus, in quo † Mat. 17. a. 5.
18 mihi complacui, ipsum audite. * Et hanc
vocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm
19 essemus cum ipso in monte sancto. * Et ha-
bemus firmiorem propheticum sermonem:
cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ
lucenti in caliginoso loco, donec dies elu-
cescat, & lucifer oriatur in cordibus ve-
20 stris: * hoc primum intelligentes, † quod † 2. Tim. 3. d. 16.
omnis prophetia Scripturæ propria inter-
21 pretatione non fit. * Non enim voluntate
humana allata est aliquando prophetia: sed
Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti
Dei homines.

Capvt II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluuij, & de Sodomitis: prosequitur autem prauos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FVerunt vero & pseudoprophetæ in po-
A pulo; sicut & in vobis erunt magistri
mendaces, qui introducent sectas perditio-
nis, & eum, qui emit eos, Dominum ne-
gant, superducentes sibi celerem perditio-
2 nem. * Et multi sequentur eorum luxurias,
3 per quos via veritatis blasphemabitur: * &
in auaritia fictis verbis de vobis negotiabun-
tur: quibus iudicium iam olim non cessat;
4 & perditio eorum non dormitat. * † Si enim † Iob. 4. d. 18. Iud. b. 6.
Deus angelis peccantibus non pepercit, sed
rudentibus inferni detractos in tartarum tra-
5 didit cruciandos, in iudicium reseruari. * Et
originali mundo non pepercit, † sed † Gen. 7. a. 1.
octauum Noë iustitiæ præconem custodi-
6 uit, diluuium mundo impiorum inducens.
B * † Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæo- † Gen. 19. e. 25.
rum in cinerem redigens, euersione dam-
nauit: exemplum eorum, qui impiè acturi
7 sunt, ponens: * & iustum Lot oppressum
à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuer-
8 satione eripuit: * aspectu enim, & auditu
iustus

iustus erat: habitans apud eos, qui de die
in diem animam iustam iniquis operibus
cruciabant. * Nouit Dominus pios de ten- 9
tatione eripere: iniquos verò in diem iudi-
cij reseruare cruciandos: * magis autem eos, 10
qui post carnem in concupiscentia immun-
ditiæ ambulant, dominationemque contem-
nunt, audaces, sibi placentes, sectas non
metuunt introducere blasphemantes: * vbi. 11
angeli fortitudine & virtute cùm sint majo-
res, non portant aduersum se execrabile ju-
dicium. * Hi verò velut irrationabilia pe- 12
cora, naturaliter in captionem & in perni-
ciem in his quæ ignorant blasphemantes in
corruptione sua peribunt, * percipientes 13
mercedem iniustitiæ, voluptatem existiman- C
tes diei delicias: coinquinationes, & macu-
læ deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxu-
riantes vobiscum, * oculos habentes plenos 14
adulterij, & incessabilis delicti. Pellicientes
animas instabiles, cor exercitatum auaritia
habentes, maledictionis filij: * derelinquen- 15
† Iud. b. 11. tes rectam viam errauerunt, † secuti viam
Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquita-
tis amauit: * correptionem verò habuit suæ 16
vesaniæ: subiugale mutum animal, hominis
voce loquens, prohibuit prophetæ insipien-
† Num. 22. e 28. tiam. * † Hi sunt fontes sine aqua, & ne- 17
† Iud. e. 12. bulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo te-
nebrarum reseruatur. * Superba enim vani- 18
tatis loquentes, pelliciunt in desideriis car- D
nis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt,
qui in errore conuersantur: * libertatem il- 19
lis promittentes, cum ipsi serui sint corrup-
† Ioan 8. d. 34. tionis: à quo enim quis superatus est, huius
Rom. 6. c. 16. 20. & seruus est. * Si enim refugientes coinqui- 20
nationes mundi in cognitione Domini no-
† Heb. 6. a. 4. stri, & Saluatoris Iesu Christi, † his rursus
† Mat. 12. d. 45. implicati superantur: facta sunt eis † poste-
riora deteriora prioribus. * Melius enim erat 21
illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post
agnitionem, retrorsum conuerti ab eo, quod
illis traditum est, sancto mandato. * Conti- 22
† Prou. 26. b. 11. git enim eis illud veri prouerbij: † Canis
reuersus ad suum vomitum; & Sus lota in
volutabro luti.

CAPVT III.

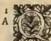
Propter quosdam illusores secundum Domini aduentum negantes, astruit futuram mundi renouationem, cùm breui & insperato Dominus adueniet: ad cuius aduentum monet vt se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti deprauant.

HAnc ecce vobis, charissimi, secundam 1
scribo epistolam, in quibus vestram A
excito in commonitione sinceram mentem:
* vt memores sitis eorum, quæ prædixi, 2
verborum à sanctis Prophetis, & Apostolo-
† 1. Tim. 4. a. 1. rum vestrorum, præceptorum Domini &
2. Tim. 3. a. 1. Saluatoris. * hoc primum scientes, quod ve- 3
Iud d. 18. nient † in nouissimis diebus in deceptione
† Ezec. 12. g 27. illusores, iuxta proprias concupiscentias
ambulantes, * dicentes: † vbi est promissio, 4
aut aduentus eius? ex quo enim patres dor-
B mierunt, omnia sic perseuerant ab initio
5 creaturæ. * Latet enim eos hoc volentes,
quòd cœli erant priùs, & terra, de aqua &
6 per aquam consistens Dei verbo: * per quæ
7 ille tunc mundus aqua inundatus periit. * Cæ-
li autem qui nunc sunt, & terra, eodem ver-
bo repositi sunt, igni reseruati in diem iudi-
cij, & perditionis impiorum hominum.
8 * Vnum verò hoc non lateat vos, charissimi,
quia vnus dies apud Dominum sicut mille
9 anni, & mille anni sicut dies vnus. * Non
tardat Dominus promissionem suam, sicut
C quidam existimant: sed patienter agit prop-
ter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad
10 pœnitentiam reuerti. * † Adueniet autem † 1. Thess. 5. a 2.
dies Domini vt fur: in quo cœli magno im- Apoc. 3. a 3. 16.
petu transient, elementa verò calore soluen- c. 15.
tur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera,
11 exurentur. * Cùm igitur hæc omnia dissol-
uenda sint quales oportet vos esse in sanctis
12 conuersationibus & pietatibus, * expectantes
& properantes in aduentum diei Domini,
per quem cæli ardentes soluentur: & ele-
13 menta ignis ardore tabescent? * † Nouos † Is. 65. c. 17. 66. g. 22.
verò cælos, & nouam terram secundùm pro- Apoc. 21. a. 1.
missa ipsius expectamus, in quibus iustitia
14 habitat. * Propter quod charissimi hæc ex-
spectantes, satagite immaculati & inuiolati
15 ei inueniri in pace. * & † Domini nostri † Rom 2. a 4.
D longanimitatem, salutem arbitremini: sicut &
charissimus frater noster Paulus secundum
16 datam sibi sapientiam scripsit vobis, * sicut &
in omnibus epistolis, loquens in eis de his:
in quibus sunt quædam difficilia intellectu,
quæ indocti & instabiles deprauant, sicut &
ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditio-
17 nem. * Vos igitur fratres præscientes custo-
dite: ne insipientium errore traducti excidatis
18 à propria firmitate. * crescite verò in gratia,
& in cognitone Domini nostri, & Saluatoris
Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem
æternitatis. Amen.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes quod de Christo vidit & audiuit, aliis annuntiat, vt vnà cum ipso socientur Deo & Christo eius filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1 QVOD fuit ab initio, quod audiui-
A mus, quod vidimus oculis nostris,
quod perspeximus, & manus no-
stræ contrectauerunt de verbo vi-
2 tæ: * & vita manifestata est, & vidimus, &
testamur, & annuntiamus vobis vitam æter-
nam, quæ erat apud Patrem, & apparuit
3 nobis: * quod vidimus & audiuimus, an-
nuntiamus

nuntiamus vobis, vt & vos societatem habea- B
tis nobiſcum, & societas noſtra ſit cum Patre,
& cum Filio eius Ieſu Chriſto. * Et hæc ſcri- 4
bimus vobis vt gaudeatis, & gaudium veſtrum
ſit plenum. * Et hæc eſt annuntiatio, quam 5
audiuimus ab eo, & annũtiamus vobis: † Quo-
† Ioan. 8. niam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non C
h. 12. ſunt vllæ. * Si dixerimus quoniam ſocieta- 6
tem habemus cum eo, & in tenebris ambu-
lamus, mentimur, & veritatem non facimus.
* Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe 7
eſt in luce; ſocietatem habemus ad inuicem,
† Heb. 9. † & ſanguis Ieſu Chriſti, Filij eius, emun-
d. 14. dat nos ab omni peccato. * † Si dixerimus 8
1. Pet. 1. quoniam peccatum non habemus; ipſi nos
d. 19. Apoc. 1. ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. * Si 9
b. 5. † 3. Reg. 8. confiteamur peccata noſtra; fidelis eſt, & D
e. 46. iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, &
2. Par. 6. f. 36. emundet nos ab omni iniquitate. * Si dixe- 10
Prou. 20. rimus quoniam non peccauimus; menda-
b. 9. Eccle. 7. cem facimus eum, & verbum eius non eſt in
c. 21. nobis.

CAPVT II.

Ieſus Chriſtus aduocatus noſter eſt apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obſeruatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod ſit vetus ac nouum mandatum: quis ſit in luce & in tenebris: varius ſcribit ætatibus, reuocans à mundi dilectione & ab hereticis, ac monens vt ſemel accepta fidei adhæreant, ſequentes ductum Spiritus ſancti.

FIlioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non pec- 1
ceris. Sed & ſi quis peccauerit, aduoca- A
tum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum
iuſtum: * & ipſe eſt propitiatio pro peccatis 2
noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed
etiam pro totius mundi. * Et in hoc ſcimus 3
quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius
obſeruemus. * Qui dicit ſe noſſe eum, & 4
mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, &
in hoc veritas non eſt. * Qui autem ſeruat 5
verbum eius, verè in hoc charitas Dei per-
fecta eſt: & in hoc ſcimus quoniam in ipſo
ſumus. * Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, 6
ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. * Cha- 7
riſſimi, non mandatum nouum ſcribo vobis, B
ſed mandatum vetus, quod habuiſtis ab ini-
tio: Mandatum vetus, eſt verbum quod au-
† Ioan. 13. diſtis: * † Iterùm mandatum nouum ſcribo 8
d. 34. 15. vobis, quod verum eſt & in ipſo, & in vo-
b. 12. bis: quia tenebræ tranſierunt, & verum lu-
men iam lucet. * Qui dicit ſe in luce eſſe, & 9
fratrem ſuum odit, in tenebris eſt vſque ad-
† Inf. 3. huc. * † Qui diligit fratrem ſuum, in lumine 10
c. 14. manet, & ſcandalum in eo non eſt. * Qui 11
autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, &
in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quia
tenebræ obcæcauerunt oculos eius. * Scri- 12
bo vobis, filioli, quoniam remittuntur vo-
bis peccata propter nomen eius. * Scribo 13
vobis patres, quoniam cognouiſtis eum, qui
ab initio eſt. Scribo vobis adoleſcentes,
14 quoniam viciſtis malignum. * Scribo vobis
infantes, quoniam cognouiſtis patrem. Scri-
bo vobis iuuenes, quoniam fortes eſtis, &
verbum Dei manet in vobis, & viciſtis mali-
15 gnum. * Nolite diligere mundum, neque ea
C quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum,
16 non eſt charitas Patris in eo: * quoniam
omne quod eſt in mundo, concupiſcentia
carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, &
ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed
17 ex mundo eſt. * Et mundus tranſit, & con-
cupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem
18 Dei, manet in æternum. * Filioli, nouiſſima
hora eſt: & ſicut audiſtis quia Antichriſtus
venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt:
19 vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt. * Ex
nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. nam,
ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique no-
biſcum: ſed vt manifeſti ſint quoniam non
20 ſunt omnes ex nobis. * Sed vos vnctionem
21 habetis à Sancto, & noſtis omnia. * Non ſcrip-
ſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed
quaſi ſcientibus eam: & quoniam omne men-
22 dacium ex veritate non eſt. * Quis eſt men-
D dax, niſi is qui negat quoniam Ieſus eſt Chri-
ſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Pa-
23 trem, & Filium. * Omnis qui negat Filium,
nec Patrem habet: qui confitetur Filium,
24 & Patrem habet. * Vos quod audiſtis ab ini-
tio, in vobis permaneat: Si in vobis perman-
ſerit quod audiſtis ab initio, & vos in Filio
25 & Patre manebitis. * Et hæc eſt repromiſſio,
quam ipſe pollicitus eſt nobis, vitam æternam.
26 * Hæc ſcripſi vobis de his, qui ſeducunt vos.
27 * Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo,
maneat in vobis. Et non neceſſe habetis vt
aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet
vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt
mendacium. Et ſicut docuit vos: manete in
28 eo. * Et nunc filioli manete in eo: vt
cùm apparuerit, habeamus fiduciam, &
non confundamur ab eo in aduentu eius.
29 * Si ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quo-
niam & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo
natus eſt.

CAPVT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo diſtinguantur qui ex Deo ſunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Chriſtum quippiam à Deo petit, impetrat.

1 VIdete qualem charitatem dedit nobis
A Pater, vt filij Dei nominemur & ſimus.
Propter hoc mundus non nouit nos: quia
2 non nouit eum. * Chariſſimi, nunc filij
Dei ſumus: & nondum apparuit quid eri-
mus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſi-
miles ei erimus: quoniam videbimus eum
3 ſicuti eſt. * Et omnis qui habet hanc ſpem
in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.
4 * Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem
5 facit: & peccatum eſt iniquitas. * Et ſcitis
quia ille apparuit vt peccata noſtra tolleret:
† &

† Isa.53. c.9. † & peccatum in eo non est. * Omnis qui 6
in eo manet, non peccat: & omnis qui pec
1.Pet.2. d.22. cat, non vidit eum, nec cognouit eum. * Fi- 7
lioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, B
† Ioan.8. f.44. iustus est: sicut & ille iustus est. * † Qui fa- 8
cit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab
initio diabolus peccat. In hoc apparuit Fi-
lius Dei, vt dissoluat opera diaboli. * Omnis 9
qui natus est ex Deo, peccatum non facit:
quoniam semen ipsius in eo manet, & non
potest peccare, quoniam ex Deo natus est. * In
hoc manifesti sunt filij Dei & filij diaboli. Om- 10
nis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui
non diligit fratrem suum: * quoniam hæc 11
† Ioan.13. d.34.15. b.12. est annuntiatio, quam audistis ab initio, † vt
diligatis alterutrum. * Non sicut † Cain, qui 12
† Gen.4. b.8. ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et
propter quid occidit eum? Quoniam opera
eius maligna erant: fratris autem eius, iusta.
* Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. 13
* Nos scimus quoniam translati sumus de 14
morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. C
† Leu.19. d.17. † Qui non diligit, manet in morte: * om- 15
nis qui odit fratrem suum, homicida est. Et
Sup. 2. b.10. scitis quoniam omnis homicida non habet
Luc. 3. c.11. vitam æternam in semetipso manentem.
† Ioan.15. b.13. * † In hoc cognouimus charitatem Dei, quo- 16
niam ille animam suam pro nobis posuit: &
nos debemus pro fratribus animas ponere.
† Luc.3. c.11. Iac.2.c.15. * † Qui habuerit substantiam huius mundi, 17
& viderit fratrem suum necessitatem habere,
& clauserit viscera sua ab eo: quomodo cha-
ritas Dei manet in eo? * Filioli mei, non di- 18
ligamus verbo, neque lingua, sed opere & D
veritate. * in hoc cognoscimus quoniam ex 19
veritate sumus: & in conspectu eius suade-
bimus corda nostra. * Quoniam si reprehen- 20
derit nos cor nostrum: maior est Deus corde
nostro, & nouit omnia. * Charissimi, si cor 21
nostrum non reprehenderit nos, fiduciam
† Mat.21. b.22. habemus ad Deum: * † & quidquid petie- 22
rimus, accipiemus ab eo. quoniam mandata
eius custodimus, & ea: quæ sunt placita coram
† Ioan.6. d.29.17. a.3. eo, facimus. * † Et hoc est mandatum eius: 23
Vt credamus in nomine Filij eius Iesu Chri-
† Ioan.13. d.34.15. b.12. sti: & † diligamus alterutrum, sicut dedit
mandatum nobis. * Et qui seruat mandata 24
eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc
scimus quoniam manet in nobis de Spiritu,
quem dedit nobis.

Capvt IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cùm Deus sua nos dilectione præuenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1 CHarissimi, nolite omni spiritui crede-
re, sed probate spiritus si ex Deo sint: A
quoniam multi pseudoprophetæ exierunt
2 in mundum. * In hoc cognoscitur spiritus
Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum
3 Christum in carne venisse, ex Deo est: * &
omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non
est; & hic est Antichristus, de quo audistis
quoniam venit, & nunc iam in mundo est.
4 * Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quo-
niam maior est qui in vobis est, quàm qui
5 in mundo. * † Ipsi de mundo sunt: ideò de † Ioan 8. f.47.
mundo loquuntur, & mundus eos audit.
6 * Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, au-
B dit nos: qui non est ex Deo, non audit nos:
in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, &
7 spiritum erroris. * Charissimi, diligamus
nos inuicem: quia charitas ex Deo est. Et
omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cogno-
8 scit Deum. * Qui non diligit, non nouit
Deum: quoniam Deus charitas est. * In hoc
9 apparuit charitas Dei in nobis, quoniam † Fi- † Ioan 3. b.16.
lium suum vnigenitum misit Deus in mun-
10 dum, vt viuamus per eum. * In hoc est cha-
ritas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed
quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Fi-
lium suum propitiationem pro peccatis no-
11 stris. * Charissimi, si sic Deus dilexit nos: &
C nos debemus alterutrum diligere. * † Deum † Ioan.1. c.18.
12 nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, 1.Tim.6.
Deus in nobis manet, & charitas eius in no- d.16.
13 bis perfecta est. * In hoc cognoscimus quo-
niam in eo manemus, & ipse in nobis: quo-
14 niam de Spiritu suo dedit nobis. * Et nos
vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit
15 Filium suum Saluatorem mundi. * Quisquis
confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei,
16 Deus in eo manet, & ipse in Deo. * Et nos
cognouimus, & credidimus charitati, quam
habet Deus in nobis. Deus Charitas est: &
qui manet in charitate, in Deo manet, &
17 Deus in eo. * In hoc perfecta est charitas
D Dei nobiscum: vt fiduciam habeamus in die
iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in
18 hoc mundo. * Timor non est in charitate:
sed perfecta charitas foras mittit timorem:
quoniam timor pœnam habet. qui autem ti-
19 met, non est perfectus in charitate. * Nos er-
go diligamus Deum, quoniam Deus prior
20 dilexit nos. * Si quis dixerit quoniam diligo
Deum, & fratrem suum oderit, mendax est.
Qui enim non diligit fratrem suum quem vi-
det; Deum, quem non videt, quomodo po-
21 test diligere? * † Et hoc mandatum habemus † Ioan.13. d.34.15.
à Deo: vt qui diligit Deum, diligat & fra- b.12.
trem suum. Eph.5. a.2.

Capvt V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 OMnis qui credit, quoniam Iesus est
A Christus, ex Deo natus est. Et omnis
qui diligit eum qui genuit, diligit & eum
2 qui natus est ex eo. * In hoc cognoscimus
quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum
3 diligimus, & mandata eius faciamus. * Hæc
est enim charitas Dei, vt mandata eius cu-
stodiamus:

ſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt.
* Quoniam omne quod natum eſt ex Deo, 4
vincit mundum: & hæc eſt victoria, quæ
† 1.Cor.15. f.57. vincit mundum, fides noſtra. * † Quis eſt, qui 5
vincit mundum, niſi qui credit quoniam Ieſus
eſt filius Dei? * hic eſt qui venit per aquam 6
& ſanguinem, Ieſus Chriſtus: non in aqua B
ſolùm, ſed in aqua & ſanguine. Et Spiritus
eſt, qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt ve-
ritas. * Quoniam tres ſont, qui teſtimonium 7
dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſan-
ctus: & hi tres vnum ſunt. * Et tres ſunt, qui 8
teſtimonium dant in terra: Spiritus, & aqua,
& ſanguis: & hi tres vnum ſunt. * Si teſti- 9
monium hominum accipimus, teſtimonium
Dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimo-
nium Dei, quod maius eſt quoniam teſtificatus
† Ioan.3. d.36. eſt de Filio ſuo. * † Qui credit in Filium Dei, 10
habet teſtimonium Dei in ſe. Qui non cre- C
dit Filio, mendacem facit eum: quia non cre-
dit in teſtimonium quod teſtificatus eſt Deus
de Filio ſuo. * Et hoc eſt teſtimonium, quo- 11
niam vitam æternam dedit nobis Deus. * Et
hæc vita in Filio eius eſt. * Qui habet Fi- 12
lium, habet vitam: qui non habet Filium,
vitam non habet. * Hæc ſcribo vobis: vt 13
ſciatis quoniam vitam habetis æternam, qui
creditis in nomine Filij Dei. * Et hæc eſt 14
fiducia, quam habemus ad eum: Quia quod-
cumque petierimus ſecundùm voluntatem
eius, audit nos. * Et ſcimus quia audit nos 15
quidquid petierimus: ſcimus quoniam ha-
bemus petitiones quas poſtulamus ab eo.
* Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum 16
non ad mortem, petat, & dabitur ei vita pec- D
canti non ad mortem. Eſt peccatum ad mor-
tem: non pro illo dico vt roget quis. * Omnis 17
iniquitas, peccatum eſt: & eſt peccatum ad
mortem. * Scimus quia omnis qui natus eſt 18
ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei con-
ſeruat eum, & malignus non tangit eum.
* Scimus quoniam ex Deo ſumus: & mun- 19
dus totus in maligno poſitus eſt. * Et ſcimus 20
† Luc 24. f.45. quoniam Filius Dei venit, † & dedit nobis
ſenſum vt cognoſcamus verum Deum, &
ſimus in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus,
& vita æterna. * Filioli, cuſtodite vos à ſimu- 21
mulacris. Amen.

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
SECVNDA.

Electam hanc eiuſque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis ſeducantur; idque paucis; cætera ſeruans donec ad eos veniat.

ENIOR Electæ dominæ, & natis 1
eius, quos ego diligo in veritate, A
& non ego ſolus, ſed & omnes
qui cognouerunt veritatem, * pro- 2
pter veritatem quæ permanet in nobis, & no-
biſcum erit in æternum. * Sit vobiſcum gra- 3
tia, miſericordia, pax à Deo Patre, à Chriſto
Ieſu Filio Patris, in veritate & charitate.
4 * Gauiſus ſum valdè, quoniam inueni de fi-
B liis tuis ambulantes in veritate, ſicut manda-
5 tum accepimus à Patre. * Et nunc rogo te
domina, non tamquam mandatum nouum
ſcribens tibi, ſed quod habuimus ab initio,
6 † vt diligamus alterutrum. * Et hæc eſt chari- † Ioan 13. d.34.15. b.12.
C tas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius.
Hoc eſt enim mandatum, vt quemadmodum
7 audiſtis ab initio, in eo ambuletis: * quo-
niam multi ſeductores exierunt in mundum,
qui non confitentur Ieſum Chriſtum veniſſe
in carnem: hic eſt ſeductor, & antichriſtus.
8 * Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ ope-
rati eſtis: ſed vt mercedem plenam accipia-
9 tis. * Omnis qui recedit, & non permanet
in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui
permanet in doctrina, hic & Patrem & Fi-
10 lium habet. * Si quis venit ad vos, & hanc
D doctrinam non affert, nolite recipere eum in
11 domum, nec AVE ei dixeritis. * Qui enim
dicit illi AVE, communicat operibus eius ma-
12 lignis. * Plura habens vobis ſcribere, nolui
per chartam & atramentum: ſpero enim me
futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gau-
13 dium veſtrum plenum ſit. * Salutant te filij
ſororis tuæ Electæ.

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; ſubdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens teſtimonium, ſubjungens ſe illum breui inuiſurum.

1 SENIOR Gaio chariſſimo, quem
A ego diligo in veritate. * Chariſ-
2 ſime, de omnibus orationem facio
proſperè te ingredi, & valere, ſi-
3 cut proſperè agit anima tua. * Gauiſus ſum
valdè venientibus fratribus, & teſtimonium
B perhibentibus veritati tuæ, ſicut tu in veri-
4 tate ambulas. * Majorem horum non habeo
gratiam, quàm vt audiam filios meos in veri-
5 tate ambulare. * Chariſſime, fideliter facis
quidquid operaris in fratres, & hoc in pere-
6 grinos, * qui teſtimonium reddiderunt cha-
ritati tuæ in conſpectu Eccleſiæ: quos, bene-
7 faciens, deduces dignè Deo. * Pro nomine
C enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à
8 Gentibus. * Nos ergo debemus ſuſcipere hu-
iuſmodi, vt cooperatores ſimus veritatis.
9 * Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ: ſed is, qui amat
primatum gerere in eis, Diotrephes, non reci-
10 pit nos. * propter hoc ſi venero, commonebo
eius opera, quæ facit verbis malignis garriens
in nos: & quaſi non ei iſta ſufficiant; neque
ipſe ſuſcipit fratres; & eos, qui ſuſcipiunt,
11 prohibet, & de Eccleſia eijcit. * Chariſſime,

noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui
benefacit,ex Deo est: qui malefacit,non vidit D 12
Deum. * Demetrio testimonium redditur ab
omnibus,& ab ipsa veritate, sed & nos testi-
monium perhibemus: & nosti quoniam testi-
monium nostrum verum est. * Multa habui 13
tibi scribere: sed nolui per atramentum &
calamum scribere tibi. * Spero autem proti- 14
nus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi.
Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA

BEATI IVDÆ APOSTOLI.

Monet, ut firmi sint in tradita semel fide aduersus insurgentes impios ac lasciuos, subdens de horum supplicio in modum Iudaeorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrenè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diuersis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia reuocat.

IVDAS Iesu Christi seruus, frater 1
autem Iacobi, his qui sunt in Deo A
Patre dilectis, & Christo Iesu
conseruatis, & vocatis. * Miseri- 2
cordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.
* Charissimi, omnem sollicitudinem faciens 3
scribendi vobis de communi vestra salute,
necesse habui scribere vobis: deprecans su-
percertari semel traditæ sanctis fidei.* Subin- 4
troierunt enim quidam homines (qui olim
præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei
nostri gratiam transferentes in luxuriam, &
solum Dominatorem & Dominum nostrum
Iesum Christum negantes. * Commonere 5
autem vos volo, scientes semel omnia, quo- B
niam Iesus populum de terra Ægypti sal-
uans, † secundò eos, qui non crediderunt, (†Num. 14. f. 37.)
perdidit: * Angelos verò, qui non seruaue- 6
runt suum principatum, sed dereliquerunt
suum domicilium, in iudicium magni diei,
vinculis æternis sub caligine reseruauit. *Si- 7
cut † Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciui- (†Gen. 19. e. 24.)
tates simili modo exfornicatæ, & abeuntes
post carnem alteram, factæ sunt exemplum,
ignis æterni pœnam sustinentes. * Similiter 8
& hi carnem quidem maculant, dominatio-
nem autem spernunt, maiestatem autem
blasphemant. * † Cùm Michaël Archangelus 9 (†Zach. 3. b. 2.)
cum diabolo disputans altercaretur de Moysi
corpore, non est ausus iudicium inferre blas-
phemiæ: sed dixit: Imperet tibi Dominus.
10 * Hi autem, quæcumque quidem ignorant,
blasphemant: quæcumque autem naturali-
ter, tamquam muta animalia, norunt, in his
11 corrumpuntur. * Væ illis, quia in † via Cain (†Gen. 4. b. 8.)
abierunt, & † errore Balaam mercede effusi (†Num. 22. c. 23.)
sunt, & in contradictione, & † Core perie-
12 runt. * Hi sunt in epulis suis maculæ, conui- (†Num. 16. c. 32.)
C uantes sine timore, semetipsos pascentes,
† nubes sine aqua, quæ à ventis circumferun- (†2. Pet. 2. c. 17.)
tur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mor-
13 tuæ, eradicatæ, * fluctus feri maris, despuman-
tes suas confusiones, sidera errantia: quibus
procella tenebrarum seruata est in æternum.
14 * Prophetauit autem & de his septimus ab
Adam Enoch, dicens: † Ecce venit Dominus (†Apoc. 1. b. 7.)
15 in sanctis millibus suis. * facere iudicium
contra omnes, & arguere omnes impios de
omnibus operibus impietatis eorum, quibus
impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ lo-
16 cuti sunt contra Deum peccatores impij. * Hi
sunt murmuratores querulosi, secundùm de-
sideria sua ambulantes, † & os eorum loquitur (†Psal. 16. c. 10.)
superba, mirantes personas quæstus causa.
17 * Vos autem charissimi, memores estote ver-
D borum, † quæ prædicta sunt ab Apostolis Do- (†1. Tim. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3.)
18 mini nostri Iesu Christi, * qui dicebant vo-
bis, quoniam in nouissimo tempore venient
illusores, secundùm desideria sua ambulantes
19 in impietatibus. * Hi sunt, qui segregant se-
metipsos, animales, Spiritum non habentes.
20 * Vos autem charissimi, superædificantes vos-
metipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu
21 sancto orantes, * vosmetipsos in dilectione
Dei seruate, expectantes misericordiam Do-
mini nostri Iesu Christi in vitam æternam.
22 * Et hos quidem arguite iudicatos: * illos
23 verò saluate, de igne rapientes. Aliis autem
miseremini in timore: odientes & eam, quæ
24 carnalis est, maculatam tunicam. * Ei autem,
qui potens est vos conseruare sine peccato,
& constituere ante conspectum gloriæ suæ
immaculatos in exultatione in aduentu Do-
25 mini nostri Iesu Christi; * soli Deo Saluatori
nostro, per Iesum Christum Dominum no-
strum, gloria & magnificentia, imperium &
potestas ante omne sæculum, & nunc, & in
omnia sæcula sæculorum. Amen.

APOCA

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Capvt Primvm.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere qua viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis quæ vidit in circuitu filij hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

Pocalypsis Iesu 1
Christi, quam dedit illi A
Deus palàm facere seruis suis, quæ oportet fieri citò: & significauit, mittens per Angelum suum seruo suo Ioanni.
* qui testimonium perhibuit verbo Dei, & 2
testimonium Iesu Christi, quæcumque vidit. * Beatus, qui legit & audit verba pro- 3
phetiæ huius: & seruat ea, quæ in ea scripta
sunt: tempus enim propè est. * Ioannes sep- 4
tem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vo-
† Exod. 3. bis & pax ab eo, † qui est, & qui erat, & qui
d. 14. venturus est; & à septem spiritibus, qui in
conspectu throni eius sunt; * & à Iesu Chri- 5
† 1. Cor. 15. sto, qui est testis fidelis, † primogenitus
c. 20. mortuorum, & princeps regum terræ: qui
Col. 1. c. 18. dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris B
† Heb. 9. † in sanguine suo, * & fecit nos regnum & 6
d. 14. 1. Pet. 1. sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, &
d. 19 imperium in sæcula sæculorum. Amen. * † Ec- 7
1. Ioan. 1. c. 7. ce venit cum nubibus, & videbit eum omnis
† Is. 3. a. 13. oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se
Matt. 24. c. 30. super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.
Iud. c. 14. * † Ego sum α & ω, principium & finis, dicit 8
† Is. 41. a. 4. 44. a. 6 48. Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui
b. 12. venturus est, omnipotens. * Ego Ioannes 9
Inf. 21. b. 6. 22. c. 13. frater vester, & particeps in tribulatione, &
regno, & patientia in Christo Iesu: fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum
Dei, & testimonium Iesu: * Fui in spiritu in 10
Dominica die, & audiui post me vocem ma- C
gnam tamquam tubæ, * dicentis: Quod vi- 11
des, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ,
& Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. * Et conuersus sum, vt vi- 12
derem vocem quæ loquebatur mecum: Et
conuersus vidi septem candelabra aurea: * & 13
in medio septem candelabrorum aureorum
similem filio hominis, vestitum podère, &
præcinctum ad mamillas zona aurea: * caput 14
autem eius & capilli erant candidi tamquam D
lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tam-
quam flamma ignis, * & pedes eius similes 15
aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox
16 illius tamquam vox aquarum multarum: * &
habebat in dextera sua stellas septem: & de
ore eius gladius vtraque parte acutus exibat:
& facies eius sicut sol lucet in virtute sua.
17 * Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius
tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam
super me, dicens: Noli timere: † ego sum † Is. 41.
18 primus, & nouissimus; * & viuus, & fui a. 4 44. a. 6.
mortuus; & ecce sum viuens in sæcula sæcu- 48 b. 12. Inf. 22.
lorum, & habeo claues mortis, & inferni. c. 13
19 * Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, &
20 quæ oportet fieri post hæc. * Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

Capvt II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiscerant, alios autem minis ad pœnitentiam reuocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

1 Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc
A dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem cande-
2 labrorum aureorum: * Scio opera tua, &
laborem, & patientiam tuam, & quia non
potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se
dicunt Apostolos esse, & non sunt: & inue-
3 nisti eos mendaces: * & patientiam habes,
& sustinuisti propter nomen meum, & non
4 defecisti. * Sed habeo aduersum te, quòd cha-
B ritatem tuam primam reliquisti. * Memor
5 esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi,
& mouebo candelabrum tuum de loco suo,
6 nisi pœnitentiam egeris. * Sed hoc habes,
quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego
7 odi. * Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de lig-
8 no vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. * Et
C Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit
primus, & nouissimus, qui fuit mortuus, & vi-
9 uit: * Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab
his, qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt,
10 sed sunt synagoga satanæ. * Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini:
& habebitis tribulationem diebus decem. Esto

 fidelis

fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coro-
nam vitæ. * Qui habet aurem, audiat quid 11
Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non læ- D
detur à morte secunda. * Et Angelo Perga- 12
mi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet
romphæam vtraque parte acutam: * Scio 13
vbi habitas, vbi sedes est satanæ: & tenes no-
men meum, & non negasti fidem meam. Et
in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui
occisus est apud vos, vbi satanas habitat. * Sed 14
habeo aduersus te pauca: quia habes illic te-
† Num. 24. a. 1. 25. a. 1. nentes doctrinam † Balaam, qui docebat
Balac mittere scandalum coram filiis Israël,
edere, & fornicari: * ita habes & tu tenen- 15
tes doctrinam Nicolaitarum. * Similiter pœ- 16
nitentiam age: si quo minùs veniam tibi cito, E
& pugnabo cum illis in gladio oris mei.
* Qui habet aurem, audiat quid Spiritus di- 17
cat Ecclesiis: Vincenti dabo manna abscon-
ditum, & dabo illi calculum candidum: &
in calculo nomen nouum scriptum, quod
nemo scit, nisi qui accipit. * Et Angelo Thya- 18
tiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei,
qui habet oculos tamquam flammam ignis,
& pedes eius similes aurichalco: * Noui ope- 19
ra tua, & fidem, & charitatem tuam, & mi- F
nisterium, & patientiam tuam, & opera tua
nouissima plura prioribus. * Sed habeo ad- 20
uersus te pauca: quia permittis mulierem
Iezabel, quæ se dicit propheten, docere, &
seducere seruos meos, fornicari, & mandu-
care de idolothytis. * Et dedi illi tempus vt 21
pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere
à fornicatione sua. * Ecce mittam eam in le- 22
ctum: & qui mœchantur cum ea, in tribu-
latione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab
operibus suis egerint. * & filios eius inter- 23
ficiam in morte, & scient omnes Ecclesiæ, G
† 1. Reg. 16. b. 7. Ps. 7. b. 10. Ier. 11. d. 20. 17. b. 10. 20. c. 12. † quia ego sum scrutans renes & corda: &
dabo vnicuique vestrûm secundùm opera
sua. Vobis autem dico, * & ceteris qui Thya- 24
tiræ estis: Quicumque non habent doctri-
nam hanc, & qui non cognouerunt altitudi-
nes satanæ, quemadmodum dicunt, non mit-
tam super vos aliud pondus: * tamen id, quod 25
habetis, tenete donec veniam. * Et qui vi- 26
cerit, & custodierit vsque in finem opera
mea, dabo illi potestatem super Gentes, * & 27
reget eas in virga ferrea, & tamquam vas fi-
guli confringentur, * sicut & ego accepi à 28
Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.
* Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat 29
Ecclesiis.

CAPVT III.

Iubetur scribere Ecclesiis, Sardis Philadelphiæ & Laodiciæ, errantes ad pœnitentiam minis reuocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, vt ingrediatur ad illum qui aperuerit.

ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc 1
dicit qui habet septem Spiritus Dei, & A
septem stellas: Scio opera tua, quia nomen
2 habes quòd viuas, & mortuus es. * Esto vi-
gilans, & confirma cetera, quæ moritura
erant. Non enim inuenio opera tua plena
3 coram Deo meo. * In mente ergo habe qua-
liter acceperis, & audieris, & serua, & pœni-
tentiam age. Si ergo non vigilaueris, † Ve- † 1. Thes. 5. a. 2. 2. Pet. 3. c. 10. Inf. 16. c. 15.
niam ad te tamquam fur, & nescies qua ho-
4 ra veniam ad te. * Sed habes pauca nomi-
na in Sardis, qui non inquinauerunt vesti-
menta sua: & ambulabunt mecum in al-
5 bis, quia digni sunt. * Qui vicerit, sic vestie-
B tur vestimentis albis, & non delebo nomen
eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius
6 coram Patre meo, & coram angelis eius. * Qui
habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
7 clesiis. * Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ
scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, † qui † Is. 22. f. 22.
habet clauem Dauid: † qui aperit, & nemo † Iob. 12. c. 14.
8 claudit: claudit, & nemo aperit: * Scio
opera tua. Ecce dedi coram te ostium aper-
tum, quod nemo potest claudere: quia mo-
dicam habes virtutem, & seruasti verbum
9 meum, & non negasti nomen meum. * Ec-
ce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se
Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur:
Ecce faciam illos vt veniant, & adorent
ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.
10 * quoniam seruasti verbum patientiæ meæ,
C & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ
ventura est in orbem vniuersum tentare ha-
11 bitantes in terra. * Ecce venio citò: tene
quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.
12 * Qui vicerit, faciam illum columnam in
templo Dei mei, & foras non egredietur am-
pliùs: & scribam super eum nomen Dei mei,
& nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem,
quæ descendit de cælo à Deo meo, & no-
13 men meum nouum. * Qui habet aurem, au-
14 diat quid Spiritus dicat Ecclesiis. * Et Ange-
lo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: † Hæc dicit: † Ioan. 14. a. 6.
Amen, testis fidelis, & verus, qui est princi-
15 pium creaturæ Dei. * Scio opera tua, quia
neque frigidus es, neque calidus: vtinam fri-
16 gidus esses, aut calidus: * sed quia tepidus es,
D & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euo-
17 mere ex ore meo. * quia dicis: Quod diues
sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nes-
cis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper,
18 & cæcus, & nudus. * Suadeo tibi emere à me
aurum ignitum probatum, vt locuples fias,
& vestimentis albis induaris, & non appa-
reat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inun-
19 ge oculos tuos vt videas. * † Ego quos amo, † Prou. 3. b. 12. Heb. 12. b. 6.
arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœniten-
20 tiam age. * Ecce sto ad ostium, & pulso: si
quis audierit vocem meam, & aperuerit mi-
hi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo
21 cum illo, & ipse mecum. * Qui vicerit, dabo
ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego
vici, & sedi cum patre meo in throno eius.
22 * Qui habet aurem, audiat quid Spiritus di-
cat Ecclesiis.

CAPVT IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu vigintiquatuor seniores sedentes; &, quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assiduè vnà cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

POst hæc vidi: & ecce ostiom apertum 1
in cœlo; & vox prima, quam audiui, A
tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: As-
cende huc, & ostendam tibi quæ oportet fie-
ri post hæc. * Et statim fui in spiritu: & ecce 2
sedes posita erat in cœlo, & supra sedem se-
dens. * & qui sedebat, similis erat aspectui 3
lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in cir-
cuitu sedis, similis visioni smaragdinæ. * Et 4
in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & B
super thronos vingintiquatuor seniores se-
dentes, circumamicti vestimentis albis, & in
capitibus eorum coronæ aureæ. * Et de thro- 5
no procedebant fulgura, & voces, & toni-
trua: & septem lampades ardentes ante thro-
num, qui sunt septem spiritus Dei. * Et in 6
conspectu sedis tamquam mare vitreum simi-
le crystallo: & in medio sedis, & in circuitu C
sedis, quatuor animalia plena oculis antè &
retrò. * Et animal primum simile leoni, & 7
secundum animal simile vitulo, & tertium
animal habens faciem quasi hominis, &
quartum animal simile aquilæ volanti. * Et 8
quatuor animalia, singula eorum habebant
alas senas & in circuitu, & intus plena sunt
oculis: & requiem non habebant die ac no-
† Isa. 6. b. 3. cte, dicentia: † Sanctus, Sanctus, Sanctus, Do-
minus Deus omnipotens, qui erat, & qui
est, & qui venturus est. * Et cùm darent illa 9
animalia gloriam, & honorem, & benedi-
ctionem sedenti super thronum, viuenti in
sæcula sæculorum, * procidebant viginti qua- 10
tuor seniores ante sedentem in throno, & D
adorabant viuentem in sæcula sæculorum, &
mittebant coronas suas ante thronum, dicen-
tes: * Dignus es Domine Deus noster ac- 11
cipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia
tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam
erant, & creata sunt.

CAPVT V.

Flente Ioanne quòd librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit; quo facto quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

ET vidi in dextera sedentis supra thro- 1
num, librum scriptum intus & foris si- A
gnatum sigillis septem. * Et vidi Angelum 2
fortem, prædicantem voce magna: Quis est
dignus aperire librum, & soluere signacula
eius? * Et nemo poterat, neque in cœlo, ne- 3
que in terra, neque subtus terram, aperire
librum, neque respicere illum. * Et ego fle- 4
bam multùm, quoniam nemo dignus inuen-
5 tus est aperire librum, nec videre eum. * Et
B vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris:
ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid,
aperire librum, & soluere septem signacula
6 eius. * Et vidi: & ecce in medio throni &
quatuor animalium, & in medio seniorum,
agnum stantem tamquam occisum, haben-
tem cornua septem, & oculos septem: qui
sunt septem spiritus Dei, missi in omnem ter-
7 ram. * Et venit, & accepit de dextera seden-
8 tis in throno librum. * Et cùm aperuisset
librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor
seniores ceciderunt coram agno, habentes
singuli citharas, & phialas aureas plenas
odoramentorum, quæ sunt orationes sancto-
9 rum: * & cantabant canticum nouum, dicen-
C tes: Dignus es Domine accipere librum, &
aperire signacula eius: quoniam occisus es,
& redemisti nos Deo in sanguine tuo ex
omni tribu, & lingua, & populo, & natio-
10 ne: * & fecisti nos Deo nostro regnum, &
11 sacerdotes: & regnabimus super terram. * Et
vidi, & audiui vocem angelorum multorum
in circuitu throni, & animalium, & senio-
rum: & erat numerus eorum † millia millium, † Dan. 7. 6. 10.
12 * dicentium voce magna: Dignus est Agnus,
D qui occisus est, accipere virtutem, & diui-
nitatem, & sapientiam & fortitudinem, &
honorem, & gloriam, & benedictionem.
13 * Et omnem creaturam quæ in cœlo est, &
super terram, & sub terra, & quæ sunt in
mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes:
Sedenti in throno, & Agno, benedictio,
& honor, & gloria, & potestas in sæcula
14 sæculorum. * Et quatuor animalia dicebant:
Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem
in sæcula sæculorum.

CAPVT VI.

Apertis quatuor sigillis varij aduersus terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicij.

1 ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum de
A septem sigillis, & audiui vnum de qua-
tuor animalibus, dicens, tamquam vocem
2 tonitrui: Veni, & vide. * Et vidi: & ecce
equus albus, & qui sedebat super illum ha-
bebat arcum, & data est ei corona, & exiuit
3 vincens vt vinceret. * Et cùm aperuisset si-
gillum secundum, audiui secundum animal,
4 dicens: Veni, & vide. * Et exiuit alius equus
rufus: & qui sedebat super illum, datum est
ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem
se interficiant, & datus est ei gladius ma-
5 gnus. * Et cùm aperuisset sigillum tertium,
B audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide.
Et ecce equus niger: & qui sedebat super il-
6 lum, habebat stateram in manu sua. * Et au-
diui tamquam vocem in medio quatuor ani-
malium dicentium: Bilibris tritici denario,
& tres bilibres hordei denario, & vinum &

oleum ne læseris.* Et cùm aperuisset sigillum 7
quartum , audiui vocem quarti animalis di-
centis: Veni,& vide.* Et ecce equus pallidus: 8
& qui sedebat super eum, nomen illi Mors,
& infernus sequebatur eum; & data est illi
potestas super quatuor partes terræ, interfi-
cere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.
* Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi 9
subtus altare animas interfectorum propter C
verbum Dei, & propter testimonium, quod
habebant, * & clamabant voce magna, di- 10
centes: Vsquequò Domine, (sanctus, & ve-
rus) non iudicas, & non vindicas sanguinem
nostrum de iis qui habitant in terra ? * Et 11
datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum
est illis vt requiescerent adhuc tempus mo-
dicum, donec compleantur conserui eorum,
& fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut
& illi.* Et vidi cùm aperuisset sigillum: sex- 12
tum: & ecce terræ motus magnus factus est, D
& sol factus est niger tamquam saccus cilici-
nus: & luna tota facta est sicut sanguis: * & 13
stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut
ficus emittit grossos suos cùm à vento ma-
gno mouetur. * & cœlum recessit sicut liber 14
inuolutus: & omnis mons, & insulæ de lo-
cis suis motæ sunt. * & reges terræ, & prin- 15
cipes, & tribuni, & diuites, & fortes, & om-
nis seruus, & liber, absconderunt se in spe-
luncis, & in petris montium: * & dicunt 16
† Isa. 2. d 19. Ose. 10. c. 8. Luc. 23. e. 30.
montibus, & petris: † Cadite super nos, &
abscondite nos à facie sedentis super thro-
num, & ab ira Agni: * quoniam venit dies 17
magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAPVT VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento seruari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudæis quàm ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

POst hæc vidi quatuor Angelos stantes 1
super quatuor angulos terræ, tenentes A
quatuor ventos terræ, ne flarent super ter-
ram, neque super mare, neque in vllam ar-
borem.* Et vidi alterum Angelum ascenden- 2
tem ab ortu solis, habentem signum Dei
viui: & clamauit voce magna quatuor An-
gelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,
* Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, ne- 3
que arboribus, quoadúsque signemus seruos
Dei nostri in frontibus eorum. * Et audiui 4
numerum signatorum, centum quadraginta
quatuor millia signati, ex omni tribu filio-
rum Israël. * Ex tribu Iuda duodecim millia 5
signati: Ex tribu Ruben duodecim millia si- B
gnati: Ex tribu Gad duodecim millia signa-
ti: * Ex tribu Aser duodecim millia signati: 6
Ex tribu Nephthali duodecim millia signati:
Ex tribu Manasse duodecim millia signati:
* Ex tribu Simeon duodecim millia signati: 7
Ex tribu Leui duodecim millia signati: Ex
tribu Issachar duodecim millia signati: * Ex 8
tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex
tribu Ioseph duodecim millia signati: Ex
9 tribu Beniamin, duodecim millia signati: *
C Post hæc vidi turbam magnam, quam dinu-
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tribubus, & populis, & linguis: stantes an-
te thronum, & in conspectu Agni, amicti
stolis albis, & palmæ in manibus eorum:
10 * & clamabant voce magna dicentes: Sa-
lus Deo nostro, qui sedet super thronum,
11 & Agno. * Et omnes Angeli stabant in cir-
cuitu throni, & seniorum, & quatuor ani-
malium: & ceciderunt in conspectu throni
12 in facies suas, & adorauerunt Deum, * di-
centes, Amen. Benedictio, & claritas, & sa-
pientia, & gratiarum actio, honor, & vir-
tus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæ-
13 culorum, Amen. * Et respondit vnus de se-
nioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt
stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt?
14 * Et dixi illi: Domine mi, tu scis: & dixit
D mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatio-
ne magna, & lauerunt stolas suas, & deal-
15 bauerunt eas in sanguine Agni. * & ideò
sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die
ac nocte in templo eius: & qui sedet in
16 throno, habitabit super illos. * † non esu- † Isa. 49. c. 10.
rient, neque sitient ampliùs, nec cadet su-
17 per illos sol, neque vllus æstus: * quoniam
Agnus, qui in medio throni est, reget il-
los, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum,
† & absterget Deus omnem lacrymam ab † Isa. 25. c. 8. Inf. 21. b. 4.
oculis eorum.

CAPVT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ aduersus homines.

1 ET cùm aperuisset sigillum septimum,
A factum est silentium in cælo, quasi me-
2 dia hora. * Et vidi septem Angelos stantes
in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem
3 tubæ. * Et alius Angelus venit, & stetit an-
te altare habens thuribulum aureum: &
data sunt illi incensa multa, vt daret de ora-
tionibus sanctorum omnium super altare au-
4 reum, quod est ante thronum Dei. * Et as-
B cendit fumus incensorum de orationibus san-
5 ctorum de manu Angeli coram Deo. * Et
accepit Angelus thuribulum, & impleuit
illud de igne altaris, & misit in terram, &
facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, &
6 terræmotus magnus. * Et septem Angeli, qui
habebant septem tubas, præparauerunt se
7 vt tuba canerent. * Et primus Angelus tuba
C cecinit, & facta est grando, & ignis, mista
in sanguine, & missum est in terram, & ter-
tia pars terræ combusta est, & tertia pars
arborum concremata est, & omne fœ-
8 num viride combustum est. * Et secundus
Angelus tuba cecinit: & tamquam mons
magnus

magnus igne ardens missus est in mare, &
facta est tertia pars maris sanguis, * & mor- 9
tua est tertia pars creaturæ eorum quæ ha-
bebant animas in mari, & tertia pars nauium
interiit. * Et tertius Angelus tuba cecinit: 10
& cecidit de cœlo stella magna ardens tam-
quam facula, & cecidit io tertiam partem
fluminum, & in fontes aquarum: * & no- 11
men stellæ dicitur Absinthium, & facta est D
tertia pars aquarum in absinthium: & multi
hominum mortui sunt de aquis, quia ama-
ræ factæ sunt. * Et quartus Angelus tuba ce- 12
cinit: & percussa est tertia pars solis, & ter-
tia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita vt
obscuraretur tertia pars eorum, & diei non
luceret pars tertia, & noctis similiter. * Et 13
vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis
per medium cœli, dicentis voce magna:
Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæte-
ris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba
canituri.

CAPVT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur; quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente soluuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi 1
stellam de cœlo cecidisse in terram, & A
data est ei clavis putei abyssi. * Et aperuit pu- 2
teum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut
fumus fornacis magnæ: & obscuratus est
sol & aër de fumo putei: * Et de fumo pu- 3
tei exierunt locustæ in terram, & data est il-
lis potestas, sicut habent potestatem scor-
piones terræ: * & præceptum est illis ne læ- 4
derent fœnum terræ, neque omne viride,
neque omnem arborem: nisi taocùm homi-
nes, qui non habent signum Dei in fronti-
bus suis: * & datum est illis ne occiderent 5
eos; sed vt cruciarent mensibus quinque: &
cruciatus eorum, vt cruciatus scorpij cùm
† Isai. 2. d. 19. percutit hominem. * † Et in diebus illis quæ- 6
Ose. 10. c. 8. rent homines mortem, & non inueoient
Luc. 23. e. 10. eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors
† Sap. 16. b. 9. ab eis. * † Et similitudines locustarum, simi- 7
les equis paratis in prælium: & super capita B
earum tamquam coronæ similes auro: &
facies earum tamquam facies hominom. * Et 8
habebant capillos sicut capillos mulierum;
& dentes earum, sicut deotes leonum erant:
* & habebant loricas sicut loricas ferreas, 9
& vox alarum earum sicut vox curruum
equorum multorum curreotium in bellum: * 10
& habebaot caudas similes scorpionum, &
aculei erant in caudis earum: & potestas ea-
rum nocere hominibus mensibus quinque:
& habebant super se * regem angelom 11
abyssi, cui nomen Hebraïcè Abaddon, Græ- C
cè autem Apollyon, Latinè habens nomen
Exterminans. * Væ vnum abiit, & ecce ve- 12
niunt adhuc duo væ post hæc. * Et sextus 13
Angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnam
ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est
14 ante oculos Dei *, dicentem sexto Angelo,
qui habebat tubam: Solue quatuor Angelos,
qui alligati sunt in flumine magno Euphra-
15 te. * Et soluti sunt quattor Angeli, qui pa-
rati eraot in horam, & diem, & mensem,
& annum, vt occiderent tertiam partem ho-
16 minum. * Et numerus equestris exercitus vi-
cies millies dena millia. Et audiui numerum
17 eorum. * Et ita vidi equos in visione: & qui
sedebant super eos, habebant loricas igneas,
& hyacinthinas, & sulphureas, & capita
equorum erant tamquam capita leonum: &
de ore eorum procedit ignis, & fumus, &
18 sulphur. * Et ab his tribus plagis occisa est
D tertia pars hominum, de igne, & de fumo,
& sulphure, quæ procedebant de ore ipso-
19 rum. * Potestas enim equorum in ore eo-
rum est, & in caudis eorum. nam caudæ eo-
rum similes serpentibus, habentes capita: &
20 in his nocent. * Et cæteri homines, qui non
sunt occisi in his plagis, neque pœniten-
tiam egerunt de operibus manuum suarum,
vt oon adorarent dæmonia, & simulacra au-
rea, & argentea, & ærea, & lapidea, & li-
gnea, quæ neque videre possunt, neque au-
21 dire, oeque ambulare: * & non egerunt pœ-
nitentiam ab homicidiis suis, neque à veoe-
ficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à
furtis suis.

CAPVT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porrò Angelus iurat non ampliùs fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Ioanni deuorandum.

1 ET vidi alium Angelum fortem descen-
A dentem de cœlo amictum oube, & iris
in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pe-
2 des eius tamquam columnæ ignis: * & ha-
bebat in manu sua libellum apertum: & po-
suit pedem suum dextrum super mare, sini-
3 strum autem super terram: * & clamauit vo-
B ce magoa, quemadmodum cùm leo rugit.
Et cùm clamasset, locuta sunt septem toni-
4 trua voces suas. * Et cùm locuta fuissent se-
ptem tonitrua voces suas, ego scripturus
eram: & audiui vocem de cœlo dicentem
mihi: Signa quæ locuta sunt septem toni-
5 trua, & noli ea scribere. * † Et angelus, quem † Dan. 12. c. 7.
vidi stantem super mare, & super terram, le-
6 uauit manum suam ad cœlum: * & iurauit
C per viuentem in sæcula sæculorum, qui crea-
uit cælum, & ea quæ in eo sunt; & terram,
& ea quæ in ea sunt; & mare, & ea quæ in eo
7 sunt: Quia tempus non erit ampliùs: * sed
in diebus vocis septimi angeli, cùm cœpe-
rit tuba canere, consummabitur mysterium
Dei, sicut euangelizauit per seruos suos Pro-
8 phetas. * Et audiui vocem de cœlo iterùm
loquentem mecum, & dicentem: Vade, & ac-

cipe librum apertum de manu angeli stan-
tis super mare, & super terram. * Et abij ad 9
angelum, dicens ei, vt daret mihi librum. Et D
† Ezech. 3. a. 1. dixit mihi: † Accipe librum,& deuora illum:
& faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore
tuo erit dulce tamquam mel. * Et accepi 10
librum de manu angeli, & deuoraui illum:
& erat in ore meo tamquam mel dulce, &
cùm deuorassem eum, amaricatus est venter
meus: * & dixit mihi. Oportet te iterùm 11
prophetare Gentibus, & populis, & linguis
& regibus multis.

CAPVT XI.

Ioannes templum metiens audit prædicaturos, duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

ET datus est mihi calamus similis virgæ, 1
& dictum est mihi:Surge & metire tem- A
plum Dei, & altare, & adorantes in eo. * 2
atrium autem, quod est foris templum, eiice
foras, & ne metiaris illud: quoniam datum
est Gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt
mensibus quadraginta duobus: * & dabo 3
duobus testibus meis, & prophetabunt die-
bus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.
* Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra, in 4
conspectu Domini terræ stantes. * Et si quis 5
voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eo-
rum, & deuorabit inimicos eorum: & si quis
voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.
* Hi habent potestatem claudendi cœlum, 6
ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & pote- B
statem habent super aquas conuertendi eas
in sanguinem, & percutere terram omni pla-
ga quotiescumque voluerint. * Et cùm finie- 7
rint testimonium suum, bestia quæ ascen-
dit de abysso, faciet aduersum eos bellum, &
vincet illos, & occidet eos. * Et corpora eo- 8
rum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ,quæ
vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus,
vbi & Dominus eorum crucifixus est. * Et 9
videbunt de tribubus, & populis, & linguis,
& Gentibus corpora eorum per tres dies &
dimidium: & corpora eorum non sinent po-
ni in monumentis. * & inhabitantes terram 10
gaudebunt super illos, & iucundabuntur: & C
munera mittent inuicem, quoniam hi duo
prophetæ cruciauerunt eos, qui habitabant
super terram. * Et post dies tres & dimidium, 11
spiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et stete-
runt super pedes suos, & timor magnus ce-
cidit super eos,qui viderũt eos. * Et audierunt 12
vocem magnam de cœlo, dicentem eis: As-
cendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nu-
be: & viderunt illos inimici eorum. * Et in 13
illa hora factus est terræmotus magnus,& de-
cima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in
terræmotu nomina hominum septem millia:
& reliqui in timorem sunt missi, & dederunt
14 gloriam Deo cœli. * Væ secundum abiit: &
15 ecce væ tertium veniet citò. * Et septimus
D angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces ma-
gnæ in cœlo dicentes: Factum est regnum
huius mundi, Domini nostri & Christi eius,
16 & regnabit in sæcula sæculorum: Amen. *
Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu
Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in fa-
cies suas, & adorauerunt Deum, dicentes:
17 * Gratias agimus tibi Domine Deus omni-
potens, qui es, & qui eras, & qui venturus
es: quia accepisti virtutem tuam magnam,
18 & regnasti. * Et iratæ sunt Gentes, & adue-
nit ira tua, & tempus mortuorum iudicari,
& reddere mercedem seruis tuis Prophetis,
& sanctis, & timentibus nomen tuum pusil-
lis, & magnis, & exterminandi eos qui cor-
19 ruperunt terram. * Et apertum est templum
Dei in cœlo: & visa est arca testamenti eius
in templo eius, & facta sunt fulgura, & vo-
ces, & terræ motus, & grando magna.

CAPVT XII.

Cùm mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

1 ET signum magnum apparuit in cœlo:
A Mulier amicta sole, & luna sub pedibus
eius, & in capite eius corona stellarum duo-
2 decim: * & in vtero habens, clamabat partu-
3 riens, & cruciabatur vt pariat. * Et visum est
aliud signum in cœlo: & ecce draco magnus
rufus, habens capita septem, & cornua de-
cem: & in capitibus eius diademata septem:
4 * & cauda eius trahebat tertiam partem stel-
larum cœli, & misit eas in terram: & draco
stetit ante mulierem, quæ erat paritura: vt
5 cùm peperisset, filium eius deuoraret. * Et
peperit filium masculum, qui recturus erat
omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est
6 filius eius ad Deum, & ad thronum eius: *
B & mulier fugit in solitudinem, vbi habebat
locum paratum à Deo, vt ibi pascant eam
7 diebus mille ducentis sexaginta. * Et factum
est prælium magnum in cœlo: Michaël, &
angeli eius præliabantur cum dracone, &
8 draco pugnabat, & angeli eius: * & non
valuerunt, neque locus inuentus est eorum
9 ampliùs in cœlo. * Et proiectus est draco ille
magnus, serpens antiquus, qui vocatur dia-
bolus, & satanas, qui seducit vniuersum or-
bem:& proiectus est in terram,& angeli eius
10 cum illo missi sunt. * Et audiui vocem ma-
C gnam in cœlo dicentem: Nunc facta est sa-
lus, & virtus,& regnum Dei nostri, & pote-
stas Christi eius: quia proiectus est accusator
fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante
11 conspectum Dei nostri die ac nocte. * Et
ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni,
12 & propter verbum testimonij sui, & non di-
lexerunt animas suas vsque ad mortem. * Pro-
pterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis,
Væ

Væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad
vos, habens iram magnam, ſciens quòd mo-
dicum tempus habet. * Et poſtquam vidit 13
draco quòd proiectus eſſet in terram, perſe- D
cutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum,
* & datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ ma- 14
gnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum:
vbi alitur per tempus & tempora & dimi-
dium temporis, à facie ſerpentis. * Et miſit 15
ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam
tamquam flumen, vt eam faceret trahi à flu-
mine.* Et adiuuit terra mulierem, & aperuit 16
terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod
miſit draco de ore ſuo. * Et iratus eſt draco 17
in mulierem: & abiit facere prælium cum
reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt man-
data Dei, & habent teſtimonium Ieſu Chri-
ſti. * Et ſtetit ſupra arenam maris. 18

CAPVT XIII.

Beſtia de mari aſcendens ſeptem capitum & decem cornuum decémque diadematum, cuius plaga curatur, Deum blaſphemat, & ſanctos debellat: alteráque beſtia duorum cornuum de terra aſcendens illi maximè fauet, cogens fieri, & adorari eius imaginem, haberique characterem nominis eius.

ET vidi de mari beſtiam aſcendentem, 1
habentem capita ſeptem, & cornua de- A
cem, & ſuper cornua eius decem diademata,
& ſuper capita eius nomina blaſphemiæ. * Et 2
beſtia, quam vidi, ſimilis erat pardo, & pe-
des eius ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os
leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam, &
poteſtatem magnam. * Et vidi vnum de ca- 3
pitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & pla-
ga mortis eius curata eſt. Et admirata eſt vni-
uerſa terra poſt beſtiam. * Et adorauerunt 4
draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & B
adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis
beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea? * Et 5
datum eſt ei os loquens magna, & blaſphe-
mias: & data eſt ei poteſtas facere menſes
quadraginta duos. * Et aperuit os ſuum in 6
blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen
eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœ-
lo habitant. * Et eſt datum illi bellum facere 7
cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi
poteſtas in omnem tribum, & populum, &
linguam, & gentem: * & adorauerunt eam 8
omnes, qui inhabitant terram: quorum non
ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ Agni, qui
occiſus eſt ab origine mundi.* Si quis habet 9
aurem, audiat. * Qui in captiuitatem duxe- 10
† Gen. 9. 6. Matt. 26. c. 52. rit, in captiuitatem vadet: † qui in gladio oc- C
ciderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt
patientia, & fides Sanctorum. * Et vidi aliam 11
beſtiam aſcendentem de terra, & habebat
cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut
draco. * Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem 12
faciebat in conſpectu eius: & fecit terram,
& habitantes in ea, adorare beſtiam primam,
cuius curata eſt plaga mortis. * Et fecit ſigna 13
magna, vt etiam ignem faceret de cœlo deſ-
cendere in terram in conſpectu hominum.
14 * Et ſeduxit habitantes in terra, propter ſigna,
quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ,
D dicens habitantibus in terra, vt faciant ima-
ginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, &
15 vixit. * Et datum eſt illi vt daret ſpiritum ima-
gini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ:
& faciat vt quicumque non adorauerint
16 imaginem beſtiæ, occidantur. * Et faciet
omnes puſillos, & magnos, & diuites, & pau-
peres, & liberos, & ſeruos habere characte-
rem in dextera manu ſua, aut in frontibus
17 ſuis. * & ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi
qui habet characterem, aut nomen beſtiæ,
18 aut numerum nominis eius. * Hic ſapientia
eſt. Qui habet intellectum computet nume-
rum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt: &
numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.

CAPVT XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo vno Euangelium annuntiante, altero Babylonis lapſum, tertio verò cruciatum eorum qui beſtiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces iubentur, ille meſſem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi: & ecce Agnus ſtabat ſupra mon-
A tem Sion, & cum eo centum quadragin-
ta quatuor millia, habentes nomen eius, &
nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.
2 * Et audiui vocem de cœlo, tamquam vocem
aquarum multarum, & tamquam vocem to-
nitrui magni: & vocem, quam audiui, ſicut
citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.
3 * Et cantabant quaſi canticum nouum, ante
ſedem, & ante quatuor animalia, & ſenio-
res: & nemo poterat dicere canticum, niſi illa
cẽtum quadraginta quatuor millia, qui empti
4 ſunt de terra. * Hi ſunt, qui cum mulieribus
non ſunt coinquinati: Virgines enim ſunt.
Hi ſequuntur Agnum quocumque ierit. Hi
empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, &
5 Agno. * & in ore eorum non eſt inuentum
mendacium: ſine macula enim ſunt ante
6 thronum Dei. * Et vidi alterum Angelum
B volantem per medium cœli, habentem Euan-
gelium æternum, vt euangelizaret ſedenti-
bus ſuper terram, & ſuper omnem gentem,
7 & tribum, & linguam, & populum: * dicens
magna voce: Timete Dominum, & date illi
honorem, quia venit hora iudicij eius: &
adorate eum, † qui fecit cœlum, & terram, † Pſ. 145. a. 6.
8 mare, & fontes aquarum. * Et alius Angelus Act. 14.
ſecutus eſt dicens: † Cecidit, cecidit Baby- c. 14 † Iſa. 21.
lon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis c. 9.
9 ſuæ potauit omnes gentes. * Et tertius An- Ier. 51. a. 8.
gelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna:
Si quis adorauerit beſtiam, & imaginem eius,
& acceperit characterem in fronte ſua, aut
10 in manu ſua: * & hic bibet de vino iræ Dei,
quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, &
cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu
Angelo

Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum
Agni : * & fumus tormentorum eorum aſ- 11
cendet in ſæcula ſæculorum : nec habent re- C
quiem die ac nocte , qui adorauerunt be-
ſtiam , & imaginem eius, & ſi quis accepe-
rit characterem nominis eius. * Hîc patien- 12
tia ſanctorum eſt , qui cuſtodiunt mandata
Dei,& fidem Ieſu. * Et audiui vocem de cœ- 13
lo, dicentem mihi : Scribe : Beati mortui, qui
in Domino moriuntur. A modò iam dicit
Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis; ope-
ra enim illorum ſequuntur illos. * Et vidi, & 14
ecce nubem candidam : & ſuper nubem ſe-
dentem ſimilem Filio hominis , habentem
in capite ſuo coronam auream , & in manu
ſua falcem acutam, * Et alius Angelus exiuit 15
de templo , clamans voce magna ad ſeden-
† Ioel.3. c.13. tem ſuper nubem : † Mitte falcem tuam , &
Matth.13. e.39. mete , quia venit hura vt metatur, quoniam
aruit meſſis terræ.* Et miſit qui ſedebat ſuper 16
nubem , falcem ſuam in terram , & demeſſa D
eſt terra. * Et alius Angelus exiuit de tem- 17
plo , quod eſt in cœlo , habens & ipſe fal-
cem acutam. * Et alius Angelus exiuit de al- 18
tari , qui habebat poteſtatem ſupra ignem :
& clamauit voce magna ad eum qui habebat
falcem acutam , dicens : Mitte ſalcem tuam
acutam , & vindemia botros vineæ terræ:
quoniam maturæ ſunt vuæ eius. * Et miſit 19
Angelus falcem ſuam acutam in rerram , &
vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum
iræ Dei magnum : * & calcatus eſt lacus ex- 20
tra ciuitatem , & exiuit ſanguis de lacu vſque
ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

Capvt XV.

Qui beſtiam vicerant & eius imaginem ac numerum nominis eius, Deum glorificant; & ſeptem Angelis habentibus ſeptem plagas nouiſſimas dantur ſeptem phialæ iræ Dei plenæ.

ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum 1
& mirabile , Angelos ſeptem , haben- A
tes plagas ſeptem nouiſſimas : Quoniam in
illis conſummata eſt ira Dei. * Et vidi tam- 2
quam mare vitreum miſtum igne, & eos,qui B
vicerunt beſtiam , & imaginem eius , & nu-
merum nominis eius , ſtantes ſuper mare vi-
treum , habentes citharas Dei : * & cantan- 3
tes canticum Moyſi ſerui Dei , & canticum
Agni , dicentes : Magna & mirabilia ſunt
opera tua, Domine Deus omnipotens : iu-
ſtæ & veræ ſunt viæ tuæ , Rex ſæculorum.
† Ier.10. a.7. * † Quis non timebit te Domine,& magni- 4
ficabit nomen tuum ? quia ſolus pius es:quo-
niam omnes gentes venient , & adorabunt C
in conſpectu tuo , quoniam iudicia tua ma-
nifeſta ſunt. * Et poſt hæc vidi, & ecce aper- 5
tum eſt templum tabernaculi teſtimonij in
cœlo : * & exierunt ſeptem Angeli haben- 6
tes ſeptem plagas de templo , veſtiti lino
mundo & candido , & præcincti circa pecto-
ra zonis aureis. * Et vnum de quatuor ani- 7
malibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phia-
D las aureas , plenas iracundiæ Dei viuentis in
8 ſæcula ſæculorum. * Et impletum eſt tem-
plum fumo à maieſtate Dei , & de virtute
eius : & nemo poterat introire in templum,
donec conſummarentur ſeptem plagæ ſep-
tem Angelorum.

Capvt XVI.

Ad ſeptem phialarum effuſionem in terram, mare , fontes , ſolem , beſtiæ ſedem, Euphraten & aërem , multa in terra plagæ oriuntur.

1 ET audiui vocem magnam de templo, di-
A centem ſeptem Angelis : Ite , & effundi-
2 te ſeptem phialas iræ Dei in terram. * Et
abiit primus , & effudit phialam ſuam in ter-
ram & factum eſt vulnus ſæuum & peſſimum
in homines , qui habebant characterem be-
ſtiæ ; & in eos , qui adorauerunt imaginem
3 eius. * Et ſecundus Angelus effudit phialam
ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tamquam
mortui : & omnis anima viuens mortua eſt
4 in mari. * Et tertius effudit phialam ſuam
ſuper flumina , & ſuper fontes aquarum, &
5 factus eſt ſanguis.* Et audiui Angelum aqua-
B rum dicentem : Iuſtus es Domine , qui es, &
6 qui eras ſanctus , qui hæc iudicaſti : * quia
ſanguinem Sanctorum & Prophetarum ef-
fuderunt , & ſanguinem eis dediſti bibere:
7 digni enim ſunt. * Et audiui alterum ab al-
tari dicentem : Etiam Domine Deus omni-
8 potens , vera & iuſta iudicia tua. * Et quar-
tus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem,
& datum eſt illi æſtu affligere homines , &
9 igni : * & æſtuauerunt homines æſtu mag-
no, & blaſphemauerunt nomen Dei haben-
tis poteſtatem ſuper has plagas , neque ege-
10 runt pœnitentiam vt darent illi gloriam. * Et
quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ : & factum eſt regnum eius te-
nebroſum , & commanducauerunt linguas
11 ſuas præ dolore:* & blaſphemauerunt Deum
C cœli, præ doloribus & vulneribus ſuis, & non
12 egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis. * Et
ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flu-
men illud magnum Euphraten : & ſiccauit
aquam eius , vt præpararetur via regibus ab
13 ortu ſolis. * Et vidi de ore draconis , & de
ore beſtiæ , & de ore pſeudoprophetæ ſpiri-
14 tus tres immundos in modum ranarum. *
Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes
ſigna,& procedunt ad reges totius terræ con-
gregare illos in prælium ad diem magnum
15 omnipotentis Dei. * † Ecce venio ſicut fur. † Matth. 24.d.43.
Beatus qui vigilat , & cuſtodit veſtimenta Luc.12.
ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudi- e.39.
16 nem eius. * Et congregabit illos in locum, Sup.3.a.3.
17 qui vocatur Hebraicè Armagedon. * Et ſe-
D ptimus Angelus effudit phialam ſuam in aë-
rem, & exiuit vox magna de templo à thro-
18 no, dicens : Factum eſt. * Et facta ſunt ful-
gura , & voces , & tonitrua , & terræmotus
factus eſt magnus , qualis numquam fuit ex
quo homines fuerunt ſuper terram : talis
terræmotus,

terræmotus, sic magnus. * Et facta est ciuitas 19
magna in tres partes: & ciuitates Gentium
ceciderunt. & Babylon magna venit in me-
moriam ante Deum, dare illi calicem vini
indignationis iræ eius. * Et omnis insula fu- 20
git, & montes non sunt inuenti. * Et grando 21
magna sicut talentum descendit de cœlo in
homines: & blasphemauerunt Deum homi-
nes propter plagam grandinis: quoniam ma-
gna facta est vehementer.

CAPVT XVII.

Mulier fornicaria siue Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

ET venit vnus de septem Angelis, qui 1
habebant septem phialas, & locutus est A
mecum, dicens: Veni, ostendam tibi dam-
nationem meretricis magnæ, quæ sedet su-
per aquas multas, * cum qua fornicati sunt 2
reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant
terram de vino prostitutionis eius. * Et ab- 3
stulit me in spiritu in desertum. Et vidi mu-
lierem sedentem super bestiam coccineam,
plenam nominibus blasphemiæ, habentem
capita septem, & cornua decem. * Et mulier 4
erat circumdata purpura, & coccino, & in- B
aurata auro, & lapide pretioso, & margari-
tis, habens poculum aureum in manu sua,
plenum abominatione, & immunditia forni-
cationis eius: * Et in fronte eius nomen 5
scriptum: Mysterium: Babylon magna, ma-
ter fornicationum, & abominationum terræ.
* Et vidi mulierem ebriam de sanguine san- 6
ctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et
miratus sum cum vidissem illam admiratione
magna. * Et dixit mihi Angelus: Quare mi- 7
raris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris,
& bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita
septem, & cornua decem. * Bestia, quam vi- 8
disti, fuit, & non est, & ascensura est de abys-
so, & in interitum ibit: & mirabuntur inha- C
bitantes terram (quorum non sunt scripta
nomina in Libro vitæ à constitutione mun-
di) videntes bestiam, quæ erat, & non est. * 9
Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Se-
ptem capita, septem montes sunt, super quos
mulier sedet, & reges septem sunt. * Quin- 10
que ceciderunt, vnus est, & alius nondum
venit: & cum venerit, oportet illum breue
tempus manere. * Et bestia, quæ erat & non 11
est: & ipsa octaua est: & de septem est, &
in interitum vadit. * Et decem cornua, quæ 12
vidisti, decem reges sunt: qui regnum non-
dum acceperunt, sed potestatem tamquam
reges vna hora accipient post bestiam. * Hi 13
vnum consilium habent, & virtutem & po- D
testatem suam bestiæ tradent. * Hi cum Ag- 14
no pugnabunt, & Agnus vincet illos: † quo-
niam Dominus dominorum est, & Rex re-
gum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, &
fideles. * Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti 15

† 1. Tim. 6.c.15. Infr. 19. e.16.

vbi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes,
16 & linguæ. * Et decem cornua, quæ vidisti in
bestia: hi odient fornicariam, & desolatam fa-
cient illam, & nudam, & carnes eius man-
17 ducabunt, & ipsam igni concremabunt. *
Deus enim dedit in corda eorum vt faciant
quod placitum est illi: vt dent regnum suum
18 bestiæ donec consummentur verba Dei. * Et
mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ
habet regnum super reges terræ.

CAPVT XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plaga, & vltiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cœlum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1 ET post hæc vidi alium Angelum des-
A cendentem de cœlo, habentem pote-
statem magnam: & terra illuminata est à glo-
2 ria eius. * Et exclamauit in fortitudine, di-
cens: † Cecidit, cecidit Babylon magna: &
facta est habitatio dæmoniorum, & custodia
omnis spiritus immundi, & custodia omnis
3 volucris immundæ & odibilis: * quia de vi-
no iræ fornicationis eius biberunt omnes
gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt:
& mercatores terræ de virtute deliciarum
4 eius diuites facti sunt. * Et audiui aliam vo-
B cem de cœlo, dicentem: Exite de illa popu-
lus meus: vt ne participes sitis delictorum
5 eius, & de plagis eius non accipiatis. * Quo-
niam peruenerunt peccata eius vsque ad cœ-
lum, & recordatus est Dominus iniquitatum
6 eius. * Reddite illi sicut & ipsa reddidit vo-
bis: & duplicate duplicia secundùm opera
eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi
7 duplum. * Quantum glorificauit se, & in de-
C liciis fuit; tantum date illi tormentum & lu-
ctum: quia in corde suo dicit: † Sedeo regina:
8 & vidua non sum: & luctum non videbo. *
Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, &
luctus, & fames, & igne comburetur: quia
9 fortis est Deus, qui iudicabit illam. * Et fle-
bunt, & plangent se super illam reges ter-
ræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis
vixerunt, cum viderint fumum incendij eius:
10 * longè stantes propter timorem tormento-
rum eius, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna
Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna
11 hora venit iudicium tuum. * Et negotiatores
D terræ flebunt, & lugebunt super illam: quo-
12 niam merces eorum nemo emet ampliùs; *
merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, &
margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, &
cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia
vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretio-
13 so, & æramento, & ferro, & marmore, * &
cinnamomum) & odoramentorum, & vn-
guenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, &
tritici, & iumentorum, & ouium, & equo-
rum, & rhedarum, & mancipiorum, & ani-
14 marum hominum. * Et poma desiderij ani-
mæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia
&

† Isa. 21. c. 9. Ier. 51. a. 8. Sup. 14. b. 8.

† Isa. 47. c. 8.

& præclara perierunt à te , & ampliùs illa E
iam non inuenient.* Mercatores horum, qui 15
diuites facti sunt, ab ea longè stabunt pro-
pter timorem tormentorum eius, flentes , ac
lugentes,* & dicentes: Væ, væ ciuitas illa ma- 16
gna, quæ amicta erat bysso,& purpura,& coc-
co , & deaurata erat auro, & lapide pretioso,
& margaritis:* quoniam vna hora destitutæ 17
sunt tantæ diuitiæ. Et omnis gubernator , & F
omnis qui in lacum nauigat, & nautæ, & qui
in mari operantur , longè steterunt , * & cla- 18
mauerunt videntes locum incendij eius, di-
centes : Quæ similis ciuitati huic magnæ ? * 19
Et miserunt puluerem super capita sua , &
clamauerunt flentes & lugentes , dicentes:
Væ, væ ciuitas illa magna; in qua diuites fa-
cti sunt omnes, qui habebant naues in mari,
de pretiis eius : quoniam vna hora desolata
est. * Exulta super eam cœlum,& sancti Apo- 20
stoli , & Prophetæ : quoniam iudicauit Deus
iudicium vestrum de illa. * Et sustulit vnus 21
Angelus fortis lapidem quasi molarem ma-
gnum, & misit in mare, dicens: Hoc impe- G
tu mittetur Babylon ciuitas illa magna,& vl-
trà iam nun inuenietur. * Et vox citharœ- 22
dorum, & musicorum , & tibia canentium,&
tuba non audietur in te ampliùs : & omnis
artifex omnis artis non inuenietur in te am-
pliùs : & vox molæ non audietur in te am-
pliùs : * & lux lucernæ non lucebit in te am- 23
pliùs : & vox sponsi & sponsæ nun audietur
adhuc in te : quia mercatores tui erant prin-
cipes terræ , quia in veneficiis tuis errauе-
runt omnes gentes. * Et in ea sanguis pro- 24
phetarum & sanctorum inuentus est ; & om-
nium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Ioanne adorari recusat : apparens autem quidam equo insidens cum exercitu , qui est Verbum Dei & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat aduersus bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim auibus cæli ad edendas eorum carnes.

POst hæc audiui quasi vocem turbarum 1
multarum in cœlo dicentium : Alleluia: A
Salus , & gloria, & virtus Deo nostro est : * 2
quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui iudi-
cauit de meretrice magna, quæ corrupit ter-
ram in prostitutione sua, & vindicauit san-
guinem seruorum suorum de manibus eius.
* Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius 3
ascendit in sæcula sæculorum. * Et cecide- 4
runt seniores vigintiquatuor, & quatuor ani-
malia, & adorauerunt Deum sedentem super
thronum , dicentes : Amen : Alleluia. * Et 5
vox de throno exiuit, dicens : Laudem dici-
te Deo nostro omnes serui eius : & qui time-
tis eum pusilli & magni. * Et audiui quasi 6
vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aqua-
rum multarum , & sicut vocem tonitruorum
magnorum , dicentium : Alleluia : quoniam
regnauit Dominus Deus noster omnipotens.
7 * Gaudeamus , & exultemus, & demus glo-
B riam ei : quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor
8 eius præparauit se. * Et datum est illi, vt coo-
periat se byssino splendenti & candido. Byssi-
num enim , iustificationes sunt Sanctorum.
9 * Et dixit mihi : Scribe : † Beati, qui ad cœ- † Matth. 22.a.2. Luc 14. d.16.
nam nuptiarum Agni vocati sunt. & dicit mi-
10 hi: Hæc verba Dei vera sunt. * Et cecidi an-
te pedes eius , vt adorarem eum. Et dicit mi-
hi : Vide ne feceris : conseruus tuus sum, &
fratrum tuorum habentium testimonium Ie-
su. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est
11 spiritus prophetiæ.* Et vidi cœlum apertum,
& ecce equus albus,& qui sedebat super eum,
vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iustitia
12 iudicat , & pugnat. * Oculi autem eius sicut
flamma ignis,& in capite eius diademata mul-
ta, habens nomen scriptum, quod nemo no-
13 uit nisi ipse. * † Et vestitus erat veste aspersa † Isa.63. a.1.
C sanguine : & vocatur nomen eius, Verbum
14 Dei. * Et exercitus qui sunt in cœlo , seque-
bantur eum in equis albis vestiti, byssino albo
15 & mundo. * Et de ore eius procedit gladius
ex vtraque parte acutus : vt in ipso percutiat
Gentes : † Et ipse reget eas in virga ferrea : † Psal. 2. c.9.
& ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei
16 omnipotentis. * Et habet in vestimento , &
in femore suo scriptum:† Rex regum, & Do- † 1.Tim. 6.c.15. Sup.17. d.14.
17 minus dominantium. * Et vidi vnum An-
gelum stantem in sole, & clamauit voce ma-
gna , dicens omnibus auibus , quæ volabant
per medium cœli: Venite, & congregamini
18 ad cœnam magnam Dei : * vt manducetis
D carnes regum, & carnes tribunorum, & car-
nes fortium. & carnes equorum,& sedentium
in ipsis, & carnes omnium liberorum, & ser-
19 uorum, & pusillorum, & magnorum. * Et vi-
di bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum
congregatos, ad faciendum prælium cum illo
20 qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. *
Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudo-
propheta : qui fecit signa coram ipso, quibus
seduxit eos, qui acceperunt characterem be-
stiæ,& qui adorauerunt imaginem eius. Viui
missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis
21 sulphure: * Et ceteri occisi sunt in gladio se-
dentis super equum, qui procedit de ore ip-
sius : & omnes aues saturatæ sunt carnibus
eorum.

CAPVT XX.

Ligatum draconem siue diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos , quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum aduersus ciuitatem dilectam sed igni cælesti deuorabuntur : deinde apertis libris , à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1 ET vidi Angelum descendentem de cœ-
A lo, habentem clauem abyssi, & catenam
2 mag nam in manu sua. * Et apprehendit
draconem,

draconem, serpentem antiquum, qui est dia-
bolus & satanas, & ligauit eum per annos
mille: * & misit eum in abyssum, & clausit, 3
& signauit super illum, vt non seducat am-
pliùs gentes, donec consummentur mille anni:
& post hæc oportet illum solui modico tem-
pore. * Et vidi sedes, & sederunt super eas, 4
& iudicium datum est illis: & animas de-
collatorum propter testimonium Iesu,& pro-
pter verbum Dei, & qui non adorauerunt B
bestiam, neque imaginem eius, nec accepe-
runt characterem eius in frontibus aut in ma-
nibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum
Christo mille annis. * Ceteri mortuorum 5
non vixerunt, donec consummentur mille
anni. Hæc est resurrectio prima. * Beatus, & 6
sanctus, qui habet partem in resurrectione
prima: in his secunda mors non habet po-
testatem: sed erunt sacerdotes Dei & Chri-
† Ezech. 39.a.2. sti, & regnabunt cum illo mille annis. * † 7
Et cum consummati fuerint mille anni, sol- C
uetur satanas de carcere suo, & exibit, & se-
ducet Gentes, quæ sunt super quatuor an-
gulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit
eos in prælium, quorum numerus est sicut
arena maris. * Et ascenderunt super latitudi- 8
nem terræ, & circuierunt castra sanctorum,
& ciuitatem dilectam. * Et descendit ignis à 9
Deo de cœlo, & deuorauit eos: & Diabolus,
qui seducebat eos, missus est in stagnum i-
gnis & sulphuris, vbi & bestia * & pseudo- 10
propheta cruciabuntur die ac nocte in sæcu-
la sæculorum. * Et vidi thronum magnum 11
candidum, & sedentem super eum, à cuius D
conspectu fugit terra & cœlum, & locus non
est inuentus eis. * Et vidi mortuos, magnos 12
& pusillos stantes in conspectu throni, & li-
bri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui
est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ
scripta erant in libris, secundùm opera ipso-
rum.* & dedit mare mortuos,qui in eo erant: 13
& mors & infernus dederunt mortuos suos,
qui in ipsis erant: & iudicatum est de singu-
lis secundùm opera ipsorum. * Et infernus 14
& mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est
mors secunda. * Et qui non inuentus est in 15
Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum
ignis.

CAPVT XXI.

Cœlo ac terra renouatis, noua ciuitas Ierusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cuius ciuitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ vniuersa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margarita.

Isa. 65. c.17. 66. g.22. 2.Pet.3. c.13.

ET vidi cœlum nouum,& terram nouam. 1
Primum enim cœlum, & prima terra A
abiit, & mare iam non est. * Et ego Ioannes 2
vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam des-
cendentem de cœlo à Deo, paratam, sicut
sponsam ornatam viro suo.* Et audiui vocem 3
magnam de throno dicentem: Ecce taber-
naculum Dei cum hominibus, & habitabit
cum eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse
4 Deus cum eis erit eorum Deus: * † & abster- † Isa.25. c.8. Sup. 7. d.17.
B get Deus omnem lacrymam ab oculis eorum:
& mors vltrà non erit, neque luctus, neque
clamor, neque dolor erit vltrà, quia prima
5 abierunt. * Et dixit qui sedebat in throno: † † Isa. 43. c.19. 2. Cor. 5. d.17.
Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scri-
be, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera.
6 * Et dixit mihi: Factum est. ego sum α, & ω:
initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte
7 aquæ vitæ, gratis. * Qui vicerit, possidebit
hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.
8 * Timidis autem, & incredulis, & execratis,
C & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis,
& idololatris, & omnibus mendacibus, pars
illorum erit in stagno ardenti igne & sulphu-
9 re: quod est mors secunda. * Et venit vnus
de septem Angelis habentibus phialas ple-
nas septem plagis nouissimis, & locutus est
mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi spon-
10 sam, vxorem Agni. * Et sustulit me in spiritu
in montem magnum & altum, & ostendit
mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descen-
11 dentem de cœlo à Deo, * habentem clari-
D tatem Dei: & lumen eius simile lapidi pre-
tioso tamquam lapidi iaspidis, sicut crystal-
12 lum.* Et habebat murum magnum & altum,
habentem portas duodecim:& in portis An-
gelos duodecim, & nomina inscripta, quæ
sunt nomina duodecim tribuum filiorum Is-
13 rael. * Ab Oriente portæ tres, & ab Aqui-
lone portæ tres, & ab Austro portæ tres, &
14 ab Occasu portæ tres. * Et murus ciuitatis ha-
bens fundamenta duodecim, & in ipsis duo-
decim nomina duodecim Apostolorum Ag-
15 ni. * Et qui loquebatur mecum, habebat
mensuram arundineam auream, vt metiretur
16 ciuitatem, & portas eius, & murum. * & ci-
uitas in quadro posita est, & longitudo eius
E tanta est quanta & latitudo: & mensus est
ciuitatem de arundine aurea per stadia duo-
decim millia: & longitudo, & altitudo, & la-
17 titudo eius, æqualia sunt. * Et mensus est
murum eius centum quadraginta quatuor cu-
bitorum, mensura hominis, quæ est angeli.
18 * Et erat structura muri eius ex lapide iaspi-
de: ipsa verò ciuitas, aurum mundum simile
19 vitro mundo. * Et fundamenta muri ciuita-
F tis, omni lapide pretioso ornata. Fundamen-
tum primum, iaspis: secundum, sapphirus: ter-
tium, chalcedonius: quartum, smaragdus:
20 * quintum, sardonix: sextum, sardius: septi-
mum, chrysolythus: octauum, beryllus: no-
num, topazius: decimum, chrysoprasus: vn-
decimum, hyacinthus: duodecimum, ame-
21 thystus.* Et duodecim portæ, duodecim mar-
garitæ sunt, per singulas: & singulæ portæ
erant ex singulis margaritis: & platea ciui-
tatis aurum mundum, tamquam vitrum per-
22 lucidum. * Et templum non vidi in ea. Do-
minus enim Deus omnipotens templum

† Isa. 60. d. 19.
illius est, & Agnus. * † Et ciuitas non eget 23
sole, neque luna, vt luceant in ea. nam cla- G
ritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est
Agnus. * Et ambulabunt gentes in lumine 24
eius: & reges terræ afferent gloriam suam &
† Isa. 60. b. 11.
honorem in illam. * † Et portæ eius non 25
claudentur per diem: nox enim non erit il-
lic. * Et afferent gloriam & honorem gen- 26
tium in illam.* Non intrabit in eam aliquod 27
coinquinatum, aut abominationem faciens
& mendacium, nisi qui scripti sunt in libro
vitæ Agni.

CAPVT XXII.

Lignum vitæ fluuio aquæ viuæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec vlla nox est in ciuitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Ioanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque iustos in ciuitatem intraturos, impios autem foras eiiciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

ET ostendit mihi fluuium aquæ vitæ, 1
splendidum tamquam crystallum, pro- A
cedentem de sede Dei & Agni. * In medio 2
plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis li-
gnum vitæ, afferens fructus duodecim, per
menses singulos reddens fructum suum, &
folia ligni ad sanitatem Gentium. * Et omne 3
maledictum non erit ampliùs: sed sedes Dei
& Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi.
* Et videbunt faciem eius: & nomen eius 4
† Isa. 60. d. 20.
in frontibus eorum. * † Et nox vltrà non erit: 5
& non egebunt lumine lucernæ, neque lu-
mine solis, quoniam Dominus Deus illumi-
nabit illos, & regnabunt in sæcula sæculo-
rum. * Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima 6
sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum
prophetarum misit Angelum suum ostendere
7 seruis suis quæ oportet fieri citò.* Et ecce ve-
nio velociter. Beatus, qui custodit verba pro-
8 phetiæ libri huius.* Et ego Ioannes, qui audi-
ni, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidis-
sem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui
9 mihi hæc ostendebat: * & dixit mihi: Vi-
de ne feceris: conseruus enim tuus sum, &
fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui
seruant verba prophetiæ libri huius: Deum
10 adora. * Et dicit mihi: Ne signaueris verba
C prophetiæ libri huius: tempus enim propè
11 est. * Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sor-
dibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est,
iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur
12 adhuc. * Ecce venio citò & merces mea me-
cum est, reddere vnicuique secundùm ope-
13 ra sua. * † Ego sum α, & ω: primus, & nouis- † Isa. 41. a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12.
14 simus, principium, & finis. * Beati, qui la-
uant stolas suas in sanguine Agni: vt sit po-
testas eorum in ligno vitæ, & per portas in- Sup. 1. b. 8. d. 17. 21. b. 6.
15 trent in ciuitatem. * Foris canes, & venefici,
& impudici, & homicidæ, & idolis seruien-
tes, & omnis qui amat & facit mendacium.
16 * Ego Iesus misi Angelum meum, testificari
D vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & ge-
17 nus Dauid, stella splendida & matutina. *
Et spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et qui au-
dit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: † & qui † Isa. 55. a. 1.
18 vult, accipiat aquam vitæ, gratis. * Conte-
stor enim omni audienti verba prophetiæ li-
bri huius: Si quis apposuerit ad hæc, ap-
ponet Deus super illum plagas scriptas in
19 libro isto. * Et si quis diminuerit de verbis
libri prophetiæ huius, auferet Deus partem
eius de libro vitæ, & de ciuitate sancta, &
20 de his quæ scripta sunt in libro isto. * dicit
qui testimonium perhibet istorum. Etiam
21 venio citò: Amen. Veni Domine Iesu. *
Gratia Domini nostri Iesu Christi cum om-
nibus vobis. Amen.

FINIS.

Oratio

ORatio Manassæ, necnon Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quas sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOmine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cœlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multùm misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundùm magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER TERTIVS ESDRÆ.

CAPVT PRIMVM.

Magnificum Phase, quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iuda Iechonias, Ioacim, Ioachin, & Sedecias: eorumque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbisque subuersio describuntur.

ET fecit Iosias Pascha in Ierosoly- 1
mis Domino, & immolauit Phase quarta decima luna primi mensis: * statuens sacerdotes per vi- 2
ces dierum stolis amictos in templo Domini. * & dixit Leuitis sa- 3
cris seruis Israel, vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid rex.
* Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc 4
deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundùm pagos & tribus ve-
stras, * secundùm scripturam Dauid regis Israel, & 5
secundùm magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo, & secundùm particulam principatus paternam vestram, eorum qui stant in conspectu fra-
trum filiorum Israel. * Immolate Pascha, & sacri- 6
ficia parate fratribus vestris, & facite secundùm
præceptum Domini quod datum est Moysi. * Et do- 7
nauit Iosias in plebem quæ inuenta est, ouium agnorum, & hœdorum, & caprarum triginta millia, vi-
tulos tria millia. * hæc de regalibus data sunt secun- 8
dùm promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oues numero duo millia, ac vituli centum.
* Et Iechonias, & Semeias, & Nathanaël fratres, 9
& Hasabias, & Oziel, & Coraba, in Phase, oues
quinque millia, vitulos quingentos. * Et hæc cùm 10
fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ ha-
11 bentes azyma per tribus. * Et secundùm partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundùm ea quæ in libro Moysi scripta sunt;
12 * & assauerunt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in æneis, & in ollis cum beneuolen-
13 tia: * & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: &
14 post hæc parauerunt sibi & sacerdotibus: * Sacerdotes enim offerebant adipes, vsque dum finita esset hora: & Leuitæ parauerunt sibi, & fratribus suis fi-
15 liis Aaron. * Et sacri cantores filij Asaph erant per ordinem, secundùm præceptum Dauid, & Asaph, &
16 Zacharias, & Ieddinus, qui erat à rege. * Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt non præuaricaretur vnusquisque suam: fratres enim illorum parauerunt
17 illis. * Et consummata sunt quæ pertinebant ad sa-
18 crificium Domini. * In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secun-
19 dùm præceptum regis Iosiæ. * Et egerunt filij Israël, qui inuenti sunt in tempore illo, Phase: & diem fe-
20 stum azymorum per dies septem: * & non est celebratum Phase tale in Israel, à temporibus Samue-
21 lis Prophetæ: * & omnes reges Israël non celebrauerunt tale Pascha quale egit Iosias, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israël, qui inuenti
22 sunt in commoratione Ierosolymis. * Octauo deci-
23 mo anno, regnante Iosia celebratum est Phase. * Et directa sunt opera Iosiæ in conspectu Domini sui in
24 corde pleno metuentis: * & quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus, de eis qui peccauerunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæsierunt verba Do-
25 mini super Israël. * Et post omnem actum hunc Iosiæ, ascendit Pharao rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obuiam
26 illi Iosias. * Et misit rex Ægypti ad Iosiam, dicens:

Quid mihi & tibi est rex Iudæ? * Non sum missus 27
à Domino vt pugnem contra te: super Euphra-
tem enim bellum meum est, festinans descende.
* Et non est reuersus Iosias super currum: sed ex- 28
pugnare eum conabatur, non attendens verbum
prophetæ ex ore Domini: * sed constituit ad eum 20
bellum in campo Mageddo. Et descenderunt prin-
cipes ad regem Iosiam. * Et dixit rex pueris suis, 30
Amouete me à prælio, infirmatus sum enim val-
dè. Et statim amouerunt eum pueri ipsius de acie.
* Et ascendit super currum secundarium suum: 35
& perueniens Ierosolymam, vita functus est, &
sepultus est in paterno sepulchro. * Et in tota Iu- 32
dæa lugebant Iosiam: & qui præsidebant, cum
vxoribus lamentabant eum, vsque in hunc diem.
Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israël.
* Hæc autem præscripta sunt in libro historia- 33
rum regum Iudæ: & singula gesta actus Iosiæ, &
eius gloria & intellectus eius in lege Domini: quæ-
que gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in li-
bro regum Israël & Iudæ.* & assumentes, qui erant 34
ex gente, Iechoniam filium Iosiæ, constituerunt
regem pro Iosia patre suo, cùm esset annorum tri-
gintatrium. * Et regnauit super Israël mensibus 35
tribus. Et amouit eum rex Ægypti, ne regnaret
in Ierosolymis: * & mulctauit gentem argenti ta- 36
lenta centum, & auri talentum vnum. * Et con- 37
stituit rex Ægypti Ioacim fratrem ipsius, regem
Iudæ & Ierusalem: * & alligauit magistratus Ioa- 38
cim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehen-
dens reduxit in Ægyptum. * Annorum erat Ioa- 39
cim viginti quinque, cùm regnare cœpisset in ter-
ra Iuda & Ierusalem; & fecit malum in conspe-
ctu Domini. * Post hunc autem ascendit Nabu- 40
chodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo
vinculo, perduxit in Babyloniam: * & sacra vasa 41
Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & con-
secrauit in templo suo in Babylonia. * Nam de im- 42
munditia illius & irreligiositate scriptum est in libro
temporum regum. * Et regnauit Ioachin filius eius 43
pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat an-
norum decem & octo. * Regnauit autem menses 44
tres & dies decem in Ierusalem, & fecit malum
in conspectu Domini: * & post annum mittens 45
Nabuchodonosor, transmigrauit eum in Babylo-
niam simul cum sacris vasis Domini. * Et consti- 46
tuit Sedeciam regem Iuda & Ierusalem, cùm esset
annorum viginti vnius: regnauit autem annis vn-
decim. * Et fecit malum in conspectu Domini, & non 47
est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Ieremia pro-
pheta ex ore Domini: * & adiuratus à rege Na- 48
buchodonosor, periurans discessit: & indurata
ceruice sua, & corde suo, transgressus est legiti-
ma Domini Dei Israël. * Et duces populi Domini 49
multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super om-
nes immunditias gentium: & polluerunt templum
Domini quod sanctum erat in Ierosolymis. * Et 50
misit Deus patrum ipsorum per angelum suum re-
uocare eos, propter quod parceret illis, & ta-
bernaculo suo. * Ipsi verò subsannabant in ange- 51
lis suis: & qua die locutus est Dominus, erant il-
ludentes prophetis eius. * Quiusque ad iracundiam 52
concitatus est super gentem suam, propter irre-
ligiositatem suam, & præcepit ascendere reges
Chaldæorum. * Hi occiderunt iuuenes eorum in 53
gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non
pepercerunt iuueni, & seni, & virgini, & adoles-
centi: * sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: 54
omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas re-
sumentes, tulerunt in Babyloniam, * & incende- 55
runt domum Domini, & demolierunt muros Ieru-
salem: & turres eius incenderunt igne, * & con- 56
summauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum
redegerunt: & reliquos à gladio duxerūt in Babylo-
57 nem. * Et erant serui illius vsque dum regnarent Per-
sæ, in repletione verbi Domini in ore Ieremiæ:
58 * quousque benignè ageret terra sabbata sua, omni
tempore desertionis suæ sabbatizauit, in applica-
tione annorum septuaginta.

Capvt II.

Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo captiuos remittit in terram suam: qui cùm restaurarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1 REgnante Cyro rege Persarum, in consumma-
2 tione verbi Domini in ore Ieremiæ, * susci-
tauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, &
prædicauit in toto regno suo simul per scriptu-
3 ram, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum:
Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israël,
4 Dominus excelsus, * & significauit mihi ædificare
5 domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. * Si
quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascen-
6 dat cum eo in Ierusalem. * Quotquot ergo cir-
ca loca habitant, adiuuent eos qui sunt in loco
7 ipso, in auro & argento, * in dationibus, cum
equis & iumentis, cumque aliis quæ secundùm
vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ie-
8 rusalem. * Et stantes principes tribuum, pagorum,
& Iudææ, ex tribu Beniamin, & Sacerdotes &
Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere &
ædificare Domum Domini quæ est in Ierusalem,
9 & qui erant in circuitu eorum, * adiuuerunt in
omni auro & argento eius, & iumentis, & votis
10 compluribus multi quorum sensus excitatus est. *
Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ tran-
stulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusa-
11 lem, & consecrauit ea idolo suo. * & proferens
ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui
12 erat super thesauros ipsius. * Per hunc autem tra-
13 dita sunt Salmanasaro præsidi Iudææ. * Horum
autem hic numerus. Libatoria argentea duo mil-
lia quadringenta: athiscæ argenteæ triginta: phia-
læ aureæ triginta, item argenteæ duo millia qua-
14 dringentæ: & alia vasa mille. * omnia autem vasa
aurea & argentea, quinque millia octingenta se-
15 xaginta. * Et enumerata sunt Salmanasaro simul
cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in
16 Ierosolymam. * In Artaxerxis autem Regis Persa-
rum temporibus scripserunt ei de his qui habita-
bant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mi-
thridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthe-
mus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in
Samaria, & cæteris locis, subiectam epistolam
17 Regi Artaxerxi. * Domine, pueri tui Rathimus
ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui
18 curiæ tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice. * Et
nunc notum sit domino regi, quoniam Iudæi qui
ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Ierusa-
lem ciuitatem refugam & pessimam, ædificant fur-
nos eius, & statuunt muros, & templum susci-
19 tant. * Quòd si ciuitas ista & muri consummati
fuerint, non tantùm tributa non sustinebunt pen-
20 dere, sed etiam regibus resistent. * Et quia id agi-
tur circa templum, rectè habere arbitrati sumus
21 non despicere hoc ipsum: * sed notum facere do-
mino regi, vt si videbitur, rex, quæratur in li-
22 bris patrum tuorum, * & inuenies in admonitio-
nibus scripta de his, & scies quoniam ciuitas ista
23 fuit refuga, & reges & ciuitates concutiens, * &
Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æter-
24 no, ob quam causam ciuitas ista deserta est. * Nunc
ergo notum facimus, domine rex, quoniam si ciui-
tas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fue-
rint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœ-
25 nicen: * Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribe-
bat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ,
&

& ceteris constitutis, & habitantibus in Syria &
Phœnice, ea quæ subiecta sunt. * Legi epistolam 26
quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuen-
tum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus re-
sistens, * homines refugæ, & prælia in ea efficien- 27
tes, & reges fortissimi erant in Ierusalem domi-
nantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœ-
nice. * Nunc ergo præcepi prohibere homines illos 28
ædificare ciuitatem, & prohibere ne quid vltra
hæc fiat: * sed nec procedant in plurimum ea quæ 29
sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. * 30
Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta
fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum
his constituti erant, iungentes festinanter venerunt
in Ierusalem cum equitatu, & turba, & agmine;
* cœperuntque ædificantes prohibere, & vaca- 31
bant ab ædificatione templi in Ierusalem, vsque se-
cundo anno regni Darij regis Persarum.

CAPVT III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

REx Darius fecit cœnam magnam omnibus ver- 1
naculis suis, & omnibus magistratibus Me-
diæ & Persidis, * & omnibus purpuratis, & præto- 2
ribus, & consulibus, & præfectis sub illo, ab India
vsque Æthiopiam, centum vigintiseptem pro-
uinciis. * Et cùm manducassent, & bibissent, & 3
satiati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in
cubiculum suum, & dormiuit, & expergefactus
est. * Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui 4
custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri. * 5
Dicamus vnusquisque nostrûm sermonem qui præ-
cellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior
alterius, dabit illi rex Darius dona magna, * purpu- 6
ra cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dor-
mire, & currum aureo fræno, & cydarim byssinam,
& torquem circa collum: * & secundo loco sede- 7
bit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus
Darij vocabitur. * Tunc scribentes singuli suum 8
verbum signauerunt, & posuerunt subtus ceruical
Darij regis, * & dixerunt, Cùm surrexerit rex, 9
dabimus illi scripta nostra: & quodcumque iudi-
cauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quo-
niam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victo-
ria sicut scriptum est. * Vnus scripsit, Forte est vi- 10
num. * Alius scripsit, Fortior est rex. * Tertius scri- 11
psit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem 12
vincit veritas. * Et cùm surrexisset, rex acceperunt 13
scripta sua, & dederunt illi, & legit. * Et mittens 14
vocavit omnes magistratus Persarum, & Medos,
& purpuratos, & prætores, & præfectos: * & sede- 15
runt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis.
* Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indica- 16
bunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt. * Et 17
dixit illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt.
Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,
* & dixit, Viri, quàm præualet vinum omnibus 18
hominibus qui bibunt illud! seducit mentem. * 19
Itémque regis & orphani facit mentem vanam.
Item serui ac liberi, pauperis ac diuitis, * & om- 20
nem mentem conuertit in securitatem & iucundi-
tatem, & non meminit omnem tristitiam & debi-
tum, * & omnia præcordia facit honesta, & non 21
meminit regem nec magistratum, & omnia per ta-
lenta loqui facit. * Et non meminerunt, cùm bibe- 22
runt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non mul-
tùm pòst sumunt gladios. * Et cùm à vino merse- 23
rint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.
* O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat fa- 24
cere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens vt Iudæis detur libertas, & impensa ad extructionem Ierusalem.

1 ET inchoauit sequens dicere, qui dixit de forti-
2 tudine regis. * O viri, num præcellunt homi-
nes, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in
3 eis sunt? * Rex autem super omnia præcellit, &
dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit
4 illis, faciunt. * Et si miserit illos ad bellatores, va-
dunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres.
5 * Iugulantur & iugulant, & regis verba non præ-
tereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæ-
6 cumque prædati fuerint. * Similiter & alij omnes,
& quotquot non militant nec pugnant, sed colunt
terram: rursum cùm fuerint metentes, afferunt tri-
7 buta regi: * & ipse vnus solus si dixerit occidite,
8 occidunt: dixerit remittite, remittunt: * dixerit
percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exter-
9 minant: dixerit ædificate, ædificant: * dixerit exci-
10 dite, excidunt: dixerit plantate, plantant: * & omnis
plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc
11 ipse recumbit & bibit, & dormit. * Hi autem custo-
diunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli, &
12 facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei. *
Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffamatur?
13 Et tacuit. * Tertius qui dixerat de mulieribus & ve-
14 ritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui. * Viri, non
magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit.
15 Quis est ergo qui dominatur eorum? * Nonne mu-
lieres genuerunt regem, & omnem populum, qui
16 dominatur mari & terræ: * & ex illis nati sunt,
& ipsæ educauerunt eos qui plantauerunt vineas
17 ex quibus vinum fit? * Et ipsæ faciunt stolas om-
nium hominum, & ipsæ faciunt gloriam homini-
bus, & non possunt homines separari à mulieribus.
18 * Si congregauerint aurum & argentum, & omnem
rem speciosam, & viderint mulierem vnam bono
19 habitu & bona specie, * omnia hæc relinquentes
in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, &
eam alliciunt magis quàm aurum & argentum, &
20 omnem rem pretiosam. * Homo patrem suum re-
linquit qui enutriit illum, & suam regionem, &
21 ad mulierem se coniungit. * Et cum muliere re-
mittit animam: & neque patrem meminit, ne-
22 que matrem, neque regionem. * Et hinc oportet
vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri.
23 Nonne doletis? * Et accipit homo gladium suum,
& vadit in viam facere furta, & homicidia, & ma-
24 re nauigare & flumina, * & leonem videt, & in te-
nebris ingreditur: & cùm furtum fecerit, & frau-
25 des, & rapinas, amabili suæ affert. * Et iterùm, di-
ligit homo vxorem suam magis quàm patrem aut
26 matrem. * Et multi dementes facti sunt propter
27 vxores suas: & serui facti sunt propter illas: * &
multi perierunt & iugulati sunt, & peccauerunt
28 propter mulieres. * Et nunc credite mihi, quia ma-
gnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regio-
29 nes verentur tangere eum. * Videbam tamen Ape-
men filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, se-
30 dentem iuxta regem ad dexteram, * & auferentem
diadema de capite eius, & imponentem sibi, & pal-
31 mis cædebat regem de sinistra manu. * Et super hæc
aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet:
nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec recon-
32 cilietur in gratiam. * O viri, cur non sunt fortio-
res mulieres? Magna est terra, & excelsum est cæ-
33 lum: quis ista agit? * Et tunc rex, & purpurati
intuebantur in alterutrum. Et inchoauit loqui de
34 veritate. * O viri, nonne fortes sunt mulieres?
Magna est terra, & excelsum est cælum: & velox

cursus solis conuertit in gyro cœlum in locum suum
in vna die. * Nonne magnificus est qui hæc facit, 35
& veritas magna, & fortior præ omnibus? * Om- 36
nis terra veritatem inuocat, cœlum etiam ipsam be-
nedicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eam,
& non est cum ea quidquam iniquum. * Viuum 37
iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui om-
nes filij hominum, & iniqua illorum omnia opera,
& non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate pe-
tibunt: * & veritas manet & inualescit in æternum, 38
& viuit & obtinet in sæcula sæculorum. * Nec est 39
apud eam accipere personas, neque differentias:
sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac mali-
gnis, & omnes benignantur in operibus eius. * Et 40
non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, &
regnum, & potestas, & maiestas omnium æuorum.
Benedictus Deus veritatis. * Et desiit loquendo. 41
Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt, Ma-
gna est veritas, & præualet. * Tunc rex ait illi, Pe- 42
te, si quid vis amplius, quàm quæ scripta sunt, &
dabo tibi, secundùm quod inuentus es sapientior
proximus, & proximus mihi sedebis, & cognatus
meus vocaberis. * Tunc ait regi, Memor esto vo- 43
ti tui, quod vouisti, ædificare Ierusalem, in die
qua regnum accepisti: * & omnia vasa quæ acce- 44
pta sunt ex Ierusalem, remittere, quæ separauit
Cyrus, quando mactauit Babyloniam, & voluit
remittere ea ibi. * Et tu vouisti ædificare templum 45
quod incenderunt Idumæi, quando exterminata est
Iudæa à Chaldæis. * Et nunc hoc est, quod po- 46
stulo Domine, & quod peto, hoc est maiestas quod
à te postulo, vt facias votum quod vouisti regi cœ-
li ex ore tuo. * Tunc surgens Darius rex, oscula- 47
tus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispen-
satores, & præfectos, & purpuratos, vt deduce-
rent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascen-
dentes ædificare Ierusalem. * Et omnibus præfe- 48
ctis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano,
scripsit epistolas, vt traherent ligna cedrina à Liba-
no in Ierusalem, vt ædificarent cum eis ciuitatem.
* Et scripsit omnibus Iudæis qui ascendebant à 49
regno in Iudæam pro libertate, omnem potentem,
& magistratum, & præfectum non superuenire ad
ianuas ipsorum, * & omnem regionem, quam ob- 50
tinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant
castella quæ obtinent Iudæorum, & * in structu- 51
ram templi dare per singulos annos talenta vigin-
ti, vsque dum perædificaretur: * & super sacrarium 52
holocautomata vstulare quotidie, sicut habent præ-
ceptum: alia talenta decem offerre per singulos an-
nos, * & omnibus qui procedunt à Babylonia con- 53
dere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quàm filiis
eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt: * 54
Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam
iussit dari, in qua deseruirent; * & Leuitis scripsit 55
dare præcepta, vsque in diem qua consummabitur
domus, & Ierusalem extruetur: * & omnibus cu- 56
stodientibus ciuitatem scripsit dari ei sortes & sti-
pendia. * Et dimisit omnia vasa quæcumque sepa- 57
rauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcumque
dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Ierusa-
lem. * Et cùm processisset ille adolescens, eleuans 58
faciem in Ierusalem, benedixit regem cæli, * & di- 59
xit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia & cla-
ritas. Et ego seruus tuus sum. * Benedictus es qui 60
dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor: Domine
Deus patrum nostrorum. * Et accepit epistolas, & 61
profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiauit
fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia: * 62
& benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam
dedit illis remissionem & refrigerium, * vt ascen- 63
derent & ædificarent Ierusalem, & templum vbi
nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt
cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPVT V.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ierusalem & Iudæam recensentur, & restituunt Dei cultum, sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POst hæc autem electi sunt, vt ascenderent prin-
cipes pagorum per domos & tribus suas, & vxo-
res illorum, & filij & filiæ eorum, & serui & an-
2 cillæ ipsorum, & pecora eorum. * Et Darius rex mi-
sit vnà cum eis equites mille, donec deducerent
eos in Ierusalem cum pace, & cum musicis &
3 cum tympanis & tibiis. * & omnes fratres erant lu-
4 dentes, & fecit eos ascendere simul cum eis. * Et
hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per
pagos suos in tribus, & in partem principatus
5 ipsorum. * Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aaron,
Iesus filius Iosedec, Ioacim filius Zorobabel filij
Salathiel de domo Dauid, ex progenie Phares, de
6 tribu Iuda, * qui locutus est sub Dario rege Per-
sarum sermones mirificos in secundo anno regni
7 ipsius mense Nisan primo. * Sunt autem hi, qui
ascenderunt ex Iudæa de captiuitate transmigratio-
nis, quos transmigrauit Nabuchodonosor rex Baby-
loniæ in Babylonem, & reuersus est in Ierusalem.
8 * Et requisiuit partem Iudææ vnusquisque in ciui-
tatem suam, qui venerunt cum Zorobabel & Iesu,
Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardo-
cheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro. Emonia
9 vnus de principibus eorum. * Et numerus à gentili-
bus eorum, ex præpositis eorum, filij Phares, duo
10 millia centum septuagintaduo: * filij Ares, tria
11 millia centum quinquaginta septem: * filij Phœmo
centum quadragintaduo: in filiis Iesu & Ioabes,
12 mille trecenti duo: * filij Demu, duo millia qua-
dringenti septuaginta: filij Choraba, ducentiquin-
13 que: filij Banica, centum sexagintaocto: * filij Be-
bech quadringenti tres: filij Archad, quadringenti
14 vigintiseptem: * filij Cham, trigintaseptem: filij
Zoroar, duo millia sexagintaseptem: filij Adin,
15 quadringenti sexaginta vnus: * filij Aderectis, cen-
tum octo: filij Ciaso & Zelas, centum septem: fi-
16 lij Azoroc, quadringenti trigintanouem *: filij Ie-
darbone, centum trigintaduo: filij Ananiæ, cen-
17 tumtriginta: filij Asom, nonaginta: * filij Marsat,
quadringenti vigintiduo; filij Zabarus, nonagin-
taquinque: filij Sepolemon, centum vigintitres:
18 * filij Nepopas quinquagintaquinque: filij Ne-
chanatus, centum quinquagintaocto: filij Cebe-
19 thamus, centum trigintaduo: * filij Cicarpatios,
qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti viginti-
tres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti-
20 vnus: * qui ex Bessclon & Ceagge, sexagintaquin-
21 que: qui ex Bastaro, centum vigintiduo: * Qui ex
Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis,
centum quinquagintaquinque: filij Labonni, tre-
22 centi quinquagintaseptem: * filij Sichem, trecen-
ti septuaginta: filij Suadon & Chomus, trecenti
23 septuagintaocto: * filij Ericus, duo millia centum
quadragintaquinque: filij Anaas, trecenti septua-
24 ginta. Sacerdotes: * Filij Ieddus, filij Euther, fi-
lij Eliasib, trecenti septuagintaduo: filij Emerus,
25 ducentiquinquagintaduo: * filij Phasurij, trecenti
quinquagintaseptem: filij Caree, ducenti vigin-
26 tiseptem. * Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Ba-
nis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor.
omnis numerus à duodecimo anno, triginta mil-
27 lia quadringenti sexagintaduo, * filij, & filiæ, &
vxores, omnis computatio, quadraginta millia du-
28 centi quadragintaduo. * Filij sacerdotum, qui psal-
lebant in templo: filij Asaph, centum vigintiocto.
29 * Ostiarij verò: filij Esmenni, filij Aser, filij Amon
filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum tri-
30 gintanouem. * Sacerdotes seruientes in templo: filij
Sel,

Sel, filii Gaspha, filij Toblocb, filij Catiæ, filij Su,
filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub,
filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij
Anam, filij Canna, filij Geddu, * filij An, filij Ra- 31
din, filij Desanon, filij Nacboba, filij Casceba, filij
Gaze, filij Ozni, filij Sinone, filij Attre, filij Ha-
stem, filij Asiana, filij Manei, filij Nasisim, filij Ac-
cusu, filij Agista, filij Azui, filij Favon, filij Phasalon,* 32
filij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij Barcus, fi-
lij Saree, filij Cocsi, filij Nasir, filij Agisti, filij
Pedon, * Salomon filij eius, filij Asophot, filij 33
Phasida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij
Sephegi, * filij Aggia, filij Sachareth, filij Saba- 34
then, filij Caroneth, filij Malsith, filij Amæ, filij
Sasua, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Raho-
tis, filij Phasphat, filij Malmon. * Omnes sacro ser- 35
uientes, & pueri Salomonis, quadringenti octo-
gintaduo. * Hi sunt filij qui ascenderunt à Thelme- 36
la, Telharsa; principes eorum Carmellam, & Ca-
reth: * & non poterant edicere ciuitates suas, & 37
progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Filij
Dalare, filij Tubal, filij Nechodaici, * ex Sacerdo- 38
tibus, qui fungebantur Sacerdotio: & non sunt
inuenti filij Obia, filij Achisos, filij Addin, qui ac-
cepit vxorem ex filiabus Phargeleu: * & vocati sunt 39
nomine eius, & horum quæsita est generis scriptu-
ra in prædatura, & non est inuenta, & prohi-
biti sunt Sacerdotio fungi. * Et dixit illis Nehemias 40
& Astharas, Ne participennir sancta, donec exur-
gat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem.
* Omnis autem Israel erat, exceptis seruis & ancil- 41
lis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta. * 42
Serui horum & ancillæ, septem millia trecenti tri-
gintaseptem. Cantores & cantatrices, ducenti se-
xagintaquinque. * Cameli, quadringinti triginta- 43
quinque. Equi septem millia trigintasex. Muli, du-
centa millia quadragintaquinque. Subiugalia, quin-
que millia vigintiquinque. * Et de præpositis ipsis 44
per pagos, dum venirent in templum Dei, quod
erat in Ierusalem, vouerunt suscitare templum in
loco suo, secundùm suam virtutem. * Et dare in 45
templum thesaurum operum sacrum auri mnas
duodecim millia, & mnas argenti quinque millia,
& stolas sacerdotales centum. * Et habitauerunt 46
sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe, in
Ierusalem & in regione, & sacri cantores, & ostia-
rij, & omnis Israel in regionibus suis. * Instante 47
autem septimo mense, cumque essent filij Israel
vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vnani-
mes in atrium, quod erat ante ianuam Orientalem.
* Et stantes Iesus filius Iosedec & fratres eius sa- 48
cerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & huius fra-
tres, parauerunt altare, * vt offerrent super illud 49
holocautomata, secundùm quæ in libro Moysi ho-
minis Dei scripta sunt. * Et conuenerunt ibi ex aliis 50
nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco
suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, &
holocautomata Domino matutina. * Et egerunt sce- 51
nopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est
in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat? * & 52
post hæc oblationes instituras, & hostiâs sabbato-
rum, & neomeniarum, & dierum solemnium om-
nium sanctificatorum. * Et quotquot vouebant Do- 53
mino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias
offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædi-
ficatum. * Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, 54
& potum & pabula, cum gaudio. * Et dederunt car- 55
ra Sidoniis & Tyriis, vt transueherent illis de Liba-
no trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe por-
tu, secundùm decretum quod scriptum erat eis à
Cyro rege Persarum. * Et in secundo anno venien- 56
tes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo,
inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius
Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Leuitæ,
& omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem:
57 * & fundauerunt templum Dei, nouilunio secun-
di mensis secundi anni cùm venissent in Iudæam
58 & Ierusalem. * Et statuerunt Leuitas à viginti an-
nis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius
eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & exe-
59 cutores legis, facientes opera in domo Domini. *
Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis:
60 & Leuitæ filij Asaph, habentes cymbala, * col-
laudantes Dominum, & benedicentes secundùm
61 Dauid regem Israel. * & cantabant canticum Do-
mino, quoniam dulcedo eius, & honor in sæcula
62 super omnem Israel. * Et omnis populus tuba ce-
cinerunt, & proclamauerunt voce magna, collau-
dantes Dominum in suscitatione domus Domini.
63 * Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsi-
dentibus secundùm pagos senioribus, qui viderant
64 pristinam domum, * & ad huius ædificationem
cum clamore & planctu magno, & multi cum tu-
65 bis & gaudio magno: * in tantum vt populus non
audiret tubas propter planctum populi. Turba enim
erat tubis canens magnificè, ita vt longè audire-
66 tur. * Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Benia-
67 min, & venerunt scire quæ esset vox tubarum. * Et
cognouerunt quoniam qui erant ex captiuitate,
68 ædificant templum Domino Deo Israel. * Et acce-
dentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pago-
rum, dixerunt eis: Ædificabimus vna vobiscum:
69 * Similiter enim audiuimus Dominum vestrum, &
ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis
70 Assyriorum, qui transmigrauit nos huc. * Et dixit
illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum
71 Israel. * Non est nobis & vobis ædificare domum
Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino
Israel, secundùm ea quæ præcepit nobis Cyrus rex
72 Persarum. * Gentes autem terræ incumbentes his
qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis &
insidias, & populos adducentes prohibebant eos
73 ædificare, * & aggressuras exercentes, impedie-
runt, ne consummaretur ædificium omni tempore
vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per
biennium vsque ad Darij regnum.

CAPVT VI.

Iudæi annuente Dario, templum Dei extruunt in Ierusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darij propheta-
uit Aggæus & Zacharias filius Addin prophetæ
apud Iudæam & Ierusalem in nomine Dei Israel
2 super eos. * Tunc stans Zorobabel filius Salathiel,
& Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare do-
3 mum Domini, qui est in Ierusalem: * cùm adessent
eis prophetæ Domini, & adiuuarent eos. In ipso
tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ
4 & Phœnicis, & Sattabuzanes, & sodales eius, *
& dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum
hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia per-
5 ficitis: & qui sunt structores qui hæc ædificant? *
Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos,
qui erant ex captiuitate à Domino seniores Iudæo-
6 rum. * & non sunt impediti ædificare, donec si-
gnificaretur Dario de omnibus istis, & responsum
7 acciperetur. * Exemplum epistolæ, quam miserunt
Dario. SISENNES subregulus Syriæ & Phœnicis,
& Sattabuzanes, & sodales eius in Syria & Phœni-
8 ce præsides, regi Dario salutem. * Omnia nota sint
Domino regi, quòd cùm venissemus in regionem
Iudææ, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædi-
9 ficantes domum Dei magnam: * & templum ex la-
pidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in
10 parietibus, * & opera illa instanter fieri, & suffra-
gare, & prosperare in manibus eorum, & in om-
11 ni gloria quàm diligentissimè perfici. * Tunc inter-
rogauimus seniores, dicentes, Quo permittente

vobis ædificatis domum istam, & opera hæc funda-
tis? * Ideò enim interrogauimus eos, vt notum fa- 12
ceremus tibi homines & præpositos, & nominum
scripturam præpositorum postulauimus illos. * At 13
illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus serui
Domini, qui fecit cœlum & terram, * & ædifica- 14
batur hæc domus ante annos istos multos à rege
Israel magno & fortissimo & consummata est. * Et 15
quoniam patres nostri exacerbantes erant & pecca-
uerunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Na-
buchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,
* & domum istam demolientes incenderunt, & po- 16
pulum captiuum duxerunt in Babylonem. * In pri- 17
mo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit
Cyrus rex domum hanc ædificare, * & illa sacra va- 18
sa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodono-
sor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat
ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de
templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zoro-
babel & Salmanasaro subregulo: * Et præceptum est 19
eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo
quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei ædi-
ficare in loco suo. * Tunc Salmanasarus subiecit fun- 20
data domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exin-
de vsque nunc ædificatur, & non accepit consum-
mationem. * Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, per- 21
quiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ
sunt in Babylonia. * & si inuentum fuerit consilio 22
Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini,
quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege
nostro, scribat de his nobis. * Tunc Darius rex 23
præcepit inquiri in Bibliothecis: & inuentus est in
Ecbathanis oppido, quod est in media regione, lo-
cus vnus, in quo scripta erant ista. * ANNO primo 24
regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domi-
ni quæ est in Ierusalem ædificare, vbi incendebant
igni assiduo, * cuius altitudo sit cubitorum decem, 25
& latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidi-
bus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regio-
nis, & meniano vno nouo, & impendia dari de do-
mo Cyri regis: * & sacra vasa domus Domini tam 26
aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodono-
sor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi
erant posita, vt ponantur illic. * Et præcepit curam 27
agere Sisennem subregulum Syriæ & Phœnicis, &
Satrabuxanem, & sodales eius, & qui ordinati erant
in Syria & Phœnice præsides, vt abstinerent se ab
eodem loco. * Et ego quoque præcepi in totum 28
ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt
ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur
templum ædis Domini: * & à vexatione tributorum 29
Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem da-
ri his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel
præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos, * similiter 30
autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum in-
stanter per singulos annos, prout sacerdotes qui
sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie, si-
ne vlla dilatione, * vt offerantur libationes summo 31
Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum
vita: * & denuntietur, vt quicumque transgressi fue- 32
rint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint,
accipiatur lignum de suis propriis, & suspendantur,
& bona ipsorum regi ascribantur. * Propterea & 33
Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, extermi-
net omnem regem & gentem, qui manum suam ex-
tenderit prohibere, aut malè tractare domum Do-
mini illam quæ est in Ierusalem. * Ego Darius rex 34
decreui quàm diligentissimè secundùm hæc fieri.

CAPVT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eáque festum Azymorum celebratur.

TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœni- 1
cis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his
2 quæ à Dario rege erant decreta, * insistebant sacro-
sanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum
3 senioribus Iudæorum principibus Syriæ. * & pros-
perata sunt sacrosancta opera prophetantibus Ag-
4 gæo & Zacharia prophetis. * Et consummauerunt
omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex con-
silio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum.
5 * Et consummata est domus nostra vsque ad ter-
tiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno
6 Darij regis. * Et fecerunt filij Israel & sacerdotes
& Leuitæ, & ceteri qui erant ex captiuitate, qui ap-
positi sunt secundùm ea quæ scripta sunt in libro
7 Moysi. * Et obtulerunt in dedicationem templi Do-
mini, tauros centum, arietes ducentos, agnos qua-
8 dringentos, * & hœdos pro peccatis vniuersi Israel,
9 duodecim secundùm numerum tribuum Israel. *
Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per
tribus, super omnia opera Domini Dei Israel, secun-
dùm librum Moysi, & ostiarij per singulas ianuas.
10 * Et egerunt filij Israel cum his qui erant ex capti-
uitate, illud Phase quartadecima luna mensis pri-
mi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ.
11 * Omnes filij captiuitatis non sunt simul san-
ctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati
12 sunt. * Et immolauerunt Phase vniuersi filij capti-
uitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimet-
13 ipsis. * Et manducauerunt filij Israel, qui erant ex
captiuitate, omnes qui remanserant ab omnibus
execrationibus gentium terræ quærentes Domi-
14 num, * & celebrauerunt diem festum azymorum, se-
15 ptem diebus epulantes in conspectu Domini, * quo-
niam conuertit consilium regis Assyriorum in eos,
confortare manus eorũ ad opera Domini Dei Israel.

CAPVT VIII.

Ascendenti Esdra à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis littera, qua beneficia Iudais prastita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam quod ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum re-
ge, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij
2 Solome, * filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij
Azahel, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij
3 Eleasari, filij Aaron primi sacerdotis: * hic Esdras
ascendit de Babylonia, cùm esset scriba & ingenio-
sus in lege Moysi, quæ data à Domino Deo Israel
4 docere & facere. * Et dedit ei rex gloriam, quòd
inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio
5 in conspectu eius. * Et ascenderunt simul cum ipso
ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris
cantoribus templi, & ostiariis, & seruis templi, in
6 Ierusalem. * Anno septimo regnante Artaxerxe, in
quinto mense, hic annus septimus est regni, exeun-
7 tes de Babylonia nouilunio quinti mensis, * vene-
runt Ierosolymam iuxta præceptum illius, secundùm
prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam
8 eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam obti-
nebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ
essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vni-
9 uersum Israel omnem iustitiam & iudicium. * Acce-
dentes autẽ qui scribebant scripta Artaxerxis regis,
tradiderunt scriptum quod obuenerat ab Artaxerxe
rege ad Esdram sacerdotem, & lectorem legis Do-
10 mini, cuius exemplũ subiectum est. * REX Artaxer-
xes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem.
11 * Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis
qui desiderant ex gente Iudæorum, sua sponte, &
ex sacerdotibus & Leuitis, qui sunt in regno meo,
12 comitari tecum in Ierosalem. * Si qui ergo cupiunt
ire tecum, conueniant, & proficiscantur, sicut pla-
13 cuit mihi & septem amicis meis consiliariis, * vt visi-
tent ea quæ aguntur secundùm Iudæam & Ierusalẽ,
obseruan

obſeruanres ſicut habes io lege Domini, * & fe- 14
rant munera Domino Deo Iſrael, quæ voui ego &
amici Ierusalem, & omne aurum & argentum,
quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domi-
no in Ieruſalem cum illo, * quod eſt donatum pro 15
ipſa gente in templum Domini eorum quod eſt in
Ieruſalem: vt colligatur hoc aurum & argentum
ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ
his ſunt congruentia, * vt offerant hoſtias Domi- 16
no ſuper altare Domini ipſorum quod eſt in Ieruſa-
lem. * Et omnia quæcumque volueris cum fratribus 17
tuis facere auro & argento perfice pro voluntate
tua, ſecundùm præceptum Domini Dei tui: * & ſa- 18
croſancta vaſa, quæ data ſunt tibi ad opera domus
Domini Dei tui, quæ eſt in Ieruſalem: * & cetera 19
quæcumque tibi ſubuenerint ad opera templi Dei
tui, dabis de regali gazophylacio: * cùm volueris 20
cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice
ſecundùm voluntatem Domini. * Et ego quidem rex 21
Artaxerxes præcepi cuſtodibus theſaurorum Syriæ
& Phœnicis, vt quæcumque ſcripſerit Eſdras ſa-
cerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei
vſque ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri:
* & vſque ad frumenti modios centum, & vini am- 22
phoras centum, & alia quæcumque abundant ſi-
ne taxatione. * Omnia ſecundùm legem Dei fiant 23
Deo altiſſimo, ne fortè exurgat ira in regno regis,
& filij, & filiorum eius. * Vobis autem dicitur, vt 24
omnibus ſacerdotibus & Leuitis, & ſacris cantori-
bus, & ſeruis templi, & ſcribis templi huius, * nul- 25
lum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur,
nec habeat quiſquam poteſtatem obiicere eis quid-
quam. * Tu autem Eſdra, ſecundùm ſapientiam Dei, 26
conſtitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœ-
nice: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt, do-
ce: * vt quotquot tranſgreſſi fuerint legem, dili- 27
genter plectantur, ſiue morte, ſiue cruciatu, ſiue
etiam pecuniæ mulctatione vel abductione. * Et di- 28
xit Eſdras ſcriba: Benedictus Deus patrum noſtro-
rum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clari-
ficare domum ſuam quæ eſt in Ieruſalem, * & me 29
honorificauit in conſpectu regis & conſiliariorum,
& amicorum, & purgatorum eius. * Et ego conſtans 30
animo factus ſum ſecundùm opitulationem Domini
Dei mei, & congregaui ex Iſraël viros, vt ſimul aſ-
cenderent mecum. * Et hi ſunt præpoſiti ſecundùm 31
ſuas patrias, & principatus portionales, eorum qui
mecum aſcenderunt de Babylonia in regno Arta-
xerxis. * Et ex filiis Phares, Gerſomus: ex filiis Sie- 32
marith, Amenus: filiorum Dauid, Acchus filius Sce-
ciliæ: * ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reuer- 33
ſi ſunt viri centum quinquaginta: * ex filiis ducto- 34
ris Moabilorum Zarai, & cum ipſo viri ducenti
quinquaginta: * ex filiis Zachues, Iechonias Zecho- 35
lei, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta. * ex fi- 36
liis Sala, Maaſias Gotholiæ, & cum ipſo viri ſeptua-
ginta: * ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum 37
ipſo viri octoginta: * ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & 38
cum ipſo viri ducenti duodecim: * ex filiis Baniæ, 39
Salimoth, filius Ioſaphiæ, & cum ipſo viri centum
ſexaginta: * ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum 40
ipſo viri ducenti octo: * ex filiis Ezead, Ioannes Ec- 41
cetan, & cum ipſo viri centum decem: * ex filiis 42
Adonicam ipſis poſtremis, & hæc ſunt nomina eo-
rum, Eliphalam filius Gebel, & Semeias, & cum ipſo
viri ſeptuaginta. * Et congregaui eos ad fluuium 43
qui dicitur Thia, & metati ſumus illic triduo, & re-
cognoui eos. * Et ex filiis ſacerdotum & Leuitarum 44
non inueni illic. * Et miſi ad Eleazarum, & Ecce- 45
loo, & Maſman, & Maloban, & Enaathan, & Sa-
mea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, &
Mololamum, ipſos ductores & peritos: * & dixi eis 46
vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazo-
phylacij. * Et mandaui eis vt dicerent Loddeo, & 47

fratribus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt
mitterent nobis eos qui ſacerdotio fungerentur in
48 domo Domini Dei noſtri: * & adduxerunt nobis ſe-
cundùm manum validam Domini Dei noſtri viros
peritos: ex filiis Moholi, filij Leui, filij Iſrael, Sebe-
49 bian, & filios & fratres, qui erant decem & octo: *
Asbiſiu, & Amio ex filiis filiorum Chananæi, & filij
50 eorum viri viginti. * Et ex his qui templo ſeruiebant,
quos dedit Dauid, & ipſi principes ad operationem
Leuitis templo ſeruientium ducenti viginti. Omnia
51 nomina ſignificata ſunt in ſcripturis. * Et voui illic
ieiunium iuuenibus in conſpectu Dei, vt quærerem
ab eo bonum iter nobis, & qui nobiſcum erant, &
52 filiis, & pecoribus, propter inſidias. * Erubui enim
petere à rege pedites & equites in comitatu, tute-
53 læ gratia, contra aduerſarios noſtros. * Diximus
enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui
54 inquirunt eum in omni affectu. * Et iterùm depre-
cati ſumus Dominum Deum noſtrum ſecundùm
hæc: quem & propitium habuimus, & compotes
55 facti ſumus Deo noſtro. * Et ſeparaui ex plebis præ-
poſitis, & ſacerdotibus templi, viros duodecim,
& Sedebiam, & Alannam, & cùm eis ex fratribus
56 eorum viros decem. * Et appendi eis aurum & ar-
gentum & vaſa ſacerdotalia domus Dei noſtri. quæ
donauerat rex, & conſiliarij eius, & principes, & om-
57 nis Iſraël. * Et cùm appendiſſem, tradidi argenti ta-
lenta centum quinquaginta, & vaſa argentea talen-
58 torum centum, & auri talenta centum, * & vaſorum
aureorum ſepties viginti, & vaſa ærea de bono æra-
mento ſplendentia, duodecim, auri ſpeciem redden-
59 tia. * & dixi eis: Et vos ſancti eſtis Domino, & vaſa
ſunt ſancta, & aurum, & argentum votum eſt Do-
60 mino Deo patrum noſtrorum. * Vigilate & cuſtodi-
te, donec tradatis ex plebis præpoſitis, & ſacerdo-
tibus & Leuitis, & principibus ciuitatum Iſraël, in
61 Ieruſalem, in paſtophorio domus Dei noſtri. * Et hi
qui ſuſceperunt Sacerdotes & Leuitæ aurum & ar-
gentum & vaſa, intulerunt in Ieruſalem in templum
62 Domini. * Et promouimus à fluuio Thia, die duo-
decima menſis primi, vſquequò introiuimus in Ie-
63 ruſalem. * Et cùm factus fuiſſet tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurum, & argentum tradi-
tum eſt in domo Domini Dei noſtri, Marimoth filio
64 Iori ſacerdoti: * & cum ipſo erat Eleazar filius Phi-
nees: & erant cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Me-
dias, & Banni filius Leuitæ: ad numerum, & ad pon-
65 dus vniuerſa. * Et ſcriptum eſt pondus ipſorum ea-
66 dem hora. * Qui autem venerunt ex captiuitate, ob-
tulerunt ſacrificium Domino Deo Iſraël, tauros duo-
67 decim pro omni Iſraël, arietes octoginta ſex, * agnos
ſeptuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, &
pro ſalute vaccas duodecim, omnia in ſacrificium
68 Domini. * Et relegerunt præcepta regis regalibus
diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ & Phœni-
cis: & honorificauerunt gentem, & templum Domi-
69 ni. * Et conſummatis his, acceſſerunt ad me præpo-
ſiti, dicentes: Non ſegregauerunt genus Iſraël, &
70 principes, & ſacerdotes & Leuitæ, * & alienigenæ
gentes & nationes terræ, immunditias ſuas à Cha-
nanæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Iebuſæis, &
71 Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis. * coniuncti enim
ſunt filiabus eorum & ipſi, & filij eorum. & miſtum
eſt ſemen ſanctum alienigenis gentibus terræ: &
participes erant præpoſiti, & magiſtratus, iniquita-
72 tis eius ab initio ipſius regni. * Et mox vt audiui iſta,
conſcidi veſtimenta & ſacram tunicam: & lacerans
73 capillos capitis, & barbam, ſedi dolens & mœſtus. *
Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in ver-
bo Domini Dei Iſrael, ad me lugentem ſuper iniqui-
tatem iſtam, & ſedebam triſtis vſque ad ſacrificium
74 veſpertinum. * Et conſurgens à ieiunio, conſciſſa
habens veſtimenta & ſacram tunicam, ingeniculans,
75 & extendens manus ad Dominum, * dicebam:

Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem
tuam. * Peccata enim nostra multiplicata sunt su- 76
per capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ
sunt vsque ad cælum. * Quoniam à temporibus pa- 77
trum nostrorum sumus in magno peccato vsque ad
diem hunc. * Et propter peccata nostra, & patrum 78
nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, &
cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium
& captiuitatem & deprædationem, cum confusio-
ne vsque in hodiernum diem. * Et nunc quantum 79
est hoc quod contigit nobis misericordia abs te
Domine Deus, & relinque nobis radicem & no-
men in locum sanctificationis tuæ, * detegere lu- 80
minare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare
nobis cibum in omni tempore seruitutis nostræ * Et 81
cùm seruiremus, non fuimus derelicti à Domino
Deo nostro; sed constituit nos in gratia, ponens
nobis reges Persarum dare cibum, * & clarificare 82
templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta
Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa & Ierusa-
lem.* Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc 83
Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti
in manus puerorum tuorum prophetarum.* dicens: 84
Quoniam terra, in quam introistis possidere hæ-
reditatem eius, terra polluta est coinquinationibus
alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum reple-
uerunt eam totam immunditia sua. * Et nunc filias 85
vestras non coniungetis filiis eorum, & filias eorum
non accipietis filiis vestris, * & non inquiretis pa- 86
cem habere cum illis omni tempore, vt inualescen-
tes manducetis optima terræ, & hæreditatem distri-
buatis filiis vestris vsque in æuum. * Et quæ contin- 87
gunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra mali-
gna, & magna peccata nostra. * Et dedisti nobis ta- 88
lem radicem; & rursum reuersi sumus transgredi le-
gitima tua, vti commisceremur immunditiæ alieni-
genarum gentium terræ huius. * Nonne irascêris 89
nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur ra-
dix & nomen nostrum? * Domine Deus Israel ve- 90
rax es. Derelicta est enim radix vsque in hodiernum
diem. * Ecce nunc sumus in conspectu tuo in ini- 91
quitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante
te in his. * Et cum adorando confiteretur Esdras, 92
flens, humi prostratus ante templum, congregati
sunt ante eum ex Ierusalem turma magna valde, vi-
ri, & mulieres, & iuuenes, & iuuenculæ. Fletus enim
erat magnus in ipsa multitudine. * Et cum clamas- 93
set Iechonias Ieheli ex filiis Israel, dixit Esdræ: Nos
in Dominum peccauimus, quod collocauimus no-
bis in matrimonium mulieres alienigenas ex gen-
tibus terræ. * Et nunc es super omnem Israel. In his 94
ergo sit iusiurandum à Domino, expellere omnes
vxores nostras quæ ex alienigenis sunt cum filiis
earum. * Sicut tibi decretum est à maioribus secun- 95
dum legem Domini exurgens explica.* Ad te enim 96
spectat negotium, & nos tecum sumus: viriliter
fac. * Et exurgens Esdras adiurauit principes sacer- 97
dotum & Leuitas, & omnem Israel, facere secun-
dùm hæc; & iurauerunt.

CAPVT IX.

Iubentur abiicere vxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Leuitis iuncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, iubentur vt ad propria digressi, lætum diem agant.

ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit 1
in pastophorium Ionathæ filij Nasabi, * & hos- 2
pitatus illic non gustauit panem, nec aquam bibit,
super iniquitatem multitudinis. * Et facta est prædi- 3
catio in omni Iudæa, & in Ierusalem omnibus qui
erant ex captiuitate in Ierusalem congregati, * vt 4
quicumque non occurrerit biduo vel triduo diei, se-
cundùm iudicium assidentium seniorum, tolleren-
tur facultates suæ, & ipse alienus iudicaretur à mul-
5 titudine captiuitatis. * Et congregati sunt omnes
qui erant ex tribu Iuda, & Beniamin in tribus die-
bus in Ierusalem. hic mensis est nonus, dies mensis
6 vigesimus.* Et sedit omnis multitudo in area tem-
7 pli trementes, propter hyemem præsentem. * Et
exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis col-
locantes vobis in matrimonium vxores alienigenas,
8 vt adderetis ad peccata Israel. * Et nunc date con-
fessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum
9 nostrorum. * & perficite voluntatem ipsius, & dis-
cedite à gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis.
10 * Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce
11 magna: Sicut dixisti, faciemus. * Sed quoniam mul-
titudo magna est, & tempus hybernum, & non pos-
sumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis
vnius diei, neque bidui: multum enim in his pecca-
12 uimus: * stent præpositi multitudinis, & omnes qui
nobiscum inhabitant, & quotquot habent vxores
13 apud se alienigenas, * & assistant accepto tempore
ex omni loco presbyteri, & iudices, vsquequò sol-
14 uant iram Domini negotij huius. * Ionathas autem
filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secun-
dùm hæc: & Bosoramus, & Leuis, & Sabbathæus
15 simul cooperati sunt cum illis. * Et steterunt secun-
16 dùm hæc omnia vniuersi qui erant ex captiuitate. *
Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes Ma-
gnos de patribus eorum secundùm nomina: & con-
sederunt nouilunio mensis decimi examinare nego-
17 tium istud. * Et determinatum est de viris qui ha-
bebant vxores alienigenas, vsque ad neomeniam
18 primi mensis: * & inuenti sunt ex sacerdotibus per-
19 misti, qui habebant alienigenas vxores. * Ex fi-
liis Iesu filij Iosedec, & fratribus eius: Maseas, &
20 Eliozerus, & Ioribus, & Ioadæus, * & iniecerunt
manus vt expellerent vxores suas: & ad litandum
21 in exorationem, arietem pro ignorantia sua. * &
ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Ieelec, Aza-
22 rias.* & ex filiis Fosere: Limosias, Hismaenis, & Na-
23 thanee, Iussio, Reddus, & Thalsas. * & ex Leuitis:
Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Fa-
24 cteas, & Coluas, & Elionas, * & ex sacris canto-
25 ribus Eliasib, Zaccarus, * & ex ostiariis: Salumus,
26 & Tolbanes. * & ex Israel: ex filiis Foro, Ozi, &
Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus,
27 Eleazarus, & Iammebias, & Baunas. * & ex filiis
Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Ierrelus, &
28 Ioddius, & Erimoth, & Helias. * & ex filiis Za-
toim: Eliadas, & Liasumus, Zochias, & Lari-
29 moth, & Zabdis, & Tebedias. * & ex filiis Zebes:
30 Ioannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus. * &
ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Ieddeus,
31 & Iasub, & Azabus, & Ierimoth. * & ex filiis
Addin: Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raa-
nas, Maaseas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus,
32 & Manasses. * & ex filiis Nuae: Noueas, & Aseas,
& Melchias, & Sameas, & Simon, & Beniamin,
33 & Malchus, & Marras. * & ex filiis Asom: Ca-
rianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach,
34 & Manasses, & Semei. * & ex filiis Banni: Iere-
mias, & Moadias, & Abramus, & Iohel, & Baneas,
& Pelias, & Ionas, & Marimoth, & Eliasib, & Ma-
thaneus, & Eliasis, & Orizas, & Dielus, & Seme-
35 dius, & Zambris, & Iosephus. * & ex filiis No-
bei: Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda,
36 Sedmi & Iessei, Baneas. * omnes isti coniunxerunt
sibi vxores alienigenas, & dimiserunt eas cum fi-
37 liis. * Et inhabitauerunt sacerdotes & Leuitæ, &
qui erant ex Israel, in Ierusalem, & in tota vna
regione, nouilunio mensis septimi. Et erant filij
38 Israel in commorationibus suis. * Et congrega-
ta est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab
39 oriente portæ sacræ: * & dixerunt Esdræ ponti-
fici & lectori, vt afferret legem Moysi, quæ tradita
est

est à Domino Deo Israel. * Et attulit Esdras Ponti- 40
fex legem omni multitudini eorum, à viro vsque ad
mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem
nouilunio mensis septimi. * Et legebat in area, quæ 41
est ante sacram portam templi, à prima luce vsque
ad vesperam, coram viris, & mulieribus. Et dede-
runt omnes sensum ad legem. * Et stetit Esdras sa- 42
cerdos, & lector legis, super ligneum tribunal
quod fabricatum erat. * Et fecerunt ad eum Ma- 43
thathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Eze-
chias, & Balsamus ad dexteram: * & ad sinistram 44
Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Na-
badias, & Zacharias. * Et assumpsit Esdras librum 45
coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria
in conspectu omnium. * Et cum absoluisset legem, 46
omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Domi-
num Deum altissimum, Deum sabaoth omnipoten-
tem. * Et respondit omnis populus, Amen. Et eleua- 47
tis sursum manibus procidentes in terram, adora-
uerunt Dominum. * Iesus, & Banaëus, & Sarebias, & 48
Iaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes,
& Azarias, & Ioradus, & Ananias, & Philias Leuitæ.
49 * qui docebant legem Domini, & in multitudine
legebant legem Domini, & præferebant singuli eos,
50 qui intelligebant lectionem. * Et dixit Atharathes
Esdræ pontifici & lectori, & Leuitis qui docebant
51 multitudinem, * dicens, Dies hic sanctus est Do-
52 mino. Et omnes flebant, cum audissent legem. * Et
dixit Esdras, Digressi ergo manducate pinguissima
quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite
53 munera his qui non habent. * Sanctus enim est hic
dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim
54 clarificabit vos. * Et Leuitæ denuntiabant in publi-
co omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite
55 mœsti esse. * Et abierunt omnes manducare, & bi-
bere, & epulari, & dare munera his qui non habe-
bant, vt epularentur. Magnificè enim sunt exaltati
56 verbis quibus edocti sunt. * & congregati sunt vni-
uersi in Ierusalem celebrare lætitiam, secundùm te-
stamentum Domini Dei Israel.

LIBER QVARTVS ESDRÆ.

Capvt Primvm.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Iudæis exhibita beneficia exprobraturus.

IBER Esdræ prophetæ se- 1
cundus, filij Sarei, filij Aza- A
rei, filij Helciæ, filij Sadaniæ,
filij Sadoch, filij Achitob, * 2
filij Acbiæ, filij Phinees, filij
Heli, filij Ameriæ, filij Asiel,
filij Marimoth, filij Arna,
filij Oziæ, filij Borith, filij
Abisai, filij Phinees, filij Eleazar, * filij Aaron ex tri- 3
bu Leui, qui fuit captiuus in regione Medorũ in re-
gno Artaxerxis regis Persarum. * Et factum est ver- 4
bum Domini ad me dicens. * Vade, & nuntia po- 5
pulo meo facinora ipsorum, & filiis eorum iniqui-
tates, quas in me admiserunt, vt nuntient filiis fi-
liorum: * quia peccata parentum ipsorum in illis 6
creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt diis alie-
nis. * Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de do- 7
mo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, & consilia
mea spreuerunt. * Tu autem excute comam capi- 8
tis tui, & proiice omnia mala super illos: quoniam
non obedierunt legi meæ. Populus autem est indis-
ciplinatus. * Vsquequò eos sustinebo, quibus tanta 9
beneficia contuli? * Reges multos propter eos sub- 10
uerti, Pharaonem cum pueris suis, & omnem exer-
citum eius percussi. * Omnes gentes à facie eorum 11
perdidi, & in Oriente prouinciarum duarum popu-
los Tyri & Sidonis dissipaui, & omnes aduersarios
eorum interfeci. * Tu verò loquere ad eos, dicens: 12
Hæc dicit Dominus: * Nempe ego vos per mare 13
transmeaui, & plateas vobis initio munitas exhi-
bui, ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdo-
tem: * lucem vobis per columnam ignis præstiti, 14
& magna mirabilia feci in vobis? vos autem mei
obliti estis, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus 15
omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra
vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis? * & 16
non triumphastis in nomine meo de perditione ini-
micorum vestrorum, sed adhuc nunc vsque mur-
muratis. * Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? 17
Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad
me, * dicentes, Vt quid nos in desertum illud ad- 18
duxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire
19 Ægyptiis, quàm mori in deserto hoc. * Ego dolui
gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Pa-
20 nem angelorum manducastis. * Nónne cum sitire-
tis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate?
21 propter æstus foliis arborum vos texi. * Diuisi vobis
terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, & Phi-
listhæos à facie vestra proieci: quid faciam vobis
22 adhuc: dicit Dominus? * Hæc dicit Dominus om-
nipotens, In deserto cum essetis in flumine Amor-
23 rhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum, *
non ignem vobis pro blasphemiis dedi, sed mittens
24 lignum in aquam, dulce feci flumen. * Quid tibi
faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Transferam
me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, vt
25 custodiant legitima mea. * Quoniam me dereliqui-
stis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à
26 me misericordiam, non miserebor. * Quando in-
uocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis
enim manus vestras sanguine, & pedes vestri im-
27 pigri sunt ad committenda homicidia. * Non qua-
28 si me dereliquistis, sed vosipsos, dicit Dominus. *
Hæc dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos
rogaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix
29 paruulos suos, * vt essetis mihi in populum, & ego
vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis
30 in patrem? * ita vos collegi, vt gallina pullos suos
sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis? Pro-
31 iiciam vos à facie mea. * Oblationem cum mihi at-
tuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim
festos vestros, & neomenias & circumcisiones re-
32 pudiaui. * Ego misi pueros meos prophetas ad vos,
quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eo-
rum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.
33 * Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra
34 deserta est: Proiiciam vos sicut ventus stipulam, *
& filij procreationem non facient: quoniam man-
datum meum neglexerũt, & quod malum est coram
35 me fecerunt. * Tradam domos vestras populo ve-
nienti, qui me non audientes credunt: quibus si-
36 gna non ostendi, facient quæ præcepi. * Prophetas
non viderũt, & memorabuntur iniquitatum eorum.
37 * Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli
exultant cum lætitia, me non videntes oculis car-
38 nalibus, sed spiritu credentes quæ dixi. * Et nunc
frater

frater aspice, quæ gloria: & vide populum venien-
tem ab Oriente,* quibus dabo ducatum Abraham, 39
Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michææ, &
Ioel, & Abdiæ, & Ionæ, * & Nabum, & Habacuc, 40
Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui &
& angelus Domini vocatus est.

CAPVT II.

Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum 1
de seruitute, quibus mandata dedi per pueros
meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita
fecerunt mea consilia. * Mater quæ eos generauit, 2
dicit illis, Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta.
* Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu 3
& tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo
vestro, & quod malum est coram eo fecistis. * Mo- 4
dò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & de-
relicta: ite filij, & petite à Domino misericordiam.
* Ego autem te pater testem inuoco super matrem 5
filiorum, qui noluerunt testamentum meum serua-
re. * vt des eis confusionem, & matrem eorum in 6
direptionem, ne generatio eorum fiat. * Dispergan- 7
tur in gentes nomina eorum, deleantur a terra?
quoniam spreuerunt sacramentum meum. * Væ ti- 8
bi Assur, qui abscondis iniquos penes te Gens ma-
la, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ.
* quorum terra iacet in piceis glebis & aggeribus 9
cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit
Dominus omnipotens. * Hæc dicit Dominus ad 10
Esdram, Nuntia populo meo, quoniam dabo eis re-
gnum Ierusalem, quod daturus eram Israel. * Et 11
sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis taberna-
cula æterna, quæ præparaueram illis.* Lignum vitæ 12
erit illis in odore vnguenti, & non laborabunt, ne-
que fatigabuntur. * Ite, & accipietis. Rogate vobis 13
dies paucos, vt immorentur. Iam paratum est vo-
bis regnum: vigilate. * Testare cœlum & terram. 14
Contriui enim malum, & creaui bonum, quia vi-
uo ego, dicit Dominus. * Mater amplectere filios 15
tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba con-
firma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Domi-
nus. * Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de 16
monumentis educam illos, quoniam cognoui no-
men meum in Israel. * Noli timere mater filiorum: 17
quoniam te elegi, dicit Dominus. * Mittam tibi 18
adiutorium pueros meos Isaiam & Ieremiam, ad
quorum consilium sanctificaui & paraui tibi arbo-
res duodecim grauatas variis fructibus, * & toti- 19
dem fontes fluentes lac & mel, & montes immen-
sos septem, habentes rosam & lilium, in quibus
gaudio implebo filios tuos. * Viduam iustifica, pu- 20
pillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum ve-
sti, * confractum & debilem cura, claudum irri- 21
dere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem
claritatis meæ admitte. * Senem & iuuenem intra 22
muros tuos serua: * mortuos vbi inueneris, signans 23
commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessio-
nem in resurrectione mea. Pausa & quiesce populus 24
meus, quia veniet requies tua. * Nutrix bona nutri 25
filios tuos, confirma pedes eorum.* Seruos quos tibi 26
dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram
de numero tuo. * Noli fatigari. Cum enim venerit 27
dies pressuræ & angustiæ, alij plorabunt, & tristes
erunt: tu autem hilaris & copiosa eris. * Zelabunt 28
gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus.
* Manus meæ tegent te, ne filij tui gehennam vi- 29
deant.* Iucundare mater cum filiis tuis, quia ego te 30
eripiam, dicit Dominus.* Filios tuos dormientes me- 31
morare, quoniam ego eos educam de lateribus
terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam
misericors sum, dicit Dominus omnipotens.* Am- 32
plectere natos tuos vsque dum venio, & præstem
illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei,
33 & gratia mea non deficiet.* Ego Esdras præceptum
accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Israel:
ad quos cum venirem, reprobauerunt me, & res-
34 puerunt mandatum Domini: * Ideóque vobis di-
co gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate
pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis:
quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adue-
35 niet. * Parati estote ad præmia regni, quia lux per-
36 petua lucebit vobis per æternitatem temporis. * Fu-
gite vmbram sæculi huius: accipite iucunditatem
gloriæ vestræ. Ego testor palàm saluatorem meum.
37 * Commendatum donum accipite & iucundamini,
gratias agentes ei qui vos ad cœlestia regna voca-
38 uit. * Surgite & state & videte numerum signato-
39 rum in conuiuio Domini. * Qui se de vmbra sæculi
transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acce-
40 perunt. * Recipe Sion numerum tuum, & conclu-
de candidatos tuos qui legem Domini compleue-
41 runt. * Filiorum tuorum, quos optabas plenus est
numerus. Roga imperium Domini, vt sanctifice-
42 tur populus tuus qui vocatus est ab initio. * Ego
Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam
numerare non potui, & omnes canticis collaudabant
43 Dominum. * Et in medio eorum erat iuuenis statu-
ra celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eo-
rum capitibus imponebat coronas, & magis exal-
44 tabatur? Ego autem miraculo tenebar. * Tunc in-
terrogaui angelum, & dixi? Qui sunt hi, Domine?
45 * Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui morta-
lem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpse-
runt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronan-
46 tur, & accipiunt palmas. * Et dixi Angelo? Ille iu-
uenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas
47 in manus tradit? * Et respondens dixit mihi: Ipse
est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego
autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro no-
48 mine Domini steterunt.* Tunc dixit mihi angelus:
Vade: annuntia populo meo, qualia & quanta mi-
rabilia Domini Dei vidisti

CAPVT III.

In omnibus Adæ posteris, & maximè in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ ciuitatis, eram in Baby-
lone, & conturbatus sum super cubiculo meo
recumbens, & cogitationes meæ ascendebant su-
2 per cor meum: * quoniam vidi desertionem Sion,
& abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.
3 * & ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi lo-
4 qui ad Altissimum verba timorata, *& dixi: O domi-
nator Domine, tu dixisti ab initio, quando plan-
5 tasti terram, & hoc solus, & imperasti populo, * &
dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum fig-
mentum manuum tuarum erat, & insufflastis in eum
6 spiritum vitæ, & factus est viuens coram te: * &
induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dex-
7 tera tua, antequam terra aduentaret. * Et huic man-
dasti diligere viam tuam, & præteriuit eam, & sta-
tim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius,
& natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cogna-
8 tiones, quarum non est numerus. * Et ambulauit
vnaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant
9 coram te, & spernebant præcepta tua. * Iterum au-
tem in tempore induxisti diluuium super inhabitan-
10 tes sæculum, & perdidisti eos. * Et factum est in
vnoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his dilu-
11 uium. * Dereliquisti autem vnum ex his Noe cum
12 domo sua, & ex eo iusti omnes. * Et factum est cum
cœpissent multiplicari, qui habitabant super terrã, &
multiplicauerunt filios & populos & gentes multas:
& cœperunt iterato impietatem facere plus quam
13 priores. * Et factum est cum iniquitatem facerent
coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat
Abraham

Abrahæ.* Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli 14
voluntatem tuam: * & disposuisti ei testamentum 15
æternum, & dixisti ei vt non vnquam derelinque-
res semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti
Iacob & Esau.* Et segregasti tibi Iacob, Esau au- 16
tem separasti. Et factus est Iacob in multitudine ma-
gna.* Et factum est cum educeres semen eius ex Æ- 17
gypto, adduxisti super montem Sina.* Et inclinasti 18
cœlos, & statuisti terram, & commouisti orbem, &
tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum.* Et 19
transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræ-
motus, & spiritus, & gelu, vt dares semini Iacob
legem, & generationi Israel diligentiam.* Et non 20
abstulisti ab eis cor malignum, vt faceret lex tua in
eis fructum.* Cor enim malignum baiulans primus 21
Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui
de eo nati sunt.* Et facta est permanens infirmitas, 22
& lex cum corde populi, cum malignitate radicis: &
discessit quod bonum est, & mansit malignum.* Et 23
transierunt tempora, & finiti sunt anni: & susci-
tasti tibi seruum nomine Dauid,* & dixisti ei ædi- 24
ficare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in ea-
dem thus & oblationes.* Et factum est hoc annis 25
multis, & deliquerunt qui habitabant ciuitatem,* 26
in omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes
generationes eius. vtebantur enim & ipsi corde ma-
ligno.* Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus ini- 27
micorum tuorum.* Numquid meliora faciunt, qui 28
habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur
Sion?* Factum est cum venissem huc, & vidissem 29
impietates, quarum non est numerus: & delinquen-
tes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, &
excessit cor meum:* quoniam vidi quomodo susti- 30
nes eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, &
perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos
tuos, & nõ significasti.* Nihil memini quomodo de- 31
beat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Ba-
bylon quam Sion?* aut alia gens cognouit te præ- 32
ter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis
tuis, sicut Iacob?* Quarum merces non comparuit, 33
neque labor fructificauit. Pertransiens enim per-
transiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non
memorantes mandatorum tuorum.* Nunc ergo 34
pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui
habitant in sæculo: & non inuenietur nomen tuum,
nisi in Israel.* Aut quando non peccauerunt in 35
conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens
sic obseruauit mandata tua?* Hos quidem per no- 36
mina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem
non inuenies.

CAPVT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

ET respondit ad me angelus, qui missus est ad 1
me, cui nomen Vriel,* & dixit mihi, Excedens 2
excedit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere
cogitas viam Altissimi.* Et dixi: Ita Domine meus. 3
Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum
ostendere tibi, & tres similitudines proponere co-
ram te.* de quibus mihi si renuntiaueris vnam ex 4
his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras
videre, & docebo te, vnde sit cor malignum.* Et 5
dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade
pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi fla-
tum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt.* Et 6
respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, vt
me interroges de his?* Et dixit ad me: Si essem in- 7
terrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in
corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio
abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum,
aut qui sunt exitus paradisi:* diceres mihi fortassis, 8
in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc,
neque in cœlum vnquam ascendi* nunc autem 9
non interrogaui te, nisi de igne, & vento, & die, per

quem transisti, & à quibus separari non potes: &
10 non respondisti mihi de eis.* Et dixit mihi: Tu quæ
tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognos-
11 cere?* & quomodo poterit vas tuum capere Altissi-
mi viam, & iam exteriùs corrupto sæculo intellige-
12 re corruptionem euidentem in facie mea?* Et dixi
illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viuen-
tes viuere in impietatibus, & pati, & non intellige-
13 re de qua re.* Et respondit ad me, & dixit: Profi-
ciscens profectus sum ad siluam lignorum campi, &
14 cogitauerunt cogitationem.* dixerunt: Venite &
eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat co-
15 ram nobis, & faciamus nobis alias siluas.* Et simi-
liter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationẽ,
& dixerunt: Venite ascendentes, debellemus siluas
campi, vt & ibi consummemus nobismetipsis aliam
16 regionem.* Et factus est cogitatus siluæ in vanum:
17 venit enim ignis, & consumpsit eam.* Similiter &
cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & pro-
18 hibuit eos.* Si enim esses iudex horum, quem in-
19 ciperes iustificare, aut quem condemnare?* Et res-
pondi, & dixi: Vtique vanam cogitationem cogita-
uerunt, terra enim data est siluæ, & mari locus por-
20 tare fluctus suos.* Et respondit ad me, & dixit: Be-
21 nè tu iudicasti, & quare non iudicasti tibimetipsi?*
Quemadmodum enim terra siluæ data est, & mare
fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ
sunt super terram intelligere solummodò possunt:
& qui super cœlos, quæ super altitudinem cœlorum.
22 * Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, vt mi-
23 hi detur sensus intelligendi.* non enim volui in-
terrogare de superioribus tuis, sed de his quæ per-
transeunt per nos quotidie. propter quid Israel da-
tus in opprobrium gentibus: quem dilexisti popu-
lum, datus est tribubus impijs, & lex patrum nostro-
rum in interitum deducta est, & dispositiones scri-
24 ptæ nusquam sunt:* & pertransiuimus de sæculo,
vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor, & nec di-
25 gni sumus misericordiam consequi.* Sed quid fa-
ciet nomini suo quod inuocatum est super nos? &
26 de his interrogaui.* Et respondit ad me, & dixit; Si
fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis:
27 quoniam festinans festinat sæculum pertransire.* &
non capit portare quæ in futuris temporibus iustis
repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est sæ-
28 culum hoc & infirmitatibus.* De quibus autem in-
terrogas, dicam: seminatum enim est malum, & nec-
29 dum venit destructio ipsius.* Si ergo non inuersum
fuerit quod seminatum est, & discesserit locus vbi
seminatum est malum, non veniet vbi seminatum est
30 bonum.* Quoniam gramen seminis mali seminatum
est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis
generauit vsque nunc, & generat vsque cum veniat
31 area?* Æstima autem apud te gramen mali semi-
32 nis, quantum fructum impietatis generauit:* quan-
do secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus,
33 quàm magnam aream incipient facere?* Et respon-
di, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare mo-
34 dici & mali anni nostri?* Et respondit ad me, &
dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu
enim festinas inaniter esse super ipsum. nam exces-
35 sus tuus multus.* Nonne de his interrogauerunt
animæ iustorum in promptuarijs suis, dicentes, Vs-
quequò spero sic? & quando veniet fructus areæ
36 mercedis nostræ?* Et respondit ad ea Ieremiel Ar-
changelus, & dixit: Quando impletus fuerit nume-
rus seminum in vobis, quoniam in statera pondera-
37 uit sæculum,* & mensura mensurauit tempora, &
numero numerauit tempora, & non commouit nec
excitauit vsquedum impleatur prædicta mensura.
38 * Et respondi, & dixi: O Dominator Domine, sed
39 & nos omnes pleni sumus impietate.* Et ne for-
tè propter nos non impleantur iustorum areæ,
40 propter peccata inhabitantium super terram.* Et

respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga præ-
gnantem, si quando impleuerit nouem menses suos,
adhuc poterit matrix eius retinere partum in se-
metipsa? Et dixi, * Non potest Domine. Et dixit 41
ad me, In inferno promptuaria animarum matrici
assimilata sunt. * Quemadmodum enim illa festinat 42
quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc
festinat reddere ea quæ commendata sunt.* Ab ini- 43
tio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis vi-
dere. * Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam ante 44
oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, * 45
demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet
venire, aut plura pertransierunt suprà, quàm futurũ
est.* Quid pertransiuit scio: quid autem futurum sit, 46
ignoro.* Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, 47
& demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.
* Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit co- 48
ram me. & factum est, cum transiret flamma, vidi,
& ecce superauit fumus. * Post hæc transiit coram 49
me nubes plena aquæ, & immisit pluuiam impetu
multam: & cum transisset impetus pluuiæ, supe-
rauerunt in ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: 50
sicut crescit pluuia ampliùs quàm guttæ, & ignis
quàm fumus: sic superabundauit quæ transiuit
mensura. Superauerunt autem guttæ, & fumus: * & 51
oraui, & dixi, Putas viuo vsque in diebus illis? vel
quid erit in diebus illis? * Respondit ad me, & di- 52
xit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte
possum tibi dicere: de vita autem tua non sum mis-
sus dicere tibi, sed nescio.

Caput V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.

DE signis autem: ecce dies venient, in quibus 1
apprehendentur qui inhabitant terram in cen-
su multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis
erit à fide regio: * & multiplicabitur iniustitia su- 2
per hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti
olim: * & erit imposito vestigio quam nunc vides 3
regnare regionem, & videbunt eam desertam. * Si 4
autem tibi dederit Altissimus viuere, videbis post
tertiam tubam, & relucescet subitò sol noctu, &
luna ter in die, * & de ligno sanguis stillabit, & la- 5
pis dabit vocem suam, & populi commouebuntur.
* & regnabit, quem non sperant qui inhabitant su- 6
per terram, & volatilia commigrationem facient:
* & mare Sodomiticum pisces reiiciet, & dabit vo- 7
cem noctu, quam non nouerant multi. omnes au-
tem audient vocem eius, * & chaos fiet per loca mul- 8
ta, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes
transmigrabunt, & mulieres menstruatæ parient
monstra, * & in dulcibus aquis salsæ inuenientur, & 9
amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscon-
detur tunc sensus, & intellectus separabitur in prom-
ptuarium suum: * & quæretur à multis, & non in- 10
uenietur, & multiplicabitur iniustitia, & incontinẽ-
tia super terram. * Et interrogabit regio proximam 11
suam, & dicet, Numquid per te pertransiit iustitia
iustum faciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tem- 12
pore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: la-
borabunt, & non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa 13
dicere tibi permissum est mihi: & si oraueris iterum
& ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septem
diebus, audies iterato horum maiora. * Et euigila- 14
ui, & corpus meum horruit valdè: & anima mea
laborauit, vt deficeret: * & tenuit me qui venit 15
angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me,
& statuit me super pedes. * Et factum est in nocte 16
secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & di-
xit mihi, Vbi eras? & quare vultus tuus tristis? * An 17
nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione
transmigrationis eorum: * Exurge ergo, & gusta 18
panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem
19 suum in manibus luporum malignorum. * Et dixi ei,
Vade à me, & non appropies ad me. Et audiuit, vt
20 dixi: & recessit à me. * Et ego ieiunaui diebus se-
ptem vlulans & plorans, sicut mihi mandauit Vriel
21 Angelus. * Et factum est post dies septem, & iterum
cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valdè,
22 * & resumpsit anima mea spiritum intellectus: &
23 iterum cœpi loqui coram Altissimo sermones, * &
dixi, Dominator Domine, ex omni silua terræ, &
omnibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam:
24 * & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam:
& ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium
25 vnum: * & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi
riuum vnum: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus,
26 sanctificasti tibimetipsi Sion: * & ex omnibus crea-
tis volatilibus nominasti tibi columbam vnam: &
ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi
27 ouem vnam: * & ex omnibus multiplicatis popu-
lis, acquisiuisti tibi populum vnum: & ab omnibus
probatam legem, donasti huic quem desiderasti po-
28 pulo. * Et nunc Domine, vt quid tradidisti vnum
pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, &
29 disperdidisti vnicum tuum in multis: * & concul-
cauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus
30 tuis, quique tuis testamentis non credebant. * Et si
odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet
31 castigari. * Et factum est, cum locutus essem sermo-
nes, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad
32 me præterita nocte, * & dixit mihi, Audi me, &
instruam te: & intende mihi, & adiiciam coram te.
33 * Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me,
Valdè tu in excessu mentis factus es pro Israel: an
34 plus dilexisti eum, quàm qui eum fecit? * Et dixi
ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum.
Torquent enim me renes mei per omnem horam,
quærentem apprehendere semitam Altissimi, & in-
35 uestigare partem iudicij eius. * Et dixit ad me,
Non potes. Et dixi, Quare Domine? ad quid nas-
cebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mi-
hi sepulchrum, vt non viderem laborem Iacob, & de-
36 fatigationem generis Israel? * Et dixit ad me, Nu-
mera mihi quæ necdum venerunt, & collige mihi
37 dispersas guttas, & reuirida mihi aridos flores, * &
aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi in-
clusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem:
& tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.
38 * Et dixi, Dominator, Domine, quis enim est qui
potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitatio-
39 nem non habet? * Ego autem insipiens: & quo-
modo potero dicere de his quibus me interrogasti?
40 * Et dixit ad me, Quomodò non potes facere vnum
de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iu-
dicium meum, aut in fine charitatem quam populo
41 promisi. * Et dixi, Sed ecce, Domine tu propè es his
qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fue-
42 runt, aut nos, aut hi qui post nos? * Et dixit ad me,
Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut non no-
43 uissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas. *
Et respondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui facti
sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt ce-
44 leriùs iudicium tuum ostendas? * Et respondit ad
me, & dixit, Non potest festinare creatura super crea-
torem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi
45 sunt, in vnum. * Et dixi, Quomodo dixisti seruo
tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam crea-
turam in vnum, & sustinebat creatura, poterit &
46 nunc portare præsentes in vnum. * Et dixit ad me,
Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si
paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det de-
47 cem in vnum. * Et dixi, Non vtique poterit: sed se-
48 cundum tempus. * Et dixit ad me, & ego dedi matri-
cem terræ his qui seminati sunt super eam per tem-
49 pus. * Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ
senum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum.
* Et

* Et interrogaui & dixi, Cum iam dederis mihi 50
viam, loquar coram te: nam mater noſtra, de qua
dixiſti mihi, adhuc iuuenis eſt: iam ſenectuti ap-
propinquat.* Et reſpondit ad me,& dixit, Interroga 51
eam quæ parit,& dicet tibi. * Dices enim ei, Qua- 52
re quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles his qui an-
te te,ſed minores ſtatura?* Et dicet tibi & ipſa, Alij 53
ſunt qui in iuuentute virtutis nati ſunt: & alij qui
ſub tempore ſenectutis deficiente matrice ſunt nati.
* Conſidera ergo & tu quoniam minori ſtatura 54
eſtis præ his qui ante vos: * & qui poſt vos, mino- 55
ri quàm vos, quaſi iam ſeneſcentes creaturæ, & for-
titudinem iuuentutis prætereuntes. Et dixi, Rogo
Domine,ſi inueni gratiam ante oculos tuos,demon-
ſtra ſeruo tuo, per quem viſites creaturam tuam.

CAPVT VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumque fines conſiderat.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam
ſtarent exitus ſæculi, & antequam ſpirarent
conuentiones ventorum, * & antequam ſonarent 2
voces tonitruum, & antequam ſplenderent nitores
coruſcationum, & antequam confirmarentur fun-
damenta paradiſi, * & antequam viderentur decori 3
flores, & antequam confirmarentur motæ virtu-
tes, & antequam colligerentur innumerabiles mi-
litiæ angelorum, * & antequam extollerentur al- 4
titudines aëris, & antequam nominarentur menſu-
ræ firmamentorum, & antequam æſtuarent camini
in Sion, * & antequam inueſtigarentur præſentes 5
anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc
peccant adinuentiones, & conſignati eſſent qui fi-
dem theſaurizauerunt: * tunc cogitaui, & facta 6
ſunt per me ſolum, & non per alium: & finis per
me, & non per alium. * Et reſpondi, & dixi, Quæ 7
erit ſeparatio temporum? aut quando prioris finis,
& ſequentis initium? * Et dixit ad me, Ab Abraham 8
vſque ad Iſaac, quando nati ſunt ab eo Iacob &
Eſau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneum 9
Eſau, * finis enim huius ſæculi Eſau & principium 10
ſequentis Iacob. * Hominis manus inter calcaneum
& manum. Aliud noli quærere Eſdra. * Et reſpon- 11
di, & dixi, O dominator Domine, ſi inueni gratiam
ante oculos tuos, * oro vt demonſtres ſeruo tuo fi- 12
nem ſignorum tuorum, quorum partem mihi de-
monſtraſti nocte præcedenti.* Et reſpondit & dixit 13
ad me, Surge ſuper pedes tuos, & audi vocem ple-
niſſimam ſonitus. * Et erit ſicut commotio, nec 14
commouebitur locus, in quo ſtes ſuper eum. * Ideò 15
cum loquitur, tu non expaueas, quoniam de fine
verbum & fundamentum terræ intelligitur, * quo- 16
niam de ipſis ſermo tremiſcit & commouetur, ſcit
enim quoniam finem eorum oportet commutari.
* Et factum eſt, cum audiſſem, ſurrexi ſuper pe- 17
des meos, & audiui: & ecce vox loquens, & ſonus
eius ſicut ſonus aquarum multarum, * & dixit, Ec- 18
ce dies veniunt, & erit quando appropinquare in-
cipiam, vt viſitem habitantes in terra: * & quando 19
inquirere incipiam ab eis qui iniuſtè nocuerunt in-
iuſtitia ſua, & quando ſuppleta fuerit humilitas
Sion. * & cum ſuperſignabitur ſæculum quod inci- 20
piet pertranſire, hæc ſigna faciam, Libri aperien-
tur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt ſi-
mul, * & anniculi infantes loquentur vocibus ſuis, 21
& prægnantes immaturos parient infantes trium &
quatuor menſium, & viuent, & ſuſcitabuntur. * Et 22
ſubito apparebunt ſeminata loca non ſeminata. &
plena promptuaria ſubitò inuenientur vacua: * & 23
tuba canet cum ſono, quam cum omnes audierint,
ſubitò expaueſcent.* Et erit in illo tempore, debel- 24
labunt amici amicos vt inimici, & expaueſcet terra
cum his & venæ fontium ſtabunt, & non decurrent
in horis tribus: * & erit, omnis qui derelictus fue- 25
rit ex omnibus iſtis quibus prædixi tibi, ipſe ſalua-
bitur, & videbit ſalutare meum, & finem ſæculi ve-
26 ſtri. * Et videbunt qui recepti ſunt homines, qui
mortem non guſtauerunt à natiuitate ſua, & muta-
bitur cor inhabitantium, & conuertetur in ſenſum
27 alium. * Delebitur enim malum, & extinguetur do-
28 lus. * Florebit autem fides, & vincetur corruptela,
& oſtendetur veritas quæ ſine fructu fuit diebus
29 tantis.* Et factum eſt, cum loqueretur mihi, & ecce
30 paulatim intuebar ſuper eum ante quem ſtabam, *
& dixit ad me hæc, Veni tibi oſtendere tempus ven-
31 turæ noctis. * Si ergo iterum rogaueris, & iterum
ieiunaueris ſeptem diebus, iterum tibi renuntiabo
32 horum maiora per diem quàm audiui. * Audita eſt
enim vox tua apud Altiſſimum. Vidit enim fortis
directionem tuam, & prouidit pudicitiam, quam à
33 iuuentute tua habuiſti: * & propter hoc miſit me
demonſtrare tibi hæc omnia, & dicere tibi, Cõfi-
34 de, & noli timere, * & noli feſtinare cum prioribus
temporibus cogitare vana; & non properes à no-
35 uiſſimis temporibus. * Et factum eſt poſt hæc, & fle-
ui iterum: & ſimiliter ieiunaui ſeptem diebus, vt
36 ſuppleam tres hebdomadas, quæ dictæ ſunt mihi. *
Et factum eſt in octaua nocte, & cor meum turba-
batur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altiſſimo.
37 * Inflammabatur enim ſpiritus meus valdè, & ani-
38 ma mea anxiabatur. * Et dixi, O Domine, loquens
locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens,
Fiat cœlum & terra: & tuum verbum opus perfectũ.
39 * Et erat tunc ſpiritus, & tenebræ circumferebban-
tur, & ſilentium, ſonus vocis hominis nondum erat
40 abs te. * Tunc dixiſti de theſauris tuis proferri lu-
41 men luminoſum, quo appareret opus tuum.* Et die
ſecundo creaſti ſpiritum firmamenti, & imperaſti
ei vt diuideret & diuiſionem faceret inter aquas, vt
pars quædam ſurſum recederet, pars verò deorſum
42 maneret. * Et tertia die imperaſti aquis congrega-
ri in ſeptima parte terræ: ſex verò partes ſiccaſti &
conſeruaſti, vt ex his ſint coram te miniſtrantia ſe-
43 minata à Deo, & culta. * Verbum enim tuum pro-
44 ceſſit, & opus ſtatim fiebat. * Proceſſit enim ſubi-
tò fructus multitudinis immenſus, & concupiſcen-
tiæ guſtus multiformes, & flores colore immuta-
bili, & odores odoramenti inueſtigabilis, & die
45 tertia hæc facta ſunt. * Quarta autem die imperaſti
fieri ſolis ſplendorem, lunæ lumen, ſtellarum diſ-
46 poſitionem: * & imperaſti eis, vt deſeruirent futu-
47 ro plaſmato homini. * Quinto autem die dixiſti ſe-
ptimæ parti, vbi erat aqua congregata, vt procrea-
48 ret animalia, & volatilia, & piſces: & ita fiebat. *
aqua muta, & ſine anima quæ Dei nutu iubebantur,
animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes
49 enarrent. * Et tunc conſeruaſti duas animas: no-
men vni vocaſti Henoch, & nomen ſecundæ vocaſti
50 Leuiathan. * & ſeparaſti ea ab alterutro. Nõ enim po-
terat ſeptima pars, vbi erat aqua congregata, cape-
51 re ea. * Et dediſti Henoch vnam partem, quæ ſiccata
eſt tertio die, vt habitet in ea vbi ſunt montes mille.
52 * Leuiathan autem dediſti ſeptimam partem humi-
dam, & ſeruaſti eam, vt fiat in deuorationem qui-
53 bus vis, & quando vis. * Sexto autem die imperaſti
terræ, vt crearet coram te iumenta, & beſtias, & re-
54 ptilia: * & ſuper his Adam, quem conſtituiſti ducem
ſuper omnibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur
55 nos omnes, quemque elegiſti populum. * Hæc au-
tem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos
56 creaſti ſæculum. * Reſiduas autem gentes ab Adam
natas dixiſti eas nihil eſſe, & quoniam ſaliuæ aſſimila-
tæ ſunt, & quaſi ſtillicidium de vaſe ſimulaſti abun-
57 dantiam eorum. * Et nunc Domine, ecce iſtæ gentes
quæ in nihilum deputatæ ſunt, cœperunt dominari
58 noſtri, & deuorare: * nos autem populus tuus, quem
vocaſti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuũ,
59 traditi ſumus in manibus eorum: * & ſi propter

nos creatum est sæculum, quare non hereditatem
possidemus cum sæculo? Vsquequò hæc?

CAPVT VII.

Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Variis vitiis subiiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

ET factum est, cum finissem loqui verba hæc, 1
missus est ad me angelus qui missus fuerat ad
me primis noctibus,* & dixit ad me, Surge Esdra, 2
& audi sermones quos veni loqui ad te. * Et dixi, 3
Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mare positum
est in spatioso loco, vt esset altum & immensum: * 4
erit autem ei introitus in angusto loco positus, vt
esset similis fluminibus. * Quis enim volens volue- 5
rit ingredi mare, & videre eum, vel dominari eius:
si non transierit angustum, in latitudinem quomo-
do venire poterit? * Item aliud. Ciuitas est ædifica- 6
ta, & posita in loco campestri: est autem plena om-
nium bonorum.* Introitus eius angustus & in præ- 7
cipiti positus, vt esset à dextris quidem ignis, à si-
nistris aqua alta: * semita autem est vna sola inter 8
eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, vt non
capiat semita, nisi solummodò vestigium hominis.
* Si autem dabitur ciuitas homini in hereditatem, si 9
numquam antepositum periculum pertransierit,
quomodo accipiet hereditatem suam? * Et dixi, Sic 10
Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars. * Pro- 11
pter eos enim feci sæculum, & quando transgressus
est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod
factum est. * Et facti sunt introitus huius sæculi an- 12
gusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem &
mali, & periculorum pleni: & labore magnopere
fulti. * nam maioris sæculi introitus spaciosi & se- 13
curi, & facientes immortalitatis fructum. * Si ergo 14
ingredientes non fuerunt ingressi qui viuunt, an-
gusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt
reposita. * Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis 15
corruptibilis? & quid moueris tu, cum sis mor-
talis? * Et quare non accepisti in corde tuo quod 16
est futurum, sed quod in præsenti? * Respondi & 17
dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua,
quoniam iusti hereditabunt hæc, impij autem peri-
bunt. * Iusti autem ferent angusta, sperantes spa- 18
tiosa. qui enim impiè gesserunt, & angusta passi
sunt, & spatiosa non videbunt.* Et dixit ad me, Non 19
est iudex super Deum, neque intelligens super Al-
tissimum. * Pereunt enim multi præsentes, quia 20
negligitur quæ anteposita est Dei lex. * Mandans 21
enim mandauit Deus venientibus, quando vene-
runt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes
non punirentur. * Hi autem non sunt persuasi, & 22
contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen
vanitatis, * & proposuerunt sibi circumuentiones 23
delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, &
vias eius non cognouerunt,* & legem eius spreue- 24
runt, & sponsiones eius abnegauerunt, & in legiti-
mis eius fidem non habuerunt, & opera eius non
perfecerunt, * propter hoc Esdra vacua vacuis, & 25
plena plenis.* Ecce tempus veniet, & erit quando 26
venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit spon-
sa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur
terra: * & omnis qui liberatus est de prædictis ma- 27
lis, ipse videbit mirabilia mea. * Reuelabitur enim 28
filius meus IESVS cum his qui cum eo sunt, & iu-
cundabuntur qui relicti sunt in annis quadringen-
tis.* Et erit post annos hos, & morietur filius meus 29
CHRISTVS, & omnes qui spiramentum habent
homines. * & conuertetur sæculum in antiquum 30
silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis,
ita vt nemo derelinquatur.* Et erit post dies septem, 31
& excitabitur quod nondum vigilat sæculum, &
32 morietur corruptum: * & terra reddet quæ in ea
dormiunt, & puluis qui in eo silentio habitant, &
promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt
33 animæ. * Et reuelabitur Altissimus super sedem iu-
dicij, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas con-
34 gregabitur. * Iudicium autem solum remanebit, ve-
35 ritas stabit, & fides conualescet,* & opus subseque-
tur, & merces ostendetur, & iustitiæ vigilabunt, &
36 iniustitiæ non dominabuntur. * Et dixi, Primus A-
braham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro
37 patribus qui in deserto peccauerunt, * & qui post
38 eum pro Israel in diebus Achaz & Samuelis, * Da-
uid pro confractione, & Salomon pro eis qui ve-
39 nerunt in sanctificationem. * Et Elias pro his qui
40 pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret, * &
Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & mul-
41 ti pro multis. * Si ergo modò quando corruptibile
increuit, & iniustitia multiplicata est, & orauerunt
42 iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit? * Et
respondit ad me, & dixit, Præsens sæculum non est
finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc ora-
43 uerunt pro inualidis. * Dies enim iudicij erit finis
temporis huius, & initium temporis futuræ immor-
44 talitatis, in quo transiuit corruptela: * soluta est
intemperantia, abscissa est incredulitas: creuit au-
45 tem iustitia, orta est veritas. * tunc enim nemo po-
terit saluare eum qui periit, neque demergere qui
46 vicit. Et respondi,* & dixi, Hic est sermo meus pri-
mus & nouissimus, quoniam melius erat non dare
terram Adam, vel cum iam dedisset, coërcere eum
47 vt non peccaret. * Quid enim prodest hominibus,
in præsenti viuere in tristitia, & mortuos sperare
48 punitionem? * O tu quid fecisti Adam? Si enim tu
peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & no-
49 ster qui ex te aduenimus. * Quid enim prodest no-
bis, si promissum est nobis immortale tempus; nos
50 autem mortalia opera egimus? * Et quoniã prædicta
est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti
51 sumus. * Et quoniam reposita sunt nobis habitacu-
la sanitatis & securitatis: nos vero malè conuersati
52 sumus. * Et quoniam reposita est gloria Altissimi,
protegere eos qui tardè conuersati sunt: nos autem
53 pessimis viis ambulauimus. * Et quoniam ostendetur
paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in
54 quo est securitas & medela: * nos verò non ingre-
55 diemur. in ingratis enim locis conuersati sumus. * Et
quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui
abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super
56 tenebras nigræ. * non enim cogitauimus viuentes
quando iniquitatem faciebamus, quòd inciperemus
57 post mortem pati. * Et respondit, * & dixit, Hoc est
cogitamentum certaminis quod certabit qui super
58 terram natus est homo, * vt si victus fuerit, patiatur
59 quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico: *
quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum vi-
ueret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, vt viuas.
60 * Non crediderunt autem ei, sed nec post eum pro-
61 phetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos. * quo-
niam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut
futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est
62 salus. * Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam
vocatus est Altissimus misericors in eo, quòd mise-
reatur his qui nondum in sæculo aduenerunt, * &
63 quòd miseretur illis qui conuersionem faciunt in le-
64 ge eius: * & longanimis est, quoniam longanimi-
tatem præstat his qui peccauerunt quasi suis operi-
65 bus: * & munificus est, quoniam quidem donare
66 vult pro exigentiis: * & multæ misericordiæ, quo-
niam multiplicat magis misericordias his qui præ-
sentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 * Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non
viuificabitur sæculum cum his qui inhereditabunt
68 in eo. * Et donat: quoniam si non donauerit de bo-
nitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt,
de

de suis iniquitatibus nun poterit decies millesima
pars viuificari hominum. * Et iudex si non ignouerit 69
his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multi-
tudinem contentionum: non fortassis derelinqueren-
tur in innumerabili multitudine, nisi pauci valdè.

Capvt VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur: at iustis præmia sunt reposita.

ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fe- 1
cit Altissimus propter multos, futurum autem
propter paucos. * Dicam autem coram te simillitu- 2
dinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram,
& dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis
vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde au-
rum fit: sic & actus præsentis sæculi. * Multi qui- 3
dem creati sunt, pauci autem saluabuntur. * Et res- 4
pondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & de-
uora quod sapit. * conuenisti enim obaudire, & 5
prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium,
nisi solummodò viuere. * O Domine, si non per- 6
mittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis
semen cordi, & sensui culturam, vnde fructus fiat,
vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit
locum hominis? * Solus enim es, & vna plasma- 7
tio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:
* & quomodo nunc in matrice plasmatum est cor- 8
pus: & præstas membra: conseruatur in igne &
aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua
plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est: * 9
ipsum autem quod seruat, & quod seruatur, vtraque
seruabuntur: seruatáque quandoque iterum reddit
matrix, quæ in ea creuerunt. * Imperasti enim ex 10
ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui
mamillarum, * vt nutriatur id quod plasmatum est 11
vsque in tempus aliquod, & posteà disponas eum
tuæ misericordiæ. * Enutristi eum tua iustitia, & 12
erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo in-
tellectu: * & mortificabis eum, vt tuam creaturam: 13
& viuificabis eum, vt opus tuum. * Si ergo perdide- 14
ris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu
facile est ordinari, vt & id quod fiebat seruaretur.
* Et nunc Domine dicam, de omni homine tu ma- 15
gis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo: * & 16
de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter
Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob, pro-
pter quem doleo: * ideò incipiam orare coram te 17
pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros
qui inhabitamus terram. * Sed audiui celeritatem 18
iudicis qui futurus est. * Ideò audi vocem meam 19
& intellige sermonem meum, & loquar coram te.
* Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: 20
& dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cuius
oculi eleuati in superna & aëre: * & cuius thro- 21
nus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui
astat exercitus angelorum cum tremore, * quorum 22
seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum
verum, & dicta perseuerantia: * cuius iussio fortis, 23
& dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abys-
sos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas
testificatur: * exaudi orationem serui tui, & au- 24
ribus percipe precationem figmenti tui. * Dum 25
enim viuo, loquar: & dum sapio, respondebo: * 26
nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veri-
tate seruiunt. * Nec intendas impia gentium stu- 27
dia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodie-
rũt. * Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conuer- 28
sati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timo-
rem cognouerunt. * Neque volueris perdere, qui 29
pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui le-
gem tuam splendidè docuerunt. * Nec indigneris 30
eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos
qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria. * 31
Quoniam nos & patres nostri talibus morbis lan-
guemus: tu autem propter nos peccatores miseri-
32 cors vocaberis. * Si enim desideraueris vt nostri
miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem
33 non habentibus opera iustitiæ. * Iusti enim, quibus
sunt opera multa reposita, ex propriis operibus
34 recipient mercedem. * Quid est enim homo, vt
ei indigneris: aut genus corruptibile, vt ita amarus
35 sis de ipso? * In veritate enim, nemo de genitis
est, qui non impiè gessit; & de confitentibus, qui
36 non deliquit. * In hoc enim annuntiabitur iustitia
tua, & bonitas tua Domine, cum misertus fueris
eis qui non habent substantiam bonorum operum.
37 * Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es ali-
38 qua: & iuxta sermones tuos, sic & fiet, * quoniam
non verè cogitabo super plasma eorum qui pecca-
uerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditio-
39 nem: * sed iucundabor super iustorum figmentum,
& memorabor peregrinationis quoque, & saluatio-
40 nis, & mercedis receptionis. * Quomodo ergo lo-
41 cutus sum, sic & est. * Sicut enim agricola serit
super terram semina multa, & plantationes multi-
tudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ se-
minata sunt, saluantur, sed nec omnia quæ planta-
ta sunt, radicabunt; sic & qui in sæculo seminati
42 sunt, non omnes saluabuntur. * Et respondi, & di-
43 xi: Si inueni gratiam, loquar. * Quomodo semen
agricolæ si non ascenderit aut non acceperit plu-
uiam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multi-
44 tudine pluuiæ, * sic perit: & similiter homo qui ma-
nibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus:
quoniam similatus es ei; propter quem omnia plas-
45 masti, & similasti semini agricolæ. * Non irascaris
super nos, sed parce populo tuo, & miserere here-
46 ditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris. * Et
respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præ-
47 sentibus, & quæ futura futuris. * Multum enim ti-
bi restat, vt possis diligere meam creaturam super
me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, in-
48 iustis autem numquam. * Sed & in hoc mirabilis
49 es coram Altissimo, * quoniam humiliasti te sicut
decet te: & non indicasti te, vt inter iustos pluri-
50 mum glorificeris. * Propter quod miseriæ multæ &
miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in
nouissimis: quia in multa superbia ambulauerunt.
51 * Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis in-
52 quire gloriam. * Vobis enim apertus est paradisus,
plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum
tempus, præparata est abundantia, ædificata est ci-
uitas, probata est requies, perfecta est bonitas &
53 perfecta sapientia. * Radix mali signata est à vobis:
infirmitas, & tinea à vobis abscondita est: & in infer-
54 num fugit corruptio in obliuione. * Transierunt
dolores, & ostensus est in fine thesaurus immorta-
55 litatis. * Noli ergo adiicere inquirendo de multi-
56 tudine eorum qui pereunt. * Nam & ipsi accipien-
tes libertatem, spreuerunt Altissimum, & legem
57 eius contempserunt, & vias eius dereliquerunt. *
58 Adhuc autem iustos eius conculcauerunt, * & di-
xerunt in corde suo non esse Deum, & quidem scien-
59 tes quoniam moriuntur. * Sicut enim vos suscipient
quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus, quæ
præparata sunt: non enim voluit hominem disper-
60 di. * Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerunt
nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui
61 præparauit eis vitam. * Quapropter iudicium meum
62 modò appropinquat. * Quæ non omnibus demon-
straui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi,
63 & dixi: * Ecce nunc Domine demonstrasti mihi
multitudinem signorum, quæ incipies facere in no-
uissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

Capvt IX.

Iudicia Dei, sicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua signa.

ET respondit ad me, & dixit, Metiens metire 1
tempus in semetipso: & erit cum videris, quando
transierit pars quædam signorum quæ prædicta
sunt, * tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, 2
in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab
eo factum est. * Et quando videbitur in sæculo mo- 3
tio locorum & populorum turbatio, * tunc intelli- 4
ges quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus
qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut enim omne 5
quod factum est in sæculo, initium habet, pariter
& consummationem, & consummatio est manife-
sta: * sic & Altissimi tempora initia habent manife- 6
sta in prodigiis & virtutibus, & consummationes
in actu & in signis. * Et erit, omnis qui saluus fa- 7
ctus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, &
per fidem in qua credidistis, * relinquetur de præ- 8
dictis periculis, & videbit salutare meum in terra
mea, & in finibus meis, quoniam sanctificaui me à
sæculo. * Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt 9
vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui
eas proiecerunt in contemptu. * Qui enim non co- 10
gnouerunt me, viuentes beneficia consecuti: * & 11
qui fastidierunt, legem meam, cum adhuc erant ha-
bentes libertatem: * & cum adhuc esset eis apertus 12
pœnitentiæ locus, non intellexerunt, sed spreue-
runt: hos oportet post mortem in cruciamento co-
gnoscere. * Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quo- 13
modo impij cruciabuntur: sed inquire quomodo
iusti saluabuntur, & quorum sæculum, & propter
quos sæculum, & quando. * Et respondi, & dixi, * 14
Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: 15
quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui salua-
buntur: * sicut multiplicatur fluctus super guttam. 16
Et respondit ad me, & dixit. * Qualis ager, talia & 17
semina: & quales flores, tales & mixturæ: & qualis
operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cul-
tura: quoniam tempus erat sæculi. * Et nunc cum 18
essem parans eis, his qui nunc sunt, antequam fie-
ret sæculum, in quo habitarent: & nemo mihi con-
tradixit: * tunc enim quisque, & nunc creator in 19
mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege in-
uestigabili corrupti sunt mores eorum. * Et conside- 20
raui sæculum, & ecce erat periculum propter cogi-
tationes quæ in eo aduenerunt. * Et vidi, & peperci 21
ei valdè: & seruaui mihi acinum de botro, & plan-
tationem de tribu multa. * Pereat ergo multitudo 22
quæ sine causa nata est, & seruetur acinus meus, &
plantatio mea: quia cum multo labore perfeci. * Tu 23
autē si adhuc intermittas septem dies alios, sed non
ieiunabis in eis: Ibis in campum florum, vbi domus 24
non est ædificata: & manducabis solummodò de
floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum
non bibes, sed solummodò flores: * deprecare Al- 25
tissimum sine intermissione, & veniam, & loquar te-
cum. * Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, 26
qui vocatur Ardath, & sedi in floribus. Et de herbis
agri manducaui, & facta est esca earum mihi in sa-
turitatem. * Et factum est post dies septem, & ego 27
discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum
turbabatur sicut antè. * Et apertum est os meum, & 28
inchoaui dicere coram Altissimo, & dixi: * O Do- 29
mine, te nobis ostendens; ostensus es patribus nostris
in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quan-
do erant exeuntes de Ægypto, & dicens dixisti, * 30
Tu Israel audi me, & semen Iacob intende sermo-
nibus meis. * Ecce enim ego semino in vobis legem 31
meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini
in eo per sæculum. * Nam patres nostri accipientes 32
legem, non seruauerunt, & legitima mea non custo-
dierunt, & factus est fructus legis non parens: nec
33 enim poterat, quoniam tuus erat. * Nam qui acce-
perunt, perierunt, non custodientes quod in eis se-
34 minatum fuerat. * Et ecce, consuetudo est, vt, cum
acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas ali-
quod escam vel potum: cum fuerit exterminatum id,
35 in quo seminatum est, vel in quod missum est: * si-
mul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ sus-
cepta sunt, exterminantur, & suscepta iam non ma-
36 nent apud nos: sed nobis sic non factum est. * Nos
quidem qui legem accepimus peccantes periuimus,
37 & cor nostrum quod suscepit eam: * nam lex non
38 periit, sed permansit in suo labore. * Et cum loque-
rer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi
mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat &
plorabat cum voce magna, & animo dolebat valdè,
& vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius.
39 * Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, &
40 conuersus sum ad eam, & dixi ei, * Vt quid fles? &
41 quid doles animo? Et dixit ad me, * Dimitte me Do-
mine meus vt defleam me, & adiciā dolorem: quo-
niam valdè amaro sum animo, & humiliata sum val-
42 dè. * Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad
43 me, * Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, ha-
44 bens maritum annis triginta. * Ego enim per singu-
las horas, & per singulos dies, & annos hos triginta
45 deprecor Altissimum nocte ac die. * Et factum est,
post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam
tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribu-
lationi meæ, & dedit mihi filium, & iucundata sum
super eum valdè ego, & vir meus, & omnes ciues
46 mei, & honorificabamus valdè Fortem. * Et nutri-
47 ui eum cum labore multo. * Et factum est cum cre-
uisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

Capvt X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur figurari Ierusalem.

1 ET factum est, cum introisset filius meus in thala-
2 mo suo, cecidit, & mortuus est: * & euertimus
omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad
consolandum me, & quieui vsque in alium diem vs-
3 que nocte. * Et factum est, cum omnes quieuissent
vt me consolarentur vt quiescerem: & surrexi nocte,
4 & fugi: & veni sicut vides in hoc campo: * & co-
gito iam non reuerti in ciuitatem, sed hic consiste-
re: & neque manducare, neque bibere, sed sine in-
5 termissione lugere, & ieiunare vsque dum moriar. *
Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi
6 cum iracundia ad eam, & dixi, * Stulta super om-
nes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ
7 nobis contingunt? * Quoniam Sion mater nostra
omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata
8 est, & luget validissimè. * Et nunc quoniam omnes
lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contri-
9 stati sumus, tu autem contristaris in vno filio? * In-
terroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est
quæ debeat lugere casum tantorum super eam ger-
10 minantium. * Et ex ipsa ab initio omnes nati & alij
venient: & ecce, pœnè omnes in perditionem ambu-
11 lant, & exterminium fit multitudo eorum. * Et quis
ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam
multitudinem perdidit, quàm tu quæ pro vno doles?
12 Si autem dicis mihi, * Quoniā non est planctus meus
similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi,
quē cum mœroribus peperi, & cū doloribus genui:
13 * terra autem secundum viam terræ, abiitque in ea
multitudo præsens, quo modo euenit; & ego tibi di-
14 co, * sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat
15 fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam. *
Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum,
16 & fortiter fer qui tibi contigerunt casus. * Si enim
iustificaueris terminum Dei, & consilium suum re-
17 cipies in tēpore, & in talibus collaudaberis: * ingre-
dere ergo in ciuitatem ad virū tuum. Et dixit ad me.
* Non

* Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, sed hîc 18
moriar. * Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi, 19
* Noli facere hunc sermonem, sed consenti per- 20
suadenti. Quot enim casus Sion? Consolare pro-
pter dolorem Ierusalem. * Vides enim quoniam san- 21
ctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum
demolitum est, & templum nostrum destructum
est, * & psalterium nostrum humiliatum est, & hym- 22
nus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, &
lumen candelabri nostri extinctum est, & arca te-
stamenti nostri direpta est, & sancta nostra conta-
minata sunt, & nomen quod inuocatum est super
nos, penè profanatum est: & liberi nostri contu-
meliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt,
& Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & vir-
gines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres no-
stræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & par-
uuli nostri perditi sunt, & iuuenes nostri seruierunt,
& fortes nostri inualidi facti sunt: * & quod om- 23
nium maius, signaculum Sion, quoniam resigna-
ta est de gloria sua. nam & tradita est in manibus
eorum qui nos oderunt. * Tu ergo excute tuam tri- 24
stitiam multam, & depone abs te multitudinem
dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem
faciet tibi Altissimus, requietionem laborum. * Et 25
factum est, cùm loquebar ad eam, facies eius ful-
gebat subitò & species, coruscus fiebat visus eius,
vt essem pauens valdè ad eam, & cogitarem quid
esset hoc. * Et ecce, subitò emisit sonitum vocis 26
magnum timore plenum, vt commoueretur terra
à mulieris sono & vidi: * & ecce, amplius mulier 27
non comparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, &
locus demonstrabatur de fundamentis magnis: &
timui, & clamaui voce magna, & dixi, * Vbi est 28
Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quo-
niam ipse me fecit venire in multitudine in exces-
su mentis huius, & factus est finis meus in corru-
ptionem, & oratio mea in improperium. * Et cùm 29
essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit
me. * & ecce eram positus vt mortuus, & intelle- 30
ctus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam,
& confortauit me, & statuit me super pedes meos,
& dixit mihi, * Quid tibi est? & quare conturba- 31
tus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? &
quare conturbaris? Et dixi, * Quoniam dereliqui- 32
sti me, & ego quidem feci secundùm sermones
tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video
quòd non possum enarrare. Et dixit ad me, * Sta 33
vt vir, & commonebo te. * Et dixi, Loquere Domi- 34
ne meus tu in me, noli me derelinquere, vt non
frustrà moriar *: quoniam vidi quæ non sciebam, & 35
audio quæ non scio. * Aut numquid sensus meus 36
fallitur, & anima mea somniat? * Nunc ergo de- 37
precor te, vt demonstres seruo tuo de excessu hoc.
Et respondit ad me, & dixit, * Audi me & docebo 38
te, & dicam tibi de quibus times: quoniam
Altissimus reuelauit tibi mysteria multa. * Vidit re- 39
ctam viam tuam, quoniam sine intermissione con-
tristabaris pro populo tuo, & valdè lugebas propter
Sion. * Hic ergo intellectus visionis quæ tibi appa- 40
ruit ante paululum. * Quam vidisti lugentem, in- 41
choasti consolari eam. * Nunc autem iam speciem 42
mulieris non vides, sed apparuit tibi ciuitas ædifi-
cari: * & quoniam enarrabat tibi de casu filij sui, 43
hæc absolutio est. * Hæc mulier quam vidisti, hæc 44
est Sion; & quoniam dixit tibi, quam & nunc cons-
picies, vt ciuitatem ædificatam. * Et quoniam di- 45
xit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter
quod erant anni scilicet triginta, quando non erat
in ea adhuc oblatio oblata. * Et factum est post an- 46
nos triginta, ædificauit Salomon ciuitatem, & ob-
tulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis
filium. * Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum 47
cum labore, hoc erat habitatio in Ierusalem. * Et 48
quoniam dixit tibi, quòd filius meus veniens in suo
thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc
49 erat quæ facta est ruina Ierusalem. * Et ecce, vi-
disti similitudinem eius: & quoniam filium luge-
ret, inchoasti consolari eam: & de his quæ conti-
50 gerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et nunc videt
Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, &
quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit
tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudinem de-
51 coris eius. * Propterea enim dixi tibi, vt maneres
52 in campo vbi domus non est ædificata. * Sciebam
enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi osten-
53 dere hæc: * propterea dixi tibi vt venires in agrum
54 vbi non est fundamentum ædificij. * Nec enim po-
terat opus ædificij hominis sustineri in loco, vbi in-
55 cipiebatur Altissimi ciuitas ostendi. * Tu ergo noli
timere, neque expauescat cor tuum: sed ingrede-
re, & vide splendorem & magnitudinem ædificij,
56 quantum capax est tibi visus oculorum videre: * &
post hæc audies quantum capit auditus aurium tua-
57 rum audire. * Tu enim beatus es præ multis, &
58 vocatus es apud Altissimum sicut & pauci. * Nocte
59 autem quæ in crastinum futura est, manebis hic: *
& ostendet tibi Altissimus eas visiones supremo-
rum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super
60 terram à nouissimis diebus. * Et dormiui illam no-
ctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPVT XI.

*Apparet Esdræ in visione aquila principatum vni-
uersi vsurpans.*

1 ET Vidi somnium, & ecce ascendebat de mari
aquila, cui erant duodecim alæ pennarum &
2 capita tria. * Et vidi, & ecce expandebat alas suas
in omnem terram, & omnes venti cæli insufflabant
3 in eam, & colligebantur. * Et vidi, & de pennis
eius nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant
4 in pennaculis minutis & modicis. * Nam capita
eius erant quiescentia, & dimidium caput erat ma-
ius aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis.
5 * Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis suis, &
regnauit super terram, & super eos qui habitant in
6 ea. * Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub
cælo, & nemo illi contradicebat, neque vnus de
7 creatura quæ est super terram. * Et vidi, & ecce sur-
rexit aquila super ungues suos, & misit vocem pen-
8 nis suis, dicens, * Nolite omnes simul vigilare, dor-
mite vnusquisque in loco suo, & per tempus vigila-
9 te. * Capita autem in nouissimo seruentur. * Et vidi,
10 & ecce vox non exibat de capitibus eius, sed de
11 medietate corporis eius. * Et numeraui contrarias
12 pennas eius, & ecce ipsæ erant octo. * Et vidi, &
ecce à dextera parte surrexit vna penna, & regna-
13 uit super omnem terram. * Et factum est cùm re-
gnaret, venit ei finis, & non apparuit locus eius:
& sequens exurrexit, & regnabat, ipsa multum te-
14 nuit tempus. * Et factum est cùm regnaret, & ve-
15 niebat finis eius, vt non appareret sicut prior. * Et
16 ecce, vox emissa est illi, dicens, * Audi tu quæ tan-
to tempore tenuisti terram. hæc annuntio tibi an-
17 tequam incipias non apparere. * Nemo post te te-
18 nebit tempus tuum, sed nec dimidium eius. * Et le-
uauit se tertia, & tenuit principatum sicut & prio-
19 res: & non apparuit & ipsa. * Et sic contingebat
omnibus alis singulatim principatum gerere, &
20 iterùm nusquam comparere. * Et vidi, & ecce in
tempore sequentes pennæ erigebantur à dextera
parte, vt tenerent & ipsæ principatum: & ex his
erant quæ tenebant, sed tamen statim non compa-
21 rebant. * Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed
22 non tenebant principatum. * Et vidi post hæc, &
ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo
23 pennacula: * & nihil supererat in corpore aquilæ,
24 nisi duo capita quiescentia & sex pennacula. * Et

vidi, & ecce sex pennaculis diuisæ sunt duæ, &
manserunt sub capite quod est ad dexteram partem.
Nam quatuor manserunt in loco suo. * Et vidi, & 25
ecce subalares cogitabant se erigere, & tenere prin-
cipatus. * Et vidi, & ecce vna erecta est, sed sta- 26
tim non comparuit. * Et secundæ velociùs quàm 27
priores, non comparuerunt. * Et vidi, & ecce duæ 28
quæ superauerunt, apud semetipsas cogitabant &
ipsæ regnare. * & in eo cùm cogitarent, ecce 29
vnum quiescentium capitum quod erat medium,
euigilabat, hoc enim erat duorum capitum maius.
* Et vidi quoniam complexa sunt duo capita se- 30
cum: * & ecce conuersum est caput cum his qui 31
cum eo erant, & comedit duas subalares quæ co-
gitabant regnare. * Hoc autem caput perconter- 32
ruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui
habitant terram cum labore multo, & potentatum
tenuit orbis terrarum super omnes alas quæ fue-
runt. * Et vidi post hæc, & ecce medium caput su- 33
bitò non comparuit, & hoc sicut alæ. * Superaue- 34
runt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regna-
uerunt super terram, & super eos qui habitant in
ea. * Et vidi, & ecce deuorauit caput à dextera par- 35
te illud quod à læua. * Et audiui vocem dicentem 36
mihi, Conspice contra te, & considera quod vides.
* Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de silua ru- 37
giens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis
ad aquilam. Et dixit, dicens: * Audi tu, & loquar 38
ad te, & dicet Altissimus tibi, * Nonne tu es qui su- 39
perasti de quatuor animalibus, quæ feceram regna-
re in sæculo meo, & vt per eos veniret finis tem-
porum eorum? * & quartus veniens deuicit omnia 40
animalia quæ transierunt, & potentatu tenuit sæ-
culum cum tremore multo, & omnem orbem cum
labore pessimo, & inhabitauit tot temporibus or-
bem terrarum cum dolo. * Et iudicasti terram non 41
cum veritate. * Tribulasti enim mansuetos, & læ- 42
sisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destru-
xisti habitationes eorum qui fructificabant, & hu-
miliasti muros eorum qui te non nocuerunt. * Et 43
ascendit contumelia tua vsque ad Altissimum, &
superbia tua ad fortem. * Et respexit Altissimus su- 44
perba tempora, & ecce finita sunt, & scelera eius
completa sunt. * Propterea non appareas tu aquila, 45
& alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, &
capita tua maligna, & vngues tui pessimi, & omne
corpus tuum vanum; * vti refrigeretur omnis ter- 46
ra, & reuertatur liberata de tua vi, & speret iudi-
cium & misericordiam eius qui fecit eam.

CAPVT XII.

Ad Esdræ orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

ET factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad 1
aquilam: & vidi, * & ecce quod superauerat ca- 2
put, & non comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad
eum transierunt, & erectæ sunt vt regnarent: &
erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. * Et 3
vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus
aquilæ incendebatur, & expauescebat terra valdè, &
ego à tumultu & excessu mentis, & à magno ti-
more vigilaui, & dixi spiritui meo, * Ecce tu præ- 4
stitisti mihi hoc in eo, quòd scrutaris vias Altissi-
mi. * Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu 5
meo inualidus sum valdè, & nec modica est in me
virtus à multo timore, quam expaui nocte hac. * 6
Nunc ergo orabo Altissimum, vt me confortet vs-
que in finem. * Et dixi, Dominator Domine, si in- 7
ueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum
apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio
mea ante faciem tuam. * conforta me, & ostende 8
seruo tuo mihi interpretationem & distinctionem
visus horribilis huius, vt plenissimè consoleris ani-
mam meam. * Dignum enim me habuisti ostendere 9
10 mihi temporum nouissima. Et dixit ad me, * Hæc
11 est interpretatio visionis huius. * Aquilam quam
vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod
12 visum est in visione Danieli fratri tuo. * Sed non
est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi in-
13 terpretor. * Ecce dies veniunt, & exurget regnum
super terram, & erit timor acrior omnium regno-
14 rum quæ fuerunt ante eum. * Regnabunt autem
15 in ea reges duodecim vnus post vnum. * Nam se-
cundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius
16 tempus præ duodecim. * Hæc est interpretatio duo-
17 decim alarum quas vidisti. * Et quam audisti vo-
cem quæ locuta est, non de capitibus eius exeun-
18 tem, sed de medio corporis eius, * hæc est inter-
pretatio, quoniam post tempus regni illius nascen-
tur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt
cadat: & non cadet tunc, sed iterùm constituetur in
19 suum initium. * Et quoniam vidisti subalares octo
20 cohærentes alis eius, * hæc est interpretatio. exsur-
gent in ipso octo reges, quorum erunt tempora le-
uia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.
21 * Appropinquante autem tempore medio, qua-
tuor seruabuntur in tempore, cùm incipiet appro-
pinquare tempus eius vt finiatur: duo verò in finem
22 seruabuntur. * Et quoniam vidisti tria capita quies-
23 centia, * hæc est interpretatio: in nouissimis eius
suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea
24 multa. & dominabuntur terram, * & qui habitant
in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt
ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aqui-
25 læ. * Isti enim erunt qui recapitulabunt impieta-
26 tes eius, & qui perficient nouissima eius * Et quo-
niam vidisti caput maius non apparens, hæc est in-
terpretatio eius. quoniam vnus ex eis super lectum
27 suum morietur, & tamen cum tormentis. * Nam
duo qui perseuerauerint, gladius eos comedet.
28 * Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed ta-
29 men hic gladio nouissimis cadet. * Et quoniam vi-
disti duas subalares transeuntes super caput quod
30 est in dextera parte, * hæc est interpretatio. hi
sunt quos conseruauit Altissimus in finem suum,
31 hoc est regnum exile & turbationis plenum. * Si-
cut vidisti leonem, quem vidisti de silua euigilan-
tem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & ar-
guentem eam, & iniustitias ipsius, per omnes sermo-
32 nes eius sicut audisti: * hic est ventus quem serua-
uit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipso-
rum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discer-
33 ptiones eorum. * Statuet enim eos in iudicio viuos:
34 & erit, cùm arguerit eos; tunc corripiet eos. * Nam
residuum populum meum liberabit cum misericordia,
qui saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos
quoadusque veniet finis, dies iudicij, de quo locu-
35 tus sum tibi ab initio. * Hoc somnium quod vi-
36 disti, & hæ interpretationes. * Tu ergo solus di-
37 gnus fuisti scire Altissimi secretum hoc. * Scribe
ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in
38 loco abscondito: * & docebis ea sapientes de po-
pulo tuo, quorum corda scis posse capere, & ser-
39 uare secreta hæc. * Tu autem adhuc sustine hic
alios dies septem, vt tibi ostendatur, quidquid vi-
40 sum fuerit Altissimo ostendere tibi. * Et profectus
est à me. Et factum est, cùm audisset omnis popu-
lus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non
fuissem reuersus in ciuitatem, & congregauit se
omnis à minimo vsque ad maximum: & venit ad
41 me, & dixerunt mihi dicentes: * Quid peccaui-
mus tibi, & quid iniustè egimus in te, quoniam
42 derelinquens nos sedisti in loco hoc. * Tu enim
nobis superes solus ex omnibus populis, sicut bo-
trus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, &
43 sicut portus & nauis saluata à tempestate. * Aut
44 non sufficiunt nobis mala quæ contingunt? * Si
ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius
si

si essemus succensi, & nos cum incendio Sion? * 45
Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mor-
tui sunt. Et plorauerunt voce magna. Et respondi
ad eos, & dixi: * Confide Israel, & noli tristari 46
tu domus Iacob. * Est enim memoria vestri coram 47
Altissimo, & fortis non est oblitus vestri in tenta-
tione. * Ego enim non dereliqui vos, neque exces- 48
si à vobis: sed veni in hunc locum vt deprecarer
pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam
pro humilitate sanctificationis vestræ. * Et nunc ite 49
vnusquisque vestrûm in domum suam, & ego ve-
niam ad vos post dies istos. * Et profectus est popu- 50
lus, sicut dixi ei, in ciuitatem: * ego autem sedi in 51
campo septem diebus, sicut mihi mandauit: & man-
ducabam de floribus solummodò agri, de herbis
facta est esca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

*Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpre-
tatione.*

ET factum est post dies septem, & somniaui som- 1
nium nocte. * Et ecce de mari ventus exurge- 2
bat, vt conturbaret omnes fluctus eius. * Et vidi, 3
& ecce conualescebat ille homo cum millibus cæli:
& vbi vultum suum vertebat vt consideraret, treme-
bant omnia quæ sub eo videbantur: * & vbicumque 4
exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui au-
diebant voces eius, sicut quiescet terra quando
senserit ignem. * Et vidi post hæc, & ecce congre- 5
gabatur multitudo hominum, quorum non erat nu-
merus de quatuor ventis cæli, vt debellarent homi-
nem qui ascenderat de mari. * Et vidi, & ecce si- 6
bimetipsi sculpserat montem magnum, & volauit
super eum. * Ego autem quæsiui videre regionem 7
vel locum vnde sculptus esset mons, & non potui.
* Et post hæc vidi, & ecce omnes qui congregati 8
sunt ad eum, vt expugnarent eum, timebant val-
dè, tamen audebant pugnare. * Et ecce, vt vidit im- 9
petum multitudinis venientis, non leuauit manum
suam, neque frameam tenebat, neque aliquod
vas bellicosum, nisi solummodò vt vidi, * quoniam 10
emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labiis
eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat
scintillas & tempestates, & commista sunt omnia
simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & mul-
titudo tempestatis: * & concidit super multitudi- 11
nem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & suc-
cendit omnes, vt subitò nihil videretur de innu-
merabili multitudine, nisi solummodò puluis, &
fumi odor: & vidi, & extimui. * Et post hæc vidi 12
ipsum hominem descendentem de monte, & vocan-
tem ad se multitudinem aliam pacificam, * & ac- 13
cedebat ad eum vultus hominum multorum, quo-
rumdam gaudentium, quorumdam tristantium: ali-
qui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offe-
rebantur, & ægrotaui à multitudine pauoris, &
expergefactus sum, & dixi, * Tu ab initio demon- 14
strasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habui-
sti vt susciperes deprecationem meam: * & nunc 15
demonstra mihi adhuc interpretationem somnij hu-
ius. * Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui de- 16
relicti fuerunt in diebus illis: & multò plus væ his
qui non sunt derelicti. * Qui enim non sunt dere- 17
licti, tristes erant. * Intelligo nunc quæ sunt repo- 18
sita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed &
his qui derelicti sunt. * Propter hoc venerunt enim 19
in pericula magna, & necessitates multas, sicut
ostendunt somnia hæc. * Attamen facilius est pericli- 20
tantem venire in hunc, quàm pertransire, sicut nu-
bem à sæculo, & nunc videre quæ contingunt in no- 21
uissimo. Et respondit ad me, & dixit: * Et visionis
interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus
es adaperiam tibi. * Quoniam de his dixisti qui 22
derelicti sunt: hæc est interpretatio. * Qui aufert 23
periculum in illo tempore, hic se custodiuit. qui in pe-
riculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fi-
24 dem ad Fortissimum. * Scito ergo quoniam magis
beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui
25 sunt. * Hæ interpretationes visionis, quia vidisti vi-
26 rum ascendentem de corde maris, * ipse est quem
conseruat Altissimus multis temporibus, qui per
semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse dispo-
27 net, qui derelicti sunt. * Et quoniam vidisti de ore
eius exire, vt spiritum, & ignem, & tempestatem:
28 * & quoniam non tenebat frameam, neque vas bel-
licosum: corrupit enim impetus eius multitudinem,
quæ venerat expugnare eum. hæc est interpretatio.
29 * Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus
30 liberare eos qui super terram sunt: * & veniet in
excessu mentis super eos qui inhabitant terram.
31 * Et alij alios cogitabunt debellare, ciuitas ciui-
tatem, & locus locum, & gens aduersus gentem,
32 & regnum aduersus regnum. * Et erit, cum fient
hæc, & contingent signa quæ antè ostendi tibi: &
nunc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt vi-
33 rum ascendentem. * Et erit quando audierint om-
nes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquis-
que in regione sua bellum suum, quod habent ad
34 alterutrum: * & colligetur in vnum multitudo innu-
35 merabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum. *
Ipse autem stabit super cacumen montis Sion. * Sion
36 autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædi-
ficata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.
37 * Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt
Gentes, impietates eorum has quæ tempestati ap-
propinquauerunt propter mala cogitamenta eorum,
38 & cruciamenta quibus incipient cruciari: * quæ
assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore
39 per legem quæ igni assimilata est. * Et quoniam vidi-
sti eum colligentem ad se aliam multitudinem paci-
40 ficam, hæ sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt
de terra sua in diebus Osee regis, quem capti-
uum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit
eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam
41 * Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt de-
relinquerent multitudinem gentium, & proficisce-
rentur in vlteriorem regionem, vbi numquam in-
42 habitauit genus humanum: * vel ibi obseruare le-
gitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione
43 sua. * Per introitus autem angustos fluminis, Eu-
44 phratem introierunt. * Fecit enim eis tunc Altissi-
mus signa, & statuit venas fluminis vsquequò tran-
45 sirent. * Per eam enim regionem erat via multa
itineris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vo-
46 catur Arsareth. * Tunc inhabitauerunt ibi vsque in
nouissimo tempore: & nunc iterùm cùm cœperint
47 venire, * iterùm Altissimus statuet venas flumi-
nis, vt possint transire: propter hæc vidisti multi-
48 tudinem cum pace. * Sed & qui derelicti sunt de
populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra terminum
49 meum. * Factum erit ergo, quando incipiet per-
dere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gen-
50 tes, proteget eos qui superauerunt populum: * &
51 tunc ostendet eis multa plurima portenta. * Et dixi
ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, pro-
pter quod vidi virum ascendentem de corde ma-
52 ris. Et dixit mihi, * Sicut non potes hæc vel scru-
tari, vel scire quæ sunt in profundo maris, sic non
poterit quisque super terram videre filium meum,
53 vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei. * Hæc
est interpretatio somnij quod vidisti, & propter
54 quod illuminatus es hîc solus. * Dereliquisti enim
tuam, & circa meam vacasti legem, & quæsisti.
55 * Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, &
56 sensum tuum vocasti matrem: * & propter hoc osten-
di tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios
tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi gra-
57 uia & mirabilia. * Et profectus sum, & transij
in

in campum, multùm glorificans & laudans Altis-
simum, de mirabilibus quæ per tempus faciebat:
* & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in tem- 58
poribus illata: & sedi ibi tribus diebus.

CAPVT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quædam arcana reuelat.

ET factum est tertio die, & ego sedebam sub 1
quercu. * Et ecce, vox exiuit contra me de 2
rubo, & dixit: Esdra Esdra. Et dixi: Ecce ego Domi-
ne, Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me.
* Reuelans reuelatus sum super rubum, & locu- 3
tus sum Moysi, quando populus meus seruiebat
in Ægypto, * & misi eum, & eduxi populum meum 4
de Ægypto, & adduxi eum super montem Sina, &
detinebam eum apud me diebus multis. * & enar- 5
raui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum se-
creta & finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in pa- 6
làm facies verba, & hæc abscondes. * Et nunc tibi 7
dico: * Signa quæ demonstraui, & somnia quæ vi- 8
disti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo
repone ea: * tu enim reciperis ab omnibus, & con- 9
uerteris residuus cum consilio meo & cum simili-
bus tuis, vsquequò finiantur tempora. * quoniam 10
sæculum perdidit iuuentutem suam, & tempora
appropinquant senescere. * Duodecim enim parti- 11
bus diuisum est sæculum, & transierunt eius deci-
ma & dimidium decimæ partis. * supersunt autem 12
eius post medium decimæ partis. * Nunc ergo dis- 13
pone domum tuam, & corripe populum tuum, &
consolare humiles eorum, & renuntia iam corru-
ptelæ, * & dimitte abs te mortales cogitationes, & 14
proiice abs te pondera humana, & exue te iam in-
firmam naturam, & repone in vnam partem mole-
stissima tibi cogitamenta, & festina transmigra-
re à temporibus his: * quæ enim vidisti nunc con- 15
tigisse mala, iterùm horum deteriora facient: * 16
quantum enim inualidum fiet sæculum à senectu-
te, tantum multiplicabuntur super inhabitantes
mala. * Prolongauit enim se magis veritas, & ap- 17
propinquauit mendacium. Iam enim festinat ve-
nire, quam vidisti visionem. * Et respondi, & dixi 18
coram te Domine. * Ecce enim ego abibo, sicut 19
præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum.
Qui autem iterùm nati fuerint quis commone-
bit? * Positum est ergo sæculum in tenebris, & 20
qui inhabitant in eo sine lumine. * Quoniam lex 21
tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te
facta sunt, vel quæ incipient opera. * Si enim in- 22
ueni in te gratiam, immitte in me Spiritum san-
ctum, & scribam omne quod factum est in sæculo
ab initio, quæ erant in lege tua scripta, vt possint
homines inuenire semitam, & qui voluerint viue-
re in nouissimis, viuant. * Et respondit ad me, & 23
dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos,
vt non quærant te diebus quadraginta. * Tu au- 24
tem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum
Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel,
quinque hos qui parati sunt ad scribendum veloci-
ter. * Et venias huc, & ego accendam in corde 25
tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur
quoadusque finiantur quæ incipies scribere. * Et 26
tunc perfectis quædam palàm facies, quædam sa-
pientibus absconsè trades. in crastinum enim hac
hora incipies scribere. * Et profectus sum, sicut 27
mihi præcepit, & congregaui omnem populum, &
dixi: * Audi Israel verba hæc: * Peregrinati sunt 28
patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt 29
inde: * & acceperunt legem vitæ quam non custo- 30
dierunt, quam & vos post eos transgressi estis: * & 31
data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & pa-
tres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non ser-
uastis vias quas præcepit vobis Altissimus: * & iu- 32
stus iudex cùm sit, abstulit à vobis in tempore quod
33 donauerat. * Et nunc vos hîc estis, & fratres vestri
34 introrsum vestrûm sunt. * Si ergo imperaueritis
sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui con-
seruati eritis, & post mortem misericordiam con-
35 sequemini. * Iudicium enim post mortem veniet,
quando iterùm reuiuiscemus: & tunc iustorum no-
mina parebunt, & impiorum facta ostendentur.
36 * Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requi-
37 rat me vsque dies quadraginta. * Et accepi quin-
que viros sicut mandauit mihi, & profecti sumus
38 in campum, & mansimus ibi. * Et factus sum in
crastinum, & ecce vox vocauit me dicens: Esdra
39 aperi os tuum, & bibe quod te potauero. * Et ape-
rui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur
mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem
40 eius vt ignis similis. * Et accepi, & bibi: & in eo
cùm bibissem, cor meum eructabatur intellectu,
& in pectus meum increscebat sapientia. Nam spi-
41 ritus meus conseruabatur memoria. * Et apertum
42 est os meum, & non est clausum ampliùs. * Al-
tissimus dedit intellectum quinque viris, & scri-
pserunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas
43 non sciebant. * Nocte autem manducabant panem,
ego autem per diem loquebar, & per noctem non
44 tacebam. * Scripti sunt autem per quadraginta dies
45 libri ducenti quatuor. * Et factum est cùm com-
pleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus
dicens: Prima quæ scripsisti, in palàm pone, & le-
46 gant digni & indigni: * nouissimos autem septua-
ginta conseruabis, vt tradas eos sapientibus de po-
47 pulo tuo. * In his enim est vena intellectus, & sa-
pientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPVT XV.

Prædicuntur multa calamitates sæculo superuentura.

ECce loquere in aures plebis meæ sermones pro-
phetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Domi-
2 nus: * & fac vt in charta scribantur, quoniam fi-
3 deles & veri sunt. * Ne timeas à cogitationibus ad-
uersum te, nec turbent te incredulitates dicentium.
4 * Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua
5 morietur: * Ecce ego induco, dicit Dominus, su-
per orbem terrarum mala, gladium, & famem, &
6 mortem, & interitum: * propter quod superpolluit
iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera
7 nociua illorum. * Propterea dicit Dominus: * Iam
8 non silebo de impietatibus eorum quæ irreligiosè
agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercent.
ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, &
9 animæ iustorum clamant perseueranter. * Vindicans
vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem
10 sanguinem innoxium ex illis ad me. * Ecce popu-
lus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam
11 non patiar illum habitare in terra Ægypti: * sed
educam eum in manu potenti & brachio excelso,
& percutiam plaga sicut priùs, & corrumpam om-
12 nem terram eius. * Lugebit Ægyptus, & funda-
menta eius plaga verberata, & castigatione quas in-
13 ducet ei Deus. * Lugebunt cultores operantes ter-
ram, quoniam deficient semina eorum ab vredine,
14 & grandine, & à sidere terribili. * Væ sæculo, & qui
15 habitant in eo: * quia appropinquauit gladius &
contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad
16 pugnam, & rhomphæa in manibus eorum. * Erit
enim inconstabilitio hominibus, & alij aliis inua-
lescentes non curabunt regem suum, & principes
17 viæ gestorum suorum in potentia sua. * Concupiscet
18 enim homo in ciuitatem ire, & non poterit. * Pro-
pter superbiam enim eorum ciuitates turbabuntur,
19 domus exterentur, homines metuent. * Non mise-
rebitur homo proximum suum, ad irritum facien-
dum domos eorum in gladium, ad diripiendas sub-
stantias eorum, propter famem panis & tribulatio-
nem

nem multam. * Ecce,ego conuoco,dicit Deus, om- 20
nes reges terræ ad me verendum,qui sunt ab Orien-
te, & ab Austro,& ab Euro , & à Libano , ad con-
uertendos in se , & reddere quæ dederunt illis : * si- 21
cut faciunt vsque hodie electis meis , sic faciam &
reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus.
* Non parcet dextera mea super peccatores , nec 22
cessabit rhomphæa super effundentes sanguinem in-
noxium super terram. * Exiit ignis ab ira eius & de- 23
uorauit fundamenta terræ , & peccatores quasi stra-
men incénsum. * Væ eis qui peccant , & non obser- 24
uant mandata mea , dicit Dominus. * non parcam 25
illis. Discedite filij à potestate. Nolite contaminare
sanctificationem meam, * quoniam nouit Dominus 26
omnes qui delinquunt in illum ; propterea tradidit
eos in mortem , & in occisionem. * Iam enim vene- 27
runt super orbem terrarum mala, & & manebitis in
illis. non enim liberabit vos Deus , propter quòd
peccastis in eum. * Ecce visio horribilis , & facies 28
illius ab Oriente. * Et exient nationes draconum 29
Arabum in curribus multis & sicut flatus , eorum
numerus feretur super terram , vt iam timeant &
trepident omnes qui illos audient * carmonij insa- 30
nientes in ira , & exient vt apri de silua , & adue-
nient in virtute magna , & constabunt in pugnam
cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.
* Et post hæc superualescent dracones natiuitatis 31
suæ memores , & conuertent se conspirantes in vir-
tute magna ad persequendos eos. * Isti turbabun- 32
tur , & silebunt in virtute illorum , & conuertent
pedes suos in fugam , * & à territorio Assyriorum 33
subsessor obsidebit eos , & consumet vnum ex illis,
& erit timor & tremor in exercitu illorum , & con-
tentio in reges ipsorum. * Ecce nubes ab oriente & 34
septemtrione vsque ad meridianum, & facies earum
horrida valdè,plena iræ & procellæ, * & collident se 35
inuicem , & collident sidus copiosum super terram,
* & sidus illorum, & erit sanguis à gladio vsque ad 36
ventrem , & fimus hominis vsque ad substramen ca-
meli , & erit timor & tremor multus super terram.
* & horrebunt qui videbunt iram illam , & tremor 37
apprehendet illos : & post hæc mouebunt nimbi co-
piosi * à meridiano & septemtrione , & portio alia 38
ab occidente : * & superinualescent venti ab orien- 39
te , & recludent eam , & nubem quam suscitaui in
ira , & sidus ad faciendam exterritationem ad orien-
talem ventum , & occidentem violabitur : * & 40
exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ iræ , &
sidus , vt exterreant omnem terram, & inhabitantes
eam , & infundent super omnem locum altum &
eminentem sidus terribile, * ignem & grandinem 41
& rhomphæas volantes , & aquas multas , vt etiam
impleantur omnes campi , & omnes riui plenitudi-
ne aquarum multarum, * demolientur ciuitates , & 42
muros , & montes , & colles , & ligna siluarum , &
fœnum pratorum , & frumenta eorum. * Et transi- 43
bunt constantes vsque ad Babylonem , & exterent
eam : * conuenient ad ipsam , & circuibunt eam, & 44
effundent sidus , & omnem iram super eam, & subi-
bit puluis & fumus vsque in cœlum , & omnes in
circuitu lugebunt eam : * & qui sub ea remanserint, 45
seruient his qui eam exterruerunt. * Et tu Asia concors 46
in spem Babylonis , & gloria personæ eius , * væ tibi 47
misera propter quòd assimilasti ei , & ornasti filias
tuas in fornicatione , ad placendum & gloriandum
in amatoribus tuis,qui tecum cupierunt semper for-
nicari. * Odibilem imitata es in omnibus operibus 48
eius , & in adinuentionibus eius : propterea dicit
Deus, * Immittam tibi mala, viduitatem , pauper- 49
tatem, & famem, & gladium,& pestem,ad deuastan-
das domus tuas à violatione , & morte,& gloria vir-
tutis tuæ. * Sicut flos siccabitur, cùm exurget ardor 50
qui emissus est super te, * infirmaberis vt paupercu- 51
la plagata & castigata à mulieribus , vt non possint

52 te suscipere potentes & amatores. * Numquid ego
53 sic zelabor te,dicit Dominus, * nisi occidisses electus
meos in omni tempore , exaltans percussionem ma-
nuum, & dicens super mortem eorum, cùm inebria-
54 ta esses. * Exorna speciem vultus tui ? * Merces for-
55 nicationis tuæ in sinu tuo , propter hoc redditionem
56 accipies. * Sicut facies electis meis, dicit Dominus,
57 sic faciet tibi Deus , & tradet te in malum. * Et nati
tui fame interient : & tu rhomphæa cades , & ciui-
tates tuæ conterentur , & omnes tui in campo gla-
58 dio cadent. * Et qui sunt in montibus , fame peri-
bunt , & manducabunt carnes suas , & sanguinem
59 bibent , à fame panis & siti aquæ. * Infelix per ma-
60 ria venies,& rursum accipies mala. * Et in transitu
allident ciuitatem occisam , & exterent aliquam
portionem terræ tuæ , & partem gloriæ tuæ exter-
minabunt , rursum reuertentes ad Babylonem sub-
61 uersam. * Et demolita eris illis pro stipula , & ipsi
62 erunt tibi ignis : * & deuorabunt te , & ciuitates
tuas , terram tuam , & montes tuos , omnes siluas
63 tuas & lignum fructiferum igni comburent. * Fi-
lios tuos captiuos ducent , & censum tuum in præ-
dam habebunt , & gloriam faciei tuæ extermina-
bunt.

CAPVT XVI.

Horrenda vniuersò orbi desolatio in fine futura.

1 VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Sy-
2 ria. * Præcingite vos saccis & ciliciis , & plan-
gite filios vestros,& dolete : quoniam appropinqua-
3 uit contritio vestra. * Immissus est vobis gladius,&
4 quis est qui auertat illum ? * Immissus est in vobis
5 ignis,& quis est qui extinguat illum ? * Immissa sunt
6 vobis mala , & quis est qui repellat ea ? * Numquid
repellet aliquis leonem esurientem in silua , aut ex-
tinguet ignem in stipula,mox quando cœperit arde-
7 re ? * Numquid repellet aliquis sagittam à sagitta-
8 rio forti missam ? * Dominus fortis immittit mala,
9 & quis est qui repellat ea ? * Exiit ignis ex iracun-
10 dia eius , & quis est qui extinguat eum ? * Corusca-
bit , & quis non timebit ? Tonabit,& quis non paue-
11 bit ? * Dominus comminabitur,& quis non funditus
12 conteretur à facie ipsius ? * Terra tremuit & funda-
menta eius , mare fluctuat de profundo , & fluctus
eius disturbabuntur , & pisces eius à facie Domini,
13 & à gloria virtutis eius: * quoniam fortis dextera eius
quæ arcum tendit : sagittæ eius acutæ quæ ab ipso
mittuntur , non deficient , cùm cœperint mitti in fi-
14 nes terræ. * Ecce mittuntur mala, & non reuertentur
15 tur , donec veniant super terram. * Ignis succen-
ditur , & non extinguetur , donec consumat funda-
16 menta terræ. * Quemadmodum non redit sagitta
missa à valido sagittario , sic non reuertentur mala
17 quæ missa fuerint in terram. * Væ mihi , væ mihi!
18 quis me liberabit in illis diebus ? * Initium dolorum
& multi gemitus , initium famis & multi interitus,
initium bellorum & formidabunt potestates , ini-
19 tium malorum & trepidabunt omnes. * In his quid
20 faciam , cùm venerint mala ? * Ecce fames & plaga,
& tribulatio & angustia , missa sunt flagella in
21 emendatione , * & in his omnibus se non conuer-
tent ab iniquitatibus suis , neque flagellorum me-
22 mores erunt semper. * Ecce , erit annonæ vilitas
super terram, sic vt putent sibi esse directam pacem,
& tunc germinabunt mala super terram , gladius,
23 fames , & magna confusio. * A fame enim plurimi
qui inhabitant terram interient , & gladius perdet
24 ceteros qui superauerint à fame , * & mortui sicut
stercora proiicientur , & non erit qui consoletur
eos ? Derelinquetur enim terra deserta , & ciuita-
25 tes eius deiicientur. * non derelinquetur qui co-
26 lat terram , & qui seminet eam. * Ligna dabunt
27 fructus , & quis vindemiabit illa ? * Vua matura
fiet,

fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis ma-
gna desertio. * Cupiet enim homo hominem vi- 28
dere, vel vocem eius audire. * Relinquentur enim 29
de ciuitate decem, & duo de agro, qui abscon-
derint se in densis nemoribus, & scissuris petra-
rum: * quemadmodum derelinquuntur in oliue- 30
to & singulis arboribus tres aut quatuor oliuæ.
* aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquun- 31
tur ab his qui diligenter vineam scrutantur:* sic re- 32
linquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scru-
tantibus domos eorum in romphæa. * Et relin- 33
quetur terra deserta, & agri eius inueterabunt, &
viæ eius, & omnes semitæ eius germinabunt spi-
nas, eò quòd non transient homines per eam. * Lu- 34
gebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt
mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ ea-
rum non habentes adiutorium: * sponsi earum in 35
bello consumentur, & viri earum in fame exte-
rentur. * Audite verò illa, & cognoscite ea serui 36
Domini. * Ecce verbum Domini, excipite illud: 37
ne dijs credatis de quibus dicit Dominus. * Ecce 38
appropinquant mala, & non tardant. * Quem- 39
admodum prægnans cùm parit in nono mense
filium suum, appropinquante hora partus eius, an-
te horas duas vel tres, dolores circumeunt ven-
trem eius, & prodeunte infante de ventre, non
tardabunt vno puncto: * sic non morabuntur ma- 40
la ad prodeundum super terram, & sæculum ge-
met: & dolores circumtenebunt illud. * Audite 41
verbum plebs mea: parate vos in pugnam, & in
malis sic estote, quasi aduenæ terræ. * Qui vendit, 42
quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditu-
rus. * Qui mercatur, quasi qui fructum non ca- 43
piat: & qui ædificat, quasi non habitaturus. * Qui 34
seminat quasi qui non metet: sic & qui vineam pu-
tat, quasi non vindemiaturus. * Qui nubunt, sic 45
quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic
quasi vidui. * Propter quod qui laborant, sine cau- 46
sa laborant: * Fructus enim illorum alienigenæ me- 47
tent, & substantiam illorum rapient, & domos
euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in ca-
ptiuitate & fame generant natos suos. * Et qui 48
negotiantur in rapina, quantum diu exornant ciui-
tates & domos suas, & possessiones & personas
suas, * tantò magis adzelabor eos super pecca- 49
ta sua, dicit Dominus. * Quomodo zelatur forni- 50
caria mulierem idoneam & bonam valdè, * sic 51
zelabitur iustitia iniquitatem cùm exornat se, & ac-
cusat eam in facie, cum venerit qui defendat ex-
quirentem omne peccatum super terram. * Pro- 52
pterea nolite similari ei, nec operibus eius: * quo- 53
niam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à ter-
ra, & iustitia regnabit in vos. * Non dicat pecca- 54
tor se non peccasse: quoniam carbones ignis com-
buret super caput eius, qui dicit: Non peccaui
55 coram Domino Deo & gloria ipsius. * Ecce Do-
minus cognoscet omnia opera hominum, & ad-
inuentiones illorum, & cogitationes illorum, &
56 corda illorum. * Dixit enim: Fiat terra, & facta
57 est: fiat cælum, & factum est. * Et in verbo illius
stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarum.
58 * Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui
59 mensus est mare, & conceptum eius. * qui con-
clusit mare in medio aquarum, & suspendit ter-
60 ram super aquas verbo suo. * Qui extendit cælum
61 quasi cameram, super aquas fundauit eum. * Qui
posuit in deserto fontes aquarum, & super verti-
cem montium lacus ad emittendum flumina ab
62 eminenti petra, vt potaret terram. * Qui finxit
hominem, & posuit cor suum in medio corporis,
63 & misit ei spiritum vitam, & intellectum, * & spi-
ramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scru-
64 tinat omnia absconsa in absconsis terræ. * Hic
nouit adinuentionem vestram, & quæ cogitatis in
cordibus vestris, peccantes & volentes occulta-
65 te peccata vestra. * Propter quod Dominus scruti-
nando scrutinauit omnia opera vestra, & tradu-
66 cet vos omnes, * & vos confusi eritis cùm pro-
cesserint peccata vestra coram hominibus, & ini-
quitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo.
67 * Quid facietis? aut quomodo absconderetis pec-
68 cata vestra coram Deo & angelis eius? * ecce iu-
dex Deus, timete eum. Desinite à peccatis ve-
stris, & obliuiscamini iniquitates vestras iam age-
re eas in sempiterno, & Deus educet vos, & libe-
69 rabit de omni tribulatione. * Ecce enim incendi-
tur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quos-
70 dam ex vobis, & cibabunt idolis occisos: * &
qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in
71 improperium, & in conculcationem. * erit enim
locis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio mul-
72 ta super timentes Dominum. * Erunt quasi insani
nemini parcentes, ad diripiendum & deuastan-
73 dum adhuc timentes Dominum. * quia deuasta-
bunt & diripient substantias, & de domibus suis
74 eos eijcient. * Tunc parebit probatio electorum
75 meorum, vt aurum quod probatur ab igne. * Audi-
te dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies
76 tribulationis, & de his liberabo vos. * Ne timea-
77 tis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est. * Et
qui seruat mandata & præcepta mea, dicit Domi-
nus Deus, ne præponderent vos peccata vestra,
78 ne superleuent se iniquitates vestræ. * Væ qui
constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab
iniquitatibus suis, quemadmodum ager constrin-
gitur à silua, & spinis tegitur semita eius per quam
non transit homo, & excluditur, & mittitur ad de-
uorationem ignis.

FINIS.

HIERO

HIERONYMI
PROLOGVS GALEATVS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras repperisse quibus nunc vtimur: cùm ad illud vsque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac Sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & Psalmi trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ Lamentationes, & Oratio eius: Salomonis quoque in fine Prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices, æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamin, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id est Leuiticus.

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle baddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè תורה Thora, id est legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos בן נון יהושע Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multò est מלכים Melachim, id est Regum, quàm ממלכות Mamlachot, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר Thare asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit à אעב Iob.

Secundus à דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantiùs, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon, primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum, Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coràm quatuor animalibus, oculatis antè & retrò, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum repperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te, Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum, & lapides pretiosos: alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum benè agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum inquam, meum. Quidquid enim crebriùs vertendo, & emendando solicitiùs & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cùm intellexeris quod anteà nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus. quamquam mihi

omnino conſcius oon ſim, mutaſſe me quippiam
de Hebraica veritate. Certè ſi iocredulus es, lege
Græcos codices, & Latinos,& confer cùm us opuſ-
culia quæ nuper emendauimus: & vbicumque diſ-
cterpare inter ſe viderja, interroga quemlibet He-
bræorum cui magis accommodare debeas fidem:
& ſi noſtra firmauerit, puto quòd eum non æſtimea
coniectorem, vt in eodem loco mecum ſimiliter
diuinarit. Sed & vos famulas Chriſti rogo (quæ
Domini diſcumbentis pretioſiſſima fidei myrrha vn-
gitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis
in ſepulchro, quibus iam ad Patrem Chriſtus aſcen-
dit) vt contra latrantes canes, qni aduerſum me ra-
bido ore deſæuiunt, & circumeuot ciuitatem, at-
que in eu ſe doctos arbitrantur ſi aliis detrahant,
orationum veſtrarum clypeos opponatis. Ego ſciena
humilitatem meato, illius ſemper ſeotentiæ recor-
Pſal 38.a. dabor: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delin-
quam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cùm
conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui, & hu-
liatus ſum, & ſilui à bonis.

HIERONYMVS PAVLINO.

FRater Ambroſiua tua mihi munuſcula perfe-
rens, detulit ſimul & ſuauiſſimas litteras, quæ
à priocipio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei,&
veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa neceſſi-
tudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quam oon
vtilitas rei familiaris, non præſentia tantùm corpo-
rum, non ſubdola & palpans adulatio: ſed Dei ti-
mor, & Diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant.
Legimus in veteribus hiſtoriis quoſdā luſtraſſe pro-
uincias, nouos adiſſe populos, maria tranſiſſe: vt eos
quos ex libris nouerant, coram quoque viderent.
Sic Pythagoras Memphiticos vates, ſic Plato Ægy-
ptum & Architam Tarentinum, eamque oram Ita-
liæ, quæ qoondam magna Græcia dicebatur, labo-
rioſiſſimè peragrauit: vt qui Athenis magiſter erat,
& potens, cuiuſque doctrinam Academiæ gymnaſia
perſonabant, fieret peregrinus atque diſcipulus:
malena aliena verecundè diſcere, quàm ſua impu-
denter ingerere. Denique dum litteras quaſi toto fu-
gientea orbe perſequitur, captua à piratis & venum-
datus, etiam tyranno crudeliſſimo paruit, captiuua,
vinctus & ſeruus: tamen quia philoſophus, maior
emente ſe fuit. Ad Titum liuium lacteo eloquentiæ
fonte manantem, de vltimis Hiſpaniæ Galliarumque
finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus: & quos
ad contemplationem ſui Roma non traxerat, vnius
hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum
omnibus ſæculis, celebrandumque miraculum, vt
vrbem tantam ingreſſi, aliud extra vrbem quære-
rent. Apolloniua, ſiue ille magus, vt vulgus loqui-
tur, ſiue philoſophus, vt Pythagorici tradunt, in-
trauit Perſas, pertranſiuit Caucaſum, Albanos, Scy-
thas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna pene-
trauit: & ad extremum, latiſſimo Phiſon amne tranſ-
miſſo, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in
throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potan-
tem, inter Paucos diſcipulos, de natura, de motibua
ſiderum, ac dierum curſu audiret docentem. Inde per
Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios,
Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſtinos, reuer-
ſus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymno-
ſophiſtas, & famoſiſſimam Solis menſam videret in
ſabulo. Inuenit ille vir vbique qnod diſceret, & ſem-
per proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper
II. hoc pleniſſimè octo voluminibus Philoſtratus. Quid
Act. 9.c. loquar de ſæculi hominibus, com Apoſtolus Paulus,
vas electionis & magiſter Gentium, quid de conſ-
1. Cor. 13. cientia tanti in ſe hoſpitis loqoebatur, An experi-
a. mentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?
Gal. 1. d. poſt Damaſcum Arabiamque luſtratam, aſcende-
rit Ieroſolymam, vt videret Petrum, & manſerit
apud eum diebus quindecim? Hoc enim myſterio
hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædi-
cator inſtruendus erat. Rurſumque poſt annos qua- Galat. 2.a.
tuordecim, aſſumpto Barnaba & Tito, expoſuerit
Apoſtolis Euangelium, ne fortè in vacuum curre-
ret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis
ἐνεργείας viua vox, & in aures diſcipuli de auctoris
ore transfuſa, fortiùs ſonat. Vnde & Æſchines cùm
Rhodi exularet, & legeretur illa Demoſthenis ora-
tio, quam aduerſus eum habuerat, mirantibus cun-
ctis atque laudantibus, ſuſpirans ait. Quid ſi ipſam
audiſſetis beſtiam, ſua verba reſonantem? Hæc non III.
dico, quòd ſit in me aliquid tale, quod vel poſſis à
me audire, vel velis diſcere: ſed quòd ardor tuua
& diſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe pro-
bari debeat. Ingenium docile, & ſine doctore lau-
dabile eſt. Non quid inuenias, ſed quid quæras
conſideramus. Mollis cera, & ad formandum faci-
lis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus: tamen
virtute totum eſt quidquid eſſe poteſt. Paulus Apo- Act. 22.a.
ſtolus ad pedes Gamalielis legem Moyſi & Prophe-
tas didiciſſe ſe gloriatur, vt armatus ſpiritalibus
telis, poſteà diceret confidenter, Arma noſtræ mi-
litiæ, non carnalia ſunt, ſed potentia à Deo, ad 2. Cor. 10.
deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & b.
omnem altitudinem extollentem ſe aduerſua ſcien-
tiam Dei & captiuantes omnem intellectum ad obe-
diendum Chriſto, & parati ſubiugare omnem ino-
bedientiam. Ad Timotheum ſcribit ab infantia ſa- 2. Tim. 3.d.
cris litteris eruditum, & hortatur ad ſtudium le-
ctionis, ne negligat gratiam quæ data ſit ei per im-
poſitionem manus Presbyterij. Tito præcipit vt in- 1. Tim 4.d.
ter ceteras virtutes Epiſcopi, qnem breui ſermone
depinxit, ſcientiam quoque in eo eligat Scriptu-
rarum. Obtinentem, inquit, eum qui ſecundùm do- Tit. 1 b.
ctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt potens ſit exhor- IV.
tari in doctrina ſana, & contra dicentes reuincere.
Sancta quippe ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt: & quan-
tum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tan-
tum nocet ſi deſtruentibus noo reſiſtat. Malachias
Propheta, immò per Aggæum Dominus, Interro- Agg. 2. b.
ga, ait, Sacerdotes legem: in tantum Sacerdotis
officium eſt interrogatum reſpondere de Lege. Et
in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, Deut. 32.a.
& annuntiabit tibi; ſeniorea tuos, & dicent tibi.
In Pſalmo qnoque centeſimo decimooctauo, Canta-
biles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregri-
nationis meæ. Et in deſcriptione iuſti viri, cùm
eum Dauid arbori vitæ, quæ eſt in paradiſo, com-
pararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit. In Pſal. 1.
lege Domini voluntas eius, & in lege eius medita- Dan. 12.b.
bitur die ac nocte, Daniel in fine ſacratiſſimæ vi-
ſionis, ait, iuſtos fulgere ſicut ſtellas, & intelligen-
tes, id eſt doctos, quaſi firmamentum. Vides quan-
tum inter ſe diſtent, ruſta ruſticitas, & docta iuſti-
tia? Alij ſtellis, alij cœlo comparantur. Quamquam
iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis
poſſit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui au-
tem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firma-
menti: & qoi ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi
ſtellæ io perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Act. 9. c.
Apoſtolus vas electionis? Nempe quia legis & Scri-
pturarum ſanctarum erat armarium. Phariſæi ſtupent
in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioan-
ne quomodo legem ſciant, cùm litteras non didice-
rint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana
in lege meditatio tribuere ſolet, illis hoc Spiritus Iſa. 54. d.
ſanctus ſuggerebat, & erant iuxta quod ſcriptū eſt, Ioan. 6. a.
θεοδίδακτοι, Duodecim annos Saluator impleuerat, Luc. 2. f.
& in templo ſenes de quæſtionibus legis interro-
gans, magis docet dum prudenter interrogat. Niſi
fortè ruſticum Petrum, ruſticum dicimus Ioannem:
quorum vterque dicere poterat, Etſi imperitus ſer- 2. Cor. 11. b.
mone, non tamen ſcientia. Ioannes ruſticus, piſcator, Ioan. 1. a.
indoctus?

indoctus? & vnde illa vox obſecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? Λόγος enim Græcè multa ſignificat: nam & verbum eſt: & ratio, & ſupputatio, & cauſa vniuſcuiuſque rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt:
V. quæ vniuerſa rectè intelligimus in Chriſto. Hoc doctus Plato neſciuit, hoc Demoſthenes eloquens
Abd. 1. e. ignorauit. Perdam, inquit, ſapientiam ſapientium, &
Iſa. 29. c. prudentiam prudentium reprobabo. Vera ſapientia
1. Cor 1. c. perdet: falſam ſapientiam, & quamquam ſtultitia
2. Cor. 2. b. prædicationis in cruce ſit, tamen Paulus ſapientiam loquitur inter perfectos: ſapientiam autem non ſæculi huius, nec principum ſæculi illius, quæ deſtruitur; ſed loquitur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula. Dei ſapientia, Chriſtus eſt. Chriſtus enim, Dei virtus, & Dei ſapientia. Hæc ſapientia in myſterio abſcódita eſt: de qua & noni Pſalmi titulus prænotatur, Pro
Coloſſ. 2. a. occultis filij. in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſtinatus eſt ante ſæcula: prædeſtinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham
Ioan. 8. g. vidit diem eius, & lætatus eſt. Aperiebantur cæli Eze-
Ezech. 1. a. chieli, qui populo peccatori clauſi erant. Reuela, in-
Pſal. 118. quit, Dauid oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Lex enim ſpiritualis eſt, & reuelatione opus eſt, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypſi ſeptem ſi-
Rom. 7. c. gillis ſignatus oſtenditur: quem ſi dederis homini
2. Cor 3. d. ſcienti litteras vt legat, reſpondebit tibi, Non poſ-
Apoc. 5. a. ſum: ſignatus eſt enim. Quanti hodie putant ſe noſſe
Iſa. 29. d. litteras, tenent ſignatum librum, nec aperire poſſunt,
Apoc. 3. b. niſi ille reſerauerit qui habet clauē Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apoſtolorum ſanctus Eunuchus, immò vir (ſic enim eum Scriptura cognominat) cùm legeret Iſaiam
Act. 8. f. Prophetam, interrogatus à Philippo, Putaſne intelligis quæ legis? reſpondit, Quomodo poſſum, niſi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, qui de Æthiopia, id eſt de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæque ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras ſacras. Et tamen cùm librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labiis perſonaret, ignorabat eum quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Ieſum, qui clauſus latebat in littera. O miram doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt; ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte Eccleſiæ, quàm in aurato ſynagogæ templo reperit. Hæc à me perſtricta ſunt breuiter (neque enim epiſtolaris anguſtia euagari longiùs patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis ſacris ſine præuio & monſtrante
VI. ſemitam non poſſe ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis, quorum ſcientia mortalibus vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæſores, lanarij quoque & fullones, & ceteri qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. ſola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poëmata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequam diſcant. Alij adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de ſacris Litteris philoſophantur. Alij diſcunt, prò pudor, à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, immò audacia, edIſſerunt aliis quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi fortè ad Scripturas ſanctas poſt ſæculares litteras venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires mea magna potentia ſolus. Et poſt verba Saluatoris in cruce: Talia perſtabat memorans, fixuſque manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia, docere quod ignores: immò, vt cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de VI.
creatura mundi, de exordio generis humani, de di- *Geneſis.*
uiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Pater Exodus cum decem plagis, cum decalogo, *Exodus.*
cum myſticis diuiniſque præceptis.

In promptu eſt Leuiticus liber, in quo ſingula ſa- *Leuiticus.*
crificia, immò ſingulæ penè ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cæleſtia ſacramenta.

Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & pro- *Numeri.*
phetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continent?

Deuteronomium quoque ſecunda lex, & Euan- *Deuteronomium.*
gelicæ legis præfiguratio, nónne ſic ea habet quæ priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucuſque Moyſes, hucuſque Pentateuchus: qui- *1. Cor. 14. d.*
bus quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo *Iob.*
ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omneſque leges Dialecticæ, propoſitione aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Singula in eo verba, plena ſunt ſenſibus. Et (vt de ceteris ſileam) reſurrectionem corporum ſic prophetat, vt nullus de ea vel manifeſtiùs, vel cautiùs ſcripſerit. Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Veniam ad Ieſum Naue, qui typum Domini non *Ioſue ſiue*
ſolùm geſtis, verùm etiam nomine præfert. tranſit *Ieſus Na-*
Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram *ue.*
victori populo, & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ cæleſtiſque Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot fi- *Lib. Iudicum.*
guræ ſunt.

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicen- *Ruth*
tis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de *Iſa. 16. a.*
petra deſerti ad montem filiæ Sion.

Samuel in Heli mortuo, & occiſo Saul, veterem *Reg. I.*
legem abolitam monſtrat. Porrò in Sadoc atque *& II.*
Dauid, noui ſacerdotij, nouique imperij ſacramenta teſtatur.

Melachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, *Reg. III.*
à Salomone vſque ad Iechoniam, & à Ieroboam *& IV.*
filio Nabat vſque ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda & regnum deſcribit Iſrael. Si

historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multò aliud, quàm sonet in littera, præfigurant.

Osee. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Ioel. Ioel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. *Act. 2. c.* Qui centum viginti, ab vno vsque ad quindecim paulatim & per incrementa, surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mysticè continentur.

Amos. Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur Seruus Dei, personat contra Edom sanguinem terrenumque hominem: fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas. Ionas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum. Nahum consolator orbis increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lacrymis, vt in gaudio meteret, destructum templum ædificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias. Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis; duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit & dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malachias. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium. Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίστωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

Dauid. Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerbia. Ecclesiastes. Canticum. Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralip. Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis est, vt absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones.

Esdras. Nehemias. Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumen coartantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Leuitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audiuimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. *Ps. 118.* Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio.

Tangam & nouum breuiter Testamentum.

Matthæus. Marcus. Lucas. Ioannes. Ezech. 1. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuò, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apostolus. Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octaua enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorum. 2. Cor. 8. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam

textre:

texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus. Petrus. Ioannes. Iudas. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententiis: vt rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocal. Apocalypsis Ioannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur iam hîc in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum; quæ vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem faciliùs instruerent, & in vna eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens *Matth. 7. a.* inuenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis *Luc. 11. b.* perseueret in cælo. Obuiis te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hîc amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quàm solue. Nemo renunciaturus sæculo benè potest vendere quæ contempsit vt venderet. Quidquid in sumptus VIII.
de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum di- *Prou. 17.*
ctum est, Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus, *2. Cor. 6. b.* tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, proiice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum *Matth. 5. f.* est. Scilicet nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Matth. 4. c.* Apostoli nauem tantùm & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur *Mar. 12. d.* *Luc. 21. a.* Crœsi diuitiis. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

PRÆFATIO
SANCTI HIERONYMI
PRESBYTERI
IN PENTATEVCHVM MOYSI
AD DESIDERIVM.

Dan. 9. DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum nostrorum, auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta Interpretum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium qua- *Exod. 35.* si vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quæ minùs antè fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud. Ex Ægypto vocaui filiũ meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraicis *Osee 11.* proferamus. Primum testimonium est in Osee, se- *Isa. 11.* *Zach. 12.* cundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Prouerbiis, quintum æquè in Isaia, Quod *Prou. 18.* *Isa. 64.* multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus diuisi eadem scriptitarint: cùm Aristæas eiusdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς, & multo pòst tempore Iosephus, nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem eius, non tam prophetiam quam

historiam scribimus. aliter enim audita, aliter visa narrantur. quod meliùs intelligimus, meliùs & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritualia charismata positos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hæbræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se posteà Ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iuues: quò possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

EIVSDEM IN IOSVE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן-נון id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt siluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis, quod sæpè testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) vt pro Græcorum Ἐξαπλοῖς, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maximè cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices? & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet, vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos, Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. *Psal. 49.* Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immò lacerare, vnde aduersarij torqueantur? Quòd si vetus eis tantùm Interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in nouo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterùm post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virginitatis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decreuimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem literis flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM EIVSDEM sancti Hieronymi in libros Regum suprà reperies, ideò in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

EIVSDEM IN LIBRVM PARALYPOMENON PRÆFATIO.

SI Septuaginta Interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati Episcoporum sanctissimè atque doctissime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis vsque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palestinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exempla composuit quatuor editionum, è regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur; sed, quod maioris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgò sine auctore iactantur, singulas cellulas aperire, hócque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostẽdens illa de Euangelio, Ex Ægypto vocaui filium meum, &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraque his similia, in Hebræorum libris inueniri. *Matth. 2. Ioan. 19. 1. Cor. 2.* Certè Apostoli & Euangelistæ, Septuaginta Interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque Testamenti conditor, in Euangelio secundùm Ioannem, Qui credit, inquit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. *Ioan. 7.* Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuagintà non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cùm in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in

in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterùm memini, editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quòd nunc דברי הימים, id est Verba dierum, interpretatus sum: idcircò feci, vt inextricabiles moras, & siluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertiùs & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM, IN EVMDEM PRÆFATIO EIVSDEM.

QVomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in diuinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit: Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpè tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel è regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & obliquè sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primùm sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, vnus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id est verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, vt eum in tres partes secent, cum vnus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, vt dixi, significantias sonant. Ad extremum, quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hîc per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis, & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EIVSDEM AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM, IN ESDRAM, ET NEHEMIAM PRÆFATIO.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, in tantum vt clamare compellas, & dicere: Domine, libera animam meam à Psal. 119.
labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustrà autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantùm de aliis, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senibus sunt, procul abiicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demonstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri Testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocaui filium meum: & Videbunt in quem compunxerunt; multaque alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est? Quid Interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac beneuolentiam, qui post Septuaginta Translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per

Origenis laborem in Hexaplis, Ecclesiis dedicatum. Quantò magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primùm enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum Scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licèt hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EIVSDEM AD CHROMATIVM ET ELIODORVM IN TOBIAM PRÆFATIO.

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam, exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum Scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, mancipatunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem, Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero, me, quod iubere estis dignati, complesse.

EIVSDEM PRÆFATIO IN LIBRVM IVDITH.

Apud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laudem perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EIVSDEM IN LIBRVM ESTHER PRÆFATIO.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expressiùs transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; vt possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat *Psal. 52.* ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & *Galat. 1.* secundùm Apostolum. Qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebræorum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

EIVSDEM IN LIBRVM IOB PRÆFATIO.

Cogor per singulos Scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta Interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt; vt decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nũc simul vtrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quantò fortiùs presseris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est. Idcirco ipse me reprehendo, & *Iob. 42.* ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes,

pedes, non earumdem ſyllabarum, ſed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedum ſolutis: quod metrici magis quàm ſimplex lector intelligunt. A ſupradicto autem verſu vſque ad finem libri, paruum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè Scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Ioſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laboraſſe, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, ſed vt ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certè ſcriptorum vitio deprauata, manifeſtiora noſtra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum ſermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipſis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philoſophos detriti ſumus. Quòd ſi apud Græcos, poſt Septuaginta editionem, iam Chriſti Euangelio coruſcante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici, ſunt recepti, qui multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in Ἑξαπλοῖς, habentur apud Eccleſias, & explanantur ab Eccleſiaſticis viris: quantò magis ego Chriſtianus, & de parentibus Chriſtianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans cuius ſtudium fuit omiſſa repetere, deprauata corrigere, & Sacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone; vel à faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel vncialibus, vt vulgò aiunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodò mihi, meiſque permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore tranſlata eſt. Eligat vnuſquiſque quod vult: & ſtudioſum me magis, quàm maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRÆFATIO.

SI aut fiſcellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta ſententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam ſentibus virgultiſque purgare, error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falſarius dicor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo, vt etiam confeſſa pleriſque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectiſſimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, ſportelliſque, munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim poſt probationem atque victoriam, duplicia ſunt ei vniuerſa reddita: ita ego in lingua noſtra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem ſolita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem ſemper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubiecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi ſtellæ imago præfulſerit, ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo Eccleſiis Chriſti venturum ratus, quàm ea aliorum negotio.

EIVSDEM IN PSALTERIVM, quod ſecundùm Septuaginta editionem correxit, Præfatio.

PSalterium Romæ dudum poſitus emendaram: & iuxta Septuaginta Interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis, ô Paula & Euſtochium, ſcriptorum vitio deprauatum, pluſque antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, ſciſſum iam aruum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicentes, vt quod crebrò malè pullulat, crebrius ſuccidatur. Vnde conſueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iſte deſudat, quàm eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia tranſcribantur. Notet ſibi vnuſquiſque vel iacentem lineam, vel radiantia ſigna; id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vſque ad duo puncta quæ impreſſimus, ſciat in Septuaginta tranſlatoribus plus haberi. Vbi autem perſpexerit ſtellæ ſimilitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vſque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui ſimplicitate ſermonis à Septuaginta Interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & vobis & ſtudioſo cuique feciſſe me ſciens, non ambigo multos fore, qui vel inuidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quàm diſcere, & de turbulento magis riuo, quàm de puriſſimo fonte potare.

EIVSDEM PRÆFATIO IN LIBROS SALOMONIS.

IVngat epiſtola, quos iungit ſacerdotium: immò charta non diuidat, quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poſcitis, ſcripſiſſem, ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum: notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, vt vobis potiſſimum noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuerſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit, me, vobis eſurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius ſim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: קוהלת, quem Græcè Eccleſiaſten, Latinè concionatorem poſſumus dicere: שיר השירים, quod in noſtra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & panaretos Ieſu filij Sirach liber, & alius pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi; non Eccleſiaſticum, vt apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Eccleſiaſtes & Canticum canticorum: vt ſimilitudinem Salomonis non ſolùm librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter canonicas Scripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis,

plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM IN TRANSLATIONEM ISAIÆ EX HEBRAICA VERITATE, EIVSDEM PRÆFATIO.

NEmo cùm Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. At primùm de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ ceteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adiiciendum, quòd non tam Propheta dicendus sit, quàm Euangelista. Ita enim vniuersa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde coniicio noluisse tunc temporis, Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit Prophetas intelligere; nec facilè quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominùs hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant priùs, & posteà despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quantò plus amatis, ô Paula & Eustochium, tantò magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis eius diutiùs insultarent.

EIVSDEM IN IEREMIAM PRÆFATIO.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus, par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua Euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant, iam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior? quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

EIVSDEM IN EZECHIELEM PRÆFATIO.

EZechiel Propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibique iis qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltrò aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto? exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa. Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram; quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significantiùs dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι, quod est manducantes sannas.

EIVSDEM IN DANIELEM PRÆFATIO.

DAnielem Prophetam iuxta Septuaginta Interpretes, Domini Saluatoris Ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit? nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo nõ satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber? siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maximè & Esdram, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos: & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem:

&

& multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebriùs in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcircò refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque iugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quemdam de præceptoribus Iudæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilicò pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæque aspirationis iudicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cum verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret: quærebat exemplum, vbi legissemus in toto veteri Testamento, quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixis-
2.Cor.12. se. Siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in Prophetas, & in hagiographa, id est, in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc Propheta, immò contra hunc librum, Porphyrius obiiciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

EIVSDEM IN XII. PROPHETAS PRÆFATIO.

NOn est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundùm id quod ibi legitur, hîc quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principiis; in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim Prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

EIVSDEM IN EVANGELISTAS AD DAMASVM PRÆFATIO.

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarũ toto orbe dispersa, quasi quidã arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cùm Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria penè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersiùs, vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo Testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor Testamento: quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cùm in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa contentio: quibus vtique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit nec in nouo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura antè translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus

ſcopus Alexandrinus ſecutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, ſicut in Græco habentur, expreſſimus. Quod ſi quis de curioſis voluerit noſſe, quæ in Euangelius, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint, eorum diſtinctione cognuſcet. Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio quia minus putauerunt, addiderunt. Vel dum eumdem ſenſum alius aliter expreſſit, ille qui vnum è quatuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque exiſtimauerit emendandos. Vnde accidit vt apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi, Rurſum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ aliis propria ſunt, inueniantur. Cum itaque canones legeris qui ſubiecti ſunt, confuſionis errore ſublato, & ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quæque reſtitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannea. In ſecundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus Lucas. In ſexto duo, Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Matthæus, Ioannea. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo, propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Euangeliis: ab vno incipiens vſque ad finem librorum, diſpar numerus accreſcit. Hic nigro colore deſcriptus, ſub ſe habet alium ex minio diſcolorem numerum, qui ad decem vſque procedens, indicat prior numerus in quo ſit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud ſiue illud capitulum ſcire volueris cuius canonis ſit, ſtatim ex ſubiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum eſt diſtincta congeries, eodemque ſtatim canone ex titulo frontis inuento illum quem quærebas numerum, eiuſdem Euangeliſtæ qui & ipſe ex inſcriptione, ſignatur, inuenies, atque à vicino ceterorum tramitibus inſpectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cùm ſcieris recurres ad volumina ſingulorum, & ſine mora repertis numeris quos antè ſignaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorum error inuoluat, quòd ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum, in canone quolibet tres Euangeliſtæ bis, ter vel quater, aut etiam ampliùs eumdem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, diſcrepantes; quòd id tres illi in eo loco ſemel dixerint, quartus toties in corpore voluminis ſui ponat, quoties diuerſi numeri in eius canone poſiti ſtant contra prædictorum numerorum continuatas ſimilitudines. Item ſi in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & diſpares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem ſenſu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione diſtantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione ſeruabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria ſingulorum tantummodò continentur) non poteſt contra id comparatio eſſe quod ſolum eſt. Opto vt in Chriſto valeas, & memineris mei Papa beatiſſime.

EIVSDEM EX CATALOGO ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

PAulus Apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Benjamin & oppido Iudææ Giſchalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Ieroſolymam, à Gamaliel viro doctiſſimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, qui in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumque primum ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconſul Cypri credidiſſet, ab eo, quòd eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus, & iuncto ſibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuerſenſque Ieroſolymam, à Petro, Iacoboque & Ioanne, Gentium Apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè de eius conuerſione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam, quòd poſt paſſionem Domini vigeſimoquinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autem in prima ſatisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum à Nerone dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat Epiſtolam.) In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè leonem propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cæleſte, quòd ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epiſtola præmiſerat, Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultuſque eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini trigeſimoſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias Epiſtolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Epheſios vnam, ad Philippenſes vnam, ad Coloſſenſes vnam, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam: ſed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangeliſtæ iuxta quoſdam: vel Clementis Romanæ poſteà Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone: vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt ſuo eloquio diſertiſſimè, vt ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum, & hanc cauſam eſſe, quòd à ceteris Pauli epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

EIVSDEM EX CATALOGO scriptorum Ecclesiasticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore, vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum. Episcopus ordinatus, vnam tantùm scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit Ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Iacobus, cognomento Iustus, multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse successorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum, vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit. qui cùm præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solent in cerebro percussus interijt. Tradit item Iosephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebriùs acta testantur. Euangelium quoque quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cùm dedisset sindonem seruo Sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paulolum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

EIVSDEM EX CATALOGO scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcoporum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est decimum quartum, A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda, à plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit; huius dicitur. Libri autem, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

EIVSDEM EX CATALOGO scriptorum Ecclesiasticorum.

IVdas frater Iacobi, paruam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reijcitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

INDEX
TESTIMONIORVM A CHRISTO
ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO
CITATORVM EX VETERI.

Quæ huc in id congeſta ſunt, vt pij Lectores natiuam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipſo Chriſto vero interprete, & ſpiritu eius per Apoſtolos ſit tradita, aſſequantur, perſpiciantque in quem vſum ea Apoſtoli & Euangeliſtæ adduxerint.

GENESIS.

1 d Maſculum & feminam fecit eos. Matt.19.a.Mar.10.a
2 a Requieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Heb. 4.b
2 b Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem. 1.Cor. 15.f
2 d Dimittet homo patrem, & matrē,& adhærebit vxori. Matt. 19.a. Marc. 10. a. Epheſ.5.g. 1.Cor. 6. d
2 d Erunt duo in carne vna. Matt. 19.a. Marc.10.a.Corinth.6.d. Gal. 3. b
12 a Ex ide terra tua & de cognatione tua. Act.7.a
12 a Et in ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Act.3.d.Eph. 5.g
15 b Sic erit ſemen tuum. Rom.4.c
15 b Credidit Abraham Deo; & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Rom.4.a.Iac.2.d.Gal.3.a
15 c Erit ſemen tuum peregrinum in terra non ſua. Act.7.a
17 a Quia patrem multarum gentium conſtitui te. Rom.4.c
18 b Secūdùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius. Rom.9.b
21 b Eiice ancillam & filium eius. Gal. 4.d
21 b In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Rom.9. b
22 c Niſi benedicens benedicam te, & multipl. Heb.6.c
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes. Gal.3.b.Act.3.d
25 e Quia maior ſeruiet minori. Rom.9. c

EXODVS.

3 b Ego ſum Deus Abraham, &c. Matth.22.c, Marc. 12.c. Luc. 20.f
9 d In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te potentiam meam. Rom.9.d
12 g Os non comminuetis ex eo. Ioan.19.f
13 a Omne maſculinum adaperiens vuluam. Luc.2.d
16 d Qui multúm, non abundauit, &c. 2.Cor.8.c.
20 c Non mœchaberis. Matt.5.d
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loquēris cōtra proximum tuum falſum teſtimonium, Non concupiſces. Rom.13.c
20 c Non concupiſces. Rom.7. b
20 c Non occides. Mat.5.c.Luc.18.d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam. Matt.15.a. Mar.7. b Epheſ.6.a
21 c Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur. Matt. 15.a.Marc.7.b
21 c Oculum pro oculo, dentem pro dente. Matt.5.f
23 d Principi populi tui non maledices. Act.23.a
24 e Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus. Heb. 9.e
25 g Vide, omnia facito ſecundum exemplar quod tibi oſtenſum eſt, &c. Heb.8.b.Act 7.f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos. Act.7.c
33 d Miſerebor cui voluero, &c. Rom.9.c
34 d Non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuperfaciem. 2.Cor.2.c

LEVIT.

12 g Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. 1.Pet.1.c
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea. Rom.10.b.Gal.3.b
19 e Non perturabis. Matt.5.e
19 d Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Rom.13.d.Gal.5.c. Iac.2.b.Matt.22.d.Mar.12.c
19 d Diliges proximum tuum. Matt. 5.g.
20 b Qui maledixerit patri, & matri, &c. Matth.15.a
24 d Oculum pro oculo. Matt.5.f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c.1.Cor.6.d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo. Io.19.f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt. Heb.12.g
5 b Non concupiſces. Rom.7.c. 13.c
5 b Non occides. Matt.5.c.Luc. 18.d
5 b Non mœchaberis. Matt.5.d. Luc.18. d
5 b Non furtum facies. Luc.18.d. Rom.13.c
5 b Non loquēris cōtra proximum tuum falſum teſtimoniū. Luc. 18.d.Rom.13.c
5 b Honora patrem & matrē. Mat. 15.a.Mar.7.b.Epheſ.6.a
6 a Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt. Mar.12.c
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Matt.22.d. Marc.12.c.Luc.10.c
6 c 10.d. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Matt.4.b.Luc.4.b
6 c Non tentabis Dominū Deum tuum. Mat.4.b.Luc.4.b
8 a Non in ſolo pane viuit homo. Matt.4.a.Luc.4.a
10 d Deus perſonam hominis non accipit. Gal.2.b
18 c Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus. Act.3.d.7.c
19 d In ore duorum vel trium teſtiū ſtabit omne verbum. Matt.18. b.Ioan.8.c.2.Cor.13.a
19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente. Matt.5.f.
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno. Gal.3.b
25 b Non alligabis os boui trituranti. 1.Cor.9.a.1.Tim.5.c
25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium. Mat.22.c.Mar.12. b.Luc.20.c
27 d Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, &c. Gal.3.b
30 c Quis aſcendet in cælum? Rom. 10.b
30 c Propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo. Rom.10.b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10. d
32 c Mihi vindictam, ego retribuam. Rom.12.d

IOSVE.

1 a Non te deſeram, neque derelinquam. Heb.13.a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Heb.1.b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11.a
19 b Reliqui mihi ſeptem millia virorum. Rom.11.a

IOB.

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum. 1.Cor.3.d

LIBER PSALM.

2 a Quare fremuerunt gentes. Act. 4.c
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te. Act.13.c.Heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferrea. Apoc. 2.g.19.c
4 b Irascimini, & nolite peccare. Ephes.4.f
5 c Sepulchrum patens est guttur eorum. Rom.3.b
6 c Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Matt.7.d. 25.d.Luc.13.f
8 b Ex ore infantium, & lactentium, &c. Matt.21.b
8 c Quid est homo quòd memor es eius. Heb.2.a
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius. 1.Cor.15.d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Rom. 3.c
13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens. Rom.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Rom.3.c
15 c Prouidebam Dominum in conspectu, &c. Act.2.d
15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Act.2.e.13.c
17 a Ego ero fidens in eum. Heb.2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine. Rom. 15.b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Rom. 10.d
21 a Eli, Eli, lamma sabacthani. Mat. 27.e.Marc.15.c
21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea. Matt.27.d.Ioan.19.c
21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. Heb.2.c
23 a Domini est terra, & plenitudo eius. 1.Cor.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis. Ioan.15.d
30 a In manus tuas commendo spiritum meum. Luc.23.f
31 a Beati quorum remissæ sunt iniquitates. Rom.4.a
33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos. 1.Pet.3.b
39 b Hostiam & oblationem noluisti. Heb.10.b
40 c Qui manducat mecum panem. Ioan.13.b
43 d Propter te mortificamur tota die. Rom.8.g
44 b Thronus tuus Deus in sæculum sæculi. Heb.1.c
50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis. Rom.3.a
54 d Iacta super Dominum curam tuam. 1.Pet.5.b
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet. 1.Cor.3.b
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Ephes.4.b
68 b Zelus domus tuæ comedit me. Ioan.2.d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Rom. 15.a
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum. Rom.11.b
68 c Fiat commoratio eorum deserta. Actor.1.d
68 c In siti mea potauerunt me aceto. Ioan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os meũ. Matt.13.e
77 c Panem cæli dedit eis. Ioan.6.d
81 b Ego dixi Dij estis. Ioan.10.g
88 d Inueni Dauid seruum meum. Actor.13.d
90 c Angelis suis mandauit de te. Matt.4.a.Luc.4.b
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt. 1.Cor.3.d
94 c Hodie si vocem eius audieritis. Heb.3.b
94 d Sicut iuraui in ira mea. Heb. 4.a
96 b Et adorent eum omnes angeli eius. Heb.1.c
101 d Tu in principio Domine terram fundasti. Heb.1.c
103 a Qui facit angelos suos spiritus. Heb.1.c
108 b Et episcopatum eius accipiat alter. Act.1.d
109 a Dixit Dominus Domino meo. Matt.22.d.Luc.20.g.Act.2.f
109 a Sede à dextris meis. Heb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. Heb.1.d.1.Cor. 15.d
109 b Tu es sacerdos in æternum. Heb.5.b.7.c
109 b Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. Heb.7.c
111 b Dispersit dedit pauperibus. 2.Cor.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus sum. 2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax. Rom. 3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes. Rom.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Heb.13.b
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Matt.21.d.Marci 12.a.Actor.4.b.1.Pet.2.b
117 d Hosanna filio Dauid. Matth. 21.b
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Act.2.c
139 a Venenum aspidum sub labiis eorum. Rom.3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Rom.12.d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb.12.b.Apoc.3.d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum. 1.Pet.4.b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1.Thess.5.d 1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri vel matri. Matt.15.a.Marc.7.b
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Rom.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum. 2.Pet.2.d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen. Rom.9.f
5 d Homo plantauit vineam. Matt. 21.b.Luc.20.b.Mar.12.a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth. Apo.4.c
6 c Audiendo audietis, & non intelligetis. Matt.13.b.Marc.4.b. Luc.8.b. Act.28.f. Ioan.12.f Rom.11.b
7 c Ecce Virgo in vtero habebit. Matt.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus. Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & terra Nephthali. Matt.4.c
10 c Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris. Rom.9.f
11 c Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui. 2.Thess.2.e
11 c Erit radix Iesse. Rom.15.c.Act. 13.d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna. Apoc.14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. 1.Cor.15.e
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid. Apoc. 3.b
25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc. 7.d.21.b
28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic. 1.Cor.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis. Rom.9.g.1.Petri 2.b.Actor.4.b
29 d Populus hic labiis me honorat. Matt.15.a.Marc.7.b
29 e Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor[illegible]
33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1.Cor. 1.c
40 a Vox clamantis in deserto. Mat. 3.a. Marc.1.a. Luc.3.a. Ioan. 1.c
40 b Omnis caro fœnum. 1.Pet.1.d. Iac.1.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum. 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius [illegible]

eius fuit? Rom.11.d
41 b 44. a. Ego sum primus & nouissimus. Apoc.1.d.22.c
42 a Ecce puer meus quem elegi. Matt.12.b
43 d Ecce noua facio omnia. Apoc. 21.b.2.Cor.5.d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui se,&c. Rom.9.d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu. Rom.14.b
49 b Posui te in lucem Gentium. Act.23.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Cor.6.a
49 e Non esurient neque sitient ampliùs. Apoc.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius. Matt.16.g
52 b Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem. Rom.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.Cor.6.d
52 d Nomen Dei per vos blasphematur. Rom.2.d
52 d Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt. Rom.15.e
53 a Domine, quis credidit auditui nostro. Rom.10.c.Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit. Matt.8.c
53 c Tamquam ouis ad occisionem. Acto.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus est. Mar.15.c.Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus. 1.Pet.2.d. 1.Ioan.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore. 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris. Gal.4.d
54 e Et erunt omnes docibiles Dei. Ioan.6.e
55 c Et qui sitit, veniat,& qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Apoc.22.d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia. Act.13.e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur. Matt. 21.b. Marc. 21.c.Luc.19.g
59 b Contritio & infelicitas in viis eorum. Rom.3.c
59 c Galeam salutis assumite.Eph.6. c.1.Thess.5.b
[illegible] d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Rom.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem. Apoc.21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna. Apoc.21.g
60 d Nox vltrà non erit. Apoc.22.a
61 a Spiritus Domini super me.Luc. 4.c
62 d Dicite filiæ Sion,ecce rex tuus venit. Matt.11.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit,&c. 1.Cor.2.b
65 a Inuentus sum non à quærentibus me. Rom.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem. Rom.10. d
63 c Nouos verò cælos, & nouam terram. 2.Pet.3.c.Apoc.21.a
66 a Cælum mihi sedes est. Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non moritur. Mar.9.g

IAREM.

5 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Matt.21.b. Mar.1.11.c.Luc.19.g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur.1. Cor.1.d.2.Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine. Apoc.15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda. Apoc.2.f
31 c Vox in rama audita est. Matt. 2. d
31 a Ero vobis in patrem,& vos eritis mihi in filios. 2.Cor.6.d
31 a Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israël, & super domum Iuda testamentum nouum. Heb.8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum. Heb.10.c
31 a Cecidit cecidit Babylon magna. Apoc.18.a

EZECH.

3 Accipe librum, & deuora illum. Apoc.10.d
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea. Rom.10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Matt.24.c
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Rom.2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta. Matt.24.b. Mar.13.b.Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictũ est eis. Non plebs mea vos,&c.Rom. 9.c
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam.Rom.9.c.1.Pet. 2.b
6 c Misericordiam volo, & non sacrificium. Matt.9.b.12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus,Cadite super nos: & collibus Operite nos. Luc.23.d
11 a Ex Ægypto vocaui filium meũ. Matt.1.c
13 d Absorpta est mors in victoria 1.Cor.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo. Actor.2.c
2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini,saluus erit. Rom.10.c

AMOS.

5 g Numquid victimas & hostias obtulistis mihi. Act.7.e
6 a Væ vobis diuitibus. Luc.6.d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid. Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Matt.12.c.Luc.11.d
5 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Matth.12.c. Luc.11.d.

MICHÆ.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda. Mat.2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem. Matt.10.d. Luc.12.g

AGGÆ.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cælum. Heb.12.g

HABAC.

1 b Videte contemptores,& admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris. Act.13.f
2 a Iustus autem ex fide viuit.Rom. 1.c.Gal.3.b

NAHVM.

1 d Quam speciosi pedes euangelizantium pacem. Rom.10.c

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Eph.4.f
9 b Ecce rex tuus venit. Matt.21.a. Ioan.12.b
11 c Et acceperunt triginta argenteos. Matt.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt. Ioan.19.g
13 c Percutiam pastorem. Matt.26.c Mar.14.b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Rom.9.c
3 a Ecce ego mitto angelum meũ. Matt.11.b.Marc.1.a. Luc.7.d. Ioan.1.c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat. Matt.11.b
4 b Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire. Matt.17.b.Marc.19.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios. Luc.1.b

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM, GRÆCORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

ARON, Moos siue Montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim Transitus, plu.nu.siue Transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per be in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalon, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaroo, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel Tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue Possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue Terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominos, aut Basis.
Adonai, Domini mei, ou mero multitudinis vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator, Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, siue Tribulationes, Hebraicè Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est Nigredo vel Nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Abod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No: quod interpretatur Crudum, siue Irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue Veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel Robustus.
Amasai, per ain Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, Efficiatur, aut Firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis aut Verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater, Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim Prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel Loquens.
Amri, per ain, Manipulus, vel Dominium, Princeps militiæ Israëliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue Cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue Misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, Casus vel Ruina, Isaiæ 66.34.
Aphrica, Nahum 3.9. Put. Crassa, siue Pinguis.
Apostolus, Missus, Legatus.
Arabes, Vespertini, 2.Par.26.2.
Arabes, Psalm.71.15. Hebraicè Saba, id est, Conuersio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuoa, Arca, vel Caoticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue Maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Victus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue Felicitas, filius Iacob.
Assuerus, Princeps & Caput.
Assur, Insidians, siue Beatus.
Astaroth, Greges siue Diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athene, Sine cumulo.
Attalia, Augens, vel Nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Depredatio.

B.

Baal, Idolum, aut Dominans.
Baal, Osee 50.24. Aibel legendum, id est, Pugnauit Deus.
Baalim, Idola; Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, vrbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-iona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo.
Ben-enoni, Filius diminutiarum suarū.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth sabee, Domus iuramenti, ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S.Hieronymum, Banereem, Filij tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, idem.

C.

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, Quasi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est Sphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
Cariath-sepher, Ciuitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel

Agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, Contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, Tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus, à petra, Sycum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaan, Mercator, Negotiator.
Charmel, idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Iaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria, omnis.
Cœlesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, Caluitium, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens, 1.Par.9.19.
Corozain, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D.

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1.Reg.16.b. Similitudo incendij, Hebr. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue Iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Damascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, (sub. regio.)
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc.3.4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre haiamim, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doëg, Sollicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

E.

Ebal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Egloo, Vitulus.
Elcana, Deus aelotes.
Elcaaar, Dei adiutorium.
Elchanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elisabeth, Deus iuramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus saluans.
Elle haddebarim, Hæc sunt verba, sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel Vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id est, Puluerulenta, siue plumbea. 2.Reg. 13.7.
Ephrata, Vbertas, siue Frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atriom.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Eztiel, Auxilium Dei.

G.

Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abiectio.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præcisio.
Gazophylacium, vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenoa, Vallis tristitiæ.
Gehennom, Vallis contristans.
Gelboë, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Gibli, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè Iеuanim, id est Deceptores.

H.

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haran, Destructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain Transiens.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, Dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Heshon, Sagitta exultationis.
Heua, Vita, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Moos.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I.

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairus, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel Dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus, 1.Par.8.10. Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel Dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, idem.
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, de India, Hebraicè dicitur Hodu, id est, Laudatio.
India, Iob.28.16. Hebraicè Ophir, id est Cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par. 34. 8. Appendens.

Ioachim, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Regum 11. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1.Par.7.8.& 27.28.Tinea corrosus per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Iotam, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicii.
Iosaphat, Dominus Iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psalm. 80. 2. Domini augmentum, Hebr. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus aut Ens.
Isai, 1.Par.2.13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Præualens Deo.
Issachar, est Merces, Præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubilæus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L.

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M.

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Matiha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
Melchi-sua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuiis Euphrate & Tigre ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæa, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Miste, Prouerbia, Nomen libri.
Mispha, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1.Par.8.9.Onus.
Moyses, Attractus (sub de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N.

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita vel Florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nebustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noë, Cessatio, Requies.
Noëma, Decora.

O.

Obadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P.

Palæstina, Conspersa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phannel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, filius Iudæ.
Phares per sin 1.Paral.7.16.Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphnca.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R.

Raab, Psal.86.4.Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum, Tineæ.
Raphaël, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Satiata.

S.

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabata, Circuitus.
Sabbathismus, Requies, Cessatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, idem, f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Vmbra formidinis.

Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarephtha, Angustia, Buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Satan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1.Reg.9.2.Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela dissoluens, filius Iudæ.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens.
Semei, 1.Par.2.28.Nomen meum.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephosa, Pulchra, aut Tuba, Exod.1.15. per fin.
Sephora, Exod. 2. 21. Auis, Passer, vxor Moysis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Siceta, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloë, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exod. 16. 1. per samech.
Sin, per sade, Arma, Scutum.
Sion, Aceruus, 1.Reg.5.7.
Sion, Deut. 4.48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.

T.

Tarsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, Simulachra.
Thomas, Abyssus, Geminus.
Thopheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timothæus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tyrii, Hebraicè Sorim, id est, Tribulantes.

V.

Vaicra, Et vocauit, Liber Leuitici.
Vaiedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Veelle semoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.

Z.

Zabad, Dos, Dotatus.
Zabdi, idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zachæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confusione.

FINIS.

INDEX

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR.

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas summa breuitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proximè deinde sequentes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia, in voce AARON, *Exod.4. 14.16. 30†5. 1†6. 13†7. 1. 2. legendum est: Exodi capite 4. versu 14. versu 16. & vers. 30. Item c. 5. versu 1. cap. 6. versu 13. cap.7. versu 1. & 2. Cùm autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leuit.8.*.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porrò, si quod quæris, in versu hîc notato contingat non adeò perspicuè inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. verò Ecclesiasticum notet.*

AARON adiungitur fratri suo Moysi socius, Exo.4.14.16.30†5.1†6.13†7.1.1.Mich.6.4. Fuit pronepos Leui, Exod.6.16.18.20. peculiari ritu consecranit cum suis filiis ad ministerium sacerdotij, Leuit.8.*. Num.3.10. Deuteron.18.5. Heb.5.4. sicut Dominus præscripserat, Exod.29.*. †40.12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod.28*. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Num.16.3.11.30.31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Num.17.5.8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Leuit.9.22. iure perpetuo accipit pro officio sacerdotali oblationes & primicias à populo, Num.18.8.9.11.12*. & à Leuitis decimas decimarum, Num.18.26.28. moritur, Num.20.19†33.38. Deut.10.6†32.50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num.20.28. Deut.10.6. Aaronis laus, Eccli.45.7.8.9*.

ABARIM mons, vnde moriturus iam Moyses terram Chanaan prospexit, Num.21.11†27.12†33.44.*. Deuter.32.49.

ABBA pater, Marc.14.36*. Rom.8.15. Galat.4.6.

ABDEMELECH propugnator & patronus Ieremiæ, Ierem.38.7. liberatur à gladio Chaldæorum, 39.16.17.18.

ABDENAGO appellatur Azarias, Dan.1.7. mittitur in fornacem ardentem, 3.21.

ABDIAS abscondit & alit prophetas Domini, 3.Reg.18.4.13.

ABDON Iudex in Israel, Iud.12.13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen.4.8.1. Ioan.3.12. de eodem lege Matt.23.35. Luc.11.51. Heb.11.4.†12.24.

ABIA, ABIAM, vel ABIAS filius Roboam, rex Iuda, 3.Reg.14.31†15.1.2. Par.13.2.4.25.17* reliquit Asa regni successorem, 3.Reg.15.8. Math.1.7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saülis, 1.Reg.22.20. confugit ad Dauid in Ceilam, 23.6. cùm Adonia se coniungit, 3.Reg.1.7. amouetur sacerdotio, 2.27. iuxta illud 1.Reg.2.30.32.

ABIDAN dux Benjamin, Num.1.11.

ABIGAIL, vxor impij Nabal, 1.Reg.25.3. nubit Dauidi regi post mortem Nabal, 25.42.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Gen.20.2. init pactum cum Abraham, 21.23.32. init pactum cum Isaac, 26.31.

Abimelech filius Gedeonis, Iud.8.31. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, 9.5.53*. 2.Reg.11.21.

ABIRON effert se contra Moysen, vnde & terra dehiscens, eum absorbet, Numer.16*.†26.10. Deut.11.6. Psal.105.17. Eccli.45.22.

ABISAG Sunamitis ducitur ad regem Dauid, 3.Reg.1.3. petitur ab Adonia in vxorem, 2.17.

ABISAI filius Saruiæ, sororis Dauidis, 2. Reg.2.18†16.9.†19.21†20.6.†.23.18.

ABIV & Nadab filij Aaron igne absumuntur, Leuit.10.2†16.1. Num.3.4†26.61.

ABIVD filius Zorobabel, Matth.1.13. appellatur Hanania, 1. Paral.3.19.

ABNEGATIO suiipsius, Gen.12.4†22.1.9. Deut.33.9. 3.Reg.19.20. 2.Mach.6.19.23. Matth.4.19†5.29†10.39†16.24†19.21. Marc.10.21. Luc.9.23†14.26†17.33. Ioan.12.25.

Abnegatio omnium rerum, Gen.12.1. Deut.33.9. Ruth 1.11. Math.4.19†19.†1.27. Marc.1.18†10.28. Luc 5.11†14.26†18.22. 1. Corinth.7.29. Philippens.3.7.

ABNER præfectus militum Saülis, creat Isboseth regem Israel, 2.Regum 2.8. paciscitur cum Dauid, 3.12. occiditur à Ioab. 2.Reg.3.27.

ABRA ancilla Iudith, Iudith, 8.32†10.2. libertate donatur, 16.28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem, Gen.11.29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12.4. proficiscitur in Ægyptum, 12.10. redit inde in Chanaan, 13.1. liberat Lot fratrem suũ ex manibus hostium, 14.14. accipit promissionem seminis, 15.4†17.16†18.10. concumbit cum Agar 16.4. accipit promissionem seminis & signum fœderis, appellaturque Abraham, 17.5. orat pro Sodomitis, 18.23.28.32. Isaac ei nascitur, 21.2. paratus est offerre Isaac, 22.9. mittit seruum qui quærat vxorem filio suo Isaac, 24.4. moritur, 25.8. commendatur, Eccli.44.20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen.17.5. Isa.51.2. Mat.3.9. Luc.19.9. Ioan.8.39. Rom.4.11.17.18†9.7. Galat.3.8. De ipso & eius semine vide Ios.24.3. Is.41.8†51.2. Ezech.33.24. 2.Esd.9.7. Matth.8.11. Actor.7.2.16. Heb.11.17.

ABRAHÆ filii qui dicantur, Ioan.8.33. Rom.9.7. Gal.3.7.

ABSALOM filius Dauid, 2.Reg.3.3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13.37. reuocatur,

catur, 14.21.23. conatur patris occupare regnum, 15. 6. concumbit cum patris concubinis, 26. 22. iuxta prophetiam, 12. 11. tribus hastis transfigitur à Ioab, 18.14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Gen. 1.29. 30†2. 17†3. 11†9.4. Exod. 12. 9*. †13.0†2.. 28†22.31† 29.34. Leu. .24†7.18*.†1..4*.† 17. 27*.†19.7†22.8*.†23. 14. Num. 6.4. †18.10. Deut. 12.16†14.1*. Tob. 1.1. Iudith 12.2. Dan. 1.8.1. Machab. -.1. Math. 12. 4. Marc. 2.23. Luc. 6.1. Act. 15.29.

Abstinentia à vino, Leuit. 10.8†11. 34. Num. 6.5. Iud. 13.4.14. Ierem. 35.6. Ezech. 44.21. Luc. 1.15.

Abstinendum à cibo & potu etiam licito propter scandalum alterius. 2. Macb. 6. 24. Rom. 14.20.21. 1. Cor. 8.13.

Abstinentiæ præceptum violare nolentes, Ier. 35.6*. 2. Mach. 6. 19*. †7.2*.

ABVSVS vestium, Isa. 3.18. Ezech. 7.20. Esther 14.16. Matt. 11.8. Mar. 12. 38. Luc. -.25† 16.19†20.45. 1. Tim. . 9. 1. Per. :.3.

ACCEPTIO personarum, vide Persona.

ACCEPTIO munerum, Exod. 23. 8. Num. 35. 31. Deut. 10. 17† 16. 19.†27. 15.2. Par. 19.7. Iob. 15.34† 36.18. Prou. 14. 20†15.2-†17. 23. †19. 6†22. 9†28. 21. Eccli. 4. 36†7. 6†20.31. Isa. 1.23†5.23†33.15. Iudæ. 16.

ACEDIA, 2. Reg. 11*. Prouerb. 6, 6†10.4.26†22.11†13.4†18.8†19.15. 24†20.4.13†21.25†24. 30†26. 13† 28.19. Ezech. 16.49. Eccli. 33.26. Rom. 12. 21.

ACHAB impius Rex Israel, 3. Reg. 16. 29. 30†18*. vincit Syros, 20.20. 29. init fœdus cum Benhadad rege Syriæ, 20. 34. exercet tyrannidem in Naboth, .Reg. 21.2. traiicitur telo, & sanguinem eius canes lambunt. 22. 38. secundum verba Eliæ. 22. 19. filij eius pereunt. 4. Reg. 10.7. 11. secundùm illud, 3. Reg. 21. 4. Reg. 9. 7.

ACHAIA, Act. 18. 12.27†19.21. Rom. 15.26. 1. Cor. 16.15. 2. ad Cor. 1. 1†9.2†11.10. 1. ad Thess. 1.-.

ACHAN lapidatur, Iosu. -.15. 1. Par. 2.7. in valle Achor, Iosu. -. 24†15. -. Isaiæ 65.10. Osee. 2.15.

ACHAZ filius Ioatham impius rex Iuda, 4. Reg. 16*. 2. Paral. 28*. Isaiæ 7*. Matth. .9. appellatur Eliezer, Luc. 3.29. Ezechias filius in regnum patri succedit, 2. Paral. 28. 27. Matth. 1.1.

ACHIAS filius Achitob, sacerdos Domini, 1. Reg. 14. 3. 18. appellatur Achimelech, 21.1.

ACHIMELECH sacerdos dat Dauidi panes propositionis, 1. Reg. 21. 6. & gladium Goliath, 21. 9. transfigitur, 22.18. appellatur Ahias, 14. 3. vocatur Abiathar, Marc. 2.26.

ACHIOR dux Ammonitarum, Iudith. 5. 5. traditur in manus filiorum Israel, 6.7. fit Iudæus. 14.6.

ACHIS rex Geth donat Dauidi ciuitatem Siceleg, 1. Reg. 27.6.

ACHITOPHEL Dauidis à consiliis adhæret Absaloni, 2. Reg. 15. 12. dat impium consilium. 16.21. suspendit se, 17.23.

ADAM creatur, Gen. 1. 27. collocatur in paradiso, & ligni scientiæ vsus ei interdicitur, 2. 15. persuasione Euæ præceptum violat, & paradiso pellitur. 3. 6. 23. Osee 6. 7. moritur, Genes. 5. 5. Rom. 5. 14. 1. Cor. 15.22.

ADHORTARI ad bonum, Gen. 13. 8†45.24. Iosu. 22.5. 2. Paral. 30.6† 32.-. 2. Esdr. 5.6.9. Actor. 11. 23†14. 21†10.17*. 1. Thess. 5, 11. Tit. 2*.†3. 1. Heb. 3.12.

ADONIAS affectat regnum patris sui. 3. Reg. 1.5. vxorem petit Abisag, & occiditur 2.1-.25.34.

ADONIBESEC capitur, Iudic. 1.6.

ADORATIO Angelis & hominibus tributa, Genes. 18.2†19.1†23.12. †27.29†33.3.*.†41.6†43. 26. Exod. 18.7. Num. 22.31. 1. Reg. 20.41†25. 3†28.14. 2. Reg. 9. †14.3.*. 3. Reg. 1.16. 23. Iudith. 10. 20. Esther 3. 2. Dan. 2.46. Actor. 10.25.

ADRAMELECH idolum, 4. Reg. 17. 31.

Adramelech vsus subsidio fratris sui Sarasar, occidit patrem Sennacherib, 4. Reg. 19.3-. Isaiæ 37.38.

ADVENTVS Domini expectandus Matth. 24. 42 † 25. 13 † 26. 40. Mar. 13. 33. Luc. 12. 40 † 21. 34. Rom. 13.12. Ephes. 6.18. Coloss. 4.1. 1. Thess. 5.6. 1. Petr. 4. 7†5.8. Apoc. 3. 3 †16. 15.

ADVLTERIVM, luxuria, & fornicatio. Gen. 6.2†19.5.31.33.*.†38. 15. Exod. 22.16. Leuit. 18* †19.29†20. 10.13†21.9. Num. 25.1 6. Deut. 22. 13. 22. 23† 23. 17. Iud. 19. 2. 25. 1 Reg. 2.22. Tob. 4. 13. Prou. 2. 16† 5*. †7.10*. †22. 14†23. 27†26.1. Eccle. 7.17. Eccli. 23.25*.†25.4. Ezec. 22.10. Actor. 15. 20. Rom. 1. 26. 1. Cor. 5. 1†6.9.15†10.8. Ephes. 5. 5. Col. 3.5. 1. Thess. 4. 3. 1. Tim. 1. 1 . Heb. 13 4.

Adulterium carnale & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Genes. 20.2†26.7. Exod. 20.15. Leuit. 18.8†20.10. Num. 5.13. Deut. 5.18† 22.22.30. Iud. 15.2. 2. Reg. 11.2.4†12. 1. 9. Iob 24. 15†31.1.9. Psal. 72. 2-. Prou. 5.3.8.20†6.24.32†7*. Isaiæ 57. 1. Ierem. 2.36†3.1†5.7†13.26. Osee 2. 4†4.2. Sap. 3.16. Matth. 5. 27†14.3† 19. 9. Ioann. 8. 3. 1. Corinth. 6. 10. 1. Thess. 4.3. Heb. 13.4. Iacob. 4.4.

ADVRAN, super tributa seu quæstor ærarius Dauidi, 2. Reg. 20. 24. postea à tributis ipsi Roboam, lapidatur. 3. Reg. 12.18.

ÆGYPTIACA captiuitas prædicitur, Gen. 15.13. incipit, Exod. .8.13. Actor. 7.18.

De Ægypto exitus, & liberatio Israelis promittitur Gen. 15. 16 † 48. 21†50.14. Exod. 3.17†6.6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12. 37.51†13*†14.*. Num. 33.1. Deut. 16.1. Ose. 13.4. Mich. 6.4.

In Ægyptum redire improbè flagitat Israeliticus populus. Exod. 14. 11 † 16. 3 † 17. 3. Num. 11. 5 † 14. 4 † 20. 3.

Contra Ægyptum prophetatur, Isaiæ 19. 1. 11. 18†20.3. Ier. 43. 20† 44.30†46*. Ezech. 29*. † 30*.†31*. † 32*.

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam reuocatur tanquam summum beneficium. Exod. 20.2. Leuit. 22.33†26.13. Deut. 4. 37†5.6†7. 8†8.14†16.6. Iud. 2.1†6.8. 1. Reg. 10. 18. 4. Reg. 17.7. Mich. 6.4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod. 7*.8*.9*.10*.11*. vt prædixit Dominus, Exod. 3.19.

Ægyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4. Reg. 24.7. Ierem. 46.2.

Ægypti prodeunt in pugnam contra Iudam. 2. Par. 12.2.

Ægypto potitur Antiochus, 1. Mac. 1.17. in Ægyptum fugit Christus Herodem, Matth. 2.13.

ÆGROTATIO & morbus pœna peccati, Exod. 15. 26. Leuit. 26. 16. Num. 12*. Deut. 7. 15 † 28. 27. 60. 2. Reg. 24. 15. 4. Reg. 5. 27. 2. Paral. 21. 8. Ioan. 5.14.

Ægroti visitandi sunt & consolandi, Genes. 48.1. 4. Reg. 8. 19†13. 14. Iob 2. 11. Psalm. 40. 4. Eccle. 7.3. Eccli. 7.38. Matth. 25.36.40. Ioann. 11. 3†12.9 2. Corinth. 1.4.

Quomodo se viri sancti in morbo & decessu ab hac vita habuerint, Gen. 49*.†50.14. Deut. 31. 1. 6. Iosu. 13*. † 23*.†24*. 1. Reg. 12*. 3. Reg. 2.1.7. 2. Par. 32.24. Tob. 4.*. Is. 38.1. 1. Mach. 2. 49. 61.

ÆNEAS sanatur, Actor. 9.33.

AGABVS imminentem famem prædicit, Act. 11.28. & Paulo manus iniiciendas, 21. 11.

AGAG rex Amalechitarum capitur à rege Saüle, 1. Reg. 15.8. iubente Samuele occiditur, 15.33. iuxta prophetiam, Num. 24.20.

AGAR ancilla Saræ parit Ismahelem, Genes. 16.15. expellitur cum filio suo, 21.14. Galat. 4.30.

Agareni è sua terra per Rubenitas profligantur, 1. Paral. 5.19.

AGGÆVS prophetat Iudæis. Agg. 1. 3. 1. Esd. 5*.†6.14.

AGRIPPA audit Paulum, Actor. 26. 2.

AHIAS propheta in Silo secat pallium in 12. partes. 3. Reg. 11. 30. mala prædicit vxori Ieroboam, 14.6. 10. scripsit prophetias, 2. Par. 9.29.

AHIRA dux Nephthali, Numer. 1. 15.

ALCIMVS periurus Iudæus adeptus

ptus est sacerdotium, 1. Mac. 7. 5. 9. 2. Mac. 14. periit subita morte. Mach. 9.

ALEXANDER rex Græcorum, occiso Dario, regnum suum filiis diuisit, 1. Machab. 1. 7. vide Dan. 7† 8. 8† 11. 4.

ALPHA & ω, principium & finis, primus & nouissimus est Dominus, Isai. 41. 4† 44. 6† 48. 12. Apocal. 1. 8† 2. 8† 21. 6† 22. 13.

ALPHÆVS, pater Iacobi Apostoli. Mat. 10. 3. Marc. 3. 18. Luc. 6. 15. Actor. 1. 3.

ALTARE holocausti, Exod. 27. 1† 38. 1. Num. 7*. 1. Reg. 14. 35. 3. Reg. 18. 32. 4. Reg. 16. 15. 2. Paral. 1. 5† 4. 1† 15. 8. 1. Esd. 3. 2. Ezec. 43. 13. 1. Mach. 4. 47. 53.

Altare incensi, Exod. 30. 1. 10† 37. 25† 40. 10.

AMALECH filius Esau nascitur, Gen. 36. 12. 16. pugnat contra Israel, Exod. 17. 8. Num. 14. 43. Iudic. 6. 3. cæditur. 7*. 1. Reg. 14. 48. funditus deletur. 1. Reg. 15. 2. 8. iuxta verba Exod. 17. 14. Num. 14. 20. Deut. 25. 19.

AMAN postquam ad honores fuit euectus, fit lethalis hostis Iudæorum, Esther. 3*. suspenditur, 7. 10. eodem supplicio afficiuntur & decem filij eius. 9. 13.

AMASA filius Abigail sororis Danidis, 1. Par. 2. 17. fit dux militiæ apud Absalonem, 2. Reg. 17. 25.

Post militiæ Dauidis præficitur, 19. 13. tandem à Ioab per fraudem occiditur, 20. 10. causa cædis ponitur, 3. Regum 19.

AMASIA filius Ioas recenset populum. 2. Paral. 25. 5. vlciscitur cædem patris sui, 4. Reg. 12. 21 † 14. 5. bello deuincit Edomæos, 14. 7. capitur, & occiditur, 14. 13. relinquit successorem filium Azariam regem, 15. 1. appellatur Leui, Luc. 3. 29.

AMICI veri & ficti, Deut. 13. 6† 33. 9. 2. Reg. 3. 27† 13. 14† 15. 19† 20. 8. Psal. 40. 10† 54. 14. Prou. 14. 20 † 18. 24† 27. 10. 19. Eccli. 6. 7† 20. 29. 22† 11. 14† 21. 25† 37. 10. Ierem. 9. 4† 12. 6† 41. 1. Daniel. 11. 26. Mich. 7. 5. Matt. 10. 35. Luc. 12. 53. Ioan. 13. 18. 1. Thess. 2. 14.

AMINADAB filius Aram. Matth. 1. 4. hunc Naasson filius eius in regno secutus est, Num. 1. 7† 7. 12† 10. 14.

AMMON filius Lot & filiæ eius, Genes. 19. 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu templi. Deut. 23. 3. 2. Esd. 13. 1. cæduntur ab Israel. Iud. 11. 32. 1. Reg. 11. 11. 2. Reg. 8. 12† 10*. † 12. 26. aduersus Ammon prophetatur, Psal. 82. 8. Ierem. 49. 1. Ezech. 21. 20 † 25. 2. Amos 1. 13. Sophon. 2. 8.

AMNON filius Dauid oppressit sororem suam Thamar, 2. Reg. 13. 14. vnde & ab Absalone fratre suo confoditur, 13. 28.

AMON filius Manasse rex Iuda occiditur, 4. Reg. 21. 19. 23. ei in regno succedit filius Iosias. 4. Reg. 22. 1.

AMORI filius Chanaan, Gen. 10. 16. Amorrhæi non patiuntur Israelem per suos terminos proficisci, Nu. 21. 23. Iud. 11. 19.

AMRI impius rex Israel. 3. Reg. 16. 16. 17. 21. 23. contra Amri, Mich. 6. 16.

ANAMELECH idolum Sepharuaim, 4. Reg. 17. 31.

ANANIAS prophetat contra Ieremiam, Ierem. 28. 1.

Ananias cum vxore Saphira subito moritur, Actor. 5. 5. 10.

ANATHOTH ciuitas Beniamio, Ierem. 32. 7. vbi & Ieremias est natus, Ierem. 1. 1† 29. 27. & sacerdos Abiathar, 3. Reg. 2. 26.

Anathothitæ nolunt Ieremiam audire, Ierem. 11. 21.

ANDREAS à Christo vocatur, Matth. 4. 18. Mar. 1. 16. Ioan. 1. 40.

ANDRONICVS vicarius Antiochi occiditur, 2. Mach. 4. 38.

ANGELI, eorumque ministerium & natura, Gen. 16. 7*. 18*. 19*. 21. 17† 22. 11† 24. 7† 28. 12. † 31. 11. 65† 2. 24† 48. 16. Exod. 3. 2† 13. 21† 14. 19† 23. 20† 32. 34† 33. 2. Num. 20. 16† 22. 22. Ios. 5. 13. Iud. 2. 1† 13. 3† 11. 14. 20† 13. 3. 6. 9. 1. Reg. 29. 9. 2. Reg. 14. 17† 19. 27† 24. 16. 3. Reg. 1. 18† 19. 5. 4. Reg. 1. 3. 15† 19. 35. 1. Par. 21. 15. 2. Par. 32. 21. Psal. 33. 8† 90. 11† 102. 20† 103. 4† 148. 2. Isa. 6. 6† 37. 36. Dan. 3. 49† 6. 22† 8. 16† 9. 21† 10. 5. 10. 16† 12. 1. Zach. 2. 3† 3. 1. 6† 4. 1† 5. 10† 6. 4. Mal. 1. 7† 3. 1. Iud. 1. 20. Tob. 5. 27† 6*. 9*. 12*. Tob. 7. 5† 8. 3† 10. 11† 11. 2. Baruch. 6. 6. 2. Mach. 12. 8. Mat. 1. 20† 2. 13. 19† 4. 11† 11. 10† 13. 39. 49† 16. 27† 18. 10† 21. 30† 24. 31† 26. 53† 28. 2. Mar. 13. 32. Luc. 1. 13. 19. 28† 2. 9. 15† 12. 8† 16. 22† 22. 43. Ioh. 1. 51† 5. 4† 20. 12. Act. 1. 10† 5. 19† 6. 15† 7. 30† 8. 26† 10. 3† 11. 13† 12. 7. 1. 23† 23. 9† 27. 23. Rom. 8. 38. Gal. 1. 8† 3. 19† 4. 14. Col. 2. 18. 2. Thess. 1. 7. 1. Tim. 3. 16† 5. 21. Heb. 1*† 2. 2† 12. 22† 13. 2. 1. Pet. 1. 12† 3. 22. 1. Pet. 2. 11. Iudæ 9. Apoc*.

Angelorum ruina. Iob. 4. 18† 15. 15. Isa. 14. 9. Ezech. 28. 2. 14. 17. Ioan. 8. 44. 2. Pet. 2. 4. Iud. 6.

Angelorum nomine appellantur doctores & prædicatores, Isai. 33. 7. Malac. 1. 7† 3. 1. Matth. 11. 10. Marc. 1. 2. Luc. 7. 27. Gal. 4. 14. Apoc. 2*. 3*.

ANIMÆ quorumdam piorum statim post mortem sunt cum Christo, 2. Cor. 5. 8. Phil. 1. 24. Apoc. 14. 13. contra eos qui putant illas vsque in diem iudicij quiescere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1. Reg. 1. 20.

Anna prophetissa laudat Dominum Deum, Luc. 2. 36.

ANNAS socer Caiphæ, Luc. 3. 2. Ioan. 18. 13. Actor. 4. 6.

ANTICHRISTVS & eius regnū. Isai. 11. 4. Ezec. 38*. 39*. Dan. 7. 7. 19. 24† 8. 9. 23† 9. 27† 12. 2. Zach. 11. 15. Matth. 24. 24. Marc. 13. 6. Ioan. 5. 43. Act. 20. 29. 2. Thess. 2. 3. 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. 2. Pet. 2*. 1. Ioan. 2. 18. 22† 4. 3. 2. Ioan. 1. 7. Iudæ 10. Apocal. 11. 7† 12. 8† 13*. † 14. 9† 17*† 19. 20† 20. 2. 8.

ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationem. Act. 19. 26† 11. 1.

ANTIOCHVS illustris proficiscitur in Ægyptum. 1. Mach. 1. 18. destruit templum, & subuertit ciuitatem Ierusalem. 1. Mach. 1. 23. 33. 2. Mach. 5. 16. erigit idolum super altare Domini. 1. Mach. 1. 57. moritur, 6. 16. 2. Mac. 9*.

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex, 1. Mach. 6. 17. cum exercitu tendit in Iudæam, 6. 31. non seruat Israeli fidem, 6. 62. cæditur, 7. 4.

ANTIQVÆ viæ inquirendæ, & obseruandæ, & à nouis declinandum, Ierem. 6. 16. Prou. 22. 28. Eccli. 8. 11† 39. 1. Rom. 16. 17. Gal. 1. 6. 7. 8. 2. Tim. 6. 20. 2. Tim. 4. 3. 2. Petr. 3. 17. 1. Ioan. 2. 24. 2. Ioan. vers. 7. Iudæ vers. 18. 19. 20.

APOLLO vir facundus, & Scripturarum peritus, Actor. 18. 24. 1. Cor. 1. 12† 4† 16. 12.

APOLLONIVS dux in Syria 2. Mach. 12† 10. 69.

APOSTOLVS magnus est Christus, Heb. 3. 1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6. 13. mittuntur ad annuntiandū regnum Dei in Iudæa, Matth. 10*. Luc. 9. 24. 46. reuertuntur, 9. 10. mittuntur in vniuersum mundum ad euangelizandum. Matth. 28. 19. Marc. 16. 15. Lucæ 24. 46. Ioan. 15. 16. 27† 20. 22. Actor. 1. 8† 10. 41.

Apostoli vsi sunt membranis, seu libris. 2. Tim. 4. 13. hortantur ad studium legendi. 1. Tim. 4. 13. 15. Opifices autem qui noctes & dies aliis occupantur, iubentur non immiscere se ecclesiasticis rebus, Eccli. 38. 26. 37.

Apostoli & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod. 4. 12. Reg. 23. 2. Dan. 9. 10. Zach. 7. 7. Mat. 10. 20. Mar. 13. 11. Ioan. 14. 17. Actor. 1. † 2. 4† 4. 31 † 9. 17† 19. 6. 1. Cor. 2. 12† 12. 3. 2. Cor. 13. 3. 1. Thess. 4. 8. 2. Tim. 3. 16. 1. Pet. 1. 11. 2. Pet. 1. 21.

APPARITIONES Dei, Angelorum & hominum, Gen. 32. 24. Exod. 3*. Num. 22. 21. Ios. 5. 13. 1. Reg. 28. 11. Matt. 17. 3† 28. 9. Mar. 9. 3† 16. 5. 9. 12. 14. Luc. 9. 30† 24. 4. 13. 36. Ioan. 20. 12. 14. 19. 26† 21. 1. Act. 1. 10† 16. 9† 18. 9.

AQVA nihil nocumenti vel impedimenti adfert electis Dei. Exod. 14. 21. Psal. 65. 6. Isaiæ 43. 1. Ionæ 2. 1.

Aqua nominatur persecutio, Psal. 68. 16† 143. 7. Prou. 17. 14. Mat. 7. 25. Luc. 6. 48. Apoc. 12. 17.

Aquæ assimilantur cognitio Dei, & dona Spiritus sancti, Isaiæ 11. 9† 12. 3† 35. 6† 43. 20† 44. 3. Ezec. 47*. Zac. 14. 8. Ioan. 4. 10† 7. 38.

Aqua benedicta: vide Benedictio.

Aran rex Chananitarum pugnat contra Israel,Num.21.1.

Aram, qui & Ram nominatur, filius Esron,genuit Aminadab,Ruth. 4.19.1.Paral.1.10.Matth.1.4.Lucæ 3. 33.

Aran frater Abraham, & pater Lot,Genes.11.27.

Arca Noë, Gen.6.14†7*.†8*. Sap.10.4†14.6.Matth.24.38.Luc.17. 27.Heb.11.7.1.Pet.3.20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod. 25.10. 21, assumitur in castra contra Philisthæos, 1.Reg.4. 5. capitur,4.11.

Arca quid continebat,Exod.16.34. Deut.10.2†31.26.Reg.8.9.1.Paral.5. 10.Heb.9.4.

Archalaus regnat loco patris sui Herodis.Matth.2.22.

Arioli & aruspices, Dan.2.2. 27†4 6†5.7.11.Actor.19.13. vide incantatores.

Aristarchus socius sancto Paulo & in itinere, & in vinculis, Actor.19.29†20.4†27. 2. Collos.4. 10.

Arphaxad rex Medorum,à Nabuchodonosor victus,Iudith.1.15.6.

Arsaces rex Persarum & Medorum superat Demetrium. 1.Mach. 14.13.

Artaxarxes rex Persarum recipit litteras plenas querelis aduersus Iudæos. 1.Esdr. 4.7. 17. respondet, iubet ædificationem templi impediri, 4.21.permittit Israeli ædificare templum.1.Esdr.7*.

Asa filius Abiam rex Iuda tollit idola.3.Reg.15.8.12. subsidium quærit à Syris, & moritur.15.19.24. Iosaphat filius eius rex post eum.1.Par. 3.10.

Asaph cantor Dauidis. 1. Paral. 6.39†16.5.

Asarhaddon, postquam pater eius Sennacherib confossus est succedit in regnum, 4.Regum 19.37. Isaiæ 37.38.

Aseneth parit ipsi Ioseph Ephraim, & Manasse, Genes.41.50† 46.20.

Asia subjicitur Romanorum imperio,1.Mach.8.6.

Assuarus rex Persarum instruit splendidam cœnam, Esther, 1.3.accipit Esther vxorem, 2.9.17.relinquit Darium filium suum successorem,Daniel.9.1.

Assur filius Sem filij Noë constituit regnum Assyriorum,Genes.10. 22.1.Paral.1.17.

Assur virga furoris Domini, Isaiæ, 10.5. contra Assyrios prophetatur, Num.14.24.Isaiæ 10.5†14.21†17.3† 30.28.33†31.8.

Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam,4.Reg.15.29*. †16*.†17*. expugnat ciuitates Iudæ, 4.Reg.18*.2.Par.32*.Ezech.36*.

Assyriorum exercitus ab angelo cæditur,4.Reg.19.5 7.2.Paral.32. 21.Isaiæ 37.36.Eccli.48.24.1.Mach. 7.41. 2.Mach.8.19. Tob.1.21. Ionæ 2.5.

Astharoth, Iud.2.13†10.6. 1.Reg.7.3†12.10.

Athalia filia Amos regis Israel, 4.Reg.8. 26. perdit totam ferè regiam stirpem, 11.1. regnat sex annos in Iudæa,2.Paral.22.12.interimitur,4.Reg.11.16.10.

Athanobius mittitur ad Simonem,1.Mach.15.28.

Avaritia,Ios.7.20.1.Reg.8.3† 25.3.10.3. Reg.21.2.4.Reg.5.20.22. Psalm.36.16.21.Prou.1.19†11.28†12. 25†17.6.16.27†28.16.22†30.15.Eccles.2.26†4.8†5.9†6.1. Isai.5.8†56. 11.Ierem. 6.13†8.10.Ezech.22.13. Amos 8.4.Mich.6.10. Habac.2.9.Eccli.14.3†31.3†41. 4. 2.Mach.4. 50† 10. 20. Matth.6.19†26.14.46†27.3. Marc.8.36.Luc.12.15.Ioan.12.4.Act. 5.1†8.19†24.26.1.Cor.6.10.Ephes.5. 3.Phil.4.11.Col.3.5.1.Tim.6.9.ad Titum 1.7.11.Heb.13.5.

Audiendum verbum Dei, *vide* Verbum Dei.

Axa filia Caleb traditur Othonieli in vxorem,Ios.17.Iud.1.13.

Azarias filius Amasiæ rex Iuda fit leprosus, 4.Reg.15.5.2.Par.26.19. relinquit filium Ioatham regem.4.Regum, 15.32.1. Paral.3.12. appellatur Ozias, 2.Par.26.19.Math.1.9.Matth. Luc.3.29.

Azarias propheta mittitur ad regem Asa, 2.Paral.15.1.

B.

Baal idolum Samaritanorum, 3. Reg.16.31. altare Baal destruitur, Iud.6. 25.30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3. Regum 18.40.4. Reg.10. 25†23.5.

Baana & Rechab suspenduntur, 2.Reg.4.12.

Baasa impius rex Israel pugnat contra Asa regem Iuda,3.Reg.15.16*. cum omni progenie sua extirpatur, 16.4.11. secundum verbum Iehu, 16. 1.2.3.

Babylonica captiuitas 70.annorum prædicitur, Leu.26.31.Deut. 4.26†28. 26.49.4.Reg.20.17.Isai.5. 13.19.Ierem.13.19.24†16.9†20.4.6† 25.8.Ezech.7*.12*.22.5.Mich.3.12† 4.10.Habac.1.6.Baruch.6.1.

Babylonicæ captiuitatis initium, 4.Reg.24*.25*.2.Paralip.36.3.Esd.2. 40.52.

Finis captiuitatis promittitur & prophetatur,Leuit.26.41.Deu.4.29† 30.2.3.Reg.8.33.2.Paral.6.24.37.Isa. 14.1†40.1†48. 20.Ierem.11.15†16. 15†24.5†25.12†29. 10†30*.†31.9† 32.17†16.27. Ezech.11.17. Dan.9.2. 25.Baruch 6.2.Liberatio fit, 1.Esdr. 1*.2*.3.Esd.2.1.

Babylonicæ captiuitatis causa, 4. Reg.17.7.13.18. contra Babylonem, Psal.136.8.Isa.13*.†14.2.4†21.1.9† 47*. Ierem.25.12†50*.51*. Baruc. 4. 27.Apoc.14.8†16.19*17*.18*.

Bacchides dux Demetrij, 1. Mach. 7. 8. occidit Iudam ex præcepto Demetrij,9.18.

Balaam conducitur ad maledicendum Israel,Num.22*.†23*.docetur à Domino quid illi loquendum sit, 13.5.26. Balaam doctrina, 2.Pet. 2.15.Apoc.2.14.

Balac rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Num.22. 5.Ios. 24.9. vide Iudic.11.25. Michææ 6. 5. Apoc.2.15.

Baltassar videt manum scribentem, Daniel. 5.6. occiditur, & regnum eius delabitur ad manus Darij,5.30†6.1.

Banaias dux Cerethi & Phelethi,2.Reg.20.23.Dauidi à consilijs 23.23.1.Paral.11.25.posteà præfectus militum Salomonis,3.Reg.2.35.

Baptismus à Christo præceptus, Matthæi. 28. 19. Marc.16.16 Ioan.3.5.

Baptismum docuerunt Apostoli,& administrarunt,Actor.2.38.41†8.12. 36†9.18†10.46†16.15.33†19.4†22. 16.Rom.6.3.1.Cor.1.14.Galat.5.17. Ephes.4.5.Heb.6.2.

Baptismus saluat, 1.Pet.3.21. baptismus est lauacrum regenerationis. Tit.3.

Baptismus tollit omnia peccata, Gen.17.14.Isaiæ 44.3.Ezech.36.25. Zachar.13. 1. Matth.18. 14†28. 29. Marc. 1. 4†16. 16. Ioan. 1. 33†3. 5. Act.2.38†8.12.38†16.13†18.8. Romanor.6.3.4.5.6*.1.Cor.6.11. Ephes. 5.26.Coloss.1.11*.Tit.3.5*.Hebr.10. 22.1.Pet.3.21.

Baptismus non est iterandus,Eph. 4.5. Hebr.6.6†10.26. Idem declarat ipsius figura, Genes. 17. 34. 1.Cor. 10.2.

Baptismus Ioannis.Matth.3.6†21. 25.Marc.1.4†11.30.Luc.3.16†7.29† 20.4.Ioan.1.25.33†3.13.Act.1.5†11. 16†13.24†19.3.

Baptismus pænitentiæ prædicatur, Mat.1.4. Luc.3.3.Act.2.38†13.24† 19.3.Rom.6.3.Col.1.12.

Baptismi nomine significatur passio, Matth.20.22. Marc. 10.38. Luc. 52.

Baptismus in Spiritu sancto & igne Marc.3.11.Marc.1.8.Luc.3.16.Ioan.1. 33.Actor.1.5†2.4†11.15.

Baptizandi sunt paruuli, Genes.17. 14. Exod.1.24.25.26. Matth. 11.28†18.14†19.13.Mar.10.14.Luc. 18.15. Ioan.3.5. Actor.2.39.41†16. 15.33†18.8.1.Cor.1.16†10.2†15.22. 1.Tim.2.4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari. Hebr. 6. 4. aliquando per Renouari, Hebr.6.6.

Baptizatus Christus, Matth.3.15. Marc.1.9. Luc. 3.21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Mat.3.16. Marc.1.8.Luc.3.21.Ioan.1.33.

Baptizat Christus per discipulos, Ioan.3.22†4.2.

Baptizata integra domus, 1.Cor.1.14. Actor.16.15.33†18.8†16.33.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Actor. 2. 38 † 19. 5. induunt Christum, Galat. 3. 27. in morte ipsius baptizantur, Rom.6.3. in vnum corpus baptizantur, 1. Corinth. 12. 13.27.

Baptizatus Simon Magus, Actor. 8.13.

Baptizatus Eunuchus, Actor. 8. 38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Actor.10.47.

BARABBAS latro dimittitur, Matth.27.26. Marc.15.15. Lucæ 23. 25. Ioan. 18.40. Actor.3.14.

BARIESV à Deo per Paulum visu oculorum priuatur, Act.13.11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act. 4. 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9. 27. mittitur Antiochiam, 11. 22. redit in Ierusalem, 11. 30. iterùm recepit se Antiochiam cum Paulo 12.25.

BARTIMÆVS visu donatur, Mar. 10.46.52.

BARVCH filius Neriæ, Ier. 32.12. dictante Ieremia scribit librum, qui comburitur, 36*. conscribit aliud, qui populo prælegitur, 45. 1.Baruch. 1. 3.

BARZELLAI prouidet regi Dauid de cibis, 2.Reg.17.27. deducit eum vsque ad Iordanem, 19. 31*. Dauid præcepit vt filiis Barzellai benefiat. 3.Reg.2.

Barzellai quoniam suæ genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, reijcitur à Sacerdotio, 1.Esdr.2. 62. 2.Esdr.7.64.

BASEMATH filia Salomonis, vxor Achimaas, 3.Reg.4.15.

BATHVEL filius Nachor pater Rebeccæ, Genes.22.23.

BEATITVDO seu beatorum gaudium,& vita æterna, Sap.3.7†5.16. Isaiæ 25. 9†30. 29†49.10†60*.64. 2. Ierem. 31. 3.8. 13. Daniel 12. 13. Matth. 13. 43†19. 28†25*. Mar. 1 5. 25.Luc.9.33†16.22†21.29. Ioan.16. 20†17.1.24. Rom.8.30. 1. Cor. 2. 9 †15.31. 2.Cor.12.3. 2.Tim. 4. 8. 1. Pet.1.4.8†5.4.8†5.4. Heb. 1. 10.35† 22.23. Iac.1.12. Apoc.2*.3*. 7.9.15† 14.1†21.22*.

Beatitudo quomodo comparetur, Isai.25.9. Matth.10.23†25.34. Mar. 10.40. Ioan.3.15.16.36†5.24†10.29. Act.1.20†5.11†16.31. Rom.1.16† 10 4. Eph.1.13†2. 6.1.Thess. 5. 9. 2. Thess.2.13. 2.Timoth.1.9. Tit.1.13†3. 5.1.Petri 1.9.Heb.3.12.

BELIS & Draconis historia, Dan. 14*.

BELLVM est pœna peccati, Leu. 26.14. Deut. 28. 3 6. 49. Iudic.2.13† 3. 1. 8.†4. 1†6. 1†10. 6†13.1. Isaiæ 5.25. Ierem.5.15.

in Belli necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod.17. 8. 12. 1.Reg.17.50*. 2.Paral.12. 2.6†14.9. 12†18*. 20. 1†31. 1. 6. Iudith 8.9*. 1.Machab.3.16. 30†4.7.10†7.41.45. 2.Machab.8.16.19. Deus pugnat pro suis, Exod. 14. 13. Deut.1. 30†3.22. 1.Reg.17.46. 1. Paral. 20.15. Psalm. 17. 35†143. 1.Isaiæ 30. 15. Quære Victoria.

Bellandum armis quoque spiritualibus, Rom. 13.12. 2.Cor.10. 4.Eph. 6.11.Galat.5.17.

Bellum quibus de causis susceperint plim fideles. Gen. 14. 14. Iud. 9. 27†20*. Iosue 10.1.7. 1. Reg. 30. 1. 8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Gen.14.19†27.4*.†28. 4†48.9. Exod. 12. 32.†9.43. Leu.9. 22. Num. 24. 9*. Deut. 10. 8†33.1. Iosue 8. 33†14. 13†15. 19†22. 9. 1. Reg. 2. 20. 2.Reg.6. 18†13. 26†14. 22†19.29.3.Reg.1.47†8.14. 4.Reg. 10. 4. 1.Par.16.2. 2.Par.6.3. Iud.15. 10.Psal.117.26†128. 8. Prou. 27. 14. 1.Mach.2.69. Luc.2.34†6.28.Rom. 12.14.Heb.7.2.

Benedictio qua creaturæ consecrantur & sanctificantur, Exod. 28. 2†29.6.27. Leuit.21. 10†22. 2†27. 28.29.30. Numer. 5. 17†31.6. Iosue 6.24. Iud.17.3. 1.Reg.21.5. 1. Paral. 18. 11. 3. Esdr. 1.41.1. Timoth. 4. 5*. Hebr.9. 2.1. Hinc consecratio sacerdotum, vestium, altarium, templorum, cereorum, aquæ lustralis, & cetera.

BENHADAD seruat fidem & pactum cum rege Asa, 3.Reg.15.20.obsidet Samariam, 20. 1. 4.Reg. 6. 24. ægrotat & moritur, 8.7.15.

Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ,4.Reg.13.24.subucit sibi Israelem, 13. 3.

BENIAMIN filius Iacob nascitur, Genes.35.16.

BENIAMITÆ abutuntur vxore Leuitæ, Iudic.19. 25. puniuntur, 20. 41.

BESELEEL insignis artifex, Exod.31.2†35.30.

BESTIÆ & bruta animantia non crudeliter tractanda, Genes. 33. 13. Exod.23.12. Num.22.23.28. Deut.5. 14†22.10. Prou.12.10. Eccli.7.24.

BETHSABEE filia Eliam vxor Vriæ à Dauid cognoscitur, & parit, 2.Regum 11. 4. 27. puer ægrotat & moritur, 12. 15.18. fit vxor Dauidis, parit et Salomonem, 12. 24. 1. Paral. 3.5. Matth.1.6.

BETHSAIDA vrbs natiua Andreæ & Philippi, Ioann.1.44†12.21. deploratur, Matth.11.21. Luc.10.13.

BETHSAMITÆ grauiter puniuntur, 1.Reg.6.19.

BONA opera pietasque vera in Deum commendantur, Exod. 19. 5† 20*.†23.19.25.Deut.5.6.11.16†10. 12. Iosue 22.5. 1.Reg.15.22. Psal. 2. 10†39.7†49.14. Prou. 3. 1†14. 31 †1.3. Isaiæ 1.16†58.5†8.6. Ierem.22. 3. Ezech. 18. 6. Ose.6.11. Mich.6.8. Zach.7.9†8.16. Eccli.35.18. Matt.5. 24.26.39. Luc.1.75†3.11. Ioan.12. 26. Rom.1*2.13*. 14.17. Philip.3.3. Iac.2.17. vide Opera.

Bonitas & benignitas Dei erga suos. Gen.18.26.30.Exod.6.1†3.26† 11.7†20.6†34.6. Num.20.8. Deut.4. 29†5.10†7.9†10.18†28.1†30.3†32. 10.2.Reg.7.12†12.13†24.14.3.Reg. 8.23.4.Reg.20.5. 2.Esd 9.8. Sap.11. 24.Eccli.2.15†18.1. Psalm.31.5†33. 7†36.25†85.5†102*.†133*.†144.8. Isaiæ 30.18†54.5.7†55.7. Ier.12.15 †16.8.Ezech.18.8. Ezech.18.27†33. 15. Ose 2. 21. Ioel. 2. 13. Ionæ 4. 2. Matth.21.28†18.19. Luc.1. 30†6.36 †15.20.27†23.43. Rom.11.4.31.2. Cor.1.3. Ephes.2.4.1.Tim.1.13.16.

C.

CÆCITAS tum corporis, tum animi,Gen. 19. 11. Deut. 28.28. 4. Reg. 6. 18. Psalm. 68. 24†145. 8. Isaiæ 6. 10†42. 7. 16. 18†35. 5†29. 18†43. 8†36. 10†59. 10. Sap.2.21. Tob.2.11. Machab.10.30. Math.15. 14. Marc. 8. 18. Luc. 4. 19. Ioann. 9. 1. 4†15. 40. Actor. 9. 8. 18 † 13. 11. Rom.1.21†11.10. 2.Corinth.4.4. Ephes.4.18. 2.Pet.1.9.1. Ioann.2.11. Apoc.3.17.

Cæci illuminantur, Iob. 11. 15. Matth.9.30†20.34. Marc.8. 25†10. 46. Luc.18.35. Ioan.9.7.

CÆREMONIÆ Ecclesiasticæ, seu cultus externus, Genes. 8. 20†14.18 †15.9†17.10†22*.†16 5.28. 11†35. 20†43.4.26. Exod.12*.†18.20†19*. Leuit. 8. 34.†9*. 10. 19†12*. †14*.† 23*.†24*. Num.1.50†4*.†5*.†6*.† 7*.†8*.†9*.†15*. 1.Par.23*. 1. Esd. 6*.Matth.2.11.

Cæremoniæ seu ritus certi in orando, 3.Reg.8. 22.54†17. 21†18. 42. 2.Par.6.12*. Matth. 2. 11†26. 39. Mar.14.35. Lucæ 22.41. 1.Cor.11.4*. 1.Tim.2.8.

CAIN primus filius Adam nascitur, Genes. 4. 1. occidit suum fratrem Abel, 4. 8. Sap. 10. 3. 1. Ioan. 3. 12.

CALEB filius Hesron, 1. Paral. 2. 18.explorator terræ Chanaan, Num. 13.8.31†14.6.24.30.38. Postulat, & consequitur terram Hebron. Iosue 14. 6.9.13†21.12. Iudic. 1. 10. 1. Paralip. 6. 56.

CALIX iræ & furoris, Isaiæ 51. 17. Ierem.25. 15. Psalm. 59. 5†74.9. Apoc.16.19.

Calix passionis, Matth.20. 22†26. 38.1.Mar.10.38.Luc.12.42. Io.18.11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA ciuitas Galilææ, vbi Christus aquam in vinum mutauit, Ioan. 2. 1.

CAPHARNAVM, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Iesus prædicare, Matth.4. 17. Luc.4.31. curat ibidem seruum Centurionis, Matth. 8. 13.

latur ciuitas eius, 9. 1. increpatur, 11. 13.

CAPTIVOS inuisere, Gen.14.14. 1.Reg.30.7. Tob.1.15. Ierem. 38. 9. Matth. 25. 37. Actor. 12.5. 2.Tim.1. 16. Hebr.13.3.

Captiuos non deserit Deus, Gen. 39.21.Sap.10.13. Isai.42.7. Act.5.18 †12.17†16.25.

Carnem suam crucifigere quomodo quisque debeat. Eccli.19.1. Rom. 6.12†8.12.13.14. Gal.5.16. Ephes.4. 22†5. 3.Tit. 2. 12. 1. Pet. 2. 1†4. 2. 6. Heb.12.1.

CASTITAS cœlibum præfertur castitati coniugali, Psalm.44.15. Sap. 6.20. Matt.19. 12†21.30. 1.Cor.7.25. 32.34.38*. Apoc.14.4.

Castitas hæc consulitur vt perfectio Euangelica, Matth.19.11. 1.Cor. 7. 25.

Castitatis laus, 1.Reg.21.5.Tobiæ 6.16*.Iudit.15.11†16.26.Psal.44.15. Prouerb.22.11. Sap.3.13. 14†4.1.2† 6.10. Eccli.6.28†26.20. Isaiæ 7. 14† 56.3.4.5*. Zach.9.17. 2.Machab.14. 38. Matt.5.8.48†19.12†22.30*.†25. 1.Luc.1.27†20.34. Act.24.15. Rom. 2.7. 1.Cor.7.25*. 2.Cor.6.5†11.2.1. Timoth.2.2†3. 2†4. 12†5. 2.Tit.1.8 †2.5.Apoc.14.4.

CAVENDVM à pseudoprophetis, Matth. 7. 15. Marc. 8. 15†13. 6. Lucæ 17. 23.

CAIPHAS summus sacerdos consilium dat contra Christum, Ioan.11. 49†18. 14, prohibet Apostolis ne prædicent, Actor.4.18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORVM & lampadum in templis vsus, 1.Paral.4.20.

CERTI non sumus de accepta peccatorum remissione, vel vita æterna consequenda, Eccles.9.1.2. Eccli.5. 5. Rom.8. 17†11. 20. 1.Cor.4. 3.4.5†9.27†10.12. Phil. 2. 12†3.11. 13.1. Timoth.1.19.2.Pet.3.17. Heb.3. 24†4.1.

CHAMOS, siue Camos, idolum Moabitarum, Num.21.19.huic Salomon ædificat templum, 3.Reg.11.7. destruitur. 4.Reg.23.13.

CHANAAN filius Noe maledicitur, Gen. 9. 25†10. 1. 6. laus terræ Chanaan, Deut.11.10.Terra Chanaan promittitur Abrahamo & eius semini, Gen.12. 7†13. 15†15. 18† 17.8†26.4†35.12. Exod.3.8.17. Leu. 20.24. Deut.9.6. datur, Iosue 13.6. quam ob causam Deus Chananæos expulerit, Leu. 18.25. Deut.9.4†18. 12†20. 17. quamobrem paulatim & non simul illas nationes profligauerit, Exod.23.29.Deut.7.22.Iud.2.23. †3.1. descriptio & diuisio terræ Chanaan, Gen.10.19.Exod.23.31. Num. 26.52†33.54†34*. Iosue 13*.†14*. †15*.†16*.†17*.†18*.†19*.Ezech. 47.13.21.

Chananeæ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matt.15.28.

CHARITAS virtus fide præstantior. Prou.10.12.Matth.22.38†25*. vbi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis. Mar.12.33. 1.Corinth.12. 31*†13.1.8.13*. Col. 3. 14. 1.Tim. 1.5. 1.Pet. 4. 8. 1.Ioan. 4. 16.

Charitas fraterna, Genes. 13. 8. Leu. 19. 18. Deut.22.1. 1.Reg. 18. 1. Eccli.25.2. Psalm.132. 1.Prou.10,12. Mat.7.3†19.19†22. 38. Ioan.13. 14. 34†15.12. Rom.12.10†13.9. 1.Cor. 13*. Galat. 5.14. Ephes. 4 15†5. 1. Philip.2.1.Coloss.3.13.1.Thessal.4.9. 1. Tim. 1. 5. Hebr. 13. 1. 1.Petr.4.8. 1.Ioan.3.23†4.7.Diligendi etiam inimici, Exod. 23. 4. 1.Reg.24.5.7.†26. 5†30.11. 2.Reg.19.19. 4.Reg.6. 21. Iob. 31. 29. Prouerb. 25. 21. Matth. 5. 44. Lucæ 6. 27. 35 † 23. 33. Actor. 7. 60. Rom. 12. 20. vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod. 32.6. 19. Iud.11. 34†21. 21. 2. Reg. 6.14. Ps.149.3†150.4.

CHRISTVS Iesus verus Deus & homo promittitur, Genes.3.15†12. 1†17. 19. 21†22. 18†26. 4†28.14† 49. 10. Num.24. 17. Deut.18.18. 1. Reg.2.10.35. 2.Reg.7.13. Psalm.2*. 21*. 109. 1. Isai.7.15†8.3†9.6†11.1. 10†28. 16† 40. 9†42. 1†45. 1†46. 13†49. 1. 6. 20†50.5†51.10†59.20. †53*.†60.1†62.11.Ierem.23.5†30. 9†35.15. Ezech. 17. 22†24. 11.15. 23†37. 24. Dan.7.13†9.24. Mich.5. 1. Agg. 2. 8. Zach. 2. 10†3. 8†9. 9. Malach.3.1.

Christus secundùm promissum Dei Patris primùm in tempore propter nos verus homo factus, & nobiscum conuersatus, Ioan.1.14.Deus in carne manifestatus est. 1. Tim. 3. 16. 1. Ioann. 4. 2. Deus misit Filium suum in similitudinem carnis peccati, Rom.8.3.

Christus est verus Dei Filius, Mat. 3.17†14.33†17.5.Marc.1.11†5.7†9. 7†15.39. Lucæ 1.31†3.22†9.3.5.10. 1. 34. 49†6. 69†7. 36†11. 27†19.7. Rom.1.4†8.3. Hebr.1.2†5.8†6.6†7. 3†10.2†. 2.Pet.1.17. 1.Ioan.3.8†4.9. †5.20.

Christus conceptus de Spiritu sancto, Math.1.20.Luc.1.35.

Christus natus ex Maria virgine, Mat. 1. 25. Luc. 1. 31†2. 6. 11. Gal. 4. 4. Isai.7. 14. natus in Bethleem, Matth.2.1. Luc.2.6.11. Ioann. 7. 42. Mich.5.1.

Christus sine peccato, Isaiæ. 53. 12.Ioan.8.46. 2.Corinth.5.21. 1.Pet. 2. 22. 1. Ioann. 3. 5. Heb. 4. 15†26. circumciditur, Luc.2. 21. Baptizatur in Iordane, Mat.3.16.Marc.1.9.Luc. 3. 21.

Christus manifestatur & demonstratur certis testimoniis, Matth.1.1. 16,23†3.11†8.29†11. 5†16. 16†17. 5†22.44†26.64†27.53.Mar.9.7†15. 39.Luc.1.41.31†1.30.16*.†9.29†22, 68. Ioan. 1. 14.29.32.49†2.11†3.2. 13. 16. 35†5.39†6.69†7.40†9.35† 10. 7. 24. 36†11.27.41†12.17†14*. †15.25†17.1†20.28. Rom.1. 2†8., † 9.5.2.Cor.5.19.Galat.4.4.Philip.2.6. Col.2.9. 1.Tim.3.13. Tit.2.11. Hebr. 1*.†5*.1.Ioan.5.20.

Christus est agnus Dei, Isai.53.7. Ion.1.29.Actor.8.31. 1.Corinth.5.7. Apoc.5. 6. 12†7.9. 17†14.1†13.8† 17. 14.

Christus est dominus dominantium, & rex regum. Ezech. 37. 24. Psal.2.6†24.7. Coloss.1.10. 1.Tim.6. 15. Apoc.1.5†17.14†19.16. Christus est imago Dei Sap.7.26. 2.Cor. 4. 4. Heb.1.3.

Christus est lux gentium & totius mundi, Isaiæ 2. 5†9. 2†42. 6†49. 6 †60. 1. 19. Matth. 4. 16. Luc. 2. 32. Ioan.1.4†3.19†8.12†9.5†12,35. 46. Actor.13.47.1.Ioan.1.5†2. 8. Apoc. 21.23.

Christus verus pastor, Isai. 40. 11. Ezech.34*.†37.24.Mich.5.3. Zach. 13. 7. Matth. 26. 30. Marc. 14. 27. Ioann.10.11. Heb. 13. 20. 1.Petr.2. 25†5.4.

Christus docuit & prædicauit, Mat.4.17†5*.6*.7*.Marc.1.14. Luc. 4.15†6.20*. curauit omnem infirmitatem, Matth.4.23†8*.†9. 2,20.28. Marc.8.21.Luc.17.12.

Christus est transfiguratus, Matth. 17.1.Marc.9,2.Luc.9.29.

Christus per proditorem traditur. quære Iudas.

Christus passus est, Psalm. 21*. Is. 53*. Dan.9.26. Matth.16.11†17.12. 22†20.18 22†26. 3-.66†27*. Mar. 8.31†9.31. Luc.17.25†18.31.†23.*. Ioan.18.28†9*.Act.3.18†8.32†17.3. Rom.8.32. 1.Pet.2.21†4. 1. Hebr.2. 18†13.12.

Christus est Crucifixus, Matt. 27. 35.Marc.15.24.Luc.23.32. Ioan.19. 18. Actor.1.23†4.10. 1.Corinth.2.2. 2.Corinth.13.4.

Christi passio prædicta & præfigurata est Genes. 22. 2. Numer. 21. 8. Psalm. 21*. Isaiæ 53*. Dan. 9. 26. Matth.20. 22. Ioan.3. 14. 16†8.28† 12.23.

Christus mortuus est, & sepultus propter peccata nostra, Matt.27.49. 58. Mar. 15. 37. 42. Luc. 23. 45. 49. Ioann.19.30.40. Actor.13.29. Rom. 5.6†6.10†8. 34†14.9. 1.Cor. 15. 3. 2.Corinth.5.15. 1.Thess.5.10.vt prædixerat futurum, Matth. 16. 21†20. 22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis, Ps.15.19.Matth.28.6. Marc. 16.6. Luc.24.5. Ioan.20.9. Actor.2. 24.31†10.40†13.30†17.31. Rom.4. 25†8.34†14.9. 1.Cor.15.4.12. 2.Tit. 2. 8. idque prædictum & præfiguratum est, Psalm.15.10.Ionæ,2.1. Matt. 12.40†16.21†17. 22†20. 22. Marc. 8.31†9. 31†10.34. Luc. 11. 30†18. 33. Ioan. 2. 19.

Christus ascendit in cælum, Matt. 16.19.Lucæ.24.51. Ioan 3.13†6.62. Actor.1.9. Ephes. 1.20†4. 8. 1.Pet.3. 22.

22. Heb. 4. 14. Psal. 67. 19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno. Ioan. 1. 1†8. 58†17.5.24. Michææ 5. 2. Prou. 8. 22. Col. 1. 16. Heb. 1. 2.

Christus mediator, reconciliator, & aduocatus, Ioann. 6. 44. 65†10. 7† 14. 6. Act. 4. 12. Rom. 3. 25†5. 2†8. 34. Gal. 3. 20. Eph. 2. 14. 17. Col. 1. 19. 1. Tim. 2. 5. Heb. 7. 24†8. 6†9. 15†12. 24. 1. Ioan. 1.1†4. 10.

Christus sedet ad dexteram Dei Patris, Psalm. 109. 1. Matth. 22. 44. Marc 16. 19. Luc. 22. 69. Actor. 7. 56. Rom. 8. 34. Ephes. 1. 20. Coloss. 3. 1. 1. Petr. 3. 22. Hebr. 1. 13†10. 12†12. 1.

Christus venturus est iudicare viuos & mortuos, Psalm. 95. 13. Matth. 16. 27†24. 30†25. 31. Luc. 17. 24. 30† 21. 25. Ioann. 5. 22. Actor. 1. 11†10. 42†17. 31. Rom. 2. 16. 2. Corinth. 5. 10. 1. Thess. 4. 16. 2. Thess. 1. 7. 2. Timoth. 4. 1. 1. Petr. 4. 5. Heb. 9. 28. Iud. 14. Apoc. 1. 7 †20. 11.

Christo omnia tradita sunt à Patre, & subiecta, Matth. 11. 27†28. 18. Luc. 10. 22. Ioann. 3. 35 † 17. 2. Ephes. 1. 22.

Per Christum cuncta sunt creata, Psal. 32. 6. Ioan. 1. 3. Eph. 3. 9. Coloss. 1. 13. Hebr. 1. 2.

Christus manet in æternum, Psal. 109. 4. Isaiæ 9. 7. Dan. 7. 14. Mich. 5. 2. Ioan. 12. 34.

Christus est leo, Apoc. 5. 5.

Christus est stella matutina. 2. Pet. 1. 19. Apoc. 22. 16.

Christus nouit omnis, Ioan. 16. 30 †21. 17. Apoc. 2. 23.

Christus est vnum cum Patre, Ioan. 10. 30†14. 10. 20†17. 21.

Christus sibi reputat fieri quod Christianis fit, Zach. 2. 8. Prou. 14. 31†18. 5. Matth. 10. 42†18. 5†25. 35. Marc. 9. 40. Luc. 10. 16. Actor. 9. 4. 1. Thess. 4. 8.

CHRISTIANI appellantur fideles, Act. 11. 16†26. 28. 2. Cor. 10. 7.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur, Act. 9. 41. Rom. 1. 7†12. 13† 15. 26†16. 2. 15. 2. Cor. 1. 2†6. 1†14. 33. 2. Corint. 1. 1 12†13. 13. Ephes. 1. 1. 15†3. 8. 18†4. 22†6. 18. Phil. 1. 1† 4. 21. Col. 1*. 1. Thess. 5. 27. 1. Tim. 5. 10. Hebr. 6. 10† 13. 24.

Christianis viuendum sicut Christus vixit, Galat. 2. 19. 1. Ioan. 2. 7†2. 6†3. 3.

Christiani erunt cum Christo, Ion. 12. 26†14. 3†17. 24.

CHVS filius Cham, Genes. 10. 6. 1. Paral. 1. 8.

CHVZAI amicus Dauidis, nontiat Dauidi quid in eum meditetur Absalom, 2. Reg. 15. 31†17. 15. 16.

CHVSAN Rasathaim rex Syriæ regnat super Israel octo annos, Iudic. 3. 8.

CIBVS quia Iudæis vetitus, Exo. 21. 28†22. 31. Leu. 3. 17†7. 23†11. 4† 17. 10. 13†19. 26. Deut. 12. 16. 23†14. 7. 10. 1. Reg. 14. 32.

Ciborum & potus in conuiuiis luxus, Isaiæ, 5. 12. Ezech. 16. 49. Luc. 21. 34†16. 19. Rom. 13. 13. Galat. 5. 21. 1. Pet. 4. 3. 2. Pet. 2. 13. vide Ebrietas.

Cibare esurientes seu fame laborantes, Deut. 23. 4. Iud. 8. 5. 2. Reg. 2. 3†35. 8. 23. 2. Reg. 16. 1. Isaiæ 58. 7. Mat. 25. 35.

Cibus sumendus cum gratiarum actione. vide Gratia.

CIBI delectus habendus. vide Abstinentia.

CIRCVMCISIO carnalis & spiritualis, Genes. 17. 10†21. 4†34. 24. Exod. 4. 25†12. 44. Leuit. 12. 3. Deut. 10. 16†30. 6. Iosue 5. 2. 7. Iudith. 14. 6. Ierem. 4. 4†6. 10†9. 25. 1. Mach. 1. 16. 51. 63. 2. Mach. 6. 10. Luc. 1. 59†2. 21. Ioan. 7. 22. Actor. 7. 8†15. 1. 24† 16. 3. Roman. 2. 25. 29†3. 1†4. 10. 1. Corinth. 7. 19. Galat. 2. 3†5. 2†6. 12. Ephes. 2. 11. Philip. 3. 2. Coloss. 2. 11† 3. 11.

CLAVDIVS Cæsar Romanus præcipit omnes Iudæos exire Roma. Actor. 18. 2. huius tempore magna erat in orbe annonæ caritas, Actor. 11. 28.

CLAVDIVS Lysias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæsareæ. Act. 23. 23. 30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, Mach. 10. 58. huic adimitur & traditur Demetrio, 11. 12.

CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emmaus, Lucæ 24. 13. cognouit Christum in fractione panis, 24. 30.

COGITATIONES prauæ quas odit Dominus, Zach. 8. 18. Prou. 6. 14. Math. 15. 19. Marc. 7. 21.

Cogitationes cordis Deus nouit, 3. Reg. 8. 39. 2. Paral. 6. 30. Ioan. 2. 25. & nulla latet eum, Iob 42. 2. Eccli. 42. 19. Isaiæ 29. 15. Matth. 9. 4. Hebr. 4. 12. noneruntas & alij, quibus Deus voluerit reuelare, 4. Reg. 5. 26†6. 12. Dan. 2. 29*.

COGNOSCERE licet subinde homines ex verbis & factis, Eccli. 19. 27†27. 9. Matth. 7. 16†12. 33. Luc. 6. 44.

Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse reuelet paruulis & humilibus. Matth. 11. 25†16. 17. Luc. 10. 21. Ioan. 7. 28†8. 16. 27†10. 14†14. 4†15. 15†17. 6. Actor. 17. 23. 1. Corinth. 1. 17. 18†2. 6. 10. †3. 19. Coloss. 1. 26.

CONCIONATORVM, Pastorum, & Prophetarum officium, 1. Regum 12. 23. Isaiæ 58. 1†62. 1. Ierem. 1. 5. Ezech. 3. 1. 9. 12†33. 2. 7. Actor. 3. 18. 24. vide Episcoporum electio & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur, Psalm. 132. 1. Eccli. 25. 2. Rom. 12. 16. idem sapere, idemque sentire iubemur. Rom 12. 16†15. 6. 1. Corint. 1. 10. Ephes. 4. 3. Phil. 2. 2†3. 17†4. 2. 1. Pet. 3. 8.

CONCVPISCENTIA prohibetur & punitur. Exod. 20. 17. Num. 11. 33†21. 5. 6. Iosue 7. 21. 24. Eccli. 19. 1† 42. 11. Iob 31. 1. Prou. 6. 25. Matth. 5. 28. Marc. 4. 19. Rom. 6. 12†7. 8†13. 14. Galat. 5. 16. Coloss. 3. 5. 1. Thess. 4. 5. 1. Timoth. 6. 11. 2. Tim. 2. 22. 1. Corinth. 10. 6. 1. Petr. 1. 15†2. 11†4. 3. 2. Pet. 1. 4. 1. Ioan. 2. 16. Iacobi 1. 14 †4. 1. Iudæ 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrænare, & mortificare iubemur. Eccli. 18. 30. Rom. 6. 12†8. 12 †13. 14. Galat. 5. 16. Ephes. 4. 22†5. 3. Coloss. 3. 5. Tit. 2. 12. 1. Pet. 2. 1†4. 3. 6. Heb. 12. 1.

CONDONANDVM fratri in nos peccanti. Eccli. 28. 8. Matth. 5. 23†6. 14†18. 22. 35. Lucæ 17. 3. Ephes. 4. 32. Coloss. 3. 13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Genes. 41. 9. Leuit. 17. 21. 39†16. 40. Num. 5. 6. Ios. 7. 19. 2. Reg. 14. 17. 1. Esdr. 9. 6. 2. Esdr. 9. 2. Psalm. 27. 7†31. 5†17. 19 †7. 19†94. 2. Prouerb. 16. 3†18. 17† 28. 13. Eccli. 4. 25. 31†7. 34†17. 27. Isaiæ 38. 15. Daniel. 9. 5. Matt. 3. 6†16. 19. Luc. 11. 4†18. 13. Ioan. 20. 23. Iac. 5. 16. 1. Ioan. 1. 8. 9.

CONFIRMATIONIS Sacramentum, Actor. 8. 17. Heb. 6. 1.

CONFITERI Christum & eius doctrinam, Matth. 10. 32. Lucæ 12. 8. Rom. 10. 9. 1. Pet. 3. 15. vide Erubescere Euangelium.

CONIVRATIO & seditio, eiusque punitio, Num. 16*. †20. 1. Iudic. 9. 23. 31. 34†12. 1. 4. 2. Reg. 20*. 3. Reg. 1. 5. Esther 2. 21. Actor. 5. 36†37† 9. 23†23. 13. 20.

CONNVBIVM. vide Matrimonium.

Connubium spiritale inter Deum & animam, Cantic.*. Isa. 50. 1† 54. †62. 4. Ierem. 31. 32. Ezech. 16. 7. 8. Osee 2. 20. Matth. 9. 15†22. 2†25. 5. Mar. 2. 19. 2. Corinth. 11. 2. Apoc. 19. 7†21.

CONSCIENTIÆ bonæ tranquillitas, Prouerb. 15. 15. Eccli. 13. 30. 1. Ioan. 3. 21. 2. Corinth. 1. 12. conscientiæ malæ perturbatio, Sap. 17. 10. 11.

CONSECRATIO sacerdotum, dierum, altarium, vestium, ceterarumque rerum, quarum est vsus in sacris, Exod. 28. 41 † 29. 1. 7. 21. 29. 35†32. 29†40. 11. Leuit. 7. 30. 37 †8. 9. 22. 31. 33†18. 21†21. 7. 10†22. 2†23. 12†27. 10. 16. 21. 28. Num. 3. 3†6. 5. 9. 13†7. 1*. †8. 12†18. 19. Ios. 6. 24. Iudic. 16. 17†17. 3. 3. Reg. 15. 15. 1. Par. 10. 10†18. 11†22. 19. 2. Par. 2. 4†17. 16†23. 9†26. 18. 1. Esdr. 3.

5 †8. 25. Eccli. 49. 9.

CONSILIA mala dissipat Deus, Genes. 11. 7†37. 18†50. 19. Num. 22*. 2. Reg. 15*. †17. 14. 2. Esdr. 4. 8. 15. Esther 7. 5*. Iob. 5. 13. Psalm. 2. 4†20. 12†32. 10. Isaiæ 7. 5†19. 3. Matth. 27. 62. Actor. 5. 19†9. 24†23. 12. 19† 27. 42.

CONSOLATIO pauperum. vide Eleemosyna.

CONSORTIVM bonorum, & malorum. vide Societas.

CONSTANTIA fidelium, 1. Regum 13. 13†37. 20*. 3. Reg. 18. 4. 13. 4. Reg. 3. 13. Sap. 5. 1. Iudith 13. 3. 10. 1. Mach. 1. 65†1. 16. 24. †34. 42. 1. Mac. 6. 10. 19*. †7*. Daniel 13*. Matt. 14. 3. Actor. 4. 8. 13. 1. Thess. 1. 6.

CONSTITVTIONES superiorum potestatem constituendi habentium, seruandæ sunt vt ipsius Dei, Exod 16. 8. Luc. 10. 16. Act. 16. 4. 1. Thess. 4. 2. 8. Rom. 13. 1. Tit. 3. 1.

CONSVLENDVS Deus dubiis in rebus, & eius vicarij, Genes. 25. 22. Exod. 18. 19. Leuit. 24. 12. Num. 9. 7. 26†15. 34†27. 5. Deut. 1. 17†17. 8. Iosue 9. 14. Iudic. 1. 1†18. 5†20. 18. 23†. 21. 2. 1. Reg. 10. 22†23. 4. 10. 12 †30. 8. 2. Reg. 2. 1†5. 16. 22†23. 1. 3. Reg. 14. 2†22. 5. 6. 15. 4. Reg. 4. 11. 19†8†22. 13. 2. Paral. 18. 4. 14†33. 18. Psal. 118. 24. Isai. 8. 11†30. 1†45. 11. Ierem. 39. 3. 5†42. 1. Ezech. 14. 1. 2. Zach. 7. 2. Tob. 4. 19. Eccli. 37. 19. Luc. 16. 29.

Consulendi non sunt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli. Leuit. 19. 31†20. 6. Deuter. 18. 11. 1. Reg. 28. 7. 9. 3. Reg. 22. 6. 4. Reg. 1. 2. 6†3. 13. 2. Par. 18. 5. Dan. 2. 2†4. 5†5. 6.

CONTRISTARE Spiritum sanctum, Ephes. 4. 30.

Contristari ad pœnitentiam commendatur, 2. Cor. 7. 9.

CONTRITIO vera prædicatur, Ierem. 7. 3. Matth. 3. 2†4. 17. Luc. 3. 3. 8†13. 3†24. 47. Actor. 2. 38†3. 19† 8. 22†17. 30†20. 21†26. 20.

Contritioni veræ promittitur remissio seu venia, Deut. 4. 29†30. 2. 1. Reg. 7. 3. 2. Paral. 7. 14†30. 6†34. 26. Iob. 22. 23. Prouerb. 28. 13. Psal. 31. 5. Isai. 1. 16†30. 18†45. 21†55. 7†59. 20. Ierem. 3. 10. 17†18. 8†29. 12†31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27†33. 14. Osee 14. 1. Ioel. 2. 12. Ion. 3. 8. Zachar. 1. 3. Malach. 1. 7. Eccli. 17. 23. Luc. 15. 18. Act. 3. 19†26. 18. 20.

Contritio quærenda & amplectenda cum sani sumus, Eccli. 17. 24. †18. 25.

Contritionis veræ exempla, Iud. 10. 15. 1. Reg. 12. 13†24. 10. 17. 1. Paral. 12. 6†33. 12. Ionæ 3*. Iudith. 4. 8. Matth. 26. 74. Lucæ 7. 37. 44†15. 18† 18. 13†19. 8†21. 62†23. 41. Actor. 2. 37.

Contritionis falsæ exempla, Gen. 4. 13†27. 38. Exod. 8. 8†9. 27. †10. 16. Iosue 7. 20. Iud. 1. 7. 1. Reg. 15. 14. 30†24. 17. 3. Reg. 13. 6†21. 27. Sap. 5. 3. 1. Mach. 6. 11. 2. Mach. 9. 11. Matth. 27. 4. Actor. 8. 13. 23. Hebr. 12. 17.

COOPERARI gratiæ Dei. vide Liberum arbitrium.

COR siue voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Genes. 4. 4†22. 11. Exod. 25. 2†35. 5. Deut. 19. 5. Matth. 15. 8. Marc. 12. 41. Lucæ 21. 1. 2. Cor. 8. 12. quære Voluntas pro facto.

Cor mundatur & sanctificatur per Christum, Psalm. 50. 4. Ioann. 13. 10†15. 3†17. 16. Actor. 15. 9. 1. Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. 1. Pet. 1. 22. 1. Ioan. 1. 7†3. 3. Hebr. 1. 3†9. 14†10. 14† 13. 12.

CORNELIVS Centurio conuertitur, Act. 10. 3. 44.

CORONA vitæ, 4. Esd. 2. 43. Sap. 5. 17. 2. Timoth. 4. 8. 1. Pet. 5. 4. Iac. 1. 12. Apoc. 2. 10.

CORREPTIO fraterna, Genes. 37. 21. Leuit. 19. 18. Psalm. 140. 5. Prou. 1. 20†9. 7†10. 17†12. 1†13. 1† 15. 31†17. 10†24. 25†25. 12†27. 5†28. 23†29. 1. Eccl. 7. 6. Eccli. 19. 15†20. 1†21. 7†32. 23. Osee 4. 4. Matth. 18. 15. Luc. 17. 3. Gal. 2. 11†6. 3. 1. Tim. 5. 20. 2. Tim. 2. 25. Heb. 3. 13. Iacobi 5. 19.

Correptio impiorum est piis in timorem & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis esse debeat, Matth. 7. 3. Luc. 6. 41. Ioann. 8. 3. 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 6.

CREATOR omnium rerum Deus Genes. 1. 1. Exod. 20. 11. 1. Paralipp. 29. 10. Psalm. 88. 12†95. 5†113. 15 †120. 2†123. 8†145. 6. Isaiæ 37. 16†40. 28†42. 5†44. 24†45. 12†48. 13†51. 13. Ierem. 10. 12†32. 17†51. 15. Zach. 12. 1. Ionæ, 1. 9. Eccli. 1. 8. Baruch. 3. 32. Matth. 11. 25. Ioann. 1. 3. Actor. 4. 24†14. 14†17. 24. 1. Corinth. 8. 6. Ephes. 3. 9. Col. 1. 16. Heb. 1. 2. 10†3. 4†11. 3. Apoc. 4. 11†10. 6 †14. 7.

CRESCERE in scientia, Ephes. 4. 15. Coloss. 1. 10. 1. Petr. 2. 2.

CRVX & tribulatio omnibus piè viuentibus, Genes. 4. 8†27. 41†37. 18. 2. Reg. 26. 5. 13. Eccli. 2. 1. Psal. 33. 20. Prouerb. 24. 16. Matth. 10. 16*. †12. 14†16. 24. †24. 9. Mar. 13. 9. Luc. 14. 26†21. 12. Ioann. 15. 20 †16. 1. Actor. 9. 23. Gal. 4. 29. 1. Thess. 3. 3. 2. Timoth. 3. 12. 1. Pet. 4. 1. 12 †5. 10.

Crux à Deo imponitur ad nostram vtilitatem, 2. Reg. 7. 14. Iob 5. 17†33. 16. Prouerb. 3. 11. Ierem. 46. 28. 2. Machab. 6. 12. Tob. 2. 8†12. 13. Iudith 8. 22. 1. Corinth. 11. 32. 1. Pet. 4. 17. Heb. 12. 5. Apoc. 3. 19.

per Crucem & res aduersas pertingimus ad cognitionem Dei & ad æternam gloriam. Exod 1. 12. 2. Par. 33. 12. Iud. 8. 15. 21. Prouerb. 6. 23. Matth. 7. 24. Luc 24. 26. 46. Ioann. 12. 25. Actor. 14. 21. Rom. 8. 17. 1. Cor. 4. 8. 17†5. 1. Phil. 2. 8. 2. Thess. 1*. Heb. 2. 9†12. 1.

Crux patienter est & læto animo ferenda, Matth. 5. 10†10. 38. Ioan. 15. 20†16. 33. Actor. 5. 41†16. 25. 2. Cor. 8. 2. Col. 1. 24. Heb. 10. 34. Iacob. 1. 2. 12. 1. Pet. 4. 12. 16.

in Cruce & afflictione consolatio Iob. 5. 17*. Prou. 18. 12. Isaiæ 26. 12. 19. Thren. 3. 28. Matth. 5. 10. Ioan. 15. 20†16. 10. 33. Rom. 8. 18. 1. Corinth. 13. 2. Cor. 1. 4. 8.

per Crucem experitur nos Dominus, Iudith. 8. 21. Eccli. 2. 1†27. 8. Prou. 17. 3. Sap. 3. 5. 6. 2. Thess. 1. 4. 1. Pet. 1. 7.

CVLTVS Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut. 5. 29†6. 5† 10. 12†. 11. 13†16. 16†28. 47†30. 2. Ios. 22. 5. 1. Reg. 12. 20. Eccle. 7. 31. Is. 29. 13†64. 11. Matth. 15. 8†12. 36. Ioan. 4. 23.

Cultus externus Deo gratus. vide Cæremoniæ.

CYRVS rex Persarum permittit captiuos Israëlitas in Iudæam redire. 2. Paral. 36. 22. 1. Esdr. 1. 1. 3. Esdr. 2. 1. restituit eis vasa quondam à Nabuchodonosor ablata. 1. Esd. 1. 7†5. 14. Dan. 1. 2.

D.

DÆMONES expelluntur. Matth. 8. 16. 31†9. 33†12. 22†17. 18. Luc. 4. 35†8. 2. 28†9. 42†10. 17†13. 10. Actor. 5. 16†8. 7†16. 18. etiam per malos. Matth. 7. 22. Mar. 9. 38. Luc. 9. 49. Actor. 19. 13.

Dæmones agnoscunt & credunt Deum, Matth. 8. 29. Marc. 1. 24†3. 22†5. 7. Luc. 4. 34. 41†8. 28. Act. 19. 25. Iac. 1. 19.

Dæmonibus immolare nefas, Leu. 17. 7. Deut. 32. 17. 2. Paral. 11. 15. Psalm. 105. 37. Bar. 3. 4. 1. Cor. 11. 10.

DAGON idolum Philisthinorum, Iud. 16. 23. 1. Reg. 5. 2. 1. Machab. 10. 83. †11. 4.

DAMASCVS metropolis Syriæ vastatur à Theglath-Phalasar, 4. Reg. 16. 9. contra Damascum prophetia, Isai. 17. 1†8. 4. Ierem. 49. 23. Amos 1. 3.

DAMNATIO æterna quæ parata est diabolo & omnibus impiis, Sap. 5*. Iob 10. 22†36. 12. Isaiæ 24. 21† 30. 33†66. 24. Daniel. 7. 11. Matth. 3. 12†5. 29†8. 12. 19†13. 50†18. 8†22. 13†23. 33†25. 30. 41. Mar. 9. 47. Luc. 3. 17†16. 23. 25. Heb. 10. 27. 2. Thess. 1. 8. 1. Pet. 2. 4. Iudæ 6. Apocal. 19. 10 †20. 10†21. 8.

DAN filius Iacob, Gen. 30. 6. tribus Dan quærit sibi possessionem, Iud. 18. 1. pugnat contra Lesem, & expugnat Iosue, 19. 47.

DANIEL appellatur Baltassar, Dan. 1. 7. interpretatur somnia. 2. 31†4. 7. 11. 10. 25. constituitur guber-

nator totius regni Babel, Daniel 6.3. proiicitur in lacum leonum, 6. 16. liberauit Susannam, 13.51.60.

DARE melius quàm accipere, Eccli.4.36. Act.20.35.

Dandum sine acceptione personarum, maximè autem domesticis fidei, Eccli.7.35†12.8. Matth.5.42. Lucæ 6.30.38. Roman.12.13. Galat.6.10. vide Eleemosyna.

DARIVS filius Assueri, Daniel.9.5. occupat regnum Babel, 6.1. impiam legem statuit, 6.8. præparat regium conuiuium, 3.Esdr.3.1.

Darius renouat mandatum Cyri, 1.Esdr.6.1.

Darius ceditur ab Alexandro rege Macedoniæ, 1.Mach.1.1.

DAVID filius Isai (qui Iesse appellatur, Matth.1.6.) à Samuele vngitur, 1.Reg.16.13. interfecit leonem, vrsum, & Goliath gigantem, 17. 34. 49. paciscitur cum Ionatha, 18.3†20. 8. 16. 23 † 23. 18. manducat panes propositionis, 21. 3. simulat amentiam coram Achis rege, 21. 13. fugit cum patre & matre in Maspha, 22.3. præcidit oram chlamydis Saul, 24.5. mittit ad Nabal decem iuuenes, 25.5. tollit hastam Saulis, 26. 11. fugit ad Achis regem Geth. 27.2. vngitur in Hebron in regem Iuda, 2. Reg. 2. 4. posciтque eum in regem vniuersus Israel, 2.Reg.5.1. 1.Paral.11.3†12.38. iurata verbum Ionathæ, 1.Reg.23.17. & Saulis 24. 21. committit adulterium & homicidium, 2.Reg.11*. pœnitet eum peccati, 12.13. fugit à facie filij sui Absalom, 15.14. libauit aquam Domino 23.16. recenset populum, 24.2. emit ab Areuna aream, 24.24. consilium capit de domo Dei ædificanda, 1. Paral. 17. 1. constituit operarios & architectos, 23*.24*.25*.26*.27*. relinquit sibi successorem Salomonem filium, 3.Reg.1.30. moritur, & sepelitur, 2.10. Act.2.29†13.36. commendatur, Eccli.47.2.

Dauid spiritualis (qui est Christus) promittitur, Ieremiæ 30.9. Ezech.34. 24†37.23.

Dauidis filius appellatur Christus, Matth.1*.†15. 22†22.43. Marc.12. 35. Luc.20.41. Actor.2.29†13.22.2. Tim.1.8. Apoc.5.5.

DECIMARVM vsus & decimæ, Gen.14.20†28.23. Leuit.27.30. Numer.18.21.28. Deut.12.6†14.28†26. 12. 1.Reg.8.15. 2.Paral.31.5. 2.Esd.10. 37. Heb.7.2.

Decimæ debentur sacerdotibus, Deut.18.3. 2.Paral.31.4. vide Sacerdotes.

DEDICATIO templi, vel altarium, Num.7.10.11.84.88. 3.Reg.8. 26.63.65. 2. Paral.7.5.9†15.8. 1.Esdræ 6.16.17. 2.Esdr.12.27. 3.Esdræ 7. 7. Psalm.29.1. 1. Mach.4. 56. 57.59. 2.Mach.1.9.12.20.

DEMETRIVS filius Seleuci exercet tyrannidem, 1.Mach.7.1. fœdus inire cupit cum Ionatha, 10.3. fœdus ictum violat. 11.53.

Demetrius aurifaber negotium facessit Paulo. Act.19.23.

DETRACTIO, Psalm.14.3†100. 5. Eccles.10.20. Prou.10. 18†11.13† 16.28†20. 19†26. 20. Roman. 1. 30. 2.Corinth.12.20. 1.Pet.2.1.12. Iacobi 4.11.

DEVS est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile, Gen. 17. 1†18.14†35.11†43. 14†48.3. Num. 12.23. 1. Reg.14.6. 2.Paralipp.14.11. Sap.11. 22. Iob 41. 2. Isaiæ 40. 10*. †46.9†50.2†59. 1. Ierem. 32.17.27. Zachar.8. 6. Matth. 19. 26. Marc. 9. 23 † 10. 27†14. 36. Lucæ 1. 37†18. 27. Ephes. 3. 20. Apocal. 16. 7. 14 † 19. 6.

Deus omnia regit & gubernat pro sua voluntate, Gen. 45. 5 † 50. 19. Deut.8.18. 1.Reg.9*. Sap.12.13. Tob. 7.12. Iob 9.5†12.13. Psalm.101.19† 113.3†116.1. Prou.10.22†16.49†19. 21†20. 24 † 21. 1. 30. Eccles. 3. 15. Isaiæ 26. 15†45.7. Ierem.10.23†27. 3. Dan.2.21†5.18. Matth.6. 33†11. 26†20.14. Luc. 12. 31. Ioann. 3. 17. Rom.9.15. 2.Cor.3.5. Phil.2.13. Heb. 13. 21. Apoc.4.11.

Deus est pater omnium fidelium ipsi obtemperantium, Deuter. 32. 6. Psal.102.13. Prou.1.7. Ierem.3.4.14. 19. Malach.1.6. Matt.6.9†18.14†23. 8. Luc.11.1. Ioan.20.17. Rom.8.15. 1. Corinth.8.6. 2. Corinth.1. 3 † 6. 18. Ephes.3.14†4.6. 1.Thess.1.3. 2.Thess.1. 1.2†. 1.16.

Deus est verax & fidelis, Exod.34. 6. Num.23.19. Deut.7.9†32.4. 1.Reg. 15.29. Isaiæ 49.7. Ioann.3.33†8.26. Rom.3.4. 3. Cor.1.8†10.13. 1. Thess. 5.24. 2. Thess.3.3. 2. Tim.2.13. Tit.1. 2. 1.Ioan.1.9†5.20. Heb.10.23. Apoc. 3.7. 14.

Deus est in essentia vnus, præter quem non est alius, Exod.3.14. Deut. 4. 35†6. 4. †7. 9. †10. 17†32. 39. 2. Reg.7.22. 3. Reg.8. 60†18.36. 1.Par. 19.20. Sap.12.13. Is.37.16†43.10†44. 6.24†45*.†46. 9. Osee 13. 4. Tob.8. 20†13.4. Eccli.36.5. Mar.12.29. Ioan. 17.3. 1. Corinth.8. 6†12.6. Gal.3.20. Eph.4.6. 1. Tim.2.5.

Deus est trinus in personis, & vnus in essentia. vide Trinitas.

Deus æternus est, nec principium habet, nec finem, sed est ipse principium & finis, Gen. 21. 33. Exod. 15. 18. Iob.36.26. Isai.41.4†43.10†44. 6 † 48.12 † 57. 15. Dan. 7. 9. Rom. 16. 26. Heb.1. 8. Apoc. 1.8. 17†21. 6†22.23.

Deus nouit, audit, & videt omnia, Exod.3.19. Num.12.2. Deut.31.21. 1. Reg.2.3.16.7. 2. Par.16.9. Iob. 14. 6† 22.11.†28.24†1.4†42.2. Psal.7.10† 32.13†37.10†89.8†130.8. Prouer.5. 21†15.3.11†24.12. Isaiæ 29.15†40. 27†48.4. Ier.1.5†-.11†17.10†23.24 †32.19. Ezec.11.5. Eccli.16.15†17.13 †23.27†39.14.27†40.9. Sap.1.10. 2. Mach.9. 5†12. 22. Matth.6.4†21. 2. Marc.2.8†14.13. Luc.22.10. Ioan.1. 47†13.21†16.30†21.17. Actor.15.8. Rom.8.17. 1. Thess.1.4. 1. Ioan.3.20. Hebr.4.13. Apoc.2.23.

Deum nemo videre potest, Exod. 33.20. Deut.4.12. Io.1.18†6.46. 1. Tim.6.16. 1. Ioan.4.12.

Deus & diuina omnia non possunt humana industria aut ingenio comprehendi, Exod.33. 20. 3. Reg.3. 5. Iob.32. 8. Psalm.93.10†118*.†142. 8. Isa.12.22†54.13. Matth.11.25†13. 11†16. 17. Luc.8.10†10.21†24.44. Ioan.1. 10†3.3†6. 44. 65†14.8.17† 17.6. Actor. 16.14. Rom.1.19†11.33. 1.Corinth.2*. Galat.1.11. 1. Tit.6.16. Apoc.3.7.

Deus est immensus & incircumscriptus, 3.Reg.8.27. 2. Paral.2.6† 6. 18. Iob.11.8. Psalm.138.7.10. Isaiæ 6. 3†66. 1. Ierem.23.24. Amos 9. 2. Sap. 1. 7. Matth.5.35. Actor.7.48†17. 24.

Deus testatur se Deum, id est, saluatorem & consolatorem Israelis, omniumque eorum qui ritè ipsum colunt & inuocant, Genes.17. 1. 7. Exod.6.2†20. 2†29. 45. Leuit.26.11. Psalm.17.3†49.6. Isaiæ 30.19. Ierem. 31.33†32.38. Ezech.37.23. Ioan.10. 17.

Deus est Dominus ac creator cœli & terræ. vide Creator.

Deus nihil eorum quæ fecit, odit, Sap.11.25.

Deus est iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito, Genes.18.25. Deut.10.17. Iob. 34. 11. Psalm.7. 9†61. 13†93.2†95. 13. Isai.11.3. Eccli.35.22.27. Ierem.17. 10†25.14. Matth.16. 27†25.31. Act. 17.31. Rom.2.6. 2.Tim.4.8. Hebr.12. 23.

Dei misericordia, patientia, charitas, sapientia, verbum. quære suis quæque locis.

Deo soli attributa, subinde in scripturis & aliis per communicationem tribuuntur, vt vocabulum: Deus, soli Deo tribuitur. Deuter. 6, 4†32.39. 1.Reg. 2. 2. Psal.85. 10. 2. Mach.8.38. Mar.12.29. aliis tribuitur, Exod.7.1†22.8. 1.Reg.28.13. Psal.46. 10†81.6.

Deus solus bonus, Matt.19.7. Luc. 18.19. aliis tribuitur bonitas, Gen.1. 31†1.6†49.15. Num.14.7. 1.Reg.29. 9. 2.Reg.18.27. 1.Par.28.8. Tob.12.8. Iud.12. 12.14. Psal.110. 10†146.1. Prouerb.18.22†22. 1. Eccl. 7. 2. Sap. 8.19. Eccli.14.3. Ierem.7.3. Matth.7. 17. Marc 9.50. Luc.6.45.

Deus solus sanctus, 1.Reg.2.2. aliis sanctitas tribuitur. Exod.3.5†12.16† 22. 31†28. 2†29. 29. 31†30. 29†35. 2. Leuit.11.44. Num.16.5. Deut.6.7. Iosue 5.15. 2.Reg.22.26. 4.Reg.4.9. Iudith 8.29. Psalm. 5.8. Matth.7.6. Rom.7.12.

Deus solus fortis, 1.Reg.2. 2. aliis fortitudo attributa, Gen. 32. 28† 49.14. Psalm. 53. 5. Cant.3.7. Isaiæ

11.14. Ierem. 9. 23. Matth. 12. 29. Marc. 3. 27. Luc. 11.21. Heb.11.34. 1.Pet.5.9.

Deus solus iustus, 2. Machab. 1. 25. alii quoque iusti, Genes. 7.2†18. 23.Psalm.15.16†36.29.30.Prou.8.8. Sap.5.16 Matth.1.29†10.41†25.46. Lucæ 1.6.Rom.1.17.

Deus solus pius, Apoc. 15. 4. alij etiam pij, 1. Pet. 2. 9.

Deus solus beatus, 1. Tim.6.15. alij beati, Genes. 30. 13. Psalm.1. 1†32.1. 2. †40. 1† 118.1† 116. 1. Matth.5*.†16.17†24.46. Lucæ 1.45 †14.14. Iacobi 1.1.

Deus solus potens, 1. Tim.6.15. alij potentes, Exod.18.21. Psal.111. 2.Luc.1.52. Act.8.27†18.14.

Deus solus immortalis, 2. Tim. 6. 16. alijs tribuitur immortalitas, Sap. 1.15†4.1†8.17.

Deus facit mirabilia solus, Psal.71. 18†135.4. Eccl.11.4. alii quoque faciunt mirabilia, Deut.34.12.Eccl.31.9†48.4.15.

Deus solus nouit arcanas animi cogitationes, 3. Reg. 8. 39. 2. Paral. 6. 20. alij quoque nouerunt, 1.Reg.9.19. 4.Reg.5.26.

Deus solus peccata remittit, Lucæ 5.21. dimittunt & alij, Matth.18.18. Ioann. 20.23.

Deo soli honor & gloria, Psal.113. 1.Isaiæ 42.8.1.Timoth.1.17. alijs quoque tribuuntur, 4.Reg.14. 10.2.Par.17.5.Psalm.149.9. Eccl.31. 10.Luc.14.10.Ioann.5.44.

Deus solus adorandus, Exod.10. 5. Leuit. 26. 1. Deut. 4. 9. Matth.4. 10. alijs adoratio tribuitur, Gen.18.2. vide Adoratio.

Deo soli seruiendum, Deut. 6. 13 †10.20. 1.Reg.7.3. Matth.4.10. Luc. 4. 8. alijs etiam post Deum seruiendum, Gen. 25. 23 † 29.20†44.25. 1.Tim.6.2.

Deus cuius mali sit causa, & cuius non sit. vide Malum.

DIABOLUS studet semper perditioni hominum, Genes.3.1*.1.Par.21. 1.Iob, 1*. 2*. Zach.3. 1. Matth.4.3. 9†8. 28†13. 19. Luc. 8. 12†13.9.14 †22.31. Act.5.3†13.8.1.Cor.4.4†11. 14. Ephes.6.12.1.Thess.3.18.1.Petr. 5.8.Apoc.2.10†11.9†20.7.

Diabolus non plura potest quàm ei Deus permittit, 3. Reg. 21. 22. 2 Paral.18.20.Iob.1.12†1.6. Matth.8. 31.Marc.5.12.13.Ephes.2.2. 1.Tim.2. 26.Apoc.20.7.

Diabolus pater & princeps mundi omniumque impiorum, Matth. 4. 9. Luc.4.6. Iob 41. 25. Ioann.8.44†12. 31†14.30†16.11.2.Corinth.4.4.Eph. 2.2.†.6.12.Coloss.2.15.

Diaboli imperium per Christum sublatum, Gen.3.15. 1.Reg.17*. Iob 26.13.Isaiæ 9.4†14.8.12†27.1†5 2.3. Zach.3.2* Matth.12.29. Luc.10.18. †11.22. Ioann.11.31. Coloss.1.13†2. 15.2.Timoth.1.10.1. Ioann.3.8.Heb. 2.14.Apoc.12.9†20.1.

Diaboli filij, Ioann.8.44. Actor.13. 10.1.Ioann.3.10.

DIACONI, Act.6.3†21.8. Phil.1. 1. 1.Tim.3.8.

DIANA colitur Ephesi, & in vniuersa Asia, Actor.19.27.

DIES nouissimi, & iudicium extremum, 1.Reg.2.10. Psalm. 95. 13. Isaiæ 2.10.19†13.4.6.13†26.21†27. 1†30.30†66. 15.24. Ierem. 30. 23. Dan.7.9. Soph.1.2.14. Malach.4.1.4. Esd.2. 27†13. 32. Matth.12. 36†13. 41.49†16.27†24*.†25.31.42.Marc. 13*. Luc.17.24.30. Act.1.11†3.20† 17.31.Rom.2.5.16†14.10.1.Corinth. 15*. 2.Cor.5.10. 1.Thess. 4.16†5. 2. 2.Thess.1. 7†2. 1.Tit. 1.13.2. Petr.3. 13. Heb.9.28. Iudæ 14. Apoc. 1. 7† 20. 11.

Dies Domini, Isaiæ 13. 6. Ierem. 30.7.Amos 5.18.Ioel 2.1.31. Soph.1. 14.Mal.4.1.4.Esd.2.27.Phil.1.6†2.10. 1.Thess.5.2.2.Tim.4.8.

Dies Domini & hora nulli cognita, Matth. 24. 36. 50. Marc. 13. 32. Luc 17.24.30.Actor.1.7. 1.Thess.5.1. 2.Petr.3.10.Apoc.3.3†16.15.

Dies pro annis, Numer. 14. 34. Exec. 4. 6.

DILECTIO Dei erga suos, Exod. 10. 5†34. 14. Deut. 4. 24†6. 15†7. 8. Iosue 24.19. Prou.8.17. Eccli. 4. 18. Ier.31.3. Ioann.3.16†10.11†13.1.18 † 15.9†16.27. Rom. 5.8. Gal. 2. 21. Ephes.3.19†5.2.

Diligendus est Deus super omnia, Genes.22.2.9.Exod.10.6. Deut.5.10† 6.5†10.12†11.1.13.22†30.6.Ios.22. 5.Eccl.7.32†34.19†47.11.Matth.10. 37†22.36.Marc.12.30.Luc.7.47†10. 27.Ioan.21.15.Rom.5.5†8.18.35.1. Cor.10.21.1.Ioann.4.17.

Dilectio. vide Charitas.

DINA filia Iacob, Genes.30. 21. violatur à Sichem, cap.34.2.

DIONYSIVS Areopagita conuertitur, Actor.17.34.

DISCORDIA vitanda, Prouerb. 6.19†10. 12†15. 18†16. 28†17. 11 †18.6†30.33.Matth.12.24*.Luc.11. 17. 1. Corinth. 14. 33.Gal.5. 15. 2. Tim. 2. 23.

DIVINI. vide Incantatores.

DIVITES quomodo se erga pauperes habere debeant, Leuit. 25. 35. Deuter.15.7.10.Iob 31.16.Psalm.61. 11.Prouerb. 14.31†17.5 †19.17† 21. 13†22.7†28. 27†30.7.Eccle.11. 1.Eccli.4. 4†7. 35†11. 10†29.12†31. 8. Isaiæ 2.18. Matth.6. 19†19. 21. Luc. 14.13 † 16*. †18. 22. Actor. 2.45†4.34. 1.Tim. 6. 18. vide Eleemosyna.

Diuitiarum vanitas & contemptus & quemadmodum in diuitiis non sit sperandum. Psal.38.7†48*. †51.9. Prou.10. 2†11. 4.28†15.16† 18.11†21.16†23.4†28.11†30.8. Eccle.5.9.12†6.2.Isaiæ 2.7.Ierem.17.3, 11†22.13. Ezech. 7. 19. Soph. 1. 18. Eccli.5.1.10†10. 10†11.7†14.1†31. 3. Matt. 3. 22†19.21. Luc.8.14†12. 16.1.Tim.6.9.Iacob.1.11.

contra Diuites impios, 1.Reg.15. 2.Iob.20. 19†27*. Prou.23.4†28.8. 20. 27. Eccl. 6. 1. Isaiæ 5. 8 † 32. 9. Ier.5.13. Amos 6.1†8.4. Hab.2. 5. Luc.6.14†16.19.14. Iacob. 5.1. vide Auaritia.

DOCTRINA Apostolica scripta & non scripta firmiter tenenda, Rom. 16.17.Gal.1.8.11.2.Thess.2.15.1.Cor. 11.3.34.

Doctrina Apostolorum est Christi doctrina, Luc.10.16. 1.Corinth.14. 37. 2.Cor.2.14.17†7.10. 1.Thess.2.2. 13. Galat.1.11.

DOEG seruus Saulis prodit sacerdotem Abimelech, 1. Reg. 22. 9. 18. cædit Sacerdotes Domini, 22.18.

DOLVS, Ier.9.6. Psal.34. 20†9. 28. Prou.12.17. Marc.7.22. Actor.5. 1.Rom.1.29.

DOMVS ædificata super petram firma manebit, Psalm.45.2.Matth.7. 24†16.18.Luc.6.48.Rom.8.35.

Domus corporis nostri, 2. Cor. 5. 1. 2. Petr. 1. 14.

DOMINI & dominæ erga seruos & ancillas totamque familiam officium, & potestas, Exod.21.2.20.26. Leu.19.13†25.38.Deut.5.14.21†15. 12.16†14.15.Iob 31.13.Prouerb.29. 19. Ier.34.9.14.Eccli.7.22.†33.31† 42.16.Ephes.6.9.Col.4.1.

DONARIA recipere, sitne prohibitum, Genes.14.22.Exod.18.21† 23.8. Num. 22. 18. Deut. 10.17†27. 25. 1.Reg.8. 3†12.3. 3.Reg. 13.7. 4.Reg. 5.16.1.Paral. 19.7. Iob. 15, 34. Psalm.14. 5†25.10. Prouerb.15. 27†23. Isa. 1.23†5. 23†33. 15†45. 13. Ezech.13. 19†22.12. Dan.5.17. Mich.3.11. Eccli.8. 3†20. 31. Actor. 20.35.

DRVSILLA vxor Felicis præfecti, audit doctrinam Euangelicam à Paulo, Actor.24.24.

E.

EBRIETAS, & gula, Genes. 9. 21†19.32.35†25.29. Leu.10.9.1. Reg.25.36. 2.Reg.11.13†13†13.28. 3. Reg.20.12.16. Prouerb.20. 1†21. 17†23.1.2.3.20.29†31. 4.Eccli. 19. 1†23.6†31.12.17*.31.35. †37, 32*. Isa.5. 11. 22.†22. 13†28. 7† 56. 12. Ezech. 16. 49. Dan. 5. 2. Osee 4. 11. Ioel 1. 5. Mich. 1. 11. Habac. 2. 5.16. Iudi. 13. 4. Sap. 2. 7. 1. Mach. 16. 16. Luc. 12. 45 † 21. 34. Rom. 13, 13. 1.Cor.5. 10†6. 10†6. 11†15.32. Gal. 5.21.Ephes.5.18.1. Thess.5.7. 1.Tim. 3.3. Tit.1.7. 1.Petr.4.3.Hebr.12.16. vide Ieiunium.

Ebrietas iram Dei prouocat, Isa. 5. 11. 22†28. 1. Dan. 5. 2. Ioel. 1. 4. 5. 1.Cor. 6. 10, mentem alienat, Prou. 23.31.Eccli 19.2.Isaiæ 28.1.7. Osee 4.11.

4.11.ad libidinem incendit.Prou.20.1.Eph.5.18.facultates dissipat, Prou.25.20.Eccli.19.1.secretum detegit, Prou.31.4. Habac. 2.15. ad furorem & rixas excitat, Prou.20.1†23.29. Eccli.31.38.40. Osée 7.5.

EARON, vide Hebron.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut.23.1. Iudic.20.2.Iud.6.21.Psalm.67.27.Thren.1.10. Ioël.2.16.1.Cor.11.18†14.34.

Ecclesia accipitur pro cœtu fidelium, Num.19.20†20.4.1.Reg.17.47.3.Reg.8.14.55.1.Paral.29.1*.2.Paral.1.5.Psal.21.26†25.12†34.18†106.32†149.1.1.Machab.4.37†5.16†14.19.Matth.16.18.Actor.5.11†8.1†16.4.Rom.16.16.23.1.Cor.6.5†11.16†12.28†14.5.2.Corinth.8.18.23.24†11.8†12.13.Eph.5.23.Philip.4.15.Col.1.15.1.Tim.3.5.15.Iac.5.14.Apoc.1.11†22.16.

Ecclesia pro cœtu vnius prouinciæ, 3.Reg.8.14.Actor.9.31†11.2.6†12.1†13.1†15.1†19.32†20.17.Rom.16.2.1.Corinth.1.2†16.1.2.Corinth.8.2.Gal.1.2.2.Thess.1.1*.1.Petr.5.13.Apoc.2.1*.†3.1.

Ecclesia pro Prælatis & Præpositis.3.Reg.8.14.Matth.18.17.

Ecclesia est vna & visibilis præfigurata per vnam & visibilem arcam Noë, Genes.6.14.1.Petr.3.20. per ciuitatem sanctam Ierusalem, Apoc.21.2. per hortum conclusum & fontem signatum, Cant.4.12. per vnam columbam, 6.8.per vineam, Psalm.79.9.Cant.2.15.Isaiæ 5.2*. Ierem.2.21†12.10.Matth.20.1*. Marc.12.1.Luc.20.9.Apoc.14.15.per nauem, Luc.5.3. per sagittam comprehendentem bonos & malos pisces, Matth.13.47.per agrum, Matth.13.24.per regnum cælorum, Matth.13*.†25*.

Ecclesia firmamentum veritatis errare non potest, Isaiæ 29.21.Matth.16.18†28.20. Luc.22.32.Ioan.14.16.†16.13†17.11.20.1.Tim.3.15*.1.Ioan.2.27.

Ecclesia est corpus Christi, Cant.4.7.9.11.12. Ephes.1.22†4.4†5.23.1.Corinth.12.27.

Ecclesia fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam, Ioan.2.12†3.3.Rom.8.13†9.8.Gal.3.20†4.13.Ephes.1.5.Tit.1.1.1.Cor.4.15.Phil.20.1.Pet.1.23.1.Ioan.3.9†5.1.18.Iacob.1.18.

Ecclesia seu fidelium cœtus, tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam sunt tuendam necessaria suppeditare, Deut.12.19†14.27†16.11†25.4.1.Esdr.7.23. Matth.10.10.Lucæ 10.7.Rom.15.27.1.Cor.9.7.11. Galat.6.8.Phil.2.29†4.10.16.1.Thessal.5.12.Hebr.13.7. Tenetur etiam pro suis præfectis orare, Actor.4.29†12.5. Rom.15.30.Ephes.6.18.Phil.1.19. Colos.4.2.2.Thessal.3.1.Hebr.13.18.

Ecclesia est sponsa Christi, Psal.44.11.Ezech.16.9.2.Corinth.11.2.Ephes.5.26. Apoc.19.8†21.10.

Ecclesiæ caput est Christus, Osée 2.2.1.Cor.12.27.Ephes.1.22†4.15†5.23.Col.1.18†2.10.

Ecclesiæ quasi membra quædam sunt veri fideles, eidem capiti Christo eiusque vicario subiecti, cuiuscūque nationis fuerint, siue Iudæi, siue Gentiles, Isa.43.9.Ioan.10.16.1.Cor.12.12.Ephes.3.6.

Ecclesiæ claues promittuntur, & potestas, Matth.16.19. traduntur, Ioan.20.25. exercentur, Matth.18.17. vide Excommunicatio & Confessio.

Ecclesiam sibi Christus comparauit & emit Sanguine suo, Actor.20.28.1.Corinth.6.20†7.23.Ephes.2.13.Colos.1.14.1.Petr.1.18.Hebr.9.12.1.Ioan.1.7.Apoc.1.5†5.9.†14.4.

Ecclesiam suam Deus protegit & custodit, Exod.13.21†29.45.Leuit.26.12.Deut.7.20†23.14†31.3.3.Reg.6.13.Psalm.90.1.11†131.13.Isaiæ 43.2.Ierem.46.28.Matth.18.20†28.20.Ioan.14.23.2.Corinth.6.16.

EDOM frater Iacob, filius Isaac, appellatur Esau, Genes.25.25.

Edumæi negant Israëlitis transitum per suam regionem, Num.20.14. ceduntur, & fiunt serui domini Israël, 2.Reg.8.14.deficiunt ab Israël, & creant sibi regem, 4.Reg.8.20. superantur à Iuda, 14.7.2.Paral.25.12.

Contra Edumæos prophetia, Num.24.18.Psal.136.7. Isaiæ 21.11†34.5. Ierem.49.7. Thren.4.22. Ezech.25.13.14†32.29†35*.†36.5. Amos 1.11.Abdiæ 1.1*. vide Esau.

ELEAZAR filius Aaron, Exod.6.23†28.4. partitur cum Iosue terram Chanaan, Iosue 14.1. iuxta præceptum Domini, Num.34.17. consecratur Sacerdos, Leuit.8.24*.fit post mortem patris summus Sacerdos, Num.20.26. Deut.10.6. moritur & sepelitur, Iosue 24.33. filium habet cui Phinees nomen erat, Exod.6.25. quem in demortui patris locum sufficiunt, Num.25.7.12.

ELEAZAR filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipse oppressus suffocatur, 1.Machab.6.43.

ELEAZARI senis martyrium, 2.Mach.6.18.24.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exod.21.25†23.11.Leuit.19.10†23.22†25.34.Deut.15.7.10†24.19.3.Reg.17.10. 2.Esdr.8.11.Esther 9.22.Psalm.40.1†81.4†111.9.Prouerb.3.9.28†11.18.25†14.21.31†18.17†21.13.21†22.9†28.27†31.20.Eccles.11.1. Isaiæ 58.7.Ezech.16.49†18.7.Dan.4.29.Eccli.4.2†7.35†12.3†14.11†29.12†35.4.Tob.1.4†4.7.17†12.9†14.11. Matth.6.3†10.42†19.21†15.35.42. Luc.3.11†6.35†11.41†12.33†54.13†16.9.21†19.8†21.1.Actor.2.42†6.2†9.39†10.2†11.29†20.35.Rom.12.8†15.26.1.Corinth.16.1*.2.Corinth.8.4.15†9*.Ephes.4.28.Hebr.13.16.1.Ioan.3.17. Iacobi 2.15. quære Misericordia.

ELI sacerdos in Silo, 1.Reg.1.3. filij eius reprehenduntur, 2.12.22. è solio lapsus fractis ceruicibus moritur, 4.18.

ELIAS vide Helias.

ELISAVS vngitur Propheta. 3.Reg.19.19. iuxta præscriptum Domini, 19.16. transit Iordanem.4.Reg.2.14. sanat aquam, 2.20. reuocat puerum ad vitam, 4.32. mundat Naaman à lepra, 5.14. percutit Syrios cæcitate, 6.18.prædicit rerum abundantiam, 7.1.ægrotat, & moritur, 13.14.20. mortuum eius corpus excitat mortuum, 13.21. commendatur, Eccli.48.13.

ELYMAS magus fit cæcus, Actor.13.8.

EMERE & vendere quomodo oporteat, Genes.23.9.14†25.31†33.19†41.57†42*. Leuit.19.13.35†25.14.46. Deut.15.1†25.1.1.Reg.4.21.Eccli.27.3†42.25.Prouerb.11.1.26†16.11†2 .10.23. Isaiæ 23.18. Ierem.31.6. Ezech.45.10.Mich.6.10. Matth.7.2. Luc.14.18.1.Corinth.7.30.1.Thess.4.6.

EPHRON, quia negabat Iudæ transitum, funditus perdita est, 1.Mach.5.46.2.Mach.12.27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium, Matth.20.23.26. Luc.4.16†22.26.Ioan.10.4.14†21.15.Actor.1.24†6.3†11.22†14.20†10.28.Rom.13.16.25.1.Cor.3.5†4.1†16.1.9.2.Cor.3.6†4.5†10.8†6.4.Ephes.1.15†3.2.Col.1.23.1.Ti.3.1†4.6.2.Tim.2.1.15.24.Tit.1.5.1.Pet.5.2. vide Concionator.

ERVBESCERE nullus debet Euangelium, Psal.39.11.Eccli.42.9.21.Marc.8.38.Luc.9.26.Rom.1.16.2.Tim.1.8.

Erubescendum propter peccata, Ezec.16.52.Eccli.42.11.

ESAIAS. vide Isaias.

ESAV filius Isaac nascitur, Gen.25.24.vendit sua primogenita.25.31.Heb.12.16. supplantatur à fratre suo Iacob, Genes.27*.ducit filiam Ismaëlis, 28.9†36.3.procedit contra Iacob cum, 400. viris. 32.6. osculatur suum fratrem Iacob, 33.4.in Esau pugnare prohibetur Israël, Deut.2.4. vide Edom.

ESDRAS Scriba proficiscitur ex Babylone, 1.Esdr.7.6. separat mulieres Gentiles ex Israël.9*.†10*.legit coram multitudine librum Legis, 2.Esdræ 8.2.3. Esd.9.39. appellatur Iosedec.1.Paral.6.15.

ESVRIRE iustitiam. Isaiæ 55.1. Psalm.106.9.Matth.5.6.Luc.1.53†6.21.Apoc.21.6†22.17.

EVA formatur ex costa Adæ, Genes.2.21.comedit fructum vetitum, 3.6.

EVANGELIVM Christi eiusque prædicatio, Gen.3.15.Isai.53.1†55.5†61.1.Matt.1.21†11.28†28.19.Mar.16.15.Luc 2.10†24.46.Ioan.3.16†6,35†8. 12†10.9†12. 46. Rom.1.16†3. 21.24†8.3. 1.Corinth.3.15.29†4.15†15.1.2.Corinth.5.18.Galat.1.6.11. Ephes.1.13.1.Tim.1.15.2.Tim.1.8†2.8.1.Petr.4.17.

Euangelium adfert fiduciam,simul & timorem, consolationem, & terrorem, Matth.3.7*.†5.20.23†7.13.29.23†8.12†9.15†10.33†11.12†12.37.41†13.29.40.50†15.13†16.27†28.6.7†20.16†22. 3.14†24.12.24*.†25.12.13.30.41*. Marc. 10.25.31†13*. Luc.3.17†6.24.25†9.62†12.20.40.48†13.5.26. 30†16.22†17.30. 34†19.22*.†20.47†21*. Ioan.5.28†15.26.Actor.5.5.6*.Rom.1.18†2.5.6*.†6.23†9. 18*.†11. 20. 22†13. 2.3.4†24.12. 1.Corinth.3.13.17†5.5†10.8†11.29*.†15.51†16.12. 2.Corinth.7.1.8.10†13.5.Galat.5.21.24.Ephes.5.5. Philem.2.12.1.Timoth.5. 24.Hebr.9.27†10.16. 27*.Iac.4.9†5.1. 1.Petr.4.18†5.8. 2. Petr. 1.10†2. 4*.†3. 10*. Iudæ 15.

Euangelizanti debetur necessaria vitæ sustentatio, Matth.10.9.Marc.6.8.Lucæ 9.4†10.7.Rom.23.26.1.Cor.9.7.11.13. Galat.6.6.1. Timoth.5.17. 2.Tim.2.6.

EVCHARISTIA, Matth.26. 26. Mar.24.22.Luc.22.19.1.Corinth.11.24*.† 10. 16. frequenter sumenda, Actor.2.42†20.7.præfiguratur,Exod.16.15*.

Eucharistia sub altera tantùm nimirum panis specie, Ioan.6.58. data à Christo, Luc.24.30.31.ab Apostolis, Actor.1.42†20.7.

in Eucharistia non remanet substantia panis post consecrationem, sed est verum Christi corpus & sanguis, Matth.26.26. Marc.14.22. Luc.22.19.Ioan.6.51.

Eucharistiam in publicis Supplicationibus circumferendam esse, præfiguratum, Ios.6.6.7.11*.20.1.Reg.4.3.2.Reg.6.4.5.6.

Eucharistia adoranda, Psal.22.28.30†9.8.5.Ioan.9.38.

EXACTIO, census, & tributum debetur Principibus, Matth.17.24†22.17.Mar.12.16.Lucæ 20.22.Rom.13.7.

EXCOMMVNICATIO à Christo instituta & præcepta, Matth.5. 29†26.19†18.8.18. Marc.9.42.Ioan.20.23.

Excommunicatio in vsu fuit Apostolis,1.Cor.5.3.10.2.Thess.3.6.14.1.Tim.1.20.Tit.3.10.

Excommunicatio exercenda ad ædificationem & emundationem Ecclesiæ & ad correctionem eius qui excommunicatur,1.Cor.5.4.1.Tim.1.20.1.Thess.3.14. vt spiritus eius saluus fiat,1.Cor.5*.

Excommunicatio Pharisæorum, Ioan.9.22.34†12.42†16.2.

Excommunicandi qui in moribus aut doctrina grauiter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prou.22.10. Matth.18.17.Rom.16.17.1.Cor.5*.2.Cor.2.8.2. Thess.3*. 1.Tim.1.20†6.5.2.Tim.2.17.21†3.5.Tit.3.10. Ioan. epist.1.10.

Excommunicati vitandi, Matt. 18.17.1.Cor.5*.Tit.3.10.

EXEQVIÆ celebrantur, Genes. 25.2.3†50.10. Deut.34.8. 2.Reg.3.31*.

EZECHIAS filius impij Achaz cum esset rex, tamen pius fuit, 4.Reg. 16. 10. frangit serpentem æneum, 18.4. deficit ab Assyriis, 18.7. mittit nuntium ad Isaiam prophetam, 19. 2. Isa. 37. 2. decumbit ex graui morbo, 4.Reg.20. 1. Isa. 38.1. ostendit Babylonijs suum thesaurum, & reprehenditur, 4.Reg.20.12.14.Isa.39.1.5. commendatur, Eccli.48.19.

EZECHIEL cum alijs captiuis vehitur in Babylonem, Ezech.1.1. vocatur, & mittitur, 2.3.commendatur, Eccli.49.10.

F.

FACARE pro Sacrificare in Scripturis, Leu.15.15.30. Num.6.11.16†8. 12†5. 2. 4. 10. 14. Iudic.13.1. Lucæ 22.19.

FAMA bona præstantior diuitiis, Prou.22. 1.Eccles.7. 2. Eccli.41.15.16.

FAMES & annonæ caritas, Gen. 12.10†26.1†41*.42*.43*.44*.45*.47*. Exod.16.3. Deut.28.53†32.24. Ruth 1.1.2.Reg.21.1†24.13.3.Reg.8.37†18.2. 4. Reg.4.38†6.25†8.1†25.3.2.Paral.6.28†20.9.2. Esd. 5*. Psal.36.19. Isaiæ 5.13.Ierem.14.1.12.15†15. 2†29. 17†34.17.Ezech.5.12.16†6.11.Ioel.1*. Amos 4.6.Agg.1.6.10†2.17. Matth.24.7. Luc. 4.25†15. 14. Actor.7.11†11.28.Rom.8.35.2.Cor.8.14†11.27.Apoc.6.8†18.8.

Fames verbi Dei.1.Reg.3.1.2.Par.15.3. Osée 3.4†4.1. Amos 8.11.

FAMVLORVM famularumque officium,Genes.16.4.6†24*.†30.25†31.4†39.1.6.Exod.21.2.20.4.Reg.5.20.25.Prou.14.35†17.2†19.10†29.19. Eccle.2.7. Eccli.7.22†10. 28.Ier.34.8.Ioël.2.29.Luc.12.37.45.Actor.12.13.1.Corinth.7.21.Ephes.6.5.Colloss.3.22. 1. Timoth. 6. 1. Tit.2.9.1.Pet.2.18.

FELIX præfectus Iudææ, Actor.23.24†24*.

FERMENTVM, mala doctrina, Leuit.2.11†6.16. Deut.16.3. Matth.16.6.Marc.8.15.Luc.12.1.1.Corinth.5.5.Galat.5.9.

FESTA Iudæorum, & in primis festum Paschæ. vide Pascha.

Festum Pentecostes, Exod.22.16†34.22.Num.28.26.Deut.16.9. Ioan.5.1.Actor.2.1†20.16.

Festum tubarum, Leuit. 23. 24. Num. 29. 1. 2. Paral. 5. 3.

Festum expiationum,Leuit.16.30†23.27.Num.29.7.8.

Festum tabernaculorum,Exod.23.16.Leuit.23.34.Num.22.12.Deut.16.13†31.10.1.Esdr.3.4.2.Esdr.8.15.16.2.Mach.1.9†10.6.Ioan.7.2.

Festum Sabbati. vide Sabbatum.

Festum neomeniæ, Num.28.11.1.Reg.20.5.Ezech.45.18.

Festorum violatio quàm grauiter puniatur, Num.15.32.

FESTVS præfectus Iudææ.Actor.24.27.

FIDES in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate & veritate Dei in seruandis promissis,Psal.31.4. Isaiæ 11.5.Thre.3.23. Osee 2.20†5.9.Rom.3.3.pro veritate & constantia verborum inter homines,Gen.39.16†44.32.Leuit.6.2.Eccli.22.28.Ierem.42.5.1. Mach.10.27.1. Tim.2.7. pro virtute Theologica, Sap.1.2†3.14. Hab.2.4. Matth.8.13†9.22†17.20.Marc.5.34.Luc.5.20.Rom.3.21†4.3†5.1.pro fide viua & formata per charitatem,Hab.2.4.Matth.9.12†15.28.Mar.5.34†10.52.Luc.7.50.Rom.3.22.Gal.5.6.Heb.11*.pro fide mortua absque charitate.Matth.7.21.22.1. Corinth.13.2†15.2.Iac.2.26. pro sponsione seu voto. 1. Tim.5.12. pro fiducia, Iacob.1.6.

Fides charitate inferior. vide Charitas.

Fides viua quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est,Matth.9.2.22.29†21.22. Marc.16.16. Luc.18.42.Ioan.1.12†3.15.16.36†6.35†7.83†11. 25†14.12†20.29.Actor.3.16†10.43†15.9†16.31. Rom.1.16†3.22.Galat.5.8. Ephes. 2. 7. Hebr.11.6*.

Fides non facit nos certos aut securos de accepta peccatorum remissione, aut consequenda vita æterna. vide Certi.

Fides sine operibus non iustificat, 1.Cor.13.2.Gal.5.6.Iac.2.24.

Fides ipsa etiam appellatur opus bonum,Phil.1.6.

Fides est vna, Ephes.4.5.

Fidei viuæ & operanti tribuitur iustitia & salus, Gen.15.6.Marc.16.16.Luc.1.45†8.48†23.41.Ios.5.24†17.3.Actor.13.38†16.31.Rom.4.22†4.3.22*.5*.†10.1.10.Phil.3.9.1.Pet.2.6.Hebr.4.3.

Fidei prædicatio ad eorum qui præsunt in Ecclesia iudicium referenda est, Gal.2.2.

Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Ierem.39.18.Matth.8.5. 13†15.28. Luc.7.9†10.33†17.16. Ioan.4.47.Actor.10.3†8.26.

Fideles Deus liberat à communi perditione, & internecione impiorum, Genes.6*.7*.8*.19*. Exod. 8.22†9.4.6.26†10.23†11.7. Num. 16.20.26.31. Ierem. 39. 18. Dan.6.22.2.Pet.2.7.

Infidelitas seu incredulitas punitur,

tur, Genes.19.11.17.26.Num.11.21†14.2.11†20.12. Deut.9.20.4.Reg.7.2.17.4.Esdr.15.4. Psalm.77.32.Eccli.2.15. Matth. 8. 28†14. 30†17.17. Marc. 16.16.Luc.1.16†24.24.Ioan.3.18.36†6.7†8.24†12.48†20.27.Rom. 11. 20. Hebr.3. 18†4. 2†11.6. Apoc. 21.8.

FILIORVM officium erga parentes, Gen.9.23†22.2.7†27.1†18.7†37.14*.Exod.10.12†21.17.Leuit.19.3.32†20.9†21. 9.Deut.5.16†21. 15.18†27. 16.Iud.14.1.2.Reg.1.11.18.22†3.1.7†8.1†18.5. 3. Reg.2. 19. 4. Reg.2. 23†12. 2†22. 1. 2.Paral.34.3. Eccli.3. 1. 8†6. 18†7.29†8.7.11†22.3†23.18†25.10†32.24.Tob.4.3†14.5.Iob.1. 4†8. 4†32.4. 6.Prou. 1. 8†4.1†6. 20†10.1†13.1†15. 20†19. 26†20. 11. 20†12. 15†23.19.25†28.24†30.17.Ierem.35.16.Ezech.21.7.Matt.4. 20†10. 35†15.4†19.19. Marc. 10. 19.Luc.2.48†18. 20.Actor.7.14†22.3.Ephes.6. 1. Coloss.3.20. 1. Tim.5.1. 1.Pet.5.5.

FOENVM & herba citò transiens omnis homo, Psalm.89.6†128. 6.Isa.40.6.Eccli.14.15.1.Pet.1.24.Iac. 1.10.

FOENVS. vide Vsura.

FORNICATIO iram Dei prouocat, Deut. 22. 21. Prou. 23. 27. Eccli.19.3. Ierem.5.7. Osee 4. 14. 1. Cor.6. 9. 13. 15.Col.3. 5.Hebr.13.4. corpus coetuat, & facultates absumit, Iob.31.12.Prou.23. 27†29.3†31. 3.Eccli.9.6. infamiam adfert, Eccli. 9. 10†41. 21. fornicationis occasiones vitandæ, Eccli.9.4.12†42.12. fornicatio non solùm in opere externo, sed & in affectu prohibetur, Exod. 20.17.Matt.5.28.

Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis & idololatria, Deut.31. 16.Iud. 2.17†27.33.Isai.1.21†57.3.Ierem.3.1. Ezech.6.9†16*. Osee 1.2†.2.4†4.15. Apoc.18.3.

FRATRES & sorores Christi qui sint, Matt.12.49†28.10.Mar.3.33. Luc.8.21.Ioan.20.17.Heb.2.12.Psal. 21.23.

FRAVS. quære Dolus.

FRVCTVS boni operis, quære Opus.

FVNDAMENTVM est Christus, 1.Corint.3.11.Ephes.2.20. 1.Pet.2.6. fundamentum etiam Apostoli, Eph. 2.20.Apoc.21.14.

& peculiariter Petrus, Matt.16.18*. Ioan.21.15.17.cuius fides numquam deficiet, Luc.22.31.

FVRTVM prohibetur, committitur, & punitur, Exod.20.15†21.17†22.1.Leu.19.11.Deut.5.19†24.7.Io. 7.1.19.Tob.2.21.Prou.6.30. Osee 4. 2. 2.Mach.12.40.Matth.19. 18.Ioan. 12.6.1.Cor.6.10.Apoc.9.21.

Fures dicuntur, verbum Dei & doctrinam veram adulterantes, Ierc. 23.30.Ioan.10.1.

G.

GAAL opponit se Abimelech, Iud.9.1.20.35.39.

GABAONITÆ redimunt vitam astu quodam, Iosue 9*. obsidentur, & obsidione liberantur, 10.5*. Propter ipsos iniustè à Saule occisos suspenduntur filij Saulis, 2.Reg.21.1. 6.9.

GABELVS venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob.9.7.

GABRIEL apparet prophetæ Danieli, Dan. 8. 16†21. Zachariæ sacerdoti, Luc. 1. 12. Virgini Mariæ, 1.26.

GAD filius Iacob ex Lia, Gen.30. 12†25.26.

Gadditæ recipiunt suam hereditatem, Num.32*.Deut.3.12.Ios.13. 24.

Gad propheta admonet Dauid, vt non maneat in terra Moabitarum, 1. Reg.22.5.

nuntiat Dauidi iram Dei, 2. Reg. 24.11.18.

GAIVS, 1.Corinth.1.14.capitur, Actor. 19. 29. deducit Paulum in Asiam, 20.4. hospitio eum suscipit, Rom.16.23.

GALGAL, siue Galgala, ciuitas Israel, Ios.4.14. in Galgal circumciditur populus, & celebrat Pascha, 5. 2.7. 10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10.7. reuertitur, 10. 43.

GALILÆA recipit Christum, Ioan. 4.45.in Galilæa incipit Christus prædicare, Matth.4.12.Actor.10.37.

GAMALIEL, vir peritus Legis, Actor.5.34†22.3.

Gamaliel dux Manassitarum, Nu. 1.10.

GAVDERE & lætari honestè licet, 1.Par.29.9*. 2. Esd.12.42.Psal 67.4.Luc.1.14.1.Thess.1.6†5.16.

Gaudendum non est more Gentilium, Eccle.2.2†7.3 Osée 9.1. Amos 6. 8. Prou.2.14.Iac.4.9. Gaudium in persecutione, Matt.5.12.Actor.5.41†20.24.Ro.5.3. Col.1.24. Heb.10.34†11.25.

Gaudium spiritus, Luc.10.21.Ro. 12.12†14.17.Galat.5.22.Philip.4.4. 1.Thess.5.16.

Gaudium salutis æternæ, Isa.25.18†26.1†11.20†65.12. Sap.3.1.7. vide Beatitudo.

GEDEON dux & iudex in Israel, Iud.6*.†7*.†8*.

GEMITVS quis probandus, quis improbandus, Exod.2.24.Ezec.9.4. Tob.3.1.2. Mach. 6. 30. Rom.8. 22. Iac.5.9.

GENTIVM vocatio, Genes.49.10. Num. 24. 17. Deut.31. 43.1.Reg.23. 44.50. 3.Reg.8.41. Psal. 2.8†11. 28†67.32†71.8. 17†85.9†86. 4. Isaiæ 2. 2†11.10†19.18†25.7†27.13†29.17†35*.†41. 25†43.5†35. 14†49*.†51. 5†54*.†55*.†56.3.6†60.3.9†65. 1†66.19.20.Ierem.9.24†12.16†16.19. Osee 1. 1. 24. Ioël. 2. 28. Mich. 4.2. Soph.3. 9. Zach. 2. 11†2. 20†9. 10. Matth.2. 2.†8. 11†21.31.43†22. 9. Ioan. 10. 16. Act.8.26.30†10*.1.Cor. 12.13.Ephes.2.10.

Gentilium mores non sunt nobis imitandi, Leuit.18.3†20.23.Ierem. 10.1.

GENV omne flectendum Domino, Psal.21.30.Isa.45.23.Rom.14.11. Phil.2.10.

GERSON filius Leui, Num.3.17. Gersonitarum ministerium, 3.25†4. 22.

GIEZI minister Elisei, 4.Reg.4. 25. fit leprosus, 5.16.

GLADIVS non cuiuis permittendus, Matth.26.51.Marc.14.47.Luc. 22.49.Ioan.18.10.

GLADIVS spiritus est verbum Dei, 4.Esdr.13. 9. 27. Isaiæ 11. 4†27.1†31.8†49.2†66.16.Ephes.6.17. Hebr.4. 12.Apoc.1.16†2. 16†19. 15. 2.Thess.2.8.

GLORIA Dei in omnibus quærenda, Ios.7.19.Psalm.115.1.Matt.6. 9.Ioan.9.24†17. 4. Actor.3. 12†12. 23.1.Cor.6.20†10.31.Phil.1. 20.Col. 3.17.Tit.2. quære Honor.

Gloria beatorum. vide Beatitudo.

GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur, 4. Reg. 25. 25. Ierem. 41.2.

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth.2.20. 1.Reg.2. 6†15.20. Prou.4.9.Eccli.7.37†29.10. pro fauore, Gen.6.8†18.1†19.9†19. 21.Exod.12. 36.Tob.1. 13.Esth.2.17. Pro.13.25.Eccli.4.25.Dan.1.9.Act.2. 47†24. 27†25. 9. pro præmio quod à Deo expectatur, Prou.1.9†12.2.2. Mach.12. 46. Luc. 6.33. 1.Petr.2.19. pro dono aliquo gratis dato, Esth.15. 17.Psal.44.3.Pro.3.22†16.13†22.11. 1.Cor.12*.Eph.4.7.1.Pet.4.10.pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psal.83.12.Luc.1.28†2.40.Ioan.1. 15.Rom.1.7. 1.Cor. 16.23. 2.Cor.1. 12.Gal.5.5.Heb.13.19.Iac.1.6. pro re grata, pulchra, accepta, & amabili. Pro.31.30.Eccle.10.12.Eccli.7.21†11. 19†26.16.19†40. 22.Luc.4.22.Eph. 4.29.

Gratiæ donum quam sit occultum & reconditum, quodque nemo facile illud sibi arrogare debeat, Iob 9. 20. 21. Psal. 2. 11†18. 13†142. 2. Prou. 14. 12†20. 9. Eccle.9. 1. 1.12. Eccli.5.5.Ierem. 17.9.1.Corint.4.4.1. Corinth.10.14†13.5.Gal. 6.3.Philip. 2.12. 1. Petri 4.18.2. Petri 1.10.Ioan. 4.1.

Gratia qua quis hominibus gratus est, etiam illa à Deo est, Exod.3.21†11.3†12.36. 4.Reg.25.27.2.Esd.2.5. Psal.105.46.Ierem.40.2.3. 4.Dan.1.9. Tob.13.1.Act.24.23†27.3†28.19.

Gratus animus erga Deum & homines commendatur, Genes.4.3†8. 20†14.21†23*.†24.48†26.25.Exo. 15.1.Leuit.25. 6.Num.15.17†31.48. Deut.4.9†6.5.Iud.5.1.1.Reg.2.1†14.

35†

35†31.11.2.Reg.10.2†19.33.3.Reg.2.7.1.Paral.29.10.20.2.Paral.15.11†20.26. Esther 6*. Tob.9† 12.1.7. Eccli.7.22†32.28†35.13.1.Mach.4.24†5.54. 2.Mach.3.33.Matt.11.25. Marc.5.10. Luc.18.40. Ioan.11.40. Actor.4.21†27.35. Rom.6.16.17.1. Cor.6.1.Ephes.5.19.Phil.4.6.Col.2.7†3.15.1.Thess.5.18.2.Thess.1.3.1.Tim 4.3.

Gratiæ agendæ ante & post cibum sumptum, Deut.8.10.1.Reg.9.13.Isa.62.9.Matt.14.19†15.36†26.25.Mar.6.41†8.6†14.22.Luc.9.16.Ioan.6.11.23.Actor.17.35.Rom.14.6.1.Cor.10.30.1.Timor.4.3.

Gvla. vide Ebrietas,& Ciborum luxus.

H.

HÆreticos & infideles relinquit Deus ad iustorum probationem, Iud.3.1.1.Cor.11.19.

Hæretici iam inde à temporibus Apostolorum extiterunt, 1.Tim.1.20. 2.Timor.2.18.1.Ioan.2.18.2.Ioan.7. Apoc.2.15.

Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Matt.24.5.14.Ioan.5.43.1.Tim.4.1.2.Tim.3.1.2.Pet.2.1†3.3.Iudæ 18.

Hæreticorum mores & doctrina. ibid.

Hæretici vitandi, Deut.13.1.Matt.7.15.Ro.16.17.2.Tim.1.17†3.5.Tit.3.10.2.Thess.3.14.Ioan.2.10.

Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc.2.14.

Hæretici tollendi è medio, Deut.13.5†18.20.3.Reg.18.40*.4.Reg.10.25*.

Hæresis, fornicatio spiritalis. vide Fornicatio.

Hazael famulus Benhadad regis Syriæ, 4.Reg.8.11.15. iuxta mandatum Domini, 3.Reg.19.15. percussit Israel in vniuersis finibus suis, 4.Reg.10.32†12.17†13.3. quemadmodum prophetatum est, 4.Reg.8.11.13. moritur, 13.24.

Helias vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4.Reg.1.8.

Heliæ orationis efficacia, 3.Reg.17.1.Iac.5.17.18, alitur ministerio corui, 3.Reg.17.2. excitat puerum mortuum, 17.19. occidit prophetas Baal, 18.40. fugit Iezabel, 19.3. mittitur in Damascum, vt vngeret Hazael regem Syriæ, 19.15. mittitur ad Achab, 21.17. ad Heliam missi principes quinquagenarij cum suis, igne cælitus demisso consumuntur, 4.Reg.1.10. assumitur per turbinem in cælum, 2.11. apparet in transfiguratione Domini, Matt.17.3.Luc.9.30.

Heliodorvs à cubiculis Seleuco, tentat thesaurum templi auferre, 2.Machab.3.7.13. punitur à Deo, 3.24.

Helisevs. vide Eliseus.

Herodes Ascalonita occidit innocentes pueros, Matth.2.16. & moritur, 2.19.

Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc.3.1. occidit Ioannem Baptistam, Matt.14.9. Herodes & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Lucæ 23.12.Actor.4.27.

Hervs & Hera. vide Dominus & Domina.

Hesron filius Phares, Genes.46.12. Matth.1.3, relinquit post se Aram, & appellatur Iephonne, 1.Par.4.15.

Hester fit vxor Assueri, Esther 2*. precibus suis apud Assuerum latam de Iudæis vno die occidendis sententiam reuocat, Esther 8.3.8.

Hieremias. vide Ieremias.

Hiervsalem. vide Ierusalem.

Holofernes dux Nabuchodonosor mittitur contra Israel, Iud.2.4. blasphemat Deum, 6.1.

obsidet Bethuliam, 7.1. proprio gladio ceruix ei præciditur, 13.8.

caput eius conspiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14.1. totus Assyricus exercitus se in fugam dedit, 15.1.

Homo creatus est ad imaginem Dei, Gen.1.26†2.7†5.1†9.6.Sap.2.23.Eccli.17.1. Iob 10.8.Psal.118.73. Iac.3.9.

Homo maledicitur, Genes.3.17.

benedicitur in Christo, Gen.12.3†22.18.Gal.3.8.

Hominis regeneratio, Matth.18.3.Ioan.1.13†3.36†4.14†7.31.1.Corinth.4.15.Galat.4.19.Ephes.4.22. Colos.3.8.Tit.3.5.1.Pet.1.23†2.2. Iac.1.18.

Homo puluis & lutum, Gen.2.7†3.19†18.27.Eccle.12.7.Eccli.17.1†18.8†41.13.Iob 4.17†10.8†34.15. Psalm.77.39†102.14†143.4. Isaiæ 40.6.

Homicidivm, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen.4*.†9.6†37.18.Exod.2.12†20.13†22.2.Leu.24.21.Num.35.7*.Deut.5.17†19.4.11†21.1†27.24.Ios.20.3.Iud.9.5.1.Reg.18.17.2.Reg.3.17†4.7.12.3.Reg.2.5.25.34.46.4.Reg.14.5†21.16.Prou.6.17†28.17.Eccli.34.25.27.Thren.4.13.Ezech.11.6†22.2†24.6. Osee 4.2.Matt.5.21†19.18†23.34†26.51. Ioan.8.44.Rom.13.9.Gal.5.21.1.Ios.3.12.Apoc.1.3.10.

Honor qui ab hominibus proficiscitur, non magni faciendus, Num.16.1.Iud.9.1.1.Reg.10.27.2.Reg.15.1.3.Reg.1.5.Esth.3.1*.†6.6.Eccli.7.16†10.29.30†30.Ier.9.23.Matt.6.1†8.4†9.30†17.9†20.21.21. Marc.1.44†5.43†7.36†8.16†9.8†10.35.43. Lucæ 22.24.Ioan.6.15†8.50†12.43. Act.10.26†14.14.Gal.6.2.Phil.2.3.1. Thess.2.6.1.Pet.5.3.3.Ios.9.Apoc.19.20†22.9.

Honor Dei, quære Gloria.

Honorandi parentes vide Parentes.

Hospitalitas commendatur, Isa.58.7. Matt.25.36. Luc.14.13.Rom.12.13.1.Tim.3.2.Tit.1.8.1. Petri 4.9.3.Ioan.3.9.Hebr.13.2.Iac.1.27.

Hospitalitatis exempla, Genes.18.3†19.2†24.31.Ios.2*.Iud.13.15†29.4.9.3.Reg.17.10.17.4.Reg.4.8. Iob 1.4†31.17.Tob.2.1. Lucæ 10.38†19.6.Actor.16.15†28.2.7.

Inhospitalitas, Iud.8.5†19.18.1.Reg.25.9.14.Sapien.19.13.

Hvmilitas Deo grata est, Gen.28.27†29.32†41.40.Iud.6.15.1.Reg.1*.†2.1.8†7.9.10.2.Reg.6.16.21.2.Paral.12.6.8†32.26†33.12†34.26. Psalm.33.19.Prou.11.2†16.19†18.12†22.22†25.7†29.23.Isai.37.1†57.15†66.2.Ierem.1.6.Ion.3.5.Eccli.3.18†7.19.Iud.4.7.11†9.16.Matth.3.11†5.3†8.8†11.20†15.27†18.4†20.16†21.5†23.7.11.Mar.9.34†10.45.Luc.1.48†9.47†14.7.11†15.19†18.13†22.26.Ioan.13.4.Actor.10.26. Rom.11.20†12.16.1.Corinth.4.6†15.8.Phil.2.3.Col.3.12.Hebr.11.24. 1.Pet.5.5.Iac.1.9†4.10.Apoc.4.10†19.10.

Hymenævs pseudo apostolus, 2.ad Tim.1.17.

Hypocrisis, 1.Reg.15.11*.†18*.2.Reg.15.2.7, 4.Reg.1.6.9. Iob 8.13†13.16†15.34†20*†27.8†36.13.Prou.30.13.Eccli.1.46†19.24.Isa.29.13†38.1.Ierem.9.8.Ezech.33.30. Mal.3.13.2.Mach.6.23.Matt.2.7.16†6.2.16†7.5†15.7†16.3†21.28†23*.†24.51.Mar.7.6.Luc.11.44†12.1.56†18.11.Actor.5.1†8.18†13.8. Ro.2*. Gal.1.13.1.Timoth.4.1.2.Tim.3.5.1. Thess.5.22.1.Pet.2.1.

I.

IAbes in Galaad opprimitur ab Israel, Iud.21.10. obsidetur, 1. Reg.11.1. viri Iabes Galaad exhibent misericordiam Sauli, & filio eius, 31.12.

Iacob filius Isaac nascitur, Gen.25.23. emit à fratre Esau primogenita, Gen.25.31. præripit Esau benedictionem, 27.5*. proficiscitur ad Laban, 28.10. videt scalam, & vouet votum, 28.12.20.

seruit Laban pro duabus filiabus, 29.18. reuertitur in patriam, 31.17.

luctatur cum Angelo, 32.24. vocatur Israel, 32.28†35.10.3.Reg.18.31. mittit filios in Ægyptum, 42.1.

migrat cum tota sua familia in Ægyptum, 46*.Deut.10.22. filios Ioseph adoptat in suos, 48.5.8.

benedicit duodecim filiis, & moritur, 49.33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50.4.7. secundùm promissionem, 47.29. & secundùm mandatum, 49.29. commendatur, Eccli.44.24. vide Israel.

Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matt.4.20. occiditur, Actor.12.2.

Iebvs appellatur Ierusalem, Ios.15.8.Iud.15.10.1.Par.11.4.

Iebusæos

Iebusæos expugnare non poterat Israel, Iud.1.21. superantur tamen à Dauid, 2.Reg.5.8.

IAHV filius Hanani prophetæ arguit regem Iosaphat, 2.Par.19.2.

mittitur ad Baasa regem Israel, 3.Reg.16.1.7.

Iehu filius Iosaphat filij Naamsi vngitur vt rex esset Israel, ad delendam domum Achab, 4.Reg.9.1.6.

iuxta præscriptum, 3.Reg.19.16.

occidit Iezabel, 4.Reg.9.30.33.

occidit septuaginta filios Achab, 10.1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochoziæ regis Iuda, 10.14. perdit seruos Baal, 4.Reg.10.17.25. moritur, 10.35.

IEIVNIVM, & ieiunandum esse, Ioël. 2.12. Tobiæ 12.8. Matth.6.16*. Marc.2.20. Luc.2.36†5.35. Rom.13.23. 1.Cor.7.5. 2.Cor.6.5†11.27. Act.13.2.3. 14.22. Ephes.5.18. 1.Thess.5.6. Tit.2.2. 1.Pet.1.13†5.8. vide Quadragesima.

Ieiunij meritum, Ier.35.14.19. Ion.3.7.10. Iudith 4.8†8.6. Matt.17.21†6.17. Lucæ 2.37.

Ieiunatur pro mortuis, 1.Reg.31.13. 1.Reg.1.12†3.36. 1.Paral.10.12.

Ieiunij exempla, Exod.24.18†34.28. Deut.9.9.18. Iud.20.26. 1.Reg.7.6†31.31. 2.Reg.3.35†12.16. 2.Paral.20.3. 1.Esd.8.21. 2.Esd.1.4. Esth.4.3. Psal.34.13. Iere.36.9. Dan.10.2. Ion.3.5. Iud.4.7†8.3. Tob.3.10. Mat.4.2†9.14. Lu.2.37†5.33. Actor.10.30†13.3†14.23.

Ieiunium indictum à rege Saule, 1.Reg.14.24. à Iosaphat, 2.Paral.20.3. à Niniuitis & eorum rege, Ion.3.5.7. ab Esdra, 1.Esdr.8.21. ab Esth. & Mardochæo, Esth.4.16. vide Abstinentia.

IEREMIAS propheta ex Anathoth, Ierem.29.27. vocatur, & à Deo mittitur, 1.4.

Ieremias persecutionem patitur, Ierem.18.18†20.1†26.7†33.1†37.12†38.4.7.

Ieremias inuenit gratiam apud Nabuchodonosor, Iere.39.11.

Ieremias vinculis soluitur à Nabuzardan, Ierem.40.1.

Ieremias luget Iosiam, 2.Paral.35.25.

IERICHO expugnatur & exuritur, Iosu.6.20.24. reædificatur ab Hiel, 3.Reg.16.34. appellatur ciuitas Palmarum, Deut.34.3. 2.Paral.28.15.

IEROBOAM filius Nabat, seruus Salomonis, fit inimicus Israeli, 3.Reg.11.26. 2.Paral.13.6. fit rex decem tribuum, 3.Reg.12.20. iuxta verbum Ahiæ, 11.29. erigit duos aureos vitulos, & falsum cultum Dei, 12.28.31. idque punitur & exprobratur, 14.7†15.25†16.19.26. 4.Reg.3.3†10.29.31†13.2.6.11†14.24†15.9.18.24†17.22†23.15.

manus eius exarescit, 3.Reg.13.4. curatur, 13.6. moritur, 14.20. tota eius domus perditur, 15.19. iuxta quod prædictum fuerat, 14.10. contra Ieroboam, Amos 7.10.

Ieroboam filius Ioas fit rex Israel, 4.Reg.13.13†14.16. moritur, 14.29.

IERVSALEM expugnatur à filiis Iudæ, Iudic.1.8. eligitur à Deo in habitaculum, 3.Reg.8*. 2.Paral.6.2†7.16.

Ierosalem appellatur Iebus, Ios.15.8. Iud.19.10. 1.Par.11.4.

Ierusalem appellatur Salem, Psal.75.3.

Ierosolymam quæ tribus Iacob inhabitauerint, 1.Par.9.3. 2.Esd.11.1.

Ierusalem obsidetur à rege Syriæ & Israelis, 4.Reg.16.5. à rege Nabuchodonosor, 4.Reg.24.10†25.1.

Ierusalem exuritur, & euertitur, 4.Reg.25.9. iterùm excolitur & reparatur, 2.Esd.3*.†6.15.

contra Ierusalem & eius ciues, 4.Reg.21.12†23.27. Isa.1.6†3.1†22.1.8†29.1.7†64.2. Ierem.4.5.9†7*.†13*.†17.19†19.3.6†21.3†23.39†25.8†32.3.26†34.1†38.3†39.8. Ezech.5.6†4*.†5*.†10.2†15*.†21.6†22*.†23*. Soph.3.1.

Ierusalem destruenda per Romanos, Dan.9.26. Zach.14.1. Matt.24.1.23. Luc.13.35†19.41†20.16†21.6.20.21.48.

Ierusalem spiritualis, Ecclesia sancta Psal.121.3. Isa.33.20†54.11†60*.†62.6†65.16.18. Tob.13.19. Baruch 5.1.7. Galat.4.26. Heb.11.10†12.22. Apoc.3.12†21.2.10.

IEZABEL impia, impij Achab coniunx, 3.Reg.16.31†21.5.7.

occidit prophetas Domini, 18.4.13. minatur Eliæ prophetæ mortem, 19.2. à canibus dilaceratur, 4.Reg.9.33. iuxta verbum Eliæ prophetæ, 3.Reg.21.25.

ILLVMINATI dicuntur baptizati, Hebr.6.4.

IMAGINES iussit Deus fieri, Exo.25.18*. Num.21.8*.

Imagines fecit Salomon, 3.Reg.6.35†7.25.29.36†10.19. 2.Paral.3.10.14†4.3.

Imaginum vsus, Num.21.8. Sap.16.6. Ios.22.16*. de altari in testimonium & memoriam extructo.

IMMISERICORDIA, & eius punitio, Exod.1.12. Deut.23.3. Iud.8.6.15. 1.Reg.25.15.38. Ioh 20.19. Prou.21.10. Eccli.12.13. Amos 1.6. Matth.18.30.34†25.42. Luc.16.21.23. Iacobi 2.13.

IMPATIENTIA, & eius punitio, Exod.14.11†15.24†16.2.7†17.2. Nu.11.1.10†14.1.26†21.5. Iob 3.1. Pro.12.16. Eccli.2.16.

IMPIORVM dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap.2*. Psal.9*.10*.11*.13*. Prou.4.14.

Impiorum prosperitas, Ioh 20.5†21.7.10. Psal.72.2.8†91.8. 4.Esd.2.28.31. Ierem.12.1. Hab.1.13. 2.Mach.6*.

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Iob 21.7.13. Psal.72.2. Eccle.7.16. Ierem.12.1. Habac.1.13. Malach.3.15.

Impij incidunt in mala quæ piis pararunt, 1.Reg.17.42†31.4. Esth.7.10. Psal.7.16†9.16†34.8†36.14. Pro.26.27. Eccle.10.8. Isa.33.1. Iere.48*. Dan.3.22†6.24†13.62. Eccli.27.28*. Iudith 13.4. Apoc.18.6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6.16. Pro.1.26†10.24. Isa.66.4.

Impiorum subita & improuisa punitio, dispersio & euersio, Gen.7.21†14.13†19.24†34.25. Exo.14.24. Leu.10.2. Num.11.33†16.31. Iosu.10.5†11.7. Iud.4.20†7.12.13.21†8.11†16.18. 1.Reg.30.16. 2.Reg.13.28. 3.Reg.16.2†18.40†20.33.19. Iob 4.8†5.3†8.13†15.20†18*.†20*.†27.14†36.12. Psal.1.5†36*. Prou.1.27†6.15†10.25†12.7. Isa.3.24†47.9. Ierem.15.8. Dan.5.30. 1.Mach.1.62†4.3. Matth.24.38. Lucæ 12.20.46†16.23.25†17.27.29. 1.Thess.5.3.

Impiorum punitio bonis est ad timorem & cautionem, Deut.13.11†17.18†19.20†21.21. Prou.19.25†21.11. Eccli.23.37. Actor.5.11. 1.Tim.5.20.

Impios deridebit Deus, Psal.2.4†36.13†58.9. Prou.1.26. Sap.4.12.

IMPOSITIO manuum varia in veteri Testamento, Gen.48.14. Exo.29.10. Leu.1.4†3.2. Num.27.23. Dan.13.34. Marc.10.16.

Impositio manuum in Sacramento ordinis & confirmationis, Actor.6.6†8.17†13.3†19.6. 1.Ti.4.14†5.22. 2.Tim.1.6.

IMPVDICITIA contra naturam, Genes.19.5†38.7. Leu.18.22†20.13. Iud.19.22.30. Rom.1.27. 1.Cor.6.10. Ephes.5.12. 1.Ti.1.10. 2.Pet.2.7.8.

INCANTATIONES & maleficia, Exo.7.11†8.18†22.18. Leu.19.31†20.6.27. Num.23.23. Deut.18.10. 1.Reg.28*. 4.Reg.17.17†21.6. Isaiæ 2.6†44.25†47.13. Ierem.20.3. Dan.2.2.10. Mich.5.12. Actor.8.8†13.6†16.16†19.19. Galat.5.20. Apoc.18.23†21.8.

INCESTVS graue peccatum, Leu.18.6.7†20.12.14. Deut.22.30. 1.Corinth.5.1.2.

INDVLGENTIÆ, 2.Cor.2.10.

INFERNVS & damnatio parata diabolo & angelis eius. vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deut.32.22. Ioh 24.19. Psal.10.6†20.10†48.15†111.10. Sap.11.17. Eccli.21.10. Isaiæ 30.33†33.11.13.14†34.9. Ierem.9.15. Mal.4.1. Matt.8.12. Lu.13.27†16.23. Apoc.14.9†18.7†20.14. numquam terminanda, Isa.66.24. Matth.25.41.46. Marc.9.47. 2.Thess.1.9.

INFIDELITAS. vide Fides.

INFIRMITAS corporalis. vide Ægrotatio.

INGRATITVDO, & eius punitio, Gen.31.1†40.23. Exod.1.8. Deut.23.

23.3*.Iu.2.1†6.8†8.33†12.1.1.Reg. 10.18†12.8†25.3.10.2.Reg. 14.30.2. Paral.24.21.Prou.17.13.Isa.1.13†5.4. Iere.2.5.5.Ezech.18*. Osee 10.1†13. 2.6.Mich.6.3.Sap.16.29.1.Mach.16. 16. 19.Matth.11.20.Luc.17.18.Ioan. 11.46.Rom.1.21.2.Tim.3.2.

INIMICVS non passim contemnendus est, 1.Reg.14. 14†17.43. 2. Reg. 21.20. 3. Reg. 20*.4. Reg. 14. 8.

Inimico reconciliato non temere credendum est, 1.Reg.24.17*26.21. 2.Reg.3.26.1.Mach.12.14.

INIQVITAS abundabit, 4.Esdr. 5.2†14.16.Matt.24.12. 1.Ioan. 5. 19. vide Impij & Mali.

INNOCENTIA sua cuique tuenda, & malæ suspiciones amouendæ, Iol.22.22.1.Reg. 1.14. 3.Reg. 18. 17. Ierem.37.12.Actor.2.14†6.14†7.2† 28.17.

INOBEDIENTIA eiusque punitio,Gen.3.16. 17†19.17.26.Leu.10. 1†26.14*.Num.14.28.41†16.3†20. 24.Deut.11.18.28†27.12†18.19.20† 27.16* †28.15*.1.Reg.12.15†13.11† 15.24†18.16.2.Reg.6.6.3.Reg.11.9 †11. 15.21†14. 17†20.35*.2.Par.7. 19†26.16.19.Isa.24. 5.Ierem.11.3.8† 13.8†17.27†26.4†35† Ion.1.3.Matt. 17.17.Actor.7.39.Rom.2. 2.Galat.3. 10.2.Thess.1.8.

INVIDIA & odium, Genes.4.5† 26.14†27.41†30.1†37.4. 11. Exod. 1.8†20.13.Leuit.19. 17.Num.12.1† 35.20.23.Deut.19.11.1.Reg.18.7.11. Sap.2.24.Prou.10. 12. 18. Ezech.25. 15.Dan.6. 3. Luc.15. 28.Ioan. 12.4. Rom.1.29†13.23.Gal.5.20.Iac.3. 14†4.2.1.Pet.2.1.1.Ioan.3. 13. 15†4. 20.

IOAB filius Saruiæ, 2.Reg.2.13. confodit Abner, 3. 27. reconciliat Absalonem per Thecuam, 14*. confodit Amasa. 20.9. confoditur ipse, 3. Reg.2. 28. 34. iuxta mandatum Dauid,2.5.7.

IOACHAZ filius Iehu, rex Israel, 4.Reg.10.35†13.1.

Ioachaz filius Iosiæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, vbi & moritur, 4.Reg. 23. 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19. 4. appellatur Iohanan, 1. Paral. 3. 15. post ipsum creatur rex frater eius Eliachim, 4. Reg.23.34.

IOACHIN filius Ioacim fit rex Iuda, 4.Reg.24.8. ducitur captiuus à Nabuchodonosor in Babylonium, 24. 11.15. dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur, 25.24. appellatur Iechonias, Iere.37. 1. appellatur Neri, Luc. 3. 27. ei succedit patruus Matthanias,4.Reg.24.17.

IOACIM, antea dictus Eliacim, filius Iosiæ, fit rex Iuda, 4.Reg.23. 34.3.Esd.1.37. combussit libros sermonum Ieremiæ, Ier.36.21. appellatur Melchi,Luc.3.24.moritur,4.Reg. 24.1.5. post ipsum constituitur rex filius Ioachin, 4.Reg.24.6.

IOANNA vxor Chusæ sequitur Christum, Luc.8.3.

IOANNES Baptista filius Zachariæ, Luc.1. 55.59.60. Euangelium regni denuntiat,& baptizat, Matt. 3.1.Marc.1.4.5.Io.1.28†3.23.26.vestitus eius ex pilis camelorum,& victus locustæ,& mel siluestre,Marc.1.6.noluit haberi maior quàm erat, Io. 1. 19.20. 26†3.28. mittit discipulos ad Christum, Matt.11.2. capite truncatur, Matt.14.8. dicitur Elias,Mal.4.5. Matt.11.14†17.10.Luc.1.17.

Ioannes filius Zebedei vocatur, Matt.4. 22. vnice à Christo diligitur, Ioan.13. 23†19. 26†20. 2†21. 7. 20. scribit quæ vidit, Ioan.19.35†21.24. 1.Ioan.1.1.

IOAS filius Ochoziæ solus euadit,dum senatus regius occiditur,4. Reg.11.2. coronatur rex in Iuda,11. 12. occidit Zachariam filium Ioiadæ, 2.Par.24.21.Matt.23.35. occiditur à suis ministris, 2.Paral.24.25.4. Reg.12.20. post ipsum filius eius Amasias rex constitutus est, 1.Paral.3. 12.2.Par.24.27.

Ioas filius Ioachaz rex Israel, 4. Reg. 13. 9. pugnat contra Amasiam, subuertit mœnia Ierusalem, destruit templum, & moritur, 4.Reg.14:13. 16.

IOIADA Sacerdos iussit occidi Athaliam reginam, 4. Reg. 11.15.2. Par.24.14.moritur,24.15.

IONAS prophetat, 4. Reg.14.25. præcipitatur in mare, Ionæ 1.13. deglutit eum piscis à Domino præparatus,2.1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus,ibid.Matt. 12.40.

IONATHAS filius Saulis prosternit Philisthæos, 1.Reg.13.3†14.1.11. liberatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, 14.45. ferit fœdus cum Dauide,18.3†20.8† 23.18. cæditur, 31.2.

Ionathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1.Mach.9 31. fœdus iniit cum Demetrio, 10. 3. 15.capitur,12.48.occiditur cum suis filiis,13.23.

IORAM filius Iosaphat rex Iuda, 3.Reg.22.51.occidit sex fratres suos 2.Paral.21.4. moritur, 4. Reg.8.24.2. Par.21.19.

Ioram rex Israel, 4. Reg.1.17†3. 1.procedit contra Hazael regem Syriæ 8.28. accepto vulnere curatur in Iezrahel,9.15.moritur,9.24.

IOSAPHAT filius Asa rex Iuda,3. Reg.22.31.mittit qui verum Dei cultum doceant in ciuitates Iuda, 2.Paral.17.7. fœdere iungitur cum impio Achab,18.3.ideoque arguitur à Propheta,19.2. iungit se Ochoziæ,1.Par. 20.35.moritur,21.1. habuit successorem filium Ioram,1.Par.3.11.

IOSEPH filius Iacob,Gen.30.23. videt somnium, 37. 5. 9. venditur à fratribus Ismaelitis,37.26.Psal.104. 17. falsò accusatur,Gen.39.17.mittitur in carcerem,39.20†41.14.constituitur dominus vniuersæ Ægypti,45. 40.datur ei filia Putipharis vxor,41. 43.detegit se fratribus suis,45.1.moritur, 50.24.ossa eius transferuntur ex Ægypto, Exod. 13. 19. sepelitur in Sichem, Iosue 24.32.

Ioseph coniunx B. Virginis Mariæ, Matth. 16. fugit in Ægyptum, 2.14.

IOSIAS filius Amon rex Iuda, 4. Reg.21. 24†22*. eius natiuitas prædicta est,3.Reg.13.2.legit librum Legis, 4.Reg.23.2. celebrat Pascha,23. 21. vulneratur à sagittariis & moritur,2.Par.35.23.24.4.Reg.23.29. lugetur, 2.Paral.35.24. ei succedit Ioachaz,4.Reg.23.30.34.

IOSVA pugnat contra Amalech, Exod. 17.9.13.mittitur exploraturus terram Chanaan,Num.13.2. eam populo commendat, 14.6. constituitur loco Moysis dux populi, 27.18.Deut. 3.21†31.3.7.14. Iosue 1. 1. 6. mittit exploratores, 2.1. transit Iordanem, 3.16.erigit duodecim lapides in Galgal, 4.3.8.20. angelus Domini apparet ei, Iosue 5.13. benedicit populo, 8. 33. ascendit Iosue ad liberandos Gabaonitas, 10.7. Sol & Luna steterunt ad imperium Iosue, 10. 12. reuertitur Iosue in Galgal post liberatos Gabaonitas, 10.43. percutit 31. reges, 12*.

accipit suam portionem in diuisione terræ, 19.49. moritur, 24.29. Iud.2.8.commendatur,Eccli.46.1.

IRACVNDIA, quotum mali pariat, Gen.4.5. Iob 5. 2. Prou.1 1. 16† 14. 3† 15. 18†17. 19†19. 19†27. 3† 29.22.Eccle.7.10.Eccli.25.22†28.6. 14†30. 26.Matt.5. 22.Luc.4.28.Gal. 5.20.Ephes.4.26.Col.3.8.Tit.1.7.Iac. 1.19.

IRÆ alterius cedendum potiùs quam repugnandum, Genes.27.41. Prou.22.24†29.22.Eccli.8.19. Matt. 5.13.

IAIAS filius Amos, Isai.1.1.vocatur,& mittitur, 6.8†49.1.

ISMAEL filius Abrahæ ex Agar nascitur, Genes.16.15.moritur, 25. 17.

Ismael filius Nathaniæ occidit Godoliam, aliosque Iudæos, Ierem. 41.2.6.

ISRAEL appellatur, qui antè Iacob dicebatur, quære Iacob.

Israel populus & hereditas Domini, Exod.3.7†5.1†6.7†19.3.Leu.30. 26.Deut.4.20†7.6†9.29†10.15†14. 2†26.18†32.9.1.Reg.10.1†12.22.2. Reg.7.23.3.Reg.8.53.Isai.19.25†43. 1.Ierem.31.1.

decem tribus Israel separant se à domo Dauid,3.Reg.12.3.9.16.secundùm verba Ahiæ prophetæ, 11. 29. transferuntur in Assyriam,4.Reg.15. 29†17.6. secundùm prophetiam, Deut. 4. 26. multi ex Israel sequuntur Leuitas in Ierusalem, 2.Paral.11. 13.

contra decem tribus. vide Samaria.

IVDÆORVM cæremoniæ erant vmbra futurorum, Exod. 13. 9. 14. Num. 15. 38. Deut. 16. 1. Ezech. 20. 10. 1. Cor. 10. 1. 2. Corint. 3. 13. Heb. 7. 17† 8. 5† 9. 1. 10. 23† 10. 1.

Iudæorum quædam certæ consuetudines, Gen. 32. 31. Iud. 11. 40. Ruth 4. 7. 2. Paral. 35. 25.

IVDAS filius Iacob nascitur, Gen. 29. 35. nescius concumbit cum filij sui vxore Thamar, 38. 15. spondet pro fratre suo Beniamin, 43. 9. prædicitur sceptrum non auferendum de Iuda, donec veniat Messias, 49. 10. Deut. 33. 7. Iud. 1. 2. 2. Reg. 7. 12. 2. Par. 6. 6.

contra Iudam & Ierusalem. vide Ierusalem.

Iudas Machabæus eligitur dux fratrum suorum, 1. Mach. 2. 66. pugnat strenuè, 3*. †4*. †5*. †7. 25. 2. Mach. 8. 1† 10. 16*. †11. 6† 12*. †13*. †14*. †15*. cæditur, 1. Machab. 9. 17.

Iudas Iscariotes eligitur in Apostolum, Matt. 10. 4. init pactum cum Pharisæis, Luc. 22. 4. prodit Christum, Matth. 26. 2 & 46. Marc. 14. 43. Ioan. 18. 5. secundùm Prophetiam, Psalm. 40. 10† 54. 14† 108. 8. Ioan. 6. 70† 12. 4† 13. 21*. suspendit se, Matth. 27. 4. Actor. 1. 18.

Iudas Galilæus dispersus cum suis, Actor. 5. 37.

Iudas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Actor. 15. 22. 27.

IVDICABVNT Sancti de hoc mundo, Sap. 3. 8† 5. 1. Matth. 19. 28. 1. Cor. 6. 2. Iud. 14.

Iudicium peruersum, Eccli. 1. 7. Matt. 7. 1† 12. 7. Luc. 6. 37† 7. 33. Ioan. 7. 24† 9. 26. Actor. 28. 4. Rom. 2. 1† 14. 4. 13. 1. Corint. 4. 5. 1. Tim. 5. 21. Iac. 4. 11.

Iudicium Dei extremum, & quemadmodum Christus in fine mundi iudicaturus sit, 1. Reg. 2. 10. &c. vide Dies nouissimi.

Iudicium debet præcedere deliberatio & cognitio causæ, Gen. 3. 11† 11. 5† 18. 21. Exod. 3. 8† 23. 2. Deut. 13. 6† 17. 9† 19. 18. Ios. 7. 19† 22. 13. Iud. 20. 3. 3. 12. Prou. 18. 13. Eccli. 11. 7. Dan. 13. 51. 1. Mach. 7. 7.

Iudicium hominum. vide Opinio.

Iudicum officium, & auctoritas, Exod. 18. 13. 21† 21*. †22*. †23*. Leu. 19. 15† 24. 11. 23. Deut. 1. 13. 16† 17*. † 18. 15† 25. 1† 27. 19. Ios. 7. 19. 1. Reg 8. †12. 5. 2. Paral. 19. 6. Eccli. 4. 50† 10. 11 †42. 12. Psal. 81*. Prou. 18. 5. 19† 24. 23† 28. 15. Isa. 5. 2† 10. 1. Ierem. 5. 26. Luc. 18. 2† 23. 8. 13. 23. Ioan. 7. 24† 8. 15. Iac. 2. 4.

Iudices Israel rexerunt circa 350. annos, Actor. 13. 20.

Iudex vniuersi mundi est Deus. vide Deus.

IVDITH vidua Bethuliæ diues & honesta, Iudith 8. 1*. præcidit Holofernis caput, 13. 10. moritur, 16. 28.

IVRARE quatenus liceat vel non liceat, & quàm varijs modis contingat, Gen. 14. 22† 21. 24† 22. 16† 24. 3† 25. 33† 26. 3. 31† 31. 53† 42. 15† 47. 31† 50. 5. Exo. 13. 19† 20. 7† 22. 11† 23. 13. Leuit. 5. 4† 19. 12. Num. 14. 21† 30*. Deut. 6. 13† 7. 8† 10. 20. Ios. 2. 12† 6. 12 †9. 13† 23. 7. Iudic. 21. 1. 7. 18. 1. Reg. 14. 24† 19. 6† 24. 23† 25. 34† 28. 10† 30. 15. 2. Reg. 3. 35† 19. 7† 21. 2. 17. 3. Reg. 1. 13. 29† 2. 8† 8. 31† 19. 2. 1. Paral. 6. 22† 13. 14† 16. 13. 1. Esdr. 10. 5. 2. Esdr. 10. 29. Iob 27. 1. Psal. 14. 2† 23. 4 †62. 12† 88. 4† 94. 11† 101. 9† 109. 4. Isa. 14. 24† 19. 12† 45. 23† 49. 18† 54. 9 †65. 15. Ier. 4. 2† 5. 1. 7† 12. 16† 12. 5† 44. 26† 52. 14. Osee 4. 15. Amos 6. 8† 8. 7. Soph. 1. 5. Zach. 8. 17. Iud. 1. 12. Eccli. 23. 9. 17. Matt. 5. 39† 23. 16. 18. 20. 21. 22. Heb. 6. 13. 16. Apoc. 10. 6.

Iurandum non est temerè, nec per cælum, nec per terram, nec per aliquid quod in iis est, Matth. 5. 34. Iac. 5. 12.

IVSTI verè in hac vita, Luc. 1. 6† 15. 7. Ioan. 8. 36† 17. 27. 19. 1. Cor. 6. 11. Heb. 12. 23*. 2. Pet. 2. 7. 1. Ioan. 3. 1. 7. Apoc. 3. 4† 14. 5. vide Peccatum.

IVSTITIÆ summa perfectio non habetur in hac vita, in qua sine peccato non viuimus, Gen. 6. 5† 8. 21. Ex. 34. 7. Num. 14. 18. 3. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Iob 4. 17† 9. 1. 15. 20† 25. 4. Psal. 13. 1† 50. 7† 52. 1† 129. 3† 142. 2. Pro. 20. 9. Eccle. 7. 21. Isa. 64. 4. Ierem. 2. 19. †40. 11. Mich. 7. 2. Nah. 1. 3. Sap. 12. 10. Matth. 6. 12. Luc. 17. 3. 10. Rom. 3. 9. 23† 7*. Galat. 3. 22. Ephes. 1. 3. 1. Io. 1. 8. vide Peccatum.

Iustitia nostra est per Christum, & primam iustificationem, peccatorumque remissionem nulla præcedunt merita, Gen. 15. 6. Isa. 45. 25† 53. 8. 13. Iere. 23. 6† 33. 16. Dan. 6. 22. Heb. 1. 4. Zach. 9. 11. Actor. 10. 43† 13. 39. Rom. 1. 17† 3. 22. 24† 5. 1. 18† 10. 4. 10. 1. Cor. 1. 30. Galat. 2. 16† 3. 11† 5. 5. Phil. 3. 9. Tit. 3. 7. 1. 1. Pet. 3. 18.

IVSTIFICATIO qua quis ex iusto fit iustior, ascribitur bonis operibus, Eccli. 18. 22. Rom. 2. 13. Iac. 2. 22. 24. Apoc. 22. 11.

Iustificatio impij non solùm fidei ascribitur, sed etiam alijs virtutibus, vt Spei, Rom. 8. 23. Charitati, Exod. 20. 6. Prou. 10. 12. Luc. 7. 47. 1. Cor. 13. 4. Gal. 5. 6. 1. Pet. 4. 8. 1. Ioan. 4. 7. 8. 9. Timori, Eccli. 1. 27. 28. Pœnitentiæ operibus, Sap. 11. 24. Ezech. 18. 21. 22. Matth. 3. 2. 8. Lucæ 7. vbi ponitur exemplum Magdalenæ. 15. exemplum filij prodigi. 18. exemplum Publicani.

L.

LABAN hospitio excipit famulum Abrahæ, Gen. 24. 32. mercede conducit Iacob, 29. 14. 20. persequitur Iacob, 31. 22.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Gen. 3. 17. Exod. 20. 9 †34. 21. Deu. 5. 13. Tob. 2. 19. Psal. 127. 2. Prou. 6. 6† 10. 4† 14. 4† 20. 4. Eccle. 5. 11. Eccli. 29. 19. Ioan. 21. 3. Act. 18. 3† 20. 34. 1. Cor. 4. 12. Ephes. 4. 28. 1. Thess. 2. 9† 4. 1. 1. Thess. 3. 8. 12.

Labor non ditat sine Dei benedictione, Genes. 3. 17† 26. 3. 12† 30. 27. Deut. 8. 18. Iob 42. 12. Prou. 10. 22. Eccli. 11. 6.

Laboranti merces debetur, Leu. 19. 13. Deut. 24. 15† 25. 4. Tob. 4. 15. Eccli. 7. 22† 34. 25. 26. Ierem. 22. 13. Mal. 3. 5. Matth. 10. 10. Luc. 10. 7. 1. Cor. 9. 9. 14. 1. Timoth. 5. 18. Iac. 5. 4.

Laboris manuum & agriculturæ laus & vtilitas, Prou. 12. 11† 13. 4† 14. 23† 24. 27† 28. 19.

LACHIS traditur in manus Israëlis, Ios. 10. 32. extruitur, 2. Par. 11. 9.

LAICI ne se sacris præter officiũ misceant, Leuit. 10. 1*. Num. 1. 51† 3. 10. nec vasa sacrata temerè contingant, Num. 1. 51† 4. 15. 19. 20† 18. 7. 2. Reg. 6. 6. 2. Par. 26. 18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, ædificatur, & appellatur Dan, Iudith 18. 27. appellatur Lesen, Iosue 19. 47.

LAVDANDVS Deus ante & post sumptum cibum, Deut. 8. 10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non possumus, Psalm. 95. 4† 105. 2† 118. 164† 144. 3. Eccli. 43. 2. 32.

Laudes Deo canendæ Psal. 46. 2† 146. 7† 149. 1. Isa. 12. 4. Eph. 5. 19. Col. 3. 16. Heb. 13. 15. Iac. 5. 13.

LAZARVS iacet ante ostium diuitis epulonis, Luc. 16. 20.

Lazarus suscitatur à morte, Ioan. 11. 43. persecutionem sustinet à Iudæis, 12. 10.

LEBBÆVS cognomine Thaddæus discipulus Christi, Matth. 10. 3. appellatur Iudas filius Iacobi, Luc. 6. 16.

LEPRA quomodo cognoscatur, Leu. 13*. 14*.

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod. 4. 4. Num. 12. 8. 4. Reg. 5. 1. 27† 15. 5. 2. Par. 16. 18. 19. 21.

Lepra mundatur, Exod. 4. 7. Nu. 12. 15. 4. Reg. 5. 14. Matt. 8. 2. Luc. 17. 14.

Leprosorum segregatio, Leuit. 13. 49. Num. 5. 24. Reg. 15. 5.

LEVI nascitur, Gen. 29. 34.

occidit cum fratre suo Simeone Sichemitas, 34. 25. punitio istius facti, 49. 5.

Leuitarum habitatio, ius, & debita vitæ sustentatio, Leuit. 10. 12† 25. 32. Num. 18. 21. 24† 35. 2. 7. Deut. 10. 8† 12. 12. 19† 14. 27† 18. 1† 26. 11. Ios. 13. 14. 33† 18. 7† 21*. 2. Esdr. 10. 33. 37† 13. 10. Ezech. 48. 13. Eccli. 7. 32.

Leuitarum ministerium & officiũ, Num. 1. 49† 3*. †4. 1† 8*. †18. 2. 23. Deut. 10. 8. Ios. 3. 6. 1. Paral. 6. 31*. †9. 14*. 2. Par. 19. 8. Ezech. 44. 11.

Leuitas assumit sibi in ministerium Deus pro primogenitis Israelis, Nu. 3. 12. 40*. †8. 16.

Leuitæ puniunt peccatum erecti vituli, Exod. 32.26.

Leuitæ expelluntur ex Israël, 2. Paral. 11.14.

Lex prima, & præceptum datur, Gen. 2.16. violatur, 3.4.6.

Lex decem mandatorum datur Moysi, Exod. 20*. Deut. 5*.

Legis tabulæ dantur, Exod. 31.18. Deut. 5.22. franguntur, Exod. 32.19. Deut. 9.17. dantur aliæ tabulæ, Exod. 34.17. Deut. 10.1.

Legis natura, officium & operatio, Ro. 3.10†4. 15†5. 20†1.7.7. Gal. 3.19.1. Tim. 1.8. Heb. 7.18.27.

Legem Dei sine spiritu eius non possumus implere, Deut. 5.29. Psalm. 118.24. Luc. 18.22. Act. 15.50. Rom. 8.2.

punitio vel merces eorum, qui Legem Dei præuaricantur, vel obseruant. vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis cærimoniæ abrogantur per Christum, Matth. 11.13. Marc. 15.38. Act. 13.38†15.11. Rom. 6.14†7.4†8.3. Gal. 3.13†4.5. Ephes. 2.13. Col. 2.14. 1. Pet. 1.11.18.

Lex legitur, Deut. 1.5†31.9.11. Ios. 8.33.4. Reg. 23.2.2. Esdr. 8.8†9.5.3. Esd. 9.39.1. Mach. 8.19.23.

Lex noua Christianorum consistit potissimùm in Charitate, Matt. 5.44†7.12†22.36. Ioan. 13.34. Rom. 13.10. Gal. 5.14†6.2.1. Tim. 1.5.

Lia nubit Iacob patriarchæ, Gen. 29.21. gignit ei multos liberos, 19. 31.

Liber vitæ, Exod. 32.32. Psalm. 68.29. Phil. 4.3. Apoc. 3.5†20.12†21. 27.

Liberum arbitrium etiam post lapsum in homine mansit, Gen. 4.7. Deut. 30.19. Ios. 24.15. Psal. 26.9. Sap. 9.10. Eccli. 15.18†31.10.2. Cor. 3.9†7. 37.

Liberum arbitriũ cooperatur gratiæ Dei, 1. Reg. 7.3.2. Par. 12.14. Ps. 9. 17†72. 13. Prou. 16.1.5.9. Eccli. 2.20. Isa. 1.16.17.18†40. 3†46.8†55.6.7. Ier. 3.1.12.22†4.3.4.14†7.3†18.8.11†25.5†26.13†32.15. Ezech. 18.21.22. 27.28.30.31†33.14.15.16.19. Zach. 1. 3. Mal. 3.7. Matt. 3.2.3†11.33†12.28. Marc. 1. 3. Luc. 3.4. Ioan. 1.23†7.37. Actor. 13.19†8.22†9. 6. Rom. 10.13. 3. 1. Cor. 3.9†15. 10. 2. Cor. 7.1. Eph. 5.14. Phil. 2.12.13†4.13. Col. 1.29†3. 9.10.1. Tim. 4. 16. 2. Tim. 2.21. Heb. 4.16†12.12.13. Iac. 4.8.1. Pet. 5.22.1. Ioan. 3.3. Apoc. 3.20.

Libertas Euangelica, Ioan. 8.32. Ro. 6.18†8.2.21. Gal. 5.13.1. Pet. 1.18†2.16*. 2. Pet. 2.19.

Libertas praua, & improbanda, Iob. 11.12. Ier. 34.15. Osee 7.16.2. Pet. 2.18.

A lingva mala cauendum, Leu. 19.16. Iob 5.21. Psal. 51.4†139.4.12†140.3. Pro. 4.24†10.18†11.9†12.13. 19†15.2†16.27.28†17.20†18*.†20. 19†21.23†26.20†30. 11. Eccle. 5.2. Sap. 1.11. Eccli. 5.16†25.12†28*. 1. Cor. 15.33. 1. Pet. 2.1. Iac. 1.19†3.8†4. 11. vide Detractio.

Lingua discretè moderanda, Prou. 10.19†12.14†13.1.3†17.27†18.21†21. 23. Eccli. 14. 1†20.5†.22.33†23. 17. Matt. 12.36. Luc. 6.45. Iac. 1.19†3. 2.1. Pet. 3.10. vide Loquenda.

Lobna occupatur, Ios. 10.29. deficit à Iuda, 4. Reg. 8.22. oppugnatur ab Assyriis, 19.8.

Longanimitas. vide Patientia.

Loquenda sunt vera, honesta, & quæ audientibus prodesse queant, Exod. 22.28. Psal. 14*. Prou. 13.2†24. 26†25. 11†29.20. Eccle. 5.2. Eccli. 7. 37. Matt. 5.37†12.36. Eph. 4.29†5.3. Col. 3.8.1. Pet. 3.10.

Loquendi tempus & opportunitas, Pro. 15.23†25. 11. Eccle. 8.5. Eccli. 11.8†20.6†32.9†33.4. quomodo loquendum, Iob 6.29. Prou. 15.4†16. 20.22†29.11. Eccli. 4.34†5. 16†6.5. Col. 4.6.

Lot liberatur ab incendio Sodomorum, Genes. 19.15.17.2. Pet. 2.7. vxor eius mutatur in statuam salis, Gen. 19.26. Sap. 10.7. Luc. 17.32. concumbit cum duabus filiabus suis, Ge. 19.31.15.

Lotio pedum, Gen. 18.4†19.2†24.32†43. 24. Ioan. 13.4.14.1. Tim. 5.10.

Lucas medicus, Col. 4.14. manet cum Paulo, 2. ad Tim. 4.11.

Lucifer cecidit è cælo, Isa. 13.12.

Lux est Christus, Isa. 9.2†42.6†60.1.19†49. 6. Ioan. 1.5†8.12†9.5†12.35.46.1. Ioan. 1.5†2.8.

Lux sunt Christiani, Prou. 4. 18. Isa. 62.1. Matt. 5.15. Rom. 2.19. Phil. 2. 15.

Lydia purpuraria credit in Christum, Actor. 16.14.

Lysias dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 3.32. pactum init cum Iudæis, 6.58. capitur & iussu Demetrij occiditur, 7.2.

M

Maacha filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis, 2. Reg. 3.3.

Maacha filia Abessalom, mater Abiam regis Iuda, 3. Reg. 15.2. appellatur Michaia, 1. Par. 13.2.

Macedonia mittit eleemosynas pauperibus Ierosolymitanis, Ro. 15.26.2. Cor. 8.1.

Paulus vocatur in Macedoniam, Actor. 16.9.

Madian filius Abraham, Gen. 25.1. Deus præcipit vt cædantur Madianitæ, Num. 25.16. Madianitæ cæduntur cum suo rege, 31.7.

opprimunt Israelem, Iudic. 6.1. irruit in eos Gedeon, 7*.

Magdalena. vide Maria.

Magi Pharaonis virgas suas vertunt in colubros, Exod. 7. 12.

Magi primitiæ Gentium Christum adorant, Matt. 2.11.

Magia. vide Incantationes.

Malaleel nascitur, Gen. 5.12.

Malcho præcidit Petrus auriculam, Ioan. 18.10.

Maledictio & benedictio, Gen. 3.14.17†8.21†9.25†24.41†27. 28†48.15.20†49. 7. Num. 5.21. Deut. 11. 26 † 27. 15. Ios. 8.34. Iud. 9.20.1. Reg. 17.43.1. Reg 2.5†16.7.4. Reg. 2. 24.2. Esd. 5.13. Prou. 26.2. Ier. 19.12†49.13. Zach. 8.13.

Maleficia. vide Incantationes.

Malum dicens bonum, punietur, Isa. 5.20. Mal. 2.17. Prou. 24.24.

Malum declinandum, & bonum faciendum, Prou. 3.7. Isa. 1.16. Ezech. 18.21.

Malorum consortium vitandum, Psal. 1*.†25.4. Pro. 1.10†14.7†24.25†29. 24. Eccli. 8.18†13*.1. Cor. 6.14. 2 Ioan. 10. Apoc. 18.4.

Malum non est reddendum pro malo, Prou. 20.22†24. 29. Rom. 12. 14.17.1. Corint. 4.12. 1. Thess. 5.15.1. Petr. 3.9.

Malum pœnæ est à Deo, Deut. 32. 23.3. Reg. 9.9†21.29. Isa. 45.7. Ier. 15. 11†. 2.42. Baruc. 2.2. Amos 3.6. Ion. 3. 10. Mich. 1.12†2.3.

Malum culpæ summè auersatur Deus, tantum abest vt eum auctorem habeat, Exod. 23.7.2. Par. 19.7. Iud. 5. 21. Iob 34.10. Psal. 5.5.7†44.8. Prou. 5.8.9. Sap. 4.9. Eccli. 15.21. Osee 15. 9. Rom. 9.14.1. Cor. 6.15. Iac. 1.13.

Malos rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 3. Re. 12.24. Iob. 34.30. Isa. 29.10. Ezec. 14. 9. Osee 13.11.2. Thess. 2.11.

iubetque obedientiam illis præstare, Matth. 23.3.

Malorum etiam ministrorum operatur Deus, Matt. 7.22. Mar. 9.38. Luc. 9.49.

Manahem rex Israel, 4. Reg. 15.14.

Manasses primogenitus Ioseph nascitur, Gen. 41.51†48.14.

Manasses impius, filius pij Ezechiæ, rex Iuda, 4. Reg. 21.1.6.2. Par. 32.33†33.1. Ier. 15.4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2. Par. 33.12. 13. relinquit post se Amon, 4. Reg. 21. 18. Matth. 1. 10. appellatur Her, Luc. 3.28.

Manendvm est nobis in Christo, Io. 15.4. Rom. 8.1.1. Cor. 4.15†12. 13. Col. 2.6. 1. Ioan. 2.6. 28†3.24†4. 13.

Manna, Exod. 16*. Num. 11.7. Deut. 8.3. Ios. 5.12. Psalm. 77. 24. Sap. 16.20. Ioan. 6.31.

Mansvetvdo, Ios. 7*. 19.1. Reg. 25*. 2. Reg. 16.10. Prou. 15.1. Eccli. 1. 29. Matth. 5.4†11.29. Galat. 5.23†6.1. Ephes. 4.2. Coloss. 3.12.2. Timot. 2.25. Tit. 3.2.

MARDOCHÆVS defensor & tutor Esther, captiuus abductus in Babylonem, Esther 2.5.7. à rege summo honore affectus, 6. 10. reuertitur de captiuitate in Ierusalem, 1.Esd.2. 2.2.Esdr.7.7.

MARE creatur, Gen.1.9. concluditur suis terminis, 2.9. Iob 26.10† 28.26.Prou.8.19.Ier.5.21. cedit filiis Israel, Exod. 14. 21. sedatur verbis Christi, Matt.8.26.

MARIA soror Aaron laudat Dominum, Exod. 15. 21. fit leprosa, Num.12*.Deut.24.9.moritur, Num. 20.1.

Maria virgo prænuntiata, Gen.3. 15.Num.24.17.Psal.18.6†44.10†45. 5†84.2†86:5†131.8.Prou.31.10.29† 9.1. Cantic. 1*.2*.3*.4*.5*.6*. Eccli.24*.Isa.7.14†11.1†19.1†45.8.Ier. 31.22.

Maria vocatur & est mater Domini, Luc.1.43. mater Iesu, Matt.2.13. Ioan.19.25.

Mariæ perpetua virginitas significatur, Ezo.3.2.Iud.6.37.38.39.40.Ps. 18.6.Cant.2.2†4.7†6.9.Isa.7.14†11. 1†35.1.2†66.7.Ezech.44.2.Dan.2. 34.Matt.1.20.Luc.1.35.

Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues, Prou. 31. 18. Luc.1. 38.45. Io. 2.5. spe plena, Eccli.24.24. Ioan.2.5.charitate perfecta, Eccli.24. 24.Luc.1.56†2.7.Ioan.2.3†19.25.casta, vide supra, Mariæ perpetua virginitas. castitatem vouit perpetuam, Luc.1.35.humilis, Luc.1.38.48.misericors, Ioan.2.3. prudens, Luc.2.19. modesta, Luc.2.48. pia, Luc.1.46.47. benigna, Luc.1.40. fortis, Prou. 31. 10*. Ioan. 19. 25. sapiens, Prou. 51. 26.Ioan.2.5.

pauper, Matt.2.11.Luc.2.7.24.patiens, Matth.2.13. Luc.1.35. virtute præcellens omnes, Prou.31.29.Eccli. 24.25.Luc.1.28.48.

Maria salutatur ab Angelo, Luc.1. 28. visitat Elisabeth, & laudat Deum, Luc.1.39.46.proficiscitur cum Ioseph in Bethlehem, Luc.2.4. in Ægyptum, Matt.2.14. reuertitur inde in terram Israel, Matt.2.14. inuenit Christum in templo, Luc. 2. 46. assistit cruci, & Apostolo Ioanni commendatur, Ioan. 19. 25. manet cum Apostolis, Actor.1.14.

Maria Magdalena deflet sua peccata, Luc 7.38. obtinet peccatorum remissionem, Luc.7.48. liberata septem dæmoniis, adhæret & ministrat Christo, Luc.8.2.3. vngit Dominum, Matt.26.6.Matt.14.3.Ioan.11.2†12. 3.adest Christo in cruce morienti, Ioan. 19. 25. stat ad monumentum plorans, Ioan.20.11.

Christus ei apparet post resurrectionem, Mar.16.9.Ioan.20.14.

nuntiat resurrectionem discipulis, Io.20.18.

MARITI officium & auctoritas in vxorem, Gen.3.16.Num.5.12.18†30. 7.15.Deut.22.5.15†24.1.Prou.5.18† 18.22†31.10.Eccle.9.9. Eccli.7.28† 9. 1†25. 2. 27†26. 1.Mal.2.14.16.1. Cor.7*.†11.2.10.Eph.5.22.Col.3.18. Tit.2.4.1.Tim.2.11.1.Pet.3.1.

MARTHA hospitio excipit Dominum, Luc.10.38. ostendit suam fidem, Ioan.11.27.

MATHAN sacerdos Baal occiditur, 4.Reg.11.18.2.Par.23.17.

MATHIAS eligitur in Apostolum, Actor.1.26.

MATHVSALEM filius Henoch nascitur, Gen.5.21. viuit 969. annis, & moritur, Gen.5.27.

MATRIMONIVM, Gen.1.27.28. 28†2.21.22.23. 24†3.6. 12.17†4.1. 17†9.1†19.26†24.3†29.21.Exod.2. 1†20.17.Leu.18*.20.10.Deut.5.21† 7.3†22.23†24.1. Ios.23.12. Iud.3.6† 14.2.7.15. Esdr.9.2.2.Esdr.13.23.Esth. 2.17.Tob.4. 13†6. 17†7.15.16†8.9. Prou.18.22†19.14.Eccli.25.2.Ierem. 3.1.Mat.5.32†19.3.7†22.24.30.Mar. 6.18†10.2.6.7.8.9†12.20*.Luc.2.5† 3.19†16. 18†20.34.Io.2.1.2.Rom.7. 2.3. 1.Cor.7*.Eph.5.31. 32. 1.Tim.5. 2†5.9.Heb.13.4.1.Pet.3.1.

Matrimonium indissolubile, Gen. 2.24. Matth.5.32†19. 7. Marc. 10.11. Luc.16.18.1.Cor.7.10.

Matrimonium spiritale, quære Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramentum, Ephes.5.32. confert gratiam & sanctificationem, 1.Thess.4.4.

MATTHÆVS publicanus vocatur, Matth.9.9†10.3. appellatur Leui filius Alphæi, Mar.2.14.Luc.5.27.

MATTHANIA patruus Ioachim constituitur rex Iuda, 4. Reg.24.17. appellatur Zedechias, 1.Par.3.15.

MATTHATHIAS Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione. 1. Mach.2.24. pugnat strenuè. 2.41. monet filios suos ad obseruationem legis Dei, 2.49.64.

MEDI occupant regnum Babyloniæ, Dan.5.31.

MELCHISEDECH Sacerdos, & rex Salem, Gen.14.18.Psal. 109.4. Hebr.7.2.

MENDACIVM, Gen.3.4†27.17† 39. 17.Leu. 19.11.2.Reg.1.2.7.4.Reg. 5.25.Prou.6.19†12.22. Sap.1.11.Eccli.7.13†20. 26. 28†25. 4. Osee 4.2. Ioan. 8. 44. Act.5.4.8. Eph.4.25.Col. 3.9. vide Testimonium

MENELAVS proditor patriæ vsurpat sibi summum Sacerdotium, 2. Matt.4.24. extremo supplicio afficitur, 2.Matt.13.4.5.6.

MENSVRA qua mensi fuerimus remetietur nobis, Exod.21.23.Iud.1.7. 1.Reg.15.33.2.Reg.12.25.Psal.17.21. Prou.22.23.Isa.33.1†65.6†66.4.Iere. 50.15.29†51.49.Ezec.16.59.Ioël.3.7. Matt.7.2.Mar.4.24.Luc.6.38.

Mensuræ & pondera debent esse iusta, Leu.18.35.Deut.25.13.Ezec.45. 10.Mich.6.11. Amos 8.5.Pro.16.11† 20.10.

MERARI filius Leui, Num.3.17. Meraritarum officium, 3.33†4.42.

MERCES debetur operibus, Gen. 4.7†15.1.Psal.118.112.Pro.11.18.Sap. 5.16†10.17.Eccli.2.8†11.24†18.22† 36.18†51.30.38.Isa.3.10.Ierem.31. 16.Matt.5.12†6.1†10.41. 32†20.8. Mar.9.41.Luc.6.35†10.7.Ioan.4.36. Ro.4.4.1.Cor.3.8.1.Tim.5.18.Apoc. 22.12.

MERITA operum, Eccli.18.31† 16.15†38.18. vide Opera.

MEROB filia Saulis, 1.Reg.14.49. promittitur Dauidi in vxorem, 18.17.

MESSIAS, id est Christus, & vetus vnctus est Dominus noster Iesus, Ioan.1.41†3.25†7.41†11.27.Matt.16. 64.Mar.14.62.Luc.23.67.Act.17.3† 18.28†19.4.1.Ioan.5.1.

MICHA parat ephod idolo matris suæ, Iud.17.5. conducit Leuitam, 17. 7.10. idolum & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur, 18.13. 18.20.

Micha, filius Miphiboseth, 1.Reg. 9.12.

MICHÆAS prophetat cõtrarium pseudoprophetis, 3.Reg.25.13.15.25. 2.Par.18.14.

MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan.10.13.Iud.9.Apoc.12.7.

MICHOL siue Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem, 1.Reg.18. 27. iuxta promissionem regis, 17.25. conseruat Dauidi vitam, demittens eum per fenestram, 19.12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel, 25. 44. redditur ei, 2. Reg. 3.14.15. eridet ipsum saltantem coram Domino, 6.16.

MILITARE. vide Bellum.

MINISTRORVM etiam malorũ opera dignatur vti Dei bonitas, Mat. 7.22. Marc. 9.38. Luc. 9.49. quos & iubet audiri, Matt.23.3.

MIPHIBOSETH filius Ionathæ, 2. Reg. 4. 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9.7*. parcit ei Dauid, 21.7. appellatur Meribbaal, 1.Par.9.40.

Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2.Reg.21.8.

MIRACVLA operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias. vide Sancti & Reliquiæ.

MISERICORDIA. vide Bonitas Dei. item Charitas.

Misericordiæ opera proximo exhibenda, 1.Reg.15.6.2.Par.28.9.15.Psal. 111.5.9.Pro.24.21.31†19.7.25.21.Eccli.4.2.29†35.18.Isa.58.7.Osee 6.11. Mich.6.8.Zach.7. 9. Matt.5.7†9.13† 10.41†18.33†25.45.Mar.9.40.Lu.6. 35†11.53.Ro.12.13.Gal.6.12.Col.3. 12.1.Tim.5.10. quære Eleemosyna.

MISSÆ sacrificium olim prædictum & prænuntiatum, Leu.26.9.10. 11.12.Psal.22.5†109.4.Isa.2.2.3†19. 19.20†56.7†61.6†66.19.20.21.Iere. 31.31†33.16.17.18.Dan.12.11.Amos 9.11.Malach.1.10.11.

Missæ sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum, Gen. 14. 18†16.6†21.13.Exod. 12.5.24†

25.30†29.2.15.Leu.1.1.13†3.1†4.23†5.7.11†6.15†6.8†14.4†16.3†19.21.Num.15.24†18.17.1.Reg.21.4.3.Reg.19.6.4.Reg.4.41.Dan.8.12. appellaturque iuge sacrificium, Dan.11.31†12.11. nec interibit offerens sacrificium, Ier.33.18.21.

Missæ sacrificium à Christo institutum, Luc.22.19. & ab eius discipulis vsitatum, Act.13.2. Λειτουργούντων δ' αὐτῶν.

Missæ sacrificij mentionem facit Paulus, 1.Cor.10.16†11.23*.

Moab filius Lot & filiæ eius natu maioris, Gen.19.37. contra Moabitas pugnare, Israeli à Deo prohibetur, Deu.2.8. factus est Moab seruiens Dauidi sub tributo, 2.Reg.8.2. deficiunt Moabitæ ab Israël, 4.Reg.1.1†3.5. irrunt latrunculi de Moab in terram Israel, 13.20. non admittebantur in ecclesiam, Deu.23.3.2.Esd.13.1. contra Moab prophetatur, Nu.21.29†24.17.Psal.59.10†107.10.Isa.16*.†25.10.Ierem.48.1.Ezech.25.8.Amos 2.1.Soph.1.8.

Moloch idolum, Leuit.18.21†20.2. appellatur Melchom, 1.Par.20.2.Ierem.49.1. Amos 2.15. Soph.1.5. de Moloch vide item, 3.Reg.11.5.7.4.Reg.23.10.

Morava. vide Ægrotatio.

Mors est pœna peccati, Gen.2.17†3.19.Rom.5.12.17†6.23.1.Cor.15.21.Ephes.2.2.Col.2.13.1.Tim.5.6.Iac.1.15.

Mors & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut.31.14.Iof.23.14.1.Reg.26.10.Iob 14.5.Psal.88.49.Eccle.3.3†8.8†9.5.Eccli.17.3†41.1.Ioan.7.30†8.20. Rom.5.12†6.23.Heb.9.27.

Mortis hora incertissima, Eccle.9.12. Matth.24.43.Luc.12.40.1.Thess.5.2.2.Thess.2.2.Iac.4.13.

Mors corporis, iustis est quasi somnus quidam, & dormitio, Deut.32.16.2.Reg.7.12.3.Reg.2.10†11.21.43†14.20.Sap.3.3.Matth.9.24.Ioan.11.11.Actor.7.60†13.36.1.Corinth.11.29.1.Thess.4.13.

Mortem nostram sua morte deuicit Christus, Isa.25.8.Osee 13.14.Ro.6.9.1.Corinth.15.54.2.Timoth.1.10.Heb.2.14.Apoc.21.4.

Mortem qui sibi intulerint, Iud.9.54†16.29.1.Reg.11.4.2.Reg.17.23.3.Reg.16.18. 2.Mach.10.13†14.41.Matt.27.5.Actor.18.

Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Leuit.19.28.Deut.14.1†34.8.2.Reg.1.11†3.3†10.2†12.16†14.2†19.1†21.10.13.Eccli.22.10†38.16.1.1.Mach.9.20†12.52†13.26.Matth.9.3. Luc.7.13.Ioan.11.33.Act.8.2†9.39.1.Thess.4.13.

Mortui ad vitam reuocantur, 3.Reg.17.20.4.Reg.4.33†13.21.Matt.9.25†27.52. Marc 5.41. Luc.7.13†8.54.Ioan.11.43.Act.9.40†20.10.

Mortuorum sepultura. vide Sepeliendi mortui.

Mortuorum suffragia. vide Purgatorium.

Movses nascitur ex Leui, Exod.2.1†6.20.Actor.7.20. percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod.2.12.15. accipit Sephoram Madianiten vxorem, Exod.2.21.

mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3.10*.†5.1†6.12†7*.†8*.†9*.†10*. reuertitur cum vxore & liberis in Ægyptum, 4.20. orat pro Pharaone, 8.12.30†9.28.33†10.17.

orat pro populo, 14.15†17.4.11†32.11.13.31.Nu.11.2†14.13.17†21.7. Deut.9.18.26. accipit primò tabulas, Exod.31.18. has confringit videns populi idololatriam, Exod.31.19.

accipit iterum nouas, 34.28.

in faciem eius intueri non poterat populus Israeliticus, 34.30.2.Corint.3.7.

mittit exploratores in terram Chanaan, Num.13.2. probat se à Deo esse missum, Num.16.28.31. videt terram promissionis & moritur, 20.11†27.12.Deut.34.1.5. apparet in transfiguratione Christi, Matt.17.3.Luc.9.30. commendatur, Eccli.45.1.

diabolus altercatur cum Angelo Michaele de Moysis corpore, Iud.9.

Mvndi corde, Psal.23.4†50.12†72.1.Matt.5.8.1.Pet.1.22.

Mundities interior & exterior commendatur, Matth.23.15.Luc.11.39.2.Cor.7.1.

Mvrmvratores quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod.14.11†15.24†16.1.7.8†17.2.Num.11.1*.†12.1.9.10†14.2.27*.†16.3†17.13†20.2†21.5*.Deut.1.27.Iof.9.18.Iud.8.10.Sap.1.11.Matt.20.12. Luc.15.2†19.7.Ioan.6.41*.Act.6.1.2.Cor.10.10.Iud.16.

N.

Naaman militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4.Reg.5.14.Luc.4.27.

Naas rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1.Reg.11.1. moritur. 2.Reg.10.1.

Naas pater Abigail, Reg.17.25.

Nabal vir iniquus, 1.Reg.25.25.26.

Naboth, quia regi Achab vineā negabat, lapidatur, 3.Reg.21.1.13.

Nabvchodonosor potentissimus rex Babylonis, Iere.27.6. inuadit Ægyptum, 4.Reg.24.7.Ier.46.2. ascendit in Ierusalem, 4.Reg.24.1.10†25.1.Ier.39.1. iuxta prophetiam, Ierem.25.8†32.28. erigit auream statuam, Dan.3.5. habitat septem annos inter feras, 4.28.30. ingens superbia eius, amplitudo dominij, & crudelitas explicatur, Isa.14.2.8.

Nabvzardan dux militiæ regis Babylonis destruit domum Dei, muros Ierusalem, & populum, qui remanserat, transfert, cum omnibus vasis templi, in Babylonem, 4.Reg.25.8. Ierem.39.9.11†52.12.

Nachor auus Abraham, Gen.11.23.25.

Nadab & Abiu igne absumuntur, Leuit.10.2†16.1.Num.3.4†26.61.

Nadab rex Israel, 3.Reg.14.20. cæditur, 15.28.

Nahasson filius Aminadab princeps & dux tribus Iuda, Num.1.7†2.3†7.12.

Nahvm prædicat in Niniue, Nahum 1*.†2*.†3*.

Nathan filius Dauidis, 2.Reg.5.14. appellatur Mathata, Luc.3.31.

Nathan propheta mittitur ad Regem Dauid, 2.Reg.7.4†12.1.

Nathanael dux tribus Issachar, Num.1.1.

Nathanael videtur à Christo, Ioan.1.47.

Christus manifestat se ipsi Nathanael, 21.1.

Nechao rex Ægypti, 4.Reg.23.29.2.Paral.35.20†36.3.

Negotiatio. vide Emere & Vendere.

Nehemias pincerna Artaxerxis. 2.Esdr.1.11. mittitur in Iudæam ad ædificandum quæ erant destructa, 2.9. appellatur Athersata, 8.9.

Nemrod potens erat & robustus venator, Gen.10.8.

Nicanor dux Lysiæ, 1.Mach.3.38.& etiam dux exercitus Demetrij, 7.26. minatur se succensurum templum, 7.34. cæditur, 7.43.2.Mac.15.28.

Nicodemvs occultus discipulus Christi, Ioan.3.1†7.50†19.39.

Niniva ædificatur ab Assur, Ge.10.11. pœnitentiam agit de peccatis suis, Ion.3.5*. desolatio & destructio Niniue, Nah.1*.†2*.†3*.Soph.2.13.Tob.14.5.

stabit in iudicio, & condemnabit obcæcatos Iudæos, Matt.12.41.

Noe filius Lamech, Gen.5.30.

præco diuinæ iustitiæ, 2.Pet.2.5.

ædificat arcam, Gen.6*. ingreditur arcam, 7.1.7. egreditur, 8.15.

accipit signum fœderis, 9.8.14.

commendatur, Eccli.44.17.

Noemi vxor Elimelech, Ruth.1.2.

Novvm Testamentum, Ier.31.31.Matt.26.28.Mar.14.24.Luc.22.20.1.Corinth.11.24. Heb.8.8†9.15†10.16†13.20.

Nouum cælum & noua terra post mundi innouationem, Isa.65.17†66.22.2.Pet.3.13.Apoc.21.1.

Nvdi vestiendi, Isa.58.7.Ezech.18.7.Tob.1.17.Matth.25.26.39. vide Misericordia.

O.

Obed filius Booz ex Ruth, Ruth 4.17.Matt.1.5.

Obediendvm Deo eiusque præceptis, & quæ obedientibus sit constituta merces, Gen.22.4†27.9.

23†

23†22*.†26.5.Exo.1.17†15.16†19.5†20.6†23.22.25.Leu.20.22†26.3.11.Deu.4.30†7*.†11*.†13.4†17.15†28.15†24.8†27.10†28.1.12.Iof.22.1.1.Reg.12.14†15.22.4.Reg.10.30.2.Par.7.17.Prou.1.8.33†15.31.Ifa.1.19†48.18†55.1.Ier.7.13†11.4†17.24†35*.Dan.3.16.Eccli.31.7.2.Mach.7.30.Matth.4.19†7.24†8.21†15.3†27.5†25.3.Luc.5.4†10.16.Ioan.2.7.Act.4.19†5.32.Rom.16.19.Phil.2.8.22.1.Theff.4.3†5.18.1.Pet.1.22.Iac.3.21.

Obedientia inferiorum erga fuperiores. vide Subditorum officium.

OBLATIO omnis debet effe fine vitio aut macula, Leuit.1.3†3.1†22.19.Nu.28.3.31.Deut.15.21.Eccli.35.14.Ezech.43.23.Mal.1.8.14.

Oblationes Deo gratæ cælitus accenduntur, Gen.4.4†8.20†15.17.Leuit.9.14.Iud.6.21†13.19.3.Reg.18.38.1.Par.21.26.2.Par.7.1.2.Mach.1.22†2.10.

Oblationes quotidianæ, Exod.29.38.Num.28.1.Efdr.3.2.

Oblationes propriorum filiorum, Leu.18.21†20.2.Deut.12.31†18.10.Iud.11.39.4.Reg.3.27†16.3†17.17†21.6.2.Par.28.3.Pfal.105.37.Ifai.57.5.Iere.7.31†19.5.Ezech.16.20.36†20.31†21.37.

Oblationum conuiuia cum gaudio celebrabantur, Gen.31.46.Exod.2*.22†32.6.Num.25.Deut.12*.†27.7.1.Reg.1.4†9.12*.†16.5.2.Reg.15.12.3.Reg.1.9†3.15.1.Par.29.21.

Oblationes impiorum, Genef.4.3.1.Reg.15.21.Pfal.39.7†49.7†50.18.Prou.15.8†21.27.Eccli.35.15.Ifa.1.10†43.23†61.8†66.3.Ierem.6.20†7.20†14.12.Ofee 5.6†8.13†9.4 Amos 5.22.Mich.6.7.Mal.1.7.13.Matth.9.13†12.7.Mar.12.33.Heb.10.5.

OCCIDERE. vide Homicidium.

OCHOZIAS filius Ioram rex Iuda, 4.Reg.8.24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & cæditur, 9.29.

habet fibi fucceflorem Ioas regem, 1.Par.3.11.

OCVLVS fimplex & rectus, Eccli.35.12.Matt.6.22.Luc.11.34.

Oculus nequam, Gen.6.1.Prou.6.13.Eccle.4.8.Eccli.14.8†31.14.Matt.6.22.Marc.7.22.Luc.11.34.1.Ioan.2.16.

Oculorum cuftodia quantopere fit neceffaria ad vitandum peccata, Gen.3.6†6.2†14.2†18.15†39.7.2.Reg.11.2*.†14.1.Prou.23.26.33.Eccli.9.5.7.8.9.21*.†25.28*.†41.25†42.12.Iudith 10.17.18*.†.12.16.Dan.13.8*.Matt.5.28.2.Pet.2.14.

Oculus mentis vel intellectus.Nu.24.3.Deut.29.4.Ifa.6.9.Luc.24.29.Actor.26.18.Ephef.1.18.

ODIVM. vide Inuidia.

Odio habenda malitia, Pfal.96.10†138.21.Amos 5.15†6.8.Ro.12.9.

OFFERRE pro defunctis, 2.Mac.12.13.

OFFICIVM fubditorum vide infrà, Subditorum.

Og rex Bafan cæditur, Nu.21.33.Deut.3.2†29.7†31.4.Pfal.135.20.

ONESIPHORO optat Paulus mifericordiam, 2.Tim.1.16.

ONIAS fummus facerdos offert pro Heliodoro, 2.Mac.3.32.cæditur, 4.34.

OPERVM merita, & retributio feu merces, Pfal.118.112.Prou.11.18.Eccli.36.18.Ifa.3.10.Matth.5.12†10.32†16.27†25.34.Rom.2.6.1.Cor.15.28.2.Cor.5.10.2.Tim.4.8.Heb.6.10†10.35†11.26.Iac.1.24.Apoc.10.7.b†22.12.

Opera mala Deo difplicent, & pœnam merentur, Gen.3.11†4.7†6.3.5.6.7†7.4†9.6†11.4*.†17.14†18.20†19.11.14.26†20.3†42.21†44.16.Ex.3.9†7*.8*.9*.10*.11*.12*.14*.20*.21*.22*.†31.23†31.9.27.28.34.Leuit.10.12.& deinceps per omnes facræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata funt, & præmium merentur, Ge.4.4.7†5.24†6.8.9†8.20.21†10.7†22.16*.†26.4.5†29.32.Exod.1.20†20*.†23.22.25.Leu.11.43.44.45.

Operari benè propter mercedem & retributionem licitum eft, Pf.118.112.Matt.5.12.2.Timot.4.8.Heb.11.26.

non in quolibet Opere homo peccat, 2.Pet.1.10.1.Ioan.3.6.9†5.18.

Operum bonorum commemoratio, 4.Reg.20.3.Iob 6.2.3.Pfal.17.21.22.25†131.1.Ifa.38.3.

Opera bona quæ fint. vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tamquam fibi facta reputat Deus, fiue bona fint, fiue mala, Ifa.37.23.Iere.1.19.Zac.2.8.Matt.25.40.Act.9.5.1.Cor.8.11.

OPINIONES & cogitationes hominum frequenter funt erroneæ, Leuit.10.1.Num.15.39.Deut.12†29.19.1.Reg.15.9.2.Reg.6.6.Prou.11.15†14.12†21.2.Ifa.5.21†7.12†14.13†55.8.Matth.3.14†16.22.Marc.8.32.Ioan.12.4†13.8.

ORARE in nomine Iefu, Ioan.14.13.†15.16.23.26.1.Ioan.5.14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth.20.20.Marc.10.35.Rom.8.26.Iac.4.3.

Orare noctes & dies, Pfal.118.62.Luc.18.1.1.Theff.3.10.1.Timoth.5.5.2.Timoth.1.3.

Orare fine intermiffione, Matth.7.7.Luc.11.9†18.1.Actor.10.2.Eph.6.18.Col.4.1.1.Theff.5.17.

Orare vt fidei prædicatio fucceffus habeat felices, Ephef.6.19.Col.4.3.2.Theff.3.1.

Orare alium pro alio, Ier.42.2.20.Baruch 1.13.2.Mach.1.6.Eph.6.18.Col.4.2.1.Theff.5.25.2.Theff.3.1.1.Tim.2.1.Iac.5.16.

Orare pro inimicis, Nu.16.22.46.2.Mach.3.33.Matth.5.44.Luc.6.28†23.34.Actor.7.60.

Orare Sanctos cum Chrifto regnantes. vide Sanctos.

Orare pro defunctis. vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri debeat, & quid petendum, Num.11.16.24.Deut.1.7.Iud.10.10.15.1.Reg.1.11.2.Reg.22.2.7.3.Reg.3.7.Ifa.65.14.Amos 7.2.Eccli.35.26.Tob.3.11*.Iud.4.11.Matt.6.5.9†7.7†18.19†20.20†21.22†26.38.Marc.11.14†13.33.Luc.11.2.9†18.1†22.40.Ioan.4.23†.31†14.13†15.7†16.23.Act.1.14†2.42†4.24.31†10.2†1.23.Ro.8.26†12.12.1.Cor.14.13.Eph.6.18.Col.4.1.1.Th.5.17.1.Ti.2.1.Heb.13.18.1.Pet.3.12.1.Ioan.5.4.Iac.1.6†4.3†5.13.Apoc.19.10†22.9.

Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen.16.11†21.17.Exo.2.24†3.7†6.5†22.23.27.Deut.4.7†15.9.1.Reg.7.9.10†5.16†12.18.2.Reg.22.4.7.3.Reg.13.6†27.22†18.36.4.Reg.13.5†20.5.2.Par.32.22†33.13.4.Efd.15.7.Iud.4.8.12.Tob.3.24.Pf.3.5†4.4†9.13†17.7†21.25†33.7†49.15†54.17†117.5†119.1†144.19.Prou.15.29.Eccli.4.9†21.6†36.24.26†48.22.Ifa.30.19†37.15.21†55.7.Ier.29.12.Thr.3.56.Dan.13.44.Ion.2.3.Zach.13.9.1.Mach.3.22.Ioan.9.31.Act.10.4.

Orationes quorumdam quare non exaudiat Deus, Deu.1.45†31.18.Iud.10.1.1.Reg.8.18.Pfal.17.42.Prou.1.28†15.29†21.13†28.9.Eccli.34.29.31.Ifa.1.15.Ier.7.16†11.11.14†14.12†15.1.Ezech.8.18†14.16.20.Mich.3.4.Zach.7.13.4.Efd.1.16.2.Mach.9.13.Ioan.9.31.Heb.12.17.Iac.4.3.

Orationum Sanctorum exempla, Ge.32.9.Exo.32.11.13.Nu.14.19.Deu.9.26.3.Reg.8.15*.4.Reg.20.3.2.Par.6.16*.†14.11†20.6.12.1.Efd.9.6*.2.Efd.1*.Sap.9*.Eccli.23.1†36.1.11†51*.Baruc.1.17.21†2.6*.†3.1.9.Tob.3.1.12†8.7†13.1.Iud.9.2†16*.Efth.14.3.Ifa.33.2†37.26†64*.Ier.10.24†17.13.14†18.19†32.16.Thre.5*.Da.9.6†13.42.Ionæ 2*.Habac 3*.3.Efd.8.74.4.Efdr.3*.1†6.38*.1.Mach.7.37.2.Mach.6.30.Act.4.24.

ORDINIS facramentum, Iof.20.22.1.Tim.4.14†5.22.2.Tim.1.6.Tit.1.5.

OREB & Zeb interficiuntur, Iud.7.27.

OSCVLVM pudicum, pacis & charitatis fymbolum, Genef.29.13†45.14†48.10.Exod.4.27.Luc.15.20.Actor.20.37.Rom.16.15.1.Cor.16.20.2.Cor.13.12.1.Theff.5.26.1.Pet.5.14.

OTIVM. vide Acedia.

OZIAS facerdos recipit Achior in domum fuam, Iud.6.19.

præfcribit Domini miferationi tempus quinque dierum, 7.23.

Ozias. vide Vfia.

P.

PACTVM cum quibus non fit ineundum, Exod.23.32†34.15.Deu.

7.3†

7.3†20.15.5. Reg. 20. 36. 41.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Iud. 1.24.27†3.5.5.Reg.20.54. 41. 2.Par. 19.2.

Pactum init Deus cum populo, Gen.17.2.7.Exod. 19.5.Deut.5.2.Ier. 51.31.33.

Pactum init populus cum Deo, Iosu.24. 25.Reg.23.3. 2.Paral.15.12† 23.16.2.Esd.10.29.

PARENTVM officium, Gen.18.19 †21.19†24.2†23.6†54.4.29†49*.Ex. 10.2†12.26†13.13.14†21.10.Leu.19. 29.Nu.30.6.Deut.4.9†6.7.20†11.19 †21.18†22.15.19†32.46.Iosu.4.21.1. Reg.1.25†3.13.3.Reg.2.1.Iob 1.5.Ps. 77.3.Prou.1.8†4.1†3.7†11. 29†13. 24†19.18†20.7†22.6.13†23.15†29. 17.Eccli.4.23†7.25†8.11†17.1†25. 10†26.13†30.1.11†33.32†42.5.Tob. 1.10†4*.†10.13†14.5.11.1.Mach.2. 49.64.2.Mach.6.24.28†7.20.21.27. Dan. 13. 3. Matt.10.37.Eph.6.4.Col. 3.21.2.Tim.3.15.Tit.1.4.

PASCHÆ festi institutio & celebratio, Exo.12*.†13.6†23.15†34.18. Leu.23.5.Num.9.2.11†28. 17.Deut. 16.1.5.Iosu.5.10.4.Reg.25.21. 2.Par. 30.1.13†35.1. 1.Esdr.6.19. 3.Esdr.1. 10†7.10.Ezech.45.21.Matth.26.19. Marc.14.12.Luc 22.7.

PASTORES, præceptores, & alij præfecti qua debeant esse sollicitudine & cura in eos quos suæ fidei commissos habent, Prou.27.25.24.Sap.6. 23.26. Ezech.34.3*. Matt.18.12†24. 45.Luc.15.4. Ioan.10.11*.†13.1*.† 17.9.11*.†18.8.Act.20.22.28.31.Ro. 9.2.3†12.7.8. 1.Cor.4.14. 2.Cor.11. 28.29.Galat.5.19.

PATIENS & lõganimis est Deus, Gen.6.3.Exod.34.6. Num.14.18. Ps. 85. 15†102. 8†144.8.Eccle.8.12.Isa. 30.18.Ioel.2.13.Ionæ 4.2.Nahum 1. 3.Sap.11.24†15.1.Matt.18.27.Rom. 2.4.1.Tim.1.16.2.Pet.4.9.

Patientia & lõganimitas fidelium in omni genere afflictionum, Gen.11. 4.6.2.Reg.16.10.Iob 1.20†2.9†7.2. Pro.3.11†14.29†13.1†16.32†23.15. Eccli.1.29†2.4.4.Esd.10.13.Tob.2.8. 2.Mach.6.20†7*. Matt.5.39.Rom.5. 3†12.22†15.4.2.Cor.6.4.Galat.5.22. Eph. 4.2.1.Thess.5.14.2.Thess.1.4. 7. 1.Ti.6.11.2.Tim.2.3.12.1.Pet.1.6†2. 29†3.14.17†4.1.2.Pet.1.6.Hebr.10. 36†11.25†12.1.Iac.5.7.

Impatientia & eius punitio, Ex.14. 11†15.24†16.2.7†17.2.Nu.11.1.10† 14.2.28†21.6. Iob 3.1.Eccli.2.16.

PAVPERES. vide Eleemosyna.

PAVLVS Iudæus ex tribu Beniamin, Rom.11.1.Phil.3.5. natus & educatus Tarsi, Actor. 22. 3. persequitur Christianos, 9.1.Gal.1.15.1. Tim.1.13. conuersio eius singularis, Actor.9*.

Paulus doctor gentium, Ro.11.13 †15.16.Gal.2.2.8.1.Tim.2.7.2.Tim.1. 11.prædicat Antiochiæ, Act.13.16*. Iconiæ,14.1.Lystri,14.6.13.Thessalonicæ,17.1.Berœæ,17.10.Athenis, 17. 22.28.Corinthi,18.1.vocatur in Macedoniam, Act.16.9. capitur, 21. 27. deducitur Cæsaream,23.23.10. vehitur Romam,27*.28*.sistitur Neroni, 2.Timoth.4.22.

Paulus nemini voluit esse oneri, Actor.20.33. 2.Cor.11.9. 11†12. 13. 1.Thess.2. 9. 2.Thess. 3.8. vocabatur olim Saulus, Act.7.59†9.1†13.1.

PAX quædam temporalis, quædam æterna, Gen.13.6.8†26.22†45. 24.Leui.26.6.Num.6.27.Ierem.29.7. Eccli.23.2†28. 15.19.Matt.5.9.Mar. 9.50. Lucæ 14. 32. Act.9.31.Ro.12. 18.1.Cor.14.33.Eph.4.3.2.Tim.2.22. 1.Pet.5.11.Heb.12.14.Iac.5.18.Apoc. 6.4.

Pax interna qualis est inter Deum & eius amicos, Isa.2.4†9.6†11.6.7† 26.12.Osee 2.14.20.Mich.4.3.Zach. 9.10.Luc.2.14†24. 36.Ioan. 14.17† 16.33†20.19.Act.10.36.Ro.5.1.Eph. 2.14.Phil.4.7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophetæ, Iere.6.14† 8.8.12†14.13†23. 16.Ezech.13. 10. 16.Mich.3.5.1.Thess.5.3.

PECCATI origo, Gen.2.17†3.6. Rom.5.12.1.Cor.15.21.

Peccatum originale, Iob 14.4†15. 14.Ps.50.7.Rom.3.9.23†5.12*. effectus eius, Gen.8.21.Eccli.17.30.Ro. 5.12.17†6.23†7.8.11.13.17*.Gal.5. 17.Ephes.2.3. tollitur eius reatus per Christum, Ioan.1.29.Rom.3.23.24† 5.9.15.17.18.19†6.3†7.24†8.1.2.Gal. 5.22.Ephes.2.5.

Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest, Exod.34. 7.Psal.18. 13†31.5†102. 12.Isai.43. 25†44.22†53*.Ier.31.34†33.8.Mich. 7.18. Matt.9.1.Mar.2.5. Lucæ 5.20† 7.48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate diuina, Matt.18.18.Ioan.20.25.

Peccatum remittitur per Christum. Isa.53*.Dan.9.24.Matt.1.21†9.2†11. 28†20.28†26.27.Marc.2.5.Luc.24. 46.Ioan.1.19.Act.2.38†4.12†10.35. 43†14.58.Ro.4.25†5.9.1. Corint.6. 11†15.3.2.Cor.5.21.Gal.1.4.Col.1. 14.Eph.1.7†5.25.1.Tim.1.15.Tit.2. 14.1.Pet.1. 18†1.14†5.18†4.1.Hebr. 1.3†9.12. 14. 1.Ioan.1.7†2. 12†5.5. Apoc.1.5.

Peccatum in Spiritum sanctum, Matt.12.31.Mar.3.28.Luc.11.15†12. 10.Heb.6.6†10.26.1.Ioan.5.16.

Peccatum vindictam clamans, Gen. 4. 10†18. 20.Exod.22. 25. 27. Eccli.35.18.Iac.5.4.

Peccanti in nos fratri condonandum. vide Remittendum.

Propter Peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi, Gen.3*.Nu. 16.20*.Iosu.7*.Iud.19.25.2.Reg.24*.

Peccatum contra naturam, Gen. 19*.Iud.19.22*.Leu.20.13.Rom.1. 27.1.Cor.6.10.1.Tim.1.10.

Peccatum ex ignorantia, Leu.4.2† 5.15.Num.15.27. Luc.23.34.Ioan.9. 41†15. 24. Actor. 3.17. 1.Tim.1.15.

Peccatum ex malitia & data opera, Nu.15.30.Eccli.10.14.Matt.28.15. Io.11.49.Act.4.18.Heb.6.5†10.16.

Peccatorum confessio. vide supra Confessio.

Peccatum non solùm non imputatur, sed etiam verè remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Psal.50.12. Act.2.38.1.Corint.6.11.2.Pet.1.9.1. Ioan.1.9.

PECVLIVM Dei eius populus, Ex. 19. 5.Deut.7.6†14.2.Ioan.1.11.Eph. 1.14.1.Pet.2.9.

PEDVM lotio. vide suprà Lotio.

PEREGRINIS benefaciendum est, Gen.18.2.Exod.22.21†23.9.Leu. 19.33†23.22.Nu.15.14.Deut.10.18† 14.21†24.14.17†26.11*.Exech.21. 29†47.21.Zach.7.10.

Peregrini sumus & aduenæ in hac vita, Gen.15.13†23.4†47.9.1.Par.29. 15.Ps.38.13†118.19.2.Cor.5.8.Phil. 3.20.Heb.11.13.1.Pet.2.11.

Peregrinationes pietatis gratia susceptæ sunt vtiles, 3.Reg.8.41.4.Reg. 5.10.

PERIVRII & falsi crimen, Exod. 8.8.13.28.Leuit.5.4.1.Reg.19.6*.3. Reg.8.31. Iere.7.9.Zach.5.3.Mal.3.5. 1.Mach.6.62†7.15.18†21.55†13.16. 19.2.Mach.4.34†12.3.Matth.26.72. 1.Tim.1.10.

PERSÆ inuadunt Babylonem, Dan.5.28. iuxta prophetiam Isaiæ,21. 9.Ier.51.8.11.41.55.

PERSEVERANTIA, Gen.19.15. 16. Iob 2.5.Prou.3.31†23.17.Exech. 18.24†33.13.Eccli.2.2†11.11†55.9. Matt.10.22†15.22†24.15.Luc.9.54. Ioan.6.62. Act.2.42†11. 23†15. 43† 14.21. Heb.3*.2.Pet.1. 20. 1.Ioan. 2. 24.Apoc.2.16.

PERSECVTIO. vide Crux.

PERSONARVM acceptio illicita, nec Deus personam respicit, Leu.19. 15.Deut.1.17†10.17†17.2.1.Reg.16. 7.2.Par.19.7.Sap.6.8. Iob 14.19.Pro. 18.5†24.23†28.21.Eccli.35.15.16.Is. 11.3.Malac.2.9.Matt.22.16.Mar.12. 14. Luc. 20. 21.Actor.10.34.Rom.2. 11.Galat.2.6. Ephes.6.9. Col.3.25.1. Pet.1.17.Iac.2.9.

PETERE. vide Orare.

PETRVS à Christo vocatur, Matt. 4.18. confitetur Christum, 16.16.appellatur Simon, 4.18†10. 2.Ioan.20. 2. appellatur Cephas, Ioan. 1. 42.1. Cor.1.12†3.22†9.3.Galat.2.9.appellatur Simon Bar-Iona, & Simon Ioannis, Matth.16.17.Ioan.21.15. negat Christum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Mat.26.69.70.72.75. prædicat, & loquitur, Act.1.16†2*.† 3.12*.†4.1†10.34. sanat claudum, 3. 4. conijcitur in carcerem, 12.3.

Petrus primus Apostolorum, Matt. 10.2†16.18†16. 24*. Lucæ 22. 31*. Ioan.21.17*.

PHACEE filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4.Reg.15.25.27. pugnat contra Ierusalem,

Ierusalem, Isai. 7. 1. occidit de Iuda centum viginti millia virorum vno die, 2. Par. 28. 6.

PHACEIA filius Manahem fit rex Israel, 4. Reg. 15. 22. 23.

PHANVEL turris subuertitur à Gedeone, occisis habitatoribus ciuitatis, Iud. 8. 8. 13. 17.

PHARAO affligitur propter Saram vxorem Abraham, Gen. 12. 17.

Pharao somnia videt, Genes. 41. 1. quæ ei à Ioseph explicantur, 41. 25.

Pharao Israelem opprimit seruitute, Exod. 1. 8*. submergitur cum omni suo exercitu, 14. 14. 18.

Pharaonis filiam accipit Salomon vxorem, 3. Reg. 3. 1.

Pharao Nechao capit regem Ioachaz, 4. Reg. 23. 34.

PHARISÆVS inuitat Christum Luc. 7. 36.

Pharisæus & Publicanus orant simul in templo, Luc. 18. 10.

Pharisæi grauiter increpantur, Matth. 3. 7† 7. 1† 16. 4† 23*. Ioan. 8. 44. Act. 7. 51† 23. 3. Phil. 3. 2.

PHASSVR percutit Ieremiam prophetam, Ierem. 20. 2.

PHEGIEL dux tribus Aser, Num. 1. 13.

PHIGELLVS & Hermogenes auertuntur à Paulo, 2. ad Timoth. 1. 15.

PHILIPPVS vocatur à Christo, Ioan. 1. 43. recensetur inter Apostolos, Mat. 10. 3. cupit videre Patrem, Ioan. 4. 8.

Philippus diaconus eligitur, Act. 6. 5. prædicat in Samaria, Actor. 8. 5. baptizat Æthiopem eunuchum, Act. 8. 37. suscipit Paulum & socios eius hospitio, Act. 21. 2.

PHILISTHÆI persequuntur Israelem, Iud. 3. 3† 10. 7† 13. 9. 1. Reg. 4*. † 5*. † 13. 5† 17*. † 23. 1† 28. 1† 29. 1† 31. 1. 2. Reg. 5. 17. 22† 21. 15. 18.

Philistæi cæduntur, Iud. 3. 31. 1. Reg. 7. 11† 13. 3† 14*. † 17. 50† 18. 27† 19. 8† 23. 5. 2. Reg. 5. 24† 8. 1. 4. Reg. 18. 8.

contra Philisthæos, vide Isa. 14. 29. Ierem. 47. 1. 4. Ezech. 25. 15. Amos 1. Sophon. 2. 4. 5. Zach. 9. 6.

PHINEES filius Eleazari. Exod. 6. 25. Iud. 20. 28. placat Deum zelo suo, Num. 25. 7. 12. Psalm. 105. 30. mittitur in terram Galaad, Ios. 22. 13.

Phinees filius Heli, 1. Reg. 1. 3. perijt propter peccata sua, 4. 11.

PHVL rex Assyriorum copias adducit contra Ierusalem, 4. Reg. 15. 19.

PIETAS. vide Bona opera.

PIGNVS salutis nostræ est Spiritus sanctus, Rom. 8. 16. 2. Cor. 1. 22 † 5. 5. Ephes. 1. 13† 4. 30.

PIGRITIA. vide Acedia.

PILATVS & Herodes fiunt amici, Luc. 23. 12.

Pilatus Christum innocentẽ morti addicit, Matt. 27. 26. Ioan. 19. 16.

PLAGA Dei seu vindicta, Exod. 7*. 8*. 9*. 14*. 4. Reg. 8. 28. 2. Paral. 6. 28. Psalm. 77. 44† 104. 27. Ierem. 15. 2.

POENA peccati non statim vniuersa remittitur remissa culpa, Num. 14. 20. 22. 23. 2. Reg. 12. 13. 14*. † 24*. 1. Paral. 21*.

POENITENTIA, & satisfactio pro peccatis, Psal. 6. 7. Matth. 3. 8. Luc. 3. 8. Actor. 2. 38† 8. 22. 2. Corint. 7. 10.

Pœnitentia prædicatur, Ierem. 7. 3. Mat. 3. 1† 4. 17. Luc. 3. 3. 8† 13. 3† 24. 47. Actor. 2. 38† 2. 19† 8. 21† 17. 30 † 20. 21† 26. 20.

Pœnitentiæ veræ & non fictæ promissa est venia, Deut. 4. 29† 30. 2. 1. Reg. 7. 3. 2. Paral. 7. 14† 20. 6† 34. 26. Iob 22. 23. Prouerb. 18. 13. Psalm. 31. 5. Eccli. 17. 23. Isai. 1. 16† 30. 16† 45. 22† 55. 7† 59. 20. Ier. 3. 10. 17† 18. 8† 29. 12† 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27† 33. 14. Osee 14. 2. Ioel 2. 12. Ion. 3. 8. Zach. 1. 4. Malac. 3. 7. Luc. 15. 18. Act. 3. 19† 26. 18. 20.

Pœnitentia agenda est dum sani sumus. Eccli. 17. 24† 18. 25.

Pœnitentiæ veræ exempla, Iud. 10. 15. 2. Reg. 12. 13† 24. 10. 17. 2. Paral. 12. 6† 33. 12. Ionæ 3*. Iudith. 4. 8. Matth. 26. 75. Luc. 7. 37. 44† 15. 18† 18. 13† 19. 8† 22. 62† 23. 41. Act. 2. 37.

Pœnitentiæ falsæ exempla, Genes. 4. 13† 27. 38. Exod. 8. 8† 9. 27† 10. 16. Ios. 7. 20. Iud. 1. 7. 1. Reg. 15. 24. 30† 24. 19. 3. Reg. 13. 6† 21. 27. Sap. 5. 3. 1. Mach. 6. 12. 2. Mach. 9. 12. Matth. 27. 4. Actor. 8. 13. 23. Heb. 12. 17.

PRÆDICATORES. vide Concionatores.

PRÆFECTI. vide Superiores & Pastores.

PRECARI. vide Orare.

PRIMITIÆ fructuum debentur Deo eiusque Sacerdotibus, Exod. 23. 19† 34. 26. Leuit. 23. 10. Num. 18. 13. Deut. 18. 4† 26. 2. 10. 2. Par. 31. 5. 2. Esd. 10. 35. 37. Prouerb. 3. 9. Tob. 1. 7.

PRIMOGENITA omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod. 12. 29. Psal. 77. 51† 134. 8† 135. 10.

Primogenitum omne Deo consecratur, Exod. 13. 2† 22. 29† 34. 20. Leuit. 27. 26. Numer. 3. 13† 8. 17. Deuter. 16. 19. 1. Reg. 1. 24. Luc. 2. 23.

Primogenitorum iura, priuilegia, & prærogatiuæ, Gen. 25. 31† 49. 3. Deut. 21. 13. 2. Par. 21. 3.

Primogeniti aliquando à Deo reijciuntur, Genes. 48. 17† 49. 4. Rom. 9. 13.

PRODITIO, & eius punitio, Gen. 37. 23. Iud. 1. 24. 1. Reg. 23. 19. Isaiæ 22. 15. 2. Mach. 3. 4† 4. 1† 10. 20 † 13. 21. Matth. 26. 14. 47.

PROMISSIO. vide Votum.

Promissiones Dei cum conditione fiunt, Deut. 19. 8† 28*. † 33. 4. Leuit. 26*. 1. Reg. 2. 30. Ezech. 18*. † 33. 15. 19. Marc. 16. 16. Ioan. 3. 16. 36† 6. 47† 8. 31† 13. 17† 15. 7. 14. Rom. 8. 17. Col. 1. 23. Heb. 5. 14. 2. Pet. 1. 4. Apoc. 2*. † 3*. † 21. 7.

PROPHETÆ, vide Concionatores.

PROVIDENTIA. vide Dei gubernatio & prouidentia.

PSEVDOPROPHETÆ, & eorum punitio, & quòd non sint audiendi, Deut. 13. 1† 18. 20. 3. Reg. 13. 11† 18. 40† 22. 6. 10. 4. Reg. 10. 19. Prou. 28. 10. Isa. 3. 12† 28. 7† 56. 10. Ier. 14. 13. 15† 23*. † 27. 9. † 28*. † 29. 8. 21. 25. Ezech. 13*. † 14. 9† 22. 25† 34. 2. 8. 28. Amos 7. 10. Mich. 3. 5. Zach. 13. 2. Matt. 7. 15† 24. 11. Luc. 12. 1. Act. 10. 29. 1. Cor. 15. 12. Phil. 3. 2. Col. 2. 8. 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 1. 17† 3. 1. 2. Pet. 2*. 1. Ioan. 4. 1. Iud. 4. 8*.

Pseudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam potestatem mittantur, Ierem. 14. 14† 23. 32† 27. 15. Ezech. 13. 6.

PTOLEMÆVS oppugnatur ab Antiocho, 1. Mach. 1. 19. init amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10. 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11. 1. 18.

Ptolemæus Macer veneno vitam suam finiuit, 2. Mach. 10. 12. 13.

PVBLIVS suscipit hospicio Paulum, Actor. 28. 8.

PVRGATORIVM, id est, locum vbi sunt animæ, quæ viuorum precibus & operibus iuuari possunt, & purgantur esse confirmatur, 2. Mach. 12. 43. 46*. Matt. 5. 25† 12. 32. 1. Cor. 3. 16. Phil. 2. 10. 2. Tim. 1. 18. 1. Ioan. 5. 16. Apoc. 5. 3. 13.

Q.

QVADRAGESIMALIS ieiunii exempla, Moyses, Exod. 24. 18 † 34. 28. Deut. 9. 9. 18. Elias. 3. Reg. 19. 8. Christus, Matth. 4. 2. vide ieiunium.

QVÆSTIONES inutiles quæ sunt vitandæ, Genes. 3. 1. 6. Prou. 25. 27. Eccle. 7. 11. Eccli. 3. 22. Matth. 24. 3. Ioan. 6. 52† 21. 21. Actor. 1. 6. 1. Tim. 1. 4† 6. 3. 2. Tim. 2. 16. Tit. 3. 9.

QVINSCENOVM à peccatis, Rom. 6. 6*. Galat. 2. 18.

Quies continget populo Dei, Heb 4. 9.

Quietem & pacem certam consequentur iusti, Sap. 3. 3† 4. 1. Isai. 57. 2. Luc 16. 22. Apoc. 14. 13.

Quietem inuenite animæ suæ, Ier. 6. 16. Matt. 11. 29.

R.

RABBA obsidetur, 2. Reg. 11. 1† 12. 26. 1. Par. 20. 1.

RABSACES Sennacherib archipincerna, 4. Reg. 18. 17. Isa. 36. 37.

Rachel pascit oues patris sui, Gen. 19. 9. traditur Iacob io vxorem, 29. 29. clàm tollit idola patris sui, 31. 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35. 17.

Rahab exploratores missos in vrbem Iericho, excipit hospitio, Ios. 2. 1. Iac. 2. 25. seruatur cum suis, Ios. 6. 17. 23.

Rahab vxor Salomon. 1. Paral. 2. 11. Matt. 1. 5.

Raphael Angelus Domini me dicus & dua Tobiæ, Tob. 5. 5†6*.† 12. 12.

Rationem Deo quisque pro se redditurus est, Matt. 12. 36†18. 13† 25. 31*. Rom. 14. 12. 2. Cor. 3. 10.

Razias Iudæus gladio se interimit, 2. Mach. 14. 37. 41.

Razon aduersarius Israëlis. 3. Reg. 11. 23.

Rebecca filia Bathuelis, Gen. 22. 23. vaor Isaac, 24. 50. parit geminos, 25. 24.

Rechab pater Ionadab, amici Iehu regis Israel. 4. Reg. 10. 15.

Redimere nouit Deus suos multis modis ex angustia, Gen. 19*. Exod. 14*. †18. 8. 1. Reg. 23. 14. 26. 4. Reg. 7*. 2. Paral. 18. 31†20. 24. 1. Esd. 8. 22. Psal. 4. 9†90. 9. Esther 7. 5. Is. 41. 10†43. 1. Dan. 3. 91†6. 21. 23. 2. Petr. 2. 9.

Refugii ciuitates, Exod. 21. 13. Num. 35. 11. Deut. 4. 41†19. 2. 7. Ios. 20*. 3. Reg. 2. 50†2. 28.

Regeneratio. vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Ioan. 3. 5. carnalium affectionum in spiritalem affectum, Rom. 8. 5. 13. infidelitatis in fidem, Ioan. 1. 12. Gal. 3. 26. 1. Ioann. 5. 1. innouatio mentis per Spiritum sanctum, Tit. 3. 5. Gal. 4. 6. atque adeò carnalis naturæ in diuinam naturam, 2. Petr. 1. 4. Col. 3. 11. vt qui mali fuimus, sanctificemur, 1. Corinth. 6. 11. Ephes. 5. 8.

Regenerati interiùs, etiam exteriùs in nouitate vitæ ambulabunt, Rom. 6* †7. 6†12. 1. Eph. 4. 21. Col. 3. 9. 1. Corinth. 5. 7. 2. Cor. 5. 15. 1. Petr. 4. 1.

Reges quid facere, quidue fugere debeant, Deut. 17. 19. 1. Reg. 8*. 3. Reg. 2. 2†10. 9. 2. Par. 9. 1†19. 5. Sap. 6*. †9*. Iob 34. 30. Psal. 2. 10 †100*. Prou. 14. 28†19. 12†20. 8. 26 †28. 15†29. 4. 14†31. 4. Ierem. 22. 1. vide Superiorum officium.

Regnum Dei vim patitur Matt. 11. 12. Luc. 16. 16. Gal. 5. 16. Apoc. 2*. †3*. †21. 7.

Regnum Dei spirituale, interoum & æternum, Gen. 49. 10. Num. 24. 17. 2. Reg. 2. 10†7. 9. 10. 1. Par. 18. 11†19. 2. 4. Psal. 2. 2. 6†9. 8†15. 28†44. 7† 71. 1†106*. †144. 11. Isa. 9. 6†11*. † 52. 16†40. 9†42. 2. Ier. 23. 5. 6†33*. Ezech. 34. 23†37. 24. Dan. 2. 44†4. 33 †7. 14, 27†9. 24. 25. Osee 3. 5. Mich. 4. 1. 4. †5. 1. Zach. 3. 5. Matt. 13*. Luc. 1. 28†12. 31. 32†22. 29†23. 2. Ioan. 6. 14†12. 14. 34†18. 33. 36. 1. Timot. 1. 17. Heb. 1. 8†2. 9.

Relinquentes omnia propter Christum, centuplum recipient, Matth. 19. 29. Marc. 10. 29. Luc. 18. 29.

Reliquiæ & vestes Sanctorum quam vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, vt pallium Eliæ, 4. Reg. 2. 14. ossa Elisei. 4. Reg. 13. 21. fimbria Christi, Matth. 9. 20†14. 36. sudaria Pauli, Act. 19. 12. vmbra Petri, Act. 5. 15.

Remittendum proximo in nos peccanti, Eccl. 28. 8. Matt. 5. 23† 6. 13†18. 22. 15. Luc. 17. 3. Ephes. 4. 32. Col. 3. 13.

Repudii libellus, Deut. 24. 1. Isa. 50. 1. Ier. 3. 3. Malach. 2. 16. Matth. 5. 30†19. 7. Marc 10. 4.

Respha concubina Saul, ad quam ingressus est Abner, 2. Reg. 3. 7.

custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, 21. 10.

Resurrectio mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod. 3. 6. Iob. 14. 13†19. 26†21. 30. Isa. 26. 19†66. 14. Ezech. 37. 1. 9. Dan. 12. 12. Ionæ 2. 11. Soph. 3. 8. 4. Esd. 1. 56†14. 15. 2. Mach. 7. 9. 14. 23. Matt. 22. 23. 31. Luc. 20. 35. Ioan. 5. 21. 28†6. 39†11. 24. Actor. 24. 15. 1. Cor. 15*. 1. Cor. 4. 14†5*. Col. 3. 4. Phil. 3. 21†4. 3. 1. Thess. 4. 13. 16. 2. Tit. 2. 11. Apoc. 20. 12.

Reuelationes & visiones, Iosue 5. 13. 4. Reg. 17. 6. 2. Mach. 3. 24†5. 2†10. 29†11. 8. vide Apparitiones.

Roboam filius Salomonis, rea Iuda constituitur, 3. Reg. 12. 1. deficit Israel à Roboam ad Ieroboam, 12. 19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Israel. 2. Paral. 11. 2. oppugnatur à Sisac rege Ægypti, 12. 2. 9.

moritur, 3. Reg. 14. 31. regnat Abiam filius eius pro eo. 15. 1.

Romani cum Iudæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1. Mach. 8. 14. 17. 17†12. 2†12. 1†14. 17. 20.

Romanorum Gentilium laus, 1. Mac. 8. 2. 9.

Romanorum Christianorum laus, Rom. 1. 8.

Romanos destructuros Ierusalem & templum Domini, Num. 24. 24. Isa. 5. 26†6. 11. Dan. 9. 26†11. 30. 31. Luc. 19. 41†21. 20. Ioan. 11. 48.

Ruben primogenitus Iacob nascitur, Gen. 29. 32. violat thorum patris sui, 35. 22. dantur ob id primogenita eius filiis Ioseph. 49. 4. 1. Par. 4. 1. nititur fratrem suum Ioseph liberare, Gen. 37. 21. 22. 29.

dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Beniamin, 42. 37. filii Ruben primò requies datur, Num. 32*. Deut. 3. 12†29. 8. Iosue 1. 12†13. 23. cæduntur, 4. Reg. 10. 33. transferuntur ad terram Assyriorum 15. 29. 1. Par. 5. 26. secundùm prophetiam, Gen. 49. 4. ædificant altare Ios. 22. 10. dimicaoetuot contra Agarenos, 1. Par. 5. 19.

Ruth Moabitis Ruth. 1. 4. accipit eam vaorem Booz, & parit Obed, 4. 13. 1. Par. 2. 12. Matt. 1. 5.

S.

Sabbatum, Gen. 2. 2. Exod. 16. 23†20. 8†23. 12†31. 14. 17†34. 21†35. 2. Leu. 19. 3†23. 3. 15†23. 4. Num. 15. 32†28. 9. Deut. 5. 12. Isa. 56. 2. 4†58. 13†66. 23. Ier. 17. 21. 27. Ezech. 20. 12†22. 8. 2. Esd. 13. 16. 22. 1. Mach. 1. 47†2. 3. 41. 2. Mach. 15. 1. Matt. 12. 1. 10. Marc. 2. 23†3. 2†6. 2. Lucæ 4. 16. 31†6. 1†13. 1. 14†14. 1. Ioan. 5. 10†7. 22†9. 14. Actor. 13. 14. 27. 44†15. 21†18. 4†20. 7. 1. Cor. 16. 2. Heb. 4. 4. 10.

Sacerdotes Legis, & horum munus, Exod. 29. 44†30. 7. Leu. 10. 1. 6. 9†21*. †22*. †24. 3. Num. 3. 10 †4. 5. 11†10. 8†18. 1. 7. Deut. 21. 5. 1. Reg. 2. 28. 35. 1. Paral 6. 49. 2. Par. 26. 17. Ezech. 44. 15. 10. Heb. 5. 7† 10. 11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1. Paral. 23. 3. vbi numerantur, 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28*. † 29. 1†39. 1†40. 12. Leu. 8. 1. 8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5. 9. 10†18. 8. 11*. Deut. 18. 3. vt liberi à solicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2. Paral. 31. 4*. vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29. 26. Leuit. 2. 3. 10†5. 13†6. 19†7. 6. 32†10. 13†24. 9. Num. 3. 48†5. 9†18. 8. 11. 18. Deut. 18. 1. 1. Reg. 2. 28. 4. Reg. 12. 16. 1. Par. 6. 54. 2. Par. 31. 4. 2. Esd. 10. 36. Eccli. 45. 25.

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num. 16*. 1. Reg. 2. 22*. †3. 13. 3. Reg. 2. 26. Isa. 3. 11. Ier. 2. 5†8. 7. Os. 4. 6. 9†5*. Mal. 1*. †2. 1. 8. 2. Mach. 7. 5. 9. 21.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura est iudex quæstionum caorientium, Deut. 17. 9. 12. Malach. 2. 7.

Sacrificium noui Testamenti appellatur iuge sacrificium, Dan. 12. 31†12. 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1. Cor. 11. 26. quære Missæ sacrificiom, & Oblatio.

Sadducæi negant mortuorum resurrectionem, Matt. 22. 23. Act. 4. 1†23. 8.

Salmanasar rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israel cum Osee rege in Assyrios, 4. Reg. 17. 6. secundò capit Samariam. 18. 9.

Salomonis filii Dauidis natiuitas promittitur, 2. Reg. 7. 12.

nascitur

nascitur, 2.Reg.5.14†12.24. vngitur in regem super Israel. 3. Reg. 1. 33. Dominus apparuit ei per somniũ nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3.5.9. 2.Paral. 1.7. dirimit litem meretricum, 3.Reg.3.16.24.de eius sapientia, magnitudine diuitiarum, potestate & ministris, 2. Paral. 9. 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3.Reg.5.12.

postquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9. 11. venit ad eum regina Saba, 10. 1.Matt. 12.42.Luc. 11. 31. ædificauit fanum Chamos idolo Moab in monte, 3. Reg.11.7.

Chananæos facit sibi tributarios, 2.Paral. 8. 7. vngitur secundò in regem, 2.Paral.29.22. moritur, 3.Reg. 11. 43. succedit ei filius Roboam, 14. 21.

SALVS. vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ posteà metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3. Reg. 16. 17. obsidetur à Syriis, 4. Reg.6.24. obsidetur ab Assyriis vsque ad tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4.Reg. 17. 5.

contra Samariam prophetatur, Isa. 7.30†9.7. Ezech.23*.Osee 8*.†13*. Amos 3.12.Mich.1.5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc.9.52. recipit verbum Dei, Act. 8. 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc.10. 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Ioan. 4. 7.

SAMSON nascitur, Iud 13. 24. iuxta promissionem Angeli, 13. 3. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14.1.5.10.

nocet Philisthæis, eisque vim infert, 15.4.8.moritur,16.29.30.

SAMVEL, 1.Reg.1.20. adducitur ad domum Domini in Silo, 2.24.vocatur à Domino, 3.4. 10. congregat vniuersum Israel in Masphat, & clamat ad Dominum pro Israel. 7. 5. 9. ponit filios suos Iudices, Israel, 8.1. probat se innocentem, 12. 3. interficit Agag, 13. 33.

Dauid regem vngit, 16. 13. moritur, 25. 1. prophetat Sauli post mortem.28.15.16. Eccli. 46.23.laudatur, Eccli.46.16.

SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2.Esd.2.10.

SANCTVS est Deus, Isa. 6. 3. Apoc. 4. 8.

Sancti & mundi esse debemus, Leuit. 11.44†19. 2†20. 7.26† 21. 6. Deut. 26.19. Ephes.5.26. 1.Thess.4.3. 1.Petr. 1. 16. qui sanctus, sanctificetur adbuc, Apoc.22.11.

Sanctum Domini, Exod.35.2.Leu. 16*.Psal.153.2.Matt.7.6.Luc 1.31.

Sancti pro nobis orant, Ierem.13. 1.2.Mach.15.14.Apoc.5.8†8.3.propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi sint, Genes.26.5.24. Exod.32. 13.14. 3.Reg. 11.12. 15.32.34†15. 4.5. 4.Reg.19.34†20.6. Isa. 37. 35. Eccl.44.24.

Sanctos oramus sine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, vt Paulus Rom.15. 30. Col.4.3. Eph. 6.19.1.Thess.5.25.2.Thess.3.1.Heb. 13.18.Nec mirũ Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei, Matth. 22. 30.Luc.15.10. & offerunt Deo nostras preces, Tob.12. 12. Apoc.5.8†8.3. Nec huic contrarium est, quòd Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognouerunt secreta cordium Deo reuelante, Dan.2.29.4.Reg.5.26†6.12.

Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo præcipuè conuenit, Matth.18.16.18. Ioann.20. 13. Rom. 11. 14. 1.Cor.9.20.22. 1. Timoth.4.16. Iacob.5. 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos maiorum exempla, Gen.31.9†48.16. Exod.32.13.Deut. 9. 27. 3.Reg. 18. 36. 1.Paral.29.18. 2.Paral.5.42.Tob.7.15. Esther 13.15 †14.18.Isa.63.17.Dan.3.35.

Sancti sunt cum Christo in cælis regnantes, Ioann. 12. 26†17. 24. 2. Cor. 5. 8. Phil.1.23. Apoc.3.21†7.9† 14.13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44*. Ioann. 12. 26.

in Sanctis suis Deus laudatur, Psal.150.1.

Sancti iudicabunt, quære Iudicabunt.

Sancti faciunt miracula, vt Moyses & Aaron, Exod. 7†8†9†10†11. Elias excitat puerum mortuum, 3. Reg. 17. 22. claudit cælum ne pluat, 17.1.Iac.5.17.aperit clausum. 3.Reg. 18.41.43. Iac.5.18. Eliæ pallium diuidit aquas, 4.Reg. 1. 8. 14. Elisæus excitat puerum viduæ mortuum, 4. Reg. 4. 35. sanat aquas misso in eas sale, 2. 21. 22. oleum multiplicat, 4. 6.mittit farinam in ollam, 4.41.Naaman Syrum sanat, 5.14. facit natare ferrum, 6. 6. Eliseus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 13. 21.

Apostoli ejiciunt dæmonia, Marc. 6.13†16.17. Luc. 10.17. Ioannes & Petrus sannat claudum, Actor.3.6.

Petrus excitat Tabitham,9.41.

etiam sola sua vmbra sanat, 5.15.

Paulus restituit claudum,14.9.

etiam per sudaria curat infirmos, 19. 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20. 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Hebr.11.32*.

SANGVINIS conspersio, Exod. 24.6†29.20. Leuit, 1.5.11†3.1.8.13 †4. 6. 16†7. 2†8. 19. 30†9. 18†16. 14.18†17.6. 2.Par.30.16. Ezech.43. 20.Heb.9.13.14.19.21.22.

Sanguinis Christi conspersio, Heb. 9.14†10.19†12.24.1.Pet.1.22.

Sanguinis esus prohibitus, Gen.9. 4.Leuit.3.17†7.26†17.10.14†19.26. Deut.12.16.23†15.23.1.Regum 14. 32.Actor.15.20†21.25.

Sanguinis fluxus sistitur, Matth. 9.20.

Sanguinis innocentis effusio, Deu. 19.5.11†27.24. 2.Reg.20.9. 3.Reg. 21.13. 4.Reg.21.16†24.4. 2.Par.24. 22.Prou.6.17†18.17.Isa.26.11. Iere. 7.6†22.3. Ezech.22.4. 4. Esdr.1. 32. Matth.23.34. Luc. 11.50. Apoc.6.10 †18. 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. 4.Esd.15.8.Apoc.6.10.

Sanguine Christi empti sumus, 1. Cor.6. 20†7.23. Actor.20.28. 1.Pet. 1.18.Apoc.5.9.

SAPIENTIÆ diuinæ origo, proprietas, laus, & vtilitas, Deut.4.6†29. 9.Iob 28.20†32.7. Eccl.7.12†9.13. Sap. 6. 13.16†7*.8*.9*.10. Eccl.1*. †3. 1.13†4. 15.28.29†21.12†24*.† 30.14.Luc.21.15.Rom.11.33.1.Cor. 1.17†2.6.10†3.19. Col. 2. 3. Iac. 1. 5†3.15.

SAPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act. 5. 1. 8.

SARA filia Raguelis Tobiæ in vxorem traditur, Tob.7.10.15.

SARVIA. vide Zaruia.

SATISFACTIO. vide Pœnitentia.

SAVL de tribu Beniamin quærit asinas, 1.Reg. 9. 3. vngitur in regem à Samuele, 10.1†11.14. Actor.13. 21. iuxta mandatum. 1.Reg. 9. 15. percussit Ammon. 11. 11. obtulit holocaustum. 13. 9. à regno rejicitur, 13. 13†15. 22. 26. 28†16*. exagitat eum spiritus nequam, 16. 14†18. 10† 19.9. nititur Dauid configere, 18. 10†19. 10. persequitur eum, 23*. trucidat sacerdotes Domini, 22. 18. mulierem habentem pythonem consulit, 28. 7. seipsum interficit, 31. 4. sepelitur, 31. 13. filij eius in crucem tolluntur, 2. Reg.21.9.

SCANDALVM seu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Leuit.4.3.Num.31.16.2. Reg.12.14.1. Esdr.8.22. Prou.28.10. 2.Mach. 6. 24. Matth. 17. 27†18. 6. Marc.9.42. Luc 17. 1. Rom. 14.1.15. 1.Cor. 8*. †10.32. 2.Cor.6.3.1.Thess. 5. 22.

quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus, Exod.34.12.Deut. 7.2.16†13*. Matt.5.29†16.22.Mar. 9.42.Rom.16.17.

SCIENTIA Dei. vide Dei.

SCRIPTVRA sacra vnde sit, & quis eius vsus, Exod.15.14†34. 27. Deut.4.2†17.18†31.9. Ios.1.8.II.8.9 †30.8†34.16. Ier.30.2†36.2.10†45. 1. Baruch. 1. 3. 14†4. 1. 2. Esd. 8. 2.3.

Esd.9.

Esd. 9. 39. 4. Esd. 15. 1. Dan.10. 21. Matth. 4. 4†12. 29. Luc.4. 4†16.29. oan. 5.39†10.44†20.30. Actor.15. 21†17.11.Rom.1. 2 † 4. 23†15. 4. 1.Cor.9.9†10.11†15.3.2.Tim.3.15. 2.Pet.1.20†3. 1.Apoc.1.19.

Scriptura difficilis intellectu, 2. Pet.3. 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt, Ioan. 20. 30†21. 25.1. Cor.11.34. 2.Thess.3.15.Ion.epist.2. 12 †.epist.3.18.

Scriptura nec lex est iudex, sed Sacerdos, Deut.17.18.Ezech.44.24*. Malach. 2. 7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur, Iud. 7. 25.

SEBÆ, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2.Reg.10.22.

SECVRITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccle.9.1.1. vide Certi.

SEDECIAS pseudopropheta, 3. Reg.22.11. 2. Par. 18.10. comburitur, Ier.29.

SEDECIAS. vide Zedecias.

SEDITIOSI puniuntur, Num. 16.31*. vide Murmuratores.

SELEVCVS Asiæ rex, 2.Mac.3.3.

SEMAIA mittitur ad Roboam, 3.Reg.12. 22. 2. Paral. 11. 22†2.12. 5. 7.

SAMEI maledicit Dauidi, 2. Reg. 16. 5. 13. veniam impetrat à Dauid. 2. Reg.19.23. occiditur ex præcepto Dauid, 3.Reg.2.6.41.46.

SENNACHERIB oppugnat vniuersas ciuitates Iuda munitas, 4. Reg.18.13. 2. Par. 32.1. blasphemat Deum, Isa. 26*. interimitur à filiis. 4.Reg. 19. 37. Isa. 37. 17. secundùm verba Isaiæ, 10.33†31.8†33.1.

SEPELIRE mortuos, opus misericordiæ, Genes.23.19†25.9†35.19. 29†50.5.13.25. Num.20.1.Deut.10. 6†21.23. Ios.24.30. Iud.12.7. 1.Reg. 25.1†31.13.2.Reg.2.32†3.32.3.Reg. 2. 10. 31. 34†11.43†13.19†14.31. 4.Reguio 13. 20. 2.Paral.16. 14†24. 26†35.24. Tob.1. 20†2.3. 7†4.3.18 †8.14†12.12†14.13.16. 4.Esd.2.23. Eccli.7. 37†38.16. Matth.14.12†27. 58. Ioann.19.39. Actor.13.29.1.Cor. 15.4.

SEPHORA. vide Ziphora.

SERMO Christianorum. vide Loquenda.

SERPENS æneus erigitur, Num. 21. 8. tollitur, & appellatur Nehustan, 4.Reg.18.4. cuius typum gesserit, Ioan.3.14.

SIBA. vide Ziba.

SICELAG. vide Zicelег.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit & concumbit cum illa, Gen. 34. 2. necatur, 34.26.

SIGNA futurorum, Genes. 9. 12. Exod. 31. 13. Ios.2.18.1.Reg.2.34† 10.2. 2.Reg.5.24.4. Reg.19.29. Isa. 38.7.Tob.5.3.Luc.2.12.

Signa in memoriam præteritorum, Exod.12. 3. 8. Num.15.38†16. 38.40†17.10.Ios.4.6*.

Signa & miracula fiunt, vt per ea omnipotentia, veritas, iustitia, & bonitas Dei innotescat, Exod.4.26† 7.17†16.11. Ios. 3. 10. 14. 3.Reg.13. 4†17. 14†18. 38†20. 13. 28. 4. Reg. 5. 14†20. 9. Matth. 8. 26†9. 2 † 14 28.

SEHON rex Amorrhæorum concedere noluit vt Israel transiret per fines suos, Num.21. 23. Deut. 1.30. percussus est in ore gladij, Num. 21. 24.

SILAS cum Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15. 27. profectus est cum Paulo, 15.40. remansit Berϖæ, 17.14.

SILERE est vtile, Prou. 17. 20. Eccle. 3. 7. Eccli.20 6†32.12.

SILO locus in quo fuit domus Dei, Ios.18.1.Iud.18.31†20.18.1.Reg. 1.3. conuenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Ios. 22. 12. de Silo affertur arca, 1.Reg.4. 4. Ierem.7.12 †26. 6.

SIMEON nascitur, Genes.29. 33. interficit cum Leui Sichemitas, 34. 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49. 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42. 25.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth. 26. 6. Marc.14. 3. Io. 12. 1.

SIMONIA. vide Vendi dona Dei.

SIMPLICIBVS & humilibus reuelat subinde Deus quod abscondit iis qui sibi videntur sapientes, Isa. 29. 18.14†32.4. Eccle.9.15. Matt.11.25. Luc.2.9.5†5.8†10.21. Actor. 4.13. 1.Cor.1.24†2.1*.

Simplex & rectus, Gen.20. 6. Iob 1.8. Matth.10.16.Actor.2.46. Rom. 16.18.Eph.6.5.Col.3.22.

SIMVLATIO & hypocrisis cauenda, Eccli.1.36. Isaiæ 32.6. Ierem. 9.6. Iob 15.34. 2. Mach.6.24. Matt. 23*.

SOBRIETAS. vide Temperantia.

SOCIETAS bonorum quærenda, malorum vitanda, Gen.19.15.Leu.7. 17. Num. 16. 25†25.4. Ios. 23. 12. 2.Par.19.2. Iob 31. 1.Psalm.25.4.8† 36.1.Prou.1.10†4. 14†6.25†13.20.† 20.19†22.20.24†23. 6. 17†24.1.21 †29.27. Ierem. 16.8. Eccl.6.35†8.1. 18†9.21†12.10†13. 1.20. Tob.1. 5. Matt.7.15. Actor. 16. 9. 2.Cor.6.14. Eph.5.11.2.Tim.4.14.Apoc.18.4.

SODOMA & Gomorrha amœnissimo loco sita, Gen.13.10. spoliantur, Gen.14. 11. subuertuntur à Domino. Gen.19. 25. Deut.29.23. Sap.10.6.7. secundum verba Domini.18.20. caussa, Ezech.16.49.

SOL & Luna creantur, Gen.1.16. steterunt ad imperium Iosue, Ios.10. 12. retrocessit sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Isa.4. Reg.20. 11. amittet lumen, Matt.27. 44. Marc.15.33.Luc.23.44.

SOLLICITVDO nimia, Ex. 34 21. Leuit. 25. 20. Deut. 8. 3. Iob 7.8. Psal. 54. 23†144. 15.16. Prou.10. 3† 13.25. Matt.6. 25†10.9.23†13.22† 16.7. Luc.8.14†12.22†14.18†21.31. 1.Cor. 7. 32. Philip. 4. 6. Heb. 13. 5. 1.Pet.5.7.

SOMNIA & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat, Genes.20. 3†28.12†31.14†36.5. 6†40.8†41.1†46.2.Num.12.6.Iud.7. 13.15.1.Reg.3.4.8.11†28.6.2.Reg.7. 4. 3. Reg. 3. 5. 15. Iob.7. 13†33.15. Dan.2.1†7.1.2.Mach.15.11.14.Matt. 1.20†2.12.13. Actor.16.9†18.6†23. 11†27.23.

Somnia & visiones, quæ non conueniunt cum doctrina Christi & Ecclesiæ, sunt contemnenda, Deut.13. 1.Eccl.5.2.Eccli.34.1*. Ierem.3.16. 25†27.9†29.8.

SOROBABEL filius Salathiel, 2. Esdr.12.1. Matth.1.13. Luc.3.17. instaurat templum Domini Ierosolymis, 1.Esd.3.3. 3.Esd.5.70. Eccli.49. 13. genuit Abiud, Matt.1.13.

SORORES Christi. vide Fratres.

SORS, Leu.16.8. Num.17*.†26. 55†33.54. Iosue 8.14†18.10. 1.Reg. 10.20†14.17.42. 1. Par.25.5. 2.Esdr. 11.1. Prou.16.33†18.18. Ezech. 21. 19. Ionæ 1.7.Act.1.17.

SOSIPATER comes Pauli, Act. 20.4.

SOSTHANES princeps Synagogæ percutitur, Act.18.17.

SPES iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo eiusq; promissionibus fundatur, Gen. 26.5. Iud.7. 24. 1.Reg.4.3†17.45†22.1. 3.Reg. 20.28. 1.Par.19.13. 2.Par.15.7†32.7 †16.7†20.15.20. Iud.9.13. Psal.9.11 †13. 6†21. 5. 10†4. 2†38. 2†39. 5† 61*.†-0.2†90.2†113. 9. 10. 11†141. 6†145.5. Prou. 3. 5†22.19†28.25† 30.5. Sap. 3. 4. 9. Eccli.2.6. 12†13. 9†34.14. Isai. 26. 4†29.19†30.1.15 †31.1†36.7.†40.30. Ierem. 2. 33†7. 4†9.22†17. 7†39.18. Thren. 3. 24. Ezech.29. 6. Osee 12.6. Mich.7.5.7. Nahum 1.7. 1. Mac. 3.18. Matth. 10. 37†12. 21. Rom.5.2†8.24. 2.Cor.5. 2.Col.1.27.1. Thess.1.3. 1.Tim.1†6.17. Heb.2.6.1.Pet.1.13.

Spes non facit nos securos, nec excludit timorem. vide Timor.

Spes impiorum euanescet, & in quibus confidunt, vana sunt omnia, 4.Reg. 18. 21. Iob.8.17†11.20†14. 19†20. 4. Prou. 10. 28†11.7.23†25. 19. Sap.5.15. Eccli.5.1.10. Isa.28.15. 18†30.1.12†57.11. Ierem. 9.12†18. 1.Mach.2.62.

SPINÆ appellantur sollicitudines huius mundi, diuitiæ, & voluptates vitæ, Matt.13.7.22†19.22. Mar.4.7. 18†10.22.Luc.8.7.24†18.32.

SPIRITVS sanctus promittitur, Isa.44. 3. Ezech. 11. 19†36.26†39. 29. Ioel 2.28. Matth.3.11. Ioan.7.39 †14. 16. 23†15. 26†16. 7. mittitur, Act. 2. 1.

Spiritus Dei edocet meotes, Exod. 4. 12.

4.12. Psal.31.8. Isa.54.13. Matth.10. 20. Marc.13.11. Luc.12. 11†21. 14. Ioan.6.45†14-16. 26†15. 26†16.13. Rom.8.16.26.2.Cor.1.22†5.5.Eph.1. 1.13†4-20.21.1.Ioan.2.27.

Spiritus probandi sunt verum à Deo sint. Iudit. 8. 28. 1. Cor. 14. 29. 1.The.5.21.1.Ioan.4.1.

SPONSVS spiritualis est Christus, Isai.54.5†62.4.Ier.3.1.22. Ezec. 16.8. Matth. 9. 15†25. 1. Mar. 2. 19. Luc. 5. 24. Ion. 3. 29. 2. Cor. 11. 2. Eph.5.24. Apoc.19.7†21.2.

Sponsa Christi, vide Ecclesia.

* STEPHANVS eligitur, Act. 6. 5. accusatur, 6.11. respondet ad accusationem, 7.* lapidatur, 7.57. *

STVLTITIA, Prou. 14. 29†20. 3†26.1†27.22. Baruch. 3. 23. Eccles. 10. 2. Eccli. 33. 5. Matth. 7. 26†25.2. Mar.7.22. Ephes.5.4.

Stultitia est apud Deum sapientia huius mundi, 1.Cor.1.18*.†3.19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contra sapientum os in corde est, Eccli.21.23.

SVBDITORVM officium, Exod. 10.28†22.28.Num.16*. Iosue 1.16. 2.Esdr.5.16. Baruch 1.11. Prou.13. 13†20.1†24.21†25.6. Eccle.8.2†10. 16. Ierem.29.7. Matth.17.24†22.16. 21.Luc.20.22.Rom.13.1.7.1.Thess. 5.12.1.Tim.2.1. Heb. 13.17. Tit.3.1. Pet.2.13.

SVPERIORVM iudicium & rectorum officium & potestas in subditos, Gen.9.6. Exod.1.8*.†5*.†18. 13.17†22.8. Leuit.14.10.23. Num. 11.16. 14†25. 4†27.15.18. Deut.1. 13.17†17.1†19.17. Iof.1.10. Iud.2. 7.16. 3.Reg.10.14. 3.Reg.3.7. 2.Par. 19.5.8. Iob 29*.†34.30. Psalm.81*. Prou.8.15†11.14†12.24†16.10†20. 8†28.15†29.4.14†31.4. Eccle.10. 1.12. Sap.1.1†6*. Eccli.7.4†10.1. 24†17.18. Isai.1.23.26†3.2†10.1†32. 1.Ier.5.26†22.2†27*. Ezech.22.6. 52†45.9. Dan.2.21. Osee 13.10. Mich.3.1.9. Matth.22.17.21†26. 51. Luc. 20. 22. Ioann.3. 31†19.11. 1.Cor.15.24. Rom.12.8†13.1.2.Tit. 1.Tit.3.1. Heb.13.17.1.Pet.2.13. vide Rex, Iudex.

SVPERBIA prohibetur, committitur & punitur, Gen.3.17*11.5.7. Exod.5.2†14.26. 1.Reg.17†.4.Reg. 18.19*.†19.35. Tob.4.14. Iud.9.16 †13*. Prou.6.17†11.2†13.10†15. 25†16.5.18†18.12†25.6†29.23. Eccli.10.9.11.16†25.4. Isai.3.15.17 †9.8†10.8†14.9†36*.†37.10.24† 39.2.5†47.8. Ierem.48.29†49.16. Ezech.16.49†18.2†3 1.10. Dan.4. 19.27†5.22. Abdiæ 1.3. Malach.2. 11.2.Mach.9.4.6. Luc.1.47†10.15 †14.7.11†18.11†22.24. Act.12.21. Rom.1.30†11.20. 2.Tim.3.2.1.Pet. 5.5.1.Pet.2.18. Iud.16. Apoc.18*.

* SVSANNÆ historia, Dan.cap.13*.

SYRI imperant Israeli, Iud. 3.8. opprimuntur ab Othoniel, 3.10. cæduntur à Dauide, eique fiunt tributarij, 2. Reg. 8. 5. iuuant filios Ammon contra Dauid. 10.6. fugientes à facie Israel, occiduntur à Dauid, 10. 13.18. Samariam obsidentes, cæduntur, 3.Reg.20.29. pugnant contra Israel, 4.Reg 6.8. mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam.6.18.19.

obsident Samariam, 6. 24. territi à Deo soluunt obsidionem, 7.6.7. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenem, 4. Reg. 16.9. desolatio eorum prænunciatur, Is. 17. 1. Ier.49.23. Amos 1.3.

T.

TABITHA suscitatur à mortuis, Act 9. 36.40.

TEMPERANTIA in cibo, potu & concubitu, Tob.6. 15. Eccle.3.6. Eccli.31.18†32.7. Dan.1.8.11. Rom. 13.13†14.17.1.Corint.9*. Gal.5.23. 1.Tim.3.2. 2.Tim.1.7. Tit.1.8†2.6. 12.1.Pet.1.13†5.8. 2.Pet.1.6.

TEMPLVM Salomonis quando, quanto tempore, & qua forma sit extructum, 3.Reg.6*.†7*. 2. Par.3*. 4*. promissio eius, 2. Reg. 7. 13. extruitur ope Gentilium, 3. Reg. 5*. consecratur, 8*. 2.Par.7. 7. profanatur per Achaz, 2.Par.28.21. iterum consecratur per Ezechiam, 2. Paral. 29*. profanatur, & denuò consecratur per Manasse, 2. Paral. 33. 7. 15. exuritur, 4. Reg. 25. 9. prout prædictum erat, 2.Par.7.20. iterum extruitur, 1.Esd.1*.3*.4*.5*.†6.3.7. spoliatur & accenditur, 1. Mach. 1. 23. 33. profanatur, 1.49.57. mundatur & consecratur, 4.39. 2.Mach.10.1. 1. eius deuastatio, Dan.9.26. Matth. 24.2.Mar.13.2.Luc.19.41.

contra Templum prophetatur, Leuit.26.31. 3.Reg.9.7. 4.Reg.21.12. 2.Par.7.20.Psal.78.1.Isai.66.1.Ierem. 7.3.17†26.6.12. Amos 9.1. Mich.3. 12. Zach.11.2.

Templum spirituale & domus Dei. 2.Reg. 7. 13. Prou. 9. 1. Aggæi 2. 8. Matt.7.24†16.18. Ioan.2.19. 1.Cor. 3.16†6.19. 2.Cor.6.16. Ephes.2.20. 1.Tim.3.15. Heb.3.6. 1.Pet.2.5. vide Ecclesia.

Templa idolorum, 1.Reg.5.2†31. 9. 3.Reg.11.7. 4.Reg. 10.21†17.32 †19.37. 1.Paral.10.10. Baruch 6.16. 30.54. Isai.37.38. Ierem.43.12. Dan. 14*. 1.Mach. 1.50†6.2†10.83. 1. Mach.6. 2. Actor.19.27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Isa.56. 7. Matth. 21.13. Christus ipse & omnes fideles frequenter in templo versabantur, Matth.24.1. Marc.11.11†12.35. Luc. 1.50†19.45. Actor.2.46†3.1†5.20. 21†21.26†22.17.

in Templo oratur Deus, & exaudit, 3.Reg.9.3†8.29.2.Par.6.19. Mat. 21.13.

Templa manufacta non inhabitat Deus quasi iis concludi possit, vel illis indigeat, vt homo ædibus, 3.Reg. 8.27. 2.Par.6.18. Is. 66.1. Ier. 23. 24. Act.7.48†17.3.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3.Reg.6.13†8. 12.1.Par.23.25. Ps.77.60†131.13. Ier.7.3.7. Matth.23.21. Act.7.46.

Templum dicitur locus sanctus, Gen.27.17. Exod.3.5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2.Paral. 1*.2*.3*.4*.5*. 2. Mach.3.2.

Templi profanatores à Deo puniuntur, Isai.56.5*. 2. Macbab.3.25. 26*. Matth.21.12. Ioan.2.15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obseruanda, Eccle.3.1† 8.5. Eccli.20.6†32.20. Rom.12.11.

TENEBRÆ trium dierum in Ægypto, Exod. 10. 22. Psalm. 104. 28. Sap.17.2†19.16.

in Tenebris versatur mundus, & amat eas, 4. Esd. 14. 20. Isai 9.1†59. 9†60. 2. Ioan. 1. 5†3. 19†8. 12†12. 35. Actor.26.17.1.Thess.5.7.1.Ioan. 2.11.

TENTARE Deum non licet, Ex. 14.11†17.2. Deut.6.16. Iudith 8.11. Matth.4.7.1.Cor.10.9.

Tentat seu veriùs probat Deus suos variis modis, Gen.22.1*. Exod. 15.25†16.4†20.20. Deut.8.2†13.3. Iud.2.22†3.1. 2.Paral.32.21. Tob.2. 8. Iob 1.12*. Sapient.3.5. Eccle.2.4 †27.18. Zach.13.9. Rom.5.4. 2.Petr. 2.9. Iacob 1.2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt, 1. Cor. 10. 13. 2.Pet.2.9. Apoc.2.10.

TERTVLLVS Orator accusat Paulum, Act.24.2.

TESTAMENTVM, Galat. 4. 24. Heb.9.1†13.20. vide Nouum Testamentum.

TESTIMONIVM tum verum, tum falsum, Exod.20.16†23.1. Num.35. 30. Deut. 5.20†17.11†19.15.18.3. Reg.21.10. Psalm.26.12†34.11. Prou.6.19†14.5†19.5.9†21.28†24. 28†25.18. Dan.13.54*. Matth.18.16 †19.18†26.59†28.13. Marc.10.19. Ioan.8.17. Actor.6.11. Rom.13.9. 2.Cor.13.1.1.Tim.5.19. Heb.10.28. vide Mendacium.

THADDÆVS. vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Iuda suo socero, Gen.38.15. gignit geminos Phares & Zara.38.27†46.12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo, 2.Reg.13.14.

Thamar filia Absalonis, 2. Reg. 14.27.

THARE pater Abraham, Genes. 11.26.

THEBES obsidetur, Iud.9.50.

THEBNI rex Israel, 3.Reg. 16. 21.

THECVITIS mittitur ad regem Dauid, vt impetret reductionem Absalom, 2.Reg.14.2*.

THEGLATH-Phalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit

ſtulit in Aſſyrios, 4.Reg.15.19*.

Theodas occiſus eſt, Act.5.37.

Thesavrvs minùs diligendus magis diligitur, Oſee 9. 1. Matth.6. 19†19.22. Marc.10.22. Luc. 12. 22. 33†18.23. Ioan.6.26. 2.Cor.4.18.

Thola dux in Iſrael, Iud.10.1.

Tholomai rex Geſſur, 2.Reg. 13.37.

Thomas Dydimus paratum ſe offert cum Chriſto ire in mortem, Ioan. 11. 16. erat incredulus, 20. 25. 27.

Timendvs eſt Deus, & ante oculos habendus, Geneſ.22.12†31. 49. Exod.1.17†20.20. Deut. 4.9†6. 2.13.24†10.12.20†13.4. Ioſue 14. 14. Iud.6.10. 4.Reg. 17.36. 2. Paral. 20.15. Iob 1.8†28.28. Pſalm.26.1† 32.8†33.8.10†110.5†111. 1†127. 1.Prou.1.7†3.7†9.10†14.2. 27†15. 16†16.6†22.4†24.21. Eccle.12.11. Eccli.1.11*.†2.7.12. 18†7. 31†10. 23†13.1†25.16†33.1†34.16†41.16. Iſaiæ 8.5†41.10†43.1†51.12. Ierem. 10.7†22.39. Baruch 3.7. 4. Eſd.16. 68. Matth.10.28. Luc.12.5. 1.Pet.2. 17†3.15. Apoc.14.7.

Timoria Dei fructus, vtilitas & laus, Gen.20.9. Pſalm.102.17.†114. 1†117*. Prou.10. 27†14.27†19.23 †22.4. eius defectus, cauſa peccandi, Gen.20.11.

Timore punit Deus & terrore, Gen.35.5. Exod.23. 27. Leu. 26. 39. Deut.2. 24†11. 23†28.10.63. Ioſ.2. 9†10.10. Iud. 4. 3†7. 21. 1.Reg.7. 10. 4.Reg.7.6. 1.Paral.15. 2.Par.14. 14†17.10†20.29. Pſal. 9. 20. Ierem. 49.37. Iud.14.14†15.1. 2. Machab. 3. 24.

Timoris Dei exempla, Exod. 1. 17†14.31. 3.Reg.18.3. 2. Par. 19.7. Tob.1*.†2.9. 13†3.18†9.12. Iud.8. 8. Iob 31. 24. Ionæ 3. 16. Prou. 31. 30. 2.Mach.6. 30. Luc. 1.25. Act.8. 2†9.31†10.2.35.

Timor & ſollicitudo non repugnat fidei, aut ſpei, Pſal.2.11. Eccle. 9.1.2. Eccli.5.5. Rom.11.20*. 1.Cor. 9.27†10.12. Philipp. 2.12*.†3.11.13. Heb.3.14†4.1*. 2.Pet.3.17.

Timent & reuerentur bonos etiam mali, Gen. 20.8. Exod. 14. 25. 1.Reg. 18.12. 4.Reg.1.14. 2.Eſd.6. 16. 1.Mach.3.23†12.28. Marc. 6.20. Act.3.13†16.29.

Timotheus circumciditur, & proficiſcitur cum Paulo, Act. 16. 3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, 19. 22. accepit gratiam per impoſitionem manuum, 1. Timoth. 4. 14. 2.Tim.1.6.

Titvm Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal. 2. 3. Titus à Paulo conſtitutus Epiſcopus Cretenſis, Tit. 1. 5.

Tobias vir pius, & in pietate conſtans, Tob.1.1*. fit cæcus, 2. 11. viſum recipit, 11.14.

Traditiones etiam ſine ſcripto ab Apoſtolis acceptæ, ſeruandæ nobis ſunt, 2.Theſſ.2.15.

Tradiderunt Apoſtoli quædam viua tantùm voce, 1.Cor. 11. 34. epiſt. Ioan.2.verſ.12.& 3.verſ.13.

Tribvlatio. vide Crux.

Tribvtvm. vide Exactio.

Trinitas figurata, & declarata, Gen.1.26†18. 2. Exod.3.6. 15.16† 4.5. Pſal.32.6. Iſai.6.3†34.16†48.16 †61.1. Matth.3.16†10.20†17.5†28. 19. Lucæ 4.18. Ioan.3.35†14.16.26† 15.26†16.3. 1.Ioan.5.7.

Tripvdiare. vide Choreas ducere.

Tristari immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, Prou.12.25†15.13†17.22. Eccli. 30. 22†38.19. 1.Mach.6.8. 2.Cor.7.10.

Tryphon partium Alexandri tranſit ad Emalchuel Arabem. 1.Machab.11. 39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens ſe amicum apud Ptolemaida, dolo capit Ionathan, 12. 39. 49. à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filiis, 12. 19.23. interimit Antiochum filium Alexandri.13.31.

Tvba clangent angeli in conſummatione ſæculi, Matth. 24.31. 1.Cor.15.52. 1.Theſſ.4.16.

V.

Væ væ quibus & quas ob cauſas interminetur Scriptura, Num. 21.29. Eccle.4.10†10.16. Iſa.1. 4. 24 †3. 9. 11†5. 8.18†6.3†10.1†17.12† 18. 1†24. 16†28. 1†29.1†30.1†31. 1†33.1†45.9. Ierem.4.31†13.27†22. 13†23.1†43.3†48. 1. Ezech.6. 11† 13.3.18†16.23†30.2†34.1. Oſee 7. 13. Ioel.1.15*. Amos 5.18†6.1. Mich. 2.1. Nahum 3.1. Habac.2.6.12. Soph. 2.5†3.1. Iud. 16. 20. Eccli.2. 14†41. 11. Matth.11.21†18.7†23.13*. Luc. 6.24†10.13†11.42†17.1. 1.Cor.9. 16. Iudæ 11. Apoc. 8. 13†9.12†11. 14†12.12†18.10.16.

Vasthi ſpernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Eſther 1.9.19.

Vendi non debent dona Dei, 4. Reg.5.22.26*. Dan.5.17. Matth.10. 8. Actor.8.20†20.35. 1.Cor.9.15. 2. Cor. 11.9†12.13. quære Emere.

Venter pro Deo eligitur, Rom. 16.18. Phil.3.19.

Verbvm Dei ſemper ob oculos ponendum. Deut.4.1†6.6.17†11.18. Num.15.39. Pſal. 1.2. Prou. 3.1†4.1. 20†6.20†7.1.

à Verbo Dei non recedendum, Deut.4.2†3.32†28.14. Ioſ. 1. 7†23. 6. Prou.4.27. Iſaiæ 30.21.

Verbum Dei vniuerſum non eſt ſcriptis traditum, Ioan.14.26†20.21 †21.13. 1.Cor.11.34. 2.Theſſ.2.15. 2. Ioan.12. 3.Ioan.18.

Verbum Dei, non audiendum ſolùm & loquendum, ſed & corde credendum & factis præſtandum. Deut. 5.1.27†6.1†31.12. Iſa.29.13. Ezech. 33.31. Matth. 5. 22†7.24†15.8†28. 20. Luc. 6. 47†11. 28†12.47. Ioan. 13.17. Heb.4.2. Iacob.1.22.

Verbi Dei contemptus & punitio eius, 3.Reg.13.4. 4.Reg.17.14.19. 2. Paral.30.6.10†36.13. Prou.1. 24.18† 28.9. Iſ. 28. 14†30.9.14†63.10†66. 4. Ierem.2. 3†5. 12. 20†7.13†16.9† 19*.†25.4. Ezech.33.30. Matt.10.14 †11.20. Luc.10.10. Actor.13.45†18. 6. Rom.1.21.30. 2.Theſſ.2.10. Heb. 2.3. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum, Num.23.19. Tob.14.6. Pſ.32.11†116. 2†118.89. Iſai. 40. 8†51. 6†54. 10. Matt.5.18†24.35. Marc.13.31. Luc. 16.8†21.31. 1.Pet.1.25.

Verbum Dei quantæ ſit virtutis & efficacitatis, Gen.1*. Pſal 32.9. Iob 38.11. Iſai.46.10†55.11. Matt.8.13. 26. Mar. 1. 27. Luc. 5. 13.24†8.24† 18.42.

Verbum Dei eſt cibus animæ, Deut. 8. 3. Sap.16. 26. Ierem.15.16. Ezech.3.3. Matth.4.4. Luc.4.4.

Verba ſunt ponderanda & non leuiter effutienda, Pſal.111.5. Prou.15. 2. 23†13. 3†20.15†17.27†21.23† 25.11. Eccle.5.2†12.10. Eccli.5.12 †20.7†23.7†28.29†32.18. Matth.12. 36. Col.4.6. Iacob.1.19.

Veritas, Iſai.59. 13. 3.Eſd.3. 12†4. 33. 4. Eſd. 1. 17. Zach. 8. 16. Eph.4.25.

Vestiendi ſunt nudi, Iſai. 58. 7. Tob.1.17. Ezech.18. 7. Matth.25. 36. vide Eleemoſyna.

Veſtium abuſus. vide Abuſus.

Veſtes ſcindere, Gen.44.13. Ioſ.7. 6. Iud.11.35. 1.Reg.4.11. 2.Reg.13. 31. 3.Reg.21.27. 4.Reg.5.7†6.30† 11.14†18†37.†19.1†22.11.19. Eſth. 4. 1. Ier. 36. 24. Ioel 2.13. 1. Mach.2. 14†3. 47†4.39†11. 71. Matth.26. 65. Actor.14.13†16.22.

Via per quam iuſti ambulant, quæ & qualis ſit, Pſal. 118. 5. Prou. 3.6.17†16.5.27. Eccli.3.12. Iſai. 26. 7†30.21†35.8†40. 3. Ierem. 31. 21. Oſee 14.10. 1.Theſſ.4. 1. Heb.12.13.

Via iuſtorum à Domino dirigitur, Tob. 4. 20. Pſal.16.5†24.4†118.33. Prou. 4. 12. 18†13. 6†16. 9†20.24. Iſai.48.17. Ier.10.23. Mich.4.2.

Via iuſtorum remunerationem à Deo expectat, Pſal.24. 12. Prou.12. 28. Ierem.6.16†7.3.

Via impiorum qualis, Pſalm.118. 3. Prou.4. 19. 26. 27†12. 13†21.2† 22. Iſai.57.10.

Viæ impiorum exitus & finis, Iob 6.18. Prou.14.12†28.18. Eccli. 2.16 †21.11. Ierem.1.36†4.18.

Victoria à Deo expectanda eſt, Gen.14.14. Exod.17.9. Deut. 7. 18. Ioſ.11.6. Iud.7.7. 1.Reg.14.6†17. 45. 2.Par.14.11†16.8†24.24†25.8. Pſal.117.16. Prou.21.31. Iud.9.15.

Victoria potiuntur pauci contra multos, Gen.14.14. Iud.7.2.4. Ioſ.10. 1.7. 1.Reg.14.6.14. 2.Par.13.14†14. 11. 12†24. 1. Macb. 3. 16. 22. poſt partam victoriam triumphus inſtituitur,

tuitur, Num. 31. 13. Iud. 11. 34. 1. Reg. 18. 6. 2. Mach. 3. 7.

Viduis benefaciendum est, Ex. 22. 21. Deut. 16. 14†24. 17. 19†26. 12†27. 19. Iudith 16. 28. Iob 24. 3†31. 16. Eccli. 4. 10. Isai. 1. 27. Ierem. 22. 3. Zach. 7. 10. Mal. 3. 5. Matth. 23. 14. 1. Tim. 5. 3. 16. Iac. 1. 27.

Viduas pias quid deceat, Iud. 8. 4. Luc. 2. 37. 1. Tim. 5. 3. 5. Tit. 2. 3.

Vigilare. vide Aduentus Domini.

Vindicta soli Deo eiusque ministris ac magistratui commissa, vnde & aliis prohibita, Gen. 15. 14. Leu. 19. 18. Deut. 32. 25. Iud. 8. 20†16. 10. Psal. 7. 7†9. 13†93. 1. Prou. 17. 11†20. 22†24. 29†28. 22. Eccli. 28. 1. Ezech. 25. 12. 14. Nahum 1. 2. Matth. 5. 39. Luc. 9. 54†18. 6. 7. 8. Rom. 12. 19. Gal. 5. 10. 1. Thess. 5. 15. 2. Tim. 4. 14. Heb. 10. 30. 1. Pet. 3. 9. Iac. 5. 4. Apoc. 6. 10. vide Remissio.

Vinea, Gen. 9. 20. Deut. 23. 24. Isa. 5. 1. Cant. 8. 11. Matt. 20. 1†21. 33.

Virginitas commendatur, Matt. 19. 12. 1. Corinth. 8. 25*. Apoc. 14. 4.

Virginitas præfertur coniugio, 1. Cor. 7. 38. 40.

Virgines seruantur, Num. 31. 18†21. 11.

Virgines olim vt nunc conclusæ, 2. Mach. 3. 19.

Visitare & consolari infirmos seu ægrotos, opus misericordiæ, Genes. 48. 1. 4. Reg. 8. 29†13. 14. Iob 2. 11. Psal 40. 4. Eccle. 7. 3. Eccli. 7. 28. †38. 13. Matth. 25. 37. 40. Ioan. 11. 3†12, 9. 2. Corinth. 1. 4.

Visere Sanctos desiderat Paulus, Rom. 1. 11†15. 23. 32. Gal. 4. 20. 1. Thess. 2. 17.

Vita fidelium ad quam regulam sit instituenda, Genes. 17. 1. Exod. 20. 11*. Leuit. 11. 44†19. 1†20. 7. 29†21. 8. Matth. 5. 48†11. 29. Luc. 6. 36. Ioan. 12. 26†13. 13†15. 12†21. 15. Rom. 6. 4†8. 29†13. 14†15. 2. Ephes. 2. 9†4. 1. 13†5. 1. 9. Phil. 1. 27†2. 3. 14. Col. 2. 6†3. 9. 12*. 1. Thess. 4. 3. Tit. 2. 11†3. 8. Heb. 12. 1. 1. Pet. 1. 15†2*. †3. 17†4. 1. 1. Ioan. 1. 7†2. 6.

Vitæ humanæ breuitas & vanitas, Genes. 3. 19. 2. Reg. 14. 14. 1. Paral. 29. 15. Iob 3. 20†7. 6†8. 9†9. 21. 25†13. 28†14. 1. Psalm. 38. 6†89. 3. 9†101. 4. 12†102. 15†108. 23†143. 4. Eccle. 2. 23†3. 10†7. 1. Sap. 2. 3†3. 9. Eccli. 14. 18†17. 31†18. 8†40. 6†41. 1. Tob. 4. 23. Is. 40. 6. Lucæ 12. 18. Ephes. 3. 16. Heb. 13. 14. 1. Pet. 1. 14. Iac. 1. 10†4. 14.

Vitam pro fratribus ponere, Esth. 4. 15. Iud. 13. 13. 25. Ioan. 15. 13. 1. Ioan. 3. 16.

Vitis, Genes. 49. 11. Iud. 9. 12. Zach. 3. 10. 1. Mach. 14. 12. Ioan. 15. 1.

Vitis palmes appellatur populus Israëliticus, Osee 10. 1. Ioan. 15. 5.

Vitulus erigitur in idolum, Exod. 32. 4. Deut. 9. 16. 3. Reg. 12. 28. 4. Reg. 10. 29†17. 16. Psalm. 105. 19. Osee 8. 5. Actor. 7. 40.

Viuendum Deo, non sibi, Rom. 14. 7. 2. Cor. 5. 15. Gal. 2. 20. 1. Thess. 5. 10. 1. Pet. 4. 2.

Vnctionis extremæ Sacramentum, Iac. 5. 14.

Voluntas nostra accommodanda voluntati diuinæ, 1. Reg. 3. 18. 2. Reg. 10. 12†15. 20. 1. Machab. 3. 60. Matth. 6. 10†26. 39. Marc. 14. 36. Luc. 22. 42. Actor. 21. 14. 1. Cor. 4. 19. Heb. 6. 3. Iac. 4. 15. vide Abnegatio.

Voluntas Dei, Matth. 7. 21†12. 50. Marc. 3. 35. Ioann. 6. 39. Rom. 12. 2. Eph. 5. 17. Coloss. 1. 9. 1. Thess. 4. 3. 1. Tim. 2. 4. 1. Ioan. 2. 17.

Voluntas Dei non est vt aliquis pereat, Ezech. 18. 23. Ioan. 6. 39. 1. Timoth. 2. 4. 2. Petri, 3. 9.

Voluntatem pro opere acceptat Deus, Genes 20. 3. 6†22. 9. 2. Reg. 11. 14†12. 9. 3. Reg. 11. 1. vide Cor.

Voluptas carnis. vide Concupiscentia.

Votum, Genes. 28. 20. Leuit. 27. 1. Num. 6*. †21. 2†30*. Deut. 23. 21. Iud. 11. 30. 1. Reg. 1. 11. 2. Reg. 15. 8. Psal. 75. 12. Eccle. 5. 3. Baruch 6. 34. Matth. 14. 7. Actor. 18. 18†21. 23†23. 12.

Votum castitatis seruandæ, seu non cognoscendi virum, Lucæ 1. 34. non sine damnatione violatur, 1. Tim. 5. 12*.

Vrias defert litteras Dauidis ad Ioab. 2. Reg. 11. 14.

Vrias prophetat contra Ierusalem, ideoque eductus de Ægypto, occiditur à Ioacim, Ier. 26. 20. 23.

Vrias Sacerdos iuxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4. Reg. 16. 11.

Vriel angelus Dei, 4. Esd. 4. 1†5. 20.

Vzia rex Iuda pugnat aduersus Philisthæos, sumit sibi officium Sacerdotum, adolere volens incensum, lepra punitur, moritur, 2. Par. 26. 17. 20. 23. appellatur Azarias, 4. Reg. 15. 1. appellatur Ozias, Matt. 1. 9.

Vsura, Exod. 22. 25. Leu. 25. 33. Deut. 23. 19. 2. Esd. 5. 7. Psal. 14. 5. Prou. 22. 16†28. 8. Ierem. 15. 10. Ezech. 18. 8. 13†22. 12. Luc. 6. 34. †19. 8.

Vxoris officium, Gen. 2. 22†3. 16. Num. 30. 7. 13. Deut. 22. 5. Esther 1. 10*. Tob. 10. 12. Prou. 11. 16†12. 4. Isa. 3. 15. 17. 1. Cor. 7*. †11. 5. 9†14. 34 Ephes. 5. 22. Col. 3. 18. 1. Tim. 2. 11†3. 11†5, 2. 10. Tit. 2. 4. 1. Petr. 3. 1. vide Mariti officium.

Z.

Zachæus excipit Christum suis ædibus, Luc. 19. 6.

Zacharias filius Ioiadæ siue Barachiæ sacerdotis lapidatur, 2. Paral. 24. 20. Matt. 23. 35.

Zacharias propheta tempore Darii, Zach. 1. 1.

Zacharias pater Ioannis Baptistæ, Luc. 1. 5.

Zadoch filius Abiathar fit summus Sacerdos. 3. Reg. 2. 35.

Zalphaad filiæ postulant hereditatem, Num. 27. 1. 7†36. 2. Iosue 17. 3.

Zaruia filia Isai soror Dauidis genuit Abisai, Ioab, & Asael, 2. Reg. 2. 18. 1. Paral. 2. 16.

Zebedæus pater Iacobi, & Ioannis, Matt. 4. 21. vxor eius Salome intercedit pro filiis apud Christum, Matt. 20. 20.

Zebee & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Iud. 8*.

Zedecias, qui & Mathanias, patruus Ioachin substituitur pro eo in regno Iuda, 4. Reg. 24. 18. Ierem. 37. 1. obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem Zedecias effossis oculis ac vinctus, necatisque coram se filiis, in Babylonem ducitur, 4. Reg. 25. 1. 6. 7. Ier. 39. 4. 7†52. 3. quemadmodum ei prædictum erat, Ierem. 27. 12†37. 16. Ezech. 12. 3†17. 16†21.

Zelus & Zelotypia, Gen. 34. 2. 25. 27. Exod. 32. 19. 27. Num. 25. 7. Iud. 20. 1. 8. 1. Reg. 11. 6†15. 11. 32. 3. Reg. 18. 40†19. 10. 14. 4. Reg. 20*. 1. Mach. 2. 24. Matth. 22. 12. Ioan. 2. 17. Act. 9. Phil. 3. 2.

Ziba seruus Saulis constituitur procurator Miphiboseth, 2. Reg. 9. 9. donantur ipsi omnia bona Miphiboseth, 16. 2. procedit obuiam Regi Dauid, 19. 17.

Ziceleg donatur regi Dauid, 1. Reg 27. 5. exuritur ab Amalechitis, 30. 1.

Ziphora vxor Moysi, Exod. 2. 21. circumcidit filium suum, 4. 25.

Zorobabel. vide Sorobabel.

FINIS.

INDEX

EPISTOLARVM ET EVANGELIORVM,

QVÆ E VETERI ET NOVO TESTAMENTO EXCERPTA,

in Ecclesia Dominicis & aliis festis diebus leguntur, iuxta Missalis reformationem ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restituti Pii V. Pont. Max. iussu editi, & Clementis VIII. auctoritate recogniti.

ADVENTVS.

Dominica prima.

Epistola, Scientes quia hora. Rom. 13.
Euangelium Erunt signa in sole. Luc. 21.

Dominica secunda.

Epistola, Quæcumque scripta sunt. Rom. 15.
Euangelium. Cùm audisset Ioannes in vinculis. Matt. 11.

Dominica tertia.

Epistola, Sic nos existimet homo. Philipp. 4.
Euangelium, Miserunt Iudæi ab Ierosolymis. Ioan. 1.

Feria quarta Quatuor Temporum.

Epistola, Erit in nouissimis diebus. Isa. 2.
Item Epistola, Locutus est Dominus ad Achaz. Isa. 7.
Euangelium, Missus est Angelus Gabriel. Luc. 1.

Feria sexta.

Epistola, Egredietur virga. Isa. 11
Euangelium, Exurgens Maria. Luc. 1.

Sabbato.

Epistola, Clamabunt ad Dominum. Isa. 19.
Item Epistola, Lætabitur deserta. Isai. 35.
Item Epistola, Super montem excelsum. Isa. 40.
Item Epistola, Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro. Isa. 45.
Item Epistola, Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Item Epistola, Rogamus vos per aduentum. 2. Thess. 2.
Euangeliũ, Anno quintodecimo imperij Tiberij. Luc. 3

Dominica quarta.

Epistola, Sic nos existimet homo. 1 Cor. 4
Euangelium, Anno quintodecimo. Luc. 3.

In vigilia Natiuitatis Domini.

Epistola, Paulus seruus Iesu Christi. Rom. 1.
Euangel. Cùm esset desponsata. Matth. 1.

25. Decemb. IN NATIVITATE DOMINI.

Ad primam Missam in nocte.

Epist. Apparuit gratia Dei. Tit. 2.
Euangel. Exijt edictum à Cæsare Augusto. Luc. 2.

Ad secundam Missam in Aurora.

Epist. apparuit benignitas & humanitas. Tit. 3.
Euangel. Pastores loquebantur ad inuicem. Luc. 2.

Ad tertiam Missam in die.

Epistol. Multifariam multisque modis. Hebr. 1.
Euangel. In principio erat Verbum. Ioan. 1.

26. Decemb. *In festo S. Stephani Protomartyris.*

Epist. Stephanus plenus gratia. Act. 6.
Euangel. Ecce ego mitto, ad finem capitis. Matth. 23.

27. Decembris. *In festo Sancti Ioannis Apostoli & Euangelistæ.*

Epist. Qui timet Deum, faciet bona. Eccl. 15.
Euangel. Sequere me. Ioan. 21.

28. Decemb. *In festo SS. Innocentium.*

Epist. Vidi supra montem Sion. Apoc.
Euangel. Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph. Matth. 2.

29. Decemb. *In festo S. Thomæ Cantuariensis Episcopi & martyris.*

Epist. Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb. 5.
Euangel. Ego sum pastor bonus. Ioan. 10.

Dominica infra Octauam Natiuitatis Domini.

Epist. Quanto tempore heres paruulus est. Galat. 4.
Euangel. Erant Ioseph & Maria mater Iesu. Luc. 2.

In Octaua Natiuitatis Domini.

Epist. Apparuit benignitas & humanitas. Tit. 3.
Euangel. Pastores loquebantur ad inuicem. Luc. 2.

31. Decemb. *In festo sancti Syluestri Papæ & Confessoris.*

Epist. Testificor coram Deo. 2. Timoth. 4.
Euangel. Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.

1. Ianuarij. *In die Circumcisionis & Octaua Natiuitatis Domini.*

Epist. Apparuit gratia Dei. 2.
Euang. Postquam consumm. ti sunt dies octo. Luc. 2.

6. Ianuarij. *In Epiphania Domini.*

Epist. Surge illuminare Ierusalem. Isa. 60.
Euangel. Cùm natus esset Iesus. Matth. 2.

Dominica infra Octauam Epiphaniæ.

Epist. Obsecro vos per misericordiam Dei. Rom. 12.
Euangel. Cum factus esset Iesus annorum duodecim. Luc. 2. vsque ad finem capitis.

In Octaua Epiphaniæ.

Epist. Surge illuminare Ierusalem. Isa. 60.
Euang. Vidit Ioannes Iesum venientem ad se. Ioan. 1.

Dominica secunda post Epiphaniam.

Epist. Habentes donationes. Rom. 12.
Euang. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Ioan. 2.

Dominica tertia post Epiphaniam.

Epist. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Ro. 12.
Euang. Cùm descendisset Iesus de monte. Matt. 8

Dominica quarta post Epiphaniam.

Epist. Nemini quidquam debeatis. Rom. 13.
Euangel. Ascendente Iesu in nauiculam. Matt. 8.

Dominica quinta post Epiphaniam.

Epist. Induite vos sicut electi Dei. Coloss. 3.
Euang. Simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit. Matth. 13.

Dominica sexta post Epiphaniam.

Epist. Gratias agimus Deo. 1. Thess. 1.
Euangel. Simile est regnum cælorum grano sinapis. Matth. 13.

Dominica in Septuagesima.

Epistola Nescitis, quòd hi qui in stadio currunt. 1. Cor. 9.
Euang. Simile est regnum cælorum homini patrifamilias. Matth. 20.

Dominica in Sexagesima.

Epist. libenter suffertis, 2. Cor. 11.
Euang. Cùm turba plurima conueniret. Luc. 8.

Dominica in Quinquagesima.

Epist. Si linguis hominum loquar. 1 Cor. 13.
Euangel. Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos. Luc. 18.

Feria quarta Cinerum.

Epist. Conuertimini ad me. Ioel. 2.
Euang. Cùm ieiunatis. Matth. 6.

Feria quinta.

Epist. Ægrotauit Ezechias. Isa. 38.
Euang. Cùm introisset Iesus Capharnaum. Matt. 8.

Feria sexta.

Epistola, Clama, ne cesses, Isai. 58.

Euang.

Euangel. Audistis quia dictum est antiquis. Matth.5.
Sabbato.
Epistola, Si abstuleris de medio tui catenam. Isa.58.
Euangelium, Cùm serò esset factum, ad finem vsque capitis. Marc.6.
Dominica prima in Quadragesima.
Epistola, Hortamur vos. 2.Cor.6.
Euangelium, Ductus est Iesus in desertum. Matth.4.
Feria secunda.
Epistola, Ecce ego requiram oues. Ezech.34.
Euangelium, Cum venerit filius hominis in maiestate sua. Matth.25.
Feria tertia.
Epist. Quærite Dominum, dum inueniri potest. Isa.55.
Euangel. Cùm intrasset Iesus Ierosolymam. Matth.21.
Feria quarta Quatuor Temporum Quadragesimæ.
Epistola, Ascendit ad me in montem, Exod.24.
Item alia Epist. venit Elias in Bersabee Iuda. 3.Reg.19.
Euang. Magister volumus à te signum videre. Matt.12.
Feria quinta.
Epist. Factus est sermo Domini ad me dicens. Ezech.18.
Euang. Egressus Iesus secessit in partes Tyri. Matth.15.
Feria sexta Quatuor Temporum Quadragesimæ.
Epist. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Ezech.18.
Euangelium, Erat dies festus Iudæorum. Ioan.5.
Sabbato Quatuor Temporum Quadragesimæ.
Epistola, Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum. Deut.26.
Item alia Epist. Si custodieritis mandata. Deut.11.
Item alia Epistola, Orationem faciebant Sacerdotes. 2.Machab.1.
Item alia Epist. Miserere nostri Deus omnium Eccl.36.
Item alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan.3.
Item alia Epistola, Rogamus vos corripite inquietos. 1.Thess.5.
Euang. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. Matt.17.
Dominica secunda in Quadragesima.
Epistola, Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu. 1.Thess.4.
Euang. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. Matt.17.
Feria secunda.
Epistola, Orauit Dauid Dominum, dicens, Dominus Deus noster qui eduxisti populum. Dan.9.
Euangelium, Ego vado & quæretis me. Ioan.8.
Feria tertia.
Epistola, Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens, Surge & vade in Sarephta. 3.Reg.17.
Euangelium, Super cathedram Moysi. Matth.23.
Feria quarta.
Epistola, Orauit Mardochæus ad Dominum Esther 13.
Euang. Ascendens Iesus Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secreto. Matth.20.
Feria quinta.
Epistola, Maledictus homo qui confidit in homine. Hier.17.
Euangelium, Homo quidam erat diues. Luc.16.
Feria sexta.
Epistola, Dicit Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum. Genes.37.
Euangelium, Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam. Matth.21.
Sabbato.
Epistola, Dicit Rebecca filio suo Iacob. Gen.27.
Euang. Homo quidam habuit duos filios. Luc.15.
Dominica tertia in Quadragesima.
Epistola, Estote imitatores Dei. Ephes.5.
Euangelium, Erat Iesus eiciens dæmonium. Luc.11.
Feria secunda.
Epist. Naaman princeps militiæ regis Syriæ. 4. Reg.5.
Euangelium, Vtique dicetis mihi hanc similitudinem Luc.4.

Feria tertia.
Epist. Mulier quædam clamabat ad Elisæum. 4.Reg.4.
Euangelium, Si peccauerit in te frater tuus. Matt.18.
Feria quarta.
Epist. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exod.20.
Euangel. Quare discipuli tui transgrediuntur Matt.15.
Feria quinta.
Epistola, Factum est verbum Domini ad me. Hier.7.
Euangelium, Surgens Iesus de Synagoga. Luc.4.
Feria sexta.
Epistola, Conuenerunt filij Israel aduersus Moysen. Num.20.
Euangelium, Venit Iesus in ciuitatem Samariæ. Ioan.4.
Sabbato.
Epistola, Erat vir in Babylone, Dan.13.
Euangel Perrexit Iesus in montem Oliueti. Ioan.8.
Dominica quarta in Quadragesima.
Epistola, Scriptum est quoniam Abraham. Galat.4.
Euangelium, Abiit Iesus trans mare Galilææ. Ioan.6.
Feria secunda.
Epistola, Venerunt duæ mulieres meretrices. 3.Reg.3.
Euangelium, Propè erat Pascha Iudæorum. Ioan.2.
Feria tertia.
Epistola, Locutus est Dominus ad Moysen dicens, Descende de monte. Exod.32.
Euangelium, Iam die festo mediante. Ioan.7.
Feria quarta.
Epistola, Sanctificabo nomen meum. Ezech.36.
Item alia Epistola. Lauamini, mundi estote. Isa.1.
Euangelium, Præteriens Iesus vidit hominem cæcum. Ioan.9.
Feria quinta.
Epistola, Venit mulier Sonamitis ad Elisæum. 4.Reg.4.
Euangel. Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.
Feria sexta.
Epistola, Ægrotauit filius mulieris matris familias. 3. Reg.17.
Euangelium, Erat quidam languens Lazarus. Ioan.11.
Sabbato.
Epistola, In tempore placito exaudiui te. Isai.49.
Euangelium, Ego sum lux mundi. Ioan.8.
Dominica de Passione.
Epistola, Christus assistens pontifex. Heb.9.
Euang. Quis ex vobis arguet me de peccato. Ioan.8.
Feria secunda.
Epistola, Surge & vade in Niniuen. Ionæ.3.
Euangelium, Miserunt principes & Pharisæi ministros. Ioan.7.
Feria tertia.
Epist. Congregati sunt Babylonij ad regem. Dan.14.
Euangelium, Ambulabat Iesus in Galilæam. Ioan.7.
Feria quarta.
Epistola, Loquere ad vniuersum cœtum filiorum Israel. Leuit.19.
Euangel. Facta sunt Encænia Ierosolymis. Ioan.10.
Feria quinta.
Epistola, Orauit Azarias Dominum. Dan.3.
Euangel. Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc.7.
Feria sexta.
Epistola, Dixit Hieremias, Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur. Hier.17.
Euang. Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium. Ioan.11.
Sabbato.
Epistola, Dixerunt impij Iudæi ad inuicem. Hier.18.
Euang. Cogitauerunt principes sacerdotum. Ioan.12.
Dominica in Palmis.
Post benedictionem Palmarum.
Epistola, Venerunt filij Israel in Elim. Exod.15.
Euangelium, Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis. Matth.21.

Ad Miſſam.

Epiſtola, Hoc enim ſentite. Phil.2.
Euang. Paſſio Domini ſecundùm Matthæum. 26.

Feria ſecunda maioris Hebdomada.

Epiſtola, Dominus meus aperuit mihi aurem. Iſai.50.
Euangelium, Ante ſex dies paſchæ. Ioan.12.

Feria tertia maioris Hebdomada.

Epiſtola, Dixit Hieremias, Domine demonſtraſti mihi, Hier.11.
Euang. Paſſio Domini noſtri ſecundùm Marcum.14.

Feria quarta maioris Hebdomada.

Epiſtola, Dicite filiæ Sion, Ecce Saluator tuus venit. Iſai.62.
Alia Epiſt. Domine quis credidit auditui noſtro. Iſa.50.
Euangelium, Paſſio Domini ſecundùm Lucam.22.

Feria quinta in Cœna Domini.

Epiſtola, Conuenientibus vobis in vnum.1.Cor.11.
Euang. Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus. Ioan.13.

Feria ſexta in Paraſceue.

Epiſt. In tribulatione ſua manè conſurgent. Oſee 6.
Alia Epiſtola, Dixit Dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti. Exod.12.
Euang. Paſſio Domini ſecundùm Ioannem,18.& 19.

Sabbato ſancto.

Epiſtola, Si conſurrexiſtis cum Chriſto. Coloſſ.3.
Euangelium, Veſpere autem ſabbati. Matth.28.

Dominica Reſurrectionis Domini.

Epiſtola, Expurgate vetus fermentum. 1.Cor.5.
Euangelium, Maria Magdalene & Iacobi & Salome. Marc.16.

Feria ſecunda.

Epiſt. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act.10.
Euangelium, Duo ex diſcipulis Ieſu ibant. Luc.24.

Feria tertia.

Epiſtola, Surgens Paulus & manu ſilentium indicens. Act.13.
Euangel. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum. Luc.24.

Feria quarta.

Epiſtola, Aperiens Petrus os ſuum dixit, Viri Iſraelitæ. Act.3.
Euangelium, Manifeſtauit ſe iterum Ieſus. Ioan.21.

Feria quinta.

Epiſt. Angelus Domini locutus eſt ad Philippum. Act.8.
Euang. Maria ſtabat ad monumentum foris. Ioan.20.

Feria ſexta.

Epiſtola, Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris.1.Pet.3.
Euangelium, Vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam. Matth.28.

Sabbato in Albis.

Epiſtola, Deponentes omnem malitiam.1.Pet.2.
Euang. Vna ſabbati Maria Magdalene venit manè. Ioan.20.

Dominica in Albis in octaua Paſcha.

Epiſt. Omne quod natum eſt ex Deo vincit.1.Ioan.5.
Euangelium, Cùm eſſet ſerò die illa. Ioan.20.

Dominica ſecunda poſt Paſcha.

Epiſtola, Chriſtus paſſus eſt pro nobis.1.Petri.
Euangelium, Ego ſum paſtor bonus. Ioan.10.

Dominica tertia poſt Paſcha.

Epiſtula, Obſecro vos tanquam aduenas.1.Pet.2.
Euang. Modicum & iam non videbitis me. Ioan.16.

Dominica quarta poſt Paſcha.

Epiſtola, Omne datum optimum. Iacob.1.
Euangelium, Vado ad eum qui miſit me Ioan.16.

Dominica quinta poſt Paſcha.

Epiſtola, Eſtote factores verbi. Iacob.1.
Euangelium, Amen amen dico vobis: ſi quid petieritis. Ioan.16.

In Rogationibus.

Epiſt. Confitemini alterutrum peccata veſtra. Iacob.5.
Euangelium, Quis veſtrûm habebit amicum. Luc.11.

In Vigilia Aſcenſionis.

Epiſtola, Vnicuique noſtrûm data eſt gratia. Epheſ.4.
Euang. Subleuatis Ieſus oculis in cælum, dixit. Ioan.17.

In die Aſcenſionis Domini.

Epiſtola, Primùm quidem ſermonem feci. Act.1.
Euang. Recumbentibus vndecim diſcipulis. Marc.16.

Dominica infra octauam Aſcenſionis.

Epiſtola, Eſtote prudentes & vigilate in orationibus. 1.Pet.4.
Euangelium, Cùm venerit paracletus. Ioan.15.

Sabbato in vigilia Pentecoſtes.

Epiſt. Factum eſt cùm Apollo eſſet Corinthi. Act.19.
Euang. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Ioan.14.

In Dominica Pentecoſtes.

Epiſtola, Cùm complerentur dies Pentecoſtes. Act.2.
Euang. Si quis diligit me ſermonem meum ſeruabit. Ioan.14.

Feria ſecunda.

Epiſt. Aperiens Petrus os ſuũ dixit, Viri fratres. Act.10.
Euang. Dixit Ieſus Nicodemo, Sic Deus dilexit. Ioan.3.

Feria tertia.

Epiſt. Cum audiſſent Apoſtoli qui erant Ieroſolymis. Act.8.
Euangelium, Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium. Ioan.10.

Feria quarta quatuor Temp. Pentecoſtes.

Epiſt. Stans Petrus cum vndecim leuauit vocem. Act.2.
Alia Epiſt. Per manus Apoſtolorum fiebant ſigna. Act.5.
Euangelium, Nemo poteſt venire ad me. Ioan.6.

Feria quinta.

Epiſtola, Philippus deſcendens in ciuitatem Samariæ. Act.8.
Euang. Conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis. Luc.9.

Feria ſexta quatuor temp. Pentecoſtes.

Epiſt. Exultate filiæ Sion, & lætamini in Deo veſtro. Ioel.2.
Euang. Factum eſt in vna dierum, & Ieſus docebat. Luc.5.

Sabbato quatuor temp. Pentecoſtes.

Epiſtola, Effundens ſpiritum meum. Ioel.2.
Alia Epiſt. Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos. Leu.23.
Alia Epiſt. Audi Iſrael quæ ego præcipio tibi. Deut.26.
Alia Epiſt. Si in præceptis meis ambulaueritis. Leu.26.
Alia Ep. Angelus Domini deſcendit cum Azaria. Dan.3.
Alia Epiſt. Iuſtificati ex fide pacem habeamus. Rom.5.
Euangelium, Surgens Ieſus de Synagoga. Luc.4.

In feſto ſanctiſſime Trinitatis.

Epiſtola, O altitudo diuitiarum. Rom.11.
Euangelium, Data eſt mihi omnis poteſtas. Matth.28.

Dominica prima poſt Pentecoſten.

Epiſtola, Deus Charitas eſt. 1.Ioan.4.
Euangelium, Eſtote miſericordes. Luc.6.

In ſolemnitate Corporis Chriſti.

Epiſtola, Ego enim accepi à Domino. 1.Cor.11.
Euangelium, Caro mea verè eſt cibus. Ioan.6.

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten quæ eſt infra Octauam Corporis Chriſti.

Epiſt. Nolite mirari, ſi odit vos mundus.1.Ioan.3.
Euang. Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc.14.

In Octaua Corporis Chriſti.

Epiſtola, Ego enim accepi à Domino. 1. Cor.11.
Euangelium, Caro mea verè eſt cibus. Ioan.6.

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

Epiſtola, Humiliamini ſub potenti manu Dei. 1.Pet.5.
Euangel. Erant appropinquantes ad Ieſum publicani. Luc.15.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

Epiſtola, Exiſtimo, quòd non ſunt condignæ. Rom.8.
Euangelium, Cùm turbæ irruerent in Ieſum. Luc.5.

Dominica quinta post Pentecosten.
Epist. Omnes vnanimes in oratione estote. 1.Petr.3.
Euangel. Amen dico vobis nisi abundauerit. Matth.5.
Dominica sexta post Pentecosten.
Epistola, Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu. Rom.6.
Euangelium, Cùm turba multa esset cum Iesu. Marc.8.
Dominica septima post Pentecosten.
Epist. Humanum dico propter infirmitatem. Rom.6.
Euangelium, Attendite à falsis prophetis. Matth.7.
Dominica octaua post Pentecosten.
Epistola, Debitores sumus non carni. Rom.8.
Euang. Homo quidam erat diues, qui habebat. Luc.16.
Dominica nona post Pentecosten.
Epist. Non simus concupiscentes malorum. 1.Cor.10.
Euangelium, Cùm appropinquaret Iesus Ierusalem, videns. Luc.19.
Dominica decima post Pentecosten.
Epistola, Scitis quoniam cùm gentes essetis. 1.Cor.12.
Euangelium, Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti. Luc.18.
Dominica vndecima post Pentecosten.
Epistola, Notum facio vobis Euangelium. 1.Cor.15.
Euangelium, Exiens Iesus de finibus Tyri. Mar.7.
Dominica duodecima post Pentecosten.
Epistola, Fiduciam talem habemus. 2.Corint.13.
Euang. Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Luc.10.
Dominica decimatertia post Pentecosten.
Epistola, Abrahæ dictæ sunt promissiones. Gal.3.
Euang. Dum iret Iesus in Ierusalem transibat. Luc.17.
Dominica decimaquarta post Pentecosten.
Epistola, Spiritu ambulate. Galat.5.
Euang. Nemo potest duobus dominis seruire. Matt.6.
Dominica decimaquinta post Pentecosten.
Epistola, Si spiritu viuimus. Galat.5.
Euangel. Ibat Iesus in Ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.
Dominica decimasexta post Pentecosten.
Epistola, Obsecro vos ne deficiatis. Ephes.3.
Euangelium, Cùm intraret Iesus in domum cuiusdam principis. Luc.14.
Dominica decimaseptima post Pentecosten.
Epistola, Obsecro vos ego vinctus in Domino. Eph.4.
Euangelium, Accesserunt ad Iesum Pharisæi, & interrogauit. Matth.12.
Feria quarta Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Ecce dies veniunt. Amos 9.
Alia Epistola, Congregatus est omnis populus. Nehem. vel 2.Esdr.8.
Euangelium, Respondens vnus de turba. Mar.9.
Feria sexta Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Conuertere Israel ad Dominum. Osee 14.
Euangelium, Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc.7.
Sabbato Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Decimo die mensis huius septimi. Leuit. 23.
Alia Epistola, A quinto decimo die mensis septimi. Leuit.23.
Alia Epistola, Domine Deus noster. Mich.7.
Alia Epist. Factum est verbum Domini ad me, Zach.8.
Alia Epistola, Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan.1.
Alia Epist. Tabernaculum factum est primum. Heb.9.
Euangelium, Dicebat Iesus turbis similitudinem hanc: Arborem fici habebat, &c. Luc.13.
Dominica decima octaua post Pentecosten.
Epist. Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1.Cor.1.
Euangelium, Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit. Matth.6.
Dominica decima nona post Pentecosten.
Epistola, Renouamini spiritu mentis vestræ. Ephes.4.
Euang. Simile factum est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Matth.22.

Dominica vigesima post Pentecosten.
Epistola, Videte quomodo cautè ambuletis. Ephes.5.
Euangelium, Erat quidam regulus. Ioan.4.
Dominica vigesima prima post Pentecosten.
Epistola, Confortamini in Domino. Ephes.6.
Euang. Simile est regnum cælorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matth.18.
Dominica vigesima secunda post Pentecosten.
Epistola, Confidimus in Domino Iesu. Philip.1.
Euang. Abeuntes Pharisæi consilium inierunt. Matt.22.
Dominica vigesimatertia post Pentecosten.
Epistola, Imitatores mei estote. Phil.3.
Euangel. Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus Matth.9.
Dominica 24. & vltima post Pentecosten.
Epistola, Non cessamus pro vobis orantes. Coloss. 1.
Euangel. Cùm videritis abominationem desolationis. Matth.24.

PROPRIVM SANCTORVM.

30. Nouembris. *In festo sancti Andreæ Apostoli.*
Epistola, Corde enim creditur ad iustitiam. Rom.10.
Euang. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ. Matt.4.
8. Decembris. *In Conceptione B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Dominus possedit me. Prou.8.
Euang. Liber generationis Iesu Christi. Matth.1.
21. Decembris. *In festo sancti Thomæ Apostoli.*
Epistola. Iam non estis hospites & aduenæ. Ephes.2.
Euangelium, Thomas vnus ex duodecim. Ioan.20.
17. Ianuarij. *In festo sancti Antonij Abbatis.*
Epistola. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.
Euangelium, Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.
20. Ianuarij. *In festo SS. Fabiani & Sebastiani.*
Epistola. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb.11.
Euangelium, Descendens Iesus de monte, stetit in loco campestri. Luc.6.
25. Ianuarij. *In conuersione sancti Pauli Apostoli.*
Epistola, Saulus adhuc spirans minarum. Act.9.
Euangelium, Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.
2. Februarij. *In festo Purificationis B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Ecce ego mitto Angelum. Malach.3.
Euang. Postquam impleti sunt dies purgationis. Luc.2.
24. vel 25. Februarij. *In festo sancti Mathiæ Apostoli.*
Epist. Exurgens Petrus in medio fratrum, dixit. Act.1.
Euangelium, Respondens Iesus, dixit, Confiteor tibi pater. Matth.11.
25. Martij. *In festo Annuntiationis B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Locutus est Dominus ad Achaz. Isai.7.
Euangelium, Missus est Angelus. Luc.1.
25. Aprilis. *In festo sancti Marci Euangelistæ.*
Epist. Similitudo vultus quatuor animalium. Ezech.1.
Euangelium, Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.
1. Maij. *In festo sanctorum Apostolorum Philippi & Iacobi.*
Epistola. Stabunt iusti in magna constantia. Sap.5.
Euangelium, Non turbetur cor vestrum. Ioan.14.
3. Maij. *In festo Inuentionis sanctæ Crucis.*
Epistola, Hoc enim sentite in vobis. Philip.2.
Euangelium, Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine. Ioan.3.
22. Iunij. *In festo sancti Ioannis Baptistæ.*
Epistola, Audite Insulæ. Isai.49.
Euang. Elisabeth impletum est tempus pariendi. Luc.1.
29. Iunij. *In festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli.*
Epistola, Misit Herodes rex manus. Act.12.
Euangelium, Venit Iesus in partes Cæsareæ. Philip.16.
2. Iulij. *In festo Visitationis B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Ecce iste venit saliens in montibus. Cant.2.
Euangelium, Exurgens Maria abijt in montana. Luc.1.
22. Iulij. *In festo sanctæ Mariæ Magdalenæ.*
Epistola, Surgam & circuibo ciuitatem. Cant.3.

Euangelium, Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc. 7

25. Iulij. *In festo sancti Iacobi Apostoli.*

Epistola, Puto quòd Deus nos Apostolos. 1. Cor. 4.

Euangelium, Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi. Matth. 10.

26. Iulij. *In festo sanctæ Annæ matris B. Mariæ Virginis.*

Epistola, Mulierem fortem quis inueniet. Prou. 31.

Euangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. Matth. 13.

6. Augusti. *In festo Transfigurationis Domini nostri Iesu Christi.*

Epistola; Non doctas fabulas secuti. 2. Pet. 1.

Euang. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. Matt. 17.

10. Augusti. *In festo sancti Laurentij Martyris.*

Epistola, Qui parcè seminat, parcè & metet. 2. Cor. 9.

Euang. Amen amen dico vobis nisi granum frumenti. Ioan. 12.

15. Augusti. *In Assumptione B. Mariæ Virginis.*

Epistola, In omnibus requiem quæsiui. Eccl. 24.

Euang. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Luc. 6.

24. Augusti. *In festo S. Bartholomæi Apostoli.*

Epistola, Vos estis corpus Christi, & membra de membro. 1. Cor. 12.

Euangelium, Exiit Iesus in montem orare. Luc. 6.

25. Augusti. *In festo S. Ludouici Confessoris Regis Francorum.*

Ep. Iustum deduxit Dominus per vias rectas. Sap. 10.

Euangelium, Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Luc. 19.

29. Augusti. *In decolatione S. Ioannis Baptistæ.*

Epistola, Factum est verbum Domini ad me. Hierem. 1.

Euangelium, Misit Herodes ac tenuit Ioannem. Mar. 6.

8. Septemb. *In Natiuitate B. Mariæ Virginis.*

Epistola, Dominus possedit me in initio viarum suarum. Prou. 8.

Euang. Liber generationis Iesu Christi. Matth. 1.

14. Septembris. *In festo Exaltationis S. Crucis.*

Epistola, Hoc sentite in vobis. Philipp. 2.

Euang. Nunc iudicium est mundi. Ioan. 12.

21. Septembris. *In festo sancti Matthæi Apostoli & Euangelistæ.*

Epist. Similitudo vultus quatuor animalium. Ezech. 1.

Euangel. Vidit Iesus hominem sedentem in telonio. Matth. 9

4. Septembris. *In festo Dedicationis sancti Michaëlis Archangeli.*

Ep. Significauit Deus quæ oportet fieri citò. Apoc. 1.

Euangel. Accesserunt Discipuli ad Iesum, dicentes, Quis putas. Matt. 18.

4. Octobris. *In festo sancti Francisci Confessoris.*

Epistola, Mihi autem absit gloriari. Galat. 6.

Euangelium. Respondens autem Iesus dixit, Confiteor tibi pater. Matth. 11.

9. Octobris. *In festo sanctorum Martyrum Dionysij & sociorum.*

Epistola, Stans Paulus in medio Areopagi. Act. 17.

Euang. Attendite à fermento Pharisæorum. Luc. 12.

18. Octobris. *In festo sancti Lucæ Euangelistæ.*

Epistola, Gratias ago Deo. 2. Cor. 8.

Euang. Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.

28. Octobris. *In fest. SS. Apostolorum Simonis & Iudæ.*

Epistola, Vnicuique nostrûm data est gratia. Ephes. 4.

Euang. Hæc mando vobis vt diligatis inuicem. Ioan. 15.

1. Nouembris. *In festo Omnium Sanctorum.*

Epist. Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum. Apoc. 7.

Euangel. Videns Iesus turbas ascendit in montem. Matth. 5.

2. Nouembris. *In Commemoratione Defunctorum.*

Epistola, Ecce mysterium vobis dico. 1. Cor. 15.

Alia Epistola, Vir fortissimus Iudas. 2. Mach. 12.

Alia Ep. Audiui vocem de cœlo dicentem mihi. Ap. 14.

Euangelium, Amen amen dico vobis, quia venit hora. Ioan. 5.

Aliud Euangelium, Dixit Martha ad Iesum. Ioan. 11.

Aliud Euangel. Omne quod dat mihi Pater. Ioan. 6.

Aliud Euangelium, Ego sum panis viuus. Ioan. 6.

11. Nouembris. *In festo S. Martini Episcopi & Confessoris.*

Epistola, Ecce sacerdos magnus. Eccl. 44. & 45.

Euangelium, Nemo accendit lucernam. Luc. 11.

21. Nouembris. *In festo Præsentationis Beatæ Mariæ Virginis.*

Epistola, Ab initio & ante sæcula. Eccl. 24.

Euangelium, Loquente Iesu ad turbas. Luc. 11.

In festo sanctæ Catharinæ virginis & Martyris.

Epistola, Confitebor tibi Domine rex. Eccl. 51.

Euang. Simile est regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

COMMVNE SANCTORVM.

In natali Apostolorum.

Epistola, Iam non estis hospites & aduenæ. Eph. 2.

Euangelium, Hoc est præceptum meum. Ioan. 15.

In natali vnius Martyris Pontificis.

Epistola, Beatus vir qui suffert. Iacob. 1.

Alia Epistola, Benedictus Deus & pater Domini nostri. 2. Cor. 1.

Euangel. Si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14.

Aliud Euang. Si quis vult venire post me. Matth. 16.

In natali vnius Martyris non Pontificis.

Epistola, Iustum deduxit Dominus. Sap. 10.

Omne gaudium. Iacob. 1.

Alia Epist. Memor esto Dominum Iesum. 2. Timoth. 2.

Communicantes, 1. Pet. 4.

Euang. Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Matth. 10.

Aliud Eu. Nihil opertum quod non reueletur. Matt. 10.

Nisi granum frumenti. Ioan. 12.

De vno Martyre temp. Paschali.

Epistola, Stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5.

Euangelium, Ego sum vitis vera. Ioan. 15.

De pluribus Martyribus temp. Paschali.

Epist. Benedictus Deus & Pater. 1. Pet. 1. Post hæc ego Ioannes audiui, Apoc. 19.

Euangelium, Ego sum vitis. Ioan. 15.

Aliud Euangelium, Amen amen dico vobis, quia plorabitis. Ioan. 16.

Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale.

Epistola, Iustorum animæ. Sap. 3.

Alia Epistola, Iusti autem in perpetuum. Sap. 5.

Alia Epist. Rememoramini pristinos dies. Hebr. 10.

Alia Epist. Reddidit Deus iustis mercedem. Sap. 10.

Alia Epistola, Iustificati ex fide. Rom. 5.

Alia Epist. Non sunt condignæ passiones. Rom. 8.

Alia Epist. Exhibeamus nosmetipsos. 2. Cor. 6.

Alia Epist. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb. 11.

Alia Epist. Respondit vnus de Senioribus. Apoc. 5.

Euangelium, Cùm audieritis prælia. Luc. 21.

Aliud Euang. Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri. Luc. 6.

Aliud Eu. Sedente Iesu super montem Oliueti. Mat. 24.

Aliud Euang. Videns Iesus turbas ascendit in montem. Matth. 5.

Aliud Euangelium, Respondens Iesus dixit, Confiteor tibi pater. Matth. 11.

Aliud Euangelium, Væ vobis qui ædificatis monumenta. Luc. 11.

Aliud Euangelium, Qui vos audit me audit. Luc. 10.

Aliud Euangelium, Attendite à fermento Pharisæorum Luc. 12.

Commune Confessoris Pontificis.

Epistola, Ecce Sacerdos magnus. Ecclesi. 44. & 45.

Alia Epistola, Plures facti sunt Sacerdotes. Heb.7.
Alia Epistola, Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb.5.
Alia Epistola, Mementote præpositorum vestrorum. Heb.13.
Euangelium, Homo quidam peregrè. Matth.25.
Aliud Euangelium, Vigilate, quia nescitis. Matth.24.
Aliud Euangelium, Nemo accendit lucernam. Luc.11.
Aliud Euangelium, Videte, vigilate,& orate. Marc.13.

Commune Doctorum.

Epistola, Testificor coram Deo. 2. Timoth. 4. Iustus cor suum tradit. Eccl.39.
Euangelium, Vos estis sal terræ. Matth.5.

Commune Confessoris non Pontificis.

Epistola, Beatus est qui inuentus est sine macula. Eccli.31.
Alia Epistola, Spectaculum facti sumus mundo.1.Cor.4.
Alia Epistola, Quæ mihi fuerunt lucra. Philip.3.
Euangelium, Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.
Aliud Euangelium, Nolite timere pusillus grex.Luc.12.
Aliud Euangelium, Homo quidam nobilis abijt regionem longinquam. Luc.19.

Commune Abbatum.

Epistola. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.
Euangelium, Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.

Commune Virginum & Martyrum.

Epistola. Confitebor tibi Domine rex. Eccl.51.
Alia Epistola, Domine Deus meus exaltasti. Eccli.51.
Euangelium, Simile est regnum cælorum decem virginibus. Matth.25.
Aliud Euangelium, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth.13.

Commune Virginum non Martyrum.

Epistola, De virginibus præceptum Domini non habeo. 1.Cor.7.
Alia Epistola, Qui gloriatur in Domino. 2.Cor.10.
Euangelium, Simile est regnum cælorum decem virginibus. Matth.25.
Aliud Euangelium, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth.13.

Commune Mulierum sanctarum nec Virginum nec Martyrum.

Epistola, Mulierem fortem. Prouerb.31.
Alia Epistola, Viduas honora quæ verè viduæ sunt. 1.Timoth.5.
Euangelium, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth.13.

In Dedicatione Ecclesiæ.

Epistola, Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem. Apoc.21.
Euangelium, Ingressus Iesus, perambulabat Iericho.Et ecce vir nomine Zacchæus. Luc.19.

In sponsalibus.

Epistola, Mulieres viris suis subditæ sint. Ephes.5.
Euangelium, Si licet homini dimittere vxorem. Matth.19.

Ad tollendum schisma.

Epistola, Obsecro vos vt dignè ambuletis. Ephes.4.
Euangelium, Subleuatis Iesus oculis in cælum, dixit: Pater sancte serua eos in nomine tuo. Ioan.17.

Pro quacumque necessitate.

Epistola, Si iniquitates nostræ contenderint contra nos. Hier.14.
Euangelium, Habete fidem Dei. Marc.11.

Pro remissione peccatorum.

Epistola, Condelector legi Dei. Rom.7.
Euangelium, Petite & dabitur vobis. Luc.11.

Contra Paganos.

Epistola, Orauit Mardochæus ad Dominum. Esther.13.
Euangelium, Quis vestrûm habebit amicum. Luc.11.

In tempore belli.

Epist. Accesserunt omnes principes bellatorum. Hier.41.
Euangelium, Dic nobis quando hæc erunt. Matth.24.

Pro pace.

Epistola, Fratribus qui sunt per Ægyptum. 2.Machab.1.
Euangelium, Cùm esset serò die illa. Ioan.20.

Pro vitanda mortalitate vel tempore pestis.

Epistola, Immisit Dominus pestilentiam in Israel. 2.Reg.24.
Euangelium, Surgens Iesus de Synagoga. Luc.4.

Pro infirmis,

Epistola, Tristatur aliquis vestrûm. Iacob.5.
Euangel. Cùm introisset Iesus Capharnaum. Matth.8.

Pro peregrinantibus vel iter agentibus.

Epistola, Egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran. Gen.28.
Euangelium, Euntes prædicate dicentes: quia appropinquauit regnum cœlorum. Matth.10.

FINIS.

1. 2. 3

Digitized by Google